

~~KER. JOGI SZAKLELTÁR~~
~~LELTÁR~~

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szaklelt. sz. *36585/4*

Társzéki lelt. sz.
P
1586/4

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1895

~~Szakleltár~~
~~0857~~

~~Szakleltár~~
~~26~~

HARMINCZADIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

DE DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

DE FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁM
H2202/0

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVVYOMDA

1895.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1895. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik. m = Melléklet.)

- ÁGOSTON JÓZSEF, az Első Magyar általános biztosító társaság igazgatója. 169.
- Dr. ALEXI ALBERT, igazságügyminiszteri tanácsos. 22, 139, 165, 179, 196, 226.
- ARANY SÁNDOR, budapesti albiró. 387.
- BAINTNER HUGÓ, kassai jogakadémiai tanár. 125.
- Dr. BALOGH JENŐ, egyetemi m. tanár, miniszteri titkár. 18, (26, 42, 58.)
- Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 153, 169, 193, 206, 215, 228, 252, 265, 278, 351, 375, 417.
- Dr. BARNA IGNÁCZ, budapesti ügyvéd. 145, (153, 162.)
- Dr. BAUMGARTEN ISZIDOR, budapesti büntetőtörvényszéki bíró. 359.
- Dr. BECK HUGÓ, curiai bíró. 169.
- Dr. BEDŐ BÉLA, znióváraljai albiró. 110.
- Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 342.
- BERZSENYI EDE, lengyeltóti ügyvéd. 79.
- BIRÓ VILMOS, szegedi kir. táblai bíró. 102, 107.
- Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 21, 93.
- Dr. BOCK BERNÁT, galgóczi ügyvéd. 7.
- BODOR LÁSZLÓ, kolozsvári törvényszéki bíró. 241.
- Dr. BORZSOVAY BÉLA, tordai törvényszéki bíró. 126.
- Dr. BOZÓKY ALAJOS, nagyváradai jogakadémiai igazgató. 2, 212.
- CSEMEGI KÁROLY, ny. curiai tanácselnök. 73, 367.
- Dr. DEUTSCH ISZIDOR, budapesti ügyvéd. 48.
- Dr. DÉVAY IGNÁCZ, budapesti törvényszéki bíró. 399.
- Dr. DOLESCHALL ALFRÉD, budapesti, törvényszéki albiró. 81, (89, 99, 117, 131, 138,) 329, (338, 346.)
- Dr. ENYICZKEI GÁBOR, budapesti ügyvéd. 127.
- EÖRDÖGH ANDRÁS, budapesti törvényszéki bíró. 12, 52, 118.
- Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi rk. tanár. 161, 201, 250, (261, 275.)
- FÉNYES VINCZE, aradi albiró. 253.
- Dr. FISCHER LAJOS, kolozsvári ügyvéd. 121.
- Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 68, 196, 217, (225.)
- Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti törvényszéki bíró. 9, 83, 90, 249, 289, 306, 392.
- Dr. FRANK SALA, budapesti ügyvéd. 31, 61.
- Dr. FRÁTER BÉLA, budapesti ügyvéd. 54.
- Dr. GAÁR VILMOS, igazságügyminiszteri segédtitkár. 3, 377.
- Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 111, (135, 191, 207, 215, 279, 417,) 317.
- Dr. GRÄNER ERNŐ, budapesti ügyvéd. 11. sz. mell.
- Dr. GRUBER LAJOS, budapesti kir. alügyész. 183, 391.
- GULLYA LÁSZLÓ, nyárádszeredai albiró. 394.
- Dr. HAJÓS BÉLA ÖDÖN, budapesti kir. közjegyző-jelölt. 271.
- Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. táblai bíró. 129, 218, (226), 259, 354, 369.
- Dr. HERZ EMIL, sopronyi törvényszéki aljegyző. 239.
- Dr. HEXNER GYULA, lipótszentmiklósi ügyvéd. 242, 300.
- Dr. HONIG JÁNOS, budapesti ügyvédjelölt. 396.
- Dr. HORÁNSZKY BÉLA, győri albiró. 85.
- HOZNEK JÁNOS, besztercebányai kir. kincstári ügyész. 45, 141, (157.)
- HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd. 38, 79, 155.
- Dr. HUSZÁR KÁLMÁN, budapesti ügyvéd. 387.
- Dr. ILLÉS KÁROLY, ny. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. 100, (108, 119.)
- Dr. ILYASEVITS JÓZSEF. 11, (21, 27.)
- Dr. IMLING KONRÁD, curiai bíró. 54, 83, 415.
- Dr. JUHÁSZ ANDOR, kassai kir. táblai tanácsjegyző, albiró. 46.
- Dr. KATONA MÓR, kassai jogakad. tanár. 113, 348, 351, 371.
- Dr. KISS KÁROLY, budapesti ügyvéd. 120.
- Dr. KLEIN EDE, szepsii ügyvéd. 291.
- Dr. KMETY KÁROLY, pozsonyi kir. jogakadémiai tanár. 25, (33, 51, 60, 66, 81, 106, 115, 123.)
- Dr. KOBLER FERENCZ, kincstári jogügyi segédfogalmazó. 198, 214, 221, 244.
- Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 41, (57,) 150, 233, 326, 417.
- Dr. KRAUSZ ADOLF, budapesti ügyvéd. 62.
- KUNFALVY ISTVÁN, nyíregyházi törvényszéki bíró. 166.
- LEHOCZKY LAJOS, lőcsei törvényszéki bíró. 308, (318.)
- Dr. MAGYARY GÉZA, nagyváradai kir. jogakadémiai tanár. 49, 307.
- Dr. MÁRKUS DEZSŐ, budapesti törvényszéki bíró. 1, 105, (114, 122, 137, 149.)
- Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR, kolozsvári ügyvéd. 167, 395.
- MÓZES LÁSZLÓ, budapesti ügyvéd. 379.
- Dr. NAGY FERENCZ, egyetemi tanár. 169, 297.
- NAGY LAJOS, nagyszombeni kir. alügyész. 363, 383.
- K. NAGY SÁNDOR, n.-váradai törvényszéki bíró. 402.
- Dr. NYULÁSZY JÁNOS, kassai ügyvéd. 236, 268 (340), 285, 372.
- Dr. OBETKO DEZSŐ, pécsi kir. törvényszéki eljárás-bíró. 8, 16.
- Dr. OESTEREICHER SAMU, budapesti ügyvéd. 6.
- PAP GÉZA n.-kikindai albiró. 404.
- Dr. PAPP JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 316, (325,) 376.
- Dr. PÁYER IMRE, budapesti ügyvéd. 142.
- Dr. PAZÁR ZOLTÁN, albiró. 394.
- Dr. PIKLER GYULA, egyetemi rk. tanár. 257.
- Dr. PLÓSZ SÁNDOR, igazságügyminiszteri államtitkár. 273.
- Dr. PLOPU GYÖRGY, törvényszéki bíró. 69, 92.
- Dr. POLLÁK IMRE, budapesti ügyvéd. 181.
- Dr. RÁTH ZOLTÁN, egyetemi rk. tanár. 234.
- Dr. REICHARD ZSIGMOND, budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéki albiró. 293, 368.
- Dr. REINER JÁNOS, budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanár. 33.
- Dr. RÓNAI JÁNOS, balázsfalvi ügyvéd. 263.
- Dr. SÁNTA ELEMÉR, budapesti kir. alügyész. 29, 47.
- Dr. SÁRMAI JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 285.
- Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, budapesti egyetemi tanár. 43, 88, 185, 413.
- Dr. SIPOS ÁRPÁD, n.-váradai jogakadémiai tanár. 314 (322, 331.)
- Dr. STAUD LAJOS, pozsonyi törvényszéki bíró. 37.
- Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd. 24, 181, 229, 305, 355.
- SZALAY TAMÁS, beregszászi törvényszéki bíró. 14, 91.
- SZÉKÁCS FERENCZ, curiai bíró. 410.
- SZÉLL FARKAS, debreczeni kir. tábla tanácselnök. 411.
- Dr. SZLADITS KÁROLY, budapesti törvényszéki aljegyző. 334.
- Dr. SZOKOLAY ISTVÁN. 57, 65, 132, 179, 342, 356, 386.
- Dr. TARNAI JÁNOS, budapesti kir. táblai bíró. 235.
- Dr. TELLER MIKSA, budapesti ügyvédjelölt. 222, 337, 364, 380.
- TÓTH GÁSPÁR, budapesti ügyvéd. 281, 290, (299.)
- TÓTH GERŐ, a kir. Curiához beosztott kir. táblai bíró. Mell. 31.
- Dr. TÖRÖK EMIL, budapesti ügyvéd. 277, (284)
- Dr. TÖRÖK SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 220.
- UNGER GÉZA. 64, 120, 136.
- Dr. WALDHAUSER ISTVÁN, budapesti ügyvédjelölt. 388.
- VARGHA FERENCZ, budapesti törvényszéki bíró. 155, 177, (187, 194, 203,) 343.
- Dr. WEINFELD FÜLÖP, budapesti ügyvédjelölt. 86.
- Dr. WEISS ALADÁR. 301.
- Dr. WINCHLER ISTVÁN, pápai albiró. 364.
- Dr. VISONTAI SOMA, budapesti ügyvéd, országgyűl. képviselő. 36.
- Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR, pozsonyi kir. jogakadémiai helyettes tanár. 307, 324, 353.
- ZSITVAY LEÓ, a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnöke. M. 31.
- Dr. ZSÓGÖD BENŐ, budapesti egyetemi tanár. 407

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1895. évfolyamához.

Magánjog.	Lap	Törvényellenes gyakorlat a kir. Curián. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól	Lap	Törlési keresetek és a res judicata. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	Lap
Az alzálogos jelzálogkeresete. — Dr. OESTERREICHER SAMU budapesti ügyvédtől	6	Ugyanerről. — Dr. WINCHLER ISTVÁN pápai albirótól	364	A felfolyamodásról az új sommás eljárás szerint. — F. S.	132
Ugyanerről. — Dr. BOCK BERNÁT galgóczi ügyvédtől	7	A munkás bére. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	355	Közbenszóló ítéletekről. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	133
Ugyanerről. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	38	A volt urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelöllettség közti kapcsolat magánjogi és telekkönyvi tekintetben. — Dr. DÉVAI	399	Adatok a bizonyítéki s felelbiteli rendszerhez az írásbeliségben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁNTÓL	179
Ugyanerről. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól	43	IGNÁCZ törvényszéki bírótól	407	A hagyatéki illetékeség kérdéséhez. — X.	190
Ugyanerről. — Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól	54	Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. — Dr. ZSÖGÖD BENŐ egyetemi tanártól	407	Árverési csarnok. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	193
Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben? — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	79, 155	Adósságátvállalás. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól	413	A budapesti kir. tábla 6. sz. döntvénye. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segéd-fogalmazótól	214
Ugyanerről. — IMLING KONRÁD curiai bírótól	83	Jóhiszeműség a telekkönyvi forgalomban. — Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól	415	Ugyanerről. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	206
Ugyanerről. — Dr. PLOPU GYÖRGY gyulai tszéki bírótól	92	Polgári törvénykezési rendtartás.			217, 225
Ugyanerről. — Dr. TELLER MIKSA-tól	380	A praëudiciális kereset. — Dr. GAAR VILMOS igazságügyminiszteri segédtitkártól	3	A tulajdoni igénypercek és az új sommás eljárás. — Dr. TÖRÖK SÁNDOR budapesti ügyvédtől	220
Az anyagi igazság ellen. — BERZSENYI EDE lengyeltóti ügyvédtől	79	Eljárás a házassági perekben. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. törvényszéki bírótól	9	Szünetelő perek. — Dr. TELLER MIKSA-tól	222
Ugyanerről. — Dr. BEDŐ BÉLA znióváraljai albirótól	110	Az 1893. XVIII. tcz. 126. §-ának értelmezése. — SZALAY TAMÁS beregszászi törvényszéki bírótól	14, 91	A hagyatéki zárlat az 1894. XVI. tczikkben. — Dr. NYULÁSZI JÁNOS kassai ügyvédtől	236
Ugyanerről. — Dr. BAINTNER HUGÓ kassai jogakad. tanártól	125	Ugyanerről. — HOZNEK JÁNOS besztercebányai kincstári ügyésztől	45	A felülvizsgálat tárgya. — Dr. HEXNER GYULA lipótszentmiklósi ügyvédtől	242
Ugyanerről. — Dr. BORZSOVAY BÉLA tordai tszéki bírótól	126	Ugyanerről. — Dr. PLOPU GYÖRGY gyulai tszéki bírótól	69	Mennyiben módosult a kereskedelmi eljárási rendelet az 1893. XVIII. tcz. folytán. — Dr. WEISZ ALADÁR németújvári járásbírói aljegyzőtől	245
Ugyanerről. — Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédtől	167	Jelzálogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást? — Dr. R. J.	23	A 20 frton aluli kereskedelmi ügyek és a 60. sz. teljes-ülési döntvény. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	252
Az 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetéséről. — ENYICZKEY GÁBOR budapesti ügyvédtől	97	Ugyanerről. — Dr. STAUD LAJOS pozsonyi törvényszéki bírótól	37	Az 1893. XVIII. tcz. 222. §-ához. — FÉNYES VINCZE aradi kir. albirótól	253
A dologi jogok fogalmához. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól	113	Kihallgatható e mindkét fél eskü alatt? — Dr. FRANK SALA budapesti ügyvédtől	31	Glossák az új örökösödési eljárás néhány szakaszához. — Dr. NYULÁSZI JÁNOS kassai ügyvédtől	268, 340
A magánjogi család. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	181	A tőzsdebírótság. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	41, 57	A semmisség fogalma a polgári perjogban. — Dr. PLÓSZ SÁNDOR igazságügyi államtitkár akadémiai székfoglalójának kivonata	273
Miért tanuljuk a római jogot? — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól	185	Husz forintig terjedő perek az új sommás eljárásban. — Dr. JUHÁSZ ANDOR kassai királyi albirótól	46	A szentszéki válóperek. — TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől	281
A pactum reservati dominii. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	229	A tényállás feljegyzése a szóbeli eljárásban. — Dr. FRÁTER BÉLA budapesti ügyvédtől	54	Eljárás a házassági perekben. — TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől	290, 299
Ugyanerről. — Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédtől	395	Meghatalmazás nélküli képviselő. — Dr. FRANK SALA budapesti ügyvédtől	61	Bírósági végrehajtó felfolyamodási jogosultsága. — Dr. F. U.	294
A készpénz női hozomány biztosításáról. — Dr. HAJÓS BÉLA ÖDÖN budapesti kir. közjegyző-jelölttől	271	Biróságaink judikaturájából. — Dr. KRAUSZ ADOLF budapesti ügyvédtől	62	A curiai döntvények kötelező ereje. — Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól	297
Ugyanerről. — Dr. NYULÁSZI JÁNOS kassai ügyvédtől	285	A bizonyítási teher megosztása. — Dr. HORÁNSZKY BÉLA győri albirótól	85	Ugyanerről. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől	317
Birtokháborítási kereset jogi természete. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	278	Az örökösödési eljárásról szóló törvény életbeléptetése előtt. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól	102	A beváltási jog. — Dr. HEXNER GYULA lipótszentmiklósi ügyvédtől	300
Ugyanerről. — Dr. KLEIN EDE szeptis ügyvédtől	291	Házassági eljárás az 1894. XXXI. tcz. életbelépte után. — Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti törvényszéki bírótól	105, 114, 122, 137, 149	A hatásköri értékhatár-megállapítás az 1893. XVIII. tczikkben. — Dr. WEISZ ALADÁR-tól	301
A törvénytelen gyermek és az öröklési jog. — Dr. SIPOS ÁRPÁD nagyváradai jogakadémiai tanártól	314, 322, 331	Váltóbeli követelés lefoglalása. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól	107	Az 1893. XVIII. tcz. által szabályozott felebb-	
Nőtartás. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	326				
Dologi és kötelmi jog. — Dr. SZLADITS KÁROLY budapesti törvényszéki aljegyzőtől	334				
Ugyanerről. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól	351				

vitel köréből. — LEHOCZKY LAJOS lőcsei törvényszéki bírótól	308, 318
A felebbviteli bíróság kiegészítheti-e saját ítéletét? — d.	335
Ugyanerről. — L. k.	355
Az első évforduló. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	351
Az 1893. XVIII. tcz. visszaható ereje kikötött sommás eljárás esetén. — Dr. TELLER MIKSA-TÓL	364
Ugyanerről. — Dr. HONIG JÁNOS-tól	396
A hagyatéki tárgyalás elmulasztása. — Dr. NYULÁSZY JÁNOS kassai ügyvéd	372
A magyar polgári perrendtartás egyes részeinek ismertetése. — Dr. PAPP JÓZSEF budapesti ügyvéd	376
A sommás eljárás köréből, (sommás visszahelyezési per). — Dr. GAAR VILMOS igazságügyminiszteri segédtitkártól	377
Ugyanerről. — Dr. PAZÁR ZOLTÁN kir. albirótól	394
Ugyanerről. — PAP GÉZA n.-kikindai albirótól	404
Ügygondnoki díjak. — ARANY SÁNDOR budapesti albirótól	387
Czétalan kihallgatás. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd	417
A fél eskü alatti kihallgatása pergátló kifogás igazolására. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	417
Keresk., váltó-, csőd- és bányajog.	
A cheque gazdasági és jogi jelentősége. — Dr. MAGYARY GÉZA n.-váradai jogakad. tanártól	49
A fedezeti váltó kérdéséhez. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd	68
A kereskedelmi törvény 468. §-a és orvoslása. — Dr. WEINFELD FÜLÖP-től	86
A fentartott ásványok és a köszénkérdés. — Dr. HOZNEK JÁNOS beszercebányai kincstári ügyész	141, 157
A magánbiztosítási vállalatokról szóló törvény tervezet bírálata. — Dr. BARNA IGNÁZ keresk. akad. tanár, budapesti ügyvéd	145, 153, 162
Ugyanerről. — Dr. BECK HUGÓ, dr. NAGY FERENCZ és ÁGOSTON JÓZSEF jogászegyleti felszólalásai	169
A tulbiztosításról. — Dr. POLLÁK IMRE budapesti ügyvéd	181
Reaktiválható-e a felszámolásban levő részvénytársaság? — Dr. FLEISCHMAN SÁNDOR budapesti ügyvéd	196
Elkésztés fizetés jog következményei. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	205
Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól	221
Ugyanerről. — Dr. HERZ EMIL soproni aljegyzőtől	239
A közvetítési díj jogi természet. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	228
A német tőzsdetörvényjavaslat és a határidőüzlet. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd	233
Büntetőjog és bünvádi eljárás.	
A mezőrendőri kihágásokról. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	12
A bünvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak, illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez. — Dr. BALOGH JENŐ miniszteri titkár, egyetemi magán tanártól	18, 26, 42, 58
A legutóbbi esküdtzéki tárgyalás. (6 szavazat 6 ellen felmentést jelent-e minden körülmények közt?) — Dr. SÁNTA ELEMÉR budapesti kir. alügyész	29, 47
Ugyanerről. — Dr. VISONTAI SOMA budapesti ügyvéd, orsz. képviselő	36
A meghatalmazott által elkövetett család. — CSEMEGI KÁROLY jogászegyleti eladása	73
Az ügyészi felebbezések. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd	93
Hitelezési család. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd	94
Mezőrendőri lopás. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd	100, 108, 209
A büntetlen előélet mint enyhítő körülmény. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	118
A Btk. 104. §-ához. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	129
Adalék a sajtóvétségek elévüléséhez. — VARGHA FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól	155
Ugyanerről. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi tanártól	161

Magánvád hűtlen kezelés esetén. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól	166
A védelem jogköre a bünvádi eljárásban. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	169
Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél. — VARGHA FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól	177, 187, 194, 203
Uti emlékek. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész	183
Lényeges körülmények a hamis eskünél. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi tanártól	201
Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól	244
Ugyanerről. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	259
Büntetőjogi döntvények. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	218, 226
Gyermekekítétel és családi állás elleni büntetés — Dr. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól	235
Megelőzésre alapított illetékesség. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki bírótól	241
A párviadal. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi tanártól	250, 261, 275
A negyedmilliósi postalópás és Btk. novellája. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	265
Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetében. (Miniszteri indokolás)	265
A bünvádi eljárás javaslata és az esküdtzések. A büntetőjogi elévülés kérdéséhez. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti albirótól	293
A bünvádi perrendtartás javaslatához. (Az ártatlanul elítéltek kártalanításának kérdése.) — Dr. DOLESCHALL ALFR. bpesti albirótól	329, 338, 346
A közvetlen idézés	342
A bűnös gyermekkel való bánásmód mostani jogrendszerünkben. — VARGHA FERENCZ törvényszéki bírótól	343
Gazdasági terményeken elkövetett lopás és Btk. 337 §-a. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	354
A várhatóazatról, tekintettel a bünvádi eljárás javaslatára. — Dr. BAUMGARTEN IZIDOR budapesti törvényszéki bírótól	359
Rablásnak vagy mezőrendőri kihágásnak tekintessék-e a gyümölcslopás, ha a tolvaj a lopott gyümölcs megtartása végett erőszakot (vagy fenyegetést használt?) — NAGY LAJOS nagy-szebeni kir. alügyész	363
CSEMEGI KÁROLY a bünvádi eljárás javaslatáról Halmazat és összefoglalás. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól	367
Ugyanerről. — Dr. WALDHAUSER ISTVÁNTÓL	369
Ugyanerről. — GULLYA LÁSZLÓ nyárádsszeredai albirótól	388
Rablás? — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvéd	394
A feltételes elítélés térfoglalása. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész	379
A m. kir. rendőrség beszámolója	391
A m. kir. rendőrség beszámolója	399
A becsületlenítés, Debreczen városi régi jogban. — SZÉLL FARKAS kir. táblai tanácselnöktől	411
Védbeszéd gyilkossággal vádolt Róssu Titusz bűnügyében. — Tartotta Dr. GRÁNER ERNŐ budapesti ügyvéd. Külön melléklet a 11-ik számhoz.	
Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.	
A kir. táblák 1894 ben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	57
A kir. Curia 1894-ben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	65
A törvénykezési szünetéről. — Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvéd	121
Külsőségek a jogszolgáltatásban. — Dr. PÁYER IMRE budapesti ügyvéd	142
Fővárosi bíróságaink szervezetének reformja. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	153
A bírói létszám szaporítása	321
A számok tanulságai. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd	375
Allamtudományok.	
Ethnologikus comparativ módszer és jogtörténet. — Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től	11, 21, 27
A hatásköri összeütközések bírósága. — Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi jogakad. tanártól	25, 33, 51, 60, 66, 81, 106, 115, 123
A felszólalási ügyek felülvizsgálatánál mutatkozó hiányosságokról. — SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól	410

Vegyes tárgyú czikkek.	
Magyar Jogászegylet	1
Szilágyi Dezső	17
Az új miniszter programja	49
Jogászegyülés	89
Szélcsend	137
Igazságügyi statisztikánk reformja. — Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi rk. tanártól	234
A jogi ismeretek a középiskolában. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd	243
Az összehasonlító jogtudomány és a közgazdaságtan nemzetközi egyesületéről. — Dr. PIKLER GYULA egyetemi rk. tanártól	257
A jogi ismeretek népszerűsítése. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvéd	263
Vagyontalanok jogvédelme. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd	305
Az igazságügyi költségvetés	313
A conversio illetékkedvezménye és a pénzügyi hatóságok. — Dr. TELLER MIKSA-TÓL	337
Millenáris csend	383
A magyar utlevélügyről. — NAGY LAJOS nagy-szebeni kir. alügyész	383
Siketnémák tolmácsa. — K. NAGY SÁNDOR nagyváradai törvényszéki bírótól	402
Jogirodalom.	
Werböczy hármaskönyvének két magyar fordítása. — Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti törvényszéki bírótól	1
Ehrlich G. Die stillschweigende Willenserklärung. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradai jogakadémiai igazgató	2
A büntető törvénykönyv magyarázata. Irta E. Illés Károly. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd	21
A legújabb francia irodalom az anarchisták elleni törvényről. — Dr. ALEXI ALBERT miniszter tanácsostól	22
Szemle a jogtörténelmi és egyházjogi irodalom köréből. — Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyet. magántanártól	33
Dr. Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	52
Dr. Sichermann Bernát: A cheque. — Dr. FODOR ÁRMEN budapesti kir. törvényszéki bírótól	83
Dr. Nagy Ferencz: A kereskedelmi törvény magyarázata. — Dr. FODOR ÁRMEN budapesti törvényszéki bírótól	90
Scrutton: The marchant shipping act. — Dr. ALEXI ALBERT-től	107
Oppenheim: Die Objecte des Verbrechenens.	124
Charley: The crusade against the constitution an historical vindication of the house of lords. — ALEXI ALBERT miniszter tanácsostól	139
Salis: Die Entwicklung der Kultusfreiheit in der Schweiz. — Dr. ALEXI ALBERT-től	165
Schwartz: Az elmebeteg jogvédelme. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti albirótól	175
Meili: Die Gesetzgebung und das Rechtsstudium der Neuzeit. — Dr. ALEXI ALBERT-től	179
Reinhold: Der Begriff des politischen Delikts nach schweizer Gesetzgebung und Praxis. — Dr. ALEXI ALBERT-től	196
Arslanian: Das gesammte Recht des Grundeigenthums und das Erbrecht für alles Eigenthum in der Türkei. — Dr. ALEXI ALBERT-től	205
Ujabb művek a nemzetközi jog köréből. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakad. igazgató	212
Negropontes Miltiades: Zuständigkeit der Staaten für die auf dem Meere begangenen Delicte. — Dr. ALEXI ALBERT től	226
Corpus juris hungarici. — X.	298
Dr. Nagy Ferencz: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. — Dr. FODOR ÁRMEN budapesti törvényszéki bírótól	306
Desplaces: Sénats et Chambres Hautes. — Ifj. Dr. VUTROVICS SÁNDOR pozsonyi helyet-jogakadémiai tanártól	307
Szehlo Kornél: Eljárás a házassági perekben. — Dr. PAPP JÓZSEF bpesti ügyvéd	316, 325
Dupriez: Les ministres dans les principaux pays d'Europe et d'Amérique. — Ifj. Dr. VUTROVICS SÁNDOR pozsonyi helyettes jogakadémiai tanártól	324
Orlando: Principii di diritto costituzionale. — Ifj. Dr. VUTROVICS SÁNDOR pozsonyi helyettes jogakadémiai tanártól	353

Mariska Vilmos: Az államgazdaságtan kézikönyve. — R. 353
 Schwartzter Otto: Az elmebeteg jogvédelme. II. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti albirótól. 368
 Hess: Über Kausalzusammenhang und unkörperliche Denksubstrate. — Dr. REICHARD ZSIGMOND-tól. 368
 Beck Lajos: Az életbiztosításról. — Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvéd-től. 387

Külföldi jogélet.

A német bírói szervezeti törvény és a büntető perrendtartás módosítása — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD bpesti albirótól. 81, 89, 99, 117, 131. 138
 Külföldi judikatura. (Ausztria, Németország és Franciaország). — Közli dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. 111, 135, 191, 207, 215, 279. 417
 Az új osztrák polgári perrendtartás. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. 249
 A bírósági referendáriusok gyakorlati iskolája Németországban. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. 255
 Az új német belvizhajtási törvény. — Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvéd-től. 277, 284
 Ugyanerről. — Dr. MAGYARY GÉZA n.-váradai jogakadémiai tanártól. 307
 Oroszország börtönei. — Dr. SÁRMAI JÓZSEF budapesti ügyvéd-től. 285
 A félnek eskü alatti kihallgatása az osztrák polgári peres eljárásban. — Dr. FODOR ÁRMIN törvényszéki bírótól. 289
 Irásbeliség és perjogi reform Németországban. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. 6, 294
 Visszapillantás a német bünvádi novella tárgyalására. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. 342
 A boycott a német bírodalmi törvényszéken. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. 356
 A német bünvádi novella bizottsági tárgyalása. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. 386
 A főtárgyalás az új osztrák perrendtartásban. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. 392

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

Tábla vagy törvényszék? — A feltétlenül végrehajthatóság klauzulája. — Birtokper az 1893. XVIII. tcz. szerint. — A válólévlé kiadásának kérdéséhez. — Történhet-e a fél idézése ügyvéd által. — A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma. — Irodalom. — Ügyvédi díj megállapítás. — Magyar Jogászegylet. 8
 A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Illés Károly kommentárja. — Korai terminusok. — Törvénytervezetek. 16
 Az új miniszterek. — Igényperben mi képezi a pertárgyat? — A községi bíróságoktól fellebbezett bagatell-ügyek. — A fél kihallgatható-e pertársával szemben mint tanu? 24
 László Zsigmond nyugalomba vonulása. — Váltópénz-e a korona? — Rendbíróság kiszabása. — Gyorsaság. 32
 A Magyar Jogászegylet büntetőjogi értekezletei. — Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht. — Párviadal mint fegyelmi vétség. — Kereskedői utazó felmondás nélküli elbocsátása. — Meg nem rendelt árut kell-e rendelkezésre bocsátani? — Budapesti lakos bármely járásbíró előtt perelhető. — A „prompt” határidő értelmezéséhez. — Kézbizetési mizeriák. — Irodalom. 39
 Dr. Deutsch Izidor szabadalomjogi előadásai. — „Vérző szívvel” elítélés. — A feltétlenül végrehajthatóság klauzulája. 48
 Szilágyi Dezső bucsuja. — Erdélyi Sándor székfoglalása. — Irodalom. — Helytelen idézés. — Illetékesség kikötésének alaki kellékei. — Magyar Jogászegylet. 56
 Erdélyi leirata az ügyvédi kamarához. — Irodalom. — Igazságügyi jelentés. — A budapesti V. ker. járásbíró ügyforgalma. — Fellebbezési tanácsok tárgyalása. — A kereseti igény leszállítása. — „Szükséges” költség. — A fél idézése ügyvéd által. 64
 Magyar jog angol bíróság előtt. — A Brunkala ügy. — Ügyvédek háza. — Irodalom. 71
 Semmiségi ok. — Figyelmeztetés az ügyvédekhez. 80
 A kir. Curia ügyforgalma. — A meghatalmazott által elkövetett csalás. — Halasztás költ-

sege. — Kérdések a fizetési meghagyások köréből. — Birák aláírásai. — Irodalom. 88
 A büvizsgálatok hosszu tartama. — Új bizonyíték felfolyamodásban fel nem hozható. — Perköltség iránti intézkedés mely bírói határozatban foghat helyt? — A „fiókiroda” fogalom meghatározása. — Irodalom. — Vidéki felebbviteli bíróságok judikaturája. — Új jogi folyóirat. 95
 A budapesti ügyvédi kamara statisztikája. — Szegényvédelem és gondnokságok. — Teljesülés a Curian. — Részvénytársaság hivatalnokának nem kell az iparhatóság előtt indítania keresetét. 104
 Dynamit-merénylet. — A Curia teljes ülése. — Felmondás nélküli elbocsátás. — Idéző végzés kézbesítésének ideje. — A tőzsdebíró ügykezeléséről. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — Meddő pályázat. 111
 A Curia ügyforgalma. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Az államfogház - büntetés végrehajtása. — Az ügyészi felebbezések. — Panasz. — A fizetési meghagyások köréből Államtüköri beköszöntő. — A pénzügyi kihágások. — „Igazolva van”. — Teljesülés a kassai kir. táblán. 127
 Zár gondnok jogköre. — Igazolási ok. — Változás a tárgyaló bíró személyében. — Cautio litis. — Fegyelmi bíróság illetékessége. — Irodalom. 135
 Vargha Ferencz jogászegyleti előadása. — Táblai értekezlet. — Hosszu terminusok. — Az igényper tárgyának értéke. — Visszkereseti jog a szolgálatod ellen. — Pénzügyi miseria. — Rabsegélyző egyletek. — Irodalom. 143
 A bünvádi eljárás javaslata. — A budapesti kir. ügyészségről. — A Curia ügyforgalma. — A bpesti kir. tábla ügyforgalma. — Miért kell végrehajtási kérvényhez ítéletmásolat. — Ügynek jogköre. 152
 A jogegység biztosítása érdekében. — Falk Miksa az 1843-iki bünvádi javaslatokról. — A törvénykezési szünet kiterjesztése. — Önálló budapesti büntető törvényszék. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — Főeskü — sommás Perben. — Magánjogi család. — A kir. közjegyzői helyettesítés bejelentése. — Feltételes vád visszavonás. 159
 Teljes ülés a Curian. — Irodalom. — Letéti misteriak. — Új bizonyítékok a felebbezési bíróság előtt. — Biztosítási szerződés létrejöttének kérdése. — Zugirászat? 168
 Budapesti terminusok. — Feleség által indított igényper. — A fegyelmi eljárás köréből. — Irodalom. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület működése. 175
 Az igazságügyminiszter beszámolója. — A nyilvánosság korlátja. — Bizonyítási terhel. 184
 A Curia ügyforgalma. — A bpesti kir. tábla ügyforgalma. — A budapesti kir. tudományegyetem jutalomtetelei. — Az igazságszolgáltatás akadályai. — Tanu megesketésének mellőzése. — Beszámítási kifogás és visszatartási jog. — A budapesti büntető-törvényszék iktató hivatala. — A Curia szüneti tanácsai. 191
 Perdöntő eskü. — Bélyegkérdés. — Vizsgálati fogság költségei. 199
 Sommás felülvizsgálati ügyek a Curian. — A bünvádi eljárás javaslata. — Furcsa állapotok a makói járásbírósnál. — Kisegítő törvényszéki bírák. — Felügyeleti hatóság határozata elleni felfolyamodás. — Telekkönyvi helyesbítési teendőket ellátó személyzet. — Ügyvédi kamarák portomentessége. — Ügyvédi kamarai fegyelmi határozatok kézbesítése Ausztriában. — Az 1894. évi XXVI. tcz. életbeléptetése. — Jövedéki kihágások. 207
 A Curia ügyforgalma. — A pozsonyi kir. jogakadémia statisztikája. — Főlösen lerótt bélyeg visszatérítése. — Csendőri kintások. — Az igazságügyminiszterium figyelmébe. — A bírósági lythographia. 216
 Magyar Jogászegylet. — A budapesti királyi tábla ügyforgalma. — Szegedi Jogászegylet. — Törvényszéki aljegyző felvétele az ügyvédjelölt lajstromba. — Tőzsdejárték folytán beállott csőd a büntetőbíró előtt. — Alaki sérelem a tőzsdebíró eljárásban. — Gyorsaság. — Irodalom. — Nemzetközi büntetőjogi egyesület. 223
 A Curia 60. sz. döntvénye. — A pénzügyi

közig. bíróság ügyforgalma. — Az uzsora ellen. — Illetékességi összeütközés végrehajtási eljárás folyamán. — Kapcsolatos hagyatéki ügyek egyesítése. — A bírósági lythographia. — Feloldás a felülvizsgálati eljárásban. — Más perben letett eskü mint bizonyíték. — Visszaasított felebbezés. — Kártérítés is képezheti könyvkivonati követelés alapját. — Özvegyi jog és az ipartörvény 40. §-a. 229
 Ráth Zoltán a bünvádi statisztikáról. — A perérték megállapítása. 239
 Viszonkereset külön perre utasítása. — Casus vagy mulasztás? — A marosludai járásbíró jogakadémiájáról. — Hosszu terminusok. — A nagyváradai jogakadémia statisztikája. — Irodalom. 247
 A Curia ügyforgalma. — Igazságügyi statisztika. — Kiszolgáltatót egyének kimutatása. — Ipar- és kereskedelmi kamarai jelentés. — Szerződés értelmezése. — Tartozatlan fizetés. — A felfolyamodás költségei. — A tanuvalomások egy részének indokolás nélkül való mellőzése. — Bírói szabadságidő. — Irodalom. 255
 A bünvádi eljárás javaslata és annak indokolása. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Irodalom. — A kir. ügyész nem lehet tagja a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának. — Illetékességi kérdés közjegyzői kamarák között. 263
 Az Annuaire de Législation Comparée. — A milleniumi országos ügyvédgyűlés. — Terminusok. — A pozsonyi királyi jogakadémia tanrendje. — Lakbérosztályok. — Kir. közjegyző lehet a közigazg. bizottság tagja. — Második biztosítási díjrészlet megítélése. — Törvényszék vagy kir. tábla? — Részvényalírás vagy egyszerű kötelezvény? — Kereskedő könyveinek bizonyító ereje. 271
 Dárday Sándor Törvénytára. — Jogvédő egyesület. — Végrehajtási eljárás megsemmisítése. — Román jogsegély. — Második díjrészlet perelhetősége. — Árjegyzék mint ügyleti ajánlat. — Kötbér iránti per illetékessége. 279
 A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti egyetem jogi karának tanrendje. — Irodalom. — Az I—III. ker. kir. járásbíró elhelyezése. — A csődfelzámolás tárgyalás jegyzőkönyvének bélyege. — Iparügyi kihágás. 287
 A 20 frton aluli kereskedelmi perek. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — A bíróságok vezetőinek figyelmébe. — Jogvédő egyesület vagyontalanok részére. — Irodalom. — Külföldi pénzek hamisítása. — A kulai járásbírósról. — Az eperjesi jogakadémia tanrendje. 295
 A terjesztő fokozatos sajtóügyi felelőssége. — Irodalom. — A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi osztálya. — A budapesti törvényszék fogházának hiánya. 303
 A bünvádi eljárás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat. — A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi osztálya köréből. — Irodalom. — Heil Fausztin az esküdtzékéről. — A helyszínen való eljárásról telekkönyvi helyesbítési ügyekben. 311
 1895 október 1. — Az örökösödési eljárásról szóló törvény életbeléptetése. — Telekkönyvi hatósággal felruházandó járásbírók. — A székesfehérvári javító intézet. — Irodalom. — Felperes lakhelye. 320
 Magyar Jogászegylet. — Magyar Jogászegylet. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Irodalom. — A végrehajtási költségek ok nélküli szaporítása. — A felügyeleti hatóság és közbíró viszonyáról fegyelmi ügyekben. — Kir. közjegyző helyettesítéséről akadályoztatása esetén. — Pénzügyminiszteri rendelet a bagatell-ügyek bélyeg illetéke tárgyában. — A váltó-eljárás köréből. — Betétszerkesztés. — Analogia legis. — Az egri jogakadémia tanrendje. 327
 A seminariumi oktatás. — Ügyvédjelölti lajstromba való felvétel. — Irodalom. — A budapesti büntető járásbírósról. — A karczagi járásbíró köréből. — Ítélet-hirdetés módja. — A sárospataki jogakadémia tanrendje. 336
 Magyar Jogászegylet. — Szóbeliség. — Mikor a rozsnói járásbíró felfolyamodással él. —

Lap		Lap	Lap
	Irodalom. — Fogadás mint kereset jogalapja. — Anyakönyvi rendelet. — Külföldön tartózkodó vádlottak idézése. — Végrehajtás Ausztriában levő közös hatóság vagy pénztár útján és viszont. — Ügyvédi lajstromba való felvétel. — A temesvári kiállítás végrehajtó bizottsága mint alperes. — Nyílt kérdések. — A veres papír 343	Javitó-intézeteinkről. — Magyar Jogászegylet. — Magánpanaszok a kir. Curian. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Irodalom. — Sérített jogköre. — Felelősség határideje. — Csendőri kintások 397	Birkmeyer büntetőjogi Grundriss-je 288
	A 20 frton aluli kereskedelmi perek. — Mikor a kir. ügyész taktikázik. — Vargha Ferenc jogászegyleti előadása. — A Franklin-Társulat törvénytára. — Fél év vagy hat hónap? — Pontos ítéleti meghatározás. — A vizsgálatok hosszúsága. — Irodalom. — Alaptalan beadványok szerkesztésének vádja. — Ügyvédre kiszabott, de behajthatlan rendbírság törlése. — Irodalom 349	Az ügyvédi kar a milleniumi kiállításon 406	A földbirtokhitelezés szervezése. — A közigazgatási bíróságok jogállása. — Feltételes elítélés 297
	Bureaokratikus törvénytárgyalás. — A kir. Curia ügyforgalma. — A rend. — Inconsequentia. — Kikötött illetékesség. — Felülvizsgálati kérelem alaki kellékei. — Viszonkereset megengedhetősége. — Községi bíróság elé tartozó ügy, fizetési meghagyás útján érvényesítve. — Fölösleges halasztások ügyvédi költségei. — Czigánykerekelt hányó ügyvéd 357	A polgári törvénykönyv szerkesztése. — Javitó-intézeti ügy. — Labkérleti ügyek. — Szegénységi bizonyítványok láttamozása. — Ügyvédi kamarai felhívás 418	A német polg. törvénykönyv javaslatának bírálati irodalma. — Seuffert a büntetőjogi törvényhozásról 358
	A bünvádi eljárás javaslata és az ügyvédi kamarák. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — A budapesti ügyvédi kör évi jelentése. — Új könyvkiadó-társulat. — Irodalom. — Rendelvény. — Alapos felülvizsgálat. — Az ügyvédi kamara segélyalapja 365	II. Nemzetközi szemle.	
	A hét igazságügyi eseményei. — A székesfehérvári új javító-intézet. — Illés Károly az 1843-iki bünvádi eljárási javaslatról. — Irodalom. — A Takács-féle végtárgyalás. — Megsemmisítés. — Rendelvény. — Eskü alatt kihallgatott fél utazási költségei. — Zeitschrift für das ungarische Privat- und öffentliche Recht 373	<i>Ausztria.</i>	
	Államtudományi irodalmunk. — A felek által irt tárgyalási jegyzőkönyvek. — Kicsomózási tárgyalás költségei. — Aggályos okirat. — Ügyvéd kártérítési felelőssége. — Iparhatósági ügy terelhető-e bagatell-utrá 381	Döntvénytárak 16	<i>Franciaország.</i>
	A kir. Curia ügyforgalma. — A budapesti ügyvédi kamara és a bünvádi eljárás javaslata. — Magyar Jogászegylet. — Hiányos indokolás. — Elévülés megszakítása. — Hirlaphirdetési szerződés magyarázata. — Büntetettek kiadása 389	Megállapítási kereset 72	Ténykérdés és jogkérdés 96
		Tözsdebírói hatáskör. — Büntető statisztika	Hazai jogéletünk Franciaország előtt 112
		Fióktelep 136	Büntető statisztika 144
		Keresethalmazat 144	Házassági jog 200
		A bécsi kereskedelmi törvényszék 200	Börtönügyi társaság. — Perek statisztikája 216
		Polgári perrendtartás. — Unger a polgári perrendtartásról 240	Válperek statisztikája 224
		Randa műve a birtokról. — A sajtó érdekében Canstein: Az osztrák kereskedelmi jog tan-könyve 344	Société de Législation Comparée 232
		Rabsegélyező egyletek 350	Börtönügyi kongresszus. — Az anarchisták elleni küzdelem 240
		Politzer: Kereskedelmi jog. — Vargha Gyula gráci tanár a büntetőjogi reformokról 366	Le homestead, le foyer de famille insaisissable 328
		Menger rektori beszéde 382	Házassági jog 358
		Döntvénytár. — Vargha Gyula műve 396	A büntetőjogi 398
			<i>Olaszország.</i>
		<i>Németország.</i>	
		Orvosi műhiba vagy szerencsétlenség? 24	Az anarchizmus elnyomása 164
		Gierke magánjoga 56	Lombroso atlasa 366
		Állat-ethika 72	Börtönügyi állapotok 390
		Örökjogi reformok 128	
		Védjegytörvény-reform 144	<i>Anglia.</i>
		Bélyegtörvény-reform 176	Boszorkány-per 232
		Perdöntő eskü. — A visszaesők statisztikája 199	
		Irodalom 208	<i>Schweiz.</i>
		Mesterséges téboly. — A német csődjog reformja. — Az eskübizonyítás ellen 224	Illoyális verseny 200
		Bünvádi eljárás államügyészek ellen 232	Tobler Hans: Die Grenzgebiete zwischen Nothstand und Nothwehr 320
		Gneist Rudolf halála 240	<i>Belgium.</i>
		A 23-ik német jogászgyűlés. — Igazságügyi statisztika. — Az ált. polgári törvénykönyv javaslata 248	Prins legújabb műve 369
		Irodalom 256	
		A telekkönyvi ügy reformja. — Irodalom 264	<i>Amerika.</i>
			Az anarchisták elleni küzdelem 88
			Lynch bíráskodás 264

A melléklapban megjelent közel 700 felsőbbbírói határozat. Ezen kívül:

Lap		Lap	Lap
	Igazságügyminiszeri rendelet a lakbérfelmondási eljárás tárgyában. 6	A budapesti tud. egyetem II. félévi tanrendje 39	A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése 93
	Eljárás a házassági ügyekben. (Rendelettervezet) 9	A Magyar Jogászegylet büntetőjogi értekezletei 31, 51	A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága által kitűzött kérdések 24
	A hatásköri összeütközések bíróságáról szóló törvényjavaslat 20	A budapesti ügyvédi kamara ügyforgalma 1875—1895 63	Az ügyvédek házának alapkövetétele 107
	Szilágyi Dezső miniszter alatt alkotott törvények és törvényjavaslatok 22	Elmebeteg elítéltek részére megfigyelő-osztály felállítása 71	Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok akadémiai kiadásának részletes berendezése 368

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Magyar Jogászegylet. — *Jogirodalom:* Werbőczy Hármaskönyvének két magyar fordítása. Dr. MÁRKUS DEZSŐ kir. törvényszéki bírótól. — Ehrlich G.: Die stillschweigende Willenserklärung. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi kir. jogakad. igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* A praejudicialis kereset. (1893. évi XVIII. tcz. 16. §.) Dr. GAÁR VILMOS soproni kir. albirótól. — Az alzálogjogos jelzálogkeresete. I. Dr. OESTERREICHER SAMU budapesti ügyvédtől. — II. Dr. BOCK BERNÁT galgóczi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Igazságügyministeri rendelet a lakbérfeimondás és lakáskiürítés iránti ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magyar Jogászegylet.

A Magyar Jogászegylet tizenötödik közgyűlését tartotta a minap.

Örömmel tekinthet vissza ezen egylet 15 éves multjára, a mely idő alatt annyi fontos tárgy került kebelében megvitatás alá, annyi nehéz kérdés eldöntése készítettett elő.

Eddig a Jogászegylet főleg a törvényhozás előcsarnoka volt. A tudomány képviselői fontos eszméket vetettek fel, előkészítették a jogi közvéleményt, a mely azután lépésről lépésre vitte a reformokat a törvényhozási megvalósítás stádiumáig. Pótolta e tekintetben az egylet a jogászyűlést is.

Tíz kötetre menő kiadványcyklus tanusítja az egylet tudományos tevékenységét és az e tíz kötetben foglalt száznál több önálló füzet mindenike tanuságot tesz a komoly munkáról, melyet az egylet tagjai teljesítettek.

Ujabb időben a vezetőség az egylet tevékenységét kibővíteni kívánván, elhatározta, hogy *értekezleteket* is fog tartani, és a már eddig tartott hat magánjogi értekezlet ezen eszme sikerét dokumentálja.

Különösen fontos emez ujtás a perjogi reformok életbeléptének mostan folyó első szakában, a mikor nagy szükség van oly forumra, a hol az eszmék kicserélhetők és a kontroversiák megbeszélhetők.

A gyakorlati jogérettel keresett ezen szorosabb kontaktus friss erőket, távolabb álló elemeket vonzott a egyesületbe, általános érdeklődést keltve a jogászság minden rétegében. A birói hierarchia minden foka, az ügyvédi, jogtanári és hivatalnoki körök mindannyija képviselve van ezen vitatkozásokon, a melyek a judikatura alakulására sem lesznek befolyás nélkül.

Fontos feladat vár az értekezleti szervezetre a közel jövőben a házasságjogi reformok életbeléptetése alkalmából is, mivel ezen nagyszabású törvénytűnek az életbe való átvitele nem kis munkát igényel, a mit megkönnyíteni, a zökkenésnek elejét venni segít majd a Jogászegylet.

Ezen új irány adja meg a Jogászegylet jövőendő működésének életerejét, mert tagadhatatlan, hogy a tulnyomólag elméleti téren mozgó felolvasások az utóbbi években nem voltak képesek felkelteni az érdeklődésnek azon fokát, a mely a legelső magyar jogásztülethez méltó.

Mind intenzitás, mind extenzitás tekintetében fejlődésre van szükség. Legyen a Jogászegylet a politikai pártoktól független jogi közvélemény állandó organuma, a különböző jogászi pályán működők összetartó kapcsa és a jogi élet minden nyilvánulása hü tükröt találjon az egylet működésében.

Jogirodalom.

Werbőczy Hármaskönyvének két magyar fordítása.

Harmincz esztendeje, hogy Werbőczy Hármaskönyvének utolsó magyar fordítása megjelent (a Corpus Jurisnak Geguss Dániel eszközölte, fölötte gyenge fordításának kapcsán). S mivel az eddigi fordítások — silányságuk daczára — teljesen elfogytak, jogászaink pedig nem nagy kedvelői a latin nyelven irt jogforrásoknak: könnyen érthető, hogy ujabb jogásznemzedékünk miért nem ismeri a hazai jognak e legfontosabb forrását, az első magyar törvénykönyvet.

Igazán hálánkra érdemes tehát a M. T. Akadémia azért, hogy a Hármaskönyvet legközelebb gondosan átnézett fordításban közzétette¹ és természetes, hogy hálánkban első sorban a fordítók: *Kolosvári Sándor* és *Óvári Kelemen* kolozsvári egyetemi tanár urak osztoznak. Hasonlóképen köszönetünket érdemli *Csiky Kálmán* egyetemi tanár ur, a ki rövid idővel az előbb említett fordítás megjelenése után bocsátotta közre a Hármaskönyvnek általa végzett fordítását,² úgy, hogy egyszerre két jó és megbízható fordítással rendelkezünk Werbőczy Istvánnak törvényerejű munkálatából.

Mindkét fordítás derekas munka és remélhető, hogy most már nem találkozunk majd a hozzá nem férhetés kedvelt kifogásával, melyet e jogforrásunk nem ismerésének mentségeül szoktak jogászaink felhozni. És talán nem egészen hiábavaló az a reményünk sem, hogy e fordítások birtokában az egész magyar magánjog tanítása, a nemzeti alap modern kiépítésével, az eddiginél nagyobb lendületet fog ölteni és kedvezőbb eredménnyel fog járni.

Mindkét fordítás kellemes olvasmány; s noha nem szándékunk a fordításoknak nyelvi szempontból bírálata, mégis az igazsághoz hiven számolunk be arról a benyomásról, hogy a Kolosvári-Óvári-féle fordítás hivebbnek (ha szabad úgy mondanom: inkább szószerintinek), a Csiky-féle magyarosabbnak tünik nekem, a mely különbség azonban semmit sem vesz el a fordítók érdeméből.

Az is közös mindkét fordításban, hogy eléggé részletesen ismertetik Werbőczy István élete folyását és a Hármaskönyv keletkezésének történetét és sajátos sorsát. Ezenfelül a Kolosvári-Óvári-féle fordításhoz jogi műszótár van csatolva, mely 93 oldalon fölötte érdekesen ismerteti meg velünk, hogy a Werbőczy eddigi fordítói mily értelemben használták a Hármaskönyv jogi műszavait; viszont a Csiky-féle fordítással hasábosan a latin szöveget is kapjuk.

A magyarázó jegyzetek tekintetében mindkét fordítás egyaránt szüksézu és azok inkább a fordítás technikai részét érintik, mint a Hármaskönyv tartalmát.

És a fordítások ezen hiányáról akarok néhány szót megjegyezni.

E megjegyzések azonban alig szólnak Csiky urnak.

¹ Werbőczy István Hármaskönyve. A M. T. Akadémia által gondozott harmadik kiadás. Az eredetinek 1517-iki első kiadása után fordították, jogi műszótárral és részletes tárgymutatóval ellátták K. S. és Ó. K. Bpest, Akadémia 467 nagy 8° l. Ára 5 frt.

² Magyarország szokásos jogának Hármaskönyve. Irta Werbőczy István. Az eredeti kiadás latin szövegét közölte, magyarra fordította, jegyzetekkel és a mű történetének megírásával kísérte Cs. K. Bpest, Eggenberger, 560 kis 4° l. Ára 5 frt.

Ő céljának: jó fordítást adni, teljesen megfelelt, egyebet sem akart, tehát eljárása bírálat tárgyát sem képezheti.

Más megítélés alá esik az Akadémia fordítása. Itt már nem volna szabad beérni a szöveg pusztá átültetésével. Az Akadémiának a jó fordítás mellett sulyt kellene helyeznie arra, hogy a Hármaskönyvet jogi szempontból bíráló és felvilágosító jegyzetek kíséretében kapja kézhez a magyar jogászközönség. Gondos kutatások nyomán kellene megállapítani a Hármaskönyvben foglalt intézmények keletkezésének történetét, figyelemmel kellene lenni mai érvényükre és időközi változásaikra.

Csak így jutnánk egy ép annyira érdekes, mint valóban értékes jogi munkának, különösen a magyar jogi intézmények történelmének birtokába.

Az előszó XXVII. lapján ezt olvassuk: «Annak tüzetes megbírása, hogy munkájának egyik-másik része e források közül melyikre milyen mértékben vihető vissza, még ez irányban folytatandó beható tanulmányt igényel». Ezt a beható tanulmányoztatást az Akadémiának kellene végeztetnie, mert magánember alig rendelkezik az ahhoz szükséges anyagi eszközökkel. És e tanulmányok eredményeképp kaphatnók a Hármaskönyvnek oly magyar kiadását, mely ez elsőrangú fontosságú jogforrásunkat minden oldalról jogászilag is megvilágítva, a magyar jogtudománynak hasonló rangú kutfejévé lenne.

A jegyzetek, melyekkel Kolosvári és Óvári urak fordításukat kísérik — a mennyiben nem a fordítás technikájára vonatkoznak — nem eredetiek, azok egyszerű visszaadásai a Corpus Juris kiadásaiban a Hármaskönyv kapcsán található utalásoknak korábbi vagy későbbi törvényekre. Ez mindenestre hasznos munka, de ismételjük — az Akadémiától ennél többet várunk, legalább is azt, hogy ez utalásokat az 1723. éven túl az 1894. évig folytassa.

Hogy a fordításon felüli részekre mily kevés sulyt helyeztek: arról még csak egy jellemző adatot akarok fölemlíteni.

Tudvalevő, hogy az 1691. évi Diploma Leopoldinum 3. §-a a Hármaskönyvet Erdély törvényei között sorolja föl és hogy az erdélyi fejedelmek is ilyennek jelezték felavató leveleikben. Az Akadémia fordításának előszavában (a XXIX. lapon) a fordítók megelégednek azzal, hogy ezt ily jegyzettel «Erdélyre nézve azonban valóságos törvénynyé lett», tudassák az olvasóval. Pedig az ilyen kiadásban helyén volna megmondani, hogy miképen lett törvénynyé Erdélyre nézve, sőt, hogy miképen fejlődött az erdélyi magyar jog a Hármaskönyv intézményei alapján és kapcsán. És bármennyire meg is becsülöm pl. a Werbőczy különböző kiadásairól összeállított jegyzék értékét, nem átalom bevallani, hogy sokkal többre becsültem volna a fordításnak jogi kommentárral kísérését.

S mivel e bíráló megjegyzéseknek célja nem a fordítás becsének lerontása, hanem hogy a feladat teljesítésére hívjam föl az illetékes körök figyelmét: legyen szabad a hazai jogtudomány érdekében ama reményemnek adni kifejezést, hogy e mulasztás nem marad helyrehozatlan.

Dr. Márkus Dezső.

Ehrlich G. Die stillschweigende Willenserklärung. Berlin. 1893. 296 l.

Szerző igen háladatos témát dolgozott föl ebben a művében. Anyagát a Corpus Jurisból, a modern törvényhozásokból, a modern judikaturából és a modern jogirodalomból merítette. Különösen a mai élénk forgalom, a sok utazó ágens, reklám, körlevél, mustra-küldemény és mutatványszám szétküldése mellett nagyon üdvös dolog a hallgatóságos akaratnyilvánítást praecisirozni.

Vegyük mindenek előtt szerzővel azokat az eseteket, a melyekben egy a másik szerződő félhez intézett szerződési

akaratnyilvánítás, vagy legalább is valamely jogügyleti akarat nyilvánítására számított nyilatkozat forog szőnyegen. Ilyen nyilatkozat lehet szavakba foglalva, a midőn azután hallgatóságos akaratnyilvánításról a következő esetekben lehet szó, u. m.:

1. ha az akaratnyilvánítás igazi értelme csak a felek szándékának behatóbb kifürkészése által állapítható meg, pl. midőn borvásár esetében mindkét fél késlekedik, már Labeo mondja: «non videri mora per venditorum emtori facta esse, ipso emtore posteriore moram faciente». L. 51. pr. D. 19. 2.;

2. ha az akaratnyilvánítás értelme az akaratnyilvánításon kívül fekvő egyéb jelekből hozható ki, pl. a nyilatkozó fél állásából, a másik féllel való rokonságából, későbbi viselkedéséből;

3. ha az akaratnyilvánítás értelme valamely usance alkalmazásából tűnik ki, végre

4. ha az akaratnyilvánítás értelme még csak jogi constructió útján belemagyaroztatik, a nélkül, hogy a felek erre az eshetőségre gondoltak volna, pl. a helyettes hallgatóságos garantiája felhatalmazás hiányában.

Mindezen esetekben (de tán az utolsóban még sem?) szerző nézete szerint a felek gazdasági szándékára kell visszamenni, mely az akaratnyilvánításban kifejezésre jutott és az ő szándékuknak még egyre megfelel.

Más értelemben nevezzük hallgatóságos akaratnyilvánításoknak a szavakba nem foglalt nyilatkozatokat, pl. az intést, vagy a jelképi cselekményeket (fejbiczczentés, a kötelezvény vagy meghatalmazás szétszakítása), a teljesítési cselekményeket (az áru átvétele az árnak egyidejű letétele mellett), a félnek egész magaviseletét (hallgatóságos jelenlét mások nyilatkozatánál, világos szerződésbe ütköző teljesítések hallgatóságos elfogadása, visszaadás eszközlése vagy elfogadása, kereset támasztása).

Különös, a közönséges (nyílt) akaratnyilvánítások szabályozásától eltérő szabályokat ezekre a hallgatóságos akaratnyilvánításokra nem lehet fölállítani. Hiszen még csak technikai jelentményöket sem lehet következetesen fentartani. Azért jobb volna egyáltalában csak nyíltan kifejezett akaratnyilvánításokról beszélni.

A fentebbi esetekkel szembe állíthatók más esetek, a melyeknél a nyilatkozat átvevőjéhez intézett cselekményből kiolvasható akaratnyilvánítás egyáltalában nem forog fen és mégis hallgatóságos akaratnyilvánításról beszélünk. Így a szerződés elfogadása a köteles teljesítés véghezvitele által azokban az esetekben, melyekben a teljesítési cselekménynek nem az ajánlattevővel szemben kell véghezvitetnie, pl. eladási megbízás, hitelezési megbízás teljesítése. Ezekhez járulnak azok a különös gonddal fejtegetett esetek, melyekben az ellenfél részéről valósággal felajánlott teljesítésnek tényleges elsajátítása ugyanavval a hatálylyal bir, mint valamely acceptáló vagy jóváhagyó akaratnyilvánítás. Ilyen elsajátítási cselekmény által az összhangzó praxis szerint szerződés köthető, megújítható, felbontható, jóváhagyható, mindezek előtt pedig a teljesítési cselekménynek bármennyire kifogásolásáról lemondhatni. Ámbár a judikatura külsőleg az akaratmomentumtól többnyire eltekint, tüzetesebb vizsgálat után mégis úgy találjuk, hogy az elsajátítónak akarata csak per fictionem juris tekintetik fenforgónak, valójában tehát attól merőben eltekintetik. Minden attól függ, tudott-e az illető az ellenfél ajánlatáról vagy sem? Ezen feltételezés mellett tehát a *res* az, mely a szerződési hatályt szüli. Ezek az esetek mintegy átmenetet képeznek a reális (névszerint a meggazdagodási) és a szerződési kötelek között, a mennyiben tartalmukhoz képest szerződési, ellenben keletkezősök alapjához képest reális kötelek.

Szintugy lehetséges, hogy a hallgatásnak akkor, midőn a hallgatónak nyilatkoznia kellene, szerződési hatása van

Ilyen nyilatkozási kötelezettséget annak előtte egyszerűen minden kereskedőnek imputáltak, a mai gyakorlat szerint azonban csak fenálló üzleti összeköttetés mellett, különös esetekben. Ide tartozik a kereskedelmi törvény (MKT. 320. §.) rendelkezése, továbbá egy megkötött szerződés egyoldalú értelmezésének, továbbá a valamely lényegtelen módosítás iránti ajánlatnak esete. Itt mindenütt a hallgatás u. n. hallgatólagos jóváhagyásnak vétetik, a nélkül, hogy világosan kitűnnék, vajon csakugyan a hallgatásból következtetett-e a beleegyezés, avagy az utóbbi csak per fictionem juris fenforgónak tekintetik, a kifogásolás joga tehát pracludáltatik. Ezenfölül lehet egy általános természetű szabályt fölláztatni, azt t. i., hogy a hallgatás elfogadásként hat ott, a hol a hallgató épen ez által szerzi meg magának a szerződés előnyeit, a conjunctura kizsákmányolásának lehetőségét és a hol üzleti összeköttetés alapján neki nyilatkoznia kellett volna. Itt ugyanis nem az akarat, hanem az előnynek tényleges megszerzése szüli a szerződészerű kötelmet. Szorosan véve ezt a szempontot csak a tulajdonképeni áruforgalomban, kereskedők között, sorsjegy és biztosítási ügyletekben volna szabad alkalmazni. De annak következményeit, történt legyen ez akár félreértésből, akár a kereskedelmi törvény készítésénél meghívott kereskedők egyoldalú érdekpolitikájából, a fogyasztó közönségnek eladott árukra is átvitték. (Német ált. keresk. tkv 357. §.) Ehhez jönnek még egy némely különös esetek, a melyekben a hallgatólagos akaratnyilvánítással operálunk, így pl. hallgatólagos elfogadást vélelmezünk, a hol valójában csupán egyoldaluan tehető ígéret forog fen, így kezesség elvállalásánál, elzálogosításnál, biztosítékadásnál és egyéb esetekben, a melyekben a hitelező cselekményétől teljesen eltekintünk. Hallgatólagos lemondásról beszélünk, a hol valójában jogvesztésről vagy elévülésről van szó, pl. a tulajdonnál ennek bizonyos előnyei tekintetében, a szolgálomaknál, kötelmeknél, bizonyos igényperекnél. Különösen a hol a törvényes elévülési idő tulságosan hosszú, a gyakorlat az által, hogy hallgatólagos lemondást vélelmez, rövidebb határidőket igyekszik behozni. Végül az osztrák és a francia gyakorlat hallgatólagos beleegyezést lát abban, hogy az eladó által kiállított factura átvételének a vevő részéről azon hatás tulajdonítottatik, hogy a felek a megkötött szerződést kölcsönösen kötelező módon megmásíthatják. Ezen fejlődő szokásjogot a németországi judikatura határozottan ellenzi s érvényre jutását nem engedi meg.

Ime, a hallgatólagos akaratnyilvánítás régóta egyike azoknak az eszközöknek, melyeknek segedelmével a gyakorlat az élő jogot a folytonos fejlődő jogélet szükségleteivel összhangzásba hozni törekszik. A hallgatólagos akaratnyilvánítás pusztá fogalom, nem jogintézmény, csak arra való, hogy segedelmével a tételes jog több irányban sikeresen megtermékenyíttessék. Ezt a szempontot különösen most a kodifikáció előtt nem árt kellőképen figyelmünkbe vennünk.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradai kir. jogakad. igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A praejudicialis kereset. (1893: XVIII. tcz. 16. §.)

A praejudicialis kereset felperes jogának birói megállapítására irányul. Az ilyen kereseteknek bíróságaink jó ideig nem engedtek tért, azzal az indokolással, hogy a bíró olyan ítéletet nem hozhat, melyet végrehajtani nem lehet. A jogélet fejlődése azonban lassankint bíróságainkat is megtanította arra, hogy az alanyi jogot a kötelezett félnek nemcsak teljesíteni vonakodása, hanem a kötelezettség el nem ismerése is megsértheti. A jogosítottat mindkét esetben kereset illeti

meg a jogsértő ellenében; a kereseti kérelem nem teljesítés esetén marasztalásra, a kötelezettség el nem ismerése esetén megállapításra irányul. Ezt a jogi felfogást teljesen magáévá tette a kir. Curia 36. sz. polgári döntvényében, melyben ugyan a felett döntött, hogy lehet-e a zálogváltási pert megelőzőleg a zálogváltási jog érvénytelenítése és ezen jog feljegyzésének törlése iránt külön keresettel fellépni, mégis az indokolásban a következő általános jellegű elvi kijelentést tette: «— — — mert valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének birói elismerését mindenki, a ki erre nézve jogi érdekeltségét beigazolja, önálló (praecindialis) keresettel szorgalmazhatja.» Ezen az alapon azután kifejlődött a birói szokásjog, hogy minden olyan esetben, a mikor a peres felek közt támasztott vita a vitatott jog létezésének vagy nem létezésének megállapítása által teljes befejezést nyert, s felperes jogi érdekeltségét kimutatni képes volt, — a praejudicialis keresetnek hely adatott.¹

Ezt a birói szokásjogot a sommás eljárásban az 1893. évi XVIII. tcz. életbe léptével a törvény váltotta fel, mely 16. §-ának első bekezdésében a praejudicialis keresetekre kötelező szabályokat teremtett. A következőkben az új sommás törvény eme intézkedésével foglalkozunk. A törvény szövege így szól:

«Valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, úgy szintén valamely okirat valóságának vagy valótlanágának birói megállapítása iránt kereset csak akkor indítható, ha a megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik.»

A törvény most idézett szavai alapján a praejudicialis keresetek három fajtát különböztethetjük meg, a szerint, a mint azok 1. valamely jogviszony létezésének; 2. valamely jogviszony nem létezésének; 3. valamely okirat valóságának vagy valótlanágának megállapítására irányuló kérelmet tartalmaznak. Az első kettőt pozitív illetve negatív praejudicialis kereseteknek is nevezhetjük.

Mind a három keresetnek azonban kettős előfeltétele van: 1. valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, illetve valamely okirat valóságának vagy valótlanágának állítása; 2. a birói megállapításnak alperessel szemben szükséges volta.

Az első előfeltétel tehát az, hogy felperes keresetében valamely jogviszonyt állítson létezőnek vagy nem létezőnek s egyedül csak akkor, ha valamely okirat valóságát vagy valótlanágát kéri megállapítani, tehet e szabály alul kivételt. Minden más esetben ki van zárva az, hogy praejudicialis keresettel valamely tényállás létezése vagy nem létezése felett per keletkezhessek, ha mindjárt a tényállítás a peres feleknek jogviszonyaira befolyással bírnak is. Ezen alapon a német birodalmi törvényszék elutasította felperes keresetét, melyben azt kérte megállapítani, hogy alperes törvénytelen gyermekének nem ő az atyja s hogy alperessel e gyermek fogamzási idejében nem közösült.²

A jogviszony csak magánjogi jogviszony lehet s az okirat is, melynek valóságára vagy valótlanágára képezi a vita tárgyát, csak magánjogi jogviszonyokra vonatkozhatik. Ez kitűnik a következőkből: Az 1868. évi LIV. tcz. 8. §-a, mely az 1893. évi XVIII. tcz. 13. §-a értelmében a sommás eljárásban is alkalmazandó, a polgári pert nem engedi megindítani s ha az már folyamatban van, megszüntetni rendeli, ha az ügy nem tartozik a polgári bíróságok hatósága alá; az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §-a pedig a pergátló kifogások közé sorolja azt a kifogást, hogy a keresetbe vett jog érvényesítése nem tartozik a polgári peruttra.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 16. §-a csupán a sommás eljárásban bírván kötelező erővel, a hatáskör kérdése is előtérbe

¹ A Jog 1887. évf. 51. sz. melléklete. — Jogi Szemle I. k. 102. l., III. k. 77. ll — Döntvénytár új folyam XXI. k. 134. sz.

² Fuchsberger. Entscheidungen. VII. k. 362. l.

lép. A most idézett törvény 1. §-ának 4. pontja e tekintetben a következő intézkedést tartalmazza:

Sommás eljárás alá és a kir. járásbírók hatáskörébe tartoznak

«4. valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, ugyszintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának bírói megállapítása iránt indított keresetek az 1., 2. és 3. pont korlátai közt».

E szerint tehát csak az 500 frtnyi értékhatárt meg nem haladó kötelmi jogviszonyok (személyes keresetek), a 200 frtnyi értékhatárt meg nem haladó és ingatlan dologra vonatkozó vagy örökjogi jogviszonyok s e három kategóriára vonatkozó okiratok szolgálnának a sommás bíróság előtt indítható praeiudicialis keresetek tárgyául.

Ennek a felfogásnak azonban ellene mond a 4. pont keletkezésének módja; ellene mond a 16. §-nak minden megszorítás nélkül való szövegezése; ellene mond végül az a jogelv, hogy a megállapítást célzó keresetnek ugyanaz a jog a tárgya, mint a teljesítésre irányuló keresetnek; csak-hogy felperes a praeiudicialis keresetet már akkor indítja, a mikor alperes a keresetbe vett jog ellen csak az el nem ismerés által követ el jogsértést, a marasztalásra pedig akkor irányítja keresetét, ha alperes a jog megtagadásán felül a teljesítést is megtagadja.¹

A sommás eljárásról szóló miniszteri törvényjavaslat a törvény 1. §-ának 4. pontját nem foglalta magában. A javaslat 1. §-ában szó sem volt a praeiudicialis keresetekről; ezekről a 12. §. első bekezdése (a törvény 16. §-ának első bekezdése) szólt, s ez a szöveg változatlanul átment a törvénybe. A törvényben foglalt 4. pontot a képviselőház igazságügyi bizottsága toldotta a törvényjavaslatba; azonban abból a jelentésből, melylyel a bizottság ezt a toldást a képviselőháznak ajánlotta, épenséggel nem lehet kimagyarázni azt, hogy a 4. pont oly taxatív felsorolást tartalmaz, melylyel szemben az 5. pontban a sommás bíróságok hatáskörébe sorolt többi ügyekben a praeiudicialis kereset lehetőségé ki volna zárva. Az igazságügyi bizottság jelentésének ez a része így szól:

«A miniszteri javaslat 12. §-ának első bekezdése (a törvény 16. §-a) a járásbírók hatáskörébe oly kereseteket is utasít, a melyek eddig oda nem tartoztak. A bizottság abból indult ki, hogy a járásbírók hatáskörét az 1. és 2. §-okban kimerítően kell szabályozni és a rendszeresség követelménye megkívánja, hogy a hatáskört alkotó egyes elemek összefoglalva tüntetessenek föl. Tekintettel kellett lenni azon különböző értékhatárra, a mely az 1. §. 1., 2. és 3. pontjában foglaltatik. Ezek szerint a jogviszony megállapítására, az okirat valódisága vagy valótlanságára irányuló kereset értékelés tekintetében ugyanazon szabályok alá vonandó, mint a melyek az ily jogviszonyok feletti bíráskodásra nézve fentebb megállapítva lettek.»

Ez az idézet világosan bizonyítja, hogy a képviselőház igazságügyi bizottsága a 4. pontot csak a praeiudicialis keresetek értékhatárának kétségtelen megállapítása céljából szúrta az 1. §-ba, nehogy a javaslat 12. §-ának (a törvény 16. §-a) általános rendelkezéséből: «valamely jogviszony létezésének — — — megállapítása iránt kereset csak akkor indítható, ha a megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik», — azt olvashassák ki, hogy a járásbírók előtt bármely jogviszony vagy okirat tekintetében lehetséges praeiudicialis keresetet indítani. Ámde az értékhatár csupán az 1. §. 1., 2. és 3. pontja alatt és a 2. §-ban (bár itt is van kivétel) felsorolt peres ügyekben bír a hatáskör megállapítására jelentőséggel; ennek folytán abbéli meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy a járásbírók előtt nem csupán az 1. §., 1.,

2., 3. alatt és a 2. §-ban felsorolt peres ügyekben indítható praeiudicialis kereset, hanem az 1. §. 5. pontjában felsorolt ügyekben is.

Ezen felfogásnak helyessége mellett szól az is, hogy az 1. §. 5. pontja oly jogviszonyok feletti kereseteket is a sommás bíróság hatáskörébe utal, a melyek a rendes bíróság előtt sohasem indíthatók meg. Így pl. a házasságon kívüli nemzésből, a bérleti viszonyból származó keresetek. Az ily természetű jogviszonyok létezésének vagy nem létezésének megállapítása iránt hol indítható a praeiudicialis kereset? A rendes eljárásban a bírói szokásjog, a sommás eljárásban a törvény teszi lehetővé a praeiudicialis keresetek indítását s mégis, a természetes apaság, a bérleti viszony létrejötte nem képezhetné bírói megállapítás tárgyát, ha az 1. §. 4. pontja taxatív felsorolás volna. De nem az; a 4. pont nem egyéb, mint az értékhatár tekintetében felállított, de homályosan szerkesztett értelmező szabály.

A praeiudicialis keresetnek második előfeltétele a bírói megállapításnak alperessel szemben szükséges volta. A törvényhozásnak nem lehetett célja a praeiudicialis keresetnek megengedésével a perek számát feleslegesen szaporítani, nem lehetett célja felperest arra felhatalmazni, hogy a teljesítésre irányuló keresetet megelőzőleg a kereseti jogalap megállapítása iránt bevezető pert támaszthasson és alperest egy és ugyanazon követelésért kétszer perbe állásra és költségeskedésre kényszeríthesse; viszont azonban azt is szem előtt kellett tartania, hogy gyakran czélszerű az érdekelt felek közt fenforgó jogviszonynak bírói megállapítása, még mielőtt a kötelezett fél nem teljesítése kétségtelenné vált. Ilyen eset a kötelezett fél részéről a jogviszony tagadása, a mi által közte és a jogosult közt jogbizonytalanság támad, mely kihathat a jogosult egyéb jogi s gazdasági viszonyaira is; avagy a jogosult félre nézve ama lehetőség előállása, hogy bizonyítékaitól a teljesítésre kitűzött időre elesik.

Az a kérdés, mikor mutatkozik valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának megállapítása alperessel szemben szükségesnek — ténykérdést képez, melyet a bíróság adott esetben az 1893. évi XVIII. tcz. 64. §-a alapján a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítél meg. Általában azt az elvet állíthatjuk fel, hogy a praeiudicialis kereset szükségesnek mutatkozik, 1. ha felperes joga sértve van; 2. ha a kereset teljesítésre nem irányulhat.

A jogsérelem, mint már fentebb említettük, nemcsak akkor forog fen, ha a kötelezett a teljesítést megtagadja, hanem akkor is, ha a jogot magát el nem ismeri. Ez az el nem ismerés történhetik nyílt kijelentés avagy következtetésre alkalmas cselekvények által. Ha valaki a velem meghatározott számu évre kötött bérszerződést felmondással megszüntetni akarja, a mikor még a bérleti időből 5 év hátra van, vagy ha valaki a szerződésünk értelmében részére két hónapon át hetenkint meghatározott mennyiségben szállítandó árut az első alkalommal visszautasítja, — mind a két esetben jogom sértve van. A mikor valamely harmadik személy azt állítja rólam, hogy tartozásomat meg nem fizettem, avagy a mikor valamely szövetkezet képviselője arra szólít fel, hogy a járulék-kimutatásban kitüntetett összeget mint szövetkezeti tag fizessem meg (1881. évi XVII. tcz. 257. §.) s én tartozásomnak már eleget tettem, illetve a szövetkezetnek tagja nem vagyok, — meg van sértve az a jogom, hogy tőlem olyant ne követelhessenek, a mivel már nem, vagy általában nem tartozom. A jogsérelem tehát mindannyiszor fen forog, a mikor a harmadik személy olyan cselekvést tanusít, mely felperes jogába ütközik.

A megállapítás szükséges voltának második alkotó eleme az, hogy felperes alperestől teljesítést általában nem (ez áll

¹ Bähr Otto. Urteile des Reichsgerichts mit Besprechungen. 155. l.

a negatív praeiudicialis keresetekre nézve) vagy még ne követelhesen. A marasztalásra irányuló kereset a szabályt képezi; ha felperesnek jogában áll alperes marasztalását kérni, akkor nincs szüksége arra, hogy külön keresettel követelje jogának megállapítását, azután pedig újabb keresettel a már megállapított jogának bírói érvényesítését. A praeiudicialis keresetnek célja nem a perek számának megkétszerezése, hanem az, hogy felperes létező jogából folyó jövőbeli igényeit biztosíthassa, illetve az alperes valótlán igényei ellen védekezhessék. Ámde épen ebből következik, hogy felperes a megállapításra irányuló kereseti kérelem előterjesztésekor ne legyen jogosult alperesnek marasztalását követelni. A német bíróságoknak is ez az állandó gyakorlata,¹ melyre példaképpen annál inkább hivatkozhatunk, mert a német prts. 231. §-a lényegében azonos az 1883. évi XVIII. tcz. 16. §-ának első bekezdésével.

A negatív praeiudicialis keresetnél, a mely valamely jogviszony nem létezésének megállapítását czélozza, — a teljesítésre irányuló kérelem ki van zárva; mert felperes abban csak annak megítélését kérheti, hogy alperes a vitássá tett jogviszony alapján tőle semmit sem igényelhet, s így természetes, hogy felperes az általa nem létezőnek állított jogviszony alapján alperestől teljesítést nem követelhet. S e tekintetben nem lehet ellenvetni, hogy felperes, a ki fizetés folytán kielégített kötelezettségének megszűntét kéri megállapítani, alperestől nyugtát követelni jogosult, mert a fizetést és ennek folytán a kötelezettség megszűntét megállapító ítélet teljesen pótolja alperes nyugtáját.²

A negatív praeiudicialis kereseteknél tehát a bírói megállapítás szükséges voltának bizonyítására elégséges, ha felperes bebizonyítja, hogy alperes vele szemben valamely nem létező jogot igényel.

Annak bizonyítása, hogy alperes jogigénye felperesnek kárára van, vagy lehet, nem előfeltétele a negatív praeiudicialis keresetnek. Ha felperes annak megállapítását kéri, hogy alperes ő ellene általában nem, vagy már nem formálhat valamely jogigényt, nem kell egyszersmind azt is kimutatnia, hogy alperes állítólagos jogigénye őt valamely jogügylet létesítésében akadályozza: avagy hitelét károsan befolyásolja, gazdasági tevékenységét korlátozza stb., mert maga az a tényleges állapot, hogy alperes felperes ellen olyan jogigényt támaszt, a mely nem létezik, ellenkezik a jogállapottal, és ez már magában véve jogsérelem.

A negatív praeiudicialis keresettel felperes annak megállapítását kéri, hogy az alperes által igényelt jog nem létezik. Kit terhel a jog nem létezésének bizonyítása? Erre a bizonyítási teher következő két szabályával felelünk: a) a ki valamely jogot igényel, annak az azt megalapító tényeket, a ki valamely jog megszűntét állítja, annak ezt a jogot megszüntető tényeket kell bizonyítani; b) a felek perbeli állása a bizonyítás terhén változtat. Ezekből azután következik, hogy ha felperes olyan jogviszonynak nem létezését kéri megállapítani, melyről azt állítja, hogy az közte és alperes közt nem jött létre, — akkor alperes köteles a per során igényelt jogát bebizonyítani, mert hisz alperes az, a ki jogot igényel, felperes egyszerűen tagadja alperes jogát. Felperes a megállapítás szükséges voltának bizonyításán kívül köteles ugyan azt a jogot, melynek nem létezését megállapítani kéri, — keresetében tüzetesen megjelölni (1893. évi XVIII. tcz. 15. §.), mert alperes csak így védekezhetik kellően, a bíróság csak így bírálhatja el a kereseti kérelmet alaposan; — de azt még sem lehet tőle követelni, hogy olyan jogi tényeknek létre

nem jöttét bizonyítsa, melyeknek keletkezése esetén a felperes által tagadott jogviszony közte s alperes közt létesült volna. Ezt bizonyítani lehetetlenség és a jog lehetlent nem követel.

Ha azonban felperes azt adja elő keresetében, hogy irányában alperes olyan jogot igényel, a mely már megszűnt, akkor nagyon természetes, hogy felperes köteles bizonyítani azokat a tényeket, a melyek a jog megszűnését eredményezték.

A negatív praeiudicialis kereset felett hozott ítélettel jogerősen el van-e bírálva a peres felek közti jogviszony létezése vagy nem létezése? Az ítélet természetszerűleg vagy helyt adó vagy elutasító lehet. Első esetben kétségtelen, hogy a jogerős ítélettel szemben alperes jogigényét többé vita tárgyává nem teheti, mert igénye elveszett; a második esetben azonban ennek megfordítottja vagyis alperes jogának fenállása csak akkor kétségtelen, ha a bíróság felperest nem azért utasította el keresetével, mert ezt a keresetet felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek nem találta, hanem azért, mert felperes nem tudta alperes jogának megszűntét bizonyítani, illetve alperes az ő jogát felperessel szemben bebizonyította. Az utóbbi esetben a jogerős elutasító ítélet egyszersmind alperes jogának megállapítását is tartalmazza s felperes újabb perrel ezt a jogot vitássá nem teheti. A negatív kereset felett hozott ítélet, mely felperest keresetével érdemben elutasítja, egyszersmind alperes jogát is megállapítja s nem szükséges, mint némely német perjogi írók állítják, hogy alperes joga csak akkor állapítható meg, ha a teljesítés iránt viszonykeresetet indított.¹ A megállapítást kérelmező viszonykereset épen a mondott okból felesleges.

Keresetváltogatás-e, ha felperes a megállapítás helyett a per folyama alatt teljesítésre irányuló kérelmet terjeszt elő? A kérelem ilyen megváltoztatását nem tekinthetjük keresetváltogatásnak, mert a praeiudiciális és a condemnatorius kereset ugyanazon jogot védi, csak hogy a jogsértés más-más szakában, mert továbbá az 1893. évi XVIII. tcz. 31. §-a szerint nem képez keresetváltogatást, ha felperes a kereseti kérelmet a főtárgy vagy járulékok tekintetében felemeli, avagy ha az eredetileg követelt tárgy helyett a kereset megindítása után bekövetkezett változás miatt más tárgyat követel. Ez ellen azt sem lehet felhozni, hogy felperes mindannyiszor, a mikor alperes a megállapítás szükséges voltának kifogásával eredményesen látszik védekezni, — a teljesítésre irányuló kérelem előterjesztésével a peresztés hátrányos következményeit magáról elháríthatja s alperesnek ok nélkül való költséget okozhat; mert felperes, mint a ki a praeiudiciális keresetet elegendő ok nélkül vette igénybe, az 1893. évi XVIII. tcz. 111. §-a értelmében az ez által okozott költség viselésére pernyertesség esetében is kötelezhető.

A praeiudiciális kereset ellenében van-e viszonykeresetnek helye? Az 1893. évi XVIII. tcz. 16. §-a e tekintetben megszorító intézkedést nem tartalmazván, a viszonykeresetnek az 1881. évi LIX. tcz. 8. §-ában megállapított kereten belül a praeiudiciális kereset ellenében is helye van. A pozitív praeiudiciális kereset ellenében a jogviszony nem létezésének, a negatív kereset ellenében a jogviszony létezésének megállapítására irányuló viszonykereset azonban felesleges, mert ha a bíróság felperest keresetével azért utasítja el, mert a megállapítás felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek nem mutatkozik, akkor ugyanezen ok fenforog a viszonykeresetre is, ha pedig a bíróság felperest az érdemben utasítja el, akkor az ítélet már amugyis magában foglalja azt, a mit alperes viszonykeresetével elérni akart. A praeiudiciális keresettel szemben

¹ A kir. ítélő tábla az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja és alperest kötelezi, hogy felperes részére 15 nap alatt szabályszerű nyugtatványt állítson ki, ellenkező esetre a nyugtatvány helyét jelen ítélet pótolja. Döntvénytár, új foly. XIX. kötet, 50. szám. Bäker Ottó, Urteile des Reichsgericht. 37. lap.

² Fuchsberger. Entscheidungen. VIII. kötet 344. és 351. lap.

¹ Fuchsberger. Entscheidungen. Pótkötet a VII. kötethez 227. 1.

csupán teljesítésre irányuló viszonykeresetet lehet indítani, ha a viszonykereseti követelés a felperesi keresettel ugyanazon egy jogalaphól ered. A más jogalaphól származó s teljesítésre irányuló viszonykereset azonban elutasítandó, mert megállapítás és teljesítés nem hasonló követelések.

Végül még az okirat valódiságának vagy valótlanságának megállapítását célzó keresetekről szólunk néhány szót. Azon szabály alul, hogy a praeiudiciális kereset tárgyát csak valamely jogviszony képezheti, az okiratra nézve kivétel áll fen. Valamely okirat valódisága vagy valótlansága ténykérdés s mégis a többször idézett 16. §. ennek a ténykérdésnek eldöntésére is engedélyez praeiudiciális keresetet. Erre a keresetre is az eddig elmondottak nyerne alkalmazást a következő kivételekkel.

Okirat az írásjegyekkel eszközölt minden gondolat kifejezés, azzal együtt, a mire a betűk írva vannak, a mennyiben a polgári perben bizonyítékul szolgálhat. Ezen fogalom alá foglalható minden okirat, — legyen az köz- vagy magánokirat, elismerés, tanusítás vagy rendelkezés, egyszerű bizonyíték vagy érvényességi kellék, — a praeiudiciális kereset tárgyát képezheti. Az nem szükséges, hogy az okirat felperesnek vagy alperesnek birtokában legyen, de az igenis előfeltétele a keresetnek, hogy az okirat a peres felek közt keletkezhető jogviták eldöntésére befolyással bírjon. Épen ezért a kereset, nemcsak az okirat kiállítója, hanem minden olyan személy ellen is irányulhat, a ki ellen az okirat valódisága esetén bizonyítékot képez vagy képezhetne. Ha az okiratnak ez a jelentősége hiányzik, akkor nem is lehet szó praeiudiciális keresetről, mert hiányzik a megállapításnak szükséges volta alperessel szemben felperes jogviszonyainak biztosítására.

Dr. Gaár Vilmos,
kir. albiró.

Az alzálogjogos jelzálogkeresete.

I.

Ezen czim alatt dr. Schwarz Gusztáv jogtanár ur e lapoknak december 21-iki számában a Curiának 5234/892. számú ítéletét kritikailag fejtegetvén, azon tételt állítja föl, hogy a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogkeresete nincsen, hogy ez a jelzálog ellen csak akkor járhat el, ha a zálogos követelést magára ruháztatta, vagy annak behajtására magát feljogosította, vagy azt árverésen megvette és ennek folytán a fenti számú ítéletet, mely e tétellel ellentétben a fenforgott konkrét esetben az alzálogjogot nyert hitelezőnek direkt jelzálogi keresetét megállapította, helyteleníti.

Engedje meg nekem a tudós tanár ur, kinek kritikai fejtegetéseit különben mindig nagy érdekléssel és élvezettel olvasom, hogy ezt a mostani kritikát kritika és a curiai ítéletet védelmem alá vegyem.

Tökéletesen helyes ugyan általánosságban az, hogy a záloghitelező a jus distrahendit csak a zálogjog tárgyára gyakorolhatja, az alzálogjogos is tehát *rendszerint* előbb a jelzálogot közvetlenül terhelő követelés feletti rendelkezési jogot tartozik megszerezni, vagy magát annak behajtására feljogosítani és csak azután indíthatja meg a jelzálogi keresetet, ámde igen gyakran fordul elő azon eset, hogy alzálogjog áll fen teljes hatályban, — a nélkül, hogy léteznék az egykor annak alapjául szolgált, a jelzálogot közvetlenül terhelő követelés. A telekkönyvi intézmény egyik sarkételét képező publicitás mellett ezen alakulat igen gyakori. Már a telekkönyvi rendelet 79. §-a szerint is kitörülhető valamely alzálogjoggal terhelt zálogjog úgy, hogy az alzálogjog hatályában mégis fenmarad, és a vonatkozó rendelkezés, mely szerint a törlés azon fentartással történik, hogy teljes joghatályba csak az alzálogjog kitörlésével fog kezdődni, egyenesen lehetővé akarja tenni azt, hogy az alzálogjog a jelzálogot közvetlenül terhelő követelés megszü-

nése esetében is érvényesíthetők. Számos esetet ismerek továbbá joggyakorlatunkból arra nézve, hogy a közvetlen zálogjog eredeti érvénytelenség folytán per útján jogérvényesen töröltetni rendeltetett, a *jóhiszeműleg szerzett alzálogjog épségben tartása mellett*. Ilyenkor azután az alzálogjog igazán béna azon értelemben, hogy azt a kerülő utat, mely szerint csak a zálogos követelés útján érhető el a jelzálogból való kielégítés, nem teheti meg, mert *nincs zálogos követelés* és mégis kell, hogy az alzálogjog ily esetekben is érvényesíthető legyen, mert a jog lényegéhez tartozik a belőle származó *biróilag érvényesíthető* jogigény és mert valamely jog hatályának épségben maradása a nélkül, hogy az tényleg érvényesíthető volna, egyszerű *contradictio in adjecto*.

Miképp érvényesíthető tehát ily esetekben az alzálogjog?

Magára az ingatlanra gyakorolt jus distrahendit direkt jelzálogi kereset útján. Az alzálogjog — az eredetileg tárgyát képezett, zálogjogilag biztosított követelés elestével — magára az ingatlanra nehezedik és a zálogtárgyból való kielégítést közvetlenül igényelheti. Nem képez ez sérelmet a jelzálogtulajdonosra nézve, mert hiszen az érvényesítés mérve a közvetlen zálogjog terjedelmét tul nem haladhatja, vagyis ha az alzálogjogilag biztosított követelés mennyisége nagyobb, mint a jelzálogot közvetlenül terhelt megszünt követelési összeg, a kielégítés csak az utóbbi összeg keretén belül igényelhető, és mert a telekkönyvi publicitás elveinél fogva a hatályában fentartott vagy fenmaradt terhek következményeit minden jelzálogtulajdonos tünni tartozik.

Nem lehet ilyen alzálogjogok érvényesítési módját pusztán a jelzálog vételárából való folyósítási igényre szorítani, vagyis, hogy az alzálogjogos a nélkül, hogy a zálogtárgy értékesítése iránti jus distrahendivel *ön maga* élhetne, várni tartozzék, mindaddig, míg a jelzálogot bíró árverésen *más valaki* adatja el, és csak akkor, a sorrendi tárgyaláson érvényesíthetné a vételárból való sorozás iránti igényét. Ez az érvényesítési mód nagyon problematikus volna, mert ha az ingatlan soha sem kerül bírói árverés alá, az alzálogjog soha sem lenne realizálható, és vagy elévülne, a nélkül, hogy csak módjában volna a hitelezőnek az elévülést megszakítani, vagy ha az elévülési határidőt csak az érvényesíthetéstől számítjuk, ez a jog soha el nem évülhetne. Ez alternatívák egyike sem állhat meg jogilag és így kétségtelen, hogy minden jog lényegéhez tartozván az érvényesíthetés, ily esetekben az alzálogjogot a magára az ingatlanra irányuló jus distrahendit igenis megilleti.

A kritikai fejtegetés figyelmét az eseteknek ezen köre kikerülte és bár a curiai ítélet által eldöntött jogesetet csak a t. cikkíró urnak előadásából ismerem, a járásbírói és királyi táblai ítéleteknek általa közölt indokolásaiból mégis azt látom, hogy épen ilyen béna — alapkövetelés nélküli — alzálogjogról volt szó, melynél nem alkalmazható azon más-különb helyes tétel, hogy «alzálogjognál a jus distrahendit tárgya nem lehet maga az ingatlan, hanem csak a zálogilag biztosított követelés». A közölt indokolások szerint ugyanis alperesek az ingatlant az egyenes adós T. G.-tól vették, a kinek javára bekebelezve volt zálogjogára felperes még az ingatlan alperesek általi megvétele előtt alzálogjogot nyert. T. G. tehát ezen jogesetben hármasságban szerepelt. Ő volt előbb az ingatlan tulajdonosa, ő volt a jelzálogos hitelező — ezen minősége kétségkívül azon időről datálódik, midőn azon ingatlan még nem volt az övé, — és ő volt felperesnek egyenes adósa, a ki ellen annak alzálogjogot szerzett. A két első minőség ugyanegy személyben összpontosulván, a jelzálogos hitelező ugyanis az ingatlant tulajdonjogilag megszerezvén, követelése és zálogjoga *confusio* útján megszünt. Ha utóbbi nem is töröltetett ki, tényleg hatályát veszítette, mert a mi telekkönyvi rendszerünk szerint senki maga magának jelzálogos hitelezője nem lehet. Az egyedüli kivétel e tekintetben pusztán a záloglevelek

biztosításáról szóló 1876. évi XXXVI. tcz. 14. §-ában foglalt rendelkezés, mely szerint jelzálogintézeteknek azon kölcsönkövetelései, melyeknek alapján zálogleveleket bocsátottak ki, épségben maradnak akkor is, ha a jelzálogul szolgáló ingatlant bírói árverésen a jelzálogintézet maga veszi meg. Ez kizárólag csak a zálogleveleket kibocsátó intézeteknek kiváltsága a zálogleveleknek biztonsága érdekében. Nem lehetett szó a fenforgó esetben ilyen intézetről, mert eltekintve attól, hogy az 1876. évi XXXVI. tcz. 17. §-a szerint záloglevélkölcsönre alzálogjogot szerezni nem lehet, a leirt jogeset szerint a követelés még 29 évvel ezelőtt, tehát jóval az 1876. évi XXXVI. tcz. hozatala előtt keletkezett. Kétségtelen tehát, hogy T. G.-nek zálogjoga, midőn a jelzálogul szolgáló ingatlant tulajdonjogilag megszerezte, a hitelezői és jelzálogtulajdonosi minőségnek egy személyben egyesítése folytán, ha nem is lett nyilvánkönyvi-
leg törülve — a mi a közölt indokolásból ki nem tűnik — confusio utján mégis tényleg megszűnt. De nem szűnt meg a zálogjogra nyert alzálogjog. Ez az alapkövetelés nélküli alzálogjog nem teheti meg azt a bizonyos kerülő utat, mert ez az ut nem kerülő, hanem merőben hiába és céltalan lenne, és így a m. kir. Curia nemcsak tudta, miről kell itélnie, hanem a kérdésre nagyon helyesen felelt is, midőn a fenforgott konkrét esetben kimondotta, hogy ezen alzálogjogot nyert hitelező a zálogtárgyból való kielégítést *közvetlenül* és époly joggal követelheti, mint az alzálogjogot nyert hitelező.

Dr. Oestereicher Samu.

II.

E lap mult évi 51. számában dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár ur fejtegetés tárgyává teszi a Curiának 1893. évi 11796. sz. ítéletét, mely azon elvet akarja megállapítani, hogy «a hitelező az alzálogjog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bir, ki a jogot tovább zálogosította és ekként a jelzálogból való kielégítés követelésére vonatkozó jogosultságot is».

Dr. Schwarz Gusztáv tanár ur igen érdekes és tanulmányos fejtegetése során épen ellenkező álláspontra jut, a mennyiben azt vitatja, hogy az alzálogjogot nyert hitelező kielégítést szerezhet a követelésből az 1881. évi LX. tcz. 123—129. §-aiban körülírt eljárás, vagyis magára való átruházás, behajtás, elárverezés utján vagy pedig szerezhet kielégítést a zálogból, de az utóbbiból csak olyképen, hogy a vételár-felosztásnál a zálogos tételre eső összeget a maga alzálogos követelése javára soroztatja; arra azonban, hogy az alzálogul kapott zálogjogra vagy annak tárgyára a jelzálogra végrehajtást kérhessen, a tanár ur nézete szerint az alzálogos hitelezőnek joga nincsen, mert szerinte a jus distractionis az alzálog tekintetében hiányzik, a mennyiben alzálogjogának tárgya nem maga az ingatlan, hanem csak a zálogjog és illetve az ezen zálogjoggal biztosított követelés, miből kifolyólag a jus distrahendi tárgya sem lehet maga az ingatlan, hanem csak a zálogjogilag biztosított követelés és az alzálogos közvetlenül saját jogán csakis a zálogos követelésre vezethet végrehajtást; a jelzálogul szolgáló ingatlanra pedig csak akkor, ha előbb a zálogos követelését magára ruháztatta, annak behajtására magát feljogosította, vagy azt árverésen megvette.

Ugyanezen nézettel találkozunk a «Jog» mult évi 38. számában is, a melyben a fent jelzett curiai ítélet szintén bírálat alá vétetik és avval szemben kifejtetik, hogy a zálogtárgy tulajdonosa az alzálogos hitelezővel szemben harmadik személy, ki vele jogviszonyban nem áll és hogy az alzálogos hitelező csakis adósának követelését és nem az annak zálogba adott tárgyat kapja zálogba s így kielégítését csak a követelésből és nem a zálogtárgyból követelheti.

A bírói gyakorlat e kérdésben még nem jött teljes megállapodáshoz; így találunk a budapesti kir. táblától ítéletet, melyekben ugyanazon szempontból indul ki, mint a most közölt esetben, míg máskor ismét ugyanazon álláspontot foglalja el, mely a Curiának most bírálat tárgyául szolgáló ítéletében talál kifejezést. Miután pedig e kérdés a gyakorlati jogéletben elég sűrűn merül fel és annak mily értelmében való elbírálása számos, sokszor nagyobb jelentőséggel bíró jogi viszony tekintetében döntő fontossággal bír, kívánatosnak tartanám, hogy e kérdés minden oldalról behatóbb fejtegetés tárgyává tétessék.

Magam részéről leginkább arra szeretnék utalni, hogy a Curia ítéletét bíráló tanár ur által védett álláspont mellett az alzálogos hitelező követelésének az alzálogjog felhasználásával való kielégítésére, bár kerülő uton módot találhat akkor, midőn adósának követelése az ellene kieszközölt végrehajtás idejében még fenáll, mert akkor a követelést lefoglaltathatja, azt magára átruháztathatja, ügygondnok utján behajthatja vagy elárvereztetheti; de nem találok módot arra, hogy ezen álláspont mellett kielegítést kereshessen és a maga számára kereseti jogot konstruálhasson oly esetben, midőn végrehajtási jogának megszerzése idejében a lefoglalt követelés már fen nem áll.

Ez esetben az alzálogjog a telekkönyvi rendtartás 79. §-a értelmében teljes hatályában fenmarad, akár megszűnt legyen a követelés az alzálogjog bejegyzése után a zálogos hitelezőnél való kifizetés folytán vagy valamely más okból, akár pedig már az alzálogjog bejegyzésekor megszűnt lett legyen, ez esetben természetesen feltételezve azt, hogy az alzálogos hitelező az alzálogjogot jóhiszeműleg, bizva a telekkönyvi feljegyzések valóságában, szerezte meg.

Alzálogjoga tehát ez esetben is megvan a hitelezőnek, de az csak akkor bír rá nézve értékkel, ha módot nyújt arra, hogy követelése számára kielégítést találhasson. Az igen tisztelt bíráló ur által kifejtett álláspont mellett azonban ez szerény nézetem szerint alig lehetséges, mert az általa az alzálogos hitelező részére megjelölt két kielégítési módzat közül az egyiket nem alkalmazhatja, a másiktól pedig eredményt nem igen várhat. A követelésre ugyanis végrehajtást nem vezethet, egyszerűen azért, mert az a végrehajtási jog megnyiltakor már nem létezik, a folyósítás iránti igénye megvan ugyan, de, hogy azt érvényesíthesse, azaz, hogy követelését sorrendi tárgyaláson soroztathassa, kénytelen bevárni, míg valamely zálogos hitelező — ha ilyen egyáltalában létezik — vagy a zálogos adós az ingatlan elárverezését kérelmezik, mert ő maga a czikkező tanár ur szerint jus distrahendi hiányban az árverést nem kérelmezheti. Igen, de hogy boldogul akkor, ha — a mi igen könnyen megeshetik — az elévülési határidőn belül az arra jogosultak közül sem kéri az árverést? Akkor alzálogjoga a bíráló ur álláspontja mellett még kevesebb mint béna, mert még az általa jelzett kerülő uton, tudniillik a követelés utján sem érvényesíthető.

E helyzet visszássága pedig még jobban kirí, ha meggondoljuk, hogy még ha a követelés az alzálogjog bejegyzésekor fen is állt, tisztán a talán más végrehajtás alá vonható vagyonnal nem bíró adóstól függne, vajon hitelezőjét alzálogjoga érvényesítésének lehetőségétől nem akarja-e megfosztani. Egyebet sem kellene ugyanis e célból tennie, mint hogy elmarasztaltatása előtt követelését saját adósának talán csekély ellenszolgáltatásért elengedje.

Szerény nézetem szerint tételes jogunkból nehezen le lehetne kényszerítő szükségét dedukálni annak, hogy az alzálogjogot ekképen a bíróilag nem érvényesíthető jogok alárendelt szerepére kárhóztassuk, a telekkönyvi jogok elbírálásánál nálunk mérvadó ausztriai polgári törvénykönyv és jelesen annak idevonatkozó 454. és 455. §§-ai legalább erre alapot nem nyújtanak.

Dr. Bock Bernát.

Különfélék.

— **Tábla, vagy törvényszék?** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a felterjesztett iratokat visszaküldi és az elsőbírókat utasítja, hogy azokat a budapesti kir. táblához terjessze fel. Mert ezen ügyben 1894. szeptember 22-én birói egyesség jött létre; mert a birói egyesség ítélet erejével bir s azzal egyenlő elbírálás alá esik és mert az id. tcz. 222. §-a szerint oly esetben, midőn a törvény életbeléptekor már elsőbírói ítélet volt hozva, a további eljárásra, ide értve a felebbvitelt is, az eddigi törvények alkalmazandók. (E. 25/94 sz.)

— **A feltétlenül végrehajthatóság klausulája.** A *Jogt. Közl.* m. é. 52. számában azon kérdés van fölvetve, hogy 50 frtig terjedő perekben — tekintettel az 1893. évi XVIII. tcz. 117. §-ára — beleveendő-e az ítéletbe a feltétlenül végrehajthatóság klausulája?

Nézetem szerint nem veendő bele, mert a járásbírósnak nem felelbezhető ítéletei ellen a 209. §. értelmében felülvizsgálati kérelemnek van helye, de ennek — a 210. §. szerint — az ítélet végrehajtására halasztó hatálya nincs.

Mint hogy tehát felelbezésnek helye nincs, és a feltétlenül végrehajthatóságot maga a törvény mondja ki: nem kell a végrehajthatóságot az ítéletbe felvenni. *Dr. O. Dezső,* aljársbíró.

— **Birtokperek az 1893. évi VIII. tcz. szerint.** A sommás törvény 4. §-a — a törvény alapeszméjével ellentétben — lehetővé teszi, hogy a felett tartassanak hosszadalmas tárgyalások (esetleg tanuhallgatás, birói szemle és szakértők meghallgatása), hogy valamely ingatlan értéke több-e 200 frtnál, vagy nem. Az adószertint értéket csak akkor kell a bíróságnak respektálni, ha a fél (az ügyet huzni-halasztani akaró alperes) más bizonyítékra nem hivatkozik. Ezen törvényszakasz hátrányát nagyon meg fogják érezni a vidéki bíróságok, hacsak a bírák — mi a jogszolgáltatás érdekében igen kívánatos volna — itt nem fogják fokozottabb mértékben alkalmazni törvényadta hatalmukat és azon a czimen, hogy «belátásuk szerint» határozhatnak az ilyen kérdésekben: nem mennek bele az értékvitába, csak akkor, ha az alperes mindjárt az első tárgyaláson «szolgáltató bizonyító adatot» (mit talán lehetne akként értelmezni, hogy az alperes kész bizonyítékkal álljon elő, azaz ne kellessék bizonyításfelvétel miatt új határnapot kitüzni) arra nézve, hogy az érték több 200 frtnál. A birtokpererekről szólva, még csak azt jegyezzük meg, hogy a 27. §. utolsóelőtti bekezdése (melyél fogva a birtokperek, mint a melyek az értékre való tekintettel úgy a sommás, mint a rendes eljárás alá tartozhatnak) módot nyújt arra, hogy a felek mindenféle birtokpért, ha az érték 200 frton jóval felül lesz is, a sommás bíró elé vigyenek. Ez különösen meg fog történni ott, hol csupán járásbíró van, mert az ügyvédekre (ugy a felperesi, mint az alperesire) az a szempont hat, hogy ne kellessék helyettesítési díjakat fizetni. Ez ellen a 15. §. utolsóelőtti bekezdése nem elég oltalom. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A «válólelél» kiadásának kérdéséhez.** A kolozsvári kir. törvényszék egy izraelita felek között kötött házasságnak a felek megegyezése folytán történt fölbonthatása után az elvált férjet pénzbírság, majd elővezetés terhével akarta kényszeríteni, hogy a kir. törvényszék kiküldött bírása előtt ne jenek a rituális válólelet (geth) adja ki. (Ez esetet dr. Berényi Sándor ismertette lapunk m. é. 11. és 33. számában.) Azóta ezen ügy következőképp fejlődött: Az elvált férj az idéző végzés ellen nem élhetett jogorvoslattal, s azért bevárta, míg a határnapról való elmaradása miatt a törvényszék a pénzbírság befizetésére kötelezte, a mikor felfolyamodással a kolozsvári kir. ítélő táblához fordult. És most újabb meglepetés érte a feleket. A kir. tábla a neheztelt végzést a megelőző egész végrehajtási eljárással együtt megsemmisítette és a törvényszéket az összes iratoknak felterjesztésére utasította, mert az elsőbírói ítélet hivatalból való felülvizsgálat céljából a másodbíróshoz fölterjesztve még nem volt s így az ítélet még nem jogerős. Kár, hogy a kolozsvári ítélőtábla a rituális válólelet kivételére célzó végrehajtási eljárás felől végzésében nem nyilatkozik s minthogy az ítélet felülvizsgálása folytán hozandó ítéletében a kérdés tárgyalható nem lesz, a házasság jogerős fölbonthatása után újra kezdődhetik a komédia, melynek a kir. ítélő tábla már most véget vethetett volna.

— **Történhetik-e a fél idézése ügyvéd által?** A sommás eljárásról szóló törvény 118. §-a szerint a szóbeli tárgyalás folytán hozott végzések a *felekkel* kihirdetés után közzéadók. Több esetben felmerült az a kérdés, hogy ha ügyvédi képviselő esetén a bíróság a felet személyes megjelenésre vagy eskü alatti kihallgatásra idézi, szükséges-e külön írásbeli idéző végzés kibocsátása, vagy elegendő a végzést az ügyvéd előtt kihirdetni?

— **A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma** az 1894. év folyamán 21-gyel emelkedett. A budapesti ügyvédek száma 955.

— **Törvény a házassági jogról.** Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta dr. Helle Károly jogakadémiai tanár. Szerző a házassági jogról szóló törvényről egy általános bevezetést bocsát előre, melyben érdekesen fejtegeti a törvény alapelveit. A szöveg magyarázatánál súlyt fektet az egyes intézkedések genesisére és ismerteti a miniszteri indokolást és a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentését.

— **A perjogi határidők betürendes táblázatát** állította össze dr. Reiniger Jakab szegedi ügyvéd, a ki azzal hasznos szolgálatot tett a gyakorlat embereinek. Ezen táblázat a Szegedi Jogászlapon mellékletként jelent meg.

— **3 frt.** Ennyi ügyvédi munkadíjat állapított meg a budapesti kir. tábla egy három ives, teljes sikerre vezetett felelbezésért egy több száz frtos perben.

— **A Magyar Jogászegylet** december hó 30-án tartotta tizenötödik évi rendes közgyűlését Csemegi Károly elnöke alatt. Az elnök előadta az évi jelentést, melyből kiemeljük, hogy az egylet az utóbbi közgyűlés óta 12 teljesülést tartott; ezenkívül 3 ülést tartott a börtönügyi bizottság és 6 ülést az ujonnan életbeléptetett magánjogi Értekezlet.

Az egyletnek az utóbbi évben 1752 frt 33 kr. bevétele, 1520 frt 15 kr. kiadása volt; e szerint a tőkegyarapodás ez évben 232 frt 18 kr. Az egylet vagyona 3139 frt 85 krt tesz ki.

A választmányt a közgyűlés következőleg alakította meg: **Elnök:** Csemegi Károly nyug. curiai tanácselnök. **Alelnökök:** Manoilovich Emil curiai tanácselnök, dr. Környey Ede ügyvéd. **Titkárok:** Dr. Fayer László egyetemi rk. tanár, dr. Illés Károly ügyvéd, nyug. kir. ügyész, dr. Bleuer Samu ügyvéd. **Ügyész:** Dr. Kenedi Géza ügyvéd. **Pénztárnok:** Dr. Szivák Imre ügyvéd. **Könyvtárnok:** Dr. Tarnai János kir. táblai bíró. **Választmányi tagok:** Dr. Baumgarten Izidor kir. törvényszéki bíró, dr. Beck Hugó curiai bíró, Bodor László kir. törvényszéki bíró (Kolozsvár), dr. Concha Győző egyetemi tanár, Cserna Vincze kir. főügyész (Nagyvárad), dr. Chorin Ferencz ügyvéd, orsz. képviselő, Czorda Bódog curiai másodelnök, dr. Dárday Sándor, Daruváry Alajos nyug. curiai másodelnök, dr. Fodor Ármin kir. törvényszéki bíró, dr. Gruber Lajos kir. alügyész, dr. Győry Elek a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Halmágyi Sándor kir. táblai bíró, dr. Heil Fausztin kir. táblai bíró, dr. Herczegh Mihály egyetemi tanár, Hodossy Imre ügyvéd, orsz. képviselő, dr. Hoffmann Pál nyug. egyetemi tanár, dr. Imling Konrad curiai bíró, Kelemen Mór curiai bíró, dr. Kováts Gyula egyetemi tanár, dr. Nagy Dezső a budapesti ügyvédi kamara titkára, dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár, dr. Plósz Sándor államtitkár, Sárkány József kir. táblai alelnök, dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár, Székács Ferencz kir. curiai bíró, Székely Ferencz kir. curiai bíró, dr. Teleszky István országgyűlési képviselő, Tóth Gáspár ügyvéd (Selmecz), Tóth Gerő a Curiához beosztott kir. táblabíró, Tóth Lőrincz nyug. curiai tanácselnök, Vargha Ferencz kir. törvényszéki bíró, dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár, dr. Reichard Zsigmond albíró, dr. Wlassics Gyula egyetemi tanár, dr. Zsögöd Benő egyetemi tanár.

A mellékleten közöljük a keresk. és váltótörvényszék felelbezési tanácsának utóbb hozott több elvi jelentőségű határozatát. — A bűnügyi esetek térhiány miatt e számból kimaradtak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 irt negyedévre ... 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Eljárás a házassági perekben. *A. B.* — Ethnologikus comparativ módszer és jogtörténet. Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től. — *Törvénykezési Szemle:* A mezőrendőri kihágásokról. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól. — Nehány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ának értelmezéséről. SZALAY TAMÁS beregszászi kir. törvényszéki bírótól — Különfélék.

Melléklet: Eljárás a házassági perekben. (A szaktanácskozmány eredményéhez átdolgozott tervezet.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Eljárás a házassági perekben.

Azon hirrel kapcsolatosan, hogy az igazságügyminiszter elkészítette a házassági ügyekben követendő eljárásról szóló törvényjavaslat tervezetét, a sajtóban több téves nézet merült fel. Ugy állították oda ezen törvényjavaslatot, mint a házassági jogról szóló törvény életbeléptének szükségképi előfeltételét. Ezzel összekötötték azon aggályt, hogy életbe léphet-e az új házassági jog a törvény által előírt egy év alatt, ha e javaslat addig nem emelkedik törvényerőre. Sőt hallottunk oly hangot is, hogy a főrendiház az egész reform keresztülvitelének útját állhatja azzal, hogy e javaslatot el nem fogadja.

Mind e nézetek tévesek.

A házassági jogról szóló 1894: XXXI. tcz. 148. §-a szerint e törvény a kihirdetés napjától számított egy év alatt hatályba lép, tekintet nélkül arra, hogy a házassági perekben jelenlegi eljárásunk helyébe új eljárási szabályok lépnek-e vagy nem. A törvény hatályba léptének e napjától kezdve a bíróságok a törvényhozás és a kormány minden további intézkedése nélkül is az új házassági jogot kötelesek alkalmazni. A törvény imperativ rendelkezése ez iránt semmi kétséget nem hagy fen.

Hogy az eljárás törvényes szabályozásának hiánya nem képez akadályt arra nézve, hogy a bíróság a házassági perekben ítélkezék, az legjobban kitűnik abból, hogy jelenleg sincs ezen eljárásra nézve törvényünk. II. József nyílt parancsa és az izraeliták házassági ügyeit szabályozó 1863. évi udvari rendelet (ezen utóbbi törvényellenes rendelet alkalmazása különben szintén csak a gyakorlaton alapszik) nagyon kevés eljárási szabályt tartalmaznak. Egyes fontos intézkedéseket elszörtan találunk több rendeletben. Így a házasságvédő kirendeléséről két, 1796. és 1803. évi rendelet, a válópereknek a kir. táblához való felviteléről és a békéltetésről egy 1822. évi rendelet intézkedik. Házassági peres eljárásunk legnagyobb része azonban caakis gyakorlaton alapszik. Midőn az 1868. évi LIV. tcz. az egyházi és állami bíróságok hatáskörét a házassági perekben megállapította, semmiféle eljárást nem szabályozott ez ügyekre nézve. Ezen törvény 36. §-a szerint a mindkét felekezetű evangélikusok házassági ügyeiben az eddigi törvényes gyakorlat szolgál tovább is zsinórmértékül; az izraeliták házassági pereiben követendő eljárás szabályozására a 22. §. felhatalmazta az igazságügyminisztert, e szabályozás azonban mindeddig nem történt meg. A gyakorlat mindezek alapján oda fejlődött, hogy bíróságaink 1868 után is házassági perekben általában az 1840. évi XV. tcz. II. részében szabályozott és az ország-bírói értekezlet által módosított rendes szóbeli eljárást követék, a bizonyításra és felelbbviteli eljárásra azonban a rendes

eljárás általános, az 1868. évi LIV. tcz. és 1881. évi LIX. tczikkben foglalt szabályait alkalmazták, azon eltérésekkel, melyeket a házassági ügyek természete megkövetel. Így pl. megállapította a gyakorlat, hogy a házassági perekben a tárgyalás elmulasztására nem alkalmazhatók az 1868. évi LIV. tcz. 111. §-ának intézkedései, — hogy a bírót nem kötik törvényes bizonyítási szabályok, hanem szabadon mérlegeli a bizonyítékokat, — hogy a kötelék kérdésében főskü általi bizonyításnak és perujításnak nincs helye stb. stb. Tette pedig a gyakorlat mindezt a nélkül, hogy erre a törvény bármilyen támpontot vagy utmutatást adott volna.

Ha tehát bíróságaink eddig el tudtak járni a házassági perekben külön törvény nélkül, ha a joggyakorlat eddig képes volt megállapítani és kifejtteni az eljárási szabályokat ezen perekben: nincs ok arra, hogy ez meg ne történhesék az új házassági jog életbe lépte után is.

Sőt az új házassági jogi törvény alapján ez még könnyebben történhetik, mint eddig, mert ezen törvény nagyobb mértékben foglalja magában a házassági ügyekben való eljárás legfontosabb különleges szabályait, mint II. József császár pátense és az 1863. évi udvari rendelet.

Erről könnyen meggyőződhetünk, ha végig tekintünk az 1894. évi XXXI. tcz. azon intézkedéseire, a melyek az eljárást érintik.

A házassági jogról szóló törvény 47., 56. és 59. §-ai meghatározzák, hogy kik vannak jogosítva a semmisségi és megtámadó per indítására és egyebek közt megállapítják a kir. ügyész közreműködését is. A 48., 69. és 86. §-ok meghatározzák, hogy kik perképesek a házassági perben. A 68. §. a házasság megtámadásának módját, valamint a megtámadó kereset, viszontkereset és bejelentés visszavonását szabályozza. A 72., 98. és 99. §§. az ágy- és asztaltól való különélés elrendeléséről, a 100. §. a per folytatásáról a különélésre szabott idő letelte után, a 102. és 103. §§. a nőtartás és a gyermekekre vonatkozó ideiglenes bírói intézkedésekről szólnak. A 84. §. szerint a felbontás iránti perben támogatásul oly bontó okra is lehet hivatkozni, a melyre nézve az önálló kereseti jog már megszűnt. A 85., 94., 95. §§. a felbontó ítélet tartalmáról, a 107. §. az elváltató ítéletnek felbontó ítéletté való átváltoztatásáról intézkedik. Az 50., 70., 71., 88. §§. a házassági perben hozott ítélet hatályát állapítják meg.

Látjuk tehát, hogy az eljárás egész folyamán, a keresettől kezdve az ítéletig, a bíró a házassági jogról szóló törvényben utmutatást talál. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az idézett §-ok kimerítik a házassági per összes különleges szabályait. Azonban kiegészítve ezen rendelkezéseket az általános polgári peres eljárás szabályaival, a gyakorlat könnyen kitöltheti azon hézagokat, melyek a házassági peres eljárásban még fenmaradnának, mint pl. az előzetes békéltetésre vonatkozó szabályokat, — és ugyancsak könnyen megállapíthatja azt is, hogy az általános eljárási szabályok közül melyek nem alkalmazhatók a házassági perben, pl. a beismerésre, a tárgyalás elmulasztására, a perujítás kizárására vonatkozó szabályokat.

Nem is volna szükség arra, hogy a joggyakorlat e tekintetben újat hozzon létre, új irányba tereltessek. A gya-

korlat a házassági perben az eltéréseket a közönséges peres eljárástól már teljesen megállapította. A házassági peres eljárás szabályai maradhatnak ugy, a mint jelenben vannak, azzal a különbséggel, hogy a házassági jogról szóló törvénynek fenti intézkedései abba beleillesztődnek.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az ilykép tovább is fennmaradó eljárás megfelelne mindazon követelményeknek, melyeket egy jó peres eljárás iránt támasztunk. Jelenlegi házassági eljárásunk írásbeli, holott ha valahol, ugy a házassági perekben van szükség a szóbeliségre és közvetlenségre. Csakhogy ezen reformszükséglet független attól, hogy minő az anyagi jog. A szóbeliség és közvetlenség hiányát eddig is éreztük és érezzük épugy, mint érezni fognók az új házassági jognál. Az eljárás írásbelisége azonban nem szolgálhat okul arra, hogy ne lépjen életbe az új házassági anyagi jog.

A házassági peres eljárás reformja tehát nem szolgálhat akadályul a házassági anyagi jog keresztülvitelénél.

De vajon a házassági peres eljárás reformja, a szóbeliség és közvetlenség életbeléptetése a házassági perekben csakis törvény útján történhetik-e? Nézetünk szerint nem, mert az igazságügyminiszter az 1894. évi XXXI. tcz. 150. §-ában fel van hatalmazva, hogy azt rendeletileg is szabályozza.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 150. §-a azt mondja: «Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyi és belügyi miniszterek bizatnak meg».

Az 1894. évi XXXI. tcz. végrehajtása kettőből áll: 1. az anyakönyvvezetők eljárásának szabályozásából a házasságkötésnél és 2. a kir. bíróság (és a kir. ügyészség) eljárásának szabályozásából a házassági ügyekben. Az első a belügyminiszter, az utóbbi az igazságügyminiszter teendője.

Az igazságügyminiszter hatáskörébe tartozik ugyan az is, hogy a házasságkötésnél való közreműködés és a házassági anyakönyvek vezetése tárgyában utasításokat adjon az anyakönyvvezetőknek. Az erre vonatkozó felhatalmazást azonban az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. tcz. 91. §-a tartalmazza. Ezen utóbbi törvény 61. §-a arra is felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy a bírósági eljárást szabályozza oly esetben, midőn az anyakönyvvezető a kihirdetést vagy a házasságkötésnél való közreműködést megtagadta és a házasságkötés ellen a kir. törvényszéknél keresnek orvoslást.

Ha tehát a törvényhozás az 1894. évi XXXIII. tcz.-ben foglalt ezen felhatalmazásokon kívül szükségesnek tartotta az igazságügyminisztert külön felhatalmazni arra, hogy a házassági jogról szóló törvényt végrehajtsa: ezen végrehajtás alatt nem érthetett egyebet, mint azt, hogy az igazságügyminiszter utasítsa a bíróságokat és a kir. ügyészségeket, hogy miként járjanak el a házassági ügyekben.

Hogy az eljárás szabályozása a házassági jogról szóló törvény végrehajtásához tartozik: azt ezen utóbbi törvény szerkezete is világosan mutatja.

A házasságjogi törvény 136. §-a a házassági ügyekben való biráskodást a kir. bíróságok hatáskörébe utasítja. A 137. §. elrendeli, hogy az egyházi bíróságok a folyamatban levő házassági és eljegyzési pereket az illetékes kir. bíróságokhoz tegyék át és megállapítja, hogy ez utóbbiak ily ügyekben mikép járjanak el. A házassági jogról szóló törvény már idézett §§-ai a házassági eljárás különleges szabályait, a perindítást, a különélés elrendelését, az ideiglenes bírói intézkedéseket, az ítélet tartalmát stb. tartalmazzák. Sőt a törvény 132. §-a a holtta-nyilváníásra nézve tisztán eljárási jellegű részletes szabályokat (a bírói illetékességre, házasságvédő mellőzésére nézve) tartalmaz. Ha a törvényhozás abból indult volna ki, hogy a törvény életbe léptetéséhez okvetlenül még eljárási törvényre is szükség van, akkor ezen intézkedéseket annak kellett volna fentartania. Ha azonban

ezen intézkedéseket felvette és ezeknek végrehajtását is az igazságügyminiszterre bizta, akkor ebből nem lehet mást következtetni, mint azt, hogy ezen törvényes eljárási szabályok további részleteit rendeleti uton való szabályozásra hagyta fen.

Igaz ugyan, hogy az igazságügyi bizottság jelentése a házassági jogról szóló törvényjavaslatra némely helyen arra látszik mutatni, hogy a bizottság előadója előtt az lebegett, hogy külön eljárási törvény lesz; de hogy ez szükséges előfeltétele volna a házassági jogról szóló törvény életbeléptének, sehol nem jutott kifejezésre. Ha az igazságügyi bizottság e nézetten lett volna, akkor annak (a törvényhozási gyakorlat szerint is) világos kifejezést adott volna. Eddigi törvényeinkben oly esetben, midőn valamely törvény életbeléptéhez más törvényre is van szükség, ez mindig világosan ki van fejezve. Így pl. az 1878. évi V. tcz. 486. §-a, valamint az 1879. évi XL. tcz. 144. §-a a végrehajtási felhatalmazás mellett ki mondja, hogy az átmeneti intézkedésekről külön törvény fog intézkedni.

És az országgyűlésen, melynek mindkét házában az ellenzék mindenesetre kapva-kapott volna egy oly indítvány után, mely a tárgyalás elodázását eredményezte volna, senki nem még csak észébe sem jutott, hogy a házasságjogi törvény csak egy eljárási törvénnyel kapcsolatosan léphet életbe. Ha az országgyűlés e nézetten lett volna, akkor bizonyosan követelte volna e javaslat előterjesztését is és kiterjesztette volna az 1894. évi XXXII. tcz. 10. §-ában és az 1894. évi XXXIII. tcz. 90. §-ában foglalt junctimot e törvényre is. Világos ebből, hogy az országgyűlésen minden párt egyetértett abban, hogy a házasságjogi törvényt külön eljárási törvény nélkül is életbe lehet léptetni.

Azt fogják talán mondani, hogy a szóbeliség és közvetlenség behozatala és kiépítése nem történhetik rendeleti uton. Ezen ellenvetés talán némi jogosultsággal bírna, ha a házassági eljárás külön eljárási kodex alakjában önállóan szabályozná a szóbeliséget. Csakhogy ez nem így van. A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. tcz. már behozta nálunk a szóbeliséget a polgári peres ügyek egy részében, a törvényhozás már szabályozta ebben a szóbeliséget és közvetlenséget minden részletében. Csak arról van tehát szó, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. intézkedései a házassági ügyek természete által előírt módosításokkal kiterjesztessenek a házassági perekre.

A házassági eljárásnak rendelet útján való szabályozása tehát semmi akadályba nem ütközik.

Mindazonáltal czélszerűnek tartjuk, hogy a házassági ügyekben követendő eljárás törvényhozásilag szabályoztassék. Az eljárási szabályok fontossága indokolja azt. Az, hogy az igazságügyminiszter fel van hatalmazva az eljárást rendeletileg szabályozni, nem áll utjában annak, hogy e szabályozást az országgyűlés ellenőrzésének alávetve, a törvény szilárdabb alapjára fektesse. A mire a fentiekben utalni akartunk, csak az, hogy e javaslatnak a törvényhozás elé terjesztése nem szünteti meg az igazságügyminiszter azon jogát és kötelességét, hogy a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz.-et a 148. §-ban hatályba lépésére kiszabott egy év alatt végrehajtsa.

E jogánál és kötelességénél fogva elláthatja a bíróságokat az eljárás tekintetében a szükséges utasításokkal is, ha a törvényhozás bármely okból a kiszabott egy évi határidő alatt nem alkotná meg az eljárási törvényt. De ily utasítások nélkül is — a mint azt fen kifejtettük — hatályba lép e nappal a törvény. A 148. §. ez iránt semmi kételyt nem hagy fen. Az eljárási törvényjavaslat tehát semmi körülmények közt nem szolgálhat okul az életbeléptetés elhalasztására.

Ethnologikus comparativ módszer és jogtörténet.

Nagy érdeklődéssel olvastam a *Jogtudományi Közlöny* előző számaiban a «Jogtörténelem és kutatási módszerei» című cikksorozatot.¹

Érdeklődéssel, mert a benne megérintett kérdések a jogtörténet tudományának vitális és alapvető kérdései s mert a figyelem felébresztése eme kérdések iránt lehetővé fogja tenni a vele való behatóbb foglalkozást, e kérdéseknek lehető legtöbb oldalról való megvilágítását, az eszméknek e téren való tisztázását.

A találó és helyes észrevételek mellett, melyeket a cikksorozat tartalmaz, több pontot és ezek közt igen fontosakat látok, a melyekben nem érthetek egyet a cikk írójával.

Nem érthetek egyet különösen a jogtörténet célját s feladatát megállapító preliminárék s a vég-konkluziókat illetően, melyek közt nagy divergentiát látok; mert úgy találom, hogy a helyesen körvonalozott premissák nem engednek hasonló következtetésre, mint a minőket a cikkiró tesz.

Nem érthetek egyet főként a módszereket illetően az u. n. régi comparativ és új ethnologikus comparativ módszer közt vont ellentétekre nézve s mindarra, mit a cikkiró e két módszer fény- és árnyoldalait illetően s ezek lehetőségeire nézve felállít.

A helyesen felállított tétel, mely szerint a jog fejlődésének történelme az a tudomány, mely megismertet azzal, «hogy miként létesíti az emberi gondolkodás, az emberi szellem a legkülönbözőbb okok hatása alatt a változó formációjú társas együttlétnek föltételeit és szabályait», (miként ezt a cikkiró mondja), magában foglalja egy elemét, egy előfeltételét minden igazán tudományos működésnek; ez az elem: törekvés a lehető legáltalánosabb felfogásra, generalisatióra; kiindulva a részletekből, a töredékekből összeállítani, megalkotni az egésznek lehető képét; megérteni nemcsak az egyes jelenségeket különváltan, de a jelenségek összjátékát, a tényezők összműködését is.

Ha kutatni akarom a jog fejlődésének fásisait, mint minden tudományban, úgy itt is, abból kell kiindulnom, hogy vannak a jog fejlődésének oly essenciális vonásai, a melyek minden külsőségekből kivetköztetve, élénk tárthatják nem ennek, vagy annak az egyes nép jogának, hanem a jognak, mint a társas élet szükséges előfeltételének történetét, fejlődését.

Mert hisz', mint helyesen jegyzi meg a cikkiró az előzményekben, «nem csupán a produktum külső jelentkezését» akarom megismerni, hanem magát a «jogot produkáló emberi szellem tevékenységét».

Hogy ezt az igazán tudományos célt megvalósíthassam, ehhez van szükségem a produktumok mentől nagyobb, világosabb és szélesebb körű ismeretére, mert ezek, a mik magyaráznak s minden pozitív következtetésem szilárd bázisát képezik.

A jog ezen tudományos alapon felépített történelméhez adja meg a kulcsot a módszer kérdése, mely ekként a lényegbe vágó kérdés lesz.

A cikkiró által felsorolt négy módszer közül az első, mely *isoláltan* csak egy nép jogára szegzi tekintetét, mint egyszerű absurdum utasítandó vissza, hisz' ma már majdnem közhelylyé vált az a nagy igazság, hogy nincs az életnek egyetlen egy jelensége se, mely *isoláltan* jelentkeznék: mindig és mindenütt több tényező hat közre s tökéletes elszigeteltség nem is képzelhető.

A második a régi comparativ módszer lenne; az első lépés, az első tudományos kísérlet e téren, az első törekvés a jog fejlődésének általános ismeretéhez, de ez még csak szűk körű s félénk próbálgatás. Mert ez a módszer az összehason-

lítást, ezt a kitűnő mérőjét a tudományos kutatásnak, csak egy rokon népcsoportra nézve fogadja el, tehát nem kutatja idegen népcsoportok között a jogi jelenségek parallel vonásait; úgy látszik, ezek közt áthidalhatlan ür tátong, vagy talán a jog csak egy bizonyos népfaj életének kizárólagos gyümölcse, csak egy bizonyos népcsoportnál tenyészik, úgy mint némely növény- vagy állatfaj csak bizonyos égöv alatt?

Tehát ez a módszer fél uton megáll, felemelkedik bizonyos részgazság eléréséhez, de tovább nem megy. Most jön az ethnologikus comparativ módszer, mint harmadik a cikkiró szerint, melylyel azonban külön s utoljára akarok foglalkozni, mert szerintem az egyetemes európai jogtörténet módszere, a jogtörténet tudományos fejlődését tekintve, a *harmadik* módszer s természetes sorrendben követi a másodikat, t. i. még egy lépést tesz előre s iparkodik általánosabb szempontra emelkedni. Veszi az európai népcsoportokat, ezeknél a jog fejlődésének közös vonásait törekszik megfejteni. Itt már át van törve az a principium, hogy csak rokon népcsoportok jogának története képezné és képezheti az összehasonlítás tárgyát s anyagát, itt már egymásra nézve meglehetősen idegen népcsoportok vonatnak egy közös, általános szempont alá.

Szép és bátor lépés volt ez a tudományos cél és eszmény felé. De ne feledjük el a kitűzött célt, hogy tudományt akarunk, a jog történetét akarjuk ismerni s nem tisztán az európai fejlődését a jognak: így állította fel a cikk írója is célját és feladatát a jogtörténetnek,

S kérdem, ha ismerem a jog európai történetét, ismerem-e én a jog történetét általában? Ha csak azt nem állítom, hogy a jog az európai népfajok saját külön találmánya, úgy nem. Van ugyan ilyen elméleti felfogás is, de ennek tarthatatlanságát pozitív adatok egész halmaza dönti meg, a mit az angol jogtörténeti felfogás tudományos eredményének köszönhetni; de megdönti az a megdöntés is, hogy ha a jognak lényegét abban látom, hogy a társas együttlét szükségképi előfeltétele, úgy tagadnom kell a társas létet is ott, hol a jog létét tagadom, s így az Európán kívül fekvő társaslét lehetőségét is tagadnom kellene úgy a múltban, mint a jelenben, a mi nyilvánvalólag absurd.

Az egyetemes európai jogtörténet tehát szintén egyoldalú s elfogult, mert a fejlődés egy bizonyos processusát tekintti végérvényesnek, azt hiszi, hogy a jognak európai fejlődése egyedül álló, hogy itt a jogi jelenségek egészen elütők, sehol fel nem lelhetők s nem tűnnek összehasonlítást más jogrendszerekkel; csak egy történeti folyamatot lát, melynek fázisai: ó-kori, görög-római s germán, ez szerinte az egész világtörténete a jognak, mintha a jogi jelenségek itt kulminálva, másutt elvesztették volna területüket.

Pedig tudjuk, a múltban a római-görög kor előtt is voltak nagy birodalmak, nagy politikai testek; mi tartotta ezeket össze, hogy létezhetek ezek, ha nem volt jogrendszer és pedig fejlettebb? (Perzsa, assyr, egyiptomi, phöniciái birodalom.) Sőt legújabb történeti kutatások megállapították a római jog elemeinek az ind jogból való származását; hol vesz s vehet erről tudomást az egyetemes európai jogtörténet? Ma úgy látszik a dolog, mintha a jog a római műveltség terméke lenne, mintha egyszerre ők azt feltalálták volna.

Mit ad a keleti jogfejlésből az egyetemes európai jogtörténet? Jóformán semmit. Úgy látszik, nem érdemes evvel foglalkozni, pedig a Manu törvénykönyv tárgyalása, ind kötetmi jog stb. külföldön igen megtermékenyítette a tudós elméket, kiszélesítette a jogi látkört, megnövelte a jogi műveltséget. Látták, hogy az ind civilisatio is birt a joggal, ez is fejlesztette azt, itt sem meredt meg teljesen az élet, sőt a kodifikatio fokáig emelkedett. S már keresik a közös árja jog elemeit is és iparkodnak összeállítani a fennmaradt töredékekből.

¹ Megjelent a *Jogt. Közl.* 1894. évfolyam 47., 48., 49., 50. számaiban. Dr. Reiner János ügyvéd, egyetemi magántanártól.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A mezőrendőri kihágásokról.

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvénycikk november 1-én életbe lépve, feltétlenül szükséges, hogy büntető bíróságaink e törvényekkel s különösen annak a mezőrendőri kihágásokról s büntetéseiről intézkedő X. fejezetével, és pedig tüzetesen megismerkedjenek, mivel e fejezet rendelkezései a büntetőtörvényekbe igen élesen belejátszanak.

Az alábbiakban megkísérlem elősorolni — ha talán hiányosan is, mert teljes tájékozódást csak az új törvény hosszabb kezelése nyújthat, — a mezőrendőri törvény ama rendelkezéseit, melyek a Btk.-ek rendelkezéseivel collidálnak; ennek utána pedig azokat büntetőjogi szempontból megvilágítani.

A mezőrendőrségi törvény 93. §-a ekként szól:

«Kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az:

a) ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről lop, vagy a ki másnak földtől el nem választott termékét jogosulatlanul leszedi, levágja, vagy ellopja, a mennyiben a dolog értéke 60 koronát meg nem halad. De ha ezen esetek valamelyikénél azon körülmények forognak fen, melyeknél a lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, a büntetőtörvénykönyv 336. §-a szerint büntetnek minősítették, az eset büntetést képez akkor is, ha a lopott tárgy értéke a hatvan koronát meg nem haladja, azon kivétellel, ha a gazdasági terményeknek az itt felsorolt helyekről való ellopása bemászás által bekerített helyről vitetik véghez, mely eset kihágást képez, ha a lopott dolog értéke 60 koronát meg nem halad;

b) a ki magán határ- és tilalomjeleket jogosulatlanul szándékosan megsemmisít, elvisz, más helyre átesz, rongál, vagy kiás;

c) a ki a gazdasági terményeket, a fákat és a csemetéket vagy gyümölcsseit jogosulatlanul rongálja, levágja, kitördeli, legalyazza, vagy kiássa, a mennyiben az általa okozott kár 60 koronánál nem nagyobb.

Ezen esetekben az eljárás csak a károsult fél indítványára indítandó meg. A c) pont esetében az eljárás, ha a kihágás köztereken vagy közutakon levő fákon és csemetéken követtetett el, hivatalból indítandó meg.»

E §. a) pontja a büntető bíróságok jurisdictiója alól a lopások egy tetemes részét elvonja, és pedig nemcsak a járásbírókétól, melyek eddig ama lopások felett ítélték, ha a lopott dolognak, a mennyiben az egyike volt az a) pontban felsorolt terményeknek, értéke 30 frtot meg nem haladott, de a törvényszékekétől is, mert ezentul ezek nem fognak eljárni sem akkor, ha az a) pontban felsorolt dolgok bemászás mellett lopatnak el, de akkor sem, ha a tolvaj a Btk. 337. §-ába ütközőleg fegyvert viselt, sem akkor, ha már előzőleg lopás miatt két ízben büntetve lévén, újabb cselekménye a Btk. 338. §-a alapján lopás büntetést képezne. Ezenfelül az is világos, hogy az a) pontbeli mezőrendőri kihágásoknál a Btk. 335. §-a sem érvényesülhet, — és pedig a 335., 337. és 338. §§. érvényesülésének lehetősége azon okból esik el, mert e §§. csak lopás esetén alkalmazhatók, az a) pontbeli cselekmények pedig nem képeznek lopást, hanem mezőrendőri kihágást, de az érvényesülést az új törvény szövegezése is kizárja, mert az a) pont kifejezetten rendel, hogy a Btk. 336. §-ának rendelkezései — a 3. pont kivételével — ezentul is érvényben maradnak, ellenben a 335., 337. §-okat egyáltalán nem említve, a 338. §-t pedig a 99. §. helyettesítve akként, hogy visszaesés esetén a pénzbüntetések maximumának kétszeresét szabja ki, e §§.

rendelkezései mezőrendőri kihágás esetén egyáltalán nem is léteznek.

Kétségtelen azonban, hogy a mezőrendőri kihágásokat statuáló rendelkezések, mint az általános büntetőtörvények alól kivételeket megalkotók, szorosán magyarázandók, s így minden oly tárgy ellopása, mely az a) pontban felsorolt termények közé nem tartozik, vagy lopás elkövetése az a) pontban nem említett helyről, a büntetőtörvénykönyvek hatálya alatt maradt. Példának okáért nézetem szerint cserepes virágok s disznóvénnyek ellopása, minthogy ezek nem gazdasági termények, akár nyílt helyről, akár bemászás útján bekerített helyről, nem mezőrendőri kihágást, de lopást fog képezni, melynek minősítésénél a Btk. összes minősítő rendelkezései hatályosak. Ép ezen utóbbi növények ellopása bemászás útján szokott pedig napirenden lenni a városokban.

Magától értetődő, hogy ezen a) pont a kihág. Btk. 126. §. eseteit is lényegesen csökkenti.

Hogy a lopásos intézkedésekkel végezzek, még itt említem fel az új törvény 95. §. a) pontját is, mely azt mondja: kihágást követ el s 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki idegen szántóföldről, rétről, legelőről, kertből, gyümölcsösből vagy szőlőből füvet, trágyázó- vagy fűtőanyagot jogosulatlanul szed.

Minthogy e szedést természetesen mindenkor az elvitel is követi, ha a fü- és trágyaszedést nem is, de a fűtőanyag szedését eddigelé a bíróságok bíralták el mint lopást, mert hiszen e fűtőanyagok szedése s elvitele a Btk. 333. §. alkatelemeit mind felöleli. Ezen csekély lopások elbírálásától — miután az erdőtörvény ide vágó intézkedései a bíróságokat már is tetemes munkától megkímélték — a bíróságok tehát szintén menekülnek, a mi elég üdvös dolog. S ezzel körülbelül végeztem a lopásokkal.

Áttérve a mezőrendőri törvény 93. §. b) pontjára, szembezőkő, hogy ennek intézkedése csaknem szóról-szóra azonos a Btk. 407. §. intézkedésével, a mennyiben magánhatárjelek forognak szóban; mert igaz ugyan, hogy a 93. §. b) pontja a jogosulatlan jelzöt tartalmazza, de e jelző alkalmazása a 407. §-ba teljesen felesleges volt, s igaz, hogy a 407. §. károsítási szándékot feltételez, de a 93. §. b) pont is szándékosságot kívánván, e szándékosság szükségkép magában hordozza a károsítás célzatát is. S minthogy ezen újabb törvény a régibb büntetőtörvénynek derogál, a magánhatárjel-hamisítás vétsége létezni megszűnt, és csakis közhatárjeleknek a 407. §-ban körülírt bántása fogja ezentul a bíróságok eljárása tárgyát képezhetni.

A 94. §. a) pont ekként szól: kihágást követ el s 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki gazdasági célokra szolgáló megfigyelő eszközöket, hatósági jeleket, vagy mérnöki jelvényeket jogosulatlanul rongál, megsemmisít, elvisz vagy más helyre átesz, a mennyiben az okozott kár 60 koronát meg nem halad.

Ezen rendelkezés gondolkozni valót ad, s igen alkalmas az értelme felett kétséget támasztani. Bizonyos ugyanis, hogy az e §-ban jelölt cselekmények gondatlanságból is elkövethetők, s a kihág. Btk. 28. §-a gondatlanságból elkövetett kihágásokat is büntetni rendel, a mezőrendőri törvény 100. §-a pedig a kihágási törvény általános rendelkezéseit a mezőrendőri kihágásokra is érvényeseknek mondja ki. Azon körülmény, hogy a 93. §. b) pontja a «jogosulatlan» mellett még a «szándékosan» jelzöt is használja — mint-hogy törvényben szavakkal dobálózni nem lehet — arra engedhetne következtetést, hogy a 94. §. a) pontbeli cselekmények elkövetése nem okvetlenül kell, hogy szándékos legyen, elég, ha jogosulatlan. Ugyde a jogosulatlanság tudata valamely cselekmény elkövetésénél a gondatlanságot fogalmilag kizárja, s ennél fogva a 94. §. a) pontbeli cselekmények csak szándékosan követhetők el. Minthogy pedig idegen ingó dolgoknak a szándékos és jogtalan rongálását

és megsemmisítését a Btk. 418. §-a és a kihág. törvény 127. §-a is rendeli büntetni, a 94. §. a) pontban felsorolt dolgok megrongálása a büntetőtörvények hatálya alól kivétel, ha a kár 60 koronát meg nem halad. Hogy azon esetre, ha a kérdésben forgó kihágás a Btk. 419. §-ának körülményei között követetnék el, a mi végre is nem lehetetlen, nem a mezőrendőri törvény, de a Btk. 419. §-a leendő alkalmazandó, előttem kétséget nem szenved, jóllehet a mezőrendőri törvény a Kbt. általános részére igen, de a büntető-törvénykönyvnek egyesegyedül 336. §-ára hivatkozik. Ugyancsak kiveszi a 94. §. f) pontja, mely kihágást statuál, ha valaki másnak területén jogosulatlanul legeltet s ez által 60 koronánál nagyobb kárt okoz (mely utóbbi értéklimitáció a 97. §-ból tűnik ki), a jogtalan legeltetést a Btk. 21. §., illetve a kihág. Btk. 127. §-a alól.

Továbbá rést üt a kihág. Btk. 127. §-ának első bekezdésén a 95. §. e) pontja, mert mezőrendőri kihágásnak minősíti és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni azt, ki szántóföldön hátrahagyott mezőgazdasági eszközöket jogosulatlanul használ, — persze 60 korona kárösszegezen belül — nemkülönben e §. z) pontja, mely a gödöraszt más földjén tiltja, a mi eddig más ingatlan rongálásának számába ment, s a Btk. 421. §., illetve a Kbt. 127. §. alapján büntettetett.

Ezek volnának körülbelül a büntető-törvénykönyvek s a mezőrendőri törvény collidáló intézkedései. A mondottakból is kitűnik, hogy a büntető-bíróságok teendői nem csekély mértékben megapadnak az új törvény rendelkezései folytán, mert hiszen különösen a vidéki járásbíróságok el voltak halmozva a Btk. 421. §-beli és a kihág. törvény 127. §-beli cselekmények elbírálásával, s nem csekély volt ama lopás vétségeinek a száma is, melyek gazdasági termények elviteléből keletkeztek; sőt elegendő számmal fordultak elő a társas bíróságok jurisdictiójához tartozó hasontermészetű lopások is.

De ugyane tekintetben fontos és bizonyára érezhető hatást gyakorol a törvény 97. §-a is. E §. akként rendelkezik, hogy az összes mezőrendőri kihágások csak akkor kihágások, ha a kár 60 koronán belül van, ha ellenben 60 koronát meghalad, a cselekmény már a büntetőtörvények alapján bírálendő el; ha azonban a károsult fél panaszára megindítandó ügyekben a károsult fél kárigényét 60 koronára szállítja le, a cselekmény felett a mezőrendőri kihágások elbírálására a jelen törvény szerint illetékes (t. i. közigazgatási) hatóság jár el. Vagyis más szóval, a kárigény megfelelő leszállítása esetén a különben esetleg vétséget vagy büntettet képező cselekmény mezőrendőri kihágássá és a különben a kihág. törvénybe ütköző kihágás pedig szintén mezőrendőri kihágássá devalválódik. Itt azon kérdés tolja fel magát, vajon maga után vonja-e a kárigény leszállítása a panaszos részéről a devalvációt akkor is, ha a leszállítás a bünvádi eljárás megindítása után, tehát már a büntető-bíróságok színe előtt történik, avagy a legszorosabban kell-e kötni a mezőrendőri törvény magyarázatát a 97. §. szövegéhez, s a kárigény leszállításának a hatását csak a még *megindítandó*, de nem a már *megindított* ügyekben megengedni. E kérdés egyelőre a gyakorlatban bizonyára nagyon controvers lesz, és sok időre leendő szükség, míg egyöntetű felfogás fog magának utat törni. Részemről az enyhébbnek mondható ama felfogást volnék hajlandó támogatni, hogy a leszállítás egész a büntető-bírói ítélet meghozataláig elfogadandó, mert ha *egyáltalán* a károsult nyilatkozatának lehet hasonló kedvező hatása a cselekmény minősülésére, akkor alig indokolható, hogy e hatásnak időpont tekintetében egyéb határ szabassék, mint az ítélet, — hiszen az indítványi büncselekmények tekintetében az indítvány visszavonásának joga is mindvégig gyakorolható, pedig ez bizonyára sokkal tartalmasabb jog, mint a kárleszállítás joga.

E kérdéssel kapcsolatosan érdekes azon további kérdés is, vajon büntettek avagy vétségek és mezőrendőri kihágásoknak, nemkülönben ezeknek a büntetőbirósághoz tartozó kihágással halmazata esetén a büntető-bíróság eljár-e a mezőrendőri kihágás tárgyában, különösen akkor, ha a cselekmény csak a devalváció útján vált kihágássá? E kérdés megoldásánál első sorban a mezőrendőri törvény 100. §-át kell figyelembe venni, mely azt mondja, hogy a jelen törvény szerint büntetendő cselekményekre is, a mennyiben az eltérő határozatokat nem tartalmaz, a kihág. Btk. általános határozmányai érvényesek.

Viszont a kihág. Btk. 100. §-a azt mondja, hogy a büntettek- és vétségekről rendelkező Btk. általános határozatai, a mennyiben a kihágási törvény ellenkezőt nem állapít meg, a kihágások eseteiben is alkalmazandók.

A kihág. Btk. eme 100. §-ának a révén tehát a büntettek- s vétségekről szóló Btk. általános határozatai a mezőrendőri kihágások eseteiben is alkalmazandók.

A Btk. általános határozatai közé tartoznak pedig annak a halmazatról szóló 96. s következő §§-ai is — a miből tehát első tekintetre folyni látszanék, hogy halmazat esetén a mezőrendőri kihágás felett is a büntetőbiróság ítél.

Ugy de a mezőrendőri törvény ép most hivatkozott 100. §-a a kih. Btk. általános rendelkezéseit csak azon reservációval fogadja el, a mennyiben a mezőrendőri törvény maga eltérő határozmányokat nem tartalmaz. Már pedig a mezőrendőri törvény 95. §-a, a midőn kifejezetten a törvény XI. fejezetében felállított hatóságokat mondja a kihágások elbírálására illetékeseknek, tehát az esetre is, ha a kihágás csak devalváció útján állott elő, a büntető-törvénykönyvnek a halmazatra vonatkozó általános határozataitól eltérést állapít meg, s így nem lehet kétség az iránt, hogy büntető-bíróságaink mezőrendőri kihágások tárgyában soha, tehát halmazat esetében sem járhatnak el, hanem e kihágások elbírálását a mezőrendőri törvény XI. fejezetében kijelölt közigazgatási hatóságoknak tartoznak átengedni. E tekintetben minden ,netalán még lehető kétséget eloszlat először is a 101. §., mely mezőrendőri kihágásokból befolyó pénzbüntetések sorsa felett akként rendelkezik, hogy azok felerészben az országos közigazgatási alapot, felerészben ama községet illetik meg, melynek területén a kihágás követetett el; sőt e §. második bekezdése oly intézkedést is tartalmaz, hogy a pénzbüntetések 25%-a a mezőör részére, bérszegődése értelmében eleve levonható, s csak a 25%-on túli rész oszlik meg a 101. §. első bekezdése szerint. Továbbá a XI. fejezet egymással organikus összefüggésben álló rendelkezései, az illetékes büntető hatóságokról, ezek hatásköreiről, a kárigények mikénti érvényesítéséről s megítéléséről, a pénzbüntetések átváltoztatásáról s a mely rendelkezéseknek míg egyfelől a büntető-bíróságok szervezetük s hatáskörüknél fogva megfelelni nem képesek, másfelől a büntető-bíróságok belevonásával az illetékes közigazgatási hatóságok teendői körébe a XI. fejezet rendelkezéseinek szerves egysége teljesen megbonlanék s megzavartatnék.

Ha tehát mindezeknél fogva elvként elfogadtatik az, hogy a büntető-bíróságok mezőrendőri kihágásokban semmiképen, tehát halmazat esetén sem járnak el, akkor konkrét esetben ezen elvnek megfelelőleg a bíróságok, mihelyt felismerték, hogy a cselekmény mezőrendőri kihágást képez, vagy a károsult nyilatkozata folytán azzá lett, e cselekményre nézve illetőségüket azonnal leszállítják s az ügyet, illetve a vonatkozó rész-iratokat, vagy azok hiteles másolatait az illetékes közigazgatási hatósághoz átteszik. Mindazonáltal ez nem gátolná, hogy oly esetben, midőn a károsult indítványát visszavonja, mely visszavonásnak a Btk.-nek általános rendelkezései alapján helye van, tehát eljárásnak, illetve folytatásnak helye nincs, ezt, vagyis az eljárás megszüntetését a büntető-bíróság mondja ki, de ezt is csak úgy, ha az ügygyel absolute

semmi más kérdés, mint például a kártérítés kérdése, komplikálva nincs.

Áttérek most már a mezőrendőri törvény büntető intézkedéseinek büntetőjogi méltatására.

Azoknak, kik büntető-törvényünk intézkedéseinek általánosságban kemény szigoráról panaszkodnak, az új törvény tartós lelki megnyugvást nyújthat, mert intézkedései felette enyhítőleg érintik büntető törvénykönyveink rendelkezéseit.

Legszembeszökőbb e tekintetben az annyi, nem ritkán jogos feljajdulást okozott, a bemászásos lopásra vonatkozó igazán enyhe büntetés. A 93. §. a) pontjának korlátain belül a bemászás útján elkövetett lopás még akkor is maximális 200 korona pénzbüntetéssel büntethető csak, ha a 98. §-ban felsorolt súlyosító körülmények forognak fenn, melyek közül különösen figyelmet érdemel a megjelenés a lopás színhelyén szekérrel.

A példa minden érvelésnél gyorsabban a kellő megvilágításba helyezi a dolgot; azért vegyük fel a következő példát, mely legszembeszökőbben mutatja, mennyire enyhe a mezőrendőri törvény.

A tettes 2 öles kőfállal körülvett gyümölcsösből 60 korona értékű alma ellopása végett éjjel másodmagával, lovas kocsival s a szükséges lajtorjával és zsákokkal megjelenik a kert mellett, a lajtorja segítségével átmászik, s minthogy 60 korona = 30 frt értékű alma, azon értéket véve, melylyel az a termelőre bir a lopás idejében, oly mennyiségű, hogy azzal 5—6—7 sőt esetleg 10 zsákot is megtölthet, pár órai munka után a megtelt zsákokat a czinkos kötéllel a falon áthuzza, a kocsira felrakják, s elhajtanak. Maximális büntetés 200 korona, visszaesés esetén a 99. §. szerint 400 korona, de csak két éven belül, visszaesés két éven túl nem számítván.

Viszont: A tettes 4—5 láb magas kőfalra, vagy plane itt-ott megcsorbult, mintegy lépcsőzetes deszkakerítésen át behatol a tégláégető ipartelepre, s onnét egy kézi taligára való téglát kidobál s eltolja. Btk. 336. §. 3. p. = 2 évi fegyház, s ha tettes nagyon példás életű és egyéb enyhítő körülmények forognak fenn = 6 hónapi börtön s évekre terjedő polgári jogok elvesztése.

Vagy, másik eset. A tettes 6 ökrös szekérrel s béresével éjnek idején idegen földre áll, s ellop 15—20 kereszt életet, egyszóval 60 koronán belül; maximalis büntetése 200 korona = (5 korona számitandó egy napra a 114. §. szerint) 40 napi elzárás, a visszaesés esetén 400 korona = 80 napi elzárás. Ellenben ha a tettes nyílt helyről 2 frtot alig meghaladó élelmi cikket lop, mely nem esik a 93. §. a) pontbeli termények fogalma alá, 1—2 hét, sőt 30 frtos lopásnál 3—4—5 hónapi fogházbüntetést szokott kapni, egyszeri visszaesésnél félévit, kétszeri visszaesésnél 2 évi fegyházat s évekre terjedő mellékbüntetést.

Mezőrendőri kihágást képező lopás esetén a károsult indítványi, tehát visszavonási joggal is bir, ennek a tettes akár minden héten hasznát láthatja; — a lopás büntette s vétségeinek aránylag kevés esetei képeznek indítványi cselekményeket.

A Btk. 407. §-a a mezőrendőri törvény 93. §. b) pontja által csaknem teljesen aboleálnak mutatkozik, mert csak akkor leend ezentul alkalmazható, ha nem magán határkövek, hanem egyéb, tehát községi, megyei, állami, vasuti vagy egyéb efféle határkövek képezik a sérelmezés tárgyát.

A 407. §. büntetése 3 évig terjedhető fogház, a mezőrendőri törvény 93. §. b) pont büntetése 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés! — a vonatkozó cselekmények s büntetések arányosságát valóban nehéz volna felismerni.

A lopásoknak s a határjelek rongálásának a büntetési tételeit ekként összehasonlítva, azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy ha a mezőrendőri törvény büntetési tételei igazságosak és méltányosak, akkor a büntetőtörvénykönyv

vérlázító kegyetlenséggel sújtja a rokon bűncselekményeket, ha ellenben a büntetőtörvény mér a mai általános felfogásnak megfelelőleg helyes mértékkel, akkor a mezőrendőri törvény szelidsége egyenesen nevetséges. A nélkül, hogy e tekintetben véleményt akarnék nyilvánítani, mert hiszen a vélemény egyéni dolog, mégis abban talán minden vélemények találkoznak, hogy a mi büntetőtörvényünk sem szigorubb az egyéb európai törvényeknél, s hogy ép a lopások tulszigoru büntetése miatt feljajdulni érvényben létének 15 éve alatt a hideg szemlélőnek csak elvétve lehetett oka, valamint nyilván abban sem térhetnek el a vélemények, hogy a gazdasági termények nem kevesebb oltalmat érdemelnek és szükségelnek közbiztonsági szempontból, mint az ipari, vagy kereskedelmi cikkek, s ez oltalmat ép a büntető intézkedések szolgáltatják.

De még egyet, a midőn az új törvény szigorát vagy enyhességét bíráljuk, nem szabad felednünk; s ez az, hogy az a lopással kapcsolatban levő egy igen súlyos delictumról nem intézkedik; értem az orgazdaságról. A mezőrendőri törvény egy szóval sem tesz említést arról, hogy a lopott gazdasági terményeket egyáltalán megszerezni tilos, s minthogy a Btk. 370. §-a az orgazdaságot csak mint lopás, rablás, sikasztás, zsarolás és jogtalan elsajátítással kapcsolatos delictumot statuálja, a kih. Btk. 129. §-a pedig ugyancsak a most említettekkel viszonylatban levő megszerzésről intézkedik, világos, hogy a roszhiszemű üzérkedésnek a mezőrendőri törvény 93. §. a) pontbeli lopott terményekkel a legtágabb tér van nyitva.

Ugyanez áll a bűnpártolásra is, mely nem tiltatván, mindenkinek jogában áll a büntető eljárás megghiusítására törekedni minden, a Btk. 374. és 375. §§. említette módon, s nem igen lehet kételkedni, hogy e törekvések ép úgy napirenden lesznek, mint a lopott gabona megvásárlása, mely teljesen risicomentes s rajt érés esetén legfeljebb a gabona visszaadására vezet.

Igaz, hogy a Kbt. 126. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás szintén nem nyújt alapot sem az orgazdaságnak, sem a bűnpártolásnak; ámde, ha tekintetbe vesszük, hogy a 126. §. kihágásnak tárgyát csak 2 frt értéken belül maradó élelmi vagy élvezeti cikkek, tehát oly dolgok képezik, melyeknek megosztására másokkal alig nyílik alkalom, mivel e dolgok rendesen normalis elfogyasztás végett lopatnak el, a 370. §. alkalmazhatóságának hiánya e kihágással kapcsolatban alig érezhető, s az üzletszerű orgazdaságnak kifejlődése e téren kizártnak vehető. Ily kedvezőknek azonban a körülményeket a mezőrendőri lopásoknál tekinteni nem lehet, mert e lopások tárgyai sokkal magasabb értékhatár között fekszenek, és számtalan terményeket ölelnek fel, melyek emberi élelemre egyáltalán nem, vagy csak feldolgozás útján szolgálnak.

Vajjon eme fogyatozása — mert másnak nevezni alig lehet — az új törvénynek miként s mily mérvben fogja magát éreztetni, azt a gyakorlat mutatja meg. Kétségtelen, hogy eme gyakorlatot élénk figyelemmel kísérni a jogászoknak is érdekükben nemcsak, de kötelességükben is áll; de egyuttal az is nagyon valószínű, hogy az új törvény s annak terén szerzendő tapasztalatok a büntető-törvény várt novel-lájára is hatással lesznek.

Eördögh András
budapesti törvényszéki bíró.

Nehány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ának értelmezéséről.

Egy vidéki kir. törvényszék felebbezési tanácsában kételyek merültek fel az új sommás eljárásról szóló törvény 126. §-ának értelmezése körül.

Arról volt szó ugyanis: van-e helye felebbezésnek a kir. törvényszékhez, a 126. §. rendelkezése mellett, az ezen

törvény 1. §-ának 5. *m*) pontjában felsorolt perekben akkor, ha a per tárgyának értéke 50 frt értéket meg nem halad.

Egyik nézet szerint ezen perekben, ha a per tárgyának értéke 50 frtot meg nem halad, felebbezésnek a kir. törvényszékhez nincs helye, hanem csakis a 209. §-ban megjelölt felülvizsgálatnak. Ezen álláspont indokolására felsorolom a következőket:

1. A törvény 126. §-a világosan azt rendeli, «nincs helye felebbezésnek — az 1. §. 2., 3. pontjaiban említett perek kivételével — ha a per tárgyának értéke járulékok nélkül 50 frt értéket meg nem halad». A törvénynek ezen rendelkezése — mint általános szabály annyira világos — és mint tiltó rendelkezés oly szigorú magyarázatu, hogy abból mást — mint a mi abban kifejezetten mondva van — kiolvasni nem lehet, s azt kiterjesztőleg értelmezni nem szabad. Minthogy tehát a 126. §. kifejezetten csakis az 1. §. 2., 3. pontjában felsorolt perekre nézve tesz kivételt, kétségtelen, hogy mindazon perek, a melyek az 1. §-ban — a 2., 3. ponton kívül fel vannak sorolva — nem felebbezhetőek a kir. törvényszékhez, ha azok értékükre nézve az 50 frtot meg nem haladják s e szerint az 5. *m*) pontjában említett határjárás, mesgye-igazítási, és sommás visszahelyezési kérések sem, ha a per tárgyának értéke az 50 frtot meg nem haladja.

2. A törvénynek ezen intézkedése nem is új, mivel ezen perek — a határjárás per kivételével — eddig is a kisebb polgári eljárás alá tartoztak (lásd az 1877. évi XXII. tcz. 11. §-ának 9-ik pontját), ha a per tárgyát lakásnak vagy tartozmányainak, avagy egy kat. holdat meg nem haladó földbirtoknak birtoklása képezte. Ezen perekben tehát eddig sem volt az ügy érdemére kiterjedő felebbezés, hanem csak némely alaku szabálytalanság miatti semmisségi panasz. Az új sommás eljárásról szóló törvény a bagatell-törvény fenti intézkedésén csak annyit változtatott, hogy ezen pereket sommás eljárásra utalta, de a jogorvoslati rendszeren változtatást nem tett. A mivel világosan fentartotta, hogy ezen perekben 50 frton alul érdemi felebbezésnek helye ezentul sem lesz. Világosan kifejezi ezt a törvényhez irt miniszteri indokolás különös részének következő passusa (lásd a 99. lapon.):

«A 121. §. a felebbezést egyuttal a per tárgyának értéke szerint is korlátozza. E korlátozás lényegileg nem új, mert a felebbezhetőség egészben véve ugyanezen összeg erejéig eddig is ki volt zárva a kisebb polgári peres ügyekben követendő eljárás által. A felebbezhetőség kizárását ez utóbbi eljárás megszüntetése után is czélszerűnek mutatkozik fentartani, nehogy a felebbezési bíróságok tulterheltesse, és azért is, mert a kisebb ügyek a felebbezéssel járó költségeket el nem bírják. Az 1. §. 3., 4. pontjaiban említett birtokbírósági, telekkönyvi és örökösödési perekben a felebbezhetőséget — az összegre való tekintet nélkül — azért kellett fentartani, mert ezek az ügyek eddig a legfelső bíróságig felebbvihetőek voltak; a felebbezés kizárása tehát nem felelne meg az eddigi felfogásnak, és mert ezekben az ügyekben a járásbíróságok új, eddig nem gyakorolt hatáskörrel ruházta fel, a törvényszék felülvizsgálata a jogbiztonság érdekében sem volna mellőzhető.»

Ime tehát: az új sommás eljárás lényegileg mit sem változtatott a bagatell-törvény felebbezési rendszerén, a mennyiben csakis egy szélesebb körű revíziót engedett meg a régi semmisségi panasz helyett ezen perekben. És a miniszteri indokolás pregnánsan kifejezi, hogy 50 frton alul csakis azon perekben engedi meg a felebbezést, a melyek eddig nem a kisebb polgári, hanem a rendes birói hatáskör alá tartoztak, ebből tehát kétségtelenül levonható, hogy az 1. §. 5. *m*) pontjában említett ügyek azon részében, a melyeknek értéke 50 frtot meg nem haladt érdemi felebbezésnek helye nincs.

3. De ezen perek súlyoknál fogva sem érdemlik meg, hogy a többi 50 frtos ügyeknél gondosabb tekintet alá véssenek, vagy megkülönböztetessenek. Hiszen ezekben csak a birtoklás ideiglenes rendezéséről, s a megzavart használat helyreállításáról van szó, a jogkérdés teljes kizárásával. Miért lenne ez fontosabb 50 frtos adósági pernél, a hol alperes fizetésre köteleztetik végrehajtás súlyával, és esetleg vagyona exequáltatik el a hozott ítélet folytán. Hiszen a visszahelyezési perben a vesztes félnek, ha erősebb joggal bír, a törvény rendes utja fent marad. Nem volna tehát értelme, hogy ezen perek külön jogorvoslat kedvezményében részesüljenek.

4. Nem volna czélszerű az érdemleges felebbezések számát szaporítani, s ez okból a 126. §-ban megvont kereteket tágítani, mivel a kir. törvényszék előre láthatólag úgy is el lesz árasztva az érdemleges felebbezésekkel, s így a törvényszék ezen kisebb fontosságú perek miatt valódi hivatásától lesz elvonva.

Ezen érvekkel szemben felhozott, hogy:

igaz ugyan, miszerint a 126. §. azt mondja, nincs helye a felebbezésnek, az 1. §. 2. §. pontjában említett perek kivételével, ha a per tárgyának értéke járulékok nélkül 50 frt értéket meg nem halad, de ezen §. 2. bekezdése azt rendeli, hogy «a felebbezési bíróság az értéket a jelen törvény 3. §-ában, s a 4. §. 2., 3. és 4. bekezdésében foglalt rendelkezések figyelembevételével belátása szerint állapítja meg. Már pedig a 4. §. 3. bekezdése a nem pénzkövetelés iránt indított perekben a per tárgyának értéke megállapításánál hivatkozik a 1. §. 5. *d*), *f*), *g*), *h*) *i*) és *k*) pontjaiban felsorolt perekre, de nem az *m*) pont alattiakra, a miből okvetlen az látszik, hogy ezen pont alatti pereket a felebbezés tekintetében kivette az értékelhető perek közül, mivel ellenkező esetben ezen *m*) pontot is a többiek közt felsorolta volna.

De más részről ezen perek eddig sem érték, hanem területi mennyiség szerint tartoztak sommás, vagy kisebb polgári utra, most pedig az új sommás törvény szerint kivétel nélkül sommás utra utaltattak, ezeknek tárgya tehát nem értékelhető, mutatja ezt a 3. §. is, a hol egyáltalán nincsenek ezen perek felemlítve, holott ha a törvényhozó ezeket is az értékelhető perek közé akarta volna sorolni, okvetlen felemlítette volna. A 3. §. 3. pontjában felemlített határpererek alatt nem az 1. §. *m*) pontja alatti pereket kell érteni, s e tekintetben hivatkoznak az új sommás törvény Imling-féle kiadásának ezen 3. §-hoz irt magyarázatára, a hol világos figyelmeztetés foglaltatik arra, «hogy a 3. pontban említett határpererek össze nem tévesztendőek az 1. §. 5. *m*) pontjában érintett perekkel.»

Mindezekből tehát összevetve a 126. §. 3. és 4. §§-ok rendelkezéseit szerintök kétségtelen, hogy ezen *m*) pont alatti perek, tekintet nélkül az értékre, érdemileg is felebbezhetőek a kir. törvényszékhez.

Látni való tehát, hogy a szemben levő két vélemény közt áthidalhatlan ür tátong, s tekintettel arra, hogy az új sommás törvénynek a gyakorlatba való helyes átvitele a legfontosabb feladatok egyike, s tekintve, hogy a jogszolgáltatás egyöntetűsége czéljából nagyon kívánatos, hogy az új törvénynek kételyekre okot adó intézkedései lehetőleg megvilágíttassanak, és a helyes irány megjelöltessék, én kötelességemnek tartottam ezen kontroversiát a nagyérdemű jogász közönség elbírálása alá annyival is inkább bocsátani, mivel a szóban forgó perekben a 182. §. intézkedése szerint a törvényszéknek ítélete ellen felülvizsgálatnak helye nem lévén, a törvény értelmezésére nézve a felsőbíróságoktól irányt nem nyerhetünk, félni lehet tehát, hogy a kir. törvényszékek, mint ezen ügyekben utolsó fórumok előtt ellentétes gyakorlat fejlődik, s ez által a jogszolgáltatás egyöntetűsége a perek egy nem csekély részében teljesen felbomlik.

Megjegyzem végül, hogy én a jelen fejtegetés 1., 2., 3., 4. pontjaiban felsorolt érveket fogadom el, és nézetem szerint az *m*) pont alatti perekben 50 frt értéken alul, érdemleges felebbezésnek helye nincsen. Az érték nézetem szerint a 3. §. 3. pontja alapján a vitás terület után állapítandó meg, s hogy az ezen pontban említett határpererek, mint gyűjtő elnevezés alatt az 1. §. 5. *m*) pontjában felsorolt perek értendőek.

Szalay Tamás,
beregszászi kir. tszéki bíró.

Különfélék.

— **A kir. Curia ügyforgalma 1894-ben.** Beérkezett 12,240 polgári, 1920 váltó, 168 urbéri, 12,439 büntető, 743 fegyelmi és 107 felszólamlási ügy, összesen 27,617 ügydarab. 1893-ról 13,351 hátralék maradt, s így elintézendő volt összesen 40,968 ügy. Elintéztetett 27,097, hátralékban maradt 13,871. *Ezen hátralékos ügyek közt van 691 polgári, 180 váltó-ügy, összesen tehát 871, még az 1893. évről.* Az 1893. évhez viszonyítva kevesebb érkezett be 406-al. Bár a büntető-ügyek száma 339-el, a fegyelmié 155-el, az urbériké 25-el nőtt, polgári ügy 870-el, váltó 30-al, felszólamlási 25-el érkezett kevesebb be, mint 1893-ban. Daczára a beérkezett ügyek csökkenésének, 2291-el több ügy volt elintézendő, mint az előző évben, a mi az 1893-ról maradt nagy hátraléknak tulajdonítható (1892-ből csak 10,654 ügy vétetett át 1893-ra.) Az elintézés 1771 szaporulatot tüntetnek fel. Különösen nagyobb tevékenységet fejtettek ki a polgári tanácsok (egy új tanács is állított fel), a mennyiben 1394 ügygyel többet intéztek el, mint előző évben. A büntető-ügyeknél az elintézés száma csak 301-el nőtt. 520-al több hátralék maradt az év zártával, mint 1893. év végén. Különösen emelkedett a hátralékok száma a büntető-ügyeknél t. i. 762-vel, míg a polgári hátralékok 300-al csökkentek.

— **A budapesti kir. táblához** 1894. év folyamán beérkezett 20,050 polgári, 12,445 büntető-ügy, összesen 32,495 ügydarab. Átvétetett 1893-ról 7230 polgári, 1075 büntető, összesen 8305 ügy. Elintézendő volt e szerint összesen 40,800. Elintéztetett 32,378, hátralékban maradt 8422 ügy. Ezen hátralékból 1225 váltó és kereskedelmi, és 1325 büntető. Egy-egy bírónak kiosztatott átlag 599 ügy, elintéztett egy-egy bíró ülésben 423-at, ülésen kívül 12-t, hátralékban van mindenik bíró átlag 164 ügygyel.

— **Dr. Illés Károly:** «A büntetőtörvénykönyv magyarázata» című művének III. kötete megjelent.

E kötetbe van fejezve szerző nagyszabású művének második kiadása. Az első kiadás 1882-től 1889-ig szakadozottan jelent meg, s már ezért sem lehetett teljesen egyöntetű. Kezdetben még csekély anyag állott a szerző rendelkezésére, s ehhez képest a munka aránylag keskeny mederben indult meg; később azonban mindinkább kiszélesedett a meder, a tartalom mind teljesebbé, a feldolgozás tökéletesebbé vált.

E második kiadás mindhárom kötete mintegy másfél év lefolyása alatt jelent meg s elejétől végig teljesen egységes, sőt egészen új munka gyanánt tekinthető. Közte és az első kiadás között, különösen az első és részben a második kötetet illetőleg, ugyszólván csak a magyarázat anyagául szolgált törvények azonossága tartja még fenn a kapcsolatot. Sőt e tekintetben is kibővült a második kiadás az által, hogy a büntető törvénykönyv keretén kívül levő vétségeket és büntetéseket is, minők pl. az uzsora vétsége, a fegyveres erő elleni büntettek és vétségek, az áruvédjegy bitorlása, s az országos határ és földmérési jelek rongálása, magában foglalja. A most megjelent három kötetben tehát minden büntetett és vétség előfordul, a melyeket akár a büntetőtörvénykönyv, akár más hatályban levő törvények büntetés alá helyeznek.

A törvény magyarázatát minden fejezetnél egy történeti bevezetés nyitja meg; a §§. szövege után pedig a miniszteri indokolás gyakorlati értékű részei, s a szerző jegyzetei, vagyis a tulajdonképi magyarázat következnek. E magyarázatok világos és könnyen átnézhető módon mindazt előadják, a mit a törvény teljes megértése és gyakorlati alkalmazása végett tudni kell. Előbbi szempontból különös gondot fordított szerző a törvény egyes intézkedéseinek háttéréül szolgáló tudományos vitakérdések megvilágítására; az alkalmazás szempontjából pedig kimerítően megismerteti és kritikai megjegyzésekkel kíséri a kir. Curia judikaturáját a büntetőtörvény életbeléptétől a mai napig. Forrásai e tekintetben a Curia döntvényei (számszerint 69), s a szaklapokban 13 éven át megjelent elvi jelentőségű határozatai. Szerző e határozatokat, a tényálladék rövid megjelölésével válogatás nélkül felvette munkájába, abból indulva ki, hogy a hibás ítéletek, ha felismerjük a hibát, ép úgy megvilágosítják a helyes álláspontot, mint a kifogástalan bírói döntések.

Az elvi fejtegetések és bírói határozatok kapcsán teljesen feldolgozta szerző a magyar büntetőjog irodalmát is, különösen a büntető törvénykönyvre vonatkozó írói műveket és cikkeket a kodex hatályba léptétől a mai napig. Figyelmét a legkisebb cikkekre is kiterjesztette, mert nincs oly jelentéktelen dolgozat, a melyben valami figyelemre méltó ne foglaltatnék s a melyet alkalmilag értékesíteni ne lehetne.

A munka irodalmi méltatására közelebb visszatérünk.

— **Némely fővárosi járásbírósnál** a feleket még január havában is reggeli 8 órára idézik. Ha ezen intézkedés, mely a felek és ügyvédekre nézve rendkívül terhes, a végből lenne szükséges, hogy a bíróság ily módon többet végezve, rövidebb határidőket tűzhessen, ezen intézkedéshez szavunk sem lenne. Azonban, miután a reggeli 8 órára idézett felek zárt ajtókat találnak, ugyanakkor a bíróságnál és folyosón vagy sötét, szűk bejáróban kénytelenek a tárgyaló terem megnyitására és a bíró megjelenésére várni, s miután a bíró csak fél kilencz után jelen meg és ügyeit mégis el tudja végezni, a feleket és képviselőiket oly felette korai időre idézni csakugyan felesleges. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Az igazságügyminiszterium** a következő törvénytervezetet küldte szét: a majorsági zsellérbirtokról, a bérföldekről s az ezekhez hasonló természetű más birtokterületekről. Készítette a tervezetet a miniszter megbízásából *Lányi Bertalan*.

— **Döntvénytárak.** Az osztrák döntvénygyűjteménynek megjelent a *huszonnyolcadik* kötete. Magában foglal 500 esetet, melyek azonban mindannyian legalább 2—3 év előtt jöttek ki a legfőbb bíróság tanácsaiból. — A német Reichsgericht magánjogi határozatainak *harminczharmadik* kötete adatott ki a napokban.

Legközelebbi számunkban közöljük a hatásköri összeütközések bíróságáról szóló törvénytervezetet, melyet a belügyminiszter megbízásából dr. Wlassics Gyula egyetemi tanár készített.

Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár az alzólogos jelzalogkeresete» kérdésében a múlt számunkban közölt kétréndbeli felszólalásra egy hosszabb cikkben válaszol, melyet jövő számunkban fogunk közölni.

A Magyar Jogászegylet f. hó 12-én este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Deutsch Izidor előadása a szabadalmi törvényjavaslatról.

A mellékletben közöljük a házassági eljárásról szóló törvényjavaslatot és a budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsának több határozatát. A mellékletnek elnevezése «Curiai Határozatok» ezuttal lucus a non lucendo.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 irt
negyedévre ... 3 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szilágyi Dezső. — A bűnvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez. Dr. BALOGH JENŐ igazságügyminiszteri titkártól. — Ethnologikus comparatív módszer és jogtörténet. Dr. ILYASEVICS JÓZSEFTŐL. — *Fogirodalom:* A büntető-törvénykönyv magyarázata. Irta dr. Edvi Illés Károly. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédttől. — A legújabb francia irodalom az anarchisták elleni törvényről. Jousseaume Robert: Etude sur les lois contre les menées anarchistes. Paris 1894. Loubat: Code de la législation contre les anarchistes. Paris. 1894. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* Jelzalogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást? Dr. R. I. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Hatásköri összeütközések bíróságáról szóló törvényjavaslat. Előadói tervezet. A belügyminiszteri megbízásából készítette WLASSICS GYULA. — Szilágyi Dezső igazságügyminiszter hivataloskodásának idejében alkotott törvények, fontosabb rendeletek és törvényjavaslatok jegyzéke. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi Dezső.

A jogeszme talajából fakadtak a szabadelvű Magyarország legnagyobb tehetségei. A jog a szabadság, a jog az egyenlőség, az igazi jogász tehát, a kinek a jog nemcsak tanulmány, hanem életcél, a ki a törvényekben nemcsak betűket lát, hanem látja a betűk alatt forrongó életet is, csak a haladás bajnoka lehet. De a jog egyuttal a rend, a fegyelem. A jogász képzettséggel, vértezett politikus ment a kapcsolástól, a céltalan tévelygéstől; ha meg is bontja a fenálló viszonyok egyensúlyát, csak azért teszi, hogy új, teljesebb, állandóbb, igazságosabb egyensúlyt teremtsen helyébe.

A jogász államférfiak mintaképe Szilágyi Dezső, a ki őt esztendei igazságügyminiszteri működés után a nemzet legjobbjainak tapsaitól kísérve lép most le magas polczáról. Szilágyi nem alkotott korszakot, de a jogász államférfiu tulajdonságai benne tisztán és jellegzetesen láthatók. Egyedül a jogi műveltség által kiélesített logika fegyvereivel vivja meg csatáit és még sincs senki, a ki őt szónoki versenyben valaha legyőzte volna. Benne meg van az a hév, mely erősebb az ösztönök és szenvedélyek által támasztottnál, az erős ész heve, mely ahhoz, a mit egyszer helyesnek és igaznak ismert fel, nemes makacssággal ragaszkodik. Világosan lát és világosan magyaráz; ezért panaszkodnak sokan az ellen, hogy fáklója nagyon füstölög, a kiknek tulajdonképpen nem is annyira a füst kellemetlen, mint a világosság...

Szilágyi szónoki sikerei a jogász ékesszólás diadalai. Sohasem domborodott ki ez határozottabban, mint abban a nagyszerű szónoki hadjáratban, melyet a kötelező polgári házasságért folytatott. Itt volt Szilágyi egészen elemében, itt tárult fel egyéniségének igazi tartalma, mikor azt a javaslatot kellett védelmeznie, melynek győzelmét a jogi rend és a szabadelvű haladás egyaránt követelte. Az egyoldalú politikus a kérdést csak politikai oldaláról világította meg, a száraz szakjogász csak jogi matériát látott benne; de Szilágyi, a jogász államférfiu, a jog, a szabadelvűség, a nemzeti egység szempontjait egyesítve, a kérdést sugárzó világításba helyezte, lényegét feltárta, és a reform lelkét mutatta be a tömegnek, mely eddig csak testét látta. Ő, a ki leszállott a jogeszme mélyére, tudja azt, hogy csak az egységes jog fejleszt nemzeti individualitást és összetartó társadalmat; ezért

csatázott az egységes házassági jogért, mint egy nagy nemzeti reformért, olyan kitartással és odaadással, mely egymagában megörökítene a nevet egy jogban, mint a politikában.

Szilágyi egyénisége sokat köszönhet a jognak, de ő ezt hamar meghálálta: ma a jog sokat köszönhet neki. A mit a jogász közvélemény évek sora óta hasztalan sürgetett, azt Szilágyi Dezső megkezdte, bátran hozzá látott a korhadt intézmények eltakarításához és a modern jog épületének felépítéséhez. Ma nincs még készen az épület, de abból, a mi már előttünk áll, a hatalmas, impozans körvonalakból sejthetjük, hogy milyen nagy arányu lett volna, ha a viszonyok kényszere tervezőjét az alkotás teréről le nem szorítja. Romboló képességnek híresztelték, a kik az üres sablonok ellen való lázadásban a világrend összeomlását látják; meddő kathedrai politikusnak, a kik tanultság nélkül gyanakvó gyűlölettel tekintenek mindenkire, a ki tud; önkényesnek és zsarnoknak, a kik csak numerusokkal szeretnek számolni és fáznak az önálló egyéniségtől. És ime az erős kritikai szellem nem gátolta az alkotásban, hanem csak óvatosságra, izlésre, választékosságra ösztönözte; tudása nem fajult el szürke elméletté, hanem csak súlyos tartalmat öntött műveibe; markans egyénisége nem hozta konfliktusba a közvéleménnyel, hanem csak visszatartotta attól, hogy kolduljon a népszerűségért és több reklam-dobost tartson seregében, mint hasznos harczost.

Sohasem állott igazságügyünk élén férfiu, ki szorosabb viszonyban lett volna a jogász közvéleménnyel, mint a zsarnoknak kikiáltott Szilágyi Dezső. Alkotásai csak a jogászság régi óhajlásait valósítják meg. De azért a korszellemnek nem szolgálja, hanem vezére ő; a forrongó tervek, a vágyak benne határozott alakot öltenek, világos conceptióvá alakulnak. Nem csak azt tudja, hogy valami rossz, de meg is tudja indokolni, hogy miért rossz és abban a pillanatban, mikor bebizonyítja, hogy meg kell változtatni, megmondja azt is, hogy mit kell helyébe emelni. Reformeri hivatásra termett. Romboló és alkotó, merész és óvatos, erős akaratu, de akaratata csak a tömeg akaratának tisztultabb nyilvánulása. És nemcsak kritizálni tud, de a kritikát ki is tudja állani. Nemcsak kezdeményezésben erős, hanem a kivitelben is szívós és kitartó.

Modern perrend, kodifikált bűnvádi eljárás, polgári törvénykönyv, kiegészített büntető törvénykönyv, szorosabb kapcsolat a jogászság két nagy hivatási ága, a birói és az ügyvédi kar között, a birák anyagi helyzetének javítása: ez volt az, a mit a jogász közvélemény állandóan sürgetett, de sikertelenül, míg csak Szilágyi Dezső nem került az igazságügyminiszteri székbe. A modern Magyarországnak modern jogot! Ez volt Szilágyi vezérlő jellegéje. És megkezdődött a céltudatos következetes munka a nagy ideál megvalósítására. A mindennapi igazgatás gondjai, a politika izgalmai között is egyetlen pillanatra sem feledkezett meg kitűzött végcéljáról.

A királyi ítélő táblák és főügyészségek decentralisatiója volt az első alapkő a nagy conceptióban. E nélkül a közvetlen szóbeliség keresztülvitele a perrend egész területén lehetetlen volna. A reform áldásos hatásai ma még nem érezhetők, csak a hatályosabb felügyeletben nyilvánulnak. Teljes

értékében csak akkor méltányolhatjuk, ha majd egész perrendünk a közvetlen szóbeliség elvén alapul. Az új sommás eljárás már bátran rést üt a régi perrend rendszerén és az a megelégedés, melylyel az átmenet elkerülhetlen nehézségei dacára a jogászközönség a reformot fogadja, biztosíték arra nézve, hogy e részen keresztül a közvetlen szóbeliség és szabad bizonyítás elve meghódítja a perrend egész területét. A fizetési meghagyásokról szóló törvény és az új örökösödési eljárás egészítik ki Szilágyi eljárási reformjainak képét; de a mű betetőzése hiányzik. A magyar polgári perrend tervezete elkészült; Szilágyi utódjára vár megvalósításának feladata. A közvetlen szóbeliség teljes diadala mégis biztosítva van, a vonzás természetes törvénye biztosítja, mert a sommás ügyek nagy tömegére érvényes elv hatás nélkül nem maradhat a sokkal kisebb számú rendes ügyekben érvényes eljárásra. És bármikor következik be ez a teljes diadal, a közvetlen szóbeliség elvének atyja Magyarországon Szilágyi Dezső, a diadal az ő dicsőségét fogja hirdetni.

A bünvádi eljárás kodifikálására a politikai izgalmak közt nem jutott idő, de a javaslat készen áll. A büntető-törvénykönyv novellája 1892 vége óta a képviselőház előtt van és nem az igazságügyminiszteren mult, hogy a parlament a tárgyalásra nem vett magának időt. A novella is szakítás az orthodox büntető jogász felfogással, az élet közvetlen tapasztalatának érvényesítése a jogi dogmákkal szemben.

A polgári törvénykönyv eszméjéhez is közelebb léptünk Szilágyi Dezső igazságügyminisztersége alatt egy lépéssel. A házassági jogról szóló törvény a problema legnehezebb részletének megoldása. Hatalmas alkotás ez, mely pusztán jogász szempontról is óriási jelentőségű. A valláskülönbség utolsó maradványát küszöbölték ki ezzel a magánjogból, a törvényhozást és bíráskodást visszaadták az egész vonalon természetes tulajdonosának, az államnak és jogbiztonságot teremtettek a chaotikus állapotok helyébe. Sok támadás érte a javaslatot politikai és vallási szempontból, de a miniszter politikai ellenfelei is elismerték, hogy jogász szempontról kifogás alá nem esik. A megkezdett ösvény itt sem fog félbeszakadni. A családjog egészen elkészült már az igazságügyminiszteriumban és ha a házassági jog nagy alkotója visszavonul is, a legsúlyosabb feladat elvégzése után van remény, hogy a polgári törvénykönyv egyes részei nem fognak már késni sokáig.

A bírák sorsának javítása, a jogász hivatás egységes és elfogulatlan megítélése is buzgó pártolóra talált Szilágyi Dezsőben. A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvény, a helyi előléptetés, az új vizsgálóbírói intézmény tanuskodnak e téren maradandóan szándékairól. Szilágyi nem türte, hogy a bírák és ügyvédek mint két zárt kaszt álljanak egymással szemben. Alatta a bírák létszáma jelentékenyen emelkedett és az újonnan kinevezetteket mindig szívesen vette az ügyvédi kar soraiból. Ideálja abban a kész javaslatban nyer kifejezést, mely egységes államvizsgát akart a külön ügyvédi és bírói vizsga helyébe létesíteni. Politikája közvetve az ügyvédi kérdés megoldásához vezet, mert ha a bírák száma egyre szaporodik és az ügyvédek egy része átmegy a bírói pályára, kisebb lesz a zsufoltság az ügyvédi pályán.

Szilágyi Dezső miniszterségének öt esztendeje fényes lapja igazságügyünk történetének. Deák Ferencz óta nem ült az igazságügyminiszteri székben ilyen kiváló egyéniség. Öt esztendei buzgó munkálkodás után most ott kell hagynia a teret, melyen hazájának ennyit használt és még többet használhatna. Csonkán maradnak falai a nagyszerű épületnek, melyet annyi szeretettel tervezett, melyen oly kitartással dolgozott. Be fogja-e tetőzni az épületet? Az igazi reformer nemcsak addig dolgozik, míg állami megbízása van erre. Ő magasabb hatalmaktól nyert megbízást és anyagi

hatalom híján is szellemének egész erejével folytatja a küzdelmet ideáljaiért. A magyar igazságügy történetirója még ne zárja le azt a lapot, a hol Szilágyi Dezső alkotásai vannak feljegyezve. A Szilágyihoz hasonló egyéniségeknek a hatalomról való lemondás csak topographiai kérdés. Más helyen, más területen a régi erő, régi tényező, a régi Szilágyi Dezső marad.

A bünvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez.

Korunknak egyik feltűnő jelensége, hogy — főleg a bölcsészeti és a társadalmi tudományok és mozgalmak terén — a legnagyobb szélsőségeket, a legellentétebb irányokat tünteti fel. A bölcsészeti irodalomban a materialistikus termékek és *Auguste Comte* positivismusának nagyon elterjedt tanai mellett az idealismusig, sőt a mysticismusig minden felfogást látunk képviselve. Az alkotmányjogban a sociál demokraták radikális, sőt részben utopistikus követelményeitől kezdve konstatálhatunk minden árnyalatot, egyes államokban, — a német birodalomban, — egészen a byzanci caesarismus korára emlékeztető reakcióig. De, hogy megmaradjak azon a téren, melyen ez igénytelen sorok néhány részletkérdésnek újabb fejlődésére megkísérlik reá mutatni, — *a büntetőjogban*: kezdve azokon a nemes, humanitárius törekvéseken, melyekből *dr. Eszterházy Sándor*, a közel multban megjelent érdekes röpiratában «enyhébb irányzatra» vont következtetést, — azok mellett, kik a tételes joggal és a fenálló büntetési rendszerrel meg vannak elégedve, — ott találjuk a deterministákat, a büntető anthropologia, illetőleg a kriminologia hiveit, *Liszt* és követőinek közvetítő irányát s az ellenkező végletben azokat, kik a reakcióban vagy épen az excessiv szigorban vélik feltalálni az általános panacéát, nem riadva vissza a szabadságvesztésbüntetés ellen intézett leplezetlen támadásoktól s az elrettentési elméletre emlékeztető tanok hangoztatásától sem. Az emberi elme bámulatos találékonysága, a léleknek csodálatra méltó szélsőségei mutatkoznak ezekben a küzdelmekben. És bár a forrongó eszmék chaosából az egymás mellett található, részben egymással homlokegyenest szemben álló tendenciák küzdelméből az új korszaknak még körvonalai sem ismerhetők fel eléggé, különösen a büntetőjogban az új rendszernek ugyszólván még alapjai sincsenek lerakva: mégis nekem úgy látszik, hogy megnyugvással konstatálható az emberi szellemnek az a lélekemelő haladása, mely a jogirodalom és a törvényhozás terén az *igazság* és a *humanismus* nagy eszméit juttatja mindinkább tulsúlyra és emeli azok következményeiben is mind jobban érvényre.

E haladásnak kétségtelen jelei azok a törvényelőkészítő munkálatok is, melyekkel a civilisatio élén haladó egyik nagy nemzet a «grande nation», az igazságszolgáltatás egy régi adósságának² lerovásához jutott jelentékenyen közelebb s

¹ Ez irányzat egyik legmegragadóbb nyilatkozatának tekintem egy orosz írónak: *Golovinsky*-nek, a Szent-Pétervárott 1890-ben tartott IV. nemzetközi börtönügyi congressus emlékkönyvébe l'Actes du Congrès Tome V- e. Saint Pétersbourg 1898. p. 758.) irt szavait: «*Talán nincsenek is bűnösök, csak betegek és szerencsétlenek!*» (Aequator és polus nem oly éles ellentét, mint a minő két véglet: az inquisitorius rendszerben érvényre jutott kivallatásnak hajmeresztő aberrációja vagy az oly sok barbár és fél barbár államban ma is alkalmazott legvadabb testi büntetések és ezekkel szemben a Krisztus hirdette «végtelen könyörület»-nek fenebbi szavai, melyek még az elbukott embertársban is csak a szerencsétlent látják és sajnálják!

² Egyesek XVI. Lajosnak tulajdonítják azt a nyilatkozatot, hogy a bírósági tévedések reparálása: «une dette de la justice». L. *Sierre Gidoobbi*: «Note sur la réparation des erreurs judiciaires» Bulletin de la société de législation comparée. Vingt et unième année; no 7. Juillet 1890. p. 617. Hasonlóképen *Schwarze* Die Entschädigung für unschuldig erlitten Untersuchungs und Straftat (Lipcse 1893.)

melyeket az előttünk fekvő müben¹ tüzetesen ismertet *dr. Mayer Salamon*, a bécsi egyetemnek volt tudós tanára, a magyar jogi irodalomnak és törvényhozásnak s a hazai igazságügyi, — különösen a büntetőügyi — viszonyoknak ismeretése s részben előbbrevitele körül is oly jelentékeny érdemeket szerzett, fáradhatatlan író, ki jelenleg Párisban mozditja elő a jogtudomány fejlődését.

Szakközönségünk előtt ismeretes, hogy a francia törvényhozási tényezők már másfél évtized óta töreksenek gyökeresen reformálni az elavult bünvádi eljárási törvényt: az 1808. évi «Code d'instruction criminelle»-t, mely már kibocsátása idejében sem állott korának színvonalán. — A *Le Royer* igazságügyminiszter által 1879 novemberben s egyik utódja: *Demôle* részéről 1886 januárban benyújtott törvényjavaslatok azonban, melyek a Codenak bevezető rendelkezéseit és az igazságügyi rendőrségről, «de la police judiciaire», valamint az előkészítő eljárásról szóló négy első czimet volnának helyettesítendő, s az egyéni szabadság, a védelem jogköre s a vizsgálat nyilvánossága kérdésében fontos ujitásokat hoznak javaslatba, daczára *Bovier-Lapierre*, *Dauphin*, *Goblet* és mások kiváló munkálatainak s a senatusban és az alsóházban ismételve folyt tanácskozásoknak előre láthatólag egyáltalán nem fognak törvényerőre emelkedni. Azok alapján a legislatorius munkálatok fonala egészen megszakadt és az utóbbi években Franciaországban a törvény-előkészítő törekvések egy egészen más tárgyra: az igazságszolgáltatási tévedések helyrehozásának kérdésére irányultak s a törvényhozó testületnek mind a két háza e tárgyban oly magatartást tanusit, mely a törvény-alkotás szükségességének érzetét s a gyors szabályozásra irányuló óhajt határozottan bizonyítja.

A francia parlamentnek e kérdésre vonatkozó tárgyalásai több okból bizonyára érdeklík e lapok olvasó közönségét.

Első sorban teljesen igazat adok *Mayernak*, midőn e kérdésekről épen oly találóan, mint szépen mondja (i. m. 8. és 10. l.), «hogy azok törvényhozási, igazságszolgáltatási és philosophiai szempontból egyaránt fontosak és nem csupán a büntetőjogászok tanulmányának tárgyai, hanem magukkal ragadják mindazokat, kiket a nemesszivűség és a magasabb méltányosság érzelmei által sugallt eszméknek folytonos haladása érdekel».

E mellett nem lehet kétség tárgya, hogy a magyar törvényhozó testületek a legközelebbi jövőben szintén foglalkozni fognak e kérdésekkel. A hivatalos közlésekből ismeretes, hogy a bünvádi perrendtartásról szóló 1893. évi törvényjavaslat, mely az újrafelvételen kívül az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében adandó kártalanítás kérdését is tüzetesen szabályozza, az indokolással együtt, közel másfél év óta teljesen készen van s bármily sors vár is a jövőben e javaslatra, a későbbi törvényhozási munkálatok anyagából ezek a kérdések ki nem rekeszthetők, ezen felül pedig az igazságügyi kormány vezetője bizonyára fel fogja ismerni, hogy a bünvádi eljárási jog törvényhozási szabályozása, melyet a magyar igazságügyminiszterek több mint egy évtized óta beható munkálatokkal készítenek elő, el nem odázható szükség. Minden, e tárgyra vonatkozó külföldi törvényhozási előmunkálat tehát a hazai szakközönségre s a törvényhozásnak mindazon tagjaira nézve, kik érdeklődnek az igazságügyi reformalkotások iránt, bizonyára actualis jelentőséggel bír.

Végül — úgy vélem — tanulságos lesz ezeknek az előkészítő munkálatoknak vázlatos ismertetése azért is, mert azok — főleg az újrafelvételre vonatkozó részükben — feltüntetik a francia speciális jogfelfogásnak a szakközönsé-

günk előtt behatóbban ismert német és osztrák kodexektől s az ezek felhasználásával készült más külföldi törvényektől annyira elütő jellegét, másrészt pedig — s ez inkább a kártalanítás kérdésére nézve áll, — bizonyosságai annak, hogy a francia parlament két házának mind bizottságai, mind plenuma e nehéz, complex kérdéseket mily behatóan, a részletkérdésekre is kiterjedő nagy alaposággal tárgyalták. A magas színvonalon álló vita szónokai közül a képviselőházi tárgyalásnál főleg *Pourquery de Boisserin* előadót, *Bovier-Lapierret* és *Fallières*t, a senatusban pedig *Bérenger* előadót, *Guérin*t és *Godin*t kell kiemelni.

A kérdések, melyek szabályozására e javaslatok kiterjeszkednek, oly nehezek és bonyolultak, hogy beható tárgyalásuk nem egy rövid cikk, hanem csak terjedelmes monografia keretében volna megkísérélhető. Azon a néhány hasábon tehát, melyre ez igénytelen sorok terjedhetnek, csupán egyes általános szempontok kiemelésére, valamint a munkálatok alapelveinek és irányának vázolására vagyok kénytelen szoritkozni.

Dr. Mayer Salamon könyve — az eléje szabott feladat korlátai közt maradva — természetesen csak a legutóbbi törvényhozási tárgyalások anyagát tartalmazza. Azt hiszem azonban: a javaslatok elerendő célja és tulajdonképeni intenciói, valamint ezeknek a munkálatoknak valódi jelentősége csak akkor fog teljesen szembetűnni, ha *tulterjeszkedve* e részben az ismertetni szándékolt mű anyagán, megkísérlem röviden rámutatni a legújabb mozgalmak keletkezésének *alapotokra*, a *jogtörténeli előzményekre*, valamint az azokból kitetsző kodifikatorius szükségre is és ennek alapján arra nézve is véleményt kockáztatok, hogy a javaslatok megfelelnek-e annak a magasztos feladatnak, melyet megoldaniok kell, mily irányokban volnának követendő a hazai kodifikatorius munkálatokban s mily intézkedéseikben vannak folytatásaik?

A jogtörténeli fejlődés vázolója után első sorban az újrafelvétel eseteivel s az ezekben követendő eljárással, azután az igazságszolgáltatási tévedések által okozott erkölcsi és anyagi hátrányok helyrehozásának tanával s végül a javaslatnak ama részével fogok foglalkozni, melyek azt szabályozzák, hogy e reparatio mily módon, mily eljárás útján eszközöndő.

I.

Felettébb sajnálatos, hogy e kérdéseknek nagy jelentősége s a törvényhozási reform sürgőssége Franciaországban is csak a legdrágább áldozatok: az ártatlanul elítélteknek becsülete, élete, egyeseknek évekig elvont személyes szabadsága, maguknak és családjuknak morális és anyagi tönkretétele árán jutott felismerésre.

Évszázadok tapasztalata bizonyítja, hogy az igazságszolgáltatási tévedés olyan modern Moloch, mely hosszabb-rövidebb időközökben minden államban megköveteli a maga élő emberáldozatát. A sötét képnek egyetlen vigasztaló oldala az, hogy e véres áldozatok juttatják felismerésre az illető kornak legnemesebben gondolkozó szellemei előtt a kérdés fontosságát, a leghumánusabban vagy legmélyebben gondolkozó bölcselek pedig az általuk indított mozgalmakkal, vagy a tragikus tévedés sugallta irodalmi munkásságukkal rá irányozzák a közfigyelmet s különösen a törvényhozási factorok gondoskodását a tételes jog hézagaira vagy épen a büntető igazságszolgáltatás egész rendszerének minden fogyatkozására.

A toulouse-i becsületes aggastyánnak, *Jean Calas*-nak, a kerékbe törés kínjai közt ártatlanul kellett lelkét kilehelnie; családjának ártatlanul kellett személyes szabadságától megfosztatnia és vagyonkobzással tönkre tétetnie; azután rövid időközökben szintén Franciaországban fel kellett merülnie a máglyára küldött *Estinés* és *Salmon* s a kerékbe tö-

¹ La question de la Révision des procès criminels et correctionnels et des indemnités à accorder aux victimes des erreurs judiciaires devant la Chambre et le Sénat. Étude de législation, Par *S. Mayer* (Paris, F. Pichon 1894.)

résre ítélt *Bradier Lardoise* és *Simare* eseteinek; *Lesurques*-nek szintén ártatlanul kellett kivégeztetnie, hogy mindezek a tévedések a XVIII. század hatodik évtizedétől kezdve lassanként felrázzák apathiájukból kezdetben a francia királyságnak s később más államoknak filosophjait, végül az egész művelt közvéleményt, mely e korban valóban csodálatra méltó érdeklődést tanusított a büntető igazságszolgáltatás gyökeres reformja iránt. A párisi jogi tanár: *Esmein*, az Akadémia által pályadíjjal kitüntetett művében¹ nagyon érdekesen adja elő, hogy a különböző tudományos és irodalmi társaságok, melyek e korszakban Franciaországban oly nagy számban keletkeztek és igen jelentékeny hatást gyakoroltak, valósággal *divatba hozták* a büntető reform kérdését.² A Calas-per keltette mozgalom áthatván más államokba is, egyebek közt indító okul szolgált a milanoi társaságnak a büntetőjog hiányaival való foglalkozásra és közvetve *Beccaria* nagyhatású művének: «*Dei delitti e delle pene*» 1764-ben való közzétételére is.

A nyomozó rendszer szembeüő fogyatkozásai, kapcsolatban azokkal a visszaélésekkel, melyeket a kabinet-justitia különféle beavatkozásai elkövettek, a bírósági tévedések folytán keletkezett gazdag irodalom hatását is beszámítva, — könnyen érthetőleg rendkívül heves visszahatást idéztek elő a francia közfelfogásban és a francia törvényhozás terén, mely visszahatás azután, — a mint ez ilyen esetekben rendszerint történni szokott, — a hátrányok meggátlása végett tulment a szükséges mértéken.

A régi francia jogszolgáltatásnak a közvéleményben legélénkebben gyűlölt egyik visszaélése volt az, hogy a bíróságok a felmentő ítéletet vagy nem mondták ki, hanem bizonyítékok nem létében az ügy eldöntését függőben hagyták, vagy pedig a meghozott ítéletet nem respektálták, a mennyiben a jogerősen felmentett egyént is újabb és újabb bünvádi eljárással zaklatták. Ennek kizárása végett foglalta az «*Assemblée Constituante*» az alkotmányba azt a tételt, hogy a jury által felmentett egyén ellen ugyanazon cselekmény miatt újabb bünvádi eljárás nem indítható³ s ugyane célból *zárta ki* az 1808. évi Code d'instruction criminelle az újrafelvételt a felmentett vádlott terhére és szorította az elítélt *javára* kérhető újrafelvétel eseteit is csupán a büntettekre és ekkor is csak azokra az esetekre, midőn ugyanazon egy cselekményre vonatkozólag *össze nem egyeztethető ítéletek* hozattak, nevezetesen, ha ugyanazon egy büntetben, melyet csak egy egyén követhetett el, két különböző ítélet két külön egyént mondott ki bűnösnek és az ítéletekből az tűnik ki, hogy egyik vagy másik vádlott ártatlanul volt elítélve (Code d'instruction criminelle art. 443.), továbbá, ha valakinek emberölés miatt történt elítéltetése *után* felhozott adatokból kiderül, hogy a megöltnek feltételezett egyén élethen van (art. 444.), mely esetben az igazságügyminiszter külön rendelete alapján a semmitőszék egy főtörvényszéket küldhet ki egyedül annak megvizsgálása végett, hogy az illető egyén azonos-e azzal, a kinek megölése miatt valakit korábban elítéltek; — végre, ha az ártatlanul elítélt terhére tett tanuvallomás hamisnak bizonyult be s e miatt az illető tanu elfogatott vagy elítéltetett (art. 445.).

¹ Histoire de la procédure criminelle en France depuis le XIII-e siècle jusqu'à nos jours (Paris 1882.) p. 384—396.

² Már *Montesquieu* is megtámadta korának elavult büntető és eljárási jogát. *Voltaire* «Mémoires pour les Calas» című és vagy hét más művében az 1670. évi «Ordonnance»-nak éles és szabatos kritikáját adja; később lelkesedésében maga is adakozik a büntető igazságszolgáltatási reform kérdésében kitűzött pályadíj nagyobbitására; majd egy pályaművet is ír. Egy társaság által hirdetett pályázatban részt vesz *Marat* is, ki később a forradalomban ugyancsak elpártolt a humanitarius iránytól. Ügyvédek, sőt a bordeauxi parlament elnöke is röpiratokat adnak ki az ártatlanul elítéltek érdekében. V. ö. *Esmein* id. m. 361—362., 388—396. l.

³ L. *Esmein* id. m. 552—558. l.

A gyakorlat terén tett tapasztalatok csakhamar felismerésre juttatták a Code fenebb ismertett intézkedéseinek tökéletlenségét, melyet alább tüzetesen megkísérlek kimutatni. A reformot 1822-ben egy pair: *De Valence* gróf, 1836-ban és 1851-ben három képviselő sürgette a törvényhozó testületek elé terjesztett javaslataikkal,¹ azonban a kormány csak 1867-ben tette az ügyet magáévá, midőn meghozott a junius 29-éről kelt novella, mely az újrafelvétel kérdésében a Franciaországban jelenleg hatályban levő jogot alkotja. Különös méltánnyal kell kiemelnünk, hogy már az 1867-iki javaslat tárgyalása alkalmával *Richard* képviselő sürgette az újrafelvételt megengedő ítélet kötelező nyilvánosságra hozásának kimondását és a pénzbeli kártalanítás lehetőségét, de javaslatát a kamara nagy többséggel elvetette.

A *Borras* és *Pierre Vaux* bűnügyeiben elkövetett igazságszolgáltatási tévedésekből kifolyólag ujabban több képviselő és pedig: 1883-ban *Pieyre*, 1886-ban külön-külön *Boysset*, *Vergoin* és *Bastid*, a 80-as évek végén *Laguerre* és társai, később *Reinach*, továbbá *Chiché* és társai, végül *Lacretelle* részben az újrafelvétel, részben pedig az igazságszolgáltatási tévedések áldozatainak kártalanítása kérdésében javaslatokat terjesztettek a francia kamara elé. A négy utóbbi tervezet a «Code d'instruction criminelle» általános revíziójával foglalkozó bizottsághoz utasítatván, azok alapján a bizottság egy négy cikkből álló javaslatot szerkesztett, mely a Code 443—446. cikkei helyébe volt volna beillesztendő.

A javaslatot a kamara 1891 decz. 30-án általánosságban tárgyalta, a részletes tárgyalás folyamán 1892 jan. 5-én — *Bovier-Lapierre*, *Pontois* és *Ramel* módosítványával visszaküldte a bizottsághoz s ennek újabb szövegezésében 1892 apr. 7-én elfogadta. Ily szövegben a kormány a javaslatot a Senatus elé terjesztette.

A Senatusnak az igazságszolgáltatási tévedések kérdésével foglalkozó külön bizottsága a tárgyalások során szükségesnek tartotta felhívni az igazságügyminisztert: nyilatkozzék arra nézve, helyesli-e a javaslat rendelkezéseit. A miniszter véleményének nyilvánítása előtt czélszerűnek találta a javaslatot az államtanács elé terjeszteni. Az államtanács — úgy látszik, *Faquin* államtanácsos tollából — egy ellenjavaslatot szerkesztett, melyet *Ricard* igazságügyi miniszter 1892. jun. 28-án mutatott be újra a Senatusnak E kormányjavaslatban, valamint a későbbi javaslatokban, a reform már akképen van contemplálva, hogy a Code II. könyve II. czimének III. fejezete («Des demendes en révision») helyébe volna illesztendő egy ily című új fejezet: «Des demandes en révision et des indemnités aux victimes d'erreurs judiciaires».

A Senatus bizottsága, melynek ezuttal *Bérenger* volt az előadója, a kormányjavaslatot lényeges részeiben is módosította; a Senatus plenuma pedig, mely 1894 február és márczius havában foglalkozott a kérdéssel, sem a saját bizottságának, sem a képviselőháznak szövegét nem fogadta el, hanem egy — most már negyedik — javaslatot küldött át a kamarához.

A képviselőház bizottságának számos tagja élénk sajnálkozását fejezte ugyan ki a felett, «hogy a Senatus a közvélemény által sürgősen és élénken követelt nagy reformon korlátozó intézkedéseket tett, de a bizottság — épen a törvény mielőbbi megalkotása érdekében, — mégis egyhangulag elfogadta a Senatus munkálatát»²

Mayer könyve az előkészítő munkálatokat ezen stádiumig ismerteti.

Ezek előre bocsátása után áttérhetek most már a javaslatoknak és az azokra vonatkozó tárgyalásoknak vázolására.

Dr. Balogh Jenő.

¹ Ez utóbbi adatokat már nagy részben *Mayer* művéből meritem 33—36. l.

² V. ö. *Mayer* id. m. 55—86. l.

Ethnologikus comparatív módszer és jogtörténet.¹

Áttérek az utolsó, az *ethnologikus comparatív* módszerre.

Ez az a módszer, mely az értekezésem bevezetésében kitűzött tudományos czélnak megfelel. Iparkodik a jog fejlődésének törvényeit megállapítani oly értelemben, hogy kimutassa a jogi életben a causalis connexiókat, actiót s reactiót, s megmutassa nem egy nép vagy rokon népcsoport vagy bizonyos continentalis népcsoportok jogának fejlődését, hanem azt, hogy a hol társas lét van, ott jog is van s ez a jog a társas lét fejlődésével együtt fejlődik s ezen fejlődésnek van természetes, chronologikus rendje. Ez a módszer teszi lehetővé, hogy a jogi jelenségek hasonlóságait s különböző voltát szemügyre véve, csoportosítsuk a jelenségeket, a mint azok megegyezők vagy nem.

Ez a módszer a positiv adatok gyűjtésében nem ismer korlátokat, nem csak egy vidékről szedi s nem csak egy korból, de lehetőleg mindenünnen elfogad bizonyítékot s mindenüvé kiterjeszti kutatásának terét. Nem vet el magától egy eszközt sem, mely szolgálatot tehet. Összehasonlításának standard-ja így értékben rendkívül emelkedik és megadja a lehetőséget a preliminarékban kifejtett tudományos eszmény megközelítéséhez.

Miután *positív* oldalát megvilágítottam e módszer lényének, áttérek a *negatív* részére. Itt az említett cikksorozat főként kiindulási pontul fog szolgálni, hogy az e módszer ellen felhozott s általán felhozható ellenvetések kritikája mutassa meg, negatív uton haladva, a kitűzött positiv cél elérhetését. Természetes, hogy az utóbbi, a kritika által vont uton való haladás, sokkal megfelelőbb a skeptikus feltevések megnyugtatóására, azért erre nagyobb súlyt helyeztem; nem mintha pusztán a cikk írójának incongruentiái ösztökéltek volna erre, hanem mert általán ily kérdéseknél a negatív oldal több fényt vet s megközelíthetőbbé teszi a lényegét.

Most pedig nézzük azokat az ellenvetéseket, a melyeket az ethnologiai alapon felépített jogtörténet ellen hallottunk.

«Ezen módszernél (t. i. ethnolog. comp. módszernél) a történelmi összefüggés félre van téve s helyébe a külső jelenségek hasonlósága van helyezve összehasonlítás alapul.»

Továbbá: «Annyi bizonyos, hogy a külső jelenségek hasonlósága s találkozása önmagokban véve nem lesznek képesek a jogfejlődést földeríteni, mert a legkülönbözőbb népeknél különböző korszakoknak s más-más befolyásoknak eredményei.»

A mi a történelmi fejlődést illeti, az épenséggel nincs félre téve, csak nem egy separált és önkényes történelmi fejlődést vétezik kiindulási pontul, hanem az egész és minden fejlődés; a cél az, hogy megállapítsuk a fejlődésnek szükségképi fázisait, tehát nem egy népfaj, egy népcsoport, hanem általán minden népnél a jog fejlődésének szükségképi és következetes fázisait, melyek mindig ugyanazok s mindenütt ugyanazok — *lényegben!* Föl kell hívnom itt különösen a figyelmet a történelmi fejlődés két egymástól különböző szempontjának létezésére; a *synchronistikus* és *chronologikus* fejlődési rendre. Ugy látszik, hogy az ethnolog. comp. módszer ez utóbbit hagyja el, a mi valóban nagy tévedést rejtene magában, mert a chronologikus fejlődési rend, vagyis a tények természetes egymásutánja időrendben lényeges; a synchronistikus időrend ugyanis több különvált fejlődést néz s iparkodik a parallel fázisok egy metszetét elélni tánni. Hogy jobban megérthessük e lényeges kérdéseket, szükségünk van egy oly felfogásra, mely szerint ez a chronologia egy általános s egyetemes időrend, mely térben s időben egészen separált népek fejlődésében is jelentkezik (itt nem a kalendariumi időszámítást értjük, hanem a dolgok természetesen összefüggő egymás-

utánját); a synchronistikus fejlődési rend pedig a lehetőleg különbözőbb korból s népek életéből véve a tényeket, arra törekszik, hogy az így teljesen separált tények egymás mellett fenállhatásának szükségét mutassa ki. Mert a fejlődés különböző népeknél, korokban megindul s mindig s mindenütt bemutatja a jogéletnek lényeges metamorfozist.

A két szempont egygyé forrott az ethnologikus comparatív módszernél s egyformán fontos. A régi comparatív módszer inkább a kalendariumi chronológiát tartja szem előtt, persze ezt magával hozza az is szükségképen, hogy mindig csak egy bizonyos szűkebb körben mozog.

Az ethnologikus comparatív módszer chronológiája megmutatja a jogi élet fejlődésének *serialis* oldalát, mondhatnám: hosszmetzetét; synchronistikája a *co-existentialis* oldalát, mondhatnám keresztmetzetét.

A külső jelenségek hasonlóságát nem keressük, de igenis a jelenségek *belső* hasonlóságát s ezt teszszük alapjául az összehasonlításnak. Épen azt akarjuk felderíteni, hogy az, a mi különböző népeknél, különböző korszakoknak s más-más befolyásoknak eredménye, lényegében ugyanegy folyamat, hogy a látszólagos különbségek nem essentialisak, hogy a sajátosságok, individualitások nem a lényegét érintik. Természetes, hisz mindenütt, mindig más és más kombinációjával találkozunk a jelenségeknek, de ugyanazok a mozgató erők működnek s hozzák létre az eltéréseket; mi ezeket az erőket kutatjuk épen. A sajátosságok megvilágosodnak az incidentaliter mindenütt közrejátszó különböző erők felderítéséből.

Nézzük csak ugyanannak a fának két levelét. Látjuk, hogy az egyik, a déli oldalon fekvő, a tápnedvtől duzzadó, husos levél, melynek élénk zöld színe s hatalmasan kifejlődött erezte mellett alig tudjuk elhinni, hogy a másikkal, az északi oldalon fekvővel egy fáról való, annyira silány, összetöpörödött, sárga levél ez. Pedig tudjuk, hogy mindkettő egy helyről, egy forrásból kapta az életnedvet, mindkettő egyforma szükségszerűséggel nőtt levéllé s egyforma alapszervezettel bir. Az, a mi annyira különbözővé teszi a kettőt, hogy alig látjuk a hasonlóságot: az accidentális erők működésének eredménye, a fő tápláló erő mindkettőnél ugyanegy eredményt alkotott: annak a bizonyos fának megfelelő alkatu, szervezetű leveleket hozott létre. S a mit itt egy fáról elmondtam, ugyanezt elmondhatom általán a fák leveleiről: bármennyire különböző legyen a falevél, az mindig lényegben egy marad s ugyanegy főerőnek lesz eredménye. S ha van lényegbe vágó különbség, ugy csak az lehet, a mely megkülönbözteti a levelet a virágtól vagy gyümölcstől.

Ha azt tagadnánk, hogy bizonyos előzmények bizonyos következményeket szükségszerűen vonnak magok után mindig és mindenütt, ugy evvel tagadnánk a lehetőségét annak is, hogy tudnánk következtetni részlegesről általánosra, hogy tudnánk fejlődési causalis kapcsolatokat megállapítani; mert vagy vannak ilyen kapcsolatok s ekkor ezek fenállanak mindig s mindenütt vagy nincsenek s akkor nem törekedhetünk tudományos magasabb szempontra, nem foghatjuk össze a jelenségek csoportjait közös elemeik szerint; akkor uralkodik az önkény, szeszély, mely az öntudatnak fel nem fogható s minden általános magyarázatot kizár.

(Bef. köv.)

Dr. Illyasevits József.

Jogirodalom.

A Büntető-törvénykönyv Magyarázata. Irta dr. Edvi Illés Károly. Második kiadás.

A büntetőtörvény első teljes kommentárja, három vas-kötetben, immár második kiadásban fekszik előttünk. Lehetetlen az elismerést megtagadni attól a szakavatott, óriási anyagot felölelő munkától, a melylyel dr. Edvi Illés Károly a magyar büntetőtörvényre vonatkozó 15 évi bírói

¹ Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

gyakorlatot, és mellékesen még az egész magyar büntetőjogi irodalmat is feldolgozta.

Ezen három kötet megjelenése a büntetőtörvény gyakorlati alkalmazásában korszakot jelent.

A gyakorlat emberei kezében a törvény alkalmazásának mindennapi eszköze lesz,

A büntetőtörvénynek eddig is volt egy theoretikus kommentárja: a Csemegi Károly által szerkesztett miniszteri indokolás.

Illés könyve a törvény praktikus kommentárja lesz. És itt már jónak látjuk megjegyezni, hogy a tudomány művelése és hasznosításának azon szabálya, miszerint a gyakorlat a theoria nyomán halad, ezen két kommentár egymáshoz való viszonya felett is uralkodik: Illés kommentárja mindenütt nyomon követi a büntetőtörvény miniszteri indokolását.

Nem akarjuk ebből azt a következtetést is levonni, hogy a gyakorlat a jelen esetben is mögötte marad az elmélet állásának. A büntetőtörvény indokolásával nem egykönnyen lehet sem az eredetiség, sem a büntetőjogi dogmatika szempontjából összemérni egy olyan vállalkozást, a melynek nem az a célja, hogy a kihirdetendő jogot tudományosan konstruálja, hanem az, hogy a kihirdetettet magyarázza.

És ennek a célnak dr. Edvi Illés Károly könyve derekasan megfelel. A miniszteri indokolás nyomán összefüggő, egységes kommentárját alkotta meg a büntető törvénynek. Az egész magyar jogászközönség elismerését és köszönetét szolgáltatta meg vele.

Sőt még ennél is többet tett. Nem állott meg a törvény magyarázatánál, hanem feldolgozta az egész magyar döntvényjog óriási anyagát is, és ezzel a büntetőtörvény gyakorlati alkalmazását kidomborította.

Valami — azt lehetne mondani emberfeletti — nagy munka volt ez a vállalkozás. A szerző kiszedte a Curia közzétett ítéleteinek ezrei közül mindazokat, a melyek a büntetőtörvény gyakorlati alkalmazásának valamely problémáját megoldják, és ezekből az ítéletekből aztán a törvénynek *egységes*, rendszeres gyakorlatát jelöli meg.

A t. olvasó talán azt fogja mondani, hiszen ez lehetetlen. A törvénynek nincs egységes gyakorlata; a legtöbb kérdés eldöntése folyton ingadozik. A Curia különféle tanácsainak különféle judikaturája van; a törvénynek csaknem minden szakasza nyomán kontroversiák uralkodnak a gyakorlatban. És ez félig meddig rendén is van, mert az u. n. «egységes gyakorlat» igen gyakran tenné tönkre a események individualisatióját; a törvény egyes intézkedéseit különböző esetekben különbözőképen lehet és kell is alkalmazni, — a gyakorlattól nem várunk több egységet, mint hogy az *elvi kérdésekre* nézve állapotdjék meg.

Pedig az Illés kommentárja mégis fixirozza a gyakorlatot, és ez az általános fixirozott gyakorlat — a munka megérdemelt nagy tekintélyénél fogva — sokszor fogja vezetni a bíróságokat.

És épen ebben a körülményben rejlik a munka egyetlen hibája.

A magyar büntetőtörvény szigoru kodex. Dr. Edvi Illés Károly ur pedig szigoru kriminalista. Ott, a hol a gyakorlat enyhébb és szigorubb felfogás között ingadozik, többnyire ezt az utóbbi felfogást emeli érvényre. A hol pedig a *törvény rendszerét* az u. n. ügyészi álláspont *elméletileg vitássá tette*, dr. Edvi Illés Károly ur az elmélet szigoru felfogását, mint a törvény a priori kiindulási pontját állítja fel. Csak egy példára hivatkozom: az u. n. *mérsékelt cumulatio* tanát a legutóbbi évekig a gyakorlat nem ismerte; ez a dogma tudunkkal bírói gyakorlatunkban csak a Curia egyik tanácsa által lett egy ízben felállítva és egy ideig követve, és egyedüli elméleti szószólója eddig dr. Edvi Illés Károly ur.

Nem célunk ezuttal a felett vitatkozni, hogy a mérsé-

kelt cumulatio rendszere de lege ferenda helyes-e vagy nem, vagy hogy de lege lata érvényes-e Magyarországon vagy sem. Tiszteljük a szerző véleményét, ha eltér is a mienktől. De ha már *példa gyanánt* hivatkoztunk erre a kérdésre, meg kell említenünk, hogy a szerző, a ki az egész magyar büntetőjogi irodalmat feldolgozta, Csemegitől kezdve le a legigénytelenebb ujságczikkiróig, midőn a mérsékelt cumulatio tanát, mint a magyar büntetőjogban érvényest konstruálta, idézve Lisztet, Bindinget stb., egy szóval sem említette meg azon kifogásokat, a melyeket az elmélet és gyakorlat egyes emberei ezen tan ellen emeltek, holott ezen vitában dr. Edvi Illés Károly ur a mérsékelt cumulatio védelmében egyedül áll. Hogy mennyire új, és hozzá tehetjük: «eredeti» a mérsékelt cumulatio nálunk, kitűnik abból is, hogy a kommentár első kiadásában nyoma sem volt. Hasonló szigoru felfogást forciroz a szerző a vizsgálati fogság beszámítása, a magán vád visszavonása kérdésében, stb. stb.

Szükségesnek látjuk, hogy a kommentár ezen magatartása ellen szót emeljünk, mert a szerző nevének tekintélye, és a munka indokolt nagy elterjedése miatt attól tartunk, hogy a gyakorlat dr. Edvi Illés Károly ur művének ezen irányait is gyakrabban találja követni mint kellene.

A hiba azonban annál kevésbé csökkenti a munka nagy értékét, mert egy jogásztól sem várhatjuk el, hogy midőn egy törvényt magyaráz, saját felfogását elejtse, saját véleményét elnyomja. Így nem is lehetne jogi könyvet írni. És ha a szerző saját elméletének nagyobb tért követel, mint mi, a kik az ellenkező nézetet valljuk, ezt rossz néven venni nem lehet. De a jelen esetben, mikor ezen a könyvet a magyar bírói gyakorlat számára vezérfonal gyanánt ajánljuk, nem fojthatjuk vissza azt a megjegyzést, hogy a vád sokkal több hasznát fogja venni, mint a védelem.

Dr. Bleuer Samu.

A legújabb francia irodalom az anarchisták elleni törvényről. Jouscaume Robert. Etude sur les lois contre les menées anarchistes. Paris 1894. — Loubat: Code de la législation contre les anarchistes. Paris 1894.

Franciaországban erélyesen intézkedtek az anarchismus terjedése ellen. Az anarchismus magának célul kitűzte a társadalom átalakítását, hogy szervezetének jogtalanságát kiegyenlítse és hogy a vagyontalanok szenvedéseit megszüntesse.

De nem maradtak az anarchismus hirdetői az elvek terjesztése mellett, hanem tettek által való propagandát kezdtek, (propagande par le fait). Ez idézte elő Ravachol, Vaillant, Leauthier, Henry és Caserio rettenetes büntetteit. Személyek és vagyon megsemmisítése, az engedetlenségre való felbuzdítás, minden társadalmi szervezet felbontása voltak az anarchisták főcéljai. Merész gonosztevők mint a haladás apostolai akartak szerepelni. Általános rémület közepette hozattak a francia törvények és így nem csoda, ha az elhamarkodás bélyegét viselik magukon.

A Code pénal hézagossnak bizonyult, a mennyiben a robbantó anyagok által okozott rongálásokat nem sujtotta. Midőn e század elején a Code pénalt kihirdették, még nem volt sejtelmük milyen hatalmas eszköz lesz a gonosztevők kezében a robbantó szerek, melyeknek feltalálása 60 év mulva történt. Az 1892. évi április hó 2-án hozott törvény kibővítette a Code pénal 435. és 436. §§-ait és kimondotta, hogy robbantó szerek (substances explosives) által okozott rongálások ugy büntetendők, mint a gyujtogatás. Gonosz szándékkal való lerakása valamely robbantó eszköznek köz- vagy magánutra ugy büntetendő, mint a szándékos emberölés (meurtre prémédité.) A Code pénal 436. §-át pedig ugy bővítették ki, hogy gyujtogatással vagy robbantó szerrel való fenyegetés ugy büntetendő, mint a gyilkossággal való fenyegetés.

Az 1893. évi december hó 12-én hozott törvény szigorítja a büntetendő cselekményre való felhívást. Az 1893. évi december hó 18-án hozott törvény szigorítja a Code pénalban azon delictum sui generis, a mely mint a francia büntető-törvénykönyv egyik sajátága, a román nemzetek törvényhozásába is átment és a mely association de malfaiteurs (büntetettek szövetsége) alatt ismeretes.

Egy másik törvény, szintén 1893. évi december 12-éről való, szigorítja az 1871-ben hozott törvényt a robbantó szerkekről.

Azonban ezen törvények sem sokat segítettek, mert ezek életbeléptetése után követte el Henry és Caserio utálatos büntetést.

A múlt év július havában még egy törvényt hoztak már Casimir-Perier elnöksége alatt az anarchisták mozgalmái ellen (Loi ayant pour objet de reprimer les menées anarchistes).

Mindkét szerző műveiben a törvények szövege található. Jousseaume törvényszéki elnök; rövidebb értekezéseiben az előbbi törvények rendelkezéseit az újabbakkal hasonlítja össze.

Loubat államügyész és műve jóval magasabb színvonalon áll.

Az anyag itt jobban fel van osztva, az indokolásból és a tárgyalásokból sok érdekes részlet van idézve és így mindenki, a ki a legújabb francia büntető-törvényhozás ezen termékeivel részletesen akar megismerkedni, Loubat könyvében fogja a legkitünőbb felvilágosítást találni.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jelzálogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást?

Staud Lajos dr. e lapok m. é. 50 számában a fölvetett kérdésre nemmel felel, az én szerény véleményem szerint azonban határozott igennel kell arra válaszolni, föltéve természetesen, hogy az értékhatar és a sommás eljárás tekintetében a törvényes kellékek megvannak.

Csak tisztán hámozzuk meg a megoldandó kérdést, mint Staud dr. teszi, midőn azt veszi vizsgálatá alá, hogy a hitelező a jelzálogos adóstól követelhet-e fizetést, igen vagy nem?

Ha nem követelhet fizetést, akkor fizetési meghagyás kibocsátását sem kérheti, ellenben ha fizetést — bár csak korlátozott sanctió alatt — követelhet, akkor a fizetési meghagyást is kérheti.

Ámbár a csupán jelzálogos adóst nem lehet még peres eljárás során sem marasztalni, hogy végrehajtás terhe alatt fizessen (Döntvények 3327/1874, 18560/1875, 10568/1876), hanem csak arra, hogy a jelzálogból annak értékéig a végrehajtás útján való kielégítést tölje: mégis épen a jelzálogos adós érdeke sürgősen követeli, hogy ilyen módon való marasztalása csak azon föltétel alatt fogjon helyet, ha záros határidő alatt nem fizet. A marasztalásnak tehát úgy kell hangzania: Jelzálogos adós fizess a hitelezőnek x frtot 15 nap alatt, mert ellenkező esetben köteles vagy tölteni stb. Ha a marasztalás nem ekként történik, akkor a jelzálogos adósnak nem áll módjában, a végrehajtást elkerülni, megszüntetni vagy korlátozni, még akkor sem, ha zsebe tele van pénzzel és maga is szeretné kifizetni a hitelezőt, mert a fizetési kötelezettség mérve az ítéletben megállapítva nem lévén, legfőleg külön per útján kellene és lehetne megállapítani, hogy neki joga van fizetni, hogy a hitelező köteles tőle a fizetést elfogadni és hogy mennyit tartozik fizetni, ha a végre-

hajtást elkerülni, vagy a már elrendelt végrehajtást megszüntetni akarja.

Az én jogérzetem fölháborodik, ha azt hallom, hogy valakit exequálnak, mielőtt megmondták volna, hogy mit fizessen, ha nem akar exequáltatni. A dologi adós csak nem eshetik szigorubb elbánás alá, mint a személyes adós és ha ennek megmondják az ítéletben, hogy mit fizessen és a fizetésre határidőt szabnak neki, nem látja be jogérzetem, hogy a dologi adósért miért ne kelljen, vagy pláne miért ne szabadjon időt szabni arra, hogy fizessen s csak a nem fizetés következményeül kimondani rá a végrehajtás türesét a jelzáloggal terhelt ingatlanból való kielégítésre.

Tévesnek állítom a magyar jog szempontjából azon thézist, hogy a jelzálogos adós fizetni nem tartozik. A jelzálogos adós igenis fizetni tartozik s csak abban különbözik a személyes adóstól, hogy reá nézve a fizetés elmulasztásának más következményei vannak, mint a személyesen szavatoló adósra nézve. A német jognak megkülönböztetését a «Hypothek» és a «Grundschuld» tekintetében mi nem ismerjük és ép oly kevéssé ismerünk hitelezőt, a kivel szemben ne álljon adós, hanem pusztán egy jelzálog. Már maga az, hogy jelzálogos adósról beszélünk, mutatja, hogy bizonyos fokú fizetési kötelezettséggel állunk szemben, még pedig olyannal, mely kisebb mérvű, mint a személyes és korlátlan fizetési kötelezettség.

Nem megyek most Staud dr.-nak a német bir. polg. tkv. tervezetéből, illetőleg indokaiból meritett érvei taglalásába, csak egy tévedésére bátorkodom utalni. A *Motivumokban* nem áll positive, hogy a német bir. perrend szerint nem lehet a jelzálogos igényt fizetési meghagyás útján érvényesíteni, hanem az életbeléptetési törvény útján lehetne ezt elérni; a *Motivumok* azon lapján, melyet Staud dr. idéz, (III. 676. l.) ez hypothetice van mondva: «wenn nicht schon jetzt der Anspruch auf Befriedigung durch Zwangs-vollstreckung in das Grundstück als Anspruch aus einer Geldforderung angesehen werden sollte.»

A tervezet szerzői is tehát nem állították eldöntöttnek a kérdést, mint Staud dr.-t olvasva, hihetnők.

A jelzálogos adós is fizetni tartozik, ha a végrehajtás türesét el akarja kerülni. A jelzálogos hitelező tehát jogosítva van kérni, hogy megintse a bíróság a jelzálogos adóst, fizessen, mert különben nem egész vagyónára, de a jelzáloggal terhelt ingatlanra végrehajtást köteles tölteni. Mindenesetre a törvény (1893. XIX.) legszigorubb értelmezése mellett maradvá, a hitelező követelése pénzösszeg fizetésére irányul és csak a nem fizetés következményeképp áll be a személyes adós ellen a végrehajtás, a dologi adós ellen a végrehajtás türese.

Nincsen semmi plausibilis ok, hogy hitelezőt és jelzálogos adóst az üdvös fizetési meghagyás alól elvonjunk és perre kényszerítsük őket, mikor a törvény azt nem teszi. A törvény 5. §-ának azon rendelkezése, hogy adósnak a fizetést «végrehajtás terhe alatt» kell meghagyni, nem áll útjában az én nézetemnek.

Mert kétségtelen, hogy a végrehajtás az összes vagyónra csak mennyiségileg több és súlyosabb, mint a végrehajtás eleve meghatározott bizonyos ingatlanságra.

Ha pedig a bíró jogosítva van a többre, — a kevesebbre is, vagyis arra is jogosítva van, hogy az elrendelendő végrehajtásnak korlátait már eleve megvonja és a fizetési meghagyásban kifejezésre juttassa.

Az adósnak pusztá ellentmondása elegendő lévén arra, hogy a fizetési meghagyás jogkövetkezményeit magáról elhárítsa, kár volna a törvény szükkeblü interpretatiója által megszorítani annak hatáskörét és ez által a gyakorlatban semmivé tenni annak üdvös intentióját: a perek csökkenését.

Dr. R. I.

Különfélék.

— **Az új miniszterek.** Általános érdeklődéssel kísérte a jogi közvélemény is a politikai válság lefolyását. Megnyugvással tölthet el bennünket a tudat, hogy *Erdély Sándor* az előde által megkezdett reformirányt, mint eddigi munkatársa, hiven fogja tovább is követni. Erdély Sándor eddig minden posztóban munkaerőnek mutatta magát. Mint kir. táblai bíró és tanácselnök kiváló bírói talentumnak és valódi szakembernek bizonyult, majd kir. táblai elnöki, utóbb pedig államtitkári állásában kitűnő adminisztratív képességeiről győzött meg. Fontos feladatok várnak az új igazságügyminiszterre — hogy egyebet ne említsünk — a bűnvádi eljárás kodifikációja, a perjogi és egyházpolitikai törvényeknek az életbe való átvitele körül, s e nagy munkában mindig számíthat a jogi közvélemény hathatós támogatására. — Hogy *Plósz Sándor* államtitkár megmarad állásában, az csak fokozhatja az abbeli megnyugvást, hogy az új korszak is a *munka* korszaka lesz.

A jogi köröket igen közelről érdeklő *Wlassics Gyulának* közoktatási miniszterré történt kinevezése is. Wlassics Gyula magyar jogélet kiváló alakja. A tanszéken, a parlamentben és az irodalom terén egyaránt általános elismerésre és rokonszenvre talált bonczoló judiciuma, önálló felfogása és alapos szakképzettsége.

A lelkes tanárhoz nagyszámu hallgatósága szeretettel ragaszkodott.

A parlamentben kifejtett működéséről szólva elő kellene számlálnunk az igazságügyi bizottságnál ujabban megfordult minden törvényjavaslatot, mert Wlassics e bizottság működésében állandóan tevékenyen részt vett és számos fontos törvény előadói tisztét is vitte. A képviselőház plenumában tartott szónoklatai pedig valósággal program-nyilatkozatokat képeznek és budget-beszédeiben mindig sok fontos eszme, gazdag jogászai tartalom talált kifejezést.

De Wlassics törvényelőkészítési tevékenysége sokkal meszebbre terjedt ki, mint a rendes képviselői munkásság. A kir. táblák újjászervezéséről, a bírói szervezet reformjáról szóló törvények egészben Wlassics művei. A Fabinyi-féle bűnvádi eljárási javaslat szintén legnagyobbbrészt az ő tollából került ki, ugyszintén a legújabb bűnvádi eljárási tervezet szerkesztésében is kiváló szerepe volt. Csak imént jelent meg a hatásköri összeütközések bíróságáról kidolgozott törvénynek általa készített tervezete, melynek irányelveit lapunkban ő maga ismertette.

Azonban az alapot, melyen Wlassics közpályája felépült, a jogirodalom szolgáltatta. A kísérletről és részességről írott s akadémiai babért is nyert művei épügy, mint minden legkisebb dolgozata valódi tudós alaposággal van megírva modern szellemben.

A büntetőjogban Wlassics a reformirány hívének vallotta magát s tevékeny részt is vett a büntető-törvény novellajavaslatának értekezletében. De alig volt tizenöt év óta szakértekezlet, melyről Wlassics hiányzott volna; minden alkalommal kikérte igazságügyi kormány az ő szakbeli véleményét.

A közoktatásügy terén is kiváló szolgálatokat tehet Wlassics a jogászai hivatásnak.

— **Igényperben mi képezi a pertárgyat?** A *budapesti kir. törvényszék* polg. felelbbviteli tanácsa a következő végzést hozta: Az ingóknak bírói zár alóli feloldása iránt indított perekben, tekintettel arra, hogy az igénykereset lényegében a fölött van hivatva dönteni, hogy egy bizonyos követelés a lefoglalt ingókból nyerhet-e biztosítást, illetve kielégítést, vagy sem, így az értékhatár megállapítása a követelés teljes összegén és nem a lefoglalt vagyoneértéken alapul, ennél fogva az esetben, ha a követelés összes járulékaival együtt az 50 frtot meghaladja, az elsőbírósági ítélet ellen használt felelbbviteli jogorvoslat felelbbezésnek, ellenkező esetben pedig felülvizsgálatnak tekintendő.

— **A községi bíróságoktól felelbbezett bagatell-ügyek.** A *Jogt. Közl.* múlt évi 52. száma 1. azon kérdést veti fel, hogy a községi bíróságoktól a kir. járásbíróság elé vitt ügyekből felmerülő igényperek mely törvény szerint, mely bíróság előtt indítandók, különösen Budapesten?

E kérdésre az 1893: XVIII. tcz. 225. §-a ad felvilágosítást. E szerint a végrehajtás az 1877. évi XXII. tcz. értelmében fogatosítandó. Ebből következik, hogy az ezen ügyekből kifejlődő igényperek az 1877. évi XXII. tcz. 71. §-a értelmében tárgyalandók és döntendők el, még pedig a végrehajtást fogatosító bíróság által. Budapesten ezen végrehajtás fogatosítására — ép úgy, mint eddig a bagatell-ügyekben — mindenik járásbíróság, tehát nem csupán az V. ker. bir. hatáskörrel. Vagyis ily ügyekben a végrehajtási eljárás egészen a bagatell-törvény szerint történik, bagatell-végrehajtást pedig az 1881. évi LIX. tcz.-et életbeléptető 3333/81. számú igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a szerint mindenik fővárosi járásbíróság közvetlenül saját kiküldöttje által fogatosított, s így a felmerülő igényperben is ő lesz hivatva dönteni. Nem alkalmazható tehát ily ügyekben az 1881. évi LX. tcz., nincs tehát szükség végrehajtási kérvényre, igénybejelentési felhívásra, a bérbeadó értesítésére, stb., mert mindezt nem kívánja a hatályában e részben fentartott bagatell-törvény. Mindenestre különös, hogy a közvetlenül a járásbíróságnál indított 1—20 frtos perekben a végrehajtás az 1881: LX. tcz. szerint kérelmezendő és fogatosítandó. Ámde a törvényben azért nincs ellentmondás, mert a községi bíróságtól áttett ügyekben — az igazságügyi bizottság jelentése szerint — megvalósítandóknak tartattak azon czélok, melyeket a törvényhozás az 1877. évi XXII. tcz. megalkotása által elérni kívánt.

Ily czélok: az olcsóság, egyszerű és gyorsabb, formátlanabb eljárás, a jogorvoslatok korlátozottsága, a határidők rövidsége, az igényperek hivatalbóli tárgyalása, képviseltetési költségek mellőzése, stb. *Dr. O. Dezső*, aljárásbíró.

— **Perfél kihallgatható-e pertársával szemben mint tanu?** Felperes perli az egyenes adóst és a jogutódot, ki a tartozást állítólag szintén elvállalta. Az egyenes adós nem jelenik meg, a megjelent II. r. alperes tagadja a tartozás elvállalását. Felperes az I. alperesre tanuként hivatkozik s a bíróság a tanu hallgatást el is rendeli.

— **Műhiba vagy szerencsétlenség.** Gondatlanságból elkövetett emberölés és hivatásban elkövetett mulasztás vétségével vádoltan állott e hóban a cöslni törvényszék előtt egy odaváló gyakorló orvos, ki ez év februárjában, narcosisban egy nőnél — más orvos segédkezése nélkül — curetellel végzett műtétet, a mely alkalommal az uterust átfurta. A nő a nélkül, hogy eszméletre tért volna, néhány óra mulva belső elvérzés következtében meghalt. A bonczoló orvosok azt vélték, hogy az orvos vétkes abban, hogy kellő sebészi qualificatio hiányában és kellő indicatio nélkül is a legveszedelmesebb eszközt alkalmazta. A poseni Medicinal Collegium felülvéleménye ama kérdésre, hogy a nő halála, az orvos gondatlan eljárásának tudható-e be, igenlőleg felelt. A végtárgyaláson a vádlott Gusserov berlini tanár, Runge és Preuschen véleményeit mutatta be, melyek szerint ez esetben csak szerencsétlenségről lehet szó, a mely a kevésbbé tapasztalt orvossal könnyebben esik meg, mint a specialistával, ki ily műtétet gyakran végez, de hogy a vádlottnak vétkes mulasztása nem forog fen. Az ügyész három havi fogházat indítványozott. A törvényszék a vádlottat fölmentette. («Gyógyászat».)

A Magyar Jogászegylet f. hó 19-én este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart, melynek tárgya — dr. Deutsch Izidor előadása mellett — a szabadalmi törvényjavaslatról szóló vita folytatása. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Illés Károly és dr. Balog Arnold.

A mellékleten közöljük a hatásköri összeütközések bíróságáról szóló, Wlassics Gyula által szerkesztett törvényjavaslatot, továbbá Szilágyi Dezső igazságügyminiszter hivataloskodásának idejében alkotott törvények, rendeletek és törvényjavaslatok sorozatát, végül a budapesti kir. törvényszék felelbbzési tanácsának újabb határozatait.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — A bünvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez. Dr. BALOGH JENŐ igazságügyminiszteri titkártól. — Ethnologikus comparatív módszer és jogtörténet. Dr. ILYASEVICS JÓZSEF-től. — *Törvénykezési Szemle:* A legutóbbi esküdtszéki tárgyalás. Dr. SANTA ELEMÉR budapesti kir. alügyésztől. — Kihallgatható-e mindkét fél eskü alatt? Dr. FRANK SALA budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.
Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1894. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A hatásköri összeütközések bírósága.

I.

Oly időszakban, midőn a közélet számos jelenségei arra mutatnak, hogy a jogeszmé iránti tisztelet, a jogérzet, népeknél és kormányoknál hanyatlóban, visszafejlődésben van, jól esik konstatálni, hogy volt Magyarországnak egy rövid életű kormánya, melynek ha voltak hibái, tévedései, volt egy kiváló erénye, t. i. hogy a hatalmi, uralmi vágnak nem engedett korlátlan érvényt, vagy tulsulyt politikájában, hanem teljes őszinteséggel törekedett a «jogállam» követelményeinek is eleget tenni. Wekerlének munkás miniszteriuma, ha nem is haladt nagyon elő rajta, de reálépett azon utra, mely a «jogállam» ideálja felé vezet, a melyhez közeledve lehet és kell szilárdul kiépíteni a magyar államiság bástyáit, védelmül a második ezredév veszedelmei ellen. Klasszikus tanuja ezen állításunknak az új kormány által öröklött három — ugyanmint a közigazgatási bíróságokról, a közigazgatási tisztviselők fegyelmi felelősségéről és a hatásköri összeütközések bíróságáról szóló — törvényjavaslat. Mindhárom nehéz és kényes problémát ölel föl, mert mind a háromnál arról van szó, mint kelljen a párturalomnak — e mivoltából természetesen származó — tulkapásait, visszaéléseit gátolni, elhárítani, jól orvosolni; mindhárom a discretionarius kormányhatalom *teljes szerű* terrenumából akar elfoglalni a *birói joguralom számára*. Terjedelmére a három javaslat között legkisebb, de tartalmának alkotmányjogi fontosságára nézve a más kettővel méltán párhuzamba állitható a «*Hatásköri összeütközésekről*» szóló javaslat, illetőleg előadói tervezet, melyet a belügyminiszter megbízásából dr. Wlassics Gyula egyetemi tanár és országgyűlési képviselő szerkesztett. Közéletünk e kiváló egyénisége, kit azóta a Felső bizalma magas kormányzati méltóságra helyezett, nagy tudománya, előzetes irodalmi és közhivatali működése folytán első sorban hivatva volt a nehéz kodifikatorius munkálatra. Az indokolással kapcsolatos tervezet tanulmányozása meggyőzhet mindenkit arról, hogy a szerző nemcsak a kérdés minden oldalu beható ismeretével, hanem a külföldi példákhoz nem tapadó *szabad szellemmel* és originalitással is fogta fel tárgyát, és törvényszerkesztésének technikája is gyakorlott kézre, szabatosan és szigoru logikával gondolkozásra vall. A theoretikus magas látköre szerencsés párhuzamban nyilvánul a praktikus jogász és publicista érzékével e tervezetben.

Valószínűnek tartjuk, hogy mindjárt a közigazgatási biráskodásról szóló törvényjavaslat letárgyalása után a parlament napirendjére kerül a hatásköri biráskodásnak amazzal szorosban kapcsolatos kérdése, azért időszerű, hogy a politi-

kai és szaksajtó ne késsék a Wlassics-féle tervezet bírálataival, siessen némileg pótolni azon hiányt, hogy irodalmilag a hatásköri összeütközések kérdése nálunk előkészítve nem lett, s feltételezhető, hogy annak alkotmányi fontosságáról és részleteiről közönségünk szélesebb rétegei kellő tájékozottsággal nem bírnak.

A tervezet kiindulási pontja az, hogy a hatásköri összeütközések ügye egészében törvényi szabályozás alá tartozik; törvénnyel kell megállapítani a feladatot, illetőleg ügykört, a szervezetet, valamint az eljárást is. Ily fontos alkotmányi ügynél, hol a kormányhatalom közvetlenül érintve van uralmi érdekeiben, az eljárási garantiák meghatározását sem szabad kormányrendeleti utra bizni. Ezen nézetével aligha fog ellentmondást kelteni nálunk a szerző; a külföldön is ezt a postulatot követték s csak kivételesen, ha pl. a törvény sürgős alkotása nagy nehézségekbe ütközött, mint Poroszországban, rendezték ez ügyet kormányrendelettel.

Sorrendben kívánjuk kifejtés és észrevételezés alá venni a tervezetnek az ügykört, azután a szervezetet és végül az eljárást illető elveit és rendelkezéseit.

A hatásköri összeütközéseknek különös *birói* hatóság általi eldöntését csupán akkor tartja szükségesnek és megengedhetőnek a törvénytervezet, a midőn azok egyfelől a rendes vagy a közigazgatási bíróságok, másfelől a közigazgatási hatóságok, azután a rendes és a közigazgatási bíróságok között merülnek föl. (Tervez. 1. §.) A hol ugyanazon rendű közhatóságok t. i. bíróságok, közigazgatási bíróságok és közigazgatási hatóságok egymás között jutnak, akár pozitív, akár negatív hatásköri konfliktusba, ott marad az eddigi jogállapot, vagyis az, hogy a perrendtartások, illetőleg közigazgatási eljárás szabályai értelmében az összeütközésbe jutott organumok közös főhatósága intézkedik.

Három szervezetileg különálló és egymástól függetlenített hatalmi ág, úgy mint a közigazgatás, közigazgatási biráskodás és rendes biráskodás fogja tehát terrenumának birói biztonságát találni a hatásköri főtörvényszék működésében.

Hasonló czélt tűznek a külföldi törvényhozások is általában a hatásköri külön biráskodás elé; az államjogi és politikai irodalom is jobbrészt azon felfogásban van, hogy a közjogi rend és az állampolgároknak ahhoz fűződő érdekei, teljesen megnyugtató védelmet találnak az által is, ha az egyrendű hatóságok konfliktusai, a hogy a francziák nevezik, «*Conflicts de juridiction*», az illető szervezet körében intéztetnek el.

Nem fog dr. Wlassics gondos tervezetének rovására szolgálni, ha kifejezést adunk azon gondolatunknak, hogy méltó volna államférfiúi mérlegelésre azon kérdés, nem czélszerű, üdvös és szükséges-e hazánkban tágabb feladatot bizni a hatásköri független bíróságra, nevezetesen még az autonomia, legalább a *törvényhatósági autonomia védelmét*. Ez autonomia közfelfogás szerint közhatósági hatalom, nem valamely alanyi nyilvánjoga a törvényhatóság közönségének (Subjectives öff. Recht), hanem valóságos competentia, a melynek védelmét nem a közigazgatási biráskodásban kell eszközölni, hanem a hatásköri törvényszéknél. Közigazgatási bírósági javaslatunk azon elvi állásponton van ugyan, hogy a hatósági hatáskör

védelmére is szolgálhat a közigazgatási bíróság előtti eljárás; de taxatiójával e javaslat nem gondoskodik az autonom hatáskörnek contentiosus uton való megvédéséről. Lehet a felett vitatkozni, hogy a törvényhatóság autonómiája az állam végrehajtó hatalmának része, vagy nem; de az nem vitás, hogy ez autonomia — szemben a kormány, a miniszter hatalmával, — önállósággal gyakorlandó és gyakorolható; a kormányhatóságok érdemleges beavatkozásától szintén ment, hasonlólag mint a bírói hatáskör. Az autonomia különösen azon becses alakjában, mint azt törvényhatósági szervezetünk fejleszté, a közszabadságnak szintén nagybecsű garantiája és ezért sértetlenségének biztosítása méltán helyezhető egy vonalra a bíróságok függetlenítésével.

Nem akarunk a napi politika terére lépni, de tartózkodás nélkül mondjuk, hogy a miniszter és törvényhatóság közötti hatásköri konfliktusok miniszteri elintézése semmiképp sem megnyugtató. A miniszter itt csakugyan a szó szoros értelmében saját hatalmaskodásának bírója, mely nemcsak a mai municipalis szervezeti jognak egész a képtelenségig homályos és értelmetlen, mindenféleképp értelmezhető szabályai mellett, de még jó törvények mellett is odavezet, hogy a miniszteri hatóság a felügyeleti és ellenőrzési jog kapuján át absorbeálja, magához csatolja a törvényhatóság autonom kezdeményezési, intézkedési, határozási, szabályalkotási hatáskörét. Ha őszintén és komolyan veszik azt, a mit annyiszor hangosan mondanak, hogy a közigazgatási reform kapcsolatos lesz az autonom hatáskör kiterjesztésével, erősítésével, úgy annak a jogi biztosságot sem vonakodhatnak megadni. Nem szeretnénk félre értetni, nem akarunk a miniszterek fölé valami érdemi főhatóságot kreálni intézkedéseik, szabályzataik ellen, hanem azon a czímen, *hogy azok megtétele*, megalkotása a törvények értelmében a municipiumot illeti, jogot kérünk ezeknek a competentialis konfliktus támasztására, a szervezendő bíróság előtt.

Dr. Kmety Károly,

(Folyt. köv.)

kir. jogtanár.

A bünvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez.¹

II.

Az újrafelvétel kérdésére nézve azonnal szembetűnik az előttünk fekvő kodifikatorius anyagból a szivós ragaszkodás a különleges francia jogfelfogás alapján keletkezett korábbi francia törvény álláspontjához s az itélt dolog tekintélyének («l'autorité de la chose jugée») elvéhez. Pedig, ha a kabinet-justitia fenebb vázolt visszaélései időszakában érthető és menthető volt is a visszahatásnak az a tulzása, mely, hogy meggátolja a jobbizonytalanságot, csaknem teljesen kizárta az elkövetett igazságszolgáltatási tévedések helyrehozásának lehetőségét is: a francia jogszolgáltatásnak mai függetlensége mellett és tekintettel a nyolcz évtized óta szerzett tapasztalatokra, meg nem magyarázhatónak és nem igazolhatónak kell tekintenem, hogy még e legujabb munkálatok is, a revisió kérdésében legnagyobb részben fentartják az érvényben levő francia törvénynek tökéletlen casuistikáját és teljesen elzárkóznak az újabb haladottabb per-jogokban e kérdésben érvényre emelt felfogásnak bármily csekély mértékben való méltatása elől.

Az egyetlen pont, melyre nézve az újrafelvétel kérdésében a francia tételes jog megegyezik az újabb európai törvényekkel: az, hogy a jogerőre emelkedett *megszüntető végzéssel* szemben is megengedi a vádlott *terhére* az újrafelvételt a felmerült új terhelő bizonyíték alapján (Code d'instruction criminelle art. 246.; hasonlóképen Codice di procedura penale 266; 1873 május 23-iki osztrák Strafprozessordnung

352. §.; 1877 február 1-jéről kelt német birodalmi bünvádi perrendtartás 210. §-a; Bosznia és Hercegovina számára 1891. évi január 31-én kibocsátott eljárási törvény 311. §.; 1888. évi magyar javaslat 371—372. §§.).

Ellenben a Code d'instruction criminelle jelenlegi szövegében (art. 360.) is még mindig érvényben van az a tétel, hogy a jury által törvényszerűen felmentett egyén ellen ugyanazon cselekmény miatt — à raison du même fait, — sem újrafelvételnek, sem új vád emelésének nincs helye. A *belga* (art. 360.) és az *olasz* (518. cz.) törvények, melyek mint a büntető eljárási jog legtöbb kérdésében, úgy az újrafelvételre nézve is a francia Code alapján állnak, szintén átvették a fenebbi szabályt és Belgiumban csak utólag egy külön törvény: az 1850. évi apr. 21-éről kelt «loi interpretative» szorította meg ezt a rendelkezést abban az irányban, hogy újrafelvételnek csak ugyanazon minősítés alapján nincs helye («à raison du même fait tel qu'il a été qualifié»).

Ha a francia Code 360. cikkének rendelkezését, — úgy a mint kell is — szó szerint értelmezzük: az annyit jelentene, hogy habár a jury verdictje alapján hozott felmentő ítélettel szemben később a terhelt bűnösségét kétség nélkül bizonyító új adatok merültek is fel, habár például kiderült, hogy a felmentő verdict hamis tanuvallomások vagy egyes esküdtek megvesztegetése következtében jött létre: az ellen az újrafelvétel még sincs megengedve. Ez oly absurd szabály, melytől a francia joggyakorlat is már rég visszariadt s ez okból már 1812 óta, különösen pedig az 1841 november 25-én hozott teljes ülési határozatban a Cour de cassation akképen értelmezte a 360. cikket, hogy ha ugyanaz a cselekmény *másként van minősítve*, arra nézve az eljárás — dacára a korábbi felmentő verdictnek, — a jury előtt újra felvehető.

De kérdem: megengedhető-e jogállamban és méltó-e a legfőbb bíróság tekintélyéhez kerülő uton kijátszani a törvény határozott és világos rendelkezését? és nem őszintébb és törvényszerűbb-e akkor, midőn maga a jogászi közvélemény legfőbb foruma is elismeri, hogy a felmentő verdictnek ez a teljesen megtámadhatatlan volta el nem fogadható, a bűnösségnek ujonnan felmerült bizonyítékai alapján kifejezetten megengedni a jogerősen felmentett egyénnel szemben is az újrafelvételt; mint ezt az osztrák (355. §.), a német (402. §.) és más európai jogok — köztük a hazai is — teszik (1888. évi javaslat 376. §.).

Az eddigiek után alig kell külön felemlítenem azt, hogy a francia és az ezzel analog állásponton levő jogok egyáltalán nem engedik meg a jogerősen elítélt egyén büntetésének sulyosbitását, holott ennek az osztrák (356. §.), német (403. §.) és más törvények (hazai kormányjavaslat 377. §.) szerint helye van akkor, ha az új tény vagy bizonyíték figyelembe vételével az illető cselekményre alkalmazandó büntetési tétel lényegesen sulyosabb annál a tételnél, melyet a bíróság a jogerős ítéletben alkalmazott.

Alig magyarázható meg, mi az oka annak, hogy az ismertetésünk tárgyaúl szolgáló javaslatok a jelenleg hatályban levő francia tételes jognak *most felsorolt rendelkezésein* — melyek annyira kihívják az elítélő bírálatot, — *semmi irányban sem célóznak módosítást tenni*.

A francia tételes jognak a revisióra vonatkozó szabályai közt azonban bizonyára legfeltűnőbb és leginkább helytelen, hogy *az elítélt javára kérhető újrafelvétel*, melynek kellő körre való kiterjesztését pedig a humanizmus és az igazság a leghatározottabban követelik — a felmerült igazságszolgáltatási tévedésekből merített néhány casuistikus esetre van jelenleg is szorítva.

¹ A francia jogászok egyik kitünősége *Ortolan* — (Éléments de droit pénal 5-e édit. Revue et complétée par *Desjardins* Professeur de Paris Tome II. Paris 1886. p. 582—583.) szintén kárhoztatja e bírósági gyakorlatot.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

Az 1867. évi június 29-éről kelt «*loi sur la révision des procès criminels et correctionnels*» a Code-nak 443—447. cikkeitől, melyek helyére lépett, lényegében *csak két* pontban különbözik: hogy tudniillik az újrafelvételt nemcsak a büntettek, hanem a *vétségek miatt* indított eljárásban is megengedi (art. 443.: «en matière criminelle ou correctionnelle», après une condamnation pour crime ou délit») és hogy az újrafelvétel *kérésére feljogosítja* az elítéltet, annak hozzátartozóit, örökösét és külön megbizottját is (444. cz.).

Az újrafelvétel eseteinek az a casuistikus megszorítása, mely a jelenlegi francia jogban hatályban van, szembetűnően visszas. Semmi sem indokolhatja, hogy miért ne kérhessen perujtást az az ártatlanul elítélt, a kinek nem bűnössége a Code 443—445. cikkeiben foglalt és fenebb (I. alatt) felsólt eseteken *kívül* volt kétség nélkül bebizonyítva. Megmagyarázhatatlan: miért nem kellene felmenteni azt, a ki nem emberölés, hanem más bűncselekmény miatt; nem hamis tanuvallomás, hanem hamis okiratok, vagy hamis szakértői vélemény alapján, stb. általában a Code-ban nem provideált, de a gyakorlatban előjöheto számtalan más körülmények közt *volt ártatlanul elítélve?* Nem igazolható az sem, miért zárja ki a francia törvény a büntetés *enyhítése* céljából kérhető újrafelvételt és miért ne lehetne perujtást engedélyezni annak javára, a ki a felmerült új tényekből vagy új bizonyítékokból kitetszőleg igazságtalanul van *tul-szigoru* büntetésre ítélve?!

A revisio eseteinek e nem igazolható megszorításán az új előmunkálatok három irányban kísérlik meg segíteni. Első sorban annyiban, hogy — azonban csupán a képviselőházi javaslat és a Senatus *bizottságának* szövegezése, — a Code 443. cikkének 2. és 3. pontjában meghatározott esetekben helyet adnak az újrafelvételnek akkor is, ha a korábbi téves elítélés alapjául szolgáló bűncselekmény tettese vagy az a tanu, a kinek hamis vallomása alapján történt az ártatlanul elítélés, — időközben beállott körülmény — pl. halál, elévülés, beszámítási képesség hiánya következtében már nem vonható bünvádi eljárás alá, illetőleg nem ítéltető el. A kormányjavaslat és a Senatus plenuma ezt a *helyes* újítást nem fogadták el.

Leglényegesebb a javaslatoknak az a határozott *javitása*, hogy az újrafelvétel eseteit egy *általános esettel* szaporitják és pedig: a képviselőházi javaslat szerint azzal, hogy ha olyan *tény hozatik vagy merül fel*, melyből az elítéltnek *nem bűnössége* látszik megállapítandónak. Ezzel szemben a későbbi három javaslat előírja, hogy az illető ténynek az elítéltetés *után* kellett felmerülnie, illetőleg *a tárgyalás alkalmával ismeretlen* új okiratoknak kell felhozatniok s ezekből az elítélt *ártatlanságának* kell kiderülnie.

Mayer kritikai megjegyzéseiben (117—125. l.) nagyon meggyőzően mutatja ki, hogy még az új szerkezet elfogadása esetén is a francia jog az elítélt javára kérhető újrafelvételt is mennyivel szűkebb korlátok közé fogja szorítani, mint az osztrák (353. §.), a német (399. §.) és más kodexek, továbbá, hogy a későbbi javaslatokban foglalt megszorítások nem helyeselhetők. Lehetséges ugyanis, hogy a nem bűnösséget bizonyító adatok már az alapperben ismeretesek voltak, de csak az ítélet indokai világositották fel az ártatlanul elítéltet ez adatok fontosságáról, vagy más körülmények akkor még nem erősítették meg s nem tüntették fel oly lényegelemeknek azokat. Ezenfelül nemcsak új okiratokból, hanem *más bizonyítékokból* is kiderülhet az elítéltnek *nem-bűnössége*, mely helyett kellő alap nélkül kívánják a javaslatok az *ártatlanság* kimutatását.

A Senatus bizottságának köszönhető az a javítás, hogy az elítélt helyett, hogy ha ő erre képtelen, *törvényes képviselője*, ha pedig távol van, hozzátartozói, örököse és *külön megbizottja* is kérhetik az újrafelvételt (Art. 444. Nos 2. et 3.).

A 443. §-hoz hozzáfűzött új *negyedik* esetben mind a

négy javaslat egybehangzó rendelkezése szerint *csak az igazságügyminiszter kezdeményezheti az újrafelvételt* és pedig — a Senatus módosítása folytán — *egy bizottság véleményének meghallgatása* után, mely bizottság az igazságügyi miniszterium osztályfőnökeiből és a semmitőszék büntető osztálya által évről-évre kijelölt három semmitőszéki bíróból áll.

Nem habozom kijelenteni, hogy nem tartom helyesnek ezt a korlátozást, mely a revisiónak legfontosabb esetében egy a politikai és a parlamenti életnek annyira befolyása alatt álló hatóság kezébe adja — legalább negatív irányban teljesen — a döntés jogát és pedig részben *administratív* hivatalnokok véleményének meghallgatása után.

Az *újrafelvételi eljárásra* nézve a javaslatok legnagyobb részben a francia jogban most is érvényben levő intézkedéseket fogadják el, a mi különösen abban az irányban helytelen, hogy a revisiónak magán egyének által kérhetését rövid *záros határidőhöz* — a Senatus javaslata szerint épen csak egy év — *kötik*. Ez a rendelkezés, melyhez hasonló egyetlen számbajöheto törvény sem tartalmaz, — mint Mayer is kimutatja, — teljesen tarthatatlan, mert az ártatlanul elítéltnek az a joga, hogy a bűnösségét megállapító ítéletet újrafelvétel útján hatályon kívül helyezhesse, *soha sem évülhet* el. Minden alaki jogszabálynál erősebb a materialis igazság és a nem bűnösnek az az igénye, hogy meneküljön az ellene hibáján kívül egyedül bírói tévedés következtében, megállapított büntetés alól.

Valamennyi javaslat kizárólag *a semmitőszékre ruhazza a döntést* az újrafelvételi kérelem felett, a mi szintén teljesen elüt az újabb kodexekben elfoglalt attól az állásponttól, mely e kérdésben a határozást az alapperben eljáró elsőfoku bíróságra ruhazza (osztrák törvény 357. §., német 407., bosnyák 316.; 1888. évi magyar kormányjavaslat 379. §.).

(Folyt. köv.)

Dr. Balogh Jenő

Ethnologikus comparativ módszer és jogtörténet.¹

Tekintsük a következő ellenvetéseket: «Ezen módszernek (t. i. az ethnologikus comparativ) hátránya az, hogy feladatúl az egész emberiség jogát tüzi ki, a mely feladatnak köre beláthatlan; s ez idő szerint lehetetlen arra gondolni, hogy valaki minden nép jogát megismerhesse, s így azokat összehasonlítási alapul vehesse.»

Ezen ellenvetés ép olyan, mintha az anatomusnak azt mondanánk: «Ne foglalkozz comparativ anatómiával, az élő lények egész világát meg nem ösmerheted s nem veheted összehasonlítási alapul, törekvésed hiábavaló!» Vagy nyelvésznek: «Miért üzöl összehasonlító nyelvészetet, hisz' az összes élő és holt nyelveket nem használhatod operationális bázisul.» Vagy végre a mithologusnak ugyanezt vethetnénk szemére, midőn összehasonlító mithológiával foglalkozik.

Azt hiszem, utalnom se kell arra, hogy az ilyenmü generális comparativ módszerrel mily óriási haladást tettek az említett tudományok: valósággal ez adta meg a lökést egy magasabb szemponthoz.

A mit pedig a cikk írója mond: «Itt már a nyelvek sokfélesége komoly akadályt képez a kutatásnál és tanulmányokban», — erre vonatkozólag, ha nem tekinthetem nehézségnek az összehasonlító nyelvészetnél a különböző nyelvek megismerésének szükségét, sőt postulatumul állítom fel: úgy nem riaszthat vissza semmiféle ily technikai akadály egy általam kétségtelenül helyesnek s szükségesnek elismert eredmény elérésében a jognál: ez lehet subjectiv akadály, de nem objectiv s nem is leküzdhetetlen.

Sőt bátran mondhatom, ennek a módszernek ép *előnye* az, hogy a jogi élet mindenségében egységet keres, hogy látóköre mindenüvé kiterjed s mindent átfog vagy leg-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 2. és 3. számban.

alább is és természetesen átfogni *törekszik*: mert ez az eszménye, bevallott célja s ha nem is érheti el teljesen, de mind jobban s jobban megközelítheti, tökéletesítheti magát.

Az, hogy kitűzött végcélom ma még beláthatatlan messzeségben van előttem, ha helyes cél az, — pedig láttuk az előzményekben, hogy más cél nem is lehet, mint a hasonlóságok s különbségek felderítése e téren a causalis kapcsolatok megállapításával, mert *minden* tudománynak célja csak ez, — nem riaszt vissza az a tudat, hogy ma még azt el nem érhetem, hogy ma még eszközeim durvák, mert nyugodt vagyok s tudom azt, hogy az én durva eszközeim mind finomabb s finomabbakkal lesz felváltva. Ha ma még nem láthatok meg mindent, legalább arra töreksem, hogy ne zárjam el az utat magam előtt örökre. Már pedig a régi comparatív iskola módszere szerint mindig csak megmaradnék egy bizonyos csoportjánál a jogi jelenségeknek s legfeljebb intenzívebb lehetne tudásom, de úgy járnék, mint az, a ki mindig csak egy vidéken lakott, azt hiszi, hogy más vidék nem is létezik, de nem is létezhetik. Azt mondja továbbá a cikk írója: «Az itt alkalmazandó módszernek (t. i. a régi comparatív módszernek) szükségképi előzménye az egyes népek külön jogfejlődésének kutatása és ismerete; minden egyes jogfejlődés felvilágosítására felhasználható és fel is használandó minden más nép jogfejlődése stb.».

«Ez azon összehasonlítási módszer (t. i. a régi comparatív), mely abban áll, hogy előbb tanulmányozza az egyik, azután a másik népet s csak azután hasonlítja össze, nem mint az új módszer, mely felállít bizonyos tételt s ennek igazolása végett a legkülönbözőbb népeknél keres és talál egy-két vonást, a mely támogatja a tételt. (Idézve Fustel de Coulanges-tól.)»

Az ethnologikus comparatív módszeren felépült jogtörténet sem zárja ki, sőt inkább megköveteli a specialis jogtörténetet, az egyes népek jogfejlődését, de természetes, hogy a generalis jogfejlés szükséges, mint a *priori*, mert ez adja meg a specialisnak kutatási szabályait, irányait s a különböző sajátságok között a lényeges megtalálásához a lehetőséget, a különböző fejlődési fázisokhoz a kulcsot. Ha nem így lenne, akkor oda jutnánk, hova az első módszer vezet, egy circulus vitiosusba: tudjuk azt, hogy izoláltan nem nézhetünk egy jogfejlést sem, tudjuk azt, hogy célunk a lényegyet kutatni s mégis szemet hunyva ezek előtt, csak egy nép jogfejlésével foglalkozunk.

S ha így arra várunk, hogy csak akkor hasonlítsuk össze, mikor már több néppel teljesen készen vagyunk: úgy azt hiszem, e feladatnak köre még beláthatatlanabb, mint az ethnologikus módszeré. De így talán kiküszöböltük azt, hogy felállítsunk kutatásunkban egy bizonyos tételt, egy subjectiv spekulációt, melyhez aztán a legkülönbözőbb népeknél keressünk s találunk néhány hasonló vonást?

Nos, én ezt nem hiszem.

E kérdéssel szorosan összefügg még a következő állítás is: «Azonban nem tarthatom helyesnek azt, hogy a történelem előtti időket akarják történelemmé tenni és a történelem pozitív segédeszközei helyébe pusztán subjectiv spekulációkat, combinációkat, fictiókat helyeznek.»

Minden tudományos kutatásnak, tekintettel még a tisztán inductív felépült tapasztalati tudományokra, első postulatuma egy tétel, melyet kutatásunkban magunk elé állítunk, melynek igazolását keressük a tényekben: hisz tudnunk kell, *mit* kutatunk.

Az így felállított subjectiv tétel csak addig fictió, combináció, míg a tények nem támogatják s marad annak, ha nem erősítik meg; ez mindig a pozitív tényekkel áll vagy dől meg.

Nem ismerem olyan tudományos munkát, olyan jogtörténeti munkát, mely ne azon az igazságon épülne fel, hogy minden inductív tételben befoglaltatik a deductív tétel, hogy

mindenütt a pozitív tényeket bizonyos előre megállapított tervhez képest iparkodom csoportosítani: ha nem így lenne, úgy azt kellene állítani, hogy nincs semmi előzetes tervem. S az, hogy tudományos működésünkben az inductio és deductio egygyéforrott, nem is hátrány, kiviláglik abból, hogy egész gondolatvilágunk *előzetes* tapasztalatok bázisán indul meg: s így csirában mindig tartalmaz pozitív, tapasztalati elemet.

Minden teljesen önkényesnek látszó állítás sem nélkülözheti ezt. A mi a történelem előtti időkről mondottakat illeti, ez különösen az angol jogtörténeti felfogásra vonatkozhatik, melynek főtörekvése abban nyilatkozik, hogy a jogi intézményeknek, a jognak legkedvezetesebb formáit kutatja. Ez a törekvés a legtisztább tudományos cél érdekében történik. Minden tapasztalati tudomány, mely egyáltalán sikereket akar elérni, mely el is ért nagyobb sikereket, abból az alapvető princípiumból indult ki, hogy nézte a legegyszerűbben, lehetőleg tisztábban (itt mindig csak a lehetőségről lehet szó), jelentkező tényeket s ezeknek működéseit, így iparkodott megállapodásra. Az egyszerűről a complex felé haladt lassan, mert a hol már a tényezők egész raja játszik közre, a hol a sokféleség megzavarja a tiszta látást, ott *kezdeni* nem lehet.

A ki növénytannal vagy állattannal akar foglalkozni, nem a kifejlődött növényen vagy állaton kezdi, hanem kezdi a sejten, kezdi ennek életműködéseit. Nem ott kezdi az élő lényeknél, a hol már számtalan szerv, kifejlődött ideg- és vérrendszer külön-külön komplikált működése zavarja az észlelést, hanem, a hol a még homogén, simplex sejt végzi az élet első functióit.

Igy a jogélet terén is. Itt is az egyszerűvel kell kezdenünk. A jog primitív, rudimentális működéseit hol találjuk fel?

Minden esetre a történelmi fejlődés kezdetén, semmi esetre sem a történelem előtt.

Sőt hivatkozhatom itt a legszilárdabb pozitív adatokkal dolgozó inductív tudományokra, a melyeknél, tudjuk, odáig mentek a tudós észlelők, hogy előre meghatározták például egy közbeneső faj létezésének szükségét, pedig akkor erre vonatkozólag még minden adatot nélkülöztek: előző észleleteik szerves összefüggésének vas kényszere vezette őket reá az ilyen fictióknak látszó feltevésekre és ime, évek múltán a kutatások pozitív adatokkal szolgáltak az előre megállapított igazsághoz.

Számtalan hasonló példával szolgál főként a paleontologia. Itt is csak annyiban van jogosultsága a feltevésnek, a mennyiben a tények utólag igazolják.

Ha a jog terén akarunk eredményhez jutni, nem kezdetjük a civilizáció magas fokával, hol már felfejteni, redukálni a különböző tényezőket jóformán képtelenség.

Ez az igazság vezet át egy másik kérdéshez, melylyel foglalkoznom kell s ez az élő vad és félvad népekről szól: «Azon alapfelfogás pedig, hogy a ma létező, vad vagy félvad népeknek jogállapota a mai kulturnépek egykori jogállapotának felelne meg s ezt hivatva lenne felderíteni, szintén előbb még igazolásra vár, az ily uton nyert adatok csak úgy értékesíthetők, ha az összehasonlított más népnek a joga az ő pozitív jogi adataival s egyéb pozitív jelenségekkel támogatja ezen összehasonlítást.»

Itt ismét vissza kell térnem a tudományos működésnek már az előzményekben is körvonalozott azon szempontjára, hogy mindenütt *általános* igazságok elérésére törekszik; ezen törekvésének elengedhetlen föltétele, hogy igazságai, melyeket megállapít, mindig s mindenütt megálljanak, különben nem igazságok azok. Ha megállapítom azt, hogy a jog fejlődik, ha megállapítom azt, hogy ez a fejlődés tudományos igazság, vagyis mindenütt megegyezik ennek ténye a rendelkezésre álló tapasztalatokkal, ha társas lét mindig van (tapasztalati-

lag) s ez a társas lét jog nélkül nincs: úgy el *kell* fogadnom a fejlődésnek *egységes* voltát is.

Vagy azt kell állitanom, hogy a jog mindenütt *lényegileg* másként fejlődik s nem csak a különböző 'accidentális' vonások elütők, de ekkor ne beszéljünk jogról általában, mint a mely tudományos kutatás tárgyát képezheti, mert úgy mindig és mindenütt más és más essentialis fejlődéssel állunk szemközt s hajótörést szenved minden törekvés egységre, az igazi tudás végső eszményére; vagy el kell fogadnom, hogy a jog mindenütt *lényegileg* egyformán fejlődik s ennek következtében ép olyan rudimentális utakban jelentkezett akkor, midőn a modern civilizált népek a fejlődés kezdetét élték, mint a ma is élő vad és félvad népeknél.

Hivatkozhatom a cikkíró által is idézett angol jogtörténeti felfogás iróinak működésére, a kik *positív* adatok nyomán *igazolták* a modern civilizált népek egykori civilizálatlan állapota és a jelenleg élő műveletlen népek között a jogi fejlődés essentialis vonásainak megegyezőségét.

Hogy e megállapítások¹ közül egyelőre csak egy párt említek: meg tudták állapítani, azt hogy a «*Friedlosigkeit*» nem germán találmány, hanem másutt is előáll akkor, ha a fejlődés egy bizonyos fázisán oly előfeltételek állanak be, melyek maguk után vonják, hogy hasonló intézmény jöjjön létre, csak *névből* különböző, *lényegben* nem, mint pld. a ma is élő északamerikai *wyandot* vagy *wundat* törzsnél, hol hasonló módon bünteti a törzs az ellene elkövetett sértést. Ugyancsak e törzsnél megvan a leghatározottabb s világosabb formája az *agnat* familiának, melynek összekötő kapcsa a rómaiaknál az atyai hatalom ugyan, itt azonban az anyai. Megvan a család, nemzetiség s az egész törzs fogalmának megfelelő beosztás, a mint ezt az árja és semita népeknél találjuk.

Itt tehát térben és időben rendkívül távolfekvő adatok támogatják egyes igazságait a jogi fejlődés *egységes* voltának modern népek életének kezdetéről s jelenleg élő műveletlen és kevésbé művelt népek jogi életéből.

S itt kell felelnem arra, mit a cikkíró a következőkben fejez ki: «Fustel de Coulanges ezen módszer (t. i. az ethnologikus comparatív) helytelen oldalát jól jellemzi, a midőn azt írja, hogy az indiai faluközség, az orosz mir, a svájci s németalföldi Allmenden hasonló jellemvonásokat mutatnak fel, ezekkel összekötésbe lehet hozni azt, a mit Caesar a régi germánokról mond, Diodor a lipari sziget kis népéről s a római költők képzelete az arany korszakról fest: s ebben jutna kifejezésre az emberiség fejlődésének valamely általános törvénye?»

Igen. Előre bocsátva, hogy e példa, mint karikírozni szándékozó, tulhajlott; mégis, ha megtudjuk állapítani azt, hogy van a jog egyetemes s általános fejlődésben egy szakasz, mely létre hozza azt a kapcsolatot, azt a szervezetet, melyet különféle nevekké illethetünk, de a mely *lényegileg* egy s megfelel annak a községi kapcsolatnak: úgy nem fognak zavarni bennünket a mindenütt szükségkép jelentkező sajátosságok, a melyek az incidens erők eredményei, a melyek mindenütt mások, de nem a főtenyezőké, a melyek mindenütt ugyanazok. Ez egy oly igazság, a melyet így kapunk, mely magával foglalja az egész jogi életet, nemcsak egy nép vagy rokon népcsoport vagy egy kontinensen élő népcsoportok jogi életét.

Még a következő észrevétel ragadja meg figyelmemet: «A materia egy részét utleírásokból kell venni, a melyeknek írói legtöbbször félreértik vagy tévesen jegyzik fel tapasztalataikat.»

Ebben részben igaza van a cikk írójának; elismerem,

¹ Meg kell jegyezmem, hogy teljesen kívül esik jelen feladatom körén, hogy kidolgozott példák tömegével lépjek fel: csak illusztrálásképpen érintek meg *vázolva* néhány esetet: szükség esetén teljesen kidolgozott megállapítások számtalan esetével szolgálhatok.

nagy nehézség ez; főként azonban két ténynek a meggondolása enyhíti ennek a látszólagos leküzdhetlen voltát: az egyik, hogy a mint az író maga is elismeri, a régi comparatív módszernél is «sok materiát másod kézből kell venni» s így itt is előáll a megbizhatlanság bizonyos fokig; de főként az másik, hogy én ezt csakis *technikai* akadálnak tekintem, mely idővel mindig jobban és jobban el fog enyészni, ha nem is lesz teljesen kiküszöbölhető, ép úgy különben, mint más tudományoknál is a technikai nehézségek; ez azonban a tudományos cél elérésétől vissza nem riaszthat. Igen is megköveteli a szigorubb kritikát, élesebb mérlegelést s nagyobb figyelmet, mint más forrásoknál s ennek szükségét élelnebben érezteti, a mi csak üdvös lehet.

Azt hiszem, hogy sikerült dokumentálnom azt, hogy az a módszer, a mely ma már külföldön oly széles befogadásra talált, melynek számos műremekét már élvezhetni, melyet az angol jogtörténeti felfogás nagy mesterei vezettek be a társadalmi tudományokba, a mely tudós követőkre talált az egész művelt világon: nem célját tévesztett, nem chimerikus, hanem egy újabb fejlődése a tudománynak, melynek tévedései, botlásai lehetnek s vannak is, de a mely alapfelfogásában életre való s a melynek van jövője.

Dr. Illyasevics József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A legutóbbi esküdtszéki tárgyalás.

Az a sajtóper, melyet a budapesti kir. főügyészség az «Olvasd» időközi lapban 1894 április hó 1-én «*Nyílt levél a királynak*» czimen megjelent közlemény szerzője, Zarándy Alfréd Gáspár ellen indított és a melyben az esküdtszéki tárgyalás 1895 január 17-én tartott meg, két okból igen érdekes volt.

Egyik ok az, hogy azon a vádhatóságot maga Kozma Sándor kir. főügyész képviselte.

Az esküdtszéki tárgyalásnak további érdekességet kölcsönzött az esküdtek verdiktje.

Az esküdtek elé a bíróság három kérdést terjesztett; e kérdések és azok megfjtései a következők:

1. «Van-e a cikkben királlysértés?»

Felelet: 6 igen, 6 nem.

2. «Szerző-e a vádlott?»

Felelet: 12 igen.

3. «Vétkes-e a vádlott királlysértésben?»

Felelet: 7 igen, 5 nem.

Az esküdteknek a föltett kérdésekre adott feleletei alkalmat nyujtanak arra, hogy azokhoz reflexiókat fűzzek.

Az esküdtek 6 szóval 6 ellen kimondták, hogy az inkriminált közleményben királlysértés nem foglaltatik. Azután 7 szóval megállapították a vétkességet.

Megállapítván pedig, hogy királlysértés nincs, az a kijelentés, hogy vádlott vétkes, mindenesetre ellentmondónak látszik lenni.

Sőt nem habozom azt mondani az első kérdésre adott feleletek eredménye után, hogy a harmadik kérdésbeli megoldás inconsequens, logikátlan. Mert ha egyszer el van döntve, hogy az inkriminált közleményben nem foglaltatik az, a mi miatt vád emeltetett; ha egyszer kimondatik, hogy a közleményben királlysértés nincs és ha így kijelentetik, hogy nem forog fenn az a deliktum, mely miatt az eljárás folyamatba tetetett, vagyis nincs bűncselekmény: úgy ennek logikai folyománya az, hogy nincs bűnös személy sem, vagyis a vádlott nem vétkes.

És ez sarkalatos elv; a hol nincs büntetendő deliktum, ott nem lehet szó bűnről sem.

Tény tehát, hogy az esküdtek szavazatában hiba van. Hol van a hiba, nem tudjuk; de ez az Elj. Szab. 68. §-ára tekintettel kutatás tárgyává sem tehető.

Minthogy azonban kifejeztük, hogy a szavazásban nincs logika, az igazság kedvéért azt is meg kell mondanunk, hogy ez a vétkeiséget megállapító szavazatnak nem árt. Az esküdtszéktől nem logikát kívánunk, hanem meggyőződést. Ezen ellentmondónak látszó tételünk azonban olyképen értendő, hogy az esküdtszék, mint nem szakbiróság, az Elj. Szab. értelmében igaz meggyőződése szerint határoz, de ezt indokolni nem tartozik. Ha pedig ezt az elvet elfogadjuk, a minthogy a különleges Elj. Szab. értelmében el kell fogadni, úgy a fenforgó ellentétesség kiegyenlítése nehézséget már nem okoz; és pedig a jelen esetben annál kevésbé, mivel a kérdések föltétele olyan volt, hogy az első kérdés lényege a harmadik kérdésben benne foglaltatik.

És azért már most kijelenthetem, hogy a bíróság szabályszerűen járt el.

Hivatkozom az Elj. Szab. 69. §-ára, a 60—62. §§-ra s a 71. §-ra.

A sajtó elj. szab. 69. §-a szerint «arra, hogy a vádlott vétkeinek mondassék ki, legalább 7 szavazat szükséges».

A konkrét esetben az esküdtek 7 szavazattal vádlottat vétkeinek mondották ki. Tehát kétségtelenül meg van állapítva, hogy vádlott vétke.

Az Elj. Szab. azonban a szavazatoknak meghatározott számát pusztán a vétkeiség kérdésénél írja elő; más kérdésnél a minimumot nem szabja meg. Miből következik, hogy más kérdésnél a szavazatok egyenlő megoszlása (6—6) nem bir azzal a jelentőséggel, mint a minővel az a vétkeiségnél bir. Hogy ez így van, világos a 69. §-ból és abból, hogy más irányban analog szabályt nem állapít az a sajtó-eljárás.

Levonható már most ebből az a konklúzió, hogy annak a kérdésnek egyenlően megoszlott szavazattal (6—6) megoldása, vajjon van-e a cikkben királlysértés? *nem vonja maga után a vétkeiség kimondásának lehetetlenségét.* Más szóval ez a vétkeiség kérdésére közömbös.

Az Elj. Szab. 60—63. §§-ai intézkednek a kérdésekről. E szakaszokban a kérdések száma fixirozva nincs.

Mindössze annyit irnak elő az Elj. Szab., hogy a kérdéseknek tisztáknak és határozottaknak kell lenni, hogy arra az esküdtszék igennel vagy nemmel felelhessen. (60. §.)

A szükségkép fölteendő kérdéseket a 60. §. adja eléánkbe, de itt is a fölteendő két kérdés *exemplifikatív* módon van előírva.

Ezen szükségszerű két kérdés egyike pedig a tettesség (szerzőség) kérdése; a másik pedig az, hogy vádlott vétke-e az inkriminált deliktumban.

Ha azonban az esetekhez képest további kérdések is szükségesek (Elj. Szab. 61., 62. §§.), természetes, hogy e kérdések közt bizonyos okozati viszonyoknak kell létesülni, mert más különben jelentőség nélküliek.

Minthogy azonban az Elj. Szab. nem szabják meg a kérdések minőségét és számát, minthogy ennél fogva a kérdések ily többségében egyik-másik kérdés lehet, hogy ügydöntő befolyással nem is bir: a kérdések szervi kapcsolata daczára sem mondható, hogy azoknak esetleg egymással ellentétes megfejtése alterálhatná a vétkeiség kérdésében kifejezésre jutó határozott akaratot.

Ezt azon oknál fogva emelem ki, hogy kimutassam, miként a kérdések egymáshoz viszonya nem olyan, mely szükségszerűleg *okozati* kapcsolatot is létesítene azokban.

A kérdések minden esetben bizonyos önállósággal birnak. A kérdéseknek ezen egymástól való függetlensége sajtóügyi eljárásunk szabályainak különlegessége. Természetét és magyarázatát pedig abban találja, hogy az esküdtszék a fölvetett ténybeli kérdést tisztán, kifejtve sallangjaiból, okada-

tolás nélkül, egyszerűen igennel vagy nemmel fejt meg. Hogyha már most egy adott esetben a *föltett kérdések megoldása közt ellentétesség merül föl*, ez föltétlenül akkor érinti a többi kérdést, vagy azok egyikét, ha az ellentét tárgyi; más esetekben — ha t. i. jogi összekötés segíthet — az ellentét lényegtelen.

Ez oda vezet, hogy a konkrét esetben kutassam, vajjon az ellentét — hiba — lényeges-e vagy sem? Ha a hiba lényeges: az esküdtszéki határozatot reparálni kell (Elj. Szab. 71. §.), ha azonban a hiba lényegtelen: a verdikt föntartandó.

A jelenlegi esetben az esküdtszék arra a kérdésre, foglaltatik-e a cikkben királlysértés, 6 igennel és 6 nemmel felelt; arra a kérdésre pedig, hogy vádlott vétke-e a királlysértésben? 7 igennel és 5 nemmel felelt.

Az első kérdés eredménye nem az, hogy nincs a cikkben királlysértés, hanem az, hogy ez iránt a szavazatok megoszlottak. Mert a 6 szó 6 ellen csak a vétkeiségnél bir a vád megtagadásának jelentőségével (69. §.).

Ennél fogva tehát tulajdonképen nem mondható az Elj. Szab. alapján az, hogy az esküdtszék kimondta, hogy a cikkben nincs királlysértés. Következésképen az ezen kérdés megfejtése után 7 szóval kimondott vétkeiség ellentétben állónak nem is mondható a deliktum fenforgása kérdésével. A jelen esetben pedig az első pillanatra mutakozó ellentét annyival kevésbé forog fen,

mivel a harmadik kérdés magában foglalja az első kérdés lényegét is.

A harmadik kérdésre adott feleletekből (7 igen) pedig kitünik, hogy az esküdtek marasztaló határozatot akartak hozni.

Itt most utalok arra, hogy a bíróság mikor függesztheti fel az esküdtszék határozatát?

Erről az Elj. Szab. 71. §-a szól és pedig akként, hogy «ha a bíróság tagjai *kivétel nélkül* úgy vannak meggyőződve, hogy az esküdtek *az ügy lényegére* nézve hibáztak, *joguk van* az esküdtszék határozatát felfüggeszteni».

E rendelkezés szerint a felfüggesztés esete akkor áll be, ha az esküdtek *az ügy lényegére* hibáztak; feltétele pedig az, hogy a bíróság tagjai a hibáról *kivétel nélkül*, (tehát úgy az elnök, mint a két bíró), meg legyenek győződve; végre, a felfüggesztés *csak joga* a bíróságnak, tehát nem egyuttal kötelessége is.

Ezen két körülmény: a kivétel nélküli meggyőződés és hogy a fölfüggesztés pusztán jogositvány, adja meg a bíróságnak a módot arra, hogy ha az esküdtek az ügy lényegére nézve hibáztak, e hiba orvosolathassék (természetesen a 72. §. korlátai közt).

A jelen esetben a bíróság a védő előterjesztésére a verdiktet nem függesztette föl. Az ez iránt hozott végzés — előrebocsátva azt, hogy a felfüggesztés csak joga a sajtóbíró-ságnak s hogy e joga akkor áll be, ha a bíróság tagjai kivétel nélkül lényeges tévedést látnak, — kimondta, hogy hiba van a verdiktben, ámde az lényegesnek nem mondható.

A kifejtettek alapján és különösen tekintve azt, hogy *a vétkeiséghez 7 szavazat* szükséges, de ez elégséges is; tekintve, hogy *az esküdteknek az első kérdésre adott szavazata nem jelenti azt, hogy a cikkben nincs királlysértés*; tekintve, hogy az esküdtek vádlottat — *és pedig a föltett ama világos kérdésre, hogy vádlott vétke-e a királlysértésben?* — 7 szavazattal vétkeinek mondották ki;

tekintve, hogy *ugy a szerzőség, mint a vétkeiség*, — még pedig az inkriminált bűnczimen — kétségtelenül meg van állapítva;

tekintve, hogy ennél fogva *az első kérdés* a konkrét esetben a harmadik kérdés helyes föltevésénél fogva *nem is döntő*;

tekintve, hogy a bíróság az Elj. Szab. 71. §-ánál fogva

csak bizonyos föltételek fenforgása esetében függesztheti fel az esküdszék határozatát:

szerény véleményem szerint a sajtóbiróság helyesen járt el, a midőn kimondta, hogy fölismerte az esküdszéki szavazatok többségének marasztaló akaratát, annak fogamatot ad, és a verdiktet az Elj. Szab. 69. §-a alapján marasztalónak jelenti ki.

Dr. Sánta Elemér,
budapesti kir. alügyész.

Kihallgatható-e mindkét fél eskü alatt?

A kérdés nem az, hogy a sommás eljárásban elrendelhető-e mindkét fél kihallgatása. Ez az 1893: XVIII. tcz. 95. §. negyedik bekezdése értelmében kétségtelen. E szerint: ha a bíróság valamelyik félnek kihallgatását elrendelte, a másik fél szintén kihallgandó, ha ez iránti kérelmét az eskü letétele előtt előterjesztette. A kérdés az, hogy, ha mind a két fél kihallgattatott, vajon mind a két fél megesküthető-e vallomásra?

A mi törvényünk, az 1893: XVIII. tcz. szempontjából e kérdésre — legalább az elsőfoku bíróság: a járásbíróság előtti eljárásban — határozottan tagadólag kell válaszolnunk. Elvileg bármily következtelen legyen ezen intézkedés, de így van. Ha az egyik fél kihallgatása elrendeltetett, a másik fél kérheti ugyan a saját kihallgattatását is, de esküt csak egyik fél tehet és pedig a 95. §. utolsó bekezdése értelmében a bíróság a kihallgatás után a 96. §. rendelkezéseinek figyelembe vételével dönti el, hogy melyik felet bocsássa vallomásának esküvel való megerősítésére?

Hogy ezen szabályozás elvileg következtelen, kitűnik, ha a fél eskü alatti kihallgatásának természetét röviden szemügyre vesszük. Mindenekelőtt konstatálnunk kell, hogy a fél eskü alatti kihallgatásának intézménye nem fedí az eskü intézményét. Az uralkodó tan nézete daczára az eskü nem tekinthető bizonyítási eszköznek, holott a fél eskü alatti kihallgatása bizonyítási mód. Az eskü nem bizonyíték, hanem eldöntési eszköz, a per eldöntésének a félre bizása. Innen van, hogy ugyanazon tárgyra nézve mind a két félnek eskü nem ítélhető, a jogvita esküvel való eldöntése csak egyik fél esküje által lévén eszközölhető.

A fél eskü alatti kihallgatása ezzel ellenkezőleg a per sorsát közvetlenül el nem dönti, hanem a birói szabad mérlegelés tárgyát képezi ép úgy, mint bármely más bizonyíték (l. 1893: XVIII. tcz.). Ezen szabad mérlegelésnek csak úgy lehet tért nyitni, ha a fél eskü alatt tett vallomásának formailag ugyanoly jelentőség tulajdonítatik, mint a tanu esküvel megerősített vallomásának. Formailag tehát a fél eskü alatti kihallgatása annyi, mint tanukihallgatás s ép azért ez utóbbi elvei a fél eskü alatti kihallgatásánál is alkalmazandók.

Ez a felfogás törvényünkben is kifejezésre jut, a meny nyiben a felek eskü alatti kihallgatásának formai részét illetőleg, nevezetesen a felek kikérdezésére szembesítésére, megesküetésére, megesküetésének mellőzésére nézve a 98. §-ban ugyanazon szabályokat rendeli alkalmazandóknak, melyeket a tanukihallgatásra nézve felállít.

A tanukihallgatás intézménye azonban nem ismer oly szabályt, mely szerint a tanu megesküetésének akadályául szolgálna az, hogy vallomása egy másik tanu esküvel megerősített vallomásával ellenkeznék. Ez természetes. Ha másként volna, akkor az első sorban kihallgatott tanu vallomása minden következőnek praëjudikálna a meg nem eskütetés terhe alatt. A 91. §. utolsó bekezdésének azon rendelkezése, hogy a tanu megesküetése mellőzhető, ha vallomása az esküvel való megerősítés esetében sem érdemelne hitelt, ezen elven mit sem változtat, mert a megesküetést nem a vallomásnak más tanuvallomáshoz való viszonyától, hanem az illető tanu megbízhatóságától, erkölcsi értékétől tehát

merőben subjectiv, a tanu saját személyében rejlő okoktól teszi függővé. A különben kifogástalan tanu megesküetése tehát nem mellőzhető, ha vallomása más tanu vallomásával ellenkezik is. A biró szabad mérlegelése körébe tartozik azután az ellentétes vallomások bizonyító erejének megítélése.

Ugyanazon tekintetek, melyek a tanuvallomás esküvel való megerősítésénél irányadók, fenállanak a fél eskü alatti kihallgatásánál, elvileg tehát nem mellőzhető a másik fél megesküetése, ha vallomása az előbb kihallgatott s megesküetett fél vallomásával ellenkeznék is. Ha meggondoljuk, hogy a fél vallomása a pert el nem dönti, hanem az esküvel való megerősítés daczára is a 99. §. értelmében épúgy a birói szabad mérlegelés tárgyát képezi, mint a tanu vallomása, ha figyelembe vesszük, hogy a peres eljárásnak a szabad bizonyítási rendszer elveire való fektetése folytán megszűnt a tanu vagy a fél esküjének az a hatása, hogy a vallomás a biró előtt nagyobb hitelességgel birjon vagy épen irányadó legyen, és ehhez az eskühöz most csupán azt a garanciát fűzhetjük, hogy a vallomást tevő az eskü büntetőjogi sanctiója folytán a valósághoz hiven fog vallani, akkor lehetetlen más következtetésre jutnunk, mint hogy a perben álló egyik fél megesküetésének nem szolgálhat akadályául az, hogy a másik fél már vallomását esküvel megerősítette. Az osztrák perrendben — egyelőre ugyan csak a bagatell eljárásban — ezen elv tényleg keresztül van vive s a felek esküvel megerősített vallomásai, akár csak a tanuké, birói szabad mérlegelés tárgyát képezi.

Annak oka, hogy a mi új sommás perrendünk, az 1893: XVIII. tcz. ezen elvet annak daczára, hogy a fél eskü alatti kihallgatását valóságos tanukihallgatásként fogja fel, következetesen keresztül nem viszi, az, hogy nem tudott vagy nem akart az eddigi eskürendszerrel teljesen szakítani, hanem az új köntös daczára a fél eskü alatti kihallgatásával való bizonyítás módját az eskü analogiájára szabályozza, mit az igazságügyi bizottság jelentésében azon — szerintem kétes — czélszerűségi indokkal menteget, hogy kívánatos, miszerint ezen új bizonyítási mód az eddigi uralkodó felfogáshoz simuljon. Az igazságügyi bizottságnak nagyon neheze esett szabadulni a régitől s már születésekor beoltotta a teljesen más természetű új intézménybe az esküvel való eldöntés módját, a minek természetes következményeként a felek eskü alatti kihallgatása, mint bizonyítási mód az eddigi esküvel analog szabályozást nyert. Nevezetesen az 1893: XVIII. tcz. 95. §. első bekezdése értelmében a fél eskü alatti kihallgatásának ugyanakkor van helye, mint az 1868 évi LIV. tcz. 221. §-a értelmében az eskünek. Tovább menve, a mint a pernek esküvel való eldöntésénél csupán az egyik fél tehet esküt, ugy csakis az egyik fél hallgatható ki eskü alatt. Az 1893: XVIII. tcz. 95. és 96. §§-ai, melyek a fél eskü alatti kihallgatását szabályozzák, az elsőfoku bíróság előtt kizárják annak lehetőségét, hogy mindkét perben álló fél vallomására esküt tegyen. Azt megengedik, hogy mindkét fél kihallgattassék, de ezt is csak bizonyos megszorítással. Ha ugyanis a bíróság valamelyik félnek kihallgatását már elrendelte, a másik fél csak úgy eszközölheti ki kihallgatását, ha ez iránti kérelmét az előbb kihallgatott fél megesküetése előtt terjeszti a bíróság elé, hacsak a bíróság maga hivatalból nem rendelte el ugyancsak a megesküetés előtt a másik fél kihallgatását. Az egyik fél megesküetése után tehát a másik fél kihallgatásának helye nincs; nemcsak eskü alatti kihallgatásának, hanem egyáltalán kihallgatásának. Ezt a másik fél már csupán az ítélet elleni felebbezés útján, a felebbezési eljárásban pótolhatja.

Ha azonban a másik fél az előbb kihallgatott fél megesküetése előtt kéri saját kihallgatását, akkor őt is ki kell hallgatni s ez esetben a bíróság előtt két vallomás fekszik. A tanukénti kihallgatás elvei szerint mindkét vallomás esküvel megerősítendő volna, s azután bizonyító erejük birói

szabad mérlegelés tárgyát képezné. De itt törvényünk az elsőbíróság előtti eljárásban a consequentiát le nem vonja, hanem az eskürendszerre támaszkodik. A mint mind a két fél nem tehet ugyanarra nézve esküt, úgy vallomását sem erősítheti meg mind a két fél esküvel, hanem csak az egyik. Hogy melyik, arra nézve a direktivákat a 96. §. állítja fel, melyek megfelelnek az 1868: LIV. tcz.-nek az esküvel való bizonyításra nézve felállított szabályainak.

A mit a törvény az elsőbíróságnak meg nem enged, megengedi a felebbezési bíróságnak. Azon elvek, melyekre a felebbezési eljárás az új sommás eljárásban fektetve van, feltétlenül megkövetelik, hogy a fél eskü alatti kihallgatása legalább a felebbezési eljárásban teljes mivoltában érvényesüljön s ez irányban a bíró keze meg ne köttessék. Az 1893: XVIII. tcz. elvei szerint a per a felebbezési bíróság előtt újból tárgyalandó s a felek a beneficium novorum kedvezményével élhetnek (152. §.). Innen van, hogy a 156. §. 2. bekezdése értelmében a felebbezési bíróság az elsőbíróságtól eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatja és megesketheti. A mit tehát a fél az elsőbíróság előtt el nem érhet, elérheti felebbezés útján a másodbíróságnál. Ez mindenesetre lényeges hiba a törvény conceptiójában, mert indokolatlan, hogy az alsóbíróság előtt kiküszöböltessék oly bizonyítási eszköz alkalmazása, mely a felebbezési bíróság előtt érvényesíthető. Sok felebbezésnek eleje vétetett volna, ha a törvény már az elsőfoku bírónak megengedi vala, hogy mindkét fél vallomását esküvel megerősíthesse.

Dr. Frank Sala,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **László Zsigmond** igazságügyi miniszteri tanácsosnak a napokban történt nyugalomba vonulásával az igazságügyi adminisztrációnak egy hivatalnoka vált meg az activ szolgálattól, a ki — mint az alkotmány visszaállításától fogva állandóan az igazságügyminiszterium tagja és másfél évtized óta a büntetőjogi osztály vezetője, — maradandó érdemeket szerzett. Gazdag tapasztalatokkal felruházva, egyike volt a miniszterium azon osztályfőnökeinek, a kik nehéz és terhes állásukat kitünően töltötték be. László Zsigmond neve szorosán össze van forrva a magyar büntetőjogi igazgatás új korszakával, a börtönügyi adminisztratio terén pedig az orsz. le tartóztatási intézetek és a fogházak építkezésének reformja, valamint javító intézetek szervezése és berendezése körül nevének méltó emléket állított.

— **Az ezüst korona kérdése** tegnap dőlt el a kir. Curián, **Czorda Bódog** másodelnök elnöklete és **Schedius Lajos** előadása mellett. A Curia a budapesti kir. tábla határozatát annak indokaiból és még azért is helybenhagyta, mert az ezüst korona rosszabb ezüst öntésből készül mint az ezüst forint, és mert az ezüst korona azonnal a koronaértékről szóló törvény hatálybalépte után bocsáttatván forgalomba, annak minőségét és értékét egy későbbi időponttól nem lehet függővé tenni. — **Mózes László** ügyvéd ur fejtette ki e nézetet legelőször e lapokban és örvendetes, hogy helyes felfogásával a Curián is keresztülhatolt.

— **Rendbíróság kiszabása.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék: Az elsőbíróság végzését azzal a változtatással, hogy az alperesre kiszabott pénzbírságot 10 (tiz) frtra szállítja le, egyébként helybenhagyja. **Indokok:** Alperesnek abbeli érvelése, hogy az elsőbíróság neheztelt határozata nem végzés, hanem ítélet alakjában lett volna hozandó, perrendszerü alappal nem bir. Mert a Sommás Ügyv. Szab. 40. §-ának utolsó bekezdése a bíróságnak az 1893: XVIII. tcz. 36. §-a alapján pénzbírságot kiszabó intézkedését határozatnak jelöli meg; s mert ez a határozat a felhitt tcz. 214. §-a, illetőleg az 1881: LIX. tcz. 54. §-ának 4. pontja értelmében végzés alakjában hozandó, a mely végzés ellen az 1893: XVIII. tcz. 214. §-a szerint csakis az alperes által használt jogorvoslatnak, vagyis felfolyamodásnak lehet helye. Minthogy pedig a

S. U. Sz. már idézett szakaszának megfelelő külön jegyzőkönyv szerint alperes az 1894. évi november 26-ra kitűzött tárgyalásnál rendzavarást követett el, s az előre bocsátott bírói rendreutasítás is sikertelen maradt: az elsőbíróság helyesen járt el, a mikor alperes ellen az 1893: XVIII. tcz. 36. §-át alkalmazta. Azonban tekintettel arra, hogy az alperes által elkövetett rendzavarás beszámíthatóságát enyhíti a felfolyamodáshoz csatolt és hitelt érdemlő orvosi bizonylat, mely szerint alperes nagyfoku idegessége miatt régebbi idő óta orvosi kezelés alatt áll; s minthogy ennél fogva az elsőbíróság által kiszabott pénzbírság az alperes társadalmi állását és vagyoni viszonyait is figyelembe véve, aránytalanul súlyosnak mutatkozik: az elsőbíróság által kiszabott pénzbírság összegét 10 forintra leszállítani, de egyébként az elsőbíróság végzését helybenhagyni kellett. (1895 jan. 5. E. 29. sz. a.)

— **Gyorsaság.** A nagyváradi törvényszék a december 29-én hozzáérkezett váltókeresetre a sommás végzést január 10-én hozta meg s felperesi ügyvédnek Budapesten január 21-én kézbesítette.

Felen számunkhoz mellékeljük a mult évfolyam második felében közölt felsőbbbírósi határozatok tartalommutatóját.

A Magyar Fogászegylet büntetőjogi Értekezlete f. hó 26-án este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart. Napirend: 1. Az Értekezlet megalakulása. 2. Vargha Ferencz és Illés Károly előadása mellett a következő kérdés: Meghatalmazási viszonyban elkövetett család.

Legközelebbi csődbejelentési határidők (Február 5-től febr. 12-ig.): **Fleischmann** Ignác e. a z.-egerszegi tsz. febr. 5. (277). — **Oesterreicher** Jónás e. az egri tsz. febr. 5. (295). — **Duha** Gerő e. a zilahi tsz. febr. 8. (288). — **Schlagetter** József e. a b.-gyarmati tsz. febr. 8. (298). — **Szarvas** M. e. a pancsovai tsz. febr. 11. (296).

Csődök: **Flesch** testvérek e. a zombori tsz.; csb. **Fogler** Béla, t. **Pataj** Sándor, ht. **Konyovits** Dávid; bh. febr. 28., felsz. t. márcz. 27., csödv. vál. márcz. 29. (10). — **Becska** János e. a szegzárdi tsz.; csb. **Závody** Albin, t. **Ujfalussy** Imre, ht. **Morvay** István; bh. márcz. 1., felsz. t. márcz. 6., csödv. vál. márcz. 9. (11). — **Özv. Klein** Augusta e. a szolnoki tsz.; t. **Mandel** Ignác, ht. **Kele** József; bh. febr. 16., felsz. t. márcz. 12., csödv. vál. márcz. 16. (11). — **Brankovics** Sándor e. a karánsebesi tsz.; csb. **Kelemen** András, t. **Novák** Gyula, ht. **Inády** György; bh. márcz. 18., felsz. t. márcz. 26., csödv. vál. márcz. 29. (11). — **Klein** Sándor e. a debreczeni tsz.; csb. **Vass** Antal, t. **Márton** Kálmán, ht. **Moskovits** Jenő; bh. febr. 27., felsz. t. márcz. 20., csödv. vál. márcz. 23. (11). — **Krausz** Ármin fia e. a szegzárdi tsz.; csb. **Závody** Albin, t. **Steiner** Lajos, ht. **Gruber** József; bh. márcz. 1., felsz. t. márcz. 13., csödv. vál. márcz. 16. (12). — **Boronkay** Kornél e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. **Kazacsay** Gerő, t. **Springer** Ferencz, ht. **Brichta** Bódog; bh. febr. 28., felsz. t. márcz. 28., csödv. vál. márcz. 30. (12). — **Lill** János e. a pécsi tsz.; csb. **Geiger** Dezső, t. **Toldi** Béla, ht. **Madarász** István; bh. febr. 23., felsz. t. márcz. 13., csödv. vál. márcz. 16. (12). — **Friedmann** Terézia e. a szolnoki tsz.; csb. **Mészáros** Dániel, t. **Vajda** Soma, ht. **Grünbaum** József; bh. febr. 12., felsz. t. márcz. 11., csödv. vál. márcz. 14. (13). — **Bergmann** József e. a bpesti tsz.; csb. **Bichler** Simon, t. **Schwarcz** Sándor; bh. febr. 14., felsz. t. márcz. 6., csödv. vál. márcz. 8. (13). — **Deutsch** Lipót e. a bpesti tsz.; csb. **Hajdu** Imre, t. **Burián** Béla, ht. **Szelényi** Aladár; bh. febr. 4., felsz. t. márcz. 13., csödv. vál. márcz. 15. (14).

Pályázatok: A bpesti kir. tábla kerületében több **joggyakornok**; bh. febr. 2. e tábla elnökéhez (14). — A n.-váradai tsznel **aljegyző**; bh. febr. 3. e tsz. elnökéhez (15). — A hajdunánási jbságnál **albíró**; bh. febr. 3. a debreczeni tsz. elnökéhez (15). — A kecskeméti tsznel **aljegyző**; h. febr. 3. e tsz. elnökéhez (15). — A nyitrai tsznel **jegyző**; a privigyei jbságnál és nyitrai tsznel **aljegyző**; bh. febr. 3. a nyitrai tsz. elnökéhez (15). — A törökkanizsai jbságnál **aljegyző**; bh. febr. 3. a n.-kikindai tsz. elnökéhez (15). — A tordai tsznel **jegyző**; bh. febr. 3. e tsz. elnökéhez (15). — Az erzsébetvárosi tsznel **jegyző**; bh. febr. 3. e tsz. elnökéhez (15). — A szatmárnémetii tsznel **aljegyző**; bh. febr. 5. e tsz. elnökéhez (16). — A nagytapolcsányi jbságnál **albíró**; bh. febr. 5. a nyitrai tsz. elnökéhez (16). — A segesvári jbságnál **járásbíró**; bh. febr. 5. az erzsébetvárosi tsz. elnökéhez (16). — A temesvári kir. tábla kerületében 2 **joggyakornok**; bh. febr. 5. e tábla elnökéhez (16). — A zsolnai jbságnál **albíró**; bh. febr. 6. a trencséni tsz. elnökéhez (17). — A bpesti kir. ügyészségnél **alügyész**; bh. febr. 3. a bpesti kir. főügyészhez (17). — Az edelényi jbságnál **albíró**; bh. febr. 6. a miskolci tsz. elnökéhez (17).

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 Hrt
negyedévre ... 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Jogirodalom:* Szemle a jogtörténelmi és egyházjogi irodalom köréből. Dr. REINER JÁNOS ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az esküdtek jogköre. Dr. VISONTAI SOMA orsz. képviselő, budapesti ügyvédtől. — Jelzalogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást? (Válasz Dr. R. I. urnak.) Dr. STAUD LAJOS pozsonyi kir. törvényszéki bírótól. — Még egy szó azon kérdéshez, vajon indíthat-e jelzálogi keresetet az alzálogos hitelező? HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A Magyar Jogászegylet büntetőjogi Értekezletének első üléséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A hatásköri összeütközések bírósága.¹

II.

Minden indokolt várakozást kielégít a törvénytervezet a hatásköri összeütközések felett döntő hatóság *szervezetét* illetőleg. A szerző szigorú consequentiával jár el azon alapeszme követelményeinek érvényesítésében, melyet irodalmilag is mindig képviselt, hogy a hatásköri összeütközések elintézése a «*legmagasabb bírói hatáskört*», bírói funkciót, feladatot képezi, melyet azért a kormányhatalomtól való függetlenség minden attributumával telruházott bírói collegiumnak, processualis formák között kell gyakorolnia. A bíróság tizenegy tagból állana. Hat tagot a kir. Curia, ötöt a felső közigazgatási bíróság, teljes ülésében saját ítélőbírái közül titkos szavazással választana. A megválasztottak mindaddig tagjai maradnának a hatásköri összeütközések bíróságának, a meddig főhivatalukat viszik, t. i. míg ítélőbírái a Curianak illetve a felső közigazgatási bíróságnak. Az elnököt ama tizenegy tag titkos szavazással, saját kebeléből három évre választaná, még pedig felváltva, a curiai és felső közigazgatási bírói tagok közül. (Terv. 2. §.) Kétséggkívül határozott, sőt radikálisan jogászi és szabadelvű lépés, a mit a tervezet a mai állapottól eltérve megtenni akar; de e lépés nem csak a teljes belső igazság talaján tétetnék, hanem alkotmányunk szelleme által is követeltetik, melylyel valóban kirívó ellentétben áll, hogy pártpolitikát csináló kormánytestület bírói hatósággal legyen fölruházva, avagy bármely uton nyomást, befolyást gyakorolhasson a jogszolgáltatás menetére. Nem vagyunk ugyan reá elkészülve, de miután nálunk a nagyhangzásu, bár tartalmilag ugyan csak zavaros teoriák mindenkor találnak respektálókra, — kivált ha külföldi eredetűek, — megeshetik, hogy a tervezetet majd azért támadják meg, mert a kormányhatósági, *közigazgatási hivatalnoki elemet a szervezetből egészen eliminálja*, még csak az elnöki széket sem tartotta fen egy miniszternek, mint pl. az 1872. évi május 24-én kelt francia törvény a «Tribunal des conflits»-nél.

A közigazgatási és bírói elem vegyítésével járó compromissum álláspontja teljesen tarthatatlan, még saját hiveinek felfogásából tekintve is. Ha a hatásköri összeütközések eldöntése nem bir a bírósági funkció lényeges természetével, hanem valami organisatorius ténykedés, gouvernementalis szabályozása a versengő közhatalmaknak, avagy épen az uralkodás actusa, az államfő természetes prærogatívája, úgy minek adunk ahhoz szólást bírói elemnek egyáltalán, akkor ez csak

bénítólag hat, csak lábatlankodik nézeteivel. Ha azonban, a mint a javaslat szerzője előtt és előttünk is kétségtelen és világos, hogy a hatásköri konfliktus *jogi eset*, melynek elintézőjét semmi más érdek nem vezetheti, mint szigoruan és kizárólag a hatáskörökre vonatkozó törvények és rendeletek objektív ereje, akkor viszont nincs jogosultsága azon kívánnatnak, hogy a hatásköri bíróságba nem bírói jellegű és állású elemek is bevonassanak. Csak egyetlen érdek lebeghet e bíróság szemei előtt: a hatósági hatáskörök jogrendjének fentartása. Nagyon plausibilis első tekintetre azon érvelés, hogy miután a hatásköri konfliktus három külön szervezett hatalmi ágat fog érdekelni, mindháromnak arányos helyet kell annak bíróságában foglalnia; de bővebben vizsgálva, kitünik a «*petitio principii*». A bíróságban a feleknek hely egyáltalán nem juthat, a bíraskodás nem egyezkedés a jogkörében sértett és a sértő között, hanem a joguralom feltétlen helyreállítása, tehát a közigazgatási bírák, vagy rendes bírák sem mint az illető érdekelt szervezetek tagjai, vagy képviselői, hanem mint a jog és igazság szolgálói hivatják a hatásköri bíróságban szerepelni.

A közigazgatási jog beható ismeretét szintén nem szükséges közigazgatási hivatalnoki elem által biztosítani, ugyanis a közigazgatási bírák ezt is, mint az ugynevezett «*közigazgatási érzéket*» elegendőleg bírják, főleg ha — a mi kívánatos — a közigazgatási főtörvényszék azon bírái választatnak a hatásköri bírósághoz, a kik előbb a közigazgatás körében hivataloskodtak. Ha közigazgatási tisztviselő «*ezen minőségének*» megtartása mellett működhetnék a hatásköri bíróságban, *nem volna mód öt függetlenné tenni*, mert pl. annak kimondása, hogy a közigazgatási tisztviselő, mint a hatásköri bíróság ülnöke, teljesen a bírói állás jogával van ellátva, e szerepében nem utasítható, közigazgatási felsőségeinek nem felelős stb., nem elegendő; főhivatali alárendeltsége, függősége ugyanis befolyásolhatóvá teszi öt bírói funkció körében is.

Több jogosultsága volna azon nézetnek, hogy a szervezetben az ügyvédi karnak engedjék hely, pl. oly módon, hogy a budapesti kamara közgyűlése választana élethosszigan, titkos szavazással, megfelelő arányban tagokat.

Dr. Kmety Károly,
kir. jogtanár.

(Polyt. köv.)

Jogirodalom.

Szemle a jogtörténelmi és egyházjogi irodalom köréből.

Rövid idő előtt ezen lapokban azon kérdéssel foglalkoztam, hogy mennyire szükségünk van arra, hogy jogászi tudásunk részére megszerezzük a jogtörténelmi alapot.¹

Ezen állásfoglalásomnak első következményeként lehetővé akarom tenni azt, hogy az értékesebb és érdekesebb jogtörténelmi alkotások és forrás editiók tartalma szélesebb köröknek is könnyebben hozzáférhetőbbé válják és azck eredményei megismerhetők legyenek.

Ezért azon szemlét, a melynek anyagát eddig időnként

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

¹ Jogtudományi Közlöny 1894. évi 47., 48., 49., 50. sz. A jogtörténelem és kutatási módszerei című dolgozatomban.

az egyházi irodalom köréből vettem, kiterjesztem az európai népek jogtörténelmének irodalmára.

Csak kiterjesztésről lehet itt szó, mert az egyház jog történelme része az európai népek jogtörténelmének, dacára annak, hogy mai pozitív alakjában önálló és universális jogrendszerként emelkedik ki és szerepel.

Mert azon fejlődési folyamat, a melyben az egyház szervezete mai alakját kifejtette, intézményeit és jogrendszerét megalkotta, azon fejlődési menet beleolvad és része azon szélesebb fejlődési folyamatnak, a melyben az európai népek jogrendszerei kifejlődtek.

Az egyház jogának kifejlődése és hatása az európai népek jogi intézményeinek alakulására, majd ezeknek visszahatása az egyház jogának alakulására annyira beleszövődik egymásba, hogy e kettőt több ponton egymástól különválasztani alig lehet.

S ha valaki az európai népek jogtörténelmeiben az egyetemest, a közöst keresi, akkor az egyes népek rokonsága, azok érintkezései, és az ezek által közvetített közös vonások mellett, első sorban azon befolyásra kell gondolnia, a melyet az egyház és annak joga gyakorolt az európai népeknek jogára.

Mert épen ezen jog az, mely universális jelleménél fogva egy és ugyanazon eszmét vitte bele a legkülönbözőbb népek jogaiba, sőt egy és ugyanazon intézményeket, vagy legalább az intézmények ugyanazon alapjait adta a legkülönbözőbb népeknek,¹ ott ugyanis, a hol ezen közös eszmék az egyes népeknek nemzeti sajátosságaitól sokszor eltérő alakot vettek.

Épen ezért az európai népek jogtörténelméről egész általánosságban áll az, a mit Loening mond a német egyház jog történelméről, hogy az a német alkotmány- és jogtörténelemnek része, még pedig azon belső kölcsönhatásnál fogva, a mely az egyház és a népnek állami és társadalmi élete között létezik, ezen jogtörténelem legfontosabb részeinek egyike.²

Nehéz lenne ezen helyen csak futólagos vonásokban is feltüntetni az egyháznak és jogának szerepét a középkor népei jogának fejlődésében, e jogok történelmében; s ezen feladat pedig épen azért nehéz, mert nem lehet teljesen kibontani ezen egymásra ható és visszaható fejlődésnek szálait az egyetemes jogfejlődés szálai közül.

Magát az egyház jognak történelmét csak — és főképen — a középkor jogtörténelmében, annak egészében, mint abban végbemenőt tudjuk csak megtalálni, úgy, hogy nem lehet soha alapos kanonista az, a ki az egyház jogot a középkor egész jogfejlődésétől függetlenül akarná megismerni és megtanulni.

Hiszen, ha felmerül a kérdés, hogy miként fejlődtek ki az egyház egyes jogintézményei, a melyek nem a jus divinumnak képezik részét, vagy ha felmerül azon kérdés, hogy mily processusokon ment keresztül, mily hatást gyakorolt, minő alkalmazási tere volt, minő szerepet játszott az egyház jog, a míg mai alakját nyerte? ha ezek a kérdések felmerülnek, — és minden canonista előtt felmerülnek, — akkor a válasz és felvilágosítás nyerése végett a legtöbb kérdésnél legalább is a középkor jogtörténelméhez kell elmenni.

Minő alakulaton ment keresztül a perjog az egyház befolyása alatt; minő elveket vett a büntetőjog az egyháztól, hogy alakult át a büntetés magánjogi alapja és jel-

leme — compositio, vérboszu — nyilvánjogivá; minő fejlődést csinált végig az oktatásügy, a közrendészet — Pax Dei, — a szegényügy; mily befolyást gyakorolt az egyház a világi jogok följegyzéseibe; miként fejt ki az egyház házasságkötési, vagy kegyuri jogát; minő kapcsolatban és jogi viszonyban állott a középkori állam az egyházzal: mind oly kérdések, a melyekre a választ csak az adhatja meg, a ki az egész középkori jogfejlődést a maga egészében, és abban tehát az egyház jog fejlődését is megismerni tudja.¹

De az egyház jogot, mint önálló jogrendszert, vagy tudományszakot is csak ezen uton lehet megismerni.

Két példát, két oly kérdést említek föl, a melylyel behatóbban foglalkoztam, s a mely foglalkozás közben practicus uton szereztem meg annak bizonyítékát, hogy az európai népek jogtörténelmének minden részébe és mind mélyebbre és mélyebbre kell behatolnunk, hogy megismerjük ezen — és több más — egyházi jogi intézmény igazi tartalmát és lényegét.

Egyik a házasságkötési jog, másik a kegyuri jog.

A házasságkötés kérdésében Sohm azon tételt állította fel, hogy a kánoni jog eljegyzése a germán jog eljegyzésével — Verlobung — esik össze, a melynek házasságkötő ereje van.

Ezen germán jogi eljegyzés vétel, a mely által a nő, vagy a nő feletti hatalom vétetik meg.

Ezen eljegyzéshez szükséges a traditio, a nő átadása a férj kezeihez — Trauung, — a nélkül, hogy ezen traditio, mint a házasságot létesítő jogügyletnek kiviteli, végrehajtási actusa maga is jogügyletet képezhetne.

Már most hogy ezen tanítást kellőleg méltathassuk, s magával a kérdéssel tisztába jöjjünk — a mint én tisztába jönni igyekeztem is, — bele kell hatolnunk az egész germán jogi gyámsági jogba, tisztába kell jönnünk a vétel jogi természetével s egyáltalában a germán kötelmi joggal, — belejátszik itt a büntetőjog is.

A kérdés megoldhatása végett ugyanis a következő további kérdésekre kell választ keresni.

Egységes-e egész Európában, annak minden népénél a házasságkötés külső formája?

Kizárólag csak a vétel formájában mehet-e végbe a házasságkötés?

A hol ez a vétel alakjában megy végbe, mi adatik ott el, maga a nő, vagy a felette gyakorolható családi hatalom?

Ki köti meg ezen vételi ügyletet, s minő szerepet játszik itt a nő feletti családi hatalmat képviselő személy?

Minő formák között megy végbe ezen vételi ügylet; mik annak következményei; s megszüntethető, vagy felbontható-e ezen jogügylet?

Mi történik akkor, ha valaki valamely nőt házassági szándékkal, a nő szülőinek beleegyezése s hozzájárulása nél-

¹ Ennek az igazolását bármely jogtörténelmi munka megadhatja. Csak példaképen emelem ki a következőket: Hajnik Imre Egyetemes európai jogtörténet. Budapest 1891. III. kiad. 72., 128., 252., 373. l. és i. m. 104., 280., 295., 349., 359. l. — Heinrich Brunner: Deutsche Rechtsgeschichte Leipzig 1892. II. köt. 311., 330. l. — Dr. Richard Schröder: Lehrbuch d. deutschen Rechtsgeschichte Leipzig 1894. 2. kiad. a tartalommutatóban Kirche alatt jelzett helyeken. — Az egyház jog nagy befolyására való tekintettel írja A. Esmein: Le mariage en droit canonique. Paris 1891. I. k. bevezetésében: J'ai entrepris d'exposer, pour ceux que l'histoire du droit interesse, les principales théories canoniques dont l'influence a été grande sur le développement du droit privé chez les nations de l'Europe occidentale. Les institutions que je veux étudier ainsi sont le mariage, les contrats et obligations, la possession, la prescription et les testaments. F. Ruffini: Lo studio e il concetto odierno del diritto ecclesiastico. Roma, Torino-Firenze 1892. 31. s. köv. I. Ma della prima bisogna io credo che mi sbrigheré, semplicemente col rammentare che per noi, popolo eminentemente storico, è primo dovere quello di renderci esatto conto di tutti i fattori, di tutti gli elementi, che hanno influito sopra la nostra vita secolare, fra cui importantissimo è l'ecclesiastico, e, nella cerchia del diritto, il canonico... s. i. jegyzet, a hol concret példái is vannak e befolyásnak.

¹ L. pld. Hajnik Imre: Magyar alkotmány és jogtörténelem. Pest. 1872. 87. s. köv. lapját, a hol írja, hogy «a középkori Európában a keresztény vallást hirdető egyház úgy szólván egyedüli letéteményese és terjesztője volt azon eszméknek, melyek az egykori nyugot-római birodalom területén megtelepedett u. n. barbár népekre nézve közös eszmék voltak».

² Dr. Edgar Loening: Geschichte d. deutschen Kirchenrechts. Strassburg. 1878. I. B. V. l.

kül, magának a nőnek beleegyezésével elrabol? és mi tör-
ténik, ha az elrablott nő már mással is el van jegyezve?

Minő actus a Trauung, mi ennek a hatása? s minő
következményei vannak az elválásnak?

Ezen kérdésekre ezen helyen nem adhatom meg a
választ, mert nem férne bele a czim keretébe, s azért csak
érinteni kívánom, hogy Sohmnak s követőinek saját állás-
pontjukról igazolniok kellett azt, hogy a házasságkötő
eljegyzésben kezdetben a nő feletti családi hatalommal ren-
delkező személynek akarata a határozó; itt már most ezen
családi hatalommal és az a felett rendelkező személyekkel
kell megismerkednünk; felállítják továbbá azon tételt, hogy
a germán jogok csak a reális és formális szerződéseket
ismerték, azonban a consensuális szerződéseket nem; tehát e
pontnál meg kell ismerkednünk a germán kötelmi joggal;
megmondják, hogy miként erősítették meg ezen szerződést,
s minő szerepet játszik a wadia, s esetleg még a launegild
is; keresnünk kell, hogy igaz-e, miszerint ezen szerződés,
és minden germánjogi szerződés nemcsak követelési jogot
ad, hanem valóságos dologi jogot állapít meg a megvett
dolog felett, s igaz-e az, hogy nőrablás esetében az elrab-
lott nőnek beleegyezése nem hoz létre házasságot, és a nő-
rabló büntetettik?¹

Ezen kérdéseket azon további kérdéssel teszem föl,
hogy lehet-e ezen kérdésekre megadni a választ a jogtör-
ténelem teljes ismerete nélkül?

Épen így nem fogja senki megismerni a kegyuri jog
intézményének tiszta alakját, a ki nem ismeri a középkori
germán jogok tulajdonjogát, vagy nem ismeri pld. a Vogtei
intézményét.

Mert több germanista épen ezen intézményt tévesztette
össze a kegyuri joggal, mivel a véduri minőség igen gyak-
ran találkozott egy személyben a kegyuri joggal, a minek
pedig az volt a magyarázata, hogy a kegyurat fel lehetett
ruházni, és gyakran fel is ruházták a Vogtei teendőivel,
holott a Vogt ezen minőségben semmi viszonyban sem
állott a kegyuri intézménnyel.²

Miként ezen két példánál, úgy van ez számos más egy-
házjogi institutióval és viszont.

Ezen szoros kapcsolatnak következménye az, hogy az
ezen jogokat felölelő külön s önálló tudományzakokat sok
helyen a tanításnál egy kézben találjuk egyesítve; részben

¹ Ezen kérdés a legkülönbözőbb jogintézményekkel állván kapcsolatban, a legkülönbözőbb jogintézmények monographiáiban feldolgozást talál. Példaképen emlitem Dr. Friedrich Rive: Die Vormundschaft im deutschen Recht d. Mittelalters. Braunschweig 1866. 107. s köv. I. Dr. Karl v. Amira: Erbenfolge u. Verwandtschaftsgliederung nach den alt-norddeutschen Rechten München 1874. 119. I. Amira: Nordgermanisches Obligationenrecht. Leipzig 1892. 318., 533. II. k. 281., 285. I. — Rudolf Sohm: Das Recht d. Eheschliessung aus d. deutschen u. canonischen Recht geschichtlich entwickelt. Weimar 1875. U. a. Trauung u. Verlobung. Weimar 1876. Dr. Emil Friedberg: Das Recht d. Eheschliessung in seiner geschichtlichen Entwicklung. Leipzig 1865. U. a. Verlobung u. Trauung 1876. Birálatok Sohm művei felett Georg Meyer és Brunner: Jenaer Literaturzeitung 1876. 2. és 32. sz. Löning i. m. II. köt. 1878., 572. s köv. I. R. v. Scherer Über d. Eherecht d. Benedikt Levita u. Pseudo-Izidor. Graz. 1879. Otto Stoble: Handbuch d. deutschen Privat-rechts. Berlin 1884. IV. köt. 8. s köv. I. s ott idézve Dieckhof, Schewil, Habicht, Lehman munkái. A. Esmein: Le mariage en droit canonique. Paris 1891. — Julius Ficker: Entstehung der Exceptiones Legum Romanorum. Mittheilungen des Instituts f. oesterr. Geschichtsforschung. 1886. II. köt. Ergänzb. 1. Heft. Rudolf v. Scherer. Handbuch d. Kirchenrechtes. Graz. u. Leipzig 1891. II. köt. 167. s köv. Ludovic Beauchet. Formation et dissolution du mariage dans le droit islandais du moyen-age. Paris 1887. U. a. Etude historique sur les formes de la célébration du mariage dans l'ancien droit francais. Paris. 1883. Hajnik i. m. egyetemes europai jogtörténet 78. s köv. I. — Kováts Gyula: A házasságkötés Magyarországon egyházi s polgári jog szerint. Bpest. 1883. U. a. Szilágyi Márton tanítása az eljegyzésről. Bpest. 1885. A. Winroth: Familjeratt. Lund 1892.

² Így tévesztették össze e két intézményt Phillips, Schulte, Richter, Konek egyházjogi tankönyveikben.

pedig azt látjuk, hogy az egyik tudományszaknak műve-
lője a másik tudományszakot is műveli az alap közös voltá-
nál fogva.

Igy Németországban Eichhorn, a ki a német jogtörté-
nelmet önálló tudománynya tette, volt egyszersmind az, a
ki a német egyházjog irodalmában alapját vetette a Német-
országban ma is uralkodó irányynak.¹ ¶

Ugyancsak Németországban számos nevet sorolhatunk
fel annak igazolására, hogy egyik tudományszaknak tanul-
mányozása a másik tudományszak feldolgozásához is nyújtott
anyagot, sőt egyenesen reávezette azoknak tanulmányozóit.

Itt találkozunk a Walter, Phillips, Schulte, Thudichum,
Sohm nevével.

Franciaországban Esmein szintén a tudományszakok
közös alapjánál s közös kutatási területénél fogva műveli
mindkét tudományszakot.

Az olasz egyetemeken a jogtörténelem tanárai adják elő
az egyházjogot s azok nevével az irodalomban is mindkét
tudományszaknál találkozunk.²

Igy van ez Palermoban, a hol Salvioli, Paduában, a
hol Pertile, Bolognában, a hol Gaudenzi, Pisában, a hol
Tamassia tanítanak.

A mi tanrendszerünkben az akadémiákon szintén egye-
sitve van e két tudományszak egy kézben, s ezen tansza-
koknak képviselői az egyetemeken az irodalomban szintén
mindkét tudományszakot művelik.³

Szemlém kiterjesztésének ezen indokolása után a meg-
jelent jogtörténelmi munkák közül ma ismertetés nélkül csak
főlemlitem a következőket:

Dr. Richard Schröder: Lehrbuch der deutschen Rechts-
geschichte. Zweite Auflage. Leipzig 1894.

Dr. Georg Frommhold: Deutsche Rechtsgeschichte.
Grundriss. Berlin 1894.

Friedrich v. Thudichum: Geschichte d. deutschen Privat-
rechts. Stuttgart 1894.

Dr. Emil Werunsky: Österreichische Reichs-, u. Rechts-
geschichte. Wien 1894. I. Heft.

Dr. Alfred Halban Blumenstock: Entstehung d. deut-
schen Immobiliareigentums. Innsbruck. 1894.

Wilhelm Sickel: Beiträge zur deutschen Verfassungs-
geschichte d. Mittelalters. Mittheil. für oesterreichische Ge-
schichtsforschung. Innsbruck 1894. III. Ergänzb. B. 3 H.

L. Stonff: Etude sur le principe de la personnalité des
lois depuis les invasions barbares jusqu'au XII-e siècle.
Paris 1894.

Dr. Heinrich Geffcken: Zur Geschichte d. Ehescheidung
vor Gratian, Leipzig 1894. 3. s 4. §§. Ehescheidung d. ger-
manischen Volksrechte u. im fränkischen Reiche.

Hüppe Siegfried: A lengyel alkotmány története. Fordi-
totta Szathmáry György Bpest 1894.

Dr. Reiner János.

¹ L. Brunner i. jogtörténelme 19. I. és dr. Wilhelm Kahl: Lehr-
system des Kirchenrechts u. Kirchenpolitik. Freiburg i. B. u. Leipzig
1894. 23. I.

² Ruffini i. m. 31. I. I. jegyz. végén. Del resto in questi ultimi
anni mentre il Tamassia, il Calisse, il Rossi si sono occupati dei rap-
porti della Chiesa csi Longobardi, il Salvioli ha con la sua Storia delle
giurisdizioni speciali recato un validissimo contributo alla storia del
doritto canonico. L. G. Tamassia: Longobardi, Franchi ed Chiesa, Romana
fino a'tempi di re Liutprandi. Bologna 1888. Salvioli Le giurisdizioni
speciali nella storia del diritto italiano 1884.

³ L. Minerva Jahrbuch d. gelehrten Welt v. Kukula n. Trübner.
Strassburg. Ezen helyen emlithetem példaképen dr. Timon Akos művét
a párbérről s a városi kegyuri jogról. A párbér a kath. egyházjogban
Bpest 1892. A visitatio canonica a magyar egyházjogban Bpest 1884. —
A párbér Magyarországon Bpest 1885. A párbér jogi természete 1885.
Zárszó a párbérvitához. — A városi kegyurság Magyarországon. Bpest
1889. Megjelent még a Kath. Szemlében s az Archiv f. kath. Kirchen-
rechtben.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az esküdtek jogköre.¹

A budapesti kir. főügyészségnek Zarándy A. Gáspár elleni sajtóperében a f. évi január hó 17-én megtartott esküdtszéki főtárgyalás során az esküdtek által hozott verdikt és az arra alapított bírósági határozat megérdemli a bővebb megbeszélést.

Az esküdtek határozata, melyre az ítélet felépített, a következő volt:

az első kérdésre, vajon foglaltatik-e az inkriminált cikkben a vádbeli cselekmény tényállása: 6 igen, 6 nem;

a második kérdésre, vádlott-e a cikk szerzője: 12 igen,

a harmadik kérdésre: vétkes-e a vádlott? az esküdtek felelete: 7 igen, 5 nem;

E verdikt kihirdetése után a védő előterjesztés tételére hivatott fel.

E felhívás az elnök ur ama megjegyzése mellett történt, mely szerint a verdiktben, nevezetesen az első és harmadik kérdésre adott feleletek között ellentmondást lát és azért szükségesnek találja a felek nyilatkozatát.

A védő tehát a következő előterjesztést tette:

Vagy hivassanak fel az esküdtek újabb törvényszerű határozat meghozatalára, vagy pedig a Sajtó Elj. Szab. 1867 aug. 17-iki ig. m. r. 60., valamint 69. és 71. §§-ai alapján függesztessék fel a további eljárás és határozathozatal és utasítsák az ügy új esküdtszék elé.

Ez előterjesztés indokai a következők voltak:

A büntető igazságszolgáltatás általános elveiből folyik, hogy a hol valamely büntetendő cselekmény tényállása törvényszerűen meg nem állapítható, ott a bűnösség sem állapítható meg és marasztaló ítélet sem hozható. A bűnösség szoros folyománya a büntetendő cselekmény megállapításának.

Mínt hogy pedig a büntetendő cselekmény fenforgásának megállapítása az esküdtszéki eljárás során az esküdteknek tartatik fen ;

minthogy továbbá a jelen esetben az első kérdésre adott feleletben a Sajtó Elj. 69. §-a értelmében szükséges 7 igen szavazat nem volt meg és így az esküdtek 6 nemmel 6 igen ellenében a vádbeli királysértést meg nem állapították, egyéb vádbeli cselekményről pedig szó sem volt: ennél fogva az esküdtek által a vétkeség kérdésében adott 7 igen és 5 nem — felelet — vagy nyilvánvaló tévedésen alapszik, vagy pedig a szavazó szekrény gyarlósága folytán juthatott a «nemmel» jelzett rekesznek szánt golyó az «igen» rekeszbe, mindenképen azonban a verdikt olyan volt, melyre marasztaló ítélet nem építhető fel.

Az esküdtek kimondván azt, hogy nem fogorog fen a vádbeli királysértés vétsége, ezentul egyetlenegy esküdt sem bir azon jogkörrel, hogy vétkesnek mondhassa ki a vádlottat, ha ugyancsak ő a vádbeli cselekményt fenforogni nem látja.

A verdiktből pedig világosan következtethető, hogy esetleg a mennyiben, a mint mondám, az egyik esküdtnak a szavazó szekrényben történhető kéz elcsuszamlása be nem következett, az illető esküdt a büntetendő cselekmény fenforgására nézve nemmel és a bűnösségre nézve mégis igennel felelt.

A kihirdetett téves és önmagával ellentmondó, de a büntetendő cselekményt egyáltalán meg nem állapító határozat után a törvényalkalmazó bíróságot az igazságnak és a büntető jogszolgáltatásnak, valamint a bűnpernek általános elvei is tiltották attól, hogy marasztaló határozatot hozzon; tiltották ettől a bírói hivatásnak magasabb elvei és tiltották ettől még a sajtóeljárás külön utasítása is.

¹ Válaszul dr. Sánta Elemér mult heti cikkére.

A törvényalkalmazó bíróság azt a határozatot hozta, hogy a 71. §. értelmében *csak joga volna neki a határozatot felfüggeszteni, de nem kötelessége.*

Majd pedig vádlottat királysértésben vétkesnek mondta ki, és ezért 1 évi államfogházra ítélte, hivatkozván ítéletében arra, hogy hiszen az esküdtek a vétkeség kérdésében 7 igennel s 5 nemmel feleltek.

A bíróságnak így ama határozata, melylyel a felfüggesztést megtagadta, valamint a verdikre alapított ítélete teljesen téves.

A Sajtó Eljárás 60. §-a értelmében a kérdéseknek mindenkor a vádbeli vétség minőségéhez kell alkalmazkodva lenniök és e 60. §. főszólyt nem az esküdtek elé terjesztett u. n. *vétkeségi kérdésre*, hanem *az alanyi és tárgyi tényállás fenforgásának kérdésére fekteti*. Sőt azt látjuk, hogy a kérdések felállítására utasítást adó 60. §. csak két oly kérdéstről beszél, mint fontosról és nélkülözhetetlenről, mely az esküdtek elé terjesztendő, t. i. a tettesség, illetve szerzőség és a vádbeli cselekmény fenforgásának kérdéséről, *de arra nézve, hogy a vétkeségre nézve külön kérdés volna felteendő, e szakaszban utasítás nem foglaltatik.*

És valósággal úgy áll a dolog, hogy a vádbeli cselekmény fenforgásának negálása esetében a további kérdés, hogy a vádlott vétkes-e vagy sem, már teljesen mellékes és ezen utóbbi kérdés csakis az esetben bir már fontossággal, ha a tárgyi tényállás kérdésére az esküdtek megállapítólag feleltek, még mindig tőlük függvén, hogy az összes körülmények mérlegelésével és esetleg teljesen mentő szempontok fenforgásának esetében nem-e kívánják a vádlottat mégis nem vétkesnek kijelenteni.

De ha egyszer az esküdtek a törvényszerű szavazatokkal nem állapítják meg azt, hogy a vádbeli cselekmény tényállása fenforog, ezzel az ügy el is van döntve.

Hogyan lehetett tehát egyáltalán a bíróságnak ítéletében kimondani, hogy a vádlott a királysértésben vétkes, ha egyszer törvényszerűen megállapították, hogy a vádbeli királysértés nem forog fen?

Erre nem elegendő az esküdteknek a vétkeség kérdésében adott 7 «igen» szavazata.

A Sajtó Eljárás 69. §-a azt mondja, hogy a vádlott vétkeségének kimondására legalább 7 szavazat szükséges, *de e 69. §-ban nem az van megírva, hogy csak a vétkeségre feltett kérdésben kell 7 igen szavazat* és így ha eme 69. §-t a 60. §-sal összevetjük és azt látjuk, hogy a 60. §-ban a vétkeség kérdésének feltételére nincs is utasítás adva, hanem nyomatékkal hangsúlyoztatik tettesség, illetve szerzőség és a tárgyi tényállás kérdése: akkor nagyon világos, hogy a jelen esetben, eltekintve az általános büntetőjogi elvektől is már a 69. §. alapján sem lehetett volna a vétkeséget kimondani; mert a 69. §-ból egész világos, hogy ahhoz, hogy a vádlott a királysértésben vétkesnek kimondható legyen, az esküdteknek feladott első kérdésnél már 7 igen szavazatnak kellett volna lenni.

A 63. §-nak az a része, mely szerint az elnök az esküdteket figyelmezteti, hogy részrehajlás nélkül az *előterjesztett vádra* nézve mondják ki a vétkest vagy nem vétkest, szintén arra utal, hogy a «vétkes» kifejezés alatt leginkább a fenforgó cselekmény igenlése értetik, mert e 63. §-ban leginkább «az előterjesztett vád» hangsúlyoztatik.

Már most, ha nem is léteznék általános büntető igazság és ha a jogszolgáltatásnak és a bírói hivatás gyakorlásának nem is volnának a századokon át meggyökerezett és megszilárdult elvei és így ha ennél fogva a jelen esetben a törvényalkalmazó bíróság jogot formálhatott volna ahhoz, hogy ő a büntetendő cselekmény fenforgása nélkül is valakit bűnösnek kimondhasson: *nem tehette volna ezt a Sajtó Eljárás 60., 63. és 69. §-ának rendelkezései folytán sem.*

Az előadottakból tehát világos, hogy marasztaló határo-

zat semmi esetre sem lett volna hozható és így ha a bíróság az eljárás felfüggesztésének helyét nem látta, úgy az in dubio mitius elvénél fogva okvetlen felmentő ítéletet kellett volna hoznia.

Ámde itt van a 71. §.

Mit mond ezen §? És mi e §-nak intentiója?

Az, hogy ha az esküdtek, mint a jelen esetben is, az ügy lényegére hibáztak, úgy nincs kötelezve a bíróság végleges határozatot hozni, hanem a határozatot felfüggesztheti; teheti pedig ezt, ha az esküdtek téves verdiktje marasztaló; vagyis ez esetben joga van a határozathozatalt felfüggeszteni és az ügyet új esküdtszék elé utalni, mert nagyon természetes, hogy a vádlottnak hátrányára marasztaló határozat téves verdikt alapján soha sem hozható.

Ez kitűnik a 72. §. világos szavaiból is.

Tehát abból, hogy a 71. §. szerint a bíróságnak joga van az esküdtszék határozatát felfüggeszteni, de ez nem kötelessége, nem az következik, a mint azt a törvényalkalmazó bíróság a jelen esetben tette, hogy ha e joggal élni nem kívánna, hogy ez esetben a téves verdikt alapján a vádlottat mégis a fen nem forgó királysértésben vétkesnek mondja ki ítéletileg és 1 évi fogházra ítélje.

Erre igazán nem ad jogot sem a 71. §., sem semmiféle §., mert ellene mond az igazságszolgáltatásnak minden elve és a bírói hivatásnak eszméje.

Hanem benne van eme 71. §-ban az, hogy ha tehát a bíróság tényleg úgy találja, hogy az esküdtek tévedése nem lényeges és így az ügy felfüggesztésére adott jogot a bíróság nem kívánta igénybe venni: akkor tekintettel arra, miszerint az első kérdésre az esküdtek 6 igennel, 6 nemmel feleltek, a vádlottra nézve felmentő ítélet lett volna hozandó.

De hogy is gondolhatta a bíróság és hogy egyeztethette össze magasztos bírói hivatásával, hogy ilyen verdikt után a vádlottat a törvényszerűen nem létező vétségben vétkesnek mondja ki és 1 évi fogházra ítélje?

Hiszen a 71. és 72. §§. egybevetéséből is világosan látszik, hogy a törvény, a bíróságnak azt a pouvoirt akarta megadni, hogy a bírósági tagok által kivétel nélkül tévesnek tartott marasztaló verdikkal szemben ne kellessen a bíróságnak végleg dönteni és a tévedés folytán a vádlottat a vád alól végleg felmentő ítélettel feloldani, hanem módot akar adni a bíróságnak, hogy a vádlottat tovább is vád alatt tarthassa és új esküdtszék elé utalhassa.

Ez azonban a bíróságnak csak joga, de nem kötelessége.

Ha azonban e joggal élni nem kívánt, úgy csak egy eset következhetett be jog- és törvényszerűen, hogy a vádlottat a vád alól egyszerűen ítéletileg felmentsék.

Vagy felmenteni a vádlottat, vagy felfüggeszteni az eljárást.

Tertium non datur.

De hogy a vádbeli cselekménynek az esküdtek által való meg nem állapítása daczára a vétkekesség kérdésében adott 7 igen szavazat folytán a vádlottat minden jog és igazság ellenére vétkesnek kimondani és elítélni lehetett volna, erre igazán nem nyújtott a bíróságnak bázist sem a Sajtó Eljárás, sem semmiféle eljárás.

Igy kell tehát szerény véleményem szerint érteni azt a jogositványt, a mit a 71. §. nyújt, és nem úgy, mint a hogy azt a törvényalkalmazó bíróság gyakorolta.

Különben a kir. Curia a fent kifejtett nézetekhez teljesen hasonló nézeteket vallott:

Tasnády Antalnak Pintér Gyula elleni 6408/94. szám alatt elintézés alá került sajtóügyében, midőn kimondotta, hogy «megsemmisítendő az eljárás, mert az esküdtek 7 szóval 5 ellenében kimondották, hogy becsületsértés vétsége nem forog fen — s így a vétkekességnek tárgyi alapja nincs».

Dr. Visontai Soma,

Jelzálogos adós ellen kérhet-e a hitelező fizetési meghagyást?

(Válasz dr. R. I. urnak.)

A felvetett kérdésnek sarkpontját dr. R. I. is ott találja, a hol én, hogy t. i. a hitelező követelhet-e fizetést a jelzálogos adóstól vagy nem? s habár dr. R. I. maga is megerősíti, hogy a csupán jelzálogos adóst nem lehet még peres eljárás során sem marasztalni, hogy végrehajtás terhe alatt fizessen, s ezt a magyar bírói gyakorlattal erősen támogatja, mégis ellenkező eredményre jut, midőn a felvetett kérdést igenlőleg oldja meg. Ezen eredményének kulcsát abban találja, hogy habár a jelzálogos adóst csak arra lehet kötelezni, hogy a jelzálogból annak értékeig a végrehajtás útján való kielégítést tűrje: «mégis épen a jelzálogadós érdeke sürgősen követeli, hogy illetén módon való marasztalása csak azon feltétel alatt fogjon helyet, ha záros határidő alatt nem fizet».

Erre a feltételre nincs semmi szükség s az a marasztalás nem is ebből a feltételből indul ki.

Ennek a marasztalásnak az az alapja s ha úgy tetszik, feltétele, hogy a jelzálogos követelés fenáll és sokszor csupán az, hogy maga a zálogjog — az általa biztosított követelés-től eltekintve — áll fen. De a jelzett feltételre szükség sincs, mert azt én nem állítottam, nem is állíthattam, hogy a jelzálogos adós a hitelezőnek nem fizethet. Igenis fizethet, — de nem ez itt a kérdés, hanem az, hogy köteles-e fizetni vagy nem? s erre a kérdésre dr. R. I.-vel egyértelműleg azt válaszolom, hogy nem köteles. Ezzel be is lehetne fejezni válaszomat, mert ezek szerint a jelzálogos adós peres eljárás útján fizetésre nem kötelezhető s így ezt neki peren kívüli eljárás útján sem lehet meghagyni.

Azonban tisztán és egyedül ezen érveléssel nem akarom ügyemet megnyerni s kiterjeszkedem dr. R. I. urnak egyéb állításaira is. Azt mondja, hogy ha a jelzálogos adósnak perbeli marasztalása nem úgy történnék, hogy «jelzálogos adós fizess, mert ellenkező esetben tünni vagy köteles . . .», úgy nem állna neki módjában a végrehajtást elkerülni, korlátozni, megszüntetni még akkor sem, ha zsebe tele van pénzzel, s maga is szeretne fizetni. Ha dr. R. I. ur ezen tételének indoklását tekintem, azt tartom, hogy ez az állítás kissé elcsúszott, — mert nem áll az, a mivel dr. R. I. ur indokol, mondván, hogy «mert a fizetési kötelezettség mérve az ítéletben megállapítva nem lévén, legfőlebb külön per útján kellene és lehetne megállapítani, hogy neki joga van fizetni és mennyit és hogy a hitelező köteles tőle a fizetést elfogadni». Tudtommal minden, a jelzálogos adós türemsbeli marasztalására irányuló ítéletben meg van állapítva az az összeg, a mely a jelzálogos ingatlanból kielégítendő. Ez másként nem is lehet, elannyira, hogy itt a vita teljesen ki van zárva, és szükségtelen dr. R. I. jogérzetének felháborodni, mert erre nincsen ok, miután a jelzálogos adós nagyon is tudja, hogy mit kell fizetnie — ha épen akar fizetni s ezt épen az ítéletből tudja meg. Dr. R. I. ebbeli indoka tehát tarthatatlan, — de helytelen az is, hogy külön perrel kellene megállapítani a jelzálogos adós fizetési jogosultságát is, ha nem állana az, a mit dr. R. I. állít. Fentebb jeleztem, hogy a jelzálogos adós fizethet, ha akar, — de ezt itt jogilag bővebben is megindokolom. Közel fekszik az indok, — hogy csak mástól eltekintsek — a telekkönyvi rend. 91. §-ában. Ebben hivatkozás van az osztr. polg. törv. 1425. és 1422. §-aira. Ezen §-ok nálunk is érvényesek s azokból minden erőlködés nélkül meg lehet állapítani, hogy a jelzálogos adós fizetni s a hitelező ezt a fizetést annyira köteles elfogadni, hogy ellenkező esetben a jelzálogos adós az összeg lefizetése mellett még törlési pert is jogosult indítani. (L. ehhez még 947/888. sz. Ig. Min. R.)

Hibás lévén ezek szerint az indokolás, hibásnak kellene lenni dr. R. I. állításának is, de mert sokszor jó az ítélet s

az indokolás rossz, én eltekintek dr. R. I. hibás indokolásától s ettől eltekintve támadom meg fenti állítását. Egy kérdéssel kezdem: mért nem állana módjában a jelzálogos adósnak a végrehajtást elkerülni, mikor módjában van elkerülni azt a pert, a mely folytán ő marasztaltatik? Vagy talán ezt sem kerülheti el s ennek elkerülése tisztán ahhoz van kötve, hogy a marasztalás fizetésre s ellenkező esetben türésre irányuljon? De ettől eltekintve, mondja meg dr. R. I. ur, hogy mit ér a jelzálogos adósnak olyan marasztalása, a minőt ő proponál. Hiszen ez: «fizess, mert ellenkező esetben köteles vagy tünni, hogy követelésem a jelzálogból fog kielégítettetni», csak annyit jelent, hogy «fizess, ha akarsz, ha nem akarsz, nem fizetsz». Ilyen ítélet önnönmagának derogál és fölösleges, mert a jelzálogos adós ilyen ítélet nélkül is fizethet, ha akar. Ilyen körülmények közt tehát akár van az ítéletben az «jelzálogos adós fizess», akár nincs, úgy ennek az ítéletnek nincs más sanctiója, mint az, hogy a jelzálogos adós végrehajtás utján másra nem szorítható, mint épen a szóban forgó türésre, fizetésre legalább semmiesetre sem. A jelzálogos adósnak módjában áll tehát e végrehajtást elkerülni s ha nem kerüli el, úgy tőle fizetés az adott esetben végrehajtás utján sem követelhető. Hogy pedig a jelzálogos adósnak módjában áll a végrehajtást korlátozni és megszüntetni, akkor is, ha a marasztaló ítélet ellenében nem is szól fizetésre, az kitűnik a végr. törv. 30. § ából, a hol a korlátozás, megszüntetés nem attól van feltételezve, hogy a végrehajtást szenvedő fizetni, vagy csak tünni köteles, hanem attól, hogy a végrehajthatónak végrehajtási joga egészben vagy részben elenyészszék. És tegyük fel, hogy az esetben, ha a marasztalás nem szól a dr. R. I. szerinti módon, a jelzálogos adósnak nem áll módjában a végrehajtást korlátozni és megszüntetni, ugyan mondja meg dr. R. I., hogy teszi ezt a jelzálogos adós akkor, ha ő nem fizetvén, a marasztaló ítélet a türésre vonatkozó részében végrehajtatik? Hiszen ez ugy-e bár lehetséges pl. akkor, ha a jelzálogos adós ellen hozott ítélet után a személyes adós (esetleg egy harmadik) fizet, de a hitelező mégis végre akarja hajtani a türésre szóló kérdéses ítéletet!

Dr. R. I. azon állításából, hogy «ha a bíró jogosítva van a többre, — a kevesebbre is, vagyis arra is jogosítva van, hogy az elrendelendő végrehajtásnak korlátait már eleve megvonja», azt kellene következtetni, hogy a jelen esetben a bíró a «kevesebb»-el szemben állított «több»-re is jogosítva volna. Az a kérdés, hogy végrehajtásra kerülvén a dolog, van-e joga a bírónak elrendelni többet, mint a mi ítéletében van kimondva? Nem, ha tehát a bíró azt mondja, hogy ítéletének végrehajtható más következménye nincsen, mint épen a szóban forgó türés, vagyis az a korlát, a melyet ítéletében felállított, úgy ezzel szemközt, arra a bizonyos «több»-re nincs joga. Itt tehát az áll, hogy miután a jelzálogos adós ellen hozható ítélet csak annyiban hajtható végre, a mennyiben az a szóban forgó türésre irányul s a bírónak nincs joga ítéletét végrehajtás utján másra, mint a jelzálogra kiterjeszteni: ez a több csak azon jelentőséggel bír, hogy illusztrálja azt az állítást, a mely szerint a jelzálogos hitelezőt fizetésre kötelezni, arra szorítani nem lehet, a mint azt a magyar joggyakorlat igen helyesen meg is állapította.

Dr. R. I. urnak egy érdemleges érvét nem hagyhatom szó nélkül. Azt mondja, hogy az adósnak pusztán ellentmondása elegendő lévén arra, hogy a fizetési meghagyás jogkövetkezményeit magáról elhárítsa, kár volna a törvény szűkkeblü interpretatiója által megszorítani annak hatáskörét. Azt tartom, hogy a törvény interpretatiójánál sem szűkkeblűnek, sem tágkeblűnek lenni nem szabad, de azt kell belőle kiértelmezni, a mi benne van s ennél másrésről azt is tartom, hogy egy kivételes törvényt, a minő az 1893. évi XIX. tcz. is, kiterjesztőleg magyarázni nem szabad. Legalább ezt tartja nemcsak a doctrina, de a joggyakorlat is. Ettől eltekintve, a tisztán hámozott kérdés az, vajon

minek bocsát ki és szabad-e a bírónak fizetési meghagyást kibocsátani, a mikor tudja, hogy annak sanctiója nem a fizetés, s hogy az adós in ultima analysi fizetni nem köteles. Indokolt-e olyan tágan magyarázni a törvényt, hogy a mellett az alperest kényszerítjük az ellenmondásra? már pedig kényszerítjük, ha azt hagyjuk meg neki, a mit teljesíteni nem köteles. A fizetési meghagyásnak, annak helyt foghatósága esetében u. i. a fizetés a lényege, s a végrehajtásnak ez esetben fenforgó korlátja csak következménye ezen lényegnek s mi nem erről, hanem a lényeg tartalmáról beszélünk. A fizetési meghagyás kibocsátásánál nem az a kérdés, hogy milyen következményei lesznek annak, hanem az, hogy helyt foghat-e olyan meghagyás, a mely fizetést szab meg, hogy köteles-e az adós fizetni az adott esetben? Erre pedig — de lege lata — csak nemmel lehet felelni.

A ném. bir. polg. tkv. indokolására felhozott érvem tekintetében dr. R. I. álláspontomat nem döntötte meg, mert a Motivumok szerint a jelzálogos adós fizetni nem köteles s az van bennük hangsúlyozva, hogy az a cél, a mely elérhető volna az esetben, ha a jelzálogos adós fizetésre köteleztetnék, hogy t. i. ellenében fizetési meghagyást lehetne kérni, ugy éretnek el, ha az életbeléptetési törvényben kifejezetten kimondatnék, hogy a jelzálogos adós ellen is lehet fizetési meghagyást kérni. Ha tehát a Motivumok nem azt tartalmazzák, természetesen csak az értelmet illetőleg, a milyen tartalmat én nekik tulajdonítottam, akkor a tervezők arról még feltételesen sem beszéltek volna.

A mennyire a bírói gyakorlatot ismerem, — pedig nagy ideje ennek, — olyan pereknek száma, a melyek tisztán a jelzálogos adós ellen vannak indítva, annyira csekély, hogy dr. R. I.-nek valóban nincs joga állítani, hogy az én álláspontom érvényesülésével az 1893: XIX. tcz. üdvös intentiója: perek csökkentése semmivé volna téve. Erre statistikai adatot kérek, addig pedig a törvény üdvös intentióját nem kell féltetnie. Azt tartom egyébként, hogy a jogok csak azon az uton érvényesüljenek, a melyet a törvény megszabott, s hogy a bíró tartsa meg a törvényt úgy, a mint az van s ne magyarázzon bele olyat, a mit a törvényhozó — akarva, nem akarva — belőle kizárt s hogy a tisztán jelzálogos követelés érvényesítését a törvényhozó az 1893. évi XIX. törvényből kizárta, mert ezen, fizetésre nem irányuló és nem is irányítható követeléseket külön fel nem sorolta, azt pedig, hogy a tisztán jelzálogos adós fizetni köteles, ki nem mondotta, minek folytán marad az a joggyakorlat, a mi volt, hogy t. i. a tisztán jelzálogos adós fizetni nem köteles s így neki azt, hogy fizessen, meghagyni nem is lehet.

Dr. Staud Lajos,
kir. törvényszéki bíró.

Még egy szó azon kérdéshez, vajon indíthat-e jelzálogi keresetet az alzálogos hitelező?

A «Jogt. Közlöny» m. é. folyamának 51. számában «Van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogi keresete?» cím alatt bírálat alá vette dr. Schwarz Gusztáv egyetemi jogtanár ur a kir. Curia által az 1892. évi szept. 21-én 5234. sz. alatt hozott azon határozatot, melyben kimondotta: hogy a hitelező az alzálogjog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bíró, ki a jogot tovább zálogosította és ekként a jelzálogból való kielégítés jogosultságát is, s minthogy a telekkönyvi rendtartás e tekintetben zálogjog és alzálogjog között különbséget nem tesz, a zálogtárgyból való kielégítését közvetlenül és ép oly joggal követelheti az alzálogjog, mint a zálogjog tulajdonosa.¹

Én dr. Schwarz tanárnak az idézett curiai határozat helytelenségét feltüntető érveléseihez csatlakozom, mely csatlakozásomat következőkkel vélem indokolhatni.

¹ Megrovandó is a «zálogjog tulajdonosa» kifejezés, mivel tulajdonjog csak testi dologra, nem pedig valamely jogra szerezhető.

Az osztrák polgári törvénykönyvnek a szóban forgó kérdésre nézve nálunk is érvényben levő intézkedései értelmében a zálogjog biztosítási jogintézmény, a mint ezen állításom az idézett törvénykönyv 447. §-ának tartalmából kétségtelenül kitűnik, mely szerint zálogjog alatt azon dologi jog értendő, mely a hitelezőnek megengedtetik a végre, hogy ha a kötelezettség a meghatározott időben nem teljesítettik, valamely dologból kielégítést nyerjen.

Ha tehát a zálogos hitelező több és más igényt nem támaszthat, pl. zálogjogánál fogva, mint azt, hogy jelzálogilag biztosított követelése a zálogjog tárgyából (ingatlanból) kielégítést nyerjen, akkor az alzálogos hitelező sem támaszthat több és más igényt alzálogjogánál fogva, mint azt, hogy alzálogjogilag biztosított követelése az alzálogjog tárgyából (zálogjogilag biztosított követelésből) kielégítést nyerjen: mert senki nem ruházhat több jogot másra, mint a mennyyel maga bir.

A kir. Curia hamis feltevésből indult ki, midőn azon jogtételt állította fel idézett határozatában, «hogy az alzálogos hitelező az alzálogjog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bir, ki az ő jogát tovább zálogosította», mert zálogszerződés útján nem lehet saját jogát harmadik személyre, — tehát az alzálogos hitelezőre sem, — ruházni, mivel a fenálló jogszabályok szerint élők közti jogügyletek alapján adás-vétel, csere, ajándékozás és engedmény által saját jogát másra lehet ruházni, a zálogszerződés pedig természete szerint ezen jogügyletek egyikéhez sem számítható.

Jogi lehetetlenség is az, hogy a zálogos hitelező saját jogát (követelési jogát) a zálogszerződés alapján az alzálogos hitelezőre ruházza: mert ha a kir. Curianak eme kijelentése helyes lenne, akkor következne belőle, hogy a jelzálogtulajdonos is átruházná a zálogszerződés útján saját jogát (tulajdonjogát) a zálogos hitelezőre!

A mondottakból következik, hogy az alzálogos hitelező közvetlenül nem intézhet jelzálogi keresetet a jelzálog tulajdonosa ellen, még pedig akkor sem, ha a zálogjogilag biztosított követelés időközben akármi módon megszűnt és a zálogjog a telekkönyvi rendtartás 79. §-a értelmében kitörült volt. Ezen körülmény semmiképen nem fosztja meg az alzálogos hitelezőt azon jogától, hogy az ő adósát — zálogos hitelezőt — beperelje, a végrehajt. törvény 79. §-ához képest a zálogjogilag biztosított követelést végrehajtásilag lefoglalja és hogy azt ugyanezen törvény 123—129. §§-aiban szabályozott eljárás útján értékesítse.

Midőn a Jogtudományi Közlöny idei folyamának 1. számában dr. Oesterreicher Samu és dr. Bock Bernát urak azon nézetüknek adtak kifejezést, hogy az alzálogos hitelezőnek joga béna volna akkor, midőn a zálogjogilag biztosított követelés időközben megszűnt, és a kir. Curia határozata ez esetre alkalmazandó volna, figyelmüket elkerülte az osztrák polgári törvénykönyvnek 469. szakasza, melynek értelmében a zálogjognak megszűntére a biztosított követelés törlesztése nem elegendő; és a mint azon jelzálogtulajdonos, ki birtokán zálogjogilag biztosított valamely követelést a jelzálogos hitelezőnek kifizetett ugyan, de a zálogjognak törlesztését elmulasztja, ha időközben harmadik személy ezen tényleg megszűnt követelést jóhiszeműleg és viszteher mellett megszerezte, a szerzőnek a követelés kifizetését (megszűntét) nem vetheti ellen, hanem azt neki még kifizetni is tartozik,¹ ép oly kevésbé vetheti ellen a követelés kifizetését (megszűntét) azon hitelezőnek, ki az ilyen követelésre alzálogjogot jóhiszeműleg szerzett.²

¹ Ez esetben azonban csak a jelzálog értéke erejéig.

² Ezen szabály annál inkább alkalmazandó, ha a jelzálogjogilag biztosított követelés még fenállott, midőn az alzálogjog rá megszerezett.

Ily értelemben magyarázandó a telekkönyvi rendtartás 79. §-ában foglalt azon intézkedés is, mely szerint alzálogjoggal terhelt követelésre nézve a zálogjognak történt törlése az alzálogjogilag biztosított követelésre semmi hatálylyal nem bir.

Csak egy megjegyzésem van dr. Schwarz tanár urnak fejtegetéseire, t. i. én nem tartom helyesnek abbéli véleményét, hogy a jelzálogigény a bekebelezett (jelzálogilag biztosított) tőkén kívül törvény erejénél fogva kiterjed a netalán hátralékos 3 évi kamatra is, még ha kamat nincs is bekebelezve, mert a végrehajtási törvény 192. §-a világosan rendeli, hogy akkor, midőn a *kamatláb* a telekkönyvi bejegyzésben nincs kitüntetve, hat száztólinál magasabb kamat nem sorozható.

Ezen szakasz feltételezi tehát, hogy legalább kamat (kamatozási jog) legyen a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve. Ha pedig a kamat (kamatozási jog) nyilvánkönyvi kitüntetése megkivántatik ahhoz, hogy hat száztóli kamat sorozható legyen, akkor következik a contrario, hogy azon esetben, midőn kamat (kamatozási jog) telekkönyvileg nincs kitüntetve, kamat sem sorozható.

Huf József,
ügyvéd.

Külömfélék.

— **A Magyar Jogászegylet büntetőjogi értekezletei** január 25-én vették kezdetüket. Az értekező elnökül *Kelemen Mór* curiai bíró, helyettes elnökül *Zsitvay Leo* törvényszéki alelnök, titkárául *Sánta Elemér* kir. alügyész választották meg. Az első vitázatot *Illés Károly* kezdte meg s a felvetett kérdés általános élénk érdeklődést keltett, melynek tanúsága az a tartalmas vita, mely az előadás nyomán kifejlődött s melyet jelen számunk mellékletén közlünk.

— **Hazafias vállalkozás.** *Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht* cím alatt dr. Schwarcz Izidor és dr. *Telétleni Ármin* havi folyóiratot adnak ki, melynek első száma imént jelent meg. A vállalat célja a magyar jogéletnek a külfölddel való megismertetése, az újabb törvényhozási és irodalmi eseményeknek az idegen nyelvű tudományos világ részére hozzáférhetővé tétele. Eme kiválóan hazafias, szép célú igen helyesen szolgálja a szóban forgó vállalatnak már első füzeté, mely a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslatot ismerteti. További közlemények a füzetben Beksics Gusztáv közjogi tanulmánya a dualimusról, Vázsonyi Vilmos értekezése a tetsvényjogról és a képviselőház házszabályainak fordítása. Végül bibliographikus közlemények és lapszemle zárja be az ügyesen szerkesztett füzetet. Ezen vállalatot a jogászközönség pártfogásába melegen ajánljuk.

— **A párbajvívás ténye és az e miatt büntető uton történt elítéltetés az 1871. évi VIII. tcz. 20. §. b) pontja szerint fegyelmi eljárás alapjául nem szolgálhat.**

A budapesti kir. ítélő tábla fegyelmi bírósága. L. F. K. egri kir. törvényszéki bíró vádlott az 1871. évi VIII. tcz. 20. §. b) pontja alá eső fegyelmi vétségben vétkes és ezért őt a fegyelmi bíróság az 1871. évi VIII. tcz. 22. §-ának b) pontjában meghatározott büntetésre, feddésre ítéli, stb. *Indokok:* A vádlott és D. M. között lefolyt párviadalnak családi körülményekben gyökerező előzményeit a fegyelmi bíróság megbirálásának körébe nem vonta; ellenben megbirálásának alapjául a vádlott ama ténykedését vette, mely a D. M.-hoz intézett levélben s általa vívott párviadalban s annak következményeiben jelentkezik. A D. M.-hoz intézett levél, melyben a vádlott a nevezettet nyomorult rágalmozó gazembernek nyilvánította, hozzá tévén, hogy miután az ő állásához nem méltó az, hogy mint megérdemelné, nyilvánosan pofon verje, azt levelével csak jelképileg teheti és egyuttal azon reményének adott kifejezést, hogy vótársra, ha van némi fogalma a becsületről, tudni fogja, hogy mit kell tennie s nem fogja őt arra kényszeríteni, hogy levelében foglalt ígéretét beváltva, más-ként vegyen magának elégtételt, oly súlyos sértéseket tartalmaz, hogy ugy ennek elküldése, mint a párviadalnak, a büntető törvény által tiltott cselekménynek elkövetése hatá-

rozottan beleütközik a vádlott hivatali állása által megkövetelt magatartás tekinteteibe, s a részéről letett hivatali eskübe, minélfogva ellenében az 1871. évi VIII. tcz. 20. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétség tényálladékát megállapítja. Nem volt figyelembe vehető a vádlott írásbeli nyilatkozatában előadott az az érvelés, hogy a tiszteletre és bizalomra méltatlanná vált egyén hivatalában nem maradhat meg; mert annak megállapítása, hogy mily mérvben vált valaki a tiszteletre és bizalomra méltatlanná, a fegyelmi bíróság megbírálása alá esik és e megállapításhoz képest a fokozatos büntetések bármelyike alkalmazható. Enyhítő körülményül vette a fegyelmi bíróság tekintetbe a vádlott feddhetlen előéletét, hogy a párviadalnak reá nézve súlyos következményei voltak, a sértő levelet felindult állapotában írta s hogy családi körülményei által előidézett ingerült állapota volt oka annak, hogy gyenge volt a társadalmi ferde felfogás és bírói állásának követelménye közötti küzdelemben. Ellenben súlyosító körülményül szolgál a vádlott bírói állása s a vádlott levélnek mélyen sértő tartalma, melylyel valósággal reá kényszerítette ellenfelét a párviadal kezdeményezésére. (1894 okt. 12. 234. sz. a.)

A m. kir. Curia: A budapesti kir. ítélőtábla ítéletének megváltoztatásával vádlott az ellene emelt vád és következmények terhe alól felmentetik. *Indokok:* Vádlott a bűnügyi iratok szerint párviadal vétsége miatt jogerejüleg államfogházra ítéltetett. Maga a párbajvívás ténye és az e miatt büntető uton történt elítélés azonban az 1871. évi VIII. tcz. 20. §. b) pontja szerint fegyelmi eljárás alapjául nem szolgálhat, miért is fegyelmi szempontból további bírálat tárgyát csak az képezheti, vajon a párviadal oka, előzményei és körülményei oly botrányos magaviseletet állapítanak-e meg, a melyek miatt vádlott tiszteletre és bizalomra méltatlanná vált? Vádlott a D. M.-nak ingerült állapotában írt zárt levélben kemény kifejezéseket használt ugyan, de tekintve, hogy az ezen kifejezésekből származhatott ellentétek a vádlott és D. között fenállott sógorsági viszonynál fogva békés uton is eloszlathattak volna, és tekintve, hogy vádlott a bűnper egész folyamán a párbaj diskkrét természetű állítólagos okáról hallgatott s nem állapított meg ellene, hogy ez okot egyáltalán nyilvánosság elé vitte volna, — vádlott ellen botrányos magaviselet, mi miatt tiszteletre és bizalomra méltatlanná vált, meg nem állapítható. Mindezeknél fogva a budapesti kir. ítélőtábla fegyelmi bíróságának ítélete megváltoztatatik és vádlott az ellene emelt vád terhe alól felmentendő volt. (1894. decz. 22. 725. sz. a.)

— **Kereskedői utazó felmondás nélküli elbocsátása.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* Az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* Az a körülmény, hogy felperes az alperes vevőtől magánkölcsonöket vett föl, még ha ettől eltiltatott volna is, az e tekintetben alkalmazandó 1884: XVII. tcz. 94. §-a értelmében nem nyújtott alperesnek jogot arra, hogy felperest felmondás nélkül elbocsássa; mert a 2% alatti levélben kikötött egy havi felmondási időre nézve az elsőbíróság a levél tartalma szerint helyesen állapította meg, hogy az egyedül a lejárt 3 havi próbaidőre vonatkozott; mert alperesnek az a védekezése, hogy felperes járandóságára foglalás vezetett, melynek hatálya csak időközben szűnt meg, csak abban az esetben szolgálhatna okul a perköltség megszüntetésére, ha alperes a felperes járandóságát letétbe helyezte volna. (1895 január 5. D. 7. sz. a.)

— **Meg nem rendelt árut kell-e rendelkezésre bocsátani?** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* A felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, a megtámadott ítéletet feloldja és az elsőbíróságot az eljárás folytatására, a felperes ajánlotta bizonyítás felvételére és újabb ítélet hozatalára utasítja. *Indokok:* Az elsőbíróság helytelenül alkalmazta az ügy eldöntésénél irányadó anyagi jogszabályokat, midőn abból indult ki, hogy a kereskedő az ismeretlen személy által megrendelés nélkül küldött árut haladéktalanul megvizsgálni és rendelkezésre bocsátani, és e czélból az elküldő kielét meg tudakolni tartozik. A keresk. törv. 346—349. §§-ai ugyanis feltételezik a vételügylet létrejöttét. A forgalom igényelte gondosság pedig nem követeli azt, hogy a kereskedő általában minden hozzá érkezett áruküldeményre nézve úgy járjon el, mintha azt megrendelte, vagy vele üzleti összeköttetésben álló kereskedőtől kapta volna. Még kevésbé szükséges, hogy az ismeretlen elküldő személye iránt tudakozódjék. A fenforgó esetben alperes tagadta a megrendelést, felperes pedig maga adta elő, hogy az árut közvetlenül nem alperesnek, hanem egy harmadik személynek, Schneider Ferencznek kül-

dötte. Ily körülmények mellett első sorban a megrendelés ténye igazolandó, esetleg jelentőséggel bírhat az időpont is, melyben alperes értesült, hogy az áru felperes cégtől származik. A felperes által ez irányban ajánlott bizonyítás felvétele tehát szükségesnek mutatkozván, az 1893: XVIII. tcz. 204. és 213. §§-ainak rendelkezéséhez képest a megtámadott ítéletet feloldani, és az elsőbíróságot további eljárásra és határozathozatalra utasítani kellett. (1895. évi január 12. E. 35. sz. a.)

— **Budapesti lakos bármely járásbíróság előtt perelhető.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* Az elsőbíróságnak a pergátló kifogást elvető végzését helybenhagyja. *Indokok:* Minthogy az 1868. évi LIV. tcz. 30. §-a szerint személyes keresetekben a bírói illetőséget rendszerint az alperes lakó helye szabályozza; s minthogy alperes budapesti lakos, és így tekintet nélkül arra, hogy a főváros melyik kerületében lakik, bármelyik budapesti kir. járásbíróság előtt perelhető volt: ez okokból az elsőbíróságnak a pergátló kifogást elvető végzését helyben kellett hagyni. (1895 január 8. D. 13. sz. a.)

— **A «prompt» határidő értelmezéséhez** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt nem ad. *Indokok:* Alperes, a ki a felek egyező előadása szerint «prompt» szállítandólag vette meg a keresetben említett bőröndöket, azt vitatja, hogy az ügylet nem halasztható, hanem záros határidő mellett kötött, és ebből következteti, hogy az elsőbíróság az ügy eldöntésénél helytelenül alkalmazta a keresk. törvény 353. és 354. §§-ait és helytelenül mellőzte a 355. §. rendelkezéseit. Ez az érvelés azonban alaptalan. Mert a «prompt» kitétel magában véve nem jelent záros határidőt. Hogy pedig a felek szándéka szerint a teljesítés időpontja ezuttal nem képezte az ügyletnek oly lényeges feltételét, hogy az árunak késedelmes szállítása érvényes teljesítésnek egyáltalán nem volna tekinthető, az kitűnik a C. 1% alatti levélből. Midőn ugyanis alperes 1893. évi december hó 20-áig sem kapta meg a december 4-én vásárolt bőröndöket, ebből nem azt következtette, hogy az ügylet érvényét veszítette, hanem ellenkezőleg az áru átvétele vagy visszautasítása iránt felperestől kért utasítást. A levél vétele után pedig felperes haladéktalanul vasutra adta az árut. Az elsőbíróság tehát helyesen ismerte fel a vételügyletnek halasztható jellegét, és helyesen állapította meg azt is, hogy az eladó mindaddig teljesíthetett, míg a vevő elállásáról őt nem értesítette. Ebből pedig következik, hogy alperes az 1893. decz. 26-án hozzá érkezett árut, melyet a vasuttól ki is váltott — utólag — december 28-án felperesnek rendelkezésére bocsátani jogosítva nem volt. (1895 jan. 5. E. 24.)

— **Kézbesítési miseriák.** Mióta a kézbesítések a fővárosban a kerületi előjáróságokra vannak bízva, sok a panasz azok lassúsága és rendetlensége ellen. Így pl. egy január 24-iki határidőre szóló idézés január 25-ikén kézbesített.

— **Törvénykiadások.** Ráth Mór kiadásában megjelent az 1894. évi törvények gyűjteménye jegyzetekkel és utalásokkal ellátva. — Ugyancsak az 1894-iki törvényeket tartalmazó kötetet adott ki Lampel Róbert is.

— **Telekkönyvi kalauz** címmel Harmath Domokos telekkönyvvezető a vonatkozó jogszabályokat áttekinthető összeállításban adta ki.

Pályázat. A boszniai és hercegovinai bíróságoknál több rendbeli, évi 500 forinttal díjazott *figyelői* állás kerül betöltésre. Jogvézettség követeltetik.

Az ügyvédjelöltek magaviseletéről az ügyvédi rendtartás értelmében, minden egyes főnök az év elején jelentést tenni tartozik, a mely kötelezettségüket azonban legtöbben nem szokták mindaddig teljesíteni, míg a kamarától bírsággal való fenyegetés terhe mellett külön felszólítást nem kapnak. Érdekükben áll tehát az ügyvédeknek, már csak e kellemtelenség kikerülése végett is, a köteles jelentést mielőbb megtenni. — A kik erről talán megfélekedtek volna, szolgáljon azoknak e közlemény figyelmeztetőül.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tőzsdebiróság. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — A bűnvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez. Dr. BALOGH JENŐ igazságügyminiszteri titkártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az alzálogos jelzálogkeresete. Dr. SCHAWRZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — Néhány szó az 1893. évi XVIII. tczikk 126. §-ának értelmezéséről. Dr. HOZNEK JÁNOS besztercebányai m. kir. kincstári ügyésztől. — Husz forintig terjedő perek az új sommás eljárásban. Dr. JUHÁSZ ANDOR kassai kir. ítélő táblai tanácsjegyző, albirótól. — Az esküdtszék jogköre. Dr. SÁNTA ELEMÉR budapesti kir. alügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. törvényszék polgári felebbv. tanácsának határozatai. — A budapesti magy. kir. tudományegyetem tanrende. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A tőzsdebiróság.

I.

A parlamentben, a sajtóban és jogászörökben egyaránt időről-időre felmerül a tőzsdebiróság reformálásának kérdése. E felszólalásoknak sokszor titkos motivumai vannak, melyekkel természetesen nem foglalkozhatunk, de kötelességet vélnünk teljesíteni, a midőn komoly megbeszélés tárgyává tesszük a tisztán jogász szemponctok után induló nézeteket. E kísérletnél nem befolyásol semmi más, mint az igazságszolgáltatás általános érdeke és ez oly álláspont, mely minden félremagyarázás ellen immunitást kölcsönöz.

Mindenekelőtt két kardinális kérdéssel kell szembeállani. Az első az, hogy mi oka annak a jelenségnek, mely a tőzsdebiróság folyton emelkedő igénybevételét idézi elő, a második pedig az, vajon ez a körülmény és egyáltalában a tőzsdebiróság judikaturája az igazságszolgáltatás nagy céljait veszélyezteti-e?

Első tekintetben épen nem elégszünk meg az eljárás gyorsaságára való utalással; a tőzsdebiróság is, különösen nehezebb és komplikáltabb kérdésekben, nem dicsekedhetik már gyors ítélezéssel, sőt — nem szemrehányáskép mondjuk, mert szervezeti bajokban látjuk az okot, — egyszerűbb ügyeknél is járásbiróságaink fogyatékoságát árulja el, a mennyiben nem ritkán 4—5 hivatalbóli halasztás előzi meg az érdemleges tárgyalást. De máskülönben sem volna nehéz itt megteremteni a feltételeket, melyek állami bíróságainkkal versenyképessé tehetnék. Nézetem szerint e külön bíróság emelkedése abban keresendő, hogy a gazdasági élet fejlődésével a jogtudomány lépést nem tartott. A productio, a forgalom eszközei mind mások lettek, e jog tudományos mivélése pedig odatapadt letűnt idők viszonyaihoz, azokhoz simuló jogelvekhez. A sociális átalakulások újabb életcélokat teremtettek, jogunk pedig csupa reminiscencia. Az állam, ennek a jogtudománynak letéteményese, a szerint szolgáltatja az igazságot és e közben kisiklani engedte kezéből a fonalat, mely őt az étellel összekötötte. A kereskedő, az iparos, a bankár, a fuvaros és az állam nem értik meg egymást; ha a kereskedő reportot említ, a jogász depositum irregularrera gondol, ha a bankár cheque-kérdéssel foglalkozik, az állami jurisprudentia mandatumra hivatkozik és így tovább. A teljes tájékozatlanságot semmi sem jellemzi jobban, mint a szakértőknek folyton táguló szerepköre, ezek szolgáltatják a joganyagot az ítéletekhez és csak ezek közvetítésével jut-

hat a bíró az újabb viszonyokból folyó jogelvekhez. De még ott is, hol positiv törvénynek örvendünk, még egyszerűbb átlátszóbb jogviszonyoknál is lépten-nyomon mennyi hurok, mennyi formalactus! A fix és nem fix ügylet, a rendelkezésre bocsajtás stb. kezelése lehetetlen mindenkire, a ki csak a józan ész sugallatát követi, és a ki minden levél megírásánál nem lapozgatja a döntvénytárakat. Egy kártérítési igény érvényesítésének feltételeit kimerítően a világ összes jogtudorai sem mondhatnák meg. Nem szólok a bizonyítás nehézségeiről; a távirtda és telefon korában a forgalom finom szárait ismerni kell, hogy bizonyítékokhoz juthassunk. A mérlegelés egymagában nem segít; ha nincs tanu és okirat, az élethez, a logikához kell folyamodni. De az élet és a jogtudománnyal foglalkozók közt nagy ür tátong, ezt pedig institúciókkal és pandektákkal áthidalni nem lehet.

Az osztrák perrendtartási javaslat tárgyalása alkalmából a kormányképviselő azt mondta, hogy siettetni kell a javaslat törvényerőre emelését, mert különben a nép az önszegélyhez, vagyis a választott bíróságokhoz fog folyamodni. Ez nálunk már megtörtént, ha a választott bírósági perek számából következtetéseket vonunk a kikötések számára. De ezen a legjobb perrendtartás sem fog már segíthetni, mert az ugynevezett önszegélynek oka abban rejlik, hogy a kereskedés és ipar újabb keletű rétegei az állami bíróságoknál nem találják az újabb fejleményeknek megfelelő anyagi jogelveket. A posztógyárosnak eszébe sem jut magának választott bíróságot kikötni, a gőzmalmok pedig e nélkül alig mernek nagyobb ügyletekbe bocsátkozni. De azért merésznek tartanám azt a kijelentést, hogy a gőzmalmok csak önszegély útján érhetik el jogaikat; ily nézet csakis a jog lényének félreismeréséből szivároghat és feltételezi azt az öröklött önhittséget, hogy az igazságszolgáltatásnál való közreműködés külön szerkezetű agyállományt tételez fel. Tényleg nem igényel mást, mint általános műveltséget és fegyelmezett logikát. Ebben bővelkedhetik egy választott bíró és azokban szükkölkedhetik egy államilag kinevezett bíró is. Tehát a választott bíróságnál is jogot szolgáltatnak, még pedig helyesebb elvek alapján, mint az államnál. Mert a jog végelemzésében semmi egyéb, mint bizonyos objectiv céloknak alárendelt akarat. A választott bíróságnál pedig e cél rövidre van tűzve ott azt akarják, hogy joggá szűrődjék az, a mi nélkül a kereskedés bizonyossága lehetetlenné válnék, vagy az, a mi a kereskedés szempontjából célszerű. És e célok teljes szakzerű ismerete helyes elvek megállapítására vezet. Itt igazán érvényesül, a mit Montesquieu mond: «les lois sont les rapports necessaires, qui derivent de la nature des choses». Azok, kik hiába igyekeznek magukat az állami jurisprudentiával megértetni, ide menekülnek, mert tudják, hogy gazdasági tevékenységük természetét és feltételeit ismerik és hogy azoknak megfelelően igazságot is várhatnak. Itt nincs negatio az étellel szemben és bármily rohamosan alakul a forgalom, azonnal felismerik belső lényét és evvel együtt törvényeit. Az urakodó jogrendszer a gazdasági élet protoplasmáihoz tapadt és az újabb formákhoz nem tud alkalmazkodni, ebben találjuk okát annak, hogy népünk egész osztályai választják bírúkat és bizalom nélkül tekintenek az állami jurisdictióra. Első kérdésünkre ezt a választ adjuk.

II.

Áttérve második kérdésünkre, azt feltétlenül tagadó válaszszaal kellene elintéznünk, ha a tőzsdebiróság ténykedésének határa bizonyos gazdasági érdekcsoport tagjaira szorítkoznék. A kereskedés belső természetének ismeretében e bíróság mindig oly kijelentéseket fog tehetni, melyek e gazdasági tevékenység objektív céljainak szolgálnak. De az államban más tevékenységi körök is léteznek, ezeknek is vannak védelemre méltó céljaik és e célok nem ritkán collidálnak más gazdasági körök törekvéseivel. Melyik cél érvényesüljön, melyik gazdasági réteg akarata legyen joggá? Az államilag kezelt igazságszolgáltatásnál a legkülönbözőbb törekvések a sok érdekösszeütközésen csiszolódnak, nemesítő processuson fognak átmenni, míg joggá szűrődve és objektivizálva bírói kézbe fognak kerülni. A választott bíróság e kiegyenlítést természetesen nem ismerheti és nem is lehet feladata az összes gazdasági célok kimérése. Erre csak az állam lehet kötelezve és képesítve. Vegyünk csak egy példát. A gépkereskedő elad egy cséplőt, követelését biztosítani óhajtja és a pactum reservati dominii-hoz folyamodik. Nem hivatkozhatunk konkrét esetre, de nem kételkedünk, hogy a tőzsdebiróság itt természetesen meg fogja védeni a kereskedelem érdekét. De ezen túl ott van a gazdálkodó érdeke, a ki talán az utolsó részletnél került fizetési nehézségbe és most hitelezője kénye-kedvének van kiszolgáltatva. Ez tehát oly collisio, mely állami kiegyenlítést kíván.

Itt van tehát a határ. Bármennyire is okunk van a tőzsdebiróság judikaturáját méltányolni és bármennyire mintaképpül szolgálhatna az állami bíróságnak, létezik egy természetes korlát, melyen túl igazságot nem szolgáltatathat. E korlát az érdekkörök collisiojában van. Ezentul biráskodása csakugyan önbiráskodássá válik és az egyik érdekkör akarata a többi érdekköröknek törvényt diktál. E pontnál kezdődik a veszély.

Az ellen nem lehet kifogása senkinek, ha a kereskedők egy állandóan organisált bírósággal bírnak, mely köztük igazságot szolgáltat, a mint nem eshetik kifogás alá, ha a termelők, az iparosok vagy a munkások ily bíróságot fognak maguk számára felállítani. De mivé lesz jog és igazságszolgáltatás, ha mindezen körök követelni fogják azt, hogy a többi érdekkörök tagjaira is kiható biráskodást biztosítsanak számukra az állam? Minő bellum omnium contra omnes! Mivé lesz az az állam, ha minden társadalmi réteg saját akaratát fogja érvényesülésre juttatni. Öldöklő harcra készülnek a társadalom legkülönbözőbb körei, mi fogja szelidíteni a harcot, hogy fog megszületni a revideált társadalom, ha az állam kiadja kezéből a jogot, melyben minden társadalmi atomnak találkozni kell. Hisz minden socialis törekvés az állami jogban való kifejezésre juttatás felé tart. Ha e jogot eldobjuk, úgy organisált társadalom helyett romokat fog találni az állam, mert itt csak az egységes jog eszméje adhat egységet.

E barbarismus ellen küzdeni kell mindenkinek, a ki egy erős állameszméért még érezni tud. Nem furcsa, hogy az állam, mely szivarokat készít, dohányt árusít el, vasuti és bányászati vállalatokkal foglalkozik, kezéből kiadná az igazságszolgáltatást? Ha szivarra van szükségem, azonnal megtanulom, hogy létezik egy m. kir. állam, de, ha jogomat keresem, úgy megkaphatom azt a nélkül, hogy bármi is emlékeztetne arra a nagy kiegyenlítő hatalomra, melyet államnak neveznek. Minden egyes vállalatával közeledik az állam a socialismus céljaihoz és épen a legsocialisabb feladatát akarja az igazságszolgáltatás albréletbeadásával megtagadni!

Bármely ponton kerül érintkezésbe a polgár az állammal, mindenütt terhet érez, mely elkedvetleníti, ha nem bír elég éleslátással, hogy felfedezze azokat a finom szálakat, melyeken a teher szükségessége függ. Épen az igazságszolgáltatásnál lép előtérbe az individuális érdek, épen itt tanulja meg leg-

közvetlenebbül az állampolgár, hogy az állam in ultima analysi miatta van és nem megfordítva. Itt van alkalma megtanulni, hogy mennyire szükséges az államban és ergo az államért élni. A ki nem látja azt, hogy mily fontos funkciót végez az állam, a mikor oda állítja közegeit, hogy igazságot szolgáltatassanak oly ügyekben, melyek látszólag őt nem is érintetik, az nem is foglalkozott még soha ama factorokkal, melyek az ember socialis hajlamait fejlesztik és melyek egyedül alkalmasak a koronként kitörő destructio tendenciákat visszaszorítani.

A tőzsdebiróság tehát állami feladatokat nem teljesíthet, de judikaturája is nyomban elveszti magas értékét, a mint saját körén túl más spherákba nyul, a mint saját körei és más körök között collisio támad. Ne felejtjük el, hogy e bíróság a tőzsdének exponált orgánuma, tehát a szervezett kereskedelem mandatariausa és ha nincsenek is utasításai, melyeket követni tartoznék, mégis vannak kötelességei, melyek tartalmát a megbízás eredete adja meg. A mily kitünő tevékenységet is fejthet ki a kereskedelem érdekében, a mennyire kívánatos is volna, hogy az állam eltanulná tőle, miképen kell annak igazi tartalmát felismerni, ép annyira utját kell állni annak, hogy egyoldalú érdekek követelményei domináljanak.

Ha collisióról van szó, ki ne gondolna azonnal a legtipikusabb esetre, a tőzsdei differenciák perelhetőségének kérdésére. Az állami törvényhozás nem bírván megtalálni a formulát, mely a legitim ügylet sérelme nélkül a játékot megrendszabályozza, a judikaturát a per konkrét körülményeiből folyó állápontra utalta. Ez ugyan kielégítő állapotnak nem mondható, de maga az elv sértetlenségében fenáll és a bírónak sok esetben sikerülni fog legalább eredményében helyes kijelentést tenni. A tőzsdebiróság e törekvések erkölcsi szükségességét, célszerűségét és jogosultságát egyszerűen nem ismeri és tegyük hozzá, természetesen nem is ismerheti a nélkül, hogy megbízóival szemben árulást kövessen el. A kereskedő itt csak egy szempontból indulhat ki, eltávolítani mindent, a mi a forgalom akadályaul szolgálhatna. Az államnak azonban tekintettel kell lenni ama nagyszámu érdekre is, mely a kereskedői világ egyoldalú törekvéseivel nem congruál. A hol collisiót tapasztal, ott teljesítenie kell állami hivatását, a kiegyenlítést és ha valahol, úgy itt szembezőkő a collisio, mely a hivatásszerű kereskedők és az ezek körén kívül állók között tornyosul. E fontos kérdésben a tőzsdebiróság hatáskörével abdikálni kényszeríti az államot, sőt ennek minden törekvése e téren az ügyetlenséggel párosult tehetetlenség komikumát árulja el.

(Bef. köv.)

Dr. König Vilmos

A bünvádi eljárás ujrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak, illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez.¹

Végig tekintve a javaslatoknak az ujrafelvétel kérdésére vonatkozó czikkein, az objectiv bírálónak el kell ismernie, hogy az azokban foglalt propositiók nem elégitik ki a törvényhozás valódi szükségleteit és habár a jelenlegi francia joghoz mérten több irányban lényeges javítást tartalmaznak is, még mindig igen számos irányban fogyatkozásokat tüntetnek fel s annyira elütnek a haladottabb törvényhozásoknak e kérdésben elfoglalt álláspontjától, hogy azokat más államokban a későbbi kodifikatorius munkálatok anyagául sem lehet felhasználni.

E munkálatoknak behatóbb vizsgálata azonban mégsem kárba vezett munka. Megtanulhatni belőle, hogy a francia jogfelfogás és a grande nation törvényhozási factorainak álláspontja a bünvádi eljárási jognak ezen, valamint számos

¹ Az előbbi közl. 1. a 3. és 4. számban.

más kérdésében is mennyire elüt az újabb jogalkotás irányától s mily erélyes conservativismussal ragaszkodik, — még a legújabb törvényelőkészítő munkálatokban is, — egyes, rég elavult hazai chablonokhoz, miért is e munkálatok eredményeit mindig a legszigorubb és legóvatosabb kritikával kell mérlegelni.

A magyar bünvádi eljárási gyakorlatot vagy a kor színvonalán álló büntető perrendtartásokat ismerő hazai szakemberek bizonyára egyetértenek velem abban, hogy egyszerűen megmagyarázhatatlan: miért nem iparkodnak e javaslatok segíteni azon a számos fogyatkozson, melyet a francia tételes jog a revisió kérdésében a fenebbi (I. alatti) részletezés szerint feltüntet; miért ragaszkodnak az épen nem kimerítő még exemplificatív felsorolás gyanánt is nagyon tökéletlen casuistikához, melyet nyolcz évtized előtt az actualis szükséglet szempontja még megérthetővé tett, de melyet a tapasztalat rég meg nem felelőnek bizonyított be; miért nem engedik meg az újrafelvételt akkor, ha *kevésbé súlyos* büntetés megállapítására van kilátás¹; miért nem engedik meg a perújítást kihágási ügyekben, holott semmi sem igazolhatja, hogy egy, — például nyereségvágyból elkövetettnek állított — kihágás miatt ártatlanul történt elítélés tönkre tegye az elítéltnak jó hírét és becsületét?

Mayer (ismertetett műve 19—20 l.) két körülményben látja e sajátságos jelenség okát: az egyik az ítélt dolog tekintélyének szempontja (*l'autorité de la chose jugée*), a másik: bizalom a jury működésében. Valószínű, hogy a tudós szerző helyesen jelöli meg az okokat, de azok nem igazolják az ismertetésünk tárgyául szolgáló előmunkálatok mulasztásait.

Legkevésbé sem szándékozom tagadni a res iudicata elvének fontosságát, de az mégis csak egy *alaki jogszabály*, melyet az egész bünvádi igazságszolgáltatásnak legfőbb vezérelve: az anyagi igazság szempontja fölé helyezni, szembe-tűnőleg ellenkezik az igazságérzettel és az igazságszolgáltatás tekintélyével. Egy abstract eljárási elv nem lehet fontosabb az örök igazság legszentebb érdekeinél: az ítélt dolog tekintélyét hangoztató üres szólamnak kétség nélkül háttérbe kell vonulnia, ott, hol számos ártatlanul elítélt jogosan követeli, hogy hozzák helyre az ő becsületét és személyes szabadságát elvonó bírósági tévedést. Szépen és találóan mondja Mayer is: «habár az ítélt dolog tisztelete nagyon legitim szempont, azt mégsem szabad tulozni és a bálványimádás egy neméig vinni, mert az emberi igazságszolgáltatás határozatait soha sem szabad a bálványimádásig tisztelni».

A revisió kérdésének gyökeres reformját Mayer szerint a francia törvényhozásnak a jury intézménye iránt érzett nagy előszeretete, illetőleg az a feltevés is késlelteti, hogy a legislatorius tényezők nem tartják valószínűnek, mikép az esküdtbírói eljárásban fekvő számos biztosíték mellett ártatlanul elítéltetések előfordulhassanak. «A jelen században — írja Mayer — Franciaországban senki sem gondolt arra, hogy a jury attributióit megtámadja, ez intézmény alapelveit érintő reformot senki sem javasolt; s míg más államokban folytonosan követik egymást a javaslatok, hogy a jury souverénitását megszorítsák vagy működésének módját újból szabályozzák, úgy, hogy szervezete és hatásköre folytonosan kérdés tárgyává vannak téve: addig Franciaországban mindenkinek meggyökerezett a tisztelete és hódolata a jury intézménye iránt; még a hivatalnoki karban sincsenek

¹ Az igazságtalanul tulszigoru büntetés *enyhitése* az elítéltnak egyik legjogosabb egyéni érdeke. Csodálatos, hogy az oly kiváló, de szintén még törvénytényé nem vált belga előmunkálatokba is *csak a képviselőházi bizottság* — 1884 máj. 8-iki ülésében — vette fel az újrafelvételnek egyik esetül azt, melyben: «les nouveaux faits ou les nouveaux moyens de preuve sont de nature à donner lieu . . . à une condamnation moins rigoureuse sar l'application d'une loi pénale moins sévère». Thonissen Travaux préparatoires Tome II. (2-e édition Bruxelles. 1885.) p. 341.

ellenségei és el lehet ismerni, hogy hibái elég ritkák, legalább abban az irányban, mikép *rendkívül gyéren* történik meg vele, hogy ártatlanokat elítéljen.»

Készséggel elismerem, hogy ez így van, de azért — a mit különben Mayer is több helyen szintén megenged, — mégis azt tartom, hogy a revisióra vonatkozó francia törvényhozási anyagot gyökeresen kell módosítani, a casuistikát teljesen elejteni s megfelelően széles, általános szabályokra kell áttérni.

Mert — s ez minden elméleti okoskodásnál sokkal nyomatékosabb érv, — a helyes bünvádi igazságszolgáltatásnak akármennyi biztosítékát állítsa is fel a gondos törvényhozás, bármily lelkiismeretességgel járjanak is el a büntető bíróságok; *számos esetben a szerencsétlen véletlen*, az esetleges körülményeknek végzetszerű összejárása ki nem kerülhető módon előidézi az igazságszolgáltatás tévedéseit s ezek közt, — a mi következményeiben legsajnosabb, — ártatlan egyén elítélését is *Philippi*-nek, *Lesnier*-nek, *Renosi*-nak és *Gardin*-nének életfogytig tartó, illetőleg husz évig kényszermunkára ártatlanul történt elítélése, — mely büntetésükből több évet ki is töltöttek, — (*Ortolan*, id. m. II. köt. 21—22 és 634. l.) továbbá a *Borras*-eset, melyet a nemes lelkű *Marcon* senatornak eléggé nem magasztalható buzgósága karolt fel, — valamint *Pierre Vaux* ügye eléggé bizonyítják, hogy ezek a tévedések a francia igazságszolgáltatásban *az újabb időbeni* sincsenek kizárva. Hogy azok alól más államok esküdtzéke sincsenek mentesítve, az kitűnik például az *Ortolan*, *Orano*, *Schwarze* és *Gerneth*¹ által közzétett számos újabb adatból.

Pedig igaza van *Orano*-nak (id. m. előszavában), hogy a büntető igazságszolgáltatás tévedése valódi közszerencsétlenség, egyike az emberiség legnagyobb calamitásainak mely kihatásaiban rendkívül végzettes. S ha már a törvényhozásnak és az államhatalomnak a legodaadóbb igyekezet mellett sem mindig sikerül megelőzni az ártatlanok szenvedéseit, legalább mindent meg kell tennie a végből, hogy azokat lehetőleg helyrehozza és reparatiójukat megnehezíteni már ez okból sem szabad.

(Bef. köv.)

Dr. Balogh Jenő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az alzálogos jelzálogkeresete.

E tárgyú fejtegetésemre² e lapok idei első számában két cikk jelent meg, melyek velem ellenkező állást foglalnak. A kérdés igen tanulságos, ezért legyen szabad reá visszatérnem.

Fejtegetésem magva az volt, hogy a ki jelzálogilag biztosított követelésre szerez telekkönyvi zálogjogot, annak zálogjoga van először adósának követelésén (*pignus nominis*), másodsor az e követelést biztosító zálogjogon (*pignus pignoris*), de nincs zálogjoga *magán az ingatlanon*. Ehhez képest a végrehajtási kielégítést is csak a jelzálogilag bizto-

¹ *Orano* ügyvéd és római egyetemi tanár «Sulla revisione de guidicati penali» (Roma 1888.) című művében (8—9. l.) idézi *Mancini* mondását: «lelkiismeretemre és becsületszavamra mondom, hogy 30 évi bírósági gyakorlatom alatt *több vádlottak ártatlanul elítélésétől* nyertem *biztos* meggyőződést». Maga *Orano* tíz évi időközben Olaszországra nézve *tizenhét* (id. m. 45—48. l.), *Schwarze* (Die Entschädigung 66—68. l.) a német birodalomra nézve csupán *négy évi* időszakról *két-százötvennyolcz* olyan ügyet sorol fel, melyekben az ártatlanul elítéltek az újrafelvétel folyamán *felmentettek*. Meglepők a *Genneth* bécsi fő-törvényszéki bíró által — Irrthum der Strafjustiz a «*Goldammer*»-féle Archiv für Strafrecht XXXI. kötetében (416—432. l.), közölt esetek is; különösen az a két ügy, melyekben a bécsi *esküdtzék egyhangulag ítélte el* a vádlottakat, kiknek ártatlansága később kiderült. *Ortolan* az angol és amerikai gyakorlatból is hoz fel eseteket (id. m. II. 21—22. l.)

² Jogt. Közl. 1894. évf. 51. sz.

sított követelésre — helyesebben: a követelésre a maga zálogjogával együtt — kérheti: ezt az 1881. évi LX. tcz. 123—129. §-ai értelmében magára ruházathatja, ügygondnok útján behajthatja, árverésen megveheti, és *ezután* ezen *követelés* czimén végrehajtás alá veheti az ingatlant is. De alzálogjoga czimén *közvetlenül az ingatlanra* nem kérhet végrehajtást.

Ezzel szemben a fentemlített két cikk írói azt kérik: mit csináljon az alzálogos hitelező akkor, mikor a zálogos követelés már fen nem áll? Ilyenkor — azt mondják — az én álláspontom cserben hágy: a követelést nem árvereztetheti, mert fen nem áll, az ingatlant pedig azért nem, mert nincs rajta zálogjoga.

Feleletem: A végrehajtást ilyenkor is a *jelzálogilag biztosított követelésre* kell vezetni. Ezt hadd fejtsem ki.¹

A ki valamely jelzálogilag biztosított követelésre vezet végrehajtást, egy csapással *kétféle* jogot foglal le: a követelést és az azt biztosító zálogjogot. Ez annyira igaz, hogy — mint már előbbi cikkemben is kimutattam — jelzálogos követelés *egymaga*, zálogjoga nélkül, nálunk le sem foglalható (1881. évi LX. tcz. 79. §.). Ha tehát az ilyen követelésre végrehajtást vezetünk és azt azután magunkra ruháztatjuk, vagy árverésen megveszszük, stb. az átruházás, vétel, stb. tárgyát nemcsak a követelés, hanem annak zálogjoga is fogja képezni: *mindkettőt* foglalja magában a végrehajtási törvénynek ez a kifejezése «jelzálogilag biztosított követelés» (79., 126. §§.). Ilyenkor tehát kétféle keresetet nyerünk egyszerre: az adóssági keresetet a személyes adós ellen és a jelzálogi keresetet az ingatlan tulajdonosa ellen. Már most lehet, hogy a követelés fen nem áll és hogy ezért az adóssági keresetet nem fogom megindíthatni; de a *zálogjog* a telekkönyvi publicitás védelme alatt áll: a *jelzálogkeresettel* annak türesére, hogy a zálogos tétel erejéig magamat az ingatlanból kielégítek, feltétlenül fogok élhetni akkor is, ha a zálogos követelés fen sem áll. A kerülő ut tehát, a melyen magához az ingatlan árvereztetéséhez jutok, ez esetben is ugyanaz, a melyet előző cikkemben leírtam: alzálogjogom czimén nem férhetek hozzá; kell, hogy előbb az alzálogjoggal terhelt jelzálogos követelést szerezzem meg, ennek révén azután (akár az adóssági, akár a jelzálogi perben nyert ítélet alapján) magához az ingatlanhoz is nyulhatok.

Két dolgról kell itt bővebben értekezni: arról, mit az alzálogjog tárgyáról és arról, mit a jelzálogkeresetnek az adóssági keresettől való függetlenségéről mondtam.

Azt a felfogást, melyet elleneim vitatnak, hogy t. i. az alzálogos *közvetlenül* az ingatlanra intézhet végrehajtást, csak úgy lehet védeni, ha az alzálogjog tárgyául *magát az ingatlant* képzeljük. E felfogást az irodalomban *Exner* képviseli legerősebben. Szerinte² a zálogjog tárgya mindig valamely testi dolog, azon esetekben is, a melyekben «jogokon való zálogjogról» beszélni szokás, különösen tehát a követelésen való zálogjog és a zálogjogon való zálogjog (alzálog) esetében is. Az alzálogot ugyanis, *Exner* szerint, úgy kell képzelni, hogy a zálogos hitelező újból elzálogítja a zálogtárgyat a maga hitelezőjének. De hogyan jut a zálogos hitelező hozzá, hogy idegen dolgon zálogjogot teremtsen a maga saját adósságaiért? A zálogos hitelező a zálogtárgyat eladhatja, hogy *követeléséhez* jusson; de mi köze a zálogtárgynak a hitelező *adósságaihoz*? A záloghitelező a zálogtárgyat csak azon célra használhatja, a melyre kapta: követelése biztosítására; de egyébként saját hasznára nem fordíthatja; a továbbzálogítás pedig illet jelentene. Ezt nem szabad tennie. De nem is *lehet* tennie. Mert a zálogos hitelező nem ruházhat

másra több jogot, mint a mennyivel maga bir. Neki pedig nem a zálogos *dolog* van vagyónában, hanem csak a dolgon való *zálogjog*: ő tehát másnak sem adhat jogot magára a dologra, hanem csak a maga zálogjogára. De még ha *Exner* állását el is fogadnók: *Exner* is kénytelen bevallani,¹ hogy az osztrák polgári törvénykönyv szerint (mely e tekintetben nálunk is érvényes), az alzálogos magát a dolgot végrehajtás alá nem vonhatja, hogy jus distrahendi-je csak az elzálogított követelésre terjed, de nem az alzálogjog állítólagos tárgyára: a dologra. Szerinte persze ez következetlenség, melyet logikailag védeni nem lehet: ő ezt az osztr. jog «sajnos hézagának» nevezi. A mi felfogásunk szerint a dolog egész észszerű: a jus distrahendi csak arra terjedhet, a mi a zálogjog tárgyát képezi; minthogy pedig az alzálogjog tárgya nem maga a dolog, hanem a követelés a maga zálogjogával, csak e kettő képezheti tárgyát a jus distrahendi nek is.

Az *Exner* felfogásánál, mely szerint az alzálogjog tárgya maga a dolog, nem szerencsésebb a *Dernburg* constructiója, hogy t. i. az alzálogba adás nem más, mint *korlátolt engedmény*.² A Curia ítélete csakugyan úgy szól, hogy *Dernburg* meg lehet vele elégedve: «a hitelező — ugymond — az alzálog megszerzésével megszerezte mindazon jogokat, melyeket biztosított követelése tekintetében az első zálogbirtokos bir, ki a jogot tovább zálogosította». Ez teljesen az engedmény alapján álló okoskodás. Csakhogy a követelés elzálogítása ép oly kevéssé engedmény, mint a dolog elzálogítása nem tulajdonátruházás. A zálogba adott követelés nem megy át a zálogos hitelező vagyónába, hanem továbbra is a zálogbaadó marad. Egyáltalában nem *jogátzállás* az, a mi a zálogbaadónál végbe megy, hanem *új jog keletkezik* a zálogos hitelező személyében, oly jog, mely a zálogbaadó kezében, mint önálló jog, meg sem volt: és ez épen a zálogjog. Az alzálogbaadás a követelésnek a maga zálogjogával együtt való zálogbaadása.

Igy fogva fel a dolgot, nem engedhetem meg az egyik cikk szerzőjének véleményét, hogy «kivételesen» (ha t. i. maga a zálogjog megszűnt) «az alzálog magára az ingatlanra nehezedhetik és az alzálogos közvetlenül az ingatlanból való kielégítését követelheti.» Ha az alzálogosnak — mint kimutattam — nincs zálogjoga az ingatlanon, hanem csak a zálogos követelésen, akkor be nem látható, mikép «nehezedhetnék» az alzálog az ingatlanra? Ha ez pedig nem történhetik, akkor nem történhetik «kivételesen» sem. De az a kivételes eset, a melyről ez a «kivételes» intézkedés gondoskodni kíván, hogy t. i. az alzáloggal terhelt telekkönyvi zálogjog megszűnik, mielőtt az alzálogjog megszűnt volna, *elő sem fordulhat*. És ez átvezet a telekkönyvi zálogjog önállóságának kérdésére.

A telekkönyvi jogok a publicitás védelme alatt állanak. Azaz: a jóhiszemű harmadik bizhatik abban hogy az ingatlanon a telekkönyvből kitűnő jogok fenállanak és hogy *csakis* ezek állanak fen rajta. A zálogjog telekkönyvi jog, a követelés nem az. Ehhez képest a bejegyzett zálogjog fenállását a telekkönyv garantálja, a személyes követelését nem. Innen van azután, hogy ámbár jogunk szerint a zálogjog a követelésnek csak járulékát képezi, mégis megeshetik, hogy a követelés megszűnik, a zálogjog pedig fenmarad. A jóhiszemű harmadik, ki a telekkönyvbe bizva valamely bekeblezett zálogjogot szerzett: e jogokat feltétlenül megszerezte és érvényesítheti akkor is, ha utóbb ki is tűnnék, hogy a személyes követelés már a zálogjog vagy alzálogjog megszerzése előtt meg volt szűnve. Személyes keresetet a személyes adós ellen ugyan nem

¹ E sorok írása óta e lapok 5. számában Huf József soproni ügyvéd úrtól egy cikk jelent meg, mely az én álláspontomat védi. Jelen dolgozat behatóbban tárgyalja a döntő kérdéseket és ennyiben még talán el nem késett.

² *Exner*: Kritik des Pfandrechtsbegriffs nach röm. Recht. 79. 1.

¹ *Exner*: Oesterr. Hypothekenrecht. 450 l.

² *Dernburg*: Das Pfandrecht stb. 462. l. Pandekten I. k. 293. §. Hasonló eredményre jut *Hellwig*, a legújabb író e tárgyban: Die Verpfändung und Pfändung von forderungen (1883.) 54. s. k. 1.

fog indíthatni, mert az adós már nem tartozik. De zálogkeresetet fog indíthatni a zálogtárgyból való kielégítés iránt: a követelés fen nem állása kifogásképen ellene nem vethető, mert harmadik telekkönyvi szerző ellen csak oly kifogás emelhető, a mely magából a telekkönyvből kitűnt, vagy a melyről a harmadik szerző beigazoltan tudomással birt, vagy kellett, hogy bírjon.¹ Az a körülmény tehát, hogy a bekelezett követelés fen nem áll, nem szolgálhat akadályul az ellen, hogy az alzálogos a «jelzálogilag biztosított követelés» végrehajtási átruházása útján magát az ingatlanból ki ne elégítse.

Mig azonban a telekkönyvi zálogjog a fenti értelemben bizonyos fokig független a személyes követeléstől, addig az alzálogjog mindig függőségben van a zálogjogtól, a melyen nyugszik. Az alzálogjognak tárgya, a zálogjog tehát meg nem szűnhetik a nélkül, hogy az alzálogjog is (tárgy hiányában) meg ne szűnjék. Nehogy tehát az alzálogos a zálogos egyoldalú ténye folytán sérelmet szenvedjen, a telekk. rendt. 79. §-a rendeli, hogy alzálogjoggal terhelt zálogjog csak azon hozzáadással törülhető: «hogy teljes joghatályuk csak az alzálogjog kitörlésével fog kezdődni, ennél fogva ezen kitörlés az alzálogjog tekintetében annak kitörléseig nem létezőnek tekintendő». Az az eset tehát, melyet a többször említett cikk felvet: hogy a zálogjog fen nem áll, az alzálogjog pedig még fenáll, elő nem fordulhat. Az, a ki a telekkönyvbe bizva, valamely bejegyzett zálogjogra szerzett alzálogjogot, a zálogjogra bizton támaszkodhatik: a mig alzálogjoga törölve nincsen, a zálogjogot — reá való kihatással — sem törölni, sem fenállását tagadásba venni nem lehet. Ha a zálogjog töröltetnék is, az «az alzálog tekintetében» továbbra is fenáll. Azaz: az alzálogos a «jelzálogilag biztosított követelésre» a törlés dacára is az 1881: LX. tcz. 123—129. §-ai szerinti végrehajtási eljárást lefolytathatja és azután a törölt, de az alzálogjog tekintetében mégis fenálló zálogjog czimén a jelzálogkeresetet megindíthatja. Kérdés csak az lehet, mily összeg erejéig? Pld. Egy ezer frtos zálogtételre 100 frt erejéig alzálogjogot szereztem, majd végrehajtást vezettem az 1000 frtos követelésre és e követelés végrehajtásilag reám ruháztatik; előbb azonban az 1000 frtos követelés a telekk. rendt. 79. §. korlátozásával telekkönyvileg töröltetett. A személyes adóst nem fogom perelhetni, mert a követelés többé fen nem áll. Jelzálogkeresetet fogok indíthatni a törölt, de velem szemben fenállónak tekintendő zálogjog alapján. Mennyi erejéig: 1000 frt vagy 100 frt erejéig? Azt tartom csak 100 frt erejéig. Mert a zálogjog csak az «alzálog tekintetében», tehát csak annyiban tekintendő fenállónak, a mennyiben alzálogom érvényesítése azt követeli. Ez így felel meg az oszt. polg. tvk. 455. §. analogiájának és a telekk. rendt. 79. §. ratiójának; így döntött az oszt. legfőbb ítélőszék is egy újabb esetben (Glaser-Unger 10701. sz. 1885. évből).²

Dr. Schwarz Gusztáv.

Néhány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ának értelmezéséről.

E czim alatt Szalay Tamás beregszászi kir. törvényszéki bíró ur e lap folyó évi 2. számában azon vitásként felmerült kérdést veti föl, vajon: «van-e helye felebbezésnek a kir. törvényszékhez a 126. §. rendelkezése mellett a törvény 1. §-ának 5. m) alatti betűjében felsorolt perekben akkor, ha a per tárgyának értéke 50 frtot meg nem halad?»

Engedtessek meg, hogy alábbi véleményemet a kérdésre feleletként terjeszsem elő.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 224. §-a megszüntette — a

községi bíróság elé tartozó perek kivételével — a kisebb polgári peres eljárást.

Az 1877. évi XXII. tcz. 11. §. 9. pontja szerint a meszgyeigazítási és sommás visszahelyezési perek kisebb polgári peres eljárás szerinti elbírálását részben a pertárgynak lakás vagy tartozmánybeli *minősége*, részben pedig a földbirtoknak egy kataszteri holdon aluli *kiterjedése* szabályozta. E perek — a kivétel nélkül sommás utra tartozott határigazítási perekkel együtt — az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-a 5. pontjának m) betűje szerint már most a tárgyának minőségére, terjedelmére és értékére való tekintet nélkül a sommás eljárás alá tartoznak.

A törvény 4. §-ának harmadik bekezdése nem pénzkövetelés iránt indított perekben az elsőbírósági határozatok elleni felebbevitel megengedhetőségének és a felülvizsgálat vagy felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróságnak meghatározása czéljából kívánja az értékhatár tisztába hozatalát. Azaz, a 126. §-hoz mérten az 50 frt, — a 181. §-t érdeklőleg a 200 frt és a 186. s 214. §§-ok mellett az 500 frt értékhatár megállapítását. S rendeli a törvény a 4. §. ezen harmadik bekezdésében, hogy az értékhatárt a bíróság a törvény szava szerint: «... a tárgyalás során hivatalból is lehetőleg tisztába hozni tartozik».

Én a törvény e szavai után: «... tisztába hozni tartozik hogy...» — kettős pontot használnék és azt alább használni is fogom; — mert, a mondat e szóval «illetőleg», csakugyan az érték *kétféle alapjának elválasztását jelzi*. A bíróság tudniillik a törvény rendelkezéséből: «a felebbevitel megengedhetősége s a felülvizsgálat és felfolyamodás bíróságának megállapíthatása czéljából tisztába hozni tartozik, hogy»:

1. a *per tárgyának értéke* a nem készpénzkövetelés iránt indított perekben 50 frt, 200 frt, vagy 500 frtot meghalad-e? (Mert a törvény szövegében első sorban a pertárgy értéke említettik.)

2. «*illetőleg*» az 1. §. 5. d) f) g) h) i) és k) pontjainak alapján szintén nem pénzkövetelés iránt indított perekben az *egy évi bérösszeg* 50 frt, 200 frt, vagy 500 frtot meghalad-e?

E szó «illetőleg» tehát nyilván elválasztó s nem összekötő.

Ekként az érték csakugyan kétféle alapon van meghatározva. Az első, midőn maga a *pertárgy értéke*: ellenben a második, midőn nem a pertárgy maga, hanem erre vonatkozóan az *egy évi bérösszeg* vétetik alapul.

Az első értékalap alá tartoznak az 1. §. 1. pontja szerint, továbbá a 4. pontnak az 1. pont korlátai közt, ugyszintén az 5. pont b) c) e) l) m) n) o) és p) alatti rendelkezései szerint *nem készpénzbeli követelés iránt* indított perek. Ezeknél tehát a *pertárgy értékének* meghatározása: ellenben az 5. pont d) f) g) h) i) és k) esetében nem a pertárgy, de az *egy évi bérösszeg értéke* szabja meg a felebbevitel megengedhetőségének és a felülvizsgálat s felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróság megállapítására szükséges értékhatárt.

Kitetszik tehát ezekből, hogy a 4. §. 3. bekezdésében e szó után «illetőleg» fölsorolt, és a 126. §-ban is említett d) f) g) h) i) és k) alatti ügyek *taxative csupán az egy évi bérösszegre* való tekintettel sorolhatnának föl. A 126. §. 3. bekezdése második felében az egy évi bérre vonatkozó hivatkozás mint teljesen felesleges, elmaradhatott volna annál is inkább, mert az 1. §. 5. d) g) h) i) és k) alatti perekben a *pertárgy úgy sem az egy évi bérösszeg*, hanem ettől egészen eltérő más. A 126. §-nak a tárgy értékére való azon hivatkozása, hogy per tárgyának az egy évi bérösszeg veendő alapul, csakugyan hibásan jelezte a pertárgy értékének: mert az egy évi bérösszeg ott semmiképen sem *pertárgy*, hanem a 4. §-ban jelzett czélból stipulált *értékhatár*.

Ezek után — azt hiszem — arra a kérdésre, hogy az 1. §. 5. pontjának m) alattija szerint indított perekben van-e felebbezésnek helye a törvényszékhez, ha a per tárgyának

¹ L. bőven: *Exner*: Oest. Hypotheckenr. §. 54—55.

² *Igy Ofner*: Sachenrecht 137. l. is.

értéke 50 frtot meg nem halad, a felelet egyszerű s indokoltan határozott.

Tudniillik a felelet az, hogy ily perekben a 126. §. rendelkezésénél fogva felebbezésnek nem, hanem a 180. §-hoz képest csupán felülvizsgálatnak van helye azért, mert az 50 frtot meg nem haladó értékre való tekintettel kivételesen felebbezhető pertárgyak közt (milyenek az 1. §. 2., 3. pontjai alattiak), az 5. pont *m*) betűje alatti perek felsorolva nincsenek; mert ezen *m*) alattiak tárgyértéke a 3. §. 1. pontja s illetve a 4. §. első s második bekezdése szerint meghatározható; és, mert ugyanezen perekben 182. §. szerint a felülvizsgálat értékre való tekintet nélkül a 181. §. I. alatti *czimírása* szerint csupán a felebbezési — és nem az első — bíróságok ítéletei ellen van kizárva.

Midőn tehát más sommás perekben a felebbezési bíróságok ítéletei ellen 200 frt. értékhatáron felül a felülvizsgálatnak rendszerint helye van: ez az 1. §: 5. *m*) alatti perekben még a 200 frt értékhatáron felül is kizáratik.

A 182. §. értelme ez.

Azonban, az elsőbíróság ítéletei elleni felülvizsgálat a 209—213. §§-ok tanuságaként az *m*) alatti perekben sincsen kizárva: s az ama perekben az egyedüli jogorvoslat.

Hoznek János
besztercebányai
m. k. kincst. ügyész.

Husz forintig terjedő perek az új sommás eljárásban.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a első bekezdésének értelmezése alkalmából élénk szakirodalmi vita fejlődött ama kérdés fölött, hogy a kereskedelmi ügyletekből felmerülő 20 frtig terjedő perek a sommás avagy a községi bíróság hatáskörébe tartoznak-e abban az esetben, ha az alperes nem kereskedő s az ügyet ő reá nézve kereskedelmi ügyletet egyébként sem képez?

A gyakorlat első döntései, jelesül a budapesti kir. törvényszék, valamint a váltó és kereskedelmi törvényszék, mint felebbezési bíróságok első határozatai¹ azoknak adtak igazat, a kik a községi bíróság hatásköre mellett foglaltak állást.

Én részemről az ellenkező nézeten levők sorába tartozván, a felvetett nagy horderejű kérdésnek gyakorlati végleges eldöntése előtt — a tisztelt szerkesztőség szives engedelmével — egy-két oly szempontra kívánám a döntésre hivatott körök figyelmét felhívni, a melyek az eddig közzé tett szakvéleményekben méltatva nem lettek.

Abban mindnyájan megegyezünk, hogy a kérdés sulypontja az 1877: XXII. tcz. 11. §-a végbekezdésének ama kitételén nyugszik, a mely szerint: «*kereskedelmi ügyek a jelen (kisebb polgári) törvényben szabályzott eljárás alá semmi esetben sem tartoznak.*»

A helyes megoldás szempontjából a hivatkozott törvény eme vitás kitételének a valódi értelmét és azt kell megállapítanunk, hogy későbbi törvényeink vagy az általános bírói gyakorlat nem változtatták, illetve módosították-e az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának érintett intézkedését?

A törvénymagyarázatnak egyik általánosan elismert szabálya, hogy a törvényben előforduló szavakat a törvény alkotása idejében szokásos értelmükben, a jogi műszavakat pedig abban az értelemben kell elfogadnunk, a melyet azoknak a törvény meghozatalakor érvényben volt jogszabályok tulajdonítottak.

Annak a megállapításánál tehát, hogy mit értett a törvényhozó az 1877: XXII. tcz. alkotásakor a kp. eljárás alá semmi esetben sem tartozó «*kereskedelmi ügyek*» fogalma alatt, anachronismus nélkül nem indulhatunk ki az 1881. évi kereskedelmi eljárásban foglalt meghatározásból, hanem e célból az 1877. évben érvényben volt kereskedelmi eljárást kell az

értelmezés alapjául elfogadnunk, annyival is inkább, mert a törvénymagyarázat helyes elvei szerint a törvényhozóról azt kell feltennünk, hogy szavait kellőleg megfontolta és így kizártnak tekintendő, miszerint egy *perjogi kifejezést* ne a *törvényes értelemben* használt legyen.

Az 1877: XXII. tcz. alkotásakor érvényben volt kereskedelmi perjognak, jelesül «*a kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkívüli eljárást szabályzó, 1875. évi december 1-én kelt igazságügyminiszteri rendeletnek*¹» következő intézkedései állanak tárgyunkkal szoros kapcsolatban, a melyeket elavult voltuknál fogva talán nem lesz felesleges szószerint idézni:

«1. §. . . . E naptól kezdve azon bíróságok, melyeknek területén az 1868: LIV. tcz. hatályban van, a hatáskörükbe utasított kereskedelmi ügyekben (5., 6. és 7. §§.) ezen s azt módosító. . . .

5. §. *A kir. törvényszékek, mint kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak:*

1. a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjában megjelölt ügyletekből származó keresetek;

2. a kereskedelmi törvény 258. §. 1., 2. és 4. pontjaiban, valamint a 259. és 260. §-aiban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő keresetek: ha alperes bejegyzett kereskedő. Ellenkező esetben csupán akkor, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez.

6. §. Tekintet nélkül arra, hogy a felek kereskedők e vagy nem, a *kir. törvényszékek, mint kereskedelmi bíróságok* hatáskörébe tartoznak a következő peres ügyek:

1—12. pont (felsorolásuk felesleges.)

7. §. *A kir. járásbíróságok hatásköre csupán a következő kereskedelmi ügyekre terjed ki:*

1. *A kereskedelmi törvény 258. §. 1., 2., és 4. pontjaiban, továbbá a 259. §. 1., 3., 5., 6. és 7. pontjaiban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő perekre az 1868: LIV. tcz. 93. §. a) és b) pontjainak korlátaik között.*²

2. A kereskedelmi ügyek 55. §-ában az iparhatósághoz utasított ügyekben, az iparhatósági határozattal meg nem elégedő fél által indítandó keresetekre. (1872: VIII. tcz. 98. §.)

3. A kereskedelmi törvény 347., 371., 409., 411. és 481. §§-ban felsorolt s ezekhez hasonló természetű ügyekben való eljárásra.»

A kir. járásbíróság hatáskörébe utalt *kereskedelmi ügyeknek* voltak e §. szerint minősítve a kereskedelmi törvény 258. (1., 2. és 4. p.), 259. (1., 3., 5., 6. és 7. p.) és 260. §§-ban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő 300 frtig terjedő keresetek *minden megszorítás nélkül*, tehát tekintet nélkül arra, hogy az alperes kereskedő-e vagy sem; mert ahhoz csak nem férhet kétség, hogy az 5. §. 2. pontjában megállapított megkülönböztetés kizárólag a törvényszékek hatáskörébe utalt perekre vonatkozik s a 7. §-al semminemű kapcsolatban nem áll.

Ez volt tehát a kereskedelmi sommás ügyeknek *legalis értelme* az 1877: XXII. tcz. alkotása idejében.

Mint hogy pedig az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának végbekezdése a kereskedelmi ügyeket *szintén minden distinctio nélkül* kizárta a kp. eljárásból, kétségtelen, hogy emez intézkedésének más értelem nem tulajdonítható: mint hogy a kereskedelmi törvény 258—260. §§-ban jelzett kereskedelmi ügyletekből felmerülő 50 illetve 20 frton aluli perek a felek kereskedői minőségére való tekintet nélkül a kisebb polgári eljárásból feltétlenül kizárvák.

Még csak arra akarok röviden megfelelni: nem változtatta-e meg valamely későbbi törvény az 1877: XXII. tcz. érintett rendelkezését, avagy a bírói gyakorlat nem tulajdonított-e annak más értelmet, mint a melyet fentebb kifejtteni szerencsém volt.

¹ Rend. Tára 1875. (534. l.)

² Tehát 300 frt értékhatárig, kikötés esetén ezen felül is.

Hogy megváltoztató törvényünk nincs, az bizonyos, mert ugy az 1881: LIX. tcz. 13. §-a, mint az 1893: XVIII. tcz. 225. §-a kifejezetten fentartották, az előbbi az egész 1877: XXII. t.-cikket, az utóbbi pedig annak a községi bíraskodásra vonatkozó részét, következően a 11. §. végbekezdését is; ellentétben látszik azonban lenni az 1877: XXII. tcz. emez intézkedése az 1881. évben a kereskedelmi eljárás újabb szabályozása tárgyában kibocsátott igazságügyminiszteri rendelettel. Vizsgáljuk meg közelebbről ezt az ellentétet.

Az igazságügyminiszter az 1881: LIX. tcz. 107. §-ában csak arra nyert felhatalmazást, hogy a kereskedelmi eljárást — *a most hivatkozott törvénycikkekben eszközölt változtatásoknak megfelelően* — rendeleti uton szabályozhassa; miután pedig az 1881: LIX. tcz. a bagatel-törvényt nemcsak, hogy meg nem változtatta, de sőt 13. §-ában *kifejezetten fentartotta*, kétségtelen ebből, de a törvénynek a rendelethez való viszonyából is, hogy a miniszternek hivatkozott rendeletében gondosan kerülnie kellett minden ellentétet az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának hatályban maradt intézkedésével szemben, másrészt azonban a kereskedelmi bíróságok hatáskörének kiterjesztése vagy szűkebbre vonása tekintetében szabad keze volt. Szóval arra nem volt feljogosítva, hogy az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának érintett rendelkezését módosítsa, vagy a mi ezzel egyértelmű: *hogy a sommás kereskedelmi ügyek újabb fogalmát a bagatel-törvényre is kiterjedő hatálylyal formulázza*, arra azonban igen, hogy egyes ügyeket, a melyek eddig a kir. járásbíróságok, mint kereskedelmi bíróságok elé, illetve kereskedelmi eljárásra tartoztak, a jövőre nézve ez eljárásból kirekesszen. *Azok az ügyek tehát, a melyeket az 1877: XXII. tcz. «kereskedelmi ügy» elnevezés alatt a kp. ügyek sorából kizárt, az 1881. évi ker. elj. rendeletben a kereskedelmi ügyeknek adott új fogalom meghatározás daczára is kizárva maradtak a kp. eljárásból.*

Az 1881. évi ker. eljárás hatályba lépte után az volt a törvényes állapot, *hogy a kereskedelmi ügyletekből felmerülő 50 frton aluli perek, ha alperes kereskedő volt, illetve red nézve az ügylet kereskedelmi ügyletet képezett: a kir. járásbíróság, mint kereskedelmi bíróság, ellenkező esetben pedig: a kir. járásbíróság mint köztörvényi bíróság hatáskörébe tartoztak.*

Az ellenkező nézet pártolói előszeretettel hivatkoznak saját álláspontjuk támogatására az állandó birói gyakorlatra, a nélkül, hogy e gyakorlatot kimutatni csak meg is kísérenék. Hatásköri kérdésekben az 1893: XVIII. tcz. hatályba lépte előtt sommás perekben is a *Curidig* volt felelbitelnek helye, minélfogva ily kérdésekben irányadó birói gyakorlatot csakis a *Curidnak több egybehangzó elvi jelentőségű határozata* eredményezhetett és nem az alsóbb bíróságoknak — bár szélesebb körökben elterjedt — téves eljárása. A kir. curiának a *biztosítási díjak* tekintetében az 1886—1887. évektől kezdve állandóan követett gyakorlata az ellenkező nézet tartatlanságát már önmagában véve eléggé tanúsítja, mégis minden kétely eloszlatása s annak kimutatása céljából, hogy legfőbb bíróságunknak, valamint a kassai kir. ítélő táblának a legutóbbi években és pedig nem a biztosítási díjak, hanem *általában a kereskedelmi ügyletekből felmerülő 50 frton aluli perek tekintetében követett gyakorlata a fentebb kifejtett álláspont helyességét minden tekintetben megerősíti*, és így az ezzel ellenkező állásponton levők irányadó birói gyakorlatra egyáltalán *nem hivatkozhatnak* és pedig annál kevésbbé, mert felfogásuk helyességét *egyetlen egy*, az 1881. évi ker. elj. hatálya alatt keletkezett *legfelsőbb bírósági határozattal sem támogatják*: hivatkozom a mellékleten 30. szám alatt közölt felsőbb és legfőbb bírósági elvi jelentőségű határozatokra.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a 1. bekezdéséhez ezek után nem sok szavam van; csak azt kívánom konstatálni, hogy miután e törvény 225. §-a a községi bíraskodást és így az 1877: XXII. tcz. 11. §-ának a végbekezdését is fentartotta, másrészt pedig a külön kereskedelmi sommás eljárást eltö-

rülte, *ha csak az e részben fentartott 1877: XXII. tcz. érintett rendelkezésével és az ez alapon kifejlődött s alább igazolt curiai gyakorlattal* ellentétbe jönni nem akart, a kereskedelmi ügyletekből felmerülő perekre nézve másként nem rendelkezhetett, következően a 2. §. első bekezdésének más értelem nem is tulajdonítható, *mint az, hogy a perek a felek kereskedői minőségére való tekintet nélkül 20 frton alul is sommás eljárás alá tartoznak.*

Kassa, 1895 január 25.

Dr. Fuhász Sándor.

Az esküdtszék jogköre.¹

A Zarándy A. Gáspár elleni sajtóperben hozott verdikt s az arra alapított ítélet méltatása alkalmával kifejtettem,² hogy a Sajtó Eljárási Szab. értelmében két kérdés lényeges és pedig a tetteesség (szerzőség, közlés, terjesztés) kérdése, továbbá az, hogy vádlott vétkes-e az inkriminált deliktumban? Minden más kérdés többé-kevésbbé lényegtelen.

Az érvényben levő Elj. Szab. alapján nem állíthatni, hogy bizonyos számú kérdések teendők fel; sem, hogy e kérdések egymással oly viszonyban vannak, miként esetleg egymással ellentétes megfejtése a vétkeességet kimondó határozatot okvetlenül érinti. Ilyesmit az Elj. Szab.-ból nem olvashatni ki; sőt ellenkezőleg arra az eredményre kell jutnunk, hogy az Eljár. Szab. voltaképen egyetlenegy kérdést tekint ügydöntőnek és ez a vétkeesség kérdése. Minden más kérdés csak arra szolgál, hogy a vétkeesség vagy nem vétkeesség eldöntését elősegítse, megkönnyítse. Hogy ezen konklúzióink helyes, mutatják az Eljár. Szab. 60. §-a, mely a fölteendő kérdésekre utmutatást ad; a 61., 62. §§., melyek a többes számban föltehető kérdésekről szólnak; végre mutatják a 63., 69., 70., 74., 75. §§-ai, mikből világos, hogy a sulypont a vétkeesség kérdésén fekszik.

A 63. §. szerint a bíróság elnöke az esküdteket a tárgyalás rövid összegezése után arra figyelmezteti, hogy meggyőződésük szerint mondják ki a «vétkest» vagy a «nem vétkest»; ez tehát a lényeges, ez az ügydöntő; így az id. többi §-ok is.

Ezek folytán a konkrét esetben — és általában a legtöbb esetben — egy kérdés is elég volna. E kérdés pedig a konkrét esetben ekként szólhat: «Az inkriminált közlemény megírása miatt vétkes-e vádlott a királlysértésben?»

Ez az egy kérdés kimerít mindent. De a kérdések úgy, a miként föltéve voltak, szintén alkalmasak voltak arra, hogy az esküdtek a «vétkeesség» ügydöntő kérdésére felelhessenek.

Dr. Visontai Soma ur a 3. kérdést nem hüen idézte, mert az így volt feltéve: «vétkes-e vádlott a királlysértésben?» Ez pedig igen lényeges, mert a konkrét esetben a verdikt marasztalónak csak azért volt kimondható, mivel a 3. kérdés az elsőt, t. i. «van-e a cikkben királlysértés?» — magában foglalta és mivel az első kérdésre a szavazatok megoszoltak.

Teljesen osztanám dr. Visontai Soma urnak a konkrét esetben elfoglalt álláspontját, ha az első kérdésre adott «nem» felelet legalább «7» volt volna és ha a harmadik kérdés pusztán így szólott volna: «vétkes-e a vádlott?»

Mint hogy azonban e két föltétel be nem következett, a Sajtó Elj. Szab. tartalma és intentiói alapján sem a kérdések száma és jelentősége, sem az egyes kérdésekre adott szavazatok közötti kapcsolatra, sem az *esküdtek* jogkörére vonatkozó érveléseit nem oszthatom. Ennek következménye azután az is, hogy a sajtóbíróságnak meghozott marasztaló ítéletéhez fűzött megjegyzéseivel szemben, a bíróság határozatát helyeslem.

Mert e részben a 71. §. diskreionális jogkört ad a bi-

¹ Felelet dr. Visontai Soma urnak «Az esküdtek jogköre» című mult heti cikkére.

² Lásd e lapok f. évi 4. számában.

róságnak és pedig olyant, hogy annak vizsgálatába is mehet, vajon van-e büntetendő cselekmény?

A konkrét esetben logika nélküli volt az esküdtek szavazata, de a hiba lényeges nem volt, mivel az első kérdés, mely az erre adott felelet által eldöntve nem volt, benne volt a harmadik — kétségtelenül világos — kérdésben; ez utóbbi kérdés pedig tisztán megoldatott.

A konkrét esetben egyedül akkor lett volna lényeges a hiba és állott volna be a feleletek közti ellentmondás, ha az első kérdésre legalább «7 nem» szavazat adatott volna.

Természetes, hogy ha a harmadik kérdés az inkriminált deliktumot nem foglalta volna magában és e mellett az első kérdés a «nem» szavazatok többségével döntetett volna el, a bíróság a verdiktet marasztalónak nem jelenthetevolna ki.

Dr. Visontai Soma ur a Pintér Gyula elleni sajtóperre sikerrel azért nem hivatkozhatik, mert ebben az esküdtek 7 szóval 5 ellenében mondták ki, hogy a becsületsértés nem forog fen; de a konkrét esetben az esküdtek az első kérdésnél 6 szóval 6 ellen eldöntetlenül hagyták azt, hogy van-e a cikkben királlysértés; és e nyitva hagyott kérdést a harmadik kérdésre adott felelettel oldották meg, midőn a *királlysértés vétségében a vétkességet 7 igen* szóval kimondották.

És ez a döntő. A Sajtó Elj. Szab. csak a «vétkesség» megállapítását köti legalább 7 szavazathoz.

Nem áll tehát, hogy a vádbeli cselekmény fenforgása kérdésére adott «6 igen és 6 nem» felelet annyi volna, mint az inkriminált deliktum negálása.

Az sem áll, hogy az Elj. Szab. szerint a tettesség és a deliktum kérdései döntők és ezek mellett a vétkesség kérdése föl sem teendő. Ellenkezőleg a vétkesség kérdése az egyedül döntő, az esetleges többi kérdések pedig csak arra valók, hogy szolgáljanak a vétkesség kérdésének megoldásánál.

A mi pedig azt a kérdést illeti, hogy a bíróság mikor függesztheti föl vagy mikor tartozik felfüggeszteni az esküdtek verdiktjét, ezt már a mult alkalommal az Elj. Szab. alapján kifejtettem. Most csak arra szoritkozom, hogy a bíróság e részben kötelezve nincs.

Az «in dubio mitius» elve pedig a sajtóeljárásban nem létezik; mert vagy van ok a verdikt felfüggesztésére, vagy nincs. Az utóbbi esetben kétely egyáltalán nem létező, az enyhébb felfogás eleve ki van zárva. Ha pedig van ok a felfüggesztésre, úgy a bíróság ezt kijelenti, de nem a «mitius» elve alapján, hanem, mivel hiba van.

Minthogy pedig az esküdtek nem mondták, hogy az inkriminált közleményben nincs királlysértés, hanem az eldöntetlen első kérdésre a harmadikban — mely az első is magában foglalta — feleltek meg;

minthogy a harmadik kérdésre adott felelettel az inkriminált bűnczimen 7 igen szóval 5 ellen kimondatott a «vétkes»;

minthogy e szerint a bíróság előtt «vétkességre» szóló verdikt állott:

a bíróságnak elmarasztaló ítéletet kellett hoznia s joga sem volt a verdiktet felfüggeszteni, még kevésbé vádlottat fölmenteni.

Egészen más kérdés az, hogy a sajtóeljárásunkhoz fér-e kritika. Ez azonban a jelen esetben észrevételeink tárgyává nem tehető.

Dr. Santa Elemér.

Különfélék.

— **A szabadalmi jog** tudományát a magyar jogirodalomban évek óta csaknem egyedül *dr. Deutsch Izidor* képviseli. Ugy szakcikkei, mint a Jogászegyletben tartott felolvasásai szélesebb körök érdeklődését keltették fel, a szabadalmi jog terén felmerült, kereskedelmi és ipari életünkre oly vitális fontosságú számos kérdés iránt.

Mióta szabadalmi jogunk az osztrák közösség békőiből kiszabadult, elsőrendű fontosságot nyert az absolut időkből ránk maradt szabadalmi nyílt parancsnak a haladott forgalmi viszonyoknak megfelelő törvény által pótlása. Kormányunk ki is dolgoztatott egy törvény tervezetet, melyet azután szakértő enquete elé terjesztett.

Dr. Deutsch Izidor ezen törvénytervezetet nemcsak a magyar szakkörökben fejtegette, de az ipari tulajdon védelmére alakult osztrák egyesületben is ismertetés tárgyává tette a legelőkelőbb bécsi szakkörök élénk érdeklődése mellett. Ezen előadása külön füzetben látott napvilágot.

Majd midőn a magyar kereskedelmi kormány által egybehívott szakértekezlet, melynek dr. Deutsch is tevékeny tagja volt, tárgyalásait befejezte, egyik német szakközöny hasábjain hosszabb cikksorozatban ismertette az időközben a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat fejlődési stádiumait, a szakértekezlet tárgyalásait és e tárgyalások eredményeit. E cikksorozat imént egy tíz ivre terjedő füzetben jelent meg, kiegészítve az eredeti tervezet fordításával. De szerző nem szoritkozott ezen művében csupán a tervezet és az enquete ismertetésére. Műve igen érdekes, bő és alapos ismeretekről tanuskodó nagyobb szabású tanulmányt képez, mely a törvényjavaslat tárgyalásakor számos kérdésben vezérfonalul szolgálhat. Örvidenünk kell, hogy a magyar tudományosság ily kiváló képviselőre talál a külföldi szakkörök előtt.

— **Anglia igazságszolgáltatása a XI—XIV. században.** Irtá *dr. Mandello Gyula*. E mű sok érdekes adatot tartalmaz az angol jog fejlődésére vonatkozólag. Egy általános bevezetés után szerző foglalkozik a curia regis-sel, az utazó bírák intézményével és a peres eljárással. Függetlenül a bírságokat és pénzbüntetéseket világítja meg szerző, azután ismerteti a curia regis és az utazó bírák iratait, végül tizenkét jogesetet közöl a tárgyalat korból.

— **«Vérző szivvel.»** A budapesti kir. törvényszék előtt egy földhöz ragadt szegény ember állott az alatt a vád alatt, hogy a deczemberi hideg időben egy nyaláb, *összesen tizenöt krajczárt érő* fát tulajdonított el szállásadójától. A vádlott vizsgálati fogságba is helyezettett személyi megbízhatlanság címén és mert ő már egy izben egy napi, másszor két napi fogházra ítéltetett lopás miatt, visszaesőnek tekintendő. A törvényszék megállapította a visszaesésben elkövetett lopás büntetést és e miatt *hat havi börtönre ítélte*. A tárgyalást vezető elnök az ítélet kihirdetésekor kijelentette, hogy szive fáj a súlyos büntetés miatt, de a bíróság kötve van a törvény betűjéhez. Novella, jöjjön el a te országod!

— **A feltétlenül végrehajthatóság klauzulája.** A Jogt. Közl. 1894. évi 52. s f. évi 1. számaiban «Különfélék» alatt e czimen megjelent kérdés és felelet érdemében nézetem az, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 117. §-ának végbekezdése *imperatív* s annak az ítéletbe való vétele az idézett törvény 159. §-ában is kiemeltetik: ellenben, a 210. §-ban említett halasztó hatálynak hiányából, a fölvetel elmaradására nézve következtetést vonni egyáltalán nem lehet. A törvénynek parancsoló intézkedése az, mely *feltétlen*, mely a bírónak köteleességét is megszabja. S nem taglalva a végrehajthatóság kimondásának kodifikationális szükségszerűségét: annyi bizonyos, hogy az, az esetleg a perrendben nem járatos peres felek, főleg pedig a kötelezett félnek mihez tartása czéljából, ha nem is feltétlenül szükséges, de nem felesleges. H. 7.

A Magyar Jogászegylet f. hó 9-én teljes ülést tart. Napirend: Dr. Fodor Ármin törvényszéki bíró bemutatja dr. Magyar Gyéza nagyváradi jogakadémiai tanár dolgozatát a cheque-ről.

A mellékleten közöljük a jogi kar második félévi tanrendét és a budapesti kir. törvényszék polgári felelbiteli tanácsának elvi jelentőségű határozatait.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre .. 3 .

Tartalom: Az új miniszter programja. *x. y.* — A cheque gazdasági és jogi jelentősége. Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi jogakadémiai ny. r. tanártól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Jogirodalom:* A magyar büntetőjog kézikönyve. Irta Dr. Fayer László. EÖRDÜGH ANDRÁS budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Egy kis helyreigazítás. Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól. — A tényállás feljegyzése a szóbeli eljárásban. Dr. FRÁTER BÉLA-tól. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új miniszter programja.

Erdély Sándornak a képviselőházban tartott budget-beszédét egy eszme lengi át: a jogfolytonosság eszméje.

Elődjének kormányzata a nagy koncepciók ideje volt és Erdély Sándor arra vállalkozott, hogy Szilágyi Dezsőnek évtizedekre szóló reformeszméi közül megvalósítsa mindazokat, a melyek a jelen stádiumban megvalósíthatók s a megvalósításra megérették.

Általános örömmel üdvözli a jogászvilág a bünvádi eljárás kodifikációjának ígérését, mely 1867 óta minden igazságügyi budget-beszéd elmaradhatlan tétele volt, de a mely ígérlet részint a viszonyok kedvezőtlen alakulata, részint kitartó, erélyes törekvés híján eddig beváltatlan maradt.

Igaza van a miniszternek abban, hogy ez sürgős reformszükségleteink közt a legsürgősebb, de hozzátéhetjük, hogy egyszersmind a legnehezebb feladat és ha semmi mást nem fogunk is köszönni Erdély Sándornak, mint egy jó bünvádi eljárási törvényt, kormányzata a magyar igazságügy történetében előkelő helyet fog elfoglalni.

A bünvádi eljárás kodifikációja hazánkban alaposan elő van készítve.

Jogirodalmunk és szakegyleteink tüzetesen foglalkoztak a bünvádi eljárás minden főbb kérdésével; a reform sürgőségéről minden tényező meg van győződve; többrendbeli előadói tervezet dolgoztatott már ki, csak fel kell használni az előmunkálatokat, figyelemre méltatni a szakbeli dolgozatokat, megállapítani az alapvető kérdésekben elfogalendő elvi álláspontot és komolyan, erélyesen akarni kell a kodifikációt és nem szabad visszarettenni a felmerülő nehézségektől.

A bünyügyi kodifikatio terén nagy fontosságú még az anyagi büntetőjog reformja. A törvényjavaslat már huzamosabb idő óta be van terjesztve a képviselőházhoz, a reform szakbelileg alaposan előkészítve, szüksége általánosan el van ismerve.

Ezen reformmunkálat tekintetében azonban a miniszter ur beszéde nem eléggé megnyugtató.

A gyakorlati élet ugyanis napról-napra hangosabban követeli a büntetőtörvény módosítását, a birói gyakorlat terén lépten-nyomon óriási kontroversiák merülnek fel a mezőrendőrségi törvény végletesen enyhe intézkedései folytán a lopási judikatura aránytalan oscillatiót mutat: úgy, hogy nem elegendő már a novella megalkotásának határozatlan időre való ígérete, a meglevő törvényjavaslat kibővítésének terminus nélküli kilátásba helyezése. Sürgős szükségnek felelne meg, ha az igazságügyi bizottság a novella-javaslatot haladéktalanul tárgyalás alá venné, a mely alkalommal megtehető volna a miniszter által említett «bővítések», s a képviselőház plenuma még ezen ülészakban letárgyalná.

A magánjog terén a polgári kodex megalkotásának helyes programját adta a miniszter, mikor egy állandó bizottság összeállítását helyezte kilátásba, mert a magánjogi törvénykönyv megalkotása állandóságot és egységes munkát követel, a mit pedig nélkülöz a kodifikatio, ha a szerkesztők a kormányférjak személyváltozásaival folyton változnak, ha mindegyik külön-külön, saját magának dolgozik.

A polgári perjog tekintetében teljesen igazat kell adnunk az igazságügyminiszternek abban, hogy első sorban a bíróságok erősítésére és a múlt évi november 1-én életbe lépett nagyszabású reformok helyes keresztülvitelére kell nagy gondot fordítani.

Lelkiismeretesen gyűjtendő a tapasztalatok, melyeket az új intézmények nyújtanak, hogy azután az általános perrendtartás megalkotásánál a gyakorlati élet próbakövén megvizsgált és jóknak bevált eszmék szélesebb alapokra legyenek fektethetők, a hibás jogintézmények pedig helyesebbekkel felcserélhetők.

Ezek a miniszter programbeszédének kimagasló pontjai. Ezen reformtörekvések köré csoportosulnak a különböző kisebb reformok tervei, melyek közül különösen a végrehajtási törvény revisióját, a budapesti büntető-törvényszék felállítását, a fővárosi járásbíróságok egyesítését emeljük ki.

Ha még ehhez hozzáadjuk, hogy a miniszter az igazságügyi adminisztrációra is különös gondot kíván fordítani, összegeztük a programot, melynek minden pontja általánosságban elfogadható.

Csak valósítsa is meg az új miniszter mindazt, a mit ígért.
x y.

A cheque gazdasági és jogi jelentősége.¹

A mai hitelgazdálkodás egyik jellemző sajátossága, a fizetéseket nem készpénzzel, hanem más módon teljesíteni. Ezzel két igen fontos gazdasági eredményt érünk el. Egyrészt megszabadulunk a pénz számlálásával járó nehézségektől, annak őrzésével és küldésével kapcsolatos veszélyektől, a melyek ma sem oly jelentéktelenek, mint azt első pillanatra — ellentétben a középkorral — gondolni lehetne; másrészt pedig a készpénzt nem kell a fizetésre gyümölcsözetlenül készen tartanunk, hanem azt nagyobb jövedelmű gazdasági vállalatokba lehet fektetnünk.

E czélok elérésére a magánjogban vannak megfelelő ügyletek.

Nevezetesen a *fizetési megbizás*. Ennek segélyével a fizető a készfizetést olyképp hártja el magától, hogy annak teljesítésével egy harmadikat megbiz, a ki ezen felül neki a szükséges összeget hitelezheti is. Ennek a mai forgalomban legfontosabb alakja az *átírás (giro)*. Ez a készfizetést olyképp helyettesíti, hogy ketten egy harmadiknál számlát tartanak s abban állapodnak meg, hogy kölcsönösen teljesítendő fizetések az egyiknek lapjáról a másiknak lapjára való átírás útján történjenek. Az átírás, melyet a felek megbizásából a számlátnyitó fél eszközöl, a felek közt a kötelmet feltét-

¹ Dr. Magyary Géza nagyváradi jogakadémiai tanárnak a Magyar Jogászegyletben bemutatott dolgozatából.

lenül megszünteti, a felek hitelezőjévé, illetve adósává az átíró válik.

A fizetés másik helyettesítője a *fizetés helyetti adás*. A fizető a fizetés tárgya helyett mást szolgáltat s ezt a másik fél fizetesként feltétlenül vagy feltételelesen át is veszi.

Végül a fizetést helyettesíti a *beszámitás*. Ezzel az adós a fizetést olyképp helyettesíti, hogy hitelezője ellen fenálló követelését a tartozásba betudja. A beszámítás alapját képezi a készpénzfizetés legtökéletesebb helyettesítőjének a *scontratió*nak. Ez megállapodás legalább három személy közt, hogy fizetéseiket közvetlenül vagy közvetve beszámítás után törlesztik. A közvetítés módja engedmény vagy utalvány. Ha ugyanis két személy közt az egyiknek a közvetlenül történt beszámítás után még követelése is marad, ezt az a scontrakövetelékhez tartozó harmadik személyre engedményezi, lehetőleg adósának adósára, a ki azután az előbbivel compensál; vagy pedig az, a kinek a közvetlenül történt beszámítás után tartozása van, a scontro követelékhez tartozó harmadikat delegál, lehetőleg hitelezőjének hitelezőjét, a kik aztán szintén compensálnak. A scontratió alapuló londoni *clearing house*-ban beszámítás utján évenként bámulatos összegeket törlesztenek készpénzfizetés nélkül. Anglia példájára a clearing house intézménye meg lett honosítva más államokban is, a többi közt nálunk is «a budapesti leszámítoló egylet» nevezete alatt. Az egylet az osztr. magy. bank vezetése alatt áll.¹

A mai készpénzfizetést helyettesítő ügyletek már a rómaiaknál is ismeretesek voltak. Jelen, eddig még sehol el nem ért elterjedésük oka azonban leginkább abban rejlik, hogy a mai jog alkalmazásuk könnyítésére oly eszközöket teremtett, melyek az ó-korban teljesen ismeretlenek vagy legalább nagyon fejletlenek voltak.

Ezen eszközök legfontosabbika a *váltó*. Ennek eredetileg a középkorban a pénzküldés megtakarítása volt a célja s azért csak helykülönbség mellett volt kiállítható. A váltó kezdetben a kiállító saját fizetési ígéretét tartalmazta, de a későbbi *idegen váltó* már fizetési megbízás s egyuttal a fizetés felvételére való felhatalmazás volt s mint ilyen a készpénzfizetés helyettesítésére szolgált.

Az idegen váltó — a saját váltótól, melynek egészen más a rendeltetése, itt eltekintek — ma is a készpénzfizetésnek igen jelentékeny helyettesítője; annál inkább, mert a váltó ma nemcsak helykülönbség mellett, hanem a nélkül is pótolja a készpénzfizetést. Ma az idegen váltó helyben és helykülönbség mellett *fizetesképen* adatik és vétetik rendszerint azon feltétel mellett, hogy a hitelező annak alapján kielégítést nyer. S e célra nem csak két személy, hanem *foroghatóságánál* fogva — s ebben rejlik kiváló jelentősége — igen sok fél közt is felhasználható. De az idegen váltónak ezen kívül még más rendeltetése is van, *abstract kötelmi jogot* teremteni a hitelező számára az alapul fekvő köztörvényi viszony biztosítására vagy épen annak megszüntetésével elpalástolására.

A váltó mellett ma még egy hatalmas eszköz van a készpénzfizetés helyettesítésére: a *bankjegy*. Sőt ez e célra a legnagyobb mértékben alkalmas, a mennyiben nem feltételeesen, hanem *feltétlenül* adatik és vétetik fizetesképen. A bankjegy vételével a fizetés törlesztve van, tekintet nélkül arra, vajon az átvevő a megfelelő készpénz összeget megkapja-e vagy sem.

Ezek után méltán felmerül a kérdés, hogy mi szükség van még egy további készpénzfizetést helyettesítő eszközre? A válasz erre az, hogy a készpénzfizetést tökéletesen sem a váltó, sem a bankjegy nem helyettesíti. A forgalomnak a készpénz fizetés helyettesítésére egy kizárólag erre a célra szolgáló s igen egyszerű eszközre van szüksége. E tulajdonságokkal pedig sem a váltó, sem a bankjegy nem bírnak.

A váltó azért nem, mert lejáratata tetszés szerinti hosszú

időre állapítható meg; a készpénzfizetést pedig teljesen csak oly papír helyettesíti, melynek lejáratata igen rövid. Igaz, hogy jogilag nincs akadály a váltó lejáratát a legrövidebbre megállapítani. De a forgalom ezzel nem éri be; ez annak biztosítására, hogy a papír a készpénzfizetést teljesen helyettesítse, a felek akaratától *függetlenül* rövid lejáratú időt kíván. A bankjegy pedig azért nem tökéletes helyettesítője a készpénzfizetésnek, mert csak előre meghatározott kerek összegekről szól s mert kibocsátása rendkívül sok nehézséggel jár.

Ezen okokból teremtett magának a forgalom hosszú ingadozás után egy harmadik eszközt, a melynek kibocsátása csak oly egyszerű, mint az idegen váltóé, de a mely eltérőleg ettől kizárólag arra szolgál, hogy egy meghatározott készpénzfizetést helyettesítsen; tehát egyszerűen csak *készpénzfizetést helyettesítő* eszköz. Ezen eszköz a *cheque*. Ez a készpénzfizetést háromféle módon helyettesíti. Az egyik, hogy a cheque vevője a készpénzfizetést nem a fizetőtől, hanem az általa kiállított cheque alapján egy harmadiktól veszi fel: a másik, hogy a chequeben megjelölt személy nem is fizet készpénzben, hanem a fizetést az általa vezetett könyvben való átírás (giro) utján eszközli, olyképpen, hogy a chequen kitett összeget a fizető lapján mint tartozást, a chequebirtokos lapján mint követelést jegyzi fel. Erre a célra szolgál a cheque a scontratióval is. Ennél az együtt jelenlévő felek a beszámítást közvetlenül, illetve engedményezés és delegáció közvetítésével *személyesen* eszközlik. Ha valamelyik félnek ezen műveletek után még tartozása marad, azt olyképpen törleszti, hogy a hitelező javára nálunk az osztr. magy. bankra — Angolországban az angol bankra — chequeket intéz, felhíván ezt a chequen kitett összeget a chequebirtokos javára átírni s azzal az ő, t. i. a kiállító lapját megterhelni. Minden, a scontrakövetelékhez tartozó félnek ugyanis kötelessége a banknál giro-számlát tartani és beszámítás utján nem törleszthető tartozásokat átírás — giro — által törleszteni. Erre a félnek chequeket kell használnia; s innen annak kiváló jelentősége a scontratióval.

Végül a harmadik mód, mely szerint a cheque a készpénzfizetést helyettesíti, a *beszámitás*. A cheque intézvényezettje a chequebirtokosnak beszámítja azt az összeget, melyet az egy más cheque alapján az utóbbtól követelhet. A scontratióval a cheque egyéb értékpapírok mellett beszámításra csak a lebonyolítás első szakában használtatik, midőn a beszámítás a felek közt *közvetlenül* történik. A lebonyolítás második szakában a beszámítás *engedmény*, illetve *delegáció* közvetítésével más, az ügyrend által előírt feljegyzések segítségével megy végbe.¹

Sehol sem oly nagy a pénz gazdasági kihasználása, mint ott, hol a giro és a scontratio használata folytán a készpénzfizetések elmaradnak, a melyeknek ismét legmegfelelőbb eszköze a cheque. Ezen összefüggés fejti meg a cheque nagy közgazdasági jelentőségét. A legfényesebb példa erre Angolország, a hol a giroval és scontratióval kapcsolatban a cheque óriási elterjedésnek örvend s mindazok az államok, a melyek Angolország példáját követve, a cheque használatát lehetőleg előmozdítani törekednek, s a melyek közt számottevő helyet Magyarország is foglal el.

Alakját tekintve, a cheque egy nagyon rövid ratulejá írásbeli utalvány, melynek kiállítója egy harmadikat — az utalványozottat — arra hív fel, hogy a köztük fenálló szerződés folytán annak, a ki magát az írásbeli utalvány által igazolja, egy bizonyos összeget fizessen ki. Miután pedig a cheque kellekei az idegen váltó kellekeivel a lényegre nézve megegyeznek, azt lehet mondani, hogy a cheque egy oly idegen váltó, melynek törvényileg megállapított rövid lejáratú ideje van.

¹ A lebonyolítás harmadik szakában a beszámítás utján nem törleszthető tartozások kiegyenlítésére *átírás* (giro) utján, mint fenebb kifejtve lett, ismét a cheque használtatik.

¹ Alapszabályai és ügyrendje. Budapesten 1894.

Nem szenved kétséget, hogy a cheque célját, harmadik személyek közvetítésével készfizetéseket helyettesíteni, más eszközökkel is lehetne elérni.

Igy nevezetesen a határozottan telepített *saját váltó* jellegű elv bíró kötelezvényekkel. Ilyenek a múlt században Angliában szokásban voltak, de célszerűtlenségnek bizonyultak. A forgalom nem szereti az olyan papirokat, a melyekben valaki *saját tartozásának* fizetését igéri; mert saját tartozásunkért adósnak feltűnni, nem emeli hitelünket. Innen van, hogy a saját váltó sem kedvelt alak. A másik eszköz a *nyugta*. Ezt az egyik fél a másíknál levő fedezete alapján állítja ki s azt annak adja át, a ki által a fizetést felvétetni akarja. Régebben különösen Hollandiában, a fizetéseket ilyen nyugták (Kassiers-briefje) által közvetítették. A forgalomban ilyen nyugták — Quithingschek, receptisse — ma is előfordulnak, de csak gyéren, mert nem kedveltek, miután a cheque előnyeivel nem bírnak.

Legtöbb államban a cheque törvényileg van szabályozva. A külföldi irodalom pedig már régóta foglalkozik a cheque intézményével. Nálunk pedig a cheque forgalom a póstatakarék-pénztári üzletben nem remélt arányokban növekedik. Igazolják ezt a következő számadatok:

	A nyitott cheque-számlák száma	A betétek összege
1890-ben (az első év)	964	63.046,919 frt
1891-ben	1471	136.787,265 "
1892-ben	1997	195.309,710 "

Ezen összegek chequek útján legnagyobb részben ki lettek fizetve. Nevezetesen:

1890-ben	61.154,126 frt
1891-ben	135.357,903 "
1892-ben	195.726,444 ¹ "

Ezen öröndetes eredmény feljogosít arra a reményre, hogy a cheque használata a póstatakarék-pénztári üzleten kívül is mind szélesebb körökben fog elterjedni. Ennek dacára a kérdés sem a törvényhozás, sem az irodalom terén kellően előkészítve nincs.² Ez a körülmény képezi közvetlen indokát a jelen igénytelen fejtegetés közzétételének.

A hatásköri összeütközések bírósága.³

A külföld igen nagy tarkaságot mutat föl a hatásköri összeütközések bíróságának szervezeti módjaira nézve; de bátran mondható, hogy nem találunk azok között egyet sem, a mely az alkotmányosságot, a közjogi rend sérthetlenségét oly teljes mérvben alkalmas lenne megvédeni, mint a tervezetben kontemplált bíróság. Még a bajor hatásköri törvényszék is, mely a tervezetbelit megközelíti, hátrányban van azzal összemérve — véleményünk szerint — az által, hogy annak úgy elnökét mint tagjait a legfőbb törvényszék, vagy főtörvényszék, illetőleg a közigazgatási felső bíróság bíráiból, a *miniszterium előterjesztésére a király nevezi ki*. Előny illeti a tervezet szerint alkotandó bíróságot azon rendszer felett is, mely a legfőbb polgári (rendes) bíróságot teszi a hatásköri összeütközések bíróságává, s a mely az alkotmány VI. cikke szerint Belgiumban, az 1877. ápril 7. törvény szerint, Olaszországban van elfogadva és a melynek követése megvan engedve a német birodalmi tagállamoknak is, a birodalmi bírói szervezeti törvénynek végrehajtási törvénye által; mely utóbbinak 17. szakasza úgy rendelkezik, hogy minden államnak joga van a «Bundesrath» hozzájárulásával, hatásköri összeütközési ügyeit a «Reichsgericht» hatóságához utalni.

¹ Közgazdasági és statisztikai évkönyv 1894. 726. l.

² Nálunk eddig csak két dolgozat jelent meg *Halász Sándor*-tól, a melyek a cheque intézményével foglalkoznak s nem is jogi, hanem csak gazdasági szempontból. Az egyik: A póstatakarék-pénztár cheque-és clearingforgalmáról. Nemzetgazdasági Szemle 1889. évf.; a másik: Cheque és giro forgalmunkról. Közgazd. és Közigazgatási Szemle 1893. évf.

³ Az előbbi közl. l. a 4. és 5. számban.

Azon bíróság, melyet Wlassics tervezete céloz, egy jottányival sem kevésbé független, mint a *rendes* bírósági legfőbb törvényszékek, a szakképzettség minden oldalúsága által pedig felülmúlja azokat, alkalmasabbá teszi azoknál. Különben is, ha már nem akarnánk speciális és vegyes bírói elemű hatásköri bíróságot, akkor szakképzettsége szerint és elvi szempontnál fogva is, inkább a közigazgatási felső bíróság lenne alkalmasabb hatásköri törvényszékül, mert állása szerint ez a Curiával egyenlően magasrangú és tekintélyű areopag lesz és bíráskodása a *közjog körét* illeti, s a közjogi jellegű bíráskodás része a hatásköri összeütközések intézése is.

Nem volt szükséges a kodifikatornak megfontolás alá és számításba venni a szervezésnek ma már a külföldön is jó módon meghaladott azon módját, mely szerint az államfő személyes hatóságának részévé tétetik a «conflits d'attribution» elintézése. Monarchikus államokban ezt az államfő állásával nem is tarthatni összeférőnek, és más oldalról, ott, hol a korona intézkedése mint pl. nálunk, csak miniszteri javaslatra, előterjesztésre történhetnék, annak párturalmi, illetve kormányhatalmi egyoldalú szempontokból való mentessége ép úgy nem volna biztosítva, mint a mai állapot mellett, a minisztertanács bíráskodásánál. Ilyenféle szervezeti reformért tehát teljesen kárba vesztett volna a fáradság.

Mit szólhatnánk végül a *parlamentnek* biztosítandó részvételéről a hatásköri összeütközések eldöntésénél, avagy a hatásköri bíróság szervezetének megalkotásánál? Schweiznek két cantonjában Bernben és Neuchatelben, a cantonális törvényhozó testület — Grand-Conseil — ítélt ma is a bíróságok és közigazgatás hatásköri conflictusai felett; Franciaországban az 1790. évi október 7—14. törv. szerint, a minisztertanács javaslatára a király döntött, de a döntés törvényellenessége czimén a «conflit» a törvényhozó testület elé volt vihető. A «Convent»-nek vannak is ily alkalomból és uton hozott competentiális végzéseit (Lafferrier, Jurid. Admin. I. köt. 177. lap.). A forradalmi időszámítás szerinti III. év fructidorjának 21-én kelt törvény szerint, az igazságügyminiszter a directorium által megerősítendő határozattal intézkedett a hatásköri conflictusok iránt, de szükség esetén köteles volt a directorium a parlament elé terjeszteni az ügyet, a mi azonban a most idézett francia tudós szerint tényleg nem fordult elő.

Az osztrák competentiális bíróságnak a «Reichsgericht»-nek szervezésénél erősen érvényesül a parlamenti hatalom az által, hogy annak 12 tagját a parlament által ajánlott független férfiakból nevezi ki a császár.

Sem a *parlamentáris* hatásköri bíráskodásnak sem a törvényhozó testületek indirect — szervezési jog útján gyakorlott — befolyásainak nem lehet szószólója az, a ki a parlamentarismus természetét elfogulatlanul méltatja, és a hatásköri conflictusok felett «bírói» ítéletet tart szükségesnek. A bírói és administratio hatalmak törvényes egyensúlyát azok versengése esetén nemcsak nem biztosítaná a parlamenti befolyás, de kényelmesebben és biztosabban semminő államhatalmi szerv nem forgatná föl ezen hatalmi, ágak jogi rendjét, a mint a törvényhozó testek ilyennemű beavatkozása.

Röviden méltattuk az előzőekben dr. Wlassics Gyula törvénytervezetének azon rendelkezéseit, melyek a hatásköri összeütközések bíróságának feladatkörét és szervezetét határozzák meg. Lássuk most az eljárást illető elveket. Azt hisszük, hogy a «Conflit» ügyének szabályozásánál a kodifikátor feladatának súlypontja, munkájának legnehezebb s legtöbb körültekintést, legóvatosabb consideratiót igénylő része, az eljárási szabályok megállapítására jut. A külföldi törvényhozások eltérő megoldásai az itt felmerülő sarkalatos kérdések tekintetében, a tudományos irodalomban tapasztalható számos kontroversiák, sok választatot mutatnak a törvényszerkesztő

előtt, próbára tévén annak elméleti tudását, gyakorlati érzékét, tapintatát egyaránt.

Nálunk még növelte a nehézséget azon tény, hogy a szerzőt az eljárás jelenlegi jogállapotára való tekintet nem köthette, de nem is tájékozhatta: számba vehető utmutatással a mai viszonyok épséggel nem szolgálhattak neki.

Sem törvényi, sem rendeleti szabályozás a hatásköri összeütközések esetén követendő eljárásra nincs; ilyen számba nem mehet némely törvény (1877. évi XX. 1883. XLIII. tcz.) vagy rendelet az iránti utasítása, hogy az egyes hatóságok melyik miniszterhez kötelesek fölterjeszteni a körüket érintő, tudomásukra esett konfliktusokat. A miniszteriumnak vagy az egyes minisztereknek oly eljárási praxisa, mely a hatást köri bíróság előtt alkalmazható eljárási elveket fejleszthetné, nem volt.

A tervezet kiindulási pontja, vezérelve, melyet teljes következetességgel érvényesít az eljárás szabályozásánál, az, hogy miután a hatásköri konfliktus «jogeset», «jogsérelmi ügy» és annak elintézése «bírói» funktió, az eljárás is bírói, azaz formális peres eljárás legyen, minden, a modern tudomány és gyakorlat által elengedhetlenül szükségesnek bizonyított biztosítékai érvényre jussanak a jogi sérelem orvoslásának. A rendszerint nehéz, éles jogászai bonczoló elmét kívánó hatásköri vita beható és minden oldalú megvilágosítása, alapos eldöntése végett, szót, közreműködést biztosít minden tényezőnek, szóbeli nyilvános contradictorius tárgyalásban; az «alaposág» veszélyeztetésével nem mond le egyetlen garantiáról sem az itt szintén annyira fontos «gyorsaság» szempontjéért. Nem téveszti szem elől azon igazságot, hogy a hatásköri per *közjogi természetű*, a melyhez ennél fogva, nem nyújthatnak a részletekig menő példát a büntető vagy polgári perrendtartások, sőt a közigazgatási jogszolgáltatásnak eljárási szabványai sem. A hatásköri perben nem különböző jogigényű személyiségek állanak szemben; a konfliktusba jutott hatóságuk vagy mondjuk hatalmi ágak egy és ugyanazon személyiség jogát, az államnak közjogi rendjét kívánják érvényesíteni, mint annak «organumai». Ez lényegesen kihat a felek állásának, teendőinek, befolyásuknak meghatározására a per megindítását, folyamatát, megszüntetését illetőleg.

Ebből foly különösen az, hogy a magán feleknek közreműködése, kiknek ügye a hatásköri összeütközés keletkezésére alkalmat szolgáltatott, főleg a pozitív konfliktusok feletti perben, csak subsidiarius, mellékes, nem szükségképi, nem lényeges, annak daczára, hogy e felekre is közvetlen érdekű a hatásköri pernek kimenetele.

Dr. Kmety Károly
kir. jogtanár.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

A magyar büntetőjog kézikönyve. Irta dr. Fayer László.

Azt mondja Fayer László fenti czimű munkájában, hogy a mi irodalmi viszonyaink között szakbeli kérdést tárgyazó munkának alig akad vevője, s ez magyarázza meg, hogy leginkább kisebb dolgozatok jelennek meg. Ezen Fayer akkép vél segíthetni, hogy könyvkiadó vállalat alakuljon jogi munkák kiadására.

Részemről a bajt sokkal mélyebben gondolom gyökerezni, semhogy azon bármely vállalat segíthetne: abban, hogy kevesen vagyunk. Az alig néhány millió magyar közül mily csekély azoknak száma, kik egyáltalán jogtudományokkal foglalkoznak, s még csekélyebb azoké, kik rendszeres jogtudományi munkák megírására hivatást éreznek.

E tekintetben — jogi irodalmunk terjedelmét illetőleg — ne akarjunk versenyre kelni a német vagy a francia nemzettel, melyek mellett számra eltörpülünk. A belértékét a kritikának, hiszem, hogy bátran kitehetjük.

Minél kisebb tehát jogirodalmi produkciónk, annál szívesebben kell vennünk, ha egy rendszeres jogi munka jelenik meg, mint a minő Fayer László magyar büntetőjog kézikönyve.

E munkát igyekezem az alábbiakban röviden ismertetni.

Miután szerző az előszóban indokolta, hogy bárha munkája nem akar a büntetőtörvény kommentárja lenni, mégis miért tér el beosztásában a szokásos és különösen a német professorok meghonosította tankönyvszerű sorrendtől s követi e helyett a magyar büntetőtörvény sorrendjét: egy a büntetőjog minden fundamentalis kérdését felölelő bevezetésben megismerteti — nemcsak a tanulót, de a már tanult olvasót is a büntetőjog alapvető tanaival, új, a leghevesebb, viharos vitákat keltett irányjaival, s a büntetőjog történetével — röviden Francia, Olasz- és Németországban, részletesen pedig hazánkban. Legnagyobb súlyt helyezi szerző az 1843. évi büntetőtörvény-javaslatra, annak létrejöttét és sorsát minden részében közli, s e javaslat korszakát Deák-korszaknak s a magyar büntetőjog fénykorának nevezi.

Mai büntetőtörvényünk létrejöttén szerző is közreműködött, ő levén a miniszteri szaktanácskozmány jegyzőkönyvvezetője, alkalma volt tehát keletkezése minden phasisát közvetlen közelből figyelemmel kísérni s kísérté is nemcsak keletkezése, de törvénynyé válta óta is minden hatását a legéberebb figyelemmel; erről élénk tanúságot tesz könyvének ide vágó része, mely egyszersmind már kritikáját is nyújtja a büntetőtörvény hatásának a judikaturára. Az időszakot, mely eltelt a büntetőtörvény tervezete kidolgozásától — szerzőjének, Csemegi Károly curiai tanácselnöknek nyugalomba vonulásáig: ama hatalmas befolyásnál fogva, melyet büntető-igazságszolgáltatásunkra a Csemegi készítette törvény és a Csemegi vezette curiai II. büntető tanács judikaturája gyakorolt — szerző Csemegi-korszaknak nevezi.

E történeti részbe van még beleillesztve a büntetőtörvényhez készülő novella javaslata, s kiegészítő részét képezi a magyar büntetőjog legújabb irodalmának sommás áttekintése s végül rövid néhány sorban jelezve van, hogy a magyar büntetőtörvény mily fogadtatásban s méltatásban részesült a külföldön.

Mindjárt az I. fejezetben kijelenti szerző, hogy bár a törvényesen fenálló büntetőjogot tárgyalja könyvében, mégis kénytelen lesz kiterjeszkedni a kriminal-sociologiai és kriminal-politikai kérdésekre; s fejtegetései tárgyát képezendi nemcsak a repressio vagyis büntetés, de a praeventio, a megelőzés tana is. Ennek megfelelően a második részben beható ismertetés tárgyát képezik a praeventiónak szolgáló intézmények.

Mielőtt azonban a második részre, az általános tanokra, térnék, jelezniem kell, mivel szerző által elfoglalt elvi álláspont rásüti bélyegét az egész munkájára, hogy ő határozott kijelentése szerint az új irányok egyikének sem hive, hanem az akarat-elmélet s az individualistikus büntetőjog alapján áll; s lehetetlen szerzővel meg nem egyezni abban, hogy az új iskolák tanainak elfogadásával oda jutnánk, hogy a büntetőjog beolvadna a praeventio körébe, hogy a jogot elárasztaná az administratív önkény s a mai alkotmányos állam alapjai erősen megrendülének.

A büntetés alapját és célját tárgyazó elméletek közül szerző az absolut és relativ elméletek közt álló egyesítő elméletet fogadja el. Rövid fejezetet szentel a subjektivismus és objektivismus kérdésének, éles oldalpillantással a németországi viszonyokra. Szerző objektivista; ezt állítja a magyar bíraskodásról is, — ez utóbbi állítás azonban nézetem szerint csak megszorítással fogadható el.

Miután még a judikaturánkban oly annyira sűrűn szereplő önségély és önbíraskodásról, hogy szükségesnek mutatkozott a novellába e kérdést is felvenni — a büntetőtörvénykönyvek hármass felosztásáról, végre pedig a büntetési mini-

mumokról s a büntetés középértékéről értekezett, áttér a büntetőtörvény általános részére.

Ettől kezdve a könyv rendszere az, hogy a Btk. §-ainak fonalán halad, és pedig akként, hogy a törvény minden egyes szakaszában foglalt határozatot elméletileg kifejti s ezen kifejtés után a szakasz szövegét közli.

Mindjárt a II. fejezetről találóan mondja az elméleti fejtegetés végén szerző, hogy iparkodott a törvény 7—16. §§-aiban foglalt tételeket áttekinthetőbb alakban vázolni, mint a hogy a törvény teszi. A ki a büntetőtörvényt kénytelen kezelni, bizonyára nem ritkán elég fejtörésbe kerül, hogy konkrét esetben a 7—16. §§. zavaros halmazatában eligazodjék s helyesen határozzon. E zavarba, melyet különösen fokoz közjogi viszonyunk Horvátországhoz, lehető világot vet Fayer; de a törvény e fejezetét egészen tisztába tenni ő is elismeri, hogy teljesen nem sikerült.

Hosszabb fejezetet találunk szentelve a halálbüntetésnek, illetve eltörlésének, mert szerző abolitionista, valamint a szabadságvesztés-büntetéseknek.

A javító s közvetítő intézetek, a feltételes szabadságra bocsátás beható tárgyalást nyernek. Fayer ez intézményeknek minden legaprólékosabb részleteit és árnyoldalait jól ismeri és ezeket el sem hallgatja; egyszersmind kimutatja, mily igazságtalanságra vezet a törvény 48. §-ának rendelkezése a felől, hogy kik, mily büntetésre lett elítélés mellett, s mennyi büntetés elszüntetése után tarthatnak igényt a feltételes szabadon bocsátásra s kik egyáltalán nem. De nem elégszik meg a kritikával, a mi tulajdonkép egymagában meddő dolog, hanem rámutat a korrektívumra. Fejtegeti azon bizonyára nem ritkán aktualitással bíró kérdést, vajjon a feltételes szabadlábban levő teljesítheti-e védkötelezettségét, s felette élvezetes olvasmányt nyújtanak a szakembereknek egész terjedelemben közölt véleményei.

Míthogy a könyvben érintetlenül egyetlen kérdés sem marad, melyet a modern büntetőjog felszínre hozott, szerző a patronage különböző intézményeit ép úgy ismerteti, mint a feltételes elítélést. Ez utóbbinak szentelt fejezetben felette érdekes, hogy valósággal meghozott ítéletekkel mutatja ki szerző, hogy hazánkban a feltételes elítélést már a 16. században ismerték s ez intézmény folyton életben volt. Végül közli a novella-javaslatnak a feltételes elítélésre vonatkozó szövegét.

A legbehatóbb tárgyalásban részesül a kísérlet tana s míg a tanulót a kísérlet fogalmával megbarátkoztatja, addig a gyakorlat emberét a legérdekesebb komplikációkra figyelmezteti s eligazítja. Ismerteti a kísérlet fogalmát, annak megkülönböztetését az előkészületi cselekményektől, ez utóbbiak természetét, az u. n. Duchesne-paragrafusok mibenlétét s eredetét, a kir. Curiának ide vágó elvi jelentőségű határozatait, az alkalmatlan kísérlet minden árnyalatát, a kísérlet büntethetőségét, a visszalépést s az eredmény elhárítását, s az u. n. minősített kísérletet, vagyis a 68. §. azon esetét, ha a 67. §. értelmében nem büntetendő kísérleti cselekmény már magában véve valamely büntetendő kísérleti cselekmény tényálladékát alkotja meg és kimutatja a törvény hézagait s inconsequentiait, — fejtegetéseit, a hol csak lehet, példákkal illusztrálva. Szerző a különös részbe tartozó lopást és sikkasztást is anticipative érinti e helyütt s kell, hogy a gyakorlati jogász teljesen egyetértsen vele abban, hogy a lopásnál az apprehensio elmélete a lelketlenségig szigoríthatja, sőt szerző szerint szigorítja is az igazságszolgáltatást. Lehetetlen azonban erre azt meg nem jegyezni, hogy a bíró igyekezzék a birtokból elvétel fogalmát helyesen magyarázni, vizsgálja meg szigoruan, vajjon a sértett fél uralmát a dologra elvesztette-e már, s ha azt látja, hogy nem vesztette el, (a mint a közlött példában a kosár szénre nem is vesztette el,) akkor a birtokból-elvétel megtörténtét s a befejezett lopást nem, de kísérletet állapítand meg, s ekkor a minimumot nem fogja utjában találni.

Teljesen osztani kell szerzőnek ama tanácsát is, hogy elzalogosítás által elkövetett sikkasztás kérdésénél vizsgálja jól meg a bíró, járt-e a panaszolt elzalogosítás a tulajdonosra veszélylyel vagy sem, s ehhez képest, és nem mereven a 355. §. betüinek alapján hozza meg ítéletét.

Reméljük, hogy szerző mindezeket a különös rész ide vágó szakaszainál bővebben ki fogja fejteni s kifejtéseivel hozzá járuland, hogy a 333. és 355. §§-ok ne kezeltessenek oly szűk látkört eláruló módon, mint azt nem ritkán tapasztalhatni.

A ki a büntetőtörvényt gyakorlatilag kezeli, aligha fogja állíthatni, hogy annak bármely rendelkezései is esetleg nem fognak az alkalmazásban nehézségeket okozni, de ha vannak részei, melyek nehezebben járhatók, mint a többi s gyakrabban nyújtanak alkalmat a gyakorlatban a fejtörésre s minden fejtörés mellett az elhibázásra s ennél fogva a körültekintésre köteleznek: úgy e rész a kísérlet tanán kívül a részesség tana.

Ismerve s szemmel tartva e nehézségeket s a részesség tanában előfordulható komplikációkat, szerző a tárgynak fontosságához mérten a részesség tanának egy 30 lapra terjedő fejezetet szentel.

Elég legyen itt utalnom arra, hogy a Curia gyakorlatára való folytonos utalás, az 1843-iki javaslat vonatkozó részének közlése, a külföldi törvények s javaslatok intézkedéseinek ismertetése mellett a felbujtás, a segítség, a tettesség fogalmi, eme tevékenységeknek egymáshoz való viszonya, a kísérlettel való komplikációi, az eszközök, a sikertelenség, a visszalépés, az excessus mandati, a büntetések arányai, egyszóval mindama kérdések, melyek a részesség tanát mindenkor a büntetőjogi irodalom legjobban megtermékenyített terrenumává tették, de egyuttal a legeltérőbb s legellentétebb tanok produkálására nyújtottak alkalmat, tárgyalásban részesülnek.

Részletesen ki van dolgozva a szándék és gondatlanságról szóló VI. fejezet is.

A VII. fejezet a beszámítást kizáró és enyhítő okokat tárgyalja. E fejezetben szerző fejtegetéseit folytonos oldalpillantásokkal kíséri a külföldi törvényhozásokra, a Curiának állandó gyakorlatát számos konkrét határozatban ismerteti, elméleti fejtegetéseit példák segítségével is megvilágítja, a súlyosító s enyhítő körülmények tanát az osztrák 1870. büntetőtörvény-javaslat és az 1843. magyar javaslat rendelkezéseinek szó szerinti idézésével kiegészíti, utóbbinak a jogos önvédelemre vonatkozó §-ait is közli.

Nagyon megszívlelendők a gyakorlati jogász és különösen a bíró által azok, a miket szerző a vizsgálati fogság beszámításáról mond. Különösen azon sajnos következményre akarok itt röviden utalni, melyet a felebbezés — s jött legyen az egyedül a közvádltól — a fogva levő vádlottra hoz az által, hogy a jogorvoslati eljárás alatt vizsgálati fogságban eltöltött idejének a felső bíróságok mindenkor csak egy, sokszor elenyésző csekély részét számítják be a büntetésébe s nem egyszer megtörténik, hogy már az I. bírói ítéletben megnyugvó vádlottra a közvádltó kétszeri felebbezése 4—5 sőt 6 havi büntetési többletet is jelent. Ezt vádlott már csakugyan a szó legteltesebb értelmében saját hibáján kívül tölti.

Szerzővel együtt tehát csak helyeselni lehet a novella rendelkezését, mely az egész vizsgálati fogság beszámítását a büntetésbe kimondja, de helyeselni kell szerző azon nézetét is, hogy e tekintetben a rendőri letartóztatás és a vizsgálati fogság között különbség ne legyen; hiszen bármely czimen s bármely hatóság intézkedése által vonatik el a személyes szabadság, az ugyanazon malum, sőt a letartóztatottak mindig sokkal inkább panaszkodnak a rendőri letartóztatás, mint a vizsgálati fogság ellen, ez utóbbit még nehezebben viselik, mint akár a fegyházat is — a mi a szakember előtt magyarázatot nem is igényel.

Az utolsó előtti, a VIII. fejezet, a bünhalmazat kérdésének van szánva, s ama elméletileg mint gyakorlatilag sok nehézséget nyújtó kérdés szerző megvilágítása mellett félelmetességéből sokat veszít. Nem feledkezik meg szerző itt az életbeléptetési törvény 35., 36. s 37. §§-ban foglalt abbéli rendelkezéseiről sem, a midőn büntetését szenvedő vádlott büntetésének ideje alatt követ el újabb büncelekményt, s a mely esetekben ugyancsak összbüntetés alkalmazásának van helye s előáll a most idézett 36. §. esetében annak a lehetőség, hogy a büntetőtörvényben engedett 15 évi leghosszabb tartamu időleges szabadságbüntetés 20 évre emelkedjék. Szerző elmékedéseihöz itt még azon kérdést lehetne fűzni, vajon mi történik, ha az összbüntetéskép ekként már 20 évi fegyházra ítélt újabban még büncelekményt követ el? A felelet ugyan nem lehet kétséges, t. i. nem történhetik semmi, de az sem lehet kétséges, hogy az ily tettesnek nem lehetne panasza, ha a törvényhozó halmazatilag két vagy több 15 éves fegyházat életfogytiglan tartóvá engedne átváltoztatni. Szerencse különben az, hogy e kérdés csak akadémikus értékű, mivel konkrét eset alig fordul elő.

A végső fejezet az eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okokról szól.

Ezzel a munka rövid ismertetését befejeztem volna.

Talán mondani sem kell, hogy a jogászközönség a folytatás mielőbbi megjelenését szívesen várja.

Eördögh András.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy kis helyreigazítás.

A Jogt. Közlöny f. évi 5. számában *Huf József* ügyvéd ur kijelenti, hogy csatlakozik dr. *Schwarz Gusztáv* tanár urnak érveléseihöz, melyeket ez a mult évi 51. számban közzétett arra a kérdésre nézve, hogy van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogi keresete.

Csatlakozásának kijelentését azonban azzal a megjegyzéssel kíséri: hogy nem tartja helyesnek a tanár ur abbéli véleményét, hogy a jelzálogigény a jelzálogilag biztosított tőkén kívül a törvény erejénél fogva kiterjed a három évnél nem régiebb kamatra, még ha kamat nincs is bekeblezve.

Legyen szabad erre a megjegyzésre megjegyeznem, hogy azt meg én nem tartom helyesnek.

Huf ügyvéd ur így érvel:

Az 1881. évi LX. tcz. 192. §-a szerint, ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs, hat száztólinál magasabb kamat nem sorozható. A törvény feltételezi tehát, hogy legalább kamat (kamatozási jog) legyen a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve. Ha pedig a kamat (kamatozási jog) nyilvánkönyvi kitüntetése megkivántatik ahhoz, hogy hat száztóli kamat sorozható legyen, akkor a contrario következik, hogy abban az esetben, a mikor kamat (kamatozási jog) telekkönyvileg nincs kitüntetve, kamat nem is sorozható.

Hát ez az érvelés egészen téves. Téves pedig azért, mert nem áll az, mintha az 1881. évi LX. tcz. 192. §-a feltételezné, hogy kamat a telekkönyvi bejegyzésben feltüntetve legyen.

«Kamatozási jogot», jogot a kamatozásra (?) nem ismerék. Ez alatt H. ügyvéd ur valószínűleg a kamatkövetelési igényt érti.

Ezt előrebocsátva lássuk, mit is rendel az idézett törvénytörvényszakasz?

Azt rendeli, hogy «a jelzálogos hitelezők tőkekövetelésével egyenlő sorrendben elégitendők ki: a) a kamatok, a mennyiben az árverés napjától visszazámitott három évnél nem régiebb időből vannak hátra; b) az árverés napjától tovább folyó kamatok».

Ez apodiktikus, minden megszorítás nélküli, bármi felté-

telezéstől mentes szabály; a hitelező, kinek jelzálogos tőkekövetelése van, tehát a kinek javára a zálogjog tőkekövetelés erejéig telekkönyvileg be van jegyezve, igénynyel bir arra, hogy eme telekkönyvi bejegyzés erejénél fogva a vételárból a telekkönyvi rangsorozat szerint ne csak tőkekövetelése (190. §.), hanem a tőkének három évnél nem régiebb kamatja is, mint járulék kielégítettessék.

E szabály felállítása után korántsem a szabály megszorításául, vagy a végett, hogy annak segítségével a szabályba valami belemagyaráztassék, hanem csupán az annak alkalmazása közben felmerülhető bizonyos eset különleges szabályozásául: következik az a rendelkezés, hogy ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs, hat százalékosnál magasabb kamat nem sorozható.

Huf ügyvéd sarkalatos tévedése az, hogy ő az itt említett «telekkönyvi bejegyzés» alatt a kamat telekkönyvi bejegyzését vagy a bejegyzésben való feltüntetését érti, holott ez alatt a tőkekövetelés erejéig történt zálogjogi bejegyzést kell érteni.

Hogy ez így van, ez kétségtelen a telekk. rendelet 65. §. első bekezdésének a végrehajtási törvényvel való kombinációjából.

A telekk. rendelet eme szakasza szerint «a zálogjog oly követelésekre nézve, melyek csak pénzben igényeltethetnek, csupán számszerűleg meghatározott summára nézve jegyeztethetik be».

Tehát: zálogjog telekkönyvi bejegyzése vagy «a kamatnak a telekkönyvi bejegyzésben való feltüntetése» a számszerűleg meghatározott kamatláb feltüntetése nélkül, jogilag el sem képzelhető — a mint ezt többször volt már alkalmam bővebben kifejteni. Sőt a szerződési kamat jelzálogi biztosításának lényege épen a kamatláb telekkönyvi feltüntetésében áll és a biztosítás helyesen ez által történik.

Mindezeknél fogva az 1881. évi LX. tcz. 192. §. első négy bekezdésének ez az értelme:

A tőkekövetelés jelzálogi bejegyzésében a kamatláb vagy fel van tüntetve, vagy nincs feltüntetve. A három évnél nem régiebb kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben mind a két esetben kielégítendők. A mig azonban az első esetben a kamat a telekkönyvileg feltüntetett kamatláb szerint számítandó, addig a másik esetben legfeljebb hat százalékos kamatot lehet számítani és sorozni, még akkor is, ha a hitelezőnek a szerződés értelmében magasabb kamatra van igénye.

Dr. Imling Konrád.

A tényállás feljegyzése a szóbeli eljárásban.

Minden szóbeli perrendtartásban egyik legnehezebb s leglényegesebb kérdést képez az, hogy a tényállás megállapítása, illetve feljegyzése miképen eszközöltessék?

A szóbeliség alapján álló perjogok e tekintetben egymástól eltérő rendszert követnek s általában két kategóriába sorozhatók.

Az egyikbe tartoznak azok, a melyek szerint a tényállás megállapítása a jegyzőkönyvben, a másikba azok, melyek szerint a tényállás megállapítása, feljegyzése csupán az ítéletben történik; és talán lehetne még egy harmadik kategóriát is felállítanunk azon perjogokra nézve, melyek szerint a tényállás megállapítására a jegyzőkönyv és az ítélet együttvéve szolgálnak. Ezen háromféle rendszer egymástól természetesen különbözik az által, hogy vajjón a tényállás megállapítása tisztán a bíróság vagy a felek közreműködésével is történik.

Azt lehetne talán gondolni, hogy a modern szóbeli perrendek a tényállás megállapítását illetve feljegyzését egyoldalul a bíró kötelességévé teszik. Ez azonban nem így van, mert vannak olyan külföldi perrendek is, melyek daczára annak, hogy a tényállás megállapítása tekintetében a suly-

pontot az ítéletbe helyezik, mégis megosztják a tényállás megállapításának munkáját a bíró és a felek között.

A mi sommás eljárásunk a tényállás megállapítását, illetve feljegyzését kizárólag a bíró kötelességévé teszi s a feleknek adott közreműködés csak látszólagosan teszi azt közös feladattá a bíró s a felek között. Mert ott is, a hol például a törvény 160. §-a szerint «bármelyik félnek jogában áll oly tényállásokat és ténybeli nyilatkozatokat, melyek a felebbezésben és az előkészítő iratban nincsenek meg, vagy ezeknek tartalmától eltérnek, a jegyzőkönyvhöz melléklendő irattal megállapítani», csak látszólagosan oszlik meg a tényállás megállapítása a bíró s a felek között, miután a hivatkozott §. első bek. 2) pontja szerint: «a bíróság az irat helyességét ellenőrzi és a meg nem felelő irat csatolását megtagadja». Kitűnik ezen rendelkezésből is, hogy a tényállás megállapítása a bíró egyoldalú munkája, a fél csak eszköz, ki csak írásbeli munkát végez és pedig olyan írásbeli munkát, melynek helyességét s a szóbeli tárgyaláson előadottakkal való meg vagy meg nem egyező voltát a bíró ellenőrzi s esetleg az irat csatolását megtagadja.

Lássuk most már, vajon a tényállás feljegyzése sommás eljárásunk szerint a jegyzőkönyvben vagy pedig az ítéletben történik-e s a mennyiben mindkettőben, melyikre helyezendő a főszó?

A törvénynek idevonatkozó §§-ai kivonatosan a következők:

48. §. A jegyzőkönyvbe a tárgyalás menetének általános kitüntetésén felül felveendők:

1. a kereseti kérelem és ellenkérelem.

3. a feleknek az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére nézve lényeges tényállításai és az ellenfélnek azok valószínűsége vagy valótlansága nézve tett nyilatkozatai.

5. a per bírósága előtt felvett bizonyítás eredménye.»

Ugyancsak a tényállás megörökítésére vonatkozik a törvény 121. §-ának következő része:

«A teljesen írásba foglalt ítéletnek tartalmazni kell . . . 6. az indokolást, melyben a tényállás is röviden előadandó . . . A bíróság ítéletében a felek szóbeli előadásából és a bizonyítás felvételéből kiderült oly tényköörülményekre is hivatkozhatik, melyek a tárgyalási jegyzőkönyvbe nincsenek felvéve.»

A törvénynek ezen két intézkedése kétséget hagy az iránt, hogy vajon a szóval előadott tényállás feljegyzésének voltaképpen a jegyzőkönyvben, vagy pedig az ítéletnek indokolást tartalmazó részében kell-e hát történnie.

A törvény álláspontja e tekintetben nem egészen világos és hiába vesszük segítségül a törvény indokolását, mert az még csak zavartabbá, homályosabbá teszi a prospektust azon oknál fogva, mert a miniszteri javaslat s az igazságügyi bizottság egymással homlokegyenest ellenkező álláspontot akart a törvényben megtestesíteni.

Hogy pedig eltérő véleményre ad okot a törvénynek ezen fentebb jelzett határozatlan álláspontja, mutatja azon körülmény, hogy kiváló jogászaink között pld. Puky Gyula és dr. Ragályi Lajos egymással teljesen ellenkező nézetet vallanak a felvetett kérdés megoldása tekintetében.

Azt állítja ugyanis Puky, hogy tekintettel azon körülményre, mikép a tiszta szóbeliségen alapuló perrendek a tényállás súlypontját nem a jegyzőkönyvbe, hanem az ítéletbe helyezik, a mi szóbeli perrendünk értelmében is, a tényállás megállapítása illetve feljegyzése tekintetében a súlypont az ítéletbe helyezendő, dacára annak, hogy az 1893: XVIII. tcz. az ítélet alakja és tartalma tekintetében nem foglalja magában azon 3-as (t. i. rendelkező rész, tényállás és indokolás) felosztást, melyet azon külföldi szóbeli perrendek tartalmaznak, a hol a tényállás megállapítása egyedül az ítéletben történik.

Ellenkező álláspontot foglal el dr. Ragályi Lajos, a ki

szerint az ítélet indokolásában a jegyzőkönyvben meg nem levő tényállításokra hivatkozni nem lehet, következképpen a tényállás megállapításának súlypontja a jegyzőkönyvbe helyezendő.

Ismétlem, hogy ezen eltérő véleményre egyfelől a törvény szövegének határozatlan volta, másfelől az indokolásban kifejezésre jutó ellentétes álláspont adnak okot. Ezen szembező ellentéti illusztrálására ide iktatok a miniszteri indokolásból és az igazságügyi bizottság jelentéséből néhány mondatot: M. J. «A javaslat tehát nem kívánja a tényállásnak minden irányban kimerítő jegyzőkönyvezését és nem a jegyzőkönyvet, hanem a szóbeli tárgyalást teszi az ítélet alapjává. . . .»

Ezzel szemben az igazságügyi bizottság a többek között ezeket mondja: «A bizottság szem előtt tartotta továbbá, hogy a jegyzőkönyv tartalma, illetve az abban foglalt tényállás az ítélet alapját kell, hogy képezze. A jogkereső közönségre nézve nagy biztosíték rejlik abban, hogy ha a tényállás megállapításának súlypontja ezen eljárásban a jegyzőkönyvbe s nem az ítélet indokolásába helyeztetik át. . . .»

Összevetve azonban az 1893: XVIII. tcz. 48. és 121. §-ait, konstatálnunk kell, hogy a tényállás megállapítása az új sommás eljárás szerint nemcsak a jegyzőkönyvben, de az ítélet indokolásában is történhet. Hiába tiltakozott ez ellen az igazságügyi bizottság, mert a törvény 121. §-ában ki van mondva, hogy a bíró az ítélet indokolásában olyan tényköörülményekre is hivatkozhat, melyek a tárgyalási jegyzőkönyvben nincsenek felvéve. E részben mitsem változtat az indokolás, mert egyedül a törvény szövege az irányadó. Az igazságügyi bizottság a törvénybe átment ezen módosításával, melyhez a fentebb idézett érvelést fűzi: «a jegyzőkönyv a feleknek esetleges megjegyzései alapján kiegészíthető és kiigazítható», midőn törli a javaslatnak ezen szövegét: «a jegyzőkönyvben . . . az érdekelteknek megjegyzései, a mennyiben a bíróság ezeket fontosaknak találja, felveendők», nem vitte át álláspontját a törvény szövegébe s így a jelentésében foglalt helyes szempont esetleg nem érvényesülhet.

Ha gyakorlati szempontból akarjuk ezen kérdést eldönteni, akkor a tényállás megállapításának súlypontját a jegyzőkönyvbe s nem az ítélet indokaiába leszünk hajlandók helyezni. És ezt nem zárja ki a törvény szövege sem. Ezen megoldásra készlet különösen azon gyakorlati szempont, hogy a tényállás megállapítása helyesen csak a felek közreműködésével, illetve segítségével történhet, már pedig törvényünk szerint a feleknek ingerentiája annyi, a mennyi csakis a Jegyzőkönyvezés s nem az ítélethozatal körül van biztosítva; továbbá azon gyakorlati szempont is, hogy a felek csak azon esetben lesznek hajlandók a költségesebb szóbeli tárgyalás melletti felebbezésről lemondani, ha és a mennyiben a tényállás a jegyzőkönyvben az ő közreműködésük mellett kimerítően tisztázva van. És ezen álláspont megdöntésére nem elégséges a törvény 121. §-ának 6. pontja, mert az, hogy — ezen pont szerint — az ítéletben elő kell adni röviden a tényállást stb. . . . gyakorlati szempontból ugy is magyarázható, hogy az nem szolgál másra, mint hogy a felek az ítélet rendelkezését s indokait megértsék; — az pedig, hogy a hivatkozott törvény §. szerint — a bíró ítéletében a jegyzőkönyvben nem említett tényekre is hivatkozhat, csak lehetőség, s legfeljebb annyit jelent, hogy a tényállás megállapítása, illetve kiegészítése az ítéletben is helyt foghat, a mely intézkedés még gyakorlati szempontból sem kifogásolható, a mennyiben az, az anyagi igazság érvényre juttatására használtatik.

De másként áll a dolog, ha ezen kérdést elvileg a szóbeliség elvével összhangban akarjuk megoldani. A szóbeliség ugyanis a tárgyalás egy részéből mint alapfelfogásból indul ki, s feltételezi, hogy egy ügy lehetőleg egy tárgyaláson befejeztetvén, a bíró azonnal ítéletet mond. Ily körülmények

között igen természetes, hogy a tényállás megállapításának súlypontja az ítéletbe helyeztessék, a mit bővebben fejtegetni szükségtelen. A mennyiben azonban az ügyek legnagyobb része egy tárgyaláson be nem fejezhető, a szóbeliség megengedi a tényállás jegyzőkönyvezését is, a nélkül azonban, hogy ezzel a súlypontot a jegyzőkönyvbe helyezné át.

Kívánatos lett volna tehát a törvénynek e részbeni világosabb rendelkezése, hogy minden kétségnek eleje vétessék.

Dr. Fráter Béla.

Különlélek.

— **A budapesti kir. ítélő tábla elnöke** Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszternek arra az iratára, melyben az igazságügyi tárcaztól való megváltásáról értesítette, a kir. tábla nevében is huclu-iratot intézett, melyben a többek között ez foglaltatik:

Közölvén a kir. táblával Nagyméltóságodnak e nagybecsű iratát, mai napon hozott teljes ülési határozattal felhiva lettem, hogy egyrészt a királyi tábla hálás köszönetének adjak kifejezést azon kitüntető figyelemért, melylyel Nagyméltóságod az igazságügyi kormányzat vezetésétől való visszalépésekor megemlékezni szives volt, másrészt pedig, hogy sajnálatának fájó érzetét hozzam Nagyméltóságodnak tudomására, a mely nyomasztólag hat reánk azért is, mert nélkülünk kellend Nagyméltóságodat azon magas állásban, melyben ugyanis mint széles látkörű és fényes szellemi tehetséggel tündöklő államférfiu szeretett hazánk boldogítására irányozta fáradságtalan hazafias működését, és ugyanis, mint az igazságügyi kormányzat vezetője a magyar igazságszolgáltatás helyes rendezése és a lehető legmagasabb színvonalra emelése érdekében nemcsak oly alkotásokat létesített, a melyeknek üdvös eredménye már jelenleg is szembeötlőleg nyilatkozik, hanem oly gazdag szellemi hagyatékot halmozott fel, a mely a magyar igazságszolgáltatás fejlődését a jövőre is biztosítja és a melynek sikeres érvényesítése az utódoknak leendő kötelességszerű feladata.

Nemes büszkeséggel és buzdító öntudattal megörökíteni fogjuk emlékünkből hazánk jogszolgáltatása történetének azon időszakát, a melyben mi is, habár csak a legszerényebb keretben Nagyméltóságod segédkező közmunkásainak sorában állottunk.

— **A budapesti kir. ítélő tábla elnöke** az igazságügyminiszternek arra az intézvényére, melyben az, igazságügyminiszterre történt kinevezését tudatja, üdvözlő feliratot intézett a kir. tábla nevében is, melyben a többek között ez foglaltatik:

A legőszintébb öröm meleg érzetével üdvözlöm Nagyméltóságodat a magyar igazságügy kormányzatának élén; üdvözlöm ugyanis mint hazánk igazságszolgáltatásának rendezésénél korszakot alkotó nagy nevű elődének méltó örökösét, üdvözlöm úgy is mint az egyesülten fenállott budapesti kir. táblának volt előadó biráját majd tanácselnökét, a kinek fényes birói működése emlékei irattárunkban vannak megörökítve.

A királyi tábla, valamint a magam részéről méltóztassék meggyőződve lenni Nagyméltóságod, hogy magas hivatásában és terhes feladatának megoldásában szerény körünkben és tőlünk telhetőleg nem csak kötelességszerű, hanem rokonszenves benső ragaszkodásunkból kifolyó legkészségesebb és legodaadóbb támogatásunkra számíthat.

— **A magyar örökösödési eljárás.** Irta dr. *Herczegh Mihály*. Nagyon időszerű dolog az örökösödési eljárást rendszeresen tárgyalni, mivel az 1894: XVI. tcz. még ez év folyamán életbe fog lépni. Herczegh Mihály könyve, melyet a Franklin-társulat adott ki, egy hosszabb általános bevezetés után a törvény rendszerében halad és a törvény intézkedéseinek tárgyalásán kívül foglalkozik a családi hitbizományal, az egyházi személyek vagyonaiban való örökösödés és öröklési eljárással és a főpapok hagyatékára vonatkozó eljárással. Szerző művében gondos figyelmére méltatja a törvény előmunkálatait, az indokolást, a képviselőház igazságügyi bizottságának, valamint plenumának tárgyalásait. A mű ára 1 frt 80 kr.

— **Barbarczí Schwartzér Otto dr.** «Psychiatriai Jegyzeteinek» II. kötete, melynek czime «Az elmebetegék jogvédelme», már sajtó alatt van és április közepe táján jelenik meg a könyvpiaczon. A munka, mely körülbelül negyven nyomtatott ivre terjed, négy részre oszlik. Az I. rész tár-

gyalja az elmebetegség birói megállapítását; a II. rész az elmebeteg magánjogi védelmét és ebben a keretben a gondnoksági ügyet, az elmebeteg jogi cselekvési képességét, főleg a kötelmi, házassági és öröklési jogra való tekintettel és kiterjeszkedik egyuttal az elmebeteg jogvédelmére az alkotandó magyar polgári törvénykönyv szempontjából. A III. részben az elmebeteg büntetőjogi védelmét tárgyalja a szerző és pedig úgy az anyagi büntetőjog szempontjából, valamint a büntetés folyamán és a büntetés végrehajtása alatt. Végül a IV. rész az igazságügyi orvosi közigazgatásról szól. A törvényes intézkedések úgy orvosi, valamint jogi szempontból is a kellő magyarázó jegyzetekkel, valamint a szükséges orvosi kórtörténetekkel és orvosi véleményekkel, nemkülönben a joggyakorlatból vett esetekkel vannak illusztrálva, miért is nemcsak az orvos, hanem egyuttal a bíró, ügyész és ügyvéd kezében is nélkülözhetlen kézikönyvvé válik.

— **Helytelen idézés.** *A budapesti kir. keresk. és váltó-törvénytörvényesség:* A felülvizsgálati kérelemnek azért kellett helyt adni, mert az elsőbiróságnak alperest marasztaló határozata azon alapszik, hogy szabályszerűen idézett alperes a tárgyalásra való megjelenést elmulasztotta, holott alperes szabályszerűen meg nem idéztetett. Ugyanis alperes a kezéhez jutott s a felülvizsgálati kérelemhez C. alatt csatolt idéző végzés szerint az első biróságnak Budapest, papnövelde-utca 8. sz. I. emelet 7. ajtószám alatt levő hivatalos helyiségébe idéztetett, tehát nem arra a helyre, vagyis az említett háznak I. emelet 2. ajtószám alatti helyiségébe, a hol az ügy felhívása tényleg megtörtént, a tárgyalás megtartatott s a határozat is meghozatott. Habár tehát az idéző fogalmazványa az idézett tcz. 18. §-a értelmében szabatosan van kiállítva, s bár a szabályszerű idézést csak a bíró hiusította meg, a mennyiben az alperesnek szóló idéző végzés kiadmányában azt a helyet, hol alperes megjelenni tartozott: tévesen jelölte meg, mindazonáltal, minthogy alperes a kifejtettek szerint szabályszerűen meg nem idéztetett, az elsőbiróság lényeges eljárási szabályt sértett meg akkor, a mikor alperes ellen az idézett tcz. 50. §-ának alkalmazásával meg nem jelenés alapján hozott ítéletet. (E. 13. 1895. jan. 12.)

— **Illetékesség kikötésének alaki kellékei.** *A budapesti királyi kereskedelmi és váltó-törvénytörvényesség:* az elsőbiróságnak végzését az abban foglalt indokokból és még azért is helybenhagyja, mert az 1893. évi XVIII. törvényzcikk 222. §-ának rendelkezése szerint az idézett törvény szabályai alkalmazandók azokban a sommás perekben is, a melyek a törvény életbelépte előtt már folyamatba tétettek, de elsőbirósági ítélettel még ellátva nincsenek és így nem bir alappal felperesnek az az érvelése, hogy a jelen ügyben az 1893. évi XVIII. tcz., illetve annak 1. §-a 5. pont a) bekezdése alkalmazást nem nyerhet, mely törvénytörvényességnek itt alkalmazandó része az 1881: LIX. tcz. 13. §. 2. pontjának a) bekezdésével különben is azonos; mert a C. alatti magánokirat nem lévén az 1868. évi LIV. tcz. 167. és 168. §§. szabályainak megfelelőleg kiállítva, a sommás bíróság illetékességének megállapítására (1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. pont a) bekezdés) alapul nem szolgálhat; végre mert az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. pont a) bekezdése szerint az okiratok külkellékeit illetőleg a birói illetékesség megállapításánál nem a KT. 313. §-a, hanem kizárólag az 1868. LIV. tcz. 167. és 168. §-ai irányadók. (1895. január 12-én. E. 2. sz. a.)

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** legközelebb két füzet fog tagjutalékként megküldetni: *Magyar Géza* nagyváradi jogtanár dolgozata a cheque-ről, és *Salgó Jakab* egyetemi magántanár dolgozata az anthropologikus vizsgálatok értékéről.

— **A Binding-féle nagy gyűjteményben** legközelebb megjelent *Gierke* magánjogi kézikönyvéből egy vaskos kötet, mely az általános részt és a személyekről szóló jogot foglalja magában.

A Magyar Jogászegylet büntetőjogi Értekezlete f. h. 16-án (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8.) ülést tart. Napirend: A meghatalmazási viszonyban elkövetett család kérdésének folytatolagos tárgyalása.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. táblák 1894. évben. Sz. — A tőzsdebiróság. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől. — A bűnvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak, illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez. Dr. BALOGH JENŐ igazságügyminiszteri titkártól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Meghatalmazás nélküli képviselő. Dr. FRANK SALA budapesti ügyvédől. — Bíróságaink judikaturájából. Dr. KRAUSZ ADOLF budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A Magyar Jogászegylet büntetőjogi értekezletének második üléséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. táblák 1894. évben.

Felsőbb bíróságaink működése s ügyforgalma a lefolyt évben még a régi jogintézményeink zsidbasztó befolyása alatt állottak.

Igy van ez nemcsak a kir. Curiával, hanem az új kir. táblákkal is, azon adatok szerint, a melyeket az előttünk fekvő 1894. évi ügykimutatásokból meritünk.

Oly munkásságot s buzgalmat fejtettek ki felsőbb bíróságaink bírái, a melynél többet kívánni, oda juttatná felelőviteli jogszolgáltatásunkat, a hol az ügyek kimerítő tanulmányozása és ezzel az ítélkezés alapossága már majdnem kizártnak lenne tekinthető.

És ezen munkásság az új tábláknál évről-évre nagyobb számbeli eredményeket mutat fel; úgy hogy az ügyek bejövételével, a mi szintén fokozatosan nagyobbodik, az, a mit ezen bírák az év végeig végeznek, kellő arányban áll.

Ennek kitüntetésére elégséges már azon adat is, miszerint, míg az évi munka, az elintézendők összege, mely a régi két táblára nehezedett, a decentralisatio után is növekedett; addig az elintézetlenül maradt hátralék nagy mérvben csökkent. A régi tábláknál az utolsó évben elintézendő volt 160 ezer ügyszám s ez mult évben felszaporodott 169½ ezerre; a hátralék pedig ugyanazoknál 28 ezerről leszállt 17 ezerre.

Ezen eredmény jelentőségének emeléséhez járul az is, hogy az új tábláknál is az ügybejövétel folytonosan emelkedik.

1892-ben az *ügybejövétel* volt 147,287, 1893-ban 148,010, 148,010 és 1894-ben felszaporodott 150,016-ra.

Az *elintézendők* 1892-ben 175,872 számot képviseltek. Ez az utóbbi években az elintézésnek nagy száma folytán kissé csökkent, a mi t. i. az elintézendők közé sorolandó s az előző évről fenmaradó hátralékokat kevesbitette; 1893-ban leszállván 170,739-re, 1894-ben pedig 169,500-ra.

Az *elintézési* munka ugyanis nagy mérvben emelkedett. A régi táblák utolsó évi elintézéseinek összege már is felette nagy számot képviselt, levén 135 ezer; és ez a rákövetkező években még tovább fejlődött ki. 1892-ben volt 153,143, 1893-ban 151,255 és 1894-ben 152,166.

Ennek tulajdonítandó az, hogy a jogszolgáltatást annyira sujtó *hátralékok* mennyisége újabb években, a decentralisatio éveiben tetemesen kevesbült. Az egységes táblák hátraléka utóbb megközelítette már a 30 ezret és ez 1892-ben leszállt 22,729-re, 1893-ban 19,484-re és 1894-ben 17,334-re.

Míg tehát a decentralisatio időszakában a bejövétel 16 ezerrel szaporodott s az elintézendők közel 10 ezerrel; mindezek dacára a hátralék 10 ezerrel kevesbedett.

Az elintézesek fontosságára nézve felemlítjük, hogy 1894-ben azok közül 100,867 ülésben és 51,300 ülésen kívül történt.

A bírák száma az 1891—1894. időszakban az új tábláknál 201-ről 210-re lett szaporitva.

Az ügybejövétel alakulására nézve megjegyzendő, hogy hogy a márczius—juniusi hónapokban legnagyobb volt az ügybejövétel.

Legkevesebb jött be augusztus, szeptember és október hónapokban. Legtöbb ügy intéztetett el május és október hóban.

Az ügyforgalom s tevékenység minden ágában legnagyobb része volt hatáskörénél fogva a budapesti kir. táblának.

Elintézendő összege 1894-ben 40,800 volt és ez az összes táblák elintézésre várt összegének negyedrészt képezte; bejövetele pedig 32,495 volt, a mi az összes táblák 150 ezernyi bejövételének jóval több mint ötödét állította elő.

Ilyen arányban áll az e tábla által elintézetek összege is: 32,378, az összes táblák által elintézetek 152 ezer összegéhez.

A hátralék azonban sokkal kedvezőtlenebb arányt tüntet fel, az oly magas fokon áll, hogy az összes táblái hátraléknak felét képviseli; levén az 8422, az összes tábláké pedig 17 ezer. Megjegyzendő, hogy a budapesti tábla hátraléka mult évben valamivel ismét növekedett.

Sz.

A tőzsdebiróság.¹

Eddigi fejtegetéseim megadják a szükséges reform körvonalait. Fen kell tartani a tőzsdebiróságot, a hol a kereskedelem intern természetének szolgálat, de vissza kell adni az állam souverainitásának mindazt, a mi más körök érdekhátárait is érinti. Az *új osztrák perrendtartás végrehajtására vonatkozó törvény* most nyilvánosságra került azon intézkedését, mely a tőzsdebiróság hatáskörét csak a tőzsdén, vagy tőzsdei tagok között kötött ügyletekre szorítja, helyeselni nem lehet; itt nem belső motívumok, hanem külső véletlenségek volnának mérvadók. A tőzsdei tagság megszerzése még nem jelent foglalkozást és a kriterium elvágja a választott bíróságok tevékenységének fonalát már oly ponton, melyen túl a hasznos működés még nagy terrenumot talál, a nélkül, hogy állami postulatumokat sértene. E kísérlet nekünk utmutatást nem adhat, a mint a *német tőzsdei enquête* kijelentéseiből sem nyerhetünk anyagot; különösen nem helyeselhetjük a német bir. törvényszék nagyhirű tanácselnökének *Wienernek* a bizottság által elfogadott azon indítványát, hogy minden compromissum érvénytelennek mondassék ki s hogy a választott bíróság csak ugyanazon tőzsde tagjai közti ügyekben és ezenkívül még csak akkor birjon illetékességgel, ha a felek az igény érvényesítésekor a bíróság illetékességének magukat alávetik. A német tőzsdei enquête alkalmával érvényesített szétágazó véleményeknél (l. dr. Weber közléseit a Zeitschrift 43. kötetében) jóval többet érnek a közel 30 éves hazai gyakorlatból meritett tapasztalatok. Ezek nyomán abban a meg-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 6. számban.

győződésben vagyunk, hogy a *tőzsdebiróság hatásköre az 1881: LIX. tcz. 94. §-ának a) és b) pontjaira szorítandó.*

A hatáskör e megszorítása regeneráló befolyással bírna magára a tőzsdebiróságra is; módjában állana visszatérni az intenzívebb munka elvéhez és felszabadítva sok idegenszerű feladat alól, a tőzsdetanácsosok számának apasztásával a bíróság szellemi niveauját emelhetné. E bíróság magas színvonalának fentartása az általános jogfejlődés szempontjából is kívánatos, mert nem lehet közömbös reánk nézve, mily retortán mennek át a kereskedelem törekvései.

E szempontból célirányosnak mutatkoznék e bíróság basisának exclusivitasát is megszüntetni, a mi olyképen történhetnék meg, hogy nemcsak a tőzsdetanácsosok köréből, hanem a keresk. és iparkamara választottjaiból is alakíttatnék a választható bírák testülete. A gyakorlat ugyanis megmutatta, hogy számtalan kérdésre nem találkozik szakértő bíró, a mi a választott foglalkozásának egyenes következménye. Az ajánlott összeállítás a sokszor tapasztalt egyoldalú felfogások és irányok leküzdésére is közreműködhetnék.

Nagy jelentőséggel bír azon kérdés is, vajon a jogászi elemnek nem kellene-e tért szorítani a bíróság kebelében? A német tőzsde-enquête itt is a legdivergálóbb véleményekkel ismertet meg; az egyik az eljárás gyorsasága érdekében, a másik azért nyilatkozott ellene, mivel a kereskedők praktikus felfogása «a jogászok törvényszakaszával» szemben a rövidebbet huzná. Nézetem szerint a jogász törekvése, mindent már meglevő formákba szorítani, lehetetlenné teszi az együttműködést mindenkivel, a ki e formák értékét el nem ismeri, sőt ellenkezőleg maga akarja utját egyengetni kitüzött célja felé. Ily különböző elemek összeszorítása csak a felelősség érzetét csökkentené, sőt végelemzésében a bizodalom teljes lerombolásával végződne, a mennyiben a pervesztes félnek mindig alkalma nyílnék kudarczát az «elemek» egyikére háritani.

E nézetre feljogosít már az eddigi tapasztalat is. Ugyanis a jogügyi titkárok közreműködése a bizalmatlanságok bő forrásává nőtte ki magát, a panaszokkal sűrűn találkoztam, hár a jogügyi titkárok *többnyire* discret magaviselete inkább dicséretet érdemelne. A panasz főleg oda irányul, hogy a jogügyi titkár a választott bíróságot informálhatja a nélkül, hogy a felek ellenőrzésének volna alávetve és a nélkül, hogy bármely felelősség is terhelné votumáért és egész ténykedéseért. Különösen előtérbe lép ez inconvenientia, ha a tárgyalások elhalasztása folytán a jogügyi titkárok, mint előadók működnek és így a felek védekezése csak reprodukálva kerül elbírálás alá. A választott bíróság jellegének megóvása és különösen a félreértések elkerülése szükségessé tenné, hogy tanácskozás előtt a felekkel a jogügyi titkárok is visszavonuljanak. Ha a bíróság positiv törvények tekintetében felvilágosításra szorulna, úgy ez iránt a felek jelenlétében is intézhet kérdést.

Az 1881: LIX. tcz. 97. §-a szerint a 94. §-ban említett bíróságok előtt «perujításnak helye nincs». Ez intézkedést oly forumnál, melynek határozatai ellen jogorvoslatoknak nincsen helyük, feltétlenül hibásnak tartjuk. Sok esetben evidens tévedéseken alapult már az ítélet, számadási hibák vagy lényeges körülmények elnézése szembeszökően felismerhetővé tették, hogy a bíróság tévedett és remedium nem létezik. Fokozott kalamitas ez oly eljárásnál, mely a per kellő előkészítését kizárja és a hol a felek képviselői sokszor hézagossal információval ellátva, meglepetésszerű védekezéssel találkoznak. Hozzájárul ehhez, hogy a bíróság a bizonyítási eljárást lehetőleg kerüli és nem ritkán a felek által meg sem vitatott körülményekre fektet súlyt. Ha valahol, úgy itt szükséges, hogy az általános perrendszerű feltételek fenforgása esetén a per rövidre szabott határidőn belül újból tárgyalható legyen. Visszaélésektől nem félünk, a tőzsdeper oly költséges, hogy könnyelmű kísérletezések nem képzelhetők.

A perujítás megengedett voltát különben 500 frtos értékhatárhoz is lehetne kötni, a mi elég garanciát képez arra nézve, hogy e bíróság ujított perekkel nem fog tulterhelteni. De azt az ijesztő bizonytalanságot, mely különösen nagy substratumu pereknél válik érezhetővé, ellensúlyozni kell oly irányban, hogy a felek érdekei legalább tévedések és hibák által nem fognak sérelmet szenvedni. Ily intézkedés nem utolsó sorban a lelkiismeretes bíró helyzetén is fog könnyíteni.

Azon álláspontunknál fogva, hogy a tőzsdebiróság a kereskedelem intern organuma legyen, felesleges korlátnak tekintjük, hogy az alávetésnek az ügylet kötése alkalmával vagy később kelljen megtörténnie. Fentartás nélkül megengedhető volna a kikötésnek azon módja is, hogy kereskedők az üzleti összeköttetés egész tartamára egyszersmindenkorra alávetnének magukat ezen kivételes bíróságnak. A kereskedők közti összeköttetések különben sem bonthatók fel egyes írásbeli szerződéssel szabályozható ügyletekre, azok rendesen lánczolatlan összefüggésben vannak és a gyakorlat máris kénytelen volt a törvény által szűkre szabott korlátokat kibővíteni. Azokat a jelentőség nélküli formaságokat, hogy a kereskedők kénytelenek legyenek a kikötések clausuláját folytonosan ismételni, bátran eliminálhatjuk tehát, ha egyszer őszintén elhatároztuk e bíróság működési terrenumát.

Ez volna a reform főbb vonásaiban. Másodrangu kérdésekkel természetesen nem foglalkozhattunk. Nem lehetett más célunk, mint kimutatni azt, hogy a reform szükséges, hogy azt oly irányba kell terelni, mely a tőzsdebiróságnak igazi rendeltetésének megfelelő tért biztosít, de hogy másrészt elodázhatlan törvényhozási feladatot képez az állam igazságszolgáltatásának visszahódítani azt, a mi az államé.

Dr. König Vilmos.

A bünvádi eljárás újrafelvételének, valamint az ártatlanul letartóztatottak, illetőleg elítéltek kártalanításának kérdéséhez.¹

Elég feltűnő jelenség, hogy habár több mint egy század előtt nagy nevű filozofusok, valamint a francia barreau és a magistratura kitűnőségei karolták fel az igazságnak és a humanizmusnak azt az örökké igaz eszméjét, hogy az igazságszolgáltatás tévedéseinek áldozatait moraliter rehabilitálni, anyagilag pedig — a mennyire lehet — kárpótolni kell; habár akkor a francia közvélemény általános lelkesedéssel csatlakozott az irodalmi mozgalmakhoz és XVI. Lajos igazságügyminisztere már 1788-ban kijelentette, hogy a király foglalkozik a kártalanítás eszméjével, a 1790-iki javaslat pedig külön alap felállítását határozta el ezzel s végre habár ujabban számos hasonló sajnos eset merült fel: az eszme százhusz év alatt mégsem törhetett magának utat a törvényhozás termeiben. Még a legujabb javaslatok sem a francia kormány kezdeményezésének, hanem egyes képviselők magatartásának köszönhetőek, a francia közvélemény pedig — úgy látszik — ujabban meglehetősen közönnnyel kíséri a legislatorius törekvéseket.

A «grande nation» kormányait és törvényhozását e terén évszázados mulasztások terhelik. A Calas-család bűnygyében elkövetett végzetes tévedés reparálása még csak abból állott,² hogy megsemmisítették a téves ítélet, rehabilitáltatott az ártatlanul halálra kintott családfő emléke s a családnak életben maradt tagjai szabadon bocsáttatván, visszaadattak nekik az elkobzott javak.

Sem az 1808. évi Code, sem az 1867-iki novella nem fogadták el az állami kártalanítás eszméjét s habár a feljelentő, vagy a magánfél — «partie civile» — bizonyos esetekben (Code d'instruction criminelle 161., 191., 358—359.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 3., 4. és 6. számban.

² V. ö. dr. Tarnai János előszavát Beccaria művének második magyar fordításához (Budapest 1887.) XLII—XLVI. l.

és 366. cz.) kártérítésre — dommages intérets — kötelezhető a felmentett terhelt javára: a francia tételes jog álláspontja e kérdésben ma is az, hogy az állam a felmentettnek még az okozott eljárási költségek megtérítésével sem tartozik.¹

Teljes méltánnyal kell azonban hangsúlyoznom, hogy a francia jogi írók: Bonneville de Marsangy (De l'amélioration de la loi criminelle 1855. és 1864.), Ortolan (id. m. II. köt. 590—591. és 635. l.), Lefort (id. m. 475—476. és 517. l.) és mások már régóta egyenesen követelik az ártatlanul elítéltek kártalanításának törvénybe iktatását és legalább bizonyos esetekben a tévesen indított bünvádi eljárás, illetőleg törvényes alap nélkül elrendelt előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság eseteiben is kárpótlás adását s így nem a francia jogirodalom, hanem csak a kormányhatalom terhelt azzal a késedelemmel, melynek következtében e tárgyban annyi más európai jog² megelőzte a «grande nation» legislatívóját.

A jelenlegi francia javaslatoknak e kérdésben elfoglalt álláspontját ez így is tulhosszúra nyult igénytelen cikkben annyival kevésbé szándékozom terjedelmesebben vázolni, mert az előmunkálatoknak ezt a részét, — épen e sorok írása közben — az enyémnél hivatottabb toll tüzetesen és kimerítően ismertette a hazai szakközönség előtt.³

Legyen szabad nekem az ide vágó igen gazdag, nagyon tanulságos és a revisió kérdésére vonatkozóan sokkal magasabb színvonalon álló kodifikatorius anyagból csupán néhány momentumot kiemelni.

Első sorban a legnagyobb megütközéssel vagyok kény-

¹ Ortolan: *Éléments de droit pénal* Tome II. 585—592; Lefort: *Cours élémentaire de droit criminel* (2 édit. Paris 1879.) p. 474—478.

² Tulhaladja ugyan ez igénytelen ismertetés feladatát, de érdekességénél fogva talán mégis helyén való: feltüntetni e kérdés fejlődését és jelenlegi állását a törvényhozásban és a jogirodalomban; Geyer szerint (Über die den unschuldig Angeklagten oder Verurtheilten gebührende Entschädigung. Berlin 1882.) a felvilágosodott, bölcs és humanus toscánai uralkodónak: Lipótnak 1786-iki büntető codexe volt az első törvény, mely külön pénztárt rendelt létesíteni arra a célra, hogy abból nyerjenek kártalanítást a bűncselekmény által sértettek és azok, a kik ártatlanul elítéltek, később felmentettek. A két Sicilia számára készült büntető-törvény VI. fej. 5. cz. átvette ez intézkedést. Az ártatlanul történt elítéltetés eseteiben kártalanítást rendelnek: az 1868. évi württembergi büntető perrendtartás 484. §-a (2. bek.); 18 svájci canton törvénye, például a bási bünvádi eljárási codex 130. §.; zürichi 1874. decz. 2-iki törvény «betreffend die Rechtspflege» 1109. §.; 1884. okt. 25-kéről kelt genfi Code de procédure pénale 474. cz., 1886. márcz. 12-éről kelt svéd külön törvény; 1887. jul. 1-jéről kibocsátott norvég bünvádi eljárási törvény 469. §. 1. bek. 490. §.; 1888. évi apr. 5-éről kelt dán külön törvény (Gerichtssaal XLI. köt. 1889. évf. 251—252. l.) 5—6. §§.; 1892. márcz. 16-áról kelt osztrák külön törvény. Az angol — már 1808-ban Romilly által megkísérlett — továbbá a belga és a német előmunkálatok ez ideig nem vezettek eredményre.

Az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatásért és vizsgálati fogságért bizonyos feltételek mellett kártalanítást engedélyeznek: a bási 63. és 101. §§., a zürichi 776. és 905. §§., a svéd 1. §., a norvég 469—470. §§., és a dán (1. §.) törvények.

Valamennyi tételes jog természetesen kiemeli, hogy ha az elítéltetést vagy a letartóztatást az ártatlanul elítélt vagy letartóztatott egyén hibája idézte elő: ugy kártalanítás nem adható.

Igazságossága és szüksége annak, hogy az ártatlanul elítéltet az állam kártalanítsa, a jogirodalomban ma már teljesen el van ismerve; ellenben egyesek (Garraud, Vollert, Kronecker stb.) határozottan ellenzik, más írók pedig csak bizonyos megszorításokkal fogadják el az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságért adandó kártalanítás eszméjét. Hívei ez eszmének: Bentham, Bonneville de Marsangy, Ortolan, Prins, Carrara, Cremani, Lucchini, Heinze, Wahlberg, Geyer, Nissen, Jaques, Stenglein, Ullmann's mások. Egyesek, p. Jacobi (Wahrheitsermittlung im Strafverfahren und Entschädigung unschuldig Verurtheilter. Berlin 1883.) kártalanítást vélnék engedélyezendőnek azok számára is, kik a bünvádi eljárás folytán kárt szenvedtek, habár nem is voltak letartóztatva. Ez eszmét magáévá tette a francia képviselőház is (Mayer id. m. 182. l.) azzal az indokolással, hogy maga a bünvádi eljárás megindítása is járhat anyagi kárral, annyival inkább vonhat maga után morális hátrányt. A későbbi javaslatok ez eszmét elejtették.

³ Dr. Doleschall Alfréd: «A bírói tévedések reparatívójának kérdése a francia parlament előtt.» A «Jog.» 1894. évi 51. és 52. számában 370—371. és 376—380. l.

telen felemlíteni a «Conseil d'État»-nak a képviselőházi javaslattal szemben érvényesített azt az érvelését, melylyel tagadta azt, hogy az állam az elkövetett igazságszolgáltatási tévedések esetében jogilag köteles volna kártalanítást adni, mert — ez az indokolás, — «a souverainitás jogának gyakorlásából nem folyhat jogi kötelesség». Az az állítás, hogy az állam souverainitásából kifolyólag felelőtlenül ítélhetne el ártatlanokat is, oly monstruosus, hogy tévességének kimutatására elég csak csupán Bérenger előadói jelentésének erélyesen visszautasító passusát felhozni: «a felelőtlen állam eszméje már nem a mi századunkból való». (Mayer id. m. 61. l.) Általában azt hiszem, hogy a francia államtanács, a képviselőház javaslatával szemben készült munkálatával nem gyarapította babérait.

A másik, a mit érintenem kell, az, hogy rendkívül nagy a különbség, a mely e kérdésben egyrészt a képviselőház javaslata, másrészt a többi három javaslat közt a kártalanítás jogalapjának, körének és terjedelmének megállapítása tekintetében azonnal szembe tűnik.

A képviselőházi javaslat (446. tcz. első bekezdés) szerint az eljárási törvényszék, főtörvényszék, illetőleg a semmitőszék, mihelyt az újrafelvételnek helyt adott, köteles kártalanítást engedélyezni az igazságszolgáltatási tévedés áldozatának, ha ezt az illető kéri. E formula a képzelhető legtágabb, vonatkozik nemcsak a vizsgálati fogságra, hanem a bünvádi eljárás folytán szenvedett hátrányokra is.

Ezzel szemben a többi javaslat (446., illetőleg a kormányjavaslatban 447. cz.) még ártatlanul történt elítéltetés esetében is csak permissive írja elő a kártalanítás adását annak részére, a kinek ártatlanságát az újrafelvételi eljárás során hozott határozat megállapította és pedig a Senatus javaslatai szerint nem csupán az anyagi kárért, hanem minden hátrányért, melyet neki az elítéltetés okozott. Ha az elítélt meghalt, a kártalanítás házastársát, fel- és lemenőit, távolabbi rokonait pedig csak akkor illeti, ha az elítéltetésből reájuk háramlott anyagi kárt igazolják.

Könnyen érthető, hogy a legellentétebb nézetek a francia előkészítő munkálatokban is abban a kérdésben merültek fel, hogy az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatásért és a vizsgálati fogságért mily esetekben adassék kártalanítás? Ez a kérdés csakugyan egyike a legbonyolultabbnak. Elvileg nagyon könnyű ugyan felállítani a tételt, hogy még a törvényes alap nélkül indított bünvádi eljárásért is, annyival inkább pedig a személyes szabadságnak ártatlanul történt elvonásáért, egyszóval minden testi és lelki szenvedésért, vagyoni kárért épen ugy, mint erkölcsi hátrányért, kártalanítás adandó: azonban bármily igazságos, helyes és egyszerűnek látszó ez a szabály, mind maguk az előkészítő tárgyalások, mind Mayer-nek kimerítő, nagyon alapos fejtegetései a legelénkebben illusztrálják, hogy ez alapelvnek gyakorlati keresztülvitele az életben a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Lehetetlenség kártalanítást adni mindazoknak, a kik ellen az eljárást megszüntették, vagy a kiket felmentettek, mert a jury nagyon sokszor felmenti azokat is, a kik evidenter bűnösök, mert továbbá a szakbírók által felmentetteket is nagyon gyakran szerfelett nyomatékos gyanúkok terhelik. Tárgyalások, jelentések és az ide vonatkozó javaslatok nagyon becses anyagot szolgáltatnak e kérdésben, melyet azonban nézetem szerint mégsem sikerült mindenben kifogástalanul megoldaniok.

Minden esetre azonban mindenki, a ki e tárggyal akár kodifikationális, akár dogmatikai szempontból foglalkozik, igen sok tanulságot fog merithetni a Mayer könyvében foglaltakból, csak kivánni lehet, hogy több irányban, pl. arra nézve, hogy administratív hatóságnak sem a kártalanítási igény megállapítására, sem a kártalanítás összegének meghatározására ne engedessék befolyás, a hazai törvényhozás is kövesse a francia előmunkálatokat.

Végül le kell rónom a köszönetnek köteles adóját a tudós szerző iránt, a ki sok fáradsággal és hangyaszorgalommal állította egybe a nagy terjedelmű anyagnak minden részletét s a közvetlen előzmények, a tárgyalások és a javaslatok teljes szövegének közlése után művének legterjedelmesebb részében (111—214. l.) teljesen kimerítően, nagy alaposággal és kiváló gyakorlati érzéssel tárgyalja a szóban forgó bonyolult kérdéseket. A kiváló szerző igaz szabadelvűségének és jól ismert humanus gondolkodás módjának e műben is számos tanujelét adja. Irálya mindvégig emelkedett, sok helyütt a meggyőződés hevének ékesszólásával fejt ki véleményét.

Méltó a műhöz a dedicatio, mely Bérengerhoz, a francia Senatus alelnökéhez, e javaslatok nagyérdemű előadójához szól.

Sajátságos véletlen úgy hozta magával, hogy a javaslatok ugyanabban az időben kerültek újból a francia kamara plenuma elé, midőn a legújabb anarchista törvény¹ javaslata várt tárgyalásra s így az emberszeretet és igazságérzet sugalta munkálatnak törvényerőre emelkedésétől részben azok a kényszerrendszabályok vonták el az időt, melyek megalkotását a francia törvényhozás az anarchismus őrzőjével szemben védelmi szükségességeknek találta.

Bármily éles ellentétben van is azonban minden tekintetben egymással ez a két törvényhozási munkálat: egy irányban közös szempont alá kell őket vennünk. A legnagyobb mértékben kívánatos, hogy mind az anarchista törvény, mind a most ismertett javaslatok — ez utóbbiak legalább is az ártatlanul kiállott büntetésre vonatkozó részükben — maradjanak csak a papíron, a legkritikább esetben, — ha lehetséges volna, soha se — jöjjenek alkalmazásba!

Dr. Balogh Jenő.

A hatásköri összeütközések bírósága.²

Kövessük már most a törvénytervezet szakaszainak sorrendjében, annak leglényegesebb processuális tételeit.

A legsarkalatosabb kérdések megoldását találjuk mindjárt a 4. és 5. szakaszokban. Ezek állapítják ugyanis meg, hogy a tevéleges hatásköri összeütközések miatt mely *hatalmi ág és illetőleg annak mely organumai, az ügyeknek mely körében, milyen nemében, mely időpontban vagy időtartamban emelhetnek hatásköri panaszt.* A jelzett szakaszok így szólnak:

«Ha a közigazgatási hatóság úgy van meggyőződve, hogy a rendes, vagy közigazgatási bíróság előtt *folyamatba tett* ügynek elintézése nem a bíróság hatásköréhez, hanem saját hatáskörébe, vagy a rendes bíróság előtt megindított ügy a közigazgatási bíróság hatásköréhez tartozik, *hatásköri panaszt érvényesíthet.*» Ha a rendes vagy közigazgatási bíróság az ügy érdemében már jogerős ítéletet hozott: hatásköri panasznak nincs helye.

«A hatásköri panasz benyújtására jogosultak: a *főispán* (főpolgármester), az *alispán* (törvényhatósági város polgármestere), a *pénzügyigazgató* és az illető miniszterek.

«A közigazgatási bíróságok hatáskörének védelmére a rendes bíróság előtt folyamatba tett ügyben a panaszt csak az *illető* miniszter nyújthatja be.»

A hatásköri panasz emelésének joga, a «persequendi jus» a tételek szerint kizárólag a közigazgatást, az activ adminisztrációt illeti meg, csak ez revindikálhatja valamely ügy

¹ Az 1892. évi április 2-áról («modifiant la loi sur la presse») 1893. decz. 12-éről és decz. 18-áról («sur les associations des malfaiteurs») kelt megszorító rendelkezéseket kiegészíti az 1894. július 28-iki törvény («ayant pour objet de réformer les menées anarchistes»). Szövegét és magyarázatát l. Loubat Code de la législation contre les anarchistes (Paris 1895) és Toussedume Etude sur la loi contre les menées anarchistes (Paris 1894.).

² Az előbbi közl. l. a 4., 5. és 6. számban.

elintézését 1. *saját organumai számára* mind a rendes, mind a közigazgatási bíróságtól, 2. *közigazgatási bíróságok számára vagy javára*, a rendes bírói hatóságoktól. A reciprocitas tehát a «Conflicts» tekintetében hiányoznék a három hatalmi ág között, a rendes bíróság hatáskörének usurpálását egyáltalán nem, a közigazgatási bíróság pedig a közigazgatási főhatóság által csak akkor panaszolhatja a hatásköri törvényszék előtt, ha a rendes bírósághoz vitetik hatáskörének tárgya. Más szóval a tervezetből folyólag, a hatásköri perben mindig csak azon kérdés lenne eldöntendő, vajon helye van-e a rendes avagy a közigazgatási bírósági utnak. A hatásköri bíróság működésének főcéljául e szerint a közigazgatás körének csorbitatlan fentartása illetőleg helyreállítása lenne, melyhez még a közigazgatási bírósági ügykör védelme járul, ha az a rendes bíróság részéről szenvedne csökkentést.

Hasonlóképp szabályozzák általán a külföldi törvényhozások is a hatásköri panasz támasztásának kérdését, hasonlóképp megtagadják a bíróságoknak a «Conflict» támasztására való egyenjogusítását, s a magyar tervezettől alig várhatjuk, hogy azon legalább is elméletileg indokolható radicalis lépést, mindjárt a hatásköri bíraskodás meghonosításakor kockáztassa, hogy vice-versa a rendes és a közigazgatási bírósági szervezetnek is megadja a hatásköri panasz emelés jogát, ha bírói és közigazgatási bírói hatáskörbe vágó ügy a közigazgatási hatóság előtt tételnek folyamatba. Nem kétséges, hogy a hatásköri összeütközések ügyének jövő fejlődése a különböző rendű hatóságok közötti teljes reciprocitas felé vezetend a panaszjog tekintetében, noha ezen fejlődést a jogrend acut érdeke nem is sietteti. Némi kezdeményezés ilyen irányban Württembergben található, hol a közigazgatási bíróság is emelheti a hatásköri panaszt, ha ugyanazon ügy rendes bíróság előtt is folyamatban van.

A bírósági szervezeteknek jelen viszonyai mellett, s a bírósági ut igénybevételére fenálló elvekre és a csekély gyakorlati szükségességre való hivatkozással céltalannak és feleslegesnek vélték eddig mindenütt, hogy a bírói hatóságok a közigazgatásiak ellen hatásköri panaszt érvényesíthessenek. A szerző tervezetének indokolásában idevonatkozva azt mondja: Kiindulva abból az alapelvből, hogy a bíróság a jogkereső fél kérelmére vagy a vádló indítványára jár el és így addig, míg folyamatba nincs előtte az ügy, *nincs is hivatva* a törvényesen megállapított hatáskörök érdekében hivatalból lépéseket tenni, egyezőtleg a külföldi törvényhozásokkal, a hatásköri panasz joga csakis a közigazgatási hatóságoknak biztosított.

A bíróságoknak erre szüksége nincs, mert *ha folyamatba tételük előttük az eljárás*, az ügyet a közigazgatási hatóság elé csak saját határozatuk, vagy a hatásköri összeütközések bírósága utalhatja. A nélkül, hogy ezen érvelésnek czáfolatába bocsájtkozást megkísértenénk, néhány megjegyzést nem hallgathatunk el. Azon elv, hogy a bíróságok általánosán, minden ügykörükben a jogkereső fél, illetve vádló kérelmére járnak el, a közigazgatási bíróságoknak működésére nézve is hasonlóképp állani fog, mégis ezen bíróságok hatáskörének védelmére szükségesnek tartja a tervezet, ha nem is magának a közigazgatási bíróságnak, de érdekében a közigazgatási főhatóságnak hatásköri panaszjogot adni. A közigazgatási hatóságok ügyeinek körében is, az eljárás folyamatba tétele és folytatása nagyon gyakran a tárgyalási elv szerint van szabályozva, t. i. a *felek kérelme* szükséges, a kérelmen túl a hatóság nem terjeszkedhetik, mégis a közigazgatási hatóságok ilyen ügyeknek revindikálása végett is támaszthatják a hatásköri konfliktust. A bíróságoknak hatalmi köre igen is csorbulást szenvedhet szerény véleményünk szerint, hatásköri panasz-joguk hiánya folytán, főleg annál fogva, hogy az ügyfél a bírósághoz tartozó ügyben — persze legtöbbször tévedésből, tudatlanságból, a közigazgatási utra tér, s a közigazgatás őt hatáskör hiány miatt el nem

utasítja. Vegyük pl. hány eset fordult elő, hogy nem «cseled» minőségű alkalmazottak ügyeiben a cseledtörvény helytelen értelmezésével közigazgatási hatóságok hoztak határozatot, holott az ügy elbírálása bírói hatáskörbe vágott volna. Ilyen esetek a közigazgatási és bírói hatásköröket megállapító jogszabványok szerint, más téren is előfordulhatnak. A bírói hatáskör is «publici juris», melyet az ügyfelek, vagy vádlók szándékától, vagy tévedésétől függetlenül, mindenkor csorbítlanul fen kell tartani; hivatásává és jogává kell tenni a bíróságoknak is, hogy hatáskörük tudomásukra jutott sérelmei esetén, hivatalból lépéseket tehessenek annak visszaállítására.

Dr. Kmety Károly

(Folyt. köv.)

kir. jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Meghatalmazás nélküli képviselet.

Az új sommás eljárásban, ha a fél a kitűzött tárgyaláson nem jelen meg személyesen, hanem képviselteti magát, a bíróság a képviselet szempontjából két körülményt tartozik hivatalból megvizsgálni. Az egyik a meg nem jelent fél helyett fellépett személy képviseleti jogosultsága, a másik a meghatalmazotti minőség kiderítése.

A képviseleti jogosultság kérdése az 1893. évi XVIII. tcz. előtti sommás eljárásban fel nem merült, mert a szabad képviseleti rendszer elfogadása mellett (1868. LIV. tcz. 88. §.) a felet bármely önképviselőre jogosított személy képviselhetett. Az új sommás eljárás 7. §-a azonban a szabad képviseleti rendszert elejtve, a képviseleti jogosultságot az ügyvédek kivül csupán bizonyos személyeknek és ezeknek is csak egyes meghatározott, családi és gazdasági érdekek által létesített viszonylatokban adja meg, úgy hogy ma már a perbeli képviseleti jogosultság egy külön jogosultság, melynek hiánya esetén az 1893. évi XVIII. tcz. 8. §-ának utolsó bekezdése jó alkalmazásba, mely szerint az eljárás tárgyalás nélkül elhalasztatik s az újabb tárgyalásra a fél már személyesen, vagy *ügyvéd* által képviselve tartozik megjelenni.

A meghatalmazás nélküli képviselet esete lényegesen elüt a képviseleti jogosultság hiányának esetétől. A képviseleti jogosultság a törvény által bizonyos személyeknek bizonyos előfeltételek (ügyvéd, rokonság, szolgálati viszony stb.) mellett adott jogosultság, melynek hiánya esetén nem meghatalmazás nélküli képviselet fogadható, hanem egyáltalán nincs képviselet. Ilyenkor teljesen közömbös az, hogy van-e a képviselőnek a féltől meghatalmazása, vagy sem? A meghatalmazotti viszony nem is kerül vizsgálat alá, mert a képviseleti jogosultság hiányát nem pótolja a meghatalmazás s a képviseleti kvalifikatio hiányával fellépett személyről a bíróság tudomást sem vesz, hanem egyszerűen mellőzi, mint ha ott sem volna. A meghatalmazás nélküli képviseletnél ellenben a képviseleti jogosultság nem vitás, sőt mint előzetesen tisztába hozandó kérdés, kétségtelen, hogy a fél helyett megjelent személyt az képviselni jogosult; vizsgálat tárgyát csak a meghatalmazás képezi.

Ki tekintendő meghatalmazás nélküli képviselőnek? A törvény megfelel: a ki a fél helyett, mint meghatalmazott fellép s ebbeli minőségét nem igazolja. (1893. évi XVIII. tcz. 8. §. 2. bek.) Felléphet pedig a fél helyett mint meghatalmazott az, ki a 7. §. értelmében képviselőre jogosult. Nem tétetik itt különbség a negotiorum gestor közt, a kiről bizonyos, hogy meghatalmazás nélkül a saját szakállára vállalja el utólagos meghatalmazás reményében a meg nem jelent fél képviseletét s azon képviselő közt, ki talán nyert megbízást a képviselőre, de ezt kellőleg igazolni nem tudja. Épügy nem differál, hogy a képviselő tud-e valamilyen, bár nem megfelelő meghatalmazást produkálni, vagy hogy semmi-

féle meghatalmazást sem tud felmutatni. A törvény értelmében mindegyik meghatalmazás nélküli képviselőnek tekintetik s egyenlő elbánásban részesül.

Erre az elbánásra akkor kerül a sor, ha a fél helyett meghatalmazottként fellépett személy meghatalmazását nem igazolja. A meghatalmazás igazolása nem történhetik bármilyen perrendszerű bizonyítékkal, hanem csupán a 7. §. utolsó bekezdésében előírt módon. E szerint a személyesen megjelent fél élőszóval vallhat meghatalmazottat; ezen eseten kívül a meghatalmazás közokirattal, hitelesített, vagy az 1868. évi LIV. tcz. 167. és 168. §-ainak megfelelően kiállított magánokirattal igazolandó. Másként kiállított okiratokkal, tanúkkal vagy beismeréssel tehát a perbeli meghatalmazást igazolni nem lehet s így meghatalmazás nélküli képviselő az is, kinek tényleg van materiális meghatalmazása, de azt a törvény által megkövetelt alakban igazolni nem tudja.

A meghatalmazás nélküli képviselet ezek szerint merőben formális kérdés. A bíró nem vizsgálja, hogy tényleg fenforog-e meghatalmazotti viszony, hanem pusztán arra néz, tud-e a képviselőként fellépett személy a 7. §. utolsó bekezdésének megfelelő meghatalmazást produkálni? Ha nem tud, akkor mindenképp ezt a kérdést intézi el oly módon, hogy a meghatalmazás utólagos igazolására mindkét fél előtt nyomban kihirdetendő végzéssel meg nem hosszabbítható és rendszerint 8 napnál tovább terjedhető határidőt tűz ki. A «rendszerint» nem annyit tesz, hogy a mikor a bíró jónak látja, hanem azt jelenti, hogy *mindig*, hacsak a konkrét körülmények szerint a meghatalmazás 8 nap alatt nem igazolható, mert pl. alperes külföldre utazott, időközben ismeretlen helyre távozott, stb. A meghatalmazás utólagos igazolására kitűzendő határidőnek 8 napnál nagyobb terjedelmére csakis ezen igazolást gátló körülmények lehetnek befolyással, de semmi esetre a per érdemében való eljárás, mert a meghatalmazás igazolására szolgáló határidő kitűzése teljesen független attól, hogy az ügy érdemében való tárgyalás megkezdetik-e vagy elhalasztatik. E függetlenség kiemelése különösen fontos, mert a 8 §. 2. bekezdése értelmében a meghatalmazás igazolására szolgáló határidő kitűzése mellett a bíróság vagy elhasznhatja az eljárást, vagy pedig a meghatalmazás nélkül fellépett személyt egyelőre az eljárásban való részvételre bocsátja. Bármelyik eset forduljon is elő s bármikorra tűzessék is ki a netán szükséges folytatólagos tárgyalási határnap, a meghatalmazás utólagos igazolására *mindig* 8 napi határidő tűzendő ki, hacsak ennyi idő alatt a meghatalmazás valószínű okoknál fogva nem igazolható. E határidő szigorú betartását az ellenfél azon jogos perbeli érdeke követeli meg, hogy a nem kellő képviselet miatt az ügy tárgyalása indokolatlan halasztást ne szenvedjen. A törvény nem akar a félnek egygyel több alkalmat szolgáltatni arra, hogy meghatalmazás nélküli képviselet útján a per folyamatát a másik fél kárára huzhassa, a védelem csak arra irányul, hogy a meghatalmazás hiánya a másik fél érezhető kára nélkül, vagyis az ügy elhúzása nélkül lehető egyszerű módon pótolassék. A meghatalmazás ezen pótlása, utólagos igazolása képezi az eljárás további menetének sarkpontját, ezen igazolástól függ, hogy az eljárás kontradiktórius marad-e, vagy contumacialissá válik-e? A contumacialis eljárást a fél csak úgy kerülheti el, ha a kitűzött zárhatáridő alatt a *szabályszerű meghatalmazás* bemutatatik. Más módon a meghatalmazás nélküli képviselet következménye el nem háritható. Nem használ itt sem másminő meghatalmazás, sem a fél kifejezett vagy hallgatag jóváhagyása, de még a személyes megjelenés sem, a mi első pillanatra kissé különösnek tűnik fel, ha meggondoljuk, hogy a sommás eljárásban a fél perbeli cselekményeket személyesen végezhet, tehát személyesen védheti magát. A törvény felfogása mégis helyes, mert nem a fél meg nem jelenésének orvoslására, hanem pusztán a hiányzó meghatalmazás igazolására szolgál a vég-

zésben kitűzött határidő, úgy hogy közelebből szemlélve, *ép azon kérdés eldöntése, hogy a fél a tárgyaláson megjelentnek tekinthető volt-e, elhalasztatik s attól tétetik függővé, hogy a meghatalmazás igazoltatik-e, vagy sem?*

A szigorú konsequentia azt hozná magával, hogy addig, míg ez a kérdés tisztázva nincs, az ügy tárgyalása elhalasztassék. Logikus az volna, hogy ne engedessék tárgyalásra azon fél, kiről még nem tudni, hogy megjelentnek, vagy meg nem jelentnek tekintendő-e? Mégis célszerűségi okokból az ellenkező meg van engedve, nehogy a meghatalmazás hiánya vagy nem kellő alakja miatt az ügy tárgyalása a kellőleg képviselt fél hátrányára halasztást szenvedjen. A bíró a fenforgó körülményekhez képest mérlegeli, hogy az eljárást érdemben elhalasztja-e, vagy pedig a meghatalmazás nélkül fellépett személyt *egyelőre* az eljárásban való részvételre bocsátja-e? *Köteles* egyelőre az eljárásban való részvételre bocsátani akkor, ha ezt az ellenfél kívánja. Volenti non fit injuria.

Az eljárás tárgyalás nélküli elhalasztásának e szerint csak akkor van helye, ha sem a bíró, sem az ellenfél a meghatalmazás nélkül fellépett személyt még *egyelőre* való tárgyalásra sem akarja bocsátani. Az *«egyelőre»* nem jelenti azt, hogy a meddig a bíróságnak vagy az ellenfélnek tetszik, vagy a tárgyalás be nem rekesztetik, hanem a határidőt, a meddig a meghatalmazás nélküli képviselői meghatalmazás nélkül is a tárgyalásban való részvételre bocsátható, meg nem hosszabbíthatólag maga a törvény szabja meg. E szerint, ha a meghatalmazás utólagos igazolására szolgáló, rendszeren 8 napi, határidő kitűzése mellett az eljárás egyszerűen elhalasztatik, akkor a meghatalmazás igazolása előtt tárgyalásnak egyáltalán nincs helye, tehát egyelőre való tárgyalásnak sem. Ha ellenben a meghatalmazás nélkül fellépett személylyel a tárgyalás megkezdetik, ennek az egyelőre való perbebocsátásnak a meghatalmazás utólagos igazolása iránt hozott végzésben kitűzött határidő szab határt, a mennyiben «ha a zárhatáridő alatt a szabályszerű meghatalmazás be nem mutatatik: a meghatalmazás nélkül indított kereset végzéssel hivatalból megszüntetendő, a meghatalmazás hiányának egyéb eseteiben pedig a fél meg nem jelentnek tekintetvén, ellene további eljárás nélkül, a meg nem jelenés törvényes következményi alkalmazandók» (1893: XVIII. tcz. 8. §. 3. bek.)

A meghatalmazás utólagos igazolása elmaradásának hatása tehát különböző, a szerint, a mint keresetről, vagy a meghatalmazás hiányának egyéb eseteiről van szó. A kereset alatt itt csak a szóbelileg előadott kereset érthető. Az írásban beadott keresetnél nem a 8. §., hanem a 17. §. nyer alkalmazást, melynek 2. bekezdése értelmében a kereset a képviselő igazolásának hiánya miatt kijavítás végett rövid záros határidő kitűzése mellett visszaadandó. Ellenben ha a keresetet a fél helyett megjelent s őt képviselni jogosított, de szabályszerű meghatalmazást felmutatni nem tudó személy a bíróságnál szóval adja elő, akkor a 8. §. nyer alkalmazást. A bíróság tehát a szóval előadott keresetet vissza nem utasíthatja, hanem azt jegyzőkönyvbe venni tartozik, s egyszerűsmind a megjelent személyt végzésileg a meghatalmazásnak 8 nap alatti utólagos igazolására kötelezi. Ha ez az igazolás elmarad, áll a törvény azon szabálya, hogy a meghatalmazás nélkül indított kereset végzéssel hivatalból megszüntetendő.

A meghatalmazás hiányának *«egyéb esetei»* mindazon esetek, melyek a keresetindításon kívül esnek; tehát az alperes meghatalmazás nélküli képviselete a per bármely stadiumában, a felperes meghatalmazás nélküli képviselete pedig a kereset indítása után. Nem tesz különbséget, hogy a fél helyett fellépett személy eredettől fogva nem birt-e meghatalmazással, vagy az később visszavonás folytán szünt-e meg. Minden «egyéb» esetekben a meghatalmazás utólagos igazolásának elmulasztása esetén a fél ellen minden további eljárás nélkül a meg nem jelenés következményei alkalma-

zandók. A «további eljárás nélkül» kifejezése a törvénynek nem praecis, mert hiszen a meg nem jelenés következményeinek alkalmazása szintén további eljárás. A törvény azt akarja kifejezni, hogy további kontradiktórus eljárás nélkül a kontumaciális eljárás alkalmazandó. Ha tehát a meghatalmazás nélkül fellépett személynek eredettől fogva nem volt meghatalmazása, akkor tekintet nélkül arra, hogy résztvett-e a képviselő a tárgyalásban vagy sem, az 50. §. alkalmaztatik, ha pedig a meghatalmazás csak a per folyamában szünt meg, az 51. §., mely a folytatólagos tárgyalási határnap elmulasztásának következményeiről rendelkezik.

A meghatalmazás bemutatására kitűzött határidő elmulasztása miatt igazolásnak helye nincsen.

A felebbezési eljárásban a meghatalmazás nélküli képviseletről szóló rendelkezések megfelelően alkalmazandók. Ellenben a felülvizsgálati eljárásban, hol a fél meg nem jelenésének a tárgyalásnál makacssági következményei nincsenek, a meghatalmazás nélküli képviselet esetén a fél egyszerűen meg nem jelentnek tekintendő s a 201. §. nyer alkalmazást, mely szerint «a kellően értesített feleknek vagy egyiküknek elmaradása a felülvizsgálat elintézését nem gátolja.»

A meghatalmazás utólagos igazolása elmulasztásának következménye a fél helyett eljárt személyre az, hogy a fellépése által az *ellenfélnek* okozott költségben marasztalendő. Egyéb következményt törvényünk fel nem állit. Nevezetesen nem vonja keretébe a meghatalmazás nélküli fellépésnek anyagi magánjogi következményeit, melyek a negotiorum gestióból eredő felelősséggel azonosak, s melyeket, mint az anyagi magánjogba tartozókat a törvény — helyesen — nem érint. Téves volna tehát feltenni, hogy a meghatalmazás nélkül fellépett személy csak az ellenfélnek okozott költségekért felelős; ez csupán a perjogi felelősséget meríti ki, de ezenkívül fenmarad ugy a meghatalmazás nélkül képviselt fél iránti vagyoni jogi, mint az ellenfél iránti kártérítési kötelezettsége, mely az anyagi magánjog szerint bírálendő el.

Dr. Frank Sala.

Bíróságaink judikaturájából.

Az alábbi eset ingatag judikaturánkban is unicumot képez.

Alperes a budapesti kir. és keresk. törvényszék által hozott sommás végzés ellen kiskorúsága alapján kifogást emel, és ezen kifogását anyakönyvi kivonattal igazolja. Csakhogy az apa mint törvényes képviselő, a ki a kifogásokat beadta, «Salamon» nevet irt a meghatalmazás alá, holott az anyakönyvi kivonatban «Sámuel» van keresztnév gyanánt beírva. Felperes a lényegtelen névcserébe kapaszkodva, tagadta a két név azonosságát, mire a bíróság következő ítéletet hozott:

«A kifogásoknak hely nem adatik és *köteleztetik alperes*, hogy felperesnek 37 frt perköltséget 3 nap alatt és végrehajtás terhe mellett fizessen.»

A kifogások elutasításának főindoka az, hogy nem igazoltatott «Sámuel»-nek «Salamon»-nal való azonossága, vagyis az, hogy a kifogásokat beadó személy az apa. Ezen ítélet tarthatatlan voltát nem nehéz kimutatnom, mert elég, ha utalok az 1868: LIV. tcz. 8. és 11. §-aira, melyek közül az első következőleg hangzik: «Az eljárás meg nem indíthatatik, és ha már folyamatban van, azonnal megállítandó: a) . . . b) ha valamely félnek ki önképviseletre jogosítva nincs, törvényszerű képviselője mellőztetett.» A bíróság alperes kiskorúságát az eredetben csatolt bizonyítvánnyal igazolva látta, tehát ha a kifogásokat beadó személyt törvényes képviselőnek el nem ismerte, a folyamatban levő peres eljárás a fönti törvényszakaszk értelmében megállítandó lett volna. De még ennél is világosabb a 11. §. rendelkezése, mely kategorice előírja: «Ha az eljárás megindításakor vagy annak folyamában az tűnnék ki, hogy valamelyik fél önképviseletre jog o

sitva nincsen: akkor az eljárás azonnal félbeszakittatik, s erről mind a felek, mind a törvényes képviselő értesítetnek. Ez utóbbinak mindazonáltal a megelőző cselekmények jóváhagyása s az eljárás folytatása szabadságában áll.»

Miért nem szakította félbe a bíróság az eljárást és miért nem értesítette K. «Sámuel»-t, a ki az anyakönyvi kivonat szerint igazolt törvényes képviselő volt?

Az elsőbíróság ítéletével ennyiben végeztem volna. Alperes felebbezést ad be az elsőbírósági ítélet ellen, és ebben az általam hivatkozott törvényszakaszokra való utalás mellett saját vesztére azt is megkérdezte a budapesti kir. ítélő táblától, hogy ki tartozik tulajdonképpen felperesnek a perköltséget megfizetni. K. Sándor kiskoru, K. Salamon mint törvényes képviselő, vagy K. Salamon in personam? E kérdésre jött a következő válasz:

«A kir. ítélő tábla az elsőbíróság ítéletét oly értelemben, hogy a 37 frt perköltséget a kifogásokat beadott K. Salamon saját személyében tartozik felperesnek megfizetni, helybenhagyja.»

Ezen ítélet indccka nagyjában ugyanaz, mint az elsőbírósági ítéleté, tehát nem is volna szükséges vele foglalkoznom, ha nem ütköznék még inkább a törvénybe, mint az elsőbíróság ítélete. Az elsőbíróság ítélete ugyanis, mint fentebb szerencsém volt kimutatni, csak két törvényszakaszba ütközött, míg ellenben ezen utóbbi ítélet ezeken felül a törvénynek még három szakaszát mellőzi.

A mellőzött törvényszakaszok következők:

1. Az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-a, melynek idevonatkozó része következőleg hangzik: «Az elsőbírósági ítélet ellen semmiségi okul a következő alaki sérelmek szolgálnak: . . . i) ha önképviselőre nem jogosított, vagy jogi személy törvényes képviselőjének mellőzésével indított pert, vagy idéztetett perbe, s a hiba utólag helyre nem hozatott . . . Ezen alaki sérelmek közül a . . . i) pont alattiak, ha a felebbező fél által a felebbezésben kifejezetten meg nem jelöltettek is, hivatalból figyelembe veendőkk.»

2. Az 1881. évi LIX. tcz. 40. §-a, mely szó szerint ezeket mondja: «Ha valamely hivatalból figyelembe veendő, vagy valamely kifejezetten megjelölt semmiségi ok forog fen: a másodbíróság a körülményekhez képest vagy csupán az elsőbíróság ítéletét, vagy egyszersmind az ítéletet megelőző eljárást és bírói határozatokat is egészben, vagy kijelölendő részében megsemmisíti, s új ítélet hozatalát, esetleg újabb eljárást, vagy az eljárás hiányainak pótlását rendeli el.»

3. Az 1881. évi LIX. tcz. 42. §-a, mely így hangzik:

«A másodbíróság az elsőbírósági ítéletet, ha az ellen csak az egyik fél élt felebbezéssel, a felebbező hátrányára nem változtathatja meg.»

Azon körülmény, hogy alperes kiskoru, sem peres felek közt, sem a bíróságok előtt vita tárgyát nem képezte, mert ez közokirattal beigazoltatott s ennek dacára az általam hivatkozott törvényszakaszok alkalmazást nem nyertek. Miért nem vette a kir. tábla hivatalból figyelembe, hogy önképviselőre nem jogosított személy törvényes képviselőjének mellőzésével idéztetett perbe, és miért nem semmisítette meg az elsőbíróság ítéletét? Vagy miért nem utasította az elsőbíróságot arra, hogy a közokiratban megjelölt törvényes képviselőt értesítse a per folyamatban lételeéről?

De ha a felsorolt négy §-tól eltekintek is a kir. tábla, ha legalább az 1881. évi LIX. tcz. 42. §-át szemmel tartja, akkor legalább jelen esetben anyagi kárt nem okozott volna.

Az elsőbíróság ugyanis csak alperest marasztalta (tehát a jelen esetben vagyontalan kiskorut); a kir. tábla azonban a felebbezéssel elő «K. Salamont» saját személyében marasztalta el. Tehát a törvény világos rendelkezése ellenére a felebbező fél hátrányára változtatta meg az elsőbíróság ítéletét.

Ennyi elég is volna már a táblai ítéletről, ha annak szövegezése újabb kalamitásoknak nem lett volna szülőoka.

A tábla ugyanis az ítélet rendelkező részébe, a felebbező hátrányára történt megváltoztatást palástolandó, beleszötte e szavakat: «oly értelemben . . . helybenhagyja.»

Ez által egy helybenhagyó megváltoztató ítélet jött a világra.

Ezen megváltoztató helybenhagyásnak az lett a következménye, hogy felperes is helybenhagyónak nézte az ítéletet, és két egybehangzó ítélet alapján végrehajtást kért, a mit, természetesen ugyanaz a bíróság, mely a fent taglalt ítéletet hozta, el is rendelt, dacára annak, hogy ekkor már előtte feküdt a Curiához menendő felebbezés, melyből láthatta volna, hogy alperes nincs teljesen egy véleményen az ítélet helybenhagyó volta tekintetében felperessel.

A végrehajtás elrendeltetett és alperes ezen elrendelő végzés ellen felfolyamodást adott be. Mi sem természetesebb, minthogy a kir. ítélő tábla, mely az ítéletet hozta, auktortását megvédendő, helybenhagyta az elsőbíróság végzését, hivatkozva az 1881. évi LIX. tcz. 48. §-ára.

Ezen előzmények után alperes kénytelen volt a per- és végrehajtási költségeket felperesnek megfizetni, a mit azon reményben cselekedett, hogy ugyis nemsokára a Curia halomra dönti e sok jogtalanságot.

A Curia így ítélte: «A másodbíróság ítélete indokainál fogva helybenhagyatik.»

Ezen curai ítéleten többé változtatni, az ellen semmi célravezető jogorvoslattal élni nem lehet.

Dr. Krausz Adolf
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— Erdély Sándor igazságügyminiszter leiratot intézett a budapesti ügyvédi kamarához, melyben felkérte a kamarát, hivatalos működésében való támogatására.

A kamara választmánya ennek folytán a következő felterjesztést intézte az igazságügyminiszterhez:

Nagyméltóságod kegyes volt bennünket arról értesíteni, hogy Ő Felsőge legfelsőbb elhatározása folytán az igazságügyi kormány vezetését átvenni s alulirt ügyvédi kamarát felhívni méltóztatott, hogy az igazságügy terén kifejtendő munkásságában támogatólag közreműködjünk. Őszinte köszönetünket nyilvánítjuk Nagyméltóságodnak kamaránk iránt tanusított szives figyelmeért. Örömmel üdvözljük Nagyméltóságodat az igazságügyi kormány élén. Excellentiád a gyakorlati jogi pályán évek hosszú sora óta kifejtett közhasznú tevékenysége alatt becses tapasztalatokat gyűjtött a jogszolgáltatás terén, ismeri annak nagyobb és apróbb bajait, e bajok orvoslására szolgáló eszközöket. E körülmény egyrésztől megnyugtat, másrésztől reménnyel tölt el bennünket arra nézve, hogy Magyarország igazságügyének igazgatása és továbbfejlesztése jó kezekbe van letéve. Alulirt ügyvédi kamara, mint az igazságügyi szervezet egyik tényezője, mindenkor örömmel fogja megragadni az alkalmat, hogy saját törvényes hatáskörében Excellentiádat a jogszolgáltatás terén kifejtendő tevékenységében teljes erejéből támogassa és örülni fog, ha e téren bármi tekintetben szolgálatára állhat.

— Schvarcz Gyula «Elemente der Politik» című nagy művéből egy részt bocsátott közre «Versuch einer Staatslehre» cím alatt. Szerző munkája előszavában említi, hogy régebben dolgozik a politika elemeinek megírásán, a mely mű rendszeres alakban nem sok idő múlva meg is fog jelenni. Jelen tanulmányában szerző az összehasonlító államjog és kulturtörténet alapján állva kimutatja, hogy mely okok akadályozták a tudományos államtan kifejlődését. Foglalkozik a bölcsészek, sociologusok, magánjogászok, jogtörténészek szerepével a politikai tudományok terén, szembeszáll a tekintélyek uralmával és kifejti, hogy mely alapon kell az államtan tudományát felépíteni.

Ezen kiváló tudományos apparátussal és szelleme séllel megírt bevezetés után rátér a politika elemeinek fejtegetésére; tárgyalja: az állam, a nemzet, a nép, az államhatalom, a souverénitas, az államszerkezet és az államformák fogalmait. Részletesen foglalkozik az államformák fejlődésével, a különböző államalkatokkal, végül tárgyalja az államkapcsolatok tanát.

Ezen vázlatból is láthatólag számos, tudományilag bonyolult kérdéssel foglalkozik szerző 149 oldalra terjedő művében, melyet kiváló élvezettel olvashat minden, az államjoggal foglalkozó szakférfi.

Nagy érdeklődéssel nézünk szerző rendszeres politikai nagy munkájának megjelenése elé, mert tudjuk, hogy mily kiváló positiót vívott ki már eddig is magának úgy bel- mint külföldön Schvarcz Gyula az államtudományi irodalom terén.

— **Az igazságügyminiszteriumban** az utóbbi három év (1892., 1893., 1894.) jelentésén dolgoznak. Az utolsó jelentés 1892-ben jelent meg s ehhez fog a most munkában levő csatlakozni.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbirósághoz** 1894. évi január 1-től október 31-ig beérkezett 11239 sommás per, az 1893. évről elintézetlenül maradt 4041; elintézendő volt összesen 15280. Befejeztetett érdemleges ítélettel 1849, a 111. §. szerinti ítélettel 3843, illetéktelenségi végzéssel 22, ügydöntő végzéssel 4574, egyezséggel 924, folyamatban maradt 4068.

A másodbirósághoz 1352, a harmadbirósághoz 90 ügy terjesztetett fel. A másodbiróságtól leérkezett 741 helybenhagyó, 100 részben, 174 egészen megmászó, 83 feloldó határozattal, 100 pótlás végett. A harmadbiróságtól beérkezett 57 helybenhagyó, 27 részben, 73 egészen megmászó, 2 feloldó határozattal, 8 pótlás végett.

1894. évi november 1-től december 31-ig érkezett 2486 per, befejeztetett 1252, folyamatban maradt 3198 nov. 1-e előtti, 2104 ez idő utáni per. Ezen idő alatt tartatott 2897 tárgyalás. Hozatott 32 részítélet. Egyességi kísérlet iránt 40 kérelem terjesztetett elő, minek folytán 4 esetben létesült egyesség. Előterjesztetett 208 fizetési meghagyás iránti kérelem, kibocsátott 197, megtagadtatott 11 fizetési meghagyás, Ellenmondás 77 esetben terjesztetett elő, perré alakult 42 ügy.

A mult évben összesen érkezett e bírósághoz 154,627 beadvány, 1893-ról maradt 462 hátralék. Elintéztetett 154484, hátralékban maradt 605. Fogatosítottatott 18550 kielégítési, 3100 biztosítási végrehajtás és 14 zárlat.

A budapesti V. ker. kir. járásbiróság ezen adatokból kitűnőleg az ország legnagyobb ügyforgalmu bírósága, melynek adminisztrációja óriási gondot és körütekintést igényel és konstatálhatjuk, hogy ezen rendkívüli munkahalmaz daczára a bíróság jelenlegi vezetése mellett az öt ves hivatalokban a lehető legnagyobb rend és pontosság tapasztalható. E bíróság ügyforgalma állandóan növekszik, mit mutat az is, hogy a folyó év január havában máris 1887-el több beadvány, 267-el több kereset, 644-el több végrehajtási megkeresés érkezett, mint a mult év első hónapjában.

— **A budapesti kir. törvényszék polgári felebbviteli tanácsainak** tárgyalási rendszere ellen azon panaszt vesztük, hogy az egyes ügyekre a kitűzött időben alig kerül a sor. Így egy 10 órára tűzött perben a makacsság csak 12 órakor vétetett fel s ugyanazon időig várnak a többi felek is, kiknek szintén 10 vagy 11 órára szól az idézésük. Oka ennek az egyszerűbb ügyekben is nagyon hosszantartó tanácskozás.

— **A kereseti igény leszállítása a felülvizsgálati bíróságok hatáskörére befolyással nincs.** *A győri kir. tábla:* Tekintettel arra, hogy ebben a sommás perben a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül az 500 frtot meghaladja; tekintettel arra, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 186. §-a szerint a felülvizsgálati bíraskodást azokban a perekben, a melyek tárgyának értéke járulékok nélkül 500 frtot meghalad, a kir. Curia gyakorolja; tekintettel arra, hogy a mint a felülvizsgálat megengedhetőségére nézve az 1893. évi XVIII. tcz. 181. §-a értelmében a kereset tárgyának értéke irányadó, ugy a felülvizsgálati bíróságok hatáskörének egymásközi határvonalára nézve is a kereset tárgyának értéke kell, hogy irányadó legyen; a miből folyik egyrészt, hogy a 186. §-ban használt «pertárgy» kifejezés «a kereset tárgyának» kifejezéssel ugyanegy jelentőségű (l. a 186. §. utolsó bekezdését is), s folyik másrészt, hogy a kereset tárgyának már csak a per folyamán történt leszállítása, s főleg csak a felebbezési eljárásban a kereseti követelés egy részének

felperes által való elejtése a felülvizsgálati bíróságok hatáskörének szabályozására befolyással nem birhat; tekintettel arra, hogy az ellenkezőnek megengedése oda vezetne, hogy felperes alperest a felülvizsgálatra vonatkozólag, törvényesen megillető jogtól önkényesen megfoszthatná az által, hogy pl. 400 frt iránt indított perben, midőn csak 190 frt erejéig remélheti már alperes elmarasztalását, kereseti igényét 190 frtra leszállítja; — holott a kereseti igény leszállítása nélkül a csak 190 frtban elmarasztalt alperes kétségtelenül élhet a felülvizsgálat perorvoslatával: a kir. it. tábla — habár felperes a keresetében 652 frt 30 kr. tőkére és járulékaire tett kereseti igényét a felebbezési eljárásban 500 frt tőkére és járulékaire szállította le, — a soproni kir. törvényszék által ide felülvizsgálatra felterjesztett iratokat a kir. Curiahoz hivatalból felterjeszti. (G. II. 4/1. sz. a. 1895. évi febr. 9.)

— **A pernyertes fél csakis a szükséges költség megtérítését igényelheti.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* A felülvizsgálati kérelemnek helyt ad s az elsőbíróság ítéletét abban a részében, a melyben a felperest 38 frt perköltség viselésére kötelezte, megváltoztatja: s a felperes által alperesnek fizetendő perköltség összegét 10 frtra mérsékeli, egyébként az elsőbíróság ítéletét érintetlenül hagyja. *Indokok:* A pernyertes fél az 1893. évi XVIII. tcz. 109. §-a értelmében csakis a szükséges költség megtérítését igényelheti. Minthogy pedig alperes védelmére felesleges volt az, hogy horvátországi lakóhelyéről Budapestre utazzék s a jelen per miatt 3 napot eltöltson; és a mennyiben erre önként vállalkozott: csak annak a költségnek megtérítésére számíthatott, a mely védelmének célirányos érvényesítéséhez szükséges volt; s minthogy az elsőbíróság lényeges eljárási szabályt sértett meg akkor, a mikor a személyesen védekezett alperesnek időmulasztási díjhoz való igényét is figyelembe vette; ez okokból a felülvizsgálati kérelemnek az idézett tcz. 185. §-ának c) pontja alapján helyt adni s a pervesztő felperes által alperesnek fizetendő perköltség összegét a lefolyt eljárás adatainak figyelembe vételével 10 frtra mérsékelni, de egyéb részében az elsőbíróság ítéletét változtatlanul hagyni kellett. (1895 február 9. E. 22. sz. a.)

— **Történhetik-e a fél idézése ügyvéd által, eskü alatti kihallgatásra?** *A Jogt. Közl.* 1895. január 4. számában föltett eme kérdésre, részemről a következőkben adom meg a választ: Habár az ügyvéd az 1868: LIV. tcz. 85., 88., 89. §§., az 1881: LIX. tcz. 11. §., az 1893: XVIII. tcz. 7. §. s az 1874: XXXIV. tcz. 38., 62. §§-ok értelmében a feleket minden tekintetben képviselni jogosítva van, s cselekményei ugy tekintetnek, mintha azokat a fél maga tette volna, s az ügyvéd kezéhez történt kézbesítések, általánosságban egyenlő joghatályunak vétetnek a fél részére történt kézbesítésekkel, mindazonáltal az eskü alatti kihallgatásra a felet személyesen kell beidézni s ily nem elegendő az ily tartalmu határozatnak az ügyvéd előtti kihirdetése. Véleménye met az alábbiakban indokolom: A 1868: LIV. tcz. 196. §. és a 1893: XVIII. tcz. 82. §. értelmében a bíróság a tanut, ha a tárgyaláson nincs jelen, a kitűzött uj határnapra, saját kezéhez szóló idézvénynyel idézi meg. A régi eljárásban, mely a különböző eskük rendszerén alapult, a fél az eskü letételre személyesen volt megidézendő, s a meghatalmazott értesítése nem volt elegendő, mert azon esetben a midőn a félnek csak saját személye által teljesíthető és gyakorolható kötelezett-ségeiről vagy jogairól van szó, csak a meghatalmazott értesítése nem felel meg a célnak s az 1868: LIV. tcz. 240. és 259. §§. intentionának. Miután pedig a félnek eskü alatti kihallgatása kettős intézményt absorbeál, u. m. a félnek mint tanunak kihallgatását s a perben álló félnek esküjét; a fentebb előmondottak egybevetéséből kitetszik, hogy a fél az eskü alatti kihallgatásra személyesen idézendő be. *U. G.*

A Magyar Fogászegylet igazgató választmánya f. hó 23-án ülést tart.

A mellékleten: Vargha Ferencnek a Magyar Fogászegylet büntetőjogi Értekezletén tartott előadása. Legközelebb Csemegi Károlynak ugyanott tartott előadását közöljük.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

féltre .. 6 lrt
negyedévre .. 3 .

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia 1894-ben, összehasonlítva az előbbi évekkal. Sz.— A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Jogirodalom:* Hall William Edward: A treatise on the foreign powers and jurisdiction of the british crown. Oxford 1894. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* A fedezeti váltó kérdéséhez. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Néhány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ához. Dr. PLOPU GYÖRGY gyulai kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara ügyforgalma 1875—1893. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia 1894-ben, összehasonlítva az előbbi évekkal.

A kir. Curianak ügyhátraléka 1894 végén ismét tetemesen, több mint 500-al nagyobbodott szemben az 1893. évi-vel. Az 1893. év végén a Curia hátraléka 13,359 ügyszámot képviselt, 1894-ben pedig ez 13,872-re szaporodott. 1889-ben a hátralék még csak 7461 volt és öt év múlva már jóval meghaladta a 13 ezret, illetőleg már megközelítette a 14 ezret, és így majdnem kétszeres összegre emelkedett.

Ha valamely rendes szervezetű jogállamban az igazságszolgáltatás dolgai oda fejlődnek, hogy nem épen a legfelsőbb törvényszéken, de bármely bíróságnál az évi ügybejövételnek majdnem csak felét intézhetik el az év végéig, ott a jogállapotot egészségesnek tekinteni nem lehet, ott a jog s törvénykezési rendszerben súlyos bajoknak kell fenforogni.

De jelenleg a kir. Curia irányában kétségtelenül nem a működő személyiségek, s nem is az igazságügyet vezetőik részéről forog fen bármily mulasztás, őket felelősség nem terhelheti azon sajnós eredményért.

A bűnvádi 11¹/₂ ezret meghaladó elintézésekből a 37 bíró mindenikére általában 315 ügy, a polgáriakból pedig egy-egy bíróra az 51 közül általában 248 jutott ezen év folyamán. Már ez is nagy munkaerő kifejtést tanusít, a minél többre kötelezni egy legfelsőbb forum bírát alig lehet megegyeztethető a helyes igazságügyi politikával. Tényleg azonban a bírák legnagyobb része többet teljesített, elintézéseik összege az elintézendő ügyek súlyos pressiója alatt megközelítvén, sőt meg is haladván a 400 ügyszámot. A különbözetet különféle véletlen körülmények idézték elő, melyek nem engedték meg az év elején a bírói működés megkezdését, vagy azt az év folyamán félbeszakították. Nevezetesen kisegítőül felhivatott a Curiára február vége felé 8 bíró, szeptemberben, októberben és novemberben egy-egy bíró, két bíró az év folyamán tanácselnöknek neveztetett ki az előadói hivatás megszüntetése mellett; két bíró nyugdíjaztatott, egy a polgári s egy a büntető osztályból, egy visszajött a minisztérium köréből, egy pedig abba beosztatott és kettő legjelesebb bíránk közül: Nagy Imre és Sántha Gábor elhalt. Áthelyezések is történtek egy osztályból a másikba, a mi szintén hátramaradást idéz elő.

Pedig még mindig tart a curiai munkaerőnek emelése, a bírói létszám szaporítása. Míg 1883—1886. években a Curia 71—73 bíróval rendelkezett, ezen létszám 1890-ben 83-ra, 1884-ben pedig 88-ra emeltetett.

Ezen szükségletnek megfelelőleg a *curiai budget* is tetemesen emeltetett. 1889—1890. években 457 ezer frt volt, 1891-ben 472, 1893-ban 473 ezerre rugott, 1894-ben azonban

már 523,613 frtra emeltetett és 1895-re 524,759 frtra irányoztatott elő. Tehát öt év alatt majd 100 ezer frt emelkedést nyert. És ez nagyon megközelíti azon összeget, melyet a 70-es években a semmitűszék s a legfőbb ítélőszék együttes évi kiadásai képviselnek.

Ha mégis mindezek dacára Curiánk oly súlyos helyzetbe jutott, ennek okát mindenképpen felett a felelősségi jog korlátlanágában kereshetjük s találhatjuk fel. Ez oly mérvű, hogy 1848 előtti felelősségi rendszerünk is kielégítőbb volt, nem engedvén különösen legfelsőbb forumunkat mindenféle apró csekély értékű ügyekkel elárasztani. És ez a septemvirális tábla tekintélyét is nem kevésbé emelte, a mint fokozódott 48 után a magyar jogügyek felett is ítélkező bécsi cs. kir. legf. törvényszék morális ereje is.

Következése ugyanis azon korlátlanágnak a curiai ügybejövételnek oly fokon való emelkedése, hogy annak a nagy mérvben szaporított munkaerő sem képes megfelelni, így azután az évenként elintézendők összege rendkívüli magasságot ér el.

Az összes *ügybejövétel* tiz év előtt, 1884-ben még 20,797 volt, öt év múlva, 1888-ban, ugy 1889-ben már 25 ezerig emelkedett, 1890-ben lett 25,867, 1891-ben 24,759, 1892-ben 27,414, 1893-ban 29,555 és 1894-ben 29,352.

Igy az ügybejövétel az újabb időben minden öt évben jóformán 5 ezerrel szaporodott és tiz év alatt közel tiz ezerrel.

A legfelsőbb jogszolgáltatás menetére, főképp gyorsaságára, különösen nyomasztó hatást gyakorol az évi elintézendők mennyiségének nagy s folytonos öregbedése.

Elintézendő volt 1884-ben még csak 24,189 ügy, 1886-ban meghaladta a 25 ezret, 1887-ben volt 26,451, 1888-ban 31,800, 1889-ben 32,808, tehát öt év alatt 8 ezer szaporulat.

Következő években még jobban nagyobbodott ezen összeg. 1890-ben lett 33,328, 1891-ben 32,861, 1892-ben 35,140, 1893-ban 40,218 és 1894-ben kitett 42,711 összeget. Tehát az utolsó öt év alatt tiz ezerrel szaporodott az elintézendők összege, tiz év alatt pedig 18 ezerrel.

Ily helyzetben nem lehet csodálni, hogy az év végén a *hátralékok* igen számosak s majdnem folytonosan szaporodnak, valóban nagy összegekig.

Az évi hátralék tiz év előtt még csak 3782 volt, 1886-ban közel 5 ezer, 1887-ben 6 ezeren túl, 1888-ban 7 ezernél több, 1889-ben 7472, 1890-ben 8100, 1892-ben már tiz ezer, 1893-ban 13,359 és 1894-ben 13,872.

Tehát a hátralék hat év alatt megkétszereződött, tiz év alatt pedig tiz ezerrel lett nagyobb összegű. És pedig dacára annak, hogy a mint fentebb kiemeltük, a Curia bírái a lehető legnagyobb munkásságot s buzgalmat fejtettek ki. Ennek tulajdonítandó, hogy az elintézetések a Curián évenként, hosszas idők óta, igen nagy számot mutatnak fel, és ez majdnem folytonosan emelkedik.

Igy 1884-ben az elintézetések még csak 20 ezret tettek ki, 1886-ban néhány híjával 21 és 1887-ben 21 ezeren felül, 1888-ban pedig 24¹/₂ ezerre emelkedtek. Az utolsó hat év alatt még tovább fejlődött az emelkedés. 1889—1890. években a 20 ezret kevéssel haladta meg, de 1892-ben az elintézetések száma már 27,414 volt, 1893-ban pedig 29,555 és 1894-ben is 29,352.

A mi a *részleteket* illeti, először is azon különbségek igényelhetik figyelmünket, a melyek a polgári s büntetőjogi ügyek forgalmi alakulásaiban nyilvánulnak. És ezek az utolsó öt év alatt következők voltak:

1890-ben *polgári* bejövétel 10,910, elintéztetett 10,636, hátralék maradt 4146; *bűnvádi* bejövétel 12,400, elintéztetett 12,297, hátralék 3088.

1891-ben *polgári* bejövétel 10,430, elintéztetett 10,184, hátralék 4392; *bűnvádi* bejövétel 10,440, elintéztetett 11,232, hátralék 2290.

1892-ben *polgári* bejövétel 12,740, elintéztetett 10,835, hátralék 6297; *bűnvádi* bejövétel 11,820, elintéztetett 11,102, hátralék 3014.

1893-ban *polgári* bejövétel 13,110, elintéztetett 11,347, hátralék 8060; *bűnvádi* bejövétel 12,100, elintéztetett 11,376, hátralék 3738.

1894-ben *polgári* bejövétel 12,240, elintéztetett 12,576, hátralék 7724; *bűnvádi* bejövétel 12,439, elintéztetett 11,677, hátralék 4500.

Ezen adatokból a következő tapasztalatokat merithetjük. Az ügybejövételben nem volt nagy különbség újabb években a polgári s a bűnvádi ügyek között, rendszeren 10—12 ezer körül forgott; de határozottabb s nagyobb emelkedés mutatkozott a polgáriaknál. Ezek 10 ezerről 12 ezerre és azután 13 ezerre szaporodtak, míg a bűnvádiak 12—10—11 ezer közt váltakoztak s a 13 ezret el nem érték. Mindkettőnél nagy a bejövételi emelkedés, szemben a 10 év előtti forgalommal. 1884-ben mind a polgáriak, mind a bűnvádiak ügybejövetele csak 8 ezerben állt, a polgáriaké 1886-ban épen csak 7-nél maradt. De 1887-től kezdve már mindenütt nagy emelkedés következett be.

Az elintézésekben rendszeren túlhaladták a bűnvádi előadások a polgáriakat, ezek három évben csak 10—10 ezret mutattak fel, míg a bűnvádiak 11 ezeren alul nem maradtak.

Ennek megfelelőleg a büntető hátraléki ügy is kedvezőbb alakult. A polgáriaknál évenként legkevesebb 4 ezer volt a hátralék, míg a bűnvádiaknál rendszeren 2—3 ezer körül forgott s csak az utolsó évben emelkedett 4¹/₂ ezerre, a mely évben azonban a polgáriak hátraléka meghaladta a 7 ezret, sőt 1893-ban a 8 ezret is. A 10 év előtti hátralékok természetesen csekélyebbek voltak mind a polgári, mind a bűnvádi szakban s nem is voltak közöttük oly nagy eltérések; 1884—1886. években 1—2 ezerben álltak s 1887-től kezdve szaporodtak 3 ezerre.

Kiváló figyelmet igényel, közigazgatási jelentőségénél fogva, a váltó-kereskedelmi ügyforgalom is. Ez szintén a hátralékok feltűnő emelkedésének szomorú adatát állítja előnkbe. Ezen ügyforgalom az utolsó öt év alatt következőleg alakult.

1890-ben váltó-kereskedelmi-csődügy bejövétel volt 1806, az előbbi év hátralékával elintézendő lett 2327, elintéztetett 1523, s hátralék lett 804.

1891-ben bejövétel 1613, elintézendő 2417, elintéztetett 1437, hátralék 980.¹

1892-ben bejövétel 1891, elintézendő 2871, elintéztetett 1601, hátralék 1270.

1893-ban bejövétel 1950, elintézendő 3220, elintéztetett 1710 s fenmaradt 1510.

1894-ben bejövétel 1920, elintézendő 3430, elintéztetett 1879, hátralék 1551.

A többi ügyek a curiai hatáskörben kevesebb fontossággal bírnak a tökéletesb jogszolgáltatás szempontjából.

Az *urbéri* ügyek, melyek jogviszonyainkban egykoron oly nagy jelentőséggel bírtak, mindinkább eltűnnek a törvénykezés teréről.

1890-ben még 222 urbéri ügy fordult meg a kir. Curia előtt, 1891-ben 153, 1892-ben 150, 1893-ban 143 érkezett be, a mi a lefolyt 1894-ben kissé megszorodott 168 ügyszámra.

Elintézésük — arányban a váltóügyekhez is — meglehetősen gyorsan eszközöltetett; 1890-ben 29 ügy maradt elintézetlenül (előbbi két évben pedig csak 16—18), 1891-ben 21 volt a hátralék, 1892-ben 19, 1893-ban csupán 4 és 1894-ben 18.

A *fegyelmi ügyek*, melyekben a bírák, kir. ügyészek ép úgy szerepelnek, mint az ügyvédek, a Curia előtt — valóban nagy sajnálatunkra — szintén nagyon szaporodnak legutóbbi időben.

Míg öt éve 1890-ben csak 490 bejövételi számot képviseltek, 1894-ben már 743 számra emelkedtek. Ez fokozatosan előhaladt. 1891-ben 540 fordult elő, 1892-ben 672, 1893-ban 588, 1894-ben 743.

Elintézésük gyorsan történt. 1890 végén csak 35 volt az ügyhátralék, 1891-ben 37, 1892-ben 54, 1893-ban 39, 1894-ben pedig 78. Ezen hátralékokat is rendszeren az ügy késői felterjesztése vagy folyamatba tétele idézte elő. Sz.

A hatásköri összeütközések bírósága.¹

A közigazgatás részéről emelhető hatásköri panasznak érvényesítésére általában mindenütt a felsőbb rendű közigazgatási hatóságok, illetve a központi kormányzati szervek — miniszterek — jogosítvák, a kiknek állásukból, hatáskörükből folyólag különösen feladatát képezi az igazgatás terrenumának figyelembevétele és oltalmazása, a kik minőségükben, avagy a rendelkezésükre álló segédszerveknél fogva, elég garantiát nyújtanak az iránt, hogy ok és alap nélkül nem élnek e rendkívüli eszközzel, nem nyulnak be zaklatólag e bírósági szervezetek működésébe. A gyakorlati szükség és célirányosság nem harcol azon felfogás mellett, hogy csak a miniszter avagy éppen a miniszterium kizáró jogává tétessék a közigazgatás hatásköri panaszának emelése, de egészen a dolog természetéből foly, hogy a minisztert, mint leghivatottabb, legilletékesebb őret és bírálóját ressortja terjedelmének, hatásköre határainak, fel kell ruházni azon hatalommal, hogy az alá rendelt közigazgatási hatóságot hatásköri panasz emelésére vagy visszavonására utasíthassa, avagy az azok által benyújtott panaszt saját hatáskörében visszavonhassa.²

A Wlassics-féle tervezet a közigazgatási hatáskör védelmére irányuló hatásköri panaszok emelésére a minisztereken kívül a főispánt, azután a törvényhatóság első tisztviselőjét és a pénzügyigazgatót jogosítja, míg a közigazgatási bírósági hatáskör védelme végett csak a minisztereknek ad hatásköri perindítási hatalmat.

Véleményünk szerint a javaslat némileg túlmegy a szükséges határain, a midőn a vidéki hatóságok közül a főispán mellett az alispánt, sőt pénzügyigazgatót is a hatásköri panasz önálló emelésére jogosítja. Elegendőnek találnók ezt csupán a főispánnak megadni, a ki az 1886. évi XXI. és a pénzügyigazgatást újjászervező 1889. évi XXVIII. tcz. értelmében a törvényhatóság területén folyó állami és autonóm igazgatás minden körében ellenőrző és felügyelő, sőt rendelkező hatalommal bír, oly befolyást gyakorol, hogy ezen állásából folyólag egész természetesen érvényesíthetné a conflictus emelésének jogát a törvényhatósági és községi önkormányzati (autonom) és az állami pénzügyigazgatási hatáskörnek védelmére is. A főispánnak hatalma nem, de kötelességi köre volna ez által, növelve, melynek lelkiismeretes gyakorlására egészen képesítve volna. A panaszemelés gyorsasága sem szenvedve ez által, mert hiszen a főispán és

¹ Az előbbi közl. l. a 4., 5., 6., 7. és 8. számban.

² Minden áron meg kell akadályozni, hogy könnyelmű hatásköri viták tárgyává tétessenek a bíróság előtt folyamatba tett ügyek és azok befejezése akadályoztatással, . . . Ha a középfoku hatóságok részére is biztosítjuk a provocálás jogát, a hatásköri panasz a bírói eljárás korábbi szakáiban, tehát gyorsabban bejelenthető, másrésről a kellő fokú szakértelem is biztosítva van a középfoku hatóságok szervezetében. Terv. indokolás 19. lap.

alispán, valamint a pénzügyi igazgató egy székhelyen működő, jómódon mindennap érintkező hatósági szervek. Fel sem tételezhető, hogy a főispán, az alispán vagy pénzügyigazgató által a hatásköri konfliktus emelése iránt tett javaslatnak eleget tenni nem fog, ha meggyőződése szerint — esetleg szakhivatalnokoknak is meghallgatása után — azt csak némileg is alappal bírónak találja. De feltéve pl. hogy a főispán a hatásköri panasz emelését megtagadná, könnyű módja van a pénzügyi igazgatónak, meg az alispánnak illetve polgármesternek is, az ügyet a miniszter elé terjeszteni. Ha a pénzügyi igazgató mint egy igazgatási ág szakfőnöke felruháztnék a hatásköri panasz jogával, legalább is ilyen indokoltan megadandó volna az a bányagazgatás helyhatóságainak, a bányakapitányságok főnökeinek is. Ha a tervezet álláspontja megmaradna, következetesen szükséges lenne oly pótlás, hogy Budapest fővárosra az adófelügyelő is jogosított legyen hatásköri panasz emelésre. (1889. évi XXVIII. tcz.)

A középhatóságokat, jelesen a főispánokat, nem tartjuk szükségesnek kizárni a közigazgatási bíróság hatáskörének védelmét célzó hatásköri panasz érvényesítéséből, mert annak a kérdésnek mérlegelése, hogy valamely contentiosus ügy a rendes vagy a közigazgatási bírói utra tartozik-e, nézetünk szerint nem kíván nagyobb szakértelmet, tájékozottságot, mint azon kérdésekre, hogy valamely ügy a rendes bíróság vagy közigazgatási hatóság, a közigazgatási bíróság vagy activ közigazgatás hatáskörébe van-e utalva; ugy ezeknél, mint az előbbinél, a hatásköri jogszabályok beható ismeretére és maguknak az ügyeknek érdemébe mélyedő, jogászilag bonczoló, képzett elmére egyaránt szükség van.

A tervezetihez hasonló megkülönböztetést tudtunkkal a külföldön sem ismernek. Poroszországban az 1879. évi aug. 1-én kelt kir. rendelet szerint ugyanazon hatóságok, melyek a közigazgatás hatásköre érdekében panaszt emelni hivatják, élhetnek hatásköri panasszal a közigazgatási bíróságokhoz tartozó ügyeknek a rendes bíróságtól leendő revindikálására is. Franciaországban a «préfet» a «conseil de préfecture» mint közigazgatási bíróság ügykörének csorbitásai ellen is támaszthatja a «Conflit»-t, és csupán a «Section du Contentieux» előtt folyó ügyekben kizárólagos joga ez az illető minisztereknek.

Ha a főispán lesz az első foku közigazgatási bíróság elnöke, mint a hogy a vonatkozó törvényjavaslatban contemplálva van, úgy őt különösen is hivatottnak kell tartanunk arra, hogy ezen bíróság hatáskörének védelmére is hatásköri panaszt emelhesen.

A törvénytervezet negyedik szakaszának általánosságban tartott határozmányából következik, hogy a bírói szervezethez tartozó hatóságok bármelyikénél, tehát pl. a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél folyó ügyekben, sőt a királyi jelleggel nem bíró, de hatósági működésükben a közigazgatástól hasonlóan függetlenített bíróságok, pl. a tőzsdebíróságok előtt folyó ügyekben is, emelhet hatásköri konfliktust a közigazgatás. Ezt a tervezet jelentékeny előnyének kell elismernünk, valamint azt is, hogy a bírósági és közigazgatási bírósági hatáskör egész területén, peres, perenkívüli, magánjogi, büntetőjogi, sőt fegyelmi ügyek minden neménél helyet ad a hatásköri panasznak. Jól mondja az indokolás, hogy «a kérdés lényege az, hogy a jogforrások mely hatóságokra bizzák az ügyek elintézését, és ha a bírói és közigazgatási hatóságok között a hatáskörré nézve összeütközés támad: az teljesen irreleváns, hogy a jognak mely ágában történt az összeütközés». A tervezethez képest az u. n. ügybírói hatáskörökhöz, pl. bányabírói, pénzügyi, jövedéki kihágási, sajtóbírói hatáskörhöz tartozó ügyekben, sőt azt tartjuk, a rendkívüli hatáskörnek nevezhető, rögtönbírói ügyekben is jogszerű leendő hatásköri panasz emelése: noha bizonyos, hogy a rögtönbíráskodás rendeltetésével alig férne össze ennek gyakorlása.

A francia jog azon álláspontja, miszerint némely bírói hatóság előtt, így a «*juge de paix*», a «*Tribunal de commerce*», a «*Fury d'expropriation*» és — a meghatározott eseteknél — a «*Cour de Cassation*» előtt folyamatban levő ügyekben,¹ hatásköri panasznak nincs helye, magának a francia közjognak a «*Séparation des pouvoirs*»-ra vonatkozó alaptételeivel van leginkább ellentmondásban. Ugyancsak ezt mondhatjuk azon megszorításokról is, melyeket oly irányban tesznek az 1828. évi jun. 1-én és 1831. évi márcz. 12-én kelt ordonnance-ok, hogy az ügyek bizonyos nemeinél, így mindenekelőtt a büntető bíráskodás nagy részében nem lehet hatásköri összeütközést támasztani.² A francia közjogi írók jó része, közöttük az államtanács nagyhirű alelnöke Lafferrière, helyteleníti a büntetőbírói hatáskör ama kivételét, és azt mondja, hogy a büntetőbírói iránti tulságos reverentiából fel lett áldozva a hatalmak elválasztása elvének szükséges követelménye (Jurid. Administr. I. köt.)

Ezzel szemben a törvény indokolásául olvassuk Boeuf fentebb id. művében: *La loi n'a pas voulu, que dans les affaires criminelles, qui engagent à un si haut degré l'honneur des citoyens et l'ordre public, le cours de la justice put être suspendu par le fait de l'administration.*

Még sokkal szűkebb térre szorítja a közigazgatás hatásköri panaszának körét a porosz jog, midőn csupán a *polgári peres ügyekben* — in bürgerlichen Rechtsstreiten — engedi meg annak érvényesítését.

Dr. Wlassics tervezete szerint nem kétséges az sem, hogy az előzetes — praejudiciális — kérdések tekintetében is emelhető a hatásköri panasz. Igaz ugyan, hogy nálunk a hatalmi működések elválasztásának elvét oly ridegen nem vették keresztül, mint a francziák, — nálunk a közigazgatásjogi praejudiciumok végett, ha azok a bírói utra tartozó ügyekben merülnek föl, nem szükséges minduntalan a közigazgatás döntését kikérni, — de másrésről világos, hogy gyakorta lesznek előzetes kérdések, melyekben már a közigazgatásnak jogszerű határozata van és ezeket elismerni, azoknak szükségképi consequentiáit levonni a bíróság is köteles; ha ezzel ellenkezőleg jár el, ha tagadja a közigazgatás által jogszerű hatáskörében hozott határozatot, intézkedést, azt figyelmen kívül hagyja, akár állítólagos materiális jogellenesség, akár alaki hiányok oka, respektive ürügye alatt, úgy már tullépi jogos körét, mert sem az anyagi, sem az alaki jogszerűség kérdésében ily eseteknél felülbírálati joga nincs.³ Nagyon is gyakorlati érdekű szükség ennél fogva, hogy a hatásköri panasz a praejudiciális kérdésekben előfordulható hatásköri tullépés indokából is megengedtessek. *Dr. Kmety Károly*

(Folyt. köv.)

kir. jogtanár.

¹ Ide vonatkozó indokolásul mondja Boeuf «*Resumé de droit admin. cz. művében*» *Le conflit ne peut être élevé devant le juge de paix, car la procédure des conflits ne paraît pas avoir été organisée pour ce tribunal; du reste le conflit pourra être élevé en appel devant le tribunal d'arrondissement. Par les mêmes raisons le conflit ne peut être élevé devant un tribunal de commerce et le jury d'expropriation; en outre, parce que les juges sont élus, et renouvelables, comme les juges de paix sont révocables, et qu'il n'y a pas à craindre leur envahissement; enfin devant le trib. de commerce il n'y a pas de ministère public. La procédure des conflits, semble encore moins organisée pour le tribunal de commerce et jury d'expr. que pour la justice de paix. 544. l.*

² Az u. n. «*matière criminelle*» köre egészében, a «*matière correctionnelle*» a meghatározott kivételektől eltekintve, egészen ki van véve a «*conflit*» emelés alól, míg a «*mat. de simple police*» az alá tartozik, de kivételek vannak itt is téve. A «*mat. criminelle*» eseteinél, még a közig. hatóság ítélete alá tartozó praejudiciális kérdések alapján sem lehet a «*Conflit*»-t támasztani.

³ Vegyük föl pl. azon esetet, hogy a szervezendő közigazgatási bíróság előtt egy fegyelmileg elbocsájtott volt közhivatalnok nyugdíjigényt formálva perel, s a közigazgatási bíróság e nyugdíjigényt ítéletileg fenállónak mondja ki. Itt praejudiciális hatásköri tullépés lenne, mert ámbár az ügy — a nyugdíjigény — felett a közig. bíróság ítélni jogosult, de az érintett esetben ítélete csak elutasító lehet, mert az illetékes közigazgatási fegyelmi határozat a közigazgatási bíróságot teljesen köti.

Jogirodalom.

Hall William Edward: A treatise on the foreign powers and jurisdiction of the british crown. Oxford 1894.

Érdekes új mű az angol tételes nemzetközi jogról. Hall egészen másképp fogta fel tárgyát, mint a modern angol jogi írók, a kik a nemzetközi jogot tárgyalják. Kiindulási pontja egészen új és a szokásostól eltérő. Feladatául a szerző azon jogi hatalom és jogi uralom tárgyalását tűzte ki, a melyet a Nagybritannia korona külföldi területeken gyakorol vagy érvényesít. Korona alatt nem a királynét, hanem az államot érti. Más szóval Hall azon viszonyokat tárgyalja, a melyeknél külföldi területeken az angol jog nyer alkalmazást. Hall abból az elvből indul ki, hogy az állam és az egyén közti viszony nem szűnik meg, ha ez az állam területét elhagyja. Azon jogi kapocs, a mely az egyén és az állam közt fenáll, akkor is megmarad, ha az egyén más jog uralma és oltalma alatt lakik vagy tartózkodik. Ha az egyén más uralkodónak is engedelmességgel tartozik ott, a hol van, de még saját államának is van joga reá és ő még annak is tartozik engedelmességgel. Azért az állam hozhat oly törvényeket, a melyek által a területén kívül levő alattvalóira kimondja, mit enged nekik és mit nem a külföldön. Az állam kimondja hogy alattvalóinak melyik jogcselekményeit és milyen feltételek alatt tartja érvényeseknek és melyeket nem. Ép úgy megengedheti az állam a külföldieknek, a mit saját területén tehetnek és a mit nem ismer el. Minden souverain feltétlen ur saját területén, — ez a területi jog, de azért köteles a souverain minden alattvalóját védelem és oltalom alá venni, a ki idegen területen van. Ez a «right of protection» sajátságos angol jogi fogalom.

Hall az ezen alapuló kifejtése után elősorolja a brit korona azon közegeit, a kik által a protectiót külállamok területén gyakorolja, és hogy milyen szabályokat kell megtartani ezen közegeknek. Ezek a következők: a diplomatai képviselők, a tengerészet és a hadsereg tisztjei, a konszuláns ügynökök különböző fokokban és a különféle kormánybiztosok (High Commissioner of Imperial Commissioner). Hall azután azon egyéneket tárgyalja, a kik a protectióra jogot tarthatnak. Ezen fejezetek alatt az angol honosságot és angol honosok által kötött házasságokat tüzetesen tárgyalja (Celebration of marriage in foreign States). Hogy mily nagy a brit hatalom most az egész földgömbön, arról az győződhetik meg, a ki Hall azon fejezeteit olvassa, a melyek a brit koronának védelmi jogát a keleti államokban és a barbarok földjén tartalmazzák. Nagy önérzettel olvashatja az angol ezen fejezeteiket, mert láthatja, a hol brit érdek van, ott az védelemben is részesül.

Hall könyve már modern jogi munka; szerzője az újabb iskolából való, mert fejtegetései világosak, iránya könnyű és határozott és nincs munkájában nagy tömkelege a különféle idézeteknek régi döntvényekből, a melyek a régibb angol jogi művekben a kontinentális jogászt annyira kifárasztják.

A szöveg végén mind azon angol törvények vannak függelék gyanánt, a melyek a protectio különféle tárgyaira vonatkoznak.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fedezeti váltó kérdéséhez.

A váltói szigor fogalma és a váltóeljárás, mely ezen szigoroknak a perre való tekintettel is érvényt szerez, a bizonyítás korlátozásával kétségtelenül megerősítette a váltónak formális jellegét és megkönnyítette útját, melynek folyamán szigorúan egy pénzbeli szolgáltatás megtestesítőjévé és képviselőjévé vált, mely kizárólag a forma által, jobban mondva a formális kellékek által kötelez.

És ez így tökéletesen rendjén van, rendjén volna még akkor is, ha a formalismust még tovább vitték volna az által, hogy eltekintve talán a váltónyilatkozatok, vulgo aláírások, hamis voltától, a kifogásokat még szűkebb körre szorították volna, mint ezt úgy a mi váltótörvényünk, mint a német törvény teszi.

A kifogások rendszere azonban áttörte a váltói szigor merevségét. A váltóelméleteknek hullámszáma idegen elemeket vitt be a gyakorlatba; a váltói obligatio hangsúlyozása, a melytől a tudósok hosszú időn át szabadulni nem tudtak és a helyett, hogy azt kérdezték volna a váltónál, vajon a forma obligál-e, azt kérdezték, vajon a nyilatkozó magát obligálni akarta-e. Az igazat megvallva, bármennyire merevnek és gyakran tán a jogérzetet sértőnek látszassék is, én perhorreskálnám avagy legalább szűkebb térre szorítanám a kifogások lehetőségét. A kifogások ugyanis megakasztják a váltó életét, félreállítják, felfüggesztik annak hatályosságát és azon cél, melyet a váltóeljárás a rövid határidők, a sommás végzés által elérni akar, csorbát szenvednek a kifogásoknak minden körülmények között lehetséges volta által. És itt mellékes körülmény, vajon a kifogásoló célt ér-e a kifogások által, a mint hogy rendesen célt nem ér, fődolog, hogy a kifogások útját állják a váltói jogok érvényesítésének.

No de ezen változtatni a jelen körülmények között nem lehet és tudunkkal a váltótörvény és váltóeljárás revíziója nincsen eddig tervbe véve. A mit azonban az érvényben levő törvény és eljárás keretén belül elérhetünk, azt tán szabad néhány sorban itt érinteni.

A váltó ellen emelhető kifogások, melyekkel a törvényhozó a váltóban megtestesített jogügyletből folyó minden jogos ellenvetésnek — természetesen az első váltóbirtokossal szemben csupán — tért akart nyitni, ez irányban a kifogást tevőn, tekintettel a bizonyítás elé gördített nehézségekre, nem igen segítettek, hanem megérleltek egy másik veszedelmet, t. i. a váltó könnyelmű elfogadásának veszedelmét, oly váltó elfogadását, a melynél az alapul vett jogügylet nem határozott, a tartozás nem liquid, a mely váltóelfogadományok csakis annak köszönik létüket, hogy kifogások tehetők, ha a váltóbirtokos esetleg roszhizeműen érvényesítene jogokat a váltó alapján. És a gyakorlat ezen könnyelműsége magával ragadta a doktrinát, magával ragadta az igazságszolgáltatást is, a melyek gyorsan simulva a praxishoz, kezdtek megkülönböztetni fedezeti, letéti, óvadék, stb. váltókat, már egyenesen tekintettel az ezen váltók alapjául szolgáló jogügyletekre. Azt persze szükségtelen kiemelnünk, hogy ezen megkülönböztetésekre a törvényben épenséggel nem találunk alapot. Ott egyszerűen váltóról van szó és a törvény értelmében, ha valamely okmány, mint váltó jelentkezik, mely a megkívánt kellékekkel bir, az e forma által okvetlenül kötelez, bármily alapja vagy története legyen is a váltó elfogadásának, a miből természetesen következnek, hogy a váltónak nem lehet más célja, mint hogy valamely tartozás és pedig pénzbeli tartozás vagy mondjuk ígéret képviselője legyen és a lejárt váltó kétségtelen jele annak, hogy ezen ígéret beváltandó.

Ez kétségtelenül következik a váltó természetéből, de sajnos, nem következik a gyakorlatból. Maradjunk a fedezeti váltónál. A fedezeti váltó arra szolgál, hogy egy jövőben keletkező, vagy valószínűleg keletkezendő tartozás érvényesítését megkönnyítse. Az adós, bár még ez időszert semmivel sem tartozik a hitelezőnek, már most biztosítani akarja ez utóbbi, hogy majdani követelését a könnyebb és gyorsabb váltóeljárás útján érvényesíthesse. Ezen szerep semmi esetre sem felel meg a váltó természetének és ha valaki azt mondaná, hogy fedezeti váltó nem létezik, vagy a váltó fedezeti váltó voltára hivatkozni nem lehet, ezt minden fentartás nélkül aláírnám.

Mihelyt azonban megengedjük azt, hogy vannak fedezeti

váltók, vannak tehát olyan váltók, melyek nem annyira fizetési ígéretet tartalmaznak, mint inkább egy másik követelés validitása esetén rejtenek magukban eleven kötelezési akaratot, le kell vonnunk ebből a konsekuensiákat, vagyis azt kell mondanunk, hogy megteremtettük a váltók egy különleges válfaját, mely csak akkor tartalmaz fizetési ígéretet, ha egy másik tartozás, melynek biztosítására szolgál, létrejön és esedékessé vált. A váltó ugyanis, ha fedezeti volta bebizonyíttatik, nem különbözik egyéb fedezettől. És valamint én a fedezetül adott más papirokat nem érvényesíthetem, illetve nem vagyok jogosítva érvényesíteni, ha a fedezendő tartozás meg nem született, úgy a fedezeti váltó is csak akkor érvényesíthető, és értékesíthető, ha az alapjául szolgáló tartozás tényleg fenáll.

Tudom, nagyot nevetnének bíróságaink ezen naivságon. Hiszen régen megmondotta a német kereskedelmi főtvényszék és a kir. Curia már régen szórul-szóra átvette azon elvet, hogy a fedezeti váltó által nyújtott biztosíték épen abban rejlik, hogy a váltó adója a hitelezővel szemben *váltószzerűleg* kötelezi magát, hogy tehát a lejáratkor szükség esetében a váltókereset útján keressen kielégítést, miből következik, hogy a fedezeti váltónál is az adóst terheli annak bizonyítása, hogy a hitelezőnek a váltó alapjául szolgáló jogügyletből követelése nincsen.

Nem-e tökéletes felforgatása a jogi fogalmaknak ezen érvelés. Azt vagyok bátor kérdezni, vajon mi köze a váltószzerű kötelezésnek a bizonyítási teherhez. Azon jogát a fedezeti váltó birtokostól senki el nem veheti, hogy a váltót a váltókereset útján érvényesítse és megszerezze mindazon jogokat, melyek őt ennek alapján megilletik, de hogy ezzel szemben miért köteleztessék a váltóadás olyan bizonyításra, melyre legtöbb esetben a váltóeljárás keretén belül képtelen, azt belátni képes nem vagyok, midőn bebizonyítottan fedezetről van szó. Azt értem és helyesnek tartom, hogy a váltó fedezeti természetét az adós tartozzék bizonyítani, de ha ezen bizonyítás sikerült, okvetlenül megfordul a koczka és a váltónak egy különleges válfajával állunk szemben, melyre a váltóeljárás szabályait alkalmazni egyértelmű a jogfosztással. De még tovább megyek, azt is érteném, ha a váltóper keretén belül az ilyen alapul szolgáló jogügyletből merített kifogások tárgyalását meg nem engedik, de e bizonyítást megengedni és azt az adósra róni, ellentmond a méltányosságnak épen úgy, mint a bizonyítás legelemibb szabályainak. De persze meglevén a fedezeti váltó fogalma, a gyakorlat nem akarta a váltóperbe vonni az attól távol eső jogügylet tárgyalását, a melyre a váltóeljárás nem is adja meg a lehetőséget. A legeszerűbb expediensnek mutatkozott, ha a fedezeti váltót meg hagyjuk fedezeti váltónak in thesi, in praxi azonban megengedjük a kifogások bizonyítását, ha az adós bizonyítani képes. Mi lőn ennek az eredménye? Az, hogy a gyakorlat felbátorítja a feleket a váltó adására és így a váltóeljárás szük medrére terel olyan ügyleteket, melyek tulajdonképpen nem tartoznak oda, mert a váltó ezen esetekben csupán mellékesen tartozik dologra és midőn az adós megteszi a kifogásokat, a bíró azt feleli neki, minek adtál váltót.

Hiszen szép dolog a következetesség és váltóval szemben különösen indokolt a szigor, de a következetességet tartjuk meg mindvégig és mind a két féllel szemben. Ugy tűnnek fel a fedezeti váltóra vonatkozólag kifejlődött elvek, mint a szavakkal való játék. Mihelyt kétségtelenné vált valamely váltó fedezeti természete, fentartva természetesen a hitelező biztosítási jogait, függőben kellene, hogy maradjon a váltóper és a hitelezőnek kellene igazolnia, hogy a váltónak szolgáló jogügyletből *van* követelése, még pedig a váltóösszegnek megfelelő követelése. Mert ne feledjük, hogy a fedezeti váltó rendszerint kitöltetlen lejáratú adatik, hiszen a lejárat legtöbb esetben bizonytalan a váltó adásakor,

ugy hogy a váltóadás még akkor is ki van szolgáltatva a roszhiszemű hitelezőnek, ha sikerül, a mi azután ritkán esik meg, bebizonyítania a váltó fedezeti természetét.

Vagy unifikáljuk a váltót, és semmiféle különbségeket meg nem engedünk, mert minden váltó feltétlenül kötelező fizetési ígéret és így megakadályoztuk a nem fizetési ígéretet tartalmazó váltó adását, vagy pedig megengedjük, hogy vannak váltók, melyeknek egyéb céljuk van, mint az egyenes kötelezettséget megállapítani, akkor azonban vonjuk le ebből a következményeket és ne beszéljünk a váltói szigor magaslatáról; meghagyván a meghagyandókat, lépünk a rendes bizonyítási eljárás terére, a mely módot nyújt arra, hogy ezen, a szigorú váltókötelezettségtől elütő váltókötelezettség fen vagy fen nem állása tisztáztassék.

Azt fogjuk kérdezni, hogy minek hát a fedezeti váltó? Erre azt felelem, hogy az elegendő előnyököt nyújt a kötelezőnek. Mondják ki, hogy *nincs fedezeti váltó*, de ne kényszerítsenek engem, hogy bebizonyítsam, hogy *nem volt mit fedeznem*, ha a váltóeljárás kalodájába szorítanak, hanem vagy, a mi természetes volna, a hitelező bizonyítsa, a mi sokkal igazságosabb, helyesebb és könnyebb, hogy *van* követelése, vagy pedig ha már a negatív bizonyításnak felforgatásával akarnak minden józan bizonyítási elvnek előnyt adni, *bizonyos váltóknál* tágítsák meg a váltóeljárás kényszerzubbonyát.

Dr. Fleischmann Sándor.

Néhány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ához.

Szalay Tamás ur, beregszászi kir. törvényszéki bíró, egy felmerült controversia alkalmából azon kérdést veti fel ezen lap 2. számában, hogy a sommás törvény 1. §-ának 5. m) pontjában felsorolt perekben van-e felebbezésnek helye akkor, ha a per tárgyának értéke 50 frtot meg nem halad?

Czikkiró kartárs ur érveit, 1—4. pontok alatt sorolván fel, cikikke végén azon nézetét fejezi ki, hogy ezen m) pont alatti perekben 50 frt értéken alul «érdemleges» felebbezésnek helye nincs.

Ezen nézetet magamévá teszem; mindazonáltal figyelemmel a 204. §. rendelkezésére, mely szerint a felülvizsgálati bíróság is az ügy érdemében ítél, — azt következőleg formulázom: Az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának 5. m) pontjában felsorolt perekben, ha a per tárgya 50 frt értéket meg nem halad, a kir. járásbíró ítélete ellen csak a 209. §-ban megengedett felülvizsgálati jogorvoslatnak van helye.

Továbbá czikkiró kartárs urnak 3. és 4. pontok alatt felsorolt érveit, melyek a törvényben kifejezésre nem jutottak, mellőzöm, és azok helyett a következőkkel érvelek:

A sommás törvény az 1. §. 5. m) pontjában foglalt perekre nézve a felebbezési jogorvoslat tekintetében különös dispositiókat tartalmaz; nevezetesen kettős korlátozást állít fel.

Az egyiket felállítja a 126. §-ban, midőn a felebbezési értéket általában 50 frton felüli összegben állapítja meg, természetesen az 1. §-ban 2. és 3. pontok alatt felsorolt perek kivételével;

a második korlátozást pedig kimondja a 182. §-ban, midőn dekretálja, hogy az 1. §. 5. m) pontja eseteiben az értékre való tekintet nélkül nincs helye felülvizsgálatnak.

Első tekintetre úgy tűnik fel, mintha a 182. §-ban említett korlátozás ellentétet képezne a 126. §-beli rendelkezéssel; mert a 182. §. értékre való tekintet nélkül zárva ki a felülvizsgálatot, azt lehetne feltételezni, hogy ama m) alatti perekben 50 frt értéken alul egyáltalában ki van zárva minden jogorvoslat, úgy hogy azokban a kir. járásbírók véglegesen ítélkezzenek. Hogy azonban ez csak látszat, kitűnik a 182. §-nak a 180. §. a) pontjával való egybevetéséből, melyből okozatosan következik, hogy a 182. §-nak rendelkezése csak a felebbezési bíróságok, tehát a kir. törvényszékek ítéletei elleni további jogorvoslatra vonatkozik.

Egybevetve most már a 126. §-beli felebbezési értéket, valamint a 181. §-beli felülvizsgálati értéket; és figyelembe véve, hogy a 182. §-beli korlátozás kizárólag csak a felülvizsgálati értékre vonatkozik; ellenben a felebbezési érték tekintetében az említett *m)* alatti perekre nézve a törvény egyáltalában semmiféle kivételt nem állapít meg; végül különösen megfontolva a törvény azon éles és ritka szépségű jogi distinctióját, mely a 126. és a 191. §§-ban kifejezést nyert; mert a 126. §-ban az 50 frtos summa appellationis mellett a felebbezést, a 181. §-ban pedig a 200 frtos summa revisionalis mellett a felülvizsgálatot zárja ki; ismétlem: figyelemmel kísérve a törvény ezen praegnans rendelkezéseit: lehetetlennek tartom még annak gondolatát is, hogy az 1. §. 5. *m)* pontjában felsorolt perek, értékre való tekintet nélkül, akár 50 frton aluli, akár 50 frton felüli volna a vitás terület értéke, egyforma elbánásban részesüljenek a felebbvitel tekintetéből; vagyis: lehetetlen k tartom, hogy az 1. §. 5. *m)* pontjában említett perek egyformán legyenek a kir. törvényszékhez felebbezhetőek, akár 50 frton aluli, akár 50 frton felüli volna azokban a peres terület értéke.

Ezt a 126. és 182. §§. rendelkezései teljesen kizárják.

Kitünik ez a ministeri javaslat indokolásából is, melyben a törvény 182. §-a 177. §. alatt fordulván elő, ahhoz a következő részletes indokolás van a 115. lapon csatolva.

«A summa revisionalis mellett a javaslat még egy további korlátozást állít fel. A 177. §-ában ugyanis az értékre való tekintet nélkül kizárja a felülvizsgálatot a sommás visszahelyezési, valamint a határjárásai és mesgyeigazítási perekben.»

«Ezen korlátozást indokolja az a körülmény, hogy ezen perek ugyanis csak a birtokállapotnak előzetes rendezését célozzák és sem a rendes birtok-, vagy határpernek, sem a jog iránt indított pernek nem praekjudikálnak.»

Ha tehát a törvény ezen perekben az 50 frton felüli érték esetében is a felülvizsgálatot kizárandónak találta, úgy a deductio a contrario elvénél fogva annál kevésbbé engedhetette meg a felebbezést 50 frt értéken aluli esetekben.

Ezen érvelés helyessége mellett szól nemcsak a törvény ratiója, hanem a 126. §-nak ép oly világos és határozott, mint általános rendelkezése, mely a felebbezést teljesen és feltétlenül kizárja, a nélkül, hogy azon általános rendelkezés alól a törvény bárhol akár a legcsekélyebb kivételt is megengedné.

Czikkiró kartárs ur által létezőnek állított ama ellenkező vélemény, hogy az *m)* alatti perek tekintet nélkül az értékre, a kir. törvényszékhez felebbezhetőek, szerintem is nemcsak téves, hanem teljesen alaptalan is; és legfeljebb felületese és igazolatlan okoskodás eredménye.

Lássuk a közölt érveket és vonjuk le azokból a helyes következtetést.

Az ellenvélemény első sorban hivatkozik a 4. §. 3. bekezdésére.

Mivel ezen törvényhely épen az ellenvélemény ellen bizonyít, idézzük azt szószerint, hogy kissé behatóbban vizsgálhassuk:

«Nem pénzkövetelés iránt indított perekben — kivéve az 1. §. 2. és 3. pontjaiban felsorolt ügyeket — az elsőbíróság a felebbvitel megengedhetőségének (126., 181. §§.) és a felülvizsgálat vagy felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróságnak (186., 214. §§.) megállapítása végett a tárgyalás során hivatalból is lehetőleg tisztába hozni tartozik, hogy a per tárgyának értéke, illetőleg az 1. §. 5. *d) f) g) h) i) és k)* pontjainak alapján nem pénzkövetelés iránt indított perekben az egy évi bérösszeg 50 frtot, 200 frtot, vagy 500 frtot, meghalad-e?»

Ezen törvényhely azt rendeli, hogy a felebbvitel (tehát úgy felebbezés [126. §.] mint felülvizsgálat [181. §.] megengedhetőségének megállapítása végett, az elsőbíróság által hivatalból derítendő ki a nem pénzkövetelés iránt indított perekben, hogy;

a) a per tárgyának értéke;

b) az 1. §. 5. *d) f) g) h) i) k)* alatti esetekben pedig az egy évi bérösszeg 50 frtot, 200 frtot, 500 frtot meghalad-e?

Oly világos ezen törvényhelynek intézkedése, hogy megfejtethetetlenül marad, hogy honnan veszi az ellenvélemény abbeli ideáját, hogy a törvényhozónak az *m)* alatti pereket is a *b)* alattiak közt kellett volna felsorolnia. Hisz a *b)* alatti perekben az egy évi bérösszeg határozandó meg a kereset tárgyának értékéül, holott az *m)* alatti perekben ilyen elő nem fordulhat, mert ezekben a kereset tárgyát ingatlan, a vitás terület képezi s ennek értéke állapítandó meg. Ezt rendeli a 126. §., midőn a 4. §. 3. bekezdésében az említett *d) f) g) h) i) és k)* pontokat hivatolja. Ebből pedig az ellenvélemény érvelésének helyességét belátni lehetetlen.

De igenis kétségtelen az ellenvélemény által provokált ezen érvelésből, a másik, t. i. a helyes felfogásnak a helyesége.

Az ellenvélemény fentebb tagolt érvelésénél is gyarlóbb ama további érvelése, hogy a kérdésben forgó *m)* alatti perek a törvény 3. §-ában felemlítve sincsenek; sőt valótlan is ezen érvelés, mivel az *m)* alatti perek a 3. §. 1. pontjában igenis benfoglaltatnak.

Az ellenvélemény, valószínűleg nem értette meg dr. Imling Konrád ur kommentárját, midőn erre mint mellette szóló érvre hivatkozott.

A mily alapos Dr. Imling urnak a 3. §. 3. pontjához fűzött ezen megjegyzése:

«A 3. pontban említett «határpereket» meg kell különböztetni az 1. §. 5. *m)* pontjában érintett «határjárásai» perek-től, melyek feltétlenül a sommás eljárás alá tartoznak, a melyekben tehát a bírósági hatáskör tekintetéből az érték megállapítására szükség nincs»,

ép oly mély megfontolásra is méltó az, mert a 3. §. 3. pontja a peres tárgy értékének megállapítására azt rendeli, hogy:

«3. Osztályperekben a felosztandó vagyon, határpereken pedig a vitás terület értéke az irányadó».

Dr. Imling fentebb idézett megjegyzését a 3. § hoz, nem pedig az 1. §. 5. *m)* pontjához fűzte; és nagyon alaposan jegyezte meg az ellenvélemény által hangsúlyozott figyelemztetés gyanánt, hogy a «határpereket» meg kell különböztetni az *m)* alatti «határjárásai» perek-től; de ebből nem az következik, mit az ellenvélemény állít; mert dr. Imling ezen alapos figyelemztetésével utalt egyuttal és főleg a bírói hatáskörre.

Kétségtelen, hogy az 1. §. 2. pontjában hivatkozott 1881. évi LIX. tcz. 6. §-ában felsorolt «osztály- és határperek» is a sommás utra tartoznak 200 frt érték erejéig; ellenben az *m)* pont alatti «határjárásai perek» feltétlenül és értékre való tekintet nélkül csak a sommás utra tartoznak. Ez az igazi értelmezése dr. Imling figyelemztetésének, mert a bírósági hatáskör tekintetéből a «határjárásai» perekben az érték megállapítására nincs szükség, de igenis szükség van a határpereken», mert csak 200 frt érték erejéig a sommás utra, 200 frt értéken felül pedig a rendes utra tartoznak.

Hogy pedig az *m)* alatti perek, tehát a «határjárásai» perek is kivétel nélkül miért utasítottak a sommás utra, azt a fentebb idézett ministeri javaslat elég világosan indokolja.

Kimutatván az ellenvélemény érvelésének alaptalanságát, még csak röviden be kell számolnunk azon állításunkkal, hogy a 3. §-ban igenis benfoglaltatnak az *m)* alatti perek.

Az 1. §. 5. *m)* pontjában említett határjárásai, mesgyeigazítási és sommás visszahelyezési perek közönséges elnevezés szerint «törvénytelen foglaláson», «birtokháborításon» alapulnak, és céljuk az, hogy az előbbeni állapot helyreállításával az elfoglalt «birtok» összes járulékaival egyutt visszaszereztessek. (V. ö. H. K., I. 84., 85. czim; 1635: 20., 1802: 22. és 23.; 1807: 13.) Kimutatandó: a törvényes czim, vagy egy évi békés birtok. A kereset nem tulajdonjogi (rei

vindicatio (actio negatoria), hanem egyszerűen : birtok (állapot) kereset.

Mivel tehát ezen *m*) alatti perek birtokperek, (kifogásolnunk kell e helyütt is az 1881. évi LIX. tcz. 6. §.-ának terminológiáját), mert ingatlan birtokát tárgyazzák, világos, hogy ezen *m*) alatti perekben a peres tárgy értéke megállapításában irányadó az ingatlan, illetőleg az ingatlan azon részének értéke, melynek birtoka vitás.

Ezek pedig a 3. §. 1. pontjának szavai, melyeket azért idéztünk, hogy lássa az ellenvélemény, hogy az *m*) alatti perek a 3. §. 1. pontjában benfoglaltatnak s így azokban az érték e szakasz szerint meghatározandó.

Mindezekből kétségtelenül következik, hogy az ellenvélemény érvei épen a helyes felfogás mellett szolgáltatnak bizonyítékot, a mit a 4. §. 3. bekezdésében annál inkább igazol, mivel a felelbbvitel (tehát úgy felelbbezés, mint felülvizsgálat) megengedhetősége végett rendeli a per tárgya értékének megállapítását; és mert ezen 4. §. 3. bekezdésében zárjel közt hivatolva van a 126. és 181. §., a mi azt mutatja, hogy a felelbbvitel (felelbbezés és illetve felülvizsgálat) a 126. és illetve 181. §. korlátai közt van engedélyezve, vagyis: az *m*) alatti perekben a 3. §. 1. pontja szerint megállapítandó 50 frt érték erejéig a felelbbvitel lesz: felülvizsgálati kérelem; 50 frt értéken felül pedig a felelbbvitel jogorvoslata: felelbbezés lesz az elsőbírósi ítélet ellen; következőleg az *m*) pont alatti perekben, ha az érték 50 frtot meg nem halad, az elsőbírói ítélet ellen csak felülvizsgálati kérelemmel, nem felelbbéssel lehet élni a kir. törvényszékhez, ennek ítélete ellen pedig még az 50 frt értéken felüli ügyekben sincs felülvizsgálati kérelemnek helye, kizárván ezt a 182. §.

Eddig egyetértek czikkiró kartárs ur véleményével.

Czikke utolsó soraiban oly véleményt nyilvánít, mely a törvénnyel nem csak össze nem egyeztethető, hanem azzal határozottan ellenkezik.

Azt mondja ugyanis czikkiró ur, hogy: «... Az érték... a 3. §. 3. pontja alapján a vitás terület után állapítandó meg, s hogy az ezen pontban említett határperek, mint gyűjtő elnevezés alatt az 1. §. 5. *m*) alatti pontjában felsorolt perek értendők».

Nem tartom sem helyesnek, sem szükségesnek collectio fogalomhoz folyamodni akkor, mikor a törvény világos és a jog elvein alapul.

Azon kérdésre, hogy az *m*) alatti: határjárasi, meggyeigazgatási és sommás visszahelyezési perek: birtokperek, fentebb kimutattuk.

Az érték megállapítása végett az *m*) alatti pereket nem kell a «határperek gyűjtő neve» alá foglalni, a mi jogilag is helytelen volna, — hanem a «vitás birtokterület» értékét a törvény világos és positiv intézkedésénél fogva, mely jogilag is teljesen correct, — a 3. §. 1. és 4. §. második pontjához képest, esetleg a mennyiben az adóalap hiányoznék, bírói becsü utján kell megállapítani.

Ez a helyes; mert a határperek nem lévén ugyanazonosak az *m*) alatti perekkel, azok alatt ezeket érteni nem lehet, nem szabad.

Dr. Plopu György

Különfélék.

— Magyar jog angol bíróság előtt. Érdekes jogesetet tárgyalt a lefolyt héten a londoni High Court of Justice (Queens Bench Division), melyben a magyar jog alkalmazása és értelmezése forgott kérdésben és melyben mint magyar jogi szakértő dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár hivatott meg véleményadás végett az angol bíróság elé. Az eset, melylyel a «Times» három napon át hasábos tudósításokban foglalkozott, a következő: Egy konstantinápolyi kereskedő, ki élénk üzleti összeköttetésben állott egy elsőrangú magyar pénzüintézettel, ennek többek között egy 2000 font sterlingről

szóló, egy londoni czégre intézvényezett és a magyar intézetre forgatott váltót küldött azzal, hogy azt az intézvényezett által elfogadtassa és annak alapján különféle fizetéseket eszközöljön a török kereskedő javára. A magyar bank az intézvényt Londonban elfogadtatta, a török kereskedő javára a fizetéseket eszközölte is, egyuttal azonban megírta neki, hogy a váltó nem konveniál, küldjön helyébe más fedezetet, addig is a küldött váltót a török kereskedő «letétébe helyezi». Hosszabb levelezés után a török sürgönyileg avizálta, hogy más fedezetet küld, a kérdéses váltót pedig tartásuk a «másodlat rendelkezésére», mibe a magyar intézet sürgönyileg bele is egyezett. Az avizált újabb fedezet elmaradt, helyette pedig pár nap mulva az a hír érkezett, hogy a török csődbe ment. Egyuttal egy párisi bank jelentkezett, felmutatta a váltónak reá forgatott másodlatát és kikövetelte az elsődletet. A magyar intézet az elsődlet kiadását megtagadta, azon okon, hogy neki a török ellen a váltó ö-szegét meghaladó követelése van, melyek fejében az elsődletre megtartási joggal él. Minthogy a váltó lejáratakor a londoni intézvényezettnél úgy a magyar, mint a párisi bank követelte a váltóösszeget, a londoni czég az összeget az ottani bíróságnál letétbe helyezte és e bíróságnál most a párisi bank a magyar intézetet annak türesére perelte, hogy a váltóösszeg felperesnek kiadassék. Alperes a magyar kereskedelmi törvény 309. §-ára hivatkozott, mely megtartási jogát megállapítja. Felperes a magyar törvény alkalmazhatóságát tagadta, hivatkozva arra, hogy a váltó Konstantinápolyban kelt, Londonban fizetendő, párisi intézetre van forgatva, tehát az eset angol, esetleg török vagy francia jog szerint bírálendő el, melyek ily esetben megtartási jogot el nem ismernek: esetleg a megtartási jogot magyar jog szerint is tagadásba vette. A kihallgatott szakértő, dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár a magyar keresk. törvény 309. §-ának a jelen esetre való alkalmazhatóságáról adott véleményt. Szerinte kétségtelen, hogy általában váltók azon «ingóságok és értékpapírok» közé tartoznak, melyeket a keresk. törvény 309. §-a a megtartási jog tárgyául kijelöl, és hogy a váltó tekintetében elvállalt «határozott rendelkezés» sem áll utjában a megtartási jog gyakorolhatásának, ha az adós — mint jelen esetben — csődbe kerül. Kérdés csak az lehet, vajon a váltó a csődnyitáskor még a török adós tulajdona volt-e, mert világos, hogy a hitelezőnek csak adósa tulajdonán lehet megtartási joga. A váltótörvény 72. §-a szerint «az elfogadás végett elküldött példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel vagy egyébként igazolja.» Kérdés: mily jogot ad e §, a másodlat tulajdonosának az elsődlet tekintetében? Vajon a másodlatból kitünő váltói legitimatio által ipso jure megszerzi-e a tulajdonjogot az elsődlet tekintetében is, vagy vajon csak követelési jogot (czimet) nyer-e az elsődlet birtokosával szemben annak kiadására? Ha az első nézetet tartjuk, akkor az elsődlet a csőd kiütésekor már a párisi intézet tulajdona volt, arra tehát a magyar bank megtartási jogot nem gyakorolhatott. Ha pedig a másik nézetet fogadjuk el, akkor az elsődlet, bár a magyar intézet kötelezettséget vállalt annak kiadására, de mégis a török adós tulajdonában volt mindaddig, míg a magyar intézet azt tényleg át nem adta a párisi banknak, mert a tulajdon — e felfogás szerint — a váltó tekintetében is csak a papír tényleges átadása által szereztetik: e felfogás szerint tehát a megtartási jog megáll. A cross-examination (keresztkérdések) folyamán dr. Schwarz Gusztáv ez utóbbi felfogás mellett foglalt állást és azt vitatta, hogy a párisi intézet az elsődlet tulajdonjogát a csődnyitás előtt meg nem szerezte és hogy a magyar intézet a megtartási jogot gyakorolhatja. A bíróság elvileg a magyar jog alkalmazhatóságát elismerte, az eset konkrét adatainál fogva azonban úgy találta, hogy a megtartási jog a másodlat birtokosával, mint «bona fide holder»-rel szemben azon összeg

erejéig, a melyet ez utóbbi ellenértékképpen tényleg kiadott (390 font sterling), nem érvényesíthető és ezen összeg erejéig *részítéletet* hozott; a hátralék tekintetében még póttárgyalás fog tartatni.

— **A Brunkala-ügyben** hozott curiai ítélet ismét megerősítette az országban azt a meggyőződést, hogy a Curianak adott feltétlen jog a reformatio in pejus hoz nem vezethet megnyugtató eredményhez. Ha a kir. ügyészség magatartása és két egybehangzó felmentő ítélet dacára a kir. Curianak aggályai voltak az iránt, hogy nem-e valódi bűnösök szabadulnak a büntetés alól, az egyedüli megnyugtató, a mit legfelsőbb bíróság tehet, az, hogy az alsóbíróságok ítéletét feloldja és új eljárást rendel.

— **A budapesti ügyvédi kamara választmányának** az ügyvédi ház tárgyában tett előterjesztéséből kiemeljük a következőket:

A választmány szeme előtt lebegett az, hogy az épület a kar közczéljainak és tekintélyének megfelelően; szemei előtt lebegett az, hogy ez építkezés nem csak a jelennek szól, hanem a jövő javára van rendelve, s ha már egyszer a jelen kort éri az a szerencse és dicsőség, hogy az ügyvédi karnak hosszú időkre megfelelő otthont emelhet, úgy tegyen félre minden kicsinyes, a karhoz nem méltó szempontokat s teremtsen olyan művet, mely a jövő igényeit is kielégítheti.

A kamarai választmány tehát kimondotta, hogy az épület középületszerű jelleggel bírjon, mely úgy a külső, mint belső kiképzésben azonnal szembeötlő legyen. Legyen ment a luxustól, minden túlzott díszítéstől, de legyen egyszerűsége mellett is arányaival és beosztásával, komoly és szolid formáival a fővárosnak valóban egyik középülete, s olyan, mely a térvizonyok korlátai közt az ügyvédi kar, mint egyik igazságszolgáltatási tényező jellegének s egyszersmind szükségleteinek kellőleg megfelel.

Különös tekintettel kellett lenni — és pedig, mint említettük, szem előtt tartva a kamarának jövőre kiterjesztendő hatáskörét — arra, hogy megfelelő tárgyalási, tanácskozási terem, közgyűlési terem, világos irodai helyiség, irattár, kényelmes könyvtári olvasóterem és könyvek elhelyezésére szolgáló helyiségek álljanak rendelkezésére. Épen ebből folyólag az egész első emelet a kamarai hivatalos helyiségeknek tartatott fen és itt van elhelyezve a közgyűlési terem.

Főtörekvése volt a választmánynak, hogy az épület lehetőleg közczélokra használtassék ki, hogy az ügyvédek házáat lehetőleg központjává tegye a magyar jogászságnak.

Ennek elérése céljából megegyezésre jutott az ügyvédi körrel arra nézve, hogy ez utóbbi helyiséget a kamara épületében fog bérelni, a melynek magas földszintjén lesz elhelyezve. Különös tekintet volt erre már a tervek elkészítésénél akképen, hogy a kör válaszmánya meghallgattatván, felmerült igényei lehetőleg figyelembe vétettek s a kidolgozott tervek szerint a kör oly díszes és kényelmes klubhelyiséggel fog bírni, mely a legkényesebb igényeket is kielégítheti, a mi bizonyára jó hatással lesz a kör felvirágoztatására és a klubélet felélénkülésére, az ügyvédek társadalmi barátságos érintkezésének előmozdítására, a mit különösen elő fog segíteni az is, hogy a közgyűlési díszteremben nagyobb társas összejövetelekre szolgáló helyiség is fog a kör rendelkezésére állani.

A Magyar Jogászegylet, mely a magyar tudományos jogi élet központja, szintén az ügyvédek házának lakója lesz. Eddig ezen tudományos egylet kamaránk vendége volt, ennek helyiségében tartván üléseit, most állandó otthont fog nálunk találni. Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok köre szintén az emelendő házunkban kért magának helyiséget.

Szóval, már az eddigiek szerint is megvalósuláshoz látjuk közeledni azon eszmét, hogy a független ügyvédség háza lesz a magyar jogászság találkozó helye.

Reméljük, hogy a netalán időközileg tartandó jogászkongresszusok, a magyar jogászggyűlés, a magyar országos ügyvédgyűlés is házunkat és helyiségeinket fogják tanácskozásaik színhelyéül választani.

Reméljük, hogy ily módon az ügyvédek háza központjává válik a magyar jogi életnek.

— **A cheque-ről** egyszerre két dolgozat jelent meg. Egyik *dr. Sichermann Bernát* kassai ügyvédttől. (A dolgozat 22 ivnyi vaskos kötetet képez.) A másik *dr. Magyar Gyza* nagyváradi tanár munkája, mely mint Jogászegyleti Értekezés küldetett szét és melyből mi is közöltünk mutatónyt.

— **Kiadatási eljárás** című műre hirdet előfizetést *dr. Nagy Mihály* kecskeméti törvényszéki bíró. A munka a

gyakorlati életet kívánja szolgálni, a mennyiben az elméleti részen kívül a kiadatási jogra vonatkozó összes törvényeinket és rendeleteinket áttekinthetőleg, rendszerbe foglalva tartalmazza. Előfizetési ár 3 ft.

Nemzetközi Szemle.*

Magánjog.

— **Megállapítási kereset.** A megállapítási kereset indítása az új sommás eljárás által kifejezetten meg van engedve, és nézetünk szerint annak megindítása korábbi jogunk által sem volt kizárva. Az új sommás eljárás intézkedése azonban nyilvánvalólag szaporítani fogja az ily keresetek számát, és ezért most, a mikor nekünk ez irányban még joggyakorlatunk nincs, kétszeres érdekel bir a külföldi bíróságok gyakorlatának megismerése. Egy ily esetben egy osztrák bíróság előtt egy gazdatiszt, a kit gazdája a szolgálatból elbocsátott, az iránt indított keresetet, hogy mondassék ki, hogy közte és gazdája közt oly értelmű megállapodás áll érvényben, mely szerint gazdája őt a szolgálatból el nem bocsáthatja, és róla életögyitiglan gondoskodni tartozik. Az elsőbíróság ezen keresetet elutasította azon indokból, hogy ezen megállapítási keresetnek csak az a célja, hogy a felperes gazdatiszt, ha a hozandó ítélet az ő jogát elismeri, annak alapján az alperestől az évi fizetést vagy a kártérítést követelhesse. Így tehát ezen per célja, — így folytatja az elsőbíróság, — csak az volna, hogy egy második, a kártérítés vagy az évi fizetés iránt indítandó pernek alapja illetve az ott előfordulandó tényálladék egy része meg legyen állapítva, a miben a felperesnek jogi érdeke nincs. A másodbíróság azonban a legfőbb bíróság által is helybenhagyott ítéletével ezen indokolással szemben azt mondotta ki, hogy felperes azon érdeke, hogy a jogviszony konstatáltassék, komoly és elismerendő, és a perben a jogviszony fenállásának vagy fen nem állásának kérdése eldöntendő.

— **Állat-ethika.** Ezen cím alatt jelent meg *Bregenzertől* egy 422 lapos munka, a mely a jogászi tévedéseknek mulatságos tárháza. A munka veleje az, hogy az állatok védelme végett minő állami intézkedések volnának keresztülviendők. A szerző azonban nem a czélszerűség vagy a keresztülvihetőség vagy az emberi érzelmek nemesítésének szempontjából fogja fel a kérdést, hanem úgy, hogy minő *jogviszonyban* állanak egymáshoz az emberek és az állatok, és hogy ezen jogviszonyból minő kölcsönös jogaik és kötelezettségeik folynak egymás irányában. A jogviszony konstruálását nagy alaposággal azon kezdí, hogy étellel csak az egyének bírnak, nem pedig a «collectiv lények», és hogy ebből folyólag csak az egyes állatokat illetik a jogok és nem az állatok társaságait. Ebből és az élet *jogi természetéből* levezeti az állatok jogállását és a *jogvédelemben részesülő állatérdekeket* (az elfogadott német kifejezéssel: die rechtlich geschützten Thierinteressen.) Tartalma és értéke szempontjából nem volna érdemes erről a műről szólni, de érdemes az a figyelemre azért, mert akaratlan karrikatúrája a jogászi gondolkodás gyakori eltévelyedéseinek. Különösen Németország az, a melynek jogászai közt még mindig fel-feltűnik az olyan következtetési mód, a mely a tényleges viszonyoknak és az intézmények céljának vizsgálata helyett a jogviszonyok állítólagos *jogi természetéből* indul ki. A fogalmakkal való ilyen játékok alkalmasak arra, hogy valaki egyes tényleges viszonyok egyszerű kérdéseiről egy 422 lapnyi munkát írjon, mert hiszen az intézmények *jogi természetének* meghatározásában a fantáziának egészen szabad tere van, de elfödik azokat a kérdéseket, a miket tárgyalni érdemes volna, hogy t. i. miben állnak az illető viszonyokra vonatkozó jogszabályok, és milyen irányban volnának azok továbbfejlesztendők. Az ilyen fajta jogviszonyok állítólagos *természetéből* kiinduló okoskodások nem visznek mindig olyan komikus eredményekre, mint a minő az állati élet jogi természetének és a jogilag védett állatérdekeknek jogászi konstruktioja, de itt-ott feltűnnek a német jogászi gondolkodás többféle terén is. És hogy az ilyen fajta jurisprudentia Németországban még nem vesztette el egész tekintélyét, az kitűnik onnan, hogy az az állat-ethika, a melyről itt szó van, egy pályázaton az első díjjal lett kiténtetve.

R. Zs.

* E rovatot, mely a «sommás» cikkek nagy száma folytán egyideig szünetelt, most ismét megindítjuk.

Szerk.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

félévre	...	6	frt
negyedévre	...	3	•

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A meghatalmazott által elkövetett csalás. (CSEMEGI KÁROLY előadása a Magyar Jogászegylet büntetőjogi Értekezletén.) — *Törvénykezési Szemle:* Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben? HUF JÓZSEF soproni ügyvédttől. — Az anyagi igazság ellen. Dr. BERZSENYI GERŐ lengyeltői ügyvédttől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Igazságügyminiszteri rendeletek. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A meghatalmazott által elkövetett csalás.

— Csemegi Károly előadása a Magyar Jogászegylet büntetőjogi Értekezletén. —

Csemegi Károly: T. értekezlet! Barátaim felszólítottak, hogy a vitában én is részt vegyek. Megvallom őszintén, hogy a kíváncságot meglepett. Kit érdekelné egy már a tudományról leszámolt, a gyakorlat köréből kiesett, ugyszólván divatból kijött ember véleménye. (Általános élénk éljenzés.)

De mint mindig, úgy most is kötelességemnek tartottam a kíváncságot engedni. A ki a büntető-törvénykönyv tervezetét és indokolását elkészítettem, és ki a judikaturát ha nem is vezettem, de igen sok nagy kérdésben az elvi megállapításokra befolyással és közvetlen hatással bírtam: ezen a jogcímen még ma is némileg jogosítva — barátaim felszólítása folytán kötelezve érzem magam, hogy e helyen, ezen kérdéshez is hozzászóljak. (Éljenzés.)

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy én a konkluziót illetőleg a t. előttem szóló Vargha Ferencz ur véleményét osztom, habár érvei tekintetében ellenkező állásponton vagyok.

A meghatalmazás ugyanis vagy egy puszta szó, vagy pedig egy jogi tartalommal bíró fogalomnak külső megjelölése. Nekünk jogászoknak a meghatalmazás egy jogviszonyt — tehát jogi fogalmat jelent, mely ennél fogva nem lehet minden pillanatban — esetleg a közvetlenül fenforgó célhoz, óhajhoz vagy érdekhez képest változtatható; hanem annak egy a jogban már eleve ismert, kellőleg körvonalozott és elhatárolt eszmét kell kifejeznie. A jogbiztonság feláldozása nélkül nem is lehetne megengedni, hogy valaki jogának vagy kötelezettségének léte vagy nem léte, s különösen a büntetőjogban, valamely büntett létrejötte vagy hiánya, s ennél fogva valakinek bűnös vagy büntetlen volta jogosan — a törvény engedélyével — attól tétessék függővé, hogy a bíró, az ő subjektív nézete szerint az egyik esetben és bizonyos vádlottal szemben, a meghatalmazás fogalmát így, a másik esetben pedig és egy másik vádlottal szemben amugy konstruálja. Van a kriminális jogban is számos, a büntető-törvénykönyvek által ki nem töltött *nyílt tér*, melyeket előforduló esetekben a tudomány — illetőleg a tudományt érvényesítő bíró van hivatva kitölteni; de ide nem tartoznak azon intézmények és fogalmak, melyek a jog bármely spherájában tüzetesen szemügyre vétetvén, a tudományban és onnan a törvényekben, valójuk és tartalmuk szerint tüzetes megállapítást, és ennek megfelelő technikai megjelölést nyertek.

Én tehát az előttem szólott igen tisztelt tagtárs ur azon véleményét, mely a meghatalmazási viszony fenállásának vagy fen nem állásának *anyagi jogi* feltételeit, a büntetőjogban elkülöníti ezen intézmény magánjogi feltételeitől, s az

illető institutumot annak a polgári jogban meghatározott fogalmától: egyáltalán nem oszthatom; ebben tőle lényegesen és elvileg eltérek. Egyébiránt előadásom fonalán — e kérdéssel még különben is foglalkozni kellett: most áttérek *Illés Károly* nagytudományu barátomnak a mult alkalommal tartott előadására.

Illés Károly ur megállapításának alaptételeül állította fel: *hogy a meghatalmazás komoly, mindkét fél részéről őszinte legyen, s hogy az valamely jogügyletre vonatkozzék.* Nem lehet kétség a felett, hogy ez *mint elv, mint szabály*, általánosságban helyes és kifogásolhatlan, de meg is felel hazai jogunknak, és a communis opinionának. A meghatalmazás — jogi értelemben megbízást, a meghatalmazási viszony tehát a megbízás adását egyrésztől, és annak elfogadását másrésztől foglalja magában. E szó: *«meghatalmazás»*, nekünk jogászoknak: *műszó, — terminus technicus* — mely a fentebb kiemelt eszmét fejezi ki. Tartozik pedig a meghatalmazási viszony, a *jogügyletek*, — a *szereződések* csoportjába s az által jön létre, hogy az egyik fél — *jogi hatályt célzó* (tehát komoly) akaratát a másik féllel közli, ez pedig a vele közölt akaratnyilvánítást, a közlemény *valódi tartalma szerint elfogadja.* «Auch die Vollmacht ist ein *Rechtsgeschäft* — mondja Windscheid: Pandecten I. 69. §-ában — und doch wird durch die Vollmacht eine Veränderung in der Rechtswelt nicht unmittelbar hervorgebracht, sondern *es wird durch sie nur eine Thatsache mit einer rechtsergänzenden Kraft begabt*, deren sie an und für sich entbehrt».

A kiemelt viszonyos akaratnyilvánítások folytán — feltéve, hogy beltartalmuk prohibítív törvénybe nem ütközik, s egyéb a törvényben követelt feltételek (mint teljeskorúság stb.) fenforognak: *az akarat képviselése jön létre*; mert méltóztásának a meghatalmazásra vonatkozólag fenálló controversiák bármelyikéhez csatlakozni — maga ezen viszony természetes elemeire felbontva, mindig és kivétel nélkül azon valóságot tünteti elő, hogy ez által képesítettik valaki — a meghatalmazott — a meghatalmazót kötelező joghatályu cselekményt foganatosítani, tehát ennek akaratából helyette cselekedni.

Itt vagyunk tehát a *consensus*-nak látszólag teljesen sima és nagyon egyszerű, — de valódi rendkívül szaggatott, hasadékos és bozótos területén. A szerződést — illetőleg az ebből származó jogot és kötelezettséget már régibb hazai törvényeink is a felek kölcsönös egyetértéséből, a *consensus*-ból származtatták. Már az 1492. évi XXXVIII. tcz. 1. §-a kimondta:

«In obligationibus vero talis modus servetur, secundum quid se quisquis obligavit, facta ultima evocatione actor in primis octavis iudicium et justitiam recipiat».

Az 1723. évi XXXI. tcz. 8. §-ában pedig ez mondatik:

«Tenori obligatorum semet et actores et iudices accomodare terebuntur».

Törvényeink e rendelkezése összhangzásban volt a római jognak, valamint más országok ide vonatkozó törvényeinek rendelkezéseivel; a nehézség csupán az, hogy — a mint ezt a tisztelt értekezlet tagjai tudják — azon hosszú idő óta, a mióta törvényhozásunk a szorosabb értelemben vett magánjognak csupán egyes rendelkezései törvénynyé emelésére szorítkozik — az élet nemcsak hogy nem szünetelt, hanem számtalan változatos alakulatokat hozva a felszínre, ezek, a törvények

csakis egyszerű viszonyokat feltételező kerete alá nem férnek, s igazságos megítélésük és elintézésük, a jognak a törvényen kívüli keresését és megállapítását teszik elkerülhetetlenné. Nem lehet tagadni, hogy a jogfejlődés tárgyát képező kérdésekre vonatkozólag nagyon is elmaradtunk a nyugati civilisatio szellemi küzdelmeitől s kivivott nagy sikereitől. Azzal a néhány leginkább casuistikus törvénynyel, melyeket törvénykönyvünk a szerződésekre vonatkozólag tartalmaz — az idézettek kivül az 1536: LIX., 1542: XL., 1552: XVII., 1687: XIII., 1715: LIII. tczikkek — s azon tanokkal, melyek erre nézve régebb — habár kitünő jogtanáraink műveiben foglaltatvák, ma távolról sem érhetjük be. A mi régebb tudósaink a mai — tényleg létező, égető kérdésekről sejtelemmel sem bírtak, a mint egyáltalán a *kötelmi jog* — multunk ismert viszonyainál fogva — sokkal tovább maradt az elhanyagolt s csaknem teljesen mellőzött materiák között, mint más országokban.

Ezen helyzet nagy és terhes köteleességeket ró a magyar jogtudomány művelőire — és bármennyire berzenkedjenek is némelyek, a berzenkedés hasztalan; mert az életet nem lehet megakasztani; sem pedig az életnek naponta előálló új és új követeléseit visszautasítani. A legkevésbé lehet pedig ezen új — vagy újabban felismert nagyfontosságú és nagy horderejű jogalakulatokat az egész más viszonyokra és feltételekre számított régi törvények procrustes-ágyába beszorítani. Meg kell tehát tennünk a fáradságos utat a tudomány forrásához, fel kell keresnünk, megtanulnunk, megbírálnunk mindazt, a mit a jogéletünket oly nagy mértékben érdeklő kérdésekre nézve a tudósok felismertek, tisztáztak, megkülönböztettek, viszonyítottak, megállapítottak, vagy megdöntöttek; fel kell keresnünk és jogászatunk köztulajdonává tennünk mindazt, a mi a nálunk is fenforgókkal azonos kérdésekben helyesen megoldott, vagy a mi által a tudomány a helyes megoldást előkészítette.

Tudom én azt jól, hogy ezen termen kivül sokan fognak csodálkozni azon, — hogy mi a «consensus» értelmét is — a mi iránt hazánkban oly mély és biztos volt a megnyugvás — a vitás kérdések közé sorozzuk. Pedig éppen ennek vitás volta képezi indokát annak, hogy én, tudós barátom Illés Károly multkori megállapítására, csakis *az akaratnak*, mint tényezőnek, messzebből inducált elemzése után vagyok képes öntudatos, érthető, igazolt — s mint remélni merem — kielégítő feleletet adni.

Hogy ezt megtehessem, egy kis kitérésre vagyok kénytelen szives türelmüket igénybe venni.

Tudós tagtársunk *Schwarz Gusztáv* egyetemi jogtanár ur — a magyar jogászat igen nagy hátrányára megszünt *Magyar Igazságügy* 1892-ik évi folyamában egy értékes értekezést irt ily cím alatt: *Az akarat a szerződésben.*

A tisztelt tanár ur ezen — theoretikailag mindenestre értékes értekezésében a tudósok azon vélemény-árnyalatához csatlakozik, melynek képviselői a felek akaratát nem ismerik el a jogot alkotó, a jogot létrehozó tényezőnek, hanem főleg a törvényt. Feladatához képest dolgozatának mindjárt első pontjában olvassuk a következő tételt:

«Az akarat nélküli szerződés, első tekintetre magában való ellenmondásnak látszik, mert hiszen a szerződés akarat-egyezmény.»

Innen áttér az író néhány kiváló tudósak a szerződés fogalom-meghatározását tartalmazó megállapítására, s idézi a többiek között Windscheidot, Puchtát, Ungert, idézi a mi Zlinszkynek is, a kik az általa nem helyeselt akarat-egyezményben találják a szerződés jogalkotó elemét. Ezek után áttérve a vita lényegére, ekkép formulázza tudós tanárunk a megoldandó kérdést:

«*Hát csakugyan annyira alkotó eleme a szerződésnek a szerződő felek benső akaratának megegyezése, hogy nélküle szerződésről nem is szólhatnánk?* A mint látjuk, Schwarz tanár ur is kérdés tárgyává teszi a *consensust*; de látjuk egyszer-

mind azt is, hogy a tisztelt tanár ur talán nagyon kényelmessé tette magának a kérdést, úgy formulázván azt, hogy a felállítás már az eldöntést is tartalmazza, és a controvertálást már előre kizárja.

Ha a t. tanár ur, (Halljuk! Halljuk!) nagyobb kört vont volna; ha a kérdés formulázásába bevette volna azt, a mit a 36-ik lapon a csillagjegyzetben megérint, hogy t. i. *Willenseinigung* — az akarat egyesülése — és a *Vereinigung zweier Willen* — két akaratnak megegyezése — különböző eszmét fejeznek ki; vagy még inkább, ha egyenesen átfoglalva a tétel központját, vitája és meghatározása tárgyául teszi: hogy a *benső akarat, vagy pedig a nyilvánított akarat* — «a teljesítési akarat, vagy pedig a teljesítési akarat létezésének nyilvánítása» szükségeltetik-e ahhoz, hogy a szerződés létrejöjjön? ez esetben az ő hivatott vezetése alatt nálunk is — erre vonatkozólag már előbb megindult volna a tudományos discussió, és jogászaink e kérdés egész területét, annak legfinomabb pszichologiai árnyalataival ismertetések és vizsgálataik körébe vonván: a közöttünk ma fenforgó vitának ezen cardinalis sarkpontja, a magyar jogászat által is az elintézett, befejezett — a köztudatba átment tanok közé lenne sorozva.

Nem sajnálhatom eléggé, hogy ez nem így történt, s hogy ennél fogva most — a gyakorlatilag felmerülő nehézségekkel és kételyekkel szemben, én reám nehezedett a megoldás megkísérlésének feladata.

De minthogy ez elé állítottam, meg kell küzdenem vele.

Illés barátunk fentebb kiemelt helyes tételéből levonja azon *logikailag correct* következtetést: hogy azon egyén cselekményében, ki csak színleg vállalja el a meghatalmazást, de valódi és bensőleg csakis csálni akart, nem nyilvánult a valódi — a benső akarat ekként tehát nem jöhetett létre *akarat-egyezmény*; nincs tehát szerződés, nincs meghatalmazás.

Ennek ellenében legfelső bíróságunk kitünő tagja *Tóth Gerő* barátom azt a tételt állítja föl: «*Elég, ha a megbízó komolyan akarja a megbízást adni, a megbízott pedig úgy viseli magát, hogy magaviselete által a megbízóban azt a hitet gerjeszti, hogy a megbízót komolyan veszi.*»

T. barátomnak véleménye oda megy ki, hogyha külső cselekedetekben vagy külső nyilatkozatokban nyilvánul az akarat, a mely külső nyilvánulás eltekintve a benső akaratától, megegyez a kínálónak vagy ígérőnek akaratával: ez esetben — a mint ő megszorítólag formulázza — *kriminalis szempontból* a megbízási viszony létrejötnék tekintendő.

A két kitünő jogász ellentétes véleményében, mint látni méltóztatnak, az akarat jogi hatását illető controversiának két egymással ellenkező tétele jut kifejezésre. Nevezetesen *Tóth Gerő* tagtársunk megoldása a literatúrában meghonosított formulázás szerint így hangzanék: Ha a meghatalmazás elvállalására felszólított egyén szavaiból, vagy a mi ezzel egyértelmű, konkludens cselekményeiből — a felszólítónak — *bona fide* azt a következtetést kell vonni, hogy amaz az ő ajánlatát elfogadja, hogy tehát a felszólító *akaratnyilvánítása* (az akaratról nincs szó) megegyezett a felszólítottnak *akaratnyilvánításával*: ez esetben azon körülmény, hogy a felszólított *belsőleg mást gondolt* és akart mit a mint mondott: a meghatalmazási viszonynak joghatályos létrejöttét nem akadályozza. E megoldás szerint tehát a kérdéses egyén törvényileg meghatalmazási jogviszonyban levőnek elfogadandó.

Elfogadom én is; csupán azt teszem már most hozzá, hogy a szerződés fenállása végett nem szükséges és nem is lehet a kriminalis joghoz folyamodnunk, a hol erre vonatkozó szabályt nem is találhatunk. Ezen kérdés merőben magánjogi, a büntetőjogra nézve — ugynevezett praëjudicialis kérdés, melynek megítélésére és elintézésére — a mint ezt később bővebben lesz szerencsém kifejteni — a polgári jogban, illetőleg a polgári jogtudományban kell keresnünk a megfelelő jogszabályt.

Az én mélyen tisztelt barátom, a kit most kiváló örö-

mörmre a tudományos gyülekezet elnöki székében tisztelhetni van szerencsém (szónok Kelemen elnökhöz fordul) s a ki én mellettem és én velem annyi éveken át oly sok nagy és nehéz kérdésnek közvetlen gyakorlati hatályu megoldásában nagy tudományával és fáradhatatlan buzgalommal, páratlan lelkiismeretességgel közreműködött, emlékezni fog, hogy néhány évvel ezelőtt tanácsunk valamennyi tagjának jelenlétében, — a kiknek mindegyikét a magasabb kiképezés iránti törekvés, a legszívelyesebb viszonyban egyesített velem — *Goldtammer* Archiv-jának egyik füzetét olvastuk fel, a mely körülbelől a következő esetet tartalmazta: Egy magánzó — nevezzük X. Y.-nak, folyó számlai viszonyban állt egy bankkal, a melynél követelése — mondjuk, 1500 márkát tett ki. Szüksége lévén pénzére, ír a banknak, hogy követelését folyósítsa, s a pénzt megszabott idő alatt tartózkodási helyére küldje. A bank hibásan számolván össze az aktívát és passzívát, a hitelező követelésének törlesztésül 3500 márkát küldött neki X. Y. átveszi a törlesztésül küldött 3500 márkát, s ámbár tudja, hogy többet vett át, mint a mennyi őt jogosan megilleti, az egész összeget magáévá teszi. Később a bank rájövén a tévedésre, visszaköveteli a 2000 márkát; de X. Y. megtagadja a visszaadást. A bank ennek következtében sikkasztás miatt feljelentést tesz ellene s az államügyészség büntetendő cselekményt látván fenforogni, vádat emel, melynek folytán megindítatván a bünvádi eljárás: az elsőfoku bíróság — nem látván a cselekményben büntetendő cselekmény tényálladékát, vádlottat felmentette. A Reichsgericht, a melyhez az ügy az államügyészség által — a törvény nem helyes alkalmazása miatt revisio céljából felebbezett: nem semmisítette meg az alsóbb foku bíróság elutasító ítéletét, indokul hozván fel: hogy a bank a 3500 márkát, mint vádlottnak járó összeget nyíltan ennek rendelkezésére és tulajdonul küldötte el; hogy vádlott azt, a bank kifejezett akarata szerint, mint tulajdont vette át. Az átadó és az átvevő kifejezett akarata tehát az egész ügyletre vonatkozólag összhangzásban volt. E szerint azon eset, hogy vádlott tudva más ingó dolgát — mint azon másnak tulajdonát vette legyen át, és sajátította legyen el, ki van zárva.

Sikkasztásról tehát — a Reichsgericht megállapítása szerint — szintén nem lehet szó. *Fuchs* megtámadta e határozatot — hivatkozván a *tévedésre*, mely a valódi akarat létezésének lehetőségét kizárja, — vagyis a benső akaratnak meg nem egyezésére azzal, a mit a bank külsőleg nyilvánított: szerinte e dissensus semmissé teszi a bank cselekményét; de minthogy X. Y. tudta a tévedést: a semmis átadás következtében foganatosított tulajdonát-tétel — *Fuchs* véleménye szerint — megállapítja a sikkasztást. A Reichsgericht mindazonáltal megmaradt továbbra is álláspontja mellett, s hasonló természetű kérdésekben a fentebbi elv szerint ítél. Természetes, hogy itt csak a büntető hatásról van szó: a *condictio indebiti* ezzel nincs eldöntve.

Nekem volt alkalmam egy ízben, a budapesti királyi tábla néhai nagyérdemü elnökével, *Vajkay Károlylyal* «Az egység és többség» kérdésében folytatott vitánk közben hivatkozni *Zittelmann*nak *Irrtum im Rechtsgeschäfte* címü nagybecsü munkájára. A Reichsgericht most kiemelt határozata teljesen megegyez azzal, a mit ezen író munkája 345—346. lapjain leirt:

«A *tévedés a motivumban* (azon hitben, hogy a bank tartozása 3500 márkát tesz ki) — ezek *Zittelmann* szavai — nem teszi semmissé a jogügyletet; ellenkezőleg, a jogügyletnek jogi hatálya beáll; de bizonyos körülmények között a motivumban való tévedés ezen most említett joghatály mellett előálló másik joghatály bekövetkezésének tényálladáki elemévé válik.»

E második joghatály — mint *Zittelmann* egyenesen megjelöli — «a megtámadási jog — Anfechtungsrecht — a *condictio indebiti*, *doli* etc.»

A felhozott külföldi példa gyakorlati érvényében tüntette elénk az akaratnyilvánításának elhatározó erejét, szemben a *nem-nyilvánított, belső akarral* — a szerződésnek jogérvényes létrejöttét, valóságos consensus hiányában. A kérdés nagy és fontos; az új eszme áttöri a jogdogmatika átszarmazott, a jogtudatba átment egyik legradicalisabb tételét. Nagyon természetes tehát, hogy a jogászat elsőrendű jelesei foglalkoznak vele, s minden oldalról való megvilágítása, elemei mindegyikének beltartalma szerinti széttagolása és vonatkozásai, a különféle és különbözőképen elhatárolt megoldásoknak — az író álláspontja szerinti változása és ezek indokai: felette tanulságos tárgyat képezik a tudomány mélyébe behatolni törekvő jogász foglalkozásának. Általában — s egyes árnyalati különbségektől eltekintve azt lehet mondani: hogy a *communis opinio* a főkérdésre létrejöttek tekinthető.

A közhitel, az emberek egymással való érintkezésének biztossága, az élet egyik legfőbb szükséggé vált forgalomnak lehetősége parancsolólag állítja az előtérbe a követelést, hogy azon egyén a ki egy másikkal valamely jogügylet-re vonatkozólag érintkezésbe lép: jogi érvénnyel bírónak fogadhassa el azt, a mit a közöttük fenforgó ügyletet illetőleg a másik fél, a komoly akaratnyilvánítás kétségtelen jeleivel ő vele közöl. Mi lenne a mi viszonyaink között a forgalomból, ha az ekként létrejött jogviszony később — semmisnek és értéktelennek lenne nyilvánítható csupán azért, mert azon fél a ki azt megkötötte, midőn eziránt beegyező akaratát kinyilatkoztatta, bensejének más által láthatatlan és ellenőrizhetetlen sejtjében — az adott nyilatkozatával ellenkező akaratot táplált. Ezen eshetőségek veszélyei elől nem zárkozhatott el a jogtudomány, s ezek felismeréséből származott az akaratnyilvánításának mint a jogot létrehozó elemnek mindinkább általánossabbá váló elismerése.

De nem csupán a Reichsgericht büntető osztálya, hanem már régebben a polgári legfelsőbb bíróságok is elfogadták ezen tant, és ennek következményeit. Egyet azok közül, melyek az új eszmét, az új szükségét elfogadják, s a melyik a legtüzetesebben formulázza az új fordulat jogi alapját: szabadjon szives engedelmmükkel felolvasnom. *A berlini legfelsőbb bíróság* (O. A. G.) 1873-ik évi október 30-án hozott polgárjogi ítéletében a következő jogelveket állította fel és mondotta ki:

«Im Rechtsverkehr kann der *innere Wille* nur Bedeutung gewinnen durch die Zeichen mit denen er sich zu erkennen gibt, und es beruht alle Rechtsordnung gerade auf der Zuverlässigkeit der Zeichen, wodurch Menschen allein in lebendige Wechselwirkung treten können. Daher kann die *Nicht-übereinstimmung des inneren Willens mit einer klaren und unzweideutigen Willenserklärung, nur dann störend auf das Zustandekommen eines Rechtsgeschäftes einwirken, wenn sie dem, mit welchem contrahirt wird, erkennbar geworden ist*. Es würde auch jede Sicherheit des Verkehrs, und allen guten Glauben untergraben, wenn die zum Zweck der Eingehung eines Vertrages in bündigster Form abgegebene Willenserklärung, einfach mit dem Nachweis beseitigt werden könnte, dass sie nicht mit dem wirklichen Willen in Uebereinstimmung gestanden.»

Az itt kidomborított elméletet a nevezett legfelsőbb bíróság — polgári ügyekben, több ízben alkalmazta; s a Reichsgericht büntető tanácsának fentebb közlött határozata is kétségtelenül ezen alapon és ezen előzmények forrásából származott.

Mindazonáltal, tisztelt értekezlet, nem mondanék valót, ha azt állítanám, hogy e kérdésben a teljes és végleges egyetértés a jogtudósok között el lenne érve s hogy az ellenvélemény capitulált volna.

Maga *Windscheid* is, a ki *Wille und Willenserklärung* címü külön kiadásban megjelent, mély tudományu dolgozatában lényegesen közeledik az új kor felfogásához, s neve-

zetesen az esetben, ha a szerződő fél belső akarata ennek külső nyilvánításától a saját *lata culpája* miatt eltér: a szerződést fenállónak és hatályosnak elismeri; — ezen nagynevű író is — aggódva, és erős elzárkózások mellett, a többi írótól eltérő jogalapot keresve, s csak *is részben* fogadja el a jogfejlődés ez újabbkori követelményét. Csodálkozni lehet azonban azon, hogy a lángelméjű *Unger* az elvvel a maga egészében — egyetlen eset kivételével — a leghatározottabban ellenkező állást foglal el, és az ausztriai polg. törvénykönyvnek ide vonatkozó rendelkezéseit (871—877. §§.), melyeknek helyessége ép most jut a jogtudomány általános felismerésére, s különösen annak 875. és 876. §§-ait *«theoreticai szempontból oly kevésbé igazolhatóknak, mint törvényhozási szempontból nem helyeselhetőknak»* — nyilvánítja.

De bármint álljon is e kérdés általánosságban, és felállításának vagy kiágazásainak egyes controversiái tekintetében, egy mindenesetre bizonyos és vitátlan, erre vonatkozólag úgy *Unger* és *Windscheid* valamint *Kohler*, *Hölder* és *Thon* is egyetértenek, és ez a kérdésnek épen azon kiágazása, mely minket ez alkalommal közvetlenül foglalkoztat, a melyre nézve tisztelt barátaim, *Illés Károly* és *Tóth Gerő* urak egymással ellenkező véleményt nyilvánítottak. *Ez az ugynevezett mentalis reservatio kérdése.*

A jogtudomány *mentalis reservatio*-nak nevezi, midőn valaki a vele jogügyletre lépni akarónak *tévedésbe ejtése céljából* azt mondja akaratának, a mit nem akar. A *mentalis reservatio*ról mondja *Windscheid* is: hogy jogilag hatálytalan; ebben benne rejlik: hogy a *mentalis reservatio* mellett kötött szerződés tehát — az akarathiány folytán — nem semmis, hanem érvényes kötés. A jogi alapra vonatkozólag mindazonáltal, a melyből a *mentalis reservatio* hatálytalanságát származtatja, *Windscheid* eltér többi — egyébként vele azonos alapon állók véleményétől. A többiek között idézi *Kohler* megállapítását, a ki azt mondja:

«Die Willenserklärung ist Willensaction; es ist unmöglich, dass eine Willensaction zugleich sei, und nicht sei; dass der Wille zugleich agire und nicht agire, ist ebenso unmöglich als es ist, dass der Mörder einen Streich führt oder nicht führt.

Vagyis, ha azt mondom: akarok, akkor cselekszem; a cselekedetet nem cselekedetté tenni nem lehet.

Erre mondja *Windscheid* hogy: «semmi sem lehet helyesebb mint ez; de a kérdés épen az, hogy a *mentalis reservatio*: az akarat cselekménye-e azon irányban, hogy létrehozza a nyilvánításban kifejezett jogi eredményeket. A mi a *mentalis reservatio*ban kétségtelenül létrejön, ez az akarat cselekmény arra vonatkozólag, hogy új nyilatkozat (tehát nem az akarat kijelentése) jöjjön létre».

Windscheid e szerint más alapot keres a *mentalis reservatio* hatálytalanságának igazolására, s ezen alapot következőleg formulázza:

«Der Grund, der Unwirksamkeit, der Mentalreservation liegt, also weder darin, dass das behauptete Nichtwollen unbeweisbar, noch darin, das es unmöglich ist. Sondern er liegt darin, das die Mentalreservation eine Lüge enthält und Niemand sich zu seiner Vertheidigung darauf berufen darf, dass er gelogen habe.

A szerződés nem semmis; a hazugság nem menti fel kötelezettsége alól a hazugot; a bűn, a csalás, a rászedés nem teszi kedvezőbbé annak helyzetét, a ki azt elkövette. *Ez Windscheid*nek kétségtelenül helyes jogi elven alapuló álláspontja. *Ez egyébiránt Zittelmann*nak s ő szerinte a *communis opinio*nak is az álláspontja, melynek eltérését a *Hölder*-féle fogalom meghatározásról ekképen fejezi ki:

«Diese Ansicht (*Hölder*) trifft juristisch mit der herrschenden Theorie überall zusammen, der einzige Unterschied zwischen beiden ist der, dass die erstere die Unwirksamkeit die Mentalreservation durch ihr Prinzip umfasst, während wir

dieselbe aus dem Eingreifen besonderer Grundsätze (die Grundsätze über turpitude) erklären.» A *turpitude* lévén e szerint a jogi alap: ezen szó a jogtudomány műszavával általánosan jelöli meg azon eszmét, melyet *Windscheid* — a «*hazugságnak*» — mint a *turpitude* egyik esetének felemlítésével kifejez.

Meg kell még különösen emlitenem, hogy a kérdés ezen ágára vonatkozólag *Unger* is a kiemelt álláspontot tartja helyesnek s egyenesen kimondja: «*eine solche Mentalreservation hat juristisch gar keinen Effect*».

Tehát a kérdést, a mint fel van állítva, általánosságban és elvileg eldöntöttnek tekinthetem. Hasztalan minden mesterkélés, hiába a fondorkodás, a ravaszság; ha valaki *mentalis reservatio*val élt, ha ezzel meg akarta csalni a vele szerződő felet — a megbízót: ez által ő nem nyer semmit. A szerződés létrejött és jogilag hatályos.

Igaza van tehát Tóth Gerő tisztelt tagtársunknak, a ki az érdemet illetőleg, így döntötte el a kérdést.

És itt befejezhetném hosszúra nyult előadásomat; de nem mulasztatom el Önök nagybecsű figyelmét egy — a legújabb időben megjelent s a jogfejlődésre okvetlenül a leglényegesebb befolyás gyakorlására hivatott jogi alkotásra — a német Polgári Törvénykönyv tervezetére s ennek ezt az esetet elintéző rendelkezésére felhívni. A kérdéses intézkedés így szól:

«Ist der Urheber einer Willenserklärung, bei welcher der wirkliche Wille mit den erklärten Willen nicht übereinstimmt, des Mangels der Uebereinstimmung sich bewusst, so ist die Willenserklärung gültig, sofern der Urheber den Mangel verhehlt hat. Die Willenserklärung ist jedoch nichtig, wenn der Empfänger derselben den Mangel gekannt hat».

Magyarra fordítva így szól: Ha az akaratnyilvánításnál a valódi akarat nem egyez meg a kinyilatkoztatott akarral, s a kinyilatkoztató az egyezés hiányát tudja, de azt eltitkolja: az akaratnyilvánítás érvényes; ha azonban az elfogadó azon hiányt tudja: az akaratnyilvánítás semmis.

Ime, tisztelt értekezlet, minden összevág annak igazolására, hogy az esetben, «midőn a csaló magát felhatalmazottul felajánlja, de ezt nem azért teszi, hogy valóban meghatalmazottja legyen a meghatalmazónak, s hogy a szinleg elvállalt ügyletet keresztülvigye, hanem csak azért, hogy ezzel a megbízótól előleg vagy *provisio* czimén bizonyos pénzüsszeget csaljon ki» — a mint az *Illés* barátom által felhozott eset szól;

valamint az esetben is, «ha a megbízó komolyan akarja a megbízást adni, a megbízott pedig úgy viseli magát, hogy magaviselete által a megbízóban azt a hitet gerjeszti fel, hogy a megbízást komolyan veszi» — a mint az esetet *Tóth Gerő* tagtársunk formulázta — minden összevág annak megerősítésére, hogy a ravaszság, a csalás ne érvényesülhessen és a jog — saját uralma alá hajlítsa a fondorlatot.

Egy lényeges állítást azonban nem mellőzhetek; erre — mely több tisztelt tagtársunk által felhozott s mely az egész kriminalis judikatura területére kiterjedő voltánál fogva felette fontos — ki kell terjeszkednem.

A mint ezen — meglehetősen komplikált kérdéseket átfoglaló előadásom egész fonalán észlelni méltóztattak: az én argumentációm mindenütt a *polgári jog* körében mozgott; az elveket a polgári jogban és a polgári jogtudományban kerestem és találtam; az elv viszonylatát, vonatkozásait, elhatárolását, a controversiákat a civilis jogtudomány szolgáltatta. Önök igen jól tudják, hogy e célból hasztalanul fordultam volna a büntetőjoghoz, annak e kérdésre oly kevésbé van megoldása, mint azon sok *psychologiai* kérdésekre, melyek helyes megállapításától mindazonáltal a büntető-törvény alkalmazása vagy helyes alkalmazása igen számos esetben feltételezve van.

És ezzel eljutottam *Tóth Gerő* barátomnak azon állításához, melyre vonatkozólag tőle lényegesen eltérek; ahhoz ugyanis:

hogy a Btk. 381. §-ának alkalmaztatása céljából nem volna szükség a polgárjogi értelemben vett meghatalmazás! Rátértem ezzel egyszersmind Reichard ur multkori állítására is.

Már beszédem kezdetén szerencsém volt említeni, hogy a meghatalmazás — jogügylet, szerződés. Az ausztriai polgári törvénykönyv, mely nálunk is sokáig volt hatályban, a szerződésekről szóló részben az 1002—1044. §§-ban rendelkezések mandatumról és a negotiorum gestióról sine mandato. Ha tehát meghatalmazási jogviszony fenforgásáról akarunk szólni, az első kérdés, melyre felelnünk kell tüzetesen, minden ingadozást és tétovázást kizáró határozottsággal az: mit értünk a szerződés alatt? Ugyan kérem tisztelt barátaimat: Honnan veszik ezen legelső és leglényegesebb — a jog keletkezése és fenállása szempontjából döntő sulyu kérdésre a feleletet? A büntetőjogból? Azt hiába hányának fel, e kérdésre ott nem kapnak választ? A közjogból? A közjog, valamint a nemzetközi jog is operál ugyan a szerződések fogalmával: de az mégsem jutott eszébe egy törvényhozónak vagy közjogásznak sem, hogy a szerződéseknek fogalmát a büntetőjogban állapítsa meg. Van-e a közjognak az ő területét érintő szerződésekre vonatkozólag külön — és nagyon lényeges elvei — különösen nagyon gyökeres megszorításai, de a szerződésnek külön fogalmát a közjog nem ismeri. Ha tehát a büntetőjogban és a büntető-törvénykezésben nem fogadnók el a szerződés azon fogalmát, s azon rendelkezéseit, melyek ezen institutumra vonatkozólag a magánjogban meg vannak állapítva: ezzel talajából, ahol évszázadokon át meggyökeresedett, ahol a tudomány által szakadatlanul ápolva az élet szükségéi szerint fejlődött, és mai bámulatosan nagyszerű — s a mint épen láttuk, a legfinomabb eszmeszálakat is felkereső teljességét nyerte — ezen természetes területéből kiszakíthatnók a kétségtelenül magánjogi intézmény, és nem lévén átültetve, de nem is lévén átültethető a büntetőjog talajába, mint katáng-kóró az egyéni felfogás felkavart áramlata szerint minden elv, — minden szabály nélkül ide s tova hajtának.

Mi lenne e kiszakítás, e hányatás következménye? Okvetlenül az, hogy objectiv jognak állapíthatnók meg az, a mi nem a joggal, hanem a megállapítónak subjektív felfogásával megegyez. De hogyha netán akadna valaki, a ki a jogtalanság ily alaku betörésétől nem riadna vissza, annak elméje elé állítom az érem másik oldalát, mely azt mutatja: hogy a jogszabályok fékétől magát feloldó egyéni felfogás, a gyakorlatban jogtalansággá minősíti az objectiv jogot.

Tisztelt barátaim, a kik e vitában a civilis jogkérdésnek a büntetőjoghoz való viszonyát velem ellenkező irányban határozták meg: bizonyára távol állanak azon céltól, hogy készítsenek és maximákat állítsanak fel, melyek a most jelzett eszmék visszatértenek — vagy ha ujabban mutatkoznának — pusztításuk és továbbterjedésük látszólagos igazolására szolgálhatnának.

A jog más disciplináinak a büntetőjoghoz való viszonyára vonatkozólag nyilatkozik Binding teljes tüzetességgel nagy munkája I. köt. 467. lapján. A mit itt mond, az meggyőző és igaz, ezt tartottuk eddig, és nincs okunk ettől jövőre is eltérni. Binding tanítása a következő:

«Der Rechtsatz als Theil ist aus dem Ganzen, das Recht als Mittel ist aus seinem Zweck zu erläutern. Das Moment des Zusammenhangs mit anderen Rechtssätzen ist ganz besonders bei Auslegung der Sätze eines accessorischen Rechtsteils, wie das Strafrecht ihm darstellt, beachtlich. Wir können die Sätze über die Vermögensverbrechen nicht verstehen ohne Zuhilfenahme des Privatrechts, die über Fälschungsverbrechen nicht ohne tiefes Eingehen in den Prozess, die über Staatsverbrechen nicht ohne Zuziehung des Staatsrechts.»

És igaz van. Az egyes jogfogalmak, az egyes jogintézmények nem ismételhők s állapíthatók meg külön-külön mindenik jogi disciplinában, illetőleg a jogmaterianak külön

törvénykönyvekre felosztott mindenik elkülönített ágazatában. Az egyik törvénykönyv a másik alapján készül; az egyik a másiknak tárgyát képező fogalmat ott, a hová tartozik, meghatározottnak, — tehát már ismertnek tételezi fel, s ezt alapul véve, dolgozik tovább. Innen kiindulva fejleszti az ő külön feladatát, külön tárgyát képező rendszert.

A hol az illető törvény — az ő külön szükségéi szerint nem látja elfogadhatónak az eszmét úgy, a mint az a jogélet másik ágazatát átfoglaló törvénykönyvben meg van állapítva: ott vagy külön rendelkezéssel, vagy más szó használatával, esetleg egy raggal, egy fordulattal felismerésre hozza ezt. Ez esetben igenis változik az értelem; de a nélkül nem. Ezt fejezi ki Binding idézett szavaiban; így tanítja azt a jogi hermeneutika is.

A mint kimutattam, hogy a meghatalmazásra vonatkozólag feltaláljuk az igazságnak és a jogérzetnek megfelelő szabályt a polgári jogban, s hogy e célra nincs okunk más területekre, vagy az önkényes construálás felszabadítására átsapnunk: úgy hiszem, hogy könnyen sikerülne a Vargha bíró ur által felhozott példákra vonatkozólag is kimutatnom, hogy azok a megfelelő törvény alapján, annak interpretatiója mellett a valódi jognak és a jog által irányított igazságérzetnek megfelelően oldhatók meg. Igaza van Vargha urnak, midőn állítja, hogy akarat nélkül nincs büntett; a mi azt jelenti, hogy a tudomány és a felvilágosodás elvette a buta ténytól, az egyszerű physikai hatástól a «cselekmény» minőségét, és első sorban az akaratot tette a büntett alkotó elemévé. És áll az is, hogy a belátás és akarat intenzivitása szerint fokozódik a büntett vagy a bűnösség sulya is. De más részről nem szabad elfelednünk, hogy a büntettnek, s mindenik büntettnek van materialis tartalma is, és hogy a büntetendő cselekmény teljes tényálladéka nem léteben, tehát a törvényben követelt physikai külhatás nélkül, büntett egyáltalán nem jöhet létre. Hiába van meg az akarat, ha a tényálladékból hiányzik habár a legpiczinyebb rész: büntettről nem beszélhetünk.

A fenforgó esetre vonatkozólag a kriminalistika ezen sarktétele egyáltalán nem jöhet — legalább most még nem jöhet szóba. A kérdés itt az volt: A meghatalmazott szinlelt akaratot: tehát nem volt meg valóban a kijelentésének megfelelő akarata. Létre jött-e érvényes meghatalmazás? Meghatalmazott-e a szinlelt egyén? Ez volt a kérdés. Mi megtaláltuk a megoldást — a büntetőjogra áttérés nélkül.

És tisztelt értekezlet, ezzel befejeztem a kérdésnek a meghatalmazás létrejöttére vonatkozó discussióját. Több érvem nincs. De szabadjon kockáztatnom azon nézetet, hogy a kérdésnek ezen oldalát vitán kívül helyezettnek, elintézettnak tartom. (Ugy van!)

Áttérek most — és itt már rövidebb leszek — a másik kérdésre, hogy a Btk. 381. §-ának 2. pontja alá esik-e a csalás, ha azt az ott megjelölt személyek nem megbízójuk, felhatalmazójuk, hanem harmadik személyek ellen követik el?

Én a szakasz két pontjának egybevetéséből azon eredményre jövök: hogy úgy a megbízó és a megbízott közti viszonyban, valamint harmadik személyek irányában elkövetett csalás esetében a 381. §. 2. pontja kivétel nélkül alkalmazandó.

A 381. §. 1. pontja azt mondja: «ha a csaló annak elkövetése végett közhivatalnoki jelleget szinlel».

Ha a szakasz úgy értelmeztetnék, hogy az ebben megjelölt személyek csak az esetben jutnak ennek rendelkezése alá, ha megbízójuk ellen követnek el csalást; akkor az 1. pont soha sem jöhetne alkalmazásba; e pontnak semmi gyakorlati értelme nem volna.

Hogyan csálhatja meg valaki azon hatóságot, a melynek megbízását szinleli, ezen — hatósági közeg vagy megbízotti minőségében? Hisz a mint ezt teszi, a mint e szinlelt minőségét az őtet soha meg nem bizott hatóság előtt érvényesíteni megkísérli: azonnal elfogják, mert hisz a ható-

ság tudja, hogy ő nem szolgabíró, nem hatósági közeg. Tehát, azon hatósággal szemben, a melynek megbízását a csaló szinleli: e szakasz nem találhatja alkalmazását. De igenis, a közhivatalnok elkövethet csalást, közhivatalnoki jellegének felhasználásával a publikummal szemben, és ezen eset sokkal súlyosabb mint a közönséges csalás; mert a közönség a hatósági tagnak, állásánál fogva nagyobb hitelt ad; a közhivatalnoki minőségben megjelenő embert azon qualificatióval felruházottnak tartja, a mely őtet a közbizalomra érdemessé teszi; szóval a veszélyesség a hatósági minőség szinlelése esetében sokkal nagyobb. Kétségtelen tehát, hogy a fokozott veszély szempontjából, mely éltető eleme és alapja ezen szakasznak, az 1. pont ez intézkedésére szükség volt.

A veszély képezi létokát a szakasz 2. pontjában meghatározott eseteknek is. Ismét ott vagyunk, a mit gyakran szoktam mondani. Ugy önmagunkból mintegy az ujjunkból kirázni az ítéletet, nagy dolgokat csak úgy futtában, egy ötlettel eldönteni annyit jelent, mint csak erdőt látni, de a fákat nem. Ezzel nem megyünk semmire. Midőn a bíró — a jogász egy kérdés felett dönt: nem szabad és nem is lehet, hogy azt csupán egy sarokból, egy zugból tekintse; nem lehet, hogy a törvénynek csupán egy vagy egynehány szakasza, vagy egy fejezete, de nem is hogy csupán egy törvénykönyv lebegjen szeméi előtt, és határozza el ítéletét. A jogélet központjába kell helyeznie magát, és a jogrendszer egész foglalatjából kell merítenie megállapítását.

Az idézett szakasz 2. pontja: a tudományban ugynevezett «*vegyes törvények*» csoportjába tartozik. Több külön kategóriájú személy cselekménye egyenlőnek vétetik, és egy büntetési sanctio alá helyeztetik. De azért ezen személyek mindegyikének cselekvősége, nem egy és ugyanaz; nem azon módon jár el például az ügyvéd, mint az ügyvivő, midőn az egyik vagy másik e szakasz alá eső cselekményt foganatosít; sőt bűnösségük átlagos súlya sem egyenlő. Joggal lehet kérdezni: hogy miért foglal a törvény ily különböző és súlyosság tekintetében is egymástól eltérő cselekvőségeket, egy rendelkezés, egy sanctio alá? No de ez itt nem kérdés, s így csakis általánosságban mondom, hogy ennek benső indoka nincs. Ezen tünettel találkozunk egyébiránt a Btk. számos helyein, például a X. fejezetben, a hol a legkülönbözőbb minőségű, állásu, képzettségű személyek azon minőségüknél fogva, hogy közhivatalt viselnek és ezzel visszaélve követik el a meghatározott cselekmények valamelyikét: egy büntetési sanctio alá helyeztetnek. Ugyanez áll a XLII. fejezetben meghatározott legtöbb büntetendő cselekményre vonatkozólag is. Ezen vegyítés oka csakis oeconomicai, de valamennyi Btk.-ben előfordul.

Már most ha az kérdeztetik — s ezen észrevételt hallottam — miből állhat az ügyvéd cselekvősége, hogy az ügyvédi hivatása körében harmadik személyek ellen csalást követhessen el, s a 38. §. 2. pontja alá essék? Feleletem a következő: Ha például *Tordasi Fános* elmegy a tőkepenzes *Üregi Péter*-hez és ettől tizezer frtnyi kölcsönt kér, azt állítván, hogy neki nagybátyja után egy minden kétségen kívüli öröklési ügye van, melynek érvényesítése *Zagyvagy*i ügyvéd kezeiben van, a mely örökös értéke sokkal túlhaladja a kölcsönkért összeget, és rövid idő múlva értékesítve is lesz, a miből azután a kölcsönt visszafizetendi; és ha *Üregi* ennek következtében elmenvén a nevezett ügyvédhez, ez utóbbi okiratokat és aktákat mutat fel, hogy *Tordasi* állításának valóságáról, az öröklés kétségtelen voltáról, az öröklött érték nagyságáról, valamint *Tordasi*nak ahhoz való kétségtelen jogáról a kérdezőt meggyőzze, és ha ezek után *Üregi*, az ügyvéd állítása és cselekedetei következtében magát meggyőződve tartaná annak valóságáról, a mit neki *Tordasi* mondott, a tizezer frtnyi kölcsönt annak megadta, később azonban kisült, hogy az egész szövény az ügyvéd és *Tordasi* között kiforralt koholmány volt *Üregi*nek megcsalására: ugyan érdem, nem ügyvédi minőségének felhasználásával követte

el ez esetben *Zagyvagy*i a csalást? Nem-e az állam által reáruházott bizalmi állással visszaélve, tehát az állam által nyújtott garantiának közveszélyű kijátszásával csalta e meg a benne bízott *Üregi*t, vagyis egy harmadik személyt? És kérdelem: nem helyes-e, nem igazolt-e, hogy a bizalmat igénylő állásával oly rutul visszaélő ember, a 381. §. súlyosabb rendelkezése szerint sujtassék? Ime tehát az eset, melyben az ügyvéd is — harmadik személyek ellen elkövethet csalást, és e miatt az idézett szakasz alá eshetik.

Hallottam az ellenvetést: hogy honnan lehet megállapítani: ki a megbízott? Ki az ügyvivő? Uraim, mindez ténykörülmeny; az anyagi törvény egészen független attól: hogy a törvényben meghatározott tényálladék valamelyik eleme, a concret esetben be van-e bizonyítva vagy nincs. Ha nincs bebizonyítva: ebből nem következik, hogy a kereskedelmi ügyvivő a közönség félrevezetésével elkövetett — esetleg nagy kiterjedésű csalásai miatt nem joggal esik a 381. §. alá; ez esetben mint önök is jól tudják, csak az áll, hogy az ezen törvény alá eső csalások nem lévén a vádlott ellen bebizonyítva, az — a be nem bizonyított vádak alapján nem is ítéltető el.

Egyébiránt a polgári jog, a kereskedelmi törvénykönyv részletesen rendelkezvén a megbízottakról, meghatalmazottakról, s azok külön-külön kategóriájáról: azon ténybeli körülmények iránt, melyeknek a kérdéses szakasz alkalmazhatása czéljából fen kell forogniok, és be kell bizonyítaniok, kétség alig foroghat fen. Mindaz, a mi a tényálladékhoz tartozik: elengedhetetlen feltétele a bizonyításnak. Ténykörülmeny az: hogy megbízott, ügynök, comis voyageur, vagy ügyvivő volt. Mi ennek feltétele? Ezt megmondja a polgári törvény, vagy a kereskedelmi jog. De hogy az esetben, ha ezen alapon a Btk. 380. §-ának alkalmazása indítványoztatik, e ténykörülmeny mint tényálladék mozzanat bizonyítandó, ez kérdés tárgya nem lehet. De a mint én, hosszú bírói gyakorlatom alapján, és számos esetben hozott ítéletek következtében, határozottan mondhatom: e kérdésre vonatkozólag nehézség felmerülésére nem emlékszem.

Ki ellen kel elkövetni a csalást, hogy a csaló a 381. §. alá essék? erre vonatkozólag — semmiféle külön rendelkezést nem tartalmaz a törvény; rendelkezése tehát általános; e tekintetben minden korlátozás, minden megszorítás, minden megkülönböztetés nélkül. Áll ennél fogva a szabály: «*Lege non distinguente nec nostrum est distinguere*». Ha a megbízott, e minőségében megcsalta megbizóját; vagy ha megcsalt harmadik személyeket: mindkét esetben a 381. §. 2. pontja alá esik. Így szól a törvény.

És ezzel végeztem a vita tárgyát képező kérdés ezen utolsó részével is. De most engedtessek meg nekem mint egy-letünk *seniorának* egy rövid reflexio.

E két napi tárgyalás mutatja, hogy önök aggódó gondja mily buzgalommal, mily fáradalmas odaadással, mily mély és alapos behatolással a legmesszebb fekvő részletekbe, tárgyalnak egy — *akademikailag* felvetett kérdést, jól tudva: hogy a sugár, mely önök tudásából a kérdésre terjed, csak közvetve hathat az életre, sőt hogy az — bizonyos szirteknek akadályain egyelőre meg is törhetik. De mint a példa mutatja, ez nem lohasztja le, sőt a legkevésbé sem befolyásolja önöknek a kriminalis jogtudomány átértett — rendkívüli fontossága iránti lelkesedését. A jövő meg fogja köszönni önöknek — a legszerencsétlenebb viszonyok között is fentartott e nemes buzgalmat, e kitartó, lankadatlan ügyszeretetét.

Az önök nemes példáján nyer megtestesülést — a nagy *Carrara* fenséges idézete:

«*Erudimini qui iudicatis terram*».

A mit én ekkép vélek magyarul értelmezendőnek:

Tanuljatok ti bírák, mielőtt embertársaitok fölött itélni mertek!
(Hosszan tartó lelkes éljenzés és taps. — Az értekezleti elnök, *Kelemen Mór curiai bíró*, meleg szavakban köszönte meg az egylet elnökének, hogy a vitában való részvételével egy vitás kérdést nem-vitássá tett.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben?

A Jogt. Közlöny f. é. 5. számában azon rövid megjegyzést tettem, hogy a jelzálogigény a jelzálogjogilag biztosított tőkén kívül a törvény erejénél fogva nem terjed ki a három évnél nem régibb időből hátralévő kamatra, *ha kamat egyáltalában nincs kitüntetve a telekkönyvi bejegyzésben.*

Ezen nézetemet dr. Imling Konrád, kir. curiai bíró ur, a Jogt. Közlöny f. é. 7. számában tévesnek jelentette ki.

Míthogy pedig a tisztelt kir. curiai bíró urnak érvelései, kinek jogi fejtegetéseit nagy érdeklődéssel szoktam olvasni, nézetem helytelenségéről nem győztek meg, legyen szabad nézetemet bővebben megvilágítani.

A végrehajtási törvény 192. §-ának a) pontjában foglalt intézkedés, mely szerint a kamatok, a mennyiben az árverés napjától visszazámított 3 évnél nem régibb időből vannak hátra, a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben elégitendők ki, csak a bejegyzett kamatokra alkalmazható, mivel nem létezik törvény, mely azon jogszabályt tartalmazná, hogy minden tőkekövetelés után, származzék az akárminemű jogczimból is, kamat szükségképen jár, a miből következik, hogy kamat a tőkekövetelésnek szükségképeni járulékát nem képezi.

Ha tehát a zálogjog pusztán a tőkekövetelésre nézve van bejegyezve, akkor semmi okoskodással nem lehet következtetni, hogy az még valamely esetleg fenforgó és meg nem határozott más jogigényre is kiterjedjen.

Hogy a végrehajtási törvény 192. §-ának a) pontjában csak a bejegyzett kamatok, nem pedig a be nem jegyzettek is értendők, következik abból is, hogy a törvényhozó az idézett szakaszban nem «kamatokról», hanem «a kamatokról» szól. Midőn valamiről névelővel szólunk, vagy névelő nélkül, szembeszökő a használt kifejezés értelmének különbsége; az első esetben a használt kifejezésnek szűkebb, a második esetben pedig tágabb értelme van.

Ha tehát a törvényhozó a végrehajtási törvény 192. §-ának a) pontjában minden kamatokat különbség nélkül akart volna az abban foglalt kedvezménybe részesíteni, akkor nem használhatta «a kamatok» kifejezést, hanem használnia kellett volna «kamat» kifejezést, mivel «kamat» kifejezés alatt mindenféle kamat: kikötött, bejegyzett, be nem jegyzett és törvényes kamat érthető, miután azonban «a kamatok» kifejezést használta, a kamatokat bizonyos tekintetben közelebből megjelölte. Hogy melyik tekintetben jelölte meg azokat közelebből, azt meghatározhatjuk következőleg: a kamatok ép oly pénzbeli követeléseknek tekintendők, mint a tőkekövetések és míthogy a törvényhozó ugyanazon szakaszban szabályozta a kamatok kielégítését, a melyben a *bejegyzett* tőkekövetések kielégítését szabályozta, annál fogva «a kamatok» alatt csak a *bejegyzett* kamatok értendők.

Támogatja ezen nézetem helyességét azon körülmény is, hogy a végrehajtási törvény 189. §-a a be nem jegyzett pénzbeli követelések kielégítése iránt rendelkezik, a végrehajtási törvénynek 190., 191., 192. és 193. §§-ai pedig a bejegyzett jogigények kielégítésének módozatait tartalmazzák.

Ha véleményem nem volna helyes és ha a *be nem jegyzett* kamatok is értendők volnának a végrehajtási törvény 192. §-ában, akkor a törvényhozót azon szemrehányás illetné, hogy ezen szakasz alkotásánál egészen figyelmen kívül hagyta a telekkönyvi intézménynek ide vonatkozó szabályait.

A telekkönyvi intézmény főszabályát képezi ugyanis a nyilvánossági alapelv, melynélfogva bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csak az tekintethetik, a mi a telekkönyvben világosan bekebelezett, vagy előjegyzettképp jegyztetett be. (Telekkönyvi rendtartás 62. §-a).

Ellenkezik tehát a nyilvánossági alapelvvel az, hogy valamely jogigény, a mely bejegyezve nincs, *telekkönyvi bejegyzés erejénél fogva* nyerjen kielégítést a jelzálogból.

Ha ezen jogelv megsértése kikerülhetetlen, akkor az csak úgy menthető, ha arra kényszerítő okok forognak fenn. Ilyen okoknak pedig csak azok tekintendők, melyeket a jogpolitika, vagy a közjog megkíván: az elsőkhöz számítandók a telekkönyvi rendtartás 104. §-ának 4. bekezdésében felsorolt esetek, a másikkhoz pedig tartoznak a végrehajtási törvény 189. §-ának b) és c) pontjaiban előadott esetek.

Mivel azonban a magánhitelezőknek módjában áll nemcsak tőkekövetéseiket, hanem az ezek után netalán járó kamatokat is jelzálogjogilag telekkönyvi bejegyzés által biztosítani, nem tételezhető fel a törvényhozóról, hogy a magánhitelezők érdekében a végrehajtási törvény 192. §-ának a) pontjában a be nem jegyzett kamatok kielégítését is szabályozni akarta volna.

A mi végre a tisztelt curiai bíró urnak azon állítását illeti, hogy kamatbejegyzés a kamatláb megjelölése nélkül a telekkönyvi rendtartás 65. §-ában foglalt intézkedés miatt nem lehetséges, arra azt kell válaszolni, hogy épen a végrehajtási törvény 191. §-ának azon rendelkezése alapján, mely szerint akkor, midőn a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben nincs kitüntetve, hat száztólinál magasabb kamat nem sorozható, kamat bejegyzésének a kamatláb megjelölése nélkül is helye van, dacára annak, hogy a telekkönyvi rendtartás 65. §-a elészabja, hogy csak számszerűleg meghatározott összeg erejéig engedhető meg a zálogjognak bejegyzése: mert ily bejegyzés esetében (t. i. a kamatláb feltüntetése nélkül) nem lehet állítani, hogy számszerűleg meg nem határozott összeg erejéig van bejegyezve a zálogjog, mint az a végrehajtási törvény 192. §-a szerint, mely az ilyen bejegyzés jogi hatályát meghatározza, 6% kamat erejéig tekintendő bejegyzettnek.

Ezek folytán bátran lehet mondani, hogy a tisztelt curiai bíró urnak azon kijelentése, hogy kamatnak telekkönyvi bejegyzése a kamatláb kitüntetése nélkül jogilag el sem képzelhető, minden alapot nélkülöz és a végrehajtási törvény 192. §-ának 4. bekezdésében foglalt intézkedés által megczáfoltatik, mert nem lehet és nem szabad feltenni a törvényhozóról, hogy jogilag el nem képzelhető telekkönyvi bejegyzés hatályát állapította meg.

A mondottak alapján azon nézetem mellett maradok, hogy a vételárfelosztásnál a kamatokra nézve három eset fordulhat elő:

1. kamatok vannak telekkönyvileg bejegyezve a kamatláb kitüntetése mellett;
2. kamatok vannak bejegyezve a kamatláb kitüntetése nélkül és
3. kamatok egyáltalában nincsenek bejegyezve.

Az első esetben a számszerűleg bejegyzett kamatok sorolandók, a második esetben 6% kamatok, a harmadik esetben pedig kamatok egyáltalában nem sorolhatók.

Minden más magyarázat mellett a végrehajtási törvény 192. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezés érthetetlen és felesleges.

Huf József
ügyvéd.

Az anyagi igazság ellen.

Egy rendkívüli esetet kívánok nyilvánosságra hozni.

1885-ik évben élt Vámos községben egy Takács Márkus nevű szatócs, a ki szorult helyzetében váltóhamisításra vete-medett, s a többek között kibocsátói minőségben alsó Pintér János vámosi lakos polgár nevére is hamisított egy darab 300 frtos elfogadványt, a mely a nagykanizsai bankegyesületnél nyert elhelyezést. Lejáratkor a váltó fedezetet nem nyervén, az ovatolva, majd perelve lett s a nagykanizsa

kir. törvényszék mint váltóbiróság által a sommás végzés úgy Takács Márkus, mint alsó Pintér János ellenében kibocsátott. A fizetési meghagyás a kézbesítő községhez, Vámosra megérkezvén, Takács Márkus az akkori körjegyzővel való egyetértés mellett módját ejtette, hogy alsó Pintér János nevét a sommás végzést kísérő kézbesítési ivre is reá hamisította. A váltóbiróság a hozzá beérkezett kézbesítési ivék alapján a kielégítési végrehajtást elrendelte s az iratok a végrehajtónak kiadatván, az foganatosítás végett Vámoson megjelent, mivel azonban Vámoson hat alsó Pintér János nevű egyén lakik: nem tudhatni, vajon az érdekelt Pintér Jánosnál vette-e fel a nemleges jegyzőkönyvet? mert a hol a foglalás eszközlése céljából megjelent, ott a családfőt hon nem találta, neje pedig nem ismervén el semmiféle kötelmet, a jegyzőkönyv aláírását megtagadta. Igaz, hogy a végrehajtást tudomásul vevő s meg egynéhány jelentéktelen végzés egész esetlegesen az érdekelt Pintér Jánosnak kézbesített, azonban ez nem tudván a dologról semmit, de magát adósnak sem ismervén: együgyű paraszt észszel a végzéseket minden esetben eldobálta s jogorvoslati lépéseket egy esetben sem tett. A bank az ingóságra vezetett sikertelen végrehajtás után folytatólagos végrehajtást kért alsó Pintér János ingatlanaira, mivel pedig egész esetlegesen a telekkönyvben csak az említettem Pintér János volt «alsó» jelzővel megnevezve, ennek ingatlanaira lett a végrehajtási zálogjog bekebelezve, Pintér a bekebelezést tudatós végzést vevén, rémültében — a mit a magyar parasztnak földjéhez való ragaszkodása okadatul — ügyvédhez futott s a végrehajtás, valamint az ennek alapját képező sommás végzés ellen felfolyamodást adott be, állítván ebben, hogy ő sem a váltót, sem a kézbesítési ivet alá nem írta, a mennyiben mindkettőn neve hamisítva lett, ennél fogva kérte, semmisíttessék meg a végrehajtás, rendeltessék el a sommás végzés szabályszerű kézbesítése, miszerint ez ellenében kifogásait megtehesse. Ezen felfolyamodás folytán a kir. ítélő tábla rendelvényileg vizsgálatot rendelt el annak megállapítása végett, vajon való-e a kézbesítési iv vitatott hamissága? A vizsgálat során a kézbesítő közeg vallomása s egyéb körülmények által Pintér előadása igazolást nyert, az erről felvett jegyzőkönyv a kir. táblához terjesztetett fel. A kézbesítési iv hamis volta daczára azonban a kir. ítélő tábla a felfolyamodásnak helyt nem adott, mert a jogorvoslatot, tekintve, hogy az ingóságokra vezetett végrehajtás során több végzés lett felfolyamodónak kézbesítve, melyeket meg nem támadott, elkésettnek jelentette ki. Ekkor Pintér a nagykanizsai törvényszékhez kérvényt adott be, s ebben utalva a körülményekre, azon végzés kézbesítését kérelmezte, a melynek alapján vagyona végrehajtás alá vonatott, érvelvén azzal, miként senki szabályszerűen kézbesített marasztaló bírói határozat nélkül vagyontól meg nem fosztathatik. A törvényszék azonban e kérelemnek helyt nem adott azon indokból, mert a sommás végzés egyszer már kézbesítve lett, s nem hozzá, de a büntető-bírósághoz tartozik a kézbesítési iv hamis voltát meg állapítani. E végzést a másodbíróság is helybenhagyván, Pintér ellen az árverés kitűzetett. Az összes vagyona elvesztése előtt álló szegény ember jólelkű emberbarátok támogatásával immár kénytelen volt a követelést, közel 500 frtot kifizetni.

A dolog ezen folyamata alatt a teljesen vagyontalan Takács Márkus ellen több nemű váltó- s közokmány-hamisítás büntette miatt a büntető eljárás megindulván: nevezett mindhárom bíróság ítélete szerint bűnösnek találtatott, öt évi fegyházra elítéltetett, s ez ítéletekben többek között megállapított az is, hogy a Pintér-féle 300 frtos váltó és kézbesítési iv hamis s implicite, hogy Pintér kármentesítendő, illetve, hogy a kifizetett összeg visszatérítésére polgári eljárást indíthat.

Ezen bünperben a legtöbb bíróság ítélete 1892 májusban lett jogerős.

Pintér a bünper-iratok alapján a nagykanizsai bank-egyesület ellen az általa kifizetett összeg erejéig tartozatlan fizetés címén pert indított. E perben az elsőbíróság részére a kereseti összeget vissza is ítélte, azonban a legfőbb bíróság véglegesen akkép határozott, hogy bár a hamisítás ténye bírói megállapítást nyert is, de az első sommás végzés a váltóbiróság által hatályon kívül helyezve nem lévén, Pintérnek kereste meg nem ítéltető.

E szárazan és hiven előadott tényállás mellett mindenki belátandja, hogy az anyagi igazságon rés üttetett, s Pintérnek pénzét visszakapni kellene és pedig kétségtelenül a bankkegyesülettől, mint a mely kellő gondosság nélkül hamis váltót számított le, s a melyet egyedül érhetnek csak a hamisítás anyagi következményei. De mily uton? Azt, hogy a hamisító kártérítéssel tartozik, tudom, de annak vagyona nincs s nem is lesz. Jogi érzékem azonban azt sugalja, hogy a bankkegyesület ellen is van Pintérnek visszkeresete, de az immár mily formában érvényesíthető? Lehet-e a sommás végzés ellen perujtással élni, először általában s másodszer most már? A gyakorlat a sommás végzés elleni perujtást nem engedi, és ha még is: az erre meghatározott 3 év a jelen esetben mely naptól számíttatik?

Kérem a jogi esetek iránt érdeklődőket, méltassák figyelmükre az itt leirt esetet és mondják el véleményüket e lapok hasábjain.

Dr. Berzsényi Gerő
lengyeltóti ügyvéd.

Külömfélék.

— **Semmiségi ok.** A budapesti kir. tábla a budapesti kir. törvényszék egy ítéletét a következő indokolással semmisítette meg.

«Az elsőbírósági ítélet hozatala alkalmából felvett tanácskozási jegyzőkönyvben az ítélet szerkesztésével a jegyzőkönyvvezető bizatott meg s ehhez képest az ítéletet a tanácsjegyző szerkesztvén, azt ez mint a határozat fogalmazója írta alá és rajta kívül csak a végtárgyalási elnöknek kiadmányozási utasítását is nélkülöző aláírását viseli még az ítélet. Minthogy pedig a büntető ügyviteli szabályok 110. §-a kifejezetten azt rendeli, hogy az ítélet szerkesztésével a tanácskozásban részt vett egyik bíró bizassék meg; minthogy a 114. §. szerint a végtárgyalási és tanácskozási jegyzőkönyv az ítélet szerkesztésével megbízott bírónak adandó át s a bírónak áll kötelességében az ítélet kiadmányát elkészíteni s amennyiben azt egy jegyző fogalmazta volna, ezt a fogalmazványt felülvizsgálni; minthogy a 115. §. szerint a végtárgyalási elnök az ítéleti kiadmány tervét az annak szerkesztésével, illetőleg átvizsgálásával megbízott bírótól veszi át és az esetleg felmerülő aggályokat az ítéletet szerkesztő bíró, az elnök és jegyzőkönyvvezető együtt vannak hivatva elosztatni és a pótlást egyetértően eszközölni; minthogy a büntető ügyviteli szabályok felhívott rendelkezései lényeges alaki kívántatóságot foglalnak magukban, a melynek hiányában az ítélet perjogi szempontból ítéletnek se mondható s így a felülvizsgálatra is alkalmatlan, minthogy e hiányokat utólagos kijavítás által pótolni a dolog természeténél fogva nem is lehet: az elsőbíróság ítélete megsemmisítettik és a törvényszék új végtárgyalás tartására utasíttatik.

— **Figyelmeztetés.** Fordultak elő esetek, melyekben a kir. Curia felülvizsgálati tanácsához benyújtott válaszirat bélyegilletéke szabálytalanul rovatott le olykép, hogy a másodpéldány bélyege nem az első példányra, hanem magára a másodpéldányra illesztetett. Az 1894. évi tcz. 22. §-a határozottan rendeli, hogy a felebbviteli beadványtól (felebbezés, előkészítő irat, felülvizsgálati kérelem vagy válaszirattól) *járó összes bélyegilleték az első példányon rovandó le.* Felhívjuk az ügyvédi kar figyelmét ezen törvényszakasra, hogy összegszerűleg bár helyesen, de alakilag helytelenül lerótt bélyegilleték miatt leletek felvétele elkerültessék. *Vajdafür Emil,* a kir. Curia felülvizsgálati tanácsának jegyzője.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

1 évi	6 Ft
3 évi	16 Ft

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRED budapesti albirótól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Fogirodalom:* A cheque. Tanulmány a kereskedelmi jog köréből. Irta dr. Sichermann Bernát ügyvéd. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Még egyszer a teleshelyi be nem jegyzett kamatok sorozásáról. Dr. IMILING KONRÁD curiai bírótól. — Megjegyzések a bizonyítási teher megosztásának kérdéséhez. Közli: Dr. HORÁNSZKY BÉLA győri kir. albiró — A kereskedelmi törvény 468. §-a és orvoslása. Dr. WEINFELD FÜLÖP-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. *Rendkívüli melléklet:* Védbeszéd Rossu Titus bűnyűgében. Tartotta dr. Gráner Ernő budapesti ügyvéd 1895 márcz. 12-én.

A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.

I.

Midőn a németek a birodalmi alkotmány felépítése közben a bírósági szervezetet és a büntető eljárást törvénybe foglalták, egyik-másik téren elméleti tekintetek által indokolt, eddig ki nem próbált rendszert és oly intézményeket fogadtak el, a melyek a gyakorlati szükség követelményeit tapasztalat szerint ki nem elégítették. Ezen okból mind a két törvény novelláris változtatásának kérdése már egy évtized óta napirenden van és az a birodalmi gyűlést is már ismételtén foglalkoztatta. Főképen két irányban nyilatkozott meg a közvélemény a bűnvádi eljárás rendszerével szemben. Egyfelől általános a bizalmatlanság a schöffeni bíraskodás irányában, mert a gyakorlat azt mutatta, hogy az mai szervezetében csak névleg kollegiális eljárás alapul, lényegében azonban egyes bírói ítélezés, a mi különösen a szervezeti törvény azon rendszerénél fogva mutatkozik aggályosnak, mely az elsőfoku társas szakkbíróságok szabadságára bizza egynémely, a törvénytől fogva illetékességük körébe tartozó vétségek elbírálását a Schöffeni-bíróságra áthárítani, ha valószínűnek mutatkozik, hogy adott esetben 3 havi fogháznál vagy 600 márka pénzbüntetésnél nagyobb büntetés alkalmaztatni nem fog. Miután azonban a Schöffengericht ily esetekben a büntetés fenti mérvéhez nincs kötve és vétségnek fenforgása esetében illetékességét le nem szállíthatja, ezzel ezen bíróságok hatósági köre 5 évig terjedhető fogházbüntetés megállapításáig nyert kiterjesztést. Erős és szakavatott megtámadtatásoknak képezi tárgyát a büntető perrendtartásnak az az álláspontja is, melynél fogva a Strafkammer mint elsőfoku társas szakkbíróság elé tartozó ügyekben a ténykérdés felülvizsgálatára vonatkozó felebbezési jogorvoslat ki van zárva. Szemben a jogorvoslati rendszer ezen korlátozásával, azok a cautélák, melyeket ugy a szervezeti törvény, mint a bűnvádi eljárás az elsőfoku bíraskodás alapossága és a vádlottak érdekeinek megóvása tekinteteiből rendszeresítettek, minők az ítélő-bíróságnak 5 tagu tanácsban való szervezése, az előadó bírónak kizárása ezen tanácsból, a bíróság korlátozása a bizonyítás szabad felvételében stb., a mellett, hogy a bírói személyzetnek nagyfoku igénybevételével járnak, egyáltalában nem kielégítők és lényegükben célra nem vezetnek.

Végül évről-évre megszólaltak a birodalmi gyűlésen és a szaksajtóban azok, kik az ártatlanul elítéltek és az egyéb-

ként bűnvádilag ártatlanul üldözöttek állami kártalanításának szükségességét hangoztatják. A mióta a XVI-ik német jogászyűlés 1882-ben az ártatlanul elítélteknek kártalanításhoz való joga mellett határozott állást fogalt, ezen kérdés folytonosan foglalkoztatta a parlamentet, mely 1886-ban egy ily tárgyú konkrét javaslatot el is fogadott, annak törvényerőre emelkedése azonban a szövetségtanács ellenállásán hajótörést szenvedett.

Az a törvénytervezet, mely a bírói szervezeti törvény és a büntető perrendtartás módosítása tárgyában (*Entwurf eines Gesetzes betreffend Aenderungen und Ergänzungen des Gerichtsverfassung-Gesetzes und der Strafprozessordnung*) a szövetségtanács által elfogadott alakjában a birodalmi gyűlés elé terjesztetett s ott a jelen év mult havában már tárgyalás alá vétetett, sok részében számot vet a közvéleménynek hangulatával. Ha ennek daczára a fogadtatás, melyben a tervezet a német szakközönség körében részesült, egyáltalában nem nevezhető rokonszenvesnek, azt főképen az igazságügyi kormányzat ingerenciájának tervbe vett megállapítása és az a körülmény indokolja, hogy a schöffeni bíraskodás szervezetének érintetlenül hagyása mellett ezen elsőfoku bíróság hatósági köre lényegesen kiterjesztve lett. Kevés helyesléssel találkozik az a szabályozási mód is, melyet a tervezet az újrafelvétel előfeltételeinek lényeges megszorításával kapcsolatban a bűnvádilag ártatlanul üldözöttek kártalanításának kérdése tekintetében választott. Mellőzve e helyütt a kimerítő és minden részletre kiterjedő ismertetést, csupán azokra a rendszerbeli változtatásokra és elvi jelentőségű eltérésekre kívánok reáutalni, melyek a tervezetnek a módosított törvényekkel szemben elfogadott irányelveit képezik.

Dr. Doleschall Alfréd.

A hatásköri összeütközések bírósága.¹

A gyakorlati szükség és célszerűség követelménye jut érvényre a törvény előadói tervezetének azon határozmányában, mely a hatásköri panasz emelhetésének *határidejét*, időtartamát megállapítja. Ez az időtartam ugyanis kezdődik *már* akkor, a midőn az ügy a rendes vagy közigazgatási bíróság előtt *folyamatba* tételik, és az ügymenet minden phásisán keresztül megszakítás nélkül folyván, végződik az ügy érdemében hozott bírói ítéletnek (határozatnak) jogerőre emelkedése időpontjában. Mikor és mily módokon van eszközölve a «folyamatba tétel», az a rendes és közig. bíróságok előtti eljárás szabályai szerint lesz megítélendő. Itt csak annyit tartunk szükségesnek megjegyezni, hogy a hatásköri panasz-emelés jogczimét képező «folyamatbatétel» fenforog oly actusok, lépések megtételével, melyek az említett eljárási szabványok értelmében ügyindító hatálylyal általán bírnak, így a kereset, panasz, kérelem, feljelentés megtételével; az nem szükséges, hogy ezek a lépések «in concreto» is teljesen szabályszerűek legyenek, pl. hogy a kereset oly bírói hatóságnál lett benyújtva, a mely az ügyre vonatkozólag illetékességgel is bír, vagy a keresetlevél, panaszirat felszerelése hiánytalan legyen stb.

Elvi, illetőleg pusztán elméleti álláspontokról bizonynyal

¹ Az előbbi közl. l. a 4., 5., 6., 7., 8. és 10. számban.

különös, hogy a hatásköri panaszjog érvényesítésének az idézettek értelmében nem képezi szükségképi előfeltételét, hogy a bíróság hatáskörét már megállapította legyen, concludenter, avagy különös hatásköri határozattal: hogy tehát a hatásköri panaszjog megvan a hatásköri összeütközés volta-képi keletkezése előtt. Praktikus oldala azonban ennek az intézkedésnek könnyen érthető, mert már azon tény által, hogy a magánfél — a közigazgatási hatóság felfogása szerint — bírói utra nem tartozó ügyét bírói forum előtt folyamatba tette, adva van — ha nem is veszélye és valószínűsége, — de közeli lehetősége a hatásköri conflictus keletkezésének és így a viszonyok szerint okadatolt, hogy a közigazgatás óvás, figyelmeztetés gyanánt panaszával felléphessen haladéktalanul, be nem várva a bíróság valamely intézkedő lépését, hogy a magánfeleknek ép úgy, mint a közjogi rendnek legnagyobb előnyére, mintegy prævénialjon a conflictus támadásának. De ha így a panaszemelés már az *összeütközés előtt* is történhetik, semmikép nem volna indokolva, hogy a hatásköri bíráskodásra irányzott további cselekmények is megtéessenek, mielőtt a bíróság hatáskörét az ügyre joghatályosan, jogerősen meg nem állapította.

A rendes vagy közigazgatási bíróságnak módot kell adni arra, hogy az elébe vitt ügyben határozhasson hatáskörének léte vagy hiánya felett, mielőtt ez a kérdés a hatásköri külön bíróság cognitiója tárgyává tétetnék. Mindenkép helyeselnünk kell ezért a tervezetet azon rendelkezésében (8. §.), hogy ha a positiv hatásköri panasz emelése idején, illetve a panasziratnak hozzáérkezésekor, a hatáskör kérdésében még nem határozott volna, úgy erre haladéktalanul köteles, továbbá azt is, hogy ha a közigazgatás hatásköri panasza folytán hozott határozattal a bíróság az ügyet bírói utra nem tartozónak ismeri el, az ily végzés a felek részéről is megtámadható legyen azon jogorvoslatokkal, melyeket a hatáskört illetőleg részükre a folyamatba tett ügy természetéhez képest a perjogok, illetőleg peren kívüli eljárási szabályok biztosítanak. Utóvégre is nem szabad könnyelműen lehetővé tenni, hogy a bíróság esetleg jogszerű hatásköréről, melynek fentartásához a feleknek is közvetve fontos érdeke fűződik, lemondhasson; jól mondja az indokolás (20. lap). «Lehet, hogy az alsóbb bíróság *téved*, midőn átengedi a közigazgatási hatóságnak az ügyet, miért is nem lehet megfosztani az érdekelt feleket attól, hogy a bírói eljárás keretében igénybevehető jogorvoslattal éljenek.»

Van olyan álláspont, mely a hatásköri per *teljes lefolytatását* megengedi a bíróság elé vitt ügyre nézve, ha a bíróság arra vonatkozó hatásköre még nem határozott is, vagyis elégnek tartja a fél általi folyamatba tételt arra, hogy azon ügynek hovátartozósága iránt csak a hatásköri összeütközés bírósága döntsön. De ezen álláspont érvényre emelése a bírósági tekintély szükség nélküli érintése, a bírói jogkör felesleges megszorítása, és azontul azt is eredményezi, hogy a hatásköri perben nem a közigazgatás és bíróság állanak szemben, ellentétben, mert talán a bíróság, ha mód engedtetett volna neki nyilatkozni, magáévá tette volna a közigazgatás nézetét, hanem a közigazgatás azon magánféllel perel, a ki ügyét a bíróság előtt folyamatba tette, holott a fél ezen eljárása, ha már sérti is a hatásköri jogrendet, még nem képezhet hatásköri *összeütközést*. Ezenkívül a tervezeti felfogást főleg azt támogatja, hogy a bíróság, esetleg több bírói foknak egybehangzólag indokolt hatásköri határozata folytán a közigazgatás meggyőződik panaszja alapjának hiányáról és visszavonja azt. Rövidebben érhető el a tervezet szóban forgó szabálya által azon cél is, a mely végett a francia jog a «Declinatoire d'incompétence» eszközét nyújtja. Így nevezik azon iratot, melyet a Prefét a hatásköri panasz «arrété de conflit» emelése előtt, az illető bírósághoz — bíróság melletti államügyész-séghez — *köteles* intézni, «par ménagement pour l'autorité judiciaire» s a végből, hogy a megkeresett bíróság az átiratban

foglalt indokokat elismervén, maga mondja ki hatáskörének hiányát. Ilyen «declinatoire» és a felett «külön» bírói határozattal akkor is szükséges, ha a bíróság már előbb megállapította hatáskörét s az ügyfelek ez ellen sikertelenül éltek jogorvoslattal, ha az ügy bírói elintézése már előhaladott stádiumban van, sőt — a mint ezt a «Tribunal des Conflits» 1880 jan. 17-iki döntvényével kimondá — a Prefét a declinatorius megkeresést akkor is köteles megtenni, ha mint az állam vagy département vagyoni jogi személyiségének törvényes képviselője, tehát mint fél, az illető ügyben már a perrendszerű hatásköri kifogással és az azt támogató felfolyomással siker nélkül élt. (Boeuf i. m. 547. l.)

Nem foglalkozunk bővebben azon tervezeti határozmánnyal, mely szerint a hatásköri panasz emelését kizárja az ügy érdemében hozott rendes vagy a közigazgatási bírói határozat *jogerőre* emelkedése. Ezt az elvet tudtunkkal általánosan ajánlja a szakirodalom és a francia jog kivételével, mely eddig se megy¹ — elfogadják a törvényhozások. A «res judicata» tekintélye előtt vonuljon vissza a hatáskörében esetleg sértett közigazgatás is; a hatalmak elválasztásának elvéből folyó következmények nem hajthatók végtelenig magának a jogbiztonságnak, az államhatalom iránti bizalomnak érdekében. Tökéletesen consequens ugyan az a régebbi porosz jogi felfogás, hogy a közigazgatási hatáskör usurpálásával hozott bírói határozat a közigazgatásra jogerőssé nem válhatik, hogy a közjogi rend sérelmének orvoslatában a magánosokra helyes és szükséges határidők nem alkalmazhatók, hogy a hatásköri revindicatio államjogilag okadatolt a bírói határozat jogerőre jutása után is, és hogy a felek érdekénél a hatalmak egyensúlyának feltétlen helyreállítása elébb való, de hogy a gyakorlati élet ezt az érvelést czélszerűnek nem bizonyítja, eléggé mutatja az is, hogy attól újabban (1879. évi kir. rend.) Poroszországban is eltértek.

A hatásköri panasz emelésének kihatása a bírósági uton folyamatba tett ügy menetére a tervezet szerint *felfüggesztő*, ha úgy tetszik, *megakasztó*. Ez a joghatály a közigazgatási hatóság panasziratának az illető «eljáró» első vagy felsőbb fokú bírósághoz érkezésével *ipso facto* beáll; természetes és szükségképi következtetéseképp a közigazgatási hatóság — quasi — támadásának. A mit ez időpont után a bíróság tehet, az sohasem magát az ügyet «intéző» menetét előbb vivő eljárási actus, hanem, lehet 1. a bírói hatáskör iránti határozás, ha még ez addig nem történt volna, 2. a felfüggesztő határozat meghozatala, mely lényege szerint nem más, mint konstatálása a hatásköri panaszirat törvényszerű hatása beálltának; 3. a mennyiben a panaszirat beérkezése idején már az ügy olyan elintézési stádiumban van, hogy végrehajtásnak helye lehet, a «biztosítási intézkedéseknek» az illető szabványok szerinti foganatosítása; 4. a már folyamatban levő végrehajtás további folytatásának felfüggesztését illető intézkedés (9. §. Tervezet). Oly logikus szükségképiséggel folynak ezen eredmények a «Conflit» támasztásából, másrészt az ügyfelek tekintetbe *vehető* érdekeinek méltányos védelméből, hogy az azokat meghatározó szabályok ellen bárminő oldalról ellenvetést nem tehetünk.

Épen ezt mondhatjuk arról a határozmányáról is a tervezeti 9. §-nak, mely szerint a megakasztott ügymenet ezen «status-quo»-ja addig tartandó fen, míg a hatásköri főtörvényszék a bírói hatáskört megállapítja, vagy a míg a közigazgatás illető hatósága a panaszt visszavonja; ha ezen esetek bekövetkeznek, az ügymenet akadálya szintén «ipso facto» el van

¹ Le conflit ne peut plus être élevé après un jugement rendu en dernier ressort ou acquiescé, ni après un arrêt définitif. C'est pour cela qu'il ne peut être élevé devant la Cour de Cassation. Si le jugement n'a pas été rendu en dernier ressort, le conflit pourra être élevé en appel; mais il ne pourrait pas l'être avant que l'appel fut interjeté, pas plus qu'il ne pourrait l'être pendant les délais de l'opposition, s'il y avait eu jugement par défaut. Boeuf u. o.

hárítva s a bíróság köteles ezt a felfüggesztő határozat hatályon kívül helyezésével konstatálni. A francia jog is meg-egyez a tervezet eme rendelkezéseinek lényegével és tévesnek kell tartanunk a német irodalomban (pl. Sarvey) található azon nézetet, hogy a francziáknál nem felfüggeszti, de *megszakítja* az ügyfolyamatot az «*arrête de conflit*» benyújtása.¹

Dr. Kmety Károly

(Polyt. köv.)

kir. jogtanár.

Jogirodalom.

A *cheque*. Tanulmány a kereskedelmi jog köréből. Irta dr. *Sicherermann Bernát* ügyvéd. Kassa. Maurer Adolf kiadása. 1895.

Közgazdasági viszonyaink fejlődésével a giróforgalom és a cheque használata előre láthatólag rövid idő múlva nagyobb arányokat fog ölteni és törvényhozási szabályozást fog igényelni. Örvedetes jelenség tehát, hogy jogi irodalmunk e téren kezdi mulasztásait helyrehozni és foglalkozik a cheque jogi természetével és az abból eredő jogviszonyokkal. Rövid idő alatt a harmadik munkát kapjuk e tárgyról. A sort megnyitotta dr. *Neumann Ármin* múlt év decz. 6-án a «Magyar Közgazdasági Társaság»-ban tartott és a Közgazdasági Szemlének ez évi első füzetében közzétett felolvasása. Ezt követte dr. *Magyary Géza*nak a magyar jogászegyletben folyó év február 9-én felolvasott és az egyleti értekezések közt megjelent tanulmánya. Mig e két munka szűkebb keretben és csak a főkérdésekben tárgyalja a cheque-vel kapcsolatos jogviszonyokat, addig a fent nevezett munka kimerítően foglalkozik az e téren felmerülő kérdésekkel.

A munka két részre oszlik. Az első a cheque történeti fejlődését és gazdasági természetét ismerteti. Rövid bevezetés után ismerteti a cheque előzőit az ókortól kezdve a 17. század végéig, a midőn az angol cheque-ek első példáira akadunk. Részletesebben fejtegeti azután a cheque-forgalom fejlődését Angliában és a londoni clearing-house intézményét. Ezután áttér a többi államokra és hazánkra. A könnyebb megérthetés végett mintákban mutatja be, a német Reichsbank és az osztrák-magyar bank fehér- és veres cheque-jeit. A cheque szerepe gazdasági szempontból, viszonya a váltóhoz, bankjegyhez és pénzhez, zárja be a munka első részét.

Fontosabb és terjedelmesebb a munka második része, a mely jogi szempontból tárgyalja a cheque-et.

Röviden végez a cheque fogalmával, mely szerinte «a depositum irregulare és mandatumban gyökerező, a régi *cessio* és a modern *assignatio*val rokon, s mégis sajátlagos képződmény» — «egyike azon jogintézményeknek, melyeket az ujkori forgalom, tekintet nélkül az antik *classicus* jog által kiművelt fogalmakra s kifejtett elvekre, létesített».

Ezután áttér a cheque lényeges kellékeire és külön-külön fejezetekben tárgyalja: az okmányalakot, a cheque elnevezést, a cheque-szöveg alakját, az intézvényezett megnevezését, a rendelvényes megjelölését, a kibocsátó aláírását, a fizetés összegét, helyét és idejét, végül a kelet helyét és idejét.

Legérdekesebb része a munkának azon három fejezet, melyben a kibocsátó, az intézvényezett, a rendelvényes és a chequebirtokos egymás közötti jogviszonyait tárgyalja a szerző. A vitás kérdések egész tömege talál itt megvilágítást. Hogy

¹ Az 1869. évi ápril 13-án kelt osztrák törvény a magánfelekre tekintettel a *competentialis conflictus* támasztása után még a kielégítési végrehajtási lépéseket is megengedi, biztosítéktétel mellett és ezenkívül kimondja, hogy «Die Erlassung von provisorischen Verfügungen, sowie die Beweisaufnahme zum ewigen Gedächtnisse, soweit dieselben nach den Civilprozessgesetzen zulässig sind, wird dadurch nicht gehindert». Véleményünk szerint az utóbbi a tervezet értelmében sem lenne kizárva, mint oly *actus*, mely az ügymenetnek nem előremozdítása. Ugyancsak a tervezet szabálya szerint az is magától értetődik, a mit a porosz 1879. aug. 1. kelt kir. rend. külön kifejezni szükségesnek lát, hogy a felfüggesztés folytán még az *iteletkihirdetés* is elmarad, bárha az télet a megtartott végső tárgyalás után már meghozatott volna.

csak egyet kiemeljek: azon kérdésre, hogy a cheque-birtokost illesse-e közvetlen kereseti jog az intézvényezett szemben a fedezet erejéig, a szerző nemmel válaszol. Egyetért vele e tekintetben *Magyary Géza*, ellenkező nézetben van *Neumann Ármin*. Én részemről ez utóbbihoz csatlakozom és a közvetlen kereseti jogot elismerem. A főellenvetést, hogy a cheque-birtokos a fedezetet és a cheque-szerződést nem képes bizonyítani, nem tartom helyesnek. Ma, midőn a fél eskü alatti kihallgatásában hatályos bizonyító eszközünk van, a bizonyítás nehézségével nem lehet a jog megtagadását indokolni. Különben az a cheque-birtokos dolga, hogy tud-e bizonyítani és mikép. Oly esetben, midőn nem képes bizonyítani, nem fog keresetet indítani; — de miért ne indithasson akkor, ha képes bizonyítani? A közvetlen kereseti jog az intézvényezett ellen nagy praktikus szükségét elégit ki. A kibocsátó és a forgatók elleni kereset sokszor, ha azok például külföldiek, nagy nehézséggel jár és nem elégit ki ezen praktikus szükségét. Ezt az angol törvény, a francia, belga és olasz joggyakorlat eléggé igazolja.

Messze vinne, ha csak a legfőbb kérdéseket sorolnám fel, melyeket szerző tárgyal. Csak példakép emelem ki a cheque visszavonhatóságáról, a kibocsátó fizetéseképtelenségéről, a hamis és hamisított cheque-ről szóló szakaszokat, melyek mindegyike külön egy-egy alapos kimerítő tanulmány.

A második részt a cheque-vel összefüggő jogintézmények: a giró-üzlet és a clearing ismertetése zárja be.

Függetlenül szerző eredetiben közli a francia, belga, svajczi cheque-törvényt, a német és osztrák javaslatokat, magyar fordításban az angol váltótörvénynek a cheque-et tárgyzó részét és az olasz cheque-törvényt. Czélszerűbb lett volna ez utóbbiakat is a fordításon kívül eredetiben is közölni. Végül közli az osztrák-magyar bank cheque-szabályzatát.

A munka tiszta és világos modorban van írva, úgy hogy a nem jogász is könnyen megértheti. A kik a cheque-vel foglalkoznak, hasznos utmutatót fognak találni benne.

Fodor Ármin.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egyszer a telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok sorozásáról.

Legyen szabad ebben a kérdésben, hogy az írásbeli peres eljárás technikai kifejezésével éljek, *Huf József* ügyvéd urnak e lap f. évi 10. számában közzétett válaszára *viszónválaszszal* élnem.

Huf ügyvéd ur megmarad annál az állításánál, hogy a végrehajtási törvény 192. §-a értelmében kamat a tőkével egyenlő sorrendben egyáltalában nem sorozható, ha a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs.

Ezt az állítást pedig a következő újabb érvekkel támoogatja:

1. Nem létezik törvény, mely szerint minden tőkekövetelés után kamat szükségképen jár; a miből következik, hogy kamat a tőkekövetelésnek járulékat szükségképen nem képezi; és a miből ismét az következik, hogy ha a zálogjog pusztán a tőkekövetelésre nézve van bejegyezve, az még valamely esetleg fenforgó és meg nem határozott más jogigényre ki nem terjed.

Ha *Huf* ügyvéd ur azt mondja: kamat nem minden követelés után jár, akkor igaza lett volna; de a mikor azt állítja, hogy kamat nem minden tőkekövetelés után jár, tehát hogy nem kamatozó tőkekövetelés is létezik, akkor nincs igaza.

A tőke csak a jövedelmezéssel, és a mennyiben pénzbeli összegről van szó, a kamatozással való viszonyban létezik. Minden pénzbeli tőke, tehát minden pénzbeli tőkekövetelés a kamatozást feltételezi, olyannyira, hogy ha valamely követe-

lés után kamat nem jár, ez nem *tőkekövetelés*, hanem egyszerűen *követelés*. A tőkekövetelés és a kamat közötti elválaszthatatlan viszony igazolására hivatkozom az ausztr. polg. törvénykönyv 510., 512., 997., 999., 1335. §-aira, a szász polg. törvénykönyv 674., 675., 680., 682., 684. §-aira, s a német polgári törvénykönyv javaslatának 456. §-ára. Ezekben a törvényekben, illetőleg ebben a javaslatban a követelés «tőke» jelzéssel (Hauptforderung, Kapital) egyáltalán csak ott fordul elő, a hol a tőkekövetelésnek mint kamatozónak feltüntetése kívántatik.

De hivatkozom az egyszerű «követelés» és a «tőkekövetelés» közötti eme különbség igazolásául magára az 1881. évi LX. tczikkre is.

Ennek 190. §-a szerint az előnyös tételek kielégítése után a vételárból a telekkönyvi rangsorozat szerint a jelzálogos hitelezők «követeléseit» elégitendők ki. A 192. §. szerint pedig a jelzálogos hitelezők «tőkeköveteléseivel» és a 189. §. b) pontja szerint az előnyös tételek közé sorozott «tőkekövetelésekkel» egyenlő sorrendben kielégítendők a kamatok stb.

A megkülönböztetés és ennek célja szembeötlő. A 190. §-ban általában *követelésekről* van szó, olyanokról is, amelyek nem kamatoznak, tehát a melyek nem tőkekövetelések: ezek is az előnyös tételek után, a telekkönyvi rangsorozat szerint elégitendők ki. Ellenben a 192. §., a mely a kamatok sorozásáról intézkedik, már határozottan *tőkeköveteléseket* említ.

A kamat tehát a *tőkekövetelésnek* igenis «szükségképeni járulékát képezi»; és ennél fogva semmiféle «okoskodással való következtetés» sem szükséges ahhoz az állításhoz, hogy ha a zálogjog *tőkekövetelésre* nézve van bejegyezve, az a kamatra is mint járulékra, a kamatláb telekkönyvi kitüntetése nélkül kiterjed.

2. *Huf* ügyvéd ur azzal is érvel állítása mellett, hogy a törvény nem «kamatokról», hanem «a kamatokról» intézkedik.

Szégyenemre megvallom, hogy ennek a subtilis distinciónak terén nem vagyok képes az ügyvéd urat követni.

Szerény felfogásom és nyelvi érzékem szerint a törvény azért mondja: «a tőkekövetelésekkel egyenlő sorrendben kielégítendők a kamatok», és nem «kielégítendők . . . kamatok», mert valódi, nem pedig tótos magyar nyelven van szerkesztve.

3. Hogy a végrehajtási törvény 189. §-a telekkönyvileg be nem jegyzett követelések kielégítéséről rendelkezik, a 190—193. §§. pedig a bejegyzett igények kielégítésének módzatait tartalmazzák: az *Huf* ur véleményét semmivel sem támogatja.

Szerintem is a telekkönyvileg fel nem tüntetett kamat sorozása telekkönyvi bejegyzésen alapszik, t. i. a *tőkekövetelésnek mint ilyennek, tehát a követelés kamatozó voltának bejegyzésén*; a minél fogva én sem kívánok a 192. §-ba olyan rendelkezést becsempészni, a melynél fogva valamely összeg — úgy mint a 189. §. szerint — sorozandó volna, a nélkül, hogy a sorozás a nyilvánkönyvben birná alapját.

Most *Huf* ügyvéd ur legsúlyosabb, de mindamellett legkevésbé sem erős érvéhez jutottam, ahhoz, hogy

4. ha az én véleményem áll, akkor a törvényhozót az a szemrehányás illetné, hogy a 192. §. alkotásánál figyelmen kívül hagyta a telekkönyvi intézmény egyik alapelvét, a *nyilvánossági alapelvet*, a melynél fogva bekeblezettnek vagy előjegyzettnek csak az tekinthető, a mi a telekkönyvben világosan bekeblezett, vagy előjegyzettképp jegyeztetett be.

Ez az ellenvetés a nyilvánossági elvnek és a telekkönyvi rendtartás 62. §-ának félreértésén alapszik.

A telekkönyv nyilvánossága alatt azon intézmények és jogszabályok rendszerét értjük, a melyeknek célja az, hogy az ingatlanok forgalma és a jelzálogi hitel a dologi jogviszonyok felismerhetősége és közbiztossága által erős alapot nyerjen (*Exner*: Das Publicitätsprinzip 4. l.).

A jelzálogjog szempontjából ennek a célnak eszközeit képezik: 1. az ugynevezett hallgatóságos és magánjelzálogjogok (hypotheca tacita és privata) kiküszöbölése azon elv által, hogy oly jogcselekmények, a melyekből jelzálogjog keletkezzék, csakis bírósági nyilvánosság alakjában, a telekkönyvbe való bejegyzés útján lehetségesek; 2. a telekkönyv betekintetősége; 3. a nyilvánkönyv hitelessége.

A 2. és 3. eszköztől e helyütt eltekinthetünk. Az *elsőre* nézve azonban meg kell jegyezni, hogy a nyilvánosság elve csak azt kívánja, hogy senkinek se lehessen a jelzálogjoga, mely a telekkönyvben *bejegyezve nincs*: hogy *senki se érvényesíthessen hallgatóságos vagy magán-jelzálogjogot*. De korántsem zárja ki a nyilvánosság alapelve, hogy az, a ki-nek javára jelzálogjog *be van jegyezve*, ennek a jognak tartalmát és folyamányait a bejegyzés értelmének korlátai között érvényesíthesse, habár ez a tartalom és ezek a folyamányok a bejegyzés szövegében határozott kifejezésre nem jutottak.

Igy fogja fel a telekkönyv publicitását a telekk. rend. 62. §-a.

Ennek a szakasznak első bekezdését a következő 83. §-sal egybevetve kell értelmezni. Az utóbbi szakasz szerint ingatlan javakra csak dologi *jogokat* és oly személyi jogokat lehet bekeblezni vagy előjegyezni, a melyek bejegyzés által a dologi jog minőségét nyerik. Ha tehát a 62. §. azt mondja, hogy bekeblezettnek vagy előjegyzettnek csak *az* tekinthető, a mi a telekkönyvben bekeblezettnek vagy előjegyzettnek fel van tüntetve: akkor ez alatt az «*az*» alatt semmi mást, mint a 63. §-ban meghatározott valamely *jogot* szabad érteni. Vagyis — tárgyunkra alkalmazva — bekeblezett vagy előjegyzett zálogjog minőségével csak *az* a zálogjog bir, a mely a telekkönyvben tényleg be van keblezve vagy elő van jegyezve, nem pedig az is, a mely a nyilvánkönyvön *kívül* szereztetett.

De ha a zálogjog meghatározott *tőkekövetelés* erejéig (telekk. rend. 65. §.) be van jegyezve, akkor a 62. §. utolsó bekezdése értelmében a bejegyzett zálogjog «közelebbi meghatározása», tehát a kamatozás kérdése is, azon okirat tartalma szerint volna megítélendő, a melynek alapján a bejegyzés megengedett; még abban az esetben is, ha a *tőkekövetelés* bejegyzése a kamatozásra világosan rá nem mutatna.

Ha tehát az 1881. évi LX. tcz. 192. §-a olyan tőkekövetelés kamatainak sorozását is megengedi, a mely kamatokról a zálogjog bejegyzésében tüzetes említés nem tétetik, akkor a telekkönyv publicitásának alapelve ellen legkevésbé sem vét.

Huf ügyvéd ur utolsó érve perbeszédben helyén volna ugyan arra a célra, hogy a gyenge ellenfél álláspontját lehetőleg megingassa, és saját álláspontja szilárdságának látogatát költse; *Huf* ügyvéd ur ugyanis

5. beismeri annak az állításomnak helyességét, hogy kamat telekkönyvi bejegyzése a kamatláb megjelölése nélkül a telekk. rend. 65. §-a értelmében nem lehetséges. De — úgy mond — épen a végrehajtási törvény 191. §-ának azon rendelkezése alapján, mely szerint akkor, midőn a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésében nincs kitüntetve, hat száztólinaál magasabb kamat nem sorozható, *kamat bejegyzésének a kamatláb megjelölése nélkül is helye van*; mert ily bejegyzés esetében nem lehet állítani, hogy a zálogjog számszerűleg meg nem határozott összeg erejéig van bejegyezve, mivel a végrehajtási törvény, mely az ilyen bejegyzés jogi hatályát meghatározza, 6 százalékos kamat erejéig tekintendő bejegyzettnek.

Huf ur itt *elsőször* a törvényt helyesen idézi, de a midőn az idézet alkalmazására kerül a sor, egy merész fordulat tal mást olvas ki a törvényből, mint a mit előbb maga idézett.

A végrehajtási törvény 192. §-ának negyedik bekezdése szerint: «ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitün-

tetve nincs, *hat száztólinal magasabb kamat nem sorozható.*» Hát kérem, hogyan lehet a törvény e szavai alapján azt állítani, hogy ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben feltüntetve nincs, a zálogjog «6% kamat erejéig tekintendő bejegyzettnek»?

Hiszen a 3%, a 4%, az 5% kamat a hat száztólinal szintén «nem magasabb». Pedig az idézett törvényszakasz szerint a kamatláb kitüntetve nem lévén, 3, 4, 5 százalékos kamatot is lehet sorozni, ha a zálogjog bejegyzésének alapjául szolgáló okirat szerint csak ilyen kamat jár.

Hogyan állithatja tehát Huf ur, hogy az 1881: LX. tcz. hatályba lépte után «számszerűleg meghatározott sommára nézve» van a zálogjog bejegyezve akkor is, ha a kamat bejegyzésében a kamatláb feltüntetve nincsen? Hát határozott sommáról szólunk, ha azt mondjuk: vagy 3, vagy 4, vagy 5, vagy 6?

De menjünk tovább.

Huf ur — ha jól értem — megengedi *másodszor*, hogy az 1881. évi LX. tcz. megalkotásáig a telekkönyvi rendelet 65. §-ánál fogva kamatozási igényt nem lehetett a kamatláb feltüntetése nélkül telekkönyvileg bejegyezni; de szerinte igenis meg lehet ezt tenni, a mióta az idézett törvény 192. §-ának negyedik bekezdése hatályban van; mert ez meghatározott sommává teszi a kamatláb megállapítása nélküli kamatot is.

Más szavakkal: az 1881. évi LX. tcz. 192. §-a által a telekkönyvi rendelet 65. §-a *módosult*, megváltozott!

Én úgy tudom, hogy a törvényhozás technikájával a legmerőbben ellenkeznek, hogy valamely előbbi törvény rendelkezése, még pedig elvi jelentőségű rendelkezése módosuljon vagy változzék egy későbbi, különleges tárgyú törvénynek egészen más irányú intézkedése által, mely az előbbi törvény rendelkezésével nyilvánvalóan össze sem függ, és melynek amazzal való összefüggését csak erőltetett magyarázattal lehet kisütni.

Én úgy tudom, hogy egy korábbi törvény elvi rendelkezésének módosításához vagy változtatásához szükséges, hogy a törvényhozás a módosítást, a változtatást határozottan *kijelentse*, és szerintem nem szabad feltételeznünk, hogy a törvényhozás az 1881. LX. tcz. 192. §-ának alkotásakor az említett szabály ellen oly vastag hibát elkövetett volna, mint a minőt neki Huf ur subsummál.

Ehhez járul, hogy Huf ur feltevése szerint az 1881. évi LX. tcz. 192. §-a következtében a telekkönyvi rendelet 65. §-a csak azért módosult volna, hogy az előbb említett szakasz negyedik bekezdésének azt az értelmet lehessen tulajdonítani, *a melyet ő abban találni vél*; holott úgy, a mint azt a bekezdést én értelmezem, a telekkönyvi rendelet semmiféle megváltozásának vagy módosításának feltételezésére nincs szükség.

És — *harmadszor* — még egyet:

Huf ügyvéd ur véleménye értelmében csak azért lehetne a telekkönyvi rendelet 65. §-ának ellenére is a kamat telekkönyvi bejegyzését a kamatláb megjelölése nélkül is megengedni, mert a végrehajtási törvény 192. §-a az ilyen bejegyzés jogi hatályát meghatározza s a zálogjogot 6% kamat erejéig tekinti bejegyzettnek.

Az utolsó állítás — a mint kimutattam már — egészen helytelen ugyan, de hát tekintsünk el ettől, és tegyük fel, hogy helyes volna: csak nem hiszi Huf ügyvéd ur, hogy minden jelzálogi bejegyzés *tekintettel a végrehajtási törvényre* és azért történik, hogy végrehajtási árverés esetére a hitelező részére prioritást biztosítson.

Hiszen a zálogjog telekkönyvi bejegyzése általánosságban és első sorban *dologi jog szerzése végett*, tekintet nélkül az esetleges végrehajtásra, a végett történik, hogy a hitelező a követelés biztosításául dologi jogot, jelzálogi kereset útján bármely harmadik személy, mint az ingatlan tulajdonosa ellen érvényesíthető jogot nyerjen. Ne feledjük, hogy az 1881. évi

LX. tcz. az ingatlan végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseiben a telekkönyvi rendelet alapján áll, amannak szabályait tehát ennek elveihez kell alkalmaznunk, de nem megfordítva.

Ennélfogva a telekkönyvi hatóság, a midőn zálogjog bekeblezése vagy előjegyzése iránti kérvényt el kell intéznie, semmi figyelemmel sem lehet arra, hogy mit mond a végrehajtási törvény, sem arra, hogy mi fog bekövetkezni, ha a zálogjogilag terhelt ingatlan végrehajtási árverés útján netalán eladatik. A telekkönyvi hatóságnak kizárólag a telekkönyvi rendelet szabályai szerint kell eljárnia. És a zálogjogilag terhelendő ingatlan tulajdonosa hasonlóan csupán a telekkönyvi rendelet szabályait köteles magára nézve irányadóknak elfogadni, nem köteles magát a végrehajtási törvény rendelkezéseinek alávetni, a mikor ellenében még semmiféle végrehajtási intézkedés nincs kezdeményezve, és ezért azt a végzést, mely a kamat telekkönyvi bejegyzését a kamatláb kitétele nélkül elrendeli, a telekk. rendelet 65. §-a alapján felfolyamodással eredménynyel megtámadhatná.

A fenforgó kérdést még más oldalakról is meg tudnám világítani. De szükségtelennek tartom azt, és befejezem amngy is szerfölött hosszuvá lett viszonzválaszomat annak kijelentése mellett, hogy ellenvégiratot semmi körülmények között, még akkor sem veszek igénybe, ha ellenvéleményesem végirattal akarna élni.

Dr. Imling Konrád.

Megjegyzések a bizonyítási teher megosztásának kérdéséhez.

A «Büntető Jog Tára» 19-ik számában «Korlátolt beismerés és bizonyítási teher» cím alatti közleményében azt a megjegyzést bocsájtva előre, hogy a korlátolt beismerés és ezzel kapcsolatban a bizonyítási teher megosztása tekintetében a magyar jogászegylet magánjogi értekezletén és még korábban egy kir. tábla elnökének körrendeletében új és szokatlan nézetek nyilvánultak: néhány, ezen nézetekkel ellentétes állást elfoglaló kir. curiai határozatot közöl.

Midőn egy komoly jogi lap a fent idézett nézetek nyilvánítását szokatlannak mondja, ez már magában véve is elég komoly jelenség arra, hogy a bizonyítási teherre vonatkozó teoriák fejtegetését ez idő szerint szükségesnek és azt, hogy azok fejtegetése egy időre napirenden maradjon és az alkalmazásban is megvitattassék, kívánatosnak tartsam.

A közlött kir. curiai határozatok mindegyikére nem akarok kiterjeszkedni, mert ahhoz, hogy a magyar judikaturában még mindig elég nagy terjedelemben gyakorlatban lévő régi teoriákkal szemben a szokatlannak mondott teoriák helyességét az alkalmazásban is feltüntethessem, elég, ha a közlött kir. curiai határozatok közül mindjárt az első helyen közölt határozatra teszem meg megjegyzéseimet.

Az első közlemény így szól: Ha a kereskedő-segéd felmondás nélküli elbocsátása folytán a kereskedő ellen perelt és az utóbbi azon ellenvetésére, hogy három napnál tovább jogos ok nélkül volt távol, azt feleli, hogy beteg volt, akkor, habár a betegség kizárja annak az állításnak valóságát, hogy ok nélkül volt távol, a betegség fenforgását még is a segéd tartozik bizonyítani. A felsőbbbíróóságok egyben okát adják ennek az eldöntésnek, midőn arra utalnak, hogy perenkívül is a segéd, ha az üzletbe nem jön, elmaradása miatt főnöke előtt magát igazolni tartozik.

A bizonyítási teher ezen megosztása nézetünk szerint nem helyes.

Ha ugyanis áll az, hogy az anyagi törvény határozza meg azokat a tényeket, a melyek valamely jogot megállapítanak, vagyis az anyagi törvény határozza meg, hogy mit kell bizonyítani, ha továbbá áll az, hogy ezen tényeket annak kell bizonyítani, a ki azokra jogot állapít és a ki a jogot érvényesíteni kívánja; akkor kétségtelen, hogy a konkrét esetben a felmondás nélküli elbocsájtás jogát érvényesíteni

kívánó kereskedő tartozott bizonyítani mindazon tényeket, melyek a kereskedelmi törvény 59. §-a értelmében ezen jogát megállapítják.

A kereskedelmi törvény 59. §-ának 4-ik pontja a német kereskedelmi törvénnyel egyező kifejezést használva, azt mondja, «hogy a kereskedő-segéd felmondás nélkül elbocsájtható, ha jogos gátló ok nélkül (ohne einen rechtmässigen Hinderungsgrund) az üzletből 3 napnál tovább távol marad», vagyis a törvény nem azt mondja, «hogy elbocsájtható, ha elmaradását a segéd nem igazolja», a mi a segéd bizonyítási kötelezettségét állapíthatná meg, hanem a súlyt arra az objectiv momentumra fekteti: «hogy elmaradása jogos gátló ok nélküli legyen» és így szolgálati vétséget nem az igazolás elmulasztásában, hanem abban lát, hogy az elmaradás ok nélküli.

Ha tehát az előre bocsájtott elveket alkalmazva áll az, hogy a kereskedő azon jogát, hogy segédét felmondás nélkül elbocsájtassa, a kereskedelmi törvény 59. §-a értelmében az állapítja meg, «hogy a kereskedő-segéd az üzletből 3 napnál tovább maradjon el» és az, «hogy ezen elmaradás jogos gátló ok nélküli legyen» és áll az, hogy az elbocsájtás jogát érvényesítő félnek kötelessége a perben bizonyítani azokat a tényeket, a melyek jogát megállapítják; akkor ezen praemissák után logice kétségtelen és szükségképeni az a conclusio, hogy a segéd elmaradásának oknélküliségét a kereskedőnek és nem a betegséget állító segédnek kell bizonyítani.

De menjünk tovább. Tudjuk, hogy vannak esetek, melyekben a bizonyításra kötelezett ezen kötelezettség alól felmentettnek tekintendő.

Ezen esetek közé tartozik *a)* ha a bizonyítandó körülmény mellett vélelem harczol, *b)* ha a tény köztudomásu, *c)* ha a tény valósága az ellenfél részéről beismertetik és végül *d)* ide tartozott a régi theoriában, a mely a bizonyítási terhet az állítás positiv vagy negativ alakja szerint határozta meg, az a felfogás is, «hogy a nemlegeset nem lehet bizonyítani».

A felsorolt esetek közül, mint látjuk, az *a)* *b)* és *c)* pont alatt említettek jelenleg nem forognak fen, kérdés alá tehát csak a *d)* pont alatti eset jöhet.

Nézetem szerint azonban az újabb theoriában már ez sem lehet kérdéses. A theoretikusok közül elég dr. L. von Bar göttingeni híres egyetemi tanárra hivatkoznom, ki azt mondja:

«Während nun bei der geringen und dürftigen Anzahl von römischen Quellen Stellen, welche von der Beweislast reden, die ältere Theorie die positive oder negative Form der Behauptungen entscheiden liess, indem sie die Negativen von der Nothwendigkeit des Beweises befreit erklärte, oder die Beweislast abhängig machen wollte von dem Vorhandensein einer gesetzlichen Präsuntion, legt die neuere Theorie derjenigen Partei, welche ein bestimmtes Angriffs oder Verteidigungsmittel geltend macht, dessen Beweis auf («Ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat» l. 2. D. 22. 2. «Semper necessitas probandi incumbit illi, qui agit» l. 21. D. 22. 3. das dicere der ersten Stelle wird als Aufstellen einer Rechtsbehauptung verstanden) und macht demgemäss die Beweislast abhängig von der Verbindlichkeit, die betreffende Thatsache zur Begründung des Angriffs oder Verteidigungsmittels zu allegieren.»¹

Vagyis kimondja, hogy a dicere alatt az újabb theoriában agere értendő és a bizonyítási teher megosztása tekintetében nem az állítás positiv vagy negativ alakját, hanem azt tartja döntőnek, hogy az abban foglaltak valósága az állító fél jogának megállapításához feltételt képez-e?

De hogy a *d)* pont alatt említett felfogással a törvényekben kifejezésre juttatott jogászi felfogás is szakított, bizonyítja

a csődtörvény 27. és 28. §-a, melyekben nemleges körülmények bizonyítása iránti kötelezettség van megállapítva.

Az előre bocsájtottak értelmében tehát a kivételt képező esetek egyike sem forogván fen, a bizonyítási teher csakis a kereskedőre volt hárítható. A mi nézetem szerint az ezen kötelezettséget megállapító kereskedelmi törvény 59. §-át törvényhozási szempontból is méltányosnak tünteti fel, mert ha a kereskedő elmaradás okából akarja segédét elbocsájtani, addig, míg meg nem győződik és be nem szerzi az adatokat arról, hogy a segéd ok nélkül maradt távol, az elbocsájtás jogával nem élhet; ha pedig az adatok kezében vannak, akkor nem csak képes azokat a bíró elé terjeszteni, hanem méltányos, hogy azokat az egyoldalú elbocsájtás körüli eljárás jogos voltának megítélhetése végett is a kereskedő tartozék előterjeszteni.

Különben, hogy a felvetett kérdésben nézetemmel nem állok egyedül, legyen szabad befejezésül egy magas színvonalon álló bíróság határozatát közölnöm. A lipcei Reichs-Oberhandelsgericht ugyanis egyik ítéletében a következőket mondja ki:

«Die Beweislast bei Aufhebung des Dienstverhältnisses vor der bestimmten Zeit, wenn die Aufhebung von dem Principale darauf gestützt wird, dass der Handlungsgehilfe ohne einen rechtmässigen Hinderungsgrund seine Dienste zu leisten unterlassen habe, trifft den Principal. Wenn z. B. der Handlungsgehilfe öfter aus dem Geschäfte fortbleibt, so kann man es nicht ohne Weiteres annehmen, dass es aus Nachlässigkeit geschehe, da an und für sich das Fortbleiben desselben ebensowohl auf einem ihn rechtfertigenden Hinderungsgrunde beruhen kann. So lange nicht das Gegentheil erwiesen ist, muss seiner Angabe, dass er z. B. krank gewesen ist, geglaubt werden.

Es ist der Vorschrift des Art. 61. Abs. 1. gegenüber Sache des Principals, seine Berechtigung zur sofortigen Entlassung des Handlungsgehilfen darzuthun und seinerseits zu beweisen, dass dem Letzteren kein rechtmässiger Hinderungsgrund bei seinem Ausbleiben zur Seite stand. R. O. H. G. VII. 69. 263.»¹

Tartsuk meg tehát mindenben azokat a korlátokat, melyeket a törvény, a törvényt magyarázat szabályai és az alkalmazásnál a logikai eszmemenet szabályai szabnak elénk, mert ezen az uton a kritika ismert alapon követhet bennünket és oly téren mozgunk, hol a kezdő albiró és a tapasztalt curiai bíró egy eredményre juthat, ellenben ha attól eltérünk és minden indokolás nélkül oly tételt állítunk fel, a mely sem a törvényre, sem valami elfoglalt elvi alapra vissza nem vezethető, akkor a bírói önkény terére lépünk, a melyen a bírói nézetek között nem lehet találkozás és egységes judikaturára soha sem vezethet.

Végül miután a «Büntető Jog Tárának» idézett közleményében korlátolt beismerésről tétetik említés, legyen szabad erre megjegyeznem, hogy a korlátolt beismerés ha azt elemeire osztjuk, vagy tagadást vagy kifogást fog képezni, vagy esetleg mind a kettőt fogja tartalmazni és így különfogalom létjogosultságával ma már nem bír, kívánatos volna tehát, ha ez a fogalom a gyakorlatból lehetőleg kiküszöböltetnék.

Közli: Dr. Horánszky Béla.

A kereskedelmi törvény 468. §-a és orvoslása.

A ki tudja, hogy hány u. n. biztosítási első díjrészlet pert tárgyalnak *naponta* bíróságaink, nem fog csodálkozni azon, hogy olyan elkeseredett szívóssággal térnek vissza újból és újból a panaszok a kereskedelmi törvény 486. §-a ellen.

Mert bíróságaink ugyanannyiszor marasztalnak is e perekben; a minthogy tényleg nem is tehetnek egyebet.

¹ Fuchsberger: Entscheidungen des Reichs-Oberhandelsgerichts. 142. lap.

¹ Dr. Holtzendorf. Encyklopädie der Rechtswissenschaft. I. k. 809. l.

Tett ugyan tudtommal nem rég is egy-két ambiciózus bíránk kísérletet, hogy az első díjrészletet követelő keresetet elutasítsa, de máris rájuk olvasta a tábla a 468. §-t.

És helyesen.

Nem, mintha az alperesi kifogások nem lettek volna elég mélyre vágók, alaposak; vagy talán a dolog maga rendjén volna, hanem egyszerűen azért, mert a 468. §-sal szemben *egyáltalán kifogás nem létezik.*

Ha a biztosító az ajánlatot 48 óra alatt vissza nem utasította, az ezen §. értelmében elfogadottnak tekintetik, és a biztosítás (tehát nem a szerződés, hanem *maga a biztosítás*) az ajánlat elküldését vagy átadását követő nap déli 12 óráján kezdését vette.

Ezen sajtóságos intézkedés a 472. §. és illetve 507. §. értelmében nem subsidiarius, hanem egyenesen imperativ, ettől eltérésnek egyik fél részéről sincsen helye; nem törvényes védelem, hanem parancsoló intézkedés ez, melynek ellenkezőjét bizonyítani nem lehet.

A törvény, mint a vaspályánál, itt nem intézkedvén arról, hogy a biztosított *előnyére* (a mi különben is vélemény dolga) ezen intézkedéstől el lehet térni, a 468. §. feltétlenül imperativ.

Igaz ugyan, hogy ez csak azon esetre vonatkozik, ha az ajánlatot 48 óra alatt visszautasították; de egyrészt a biztosító — különösen ha külföldi — ezen idő alatt képtelen intézkedni, másrészt pedig, ha ezen idő alatt visszautasítja az ajánlatot, akkor nem is lesz per belőle. *Minden biztosítási perben tehát a 468. §-a által körülírt eset áll előttünk.*

A kérdés a bíró előtt tehát csakis ez lehet: visszautasította a biztosító az ajánlatot? — Nem? — ugy a szerződés létre jött, hatályba is lépett; a biztosító viseli a kockázatot, természetes, hogy a díjat fizetni kell.

A legalaposabbnak látszó kifogás talán az, hogy a «kötvény nem felel meg az ajánlatnak». De merem állítani, hogy a 468. §-al szemben ez is hiábavaló. Mert a könyvekbe való bevezetés, mely egyenlő írásbeli szerződéssel, megtörténtnek tekintetik, ha az ajánlat 48 óra alatt vissza nem utasított. Elég furcsa, de a törvény rendelete szerint *ez a fiktív bevezetés az írásbeli szerződés*, nem a kötvény, mert a 486. §. nem vélelmet állít fel, hanem absolute parancsol. Nos, és ha ilyenkor a biztosító elég óvatos, nem a kötvény, hanem a törvény alapján követelni, az első díjat, azt feltétlenül meg kell ítélni. Az új eljárás bírása legfeljebb a költségektől menthetné meg e sajtóságos törvényhozás áldozatát.

És ez így van. Nemcsak a törvény szavai, hanem egyenesen *intentiója* szerint.

Hiszen egyenesen a biztosított érdekében határozták meg így imperativ a biztosítás kezdetét, hogy a biztosító akaratától teljesen független legyen. Egyenesen a biztosított védelme volt a törvényhozó intentiója; hogy ajánlata sorsa iránt sokáig kétségben ne legyen, hogy az esemény esetleges időközbeni bekövetkezése már fedve találja. A 468. §-t directe absolutnak, imperativnak czélozták, hogy a *biztosított* hivatkozhassék arra, hogy a biztosítás már megkezdődött. (A kereskedelmi törvény tervezete fölötti második értekezlet XI. és XII. ülése.)

De bár ne lett volna az értekezlet olyan jóakarója a biztosítottaknak!

Azért, hogy praeventiv intézkedés legyen arra az esetre, ha — mondjunk sokat — 1000 közül egy esetben az esemény az ajánlattétel és annak elfogadása közötti időben bekövetkezik, ezért *megfoszt minden ajánlattevőt*, mint látjuk, *minden kifogástól*; sőt elüti a legelementárisabb kötelmi jogaitól!

Mert *nem engedi meg a törvény az ajánlattevőnek, hogy ő állapítsa meg a biztosítás kezdetét*, hiszen a biztosítótól függ, hogy mi történik a 48 óra alatt; ha nem utasítja vissza az ajánlatot, *a biztosításnak meg kell kezdődnie!*

És míg más ajánlattevő a kereskedelmi törvény általános humanus intézkedéseinek örvendhet, ez a szerencsétlen *ajánlatát időhöz nem kötheti, attól sem külön kikötés, sem a kereskedelmi törvény 315. §-a alapján, egyáltalán vissza nem léphet*, mert ama bizonyos 48 óra elteltével — így rendelkezik imperativ a törvény, — a szerződés létrejött!

Könnyű belátni, hogy mit nyújt többet a 468. §. az ajánlattevők *összeségének*, bonumot-e, vagy malumot?

A ki pedig a hatást is kézzelfoghatóan látni akarja, az vessen egy pillantást a biztosítók műhelyébe, a hol ha talán egyszer a 468. §. miatt már fizettek biztosítási összeget, de százával, ezrivel, készítik elő *ennek alapján* a kereseteket!

De a 468. §. még egyebet is tud.

Tekintsünk el attól, hogy a mit az első pontban felállít, már a harmadikban ledönti: a «biztosítási szerződés érvényességéhez írásbeli okirat szükséges», és mégis, a «bevezetés megtörténtnek *tekintetik*, stb.» Obligát írásbeliség mellett fiktív okirat!

Tekintsünk el attól, hogy a szerződés előbb lép hatályba, mint megszületett! (A biztosítás az elküldést követő napon kezdődik, midőn a szerződés maga csak az odaérkezés — átadás — után 48 óra múlva keletkezik!)

Különösen érdekes e §. csak a végén lesz, a hol a biztosítás kezdetét imperativ meghatározza. Tehát ha én augusztusban ajánlatot teszek arra, hogy deczembertől kezdve legyenek biztosítva, és ajánlatomat 48 óra alatt vissza nem utasítják, akkor én dehogyan is deczembertől kezdve leszek biztosítva; megrendeli a törvény helyettem: én akkor *azonnal* biztosítva kell hogy legyenek!

Igaz ugyan, hogy a rendes esetben — és ezt tartotta a törvényhozó kizárólag szem előtt, — a biztosító szándéka az, hogy *rögtön* életbe lépjen a biztosítás, de a közönségesen előforduló eset még nem minden eset.

Ezen intézkedés tehát észszerű csak akkor lehet, ha a felek a biztosítás kezdete iránt vagy egyáltalában nem, vagy *másként* nem intézkedtek. Akkor pedig a 468. §. utolsó pontja nem lehet imperativ; és akkor mit keres ezen intézkedés a 468. §-ban vagy mit keres a 472. §. a törvényben?!

Ha tehát e §. utolsó pontja is parancsoló akar lenni — és azt teszi, — akkor egyszerűen absurdum.

Látnivaló, hogy a panaszok eléggé indokoltak, tehát segíteni kell. És lehet.

Mindenekelőtt e §. *utolsó pontja*, — a mely különben is csak az utolsó pillanatban szurattott be, — *elhagyandó!* Mert ez, mint láttuk, imperativ absolute nem lehet, ha pedig subsidiarius, akkor nincsen helye a törvényben. E helyett, ha meg akarjuk óvni a biztosítottat, a nélkül, hogy annyi bajt okozunk neki érte, kimondandó volna a törvényben, hogy a biztosítás kezdete, vagyis a *szerződés hatályba lépte, sem a biztosító akaratától, sem a biztosító akaratától függő egyéb feltételektől függővé nem tehető.* Ellenben szabadságukban áll a feleknek a biztosítás kezdetét naptárilag meghatározni, vagy más időmeghatározáshoz vagy a felek akaratától független feltételhez kötni.

Hogy az ajánlat a biztosítás kezdete iránt egyáltalán ne intézkednék, az lehetetlen, mert akkor elfogadása nem lehet biztosítási szerződés. Az «*azonnal*»-i életbeléptetés, mint az elfogadástól, tehát a biztosítótól függő, ki volna zárva.

Épp úgy ki volna zárva az az absurd dolog is, hogy a biztosítás kezdete még az elfogadás, tehát a szerződés létrejötté előtti időre volna meghatározva, mert ez ellenkezik a szerződés fogalmával. Ilyenkor a későbbi elfogadás az ajánlat visszautasításának és új ajánlatnak tekintendő.

Ezen *intézkedés által biztosítva lévén az, hogy a biztosítás akkor fog kezdődni, a mikor a felek maguk akarják*, egészen elesik a 498. §. 3. pontjának szükségessége is, a mely, mint láttuk, szintén több kárt, mint hasznot hozott. Hadd lépjenek életbe a biztosítási ajánlatra nézve is a józan ész praktikus sza-

bályai: a kereskedelmi törvény 314. és következő §-ai. A biztosító társaságok ugyan gondoskodni fognak arról, hogy az ajánlattevő határidőhöz kösse ajánlatát és így addig vissza ne léphessen. De minthogy ezen szabályok szerint a társaságoknak *elfogadási nyilatkozatot kell tenniök*, a biztosított mégis meg lesz óva.

Mert ha ajánlata szerint a biztosítás maga ezen határidő után kezdődne, kára nem lehet. Ha pedig ezen határidő előttre állapítaná meg a biztosítás kezdetét, akkor a szerződés fogalmának legegységesebb értelme szerint ezen utóbbi határidő *előtt* kell a biztosítónak nyilatkoznia.

A mennyiben pedig nem kötné az ajánlatát határidőhöz, akkor is csak hadd vonatkozzanak az általános szabályok a biztosítási ajánlatra is.

A kereskedelmi törvény 468. § a tehát így hangzanék:

«A biztosítási ügylet érvényességéhez írásbeli szerződés szükséges.

Az írásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintendő a biztosító által kiállított kötvény, vagy az elfogadott ajánlatnak a biztosító könyveibe történt bevezetése.

A biztosítás kezdete a biztosító akaratától függővé nem tehető.»

Dr. Weinfeld Fülöp.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** f. é. február hóban beérkezett 2281, ez évben összesen 4729 ügy. Elintézendő volt 18600, elintéztetett 4834, hátralékban maradt 13766. Ezen hátralékok közül még 1893-ból való volt 115 ügy. A múlt év két első havához képest 433-al több érkezett, 953-al több volt elintézendő, 293-al több intéztetett el és 660-al gyarapodott a hátralék.

— **Dr. Schwarz Gusztáv** egyetemi tanártól a következő sorokat vettük:

E lapok utolsó számában olvasom Csemegi Károly nagyhatású előadását, melyet a Magyar Jogászegyletben közelebb a szerződési nyilatkozati elméletéről és a mentalis reservatióról tartott. Az előadó ur szíves volt rólam és a Magyar Igazságügyben (1892. évf.) «az akarat a szerződésben» cím alatt megjelent egyik értekezéséről is megemlékezni, azonban oly megjegyzéssel, hogy «talán nagyon kényelmessé tettem magamnak a kérdést» és hogy a vita középpontját, t. i. hogy a szerződésben a benső akarat vagy pedig annak külső nyilvánítása-e a mértékadó? értekezésemben mellőztem. Hozzáteszi sajnálkozását, hogy e mulasztásom folytán a magyar jogászság e kérdéssel és a körülötte megindult német irodalommal mindeddig meg nem ismerkedett.

A mélyen tisztelt előadó ur e kijelentéseit csak úgy magyarázhatom meg magamnak, hogy előadását rögtönözve tartotta és ezért sem a Magyar Igazságügyben megjelent értekezésemre, sem a Zlinszky Magyar Magánjogában (4. kiadás) általam jórésben ujon megirt idevágó fejezetre («az akarat nyilvánítása» 128. l.) nem emlékezett. Az említett két dolgozatomban ugyanis *összehasonlíthatlanul terjedelmesebben és kimerítőbben*, mint a hogy tisztelt bírálóm azt előadásában tette, már évek előtt végeztem mindkét munkát, a melyet ő szükségesnek látott: a dogmaticus vizsgálódást értekezésemben, a tan népszerűsítését és terjesztését pedig a Zlinszky tankönyvében.

Értekezésemben (118—131. lapon) az u. n. akarat és nyilatkozati elméletet, melyből a tisztelt előadó ur egynehány tételt futólag megismerttetett, úgy tartalma, valamint irodalma szerint *kimerítő teljességgel* ismerttettem és bő indokolással állást foglaltam a nyilatkozati elmélet mellett, a melyről szóló német irodalmat majdnem *teljes* névlajstroma szerint közöltem. A mi pedig különösen a mentalis reservatiót illeti, erről *külön fejezetben* (118—123. l.) értekeztem. Sőt többet mondtok: még amaz értekezésem megjelenése *előtt* egy évvel, a nyilvánítási elmélet és a mentalis reservatio tanát ugyanily értelemben a Zlinszky tankönyvében is (128—130. l.) eleget terjedelemben megirtam és az idetartozó német irodalmat ismerttettem és tekintve, hogy a magyar jogászság manap leginkább ezt a könyvet tanulja, látrán állithatom, hogy e tan az újabb nemzedékben nálunk már *általánosan ismeretes* is.

— **Halasztás költségének megállapítása.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék: Az elsőbíróság végzését abban a részében, a melyben a halasztás által okozott költ-

séget a felperes terhére 5 frtban megállapította, helybenhagyja. De abban a részében, melyben felperest kötelezte, hogy alperesnek 5 frt költséget végrehajtás terhével 8 nap alatt fizessen, hatályon kívül helyezi; s az elsőbíróságot utasítja, hogy úgy az előtte folyamatba tett eljárás, valamint a felperes jelen felfolyamodása következtében felmerült s ezuttal 3 frtban megállapított költség viseléséről annak idején az 1893. évi XVIII. tcz. 108. §-ának megfelelőleg intézkedjék.

Indokok: Felperes az általa benyújtott s alperesnek kézbesített kereset tartalmához nincs ugyan kötve, de a mennyiben a szóbeli tárgyaláson keresete gyanánt előadottakat már az írásbeli keresetben alperessel kellőleg nem közölte: a bíróság alperes kérelmére és felperes költségére az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-a alapján halasztást tartozik adni. A felforgó esetben tehát törvényszerűen járt el az elsőbíróság akkor, a mikor a halasztás költségét, az erre okot szolgáltatott felperes terhére, és pedig az előtte lefolyt eljárás adatainak figyelembe vételével 5 frtban, mint arányos összegben, állapította meg. Ennyiben tehát az elsőbíróság végzése az itt kifejtett okokból helybenhagyandó volt.

Minthogy azonban az 1893. évi XVIII. tcz. 114. §-ában foglalt rendelkezés csak az idézett tcz. 108. §-ának első bekezdése értelmében alkalmazható; mert az általános szabály az, hogy a perköltség megtérítése iránt a bíróság csakis azokban az esetekben intézkedhetik, melyeket a felhitt tcz. 108. §-ának első bekezdése tüzetesen megjelöl, és ettől eltérő jogot az 1893. évi XVIII. tcz. a halasztás által okozott költségre nézve egyedül a felebbezési bíróságnak és pedig csak a 142. §. értelmében tartott fön; s minthogy az elsőbíróság végzéseinek meghozatalakor az idézett tcz. 108. §-ának első bekezdésében megjelölt esetek egyike sem forgott fön; s minthogy ennél fogva a halasztás költségének megfizetésében felperest ezuttal marasztaló elsőbírósági intézkedésnek törvényes alapja nincs: ebből az okból az elsőbíróság végzésének most tárgyalt részét hatályon kívül helyezni, s az elsőbíróságot az idézett tcz. 108. §-ának helyes alkalmazására utasítani kellett. A felfolyamodás költségének melyik fél által való viseléséről a kir. törvényszék azért nem intézkedett, mert a megtérítés kötelezettsége az ügy végelintézésétől nem független.

— **Kérdések a fizetési meghagyások köréből.** *Egy ügyvéd* a következő kérdéseket teszi fel;

1. Van-e helye 1—20 frtig terjedő *kereskedelmi* perekben fizetési meghagyás kérésének «a járásbíró mint keresk. bírósághoz?»

2. Van-e egyáltalán helye ilyen kérésnek járásbíró mint *keresk.* bírósághoz?

3. Hol van előírva, hogy hány példányban kell beadni a fizetési meghagyás iránti kérvényt?

4. Az első esetben (ha t. i. volna helye), mi jár a munkadíj fejében?

— **A sommás bíró urak** aláírásait nem minden irástudó ember tudja elolvasni, azért nagyon ajánlatos volna, hogy az idéző végzés szövegébe irassék bele, hogy melyik bíróhoz van az illető fél idézve. (E sorokat ügyvédi körökből kaptuk. Mi egyszerűbb eszköznek tartanók, hogy a bíró urak írják neveiket *olvashatólag*.)

— **Az új sommás törvény** kezelése körül merült fel e kérdés: Külföldi állampolgár, ha szegény jogon perlekedik, köteles-e perbeli biztosítékot letenni? (*Ügyvédi körökből*.)

— **A Döntvénytár** 40-ik kötete, a 26—40-ik kötetre terjedő rendszeres tartalommutatóval együtt legközelebb meg fog jelenni.

— **A Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht** második füzeté Beksics és Vázsonyi cikksorozatának folytatásán kívül dr. Halász Sándor cikkét közli a magyar takarékpénztári ügy fejlődéséről.

— **Az anarchisták elleni küzdelem.** Az északamerikai Egyesült-Államok törvényhozása az anarchisták bevándorlásának megakadályozására oly intézkedést statuált, hogy a bevándorlás csak az u. n. bevándorlási felügyelők engedélyével történhetik. Itt az Egyesült-Államok is beléptek azon államok sorába, a melyek az anarchisták ellen különös intézkedéseket hoztak. Az 1894. évben tehát Franciaország, Svájc, Németország, Olaszország és az Egyesült-Államok törvényhozásai tartották magukat kényteleneknek a büntető rendszert ily lényeges intézkedésekkel kiegészíteni.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felolvasó szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Védbeszéd Rossu Titus bűnügyében.

Tartotta Dr. GRANER ERNŐ, budapesti ügyvéd, 1895. évi márczius hó 12-en.

I.

Volt idő, tek. Törvényszék, midőn a jogszolgáltatás letéteményesei minden vádlottban kötelességszerűleg a feltétlenül elítélendő és minden megkülönböztetés nélkül büntetendő gonosztevőt látták s míg egyrészt a bíróságok leplezetlen örömmel és szinte meglepődéssel fogadták azt, ha a kezük ügyébe került vádlott, a sok faggatásra, beismerő vallomást tett és magára vállalt mindent, a mivel csak terhelve volt, addig a vádhatóságok abban látták hivatásukat, hogy mintegy vasfogóval tartották a vádlottat a törvény sujtó keze alá.

Az igazságszolgáltatás ezen kietlen korszakában a homokóra által különben is megszabott védelemnek csak azon kétes értékű eszköz maradt kezében, hogy felhasználva a complicálnál complicáltabb büntető törvények és eljárások kibuvóit, a dialectica és rabulistica többé-kevésbé szerencsés műfogásaival igyekezett a vádlottat a bíróság és vádhatóság hatalmából kiragadni.

Ezen, az igazságszolgáltatás magasztos hivatásához nem méltó harcz ma már idejét multa, a törvényt osztó bíróság ma nem abban keresi diadalát, hogy minden vádlottal szemben egyaránt éreztethesse a kezébe letett hatalom súlyát, a vádhatóságok nem ragaszkodnak görcsösen a törvénynek általános rendszabásokat tartalmazó rideg betüihez, a védelem pedig nem kénytelen védencze érdekében nemtelen fegyvereket használni, mert az igazságszolgáltatás mind e három factora ma immár a közérdek egyenjogu és egyenrangú képviselőjévé emelkedett.

Ma ezen factorok nem a fölött versengenek, hogy kinek legyen csak azért is igaz, hanem egymással karöltve keresik azt, hol az igazság. Nem arról van ma már szó, hogy lehet egy oldalról a vádlottat menthetetlenül az emberi társadalomból kilökní, más oldalról pedig a büntetésre méltót is a bíróság hatalma alól kivonni, hanem bíróság, vád és védelem egyaránt szem előtt tartva a közérdeket, azon vannak, hogy csak a valóban bűnös vegye el büntetését s hogy ezen büntetés is olyan legyen, mely mellett vádlott az emberi társadalom részére még megmenthető!

Ezen szempontokból kiindulva, nem hiu talán azon reményem, hogy a tek. Törvényszék jelen esetben sem fog vádlott felett a vádindítvány értelmében pálczát törni, egyszerűen az okból, mert ez a vizsgálat és végtárgyalás során a terhére rótt cselekményt minden tétovázás nélkül beismerte.

Eltekintve ugyanis attól, tek. Törvényszék, hogy a büntetőjogszolgáltatás terén ritka szabály okozott annyi helyrehozhatlan kárt, mint a római magánjogból oda becsempésztt: «Confessus pro indicato habetur» évszázados hamis tana, kétszeresen jogosult a kétkedő ítélkezés oly beismeréssel szemben, mely egy éretlen, zavart fejű, ingerlékeny természetű egyén által egy, az egész kedély világát felduló, végzetes és főbenjáró tett tekintetében tétetett.

De reményem, hogy a tek. Törvényszék nem fog vádlott felett egyszerűen pálczát törni beismerése alapján már csak azért sem, mert vádlott mellett, beismerése daczára, oly mentő körülmények harczolnak, melyek jogi hatását vádlott nem ismeri, nem ismerheti és melyeknek kiemelésétől és érvényesítésétől a védelem, daczára vádlott beismerésének, el nem állhat.

Tisztemben állónak tartom ezen mentő mozzanatokra annyival inkább is reá utalni, mert hisz' valamely vádlott, nemcsak azon cselekmény, illetve váddal szemben ártatlan, mely jogtalanul rovatik terhére, hanem ártatlan azon büntetés-többlettel szemben is, melylyel a néki jogosan betudandó büntetésen felül érdemtelenül sujtatik.

Kerülve tehát mindazt, a mi az elbírálandó ügy tárgyi tényálladékára vonatkozik és kiindulási pontul magam részé-

ről az igen tisztelt Ügyész úr által előadottakat elfogadva, pusztán azon mozzanatok kiemelésére szoritkozom, melyek méltányos figyelembe vétele mellett a tek. Bíróság úgy a szóban forgó büntett minősítése, mint vádlott büntethetősége tekintetében kell hogy más conclusióra jusson, mint az igen tisztelt Vádhatóság.

II.

S itt első sorban a beszámítás kérdésére kell kitérnem, mert daczára a két egybehangzó vádhatározatnak és az imént elhangzott vádindítványnak, a beszámítás kérdését sem tartatom immár «res iudicatának», a mennyiben az eljáró bíróság ítélete meghozatalánál, ez irányban sem a vádhatározathoz, sem a meghallgatott orvos-szakértői véleményhez kötve nem lehet.

Tudom, tek. Törvényszék, hogy e helyről, melyet elfoglalok, különösen a beszámítás kérdésénél sok visszaélés történik és jogosultnak is tartom a bíróság részéről azon scepst, melylyel azon eszközöket fogadja, a miknek segélyvel a védők rendszerint a beszámítás falán rést akarnak ütni.

Elismerem azt is, hogy e helyről, a «moral insanity», a «psychikai kényszer» és a deterministák és positivisták mennyi hasonló fegyvere, újabb időben kelleténél többet is kísért, de másrészt — szerény véleményem szerint — a vádhatóság is tulló a célon, midőn a jelen ügyben a beszámítás kérdését «a priori» megadottnak látja.

A beszámíthatóság, tek. Törvényszék, nem praesumálható s mint a bűncselekmény egyik fő constitutiv eleme, ép ugy bebizonyítandó a vádhatóság részéről, mint egyéb alkatrészei azon cselekménynek, a melyért az állam a jogrend ellen vétkezőt felelősségre vonja.

Már pedig nyilvánvaló, tek. Törvényszék, hogy, a mint a vádhatározatok meghozatalakor, úgy a most elhangzott vádindítvány megtételénél is, a beszámítás kérdésében döntő szerepet játszott azon körülmény, hogy vádlott vallomásaiban, látszólag, teljes lelki nyugalommal és ép értelemmel sorolta fel tettének előzményeit és egyéb körülményeit, miől aztán ugy a vádhatározatot hozó bíróságok, mint az i. t. Ügyész úr joggal vélték következtethetni, hogy oly vádlott, a ki előre megfontolt cselekvésre képes, impliciter oly értelmi állapotban is van, hogy néki cselekménye összes következményeivel együtt betudható.

Csakhogy tek. Törvényszék, az ily módon felépített beszámítás ingatag alapon nyugszik. Abból, hogy valaki valamely tett elkövetését előre megfontolja, s hogy a tett elkövetése után szembeotló értelmi zavar nélkül, tettének előzményeit és körülményeit előadja, még nem következik szükségszerűleg, hogy ezen egyén a tett elkövetésekor csakugyan beszámítható állapotban volt.

Valamely tett előre megfontolása, az erre legmérvadóbb magyarázat, t. i. a büntető törvénykönyv indokolása szerint, pusztán azon pszichologiai mozzanatban fekszik, hogy az illető tettes elhatározását teljes lelki nyugalomban concipálja, ezen conceptióhoz lelki állhatatossággal és hidegvérűséggel ragaszkodik; szóval a szándékosság *belső* lelki ereje az, a mit a praemeditatio alatt értünk.

Az *értelem* munkája azonban, az esetleg fennforgó praemeditatio daczára, mint absolut bizonyosság, sem megadva, sem supponálva nem lehet.

Elég lesz e tekintetben az élet példáira hivatkoznom, melyek szerint értelem dolgában teljesen kifejtetlen és így nem is poenalisálható gyermekek, vagy már teljes hülyeségnek induló elmebetegnek is képesek bizonyos büntetetre irányuló cselekvést legnagyobb nyugalommal elhatározni, az

annak kivételére szükséges eszközöket teljes hidegvérűséggel megszerezni, szándékuk mellett konokul megmaradni, a nélkül, hogy azt mondhatnók, miszerint ezen előre megfontolt szándékkal elkövetett tettük nekik büntettként beszámítható!

Ha már most vádlott elmebeli állapotát nem a modern pszichiatría subtilis és részben még ingadozó megkülönböztetései alapján bíráljuk is el, hanem azon általánosan elfogadott szempontok alá vesszük, melyek a kétes elmeállapotok elbírálásánál immár országszerte mérvadók, úgy a következő eredményre jutunk.

Vádlott atyja beigazoltan elmebetegségben halt meg. Anyja a nélkül, hogy ezt felnőtt leánya és fia előtt legkevésbé is leplezte volna, vén kora daczára egy 17 éves fiúval botrányos szerelmi viszonyt folytatott; tehát a «sensualis aberratio», nemkülönben a «moralis defectus» nyilvánvaló tüneteit mutatja föl.

Az ily szülők gyermeke, az öröklési dispoziciónak ma immár kétségbe nem vont törvényeinél fogva, értelmisége tekintetében legalább is kétséget támaszt.

E mellett a kihallgatott szakértők maguk is constataáltak, hogy vádlott oly ingerlékeny természetű és gyenge ellentállású idegrendszerrel bír, hogy csekély kedélymozgalmak nála könnyen heves kitörésekben nyilatkoznak; constataáltak továbbá, hogy a vizsgálat vádlotton a kisebb-nagyobb testi abnormitások és anomáliák egész scáláját derítette fel; constataáltak végre vádlottnak szesz italok iránti intolerantiáját.

Ha mindezen tüneteket vádlott éretlen korával egybevetjük és azon régi alapigazságot szem előtt tartjuk, mely szerint «Ép elme csak ép testben lehet», úgy kétségtelen, hogy a védelem a beszámítás kérdése felett egykönnyen át nem surranhat.

Sőt, ha egyrészt figyelembe vesszük azt, miszerint a beszámítás kérdésénél az a döntő, vajon vádlott a cselekmény elkövetésekor, büntetőjogi értelemben teljesen szabad volt-e, vagy nem? másrészt pedig, a mint ezt a végtárgyalás beigazolta, vádlott a tett elkövetésekor csakugyan oly indulat hatása alatt állott, mely az övénel sokkal érettebb és a degenerált physikum által kevésbé afficiált elmét is elhomályosíthatott és a tett elkövetésekor rendes kerékvágásából kikölkenthetett volna: úgy legalább is méltányos, hogy az «in dubio mitius» álláspontjára helyezkedjünk, de az igen t. Ügyész ur által vitatott teljes betudási képesség helyt semmiesetre sem foglalhat.

Igaz ugyan, hogy a pszichiatría és criminalistica számos theoreticus, a beszámítás fokának lehetőségét a mi büntető törvényünk szempontjából tagadni szokta, de a bíróság, mely nem a beszámíthatóság elvont és absolut fogalmát megállapítani, hanem a concret cselekménynek egy bizonyos ember akaratára és tudatára való visszavitelét van hivatva elbírálni, igen is képes is, jogosult is, sőt köteles is, a beszámítás kérdésénél az egyedenként nyilvánuló különbséget és relativ fokokat a bűnösség kérdésénél és esetleges büntetésénél figyelembe venni.

Büntető törvényünk 76. szakaszának indokolása ugyan azt mondja, hogy valamely tett lehet teljesen beszámítható, de a büntetés kimérése változik, azon viszonyok és körülmények sulya szerint, melyek a kötelesség megsértésének coefficientsei voltak, vagyis nem a cselekmény beszámíthatósága, hanem a bűnösség beszámítása száll alább, csak hogy ez itt, hol a bíróság a beszámítás kérdését itéletével, illetve az abban kiszabandó büntetés mérvével kénytelen eldönteni, végeredményben egy és ugyanaz. «Midőn a kiskorunak, gyenge elméjünek, heves indulatban cselekvőnek büntetését leszállítjuk, a leszállításnak csak empiricus okát adhatjuk, hogyha a leszállítást nem vezetjük vissza a beszámításra», mondja megczáfoltatlan logicával Carrara. «Le kell szállítanunk a büntetést, mert le kell szállítanunk a beszámítást, ezt pedig azért kell leszállítani, mert az ilyen tettesnél a büntetett alanyi ereje, mely épen a beszámíthatóság alapját képezi, a tettes elhatározási képességének szűkebb és értelmi működésének zavartabb volta folytán kisebb, mint más tettesnél.»

III.

Már a mondottakból nyilvánvaló, hogy jelen esetben a gyilkosság büntetett, vagyis az előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölést beigazolhatónak nem tartom, s még kevésbé ismerhetem el, hogy az a végtárgyalás során beigazoltatott volna.

Vétenék a tisztességtudás ellen, ha ezen tek. törvényszék előtt innen-onnan összehordott szóvirággal a praemeditatio nagyképu fejtegetésébe bocsátkoznám és csakis annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy büntető törvényünk szellemében és legfőbb ítélőszékünk gyakorlata szerint, lényegileg a következő momentumok állapítják meg az előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölés ismérveit:

1. Kell, hogy az elhatározás megfogalmazása és a véghezvitel között annyi idő telt legyen el, a mennyi az akarat megerősítésére szükséges.

2. Kell, hogy a vádlott ezen időben minden indulatos felgerjedéstől ment, nyugodt lelki állapotban mérlegelje és a megállapított tervhez képest, hidegvérű számítással vigye véghez a cselekményt.

Ezen ismérvek elválasztó elemei tehát:

1-ször: az idő;

2-szor: az elhatározástól a véghezvitelig fenforgó lelki és értelmi állapot;

3-szor: az ölésre irányuló szándék.

Ha ezen constitutív elemeket az elbírálás alatt álló cselekményre alkalmazzuk, mit tapasztalunk?

ad 1. Az idő tekintetében a pisztoly vásárlása az egyedüli támpont a vádhatóság kezében. Szerény véleményem szerint azonban a vádhatóság e tekintetben a vádlott elhatározását összetéveszti az elhatározás okával, tudniillik azon még bizonytalan boszuvágygyal és indulattal, mely vádlottat azon törekvésében vezette és izgatta, hogy a sértett s édes anyja között fenforgott visszás és botrányos viszonyt akárhogy, de valamiképp véget vessen.

Hogy a pisztoly vásárlásakor ezen bizonytalan vágy az ölésre irányuló határozott szándékképpen vádlottban még nem fogamzott meg s hogy a pisztoly által csak a botrányos viszony abbahagyására irányult ismételt és hasztalan könyörgéseinek akart nagyobb nyomatókat szerezni, igazolva van azon körülmény által, hogy már a pisztoly vásárlása után majd édes anyjánál könyörgött, majd pisztolylyal zsebében Tremmel igyekezett reábirni, hogy anyjával szakítson.

ad 2. A mi vádlottnak az állítólagos elhatározástól a tett véghezviteléig fenforgott lelkiállapotát illeti, úgy bátor vagyok kiemelni, hogy akkor, a midőn maga a halállal küzdő Tremmel beismerte, hogy vádlott a közte s a vádlott anyja között fenforgott benső viszony miatt lőtt reá; mikor vádlott édes anyja, anyához nem illő cynismussal, sőt bizonyos boszuerzettel, már első vallomásakor ugyanazt vallja vádlott ellen; mikor vádlott maga magára vállalja azon iszonyú büntetést, melyre a törvény halált szab büntetésül, és mentségére csakis azt hozza fel, hogy tettét az anyja és Tremmel között fenforgott botrányos viszony okozta, — legalább is különösnek kell tartanom a vádhatóság részéről, vádlottól egyenesen megtagadni akarni annak még lehetőségét is, hogy csakugyan ezen viszony megszüntetése volt tettének kizárólagos indoka!

Különösnek kell tartanom ezt annyival inkább, mert hiszen sem a vizsgálat, sem a végtárgyalás nem nyújtott absolute csak gyanúkat is arra, hogy vádlottat tette elkövetésénél valamely más motivum vezérelhetette volna, úgy hogy a mennyiben vádlott tettének indokát, vallomásának megfelelőleg el nem fogadjuk, minden észszerű: «causa facinoris» hiányában, megdől a vádlott beszámíthatósága, mert ez esetben nem «dolus», hanem «furor clamor ex re!»

Igaz ugyan, hogy a t. vádhatóság ezen motivum fenforgását az által véli kizárhatni, hogy csavargásra s házi tolvajlásokra hajlandósággal bírónak tünteti fel vádlottat. Am hogy a Rossu szülők ivadéka, az özv. Rossuné szerelmi mániája folytán, a házi tüzhelyhez valami nagyon nem vonzódatott és önfentartása céljából különböző helyeken keresett foglalkozást, az csak természetes. Azon körülmény pedig, hogy vádlott, a ki sokszor a legnagyobb nélkülözéseknek volt kitéve, a nélkül, hogy a büntető törvénnyel összeütközésbe jött volna, az anyja és Tremmel között fenforgott viszony folytán annyira elkeseredett, hogy nem állotta a pisztoly vételéhez szükséges pénzt anyjától ellopott holmik árán megszerezni, leginkább bizonyítja a lelkében küzdő ezen motivum ellenállhatlan erejét.

És kérdem, tek. Törvényszék, mi jogon tagadhatjuk meg Rossutól az anyja iránti vonzalmat, az apja emlékének tiszteletben tartását, a testvéri érzés bensőségét akkor, midőn épen ezen érzelmek hatása alatt feladja lelke nyugalmát, szabadságát és kockáztatja életét; holott a köztapasztalás meggyőző bennünket arról, hogy épen ezen érzelmek azok, melyek a különben legmegrögzöttebb gonosztevőt is a bitófa alá elkísérik, s mely érzelmek ösztönképpen részben még a ragadozó állatoknál is kifejezésre jutnak.

Ha tehát igaz, a mint csakugyan igaz, tek. Törvényszék, azon általánosan elfogadott felfogás, hogy a büntetőjogi szempontból szabad embert minden cselekményeiben indokok vezérlik, úgy vádlott tettének más indokát jelen esetben még csak supponálni sem lehet, mint a melyet ő maga beismert.

Ez esetben pedig annak igazolása, hogy vádlott kedély-állapota az anyja és Tremmel között fenforgott viszony folytán azon folytonos és fokozódó lelki izgalomban volt, mely a praemeditációhoz szükséges higgadtságot, mérlegelést, számítás, szóval a teljes lelki nyugalmat úgy az elhatározásban, mint az elhatározás és véghezvitel közti időben teljesen kizárja, bővebb bizonyításra nem szorul.

Ezen a pathologicus affectussal határos állapot olyan, mely nem csak a psichiatria általánosan elfogadott kijelentése, de köztudomás szerint is a tettes értelmét lassankint annyira elhomályosítja, hogy annál a legcsekélyebb külső ok elegendő valamely végzetes tett önkénytelen előidézésére és ekkor aztán előre megfontolt cselekménynek látszik az, a mi voltaképp a legmélyebb elkeseredés szüleménye volt.

ad 3. De nemcsak hogy az idő, nemcsak hogy a lelkiállapot tekintetében felhozott kellékek nem forognak fenn, de hiányzik a 3-dik elválasztó elem, t. i. a szándék azon határozottsága is, mely abban áll, hogy praemeditált emberölésnél a mi törvénykezési gyakorlatunk szerint is az illető egyén életének kioltása kell, hogy a gyilkos célját képezze. Nem forog fenn tehát gyilkosság akkor, ha a tettes a megölést valamely tőle független körülmény bekövetkezésétől, vagy be nem következésétől teszi függővé.

Elég lesz e tekintetben a Curia gyakorlatára s Illés Károly és dr. Heil Fausztin idevágó fejtegetéseire hivatkoznom, annyival inkább, mert ismeretes, hogy büntetőjogunk ezen szorgalmas munkásai, mindenkor a legridegebb ügyészi álláspontot foglalják el.

Szerintük is ki van zárva a praemeditatio, «ha az ölés a megöltnek jogtalan cselekményétől tétetik függővé, mert ez esetben a feltétel bekövetkezése jogos felindulást kelt a tettesben, s így a nyugodt megfontolás, legalább a végrehajtás stádiumában, mindenesetre ki van zárva.»

A tárgyalás során beigazolást nyert az, hogy vádlott egyenes, s határozott célja nem Tremmel megölése, hanem az anyja és Tremmel közötti viszony megszüntetése volt, beigazolást nyert, hogy vádlott Tremmelt ismételve s ismételve, sőt közvetlen a tett elkövetése előtt újból felkérte a botrányos viszony abbahagyására, beigazolást nyert, hogy csak, midőn Tremmel az ő kérelmét semmibe sem véve, ezen jogosulatlan viszonytól elállani nem akart, sőt vádlott 14 éves hugát is a bűn útjára terelni igyekezett; erőt vett vádlotton a kóros indulat és végzetes tettét ezen indulat hatalma alatt rögtön végre is hajtotta. Tette tehát már ez alapon sem a 278-ik szakaszban körülírt gyilkosság, hanem inkább a 287-ik szakaszban körülírt erős felindulásban elkövetett emberölés ismérveit hordja magán.

De nem látom megállapíthatónak a gyilkosság büntetettét az okból sem, mert jóllehet büntető törvényünk a gyilkosság és emberölés közti elválasztó vonalat a praemeditatio pszichológiai mozzanatában állította fel, már a törvénykönyv megindokolásában kitünt, és az azóta fejlődött joggyakorlat szerint, egyre nyilvánvalóbbá vált az, hogy a praemeditáción kívül a gyilkosság elbírálásánál a moralitás criterionja is alkalmazandó. Más szóval a praemeditáció mellett figyelembe veendő az azon indokok is, melyek a tettest elhatározásában vezetik, s hogy a praemeditáció azon foka, melyet a gyilkosság mellőzhetetlen feltételeként törvénykönyvünk megállapít, nincs megadva, ha a tettes indokai nem esnek egyuttal az erkölcsi aljasság fogalmai alá.

S ha ezen szempontból vizsgáljuk vádlott cselekményét, úgy világos, hogy vádlott ezen tettében nem annak jelentkezik, kit törvénykönyvünk halált érdemlő gyilkosnak tekint, hanem oly egyszerű közkatonának tűnik fel előttünk, ki jó ügyért harczolva, a reá törő ellenség ellen jó ideig tartja magát, de kinek kardja ép akkor török ketté, midőn az ellen-ség sorain majdnem keresztül vágta magát.

IV.

És ezzel elérkeztem oda, a hol vádlott védelmét tulajdonképpen kezdenem kellett volna és pedig annak kimutatásához, hogy vádlott elkövetett tetteért még az esetre sem volna büntetőjogilag feltétlen felelősségre vonható, ha az neki különben akár mint megfontolt, akár mint csak szándékos emberölés beszámítható is volna.

Vannak jogok és kötelességek, tek. Trvszék, melyek meg

voltak még mielőtt az állam a jogrend biztosítását feladataul kitűzhetné, s a mely jogok és kötelességek oly annyira uralják az emberiséget, hogy ezek különbség nélkül egyformán beleoltvák az emberi fajba és az embernek mintegy vele született természetes jogait képezik.

A büntett és büntetések iránt koronként és fajonként változtak a fogalmak, de ezen jogok és kötelességek tekintetében a legrégebb idő óta változás nem történt, mert azok nem teoriákban, hanem az emberi lét szellemi részében gyökereznek, és így valóságos természeti törvényként jelentkeznek.

Ezen természetes jogok az emberi társadalomnak mintegy örökségét képezik, és az állam, midőn a jogrendet megállapítja, tulajdonképpen nem tesz egyebet, minthogy ezen örökséget biztosítja, illetve körülhatárolja és a társadalmi együttélés szempontjából szabályozza.

Az emberrel mintegy vele született ezen jogok között tartozik az önvédelem joga is, vagyis azon jog, melynél fogva az ellenünk intézett jogtalan támadásokat, velünk született jog alapján, akár erővel is, magunktól elhárítani jogosítva vagyunk.

Midőn az ember a jogrend szempontjából ezen jogot az államra ruházta, ezt azon feltétel alatt tette, hogy ott, a hol az állami jogrend jogai védelmére elégtelen, az önvédelem természetes joga újra feléled. Ezen eszme talál részben kifejezést büntető törvénykönyvünk 79. §-ában is, mely szerint a cselekmény beszámíthatóságát kizárja a «jogos védelem», a mely akár a megtámadottnak, akár másnak személye ellen intézett, vagy azt fenyegető, jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges.

Csak nevetségessé tenném a minden körülmények között inkább szánalmat érdemlő szerencsétlen vádlottat, ha őt olyan akarnám feltüntetni, mint a ki a legmagasabb ethikai színvonalra emelkedve, egy modern Hamletként, Tremmelben édes apja emlékének meggyalázóját akarta volna megboszulni; de másrészt joggal kérdezhettem, vajon Rossu Titus, azért, mert egy gólya-utcai viskóban mostoha viszonyok között nevelkedett, köteles-e türni és elnézni, hogy egy vele egykoru gyermek, kit ő barátként vezetett volt a házhoz, utóbb becsempészze magát az ő családjukba, megmetyelje egész családi életüket, kiszipolyozza anyjától azon csekély keresményt is, mely számos kis testvérének fentartására alig volt elégséges, elcsábítsa 14 éves hugát, és nyilvánosan botrányos szerelmi viszonyt folytasson a nálánál kétszerte idősebb anyjával?!

Azt hiszem, t. T., hogy hason esetben nemcsak joga, de erkölcsi kötelessége bárki fiának is, mindent elkövetni, hogy a család íelet tisztaságát visszaállíthassa.

És kérdem továbbá, t. T., milyen eszközt és módot nyujt vajon a hatalmas állam Rossunak, melynek segítségével Rossu ezen még az állam törvényeinél magasabb erkölcsi törvényben gyökeredző kötelességét teljesíthette volna? Talán az operette-béli erkölcsi comissióhoz forduljon, vagy a rendőrséghez, vagy a büntető bírósághoz közbenjárásért? hogy a nevetségességen kívül még esetleg hamis vád miatt zárassa el magát egy pár hónapra? Avagy az elhanyagolt nevelésű és ingerlékeny fiutól követelhetjük-e azt, hogy mintegy szentté változva, ájtatosan összetéve kezeit, szépen félre álljon?! — Nem! t. T., vádlott Rossu Titus, ha nem is valami idealis, nagyméretű alak, de azért mégis ő is csak ember, s az ő kényszerhelyzetében nem tett egyebet, mint a mit ugyanazon helyzetben bárkinek is tennie kellett volna! A törvényhozó t. T. nem vonhat bűnvádi felelősségre oly tényt, melynek az ember oka volt ugyan, de melyet egy felsőbb erkölcsi törvény parancsolt; mert az erkölcs törvényeivel a büntető törvény sem jöhet ellenkezésbe.

Mint már föntebb mondtam, az állam jogrendje nagyjában nem egyéb, mint az emberrel vele született jogok és kötelességek biztosítása. Nem egyéb, hogy Carrara egy hasonlatával éljek, mint egy kőfal, mely az emberi társadalom ezen javait körül fogja. De ha a jogvédelem tulhajtása által ezen velünk született jogok gyakorlását lehetetlenné teszszük, azon oktalan kerttulajdonos eljárását követjük, ki roppant magas fallal veszi körül kertjét, s ezáltal elvonván attól a nap

sugarait és a levegőt, természetlenné teszi ezt és megsemmisíti a productio minden eredményét.

Ez okból a jogos védelmet meghatározó intézkedések szükkeblü magyarázata különösen ott, hol erkölcsi javak megvédelmezéséről van szó, indokolatlan és a közérdekre káros.

Sem azon körülmény, hogy vádlott édes anyja a Tremmellel folytatott viszonyba tán önként ment bele, sem azon körülmény, hogy ezen viszony vádlott előtt már évek óta ismeretes volt és így jogtalan és közvetlen megtámadásról a törvény szószerinti értelmezése alapján, nem lehetne szó, a jelen esetben a jogos védelem fenforgását ép ezért nem is zárhatja ki.

A női becsületnek, a családi élet tisztaságának fentartása oly kötelességek, melyekről egy anya ép oly kevésbé mondhat le, mint a hogy a házasságtörő nő a házasságtörésbe való beleegyezése által nem mondhat le női becsületéről. — Másrészt pedig oly jogtalan cselekményeknél, melyek mint úgynevezett folytonos jogcselekmények jelentkeznek, nem lehet már befejezett, illetve elmúlt megtámadásról szó.

A törvényhozó szellemétől nem lehet azon szükkeblü felfogást feltételezni, hogy a jogos védelem csak akkor forogna fen, ha pl. házasságtörés esetén a férj ezen jogával akkor él, midőn neje első ízben szegi meg a hitvesi hűséget, de kizártnak tartaná azt akkor, ha a férj gyermekeire való tekintetből, esetleg ezen első alkalommal, nejének megbocsátván és a csábitót utnak eresztvén, akkor áll boszút a csábitón, midőn másodsor bizonyosodik meg neje hűtlenségéről.

Ha valahol, úgy az erkölcsi törvények parancsa alatt elkövetett jogsértéseknél, van helye a törvény intézkedéseit, a törvényhozó szellemében lehetőleg kibővíteni, hogy ez által enyhíthessék azon ellentét, mely a büntető törvénynek rideg szava és első sorban mégis csak erkölcsi törvények által táplált közérzület között, olykor-olykor az iga ságszolgáltatás kárára — sajna — amúgy is előáll. S hogy ezen felfogás vezeti a joggyakorlatunkat is, annak igazolására hivatkozom a Curianak 1889 ápril 9-én 5274. sz. a. hozott ftéleti indokolására, melyben többek között, szemben a törvény intézkedésével, a Curia a *«fui különös kötelességet»*, tehát egy erkölcsi törvényt vesz kiindulási ponttul, s elismeri, «hogy van egy magasabb, a polgári törvények alapját képező, a jog egész rendszerén számtalan különböző megállapodásban érvényesülő erkölcsi törvény, mely minden törvény mellett fennálló magasabb erkölcsi kötelességet ró az emberre».

Hogy pedig épen a családi becsület szempontjából és annak megvédésében elkövetett jogsértésnél minő szellemben magyarázzák máshol a törvényt, annak fényes példáját szolgáltatatta már ezelőtt mintegy 40 esztendővel egy francia államügyész, Jolibois. Ez, daczára annak, hogy az ügyben mint közvádlo szerepelt, daczára annak, hogy a törvény világos szavai szerint, a jogos védelem csak az ember élete ellen intézett vagy rablási szándékkal elkövetett éjjeli támadások elhárításánál ismertetett el felmentő körülményül mégis elfogadta a védelem azon törvény magyarázatát, hogy rablás alatt a nő és család becsületének megtámadása is értendő és

a Berryer által védett Jeufosse asszony perében ezen szavakra fakadt: «Ha azért, hogy közvádloi tisztemet teljesíthessem, meg kellene tagadnom azt, hogy a család becsülete azon javak közé tartozik, a melynek védelmében elkövetett jogsértések a jogos védelem elbirálása alá esnek, akkor széttepném ezen ügyészi öltözéket és örök némaságra kárhoznám nyelvemet.»

V.

Ámde mindezek után sem zárkozhatom el, tek. Törvényszék, attól, hogy vádlott jelzett erkölcsi kötelessége teljesítésében talán mégis túlmént a mi büntető törvényünk által megszabott határon. És bátor a jogos védelem ezen tullépését is, felizgatott kedélyének és megzavart értelmi tehetségének rovására kellene írunk, minélfogva törvénykönyvünk 79. §-a értelmében a jogos védelemnek ezen tulhágásáért sem volna büntethető, mégis érzem, tek. Törvényszék, hogy vádlott cselekményével szemben, a törvény szava egészen el nem némulhat. De érzem egyuttal azt is, hogy bármely szempontból is vizsgáljuk és mérlegeljük vádlott eljárását, cselekménye inkább emberinek, semmint rossznak fog bizonyulni, mely tettel szemben, ha a törvény szava nem is némulhat el egészen, de nagyban enyhülhet.

Már büntető törvénykönyvünk első §-ában le van fektetve azon alapelv, hogy a büntetés nemcsak azon rossz, melylyel az állam a jogrend ellen vétkező polgárait sujthatja, hanem egyuttal a polgárok azon joga, hogy az állam súlyosabb büntetéssel senkit sem terelhet, mint ezt a jogrend biztosítása és helyreállítása a jogrend ellen vétkező javítása és a vétkesben mutatkozó rosszakarát megtorlása végett a törvény előre meghatározta.

Ezek szerint csakis azon büntetés léssen tehát igazságos, mely egyuttal szükséges is és hogy szükséges legyen, többnek kell lennie, mint czélszerűnek, vagyis nemcsak arányban kell lennie a bünös individualitásával, hanem ugyszólván elmaradhatlannak kell lennie.

Már pedig az előadottak szerint vádlott vagy nem tiszta eszü és ez esetben, mint büntetőjogi szempontból, nem teljesen szabad ember nem poenalisálható, vagy nem beteg, s akkor a már felhozottak tekintetbe vétele mellett, vele szemben súlyosabb büntetés alkalmazása sem czélszerűnek, sem szükségesnek, sem okvetlen elmaradhatlannak nem mutatkozik.

Teljes bizalommal nézek tehát a tek. Törvényszék ítélete elé, mert, mint Kölcseynek mondta egyik védelmében: «A bíróságnak látnia kell, hogy nem megrögzött gonosztevő, nem javithatlan bünös fejére mond ítéletet, hanem hogy egy szánamraméltó szerencsétlen az, kinek nem annyira büntetést, mint utat kell szabnia, a melyen megbánás és megtisztulás által, Istent és embert kiengesztelve, a társaság kebelébe visszaterhessen.»

Ily értelemben kérek igazságos ítéletet!

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

televe	6	irt
negyedévre	3	

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogászyülés. — A német birói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRED budapesti albirótól. — *Fogirodalom:* A kereskedelmi törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármin. F. A. — *Törvénykezési Szemle:* Még egynéhány szó az 1893. évi XVIII. tcz. 1., 3. és 126. §-ához. SZALAY TAMÁS beregszászi kir. törvényszéki bírótól. — Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben? Dr. PLOPU GYÖRGY gyulai kir. törvényszéki bírótól. — Az ügyészi felebbezések. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Hitelezési család? Dr. SZAKOLCZAI ARPÁD budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Jogászyülés.

Csaknem hat esztendeje már, hogy az utolsó magyar jogászyülés megtartott és semmi jel, a legcsekélyebb mozgás sem mutat arra, hogy az u. n. «*állandó bizottság*» bármi előkészületet is tenne a jogászyülés összehívására.

Nincs talán elég fontos tárgy, mely a magyar jogászok egyetemét érdekelje? Nincs elég szakemberünk, a kinek előadása, vitatkozása figyelmünket lekösse?

A legközelebb multban annyi nagy horderejű jogi kérdés foglalkoztatta a közvéleményt, oly fontos, igazságügyi tekintetben korszakot jelentő munkásságot fejtett ki a magyar törvényhozás, hogy az új alkotások tárgyalása egyedül betölthetné egy jogászyülés programját.

De befejezésre vár még a perrendtartási reform. Kezdeményezésre a magánjog kodifikációja és a bünvádi eljárás. Ezeknek a feladatoknak alapos előkészítése szintén fontos hivatását képezi jogászyüleseinknek.

Jogi irodalmunk sem nyugszik oly széles alapon, hogy teljesen pótolná és nélkülözhetővé tenné a magyar jogászság tagjainak egymással való közvetlen érintkezését.

Jogászyületünk hetenkénti előadásain természetesen inkább a budapesti tagok fejtenek ki intensivebb tevékenységet; míg a vidéki tagok a megtartott előadások és viták lenyomatát utólag kapják kézhez.

Az egész ország összes jogászi elemeinek egyesítését, egymáshoz közelebb hozását és közvetlen érintkezését van hivatva eszközölni a jogászyülés szervezete.

A cél megvalósítása végett szükséges volna, hogy a jogászyülések *évenként* tartassanak s a folytonosság az egyes ülések és tárgyaik között állandó legyen.

A 4—5—6 éven át szünetelő gyűléseken egymás előtt teljesen idegen elemek találkoznak, elavult tárgyak kerülhetnek napirendre, túlhaladott álláspontok jutnak kifejtésre.

Az érdeklődés is megcsappan oly nagy idő után a tagokban. Elfelejtik, hogy még létezik az intézmény, új elemek bevonására senki se csinál propagandát, egy szóval: az egész intézmény veszt sulyából, intenzitásából, tekintélyéből.

Ha örökre el nem akarjuk altatni a magyar jogászyüléseket, itt az ideje, hogy azok vezetősége végre valamit tegyen.

Itt az ideje azért is, mert közeleg az ezredéves ünnepély esztendeje, az országos kiállítás időszaka, a mikor minden társadalmi osztály és testület hozzá fog járulni a jubileum fényének és erejének emeléséhez; mindenki a lehető legjobbat iparkodik produkálni; számos hivatás képviselői kongressusokat tartanak haladásuk, szellemi fejlődésük igazolására.

Csak a magyar jogászság nem fejt ki tevékenységet az előkészületek megtételében. Csak jogászyülés egybehívásáról nem hallunk semmit.

A jogászyülés vezetősége nem vállalhatja magára a felelősséget a nagy mulasztásért. Azért meg vagyunk győződve, hogy ha elkésve is, de még nem későn, az előmunkálatokat haladéktalanul megkezdi egy nagyszabású kongresszus megtartásához.

Ha pedig az állandó bizottság ezt nem tenné meg, úgy a Magyar Jogászyületre hárulna a feladat és kötelesség, hogy kezébe vegye ezen ügy intézését és idején egybehívja a jogászyületet.

Hogy szükség esetére a Jogászyület ezt meg is fogja tenni, abban nem kételkedünk.

A német birói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.¹

II.

A legmélyrehatóbb átalakulásnak a büntető perrendtartás a *felebbezési jogorvoslatnak a büntető bíráskodás egész területére kiterjedő meghonosítása* következtében néz elébe. Az eddigi állapot a dolog természeténél fogva csak a Reichsgericht hatáskörébe első és utolsó fokban való elbírálás végett utalt bűnügyek tekintetében marad változatlan. A büntető perrendtartás azon álláspontjával szemben, mely a Strafkammern ítéletei ellenében a ténykérdés felülvizsgálatának kizárásával csak revisionális jogorvoslatnak engedett helyét, részben az Oberlandesgerichthez, részben pedig a Reichsgerichthez: a tervezet azt az általános szabályt állítja fel, hogy *felebbezésnek úgy a Schöffengericht, mind a Strafkammer ítéletével szemben van helye*. Tekintve azt, hogy a szervezeti törvény értelmében a Strafkammern a Schöffengericht hatósági körét meghaladó vétségeken kívül általában — nehány a Reichsgericht kizárólagos illetékességéhez utalt esettől eltekintve — az öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő ügyekben járnak el, ezen kívül pedig egyes kifejezetten hozzájuk tartozó, súlyosabban minősített bűncselekményekben is kizárólagos bírái, ebből megérthető annak a nagy változtatásnak jelentősége, melyet a tervezet a jelen állapottal szemben kontemplál. A felebbezés a Strafkammern ítéletei ellenében az Oberlandesgericht-hez történik, a melynek másodfoku ítéletével és felülvizsgálat tárgyát képező egyéb határozataival szemben a a revisio jogát a Reichsgericht gyakorolja. A felebbezési fokon az eljárás szóbeli és közvetlen. A büntető per — épen úgy, mint a Schöffengericht ítéletének a Strafkammer által való felülbírálása esetében — újra tárgyalatik és a közvetlenség rendszerétől csak annyiban van eltérésnek helye, mint azt a büntető perrendtartás a felebbezési eljárásra nézve a Schöffengericht ítéleteivel szemben megengedi. (364 — 366. §§.) Minthogy pedig az Oberlandesgerichte nagy hatósági területi körénél fogva a közvetlen szóbeliség rendszerének alkalmazása gyakorlati nehézségekbe ütközhetnék, a tervezet a kérdés célravezető megoldására azt a módozatot választotta, hogy

¹ Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

az Oberlandesgericht székhelyétől távol eső Landesgerichte mellé külön büntető-tanácsok szervezését hozza javaslatba melyekre a felebbezési bíróság hatásköre ruháztatnék és melyek az illető Oberlandesgericht vagy a kerülethez tartozó Landgerichte tagjaiból alakulnának, egy szervezési mód, mely az első fokon eljáró Srafkammern tekintetében a mai német bírósági szervezetben már gyakorlatba van (Gerichtsverfassung 78. §-a) véve.

A felebbviteli rendszernek meghonosítása mellett nagy jelentőséggel bír a tervezetnek az a rendelkezése is, melylyel a büntető perrendtartásnak 380. §-át eltörölte. Ennek értelmében t. i. a Landgericht büntető-tanácsai által másodfokon hozott ítélet felülvizsgálását — a mi az Oberlandesgericht hatáskörébe tartozik — valamely eljárási szabálynak megsértése alapján csak abban az esetben lehet kérni, ha a felebbviteli bíróság daczára annak, hogy az elsőfoku ítélet ellen csak a vádlott, annak törvényes képviselője, illetve a vádlott nő helyett annak férje vagy a vádlott érdekében a kir. ügyész élt felebbezéssel, az első ítéletben megállapított büntetést felemelte. Minden egyéb esetben a revisio ki van zárva akkor is, ha oly lényeges eljárási szabály lett a felebbviteli fokon megsértve, mely a büntető perrendtartás 377. §-a értelmében az ítélet semmisségét vonja maga után. Minthogy ezzel a revisio rendeltetéséből ki volt forgatva, a közvélemény ama valósággal hirhedté vált szakasznak eltörlését szokatlan egyhangúsággal sürgette és a tervezet a közóhajnak megfelelt.

A felebbezési rendszer általánosításának következtetése, hogy azok a szervezeti és eljárási rendelkezések, melyek a felebbezés hiányának némileg kárpótlására szerveztettek, mellőzhetőkké váltak. A ténykérdés alapos megállapításának érdekében a Strafkammern öt tagu tanácsban ítélték, míg kizárólag magánvádra üldözendő bűncselekmények és kihágások esetében eddig is hármas tanács járt el; a tanácsból ki volt zárva az a bíró, ki a végtárgyalást megelőzőleg az ügy előadójaként működött, mert ennek objektivitásához kételyeket kötöttek. Mind a két rendelkezést, melyek a birói erők nagy igénybevételére vezettek, a tervezet mellőzi és általánosságban kimondja, hogy a Strafkammern épen úgy, mint a Civilkammern három tagu tanácsban határoznak és minthogy ezen szabály a felebbviteli fokon való eljárásra is kiterjed, ezzel az egyöntetű szervezés érdekében lényeges lépés foganatosított.

Hasonlóképen mellőzi a tervezet azokat a többi rendelkezéseket is, melyek ugyancsak a tényálladéknak lehetőleg kimerítő megállapítását célozták, gyakorlati alkalmazásukban azonban csak az eljárás lassítására és bonyolítására vezettek. A büntető perrendtartás értelmében (199. §.) azokban az esetekben is, midőn a végtárgyalást vizsgálat előzte meg, a vádiratot, melylyel a végtárgyalás megtartása indítványozva lett, a terhelttel minden egyes esetben közölni kell a végett, hogy a végtárgyalást megelőzőleg egyes bizonyítékok felvételét, vagy a mennyiben vizsgálat foganatosítva nem lett, annak foganatba vételét kérhesse. A végtárgyaló bíróság pedig köteles minden felhívott bizonyítási eszköz mérlegelésébe bocsátkozni akkor is, ha egyiknek-másiknak tárgytalanságáról eleve meg van győződve (büntető perrendtartás 244. §-a). Mivel mind a két rendelkezés a ténybeli felebbvitel hiányának ellensúlyozására volt hivatva, a tervezet azokat a jövőre a Strafkammern előtti eljárásban mellőzi, a bíróság belátására bizza a bizonyításfelvétel terjedelmének meghatározását, ellenben a Reichsgericht elé első fokban és az esküdtzék elé tartozó bűnyekben, melyeknél a felebbezés továbbra is ki van zárva, ama rendelkezéseket fentartja. A büntető pernek a felebbezési bíróság előtti újra tárgyalásának következményeképpen a tervezet azokat a szabályokat, melyeket a perrendtartás a szükséges védelem tekintetében tartalmaz (190. §.), a felebbviteli tárgyalásra megfelelőleg kiterjeszti.

Jogirodalom.

A kereskedelmi törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármin, ügyvéd, egyetemi rk. tanár. II. kötet első fele. Második teljesen átdolgozott kiadás. Budapest 1895.

A jelen munka I. kötetének második kiadása már megbeszélés tárgyát képezte lapunk hasábjain.

A munkának most megjelent része a kereskedelmi törvény II. részének első négy címét tárgyalja, még pedig: a kereskedelmi ügyletek általános tanait, a vételt, a bizományi és a szállítmányozási ügyletet.

E részben is az új kiadás tetemes módosításokat tartalmaz az első kiadással szemben. Különösen az azóta kifejlődött birói gyakorlat mindenütt teljes mértékben fel van használva.

Kivánatos lett volna, hogy szerző a kereskedelmi törvényre vonatkozó — részben könyvalakban, részben a szaklapokban megjelent — magyar munkákra nagyobb figyelmet fordítson. Csak Nagy Ferencz kereskedelmi jogát és Plósz váltójogát találjuk kevés helyen idézve.

Ha a két fenti munkához még hozzátesszük Králik csőd-törvényének (189. l.), Plósz kisebb értekezésének (47., 200. l.), Barna Ignác egy cikkének (64. l.), Frank magánjogának (85. l.) és Schwarz Gusztáv magánjogi fejtegetéseinek (288. és 336. l.) idézését, akkor talán kimerítettük a magyar jogirodalomból vett idézeteket, melyeket szerző könyvének ezen részében találunk. A német írók tulságos, minden oldalon többször ismétlődő idézése mellett e hiány néha nagyon feltűnő. Így például a «szavatosság nélkül» vagy «kötelezettség nélkül» toldással ellátott forgatmányonál idézi Koch és Makower munkáit, holott Plósz is (Magyar váltójog 277. l.) époly bőven tárgyalja e kérdéseket. Vagy például az árkülönbözeti ügyletnél számos német és francia író van idézve (257—262. l.), azonban az utolsó magyar jogászgűlés tárgyalásait, az egyes véleményezőök álláspontját szerző nem ismerteti. A megtartási jognál (178—191. l.) nem találjuk említve a külföldi írók mellett Végh Arthur nagyobb értekezését (a Magyar Igazságügy XV. és XVI. kötetében). Számos ily példát hozhatnánk fel, és a mellőzöttek közt nem egy tanulmányt említhetnénk, mely becse tekintetében kiállja a versenyt nem egy idézett német munkával.

Szerző több helyen a különböző nézeteket csak felsorolja, a nélkül, hogy maga valamely következtetésre jutna. Így pl. a kereskedelmi törvény 282. §-ának magyarázatánál a késedelmi kamatok tekintetében idézi egyes német írók nézeteit és külföldi törvényhozások intézkedéseit és végül hozzátesszi: «Nagy F. szerint a törvény intézkedését oly követelésekre is kell alkalmazni, melyek csak az adós részéről kereskedelmi ügyletet képező ügyletből erednek.» Hogy szerző hozzájárul-e Nagy nézetéhez, az nem tűnik ki.

Ezen hiányok felemlítésével csak ismételtük azt, a mit az I. kötet második kiadásának ismertetésénél a munkáról már elmondtunk, hogy az rendkívül sok értékes anyagot tartalmaz. Különösen a német irodalomnak és a Reichs-Oberhandelsgericht határozatainak gazdag tárháza minden egyes szakasznál bő anyagot szolgáltatott. Míg ezen idézetek kereskedelmi törvényünk kutforrásának, a német kereskedelmi jognak megvilágításával a mi törvényünk homályait is sok tekintetben eloszlatják: addig az Apáthy-féle tervezet és az Értekezleti Jegyzőkönyvek nagymértékű felhasználásával betekintést nyerünk azon különbségekbe, melyekben a mi törvényünk a némettől eltér és felismerjük az okokat, a melyekből ez történt. Ugy az elmélet, mint a gyakorlat ezen gazdag anyagnak nagy hasznát veheti. Szerző munkája e tekintetben egész könyvtárt pótol.

Egy ilyenmű munka ismertetésénél, mely szakaszról szakaszra követi a törvényt magyarázatával, nem lehet annak tartalmát bővebben előadni. A részletekre való kitérés pedig igen messze vezetne. De igazságtalanok volnánk a szerzővel

szemben, ha elmulasztanók felemlíteni, hogy egyes szakaszoknál magyarázata önálló szép dolgozat, a mely a római jogtól kezdve végigvezeti a kérdést a főbb európai törvényhozásokon és az összehasonlító jogtudomány segítségével erősen megvilágítja azt. Így csak példakép utalunk a megtekintésre vagy próbára való vétel fejtegetésére a 369—376. lapon. Szerző itt a justiniani joggal kezd, bőven fejtegeti a pandectajog álláspontját, aztán áttér a porosz Landrecht, a francia jog, az osztrák polgári törvénykönyv, a zürichi, a szász törvény és az általános német kereskedelmi törvény álláspontjának ismertetésére. Hiányát érezzük úgy itt, mint hasonló más helyeken a német polgári törvénykönyv tervezetének, a melyet szerző sehol sem említ. Lehetséges, hogy ezt azért teszi, mert az átdolgozás alatt levén, az idézet egy újabb módosítás által hamar túlhaladottá válhat.

Ily nagyobb terjedelmű fejtegetéseket, a melyek majdnem túl is haladják a kommentár körét, de a munkának minden esetre nagyon értékes részei, minden fontosabb szakasznál találunk.

F. A.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egynehány szó az 1893. évi XVIII. tcz.

1., 3. és 126. §-ához.

E lap 2-ik számában az új sommás törvény 126-ik §-ának értelmezéséhez irt fejtegetésemre dr. Plopu György tisztelt bírótársam szives volt e lap 9-ik számában válaszolni. Ugy ő, valamint a 8-ik számban Hoznek János beszterczebányai m. kir. kincstári ügyész ur által adott válasz helyesli az én álláspontomat, azt hiszem tehát, hogy most már elfogadható érvvel sem hozható az ellen, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 5. m) pontjában felsorolt perekben: ha a per tárgyának értéke 50 frton alul van, felülvizsgálatnak van helye.

Ezen perekben az érték megállapítására nézve is lényegileg egy eredményre jutunk dr. Plopu kartárs ural, mert úgy az általam vitatott határperekben (3. §. 3. pont), mint a dr. Plopu bíró ur által vitatott ingatlan birtokot tárgyazó perekben (3-ik §. 1-ső pont), a pertárgy értékének megállapításában a vitás terület az irányadó. Mert akár a 3. §. 3-ik, akár annak 1-ső pontja vétetik alapul a pertárgy értékének a megállapításánál, az eredmény ugyanegy, t. i. a vitás területek értéke.

A miben azonban egyet nem értünk, az a sommás törvény 3. §-a 3-ik pontjában említett «határpör» értelmezésében rejlik.

Dr. Plopu ur ugyanis perhorreskálja, hogy ezen «határper» elnevezés, mint gyűjtőnév, magában foglalná az 1. §. m) pontjában felsorolt határjárás, meszgyeigazítási és sommás visszahelyezési kereseteket, mivel szerinte ezen «határper» egészen más természetű és más tárgyú per az előbb említett pereknél. Szerinte ezen határperek csak 200 frt értékhatárig tartoznak sommás eljárás alá, azonfelül pedig rendes eljárásra. De, hogy ezen «határper» minő természetű, mi annak tárgya és lényege, főként, hogy miben különbözik az az m) pontban említett határjárás, meszgyeigazítási és sommás visszahelyezési keresetektől, azzal az igen tisztelt kartárs ur is ugy adós maradt, mint dr. Imling Konrád curiai bíró ur a sommás eljárási törvényhez irt magyarázataiban, pedig ez a bizonyos «határper», — ha ilyen ugyan ma is létezik mint külön peralak — rászorul a bővebb magyarázatra.

A perek ezen csoportjában alig tudok lényeges különbséget felismerni az ugynevezett határjárás és meszgyeigazítási per között, mert mindkét nemű pernek két vagy több szomszéd birtokos közt lévő határvonalnak helyreállítása, a határjeleknek kijavítása és megújítása körül felmerülő vitás kérdéseknek az elintézése a tárgya. E per tehát nem kizáró-

lag egy elfoglalt földterületnek birtokbaadása miatt, hanem inkább a két szomszéd közt lévő és részint időmulás, részint a határjelek, barázdák fentartásának elhanyagolása, feledésbe menése, részint időnkénti foglalás, terjeszkedés által megrontott és így versengés tárgyát képező meszgye-vonal helyreállítása és megigazítása miatt tehető folyamatba. Mindkét per sommás eljárásra tartozik, de ezt is jelenleg már meg kell előznie az 1894. évi XII. tcz. 34. §-ában előirt közigazgatási kontradiktorius eljárásnak, a mely uton hozott határozat — közigazgatásilag ugyan nem felebbezhető, de a meg nem elégedő fél 30 nap alatt a birói utat veheti igénybe.

A közigazgatási hatóság az egy évi háborítlan birtoknak épségben tartása mellett határoz; a miből okszerűleg következik, hogy ott a használat jogszerűsége feletti viták és bizonyítékok helyt nem foghatnak. Épen azért van fenhagyva a határozattal meg nem elégedő félnek a birói ut: hogy ott a jogkérdésben is tárgyalhasson és bizonyithasson, és a bíróság az 1802. tcz. XXIII. tcz. alapján az egy évi birtoklástól eltekintve, a teljesen kiderített tényállás alapján a kinyomozott helyen meszgye-vonal és határ visszaállítását el is rendelheti. Mi szükség lenne tehát még ezután egy harmadik perre, a mely dr. Plopu kartárs ur szerint jogper volna és 200 frt értékhatárig tartoznék sommás utra. Vajon célja volt-e a törvényhozónak a perek ily utvesztőjét felállítani és a peres felekkel egy valóságos akadályversenyt rendezni, ma, midőn épen a perek apasztása a valódi cél.

Ezen perekből annyiban különbözik a sommás visszahelyezési per, hogy ennek tárgya nem annyira egy vitás határ- vagy meszgye-vonalnak helyreállítása, hanem egy békésen birtokolt területnek önhatalmu elfoglalása, vagy egy jog élvezetében való önhatalmu megháborítás. Alapja a megelőző egy évi békés birtoklás, vagy ennek hiányában a megháborítóval szemben érvényes szerzési, illetve birtokhozó cím. E perut tehát csak a megháborítás tényétől számított egy évi határidőn belül vehető igénybe, a tényleges birtoklás megvédelmezése céljából, minden tulajdonjogi vitáknak kizárásával.

Most jövünk az új sommás törvény 3. §-ának 3. pontjában említett «határperek» czimén megjelölt peralak karakterizálására, a mely pör dr. Plopu György kartárs ur szerint egyáltalán nem azonos, sem a határjárás, sem a meszgyeigazítási, sem pedig a sommás visszahelyezési keresettel. De nem lehet azonos a 3. §. 1. pontjában felsorolt tulajdoni vagy birtokperrel sem, mert hiszen akkor felesleges lett volna a törvénynek ezen pert a 3. §. egy külön pontja alatt felemlíteni és ez által megkülönböztetni.

De ha már a határjárás és meszgyeigazítási perrel a két vagy több szomszéd birtokos közt felmerült vitás kérdés megoldatik, és a helyes határ- vagy meszgye-vonal birói ítélettel visszaállitattik, ha a megháborított birtoklás egy éven belül sommás visszahelyezési perrel, ezután pedig a birtokbaadás iránti keresettel (rei vindicatio) véglegesen helyreállitattik, mi marad az ugynevezett «határperekre», illetve ezen perutra, van-e a birtoklásnak oly sérelme, a mely a fenti perekkel ki nem merithető és meg nem orvosolható és csakis az ugynevezett «határper», mint speciális per útján nyerhet megoldást?

Én bármennyire gondolkoztam és bárminő képzelt jog-sérelmet gondoljak is ki, nem tudok olyan konkrét esetet fingálni, a mire ezen perutat, mint jogilag helyes és szükséggest, elfogadhatnám.

Mert, ha a határjárás és meszgyeigazítási per csak egy éven belül volna a megháborítástól folyamatba tehető, úgy érteném, hogy szükség van ezen perutra, mint jogperre, hol a kir. járásbírósi eljárásnál kizárt jogvita és az erősebb jog bizonyítása foghatna helyt és ez alapon hozatnék a felek közti vitás jogviszonyt véglegesen rendező ítélet, de hiszen az 1802. évi XXIII. törvénycikkekben nem foglaltatik olyan

korlátozás, mely az ily pereknek valamely határidő alatt leendő folyamatba vételét rendelné, a miből okvetlenül következik, hogy ezen pernek nem a megháborított birtok ideiglenesen való helyreállítása, hanem ezen vitás jogviszony állandó rendezése a tárgya. Igazolja ezen álláspont helyességét a kir. Curiának 1894. évi augusztus hó 21-én 7130. sz. a. kelt határozata, hol kimondatik, hogy a mesgyeigazítási kereset megindítása határidőhöz kötve nincsen. Ha ezen pernek alapja tehát nem a megelőző egy éves békés birtoklás, akkor lehetetlen annak keretéből bárminő jognak a bizonyítását kizárni, a mely körülmény ezen pernek ideiglenes természetét teljesen megszünteti.

De még ha valónak is fogadjuk el ezen pernek a birtoklás ideiglenes szabályozására vonatkozó természetét, még azon esetben sincs szükség az ugynevezett határper, mint jogperre, mivel ott van a tulajdonjog alapján indítandó birtok-kereset, a mely peruton a megháborított határ- vagy mesgye-kérdés is sikerrel orvosolható és a bíróság sohasem fogja ezen keresetet elutasítani azért, hogy a panaszolt jog sérelem «határ»-perrel lett volna orvosolható.

Nekem tehát az a nézetem, hogy a régi magyar jogban létezett határper, mint jogper, ma már a birói gyakorlat által kiküszöböltetett; ily per ma már nem létezik.

Mindezekből tehát csak azt a végkövetkeztetést vonhatom le, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 3. §-ának 3. pontjában említett határperek alatt ma nem lehet mást érteni, mint az 1. §. 5. m) pontjában említett határjárás, mesgyeigazítási és sommás visszahelyezés iránti pereket.

Kijelentem azonban, miszerint nem vindikálom magamnak, hogy ezen fejtegetésem egyéni véleménynél többnek tekintessék, felszólalásom célja egyedül az, hogy az új sommás törvény 3. §. 3. pontjának helyes értelme megállapíttassék.

Végül azt a kérdést is felvetem, hogy az 1894. évi XII. tcz. 34. §-ában előirt közigazgatási eljárásnak okvetlenül meg kell-e előzni határjárás és mesgyeigazítási ügyekben a birói eljárást, s vajon az 1893. XVIII. tcz. 27. §-ának 1. pontja alapján sikerrel emelhető-e pergátló kifogás a fenti alapon.

Az én nézetem az, hogy a mennyiben a régi határjárás ügyekben is előbb a közigazgatási eljárás és egyeztetésnek volt helye és csak ha ez sikerre nem vezetett és valaki ellenmondással élt, volt helye a peres eljárásnak, az új mezei rendőri törvény 34. §-ában előirt eljárás, mint kötelezőnek, meg kell előzni a birói peres eljárást.

Szalay Tamás,
kir. tszéki bíró.

Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben?

A «Jogtudományi Közlöny» 10. számában Huf József ügyvéd ur által irt fenti cikkhez a t. szerkesztőség becses engedelmével én is óhajtok hozzászólni, különösen azért, mivel 1881. LX. tcz. meghozatala és életbelépte óta immár 13 év telt el, és ily hosszú idő után csak most állott elő szüksége annak, hogy a 192. §. négy első bekezdésének értelmezése vita tárgyává tétessék, holott a joggyakorlat a végrehajtási törvény intézkedéseire nézve nemcsak rég megállapodott már, hanem annak revisióját is rég sürgeti.

Huf József, ügyvéd ur dr. Imling Konrád urnak e lapok 7. számában tett helyesbitő megjegyzéseit tévesnek jelenti ki.

Hogy nagynevű jogászunk dr. Imling Konrád álláspontját tudni fogja védeni, ha annak szükségét látja — az iránt nincs semmi kétségem; — azonban egy pár megjegyzésem van cikkirő Huf József ur érveléseihez, melyekkel azt akarja kimutatni, hogy az 1881. évi LX. tcz. 192. §-ának helyes értelme csak az lehet, hogy a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben a kamatok csak akkor sorolhatók, ha a telekkönyvben legalább a kamathozói igény van bejegyezve.

Azt mondja cikkirő ur első sorban, hogy: «... nem létezik törvény, mely azon jogszabályt tartalmazná, hogy minden tőkekövetelés után, származzék az akárminemű jogcimből is, kamat szükségképen jár, a miből következik, hogy kamat a tőkekövetelésnek szükségképeni járulékát nem képezi.»

Ebben az egyben egyetértek cikkirő urral, mert tudtommal ily törvény nincs.

De a szőnyegen forgó kérdés elbirálhatásához ily törvénynek létezése nem is szükséges, mert az ily törvény létezése nélkül is elbirálható.

A pénzkövetelés tőke, rendeltetése az, hogy parlagon ne heverjen, hanem gyümölcsözzék; annak u. n. polgári gyümölcse: a kamat. A jogelv a mellett van, hogy a használatra adott pénzösszeg, tőke után kamat jár, ha csak az ellenkező kikötve nincs.

Ezen jogelv hazai joggyakorlatunkba is átment; hisz bíróságaink a kamat nélkül adott kölcsön és pénzösszeg után is megítélik a törvényes 6% kamatot, a lejáratától, illetve a kereset beadásától.

Ezen jogelv kifejezést is nyert végrehajtási törvényünkben a késedelmi kamatokra nézve, annak 43. §-ában, melynek utolsó bekezdése szerint: «Ha a végrehajtás alapjául szolgáló ítéletben vagy egyezségben kamatfizetési kötelezettség nem foglaltatik: a teljesítési határidő lejáratától a kielégítésig hat száztóli késedelmi kamat jár.»

A 192. §. a) pontja nem foglal magában új elvet, hanem a 43. §-ban különben is kifejezésre juttatott elvet következetesen keresztülviszi, miként ez kitűnik a 190., 197. és 202. §§. rendelkezéseiből, melyekben nem «tőkekövetelésről», hanem csak «követelésről» tétetik említés, álljon az akár tőkéből, akár kamatokból, akár egyéb járulékokból; továbbá a 197. §. a jogerejű ítélet, vagy egyezség által megállapított, vagy előzetes peres eljárás nélkül végrehajtható okiraton alapuló, avagy az adós által nem kifogásolt követelésre nézve, a 3. bekezdésben említett eset kivételével, a hitelezőnek erősebb jogát ismeri el; a 202. §. pedig a kamatkülönbözet követelhetésének jogosultságát állapítja meg.

Mind megannyi törvényes kijelentések ezek, melyek mutatják, hogy a törvényhozónak intenciója világosan arra irányult, hogy a hitelező tőkekövetelésével egyenlő sorrendben nyerjen kielégítést a kamatoknak legalább egy részére, a mennyiben t. i. 3 évnél nem régiebbek.

Ha tehát a 192. §-nak intézkedése nem volna nyelvtanilag teljesen világos és korrekt, úgy az akkor is csak úgy lenne értelmezendő, miként az a gyakorlatban tényleg applikáltatik, t. i. hogy ha az ellenkezőnek nyíltan kifejezés nem adatott, vagy a kamat elvileg kizárva nincs, a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben elégitendők ki a kamatok is, akár van ily igény a telekkönyvben bejegyezve, akár nincs.

Második érve cikkirő urnak, hogy a 192. §. a) pontjában, a határozott alakú névelős alak: «a kamatok» kitétel áll.

Szerintem ez épen nem képez érvet cikkirő ur véleményének helyessége mellett; mert a törvényhelynek jelen szövegezéséből az «a» névelő ki nem maradhat, mivel különben a szöveg nem magyar; odáig pedig nem mehetünk, hogy kérdőre vonjuk a törvényhozót, hogy miért nem élt oly szövegezéssel, melyből a határozott névelőt kihagyhatta volna.

Ha pedig cikkirő ur a névelős alakkal is érvelni akar, úgy az érvelést úgy is lehet, és talán helyesebben, tenni, hogy épen azért, mert a törvényhely névelős, és eként határozottabb, a törvényhozó ki akarta emelni és hangsúlyozni, hogy a tőkeköveteléssel, tekintet nélkül a telekkönyvi bejegyzésre, egyenlő sorban a kamatok is feltétlenül kielégítendők; és pedig, ha a kamatláb kitüntetve nincs, akkor csak 6%-kal.

A 180. §-ból vont harmadik érv is cikkirő véleménye

ellen bizonyít; mert a 192. §. nemcsak nem tesz különbséget — a kamatokat illetőleg — a jelzálogos hitelezők tőkekövetelése és a 189. §. b) pontjában felsorolt adók és illetékek közt, hanem ellenkezőleg egy mondatszerkezetbe foglalja a kettőt; a mi tehát az egyikre áll, annak a másikra is kell állania; s ennek daczára cikkirő ur csak a jelzálogos magánhitelezők kamatait nehezteli, ellenben az adók utáni kamatokat nem, pedig a legtöbb esetben épen az adók után nincsenek a kamatok telekkönyvileg bejegyezve.

Végül cikkirő ur azon állítása mellett is tesz kísérletet érvelni, hogy a kamathozói igény a telekkönyvbe a kamatláb megjelölése nélkül is bejegyezhető; természetesen ezt azért kellett tennie, mert szerinte csak ez esetben volna a 6% kamat sorolható, mint törvényes, nem pedig mint kikötött és bejegyzett kamat.

Ezen érvelését a 192. §. 4. bekezdésére alapítja, mely így szól:

«Ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs, hat száztólinál magasabb kamat nem sorozható», melyből cikkirő ur szerint az következne, hogy a kamathozói igénynek a kamatláb kitüntetése nélkül is bejegyezhetőnek kell lennie, mert különben nem volna értelme, hogy miért tesz az idézett törvényhely ily kijelentést.

Czikkirő ur kiindulási pontja helytelen két irányban is: mert az idézett törvényhelyet sajátlanul és tévesen applikálja, és mert a telekkönyvi bejegyzések nem a végrehajtási törvény, hanem a telekkönyvi rendtartás alapján eszközöltetnek: a kamathozói igény pedig a kamatláb kitüntetése nélkül telekkönyvi rendtartásunk szerint helyt annál kevésbé foghat, mert a cikkirő ur által említett kamathozói igénynek a bejegyzése tulajdonképen a kamatláb kitüntetéséből áll.

Szerény véleményem szerint tehát cikkirő ur egész érvelése téves.

Téves érveléssel pedig semmiféle állítást sem lehet támogatni, annál kevésbé elvi kijelentésű jogi véleményt.

Szabály, hogy minden szövegnek oly értelem tulajdonítandó, mint a minőt annak szavai kifejeznek.

Az 1881. évi LX. törvényczikk 192. §-a ekként van szövegezve:

«A jelzálogos hitelezők tőkekövetelésével . . . egyenlő sorrendben elégitendők ki:

a) a kamatok, a mennyiben az árverés napjától visszszámított három évnél nem régebb időből vannak hátra;

b) az árverés napjától tovább folyó kamatok.»

«Ha a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs, hat száztólinál magasabb kamat nem sorozható.»

A kérdésben forgó elvi differentiát a 4. bekezdés okozza; cikkirő ur véleményéből ez vehető ki, annál is inkább, mivel erre alapítja azon nézetét is, hogy a kamathozói igény a kamatláb kitüntetése nélkül telekkönyvileg bejegyezhető lenne.

A törvény ratiója és a 13 évi praxis azonban itt differentiát nem enged és tényleg nincs is; mert

1. Az idézett törvényhely teljesen világos; az alatt mást érteni nem lehet és nem szabad, mint a mi abban mondva van.

2. A törvény *előbb* azt rendeli a) és b) pontok alatt, hogy mely időtartamra elégitendők ki a kamatok a tőkével egyenlő sorrendben; *ezután* pedig meghatározza hogy ama kamatok mily kamatlábbal sorolandók.

Törvényünk tehát nem egy mondatszerkezetben foglalja a kielégítendő kamatok időtartamát és kamatlábát, hanem kettőben; és ez helyesen is van így azért, mert inkább az időtartam adhat nehézséget, mert ezt a telekkönyv nem igazolhatja, mivel az adós régi tartozásai után fizethette rendszeren is a kamatokat; ellenben a kamatláb nem mindig van a telekkönyvben kitüntetve.

Ha a telekkönyvben a kamatláb be van jegyezve, akkor a dolog természeténél fogva nincs szükség törvényes intéz-

kedésre, mert sorolandó lesz azon kamatlábu kamat, mely ki van tüntetve.

Másként áll azonban a dolog akkor, ha a telekkönyvben s illetve a törvény világos intézkedése szerint, a telekkönyvi bejegyzésben a kamatláb kitüntetve nincs.

Erre vonatkozólag van a 4-ik bekezdésbeli intézkedés, mely meghatározza, hogy ily esetben 6%-nál magasabb kamat nem, de kisebb igenis sorozható, ha az érdekeltek kimutatják, hogy kisebb kamatláb van kikötve.

Ugy a törvényhely, mint a hosszú joggyakorlat ezt tartja; ez a helyes és ez ellen érvelni helyesen nem lehet.

De ennek gyakorlati jelentősége is van, hogy egy példát hozzak fel:

A telekkönyvben 2000 frt erejéig zálogjog van bekebelezve az adós által elfogadandó, kibocsátandó, vagy forgatandó váltóbeli követelések biztosítására. Az adós a hitelezőtől 500 frtot vett fel 8% elfogadmányra, másokért pedig szintén 500—500 frt erejéig mint kibocsátó vagy forgató érdekelt ugyancsak 8%-ra. Az adós, mint végrehajtást szenvedett, a sorrendi tárgyaláson az egész 2000 frt sorozása ellen kifogást emelvén, a hitelező a formális váltókat bemutatja és követelését felszámítja. A 192. §. 4-ik bekezdésének rendelkezésénél fogva csak 6% kamat sorozható, mert a kamatláb a telekkönyvben kitüntetve nincs. Ha pedig a 2000 frt nem váltóbeli, hanem kötvénybeli követelések biztosítására van bejegyezve, és az adós kimutatná, hogy kamat nincs, úgy az mellőzteni fog; ha pedig a kötvények valamelyikéből csak 5% tűnnék ki, akkor csak 5% lesz sorozható.

3. Az ingatlanság elárverelése folytán az adósnak utolsó vagyona is a mindennapi tapasztalat szerint rendszerint elvételtek és a hitelezők minden biztosítéktól rendszerint elesnek; a törvény ratiója tehát oda célzott, hogy a hátralékos kamatoknak is legalább egy része és pedig a tőkével egyenlő sorrendben kielégítést nyerjen, a mi ép oly igazságos, mint méltányos is, ha nincs is a kamathozói igény a telekkönyvben feljegyezve.

4. Ha a törvényhozó cikkirő ur nézetét vallotta volna, úgy bizonyára annak kifejezést is adott volna és kimondotta volna: hogy ha a kamathozói igény be van ugyan jegyezve, de a kamatláb kitüntetve nincs, akkor 6%-tól sorozható, ellenkező esetben, ha kamathozói igény be nincs jegyezve, kamat egyáltalában nem sorozható.

Ily anomalikus kijelentést azonban a törvényhozó sem nem tett, sem a törvény ratiójánál és jogrendünknel fogva tenni nem akart; ilyesmit tehát a törvényhozó akarata gyanánt a törvénybe — annak világos tartalma ellenére — belemagyarázni és abból kierőszakolni sem nem szabad, sem nem lehet.

Nem szabad ezt tenni már csak azért sem, mert a 192. §-nak 6-ik bekezdése szerint a meg nem jelent hitelező javára kamat még akkor sem sorozható, ha az telekkönyvileg ki is van tüntetve; cikkirő ur véleményéből kifolyólag pedig ily esetben a kamat mégis sorolandó volna, mert annak nyoma van a telekkönyvben.

Dr. Plopu György,

kir. tszéki bír.

Az ügyészi felebbezések.

A kir. Curia és a kir. táblák annyira el vannak halmozva bűnügyekkel, hogy a hátralékok eddig nem látott tömeggé szaporodtak fel. A felső bírák szorgalma a régi «kisegitő», az új «berendelt» bírák beosztása mellett sem képes az ügyek ezen tömegét rendszeren feldolgozni. Természetes hatása ennek az állapotnak, — a miért a bíróságokat nem illetheti szemrehányás, — hogy ezen csodálatos over working a judikaturát is gyengíti. Az ügyek elintézését pedig annyira elhuzza, hogy a bűncselekmény és a büntetés meg-

kezdése közötti idő gyakran haladja túl az elévülési időt. Nem egy bűnügy el is évül már az eljárás tartama alatt. A kir. ügyészségnek külön nyilvántartásra van szüksége az elévülés ellen.

Ennek az állapotnak két szülője van. Az egyik a vizsgálatok és a kezelés lassúsága.

A másik pedig a *felelősségi* rendszer: a temérdek bűnügyi jogorvoslat, a melyhez fogható hazánkban kívül alig van a világon.

Ezt a sok felelősséget kívánom a jelen sorokban szóvá tenni.

Nem szólunk arról a visszás, és a közvádhoz nem is egészen illő szokáshoz, mely szerint a vádlott felelősségéhez a kir. ügyészség is rendszerint csatlakozni szokott, — mert a kir. ügyészségnek ilyen járulékos felelősségei úgy sem igen növelik lényegesen a bíróságok munkáját, legfőleg azt teszik lehetetlenné, hogy a vádlott utólag elálljon az ő felelősségétől.

De a kir. ügyészség nagyon sok és nagyon alaptalan felelősségeket szokott használni egészen önállóan is. A megszüntető határozatokat egészen a Curiáig felviszi. A büntetés kimérésének kérdésében — a mely kérdésre, úgy látszik, egészen különös súlyt kíván helyezni — a kir. ügyészség rendre megfelelőbb minden ítéletet, a mely az ő álláspontjától valamennyire eltér. A büntetési eredmények minősítése tekintetében kétszer is felelőbb. Az eredménytelen felelősségek legalább két harmadrésze a kir. ügyészségé. Valóban sajnálatos, hogy a jogorvoslatok eredményének kérdését, és azt is, hogy kik használták az eredménytelen jogorvoslatokat, az igazságügyi statisztika és a hivatali kimutatások rubrikái közé fel nem vették. Mert az ezen kérdésre mutató számadatok valósággal újjal mutatnának arra, hogy kik árasztják el a felsőbbbíróságokat eredménytelen, tehát felesleges felelősségekkel. A «rovatos felelősség», a melynek méltó pendantja a felelősség egyszerű, indokolás nélküli bejelentése, igen kényelmessé teszi a dolgot a kir. ügyészségnek, de aztán annál több bajt okoz a felsőbbbíróságoknak.

Nem tagadjuk, hogy a vádlott is gyakran használ felesleges felelősséget, ha nem is annyira gyakran, mint a közvádoló. A vádlott minden büntetést szigorúnak szokott tartani, igen gyakran azért felelőbb, mert időt akar nyerni, vagy úgy cselekszik, mint a fuldokló, a ki minden szalmaszálba kész belekapaszkodni. De hát ezt a magatartást és ezeket a felelősségeket, a vádlott helyzete eléggé indokolja. De a kir. ügyészségnek időhaladáokra nincs szüksége, kétségbeesett kísérletek pedig nem méltók a közvád képviselőjéhez.

Mi a hibát nem annyira az ügyészi testület szellemében, mint az ügyészség működésének rendjében keressük.

Itt aztán meg is találjuk. A kir. ügyészség szervezete merőben bürokratikus. Sőt túlságosan bürokratikus. A mellett, hogy az egyes ügyész minél kevesebb függetlenséggel intézi el a reábizott ügyeket, nem a maga nevében jár el, hanem mindenütt hivatali főnökét helyettesíti, a kinek nevében intézkedik. Az egyes ügyekre való egyéni befolyása minél kevesebb. Sőt az egyes ügyek különböző stádiumában más-más ügyész működik, a kik aztán egy már meglevő álláspontot képviselnek, minden függetlenség és minden kritika nélkül. A «heti ügyész» mint egy «Mädchen für Alles» intézkedik mindenféle ügyekben. Egyazon bűnügyben más ügyész foly be a vizsgálatba, más szerkeszti az ügyészség indítványát, más képviseli a vádat a tárgyaláson, . . . megeshetik, hogy más szerkeszti a felelősséget is. Ebből az állapotról az következik, hogy aztán az egyes ügyészek *nem ismerik eléggé azt az ügyet*, a melybe befolytak. Így aztán valósággal *óvatosságból felelősségetnek*, mert nem tartják lehetetlennek, hogy igazságuk van.

A kir. ügyészeknek ez a magatartása nem kárhóztatható ugyan eléggé, de ha igazságosak akarunk lenni, meg kell

engednünk, hogy ez benne van a kir. ügyészségnek jelenlegi ügyrendjében.

Mi legalább azt hisszük, hogy ha minden bűnügynek meg volna a maga közvádolója, a ki azon ügyben a vádhatóságot *kizárólag* képviseli (ha mindjárt a hivatali főnök ellenőrzése alatt és utasításai szerint is), ha így aztán a kir. ügyészek a rájuk bízott ügyekben a mostaninál több önállósággal járnának el, s tegyük hozzá, hogy az ügyeket jobban is ismernék, akkor egyrészt a közvád képviselője is erősebb és hatályosabb lehetne, másrészt a bíróságok munkája is megkönnyítenék.

Dr. Bleuer Samu.

Hitelezési csalás.

A kereskedelmi forgalom gyarapodásával gyarapodnak az ennek körében elkövethető büntények is. A mig hazánkban a kereskedelem parlagon hevert, a generális büntény a lopás és rablás volt, s büntető-törvénykönyvünknek lopásról szóló szakaszai világosan bizonyítják, hogy a büntető hatalmat a legerősebben kívánta érvényesíteni a lopási esetekkel szemben.

A főváros megnövekedett kereskedelme azonban nagygyá növesztette a kereskedelmi csalásokat és így mi volna természetesebb, mint hogy a judikatura figyelmét erősebb mértékben irányítaná e büntényekre nagy missiót teljesítve ezzel a gazdasági érdekek javára.

Ha a bírósághoz ily hitelcsalási feljelentés érkezik, úgy két szempont vezérli azt a feljelentés lanyha kezelésében. Először, hogy nehéz a határt fixirozni, mely ily esetekben a polgári beszámíthatóságot elválasztja a kriminalis felelősségtől, másodsor, és ezen érvel ügyészi karunk egy kiváló tagjától hallottam, mert a feljelentések 95%-át a panaszosok visszavonják, mert kiegyeznek a panaszolttal s a bíróság nem arra való, hogy ijesztőül szolgáljon, melynek ha megvolt anyagi haszna a panaszosra, további közbenjárását többé igénybe nem veszik.

Mindkét ellenvetés teljesen alaptalan. Mert a bíróságnak nem csak az képezheti ambícióját, hogy világos lopási esetekben a büntető-törvénykönyv paragrafusait ítélet formájába foglalja, hanem igenis főfeladatát az képezi, hogy jogi tudásának egész erejével közbelépjen ott, a hol a polgári jogügylet alakjában jelenik meg a törvénysértés. Megvonni a határt a hol a civilis dolus megszűnik, és a kriminalis dolus kezdődik, a büntető bíró fontos feladata.

Egy végrehajtási foglalat eszközölése magában véve civilis ténykedés, kriminálissá lesz, ha álfoglalat eszközlöttetik a többi hitelező kijátszására; hitel igénybevétele civilis jogügylet, de magában hordja a kriminális elemet, ha akkor vétetik igénybe, mikor az adós már tudta, hogy kötelezettségének eleget nem tehet, hogy fizetéseképtelen. Az adósságok koholása mint büntetendő cselekmény *expressis verbis* csak a hamis bukás bünteténél említettik, de mi sem köti a judikaturát, hogy a csalás definitióját ne alkalmazza akkor is, midőn az adós ellen a csőd el nem rendeltetett. A büntető törvénykönyv büntetendőnek mondja az adós azon cselekményét, ha a végrehajtás elöl ingóságait elvonja. Büntető bíróságaink e szakaszt legszűkebben magyarázzák, s csak akkor — ez esetben is ritkán mondják ki a büntetendőséget — ha az elvonás a foglalatot közvetlenül megelőzőleg történt. Pedig a büntető és csőd-törvény, valamint a gyakorlati élet szükségletének egybevetésével csak akkor keletkezne helyes judikatura, ha a végrehajtás fraudulosus türeése még a csődön kívül is büntetőjogi beszámítás alá esnék.

De a legsúlyosabban nehezedik a kereskedelmi forgalomra az u. n. üzletátruházás.

A kereskedelmi törvény 20. §-a szerint az, a ki az üzletet átvieszi, csak akkor bír kötelezettséggel az átvett üzlet passivái

tekintetében, ha világosan kijelenti, hogy ezt magára vállalja. Ez pedig a legritkább esetben történik.

És így mindennapi eset, hogy egy szép napon az előbbi cég helyébe megjelenik az «X. Y. utóda» cég, az előbbi cégbirtokos testvérének, anyjának vagy rokonának neve alatt, s a hitelező minden kényszereszköz nélkül áll az új céggel szemben — egy utja van, a büntető igazságszolgáltatás. De ez betöréses és minősített lopásokat tárgyal, s nincs kedve hozzá, hogy az ily tisztán «polgári» természetű ügygel foglalkozzék.

Pedig ha a büntető bíró megértené a csalás fogalmának tág szövegezését és ennek intencióját, átlátná, hogy ez módot nyújt arra, hogy óvó kezét kiterjessze akkor a polgár vagyoni érdekei fölött, mikor a civilis bíró praktikus célra vezető hatalma már megszűnt.

S itt áttérünk ama ellenvetésre, melyet fentebb mint a bíróságok hangulatát jeleztünk, az indítványok sűrű visszavonására.

A nélkül, hogy belebocsátkoznánk a magánindítványok visszavonhatóságának theoretikus fejtegetésébe, egyszerűen konstatáljuk, hogy büntető-törvénykönyvünk szerint a csalás deliktuma iránt tett feljelentés visszavonható és a visszavonás ennél fogva törvényes. Konstatáljuk továbbá azt az elvitázhatlan elvet is, hogy a büntető-bíróságoknak ép úgy, mint a polgári bíróságoknak igenis egyik célját képezi, hogy a bűntény által okozott kár helyreállítsák, és épen nem tekinthető a büntető-bíróság hivatása lealacsonyításának az, ha a fél, mikor ép a csalás deliktuma által eszik attól, hogy polgári uton követelését behajthassa, a büntető-bíróság jogsegélyét vegye igénybe azon célból, hogy jogos követeléséhez jusson.

És épen az, hogy a feljelentések 95%-a visszavonatik, mutatja a helyes irányt.

Mutatja azt, hogy a büntető-bíróság beavatkozása szükséges, jótékony gazdaságilag és erkölcsileg, mert kötelezettségének teljesítésére szorítja azt az adóst is, ki a polgári bíró minden hatalmával leszámolt.

A magasabb szempont, a jogrend, pedig szintén inkább meg van óva, ha az adós kényszerített kötelezettségei teljesítésére, mint ha módjában áll a legegyszerűbb furfanggal, az állam minden kényszereszközével dacolni. S a kereskedelmi csalások elkövetőinek személyi tulajdonai lényegesen megkönnyítik a bíróság működését.

Nem oly egyénnel áll itt szemben a bíróság, ki nem fél a büntetőjogi következményektől, mint a lopásoknál, hol a visszaesések nagy száma a büntetés iránti eltompulásból ered, hanem oly bűnözőkkel, kik félnek a büntetéstől, féltik vagyoni, társadalmi állásukat.

Elkerülhetlen az, hogy egy bizonyos gazdasági iránynyal ennek kinövései egyuttal meg ne jelenjenek, az állam kötelessége azonban határt szabni a megengedett és meg nem engedett között, és megteremtteni a tisztességes kereskedelmi forgalom medrét.

Nagy mértékben fellépő bűntényekkel szembe fokozott erély helyezendő.

Sem vétkes bukásoknak 50 frt pénzbüntetéstől 8 napi fogházig terjedő enyhe büntetése, sem a csalási esetek lanyha üldözése erre nem alkalmas.

Ám feleljen meg a büntető judikatura ez irányban is magas feladatának.

Dr. Szokolczai Árpád

Különfélék.

— **A budapesti kir. ítélő tábla elnöke** a következő rendeletet bocsátotta ki a törvényszéki elnökökhöz:

A kir. járásbíróságok ügyvitelének időszaki megvizsgálásáról kelt jegyzőkönyvek elintézésé körül gyakrabban tapasztaltam, hogy egyes bünvizsgálatok azért maradnak a vizsgáló bírónál hosszabb időn át befejezetlenül, mert ahöz

olyan polgári peres vagy egyéb ügy iratainak beszerzése szükséges, mely ügyben még eljárás van folyamatban és ez okból annak iratait, a vizsgáló bíró megkeresésére az illető bíróság meg nem küldheti. A bünvizsgálatok gyorsabb befejezése érdekében felkérem tehát, hogy minden esetben, mikor akár a járásbíróságok ügyvitelének időszaki megvizsgálásakor, akár a bírói ügyviteli szabályok 160. §-a alapján vagy más uton tudomást nyer arról, hogy a járásbíróságnál vagy a központi vizsgáló bírónál folyamatban levő bünvizsgálat befejezését vagy folytatását valamely polgári pernek, telekkönyvi vagy más ügynek jogerős elintézése gátolja, ennek az ügynek soron kívül leendő befejezése iránt saját hatáskörében, ha más bíróságnál folyó ügyről volna szó, e bíróság vezetőjének jelen rendeletemre hivatkozással, megkeresésével intézkedni sziveskedjék. A mennyiben pedig az az ügy, a melynek végleges elintézésétől a bünvizsgálat befejezése vagy folytatása függ, a vezetésem alatt álló királyi ítélő tábla elintézésé alá terjesztesse, vagy itt már elintézés alatt állana: sziveskedjék ezt a körülményt hozzám bejelenteni, hogy az ügy soron kívüli előadása iránt intézkedhessem. Czélszerűnek találnám, ha az iránt is megfelelően intézkednék, hogy minden ilyen esetet a bünvizsgálatot foganatosító bíró, esetleg közvetlen felügyeleti hatósága útján külön jelentésben hozzon tudomására.

— **Uj bizonyíték a felfolyamodásban fel nem hozható.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* az elsőbírósági végzést az abban felhozott indokainál fogva és még azért is helyben hagyja, mert az 1881. évi LIX. tcz. 29. §-a értelmében, mely szakasz az 1893. évi XVIII. tcz. 213. §-ának első bekezdése értelmében a sommás perekben hozott végzések elleni felfolyamodásra nézve joghatályában fentartott, a kir. törvényszék a felfolyamodásban felhozott azokat a ténykörülményeket és bizonyítékokat, melyek az elsőbíróságnál elő nem fordultak, tekintetbe nem vehette; továbbá, mert felperes nem bizonyította azt, hogy alperesnek ács-üzlete a kisipar körét meghaladja, és így nem bizonyította azt, hogy az alperes által elvállalt ügyletek a kereskedelmi törvény 259. §-ának 1. pontja szerint kereskedelmi ügyleteknek tekintendők; a miből folyik, hogy alperes nem lévén a kereskedelmi törvény 3. §-a értelmében kereskedő, a kereseti ügyletre a kereskedelmi törvény 260. §-a sem találhat alkalmazást. Az ügyiratokból, valamint a kir. törvényszéknél vezetett és hivatalból megtekintett cégjegyzékből az tűnik ki, hogy felperesnek cége bejegyezve nincsen, erről a cég hivatal a jelen végzés egy példányának áttételével értesítettik. (Kereskedelmi törvény 22. §-a.)

— **Perköltség iránti intézkedés mely bírói határozatokban foglalhat helyet?** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék*: Az elsőbíróság részitéletének alpereseket perköltség megfizetésében marasztaló részét megváltoztatja, és hatályon kívül helyezi s az elsőbíróságot utasítja, hogy a perköltség viselése iránt abban a határozatban intézkedjék, mely az eljárást előtte befejezi. *Indokok*: Az 1893. évi XVIII. tcz. 108. §-a azt rendeli, hogy a bíróság a perköltség viselése iránt vagy a végitéletben, vagy pedig abban a részitéletben intézkedjék, melyet az egész kereseti, esetleg az egész viszonzkereseti követelés tárgyában hoz. Más határozatban intézkedésnek csak akkor van helye, ha a megtérítés kötelezettsége az ügy végelintézésétől független. Minthogy pedig a fenforgó esetben az elsőbíróság a 115 frt 17 kr. s jár. iránt indított keresetnek csak 31 frt 33 kros részére nézve hozott részitéletet, s ebben a perköltség viseléséről az előbb fölhitt törvényszakas ellenére intézkedett, ez okból az elsőbíróság részitéletének a perköltség viselésére vonatkozó intézkedését hatályon kívül helyezni s az elsőbíróságot perrendszerű eljárásra utasítani kellett. Feleknek a felebbezés körül fölmerült költségét a kir. törvényszék a felhitt tcz. 108. §-a értelmében állapította meg, de annak viseléséről a már idézett 108. §. rendelkezése szerint nem intézkedhetett, mert a megtérítés kötelezettsége az ügy végelintézésétől nem független s arra nézve az elsőbíróság által a 108. és ezt követő szakaszok értelmében lesz határozat hozandó. (1895. évi február 1. D. 19. sz. a.)

— **A «fiókiróda» fogalom meghatározásának kérdéséhez.** *A budapesti ügyvédi kamara fey. bírósága*: Dr. — a kamara lajstromából időközben kitörölt ügyvéd az 1874.

XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt vád alá helyeztetik. *Indokok:* Panaszlott ügyvéd 1893 nov. havában lakhelyét Budapestről P — — re helyezte át és erről ügyfeleit nyomtatott körözüvényen oly hozzáadással értesítette, hogy budapesti ügyfelei őt minden kedden és pénteken 5—6 óra között a Szikszay-féle vendéglőben találhatják. Nem szenved kétséget, hogy panaszlott ügyfeleit arról akarta értesíteni és arról értesítette is, hogy a mondott idő és helyen szolgálatukra áll, nyilatkozatában pedig maga adja elő, hogy felek itt ismételten keresték őt. Minthogy pedig panaszlott ügyvéd ezen eljárása, a melylyel feleinek rendes találkozási és tanácskozási helyül egy korcsmát jelöl meg, a kar tekintélyét sérti, s minthogy vizsgálat szüksége fen nem forog, őt vád alá kellett helyezni és vizsgálat mellőzésével közvetlen tárgyalást kellett elrendelni.

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata megváltoztatik, dr. — — ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás el nem rendeltetik; mert a fegyelmi panasz alapját képező az az értesítvény, melyben a panaszlott ügyvéd, mint p — — i lakos budapesti ügyfeleit arról értesíti, hogy «sürgős esetekben bizonyos időben Budapesten a Szikszay-féle vendéglőben megtalálhatják», egymagában véve és tekintettel arra, hogy feleit azon helyen leendő tanácskozásra nem hívta fel, nem bizonyít az ügyvédi kar becsületét és tekintélyét sértő oly magaviseletet, mely által a nevezett ügyvéd tiszteletre és bizalomra méltatlanná válnék és a melynek alapján ellene az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjában foglalt rendelkezéshez képest a fegyelmi vád megállapítható volna. (1895 febr. 16. 603. sz. a.)

— **A magyar egyházpolitikai törvényeket** német nyelvre fordította és magyarázó jegyzetekkel ellátta dr. Márkus Dezső. A külföld élénken érdeklődött az egyházpolitikai törvények iránt s így Márkus szolgálatot tett az idegen tudományos világnak, midőn ezen joganyagot hozzáférhetővé tette.

— **A vidéki törvényszékek judikaturája.** Egyik vidéki előfizetőnk arra figyelmeztet bennünket, hogy ne csak a budapesti törvényszékek, hanem lehetőleg minden törvényszék felelőseinek tanácsainak fontosabb elvi kijelentéseit közöljük. A magunk részéről számos vidéki munkatársunkat kerestük meg az iránt, hogy közöljék velünk a nagyobb jelentőségű bírói határozatokat és ez uton is kijelentjük, hogy készségesen teret nyitunk a vidéki felelőseinek tanácsok judikaturája részére.

— **Uj jogi folyóirat.** Dr. Charmant Oszkár fiemei kir. közjegyző havi folyóiratot szerkeszt a perenkívüli törvénykezési és a közjegyzői gyakorlat számára. A folyóiratot a magyarországi kir. közjegyzők egylete adja ki.

— **A *pragmatica sanctio*.** Ily czimű közjogi tanulmányát adta ki Vigyázó Ferencz, a fiatal nemzedék egyik tehetséges tagja.

— **«Utmutató a sommás, egyességi és fizetési meghagyásos eljárásban, valamint a sommás eljárásról szóló törvénnyel a rendes eljáráson tett módosításokban.** Birák és ügyvédek számára írta dr. Madzar Károly temesvári kir. ítélőtáblai elnöki titkár.» Ily czim alatt jelent meg Temesvárott az ottani jogászegylet kiadásában a perjogi reformok ismétlő- és kereső segédkönyve. A nagy 8-ad alaku 208 lapra terjedő munka ára 2 frt 60 kr. Megrendelhető a szerzőnél és kapható egyes könyvkereskedésekben. Ez «Utmutató» a reformtörvények és rendeletek intézkedéseit, a források illető helyének megjelölésével, változatos vezérszavak szerint, szó-tári rendbe csoportosítva, a törvényekben és ügyviteli szabályokban az egy tárgyra vonatkozólag több helyen foglalt tételeket egymás mellé állítja, s ily módon nemcsak azok gyors áttekintését teszi lehetővé, hanem megkönnyíti az eredeti forrásokban való kutatást is, melyeknek közvetlen használata, kiváltképen ha a keresett intézkedés a nagyszámu hivatkozó szakaszok valamelyikébe van elrejtve, olykor nagy fáradsággal és idővesztéssel jár.

Nemzetközi Szemle.

Mugánjog.

— **Ténykérdés és jogkérdés.** A *francia semmitőszék gyakorlatából*. I. Hattier asszony, kinek a francia jog szerint törvényes zálogjoga van hozománya erejéig férje ingatlanaira, 1888-ban oly szerződést kötött Mottot-val, férje hitelezőjével, a kinek követelése jelzálogi bekeblezéssel volt biztosítva, mely szerint ő Mottot javára lemond az ő zálogjogi elsőbbségéről és beleegyez abba, hogy Mottot követelése az ő követelését

megelőző elsőbbséggel birjon. Hattier, a férj, később csődbe jutott és a csődeljárás alatt Mottot jelzálogjoga semmisnek mondatott ki, míg Hattier asszony jelzálogjoga érintetlen maradt. Mottot ekkor azt követelte az asszonytól, hogy a köztük létrejött szerződés értelmében engedje át neki az ő jelzálogjoga folytán őt illető követelést, illetve elsőbbséget. Hattier asszony ezzel szemben azzal védekezett, hogy közte és Mottot közt kölcsönös engedmény jött létre, a mely szerint Mottot csak azon esetben lép az ő helyébe, ha ő viszont Mottot helyébe léphet és e szerint, miután Mottot jelzálogjoga semmisnek nyilvánított, ő az engedményt, azaz saját jelzálogjogának átengedését a maga részéről sem tartozik teljesíteni. Az első- és másodbiróság Hattier asszonyt marasztalta, ezt avval indokolván, hogy közte és Mottot közt nem kölcsönös engedmény, hanem helyettesítés iránti szerződés jött létre, melynek célja Hattier asszony részéről nem a Mottot zálogjogának megszerzése, hanem a saját férje vagyoni helyzetén való segítés volt és ennek folytán a szerződés nem engedményt, hanem helyettesítést képez, a melynek érvénye a Mottot zálogjogának érvényétől függetlennek szándékoltatott. Hattier asszony semmiségi panaszát a semmitőszék elvetette azon indokolással, hogy a másodbiróság a szerződő felek szándékának magyarázatánál nem jött ellenkezésbe a felek közt létrejött szerződés természetével (*n'a point dénaturé la convention*, mint a semmitőszék mondja) és azt csupán interpretálta, a mi a tény bírójának hatáskörébe tartozik.

II. Házasság felbontása iránti perben a francia semmitőszék kimondta, hogy annak elbírálása, hogy a férj által nejjével szemben elkövetett sérelem «sulyos» sérelemnek minősítendő-e, (a mihez a francia törvény a felbontást köti), a tény bírójának hatáskörébe tartozik. Az eset az volt, hogy a másodbiróság sulyos sérelemnek minősítette a férj azon eljárását, hogy ő 12 évig nem lakott együtt nejjével és a semmitőszék annak vizsgálatába, hogy ezen körülmény a törvény által megkivánt «sulyos» sérelemnek minősítendő-e, nem bocsátkozott.

III. Egy algiri részvénytársaság közgyűlése a részvénytársaság igazgatóit állásuktól elmozdította. Az elmozdított igazgatók perrel támadták meg az elmozdítást kimondó határozat érvényességét azon alapon, hogy a közgyűlés szabálytalanul volt összehívva és különösen azon alapon, hogy a közgyűlésen oly részvényesek is szavaztak, a kik csak egy-egy részvénynek voltak tulajdonosai, míg az alapszabályok szerint csak azon részvényesek vehetnek részt a szavazásban, a kiknek legalább három részvényük van. A két alsóbíróság elutasította a keresetet, egyebek közt kimondván, hogy az egy szavazattal bíró részvényesek szavazását nem tekinti érvénytelennek azért, mert a kérdéses közgyűlés nem rendes közgyűlés volt, hanem az igazgatóság megválasztása végett hivatott össze és mert az alapszabályok ezen esetre a részvények felénél többnek egybehangzó szavazatát kívánják meg és tekintik érvényesnek. A semmitőszék az az ellen irányuló semmiségi panaszt elvetette azon indokolással, hogy a vitás kérdésben a társulati alapszabályok értelmezéséről van szó, és a tény bírójának azon interpretációja, hogy az alapszabályok a fenforgó kérdésben az egy részvénytársaság részvényeseknek is szavazati jogot adnak, semmitőszéki felülbírási tárgyát nem képezi.

R. Zs.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 23-án (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart. Napirend: Dr. Steuer Géza bemutatja dr. Bozóky Alajos jogakadémiai igazgató dolgozatát a hallgatólagos akaratnyilvánításról.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czimszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalkunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetése. ENYICZKEY GÁBOR budapesti ügyvéd. — A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRED budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Mezőrendőri lopás. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd, nyug. kir. ügyésztől. — Az örökösödési eljárásról szóló törvény életbeléptetése előtt. BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara jelentéséből. — A Magyar Jogászegylet büntönügyi bizottsága. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetéséről.

A legjobb akarattal sem lehet mondani, hogy a házasság ügyét szabályozó 1894. évi. XXXI tcz. hatályba lépése s ennek módozata a törvényben valami szerencsésen lenne szabályozva.

Már a hatályba lépés időpontjának meghatározása is bizonyos szokatlanságot tüntet fel.

1867 óta hozott fontosabb igazságügyi törvényeink életbeléptetése körül azt tapasztaltuk, hogy a törvényhozás a törvény hatályba lépése időpontjának meghatározását vagy a kormányra bízta, (így intézkedik a perrendtartási 1868-iki törvény záradékának b) pontja, az 1881. évi perrendi novella 100. §-a, az 1875. évi kereskedelmi törvény 566. §-a, az 1893. évi sommás eljárási törvény 222. §-a s az 1894. évi örökösödési eljárási törvény 126. §-a, tehát ez látszik mintegy általános gyakorlatnak) vagy még egy külön életbeléptetési törvény meghozatalától tette függővé, (így rendelkezik az 1878. évi büntető-törvénykönyv 468. §-a).

Az 1894. évi házassági törvény tekintetében a törvényhozás a most jelzett két eljárási módozat közül egyiket sem követte, hanem ezektől eltérőleg a 148. §-ban azt rendelte, hogy a törvény a kihirdetés napjától (mi 1894. évi december 18-ik napjára esett) számított egy év *alatt* lép hatályba s a miniszterium felhatalmaztatik, hogy a törvényt ezen egy év eltelte *előtt* rendelettel hatályba léptethesse.

A házassági törvény ezen különös intézkedésének kétségen kívül megvan a maga különös oka.

A törvényhozás a fentebb jelzett eljárási módok elsejétől eltért, nevezetesen a törvény életbelépésére záros határidőt szabott s nem kívánta azt egészen a kormány belátására bízni, mert teljesen ki akarta zárni annak lehetőségét, hogy a törvény hatályba lépése a kihirdetés napjától számított egy évnél tovább elhúzódhassék. A törvényhozás a törvény életbelépésére nézve zárhatóidőül egy évet rendelt, de felhatalmazta a kormányt arra is, hogy a törvényt ezen egy év lejárta előtt is rendeletileg hatályba léptethesse. Tehát az életbeléptetés egy év előtt is megtörténhetik, de *későbbre semmi esetben sem maradhat*, mert ha a kormány időközben rendeletileg nem intézkedik, a törvény egy év alatt, tehát legkésőbbben 1895 december 18-ik napján (miután a kihirdetés napját nem számítjuk) magától, saját erejéből hatályba lép.

Hogy törvényhozásunk a fentebb jelzett eljárási módozatok másodikával egyáltalában nem akart élni, vagyis hogy a házassági törvény hatályba lépését egy külön életbeléptetési törvény hozatalától függővé tenni teljességgel nem kívánta, az a törvény 148. §-ának idézett tartalmából kétségtelen.

Ennyiben, tehát lényegére nézve a törvény hatályba

lépésének kérdése tisztában van s ha a törvény rendelkezését egészen szerencsésnek még sem tekinthetjük, ezt arra értjük, hogy felfogásunk szerint a törvényszerkesztés szabotossága s az életbelépés időpontjának határozottsága szempontjából célszerűbb lett volna a 148. §. idézett két első bekezdése helyett azt rendelni, hogy a törvény a kihirdetéstől számított egy év *mulva*, vagy egy naptárilag megjelelt napon, pl. 1890 január hó 1-én lép hatályba. Ily határozott rendelkezést találunk számos törvényünknel; ellenben törvényeink lapjait forgatva, oly hatálybaléptetési záradékot, mely szerint bizonyos törvény ilyen vagy olyan időtartam *alatt* lépne életbe, hasztalan keresünk, Nem helyeselhető ezen rendelkezés azért, mert feltéve (pedig ez igen valószínű), hogy a miniszterium a törvényt nem fogja a kiszabott egy év lejárta előtt életbeléptetni, a törvény 148-ik §-ának első bekezdése már azonnal magyarázatot tesz szükségessé a tekintetben, hogy ha a törvény a kihirdetés napjától, 1894 december 18-tól számított egy év *alatt* lép hatályba, s nem mondhatjuk, hogy *ez alatt* az év mely napja értendő, a gondolkozástan törvénye szerint azt kell tartanunk, hogy ha az életbelépés előbb meg nem történt, későbbre pedig nem maradhat, a törvény hatályba lépésének napja nem lehet más, mint a kiszabott év legkésőbbi vagyis utolsó napja, tehát 1895 december 18-ika. Ily magyarázás szükségétől a törvényhozás jogéletünket megkimélhette volna.

De nem tarthatjuk sikerültnek a törvény 148. szakaszának azon további rendelkezését sem, mely szerint a törvény hatályba lépésének napján a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozó fenálló jogszabályok hatályukat veszítik és helyükbe a jelen törvény határozatai lépnek. Ezen intézkedés a bírálatot két irányban is kihívja.

Egy oldalról annak kell szemünkbe tűnni, hogy a törvény most idézett kijelentése voltaképen egészen felesleges, mert az magától értetlik, hogy mindazon régibb jogszabályok, melyek az új törvénnyel ellenkeznek, hatályukat veszítik, s azok helyét az új törvény rendeletei foglalják el, minélfogva a 148. §. harmadik bekezdése nélkül is mindenki tisztában lett volna azzal, hogy az új törvény hatályba lépése után eljegyzést és házasságot jogérvényesen kötni és felbontani vagy megsemmisíteni csak az új törvény szabályai szerint lehet (jus posterius derogat priori).

Más oldalról tekintve pedig a 148. §. most kiemelt rendelkezése egyrésztől többet, másrésztől kevesebbet fejez ki, mint a mennyit a törvényhozás szándékához képest kifejeznie kellett volna.

Tudjuk, hogy az eljegyzési és házassági ügyekre vonatkozó fenálló vagyis még jelenleg érvényes jogszabályok részben *anyagi*, részben pedig *alaki* (perenkívüli és peres) jogszabályok. Az 1894: XXXI. tcz. tartalmából már azt látjuk, hogy az az eljegyzést és házasságkötést, nemkülönben a házasság megsemmisítését és felbontását az *anyagi jog* szempontjából egész terjedelemben újból rendezi. E tekintetben tehát kétségtelen, hogy mindazon anyagi törvények, törvényerejű rendeletek, szokás és bírói gyakorlat, melyek eddig házánkban a különböző vallásfelekezetek házassági jogát szabályozták, az új törvény hatályba lépése napján hatályukat veszítik.

De nem ily egyszerű a kérdés a házassági alaki jogra, az eljárásra vonatkozólag. Ezen tekintethen a törvény 148-ik szakasza aligha túl nem lőtt a célon, midőn a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozó fenálló jogszabályok hatályát, tehát az erre vonatkozó minden jogszabály hatályát megszünteti s azok helyébe az új törvény határozatait helyezi.

A törvény ezen általános kijelentéséből azt lehet következtetni, hogy az új törvény életbelépése napján nemcsak az eljegyzésre és házasságkötésre vonatkozó eljárási szabályok, tehát a *perenkívüliek*, hanem az eljegyzésből és házasságkötésből eredő perekbeni *peres eljárás*, *perrendtartás* szabályai is megszűnnek s ez a törvényből következetesen folyik is, mivel egységes házassági jog s ugyanazon bíróság mellett különböző, többféle peres eljárás meg nem állhat. Természetes tehát s a törvény is kimondja, hogy az eddigi jogszabályok, tehát az eljárási szabályok helyébe is az új törvény rendelkezései lépnek.

Ámde az 1894. évi tcz.-ből azt látjuk, hogy az az eljegyzési és házassági alaki jogot, vagyis az eljárást úgy szólván nem is érinti. Való ugyan, hogy ezen házassági törvény egyes rendelkezései és az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tcz. II-ik fejezete az eljegyzés és házasságkötés körül követendő *perenkívüli* eljárást — lehet mondani — egészen kimerítőleg szabályozzák, e részben tehát az eddigi jogszabályok általában megszűnnek s attól sem kell tartani, hogy a miatt jogéletünkben valami hézag támad. Azonban másképp áll a dolog a házassági *peres eljárást* illetőleg.

A katolikusok és görög-keletiek szentszéki, az unitáriusok egyházi s a protestánsok és a mózesvallásuak világi törvényszéki perrendi jogszabályai a házassági viszonyból eredő házasság érvénytelenítési és felbontási perekben hatályukat veszítik s helyökbe az 1894. évi XXXI. tcz. határozatai lépnek. Hanem — s ez a bökkenő — az 1894. évi XXXI. tcz. mondhatni semmiféle oly határozatokat nem tartalmaz, a melyek a házassági peres eljárást szabályozzák. Ezen törvényzcikkben — a holttányilvánítási eljárást érintő 132. §-tól eltekintve — csak három szakasz, jelesen a 135., 136. és 137. §-ok tekinthetők olyanoknak, a melyek a házassági birói eljárásra vonatkoznak s ezek sem tartalmaznak többet, mint annak megállapítását, hogy a házassági s eljegyzési perekben való bíraskodás az új törvény életbelépése után a kir. bíróságok hatáskörébe fog tartozni. Arról azonban, hogy a kir. bíróságok a házassági perekben minő eljárási szabályokat fognak követni, az 1894. évi XXXI. tcz.-ben egyetlen szó sincs.

Méltán önkéntelenül felmerül tehát azon kérdés, hogy ha az új törvény életbe lépése napján a házassági perrendi eddigi jogszabályok hatályukat veszítik, mi fogja azok helyét pótolni? Az ugyanis világos, hogy az ekként támadó ürt az 1894. XXXI. tcz. idézett három szakasza be nem töltheti. Már pedig a mint a természetben, úgy a jogéletben sincs üres tér.

A most felmerült kérdésre némelyek, és nem minden alap nélkül, azzal felelnek, hogy az 1894. évi XXXI. tcz. cikk életbeléptetéseig meg kell alkotni a házassági perrendtartási törvényt s a kettőt együtt kell életbe léptetni. Ez valóban egészen következetes és indokolt eljárás lenne s csakugyan ezt követelné a szigorú alkotmányos szempont is.

De tegyük fel, hogy a házassági perrend az 1894. évi XXXI. tcz. hatályba lépteig, pl. 1895. évi december 18-ig egy vagy más okból létre nem jön. Ez sajnálandó lenne, de nincs kizárva. A házassági peres eljárási jogszabályok tekintetében ezen esetben előállandó hézagot valamiképp mindenestre ki kell tölteni. De hogyan?

Három kiegészítő módot lehet gondolni.

Az első abban állhatna, hogy a házassági ügyekben követendő peres eljárás rendét a kormány, mely az 1894. évi XXXI. tcz. 150. §-a szerint ezen törvény végrehajtásával bízott meg, rendeletileg állapítaná meg.

Hanem e módozat ellen alkotmányjogi tekintetből oly fontos aggályaink vannak, hogy megengedhetőnek nem tartjuk. A bíróságok előtti peres eljárás rendének szabályozása oly kétségtelen törvényhozási jog, a melyet a kormány magától semmi esetre sem, hanem csak abban az esetben gyakorolhat, ha arra a törvényhozástól különös felhatalmazást nyert. Ezen felfogáshoz alkotmányos gyakorlatunk folyvást szigorúan ragaszkodott, mit legutóbb épen az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tcz. 19. §-a is világosan tanúsít, midőn az anyakönyvi bejegyzés kiigazítása körüli birósági eljárás szabályozásával az igazságügyi kormányt bizza meg. Erre tehát kifejezett törvényhozási felhatalmazás szükséges, miről a házassági perrendtartás szabályozása tekintetében az 1894. évi XXXI. tcz.-ben szó sincs.

A másik mód abban állhatna, hogy a házassági peres eljárás mikénti gyakorlását egyszerűen a bíróságok belátására (mondjuk: bölcs belátására) kellene hagyni, mintegy a birói szokásra bízni, mert hiszen, ha az idők hosszú folyamán eljárhattak bíróságaink pusztán a birói gyakorlat alapján az annyira fontos büntető ügyekben, eljárhatnának a házassági perekben is.

Ettől nem messze, de némileg mégis eltér azon harmadik módozat, hogy kir. bíróságaink, melyek ezentúl az összes házassági perek birái lesznek, bizonyos házassági perekben, t. i. a protestánsok és mózesvallásuak házassági pereiben a házassági bíraskodást eddig is gyakorolták; ennél fogva e részben már létezik bíróságainknál bizonyos állandó gyakorlat; tehát semmi sem áll annak útjában, hogy ezen már létező birósági gyakorlat ezentúl az összes házassági ügyekre kiterjesztessék.

A most kiemelt két módozatról együtt szólva, mi az elsőséget a második felfogásnak adnók. A harmadik mód ellen azon körülmény szól, hogy kir. bíróságainknak a protestánsok és mózesvallásuak házassági ügyeiben követett peres eljárása oly jogforrásokon (1876. évi márczius 6-iki József féle patens és 1863. évi november 20-iki udvari rendelet) nyugszik, melyek az 1894. évi XXXI. tcz. 148. §-a szerint hatályukat veszítik s ezen házassági perrend, miután mégis csak egyházilag kötött házasságokra vonatkozott, az 1894. évi XXXI. tcz.-ben szabályozott u. n. polgári házasságra csak bizonyos módosításokkal lenne alkalmazható.

E szerint nem maradna más hátra, mint a házassági peres eljárást a bíróságok bölcs belátására hagyni. Ebben az esetben nem szenvedne kétséget, hogy a kir. bíróságok nagyban és egészben a házassági perekben eddig követett törvényes gyakorlatuk nyomán járnának el, de másrésről bölcs belátásuk szerint *szabadon mérlegelhetnék s valósíthatnák azon szempontokat is, a melyek a viszonyok változása következtében az eljárásban is megfelelő változásokat tennének szükségessé*, így például, hogy egyebet ne említsünk, mellőznék a lelkeszi békéltetésnek a házasságfelbontási perekben való megkövetelését, mely jelenleg a protestánsok és mózesvallásuak válóperei megindításához mulhatlanul szükséges, de mely lelkeszi békéltetés a polgári házasság felbontási perébe nem lenne beilleszthető. (E pontnál érdekes lenne azon kérdés felvetése is, hogy az 1894. évi XXXI. tcz. 132. §-ából, mely a házastárs által indított holttányilvánítási ügyben házasságvédő kirendelését mellőzi, az 1894. évi XXXI. tcz. alapján folyamatba teendő házasság felbontási perekre hasonlóság vonható-e? De mivel nem célunk a részletekbe hatolni, e kérdéstől ezuttal eltekintünk.)

Nézetünket tehát az 1894. évi XXXI. tcz. hatályba léptetése tekintetében röviden abban összegezhettük, hogy ahhoz külön életbeléptetési törvény nem szükséges, ellenben a házassági perekben követendő birósági eljárás törvény útján való szabályozása a jogrend sürgető követelménye s kívánatos, hogy a házassági perrendi törvény az 1894. évi XXXI. tcz.-kel együtt lépjen életbe, mivel máskülönben a házassági peres eljárás pusztán a birói bölcs belátásra lesz bízva.

Enyiczkei Gábor.

A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.¹

III.

A felelősségi rendszernek szabályozása mellé fontosság tekintetében sorakoznak a tervezetnek az *ártatlanul elítéltek kártalanítására* és ezzel kapcsolatban a *perújításra* vonatkozó rendelkezései. Az a változtatás, melyet a tervezet a perújítás feltételeinek megállapítása tekintetében foganatosított, első sorban és főképen az ártatlanul elítéltek kártalanítási igényének elismerése folytán lett szükségesnek elismerve. Miután t. i. a tervezet vagyoni károsodásuk megtérítését mindazok részére biztosítja, a kik jogerős ítélettel reájuk szabott büntetésüknek egészben vagy részben történt kiállása után perújítás következtében fel lettek mentve akár általában, akár csak valamely súlyosabban minősített bűncselekvény vádja alól, nehogy oly egyének is igényelhessenek kártalanítást, kik a büntető perrendtartás alapján (399. §. 5. pont) új bizonyítékok felvétele folytán felmentettek a nélkül, hogy ártatlanságuk nyert volna megállapítást: a hivatkozott rendelkezést a tervezet oly értelemben módosítja, hogy új tények és bizonyítékok alapján a perújítást csak abban az esetben engedi meg, midőn az érvényesített új körülményekből az elítéltnak *ártatlansága* akár általánosságban akár az alkalmazásba vett súlyosabb büntető rendelkezés tekintetében következtethető. Ezen újítás kétségtelenül felette *lényeges megszorítást hoz javaslatba az életben levő rendszerrel szemben* és kérdés, ha vajon a kártalanítási igény megállapítása tekintetében elfoglalt álláspont nélkülözhetlenné teszi-e a perújítás feltételeinek ilyen megszorítását. A tervezet indokai a gyakorlati tapasztalatok által is sürgetettnek állítják ugyan ezt az eljárást, mert szerintük a tapasztalat azt igazolja, hogy az eddigi rendszer mellett perújítás következtében felmentett egyének tulnyomó része valójában nem ártatlan, hanem tényleg vétkes volt és felmentésüket csak a való tényállásnak idő folytán beállott elhomályosulásának és az eredeti bizonyítékok részben avagy egészben hiányosságának köszönheték, de a változtatás főindokát a kártalanítási igény megállapításának módozatába helyezik. Mivel ugyanis a tervezet a perújítás során történt felmentést fogadja el a kártalanítási igény alapjául, a perújításnak gyakorlatban levő feltételei mellett pedig a felmentés nem szolgáltat kielégítő biztosítékot az elítelt ártatlansága mellett, holott kártalanításra csak valójában ártatlanul bűnhődött egyének tarthatnak igényt, másfelől a perújítás során történt felmentések közötti különbségtétel nem csak az egyéges igazságszolgáltatás és az abba vetett bizalom szempontjából célszerűtlennek mutatkozik, de egyszersmind az ártatlanság megállapítása nélkül történt felmentések az érdekeltekre az absolutio ab instantia hátrányos következményeivel járnának: a perújításnak új ténykörülmények vagy bizonyítékokra való alapítása az ártatlanság valószínűsítésének feltételéhez lett kötve. És épen azért, mert a tervezet az ártatlanságnak valószínűvé tételét kívánja meg a perújítás elrendelésénél, a büntető perrendtartásnak azt a megszorítását mellőzi, melynek értelmében a Schöffengerichtok elé tartozó ügyekben az elítelt perújítási kérelmét csupán oly ténykörülményekre vagy bizonyítékokra alapíthatja, melyeket az alapperben nem ismert vagy *hibáján kívül* nem érvényesíthetett. Mert az ártatlan egyént ügyének újra való felvételében akkor sem lehet korlátozni, ha saját mulasztásából nem érvényesítette védveit az alapper során.

Kétségtelenül alapos kételyek férnek hozzá, hogy a kártalanítási igény megállapítása indokolhatja-e az újrafelvétel feltételeinek oly lényeges megszorítását, a mint azt a tervezet foganatosítja és ha már szükségesnek hitték a kártalanítást csupán azok részére biztosítani, kiknek ártatlansága

nyilvánvaló, ez szükségképen maga után vonhatja-e a perújítás lehetőségét a jelen állapottal szemben szűkebb határok közé szorítani? Abban a hitben vagyok, hogy a mint a büntetőjogi repressiv ítéletnek végrehajtása alapján egyformán ki van zárva ugy azokra vonatkozólag, kiknek ártatlansága nyert megállapítást, mint azokkal szemben, kiket bármely egyéb okból marasztalni nem lehetett: ugy az újrafelvétel eszközét is mindnyájuk részére egyaránt rendelkezésre kell bocsátani, és ezen elvtől való elpártolást semminemű alaki aggályok és nehézségek nem indokolhatják. Ha az újrafelvételi eljárás során történt felmentés — a mint azt az indokok állítják — többnyire azért vált szükségessé, mert a perújítás folyamán az alapper döntő mozzanatai elhomályosultak és a bizonyítékok részben feledésbe mentek, a bíróság pedig csak az újított per anyagából meritheti meggyőződését, akkor ennek gyógymódja az újrafelvételi eljárás *alaki* részének megfelelő módosítása, nem pedig érdemi materiális alapjainak lényeges megcsönkítése. Az ártatlanság kellékének előtérbe állítása még korántsem oldja meg a kérdést, mert a tervezet nem írja körül annak fogalmát. Minden tettességet és részességet kizáró magatartás igazolását kívánja-e a tervezet, avagy ártatlannak tekinti azt az egyént is, ki absolut ismerveiben büntetendő, de a hozzá fűződő körülményeknél fogva nem bűncselekvényt követett el, vagy melynek büntethetőségéhez perjogi előfeltételek hiányoztak? El akarja-e péld. zárnai az újrafelvétel útját azok előtt, kik már elévült bűncselekmény miatt állják ki büntetésüket, vagy a kik jogos magánvád hiányára daczára lettek megbüntetve? Mindezeket a terhükre rótt cselekmény elkövetésének szempontjából — pedig a tervezet ezt a szempontot állítja előtérbe — ártatlanoknak nevezni nem lehet és mégis kétségtelen, hogy mivel a büntető-törvény alapján büntethetők nem voltak, ártatlanul és mindenesetre jogczim nélkül szenvedtek büntetést. Érthető és méltányolható, ha a vétkességnek a tettességen kívül fekvő ezen mozzanatai a kártalanítási igény megállapítása alkalmával figyelmen kívül hagyatnak, de midőn egy alakilag helytelenül és jogtalanul alkalmazott kényszerrendszabálynak felfüggesztéséről és annak utólagos megállapításáról van szó, hogy a büntető elítélés és annak végrehajtása jog ellenére történt, akkor minden ténykörülmény és bizonyíték érvényesítésének helyt kell adni, a melyek a jogszerű állapot kiderítésére vezetnek.

A perújítási eljárásnak tervbe vett biztosítékai közé azt a rendelkezést is kell sorolni, mely szerint a bíróság főtárgyalás megtartása nélkül érdemi határozatot az újrafelvételi kérelem tárgyában csak akkor hozhat, ha az elítelt meghalt avagy elmebeteggé lett, holott az életben levő perrendtartás szerint felmentő ítéletnek hozatala főtárgyalás mellőzésével a kir. ügyészség hozzájárulása esetében általában meg volt engedve, Ily eljárási garancia ellen már a nyilvánosságban rejlő biztosíték szempontjából is aggály alig lehet.

Annak előrebocsátása után, hogy az ártatlan elítéltetés fejében járó erkölcsi elégtétel azt a nemét, melyet már a büntető perrendtartás is tartalmaz és a mely a későbbi felmentő ítéletnek némileg nyilvánosságra hozatalában áll, a tervezet is fentartja, annak a kártalanítás kérdésében elfoglalt álláspontját a következőkben lehet körvonalozni. *A tervezet kártalanítási igényt állapít meg azok javára, kik jogerős ítélettel kiszabott büntetést egészben vagy részben kiállottak és perújítás következtében felmentve avagy kisebb büntetésre ítélve lettek.* És itt ismét utalnom kell reá, hogy a kártalanítási igénynek a felmentés tényére alapítása éppenséggel nem tette szükségessé a perújítás feltételeinek fentebb tárgyalt megszorítását. Mert az új ténykörülményeknek és bizonyítékoknak érvényesítése csupán egyik alapját képezi az újrafelvételnek, annak egyéb eseteiben pedig nem az ártatlanság valószínűsítése, hanem az elítélésre alapot szolgáltatott egyik-másik körülménynek változott alakban és erőben perrendszerű mérlegelése (hamis okmány, hamis tanu, megváltoztatott

¹ Az előbbi közl. I. a 11. és 12. számban.

civilis ítélet) avagy az alapperben eljáró bíró vagy esküdt kötelességzegése képezi a kiindulási alapot. Ezen körülményeknek méltatása az elítéltek felmentésére vezethet, a nélkül, hogy ártatlansága nyerne megállapítást és mivel hogy a felmentett egyén felmentésének indokaira való tekintet nélkül igényelhet a tervezet értelmében — a később tárgyalandó kivételtől eltekintve, mely egyébiránt az ártatlanság megállapításának esetére is kiterjed — kártalanítást, azon elv, hogy csak a szó legszorosabb értelmezésében ártatlan egyén részére biztosított kártalanítás, ridegségében fen nem tartható, és meg nem valósítható. A törvényhozónak feladata, kiváltképen akkor, midőn humanitarius czélok és feladatok szolgálatába szegődik, az őszinteség. Vagy nyíltan ki kell fejeznie azt az álláspontját, hogy csak valójában ártatlan egyének kártalanítását tartja indokoltnak — a mint azt legutóbb a francia Senatus javaslata tette — és ebben az esetben a perujítás során hozott felmentő ítélet még nem ad egymagában jogcímet a kártalanításra, vagy a felmentés pusztá tényére helyezkedik és akkor semmi szükség nincs a perujítás leggyakoribb esetének lehetősége elé mesterkéltnak emelni, melyek a kiindulási alapot rendeltetéséből kivetkőztetik. És talán nem tévedek, ha elhagyva a tervezet indokainak fonálát, rendszerének rugóit tulnyomólag fiskalitási aggályokban keresem és feltételezésem igazolására csak arra utalok, hogy tudtommal akkor, midőn a német törvényhozás 1882-ben az ártatlanul elítéltek kártalanításának kérdésével foglalkozott és a midőn ugyancsak a felmentés tényére alapították a kártalanításhoz való igényt, a perujítás feltételeinek újra szabályozása nem lett tervbe véve. Csakhogy a birodalmi kormány-nak akkor az volt az eredeti álláspontja — mely miatt az egész reform megfeneklett — hogy a kártalanítási igénynek esetről-esetre való megállapítása kormányzati functiót képezzen. Ezzel az állásponttal szemben a tervezet mindenestre nagy haladást képvisel. Abból indul ki, hogy *elismeri az államnak kötelezettségét ártatlanul elítéltek kártalanítására vonatkozólag és azért ezen kérdések tekintetében a döntés jogát a bíróságokra bizza.* Nem változtat ezen az állásponton a tervezetnek az a rendszere, mely a kártalanítási kereseteket első sorban a kormányhoz illetőleg a Reichsgericht által első és utolsó fokon tárgyalat bűnügyekből kifolyólag a birodalmi kancellárhoz utasítja. Mert a *közigazgatási határozat ellenében nyitva tartja a rendes bírói utat* a nélkül, hogy amannak bármily tekintetben is praejudiciális erőt tulajdonítana. Ennek a módszernek tagadhatatlanul sok előnye van, mert a kormányzat méltányos eljárása a hosszadalmas és költségesebb pereknek nagy részét nélkülözhetőkké fogja tenni. A bírói eljárásra kizárólag a Landesgericht illetékes, a mely rendezésnek célja, hogy minden kártalanítási igény tekintetében utolsó fokban a Reichsgericht döntsön és ezzel az egységes judikatura megállapíttassék. Nagy előnyére tudom be a tervezetnek, hogy midőn az egyedül igazolható bírói rendes illetékességet fogadta el a kártalanítási igény érvénytelenítésének módjaként, a fokozatos felelősség általános szabályait is alkalmazza a kérdés egész terjedelmére vonatkozólag. Mert a közigazgatási eljárás magánjogi jellegű igények végleges elbírálására hivatva nem lehet sem azoknak elismerése, sem terjedelmüknek megállapítása tekintetében, az egy fokon való kizárólagos bírói ítékezés pedig a közvéleményt meg nem nyugtathatja legkevésbé akkor, midőn az állam ellenében támasztott igények érvényesítése forog szóban.

A tervezet szerint *kártalanítás* minden ártatlanul szenvedt büntetés fejében, tehát *akkor is jár, midőn valaki csak pénzbüntetésre lett ítélve* s ezzel a legmesszebb menő szabadelvűségnek hódol. Annál szembeszökőbb, hogy *az ártatlanul kiállott vizsgálati fogság teljesen figyelmen kívül maradt.* Mint az a praeventio tekinteteiből kikerülhetetlenül következik, a német büntető perrendtartás is merőben valószínű és várható körülményekre alapítja az előzetes letartóztatást és a vizsgál-

lati fogságot, a melynek eseteit a tervezet a jelen állapottal szemben még ki is terjeszti azzal, hogy elrendelésének helyt enged akkor is, midőn féltő, hogy a terhelt egyén szabad lábón hagyása esetében újabb bűncselekvényt követend el. A tervezetnek ez a tagadó álláspontja annál sajnálatraméltóbb, mert a német sajkörökben nyilvánuló közvélemény csaknem kivétel nélkül az ártatlanul kiállott vizsgálati fogságért adandó kártalanítás jogszerűségét sürgette és azt bizonyos észszerű megszorítások mellett a birodalmi gyűlés már korábban el is ismerte. Figyelmen kívül hagyta a tervezet, hogy — eltekintve minden egyéb körülménytől, mely a vizsgálati fogságnak a kártalanítás szempontjából való figyelembe vételét sürgeti, — annak mellőzése végeredményében hátrányosabb helyzetbe juttatja az elítéltekkel szemben a felmentett és azt a vádlottat, ki ellen letartóztatásának bizonyos tartama után megszüntető határozat lett hozva. Mert a míg a vizsgálati fogság a büntetés tartamába aránylagosan beszámíttatik, addig felmentés esetében a tényleg kiállott vizsgálati fogság minden rekompensatio híján marad. Kevésbé kielégítő a tervezetnek az az álláspontja is, mely szerint *csupán a büntetés végrehajtása folytán szenvedt vagyoni kár képezi a kártalanítás tárgyát.* Ezzel a jogtalan elítéltetés legfőbb alkotó eleme, a büntetés ártatlanul kiállításának ténye teljesen figyelmen kívül marad. A megalázásnak, a lelki és testi sanyargatásoknak és nélkülözéseknek, valamint a meggyalázó elítéltetés számtalan társadalmi és családi balkövetkezményeinek semmi kárpótlás sem jut. Ismét kénytelen vagyok a tervezettel szembesíteni azt a javaslatot, melyben a birodalmi gyűlésnek bizottsága 1882-ben megállapodott és a mely általánosságban kártalanítást — Entschädigung — biztosított az ártatlanul elítélt javára, melynek terjedelmét a bíróság szabadon állapíthatja meg. Ezzel szemben a tervezet csak a «Vermögensschaden» kárpótlását helyezi kilátásba és ezen felfogásával mögötte marad minden hason tárgyú tételes törvényhozásnak. A tervezetnek a kérdésre vonatkozó egyéb rendelkezései köréből még a következők figyelemre méltók. A kártalanításhoz való igény ki van zárva, ha az elítélt büntető elítéltetését szándékosan avagy nagyfoku gondatlansága által maga okozta. Az *elítélten kívül kártalanításra kereseti joggal bírnak azok is, kiknek tartására az elítélt kötelezve volt,* ha a büntetés végrehajtása folytán tartásban nem részesülhettek. Az elítéltnak kártalanításra való igénye örökösire is átszáll, ha igényének kellő időben történt érvényesítése után elhalálozott. Az érvényesítés záros határideje *3 hónap,* mely az újrafelvétel tárgyában hozott ítélet jogerejének napjától számíttatik. *A kártalanítás terhét az az állam viseli,* melynek bírósága a büntető alapperben első fokban eljár, a Reichsgericht hatáskörébe utalt bűnügyekben pedig a birodalmi pénztár; az államnak azonban visszkereseti joga van azok ellenében, kiknek hibájából az elítélés történt.

(Folyt. köv.)

Dr. Doleschall Alfréd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mezőrendőri lopás.

I.

Ujabb törvényeink közt alig van hiányosabb alkotás, mint a mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. tcz. Ennek különösen a kihágásokra vonatkozó intézkedései oly zavarosak, ellentmondók és messzemenők, hogy megjavításukra még a legmerészebb törvénytudományi magyarázat sem volna képes.

E törvény általános jellemzéséül elmondhatjuk, hogy a gazdasági terményeket kiszolgáltatja a tolvajoknak, mert bizonyos tekintetben annyira tágra szabta a kihágások körét s a károsított fél jogait, hogy ezekkel szemben a szokásos tolvaj sok esetben jó üzletet csinálhat az által, ha mezei

lopást követ el. Az alábbiakból ez ki fog tűnni. Előzőleg csak azért emeltem ki e körülményt, mert okát kívántam adni annak, hogy ezt a törvényt lehető megszorítóan kell magyarázni és alkalmazni.

A kihágásokról szóló intézkedések között kétségkívül legéletbevágóbb az, a mely a mezőr. lopást határozza meg.

A 93. §. bek. és a) pontja szerint 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, «a ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából, vagy a mezőről lop, vagy a ki másnak földtől el nem választott termékét ellopja, a mennyiben a dolog értéke hatvan koronát meg nem halad». Ehhez hozzávéve még a 97. §-t, mely szerint a cselekmény akkor is kihágás marad, ha hatvan koronát meghaladó kár esetén a károsult fel kártérítési igényét hatvan koronára szállítja le, előttünk áll a mezőr. lopás egész nagyságában.

Ha ezt a lopást oda állítjuk a törvényeinkben előforduló többi lopások mellé, a következő kategóriák állanak elő:

- a) közönséges lopás, mely a Btk. 333. s k. §§-ai alá esik;
- b) két frtnál kisebb értékű élelmi vagy élvezeti cikk ellopása (Btk. 126. §.);
- c) erdei lopás, mely az 1879. évi XXXI. tcz. szerint 30 frt értéken alul szintén kihágás;
- d) mezei lopás a fenebbi meghatározás szerint.

A közönséges lopás területét lényegesen megsűkíti, az élelmi cikk lopása; a mennyiben gazdasági terményről (pl. gyümölcsről) van szó, absorbeálja a mezőr. lopás; az erdei lopás mellett, mint ezzel egyenrangú kihágás helyezkedik az el.

A mezőr. lopás tényleg nem egyéb, mint elhibázott utánzása az erdei lopásnak, mert a törvényhozó átvette az utóbira vonatkozó intézkedések közül azt, a mi a mezőr. lopásra helyesen alkalmazható nem volna, ellenben mellőzte azt, a mit át kellett volna vennie.

Átvette a kihágás elhatárolásául az okozott kárnak, illetőleg a lopott dolog értékének azonos összegét. Az erdei lopás 30 frt, a mezőr. lopás 60 korona érték erejéig kihágás. Csakhogy az erdei lopásnál az ennél magasabb érték szükségkép vétséggé vagy büntetté minősíti a cselekményt, míg a mezei lopásnál a károsult tetszésére van bízva, hogy bármily nagyértékű lopást kihágássá devalváljon. Ez épen megfordítottja annak, a mit a törvényhozó kimondhatott volna.

Az erdei lopásnál a 30 frt értékhatár rációja az volt, hogy az erdei termék felhasználása, a fák lehullott galyainak, s elszáradt ágainak elhordása, valamint a gubacs- és magszedés régi szokás szerint általában meg volt engedve. A midőn tehát az erdő-törvény e szokásnak gátat vetett, egyszerre nem léphetett fel a legnagyobb merevséggel, hanem bizonyos átmenetről kellett gondoskodnia. Ez átmenet közvetítése nyilatkozik meg abban, hogy a valóságos lopás is, melynek tárgya erdei termék, 30 frt értéken alul csak kihágás gyanánt s csupán pénzbüntetéssel büntethető.

Ezzel épen ellentétes szempont érvényesül a gazdasági terményekre nézve. Ezeket a nép sohasem tekintette közvagyonnak és közprédának, sőt minthogy a gazdaság külső tárgyai, a mezőkön és szőlőkben levő értékek sokkal könnyebben hozzáférhetőek és így nehezebben őrizhetőek meg, mint a község belső területén, a házak körül levő ugyanily tárgyak és értékek, ezért a köztudatban mindig aránylag súlyosabbnak tekintették a mezőn elkövetett, mint a közönséges lopást. És ime most neki áll a törvényhozó s a lopás e nemét nemcsak egyenlővé teszi az erdei lopással, hanem körét, mint kihágását, ugyszólván korlátozás nélkül kitágította.

De a mig ekként egyenlősítették e két lopást, addig az erdei lopásnál előforduló több czélszerű intézkedést, melyek e kihágás körét kellően megszorították, a mezőr. lopásnál teljesen mellőzték.

Ilyen pl. az, hogy több kisebb lopásnál az értékek össze-

számítandók, s ha ez uton 30 frtnál nagyobb érték áll elő, ez által az erdei lopás vétséggé minősül (Erdőtörv. 73. §.): Ilyen az, hogy az erdei lopás kísérlete is büntetendő (80. és 96. §§.), s hogy büntetés alá esik ugyane lopásra vonatkozólag az orgazdaság és bűnpártolás is (97. és 98. §§.).

Mindennek ellenkezőjét találjuk a mezei lopásnál.

Ha valaki több ilyen lopást követ el, habár azok mind-egyikének értéke megközelíti, sőt meg is haladja a 60 koronát (97. §.): a cselekmény, bárminő összegre rugjon az okozott kár, sohasem minősülhet vétséggé, hanem csak kihágás gyanánt pénzbüntetéssel büntethető. A Btk. 335. §-a ugyanis kihágásokra alkalmazható nem lévén, minthogy a mezőr. törvény ennek megfelelő intézkedést szintén nem tartalmaz, e tekintetben a kihágásokra általában érvényes szabály a mezőr. lopásra is alkalmazandó.

A mezőr. lopás kísérlete, valamint az azzal kapcsolatos orgazdaság és bűnpártolás nem büntethetők. A Kbt. 26. §-a szerint ugyanis a kihágás kísérlete nem esik büntetés alá, a Btk. 370., 374. és 375. §-ai szerint pedig az orgazdaság és bűnpártolás csak büntetettre és vétségre vonatkozólag követhető el. Ugyanez áll a gyanus dolog megszerzésére nézve is, mert a Btk. 129. §-a szintén oly dologról szól, a mely lopás, sikasztás, rablás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutott birtokosa vagy birtalója kezébe; s ezt a gyakorlatban igen helyesen úgy értelmezik, hogy az előző lopásnak legalább vétségnek kell lennie.

A mezőr. lopás tehát, mint kihágás, a károsultnak engedett jognál fogva (97. §.) oly nagy terjedelmű, hogy határait biztosan megjelölni nem is lehet, másfelől pedig mégis oly privilégiumokkal van kitüntetve, a melyek sok esetben büntetlenséget eredményeznek ott, a hol a büntetést a jogéret és a jogbiztonság egyiránt megkívánja, s aránytalanul csekély büntetést engednek meg ott, a hol az osztó igazság szigorú büntetést követelne.

Már most mi lehet a bíró feladata egy ilyen törvényvel szemben? Kétségkívül nem az, hogy annak különben is tágra kitűzött korlátait még inkább tágítsa, s ez által oly cselekményeket is a mezőr. kihágás körébe vonjon, a melyeket maga a törvényhozó sem akart idesorozni, hanem az, hogy a korlátokat, a mennyire lehet, szűkítse, vagy a hol ez nem lehetséges, legalább ne tágítsa.

A Curia eddigi gyakorlata, a mennyire ez köztudomásra jutott, épen az ellenkező irányban indult meg. Ennek bizonyítékául utalok a *Jogl. Közl.* folyó évi 8. számának mellékletén közölt két curiai ítéletre, a melyek alkalmából s figyelemmel a fenebbiekre, a következő három kérdést teszem fejtegetés tárgyává:

1. Minő helyen, illetőleg területen lehet a mezőr. lopást elkövetni?
2. Mik lehetnek e kihágás tárgyai?
3. Minő körülmények folytán minősül a mezőr. lopás vétséggé vagy büntetté?

II. A 93. §. a) pontja szerint a *mezőr. lopás színhelye gyümölcsös kert, szőlő, faiskola és mező lehet.*

Ha a magyarázat anyagául csak e pont állana rendelkezésünkre: úgy nagyon tág területe volna a mezőr. kihágásnak. Mert hiszen gyümölcsös kert, szőlő és faiskola a község belső és külső területén egyaránt található, sőt mindegyik előfordulhat a lakóházakkal szorosan összefüggő, ezekkel együtt bekerített térségen is. De vajon mind e helyeken elkövethető-e a mezőr. lopás? Erre a kérdésre a törvény célja és összefüggő intézkedései folytán csak tagadólag válaszolhatunk.

A törvény célja a földbirtok gazdasági használatának szabályozása és védelme, különösen pedig a mezőgazdaság kevésbé védett produktumainak nagyobb oltalomban való részesítése. E czélnak felel meg a törvény minden intézkedése és kifejezése.

Már az első §. a «mezei földbirtok» kifejezéssel jelöli meg azt a gazdasági területet, melyre a mezőr. törvény vonatkozik. Ez világosan elhatárolja e területet a község belső területétől, a melynek semmiféle részét sem lehet mezei földbirtoknak tekinteni.

Csupán a mezei földbirtokra vonatkoznak az egyes fejezetek is, a melyek pl. a legeltetésről, a birtokhatár megjelöléséről, a mezei közös dűlő utak, a kártékony állatok és növények irtásáról, a hegyközségekről és a mezei rendőrségről szólnak. E fejezetek mind világosan a község külső területét illető rendelkezéseket tartalmazznak.

A hegyközség is a külső terület alkotó része, mert ez alatt oly összefüggő nagyobb szőlőbirtokot ért a törvény, melynek tulajdonosai a közös őrzés, hegyrendészeti szervezkedés, a phylloxera és peronospora elleni közös védekezés, stb. szempontjából egyesülnek.

Midőn a törvény ekként megjelölte ama területet, a melyre intézkedései vonatkoznak: a IX. fejezetben e terület nagyobb védelméről gondoskodik, s a 74. §-ban kimondja, hogy a községek kötelesek «a határ őrizetére» megfelelő számú mezőőrt, a hegyközségek pedig felesketett hegyőröket alkalmazni. A határ őrzete itt is világosan a külső területet illeti, minek nagyobb bizonyosságául a törvény itt-ott zárójel közé teszi e felvilágosító szavakat: «dűlő, halászi terület, stb.»

A 75. §. ezután megengedi, hogy a nagyobb birtokos külön felesketett mezőőrt is tarthat, s különösen megengedi, és pedig tekintet nélkül a birtok nagyságára, hogy a bekerített helyek, kertek, gyümölcsösök és szőlők birtokosai ugyanily öröket tartsanak. Az ilyen felesketett magán mezőőrt a törvény épen oly nyilvános örnek tekinti, mint a községi mezőőröket, a kik a 81. §. szerint mindazon jogokat élvezik, melyek a közbiztonsági közegeket megilletik.

A kisebb földbirtokos is tarthat külön pásztort, de ezt nem esketik fel, s az ez által őrzött terület a 75. §. szerint nem esik ki a községi mezőőr felügyelete alól.

E rendelkezések miud azt bizonyítják, hogy itt csupán a község külső területéről, s az ezen termelt gazdasági termények fokozottabb védelméről van szó. A fokozottabb védelem abban áll, hogy e terület őrzésére a hatósági közegeket megillető jogkörrel felruházott mező- és hegyőrök hivatvák.

E védelem, mint látjuk, a preventio természetével bír; de ez a fokozottabb preventio másfelől maga után vonja azt, hogy a repressio csekélyebb jogsértő vagy jogveszélyeztető cselekmények eseteiben e területen aránylag kisebb lehet. És ebben találjuk meg elvi alapját annak, hogy oly lopás is, a mely máskülönben legalább vétség volna, a mezőr. területen elkövetve, kihágás gyanánt büntetendő.

Ez elvi alapon már most, s a törvény kiemelt intézkedéseinek figyelembevételével könnyen elhatárolhatjuk azt a területet, a melyen belül mezőr. lopást el lehet követni. E hely az előadottak szerint nem lehet más, mint az a terület, a melyre a mezőrendőrség fokozottabb védelme kiterjed.

Tüzetesebben szólva azt mondhatjuk, hogy a *mezőr. lopás színtere csupán a község külső területének az a része lehet, a mely a felesketett községi vagy magán mezőőr s a felesketett hegyőr felügyelete alatt áll.* Nem lehet tehát színhelye e lopásnak: a) a község belső területe; b) a község külső területén az erdő, valamint az a hely, a hová a jogtalan behatolás vagy bemenetel a Btk. 330. és 332. §-ai alá eső magánlak megsértésének büntetettét, illetőleg vétségét hozza létre.

Teljesen figyelmen kívül hagyta a kir. Curia fenemlített két ítéletében ez elhatárolást. Az egyik esetben vádlott a káros udvarába egy 3 méter magasságu falkerítésen át az utcáról bemászott, s az udvarból tuja cseregyákat lopott; a másik esetben a jégverem tetején át egy $\frac{3}{4}$ öl magasságu kerítés átugrásával jutott vádlott a ház mellett levő kertbe, honnan virágot lopott.

A Curia mindkét esetben mezőr. kihágást állapított meg: mert vádlott a lopást kertben követte el, s így az a mezőr. törvény 93. §-ának a) pontja alá esik.

Arra a relevans körülményre, hogy mindegyik kert a lakóházzal szorosán összefüggő bekerített hely volt, s hogy különösen az első esetben a község belső területén feküdt az illető ház és kert, a mi a második esetben kétséges: nem helyezett súlyt a kir. Curia, holott világos, hogy a kérdés eldöntése épen ezen fordul meg.

Ha csak az volna irányadó, hogy valaki kertből valamely növényt vagy gyümölcsöt lop: akkor pl. a főváros közepén levő gr. Károlyi-féle kert is színhelye lehetne a mezei lopásnak. Ennyire talán maga a kir. Curia sem menne; ámde szükségkép idevezetne az, ha az említett két ítéletben kifejezésre jutott elvet következetesen alkalmazná.

Hogy e tekintetben nem egészen következetes: ez iránt megnyugtató bizonyítékul szolgál ugyancsak a *Jogt. Közl.* 8. számában közölt III. eset, melyben közönséges lopást állapított meg vádlott ellen, a ki a község belső területén levő, három különböző kertből facsemetéket lopott, habár a kár 60 korona értéket meg nem haladt.

Ez teljesen megegyezik a mezőr. törvénynyel, s remélhető, hogy a kir. Curia ezentul az utóbbi irányban, helyesen megválasztott elvi alapon, s nem kasuistice fogja a hasonló eseteket eldönteni.

Dr. Illés Károly.

Az örökösödési eljárásról szóló törvény életbe léptetése előtt.

A gyakorlati jogszolgáltatás terén működő bírói, ügyvédi, közjegyzői kar sokszor rámutatott az eddigi hagyatéki eljárás folyamán azokra az akadályokra, nehézségekre, a melyek a hagyaték letárgyalása közben részint a törvények hiányos volta, részint azok szoros magyarázatot tüdő természeté folytán felmerültek és okozói lettek annak, hogy az élet számtalanféle jogviszonyai közben előálló s az örökös halála miatt általa el nem intézhető érdekellettek ne intéztesse el perenkívül a hagyatéki eljárás keretén belől, hanem a törvény hiányos intézkedései miatt mindmégannyi pernek képezzék alapját, melyek már természetüknél és tárgyuknál fogva is a bonyolultabb, zavarosabb s ez által nehezebben elintézhető perek tömegét alkották meg s melyek annál kevésbé oldathattak meg alaposan, minden érdeknek megfelelőleg, minél távolabb időköz váasztotta el az örökös halálától a pernek ítélet alá terjesztését.

A gyakorlati élet szükségéi hozzák létre ennél fogva az 1894. évi XVI. tczikket, 1861 óta immár a 4 ik törvényt, mely 35 év tapasztalatai alapján hivatva van a hagyatéki eljárást, ezt a nagyon sokféle érdeket érintő s nagy vagyoni érdekeket megóvni hivatott perenkívüli eljárást a gyakorlati élet szükségleteihez alkalmazni.

Nem célja e soroknak a törvény egészével foglalkozni s kiemelni különösen a törvény alapelvét, hogy t. i. a hagyatéki eljárás hivatalból indittatik meg, ha az érdekeltek ugyanazt 3 hó alatt nem kérik, mely intézkedés nagy horderejű és gyökeres megváltoztatása az eddigi soknemű korlátozottságnak kitett eljárásnak, — csupán egy pár tényleg előfordulni szokott esetet akarok kiemelni, a melyeknek — bár minden érdekllett fél kívánta is — eddig a hagyatéki eljárás körén belől nem lehetett érvényesülniök.

A törvény VI. fejezetében vannak ezek az esetek felsorolva, ilyenek:

1. Ha az örökös nevében nem álló, de tényleg birtokában levő vagyon is képezi a hagyatékot, a melyre nézve az 1892. évi XXIX. tcz. rendelkezései alkalmazhatók, a szükséges adatok megszerzése a hagyatéki tárgyalással összekapcsolva, a helyszínén eszközölhető, mert ott az érdekeltek közvetlenebb s ez által sokszor elfogadhatóbb bizonyítékokat

szolgáltathatnak a hagyatéki vagyon állagának megállapítására. Ily vagyonnak a hagyatéki vagyonok közé bevonása módozataira nézve már az 1892. évi XXIX. tcz. 2., 4., 6. és 7. §-ai rendelkeznek, de a hagyatéki eljárásról szóló törvény 52. §-a rendeli csak azt, hogy ily esetben a fenthivatolt törvényszerinti helyszíni eljárással a hagyatéki eljárás is összekapcsolandó.

Fontos ez az intézkedés, hisz vannak hazánk keleti és északkeleti részeiben oly tetemes mennyiségű, nagyértékű havas és erdőbirtokok, a melyek sokszor egész községi határreszeket magukban foglalnak ugyan, de a sajátságos helyi viszonyok elhanyagolt állapota miatt részint nem telekkönyvezvék, részint a helyszíneléskor felvett, tehát 32 év előtt kitüntetett tulajdonosnak nyilvánkönyvön kívüli 3-ik és 10-ik jogutódai által birtokoltatnak, ezeknek és ilyeneknek eddigelé hagyatéki vagyonként praecis leltározása, átadása, tkvi kitüntetése teljes lehetetlen volt a perenkívüli hagyatéki tárgyalás során s a legbonyolultabb perek származtak belőle.

2. A törvény a távollévő vagy ismeretlen tartózkodású örökösök részére való gondnok kirendelésnél a közjegyzőt jogosítja fel az 1868. évi LIV. tcz. 576. §-ban rendelt egy évi határidőnek 3 hónapra korlátozásával; az 54. §-ban a közjegyző által rendeli megtételni a hirdetményt s a gondnokkal ejti meg a tárgyalást. Ujítás s az eljárás gyorsítása s célszerűsítése.

3. Gyakori nehézséget képezett az eddigi tárgyalásoknál az körülmény, hogy a hagyaték egyik vagy másik részére, azok miként öröklésére s megosztására jött ugyan létre egyezés, de nem az egészre. Ily esetben az egyezés az egészre meghiusultnak s az ügy perre utasítandónak találtatott, s lett belőle per, minden érdeklettnak nem nagy öröme.

4. Sokszor történt, hogy a tulélő házastárs saját vagyonát is osztály alá bocsátotta, békeség kedvéért ez bevételt a tárgyalási jegyzőkönyvbe, s mint hagyatéki átadás illetve osztály alapjául kéretett tekintetni, s az átengedő jó szándéka fogalomzavarra adott okot s nem effektuáltatott, mert «viventis nulla successio», tehát hagyatékírótság élők közötti jogügylet alapján átadást nem eszközölhetett, természetesen, mert az a hiba követtetett el a tárgyalást teljesített közjegyzők, vagy árvaszékek által, hogy ily átruházásról külön okmány — függetlenül a tárgyalási jegyzőkönyvtől — nem állítottatott ki.

5. Más esetben egy-egy megoszthatlan dolog felett fejtett ki részesedési vita, s nem volt törvény, mely ezt perenkívüli megoldhatónak mutatta volna ki, s ismét perre ment az egész egyéb részeiben nem is vitás hagyaték.

6. Összeavartattak sokszor a hozomány, hitbér, özvegyi jog, özvegyi öröklés kérdései, továbbá hagyatéki terhek ki által lett viselése, visszakövetelése, abban való részesedés s a hagyományok jogkérdése.

7. Ha valamelyik fél meg nem jelent, nem volt mód, a a mely nélküle az ügy bevégzésére vezessen, holott gyakran azért nem jelent meg, mert ki volt örökségére nézve elégitve, vagy eladta azt.

8. Sokszor összefügg egy hagyaték mással; eddig azok együttes elintézése volt a szabály, habár sokszor cél és indok nélkül s részleges átadó végzés meghozatalára törvény nem intézkedett.

Ámbár tagadhatatlan, hogy a gyakorlat a jelzett s ezenkívüli még számos változatban fenforgott nehézségeken sok esetben segített a kérdések oly irányu megoldásával, mint a hogy ez most törvényben szabályozva van, mindazáltal épen azért, mert a helyes megoldási módozat felismeréséhez csak hosszú gyakorlat s a részletek teljes ismerete kellett: mondhatni kivételesek voltak azok az esetek, melyek az O. É., az 1868. évi LIV. tcz., az 1877. évi XX. tcz. erre vonatkozó sem nem egyöntetű, sem nem rendszeres intézkedései

között megtalálták mindig a kivezető Ariadne fonalat, s más mód nem volt a hagyatéki tárgyalás során összehalmozódó különböző érdekek kiegyenlítésére, mint az eljáráson kívül álló perut, holott szabatos törvény szabatos alkalmazásával az az eredmény, a mi éveken át huzódó perekből elő áll, a hagyatéki eljárás perenkívüli eredményénél rendszerint nem több.

Nem akarja ez azt jelenteni, hogy e törvény életbelépte és alkalmazása után per nem lesz, csak az a hit táplál, hogy sokkal kevesebb lesz a törvény alkalmazása mellett az az igény, mely peruton érvényesül, minthogy a törvényben biztosítékok látszanak a hagyatéki eljárás körébe tartozó kérdéseknek ezen az uton elbirálására, s csak azoknak perre utasítására, a melyek oda tartoznak.

Igy például csak pár év előtt lett felsőbb bíróság követendő például kimondva, hogy a hagyatékából valamely örökös egész jutalékának vevője, ha vételi okmánya a kellő alaknak megfelel, a tárgyalás során közvetlen maga részére kérhette az átadást, de míg ez ki nem mondatott, állandóan el lettek a hasonló kérelmek utasítva s per alapján keltett ugyanazt követelniök, a melyet, hogy a nélkül megkapjanak, semmi okszerűség nem, csupán a törvény hiánya gátolta, míg a most tárgyalt törvény 5. §-a értelmében az ily érdekelt maga is kérheti az örökösödési eljárás megindítását.

Mindeme itt röviden sorolt nehézségek eloszlanak jövőre a törvény VI., VII. és VIII. fejezetében részletesen sorolt s a tárgyalás és az átadásra s perreutasításra s ezeknek kellékeire, feltételeire vonatkozó intézkedései által.

Fontosságában nagyon sokat nyer a törvény, kapcsolatba hozatalával az 1892. évi XXIX. tcz. rendelkezéseinek.

Kevés ugyan még eddigelé országsszerte az az eljárás, melyet a tényleges birtokosnak telekkönyvi kitüntetése céljából alkotott fentjelzett törvény állapít meg, de ennek egyik okát a betétek szerkesztésének folyamatban léte s évenként nagyobb-nagyobb körbe kiterjesztése képezi, mert ezzel elodázhatóknak vélik az érdeklettek e másik törvény rendelkezéseinek igénybevételét; de miután az örökösödési eljárásról szóló törvény 52. §-a a hagyatéki eljárást, illetve tárgyalást az örökhagyó nevében nem álló, de tényleg birtokában levő vagyonokra az 1892. XXIX. tcz. 2-ik §-ában foglalt eljárás kapcsolatában rendeli megejtendőnek s miután három hó elteltével az örökhagyó halála után az eljárás hivatalból indítandó meg: ebben oly nagymérvű s fontosságú intézkedés foglaltatik, a melynek következményei egy néhány évtized mulasztását hivatják pótolni az ingatlan vagyon hitelképessége s forgalmi értéke szempontjából.

Igaz, hogy hazánknak az a része, a hol az ingatlan tetemesen nagyobb értéke a multban s jelenben egyaránt nagyobb figyelemben részesült s részesül ugy a tulajdonos, mint a hitelt nyújtó előtt — nem igen ad alkalmat a jelzett törvény nagyobb arányu alkalmazására, de az ország kevésbé termékeny, hegyes, erdős, havasi legelőkkal bővelkedő területein lépten-nyomon előfordul az az eset, hogy más a telekkönyvi tulajdonos, más a tényleges birtokos, sok a helyszínelés alá fel nem vett terület, s ezeknek az ingatlanoknak adásvevése mondhatni telekkönyvön kívül történik; még ma is nagyobb erőt tulajdonit a föld irástudatlan népe a gerendáján tartott — de az ősiségi ny. p. után kelt — zálogszerződésének, mint akármilyen telekkönyvi végzésnek. Ezekre s az ilyenekre lesz jótékony hatása e kapcsolatos két törvénynek.

Rendkívül fontos szerep és munkakör adatik e törvény által ismét a községi előljárók kezébe; a haláleset bejelentése s felvétele, leltározás, biztosítás, nyilvántartás oly sok és fontos teendőt igényelnek s egyszersmind a hagyatéki vagyon megvédésének képezik első feltételét, hogy önkéntelenül eszünkbe juttatja a kételyt, lesz-e képes a teendővel megbízott községi előljáróság és az ellenőrzésre hivatott köz-

igazgatási és birói hatóság a kezdetben rohamosan felhalmozandó munkamennyiséggel megküzdeni.

Feltétlenül szükséges e törvény életbeléptetése előtt, vagy azzal egyidejűleg az igazságügyi kormány által tényleg már is foganatba vett egyes-birói létszám emelésén felül a közjegyzői létszám szaporítása is, mert miután minden hagyaték tárgyalás alá kerül s minden hagyaték az egyes-bíróságok hatáskörébe utaltatik, a megszorodó nagy munkatöbblet a járásbíróságok és közjegyzők munkaerejének is feltétlenül szaporítását igényli s csak akkor lehet kilátás kellő eredményre, ha a kölcsönös és egymást kiegészítő bírósági s közjegyzői munkásság párhuzamosan együtt jár el a törvény rendelkezéseinek végrehajtásában.

Fontos a törvény továbbá nemcsak a közigazgatási és egyes-bírósági, hanem a kir. törvényszékek eddigi hatáskörére nézve is.

A törvényszékek munkamennyiségének jelentékeny hányadát képezik ma a hagyatéki ügyek; ezek a törvény rendelkezése szerint ezentulra kizárólag az egyes bíróságok hatáskörébe utaltatván, a törvényszékeknek legalább egy bíró munkássága egyébre fordítható.

A törvény tehát, mely sok eddigi helytelen állapotnak megszüntetését van hivatva eszközölni, megalkottatott; életbe léptetésétől nem sok idő választ el. Valószínűen azért nem léptetett még életbe, mert az egyes-bíróságok épen most egy másik, a sommás eljárás reformjáról szóló törvény nehézségeivel küzdenek. Óhajtható, hogy ez üdvös törvény életbe lépte mielőbb meghozza azokat az eredményeket, melyek elérése céljából alkottatott.

Biró Vilmos.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kamara** tagjainak száma 1893-ban lépte túl az ezeret, a gyarapodás ekkor 35 volt, százalékban: 36%, 1894-ben a kamarában bejegyzett ügyvédek száma 18-al, vagyis 175%-al növekedett, a mely körülmény, tekintettel arra, hogy a létszám-emelkedés 1892-ben még 55%-ot tett ki, a mellett látszik tanuskodni, hogy a létszám-emelkedés maximumát immáron megközelítettük, s hogy e módon a természetes fejlődés fogja meghozni a maga numerus claususát. Az ügyvédjelöltek száma 509-ről 544-re emelkedett, vagyis 35-el szaporodott.

Az 1893-ik évben *fegyelmi eljárás* 26 esetben rendeltetett el, a mely szám 1894-ben megkétszereződött, azaz 50-re emelkedett. Ugyanezt mondhatjuk a vádhatározatokról, melyek száma az 1893. évi 14 darabbal szemben 37-re emelkedett. Végtárgyalás 24 tartatott, míg 1893-ban csak 16. Vétkesség 13 esetben állapított meg, mi az 1893-ik évnek szintén kétszeresét képezi.

A 18 ítélettel befejezett ügy közül 11 volt olyan, mely megindításától kezdve egy és két év közt fejeztetett be, kettő két évben, tul tartott, 3 három évben, egy 4 év és 5 hóig húzódott, míg egy nagyobb terjedelmű és többféle bünvádi eljárással komplikált ügy csak 6 év és 4 hó alatt volt befejezhető.

Azon tizenhárom eset közül, melyben vétkesség kimondatott, csak két esetben alkalmaztatott feddés (1893-ban 7 eset közül 5-ben), 8 esetben pénzbírság (1893-ban 2 esetben), 2 esetben felfüggesztés és egy esetben elmozdítás. A fegyelmi ítéletekben tehát az alkalmazott szigor általános színvonala is jelentékenyen emelkedett, a mi az előfordult fegyelmi esetek súlyosabb voltában is leli magyarázatát.

Félemlítendőnek tartjuk még, hogy a lefolyt 1894-ik évben a kamara fegyelmi bírósága 15 esetben alkalmazott az úrts. 73. §-án alapuló megintést és rendreutasítást, míg ugyanez az előző 1893-ik évben csak 10 esetben fordult elő;

A m. kir. Curia, mint a kamara fegyelmi bíróságának felelősségi fóruma, a felelősségi ítéleteket mind helyben hagyta. Egyéb 45 felelősségi fegyelmi eljárást elrendelő, megszüntető és vádhatározat közül a kir. Curia 3-at változtatott meg és egyet oldott fel, 105 felelősségi fegyelmi bírósági határozat közül az érdekelt felek 40-et felelősségi meg, vagyis 37%-ában a felelősségi határozatoknak éltek jogorvoslattal.

— **Szegényvédelem és gondnokságok.** A budapesti ügyvédi kamara 1894-ben 276 polgári, 48 büntetőügyben rendelt pártfogó ügyvédet. A budapesti kir. törvényszék polgári

osztálya és a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék által 1894-ben 51 csődeljárás nyitott meg és 50 ügyvéd rendeltetett ki ügygondnokul. Hat oly ügyvéd neveztetett ki csődtömeggondnokokká, kik az utolsó öt évben hasonló kirendelésben már részesültek. A kamarai jelentés a gondnokságokra nézve következőket tartalmazza: Egyéb gondnoki kirendeléseknél tapasztalatunk az, hogy a bíróságok általában véve nem járnak el úgy, hogy ezen, részben javadalmazással, részben teherrel járó kinevezéseket a kamarai tagok közt az igazságnak megfelelően s egyenlően igyekeznének szétosztani. Különösen áll ez a budapesti polgári törvényszéknél a válópereket és a telekkönyvi ügyeket illetőleg; továbbá a székes fővárosi árvaszéknél kiosztott gondnokságok tekintetében. Azt tapasztaljuk, hogy e hatóságok az érintett ügyekben rendszerint egy rendkívül szűk és zárt csoportját a kamarai tagoknak részesítik különösen a javadalmazással egybekötött gondnoki kinevezésekben.

— **Teljes-ülés a Curian.** I. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia I. büntető tanácsának f. é. márczius 6-án tartott nyilvános ülésében felmerült következő büntetőjogi vitás elvi kérdésnek: «Az 1894. évi XII. tcz. 93. §-ának a) pontjában felsorolt helyeken lévő s hatvan korona értékét meg nem haladó gazdasági terményeknek ellopása más minősítő körülmény hiányában akkor is mezei rendőri kihágást képez-e, ha a tettes eme cselekményt megelőzően rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás, vagy orgazdaság büntetve, vagy vétsége miatt már két ízben büntetve volt és az eme cselekményt megelőző büntetés kiállása óta 10 év még nem mult el? Avagy ily esetben a Btk. 338. §. rendelkezése alkalmazandó-e?» Előadó: Nedeczky Ödön.

II. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia I. büntető tanácsának f. é. márczius 7-én tartott nyilvános ülésében felmerült következő büntetőjogi vitás elvi kérdésnek: «Valamely község belterületén lévő bekerített gyümölcsös kertből gazdasági terménynek 60 korona értéken alóli, bemászás által elkövetett ellopása az 1894. évi XII. tcz. 93. §-a alá eső mezei rendőri kihágást képez-e? Vagy a Btk. 336. §-a 3. pontjába ütköző lopás büntetést képez-e?» Előadó: Barthodeiszky Gyula.

III. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia több határozatában észlelt ellentét okából s a m. kir. igazságügyminiszter urnak 1894. évi november hó 11-én 45271. sz. a. kelt átirata folytán a következő büntetőjogi vitás elvi kérdésnek: «A védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. tcz. 23. §-ában megállapított pénzbüntetések ezek behajthatatlansága esetében átváltoztatandók e szabadságvesztés-büntetésre?» Előadók: Dr. Neuberger Ignác, Székács Ferencz. (L. Törvénykezési Szemle.)

Részvénytársaság hivatalnokának kell-e az iparhatóság előtt indítani keresetét? A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék: Az elsőbíróság végzését megváltoztatja, alperes pergátlo kifogását elveti, s az elsőbíróságot az ügy érdemében való eljárásra utasítja. *Indokok:* Felperes az alperes részvénytársaságnál mérnökül történt alkalmazásából kifolyólag 1894 november hóra igényelt 200 frt havi fizetése iránt indított kereset. Minthogy tehát felperes keresete azon alapszik, hogy alperes részvénytársaságnál mérnöki minőségben hivatalnokul volt alkalmazva; s minthogy a kereskedelmi törvény 193. §-a szerint a részvénytársaság hivatalnokaira nézve ugyane törvénynek a kereskedelmi meghatalmazotakra vonatkozó intézkedései alkalmazandók; s minthogy a kereskedelmi meghatalmazottak a kereskedelmi törvény I. részének 6. címében megjelölt segédszemélyzet közé nem tartoznak, és így a részvénytársasági hivatalnok által fizetése iránt indított keresetre nézve az 1884. évi XVIII. tcz. 176. §-ában szabályozott előleges iparhatósági eljárásnak helye nincs; ez okból alperesnek azt a kifogását, hogy a polgári pert iparhatósági eljárásnak kellett volna megelőznie; elvetni, s az elsőbíróságot végzésének megváltoztatásával az ügy érdemleges ellátására utasítani kellett.

A Magyar Jogászegylet büntetőjogi Értekezlete f. hó 30-án este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart. Napirend: A mezőrendőrségi lopás köre. Előadó: Dr. Illés Károly.

A mellékleten közöljük a budapesti ügyvédi kamara jelentésének részletét a törvénykezési állapotokról, és a Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottságának kitűzött kérdéseit.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetés: díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után. Dr. MÁRKUS DEZSŐ pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Fogirodalom:* Scrutton, Edward, Williams. The merchant shipping act 1894. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* Váltóbeli követelések lefoglalása kérdéséhez. BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól. — Mezőrendőri lopás. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd, nyug. kir. ügyésztől. — Az anyagi igazság ellen. Dr. BEDŐ BELA znióváraljai albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Házassági eljárás az 1894. XXXI. tcz. életbelépte után.

I.

Ugy az országgyűlés mindkét házában, mint a napisajtóban is, vita tárgyát képezte ama kérdés, vajon életbe léphet-e a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. a nélkül, hogy hatályba lépésével egyidejűleg a házassági ügyekben követendő eljárást is szabályozná a törvényhozás, hacsak nem akarjuk, hogy az életbe lépett házassági törvény eljárási szabályok híján végrehajthatlan maradjon?

Erre a kérdésre, mely az annak minden részletét ismerő előtt vitás alig lehet, már régebben megfelelt a «Jogtudományi Közlöny»-ben (1895. évfolyam 2. sz.) A. B., kinek fejtegetései, melyekben teljesen osztozom, arra az eredményre jutnak, hogy az 1894. évi XXXI. tcz.-nek külön eljárási törvénynek egyidejű megalkotása nélkül is, hatályba léphet és hogy ebből a kir. bíróságokra nézve, az átmenet elkerülhetetlen nehézségeitől eltekintve, semmi különös bonyodalom vagy megoldhatlan zavar támadni nem fog.

Ezen az állásponton már most meg akarom kísérelni a házassági ügyekben az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépése után követendő eljárásnak képét adni. A keret, melybe e képet illeszteni szándékozom, az a szabályzat, melyet a budapesti kir. ítélő tábla 1882 óta zsinórmértékül használ házassági ügyekben és a melyet felsőbíróságainknak megállapodott gyakorlatából kodifikáltak megalkotói. Az ezen szabályzatban foglalt gyakorlat marad leglényegesebb alapja az új házassági pernek is, melynek alkotó elemei közt továbbra is természetesen megmaradnak a polgári pernek általános szabályai és a melynek új elemeit azok az eljárási szabályok fogják képezni, melyek a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz.-ben foglalvák.

Ezeket a jogszabályokat akarom szerves összefüggésbe hozni és §-okra osztva, a táblai szabályzat alapul vételével és beosztásában, egységes eljárásképpen feltüntetni. Megokolásképpen beérem majd annak a törvényszakasznak idézésével, melyből az új eljárási szabályt szószerint vagy megrövidítve meritem és magyarázattal csak ott fogom kísérelni az összeállítást, a hol egyéni felfogás nyilatkozik meg inkább, mint az érvényes jogszabálynak kötelező parancsa.

Mielőtt azonban e fölötté szerény kodifikációt megkezdeném, legyen szabad általános tájékozásul inkább a magam álláspontjának megokolása gyanánt, mint ismertetés végett, a melyre e közlöny olvasói előtt szükség alig van, néhány szóval megállapítani azokat a jogszabályokat, melyek a ma érvényes, helyesebben alkalmazott házassági eljárásnak *törvényes* alapját képezik.

Az 1868. évi LIV. tcz. 22. és 36. §-a szerint a legszorosabb értelemben vett *Magyarországon* a római latin- és görög-szertartású katolikusok, ugyszintén a keleti egyházi keresztények, valamint az unitáriusok házassági perei e felekezetek egyházi bíróságai elé tartoznak; a mindkét felekezetű evangélikusok és az izraeliták házassági perei a kir. bíróságok hatáskörébe utalvák.

Az országnak a *Királyhágon* túl eső részeire nézve hasonlóképen az 1868. évi LIV. tcz. 22. és 36. §§-ai kötelezők, és mivel az erdélyrészi mindkét felekezetű evangélikusok a 36. §. ama követelményének, hogy egyházi bíróságaik rendezve legyenek, megfeleltek: e két felekezet házassági ügyei is egyházi bíróságaikhoz tartoznak. A kir. bíróságok elé csak a bárczasági ágostai hitv. evangélikusok házassági ügyei tartoznak azóta, a mióta — 1886-ban — a tiszai ev. egyházkerületbe kebelezették át magukat, tehát a rendezett házassági bírósággal nem bíró magyarországi evangélikusokhoz tartoznak; továbbá az izraeliták válóperei, melyekre nézve az Erdélyben még érvényes osztr. polg. tvkönyv 123—136. §§-ai és az 1853. jun. 9-én kelt cs. k. igazságügyminiszteri rendelet és ennek alapján az 1852. szept. 16-án kelt cs. k. igazságügyminiszteri rendelettel behozott ideiglenes perrendtartásnak XXX. főcíme (Eljárás az evangélikus hitsorsosok házassági ügyeiben) irányadó.

Ezen ideiglenes perrendtartás érvényes az evangélikusokra és izraelitákra nézve *Fiume* városában és kerületében, hol az 1898. évi LIV. tcz. és azt kiegészítő perjogi magyar törvények még nem léptek életbe.

A katolikusokra nézve e területen is az egyházi bíróságok illetékesek.

A kir. bíróságokat házassági ügyekben az 1868. LIV. tcz. 36. §-a alapján a törvényes gyakorlat kötelezvé: ez lesz irányadó azon házassági ügyekben is, melyek eddigelé az egyházi bíróságokhoz tartoztak, de a melyek az 1894. évi XXXI. tcz. hatálybalépte után, annak 136. §-a szerint a kir. bíróságokhoz utasítvák.

A kir. bíróságoknak *hatáskörét* házassági ügyekben — melyet az 1894. évi XXXI. tcz. 136. §-a a felekezetekre tekintet nélkül minden házassági ügyre kiterjeszt — az 1868. évi LIV. tcz. 22. §-a állapítja meg; ugyane szakasz, melyet természetesen kiegészítenek a járásbíróságok hatáskörét megállapító 1893. évi XVIII. tcz. 1. és 2. §§-ai és az 1868. évi LIV. tcz. 94. §-a állapítja meg, hogy házassági ügyekben a kir. törvényszékek járhatnak csak el mint elsőfokú bíróságok.

Az *illetőséget* házassági ügyekben az 1868. évi LIV. tcz. 36. §-a állapítja meg, míg ugyane törvény 53. §-a szerint ez illetőségből eltérésnek helye sincs.

A *házassági ügy* fogalmát az 1868. évi LIV. tcz. 22. és 36. §§-ai, továbbá a házassági jogról szóló 1894. XXXI. tcz. (47—50. §§., 56., 60., 68—70. §§., 72. §., 75—88. §§., 90—97. §§., 102—107. §§.) kétséget kizáróan állapítják meg.

A kiindulás pontjainak megállapítását tartalmazó ezen bevezetés után, immár megkezdhetem az ujonnan alakuló eljárásnak szakaszokba foglalását, a mi a következő képet adja.

Dr. Márkus Dezső.
pestvidéki kir. tszéki bíró.

A hatásköri összeütközések bírósága.¹

Terünk korlátokat szab fejtegetéseink terjedelmének, azért a törvénytervezetnek a hatásköri konfliktusok feletti eljárás illető további rendelkezéseivel lehető röviden akarunk foglalkozni.

A hatásköri panasz emelésével megindított eljárás két szakaszra különül el: az első azon rendes vagy közigazgatási bíróságnál foly le, melynél az ügy, a konfliktus támasztásának időpontjában folyamatban volt; a tervezet ezt a bíróságot helyenkint az «eljáró» bíróságnak nevezi; a második, a hatásköri összeütközések bírósága előtti tárgyalás és elintézés. Az elsőt nevezhetnők előkészítő, instruáló eljárásnak, mert főmozzanatai az ügyállást körvonalazó, quasi fixirozó, tájékoztató előiratok adásában állanak és céljául főleg az látszik, hogy minden érdekelt tényezőnek módja legyen saját szempontját, érdekét, esetleg a szóbeli tárgyaláson való közreműködésének feleslegessé tételével, eleve írásban kifejtetni, érvényesíteni; a *hatásköri bíróság előtti* második stádiuma pedig az eljárásnak — melyen a sulypont nyugszik — a szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság elvei szem előtt tartásával vezetett főtárgyalás, melynek szabadsága az ügy vizsgálatát és intézését illetőleg, az előkészítő eljárás eredményei által megkötve nincs. Teljes objektivitással mondhatjuk, hogy a rendes vagy a közigazgatási bíróságnak, a közigazgatási hatóságoknak és az ügy- vagy magánfeleknek, jogosultságukkal, érdekeltségükkel arányos beavatkozást, befolyást, szerepet látunk biztosítva az eljárás mindama két szakában a Wlassics-féle tervezet szabályai által. Egymáshoz mérten is ezen tényezőknek közreműködése olyan mérvű, terjedelmű, hogy alárendeltségről, háttérbe szorításról egyikük sem panaszkodhatik; szerencsésen kikerüli azt a tervezet, hogy a közigazgatási hatóságokat tulajdoson domináló helyre állítsa az eljárásban; szabadelvűsége a felek és a birói hatóságok iránt kívánni valót nem hagy fen.

A rendes, illetve közigazgatási bíróság vezetésére van bizva az előkészítő eljárás mind a pozitív, mind a negatív összeütközéseknél. Az eljáró bíróságnál köteles benyújtani a közigazgatás az indokolt hatásköri panasziratot, legyen bár ez felsőfoku bíróság. Ennek áll tisztében az ügyfeleket a vonatkozó panaszirat másolatának kézbesítése mellett az összeütközés támasztásáról értesíteni. Ezen bíróságnál tartoznak benyújtani az ügyfelek a hatásköri összeütközés iránt tehető írásbeli nyilatkozataikat, melyeket a bíróság a panaszt emelt közigazgatási hatósággal közöl. Az eljáró bíróság hivatása végül, a felek nyilatkozatainak beérkeztével, — ha pedig ilyenek nem adtak volna be, a hatásköri panasz emelésétől számított tizenöt nap alatt, — az ügyiratokat «véleményes jelentéssel», a felettes királyi tábla, illetve a közigazgatási felső bíróság *utján* a hatásköri összeütközések bírósága elé terjeszteni. A kir. tábla, respektive a közigazgatási főtörvényszék, köteles az ügyiratokat, a hatásköri konfliktus iránti «véleménye» kapcsán juttatni a hatásköri összeütközések bíróságához, a mennyiben pedig eme felsőbíróságok valamelyike volt az «eljáró bíróság», véleményes jelentéssel ellátva *közvetlenül* küldi a hatásköri bírósághoz az ügy iratait.

Állapodjunk meg egy pillanatra ez utóbbi rendelkezéseknél, melyek a «Conflit»-nak bírósági véleményezését kötelezőleg állapítják meg, melyeket a tervezet az indokolás szerint, a porosz jog nyomán indulva fogadott el.

Ezek ellen jogosult ellenvetés más nem emelhető, mint az, hogy némi késleltetésével fognak járni a «Conflit» elintézésének. Eltekintve azonban attól, hogy bármennyire lényeges a hatásköri peresügy *gyors* elintézése, a gyorsaság kívánalmát semmi esetre sem szabad az alaposság követelményei feláldozásával kielégíteni, a késleltetés nem lesz tetemes, ha kimondatik, hogy a felettes táblák vagy a közigazgatási bíróság

is az ügyiratoknak hozzájuk érkezettől számított tizenöt nap alatt tartoznak véleményüket megadni és iratokat tovább küldeni. Az *eljáró* bíróság a véleményes jelentéssel való felterjesztést a tervezet mostani szövege szerint is tizenöt nap alatt eszközli. A mi pedig a kérdéses rendelkezések érdemét illeti, azon véleményben vagyunk, hogy a királyi táblák és a felső közigazgatási bíróság, az 1890. XXV. és 1891. XVII. tcz. szerinti szervezetükben, azaz a közig. bírósági törvényjavaslatban kontemplált összealkotása szerint, teljesen képesek és alkalmasok, sőt jól hivatottak lesznek a hatásköri nehéz vitakérdések felett objektív szakvéleményt mondani. Nem is kétes, hogy azon cél elérésére, miszerint a birói hatalmi ágnek szakavatott, erős védelméről a hatásköri konfliktusoknál jól gondoskodni kell, legjobban szolgál, ha a birói karnak a magas birói forumokon összegyűjtött kitünőségei vétetnek igénybe. Annál indokoltabb a magas bíróságoknak kontemplált közreműködése az előkészítés körül, mert a hatásköri bíróság előtt lefolyó nyilvános, szóbeli főtárgyaláson, a birói hatáskörnek a közigazgatással egyenerejű és módu védelméről (külön képviselő által) nincs gondoskodva.

Ezen a tárgyaláson a közigazgatási hatóság képviselője csak a közigazgatási hatáskör védelmére szólhat, és ha a «Conflit» a közig. bírósági hatáskör érdekében emeltetett, az utóbbinak védelmére. (Terv. 14. §.) Felvetjük itt azt a kérdést, nem volna-e következetes és okadatolt, oly konfliktusoknál, melyek a közigazgatás által a közigazgatási bírósági hatáskör revindikálása végett támasztatnak, megkivánni, hogy a közigazgatási felsőbíróság is nyilvánítsa szakvéleményét; mert megvalljuk, nem találunk teljes megnyugvást abban, hogy a közigazgatási bírósági hatáskör védelmében a közigazgatás mintegy magára van hagyva.

A tervezet szövege szerint a közigazgatási felsőbíróság szakvéleménye csak a közigazgatás és a közigazgatási bíróság közötti hatásköri összeütközések eseteiben volna szükséges. Nem hallgatjuk el, hogy oly eseteknél, mikor az «eljáró bíróság» felsőbb bíróság, nem erre, hanem az elsőfokulag eljáró bíróságra volna bizandó az ügy előkészítő felszerelése, jelesül a felek nyilatkozatainak átvétele, stb. Ezzel egyéb technikai előnyök mellett el lenne érve az, hogy az összeütközési ügy iránt mindig adatnék egy alsóbírósági véleményes jelentés és egy felsőbb bírósági szakvélemény. Ha mégis a tervezetnek mostani szövegezése változatlanul fenmarad, úgy a 17. §. határozománya lenne oly formán módosítandó, hogy a hatásköri bíróság a határozat meghozatala után az «eljáró bírósághoz» küldi vissza az ügyiratokat, vagyis ahhoz, a mely által közvetlenül vagy közvetve fölterjesztettek, nem pedig egyenesen az «elsőfoku bírósághoz».

Az előzetes eljárásban a közigazgatás teendői különböznek a szerint, hogy a panaszt a legfőbb hatóság — miniszter — emelte-e vagy ennek alárendelt szerve. Az első esetben a panasz megtételével a közigazgatás szerepe ki van merítve, az utóbbiban még köteles a panasz emelő hatóság a panaszirat «hiteles» másolatát egyidejűleg felküldeni az illetékes miniszterhez, a ki azután háromféleképp járhat el: *a)* tudomásul veszi a szerinte is helyesen emelt és kielégítőleg megokolt panasztételt; *b)* a maga részéről is írásbeli nyilatkozatot terjeszt elő az eljáró bírósághoz (7. §.) quasi pótindokolással támogatandó az alsóbb hatóság hatásköri panaszát; *c)* alapelkülőnek tekintvén a konfliktus támasztását, saját hatáskörében visszavonja azt.

Az ügyfelek nyilatkozatai közöltetnek ugyan a közigazgatási hatósággal, de arra már nem enged módot a tervezet, hogy akár a panasztevő hatóság, akár annak illetékes minisztere, ezen nyilatkozatokra még az előkészítő eljárásban írásbelileg reflektálhasson. Ez pedig nem annyira a közigazgatási hatáskör védelme szempontjából, mint inkább azért volna kívánatos, hogy a véleményes jelentéstételre, illetőleg szakvélemény-adásra hivatott birói hatóságok előtt a hatásköri

¹ Az előbbi közl. l. a 4., 5., 6., 7., 8., 10. és 11. számban.

vita minden vonatkozás szerint kifejtve, tisztázva álljon. A francziáknál tudunkkal a felek nyilatkozatai s az ügy teljes instruálása után tételnek át az ügyiratok a miniszterhez, a végből, hogy ez észrevételeit írásban megtehesse; a porosz jog szerint pedig a provinciális hatóságok a minisztert csak az ügyfelek nyilatkozatainak beérkezése után, respektive azok becsatolásával értesítik az összeütközés felmerüléséről, s így a miniszter már a felek allegátáit is mérlegelhetvén, adja meg saját észrevételeit vagy vonja vissza a panaszt.

Dr. Kmety Károly,

(Folyt. köv.)

kir. jogtanár.

Jogirodalom.

Scrutton, Edward Williams. The marchant shipping act. 1894.

Angliáról mindig azon nézet volt elterjedve, hogy ottan rendszeres kodifikáció a sajátszerű viszonyok miatt lehetetlen. Azonban e tekintetben az újabb időben jelentékeny haladás észlelhető. Az elavult törvényeket hatályból ki kellett helyezni, a több századok folyamában keletkezett egy tárgyra vonatkozó törvényekben az ellentétek kiegyenlítendőek és az összefüggés helyreállítandó volt. A judikatura új elveket állapított meg, a gazdasági viszonyok változtatása új szabályokat kívánt. A mi most Angliában igen gyakori, azt «consolidation of the law» elnevezéssel jelölik. Egybefoglalják az összes törvényeket, a melyek egy tárgyra vonatkoznak és a mennyire szükség, ezeket javítják.

Igy keletkezett a múlt évben a tengeri kereskedelmi hajók rendtartása (the marchant shipping act), melynek életbe léptetése folytán nem kevesebb, mint negyvenkilencz előbbi törvény hatályát veszítette.

A legrégebbi még II-ik Eduard idejéből való, a legtöbb hatályból lépett törvény azonban Victoria királyné korából való, mert ennek uralkodása alatt majdnem évenként foglalkozott az angol parlament a kereskedelmi hajózásra vonatkozó törvényjavaslatok tárgyalásával, mivel a tengeri kereskedelem Anglia jólétének alapja és gazdaságának egyik leglényegesebb kutforrása.

A múlt évi marchant shipping act már azért is érdekel bir, mert ez a leghosszabb törvény, a mely eddig az angol törvénytárban (statute book) felvétellett. Áll pedig összesen 248 §-ból, a melyeket Angliában «Section»-nak neveznek.

Függelékét pedig huszonkét minta (Schedales) képezi. Ezt most az angol kereskedelmi hajók kodexének lehet nevezni. Anglia büszke is lehet ezen törvényhozási munkára, mert oly teljes egységes törvény, mint ez, a világon nem létezik.

Törvényszerkesztési szempontból is nagy haladás észlelhető, mert a nyelvezet világos és határozott, úgy, hogy a kontinentális jogász is könnyen megértheti az egyes szakaszokat. Milyen komolyan veszi az angol törvényhozás a tengeri kereskedelmi hajózást, azt már maga azon körülmény igazolja, hogy ezen marchant shipping act összesen 730 sui generis büntetendő cselekményt, többnyire kihágásokat (offences) állapít meg. Van köztük több igen súlyos eset, a mely száz, sőt ötszáz font sterlingig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik. Több esetben a hajó elkobzása (forfrituse of ship) elrendeltetik. A hajókapitány (master) is súlyos felelősség alatt áll.

Több vétség van felsorolva, melynek esetében a kapitány oklevelét veszíti.

Miután nálunk is valahára hozzá kell látni, hogy az elavult «editto politico maritimo» hatályból lépjen, a múlt évi angol shipping act igen sok utmutatást foglal magában részünkre, mert tengeri jog tekintetében más és jobb mintát nem találunk, mint a hatalmas Anglia törvényeiben.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Váltóbeli követelések lefoglalása kérdéséhez.

Az 1881. évi LX. tcz. 80. §-a azt rendeli, hogy váltóbeli követelések s általában olyan követelések, a melyek a fenálló jogszabályok vagy társulati alapszabályok szerint csak a követelésről kiállított okirat birtokosa által érvényesíthetők, rendszerint csak abban az esetben foglalhatók le, ha az okirat a foglalás alkalmával megtalálhatik.

Nem is képzelhető másként, mert ha azok a végrehajtást szenvedő birtokában nincsenek, nem szereztethetik meg azokra a zálogjog, mely fogalmánál fogva birtoklást, a dolog birtokát fejezi ki.

Mégis előfordul a törvény e határozott rendelkezésével szemben oly eset, a midőn a végrehajtást szenvedő birtokában nincs a váltóbeli követelés alapjául szolgáló váltó, az mégis lefoglaltatik s elárverelés vagy behajtás útján értékesíttetik, a nélkül, hogy maga a váltó, a követelés alapjául szolgáló okirat tényleg megszerzettetnék.

Előfordul pedig ez az eset akkor, midőn a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy ellen ingatlan vagyona vonatkozólag váltó alapján előjegyzett vagy bekeblezett zálogjoga foglaltatik s arra ez által alzálogjog keletkezik.

Az a kérdés: szükséges-e ilyen esetben a váltó birtoka arra nézve, hogy a végrehajtás az 1881. évi LX. tcz. 80. §-a értelmében hatályos legyen avagy nem?

E kérdés elbírálásánál ellentét látszik fenforogni a végrehajtási törvény, s általában a végrehajtási jog megszerzése körüli szabályok, valamint úgy a váltójog tételes intézkedései, mint a telekkönyvi rendtartás s ezzel kapcsolatosan érvényben levő osztrák törvény rendelkezései között.

Gyakorlati példa legjobban felvilágosít.

X. telekkönyvben A. ellen, ki elhalt és hagyatéka csődbejutott, váltó alapján 1000 frtig zálogjogi előjegyzés áll fen B. javára, melyre C., B. elleni 450 frt követelése erejéig végrehajtást vezet s a végrehajtási törvény 79. §-a alapján a jegyzőkönyv áttétele által alzálogjogot nyer.

E végrehajtáskor, mely B. ellen vezetett C. javára, nem találtatott meg a váltó, mely B. követelésének alapját képezi, mert az D-nek van birtokában, a kié tulajdonkép és a ki csak behajtás végett adta át B-nek. A telekkönyvi előjegyzés azonban B. nevében áll, sőt A. ellen a csődbe is B. által jelentetett be.

Az A. elleni csőd megszűnt egyezségileg s a csődegyezséget A. örökösivel B. is, D. is aláírta; B. mint ki a csődbejelentést tette s D., a kinek a váltó birtokában volt; D. a váltót át is adja a csődmegszűntetésekor a vagyonbukott örökösöknek, azért nem volt a váltó a végrehajtás alkalmával B. birtokában s nem kerestethetett meg.

C. a végrehajtás ellen D. által indított s ezt a váltókövetelést tárgyazó igényper elutasítása után — melyben D., bár kétségtelenül igazolta, hogy a váltó az ő tulajdonát és birtokát képezi, de melyben az elutasítás indokát az képezi, hogy C-vel szemben, a ki a nyilvankönyvben bizva, szerzett alzálogjogát nem érvényesítheti e jogon — árverést kér a lefoglalt követelésre, s az árverés kitűzött napján az eladástól kölcsönösen elállanak a felek, hanem e helyett E-t neveztetik ki a követelés behajtására ügygondnokul.

E. megindítja a keresetet A-nak csődből menekült ingatlan vagyonát örökölt örökösei ellen, mint az alzálogjogot szerzett végrehajtató érdekeinek gondnoka s keresetét jelzálogkeresetként gerálja, kérvén alpereseket annak tüzésére kötelezni, hogy az örökölt ingatlanból nyerhessen kielégítést.

Örökösök szavatosként bevonják a perbe D-t, a kinek kifizették a váltókövetelést s a ki a váltót nekik ki is adta.

D. elvállalja a közös védelmet s ismétli, a mit az igény-

perben bizonyított, hogy a váltó az övé volt, azt ő fizetésekor kiadta. Örökösök viszont azzal védekeznek, hogy kifizették az alzáloggal terhelt váltót a váltóbirtokosnak, nem kötelezhetők tehát még egyszer fizetésre.

Ez a tényállás.

Kétségtelen ebből 1., hogy a végrehajtáskor a váltó mint okmány, nem került a foglaltató birtokába;

2. hogy ez meg sem szerezhető, mert a hitelező örökösének kifizetés alkalmával kiadatott;

3. a végr. t. 80. §-ában feltételezett hatályosság tehát be nem következett;

4. az adós örökösei, a váltótörvény abbéli rendelkezésének, hogy a fizetés az eredeti váltóra s ennek felmutatása s visszakapása mellett teljesíthetők, eleget tettek.

Mindezek dacára törvény szerint, és törvényesen kötelezettek s kell is kötelezteniök még egyszer a fizetésre.

Marasztalások pedig azért, mert a tett fizetés alkalmával kellő óvatossággal nem jártak el.

Ugyanis a fizetést midőn teljesítették, látniok kellett, hogy a váltó előjegyzetett; az előjegyzésnek a váltón, vagy tulajdonosán kellett lennie s ebből meggyőződhetek volna, hogy az eredetileg váltókövetelés, e záradék reávezetése által igazolt előjegyzés által nyilvánkönyvi joggá is vált, a melyre a telekkönyvi intézmény sajátos természeténél fogva mások is szerezhettek további jogokat, s a jelen esetben épen ily 3-ik személy *C.*, a kinek javára az alzálogjog megszerzetett.

Méltán ellenvethető ugyan, de csak látszólagos sikerrel, hogy az alzálogjog alapját képező eredetileg előjegyzett zálogjog pöröltetett is, fen sem áll, az alapját képező váltó a volt adós illetve örökösei kezében van, minden törvény szerint nem méltányoltathatik, miután az alzálog az alapkövetelés kifizetése után, de kitörlése előtt szereztetett.

Ellenvethető továbbá az is, hogy a zálogjog accessorius jog, melynek feltételét egy jogérvényes követelés képezi, és az adott esetben a követelés fen nem áll, ugyde ezzel szemben a telekkönyvi rendtartás 75. §-a áll, mely szerint a bekeblezett vagy előjegyzett követelésekre mindaddig további zálogjogok szerezhethők, a míg azok ki nem töröltetnek. Az adott esetben is a csődmegszüntetéskor az *A.* ellen előjegyzett 1000 frtos követelés zálogjoga töröltetett ugyan, a váltó az adós, illetve örökösei birtokába visszakerült, de a törlés azzal rendeltetett eszközöltetni, hogy teljes hatálya csak az alzálogjog törlésével veendi kezdetét; ezek tehát nem érvényesíthető alperesi érvek.

De menjünk tovább; a címül jelzett törvény §. világosan rendelvén a váltó birtokának megszerzését s a végrehajtás hatályát is ettől tevéen függővé, az adott esetben látjuk, hogy a váltó — mint az adósna visszaadott eredeti tartozás okmánya — meg nem szerezhető. Mi történik az *E.* által indított fentebb leirt keresetre hozandó, esetleg marasztaló ítélet végrehajtási stádiumán?

Feltéve alperes elmarasztaltatását, a mi a szerzett alzálogjog alapján kétségtelen, mert ez alzálogjog tulajdonosát ép úgy megilleti a jelzálogkereseti jog, mint a jelzálog tulajdonosát, vegyük az esetet, hogy végrehajtás fog kéretni *A.* örökösei ellen a *B.* javára 1000 frtig — a csak az alzálog törlésétől függő hatálylyal törölt, tehát feltételeesen fenálló zálogjog rangsorozatában leendő kielégítés iránt. El fog adadni az ingatlan. A sorrendi tárgyaláskor ismét az a kérdés fog előállni, tartozik-e felperesként szereplő ügygondnok az ő felperességének alapját képező 1000 frtos váltót a sorrendi tárgyaláskor, vagy a vételárfizetésekor felmutatni? Ha tartoznék ezzel, az esetben az általa végrehajtásilag szerzett joga érvényesítése fenakad, mert ezt felmutatni nem képes; ugyanannak megsemmisítése iránti eljárással sem érhetni cél, mert előállhat az adós örököse s felmutatja a váltót, az az ő birtoka, arra tehát még egyszer fizetni nem tartozik.

Nézetem szerint azonban ezek sem megfelelő követke-

zetések. A sorrendi tárgyaláskor, esetleg a vételár kifizetésekor szerintem nem jöhet többé kérdésbe az 1000 frtos váltó birtoka s felmutatási kötelezettsége, hanem *C.*-nek *B.* elleni követelését igazoló azon okirat, vagy ítélet mutató csak be, a melynek alapján *B.* ellen a végrehajtási jogot szerzte, még pedig azon az alapon, mert adott esetben tulajdonkép nem az 1000 frtos követelés érvényesítettik, hanem az erre szerzett alzálog alapját képező 450 frtos követelés, mit igazol az a körülmény, hogy *E.* a követelésnek behajtására neveztetett ki, s a jelzálogi kereset útján érvényesítvén azt, szerzett alzálogjogának igyekszik érvényt szerezni, függetlenül attól, fenáll-e az alzáloggal terhelt eredeti követelés vagy nem? miután törölve nem lett kellő időben. Keresete arra irányulhat csupán, hogy 450 frtos követelése az ingatlan eladási árából az 1000 frtos jelzálog rangsorában elégíttessék ki, nem pedig arra, hogy az 1000 frt követelés és járuléka fizetteszenek ki.

Ezek szerint a végrehajt. törvény 80. §-ában foglalt azon rendelkezés, hogy a váltókövetelés lefoglalásának hatálya az okirat birtokának megszerzésétől tétetik függővé, *váltó alapján előjegyzett vagy bekeblezett követelésekre nem terjed ki, ily követelésre a 79. §. az irányado.* *Biró Vilmos.*

Mezőrendőri lopás.¹

II.

III. Mik lehetnek a *mezőr. lopás tárgyai*?

Ez a második kérdés, melynek megoldását magam elé kitűztem.

A 93. §. *a)* pontja «gazdasági terményeket», s a «földtől el nem választott terméket» említ. Mit ért e tárgyak alatt a törvény, s névszerint: mi különbség van a gazdasági termény, s a földtől el nem választott termék közt? Elsőben is az utóbbi kérdésre kellene válaszolni; ámde ez nem könnyű dolog.

Mert hisz a földtől el nem választott termék is, a mennyiben gazdasági célra szolgál, gazdasági termény, lévén a termék és termény azonos fogalmak. Ebből kifolyólag a gazdasági termény is mindaddig a földtől el nem választott termék, a míg az anyafölddel összefüggésben van. Az volna tehát a különbség, hogy gazdasági termény alatt a földtől már elválasztott termék értendő, s ezzel ellentétben minden más gazdasági termény a földtől el nem választott termék fogalma alá esnek.

Ez meglehet. Csakhogy e miatt kár volt a lopásnak két külön kategóriáját felállítani, s ehhez képest tárgyait két különböző kifejezéssel megjelölni. Hiszen a lopás lényege mindig csak az, hogy valaki ingó vagy ingóvá tett dolgot mástól eltulajdonítási célból elvesz. A lopás szempontjából tehát mindegy, hogy a tettes a földtől már korábban elválasztott avagy csak általa kiásott, levágott vagy leszedett dolgot lopott-e el.

A földtől el nem választott termék külön kiemelésének valamely büntetendő cselekmény objektuma gyanánt csak annyiban van értelme, a mennyiben annak nem ellopásáról, hanem jogtalan felhasználásáról van szó. A Btk. 421., s a Btk. 127. §§-ai tényleg ily értelemben teszik a földtől el nem választott terméket intézkedéseik tárgyává. A mezőr. törvény 93. §-ának *a)* pontja, úgy látszik e §§. nyomán készült, csak hogy értelmetlen utánzással, mert készítője nem vette észre, hogy e pont első tétele alatt (a ki gazdasági terményeket lop) már büntetés alá van helyezve az a cselekmény, a melyet ő folytatólag így határozott meg: «a ki másnak földtől el nem választott termékét ellopja».

Ezzel a különbséggel tehát nem törődve, minthogy az csak törvényhozói lapsus: felvethetjük a kérdést, hogy mi

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

értendő a mezőr. lopás szempontjából gazdasági termény vagy termék alatt?

Véleményem szerint ez alatt a földnek csak oly terménye érthető, a mely a földtől el nem választott vagy elválasztott állapotában a gazdaság céljaira szolgál, a mezői gazdálkodás produktuma, s mint ilyen, gazdasági értékkel bír. Az utóbbi kellék már abból is következik, mert a törvény e kihágást a lopott dolog értéke szerint határolja el, és így az értéktelen terményeket, mint pl. a karó, s a földeken levő gaz, a kihágás tárgyai közül annál inkább kizárta, mert ezeket közönséges értelemben sem mondják gazdasági terményeknek.

Ebből azonban viszont nem következik, hogy a mennyiben a földnek valamely terménye értékkel bír, s a gazdaság körében előfordul, már ennél fogva gazdasági termény volna. Nem tekinthetők ilyeneknek pl. a disznóvénnyek és virágok, a melyek nem valamely gazdasági célra, hanem csak díszítésre, például a ház környékének vagy a kertnek kellemesebbé tételére szolgálnak. Ezek csak annyiban lehetnek tárgyai a mezőr. lopásnak, a mennyiben a földtől el nem választott termék fogalma alá esnek.

IV. A harmadik kérdés az, hogy mely esetekben s minő körülmények között minősül a mezői lopás vétségge vagy büntetté?

Az első eset az érték szerinti minősítés. Ha a lopott dolog értéke hatvan koronát meghalad, s ha a károsult fél panaszát hatvan koronára le nem szállítja: ekkor a lopás a Btk. 333. és 334. §§-ai alá eső vétség vagy büntett leend a szerint, a mint a dolog értéke 50 frtot meg nem halad, vagy ennél nagyobb. Hogy több lopás esetén az értékek összeszámításának nincs helye, s hogy ennél fogva több mezőr. lopásból az értékek összeszámítása folytán (Btk. 335. §.) sohasem válhatik vétség vagy büntett: már fenebb említém.

A második eset az, midőn a mezői lopás a Btk. 336. §-ának valamelyik pontjába ütközik. Erről a 93. §. a) pontja következőleg intézkedik:

«Ha ezen esetek valamelyikénél azon körülmények forognak fen, melyeknél a lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, a Btk. 336. §-a szerint büntettnek minősítetik: az eset büntettet képez akkor is, ha a lopott tárgy értéke a hatvan koronát meg nem haladja, azon kivétellel, hogy ha a gazdasági terményeknek az itt felsorolt helyekről való ellopása bemászás által, bekerített helyekről vitetik véghez, mely esetek kihágást képeznek, ha a lopott dolog értéke hatvan koronát meg nem halad.»

Itt mindenekelőtt azzal a következtetéssel találkozunk, hogy míg az a) pont első fele a gazdasági termények, s a földtől el nem választott termék ellopását két külön eset gyanánt említi: addig a most idézett tételben már csupán a gazdasági terményekről van szó. Ezzel szemben már most kérdés, hogy kiterjed-e az a) pontnak utóbbi rendelkezése a földtől el nem választott termék ellopására is; vagyis:

a) büntetté minősül-e a földtől el nem választott termék ellopása, tekintet nélkül a dolog értékére, ha a Btk. 336. §-ába ütközik?

b) viszont megmarad-e kihágásnak még ez esetben is a lopás, ha valaki bemászás által bekerített helyről lop földtől el nem választott terméket, a melynek értéke 60 koronát felül nem halad.

A választ e kérdésekre a fenebbiekben találjuk meg. Minthogy ugyanis a gazdasági termény fogalma a földtől el nem választott terméket is felöleli, s minthogy a kettőnek különválasztása a lopás szempontjából teljesen értelmetlen és jelentéktelen: ezekből kétségtelen, hogy midőn a 93. §. a) pontjának 2. fele egész általánosságban említi a gazdasági terményeket, ez alatt nemcsak a földtől elválasztott, hanem a földtől el nem választott termény is értendő, a mennyiben azt valaki ellopja.

E megjegyzés után lássuk most már, hogy a Btk. 336.

§-ának, mely pontjai nyerhetnek alkalmazást a mezőrendőri lopásnál.

Az első pont a vallás szertartásaihoz tartozó, kegyes vagy jótékony célra szánt tárgyak ellopásáról szól. Minthogy a gazdasági termény, mint ilyen, sohasem válhatik e tárgyak valamelyikévé: az első pont alkalmazhatása természetesen ki van zárva.

A második pont a temetőben és pedig a holtak emlékére rendelt vagy a holttesten levő tárgyon elk. lopásra vonatkozik. E lopás színhelye csak a temetőben lehet; a temető azonban nem tartozik a mezői birtokhoz, s nem áll a felesketett mezőr. őrizete alatt. Habár tehát a temetőben is vannak fák és más ültetvények, a melyek a gazdasági termény fogalma alá vonhatók: ezek a hely kivételes voltánál fogva még sem lehetnek tárgyai a mezői lopásnak. E szerint a 2. pont sem olyan, a mely a mezőr. lopásra alkalmazható volna.

A harmadik pont a betöréssel, a bemászással, vagy feltöréssel véghezvitt lopásról szól, melyet a tettes épületben, bekerített helyen, vagy hajón követ el. Az épület rendszerint olyan hely, a hová a jogtalan behatolás magánlaksértést állapít meg. E hely tehát nem lehet színtere a mezőr. lopásnak, és így az épületbe való betörés vagy bemászás nem jöhet kapcsolatba a mezői lopással. Hasonló szempont alá esik a hajó. A bekerített hely azonban, a mennyiben felesketett mezőr. felügyelete alatt áll, színtere lehet a mezői lopásnak, és így a lopás e helyen a körülményekhez képest közönséges vagy mezőr. lopás leend.

Lopás büntette létesül akkor, ha a tettes betöréssel jut a bekerített helyre, hol gazdasági terményt lop, vagy ha feltöréssel követi el a lopást e helyen. Ha azonban a tolvaj bemászott a kérdéses helyre, s onnan 60 korona értéket felül nem haladó mezői terméket lopott: ekkor a cselekmény a 93. §. a) pontjának nyílt kijelentése szerint, a bemászás daczára is kihágás marad; de ha a dolog értéke nagyobb, a lopás a Btk. 336. §-ának 3. pontja alá esik.

A 4. pont esete is előfordulhat a mezőr. lopásnál. Ha ugyanis valaki hamis vagy lopott kulccsal megy be a bekerített és elzárt helyre, a hol mezőr. lopást lehet elkövetni, s onnan gazdasági terményt lop, ekkor a mezőr. kihágás a 336. §. 4. pontja alá eső büntetté minősül.

Az 5., 6. és 7. pontok alkalmaztatása szintén kétségtelen. Mert pl. a vizáradás mezőr. területen is előfordulhat, s a rabló vagy tolvajsözetség két vagy több tagja, valamint a szolgálatban álló személyek szintén követhetnek el oly lopást, a mely különben, ha e körülmények valamelyike fen nem forogna, mezőr. kihágás volna.

A 8. pont alig alkalmazható, mert a házközösségben vagy közös háztartásban élők közt elkövethető minősített lopás színhelye csak az a lakás lehet, a melyhez közös együttlétük kötve van.

A 9. és 10. pontok esete előfordulhat ugyan a mezői lopásnál, de csak oly kivételesen, hogy ezeknek gyakorlati jelentőséget nem tulajdoníthatunk.

A 93. §. a) pontja csak a Btk. 336. §-át említi, holott a lopás minősített esetei itt véget nem érnek, sőt a fegyveresen s a visszaesésben elkövetett lopásról szóló 337. és 338. §§. oly súlyos eseteket határoznak meg, a melyek veszélyesség tekintetében a 336. §. legtöbb esetét tulszárnyalják. Ezekkel szemben tehát felmerül a kérdés, hogy a mennyiben valaki fegyveresen vagy visszaesésben követ el mezői lopást: büntetté minősül-e a cselekmény a 337. és 338. §§. alapján, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, avagy 60 korona értékig mezőr. kihágás marad.

E kérdésre nem a törvény szavaiból, hanem csak annak rációjából és helyes logikájából válaszolhatunk.

A Curia fenemlített egyik ítéletében szorososan a törvény szavaihoz tartotta magát, midőn csak mezőr. kihágást állapí-

tott meg az ellen, a ki visszaesésben és bemázással orgonavirágot lopott, s a kit az alsófoku bíróságok e miatt a Btk. 336. §. 3. pontja, s 338. §. alapján ítélték el. A Curia ez ítéletét egyszerűen azzal indokolta, hogy a mezőr. törvény 93. §-a szerint kihágást követ el az, a ki gazdasági terményt gyümölcsös kertből, stb. lop, habár a lopás a kérdéses helyről bemázással vitetett véghez, de a lopott dolog értéke 60 koronát meg nem halad. E mellett elismerte a Curia azt, hogy a kérdéses eset olyan volt, a mely máskülönben a Btk. 336. §-ának 3. pontja és 338. §-a alá esnék.

Ez indokolás, mint látjuk, tulajdonképen semmit sem mond. Ugyszólván szószerint ismétli a mezőr. törvény 93. §-át, de nem magyarázza azt. Már pedig e §-ra ráfér egy kis magyarázat, mielőtt a bíróság ily fontos kijelentés alapjává tenné. Az kétségtelen, hogy a mezőr. törvény 93. §-a csak a Btk. 336. §-át említi, mint olyant, a melynek fenforgása esetén a mezei lopás, kivéve, ha azt a tettes bemázással követi el, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetté minősül. De ha ebből feltétlenül az következne, hogy pl. a 338. §-ban meghatározott visszaesés nem jöhet tekintetbe a mezei lopásnál: ez a legnagyobb képtelenségekre, s oly visszasságokra vezetne, a minőket a törvényhozó akaratóból kizártnak kell tekintenünk.

Igy pl. a szolgálati viszonyban elkövetett ugynevezett cselédlopás, mely a Btk. 336. §-ának 7. pontja alá esik, a mezőr. törvény 93. §-ának szavai szerint sohasem lehet mezőr. kihágás, hanem mindenkor büntetté minősül, habár büntetése csak börtön, s habár csak a sértett fél indítványára büntethető. Már most ezzel szemben ott áll a 338. §. esete, melynek büntetése fegyház, s a mely hivatalból üldözendő. Vajon akarhatta-e a törvényhozó, hogy a mezőr. lopásnál a cselédi minőség súlyosabban essék a mérlegbe, mint a visszaesés, s hogy a csupán börtönnel büntetendő indítványi lopás ez esetben súlyosabb következményeket vonjon maga után, mint a fegyházra érdemes, hivatalból üldözendő lopás?

Ez minden józan logikának annyira megfordította volna, hogy ilyet a törvényhozóról, a tartozó tisztelet megsértése nélkül, feltételeznünk sem lehet. De menjünk tovább.

Ha a 338. §. nem alkalmazható, akkor a 337. §. alkalmazása is ki van zárva, mert hisz a mezőr. törvény 93. §-a ezt sem említi. Ámde ez azt jelentené, hogy jövőre fegyveresen járhatnának az emberek gazdasági terményt lopni, anélkül, hogy e miatt egyéb baj érhetné, mint aránylag csekély pénzbüntetés, habár kétségtelen, hogy a tolvaj felfegyverzett állapota legveszélyesebbé teszi a lopást. Sőt még egyéb is következne ezekből.

Ha a mezőr. lopás csakis akkor minősül büntetté, mikor a Btk. 336. §-ának valamelyik pontjába ütközik, s ha irrelevans az a körülmény, hogy a tolvaj fegyverrel volt ellátva: akkor a logika fonálán oda jutunk, hogy az ily kihágás az által sem minősülne büntetté, ha a tolvaj a lopott tárgy megtartása végett fegyverét használja, vagyis ha a Btk. 345. §-ának esete forog fen. A mezőr. törvény 93. §-a ugyanis ezt a §-t sem említi, és így azon a czimen, a melyen a 337. és 338. §§. mellőztetnének: a 345. §-t is annyival inkább mellőzni kellene mert hiszen ebben is csak lopásról van szó, a mely az erőszak utólagos hozzájárulása által sem válik rablásná, hanem csak «rablásnak tekintetik».

De vajon akadna-e bíró, a ki a 345. §. esetében is kihágást volna hajlandó megállapítani, habár a visszaesőnek cselekményét vagy a fegyveres lopást esetleg ilyennek tekintti? Ennyire, azt hiszem, egy bíró sem menne. Már pedig el kellene mennie, ha következetes akarna lenni. Mert valaminth a 338. §. kihagyása, önként maga után vonja a 337. §. mellőzését, ugy e két §. alkalmazásának kizárása a 345. §. mellőzésére vezet, lévén mindegyiknek tárgya egy-egy kvalifikált lopás, a mely nem tartozik a 336. §. esetei közé.

Vegyük még ezekhez a következő abszurditást. Ha egy

veszélyes visszaeső többedmagával fegyveresen elvisz egy kocsi szénát, melynek értéke 60 koronát meg nem halad, mezőr. kihágás miatt csak 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntethető; ha azonban egy rovatlan előéletű, s talán szükségben levő családapa a kínálkozó alkalom folytán ellop 50 kr. készpénzt, ennek büntetése egy évig terjedhető fegyház leend.

Mindezek figyelembevételével csak a következő alternatívát állíthatjuk fel. Ha a mezőr. törvény 93. §-át nem akarjuk még rosszabbá, s a közbiztonságra rendkívül veszélyessé tenni, akkor nem szabad a szavak látszólagos értelménél maradnunk, hanem a törvény rációjából kiindulva kell azt magyaráznunk. Ha azonban erre a bíróság s nevezetesen a kir. Curia magát hivatva nem érezné, ez esetben a törvényhozásnak egy pillanatig sem szabad késni azzal, hogy ezt az ominosus törvényt megváltoztassa, s a jogbiztonság követelményeivel, valamint fenálló büntetőtörvényeinkkel összhangzásba hozza.

(Bef. köv.)

Dr. Illés Károly.

Az anyagi igazság ellen.

Dr. Berzsényi Gerő ügyvéd ur által «az anyagi igazság ellen» czim alatt felvetett jogeset a jogászközönség figyelmét megérdemli, mert nem egy egyedül álló esetről van szó, hanem a dolog természetében rejlik, hogy a hamisítók bűncselekményüknek a közölt uton való palástolásához többször folyamodnak.

A váltóhamisító, a ki manipulációival a gondos pénzintézeteket téveszti meg, az egyszerű kézbesítővel ugyancsak könnyen elbánik.

Ügyvédi gyakorlatomban is a közölthöz hasonló, sőt annyiban rikitőbb eset fordult elő, hogy a kézbesítő nem is gonosz szándékból, hanem csak gondatlanságból adta át a sommás végzést vevényestül a váltóhamisítónak, ki a vevényt alperes hamis aláírásával ellátta.

A szóban forgó anyagi jogsérelemnek a jelen váltó-eljárás mellett orvoslata egyáltalán nincsen; a hamis váltót ki kell fizetni, annak daczára, hogy a sommás végzés sohasem kézbesített, a kifizetett váltóösszeg visszakövetelésére pedig az eljárás módot nem nyújt.

Perujításnak ugyanis nincsen helye, mert a váltóeljárás 43. §-a értelmében perujítás csakis ítélet ellen van megengedve, a contrario tehát sommás végzés ellen helye nincsen.

Ugyanezen oknál fogva semmiségi kereset sem foghat helyt, de még azért sem, mert nem meghatalmazás nélkül való eljárásról (1881. évi LX. tcz. 50. §.), hanem vevényhamisításról van szó.

Az igazolás sem nyújt orvoslato, mert eltekintve attól, hogy a fenforgó esetben a 15 napi igazolási határidő (váltó-eljárás 40. §.) rövid, az igazolás jogi természete feltételezi azt, hogy szabályszerű kézbesítés mellett vétlen mulasztás forogjon fen, a szóban forgó sérelem pedig épen az, hogy a kézbesítés egyáltalán meg nem történt.

Végül a bünvádi ut sem segít, mert ha a büntető-bíróság a vevény hamis voltát meg is állapítja, a váltóeljárasi rendelet a fentiek szerint nem nyújt jogorvoslati formát az alakilag jogérvényesnek látszó, lényegileg azonban hamis vevényen alapuló sommás végzés hatálytalanítására.

Mellesleg még megjegyezzem, hogy az 1874. évi XVI. tcz. 1. §-a értelmében a végrehajtási eljárás, az iratoknak a büntető-bírósághoz való áttétele mellett, a váltóbíróság által még csak fel sem függeszthető, mert a most hivatkozott törvényszakasz csak a váltóeljárás, de nem a végrehajtási eljárás felfüggesztését engedi meg.

A felhozott eset tehát azok közé tartozik, hol az eljárasi szabály hiányossága akadályozza a különben nyilvánvaló anyagi igazság érvényesítését.

Ezen anomálián más nem segíthet, mint hogy a váltó-eljárás rendelet 43. §-ában meghatározott perujítás a sommás végzésre is kifejezetten kiterjesztessék.

Nincs semmi ok, a mi ez ellen szólna, ellenben mellette szól az, hogy a sommás végzés ítélet joghatályával birván, okszerű, hogy az ítélet ellen megengedett jogorvoslatok a sommás végzés ellen is helyt foghassanak.

Dr. Bedő Béla,
znióváraljai albiró.

Külföldi judikatura.

643. A részvénytársaság nevében ügyletet kötő igazgatóság mint meghatalmazott, mint képviselő közeg jár el, nem mint cégvezető vagy kereskedelmi meghatalmazott s reá a kereskedelmi törvény 290. §-a alkalmazandó. Ha tehát az igazgatóságnak egy tagja a társaság nevében ügyletet köt a többi igazgató beleegyezése nélkül s a társaság az ügyletet a maga részére kötöttnek el nem ismeri, úgy a másik szerződő fél őt magát perelheti a szerződés teljesítésére, vagy esetleg kártérítésre. (Német birodalmi törvényszék.)

644. Hatályosan kiköthető, hogy valaki határozott időtartamon belül hasonló vállalatot nem alapít, sem abba be nem lép, minden helybeli korlátozás nélkül és ha a megállapodás arra irányult, úgy a bíróság a kötbér megítélésén felül a szerződés teljesítésére is szoríthatja az azt megszegőt. (Német birodalmi törvényszék.)

645. Ha az örökös az adóssággal terhelt hagyatéki vagyont nem kellőleg kezeli, pl. a befolyó pénzt a hitelezők érdekében le nem teszi, úgy a bíróság a hagyatéki vagyonnak ideiglenes kezelésére külön vagyonkezelőt rendelhet ki. (Párisi felebbviteli bíróság.)

647. Ha a sajátkezüleg irt végrendelet egy kelléket nélkülöz, úgy a bíróság azt a végrendelet egyéb tartalmából kiegészítheti, ha az teljes és biztos pontossággal eszközölhető. Ha tehát az évszám, a keletből hiányzik, az pótolható a végrendeletből, de csak úgy, ha abból a megalkotás éve kétségtelenül kivehető. (Párisi semmitőszék.)

648. A. eladott B.-nek 10,000 frankért egy házat. Utóbb abban állapodtak meg, hogy B. a vételár helyett A.-nak haláláig neki évi 1800 frank életjáradékot fizet, ha azonban vevő az életjáradékot pontosan nem fizeti s ez iránti fizetési meghagyás is sikertelen marad, úgy ha eladónőnek úgy tesszik, jogosítva lesz a 10,000 frankot követelni, s a már kapott életjáradéki részleteket kártérítéskép magának megtartani. B. nem fizetett pontosan, A. fizetési meghagyást eszközölt ki, de sikertelenül. Erre A. meghalt s örököse követelte a 10,000 frankot, mert ennek esedékessége és követelhetési joga beállott már az eladó életében. Az örökös elutasított keresetével, mert az örökhagyó kétségtelenül jogosítva lett volna ugyan a vételár kifizetését követelni, de ez az ő személyes joga volt, mely vele együtt megszűnt és minthogy ő evvel a jogával nem élt, azt örököse már nem gyakorolhatja. (Párisi semmitőszék.) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Dynamitmerénylet.** Évek óta sürgetjük a robbanószerekkel elkövethető bűncselekmények kodifikálását, sürgetjük állandóan a novellát, a melynek kormányjavaslata idevágó intézkedéseket foglal magában. Ujból csak azt kell hangsúlyoztatnunk, hogy az u. n. alkalmi törvények soha sem az objektív igazságot szolgálják, hanem a társadalom szenvedélyes boszuerzetének kifolyásai. Azért a törvénynek meg kell előznie az eseményeket és praeventív oltalmat kell nyújtania a társadalomnak. Nem szabad bevárni, míg esetleg komolyabb események kényszerítő nyomása adja meg az impulsust e kényes joganyag kodifikációjára.

— **Teljes-ülés.** Megvitatása és eldöntése a kir. Curia II. polgári tanácsának 1895 márczius 21-én tartott nyilvános ülésében felmerült következő vitás elvi kérdésnek: «Indíthat-e az alzálogos hitelező közvetlenül a jelzáloggal terhelt ingatlan tulajdonosa ellen jelzálogi keresetet s jelesül van-e az alzálogos hitelezőnek közvetlenül az ingatlan tulajdonosa ellen keresete abban az esetben, ha az alzálogjoggal terhelt

alapkövetelés biztosításául bekebelezett zálogjog a telekkönyvi rendtartás 79. §-ában foglalt fentartással töröltetett?» Előadó: Popu József.

— **Felmondás nélküli elbocsátás.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék: A felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja, és kötelezi Malomsoki József alperest, hogy Szabó Péter felperesnek 8 nap alatt végrehajtás terhe mellett 24 frt tőkét, és jár. fizessen. *Indokok:* A vitás kérdés a jelen per eldöntésénél csak az, vajon alperes jogosítva volt-e felperest, ki nála mint segéd volt alkalmazva, felmondás nélkül elbocsátani azért, mert felperes segéd társait arra ösztökélte, hogy a célbavett munkabeszüntetés költségeinek fedezésére alakított pénzalaphoz hozzájáruljanak, és a vonakodókat megveréssel is fenyegette. A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek az 1893. évi XVIII. tcz. 203. illetve 185. §-ának a) pontja alapján helyt adott és az elsőbíróság a felperest keresetével elutasító ítéletének megváltoztatása mellett alperest a kereseti — számszerűleg nem vitás — tőke és annak késedelmi kamata fizetésére kötelezte, mert az eljáró kir. bíróság ez ügy eldöntésénél az 1884. évi XVII. tcz. 94. §-a g) pontjában megállapított anyagi jogszabályt helytelenül alkalmazta. Ugyanis az idézett törvénynek 92. §-a megállapítja, hogy a munkaadó és segéd közötti viszony az ott felsorolt esetet kivéve, 15 napi felmondással bontható fel. Ezen szabály alól kivételt állapít meg a 94. szakasz. Mint minden kivétel, nem kiterjesztőleg, hanem szorosan magyarázandó, és így szorosan magyarázandó az idézett §. g) pontja is, a melyre alperes kifogását állapítja. Ezen pontban említett bizalom alatt pedig csak azon bizalom értendő, melylyel a munkaadó a segédet a reábizott munka közben felruházta. És így munkaadót a felmondás nélküli elbocsátásra csak az jogosítja fel, ha a segéd ezzel a bizalommal él vissza olyképen, hogy az által az üzlet érdekeit veszélyezteti. Az a munkás, a ki az ellenállási pénztár részére gyűjtöget, és a mellett erőszakoskodik is, okot szolgáltat ugyan arra, hogy a munkaadónak bizalma irányában megszűnjék, de ez a ténykedés az üzlet érdekeit veszélyeztető bizalommal való visszaélést nem képez és így az idézett törvény 94. §. g) pontja értelmében a munkásnak felmondás nélkül való elbocsátására alapul nem szolgálhat. Ezek szerint nem lévén joga alperesnek, hogy felperest felmondás nélkül elbocsátassa, felperesnek a felmondási időre járó bérösszeget megfizetni köteles. (1895. E. 8. sz.)

— **Idéző végzés kézbesítésének ideje.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék: Az elsőbíróság ítéletének feloldásával utasítja, hogy az ügy tárgyalására újabb határnapot tűzzön, stb. *Indokok:* Az 1893. évi XVIII. tcz. 18. §-ának utolsó bekezdése szerint a tárgyalás határnapja akként tűzendő ki, hogy a helybenlakó alperesnek a megjelenésre a kereset kézhez jutásától számítva legalább három nap maradjon. Az elsőbíróság a törvény most említett intézkedésének szem előtt tartásával járt el akkor, a mikor 1894 december 16-án 68638. sz. a. kelt végzésével 1894. évi december 21-ik napját tűzte ki a kereset tárgyalására; mert fel lehet tenni azt, hogy az idéző végzés 1894 decz. 21-ét három nappal megelőzőleg a Váci-köruton 14. sz. a. lakással és üzlettel bíró alperes kezébe jut. Minthogy azonban a vonatkozó vévény szerint alperesnek az idéző végzés tényleg csak 1894 december 20-án s a meg nem záfolt alperesi állítás szerint akkor is este kézbesítettett; meg kellett állapítani, hogy alperes a megjelenésre a törvény által biztosított idővel nem rendelkezhetett, s ennél fogva a törvény értelmében vett mulasztás nem is foroghatott fen akkor, a mikor alperes elmaradása miatt az elsőbíróság ítéletet hozott. Ugyanezért az elsőbíróság ítéletét az 1893. évi XVIII. tcz. 128. §-ának 1. pontja, valamint a 165. §. 4. pontja alapján feloldani és az ügyet az észlelt hiány megjelölésével tárgyalás és újabb határozathozatal végett az elsőbírósághoz visszautasítani kellett. (1895. D. 45. sz.)

— **A tőzsdebiróság gyakorlatából.** 1. A tőzsdeügynök ellenében nem állapítható meg a tőzsdebiróság illetékessége az általa a feleknek kiadott s a tőzsdebiróság illetékességének kikötését tartalmazó tőzsdeügynöki kötjegy alapján.

2. Nem forogván fen határozott időre kötött ügylet, a ker. tv. 354. §-a értelmében késedelmes szerződő fél késelmét a teljesítés által mindaddig elenyésztetheti, míg a másik fél nem értesíti őt, hogy a szerződéstől elállott.

3. Nem ellenkezik ugyan a törvény szövegével és szellemével, hogy a szerződő felek valamely jogviszony vagy üzleti viszony megállapításánál magukat az e viszonyból kifolyólag jövőben létesítendő ügyletekre nézve a tőzsdebiróság illeté-

kességének már előzetesen alávehessék, ily alávetés alapján azonban nem állapítható meg a tőzsdebiróság illetékessége oly ügyekre nézve, mely a felek közt jóval később jött létre, a nélkül, hogy igazoltatnék, hogy az üzleti összeköttetés a felek közt folyton tartott.

4. Alperes azon az alapon, hogy ügyvédje nem volt jogosítva őt az általa aláírt kötleveiben a tőzsdebiróságnak alávetni, nem tehet illetékességi kifogást, ha a tőzsdebiróságot egy, ezen kötleve alapján már lefolyt perben illetékesnek ismerte el.

5. A másodbiróság végzése ellen beadott felfolyamodást a tőzsdebiróság nincs jogosítva hivatalból visszautasítani.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya** már legközelebb foglalkozik az országos jogászkongresszus összehívásának módozataival.

— **A Magyar Jogászegylet** 1895 márczius 30-án tartott büntetőjogi értekezlete foglalkozott a mezőrendőri törvényvel. A kérdés előadója dr. Illés Károly első tétele szerint a mezőrendőri lopás színtere csupán a község külső területének az a része lehet, a mely a felesketett községi vagy magán mező s a felesketett hegyőr felügyelete alá tartozik. Nem lehet tehát színhelye e lopásnak: a) a község belterülete; b) a község külső területén az erdő, s az a hely, hova a jogtalan behatolás vagy bemenetel a Btk. 330. és 332. §-ai alá eső magánlak megsértésének büntetést, illetőleg vétséget hozza létre. Indokolásul felhozta az előadó, hogy a mezőrendőri törvény általában a mezei birtok intenzívebb védelmét célozza; mely mezei birtok a község külterületén van, s a törvényben körülírt kihágásokat se lehet más területen elkövetni, mint a mely területről a törvény szól.

Pártolták az előadó nézetét Kelemen Mór (elnök), Tóth Gerő, dr. Sánta Elemér, rámutatva arra az ellenkező nézetből folyó inconueniára is, hogy ha a beltelken levő gyümölcsös kertből való bemászással elkövetett lopás kihágás lévén, az oda való egyszerű bemászás, ha a tolvaj azzal védekezik, hogy gyümölcsöt akart lopni, mint kihágásnak kísérlete, nem volna büntethető; s kiemelték továbbá azt, hogy a mezőrendőri törvény — kivételes intézkedéseket tartalmazván a Büntető-törvénykönyv alól — csakis szorosan magyarázható.

Az ellenzet képviselői: Hérics-Tóth János, dr. Balogh Jenő s dr. Dolechall Alfréd, kifejtették, hogy e törvény magyarázatánál is áll a tétel: lege non distinguente, nec nostrum est distinguere, már pedig a 93. §. semminemű különböztést bel- vagy kültelek közt nem tesz.

Az előadó második tétele a mezőrendőri lopás tárgyára vonatkozott s az értekezleten megegyeztek a nézetek az iránt, hogy e lopás tárgyául szolgálhat: 1. gazdasági célra szolgáló s földtől el nem választott termény; 2. s minden a földtől el nem választott termék, tehát fű, virág, szolgáljon bár akár gazdasági célra, akár díszítésül.

Az előadó további tétele az volt, hogy a mezőrendőri területen elkövetett lopás is, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetést minősül, ha a Btk. 336., 337., 338., 345. §§-ban meghatározott esetek valamelyike fenforog, kivéve azon esetet, midőn a tolvaj a mezőrendőrség alá tartozó bekerített helyről bemászással lop el 60 koronát tul nem haladó értéket.

Indokolásul felhozta az előadó az ellenkező álláspontból folyó abszurdításokat, a melyeket a törvényhozó nem akarhatott. Ha a törvény nem említené a 336. §-t se: a helyes magyarázat szerint bele kellene magyarázni a törvénybe, hogy a mezőrendőri törvény az értékhatár megváltoztatásával csak a Btk. 334. §. alól tesz kivételt, s a többi, minősített eseteket érvényben hagyja. Annak, hogy a törvény említi a 336. §. 3. pontját, az a speciális oka van, hogy ennek esetében dacára a minősítő körülményeknek, mégis kihágás marad a cselekmény; s mivel a többi minősített esetek említésére speciális ok fen nem forog, a törvény — bár világosan odaérti azokat is, — mellőzte a felsorolást.

Az ellenzet, melyet Hérics Tóth János és dr. Dolechall Alfréd képviseltek, oda konkludált, hogy a törvényt úgy kell magyarázni, a hogy szól. A mezőrendőri törvény általában nem szigorítani, hanem enyhíteni akart, s a bíró nem lehet szigorubb, mint a törvény, s a bírónak nem lehet feladata a rossz törvényt belemagyarázás által javítani, hanem annak megváltoztatását a törvényhozóra kell bízni.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** a napokban meg fog küldetni dr. Bozóky Alajosnak, a nagyváradi jogakadémia igazgatójának, nagyobb terjedelmű dolgozata a hallgatólagos akaratnyilvánításról.

— **Megjelent** a tud. Akadémia kiadásában: Az otthon védelme a büntetőjogban. Székfoglaló értekezés, írta dr. Fayer László.

— **A Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht** harmadik füzeté jelent meg. Tartalmazza a magyar házassági törvény ismertetését, dr. Vázsonyi Vilmosnak a placetumról irt értekezését, a magyar képviselőház házszabályait és Schvarcz Gyula legújabbán megjelent politikai művének méltatását.

— **Meddő pályázat.** A facseti kir. járásbiróságnál üresedésben levő aljegyzői állásra már negyedizben tétetik közzé a pályázati hirdetmény, mivel a megelőző három pályázat jelentkezők hiányában eredménytelen volt.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** rendeletet adott ki, mely szerint a bécsi törvényszékeknel nyitott csődökben a tömeggondnokot sorshuzás után előre meghatározott sorrendben kell kinevezni. A miniszter ezen rendelete az alsó-ausztriai ügyvédi kamara indítványa értelmében adatott ki és Ausztriában nagy meglepedést kelt az ügyvédek közt.

Nemzetközi Szemle.

Magánjog.

— **Hazai jogéletünk Franciaország előtt.** *Dareste Péter* párisi semmitőszéki ügyvéd, a magyar büntetőtörvénykönyv francia fordítóinak egyike, a francia összehasonlító törvényhozási társaság folyóiratában ismerteti Nagy Ferencz akadémiai előadását, melyet ez a magyar tengeri jog codifikációjáról tartott. Ugyane folyóiratban *Pascaud* ismerteti a magyar kereskedelmi törvény, váltótörvény és csődtörvény francia fordítását, a melyet *de la Grasserie* törvényszéki bíró készített. *Pascaud* szerint ezen törvények tudományos módszerrel, tiszta elvekkel és a német törvényeknél sokkal nagyobb világossággal vannak szerkesztve. Különösen méltányolja a czéggjegyzékek intézményét, a melyet a francia kereskedelmi jog nem ismer, és a bizományi, fuvarozási, szállítványozási és biztosítási ügyletekre vonatkozó szabályozást, a melyek a francia törvényekben tökéletlenül vannak szabályozva és a melyekre vonatkozólag a mi kereskedelmi törvényünk *Pascaud* szerint sok tekintetben mintaképül szolgálhat.

— **Az osztrák tőzsdebiróság hatásköre** a mai törvények értelmében kiterjed minden tőzsdei ügyletre és olyan termények tekintetében kötött ügyletekre is, a melyek tőzsdei forgalom tárgyát képezik, természetesen az esetben, ha a felek magukat ennek alávetik. Az osztrák képviselőházhoz a polgári perrendtartás életbeléptetése iránti javaslat azonban ezen hatáskör megszorítását indítványozza úgy, hogy nem tőzsdei ügyletek tekintetében a tőzsdebiróság hatásköre kiköthető ne legyen.

Büntetőjog.

— **Büntető statisztika.** Az osztrák statisztikai bizottságnak az 1890. év statisztikai adatait tárgyzó jelentése szerint az 1890. évben Ausztriában összesen 570,000 egyén lett bűncselekvények miatt elítélve. Ha ezen adatot az 1874. év eredményével összehasonlítjuk, azt tapasztaljuk, hogy a bűncselekvények száma ezen másfél évtizedben 262,000-rel emelkedett. De, hogy helyes képet nyerjünk a bűncselekvények emelkedéséről, itt mindenekelőtt számba kell vennünk azt, hogy ezen másfél évtized alatt Ausztriában számos új törvény lépett életbe, a melyek új büntetéseket statuáltak. Ilyenek különösen az ittasság és a csavargás terjedése, a robbanó szerek használata ellen irányuló törvények, a magánjogi végrehajtások kijátszása elleni törvény, az új védtörvény és az új közegészségügyi törvények. Ezen és a többi kisebb jelentőségű új törvények alapján az 1890. évben 148,000 elítélés történt és így ezek okozták első sorban a bűncselekvények számának nagy emelkedését. Másik oka a nagy emelkedésnek azon körülmény, hogy Ausztria lakosságának száma e másfél évtized alatt szintén lényegesen emelkedett, bár nem oly nagy mértékben, mint a bűncselekvények száma. Megjegyzendő, hogy ezen nagy emelkedésben a legnagyobb fontosságú bűncselekvények, a büntettek, legkevésbé szerepelnek, mert ezek száma 1874-ben 28 ezret, 1890-ben pedig 29 ezret tett ki.

R. Zs.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: televre ... 3 Hft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A dologi jogok fogalmához. Dr. KAIONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól. — Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után. Dr. MÁRKUS DEZSŐ pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRED budapesti al-bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A büntetlen előélet mint enyhítő körülmény. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A dologi jogok fogalmához.

A ki a jog problémája iránt érdeklődéssel van, az tudja, hogy újabb időben a sokoldalú kutatás és vizsgálódás mily számos változást idézett elő megszokott iskolai felfogásainkon.

Rég megállapodottnak hitt fogalmaink az egyes jogi főágazatokról ma már alapos támadásoknak vannak kitéve és maholnap kénytelenek leszünk a megszokott fogalmakat másokkal felcserélni, más formulázás előtt meghajolni. A haladás és fejlődés mindenütt rombolással jár karöltve, a régit ledönti, kiforgatja valójából és más alakot ültet helyébe, — hogy azt imádjuk.

Ilyen jelenség az is, melyet bemutatni akarunk. Meg akarják dönteni mint helytelent és tarthatatlant a dologi jog rég meggyökeresedett fogalmát. Pedig úgy látszott, hogy a sok vitás kérdés közepette ez állott még legszilárdabban. Hisz akárhány jogi könyvet kezünkbe veszünk, majdnem kivétel nélkül azt olvassuk bennük, hogy a dologbeli jog legeminessebbje a tulajdon, teljes és közvetlen jogi uralom a dolog fölött.

Az ember ugyanis szükségleteinek kielégítése végett két irányban létesíthet jogi kapcsolatot, először, ha a külvilág egyes darabjait: a dolgokat hódítja meg, jut hozzájuk jogi viszonyzatba, másodsor, ha embertársaira terjeszti ki jogi uralmát az objectiv jog korlátai közt. Az első jogi viszonyból erednek a dologi jogok, emeből a kötelmieliek. Ez oly természetesnek és egyszersmind tetszetősnek látszik, a vagyoni jognak e két kategóriája oly összhangzatosan egészíti ki egymást, hogy a megbontást szinte kizártnak tekintjük. Pedig igen meggyőzően érvelnek a dologi jog alapfelfogása ellen.

A kiindulási pont az, hogy a jog, alanyi és tárgyi értelemben, csak az emberekre, mint társas lényekre vonatkozik. Az objectiv jog az emberek közötti viszonyokat rendez, látja el normákkal, hogy egymás mellett megférjenek. De a subjectiv jogról is azt tartják, hogy az csak embertársainkra vonatkozhatik, dologra soha. Az a jogi uralom vagy hatalom, melyet az objectiv jog nyújt és engedélyez az egyesnek, csak személy, ember ellen irányulhat és nem dolog ellen. A mint a kötelmi jog körében a jogosult hatalma és uralma egy másik személy akaratát köti le magának, úgy a dologi jogosultság is csak abból áll, hogy más személyt, bárkit, mindenként a dologra való behatástól kizárhassunk, és ebben segínyt nyújtson nekünk az állam, az objectiv jog. *Nincs tehát jog, jogosultság, uralom más, mint személyen.* A különbség, kötelmi és dologi jog közt csak az, hogy ott egy vagy több meghatározott személy akaratát van alávetve a jogosult személy uralmának, itt pedig mindenkié; ott pozitív tevésségre irányul a jog, itt pedig beéri a nem tevésséggel, nem bántással, a negatív magatartással.

A jognak *tárgya* tehát a dologi jogoknál sem a testi dolog, a mint eddig tudtuk és tanultuk, hanem épugy, mint a kötelmi jognál: *más személyek akarata.* A különbség a két vagyoni jog közt a jog tartalmában rejlik. A kötelmi jog alapján activ működést vár a jogosult az alávetettnek akaratától, a dologi jogosult beéri passiv magatartással.

Hogy minden jogi uralom — mint alanyi jog — csak személy ellen irányulhat, csak személyen érvényesülhet, az kitűnik abból az elismert igazságból is, hogy minden jognak kötelezettség felel meg; jog és köteletség, kötelezettség egymást fődik, szoros relációban vannak egymáshoz. (Correlat fogalmak.) A mint jogról szólunk, önkénytelenül kötelességre, bizonyos köteles magatartásra gondolunk, holott ezt a magatartást csak emberektől, embertársainktól várhatjuk, mint a kik szabad akaratelhatározásra képesek. A testi dolgok mint észnélküliek, a jognak megfelelő kötelezettség teljesítésére egyáltalán nem válnak be.

Eme szempontból tekintve, a vagyoni jogok két osztályát, a kötelmi jognak megfelel egy vagy több embertársunknak szorosan meghatározott irányu cselekvése, szolgáltatása, ellenben a dologi jognál eme kötelezettség mindenki ellen irányuló, általános, feltétlen, de azért aztán a minimumra szorító, mert nem kíván egyebet, mint negatív vagy passiv magatartást.

A kötelezettség az obligatóban az embertársak igen szűk körére szorítózik, rendszeren egyre vagy kevésre (tehát minimalis), de ettől vagy ezektől aztán tevést, cselekvést kíván, pozitív és aktiv magatartást, igen változatos tartalommal.

A dologi jognál ellenben épen megfordítva áll. Mindenki ellen fordul, reagál a jog, mindenki ellen irányul a kötelezettség, de aztán nem kíván tőlük egyebet, mint elismerést, nem tevést, nem bántást.

De lássuk közelebbről, miért is nem lehet a dologi jogoknál a jog objectuma az a testi dolog, mely közvetlen behatásunk alatt áll, hisz minden jel arra mutat, hogy a jog szülte uralom, hatalom rajta valósul meg, ez áll hatalmunk alatt, ennek gazdasági használata elégíti ki szükségleteinket, a miért végelemzésben minden jog létez.

Erre azt felelik a régi fogalom ellenesei, hogy ha a jogi uralom, mint az állam nyújtotta hatalom a dologra vonatkoznék, a dolgon érvényesülne, ha a dolog volna közvetlen jogi alávetettségben a jogosult személyhez, akkor eme alávetettség azt követelné, hogy a tengerbe hullott gyűrű a rei vindicatióra előkerüljön, az elfutott állat visszatérjen a keresetindítá-ra. Pedig mindez nem történik meg. A dolog nem hajlik meg a jogosult uralma előtt. Ha a jogi uralom a dolog fölött abból áll, hogy az objectiv jog feltétlen védelmet nyújtson a jogosult uralmának, ha ebben csucsosodik ki a jogi uralom, miért nem lehet az elfutott ebet a feltétlen védelmi eszközzel visszatérteni, előkeríteni? Egyszerűen azért, mert a kereset mint a jog culminatiója, nem reagál a dolog ellen, hanem csak személyek ellen.

Ha a jogosultság nem vonatkozik a fentiek szerint a dologra, azt kérdezhettük, minő viszonyban áll az ember a dologhoz? Erre a válasz egyszerűen az, hogy ember és dolog közötti kapcsolat pusztá factum, ténylegesség. Az uralom a

dolog fölött merőben külső jelenség, tényszerű, mely addig terjed és tart, a míg és a mely határig a dolgot rendelkezésünk alatt birjuk tartani. Röviden szólva, a dolog fölött csak bírás, birtoklási viszony állhat fön. A birtok mint tényleges uralom és rendelkezés a dolog fölött, teljesen kielégíti reális tartalmával az egyén gazdasági érdekét. Ha ez a hatalmi viszonya a személynek a dolog fölött más személy által megbontatik, ha valaki zavarólag támadja meg a dolgok rendjét — akkor az objectiv jog: a normák védelmet nyújtanak a sértő ellen, itt már egy személy az, ki az objectiv jog engedte hatalom és uralom ellen tör és a jog reagál ellene, meghajlásra készíti az objectiv jognak ellenszegülő akaratot. Ebből most kettős consequentia folyik. Első az, hogy a dolog fölötti rendelkezésünk tisztán csak a birtoklás tényállapotára szorítkozik, addig áll az fen, míg a dolgot birjuk, miért is a birtok a főviszony és nem a tulajdon. A birtokért van a tulajdon és nem megfordítva, mint Ihering állítja. Ebből magyarázható, hogy az egészséges közfelfogás a birtokra helyezi a fősulyt, melynek reális alapja van, és nem bír megbarátkozni a tulajdonjoggal, mely értéktelen, ha bírással nem kapcsolatos.

A másik következtetés meg, hogy a jog, jogosultság végelemzésben nem egyéb, mint biztosítási eszköz, melynek forrása az állam által megszabott objectiv jog vagy norma. Az állami normáknak subjectiv egyéni alkalmazása a jog alanyi értelemben. A jog csak akkor az, mikor valaki az állami szabályzat egyéni alkalmazása ellen élt, magát vele ellentétbe helyezi, mire az érdekkörében sértett az állami segílyt mint a kényszerű akarathajlításnak eszközét kikéri. A jog csúcspontja az állami védelem. Míg a tényleges viszony ember és dolog, valamint ember és ember közt zavartalanul fenáll, míg embertársunk önként teljesíti azt, mit megajánlott, mit az objectiv jog parancsol, addig nincs szükség jogra, védelmi és biztosítási eszközre, mert érdekkörünk így is kielégítést nyer; a mint azonban embertársaink az általános norma parancsával ellentétbe helyezkednek, a mint az objectiv jog engedte tevékenységi köre az egyénnek zavarva lesz, akkor igénybe veszi az érdekében sértett fél az államtól biztosított védelmi eszközt, támad a sértő ellen, biztosítja keresetével érdekét és ez a támadási hatalom, mint védelmi és biztosítási eszköz: a jog. Parancs ez, a törvény vagy a norma parancsa, egyéni irányzattal és alkalmazásban.

Ez a vázlata az újabb kutatások eredményének. Ha nehezen esik is a válás a megszokott jogi alakzatok formulázásától, bele kell törődnünk az ujtásokba, mert az érvek sulya, meggyőző ereje elől kitérnünk nem lehet. Ha sokáig tart is, míg eme új tudományos áramlat utat tör magának, de végleges sikerében nem kételkedhetünk.

Dr. Katona Mór
jogakad. tanár.

Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbe lépte után.¹

II.

1. A házassági ügyekben való bíraskodás a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik. (1894. évi XXXI. tcz. 136. §.)

2. Magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos. (1894. évi XXXI. tcz. 114. §.)

Magyar bíróság alatt azon bíróságokat kell érteni, a melyek az 1894. évi XXXI. tcz. érvényességi területén bírói hatóságot gyakorolnak. (1894. évi XXXI. tcz. 135. §.)

Külföldiek házassági perében a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, a melynek a házasság felek polgárai. (1894. évi XXXI. tcz. 116. §.)

A nő, ki Magyarországon területén külföldivel kötött házassá-

ságát közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.

Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat. (1894. évi XXXI. tcz. 117. §.)

Külföldi házasságok Magyarországon tartózkodása esetében a magyar bíróságok a 98., 101—103. §-oknak megfelelő intézkedéseket akkor is megtehetik, ha a házassági per hatóságuk alá nem tartozik. (1894. évi XXXI. tcz. 118. §.)

3. Házassági ügyeknek tekintendők:

a) A semmisségi per (1894. évi XXXI. tcz. 47—50. §§., 72. §.);

b) a megtámadási per (1894. évi XXXI. tcz. 56—60., 68—70., 72. §§., 138. §. 2. bekezd.);

c) a felbontási per (1894. évi XXXI. tcz. 75—81. §§.);

d) az ágytól és asztaltól való elválást célzó per (1894. évi XXXI. tcz. 104. §.);

e) az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletnek felbontó ítéletté átváltoztatása iránti kérelem (1894. évi XXXI. tcz. 107., 141. §§.);

f) az 1894. évi XXXI. tcz. 68. és 106. §§-aiban szabályozott bejelentések;

g) a korábbi törvények alatt hozott felbontó ítéletnek a másik félre kiterjesztése iránti kérelem (1894. évi XXXI. tcz. 141., 142. §§.);

A mennyiben a fenti ügyek valamelyikével összekapcsolatnak, házassági ügyeknek tekintendők még:

h) a házassági viszonyból eredő vagyoni jogi követelések (1868. évi LIV. tcz. 22. §., 1894. évi XXXI. tcz. 62—71., 90—96., 105., 134. §§., táblai szab. 34. §.);

i) az ideiglenes és végleges nőtartás iránti kérdések (1894. évi XXXI. tcz. 90—93., 102. §§., táblai szab. 23., 24., 34., 36. §§.);

j) a gyermekekre vonatkozó intézkedések (1894. évi XXXI. tcz. 95—97., 102., 103. §§., táblai szab. 23., 24., 34., 36. §§.);

Az 1894. évi XXXI. tcz. 30. §-a alapján a házasság létezésének vagy nem létezésének megállapítására irányuló kereset, valamint a házasság megszűnése után a házasság érvénytelenségétől függő jogoknak érvényesítése iránti per (1894. évi XXXI. tcz. 71. §.) nem tekintendő házassági ügynek.

4. A kir. bíróságok az 1894. évi XXXI. tcz. hatályba lépésének napjától kezdve az előttük indított vagy hozzájuk áttett házassági ügyekben a felek vallására tekintet nélkül a fenálló törvényeket és törvényes gyakorlatot alkalmazzák.

A polgári törvénykezési rendtartásnak a rendes eljárásra érvényes szabályait (1868. évi LIV., 1881. évi LIX. tcz., 1893. XVIII. tcz. 215—238. §§.), amennyiben azok alól későbbi törvény vagy az érvényes gyakorlat kivételt nem tesz, házassági ügyekben is alkalmazni kell.

A kir. bíróságok azonban a feleket vallási cselekmények teljesítésére¹ nem utasíthatják, sem az ily jellegű cselekmények megtörténtének igazolását, mint valamely bírói eljárásnak előfeltételét² tőlük nem követelhetik.

5. A házassági viszonyból származható peres kérdések, melyekre nézve eddig egyházi törvényszékek ítélték, az illető polgári törvényszékhez utasíthatnak. (1868. évi LIV. tcz. 22. §.)

6. A házassági viszonyból származó minden ügy, — azok is, melyekre nézve a szentszékek eddigi illetősége megszűnt

¹ A milyen pl. a zsidóknál: a válólével átadása.

² Ilyen pl. a lelkészi békéltetés, noha ezt mai házassági jogunk mellett nemcsak vallási jellegű cselekvésnek kell tekinteni hanem a házasságkötés alakjából kifolyó szükségességnek is.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

(1894. évi XXXI. tcz. 136. §.) — azon kir. törvényszék illetőségéhez tartozik, melynek területén a házasságok felbontásának és utolsó együttlakásuk volt.

Ha az egyik házaspár a házasság felbontását azért kéri, mert házastársa őt szándékosan és jogos ok nélkül elhagyta (1894. évi XXXI. tcz. 77. §.): a távollévő fél — amennyiben tartózkodásának helye ismeretlen — azon kir. törvényszék elé idézendő, melynek területén a folyamodó fél lakik. (1868. évi LIV. tcz. 36. §.)

Házassági ügyekben a bírói illetőségtől eltérésnek helye nincs (1868. évi LIV. tcz. 53. §. c) p.)

7. Házassági ügyekben az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott keresetet vagy bejelentést rendszerint három példányban és egy felzettel kell benyújtani. E példányokból az eredeti mellékletekkel ellátott első példány a bíróságnál marad, a második példányt alperesnek, a harmadik példányt pedig a házasságvédőnek kell kézbesíteni. Felperest a felzetten, a kir. ügyészséget pedig (1894. évi XXXI. tcz. 47., §., 56. §. b) p.) hivatalos felzetten értesítik. (Táblai szab. 1., 2. §§.)

Az 1881. évi LIX. tcz. 12. §-ának második bekezdése a házassági ügyekre is alkalmazandó.

8. A keresetlevélben (1868. évi LIV. tcz. 64—66. §§.) pontosan kiteendő; a felek családi és utóneve, polgári állása és lakása, valamint ama hely is, a hol a házasság felbontásának és utolsó együttlakásuk volt. A keresetlevélben hiven előadandók azok a tények, melyekre felperes keresete kérelmét alapítja és pontosan megjelölendő a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. ama szakasza is, melynek alapján a házasság megsemmisítése, érvénytelenítése, felbontása vagy az ágytól és asztaltól való elválás kéretik. Megjelölendő a házasságból származott gyermekek neve, életkora, polgári állása; a mennyiben pedig a felek a kiskorú gyermekek tartása, elhelyezése iránt korábban megegyeztek, előadandók e megegyezés feltételei, ily megállapodás hiányában pedig előterjesztendő a feleknek e tekintetben való igényei. Végre ugyancsak a keresetlevélben adhatók elő az esetleges nőtartási és egyéb vagyoni követelések is. (Táblai szab. 4. §., 1894. évi XXXI. tcz. 89., 90., 95., 96., 102. §§.)

9. Midőn a semmisségi vagy megtámadási per indítására jogosult (1894. évi XXXI. tcz. 47. és 56. §§.) keresetét vagy viszkonkeresetét a cselekvőképtelen házaspár vagy házasság felbontásának (1894. évi XXXI. tcz. 227. §.) törvényes képviselője ellen köteles megindítani, e törvényes képviselő azonban érdekelt, akkor a keresetet vagy viszkonkeresetet a bíróság megkérésére a gyámhatóság által kinevezendő gondnok ellen kell intézni.

10. Cselekvő képességében korlátolt házastárs (1894. évi XXXI. tcz. 128. §.) a semmisségi (1894. évi XXXI. tcz. 48. §.) és a házasság felbontása végett indított perben (1894. évi XXXI. tcz. 86. §.) perképes.

A fejlett korát elért kiskorú házastárs a házasságot megindító perben perképes. (1894. évi XXXI. tcz. 56. §. b) p.)

Az atyai hatalom, ill. gyámság és gondnokság alatt álló személyek pereinek folyamatba vételéről a bíróság az árvaszékeket azonnal értesíteni köteles. (1887 jan. 7. 40662/1886. és 1891. ápr. 21. 12430. sz. a. I. M. R.)

Cselekvőképtelen házastársakra (1894. évi XXXI. tcz. 127. §.) a törvényes képviselő szabályai alkalmazandók. (1894. évi XXXI. tcz. 48., 59., 87., 129., 131. §§. 1868. évi LIV. tcz. 8. §. b) p., 11., 84. §§.)

11. A keresetlevélhez a kereset tárgyára vonatkozó adatokat igazoló okiratokon kívül, csatolandók: a) a házasság megkötését igazoló anyakönyvi kivonat; b) a házasságból származott gyermekek születését vagy elhalálását avagy a

gyermektelenséget tanúsító anyakönyvi kivonatok; c) a házasság felbontásának és utolsó együttlakásának, esetleg az azt igazoló helyhatósági bizonyítvány, hogy a felperes házastársa előbbi rendes lakhelyéről ismeretlen helyre távozott; d) ha a felbontási kereset az 1894. évi XXXI. tcz. 77. §-án alapszik: annak igazolása, hogy a házassági életközösséget megbontó házaspár a 77. §. a) vagy b) pontja alapján megállapított határidőben a házassági életközösséget vissza nem állította.

A b) pontban említett gyermektelenség igazolására azon anyakönyvvezető illetékes, kinek kerületében a házasság felbontásának és utolsó együttlakásuk volt; vagy az, kinek kerületében a férjtől külön élő nő a kereset benyújtásakor állandóan tartózkodik. (Táblai szab. 5—7., 11. §§.)

12. A bíróság köteles az illetőségéhez nem tartozó keresetet vagy másnemű beadványt hivatalból visszautasítani: (1868. évi LIV. tcz. 51. §.)

Ha a kereset egyéb hiányok miatt, nevezetesen a felek vagy az ügy hiányos megjelölése, az aláírás vagy a képviselő igazolásának hiánya miatt az idézés kibocsátására nem alkalmas, a bíróság a keresetet rövid záros határidő kitűzése mellett kijavítás végett visszaadja. A határidőn belül kijavítva beadott kereset úgy tekintetik, mintha eredetileg helyesen lett volna beadva. (1893. évi XVIII. tcz. 17. §. második bekezdés; 1893. évi XVIII. tcz. 215. §.)

Ha a bíróság azon okból, mert az ügyre nézve nem illetékes, a keresetet hivatalból visszautasította, vagy az eljárást megszüntette, a perindítás magánjogi hatásai fennmaradnak, ha felperes keresetét a visszautasító vagy megszüntető határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 nap alatt az illetékes bíróságnál megindítja. (1893. évi XVIII. tcz. 28. §. harmadik bekezdés; 1893. évi XVIII. tcz. 215. §.)

13. Midőn a megtámadási kereset az 1894. évi XXXI. tcz. 59. §-a alapján indítatik és a kir. törvényszék a keresetet illetékesége hiányának okából hivatalból vissza nem utasította: a bírói eljárás mindaddig meg nem indulhat, míg a keresetnek egy példányával értesített gyámhatóság az 1894. évi XXXI. tcz. 59. §-ában megállapított határidőben ki nem jelenti, hogy a keresetet magáévá teszi.

E kijelentés elmaradása esetében a keresetet a felperesnek vissza kell adni.

(Folyt. köv.)

Dr. Márkus Dezső
pestvidéki kir. tiszti bíró.

A hatásköri összeütközések bírósága.¹

Az ügyfelek² a törvénytervezet értelmében már az előkészítő eljárás folyamán odabocsájtatnak a hatásköri konfliktus feletti vitához; jóllehet közreműködésük úgy itt, mint a hatásköri összeütközések bírósága előtt folyó tárgyaláskor, csak fakultatív, sohasem szükségképi. A tervezet álláspontja egészen a dolog természetét követi, a mikor hasznosnak és előnyösnek tartván az ügyfelek jogi véleményének előadását a közjogi rend biztos érvényesítése végett is, arra szabadszellemmel utat nyit.

Az eljáró bíróság a hatásköri panaszirat másolatait értesíti a feleket a «Conflit» támasztásáról, kik a kézbesítéstől számított tizenöt nap alatt ugyane bíróságnál, a hatáskörre nézve ügyvédek ellenjegyzett írásbeli nyilatkozatot adhatnak be. E jog mindenik ügyfelet külön illeti, de a tervezet szerint nincs kizárva az, hogy a felek együttesen többen, közös nyilatkozatot adhassanak.

Az ügyvédi kényszerrel teljesen indokolja a hatásköri vita természete. A jogban járatlan ügyfeleknek személyes beleszó-

¹ Az előbbi közl. l. a 4., 5., 6., 7., 8., 10., 11. és 14. számban.

² A «magánfelek» elnevezés, a mit a tervezet itt-ott használ, nem ajánlatos, mert azon ügyekben, melyek közül a hatásköri összeütközés felmerülhet, «közhatóságok», mint ilyenek is szerepelnek ügyfelek gyanánt; így a közigazgatási bírósági ügyekben. (L. a közig. bírósági törvényjavaslatot.)

¹ A vezeték- és keresztnév helyett használok ezt a kifejezést melyek az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tcz. (38., 64., 71. §§.) is alkalmaz.

lása alig szolgálna az itt szem előtt tartandó cél előmozdítására, inkább felesleges szószaporítás, akadékoskodás lenne. Mindenesetre valószínű, hogy az ügyvédi képviselet szüksége arra vezetend, hogy az ügyfelek, olyan hatásköri konfliktusoknál, melyekre ügyvédi kényszerhez nem kötött ügyek szolgáltak alkalmul, nem igen élnek biztosított beleavatkozási jogukkal: pusztán ennek érvényesítése végett nem fognak ügyvédet vallani, ámde a pozitív hatásköri összeütközések elintézésében nem fog lényeges hiányt okozni ennek a beavatkozásnak elmaradása. Mindenesetre más szemérték alá esik az ügyvédi kényszer a negatív hatásköri konfliktusoknál, mert ezeknek már támasztásához is s azontul folytatásához lényeges előfeltétel az ügyfeleknek fellépése és közreműködése. Némi kiterjesztését ajánlanók az ügyvédi kényszer alóli kivételeknek; t. i. a közhatalóságok, közjogi testületek mint ügyfelek, továbbá az ügyvédi és bírói képesítésű magánfelek mellett kivennénk az ügyvédi kényszer alól legalább a nyilvános jellegű jogtanárokat s mindazokat is, kik az 1883. évi L. tcz. értelmében a közigazgatási szakra meghatározott minősítéshez kötött közhivatalt viselnek vagy 6 évig viseltek. Ezeknél a kívánatos jogi képzettség szintén feltételezhető.

Áttérve már most a hatásköri összeütközések bírósága előtti tárgyalásnak tervezetbeli szabályozására, kijelenthetjük, hogy erre kevés mondani valónk van. A törvénytervezet e tekintetben igen sommásan jár el; néhány szakaszban meghatározza a legfőbb elveket, s mintegy utalni látszik arra, hogy a gyakorlat lesz a legjobb utmutató a tárgyaláson szem előtt tartandó alárendeltebb jelentőségű módozatok mikéntje iránt és hogy aprólékos részletrendelkezésekkel nem okszerű feszélyezni a hatásköri összeütközések magasrendű bíróságának szabad belátását.

Nyilvánosság, közvetlenség és szóbeliség; kötelező értesítése az ügyfeleknek és közigazgatási főhatóságnak — miniszter, — ezek felszólalási joga ügyvéd, illetve kiküldött közhivatalnok által; az ügyvédi kényszer — oly kivételekkel, mint az előkészítő eljárásban láttuk — a fő követelmények, a melyeket a tervezet a hatásköri összeütközések bírósága előtti tárgyalás menetére megállapít.

A nyilvánosság terjedelme és kivételes korlátozása, megszorítása iránt, valamint a tárgyalás policziájára nézve, a tervezet utalása szerint azok a szabványok lesznek irányadók, a melyeket a közigazgatási bírósági törvény (javaslat) tartalmaz. Vagyis a nyilvánosságot a közérkölciség vagy más közérdek szempontja végett, a bíróság határozata a felekre, azoknak és a közigazgatásnak képviselőire és a felek bizalmi személyeire szoríthatja, a tárgyalási rend fentartása pedig az elnök feladata, ki ezen tiszteből folyólag a tárgyaláson levő felekhez, képviselőkhöz, hallgatókhoz figyelmeztetéseket intézhet, s ha kétszeri figyelmeztetése sikertelen maradt, vagy súlyosabb természetű a rendbontás, 200 koronáig terjedhető bírságot alkalmazhat, esetleg az illetőnek hivatalos karhatalommal való eltávolítását is elrendelheti.

A tárgyalási határnap kitűzésére és általán a hatásköri összeütközésnek elintézésére határidőt, maximalis időtartamot nem határoz a törvénytervezet. Igaz, hogy ezt jobbrészt a külföldi törvényhozások, jelesül a porosz is mellőzték, de szerény nézetünk szerint ez nem mondható egészen feleslegesnek a hatásköri összeütközésnek a hatósági jurisdikció felfüggesztő hatálya miatt, noha másrésről annak lényeges jelentőséget tulajdonítani nem kívánunk.

Az 1828. évi fentebb idézett francia ordonnance ugy rendelkeztet, hogy a «Conflit» negyven nap alatt elintézendő; 1831 óta e terminus két óra terjesztetett ki és pedig oly módon, hogy annak folyása augusztus 15-től október 15-ig szünetel. (1885 jul. 24. Decrét.) Ha e határidő eltelte után egy hó alatt, azon bíróság, mely előtt a hatásköri panaszt emelték, nem nyerne értesítést annak eldöntéséről, joga van intézkedni a felfüggesztett ügymenet folytatása iránt.

«La loi n'a pas voulu, — mondják a francia jogászok, — que le cours de la justice pût être longtemps entravé». A magyar törvénytervezet kitünő szerkesztője közvetlen tapasztalatból ismeri az eddig felmerült hatásköri konfliktusok átlagos számát és tán ennek csekély voltánál fogva általán feleslegesnek, egyes esetek rendkívüli fontossága és nehézségeinél fogva pedig az alaposságot veszélyeztetőnek tartotta az elintézési határidő törvényes megállapítását.

A hatásköri összeütközések bíróságának határozata kétféleképen szólhat, u. m. a) megállapítja az összeütközésben levő közhatalmi ágak, rendes bíróság, közigazgatási bíróság, közigazgatás valamelyikének hatáskörét; b) nem állapít meg hatáskört, azaz kinyilatkoztatja, hogy a kérdéses ügyben sem egyik, sem másik rendű szervezet valamelyik organuma nincs hivatva, sem jogositva, sem kötelezve hatóságilag intézkedni, határozni. (12. §. Terv.)

Elvileg és gyakorlatilag helyes és szükséges volt kifejezni, bár ezt a külföldi törvényhozások mellőzik, hogy a hatásköri bíróság a második értelemben is határozhat, ha a hatáskörökre hatályban álló jogelvek és tételek szerint, sem a bíróság, sem pedig a közigazgatás hivatalosan nem járhat el az elibe vitt ügyben. A hatásköri bíróságnak feladata nem mehet addig, hogy hatáskört adhasson, ez az organisatorius hatalom funkciója. Nem csak a negatív, de a tevőleges hatásköri összeütközések esetén is előfordul a hatáskör teljes hiánya, tehát az ügyfelek és mindkét rendű hatóság együttes tevékenisége a hatáskör iránt. De nincs kizárva az sem, hogy hatalmi funkció ugyan létezik valamely ügyre, de az sem a bírósági, sem a közigazgatási szervek valamelyikét nem illeti, hanem a parlamentet, annak valamelyik házát, bizottságát, tisztviselőjét (Autorité parlementaire); a hatásköri összeütközések bírósága, ily esetekben sem állapíthat meg hatáskört, mert arra már nincs jogositva, rendelve, hogy a parlamenti hatalomkör tekintetében is kötelezőleg tehessen kijelentést.

Nem rendelkezik a tervezet az irányban, hogy mi történik akkor, ha a hatásköri összeütközések bírósága azt találja, hogy az előkészítő eljárás nem történt a törvény szabályai szerint, pl. elmaradt a felek vagy a miniszter kellő értesítése, a felek nem élhettek jogszerű írásbeli nyilatkozatukkal, a bíróságok nem adták a szükségképi véleményeket stb. Nem kétséges előttünk, hogy hasonló lényeges hiányok eseteiben melyek a szóbeli tárgyaláson magán semmi móddal sem pótolhatók, a hatásköri bíróság magától értetődő joga és kötelessége, az érdemleges döntésbe nem bocsájtkozni és a pótlást, kiegészítést, illetve a szabályos előkészítési eljárás eszközölését elrendelni, az ügyiratokat a felterjesztő bírósághoz visszaküldeni.

A mit az ítélet, illetve érdemi határozat joghatálya, kötelező ereje tekintetéből a 16. szakasz rendel, az egészen természetes; a bírói és közigazgatási hatóságok feltétlenül kötelesek magukat a concret esetre vonatkozólag a hatásköri bíróság kijelentéséhez tartani. Jóformán magától folyik az is, hogy a «Conflit» bírósága nem avatkozhatik annak elbírálásába, hogy ugyanazon hatalmi ágnak több egyenlő vagy különböző funkciókkal bírói hatóságai közül melyiknek köréhez tartozik a «Conflit» keletkezésére szolgált ügynek intézése.

A «Conflit de juridiction» eldöntése mindenkor az illető hatalmi ág felsőbb hatóságainak feladata marad.

Szükségesnek találjuk végül a tervezet tizenhetedik szakaszának azon szabványát is, hogy a hatásköri bíróság érdemleges határozatának egy hiteles kiadványát az illető miniszternek és az igazságügyminiszternek is megküldeni köteles a végből, hogy ezek hatóságukat, illetve a bíróságokat az elvi jelentőségű határozatokról értesítsék. Ehhez csak azon észrevételünk van, hogy *minden* hatásköri bírósági határozat elég jelentőségteljes arra nézve, hogy közöltessék az illető miniszter külön hivatalos közlönyében a hatóságokkal. A minisz-

terek értesítésének hasznát egyébként az is képezendi, hogy ezek, a mennyiben az hatalmukban áll, kötelező utasításokat fognak adni az irányban, hogy az alárendelt hatóságok jövőben jogalap nélkülinek talált hatásköri panaszokat ne emeljenek.

Dr. Kmety Károly

(Bef. köv.

kir. jogtanár.

A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.¹

III.

A gyakorlatban levő büntető perrendtartásnak lényeges módosítását veszi a tervezet célba az által, hogy tág keretben állapítja meg azokat az eseteket, melyekben a *főtárgyalás vádlott távollétében* megtartható. A perrendtartás szerint t. i. szabályt képez, hogy távollevő vádlott ellenében a főtárgyalás meg nem tartható (229. §.) és ezen szabály alól csak a legkisebb bűncselekmények esetében volt kivételnek helye. (231. és 232. §§.) A tervezet a szabályt fentartja ugyan, de egyszerűsítve a bíróság belátására bizza minden, a *Schöffengericht és a Strafkammern elé tartozó bűnügyben* a főtárgyalást vádlott távollétében megtartani, ha annak személyes jelentését szükségesnek nem tartja. Ennek megfelelőleg vádlott igazolatlan elmaradásának ezen esetleges következményére az idéző végzésben figyelmeztetve lesz. Ezzel a rendelkezéssel a tervezet a gyakori per elhalasztásoknak kívánja elejét venni és minthogy a vádlott az ítélet ellenében előbbi állapotba való visszahelyezést kérhet, az ellen kifogás alig emelhető. Vádlott érdekeinek méltányos figyelembe vétele mutatkozik abban a további rendelkezésben, mely szerint abban az esetben, midőn vádlott tartózkodási helye távol esik az ítéltő bíróság székhelyétől és megjelenése reá nézve nagy nehézségekkel jár, ha ezen okokból a főtárgyalástól való elmaradását előre bejelentette, a bíróság kérelmére vagy hivatalból is, megkeresett bíró által leendő kihallgatását elrendelheti és a főtárgyalást távollétében megtarthatja. A perrendtartás szerint ily eljárásnak csak akkor volt helye, ha előreláthatólag 6 heti szabadságvesztést meg nem haladó avagy csupán pénzbüntetés fog alkalmazásba vétetni, illetőleg az ítélet csak az elkobzásra fog kiterjeszkedni. A tervezet általában a *Schöffengericht és Strafkammern* elé tartozó ügyekről rendelkezik.

Vádlott igazolt távolmaradása esetében, ha azt a bíróságnak tudomására hozta és igazolásának elfogadása mellett a főtárgyalásnak távollétében való megtartása elrendeltetett, valamint általában csupán pénzbüntetéssel, elzárással vagy elkobzással büntetendő cselekmények esetében a távollevő vádlott védő által helyettesítheti magát, mely esetekben, valamint akkor is, ha vádlott megkeresett bíró által kihallgatva lett, az előbbi állapotba való visszahelyezésnek nincs helye. Az esküdtzék és a Reichsgericht illetékességéhez tartozó bűnügyekben a főtárgyalás vádlott távollétében nem tartható meg.

A felebbezési tárgyalásról vádlott csak akkor maradhat távol, ha nincs szabadlábon vagy tartózkodási helyének távolága miatt megjelenése nagy nehézséggel jár. Ezekben az esetekben a felebbezési bíróság vádlott kérelmére felebbezése alapján az ügyet újra tárgyalhatja, annak egyébként igazolatlan elmaradása esetében pedig — a mennyiben a törvény által megengedett esetekben jogi képviselője sem jelent meg — felebbezését visszautasítja. A kir. vádhatóság felebbezése azonban vádlott igazolatlan távolmaradása daczára is tárgyalandó.

A felebbezési fokon hozott ítélet ellen, a mennyiben nem maga a vádlott kérte a tárgyalásnak távollétében való megtartását, az igazolás általános szabályai szerint az előbbi állapotba való visszahelyezést kérheti.

IV.

A büntető-eljárás lassúsága miatt gyakran felhangzott panaszoknak a tervezet az által is igyekezett némileg elejét venni, hogy *tettenkapatás esetében a Schöffengericht és a Strafkammern elé tartozó ügyekben egyszerűsített sommás eljárást szervezett*. A büntető perrendtartásnak az a rendelkezése, mely szerint a Schöffengericht hatásköréhez utalt bűnügyekben a tetten ért vagy a bíróságnál önkényt jelentkezett terhelt felett és általában kihágások esetében minden további eljárás mellőzésevel ítélet ejtendő, kihágásnak elbírálásakor pedig a terhelt egyén, ha elővezetve lett és beismerésben van, az Amtsrichter mint egyes bíró által elítélhető (211), nem bizonyult kielégítőnek. A tervezet indokai panaszosan utalnak arra a külföldi fogalmak szerint abnormis állapotra, hogy a büntető perek jogerős eldöntése hónapokig is elhúzódik, sőt előfordultak esetek, midőn bűnpernek végleges lebonyolítása egy évnél hosszabb időt is vett igénybe. Az igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében a tervezet mintaképül az angol jogban már régóta meghonosodott és 1863 óta Franciaországban is gyakorlatba vett sommás eljárást választotta. Angliában külön bíróság, a courts of summary jurisdiction van szervezve bizonyos bűncselekmények sommás tárgyalására és az a terhelt beleegyezésével egyébként más bíróságok hatásköréhez tartozó ügyekben is eljárhat. Ezen sommás bíróságok tulajdonképpen mint egyes bírák járnak el és rendeltetésüknek megfelelőleg naponta ülésnek. Franciaországban a sajtó útján elkövetett és a politikai vétségeken kívül minden egyéb, a büntető kodex által tárgyalt és az esküdtzék ítélezési körén kívül eső bűncselekmények esetében a tetten ért egyén külön szervezett sommás eljárás útján lesz a törvényszék által elítélve. A tervezetnek ezen tárgyba vágó rendelkezései a következők. Tetten ért, valamint a tett elkövetése után közvetlenül letartóztatott egyének az ügyészség által azonnali elítéltetésük céljából az illetékes bíróság elé állíthatók, ha a bűncselekmény elbírálása a Schöffengericht avagy a Strafkammern hatáskörébe tartozik. Német hajón, külföldön vagy nyílt tengeren elkövetett bűncselekmény esetében, midőn a perrendtartás értelmében a bűnvádi eljárásra az a bíróság is illetékes, melynek kerületéhez tartozó német kikötőbe a hajó a tett elkövetése után érkezett, a tetten kaptatás esetén kívül is sommás eljárásnak van helye. Ezen eljárás pedig abban áll, hogy a bíróság írásbeli vádindítvány bevétele és a nélkül, hogy a főtárgyalás megtartása tekintetében határozná, azonnal vagy legkésőbb terhelte előállíttatását követő másodnapra főtárgyalást tart és annak során a terheltnek fogvatartása avagy szabadlábra helyezése tárgyában határoz. A tárgyalásra a a tanúk az ügyészségnek vagy a rendőrségnek bármely tisztviselője által személyesen megidézettnek. Ha az ügy a tárgyalás során eldöntésre érettné mutatkozik, a bíróság ítéletet hoz, ellenesetben a tárgyalást a közelebbi ülések egyikére elhalasztja. A Schöffengericht elé tartozó ügyekre vonatkozólag az eddigi fentebb ismertetett eljárás továbbra is fentartatik, azzal a kiterjesztéssel, hogy az elővezetett terhelt beismerése esetében az Amtsrichter az ügyészség hozzájárulásával minden, a Schöffengericht illetékességéhez tartozó bűnügyben mint egyes bíró eljárhat. Esküdtzék és a Reichsgericht elé utalt ügyekben azonban sommás eljárásnak nincs helye. Az újítás, melyet a tervezet javaslatba hoz, minden esetre radikális eszköz az igazságszolgáltatás gyorsítására, mely ellen az ügyek alapos elbírálásának szempontjából figyelemre méltó kifogások érvényesíthetők, annál inkább, mert a tervezet, szemben a francia 1863 május 20-iki törvénnyel, nemcsak a tetten ért, de azokat az egyéneket is kötelezőleg aláveti a sommás bíróságnak, kik valamely büntény tetteinek közvetlen üldözése közben letartóztatva. Mellőzi a tervezet azokat a biztosítékokat is, melyeket a terhelt érdekeinek megóvása végett az angol jog fogadta be és melyeknek legkiválóbbika, hogy rendes eljárás

¹ Az előbbi közl. I. a. 11. és 12. számban.

alá tartozó ügyekben a sommás uton való elbánásnak csak a terhelt beleegyezésével van helye. Mindezek az aggályok azonban a felelőviteli rendszernek a közvetlenség elvei alapján való általános életbeléptetése mellett jelentőségüket lényegesen veszítik és felette kívánatos volna, hogy büntető jogszolgáltatási misériáink javítása érdekében hasonló eljárás, habár első kísérletképpen csak szűk keretben, hazánkban is meghonosíttassék.

(Folyt. köv.)

Dr. Doleschall Alfréd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A büntetlen előélet mint enyhítő körülmény.

A büntető kodexek abszolút büntetést csakis azon cselekményekre rendelnek, melyek halállal vagy életfogytiglan tartó fegyházzal büntetendők, minden egyéb büncselekmény tekintetében csak az alkalmazandó büntetés nemét jelölik meg, e büntetési nem általános korlátain belül azután a tartam tekintetében a bírónak kisebb-nagyobb mérvben szabad mozgást, úgynevezett latitude-t engednek akként, hogy vagy egyedül a büntetési tartam maximumát jelölik meg, vagy pedig minimumát és maximumát, vagy végre csak minimumát. E határokon belül a bíró a büntetést a tett és a tettes körülményeinek, illetve viszonyainak aggodó figyelembe vételével szabja ki. Sőt, minthogy a legtöbb kodex s ezek közt a magyar büntetőtörvény is megengedi a halálbüntetés átváltoztatását szabadságvesztés-büntetésre, az életfogytiglan tartó fegyházbüntetést pedig határozott időtartamra, mondhatni, hogy a magyar büntetőtörvény abszolút büntetést a szó teljes értelmében nem rendel.

A midőn tehát a törvény a bírót ily tág — sőt, ha a magyar büntetőtörvény 92. §-át szem előtt tartjuk, csaknem azt mondhatnók korlátlan, hatalommal ruhazza fel a büntetés mérvének megállapítása körül, jól ügyeljen a bíró, hogy a törvényhozó által belé helyezett bizalomra magát mindenkor méltónak bizonyítsa s a kezébe letett óriás hatalom fegyverét könnyelműen ne kezelje. E kötelessége a bírónak pedig két irányu: sem tulenyhe, sem tulszigoru büntetéseket ne osszon. «Igazságos, — mint Székács Ferencz curiai bíró a *Fogl. Közl.* 1894. évi d. cz. 21-iki számában mondja, — bizonyos cselekményre s tettesre csak egy meghatározott tartamu büntetés lehet; a több ép oly igazságtalan, mint a mily céltevesztett (s hozzá tehető: a társadalom irányában igazságtalan) — a kevesebb.»

Melegen ajánlom Székács bíró urnak az e kijelentést tartalmazó cikkét «a beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről» bíró társaim figyelmébe. Rövid szabatosággal, de teljesen kimerítőleg megjelöli az általános elveket, melyek a bíró által szem előtt tartandók, a midőn ítélelhozatalra vonulván, a bűnösség és minősítés kérdésének megállapítása után bírói tevékenységének súlypontjához s az egész eljárás tulajdonképeni céljához, a büntetés kiszabásához eljutott. Legtalálókban jellemzi pedig bíróságaink ítéleti indoklásait, a midőn azt mondja, hogy azokban minden a leggondosabban ki van dolgozva, de «a fődolog, az elítelt egyéniségének méltatása, az enyhítő és súlyosító körülmények szembeállítására, kellő gond és megfontolás nélkül szokott elűtetni».

Ez voltaképpen súlyos vád, de ha nem mondaná is Székács Ferencz, ki állásánál fogva a dolgot tapasztalatból alaposan tudhatja, mi büntető-bírák s jogászok mindannyian a vád alaposágát naponta igazolva láthatjuk.

A «fődolognak ama elűtése», nézetem szerint, arra vezető vissza, hogy, nem mondom, összes bíráink, de közülök igen sokan bizonyos hajlammal bírnak a büntetést ötletszerűleg megállapítani s a megállapított büntetéshez keresik

aztán a beszámítást regulázó körülményeket, s minthogy — legalább az elsőfoku judikaturánk tapasztalatilag az enyhítés felé hajlik, folyton enyhítő körülményekre botlunk az indokolásokban, s ha már más nincs, a büntetlen előélet okvetlen ott diszlik, s vajmi gyakran egy szál magában indokolja a 92. §. alkalmazását.

Ehhez kívánok én az alábbiakban hozzászólni, mert mondhatni, elsőfoku judikaturánkban a büntetlen előélet valószínű orgiákat ül.

Hogy mit vegyen enyhítő körülménynek, azt büntetőtörvényünk teljesen a bíró belátására bizza, ez irányban neki semmi utmutatást nem ad, mert ha mégis a különös részben körülményeket jelöl meg, melyek más különben alkalmasak lennének enyhítőkként tekintetni; akkor azokat a törvény minősítő körülményeknek statuálja.

Egy uton haladnak a mi törvényünkkel a többi kodexek is, legalább azok közt, melyekkel alkalmam volt megismerkedni, sem az enyhítő és súlyosító körülmények mibenléte nem magyaroztatik, sem azok taxativ felsorolása elő nem fordul. Egyedül az olasz büntetőtörvény 50., 51. §-a említi a felindulást, erős fájdalmat s a jogosulatlan provokatiót általánosságban s az általános részben enyhítő körülmény gyanánt.

Az 1843-iki magyar büntető-törvényjavaslat az enyhítő és súlyosító körülményeket — csaknem mondhatni — taxative felsorolta ép így az 1870-ik évi osztrák javaslat, a nélkül azonban, hogy akár egyik, akár a másik képes lett, vagy nyilván csak szándékozott volna is azokat teljesen kimeríteni.

Azonban sem eme javaslatok a büntetlen előéletet, mint enyhítő körülményt egy szóval fel nem említik, sem az olasz törvény nem jelzi. Honnan van tehát, hogy mi ítéletet alig bírnak hozni, melynek büntetési tétele ne sarkallanék a büntető előéleten?

Ennek okát egyrészt abban találom, a mit már fentebb jeleztem, hogy az ötlegszerűleg, de mindig részvételtjes szívvvel kimondott büntetéshez utólag keressük az indokot, s ha az előélet nem rovott, a büntetlenség mindég ott kínálkozik, egyébnek híjján tehát ezt ragadjuk meg, s ezzel büntetőtörvényünknek annyira kikiabált drákói szigorát enyhíteni törekszünk, másrészt pedig abban vélem fellelni, hogy a büntetlen előélet helyes értelmét, félremagyarozzuk, illetve magyarozatával nem is törődünk, hanem szószerint vesszük. Csak ily szószerinti felfogás engedi megérteni ama bíró ítéletét, ki büntetlen előélete alapján enyhén kívánta büntetni a Bauernfängert, ki ugyan eddig büntetve csakugyan nem volt, de önmaga heismerte, hogy munka nélkül levén, hónapok óta Bauernfängereiből tengődik. Pedig, ha már helyt kívánunk adni a büntetlen előéletnek ítélezésünknel, akkor büntetlen előéletü alatt szabad azon vádlottat értenünk, ki büntető ítélet végrehajtását még el nem szenvedett, hanem csak azon vádlottat, ki feddhetlen, ki erkölcsös előéletü. A szószerint értelmezett büntetlen előéletnek kategóriájába tartozik az is, ki már büncselekményt elkövetett, de rajt nem vesztett, úgy az is, ki erkölcstelen üzelmeit akként tudja folytatni, hogy nyíltan a törvénybe nem ütköznek. Hogy e szerencsés, vagy ügyes halandók mi jogczimen jutnak ahhoz, hogy e szerencsájük s tapintatos eljárásuk alapján enyhe elbánásban s a törvénynek egy csak az igazán érdemesek részére engedett jótéteményében részesüljenek, valóban nehéz megérteni. Első szabály tehát az lenne, hogy azok, kiknek előélete kétes minőségü, büntetlen előélet czimén enyhe beszámításra nem számíthatnak.

De ez a kérdést nem meríti ki, sőt annyira magától értetődő, hogy jelzésére csak a mégis olykor előfordult, tehát máskor is előfordulható esetek indítottak. A kérdés súlypontja tulajdonképen abban van, mily elbánás alá jöjjenek a *feddhetlen* előéletűek. Feddhetlen előéletü alatt komoly értelemben — s az ítélő bíró kijelentései csak komoly értelemmel bírhatnak

s játékot a szavakkal nem türnek, — tulajdonkép azt kellene értenünk, ki mindeddig titokban sem cselekedett oly dolgot, melyért feddést érdemelhetne, vagyis kit megfeddeni akkor sem volna alkalom, ha hogy egész élete nyitott könyv gyanánt feküdnék előttünk. Ily szigoruan a dolgot azonban venni nem lehet, és pedig azért, mert az, vajon titokban ki mit tesz, a dolog természeténél fogva nem tudható, s így arról, hogy ítéleténél az előélet ily értelmű feddhetlenségét zsinórmértékül vegye, a bíró csak bátran mondjon le, s elégedjék meg azzal, hogy feddhetlennek tekinti azt, kit semmi oka sincs gyanusítani, hogy akár az állami, akár az erkölcsi törvények ellen valaha vétett volna.

Az ily, bennünket egyedül érdeklő értelemben vett feddhetlen egyén felett áll a közbecsülés lajtorjáján a példás előéletü, vagyis az, kinek viselkedése minden tekintetben példányképül szolgálhat polgártársainak. Ily példás előélet vagy köztudomásu, vagy ha nem, bizonyára könnyen igazolható — sajtóperekben igazolása napirenden is van.

A kérdés tehát most már az, vajon engedendő-e befolyás a beszámításra 1. a feddhetlen előéletnek? 2. a példás előéletnek?

Ad 1. Minden polgárnak kötelessége akként viselkedni, hogy a törvényekkel összeütközésbe ne jöjjön; ez annyira bizonyos dolog, hogy az ellenkezően viselkedők, ha az állami törvényekkel jönnek összeütközésbe, büntetésnek, ha pusztán csak az erkölcsi törvényekkel, polgártársaik megvetésének s kizárásnak teszik ki magukat a tisztességes polgárok társaságából.

A feddhetlen életmód tehát szigorú kötelessége mindenkinek polgártársai és önmaga iránt; a kötelesség teljesítése pedig, nevelési célból járhat ugyan jutalmazással, de nem tarthat külön jutalomra igényt az életben, különösen ha megszégyesése a fentiek szerint a büntetés veszélyével jár.

A feddhetlen előélet jutalmazása oly módon tehát, hogy az a bűnügyi beszámításra csökkentőleg hasson, a most hivatkozott elvvel ellenkezik, s ennél fogva az általam értelmezett feddhetlen előélet rendszerint enyhítő körülményt nem képezhet.

Még jobban kiviláglik a feddhetlen előélet közömbössége a büntetés mérvére, ha figyelembe vesszük a rovott előéletnek sulyosító hatását ugyanezen irányban. E hatás semmi kétséget nem szenved a szándékos bűncselekményeknél; de a gondatlanságból elkövetetteknek is éreztetni fogja magát, ha az előélet rovottsága biztos következtetést enged arra, hogy a gondatlansági vétség miatt vádolt polgártársainak jogait lábball tiporni, vagy semmibe nem venni hajlandó. S hogy a törvény maga is a rovott előéletet szintén a sulyosító körülmények közé soroltni kívánja, az iránt semmi kételyt nem engednek ama rendelkezések, melyek a kétszeri visszaesést minősítő körülménynek deklarálják.

Már most a logika szabályai annak a felismerésére utalnak, hogy ha a büntetett előélet sulyosító körülmény, akkor az előélet rovott minőségének a pusztá hiánya, nem indokolhat egyebet, mint hogy a nem létező körülmény hatást a büntetés mérvére ne gyakorolhasson, és semmi esetre sem indokolhatja azt, hogy egy nemleges körülmény igenleges hatást gyakoroljon, — már pedig a fentebb kifejtettek szerint az általam feddhetlennek, s közönségesen büntetlennek nevezett előélet a büntetések kiszabására befolyást gyakorolni hivatott körülmények terén pusztán csak nemleges körülményt képez, vagyis befolyást gyakorló körülménynek nem tekinthető. S ha ezen érvelést tovább fűzzük — s kell is tovább fűznünk, ha a kérdést egészen világosságba helyezni s teljesen kimeríteni akarjuk — egy igen furcsa eredményre bukannya, ha a feddhetlen előéletnek hatást tulajdonítani hajlandók vagyunk. Ugyanis bizonyos, hogy a büntetett előélet annál sulyosabban fogja a mérleget a vádlott terhére nyomni, minél sürűbben fordultak elő életében a büntetések, — ezzel analog

hatást kellene a feddhetlen előéletnek is tulajdonítani, mely célból, minthogy nemleges körülményeket összeadni nem lehet, azt kellene vizsgálni, mily időtartamon át volt a vádlott büntetlen, a mi aztán az egyszeri adomát komoly dologgá léptetné elő. Ugyanis az adoma szerint a bíró a koros vádlottnőt, ki éveiből letagadni iparkodott, azon kecségtetéssel igyekezett a való bemonadására birni, hogy magasabb korának bevallása előnyös leend reá, mert annál huzamosabb időn át fog büntetlen előéletének bizonyulni!!

Egy körülményt tehát, melynek érvényesülése ennyi visszassággal jár, helyesebb lesz a büntetés kiszabásánál mellőzni. Remélhető azonban, hogy mihamarább el fog érkezni azon idő, a midőn a büntetlen előélet a bíró elhatározására sulyt gyakorolni lesz hivatva és pedig sokkal nagyobb mérvben, mint jelenleg a büntetés megállapításánál és hozzá kétségbe nem vonható joggal; akkor t. i. ha a feltételes elítélés intézményét meghonosítjuk. Itt már helyén lesz, ha a bíró a nyert hatalmát minél szélesebb körben kihasználja s a büntetlen előélet hatásának jótéteményében a legszűlső határig részesíteni fogja mindazokat, kik arra igényt tarthatnak. De nem szabad szem elől téveszteni, hogy a büntetlen előélet hatása emitt egészen elütő alapon nyugszik, mint amott. A mióta annak a biztos felismerésére jutottunk, hogy azon motívumok között, melyek az embert a bűncselekmények elkövetésétől visszatartani alkalmasak, elsőrendű szerepet játszik a becsületérzet és az önbecsülés, kell, hogy az államhatalom e motívumokat lehetőleg ápolja s növelje s különösen minden intézkedést megtegyen, hogy hatása mesterségesen ne romboltassék. E rombolás legbiztosabb eszköze pedig a szabadságvesztés-büntetés, s azért a feltételes elítélés célja ott, hol még megmenthető, tehát meg is mentendő önbecsülés létezik, tehát az első és kisebb sulyu bűnözés esetében, a szabadságvesztés elszenvetésétől a tettest megóvni.

Ezen cél olyannyira kimagasló, hogy szolgálatában kivételt tennék még a fentebb elmondottak alól is, s elfogadnám a büntetlen előéletet, mint enyhítő körülményt akkor, ha ezen elfogadás által a tettes a szabadságvesztés-büntetésétől megóvható lesz, ha tehát a vádbeli cselekmény olyan, hogy a 92. §. alkalmazásával a pénzbüntetést megtűri. Ez igaz, hogy áttörése lenne a logikának a humanismus érdekében, azonban a logika ezt elviselni lesz kénytelen.

Ad 2. Messze elütő a feddhetlen előélettől a példás előélet. Hogy ez utóbbi miben áll, és mikor érvényesülhet a példás előélet a büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként, azt sem körvonalazni, sem mint kérdést kimeríteni nem lehet. Az azonban bizonyos, hogy ennek sulyt kell tulajdonítani a büntetés mérvére, mert a példás előéletet megalkotó tettek és viselkedések már igenleges körülmények, tehát igenleges hatást gyakorolni hivatvák.

Igy igenleges körülmény volt ama különös éberség és lélekjelenlét, melyet egy vasuti őr tanusított akkor, midőn egy biztosan bekövetkező vonatösszeütközést gyors fellépése által elhárított s ezen rendkívül hasznos szolgálata ama büntetés megállapításánál, melyet a vasut kárára elkövetett lopások miatt kapott, nagy mérvben érvényesült mint enyhítő körülmény, mert szemben a vádbeli cselekmény sulyával, s egyéb enyhítő körülmények hiányában is a 92. §. alkalmazását vonta maga után. Igenleges körülmény volt egy katonának, ki később a vádlottak padjára került, a vitézsége egy csatában, mely akkoron érdemkeresztet, a bűnügyi ítélet meghozatalánál pedig a 92. §. alkalmazásával jutalmaztatott.

Az eddigieket röviden összefoglalva, nézetem tehát az, hogy a példás előélet nyomós figyelemben részesítendő — a büntetlen, vagyis feddhetlen előélet pedig csak ama legutóbb említett kivételes esetben, ha méltánylása által a vádlott a szabadságvesztéstől menekülhet.

A bíró ne aggódjék, hogy hijával lesz az enyhítő körü-

ményeknek, s nagyon szigorú büntetéseket kell kiszabnia, ellenkezőleg, az elbírálás alá kerülő esetek túlnyomó számában egyéb, valóban figyelemre méltó enyhítő körülmények csaknem mindig vannak, hiszen az ily körülmények oly változatosak s oly gazdagon fakadnak, hogy a büntetlen előélet kiküszöbölése apadás számba sem mehet.

Eördögh András.

Különfélék.

— **A kir. Curia**hoz márczius hóban 2628, ez év első negyedében összesen 7357 ügy érkezett. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 21228, elintéztetett 7591, hátralékkal maradt 13637 ügy. (1893. évi ügy hátralékban van még 12). A múlt év hason időszakához viszonyítva több érkezett be 271-el, több elintézendő volt 791-el, több intéztetett el 365-el, a hátralék nőtt 426-al.

— **A kir. Curia** április hó 19-ik napján tartandó teljesülésében megvitásra kerül a következő kérdés: «Az 1883: XXV. tcz. 19. §-ának a kamatoknak elévülésére vonatkozó intézkedése alkalmazható-e a bíróság már megítélt kamatokra is?» Előadó: dr. Fabiny Ferencz.

— **A budapesti kir. táblához** márczius hóban érkezett 2377, ez évben összesen 4978 ügy. Elintézendő volt 13399, elintéztetett 6012, hátralékban maradt 7437 ügy.

— **Az államfogházbüntetés végrehajtása tárgyában** az igazságügyminister 1140/95. sz. a. rendeletet bocsátott ki. Ezen rendelet megengedi az államfogyoknak, hogy saját butoraikat és ágyneműiket használják, maguk élelmezzék önmagukat, bort és sört ihatnak délben és este (minden izben fél litert), dohányozhatnak, olvasmányaikat szabadon választhatják, levelezhetnek, naponta délelőtt és délután egy-egy órán át látogatókat fogadhatnak. A szerencsejáték azonban a le-tartóztatottak közt tilos. — A szabályzat az eddigihez képest mutat ugyan némi súlyosításokat, de óhajtott volna e tekintetben még jóval tovább menni.

— **Az ügyészi felebbezések kérdéséről** a következő sorokat vetük:

A Fogt. Közl. folyó évi 12-ik számában dr. B. S. ur az ügyészi felebbezésekről tesz néhány igen helyén és idején való megjegyzést.

Nem kifogásolni, hanem hozzá tenni valóm van ezekhez, mert én sem tartom méltónak a mindenható államhoz azon kicsinyes és igaztalan eljárási módot, melyet az állam büntető hatalmát képviselő ügyészség utóbbi időben gyakorlatba vett.

Ezen ügyészi eljárásnak fő karakteristikonja:

1. Az ügyek nem ismerése.
2. Bűnös, vagy csak bűnösnek látszóval szemben vádemelés és ennek minden körülmények között való föntartása.
3. Ügy felmentés, mint marasztalás esetén felebbezés, — utóbbi esetben természetesen nem a felmentés, hanem a büntetés súlyosbitása végett.

Az ügyek nem ismerése — miként B. ur kifejtette — a helytelen rendszer természetes következménye.

Az eljáró ügyész személyében való változás — legalább a bpesti törvényszéknél — a bűnügy folyamán állandó, s úgy látszik, különös gond fordítatik arra, hogy a bűnügy képviselője ismételve ne kerülhessen olyan kézbe, melyben az már volt, s hogy előbb, mint a végtárgyalás reggelén, az eljáró ügyész ki ne jelöltessék.

Ily rendszer mellett hogy is lehet elképzelni, hogy azon ügyész, ki csak a végtárgyalás reggelén bízott meg az ügy képviselőjével, s kinek a bűnügy iratait ekkor már betekinteni sem igen van módjában, annál kevésbé tanulmányozhatja azokat, s ki az előre megadott főnöki utasításhoz van kötve, a végtárgyalás fejleményeinek, s általában az ügy állásának megfelelő indítványt tehessen?

Vádat emel az ügyészség sok esetben azon föltevésben, hogy ha a vizsgálat adatai nem támogatják is eléggé a vádat, majd a végtárgyalás bizonyára fog olyan adatokat nyújtani, melyek a vádat igazolni fogják; s ezen eljárás egy bizonyos határig még nem is volna kifogásolható, azonban föntartja a vádat az ujabban kirendelt ügyész a végtárgyalás alkalmával, mert vádlott jogerejűleg vádolva van, s főleg azért, mert erre főnöki utasítása van, de meg az ügyet különben sem ismervén, a vád elejtésével járó felelősséget, még a vég-

tárgyalás ellenkezőt indokoló eredményének daczára sem vehetné magára. Ez az eljárás már föltétlenül elítélendő, mert szerintem a vádhatóság akkor, midőn egy alaptalan vádat gyakran igen gyöngye erőkből összeállított ítélő tanács előtt föntart, mely — mint számos esetből tudjuk — magát a vádhatóságnak aláveti, s a legparányibb bizonyíték mellett elítél, ha az ügyész úgy kívánja, egyszerűen visszaél az erősebb fél helyzetével s azon bizalmi állással, melyet az állam reá ruház, s mely nem azért állított fel, hogy ártatlanok elítéltesse-nek, hanem hogy ez elkerültesse.

Igy szaporodik aztán az ártatlanul elítéltek száma, kiken a felsőbb bíróság sem segíthet sok esetben, mert itt a közvetlen hatás többé nem érvényesül, s mert nem csoda, ha a nagy munkahalmaz miatt a kellő alaposság sokszor ezek ítéleteiben sem érvényesülhet.

Hisz ma már oda jutotunk, hogy nemcsak ügyvédi, de bírói körökben is hangoztatják, hogy a ki vádolva van, az már el is van ítélve!

Végül derüre-borura felebbez az ügyész nemcsak fölmentés, de marasztalás esetén is súlyosbitás végett ismét főnöki utasítás folytán.

Ezen általánosságban felsorolt s felmerült konkrét esetekből levont tapasztalatokat, nem érintvén konkrét eseteket, mert exempla sunt odiosa, — az erre hivatottak figyelmébe ajánlom, nehogy ha ez tovább is így tart, a különben is eléggé terhelt állampolgárok sorsa, szabadsága, az államügyész tetszésére legyen bízva.

Dr. Kiss Károly, budapesti ügyvéd.

— **Ügyvédi körökből** veszszük a következő sorokat: A fővárosi egyes-bírák némelyike reggeli 8 órára tűz határidőt. Az ügyvéd otthagya reggeli irodai teendőit, siet ki a bírósághoz, csak hogy a felhívásnál jelen legyen; ámde a bíró ur csak 1/4 óra tájt jelenik meg és a megidézett ügyvédek kénytelenek a nyitott folyosón várni, míg a bíró megjön, mert a szolgának tilva van az előtt bárkit is bebocsátani a tárgyaló szobába. Ha az illetők féltik a hivatalos iratokat, zárják el és ne tegyék ki az asztalra, de az mégis visszaszándék, hogy az ügyvéd a későn megjelenő bírót kívül legyen kénytelen várni.

— **Válasz a fizetési meghagyások köréből felvetett kérdésekre.** Mindenekelőtt előrebocsátom, hogy a «kir. járásbíróság mint kereskedelmi bíróság»-ról az 1893: XVIII. tcz. 2. §. és a képviselőház igazságügyi bizottságának indoklásából kitetszőleg csak a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén levő járásbíróságokra vonatkozólag lehet szó; mert a többi kir. járásbíróságok még abban az esetben is mint sommás bíróságok járnak el, ha az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ban felsorolt ügyekben intézkednek.

Ezek után:

ad. 1., 2., 4. Az 1893: XIX. tcz. egész szelleméből, a miniszteri és képviselői igazságügyi biz. indoklásából, de különösen az 1893: XVIII. tcz. 2., 125. §§. és az 1893: XIX. tcz. 1., 2., 4. §§. egybevetéséből kitetszik, hogy a fiz. megh. ügyekben a bíróság sem mint sommás, sem mint kereskedelmi, hanem egyszerűen mint kir. járásbíróság (minden külön minősítő jelzés mellőzésével) jár el. Ebből következik, hogy *fiz. megh. kérsnek a kir. járásbírósághoz mint kereskedelmi bírósághoz egyáltalán nincs helye.* Ez azonban legkevésbé sem zárja azt ki, hogy kereskedelmi ügyleten alapuló kérelemre fiz. megh. kibocsátassék; *a munkadíj megállapítását* azonban ily esetekben is az 1893: XIX. tcz. 22. §-a kormányozza.

ad. 3. Tekintve, hogy a fiz. megh. törvény egyik főintézőjét az eljárásnak minél egyszerűbbé tételében találhatjuk föl; tekintve, hogy sem magában a törvényben, vagy az arra vonatkozó ügyviteli szabályokban, sem az új bélyeg-törvényben s a fiz. megh. bélyegilletékére vonatkozó miniszteri rendeletben arra vonatkozólag semmi intézkedés nem létezik, hogy a kérelem több példányban lenne beadandó; tekintve, hogy az 1893: XIX. tcz. 24. §. értelmében a fiz. megh. kérelmet tartalmazó beadvány az ellenféllel nem közlendő, sőt szóbeli kérelem esetén arról még jegyzőkönyv sem veendő föl; tekintve, hogy a fiz. megh. tervezetét — a f. m. ügyv. sz. 21. §-a szerint — maga a fél is elkészítheti s ez esetben csak annak kibocsátását kell kérnie,

világos, hogy a *fizetési meghagyás iránti írásbeli kérvényt csak egy példányban kell benyújtani.* U. G.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

éleltre	...	3	irt
negyedévre	...	3	.

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A törvénykezési szünidőről. Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédttől. — Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után. Dr. MÁRKUS DEZSŐ pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — A hatásköri összeütközések bírósága. Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi kir. jogtanártól. — *Fogirodalom*; Oppenheim L.: Die Objekte des Verbrechens. a. a. — *Törvénykezési Szemle*: Az anyagi igazság kérdéséhez. I. Dr. BAINTNER HUGÓ kassai jogakadémiai tanártól. II. TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédttől. — A felebbviteli jog korlátozásáról. Dr. BORZSOVAY BÉLA tordai törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A törvénykezési szünidőről.

Törvényhozásunk nem volt eddig szerencsés a törvénykezési szünidő szabályozásában. Az 1883. évi XXXIII. tczikket négy év múlva módosítani kellett s nem kételkedünk benne, hogy az 1887. évi XXX. tcz. is nem sokára ebben a sorsban fog részesülni. Ennek oka abban rejlik, hogy a törvénykezési szünidő intézménye oly perjog rendszerébe oltatott be, melybe nem való, melylyel majdnem összeférhetlen. Ez az intézmény ugyanis oly államokban honosított meg és gyakorolja üdvös hatását, a hol a valódi szóbeli eljárás van a törvénykezés egész területén megvalósítva. Ebben az eljárásban a bírák működése oly nagy mérvű szellemi erőfeszítéssel jár, hogy kimélése és megóvása végett évente egy pár hónapot kell engedni a pihenésre és újabb erőgyűjtésére. Ez annál kevésbé gyakorol hátrányt a törvénykezés ügymenetére, mert az említett eljárásban hátralék, u. n. restancia nem is képződhetik s nem gyűlhet fel, ha restancia alatt azt értjük, hogy letárgyalt perek feldolgozása, illetőleg ítélet általi elintézése szünetel, a mi azért nem állhat elé a valódi szóbeli eljárásban, mert a tárgyalás befejezését nyomban követi az ítélethozatal. Köztudatu tény, hogy a járásbírók az 1868. évi LIV. tczikben szabályozott sommás eljárást se gyakorolták abban a szellemben, a minőben kontemplálva volt, t. i. a valódi szóbeliség elve szerint; tán nem igen gyakorolhatták, mert a felsőbb bíróságok az iratok alapján ítélvén, a felek méltányosan nem voltak elzárhatók attól, hogy olyan nyilatkozataik ne is vétessenek jegyzőkönyvre, melyeket a tárgyaló bírák az ügy érdemére tartozóknak nem tartottak. Ebből származott, hogy a felek szóbeli előadására nem igen fektettek súlyt, arra nem is igen figyeltek, bizván abban, hogy a felvett jegyzőkönyvekben a per anyagát megkapják s így a tárgyalás befejezése után a jegyzőkönyvek a fiókba vagy iratszekerénybe helyeztetek el s lettek belőlük idő múlva kerültek elintézésre.

A törvényszékek pedig, melyek törvény szerint a periratok, illetve a percsomó alapján végezték teendőiket, annál is inkább a perek hátralékainak voltak melegágyai, mert a bírák és az elnökök buzgalmától és kötelességtudásától függött, hogy mikor jöjjenek a garmadába gyűlt percsomók elintézésre.

Ily körülmények és viszonyok között nem kellett az elsőbíróságoknak szellemi erejüket megfeszítő teherpróbának kitenni, kényelmesen és nyugalmasan szentelhetek annyi időt az elintézendő ügyek tanulmányozásának és véleményük

megalkotásának s az ítélet szerkesztésének, a mennyit arra épen elegendőnek tartottak.

Ám nem lehet ezt sem igazságosan se helyesen a felsőbb bíróságokról állítani; mert ők teendőik nagy fontossága, mennyisége és minősége tekintetében terhes, megfeszítő és felkészítő szellemi munkát végeznek. Minden bírónak hetenként legalább négy napon át kell a tanácsulésekben mint szavazónak vagy mint előadónak részt venni és e minőségükben az egyik hétről a másikra tartott ülésekre számos ügyek előadására elkészülnie.

A dolgok ilyen állásában terjesztette ki az 1883. évi XXXIII. tcz. a törvénykezési szünidőt az összes bíróságokra és ezzel legalább is tullótt a célzon; mert az elsőbíróságoknak is két hónapi pihenést és nyugalmat engedett, a mire szükségük nem volt és még azt a hátrányos következményt is maga után vont, hogy a különben is lassu ügymenetüket megakasztván, egyfelől a hátralékokat szaporította, másfelől a nyugalmasan heverő percsomók elintézésének szünetelését legális két hónapi idővel meghosszabbította.

E visszás állapot előidézte anomalia s ebből származó elégtelenség indította törvényhozásunkat az idézett törvénynek olyképeni módosítására, hogy a megalkotott 1887. évi XXX. tczikkkel a törvénykezési szünidőt megszüntette az elsőbíróságokra, fentartotta azonban a felsőbb bíróságokra nézve. Ám mivel elvi ellentétek nem egyeztethetők ki s ha az ebbeli hasztalan törekvésben a felmerült bajon segíteni vélnek, előáll az elmaradhatlan másik baj és visszasság: az idézett tcz. hatálya alatt az az anomalia következett be, hogy az elsőbíróságok folytonos működése mellett a felsőbb bíróságokhoz érkezett ügyek, nagy részben szünidejük miatt, különösen a Curianál megdöbentő módon torlódtak meg, úgy hogy évek telnek el, a míg a perek elintézésére kerül a sor.

A magyar jogszolgáltatásban korszakot alkotó, üdvös hatásában és következményeiben még eléggé nem méltányolt, a törvénykezés igazi feladata teljesítésére az utat, módot és eszközöket genialisan szabályozó, a bíróság és ügyvédség regenerálásának utját egyengető 1893. évi XVIII. tcz. lényegesen megváltoztatta a fejtegetett helyzetet és a munkateher súlypontját a járásbírók és a kir. törvényszékekre, mint felebbezési bíróságokra helyezte, a melyekhez tartozik az összes pereknek legalább is 90%-a, a felsőbb bíróságokat pedig nagy mérvben tehermentesítette és pedig annyira, hogy, a mint hallszik, azok a kir. ítélő táblák, melyek kurrentiában voltak, polgári ügyek tekintetében — mondhatni — munka hiányában szenvednek.

Az idézett tcz. a polgári törvénykezés munkájának orosz-lánrészét az elsőbíróságok vállaira rakta és terhes feladat elé állította. Látni kell azoknak buzgó lelkiismeretes bíráit a munkánál. Mennyire össze kell szedniök szellemi tehetségüket és megfeszíteni figyelmüket, hogy a feleknek igen gyakran zavaros előadásából és a tanuk vallomásából a tényállást kihámozzák és emlékezetükben megtartva, megtalálják a megfelelő törvényszabályt, mely alá subsumálják és a tárgyalás befejezése után legott az ítéletet megszerkesszék és kihirdessék. Ez majdnem naponta 4—5 órán át foly és a hivatali idő többi részében az írásbeli teendők elintézésével kell foglalkozniok.

Különösen kijutott az említett törvény életbeléptéig kényelmes helyzetben volt törvényszéki bírák közül azoknak, a kik mostanság egyszersmind alsó és felső bírák, t. i. foglalkoznak törvényszéki teendőkkel és részt vesznek a felebbezési tanácsokban, melyek hetenkint többször és mindannyiszor órákon át működnek, melyeknek részben előadói és mint ilyenek, az ítéletek tervezetét el kell készíteniök, ezeken kívül pedig a rendes törvényszéki teendőket kell végezniök. Úgy hogy azt lehet mondani, hogy az egyik végletből a másikba estek és most már munkával tul vannak halmozva és figyelmük erősen megoszlik, olyannyira, hogy ha számukat nem fogják szaporítani és a felebbezési tanácsokban nem fogják állandóan ugyanazokat a legjobb erőket alkalmazni, melyeknek első sorban és főként az ebbeli bíraskodás lesz feladatuk, a törvényszékek mint felebbezési forumok annak magaslatára nem fognak felemelkedni és így a törvény intenciója és a jogszolgáltatás érdeke szenvedni fog.

A midőn ekként az idézett törvény az elsőfoku bíróságokra a jelzett mennyiségű és minőségű fázasztó, terhes és felemészítő munkát hártja: ha valaki jogosan és méltányosan igényt formálhat a két hónapi törvényes szünidőre a pihenés és erőgyűjtés céljából, azok, a kiknek mindazokból az okokból, melyek az említett intézményt javallják és igazolják, mentől elébb meg kell adni.

Ezeknél fogva most logice helyre kell állítani, illetve vissza kell térni az 1883. évi XXXIII. tcz. álláspontjára és ki kell terjeszteni a törv. szünidőt az elsőbíróságokra.

Ezt ajánljuk melegen az igazságügyi miniszter ur beható figyelmébe az elsőfoku bíróságok bíráinak becses szellemi erejének kimélése, megóvása és fentartása érdekében.

Dr. Fischer Lajos,
kolozsvári ügyvéd.

Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után.¹

14. Ha a kir. törvényszék a keresetből arról győződik meg, hogy annak elbírálására illetékes, a székhelyén lakó ügyvédek közül házasságvédőt rendel ki és egyuttal a bíróság előtt való békéltetés megkísérlésére, ennek nem sikerülésének esetére pedig a kereset tárgyalására határnapot tűz ki, és arra ugy a peres feleket, mint a házasságvédőt megidézi, az előbbieket azzal a meghagyással, hogy a békéltetésre és ill. a tárgyalásra személyesen² vagy törvényes, ill. e célra megbízott³ ügyvédek által jelenjenek meg, mert különben, ha alperes a békéltetésre meg nem jelenne, úgy fog tekintetni, hogy a házassági kötelék felbontásába beleegyezik, a peres feleknek a tárgyaláson meg nem jelenése pedig a törvényes jogkövetkezményeket fogja maga után vonni.

¹ Az előbbi közl. l. a 14. és 15. számban.

² Házassági perekben a mai gyakorlat — mely e munkálatnak alapja — csak a kereset beadására nézve ismeri az ügyvédi kényszert. Az eljárás további folyamán a felek személyesen járhatnak el. (Táblai szab. 13., 25. §§.) E gyakorlat a rendes szóbeli pert szabályozó 1840. évi XV. tcz. II. R. VII. fejezet 79. §-ában leli alapját, mely szerint a törvényszék «minden rendes per folyamra tartozó keresetlevélnek következtében határnapot szabad ki, a feleknek vagy ügyviselőiknek személyes megjelenésére». Hasonlóképen a 83. §. szerint — melyre talán a bírósági békéltetés (1894. évi XXXI. tcz. 99. §.) is visszavezethető — «megjelenvén mind a két fél vagy meghatalmazottjai a rendelt határidőre, a bíróság köteletségében álland, a per valószínű kimenetelének megemléstése nélkül iparkodni, hogy köztök megegyezés eszközöltessék. Sikerület esetében az egyesség jegyzőkönyvbe iktatandó, s a feleknek kereset- vagy kifogás-levelőkön végzés alakban kiadandó». A személyes megjelenés így lehetséges lévén, semmi ok sem szól az ellen, hogy a fél törvényes képviselője ne jelenhessen meg személyesen a bíróság előtt.

³ Hogy az ügyvédnek a házassági per vitelére külön meghatalmazással kell birnia: az nemcsak az ügy fontosságából következik, hanem az ügyvédi rendtartást szabályozó 1874. évi XXXIV. tcz. 61., 62. §-aiból is.

A békéltetés és a tárgyalás határidejét lehetőleg egy napra kell kitűzni. (Táblai szab. 13. §.)

15. Midőn a házasság felbontását az 1894. XXXI. tcz. 77. §-a alapján kérik: az eljáró kir. törvényszék az előbbi pontban megjelölteken kívül, az időző végzésben az ismeretlen tartózkodásu alperes képviselőjére, a székhelyén lakó ügyvédek közül ügygondnokot nevez ki és alperest hirdetménynyel azzal idézi meg, hogy a kitűzött határnapon személyesen vagy megbízottja által jelenjen meg, avagy a részére kirendelt ügygondnokot ügyének czélszerű védelmére utasítsa, mindezek elmulasztásának következtéseit pedig ön magának tulajdonítsa.

Ezt a hirdetményt a kir. törvényszék hirdető tábláján ki kell függeszteni és azonfelül — felperes költségén — a hivatalos lapban háromszor közzé kell tenni. (Táblai szab. 14. §.)

16. A birói illetőség elleni kifogás az egész per folyamán érvényesíthető. (Táblai szab. 15. §.)

Az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen, akár adatott hely a kifogásnak, akár nem, bármelyik fél élhet felfolyamodással. (1881. évi LIX. tcz. 16. §. utolsó bekezd. Táblai szab. 15. §.)

17. Alperes az ellene folyó házassági perben a házasság megsemmisítése (1894. évi XXXI. tcz. 47., 49. §§.), megtámadása (1894. évi XXXI. tcz. 68. §.), felbontása (1894. évi XXXI. tcz. 84., 100. §§.) vagy az ágytól és asztaltól való elválás iránt (1894. évi XXXI. tcz. 104. §.), ugyszintén a gyermektartási igények vagy egyéb vagyoni követelések érvényesítése céljából viszkonkeresettel élhet, melynek tárgyalására és eldöntésére nézve az 1881. évi LIX. tcz. 8. §-a és az 1868. LIV. tcz. 77. §-a irányadó.

18. A beavatkozásra (1894. évi XXXI. tcz. 47. §.) az 1868. évi LIV. tcz. 72. és 73. §-ai alkalmazandók.¹

19. A perbehívásra² az 1881. évi LIX. tcz. 9. és 10. §-ai alkalmazandók.

20. Az 1893. évi XVIII. tcz. 9—12. §§-ainak a perköltség és az ítéleti illeték fedezésének biztosításáról szóló rendelkezései a házassági ügyekben is alkalmazandók.

A perköltség biztosítását tárgyaló kifogás tárgyalására és eldöntésére az 1893. évi XVIII. tcz. 220. §-a irányadó.

21. A kereset és viszkonkereset a jogerős ítélet meghozataláig (1894. évi XXXI. tcz. 68. §.) visszavonható. Az elsőbíróságok által már meghozott ítéleteket, az eljárás megszűnése okából, az elsőbíróság hatályon kívül helyezi. (Táblai szab. 18. §.)

A perköltség megtérítésére az 1868. évi LIV. tcz. 69. §-a irányadó.

22. Ha alperes viszkonkeresete a házasság megsemmisítésére, megtámadására, felbontására vagy ágytól és asztaltól való elválásra irányul: felperes a pert csak alperes beleegyezésével teheti le. Ez iránt külön jegyzőkönyvet kell felvenni és a bíróság végzés által határoz. (1868. évi LIV. tcz. 71. §. Táblai szab. 17. §.)

Ha azonban alperes viszkonkeresetét csupán gyermektartási vagy egyéb vagyoni követelés iránt támasztotta, akkor felperes keresetét a jogerős ítélet meghozataláig alperes hozzájárulása nélkül is bármikor leteheti (1868. évi LIV. tcz. 70. §.) s ez esetben a viszkonkereseti igények elbírálása mellőzendő. (Táblai szab. 17. §.)

Perletétel esetében tartozik a felperes a per bírása által

¹ E munkálat célja annak bebizonyítása lévén, hogy a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. új eljárási törvény híján is bonyodalom nélkül végrehajtható és a bíróságok által a mai eljárás segítségével alkalmazható lesz: a semmisségi perben megtörténhető beavatkozás tekintetében is a mai jog álláspontján vagyok. Nézetem szerint azonban a kir. bíróságok beavatkozás esetén eltekinthetnek a fentidézett §-ok formalismusától, mely nem is egyezik meg a házassági per tárgyalására a gyakorlatban megállapított szabályokkal, és helyesebben az 1893. évi XVIII. tcz. 22. §-át alkalmazhatnák a beavatkozásra.

² Ilyen a vagyoni kérdésekben fordulhat elő.

meghatározandó költséget az alperesnek megtéríteni (1868. évi LIV. tcz. 70. §. második bekezd.)

23. A békéltetést a kir. törvényszék tanácsülésében kell megkísérelni.

Az erről felvett jegyzőkönyvnek a szokott fejezeten kívül tartalma nia kell: *a)* a békéltető tanács tagjainak és a jelenlevő felek neveit; *b)* azt a felszólítást, melyet a tanács elnöke a kiengesztelés céljából a házasságokhoz intéz; *c)* a házasságok nyilatkozatát, álláspontjuk okának rövid megjelölésével; *d)* a tanács elnökének és jegyzőjének, valamint a jelen volt feleknek névaláírását. (Táblai szab. 19. §.)

24. Felperes a békéltetésen személyesen köteles megjelenni, de igazolt elmaradása esetében a békéltetésre új határnapot kell kitűzni. Alperesnek igazolatlan meg nem jelenése a békéltetésnek a felperessel megkísérlését nem gátolja és egyedül a 14. pontban említett jogkövetkezményt vonja maga után. (Táblai szab. 20. §.)

25. Az 1894. XXXI. tcz. 76., 78., 79. §-ai eseteiben a bíróság a kibékülés megkísérlése céljából a házasság felbontása előtt rendszerint a házasságok ágytól és asztaltól való különélését rendeli el.

A különélés elrendelését csak akkor lehet mellőzni, ha a házastársak kibékülése egyáltalában nem remélhető.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 80. §-a eseteiben az ágytól és asztaltól való különélést mindenkor el kell rendelni.

Az ágytól és asztaltól való különélést hat hónappal rövidebb és egy évnél hosszabb időtartamra szabni vagy ismételni nem lehet. A felek egyező kérelmére azonban a különélés hosszabb időre is kiszabható. (1894. XXXI. tcz. 99. §.)

26. A békéltetés, valamint a házassági ügyek tárgyalásának, valamint előadásának idejére a nyilvánosság hivatalból kizárandó.²

A felek képviselői, illetve a felek által meghívott két-két egyén azonban úgy a békéltetésnél, mint a per tárgyalásánál, illetőleg előadásánál jelen lehetnek. (1868. évi LIV. tcz. 103., 104. §§.)

Dr. Márkus Dezső

(Folyt. köv.)

pestvidéki kir. tszéki bíró.

A hatásköri összeütközések bírósága.³

Hosszúra nyúlt cikksorozatunk befejezéseül még néhány szerény észrevételt kívánunk tenni a Wlassics-féle törvénytervezetnek a negatív hatásköri konfliktusokat tárgyzó határozmányaira.

Azon hatásköri *jog esetek*, melyeket a tudományos irodalomnak, sőt itt-ott a törvényhozásoknak nomenklaturája is — valószínűleg a francia jogászok nyomán, *nemleges* vagy *tagadólagos* hatásköri összeütközéseknek — *Conflit négatif*, *Verneinder Kompetenz-konflikt* — nevez, lényegesen mások, mint a tulajdonképeni vagyis pozitív összeütközések. A negatív

¹ A különélés elrendelése csak a tárgyalás után ugyan fog megtörténni, de már itt vélem helyén valónak az 1894. XXXI. tcz. 99. §-ára való figyelmeztetést, hogy a tanácselnök már a felekkel magukkal megkísérelt békéltetés alkalmával is figyelemmel legyen az idéztem szakaszban érintett körülményekre, a mint hogy az előző lelkészi békéltetés elmaradása folytán a jövőben a bíróság előtti békéltetésre nagyobb súlyt kell helyezni és nem lesz szabad azt pusztán csak oly alakoságoknak tekinteni, melynek a tárgyalást meg kell előznie.

² E szabály az 1868. évi LIV. tcz. 103. §-ából folyik. E §. szerint: «A bíróság elrendelheti a közönség kizárását: *a)* a felek előterjesztésére, vagy hivatalból, ha azt a közérdeklőség tekintetéből szükségesnek látja; *b)* ha a perben olyan viszonyok érintetnek, melyeknek nyilvánosságra hozatala egyik vagy másik fél jó hírét vagy érdekét veszélyeztetné.» Már pedig bármely házassági ügy tárgyalása a családi élet legbensőbb részleteit tárgyalja, melyeknek nyilvánosságra jutása könnyen veszélyeztetheti az érdekeltet vagy legközelebbi hozzátartozóit «jó hírét vagy érdekét». Nézetem szerint ebből a szempontból, de a nyilvánosság kizárásának következményeként is, a házassági ügyeknek az 1868. évi LIV. tcz. 102. §-ában előírt kifüggesztése a bíróságnál, mellőzendő volna.

³ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 4., 5., 6., 7., 8., 10., 11., 14. és 15. számban.

összeütközéseknél nincs arról szó, hogy a különböző hatalmi ágak, jelesül a bírósági, közigazgatási bírósági és közigazgatási hatóságok, jogos *functio-körük* túllépésével, tehát a másik hatáskörének jogsértő megtörésével, megszorításával, megzavarták a közbizalmi rendet, és a hatalmak egyensúlyát, nincs itt versengése a különböző rendű hatóságoknak az ügy elintézéséért, hanem ellenkezőleg az a tény, jelenség forog fenn, hogy a fél által előhozott ügynek nem kerül hatósága; sem a bírói, sem a közigazgatási hatóságok nem vélik magukat hivatalosan jogosítva avagy kötelezve arra, hogy az ügyben eljárjanak. Hogy egy új keletű jogi műszóval éljünk, a negatív konfliktusoknál a «hatóságoskodás» megtagadása történik több különböző rendű közhatalmi organismus részéről, a mint a francziák kifejezik: «*un véritable déni de justice*». A törvénytervezet 18. szakasza szerint, tagadólagos hatásköri összeütközés akkor panaszolható, «ha egyfelől a rendes bíróságok, másfelől a közigazgatási hatóságok vagy közigazgatási bíróságok, nem különben egyfelől a közigazgatási hatóságok, másfelől a közigazgatási bíróságok, *ugyanarra* az ügyre nézve jogerős határozatban kimondták, hogy annak elintézése hatáskörükbe nem tartozik». Azt hisszük, nem magyarázzuk tévesen — habár az *indokolástól részben eltérőleg* is — e szakaszt, ha azt mondjuk, hogy annak értelmében a hatásköri panasz helye lesz, ha valamely ügyben a három hatalmi szervezet, t. i. a rendes bíróság, a közigazgatási bíróság és közigazgatás közül *kettőnek* hatósága jogerős határozattal megtagadta az eljárást. Tehát pl. ha a közigazgatásnak és közigazgatási bíróságnak egy-egy hatósági szerve ily tagadólagos és jogerőre emelkedett határozatot hozott, a fél nem köteles megkísérelni a harmadik t. i. a *rendes bírói utat is*, a hatásköri panasz emelése előtt. Az ügyfél kimerítheti a két elutasító hatósági szervezet körén belül rendelkezésére álló hatásköri jogorvoslatokat, de nincs *kötelezve* azokkal élni, s ha már az alsó hatóságok hozott határozatát orvoslat nélkül jogerőre emelkedni engedte, hatásköri panaszszal felléphet.

Egészen közömbös, hogy a bírói és közigazgatási hatóságok milyen okból tagadták meg a beavatkozást, nevezetesen azon indokból-e, hogy az ügy elintézését a fenálló szabályok szerint a másik hatalmi ághoz tartozónak vélik, akár pusztán azért-e mert saját hatáskörüknek nem találták jogalapját, avagy mert úgy vélték, hogy azon ügy semminő hatósági elintézés alá, nevezetesen sem bírói, közigazgatási bírói, sem közigazgatási utra nem tartozik. Súlyt helyezünk ezen utóbbi értelmezésre a 18. §-nak, s ezért tartjuk fontosnak, hogy abba nem vétetett föl a porosz jog eme megszorító rendelkezése: «*weil von den Gerichten die Verwaltungsbehörden, und von diesen die Gerichte für zuständig erachtet sind*». E szerint ugyanis szigorúan véve a hatáskörnek más okokkal indokolt megtagadása nem adhatna jogalapot a «*Conflit*» emelésére. Azért is helytelen a porosz jog nézvépontja, mert a hatóságokat a másik nemű, más rendű hatóságok hatáskörének vizsgálatára is kötelezi; a bíróság a közigazgatási, ez viszont a bírósági hatáskör iránt nyilatkozni köteles. Az osztrák jog is a mi álláspontunk szerint szabályozza a kérdést; ennek értelmében fenáll a negatív *Kompetenz-konflikt*: «*wenn sowohl die Gerichte, als die Verwaltungsbehörden, die Zuständigkeiten in derselben Sache ablehnen*». A francia felfogás a poroszhoz közel jár. Azt olvassuk a fent többször idézett irónál: «*Il y a un conflit négatif, lorsque toutes les deux autorités se déclarent incompétentes, et nient avoir le droit de juger l'affaire, qui cependant, est de la compétence de l'une d'elles.*» E szerint a negatív konfliktusnál mindig van «*un désaccord, une divergence dans l'appréciation des faits et l'interprétation de la loi; le conflit existe dans la contrariété des motifs, allégués par l'une et l'autre autorité*», holott a tervezeti szabály, vagy az osztrák törvény határozománya értelmében lehet negatív hatásköri panasz, ha a különböző hatóságok között nincs ilyen nézeteltérés sem, azok egyet-

értenek abban, hogy az ügy semminő hatóság elé, vagy legalább közigazgatási és bírói hatóságokhoz nem tartozik.

A tagadólagos hatásköri összeütközések eseteiben csak az ügyfelek joga a hatásköri panaszemelés, a mely írásban azon bírói hatóságnál nyújtandó be, melynél az ügyet a fél folyamatba tenni kívánta (19. §. terv.). A közigazgatási hatóságnak nincs jogában és módjában *subsidiariter* sem, t. i. ha a felek a hatásköri panaszt nem emelnék, odahatni, hogy a hatásköri bíróság a fenforgott esetre nyilatkozzék. «A negatív hatásköri összeütközés mögött — különösen *polgári* természetű ügyben, elsősorban a magánfelek magánérdeke áll; ha a felek megnyugszanak abban, hogy ügyüknek nem akad hatósága, úgy semmi tekintet azt nem követeli, hogy az állam reájuk hivatalból oktroyáljon hatóságot», mondja az indokolás. Szerény véleményünk szerint, a negatív hatásköri összeütközésnél is mindig közvetlenül érintve van a közjogi rend, mert egyenes közérdek az, hogy a hatósági jogkör betöltetlenül ne maradjon. Ha a külföldi törvények is túnyomólag oly állásponton vannak, mint a tervezet, az csak annak bizonyossága, hogy a kérdés mai megoldása általában azon egyoldalú szempontból történt, hogy itt a felek érdeke dominál. Egyébiránt a francia jogban meg van a negatív conflict jogi természetét helyesebben felismerő felfogás érvényesítésének kezdeménye; t. i. az 1828. évi ordonnance és az 1849. évi október 26-án kelt réglement értelmében az ügyfelek mellett a miniszterek is jogosítvák a meghatározott esetekben a negatív conflict eldöntését kívánni a Tribunal de Conflits előtt.¹

A tervezet szerzője is jól érezni látszik, hogy legalább közjogi és büntető (pl. kihágási) ügyeknél, nem elégséges a felek kizárólagos hatásköri panaszjogát statuálni, hogy itt már elsőrendű közérdek megtalálni a hatóságot, a mely létezik, kell hogy létezzék, de a hatóságok egyik vagy másikának téves magyarázata folytán nem érvényesülhet. — Kívánatos lett volna az indokolásban a mi eddigi praxisunkat ismertetni idevonatkozólag. Ha emlékezetünk nem csal, nálunk ma nincs kizárva, hogy hatóságilag, hivatalosan terjesztessek föl negatív hatásköri összeütközési esetek, a minisztertanács eldöntése alá. Ha a törvényhozások és doktrina jelen állásához képest radikális lépést, azon irányban, hogy a közigazgatás subsidiarius panaszjogot gyakorolhasson a negatív konfliktusoknál, nem is teszi meg a tervezet, legalább annyiban érvényesülést engedhetne az ezeknél is érintett közjogi rendnek, hogy a felek által emelt negatív hatásköri panaszok elintézéséhez hozzászólhasson a közigazgatás, úgy az előzetes eljárásban, mint a nyilvános szóbeli tárgyaláson is. A 19. §. utolsó kezdése szerint, a rendes illetőleg a közigazgatási bíróság véleményes jelentést, respektive szakvéleményt adhat, sőt köteles adni negatív konfliktusokat illetőleg is. Hasonló közreműködés megilletné a közigazgatást is, hiszen a tervezet alapgondolata szerint az ő hatásköri védelmére utalt közigazgatási bíróság hatalmi köre felett is történik döntés a negatív konfliktusoknál. Szükséges volna tehát oly módosítás a tervezeten, hogy a fél által benyújtott hatásköri panaszirat az illetékes közig. főhatósággal közlendő, hogy ennek joga van az összeütközési esetre írásbelileg nyilatkozatot tenni, hogy a szóbeli tárgyalásról szintén értesítendő a közigazgatás és joga van abban olyan szereplésre, a minőt a törvény neki a pozitív összeütközések eseteiben biztosít.²

¹ Le recours devant le Trib. des conflits peut être formé a) par les parties intéressées; b) par le ministre dans les attributions duquel se trouve placé le service public, que l'affaire concerne, si elle intéresse directement l'État; c) spécialement par le ministre de la justice, si la déclaration d'incompétence émane d'une part de l'autorité administrative, et, d'autre part, d'un tribunal statuant en matière de simple police ou de police correctionnelle» L. Boeuf i. m. 554.

² A 19. §. utolsó bekezdéséből nem tűnik ki teljes biztossággal, hogy akarja-e a tervezet a közigazgatási hatóságot a 14. §-ban megállapított jogokban a negatív conflict szóbeli tárgyalásánál is részeltetni; holott az előkészítő eljárásban annak közreműködését kizárta.

Elmondottuk ezekben nagyjában nézeteinket a hatásköri összeütközések elintézése iránt készült törvénytervezetről, a mely alkotmányi fontossága, kérdéseinek nehézségénél fogva gondosabb méltatásra is érdemes; törekedtünk behatni a problema lényegébe, s kimondottuk mindenütt tartózkodás nélkül egyedül a jogeszmé által vezetett véleményünket. Ha tán némi tulköveteléseket támasztottunk az amugy is szabad-elvű tervezet módosítását illetőleg, ha tán egyben másban téves álláspontot védtünk is, bizton hiszszük, hogy ezzel nem hátráltatjuk a főcél elérését, t. i. azt, hogy a *hatásköri bíráskodás* a tervezet főelveinek és túnyomó részben helyes és jól formulázott szabványainak fentartásával, minél előbb megvalósíttassék.

Dr. Kmety Károly
kir. jogtanár.

Jogirodalom.

Oppenheim L. Die Objekte des Verbrechens. Basel 1894.

Az elmúlt öt év folyamában a német jogi irodalomban a civilisták vitték az első szót. A német polgári törvénykönyv tervezete lekötötte az általános figyelmet. A kinek észrevételei, megjegyzései voltak, az sietett ezek közzétételével. Ezen irodalomnak volt is eredménye, mert a német polgári törvénykönyv tervezetének második szövegezésénél minden bírálatot beható tanulmány tárgyává tettek és ha az észrevételt alaposnak találták, azt figyelembe is vették.

Oppenheim a baseli egyetem tanára, távol áll ezen mozgalomtól és közre bocsátotta művét, mely alapos büntetőjogi tanulmányokról tesz tanúságot. Terjedelmes művét négy fejezetre osztja. Az elsőben elősorolja a legjelesebb német kriminalisták elméletét a büntett tárgyról (Theorien über das Objekt des Verbrechens). Ismerteti Feuerbach, Wächter, Berner, Loening, Birnbaum, Schütze, Binding, Hertz, Liszt, Kessler, Finger és Merkel elméleteit. A második részben szerző érdekesen tárgyalja a tárgyakat (Objekte) és viszonyukat a cselekvényekhez. Tárgynak a szerző logikai értelemben mindazt tekintti, a mit az emberi öntudat megszemlélésnek alá vet. Ha az emberek egyes cselekvényeit figyelemre vesszük, akkor azt találjuk, hogy minden tudományos, művészi, ipari és más cselekményekben egyrészt a cselekmények és más részről ezek tárgyai elkülönítendők. Ennélfogva a tárgy (tágabb értelemben objektum) az alanytól elkülönítve van. A cselekmény nem más, mint akaratnyilvánítás az izmok mozgása által (Muskelbewegung). Cselekvényeknél nem a cselekvés magában az alany, hanem a cselekvő ember. A kiindulási pont tehát az, hogy az egyik oldalon áll a cselekvő ember, a másik oldalon a tárgy és a cselekvés azon kapocs, a mely a viszonyt az alany és a tárgy közt előállítja.

Ha bizonyos cselekvényről beszélünk, akkor úgy határozzuk meg, hogy megkülönböztetésük más cselekményektől szembenítő legyen.

Ha például testi sértésről, lopásról beszélünk, akkor az alatt a cselekmény egész lefolyását értjük, az akarat megvalósulásának kezdetétől a beállott sikerig (a befejezésig).

Ha elismerjük, hogy a cselekmény az akarat megvalósulása izommozgás által a külvilágban, akkor el kell ismerni, hogy van még egy belső cselekvény is, mely által az alany saját öntudatában az akaratnyilvánulást előidézi. Az akarat a külvilágban nem mindig az izmok egy ténye által valósul, legtöbbször egész láncolata az izom mozgásának szükséges. Nem is szükséges, hogy az izom mozgása a cselekményt egészen előidézzék. Akaratnyilvánítás izommozgás által, ha embert ütással megölnék, ha vízbe dobják és megful, vagy ha mérget tesznek táplálékába és ő meghal.

A jogilag relevans cselekmény pedig az, a melyet öntudatos ember beszámítható állapotban elkövet.

A harmadik fejezetben saját nézetét adja elő a büntett

tárgyáról. Minden büntettnél 12 külön objektum jön tekintetbe.¹ Szerző azonban tárgyalása keretébe csak a védelmi, a cselékvényi, a meghatározási és a térben levő objektumot vonja.

Védelmi objektumnak azt nevezi szerző, a mi egyes büntett által megtámadtatik. Ez lehet a javak valamelyike, vagy állapot (egészség) vagy érzélem, jog vagy kötelesség. Az objektum általában az, a melyen a büntett elkövetve lett, vagy a mely a büntett folytán előállított, hogy a megfelelő büntettet jellemző támadás egy védelmi objektumra meglegyen. Szerző fejtegetésének ezen része nem elég szabatos. Kizárólag a német büntető-törvény határozmányait veszi figyelembe. Az egyes részletek nincsenek jól csoportosítva, nyelvezete is nem oly szabatos, mint az előbbi fejezetekben és az irány gyakran nehézkes. A negyedik fejezetben az egyes büntettek tárgyai jellemeztetnek. A részletekben is elég érdekes anyag van, de nem lehet mondani, hogy szerző különösen ügyes lenne a csoportosításban. Bíró vagy tanár Oppenheim művét haszonnal olvashatja, mert sok érdekes részletet tartalmaz. De kezdőnek nem ajánlható, mert a fogalmak nem elég szabatosak.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az anyagi igazság kérdéséhez.

I.

E lapok f. é. 10-ik számában «az anyagi igazság ellen» cím alatt egy jogeset volt közölve, a melyben egy előző bírói határozat *alaki jogereje* akadályozá az anyagi jog érvényesülését.

A felperes tartozatlan fizetés címén kérte az alperest elmarasztalni. Kérelmét arra alapítá, hogy a büntető bíróság hamisnak mondotta ki azt a váltónyilatkozatot, a melynek alapján a váltóbíróság őt a jelenlegi alperes részére való fizetésre kötelezte volt. A kir. Curia megváltoztatva az alsóbíróságok ítéleteit, azért utasítá el a keresetet, mert a sommás végzés, a melynek alapján a felperes fizetett, nem volt hatályon kívül helyezve. *Ez szükségképen való következménye a bírói határozatoknak mai jogrendszerünkben elfogadott alaki jogerejének.*

A római jogtól a modern jogrendszerek e kérdést illetően, abban különböznek, hogy szerintök a bírói határozat, ha forog is fen ellenében semmiségi ok, nem ipso facto semmis, hanem csakis megsemmisíthető.

Római jog szerint szintén lehetett ugyan oly bírói határozatot alakilag, semmiségi per után, hatályon kívül helyezni; ámde ez nem volt feltétele, nem volt egyedül való és kizárólagos módja a fenforgó semmiségi okok sikeres érvényesítésének. A semmiségi okok, ha bebizonyultak, már magukban véve semmissé tették a bírói határozatot, a mely egyszerűen nem létezőnek tekintetett. A nyilvánvaló vagy igazolt semmiségi okok közvetlenül hatottak. Nem volt szükség azokat külön eljárásban érvényesíteni, nem kellett a már magában véve semmiségi határozatot formailag hatályon kívül helyezni.

Minálunk ennek épen ellenkezője áll. Mig a bírói határozat formailag hatályon kívül helyezve nincs, mindaddig jogereje fenáll; hiába mutatjuk ki ellenében a legnyomósabb semmiségi okokat.

¹ Miután a magyar fordításban a szerző fogalmai nehezen visszaadhatók, mi ezen 12 objektumot az eredeti német meghatározásban adjuk. 1. Das Definitions-Objekt. 2. Die verletzte Norm. 3. Das objektive Recht. 4. Das Gehorsamsrecht des Staates. 5. Die Gehorsamspflicht gegenüber dem Staate. 6. Die Rechtsordnung (als Zustand genommen). 7. Der Staat als Hüter der Rechtsordnung. 8. Jeder Unterthan als Interessent an der Rechtsordnung. 9. Das geschädigte Rechtssubjekt, sei es ein Individuum, der Staat oder eine Corporation. 10. Das Schutz-Objekt. 11. Das Handlungs-Objekt. 12. Das säumliche Objekt.

Az a fizetés tehát, a mely fenálló bírói határozat alapján történt, *nem tartozatlan fizetés*. Az ország legfőbb bírósága egy konkrét eset kedvéért nem üthetett rést e sarkalatos tetelen.

Kivételt e tekintetben csak a csödtörvény tesz, a melyben a III. fejezet szerint megtámadható *ügyleteket arra való tekintet nélkül* jelenti ki megtámadhatóknak *vajon törvénykezési uton*, tehát bírói határozat vagy végrehajtás által *érvényesítettek-e vagy sem*.

Ily körülmények között hiba volt a szóban forgó ügyet a mondott *utra* terelni. A hiba annál súlyosabb, mert időközben a hatályon kívül helyezést célzó rendkívüli jogorvoslatokra megszabott határidő eltelt.

Vizsgáljuk azonban a jelen eset szempontjából közelebbről a jogrendszerünkben ismert rendkívüli jogorvoslatokat.

Perujításnak a kir. Curia sommás végzése ellen nem szokott helyet adni; *semmiségi pernek* azonban a jelen esetben fenforgó tényállás alapján, nézetem szerint, helye lehet. Véleményem az, hogy itt az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-a *k*) pontjában meghatározott semmiségi ok forog fen. A kézbesítő ugyanis, mikor az alsó Pintér Jánosnak szóló végzést a nevezettnek nem kézbesítette, hanem maga írta annak nevét a vétivire, csalárd eljárásával a külső látszat szerint, a melyet a félrevezetett bíróság valóságnak fogadott el, oly lényeges törvénykezési cselekményt eszközölt, a melyet, az eljárási szabályok szerint, az alperesnek, alsó Pintér Jánosnak, kellett volna végeznie. Minthogy pedig az előadottak szerint erre alsó Pintér Jánostól megbízása nem volt, tényleg *harmadik személy nevében megbízás nélkül való eljárás* forog fen.

Az a körülmény, hogy a kézbesítő mondott eljárásában magát nem alsó Pintér János megbízottjának tüntette fel, hanem ténykedésének csalárdul azt a szint adta, mintha a nevezett fél maga cselekedett volna, alsó Pintér Jánost, nézetem szerint, a sommás végzés megsemmisítése iránti igényétől meg nem foszthatja, ellenkezően a fenforgó semmiségi ok súlyát még csak öregbiti.

Semmiségi okot képez azonban, nézetem szerint, a jelen esetben a sommás végzés alapjául szolgáló váltónak, illetően alsó Pintér János azon váltón előforduló névalírásának hamis volta is, a melyet a büntető bíróság jogerős ítélete immár megállapított.

A sommás végzés szövege megjelöli a váltót, a melynek alapján a bíróság a fizetési meghagyást az illető alperes, mint a mondott váltó szerint kötelezett személyhez intézi. A váltóbíróság e határozata nem dönt el jogvitát, nem tartalmazza vitás jognak a megállapítását; a váltóra alapított egyoldalú kérelem következtében kötelezi fizetésre az állítólagos adóst.

A szóban forgó büntető ítélet megdöntötte e közös alapját a felperesi kérelemnek és bírói határozatnak. *Ez az ítélet pedig az 1874. évi XVI. tcz. 7. §-a szerint a polgári bíróságra nézve is irányadó.*

A büntető-bíróság a sommás végzést nem helyezhette hatályon kívül; mert hatósági köre erre nem terjed ki. Ezt a váltóbíróság van hivatva pótolni.

Itt nem az a kérdés, mint a semmiségi perben rendszerint: forog-e fen annak alapjául szolgáló semmiségi ok? megsemmisítendő-e ez alapon a megtámadott bírói határozat? Ezt a kérdést elvileg a büntető-bíróság már megoldotta. A büntető ítéletben megállapított büntetendő cselekmény nemcsak egyik eleme annak a tényálladéknak, a melytől a megsemmisítés kérdése függ; hanem *a maga teljességében éri a sommás végzés anyagi jogalapját.*

A jelen esetben egyszerűen az 1874. XVI. tcz. alkalmazásáról van szó. S ez, a jelzett körülmények között, csakis a mondott sommás végzés megsemmisítésével eszközölhető. Minthogy pedig a büntető-bíróság ítéletének hatálya nincs azon határidőhöz kötve, a mely alatt a váltóeljárás szerint a

váltóbiróság jogerős határozatának semmisségi per utján való megsemmisítése kérhető; nézetem szerint a szóban forgó sommás végzés megsemmisítése, a mondott alapon, a váltó-eljárásra nézve megszabott három évi határidő elteltével is lehetséges.

Alsó Pintér János, ha a bíróság eme kérelmének helyet adott, azon határozat alapján, a mennyiben a végrehajtási törvény 40. §-ának feltételei fenforognak, *visszvégrehajtással* élhet, a mennyiben pedig fen nem forognak, most már a sommás végzés megsemmisítésére való tekintettel, joggal kérheti *ellenfélnek tartozatlan fizetés címén való elmarasztalását*.

Dr. Baintner Hugo.

II.

A *Jogt. Közl.* f. é. 10. számában e cím alatt dr. Berzsenyi Gerő egy jogesetet ad elő, melyre a 14. számban dr. Bedő Béla reflektálván, a földre nézve sajnos eredményhez jut, hogy «a felhozott eset azok közé tartozik, hol az eljárási szabály hiányossága akadályozza a különben nyilvánvaló anyagi igazság érvényesítését».

Habár dr. Bedő Béla ur érveinek helyességét nagyrészt elismerem, mindazáltal nem fogadhatom el ama konkluzióját, hogy ez ügyben az anyagi igazság érvényesíthető nem lenne; nem fogadhatom el azért, mert dr. Bedő Béla ur a perorvoslatok minden fajtát előadásában ki nem merítette s csak a mellett hozott fel bizonyítékokat, hogy ez esetben sem perujításnak, sem igazolásnak, sem semmisségi pernek helye nincs; holott ezeken kívül a félnek még más perorvoslat is áll rendelkezésére.

Feltétlenül nem áll ugyan, hogy sommás végzéssel befejezett perben perujításnak helye nem lenne, mert a Curia «az ellenfél beleegyezése alapján» a sommás végzés ellen intézett perujítási kérelemnek már több konkrét esetben helyt adott,¹ mindazáltal ez esetben, az ellenfélnek a perujításba való beleegyezése feltételezhető nem lévén, ezen perorvoslat itt alkalmazásba nem vehető.

Dr. Bedő Béla ur ama további állításának, hogy semmisségi pernek csak ítélettel befejezett perben lenne helye, ellentmond a kir. Curia gyakorlata, mely a semmisségi pereknél azon elvet követi, hogy «a sommás végzés az ítélet általi marasztalással egyhatályu lévén, semmisségi keresetnek sommás végzéssel befejezett váltóügyben is van helye.»²

Ennek daczára azonban a semmisségi per ez esetben alkalmas perorvoslatnak nem tekinthető, mert nem forog fen egyike sem azon feltételeknek, melyekhez az 1881: LIX. tcz. 50. §-a a semmisségi per megindíthatását köti. Az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-ának *g)* és *i)* pontjai ez esetre nem illenek; maradna még a *k)* pont: «ha valamely fél nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el s a hiány nem pótolta-tott». Nem kell talán bizonyítani, hogy a vétjegy aláírója ez esetben nem tekinthető meghatalmazás nélküli ügyvivőnek, mert hisz célja, szándéka nem az volt, hogy a perelt fél nevében eljárjon, hanem hogy annak nevét a vétjegyre vezetvén, hamis okiratot készítsen és ez által a bíróságot tév-utra vezesse.

Feltéve azonban, hogy meghatalmazás nélküli ügyvitel-ről és ez alapon semmisségi per megindíthatásáról lehetne szó, ez esetben ily per eredményre nem vezetne, mert a váltó-eljárás 43. §-ának második bekezdése szerint váltóperekben az ítélet jogerőre emelkedése öi vagy az egyezség megkötés-től számított 3 év eltelté előtt lenne az megindítandó. A feltétel tehát, hogy legyen jogerős ítélet (illetőleg jogerős sommás végzés); csak ha jogerőre emelkedett sommás végzés hatálytalanítása, illetőleg megsemmisítése iránt intézhető a petitum, csak akkor lehet semmisségi per. Tekintettel már

most arra, hogy ez esetben a sommás végzés a jogaiban sér-tett félnek kézbesítve még mai napig sem lett, tehát az jog-erőre sem emelkedhetett: ennél fogva kétségtelen, hogy nem forog fen ama feltétel, melyben a váltóeljárás 43. §-a a sem-misségi per megindítását megengedhetőnek mondja. Nincs jogerős határozat, mely a semmisségi kereset alapján hozandó ítélet által megsemmisítendő lenne; szóval a semmisségi kere-setnek nincs tárgya.

A tartozatlan fizetés címén indított per eredményre nem-csak azért nem vezethetett, mert a sommás végzés a váltó-bíróság által hatályon kívül helyezve nem lett, hanem még azért sem, mert a Curia állandó gyakorlata alapján, hazai bíróságaink következetesen azon elvet követik, hogy bírói határozat folytán teljesített fizetés tartozatlan fizetésnek nem tekinthető. Már pedig az kétségtelen, hogy a jogaiban sérel-met szenvedett fél ez esetben felperesnek bírósági határozatok folytán, ezek kényszere alatt fizetett.

Kártérítés vagy jogtalan gazdagodás címén sem támad-ható meg a felperes pénzintézet, mert kártérítésre csak az szorítható, a ki a kárt okozta, ez pedig a hamisító; de jog-talan gazdagodás esete sem forog fen, mert hisz a felperes pénzintézet csupán azon összeget hajtotta be, melyet a váltó-alapján leszámítás utján kifizetett s különben is mindkét czimen netán indítandó perben megint csak fenállana a tar-tozatlan fizetés címén indított perben felhozott elutasítási indok, hogy t. i. a váltóbiróság a sommás végzést, melynek alapján a fizetés követeltetett, hatályon kívül nem helyezte.

A perorvoslat célja tehát a sommás végzés hatályon kívül helyezése; míg ez meg nem történik, addig az anyagi igazság az adott esetben nem érvényesülhet.

Miként már megjegyeztem, az ezen ügyben hozott sommás végzés a jogaiban sértett félnek mai napig még kézbesítve nem lett, tehát az jogerőre sem emelkedhetett; jogerőre nem emelkedett sommás végzés ellen pedig a jogaiban sértett fél, illetőleg azon fél, a ki ellen a fizetési meghagyást tartalmazó sommás végzés kibocsátatott, kifogásokat adhat be s minden más perorvoslat ki van zárva. A kifogások beadására a váltó-eljárás a sommás végzés kézbesítésétől számított 3 napi határ-időt ad; minthogy pedig ez esetben a sommás végzés még kézbesítve nem lett, tehát a kérdéses 3 napi határidő még kezdetét se vehette: ennél fogva a kifogások benyújthatók és elkésés vagy időelőttiség indokából vissza sem utasíthatók. Benyújthatók a kifogások a felsőbíróság elvi határozata értel-mében a sommás végzés kézbesítése előtt is, és ily esetben időelőttiség indokából visszautasításnak helye nincs. (Lásd Dtár XXVIII. 269. lap.) Hogy pedig elkésés indokából az elutasításnak eleje vétessék, be kell a kifogásokban a büntető-bíróság jogerős ítéletével bizonyítani, hogy a kézbesítés meg nem történt.

Megjegyzem még végül, hogy a kifogásokhoz a felhasználandó bizonyítékok (büntető-bírósági ítéletek) hiteles kiad-ványban csatolandók, mert a később becsatoltak bírói figye-lembe nem vétetnek. (Lásd Dtár XX. 173. lap.)

Tóth Gáspár.

A felelbiteli jog korlátozásáról.

A sommás törvénykezés új rendszerében legelső szeren-csés alkotás az értékhatár, mely nemcsak a hatáskör meg-állapítására, de a jogorvoslatok új rendszerében *a felelbiteli jog korlátozására* is szolgál. A kettős cél érdekében statuált értékhatár haszna eminens: vele sok dologi kifogás eles-vén, gyorsítja, egyszerűsíti a sommás törvénykezést a kere-setindítástól a per végbefejeztéig s lehetővé teszi az egyöntetű eljárást.

De bármily egyszerű pereszköz is az értékhatár, mégis az egyöntetűség rovására mellette már is keletkeztek assonans perekben egymástól divergáló határozatok.

¹ Dr. Márkus. Felsőbíróságaink elvi határozatai II. kötet 335. lap.

² Dr. Márkus. Ugyanott.

A győri kir. ítélőtábla 1895 február hó 9-én G. II. 4/1. sz. a. kelt határozatában kimondotta, hogy a kereseti igény leszállítása a felülvizsgálati bíróságok hatáskörére befolyással nincs. (L. Jogt. Közl. ez évi 8. sz. 64. old.)

Egy hónappal későbbi ellentétes határozat:

A kolozsvári kir. ítélőtábla, mint felülvizsgálati bíróság dr. Bogdánfi Lajos ügyvéd által képviselt András Ignác és neje felpereseknek, Petrikás János ügyvéd által képviselt Alban János és neje alperesek, a tordai kir. tszék által felterjesztett 350 frt haszonbérösszeg megfizetése iránt, a tordai kir. járásbíróság előtt indított, de az első tárgyalás rendjén 350 frtnak 1894 április 24-től október hó 6-ig járó 6% kamattal és a per költségeire leszállított perükben 1895. I. G. 3. sz. a mindkét fél felülvizsgálati kérelmét visszautasította; a felülvizsgálati kérelmekért peres felek képviselői javára saját feleikkel szemben díjakat sem állapított meg.

Indokok: «Az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-nak rendelkezése szerint felperes, a sommás tárgyalás kezdetén szóval előadandó keresete tekintetében nincs kötve az idézéssel közölt kereset tartalmához, a pernek s így a birói ítéletnek is tárgyat a szóval előterjesztett kereseti kérelem képezi.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 181. §-a értelmében azonban felülvizsgálatnak a kir. törvényszék ítélete ellen nincs helye, ha a kereset, illetőleg per tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frtot meg nem halad. Ezen érték megállapítása tekintetében fentebbi okból kifolyólag nem a per előkészítésének alapjául szolgált írásbeli kereseti kérelemben előterjesztett összeg, hanem a szóbeli tárgyaláson előterjesztett keresetnek s így a tulajdonképeni pernek és birói ítéletnek tárgyat képező összeg irányadó.

Miután pedig felperesek a szóbeli tárgyaláson szóval előterjesztett keresetüket csak a fentebb irt kamatokra és költségekre tartották fent s így a per alapjául szolgáló kereseti követelésük főtárgyat csak eme 200 frt összeget meg nem haladó kamatkövetelés képezi, ezeknél fogva úgy felperesnek, mint alperesnek felülvizsgálati kérelme az 1893. évi XVIII. tcz. 193. §. alapján visszautasítandó volt.

A felek képviselői részére a törvény által kizárt felülvizsgálati kérelemért, mint előre láthatólag célra nem vezető beadványért díjak saját feleikkel szemben sem voltak megállapíthatók.

A fenti két ellentétes táblai határozatot tisztán csak a felelősség (1893. évi XVIII. tcz. 126., 180., 214. §§.) meg-, vagy meg nem engedhetősége szempontjából méltatva, vissza kell térni a bevezető sorokban mondottakra, mely szerint az értékhatárnak kettős functio van adtribuálva;

a) értékhatár a hatáskör megállapítására;

b) értékhatár a felelősségi jog korlátozására.

Éltekintve ezuttal a keresetnek értékhatár szerinti folyamatba vételétől (keresetbe- vagy jegyzőkönyvre adás), itt csak az 1893. évi XVIII. tcz. 31. §. figyelembetartása mellett a peres tárgy értékének mikénti alakulása vehető számításba. Utalva a győri kir. ítélő tábla határozatának indokaira, concedálható, miszerint a törvényszövegezés még mindig sok kívánni valót hagy fent; erre, valamint arra tekintettel, hogy az 1893. évi XVIII. tcz.-ben is a «kereset» és a «pertárgy» értéke felváltva van használva, a támadható zavar evidens, de miután az 1893. évi XVIII. tcz. általános határozmányában a pertárgy értékéről tételik említés: kétséget nem szenved, hogy a felelősségi megengedhetőségének kérdése a peres tárgy ama értéke szerint igazodik, mit a bíróság a per bármely szakában megállapít. Kitűnik ez a sommás per intenciójából (szóbeliség, közvetlenség); kitűnik az 1893. évi XVIII. tcz. 4., 126., 186. §§-nak egybevetéséből. Az idézett törvény 4. §. 3. bekezdésében, a fenti irányban imperatív rendelkezés foglaltatik s ha a törvény a nem pénzkövetelés iránt — fizetésre irányuló perben a numerikus összeg megvan — indított perekben a bírónak köteleességévé teszi, hogy

a per tárgya értékét lehetőleg állapítsa meg, mi csak a peres fél, vagy felek meghallgatása mellett, a felelősségi bíróságnál pedig a felelősségi fél által beszoigált (1893. évi XVIII. tcz. 126. §. második bekezd. végpont a) adatoknak a perbeli körülményekkel való szorgos egybevetésével képzelhető: úgy a zavar eloszlatojával előtérbe lép a tárgyilag jog által kifejezésre hozott ama kötelező szabály, miszerint a felelősségi meg-, vagy meg nem engedhetősége szempontjából nem az idéző végzéssel közölt s az 1893. évi XVIII. tcz. 31. §-a szerint értékileg is változható keresetben kített hanem a bíróság által az 1893. évi XVIII. tcz. általános része, s illetve eme törvény második címében foglaltak szerint megállapítandó per tárgya érték a határozó.

Dr. Borzsoy Béla,
tordai tszéki bíró.

Különlélek.

— **Államtitkári beköszöntő.** Lapunk zártakor a következő sorokat vettük:

Államtitkári beköszöntők rendszerint nem szoktak nagyobb érdeklődést kelteni, s az igazságügyi miniszterium ujonnan kinevezett államtitkárának beköszöntőjétől sem igen várta senki, hogy az nagyobb jelentőségre fog számot tartani, nem pedig annál kevésbé, mert hiszen maga a most kinevezett igazságügyi államtitkár főnöke, a jelenlegi igazságügyminiszter is állásának elfoglalásakor tartott beszédében programképen voltaképp csak annak kijelentésére szorított, hogy miniszteri elődének nyomdokain fog tovább haladni, mit mindenki természetesnek talált.

Annál meglepőbbben hathatott tehát jogászközönségünkre az ujonnan kinevezett igazságügyi államtitkár beköszöntő beszéde, mely tartalmának egyes pontjaival az érdeklődőkben méltán olyanféle hatást képes kelteni, mintha a miniszter által elhallgatott igazságügyi programot az államtitkár most tartott beszédében kellene keresnünk. Ha azonban a hatást kellő fokra leszállítjuk is, még akkor is kétségtelen annyi, hogy az ujonnan kinevezett igazságügyi államtitkár beköszöntője a jogász körökben legalább is méltó feltűnést keltett. S e feltűnést teljesen indokoltá teszi az, hogy társadalmi és magánjogéletünk fejlődése s jövője szempontjából igazságügyi kormányunk részéről még egyszer sem hallottunk oly messzemenő jelentőségű nyilatkozatokat, mint a minőket az ujonnan kinevezett államtitkár beköszöntőjében tett.

Bizonyosan helyes uton járunk, ha azt tartjuk, hogy az államtitkári beszéd első része, mely a társadalom fentartó alapjának szervezését s a helyes vagyonmegosztás eszközzésének előterjesztését célzó törvényjavaslatok előkészítésével foglalkozik, egyenesen arra értendő, hogy az igazságügyi kormány oly irányu magánjogi törvénykönyv tervezetén dolgozik, a mely hazánkban az egyéni, családi és társadalmi életviszonyoknak a helyes vagyonmegosztás alapján leendő alakulására lényeges s talán döntő befolyást fog gyakorolni. Tehát mindenesetre arról van szó, hogy igazságügyi kormányunk oly magánjogi törvények megalkotását tervezi, a melyek magánjogéletünket s társadalmi viszonyainkat ugyszólván újjáalakítani lesznek hivatva, mondjuk ki egyszerűen: az államtitkári beköszöntő majdnem úgy hangzik, mintha az a magánjogi törvénykönyv megalkotásához egyszersmind a szociális kérdés megoldásának problémáját kötné. Ez pedig igen nagy szó s méltán attól lehet tartani, hogy az államtitkári beköszöntő általánosságban mozgó s homályos kifejezései a könnyen hívőkben oly várakozásokat s illúziókat ébreszthetnek, a melyeket azok a magánjogi törvények, miket az igazságügyi kormány tervez, aligha lesznek képesek kielégíteni.

Igaz, hogy mi az igazságügyi kormány törvénytervezetét a magánjogot illetőleg ez időszert nem ismerjük, miután az előbbi kormány által beterjesztett örökösödési törvényjavaslatot a jelenlegi kormány még magáévé nem tette: hanem annyit még így is mondhatunk, hogy még csak sejtelmet sem birunk képezni arról, hogy miféle törvény lesz hivatva azon «kiválólag politikai és társadalmi jelentőségű kérdés végleges megoldására: vajon a társadalom az egyénre vagy a családra alapíttassék-e» s mik lesznek az igazságügyi kormány által felkeresendő és megtalálendő «ama módok és eszközök, melyek a helyes vagyonmegosztást a társadalomban leginkább elősegíthetik».

A mi az utóbbit, a helyes vagyongegoszlás előmozdításának kérdését illeti, e tekintetben még képesek vagyunk az államtitkári beköszöntő szavaiba némi tartalmat, bizonyos határozottabb értelmet beleképzelni. Nevezetesen van fogható értelme a beszédnek, ha azt olyféle törvényes reformintézkedésekre vonatkoztatjuk, mely szerint az alkotandó magánjogi törvénykönyv, a mint az államtitkári beszéd további menete is kifejezi, a mezőgazdasági hitelnek tágabb és biztosabb tért nyitna, a kis- és középhaszonbérletek létesülését előmozdítaná, továbbá talán a mezőgazdaságnak s családi otthonnak (lakhelynek) bizonyos minimumát a vékrehajtás alól mentesíteni s bizonyára a hitbizományi intézményt teljesen eltörölné, stb. De minő értelmet tulajdonítsunk az államtitkári beköszöntő azon orakulumszerű kifejezésének, mely szerint az igazságügyi kormány kebelében előkészítés alatt levő törvények lesznek hivatva azt «a kérdést végleg megoldani, vajon a társadalom az egyénre vagy a családra alapíttassék-e». Mit jelentsen ez, ha nem azt, hogy hazánkban a társadalmi és magánjogélet még ma is oly kezdetleges fokon áll, miszerint még csak ezután kellene döntenie a felett, hogy a magyar társadalmi és jogrend minő alapra, az egyénre, vagy a családra alapíttassék.

Őszintén megvalljuk, a mint kötelességünknek is ismerjük megvallani, hogy ily nyilatkozat tételét, vagyis ily probléma felvetését egy államtitkári beköszöntőben a mi viszonyaink közt egyáltalában nem érthetjük s célját meg nem foghatjuk. De alig is hiszszük, hogy ily nyilatkozat — ismételjük, a mi viszonyaink közt — csak legkisebb értelemmel is bírhatna.

Mi úgy tudjuk, hogy hazánkban a felvetett kérdés egyáltalában kérdést sem képez és nem is képezhet. Hazánkban a társadalmi és jogrend ezer év előtt az egyéni szabadság és a családi kötelék kettős alapján épült fel, ezen a kettős alapon áll fen ma és a magyar törvényhozás a magán- és társadalmi jogrend terén épen legutóbb tett nagy fontosságú házasságjogi törvény alkotásával újból is törvénybe iktatta s a jövőre nézve is megpecsételte, hogy társadalmi és jogrendünk alapjait ezentúl is az egyéni függetlenséget és a családi köteléket kívánja fentartani s e kettőnek együtt, egymás mellett való fenállását és szerencsés kiegyenlítését az eddigieknél is hatóságosabb módokon kívánta biztosítani.

Midőn tehát az államtitkári beköszöntő a létező alapok egyikének vagy másikának fentartását kérdésessé teszi s a kérdést oly alakban állítja fel, hogy abból kiindulva a válasznak esetleg úgy lehetne hangzania, miszerint a magyar társadalmat a jövőben vagy egyedül az egyénre, vagy egyedül a családra kellene alapítani, e kérdés más eredményt, mint félreértést és zavart nem szülhet s valóban csak sajnálnunk lehet, hogy államtitkári beköszöntőbe ily nyilatkozat egyáltalában beletévedhetett. Hajlandók lennénk — s örülnénk, ha így lenne — inkább azt hinni, hogy a nyilvánosságra jutott beszédszöveg a valószínnel tett nyilatkozatot nem hiven adja vissza. Ha ezen feltevésünkben s reményünkben nem csalódnánk, akkor több bizalommal várnók azon politikai és társadalmi jelentőségű törvényjavaslatok mielőbbi közzétételét, melyek elkészítését az ujonnan kinevezett államtitkár beszédében kilátásba helyezte s akkor több reményünk lenne ahhoz is, hogy a legújabb hozott házassági törvények életbe léptetése, mit az államtitkári beköszöntő szintén az igazságügyi kormány legközelebbi fontos feladatának ismer, a lehető legkevesebb akadálylyal s a lehető legszerencsésebben fog véghez menni.

Ha azonban feltevésünk csalóka lenne, abban az esetben a helyett, hogy az igazságügyi kormány a társadalmi lét és nem lét hamleti problémáját feszegető törvényjavaslatok terelésével foglalkoznék, inkább azt óhajtánók, hogy maradjon el ez idő szerint minden új törvénykészítés s a helyett igazságügyi kormányunk inkább csak a már létező törvények helyes és sikeres végrehajtásán ügyeljenek.

Enyiczkei Gábor.

— **A pénzügyi kihágások.** A pénzügyi kihágásokban bíráskodó törvényszékek, valamint a kir. ítélő táblák ügyforgalmában jelentékeny helyet foglalnak el a pénzügyi kihágások. Ez a forgalom napról-napra fokozott mérvben növekedik s az általános bűnügyi forgalom arányait jóval meghaladó munkaanyagot szolgáltat úgy az első, mint a másodfokú bíróságoknak s részben ennek is tulajdonítandó, hogy itt-ott a hátralékok megtorlódnak. A pénzügyi kihágások forgalmában tapasztalt eme aránytalan növekedés, bírói kézből vett értesülésünk szerint, leginkább abból származik, hogy a pénzügyigazgatóságok olyan esetekben is vádkeresettel fordulnak

a törvényszékekhez, melyek csak *szabálytalansággá* minősülnek s ennél fogva közigazgatási uton volnának elbírálandók. A királyi táblák judikaturája megállapodott már abban, hogy minden olyan esetben, midőn nem bizonyítható dolus, a kincstár megrövidítésre irányzott szándék, felmentendő vádlott a kihágás alól s ez alapon az alsóbíróság a vádkeresetek 40-50%-át felmentő ítélettel intézi el, legtöbb esetben megállapítván a szabálytalanságot, minek elbírálására tulajdonképpen nem is volt illetékes. A pénzügyigazgatóságok pedig következetesen megfelelnek az elsőbíróságok ítéleteit, kitöltött úrlapokon a nélkül, hogy indokolnák az alsóbíróságokkal szemben elfoglalt álláspontjukat. Ezzel tetemes, felesleges munka háramlik egyfelől az alsóbíróságokra, melyek itélkeznek a nem oda tartozó ügyekben, másfelől a kir. táblákra, melyek a chablonszerűleg, gépiesen felebbezett ügyeket felülbírálják. Nagyon is elérkezett tehát az ideje, hogy a pénzügyi kihágások eseteiben követendő eljárás valóban szabályoztassék, s az anyagi jog kumulatív foglaltatnék egybe akképpen, hogy a bíró, a naponta szaporodó nagy anyagot könnyebb és biztosabb átnézetben tarthassa.

— **«Igazolva van.»** A bírói ítéletek, határozatok indoklásában nem egyszer találkozunk ilyen kifejezésekkel: tanuvalomással, szemlével, sőt: «igazolva van», «igazoltnak tekintendő», sőt a mi feltűnőbb, nemcsak az alsófokú bíróságok, hanem a kir. táblák s maga a kir. Curia is nagyon gyakran használja az «igazolás»-t a *bizonyítás* helyett, habár a két fogalom nem azonos és határozottan helytelenül állítatják az «igazolás» a *bizonyítás* helyére. Az igazolás az ok és okozat közötti csak mintegy *külső* kapcsolatot jelenti. Midőn a bíró kijelentését indokolja, a *belső* fizikai motívumokat is, és pedig különösen ezeket meríti ki. Ezért az «igazolás» mint szűkebb körű fogalom, nem helyettesítheti az indokokat. Még helytelenebb kifejezés az «igazoltnak tekintendő». A bíró mindig imperative rendelkezik. Valamiképpen nem mondhatja a bíró, hogy X. X. elítéltnek «tekintendő», ép úgy nem mondhatja, hogy azok a motívumok, melyekre a bírói kijelentést alapítja, olyanoknak «tekintendők», mert azok tényleg bizonyítékok (nem igazolások), a bíró bizonyítékoknak nyilvánítja és nemcsak azoknak akarja láttatni — avagy a hivatalos alakot megtartva — «tekintetni». Ezekből az indokokból a kolozsvári kir. törvényszék, mint másodfokú bíróság (1883. évi VI. tcz.) közelebbről az alsóbíróság ítélete indokait az «igazol»-ást «bizonyítás»-ra helyesbítette. (B. r.)

— **A kassai kir. ítélő tábla** polgári és felülvizsgálati tanácsainak tagjai Berczelly Jenő kir. ítélő táblai elnök fölhívására és elnöklete alatt értekezletet tartottak, a melyen a m. kir. Curia nyilatkozásáig egyöntetű eljárás szempontjából az a kérdés képezte megvitatás és eldöntés tárgyát: hogy a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás folytán beadott kifogások tárgyában hozott elsőbírósági végzés másodfokú felülbíráltása az 1893. XVIII. tcz. értelmében a *kir. törvényszék, mint felebbezési bíróság*, vagy pedig a *kir. ítélő tábla* hatásköréhez tartozik-e?

Az értekezlet többsége — a szegedi kir. ítélő tábla ismeretes határozatával ellentétben — az utóbbi nézet, jelesül a kir. ítélő tábla hatásköre mellett döntött és ebből folyóan a kassai kir. ítélő tábla legközelebbi ülésének egyikén egy konkrét esetben (1342/p. 1895. sz.) az elsőbíróságnak ily tárgyu végzését érdemben elbírált.

— **Örökjogi reformok.** *Berghöft* rostocki egyetemi tanár a most folyó német magánjogi kodifikációra való tekintettel egy egész sorát indítványozza a mélyreható örökségi reformoknak. Szerinte az örökségre vonatkozólag nemcsak a hátrahagyott házastársnak legyen tartási igénye, hanem a gyermekeknek is, és mindazoknak, a kiknek az örökhagyóval szemben tartási igényük volt, és az örökségi és a köteles rész iránti igények csupán ezen igények lépségben tartása mellett elégítenek ki. Az örökhagyó lányainak tartási igénye alatt azt is érti *Berghöft*, hogy a lányok hozományval való ellátást is kapjanak. A törvényes öröklés *Berghöft* szerint a rokonok között csak a gyermekeket, szülőket és nagyszülőket illesse meg, ezek után azon *község* következzen, a melyben az örökhagyó lakott, és ez után az állam. A mint látjuk, e javaslatok sokkal mélyrehatóbbak, semhogy azok elfogadása a most készülő német magánjogi kodexben várható volna, azonban józanok és megfontolásra érdemesek azok számára is, a kik a kérdést most gyakorlatinak nem tartják.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: A Btk. 104. §-ához. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle*: Törlési keresetek s a «res judicata.» Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A «felfolyamodás»-ról az új sommás eljárásban. Dr. F. S. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különlék. —

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Btk. 104. §-ához.

Az anyagi bűnhalmazat büntetésére megállapított szabályok a 104. §. 1. pontja szerint alkalmazandók akkor is, ha valaki külön ítéletek által több rendbeli szabadságvesztés-büntetésre ítéltetett. Ez a bűnhalmazat büntetésére felállított szabály alapjainak szükségszerű következménye. Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio. A bűnhalmazat megbüntetésére nézve némelyek azt a szabályt állították fel: a hány a büntett, annyi a büntetés. Quot delicta, tot poenae. Valamint az, a kit egy büntett terhel, az elkövetett büntettnék törvényes büntetése alá esik, úgy az igazságos megtorlás azt követeli, hogy a ki több büntettet követett el, valamennyi büntettnék törvényes büntetésével sujtassék. S az igazság követelményének látszólag ez a rendszer felel meg legjobban, sőt egyedül ez a rendszer felelhet meg. A ki két lopást követett el, melyeknek mindegyike önmagában tekintve két évi fegyházat érdemel, az a két lopásért igazságosan 4 évi fegyházzal kell, hogy bünhődjék. Valamint nem büntethető súlyosabban, mert egyik lopás sem válik sem objektíve, sem subjektíve súlyosabbá az által, hogy a vádlott még más lopást is követett el, úgy az igazság követelményei szerint nem büntethető enyhébben sem, mert ha a találkozó büntetteknek egyike a másiknak súlyát nem emelheti, ép oly kevésbé enyhítheti; már pedig ha a vádlottat terhelő két büntettért enyhébb büntetést szabnánk, mint a két büntett után eső törvényszerű büntetések összegét, ezzel a bűnhalmazatot egyenesen enyhítő körülménynek ismernők el. A mi pedig absurdum. Sőt a kiérdemelt egyes büntetések összegét meghaladó büntetést, ha nem is az igazságos megtorlás, de a büntető politikai szempontjából még inkább lehet indolni, mint a kiérdemelt büntetések összegén alól maradó büntetést. A többletet ugyanis, melylyel a vádlottat sujtjuk, a bűnösnek a bűnisméltés által tanusított nagyobb veszélyességével, a bűnös akaratnak nagyobb mérvű megrogzottságával lehet igazolni. A ki a bűnisméltés által bizonyítékát adta annak, hogy oly czélzattal lépett a bűn ösvényére, hogy azon maradjon, más s szigorubb tekintet alá kell, hogy essék, mint az, a ki talán emberi gyarlóságából inkább, mint a bűn iránti hajlamból csak egyszer megbottlott. S tagadhatlan, hogy ez a szempont emelkedik jogosultságában, mennél inkább a megtorlás s bűnhődés helyett a büntetést vezérlő czélgondolatok örvendetes módon előtérbe lépnek. A bűnhalmazat büntető politikai jelentősége, azt hiszem, még nincs véglegesen felismerve; a magyar Btk.-nek vonatkozó intézkedései végállomást koránt sem jelentenek, s a kérdés, hogy nem ugyan feltétlenül, de bizonyos körülmények között, a melyek jelesül a bűnösnek a bűnben megátalkodottságáról tesznek tanubizonyságot, a bűnhalmazat ne

foglaljon-e el középhelyet az egy büntett és a visszaesés között, — komoly megfontolást látszik érdemelni. De bármiként álljon is a dolog, kétségtelen, hogy a magyar Btk., ha nem is fogadta el az absorciónak nyilván téves rendszerét, a mely szerint a súlyosabb büntettnék büntetése az enyhébb büntettnék büntetését felemészti, tehát a súlyosabb büntett az enyhébb büntettnék egyenesen büntetlenségét eredményezi — a büntetés halmazatnak fenebb ismertetett rendszerét sem fogadta el, hanem az u. n. súlyosbitási rendszer elfogadásával a középutat választotta. A súlyosbitási rendszer alapeszméje az, hogy a bűnöst terhelő büntetteknek egyike sem maradhat büntetlenül, de a találkozó büntettek után kiszabható büntetés, az u. n. összbüntetés, az egyes büntettek után kiérdemelt büntetéseknek összegét el nem érheti, hanem azon alul kell maradnia. Mennyivel? azt a törvény meg nem határozza, hanem a bíró bölcs belátására bízta. A törvény s a törvényben elfogadott rendszernek alapeszméje minden esetre az, hogy a bíróság először a vádlottat terhelő minden egyes büntettnék büntetését állapítja meg, vagyis minden egyes büntettnél megállapítja azt a büntetést, melyet kiszabandónak talált volna akkor, ha a vádlottat csak az az egy büntett terhelné, s az ekként megállapított és összeadott egyes büntetések összegéből aránylagos levonás után állapítja meg az összbüntetést. A bíróságok természetesen ezt az utat nem követik, hanem «per Bausch und Bogen» szabják ki az összbüntetést, a mi a törvény betűjének igen, de a törvény alapeszméjének bizony meg nem felel. S a követett eljárásnak visszás eredményei nem is maradtak el. Csak ennek tulajdonítható először is az a jelenség, hogy a bíróságok bűnhalmazat esetében nem ritkán a börtön vagy fegyház-büntetés legkisebb mértékét alkalmazzák, s habár el lehet ismerni, hogy ez a törvény betűjével nem ellenkezik, kétségtelen, hogy ellenkezik a törvény szellemével, mert a törvény által elfogadott súlyosbitási rendszer helyett, a törvény által visszaautasított absorciónális rendszert érvényesíti, mert a minimum csakis egy büntettnék felelvén meg, a találkozó többi büntetteknek semmi sem marad. Ha pl. a bíróság 6 hónapi börtönnel bünteti a vádlottat, kit hatóság elleni erőszak büntette és súlyos testi sértés vétsége terhel, hol marad a súlyos testi sértésnek büntetése? s ha két rendbeli betöréses lopás esetében a bíróság 2 évi fegyházal állapít meg, nem-e kézzelfogható, hogy az egyik lopásnak a büntetése a másik lopásnak büntetését teljesen absorbeálta, a másik lopás tehát egyenesen büntetlen maradt? Hogy a hármas felosztás, a melynek elfogadásával csakis a német tekintélynek hódoltunk, s a börtön s a fegyház között tett, s valóságos superfoetatiót képező különbség, melyet már a német Btk. sem ismer, a bíró állását nehezítheti, azt elismerjük, de ezt inkább a törvény egyik sarkalatos alapeszméjének mellőzésére alig lehet elfogadni. Tulszigoru büntetéseket, melyekkel én legkevésbé rokonszenvezem, a mostani felosztási s büntetési rendszer mellett is ki lehet kerülni. A bűnhalmazat a 92. §-nak alkalmazását nem zárja ki. Ha pedig a bíróság a 92. §-nak helyét nem látja, akkor a minimumot meghaladó büntetés teljesen indokolt. Szemügyre véve p. o. a fent említett példák elsejét. A hatóság elleni erőszak vagy megérdemli a 92. §-nak kedvezményét, vagy nem. Ha nem érdemli meg,

akkor vádlott e miatt a büntett miatt a 6 hónapi börtönt teljesen megérdemli, s így nem történik vele igazságtalanság, hogy a konkurráló súlyos testi sértés miatt valamivel nagyobb büntetést kap. Ha ellenben a bűnös a 92. §-ra érdemes, akkor a hatóság elleni erőszak korrekcionalizálásával a 6 hónap alatt is lehet szállani. Sőt ha — tapasztalásból tudom, hogy ez a felfogás nem épen ritka — a bíróság csak azért nem alkalmazta a 92. §-t, mert halmazat forog fen (a mi ismét ellenkezik a súlyosbitási rendszer alapeszméjével, a mely szerint a h. e. erőszaknak súlyát a vele találkozó testi sértés nem súlyosbithatja), akkor tulszigoruan bünteti a tettest, nemcsak a most említett oknál fogva, hanem azért is, mert a büntett miatt legalább 3 évi livatalvesztést is kell kiszabni, mely mellékbüntetés vétség esetében elesnék, s a vádlott olyan ember lehet, a kinél ez a mellékbüntetés épen nem közömbös, s kit most ez a mellékbüntetés tulajdonképen csak azért sujt, mert oly vétséget is követett el, a melyre a törvény ezt a mellékbüntetést meg sem állapította. Ha továbbá azokat a büntetéseket, melyeket a bíróság akkor kiszab, midőn a vádlottat terhelő több büntett egységes büntető eljárásnak képezi tárgyát, összehasonlítjuk a Btk. 104. §. 1. pontja alapján kiszabott összbüntetésekkel, azt fogjuk találni, hogy az utóbbiak kivétel nélkül — s gyakran jelentékenyen — súlyosabbak. Nem említve azokat az eseteket, melyekben az elsőbíróság által megállapított összbüntetés az egyes büntetések összegével egyenlő, tehát az egyes büntetéseknek egyenes összeadása. Két betöréses lopásnak egyszerre kiszabott büntetése a két évi fegyház rendszerint alig vagy csak egy pár hónappal haladja meg; 3 évi fegyház kiszabása a kivételekhez tartozik. De két hasonló lopásért két külön ítélettel két-két évi fegyházra ítélt vádlott összbüntetésként alig kapott még 3 évnél kevesebbet, s rendszerint többet kap. A már megállapított egyes büntetéseken eszközöndő aránylagos levonástól ép oly mértékben idegenkednek bíróságaink, mint az egyidejű összbüntetés kiszabásánál a büntett egység minimumának jelentékenyebb túllépésétől. Más szóval az utóbbi esetben az absorptio, az előbbi esetben a cumulatio felé hajlanak inkább. Hogy büntető politikai szempontból melyik eljárás a helyesebb, azt eldönteni nem akarom, de hogy mindkét mértéknek alkalmazása nem lehet helyes, az kétségtelen. A vádlottnak végleges sorsa nem függhet attól, hogy bűncselekményei egységes eljárásnak vagy külön eljárásoknak képezték-e tárgyát. Hogy pedig tényleg attól függ, annak az és csakis az az oka, hogy egyidejű elítélésnél az összbüntetés kiszabása «per Bausch und Bogen» történik. A mire súlyt kell helyeznünk, az a judikaturának egyöntetősége, az, hogy objektive és subjektive egyenlő súlyu büntettek lehetőleg egyenlő elbánásban, egyenlő megtorlásban részesüljenek. Ebből a szempontból pedig másodrendű kérdés az, hogy a cumulatio vagy az absorptio megközelítésének elvét fogadjuk el inkább, döntő az, hogy a két elvnek csak egyikét fogadjuk el s tartjuk meg minden esetben. Döntő az, hogy Péter az öt terhelő két lopásért lehetőleg egyformán bűnhődjék, akár egyszerre ítélik el, akár a 104. §. alapján történik az összbüntetés kiszabása. Hogy a büntetésnek mindkét esetben egyenlőnek kell lennie, azt a 104. §. bevezetése: «a jelen fejezetben foglalt határozatok akkor is alkalmazandók», világosan kifejezi, s az összbüntetés alapjául elfogadott alapelvnek szükségszerű következménye. A törvény által elfogadott súlyosítási elv ugyanis az, hogy: vádlott a terhére eső valamennyi büntettért megbüntetendő, a bűnhalmazat a konkurráló büntettek egyikének sem eredményezheti büntetlenségét. Az összbüntetésnek tehát valamennyi konkurráló büntett büntetését kell tartalmaznia. Az összbüntetés azonban nem lehet egyenlő az egyes kiérdemelt büntetéseknek összegével, hanem aránylagos levonást kell azokon eszközölni a súlytöbblet kiegyenlítéséül, mely abban van, hogy a bűnös az egyes büntetéseket nem megszakítja-

sokkal, hanem közvetlen egymásutánban tartozik kiállani. Az összbüntetés tehát csak külsőleg s látszólag egységes büntetés. Képletben kifejezve, ha A, B, C büntetteknek, a, b, c büntetések felelnek meg, a konkurráló A + B + C büntetteknek összbüntetése = (a + b + c) — x; hol «x» az említett súlytöbbletet jelenti. E szerint a képlet szerint a reductio az egyes büntetések összeadása után történék; míg a gyakorlatilag inkább elfogadott módszer szerint az összbüntetés képlete = a + (b + c) — x, hol a legsúlyosabb, az u. n. alapbüntetés (Einsatzstrafe), mely reductio alá nem esik. Az olasz Btk. 68. §-a szerint például a hol az x = 1/2, 6 évi, 4 évi és 2 évi fegyházbüntetések találkozása esetében az összbüntetés = 6 + $\left(\frac{4 + 2}{2}\right)$ = 9 év. A magyar Btk. az x-et meg nem határozta, hanem a bíró belátására bízta, a mit a jogegység érdekében helyeselni épen nem lehet. Ez az «x» ugyanis állandó érték, s nem a konkrét körülmények szerint változó s így előre meg nem határozható valami. A mit a törvény nem tett, azt megtehetné a judikatura, mely az «x»-nek állandó értékét meghatározhatná, épen úgy, mint a különböző szabadságvesztés-büntetés nemeknek az átváltoztatásnál irányadó súlyviszonyát, a melyet a törvény hasonlóan meg nem határozott, ellentétben p. o. a német Btk.-vel, a melynek 11. §-a szerint 8 hónapi fegyház = 1 évi fegyházzal, és 8 havi fegyház = 1 évi államfegyházzal. A judikaturának ily értelmű megállapodása természetesen a konkurráló büntettek után járó egyes büntetéseknek előzetes megállapítását tenné szükségessé. Ámde e nélkül egyöntetű bírói praxis nem is remélhető. Az egyes büntetések természetesen nem jönnek az ítéletbe, hanem csak u. n. házi használatra szolgálnak. Az összbüntetés kiszabásánál lehetetlen, hogy befolyást ne gyakoroljon az a körülmény, hogy a bíró a 104. §. esetében az összesítendő egyes büntetéseket, mint konkrét valóságokat, mint határozott mennyiséget látja maga előtt, a bűnhalmazat egyidejű megítélésénél pedig nem. Az egyöntetűségnek ezt az akadályát megszüntetni, a judikaturának feladata.

A 104. §-nál továbbá — a gyakorlatban nem ritkán félreismert — következő elvek tartandók szem előtt:

1. Összbüntetés csak akkor szabható ki, ha a külön ítéletek mind jogerőre emelkedtek. Jogerős és nem jogerős ítéletek büntetéseinek összesítése helyt nem foghat. (Állandó curiai gyakorlat.)

2. Összbüntetésnek tárgyát csakis a szabadságvesztés-büntetések, s az 54. §-ban meghatározott mellékbüntetések képezhetik. A 102. §. értelmében minden cselekményre külön megállapítandó pénzbüntetések ellenben nem érinthetők; az azok helyettesítésére rendelt szabadságvesztés-büntetés is, a büntetés egységesítése érdekében csak akkor, ha az összbüntetés más büntetési nemből szabandó ki, mint a melyre a pénzbüntetés a külön ítélet szerint átváltoztatandó lenne. Ha p. o. következő két ítélet összesítendő:

Két évi fegyház; egy évi fegyház és esetleg 10 napi fegyházra átváltoztatandó 50 frt pénzbüntetés.

3. A külön ítéletnek a vizsgálati fogság beszámítására vonatkozó intézkedése az összesítő ítéletben érintetlenül hagyandó.

4. Ép oly kevéssé érinthető a külön ítéletnek az az intézkedése, mely — fogva levő vádlottnak — meghatározza a napot, melytől a büntetés számítható. Az összbüntetést ugyanattól a naptól kell számítani. Mert vádlott tényleg attól a naptól fogva tölti büntetését.

5. Enyhítő vagy súlyosító körülmények tekintetbe vételének mérlegelésének nincs helye. A bíró nem a büntett fölött ítélt, hanem egyszerűen a jogérvényesen már megállapított büntetéseket összbüntetéssé alakítja. Feladata nem más és nem több, mint a külön büntetéseknek meg nem szakított végrehajtásában rejlő súlytöbbletnek aránylagos levonás által kiegyenlítése.

Dr. Heil Fausztin
kir. ítélő táblai bíró.

A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.¹

V.

Az eljárás érdemi részébe vágó változtatások közül még az esküre, illetőleg a tanuk meghiteltetésére vonatkozó rendelkezések igényelnek figyelembe vételt. A perrendtartás által az addigi gyakorlattal szemben kezdeményezett az a rendszer, mely szerint a tanuk megesketése kihallgatásuk előtt a főtárgyalás során foganatosittatik, nem vált be és a gyakorlatban szembeszökő visszasságokat szült. Az a körülmény, hogy az eskü kivétele csak a főtárgyaláskor történik, igen gyakran arra vezetett, hogy a nyomozás és vizsgálat hamis nyomokon haladt, mert a tanuk annak tudatában, hogy a vizsgálat folyamán bemondottakat nem tartoznak esküvel megerősíteni, többnyire szándék nélkül, de olykor szándékosan is, valótlan dolgokról tettek tanuságot. Ez a büntető igazságszolgáltatás hatályosságát bénította, mert alapos és jogos vádaknak elejtésére és alaptalanoknak fentartására és ezzel kapcsolatban ártatlan egyéneknek vizsgálati fogságban marasztására vezetett. Azon csekély kivételek pedig, melyeket a perrendtartás a szabály alól engedett (65. §. 2. és 3. bekezdés), nem bizonyultak kielégítőknél, mert a bíróság: csak a legkritább esetekben mérlegelheti helyesen azokat a körülményeket, melyek az eskünek kivételképpen a vizsgálat vagy a főtárgyalást előkészítő eljárás során való kivételét indokolhatják. Mindezekhez járul, hogy a tanuk emlékezetében a való körülmények a főtárgyalásig gyakran elhomályosulnak és azokra első kihallgatásuk idejében leghivebben emlékeznek, míg azon túl vallomásuk tekintetében külső befolyásolásoknak is könnyen ki vannak téve. Másfelől a kihallgatást megelőző meghiteltetés is nagyszámu hátrányokkal jár. Mindenekelőtt a hamis tanuzásokat valósággal előmozdítja, mert lehetlenné teszi, hogy a bíró oly egyének meghiteltetésétől eltekintsen, kiknek vallomása eleve valótlanul mutatkozik. Utjában áll továbbá a vallomás későbbi megváltoztatásának, és ezzel az igazság kiderítésének, mert a hamis tanuzás következményeitől való félelem a dolog természeténél fogva a habár csak tévedésből is valótlanul tett vallomás megváltoztatásától tartóztat. De lehetővé teszi az eskünek előzetes kivétele azt a törvény szándékával ellenkező állapotot is, hogy oly egyének lesznek eskü alatt kihallgatva, a kiket a törvény vagy általában felment a tanuzás kötelezettsége alól, vagy kiknek hit alatti kihallgatását kizárja, miután azok a körülmények, melyek a tanuságtétel vagy a meghiteltetés alól mentesítenek, olykor csak a kihallgatás során vagy még későbbben nyernek megállapítást. Az előadottaknak figyelembe vételével a tervezet a perrendtartáson a következőkben változtat. *A tanu meghiteltetése első bírói kihallgatása alkalmával történik* és ezen szabály alól a vizsgálat és az előkészítő eljárás folyamán csak annyiban van kivételnek helye, ha az eskükivétel törvényszerűsége aggályosnak mutatkozik vagy a bíró az eljárás akkori fejleményeihez képest az eskü kivételét nem látja szükségesnek. Az eskütétel a kihallgatás befejezése után történik, de általában mindakkor mellőzhető, valahányszor a bíró azt a meggyőződést nyerte, hogy a tanu vallomása megbízhatlan, avagy az ügy fejleményeire lényegtelen. Ezen kívül a tervezet a perrendtartástól eltérőleg több tanunak egyszerre való meghiteltetését is megengedi. Az utólagos eskütételre vonatkozó rendelkezések kétségtelenül helyessé fognak találkozni, mert az esetről-esetre tett vallomás megerősítése érdekében a promissorius eskünek semmi létjogosultsága nincs és az a valódi tényállás megállapításának egyenesen akadályozója. Ellenben épen az utóbbi körülményre való tekintetből is aggályosnak mutatkozik annak a szabálynak felállítása, hogy a tanu megesketése már első kihallga-

tása alkalmával történjék. Ha ez képezi a szabályt, akkor a tanunak a főtárgyaláson való kihallgatása felesleges munkaszaporítás és idővesztéglés. Ezen eljárás ellenkezik azzal az elvvel, hogy a bűnügy elbírálásának sulya a főtárgyaláson van, mert alig képzelhető, hogy a tanu, ki korábbi vallomását esküvel már megerősítette, azt a főtárgyalás folyamán lényegében változtassa.

A vizsgálatnak és az előkészítő eljárásnak nem képezi rendeltetését a bizonyosságnak megállapítása. És a mit a tervezet ki akart kerülni a promissorius eskü mellőzése által, arra egyenesen alkalmat szolgáltat az eskütételnek a vizsgálat során való rendszeresítése által. A tanu, ki megesküdt arra, hogy a vizsgálóbíró előtt a valóságot mondotta, óvakodni fog vallomásának módosításától akkor is, ha az valótlan volt. Bármily nagymérvűek lehetnek is a hátrányok, melyek abból következnek, ha a tanu a vizsgálat folyamán valótlan körülményekről tesz tanuságot, sokszorta veszedelmesebb az igazságnak elhallgatása a főtárgyalás alkalmával, mert a bíró első sorban ennek eredményéhez képest alakítja meggyőződését. Ha fen akarjuk tartani az elvet, mely szerint a büntető pernek érdeme a közvetlenség mellett lefolytatott főtárgyalás során dől el, akkor a bizonyítékok erejének correlátumát is elvonatkoztatva a korábbi nyomozás és megállapítás eredményeitől, a főtárgyalás adataiból kell meríteni. A nélkül a közvetlenségben és a nyilvánosságban rejlő nagy biztosítékok merő alakszerűséggé csonkulnak.

VI.

A tervezet rendelkezései a szervezeti törvénynek anyagára is kiterjeszkednek. Egynémelyikét, mint a perrendtartáson eszközölt változtatások következményét már ismerttettem. Így azt az általános szabályt, hogy a Landgericht mindig hármas tanácsban határoz, hogy az Oberlandesgericht a felebbezési bíróságot képezi a Landgerichttől felebbvitt ügyekben és hogy a másodfoku bíróság székhelyétől távol eső Landgerichte mellé a felebbvitt büntető ügyek ellátására külön büntetőtanácsok szervezhetők. A felülvizsgálati rendszer újraszabályozásának következménye az a rendelkezés is, mely szerint *az Oberlandesgericht mint felebbviteli bíróság ítéletei ellenében a revisió jogát a Reichsgericht gyakorolja. A tervezet a bírósági hatáskörnek némi újraszabályozását is szükségesnek találta. Lényegesen tágitotta a Schöffengerichte illetékességi körét.* Szemben a szervezeti törvénnyel, mely a Btk. 242. (lopás), 246. (sikkasztás), 263. (csalás), 303. (vagyonrongálás) §§-ban körülírt vétségeket csak akkor utalta a Schöffengerichte hatáskörébe, ha az eltulajdonított tárgy értéke illetve a kár összege 35 márkát meg nem halad, a tervezet ezen értékhatárt 100 márkáig emelte fel. Ezen kívül szaporította a Schöffengericht elé törvénynél fogva tartozó, valamint azoknak a bűnügyeknek számát, melyek a Stratkkammern által bizonyos előfeltételek mellett hozzájuk utalhatók. Törvénynél fogva — a szervezeti törvényben (27. §.) felsorolt ügyeken kívül — a Schöffengerichthez tartoznak a tervezet szerint a fegyveresen vagy többek által elkövetett magánlaksértés (Btk. 123. §. 3. pont), a magánvádra üldözendő testi sértés (Btk. 232. §.), a büntett elkövetésével való fenyegetés (241. §.) és a Btk. 286. §. 2., 290., 291. és 298. §-aiba ütköző vagy elleni vétségek is. A Strafkammern pedig, ha három havi fogházat vagy 600 márka pénzbüntetést meg nem haladó büntetés alkalmazása mutatkozik valószínűnek, az ügyészség indítványára a szervezeti törvényben (75. §.) felsoroltakon kívül a következő esetekben is a Schöffengericht elbírálása alá bocsáthatja a bűnügyet: a hivatás vagy az ipar körében gondatlanságból okozott testi sértés (Btk. 230. §. 2.), a kényszerítés (240. §.) és az engedély nélkül rendezett nyilvános szerencsejáték (286. §. 1.) eseteiben. A változtatások fogamatba vételénél a kiindulási alapot az szolgáltatatta, hogy a *Schöffengerichte*

¹ Az előbbi közl. l. a 11., 12. és 15. számban.

által mindazok a bűnügyek tárgyalassanak, melyekben egyszerű tényállás képezi az elbírálásnak tárgyát.

Azok után, miket a Schöffeni bíraskodásra vonatkozólag személyes tapasztalataim alapján ezen ismertetés elején mondtam, alig hiszem, hogy a javaslatba hozott módosítások ezen része elfogadásra számíthat. És ha figyelembe vesszük a szervezeti törvénynek a tervezet által fentartott azt a rendelkezését, hogy a hol az értékhatár képezi a birói illetékességet elhatároló vonalat, a Schöffengericht illetékességét nem szállítja le akkor sem, ha a tárgyalás során megállapítást nyer, hogy az eltulajdonított tárgy értéke, illetve a kár összege 100 márkát meghalad; ha figyelembe vesszük továbbá, hogy habár a szervezeti törvény intenciói szerint a Schöffengerichtek részben imperative, részben fakultative azok az ügyek utaltattak, melyekben előreláthatólag 3 havi fogházat vagy 600 márka pénzbüntetést meg nem haladó büntetés fog alkalmaztatni, ennek dacára azonban az eljáró Sehöffengerichtek a büntetésnek a büntető-törvény vonatkozó rendelkezéseinek körén belül való megállapításában korlátozva nincsenek és hozzájuk oly ügyek is utaltattak vagy utasíthatók, melyekre a büntető-törvény 3 évig terjedhető fogházbüntetést és 3000 márkáig terjedhető pénzbüntetést állapít meg: nagyon is méltányolni lehet azokat az aggodalmakat, melyekkel a szakközönség a javaslatba hozott módosításokat fogadta. A szervezeti törvény megalkotásakor az a cél lebegett a törvényhozás előtt, hogy a bíróságok hatáskörét olyképen határolja el, hogy a Schöffengerichtekhez a kihágások, a Landgerichthez a vétségek és az esküdtszék elé a büntettek utaltassanak. Ezen cél távol maradt megvalósításától és a két elől nevezett bíróság közötti felismerhető hatásköri elkülönítésről az életben levő rendszerben alig lehet szó. És ezen körülmény képezi a tervbevetett további bonyolításnak is főindokát, mert a tervezet indokolása szerint máris annyi kivétel történt a vezérlő szempont alól, hogy azoknak szaporítása a törvény rendszerén már úgy sem változtat. Kevésbé emeli ezen indok komolyságát az a második érvelés a változtatások célszerűsége mellett, hogy t. i. egy némely Amtsgericht ez idő szerint nincs elegendő mérvben foglalkoztatva, gondoskodni kellett tehát a munkaerők kellő értékesítéséről.

Ugyancsak oekonomikus tekintetekből a tervezet *egynémely, eddig az esküdtszék hatáskörébe tartozó büntett feletti bíraskodást a Landgerichthez utal*. Miután t. i. az előbb tárgyalt rendelkezések következtében a Strafkammern munkaköre tetemesen kevesbedni fog, célszerűnek látta a tervezet megfelelő munkakiegészítésről gondoskodni, oly módon, hogy ezzel egyszersmind az esküdtszolgálat által tulságosan igénybe vett állampolgárok terhén könnyítsen. Azt hiszem azonban, ez az indok csak másodrangu és inkább a hatásköri elhatárolásban javaslatba hozott változtatások rendszerességének feltüntetésére szolgál. A valódi okot az esküdtszék illetékességi körének megszorítására az a tapasztalat szolgáltatta, hogy a jury egynémely esetben az elbírálás tárgyát képező bűncselekmény tényálladékanak megállapításával kapcsolatos jogi vitás kérdéseknek kellő méltatására, más esetekben a bonyolódott tényálladékanak fegyelmzett áttekinthetésére és mérlegelésére is képtelennek bizonyult. Ezen az alapon és arra való tekintettel, hogy az esküdtszék nagy apparatus csak azoknak a bűncselekményeknek tárgyalására mozgósítható, a melyeknél a laicus elem közreműködése valóban kívánatos, a tervezet a következő — eddig esküdtszék elé utalt — büntetteket sorozza a Strafkammern illetékességi körébe: 1. a hatóság elleni erőszaknak a Btk. 118. és 119. §-ában minősített büntetteit (testi sértéssel kapcsolatos vagy többek által elkövetve); 2. a hamis eskü büntettét a Btk. 153—154 §§. esetében; 3. a Btk. 176. §-ában minősített szemérem elleni büntetteket; 4. a Btk. 268. §. 2. pontjában, a 272. és 273. §§-ban minősített közokirathamisítást; 5. a Btk. 349. és 351. §§-ban minősített hivatali büntetteket és 6. a csődeljárás (1877. évi február 10-iki törvény) 209. §-ában kö-

rülirt csalárd bukást és az abban a 212. §. szerinti segédkezést. Bármilyen legyen ezen javaslatba hozott változtatásoknak valódi indoka, mindenesetre figyelmet érdemel, hogy a német büntető törvényhozásnak az az eredeti intenciója, mely szerint az 5 évi fegyháztartamot meghaladó főbenjáró büntetéseknek megállapítása csak a népsouverainitás közvetlen képviselőinek közreműködése mellett történhessék, az esküdtszék törvénykezés körül szerzett tapasztalatok alapján ismét jelentékeny elhajlásnak néz elé, — oly körülmény, mely az esküdtszék bíraskodásnak épen főbenjáró ügyekben való meghonosítására kevésbé biztat. A tervezet indokolása nem leplezi, hogy az esküdtszék bíraskodás a várakozásoknak nem felelt meg és hogy úgy a bíróságok, mint az ügyészségek részéről mind jobban panasz tárgyává tétetik, hogy az esküdtek hibás verdiktjeinek száma folyton szaporodik. A tervezet ezt a körülményt részben — de csakis részben — annak tulajdonítja, hogy a büntető perrendtartás (300. §.) a bíróság elnökét arra korlátozza, hogy az esküdtek figyelmét azokra a jogi szempontokra felhívja, melyek az ügynek elbírálásánál mérvadók, a nélkül, hogy a tárgyalás eredményeire kiterjeszkedő résumé adhatna. Erre való tekintettel a tervezet a hivatkozott rendelkezésnek oly értelmű megváltoztatását hozza javaslatba, melylyel a bírósági elnök köteleességévé tétetik, hogy az irányadó szempontoknak feltüntetésén kívül az esküdtek előtt a tárgyalás fejleményeit összegezze. Hogy vajon ez a rendelkezés nem-e képezendi az esküdtek befolyásolhatóságának egyik alkalmas eszközét és fog-e az esküdtszék eljárás és bíraskodás niveaujának emelésére vezetni, azt — a tervezetnek törvényerőre emelkedése esetében — be kell várni.

(Bef. köv.)

Dr. Doleschall Alfréd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Törlési keresetek s a «res judicata».

Ezen tárgyra vonatkozólag lényeges s fő kérdésül az jelenik meg, hogy az eredetileg pozitív törvényeink értelmében érvénytelen okiraton, kötvényen alapuló előjegyzés törlése mikor, s meddig engedhető meg?

Helyt foghat-e a törlés jogilag azután is, hogy a kereseti követelés az érvénytelen okiraton kívül eső egyéb bizonyítékok alapján jogerős birói ítélettel megítéltetett, s az előjegyzés igazolva lett?

Például a miről lejjebb tüzetesen is leendő szó, egy nő férjének házasságuk tartama alatt bizonyos pénzösszeget kölcsönzött, nem közjegyzői — a mint a törvény rendel — hanem magánokiratra, a melyet a férj állított ki, s aláírt egy tanu előtt. A házastársak szétmenvén, a nő azon okirat alapján férjét bepörölte, kölcsönkövetelését telekkönyvileg előjegyeztetvén. Az alsóbíróságok ellenében, a melyek döntő sulyt az adóslevél közjegyzői kellékére, illetve annak hiányára fektettek, a kir. Curia a nő által letett esküvel párosult bíróságon kívüli beismerés alapján a követelést megítélte s ez jogerőre is emelkedett, a bekebelezés eszközöltetett s a végrehajtási zálogjog is bevezettetett. Perujítás a vesztes férj által nem érvényesített, hanem törlési kereset adatott be azon alapon, mert a kölcsönügylet nem közjegyzői, hanem magánokiraton alapult, tehát eredetileg érvénytelen volt.

Ily törlési kereset megengedhetőségét, vagy fen nem tarthatását fent kérdésül állítottuk fel; pedig valódiilag az kérdéses nem lehet; miután világos az, hogy az előadott körülményekben azon keresetnek többé helye nem lehet, tehát annak kizártsága iránt kétség nem foroghat fen.

Ez áll jogilag ép úgy, mint törvényileg. — Jogilag, a jog elvei szerint, mert ezek által ki van zárva annak lehetősége, hogy a jogügylet semmiségét involváló törlés helyt foghasson akkor, midőn a jogviszony, a jogügylet ténye maga

a kötelezett fél cselekményei, de más bizonyítékok által is igazoltatik, s a legfelsőbb bíróság által véglegesen megállapítatik.

Törvényileg is, miután a nő s férj közötti ügyletekre a közjegyző közreműködése szükségeltetik, de nincsen kizárva, vagy tiltva, hogy egy ilyennek létezése másképp be ne bizonyíttassék. Azonfelül nem ismerhetjük el, hogy a közjegyzői szigor a házastársaknál minden jogviszonyban kötelező lenne; és itt a törvényhozás intentiója a házastársaknak egymás irányában jogbiztosságára, s nem a harmadik személyek jogainak, a házastársak által, roszhiszemű összejátszásból származható veszélyeztetésének elhárítására, megakadályozására irányult volna.

A jog s igazság kiderítése, bármily positiv törvények létezése mellett, akadályozást nem szenvedhet. Habár tehát a házastársak közt kötött adóslevél nincsen is közjegyzői bizonylattal ellátva, jogi képtelenség mégis attól minden bizonyítási erőt megtagadni, ha annak valódisága kétségbe nem vonható s tényleg nem is vonatott. A jog elvei, melyeknek mindenk felett kell uralkodniok, azt meg nem engedhetik.

Végre azt, hogy a jogerősen alakult ítéletet törlési keresettel kiforgatni, s így akkép végérvényesen megállapított jogot megszüntetni lehessen, kizárják a modern jogéletben oly nagy tekintélyre emelkedett *res judicata* alapelvei is.

Hová lenne a jogbiztosság, mely főleg a mai kor nagy kifejlődésű vagyoni forgalmában kiváló fontossággal bír, ha a magánjogi viszonyokban megállapított jogrendet újabb s újabb keresetekkel megzavarni s lerontását megkísérteni szabad lenne? A jogviszonyok alakulása teljesen ingadozóvá válnék. A jogi bizonytalanság kapna uralomra.

Azt hiszszük, az aggályok a jogbizonytalanság s ingadozás veszélyei miatt alaposak lennének akkor is, ha jogerős ítéletek ellenében a törlési keresetek megengedtetnének. Különben a fent például röviden megemlített eset alkalmából a judikatura kifejlődése következő volt.

Cz. asszony elvált férjét 2000 frt kölcsöntartozás megfizetésére még 1890-ben perelte, egyszerű adóslevél alapján, melyet a férj állított ki egy általa meghívott tanu előtt; mindkét fél a kiskereskedői s polgári osztályhoz tartoztak, egy délvidéki mezővárosban.

Mind a járásbíróság, mind a szegedi tábla felperesnőt elutasította, ha alperes főesküt tesz a kölcsön fel nem vételére; kiindulván főleg a közjegyzői okirat hiányából, s tekintve, hogy a tanunak azon vallomása, hogy alperes előtte a kölcsön felvételét beismerte, nem képez a kölcsönadás tényére nézve pótesküvel kiegészíthető részbizonyítékot. A Curia 1892 június 17-én mindkét ítéletet megsemmisítvén, hites tolmács alkalmazásával újabb eljárást rendelt. Az eljárás bírósága, ki a szerb nyelvet nem bírta, hites tolmácsot nem alkalmazott, s a tanu vallomása akként vezetett a jegyzőkönyvbe, mintha a kölcsön elismerésénél a nő nem lett volna jelen. Ennek valótlansága az újabb tanukihallgatás által kiderített.

Ezután a járásbíróság alperest elmarasztalta a felperesnő által leteendő póteskü feltétele alatt. A szegedi kir. tábla azonban ismét főesküt ítél az alperesnek a kölcsön fel nem vételének igazolására; azon okból, mivel alperes beismerte ugyan a tanu előtt a kölcsön felvételét, de ezen tanu nem látta a pénz leolvasását, tehát vallomása a kölcsönösszeg leszámolása tekintetében részbizonyítékot képez; és így a kölcsön-átadás tényére egyéb bizonyítékoknak is hiányában alperesnek főeskü volt odaitélandó.

A kir. Curia 1893 június 27-én a járásbíróság ítéletét hagyta helyben; tehát a kereseti követelést — póteskü feltétele alatt — megítélte.

Ezen ítélet jogerőre emelkedett, mi által az előjegyzés igazolva lett, s a végrehajtási zálogjog is feljegyeztetett.

Mindezek lefolyása után a férj, a ki egyik rokona ne-

vére bizonyos összegig előjegyzést eszközöltetett, most mint felperes, neje követelésének már jogerős ítélettel igazolt előjegyzésének törlésére keresetet adott be. Egyedüli alapul az szolgálta, hogy a kölcsönügylet közjegyzői okiratba nem lett foglalva, s így a magánokiraton alapult előjegyzés eredetileg érvénytelennek tekintendő.

Ki kell emelnünk, hogy ezen keresettel, felperes férj minden forumon elutasított, és pedig lényegileg s eldöntőleg a «*res judicata*» fenforgásának alapján.¹

Dr. Szokolay István.

A «felfolyamodások»-ról az új sommás eljárás szerint.

Míg az új törvény a peres eljárás egész vonalán mélyreható, gyökeres reformokat hozott be s ennek megfelelőleg a bírák és a felek jogkörére, a per minden stadiumában előfordulható perbeli cselekményekre új, kimerítő intézkedéseket tartalmaz, addig a felfolyamodásokról, bár azoknak az új eljárásban sem jelentéktelen szerep jut, egészben egy szakasz keretében emlékezik meg, ebben is az 1881: LIX. tcz. vonatkozó rendelkezéseit nagyrészt hatályukban fentartván. Szerény nézetem szerint megvan e szakasznak az a hibája, hogy egyrészt kétségbe hagy az iránt, hogyan kell rendelkezéseit a felebbezési eljárásával összeegyeztetni, másrészt pedig gondolkodóba ejt, nem lett volna-e helyesebb, a régi szakaszokat is, már most az új eljárás szellemében átalakítani, mint egyszerűen fentartani?

Különösen kétségbe hagy a 214. szakasz a felfolyamodás határainak, gondolkodóba ejt a beneficium novorumnak kérdésében. Amott a törvény intentiói felől nem vagyunk tisztában s felettük a gyakorlat lesz hivatva dönteni; emitt kétségtelen, hogy a törvény mit akart, de rendelkezése visszás, mert léket üt a peres eljárásnak azon ideális s az új törvény által másutt keresztülvitt elvén, hogy minden formalismus elejtessék s az anyagi igazság kiderítésére a feleknek alkalom adassék.

1. A mi a felfolyamodás határainak kérdését illeti, itt külön kell választanunk azt az esetet, hogy a másodbíróságnak felfolyamodás folytán hozott végzései újabb felfolyamodással megtámadhatók-e; attól, hogy a törvényszéknek a felebbezési eljárás során hozott végzése ellen felfolyamodással lehet-e élni vagy sem.

a) Az első esetben könnyű a felelet: az 1881: LIX. tcz. 59. §-a esetében, az 50 frton aluli ügyeket kivéve, újabb felfolyamodás lehetséges. Minthogy a sommás eljárás 214. §-a a novella vonatkozó rendelkezéseit hatályukban kifejezetten fentartja, másrészt negyedik bekezdésében azon kivételt tartalmazza, hogy azokban az ügyekben, melyekben a járásbíróság ítélete ellen felebbezésnek helye nincs, a kir. törvényszéknek, mint másodfoku bíróságnak végzéseit sem lehet felfolyamodással megtámadni, — más, mint ezen magyarázatra jutni lehetetlen. Kérdés azonban, hogy mivel az új eljárás az 50 frton felüli ügyekben több felebbezést enged meg, nem kell-e helyt adnunk a további felfolyamodásnak a másodbíróságnak az 59. §. esetein kívül felfolyamodás folytán hozott más határozatait, nevezetesen a pénzbírság vagy elzárást kiszabó és a letét kiadását megtagadó vagy megengedő végzések ellen is? Véleményem szerint nem; mert a kivételeket analogia útján kiterjeszteni egyáltalán nem lehet s mert az analogiának két sarkfeltétele: az eset hasonlósága és a ratio iuris sem forog fen, a mennyiben a végzések, mint ilyenek, amott egyszer már felülbíráltattak, emitt nem.

b) Nehezebb a kérdés a másik esetben: a felebbezési eljárás során hozott végzések tekintetében. Itt külön kell vizsgálnunk az 50 frtig s az 50 frton tul terjedő ügyeket.

¹ L. az ítéleteket lapunk jelen számának mellékletén 150. sz. a.

Az 50 frt értékű vagy azon alul maradó ügyekben felfolyamodásnak nincs helye azon, a 213. és 214. §-okban kimondott elvnel fogva, hogy a felülvizsgálati bíróságok végzései ellen felebbvitel nem lehetséges; a novella 59. § a tehát az új törvény által restringálva van. Áll ez a szabály a felebbezést visszautasító, valamint a felebbviteli határidő elmulasztása miatt kért igazolást megtagadó végzésekre is, a mint ez a sommás ügyviteli szabályok 121. és 123. §-aiból is kiderül («az iratok *azonnal* megküldendők az elsőbíróságnak» v. ö. 93. §.). Ezt azért tartom kiemelendőnek, mert eddig az 50 frton aluli ügyekben a felebbviteli határidő elmulasztása esetén a visszautasító, illetve igazolást megtagadó végzés ellen jogorvoslatnak helye volt. Kereskedelmi perekben a fél felfolyamodással élhetett, községi bíráskodás alá nem tartozó kisebb polgári peres ügyekben feltétlen perújítás állt rendelkezésére (1877. évi XXII. tcz. 63. §.). Ujabban azonban a sommás eljárás 136. és 144. szakaszai (sommás ügyv. szab. 62., 93. §§.) alapján a felebbezés visszautasítása, szintugy az igazolás megadása kérdésében (132. §.) mindjárt a felebbviteli bíróság dönt, melynek határozatai ellen — mint kifejtettem — felfolyamodásnak 50 frton alul nem lévén helye, a felebbvitel korlátai ezzel szaporodtak.

Az 50 frton felüli ügyekben nézetem szerint felfolyamodásnak helye van; helye van még az 50—200 frtig terjedő ügyekben is, holott ezekben a felülvizsgálatot a törvény kizárja. Igaz ugyan, hogy ebben jogi ratio nincs, sőt határozottan visszás, hogy több felebbvitel engedtetik meg a végzések ellen, mint az ügy érdemében;¹ igaz továbbá, hogy a gyakorlatban ez a nivelláló hajlam eddig is mutatkozott, s nem lehetetlen, hogy a mint például a 6. sz. t. ü. döntvény a másodbíróság pénzbírságot kiszabó határozata ellen azon esetekben, melyekben különben is volna felfolyamodásnak helye, daczára, hogy a törvény erről kifejezetten nem intézkedik — felfolyamodást enged, — a bírói gyakorlat a fenti anomáliát is akként próbálja megszüntetni, hogy a másodbíróság határozata ellen 50—200 frtig sem enged felfolyamodást. Tény azonban, hogy a törvény ezt a magyarázatot szorosán véve meg nem engedi, sőt abból, hogy a 214. §. csak 50 frton aluli ügyeket veszi ki, az 50 frton felüli ügyekben a felfolyamodás megengedhetősége a *contrario* logikailag következik.

Természetes azonban, hogy az 50 frton felüli ügyekben sem lehet a felfolyamodást minden végzés ellen, hanem csak bizonyos végzések ellen megengedni. Melyek ezek? erre a kérdésre szintén a 214. §. felel. «A törvényszéknek a felebbezési eljárás során hozott végzései ellen irányuló felfolyamodásokra . . . azok a szabályok alkalmazandók, melyeket az 1881. évi LIX. tcz. 52—54., 56—58. §-ai a sommás perekben az elsőbíróságok elleni felfolyamodásokra megállapítanak.» A szakasznak ez a része azonban homályos. Először is feltűnő, hogy a 214. §. sehol sem mondja ki szabályként, mint a novella 51. §-a, hogy a felebbezési eljárás során hozott végzések ellen felfolyamodással lehet élni. Ebből azt lehetne következtetni, hogy felfolyamodásnak *csak az 54. §.* esetében van helye, mit az a megfontolás is támogatni látszik, hogy a másodbíróság határozatai helyességében több garancia rejlik, mint az elsőbíróságéiban s esetleges sérelem ellen részben a felülvizsgálatban lehet orvoslást keresni. Ez a következtetés azonban meg nem állhat. Először azért, mert az a körülmény, hogy a 214. §. bizonyos végzéseket, mint felfolyamodással meg nem támadhatókat külön felemlit, már maga is mutatja, hogy felfolyamodást az 54. §. esetein kívül is feltételez; másodszer azért, mert sok esetben indokolatlan

¹ Az ált. polg. perrendtartási tervezet 582. §-a már ugy intézkedik, hogy «azon bíróság határozata ellen, mely az ügyben mint felebbezési vagy felülvizsgálati bíróság végleg határozott, felfolyamodásnak, illetve további felfolyamodásnak nincs helye, kivéven, ha a törvény másként intézkedik».

hátránnyal járna. Miért ne lehessen jogorvoslattal élni azon végzés ellen, melylyel a bíróság a tanut tanuságtételre kötelezi, a kirendelt szakértőtől a felmentést megtagadja? stb. Szerintem tehát a felfolyamodás szabálya a másodbíróság említett végzéseire külön kimondás nélkül is fenáll.

Értelmezzük azonban így vagy amúgy a törvényt, bizonyos, hogy az 54. §. helytelenül van idézve s e helyett — esetleg az 54. §. 4. és 5. pontjai hozzáadásával — helyesebb lett volna az 59. §-ra hivatkozni. Mert vegyük csak sorra az 54. §. pontjait. Az, hogy az illetékességi kifogásnak hely adó végzés ellen feltétlenül nem lehet felfolyamodni, hanem e helyett az 59. §. 4. pontja alkalmazásával további felfolyamodásnak csak azon esetekben lehet helye, melyekben a (rendes) bírói illetékességtől eltérésnek helye nincs, illetőleg a sommás eljárás 27. §-a szerint hivatalból figyelembe veendő pergátló kifogásokat elvető végzés ellen, azt hiszem, kétséget sem szenved; az 54. §. 2. és 3. pontja helyett is helyesebben alkalmazható az 59. §. 2. és 3. pontja, mert tulajdonképen az eljárás újabb folyamatba tételéről van szó; s végre feltétlenül helyt kell adni a felfolyamodásnak, ha a másodbíróság az eljárást újabb vagy póteljárás elrendelése nélkül «feloldotta», ugy a mint ezt az 59. §. 1. pontja rendel, miről az 54. §-ban szó sincs. Mivel azonban a törvény mégis az 54. §-ra hivatkozik, annyit mindenesetre el kell ismerniök még azoknak is, a kik a törvénynek általam adott magyarázatát nem fogadják el, hogy ezután — eddigi jogunktól eltérőleg — a *másodbíróságnak* pénzbírság vagy elzárás kiszabó, valamint bírói letét kiadása iránt intézkedő végzése ellen is lehet felfolyamodással élni (még pedig az 57. §. szerint halasztó hatálylyal). Szintugy bizonyos, hogy a törvény bármiféle értelmezése mellett is felfolyamodásnak van helye a felebbvitelt visszautasító határozat ellen¹ a sommás ügyviteli szabályok 93. §-ától is kitűnőleg (az iratok «a végzés jogerőre emelkedése után» az elsőbírósághoz visszaküldetnek), valamint a felebbezési tárgyalás vagy a felebbezési határidő elmulasztása miatt kért igazolást megtagadó végzések ellen a 163. §. 6. és 7. bekezdése értelmében.

2. Az előző pontban a 214. §. hézagait kíséreltem meg kimutatni. Ezen szakasznak azonban nemcsak hézagai vannak, hanem egy nagy fogyatéka is, t. i. az, hogy életben hagyta a novellának 29. §-át, mely szerint «olyan ténybeli körülményeket és bizonyítékokat, melyek az elsőbíróságnál elő nem fordultak, a felebbviteli bíróság nem vehet tekintetbe. . . .» Miért tette ezt? holott az újítás igenis szépen megférte volna a többi reformintézkedések közt: szinte talány. Mindazok az érvek, melyek a novumoknak a felebbezésben való felhozhatását támogatják, okkal-móddal a felfolyamodásra is alkalmazhatók, sőt minthogy a végzések ellen perújítással sem lehet élni, e szempontból ezeknél még indokoltabb; különösen az, hogy «a fél sokszor csak a határozatból értesül arról, minő tényeket és bizonyítékokat kellett volna neki még felhozni, hogy a bírói álláspontja helyességéről meggyőzze» (sommás eljárási indok. 105. lap), a felfolyamodásra is igen talál. A törvény ezen helytelen intézkedése leginkább a permegszüntető végzések esetében, első sorban az illetékesség elbírálásánál érezhető. A fél pl. azzal allegál, hogy magukat külön kikötés mellett ezen bíróságnak alávetették, de szerződése, melyben ez kikötetett, elveszett. Ha a szerződést csak az elutasító végzés után találja meg, minthogy illetékesség kérdésében eskünek nincs helye s minthogy új bizonyítékot a felsőbíró előtt fel nem hozhat, a sérelem orvoslására módja nincs. Vagy a bíróság, melyet a fél szintén külön kikötés alapján mond illetékesnek, a szerződés létrejöttének alapján is illetékes. Ha a fél azon véleményben, hogy az első ok is elég, a második körül-

¹ Bár ez a pont az 54. §. esetei közt nincs, gyakorlatunk ezt az esetet a 2. pont alá sohasem sorolja és a harmadbírósághoz további felfolyamodást meg nem enged.

ményre az elsőbíróságnál nem hivatkozott, a felsőbbíróságnál már azt fel nem hozhatja. Pedig ezen kérdésnek miként való eldöntése reá esetleg döntő fontosságú lehet.¹ S az anomalia annál nagyobb, mert ha az illékességi kifogás elvetetik, a *kifogást tevő fél felebbezésében* új tények és bizonyítékok felhozásától nincs elzárva.

De a 214 §-nak ez a hézaga másutt is érezteti hatását, pl. a sommás eljárás 124. §-a esetén. Az ítélet kiegészítése iránt beadott kérelemre hozott végzés ellen ugyanis bár felfolyamodással lehet élni, ennek az ítélet elleni felebbezésre halasztó hatálya nincs. Mivel már most a fél, a ki az ítélet kiegészítését kéri, nem biztos abban, hogy kérelme teljesítettni fog, elutasítás esetére pedig novumok felhozásában korlátolva van, kénytelen lesz az ítélet kiegészítésére irányuló kérelem mellett felebbezéssel is élni, holott ha novumok felhozhatók volnának, ezt esetleg nem tenné. — A polg. perrendtartási tervezet különben már ezen hiányon is segít, 585. §-ában kimondván, hogy a felfolyamodás új tényekre és bizonyítékokra is alapítható.

3. A felfolyamodásokról szólva, nem lesz talán haszon nélkül végezve a határozatok felfolyamodással való megtámadhatóságának kérdését is tárgyalni. A 129. §. ugyanis úgy intézkedik, hogy «a felebbezés következtében az ítélet megelőző eljárásban hozott határozatok is *felülbírádás alá kerülnek, kivéve, ha ellenük a törvény a felebbezést egyáltalán kizárja, vagy ha felfolyamodással megtámadhatók*». A felülbírádás szempontjából tehát a felfolyamodhatóság kérdése éppen nem lényegtelen.

A sommás eljárás ezen szakasza nem új, benne van már a novella 52. §-ában; csak hogy a mit ez a szakasz negative a kivételtől indulva ki, mond, ugyanazt a 129. §. positive, szabályként mondja ki. «Csak» azon végzések ellen lehet a felebbezésben orvoslást keresni, melyek ellen a) a törvény a felebbezést egyáltalán ki nem zárja s b) melyek felfolyamodással meg nem támadhatók. Két feltételhez van tehát a felülbírádás a felebbezés és felülvizsgálatban kötve s a megoldás nehézsége attól függ, minő pontossággal tudjuk e két feltétel határait körülírni. A mi a feltételek első csoportját illeti, azok könnyen összeállíthatók, a törvény az illető helyen mindig világosan kimondván, ha a felebbezést ki akarja zárni. Nem oly könnyű a felelet a b) esetben. Itt először is azzal kell tisztában lennünk, melyek azok a felfolyamodással meg nem támadható határozatok? A novella 51. §-ában szabályként állítja fel, hogy minden végzés ellen lehet felebbezést élni, 52. és 53. §-ában pedig foglalkozik a kivételekkel, de ezeket nem taxative sorolja fel, hanem exemplificative («ide értve . . .»), úgy hogy egyes esetekben kétség merülhet fel az iránt, lehet-e felfolyamodással élni vagy sem?² Még érdekesebb azonban, hogy ha eldöntöttük is ezt a kérdést, akkor sem lehet minden oly esetben, mikor a határozat felfolyamodással megtámadható volna, a felülbírádást kizárni, nem nevezetesen az u. n. *visszavonható* (bár felfolyamodással megtámadható) határozatok eseteiben. Visszavonható határozatok alatt érti a doktrina az egyoldalú kérelemre hozott elutasító, valamint a pervezetést tárgyazó s a kérdést tulajdonképpen el nem döntő határozatokat, melyek tulajdonképpen sohasem jogerősek. Hogy az ily határozatok visszavonhatók, az a törvényben nincs ugyan kimondva, de következik a bírónak a pervezetés tekintetében adott szabadságából s a gyakorlat is így tartja. Az ált. polg. perrendtartási tervezet azonban már törvénybe iktatja

következőképp: «A bíróság, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, kötve van végzéseivel. Egyoldalú kérelemre hozott elutasító, valamint a pervezetést tárgyazó végzéseivel nincs kötve.» Nos hát, ezek a visszavonható határozatok mindig felülbírádás alá kerülnek, kivéve, ha kifejezetten ki vannak a felebbezéstől zárva — a) csoport — vagyis ha tisztán a pervezetés szempontjából hozták s a per eldöntésére belolyással absolute nincsenek. Ezek a határozatok, a mint egyetlen tárgyalásra születtek, annak lefolytával megszűnnek élni, rájuk többé visszatérni nem lehet; míg a törvényben ilyenek nem deklarált, de visszavonható határozat, ha felfolyamodással megtámadható is, felülbírádás tárgyát képezheti. A perbehívási kérvényt elutasító végzés ellen pl. lehet felfolyamodni, de azért ez a határozat felülbírádás tárgya mégis lehet; s ennek a ténynek még az 1893. évi XVIII. tcz. 149. §-a mellett is van jelentősége, mert ez a szakasz csak azt mondja ki, hogy a perbehívás, bár az előző eljárásban nem kérelmezett, a felebbezésben kérhető és illetőleg, hogy a perbehívott beavatkozási jogait a felebbezési eljárásban is gyakorolhatja. Szóval ahhoz, hogy a határozat a felebbezésben felül ne bírálthassék, nem elég, hogy felfolyamodással megtámadható legyen, hanem visszavonhatatlannak is kell lennie.

Dr. F. S.

Külföldi judikatura.

649. Ha a biztosítási összegre többen tartanak igényt, a kik egymással jogközösségben állnak, úgy a biztosító társaság nincs hivatva azt eldönteni, hogy kinek van igaza, hanem jogosítva és kötelezve van, a biztosítási összeget bírői kézhez letenni, és minden igénynyel bíró személy jogosítva van a letételt követelni. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

650. Distanz-ügylet csak ott forog fen, a hol az áru a vételügylet teljesítése végett, vagyis az eladó átadási kötelezettségének teljesítése céljából más helyre küldetett. Ezen esetben nem fontos, hogy a vevő tulajdont és birtokot mikor szerez, mert a k. t. 347. §-a minden esetre alkalmazandó, ment legyen át a tulajdon a vevőre az elküldéssel, vagy a szállítás közben, vagy a rendeltetés helyén való megérkezéskor. Ha azonban az átadás már az elküldés előtt megtörtént, úgy azon szakasz nem alkalmazható, mert helyi ügylet forog fen és a vevő már az áru elküldése előtt abban a helyzetben volt, hogy az áru felől rendelkezhetett és azt megvizsgálhatta. Ez utóbbi eset akkor is beállt, ha az átadás constitutum possessorium útján történt olyképp, hogy az eladónál maradt az áru raktáron, a mikortól kezdve az eladó a megőrző szerepébe jut s csak annyi kötelezettsége marad, mint annak a harmadik személynek, a kire az őrizet bizathatott volna. (*Német birodalmi törvényszék.*)

651. A váltótulajdonos a bianco váltót utólag oly időből keltezte, a mikor az elfogadó már meghalt. Az örökös kifogása folytán a *königsbergi felebbezési bíróság* a keresetet elutasította, mert az elfogadó által nyújtott ama jogosítvány, hogy a kellek utólag pótolhatók, halálával megszűnik. A *német birodalmi törvényszék* azonban helyt adott a keresetnek, mert a bianco váltó tulajdonosa visszavonhatatlan vagyoni jogot szerez arra, hogy a váltóblanketta kitöltése által teljes váltót létesítsen. Ez a jog sem a tulajdonos, sem az elfogadó személyére nem szorítkozik, hanem átmege a jogutódokra.

652. A csódtömeg nem perelhet szegénységben, mert ez a jog csak fizikai személyeket illethet meg és ily perben nem a közadós az ügyfél. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közl: Dr. Gold Simon.

Különlélek.

— **Zárgondnok jogköre.** A *budapesti kir. törvényszék* a következő ítéletet hozta: Az elsőbíróság ítélete helyben hagyatik. Indokok: Felperes maga beismerte, hogy ő csupán a lefoglalt bérjövödelmek kezelésére kirendelt zárgondnok. Mivel pedig az 1881. évi LX. tcz. 245. és 253. §-a szerint az ilyen zárgondnok csak a bér beszédésére nézve tekintendő meghatalmazottnak, ellenben az ingatlan mikénti használata s ebből folyólag arra nézve se illeti meg rendelkezési

¹ A polg. perrendtartási tervezet ezen fontosságot méltányolja, midőn szabályul állítja fel, hogy a pergátló kifogások felett a bíró *ítéletben* határoz, mely ellen *felebbezéssel* (szóbeli tárgyalás) lehet élni. (186., 491. §§.)

² A polg. perrendtartási terv. e tekintetben is haladást, jelez 581. §-ában kimondván, hogy «az *eljárás folyamában* hozott végzések ellen csak a törvényben meghatározott esetekben lehet felfolyamodással élni.»

jog, hogy a végrehajtást szenvedettnek alkalmazott közegeivel szemben felmondást gyakoroljon és érvényesítsen: az elsőbíróság elutasító ítéletét az előrebocsátott, a perköltségre vonatkozó részében pedig a megfelelően abban már felhozott indokokból helybenhagyni kellett. (1895 márczius hó 15. D. 153. sz. a.)

— **Igazolási ok.** *A budapesti kir. törvényszék* a következő végzést hozta: Az elsőbíróság végzése helybenhagyandó volt, mert az igazolás indokául felhozott az a körülmény, hogy igazolással élő a keresetet állítólag a tárgyalásra kitűzött határnapot megelőző időben egyik üzleti alkalmazottjának az ügyvédhez leendő juttatás végett átadta, mely meghagyás teljesítéséről az illető alkalmazott megfelelkezett, igazolással előre a tárgyalási határnap elmulasztását vélténné nem teszi, mivel ezen tényállás mellett is igazolással élő, a ki kereskedő, a rendez kereskedő gondossága ellen vétett, a mikor a tárgyalási határnapot megelőzőleg és oly időben, hogy az esetleges mulasztás még jóvá tehető lett volna, az alkalmazotthoz intézett kérdés által vagy egyébként nem szerzett bizonyosságot arról, hogy az megbízatásához képest tényleg eljár-e; és ezt a mulasztást igazolással élőnek üzleti nagy elfoglaltsága éppen kereskedői minőségénél fogva sem menti. (1895. márczius 3. E. 44. sz. a.)

— **Változás a tárgyaló bíró személyében.** *A budapesti kir. törvényszék:* Az elsőbíróságnak ítélete feloldatik. Az 1893. évi XVIII. tcz. 107. §-a kötelezőleg előírja, miszerint ítéletet csak azon bíró hozhat, ki a határozatnak alapul szolgáló tárgyaláson jelen volt, s ha a határozathozatal előtt a bíró személyében változás áll be, a tárgyalás ismételendő. Mint-hogy pedig jelen perben 83851/894., 126145/94. és 848/95. sz. tárgyalási jegyzőkönyvek tanúságaként az eljáró bíró személyében ily változás történt a nélkül, hogy az utóbb eljárás a neheztelt ítéletet is meghozott bíró által a tárgyalás ismételtetett volna, minthogy továbbá az id. törv. 222. §-a szerint az ezen törvény életbeléptekor folyamatban levő s első bírósági ítélettel még el nem látott sommás perekben a további eljárás a jelen törvény szabályai szerint történik: az elsőbíróság nyilván az id. törv. 165. §. 1. pontja alá eső szabálytalanságot követett el akkor, midőn a tárgyalás ismétlése nélkül az ügyben ítélezett, minek következtében ugyanazon törvényszakas rendelkezése alapján az elsőbíróság ítéletét a felebbezéssel megtámadott részeiben hivatalból feloldani s az elsőbíróságot megfelelő további eljárásra utasítani kellett. (1895. évi D. 179. szám.)

— **A cautio litis a szegényjogon perlekedő külföldi állampolgárral szemben.** A f. é. 11. számában fölvetett kérdésre Unger Geza urtól következő választ kaptuk.

Az 1893. évi XVIII. tcz. egy igen helyes és méltányos intézkedést honosított meg a cautio litis behozatalával, kipótolván egyidejűleg az 1868. évi LIV. és 1881. évi LIX. tcz.-nek ebbeli hiányosságát. Ez intézkedés annál inkább megfelel a reciprocitás elvének, mert a többi európai államok legnagyobb része a magyar állampolgártól a perbeli biztosítékot megköveteli, míg a magyar honos, ha a külföldi felperessel szemben pernyertes lett is, költségeit a legtöbbször alig-alig kaphatta meg.

Az igazságügyi bizottság javaslatának indokolása szerint: «A perbeli biztosíték kérdésének megoldásánál vezérelvül az szolgál, hogy e tekintetben a viszonyosság elve tartandó szem előtt. A kérdés megoldásának egyik kiinduló pontját az képezte, hogy a nem magyar állampolgár ha felperesként fellép, ugyanazon elbánásban részesüljön, mint a magyar állampolgár, ha az illető államban felperesként fellép».

Ebből, valamint magának a törvénynek 9. §-ából kitetszik, hogy mindazon külföldi, kinek államában a magyar honostól perbiztosíték követeltetik, ugyanerre nálunk is kötelezhető, viszont ellenkező esetben az illető külfölditől biztosíték nem követelhető.

Ez pedig úgy általánosságban, mint egyes viszonylatokban áll.

Vagyontalan perlekedőknek ügyei az 1868. évi LIV. tcz. 90. §., az 1874. évi XXXIV. tcz. 27., 28. §§., a bírói ügyv. szab. 118., 261. §§. s a bélyeg- és illetékszabályok 60. és 85. tétel alapján, úgy a bíróság, mint az esetleg kirendelt pártfogó ügyvéd által költség-, díj- és bélyegmentesen vitetnek.

Ugye egyes államokkal megkötött szerződéseink alapján a szegényjogon perlekedők ugyanazon jogokat élvezik az illető államban, mint annak honosai, vagyis perlekedés esetén minden díj és költségtől, s így a perbeli biztosíték adásától is föl vannak mentve.

A fentebb elmondottak egybevetése, valamint az 1868.

évi LIV. tcz. 63. §.; az 1880. évi XIV. tcz.; az 1881. évi V. tcz.; az 1883. évi XXXIX. tcz.; az 1884. évi XXXVI. tcz.; az 1887. évi X. tcz.; az 1889. évi XXXVI. tcz.; az 1887. évi X. tcz.; az 1889. évi XXXVI. tcz.; az 1892. évi VI. tcz.; az 1893. évi XX. tcz., továbbá az 1878. évi június 23-iki osztrák törvény, s a megszállott tartományokban 1883. évi szeptember 1-én életbeléptetett perrendtartás betekintése után kitetszik, hogy

a szegényjogon perlekedő külfölditől az esetben nem követelhető perbeli biztosíték, ha az illető ausztriai, franciaországi, belgiumi, olaszországi, schweizi, németországi, luxemburgi, szerbiai, bosznia vagy hercegovinai honosságu; minden más állambeli külföldi felperes azonban, még ha szegényjogon perel is, alperes kívánatára litis cautio tartozik adni.

— **Azon bíróság, mely a fegyelmi eljárást elrendelte, annak folytatására is illetékes, habár panaszlott időközben áthelyeztetett is.** *A m. kir. Curia:* F. P. előbb brassói kir. törvényszéki, most békési kir. járásbírói telekkönyvvezető ellen folyamatba tett fegyelmi ügyben a brassói és a gyulai kir. törvényszékek fegyelmi bírósága közt fölmerült illetőségi összeütközés tárgyában következő határozatot hozott: Minthogy az 1871. évi VIII. tcz. 31. §-a csak általánosságban rendel, hogy a kir. törvényszékek területén alkalmazott bírósági hivatalnokok fölött a fegyelmi bíróságot az elsőfoku kir. törvényszékek gyakorolják, ellenben arra nézve, hogy fegyelmi eljárás alatt álló bírósági hivatalnoknak más törvényszék területén történt áthelyezése esetében a két kir. törvényszék közül melyik illetékes a további eljárás folytatására, az idézett törvényszakas intézkedést nem tartalmaz; minthogy másfelől az a bíróság, mely a fegyelmi eljárást saját illetősége körében elrendelte, rendszerint annak a tovább folytatására és véghatározással való elintézésére is hivatva van és minthogy a jelen esetben azon cselekmény elkövetése, mely miatt F. P. kir. telekkönyvvezető fegyelmi vétséggel vádoltatik, arra az időre esik, midőn nevezett még a brassói kir. törvényszék területén alkalmazva volt és ellene e cselekmény miatt ugyanaz a kir. törvényszék rendelte el a fegyelmi eljárást, a panaszlott kir. telekkönyvvezetőnek később történt áthelyezése pedig ezen már folyamatba tett fegyelmi ügyben a brassói kir. törvényszék illetőségét nem szüntette meg: ugyanazért F. P. kir. telekkönyvvezető ellen a brassói kir. törvényszék fegyelmi bíróságának 1894. évi július 24-én 68. sz. a. kelt határozatával folyamatba tett fegyelmi ügyben ugyanazon kir. törvényszék illetősége állapítottatik meg.

— **A Döntvénytár új folyamának negyvenedik kötete** megjelent. Ezen kötethez van csatolva a 26—40. kötetek általános tárgymutatója.

— **Irodalom.** Az illetéki jogkedvezményről Szűcs János tanár füzetet adott ki.

— **A budapesti ügyvédi kamara segélyalapja ismét gazdagodott egy adománnyal.** Dr. Elischer Boldizsár tekintélyes fővárosi ügyvéd folyó évi márczius 25-én elhalálozván, örököse dr. Elischer Gyula egyetemi magántanár az elhunyt emléke iránti kegyeletből a kamara segélyalapja javára 100 frtnyi adományt tett.

— **Fióktelep.** Egy bécsi vegyeskereskedő kérte, hogy Leitmeritzben levő gyárát, mint bécsi cégének fióktelepét jegyezzék be a cégjegyzékbe. A bíróság ezen kérelmet elutasította azon indokolással, hogy fióktelepnek csak oly üzlet minősíthető, a mely a főtelep üzleti tevékenységének egy részét végzi, és csak az üzlet helyének különbsége folytán képezi külön cégjegyzés tárgyát. A kérelmező a felebbezésben arra hivatkozott, hogy a leitmeritzi gyár legnagyobb részben azon áruk gyártásával foglalkozik, a melyeket a bécsi üzlet elad. A másodbíróság azonban helybenhagyta az elsőbíróság határozatát, indokként még felhozván azt, hogy a kereskedelmi cégjegyzék az üzlet minőségének nyilvántartására is hivatva van, és azon körülmény, hogy egy gyár, mint egy üzlet fióktelepe szerepel, a cégjegyzéki nyilvántartás megbízhatóságának árt. A harmadbíróság a felebbezést visszautasította azon indokolással, hogy a másodbíróság a törvényt nem helytelenül alkalmazta.

A Magyar Jogászegylet f. hó 27-én (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart. Napirenden van Vargha Ferencz előadása: Az otthon védelméről a büntetőjogban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

éleltre	6	lrt
negyedévre	3	.

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szélcsend. — Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után. Dr. MÁRKUS DEZSŐ pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Fog-irodalom*: Sir William T. Charley: The crusade against the constitution, an historical vindication of the house of Lords. a. a. — *Törvénykezési Szemle*: A fentartott ásványok és a köszénkérdés. HOZNEK JÁNOS m. kir. kincstári ügyésztől. — Külsőségek a jogszolgáltatásban. Dr. PÁYER IVRE budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szélcsend.

A jogászi közvélemény nagy érdeklődéssel várta a bűnvádi eljárás törvényjavaslatának benyújtását, a mely eseményt a félhivatalos sajtó április hónapra helyezte kilátásba.

A várakozás azonban most is hiábavaló volt.

Igazságügyi kormányunk úgy látszik, nem bírja magát elhatározni a bűnvádi eljárás megalkotásának főbb kérdései tekintetében. Kész törvénytervezet fekszik a kormány előtt. Mint jelezték, a tervezet már a korona előleges jóváhagyását is megnyerte. De a miniszter még nem látja érkezettnek az időt, hogy azt közrehozsassa és ezzel a szakköröket bírálatra felhívja.

Pedig ily rendkívüli fontosságú törvényt nem lehet csak úgy hamarosan, máról holnapra keresztülhajtani a törvényhozáson.

A jogi szakirodalomnak is kell szót engedni ily epochális alkotás kritikájánál. Nem lehet megelégedni a hivatalosan megkérdezettek enquete-jével.

A míg a szaksajtó hozzászól s alaposan megvitatja a nyilvánosságra hozott operatumot, a képviselőházi szakbizottság pedig letárgyalja: nagyon sok idő beletelik, még akkor is, ha minden stádiumban a lehetőséghez képest siettetik.

De még a benyújtásig sem jutott el az igazságügyi kormány, s így ki tudja, mikorra remélhetjük ezen joganyagunk rendezését.

Hogy égető szükségét képez a bűnvádi eljárás megalkotása, hogy a személyes szabadság jogbizonytalanságának megszüntetése mindennél előbbre való feladat, azt annyiszor ad oculus demonstrálja a mindennapi élet, hogy annak bizonyítása minden gyakorlati jogász előtt teljesen felesleges.

Egy másik, a megraklamálásra szintén érdemes, régi nagy hátraléka az igazságügyi kormánynak a büntető-törvény novellája.

Az igazságügyi bizottságnak semmi tennivalója jelenleg nincs, a képviselőház kutatva kutat tárgyalási anyagot, a mivel a munkát maszkirozza s a delegációk összejötteig az ülészakot betölthesse.

Helyi érdekű vasutakról szóló törvényjavaslatok és apró-cseprő jelentések töltik be a közelebbi három hét «munkaprogramját» s ezekkel is csak úgy lehet valahogyan nagynehezen kihuzni az időt, hogy alig két órát tölt a ház érdemleges tárgyalással.

Ily körülmények közt, mikor elegendő idő és alkalom van a nyugodt szakszerű tárgyalásra, igazán nem tudjuk, minő jelentőséget tulajdonítsunk az igazságügyminiszteri programbeszéd ama pontjának, mely a büntető-törvény módosítását helyezte kilátásba.

A miniszter e nyilatkozatával elismerte, hogy a törvény módosítására szükség van, a miből logice következik, hogy a törvénynek a novellában módosítani szándékolt jelenlegi intézkedéseit szintén helyteleneknek tartja.

Addig pedig, a míg a büntető-bíróságok ezen helytelen, azonban törvényes határozmányok alapján kénytelenek ítéletet mondani, csak formális jogszabályt alkalmaznak. Az anyagi igazságot, melyet a novella törekszik érvényre emelni, nem valósítják meg.

Használjuk fel az alkalmat az alkotásra, mikor a magas politika hangos nyilatkozásai nem zavarják a szakkérdések alapos megvitatását.

Kivánatos, hogy a nagy szélcsendet egészséges, friss áramlat váltsa fel mielőbb.

Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után.¹

IV.

27. Ha a bíróság előtti békéltetés eredménytelen marad: az ügy érdemleges tárgyalása egyes bíró vezetése mellett folyik, a ki egyuttal a pernek előadója is. (Táblai szab. 21. §.)

28. A tárgyaló bírónak feladata a peres felek és a házasságvédő előterjesztései alapján a tényállást minden irányban kinyomozni, mely célból a felekhez tüzetes kérdéseket intéz, őket bizonyítékaiknak előterjesztésére felhívja és a személyesen perlekedő feleket a bizonyítékoknak miként használatára kitanítja. A tárgyaló bíró különösen kinyomozza azokat az okokat, a melyek a házasságfelek közötti meghasonlást előidézték; továbbá felderíti a tényleges különválás idejét és annak közelebbi körülményeit, valamint azt is, hogy a házasságfelek e különválás ideje alatt érintkeztek-e egymással vagy sem? és ha igen: mi okból hiúsult meg a kibékülés. (Táblai szab. 22. §.)

29. Ha a felbontatni, ill. érvénytelenített kért házasságból származott gyermekek még kiskorúak és azok elhelyezése, tartása és neveltetése iránt a szülők bíróságon kívül meg nem egyeztek: a tárgyaló bíró e tekintetben a felek közt megegyezést igyekezék létesíteni, melyet a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell iktatnia. Ha a megegyezés nem jó létre, a tárgyalást a kiskorú gyermekek elhelyezésének, tartásának és neveltetésének kérdésére is terjeszse ki. Ha a felek (felperes keresetében, alperes viszonykeresetében) egymás irányában tartási igényt vagy más vagyoni követelést érvényesítenek, az egyezést e részben is meg kell kísérelnie és sikerülte esetében jegyzőkönyvbe iktatnia; ha pedig az egyesség létre nem jönne, a tárgyalást a vagyoni jogi kérdésekre is ki kell terjesztenie (Táblai szab. 23. §.)

30. A tárgyaló bíró (de nem a felek²) a kinyomozott

¹ Az előbbi közl. I. a 14., 15. és 16. számban.

² A mai gyakorlatban, legalább a fővárosban, a felek, ill. képviselőik maguk írják a jegyzőkönyvbe perbeszédeiket, ami az id. törv. szab. I. R. 54. §-ában leli alapját. Azt hiszem azonban, hogy éppen a házassági per nyomozó jellegével legkevésbé sem fér meg ez az írásbeliség, melyet az 1840. évi XV. tcz. II. Része által megalkotott rendes szóbeli per (85—90. §§.) épenséggel nem ismert. Az ügy érdekében van tehát,

tényállást, a bizonyítékokra való hivatkozással jegyzőkönyvbe foglalja s azt a jelenlevő felek előtt felolvastván, a szükséghez képest kijavítja. A befejezett tárgyalási jegyzőkönyvet, melynek a bírósági békeltetésről felvett jegyzőkönyvnek folytatását kell képeznie, a tárgyaló bíró s a jegyzőkönyvvezető, valamint a peres felek, ill. képviselőik és a házasságvédő írják alá. (Táblai szab. 24. §.)

31. A bizonyításra és a per kezelésére nézve az 1868. évi LIV., 1881. évi LIX. és 1893. évi XVIII. tcz. (215—219. §§.) szabályai alkalmazandók, azzal az eltéréssel, hogy alperesnek a tárgyaláson meg nem jelenése sem menti fel felperest ama kötelessége alól, hogy a házasság érvénytelenségének vagy felbontásának alapjául felhozott tényállásainak valóságát törvényszerűen igazolja. (Táblai gyakorlat 29. §.)

A házasság érvénytelenségének vagy felbontásának alapjául szolgáló tényállítás esküvel nem bizonyítható.

32. A házasságvédő kötelessége: *a*) a házassági kötelék fentartása érdekében célirányos védelmet előterjeszteni; ha pedig a házassági kötelék tarthatatlanságáról ő is meg van győződve: ez irányban megokolt nyilatkozatot tenni; *b*) a házasságból származott kiskoru gyermekek, esetleg a méhmagzat érdekeit oltalmazni; és *c*) a házasságot érvénytelennek kimondó vagy felbontó ítéletet felebbezni.

A házasságvédő, kit a per folyamán hozott minden határozatról értesíteni kell, működéséért megfelelő díjazást igényelhet, melyet a bíróság, egyetemleges fizetési kötelezettség terhével, mindkét fél ellenében állapít meg. (Táblai szab. 26—28. §§.)

A felek szegénysége esetében a házasságvédő díjait a bíróság az iroda-átalányból fizeti.¹

33. A tárgyalás befejezése után az eljáró bíró az iratokat határozat hozatala végett a kir. törvényszéknek betérjeszti. (Táblai szab. 32. §.)

34. Az 1894. évi XXXI. tcz. 76., 78. és 79. §-ainak eseteiben a bíróság a kibékülés megkísérlése céljából a házasság felbontása előtt ítéletében rendszerint, a házastársak bármelyikének kérelmére pedig minden esetben (1894. évi XXXI. tcz. 72., 98. §§.) a házastársak ágytól és asztaltól való különélését rendeli el. A különélés elrendelését csak akkor lehet mellőzni, ha a házastársak kibékülése egyáltalán nem remélhető. Az 1894. évi XXXI. tcz. 80. §-a eseteiben az ágytól és asztaltól való különélést mindenkor el kell rendelni.

hogy a tárgyaló bíró, a tényállás felderítése után, maga iktassa jegyzőkönyvbe az abba való körülményeket, a minek nagy előnye lesz az is, hogy a felek szenvedélyes kifakadásai, melyek csak az ügynek ok nélkül való elmérgesítését eredményezik, nem lesznek a jegyzőkönyvben megörökítve. Egyébként a jegyzőkönyv vitelére legcélszerűbbnek vélem az 1893. évi XVIII. tcz. 47—49. §-ainak megfelelő alkalmazását.

E szabályt arra az esetre is célszerű lesz alkalmazni, melyben a táblai gyakorlat (25. §.) ez idő szerint kifejezetten megengedi a jegyzőkönyvnek a felek által írását a jegyzőkönyvi tárgyalás mintájára, abban az esetben t. i., midőn az ügyvéd képviselte felek egymás irányában többrendbeli s nagyobb terjedelmű követelést kívánnak érvényesíteni.

Ma, midőn nálunk minden jogász a szóbeliség nagy előnyeit nemcsak elméletben, hanem a sommás eljárás révén, saját tapasztalatából is ismeri és — igen sok, komoly és számottevő gyakorlati jogász elfogulatlan ítéletére támaszkodva mondhatom ezt — dicséri: ok nélkül való és helytelen volna nem élni minden alkalommal, melyben a bírónak és ügyvédnek módjában van kerülni az írásbeliséget és szóval tisztázni a valóságban legtöbb nem is bonyolult és inkább az írásbeli perbeszédekkel szándékosan vagy akaratlanul összekuszált tényállást. A házassági per, melynek mai szerkezete és tárgyalása (és bizonyára a jövőbelié is) a sommás eljárás alapelvén nyugszik, igen kedvező alkalmat nyújt a bíróságnak a szóbeliségnek hasznos érvényesítésére és én azt hiszem, hogy ez alkalmat a jogszolgáltatás összes érdekeinek szempontjából nem is fogják bíróságaink elszalasztani.

¹ A házasságvédő szerepe a házassági perben közjogi jellegű lévén: annak díjazása, ha a felek arra képtelenek, az állam kötelessége. A fönt javasolthoz hasonló rendelkezést tartalmaz a kiskoruság meghosszabbítása, az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése és a gondnokság alá helyezés kérdésében követendő bírósági eljárás tárgyában 1881. évi november 1-én 3263. sz. a kibocsátott igazs. min. rend. 53. §-a is.

Az ágytól vagy asztaltól való különélést hat hónapnál rövidebb és egy évnél hosszabb időtartamra szabni vagy ismételni nem lehet. A felek egyező kérelmére azonban a különélés hosszabb időre is kiszabható (1894. évi XXXI. tcz. 49. §.)

35. Ha a házastársak az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házassági életközösséget visszaállítják, vagy ha felperes, és viszonykereset esetében az alperes, az ágytól és asztaltól való különélésre szabott idő letelte után három hónap alatt (az 1894. évi XXXI. tcz. 83. §-a második bekezdésének megfelelő alkalmazásával) a házasság felbontását nem kéri, a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontását többé nem lehet kérni. (1894. XXXI. tcz. 100. §.)

36. A mennyiben a házastársak a különélésre kiszabott határidő lejártával az eljárás folytatását kérelmeznék, szintén akkor is, midőn a bíróság különélés elrendelését mellőzi (1894. évi XXXI. tcz. 89. §. második bekezdés): a kir. törvényszék — esetleg újabb tárgyalás után — végítéletet hoz.¹

Dr. Márkus Dezső
pestvidéki kir. tszéki bíró.

(Bef. köv.)

A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása.²

VII.

Végül a tervezetnek azon szervezeti módosításait kell megemlíteni, melyek a német szakkörökben személyes észlelteim szerint a leghevesebb ellenzéssel találkoztak. A szervezeti törvény értelmében a társas bíróságoknál az állandó tanácsok alakítása, az ügyeknek a tanácsok közötti megosztása, valamint a helyettesítés tárgyában való gondoskodás minden év elején az elnökség által történik, míg az ügykörnek a tanácstagok közötti megosztása a tanácsvezető teendőihez tartozik (Gerichtsverfassungsgesetz 62., 68., 121. és 133. §§.). Az elnökség a bíróság elnökéből, a tanácselnökökből és kívülök a Landgerichtnél egy, az Oberlandesgerichtnél két, a Reichsgerichtnél négy rangidősb bíróból alakul. Ennek a szervezésnek állítólag nagy hiányai mutatkoznak, melyek különösen a büntető törvénykezés ki nem elégitő voltában éreztették hatásukat, ismételve lett panasz tárgyává téve ugy a szakkörökben, mint a napi sajtó felszólalásaiban, hogy a *büntető tanácsok rendszerint a bírói kar gyengébb elemeiből alakítottak*, a minek természetesen a büntető judikatura alakulata sajnós visszahatása volt. Azt a tapasztalatot tették, hogy az elnökség a tanácsok alakításánál nem annyira a gyakorlati szükség és célszerűségnek, mint inkább a tanácsvezetők személyes érdekeinek és kényelmének tekinteteit követte. A helyzet javítására a porosz igazságügyminiszter már 1882-ben a fő törvényszékek elnökeit figyelmeztetve a gyakori panaszokra, különösen a büntető tanácsok alakítása tekintetében, őket felhívta, hogy *a bíróságnak felváltva polgári és büntető szakban való foglalkoztatásáról gondoskodjanak*. Minthogy azonban a rendeletnek kevés fogantója lett, épen abból az okból, mert annak foganatosítása gyakran nem felelt meg a tanácselnökök érdekeinek, a tervezet abból a felfogásból indult ki, hogy a tapasztalt bajoknak orvoslása csak oly módon várható, ha *az elnökségnek és általában a bíróságnak tanácsok alakítására vonatkozó ügyköre az igazságügyi kormányzatra ruháztatik*. Ennek megfelelőleg a tervezet a szervezeti törvény hivat-

¹ A táblai gyakorlat (32. §.) ily esetben is újabb békeltetést kíván meg. Nézetem szerint ezt a különélés határidejének sikertelen lejártá teljesen fölöslegessé teszi, a fél vagy a felek akaratát pedig az eljárás újrafelvételére irányuló kérelem kétségtelenné teszi. Az újabb tárgyalás csak akkor szükséges, ha a különélés ideje alatt a per tárgyát képező jogviszonyok valamelyikében oly változás állott be, mely az ítélet hozatala szempontjából a bíróság figyelmét, ill. a megfelelő perbeli előkészítést és mindkét fél meghallgatását igényli.

² Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 11., 12., 15. és 16. számban.

kozott rendelkezéseit a következő módon változtatja: *A Landgerichte és az Oberlandesgerichte vonatkozólag az elnökségnek a tanácsok alakítására, a tanácselnökök és tanácsstagok helyettesítésére, valamint az ügyeknek a tanácsok között való felosztására eddig megállapított rendelkezési jogot a jövőben az illető ország igazságügyi kormányzata gyakorolja.* Különös súlyt fektetnek a tervezet indokai arra, hogy a tanácselnökök állandó helyettesei is a kormányzat által jelöltesse ki, mert a szervezeti törvénynek az a rendelkezése (65. §.), mely szerint a tanácselnököt akadályoztatása esetében a rangra illetőleg korra nézve legidősb tanácsstag helyettesíti, arra vezetett, hogy a tanácsvezetésnek a szóbeliség rendszere mellett kiválóan fontos szerepére olyanok hivatnak meg, kik arra megfelelő képzettséggel nem bírtak. Ugyancsak az igazságügyi kormányzat rendel a tervezet értelmében a bíróság elnökének, a részére külön fentartott ügyek elintézésére, helyettesít, míg a szervezeti törvény (65. §.) a helyettesítéssel a rangidősb, illetve korra nézve legidősebb tanácselnököt bizza meg. *A Reichsgerichte vonatkozólag a tervezet a fent részletezett ügykörrel az elnökre ruházza.* Látni való, hogy a tervezett reform bevallott célja a kormányzatnak a rendes társas bíróságok működésére oly befolyást biztosítani, a melynél fogva a bírák szakszerű alkalmazása a bírói testület minden ingerenciájától menten, kizárólag a kormánytól függ. Ez az, a mi ellen a szaksajtóban és az egyetemek tanszékéről egyaránt hangosan felszólalnak. És nem lehet tagadni, hogy a központi kormányzat ily jelentékeny ügykörének megalapítása nem egyeztethető össze a bírói és a végrehajtó hatalom elválasztásában nyilvánuló nagy alkotmányossági elvvel. Bármily kirívóak legyenek a jelen szervezeti szabályok gyakorlatának visszásgai, nem indokolhatják annak az elvnek megdöntését. A centralistikus törekvéseknek legmesszebbmenő méltánylása sem mentesítheti a tervezetet a gyanúsítástól, hogy javaslatba hozott módosításait a bírósági szervezet functionálásának függetlenségébe való belenyulás törekvése sugallotta. Értzi e vád jogosultságát a tervezet is, midőn azzal igyekszik megnyugtatni a bírói hatalom függetlenségének féltékeny védőit, hogy továbbra is fentartja a szervezeti törvénynek azt a rendelkezését, melynek értelmében a tanácsalakításra, a helyettesítésre és az ügy felosztásra vonatkozó intézkedések évről-évre történnek és közben csak az esetben változtathatók, ha annak szüksége valamely tanács tulterheltsége vagy egyes tanácsstagok tartós akadályoztatása folytán felmerül. Ezen szabálynak mellőzése általában lehetetlen, ha csak némi súlyt fektetnek a bírói szervezet működésének folytonosságára és egyöntetűségére. Azt a célt azonban, hogy a tanácsok az eddigi gyakorlattal szemben megfelelőbben alakítsanak és különösen, hogy a büntető tanácsok időközönként friss tagok által felelevenítesse, el lehet érni, a nélkül, hogy a kormányzatnak évről-évre ismétlődő beavatkozása megállapíttatnék. Ha a jelen rendszer tökéletlensége onnan ered, hogy a tanácsalakításra stb. vonatkozó rendelkezési jog az elnökséget illeti, a melyben a tanácselnökök képezik a tulnyomó többséget, akkor a tapasztalt hiányok orvoslása ugyanabban a modusban rejlik, melyet a tervezet a Reichsgerichte vonatkozólag maga is javaslatba hoz, hogy t. i. az elnökség ezen ügyköre a bíróság elnökére ruháztatik. Ily szabályozás nem állana utjában annak, hogy az igazságügyi kormányzat felhatalmazást nyerne az elnököknek rendelkezéseit ellenőrizni, oly alakban, hogy azok a tanácsalakításra, az ügybeosztásra, valamint helyettesítésre vonatkozó intézkedéseiket indokolt jelentésekben a kormányzattal közölni tartoznának. Ha e mellett a törvényben kifejezést nyerne az az elv, mely szerint a tanácsvezetők helyettesítésére a tanácsnak legképzettebb tagja van hivatva, kit az elnök javaslata alapján az egész év tartamára a miniszter jelöl ki és kötelező szabályként állíttatnék fel, hogy a bíróság tagjai, ha nem is évről-évre, de bizonyos hosszabb tartamú időközönként felváltva, polgári és büntető tanácsokban alkal-

mazzassanak: akkor az állapotok javulása elmaradhatlan volna és a bírósági szervezet függetlenségének és önkormányzatának nagy horderejű elve csorbát nem szenvedne. Ellenben a javaslatba hozott rendszer, ha nemcsak névleg és formailag államosítani fogja az eddigi önkormányzatot, a hozzá fűzött várakozásoknak csak egyoldalulag felelhet meg, mert a központi kormányzat a bíróság tagjainak alkalmazhatóságáról és szakképzettségéről nem bírhat közvetlen tudomással és így eljárását tulnyomólag az elnök jelentésére és ajánlatára lesz kénytelen alapítani. Ebben az esetben a szervezeti törvény vonatkozó rendelkezéseinek megváltoztatása a kormányzatra nézve csak formai jelentőséggel bír, míg másfelől vele alkalomadtán a kincstári és az államhatalmi érdekeknek kedvező tanácsok alakítására és a tanácsstagok működésének oly szempontokból való ellenőrzésére, melyek könnyen az ítélkezés függetlenségét befolyásolhatják. A judikatura színvonalának emelése jelentékeny részben függ a kormányzattól, de nem annak a bíróságok belügyeibe való beavatkozása alapján, hanem azon az alapon, hogy a bírói kinevezéseknél kizárólag a képzettség és a képesség tekintetei fogadtatnak el irányadókul és hogy a bíróságok tulterheltsége ellenében a szükséges óvó intézkedések foganatba vétetnek. Minden egyéb administratív beavatkozás, mely az ítélkezés elfogulatlanságát veszélyezteteti, a judikaturának is vesztére lesz.

Dr. Doleschall Alfréd.

Jogirodalom.

Sir William T. Charley. The crusade against the constitution, an historical vindication of the house of Lords. London 1895.

A mai kor szelleme a kiváltságok ellen tör. A történeti jogok és kiváltságok kevés tiszteletben részesülnek. A demokratia és vele a socialismus minden téren egyenlő jogokat és egyenlő kötelességeket követel. Nivelláló hatása van ma a politikai életnek. Nagybritannia legkiválóbb történeti büszkesége a Lordok háza volt. Azon megjelölés, «parlament»: kezdetben csak a Lordok házát foglalta magában. Most is úgy hívják «the Parliament office» és hivatalnoka (the chief clerk) a korona kinevezési okmányában most is úgy jelölik «the clerk of Parliaments». Az angol lordok házának tagjai azon grófok és püspökök és más nagy urak, a kiknek elődei már az angol-szász királyok tanácsadói voltak és a «Witenagemot» testületet képezték, a mi annyit jelent, mint a bölcs emberek gyűlése (the assembly of wise men).

A hódító Vilmos által a normán hódítás után alkotott Curia Regis nem volt más, mint a módosított Witenagemot. Tagjai prelatok és főurak voltak. Az angol aristokratia kiváló jellege volt, hogy Angliában az absolut monarchiát, és ennél fogva az önkényt megakadályozta és így az angol közszabadság folytonosságát biztosította.

A peer-nek nagy állása kiváltságokon és nagy közjogi hatalomban gyökerezik. A kiváltságok örökség útján átszállanak. De egy időben csak a nagy családok egyik tagja által. Oly nemes az angol peer vise, hogy csakis egy utódra szállhat. Az 1215-ben alkotott magna carta libertatist Anglia csak a lordoknak köszöni. Akkor még nem voltak választott képviselők (Commoner). Ez a legjelentékenyebb történeti esemény és ma is Anglia szabadságának alapja (the keystone of English liberty). A mi azóta történt, az csak ezen alap fejlesztése. Később fejlődött ki lassan a kiváltságos városok és az alsóbbrendű nemesség elemeiből az alsóház (the house of Commons). Az 1688. évi forradalom óta a Commonerek kezdtek Anglia alkotmányában döntő befolyást gyakorolni. Charley igen részletesen fejtegeti a parlamentarizmus történetét. Állam és egyház 1828-ig Angliában egy volt. Parlamentben és hivatalban csak az ülésezhetett, a ki az Ur vacsoráját az anglikán egyház (the Church of England) szertartásai szerint vette.

Az utolsó ötven év óta azonban az angol politikai életben a demokrácia mindinkább előtérbe jutott. A radikálisok kevés tisztelettel beszélnek a Lordok házáról. Az örökösödés elve küzd a választás elvével. Elismerik az aristokratikus elem történeti nagy jelentőségét az angol alkotmány fejlődésében, de azt állítják, hogy már az újabb kor tulszárnyalta. Számonsan a Lordok háza helyett második kamarát akarnak, mely szintén legalább legnagyobb részében választásból eredne.

Lord Roseberry nem régen tartott beszédében azt mondta: A legközelebbi általános választás alkalmával nem fogunk küzdeni az anglikán egyház szabadalmainak eltörlése, nem Home rule, nem a szeszes italok elárúsításának szabályozása, hanem a Lordok házának reformálása körül. Mert ezen kérdésben minden más kérdés, a mely Anglia haladását érdeklí, bent foglaltatik.

Charley konservatív szempontból indul ki; nézete szerint monarchia nem létezhetik Lordok háza nélkül. Nagyobb függetlenséggel védhetik a Lordok az alkotmányt, mint a sokféle befolyás alatt álló képviselőház. A könyv igen könnyű világos angol nyelvezetben van írva. Az angol irodalom igen részletesen van idézve. Az adatok nagy száma és a legkiválóbb angol államférfiak nézetei bőven vannak elősorolva, úgy hogy a mű élvezetes olvasmány mindazoknak, a kiket Anglia legújabb alkotmányi fejlődése érdekel.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A fentartott ásványok és a kőszénkérdés.

A «Jogtudományi Közlöny» 1894. évi 38., 39. és 41. számában Tóth Gáspár urnak «az alkotandó bányatörvény problémáiról» közölt tanulmánya első sorban és kiválóan a kőszénkérdéssel foglalkozik, s e tekintetben arra késztet, hogy bányajogi s közgazdasági szempontból, a fentartott ásványok fogalmáról, jogi s közgazdasági jelentőségéről és a kőszénkérdésről a Tóth urétól eltérő nézetemet szintén közöljem.

A «bányaurjog» (bányaregalitas, jus imperantis subterraneum) hazánkban maig is a bányavagyon-szerzés jogforrásának tekintetik, habár nálunk a «bányaurjog» tulajdonképi fogalma szerint már csak névleg létezik s gyakorlatilag bányaszabadságnak örvendünk.

A «bányaurjognak» kivételes jogszabályai és jogszokásai szerint szerzett bánya-tulajdon lényegileg ma ép oly ismérvekkel, jelleggel és jelentőséggel bír, mint más, akár közvetlenül, akár közvetve szerzett magántulajdon.

A közönséges polgári és a bányászati vagyonnak szerzési módja tekintetében azonban ez idő szerint fordított a viszony. A közönséges polgári birtok ugyanis napjainkban már rendszerint csak átruházással: a bányavagyon ellenben gyakrabban mintegy «usucapio» által közvetlen megszállás után előterjesztett felkéréssel s adományozás útján szereztetik.

A közös és az eltérő vonásokat kissé szemügyre véve, azt tapasztaljuk, hogy a bányas és más magán vagyonra nézve megállapítható közös jellegből erednek egyuttal az egymást elkülönítő megkülönböztetések is.

Igy, akár a közönséges polgári — akár a bányavagyon felett megszerzett és birt tulajdonjog gyakorlásának — Tóth ur szerint is igen helyesen — határa csakugyan addig terjedhet, a míg és a meddig a tulajdonosnak gyakorlati érdeke a törvény korlátai közt más harmadik személy beavatkozását, rendelkezését kizárhatja. Mindkét nembeli vagyon tulajdonjogának gyakorlása pedig egyaránt testi dolgokat és az ezek feletti jogos s tényleges uralmat feltételezi. A mint testetlen dolog feletti tulajdonjogok gyakorlása nem is képzelhető; mert maga a jog nem is tárgy, hanem pusztán hatás, cselekvési szabadság, valamely tárgyra irányulón az egyén akaratához mért szabad rendelkezési képesség;

mert mint egyéni motio magával a tárggyal, mely felett az uralom gyakoroltatik, össze nem zavarandó.

Ebből keletkezett azután ama, már nem is annyira új és ép a két említett vagyonnem közötti különbséget is tüzetesebben megállapító újabbkori fölfogás, hogy az osztrák polgári törvénykönyvnek a földbirtok tulajdonjogáról szóló meghatározásai merőben tévesek. Mert a tulajdonost földterületének határaival függélyesen a légürbe föl s a föld mélyébe le a véghetetlen magasságig és mélységig terjedőleg korlátlan és mindenkit kizáró rendelkezés, uralom nem illetheti meg egyszerűen azért, mivel ezen jognak ily terjedelmű gyakorlása reá nézve egyrészt lehetetlen, mint positiv ténylegességet nélkülöző pedig értékkel sem bír, másrészt ily terjedelemben véve közérdekbe is ütköznék.

Erre igen helyes példa hozatik föl. Ha a földtulajdonosnak joga a légürben csakugyan véghetetlen magasságig terjedhetne és ez alapon a föld birtoka feletti légürt végességig (a mi képtelenség) kalitkaszzerűleg elzárni is képes volna: a léghajózás, a repülőgépek problémája, sőt a magasabban fekvő telephon-huzalok s egyéb készítmények vezetése is, a tulajdonos ellenzése esetén örökre lehetetlenné válnék. Vasuti közlekedés céljából a hegyeknek alagutakkal való átfurása tetemesen megdrágíttatnék; sőt teljesen megakadályoztathatnék. A mint tudjuk, az alagutakhoz tulajdonjogilag csupán a be- és kinyíló alagszájhoz szükséges területek sajátíttatnak ki; ellenben maga az alagut feletti s alatti területekre rendszerint csak szolgálmi jog szereztetik; már pedig az ür fölötti rendelkezés joga a tulajdonostól teljesen elvonatik. Sőt a nagyobb hegyek alatt mélyebben fekvő alagutak földalatti utjáért kártalanításul rendszerint mi sem állapíttatik meg. A föld tulajdonjoga tudniillik rendszerint csakis a rendes viszonyok közti jövedelmezést, mezőgazdasági s közönséges ipari használatot tételezi föl. Ily jövedelem és rendelkezés pedig ama példában a tulajdonosnak sértetlenül megmarad.

A földbirtokra vonatkozó tulajdonjog gyakorlásának korlátait törvényeink ezenkívül specifikusan is meghatározták a kisajátítási, a vízi, a halászati, az erdő, a honvédelmi stb. törvényekben. Kár tehát a bányaszabadság s a fentartott ásványok kérdésében a földterület teljesen korlátlan tulajdonjogának gyakorlását vitatni akkor, a midőn a földbirtokos már más viszonyok közt közszükség tekintetéből földjének közvetlen fölszínével is csak bizonyos, közjogi, közgazdasági szempontok által parancsolt és törvényileg meghatározott korlátok közt rendelkezhet. S ezen, a föld színét és mélységét illető korlátok a társadalmi kölcsönösség jogos alapján nyugovók. Az állam összes lakosait, magát a korlátozott egyént is egyaránt megilletik s arra jogositják föl, hogy a mit közérdekből saját tulajdonára nézve eltérni tartozott, midőn e korlátozás egyuttal valamely kivételes egyéni jogszerzés érdekében is rendeltetett: ez esetben az egyes saját szerzési képességével s a törvényes jogszabályban megszabott módon, akár tulajdon, akár más idegen vagyona tekintetéből, másokkal egyenlően a kivételes jogot szintén megszerezheti. És ilyen ép a bányajogok szerzésének viszonya is.

S midőn a bányászati jogosultság fogalma és a *bányajogositványok szerzése világszerte kivételes jogszabályok szerint ítéltetik meg*: úgy minden jogásznak a közgazdaság és a jogfolytonosság érdekében a bányavagyon a többi polgári vagyontól eltérő szerzési mód s ugyancsak eltérő joggyakorlás tekintetéből is föltétlenül el kell különítenie. Annál inkább, mivel a mint egyrészt napjainkban még a hitbizományok és a holtkéz javainak lehető bevonására, az egyéni szabadságra és szabad birtok forgalmára törekszünk, úgy másrészt az állami élet fejlődése az egyén önző akaratának korlátozását különösen veszi igénybe ott, hol a magasabb közérdek az egyén szabad rendelkezése véghatárának megszabását követeli. Ily körülmények közt a korszellemtől visszamaradt nézetnek

tartom az oly tárgyak feletti földbirtokosi korlátlan uralomról beszélni, milyen tárgyak a föld alatti — most még fentartott — ásványok; a melyek felett a földtulajdonos rendszerint nem hogy valamikor is rendelkezett volna, de az létezését sem tudta; annál kevésbé tarthatta és tarthatja, mint reá nézve nem létezőket, tényleges uralma alatt.

Hogy ilyen, a földtulajdonosra nézve rendszerint még nem is létező ásványok feletti korlátlan rendelkezés joga nem a föltáró kutatónak adományoztathassék, hanem a bányász ásványok az azokról tudomással sem bíró földtulajdonost illessék, annak decretálása korántsem haladást, hanem a «bányaurjog» megszüntetésével egyértékű visszalépést jelentene.

Az eddigi «bányaurjog» rendszere és az ebből kifejlődött szabadság egyedüli jogforrása a bányászattal és az ezzel kapcsolatos bányáiparral termelt és előállított ásványok s olajok telepei szabad szervezésének és tulajdonjoggal való megtartásának. Bártan állithatom tehát s erős meggyőződés az, hogy a mely hazai törvényhozás e jogforrást megszüntetné, az a hazai bányászat fölvirágozását is föláltozná.

A tételes törvények és a jogszokások tanuságaként manap — a sőt mint egyedárut s a köszönet, mint ideiglenes megkötött ásványt kivéve — hazánkban csakis a bányaregale néven gyakorolt tulajdonképi bányaszabadság teszi lehetőséggé, hogy a bányahatósági alkalmazottak kivételével minden szerzésre képes egyén bányajogositványokat korlátlanul szerezhet még akkor is, ha a lelhelynek földterülete nem az övé. Bizonyos tehát, hogy nálunk a «jus regale» neve alatt most csakugyan bányaszabadság uralkodik, a nélkül, hogy ez által a korona régi s újabb adományozási és fentartási jogából a földbirtokosra bármely rendelkezési és beavatkozási jog is átháramlott, átruházott volna.

A fentartott ásványok telepei tehát mindaddig, míg egyesek által bányajogositványokkal le nem foglaltatnak s fen nem tartatnak, a korona fenhatósága alatt álló «res nullius» jellegét viselik. Ilyeneknek tekintetnek annál inkább, mivel — a mint azt a mindennapi élet igazolja — a földtulajdonosnak csakugyan rendszerint sejtelmé sincsen, hogy birtokán fentartott ásványok vannak; tehát szándéka, akarat, és módja sincsen azok felett rendelkezni, mindaddig, míg azok létezéséről tudomást nem vesz; mely utóbbi esetben pedig a «prior tempore, potior jure» elve érvényesül. Ez elvvel ellenkezőleg, Tóth ur rendszerének elfogadása esetén, föltéve, hogy a fentartott ásványokat idegen fedezte föl, ha azok, mint a föld közönséges tartozékai fölött a földtulajdonos rendelkezhetnék, magától értetik, hogy az, kit a véletlen az ércztelep fölfedezésére vezetett, aligha fogna sietni a földtulajdonoshoz, hogy őt a leletről és kiaknázásáról értesítse. Hanem igenis főtörekvése lenne a körülmények és a reá kedvezőtlen jogviszony tudatában a telep létezését lehetőleg titkolni; s legfeljebb oda törekednék, hogy a föld tulajdonát ő szerezze meg. És ha ez bármi okból nem sikerülne: ez esetben, egy újabb véletlenig, — esetleg örökre — a legnagyobb kincs a föld mélyében rejtve maradna. Hogy pedig valaki csupán geológiai nyomocskák után idegen területen saját költségére bányászattal kutasson oly kilátással, hogy a netáni lelet nem az övé, hanem a földtulajdonosé lesz, arról ugyan szó sem lehetne. De arról sem, hogy a drága kőszén miatt még mindig csak vergődő iparunk és főleg bányászatunk, virágzásnak induljon.

Angliára, hol csak a nemes fémek tartvák fön a koronának, az utalás merőben téves azért, mert, a mint tudjuk, ott a földbérrendszer van kifejlődve; a birtok ugyyszólván kizárólag a dús gazdagok kezében van, kiknek esetleges bányakutatásra, föltárásra s bányamivelésre busás tőkék vannak.

Ott a nagy latifundiumu gazdag földbirtokosokon kívül

más bányakutató s föltáró rendszerint nem lehet és nincs is. Ellenben mi nálunk a birtokok szertelen eldarabolása s a kis gazdaságok mellett már azért sem képzelhető az oly állapot, és nem alkalmazható Anglia rendszere, mert a hazai kisbirtokosnak kis gazdaságával s a megélhetéssel elég a gondja; bányakutatásra kedve és pénze sincsen. A mi nagybirtokosaink pedig, ha nem ők a kutatók, birtokukon csak a törvény hatalmánál fogva engedik meg a kutatást. A kényelmetlen s költséges bányakutatáshoz nekik rendszerint érzékük, de akaratuk sincsen.

Anglia rendszerét tehát követnünk nem lehet s nem szabad. Hanem, ha a roppant tőke kincsekkel s egészen elűtő birtokviszonyokkal rendelkező Anglia mellett eltörpülő csekély közgazdasági tőkénk és még csekélyebb bányászati vállalkozásaink daczára a mostaninál jövedelmezőbb ércz- s versenyképes kőszénbányászatot, főleg pedig virágzó ipart óhajtunk teremteni: az ős «jus regale» jelenlegi fogalma s előnyei alapján, a bányaszabadság és a fentartott ásványok körének tágításával, még nagyobb s szabadabb tért kell nyitnunk a bányakutatói vállalkozásnak és a bányajogositványok szerzési módjának.

Ezzel elérkeztünk a fentartott ásványok fogalmához, melyből az újabbkori modern bányajog s a teljes bányaszabadság rendszere keletkezett.

Rége óta valamint a földbirtoknak, úgy a bányabirtoknak is egy tulajdonosa, a korona volt. Az adományban részesült nemes földesurak, illetve a bányatulajdonosok, föld- vagy bányabirtokuknak csupán használói lévén: a földbirtokos katonával s jobbágyai adójával, a bányász beváltandó érczrel s bányavámokkal szolgált a tulajdonos koronának. A szükségkép kivételes jogszabályok és jogszolgáltatás alá rendelt bányabirtok a gazdaságilag használt földbirtoktól ily módon már ősidőktől elkülönített és a bányászat a földmiveléssel soha sem egyesített s zavartatott össze. Sőt később, midőn a fémek beváltásának kényszere és a bányavámok szolgáltatása is megszűnt: a bányabirtok még inkább kiváltságos szabad szerzésnek tartatott fen. Szerzésénél a korona jogkörében eljáró kir. bányahatóságok által mindenkör az adomány-rendszer alkalmaztatott és alkalmaztatik. Mert hazánkban a bányaszabadság elveinek a «jus regale» s az azon alapuló adomány-rendszer felel meg, nem csupán a már elmondottak okából, hanem azért is, mivel a korona tekintélyével az államhatalomnak tételes jogszabályokhoz mért intézkedései egyedül képesek függetleníteni s biztosítani a bányászat felvirágzását. Másrészt az ily rendszer a földbirtokos rövidségére sem szolgál, hanem ellenkezőleg. Tudjuk, hogy a virágzó bányászat a körüle levő földbirtok értékét rendkívül megsokszorozza s miként azt több bányavárosunk jelenlegi állapota igazolja, a hanyatló bányászattal a bányavárosok is hanyatlásnak indulnak; sőt lakosságuknak jó része kenyérkeresetét vesztvén, kivándorolni kényszerült. A földbirtokos érdeke tehát nem a bányászatnak a végtelenségig menő igényekkel való nehezítésében, korlátozásában és így a bányakutatói vállalkozásnak előlésében, hanem, minden féle előnyök nyújtásával a kutatónak oda édesgetésében áll.

A bányaszabadságnak egyik leglényegesebb alkat-eleme ilyképen a bányakutatónak nyújtott szabadság, a fentartott ásványok rendszere. Ez az illető ásványok lelhelyét, telepét a bányajog szabályai szerint eljáró első felkérőnek biztosítja; és pedig akár saját, akár idegen birtokon találtassanak a fentartott ásványok.

S mik és melyek e fentartott ásványok?

Régibb törvényeink ezen fentartott ásványokat alkalmilag csak felemlítik. Ezen felemlítettek a nemes s a közönséges ipari földolgozás alá eső fémek ércztartalmu ásványain kívül a sók, a cementvizek és némely carbonatok voltak. (Németországban a fentartott ásványok szintén csak általa-

nosságban említettek, úgy hogy például Hessenben még az érczmentes pala, Szászországban pedig a caolin is fentartott ásvány volt. (Jung, Bergrecht 1892.) A Tóth ur által felhozott Angolországban pedig «regalitas» czimen a finomabb agyagnak kivitele tiltatott.

A Miksa-féle bányarendelet szintén a fentartott ásványok elősorolása s az ércz- és az ásványnemre való tekintet nélkül *egész általánosságban, minden egyes bányát* a királynak tartja fen Ezt jelenti ki az 1790. évi XXII. tcz. is, mely (a bányaszabadság ellenei által oly kedvteléssel idézett s törvényhozáson kívül eső 1788. évi udvari kamarai rendelet utáni időből) a «bányaurjog» czimén, minden nemű s rendű bányákat kiválón a korona «jura regalia majora» elnevezéssel adományozandó bányajogositványokként ismételve fentartja.

Tény tehát, hogy *bármi nemű bányaértéket és bányajövedelmet képező ásvány a bánya jog szabályai alá esett s az alá esnie kellene most is.*

Innen van az, hogy nem csupán az érczek, hanem még a sók is, milyen a gálicz, timsó továbbá a kén, a rajzla és a földszurok, később a földolajok, bányaegale tárgyai voltak és azok most is, habár nem fémtartalmuak.

Ezen, a fentartott ásványok nemének különös felsorolását a törvényekben — hogy úgy mondjam tüntető czéltudatos-sággal — mellőző rendszert lényegileg az 1854. évi általános bányatörvény sem változtatta meg. E törvény a fentartott ásványoknak szintén csak főbb nemeit, főbb fajaik szerint sorolja fel; és, a már megnevezettekén kívül a carbonátokhoz a nálunk régibb időben kevésbé használt s csak a XVIII. században némileg, hanem azért bányászatilag és bányajogi szabályok szerint termelt kőszenet is sorozza. Sőt az általános bányatörvényhez kibocsátott és ezzel egyenértékű s erejű végrehajtási szabályok 1. §-ában ásványtartalmu vizek, színes ércznyomu kőzetek (Okker) is a fentartott ásványok közé csak annyiban nem soroztatnak, a mennyiben az ily ásványok (s ásványvizek) alkatrészei csekélyebbek, semhogy azokból bányászati haszonnal bányaárukat előállítani lehessen. S a fentartott ásványok közé kifejezetten csak addig nem soroztatnak, míg azokból bányahasznót biztosító bányaásvány előállítására — a rendelet szó szerinti idézése értelmében — «a tudomány haladása folytán meg nem találtattak az arra szolgáló módok és eszközök». Továbbá a végrehajtási szabályok rendelik, hogy felmerülő kételyek esetében az ásvány s a víz fentartott ásványbeli tartalmának s minőségének meghatározására esetleg szakértők meghallgatandók, vagy felsőbb helyre kérdés intézendő.

Kiviláglik tehát ezekből is, hogy nem csupán azért, mert — a mint felhoztatik — Verböczy a bányajogositványok és bányaadományozás tárgyát képező ásványokat a nemesi s városi birtoktartozékok, vagy királyi kisebb haszonvételek közt föl nem sorolta, hanem főleg azért, mert egész általánosságban a felhasználás céljából bányászatilag termelt valamennyi fémes s nem fémes ásványok, földek és ásványtartalmu vizek a fentartottak közé soroztattak, sőt a tudomány haladásához s új fémmemek keletkezéséhez képest az eddigfen nem tartottak is, esetleg azok közé sorozhatóknak mondtattak ki, jogilag mint ilyenek tartoztak s tartoznak nem a földtulajdonos rendelkezése, hanem a koronát illető régi bányaurjog alá. Gyakorlatilag véve pedig fentartattak azokból, mivel — a mint már említettem — a bánya a földbirtoktól már ősi időkben elválasztatott és mert, a dolog természetéből folyólag is, közönséges körülmények közt a bányaásványok a birtokos földjének agrikulturnális s ipari használatán, a földtulajdonost e czimen illető szabadrendelkezés és tényleges uralom körén kívül estek és esnek most is; kutatásuk és nyerésük pedig költséges s kiválón szakmunkát igényelt és igényel.

[Bef. köv.

Dr. Hoznek János
m. kir. kincst. ügyész.

Külsőségek a jogszolgáltatásban.

A kis kérdések gyakran kulcsait képezik a nagy kérdéseknek. Egy pár ilyen kis kérdéssel óhajtok foglalkozni.

Mindenek előtt szóvá teszem a bírósági kiadványokat, különösen az írásban közölt felsőbbbíróági határozatokat. A kinek csak néhány izben volt is alkalma ily ítéleteket látni, szerintem lehetetlen, hogy meg nem ütközött volna azon nagymérvű hiányokon, melyekben azok leledzenek. Gyakran olvashatlan rosz írás, oly hiányos litográfia, mely gyakran értelemzavaró, igen sokszor oly piszkos, hogy az embernek nehezebb esik — ha ugyan egyáltalán lehet — elolvasni. A papir minősége annyira hitvány, hogy az pár évi állás után tönkre megy. Így felesleges vitatnom, mikép az ily kiadványok egyáltalában nem alkalmasak, hogy az illető bíróságok és ítéleteik iránti tiszteletet fokozzák.

És mily csekélységbe kerülne ezen türethetetlen állapot megváltoztatása. Egy kis figyelem, utánnézés, rendszeret és jó izlés még a mostani állapotok mellett is annyira-mennyire türethetővé tenné a helyzetet. Ezt a bíróságok vezetői könnyen megtehetnék, a mint hogy a szegedi kir. ítélő tábla volt elnöke, Sélley Sándor, körrendeletileg utasította a törvényszékek és járásbíróóságok vezetőit, hogy a kiadványok ezentul a lehető legjobb papíron és különös csinnal kiállítva adassanak ki.

A mit különösebben kiemelni kívánok azonban, az az ítéletek szövegére és annak formájára vonatkozik. Szerintem nagyon hálás dolog volna, ha az ítéletek fejezetének formájában visszatérnénk a közel mult idők szokásaihoz. Jelesen, hogy az ítélet tartalmazná a király nevét, a kinek nevében az ítékezés történik, valamint a bírák neveit és czimeit stb. Ezen fejezet kalligrafikus finom nyomás volna s legfelül az ország czimerével volna ellátva. Másodszor helyesnek tartanám azt, hogy a bíróság a mostani kulimászos pecsét helyett nagy ostya-pecsétet alkalmazna.

E csekélynek látszó külsőségek igen jó hatással bírnának különösen a laikus közönségre.

Eddigi megjegyzéseimmel aligha állok elszigetelten, azonban nem vélek csalódnai, ha azt hiszem, mikép egy másik nézetem kevésbé talál egyhangúságra.

Az ember lélektani szempontból alá van vetve a külsőségeken észlelt benyomásoknak. Jól tudják ezt Anglia és Franciaország törvényhozásai, a melyek megkivánták és ma is megkivánják, hogy a bíró, mikor bírói székében ül, nemzeti vagy hagyományos öltözetben jelenjék meg.

Azok, a kik abban a helyzetben voltak, hogy 1849 előtt bíróságainkat ítélkezni láthatták, jól tudják, hogy bíráink a bírói székben nemzeti öltözetben ültek. S bizonyára elképzelhető, hogy lélekemelőbb és tiszteletgerjesztőbb benyomást tettek és nagyobb tekintélynek is örvendtek a nemzeti díszben ülő bíráink, mint a most divatos tarka-barka szövetekből készült zubbonyokban ítélkezők. S kétségtelen is, hogy sem a nagy közönségre, sem a tanukra, sem a vádlottakra nem valami lélekemelő hatást tesz, mikor köznapias ruhákban látják azokat, a kik élet, szabadság, vagyon felett fognak ítéletet mondani.

A legrégibb időtől fogva egészen a jelenig mindenkor megkülönböztették magukat ruházatban azok, a kik az igazság kiszolgáltatásában közreműködtek. És ennek nagy oka van. Az állam fensége, a nép gondolkodásmódja és szokásai. A közönséges ember a jót, a fenségest is elveti, ha nem illő alakban jelenik meg előtte s a legműveltebb sem vonhatja ki magát hatása alól.

Köztudomásu, hogy az ó korban az igazságszolgáltatás a papság kezében volt. Ez pedig megkülönböztetésül mindig külön öltözetet használt. Így volt a középkorban is, legálább jó részben. Az újabb korban sem vesztette el a ruha jelentőségét, csak az a változás történt, hogy némely állam-

ban a papi jellegű talár megmaradt, más államokban pedig a nemzeti öltözék nyert polgárjogot.

Felesleges vitatni azt is, hogy az igazságszolgáltatás minden időben czeremóniák és külsőségek közt történt. Ilyenek jelenleg is vannak, sőt nincs igazságszolgáltatás, hol jelenleg is nem volnának kisebb-nagyobb mérvű alakítások.

Ilyenek pl. nálunk, hogy eskünél a kéz a szivre tétetik, az ítélethirdetésekor a felállás, a véd- és vádbeszédek sorrendre állva előadása stb., melyek az új sommás eljárásnál is most már épen úgy alkalmaztatnak, mint eddig a fenyítő eljárásban alkalmaztattak. Ezek már fel alig is tűnnek, mert megszokottak, a laikus elemre azonban hatásai eltagadhatlanok.

Ily czeremonia pl., hogy a francia ügyvéd fedett fejfel tárgyal és beszél a bírósággal s csak midőn valamely idézetet olvas, akkor veszi le fővegét. De ily czeremonia maga az is, hogy a bíró elkülönített helyen ül és csak ítélethirdetésekor áll fel.

Hogy a külsőségek birnak és pedig igen jelentékeny hatással, minden szónál jobban bizonyítják a tények és különösen, hogy a legintenzívebb kultur-népek méltányolják azt a legnagyobb mérvben. A gyakorlati és józan eszű angol és a szabadelvű s a történeti emlékek iránt nem nagy tiszteletet tanusító francia, nem ok nélkül tartják fen százados intézményöket. S nem habozom kijelenteni, mikép nem tuzás az, hogy a hol nincs ugy, oka legnagyobbbrészt a szegénység.

A törvényszéki termeket a modern és jó izlés követelményei szerint rendezzük be, és szereljük fel. És valóban jól esik a szemnek és kellemes érzés tölti el keblünket, ha pl. a törvényszéki palota esküdtszéki tárgyalásokra szánt termét, annak berendezését, allegorikus festményeit látjuk. Azt hiszem, annak jótékony hatását elvitatni nem lehet. Értzi azt a bíró, a vádló, a védő, a vádlott és a közönség egyaránt. A bíróban és védőben egyaránt fokozza állása sulyának érzetét s mindenki a hely szentségének tudatát.

Miután pedig ünnepeknél vagy fekete ruhában, vagy magyar nemzeti viseletben szokás megjelenni, legkevesebb, a mit megkivánhatunk, az, hogy a nyilvánosan tartott tárgyalásokon az igazságszolgáltatás tényezői fekete ruhában jelenjenek meg. Ezt parancsolja a jó izlés és a hely szentsége és komolysága. Egyébiránt ama kérdésre vonatkozólag, hogy a ruha milyen legyen, sietek kijelenteni, hogy ideálom a nemzeti öltözet, mert ünnepélyesebb ruhát nem ismerek. Csak a mennyiben a nemzeti öltözetnek kivitele nehézséggel járna, első sorba helyezem a talárt, második sorba a szalonöltözetet. Főelvem azonban, hogy a bírói, ügyvédi és ügyészi kar teljesen egyforma öltözetet használjon, legfeljebb oly kismérvű eltérés legyen az öltözékekben, a mely a különböző karokhoz való tartozást jelzi.

A talár előnyei, hogy a legdiszesebb ruhadarabok egyike. Papos jellegű kölcsönöz. Eltakarja a test egyenetlenségeit, fogyatkozásait, az izléstelen és szerény öltözetet. Könnyen kezelhető, olcsó és sokáig eltart. Igen alkalmas a rangkülönbség feltüntetésére, nincs alávetve a divat szeszélyének. Az alsó fokozatokon lehetne fekete, a curiai bírónál bíbor. Bibort viselnének a kamarai elnökök is.

Az egyöntetű ruházat jótékony hatását felesleges vitatnom. Ez a legnagyobb mérvben erősítene az egymáshoz tartozóság érzetét és a kölcsönös tiszteletet, melyre pedig eltagadhatlanul nagy szükség van.

Dr. Páyer Imre
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— Vargha Ferencznek a Jogászegyletben az otthon védelméről tartott előadásán nagy számu és distingvált közönség jelent meg.

Maga az előadás azonban nem sokkal volt több, mint támadás e lapok szerkesztőjének akadémiai székfoglalója

ellen. A támadások ugyanazon hangnemből származtak, melyet már hat évvel ezelőtt hallottunk, midőn a Jogászegyletben felvetettük a minősített lopások rendszerének átalakítását, a feltételes ítéleteket és az egyéb kisebb-nagyobb büntetőjogi reformokat. Akkoron Baumgarten vitte a vezérlő szót; most Vargha vállalkozott — ugyanoly ügyészi hévvel — a német Reichsgericht dogmáinak kritikáját mint a «tudomány» elleni felségsértést odaállítani.

Különben ezen megújuló támadás jó omen az akadémiai székfoglalóban letett eszmékre. Ha ezen eszmék az idő folyamán ugyanoly hódításokat tesznek, mint a hat évvel ezelőtt felhozottak, szerzőjük meg lehet elégedve.

A mi azt a néhány komoly kritikai megjegyzést illeti, a mely Vargha Ferencz előadásából kihámozható, azokat köszönettel nyugtázzuk. Foglalkozni fogunk velük és eshetőleg ki fog derülni, hogy némely kérdésben nem is állunk oly nagyon távol egymástól, mint a hogy a tendentiosus előadás feltüntetni igyekeznek.

— A kassai kir. ítélő táblán f. évi április hó 26-án Berczely Jenő kir. ítélő táblai elnök felhívására s elnöktele alatt egy szűkebb körű értekezlet annak a kérdésnek a megvitásával foglalkozott, hogy az 1881. évi LX. tcz. 249. §-ában érintett zárgondnok-számoltatási eljárás, a mely szerint a zárgondnok részéről beadott számadások felett észrevételek beadása esetén a bíróság a felekkel és a zárgondnokkal sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalást tart és a netáni bizonyítási eljárás után *ítéllettel* határoz, sommás *perbeli* vagy *perenkívüli* eljárásnak tekintendő-e, minthogy a sommás eljárási törvény 229. §-a értelmében tisztán ezen a körülményen fordul meg annak a további kérdésnek az elbírálása, hogy a jelzett esetre az új sommás törvény vagy pedig az eddigi szabályok nyerjenek-e alkalmazást. Nézetek úgy pro mint contra nyilvánultak. Azok, a kik az *eddigi* szabályok alkalmazása mellett foglaltak állást, érvelésük sulypontját arra helyezik, hogy a végr. törv. 249. §-ában szabályozott számoltatási eljárás *kereset nélkül* indulván meg és fejeztetvén be, pernek nem nevezhető, s hogy czélszerű sem volna a zárlati eljárás során felmerülő ezt az egyetlen kérdést másodfokban a kir. törvényszékekhez utasítani, holott az összes egyéb zárlati intézkedések másodfoku elbírálása a kir. táblák hatásköréhez tartozik.

Az ellenkező nézetten levők viszont arra hivatkoznak, hogy minden contradictorius eljárás mellett ítélettel eldöntött kérdés pernek tekintendő, habár nem kereset alapján indult is meg az eljárás (a fizetési meghagyás iránti kérelemből előálló per is nélkülözi a keresetet) és hogy ennél fogva a szóban forgó esetben másról, mint *számadási perről* szó nem lehet, a kereset helyét a zárgondnok részéről beadott és bíróilag helyeselni kért *számadás* pótolván. A különböző másodfoku forumra alapított ellenérvet szintén nem fogadhatják el, mert ez az eset a végrehajtási eljárás során felmerülő igény és végrehajtás megszüntetési pereknél is fenforog. Végül azt is felhozták, hogy az eddigi szabályok alkalmazása esetén ez volna az egyedüli ítélettel eldöntött kérdés, a melyben a sommás bíró az új törvény modern bizonyítási eszközeitől és a bizonyítékok szabad mérlegelésétől meg volna fosztva, holott azokra éppen a számadási kérdéseknél fokozott mérvben szükség van. Concret határozatot e kérdésben ez ideig még nem hozott a kir. ítélő tábla.

— Hosszu terminusok. Némely budapesti járásbírószágonkánál április hónapban már *októberre* tűztek folytatólagos tárgyalásra határidőt. Ez nem igen felelhet meg az új sommás törvényben letett elveknek. (*Ügyvédi körökből.*)

— Az igényper tárgyának értéke. A *m.-vásárhelyi kir. tszék*: A felperes felebbezése visszautasított. Felperesi képviselőnek díjak saját felével szemben sem állapíttatnak meg. *Indokok*: A mint a kereset hiteles másolatban csatolt végrehajtási jegyzőkönyvvel bizonyítva van, a végrehajtás a marosvásárhelyi kir. járásbírószágon 607/94. kpp. sz. a. kelt végzése

alapján 38 frt tőke és jár. felhajtása céljából foganatosított. E szerint a végrehajtató az említett követelés erejéig nyert zálogjogot a lefoglalt ingókra, s érdeke is csak annak erejéig van képviselve a zár alá vett ingók tekintetében, minél fogva a végrehajtató ellen indított igényper tárgyául a követelés összege, nem pedig a lefoglalt ingóknak a követelést meghaladó értéke volt tekintendő. Minthogy a követelés összege az 50 forintot meg nem haladja; s minthogy az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-a szerint az e szakaszban megjelölt, s jelenleg nem létező kivételektől eltekintve, oly perekben, melyeknél a per tárgyának értéke 50 frtot meg nem halad, felelbezésnek nincs helye: mindezek alapján az id. törv. 144. §-a értelmében a felelbezést visszautasítani kellett. A törvény által kizárt felelbezés költségeivel felperest terhelni nem lehetvén, azok a felperesi képviselőnek saját felével szemben sem voltak megállapíthatók. (1895. évi ápril hó 26. D. 29. sz. a.)

— **Visszkereseti jog a szolgálatadó ellen.** *A veszprémi kir. törvényszék:* Az eljáró bíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* Az eljárás folyamán megállapított, hogy felperes mint alperesnek szolgálatában álló csósz, tiltott időbeni vadászatért 50 frt bírságban, vadászati jegy hiányában pedig jövedéki kihágás miatt 100 frt bírságban lett marasztalva s ezen utóbbi összeg zálogjogilag ingatlanára biztosított; megállapított továbbá, hogy habár felperesnek volt is fegyver-adó igazolványa, de mivel nem az 1883. évi XXIII. tcz. 34. §-a értelmében az adóhivatal által állított ki s mivel alperes a maga számára rendes vadászejegyet nem váltott, felperes a vadászat gyakorlására jogosított nem volt. A tanuvallomások által beigazolást nyert, hogy felperes alperesnek egyenes utasítására vadászott s noha felperes a kellő jogositvány megszerzésére figyelmeztette alperest, az annak megváltását szükségesnek nem tartotta, valamint beigazoltatott az is, hogy a felperes által elejtett vadakat alperes a saját javára értékesítette; tekintve, hogy ezen beigazolt körülmények közt alperesnek kötelessége lett volna maga részére rendes vadászejegyet, felperes részére pedig a törvényben megállapított fegyveradó új igazolványt beszerezni; s midőn azt tenni elmulasztotta, a kincstárt megkárosította s egyszersmind okozója lett felperes megbírságolásának is; s tekintve, hogy a mulasztás és a bírságolás közt lévő okozati összefüggés folytán a kirótt pénzbírsággal felperest ért anyagi hátrányokért felperest a kereseti jog megilleti, mint-hogy felperesnek a felelbeviteli tárgyaláson előadott azon kérelme, hogy a kereseti összeg a reá kirótt bírság törlesztésére fordíttassék, nem képezi a kereset megváltoztatását, mert eredetileg is a pénzbírság terne alól való mentesítésre irányult, de különben hivatalból is ily módon történt volna intézkedés; azon alperesi kifogás pedig, hogy azért lett felperes oly mérvben bírságolva, mivel előzőleg hasonnemű kihágásért már büntetve volt, figyelembe nem vehető, mert a megelőző bírságolás is felperes szolgálati ideje alatt történt, s erről felperes tudomással birt, a beállott súlyosabb következményeket tehát már előre láthatta: mindezeknél fogva, valamint az eljáró bíróság által is felhozott indokok alapján, az elsőbíróság ítéletét a rendelkező részben foglalt módosítás mellett helybenhagyni kellett. (1895. január 28. D. 6. sz. a.)

— **Pénzügyi miseria.** A perben igazolt ügyvéd kér fölösen lerótt bélyegilletéket visszautalni. Ujabban a budapesti kir. pénzügyigazgatóság külön meghatalmazást kér annak igazolására, hogy az ügyvéd a visszautalandó összeg felvételére jogosított. Tehát 50 kr. visszautalása esetén 50 kros bélyegyet tegyenek a meghatalmazásra! (*Ügyvédi körökből.*)

— **Rabsegélyző egyletek.** *A budapesti rabsegélyző egylet* menedékházában 1894. évben megfordult 100 egyén, kik leginkább szalmatok-készítéssel foglalkoztak. Átlagos napi létszám volt 14. Az egyletnek a menedékház fentartása 3274 frtba került. Az egylet pénzbeli segélyben 192 egyént részesített 1800 frt értékben. Az egylet vagyona kitesz 99252 frtot. A mult évi államsegély összege 6000 frt volt. — *A nagyváradi rabsegélyző egylet* 1894. évben 1200 frt államsegélyt élvezett. Fentartott rabiskolát, melyben 97 rab nyert oktatást. Kézpénzbeli segélyekben kiosztott 210 egyének 782 frtot. Egyleti vagyon 14946 frt.

— **Irodalom.** A szavatosság az állatkereskedésben. E címen fejtegeti dr. *Hutyra Ferencz* a czimbéli tárggyal kapcsolatos kérdéseket jogi szempontból. Érdeket az kölcsönöz

a műnek, hogy szerzője orvos. — *Dr. Schaffer Károly* a hypnotismust tárgyalja élettani, gyógytani és törvényszéki szempontból, sok igen érdekes adatot szolgáltatva a jogász részére is ezen rendkívül nehéz tárgy megérthetése nézve. — Társadalmi ellentétek czim alatt *Koerek Jenő* a sociális kérdés orvoslatával foglalkozik. — A közigazgatási jog alapkérdéseit tárgyazza *dr. Falcsik Dezső* műve, mely bevezetésül szolgál a tételes magyar közigazgatási jog tanulmányába. — A hatásköri összeütközések bírósága. (Pár szó a Wlassics-féle törvénytervezethez.) Irta dr. *Kmetz Károly* pozsonyi jogtanár. Különlenyomat a Jogtud. Közlönyből.

Nemzetközi Szemle.

Magánjog.

— **Védjegyótalom.** A német Reichsgericht kimondta, hogy a védjegyótalomra nem tarthat igényt az, a ki üzletével és a védjegygyel védett áruk előállításával felhagyott. Ha az áru előállításának megszüntetése csak ideiglenes, — mondja a Reichsgericht, — akkor a védjegyótalomra való igény nem szűnik meg, de ha a jogositott végleg megszünteti az áru előállítását, akkor semmiféle méltánylandó érdek nem követeli meg, hogy a védjegy használatától más eltiltassék.

— **Keresethalmazat.** Ausztriában a járásbíróság egy apasági, illetve gyermektartási keresetet visszautasított azon okból, hogy a kereset, mely egy alperes, mint a három gyermek apja ellen volt intézve, három gyermek apaságának és tartási kötelezettségének kimondását kéri, és így *halmozott*. A másod- és harmagbíróság ezt a határozatot helybenhagyták azon indokolással, hogy a kereset jogalapját nem a felperes és alperes közti szerelmi viszony, hanem három különböző nemzési actus képezi, és így ezek egy kereset tárgyát nem képezhetik. — Mi ezt a határozatot nem mint követendő példát, hanem mint olyant tartjuk érdemesnek közölni, a milyentől óvakodni kell. Mert ha ilyen felfogásból indulunk ki, akkor azt is kimondhatjuk, hogy ha valaki egy kereskedőnél az év folyamán tíz alkalommal vásárol árukat, akkor mindegyik áru vételére külön kereset tárgyát képezi. Mert azt hisszük, hogy mindegyik áru megvétele legalább is annyira külön tényállás és külön jogalap, mint az egyes nemzési actusok, a melyeknek egymástól elkülönített voltából az osztrák bíróságok határozatai szerint a keresetet halmozott volta következik.

Büntetőjog.

— **Büntető statisztika.** Az 1890. évről megjelent franciaországi büntető statisztikából kitűnik, hogy a büntető vizsgálatoknak 63%-a nem vezet eredményre, illetve ennyi vizsgálat szűnik meg végtárgyalás nélkül. Ezen nagy számból nem azt kell következtetni, hogy sok az alaptalanul megindított vizsgálat, hanem inkább azt, hogy sokszor nem lehet megtalálni a tetteseket. Ezt mutatja különösen azon körülmény, hogy a lopások súlyosabb eseteiben 90%-a a vizsgálatoknak szűnt meg, már pedig éppen ezek azon esetek, a melyekben legkevésbé lehet hinni, hogy a feljelentések alaptalanul tétetnek. Ezen nagy szám egyszersmind azt is mutatja, hogy a mai büntető-rendszer mennyire hatálytalan a szokásszerű bűnösökkel szemben. Tudjuk, hogy nagy száma van a bűnösöknek, a kik a súlyosabb lopásokból élnek és a kiket ezen foglalkozásukban, mint ezen adatokból kitűnik, a mai büntető-rendszer csak nagyon kevéssé akadályoz. Ugyanerre mutatnak a statisztikának az idegenekre vonatkozó adatai is. Az idegenek ugyanis Franciaországban körülbelül háromszor oly nagy arányban szerepelnek a bűnösök közt, mint a francziák. Ez egyéb körülmények mellett nyilván abból is származik, hogy a «nemzetközi» bűnösök egy tekintélyes raja vándorol országról-országra, melynek egyedüli foglalkozása és kereseti módja a bűnök elkövetése. *R. Zs.*

A Magyar Fogászegylet folyó hó 4-én este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes ülést tart. Napirend: Dr. Barna Ignác előadása: a magán biztosítási vállalatokról szóló törvényjavaslatról.

A Magyar Fogászegylet azon tagjai, kik a meghívókat vagy a kiadványokat nem kapják meg, szíveskedjenek ezt a titkári hivatalal (Zöldfa-utca 31.) tudatni. Az utolsó füzet a 104. volt.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: télevre ... 6 irt negyedévre .. 3 * A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magán biztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata. (Részlet dr. BARNÁ IGNA CZ jogászegyleti előadásából. — Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbelépte után. Dr. MÁRKUS DEZSŐ pestvidéki kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Közbenzóló ítéletekről. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magán biztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata.¹

A javaslat 1. §-a nem fejezi ki eléggé világosan, hogy az ugynevezett kölcsönös biztosító társaságok, melyek a kereskedelmi törvény szerint a szövetkezetek közé vannak sorozva, az alkotandó biztosítási törvény rendelkezései alá fognának-e esni, mert a szöveg pusztá szóhangzata csak a biztosítási vállalatokról tesz említést, már pedig a kölcsönös biztosító társaságok — épen mint szövetkezetek — szigoruan véve nem vonhatók a «vállalat» fogalma alá. Minthogy azonban a biztosítási ügyletekkel foglalkozó részvénytársaságok és az ily ügyletekkel foglalkozó szövetkezetek lényegileg csak a vállalat formájára és nem tárgyára nézve különböznek egymástól, s minthogy ennél fogva az egyforma törvényes szabályozás önönmagát indokolja: világosan kimondandó volna az alkotandó biztosítási törvényben, hogy annak hatálya minden néven nevezendő kölcsönös biztosító társaságokra is kiterjed, de természetesen mutatis mutandis, mert a kölcsönösségre fektetett biztosítási vállalatoknak a vállalat formájából eredő tagadhatatlan különlegességei is kellő méltánylásban lennének részesítendőek, nevezetesen pedig kívánatos volna, hogy az ily szövetkezetek tagjainak szavattossága, a hozzájárulási mérv, a törvényben minél tüzetesebb, minél szabatosabb rendezést nyerjen.

A javaslat 2. §-ának azon rendelkezése, mely a biztosítási alapot a kereskedelmi törvényben statuált biztosítási főágak szerint szabja meg s e biztosítási főágak mindegyikére nézve egyformán 300,000 frtnyi minimális biztosítási alapot követel, nem helyeselhető, mert nem található abban semmi összhangzat, semmi arányosság, hogy az oly biztosítási vállalat, mely a kárbiztosításnak csak egy bizonyos nemével, pl. az üveg- vagy az állatbiztosítással foglalkozik, ugyanannyi biztosítási alapot legyen köteles kimutatni, mint az oly vállalat, mely a kárbiztosításnak összes — ma már igen számos — válfajait, a tűz-, jég-, szállitmány- stb. biztosítást vonja működési körébe; nem található abban semmi összhangzat, semmi arányosság, hogy az oly biztosítási vállalat, mely az életbiztosításnak csak egy bizonyos nemével, pl. a baleset-biztosítással foglalkozik, ugyanannyi biztosítási alapot legyen köteles kimutatni, mint az oly vállalat, mely az életbiztosítás egész területére kiterjeszkedik. De elvileg még abban sem található semmi összhangzat, semmi arányosság, hogy az életbiztosítási ág, mely megbízhatóbb matematikai alapjainál fogva csekélyebb kockázattal jár ugyan, mint a kárbiztosítás, de a mely ággal foglalkozó biztosítási vállalatnak esetleges bukása összehasonlíthatlanul súlyosabb pusztításokat okozhat, mint egy kárbiztosítási vállalatnak eset-

¹ Részlet dr. Barna Ignác keresk. akad. tanár jogászegyleti előadásából.

leges bukása, mégis csak se több, se kevesebb biztosítási alapot legyen köteles kimutatni, mint a kárbiztosítási ág. A biztosítási alap nagyságának kérdése tulajdonképen összhangzatosan, arányosan, magában a törvényben meg sem oldható, mert a törvény csak általános érvényű szabványokkal operálhat s az individualis viszonyok különbözőségéhez simuló skálák a törvény keretébe egyáltalán nem illenek; az egyedül helyes megoldás e szerint az volna, ha az egyénítés elvének a törvény keretén kívül szereztenék érvényesülés olyképen, hogy maga a törvény a biztosítási alapot csak a legmagasabb összegét állapítaná meg, ezt is csak azért, hogy a teljes önkénynek elejét vegye, egyébként pedig a felállítani szándékolt állami biztosítási hivatalt bizná meg azzal, hogy esetről-esetre az individualis viszonyok kellő figyelembe vételével, tekintettel különösen a biztosítási főágak s az egyes biztosítási nemek veszélyességi fokozatára, szabja meg a biztosítási alap konkrét összegét.

Ugyancsak nem helyeselhető a javaslat 2. §-ának azon rendelkezése sem, mely a viszontbiztosítási ágra nézve a külön biztosítási alapot megköveteli még az esetben is, ha a viszontbiztosítási ág csak más direkt biztosítási ágak mellett, mint ezeknek járuléka gyakoroltatik, ha tehát pl. valamely életbiztosítási vállalat egyszersmind viszontbiztosítókat is elvállal, holott helyesen a viszontbiztosítási ágra nézve a külön biztosítási alap csak a viszontbiztosítási ággal önállóan és kizárólag foglalkozó vállalatoktól volna megkövetelendő, mert első sorban maguknak a biztosítottaknak érdeke az, melyet a viszontbiztosítási ágnak más direkt biztosítási ágakkal együttes gyakorlása szolgál, mivel csakis a viszontbiztosítás révén érhető el a kockázatok kellő megosztása, már pedig egy direkt biztosítási vállalat csak úgy viszontbiztosíthatja kockázatait egy másik direkt biztosítási vállalatnál, ha vice versa ő is elvállal tőle viszontbiztosítókat; de meg logikailag egyáltalában nem tehet különbséget, hogy a direkt biztosítási vállalat, melyet a 300,000 frtnyi biztosítási alap in infinitum feljogosít az illető ágba vágó biztosítások elvállalására, e biztosításokat közvetlenül a felektől avagy más biztosító társaságoktól vállalja-e el.

A javaslat 5. §-ának azon rendelkezése, mely az életbiztosítási díjtartalékot a belföldi értékek közül is taxative csak állampapirokba, állami kamatbiztosítást élvező vállalatok elsőbbségi kötvényeibe, záloglevelekbe, emez értékekre adott zálogkölcsönökbe, s a vállalat saját életbiztosítási kötvényeire adott cautionalis kölcsönökbe engedi elhelyezni, épen séggel nem helyeselhető, mert, habár elvileg az életbiztosítási díjtartalékra nézve mindenképen a legóvatosabb vagyongazdálkodás, a legrigorosusabb tőkebefektetés követelendő, mégis a vállalatok szabad rendelkezési jogának ily mérvű korlátozása mivel sem indokolt, tulzott óvatosság lenne, a melynek éle igen könnyen maguknak a biztosítottaknak érdeke ellen fordulna, a melynek előmozdítását pedig épen czélozza. Mert miért ne lehessen az életbiztosítási díjtartalékot jelzálogi kölcsönökbe — a fekvőségnek nem terhelt fele értéke erejéig — elhelyezni, holott az ily kölcsönök minden, emberileg számba vehető kétségen felül álló, a jogrend egész egyéb területén elfogadott pupillaris biztosságuk mellett nemcsak hogy nem kicsinylendő mértékben magasabb kamatozatot hajthatnak, de termé-

szetesen árfolyam- hullámzásoknak sincsenek egyáltalában kitéve, még annyinak sem, mint akár maguk az állampapírok: Hisz a jelzálogkölcsonökbe való befektetést fenálló törvényünk is megengedi, anélkül, hogy épen ebből valami szomorubb tapasztalatok származtak volna, sőt tudvalevő, hogy pl. Németországban — a magát tullicitáló aggodalmas üzletkezelés e par excellence hazájában — a biztosítási vállalatok életbiztosítási díjtartaléka legeslegnagyobb részében épen ily dologi kölcsönökbe van elhelyezve. Avagy miért legyenek az életbiztosítási díjtartalék elhelyezési értékei közül teljességgel kizárva a bérházak, melyek nemcsak hogy állandóan biztos jövedelmet nyújtanak, de a melyeknek hozadéka napjainkban szemlátomást és szükségképen folytonos emelkedésnek is örvend? Hisz pl. az életjáradék-biztosítások igen gyakran ép ilyen ingatlanságok átengedése alapján köttenek. Valamint miért ne lehessen — megfelelő korlátok közt — úgynevezett repraesentationális házakba is az életbiztosítási díjtartalékokat elhelyezni, holott a vállalatok tekintélye és jelentősége manapság elkerülhetetlenné teszi, hogy hivatalos helyiségeiket, a hol a társadalmi osztályok minden rétegével közvetlenül érintkeznek, akár a központról, akár nagyobb góczpontokról legyen szó, ne kibérelt, gyatra lebuojkba helyezték el? Valamint nem bir-e pl. Budapest fővárosának községi kötvénye legalább is hason biztossággal, mint akár-melyik záloglevél vagy akár garantirozott elsőbbségi kötvény? Az életbiztosítási díjtartalék elhelyezési értékeinek a javaslat által kontemplált eme korlátozásai — közel fekszik a veszély — a tartalék jövedelmezőségének nyilvánvaló s igen erős csökkentése által még a jobban situált vállalatok fenállását is nehéz küzdelmeknek tennék ki.

De még kevésbé indokolható a javaslat 5. §-ának ama rendelkezése, mely a kárbiztosítási díjtartaléknak elhelyezési módjait is az életbiztosítási díjtartalék elhelyezésére nézve felállított fölöttébb szük határok közé szorítja, mert tudvalevő, hogy a kárbiztosítási üzletágnak jövedelmezősége napjainkban már egyáltalában annyira devalválódott, oly minimumra zsugorodott össze, hogy azon további devalvatiót, mely a javaslat tulhajtott szigora folytán a kárbiztosítási díjtartaléknak s ezzel magának az egész kárbiztosítási üzletágnak jövedelmezőségében kétségtelenül beállana, épséggel nem bírná, nem bírhatná el. Sőt okszerűen a kárbiztosítási díjtartalékokra nézve még a takarékpénztári betétekbe való elhelyezés is — kellő mérséklettel — megengedendő volna; tekintve, hogy különösen a kárbiztosítási ág körében fordulhatnak elő helyzetek, a mikor pl. a folyó díjbevétel a beállott tetemes károk fedezetére nem lévén elégséges, a károk pedig a rendesnél gyorsabban lévén fizetendők, előáll az oly díjtartaléknak szüksége, melyhez minél előbb lehessen hozzányulni, a nélkül, hogy az épen alacsonyabb árfolyamokon álló értékpapírokat kellene piacra vinni. Egyébként úgy az életbiztosítási, mint a kárbiztosítási díjtartalék elhelyezése körül netalán követett lax eljárás ellenében tagadhatatlan garantiát nyújthat majd az állami biztosítási hivatal controljoga is.

A javaslat 6. §-ának ama rendelkezése, mely — a fusio s az ezzel egy tekintet alá eső u. n. tárcza-átruházás (Portefeuille-Übertragung) esetét kivéve — az életbiztosítási díjtartaléknak a vállalat részéről való átruházhatlanságát sans phrase dekretálja, nem helyeselhető. Mert — eltekintve attól, hogy az életbiztosítási díjtartalék jogi természetének sokat vitatott kérdése, nevezetesen azon régi keletű és heves controversia, hogy az életbiztosítási díjtartalék a biztosítottak képezi-e tulajdonát avagy a biztosítónak, sem az elméletben nem nyert végleges, de még uralkodó nézetnek sem mondható megoldást, sem annak egyik vagy másik irányban (gordiusi csomó módjára) való tételes eldöntésére eddigelé a törvényhozások egyike sem vállalkozott, az életbiztosítási díjtartalék átruházhatlanságának dekretálása nem más, mint simább sza-

vakkal és elméleti formába bujtatva annak a dekretálása, hogy a direkt életbiztosító az életbiztosítási díjtartalékokat a viszontbiztosítónak — legyen az akár belföldi, akár külföldi vállalat — még pro rata parte sem adhatja át. Már pedig ez in praxi nem más, mint a legvégletesebb mértékben való megnehezítése annak, hogy a direkt biztosító az általa elvállalt életbiztosítási kockázatokat viszontbiztosítás útján szükség- és kellőképen megoszthassa, a mennyiben tudniillik a gyakorlatban rendszerint, kiváltképen nagyobb összegekre rugó életbiztosításoknál, a viszontbiztosító csak úgy vállalja el a kockázatnak egy részét viszontbiztosításba, ha pro rata parte az életbiztosítási díjtartalék is átadatik neki. Az életbiztosítási díjtartalék eme absolut átruházhatlanságának dekretálása a tapasztalat által távolról sem indokolt bizalmatlanságot involvál a viszontbiztosítóval szemben. Mert hisz' a tapasztalat azt bizonyítja, hogy épen maga a direkt biztosító az, a ki a legerősebben kontrollirozza a viszontbiztosítót, a mennyiben az élet tanúsága szerint a direkt biztosító igen jól megnézi magának — s szakértelménél fogva erre képes is — azt a viszontbiztosítót, a kinek az életbiztosítási díjtartalék pro rata parte részét átadni meri. Megnézi már azért is, mert hisz' a biztosítottal szemben a fizetési kötelezettség egész terhe őt — a közvetlen szerződő felet — nyomja, úgy hogy bátran lehet állítani, hogy még az a direkt biztosító is, a ki talán a maga biztosítottjaival szemben a vagyon- és üzletkezelés dolgában nem is az óvatosság mintaképe, a legrigorosusabb contrahens a viszontbiztosítóval szemben, a ki mindenképen vigyáz, hogy valahogy ne kockáztassa esetleg saját fizető képességét elnéző viszontbiztosítások kötése által. De ha már egyáltalában birna is némi alappal a törvényhozói bizalmatlanság a külföldi viszontbiztosító irányában, épséggel nem volna igazolható ez a gyanakvó szemmel nézés a belföldi viszontbiztosító vagy a belföldön letelepedett külföldi viszontbiztosító irányában. Ezekről ugyanis — eltekintve attól, hogy nemcsak egyedül a direkt biztosítónak, de még a felállítani szándékolt állami biztosítási hivatalnak kontrolja alatt is állnának — még a javaslat is megköveteli úgy a biztosítási alapot, mint a nyereségi tartalékokat, sőt megkövetelhetné tőlük egyáltalán azt is, hogy a pro rata parte nekik átadott életbiztosítási díjtartalékokat ugyanazon szabványok szerint gondozzák, a melyeket e részben a direkt biztosítóra nézve felállít, a mit azonban a javaslat épen azért — de elég helytelenül — nem tesz, mert az életbiztosítási díjtartalék feltétlen átruházhatlanságának rideg alapján áll. Az átruházhatlansági elv dekretálása valójában tekintve szintén egyike a javaslat azon túl a czélon lövő intézkedéseinek, a melyek látszólag a biztosítottak érdekeit kívánják minél hathatósabban előmozdítani, de a melyeknek éle a gyakorlatban épen ellenük fordulna leginkább. Az életb. díjtartalék absolut átruházhatlanság a ugyanis, miként már kiemeltetett, fölötte megnehezítvén az életbiztosítási kockázatoknak viszontbiztosítás útján való szükség- és kellőképeni megosztását, az egész életbiztosítási üzletágot, a mely különben matematikai alapjainál fogva aleatorius jellegéből sokat veszít, a legnagyobb kockázatoság örvényébe sodorhatná, a direkt életbiztosító fizető képességét a legerősebben veszélyeztethetné, s in ultima analysi az életbiztosítási díjtartalék által nyújtani akart materialis garantia értékét — előre nem is lehet mondani mennyire — devalválná. — Az életbiztosítottak jól felfogott érdekében mindezek szerint teljesen elegendő volna: az elsőbbségi jog, a privilegizált kielégítési igény szemben a vállalat más hitelezőivel; a díjtartalék lefoglalhatlansága; az elkülönített nyilvántartási és számadási kötelezettség; a fusionalis és tárczaátruházási transactiok kellő ellenőrzése, hogy t. i. ezen, a biztosítottak érdekében gyakran elkerülhetlen ultima ratiók csakis reális alapokon jöhessenek létre: de az életbiztosítási díjtartalék átruházhatósága viszontbiztosítási célból — termé-

szetesen csak valóságos viszontbiztosítás és nem palástolt fusio vagy tárcaátruházás céljából — mulhatlanul megengedendő volna. Megengedendő volna pedig nemcsak a belföldi, avagy a belföldön letelepedett külföldi, hanem a belföldön le sem telepedett külföldi viszontbiztosítóval szemben is, ez utóbbival szemben már ama figyelmen kívül nem hagyható tény erejénél fogva, mert tudvalevő, hogy a hazánkban működő direkt életbiztosítók viszontbiztosításaikat tulnyomólag épen a hírneves külföldi viszontbiztosítóknál szokták elhelyezni. Igaz ugyan, hogy a belföldön le nem telepedett külföldi viszontbiztosítókkal szemben elesnék az állami biztosítási hivatal közvetlen kontrolja, de még mindig fenmaradna a direkt biztosító közvetlen, s ennek révén az állami biztosítási hivatalnak közvetett kontrolja, a mi még mindig eléggé megnyugtató garantiát nyújtana, tekintve a direkt biztosító szakértelmét, kézzelfogható érdekelttségét, de még azt is, hogy a viszontbiztosítási vállalatok követlenül a nagy közönséggel nem kontrahálván, insolid alapokra és eszközökre, inreell intentiókra már ennél fogva egyáltalán nem is lehetnek felépitve, berendezve.

A javaslat 6. §-ának azon további rendelkezése, mely az életbiztosítási vállalat *«felszámolása vagy csődbejutása»* esetén az életbiztosítási díjtartalékot a biztosítottak közt rendeli aránylag felosztandónak, a *«felszámolásra»* vonatkozó részében felesleges, de meg helytelen is. Felesleges ugyanis annyiban, a mennyiben a felszámolás (liquidatio) helytfoghatósága szükségképpen feltételezi, hogy a vállalat mindenkivel szemben, tehát úgy a biztosítottak, mint más hitelezőkkel szemben is fizetőképesség legyen, mert hisz' különben csődöt kellene mondania; már pedig, ha a vállalat még minden más hitelezőjével szemben is fizetőképesség, akkor egyáltalában a biztosítottaknak más hitelezőkkel szemben a díjtartalékra nézve adni kívánt elsőbbségi jogra semmi szükség nincsen, mert hisz' magától értetődőleg mindegy lehet nekik, akár a díjtartalékból, akár más vagyonból nyerne kielégítést, hacsak — kielégítést nyerne. De meg helytelen is a kérdéses rendelkezés, a mennyiben *«felszámolás»* esetében is csak a pusztá díjtartalékot adhatja vissza a biztosítottaknak, holott ily esetben okszerűleg az általuk befizetett összes díjakat kellene visszakapniok. A díjtartaléknak egyszerű visszaadása ugyanis magában véve nem mindig kártalanítja a biztosítottat, nevezetesen akkor nem, ha előrehaladott koránál vagy időközben beállott betegeskedésénél fogva nem tartozik többé a biztosítható életek közé, s ezért nem is kap újabb biztosítót. A javaslat nyilvánvalóan összetéveszti a dolgokat, a midőn *«felszámolás»* esetén ép úgy csak a pusztá díjtartalékra ad igényt a biztosítottaknak, mint a mikor *«fusio»* vagy *«tárcaátruházás»* esetén visszalépési jogukkal élnek. Összetéveszti azért, mert míg *«fusio»* vagy *«tárcaátruházás»* esetében a fusionáló életbiztosító szerez a biztosítottaknak más alkalmas biztosítót — legalább a javaslat szerint helyesen kötelezve van erre, — addig a közönséges *«felszámolás»* esetében egyszerűen szélnek ereszhetné biztosítottjait, a nélkül, hogy nekik más alkalmas biztosítót szerezni kénytelen lenne, a pusztá díjtartalék visszaadásának kötelezettsége — miként ép kiemeltetett — nem lévén ezzel mindig egyenértékű compensatio. E szerint épen megfordítva azt kellene a törvényben kimondani, hogy valamely életbiztosítási vállalat egyáltalában csak úgy számolhat fel önkéntesen, ha képes biztosítottjainak az általuk befizetett összes díjakat minden megrövidítés nélkül visszaadni, ellenkező esetben pedig vagy köteles törvényszerű *«fusio»* vagy *«tárcaátruházás»* útján biztosítottjainak más alkalmas biztosítót szerezni, vagy pedig kénytelen minden hang és nesz nélkül csődbe menni, hacsak további fenállhatásának eszközeit más uton módon meg nem keritheti magának.

Sőt a javaslat 6. §-ának szóban forgó rendelkezése még a *«csődre»* vonatkozó részében sem helyes tulajdonképpen, mert itt is a biztosító hozván a biztosítottat abba a hely-

zetbe, hogy nincs és esetleg nem is lehet többé biztosítva, nem elegendő még itt sem a pusztá díjtartalékra nézve statuált elsőbbségi jog, hanem e mellett elvileg elismerendő még a biztosítottaknak legalább közönséges csődhitelezői igénye az általuk befizetett összes díjakra nézve, a minek természetesen csak akkor nem lenne pusztán akademikus értéke, ha a díjtartalékon kívül netalán léteznének még egyéb vagyroncsok is.

A javaslat 6. §-ának azon rendelkezése végre, mely az életbiztosítási díjtartaléknak a vállalat minden egyéb vagyontól *«elkülönítetten leendő kezelését»* írja elő, nehezen megfejtethető homályosságban szenved, a mennyiben alig is lehet elgondolni, hogy mit érthet a javaslat e helyütt az elkülönített *«kezelés»* alatt, miben álljon az *«elkülönítés»*? Azt ugyanis, hogy az életbiztosítási díjtartalékról elkülönített számadások szerkesztendőek és mutatandók be, hogy tehát elkülönített könyvek is vezetendők róla, később a 9. §-ban említi meg; az pedig komolyan alig is hihető, hogy a javaslat az *«elkülönített kezelés»* alatt egyszerűen a *«fizikai»* elkülönítést akarta volna érteni, mert hisz' akkor oda lyukadna ki szorosán véve a dolog, hogy az életbiztosítási díjtartalék elhelyezési értékeit más tartalékok vagy vagyontömegek értékpapírjaival még egy és ugyanabban a Wertheim-cassában sem szabadna tartani. Ha pedig azt akarta talán a javaslat kimondani, hogy pl. az esetleg szükségét szenvedő más biztosítási üzletágak veszteségeit vagy költségeit ne lehessen az életbiztosítási ág nyakába varrni, akkor ugyan helyeset gondolt volna, de mindenesetre sokkal világosabban kellene ezt a fontos dolgot magában a szövegezésben is kifejezni.

A javaslat 7. §-ának azon rendelkezése, mely az összes biztosítási vállalatokra nézve, bármily ágával a biztosításnak foglalkozzanak is, a kötelező és uniform *«nyereség-tartalék»* intézményét kívánja meghonosítani, elvileg csakis helyeselhető, mert az exact üzletvitelben a rendkívüli veszteségek is megkívánják a maguk külön fedezetét, de meg amugyis tudvalevő, hogy biztosítási vállalataink eddigelé a törvény kényszere nélkül is alkottak ily tartalékokat és mindig a legnagyobb készséggel és liberalitással gondoskodtak nyereség tartalékaik dotálásáról, legtöbbszörre alapszabályaik mértékén túl is. De már az kevésbé helyeselhető, hogy a javaslat 8. §-a az életbiztosítási díjtartalék elhelyezésére nézve felállított — mint már kiemeltetett, még e tartalék irányában is tulságosan szűkkeblü — szabványokat egyszerűen kiterjeszti a nyereség-tartalékra is. Ennek elhelyezésére nézve ugyanis okszerűen nemcsak elismerendő volna a vállalat teljesen szabad rendelkezési joga, mert hisz' az olyan vállalat, mely folyton emelkedő nyereség-tartalékkal dicsekedhetik, már ezzel eléggé érdemesíti magát a bizalomra, s azon feltevésre, hogy ügyes és gondos gazda, ki mint ilyen, nem fog egy könnyen kétes értékű elhelyezésbe bocsátkozni; — de legalább is igazolt volna, hogy a nyereség-tartalék elhelyezési értékeinek köre minden esetre sokkal tágasabban szabassék ki, mint az életbiztosítási díjtartalék elhelyezési módjainak köre.

Ugyancsak nem helyeselhető a javaslat 7. §-ának azon rendelkezése sem, mely — a nyereség-tartaléknak a biztosítási alap magasságáig történő felemelkedésével — a 10%-os tartalékgyűjtés helyébe lépő 5%-os tartalékgyűjtés kötelezettségét, semmiféle végponthoz, semmiféle maximumhoz, összegbeli véghatárhoz nem köti, hanem ugyszólván in infinitum előírja, örök időkhig perpetuálja. Teljesen elegendő volna ugyanis, ha a nyereség-tartalék gyarapításának kötelezettsége egyáltalában csak addigra szabátnék elő, miglen a nyereség-tartalék a biztosítási alapnak kétszeres, legfeljebb háromszoros magasságát, avagy még helyesebben, az életbiztosítási díjtartalék 5%-os, legfeljebb 10%-os hányadának nagyságát el nem érte, mert tapasztalati tény, hogy a tulságos tőke-

bőség — kiváltképen az ily pusztán garantialis rendeltetési alapok dolgában — nem egészséges állapot, sőt könnyen sterilításra vezet.

A javaslat 11. §-ának a fusio és az ezzel egy tekintet alá vont ugynevezett tárczaátruházás esetét szabályozó rendelkezései alapgondolatukban helyesek ugyan, de a keresztülvitelben sok tekintetben nem mondhatók sikerülteknek. Helyes alapjában véve a javaslat azon rendelkezése, mely a fusio helytfoghatóságát ahhoz köti, mint kardinalis előfeltételhez, hogy úgy a beolvadó, mint a beolvasztó életbiztosítási vállalatnak teljesen intacte meg legyen életbiztosítási díjtartaléka, illetőleg helyes, hogy ezen alapfeltétel hiányában jogában álljon az állami biztosítási hivatalnak a fusio megengedését megtagadni. Ezzel szemben azonban figyelembe veendő, hogy a fusio megengedésének megtagadása egyértelmű lenne azzal, hogy a fusionálni akart, de visszautasított vállalat — ha csak más alkalmasabb, a díjtartaléki mankót kipótolni képes, beolvasztó vállalatot magának keríteni nem tudna, vagy ha további önálló fenállhatásának eszközeit magának más uton-módon meg nem szerezhethetné — kénytelen lenne rövid idő múltán csődbe menni, már csak azért is, mert a fusionális tárgyalások által fellármázott biztosítottak, vagy legalább a félénkebb, vagy értelmetlenebb rész ellenállhatlanul szorítaná rá. Miután pedig ez a csődbe menés a biztosítottak, esetleg egy nagy részére nézve, t. i. mindazokra nézve, a kik — miként már fentebb kiemeltett — előrehaladott koruk, vagy rosszabbult egészségüknél fogva nem tartoznak többé (vagy egyáltalán nem, vagy nem az eddigi feltételek mellett) a biztosításra alkalmas emberanyag közé — daczára az életbiztosítási díjtartalékokra nézve statuált elsőbbségi jognak — végzetes következményekkel járhatna: ennél fogva nem helyes a javaslat azon rendelkezése, mely az esetre, ha vagy a beolvadó, vagy a beolvasztó vállalat életbiztosítási díjtartaléka, habár aránylag csak csekélyebb jelentőségű mankót mutat is fel, nemcsak *feljogosítja*, hanem egyenesen *kötelezi* is az állami biztosítási hivatalt arra, hogy minden egyebet, a mik különben mellette szólnának, figyelmen kívül hagyva, kereken tagadja meg a kért fusiót. Ennél nyilvánvalóan helyesebb és okszerűbb volna, ha — mellőzve az absolut normát, mely mint mindig, úgy itt is, könnyen a summum jus, summa injuria végletéhez vezethetne — feljogosíthatnák még ily esetre is az állami biztosítási hivatalt arra, hogy a fusiót ne kereken legyen kénytelen visszautasítani, hanem annak egyelőre csak feltételelesen, azaz olyképp adhasson helyt, ha és a mennyiben bizonyos, a körülményekhez mérten kitűzendő idő alatt a fusionálni akaró vállalatok viszonyai esetleg annyira megjavulnának, hogy a törvényes követelmények színvonalát immár megüthetnék, a mi nem volna valami csodadolog, tekintve, hogy némi csekélyebb sulyu megfogyatkozások az életbiztosítási díjtartalék státusában még nem tartoznak az épenséggel sanálhatlan, irreparabilis dolgok közé.

Nem helyes továbbá a fusióknak a javaslat 11. §-ában foglalt szabályozása annyiban sem, a mennyiben a javaslat szerint az állami biztosítási hivatal a fusionális tárgyalásokat teljesen végigviheti a nélkül, hogy maguknak a legközvetlenebbül érdekelt biztosítottaknak törvényes mód nyujtának a kérdéshez legalább hozzászólhatni, legalább igénytelen véleményüket nyilváníthatni. Habár a mi viszonyaink közt nem is volna opportunus annyira menni, mint tette ezt az angol jog, mely tudvalevőleg a biztosítottaknak, a mennyiben azok a biztosítási állagnak egy tizedrészét képviselik, nemcsak consultativum votumot, hanem egyenesen veto-jogot ad, mert hisz a mi közönségünk talán még sem eléggé járatos a biztosítási ügyek ismeretében, hogy a fusio oly komplikált, mint nagy horderejű kérdésében döntő sulylyal érvényesíthesse ellenzését, de annyit már a mi viszonyaink közt is concedálhatónak lehet, sőt kell tartani, hogy a fusio iránt

megindított tárgyalások az érdekelt biztosítottaknak legalább illő módon tudomására hozattassanak és mód, törvényben garantírozott jog nyujtassék nekik is, hogy a fusio megengedése ellen legalább konsultativ és informativ sulylyal tiltakozhassanak. Sőt, minthogy a javaslat idevágó 24. §-a értelmében az állami biztosítási hivatalnak azon határozata ellen, a melylyel a fusio megengedését megtagadja, csakis a fusionálni akaró vállalatnak állna jogában a rendes bírósághoz recurrálni, a javaslat e tekintetben is oda volna helyesbitendő, hogy a biztosítottakat, a mennyiben azok a biztosítási állag egy bizonyos hányadát képviselik, együttesen, ugyancsak megillessa a rendes bírósághoz való recurrálás joga oly esetben, a mikor tudniillik az állami biztosítási hivatal a fusiót helytfoghatónak nyilvánította. Megadandó volna egyébként a biztosítottaknak a törvényes mód meghallgattatásukra természetesen akkor is, ha az elutasított vállalat recursusa folytán kerülne a fusio helytfoghatóságának kérdése a rendes bíróság elé.

Végül pedig a javaslat 11. §-ának utolsó bekezdése lényegileg ilyképp volna átszövegezendő, illetőleg tartalmilag is helyesbitendő: «Egyesülés (és tárcza-átruházás) esetén az egyesülésre lépő vállalat (beolvadó vállalat) életbiztosítottjai, ha a biztosítást folytatni nem kívánják, a díjtartalékból csakis azt követelhetik vissza, a mi nekik (az egyesülésnek a keresk. cégjegyzékbe történt bejegyzése napján) a biztosítási szerződés értelmében a biztosítás önkéntes abbanhagyása esetén az általuk fizetett díjakból visszajárna.» Ezzel ugyanis egyrészt világosabban volna kifejezve, hogy nem a visszalépési jog a fusionnak specificus jogkövetkezménye, mert hisz a stornirozás joga a biztosítottat, kiváltképen a mi bírói gyakorlatunkban, amugy is exorbitans módon megilleti, hanem épen megfordítva, a fusióknak specificus jogkövetkezménye — a mint azt a javaslat (alapgondolatjában helyesen) contemplálja — abban áll, hogy fusio esetében, noha általános elvek szerint, mivel t. i. maga a biztosító okozta a biztosítási szerződés megszüntét, a biztosítottnak az általa befizetett összes díjak járnának vissza, a biztosított nem szabadulhat másként attól a ráoktroyált törvényes kötelezettségtől, hogy a beolvasztó vállalatot új kontrahensül elfogadni tartozzék, hacsak jogainak egy részét ennek irányában fel nem adja, t. i. hacsak az általa befizetett összes díjak helyett meg nem elégszik azoknak egy részével. Másrészt pedig ezt a visszakövetelhető részét a befizetett díjaknak, sem határozza meg helyesbitendően a javaslat, mert nem a díjtartalékot, mint ilyent, kellene a biztosítást folytatni nem kívánó biztosítottnak visszakapnia, hanem esetleg ennél kevesebbet, t. i. elvileg azt és annyit, a mi és mennyi neki a biztosítási szerződés feltételeiben, az önkényes visszalépés vagyis a proprio motu gyakorolt stornirozás esetére concedálva van, esetleg tehát semmit sem, ha t. i. — mint ez rendszerint így van szabályozva a kötvényfeltételekben — 3 évnél rövidebb ideig teljesítette a díjfizetéseket, — a mire ugyan maga a javaslat is a 11. §. utolsó bekezdésében e szavakkal «a szerződés értelmében» czélozni látszik, de csak igen zürzavaros módon. Hogy pedig a biztosított, ha fusio esetén, noha a fusiót úgy az állami biztosítási hivatal, mint esetleg a rendes bíróság helytfoghatónak találta, a biztosítást folytatni nem kívánja, attól visszalép, még a díjtartalékot se kapja vissza egészen matematikai kiszámítás szerint, hanem kénytelen legyen megelégedni avval, a mi neki különben önkéntes stornirozás esetén visszajárna, abban leli indokolását, hogy a fusio, ha és a mennyiben azt az állami biztosítási hivatal, esetleg a rendes bíróság — módot nyujtván még az érdekelt biztosítottaknak is a véleménynyilvánításra — helytfoghatónak találta, az összes biztosítottak elkerülhetlen érdekében kötöttnek tekintendő (praesumptio iuris et de iure), az összes biztosítottak elkerülhetlen érdekét pedig nem lehet kiszolgáltatni az egyes biztosítottak önkényes visszalépési

jogának. Ellenkező esetben ugyanis a fusio egész intézménye a levegőben lógna és talán minden nem is piros, hanem fehér pünkösdi napján egyszer jöhetne csak létre, mivel aligha akadna olyan félig-meddig még maga lábán állni tudó életbiztosítási vállalat, mely az illetékesen szabályozott fusio műveletébe belemenni hajlandó volna, tudva tudván, hogy csak a fizetési kötelezettségek szállnának rá át in complexu, a jogok megfelelő ellencomplexuma nélkül, hogy esetleg a fusionált vállalat beteges biztosítottjai mindannyian a nyakába szakadhatnak, holott az egészségesebb biztosítottaknak meg volna engedve a szabad tetszés szerinti, a motivumok minden ellenőrizhetése és befolyásolhatása nélküli «sauve, qui peut».

Házassági eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. életbe lépte után.¹

37. Ha az eljáró bíróság a házasság felbontása iránt előterjesztett kérelemnek helyt ad: egyuttal bírálat alá veszi a netán fenforgó gyermek és nőtartási igényeket, valamint az egyéb vagyoni követeléseket is, úgy szintén a kiskoru gyermekek elhelyezésére és neveltetésére vonatkozó előterjesztéseket. Ellenben, ha a bíróság a házassági kötelék felbontására irányított kérelmet elutasítja: a vagyoni igények, valamint a gyermek tekintetében történt előterjesztések elbírálását mellőzi. (Táblai szab. 34. §.)

38. A bíróságnak a házasságot felbontó vagy érvénytelenítő ítélete mindkét félre kiterjed.

39. A házasságot felbontó vagy érvénytelenítő ítéletnek az általános kellékeken felül tartalmaznia kell: *a)* A peres felek nevét és vallását; *b)* a házasság megkötésének helyét és idejét; *c)* az új házasságra léphetés megengedését: ha pedig a kötelék házasságtörés miatt bontatott fel, azon személy megnevezését, a kivel való házasságkötéstől az egyik peres fél eltiltatott (1894. évi XXXI. tcz. 85. §. utolsó bekezd.); *d)* a felbontó vagy érvénytelenítő ítéletnek, jogerőre emelkedés után a házassági anyakönyvbe bejegyzése céljából a házasság megkötésénél közreműködött anyakönyvvezetővel (lelkész, rabbi; 1894. évi XXXIII. tcz. 67. §.) és a kiskoru gyermekek érdekében az illetékes gyámhatósággal való közlésére vonatkozó rendelkezést; *e)* az elvált nem vétkes nő esetleges jogát férje nevének megtartására a házasság felbontása után (1894. évi XXXI. tcz. 94. §.); *f)* a házastársak kiskoru gyermekeinek nevét, életkorát és a reájuk vonatkozóan történt rendelkezéseket; (1894. évi XXXI. tcz. 95—97., 103. §§.); *g)* a vagyoni követelésekre vonatkozó rendelkezéseket (1894. évi XXXI. tcz. 90—93., 102., 105., 134. §§.); *h)* ha a kiskoru gyermekekre és a vagyoni követelésekre vonatkozóan a felek megegyezése okából rendelkezés nem szükséges: ennek fölemlítését; *i)* a perköltségekre vonatkozó rendelkezést. (Táblai szab. 36. §.)

40. A felbontó ítéletben az a házasság, kinek hibájából a házasság felbontatott, vétkesnek nyilvánítandó.

Ha a viszkonkereset folytán mindkét házasság hibájából történt a házasság felbontása, a bíró mind a két házastársat vétkesnek nyilvánítja.

Viszkonkereset nélkül is kérheti alperes, hogy a házasság felbontása esetében a felperes is vétkesnek mondassék ki, ha ellene bontó okot igazol; ezen kérelmet oly bontó okra is alapíthatja, melyre nézve a kereset joga már megszűnt, de a felbontás alapját képező bontó ok keletkezésekor meg fenállott.

A házasságtörés okából vétkesnek nyilvánított házastárs a felbontó ítéletben eltiltandó a házasságkötéstől azzal, a kivel a házasságtörést elkövette. (1894. évi XXXI. tcz. 85. §.)

41. A nem vétkes nő tartására nézve az 1894. évi XXXI. tcz. 90—93. és 102. §-ainak rendelkezései irányadók.

42. Az ágytól és asztaltól való elválásra az 1894. évi XXXI. tcz. 104—107. §-ainak rendelkezései alkalmazandók.

43. A házasság a felbontó ítélet jogerőre emelkedése napján szűnik meg. (1894. évi XXXI. tcz. 88. §.)

Az érvénytelenségi perben hozott jogerős ítélet csak a perben állókkal szemben hatásos. (1894. évi XXXI. tcz. 71. §.)

44. A jogorvoslatokra nézve, a mennyiben a következő rendelkezések kivételt nem tartalmaznak, az 1881. LIX. tcz. szabályait kell alkalmazni. (Táblai szab. 39. §.)

45. Ha az első vagy másodbíróság a házassági köteléket felbontotta vagy érvénytelennek nyilvánította: a periratokat a felsőbb bírósághoz hivatalból, «tehát akkor is fel kell terjeszteni, ha az ítéletet senki sem felebbezte. (Táblai szab. 40. §.)

46. A felsőbb bíróság az alsóbíróság ítéletének azt a részét, melylyel a házasság érvénytelennek nyilvánított, ill. felbontatott és a melylyel a kiskoru gyermekek tartása és elhelyezése iránt intézkedés történt, hivatalból, az ítélet egyéb rendelkezését pedig csak felebbezés esetében vizsgálja meg. Az ítéletnek most jelzett része is azonban csak a harmadbírósági felülvizsgálat után emelkedik jogerőre. (Táblai szab. 41. §.)

47. Ha a másodbíróság a házasságot felbontó vagy érvénytelenítő és a peres felek által nem felebbezett elsőbírósági ítéletet helyben hagyja: a periratok a másodbíróság által közvetlenül a harmadbírósághoz terjesztendők fel.

Ugyanez az eljárás követendő akkor is, midőn a házasságot felbontó vagy érvénytelenítő ítélet ellen egyedül a házasságvédő és ez is csak a házassági kötelék fentartása érdekében élt felebbezéssel.

Ha azonban az elsőbírósági ítélet ellen a peres felek felebbezéssel éltek vagy pedig a házasságvédő felebbezése a házassági kötelék fentartásán kívül más kérdésre is kiterjed; ugyisint akkor is, ha a másodbíróság az elsőbíróság ítéletét bármi tekintetben megváltoztatta: a periratok a másodbíróság által az elsőbírósághoz küldendők vissza és ez esetben a periratok csak a másodbíróság ítéletére vonatkozó felebbezési határidő lejártá után terjesztendők fel a harmadbírósághoz. (Táblai szab. 42. §.)

48. Ha a felsőbb bíróság a házasság felbontása iránt kérelmet elutasító alsóbírósági ítéletet megváltoztatva, a házasságot felbontja: a kiskoru gyermekekre és a vagyoni jogi igényekre vonatkozó kérdéseknek elbírálásába nem bocsátkozik, hanem a periratokat, azoknak elbírálása végett az elsőbírósághoz küldi vissza, mely e kérdések érdemében dönt. Az elsőbíróságnak ítélete ellen fokozatos felebbezésnek van helye a másod- ill. harmadbírósághoz. (Táblai szab. 43. §.)

49. A házassági kötelék felbontása és érvénytelenítése kérdésében perújításnak helye nincs.

Az elutasított fél azonban az elévülési határidőn belül új keresettel kérheti a házasságnak felbontását vagy érvénytelennek nyilvánítását. (Táblai szab. 44. §.)

A kereseti jog elenyészik, ha a házastárs a vétkes cselekményt akár a per folyama alatt, akár annak befejezése után megbocsátotta. (1894. évi XXXI. tcz. 82. §.)

50. Ha a házasság az 1894. évi XXXI. tcz. hatályba lépte előtt csak az egyik házasságra nézve bontatott fel, a másik házasság fél kérheti, hogy a felbontó ítélet hatálya reá is kiterjesztessék. (1894. évi XXXI. tcz. 142. §.)

E kérelmet kereset alakjában kell előterjeszteni, melynek tárgyalására a fönti rendelkezések irányadók, azzal az eltéréssel, hogy békéltetésnek ily esetben helye nincs. (Táblai szab. 45. §.)

51. Hasonló eljárást kell követni akkor, ha valamely házasság fél, kit házastársától oly tény alapján, mely az 1894. évi XXXI. tcz. szerint bontó okul szolgál, az 1894. évi XXXI. tcz. hatályba lépte előtt ágytól és asztaltól jogerejüleg elválasztottak, az 1894. évi XXXI. tcz. 107. §-ában foglalt feltételek

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 14., 15., 16. és 18. számban.

mellett azt kéri, hogy a bíróság az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át. (1894. évi XXXI. tcz. 141. §.)

52. Ha az ágytól és asztaltól elválasztott házaspár a házassági életközösséget visszaállítja: ezt a perben eljáró bíróságnak közös kérvény alakjában bejelentik. (1894. évi XXXI. tcz. 106. §.)

A bíróság az életközösség visszaállításáról az illetékes házassági anyakönyvvezetőt értesíteni tartozik. (1894. évi XXXI. tcz. 67. §.)

53. A kiskorú gyermekek ideiglenes elhelyezését és ezeknek, valamint a nőnek ideiglenes tartását és a szükséges tárgyaknak az utóbbi részére kiadását (1894. évi XXXI. tcz. 72., 102., 118. §§.) tárgyzó ügyeket, akár a házassági perrel kapcsolatban, akár önálló keresettel (1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 1. p, 2. p. c) érvényesíttetnek, a kir. bíróságok az eljárás minden részében soron kívül intézik el.¹

Ime, rövid vázlatban házassági eljárásunk képe az 1894. évi XXXI. tcz. életbe lépése után.

E kép kidomborításában kerültem minden idegen joganyag igénybe vételét. Kizáróan arra szoritkoztam, a mit e szerény tanulmány bevezetésében czéломul kitűztem: a hatályban levő törvényes jogszabályok, az életbe lépő 1894. évi XXXI. tcz. és a házassági perekben kifejlődött állandósult gyakorlat tételeinek egybe állításával kimutatni, hogy a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. külön eljárási törvény hijján is alkalmazható lesz bíróságaink által a nélkül, hogy a mindenütt bonyodalmaktól féltő rémlátók aggodalmai a legkisebb részben is megvalósulnának.

A kik az érvényes és az életbelépendő jogot ismerik: azokra nézve tanulmányom semmi újat nem tartalmaz. Megjegyzéseim főképen azoknak szánvák, a kik még nem foglalkoztak behatóan az új joggal és a kiket talán elfogulttá tett az említett rémlátók riadója. Ezeket akartam meggyőzni a riadalom alaptalanságáról.

Dr. Márkus Dezső
pestvidéki kir. tszéki bír.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közbenszóló ítéletekről.

A sommás eljárást szabályozó törvényünk jelentékeny számban oly intézkedéseket tartalmaz, melyek kizárólagos célja lehetségessé tenni azt, hogy a bírói discretió nemcsak a bizonyítékok mérlegelésénél, hanem az ítélet előkészítésénél is érvényesülhessen. E discretionális szabályok közt kiváló helyen áll a 42. §. E szerint a bíró feljogosíttatik a) az egy keresetben érvényesített több követelést elkülönítve, b) a megosztható követelés egy részét külön, c) az előkérdezt önállóan vagy d) a követelés megalapítására vagy ill. megerősítésére vonatkozó vitapontokat egyenként tárgyalni. Eme tárgyalási módzatoknak megfelelően a bíró a feldolgozott peranyagot az első két esetben részítélet, a harmadik esetben pedig közbenszóló ítélet által viheti döntés alá. A negyedik procedura, vagyis midőn a bíró egy vagy több vitapontra szorítja a tárgyalást, tisztán akadémikus értékű marad, mert a bíró az egyes külön tárgyalta vitapontra vonatkozó határozatot nem hozhat. A német perrendtartás 275. §-a itt, ha önálló támadó vagy védő eszkről van szó, feljogosítja a bírót közbenszóló ítélet meghozatalára, de a sommás törvényt ezt nem ismeri, a mint nem ismeri a vitás incidens kérdé-

¹ Ez a méltányosság követelése, melyet a bíróságoknak egyetlen esetben sem szabadna figyelmen kívül hagyniok. Az ilyen kérdéseket a szó legszorosabb értelmében minden fokon haladéktalanul kell elintézni, mert a legkisebb huzavona helyrehozhatatlan károkkal járhat, de egyébként is, itt a szó legigazabb értelmében a megélhetés kérdéséről van szó, mely nem tűri a megoldás elhalasztását.

seket elintéző interlocutorius ítéleteket sem. A sommás törvény 105. §-a csakis az u. n. praejudiciális közbenszóló ítéleteket engedi meg. Ezekről bővebben akarunk szólni.

A törvény szerint közbenszóló ítéletnek csak akkor van helye, ha a követelés alap és mennyiség szerint elkülöníthető vitára adott alkalmat. Két feltételt láttunk tehát megjelölve; az alap és mennyiség szerint való elkülöníthetést és mindkét elem vitás voltát. A hol tehát az elkülönítés lehetetlen, mert az alap és mennyiség körüli vita egymásba forrt vagy ott a hol a két elem közt csak egy a vitás, ott a bíró közbenszóló ítéletet nem hozhat, ilyenkor végítélet van helyén. Mert a mennyire kezelhetőbbé válik az egész peranyag, ha azt a bíró természetes alakulásában vizsgálja, épannyira eltorzul a per képe, ha erőszakkal határjeleket ékelünk be oda, a hova nem valók. Nem szabad megfélemlenünk arról, hogy minden per tulajdonképen egységes elbírálásra tarthat igényt és hogy ezen szabály alól csakis rendkívüli czélszerűségi indokok engednek meg kivételt.

A mennyiség fogalmát sem szabad itt kényelmesen interpretálni, azt csak pénzösszegre vagy más fungibilis tárgyakra lehet kiterjeszteni. A bajor legfőbb ítélőszék ezt következő határozattal mondotta ki: «Die Bestimmung des § 276 der Reichs-civilprozessordnung darf nicht so aufgefasst werden, als ob das Gericht befugt wäre einfach mit Anwendung der allgemeinen Begriffe von Grund und Folge in allen Fällen, in welchen der Klagegrund und dessen Wirkungen bestritten sind, eine gesonderte Vorentscheidung über den ersteren zu erlassen. Zwar ist nach den Motiven der Prozessordnung die gedachte Bestimmung nicht auf Ansprüche beschränkt, welche den Ersatz des Schadens oder die Leistung des Interesse bezielen, sondern sie erstreckt sich auf alle Ansprüche, bei welchen eine Trennung des Inhaltes nach Grund und Betrag denkbar ist, und ist es demnach insbesondere unerheblich, ob der Grund des Anspruchs ein dinglicher oder persönlicher ist, ob er auf vermögensrechtlichen oder anderen Verhältnissen beruht. Allein die gewöhnliche Bedeutung des Ausdrucks «Betrag» als der Zweck des Gesetzes: fachgemässe Vereinfachung durch Trennung der Prozessstoffes lassen keinen begründeten Zweifel Raum, dass § 276 nur in denjenigen Fällen anwendbar ist, in welchen der Gegenstand des streitigen Anspruches in der Leistung einer Geldsumme oder einer Quantität anderer fungibler Sachen bestrebt, und deshalb eine Scheidung des quale und quantum möglich ist, dass folglich eine Vorentscheidung nach § 276 überall dort ausgeschlossen ist, wo die beanspruchte Verpflichtung zunächst und unmittelbar auf Leistung einer individuell bestimmten Sache, oder auf Vornahme von Handlungen gerichtet ist, denn in solchem Falle kann weder von einer Unterscheidung nach Grund und Betrag, noch davon die Rede sein, dass durch eine präjudicielle Entscheidung über den Grund des Anspruchs eine Vereinfachung des Verfahrens erreicht werden könnte.»

A 105. §. szövegezése, de maga a rendelkezés célzata is kizár minden kétséget arra nézve, hogy a közbenszóló ítélet egy *viszontkeresetbe* vett követelés alapjának megállapításával is foglalkozhatik. Kétséggel fog találkozni azonban már az a kérdés, vajon a bíró a *beszámíttatni* óhajtott követelés alapját is megállapíthatja-e közbenszóló ítélettel? Nézetem szerint a mi törvényünk azt kizárja. A közbenszóló ítéletnek ugyanis feladata a követelés alapját megállapítani, hogy annak alapján jogerő után marasztaló végítélet legyen hozható. A törvény szerint is «követelés» alapját kell megállapítani, ez azonban a beszámításnál hiányzik, csak létezett, de épen a vitatott beszámítás folytán a mint megszüntette a kereseti követelést, úgy maga is megszünt. A beszámítás egymagában, ha csak viszontkeresettel nem konkurál, tehát marasztaló ítélethez nem vezethet és így nem is volna értelme a beszámíttatni óhajtott követelés alapját külön ité-

lettel megállapítani. Ily eljárás végeredményében oda vezetne, hogy egy kifogás külön felelhető ítélet tárgyává tétetnék, a mi törvényünk egész rendszerével ellenkezik. A német irodalomban az ellenkező nézet is talált támogatókat, az uralkodó felfogás és a Reichsgericht praxisa azonban kizárja a mi törvényünkkel egybevágó 276. §-ban szabályozott közbenszóló ítéletet a compensando érvényesített követelésnél és hasonlóan a *megtartási jogra* alapított kifogásnál is. [L. R. G. VI. (420.), XII. (362.)]

Közbenszóló ítélet *csak helyt adó lehet*. A bíró csak akkor hozhatja meg, ha az alap fenállását megállapítja, ellenkező esetben elutasító végítélettel dönt. De miután elutasító közbenszóló ítélet nem létezik, az a kérdés merül fel, hogy mit tegyen a bíró, ha az alap fenállását részben megállapítandónak, részben meg nem állapíthatónak találja. Ha valaki pl. két cséplő késedelmes szállítása miatt követel kártérítést és a bíróság úgy találja, hogy alperes csak egyet tartozott szállítani, ily esetben a törvény hézagosságánál fogva a közbenszóló ítélet egészen mellőzendő lesz.

A törvény kifejezetten nem foglalkozik azon kérdéssel, vajon *mulasztás* esetén hozhat-e a bíró a fél kérelmére közbenszóló ítéletet? Nézetem szerint: nem, mert a törvény 50. §-a szerint a bíró az ügy érdemében tartozik határozni, ez alatt pedig csakis az egész ügyre vonatkozó határozatot érthetünk, nem pedig oly külön jellegű intézkedést, mely tulajdonképpen egy hozandó ítéletnek csak egyik elemét képezi. A közbenszóló ítélet nagyobb szabású vitát tételez fel, melyet czélszerűségi okból ketté kell hasítani.

Ily czélszerűségi okok azonban nem léteznek, ha a bíró csak az egyik féllel tárgyal; itt a második fél már távolmaradása által is provokálja a végítéletet. Komplikáltabb azonban a kérdés, ha a bíró tárgyalás közben a törvény 42. §-a értelmében *az előkérdésre szorította* a pert és egyik fél a legközelebbi tárgyaláson meg nem jelen. Nézetem szerint itt is áll az elv, hogy mulasztás miatt közbenszóló ítélet nem hozható; megerősít véleményemben az a körülmény, hogy a közbenszóló ítélet csak helytadó lehet és soha sem elutasító és így mulasztás esetén más elveket kellene alkalmazni a szerint, a mint vagy felperes vagy alperes nem jelen meg, vagyis más szóval az első esetben végítélet, a másodikban pedig közbenszóló ítélet volna hozandó. Törvényünk azonban a mulasztás következményeit egyformán alkalmazza akár felperesről, akár alperesről van szó és így világos, hogy a törvényhozó intentiója nem lehetett a mulasztás miatti közbenszóló ítélet meghonosítani. Meg nem jelenés miatti közbenszóló ítélet nem létező, a bíró kénytelen lesz a 45. §-hoz folyamodni és korábbi határozatát megszüntetni. Ez azonban már szükségessé teszi a fél újbóli idézését, mert a megszüntetési határozatnak az egyik fél távollétében arra nyomban sanctiót kölcsönözni nem lehet és mert nem is volna igazságos a meg nem jelent fél ellen végítéletet hozni, a mikor az csak az előkérdés tárgyalására lett idézve.

A legfontosabb kérdés, mely a 105. §-nál előtérbe lép, a közbenszóló ítéletek *jogi természetének* kérdése. Maga a szakasz csak egy szempontból minősíti az ítéleteket, azt a fictiót állapítván meg, hogy a közbenszóló ítélet felelbitel szempontjából végítéletnek tekintendő. Evvel ki van mondva, hogy az ítélet alaki jogerőre emelkedik, más tekintetben azonban nyílt kérdéssel állunk szemben és így a törvény keretén kívül kell annak a kérdésnek megoldását keresni, vajon a közbenszóló ítélet anyagi jogerőre emelkedik-e? Magának az anyagi jogerő kérdésének tárgyalása nem tartozik ide és itt mindössze csak arról lehet szó, hogy e tan eredményei miképpen nyernek alkalmazást a közbenszóló ítéletekre. Az anyagi jogerőt Windscheid nyomán még annak kifejezéseihez is ragaszkodva, a német polgári törvk. javaslatának második olvasása következően állapítja meg: «Das rechtskräftige Urtheil hat die Wirkung, dass das Zuerkannte nicht mehr bestritten,

das Aberkannte nicht mehr geltend gemacht werden kann.» A mi vitás volt az ítélet előtt, annak folytán bizonyosságot nyer és e bizonyosság ezentul a felek közti jogviszony basisa; minden kísérletnek az eredeti jogviszonyra visszamenni, utját állhatja az actio judicati vagy az exemptio rei judicatae. A kérdés most már az: megilleti-e ily erő a közbenszóló ítéletet?

Ha a 105. §. szerinti közbenszóló ítéletet közelebbről nézzük, úgy azt találjuk, hogy az abban a logikai tevékenységben, mely végeredményében mint ítélet jelentkezik, a syllogismusnak egy szemét képviseli. Az ítélet elemével van tehát dolgunk, melynek fontossága, sőt nélkülözhetlen volta addig terjed, míg az ítélet megszületett. A mint ez megtörtént, a keletkezésének processusa legfeljebb az ellenőrzés szempontjából lehet fontos, de azok a különböző logikai nyugvó pontok, melyeknél a bíró támasztékainak erősségét vizsgálta, teljesen háttérbe szorulnak.

Az anyagi jogerőnek kérdése tehát itt egy másik kérdést érint, azt, hogy mily objektív terjedelme van a jogerőnek, kihat-e az az ítélet elemeire, vagy pedig csak az igény feletti döntésre szorítkozik-e? A hazai gyakorlat itt teljesen az utóbbi irányhoz simul és a fenforgó kérdésnél ezt annál kétségtelenebbnek kell tartanunk, mivel a német perrendtartás, melyből pedig a 105. §. kikerült, az anyagi jogerő terjedelmét legszűkebbre szorítja. A német prts 293. §-a következőleg intézkedik: «Urtheile sind der Rechtskraft nur insoweit fähig, als über den durch die Klage oder durch die Widerklage erhobenen Anspruch entschieden ist.» Más szóval anyagi jogerőre emelkedik az ítélet rendelkező része.

A közbenszóló ítéletnek nincs rendelkező része és így nem szabad az ítélet külső kerete által magunkat megtévesztetni, mert tényleg a 105. §. szerinti ítélet semmi egyéb, mint egy ítéleti indok, mely ellen a törvény, czélszerűségi okokból, kivételesen a felelbitelt megengedte. Az anyagi jogerővel felruházott ítélet különben sokkal fontosabb, mintsem a törvényhozó a bíró tetszésére bízhatta volna a közbenszóló ítélet meghozatalát vagy mellőzését, hol az anyagilag is jogerős dispositiót foglalna magában.

Felismerjük tehát a közbenszóló ítélet jogi természetét, ha szem előtt tartjuk, hogy az alaki jogerőre emelkedhetik, de anyagi jogerőre nem. Hiányzik ilyképen belőle az ítélet legkiválóbb tulajdonsága, a min az alaki jogerő mit sem változtat. Mert ez utóbbi tulajdonképpen csak az anyagi jogerő beálltának időpontját jelzi, vagyis jelen esetben semmit. Mindössze az ítélet elnevezésével állunk szemben, mely egy anticipált ítéleti indokot leplez. A német perrendtartás nem is nevezi «Zwischenurtheil»-nak, hanem mint «Vorabentscheidung» szerepelteti.

A közbenszóló ítélet nem lévén még ítélet, ennek egyik következménye, hogy arra való tekintet nélkül a sommás törv. 31. §-ának 2. p. értelmében a kereset a főtárgy vagy a járulékok tekintetében még felelbitel, csak hogy mivel a közbenszóló ítélet anyagi jogerővel nem bír, a bíró ily esetben kénytelen lesz e felelbitelt kereset tárgyában az alapot külön megállapítani. Ily irányban a Reichsgericht több ízben levonta a consequentiát. «Die Entscheidung über den Grund der Klage ist zwar in Betreff der Rechtsmittel als Endurtheil anzusehen, im Übrigen aber ein Zwischenurtheil, durch welcher der Rechtsstreit zu keinem Theile beendet, sondern nur ein Element für das Endurtheil hergestellt wird. Bleibt er aber anhängig, ist also die Verhandlung und Entscheidung über den Betrag immer noch ein Theil des ursprünglichen Processes der sogar neben dem Rechtsmittel gegen die Vorabentscheidung forgesetzt werden kann, so muss auch für dieses Stadium der im § 240 Ziff. 2. ohne jede zeitliche Beschränkung aufgestellte Grundsatz seine Geltung behalten. Es ist daher nicht richtig, dass in diesem Stadium die Befugniß des Klägers ausgeschlossen sei, seinem Klagantrag zu erweitern.» (R. XXVIII. 427.)

A 105. §. szerint hozott ítélet jogi természetére vezethető vissza, hogy az egy teljesen elutasító ítéletnek sem állhat utjában, a mint felperes a mennyiség kérdésének tárgyalásánál meg nem jelen. Korábbi tárgyalások eredménye az 51. §. szerint olyankor figyelembe veendő ugyan, de épen mivel a követelés alapjának ítélettel történt megállapítása külön bánásmódot nem tesz szükségessé, a bíró elutasító végítéletet tartozik hozni, ha a megjelent alperes a követelés mennyiségét tagadja.

A közbenszóló ítélet jogi természeténél fogva még annak sem állna utjában, hogy alperes az alap megállapítása után annak megerősítésére szolgáló új körülményeket felhozzon, ezt azonban kizárja már a sommás törvény 32. §-a, mely tényállítások és bizonyítékok előterjesztését csakis a fenforgó kérdést eldöntő határozatot közvetlenül megelőző tárgyalásnak berekesztéseig engedi meg. Miután pedig közbenszóló ítélet ellen perujításnak helye nincsen, az alapra vonatkozó újabb körülmények csak a végítélet meghozatala után folyamatba tehető perujítás alkalmával lesznek érvényesíthetők. Ennyiben mondható, hogy a közbenszóló ítéletben is van finis controversiarum. *Dr. König Vilmos.*

Különfélék.

— **A bünvádi eljárás javaslatát** az igazságügyminiszter benyújtotta a képviselőházban. Eddig nem közöltetett velünk a szöveg s így a javaslat megbeszélését meg nem kezdhjük. De nem mulaszthatjuk el magát az eseményt üdvözölni, remélve, hogy minden tényező végre *komolyan* akarja ezen nagy jelentőségű kodifikatio megvalósítását.

— **A budapesti kir. ügyészségről.** Ügyvédi körökből a következő sorokat veszszük: Tisztelt szerkesztő ur! Becses lapja hadd emlékezzék meg ma a budapesti kir. ügyészségről, hátha az illetékes helyről megjön az az orvoslás, mely itt szükséges. Tudvalevőleg a budapesti kir. ügyészség létszáma 13. A ki ismeri azon rengeteg munkát, melyet ennek az ország első törvényszéke mellett működő ügyészségnek végeznie kell, az minden bővebb indokolás szüksége nélkül azt fogja mondhatni, hogy e létszám nem felel meg a végzendő munka nagyságának. Ha a létszám 20 volna, ez sem volna sok. De tudni való, hogy a 13 létszám is csonka; soha sem volt teljes; mert egy alügyész rendszerint a főügyész mellett dolgozván, marad 12. Ezek közül pedig jelenleg 5 kir. alügyész részint szabadságolás, részint más okból távol van, *dolgozik tehát jelenleg a budapesti kir. ügyészségnél 7 alügyész.* Ezek idejüknek egy részét a végtárgyalásoknál, más részét az ijesztő mérvben növekedő u. n. «foglyos» vagy «rabos» ügyekkel töltik, és így a rendes mederben mozgó munkára (vádindítványok, vagy eljárást beszüntető indítványok) alig marad idejük. Nem csoda, ha így a fiatal erők csakhamar kidőlnek, és ha az ügyvédi karnak panasza akad, hogy az ügyészségnél ügyeik nem haladnak előre. Absolute érthetetlen, hogy eddigelé ezen valóban tarthatatlan állapot ellen még nem szólalt fel senki. Épen most terjesztette be az igazságügyminiszter ur a Budapesten felállítandó önálló büntető-törvényszékről szóló törvényjavaslatot. Nem igen hiszszük, hogy valami nagy sikert fog felmutatni a törvény, ha a bírák létszáma tetemesen nem szaporittatik. De még így is a törvényszék működésében meg van akasztva akkor, ha a kir. ügyészség, mely jóformán előkészítője a bünpernek, a létszám csekélységénél fogva nem fejthet ki oly munkásságot, melyet az ország ezen első ügyészségétől joggal várhat el az adózó állampolgár. Tisztelettel figyelmeztetjük az igazságügyi kormányt ezen sajnos állapotra, és figyelmeztetésünket azon kérelemmel toldjuk meg, hogy az itt ecsetelt bajon segíteni, és a budapesti kir. ügyészség létszámát, tekintettel a feldolgozandó roppant nagy és évről-évre növekedő anyaghalmazra, de tekintettel főképp az ezen ügyészségnél jelenleg működő derék

munkások testi és szellemi egészségére, melyet a tulcsigázott munka által idő előtt kockára vetni nem szabad, mielőbb szaporítani méltóztatnék.

— **A kir. Curiához** f. é. április hóban beérkezett 2629, ez évben összesen 9986 ügy. A mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 23857, elintéztetett 10057, hátralékban maradt 13800 ügydarab. A mult év megfelelő időszakához képest 651-el több érkezett be, 457-el több intéztetett el és 194-el több a hátralék.

— **A budapesti kir. táblához** április hóban 2556, ez évben összesen 10060 ügy érkezett. Elintézendő volt 18483, elintéztetett 11959, hátralékban maradt 6524 ügy.

— **Miért?** Mi ratiója van a végrehajtási törvény 6. §-ában azon intézkedésnek, hogy sommás perben a végrehajtási kérvény alapjául szolgáló ítélet vagy bírói egyezség másolatban a kérvényhez csatoltassék, midőn a bíróság ugyis az eredeti ítélet és nem egyszerű másolat alapján rendeli el a végrehajtást? (*Ügyvédi körökből.*)

— **Ügynök jogköre megrendelés visszavonása esetén.** *A veszprémi kir. törvényszék* következő ítéletet hozott: Az eljáró kir. járásbíró ítéletét a kir. törvényszék megváltoztatja, felperest keresetével elutasítja. *Indokok:* A felebbezési eljárás során nem változott tényállás mellett a kir. törvényszék azon álláspontot foglalja el, hogy oly ügynök, ki megrendelési iverk, illetve ajánlatok felvételével, ezeknek az illető megbízóhoz való elküldésével s ez által valamely ügylet megkötésének közvetítésével megbizatik, ezen körben mint meghatalmazott szabadon jár el; nyilvánvaló tehát, hogy mindaddig, míg az átvett megrendelési iverk kezénél vannak, azoknak az ajánlatok visszavonása folytán való visszaadása is az ügynök cselekvő körébe esik. Alperesek védelmül azt hozták fel, hogy mihelyt tudtára jöttek annak, hogy az elfogadott ajánlattal nem azon gyárból rendeltek cséplőgépet, a melyből akartak, azonnal az ügynök után mentek s mielőtt ez a megrendelési iverk elküldte volna, kijelentették előtte, hogy az ügylettől visszalépnek, de hivatkoztak még azon körülményre is, hogy a visszavonást az ügynök tanuk előtt elfogadta s az ügyletet megszüntnek ki is jelentette, mire az írományokat szétépte. Felperes beismerte ugyan, hogy az alperesek által kiállított váltók szét lettek tépve, a visszavonás megtörténtét azonban tagadja s a megrendelést érvényben lévőnek tekintti; ezzel szemben alperesek tanukra hivatkoztak s kijelentették, hogy ezek által be fogják igazolni azt, hogy az ajánlat visszavonása folytán az ügynök az ügyletet megszüntnek tekintette s ebből kifolyólag írományokat tépett szét, azt állítván, hogy a megrendelési iverk semmisítette meg. A kir. törvényszék beigazoltak veszi, hogy az alperesek által kiállított megrendelési iverk az ajánlat visszavonásakor az ügynök kezénél volt s miután azal saját körében még rendelkezhetett, azt tényleg meg is szüntette; minek következtében felek közt az ügylet megkötve nem lévén, felperes jogalap hiányában keresetével elutasítandó volt. (1894 ápr. 4. D. 24.)

— **A Gerichtssaal** legújabb számában dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyész tollából nagyobb közlemény jelent meg, melyben *Magyarország büntetőjogi irodalmát az utolsó évtizedben* áttekinthetőleg és behatóan ismerteti a külfölddel. A 21 sűrűen nyomtatott lapra terjedő ismertetésben Illés Károly, Schnierer Aladár, Horovitz, Wlassics Gyula, Vargha Ferencz, Baumgarten Izidor, Battlay Imre, Tóth Lőrincz, Balogh Jenő, Reichard Zsigmond, Fekete Gyula, Doleschall Alfréd, Heil Fausztin, Fayer László és Székács Ferencz műveinek tartalmát adja elő egyenkint. A curiai döntvényeknek, a Manoilovits Emil elnöklete alatt álló büntetőügyi bizottság üdvös tevékenységének, a bünvádi eljárási javaslatoknak, Schedius Lajos novellájának és Márkus Dezső «felsőbb bíróságaink elvi határozatai» című művének ismertetése után Gruber a hazai jogi szaklapokról is megemlékezik.

A magyar Fogászegylet folyó hó 11-én (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesti-ut 8. szám) teljes-ülést tart. Napirend: A magán biztosítási vállalatokról szóló törvényjavaslat. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Barna Ignác, Dr. Beck Hugó.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lévegre 6 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 3 .

Tartalom: Fővárosi bíróságaink szervezetének reformja. — A magánbiztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata. Dr. BARNÁK IGNÁCZ keresk. akadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalék a sajtóvétségek elévüléséhez. VARGHA FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól. — Sorozhatók-e a be nem jegyzett kamatok? HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — A fentartott ásványok és a kőszénkérdés. HOZNEK JÁNOS m. kir. kincstári ügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fővárosi bíróságaink szervezetének reformja.

Az igazságügyminiszter törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé a budapesti büntető törvényszék felállításáról.

E javaslat tartalma röviden összefoglalva az, hogy a jelenlegi budapesti kir. törvényszék büntető osztálya mint külön törvényszék önállósíttatik. Kiveszik a budapesti kir. törvényszék elnökének — eddig is jóformán csak névleges — vezetése és felügyeleti hatásköre alól és külön elnök vezetése alá helyezik.

Egyéb változást és szervezeti módosítást a javaslat nem kontemplál.

Évek óta hangoztatjuk a fővárosi bíróságok átszervezésének szükségességét, csak hogy nem ily szűk keretben.

Két, csaknem teljesen azonos hatáskörű törvényszék működik Budapesten, különböző illetékességi területtel, t. i. a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek.

Már maga ez is abnormis és czélszerűtlen beosztás.

Ugyanazon helyen több törvényszék csakis a különböző szakbeli hatáskörök alapján szervezhető.

A budapesti kir. törvényszék területi illetékessége minden hátrány nélkül kiterjeszthető a pestvidéki kir. törvényszék területére.

Nem indokolják a különválasztást geographiai tekintetek sem, mivel mindkét bíróság a főváros pesti oldalán, nem is távol egymástól van elhelyezve.

Ha tehát a fővárosi bíróságok reorganisatiójáról van szó, úgy első sorban is a pestvidéki törvényszék megszüntetését és a budapesti kir. törvényszékbe való beolvasztását kell a reformnak célul tűzni.

Ez a reformművelet, a mellett, hogy egyesítené a szakerőket és kiegyenlítené a munkaanyagban mutatkozó egyenlőtlenségeket, eltüntetné a pestvidéki törvényszék, ügyészség és fogház botrányos állapotban levő helyiségeit is.

Ezzel párhuzamosan lehetne keresztülvinni a jelenlegi budapesti és pestvidéki törvényszékek egyesített büntető osztályainak önálló büntető törvényszékké való alakítását.

A mit azonban a törvényjavaslat nyújt, az nem egyéb papiros-reformnál, mivel annak aligha lesz kihatása a judikatúrára.

Lényegben minden maradna a régiben.

A fentebbiekben megjelölt irány folytatásaképp nagyon szívesen venné a fővárosi jogkereső közönség és jogvédői kar a Duna-balparti járásbíróságok egyesítését és az önálló újpesti járásbíróság felállítását is.

Ezen szervezeti reform újabb építkezéseket is vonna maga után.

A járásbíróságok alkalmatlan helyiségeit a központi járásbíróság palotájának tágas tárgyaló termei váltanák fel,

az önállósított büntető-törvényszék a jelenlegi egész törkezési palotát elfoglalná, míg az egyesített polgári törvényszék és a kereskedelmi és váltótörvényszék részére szintén megfelelő épület volna emelendő, és pedig úgy, hogy mind ezen bírósági épületek lehetőleg közel legyenek egymáshoz.

A fővárosi bíróságok ilyenén átszervezése oly nagyszabású reform körvonalait domborítja ki, a melynek megvalósítása megérdemli az ambíciót.

A magánbiztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata.¹

A javaslatnak a külföldi biztosítási vállalatokra vonatkozó 13., 14. és 15. §-ai, összevetve e szakaszokat a javaslatnak (a derogatorius záradékot tartalmazó) 42. §-ával: — nem emlékezvén meg a javaslat egy szóval sem külön az osztrák biztosítási vállalatokról — kétséget hagynak fen az iránt, hogy a javaslatnak nevezetesen 14. és 15. §-aiban a külföldi biztosítási vállalatokra nézve felállított specialis határozmányok — ugymint a biztosítási alap, a kárbiztosítási díjtartalék és a kötelező nyereségtartalék belföldön (a javaslat intenciója szerint valószínűleg, de annak szavaiból ki nem tűnőleg: belföldi értékekben is) leendő elhelyezésének, valamint az életbiztosítási díjtartalék nemcsak belföldön, hanem egyenesen a magy. kir. állampénztárba leendő elhelyezésének kötelezettsége — vonatkoznának-e az osztrák biztosítási vállalatokra is — és pedig csak a nálunk jövőben letelepülőkre-e avagy a már letelepültekre is. De nem kisebb kétséget hagynak fen az iránt is, hogy — feltéve e speciális határozmányoknak az osztrák biztosítási vállalatokra való alkalmazhatlanságát — quid tunc? azaz, hogy a javaslatnak a belföldi biztosítási vállalatokra nézve felállított általános határozmányai kiterjednének-e minden további distinctio nélkül az osztrák biztosítási vállalatokra is? A kétség sem az egyik, sem a másik irányban nem nyerhet kielégítő megoldást egyszerűen az által, hogy minden behatóbb vizsgálódás nélkül az első szóra utalunk az államszerződéses egyezményekre, t. i. az Ausztriával fenálló vám- és kereskedelmi szövetségünkre (1878. évi XX. tcz., meghoszaszabítva az 1887. évi XXIV. tcz. által), vagy pedig arra az egyezményre, mely köztünk és Ausztria között a részvénytársaságok, biztosító társaságok, közkereseti- és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátása iránt létrejött (1878: XXII. tcz.), mert a javaslatnak 42. §-a értelmében hatályon kívül helyeztetnek nemcsak a kereskedelmi törvénynek azzal ellenkező összes rendelkezései, hanem egyáltalán «minden azzal ellenkező törvény» is, úgy hogy a vámszövetségi törvény, valamint a bebocsátási törvény (rövidség okáért így nevezvén a hivatkozott egyezményes törvényeket) a javaslat törvénynyé váltával (a javaslat 42. §-ának derogatorius záradékát miképp sem szűkítvén meg) az osztrák biztosítási vállalatokra nézve csakis annyiban tartanak meg érvényüket, a mennyiben épen a javaslatban foglalt rendelkezésekkel «nem ellenkeznek», mivel úgy az egyik, mint a másik, nem qua államszerződések, hanem fogalmilag csak azért kötelezők,

¹ Az előbbi közl. l. a multheti számban.

mert törvénybe vannak cikkelyezve — az államszerződés mint ilyen, csak az államot kifelé köti, de befelé csak a becikkelyezett törvény kötelezhet, — *lex posterior* pedig *derogat priori* (még ha a javaslatban hiányoznák is a külön *derogatio*). Vizsgálendő tehát maga az «ellenkezés» és pedig a vámszövetségi törvény idevágó 21. cikke nem mondván ki egyebet, mint a paritásnak csakis az elvét, ennek az elvnek a detail-keresztülvitelét pedig a bebocsátási törvény foglalván magában, nem volna elegendő, ha csak a vámszövetségi törvényt nem találónok ellenkezésben levőnek a javaslatban foglalt rendelkezésekkel, hanem a bebocsátási törvényt sem szabad e rendelkezésekkel ellenkezésben levőnek találnunk, mert különben ez az «ellenkezés» — miként már kiemeltetett — a formai érvényt úgy az egyikre, mint a másikra nézve, mulhatlanul megszüntetné. Vizsgálva immár első sorban a vámszövetségi törvényt, ez a paritás elvét egész általánosságban akként deklarálván, hogy az osztrák vállalatokat egyszerűen belföldi vállalatoknak rendeli tekinteni, ez a deklaráció pedig, mint ilyen, azaz mint fogalom-szerűleg csupán annak a meghatározása, hogy belföldi vállalatok alatt (ha róluk bármely magyar jogszabvány bármely tekintetben mint ilyenekről rendelkezik) értendő az osztrák vállalatok is, a javaslatban foglalt rendelkezésekkel ellenkezésben állónak egyáltalán semmiképp sem lévén tekinthető: nyilvánvaló, hogy a kétség abban az irányban mindenesetre megoldást nyer, hogy t. i. a javaslatnak a külföldi vállalatokra nézve felállított határozmányai, névszerint a 14. és 15. §§-ban foglalt speciális határozmányok, az osztrák biztosítási vállalatokra nem vonatkoznak, nem vonatkozhatnak. De csak azért és annyiban, mert és amennyiben az osztrák biztosítási vállalatok a vámszövetségi törvény deklarációja folytán nem külföldi, hanem belföldi vállalatoknak tekintendők. Ámde csak itt kezdődik az igazi *complicatio*, az újabb kétség. Ha ugyanis az osztrák biztosítási vállalatok külföldi vállalatoknak nem tekinthetők, hanem belföldi vállalatoknak tekintendők, akkor ebből a *quid tunc?*-ra nézve szükségképpen következik, hogy tehát alkalmazást nyernek és kell, hogy nyerjenek rájuk a javaslatnak mindama határozmányai, melyek abban a belföldi vállalatokra nézve általában felállítvák. A miből azután előállna a következő *circulus vitiosus*. A javaslat 2. §-a szerint a belföldi biztosítási vállalatok kötelesek 300000 frtnyi biztosítási alap tényleges befizetését kimutatni, és pedig aligha szenvedhet kétséget: Magyarországon lett befizetését és elhelyezését, — ez állna tehát a belföldi vállalatoknak tekintendő osztrák biztosítási vállalatokra nézve is. Továbbá a javaslat 5. és 7. §-ai szerint a belföldi biztosítási vállalatok kötelesek a kárbiztosítási díjtartalékot, az életbiztosítási díjtartalékot, valamint a kötelező nyereségtartalékot, Magyarországon, magyar értékekben elhelyezni, — ez ugyancsak állna a belföldi vállalatoknak tekintendő osztrák biztosítási vállalatokra nézve is. Vagyis oda lyukadna ki végeredményben a dolog, hogy a javaslat 14. és 15. §-aiban a külföldi biztosítási vállalatokra nézve felállított speciális határozmányok nem ugyan mint külföldi vállalatokra vonatkoznak, hanem, amennyiben tartalmukban azonosak a belföldi biztosítási vállalatokra nézve felállított általános határozmányokkal, ennek a *circulus*nak az útján mégis csak szöröstül-bőröstül alkalmazást nyernének az osztrák biztosítási vállalatokra is, mint belföldieknek tekintendő vállalatokra, azzal az egyedüli, bár mindig igen fontos különbséggel, hogy az osztrák biztosítási vállalatok az életbiztosítási díjtartalékot Magyarországon magyar értékben tartoznának ugyan elhelyezni, csak hogy nem tartoznának azt — miként a külföldi biztosítási vállalatok — a magy. kir. állampénztárba letéteményezni. Tehát *in fine finali*: a vámszövetségi törvény alapjáról, habár az egyik felén kisüthetjük is, hogy a javaslat 14. és 15. §-ai az osztrák biztosítási vállalatokra

nem vonatkoznak, nem vonatkozhatnak, addig a másik felén épen ennek a vámszövetségi törvénynek az alapjáról, mert annak az alapjáról az osztrák biztosítási vállalatok belföldi vállalatoknak tekintendők, lyukadna ki oda a dolog, hogy az osztrák biztosítási vállalatok é szakaszok «áldásai» (??) elől — kivéve a meghonosítani kívánt kényszerdepositumot — aligha menekülhetnének. Pedig annyi mindenesetre bizonyos, hogy ez a *circulus* legalább egy pontban szórul szóra ellenkeznek megint a bebocsátási törvényvel, egyebekben pedig kétségtelenül ellenkeznek annak legalább a szellemével. A bebocsátási törvény 8. §-a ugyanis világosan megmondja, hogy a mennyiben valamely alap (scilicet: biztosítási alap) tényleges befizetésének igazolásáról van szó, az osztrák vállalat osztrák székhelyén történt befizetés igazolása elégséges, holott a javaslat szerint — mint fentebb kiemeltetett — az osztrák vállalat a biztosítási alapot Magyarországon tartoznák befizetni. Ez lenne tehát a világos ellenkezés. Nem ellenkeznek ugyan a bebocsátási törvény betűjével a kárbiztosítási díjtartalék, az életbiztosítási díjtartalék, valamint a kötelező nyereségtartalék Magyarországon magyar értékekben leendő elhelyezésének a javaslat szerint — miként fentebb kiemeltetett — az osztrák biztosítási vállalatokat is terhelendő kötelezettsége, ámde nyilván ellenkeznek ez a kötelezettség annak a szellemével, mert ha a bebocsátási törvény nem látta szükségét annak, hogy az osztrák vállalatoktól a biztosítási alapnak kizárólag a magyar üzletre leendő lekötését megkövetelje, okszerűen még kevésbé látta volna szükségesnek, feltéve, hogy a kötelező nyereségtartalék intézménye akkor már létezett volna nálunk, ennek a tartaléknak az irányában valami nagyobb bizalmatlanságot tanusítani. Sőt abból, hogy kereskedelmi törvényünk a díjtartalékoknak belföldön leendő elhelyezését egyáltalában nem követelvé (csak belföldi értékekben való elhelyezést kíván), a bebocsátási törvény ennek dacára nem látta szükségét annak, hogy az osztrák biztosítási vállalatokkal szemben e tekintetben külön kikötést tegyen, eléggé közel-fekvéleg következtethető a *contrario*, hogy a biztosítási alapra vonatkozó fentartáshoz hasonló kikötést akkor bizonyára tett volna, ha kereskedelmi törvényünk a díjtartalékok belföldön leendő elhelyezését egyáltalán megkövetelné.

De hát egyébként is ezzel a bebocsátási törvényvel kezdődik még csak a legigazibb komplikáció, mert annak a rendelkezései lépten-nyomon ellenkezésben vannak a javaslatban foglalt rendelkezésekkel. Kezdjük a kisebb fonttal. A javaslat 9. §-a megköveteli a belföldi biztosítási vállalatoktól, hogy a közgyűlési jegyzőkönyvet és az évi mérleget az üzleti év lejártától számított legkésőbb négy hó alatt be is mutassák, a közgyűlést tehát magától értetődőleg legkésőbb ugyancsak e négy hó alatt tartsák meg, ez alkalmazást nyerne az osztrák biztosítási vállalatokra is, qua belföldieknek tekintendő vállalatokra: holott a bebocsátási törvény 5. §-a értelmében a közgyűlési jegyzőkönyv és az évi mérleg legkésőbb két hónappal a közgyűlés megtartása után mutatandó ugyan be, de a közgyűlés megtartásának legkésőbbi terminusa nem lévén a bebocsátási törvényben (de még a kereskedelmi törvényben sem) kötelezőleg előírva, ez időpont az osztrák biztosítási vállalatokra nézve saját honi törvényeik, illetőleg alapszabályaik szerint dől el. Fontosabb, sőt a legkardinálisabb eltérés a bebocsátási törvény és a javaslatban foglalt rendelkezések közt mutatkozik azonban a következő ellenkezésben. A bebocsátási törvény 8. §-ának 1. bekezdése szerint az egyik állam biztosítási vállalatai a másik állam területén a cégbejegyzés előtt kötelesek ugyanazon feltételeknek is megfelelni, melyekre ezen állam törvényei a belföldi biztosítási vállalatokat a biztosítási üzlet «megkezdhetése végett» különösen kötelezik, de csakis azon biztosítási vállalatok, melyek «*jövőre*» vagyis a bebocsátási törvény hozatala után fognak a másik állam területén letelepedni, míg a már előbb

letelepedve volt biztosítási vállalatok többé ily különös feltételeket teljesíteni nem tartoznak, ilyenek teljesítésére újabb területiális törvény által nem is kötelezhetők, ezek tekintetében csakis a status quo ante lehetvén irányadó. Már most ezzel szemben a javaslat a biztosítási üzlet megkezdésének különös feltételeiképen írja elő a 2. §-ban a 300000 frtnyi biztosítási alap kimutatását, valamint a 3. és 4. §§-ban a kárbiztosítási és az életbiztosítási díjtartaléknak, esetleg az állami biztosítási hivatal kiszámítása szerinti legkisebb összegben leendő megalkotását; másrészt pedig a javaslat 31. §-ában foglalt átmeneti intézkedés értelmében minden régebbi biztosítási vállalat is köteles lesz majd az új biztosítási törvény életbe lépte után bizonyos határidőn belül új biztosítási alapját esetleg felemelni, mint díjtartalékait is az új törvény követelményeinek megfelelően esetleg szintén felemelni, illetőleg a multakra nézve kiegészíteni, — mely átmeneti intézkedése a javaslatnak egyaránt lévén kimondva, úgy a belföldi, mint a külföldi biztosítási vállalatokra nézve, szükségképen alkalmazandó lenne az osztrák biztosítási vállalatokra is, még ha nem belföldi, hanem külföldi vállalatoknak volnának is különben tekintendők, — a mi pedig kézzelfogható ellenkezésben állana a bebocsátási törvény által e tekintetben fentartani kívánt status quo ante-val. Ezek után, ha nem folytatjuk is tovább a bebocsátási törvény és a javaslatban foglalt rendelkezések egybevetését, már a felhozott «ellenkezésekből» is eléggé ad oculos kiviláglík, hogy a mennyiben a javaslat, illetőleg annak 42. §-a — úgy, a mint szól — törvénynyé válna, ezzel az osztrák biztosítási vállalatok jogi helyzete a jövőre nemcsak, hogy a legkevésbé sem volna tisztázva, hanem ép homlokegyenest megfordítva, a legerősebb — és bizonyára úgy Lajthán innen, mint Lajthán túl a legerősebb fegyverekkel vivandott — controversiáknak tétetnék ki. Tekintve, hogy a magyar törvényhozásnak, a mikor az új biztosítási törvény megalkotásához, a biztosítási jog legalább alaki részének gyökeres rendezéséhez fog, legkevésbé sem állhat szándékában ez odiosus controversiák állandósítása, a minthogy még kevésbé állhat szándékában az egyezményes törvényektől egyoldalulag eltekinteni, s a controversiáknak olyaténkép véget vetni, hogy magukat a szerződések dobna oda áldozatul: nem marad más expediens hátra a circulus vitiosusból való kibontakozásra, mint az alkotandó biztosítási törvényben nyíltan és őszintén — expressis verbis — kimondani, hogy: e törvény rendelkezései az osztrák biztosítási vállalatokra nézve az 1878. évi XX. tcz., illetőleg 1887. évi XXIV. tcz., valamint az 1878. évi XXII. tcz. hatályát miben sem érintik, a vámszövetségi törvény meghosszabbítása körüli transactióknak lévén annak idején fentartandó az 1878. évi XXII. tcz. detail-intézkedéseinek — a paritas elvének továbbra is teljes épségében alapul vétele mellett — az alkotandó biztosítási törvény által initiált újabb intézményekkel való — minden irányban méltó gondossággal keresztülvitt — összeegyeztetése. *Dr. Barna Ignác.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék a sajtóvétségek elévüléséhez.

A kir. főügyészség izgatás miatt sajtópert indított Z. G. ellen, a ki beismerte, hogy az izgató tartalma cikknek ő a szerzője. A meglehetősen hosszadalmas eljárás folyamán azonban a vádlott kereshetőségi kifogással élt s két tanuval bizonyította, hogy a cikknek nem ő a szerzője, hanem S. G., a kiért csak azért állott helyt, mert ez egy bizonyos állami hivatalért pályázott, s attól tartott, ha sajtóperrel terheltlen pályázik: az állást nem nyeri el. A kereshetőségi kifogás a cselekmény elkövetése után hat hónap múltán

adatott be, s így fölmerül az a kérdés, hogy az igazi tettes ellen a közzéadó kiterjesztheti-e a vádat vagy sem.

A sajtótörvény 28. §-a azt mondja, hogy:

«Minden olyan sajtóvétség, mely ellen hivatalbóli megtorlásnak van helye, hat hónap múlva, a mely ellen pedig csak magánkereset indítható, két év múlva idősül el.»

Régebben vitás volt az a kérdés, hogy a sajtótörvény ezen rendelkezése az indítványozás jogát vagy az elévülést akarja-e szabályozni. *Fayer László* azonban a *Jogtudományi Közlöny* hasábjain behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel (1888. évf. 129., 139. lap) és kimutatta, hogy a sajtótörvény 28. §-ában említett hat hónap illetve két év a sajtó utján elkövetett vétségek elévülési idejét jelenti. A Curia is ezt a felfogást érvényesíti ítéleteiben s így ma már szó sem fér a sajtótörvény 28. §-ának értelmezéséhez.

Az a kérdés tehát, hogy a közzéadó az izgató cikk megjelenése után fél év múlva emelhet-e vádat az ellen a szerző ellen, a ki csak a fél év leteltével volt kinyomozható. Szerintem erre a kérdésre a leghatározottabban nem kell felelni. Kétségtelen ugyanis, hogy a sajtótörvény mint *lex specialis* csakis az elévülés *időtartamát* határozza meg a Btk. általános szabályaitól eltérőleg. Következőleg az elévüléssel kapcsolatos egyéb kérdésekben a Btk.-nek mint *lex generalis* szabályai alkalmazandók. Tehát az elévülés *kezdőpontjának*, s az *elévülés félbeszakításának* meghatározásánál is a Btk.-nek rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül.

A Btk. 107. §. 1. p. szerint az elévülés kezdetét veszi a bevezetett büntettségre nézve a *véghezvitel napjával*.

A 108. §. pedig előírja, hogy «az elévülést félbeszakítja a bíróságnak az elkövetett büntettség vagy vétség miatt a tettes vagy részes ellen irányított határozata. *Az elévülés csak azon egyénre nézve szakad félbe, kire a bíróság intézkedése vonatkozik.*» Ebből világos, hogy ha az eljárás bármely okból hamis nyomon haladt, s az igazi tettest csak az elévülési határidő után tudta csak kinyomozni, az felelősségre nem vonható, mert ő reá nézve az elévülés letelt a nélkül, hogy ellene oly intézkedés tétetett volna, mely az elévülést félbeszakítja.

Ebből látható, hogy a sajtójogi felelősséget mily könnyen ki lehet játszani a rövid tartamu elévülés felhasználásával.

Ez ellen némi biztosítékot nyújt ugyan a Btk. 374. §-a, mely szerint az, a ki magát eszközül adja oda az igazságszolgáltatás kijátszásra, bűnpártolás miatt megbüntethető, ámde ez sem elegendő garancia, mert ha a bűnpártolást a szerző hozzátartozója követi el, a Btk. 378. §-a értelmében ez nem büntethető meg.¹

Vargha Ferenc
budapesti tszéki bíró.

Sorozhatók-e a be nem jegyzett kamatok?

E lap hasábjában közzétett azon véleményem, hogy a végrehajtási törvény 192. §-a értelmében csak a számszerűleg, és a kamatláb kitüntetéssel nélkül bejegyzett kamatok elégitendők ki a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben, ellenben a telekkönyvileg be nem jegyzett kamatok egyáltalában nem sorozhatók, ellentmondást találván, tévesnek nyilvánított, de ilyenek — legalább az én meggyőződésem szerint — mindeddig nem igazoltatott.

Dr. Plopu György, törvényszéki bíró ur is a 12. számban megjelent cikkében az általam véleményem támogatására felhozott érvek közül csak egyet ismert el helyesnek, t. i. azt, hogy a kamatok a tőkekövetelésnek szükségképeni járulékát nem képezik;² de mindamellett azon álláspontot

¹ A kérdésre legközelebb visszatérünk.

Szerk.

² Ha valakinek elhasználható dolgok oly feltétel alatt adatnak át, hogy azokkal kénye szerint rendelkezessék ugyan, de bizonyos idő múlva szintazon nemű ugyanannyit adjon vissza, kölcsönszerződés keletkezik az osztr. p. t. k. 983. §-a szerint. — A kölcsönadás vagy pénz-

védi, hogy a be nem jegyzett kamatok is sorozhatók és felhozza ezen nézetének támogatására: hogy a tőkepénznek a rendeltetése az, hogy gyümölcsözzék, hogy lejárt követelés után a bíróságok 6% kamatot ítélnék azon jogelv alapján, hogy használatra adott pénzösszeg (tőke) után kamat jár, ha az ellenkező kikötve sincs is, hogy a végrehajtási törvény 43. §-a hasonló intézkedést tartalmaz.

Ezek az érvek — egynek kivételével¹ — mind igazak és senki által kétségbe nem vonatnak, csak hogy azon fogyasztásban szenvednek, hogy a felvetett kérdés elbírálásánál nem jöhetnek figyelembe azon egyszerű oknál fogva, mivel nem az képezi a vita tárgyát, hogy mit követelhet a hitelező adósától, hanem az, hogy mit igényelhet a jelzálogos hitelező nyert zálogjogánál fogva a jelzálog értékéből, vagy más szóval, hogy meddig terjed a jelzálogjognak hatálya.

E tekintetben egyedül mérvadó a telekkönyvi rendtartás 62. §-ában foglalt és a nyilvánossági alapelvnek főkritériumát képező azon rendelkezés, hogy bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csak az tekintethetik, a mi a telekkönyvbe világosan bekebelezett vagy előjegyzettképp jegyeztetett be.²

Ezen szakasz 3. bekezdésének azon intézkedése pedig, mely szerint a bejegyzett jog közelebbi meghatározásai, melyek magából a telekkönyvből ki nem vehetők, azon okirat tartalma szerint ítélandók meg, melynek folytán a a bejegyzés megengedtetett, a dolog természete szerint nem alkalmazható a zálogjog bejegyzésére, mivel a telekkönyvből mindig világosan kivehető, hogy mi lett bejegyezve, és hogy meddig terjed a bejegyzett zálogjognak hatálya.

Az idézett rendelkezés alkalmazható, p. o. mezei és házi szolgálománknak valamint a használati jognak bejegyzése eseteiben, mivel az ilyen jogok bejegyzéséből hatályuk terjedelme nem mindig vehető ki a telekkönyvből biztosan.

A telekkönyvi rendtartás 62. §-ából következik tehát, hogy a jelzálogjognak hatálya csak a bejegyzett — zálogjogilag biztosított — tőkekövetelésre és a bejegyzett — zálogjogilag biztosított — kamatra terjed ki³ és hogy annak alapján a jelzálogos hitelező bejegyzett zálogjogánál fogva többet nem igényelhet a jelzálog értékéből, mint a mennyi részére bejegyezve van.

A mi azt az érvelést illeti, hogy a végrehajtási törvény 202. §-a a kamatkülönbözöt követelhetésének jogosultságát állapítja meg a jelzálogos hitelező javára, ezen érvelés szintén nem jöhet figyelembe a felvetett kérdés elbírálásánál, mivel a végrehajtási törvény eme intézkedése feltételezi, hogy a jelzálogos hitelező követelése után oly kamat jár, mely a jelzálogból kielégítendő; — de éppen ezen kérdés a képezi a vita tárgyát.

A telekkönyvi rendtartás 65. §-a tiltja ugyan a zálogjognak határozatlan összeg erejéig való bejegyzését azon oknál fogva, nehogy a nyilvánkönyvi állás felismerhetése homályos vagy bizonytalan tartalmu bejegyzések folytán lehetlenné válják és az által a nyilvánkönyvbe vetett bizalom megingassék. De lehet-e akkor, midőn a kamat a kamatláb kitüntetésével bejegyeztetett, mondani, hogy a

ben, vagy más elhasználható dolgokban még pedig kamat nélkül, vagy kamatra történik az osztr. p. t. k. 984. §-a szerint. — Ezen szakaszok tartalmából kitetszik az is, hogy a «követelés» és «tőkekövetelés» kifejezés között jogi tekintetben semmi különbség nem létezik. Czikkirő ur az ellenkezőt állítja.

¹ Nem létezik jogelv, mely a mellett szólna, hogy a használatra adott pénzösszeg (tőke) után kamat jár, hacsak az ellenkező kikötve nincs (a mely legfeljebb vélelem lehet), hanem szabálynak tekintendő inkább az, hogy kamat — a lejárat vagy törvényes kamatok kivételével — csak akkor jár, midőn az ki van kötve. Czikkirő urnak ellenkező véleményéből következne, hogy a kamat a tőkekövetelés szükségképeni járulékát képezi és így maga magával ellentétbe jött.

² Nyilvánkönyvön kívül jelzálogjogot szerezni ingatlanokra, juridikai képtelenség.

³ L. Kirchstetter: Commentar z. allg. bürgl. Gesetzbuch című művének 257. lapját.

zálogjog határozatlan összeg erejéig van bejegyezve, és hogy annak folytán a nyilvánkönyvi állás felismerhetése lehetlenné lett volna, ha csak neheztetett, ha mindenki, a ki a telekkönyvet betekinti, tudja vagy legalább tudnia kell, hogy ily esetben a zálogjog legfeljebb 6% kamat erejéig van bejegyezve az 1868. évi XXXI. tcz. szerint¹ és hogy az ilyes bejegyzés alapján a jelzálogos hitelező legfeljebb 6% kamatot igényelhet a végrehajtási törvény 192. §-a értelmében?²

Azt tartom, hogy az ilyen állítás telekkönyvi szempontból nem volna indokolt.

A mondottakból következik, hogy a telekkönyvi rendtartás 65. §-a nem áll utjában annak, hogy a zálogjog kamat erejéig bejegyeztessék a kamatláb kitüntetésével³ és hogy tehát a törvényhozó nem kényszerült, a mint az ellenzettek vélik, a kamatláb kitüntetésével bejegyzett kamatok kielégítését a végett szabályozni, hogy annak folytán azoknak a kamatláb kitüntetésével bejegyzése lehetővé tétessék.

Nem oszthatom czikkirő urnak azon nézetét, hogy a végrehajtási törvény 192. §-ának a) és b) pontjaiban főképp az időtartam van megállapítva, melyre a be- és be nem jegyzett kamatok kielégítendő, és hogy ezen szakasz 4. bekezdésében az van meghatározva, hogy ama kamatok mely kamatlábbal sorozhatók, mert a hivatkozott törvényszakasz tartalmával ellenkezik.

A végrehajtási törvény 192. §-a szerint ugyanis kielégítendő a tőkeköveteléssel egyenlő sorrendben a kamatok. Minthogy a kamatok közelebről meghatározva nincsenek, tulajdonképen mindenféle kamat volna érthető, de csak akkor, ha a mondatot egy bezárt egésznek tekinthetnők és a szakasz további intézkedését nem vennők figyelembe.

E törvényszakasz 4. bekezdéséből azonban, mely szerint akkor, midőn a kamatláb a telekkönyvi bejegyzésben kitüntetve nincs, hat száztólinal magasabb kamat nem sorozható, következik, hogy ezen bekezdésben foglalt intézkedés önállósággal nem bír, hogy annak, ha a végrehajtási törvény eme szakaszából kiszakítjuk, semmi értelme nincs is, hogy az inkább egy más megelőző intézkedést feltételez, mely vele ellentétes vonatkozásban állóan egy egészet képez.

Vonatkozásban áll vele pedig olyan intézkedés, mely a kamatláb kitüntetésével mellett bejegyzett kamatok sorozásáról rendelkezik, mivel a csak a kamatláb kitüntetésével mellett bejegyzett kamattal, s minthogy a kamatláb kitüntetésével mellett bejegyzett kamatok sorozásáról a végrehajtási törvény sehol nem rendelkezik kifejezetten, az előmondatban a) alatt említett kamatok alatt érthetők a kamatláb kitüntetésével mellett bejegyzett kamatok.

Ha tehát az én véleményem helyes, akkor a végrehajtási törvény 192. §-ának kérdésben forgó intézkedése korrekta van szövegezve; ha pedig az ellenvéleményeseknek nézete helyes, azaz, ha a törvényhozó intentiója a be nem jegyzett kamatok kielégítésére irányult és ha a kamat a kamatláb kitüntetésével nélkül nem jegyezhető be, akkor a végrehajtási törvény 192. §-ának 4. bekezdésében foglalt intézkedések szövegezése elhibázott és a helyett kellett volna a törvényhozónak következésképen rendelni: ha a kamat bejegyezve nincs, hat száztólinal magasabb kamat nem sorozható. Csak ez esetben volna a végrehajtási törvény 192.

¹ A telekkönyvi rendtartás életbeléptetésekor érvényben volt osztr. p. tvkv. 994. §-a értelmében ily bejegyzés esetében 5% kamat erejéig volt bejegyzettnek tekintendő a zálogjog.

² Magától értetődik, hogy akkor, midőn kisebb kamat van kikötve, csak az sorozható.

³ Az új osztrák telekkönyvi törvény 14. §-a szerint a kamat magasága is bejegyzendő; a miből szintén következtethető, hogy nálunk — hasonló intézkedés hiányában — még mindig a kamat a kamatláb kitüntetésével bejegyezhető.

§-ának a) pontjában említett kamat alatt a be- és be nem jegyzett kamat érhető.

A felhozottak folytán maradok abbéli véleményem mellett, hogy a végrehajtási törvény értelmében a be nem jegyzett kamatok nem sorozhatók, még pedig mindaddig, míg az ellenzetűek nem igazolják, hogy a jelzálogjognak hatálya a be nem jegyzett kamatokra is kiterjed, vagy hogy valamely törvényben azoknak a jelzálogból való kielégíthetése határozottan ki van mondva, a mint az az új osztr. telekkönyvi törvény 17. §-ában történt, avagy a mint azt a végrehajtási törvény 192. §-ának 1. bekezdése a kedvezményezett követelések után járó kamatokra nézve határozottan rendeli. Miután most már eléggé meg lett világítva a felvetett kérdés, befejezem soraimat azon megjegyzéssel, hogy nem vagyok képes felfogni azt, miként lehet véleményemből következtetni, hogy a bejegyzett kamatok a végrehajtási törvény 192. §-ának 6. bekezdésében foglalt világos rendelkezés ellenére — hivatalból volnának felszámítandók.

Huf József.

A fentartott ásványok és a köszénkérdés.¹

A mint láttuk, tételes jogunk szerint a köszén is azon okból, mert bányászati mivelés s nyereség tárgya, és mert minden bányászati tevékenységnek van fentartva, eredetileg a bányászati jog alá, a fentartott ásványok közé tartozott és tartozik.

Dr. Fejér Manó ur a «Bányászati és Kohászati Lapok»-ban közzé tett cikkében a köszénnek fentartott ásványi minőségét és ily minőségbeni folytonos fentartását jogilag kezelhetőnek foghatón meg is okolja. Tudniillik, hogy az ideiglenes törvénykezési szabályok is a köszénnek a fentartott ásványok köréből tényleg ki nem vették; sőt ellenkezőleg, azt mint ilyet szintén fentartották.

Ugyanis az országbirói értekezlet VII. R. I. fejezetének 1. §-ában az ált. osztr. bányatörvény csak annyiban lett módosítva, hogy abban: «az 1859 október hó végéig a fölbirtokosok javára s mások kizárásával kiszabott köszénbánya-nyithatási s felkérhetési idő akkép élesített föl, hogy a törvényhozás máskénti rendelkezéséig a fölbirtokos beleegyezése nélkül köszénkutatásra való engedély, annál kevésbé bányászati adomány, a bányahatóságok részéről senkinek ne adassék». Tehát a köszén korántsem vétetett ki a fentartott ásványok közül s vonatott el a «bányászati jog» rendelkezése és illetékessége alól. Még maga a fölbirtokos is csak bányászati adomány alapján nyerhet köszénfejlesztési jogot, azért, mert a köszén határozottan fentartott ásvány. Az országbirói értekezletnek intézkedése csak ideiglenes, elhalasztó föltételekhez, a törvényhozás máskénti intézkedéséhez van kötve.

Ezek a jogi érvek, melyekhez társul még az is, hogy a tulajdonos által szabható elfogadhatlan föltételektől eltekintve s attól, hogy a fölbirtokos sokszor egyezkedni nem is akar — a vele való egyezkedés sokszor teljes képtelenség. Hisz jól tudjuk, hogy nemcsak kisebb, de sajnos, nagyobb birtokok is nálunk gyakran még nagyapák nevén telekkönyvezvők. Sőt sokszor a tényleges földtulajdonos maga sem tudja jogelődjének elődjét, annál kevésbé pedig azt, hogy ki legyen a telekkönyvben előforduló tulajdonos; ettől pedig ő, a tényleges tulajdonos miként származtassa le jogát. Minthogy pedig a mai ideiglenes állapot uralma alatt a köszénkutatás engedélyezésénél a telekkönyvi tulajdonosokhoz kell fordulni: felhozott esetekben a kutató csakugyan még azt sem tudja, hogy a Tóth ur által dicsért szabad (?) egyezkedés végett kihez forduljon. Mert, ha a tényleges birtokoshoz fordul, annak esetleges beleegyezésével nem hogy a jogának biztosítására föltétlenül szükséges bekebelezést, de a bányászati szabályoknak szigorú alkalmazása mellett, beigazolt telekkönyvi állapot és az ott előforduló tulajdonosnak beleegyezése nélkül, még kutatást sem nyer a köszénre.

Hol van még azután a sok utánjárás s költség a kis-korúak, a gondnokoltak nevében történő gyámi s gondnoki, a községek részéről a törvényhatósági, a sz. kir. városok törzsvagyonára a belügyminiszteri jóváhagyások után? Ki fogja a beleegyezést megadni a sokszor ismeretlen, eltűnt, kivándorolt telekkönyvi tulajdonosok részéről, ha a tényleges telekkönyvön kívüli tulajdonos a telekkönyvi állapotot tisztába hozni nem kívánja, sőt valamely tényleges tulajdonosra nézve visszaható, talán reá nézve kényelmetleneknek és kedvezőtleneknek talált okokból a tisztázás-rendezés iránti lépéseket meg sem engedi s a telekkönyvi letétszerkesztést várja? A kutató ily esetben kivel egyezkedjék?

Póru járna tehát az a bányászat, mely hazai rendezetlen telekkönyvi viszonyaink közt szabad egyezkedési rendszer alá kerülne még az érczekre nézve is! De szabad egyezkedés volna-e az, hol az egyik föltétlenül szabja meg a föltételeket? Kimutattam ezenkívül, hogy a kutató sokszor azt sem tudhatja, kivel álljon szóba. Tapasztaljuk a köszénnél. Pedig ez csak ideiglenességre állapított. Az egyezkedési kényszert a köszénnél némileg — igaz — enyhíti az, hogy az országbirói értekezlet végrehajtása kapcsában magyarázatul kibocsátott 1862. évi szeptember hó 3-án 13622. szám alatt kelt udvari rendelettel helyben hagyott utasítás 4. pontja szerint sz. kir. szepesi, hajdu-jászkun s kiváltságos városokban és urbéres községekben az egy (1200 □ öles 10 hold 544 □ ölnyi egyenszögű) bányamérték fektetésére nem alkalmas földterületek tulajdonosai részéről nem közvetlen a földtulajdonosok, hanem csak a városi, illetve községi képviselőtestület beleegyezése szükséges. Ez meg azonban úgy tűntetheti föl a dolgot, hogy az országbirói értekezletnek a fölbirtokosokra bő — a szénbányászatra azonban nagyon is fukar — kezű intézkedése tulajdonképpen s főképpen csak a nagybirtokosok szűkkeblű önzésének szolgált. A köszénkutatást azonban ez is alaposan megnehezíti, akadályozza; sőt ott, hol a fölhozott és speciálisan még fölhozható példák szerint a nagybirtokosok a vállalkozókkal szóba sem állnak, maguk pedig a kutatáshoz akár indolentiából, akár kényelemből hozzá nem látnak — ugyszintén ott, hol vagy a rendezetlen telekkönyvi viszonyok miatt, avagy fölbirtokosi beleegyezés hiányában az egyezkedés egyáltalán lehetetlen — a köszénkutatás és termelés az egész vidék és a hazai közgazdaság mondhatlan hátrányára elodázva van addig, míg a szénbányászat a reactionarius felfogásra való egyezkedési rendszer lidércnyomása alól föl nem szabadul.

Statistikai adatokkal bizonyítható, hogy iparunk, sőt érczbányászatunk és kohászatunk megfelelő fejlődését és a létezőnek fölvirágzását egyedül a köszén drágasága akadályozza. Hogy a morva-siléziai és a porosz vaskohók, gyapjuszővődék, czukorgyárak, az innen kivitt nyers áru drágaságát, a fuvar, és más külön kiadásai költségeit is megbirkózzák; hogy nem csupán finomított, de a kevésbé finom ipari terményeikkel is, a szállítási s részben a vámköltségek dacára, a hazai iparcikkekkel nemcsak versenyezni, de cikkeiket jóval jobb minőségben s olcsóbban adni képesek, egyedül azért, mert olcsó köszén tüzelőanyaguk van. Mert kétségbevonhatatlan tény az, hogy manap a fejlett iparnak itálát a jó vízijog, kenyere a köszén szabadság, vagy a köszén-olcsóság szolgáltatja. Vízijogunk van már és kilátásban még jobb. Csak a földolgozó, a kenyereztető köszén szabadság, mely mi nálunk a jobb köszénfajok hiányában egyedül volna képes az olcsó köszén termelni, késik.

Igaz van Tóth urnak, a midőn elől hivatkozott cikkében azt állítja, hogy a köszén kérdése tulajdonképpen nem jogi, hanem közgazdasági okok alapján döntendő el. De hát, ép a közgazdasági okok s érvek a köszén szabadság mellett szólnak. S a mellett szólnának még az esetben is, ha a köszénkérdést egyesek némi károsodásával is kellene megoldani. A mint egyeseknek úgy is csak időlegesen egyolda-

lulag nyújtott kedvezmény mellett valamely jogi elbírálás alá jöhető károsodásáról s kártérítésről szó nem is lehet.

Mert — mint kimutattam — a köszén tényleg fentartott, a bányaúrbirtok alá tartozó bányaásvány, melyre nézve a földbirtokosoknak csak a törvényhozás *máskénti* (tehát az eddigi állapotot megszüntető) intézkedéseig nyújtott s fölélesztett *kedvezmény* — mely szóval azt a bányaúrbirtok 284. §-ában nevezi — *csak időlegesen*, a máskénti intézkedés tényének bekövetkeztéig hatályos. Mely körülménynél fogva ezen kedvezmény is eo ipso jogosan szűnik meg.

Ebben tehát, mint előre föltételezett és jelzett intézkedésben, a jogcsorbitás ténye sincsen. És pedig annál kevésbé, mert a kérdésben levő ideiglenes «kedvezmény»-nek a törvényhozás részére biztosított, mindenkor várható egyoldalú megszüntetése által csakis e «kedvezmény» és nem valamely absolut tulajdon s jog szüntettetik meg. Különös közgazdasági megoldás volna tehát a köszénnek földhözköötöttségét az eddigi köszén szabad Erdélyre, polgárosított katonai határörvidékre s Horvát-Szlavon országokra is kiterjeszteni. Igaz, hogy ezzel a földtulajdonosok és a már létező bányák birtokosai nyernének. Igaz. De ott is megszűnnék a kutatási s föltárási vállalkozás, csupán azért, hogy a már köszén szabadsággal megáldott vidékek az azt amugy is akadályozó földbirtokosok és a létező köszénbánya-társulatok önzésének föláldoztassanak. Alig hiszem, hogy az ily javaslat elfogadtatnék. Erős meggyőződésem, hogy ez a mai közgazdaság tisztult eszmekörében valóban olyan jelenségnek tekintetnék, mint ha valaki a szükkaliberü ismétlő fegyverek helyébe kovás-puskákat, és a lelkiismeretbeli szabadság helyett a spanyol inquisitio behozatalát ajánlaná.

El kell ismerni ugyan, hogy már törvényhozásunknak tavallér hajlamainál fogva is, a földbirtokosok érdekében valamely moratoriális átmenetnek megállapítása czélszerű és talán méltányos is. Ezt mindenki kész koncedálni és ez minden rázkódtatás s jogcsorbitás nélkül tényleg eszközölhető is.

E méltányosság abban jelentkeznék, hogy földbirtokosi elsőbbség érvényesítésére bizonyos két, három, vagy mondjuk öt évi zárhatáridő szabhatnék még meg. A földbirtokosnak ez alatt egyrészt elég ideje s elég alkalmá lesz a birtokán nézve található köszén felkutatni és magának adományoztatni; vagy másrészt, ha maga a földbirtokos a kedvezményi idő alatt vagy nem akarja, vagy nem tudja s nem bírja a kutatást, ezen esetben a közgazdaság föltétlen követelménye, különösen nálunk, hogy a köszén a földbirtokos beavatkozásától, a kutatást tiltó, avagy legalább is mondhatlanul nehezítő, sőt sok esetben lehetetlenítő önző kapzsiság szeszélyeitől s főleg a telekkönyvi akadályoktól valahára már szabaddá tétessék.

A köszén szabadság ellenei által fölhozottakat még a következőkben is veszem szemügyre. Érvül szolgál, hogy a köszén szabadság által már szerzett jogok sértetnének.

Bizonyos, hogy sértve lesz egyesek monopoliuma, azonban jogok sértéséről szó sem lehet.

Kiemeltem már, hogy az időleges s egyoldalú *kedvezmény* ép úgy nem *jog*: a mint nem vehető kiérdemelt *munkadíjnak a borra való*.

Megfelelő záros időnek engedélyezése — meggyőződésem szerint — a legmesszebb menő méltányosság gyakorlásával ugyanegy. Többet tenni és engedni a hazai ipar s a bányászat elleni vétek volna. Mert többet tenni, az csakugyan már nem a méltányossági tekintetek figyelembe vételét, hanem újabb káros kedvezményeket jelentene.

A most létező köszénbányák birtokosai mellett érvül hozatik föl még az is, hogy a köszén szabadságnak kimondása esetén ők a szabaddá tett köszén-területeken keletkezett új bányavállalatok termelése által egyrészt nagyobb konkurrenciának tétetnek ki, másrészt a földbirtokosoknak rendszerint még bizonyos vámot, váltságot, illetve földbérlés lévén kötelesek

fizetni, ezek miatt a konkurrenciát a földbérektől szabad új vállalatok olcsóbb termelésével nem bírják ki.

Ez érvet felhozók a hazai közgazdaság istápolóiként geráják magukat. Tulajdonképen azonban az *olcsóbb, a konkurrensebb szemet* ellenzik. Tehát a konkurrenciá megakadályozása, az eddigi monopoliumszerű káros köszénüzlet fentartása, ez, és nem a közgazdaság lebeg szemek előtt.

Angliára is hivatkoznak és fölhozzák, hogy ime ott, hol a köszén, mint most hazánkban, megkötve van, az ipar mégis virágzik; tehát, hogy a köszén megkötöttsége nem oka az ipar gyenge föllendülésének. Hogy azonban Angliában a köszénnek a földhöz való köötöttsége dacára is az ipar virágzó tökélynek indult, *ott az ipar ily föllendülésének nem a köszénnek megkötöttsége szolgál, hanem kedvezők voltak annak — a köötöttség állapota dacára — a mieinktől eltérő birtok-s közviszonyai*. Ha Angliának köszén szabadsága lett volna, ott az ipar még gyorsabban s még versenyképesebben fejlődött volna ki. Továbbá bizonyos, hogy például Belgium, Szászország iparát is nem a megkötöttség rendszere; hanem a mieinktől kedvezőbb kulturális és közjogi viszonyokon kívül főleg a jobb és olcsóbb köszén tette nagygyá. Hogy ekként nálunk az említettek mellett annyira kedvezőlen viszonyaink közt az importtal szemben is, most a kevésbé konkurrálni képes rosszabb köszéneinkkel csak olcsóbb árak mellett lennénk képesek az importot leszorítani, megszüntetni. Ez pedig csak a köszén szabadság által érhető el.

Köztudomásu, hogy a régi köszénbányatársaságok *az ideiglenességre számítva*, iparunk s bányászatunk rovására a köszénárakat jócskán fölcsigázták. Részvényeseik busás jövedelmeikből palotákat emeltek s maguk a társulatok befektetéseiket uzsora-kamattal nyervén vissza, tartalékjaikból a részvények értékét most is kifizethetnék. Ily monopoliumszerű üzletet a szabad verseny ellen védeni nem szabad.

Tudvalevő továbbá, hogy a köszén kiaknázása a földbirtokossal szemben rendszerint előre fizetett, vagy pedig mázsavagy tonna-számhoz mért bányabérben kötetik meg. Bizonyos összegek egyszer s mindenkorra való fizetésénél ez állapoton változtatni úgy sem lehet, de nem is szükséges. A mit a vevő megvett, az az övé. Arról tudott s tudhatott, hogy a jelzett ideiglenesség megszüntetésének bekövetkeztével köszén-üzlete nagyobb versenyre találkozik. A hol pedig súly szerint az időnkénti bérek még fizetendők most is: ott az a kérdés, vajon az ily üzlet kifizeti-e magát, vagy sem. Ha még a várt konkurrenciá mellett is fizetni fog, akkor nincs ok arra, hogy a bányatulajdonos az ő szükkeblü s önző érdekével szemben a közérdekkel, a verseny ellen a hazai ipar rovására védessék meg. Ha pedig a bányá nem jövedelmez, nem marad egyéb hátra, mint hogy az föl hagyassék, vagy pedig a földbirtokos a termelésnek kedvező föltételeket fogadjon el. A nem jövedelmező bányá föl hagyása különben a bányászat terén mindennapi dolog s arra, különösen mai viszonyaink közt minden bányatulajdonos bármikor elkészülve lehet. De mert kevésbé fizető, versenyképtelen köszénbányák is vannak vagy lehetnek, ilyenekért nem volna okos dolog épen a jobb jövedelmezést ígérő, versenyképes vállalatok létesülését egyenesen megakadályozni s továbbra is az újabb köszén kutatást s feltárást mintegy átok alá nyugözve tartani.

Például a vízjogok szabaddá tételével is látszólag mennyi érdek lett megsértve! De csak látszólag, mert sok igazolt, drága pénzen vett s bérelt régi vízjogok, *a most befektetésekre szoruló s a régié mellett ebben hátrányban levő* új vízjogok konkurrenciája mellett, nem hogy vajmi keveset vesztek, de még a gőzmalom-ipar miatt annyit veszett vizimalmok vízjoga is, a vízjogi törvény behozatalával egyidejű nagyobb vízerő konkurrenciá mellett megszorított iparüzletek által, értékükben nyertek. Itt is beigazolódott, hogy nem az áru és a tárgy megkötöttsége s drágasága emeli a fogyasztást és az

értéket: hanem a szabad verseny és a nagyobb kereslet adja s állapítja meg a forgalmi cikkeknek valódi egészséges és fix értékét.

Összefoglalva a mondottakat; minthogy a kőszén mai napig is fentartott ásvány, mely a bányaurjog alá tartozik s bányaadományozás tárgya; minthogy a kőszénre, mint különben fentartott ásványra a nagyobb birtokosoknak nyújtott kedvezmény kifejezetten föltételes és ideiglenes, melynek megszüntetése a törvényhozás jelzett egyoldalú intézkedésétől függ; minthogy továbbá hazánkban az iparnak és magának a bányászatnak fölvirágzása a kőszén szabadságtól függ, és minthogy végül sem jogi, sem közgazdasági, sem méltányossági indok nincsen arra, hogy a mostani ideiglenes állapot fentartassék: nézetem szerint a törvényhozásnak nemcsak joga, de föladata is volna, hogy nem csupán az ipart, de a bányászatot és ez utóbbival magát a kőszéntermelést, az eddigi egyezkedési rendszer alól fölszabadítsa.

Tóth Gáspár urnak az új bányatörvény hozatalát illető többi megjegyzéseire s javaslataira ez alkalommal bővebben utalni nem kívánok. Az új bányatörvény-javaslatnak előterjesztése nagyon is késik, s lesz még idő és alkalom a netáni észrevételek megtételére. Tóth ur előadására csak annyit tartottam még szükségesnek megjegyezni, hogy a bányatársaságok alkotásánál — nézetem szerint is — a kereskedelmi törvény intézkedései szintén alkalmazhatók; hogy a bányavagyon ingatlan jellegű tárgyainak a többi közönséges polgári ingatlanoktól eltérő telekkönyvezésénél, e tárgyak jogi s tárgyi minőségéhez képest, a létező hiányok megszüntetése végett Tóth ur észrevételei sok részben helyesek s figyelmet érdemelnek. Azonban, hogy a külön bányaeljárási törvénykezési szabályok majdnem egészen megszüntetessenek s a bányajogi tárgyak, viszonyok és ügyletek általában véve a többi magánjogi, illetve kereskedelmi és ipari jogszabályok s törvények rendelkezése alá helyeztessenek, ennek helyességét annál kevésbé ismerhetem el, mert a mint a vagyon többi, egymástól különböző főbb tárgyai s jogügyletei megkivánták a speciális mezőgazdasági, erdő, vízjogi, halászati, vadászati, a közönséges polgári, a kereskedelmi, a váltó, a csőd, a kisajátítási, az urbéri, büntetőjogi stb. speciális jogszokások megállapítását s különös törvények és eljárási szabályok megalkotását: ép úgy még fokozottabban követeli a többtől eltérő tárgyaival, viszonyaival és jogügyleteivel a mindenkor speciális anyagi s alaki joggal rendelkező bányászat. A bányajogi eljárást minden tekintetben a közönséges polgári természetű eljárások szabványaira utalni tehát nem lehet. Minden cselekménynek tárgya és vezérlő oka szerint helyénvalónak, a tárgy minőségéhez mértnek és a célnak megfelelőnek kell lennie: és ez elv a jogok s a jogcselekmények szabályozásánál is alkalmazandó.

Dr. Hoznek János
m. kir. kincst. ügyész.

Különfélék.

— **A kolozsvári kir. ítélő tábla elnöke** a kir. Curia részéről egyes érdekesebb jogkérdések elbírálása körül követett gyakorlat nyilvántartása s a jogegység megóvása céljából azt az üdvös intézkedést rendszeresítette, hogy a Curiától leérkezett érdekesebb elvi jelentőségű határozatokat rövid szabatos szövegben, az alaki és anyagi jog külön nemei és fajai szerint osztályozva, a tanácsjegyzőkkel feldolgoztatja, s azután lithographia útján sokszorosítva, a kerületébe tartozó összes elsőbíróságoknak megküldi, hogy így a kir. törvényszékeknél és járásbíróságoknál működő bírák is könnyű módon megismerhessék és figyelemmel kísérhessék a legfelső bíróság judikaturáját. Épen ilyen intézkedést léptetett életbe azon felülvizsgálati határozatokat illetőleg is, melyekben a kir. tábla jár el mint felülvizsgálati bíróság. (Mellékletünkön közlünk a határozatok közül néhányat.)

— **Falk Miksa** az Akadémia nagy-gyűlése alkalmából a *Fővárosi Lapok*-ban feleleveníti székfoglaló értekezésének emlékét. Ezen értekezés a *menedékjogról* szól s 1864-ben jelent meg Hartleben kiadásában. Ide igtatjuk az értekezés befejező részét:

«Azon kérdésre válaszolandó, mennyiben felel meg az egyes államok törvényhozása az általam elméleti uton származtatott rendszernek, külön jegyzetben rövid átnézetét állítottam össze a nagyobb államok idevágó törvényeinek és azon kevésse bátorító eredményre jutottam, hogy egyes elveim érvényre vergődtek ugyan, de az egész rendszer sehohsem. Azzal vigasztálhattam volna ugyan magamat, hogy az egyes eltéréseket az illető államok külön viszonyaiból vagy törvényhozóinak szűkkebléséből magyarázhatni; de ennél jobb vigaszt is találtam, mert végre ráakadtam oly büntető-törvénykönyvre, melyben egész terjedelmében láttam igazolva és elfogadva az általam elméleti fejtegetés útján nyert rendszert. E büntető-törvénykönyvnek csak *egy* hiányzik: a királyi szentesítés; szerzőinek nagy része még most is az Akadémia diszét képezi.»

Vázzolja ezután az 1843-iki javaslatnak a menedékjog iránti határozmányait s a következő szavakkal zárja be előadását:

«Ezen szellem — a humanitás és jogérzet szelleme — lengi át az egész munkát és ha majd egykoron — adja Isten, hogy minél előbb — e törvény hatályba lép, a világ talán némi meglepetéssel fogja látni, hogy a civilizatio, a jog tiszteletével párosult humanitásnak importjára nincs szükségünk, mert már évtizedek előtt pompásan tenyészett az hazai törvényhozásunk földjén.»

— **A törvénykezési szünidő kiterjesztése.** Egyik lap-társunk arról vezérczikkezik, hogy a sommás ügyek felebbviteli forumai ne tartsanak a nyári szünetek alatt ülést, azt is állítván, hogy ez az ügyvédek érdeke is.

Ennek a kérdésnek elbírálásánál azonban nem a bírák és ügyvédek érdeke döntő, hanem a törvény és ennek keretén belül a jogkereső közönség érdeke.

Mivel pedig a törvénykezési szünidőről szóló törvény a törvényszékekre nézve egyáltalán nem intézkedik, világos, hogy a törvényszékek a nyári hónapokban is rendszeresen folytatják minden oldalú működésüket és legfelebb, ha a felebbviteli tanács valamely tagja szabadságra megy, az pótlandó mással. A kir. táblákra és kir. Curiára a törvénykezési szünidő szintén csakis az 1893. évi XVIII. tcz. határain belül terjed ki.

— **Törvényjavaslat a budapesti királyi büntető törvényszék felállításáról.** 1. §. Budapesten «budapesti királyi büntető törvényszék» elnevezéssel királyi törvényszék állítatik fel. E bíróság hatáskörébe azon bünvádi és jövedékkihágási ügyek tartoznak, melyeket a törvények, rendeletek és szabályok a budapesti királyi törvényszéknek, mint büntető- és sajtóbíróságnak hatáskörébe utalnak. A budapesti királyi büntető törvényszék működésének megkezdése napjától fogva a budapesti királyi törvényszéknek hatásköre az előbbi bekezdésben említett ügyekben megszűnik. A budapesti királyi törvényszék területéhez tartozó királyi büntető-járásbíróságok a budapesti királyi büntető törvényszék működésének megkezdésétől fogva ezen királyi törvényszék elnökének felügyelete alatt állanak.

2. §. A budapesti királyi törvényszéknél alkalmazott ítélőbíró a jelen szervezés alkalmából a budapesti királyi büntető törvényszékhez hivatalból áthelyezhető.

3. §. A királyi Curia rendes bíráinak létszáma — az 1893. évi XXXII. tcz. érintetlenül hagyásával — 66-ra fel-emeltetik.

4. §. A napot, a melyen a budapesti királyi büntető törvényszék működését megkezdzi, az igazságügyminiszter határozza meg.

5. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

— **Az önálló budapesti büntető törvényszékhez.** Ha a budapesti kir. törvényszék büntető osztálya mint külön

büntető törvényszék önállósíttatik, akkor a jelenlegi *«budapesti kir. törvényszék»* címének is meg kell változnia, a mennyiben ki kell fejezni, hogy az *budapesti polgári törvényszék*.

— **A biztosítási vállalatokról szóló törvényjavaslat** fölött dr. *Barna Ignác*nak erős kritikát tartalmazó előadása nyomán igen élénk és érdekes vita fejlődött ki a Magyar Jogászegyletben. *Ágoston József* igazgatón kívül, a ki mint gyakorlati szakember szólott a tárgyhöz, *Beck Hugó* és *Nagy Ferencz* felszólalásai birtak kiváló érdekekkel különösen azért, mert ez utóbbiak több fontos kijelentést tettek e reform törvényhozási keresztülvitelére nézve is. Ezen kijelentésekre még visszatérünk.

— **A magyar özvegyi jogról** dr. *Jancsó György* kolozsvári egyetemi tanártól 15 ivre terjedő monographia jelent meg. A magyar házassági vagyonjog kitűnő ismerőjének ezen művével bővebben fogunk majd foglalkozni.

— **Főeskü megítélése sommás ügyben az 1893. XVIII. tcz. hatálya alatt.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék* következő végzést hozott: A kir. törvényszék az alperesi képviselő részére megállapított és felperes által alperesnek megtérítendő díj és költség összegét 6 frtra mérsékli, egyebekben az elsőbíróság végzését helybenhagyja. *Indokok:* A fenforgó ügyben a kir. járásbíróság az alperes által emelt hatásköri kifogás alapján 1894 február 13-án 3803. sz. a. kelt végzésével leszállította, majd a budapesti kir. ítélő táblának 1894 márczius 19-én 997. sz. a. hozott feloldó végzése folytán folytatva a kifogás feletti tárgyalást, 1894 augusztus 18-án 19853. sz. a. megállapította bírói illetékességét és az ügy érdemében csak 1895 január 8-án határozott. Az 1893. évi XVIII. tcz. életbelépte idején tehát az ítélet még meghozva nem lévén, az elsőbíróság szabályellenesen járt el, midőn a további tárgyaláson és a határozathozatalnál nem a most idézett, hanem az eddigi törvényeket alkalmazta, és a per kimenetelét főeskütől tette függővé (1893. évi XVIII. tcz. 222. §.). Ez az ítélet azonban és az azt megelőző eljárás jogorvoslattal meg nem támadtatván, most már felülbírálás tárgyát nem képezheti. Az ítélet jogerőre emelkedése után alperes ügyvédje által az esküre jelentkezett; és a kitűzött határnapon az esküt letette. Az alperesi képviselő az eskületeteli készség bejelentése alkalmával nem számította fel költségeit, a határnapon pedig meg sem jelent, és csak utólag külön beadvánnyal kérte díjának és költségének felperes terhére leendő megállapítását. Az elsőbíróság helyt adott a kérelemnek és felperes ezt a rendelkezést egyedül azért nehezteli, mert az utólagos felszámítást figyelembe vehetőnek nem tartja. A panasz alaptalan. Mert a már kifejtettek szerint ezuttal irányadó 1893. évi XVIII. tcz. 108. és 109. §-ai értelmében a bíróság a vesztés fél terhére hivatalból állapítja meg a lefolyt eljárásból ismert költséget, ideértve az ügyvédi díjat is. Az új törvény szerint tehát a költség felszámítása nem szükséges. De az eddigi törvények alapján sem lehetne a felfolyamodásnak helyt adni, mert a polg. törv. rendtartás ugyan nem engedi meg a költségnek hivatalból való megállapítását, de nem zárja ki az utólagos felszámítást (1895. máj. 3. E. 123.)

— **A magánjogi család fogalmához.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* Az elsőbírósági iratokból megállapítható tényállás szerint a kereseti szálami áru 1894. évi június hó 12-én a budapesti VII. ker. előjáróság által, mint penészes és részben rothadt, elkoboztatott és megsemmisített. Az átadás 1894. évi június hó 7-én történt, és az áru természete kizárja azt a föltevést, hogy ekkora romlás 5 nap alatt bekövetkezhetett. Tisztán áll tehát, hogy a hiányok már a szállításkor megvoltak. Minthogy pedig az egészségre ártalmas élvezeti cikk egyáltalán nem képezheti a fogalom tárgyát: az ily áru szállítása a magánjogi család fogalma alá esik; miért is felperes a ker. törv. 350. § a értelmében nem védekezhetik azzal, hogy alperes a rendelkezésre bocsátással elkésett. Felperesnek az az előadása, hogy az áru a megrendelés szerint sem volt a legjobb minőségű, hanem csak másodrendű szálami, nem vehető figyelembe, mert a vevő a kevésbé jó minőségű szálami rendelése esetében sem tartozik élvezhetetlen és az egészségre ártalmas árut elfogadni. (1895 máj. 3. D. 92. sz. a.)

— **A kir. közjegyzői helyettesítés bejelentése.** *A szegedi közjegyzői kamara:* (K. Zs. kir. közjegyzőnek a működésében való akadályoztatását tárgyzó bejelentési ügyében): A helyettes bejelentések során feltűnt, hogy A. A. szegedi kir. közjegyző a f. é. január 12-én távozása miatt beállott helyettesítést január hó 14-én jelentette be és hogy K. Zs. zombori kir. közjegyző a f. é. január 4—7. napjain betegsége miatt beállott helyettesítésről január 9-én küldött jelentést. Miután az 1886. évi VII. tcz. 6. §-a 3. pontja szerint az esetben is, ha a közjegyző előzetesen bejelentette is azon jelöltet, a ki őt betegség vagy távollét esetén helyettesíteni fogja, a helyettesítés szükségének bekövetkeztét s annak megszűntét a kamarának esetről-esetre jelenteni köteles; ezzel ellentétben A. A. és K. Zs. közjegyzők a helyettesítés bekövetkeztét nem, hanem csak annak megszűntét jelentették be, a mi szabályellenes és esetleg a helyettesített által fölvetett okiratok érvénytelenségét vonhatja maga után, a kamara utasítja a nevezett közjegyzőket a helyettesítések bejelentésénél való szabályszerű eljárásra, mert hasonló rendellenesség esetében az idézett törvény 44. § a értelmében bírságot lesz kénytelen kiszabni. (1895. évi január hó 26-án 1528. sz. a.)

A m. kir. Curia: A fenti határozat nem neheztelt része nem érintetik, neheztelt része pedig részben megváltoztattatik olyképen, hogy annak a bírság alkalmazásának kilátásba helyezésére vonatkozó része mellőztetik, egyebekben azonban a felebbezésnek hely nem adatik. Mert ámbár az 1886. évi VII. tcz. 6. §-a az iránt tüzetesen nem intézkedik, hogy az abban említett bejelentés mi módon és mily időben eszközöltessék és ez iránt a kamarai ügyrend sem tartalmaz semmi szabályzatot, az idézett törvényszakas szerint mégis kétségtelen, hogy előre látható hosszabb akadályoztatásnál a kir. közjegyző úgy az akadály kezdetét, mint annak megszűntét külön-külön bejelenteni köteles, e részben tehát a felebbezésnek hely nem adható; azonban ez nem zárja ki azt, hogy rövidebb, egy-két napra terjedő akadályoztatásánál a közjegyző a helyettesítés kezdetét és megszűntét egy beadványban jelentse be; azt tehát, hogy ily rövidebb akadályoztatások esetében az akadály kezdetét és megszűntét felebbező kir. közjegyző egy beadványban jelentette be, oly mulasztásnak, hogy ezért ellene bírság alkalmazása lenne kilátásba helyezhető, tekinteni nem lehet; és pedig annál kevésbé, mivel jelen esetben az illető kir. közjegyző állandó helyettese lévén, akadályoztatása esetén is az ügymenet mi fenakadást sem szenved. (1895 ápril 25. 3234. sz. a.)

— **Feltételes vádviSSzavonás.** *A m. kir. Curia (a debreczeni kir. törvényszék előtt lopás és hamis vád büntetteivel vádolt Klein Lipót elleni bűnygyben):* Hercz Dávid panaszló a kárára elkövetett lopás idején szolgálatában állott vádlott megbüntetését nemcsak az előnyomozat s a vizsgálat rendén, de a végtárgyaláson is határozottan kívánta és csak midőn a vádlott védőjének kérelmére a végtárgyalási elnök újól megkérdezte panaszlót: kívánja-e vádlott megbüntetését, tette ez azon nyilatkozatot, hogy miután vádlott szülői odakünn siránkoznak, azokra való tekintettel nem kívánja megbüntetését; de mihelyt az elnök figyelmeztette, hogy ezen esetben a felmerült bűnygyi költségeket viselni tartozik, mindjárt visszavonta ezen nyilatkozatát és vádlott megbüntetését kívánta. Minthogy a végtárgyalási elnök az érintett figyelmeztetés által nemcsak hogy alaki szabálytalanságot nem követett el, de állásából folyó köteleességet teljesített, mert ezen magánvádra üldözendő bűnvádi ügyben fölmerült eljárás költségeket csakugyan panaszlónak kellett volna megfizetni azon esetben, ha vádindítványától a végtárgyaláson eláll és minthogy ezen figyelmeztetés után panaszló a vádlott megbüntetését utoljára is kifejezetten kérte; ezeknél fogva vádlott a lopás büntette miatt is elítélendő volt. (A kir. tábla a vádat elejtettnek vette, kijelentvén, hogy «kifejezetten visszavont magánvadásra fel nem vehető».) (1895. évi ápril hó 30-án 8315. sz. a.)

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya folyó hó 18-án (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. szám) ülést tart.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sajtóvétség elévülésének félbeszakítása. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A magán biztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata. Dr. BARNÁK IGNÁCZ keresk. akadémiai tanártól. — *Jogirodalom*; L. R. von Salis: Die Entwicklung der Kultusfreiheiten in der Schweiz. a. a. — *Törvénykezési Szemle*: Magánvád hűtlen kezelésén. (Btk. 361., 362. 363. §§.) KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházai kir. törvényszéki bírótól. — Anyagi igazság és a törvény. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvéd. — Külföldi judikatúra. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtóvétség elévülésének félbeszakítása.

Vargha Ferencz törvényszéki bíró ur a mult heti számban azt az érdekes kérdést vetette fel, vajon a sajtóügyi külön elévülés kihat-e azon esetekre is, midőn az eljárás megindul a magát szerzőnek valló egyén ellen, de később — a fél-éves elévülési idő letelte után — kiderül, hogy más a szerző. Hozzáteszi Vargha Ferencz ur, hogy ily módon igen könnyűvé lett kijátszani a törvényt, mert csak hat hónapig kell elhuzni az eljárást és a két egyén egyike sem lesz büntethető.

Szerintem a sajtóügyi felelősség azon megállapításának, a mint azt a sajtótörvényben és a magyar gyakorlatban találjuk, módosító kihatása van az elvülés félbeszakítására is.

Míg a közönséges bűnügyekben a részesek felelőssége nem solidáris, mert az egyiknek megbüntetése nem függ attól, hogy a másik kapott-e büntetést: addig a sajtóügyi u. n. fokozatos felelősségi rendszer a törvény által megállapított felelős személyeket solidárisakká teszi mindaddig, míg az előzőjüket meg nem nevezik.

Az államhatalom itt első sorban nem az igazságot létesíti, hanem — a könnyű kijátszhatásra való tekintettel — biztosítja magának, hogy a sajtóvállalat résztvevőinek *valamelyike* büntetést kapjon. S csak annyit állít fel zsinórmértékül, hogy kívánatos a tettest, t. i. a szerzőt, vagy legalább a közeli részest, a kiadót (szerkesztőt), büntetni; de ha ezek egyikét sem érheti el, megelégszik a nyomdász megbüntetésével is, a ki rendszerint nagyon távol áll a bűncselekmény véghezvitelének központjától.

Hogy pedig az állam valóban csak kívánatosnak tartja az anyagi igazság létesítését, mutatja az, hogy még a szerzőt sem kutatja komolyan, hanem csak felszólítja a szerkesztőt, a ki a vállalatot kifelé képviseli, hogy nevezze meg a szerzőt, és ha a szerkesztő által megnevezett egyén szerzősége mellett némi valószínűség szól, vagy jobban kifejezve: ha kézenfekvőleg nincs bebizonyosodva, hogy nem az a szerző, akkor a bíróság ezt az egyént minden további kutatás nélkül elfogadja szerzőnek és bünteti. Gyakran megtörténik, hogy a szerkesztőségben megállapodás van, hogy a tagok valamelyike vállalja el a szerzői felelősséget per esetére; néha azt a tagot jelölik ki e célra, a ki a szerkesztőségi munkában legkönnyebben nélkülözhető, vagy azt a tagot, a ki eshetőleg legtöbb rokonszenvet képes a bíróság tagjaiban maga iránt kelteni. Ezek köztudomásu dolgok; és a bíróság még sem kutatja, a valódi tettest, mert a bűncselekmény azon sajátosságánál fogva, hogy physikai nyomokat nem hagy maga után, a legszorgosabb kutatás sem biztosítja, hogy a valódi tettes

fogna felelősségre vonatni. Inkább megnyugszik az állam a consortiális felelősségben, semhogy czéltalan kutatásokkal korlátozza a sajtó szabad mozgását, melyre más szempontokból nagy súlyt kell helyeznie.

Csak azon esetben nem fogadja el a bíróság a felelős szerkesztő által kijelölt egyént, ha a körülmények kizárják a lehetőséget, hogy ez irhatta az inkriminált közleményt. Ilyen eset volt: mikor a szerkesztőségi kályhafűtőt jelölték ki; más esetben, mikor a szerzőnek mondott egyénről kiderült, hogy alig tud írni-olvasni.

Az igazságot tehát keresi a törvény és a gyakorlat, de nem keresi nagyon.

A Vargha Ferencz ur által felhozott esetben is így történt. A szerkesztő kijelölte Z. G.-t mint szerzőt s talán a kéziratot is bemutatta. A bíróság tudta ugyan, hogy e kézirat nagyon keveset bizonyít; de elfogadta Z. G.-t, a ki maga is szerzőnek vallotta magát, mint valószínű szerzőt s procedált ellene; később tanubizonyítékokkal kiderítették a felek, hogy nem ő a szerző, a bíróság tehát kénytelen volt most már elejteni a Z. G. elleni eljárást.

Ha azonban a törvény és a gyakorlat lemond a tettes kutatásáról s elfogadja a consortiális felelősség azon módját, hogy a szerkesztőség maga jelöli ki azt az egyént, a kit a bíróság büntethet: akkor az elévülés félbeszakításának egyéni jellege is megszűnik. Ez az egyéni jelleg ugyanis azon alapul, hogy a bíróság teljes erővel kutatja a részeseket és mert egyik részes ellen a bíróság az egész elévülési idő alatt nem tett semmi intézkedést, vagyis mert a bíróság lanyhasága vagy egyéb ilyes momentum okozta a késedelmet: azon egyén továbbra is hagyassék békében.

A nem solidáris felelősség egyrészt, és a bíróság kutatási kötelessége másrészt: ez a két tényező állapítja meg a közönséges bűncselekményeknél a félbeszakítás egyéni jellegét; és mind a két tényező hiánya állapítja meg a sajtóvétségben az ellenkezőt.

Mínt hogy a sajtóeljárásban a vádlott személyében összpontosul valamenyi résztvevő bűnössége, az ő irányában megszakított elévülés valamenyi irányában meg van szakítva. Ha solidáris a felelősség, az elévülés sem állhat be pro rata, vagyis pro persona.

De mi történik, ha a szerkesztő magára vállalja a felelősséget és az elkövetéstől számított hat hónap után, de még az eljárás folyama alatt kiderül a szerző? Beszűntetik az eljárást a szerkesztő irányában és büntetik a szerzőt. Mert ha a szerző tudva van, a szerkesztőt nem büntetheti a bíróság, s az elévülés félbeszakadt a szerkesztő ellen folytatott eljárással.

De — mondják — így a per elhuzathatik uj és uj egyének jelentkezése által. Ez azonban eddig is megtörténhetett, s nem zárja ki Vargha Ferencz ur felfogása sem. Hogy nem aknázták ki huszonnyolcz év óta, ez mutatja, hogy a kérdés minden inkább mint gyakorlati jelentőségű. Különbem nem is elég az utóbbi személynek a jelentkezése, hanem szükséges, hogy bizonyítékok hozassanak fel, melyek megdöntik a vádlott szerzőségét és valószínűvé teszik az ujonnan jelentkezett vagy bejelentett egyénnek szerzőségét.

Vargha Ferencz ur felemlíti cikke végén, hogy az össze-

játszó egyén felelős eshetőleg bűnpártolás címén. Nagyon kérdéses, hogy mikor a bíróság sem kutatja komolyan a szerzőt, az ilyen szerkesztőségi megállapodás bűnpártolásként büntethető-e. Nem zárnám ki minden esetben, de nem is merném feltétlenül minden esetben megállapítani.

Hogy egyébiránt a félbeszakításnak felvetett kérdése a közönséges bűnügyeknél több gyakorlati jelentőséggel bír, mint a sajtóügyekben, mutatja a következő példa.

Valaki tulajdon elleni kihágást követett el és hogy megbüntetését kikerülje, reábirta barátját, hogy ez vegye magára a cselekményt és huzza el az eljárást hat hónapig; ez megtörtént és ekkor jelentkezett bizonyítékokkal a valódi tettes és védekezett elévüléssel. Kétségkívül fel fog mentetni ő is meg bűnpártolója is. Ő azon alapon, mert a bíróság, mely itt már valóban szabadon kutathatott és kötelessége is volt kutatni a valódi tettest, hat hónapig ő ellene semmi intézkedést nem tett. A bűnpártoló pedig az alapon, hogy kihágásnál a bűnpártolás a Btk. szerint nem kerül büntetés alá.

Jeleznem kell még a kérdés állását törvényhozási szempontból.

Az osztrák törvényhozásban valósággal megvan az eltérés a két joganyag elévülési határozományai közt. *Finger* így nyilatkozik a kérdéstről:

Die Verjährung wird nur gegen Denjenigen unterbrochen, gegen den sich die Prozesshandlung richtet, nicht auch gegen seine Mitschuldigen. Gegensatz zwischen §§ 227., 531. Strg. und § 40. Press-Gesetz. (Das Strafrecht, systematisch dargestellt. I. 317. l.)

Az elévülés félbeszakításának egyéni jellege a közönséges bűncselekményekre sincs mindenütt elfogadva. A német törvény ismeri, de már az olasz Btk. 93. §-a ép az ellenkezőt mondja ki egész határozottsággal:

L'interruzione della prescrizione ha effetto per tutti coloro che sono concorsi nel reato, ancorche gli atti interruttivi non siano intervenuti che contro un solo.

A francia álláspontot pedig *Garraud* következőleg jelöli meg:

Les actes de poursuite ou d'instruction ont un effet absolu et un caractère impersonnel: ils interrompent la prescription, bien qu'ils soient dirigés contre une personne incertaine; ils l'interrompent bien qu'ils n'aient pas été notifiés à l'inculpé; ils l'interrompent contre tous les inculpés, bien qu'ils n'aient été dirigés que contre un seul (Code d'Instruction Criminelle 637. et 640). En effet, tout acte de poursuite ou d'instruction, en vertu d'une présomption légale, conservant judiciairement le souvenir du délit et, par conséquent, le besoin de l'exemple, doit arrêter le cours de la prescription, à l'égard de toutes les personnes qui ont participé à l'infraction, alors même qu'elles seraient encore inconnues ou qu'elles n'en auraient pas été averties. (Traité théorique et pratique du droit pénal français. II. 104. l.)

A francia író tehát a főkérdésre nézve ugyanazt mondja, mit olasz büntetőtörvény.

Sőt a magyar Btk. javaslata sem ismerte a félbeszakítás hatályának az egyénre való szorítását s csak a jogügyi bizottság indítványára iktatta törvénybe a képviselőház.

Dr. Fayer László.

A magán biztosítási vállalatokról szóló törvénytervezet bírálata.¹

Egyenkint vizsgálva immár a javaslat 14. és 15. §-ainak a külföldi biztosítási vállalatokra nézve felállított speciális határozományait s egészen eltekintve az osztrák biztosítási vállalatok miként alakulandott jogi helyzetének kérdéséről, a javaslat 14. §-ának azon rendelkezése, mely megköveteli a külföldi biztosítási vállalatot, hogy a biztosítás minden

főágára nézve, a melyet belföldön folytatni kíván, külön 300,000 frtnyi biztosítási alappal rendelkezék s ezt az alapot belföldön tartsa elhelyezve, nem helyeselhető, mert «ultra posse nemo tenetur», ez a követelmény pedig olyasra irányul, a minek egy internationaliter működni akaró biztosítási vállalat a legjobb akarat mellett is nem tehetne eleget, mivel ez a követelmény — ad consequentias vive — annyit jelentene, vagy legalább in thesi annyit jelenthetne, hogy egy ilyen nemzetközi vállalat, annyiszor teremtsen elő 300,000 frtot, esetleg annyiszor 600,000 frtot, sőt esetleg annyiszor 900,000 frtot, a hány különböző államnak területére kívánja kiterjeszteni operációit. Hisz' a mit a mi törvényünk megkövetelhet azt teljes joggal — hogy ne mondjuk: ugyanazzal a túlzottsággal — megkivánhatja más államnak törvényhozása is, úgy hogy esetleg kerek egypár millió forintnyi biztosítási alapot (illetve részvénytőkét) kellene előteremteni tudnia, csak hogy eleget tehessen világszerte az ellene forduló bizalmatlanságnak. Már pedig tudvalevő, hogy a kerek milliók nem épen a fákon teremnek, még a biztosítási vállalatok számára sem, kiváltképen, ha oly befektetésekről van szó, melyek egyelőre még egyáltalában inkább csak egy üzleti experimentumnak hivatvák szolgálni, épenséggel nem lehetvén egyelőre tudni, prognostikálni, csak hozzávetőleges bizonyossággal is, hogy az idegen országban próbálkozó tőkék fognak-e ottan csakugyan prosperálni, meg fogják-e a messze földön csakugyan teremni maradandó gyümölcsüket? — már pedig épen a biztosítási vállalatoknak idegen országban való letelepedése tekinthető a dolog sajátlagos természeténél fogva legkiválóbbképen ily teljesen bizonytalan kimenetelű próbálkozásnak. De meg kihez is forduljanak, hová is nyuljanak azok a külföldi vállalatok, a melyek ugyan az idők folytán nagyra nőttek, de a melyeknek részvényeseiken nincsen többé mit keresniök, mert hisz' ezek e részvénytőkét — ezt azt egyedüli debitumukat — esetleg már örök idők előtt befizették volt? Vagy tán a minden áron előteremtendő biztosítási alap kedvéért hozzányuljanak ahhoz — a minek szent és sérthetetlennek kell lennie és maradnia mindenha, még a túlkövetelő hajlamu idegen törvényhozások szemeiben is — t. i. díjtartalékaikhoz? Vagy pedig hozzányuljanak — honi törvényeik, avagy alapszabályaik kötelező rendelkezései szerint — egyéb célokra lekötött, habár végeredményben ugyanannak az ügynek s érdeknek, csak hogy más módon, más rendeltetéssel szolgáló, specialis rezerváikhoz? Avagy talán — még kimondani is furcsa — követeljék vissza részvényeseiktől a joggal felémésztett nyereségeket?! Másrészt ismét, mit is csináljanak, hogy is jöhessenek el hozzánk azok a nagy német biztosítási vállalatok, melyek a soliditás, a feltétlen megbízhatóság világhírét tudták maguknak kivívni, noha a náluk általán bevett gyakorlat szerint részvénytőkéjük tulnyomó részében még maig sincs betüszert tényleg befizetve, hanem csak váltókkal — de természetesen a lehető legjobban, legóvatossabban összeválogatott részvényesek váltóival — van fedezve?

«Ultra posse» pedig követelni valamit a külföldi biztosítási vállalatoktól, annyit teszen, mint — megnevezvén igaz nevén a gyermeket — elriasztani tőlünk a legsommásabb uton a letelepülni kívánókat, valamint a legsommásabb uton elüzni közülünk a már letelepülteket. Elriasztani tőlünk, avagy elüzni közülünk a külföldi biztosítási vállalatokat — pedig szemmel látható, közvetlen megnyilatkozásában ismét annyit teszen, mint elriasztani, vagy elüzni a biztosítási intézmény magyar területéről magát a szabad versenyt, a külföldiek loyális versenyét — mert hisz a deloyális versenyzők természetesen így is megmaradnának közöttünk! — s mindennek helyébe uralomra juttatni a belföldi biztosítási vállalatok monopoliumát — a biztosítást kereső közönség nem kis kárára; nem is szólván a külföldi biztosítási vállalatok eme kiszorításának az egész biztosítási intézmény fejlődésére, terjedésére, a közkedveltségbe behatolására gyakorlandott

¹ Az előbbi közl. I. a 19. és 20. számban.

egyéb ártalmas consequentiáiról; valamint nem is szólván arról sem, hogy minél szélesebb, minél kiterjedtebb területileg valamely biztosítási vállalatnak működési basisa, annál inkább megvan adva a mód arra is, hogy a kockázatok minél tágabb, minél individualisáltabb emberkörben megoszolván, a halandósági táblázatok a matematikai kombinációnak mégis csak hypothetikus alapjáról, annál inkább közeledhessenek a reális valóság tényeihez. Hiszen tudvalevő eléggé, hogy bármily rendszerű legyen is a mortalitási tabella, az mindig csak a nagy számokkal operál, csak a tizezésekben dolgozik, — hogy tehát a nemzetközileg működő biztosítási vállalatok «kitömjénezése» in ultima analysi annyit is jelentene, mint épen azokkal a biztosítási vállalatokkal banni el oly mostohán, melyek a statistika és a matematika tanulságai szerint a megbízhatóság és biztosság követelményeihez legközelebb jutnak, legközelebb képesek jutni, s így a biztosítást kereső közönségnek érdekeit, mindenestre szolgálják oly jól, oly üdvösen, hogy holmi ilyfajta törvényhozói kiméletlenségekre épenséggel nem szolgáltak rá.

Az az iránya pedig a javaslat 14. §-ában felállított követelménynek, hogy t. i. a külföldi biztosítási vállalatok itt belföldön tartozzanak a megkövetelt biztosítási alapot — valamint a kárbiztosítási díjtartalékot és a nyereségtartalékot is — tényleg el is helyezni, azzal a nem kis horderejű további következménnyel is van kapcsolatban, hogy kényteleníti a külföldi vállalatokat itteni képviselőikre esetleg igen nagy vagyontömegeket, milliókra rugható értékeket, nolens-volens reábizni, — és pedig esetleg a nagyon is messze távolból, tehát a közvetlen, az eleven szemeltartás minden lehetősége nélkül, de meg közelebről is csak nagy nehézségek és költségek árán eszközölhetése mellett, — itteni képviselőikre, a kik lehetnek ugyan igen kipróbált üzletvezetők, de azért ily rendkívüli vagyontömegek feltétlen uraivá még sem tehetők, eltekintve attól, hogy az ily felelősségteljes vagyongazdálkodásra nem is egykönnyen akadnának megbízható vállalkozók; — de különben is ennek az itteni képviselőikben való feltétlen megnyugvásnak a kényszere már csak azért sem igen méltányos, mert hisz' a magyar biztosítotakkal szemben elvállalt fizetési kötelezettségek is egész súlyukkal nemcsak az itt elhelyezendő vagyontömegeket, hanem egyáltalában az összvállalatot, annak bárhol található egyéb, tehát külföldi vagyonát is terhelik, a mi pedig teljességgel nem pusztán akademikus suly a művelt nemzetek országaiban egyáltalán, de különösen nem ott, a hol ítélleteinket közvetlenül is respektálják; — de meg a külföldi vállalat központi vezetősége sem mentes minden felelősség alól, mondjuk: legalább is a vállalat részvényesei irányában, a Magyarországon esetleg történhetőkért.

Egyébként a biztosítási alap és egyáltalában a garantiális értékek belföldön leendő elhelyezésének javasolt kényszere tulajdonképpen még nem is consequens, mert hisz' az az indok, hogy a külföldi vállalat, rosszul menvén belföldön dolgai, sátorfájával együtt el ne vihesse a magyar biztosítottak esetleges végrehajtási alapját is, szigorú következetességgel nem elégedhetik meg a belföldön leendő elhelyezés pusztán kényszerével, mert hisz' az, hogy a fedezeti alapoknak in theoria itt kell elhelyezve lenniök, természetesen nem zárja ki in praxi, sőt még valami nagyon meg sem nehezíti azt, hogy annak idejére itt ne legyenek, hogy a közeledéssel fenyegető magyar végrehajtás elől idejekorán el ne pályázhassanak, hanem ez a szempont következetes szigorúsággal egyedül odavezet, csakis oda lyukadhat ki, a hova az életbiztosítási díjtartalékokra nézve a javaslat 15. §-ában csakugyan el is jutott, t. i. a *kényszerdepositum* monstruozus intézményéhez, vagyis az állampénztár katona-örizte kasszához, — tertium non datur. De hogy ez a monstruozitas hova, mily lejtőre vezet, arról majd később.

Annyival kevésbé van végre indokolva épen a biz-

tosítási alapra nézve a belföldön leendő elhelyezés kényszere a javaslatban, mert hisz' ugyanez a javaslat — miként fentebb már kiemeltetett — a belföldi vállalatok biztosítási alapja irányában csaknem a végletekig engedékeny s a szeméit behunyó, — hisz' a biztosítási alap felett a javaslat szerint teljesen szabadon disponálhat a vállalat; a vállalat kezei ezen alap elhelyezése tekintetében semmiképp meg nem kötvék; elhelyezhető ez az alap bármily értékekben — még külföldiekben is; — sőt akár mily nagy részében (a javaslat e tekintetben sem szab semmiféle korlátot) fel-emészthető már az első szervezésnek és az első szerzéseknek költségei által, de sőt, miként ugyancsak fentebb már tárgyaltott, bizonyos nem sokat mondó cautelák mellett még megmaradt részében is redukálható, a részvényeseknek visszaadható. — «Unde irae» hát a külföldi vállalatok biztosítási alapja irányában?

A javaslat 14. §-ának azon további rendelkezése pedig, mely megköveteli a külföldi biztosítási vállalatot, hogy a belföldön kötött ügyletekből származó nyeresége után külön nyereségtartalékot alkosson s ezt a tartalékot ugyancsak a belföldön helyezze is el — ép úgy, mint a biztosítási alapot és a kárbiztosítási díjtartalékot, — eltekintve a belföldön leendő elhelyezés pusztán kényszere ellen fentebb már felhozottaktól, nem helyeselhető különösen még azért sem, mert ennek a külön «magyar» nyereségtartaléknak, vagyis a működési «terület» szerint elkülönített nyereségtartaléknak a követelménye, első tekintetre nem egyéb, mint egy kézzelfogható contradictio in adjecto, nem egyéb, mint az internationaliter működő, a működési területek sokasága és különbözősége dacára egy és ugyanazon egységes biztosítási vállalatnak a pulverisálása, nyilvánvaló elaprózása, mivel t. i. egy ilyen vállalatnak a «nyereségéről» okszerűen csak akkor lehet egyáltalán szólni, ha a működésének egész területén elért üzleti eredmények a maguk szétbontatlan összességében nyereséget tüntetnek fel, vagyis csak akkor, ha az egyes területnek netaláni nyereségei a többi területeknek netaláni veszteségeivel compensálva, a végeredményben fölösleg mutatkozik; úgy, hogy azt követelni a külföldi vállalatot, hogy habár annyi meg annyi helyen vesztett is, de talán egy helyen nyert, ebből a nyereségből vegye le a kötelező 10%-ot a területi nyereségtartalék számára, tulajdonképpen annyit tesz, mint a vállalat veszteségszámláját még jobban megterhelni, a veszteséget a területi nyereségtartalékba utalandott összeggel növelni; de meg épen abban mutatkozik az internationalis alapon működő biztosítási vállalatoknak — miként fent is kiemeltetett — egyik fényoldala a biztosítottak securitási érdekeinek tekintetéből, hogy csakis az ilyképp organisált vállalat képes a francia nyereséggel pótolni a magyar veszteséget, a mi azonban minden jog és igazság szerint maga után vonja, hogy megfordítva is, pótolhassa a francia veszteséget a magyar nyereséggel, — ma nekem, holnap neked. Egyébként a külön «magyar» nyereségtartalék intézménye szemlátomást beleütközik a méltányosságba is, mert hisz' megtörténhetik e szerint, hogy a külföldi vállalat egy és ugyanazt a magyar nyereséget kétszer is tartozik megcsapolni, itten is, odahaza is, — egyszer t. i. tartalékba köteles tenni e nyereség után 10%-ot itten, aztán pedig — tekintve, hogy saját honi törvényei avagy alapszabályai ugyancsak kötelezhetik és többnyire kötelezik is, hogy a nyereségből egy bizonyos részt tartalékba helyezzen, de mert ezt a részt a vállalat össznyeresége, a területek összeredményei után kell számítani — az itten egyszer már megcsapolt nyereséget, mint az össznyereség egyik alkotó részét, újból kénytelen otthon is megcsapolni a honi törvényei avagy alapszabályai által előírt százalékkal, de sőt — ebből folyólag — még az itten már tartalékba helyezett 10% után is kénytelen otthon újból megfelelőképpen rezerválni, vagyis jobban mondva, ugyanazt a 10%-ot odahaza még egyszer meg-

tizszázalékolják. Ilyesmi *soha sehol* sem követeltetett. A nyereség egy oszthatatlan egész.

A javaslat 15. §-ának azon rendelkezése végre, mely megköveteli a külföldi biztosítási vállalatot, ha életbiztosítási ügyletekkel foglalkozik, hogy a belföldön kötött ügyleteknek megfelelő életbiztosítási díjtartalékot ne csak a belföldön tartsa elhelyezve, hanem az utolsó krajczárig tegye is le a magyar királyi állampénztár letétjébe, habár (miként fentebb már kiemeltetett) a maga monstruozításában minden esetre következetesebb, mint a biztosítási alap, kár-biztosítási díjtartalék és kötelező nyereségtartalék belföldön leendő elhelyezésének puszta kényszere, — nem helyeselhető, mert ez a hozzánk importálni szándékolt jogintézmény — ha ugyan e diszes nevet reá alkalmazni nem volna ab ovo már hangos satyra! — elejétől végig a bizalmatlanság, a kivételt, különbséget nem ismerő bizalmatlanság alap gondolatján sarkal; valóságos incarnatiója a bizalmatlankodás ama hőfokának, a melylyel csak modern kulturnemzetek közt a nemzetközi courtoisie külmezeinek betartása mellett a belföld a külföld irányában viseltethetik. Bizalmatlanságot liheg mindenki és minden irányában, a ki vagy a mi külföldi; bizalmatlanságot a külföldi vállalat irányában, hogy a belföldi biztosítottak összetakarított filléreivel egyszerűen elpályázik, ha esetleg kritikussabb fordulat fenyegetné; bizalmatlanságot a külföldi állam irányában, hogy a díjtartalékkal csufosan megszökött vállalattal fogna szetrafikálni, kijátszására az igazságukat és filléreiket kereső idegen biztosítottaknak; végre pedig — mintegy önbírálatképpen — bizalmatlanságot még a saját alkotása, a contemplált állami biztosítási hivatal s az arra ruházni kívánt felügyeleti és ellenőrzési jog praktikus becse iránt, azt tartván, hogy e hivatal kinevezendett szakférjainak a szemei, meg a fülei — daczára minden, bármily messzire menő discretionarius hatalomnak — mégsem nyujtandanak oly biztos garantiát, mint — az állampénztár vasládái. De aztán — ezt már meg kell neki engedni — a bizalmatlanságot egyenlő mértékkel osztja is; akár oly külföldi vállalatról legyen szó, mely évtizedek óta becsületben, tisztességben működik nálunk, képviseltetve nem ritkán közéletünk első vezérférjainál, akár pedig olyanról, mely ismeretlenül csak ma vagy holnap akar bekopogtatni hozzánk; akár oly külföldi vállalatról legyen szó, mely székhelyét a szomszédos államok valamelyikében bírja, akár pedig olyanról, mely a messze távolból, esetleg minden utlevél nélkül, származik el hozzánk; akár oly külföldi vállalatról legyen szó, a melynek szoliditására, securitására, Franciaország vagy a Svájc ügyel fel, akár pedig olyanról, a melyet Paraguay ellenőriz, a javaslatnak mindegy, egyformán megrendszabályozza, stygmatisálja valamennyit. Csakhogy a miképpen minden tuzás, olyanképpen ez a tuzás is, a saját vérevel adózik consequentiáinak. A palástolatlan, törvénybe iktatott bizalmatlanság rendszerének az első, nem is épen olcsó árát bizonyára belföldi biztosítási vállalataink fognak megfizetni, mert hisz' az államok nemzetközi érintkezéseiben minden, a czélon túl lövő actió elmaradhatatlanul megfelelő, hacsak nem tullicitáló reactiót, a rendszerbe öntött bizalmatlanság ugyancsak rendszerbe öntött viszonzást, retorsiót provokál, a mi pedig hazai biztosítási vállalatainknak amugyis még csak próbálkozó külföldi működését s ezzel azoknak is lehetőleg internationalis alapokon felépítését legalább is fölötté megnehezítené; de meg világos, mint a kétszer-kettő, hogy a magy. kir. állampénztár vasládáira, mint nagyobb securitásra való hivatkozhatással a leghathatósabb s aránylag legolcsóbb reclame-eszköz adatnék épen a reglementirozott külföldi vállalatok kezébe, a mely eszközt ezek bizonyára egy percig sem késnének a belföldi vállalatok versenyképességének minél nagyobb kárára kiaknázni, úgy hogy épen ennek a veszélynek lehetősége indította pl. az idevágó legujabb olasz javaslatot arra a Salamoni megoldásra, hogy t. i. az élet-

biztosítási díjtartalék és pedig a teljes reserva letéteményezésének kényszerét kiterjeszti a miképpen a külföldi, ép úgy a belföldi biztosítási vállalatokra is, csakhogy meglegyen teljesen a «par conditio», egyik se dicsekedhessék tulságosan a másik rovására, egyik se édesgethesse az állam aegise alatt jobban és könnyebben, mint a másik, magáhcz a külső látszat után indulni szerető nagy közönséget,

Hozzájárul ehez, hogy az életbiztosítási díjtartalék letéteményezésének kényszerét, ez intézménynek a javaslat hivatalos indokolásában annyira feldicsért «áldásait» a legdrágább áron pedig maga az állam fizetné meg, tekintve, tovább se menve, azt az igazán rendkívüli munkaterhet, melyet a díjtartaléki értékek havonkénti letétele, naponkénti kicserélhetése, végleges visszaadása, a kamathozam (vagyis az összes értékpapírok összes lejárt szelvényei) félévénkénti kiszolgáltatása körüli számtalan kiutalás, beutalás, nyilván tartás, elszámolás, contentiosus kérdésekben határozathozás, stb. szükségképpen magával hozna, a mely teher egyaránt nyomná a javaslat szerint az állami biztosítási hivatal, az állampénztári hivatal, nem kevésbé a (cégjegyzékeket vezető) rendes bíróságok (a hová t. i. mehet a recursus nemcsak a megalakulási, «igazolvány»-kiszolgáltatási vitás kérdésekben, hanem a kényszerdepositumra vonatkozó utalványozás összes contentiosus kérdéseiben is, az állami biztosítási hivatal minden tagadólagos határozata ellen) egyebekben is eléggé aránytalanul és csaknem elviselhetlenül tulterhelt vállait; — a mely teherhez már most hozzáadva különösen az állami biztosítási hivatal tekintetében ex professo hivatásának tulajdonképeni munkakörét, a rendes felügyelet és ellenőrzés bonyolultnál bonyolultabb, fontosnál fontosabb agendáinak kifogyhatatlan lánczolatát — értve a kutatást, nyomozást, vizsla szemekkel, éber érzékkel behatolást tabelákba, könyvekbe, jelentésekbe, számadásokba, irományokba stb., majd benn a hivatal íróasztala mellett, majd künn a vállalat telepén — teljességgel nem alaptalan az az aggodalom, nem fog-e akarva-nemakarva az egyik munkakör áldozatává lenni a másiknak, az ellenőrzés és felügyelet áldozatává a kezelésnek, vagy megfordítva? Hogy pedig a vállalatok terhére kilátásba helyezett kezelési illetmények — hacsak ezen illetmények, a mitől nem minden ok nélkül szintén tartani lehet, hozzávéve még az ugyancsak kilátásba helyezett, az állami biztosítási hivatal költségeinek fedezetéül kirovandott, nem épen csekélynek gérkező járulékokat, a vállalatok fölötté súlyos megadóztatásává nem nővik ki magukat — legtávolabbról sem kártalaníthatják majd a munkateher ilyenén tömegeért az államot, bizonyításra nem szorul.

De meg ha mindezzel már hagyján volna; csak hogy nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a díjtartalékokat őrizetébe fogadó állam, ezzel nemcsak a jelzett igazgatási és kezelési munkaterhet vállalja magára, hanem a jogi szavatosság és felelősség, a kártérítési kötelezettség súlyát is magára veszi, és pedig a felelősség legteljesebb, legmagasabb mértékében, mert hisz' az csak kétségbe sem vonható, hogy az állam a nála letéteményezett értékekért nem csupán a közönséges depositum enyhébb felelősségi elvei szerint (dolus, culpa lata) fogna szavatossággal tartozni, hanem — tekintve, hogy a depositum nem szerződésen, hanem törvényes parancsolaton alapszik, felelőssége még a könnyebb gondatlanság (culpa levis), de sőt még a vétlen baleset (casus) határain is messze túl menve, a magasabb erőhatalom (vis major) minden esetére is ki fogna, ki kellene, hogy terjedjen; nem is szólván a kényszerdepositum intézményének ama közel fekvő eshetőségéről is, hogy t. i. pl. háboru esetén a hadi sarczra szomjas ellenség a biztosítási vállalatok, illetve a biztosítottak ledeponált filléreiben mily könnyen hozzáférhető és mégis mily értékes koncra bukkanna; valamint nem szólván arról sem, hogy jogilag épenséggel nem is construál-

ható az a jogalap, melynél fogva magánszemélyek — értjük főleg magukat a biztosítottakat — magánszerződéses viszonyaikból kifolyólag kényszeríthetők volnának arra, hogy összes igényeik sorsát egy kártyára tegyék: az állam fizető-képességére.

Hogy pedig az életbiztosítási díjtartalék letéteményezésének kényszere már magában véve, eltekintve t. i. attól, hogy a javaslat emez intézményt egyes részleteiben miként, helytelenül vagy kevésbé helytelenül-e, építi ki, még a többi fedezeti alapok belföldön leendő elhelyezésének pusztán kényszerénél is tetemesen jóval alkalmasabb mód és eszköz a nálunk letelepülni szándékozó külföldi vállalatok elriasztására, vagy a már letelepülve levők szép szerével való kitömjénezésére, világos, oly világos, mint ez elriasztás vagy exorcizálás már fentebb prognosticált következményei.

De nemcsak alapgondolatában, hanem részletes keresztülvitelében is elejétől végig valósággal monstruozus a javaslat kényszerdepositumának intézménye. Havonként kívánja a díjtartalék letéteményezését, illetve kiegészítését, holott már az a körülmény, hogy a biztosítási vállalatok általán bevett gyakorlata szerint az életbiztosítási díjtartalék csak egyszer évenként (per december 31.) számíttatik ki, kétségtelenül bizonyítja, hogy a javaslat ezzel valami gyökeresen újat ugyan, de egyszersmind, vagy éppen ezért gyökeresen rosszat kezdeményez; de meg ettől eltekintve is, könnyen belátható, hogy a díjtartalék havonkinti letéteményezése s illetőleg annak havonkinti kiszámítása a biztosítási technika tanúsága szerint aránytalan munka- és költségteher nélkül, de még e mellett is matematikai pontossággal nem vihető keresztül, lévén a díjtartaléki számítások konkrét adatanyaga csak az egész év tükrén át teljesen és exacte áttekinthetők. De meg elhibáztott azért is a detail-szabályozás a javaslat 15. §-ában, mert e szakasz — legalább az ellenkező nincs világosan kifejezve — nem akarja megengedni, hogy a havonkint beszolgáltatandó díjtartalékból a vállalat saját életbiztosítási kötvényeire a tartalék határain belül adott kölcsönök levonásba hozathassanak, mely megszorítás nyilvánvaló sérelem az ily külföldi vállalatok biztosítottjaira, kik a reservadeponálás kényszerintézménye folytán elesnének ama reájuk nézve igen előnyös lehetőségtől, hogy aránylag olcsó kölcsönvétel mellett mégis biztosítva maradhassanak. Nem helyes továbbá az sem, hogy a kamathozam, vagyis a letéteményezett díjtartaléki értékek szelvényei csak félévenként és nem mindenkor esedékességük küszöbén legyenek kiszolgáltatandók, a mi határozott kamatvesztést s ezzel a díjtartalék integritásának indokolatlan csorbitását involválja. Az pedig végre, hogy a javaslat 15. §-a csak a már «teljesített» kötelezettségnek megfelelő díjtartalékot engedi a kényszerletétekből visszaadni, nyilvánvaló lapsus calami, mert hiszen az életbiztosítási szerződésből eredő kötelezettség nemcsak teljesítés folytán szünhetik meg, hanem bármely egyéb oknál fogva is, mely magát az életbiztosítási szerződést hatályában törvény szerint megszünteti, példaképen utalván csak az önkényes storno, a díjfizetés abbahagyásának esetére.

Mindezekből világos, hogy a javaslatnak sem az alapelvekben, sem a részletkérdésekben nem sikerült a külföldi biztosítási vállalatok jogi helyzetének okszerű és méltányos szabályozása; pedig minden problema, minden nehézség egyszerűbben, simábban megoldódnék azzal, ha a külföldi biztosítási vállalatokra nézve nem ugyan a meztelen engedélyezési kényszer rendszere a maga teljes önkényűségével hoztatnák be, hanem annak egy újabb olyképp enyhített kiadása, hogy t. i. a felügyeleti hatóságnak (legyen az már most akár az állami biztosítási hivatal, mint kontemplált önálló hivatal, akár — a mi helyesebb volna — maga a kereskedelemügyi ministerium, mint ilyen) megadatnék a törvényes jog arra, hogy felelősségének teljes súlya mellett ugy a már itt letelepült, mint a letelepülendő külföldi — nem osztrák —

biztosítási vállalatokra nézve, vagy mindjárt bebocsátásukkor, vagy akár később is bármikor, a bizalmi és megbízhatósági szempont egyedüli zsinórmértéke mellett, meghagyhassa, illetőleg elengedhesse a garantialis alapok belföldön, esetleg az állampénztárba leendő elhelyezésének kötelességét, a mi egyrészt a felügyeleti hatóság szabad belátására bizná ugyan a konkrét viszonyok kellő méltánylását, de másrészt azért az engedélyezési kényszer meztelen önkényű rendszerétől mégis elég távol maradna, amennyiben a szükségesség és az igen is hajlékony opportunitàs kérdésének kizárásával csakis a securitási szempont lehetne az irányadó, ugy, hogy a külföldi vállalat netaláni álürügyeknek mindig elejét vehetné egyszerűen a garantialis alapok belföldön való elhelyezésével, illetőleg az életbiztosítási díjtartaléokra nézve az állampénztárba való letéteményezéssel, mely esetben bebocsátása, illetőleg benmaradása további kérdés tárgyává nem tétethetnék; a felügyeleti hatóság határozata ellen azonban, tekintettel annak mindazonáltal lényegesen discretionarius jellegére, a bírósághoz való további recurrálás joga nem volna, mint más idevágó esetekben, megengedhető.

Dr. Barna Ignác.

Jogirodalom.

L. R. von Salis. Die Entwicklung der Kultusfreiheit in der Schweiz. Festschrift, dem schweizer Juristenverein bei seiner Versammlung in Basel im Jahre 1894 überreicht von der juristischen Facultät der Universität Basel.

Zwingli és Calvin hazájában sok vér folyt a vallásháborúk és felekezeti villongások alatt. A vallás körül felmerült viszályok nem ritkán a schweizi szövetség létét is fenyegették. Makacsul küzdöttek a protestánsok a katolikusok ellen. A vallás védelme miatt küzdöttek a politikai hatalomért és gyakran önző célok elérése után törekedtek a vallás ürügye alatt. Ugy mint nálunk a bécsi és linczi békekötések által a vallásos villongások némileg csillapítva lettek, történt Schweizban négy ugynevezett «Landfriede» által. Igen ügybuzgó, sőt fanatikus katolikusok voltak Luzern, Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug, Freiburg és Solothurn kantonok lakosai. Mig a protestantismus mellett erősen küzdöttek első sorban Zürich, azután Bern, Basel és Schaffhausen kantonok hatóságai és lakosai.

Salis művében e tekintetben igen sok érdekes részlet található. Nagy szorgalommal hordotta össze az anyagot, régi levéltárakból és kéziratokból. Az utolsó és negyedik Landfrieden 1712-ben a protestánsok győzelme folytán lett kötve és ez által lett végre-valahára a protestáns és katolikus felekezet paritása és egyenjogúsága kimondva. A különböző felekezetek által lakott területeken közel két századon át tartott a vallásos villongás. Azon kantonokban, a hol a katolikus vallás a kizárólagos volt, csak későbbben tudtak a protestánsok tért foglalni. 1848-ig az egyes kantonoknak a szövetség törvényei nem irhatták elő, mit kövessenek a vallás dolgában. Ez időig minden kanton teljes fenhatósággal birt saját területén vallás dolgában. A francia forradalom eszméinek terjedése folytán, a különben nagyon konzervatív és szívós schweiziek a vallás dolgában is szabadelvűek lettek. Az 1848-iki új szövetségi alkotmány minden schweizi honosnak a szövetség területén a szabad letelepedés jogát biztosította. A bevett felekezetek az egész szövetség területén isteni tiszteletet berendezhettek. A törvény előtti egyenlőség minden schweizira, tekintet nélkül vallására, kimondatott.

A katolikus és protestáns felekezetek paritása 1848-ban már történeti jog volt és így újabb kimondása szövetségi alkotmány formájában nem talált akadályra. De erős küzdelem fejlődött ki, mielőtt az 1874-ki törvény által nemcsak a személyes vallásszabadság (Glaubens- und Gewissenfreiheit

ist unverletzlich), hanem a vallás szabad gyakorlata is biztossított (innerhalb der Schranken der Sittlichkeit und der öffentlichen Ordnung die freie Ausübung gottesdienstlicher Handlungen). Ezen törvény nem létesítette az állam és egyház közti elválást, mint pl. Amerikában. A szövetség közegei csak a felett öröködnék, hogy valamely kanton hatóságai a vallásszabadságot meg ne sértsék. E mellett minden kanton szabadságában áll egyik vagy a másik felekezetet közjogi testületté emelni.

Eddig egy kanton sem hagyott még fel az u. n. Landeskirche-vel. Vallás dolgában Schweizban minden kényszer el van törölve.

Miután a vallás szabad gyakorlata és a lelkiismeret szabadsága nálunk most korszerű tárgyak, Salis könyve mint olyan ajánlható mely ezen mivelődési mozgalomról igen érdekes adatokat tartalmaz.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánvád hűtlen kezelés esetén.

(Btk. 361., 362., 363. §§.)

A hűtlen kezelés vétsége esetén, a Btk. 361. §-a értelmében, a bünvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg.

Ellenben a 362. §-ban szabályozott hűtlen kezelés vétsége esetén a bünvádi eljárás hivatalból indítandó meg.

Ugyszintén hivatalból indítandó meg a bünvádi eljárás a Btk. 363. §-ában irt és büntettet képező hűtlen kezelés esetében is.

Hogy valamely adott esetben megállapítani lehessen, vajon a Btk. 361. §-ában irt és csak magánvád folytán büntethető hűtlen kezelés vétsége, vagy pedig a Btk. 363. §-ába ütköző és hivatalból büntetendő hűtlen kezelés büntette avagy a Btk. 362. §-ában megállapított és szintén hivatalból üldözendő hűtlen kezelés vétsége forog-e fen, ez az ügy érdeméhez tartozó kérdés.

Különösen a Btk. 361. §-ában irt hűtlen kezelés vétsége és a Btk. 363. §-ában irt hűtlen kezelés büntette között oly subtilis határvonal van vonva, a mit megállapítani az ügy érdemébe való legmélyebb behatolás nélkül nem lehet.

Magának, vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen a tettes, ez képezi a Btk. 363. §-ában irt büntettet, ellenben a Btk. 361. §-beli vétséget az képezi, hogy tudva és akarva vagyoni kárt okozzon a tettes.

Látni való ezen két cselekmény belső anyagát képező dolus differentiájából, hogy a tudva és akarva való vagyoni kár okozása úgy a büntetnek, mint a vétségnek alkatelemét képezi. Egyik meghatározó különbség tehát ott áll elő, hogy a tudva és akarva való vagyoni kár okozása jogosan, vagy jogtalanul történt-e. A másik határoló különbség pedig abból áll, hogy a tudva és akarva való jogos, vagy jogtalan vagyoni kár okozásából, a magának, vagy másnak jogosan, vagy jogtalanul való vagyoni haszon szerzésének célja hiányzik-e, vagy nem hiányzik-e?

Ezen konglomeratumot kell széjjelbontani a büntető határozatoknak, mivel e nélkül nem lehet megállapítani, forog-e fen olyan bűncselekmény, a mi hivatalból üldözendő, vagy nem. És mert ezen műveletnél az elsőbíróság széjjelbontó határozata nem lehet végérvényes, kell, hogy az felelbezhető legyen, ne csak a másod, de sőt a harmadfoku bírósághoz is.

Nem tudva és nem akarva is lehet ily vagyoni károkat okozni és hasznokat szerezni, de az ily károk és haszonszerzések nem tartoznak ezen bűncselekmények keretébe.

Ugyszintén jogosan lehet kárt okozni és vagyoni hasz-

not szerezni, mely károkozások és haszonszerzések szintén nem képezik az ezen szakaszokba ütköző törvénysértéseket.

Hanem úgy a tudva és akarva való károkozásnak, mint a magának, vagy másnak való vagyoni haszonszerzésnek jogtalanul kell történnie. S a mint jogos károkozás mellett jogtalan haszonszerzés nem létezik, szintugy jogtalan károkozás mellett jogos haszonszerzés nem létezik.

Vagyis a tudva és akarva való károkozásnak mindig jogtalanul kell lenni, hogy a Btk. 361. §-beli hűtlen kezelés vétsége megállapítható legyen. Ezen kellék befoglalatik a Btk. 363. §-beli hűtlen kezelés büntetében is. Ezzel szemben a vagyoni haszonszerzésre vonatkozó jogtalan módhatározó szónak értelme ott nincs is. Mert a károkozás büntetőjogilag csak jogtalanul történhet, az ily alapon célba vett vagyoni haszonszerzést büntetőjogilag jogosan elkövetni sem lehet.

Ez az egyik összeforrasztó elementuma a hűtlen kezelés vétségének és büntetének, a másik pedig a kár minősége. Lehet olyan kár, amiből senkire haszon nem háramlik és lehet olyan kár, amiből a kárttevőre, vagy másra haszon háramlik. Természetes, hogy ezen bűncselekmények alkatelemét képezik ezen mindkét nemű károk. Csakhogy az első nemű kár minden körülmények között csak a Btk. 361. §-beli hűtlen kezelés vétségét képezi. Ezt a nemű kárt nem lehet azon célból elkövetni, hogy ez által a tettes magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen. A hűtlen kezelés vétségének ezen nemét tehát kár volt befoglalni a Btk. 363. §-ának az általánosságába, mert ez képtelenség, mivel az ilyen hűtlen kezelés vétségéből, hűtlen kezelés büntette sohasem lehet.

Ha pedig a második nemű kár forog fen, a melyből tudniillik a tettes magának, vagy másnak vagyoni hasznot szerez, mely vagyoni haszon, mint már említve volt, jogosan sohasem szerezhető, hanem csak jogtalanul, tekintve a törvény azon intézkedését, hogy ezt is tudva és akarva kellett elkövetni, minélfogva az abból a tettesre vagy másra háramló vagyoni hasznot is tudni és akarni kellett a tettesnek: ennélfogva az ilyen nemű kár azon célból van mindenkor tudva és akarva elkövetve, hogy abból a tettes, vagy más, vagyoni hasznot szerezzen jogtalanul. Amiből pedig az következik, hogy az ezen nemű kárt nem kellett volna a Btk. 361. §-ába foglalni, mivel az ilyen nemű kár, a törvényben körvonalozott körülmények között mindenkor a Btk. 363. §-beli hűtlen kezelés büntettet fogja képezni.

A hűtlen kezelés vétségének és a hűtlen kezelés büntetének alkatelemét képező ezen büntetőjogi fogalmaknak ezen permutációja eléggé bizonyítja azt, hogy annak a megállapítása, vajon vétség avagy büntett forog-e fen, nem olyan könnyű dolog, hogy arra vonatkozólag valamely csálhatatlan kriterium léteznék. És azért, ha az elsőbíróság vétséget és magánvádra üldözendő bűncselekményt lát és az eljárást megszünteti, a felsőbbíróság büntettet és hivatalból való eljárást állapíthat meg. Ezen kérdés eldöntése tehát a Curiáig felelbezhető, azon esetben is, ha a magánvádlók vádjukat visszavonták, mivel ezen visszavonás a cselekménynek hivatalból üldözendő részére nem terjedhet ki. A kárfelszámítás hiánya miatt sem lehet a hivatalból üldözendő bűncselekményrészre vonatkozó felelbezési joguktól közvád hiányában a magánérdekelteket megfosztani. Ez nem jó büntető jogszabály. A kárt az ítélethozatalig mindig fel lehet számítani. Ezen jogszabály alkalmazásba vétele mellett sokszor nagy fontosságú bűncselekmények kerülhetik ki a büntető igazságszolgáltatást.

A debreczeni királyi ítélő tábla¹ végzését kell tehát helyesnek tartani, mely az elsőbíróságnak nem csupán visszavont vád okából, hanem érdemlegesen is megszüntetett végzé-

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén 215. sz. eset.

sét a magánérdekeltek felebbezése folytán érdemlegesen is felülbírálta. Mert a magánvád léte, vagy nem léte, a hűtlen kezelés büntetének léte, vagy nem léte által lévén megállapítható, annak az eldöntése esetleg a Curiához tartozik, ennek az eldöntése pedig amannak már csak jogkövetkezménye.

Kunfalvy István,
nyiregyházi kir. tszéki bíró.

Anyagi igazság és a törvény.

«Törlési keresetek és a res iudicata» cím alatt e lapok idei 17. számában dr. Szokolay István ur bővebb magyarázatot ír egy konkrét eset alkalmából azon bíróilag kimondott principiumhoz, hogy «ha az előjegyzett zálogjog jogerős ítélet alapján bekebeleztetett, ez res iudicatát képez, minek ellenében az előjegyzés, sem pedig az előjegyzés tárgyát képező követelés érvényessége, perujítás esetét kivéve, meg nem támadható, még akkor sem, ha a követelésről kiállított okirat alapján az előjegyzés el nem lett volna rendelhető».

A fejtegetés megismertet egy tényállással, a mely alapját képezte az ismertetett bírói eldöntésnek. Megismételelem, mert szó fér hozzá.

Cz. asszony férjének a házasság tartama alatt 2000 frtot kölcsönzött egyszerű magánokiratra, melyet a férj egy tanu előtt állított ki. A házasság felbontatván, a nő ezen okirat alapján férjét beperelte, kölcsön követelését telekkönyvileg előjegyeztetvén. A kir. Curia bíróságon kívüli beismerés s a nő által tett póteskü alapján a követelést megítélte, ez jogerőre emelkedett és az előjegyzés igazoltatott. A férj törlési pert indított, a törlési perben kelt az ismeretes ítélet. Ehez semmi szavam. Azonban az előadott tényállásból más veszélyes elvet látok kidomborodni, a melylyel szóba kell állanunk.

Házastársak között létrejött kölcsönügylet csak akkor érvényes az 1886. évi VII. tcz. 22. §. értelmében, ha az közjegyzői okiratban foglaltatik.

Mit jelent ez? Azt, hogy házastársak között közjegyzői okirat nélkül nincs kölcsönügylet, az a jogügylet mely szándékoltatott, létre nem jött, nem létezik. Érvénytelen = semmis, még pedig ex tunc. A férj által kiállított magánokirat jogilag semmit sem ér, a jogügyletet, a melyet bizonyítani kíván, nem bizonyítja. Sem egész, sem fél bizonyítékot nem képez, póteskü nem ítéltető mellé.

Ebből megint mi következik? Az hogy ilyen okirat alapján a tkvi rdts 69., 87. §§. értelmében *előjegyzés* nem eszközölhető; mert ebben a követelésnek nyilván érvénytelen jogalapja foglaltatik (69. §.) és az okirat bizonyítékul nem szolgálhat (87. §.).

A törlési perben ki is korrigálja a tábla helyesen az elsőbíróság tévedését: «az előjegyzéshez... alperesnek magánokirata is elegendő volt», mondván: «a kérdéses kötelezvény a telekk. rendtartás 69. §-a értelmében előjegyzés alapjául nem szolgálhatott volna»; de ám helyesen elveri a port a törlési kereseten, «minthogy az előjegyzett zálogjog jogerős curiai ítélet alapján *igazolás* útján bekebeleztetett».

És itt van a másik hiba az alaptényállásból előtűnően. A mit nem lehetett előjegyezni törvény szerint, azt igazolni sem lehetett törvény szerint.

Ha a kötelezvény alapján nem volt helye előjegyzésnek — mint nem volt: akkor a kötelezvény alapján kölcsön címén indított kereset elutasítandó (mert a kölcsön bizonyítható nem volt) és a kölcsön címére történt zálogjog előjegyzése is törlendő lett volna.

Maradt volna felperes nőnek az 1886. évi VII. tcz 22-ának utolsó bekezdésében statuált joga, hogy a mit férjének az érvénytelen jogügylet folytán adott, visszakövetelje. És itt bizonyíthatott bíróságon kívüli beismeréssel, tanuval, pótesküvel s követelése ez alapon megítélhető is volt.

Ámde, minthogy a téves előjegyzés nem e czimen tör-

tént, ezen nem is történhetett: még ha meg is ítéltetett a követelés, ezen ítélet nem igazolhatta az előjegyzést; mert a causa ott *kölcsön* volt, itt jogtalan gazdagodás leendett.

Igy áll tehát a viszony: nem létező kölcsönügylet alapján volt zálogjogi előjegyzés, ezt igazolni nem lehetett és volt jogerős ítélet jogtalan gazdagodás czimén, de az ebben megítélt követelés erejéig nem volt a zálogjog előjegyezve s nem létező előjegyzés igazoltatott általa.

Ne érjen vád, hogy a formalismus mellett török lándsát. Nem merő formalismusról van itt szó, hanem inkább a törvényről s annak erejéről, Mert ám jó, hogy a konkrét esetben ideális magaslatra emelkedve a megdönthetetlen, a kétségtelen, a való igazságot szolgálta a bíró ítélete. De hány-szor üzi csalfa játékát a csalódás! A viszonyok nem mindig olyan átlátszók, a felek belvilága nem mindig tükröződik híven vissza, a diagnózis nem mindig biztos s ám ilyenkor a törvényen ütött rés könnyen visz a bajba.

A törvény, törvény, és a mig ez áll, az az igazság, a mi benne van.

Ha a törvény a nő és férj között ügyletet csak úgy ismer, ha az közjegyző előtt kötött és közokiratba van foglalva: akkor másként nincs jogügylet s a mi nincs, annak létét bizonyítani sem lehet, sem így, sem úgy. Ezt követeli a törvény ereje és tekintélye.

Ha akarta volna a törvény, hogy a rigorosítás csak harmadik személyekkel szemben kívánatos és nem a házastársak egymás közti jogviszonyaiban is, adott volna erre czélzást is, vagy határozott rendelkezést. Csak egyet említek pl. fel.

Ha a közjegyzői szigor nem vonatkoznék a házastársak egymás közötti jogviszonyaira is: akkor könnyen megeshetnék, hogy ott, hol a házastársaknak külön vagyonuk megvan, a felek örökös elszámolással töltenék idejüket a «kölcsön» címén és formájában egymástól átvett koronákat, forintokat illetőleg és a házasság esetleges felbontására gondoló élelmesebb házastárs feljegyzései alapján a felbontás után szépen visszaperelhetné eskü alatti kihallgatással a «kölcsön» adott 10—20 krajczárokat. Ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere.

Szép, szép a materialis igazság, keressük is és legyen ideál a kiderítése, a mely felé mindig törekszünk; de azt se feledjük hogy a motto: anyagi igazság *minden áron*, elméletet és gyakorlatot hadilábra állít egymással szembe; mert a mig a doktrina azt tanítja, hogy vannak sollemnis aktusok, melyeknél a forma is lényeg és a törvény statuál is ilyeneket, addig a praxis azt hirdetni, hogy vannak, de csak névleg, s mert anyagi igazságot szomjuhozunk, a törvény megkerülhető.

Dr. Menyhárh Gáspár,
kolozsvári ügyvéd.

Külföldi judikatura.

653. Törvénytelen gyermeknek elismerését visszavonni nem lehet s minthogy kétféle elismerés egymás mellett fen nem állhat, azért az önkényt elismert gyermeknek nincs kereseti joga arra, hogy bíróilag ismertessék el. (*Bordeaux-i felebbviteli bíróság.*)

654. Az anya a maga és gyermekei nevében eladta az ingatlant. Utóbb azt vitatta, hogy az ügylet érvénytelen, mert gyermekei meghatalmazása nélkül cselekedett. A bíróság az anya részére odaitélte vevőnek a tulajdonjogot, mert noha a vevőnek, a ki az egész ingatlant akarta megvenni és vette tényleg meg, joga van az egész ügylettől elállni, még sem illeti meg e jog az eladónót a maga része tekintetében. (*Német birodalmi törvényszék.*)

655. Minden követelés lefoglalható bírói uton, melyet az adós magánuton zálogba adhat, zálogba pedig mindazon követelés adható, melyet engedményezni lehet. Jövőbeli követelés is engedményezhető, feltéve hogy az engedményezés idejében már létező kötelmi jogviszonyon alapult. A mint tehát feltételes követelés, úgy lefoglalható a már létező jog-

alapból esetleg jövőben származó követelés is. (*Kölni felebbviteli bíróság.*)

556. A tömegtartozásnak előfeltétele, hogy a tömeggondnok kívánja a kétoldalu szerződésnek teljesítését a másik fél részéről, tehát csak oly esetben, a midőn a szerződés nincs még, vagy nem egészen van teljesítve. Ha azonban a közadós tehermentesen adta el ingatlanát s a vevő utóbb mégis kényszerült az ő adósságát kifizetni, úgy ebből eredő követelése csak csódkövetelésnek tekintendő. (*Német birodalmi törvényszék.*)

657. A folyószámlabeli szerződés sem nem céloz, sem nem eredményez változást a terjedelmébe eső jogviszonyok jogi sajátágában, hanem csak azon módra bír befolyással, a melyen az egyes keletkező követelések és ellenkövetelések törlesztessenek. Csakis a folyószámla elismerése változtat az egyes követelések jogi természetén. (*Német birodalmi törvényszék.*)

658. Ha alperes köteleztetett a szerződés teljesítésére és kötelezettségének eleget nem tesz, úgy nincs elzárva felperes attól, hogy nem teljesítés miatt kártérítésre pereljen s nincs is kötelezve arra, hogy előzően kísérelje meg a már megszerzett ítéletet végrehajtani. (*Kölni felsőbíróság.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Teljes ülést** tart legközelebb a Curia a következő kérdésben: «Az egyházaknak ingatlan vagyron szerzését tiltó, ugynevezett holtkézről szóló törvények, nevezetesen az 1498. évi LV., LXV., 1647. évi XVII. és 1715. évi XVI. törvénycikkek hatályban vannak e még? és ha igen, kiterjed-e azoknak hatálya az önkormányzati joggal (autonomiával) bíró egyházakra?» Előadó: Ádám András.

— **Az egység és többség tana a büntetőjogban.** Ezen cím alatt jelent meg egy monografia *dr. Finkey Ferencz* sárospataki jogtanártól. A halmazat minden kérdését tüzetesen tárgyalja s irodalmunkra nézve valósággal nyereségnek mondható. Jó benyomást tesz az olvasóra, hogy szerző nem ad a külföldi íróknak és a külföldi törvényeknek oly tulsulyt, mint a mi irodalmunkban, sajnos, szokássá vált. — A könyv Sárospatakon jelent meg. Ára 1 frt 20 kr.

— **A pénzügyminiszterium** a többek között Halason is kir. adóhivatalt állított fel, mely működését f. évi április 1-én kezdte meg. Ezen az illető vidékre, nagyon hasznos hivatal felállítására és működésére azonban a bírósági letétekre sajátos zavart és kellemetlenséget idézett elő.

A bírói letétek ugyanis f. évi április 17-ig a kis-körösi kir. adóhivatalhoz, mint a halasi kir. járásbírószágra nézve letéti pénztárhoz utaltattak be, — és ez a viszony f. évi április 1-én megszűnt, mert a halasi kir. járásbírószágra nézve ezentúl a halasi kir. adóhivatal lett a letéti pénztár.

Azonban ennek az lett a következménye, hogy a felek az április 1-je előtt a kis-körösi adóhivatalhoz beutalt bírói letétekhez egyáltalán nem juthatnak. Mert a kiutaló végzése a halasi adóhivatalra szólnak, de ez a letéteket még jogerejűség után sem fizeti ki, — mondván, hogy ő hozzá ilyen letétek nem folytak be; — a kis-körösi adóhivatal pedig nem fizet ily kiutaló végzéseket, mert már április 1-vel megszűnt a halasi kir. járásbírószágra nézve bírói letétpénztár lenni.

Igaz ugyan, hogy azt mondják, hogy az igazságügyi ministerium a bírói letétekre nézve is *megfelelőleg* intézkedett, de Halason ezen intézkedésnek csak azon szomorú következményét látják, hogy a peres felek jogérvényesen kiutalt bírói letéteket sehogy sem kapnak meg, s az államkincstár mintegy öt hét óta magánfelek pénzét kamattalanul használja. És ez annyira kedves zavar, hogy az igazságügyi ministerium még jelentésre sem akar róla tenni. (*Beküldetett.*)

— **Új bizonyítékok a felebbezési bíróság előtt.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* A kir. törvényszék a felperes által a felebbezési tárgyaláson felhozott új körülményeket és bizonyítékokat figyelembe nem vehette. Ugyanis a felebbezés tárgyat csak a perköltség képezi, és ily esetben az 1893. évi XVIII. tcz. 173. §-a értelmében a felebbezés rendszerint szóbeli tárgyalás nélkül intézendő el. A 177. §. megadja a felebbezési bíróságnak azt a jogot, hogy az ott

felsorolt esetekben szóbeli tárgyalást tartson, de oly perben, melynek tárgyát csak a perköltség kérdése képezi (173. §.), mint jelen perben, a tárgyalás csak a 175. §. szerint felhozható tények bizonyítására szorítkozhatik. Már pedig a 175. §. szerint az elsőbíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok csak annyiban hozhatók fel, a mennyiben valamely eljárás szabály nem alkalmazása, vagy nem helyes alkalmazása forog kérdésben. A felperes által felsorolt új tény és bizonyíték pedig nem vonatkozik ily esetre. (1895. április 25. D. 29. sz. a.)

— **Biztosítási szerződés létrejöttének kérdése.** *A budapesti kir. törvényszék* The Gresham Assurance Society Limited magyarországi fiókigazgatósága felperesnek, özv. Sarcsevits Katalin szül. Severy elleni perében következő ítéletet hozott: Az elsőbíróság ítélete helybenhagyatik.

Indokok: Alperes a felebbezésének előterjesztése mellett a biztosítási szerződést azért is érvénytelennek tartja, mert ő a magyar nyelvet nem, hanem csakis a szerb nyelvet érti, az általa aláírt C. a. ajánlat azonban magyar nyelven lévén szerkesztve, ennek tartalmát nem értette meg, megmagyarázva pedig az okirat ő előtte nem lett, de véleménye szerint érvénytelen a szerződés azért is, mert az ajánlat tanukkal előttemezve nincsen, tehát a törvény által megszabott alakú kellékekkel sem bír. Szükség esetére tanubizonyítást ajánlott arra, hogy ő csakis a szerb nyelvet érti. Felperes tagadta, hogy alperes a magyar nyelvet nem értené. Mint-hogy alperes beismerte, hogy a C. a. ajánlatot, valamint az E. alatti díjkötelezvényt is aláírta, minthogy az ezen okiratban előforduló alperesi aláírások magyar nyelven tétettek, habár a C. alatti ajánlat nincsen az 1868. évi LIV. tcz. 167. és 168. §-ai szerint kiállítva, a kir. törvényszék következteti, hogy alperes a C. alatti ajánlat tartalmáról ennek aláírásakor tudomással birt, annál inkább, mert alperes — saját beismerése szerint is — biztosítási szerződést akart kötni és tudta, hogy a C. alatti aláírásával erre irányuló ajánlatot tesz, tehát valószínűtlen, hogy ezen ajánlat tartalmáról előzőleg tudomást ne szerzett volna. De különben is felperes mint a biztosító fél előtt a hozzá beérkezett ajánlat lehetett csak a szerződés megkötésénél irányadó és mert az ajánlat kiállítása alperes ténye volt, felperes már a keresk. törv. 264. §-a értelmében az esetben is alkalmazandó 313. §-ánál fogva sem tartozott kutatni azt, hogy alperes a saját ajánlatának tartalmát ismerte-e vagy sem. (1895. márcz. 22. D. 156. sz. a.)

— **Zugirászat?** *A kézsmárki kir. járásbírószágra:* Fábry Adolf (volt körjegyző) a kir. ügyészség indítványa alapján az 1874. évi XXXIV. tcz. 39. §-ába ütköző zugirászat kihágásában vétkesnek kimondatik és azért 10 frt pénzbírságra ítéltetik; egyuttal vádlott a feleknek a hatóságok előtti további képviseltesétől eltiltatik. *Indokok:* Beismeri vádlott, hogy a feljelentő Glacz Vilmossal felvett szolgabírói jegyzőkönyvben részletezett beadványokat az illető feleknek ellenszolgálat mellett szerkesztette; és tekintve a több izbeni képviseltesét, az üzletszerűséget megállapítja és tekintve, hogy felek képviseltesére jogosítva nincsen, kellett őt zugirászi kihágásban vétkesíteni.

A kassai kir. itélő tábla a kir. járásbírószágra ítéletét megváltoztatja, vádlottat az 1874. évi XXXIV. tcz. 39. §-ában meghatározott zugirászi kihágás vádja és következményének terhe alól f-menti. *Indokok:* Az 1874. évi XXXIV. tcz. 39. §-a szerint az követ el zugirászatot, a ki a nélkül, hogy ügyvéd volna, a feleknek bíróságok vagy hatóságok előtti képviseltesét üzletszerűen folytatja, ebben az esetben azonban Fábry Adolf vádlott a megállapított tényállás szerint csupán szerződéseket és a felek részéről is elkészíthető telekkönyvi bekeblezés iránti kérvényeket készített és ilyekért részesült díjazásban, minthogy pedig a nevezett vádlottnak ez a ténykedése a felek képviseltesének és ekként a zugirászatnak fogalma alá nem vonható, vádlott felmentendő volt. (1895. január 9. 5109. sz. a.)

— **Káplány Géza** kir. táblai bíró. «Telekkönyv, birtokberendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés» című munkája *első kötete második kiadásának* árát 5 frtról 3 frtra, — második kötete és pótfüzetének árát pedig 6 frt 40 krról 3 frtra leszállította. Ezentúl tehát e két kötetes nagy munka (az első kötet 75, a második 96 sűrűn nyomott iv) rendkívül olcsón: 6 frtért megszerezhető.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 8 Hrt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A védelem jogköre a bünvádi eljárásban. B. — A biztosítási törvényjavaslat. (A Magyar Jogászegylet tárgyalása. Dr. Beck Hugó curiai bír., Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár, Ágoston József, az első m. bizt. társaság igazgatója.) — *Jogirodalom:* Az elmebeteg jogvédelme. Irta Babarcsi Schwartzter Otto tr. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Az ügyvédek házának alapkötetetele. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A védelem jogköre a bünvádi eljárásban.

A bünvádi eljárásnak a képviselőház elé terjesztett javaslata a kir. törvényszékeknél és a kir. Curian nem ismer kötelező ügyvédi védelmet, míg a kir. táblákon igen.

A terhelt a bünper bármely szakában választhat magának védőt; ha pedig a terhelt e jogával nem él, helyette törvényes képviselője, illetőleg férje önállóan jogosítottak védő választására, azonban a terhelt a nem maga által választott védőtől is bármikor visszavonhatja a megbízást.

A főtárgyalásra több védőt is hozhat a terhelt, de ezek közül csak egy tarthatja a perbeszédet, a többi tehát a contrario magyarázva a javaslat szövegét, csakis a kérdezési jogot gyakorolhatja.

A főtárgyalásra hivatalból rendelendő védő, ha az emelt vád folytán 5 évnél hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetés lesz kiszabható; ha a vádlott vagy törvényes képviselője kívánja; ha vádlott életének 16-ik évét túl nem haladta vagy siketnéma; és ha a bíróság az ügy körülményeinél fogva célszerűnek találja.

A vizsgálat alatt a bíróság csakis az utóbbi oknál fogva rendelhet hivatalból védőt.

A hivatalbóli védelem illetén szabályozása egyrészt indokolatlanul megvonja a védelem jótéteményét a vizsgálat alatt a legsúlyosabb bűncselekmények esetében, másrészt pedig az ingyenes védelmet annyira kiterjeszti, a mennyire csak a vádlott tetszése magával hozza. Vagyonos emberek is részesülnek így ebben a kedvezményben, a mi pedig semmiesetre nem lehet célja a törvényhozónak.

Ez az ügyvédi kar fölösleges megterhelésével járna, mit csakis az enyhíthet, ha a hivatalból kirendelt védő szintén részesül díjazásban, mint a felsőbbbíróknál szereplő közvédő.

Indokolt ez az ügyek gyakoriságánál s az egy-egy ügyvédre eső esetek rendszerint nagyobb számánál fogva is.

A védőt, nem mint eddig, az ügyvédi kamara által ajánlottak közül a törvényszék, hanem a törvényszék megkeresésére a kamara nevezi ki és csak sürgős esetben és a kamara székhelyén kívül nevezi ki a védőt a törvényszék elnöke.

A védelem elfogadása, vagy az elfogadott védelem alóli felmentés tekintetében a más ügyekkel való elfoglaltság nem szolgálhat okul.

Ha a terhelt le van tartóztatva, a védőnek rendszerint joga van vele minden ellenőrzés nélkül érintkezni. Ha azonban az eljárás célja kívánja, ez csak hatósági személy jelenlétében történhetik.

A védő bármikor megtekintheti a terhelt kihallgatásáról, a szakértők nyilatkozatáról és ama bírói cselekményekről felvett jegyzőkönyveket, melyeknél a terhelt jelenléte vagy a védő közbenjárása meg van engedve. Egyéb iratok betekintése megtagadható, ha ezt az eljárás célja követeli.

A kir. ítélő tábla mellett a törvényjavaslat egy új eszmét valósít meg, t. i. a *közvédői* intézményt.

A kir. tábla mindegyik büntető tanácsának heti ülészakára az ügyvédi kamara havonként előre a szükséghez képest, egy vagy több közvédőt rendel ki. A közvédő elmaradásának vagy akadályoztatásának esetében helyettesét a felelősségi főtárgyalást kitűző, illetőleg vezető tanácselnök rendel ki.

A közvédő megbízása kiterjed a kir. ítélő táblának ugyanama tanácsa előtt, a heti ülésszakban tartandó valamennyi főtárgyalására és az azoknál érdekelt mindenik vádlottra, kivéve azon vádlottat, kinek érdekében külön védő jelent meg.

A közvédő az államkincstárból megfelelő díjazásban részesül. A díjazás módozatait az igazságügyi miniszter rendeleti uton állapítja meg.

Ha a vádlottnak külön védője nincs, a főtárgyalást a közvédő nélkül nem lehet megtartani.

A kir. tábla rendelhet bármely esetben külön védőt.

Külön védő rendelendő, ha a kir. tábla a vádlott közvetlen meghallgatását rendeli el, vagy pedig ha halálbüntetést vagy életfogytig tartó, vagy tíz évnél hosszabb tartamu szabadságvesztésbüntetést megállapító ítéletet nem egyedül semmiségi ok miatt használt felelősségi vizsgálat folytán vizsgál felül.

A kir. Curia, ha ezt az ügy körülményeinél fogva célszerűnek találja, hivatalból rendelhet védőt.

A védelem illetén berendezése mellett a kir. Curia, tehát a legvégső forum előtt a vádlott gyakran kevesebb jogvédelemben fog részesülni, mint az alsóbb fokokon, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az elsőfoku bíróság által hivatalból kirendelt védő nem köteles eljárni az ügynek felsőbb bíróság elé kitűzött tárgyalásán.

Megtörténhetik, hogy mindenik forumon más-más védő tárgyalja az ügyet, mi által a védelem alaposságban és szakszerűségben vesz.

B.

A biztosítási törvényjavaslat.

(A Magyar Jogászegylet tárgyalása.)

Dr. Beck Hugó: A biztosítási törvényjavaslat ellen felhozott megjegyzésekre és kifogásokra csak annyiban reflektálok, a mennyiben azok itt a múlt és a mai felolvasás alkalmával tényleg előadattak vagy felolvastattak. Nagyon természetes, hogy nem reflektálhatok azon argumentációkra és érvelésekre, melyekre nézve az előadó ur szíves volt megjegyezni, hogy azok *majd* nyomtatásban fognak megjelenni, miután azokat nem ismerem. Megjegyzem továbbá, hogy a felolvasó urnak legtöbb javaslata egyes thesisekben lett felállítva, s ezek argumentálására vagy egyáltalán semmi, vagy csak egy rövid megjegyzés hozott fel, arra törtévéen utalás, hogy a bővebb indokok majd nyomtatásban fognak megjelenni. Én tehát e thesisekre természetesen csak annyiban válaszolhatok, a mennyiben a thesisben magában felállított tételeket helyteleneknek tekintem; magára a fel nem olvasott argumentációra természetesen nem reflektálhatván.

A biztosítási törvényjavaslat nem szabályozza a magánjogi viszonyokat, hanem csakis a biztosítási vállalatokra vo-

natkozó közigazgatási, nyilvánjogi intézkedéseket tárgyazza. Én magam is óhajtom s czélszerűnek tartom, hogy az anyagi biztosítási jog kodifikáltassék; azonban nem fogadhatom el a felolvasó ur azon sürgösségi érvét, hogy egyrészt a törvény már eredetileg rossz volt s nem egyéb valójában, mint egy biztosító társulat rossz kötvény-feltételeinek a kodifikálása s hogy másrészt a törvény alapján fejlődött judikatura ingadozó.

Ne feledje felolvasó ur, hogy akkor, midőn a magyar biztosítási törvény megalkottatott, sehol másutt jobb biztosítási törvény nem létezett és hogy a mi biztosítási törvényünk a multa nézve haladást jelent, különösen a kár- és életbiztosítás szétválasztásának és önálló tárgyalásának rendszerére nézve, mi a későbbi törvényhozások által nagy részben követtetett is.

Kétségtelen, hogy vannak hibái, kétségtelen, hogy e hiányok pótlása kívánatos és remélhető is — kivált mikor annak szabályozása oly kitűnő kezekbe van letéve, — hogy nemsokára törvényjavaslattal fogunk szemben állani. Másrészt határozottan tiltakoznom kell azon kijelentés ellen, hogy a törvény alapján fejlődött judikatura ingadozó volna. A judikatura, pár évig a törvény megalkotása után, néhány kontrovers kérdésre nézve nem volt egységes, de 15 évi gyakorlat után ma már ott állunk, hogy minden fontosabb biztosítási jogi kérdésben állandó, egyöntetű és nézetem szerint helyes elvi döntések felett rendelkezünk. Ily körülmények között ingadozó judikaturáról szólni, teljesen jogosulatlan.

Ezek után áttérek a biztosítási törvényjavaslat felett gyakorolt bírálatra.

Mindjárt a czimen megakad felolvasó ur és azt mondja: sok a czimben a «magán» szó, ez kimaradhatott volna. — A javaslat tekintettel volt arra, hogy állami biztosítási vállalatok is alakulhatnak, a mint tényleg van már egy kész biztosítási törvényjavaslat az állatbiztosításra nézve, kifejezést kellett tehát adni annak, hogy a javaslat határozatai az állami biztosítási vállalatokra nem vonatkoznak.

De kevés is az értekező urnak a czim, mert szerinte annak a javaslat tartalmának lényegét kellene tartalmazni. Ez azonban felesleges és értelmetlen, mert hisz akkor az összes fejezetek czimeit kellett volna a javaslat címébe felvenni. Én azt hiszem, hogy a czim se nem sok, se nem kevés.

Első tétele a felolvasó urnak, hogy a törvényt ki kell terjeszteni a kölcsönös biztosító társaságokra. Erre azt felelem, hogy az kiterjed minden magán biztosítási vállalatra. Már pedig a szövetkezet époly magánbiztosítási vállalat, mint a részvénytársaság s így a törvényből azt kimagyarázni, hogy az nem terjed ki a kölcsönös biztosítási társaságokra: egyáltalán nem lehet.

Helytelennek tartja a t. előadó ur, hogy a segélyezési egyletek csak úgy vannak megnevezve: betegsegélyző egylet, stb. Ez csak azt akarja jelenteni a javaslatban, hogy a törvény hatálya ki nem terjed azon jótékonyági egyletekre, melyek sajátképen biztosítási ügyleteket nem folytatnak, de a közéletben tévesen biztosítási vállalatoknak tartatnak és példaszerűleg vannak azután ezek közül megnevezve a betegsegélyző vagy temetkezési egyletek.

A mi a biztosítási alapot illeti, azt mondja az előadó ur, hogy a 300,000 frt nincs helyesen megszabva; minden egyes biztosítási fajra vonatkozólag kell meghatározni a biztosítási alapot, és pedig ezt legczélszerűbb volna a kormányra bízni.

Tehát kerülő uton szeretné felolvasó ur behozni a koncessiót, minek én barátja nem vagyok s a minek — mint mult előadásában felolvasó ur kijelentette — ő is ellensége.

Azt elismerem, hogy nem lehet számszerűtlen összegben szabatosan meghatározni a biztosítási alapot, meg lehet, hogy 300,000 frt elég, meg lehet, hogy 500,000 frt sem volna sok, de valamely összeget meg kellett állapítani s én az eddigi,

kevésnek bizonyult 100,000 frttal szemben a 300,000 frtot elégnek hiszem.

Ezen, a biztosítás minden főágára, tehát az élet-, kár- és viszontbiztosításra nézve külön-külön 300,000 frtban megállapított biztosítási alap gyakorlatilag véve mindig 600,000 frtot tesz, mert tudtommal minden biztosítási vállalat egyuttal viszontbiztosítást is folytat, ekkor pedig, akár kár-, akár életbiztosításról van szó — 600,000 frtot tartozik kimutatni. Ezen alapot pedig minden körülmények közt elegendőnek találom.

Főleg egy kárbiztosítási faj van, melyre nézve a 300,000 frtnyi biztosítási alap nem feltétlenül szükséges: ez az üveg- és kárbiztosítás, melyet igen szolid módon lehet sokkal csekélyebb alap mellett is folytatni. De én ennek kedvéért nem akartam kivételt tenni, mert nem tartanám nagy szerencsétlenségnek, ha ily vállalatok nem fognának is alakulni és ez a biztosításnak nagy ártalmára nem volna, mert hisz minden kárbiztosítási vállalat ezen biztosítási ágat is folytathatja, a mint tényleg azelőtt folytatta s egyik-másik vállalat ma is folytatja.

A kárbiztosítási díjtartalékra azt jegyzi meg az előadó ur, hogy a törvényben fix összegben kellett volna a kárbiztosítási díjtartalék tételét megállapítani.

Ezt nem tartom czélszerűnek, mert a százalék helyes meghatározása igen sok nehézségbe ütközik. Utána jártam a dolognak, kérdezősködtem, informáltattam magamat, és egyes szakemberek oda nyilatkoztak, hogy 33—40—50%, sőt vannak olyanok is, kik 70%-ban tartját megállapítandónak a kár- és díjtartalékot.

A javaslat szerint a kárbiztosítási díjtartalékot a még le nem járt koczkázati időre előre fizetett biztosítási díjaknak megfelelő összegek képezik. Vagyis a javaslat szerint nem okvetlenül szükséges, hogy minden egyes biztosítási tétel után számítottassék ki a tényleges díjtartalék, hanem meg van engedve a díjtartaléknak átlagos összegben való megállapítása. Ha tehát a biztosítási vállalat s az állami biztosítási hivatal közös megegyezésre jut arra nézve, hogy a kár- és díjtartalék egy pauszális összegben alakítottassék, akkor a kiszámítás szüksége a vállalatra nézve elesik, ha pedig nem jut megállapodásra, akkor a százezrekre menő tételekből lesz a tényleges díjtartalék kiszámítandó.

A felolvasó ur azt mondja, nagy baja a törvényjavaslatnak, hogy nem lehet a díjtartalékot fölemelni. Ha több figyelemmel olvasta volna, azt találta volna, hogy a díjtartalék esetleges felemelésének mi sem áll utjában. Hisz a javaslat 4. §-ának második bekezdésében foglalt rendelkezésből kétségtelen, hogy úgy az eredetileg, mint később a vállalat tartama alatt alkotott díjtartalék felemelhető, mert ha a viszonyok kedvezőtlenebbé válnak, az állami biztosítási hivatalnak jogában áll a díjtartalék felemelését kívánni; ha pedig a vállalat ennek meg nem felelne, meg vannak állapítva a javaslatban a consequentiák.

Azt mondja továbbá a felolvasó ur, hogy az életbiztosítási díjtartalék jelzálog-kölcsönökben, bérházakban helyezendő el. A javaslat az elhelyezési módok megállapításánál három szempontból indult ki. Először is abból, hogy a díjtartalék állaga kellően biztosítva legyen; másodsor, hogy biztos, állandó kamatjövödelme legyen; s harmadsor, hogy az illető értékek nagyobb ingadozásnak kitéve ne legyenek.

A jelzálog-kölcsön pedig az itt jelzett célokra nem felel meg, főleg azért, mert a jelzálog-kölcsönöknek esetleg kényszer utján való behajtása és liquidálása évekig eltarthat, a mi a vállalatnak nagy hátrányára lehet. Ugyanez áll a bérházakra és ingatlanokra egyáltalán, melyekbe, kivált az osztrák és külföldi társaságok szeretik biztosítási tőkéiket befektetni. Ezek állandó, változatlan kamatlábat nem biztosítanak, a biztosítási díjtartaléknak pedig lehetőleg fix kamatlábra kell számítani.

Azt mondja a felolvasó ur, hogy az életbiztosítási díjtartalék a viszontbiztosítónak, az általa elvállalt koczkázat

arányában átadassék. Ez nagyon is veszedelmes volna, mert a leplezett egészségtelen fusiót segitené elő. Ujra ismétlődnének azok a manipulációk, hogy életbiztosító vállalatok viszontbiztosítás alakjában, felét vagy egészét átruháznák a díjtartalék állagának és ez által a biztosítottak érdekeit megkárosítanák. Vagy azt akarja a felolvasó ur, hogy ha pl. egy biztosító vállalat Peruval viszontbiztosítási szerződést köt és a díjtartalékot átruházza, mi Peruba forduljunk a befizetett díjainkért?

A t. felolvasó ur felolvasása elején sietett kijelenteni, hogy felállított tételeinek 10-ikébe nyomdahiba csuszott be, a mennyiben az ott kitüntetett 20% helyett csak 10% lett volna nyomtatandó.

A nyomdahiba rektifikálása helyett jobb lett volna magát a felállított tételt helyesbíteni, mert az olyasmit követel, a minek egyáltalán értelme sincs.

A javaslat szerint az évi tiszta nyereségnek 10%-a nyereségtartalék képzésére fordítandó mindaddig, míg a biztosítási alap nagyságát elérte. Ezután csak 5% csatolandó a tartalékhoz. Ha tehát biztosítási vállalat egy millió alaptőkével alakul, köteles az évi tiszta nyereség 10%-ából mindaddig tartalékot gyűjteni, míg a tartalék egy milliót tesz ki. A vállalat e szerint azon esetben, ha évtizedekig kedvező jövedelmet és nyereséget képes elérni, 50—100 év múlva lesz oly szerencsés helyzetben, hogy oly nyereségtartalékot mutathat fel, a mely megfelel a biztosítási alapnak. Ezzel szemben a felolvasó ur szerint pedig akkor szűnjék meg a nyereségtartalék gyarapodásának kötelezettsége, ha az életbiztosítási díjtartalék 10%-nak nagyságát elérte. Ha tehát pl. egy biztosítási vállalat 10—20 millió díjtartalékkal bír, a nyereségtartalék szűnjék meg 1000 év múlva (Nagy derültség.) Ilyen javaslatot nem vártam volna.

Azt mondja az előadó ur, hogy az életbiztosítási vállalatok egyesülésénél a biztosítottak csak azt követelhessek vissza, a mi nekik a biztosítási szerződés értelmében a biztosítás önkéntes abbanahagyása esetén visszajár a befizetett díjakból.

Ezt semmivel sem tartom indokolhatónak.

A javaslat világosan megmondja, hogy egyesülés esetében mit követelhet vissza a biztosított; teszi pedig ezt azért, mert a fusiót lehetővé kell tenni és pedig az egészséges alapokon nyugvó fusiót; nehogy ismétlődjenek azon szomorú tapasztalatok, hogy a fusio létrejötténél a fusionáló és fusionált biztosítási vállalatok tönkre mentek és százerek befizetett fillérei teljesen oda vesznek. A fusiónak egészséges alapot kellett tehát teremteni és ez akképp érhető el, ha a fusionáló életbiztosítási vállalatok az életbiztosítási díjtartalék felett rendelkeznek, ha az teljes épségben megvan, mert csak ez esetben van gondoskodva arról, hogy a biztosítottak érdekei kellőképp meg legyenek védve. Többet nem szabad kívánni, mert különben a fusio lehetlenné válik. Ha pedig a fusio ily alapon létrejön, a biztosított — visszalépés esetén — nem követelhet vissza többet, mint a díjtartalékot, mert a beolvasztó vállalat annál többet maga sem vett át. Sőt még inkább volna indokolható, hogy a biztosított a díjtartalék egy csekély részére ne tarthasson igényt, mert az új vállalatnak számot kell vetni azzal, hogy a biztosítási állagból egy rész kiválik s így a meggyarapodott kockázat, a díjtartalék egy részében kell, hogy kárpótlást találjon. A biztosított, ki a fusio által oly helyzetbe jut, hogy pl. betegsége folytán a visszakövetelhető díjtartalék mellett nem mehet át más biztosítási vállalathoz, annak módjában áll a beolvasztó vállalatnál megmaradni és így anyagi hátrányt nem szenved. Ha pedig a szerződést megszünteti és a díjtartalékot visszaköveteli, annyit kap vissza, mint a mennyit rendszerint kap, ha a szerződés abban marad.

Dr. Barna Ignác: tagadólag int.

Dr. Beck Hugó: Engedelmet kérek, nekem is van egy

kis gyakorlatom a biztosítás terén és akár tagadja felolvasó ur, akár nem: lényegileg a dolog mégis oda megy ki, mert az abbanahagyás által rendszerint a díjtartalékot kapja meg.

Dr. Pólya Jakab: Minus 20%.

Dr. Beck Hugó: Az osztrák és külföldi vállalatokra vonatkozó kifogásait az előadó ur nagy részletességgel és terfelemben adta elő, s így e tekintetben én is részletesebben válaszolhatok; az előadás ezen részére azt kell konstatálnom, hogy bármily nagy hévvel adta is elő felolvasó ur érveit, ezek tartalom nélküli frázisok.

A belföldi és külföldi vállalatok közt a javaslat értelmében semmi különbség sincs. A külföldi vállalat a biztosítási alapot, a díjtartalékot itt belföldön tartozik elhelyezni; ugyanez áll a belföldiekre is. Talán csak nem akar a t. felolvasó ur a külföldi vállalatoknak e tekintetben privilegiumot biztosítani? Elég sajnós, hogy nálunk jelenleg még oly előnyökben részesülnek és oly privilegiumot élveznek, mint sehol másutt.

A külföldiek privilegiumát a törvényjavaslat megszünteti. Ugyanazon kötelezettségeket rója rájuk mint a belföldiekre, csak egyetlen szigoritást tartalmaz a külföldiekre nézve, és ez abban áll, s kellőleg indokolva van, hogy t. i. a külföldi biztosítási vállalat az életbiztosítási díjtartalékot az állampénztárba tartozik deponálni.

Azt mondja a felolvasó ur, hogy a törvényjavaslat nem intézkedik az osztrák vállalatokról. Nem volt szükség ez iránt intézkedni, mert a vám- és kereskedelmi szövetség alapján, a mely 1897 decz. 31-ig a monarchia egyik állama részéről sem bontható föl s mindkét államfelet kötelezi; kétséget nem szenvedhet, hogy az osztrák társaságok belföldi vállalatok, s ennek következtében mindazon kötelezettségeknek tartoznak eleget tenni, a melyeknek a belföldiek, kivételével azon kedvezményeknek, a melyekben vám- és kereskedelmi szövetség által részesíttetnek.

Azt mondja azonban a felolvasó ur, hogy a javaslat 42. §-a hatályon kívül helyezi a vám- és kereskedelmi szövetséget; azt, hogy mi egyoldalú törvényünk által módosíthatjuk, esetleg felbonthatjuk a felmondhatlan kétoldalú szerződést, a felolvasó uron kívül aligha fogja más valaki elhinni.

Dr. Barna Ignác: Törvény az, nem szerződés!

Dr. Beck Hugó: Nemzetközi szerződés tekintete alá esik. A javaslat tehát azért nem intézkedett arról, hogy az osztrák társaságok belföldiek-e vagy külföldiek, mert 1897 decz. 31-ig másoknak, mint belföldieknek tekinteni nem lehet. Meglehet, hogy az új vám- és kereskedelmi szövetség majd oly határozmányt fog tartalmazni, hogy az osztrák biztosítási vállalatok külföldieknek tekintendők; ekkor természetesen a külföldi biztosítási vállalatokra vonatkozó intézkedések fognak rájuk alkalmazást nyerni.

Azt is felhossa a felolvasó ur, hogy a javaslat 2. §-a ellentétben van a vámszövetség intézkedéseivel, mert a biztosítási alap: 300,000 frt, itt lesz elhelyezendő. Ez tévedés felolvasó ur részéről.

A mint már volt szerecsém megemlíteni, a vámszövetség intézkedései a javaslat által nem érintetnek, nem módosulnak, természetes tehát, hogy az osztrák vállalatok a 300,000 frtot ép úgy, mint most a törvény szerinti 100,000 frtot, nem tartoznak itt elhelyezni, hanem ezen 2. §. értelmében Ausztriában mutathatják ki.

Arra a megjegyzésre, hogy ezen intézkedés csak a jövőben alakítandó társulatokra vonatkozik s nem a már létezőkre, csak azt válaszolom, hogy az osztrák-magyar kereskedelmi és vámszövetség értelmében a már működő vállalatok eddig is csak azt mutatták ki, hogy a biztosítási alap Ausztriában van elhelyezve és ugyanerre lesznek kötelezve a jövőben alakuló vállalatok is.

A mi a külföldi vállalatokat illeti, a javaslat valamennyi létező törvény és rendelet között legliberálisabb. Ugy lát-

szik, a t. felolvasó ur nem tudja, hogy Poroszországban, Olaszországban, Franciaországban és csaknem mindenütt egyebütt, a biztosítási díjak oly része deponálendő az állami pénztárakba, mely minden körülmények között meghaladja a díjtartalékot, mert a díjtartalék sehol sem éri el a biztosítási bruttó díjak 50—70%-át.

Dr. Barna Ignác: A porosz!

Dr. Beck Hugó: Soha. Poroszország a díjak felét követeli. (*Helyeslés.*) Tehát minden esetre a díjtartaléknál nagyobb összeget s azt követeli, hogy állampapírokból helyeztessenek el az állampénztárban és az állam beleegyezése nélkül a letett díjakból egy fillér sem adatik ki. Nem nekünk kell tehát félnünk a retorsiótól: ha erről egyáltalán szó lehet, akkor mi élünk retorsióval, miután bennünket megelőzőleg minden európai állam élt ezzel. Csakis úgy lesznek megvédve a biztosítottak érdekei, ha a külföldi biztosítási vállalatok anyagi biztosítékokat képesek nyújtani, ezt pedig csak akkor nyújthatják, ha a díjtartalék az országban helyeztetik el és innét ki nem vihető. Azt mondja a felolvasó ur, hogy ez bizalmatlanság.

Tessék bizalmatlanságnak venni. Én inkább vagyok bizalmatlansággal és megvédem a magyarországi biztosítottak érdekeit . . . (*Általános élénk helyeslés.*) mintsem kitegyem magamat a nevetségességnek, hogy a külföldi vállalatok milliőkat szednek biztosítási díjak fejében és ezen milliőkat azután magukkal viszik, kivonják az országból, a nélkül, hogy azon anyagi biztosítékokból, melyek az érdekek megvédésére okvetlenül szükségesek, egy fillért is itt hagynának. S itt mindjárt válaszolok azon jó tanácsra, a melyet méltóztatott adni, hogy t. i. legczélszerűbb volna a külföldi vállalatokat kényszeríteni arra, hogy a 300,000 vagy a 600,000 frtot vinculálják; és akkor minden rendben lesz.

Kérem már most, nem meggondolatlan dolog-e azt állítani, hogy 600,000 frt vagy egy millió vinculálása által a biztosítottak érdekei meg vannak védve, mikor a díjtartalék, tehát azon összeg, a mely minden körülmények közt kell, hogy meglegyen, hogy a biztosítottak iránti kötelezettségnek elég tétessék, milliókra rug. Hiszen ép azért perhorreskálta a javaslat a cautionális rendszert, azért nem talált abban semmi garantiát s ezért tartotta szükségesnek a díjtartaléknak az országban történendő elhelyezését.

Azt mondja továbbá a fölolvadó ur, hogy a kormány vagy az állambiztosítási hivatal határozza meg, hogy mely vállalat mit deponáljon: 300,000 frtot, kevesebbet vagy pedig a körülmények szerint többet. E joggal a kormány nem ruházandó fel, mert teljesen lehetetlen megállapítani, hogy mely vállalat érdemel és mennyi bizalmat, s ennek alapján mily összeg deponálendő? ha csak nem akarjuk részletes vizsgálat tárgyává tenni a vállalat vagyoni állapotát, üzletmenetét és akkor sincs semmi garancia arra nézve, hogy a biztosítottak érdekei meg vannak védve.

Nekünk nem szabad kevesebbet követelnünk, mint a mennyi okvetlenül szükséges a biztosítottak érdekeinek megvédésére; mert Magyarország igen keserű tapasztalatokkal bír e téren.

Azt hozza fel a felolvasó ur, hogy rengeteg dolog lesz a díjtartalék kezelése. Soh'se törje rajta a fejét! az állam sokkal nagyobb tőkét kezel, nincs mit aggódnia, hogy ezeket kezelni ne tudná.

Ila kezeli az állam, természetes, hogy felelős is érte.

Ezek után a felolvasó ur így szól: Most jövök egy monstrumra. Kíváncsisággal vártam, miben áll ez. Hát biz abból, hogy a díjtartalékot deponálni kell minden hónapban, holott köztudomásu, hogy a díjtartalékot csak egy év múlva lehet kiszámítani. A fölött nem akarok vitatkozni, hogy vajon egy, három vagy hat hónap szükséges-e a kiszámításra. Nem lényeges az egy hónap lehet; a kezelés megkönnyítése szempontjából a határidőt három vagy hat hónapra meg-

hosszabbítani, a nélkül, hogy az egy hónapban meghatározott határidő monstrositás volna.

Egyébként biztosíthatom a felolvasó urat, hogy ha minden évben ki lehet számítani a díjtartalékot, épugy ki lehet számítani minden hat hónapban, csak a munka nagyobb.

A mit a felolvasó ur a kamatok fél vagy negyedévi számításáról mond, az oly részlet-kérdés, a melylyel foglalkozni egyáltalán nem kívánok.

Azt mondja továbbá, hogy a biztosítási hivatal nincs szabályozva a törvényben, teljesen ismeretlen valami.

A biztosítási hivatal hatásköre a lehető legnagyobb részletességgel van körvonalozva; egyuttal meg van mondva, miként alakul, mire terjed ki felügyelete és ellenőrzése, melyek kötelességei és jogai; egyedül a szervezeti kérdés lesz rendeleti uton szabályozandó, a mi ugyse tartozik a törvény keretébe.

Hogy a javaslat a csődöt nem szabályozza, annak egyszerű oka az, hogy a javaslat nem akart csődtörvényt készíteni.

A csődtörvénytől és a csőd eljárásról a javaslat a biztosítási vállalatokra semminemű eltérést nem kontemplál, csak arra való tekintettel, hogy a biztosítottak érdekei megvédve legyenek, biztosítja a biztosítottaknak a díjtartalékhoz való csorbitatlan jogát.

Azt kérdi a felolvasó ur, hogy fogják megállapítani, hogy egy társaság insolvens-e?

Ugy a miként egy részvénytársaságnál!

Dr. Barna Ignác: Az egészen más.

Dr. Beck Hugó: E tekintetben semminemű különbség nincs.

Ezeket kívántam a felolvasásra megjegyezni. (*Élénk eljenzés és helyeslés.*)

Dr. Nagy Ferencz: Tulajdonképen nem azért szólok fel, hogy az én t. törvényelőkészítő társamnak a javaslatához hozzá szóljak, vagy talán, hogy ama kritikát is — a melyben Barna t. tagtársunk azt részesítette — akár helyeslőleg, akár nem helyeslőleg észrevételek tárgyává tegyem — a mit különben nem is tehetnék, mert, sajnos, a multkori felolvasás alkalmával nem voltam itt: hanem indítatva érzem magam oly dologban felszólalni, a mely nem is ezt a javaslatot illeti, hanem illeti azokat a kívánságokat, a melyek már a multkor a közigazdasági társaságban és jelenleg is a tisztelt felolvasó ur által hangoztattak, s a melyek vonatkoznak ama másik javaslatra, a melynek készítésével az igazságügyminiszter ur engem bizott meg; t. i. a magánjogi szabályozására a biztosítási jognak, vagyis a kereskedelmi törvény erre vonatkozó czimének azon részére, a mely a biztosítási ügylet magánjogi intézkedéseit tartalmazza. Különösen azért óhajtottam erre nézve nyilatkozni, mert a közvélemény tájékozatlan az iránt, hogy ez minő viszonyban van azon javaslattal, a melyet Beck t. tagtársunk készített?

Mindenekelőtt kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a mikor olyan nagyon sürgősnek jelentetik ki az általam készitendő javaslat, ezt részemről nem tartom eléggé indokoltnak s különösen azt kívánom kiemelni, hogy okvetlenül szükséges, hogy előbb a szőnyegen levő javaslat emelkedjék törvényerőre, mielőtt belemennénk oly reformba, a mely az anyagi jogra vonatkozik. Ha azt nézzük, hogy hogyan áll külföldön a kérdés, azt találjuk, hogy körülbelül mindenütt az volt az eljárás, hogy előbb a biztosítási vállalatok vétettek ellenőrzés alá s csak azután gondoltak az anyagi jog szabályozására. Sőt igen sok államban az anyagi jog még ma sincs szabályozva. Így Ausztriában, Német-, Angol- s Franciaországban, tehát épen a nagyobb államokban. Majdnem mindenütt találunk a biztosító társulatok ellenőrzésére szigorú szabályokat, csak nálunk uralkodik a teljes liberalizmus s most ép az a kérdés, vajon türhetjük-e tovább, hogy a közönség ki legyen szolgáltatva a biztosító társulatok önkényének, — mert az anyagi

jog, a hogy jelenleg van, biztosítékot nem nyújt s a mit alkotni akarnánk, az se fog nyújtani, akármilyen szabályokat állítunk is fel. Ez uton képtelenek vagyunk védekezni pl. az ellen, hogy a befizetett pénzt elviszik máshova, vagy elsikkasztják, vagy oly célokra fordítják, a melyek azt kivonják tulajdonképeni rendeltetése alól, stb.

Világos dolog e szerint, hogy a gyenge pont a mi törvényhozásunkban voltaképen nem az anyagi rész, hanem az, a midőn mi azon rendkívül liberális álláspontra helyezkedtünk a biztosító társaságokkal szemben, megengedvén, hogy a belföldiek csinálhassanak a mit akarnak, a külföldiek meg ép azt, hogy a befizetett pénzt elvigyék Amerikába, a mint-hogy el is viszik.

Ily körülmények közt a legsürgősebb teendő a biztosítási reform terén kétségkívül ez a javaslat, s ezért is történt még az előbbi igazságügyminiszter alatt a megállapodás, hogy ezt a javaslatot kell előre küldeni s voltaképen csak akkor, ha e javaslat sikerre vezet, lehet beszélni az anyagi reformról.

Az anyagi reform csak akkor volna sürgős, ha a mi anyagi törvényünk feltétlenül rossz volna. Ez pedig nincs így. Hisz' voltaképen csak két dolog van benne, a mi erősebb támadás és határozottabban formulázott kívánságok tárgyát képezi s a mi igazán nagy dolog, a többi kívánságok vagy nincsenek még kellően kiforrva, vagy pedig csak mellékesebb jelentőségűek.

Az egyik, a mi már e javaslatban is kifejezést talál, hogy az *életbiztosítási díjtartalék* legyen valóban a biztosítotté. Ma úgy áll a dolog, hogy ha pl. valaki 10 évig befizette keserves szerzeményét a biztosító társaságnál, s vissza akar lépni, daczára, hogy az életbiztosítás nem más, mint takarékpénztári szerződés a risikónak hozzákapcsolásával, a miért ugyancsak meg lesz fizetve a társaság, ez egyszerűen azt felelheti, hogy nem ad vissza semmit, vagy pedig csak mintegy kegyelemből ad vissza valamit, vagy arra kényszeríti a felet, hogy a szerződést a díjtartalék arányában kisebb biztosításra konvertálja. Ebben nincs igazság s azért okvetlenül szükséges a törvényben kimondani, hogy a biztosítottnak feltétlen joga legyen a biztosítási díjtartalékra, akár minő okból szűnik meg a szerződés. A társaságnak arra nincs semmi jogos igénye, mert a viselt kockázat ellenértéke a díjnak csak azon része, a mely nem helyeztetik tartalékba. Nem függhet tehát a társaság gratiájától, hogy vissza akarja-e a díjtartalékot adni, ép oly kevéssé, a mint pl. a takarékpénztár se kérdezheti, hogy én a betétet miért kívánom vissza?

Persze a biztosító társaságok e miatt nem sürgetik a reformot. Annál inkább sürgetik egy más dolog miatt.

Az a nagy sérelemkő, a melyért ők az anyagi biztosítási jog reformját kívánják: a *több évi biztosítás*. A törvény alapján kifejlődött az a gyakorlat nálunk, hogy ha több évre köttetik is a szerződés, csak az első díjat lehet perelni. Mikor a kereskedelmi törvény hatálybaléptének kezdetén voltunk, a biztosító-társaságok még az életbiztosítási díjakat is akarták perelni. Erre én voltam bátor a «Magyar Igazságügy»-ben felszólalni, kiemelvén, hogy ez egyenesen immoralis dolog, mert a jog nem ismerhet el oly szerződést, a mely valakit egész életére egy biztosítási társulat quasi rab-szolgájává tesz, míg másfelől teljesen bizonytalan, vajon a társaság meg fog-e felelni elvállalt kötelezettségének. A gyakorlat ezt tényleg be is látta s a biztosító társulatok is csakhamar elállottak az életbiztosítási díjak perelésétől. Annál inkább ragaszkodnak ellenben a visszatérő időszakokban fizetendő kárbiztosítási díjak követeléséhez.

Ámde a *Curia* a ker. törv. 485. §-a alapján ezekre nézve is kimondotta, hogy ha a visszatérő időszakokra fizetendő díj nem fizettetik, a biztosítás hatályát veszti, úgy, hogy a megszűnés folytán a társaság a további díjakat nem követelheti. A *Curia* e kijelentését következetesen fen is tartotta, legalább általában véve, mert megengedem, egyes nuance-okban voltak

eltérések, melyek plenáris határozatokra is vezettek, így abban a kérdésben, vajon ha a díj évközi részletekben pl. havonként fizetendő, az ilyen havi részletek sem perelhetők-e, a miben — szerintem a *Curia* — midőn ezt megállapította, tul is lőtt a célon; tekintve, hogy a biztosítási üzlet a risikónak egy-egy évre való felosztására van alapítva. Egy másik kérdésben az ellenkező irányban helytelen a gyakorlat, midőn t. i. hajlandó legalább a halasztási időre eső díjat megállapítani, a mint azt a multkor a budapesti törvényszék felebbezési tanácsa tette,¹ abból indulván ki, hogy a társulat a halasztási idő alatt is viseli a kockázatot, a mi azért nem helyes, mert a társulat a kockázatot a halasztási idő alatt is csak azon feltétel mellett viseli, ha a díj annak letelte előtt megfizettetik.

E kisebbrendű ingadozásoktól eltekintve, mondom, a bírói gyakorlat megállapodott abban, hogy valamint az életbiztosítási, úgy a kárbiztosítási díjak sem perelhetők a későbbi évekre s ez az a lapis offensionis, melyet a biztosító társaságok eltávolítani szeretnének. Hogy mennyire sérelmesnek tekintik ezt a mi gyakorlatunkat, arra nézve legyen szabad megemlíteni, hogy midőn nemrég az osztrák és a magyar biztosító társaságok konferenciát tartottak a biztosítási üzletben követendő egyöntetű eljárás tárgyában, a magyar gyakorlat egyenesen ázsiai állapotnak bélyegeztetett.

Én nagyon sokat gondolkoztam azon, helyes-e a *Curia* gyakorlata, vagy talán csakugyan a biztosító társaságoknak van igazuk, midőn ennek megváltoztatását követelik? Végre is azonban arra az eredményre jöttem, hogy csak a biztosító társulatok egyoldalú konkurentiális érdeke az, melyet a mi gyakorlatunk sért, hogy ellenben a biztosítási jog helyes elveit tekintve, nincs igazuk. A közönséges szerződési elvekkel ebben a kérdésben nem szabad jönni. A biztosítási jog egy külön jogi terrenum, külön jogi szabályokkal, melyek a közönséges magánjogi szabályoktól lényegesen eltérnek. Tudvalevő dolog egyébiránt, hogy a magánjogban is vannak szerződések, a melyektől egyoldaluan vissza lehet lépni, és pedig épen azon szerződések, melyek különös bizalmi alapon nyugosznak; már pedig melyik szerződés nyugszik inkább bizalmi alapon, mint a biztosítási szerződés? A biztosító társaság engem kényszeríteni akar, hogy 10 évig fizessek neki; én pedig rájövök már a második évben, hogy nem érdemli meg, mert visszaél a publikum bizalmával, nem nyújt többé elegendő biztosítékot stb. Igazságos-e, hogy én ilyen körülmények között kényszerítve legyek a szerződést tovább fentartani? Az én lekötöttségem nem lehet hosszabb, mint a mennyi idő alatt a társulat viszonyai előreláthatólag azonosak maradnak, a mint hogy másrésről a társulat is csak rövidebb időre számíthatja ki az elvállalt risikó nagyságát. Ezen idő tudvalevőleg általában egy év. Erre van mindenütt a biztosítási üzlet alapítva, azért köttetik a szerződés évi időszakokra s épen azért teljesen megfelelő, hogy a biztosított kötelezettsége se legyen hosszabb tartamu.

Tökéletesen helyes tehát, ha megmaradunk a mostani törvény álláspontján s nem engedjük a későbbi díjakat perelni a társulatoknak.

A több évre szóló kárbiztosítási szerződésekre nincs semmi különös szükség. Ha a társulat jó, solid, akkor ugyanis meg fogják ujtani a szerződést, ellenkező esetben pedig a társulat teljesen megérdemli, ha felei otthagyják.

Tényleg a több évi biztosítás nem keletkezett a biztosítási jog természetes fejlődésével, hanem ez már annak a beteges konkurentiának a szüleménye, mely kivált nálunk folytattatik, mely a biztosítottat le akarja kötni mindenféle mézes madzaggal: ingyen évek stb., mintha bizony az ingyen évek nem volnának igen jól megfizetve!

A biztosítási törvény reformját tehát nem jogos ily ala-

¹ L. *Jogt. Közl.* 16. számának mellékletén 117. sz. eset.

pon úgy sürgetni, a mint ezt a biztosító társaságok tették, melyek e dologból roppant sérelmet támasztottak, sőt még a kormányhoz is fordultak nagy memorandumokkal, mert egy konkurrens vállalat hivatkozni mert a Curia gyakorlatára s a publikumot figyelmeztette arra, hogy a több évi biztosítástól szabad visszalépni. Mintha a birói gyakorlat feltárása nem volna legalább is oly jogos, mint a közönséggel azt hitetni el, hogy a több évi szerződés kötelező!

A mikor ily küzdelmeket látunk itt és ily érdekellentétet a publikum s a biztosító társaságok közt s a mikor egy reform sügertetik azért, hogy a publikumtól a szerződéstől való visszaléphetés jótéteményét elvegyük, én a magam részéről kijelentem, hogy ily reformhoz soha a kezemet nem adom, s a mig az én kezembe lesz letéve a dolog, ezen okból a reformot sürgősnek nem tartom.

Ezt azért is akartam kijelenteni, hogy ne legyen e tekintetben semminemű illuzio. Méltóztassék elhinni, hogy valóban nem oly könnyen határoztam el magamat, hogy ezt az álláspontot elfoglaltam s csak akkor tettem azt, mikor alapos tanulmányozás után meggyőződést szereztem magamnak arról, hogy a biztosítási üzlet berendezése a biztosítási díjak perelhetőségét egyáltalában nem követeli meg.

Tanulmányaim sorában rájöttem különösen arra, s ez volt leginkább irányadó elhatározásomra, hogy azok a nemzetek, a melyek leginkább kiválnak a biztosítási jogban és praxisban: az angolok és amerikaiak, a több évi biztosítást azon értelemben, hogy az ember magát 6—10 évig leköti, egyáltalán nem ismerik, hanem úgy kötik meg a szerződést, hogy az mindaddig fennáll, illetőleg megújittatik, a mig az illető fizeti a díjat. Ennek technikus kifejezése is van: *renewal*, azaz megújítás, s ez ép úgy biztosítja azokat az előnyöket, nevezetesen, hogy ne kelljen újból fizetni az ügynököt s egyéb szerzési költségeket, mint a kötelező többévi biztosítás. Megengedem ugyan, hogy nálunk az ügynöki visszaélések is hozzájárultak ahhoz, hogy a biztosító társaságok a több évi biztosítások kötelező erejét sürgetik. Ámde az ügynökök a társulatok által alkalmaztatván, az ő visszaéléseik miatt a közönség érdekét feláldozni a legnagyobb igazságtalanság volna. Tessék a társulatoknak az ügynöki szervezetet úgy megcsinálni, hogy visszaélések ne legyenek; de a közönségre háritani a visszaélések által okozott hátrányokat: oly követelmény, melyet a józan és elfogulatlan közvélemény soha el nem fogadhat.

Ily körülmények közt meg vagyok nyugodva, ha mi a törvényt a szóban forgó kérdésben nem változtatjuk meg, hanem maradunk a helyes praxis mellett, s azt a vádat, hogy nálunk ázsiai állapotok vannak, szívesen eltűrhetjük, tudván azt, hogy hasonló állapotok Angliában is vannak s hogy a kik így beszélnek, nem a közönség, hanem csak a társulatok érdekeit tartják szem előtt. Lehet, hogy mikor a törvényt csinálták, nem birtak tudatával annak, hogy a jelenlegi praxis fog kifejlődni, de hisz igen sokszor van úgy, hogy a törvény okosabb, mint a törvényhozó, s még ha a törvény szavai talán más magyarázatot is engednek meg, annyi bizonyos, hogy a kifejlődött praxis a közönségre nézve áldásos. Épen azért egyenes bűnnek tartanám, ha e gyakorlat törvényileg megváltoztatnánk.

Meg vagyok győződve, hogy ilyen reform Magyarországon soha sem fog megvalósulni. (*Élénk éljenzés és helyeslés.*)

Ágoston József: Szíves elnézésüket és türelmüket kérem, hogy bár mint nem jogász, ámde a biztosítási szakmának évtizedeken át szerény napszámosa, e kérdésben felszólalni bátorkodom. Első sorban is előttem szóló Nagy Ferencz egyetemi tanár ur előadására reflektálva, szabad legyen megjegyeznem, hogy nem tartom helyesnek, ha az elemi biztosítás már is többnemű és különböző ágazatainál általánosan elfogadott és törvényesen elismert szokásokat együttesen bíráljuk, az életbiztosítási üzletágnál észlelt és helytelennek véleményezett szabályzatokkal (miként azt tenni méltóztatott).

Én tehát a t. tanár ur birálatában, — hogy világosabban lássunk és ítélhessünk, — külön-külön óhajtok válaszolni minden egyes üzletágra vonatkozó megjegyzéseire.

Az elemi biztosítás ágazatainál hibául méltóztatik felróni azt, hogy a biztosítási szerződések több évre köttenek; véleménye szerint az ily szerződések a biztosított feleknek csakis hátrányára, ellenben a biztosító-társaságoknak nem csekély javára szolgálnak. Megengedem, hogy ily több évre előre kötött szerződéseknek vannak hátrányai, ámde csakis az esetben, ha a felek nem tesznek eleget fizetési kötelezettségeiknek; előnye ellenben minden esetben elvitázhatlanok. Hibája a több éves biztosításnak kétségkívül, hogy az ily szerződés által a biztosított felek, a kötvényfeltételek értelmében, beváltani kötelesek a több évre kiállított és általuk aláírt díjváltókat, daczára, hogy a per folyama alatt a kötvény érvényessége szünetel.

Ezen hibát orvoslandó, mondotta is ki a Curia azon határozatát, hogy a díjváltók nem perelhetők, mert azokért a biztosító társaságok, kockázatot nem viseltek.

Ámde — t. teljes-ülés — a gyakorlatban azt tapasztaltuk, hogy az ily több évre kötött szerződések tetemesen előnyösebbek az évenként megújítandó biztosításoknál, mert nem egyszer tapasztaltuk azt a multban, mikor a több éves biztosítások még életbe nem léptettek, hogy valaki bár 8—10 éven át pontosan meg-megújította biztosítását, egyszer mégis megfeledkezett arról, és épen akkor pusztította el a tüzvész minden vagyontkáját, mikor az biztosítva nem volt.

A felek kényelmére és könnyebbségére szolgál tehát a több évre kötött szerződés, mert a társaságok által hivatalosan szólíttatnak fel díjváltóik beváltására. De előnyére szolgál a feleknek a több éves biztosítás már azért is, mert tetemes díjkedvezményben részesülnek s mert a szerzési jutalékban is megtakarítás áll elő, a biztosítás stabilitása folytán, már maga a díjtétel is leszállíttatik.

A peres ügyek és panaszok alapja — szerintem — nem is a több évre kötött szerződések lényegében keresendő, hanem egyes szerzőközegek lelkiismeretlenségében, kik nem törődve a már több évre megkötött szerződések szakaszaival, a biztosítottakat rábeszélnek az átterelésre, mit sem törődvén a feleket netalán érhető kellemetlenségek és esélyekre. Tény tehát az, hogy a több évre kötött szerződés nem csupán a biztosító társaságoknak előnyös, hanem első sorban maguknak a biztosított feleknek, feltéve, hogy azok fizetési kötelezettségeiknek meg is felelnek.

Dr. Nagy Ferencz: Ebben nincs köztünk véleménykülönbség!

Ágoston József: Most pedig rátérek a második kérdésre.

Az életbiztosításnál azt méltóztatott mondani, tisztelt tanár ur, hogy ha az utólszor teljesített díjfizetés után számított 30 napon belül meghal a biztosított, a társaság megtagadja a biztosított összeg kifizetését, daczára, hogy a kötvényfeltételekben a díjak fizetésére 30 napi respirót engedélyez. Ez tévedés, tisztelt tanár ur! — mert ha a haláleset ezen respirón belül köszönt be, a társaság kifizeti a kedvezményezettnek a biztosított tőkét, csakhogy a hátralékos díjat a biztosított összegből levonásba hozza; vagyis úgy tekinti az eseményt, mintha a díjfizetés még a fél által teljesített volna. (*Helyes!*) Ezen 30 napi respiró, tehát nem pusztá ígéret, hanem a biztosítottaknak nyújtott külön kedvezmény.

Dr. Nagy Ferencz: A törvényről van szó, a törvényben ez nincs így!

Ágoston József: A gyakorlatban így van, uraim! — Téves továbbá tanár urnak azon állítása is, hogy a biztosítottaktól egy évi díjat követelnek és hajtának be a biztosító társaságok, mihelyt az illetők ajánlata elfogadtatott és a költség kiállíttatott. Ez sem áll!

A biztosított fél csakis annyi díjat tartozik lefizetni, a

mennyi a kötvényben tényleg nyugtattott, vagyis 1 évi, félévi, negyedévi, avagy sok esetben csak 1 havi díjat, hacsak oly külön kötelező írásbeli nyilatkozatot nem tesz a fél, — mint azt egyes társaságok követelik, — hogy egy teljes évi díjat, minden viszonyok között befizetni tartozik.

Dr. Nagy Ferencz: Ezt nem kifogásolom, hanem a Curia gyakorlatát.

Ágoston József: Ezt bírálni, nem vagyok jogosult. Áttérek azonban tanár urnak harmadik és legfontosabb azon megjegyzésére, hogy a biztosító társaságok — visszaváltás esetén — a teljes díjtartalékot volnának kötelesek visszatéríteni a biztosítottaknak, miután a törvény betűi szerint, a tartalék nem a biztosító társaság, hanem a biztosított felek tulajdonát képezi.

Az áll, tisztelt tanár ur, hogy a díjtartalék a biztosított felek tulajdonát képezi, azonban az nem az egyes feleket illeti meg, hanem a biztosítottak összes csoportját.

Dr. Nagy Ferencz: Mi köze ehez a csoportnak?

Ágoston József: Bocsnát! A matematikai díjkiszámítás valamely elfogadott halandósági-táblázaton gyökerezik, a mely szerint tudjuk azt, hogy minden egyes korban a létszámnak bizonyos százaléka kiesik. Ámde, tisztelt tanár ur, ha a biztosítottak csoportjából az egészséges egyéneknek — visszaváltás czimén — visszaadja a társaság kötvényének matematikai értékét, vagyis díjtartalékát, a betegek pedig behagyják azt, mert hisz érdekükben áll biztosításuknak érvényben tartása: kérdem tisztelt tanár urat, hogy a bár helyes alapokon számított díjtartalék kellő fedezetet fog-e nyújthatni a betegek csoportjának? Nem! A díjtartalékot visszaadni nem lehet, nem szabad; ez által magát a csoportot károsítjuk meg, mert a társaság a visszamaradt díjtartalékból nem fogja fedezhetni a beköszöntő haláleseteket.

Visszaváltás esetén tehát csakis a befizetett bruttodíjak bizonyos százaléka, esetleg a díjtartaléknak 50—60 esetleg 80%-a állhat rendelkezésére a biztosított feleknek, mely összegeket azok akár kölcsön czimén is élvezhetnek.

Dr. Beck Hugó: Ott van a koczkázati díj 70%-a.

Ágoston József: Most pedig áttérek magára a felolvasásra és a törvényjavaslat tisztelt tervezőjének válaszára.

Az előadó ur által megindított és ma felette érdekesen folytatott vita, elég megnyugtatósul szolgálhat az összbiztosító közönségnek. Én, bár magam is, egyik hazai tekintélyes biztosító társaságnak vagyok szerény közmunkása, sohasem fogom egyedül és kizárólag társaságom érdekét keresni akkor, midőn egy nemzetgazdasági, országos fontosságú kérdés van szőnyegen és országos érdek forog szóban. A versenynek épen nem vagyok ellensége, óhajtom azonban, hogy a verseny egészséges legyen, menten minden szédeltől, üres frázis- és beválthatlan ígéretektől.

S a mennyiben nem solid vállalatok ténykedése mellett, hazai, nemzeti közvagyon veszhet el, a törvényhozás nem lehet eléggé szigorú a társaságok koncessiójának megadásánál, mert hisz' ez által fontos köteletséget teljesít az állam, a mennyiben polgárainak jól felfogott érdekeit védi.

Szerintem mellékes az, hogy a koncessióért folyamodó társaságoktól hány százezer forintot kérjünk minden egyes üzletágban működés után, kétségkívül lehetőleg mentül többet, hogy egyrészt a viselendő koczkázatok mentül nagyobb fedezettel birjanak, másrészt, hogy az ingadozó társaságok szabad működésének már eleve gát vetessék.

Szerény meggyőződésemet tehát abban konkludál, hogy dr. Beck Hugó ur javaslatával, a biztosítékok szigorú követelése és állami felügyelet alatti ellenőrzése mellett, fáradságos bár, de üdvös munkát teljesítünk, mert megvédjük hazai polgáraink vitális érdekeit.

Én részemről a javaslatot örömmel és lelkesen üdvözölöm! (*Éljenzés.*)

Jogirodalom.

Az elmebetegek jogvédelme. Magánjogi rész. Irta Babarcsi Schwartzter Ottó tr. (Kiadja Hornyánszky Viktor Budapesten. 535 oldal.)

E munka második kötetét képezi a szerző «Psychiatria; Jegyzetek» czim alatt megjelent munkájának, attól azonban tartalmára nézve teljesen független, és az elmebetegséget csupán a jogtudományhoz, és nem a pszichológiához és pszichiátriához való vonatkozásaiban tárgyalja.

A munka többet foglal magában, mint czime mutatja, és nemcsak az elmebetegek magánjogi jogvédelmére vonatkozó intézkedéseket tárgyalja, hanem teljes gyűjteményét tartalmazza az elmebetegekre vonatkozó magánjogi jogszabályoknak, kezdve az elmebetegség birói megállapításának módjaitól és végig menve az egész magánjog és törvénykezési rendtartás területén. A munka rendszere világos és áttekinthető. Nagyjában alapul veszi a jogirodalomban elfogadott magánjogi systemát, és minden jogszabályt úgy tárgyal, hogy a törvényekben és rendeletekben foglalt intézkedések előadása és magyarázata mellett bő kasuistikát ad, orvosi leletekkel és véleményekkel és bírósági és közigazgatási határozatokkal.

A szerző fáradságos és nagy elismerésre méltó munkát végzett e könyvében. Rendszerbe hozni egy ily joganyagot, a mely mint jogrendszerünk sok egyéb része, törvénykönyvünk legkülönbözőbb helyein és szétszórt rendeletekben van ötlesterület és terv nélkül szabályozva, nehéz feladat a jog bármely kérdésében, és még nehezebb azon kérdésben, a hol a joganyagot még pszichiatikus anyaggal is kell kiegészíteni. A szerző, mint az igazságügyi orvosi tanács alelnöke, és mint egyik legtekintélyesebb elmekórtani intézet vezetője, állásánál fogva is hivatott volt e munka végzésére, és mindazok, a kik az anyaggal akár tudományosan, akár a gyakorlatban foglalkoznak, köszönettel fogják munkáját fogadni. Nagy hasznát fogják vehetni a munkában foglalt joganyagoknak az alkotandó magánjogi törvénykönyv szerkesztésénél is, a melynek tervezetét a munka szintén tárgyalja.

A mint a munka bevezetésében olvassuk, a szerzőnek Moravcsik Ernő mellett Térffy Gyula, a budapesti kir. táblához beosztott albiró is segédkezett a munkában foglalt anyag rendezése körül.

A munkán mindvégig meg is látszik a szakszerű jogász közreműködése, a melynek hiánya épen e tárgyú könyvek-nél gyakran érezhető, úgy hogy a munka a gyakorlati jogász számára nemcsak mint a pszichiatría, hanem mint a jogtudomány szempontjából is teljesen szakszerű mű fog kézikönyvül szolgálhatni.

A könyvet, mely szokatlan diszszel van kiállítva, igen bő betűsoros tárgymutató, és a tárgyalta törvények, rendeletek és bírósági határozatok mutatója egészíti ki.

Különfélék.

— **Budapesti terminusok.** Egy ügyvéd-munkatársunk közli velünk a következő terminusokat: A budapesti VIII—X. ker. járásbiróság budapesti lakos ellen első határidőül május közepén augusztus közepére, a budapesti V. ker. kir. járásbiróság vidéki alperes ellen első tárgyalásra április végén július közepére, ugyanezen kir. járásbiróság május végén folytatólagos tárgyalásra október elejére tűz terminust. Az I—III. ker. kir. járásbiróság április hó második felében beadott fizetési meghagyásra május közepén augusztus hó második felére tűzött határidőt.

— **Házasság tartama alatt szerzett ingók a nő által csakis különvagyon bizonyítása esetén igényelhetők.** A budapesti kir. törvényszék következő ítéletet hozott: Az elsőbiróság ítéletét részben megváltoztatja, stb. *Indokok.* A jelen ítéletben első sorban megjelölt tételszámok alatt foglalt ingókra nézve, a melyeket felperes azon a czimen igényel,

mert azokat hozomány, illetve kiházasítási kelengyeképen hozta férje, végrehajtást szenvedett házához, az elsőbíróság ítéletét helyben kellett hagyni, mivel ezen felelőbírói bíróság úgy találja, miszerint azon ingókra nézve a felperes által vitatott jogcím kellőképpen beigazolva lett. Ellenben a másod-sorban megjelölt ingókra nézve az elsőbíróság ítéletét azért kellett megváltoztatni, mert felperes azt, hogy oly külön, saját kezelése alatt fentartott vagyona volna, mely őt a kérdésbeli, házasság alatt vásárolt javak önálló szerzésére képesíthetné nemcsak nem bizonyította, de még csak nem is állította, s így azok mint közszerzeményi természetűek a végrehajtást szenvedő férj mint közszerző tartozásaiért jogszerűen összeríthatók is voltak. (1895 márczius 30. D. 96.)

— **A fegyelmi eljárás köréből.** Az aradi ügyvédi kamara fegyelmi hatósága: Panaszlott Suciú Aurél aradi és Veliciú Mihály kisjenői ügyvédek a terhükre rótt izgatás vétségéből folyólag az 1874. évi XXXIV. tcz. 68 §. b) pontjára alapítottan vád alá helyeztetnek és ellenükben a fegyelmi eljárás elrendeltetik. *Indokok:* Panaszlottak ellen a vád alá helyezés és ezzel kapcsolatos fegyelmi eljárás elrendelendő volt; mert panaszlottak a kolozsvári kir. főügyész mint közvádló feljelentésére a «Memorandum» című nyomtatvány terjesztése útján elkövetett izgatás vétsége miatt a kolozsvári kir. törvényszék mint sajtóbíróság 2761. sz. a. kelt és ide áttett jogérvényes ítélete szerint vétkesnek találtatván, államfogház elszünetésére ítéltettek és ezen büntetésük kiállása végett Vácson az államfogházban letartóztatva, sőt a Btk. 59. illetve 55. §§. alapján az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztve vannak. Miután tehát panaszlottak izgatás vétségében, oly lealázó és rut bűnös cselekmény elkövetésében mondattak ki vétkesnek és lettek elmarasztalva, mely az ügyvédi kar mindenkoron megvédelet becsületét és tekintélyét nagy mértékben sérti; az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. b) pontja értelmében őket vád alá helyezni kellett annál is inkább, mert a hivatkozott ítélet indokaiban különösen hangsúlyozva van mint súlyosító körülmény az izgatás vétségének veszélyes jellege, a mennyiben Magyarország egyik legsarkalatosabb alaptörvénye, a szoros értelemben vett Magyarország és a régi Erdély egyesülését kimondó ugynevezett Unió-törvény kötelező ereje és érvényessége lett megtámadva. Nem állhat meg tehát panaszlottak ama védekezése, hogy viselkedésük magánjellegű és egyedül politikai tekintetben jöhet figyelembe; továbbá, hogy az ellenük folyamatba tett eljárást az alkotmány, az egyenlőség, testvériség, szabadság elveivel összeegyeztetni nem lehet, mert panaszlottak ellenében főképen államellenes törekvésük, az alkotmány elleni határozott és nyílt fellépésük állapítja meg az izgatás vétségét. Köztudomású dolog továbbá, hogy ebben panaszlottak magukat nyilván mint ügyvédek szerepeltették és ténykedésükben ügyvédi minőségüket is felhasználták. Mindezt pedig bárminő szabad és széles hatáskörrel bíró ügyvédi hivatással összeegyeztetni nem lehet, sőt bármely hivatalos állással azon, mely fegyelmi szabályoknak alatta áll. Végre nem áll azon védekezésük sem, hogy e cselekményeikért ők bünyfenyítő uton elmarasztalva lévén, fegyelmi uton büntethetők nem lehetnének; mert az 1874. évi XXXIV. tcz. 103. §-a nemcsak megengedi, de kötelezővé teszi azt, midőn rendeli, hogy a marasztaló ítéletek az ügyvédi kamarához áttétessenek, melynek fegyelmi bírósága a fegyelmi büntetés iránt határoz.

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1895 május 11. 179. sz. a.)

— **Irodalom.** A német bírói szervezeti törvény és büntető perrendtartás módosítása. *Dr. Doleschall Alfrédnek* lapunkban közölt ily című tanulmánya különnyomatban jelent meg.

— **Az Athenaeum** cz. folyóirat IV. évfolyamának 2-ik száma érdekes tartalommal jelent meg. A jogi érdekű közlemények közül kiemeljük dr. Ferdinandy Géza értekezését a felelősség elvéről a magyar alkotmányban, dr. Balog Artur cikkét a parlamenti reformról.

— **A budapesti tudomány-egyetem** könyvtárának czimjegyzékéből az 1894-ik évi pótfüzet jelent meg. A gyarapodás ez évben 1908 mü, 2133 kötet.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** közleményeiből megjelent az V. kötet 1. füzet a következő tartalommal: A feltételes elítélésről Gautier Alfrédnél. A visszaesők statisztikájának szervezéséről. Promemoria. Dr. Mayr Györgytől, Dr. Garçontól és Dr. Köbner Ottótól. A patronage és a gyermekvédelemről, Batardy Georgestól. A letartóztatottak mely kategóriájánál alkalmazhatók a határozatlan időtartamu elítélések? Gautier Alfrédnél és Prins Adolftól. Mily módon

lehet a szabadságvesztés-büntetések végrehajtását, különösen a rövid időtartamuakat, hatékonyabbá tenni? Felischtl, Manchamptól, Charles Poncellettől, Louis Wodon és Henri Jaspártól és Dr. Ofner J.-tól. Az egyesület m. é. Antwerpenben tartott üléséről szóló jelentés francia nyelven Jaspár Henritől. A teljes-ülésről szóló jelentés. Ugyanazon üléséről szóló jelentések német nyelven Goldschmidt Jamestől. A lissaboni ügyvédi egyesületnek felhívása. Magyarországról szóló közlemények, dr. Gruber Lajostól. Az egyesület német birodalmi csoportjának f. é. június hó 5—7. napjaiban Gieszenben tartandó értekezletének kérdései. Az idei f. é. augusztus hó 12—14. napjaiban Linzben tartandó egyesületi VI. kongressusnak értekezleti tárgyai. — Ez ideig az egyesület tagjainak száma már 658 ra rugott. Az egyesület az egész világon contactusban áll a legkiválóbb kriminalistákkal. A német birodalomban 171 tagja van az egyesületnek, Ausztriában 41, Magyarországon 21, Horvátországban 28, Romániában 2, Szerbiában 10, Bulgáriában 7, Japánban 1, Haytiban 2, Egyiptomban 1 stb.

— **Bélyegtörvényi reform Poroszországban.** Egyike az érdekesb, a jogéletbe mélyen bevágó reformoknak, melyekkel a porosz országgyűlés foglalkozik: egy új bélyegtörvénynek létrehozatala. Kétségtelenül egyike a sürgősebbeknek is. Ezt eléggé bizonyítja magában már azon tény, miszerint a jelenlegi porosz bélyeg-szabályok még 1822-ből származnak, tehát 70 év előttek. Elég régek, hogy elavultaknak tekintessenek. És ezen elavult intézmény 1866-ban a monarchiával egyesített államrészekre is kiterjesztetett. Elavultak már, mert egyszerű csekély terjedelmű forgalmi viszonyokra vonatkoztak, a milyenek a német államokban félszázad előtt léteztek; s a mely szabályok a nagy felvirágozást nyert kereskedésben, gyáripárban s az üzletvilágban kifejlődött viszonyokkal s tényekkel összhangzásban többé nem lehettek; de a hiányok s tökéletlenségek is nagyon érezhetők lettek benne. A legkirívóbb bajok s nehézségek orvoslására esetenként, kikapkodva hozattak a porosz törvényhozás által egyes szabályok, de ezek távolról sem voltak kielégítőek. Nagyobb, érezhetőbb kiegészítőül szolgáltak a bíróságok s különösen újabban a közigazgatási felsőbb bíróságok döntvényei, a melyek a felmerült bélyegjogi vitás kérdéseket eldöntötték s a kételyeket úgy a hogy, eloszlatták. Ezek azonban különböző időszakok folyamán oly nagy tömegre szaporodtak, miszerint majdnem ki van zárva áttekintésük s bennök a tájékozhatás. Nehezítette ezt azon körülmény is, hogy a birodalmi törvényhozás sok tárgyat, nevezetesen a kártyákat, váltókat, részvényeket, járadékpapírokat, a tőzsdén keletkezett kötések, ügyleteket a bélyegjog keretéből kivette; s a birodalmi adó-jogrendszerbe s törvényekbe utasította. Ez a világosb átnézést s gyorsabb tájékozhatást az üzletvilágban majdnem lehetetlenné tette. Ez okból az új bélyegjogi alkotás főfeladatául tűzetett ki, hogy a bélyegjogba világosságot hozzon be s abban a modern forgalmi viszonyoknak megfelelő jogállapotot teremtsen. Közvetlenül céljául jelöltetett ki: a szétszórt felsőbb hatósági határozatokban rejlő elveket, szabályokat, a mennyiben alaposaknak, korszerűeknek bizonyultak, összeszedni az elavultaknak kihagyásával; továbbá a hiányokat pótolni; a tulságos szigorot enyhíteni; és ezen adóterhet igazságosabban, célszerűbben felosztani, főleg a szegényebb néposztályok tekintetbe vételével. Számos adókönyvitésnek, mérséklések s felmentések eszközöltetnek benne, különösen a kisebb értékek irányában. Egyike a legnagyobb panaszoknak is orvosoltatni fog, mely abban állt, hogy a hiányos, nem teljes bélyeghasználatnál a súlyos megtérítések nagy mérvben érvényesítették. Másrészt a kincstár érdekeinek megóvásáról sem felejtkezett meg a javaslat készítője. Az új forgalmi alakítások megadóztatnak, másoknál az illeték felemeltetik. Biztosítás eszközöltetik az iránt, hogy bizonyos ügyletek okirat alakjába ne öltöztethessenek s így egészenben vagy részben mentességet nyerhessenek. Az általános 1 frt 50 krnyi szerződési bélyeg helyett, jogügyleteknél, szerződéseknel az érték szerinti illetékkiszabás hozatik be. A kedvezőtlen bírói ítékezés folytán mellőzött bélyegadó helyreállítatik. És az érték bemonadás vizsgálatára vonatkozó felügyelet szabályait pontosabban állapították meg. A behajtás iránt is, pl. a bérleti szerződések bélyegénél, nagyobb biztosságot szereznek az új bélyegszabályokban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ¹évére .. 6 Ft ²negyedévre .. 3 Ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél. VARGHA FERENCZ királyi törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Meili F.: Die Gesetzgebung und das Rechtsstudium der Neuzeit. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* Adatok a bizonyítéki s felelbiteli rendszerhez az írásbeliségben. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A magánjogi család. Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD budapesti ügyvéd-től. — A tulbiztosításról. Dr. POLLÁK IMRÉ-től. — Uti emlékek. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész-től. — Különlélek. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél.

I.

A sajtótörvény egyike azoknak a speciális törvényeknek, melyeknek gyakorlati alkalmazása körül a legtöbb vitás kérdés merül fel. Ennek pedig az az oka, hogy midőn a sajtótörvényt kodifikálták, még akkor *rendszeres* anyagi Btk.-ünk nem volt; s midőn az anyagi Btk. megalkottatott, a sajtótörvény nem lett összhangba hozva a Btk.-vel, főleg annak általános részével. S így a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél mindjárt a kiinduló pont, a legsarkalatosabb tétel, t. i. az a vitás, *hogy mely bűncselekmények azok, melyek az esküdtszékek elé tartoznak?* A doktrina ezzel a kérdéssel nálunk kellő részletességgel nem foglalkozott; pedig a jury hatáskörének tisztázása nemcsak a gyakorlat szempontjából, hanem azért is fontos, mert ha az esküdtszékek hatáskörét a gyakorlat *törvényellenesen* megszorítja, akkor ezzel egyik legfontosabb alaptörvényünknek, a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvénynek ama kardinális szabályát sérti meg, mely szerint: «*Senkit illetékes bírójától elvonni nem lehet.*» (1869. évi IV. tcz. 20. §.)

Az esküdtszékek hatáskörének, vagy a mi ezzel azonos, a sajtó utján elkövetett bűncselekmények területkörének meghatározásáról — tudtom szerint — eddigelé a Curia két esetben határozott. Az egyik esetben képes ábrázolat (photografia) utján elkövetett szemérem elleni vétségről volt szó. A védő itt az esküdtszék hatáskörének megállapítását szorgalmazta, a Curia azonban ezt a kérelmet elutasította azért, mert:

«A sajtóbíróshoz való utalásnak azért nincs helye, mert a szemérem elleni vétség habár nyomtatvány által elkövetve, nem tartozik a sajtótörvény értelmében megtorlandó büntetendő cselekmények közé.»¹

A mint a Büntető Jog Tárának szerkesztője helyesen megjegyzi, a Curia itt csakis abból indulhatott ki, hogy a sajtótörvény 3—12. §-ai határozták meg a sajtó utján elkövetett bűncselekményeket. Miután pedig az É. L. T. 7. §-a ezeket a szakaszokat azzal a kijelentéssel helyezte hatályon kívül, hogy a 3—12. §§-ban meghatározott bűncselekmények helyébe a Btk. megfelelő intézkedései léptek: ebből következik, hogy csak azok a bűncselekmények tartoznak az esküdtszékek hatáskörébe, melyek a Btk. rendszerében megfelelnek a sajtótörvény 3—12. §-ainak. *Illés* szerint a sajtó utján elkövetett bűncselekmények a következők: Felhívás felségsértésre

(134. §.); a király s a királyi ház tagjainak megsértése (140., 141. §.); a felhívás hűtelenségre és lázadásra (149., 158. §.); az izgatás (171—174. §.); a vallás és szemérem elleni vétség (190., 248. §.); s a rágalmazás és becsületsértés (259., 261., 262. §.).¹

A másik esetben távsürgöny-titoknak megsértéséről volt szó, midőn vádlott a jogtalanul birtokába kerített táviratot sajtó utján közzétette.² Ebben az esetben szintén a törvényszék járt el; a bíróságok itt a hatáskör kérdésének tárgyalásánál azt nem vizsgálták, hogy a titok megsértése az esküdtszék hatáskörébe tartozhat-e vagy nem. Miután azonban az ítéletek e kérdésben hallgatnak, miután a hatáskör hivatalból vizsgálandó, ebből az következik, hogy a bíróságok ilyen esetekben az esküdtszék hatáskörét kizártnak tartják.

Látjuk az elmondottakból, hogy a sajtó utján elkövetett bűncselekmények területköre, s így az esküdtszékek hatásköre is vitás. A kir. Curia, midőn kijelentette, hogy a nyomtatvány utján elkövetett szemérem elleni vétség nem tartozik az esküdtszékek hatáskörébe, elvi álláspontot foglalt ugyan el, de azt semmivel sem indokolta meg. A minap egy sajtópör királysértés vétsége miatt tárgyalatott, a hol a sértés *képes ábrázolat* által követett el; s így önkényt felmerül a kérdés, hogy ha a *cselekmény* elkövetési módja a szemérem elleni vétségnél is ugyanolyan, mint a királysértésnél, miért van az, hogy egyik esetben az esküdtszék, másik esetben pedig a törvényszék jár el.

Ha a sajtó utján elkövetett bűncselekményeket akarjuk megállapítani, nem szabad sem a Btk.-ből, sem a sajtótörvényből *egyedül* kiindulni, hanem e két törvény értelmének s rendelkezéseinek egybevetéséből kell a sajtó utján elkövetett bűncselekmények területkörét meghatározni.

Kiindulási pontul a sajtótörvény életben hagyott 17. §-át kell elfogadni, mely szerint: «*A sajtóvétségek felett nyilvánosan esküdtszék ítél.*» Ez a törvény szabályozza az esküdtszékek hatáskörét. Tehát mindaz, a mi sajtóvétség, az esküdtszékek kompetenciája alá tartozik. A sajtóvétségeket taxative a sajtótörvénynek 3—12. §-ai határozták meg. A sajtó utján elkövetett bűncselekmény fogalmát pedig, vagyis azt, hogy a közönséges bűncselekmény mikor sajtóvétség, a sajtótörvény 2. §-a határozta meg, mely így szólott:

«Sajtó-utoni közlés alatt értetik: minden olyan közlés, mely vagy szavakban vagy ábrázolatokban, nyomda, könyomda s metszés által eszközöltetik és a melynek közzététele a példányok akár ingyen kiosztásával, akár eladásával már megkezdődött.»

A sajtótörvénynek ezt a szakaszát azonban hatályon kívül helyezte az É. L. T., s helyébe lépett a Btk. következőleg rendelkező 63. §-a:

«Nyomtatvány alatt értetik valamely iratnak vagy ábrázolatnak, nyomda, metszet, minta, gép vagy más mesterséges készület, vagy vegyészett által eszközölt többszörösítése.»

Annak meghatározásánál tehát, hogy valamely közönséges bűncselekmény mikor sajtóvétség, vagyis mikor tar-

¹ Kommentár I. 27.

² B. J. T. XXIII. 89.

tozik az az esküdszék hatáskörébe, a Btk. 63. §-ából kell kiindulni.

Habár abból, hogy a sajtótörvény 2. §-ának helyébe a Btk. 63. §-a lépett, kétségtelen, hogy a sajtó utján való közlés fogalmának megállapításánál a 63. §. a mérvadó, mindazáltal, miután ez a kérdés az irodalomban még tárgyalva nem volt, minden kétely eloszlátása végett hivatkozom a törvény indoklására, a hol a 63. §. genezisééről ezek olvashatók: «Az általános indokokban kifejtetvén az okok, a melyek folytán a sajtó utján elkövetett büntettek és vétségek a törvényjavaslatba foglaltattak, *szükségessé vált meghatározni, hogy a gondolat közzétételére szolgáló mely eszközök használatával véghezvitt büntett vagy vétség tekintetik sajtó által elkövetettnek.*»¹

Tehát kétségtelen, hogy ma a Btk. 63. §-a a mérvadó a sajtó utján elkövetett bűncselekmények meghatározásánál. Sietek itt kiemelni a félreértések elkerülése végett, hogy a sajtó utján elkövetett bűncselekményhez nem elegendő csupán a sajtó utján való közzététel. A sajtótörvény midőn 1. §-ában kijelenti, hogy: «*gondolatait sajtó utján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti*», ezzel világosan megjelölte a sajtóval való visszaélés büntetőségének határait is. E szerint, ha a sajtó utján való közzététel fogalma a Btk. 63. §-ának megfelelőleg fenforog, azt kell vizsgálni, hogy a közzétételben *van-e valamely gondolat vagy eszme*, mely sajtó utján közzétéve, a Btk. által védett valamely jogi értéket sért vagy veszélyeztet. Az, hogy ez a gondolat szavakkal vagy a képzőművészet segítségével fejeztetik-e ki, tekintettel a Btk. 63. §-ára, közömbös. Az azonban szükséges, hogy a «*nyomtatvány*»-ban kifejezett gondolat a Btk. által védett egyik vagy másik jogi értéket megtámadja.

A külföldi sajtótörvények magyarázói is a sajtóvétség első és legfontosabb tényálladási ismérvének tekintik a sajtószabadsággal való visszaélést, vagyis a gondolatnak szabályellenes, azaz a Btk. tiltó parancsa ellenére való közlését.²

Az esküdszék hatáskörének kérdésével azonban a sajtóbiróság ezt az utóbbi kérdést, vagyis a nyomtatvány utján közzétett gondolat *jogsértő voltát* nem kutatja, mert a sajtó-eljárás 60. §-a szerint a jury dönt abban a kérdésben: «*vajjon az, mit vádlott cselekedett, oly cselekvés volt-e, minőnek az a vádlevélben állítatik?*»

Ha tehát a följelentés a sajtóbiróságnál adatik be, miután illetékességét minden bíróság hivatalból vizsgálja, azt tartozik megbirálni, hogy a följelentett cselekmény a Btk. 63. §-ában meghatározott módon követtetett-e el, s *ha nem*, a följelentést elutasítja, ellenkezőleg az eljárást megindítja, s a jury elé bocsátja azt a kérdést, *hogy a gondolatnyilvánítás szabadságával követtetett-e el visszaélés vagy nem?*

Habár abban a kérdésben, hogy a sajtó utján elkövetett bűncselekmény oly cselekmény-e, a minőnek a vádlevélben állítatik, az esküdszék ítél, mégis épen nem lehet állítani, hogy a sajtóbiróság akár a felek kifogásai folytán, akár hivatalból, ne lenne jogosítva, *sőt kötelezve* a sajtótermék tartalmát is vizsgálni. *Ez az eset akkor fordul elő, midőn az*

¹ Anyaggyűjtemény I. 368. 1.

² Liszt: «Pressfreiheit ist das Recht der freien Gedankenäußerung in Druckschriften. Normwidrige Gedankenäußerung wird also das erste Element in dem Begriffe der Pressdelikte sein müssen.» Das Pressstrafrecht 138. lap. — Schuermans «Code de la Presse» cz. nagy munkájában (I. k.) így nyilatkozik a kérdésről: «Le premier élément du délit de la presse, dans le sens constitutionnel du mot, est l'émission d'une pensée coupable par abus de la liberté de manifestation des opinions, quelle que soit d'ailleurs la forme employée (239. l.). — Il résulte de ces considérations que pour qu'il puisse y avoir «délit de la presse», il faut la réunion de ces trois conditions: une pensée coupable, imprimée et publiée. Sans une émanation de la pensée, sans un abus de la liberté d'opinions, l'impression et la publication ne suffisent pas pour constituer un «délit de la presse. 314. lap.

esküdszék hatásköre, vagyis az a vitás, hogy sajtó utján elkövetett bűncselekmény követtetett-e el vagy nem.

Ezt a kérdést egyébként nemcsak a sajtóbiróság, hanem a büntető-törvényszék is tárgyalja, a szerint, a mint egyik vagy másik forum előtt válik vitássá a bűncselekmény jogi természete. Miután a sajtó-bűncselekmény nem más, mint sajtó utján elkövetett közönséges deliktum, előfordulhat, hogy az elkövetési módozatban a sajtó utján való közzététel is feltalálható. Így pl. ha a csalásnál a ravasz fondorlattal való tévedésbeejtés eszköze a sajtó. Hogy mi a határvonal a sajtódeliktum és közönséges bűncselekmények közt *ilyen esetekben*, erre nézve *Haus* azt mondja, hogy a sajtó-bűncselekmények abban különböznek a többiektől, hogy sajtó utján hajtának végre: «Ce sont des délits ordinaires dont le caractère distinctif réside uniquement dans le mode d'exécution».¹

Liszt még szabatosabban határozza meg a sajtó-bűncselekmény területkörét: «Es scheiden mithin aus dem Kreise der Pressdelikte alle jene Delikte aus, bei welchen die Gedankenäußerung nur das Mittel zur Herbeiführung der Rechtsverletzung bildet, diese selbst nur durch die Folgen der Gedankenäußerung bewirkt wird.»²

E szerint tehát, a hol a sajtó a cselekménynek csupán egyik eszköze, ott nem szólhatunk sajtó utján elkövetett bűncselekményről. *Liszt* nézete azonban nem elég szabatos. A fogalom tisztázása végett szembe kell állítani a bűncselekmény eszközt az elkövetési cselekedettel. Soha sem szólhatunk sajtódeliktumról, ha a sajtó csak eszköz; ellenben mindig sajtó-bűncselekmény forog fen, ha a sajtó utján való közzététel maga a bűncselekmény elkövetési cselekedete. Caution-szédelgéseknél s hitelszövetkezeti csalásoknál a sajtó utján közzétett reklám a bűncselekmény eszköze, ép úgy, mint gyilkosságnál a tör, méreg; lopásnál a hamis kulcs vagy bemászás utján elkövetett lopásnál a létra; de nem maga az elkövetési cselekmény. Ellenben, valahányszor a sajtó utján való közzététel a bűncselekmény elkövetését képezi; valahányszor a sajtó utján való közzétételben rejlik a jogi érték olynemű megtámadása, melyet a Btk. egy bevezetett bűncselekményként ismer: mindig sajtódeliktum forog fen, következésképp ilyen esetekben mindig az esküdszék az illetékes.

Ezzel szemben a fent említett jogesetben az a nézet érvényesült, hogy a sajtódeliktumok ilyen meghatározása a sajtóvétségek kiterjesztése volna; mert csak azon vétségek sorolhatók a sajtódeliktumok közé, melyek már a sajtótörvényben fel voltak sorolva, s melyek helyébe a Btk. megfelelő intézkedései léptek. Ez a nézet szerintem tarthatatlan. Mert hiszen az É. L. T. 7. §-a nem azt mondja, hogy *csupán azok a sajtóvétségek, melyeket az 1848. évi XVIII. tcz. ilyenekül ismert*, hanem azt, hogy hatályon kívül *helyeztetnek azok a régi törvényes intézkedések*, melyekről a Btk. is rendelkezik; a mi minden *új törvény* életbeléptetésének conditio sine qua nonja, mert ellenkező esetben a régi és új törvény parallel rendelkezései konfuzióra adnának okot. *Arra nézve tehát, hogy mily bűncselekmények tartoznak a jury elé*, nem az É. L. T. 7. §-a a mérvadó, hanem a sajtótörvény 1., 17. §. s a Btk. 63. §.

Ahhoz kétség sem fér, hogy azok a bűncselekmények, melyeket *Illés* — mint láttuk — sajtóvétségeknek tart, tényleg sajtó utján elkövetett bűncselekmények.

Egyedül a Btk. 248. §. 2. pontjában meghatározott szemérem elleni vétségre mondotta ki a Curia, hogy az, habár nyomtatvány által lett is elkövetve, nem tartozik a sajtóbirósághoz.³ Hogy a nyomtatvány utján elkövetett bűncselekmények, *ha a sajtó utján való közzététel képezi* az elkövetési

¹ Principes généraux du Droit Pénal Belge I. 296.

² Das Reichs-Pressrecht 141. lap.

³ B. J. T. XXI. 228.

cselekedetet: mindig az esküdtszék hatáskörébe tartoznak, azt már kimutattam. Itt még az elmondottak kiegészítésül hivatkozom az É. L. T. 39. §-ára, a mely világosan kimondja, hogy:

«A nyomtatvány utján (Btk. 63. §.) elkövetett bűntettekre és vétségekre nézve a sajtóbírók és esküdtszékek hatásköre érintetlenül hagyatik».

Miután az É. L. T. 39. §-a nem a 7. §-ra, hanem a Btk. 63. §-ára hivatkozik, ez is megerősíti ama felfogásnak helyességét, mely szerint a sajtóvétségeket nem az É. L. T. 7 §-a, hanem mint már említém, a Btk. 63. §-a határozza meg.

Hasonlóképen sajtóvétséget képez a titok megsértése is (Btk. 327. §. 2 p., 328. §., 479. §.); ha azt a tettes a Btk. 63. §-ában meghatározott módon teszi közzé.¹ Sőt *Haus*² és *Schuermanns*³ még a párviadalnak azt a specialis esetét is sajtódeliktumnak tekintik, midőn a tettes valakit azért, mert ez mást ki nem hív, vagy a kihívást el nem fogadja, sajtó utján *megvetéssel* fenyeget.

Vargha Ferencz
k. r. törvényszéki bíró.

Jogirodalom.

Meili F.: Die Gesetzgebung und das Rechtsstudium der Neuzeit. Reformgedanken. Dresden, 1894.

Meili kétségtelenül a német svájci jogászok közt a legérdekesebb és a legmodernebb író. Eleven az irálya, választékos a nyelvezete és kiváló szakismerettel bír az összes újabb jogirodalomban és a mai törvényhozásban. Nem vissza, hanem előre néz. Előtte kiválóan érdeklődnek a modern jog fejleményei. Ő volt az, a ki legelőször vállalkozott a távirda jogának (Telegraphenrecht) megírására. Mihelyest a telephont behozták, azonnal neki látott és tárgyalta a telephontól származható jogviszonyokat.

A villamosság terén tapasztalható új nagy haladás, a sokféle új találmányok arra serkentették Meilit, hogy a villamosság használatából származó jogviszonyok fejtegetését elővette. Ő azt mondja, hogy érdeklődik és türelmetlenül várja a kormányozható léghajó feltalálását, mert akkor azonnal meg fogja írni a léghajó jogát. (Das Recht der Luftschiffahrt.)

Meili maró gunynyal fordul oly jogtudósok ellen, a kiknek nincs érzékük azon nagymérvű jogalkotások iránt, a melyeket a mai élet alkot. Meili igen érdekesen megvilágítja azon különbséget, a mely a régi és új törvényhozás közt van. A modern törvényhozás részletes és alkalmi. Nem tételekből indul ki, hanem a gyakorlati élet követelménye a kutforrása. Igen gyorsan szerkesztünk ma törvényeket, ezért azután igen hamar tul vannak szárnyalva és elavulnak.

Ma általános ideges sovárgás létezik kodex után. Azonban nincs eset, hogy az minden várakozást kielégítsen. A törvény nagy alapokat (Marksteine) jelöljön, a részletektől tartózkodjék, mert az élet számos viszonyait nem lehet mind előre látni.

Jó törvény magában nem elég. Hogy a törvény jó legyen, ahhoz kiváló művelt bírói kar és jó ügyvédség is szükséges.

Meili magában a kodexben még nem találja a legfőbb biztosítékot a jog uralmára. Felemlíti az angolokat, a kik a kodextól idegenkednek és a kiknél még nem régen egy kiváló jogi író azt mondotta, hogy nem képzelhet nagyobb nemzeti szerencsétlenséget, mint az angol kereskedelmi törvények codificatióját (Smith, Mercantile law: The codifi-

cation of our mercantile law would be a national evil). Meili nem osztja azok nézetét, a kik azt tartják, hogy csak az a jog, a mi a kodexben van. Nézete szerint a codificatio csak egy korkép, mintegy pillanatnyi felvétele az akkor elismert jogi doctrinának.

Meili érdekesen megvilágítja azon sajtószerszerűséget, hogy míg a középkorban, a midőn a nemzetek egymástól jóval távolabban állottak, mint ma, a római jogban jogegység volt.

Ma pedig minden állam igyekszik saját önálló és nemzeti kodexet alkotni. Minden nemzeti állam saját viszonyainak megfelelő jogegységre törekszik. A német birodalom nemsokára hét önálló jogrendszer helyett egységes magánjoggal fog birni.

A modern törvényhozás kezd a socialis térre átmenni. A gyengének védelme az erős ellen nemsokára sarkpontja lesz minden törvénynek. Egy sajtószerszerű új vonása a jognak az, a mely csak az utolsó tíz év óta nyert fejlődést, az ugynevezett «unio-jog» vagyis több állam szövetségének joga egy intézmény tekintetében. Van unio a találmányok védelmére, van unio a szerzőjog oltalmára, mely ma 500 millió ember felett kiterjed, van unio a vasuti szállítási jogra, van pósta és táviratok tekintetében. Ezen uniók mind a gyakorlati igények által fejlesztve léptek életbe.

Nem lehet tagadni, hogy a modern törvényhozásnak igen nagy árnyoldalai is vannak. Azt lehet mondani, hogy úgy mint egész életünk ideges és hajsolt, a törvényhozás is az.

Nagyon lázasan alkotják a törvényeket. Hova jutunk, ha ez így tovább megy?

Meilinek igen sajtószerszerű terve van. Ő azt kívánja, hogy az új német polgári törvénykönyv életbeléptetése után tíz évre álljon be törvényhozási szünet (legistitium).

Ezen tíz év alatt ne alkossanak új törvényt a magánjog (beleértve a kereskedelmi jogot), a büntetőjog és az eljárás (büntető és polgári) terén. Időt kell a népeknek adni, hogy a törvényeket megemészthessék.

Tíz évi csend után lehetne a törvényeket revisio alá venni.

Műve második részében Meili — a ki az összehasonlító jog tanára a zürichi egyetemen — a jogi oktatással foglalkozik. Elkárhóztatja azt az ósdi conservativ rendszert, a mely mai nap a legtöbb német egyetemen divatos. Vannak egyetemek, a hol a tanárok több mint fele csak római jogot ad elő, de arról nincs szó, hogy valaki egy modern jogi tárgyról előadást tartson.

A római pandekták mellett egyenjogú legyen a modern jog tanítása. A német egyetemek e tekintetben hátrább állanak, mint a román népek jogi szakiskolái, mert Franciaországban, Olaszországban és Spanyolországban ma a modern jog minden ágára van tanító.

Meili igen élesen illusztrálja azon csökönös conservativismust, a mely a német egyetemeken nyilvánul, midőn arról van szó, hogy a modern jog is nyerjen tanszéket.

Tanulságos olvasmánynak Meili füzete igen ajánlható.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adatok a bizonyítéki s felelősségi rendszerhez az írásbeliségben.

Hozzanak, derítsenek fel jogászaink a gyakorlati téren bármily hiányokat, kinövéseket, jogi tökéletlenségeket, a melyek a közvetlenség rendszerében állítólag nyilvánulnak, a mely rendszer nálunk most a sommásügyi eljárásban érvé-

¹ Hasonló nézeten van *Liszt* i. m. 143. lap, s Baumgarten Izidor «A sajtójogi felelősségről» irt nagybecsű tanulmányában, 18. lap.

² Haus: Principes Généraux du Droit Pénal Belge I. 300. Kiemelem, hogy a belga Btk. 431. §-a azonos a magyar Btk. 295. §-ával, azzal a különbséggel, hogy a belga Btk. szerint a párbajra való buzdítás, bármiképp történjék is az, büntetendő: «Ceux, qui, d'une manière quelconque, auront excité au duel, seront punis des mêmes peines que les auteurs.»

³ Schuermans: Code de la Presse. I. 502—509.

nyesül s mult évi november óta alkalmaztatik: az kétség-telenül áll, hogy ezen rendszer az alkalmazás minden gyarlóságai mellett is, a jogbiztosság érdekében magasan felette áll elavult írásbeli rendszerünknek.

Nem szabad feledni azt sem, miszerint mint minden, úgy a jogi reformok létesítése tetemes nehézségekkel járnak; főképp azért, mivel alkalmazásuk s így sikerük is lényegileg a bírói kezeléstől, az ügyvédek közreműködésétől s ezen kezelő egyéniségek szakképességétől, sokszor valóban még erkölcséiktől és jellemüktől is függ. Ezen tulajdonságokkal a törvény netaláni gyöngeségei kellően orvosolhatók, előnyei pedig a tőkély magasb fokára emelhetők.

És elpalástolhatlan, hogy ezen nagyszabásu reformnak nálunk is jelentékeny akadályokkal kell megküzdeni; nevezetesen az anyagi jog hiányossága mellett a bírósági szervezetnek gyöngeségeivel, különösen az első forumon. De az előhaladottabb jogállamok fejlődési adatai szerint a nagy jogi reformokkal sehol sem lehetett addig várakozni, míg azok talaja minden részen s teljesen kielégítőleg van előkészítve.

De világos az is, hogy ily nagy fontosságú, a jogéletbe oly mélyen behatoló szervezet felett egy pár hónapi tapasztalat nyomán itélni és pedig azon döntő kérdés felállításával: bevált-e vagy nem vált-e be? legalább is kritikai mérészség. És mit mondjunk, ha azon súlyos bajokra gondolunk, melyekkel jogérvényesítésünknek az írásbeliség keretében kell folyvást küzködni, különösen a bizonyítás terén, a felelbeszésnél?

Itt fekszenek előttünk p. o. a Br.-féle ügy iratai, a mely ügy nem rég (1895 jan. 11.) döntetett el a kir. Curián s a mely ügy minden stadiumában, minden forumán a főeskü mint egyedüli bizonyíték szerepel. Br. Jenő, egy gazdag bácskai birtokos, Br. Milánnak, közeli rokonának néhány láncz földet tulajdonjogilag hagyományozott 1882. évben kelt végrendeletében akkép, hogy a haszonvétel közösen s egyenlő részben atyját s nővérét illesse. Az örökhagyó ugyanazon évben (1882-ben) meghalt, de a birtokba s haszonvételébe azok csak 1883. évben juthattak; s ez okból Br. György a hagyományos, miután Br. Tamás hagyományozott haszonvételbeni társa már 1883-ban szintén elhunyt, az elmaradt egy évi hasznok megtérítése végett, a végrendeleti végrehajtó, a szerb egyházi község képviselője ellen az illető járásbiróságnál sommás keresetet indított 1893. évben. A kereseti összeg 150 frt volt. Az előadott körülmények tisztán álltak, ezek vitássá nem váltak. Alperes csak azt vitatta, hogy azon egy évi haszonvétel nem illeti meg nevezett hagyományost, illetve nincsen joga azt követelni, mivel annak fejében, hogy a föld kiosztásánál kedvezményben részesült, arról lemondott. Az írásbeli eljárásban annyira elterjedt s uralkodó eskütételi szokásainknak megfelelőleg, alperes fenti állítása igazolására felperest főesküvel kínálta meg. És ezt mind a három bíróság odaitélte; az esküvel bizonyítás pazar alkalmazása a forumainkon is uralkodó jogelem levén.

Már pedig a kérdéses lemondás tényére nézve a valószínűség okai, melyek az eskütételt igazolhatták, pro et contra jóformán egyenlők voltak. Ugyanis felperes irányában nem lehet teljesen kizártnak tekinteni azon gyanut, hogy ő tehetett ily lemondási nyilatkozatot. Mert nagyon valószínűtlen, hogy felperes jól ismervén a hagyatéki ténykörülményeket s tudatában levén az egy évi haszonvételre vonatkozó jogának és teljes cselekvési szabadsággal bírván, ily állapotban 10 évig elhallgatott volna, s ne tett volna semmi jogi lépést állítólagos jogának érvényesítésére, ha előbb erről le nem mond. Különben mi indíthatá arra, hogy tiz éven át igénybe ne vegye a hagyományozott földek egy évi hasznait? Hiszen ezen haszonvételt ő legkevésbé sem kicsinylette, annál kevésbé vetette meg, mivel attól a perben még tiz évi kamatot is követelt.

Másrészt maga a kir. tábla, habár megítélte felperesnek a főesküt, azt alperes ellenében mellőzhetőnek tekintette, ítélete indokaiban következőleg nyilatkozván: habár az az alperesi kifogás, hogy felperes az egy gazdasági évre eső haszonról a hagyatéki tárgyaláson lemondott, a tárgyalási jegyzőkönyvvel megczáfoltatik s ekként a jelzett körülményre *felperesnek megítélt főeskü alkalmazása a perrend 221. §-a értelmében mellőzendő lett volna.*

Ép ily visszás helyzetben vagyunk az írásbeli eljárásban a felelbeszési jog gyakorlásánál is, hason bonyodalmakkal, ugyanoly ellenmondásokkal.

Törvényhozásunk a közvetlenség üdvös intézményének keretén kívül is elismerte az igazságügyi politika azon, már minden előhaladottabb jogállamban alkalmazott követelményének indokoltságát, hogy a felelbeszési jog korlátolandó. Erre vallanak mind régibb, mind újabb időkben keletkezett több rendbeli, habár gyökeres reformot még mindig nem képezett törvényi rendelkezései. Judikaturánk azonban még ezen szelid jellegű, engedékeny korlátozást sem veszi szigoruan s a hol csak lehet, tért enged a felelbeszés használatának. Erre szolgáltat adatot a már említett Br.-féle 150 frtos per is.

Ebben a járásbiróság 1894 máj. 18-án felperes Br. Györgynek az általa leteendő főeskü feltétele alatt az egész 150 frt kereseti összeget, perkezdetstől kamataival megítélte azon indokolással, miszerint alperes a kereset jogalapját, az egy évi haszon visszatartását nem tagadván, azzal védekezik, hogy neki mint végrendeleti végrehajtónak a hagyatéki terheket kellett törleszteni, a mi az örökhagyó halála után csak 4 év alatt volt eszközölhető, s így neki még viszonkövetelése van 3 évi haszon iránt felperes ellen, ezenkívül felperes a hagyatéki tárgyalásnál le is mondott. Ezek ellenében azonban áll az, hogy míg alperes a lemondást semmivel sem bizonyította, de a törlesztendő terhek mi és mennyiségét sem mutatta ki: a végrendeletből az tűnik ki, hogy az örökhagyó a terhek törlesztésére külön rendelt bizonyos ingatlant. Mivel pedig a kérdéses lemondást alperes bizonyítani nem tudván, felperes főesküvel kínálta meg: ez megítélendő volt.

A szegedi kir. tábla 1894 aug. 24-én 6053. sz. a. ítéletében az elsőbíróságit a visszontkövetelésre s a perköltségre nézve helybenhagyta, a *marasztalási összegre* s kamatokra vonatkozólag pedig *megváltoztatta* akkép, hogy *alperes a felperes* által leteendő főeskü esetén csak 75 frt tőkeösszeget s ennek 1893 nov. 14-től 6% kamatait tartozik felperesnek fizetni; mert a hagyatéki iratok semmi kétséget sem hagynak fen aziránt, hogy nevezettek örökhagyónak nem örökösei, hanem hagyományosai, kiknek a hagyományhozi joguk a végrendelet által korlátolva nem levén, azt az örökhagyónak bekövetkezett halálával nyomban megszerezték s ha ennek daczára alperes mint végrendeleti végrehajtó a hagyomány hasznait beszedte, azokat visszatéríteni tartozik annál inkább, mert örökhagyó azon ingatlant nem jelölte ki a hagyatéki adósság fedezésére s a melynek viseléséhez alperes örökös létében csak akkor lett volna köteles járulni, ha az adósságok az örökösöknek jutott javakból fedezetet nem nyertek volna, a mi pedig a hagyatéki iratokkal megczáfoltatott. Habár az az alperesi kifogás, hogy a felperes a kapott jobb minőségű föld fejében a tárgyalásnál a kérdéses egy évi haszonról lemondott, a tárgyalási jegyzőkönyvvel megczáfoltatik; s ekként a jelzett körülményre a felperesnek megítélt főeskü alkalmazása mellőzendő lett volna (perr. 221. §.), mindazáltal tekintve, hogy az ítélet ellen egyedül alperes felelbeszett, azt hátrányára ily viszonyban megváltoztatni nem lehetett (1881: LIX. tcz. 42. §.). Ellenben a marasztalási összegre nézve meg kellett változtatni, mert a végrendelet szerint a kereseti ingatlan haszonélvezete felperest a Br. T.-val közösen egyenlő részben illette s minthogy utóbbi csak 1883 febr. 13-án, tehát ugyanazon gazdasági év folyamán hunyt el, a kereseti ingatlan 150 frtban megállapított évi

haszon egyenértékének csak fele: 75 frt illetheti felperest, és minthogy ezen összeg is hagyományi haszonnak jelentkezik s így nem képez kamatozó tőkét, utána kamat csak a kereset beadása napjától volt felperesnek megítélhető. Az alperes egyházköztség kötelezettsége végrendeleti végrehajtói s alapítvány kezelői minőségéből merülve fel, marasztalása is csak ily minőségében volt kimondható.

A táblai ítélet ellen mindkét fél felebbezett.

A kir. Curia 1895 jan. 11-én hozott ítéletével alperes végrendeleti végrehajtó felebbezését visszautasította; a felebbezett ügyet csak felperes Br. György felebbezése folytán vevén felülvizsgálat alá, a tábla ítéletét helybenhagyta, következő indokolással:

«Visszautasítandó volt az alperes részéről közbevetett felebbezés, mert a másodbiróság az elsőbiróság ítéletét az alperesi visszoneret s a perköltség tekintetében helybenhagyta; a kereset főtárgyára s a kamatokra nézve pedig úgy intézkedett, hogy a marasztalási összeget leszállította, tehát az elsőbirósági ítéletet alperes javára változtatta meg; már pedig azon sommás perekben, melyekben a kereset tárgya 500 frt készpénzt meg nem halad s kártérítést nem képez, ezek sorába azonban az elvont haszon iránti kereset nem tartozik, az elsőbirósági ítéletet helybenhagyó másodbirósági ítélet ellen az 1881. évi LIX. tcz. 47. §-a szerint további felebbezésnek helye nincs; ebből kifolyólag a másodbirósági ítélet csupán felperes felebbezése folytán vizsgálatván felül, azt indokainál fogva helybenhagyni kellett.»

Mi ezen peres ügy alakulásában is kodifikációink tökéletlenségének nyomait találjuk fel, a mely t. i. bizonyos, a modern jogfejlődésnek megfelelő elvből indul ki, de azt következetesen nem viszi keresztül; korlátozni kívánja a felebbezés végtelenig terjedhető gyakorlását, de kimélni is akarja a régi rendszer szellemében.

Az előhozott esetben az elsőbiróság felperes keresetét egész terjedelmében megítélte; míg a kir. tábla azt felére leszállította s világosan kifejezte, hogy az első biróság ítélete e részben megváltoztatatik. A kir. Curia mégis ez esetben is alkalmazta a helybenhagyó ítéletek elleni felebbezés kizárását. Az igaz alperes, hogy viszonykövetelése tekintetében helybenhagyó volt a táblai ítélet; e részben az első- s másodbiróság egybehangzó ítéleteket hozván. De ezen összhangzás ki nem terjedt egészen, minden részben az alsóbirósági ítéletekre. Magában a fő, a lényeges kérdésben különböztek egymástól; és mégis helybenhagyónak vétetett a táblai ítélet.

És micsoda jogi előny s micsoda igazságügyi politika rejlik abban, hogy akkor, a midőn a törvényhozás — ha nem gyökeresen is — korlátozni kívánja a felebbezést, nevezetesen a 3-ik forumra s ez okból zárja ki azt a helybenhagyó ítéletek esetében, ennek daczára mégis a Curia elfogadja a felebbezést felperes részéről. Tehát ugyanazon perben kétféle elv érvényesül: kizáratik a felebbezés alperes irányában, de ugyanakkor mégis elfogadtatik felperes tekintetében.

Dr. Szokolay István.

A magánjogi csalás.

Az étellel kontaktusban levő közvetlen szóbeliség, az eddig kínai fallal körülvevett rendelkezésre bocsátás tekintetében is meghozta gyümölcsét.

A rendelkezésre bocsátás szigoruan formalistikus felfogása volt az egyedül perdöntő eddig a keresk. perekben s örömmel konstatáljuk, hogy a keresk. és váltótörvénytörvényszék felebbezési tanácsa elhagyta ezt a rideg álláspontot és egy nagy lépést tett az anyagi igazság felé.

Évek előtt e lapok hasábjain utaltunk arra, hogy helytelen azon felfogás, mely a rendelkezésre bocsátást nebánstvírágának tekinti, melyhez hozzányulni némelyek szerint annyit jelent, mint aláásni a kereskedelmi forgalom gyorsaságát és

biztosságát, ráutaltunk arra, hogy a keresk. törv. 350. §-ának örve alatt keletkeznek üzletek, melyek mással sem foglalkoznak, mint hasznavehetetlen áruknak tudatlan vidéki kiskereskedők, iparosok és gazdák részére való eladásával, ama biztos tudatban, hogy ezen legtöbbsnyire irni alig tudó emberek, elmulasztván a rendelkezésre bocsátást eszközölni, minden további védekezésük hiábavaló és elmarasztaltatnak a kereseti összegben.

Ott láttuk a tárgyaló termekben a szegény vidékieket. Az egyik elpanaszolta, hogy kocsikenőcsöt rendelt, és mocskos vizet kapott, a másik likört kívánt, és küldtek neki vörösre festett czukros vizet, a harmadik bort, és szállítottak valami essentiakeveréket, és mikor mindezek előterjesztették védekezésüket, a bírónak csak egy kérdése volt: «Rendelésre bocsátotta ön az árukat?!»

S midőn alperes hosszas magyarázat után megértette, hogy neki levelet kellett volna irni, s aztán beismerte, hogy már minek irt volna, mikor azt a vak is láthatta, hogy az likör helyett viz volt, és ő tudja, hogy nincs törvény, mely őt elmarasztalja festett viz áraban, mikor ő világosan likört rendelt, akkor aztán a tárgyalás véget ért, és alperes köteleztetett, mert a neki küldött vizet nem bocsátotta rendelkezésre.

Rámutattunk mi már egy ízben eme gyakorlat jogi helytelenségére, hiszen jogilag senki sem kötelezhető oly áru vételárának megfizetésében, melyet meg nem rendelt, már pedig a ki likört rendelt, az nem rendelt festett vizet és így a meg nem rendelt áru vételáraban nem marasztalható. S voltak első foku bíróságok, melyek kivonták ítéletüket, ezen formalistikus vasgyűrű alól, de hiába a királyi ítélő Tábla consequenter likörnek minősítette a festett vizet, ha az utóbbi rendelkezésre bocsátva nem lett.

A természet minden bornedve, a vegytan összes ingredienciái nem voltak oly értékesek az itali árucikkre nézve, mint egy elmulasztott rendelkezésre bocsátás.

S ha volt alperes, a ki a küldött áru értéknélküliségével érvelt, a kir. tábla annak is megadta a feleletet, t. i., hogy a keresk. törv. szerint a felén tuli sérelem kifogása helyt nem foghat.

Ez volt a praxis eddig. Reméljük és hisszük, hogy a budapesti kir. keresk. és váltótörvénytörvényszék 1895 május 3-án hozott D. 92. sz. határozata¹ a gyakorlatnak új irányt fog adni.

Felszabadul ezáltal a polgári bíró ama lidércnyomástól, hogy egy forma elmulasztása miatt csalást kell ítéletével sankcionálnia és az előbbi ítéletkezés helyébe, egy reális igazságos judikatura lép.

S ha e a praxis megszilárdul és állandó alakot ölt, a bíróságok temérdek pertől fognak megszabadulni. Mint az éjjeli madarak a fény láttára, úgy fognak elrebbenni ezen új praxis világosságától azok az ismert és ismeretlen bejegyzett cégek, melyek míg a magánjogi csalás fogalma meg nem zavarta köreiket, és míg a rendelkezésre bocsátás dominált minden pert, százával iktattatták kereseteiket a tudatlan vidéki közönség ellen.

Dr. Szokolczai Árpád.

A tulbiztosításról.

Az első díj iránti perek után a tulbiztosításból eredő perek azok, melyek leginkább és leggyakrabban foglalkoztatják a biztosítási pereket tárgyaló bíróságokat. Ezen kérdés, mely kizárólag csakis a kárbiztosításnál fordul elő, rendezését találja a kereskedelmi törvény 470. §-ában, a nélkül azonban, hogy ezen §. a tulbiztosítás kérdését minden irányban megoldaná, másrészt meg, hogy de lege ferenda bírálat tárgyát nem képezhetné és pótlásra ne szorulna.

A kereskedelmi törvény 470. §-a minden kétséget kizárólag kimondja, hogy a biztosítás tárgyának teljes értékét meghaladó részében érvénytelen.

¹ L. Jogtudományi Közlöny 1895. évi 20. számában a 160. lapon. . .

Különbséget tesz azonban az idézett §. a szerint, hogy a biztosított jóhiszeműleg járt-e el a tulbiztosításnál és e szerint határozza meg, hogy a biztosítás egyszerű reductiójának van-e helye, avagy a biztosított fizetett díjait és minden igényét kára megtérítésére elveszti-e; a nélkül azonban, hogy e §. a *biztosító* jó vagy roszhiszeműségére tekintettel lenne.

Pedig szükséges lenne e szerint is distinguálni.

Feltéve ugyanis, hogy tulbiztosítás történt, négy eset lehetséges:

1. mindkét fél jóhiszeműleg járt el a biztosítási szerződés kötésekor;
2. a biztosító jóhiszeműleg, a biztosított roszhiszeműleg járt el;
3. ennek megfordítottja, a mikor a biztosító roszhiszeműleg, a biztosított jóhiszeműleg jár el;
4. mindkét fél roszhiszeműleg jár el.

Megjegyzendőnek tartom még, hogy mind a négy esetben a mala fides superveniens nocet, azaz kötelessége azon szerződő félnek, kinek később tudomására jut, hogy a biztosítás tárgyának csekélyebb az értéke, azt a roszhiszeműséggel járó joghátrányok különbeni terhe mellett a másik szerződővel közölni.

Bizonyosságot nyer eme állításom a kereskedelmi törvény 485. §-ának 2. pontja által, mely azon esetről intézkedik, «ha a biztosított tárgy azon időpont után, melytől kezdve a biztosító a veszélyt viselni tartozik, nem a szerződésben kijelölt, hanem más esemény folytán megsemmisül vagy elvész», mely esetben ugyanis a biztosítás hatályát veszti és a mely §. felette alkalmas arra, hogy analogia útján az általam említett esetre kiterjesztessék. Mert ha a biztosított tudomást szerez arról, hogy a biztosított tárgy értéke csekélyebb, mint a milyennek az a biztosítási szerződésben felvett, úgy ugyanazon eset áll be, mint hogy ha a biztosított tárgy más módon, mint az a biztosítási szerződésben kitétetett, megsemmisül, illetőleg részben megsemmisül s így kötelessége azt a biztosítottnak a biztosító tudomására hozni, különben mindkét esetben roszhiszeművé válik, mely roszhiszeműség nem ítéhető meg enyhébben, mint ha az a szerződés kötésekor már meg lett volna.

Nemcsak, hogy kell, hogy tegye, hanem nyugodtan teheti is ezen utólagos bejelentést a biztosított, mert hiszen a biztosított tárgy értéke, ill. a kártérítés összege ugyis csak a 478. §. értelmében «azon érték szerint állapítatik meg, melylyel a biztosított tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor birtak».

Igy tehát felesleges azon kérdés tárgyalása és fejtegetése, hogy a roszhiszeműség posterioritása ki által bizonyítandó.

Az előbbi négy eshetőségre visszatérve és azokat egyenként tárgyalva, azt vélem, hogy az első esetben, mikor ugyanis mindkét fél jóhiszeműleg jár el, a kérdés megoldása nehézségekbe egyáltalán nem ütközik, a mennyiben ez esetre a 470. §. 2. kikezdésének alkalmazásával «a biztosítási összeg leszállítatik s a biztosítási díj is aránylagos levonás alá esik, illetőleg a megfizetett többlet a szerződő félnek visszaadatik».

Hasonlóképp könnyű a megoldása a második eshetőségadta kérdésnek, a mennyiben a 470. §. 3. kikezdése ezen esetet öleli fel s — mint ezután kívánom kifejteni — *csakis* ezen esetet.

Ily esetben ugyanis az ügylet érvénytelen lévén, a biztosító a befizetett díjakat megtartja s az esetleges kár viselésére sem kötelezhető.

Sokkalta nehezebb és, úgy hiszem, a kereskedelmi törvényben rendezést nem lelő a két utóbbi kérdés megoldása.

Mi történik ugyanis akkor, ha a biztosított jóhiszeműleg, de a biztosító roszhiszeműleg járt el akkor, a mikor a biztosított jóhiszeműleg sokkal nagyobbak vallotta a biztosítás

tárgyának értékét a valónál és a biztosító ezt tudva, a sokkal nagyobb díjakat nyugodtan rakja zsebre, míg esetleg az esemény, melyre a a biztosítás történt, be nem következvén, a díjak egy részét visszatérítvén, a díjaknak megfelelő biztosítási összegnek kifizetését tulbiztosítás címén megtagadja.

Ez alapon a kereskedelmi törvény 470 §-ának értelmében, tekintettel arra, hogy ezen §. a tulbiztosítást egészen érvénytelennek úgy a kifejezés megválasztása, valamint a hozzá fűzött sanctióból kitünőlegcsupán a biztosított roszhiszeműsége folytán mondja ki, a megoldás az lenne, hogy a biztosító a tulbiztosítás alapján a biztosítási összeget leszállítaná és legjobb esetben, tekintettel arra, hogy a biztosított jóhiszeműleg járt el, a befizetett biztosítási díj többletét vissza fogja téríteni.

Kérdem már most, hol van azon joghátrány, mely minden roszhiszemű szerződőt a szerződési viszonyból kifolyólag sujtja, és jogosan tartja-e meg [a biztosító a legalább is a fölösen fizetett díjak kamataiban kifejezhető hasznot?

Ha a biztosított jár el roszhiszeműleg, igenis sujtani fogja azon joghátrány, hogy befizetett díjai odavesznek. Mely megfelelő intézkedést találunk a roszhiszemű biztosítóra nézve a kereskedelmi törvényben?

Kérdéses ugyan, hogy kötelezhető-e a biztosító, hogy a roszhiszeműleg kötött szerződést teljesítse és oly kárt térítsen meg a biztosítottnak, a melyet az nem szenvedett, de követelhető lenne legalább, hogy a feleslegesen, de jóhiszeműleg befizetett díjakat *azoknak kamataival együtt* térítse meg a biztosítottnak.

Más kérdés már most azon bizonyítási kérdés, hogy mikor roszhiszemű a biztosító, mely kérdés jelentőségét leli a 470. §. utolsó bekezdésében.

E szerint ugyanis fel van jogositva a biztosító a biztosított tárgy értékének megállapíthatása végett a biztosított tárgyat bármikor megvizsgálni, de kötelezve erre egyáltalán nincsen.

Nagyon kérdéses tehát, hogy nem volna-e helyes ezt a megtekintést kötelezővé tenni, és nem lehet-e annak elmaradásából némi consequentiát vonni a biztosító jó- vagy roszhiszeműségére, mikor valamely fajilag meghatározott tárgy van felette magas értékben felvéve.

Azt mondják ugyan a szakemberek, hogy minden biztosított tárgy értékének megvizsgálása legyőzhetetlen akadályokba ütközik, de be nem látható, hogy ezen nehézségek miért lennének nagyobbak a nagykereskedő azon munkájánál, melylyel kötelelességszerűen minden megérkező árut haladéktalanul megvizsgál!

Legkomplikáltabb azon negyedik eshetőség, ha úgy a biztosító, valamint a biztosított roszhiszeműleg jár el, a mikor ugyanis a biztosított a biztosítás tárgyának értékét tudatosan felette magasnak vallja be és a biztosító tudomással bírván a tulbiztosításról, azt mindazonáltal a bevalótt értékben veszi fel.

Mikor már a káreset beállott, a viszony megoldására három eshetőség van:

1. A két roszhiszeműség egymást absorbeálja, és mindkét szerződő fél érdeke restituáltatik;
2. mikor a biztosított részesül csupán a roszhiszeműségnek a kereskedelmi törvény kötötte joghátrányokban;
3. mikor csupán a biztosító részesül a roszhiszeműséghez kötött joghátrányokban.

Az első esetben, mikor mindkét fél roszhiszemű, a 470. §. strikt értelmezésével a szerződést érvénytelennek kellene kimondani az ott előírt joghátrányok mellett. Ez azonban épen oly méltánytalan lenne, mint hogy ha a tulbiztosítási szerződést érvényesnek mondanók ki, — mit már a törvény sem enged, mely az egész szerződést *nem* hatálytalaníthatónak, hanem érvénytelennek mondja, — és köteleznők a

biztosítót, hogy a biztosítottnak akkora kárt térítsen meg, a mekkorát az nem szenvedett. A miért is leghelyesebb, ha úgy tekintjük, hogy az egész szerződés érvénytelen és a restitúció mindkét félre kiterjesztetik, azaz a biztosító a biztosítási díjakat — kamatok nélkül — visszafizeti, de a biztosítási összeg fizetése alól is szabadul.

A második és harmadik eventualitás nélkülöz minden jogi ratiót és nem vélem azt alkalmazhatónak, bár a 2. pont eredménye az, mely a 470. §. szigorú alkalmazása által levonható lenne, mert a 470. §. 3. bekezdése a biztosított ott kitett joghátrányát csupán annak roszhiszeműségétől teszi függővé, a nélkül, hogy a biztosítóra tekintettel lenne.

Azon eset, mely még ezeken felül elképzelhető lenne, azaz a biztosítási szerződés redukáltatik a biztosított dolog tulajdonképeni értékére, a mikor azután a biztosító kifizeti azon értéket, meg vissza is téríti — kamat nélkül — a fölösen befizetett díjakat, nem alkalmazható formai okokból, a mennyiben a kereskedelmi törvény 470. §-a a biztosított roszhiszeműségével kötött szerződést absolute érvénytelennek mondja ki.

Nézetem szerint tehát a jogi szabály és a méltányossági szempont legalkalmasabb megegyezése az első pont alatt adott válaszban lelhető fel leginkább.

Szükséges azonban, hogy ne kössük magunkat a kereskedelmi törvény 470. §-ának szavaihoz és ne ítéljünk a roszhiszemű biztosított hátrányára egyenlően, akár jó-, akár roszhiszemű a biztosító.

Ez irányban a kereskedelmi törvény 470. §-a magyarázatra szorul.

Dr. Pollák Imre.

Uti emlékek.

Külföldön jártamkor mindig meglátogattam a nagyobb városokban levő letartóztatási intézeteket. A bajor zárka-fegyházak közül különösen megtekintésre méltó a nürnbergi, melynek architektúrája a panoptikon-rendszernek felel meg. Ezen intézetben az elkülönítést következetesen, minden tekintetben és minden téren keresztülviszik. A csinos és tiszta zárkákon kívül minden letartóztatott még külön, megfelelő nagyságu zárt udvarban is teszi meg mindennapi sétáját. Sajátságos benyomást gyakorol a látogatóra, midőn mellette *álarczos* letartóztatottak haladnak el. Ezeknek arcát t. i. egy fekete posztódarab takarja be, nyilásokkal a szemek részére, minek az a rendeltetése, hogy a letartóztatottat társai fel ne ismerjék akkor, a midőn az intézet egyik részéből a másikba megy. Ezen berendezés jótéteményét különösen a művelt osztályhoz tartozó egyént veszi igénybe; mert a fegyház elhagyása után senkivel sem találkozhatik, ki róla mondhatná, hogy a fegyházban látta őt. Ez minden esetre hatékonyan elősegíti a büntetés kiállása után a tisztességes megélés lehetőségét. Hogy minő szakértelemmel kezelik ezen fegyházat, arról fogalmat alkothatunk magunknak, ha konstátjuk, hogy ennek igazgatóját az ügyészi karból hívták meg jelenlegi állására.

Nürnberget nem hagytam el a nélkül, hogy az ottani «kriminal-muzeum»-ot meg ne látogattam volna, melyben az inquisitio kinzó eszközeiből egy szerfelett gazdag gyűjteményt létesítettek. Ezen muzeum látogatóit akaratlanul mosolyra indítja azt a körülmény, hogy üde arcú kis leánykák siránkozó, ál-pathetikus hangon magyarázgatják a látogatóknak az u. n. inquisitio borzadalmait.

Svájcban, a hol a 25 kanton mindegyike külön büntetőjogi souverainitással bír, a legnagyobb eltérések mutatkoznak nemcsak az anyagi büntetőjog terén, hanem a fogházak berendezésénél is.

Ugyanez áll a bünvádi eljárásról is. Alig hihető ma már, hogy pl. 25 évvel ezelőtt Zug kantonban beismerő vallomás kicsikarása céljából egy vádlottat hüvelykszorítóval, felhuzó-

géppel és bőjtellel kinoztak meg. A Svájc különlegességei közé tartozik a korcsmalátogatási tilalom, mely intézményt az új svájci büntető-törvényjavaslat, melyet legközelebb külön fogok ismertetni, oda fejleszt, hogy a bíróság orvosi vélemény alapján elrendelheti az iszákos vádlottnak valamely, az iszákosok számára rendelt gyógyintézetbe leendő felvételét még az esetben is, a midőn a vádlottat beszámíthatatlanság miatt felmentik. A midőn az iszákos meggyógyult, az esetben a bíróság ennek elbocsátását fogja elrendelhetni.

Érdekes, hogy Luzernben a hivatalos lapban tesznek közzé minden büntetőbíróági ítéletet.

Hogy Neufchâtelben a foglyok munkáiból lapot adnak ki és erre a foglyok előfizetnek, azt már régebben említettem e lapban.

El kell azonban ismerni, hogy a Svájcban igen sok történik az u. n. patronage terén. Nagy küzdelmet fejtenek ki ezenkívül az alkoholizmus ellen és ebben az állam erősen támogatja a társadalmat, mely némely helyütt igen élénk érzéket tanusít a rabsegélyezés ügyének fontossága iránt is. Baselbe épen a svájci jogászgyűlés ülésének tartama alatt érkeztem, a melynek vitáiban egy dr. juris és magántanár kisasszony vett részt. Basel város kantonja modern módon szabályozott börtönüggyel bír. Az ottani fogházban fegyen-czek, fogházra ítétek, rendőrileg és közigazgatásilag letartóztatottak, továbbá úgy a férfiak, valamint a nők is egyesítve vannak. Természetes azonban, hogy a női foglyok teljesen el vannak különítve a férfiaktól. A férfiak a műhelyekben dolgoznak, a nők meg a háztartás teendőit végzik. Oly letartóztatási okok, mint pl. ágyasság miatt vagy a család fentartásának elmulasztása, munkakerülés vagy könnyelműség miatt stb. nálunk teljesen ismeretlenek. Különösen érdekes volt előttem a baseli fogház igazgatójának azon patriarchális eljárása, hogy megelőző köszöntés nélkül soha meg nem szólított egy vádlottat sem.

A ki nem bíróági ítélet alapján, hanem mint látogató akar a *párisi* fogházakba jutni, az nem egy könnyen jut célhoz. Az ottani nagykövetség legitimitója nélkül ez egyáltalában nem is lehetséges. Erre következik a *belügyminiszter* irásos, engedélye, a mire blanquetta létezik s ebben felsoroltnak névszerint a megtekinthető intézetek, melyeknek mindegyikét csakis egyszer lehet ezen engedély alapján meglátogatni. A francia administratio gyorsaságát és kitűnőségét csodáltam, midőn minden párisi fogházba történő belépésemkor már ott találtam a *belügyminiszteriumnak* a fogház igazgató-ságához címzett és jöttünket tudató sürgönyét. *A francia igazságügyminiszteriumnak semmi dolga nincs a büntetés végrehajtásával.* Mert a depôts és a chambres de sûreté (az ideiglenesen letartóztatottak számára), a maisons d'arrêt (vizsgálati foglyok [terheltek, prévenus]) számára rendelt fogházak, a *maisons de justice* (oly vádlottak számára rendelt fogház, kiknek ügyében az esküdtszék bíraskodik [accusés]) és a *maison de correction* (oly vádlottak számára rendelt fogházak, kiket emprisonnement correctionnel vagyis fogházbüntetés elszenvedésére ítétek), mindezen intézetek a belügyminiszterium ressortjába tartoznak. Ezenkívül vannak letartóztatási intézetek, melyek a hadi tengerészeti és gyarmatügyi miniszteriumnak alávetvék, mint pl. Guyanában és az Uj Caledoniában levők; továbbá vannak a katonai fogházak, melyek a hadügyminiszterium alá tartoznak és végül az algériai fogházak az algériai főkormányzó alatt. A börtönügy szakszerű vezetését ennek főigazgatója látja el, directeur de l'administration pénitentiaire, ki a belügyminiszterium felügyeletének alávetett fogházak felett gyakorolja az ellenőrzést.

A párisi fogházakban a legtanulságosabb kétségtelenül *Bertillon* Alphons, a «Directeur du service d'identification à la Préfecture de Police», rendszere, mely anthropometriai mérések alapján a terhelt azonosságát képes megállapítani. Ezen mérések a testnek bizonyos oly részeire terjednek ki,

melyek változatlanok maradnak és lehetségessé teszik, hogy a terhelt generáliát meg lehessen állapítani. Itt hamis névbemondás, eltitkolás, színlelés, stb. mit sem használ. Ha a terheltnek Franciaországban már egyszer az igazságszolgáltatással meggyült valahol a baja és az azonosságot megállapító laboratóriumba belékerül, akkor menthetetlenül kárba veszett minden hazudozása. Csak néhány percnyi időt igényelnek Bertillon segédei és akkor előkerül a számtalan fasciculusok egyikéből egy carton, mely a terheltnek pontos leírását, ennek testi méreteit, fényképeit, az előéletére, valamint a korábbi büntetéseire vonatkozó adatokat stb. tartalmazza. Ezen eljárásnak eredménye a szemléltető nézve a csodával határos és oly elemi erővel hat a terheltre is, hogy a legkonokabbul tagadó a tagadással minden további kísérlet nélkül felhagy.

Szemtanui voltunk, t. i. én és utitársam, egy a skepticismus felé hajló budapesti ügyvéd, egy ily leleplezésnek és a barátom ezen csodás eredmény láttára azon meggyőződését nyilvánította előttem, hogy itt valami tricknek okvetlenül kell léteznie, mert különben Bertillon sikerei egyenesen hihetetlenek lennének. Ezen meggyőződés érlelésénél nagyobb dicsőretet Bertillonra nézve én nem képzelhetek magamnak. A művelt nemzetek különben már sietnek is ezen tudományos vívmányt magukévá tenni. Az Egyesült-Államok némelyike már adoptálta és Angliában épen most készülnek erre. Ezen méréseket különben csakis férfiaknál alkalmazzák rendszeresen. A nőknél csak a taille méretik meg és a nőket csakis akkor mérik szintén rendszeresen, ha a veszedelmes természetűek közé tartoznak.

Ezen rendszer létesítése és fentartása igen csekély összeget igényel, és ez a fényképészetnek felhasználásával kombinálva feltétlenül megbízható a visszaesés felismerése és a visszaesők megtorlása céljából. Szükségesnek tartanám, hogy a Bertillon-féle méréseknek nálunk leendő meghonosítása szintén megfontolás tárgyává tétessék. A ki nem hiszi a mondottakat, az nézze meg maga az intézmény működését; a ki pedig ezt látja, az rögtön Bertillon genialis conceptiójának feltétlen bámulójává változik át.

Dr. Gruber Lajos
budapesti kir. alügyész.

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszter beszámolója az igazságügyi tárczáról a következőket tartalmazta:**

A mi hozzám legközelebb áll, — az igazságügyi tárczát értem, — e tekintetben biztosíthatom önöket arról, hogy azt a programot, a melyet a képviselőház elé terjesztettem, az egész vonalon megtartani és minden pontjában megvalósítani szándékozom. A curiai bíraskodásról szóló pontos törvényjavaslat az e végre kiküldött bizottság szövegezésében a ház előtt fekszik és bármikor napirendre lesz tűzhető. Ez a törvény a választások tisztaságát fogja biztosítani, a mi első sorban és legfőképen a mi pártunknak, a szabadelvű pártunknak érdekében fekszik. Én tehát egész erőmmel törekedni fogok arra, hogy ebből a törvényjavaslatból mielőbb törvény váljék. Még néhány nappal ezelőtt nyújtottam be a képviselőháznak a büntető perrendtartásról szóló törvényjavaslatot. Ez a javaslat az állampolgároknak legszentebb jogát, a személyes szabadságot fogja biztosítani, s én reformtörekvéseimnek a sulypontját e javaslatnak törvényerőre emelésére helyezem és igyekezni fogok, hogy abból minél előbb törvény váljék.

A magunk részéről azt hisszük, hogy a mig a nagy reformalkotások kellőleg előkészítve napirendre hozhatók lesznek, a kisebb szakbeli javaslatok volnának a parlamentben tárgyalhatók, aminthogy igen könnyen keresztülment minden retortán át a szabadalmi jogról szóló törvény is.

— **A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsainál** azon helytelen, a nyilvánossági elvre káros gyakorlat fejlődik, hogy a nyilvános előadás útján elintézendő feleb-

bezések előadása alkalmával a birói előterjesztés után az elnök a hallgatóságot a terem elhagyására szólítja fel, «mert kezdődik a tanácskozás». A jelenlevő közönség kénytelen kivonulni és az előszobákban várakozni, míg a tanácskozás véget ér. Ekkor aztán az ítélethirdetésre ismét be lehet menni és benn maradni addig, a mig a következő ügynél a tanácskozás nem kezdődik.

Ezen eljárással szemben joggal kérhető, hogy mire való azután az a terem, a mely a tárgyalási helyiség mellett be van rendezve és külön «tanácskozási terem» felirással van ellátva. A hallgatóságnak, illetve feleknek periodikus kiküldözgetése és ismét beengedése helyett a bíróságnak kellene a tanácskozási terembe visszavonulni, ha a tanácskozásra kerül a sor.

Ez történik a szóbeli tárgyalások alkalmával és ennek kellene történnie a nyilvános előadások alkalmával. Ennek kellene történnie minden egyébtől eltekintve már csak a nyilvánossági elv épségbentartása szempontjából, mert kétségtelen, hogy a közönség ezen kicsinyes kiküldözgetése visszariasztja azt a visszatéréstől és a tárgyalási teremben a biró urak a legnagyobb fesztelenséggel, mert üres padok előtt, referálhatják ügyeiket.

A fődolog azonban az, hogy az általunk kifogásolt eljárás egyenesen beleütközik a sommás ügyviteli szabályok 103. §-ába, a mely a 118. §. által a felebbezés nyilvános előadásának esetére is ki van terjesztve és a mely szerint «határozathozatal végett a bíróság a mellékterembe vonul» és csak akkor van jogositva az üléstermet kiüríteni, ha tanácskozásra alkalmas mellék helyiség nincsen.

Kétségtelen ennél fogva, hogy a közönségnek eme vexatúrája nemcsak magában káros a nyilvánosságra, hanem határozottan *szabályellenes*. Kivánatos volna annak mielőbbi beszüntetése és kivánatos volna, ha a birói referatumok helyességét és alaposágát a felek és jogértő hallgatók minden kellemetlenség nélkül ellenőrizhetnék. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Bizonyítási teher. — Uj bizonyítás a felülvizsgálati eljárásban. — Bizonyítékok szabad mérlegelése.** A budapesti királyi kereskedelmi és váltó törvényszék következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja. *Indokok:* A jogszünetítő tényeket mindenkor a védekező fél tartozik bizonyítani. Hogy ha tehát, mint ezáltal, alperes elengedést vitat és felperes ellenveti, hogy az elegendés joghatálya felfüggesztő feltételtől függött, mely beismerten nem következett be, akkor alperesre hárul a bizonyítás arra nézve, hogy az elengedés feltétlen volt, mert csak a feltétlen elengedés szünteti meg a fizetési kötelezettséget. Ehhez képest az elsőbíróság a fenforgó esetben helyesen alkalmazta a bizonyítási teher megosztására vonatkozó jogszabályokat. Más kérdés az, vajon a 2/a. okirat magában véve nem elegendő e a feltétlen elengedés bizonyítására. Ámde ez irányban az elsőbíróság határozatát, mely tagadólag oldja meg a kérdést, felülbírálni nem lehetett. Mert a 2/a. magánokirat alaki tekintetben a ptrs 167. és 168. illetve a kereskedelmi törvény 313. §-ának nem felel meg, annak bizonyító erejét a bíróság szabadon mérlegeli (1893. évi XVIII. tcz. 73. §.), a szabad mérlegelés eredménye pedig nem képezheti felülvizsgálat tárgyát. Egyedül a perköltség viselése szempontjából bir jelentőséggel alperesnek az a további vitatása, hogy a kereset beadása után fizetett 15 frt 50 kr. tekintetében felperes ideje előtt perelt. Erre nézve sem lehetett a felülvizsgálati kérelemnek helyt adni. Mert a felterjesztett iratokból kitünőleg alperes az elsőbíróság előtt nem állított, az 1893. évi XVIII. tcz. 197. §-ánál fogva pedig a felülvizsgálati eljárásban már joghatályllyal nem állithat oly megállapodást, mely szerint a hirdetési díjak fizetése a cliché-k kiadásától tétetett volna függővé. Ily megállapodás hiányában pedig helyes az elsőbíróságnak az az érvelése, hogy alperes, ha a cliché-k kiadását követelhetette is, ez okon nem tagadhatta meg a hirdetési díjak megfizetését. (1895. évi május hó 3-án E. 107. sz. a.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Miért tanuljuk a római jogot? Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól. — Vitás kérdések a sajtó útján elkövetett bűncselekményeknél. VARGHA FERENCZ kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A hagyatéki illetékesség kérdéséhez. x. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Miért tanuljuk a római jogot?¹

Miért tanuljuk a «római jog»-ot? — e kérdésre minden institutionista tudja a választ. Dicsérni tanulta a római jogot, mint a klasszikus ókor egyik legérdekesebb maradványát; dicsérni, mint a világ legnagyobb jogászainak emanatióját; dicsérni, mint a mai legtöbb jognak egyik történeti alapját. De vajon mindazok közül, kik az egyetemen ezt tanulták a római jogról: hányan léptek hozzá közelebb viszonyba, mint a hogy a vizsga mulhatatlanná tette? A mai tételes jogok tudományát, a büntető-, a kereskedelmi- és váltójogot, azt a fiatal doktor magával viszi az életbe, a diploma elérése után is foglalkozik vele, mert érzi, hogy *ezekre szüksége van*. De a római jog neki csak «történeti» studium. Hallott az érdemeiről, de azokat a mult érdemeinek tartja. Ugy tesz vele, mintha előkelő halottja volna: dicséri, leveszi kalapját és — tovább megy.

Uraim, a Shakespeare Antoniusának szavát variálva, ki ugymond: «temetni jöttem Caesart, nem dicsérni», én nem dicsérni jöttem a római jogot, de *temetni sem engedem*. Nem halottal van dolgunk; az érdek, mely hozzá fűződik, nem a történeti érdek. *Élő valami a római jog*, sőt több mint élő: halhatatlan. Nem a történet kegyelete készítet tanulmányozására, hanem a leggyakorlatibb szükség. A ki a római jogot miveli, az a *mai* joggal ismerkedik meg. A ki a római jogot mellőzi, az a *mai* jogot mulasztja el. A ki manap a jog terén beszél vagy cselekszik, lépten-nyomon — többnyire a nélkül, hogy tudna róla — a római jog formájában teszi. A Molière tudatlan Monsieur Jourdainje, kinek elmagyarázták, mit értenek a «próza» szó alatt, csudálkozva felkiált: «nini hisz akkor, én teljes életemben prózát beszéltem, és nem tudtam róla». Azonképen mi mindnyájan reggeltől estig a római jog nyelvén beszélünk, és nem tudunk róla. E tételt itt *kettős* irányban kívánom kifejteni: az *alak* és a *tartalom* irányában.

A jog tudományában kétféle elemet kell megkülönböztetnünk: az egyik a *jogtétel*, a másik annak szemlélési *formája*. Mit értek e különbség alatt, azt egy más térről vett analogia fogja világossá tenni. Minden ismeretünk alapja valamely külső *tény*; de ismeretté, fogalomná a tény csak az által lesz, hogy gondolkozásunk kategóriáin megy keresztül. E kategóriákat és azok működési formáit a logika tudománya adja elő. Már most a tények, miket tapasztalunk, lehetnek különbözők, de a gondolkozás formája, a mely szerint azokat felfogjuk, a tapasztalatokat képzetekké és ez utóbbiakat ítéletekké formáljuk: állandó. Hogy *mit* tapasztalunk, az a külvilág eseményeitől függ, e tapasztalás lehet új vagy régi, állandó vagy változó; de *miképen* for-

málunk e képzetekből ítéleteket és következtetéseket, az az emberi gondolkodás törvényeitől függ, mely minden emberben egyenlő. Másra figyel és mással foglalkozik minden ember hajlama és körülményei szerint: de ha a falusi jegyző a maga tapasztalatai alapján jegyzőkönyvet fogalmaz, ugyanazon logikai kategóriák szerint gondolkodik, mint Aristoteles vagy Kant, midőn halhatatlan műveiket irták. Ime valamint általában az emberi tudás terén a kívülről nyert ismeretek összegét meg kell különböztetnünk a bennünk rejlő gondolkodás formájától: ugy a jog terén is meg lehet különböztetnünk a rajtuk kívül létező jogtételt annak jogi szemlélési formájától. A jogásznak is megvan a maga külön logikája: a jogítételekből ő jogi képzeteket, a képzetek összeköttetéséből jogi ítéleteket alkot. És valamint, bármi téren és bármi tárgyról alkossunk magunknak ítéletet, az ítéletalkotás *mikéntje* mindig a «barbara, celerent» syllogimusának törvénye szerint fog végbemenni: ugy a jogász is, akármilyen új és eddig ismeretlenek legyenek is a jogtételek, a melyekkel szemben áll, ő azokat felfogni, képzetekké és ítéletekké átalakítani a maga állandó jogi logikája szerint fogja. Már pedig a mi a jogászt jogászsá teszi, nem ama tételek ismerete, hanem ezen jogi szemlélés módja, a *jogászi gondolkodás methodusa*. És e *methodus a római jogászok methodusa*.

A jogtudomány, uraim, jó felerészben *formális tudomány*, akár a logika vagy matematika. Nem, hogy *mit* számít, teszi a matematikust, hanem hogy *miképen* számít; nem hogy *miről* elmélkedik, teszi a logikust, hanem *mi módon* elmélkedik; és nem hogy *mily* tételeket kezel, teszi a jogászt, hanem *miképen* kezeli. Innen van, hogy bárhogy különbözzenek a tételes törvények idő és tér szerint: a jogtudomány ugyanaz marad. Innen van, hogy bármi teljesen tanulta is meg a laikus a törvénykönyvet: ő helyesen nem tudja alkalmazni. Ha nem így volna: akkor a törvényhozó, ki a ma érvényes törvénykönyvet hatályból lépteti és új codexet hozna be, ezzel értéktelenné tenné az eddigi jogtudományt is és új tudományt alapítana. Hogy ez nincs így, minden laikus tudja. A jogász félreteszi a régi codexet, előveszi az újat, és miután tételeit megtanulta, épen úgy operál velük, mint a régivel: csak a szerszám más, az ügyesség ugyanaz marad. Ezért helyesen mondja egyik legnagyobb jogbölcseledőnk, hogy két idegen nép jogásza, kik teljesen különböző tételes törvények alapján működnek, közelebb állanak egymáshoz és könnyebben fogják egymást megérteni, mint egy jogász és egy laikus, ha mindjárt ugyanegy törvénykönyvet tanultak is mindketten. És ez könnyen érthető. Az élet jelenségei határtalanok és minden törvénykönyv véges. Ezért a laikus, midőn a törvényt a konkrét esetre akarja alkalmazni, előbb-utóbb kell hogy cserben maradjon: a kettő sohasem fedheti egymást. A jogász feladata azonban épen e ponton kezdődik, a hol a laikus tudása már csődöt mond. Neki törvénykönyv és élet csak a kétféle nyersanyagot szolgáltatja, a melyen munkáját végzi. Az élet végtelen jelenségeit véges számú elemeire bontja és belőlük alkotja a jogilag relevans tényállások típusait; másfelől a törvénytételt a maga elvére vezeti vissza, és ez elvből levonja a maga sokszoros consequentiáit. Az életet az analysis útján egyszerűsíti, a törvényes elveket

¹ Dr. Schwarz Gusztáv tanszékfoglaló előadásából. Későn közöljük bár, de ez által a közlemény mitsem veszített érdekességéből. Szerk.

synthesis utján sokszorosítja. A hol a laikus két konkrét eset összbemomása szerint két különböző dolgot lát, ott a jogász, sajátos abstractio utján, mely minden, bármi tarka tényállásból csakis a jogi relevanciákat fejt ki, egyazonos esetet mutat. Az uzsorás, a ki a fiatal tékozlót pénzfelvétele csábítja, a bankár, ki ügyfelének egy jövedelmező speculációra kellő összeget hitelez, a könyörületes szomszéd, a ki egy anyának az éhező gyermeke számára kellő pár krajczárt nyújtja: bizonyára más-más képét mutatják az életnek. A jogász kifejti e három complex tényállásból a jogilag lényegest és azt mondja reá, hogy mutuum. Viszont a hol a laikus azonos tényállást lát, ott a jogász két- és többféléte distinguál; a mi a laikusnak egységes, azt mi egy csomó részeire bontjuk, a hol a laikus kusza tömeget lát, ott mi kiszűrjük az egységet. A laikus és a jogász gondolkodási technikájának e különbözőségét a laikus is ismeri, sőt ebből akárhányszor szemrehányást is szokott faragni a jogtudománynak — mint nevezni szokták — mesterkéltisége és szörszálhasogatása ellen. E szemrehányás ellen magunkat ez alkalommal — bármi szívesen tenném — meg nem védhetem, mert tárgyam itt megállapodnom nem enged. A jogászatnak — kétségtelen — megvan a maga külön technikája, ha úgy tetszik, mestersége és a ki ezen mesterség szabályai szerint gondolkodik, az «mesterként» gondolkodik. De vajon hol a garantia, hogy az az «egyszerű» felfogás, a mire az a híres «egyszerű józan ész» szokott hivatkozni a mi «mesterként» gondolkodásunkkal szemben, *igazabb* eredményre jut? Olyan egyszerűek-e az élet ezerféle jelenségei, hogy azok az egyszerű ész első kopogtatására megnyilatkoznak? A természettudományok egész fejlődési története mi egyéb, mint az egyszerű ész állításainak a czáfolata? Nem-e az egyszerű ész meg a józan tapasztalat tanított arra évszázadokon át, hogy a nap forog a föld körül és nem-e a tudós technikája győzte be, hogy megfordítva van a dolog? Vajon az egyszerű ész utján jutottunk-e a fény, a hang, a villamosság törvényeinek megismerésére? És midőn a testi világ tudományos felismerése terén minden lépés nem más, mint az egyszerű ész csalódásának, önámításának, babonahiedelmének a bizonyítása, akkor az érzéki tapasztalat és ellenőrzésnek kevésbé hozzáférhető szellemi élet téren ezt az egyszerű ész ismernők el bíránknak? Bacon, midőn Novum Organumában mesterileg kifejti az induktív tudományos kutatás módszerét, elragadtatja magát azon állításhoz, hogy ha az ő módszerét elfogadják, a tudós esze és tehetsége el fogja veszíteni fontosságát, módszere segítségével minden ember esze egyformát fog birni, módszerét egy vonalzóhoz vagy körzőhöz hasonlítja, a mely a kéz ügyességét feleslegessé teszi, és melynek segítségével a legügyetlenebb kéz is biztosabban és jobban huzza meg az egyenes vonalt vagy a kört, mint a legtehetségesebb rajzoló e szerszám nélkül. (Nov. Org. praef. és lib. I. Aph. 122.) Ez bizonyára tulzás, mert bármi alaposan tanulta meg légyen valaki a Novum Organumot, az együgyü nem lesz általa okosabb. De Bacon e tulzása csak párdarabja a józan ész ép most czáfolt tulzásának: a módszer egyoldalúsága a tanulatlan ész egyoldalúságával szemben. Az igazság az, hogy a józan ész egyik tudományban sem nélkülözhető, de hogy a józan ész egyik tudományban sem elegendő. A kinek szeme nincs, az göröcsövön sem fog látni; de a szem azért a göröcsövet nem teszi feleslegessé. A jogász e göröcsöve a jogi methodus a jogi gondolkodás sajátos technikája.

E technikát pedig — és ez az, a mire ez alkalommal a főszólyt helyezem — a római jogászok fejlesztették és gyakorolták. Nem mintha e technika valami nemzeti római volna. A Labeo vagy Julianus technikája oly kevésbé római, mint az Euklides vagy Archimedes matematikája nem görög. De természetes tehetség és oly kedvező külső körülmények, a milyenek többé nem ismétlődtek a jogtudomány fejlődése történetében, eredményezték, hogy a római jogászok mélyebben

hatoltak a jogi tünemények világába, mint bármely más nemzet tudósai. Azok a jogi kategóriák, miket a remekkor jogászai a jogtételekből és a jogi jelenségek belső természetéből levontak — a sok száz közül csak ötre-hatra emlékeztetek: cselekvőképesség, akaratképesség, jogügylet és vétés, culpa, mora, szerződés, jogutódlás, absztrakt és materialis jogügyletek, stb. — nem a római, hanem minden jognak szükségszerű gondolkodási formái. És a mód, a melyen ez önteremtette kategóriákkal operálnak, minden időre felülmulthatatlan mintája lesz a tudás és ügyesség egyesítésének. Innen van, hogy a kezdő végtelen haszonnal tanulmányozza a római jogászok iratait még ott is, a hol oly tárgyakról értekeznek, melyek ma már nem is léteznek. Így pl. a rabszolgaság intézményét már nem ismerjük. De el tudom képzelni, hogy valakit a római jogra tanítsak, még pedig a jogi technika szempontjából teljes eredménynyel, kizárólag a Pandekták azon helyei alapján, a melyekben a római jogászok rabszolgaeseteket tárgyalnak. Mert a mint mondtam, nem az, hogy *mily* esetek és *mily* tételek alapján, hanem hogy *miképp* gondolkodnak és döntenek a római jogászok: ez adja meg nevelő erejüket.

De a római jog nemcsak a maga technikája szerint a *mi* jogunk, hanem legfontosabb részeiben a *mi* jogunk *anyagilag* is. El vagyok készülve reá, hogy e tételt ellenmondással fogadják. Hisz a római jog — úgy mondják — nálunk sohasem recipiáltatott, nemzeti jogunk önállóan, és a mennyiben idegen befolyás alá került, jobbadán germánjogi behatások alatt fejlett. Így a hazai jogtörténet és én e tételnek, a mennyiben középkori jogéletünkre vonatkozik, vizsgálatától egyelőre óvakodom. Csakhogy a hazai jogtörténet Verböczy korán tul még nem igen haladt — bár Verböczyben is lehetetlen a római jog erős befolyását észre nem vennünk — és hogy a mult század óta és különösen ezen század kezdete óta hova haladt jogéletünk: erről a hazai jogtörténet még nem vett tudomást. Én mai törvényhozásunk és joggyakorlatunk szorgos átvizsgálása után a fenti tétellel szemben fel merem állítani a következőt: hogy a magyar törvénytárban és joggyakorlatban annyi a római jog, mint bármely nyugati országban, mely a római jog alapján kodificált, pl. Ausztriában, Franciaországban vagy Szászországban. E tétel tüzetes igazolása egy egész kötetet tenne szükségessé. Ez alkalommal azonban csak két figyelmeztetésre szoritkozom. Magánjogi törvényhozásunk az alkotmány helyreállítása óta majdnem kizárólag osztrák és németországi minták után indul. E német minták pedig legnagyobb részben nem egyebek, mint a római jognak — részletekben eltérésekkel való — codificatiói. Ilyképen tehát az évről-évre sürűbb törvényhozás utján *másodkézből* átveszünk egy-egy darab római jogot, és bátran mondhatjuk, hogy ez uton a római jognak másodkézből való receptiója az, a mi itt végbemegy. A másik figyelmeztetésem pedig az: hogy ott, a hol írott jogunk nincs, «általános jogszabályra» és a «dolog természetére» czime alatt ismét csak a római jog — igaz, néha jól, néha rosszul értett római jog — az, mit felsőbiróságaink alkalmaznak. Ilyen a jogállapot ma. És ha a régen ígért és régen várt magánjogi törvénykönyvünk el fog készülni: van-e a ki kétkedik benne, hogy az nagyjában nem fog távolabb állni a római jortól, mint a német birodalmi törvényjavaslat, melyet annak gunyolói már ma is «codificált Windscheid»-nek csufolnak! A codexnek eddig egy része vált törvénynyé: a házassági jog. Ám hasonlitsuk össze a németbirodalmi javaslat vonatkozó részét e törvényünkkel: a mi törvényünk forma és tartalom tekintetében nézetem szerint amannak *javitása*; de hogy az egyik munka római jogi területen, a másik pedig nem-római jogi területen létesült, azt senki sem hinné. A római jog az egyikben csak úgy benne van, mint a másikban. Ilyen lesz a viszony — ha minden jel nem csal — a németországi és körülbelül egy

időben folyó magyar codificatio között a jövőben is: a pandektajognak huszonöt év múlva nem kisebb, hanem nagyobb szerepe lesz Magyarországon, mint ez idő szerint.

És *nemzeti jogunk?* fogják önök kérdezni. Nem vesztette-e ezt az idegen jog a mi nemzeti sajátosságainkat? Uraim, a magánjognak két különböző természetű csoportja van. Az egyik a család beléletét szabályozza: a férj és feleség, szülő és gyermek, gyám és gyámolt közti viszony és hasonló szempont alá esik a családi öröklés fejezete is — e fejezetben, melyet jó részben a *kedély jogtudományának* lehetne nevezni, a kosmopolitikus jogrendezésnek szava nincs: ez a tér az, a hol mai érzésünk szerint a nemzeti jogérzés megnyilatkozhatik. De a vagyoni jog és ismét ennek legfontosabb része, a forgalmi jog mai természete szerint mindjobban a nemzetközi rendezés felé hajlik. A forgalom, mely ma távolságot nem ismer, a szabad költözködés, mely a távol idegent holnap szomszédunkká teszi, és a folyton haladó kultúra, mely nem ismer el különbséget a belföldi és az idegen jogvédelmi igénye között: oly jogrendezést kívánnak, melyet honfi és idegen egyformán megért, és mely a népek magánjogi érintkezését nemzeti válaszfalak által meg nem nehezíti. E téren a nemzetközi pandektajognak előtérbe nyomulása nem baj, hanem határozott előny. A tulajdon, a birtok, a zálog, a kötelem, a szerződések és azok különböző fajtái — ezekről manap minden művelt nemzetnek egyenlő fogalmaik vannak. Nemzeti jogról beszélni e téren manap nem sokkal jobb, mintha valaki nemzeti matematikáról szólana. És vajon melyik jog volna az, mely egész fejlődési története szerint jobban illenék ezen nemzetközi jogrendezés szerepére, mint az ugynevezett római? «Ugynevezett rómainak» mondom, mert ha e jog fejlődési menetét szemléljük, meggyőződhetünk, hogy az annyiféle nemzet munkájának eredménye, mintha kezdettől fogva egyenesen nemzetközi jog céljára szánták volna. A római jog története a nemzeti római jognak világjoggá való átalakulása története. Az a jus civile, a mit Sext. Aelius Paetus Catus az ő Tripertitumában összefoglalt, még római nemzeti jog volt. De a mióta Róma Italia teljes legyőzése után birodalmát a tengeren túl kiterjeszti; a mióta a pun háborúk után világvárossá kezd fejlődni: az idegen befolyás nőttön nő. Legelőször a görög befolyás az, mely terjedve terjed a római jog terén. Jellemző, hogy az első szorosabb értelemben vett tudományos feldolgozása a római jognak, Qu. M. Scaevola könyve, a libri ὁρῶν, már a neve szerint is görög volt. Hogy az első jogiskolák, melyek a principatus első idejében keletkeztek, görög minta szerint alakultak, Bremer kutatásai után kétséget sem szenved, fejlődése tetőpontját pedig elérte a római jog a második században, abban az időben, midőn külföldiek léptek a római caesarok trónjára. Trajanus és Hadrianus spanyolok voltak és ez időtől fogva idegenek fejlesztik a római jogot. Salvius Julianus az edictum perpetuum szerkesztője, a római jogtudomány egyik fejedelme, afrikai volt. Idegen, ismeretlen kultúra, vallás és jognézetek előntik Rómát, a peregrin jogászok a nemzeti jus civile egyszerű, de harmonikus épületéből egyik követ a másik után kiveszik és lassan, észrevétlenül a jus gentium világjogával helyettesítik. A második századnak Salvius Julianus mellett legnagyobb jogásza, Africanus, mint neve mutatja, afrikai volt. Egy másik kitűnősége minden időknek, az elegans Gajus mindenestre peregrin, alkalmasint kisázsiai volt. A nagy jogászcászár Septimius Severus Afrikából származott és lángelméjű feleségének, a Syriából származó Julia Domnának, a harmadik század Mme Récamierjának — mint Réville nevezi — udvarán Afrika és Kisázsia összes szépszellemei játszottak szerepet. Ez udvarnál nőtt nagyra Papinianus, a császárné rokona, ez udvarnál Ulpianus is a tyrusi származású, a kinek irataiból egymagukból a Justinianus Digestainak $\frac{1}{3}$ része került ki. Valóban, midőn a Julia

Domna fia, Caracalla az óriási világbirodalom minden alattvalójára kiterjesztette a civis Romanus nevét, csak a tények consequentiáját vonta le: üres cím volt már rég a hajdan büszke név, görögök, phöníciaiak, zsidók, punok, spanyolok, gallok, az összes provinciák peregrinusai rég dethronizálták a rómaiakat az államban, a vallásban és mindenekelőtt a jogban. A spanyol Trajanustól a bolgár származású Justinianusig az akkor ismert világ népeinek legjobb szellemei egyesültek a római jog átalakításában: a római jog, mely mint egy város nemzeti joga jelentkezik a XII t. táblában, mint három világrész nemzetközi joga záródik a Justinianus codificatiójában.

Sőt nem záródik. E jogon, melyen az ókori világ minden népe meghagyta a maga nyomát, egyik nép a másik után folytatta a maga fejlesztő munkáját az újabb korban is. A középkor százados sötétsége után a bolognai egyetemen az olasz glossatorok veszik ismét fel a munkát, az olasz commentatorok átalakítják a mos Italicussá: a hűbéri középkort beleviszik a rómaiak jogába és a transformált jogot tanítják római jognak. Az olaszoktól átveszik a Corpus Jurist a francziák: Cujacius a nagy exegeta és Donellus a nagy systematicus és követői beleoltják a francia szellemet és a francia élelétást. Majd folytatják a munkát a németalföldiek elegans iskolája, míg végre a németek kezébe megy át.

Ime, uraim, ez a római jognak nemzetközi vándorlása a mai napig. E jog nem egy nemzet joga, hanem a világ minden népe dolgozott rajta, a történelem minden százada át-átidomította a maga szüksége szerint. Érthető-e most már, ha azt mondom, hogy a római jog a praedestinált nemzetközi jog? Tényleg az a jog, melyet «mai római jognak» vagy pandektajognak nevezünk, oly távol áll attól a jogtól, melyet Labeo és Capito, vagy akár a Julianus és Celsus idejében ismertek, mint a mily távolság a mivelt népek joga között ma sehol sincs. Reá nem ismerne Africanus, sőt maga Tribonianus fejét rázná, ha látná, mily elméleteket hozunk ki az ő Corpus Jurisából. De ezt nem hibaképpen mondom. Azt a bámulatos accomodáló erőt, melyet ez a jog tanusított, midőn a peregrin jogforgalom behatása alatt a régi jus civileből a császári világjoggá lett, megtartotta a Justinianus codificatioja után is: nem koporsóba zárta a római jogot, midőn a Corpus Jurisba foglalta, hanem egy későbbi kor fejlődésének alapját rakta le e törvénykönyvbe. Constantinus idejétől fogva, midőn az ókori művészet kihaltával már szobrokat nem tudtak faragni, úgy segítettek magukon, ha egy jeles embernek szobrot akartak emelni, hogy a classicus idők valamely szobrának levágták a fejét, és az üneplendő képét tették helyébe. Így tett az utókor a római joggal is: minden kor a maga hasonmása szerint alkotta át a szobor fejét és csak a törzsök az, mely mindenkor a régi maradt. Így minden kornak megvolt az a római joga, a melyet érdemelt: római jognak nevezték minden időben azt a jogot, a melyet a kor szelleme a Corpus Jurisból fejlesztett. Ily alakban a római jog minden időben egyrészt a haladásnak, másfelől a mivelt világ kulturalis közösségének volt symboluma. És e funkcióját megtartotta a római jog mai alakjában is: daczára harmadfélezredes történetének *modern* jog, és daczára idegen származásának minden mivelt népnek *közös* joga.

Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél.¹

II.

Az É. L. T. 7. §-a a sajtótörvénynek a fokozatos felelősségre vonatkozó 13. és 33. §-át hatályában fentartván, e szerint a sajtóbűncselekményeknél nem a Btk. 69., 70. §-ban meghatározott *együttes*, hanem a belga törvényből kölcsönzött s

¹ Az előbbi közl. I. a multheti számban.

a sajtótörvény 13. §-ában meghatározott ugynevezett *fokozatos felelősség* (responsabilité successive et isolée vagy responsabilité par cascades) van érvényben. A sajtótörvény ugyanis az I. fejezetben elhelyezett 13. §-ban azt mondja, hogy sajtóvétségért büntetnek:

- a) a szerző; ha ez nem tudatnék;
- b) a kiadó; ha ez nem tudatnék;
- c) a nyomda vagy metszde tulajdonosa.

Itt tisztában volnánk a felelősség fokozataival; ámde az időszaki lapokról szóló III. fejezetben elhelyezett 33. §. ismét a felelősségről rendelkezvén, azt mondja, hogy:

«Minden cikkekért, melyek valamely lapban megjelennek, ha a szerző felelősségre nem vonattathatnék, a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek is felelet teherrel tartoznak»

Hogy kik azok a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek, azt megjelöli a 30. §. 1. pontja, mely szerint:

«Mely hatóságban a lap megjelenend, annak alispánjához, főkapitányához, grófjához, polgármesteréhez benyújtatik a *nyilatkozat*, melyben ki leendő téve a tulajdonos, vagy felelős kiadó vagy felelős szerkesztő neve, lakása és a nyomda, melyben a lap nyomtatni fog.»

Illés Károly ezt a felelősségi szabályt akkép magyarázza, hogy időszaki lapoknál a felelősség csak két foku, s a nyomdász itt felelősségre sohasem vonható.¹ Ennél a pontnál nem vagyok Illés Károlylyal egy nézetben. A sajtójogi felelősség rendszerét ugyanis a 13. §. szabályozza; s a 33. §. nem akart ez alól kivételt tenni oly értelemben, hogy az időszaki lapoknál csakis a 33. §. legyen mérvadó a felelősség kérdésében; hanem ellenkezőleg, az időszaki lapoknál a 33. §. a 13. §-ban foglalt általános szabályt kibővítette, s kijelentette, hogy *itt* a «nyilatkozatban megjelölt felelős személyek is felelet-teherrel tartoznak». Erre mutat a törvény szövege; mennyiben, ha a nyomdász felelősségét időszaki lapoknál ki akarta volna zárni, akkor a szövegben előforduló «*is*»-nek okvetlen el kell maradnia, s a szórendet is ekkép kellett volna szövegezni:

«Ha a szerző felelősségre nem vonattathatnék, felelet-teherrel tartoznak a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek.»

A mostani szöveg azonban kétségtelenül arra utal, hogy *időszaki lapoknál* a törvény a szerző, a kiadó s nyomdász közé még be akarta ékelni azt is, a ki az időszaki lapnál a felelős személy.

A törvény csakis így értelmezhető, mert míg egyrészt semmi ok sincs a mellett, hogy a nyomdászt időszaki lapnál privilegiumban részesítsük, másrészt oly nyomtatványoknál, melyek az időszaki lap kategóriájába nem tartoznak, a sajtótörvény 30. §. 1. pontjában jelzett nyilatkozat beadása nem történik meg, következésképp ott külön megjelölt felelős személy nincs is, s így csak a szerző, kiadó s nyomdász vonható felelősségre. Ez az oka annak, hogy az általános szabályt képező, s minden sajtóvétségre alkalmazandó 13. §. miért nem szól a «felelős személyről»; s ez a magyarázata annak, hogy az időszaki lapokról szóló speciális fejezetben a 33. §. miért említi fel a felelős személyt is.

Időszaki lapnál, ha nem a *kiadó* a «felelős személy», hanem ettől különböző egyén, pl. a tulajdonos vagy a szerkesztő, akkor időszaki lapoknál *négy foku* a felelősség. És pedig, miután a 33. §. a *felelős személyt* mindjárt a szerző után említi, a fokozatos felelősség sorrendje így alakult:

- a) szerző;
- b) felelős személy;
- c) kiadó;
- d) nyomdász.

Ezen törvényt magyarázat mellett szól a sajtótörvény 34. §-a is, mely szerint:

¹ Kommentár II. kiadás I. 222. lap.

«Minden sajtóvétségek, melyek időszaki lapban követtetnek el, ugyanazon törvények szerint büntetnek, mint egyéb sajtóvétségek.»

Az É. L. T. ezt a szakaszt is fentartotta. Miután pedig a sajtótörvény keletkezésekor más törvény a sajtóvétségekről nem szólott, kétségtelen, hogy ez a 34. §. azt akarja kifejezni, hogy időszaki lapoknál is a sajtóvétségekről szóló I. fejezet alkalmazandó. Ámde a fokozatos felelősségről szóló 13. §. is itt van elhelyezve, s így a törvény eme rendszere is azt bizonyítja, hogy a 33. §. a sajtójogi felelősséget az időszaki lapoknál ki akarta terjeszteni.

Sajtótörvényünk által elfogadott felelősség rendszere szerint a bűnrészesség ki van ugyan zárva, de ez nem azt jelenti, hogy sajtódeliktumoknál *csak* egy személy vonható felelősségre. Ellenkezőleg a sajtótörvény fokozatos felelősségi rendszere csak azt fejezi ki, hogy a törvényben meghatározott sorrend szerint kell és lehet ugyan a felelősségre vonást eszközölni, de ha egy fokon több a felelős személy, valamennyi felelősségre vonható.

Hivatalból üldözendő bűncselekményeknél kizárólag a közbírótól függ az, hogy az egy fokon, együttesen felelős személyeket mind az esküdtszék elé állítja-e vagy nem. Ellenben a sértett fél indítványára üldözendő cselekményeknél másként áll a dolog. A Btk.-nek ugyanis a sértett indítványozási jogára vonatkozó összes szabályai, kivétel nélkül érvényesek sajtóvétségeknél is. Tehát itt, ha a sértett egy ellen előterjeszti az indítványát, vagy ha azt egyre vonatkozólag visszavonja: nyilatkozata a Btk. 115., 116. §§. értelmében az egy és ugyanazon fokon felelős személyek mindegyikére épugy kiterjed, mint a különböző fokon felelős személyekre.

A sajtójogi felelősség tárgyalásánál még egy gyakorlati kérdést kell felemlíteni, mely az izgatásnál fordul elő (Btk. 171. §.), azt t. i., hogy a *terjesztő* a közönséges eljárás szabályai szerint felelősségre vonható-e, ha az izgatás sajtó utján követtetik el.

Az ország több törvényszékénél a kir. ügyészek a terjesztők ellen megindítják az eljárást; a sajtóbíróságoknál a fokozatos felelősség elve szerint pedig csak szórványosan járnak el. Az kétségtelen, hogy ha a *dolosusan* eljáró terjesztőt megbüntetik: az eljárás anyagilag a Btk. általános tanai szempontjából igazságos; mert a fokozatos felelősség rendszerében a legnagyobb igazságtalanság és képtelenség rejlik, mely a büntetőjog alapigazságaival jön a legmerevebb összeütközésbe.¹ Ámde a bíróság nem *de lege ferenda*, hanem *de lege lata* ítél; ezen szempontból pedig az ilyen ítélkezés törvényellenes.

Az É. L. T. 7. §. kimondja, hogy «Nyomtatvány után elkövetett büntettek és vétségek eseteiben az 1848. évi XVIII. tcz. 13. és 33. §-ai alapján felelősségre vonandó személyekre nézve a büntettekről és vétségekről szóló Btk.-nek a felelősséget tárgyzó mindazon intézkedései, a melyek az 1848. XVIII. tcz. 13. és 33. §-aiból folyó felelősséggel ellentétben állanak, nem alkalmazandók.»

Ezen világos, semmi opportunitási vagy politikai okból félre nem magyarázható törvény azt mondja, hogy ha sajtóbűncselekmény követtetett el, minden más felelősség kizárásával csakis a sajtójogi fokozatos felelősség az irányadó. És ha ezen rendszer szerint felelősségre senki sem vonható, mert pl. a röpirat szerzője, kiadója s nyomdásza is külföldön laknak, akkor a könyvkereskedő vagy colporteur nem büntetethető s csupán a Btk. 62. §-ában meghatározott eljárásnak van helye.

Ez az eset is bizonyítja azt, hogy elavult sajtótörvényünk revisiója mily égetővé vált; s mily nagy veszéllyel jár a

¹ Felhivom itt a szakközönség figyelmét *Baumgarten* idézett művére, ki a sajtójogi felelősségnek nálunk s Belgiumban érvényes rendszerét kritika tárgyává teszi, s annak tarthatatlanságát kimutatja.

fokozatos felelősség rendszere, mely mellett a dolosusan eljáró *terjesztő* szabadon csatangolhatja be az országot, a legveszedelmesebb izgató s lázító irataival; s csupán annak a veszélynek teszi ki magát, hogy nyomtatványait tőle elveszik s elkobozzák, a mi az *antisocialis* mozgalmaknál, midőn az izgatóknak szükségleteit rendszeres pénztár fedezi, komoly bajt, komoly veszélyt, *mely visszatartó erővel bírna, nem jelent.*

III.

A sajtójogilag felelős személyek megállapításánál semmi nehézséggel nem jár a *szerzőnek, szerkesztőnek, laptulajdonosnak s nyomdásznak* felismerése; ellenben már nem oly könnyű a «kiadó» fogalmának precizizálása. — Igaz ugyan, hogy az esküdtzéki tárgyaláson a jury dönt abban a kérdésben, hogy a vádlott-e a szerző, kiadó, vagy nyomdász, vagyis a jury állapítja meg azt, hogy sajtójogi felelősség terheli-e a vádlottat, vagy nem; — mindazáltal már az előzetes eljárás során érdeke a vádlónak a fokozatos felelősségnek megfelelő személyt helyesen kinyomozni, — nehogy a főtárgyaláson meglepetésnek legyen kitéve.

Erre azt lehetne mondani, hogy a kiadó fogalma sem vitás, mert hiszen azt meghatározza a keresk. törvény 515. §-a, mely így szól:

«Azon ügylet, mely által valaki (*a kiadó*) kész, vagy készítenő irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére a szerzőtől vagy ennek jogutódaitól kizárólagos jogot szerez, kiadói ügyletnek tekintetik.»

Hogy a kiadói ügyletnek s ezzel együtt a kiadónak ezen meghatározása a sajtójogi felelősség megállapításánál mennyire nem alkalmas, — s hogy abból olyan esetek is kiszorulnak, melyekben sajtójogi szempontból a *kiadói* felelősség kétségtelenül megállapítandó, — akkor domborodik ki kellően, ha a kiadónak a kereskedelmi törvényben adott fogalmát közelebb szemügyre vesszük, s kiemeljük azon eseteket, melyekben a keresk. törvény szerint kiadói ügylet nem forog fenn, következésképp, a hol kiadóról sem szólhatunk,¹ ha mereven a kereskedelmi jog álláspontjára helyezkedünk:

1. Miután a kiadói ügylet által a többszörözés *kizárólagos joga* bizonyos terjedelemben ruháztatik át a kiadóra; ez által a fogalomból kiesnek mindazon esetek, melyekben a kiadóval szerződő fél vagy maga nem bír a többszörözés kizárólagos jogával; vagy a kiadóra nem kizárólagos jogot ruház át.

2. Miután a kiadó a többszörözésre és forgalomba helyezésre *jogosítva és kötelezve* is van: a hol ezen momentum hiányzik, ott létezhetik ugyan más jogügylet, de kiadói ügylet fenn nem forog. Ha pl. a szerző a kiadó rendelkezésére egy munkát készít és a munka befejezésével a szellemi tulajdon is átmege a kiadóra, a nélkül, hogy annak *kiadására kötelezné* magát; akkor lehet, hogy adásvétel forog fenn, de kiadói ügylet nem létezik.

3. A többszörözésnek és forgalomba helyezésnek a *kiadó számára kell történni*; ez azonban nincs azáltal alterálva, ha a szerző a kiadás előnyeiben és risikójában is osztozik. — Ha azonban a kiadó a kiadást tisztán *a szerző javára eszközli*, akkor kiadói ügyletről nem lehet szólni. — Épen ez okból az ugynevezett bizományi kiadói ügylet a bizományi és nem a kiadói ügyletek közé sorolandó.

Ezek azok a *szembeszökőbb* esetek, midőn a kiadói ügylet, s ezzel együtt a kiadó fogalma is, — *magánjogi* szempontból van kizárva.

4. Nem tekinthető *kiadói ügyletnek* következésképp *kiadónak* a keresk. törvény szerint az sem, a ki az 1884. évi XVI. tcz. 6. §-ában meghatározott módon, a szerzői jog bitorlása révén ad ki valamely írói művet.

Mindezekből látható, hogy a «*kiadó*» fogalmának a kereskedelmi törvény által adott meghatározása a sajtójogi felelősség rendszerében nem használható, nem pedig azért, mert sajtójogi szempontból azt is *kiadónak* kell tekintenünk, — a ki a kereskedelmi törvény szerint nem kiadó.

Habár érezzük, hogy a «*sajtójogilag felelős kiadó*» tágabb körű fogalom, mint a keresk. törvény kiadója, mindazáltal el kell ismernünk, hogy a felelős kiadó szabatos meghatározásánál a helyes kiindulási pontot mégis csak a kereskedelmi törvényből kell meritenünk.

Glaser szerint:

«Herausgeber ist derjenige, welcher die dem Herausgeber nach dem Pressgesetze zukommenden Pflichten ausdrücklich übernommen hat; allenfalls derjenige, welcher die Geschäfte, woran jene Pflichten geknüpft sind, besorgt.»¹

Liszt a kiadóról a következőket mondja:

«Durch die rein formelle Uebnahme der Pflichten des Herausgebers, durch die Bezeichnung als solcher auf dem Blatte können die tatsächlichen Verhältnisse nicht umgestossen werden, kann der wirkliche Herausgeber seine Pflichten nicht auf einen Strohmann überwälzen; sollte auf der Druckschrift eine Person als Herausgeber genannt sein, welche in Wirklichkeit die Funktion der Herausgabe nicht ausübt, so würde diese falsche Angabe alle gesetzlichen Folgen einer solchen nach sich ziehen. Nach der Natur der Sache wäre Herausgeber derjenige, der eine periodische oder nicht periodische Druckschrift erscheinen lässt, vermittelnd zwischen den Autor und den Verleger tritt, die Unterhandlungen mit letzterem führt und abschliesst.»²

Schuermann s a kiadó sajtójogi fogalmáról így nyilatkozik:

«A ce point de vue, l'éditeur est l'individu qui, recevant de l'auteur son oeuvre, se charge non seulement de la remettre à l'imprimeur, mais même d'y donner au préalable une forme propre à voir le jour et d'y procurer les moyens d'arriver à la publicité: le rédacteur, le traducteur de l'oeuvre d'autrui ne sont aussi que de véritables éditeurs.»³

Ha a kereskedelmi törvénynek az 515. §-ban adott fogalom-meghatározásából elhagyjuk azokat a magánjogi elemeket, melyek a «*kiadó*» fogalmát a sajtójogilag felelős kiadó fogalmával szemben nagyon megszorítják, akkor a kereskedelmi törvény alapján határozhatjuk meg legszabatosabban azt, hogy a sajtó útján elkövetett bűncselekményeknél mint kiadót kit vonhatunk felelősségre.

Hagyjuk el ugyanis a szerződési részt az 515. §-ból, akkor azt látjuk, hogy a kereskedelmi törvény megcsonkított körülírása szerint:

«Kiadó az, a ki valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözését, közzétételét és forgalomba helyezését teljesíti vagy teljesítetteti.»

Magától értetődik, hogy a többszörözésnek a Btk. 63. §-a értelmében kell történni. Ha már most ezt a meghatározást a *Schuermannsével* egybevetjük, azt látjuk, hogy a két definíció *lényegileg* egymással egyező.

Fölmerül itt az a kérdés, hogy érdemes-e nekünk jogászoknak a felelős kiadó fogalmával ennyit bibelődni, mikor, ha szerző felelősségre nem vonható, a jury dönt abban a kérdésben, hogy a vádlott kiadó-e vagy nem?

Ez a pont az, a hol ki kell fejteni, hogy a sajtóügyi vizsgálóbírónak joga van-e, kötelessége-e a felelős személyt kutatni; vagy tartozik megelégedni azzal a «*Strohmannal*», a kit éppen a redactió jónak lát bűnbakul kiszolgáltatni. Vagy joga van-e a vádló indítványára azt mondani, hogy a bűnbakot nem fogadja el, hanem keresi az igazi felelős személyt és ha ezt nem találja, akkor egy fokkal lejjebb megy; és

¹ Glaser: Kleine Schriften II. 378. 2. kiadás.

² Liszt: Lehrbuch des österreichischen Pressrechts 79. l.

³ Schuermann i. m. II. 252. lap.

¹ V. ö. Neumann Ármán: A keresk. törvény magyarázata I. kiadás III. k. 868. és következő lapokon.

ha itt sem kapja meg az igazi felelős személyt; akkor az utolsó fokban felelős személyt veszi elő.

Ha elmondhatjuk azt, hogy sajtótörvényünk miserabilis felelősségi rendszere száz eset közül kilenczvenben az igazságszolgáltatásból gunyt üz, úgy a felelős személy kutatásánál bátran elmondhatjuk, hogy a sajtóeljárásunknak igazi szennyfoltja. Egyszer kályhafütőt látunk a vádlottak padján; másszor szerkesztőségi szolgát; a mint a redactio olcsóbban kapja a napidijas martyrokat. Vajon helyesen és jól van-e ez így; vajon azt mondja a mi sajtóeljárásunk, hogy a felelős személyt *nem szabad* kutatni? Nézzük csak ezt a tételt közelebbről.

A sajtóeljárás tárgyában 1867 máj. 17-én 307. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 17. §-a szerint:

«A bünvizsgálóbíró, mihelyt a vád elébe terjesztett, — — — kihallgatván mind a vádlottat, mind a kijelölt tanukat (t. i. azon személyeket, kiknek a vádra s védelemre szolgáló bármily körülményről tudomásuk van), a vizsgálatot mielőbb berekeszteni tartozik.»

Az előzetes eljárás során ez volt az egyedüli szabály a vádlottak, tanuknak kihallgatására nézve. Ugy látszik, azonban, hogy a sajtóügyi vizsgálatok is oly döcögösen s nehézkesen haladtak, mint a közönséges bűnügyekben; mert már 1868-ban az igazságügyi miniszter a vizsgálatok gyorsítása érdekében rendeletet adott ki 231. sz., a melyben a következő kijelentések vannak:

«A gyorsaság érintett igényletének sajtóperekben annál könnyebb megfelelni, miután itt különbözőleg a bűnvádi vizsgálatról, a hol nemcsak a bűntényt kell konstatálni, hanem a bűnös is kinyomozandó, a — — corpus delictit nyomozni nem kell, a mi pedig a sajtóvétség elkövetőjét illeti, erre nézve, rendkívüli esetek kivételével, elég a felelős szerkesztő s kiadó megkérdezése, szükség esetén a szerkesztői s kiadói helyiségek átkutatása. Sőt e kutatás is többnyire felesleges, miután a súly nem annyira a cikk szerzőjére, mint inkább annak tartalmára fektetendő.»

Hát ez az alapján téves rendelet két veszélyes elvet sanctionál:

a) hogy a sajtóügyi vizsgálatoknál nem szabad az időt-
rabló alapossággal eljárni; a fő a gyorsaság, habár felületes is az eljárás;

b) hogy teljesen közömbös, hogy kit fogunk meg felelős személynek, s csak az a fő, hogy valaki bűnbakul a jury elé legyen állítható.

Azt hiszem, nem tévedek, midőn azt állítom, hogy a rendelet szerzője annak megszövegezése előtt rövid idővel valahol olvashatta az «*Observateur*» ellen indított sajtópört, a melynek folyamán a szerkesztő, a kitűnő belga jogi író, a ki az óta miniszter is volt: *M. Van Hoorebeek* a vizsgálóbíró előtt nem nevezte meg az incriminált cikk szerzőjét, s a sajtószabadság eszméjétől áthatva, a vizsgálóbírónak így felelt:

«Je n'ai pas à répondre à cette question. J'ajoute que toute réponse à semblable question tendrait à obliger le journaliste à devenir, dans certains cas, son propre accusateur, et dans beaucoup d'autres, à se prêter indirectement au rôle de délateur; de plus, la délicatesse me fait ici un devoir de semblable conduite.»

Midőn pedig a vizsgálóbíró megjegyezte, hogy mint tanut eskü alatt hallgatja ki, s az eskü szentségére figyelmeztette, így folytatta:

«Je sais ce que je dois à la religion de mon serment; mais je n'ignore pas non plus ce que m'impose l'honneur de ma profession qui est avant tout un mandat de confiance. En présence de la responsabilité légale de l'éditeur, ce serait, à mes yeux, trahir les devoirs de ma position que de livrer à la justice des secrets de bureau que la loi elle même ne m'oblige pas à faire connaître.»¹

¹ Schuermann i. m. II. 416.

Hát hiszen kétségtelen, hogy *Van Hoorebeek* eszméi szépek; s a szerkesztő vagy kiadó szempontjából lehetnek jogosultak is, de egészen más a kötelessége a vizsgálóbírónak, mint a kiadónak. A vizsgálóbíró s a vádló a bűnöst kutatják, és mindaddig, míg törvényes uton megvan a lehetősége, hogy az igazi bűnöst, a szerzőt kiderítse, az eljárásnak nem szabad félúton megállania, s nem szabad a szerkesztő önfeláldozását és martyromságát elfogadnia s a justitiát a felelős személyek alkudozásainak zsákmányul odadobni.

Az a teljesen elhibázott 68-as rendelet az oka annak, hogy sajtóügyi vizsgálóbíránk *komolyan* nem keresik a szerzőt, az igazi bűnöst, s így lehetséges az, hogy kályhafütők, szerkesztőségi szolgák s Baltesz Andrások állanak nem ritkán a jury előtt. Pedig hát a fokozatos felelősség hibás, tökéletlen rendszerében csakis az az igazságos, hogy a szerzőt vonjuk felelősségre első sorban, mert ez a büntetőjog általános beszámítási tanai szerint is mindig dolosusan jár el; ellenben a kiadót s pláne a nyomdászt gyakran még culpa sem terheli.

Ebből folyólag tehát a legtöbb, sőt egyedüli felelőség a vizsgálóbírót terheli, ha szerző helyett egy Strohmann kerül a jury elé; mert hiszen a vádló a sajtótörvény 21. §-a értelmében csak a vádbeli cselekményt tartozik megjelölni, «melyet megtoroltatni kíván»; de a felelősségre vonandó személyt nem, következésképp a vizsgálóbíró kötelessége azt kinyomozni; s viszont egyedül neki áll jogában a Strohmannokat mellőzni az igazi felelős személyt kutatni, mert ha már a vádlevél előterjesztetik, csakis a jury ítélhet a felelősség kérdésében.

Vargha Ferencz
kir. törvényszéki bíró.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hagyatéki illetékesség kérdéséhez.

Vannak jogesetek, a melyek a törvény világos rendelkezéseinek ellenére vita tárgyát nem képezhetik, s csak a hatóságok elfogultsága képes a törvényt balra magyarázni.

Ilyen a *hagyatéki eljárás* bírósági illetékességének kérdése.

A törvény világosan azt mondja (1868. évi LIV. tcz. 582. §. és ezzel egyértelműleg az új örökösödési eljárás 6. §-a), hogy az *örökösödési eljárásra az a bíróság illetékes, a melynek területén volt az örökhagyónak utolsó rendes lakhelye.*

A törvény ezen félremagyarázhatlan rendelkezésére állapította a *kir. Curia* az illetékesség kérdésében hozott határozatait folytonosan; ugyanis az 1891. évi febr. 5-én 479. sz. határozatában kimondotta: hogy «az örökösödési eljárásra illetékes bíróság alatt nem a *locus originis*, hanem a *locus domicilii* tekintetében illetékes bíróság értendő».

A *rendes lakhely* tekintetében pedig a *kir. Curia* 1889-ben okt. hó 24-én 8150. sz. határozatában így szól: «Rendes lakhelyéül mindenkinek azon tartózkodási helye tekintendő, a melyet szabadon választván, *életének és foglalkozásának állandó központját* képezte». Itt tehát sem a községi illetőség, sem pedig a hagyaték fekvése tekintetbe nem jöhet.

És mégis a törvény világos rendelkezéseinek s a Curia folytonos gyakorlatának ellenére a bírósági illetékesség kérdését a községi illetőség, és a javak fekvése alapján döntötte el a *budapesti fővárosi árvaszék.*

A jogeset következő:

A meghosszabbított gyámság alatt álló W. Gy.-nak, mégis annyit engedett a rokonság, hogy szórakozás céljából Sz— —n részére vett ingatlan birtokon telepedhessen le. Ezen birtokban lakott, öt évtől fogva folytonosan itt gazdálkodott, és itt is halt meg.

Említett W. Gy. rokonának bánásmódját elkeseredésében azzal vágyott megbosszulni, hogy a budapesti kir. közjegyző

előtt közzérendeleket tesz, s abban a törvényes örökösödésre hivatott mostoha testvérét — örökségéből végkép kizárta.

Ezen közzérendelet a budapesti kir. törvényszéknél kihirdettetvén, ezen törvényszék a végrendeleti örököszt és hagyományost ama kérelmével, hogy a hagyaték a budapesti kir. törvényszéknél tárgyalassék, elutasította; nem vevén figyelembe a kérvény azon indokát, hogy a hagyaték nagyobb része a budapesti főváros területén fekszik, és hogy az elhunyt a budapesti fővárosi árvaszék fenhatósága alá tartozott. Ezen 325. sz. a. elutasító végzéssel a budapesti kir. törvényszék, a hagyatéki iratokat törvényszerű eljárás végett a rétsági kir. jbiróságához áttette azon indokból: mert az örökösödés állandó és rendes lakhelye Sz— —n volt, tehát ezen járásbiróság az illetékes hagyatéki bíróság.

A rétsági kir. járásbiróság az 1895. évi 325. sz. a. végzésével az örökösödési eljárást megindította, s a hagyaték tárgyalásával a balassa-gyarmati kir. közjegyzőt bizta meg. Ezen hagyatéki eljárás folyama alatt a budapesti fővárosi árvaszék itt Budapesten második hagyatéki eljárást indított; s megkereste a rétsági kir. járásbiróságot a hagyatéki iratoknak áttétele végett.

A budapesti fővárosi árvaszék avval indokolja illetékeségét, hogy elhunyt W. Gy. születésének helye és az atyja után budapesti illetőségű volt, és kiskorúságának meghosszabbítása folytán gyámság alatt állott; és miután W. Gy. községi illetőségét meg nem változtathatta és másutt községi illetőséget nem szerezhetett, kétséget nem szenved, hogy a haláleset azon állítása, hogy az örökösödés alsó sz— —i illetőségű lett volna, annyival inkább téves, mert a W. Gy. feletti gyámhatóságot egészen haláláig a székesfővárosi árvaszék gyakorolta. — Eddig szól az árvaszéki végzés.

A rétsági kir. járásbiróság a székes fővárosi árvaszék fentebbi átiratára az 1895. évi 494. sz. a. átiratával értesítette a székes fővárosi árvaszéket, hogy a budapesti kir. törvényszék a W. Gy. hagyatéki iratait azon bírósághoz áttette, melynek alapján a bíróság a hagyatéki eljárást megindította s hagyatéki tárgyalással a b.-gyarmati kir. közjegyzőt bizta meg.

Erre a székes fővárosi árvaszék 1895. évi 4820. sz. a. végzésével ismételve megkereste a rétsági kir. járásbiróságot a hagyatéki iratoknak áttétele végett. Ezen végzésében hivatkozik az 1877. évi XX. tcz. 233. §-ának 1. pontjára, mely azt mondja, hogy a hagyatéki leltározásnak azon esetben van helye, ha az örökösök között kiskorúak is stb. vannak.

Ezen végzésre a rétsági kir. járásbiróság a törvény szabályai szerint hozott végzésében azt felelte, hogy néhai W. Gy. hagyatéki ügyében 1895. évi 185. sz. végzéssel megindított hagyatéki eljárást beszüntetni a bíróságnak nem áll jogában, a mennyiben a székes fővárosi árvaszék ezen hagyatéki tárgyalásra vonatkozó jogosultságát nem igazolta.

A rétsági járásbiróság által a tárgyalással megbízott b.-gyarmati kir. közjegyző a hagyatékot letárgyalván, ezen tárgyalásra a nógrádmegyei tiszti ügyész is megjelent, hogy a kiskorú érdeke védelmét igényelje, a nógrádmegyei árvaszék tartván magát illetékesnek, miután W. Gy.-nak területén volt rendes és állandó lakhelye és itt is hunyt el, és ezen illetékességét 3640. sz. végzésében ki is mondta, megkereste a székes fővárosi árvaszéket az értékek áttétele végett. Erre a székes fővárosi árvaszék 8394. sz. végzésében *illetőségi összeütközés* fenforgásából az iratokat a m. kir. belügyminiszteriumhoz terjesztette fel.

Külföldi judikatura.

659. Jogtalan versenyben vétkes az a kereskedő, a ki előbbi főnökének vevőit, személyzetét és képviselőit a maga részére akarja megszerezni. (*Nimes-i felebbviteli bíróság.*)

660. Az eljegyzéstől ok nélkül történt visszalépés kártérítésre nem kötelez, mert a károsító cselekedet nem jogellenes. Ha azonban a visszalépő fél a kár megtérítése iránt

kötelezettséget vállalt, úgy elvállalt kötelezettségének teljesítésére szorítható. (*Karlsruhei felebbviteli bíróság.*)

661. Személyes családi jogi tényeket a kiskorú is teljes hatályal végezhet, és így joghatályos törvénytelen gyermekének az elismerése, a mely az apa és gyermek közti viszonyt alapítja meg és vagyoni jogi következményekkel a törvényes jogszabályok nem pedig a kiskorú akaratnyilvánítása folytán jár. Ettől különbözik a kiskorú által tett tartási ígéret, a mely mint vagyoni jogi rendelkezés megtámadható. (*Karlsruhei felebbviteli bíróság.*)

662. A válóperbeli ítélet kimondhatja, hogy a nő férje nevét nincs már jogositva viselni, mert a nő a házasság folytán családi nevét el nem vesztte és mert férje nevét csak feleségi minőségben viselheti. (*Poitiersi felebbviteli bíróság.*) (A német polgári törvénykönyv tervezete szerint az elvált nő megtartja férjének családi nevét.)

663. Élőfát lehet külön birtokolni, függetlenül a talajtól, a melyen áll. (*Diekirchi törvényszék.*)

664. A tüzkárbiztosítási szerződés feltételei szerint a szerződés eladás esetén hatályát veszti, ha az eladás ténye záros határidőn belül a biztosítóval nem közöltetik. A biztosított szinleg eladja az ingókat, hogy hitelezőit megkárosítsa, és mint bérlő birtokban maradt, de az eladást a biztosítóval nem közli. A biztosító volt ingók elégnék. A bíróság elutasította a kár megtérítésére irányuló keresetet, mert a biztosító csak a tulajdonost biztosította, a bérlőt nem, és mert a szerződés szinlegességét az azt létesítő harmadik személyekkel szemben nem érvényesítheti. (*Nancy-i felebbviteli bíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** f. évi május hóban 2612, ez évben összesen 12,598 ügy érkezett s így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 26,469 ügydarab. Elintéztetett 12,848, hátralékban maradt 13,621 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest több érkezett be 118-al, több elintézendő volt 638-al, több intéztetett el 294-el, s a hátralék szaporodott 344-el.

— **A budapesti kir. táblához** május hóban 2828, ez évben összesen 12888 ügy érkezett be. Elintézendő volt 21312, elintéztetett 15405, hátralékban maradt 5906 ügydarab.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának jutalomtételei:**

A római jogból. A római jog tanai a szerződésekről, az institúciók s főleg a pandekták szerint, történeti s dogmatikai szempontból. Jutalma 260 ft.

A magyar jogtörténetből. (Harmadszor.) A fuisítás intézményének fejlődése. Jutalma 140 ft.

Az egyházjogból. (Másodsor.) Az egyházi házasság vonatkozása a polgári házassághoz, különösen a házasságkötés módját illetőleg. Jutalma 140 ft.

A jogbölcseletből. (Harmadszor.) Adassanak elő az örökjogra vonatkozó természetjogi és jogbölcseleti elméletek. Jutalma 100 ft.

A magyar magánjogból. (Harmadszor.) Kijelölendők s rendszeres keretben megvilágosítandók Verböczy Hármaskönyvének ama nevezetesebb pontjai, a melyek s a miként azok akár közvetlenül, akár szokásjogi átalakulattal hazai magánjogunk terén mai nap még életben vannak. Jutalma 260 ft.

A polgári perrendtartásból. (Harmadszor.) Fejtessék ki a contumacia tana. Jutalma 260 ft.

A magyar közjogból és a politikából. (Másodsor.) A miniszteri kormányzat és felelősség intézményének fejlődése és jelenlegi állása általán és a magyar közjog szerint. Jutalma 360 ft.

A közgazdaságtanból. (Másodsor.) Smith Ádám rendszere és annak bölcseleti alapja. Jutalma 70 ft.

Az államgazdaságtanból. Fejtessenek ki az államháztartás alaki rendjének biztosítására irányuló intézmények, kiterjeszkedve a nevezetesebb európai államokban fenálló rendszerekre. Jutalma 70 ft.

— **Az igazságszolgáltatás akadályai.** Egy perben egy gróf vagyoni állását kellvén igazolni, a perbeli ügyvéd az illetékes körjegyzőhöz fordult ily tartalmu bizonyítványért. Kérelmére a következő választ kapta: «A kért bizonyítványt

csak az esetre állithatom ki, ha annak célját is közli ügyvéd ur akár velem, akár a gróf ural. Ugyanis a gróf ur nem egyezik bele a bizonyítvány kiadásába, ha nem ismeri az ügyet, melyre vonatkozólag az kéretik.»

— **Bizonyítási teher.** — **Tanu megesketésének mellőzése.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott. A kir. törvényszék az elsőbíróóság ítéletét helybenhagyja.

Indokok: Alperes a beismertnél nagyobb mennyiség tekintetében tagadja a vételügylet létrejöttét.

Ez a tagadás tehát a követelő félre hárítja a bizonyítási kötelezettséget.

Az F. a. irat nem dönti el a kérdést, mert az abban előforduló kitétel: barrel, hordót jelent, a szakértők pedig megállapították, hogy a kereskedelmi forgalomban a gépolaj szállítására kétféle nagyságú hordók használatnak: mintegy 160 és mintegy 200 kilgrm tartalommal.

Az írásban foglalt szerződéssel nem ellenkezik az alperes vitatta az a kikötés, hogy a megrendelt hordók tartalma egyenkint 150 kilónál több ne legyen.

Ezek után a bizonyítékok mérlegelésénél figyelembe kellett venni a bizonyítási teher megosztását.

Mert Friedmann Izidor, a ki azt vallja, hogy a felek nem határozták meg a szállítandó hordók nagyságát, maga kötötte az ügyletet, melyről tanuskodik és a per kimenetele körül érdekelt.

Vallomása tehát nem bírhat nagyobb súlyal, mint a főnöké, ha utóbbi saját személyében szerződött, és saját személyében hallgattatott ki.

Ez okból alperest, mint a bizonyító fél ellenfelét kellett esküre bocsátani és Friedmann Izidor tanu meghitelését mellőzni, mert vallomása esküvel megerősítve sem szolgáltatna ügydöntő bizonyítékot.

Az alperes által letett esküvel igazolva van, hogy a vételügylet 150 kilót meg nem haladható mennyiség tekintetében jött létre.

A meg nem rendelt áru vételárát tehát alperes nem tartozik megfizetni, mert a C. a. levélből kitűnőleg a mennyiségre vonatkozó kifogásáról nyomban a számla (factura) vétele után tehát időben értesítette a felperest.

Mínt hogy azonban a felperes küldötte hordókból a két nagyobbik 210 és 218, összesen 428 kiló tartalommal a mennyiség tekintetében megfelelt a megrendelésnek, azért mivel az árunak csak maximalis mennyisége volt meghatározott; mínt hogy továbbá a két hordó elkülönítése a harmadiktól, vagyis a megrendelt mennyiségnek elválasztása a meg nem rendelt mennyiségtől semmi nehézséggel sem járt; ennél fogva alperes kötelezendő volt, a mondott 418 kiló gépolaj nem kifogásolt vételárának megfizetésére, mert az áru minősége elleni kifogásokkal az ide vonatkozólag az elsőbíróági ítéletben felhozott és e helyütt is elfogadott okokból elkésett. (1895 febr. 23. D. 33. sz. a.)

— **Beszámítási kifogás.** — **Visszatartási jog.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott:

A kir. törvényszék az elsőbíróóság ítéletét helybenhagyja.

Indokok: Alperes beismerte, hogy felperesnek a kereset-hez csatolt könyvkivonatban kiténtetett 110 frt áru vételárral tartozik, illetve tartozott és a követelés ellen azt a kifogását érvényesítette, hogy felpereshez szénsavval leendő megtöltés végett két hengert küldött, a melyeket felperes minden törvényes ok nélkül visszatartott, ürügyül felhozván, hogy azok egy Paulovics nevű egyén által felperestől vásárolt szikviz-gyártó-gép alkatrészeit képezik, és így azokat alperesnek csak akkor küldi meg, ha alperes nevezett Paulovics által kiállított nyilatkozattal igazolja, hogy a szikviz-gyártó gépet attól megszerezte.

Miután alperes el nem ismerhette felperesnek azt a jogát, hogy az általa neki megküldött hengert bármi okból visszatarthassa, értesítette felperest, hogy az őt illető követelésből 110 frtot visszatart a két henger értéke fejében és így a tartozását kiegyenlítettnek tekinti.

Felperes ezen levélre nem válaszolván, úgy tekintette őt alperes, mint a ki ezt az ajánlatot elfogadta és így a felperes követelése ezen két henger árának beszámítása által kiegyenlítettnek tekintendő.

A kir. törvényszék megállapította, hogy abban az esetben is, ha felperes nem is volt jogosítva a hengerek visszatartására, alperesnek nem volt joga, hogy az előadása szerint és már akkor is esedékes tartozása kiegyenlítése helyett, ezt a két henger értékének beszámítása által kiegyenlítettnek

tekinteni, mert arra őt felperes fel nem jogosította, és alperes őt abba beleegyezettnek sem tekinthette azáltal, mert a beszámítást igénylő levelére nem válaszolt, a mennyiben ezen levele nem tekinthető ajánlatnak, mely a ker. törv. 320. §-a értelmében azáltal, hogy arra felperes kellő időben nem válaszolt, elfogadottnak tekintendő.

Ezek szerint a beszámítási kérelemnek e helyütt sem lehetett helyt adni, mert alperes felperestől első sorban csakis a két hengernek természetbeni kiadását követelheti; de ez a körülmény nem jogosítja őt fel arra, hogy a már esedékes volt, egészen más jogcímen alapuló felperesi követelés ki-fizetését megtagadja. (1895. febr. 25. D. 23. sz. a.)

— **A budapesti büntető törvényszék iktató hivatala.** Ügyvédi körökből a következő soroknak közlésére kértünk fel: A budapesti büntetőbíróóság iktató hivatala, hol a változatosságról azzal van gondoskodva, hogy ott minden héten más-más arcokkal találkozunk, mondom, a budapesti büntetőbíróóság iktatóhivatala újabb idő óta, még az ügyvédnek saját ügyeiben sem ad értesítést. Számot adnak, de hogy mit jelent ez a szám, vagy mire vonatkozik, ezt már nem mondják meg, mert ez állítólag tiltva van. Megmondják az ügynek referensét, forduljon a fél a referens urhoz, az majd megadja a kívánt értesítést. Notandum bene, nem az ügynek ilyen vagy amolyan elintézéséről van itt szó, hanem arról, hogy adatott-e be p. o. az ügyészség részéről felebbezés vagy sem. Ezt sem mondják meg. Így kénytelen az ügyvéd vagy a fél a referensnél alkalmatlankodni, kinek bizony egyéb dolga is van, mint hivatali helyiségét értesítő hivatallá változtatni át. Mínt-hogy fel kell tennünk, hogy az itt többször említett iktató hivatal folyton változó személyzetének az ügyviteli szabályok vagy elnöki rendelet nem tudásából vagy helytelen magyarázatából folyó helytelen eljárásával van dolgunk, a jó ügy érdekében és jövődöbéli esetleges vexatiók kikerülése céljából bátor vagyok a budapesti büntetőbíróóság igen tisztelt vezetőjét ezen boszantó, türethetetlen és az ország első büntető-bíróóságához méltatlan állapotra figyelmeztetni. Minden hatóság, felső- vagy alsóbíróóság iktató hivatala — mely egyedül van hivatva erre — a kívánt értesítést megadja a feleknek vagy ügyvédeknek, csak a budapesti fenyeítő törvényszék iktató hivatala vonja ki magát ezen kötelességének teljesítése alól. Ha ez parancs folytán történik, ám vonassék vissza ezen parancs; ha pedig e segédhivatali személyzet szeszélyéről, vagy plane önkényéről volna szó, ám emlékeztessék ezen személyzetet kötelességére és minden ismét rendben lesz.

— **A kir. Curia szüneti tanácsai.** (Julius 8-tól aug. 4-ig.) *Polgári tanács:* Elnök: Szabó Miklós, a kir. Curia elnöke. Birák: Hammersberg Jenő, Gyárfás Ferencz, Mezey Albert, Kormos Adolf (váltó és fegy. t. t.). — *Büntető tanács:* Elnök: Osztróvszky József, tanácselnök. Birák: Sebestyén Mihály, Szeffert Ede, Bömches Gyula (julius 7-től—21-ig), Szeremley Lajos (julius 21-től), Neuberger Ignác (julius 21-től aug. 4-ig), Nyers Lajos, Tóth Gerő, Szent-Imrey Jenő. (Augusztus 4-től—31-ig.) *Polgári tanács:* Elnök: Manoilovich Emil, tanácselnök. Birák: Ádám András, Hammersberg Jenő (aug. 10-éig), Gyárfás Ferencz, Pecháta Endre (aug. 10-től), Fabiny Ferencz (váltó t. t.). — *Büntető tanács:* Elnök: Czorda Bódog, a kir. Curia másodelnöke. Birák: Tutschner Ágoston, Szeremley Lajos, Székács Ferencz, Nyers Lajos, Tóth Gerő, Szent-Imrey Jenő.

A budapesti VII. ker. kir. járásbíróóság jelenlegi hivatalos helyiségeiből a VII. ker. király-utca 69. számú házba f. é. június hó 13-án átköltözködött.

A budapesti IV. ker. kir. járásbíróóság jelenlegi hivatalos helyiségeiből a IV. ker. Királyi Pál utca 18. számú házba f. é. június 22-én átköltözködik.

A Magyar Fogászegylet tagjainak két füzet küldetett meg a napokban: Deutsch Izidor előadása a szabadalmi jogról és Vargha Ferencz előadása az otthon védelméről. A kik nem kapták meg, szíveskedjenek reklamálni Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében (Szeréta-tér.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

1 évre	6 frt
negyedévre	3

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Árverési csarnok. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd-től. — Vitás kérdések a sajtó útján elkövetett bűncselekményeknél. VARGHA FERENCZ kir. törvényszéki bírótól. — *Jogirodalom:* Bader Reinhold: Der Begriff des politischen Delikts nach schweitzer Gesetzgebung und Praxis. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* Reaktiválható-e a felszámolásban levő részvénytársaság? Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A budapesti kir. tábla 6. sz. polgári teljes-ülési határozata. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Árverési csarnok.

A fővárosban megtartott ingó árveréseknek állandó vevőközönsége van, mely zárt társaságot képez és tőle telhetőleg iparkodik az árverésektől távoltartani vagy elriasztani minden nem czéhbelit.

Természetesen, a társasági tagok egymásnak nem csinálnak concurrentiát, egymás rovására nem verik fel az árakat, hanem megegyeznek szépen a vett tárgyakon vagy az elért nyereségen.

Nem lehet azután csodálkozni, ha az árverések jó részén alig jó be az árverés alá kerülő ingóságok becsértékének egy ötöde, sokszor egy tizede.

Értékes holmik potom pár krajczárért kótyavetyéltetnek el, úgy hogy nem egyszer még az árverés költségei sem találják a vételárban fedezetet.

Káros ez az állapot úgy a hitelezőre, mint a végrehajtást szenvedettre nézve, mert a hitelező — bár foglalási alapot talált, — fedezethez nem jut, az adósnak meg elveszik adóssága fejében minden ingóságát, a nélkül, hogy tartozásából jelentékenyebb részt törlesztett volna.

Gyakran azonban az adósnak nagyon is érdekében áll, hogy minél olcsóbban jussanak hozzá az árverési törzsvendégek az ő ingóságaihoz, a mikor ugyanis velők előre megegyezett, hogy az árverési vételáron felül bizonyos összegért neki, illetőleg pro forma rendszerint valamelyik hozzátartozójának fogják az árverési vevők átengedni a megvett tárgyakat, a melyek még helyet sem változtatnak a végrehajtást szenvedett lakásán.

A hitelező erről nem tud, azt hiszi, hogy adósnak nincs már semmi, kielégítési alapul szolgálható vagyona, az adós pedig, a ki vagy az árverési vevőtől, vagy ennek egy formális jogutódától haszonbérbe veszi az imént nála elárverezett ingókat, az újabb foglalással szemben igénypert indít a színleges vevő nevében.

A mai visszás rendszer e szerint a legtöbb esetben árt a becsületes hitelezőnek, becsületes adósnak és a komoly árverési vevőknek, ellenben hasznot hajt a hitelezők megkárosítására célzó végrehajtást szenvedettnek, meg az árverési hyénáknak.

Ez utóbbiakra akár mindennap alkalmazni lehetne a kihágási büntető-törvénykönyv 128. §-át, mely szerint a ki összebeszélés, a nyereségben való osztozás vagy más-jutalom vagy előny ígérete által a nyilvános árverés eredményének meghiusítására vagy csökkentésére működik, ugyszintén a ki ilyen célból nyereségi részt, jutalmat vagy előnyt elfogad, tulajdon elleni kihágást követ el és két hónapig terjedhető

elzárással és háromszáz frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az árverésen jelen lévő hivatalos személyek, a bírósági végrehajtó, becsüs és ügyvéd — eleget tapasztalják e visszaéléseket, de legritkább esetben tesznek azokról az illetékes bíróságnál büntető feljelentést; büntető ítélet pedig az esetek elenyésző csekély részében mondatik ki.

Ezek történnek a bírói árveréseken.

A közigazgatási hatóságok által (bagatel- és adóügyekből folyólag) megtartott árveréseken azonban még nagyobb anomalia az, hogy a kisebb nyilvánosság, valamint az árverés alá kerülő ingók rendszerint csekélyebb értéke folytán alig akad vevő.

Mindezekben a bajokon volna hivatva segíteni a központi árverési csarnok intézménye.

Bizonyos értéken — 100 frton alul — a felek közös kérésére, ezen értékhatáron felül akár a felperes, akár a végrehajtást szenvedett kívánságára a végrehajtó az árverés alá kerülő ingókat egy nappal az árverés határideje előtt egy központi tárházba szállíttatja s ott beraktározza. Az árverés a tárházban, illetőleg az ezzel kapcsolatos árverési csarnokban tartatnék meg.

Mindennemű árverési hirdetmény egy helyen könnyen észrevehetőleg kifüggesztendő.

Az árverés alá kerülő ingók átszállításának és beraktározásának költségei az árverési vételárból mint előnyös tétel elégitendők ki.

Az árverési csarnokok kérdése éppen most foglalkoztatja a fővárost is.

Ugyanis a pénzügyi miniszter felhívta a fővárost, hogy állíttasson fel ily tárházakat, a melyeknek az volna a feladatuk, hogy «bennük el lehetne helyezni mindazokat a lefoglalt holmikát, melyeket vagy árverések hiányában nem lehetett eladni, vagy pedig azért nem, mert összejátszástól lehetett tartani».

A főváros adóügyi bizottsága ily értelemben el is határozta a pesti és budai oldalon egy-egy tárház és egy-egy csarnok felállítását.

Azonban a keret így nagyon szűkre van szabva. Gyakran ugyan el lehet adni az ingókat a foglalás színhelyén is, de aránytalanul csekély vételáron s ezen bajon a főváros tervezete nem segít.

Továbbá csakis az adóárverések részére tervezetik a csarnok és tárház, míg a legfontosabb és az árverés alá kerülő ingók értékére nézve is legnagyobb bírói licitációk tovább is, mint eddig, a végrehajtást szenvedettek lakásán fognak megtartatni s így az eddigi botrányos helyzet ezentul is megmarad. Ha a főváros érdeklődik ezen ügy iránt, a minthogy saját pénzügyi érdekei is utalják az érdeklődésre, iparkodjék a többi érdekeltek tényezőikkel megállapodásra lépve, a kérdést gyökeresen megoldani.

Irjon fel az igazságügyi miniszterhez, hogy a pénzügyminiszteriummal egyetértőleg tétessenek meg a lépések a fővárosban mindennemű, úgy közigazgatási, mint bírói uton foganatosítandó árverések részére a fent jelzett módozatok mellett központi árverési csarnok felállítására.

Dr. Balog Arnold

Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél.¹

Az az elhibázott 1868-as rendelet sem tiltja el a vizsgálóbíró a szerző kutatásától, sőt ellenkezőleg; ha figyelembe vesszük azt, hogy eme rendeletnek mi a célja, nem fogjuk abban a vizsgálóbíró jogkörének csorbitását látni. Ez a rendelet csakis azért adatott ki, hogy a sajtóügyeket az elposványosodástól megóvja. Ez ennek a tendenciája, a mely az egész rendelet szövegén végig vonul. Ámde ez a rendelet is feljogosítja a vizsgálóbíró «szükség esetén», vagyis ha másként a szerzőt ki nem nyomozhatja: «a szerkesztői és kiadói helyiség átkutatására». Tehát a vizsgálóbírók kezében megvan a törvényes eszköz, mely a szerző kinyomozására alkalmas, csak használni kell azt; s ha az eredményre nem vezet, csak akkor szabad a második fokon felelős személy ellen irányítani az eljárást.

Igy van ez Belgiumban is, a honnan mi az egész sajtótörvényünket és eljárásunkat — habár megcsonkítottan s rendszertelen alakban — átvettük.

A belga sajtótörvény (1831. évi jul. 19.) kimondja, hogy a vizsgálat sajtóügyekben is a közönséges eljárás szabályai szerint történik:

«Art. 8. Lorsqu'il s'agira de délits de la presse, il sera procédé à l'instruction — — comme en matière criminelle.»

Ezen világos rendelkezés dacára a belgáknál is többször fölvetették már azt a kérdést, hogy a lapszerkesztőnek van-e joga a szerző anonymitását megőrizni; de a semmitőszék erre nézve mindig tagadólag válaszolt, kijelentvén, hogy minden törvényes eszközökkel kutatni kell a szerzőt:

«Aux yeux de cette cour, en vertu des art. 14 et 18 C. B. et 11 du decret de 1831 la responsabilité en matière de «délit de la presse» pèse au premier lieu sur l'auteur et la justice peut, pour le découvrir, recourir à tous les moyens de preuve autorisés par le droit commun.»²

Nemcsak a joggyakorlat, de a belga törvény előkészítése folyamán tartott tárgyalások is arra mutatnak, hogy a fokozatos felelősség hazájában, Belgiumban, kötelessége a bírónak a felelős személyt kutatni.

Teux ugyanis be akarta csempészni a Strohmán intézményét, a mire *Devaux* következőleg felelt:

«A kiadóval szemben mindig nehéz a bíró helyzete. Mert a szerzőnél s nyomdásznál mindig könnyű meghatározni, hogy képes-e az, a ki szerzőként jelentkezik, a vád tárgyát képező elmeművet előállítani. Még könnyebb a nyomdász kilétét kipuhatolni. Ámde már nehezebb a felelős kiadó személyét megállapítani, mert kiadó mindenki lehet, tehát mindent el kell követni a bírónak, hogy az igazságot kiderítse; s a nyomdász csak akkor üldözhető, ha a kiadót s a szerzőt kinyomozni semmiképen nem lehetett.»³

IV.

Kiválóan fontos sajtóügyekben az elévülés kérdése, mely a közönséges bűncselekményektől eltérően van szabályozva. Régebben vitás volt az, hogy a sajtó utján elkövetett bűncselekmények mikor évülnek el, ámde *Fayer László* nagyon helyesen, reá mutatott a sajtótörvény 28. §-ának igazi értelmére,⁴ mely szerint:

«Minden olyan sajtóvétség, mely ellen hivatalbóli megtorlásnak van helye, hat hónap múlva, a mely ellen pedig csak magánkereset indítható, két év múlva időszül el.»

¹ Az előbbi közl. I. a 23. és 24. számban.

² Schuremanns i. m. II. 417.

³ Schuremann i. m. II. 4:8. lap.

⁴ Jogtudományi Közlöny 1888. évf. 129, 139. lap.

A joggyakorlat sem ingadozik ma már ebben a kérdésben, s az egész vonalon akkép értelmezik azt a szabályt, a mint kell, hogy t. i. az nem indítványozási határidő, hanem a bűnvádi eljárás megindítását és folytatását kizáró elévülés. Ez az egyetlen egy eset tehát az, midőn ugyanazon bűncselekményre két féle elévülési idő van megállapítva, a szerint, a mint az hivatalból, vagy csupán a sértett indítványára üldözendő. Ez a kérdés kontroverziára nem ad ugyan alkalmat; de mégis az elévülés intézményénél több praktikus kérdés a vitás.

Ezek a következők:

a) mely naptól számítandó az elévülés;

b) egyéni vagy solidáris-e az elévülés s az elévülés félbeszakítása.

Ezek megbeszélése előtt azonban első sorban azt kell tisztázni, hogy a sajtóbűncselekmény mikor követtetik el.

Ad a) Szabály az, hogy a bűncselekmény az összes tényálladáki ismérvek megvalósításával végeztetik be; következésképp a tényálladáki ismérvek adnak feleletet minden egyes esetben ama kérdésre, hogy bevezéssel, vagy kísérlettel állunk-e szemben. Ebből a szempontból kiindulva, a bűncselekményeket két csoportba kell osztanunk; egyikbe azok tartoznak, melyeknél az elkövetési cselekedet véghezvitelével összeesik a bevezés; a másik csoportba pedig azok sorolhatók, a hol a büntetőjogi causalitás teljességéhez meg bizonyos eredmény is szükséges. Az előbbi bűncselekmények a formális bűncselekmények, mert a jogsérelem nem látható, nem érzékelhető; ide tartozik: a becsületsértés, rágalmazás; izgatás; bűncselekmény elkövetésére való felhívás; királysértés; titoksértés, szóval — a mint látjuk — mindazok a bűncselekmények, melyek sajtó utján is elkövethek. A másikba sorolhatók azok, melyeknél a jogi érték sérelmének eredménye látható, érzékelhető. Ilyenek a testi sértés; mérgezés; szemérem elleni büntettek vagy elleni deliktumok stb.

A sajtóbűncselekmény bevezésénél már most először felállítható az a szabály, hogy ezen deliktumoknál a bevezés összeesik az elkövetési cselekedet véghezvitelével; miután pedig a sajtó-deliktumok abban különböznek az egyéb bűncselekményektől, hogy az előbbieknél az elkövetés sajtó utján történik, ebből folyólag másodsor az a tételt kell felállítanunk, hogy a sajtó-deliktum be van végezve a sajtó utján való közzététellel. Erre kiváló súlyt helyezek, s pedig annál inkább, mert a sajtóügyi vizsgálóbírók ezt a lényeges kérdést rendszerint nem, s csak elvétve tisztázzák, már pedig ez a kérdés az elévülés szempontjából a leglényegesebb.

Mint láttuk ugyanis, a sajtótörvény az egész elévülés intézményére vonatkozólag, egyetlen egy szabályt állít fel, s az É. L. T. ezt fentartotta, s ez az elévülés időtartamának speciális meghatározása. Miután pedig az elévülés semmiképen sem tárgyalható, ha ennek keretében csak ez az egy szabályunk van, — mert akkor nem volna megállapítható sem az elévülés kezdete, sem annak nyugvása és félbeszakítása, sem az, hogy az elévülés minden egyénre külön számítandó-e vagy sem, — ennél fogva, de még azért is, mert a hol a speciális törvény nem rendelkezik, az általános törvény szabályai alkalmazandók, kétségtelen, hogy miután a Btk. az általános törvény, a sajtótörvény pedig a lex specialis, minden esetben, valahányszor sajtóbűncselekménynél az elévülés kérdése tárgyalandó, a sajtótörvény 28. §-án kívül alkalmazandók a Btk. 107., 108., 109. §-ának szabályai is.

A Btk. 107. §-a felállítja azt az általános szabályt, mely szerint:

«Az elévülés kezdetét veszi:

1. A bevezett büntetettre vagy vétségre nézve: a véghezvitel napjával.»

Az elmondottak után kétségtelen, hogy az elévülés sajtóbűncselekményeknél is a véghezvitel napján kezdődik. Reá mutattam arra, hogy a véghezvitel a közzététellel

összeesik; a «közvetélt» kell ezek szerint megjelölni olyan momentumként, mely az elévülésnél az egyik határkövet képezi.

A sajtóbüncselekmény, — ebből a contrario következ-
tetve, — nincs bevégezve a szellemi termék kinyomatásá-
val; mert az sem a terjesztés, sem a közvetélt fogalmát
nem meríti ki, következésképp a kinyomatás az elkövetési
cselekedet teljességét nem képezi, ehhez kell járulni a for-
galomba hozásnak, vagyis szükséges, hogy a sajtótermék a
nyilvánosság piaczára dobassék; csak az esetben van meg
a nyomtatvány által representált nyilvánosság, ha ahhoz
rendeltetésszerűleg bárki hozzáférhet, tehát ha a nyomtat-
ványt előre meg nem határozható számu ember olvashatja.

Mindig ki kell tehát nyomozni a vizsgáló bírónak azt,
hogy az inkriminált közlemény mikor lett közzé téve vagy
terjesztve. Szerintem közvetélt vagy terjesztés alatt kell ér-
teni azt, midőn a sajtóterméket a piacra dobják, midőn
az mindenki által hozzáférhető lesz. Tehát, ha plakátokban
van az inkriminált közlemény, a büncselekmény a szétosztás,
vagy hirdető oszlopokra vagy falakra való ragasztás napján
követetik el. Ha röpirat tartalma inkrimináltatik, azt kell
vizsgálni, hogy a röpirat a könyvpiacra mikor került. Az
mellékes, hogy vett-e abból már valaki vagy nem, mert a
sajtó útján elkövetett büncselekményeknél, ha a törvény
különös részét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a *közvetélt és
terjesztésben* valósul meg a «bevégezés»; s nem szükséges, hogy
a sajtóterméket tényleg meg is vásárolja s pláne el is olvassa
valaki.¹

Ezekből látható, hogy az elévülés szempontjából közöm-
bös a sajtótermék kinyomatásának napja is.

Liszt a sajtó útján elkövetett büncselekmények bevé-
zéséről ezeket mondja:

«In dem Verbreiten der Druckschrift, als der Ver-
körperung des Gedankens, liegt die deliktische Thätigkeit
bei dem Pressdelikte. — Die Verbreitung der Druck-
schrift ist mithin nicht eine Modalität der Begehung
des Deliktes ohne begriffliche Bedeutung, sie ist auch
nicht das nothwendige Begehungsmittel der Pressdelikte,
sie ist vielmehr die Begehung des Pressdeliktes selbst.
Sie ist Gedankenäußerung.»²

Az elévülés kezdetéről pedig így szól:

«Mit dem Beginne der Verbreitung ist das Delikt
beganzen, beginnt demnach die Verjährung für alle
an der Herstellung und Ausgabe der Druckschrift Be-
theiligten und darum nach allgemeinen strafrechtlichen
oder pressrechtlichen Grundsätzen für ihren Inhalt ver-
antwortlichen Personen, insbesondere für Verfasser;
Herausgeber; Redakteur; Verleger.»³

Schuermanns szintén kiemeli, hogy a bevégezéshez nem
elég a kinyomatás, szükséges ahhoz a közvetélt is:

«Une pensée peut être manifestée par écrit; elle
peut même avoir été imprimée; cela ne suffit pas encore
pour qu'elle puisse être poursuivie: il faut en outre
qu'elle ait été livrée à la publicité, soit par la distri-
bution gratuite, soit par l'affichage, soit par l'offre au
public, à l'aide d'une mise en vente, d'une distribution,
etc. Le délit de presse se consomme par la publication:
celle-ci comme le font remarquer les criminalistes, est
un élément essentiel de ce délit; sans cet élément, il
n'existe pas.»⁴

¹ Érdekesen határozza meg Liszt a terjesztés fogalmát: «Ver-
breiten heisst zugänglich machen für das Publikum, für die Allgemeinheit,
für eine individuell nicht begrenzte Mehrzahl von Personen. Die Schrift,
die verbreitet worden ist, ist allen zugänglich, steht allen offen (omnibus
patet), kann von allen die es wünschen, zur Kenntniss genommen wer-
den (ad usum omnium pertinet). Der Begriff ist nahe verwandt dem
«Veröffentlichen», er ist in dem oben erwähnten Merkmale identisch mit
ihm.» U. o. 150.

² Das Reichs-Pressrecht. 145. l.

³ U. o. 206. l.

⁴ I. m. II. 311. l.

Hogy mily tévesen értelmezik a sajtóbüncselekmény elé-
vülésének kezdőpontját a gyakorlatban, erre nézve hivatko-
zom Vankó Károly sajtóperére, a hol a védő az elévülés ki-
fogatásával élt, mert az izgatást tartalmazó cikk 1894 június
3-án jelent meg; a főügyész pedig a följelentést 1894 decz.
13-án adta be; s így a védő a sajtótörvény 28. §-a alapján
az elévülés kifogatásával élt. A főügyész képviselője azonban
hivatalos okirattal igazolta, hogy a köteles példány a fő-
ügyészséghez 1894 június 16-án lett bemutatva; miután pedig
az elévülés a közvádó szerint, ezen időponttól számít, ettől
számítva pedig az elévülési idő le nem telt, ennél fogva az
elévülés kifogása elvetendő. A védő nem tett ellenvetést az
ellen, hogy a sajtóbüncselekmény elévülése a tudomásvétel-
től számítandó; s így kétségtelen, hogy a sajtóbüncselek-
mény elévülését összetévesztette a sértett indítványának jogi
sajátosságával. Itt igenis, az indítványozási jog előterjesz-
tésére megállapított három hónap, — az elévülési idő kere-
tén belől, — a Btk. 112. §-a szerint azon naptól számít,
mely napon az elkövetett büntett vagy vétség s annak
elkövetője az indítványra jogosítottnak tudomására jutott;
ellenben az elévülési idő a büncselekmény elkövetése nap-
jától, speciell tehát a sajtóbüncselekménynél a forgalomba
hozatal napjától számítandó.

Ad b) Kiváló jelentőségű az elévülés tanában az elévülés
joghatálya. Erre nézve Fayer László tanár ur a Jogtudo-
mányi Közlöny 1895. évi 21. számában azt a nézetét igyek-
szik érvényre juttatni, mely szerint a sajtóügyekben az
elévülés nem külön számítandó minden egyénre nézve; miből
következik, hogy ha az elévülés egy felelős személyre félbe-
szakittatik, félbeszakad az ugyanakkor a többire nézve is.

Abban a további kijelentésében, hogy a szerzőt nem is
kutatják erélyesen, s az elévülési idő közvadásra üldözendő
cselekményeknél nagyon rövid, tehát ha az elévülés egyéni-
leg számittatik, az igazságszolgáltatást nagyon könnyű kiját-
szani, teljesen igaza van. Mert hiszen a tapasztalat azt
mutatja, hogy a sajtópanaszokat nem adják be mindjárt a
sajtóbüncselekmény elkövetése után. Ámde ez a czélszerű-
ségi indok nem nyújt jogalapot arra, hogy a törvény ren-
delkezését annak világos értelme ellenére magyarázzuk.
Fayer ur nézete de lege ferenda helyes volna, ellenben de
lege lata az nem állhat meg.

Álláspontom helyességét nem nehéz kimutatni, mert
hiszen, mint említém, a sajtótörvénynek az elévülésre nézve
egyetlen egy intézkedése van, s ez az elévülés időtartamá-
nak speciális meghatározása (sajtótörvény 28. §.). Ez bizo-
nyos. Az is kétségtelen, hogy ha semmi más szabályunk
nem volna, csak ez, akkor az elévülés kérdésében nem
volnánk képesek törvényesen határozni, mert nem tudnánk
azt, hogy az elévülést mely naptól számítsuk; hogy az
elévülés félbeszakítható-e vagy sem; ha igen, az elévülés
valamennyi felelős személyre nézve félbeszakadt-e, vagy
csak arra nézve, a ki ellen bírói intézkedés irányult. Ámde
ezek a nehézségek nem merülhetnek fel, mert a Btk. 5. §-a
kimondja, hogy:

«Jelen törvény hatálya a magyar állam egész terü-
letére kiterjed, Horvát-Szlavonország kivételével.

Az ezen területen, akár magyar honosok, akár kül-
földiek által elkövetett büntettek és vétségek a jelen
törvény határozatai szerint büntetettek.»

Ebből következik, hogy ha valamely speciális törvény
egy bizonyos cselekményre büntetést állapít meg, de más
általános intézkedést nem tartalmaz: a Btk. általános sza-
bályait kell zsinórmértékül elfogadni. Így látjuk pl. hogy
az uzoratorvény általános szabályt tartalmaz; tehát ezen
szabályok, szemben a lex generálissal alkalmazandók, de a
hol általános szabályról az uzoratorvény nem intézkedik,
ott a Btk. rendelkezései a mérvadóak. Így az uzorator-
vény mint lex speciális külön szabályt állít fel az indítvá-

nyozási jog gyakorlásának időtartamára s az indítvány előterjesztésére jogosított személyekre nézve, tehát a Btk.-el szemben ezen külön intézkedések szolgálnak zsinórmértékül; de csakis azon a területen, melyen ezen szabályok érvénye expressis verbis meg van határozva, tehát már a lex generális alkalmazandó akkor, midőn több magánszemélyt illet az indítványozás joga (Btk. 114. §.), midőn az uzsoránál többen működtek közre (115. §.) stb. Ép így van a sajtótörvénynél is, mely az elévülés kérdésében csak egy speciális szabályt, t. i. az elévülés időtartamát állítja fel eltérőleg a Btk. rendelkezéseitől, következésképp minden egyéb elévülési kérdésben a Btk. mint lex generális, szabályait kell alkalmazni.

Ebből folyólag sajtóbűnügyekben is érvényes a Btk. 108. §-a, mely szerint:

Az elévülést félbeszakítja a bíróságnak az elkövetett bűntett vagy vétség miatt, a tettes vagy részes ellen irányzott határozata vagy intézkedése. A határozat vagy intézkedés napján azonban az elévülés újra kezdetét veszi.

Az elévülés csak azon egyénre nézve szakad félbe, kire a bíróság intézkedése vonatkozik.»

Tehát ha a sajtóvizsgálat a szerző ellen foly s az bármely okból felelősségre nem vonható, a második fokon felelős kiadó ellen csak akkor lehet eljárást indítani, ha a bűncselekmény bevezetésétől, vagyis a sajtótermék forgalomba helyezésétől, közzéadásra üldözendő bűncselekményeknél még hat hónap, a sértett indítványára büntetendő deliktumoknál pedig két év még el nem telt.

Vargha Ferencz
kir. törvényszéki bír.

(Bef. köv.)

Jogirodalom.

Bader Reinhold: Der Begriff des politischen Delikts nach schweizer Gesetzgebung und Praxis. Zürich 1894.

A svajczi köztársaságnak politikai menedékjoga miatt már sok nemzetközi konfliktusa volt. Az orosz nihilisták, a német socialisták, az olasz és francia anarchisták, a spanyol republikánusok kerestek és találtak a svajczi szép alpesi vidékeken menedéket, ha hazájuk területén nem jól érezték magukat és a börtön közel kilátásban volt.

A svajczi jogászok azért kénytelenek voltak tüzetesebben a menedékjog kérdésével foglalkozni, mint a kontinensen bármely más nemzet jogi írói.

Igen érdekes munka Bader könyve, a mennyiben a politikai deliktum fogalmának történeti fejlődését eléggé világosan ismerteti, azután pedig a svajczi szövetség tételes törvényeit fejtegeti.

Bader a politikai deliktumokat két csoportra osztja. Az egyik a szorosabb értelemben vett politikai deliktumoké, a melyek közzé azon büntetendő cselekményeket sorozza, melyek egyenesen az állam és annak közegeit állami funkciójukban megtámadják.

Nézete szerint az anarchisták nem politikai büntetettek, de az orosz nihilisták igen. A politikai deliktum az állam külső vagy belső biztonságát veszélyeztetheti.

Szorosabb értelemben vett politikai deliktumok, melyek miatt sehol kiadatásnak helye nincs, a felségárulás, a hűtlenség (Landesverrath), a felségsértések összes nemei, az állami intézmények és az állampolgári jogok elleni büntettek és végre az államok nemzetközi viszonyai elleni büntettek.

A második csoport a viszonylagos politikai büntettek. Ezek alatt azon közönséges büntettek értendők, a melyek zavaros időkben politikai célok és indokokból elkövetetnek. Számos előkelő jogi író kísérlette meg ezen quasi politikai deliktumoknak egy éles megjelölését megtalálni, a mely által a tisztán közönséges büntettektől határozottan elkülönítve legyenek. Rossel, egy másik svajczi író, nem tudott más megjelölést találni, mint azt, hogy politikai deliktum minden

büntetendő cselekmény, mely politikai indokon alapul. Ezen megjelölés igen gyarló. Schulte Reinhold meghatározása sem jobb, mert más szavakkal ugyanazt mondja.

Mayer, Billot, Diloume és Bar szintén subjektív indokokra helyezik a definitiót. Ez sok megtámadásnak volt kitéve. Miután pedig az objectivisták, köztük Liszt, Brusa, Fiore és Holtzendorff sem tudták a viszonylagos politikai deliktum fogalmát általánosan elfogadott alakban meghonosítani, ma Svajciban az a nézet a döntő, hogy minden egyes esetben külön vizsgálandó, vajon viszonylagos politikai deliktum forog-e fen vagy nem.

A svajczi szövetséges büntető-törvény (Bundesstrafrecht) mellett vannak az egyes kantonok büntető törvényei, melyek szintén egyes politikai büntetendő cselekményeket tartalmaznak. A szövetséges törvény a politikai büntetteket három csoportban tárgyalja, u. m. büntettek a szövetség ellen, a melyek a felségsértés a terület és az állam ellen, hűtlenség, katonai és diplomáciai árulás, a szövetség hivatalnokainak megsértése és a választási jog elleni büntetendő cselekmények.

A második csoport az u. n. nemzetközi jog elleni büntetendő cselekmények, mint a szövetség elleni deliktumok, külföldi követ megsértése, idegen nemzet vagy fejedelem vagy kormány meggyalázása (Beschimpfung). A harmadik csoport a szövetség hatalom elleni büntettek, mint a szövetséges hivatalnokok elleni támadás, tettlegességek, a lázadás, lázító felhívások és a foglyok kiszabadítása vagy elfogatási parancs végrehajtásának meggátlása.

Svajcz általános második kiadatási törvénye 1892-ből való. A svajczi szövetségnek jelenleg 17 kiadatási szerződése vagy viszonyossági nyilatkozata van külföldi államokkal.

A magyar-osztrák monarchiával még az 1855. évi és mai nap elavult kiadatási szerződés áll fen, a mely Magyarország részéről mint az absolut időből való, alkotmányos szempontból teljes érvényében el nem ismerhető. Az 1888-ban kötött új kiadatási szerződés a szövetséges gyűlés által nem ratifikáltatott.

A kiadandó egyén a szövetséges törvényszékhez folyamodhatik és az vizsgálja meg, vajon politikai büntett forog-e fen.

Kiadatási eljárásban a szövetség ügyésze (Generalanwalt) képviseli a szövetséges kormányt. A szövetséges törvényszék (Bundesgericht) kiadatási kérdések felett nyilvános teljes ülésben határoz és legalább tizenegy (11) bírónak jelenléte szükséges.

Bader könyve a könnyen és élvezettel olvasható büntetőjogi olvasmányok közzé sorozható. a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Reaktiválható-e a felszámolásban levő részvénytársaság?!

Maga a kérdés némi magyarázatra szorul. A kereskedelmi törvény 201. §-ának 2. pontja értelmében a részvénytársaság feloszlik közgyűlési határozat folytán. A részvényesek összesége tehát elhatározhatja, hogy megakasztja a részvénytársaságot eddigi életében, azt elemeire bontja, más szóval a jogi személylyé egyesített személy-, illetőleg vagyoni-összességet megfosztja személyiségétől. Tekintettel már most arra, hogy a kereskedelmi törvény 202. §-a értelmében a feloszlásra vonatkozó közgyűlési határozat a törvényszéknek bejelentendő és a felszámolásban léte a cégjegyzékben kitüntetendő, de tekintettel másrészt arra, hogy a kereskedelmi törvény 203. §-a szerint, a mennyiben a részvénytársaság feloszlik, csőd és egyesülés eseteit kivéve, felszámolásnak van helye, mely alatt pedig a részvénytársaság fenáll, és nevezetesen a közgyűlés megtartja cselekvési és ren-

delkezési körét, felmerülhet azon kérdés, hogy vajjon felszámolás közben a közgyűlés elhatározhatja-e, hogy abbahagyja a felszámolást és ismét tovább folytatja a részvénytársaság, mint ilyen működését, más szóval van-e restitutio in integrum a feloszlást kimondó közgyűlési határozat után?

Előre kell bocsátanom, hogy itt nem iskolakérdésről van szó. Egy vidéki takarékpénztár fordult hozzám ezen kérdéssel. Ezen takarékpénztár részvénytársaság elhatározta a felszámolást azon okból, mivel künnlevő követeléseit nagy részben dubiosusoknak tartotta. Már most örvendetes meg-
lepetésére felszámolás közben ezen dubiosumok egytől-egyig befolytak, úgy hogy egyáltalán nem volt okuk a feloszlásra. Kérdés már ezek után, hogy a felszámolás abbahagyásával ismét reaktiválható-e e részvénytársaság.

Mielőtt a tulajdonképeni kérdésre felelnék, két egyéb kérdéssel kell foglalkoznom. 1. Mikor szűnik meg valamely részvénytársaság és illetőleg valamely jogi személy is. 2. Van-e a kereskedelmi törvény szempontjából különbség feloszlás és megszűnés között.

Az első kérdésre nézve analogiát kell keresnünk a természetes személy megszűnésénél. Valamint a természetes személy csupán a halál által szűnik meg, a midőn megszűnt tehát azon képessége, hogy jogok alanya lehessen, úgy a jogi személy is megszűnik, ha megszűnt személyisége, azon képessége, hogy jogalany legyen, midőn elemeire bomlott és mint személy- vagy vagyonösszesség nem szerepelhet.

A második kérdés így felvetve, valósággal jogi paradoxonnak látszik. Maga a «feloszlás» szó a személyösszességnek, mely együttmaradásra volt rendelve, megsemmisülését, elemeire bomlását jelenti. Mindamellett azon kérdés feltehető és pedig joggal a kereskedelmi törvény sajtáságos terminológiája folytán. A kereskedelmi törvény ugyanis egy «feloszlott» társaságnak továbbműködéséről beszél. A feloszlott társaságnak megvan a közgyűlése, mely a felszámolókat elbocsáthatja és helyökbe másokat rendelhet, megvan a felügyelő bizottsága, mely a felszámolókat ellenőrzi és a közgyűlésnek számol működéséről, megvan továbbá igazgatósága — a felszámolásra való tekintettel felszámolóknak nevezve — úgy, hogy joggal kérdezhetni, vajon a törvény a feloszlást egyértelműnek veszi-e a megszűnéssel.

Ezt az ellenmondást érezték az összes kommentátorok és bár pl. Nagy Ferencz azt mondja, hogy a feloszlást követi a felszámolás, de azonnal hozzáteszi, hogy a felszámolás alatt a részvénytársaság továbbra is fenállónak tekintetik és hogy ezen feloszlott társaságot tovább is a közgyűlés képviseli stb., sőt Renaud azt is megengedi, hogy, bár csakis a felszámolás érdekében, a felszámolók a társaság nevében köthetnek új ügyleteket is.

Kétségtelen, hogy a törvény magyarázói némileg túllöttek a célon. Véleményem szerint ugyanis a törvény a felszámolást épenséggel nem tekinti a részvénytársaság megszűnésének. Azon rendelkezés, hogy a felszámolásban létező cégjegyzékbe bejegyzendő, mint a cégjegyzék egyáltalán, csupán rendszabály természetével bír. És csakugyan jelentékeny érdek fűződik ahhoz, hogy köztudomásra jusson azon körülmény, hogy a részvénytársaság felszámolásban van, mert természetszerűen más irányban fognak a részvénytársaság ügyletei mozogni a felszámolás alatt. A felszámolás bejegyzésétől eltekintve azonban a törvény maga nem tekinti a felszámolásban levő részvénytársaságot feloszlottnak vagy megszűntnek és nem mondja sehol, hogy a feloszlást követi a felszámolás.

A törvény 201. §-a azt mondja, hogy a részvénytársaság feloszlásának egyik módja a közgyűlési határozat. Nem mondja tehát, hogy a társaság azon határozat folytán megszűnt létezni, hanem csupán azt, hogy a közgyűlés elhatározhatja, hogy feloszlattja a részvénytársaságot. Sőt ellenkezőleg a 203. §. azonnal meg is hosszabbítja a részvénytársas-

ság életét, a mennyiben a felszámolást kötelezőleg rendeli el. Itt pedig nem mondja, hogy a feloszlást követi a felszámolás, hanem csak annyit, hogy «felszámolásnak van helye». A felszámolás maga pedig már egymagában is annyit jelent, mint fentebb említém, hogy a részvénytársaság minden intézménye, a jogi személy és annak képviselője fenmaradt. Csupán ott beszél a törvény feloszlott társaságról, a hol a felszámolás utáni időkre van tekintettel, midőn a felszámolás befejeztetett és részvényesek kielégítéséről, a hitelezők igényeiről van szó.

A részvénytársaság csupán cégének törlése által szűnik meg. A mint a bejegyzés itt konstitutív természetű, úgy a végleges megszűnéshez okvetlenül szükséges a törlés és mindaddig, míg ez meg nem történik, a részvénytársaság fenáll. A felszámolás maga az agonia természetével bír. Mindenki tudja, hogy az agonia halálhoz vezető út. De a haldoklónak jogai ez által csorbát nem szenvednek és nincsen kizárva, hogy újra magához tér és tovább él. A felszámolásban levő, lélekző és jogokkal bíró részvénytársaságot megszűntnek, feloszlottnak tekinteni, annyit tenne, mint az agoniában levő természetes személyt halottnak tekinteni. Valamint ez maga is helytelen, úgy helytelen volna a haldoklótól elvitatni a jogot, hogy újra magához térjen. Ez áll a felszámolásban levő részvénytársaságról is. Igenis a közgyűlés kijelentette, hogy elvágja a társaság életének fonálát — a társaság meghalni készül, haldoklik. De új életre támad a társaság. Volt birtokában két sorsjegy, melyeket nagy nyeresémmel huztak ki. A társaság, melynek elfogyott a nervusa, immár solvens gazdaggá lett, új életre ébred. Micsoda törvényes akadályt lehet tehát annak ellenében felhozni, hogy a társaság beszüntethesse a felszámolást és tovább működhesse? A társaság még fenállott, a közgyűlés tovább működött, a társaság jogokat szerzett. Hol van és hogyan képzelhető egy *megszűnt* jogi személy, melynek életében és fennállásában nem történt semmi más változás, mint hogy a közgyűlés elhatározta, hogy a *felszámolás befejezte után* a társaság fel fog oszolni. Azt mondani, hogy a társaság feloszlott, de azért mint társaság tovább működik, jogi nonsens. Azon közgyűlés, melynek joga volt a feloszlást elhatározni, joga van, a míg a feloszlás meg nem történt, ezen határozatot revokálni. Azon közgyűlés, mely a felszámolókat elbocsáthatja, azt is kimondhatja, hogy nem nevez többé felszámolókat, hanem fentartja tovább a társaságot.

Ez következik magából a közgyűlés lehetőségéből. A közgyűlés egy fenálló részvénytársaságnak lehet csak képviselője, csupán egy teljes épségében fentartott személyösszesség representálója. Mihelyt a társaság feloszlott, megszűnt a közgyűlésnek is lehetősége, egy megszűnt jogi személy nem hozhat határozatokat. A contrario pedig az következik ebből, hogy miután nincsen törvényesen a közgyűlés csak bizonyos határozatokra szorítva a felszámolás alatt, és nincsen továbbá a közgyűlés, mint a személyiséggel felruházott személyösszesség képviselőjére nézve különbség téve, ha ez felszámolás alatt, vagy előtt hozza határozatait, a közgyűlés *revokálhatja a feloszlás iránt hozott határozatait*.

Azt lehetne tán még korlátul felhozni, hogy az esetleg a társaság fenmaradása ellen szavazó kisebbség nem kényszeríthető a feloszlás kimondása után arra, hogy tovább maradjon a társaságban. Én ugyan nem látom be, hogy egy fenálló társaság törvényes képviselője miért legyen határozatának hozatalában korlátozva, miután a *jogfolytonosság egy pillanatra sem volt* megszakítva — de ha már megszorítást okvetlenül dedukálunk abból, hogy egyszer jogérvényesen el lett határozva a feloszlás — más következményt illetve megszorítást e körülményből nem vonhatunk le, mint azt, hogy a reaktiválás csupán az *összes* részvényesek *egyhangu* közgyűlési határozata folytán foghat helyet.

Dr. Fleischmann Sándor

Budapesti kir. tábla 6. sz. polgári teljes-ülési határozata.¹

A budapesti kir. táblának polgári teljes-ülése 6. sz. a. az új sommás eljárás terén egy érdekes határozatot hozott. E teljes-ülési határozattal kívánok az alábbiakban foglalkozni, mivel az abban kimondott szabályt a magam részéről nem oszthatom.

Mindenekelőtt hadd vázoljam a konkrét esetet, a mely a döntvényre alkalmat adott.

Az elsőbíróság felperesre rótta a bizonyítás terhét és egyéb bizonyíték hiányában az 1893. évi XVIII. tcz. 96. §-a első bekezdése értelmében a bizonyító fél ellenfelét, azaz alperest hallgatta ki és bocsátotta esküre. E kihallgatás és eskü alapján felperest keresetével elutasította. A felebbezési bíróság szintén felperesre hárította a bizonyítást, de — tán mivel felperest több hitelt érdemlő egyénnek tekinthette, — az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-a 2. bekezdésében statuált jogával élve, nem alperest, hanem az elsőbíróság részéről eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét, t. i. ez esetben magát a bizonyító felet, vagyis felperest hallgatta ki és eskette meg. E kihallgatás és eskü alapján alperest marasztalta.

Az alperes felülvizsgálati kérelemmel élt lényeges eljárási szabály megsértése címén az alapon, hogy a felebbezési bíróság, midőn felperest esküre bocsátotta, az 1893. évi XVIII. tcz. 96. §-át sértette meg, a melynek értelmében *rendszerint* elsősorban a bizonyító fél ellenfele hallgatandó ki és esketendő meg.

E felülvizsgálási kérelemre hozta a kir. tábla az általam kifogásolt határozatot. Mielőtt azonban annak szövegét idézném, a felülvizsgálati kérelemmel szemben saját álláspontomat akarom jelezni.

Én ugyanis a felülvizsgálati kérelmet a következőképen tartom elbírálandónak.

Az elsőbíróság azt az eljárást követte, a melyet a 96. §. 1. bekezdése mint rendszerint követelendőt ír elő, t. i. a bizonyító fél ellenfelét — ez esetben alperest — hallgatta ki és bocsátotta esküre. Az elsőbíróság ez eljárást a felülvizsgálati kérelem nem is támadta meg.

A másodbíróság az elsőbíróság által eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét, azaz felperest hallgatta ki és bocsátotta esküre. Ezt tenni pedig teljes jogában állott, mert az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-ának 2-ik bekezdése szószerint ezeket mondja:

A felebbezési bíróság az elsőbíróságtól eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatja és megesketheti.

Szerintem tehát a felülvizsgálati kérelem, mint a 156. §. 2. bekezdését nyilván ignoráló és alaptalan, elutasítandó lett volna.

Nem úgy a kir. tábla szerint.

Mert a kir. tábla *helyt adott* a felülvizsgálati kérelemnek és határozattárába felvétetni rendelte a következő határozatot:

A felebbezési bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-a második bekezdése esetében a bizonyító fél eskü alatt való kihallgatásánál az id. törv. 96. §-ának első bekezdésében foglalt bizonyítási szabályokhoz kötve van.

Mi e határozat értelme? Mit kellett volna tennie a felebbezési bíróságnak? A határozat értelme szerint a felebbezési bíróságnak, mielőtt a 156. §. 2. bekezdésében statuált jogával élve, a bizonyító felet kihallgatta és megeskette volna, előbb a maga részéről is a bizonyító fél ellenfelét kellett volna kihallgatnia és esküre bocsátania.

Első tekintetre a határozatban kimondott elv igen tetszetősnek látszik. Mert a 96. §. szövegében mit sem találunk, a mi következtetést engedne arra, hogy e §-nak csak az

elsőbírósági eljárásban volna szerepe. Igaz, hogy e §. a járásbíróóságok előtti eljárás címében van elhelyezve, de másrészt — és ezt már a teljes-ülési határozat indokolása hozza fel — az id. törvény 130. §-a szerint a járásbíróóság előtti sommás eljárás szabályai a felebbezési eljárásban is megfelelően alkalmazandók.

E tetszetős indokolás dacára, a határozat téves. Mindenekelőtt konstatalem, hogy az 1893. XVIII. tcz. 130. §-a a járásbíróóság sommás eljárás szabályait, ezek közt a 96. §-t, a felebbezési eljárásra kiterjeszti ugyan, de nem feltétlenül.

Nem úgy hangzik e §., ahogy a teljes-ülési határozat indokai azt idézik. Nem azt mondja: «a járásbíróóság előtti sommás eljárás szabályai a felebbezési eljárásban is megfelelően alkalmazandók», hanem szószerint azt, hogy

«a felebbezési eljárásra, a mennyiben a jelen fejezet intézkedéseiből más nem következik, a járásbíróóság előtti sommás eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók».

A 96. §. tehát csak annyiban alkalmazandó, a *mennyiben* a törvény felebbezési fejezetéből más nem következik.

Ezt az «a mennyiben»-t ignorálja a táblai határozat és tévedésének kuforrása ez ignorálásában van.

Mennyiben változtathatják meg tehát a felebbezési fejezet szabályai a 96. §. szabályát a felebbezési eljárásra nézve?

E kérdésre felelve, a törvény *egész rendszerét* tartom szem előtt és látom, hogy a felebbezési tárgyalás sem önálló tárgyalás, sem szükségképpen ismétlése az elsőbírósági tárgyalásnak. Hanem, miként ezt a törvényjavaslat indokolása is mondja (a javaslat 151—153. §-aihoz): A javaslat rendszere szerint a felebbezési tárgyalás az elsőbíróság előtti tárgyalásnak *folytatását* képezi.

A felebbezési tárgyalás a felebbezett ítélet és indokainak felolvasásával veszi kezdetét, a felek kérelme és ellenkérelme ez ítéletre vonatkozik (146. §.), a per a felebbezési bíróság előtt a kérelem és ellenkérelem határain belül újból tárgyalandó ugyan (152. §.), de az elsőbíróságnál már felvett bizonyítást, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását is, *szükségképpen* ismételni nem kell, hanem ez csupán szabadságában áll a bíróságnak. Azt mondja ugyanis a 156. §. első bekezdése szószerint:

«A felebbezési bíróság elrendelheti, hogy az elsőbíróságnál már felvett bizonyítás, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását is, kiegészítették vagy ismételtessék.»

Ha már most áll az, hogy a felebbezési eljárás az elsőbíróságnak csupán folytatása és ha ennek folyományaként áll az is, hogy a felebbezési bíróság az elsőbíróság előtt már felvett bizonyítást, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását, ismételni csupán *jogosítva* van, de *kötelezve* nincsen: akkor nem állhat meg e mellett a teljes-ülési határozat, mely azt mondja, hogy a bizonyítás-felvételnek ismétlésére a felebbezési bíróság kötelezve van.

Pedig csakis ezt mondja a teljes-ülési határozat, midőn megkívánja, hogy akkor, ha a felebbezési bíróság az elsőbíróság által kihallgatott bizonyító félnek ellenfelét is ki akarja hallgatni és meg akarja esketni, akkor elsőbőben a bizonyító fél kihallgatását és megesketését kell ismételnie, mert csak úgy felel meg a 96. §. rendelkezésének.

A teljes-ülési határozat szerint tehát a 96. §. derogál a felebbezési eljárás szabályainak és különösen a 156. §. első bekezdésének, holott megfordítva helyes, mert a 139. §. értelmében épen a felebbezési eljárás szabályai és különösen a 156. §. első bekezdése derogál a járásbíróóság sommás eljárási szabályoknak és ezek közt a 96. §-nak.

A 96. §. a felebbezési bíróság által is alkalmazandó oly esetben, midőn az elsőbíróság egyik felet sem hallgatta ki eskü alatt és alkalmazható akkor is, midőn már az elsőbíróság az egyik felet eskü alatt kihallgatta. Alkalmazható, de nem alkalmazandó. A teljes-ülési döntvény pedig az utóbbit mondja. A törvény 156. §-ának első bekezdése facultatív, a

¹ A teljes-ülési határozat közöltetett e lap múlt számában.

döntvény kötelező szabályt állít fel ugyanazon esetre vonatkozólag. *A döntvény tehát a törvénnyel ellenkezik.*

De ettől eltekintve, a teljes-ülési határozatnak intentiója, hogy a felebbezési bíróságra is közvetlenül hasson mind a két félnek kihallgatása és eskütétele. Ez intentio azonban nem a törvény intentiója, ez kitűnik a törvény 157. §-ából is. E §. értelmében ugyanis a felebbezési bíróság a bizonyítás felvételét kiküldött bíróra és megkeresett járásbíróságra is ruházhatja. Ez esetben a teljes-ülési határozat célja nincs elérve, a mennyiben ugyanis ez esetben mégsem a felebbezési bíróság lesz az, a mely az elsőbírőilag már kihallgatott és megeskettett felet újból eskü alatt kihallgatja.

A teljes-ülési határozatnak az eddigiekben czáfolt indokán kívül, a mely a törvény rendelkezéseire van alapítva, egy másik indokot is hoz fel a kir. tábla, a melyet a törvény ratiójából merit. E másik indok az, hogy a 96. §. minden esetre korlátok közé szorítja a bíróságot, már pedig az nem volna helyes a kir. tábla szerint, «hogy az elsőbíróság, melynek esetleges hibás eljárása a felebbezési bíróság által minden körülmények között teljesen orvosolható, a bizonyítékok alkalmazásánál szűkebb korlátok közé szorítottassék, mint a felebbezési bíróság, melynek ítélete ellen már csak szűkebb körre korlátozott felülvizsgálati kérelem útján lehet orvoslást szerezni és a melynek esetleges tévedései, ha a bizonyítást minden megszorítás nélkül alkalmazhatná, a felülvizsgálati eljárásban helyrehozhatók nem volnának.»

Az indokolásnak ezen részét sophismának tartom, több okból.

Először ugyanis a 96. §. által felállított korlát valójában csak imaginarius. A 96. §. sokféle klauzulája oda lyukad ki, hogy végre is teljes szabadságot enged a bírónak, «ha ez a fenforgó körülményeknek a 64. §. szerinti mérlegelése útján úgy találja, hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek». A felebbezési bíróság tehát elvégre a döntvény betartása mellett sincsen a kir. tábla által szükségesnek mondott korlátok közé szorítva.

Másodszor, még ha korlátnak is tekintetnék a 96. §., a felebbezési bíróságnak joggal lehet nagyobb szabadságot engedni, miután e bíróság már társas szervezeténél fogva is nagyobb garantiákat nyújt és miután e bíróságnak támpontul szolgál az elsőbíróság előtt lefolytatott eljárás és elsőbírői ítélet is. Hogy ez a törvény felfogása is, ép abból világlik ki, a mit a kir. tábla ez ellen felhoz, t. i. abból, hogy a felebbezési bíróság ítélete ellen a törvény a pusztá felülvizsgálatot is elegendő jogorvoslatnak tartotta.

Végre egy még a régi peres eljárás békóiba vert gondolkodásra mutat az indokolás azon felfogása, hogy a 96. §. alkalmazása, vagyis kötött bizonyítási szabályok alkalmazása mellett a bíróság jobban meg van óva a tévedéstől. Hiszen igaz, jobban meg van óva a tévedéstől a methodusban, mert könnyebb pl. a «két tanu egyező vallomása = teljes bizonyíték» gépies szabályát alkalmazni, mint ama két tanu vallomását az ügy ezernyi változataival kapcsolatban szabadon mérlegelni. De a kötött bizonyítási szabályokkal csak a mérlegelés methodusa van egyszerűsítve és pedig az anyagi igazság rovására! A bíró nem fog könnyen tévedni a végkép egyszerűsített legalis methodus alkalmazásában, de annál könnyebben a per érdemi elbírálásában.

E nézet különben az uralkodó; ezért igazolására nem is vesztegetek szót. A budapesti kir. tábla 6. sz. döntvénye azonban tanuságot tesz arról, hogy bírói karunk még nem bontakozott ki teljesen a régi chablonok lánczaiból.

Az új sommás törvény is egészében és nagyjában a kötött bizonyítást elveti. Hiszen e törvény tört utat a szabad mérlegelés elvének. A törvény 96. §-a azonban rosszul illik be annak rendszerébe. A javaslat nem is tartalmazta e §-t és az igazságügyi bizottság volt az, a mely megtette ezt

a lépést visszafelé. De ennek kifejtése más lapra tartozik. E helyütt annak konstatálásával érem be, hogy a törvény elve a szabad mérlegelés. Vannak kivételek ez elv alól, de azok indokoltak. A 96. §. azonban egy indokolatlan eltérés a nagy principiumtól, az a rendszernek egy insequentiája. A kir. tábla tehát helytelenül érvel, midőn ép a rendszer hibáját tekinti a rendszernek és e törvény ratiójának azt, a mi e ratióba beleütköző insequentia.

Hiszem, hogy a budapesti kir. tábla 6. sz. polg. teljes-ülési határozata az ország többi táblája által nem fog követettni és a kir. Curián, ha az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-a alapján oda jut, sanctionálásra nem fog találni.

Dr. Kobler Ferencz.

Különfélék.

— **Perdöntő eskü.** Németországban az 1889—1893. év statisztikai adatai szerint évenként 1200—1300 egyén itéltetett el polgári perben tett hamis eskü miatt. Ámbár e számokban a vétkességből tett hamis eskük is ben foglaltatnak, és ámbár az összes eskük számát, a melyeket Németországban ezen években tettek, nem tudjuk, ezen adat mégis nagy óvatosságra int az eskü alatt tett vallomások méltánylásában. Polgári perben megszoktuk, hogy az eskü alatti vallomásnak feltétlenül hiszünk. Ha azonban 1200—1300 oly eset van évenként, a mikor a hamis eskü bírőilag megállapítható, akkor közönséges és könnyen előfordulható esetnek kell tekintenünk a hamis eskü előfordulását, és avval mint eshetőséggel mindig kell számolnunk. Nálunk most már megvan a mód arra, hogy a tanuk vallomásai az összes polgári perekben szabad mérlegelés tárgyát képezzék, és a német statisztika ezen adatai a gondos mérlegelés szükségét nagyon indokolják.

— **A mindennapi gyakorlatból.** Az ügyek felhívásánál csak az egyik fél képviselője jelenik meg, a másik fél ügyvéde még nincs jelen. A megjelent ügyvéd kijelenti, hogy szívesen vár kollegájára. Ámde a bíró ebbe belé nem egyezik, hanem kívánja, hogy az ügy vagy halasztassék el egyoldalulag, vagy pedig o azt irattárba helyezi. Az ügyvéd természetesen kénytelen alkalmazkodni a bíró akaratához. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Az 1894. évi XXVI. tcz. 21. §-a** szerint, ha az alsóbb bíróság ítélete a *bíróság helytelen eljárása miatt feloldatott*, s új eljárás folytán újabb felebbezés szüksége merült fel, azon fél, ki egy ízben a felebbezési bélyeget felragasztotta, erre való hivatkozással azt újabban leróni nem tartozik. Kérdés, minden esetben, midőn a felsőbíróság feloldja az alsóbíróság ítéletét, ezen rendelkezés alkalmazandó-e, és milyen szabályok szerint ítélje meg a fél, a ki a felebbiteli beadványt benyújtja, hogy az alsóbíróság *helytelenül* járt-e el? *(Ügyvédi körökből.)*

— **Magánvád visszavonása esetén a vizsgálati fogság költségei a magánpanaszost terhelik.** *A szegvár di kir. törvényszék:* Szeifert Adám az ellene a Btk. 333. §-ába ütköző és a 336. §. 3. és 8. pontjai szerint minősülő lopás büntette miatt emelt vád alól a Btk. 343. és 46. §§. alapján felmentetik és azonnal szabadlábra helyeztetni rendeltetik. A vádlott vizsgálati fogságban tartása által fölmerült bünyügyi költség a kir. államkincstár terhére utaltatik. *Indokok:* Vádlott a vele közös háztartásban élt édes atyja Szeifert Györgytől 1894. évi február havában a kéményből 12 forint értékű sonkát és a szekrényből annak feltörése mellett egy 4 frtos forgópisztolyt s más apróbb tárgyakat ellopván, azért a Btk. 333. §-ába ütköző és a 336. §. 3. és 8. pontjai szerint minősülő lopás büntette miatt vád alá helyeztetett. Minthogy azonban a magánvádra jogosított káros fél a mai végtárgyaláson kijelentette, hogy a vádlott megbüntetését nem kívánja, e vád visszavonása folytán, tekintve azt, hogy a vádbeli cselekmény csak magánvádra üldözhető, vádlottat a fenti vád alól a Btk. 343. és 46. §§. alapján föl kellett menteni: a vádlott vizsgálati fogsága által fölmerült bünyügyi költségeket pedig azért kellett a kir. államkincstár terhére utalni, mert a vizsgálati fogság az igazságszolgáltatás érdekében rendeltetvén el, annak költségei viselésére magánvádló a vád visszavonása daczára sem volt méltányosan kötelezhető. (1894 márczius 31. 1452. sz. a.)

A pécsi kir. ítélő tábla: A kir. törvényszék ítéletét nem felebbezett részében nem érinti, a bűnügyi költségeknek az államkincstár terhére történt átutalására vonatkozó felebbezett részében pedig indokainál fogva helyben hagyja. (1894 május 15. 1381. sz. a.)

A m. kir. Curia: Tekintve, hogy az általános törvénykezési gyakorlat szerint oly esetben, midőn a magánvádló a Btk. 116. §-ában körülírt jogával él és vádját visszavonja, ugyanaz az összes eljárási költségek megfizetésére kötelezendő; s tekintve, hogy a vizsgálati fogsággal felmerült tartási díjak szintén eljárási költséget képeznek: mindkét alsó-bírói ítélet az eljárási költségekre vonatkozó részében megváltoztatatik és magánvádló köteleztetik a vádlott vizsgálati fogsága által felmerült és az eljárási kir. törvényszék részéről számszerint megállapítandó tartási költségeket a felszámítási jegyzék kézbesítésétől számított 15 nap alatt és végrehajtás terhe mellett megfizetni. (1895. évi május 15. 8193. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

Magánjog.

— **A bécsi kereskedelmi törvényszék** előtt az 1891. évi statisztikai kimutatás szerint 253 rendes és 1034 sommás per lett érdemleges tárgyalás alapján elintézve. Ez az adat arra mutat, hogy Ausztriában a perek száma általában lényegesen kevesebb, mint nálunk. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél például az 1894. évben 707 kereskedelmi és 1282 váltóper intéztetett el érdemleges tárgyalás alapján, a mely adat még akkor is, ha az alapul fekvő statisztika adatainak különféleségét figyelembe vesszük, világosan mutatja, hogy nálunk a perek száma nagyobb, mint Ausztriában.

— **Az illoyalis verseny.** Simon Alfredtől egy a svájci jogászegylet pályadíját megnyert füzet jelent meg a kereskedők közti illoyalis verseny (*concurrence déloyale*) magán-és büntetőjogi repressiójáról. E kérdésben a külföldi, különösen a francia jogban kiképzett joggyakorlatot találunk, a mely nálunk eddig hiányzik, azonban kereskedelmi viszonyaink fejlődésével nyilván nálunk is ki fog fejlődni. A könyv az illoyalis verseny esetei közé sorolja azon cselekvényeket, a melyek célja az, hogy az áru egy másikkal összetévesztessék, továbbá azon cselekményeket, a melyeknek célja, hogy az üzlet egy másikkal összetévesztessék, az üzletnek vagy árunak tisztességtelen feldicsérését, vagy a másik üzletnek vagy árunak kisebbitését. Az illoyalis verseny fogalma az, hogy illoyalis verseny minden, akár szándékos, akár vétkes cselekmény, a melylyel valamely kereskedő az ő versenytársától a vevőket magához vonja.

— **A francia képviselőházban** ápril hó elején a házassági jog került szőnyegre. A javaslat a házasságkötés formalitásainak egyszerűsítésére vonatkozott, a code ebbeli szabályainak részleges módosításával. A ház bizottsága e tekintetben bizonyos korlátok közt marad, tartózkodva a gyökeresh változtatástól. Abbé Lemire képviselő azonban azon messzemenő ujitást hozta indítványba, hogy azon házasságkötések, kiknek már nincsenek szülőik, mentesek legyenek a code Napoleon által előírt kötelezettségtől, mely szerint a házasságkötéshez nagyszülőik beleegyezését kell kimutatni. Az igazságügyi miniszter ellenében, ki az indítványt pártolta, a bizottság elnöke kifejtette, hogy igen káros lenne ez által a családi kötelékeket meglazítani; főképp miután az is lenne következtetés, hogy jövőben a nagyszülők nem lennének kötelezhetők az oly házasságból született gyermekek segélyezésére, istápolására, bármily sorsra jutnának is, a mely házasságnak létesüléséhez az ő beleegyezésük nem kívántatott s nem is adatott meg. Ezen érvek a ház többségét nem győzték meg, s Lemire indítványa elfogadtatott 70 szótöbbséggel. Ez, úgy látszik, buzdítóul szolgált, hogy mások még tovább menjenek ezen a sikamlós téren. Így *Ferry* azt indítványozta, hogy oly fiatal embernek, a ki 25. évét már elérte, és a 21 éves leánynak a házasságkötés megengedtesse a szülők beleegyezése nélkül is, és a nélkül, hogy azon esetben, ha a szülők önként bele nem egyeznének, a jegyesek a törvényben előírt «actes respectueux» megtartására köteleztetnének, azok egyre leszállítottván. Ezen indítvány azonban 308 szavazattal 238 ellenében elvetetett. Lemire indítványa a kamarában már másodszori felolvasáson is keresztülment hasonló sikerrel. A senatus hozzájárulása azonban nem biztos; miután a hagyományok szerint az magát arra hivatottnak tartja, hogy örökődjék, miszerint a létező, megszilárdult jogrendszer szükségétlenül fel ne forgattassék, a létező családi állapot jobban meg ne ingattassék.

Büntetőjog.

— **A visszaesők statisztikája.** Németországban nagy gondal dolgoznak a visszaesők lehető pontos statisztikáján.

A porosz kormány a múlt év októberében 27 kérdéssel álló kérdőívet terjesztett az összes porosz fegyházak igazgatóihoz az akkor letartóztatottakra vonatkozó adatok összegyűjtése céljából.

A kérdőív az elítélt magánéletének és körülményeinek részletes feltüntetésére és a legteljesebb individualisatióra törekszik.

Igy kérdés foglaltatik az iránt, élnek-e az elítéltek szülői, mostohája van-e, hány testvére van; minő iskolákat végzett, minő munkát teljesített gyermekkorában, minő hivatásra készült, mi volt az állandó foglalkozása, van-e vagy volt-e törvényes és törvénytelen gyermeke, iszákos, csavargó volt-e, testi vagy lelki betegségben szenvedett-e ő maga vagy családjának valamely tagja, állott-e rendőri felügyelet alatt, erkölcstelen életet folytatott-e, koldult-e.

Mіндеzen kérdésekre adott válaszok után következik a fegyintézet hivatalnoki karának részletesen indokolt véleménye az elítélt magaviseletéről és arról, hogy van-e kilátás a teljes javulásra, vagy pedig valószínű inkább az, hogy a fegyházból való kiszabadulása után ismét fog bűncselekményt elkövetni?

A beérkezett kérdőívek átvizsgálása után kiderült, hogy 1894 október 1-én a porosz fegyházakban 17867 fegyencz volt fogva és pedig 15409 férfi, 2458 nő. A férfiak közül 54%, a nők közül 50% volt visszaeső, oly értelemben, hogy előbb legalább háromszor állottak ki fegyházban, fogházban vagy javító intézetben büntetést és legalább egyik szabadságvesztésbüntetésük meghaladta a hat hónapi tartamot. A férfiak 34%-a, a nők 30%-a már 18. életévök előtt volt büntetve.

A fegyházi hivatalnokok a férfiak közül 93%-ot, a nők közt 89%-ot tartanak javíthatatlannak, oly értelemben, hogy visszaesésük szabadon bocsátásuk esetén valószínű.

Ezen adatokat tárgyalta a nemzetközi büntetőjogi egyesület németországi csoportja e hó elején Giessenben tartott ülésében.

A német császári statisztikai hivatal igazgatója a porosz kísérletet rokonszenvesen üdvözölte.

A bűnügyi statisztika ily módon való általános és állandó vezetésének útjában szerinte is csak technikai és pénzügyi nehézségek állanak. Ugyanezen álláspontot foglalta el Mayr helyettes államtitkár, a ki különösen pártolta azon eszmét, hogy ezen reform valamely kisebb területen próbáltassék ki.

A mi azt illeti, hogy intézeti hivatalnokok véleményt mondjanak az elítéltek jövőbeli magaviselete felől, erre nézve aggályok merültek fel a tárgyalások alatt.

A gyűlés kimondotta beható eszmecsere után, hogy kívánatosnak tartja a bűnügyi statisztika ebbeli reformjának valamely korlátolt területen való kipróbálását és a porosz kormány activ kezdeményezését rokonszenvesen üdvözli.

Végül a gyűlés állandó statisztikai bizottság kiküldését is elhatározta s ezen bizottság tagjaivá megválasztotta Krohne, Leppmann, Köbner, Mayer, Sutzenburger, Seuffert, Lilienthal, Liszt és Felisch tagokat.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czimszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lélekre . . . 6 irt
negyedévre . . . 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: «Lényeges körülmények» a hamis eskünél. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Vitás kérdések a sajtó utján elkövetett bűncselekményeknél. VARGHA FERENCZ kir. törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Dr. D. Arslanian: Das gesammte Recht des Grundeigentums und das Erbrecht für alles Eigenthum in der Türkei. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* Elkésett fizetés jogkövetkezményei. H. — A budapesti kir. tábla 6. sz. polgári teljes-ülési határozata. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

«Lényeges körülmények» a hamis eskünél.¹

A Btk. javaslata a hamis eskünél is, úgy mint a hamis tanuzásnál megkövetelte, hogy az az ügy lényeges körülményére tétessék le; a jogügyi bizottság azonban kihagyta az illető szavakat, «mivel a bíró polgári ügyben esküt csakis ily körülményekre ítél meg.» Később mégis kételyek támadtak a gyakorlatban és a Curia indítatva érezte magát a 20. sz. teljes-ülési határozatban kijelenteni, hogy «a hamis eskü büntetést, illetőleg vétségét csak az ügyre nézve lényeges valótlán körülmények esküvel való megerősítése állapítja meg.»

E határozatot *Heil Fausztin* kir. táblai bíró ur hevesen megtámadta azon nagy becsü kritikai dolgozatában, melyet a Curia teljes-ülési határozatairól irt.

Legfőbb bíróságunk — mondja szerző — tekinteten kívül hagyta, hogy az esküvel erősített körülmény a polgári ügy eldöntése szempontjából kivétel nélkül lényeges, mert ügydöntő s mert a polgári per sorsa tényleg ezen körülményen fordul meg. . . . A perben lényeges körülmény nem az, a mi a helyes jogász felfogásnak megfelel, hanem az, a mit az illetékes bíró jogerős ítéletben annak nyilvánított. . . . Azokban a kérdésekben, melyeknek eldöntésétől függ, hogy létezik-e és mely büntetendő cselekmény, a büntető bíró kétségkivül önállóan határoz. Ezt a hatáskörét nem korlátozza az, hogy a kérdésben a polgári bíró már jogerejüleg határozott. De ha ezen elv volt a döntvény meghozatalánál irányadó, akkor a helyes elv helytelenül alkalmaztatott. Itt nem előleges magánjogi kérdésről van szó, hanem tényről, a melynek valósága a büntető bíró előtt kétségtelenül fekszik s melyet ezért a büntető bíró nem ignorálhat. . . . A polgári eljárással szemben pedig a következő amonalia áll elő. A polgári bíró a per kimenetelét jogerős ítélettel x. körülményre leteendő eskütől tette függővé. A fél a neki megítelt esküt letette. Az ennek folytán pervesztes fél hamis eskü miatt tett feljelentést abból a célból, hogy a perujitással élhessen. Az eskü hamisnak bizonyul, a büntető bíró azonban felment, mert a körülményt, melyre a polgári bíró az esküt megítelte, a polgári jogkérdés szempontjából a polgári bíróval ellentétben nem tartja lényegesnek. A pervesztes fél ily körülmények közt perujitással nem élhet. Az eredmény tehát az, hogy ha a polgári bíró oly körülményre ítélte meg az esküt, mely egy másik bírónak eltérő jogi felfogása szerint nem lényeges, a fél büntetlenül tehet hamis esküt s biztosíthatja magának az azzal járó vagyoni előnyöket s a pervesztes fél sem a büntető- sem a polgári bíró előtt nem érvényesítheti igazságát. . . . Hozzájárul mindezekhez, hogy a Btk. 219. és 221. §-ai a lénye-

ges körülményről mélyen hallgatnak, holott a fejezet többi határozmányában megvan.²

Az érvelés ellen aggályaink vannak. Ezeket legyen szabad a következőkben előterjeszteni.

A Curia határozata első sorban nem azon esetekről szól, melyekben az eskü egészben hamis tényekre vonatkozik, hanem azokról, hol az esküformulába lényegtelen körülmények is bejutottak és ezek valótlánok, vagy a hol az eskübe foglalt egy tény egészben véve úgy történt ugyan, de valamelyik részletében eltérés mutatkozik.

A tény ugyanis, a mint az esküben fogalmazva van, a per lényeges részét illetheti; de magának az eskünek is lévén lényeges és nem lényeges részei, ezek közt a bűnügyi bíró megkülönböztetést kénytelen tenni. Pl. a polgári bíró az esküben megállapítja a napot is, melyen a tény állítólag történt s az eskületétele után kitűnik, hogy más napon történt az eset; vagy pénzüsszegről van szó és kiderül, hogy az az eskübe foglalt összegtől pár krajczárral eltér. Ily esetben a bűnügyi bíró igenis kénytelen eldönteni, vajon a megtörtént tény és az eskü közt az eltérés lényeges-e. És ha nem találja lényegesnek pl. egyik esetben az időbeli, másikban a pénzbeli eltérést, fel fog menteni. Ezen jogköre nélkül a legkisebb eltérés megállapítaná a hamis esküt és a bűnügyi bíró nem az igazság, hanem a formulák szolgálatában állana.

A mi azt illeti, hogy a hamis eskünél a törvény a lényeges körülményről nem szól: ez nem is szükséges, mivel itt — mint mondottuk — nem az *ügynek* lényeges vagy nem lényeges körülménye forog kérdésben, hanem az eskübe foglalt tény jellege, vagy több tény egymás közti viszonya és azok egyikének a többi melletti jelentősége.

Legjobban megvilágítja a kérdést az az eset, melyben mindkét bűncselekmény ugyanazon egy mozzanatra vonatkozik; midőn t. i. a tanu egy lényegtelen körülményről hamisan vall, és ugyanarra, a mit a tanu vallott, a peres fél leteszi a pótesküt. Itt a bűnügyi bíró a tanut fel fogná menteni, a felet pedig — *Heil Fausztin* szerint — el kellene ítélnie, holott mind a ketten ugyanazt tették. Egy rendszer, mely ily kiegyenlíthetlen eredményekre visz, nem lehet helyes rendszer.

A polgári bírósághoz való viszony azon nehézségei pedig, melyekre *Heil Fausztin* utal, nem csak a Curia, de az ő felfogása mellett is megvannak. Ha a bűnügyi bíró az esküt mint oszthatlan egészet tekinti, a polgári bíró azon esetben is kénytelen megadni a perujitást, a hol a hamis eskü csak lényegtelen körülmény miatt mondatott ki. Másrészt tagadhatlan, hogy ha a bűnügyi bíró az eltérés lényegteleniségére való tekintettel felment, a polgári bíró nem kap alapot a perujitásra és kénytelen belenyugodni a bűnügyi bíró azon kijelentésébe, hogy az eltérés nem lényeges. De elvégre a bűnügyi bíró kezeli a súlyosabb sanctiókat és ő keresi első sorban az anyagi igazságot; nem követelhetjük meg tehát tőle, hogy a maga döntését alája rendelje egy másik forumnak, mely épen mert kisebb sanctiókkal dolgozik, könnyebben hajlik az anyagi igazság elhanyagolásához és itt-ott a nem

¹ Dr. Fayer László büntetőjogi kézi könyvének sajtó alatt levő második kötetéből.

² *Fogt. Közl.* 1894. 2. sz. — Ugyanarról szólt szerző *Fogt. Közl.* 1893. 30. sz.

lényeges körülményeknek az esküből való kiküszöbölésére nem is helyez valami nagy súlyt.

A bűnügyi bírónak más a rendeltetése, mint az, hogy ítélete kellő alapot szolgáltatasson a polgári perújításra. Neki soha sem szabad szem elől tévesztenie, hogy ítéletével nagyon érzékenyen sujt. Csak azért, mert különben egy polgári perben a perújítás el volna zárva, nem szabad valakit büntetni, a kit különben az anyagi igazság szerint nem büntetne.

S abból, hogy a polgári eljárás meg akarta szorítani a perújítás megindíthatóságát s e célra kimondotta, hogy a perújítás csak azon esetben fog megadatni, ha a bűnügyi bíró megállapította a hamis tanuzást vagy a hamis esküt: nem következik, hogy most már a bűnügyi bíró a bűnügyi igazságszolgáltatás szempontjainak félretevésével tágítsa ki a hamis eskü körét és ily kijátszással adja meg a polgári perújítás megindítására a lehetőséget, melyet a polgári eljárás kodifikátora megtagadott. A polgári bíró egyébiránt kivételesen maga tágít s megadja a perújítást, ha a bűnügyi bíró felmentő ítéletének indokolása elismeri, hogy az eskü nem fedi a tényeket. Ily ítéletet közöl Fodor-Márkus I. 566. l.

A mi pedig különösen azt a kategoriát illeti, melyről Heil Fausztin szól, midőn t. i. az eskü hamis a maga lényeges részeiben is, de az eskü egész tényállása nem vonatkozik a a polgári ügy lényeges elemeire, más szóval, mikor a polgári bíró hibásan tette függővé az ügy eldöntését ezen eskütől: itt is fen kell tartanunk a bűnügyi bíró felülvizsgálati jogkörét. Ha pl. a polgári alsó fok eskütől tette függővé a per eldöntését és az alperes ezt elfogadta, a felső fok pedig kijelenti, hogy ha az alperes felebbez, feltétlenül elutasította volna felperest keresetével, s az alperes leteszi ezen esküt, mely utóbb hamisnak bizonyul: ily körülmények közt lehetetlen kényszeríteni a bűnügyi bírót a «hamis eskü» megbüntetésére, mert az eskü maga a polgári felső fok szerint sem vonatkozott lényeges körülményre s a fél az eskü el nem fogadása esetére is megnyerte volna a pert a felsőfokon.

A bűnügyi bírónak tehát *elengedhetlen köteleességét képezi az alapul szolgáló polgári pert tüzetesen áttanulmányozni és ehhez mérni ítéletét.* — —

Hivatkozás történhetnék a német írókra, kik a kérdésben többnyire a merevebbik vélemény mellett nyilatkoznak.

Ezek állásfoglalása azonban igen könnyen kimagyarázható abból, hogy a német Btk. se a tanuzásnál, se az eskünél nem ismeri a lényeges körülmény szerinti megkülönböztetést.¹ Ők tehát mindkét cselekményt illetőleg igazán utalva vannak arra a véleményre és nem is jönnek önmagukkal ellenmondásba a két rokon cselekmény megítélésénél.

A német és a magyar Btk. közti viszony a kérdésben ez:

Eltér a német törvény a magyartól először abban, hogy a hamis tanuzást és a hamis esküt egyesíti. A fejezet felírása «Meineid». Az első a szoros értelemben vett hamis eskü, második a hamis tanuzás, mely az ily elrendezésben nem egyéb mint a hamis eskü egyik alfaja, vagyis előtérbe van helyezve a két cselekmény vallás elleni jellege. Ellenben a magyar törvény, midőn a két cselekményt teljesen különválasztja, a bizonyítéki minőséggel való visszaélésre helyezi a súlyt, első helyre a hamis tanuzást teszi s csak mikor ezt minden főbb vonatkozásaiban tárgyalta, tér át a hamis esküre. Hozzájárul

¹ Schwarze, ki régebben irányadó volt, ellentétben az újabbakkal, nem is vélte a törvényt ennyire betű szerint magyarázhatni.

Ob der Inhalt des Eides — mondja kommentárjában — für die damalige Entscheidung erheblich gewesen, ist gleichgiltig; die Aussage selbst wird hiedurch in ihrer formalen Bedeutung nicht berührt. Wohl aber kann andererseits es vorkommen, dass eine eidliche Aussage in Nebenpunkten als unwahr sich herausstellt und doch die Anklage des Meineides ausgeschossen bleibt. Denn es ergibt sich vielleicht aus den Umständen des Falls, dass ein solcher Nebenpunkt bei der Aussage und deren Beeidigung völlig unbeachtet geblieben und die Betheiligten, wie auch der Richter, ihm irgend welche Bedeutung nicht zugeschrieben haben. (460. l.)

legujabban még az, hogy a sommás eljárásból az eskü általi bizonyítás csaknem teljesen kiküszöböltetett és a visszaélés cselekmények egész köre a hamis tanuzás deliktumába olvasztottnak jelentkezik.

A büntetési kérdésben is lényeges elvi eltérés van a német és a magyar Btk. közt. A német törvény 10 évig terjedhető fegyházzal bünteti a hamis esküt és a hamis tanuzást egyaránt. Értékhatárt nem ismer, vagyis akármily csekély a peres összeg és akármily csekély súlyu legyen a bűnügy, melyre a hamis tanuzás vonatkozik, a büntetési tétel ugyanaz. Ellenben a magyar Btk. normalis büntetési tétele mindkét cselekményre nézve 5 évig terjedhető börtön, s e mellett mindkettőnél megvan a polgári ügyekben a 100 frtos értékhatár, mely leszállítja a kisebbek büntetését 1 évi maximumra. Ez is mutatja, hogy míg a német törvény a maga unifikációjával az esküre mint vallási mozzanatra helyezi a súlyt, a magyar törvényhozó a bizonyítéki elemet és a sértett jogtárgy mekkoraságát veszi alapul. Más szóval, a német törvény e kérdésben visszatükrözi a régmúlt századoknak, a magyar törvény a tizenkilencedik századnak felfogását.

Álljon itt összehasonlításként a német Btk. illető két §-a:

153. §. Wer einen ihm zugeschobenen, zurückgeschobenen oder auferlegten Eid wissentlich falsch schwört, wird mit Zuchthaus bis zu 10 Jahren bestraft.

154. §. Gleiche Strafe trifft denjenigen, welcher vor einer zur Abnahme von Eiden zuständigen Behörde wissentlich ein falsches Zeugnis oder ein falsches Gutachten mit einem Eide bekräftigt oder den vor seiner Vernehmung geleisteten Eid wissentlich durch ein falsches Zeugnis oder ein falsches Gutachten verletzt.

A mi a mellékbüntetésekkel illeti, mindkét törvény tüllo a célon. A német Btk. a polgári becsületjogok megvonását (Entziehung der bürgerlichen Ehrenrechte) a legsúlyosabb bűncselekményeknél sem rendeli el kötelezőleg. Összesen három bűncselekmény van, a melyeknél *köteles* a bíró ezen jogkövetkezményeket kimondani s ezek a következők: hamis tanuzás és hamis eskü, minősített kerítés, iparszerű uzsora (161., 181., 302. d. §.) A mellékbüntetésnek abszolút jellegével a törvény kifejezést akar adni annak, hogy ezen bűncselekmények elkövetőit becselenebbeknek tartja a tolvajoknál, rablóknál és gyilkosoknál is. A magyar Btk. ezzel szemben a hivatalvesztést a hamis tanuzásnak és a hamis eskünek csak *büntettére* állapítja meg, a vétségél mellőzi; a politikai jogok felfüggesztését pedig az ezen fejezetbe vágó bűncselekményeknél egyáltalán nem ismeri. Mi azt tartjuk, hogy a két mellékbüntetés a rendes mérvben lett volna kiszabandó.

Jól kifejezésre juttatja a főkérdésben az irányadó eszmét az olasz Btk. A két cselekményt az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közé helyezi (Dei delitti contro l'Amministrazione della Giustizia) s a fejezet külön felírása ez: A bíróság előtti valótlanúságról (Della falsita in giudizio); a hamis vádat és a hamis esküt pedig elválasztja egymástól, úgy mint a magyar törvény is teszi. A «lényeges» körülményekről ellenben hallgat.

Egyébiránt úgy az olasz, mint a magyar Btk. a francia Btk. idevágó határozásainak ki. A Code Pénal 361. és köv. §-aiban megtaláljuk az egész rendszert: a különválasztást, a súly szerinti megkülönböztetést, stb. Csak a lényeges körülmény kiemelése hiányzik itt is. Az irodalom azonban belemagyarázza. Igy Chauveau és Hélie ezt írja róla:

Le mensonge d'un témoin sur une circonstance accessoire du fait ou sur la moralité de ce fait ne suffit pas pour égarer la marche de la justice. L'action du témoin est sans doute immorale, mais l'intérêt social, qui est la raison de la peine, disparaît. Et puis, il est extrêmement difficile, dans ce cas, de discerner l'erreur de la mauvaise foi; car le témoin qui dit la vérité sur le fait principal n'a pas d'intérêt à l'altérer sur les circonstances secondaires. (Traité IV. 498 l.)

Befejezésül megemlítjük, hogy az 1843-iki magyar javaslat szintén a francia rendszert követi.

Vitás kérdések a sajtó útján elkövetett bűncselekményeknél.¹

V.

Pár évvel ezelőtt nem lett volna gyakorlati értékű a felhívási bűncselekmények jogi természetének tárgyalása; ma azonban, midőn az izgatónak cikkek publikálása egyes socialista irányú lapokban napirenden van; midőn minden héten egy-egy izgatási pert tárgyal a budapesti esküdt-bíróság: — úgy látszik, közeledik az az idő, midőn az eredménnyel járt felhívási bűncselekmények is napirendre kerülnek. Indokolt tehát, hogy ezeknek jogi természetét tisztázzuk.

Az eredményes felhívásról a Btk-ben a következő szabályokat találjuk:

a) 134. §. «A ki gyülekezeten, nyilvánosan, szóval, vagy a ki irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által a felségsértés elkövetésére egyenes felhívást intéz, a mennyiben az irat vagy nyomtatvány tartalmát tudta: öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal; a 127. §. 1. vagy 2. pontjában meghatározott felségsértés elkövetésére irányzott egyenes felhívás esetében azonban öt évtől tiz évig terjedhető államfogházzal büntetendő.»

Ha a felhívás teljesen sikertelen maradt, a büntetés öt évi államfogházat nem haladhat túl.»

b) 149. §. «A 142. §-ban, a 143. §. 1-ső pontjában meghatározott hűtlenség elkövetésére, a 134. §-ban meghatározott módon intézett nyilvános és egyenes felhívás öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.»

c) 158. §. «A ki a jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott cselekmény elkövetésére a 134. §-ban kijelölt módon felhívást intéz vagy terjeszt, ha az a felhívás folytán követtetett el vagy kíséreltetett meg: mint felbujtó büntetendő.»

Ha pedig a felhívás teljesen eredménytelen maradt, hat hónaptól két évig terjedhető államfogházzal büntetendő.»

d) 171. §. «A ki — — nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által, büntett vagy vétség elkövetésére egyenesen felhív, ha a büntett vagy vétség elkövetetett, mint felbujtó büntetendő.»

Látjuk ezekből, hogy a törvény a felségsértésnél, hűtlenségnél, lázadásnál speciálisan intézkedik a felhívásról; ellenben a 171. §-ban általános szabályt állít fel, mely minden büntetettre s vétségre alkalmazandó, — kivéve természetesen azokat az eseteket, melyekben speciális szabály állított fel. (134., 149., 158. §§.)

Már reámutattam arra, hogy csak azok a deliktumok tartoznak a jury hatáskörébe, melyeknél a sajtó útján való közzététel teljesen összeesik az elkövetési cselekmény. Azt kell tehát vizsgálni, hogy eredményes felhívásnál megszűnik-e a felhívás önállósága, — s beleolvad-e a tettesi cselekménybe, mint részesi közreműködés; vagy pedig megtartja önállóságát azután is.

Pl. ha valaki lázadásra, gyújtogatásra vagy bármely büntett elkövetésére intéz sajtó útján egyenes felhívást; s a lázadást, gyújtogatást valaki tényleg elkövette, vajon a *felhívás* elkövetési cselekedete kiszorul-e a 171. §. és a többi ide vonatkozó szakaszok keretéből, s mint *felbujtás* kezelteik, vagy megtartja-e azután is önállóságát. Szerintem az eredményes felhívás minden esetben (134., 149., 158., 171. §§.), megtartja eredeti jellegét, mint *delictum sui generis*; és így a sajtó-deliktum az esküdtbíróság hatáskörébe tartozik; következésképp a sajtó-deliktumok speciális szabályai alkalmazandók rájuk, s így bármily súlyos büntetés legyen is ezekre megállapítva: az elévülés hat hónap alatt a felhívóra bekövetkezik. Természetes, hogy a tettes és bűnsegéd, vagy, ha a nyilvános felhívón kívül *mint determináló felbujtó* (69. §. 1. pont), más is közreműködött, a Btk. általános szabályai alá esnek, mert ezeknek cselekménye nem sajtó-, hanem közönséges bűncselekmény.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 23., 24. és 25. számban.

Ne engedjük magunkat zavarba ejtetni a 171. §. ama kitételével, hogy a felhívó «mint felbujtó büntetendő». Ez csakis azt jelenti, hogy mily szabály szerint kell a felhívó büntetését megtalálni, ha a felhívás eredményre vezetett. Világosan kitűnik ez a törvény indokolásából, a hol szépen, s nagy tudományjal ki van fejtve, hogy az eredményes felhívó nem a szó büntetőjogi értelmében vett (69. §. 1. pont) felbujtó. Mert a felbujtás *reábirást* jelent, a mi a felhívásnál ki van zárva. «A törvény — így szól az Indokolás — nem akarja meghatározását adni annak, hogy kik a bűnszerzők, hanem csak azt állapítja meg, hogy kik büntetettnek mint bűnszerzők. De ezzel ki van mondva az is, hogy a törvény a bűnszerzőséget ez esetben improprie használja, s tudva és akarva tágabb alkalmazást ad annak, mint a mely a szó által megjelölt fogalomban rejlik».¹

A belga B. T. K. 66. cikkében a felhívást az általános részben helyezte el; — törvényünk előkészítője azonban ettől tartózkodott; nem akarta a rendszert megbolygatni, mely szerint a felbujtás leglényegesebb eleme a *reábirás*, a *determináló erő*; a mi felhívásnál hiányzik; s így a felhívás a törvény különös rendszerébe került, — és pedig mint *delictum sui generis*, a mely ezt a jellegét mindig, tehát eredményes felhívásnál is megtartja; azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi esetben az elkövetett büntetettre vagy vétségre megállapított büntetés alkalmazandó a felhívóra is.

Világosan kitűnik ez a felségsértésre (134. §.) és hűtlenség elkövetésére (149. §.) irányzott felhívás esetében; — a hol a törvény nem használja a «*felbujtó*» szót és a büntetés megállapításánál sem utal az elkövetett büntetettre, hanem megállapítja a büntetési tételt is. Már pedig eredményes felhívás ez a két bűncselekmény is ép úgy, mint azok a bűncselekmények, melyek a 158. és 171. §§-ban vannak meghatározva. Úgy itt, mint ott, a *delictum sui generis* elkövetési cselekménye a felhívásban van; — következésképp, ha az sajtó útján követtetik el: az esküdtszék hatáskörébe tartozik a büntett vagy vétség ép úgy, mint mikor a felhívás eredményre nem vezetett. A belgáknál, kiknek törvénye ebben a kérdésben analog a mi törvényünkkel, szintén vita tárgyát képezte az eredményes felhívás jogi természete, — *Pirmez* azonban élesen kikelt a képviselőház bizottságának azon felfogása ellen, mintha az eredményes felhívás közönséges bűnrészesség és nem önálló sajtó-bűncselekmény volna, mert mindig sajtó-deliktum forog fen, valahányszor valamely polgár az alkotmány által biztosított gondolatnyilvánítás szabadságával visszaél. Ezek a bűncselekmények — így folytatja — lényegileg tisztán intellektuális bűncselekmények; s azok nem állnak másból, mint a bűnös gondolat publikálásából.

Azt mondja erre *Laurent*, hogy ha a bizottság megértette volna *Pirmez* definitióját, meggyőződött volna arról, hogy az az eredményes felhívásra szóról-szóra illik, mert nem azt mondja a törvény, hogy a felhívó ilyen esetben felbujtó, hanem azt, *hogy mint felbujtó büntetendő*. Vagyis ez egy törvényes fictió a végből, hogy a büntetés mily szabály szerint állapíttassék meg:

«Les provocateurs ne sont donc pas de véritables coauteurs; seulement par l'effet d'une fiction légale, ils leur sont assimilés quant à la peine, qui est la même».²

Hasonlóképp sajtó-bűncselekménynek tartja az eredményes felhívást *Schuermanns* is.³

S a belga judikaturában sincs e téren kétség. De nem lehet kétség nálunk sem; sőt nálunk még könnyebb kimutatni azt, hogy az eredményes felhívás sajtó-bűncselekmény, következésképp az az esküdtszék hatáskörébe tartozik.

Ugyanis reámutattam arra, hogy a kik a sajtódeliktumok területkörtét legjobban megszorítják, azok azt állítják, hogy

¹ Anyaggyűjtemény II. 172. lap.

² I. m. 125. l.

³ I. m. I. k. 316. l.

csak azok a sajtóbüncselekmények, melyeket a sajtótörvény ilyenekül ismert s melyeket az É. L. T. azon kijelentéssel helyezett hatályon kívül, hogy azok helyébe lépnek a Btk.-nek megfelelő rendelkezései. Hát még ezen nézet szerint is sajtódeliktum az eredményes felhívás.

A sajtótörvény a «sajtóvétségekről» szóló I. fejezetének első szakasza, t. i. a sajtótörvény 3. §-a így szól:

«Ki valamely bün avagy vétség elkövetésére egyenes és határozott felhívást tesz közzé sajtó útján és a bün avagy vétség valósággal el is követtetik: a felhívó mint büntetéses tekintetvén, a köztörvények sulya szerint büntetetik.»

Ez a harmadik szakasz nem más, mint eredményes felhívás, melyet az É. L. T. 7. §-a hatályon kívül helyezvén, helyébe lépett a Btk. 134., 149., 158. és 171. §§.

Habár a sajtótörvénynek idézett szakasza, mely a sajtóvétségek közt volt elhelyezve, világosan azt mondja, hogy az eredményes felhívás sajtódeliktum s az úgy büntetetik, mint az elkövetett büntett vagy vétség, mégis teljesség okáért hivatkozom az 1867. évi márczius 17-én kelt bel- és igazságügyminiszteri *törvényerejű* rendelet a) pontjára, a hol az mondatik, hogy:

«Az 1847/48. évi XVIII. tcz. 3., 4., 5., 6., 7. és 8. §-aiban körülírt sajtóvétségek eseteiben a közzéadókat az igazságügyminiszterium fogja kinevezni.»

Tehát a sajtótörvény életbeléptetését s az eljárást szabályozó rendelet, mely az országgyűlés mindkét házától nyert felhatalmazás alapján bocsátatott ki, az eredményes felhívást (sajtótörvény 3. §.) expressis verbis sajtódeliktumnak nevezi, s így annak jogi természetéhez semmi kétség sem férhet.¹

VI.

A Btk. 62. §-a szerint:

«Ha a büntetendő cselekmény nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett el, a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárúsítóknak vagy terjesztőnek, ugyszintén a nyilvános kiállítóknak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek elkobzása és megsemmisítése ítélet által az esetben is kimondandó, ha a bünvádi eljárás senki ellen sem indíthat meg».

Ezen szakasznál két kérdés beszélendő meg; — egyik a *hatáskör*, másik az *elévülés* kérdése.

Ahhoz, hogy a Btk. 62. §-ában meghatározott eljárás alkalmazható legyen, szükséges:

a) hogy a kérdéses nyomtatvány büncselekményt foglaljon magában és

b) hogy a fokozatos felelősség elvei szerint senki se legyen felelősségre vonható; az aztán mindegy, hogy ez az eredménytelenség mily okból következik be; azért-e, mert a felelős személyt kinyomozni nem lehetett; azért-e, mert az külföldön lakik; vagy azért, mert beszámíthatatlan állapotban van.

Miután azonban a vádló sem az egyik, sem a másik, sem a harmadik esetben a priori nem lehet informálva, másrészt azt a bíróságnak kell megállapítani, hogy felelősségre vonni senkit sem lehet, s nincs jogában a vádlónak azt mondani, hogy csak az elkobzási eljárást kívánja, — ebből folyólag kétségtelen, hogy a följelentést a sajtóbíróságnál kell beadni, s csak ha a nyomozás sikertelen, akkor lehet az elkobzási eljárást folyamatba tenni.

Vajon az eljárás folytatására a sajtóbíróság, esküdtszék, vagy köztörvényszék illetékes-e?

Az esküdtszék semmi esetre sem illetékes, mert a jury a sajtóeljárás 2. §-a szerint csak azon kérdés felett határoz, hogy «*ha vajon a vádlott vétkes-e vagy sem?*» Ebből következik, hogy ha senki sem vonható felelősségre: a jury ítékezésének

nincs perjogi alapja. E mellett bizonyít az is, hogy még az esetben is, ha van felelős személy, a jury csakis a vétkekesség kérdésében határoz; és ha ezt megállapította, a Btk. 61. §-a értelmében az elkobzást a sajtóbíróság mondja ki a büntetést kiszabó ítéletében.

Ha tehát a jury az elkobzási eljárásra nem illetékes, vajon nem tartozik-e az a sajtóbíróság hatáskörébe — jury nélkül. Erre is tagadólag kell felelnünk, mert a sajtóbíróságnak, mint ilyennek csak addig van hatásköre, míg oly eljárás van folyamatban, melyben ítélethozatalra a bünösség kérdésében a jury, a büntetés kérdésében pedig a sajtóbíróság van hivatva ítéletet mondani; vagyis csak akkor, ha van felelősségre vonható személy.

Egyéb esetekben nincs is semmi értelme a sajtóbíróságnak; — mert ha az esküdtszék mint népbíróság nyújtja az egyedüli garantiát a törvény szerint — arra nézve, hogy a sajtószabadsággal követett-e el valaki visszaélést vagy nem, akkor mihelyt elesik a népbíróság, nyomban megszűnik ez a garancia is. Ámde az tény, hogy a jury hatáskörébe nem tartozik az elkobzási eljárás; a sajtóbíróság pedig ugyanolyan szervezettel bír, mint a köztörvényszék, következésképp nagyobb garantiát nem nyújt, — sőt kevesebbet, mert a perorvoslat a büntetőbíróságok előtti eljárásban tágabb körű, mint a sajtóeljárásban. S így mihelyt a sajtóbíróság előtti eljárásban konstatálva van, hogy a felelős személy nem állítható az esküdtszék elé, — a sajtóbírósági eljárás megszüntetendő s az iratok a büntetőtörvényszékhez teendők át, a hol a közönséges perjog szabályai szerint kell eljárni. Ily értelemben döntött egy vitás esetben a Curia is 1893. évi jun. 23-án 4577. sz. határozatával:

«A kassai kir. törvényszéknek mint sajtóbíróságnak hatásköre leszállítatik s az iratok további eljárás végett ugyanazon törvényszék büntető osztályához áttétetnek. *Indokok:* a kir. sajtóbíróságnak kivételes, tehát szorosan értelmezendő hatásköre csak az esküdtszék elé tartozó ügyekkel kapcsolatos kérdésekre terjed ki; vagyis egyedül a felelős személyek vétkekességének megállapítására irányuló eljárás folyamán érvényesülhet. A Btk. 62. §-ának foganatosítását célzó eljárás tehát a sajtóbíróság hatáskörébe nem tartozhatik. Nem alapítható a sajtóbíróságnak ily hatásköre az eljárási szabályok 17—18. §§-ból vont következtetésre sem, mert e szakaszok is nyilván a felelős személyek vétkekességének megállapítására irányuló eljárásra vonatkoznak; valamint nem alapítható arra a körülményre sem, hogy a Btk. a sajtótörvény 22 §-ának hézagait pótolja, mert a sajtótörvénynek nem minden szakasza alapján ítélt a sajtóbíróság.»

Ez a határozat kifogástalanul fogja fel a sajtóbíróság hatáskörét; — mert hiszen annak az előzetes eljárás során csakis addig van létjogosultsága, a míg a felelős személyt keresi, — s azt a specialis perjogi formák megtartásával az esküdtszék elé igyekszik állítani. Mihelyt ki van zárva a jury ítélezése, azonnal megszűnik a sajtóbíróság hatásköre is.

A mi az elévülés kérdését illeti, kétségtelen, hogy az *objektív* eljárás ki van zárva, ha az elévülési idő lejárt. Mert a Btk. csak egyetlenegy esetben zárja ki az elévülés hatályát. A Btk. 123. §-a szerint ugyanis sem a jogerejű ítélet által megállapított hivatalvesztésre, sem a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére nem terjed ki az elévülés hatálya, egyéb fő- és mellékbüntetés azonban a rendes elévülési idő alatt szintén elévül. Ez a szabály áll a büntetés végrehajtására. Midőn pedig a bünvádi eljárás megindítását vagy folytatását kizáró elévülésről van szó, ha az elévülési idő lejárt, bünüldözési cselekmény sem a fő- sem a mellékbüntetés megállapítása végett nem foganatosítható. Következésképp miután az objektív eljárás is a büntetésekről szóló III. fejezetben van elhelyezve, az elkobzásnak és megsemmisítésnek ítélet által leendő kimondása végett az eljárás az elévülési idő lejárt után nem indíthat meg s az, ha megindított volna, nem folytatható.

¹ Hasonlóképp rendelkezett a sajtótörvény 18. §-a is.

Ki kell e helyütt emelnem az objectiv eljárásnak egy sajátságát, mely szerint ha az eljárás a felelős személy ellen nem volt folyamatba tehető, — az elévülési idő, habár az objectiv eljárás folyik is, félbe nem szakad. Mert a Btk. 107. §-a szerint az elévülés kezdetét veszi a bűncselekmény elkövetése napján; s az a 108. §. szerint a bíróságnak csak a tettes vagy részes ellen intézett határozatával vagy intézkedésével szakítható félbe; — ha azonban egy bizonyos személy ellen az eljárás nem indítható meg, — tehát sem határozat nem hozható, sem intézkedés nem tehető, — az elévülés nem is szakad félbe. S mindaddig az eljárást kizáró rövid elévülési idő foly, míg csak jogerős ítélettel meg nem állapítatik az elkobzás; a minnek az a következménye, hogy ha mind a három forumot megjárja az elkobzási ügy, — a cselekmény elkövetésétől, azaz a forgalomba helyezéstől számítva a legtöbb esetben letelik az eljárást kizáró elévülés.

Mert ne felejtjük el, hogy az elkobzási eljárásnál a sajtótörvényben meghatározott *hat hónapi* elévülés a mérvadó a közvádra üldözendő bűncselekményeknél.

A Btk. 62. §-a ugyanis világosan nyomtatvány útján közzétett, tehát sajtóbűncselekményről szól. A sajtóbűncselekmény pedig — ha az közvádra üldözendő — minden vonatkozásában hat hónap alatt évül el; s így miután az eljárást kizáró elévülés szabályai alkalmazandók mindaddig, míg csak az ítélet nem jogerős és végrehajtható, — ebből könnyen megérthető, hogy az elkobzási eljárást praeferenter kell lefolytatni, ha az elévülés bekövetkezését ki akarjuk kerülni.

Vargha Ferencz
kir. törvényszéki bíró.

Jogirodalom.

Dr. D. Arslanian: Das gesammte Recht des Grundeigenthums und das Erbrecht für alles Eigenthum in der Türkei. Bécs. 1894.

Ha az osman birodalomban érvényes jog valamely ágáról némi tájékozást akartunk szerezni, akkor a gyér számban levő olasz vagy francia írókhoz kellett fordulnunk. Csak a legutóbbi időben kezdik a törökországi nem-mohamedán nemzetek fiai a német egyetemeket is felkeresni és akad köztük, a ki tanulmányainak befejezése után hálóját lerója az által, hogy a török birodalom egyik vagy másik jogi intézményét oly modorban ismerteti, melyet az európai fogalmakban jártas jogász is élvezettel olvas.

Ilyen világosan és röviden írott munka Arslanian értekezése az ingatlanra vonatkozó török jogról.

Háromféle tulajdont ismer a török jog az ingatlan tekintetében, az állami tulajdont, a Wakfut és a teljes tulajdont.

Olyan hódító nemzetnél, mint a török, a mely a kardra alapította uralmát, a hadi zsákmány a szerzés egyik kiváló faja. Az Islam joga szerint a meghódított terület lakói, ingó és ingatlan vagyonukkal a győző tulajdona, a ki erről tetzése szerint intézkedhetik.

Volt a hűbériség egy neme is, melynek jelentősége azonban, mióta a hódítás megszűnt és a török uralom mind inkább visszaszorul, sokat vesztett érvényéből és jelenleg nincs jelentősége.

A régi török jogrendszerben uralkodó elv, hogy külföldi, ingatlant az osman birodalom területén nem szerezhet. Ujabb időben azonban némi kivételek vannak. Az 1867. évi törvény szerint külföldi is szerezhet ingatlant s ez esetben ezen birtok tekintetében kizárólag a török jog kötelező; ugyanazon adót kell fizetni, mint a belföldinek. Minden jogkérdésben, mely külföldi által birt ingatlan körül felmerül, a török jog szerint a török bíróságok illetékesek.

A török örökösödési jogban az a sajátságos, hogy a fiág kétszer annyit örököl, mint a női ág. Nem muslimnak nincs örökjoga muslim hagyatékában és megfordítva.

Tekintélyes jogászok és korán-magyarázók véleménye,

hogy az, a ki az islamot elhagyja, holtak tekintendő és vagyona mint örökség felosztandó.

Külföldi, ha mohamedán is, nem örökölhet török alattvaló vagyonában. A ki engedély nélkül a török alattvalói kötelekből kilép, ennek vagyona az államra száll.

A Wakf vagy holt kéz igen sajátságos rendszere a török jognak.

Miután oly absolut államban, mint a régi török volt, minden a szultán kegyétől függött és az életnek és vagyonnak kevés biztosítéka volt, a föld tulajdonosa alapítvány címen átadta birtokát Wakf-nak, egy vallási vagy jótékonyági intézetnek. Csekély évi bér fizetése mellett azonban kiköthette maga és gyermekei és ezek utódja részére a teljes haszonélvezetet. Így vallásos alapítvány formájában meg volt védve az ingatlan az önkényes elkobzástól, mert Wakf-hoz a szultán és a vezérek önkénye nem nyulhatott. Konstantinápoly és környékén nagyon sok a Wakf-ba adott ingatlan, mert mindenki feltette szabad tulajdonát a szultán és kegyenceinek közvetlen közelében. Ezen Wakf-jog igen kifejtett és nagyon kasuistikus.

Arslanian rövid és világos ismertetéséből látható, mennyire különbözik a török jogrend az európai jogrendtől, és milyen nagy haladásokat kell tennie, hogy az ingatlan tulajdon biztos és szabad legyen. A munkában kevés török szó fordul elő és ezek is latin betűkkel vannak kiírva. a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Elkésztett fizetés jogkövetkezményei.

Hitelező és adós egyességet kötnek, mely szerint a hitelező a követelés egy részét elengedi azon feltétel mellett, hogy az adós a fenálló követelés biztosítására három darab különböző lejáratu váltót ad, és bármely részlet pontos fizetésének elmulasztása esetén az eredeti követelés teljesen és egyszerre követelhetőleg feléled.

Az adós az első váltó lejárat határideje előtt egy nappal az esedékes részletet postára adja. A hitelező a küldött pénzt az esedékesség napján délután 3 órakor veszi kézhez, mire adósát egész eredeti követelése erejéig nyomban beperli, azon álláspontra helyezkedvén, hogy a váltótörvény 33. §-a értelmében a váltó kifizetését a fizetési napon déli 12 óráig kellett volna teljesíteni, a mi elmulasztatván, az elengedett részhez való követelési jog a kikötött feltételhez képest feléledt.

A kir. törvényszék felperest keresetével elutasította, míg a kir. tábla és Curia alperest az elengedett résznek megfizetésére kötelezte.¹

A jelen esetben az elvi kérdést az képezte, vajon az alperes által teljesített fizetés elkésztettnek tekinthető-e. A kir. táblának a Curia által is elfogadott indokolása szerint a mora megítélésére nézve a váltótörvény szabályai irányadók, mint-hogy az egyességi részletek váltókat alapultak. Váltójogi szempontból pedig kétséget nem szenvedhet, hogy az alperes által teljesített fizetés elkésztetten történt, mivel alperes oly módon köteles gondoskodni a fizetés teljesítéséről, hogy az a lejárat napon déli 12 óráig a váltóhitelező birtokába jusson, nem lévén itt figyelembe vehető a postára feladás ideje.

Váltójogi szempontból ezen érvelés teljesen korrekt. Azonban véleményem szerint a váltótörvény szabályait a késedelem elbírálásánál a jelen perben alkalmazni nem lehet. Ha a bíró visszamegy a kereseti váltó alapját képező köztörvényi viszonyra, akkor ezen köztörvényi jogviszony elbírálásánál kell, hogy az általános polgári magánjog szabályait alkalmazza.

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén a 266. sz. esetet.

Nem váltójogi kérdés az, vagy legalábbis nem váltójogi vonatkozásban pertraktálandó a jelen esetben, hogy vajon minő következményei vannak az adós késedelmének s így a késedelem megállapításában sem lehet a váltójogot alkalmazni. Nem azért képezte ezen perben vita tárgyát a mora, hogy a hitelező vagy adós késedelméből váltójogi következményeket vonjunk le, pl. bemutatási vagy óvási kötelezettséget, az előzők biztosítási vagy fizetési kötelezettségét, hanem egy oly viszonylatban bírálendő el ez esetben a késedelem, a melyhez a váltójognak mi köze sincsen.

A váltójogi értelemben vett késedelemnek nincs is oly joghatálya, a mely ilyen természetű joghátrányokkal jár. Ha az elfogadó a fizetési napon déli 12 óráig a fizetést nem teljesíti, őt semmi más kötelezettség, joghátrány nem terheli, mint hogy — a mennyiben erre szükség van — a váltóbirtokos óvással él, keresetet indít és az alperes a késedelme folytán felmerült költségekben marasztaltatik.

Ellenben a peres felek közt fenálló konkrét szerződési viszony sokkal súlyosabb hátrányokkal sújtja a késedelmes adóst, mint a váltójog törvényes szabályai.

A mikor tehát ezen szerződéses — s így nem váltójogi természetű — joghátrányok alkalmazásáról van szó, semmi esetre sem szabad a váltójogból átvett szabályokat alkalmazni, hanem — tekintet nélkül arra, hogy a per tárgyát váltó képezi, — az elbírálás alapjául szolgáló polgárjogi szerződésre az általános magánjogi szabályokat kell irányadóknak tekinteni.

A magánjog pedig a teljesítés idejére nézve nem állít fel oly korlátozásokat, mint a váltójog. November 1-én esedékes tartozás tehát november elsején, a nap bármely órájában, minden joghátrány nélkül megfizethető, sőt mi több, ha az idejében postára feladott pénzüsszeg vis maior folytán elkésve érkezett volna a hitelező kezéhez, szintén nem vonná maga után a szerződésben kikötött súlyos joghátrányt.

Egyébként, ha a konkrét szerződést vizsgáljuk, felek szerződési akarataként megállapítható, hogy az elengedett résznek újból való követelhetése mintegy kötbér jellegével bír és csak kényszer gyanánt van odaállítva a fizetést teljesíteni vonakodó adós elé. Nem lehet tehát jogos azzal azon szerződő felet sújtani, a ki legjobb hiszemmel és jó szándékkal kíván szerződéses kötelezettségének a meghatározott módon és időben eleget tenni.

Ezen okokból a két felsőbiróság határozatában foglalt érvelést nem oszthatjuk s csatlakozunk a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék ítéletének indokolásához. H.

A budapesti kir. tábla 6. sz. polgári teljes-ülési határozata.

A budapesti kir. tábla határozattárába azon elvi jelentőségű határozatot vette fel, hogy a «felebbezési bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §. második bekezdése esetében a bizonyító fél eskü alatti való kihallgatásánál az idézett törvény 96. §-ának első bekezdésében foglalt bizonyítási szabályokhoz kötve van.»¹

Ezen határozatot dr. *Kobler Ferencz* ur e lap 25. számában megtámadta.

Czikkének kiindulási alapja azon hiedelem, hogy a kir. tábla azt mondotta volna ki, hogy «a felebbezési bíróságnak, mielőtt a 156. §. 2. bekezdésében statuált jogával élve, a bizonyító felet kihallgatta és megeskette volna, előbb a maga részéről is a bizonyító fél ellenfelét kellett volna kihallgatnia és esküre bocsátania».

Hozzáteszi czikkiró, hogy «első tekintetre az elv igen tetszetősnek látszik».

Véleményem szerint ezen elv nemcsak nem volna tetszetős, de egyenesen absurdumra is vezetne.

¹ L. lapunk 24. számának mellékletén 267. sz. esetet.

Azonban a kir. tábla ezen kijelentést nem tette és pusztá hiedelem az, a mit az idézett czikk a kir. tábla határozatába belémagyaráz, mert a határozat egyetlen szóval sem mondja ezt, sem annak szövegéből az imputált értelem nem következtethető.

A megbeszélés tárgyává tett teljes-ülési döntvény tulajdonképen semmi lényegeset nem tartalmaz. Kimondja, hogy a felebbezési bíróság kötve van a sommás törvény 96. §-ához. Elfogadható elv, a mivel korántsincs az mondva, a mit dr. *Kobler* a döntvénynek imputál, hogy az elsőfokon meg-ejtett eskü alatti kihallgatást és megeskertetést szükségképen ismételni kell, a mit a döntvény egyetlen szavából sem lehet kiolvasni.

Igaz ugyan, hogy a döntvény által idézett 96. §. úgy szól, hogy «a bíróság első sorban a bizonyító fél ellenfelét hallgassa ki», ámde ez — mint a czikkiró a saját álláspontja indokolására helyesen kifejti — nem jelenti azt, hogy a felebbezési eljárásban eo ipso elveszti hatályát az elsőbíró előtt történt kihallgatás, hanem a bíróság belátására van bízva, hogy esetleg — a mi a gyakorlatban ritka kivételt fog képezni — a felebbezési bíróság a kihallgatást megismételje.

Igazán nem tudom, hogyan jutott czikkiró ur a döntvény fenti magyarázatához, mikor sem a határozat maga, sem indokolása egyetlen szót sem szól a bizonyítási eljárás imperativ megismétléséről.

Természetesen hibás levén a czikkiró ur kiindulási alapja, nem lehetnek helyesek abból vont összes következtetései sem.

Szerény véleményem a kérdéses táblai határozatról, hogy az teljesen felesleges.

Az 1893: XVIII. tcz. 96. §-a megengedi a bírónak, hogy ha a fenforgó körülményeknek a 64. §. szerinti mérlegelése után úgy találja, hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek, a bizonyító felet bocsássa esküre.

Mi tehát azon *korlát*, a melyet a döntvény említ, s a mely a bírót a teljesen szabad mozgásban gátolja? Talán a 64. §., mely a bizonyítékok szabad mérlegelését inaugurálja?

A 96. §. mostani szövegében sem bír végső következményeiben más jelentéssel, mint az eredeti törvényjavaslat 90. §-a, mely e határozmányt úgy szövegezte, hogy a bíróság a per körülményeihez képest belátása szerint itéli meg, hogy a bizonyító felet vagy ellenfelét hallgassa-e ki eskü alatt.

A törvény 96. §-a csak utmutatást ad a bírónak, midőn megállapítja, hogy a rendszerinti esetekben minő szabályok követendők a felek eskü alatti kihallgatásánál.

Természetesen ezen utmutatás lényegesen befolyásolja a bíró eljárását a bizonyítási eljárás keresztülvitelénél, azonban megadja a törvény arra is a módot, hogy kivételes esetekben eltérjen a bíró a rendszerinti esetekre felállított és épen nem absolut érvényű szabálytól.

Midőn pedig a felebbezési bíróság azt határozza el, hogy ítéletét a bizonyító fél eskü alatti vallomására alapítja, ezzel semmi egyebet nem tett, mint a 96. §-ban megállapított kivételes jogával élt, az e szakaszban felállított «bizonyítási szabályok» szerint járt el.

Igaza van tehát ugyan a kir. táblának, hogy a felebbezési bíróság ezen «bizonyítási szabályokhoz» kötve van, de ez nem jelent semminemű korlátozást, mint azt a határozat indokolása feltüntetni látszik, mert csak azt jelenti, hogy joga van a felebbezési bírónak is arra, a mire már az elsőbírónak joga volt, hogy t. i. a bizonyító fél eskü alatti vallomására alapítsa ítéletét, mellőzván a rendes esetekre felállított azon szabályt, hogy rendszerint a bizonyító fél ellenfele bocsátandó esküre.

Dr. *Baumgarten Károly* ur a B. J. T. XXX. k. 12. sz. mellékletén közölt cikkében is lényegében az itt kifejtett álláspontot képviseli. Gyakorlati szempontból vizsgálva

a határozatot, oda konkludál, hogy a vallomás valószínűségének megállapítása csak akkor képezheti felülvizsgálat tárgyát, ha indokolva nincs, vagy ha pusztán általános szöveggel, azaz csak láthatólag van megokolva.

Kétségtelen, hogy ha a bíróság kötve van a 64. §. ama szabályához, mely szerint az okok, melyek a bíróság meggyőződését előidézték, ugyisintén a melyek miatt a bíróság valamely bizonyítást elégtelennek tartott, vagy a fél által ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.

Véleményem szerint ritka esetben fog az ítélet ilyen hiányok miatt megváltoztatni vagy feloldatni, s így e kérdésnek nagy gyakorlati jelentősége nincs.

Ezen eseten kívül a bizonyító fél eskü alatti kihallgatása és az ítéletnek erre való alapítása miatt a felelbiteli bíróság határozata felülvizsgálattal meg nem lesz támadható s ez okból felesleges volt a teljes-ülési határozat meghozatala és — mint dr. Baumgarten idézett cikkében igen helyesen kimutatja, — téves annak a plénumot provokált esetben történt legelső alkalmazása.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi judikatura.

665. Ha a biztosítási szerződés feltételei nem tartalmaznak intézkedést az iránt, hogy a bélyegilletéket, mely a díjnyugták után jár, a biztosított viseli, az esetben azt a biztosító köteles viselni, mert külön megállapodás hiányában a fizetést felvevő tartozik a bélyeget adni. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

666. Ha a biztosítási ajánlatban benne foglaltatik az, hogy az ajánlattevő 60 napon át kötve van ajánlatához, úgy ő nincs jogosítva ezen időn belül ajánlatát visszavonni. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

667. Ha kárbiztosítás esetén a biztosítási feltételek oly határozatot tartalmaznak, hogy választott bíróság elé viendők a vitás kérdések, úgy a rendes bíróság nem bír illetékeséssel a per eldöntésére. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

668. A biztosítási ügynök a felekkel való érintkezésben a biztosító társaságnak közegeként szerepelvén, a társaság ezen szereplés következményei alul magát ki nem vonhatja. Ha tehát az ügynök az ajánlatot aláírta az ajánlat tartalma tekintetében félrevezeti vagy tudatlanságban hagyja, úgy érvényes biztosítási szerződés nem létesülhet. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

669. Ha a bemutatóra szóló biztosítási kötvény a biztosított halálakor az ő birtokában volt, úgy a biztosítási kötvény a hagyatéknak képezi alkotó részét és az örökösök hitelezői azt lefoglalhatják. Mert noha szerződés szerűleg csak a biztosított halála után volt a biztosított összeg kifizetendő, a kötvény mégis a biztosított életében a biztosított vagyonának alkotó részét képezte, melyet ő eladhatott és elzálogosíthatott. Ha tehát a biztosított nem tett harmadik személyt a maga életében a kötvény birtokosává és az ő birtokában maradt, úgy csak örököse válhat birtokossá s a biztosítási összeg hagyatékához tartozik. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

670. Az elévülés az adós elismerése folytán félbeszakad. Ez a szabály általános és kiterjed minden kötelezetre, akár szerződésből, akár deliktumból származott. Az elismerés hallgatlagos is lehet és más tényekből is következtethető. *(Fárisi semmitlenség.)*

Közli: Dr. Gold Simon.

Különbélek.

— **A kir. Curiához** a sommás eljárásból származó felülvizsgálati ügy május végéig 121 érkezett. Ebből elintéztetett 73. A Curián ezen ügyekben párhuzamosan két tanács működik olyképp, hogy mindegyik tanács hetenkint két ülést tart. Szervezve van egy harmadik tanács is a kereskedelmi ügyek számára; de ily ügy eddig nem érkezett a Curiához és ennél fogva a harmadik tanács még nem kezdte el működését. A három tanács elnöke: Szabó Miklós, Oberschall Károly és Manojlovits Emil. A beérkezett ügyek csekély száma mutatja, hogy teljesen alaptalan azon felmerült panasz,

hogy a felülvizsgálati ügyek a Curiát is elárasztják és hogy e miatt már a törvényt is meg kell változtatni.

— **A bűnvádi eljárás** törvényjavaslatának benyújtása óta már közel két hónapja van s még most sem tétetett közzé. Kívánatos, hogy a javaslat mielőbb a nyilvánosságra hozassék, hogy a szakbeli kritika hozzászólhasson.

— **Furcsa állapotok.** A *Szegedi Fogászlalok* írják: A makói járásbírósnál a telekkönyvek felmutatására és a telekkönyvi másolatok elkészítésére oly díjnak van alkalmazásban, a kinek fizetését kizárólag a makói ügyvédek fedezik. A dolgnak története pedig következő: A makói kir. járásbírósnál a telekkönyvi osztályánál már régebben elrendeltetett, hogy a telekkönyvekbe d. e. 8—9-ig és d. u. 2—3-ig lehet csak betekinteni. Hiába szólaltak fel ez ellen a makói ügyvédek, hiába tett ez ellen lépéseket az ügyvédi kamara, ezen rendelet hatályban maradt, mert a segédszemélyzet létszáma nem engedte meg, hogy a telekkönyvi felvilágosításokra több idő fordíttassék. A makói ügyvédi kar, hogy ezen vizsás helyzetben — a mely valóságos kijátszása a telekkönyv nyilvánosságának — segítsen, vállalkozott arra, hogy a felsőbb hatóság által mindannyiszor megtagadott személyszaporítást saját erszényén eszközöli. Ezen díjnak tehát d. e. 9—11-ig, d. u. 3—5-ig az ügyvédi kar rendelkezésére áll, a mennyiben a telekkönyvekre vonatkozólag a szűkre szabott 1—1 órán kívül is felvilágosításokat ad és azonkívül másolja a megrendelt telekkönyveket is. De az ügyvédek által fizetett ezen segítség nem elegendő arra, hogy a makói telekkönyv irodáját a hátraléktól megszabadítsa. A végzések kiadmányozása teljesen megakadt, az 1895. év folyamán benyújtott árverési kérvényekre kibocsátott hirdeményekből még egyetlen egy sem kézbesített a feleknek és megtörtént az az eset is, hogy az árverési hirdetmény az irodában pihenvén, az árverési határidő elérkezett és az irnok kénytelen volt azt a bírónak bemutatni, hogy új határidőt tűzzön.

— **Egyik törvényszék személyzete a másik törvényszék birói tagjával ideiglenesen ki nem egészíthető.** Egyik kir. törvényszék elnöke azt a kérelmet terjesztette elő, hogy egy folytatólagos bűnügyi főtárgyalásra a korábbi főtárgyaláson szavazó biróképen részt vett, de időközben más kir. törvényszékhez áthelyezett kir. törvényszéki biró küldessék ki. A kir. igazságügyminiszterium ezt a kérelmet nem találta teljesíthetőnek, mert itt nem az ügynek más bíróság illetékességéhez való utalásáról — az u. n. biróküldésről, — hanem az illetékes bíróságnak más bíróság tagja által való ideiglenes kiegészítéséről van szó; és mert az 1871: XXXI. tcz. 3. §-a szerint csak a törvényszék (tehát nem az adminisztratív hatósággal biró elnök) és az is csak a saját területén küldheti ki az egyik birót a másik bírósághoz, miből az következik, hogy az igazságügyi kormányzat ilyenmü intézkedéséhez a törvényes alap hiányzik. (33,236/1894. I. M. sz.)

— **Felügyeleti hatóságnak másodfokban hozott határozata ellen használt felfolyamodásról.** A kir. ítélő tábla elnöke, mint felügyeleti hatóság másodfoku határozata ellen közbevetett felfolyamodás következtében az iratokat az eljáró kir. törvényszéki elnök, mint elsőfoku felügyeleti hatóság közvetlenül terjesztette fel a kir. igazságügyminiszteriumhoz. A kir. igazságügyminiszterium helytelennek nyilvánította ezt az eljárást, mert eltekintve attól, hogy a felügyeleti ügyekben teendő felterjesztéseknél a rendes szolgálati ut mindig betartandó, különben is valamely felfolyamodás felterjesztésére csak azon hatóság lehet hivatva, a melynek határozata ellen a felfolyamodás intézve van. (31,003/1894. I. M. sz.)

— **Telekkönyvi helyesbítési teendőket ellátó személyzet.** Egyik kir. törvényszék elnöke, habár a vezetése alatt álló bíróságnál telekkönyvi betétszerkesztés folyamatban nincsen, azt a kérelmet terjesztette elő, hogy az 1892: XXIX. tcz. alapján ott már elrendelt és ezután elrendelendő telekkönyvhelyesbítési eljárás helyszíni teendőinek ellátására egy betétszerkesztő albiró és telekkönyvvezető, avagy egy közhivatali viszonyban nem álló személy (1892: XXIX. tcz. 6. §. 3. bek.) alkalmaztassék. A kir. igazságügyminiszterium kijelentette, hogy a betétszerkesztő közegek oly bíróságnál, melynél betétszerkesztés folyamatban nincs, nem alkalmazhatók, és hogy a kérdéses közhivatali viszonyban nem álló személyek a telekkönyvhelyesbítési eljárás helyszíni teendőire csak akkor lesznek kiküldhetők, ha az 1893. évi 24,366. I. M. számú szabályrendelet (Igazs. Közl. II. évf. 8. számának melléklete) 18. §-ának végbekezdésében kilátásba helyezett külön rendelet kiadva lesz. (27,923/1894. I. M. sz.)

— **A szegedi ügyvédi kamara** a következő felterjesztést intézte az igazságügyminiszterhez:

Az ügyvédi kamarák tagjaikkal közvetlen és hivatalos érintkezésben postadíjmentességet nem élveznek, holott számos esetben forog fen annak szüksége, hogy közvetlenül posta útján kénytelenek hivatalosan érintkezni a tagokkal. A többek közt ez az eset forog fen a választmány vidéki tagjainak a választmányi ülésre, avagy az összes tagoknak közgyűlésre meghívásánál, avagy a választmányi tagokkal ugy a kirendelt vizsgáló biztossal való hivatalos érintkezésnél. Minthogy pedig legutóbb a m. kir. igazságügyminiszterium 24.506/95. szám alatt kelt leiratával ily postai uton történt közvetlen érintkezésnek igazolását is megkívánja és mert ez maga után vonja, hogy ez érintkezéseknél a feladás «ajánlottan» történjék, mert csak így lesz mód megfelelni a leiratban kívántaknak, de ez viszont tetemes költséggel jár, úgy hogy csak egy közgyűlés egybehívásának e czimen költsége 30 frtot is meghalad: annál fogva bátorodunk kélni, kegyeskedjék a m. kir. földmívelés-, ipar- és kereskedelmi (?) miniszteriumnál kieszközölni, hogy az ügyvédi kamarák tagjaikkal való hivatalos és közvetlen érintkezésnél postadíjmentességben részesüljenek.

— **Ügyvédi kamarai fegyelmi határozatok kézbesítése Ausztriában.** Előfordult az az eset, hogy egyik magyar ügyvédi kamara ügyvéd ellen indított fegyelmi ügyben hozott határozatát a panaszos fél részére Ausztria területén leendő kézbesítés végett postán az illető osztrák községi előjárásához küldötte. A kir. igazságügyminiszterium erre azt jegyezte meg, hogy miután ily esetekben az ügyvédi kamara választmánya fegyelmi birói hatóságot gyakorol, a kézbesítés az 1877. évi január hó 4-én 27,881/1875. sz. a. (1877. évi R. T. 1. l.) kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet intézkedéseinek figyelembe vételével nem közvetlenül posta útján s nem is a közigazgatási hatóságok útján, hanem oly módon eszközendő, mint a bíróságok által elrendelt kézbesítések. Az ily határozatok fordítás közvetítése végett a kir. igazságügyminiszteriumhoz terjesztendők fel s azok innét küldetnek el az illetékes osztrák bíróságoknak az illető fél részére leendő kézbesítés céljából. (47,467/1894. I. M. sz.)

— **A törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról szóló 1894: XXVI. tcz. végrehajtása** iránt 72,846/1894. sz. a. kiadott rendelet kiegészítése tárgyában a pénzügyminiszter 29749/95. sz. a. következő rendeletet bocsátotta ki.

A törvénykezési bélyegek és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről szóló 1894. évi XXVI. tczikk életbelépte folytán az átmenet tekintetében felmerült kételyek eloszlása végett mult évi október hó 11-én kelt, és a «Pénzügyi Közlöny» ugyanazon évi folyamának 30. számában megjelent 72,846. számú rendelet kiegészítéséül a m. kir. igazságügyminiszter ural egyetértőleg a

*következőket rendelem:

1. Az 1894. évi XXVI. tczikk hatályba lépte előtt megindított perekben hozott azon illetékköteles határozatok bélyegilletékére nézve, a melyek az említett törvénytczikk hatályba lépte előtt is illetékkötelesek voltak, az átmeneti időszakban, tekintettel az illetéki díjjegyzék 48. tételének az idézett törvény életbelépte előtt érvényben állott 1. jegyzetere, irányadó az: vajon sommás perekben a tárgyalási jegyzőkönyv berekesztése, rendes perekben pedig az utolsó perirat beadása, illetőleg jegyzőkönyvi tárgyalása esetén az utolsó perbeszéd beiktatása az 1894. évi november hó 1-éig megtörtént-e már vagy sem? és pedig tekintet nélkül arra, hogy az utolsó perirat vagy perbeszéd az illetékköteles fél vagy ellenfele részéről nyújtatott. Ha a tárgyalási jegyzőkönyv berekesztése, az utolsó perirat beadása, illetőleg beiktatása az 1894. évi november hó 1-éig már megtörtént, a határozat után járó illeték mérvére és lerovási módjára nézve a bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok hivatalos összeállításának addig fennállott határozmányai mérvadóak még abban az esetben is, ha oly itéleti illetékről van szó, a mely közvetlenül kiszabás alapján fizetendő. Az ily határozatokra nézve tehát sem az annak idején szabályszerűen lerótt bélyegilletékek kiegészítésének, sem az illetékek bélyegjegyekben utólagosan leendő lerováásának, sem pedig a lerótt bélyegilletékek visszatérítésének nincs helye, különösen még abban az esetben sem, ha a bíróság póttárgyalás elrendelése, vagy igazolási kérelem folytán az ügy érdemében csak az 1894. évi XXVI. tczikk életbelépte után hoz határozatot, vagy ha az itéletnek a felsőbíróság részéről való feloldása folytán új tárgyalás tartatik vagy újabb itéletet hoznak.

2. A közbeszóló vagy mellékkérdésekre vonatkozó oly határozatok után lerótt bélyegilletékek, a melyekre nézve a lerovási kötelezettség az 1. pont értelmében már az 1894. évi november hó 1-je előtt állott be, a lerótt bélyegilleték abban az esetben sem téríthető vissza, ha a határozat az 1894. évi november hó 1-je után hozatnék meg, és ez a határozat az 1894. évi XXVI. tczikk 8. §-a szerint esetleg illeték alá vonható nem volna; viszont ha oly határozatról van szó, a mely eddig bélyegmentes volt, és csak a most idézett törvényszakasz szerint soroztatott a bélyegkötelesek közzé, a határozati bélyeg lerovása nem követelhető, ha a határozati illeték már az 1894. évi november hó 1-je előtt lerovandó volt.

3. A felebbviteli beadványok bélyegilletéke tekintetében az veendő irányadóul, hogy az 1894. évi november hó 1-től kezdve, vagyis már az 1893. évi XVIII. tczikk hatálya alatt benyújtott vagy szóval előterjesztett bármely felebbviteli kérelem általában véve az 1894. évi XXVI. tczikkben megállapított illetékmérv alá esik. Ehhez képest a felebbezési illeték alapjául mindig az az itéleti illeték veendő számításba, a mely az utóbb idézett törv. 9. §-ában meg van határozva. Kelt Budapesten, 1895. évi május hó 12-én.

— **A jövedéki kihágások eseteiben kiszabott pénzbüntetéseknek szabadságvesztés-büntetésre leendő átváltoztatásánál követendő eljárás szabályozása** iránt a pénzügyminiszter 27057/94. sz. a. következő rendeletet bocsátotta ki.

A jövedéki kihágások esetében kiszabott pénzbüntetéseknek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatásánál különböző eljárás követetvén, értesitem a czimet, hogy az 1880. évi XXXVII. tcz. 9. §-a szerint az egyenes adók, a jövedékek, a fogyasztási adók és illetékek iránt fenálló törvények csak annyiban maradtak érintetlenül, a mennyiben azokat a magyar büntetőtörvények intézkedései meg nem változtatták. Minthogy pedig az 1878: V. tczikk általános részében és pedig annak 53. §-ában ki van mondva: hogy pénzbüntetés átváltoztatásánál hat hónap az alkalmazható szabadságvesztés-büntetéseknek a maximuma, kétségtelen, hogy ezzel az adóügyi törvények és szabályok korábbi ellenkező rendelkezései, jelesen az 1876: IV. tczikk 19. §-utolsó bekezdésének az a rendelkezése is meg van változtatva, mely szerint a pénzbüntetés átváltoztatása esetében egy évig terjedhető fogház is volt kiszabható, és kétségtelen az is, hogy a büntetőtörvénykönyv 53. §-ában foglalt általános szabály a közönséges bűncselekményeknél enyhébb jövedéki kihágási ügyekre is alkalmazandó. Értesitem továbbá czimet arról is, hogy a kisebb kihágások eseteiben az 1883: XLIV. tcz. 101. és 102. §-ai, illetőleg a külön törvények a pénzügyigazgatóságok által hozott határozatokban kiszabott pénzbüntetések — az 1894. évi XV. tczikk 14. §-ában jelzett esetet kivéve — a pénzügyi biráskodással felruházott kir. törvényszékek által szabadságvesztés-büntetésre át nem változtathatók, mert az idézett törvény 106., 107., és 108. §-ainak szelleme szerint csak a bíróságok által hozott jogérvényes itéletekben kiszabott pénzbüntetések változtathatók át szabadságvesztés-büntetésre. Ezeknek előrebocsátásával tehát a m. kir. igazságügyi miniszter ural egyetértőleg kijelentem, hogy a) a jövedéki kihágási ügyekben hozott birósági itéletekben kiszabott pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatása, kivéve a bűnhalmazat eseteit (1878: V. tcz. 102. §-a) és az 1876: IV. tcz. 17. §. utolsóelőtti bekezdésében jelzett esetet, oly módon kérendő, hogy a naponkint öt (5) frttal számított fogházbüntetés félévnel tovább ne terjedjen; b) a pénzügyi hatóságok határozataiban kiszabott pénzbüntetéseknek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatásának a bíróságoknál való kérelmezése mellőzendő. Az 1894. évi XV. tcz. 14. §-a e rendelet által nem érintetik. Jelen rendeletem annak közzétételével lép érvénybe. Kelt Budapesten, 1895. évi május hó 27-én.

— **Német irodalom.** Leújabbban megjelent: Das Ehe-recht, mit Ausschluss des ehelichen Vermögensrechts, nach dem Code Napoleon und dem badischen Landrecht. Ein Lehr- und Handbuch von *Caesar Barazetti*, Professor in Heidelberg. A könyv 800 oldal. Kétséggkívül érdekelni fogja a magyar jogászságot is, különösen a mi jelenlegi átmeneti időszakunkban. — *A Friedberg-féle egyházjognak* negyedik kiadása jelent meg, mely az előbbihez képest tetemes kibővítést mutat. — *Gerber* magánjogi kézikönyve *tizenhetedik* kiadásban jelent meg.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire ... 6 lrt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Mezőrendőri lopás. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd, nyug. kir. ügyésztl. — *Fogirodalom:* Ujabb művek a nemzetközi jogról s annak köréből. Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakadémiai igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* A budapesti kir. tábla határozattárába 6. sz. a. felvett polgári határozat. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Külföldi judikatúra. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Mezőrendőri lopás.

Midőn a mezőrendőri törvény büntető intézkedéseit e lapok hasábjain bíráló tárgyává tevém:¹ a kir. Curia e törvényre vonatkozólag döntvényt még nem alkotott. Azóta épen az általam is felvetett két sarkalatos kérdésre nézve, a nem rég hivatalosan közzétett 70. és 72. sz. döntvényekkel állást foglalt; s minthogy e döntvények egészen ellenkező irányban oldják meg mindkét kérdést, mint a melyben én azokat megoldottam: ezuttal korábbi fejtegetéseim kiegészítéseül, párhuzamot vonok a két ellentétes álláspont között, s megkísérlem a kir. Curia döntéseit a törvényt magyarázat elveinek szempontjából megvilágítani.

Első kérdésül azt állítottam fel, hogy *mely területen lehet a mezőrendőri lopást elkövetni?* A válasz szerintem az volt, hogy a mezőrendőri lopás színhelye csupán *a község külső területének az a része lehet, a mely a felesketett községi vagy magán mező, s a felesketett hegyőr felügyelete alá tartozik.* Nem lehet tehát színtere e lopásnak: *a) a község belső területe; b) a község külső területén az erdő, valamint az a hely, a hová jogtalan behatolás vagy bemenetel a Btk. 330. vagy 332. §-a alá esik.* Hozzáteszem még ezuttal, hogy a kiemelt szempontból a temető sem lehet színtere a lopásnak.

Ezzel szemben a kir. Curia 70. sz. döntvényével kijelentette, hogy a gazdasági terményeknek bekerített gyümölcsös kertből bemászással elkövetett ellopása, a mezőrendőri törvény által meghatározott érték erejéig, tekintet nélkül a gyümölcsös kert helyszíni fekvésére, tehát *a község belső területén levő bekerített gyümölcsös kertben elkövetett ily lopás is, mezőrendőri kihágást képez.*

Álláspontom helyességének igazolásául előzőleg kimutattam, hogy a mezőrendőri törvény általában oly tág alapon határozta meg a mezőrendőri kihágásokat, s különösen a mezei lopást, hogy ez által a gazdasági terményeket ugyszólván kiszolgáltatta a tolvajoknak. E körülményből pedig a magyarázat egyik alaptételéül azt vontam le, hogy a mezőrendőri törvény büntető intézkedéseit, mint különben is nagyon messze menőket, inkább megszorítólag, mint kiterjesztőleg kell értelmezni.

Ez elv a mezei lopás színhelyének meghatározásánál is irányadóul szolgált. Döntő jelentőségűnek azonban mégsem ezt, hanem a mezőrendőri törvény általános célját s intézkedéseinek organikus összefüggését tekintettem. Ebből vontam le azt a következtetést, hogy e lopás színhelye csak a község külső területe, vagy mint a törvény több helyen kifejezi: a község határa (dűlő, halászáti terület stb.) lehet.

¹ L. a Jogtudományi Közlöny f. é. 13. és 14. számaiban.

A mezőrendőri törvény általános célja *a mezei földbirtok védelme.* E célnak szolgálnak a törvény összes intézkedései, s szükségkép ennek vannak alárendelve a büntető rendelkezések is. Az utóbbi annyira önkényt értetik, hogy közlelbbi indokolásra alig szorul.

Közigazgatási törvényeink tele vannak büntető intézkedésekkel, de olyan törvényt egyet sem találunk, a melyben a büntető határozatok kilépnének ama cél keretéből, a melynek szolgálatában maga a törvény áll. Ha tehát meg lehet határozni, pedig kétségtelenül meglehet, hogy a mezőrendőri törvény általában a mezei földbirtokra, a felesketett mező- és hegyőröknek alárendelt külső területre vonatkozik: ugy ebből önkényt következik az is, hogy ugyane törvény büntető határozatai sem vonatkozhatnak e területen túl még a község belső területére is. Ez elvi alapja az általam felállított tételnek.

A kir. Curia ezzel szemben a mezőrendőri törvény 50., 51. és 57. §-aiból s a 95. §. *a), d) és r)* pontjaiból azt következteti, hogy: «annak hatálya kiterjed a községek (puszták) egész területére, tehát azok belterületére, a belsőségekre is.» Ámde mit mondanak a hivatkozott §§., s minő viszonyban állanak azok magához a mezőrendőri törvényhez?

Az 50. §. a kártékony hernyók és cserebogarak pusztításáról szól, s *különösen kiemeli,* hogy a földbirtokos köteles «a belsőségeken, majorokban stb.» levő fáit és bokrait kellő időben a hernyóktól és hernyófészkektől megtisztítani. Mint-hogy e §. először említi a belsőséget: vajon nem világos-e, hogy ez csak *kivétel* az általános elv alól, melyen az egész törvény alapul, kivétel ama szabály alól, hogy e törvény általában csak a község külső területére vonatkozik.

E kivétel pedig könnyen érthető és nagyon természetes. A hernyó és cserebogár nem igen válogat a község külső és belső területén levő fák és bokrok között, hanem pusztítja valamennyit, ha elszaporodik; viszont a külső és belső területen levő fák és bokrok sincsenek egy egymástól elzárva, hogy az egyik területen levők tisztántartása a másik területen levőknek javára ne szolgálna. Szóval: a hernyózás tekintetében nem lehet különbséget tenni belső és külső terület között, hanem a kettő csak együtt védhető meg.

Ha a mezőrendőri törvény hatálya, miként a Curia mondja, általában kiterjedne a község belső területére is: ugy felesleges lett volna az 50. §-ban külön kiemelni a belsőséget, hanem elég lett volna azt mondani, hogy mindenki köteles a birtokán levő fák és bokrok hernyóit letisztítani. De mint-hogy *e pontnál a törvény különösen említi a belsőséget;* épen ez legcsattanósabban bizonyítja azt, hogy a törvény hatálya egyébként nem terjed ki a belsőségre, hanem csupán akkor, ha ezt kivételként maga a törvény világosan rendeli.

Ily kivételek a 70. sz. döntvény indokolásában hivatkozott többi §§. intézkedései is. Az 51. §. *a szerb tövis irtását* teszi kötelességévé a birtokosnak; az 57. §. *a hasznos madarak pusztítását,* azok tojásainak és fészkeinek elszedését tiltja; a 95. §. *d) és r)* pontjai szerint pedig kihágást követ el az, a ki a közutakon, köztereken, vagy utcákon levő *szederfák-ról* selyemtenyészési célra *a lombzedést megakadályozza* — s a ki saját területén *döglött állatot elásatlanul hagy,* vagy bármily területen elásott döglött állatot *jogosulatlanul kiús.*

Ez intézkedések is kiterjednek a község belső területére, de e tekintetben szintén csak kivételek, a melyek a dolog természetéből önkényt következnek. Mert hisz a szerb tövis kiirtása csak nem lehet földterületi határhoz kötve, a hasznos madarak pusztításának tilalma csak nem korlátozó arra a területre, a mely a felesketett mezőőr felügyelete alatt áll, s a szederfáról való lombszedés megakadályozása, valamint a döglött állat eltakarítása vagy kiásása szintén a területre való tekintet nélkül lehet csak rendelkezés tárgya. Ha tehát a mezőrendőri törvény ezekre intézkedett: megfelelő intézkedéseit szükségképp a község belső területére is ki kellett terjesztenie. Ezt meg is tette; de hogy ezt maga e törvény is kivételeknek tekintette: ez nyilván kitünik abból, hogy a hivatkozott §§. mindegyikében vagy az egész birtokról, vagy kifejezetten a belsőségről is szó van, holott más esetekben ily különös megjelölése a község belső területének elő nem fordul.

Ezekből tehát kétségtelen lévén, hogy a kir. Curia által hivatkozott §§. a törvény általános céljával és alapelveivel szemben a kivételeket állapítják meg, s hogy e szerint épen e kivételek erősítik a szabályt: ebből önként következik, hogy a mit a kir. Curia saját álláspontja mellett felhozott, az nemcsak nem erősíti ez álláspontot, hanem legalkalmasabb annak megdönésére. Kétségtelenné válik ugyanis a hivatkozott kivételekből az, hogy a hol a törvény ily kivételt nem statuál s a hol ily kivételnek célja és ratiója egyáltalában fel nem ismerhető: ott megdönthetetlenül áll a szabály, hogy e törvény csupán a mezei földbirtokra vonatkozik. Ha tehát kertet, vagy gyümölcsös kertet említ is a törvény, de nem mondja meg, hogy ez alatt kivételesen a község belső területén, a lakóházakkal összefüggő kerteket is érti: ugy ezekre nézve az általános szabály és nem a kivétel érvényes.

Világos ebből, hogy midőn a kir. Curia a 93. §. a) pontját, *minthogy az «nem tesz különbséget bel- és külterületen levő kertek és gyümölcsösök között»*, ugy magyarázza, hogy ez alatt a belterületen levő bekerített gyümölcsös kertek is értendők: ezzel épen ellenkezőjét állítja annak, a mit a dolgok logikai rendje, s a mezőrendőri törvény egyes intézkedéseinek egymáshoz s az egész törvény alapelveihez és céljához való viszonya magával hoz. A helyes logika nézetem szerint az, hogy miután a 93. §. a) pontja nem tesz említést belsőségről, vagy a birtokos egész földbirtokáról, minthogy tehát e pont nem állapít meg kivételt a szabály alól: ebben csupán a község külső területéről, tehát a külső területen lévő gyümölcsös kertekről van szó.

Ugyanez áll a 95. §. a) pontja esetében, a melyet pedig a kir. Curia annak indokolásául hozott fel, hogy a mezőrendőri törvény hatálya a község belső területére is kiterjed. E pont egyáltalában nem említ belső területet és így nem szolgálhat annak bizonyítékául, hogy a mezőrendőri törvény hatálya erre is vonatkozik.

Mindaz tehát, a mit a kir. Curia a 70. sz. döntvény indokolására felhozott, legkevésbé sem alkalmas ennek helyességét igazolni; másfelől azonban bizonyos az, hogy ezzel a döntvényvel a kir. Curia egy különben is rossz, s a közbiztonságra nézve veszélyes törvényt, minden elfogadható ok és cél nélkül oly területre is kiterjesztett, a melyre az a törvény helyes magyarázata szerint ki nem terjedne.

Egy másik sarkalatos kérdés, a melyet felvettem, az volt, hogy büntetté minősül-e az egyébként mezőrendőri lopás az által, ha azt valaki *fegyveresen vagy visszaesésben* (Btk. 337. és 338. §§.) követi el.

Ez iránt véleményem az volt, hogy e tekintethen csak a törvény logikai magyarázata vezethet megnyugtató eredményre; mert ha csupán a szavak értelmét, a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontját fogadnók el a magyarázat alapjául: ez a legnagyobb visszásságokat, a legképtelenebb ellenmondásokat eredményezné. Ez okból ama nézetemnek

adtam kifejezést, hogy a mezőrendőri lopás, tekintet nélkül az ellopott dolog értékére, mindannyiszor büntetté minősül, valahányszor a Btk. 336—338. §-ában felsorolt körülmények valamelyike fenforog, kivéve a bekerített helyen, bemászással elkövetett mezei lopást.

A kir. Curia 72. sz. *döntvényével* ennek épen ellenkezőjét mondta ki. E döntés szerint a *mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontjában meghatározott lopás kihágása oly személylyel szemben sem képez büntetést, ki ellen a Btk. 338. §-ában megjelölt eset fenforog.*

A döntés tárgya, mint látjuk, ez esetben csak a Btk. 338. §-ának alkalmazhatása vagy kizárása volt; az indoklásból azonban ki fog tűnni, hogy e döntvény következetes alkalmazása azt a tételt is magában foglalja, hogy a mezőrendőri lopás azokkal szemben sem minősül büntetté, a kik azt fegyveresen, a Btk. 337. §-a alá eső módon követték el. Az alábbiak tehát nemcsak a visszaeső által, hanem a fegyveresen elkövetett lopásra is vonatkoznak.

A 72. sz. döntvény indokolásának lényeges pontjai a következők:

1. a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontja amaz elv alól, hogy a 60 korona értéket meg nem haladó mezei lopás általában kihágást képez, csak a Btk. 336. §-ában meghatározott minősített lopásokra nézve tesz kivételt, de ezek közül is kihágásnak tekinti a bekerített helyről bemászással véghezvitt mezei lopást;

2. a törvény indoklásából, mely szerint a Btk. 336. §-ának csaknem egész terjedelmében való fentartását kivéve, — a gazdasági érdekek megóvása, a gyorsabb eljárás, s a Btk. szigorának enyhítése végett — sokkal czélszerűbb az ily lopásokat a Btk. intézkedései alól kivonni: határozottan következik, hogy a mezőrendőri törvény alkotásánál figyelembe vették mindama körülményeket, melyek a lopást, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetté minősítik;

3. az a körülmény, hogy a mezőrendőri törvény a Btk. 338. §-ának mellőzését nem említi, figyelembe nem jöhet: mert a Btk. rendelkezéseit érintő későbbi törvényekben foglalt általános elvi megállapítások ellenében nem azok a rendelkezések jutnak kifejezésre, a melyek hatályukat veszítették, hanem azok, a melyek az újabb enyhébb intézkedés mellett is érvényüket megtartják;

4. a mezőrendőri törvény 93. §-ának végbekezdése szerint a kérdéses lopások kivétel nélkül a magánvád körébe utaltattak és pedig akként, hogy az érintett törvény 97. §-a szerint a károsult fél a kár összegénél fogva különben vétséget vagy büntetést képező lopást is mezőrendőri kihágássá szállíthatja le.

Ez indokolással szemben álljanak itt a következők:

Az első pont, kapcsolatban a harmadikkal, abból a feltevésből indul ki, hogy a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontja azért említi különösen a Btk. 336. §-át, mert ezt csaknem egész terjedelmében fen akarta tartani, ellenben azért mellőzi hallgatással a 337. és 338. §§-at, mert ezeket a mezőrendőri lopásokkal szemben hatályon kívül akarta helyezni. Ámde ez véleményem szerint nagy tévedés, mely az egymást kiegészítő és feltételező büntető intézkedések összekavarásából, s az ezek közt szükségképp feltételezett egyensúly ignorálásából származik.

Ha a büntető igazságszolgáltatás terén beláthatatlan kasuistikába bonyolódni s képtelen ellenmondásokat előidézni nem akarunk: ugy minden részletkérdés megoldásánál az egész büntető rendszert, minden konkrét eset elbírálásánál az ugyanily eseteket összefoglaló magasabb elvet kell alapul elfogadnunk. Így, ha a magyar büntetőjog szempontjából lopásról van szó: az eset megítélése és elhelyezése végett a lopásra vonatkozó összes büntető-törvényeink áttekintését és az ezekben megnyilatkozó rendszer figyelembevételét nem mellőzhetjük.

Vessünk tehát egy pillantást a lopásra vonatkozó büntető-törvényeinkre.

A Btk. egyszerű és minősített lopást különböztet meg. Amaz az érték szerint válik büntetetté vagy vétséggé: az utóbbi az értékre való tekintet nélkül büntetett képez.

Ha már most e különbséget a büntetőjogi rendszerünkben előforduló lopásokra alkalmazzuk: úgy az érték szerint fokozott egyszerű lopás eseteit, eltekintve egyelőre a mezőrendőri lopástól, a következőkben foglalhatjuk össze:

a) a két frtnál nem nagyobb értékű élelmi és élvezeti cikkek ellopása, mint tulajdon elleni kihágás;

b) a 30 frt értéket meg nem haladó erdei fa és termék ellopása, mint erdei kihágás;

c) minden más dolog ellopása minősítő körülmény nélkül, mint vétség, illetőleg büntett. (Btk. 334. §.)

Világos, hogy az a) és b) alatti lopások csak kivételek a Btk. 334. §-a alól, a mely a Ktk. 126. §-ának s az erdő-törvénynek külön intézkedése nélkül ez esetekre is alkalmazandó volna. Világos, hogy e külön törvények nélkül a két frtnál kisebb értékű élelmi és élvezeti cikkek, s a 30 frtot meg nem haladó erdei termék ellopása, ha minősítő körülmény hozzá nem járul, a 334. §. alá eső vétség volna; ha ellenben ugyane lopások valamelyike a Btk. 336—338. §-aiba ütköznék: a cselekmény büntetetté minősülne. Már most mi következik ebből?

A törvényhozó azt mondja: «Az élelmi és élvezeti cikkek, s az erdei fa és termés ellopását két, illetőleg 30 frt értékben alul nem tekintem vétségnek, hanem csak kihágás gyanánt büntetem.» Tegyük fel, hogy többet nem mondana sem a kihágási törvénykönyv, sem az erdő-törvény, s nevezetesen: egyik törvény sem mondaná ki azt, hogy a mennyiben a kérdéses lopás a Btk. 336—338. §§. valamelyikébe ütközik: ekkor már nem lesz az kihágás, hanem büntett marad. Vajon volna-e bíró, a ki ennek nyílt kijelentése nélkül akkor is a Ktk. 126. §-a, illetőleg az erdő-törvény alá eső kihágás gyanánt büntetné az érték szerint különben odatartozó lopást, ha azt valaki pl. betöréssel, fegyveresen vagy visszaesésben követte el?

Ez alig képzelhető. Mert hisz a külön törvény, a lopás tárgyának minősége mellett, csupán a kisebb értékre való tekintettel vette ki a kérdéses lopásokat a Btk. rendelkezései alól, és így kétségtelen, hogy e külön törvények csakis a Btk. 334. §-a alól, tehát csupán az egyszerű lopásra nézve állapítanak meg kivételt, ellenben nem érintik a Btk. 336—338. §§-ait, melyeknek általános rendelkezései a büntetőjog egész területén, s mindaddig érvényesek, a mig valamely külön törvény ezek alól is kivételt nem állapít meg.

Ámde ha így áll a dolog, kérhető volna valaki; úgy mire való a Btk. 126., s az erdő-törvény 74. §-ában az a kijelentés, hogy az ezekben meghatározott lopás csak annyiban tekinthető kihágásnak, a mennyiben azon körülmények egyike sem forog fen, melyek a Btk. szerint a lopást büntetetté minősítik? A válasz erre igen egyszerű.

A Btk. szerkesztésénél több ízben élt a törvényhozó azzal az óvatossággal, hogy önkényt érthető dolgokat, minden lehető félreértés megelőzése végett, törvénybe ígatott. Ilyen pl. a 397. §. ama kijelentése, hogy az anyakönyvek közokiratok, s hogy az ezek vezetésére hivatott személyek, e cselekményeikre vonatkozólag közhivatalnokok. Vajon nem így állana-e ez akkor is, ha a Btk. ki nem jelentené? vajon nem kétségbevonhatatlan tételei ezek már magának a közjognak, a nélkül, hogy a büntető-törvény külön megerősítésére szükségük volna? Ha tehát a büntető-törvény mégis felvette intézkedései közé ez igazságokat: ez nem azt jelenti, hogy azok épen ez által váltak igazságokká, hanem csak arról tesz tanubizonyságot, hogy a törvényhozó óvatosságból e helyen is világosan kifejezte azt, a mi a jogrendszerből különben is önkényt folyik.

Ilyen felesleges, de a mi viszonyaink közt igazolt óvatosság volt az, hogy a Ktk. 126., s az erdő-törvény 74. §-ában kijelentette a törvényhozó, hogy az ezekben meghatározott lopás csak annyiban tartozik a kihágások közé, a mennyiben a Btk. 336—338. §-ainak valamelyik esete fen nem forog. Hiszen a dolog e kijelentések nélkül is épen így állana.

A Btk. 336—338. §-ai nem csupán a 334. §-sal szemben, hanem általános szabályként kimondják, hogy az ezekben meghatározott lopások: «tekintet nélkül a lopott dolog értékére», büntettek gyanánt büntetendők. E szabály tehát minden lopásra áll, a melyre nézve a törvényhozó az ellenkezőt világosan ki nem jelentette. Ámde ily ellenkező kijelentés-e az, ha valamely külön törvény bizonyos csekély értékű tárgyak ellopását kihágásnak nyilvánítja? Világos, hogy nem; mert hisz a külön törvény, midőn az értékre való tekintettel csekélyebb büntetést állapít meg bizonyos nemű tárgyak ellopására, nem érinti azt az általános törvényt, a mely a súlyosabb büntetést «tekintet nélkül a lopott dolog értékére» állapítja meg.

Igy állván azonban a dolog a Btk. 126., s az erdő-törvény 74. §-aival szemben: ugyanez elv megfelelő alkalmazást nyer a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontjára is. Ha e pontnak csak azt a részét vesszük figyelembe, mely a 60 korona értéket felül nem haladó gazdasági termés ellopását kihágásnak tekinti: úgy ezzel ott volnánk, a hol az élelmiszer és erdei lopás kihágásánál, hogy t. i. e rendelkezés kivételt állapít ugyan meg a Btk. 334. §-ának az értékre alapított intézkedése alól, de nem érinti a 336—338. §§-at. Ugy de a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontja tovább megy, mert külön kiemeli a 336. §-t, azt csaknem egész teljességében fentartván, másfelől pedig hallgat a 337. és 338. §§-ról, és így abban a színben tűnik fel, hogy a mezőrendőri lopással szemben csakis a 336. §-t akarta fentartani.

Ez azonban csak látszat. A megkülönböztetés nyitja az, hogy a törvény kihágásnak akarta nyilvánítani a bekerített helyről bemászással végbevitt mezőrendőri lopást is; minthogy azonban a lopásnak e neme a Btk. 336. §-ának 3. pontja szerint, tekintet nélkül a dolog értékére, büntetett képez: ez általános szabály alól a kivételt csak akként lehetett megállapítani, ha a törvény a 336. §. felemlítésével, az egyébként ez alá eső bemászásos lopást kivételesen szintén a kihágások közé sorozza, a §. többi rendelkezéseit érintetlenül hagyván. Ezért vált szükségessé a 336. §. külön kiemelése, s ezért volt felesleges a 337. és 338. §§. felemlítése, a melyeknek semmi közük sincs a bemászással elkövetett lopáshoz.

Ezek figyelembevételével már most könnyen megítélhetjük a 72. sz. döntvény indokainak értékét.

Az első pontnak az a kijelentése, hogy a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontja csak a Btk. 336. §-ára nézve tesz kivételt, de ezek közül is kihágásnak tekinti a bemászással véghezvitt lopást: nem oda helyezi a súlypontot, a hol az van, hanem az eszközt tünteti fel cél gyanánt. A 93. §. a) pontjának célja az, hogy a bemászással elkövetett mezei lopás is kihágás legyen, ennek szükséges eszköze pedig csak az a kijelentés lehetett, hogy a 336. §. esetei közül ez esetet mint kihágást kiemelte. A tétel tehát nem úgy áll, hogy a 93. §. a) pontja csupán a 336. §-t tartotta fen, s még ebből is kivette a bemászással elkövetett lopást, hanem ekként áll: «A 93. §. a) pontja nemcsak az egyszerű, hanem a bemászással véghezvitt mezei lopást is kihágásnak akarta nyilvánítani, s ezért ez esetre nézve világosan kivételt tett a Btk. 336. §-ának rendelkezése alól.» Ebből pedig önkényt következik, hogy e §. minden egyéb része a 93. §. külön kijelentése nélkül is érvényben maradt, valamint hatályban maradtak az említett kivétellel össze nem függő és ezért fel sem említett 337. és 338. §§. is.

A második pont a mezőrendőri törvény indokolására vonatkozik, a mely kijelentette, hogy a gazdasági érdekek megővése, a gyorsabb eljárás, s a Btk. szigorának enyhítése szem-

, sokkal czélszerűbb volt a mezei lopás eseteit a Btk. 336. §-a alá kivenni. Ebből és ama körülményből, hogy a mezőrendőri törvény csak a 336. §. eseteit tartotta fenyegetve, azt következtette a Curia, hogy e törvény alkotásánál figyelembe vették mindama körülményeket, melyek a lopást, tekintet nélkül a dolog értékére, büntették minősítik. E következtetés azonban mitsem bizonyít, mert hisz a 337. és 338. §§. felemlítése, miként már kimutattam, felesleges volt, és így ezeknek hallgatással való mellőzése, valamint általában, úgy különösen az indokolás szerint sem bizonyítja hatályon kívül helyezésüket.

Avagy képzelhető-e, hogy a gazdasági érdek megóvása a legveszélyesebb lopásoknak kihágás gyanánt való megbüntetését követelné? Képzelhető e, hogy az eljárás gyorsítása végett kihágássá akarták degradálni a fegyveresen s a visszaesésben elkövetett lopást, holott a cselédlopást (336. §. 7. p.) ez esetben is meghagyták büntetnek? és vajon képzelhető-e, hogy a Btk. szigorát épen a legveszélyesebb és legkevésbé kimélendő tolvajokkal szemben akarták enyhíteni, holott e szigor a 336. §. enyhébb eseteiben is fentartották? Ilyet sem elképzelni, sem az indokolásból következtetni nem lehet különösen akkor, ha igaz a Curia feltevése, hogy a mezőrendőri törvény alkotásánál a lopásra vonatkozó minden törvényes intézkedést figyelembe vettek.

A harmadik pontban egy különben helyes elvnek helytelen alkalmazását látjuk. Kétségtelen igazság az, hogy az újabb törvényben kifejezett általános elvi megállapítás ellenében nem azok a rendelkezések jutnak kifejezésre, melyek hatályukat veszítették, hanem azok, a melyek az újabb, enyhébb intézkedés mellett érvényüket megtartják. Ez tökéletesen igaz; csak hogy ez elv alkalmazásához szükséges egy általános elvi megállapítás, a mely épen ellentéte egy korábbi elvi megállapításnak, a mely tehát az utóbbit egyenesen lerontja. Ámde ily elvi ellentét nincs a mezőrendőri törvény 93. §-a s a Btk. 336—338. §-ai közt. Az előbbi, mint láttuk, csupán a Btk. 334. §-ával korrespondál, szükségképi kivételt csupán ez alól állapít meg, de nem érinti a minősített lopás eseteit annyiban, hogy elvileg ezeket is kizárná.

A dolog nézetem szerint következőleg áll. A Btk. 336—338. §-ai általános érvényü elvként kimondják, hogy az ezek szerint minősülő minden lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, büntettet képez; minthogy pedig e szabály alól a mezőrendőri törvény 93. §-a csak a bemászással véghezvitt lopást vette ki nyíltan és kifejezetten: ennél fogva abból, hogy e §. a) pontja a Btk. 337. és 338. §-ait nem említi, igenis az következik, hogy ezek a mezőrendőri lopással szemben is ép úgy hatályban vannak, mint a 336. §-nak, egy eset kivételével valamennyi rendelkezései.

A negyedik pontban kiemelt indok inkább a Curia felfogása ellen, mint mellette bizonyít. Mert hisz a mezőrendőri törvény 97. §-ában is csak a lopott dolog értékéről van szó, s a káros csak erre való tekintettel, követelésének 60 koronára való leszállításával idézheti elő azt, hogy az értéknél fogva egyébként vétséget vagy büntettet képező lopás is kihágás leend. Valóban nehezen érthető, hogy miként lehet ebből, s a törvény ama rendelkezéséből, hogy a mezőrendőri lopás a magánvád körébe van utalva, azt következtetni, hogy e szerint a mezőrendőri törvény 93. §-ának a) pontja alá eső lopás oly személylyel szemben sem képez büntettet, a kinek cselekménye a Btk. 337. és 338. §-ai szerint, tekintet nélkül a dolog értékére, büntettként büntetendő. *Baculus in angulo: ergo pluit.*

Ez szerény nézetem a kir. Curia 70. és 72. sz. döntvényeiről. Lehet, hogy véleményem helytelen, mert hisz a hibásan formulázott törvény sokféle magyarázatot megtűr, s ezek közül talán helyesebb a kir. Curiaé, mint az enyém. Egy dolgot azonban bizonyosnak tartok.

A mezőrendőri törvény nagyon is messzemenő intézke-

dései és hiányos szerkezete folytán még az esetben is közveszélyes törvény, ha lehető megszorításokkal magyarázzuk és alkalmazzuk. Így azonban talán még meg lehetne azzal élni. Ha azonban e törvényt a kir. Curia 70. és 72. számú döntvényeivel kiegészítjük: ez oly tarthatatlan állapotot teremt, a mely a törvényhozás mielőbbi közbelépését elodázhatatlanul szükségessé teszi.

Dr. Illés Károly.

Jogirodalom.

Ujabb művek a nemzetközi jogról s annak köréből.

A nemzetközi jog irodalma, a mint ez másképp nem is lehet, újabb időben szép lendületnek indult. Nehány fontosabb művet t. olvasóinkkal óhajtunk megismertetni, hogy azokra a magyar jogászok figyelmét is felhívassuk.

1. Első helyen említjük *Niemeyer* «Positives internationales Privatrecht» című Lipcsében Duncker & Humblot kiadásában megjelent művét. Napról-napra élénkebben érezzük annak szükségét, hogy a nemzetek egyre fokozódó kölcsönös érintkezése mellett tüzetes ismeretével bírjunk a kulturálmokban érvényben lévő azon tételes szabályoknak, melyek a különféle nemzetek jogának kollíziója esetében irányadóul szolgálnak, úgy nemkülönben a különféle államok jogforrásainak is, valamint azoknak a segédeszközöknek, melyeknek segítségével az idegen jogot bizton fellelhessük. A tételes nemzetközi jognak rég óhajtott kodifikációjához csak úgy közeledhetünk, ha mindenekelőtt a rendelkezésre álló összes anyagot pontosan és kimerítően egybegyűjtjük.

A fentebbi műnek egyelőre még csak az első része jelent meg, mely a Németországban érvényes nemzetközi magánjogot tárgyalja, míg második részében szerző a Németországon kívül érvényes nemzetközi magánjogot szándékozik fejtegetni. Bevezetésül szerző a nemzetközi jog tárgyalásáról és módszeréről értekezik. Egyrésztől nem szabad a tételes jogelveket összetéveszteni a törvényhozás merő kívánalmaival, de másrésztől a «tételes» nemzetközi magánjogba az u. n. *concludens* összeütközési szabályok is tartoznak, t. i. mindazok az alapelvek, melyek közvetlenül avagy közvetve egyes tételes jogelvekből vagy a tételes jogrend értelméből és szelleméből folynak. Minden egyes tételes jogrendben multhatatlanul benne kell lennie valamelyes eldöntési módnak valamennyi összeütközési kérdésre nézve; a hol pedig a bíró utasítatik, hogy saját belátása szerint döntsön, épen ebben az ő utasításában rejlik a *concludens* összeütközési eldöntésmód. A bíró arbitriuma ezekben a kérdésekben különben is a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, rendesen vagy a kizárólagossági elv irányadó, mely szerint a bíró kétség esetében a *lex fori* alkalmazásához van kötve, vagy pedig a nemzetközi elv, mely szerint az egyes esetekben csaknem törvényhozási szabadsággal járhat el.

Ezen alap felfogásának megfelelően tárgyalja szerző, kitűzött céljához képest, igen bőven a judikaturát. De nem vette fel művébe, mert későbbi feldolgozásnak tartja fen, a per- és csődjogot, valamint az u. n. immaterialis jogokat sem, melyek, mivel a legfontosabb kiindulási pontokat szolgáltatják (pl. a nemzetiség, a lakhely, a teljesítés helye stb.) okvetetlenül figyelembe veendőek.

Tüzetesen nem ismertethetjük az egyes részleteket, hanem megelégszünk azoknak rövid felsorolásával. Sorra veszi az egyes jogforrásokat, előbb a partikuláris (u. m. a kodifikált és a közönséges magánjogot), majd a birodalmi jogot, mely a német birodalomban és a gyarmatokban érvényben van. Azután következik a kollíziók megoldására szolgáló szabályok fejtegetése, melyek a birodalmi jogból (államszerződések, a konszularis jogszolgáltatás, a váltó, tengeri, a házassági jogból, valamint a perrendtartásnak és a csődrendtartásnak az anyagi magánjogot érintő szabályaiból és idegen jogi szemé-

lyek elismertetéséből), továbbá az egyes német államoknak egymás közötti államszerződéseiből (a katonai jogot, a kölcsönös jogsegélyt, a conventiókat illetőleg), úgy nemkülönben a partikuláris jogokban foglalt kollisionális szabályokból és a bírói gyakorlatból folynak. Előadása mindenütt világos és könnyen áttekinthető, pedig épen a német jognak ily célból való feldolgozása nem csekély nehézséggel jár.

Vajha a kilátásba helyezett második rész is hasonló alapossággal és tájékozottsággal készülne, hogy a gyakorlati jogászok ebben a műben egy igazán nélkülözhetetlen segéd-könyvet kaphassanak, mely őket a felmerülő kérdések helyes eldöntésénél biztosan utbaigazítsa.

2. Nem kevésbé figyelemre méltó a *közjog* szempontjából *Leseur* Pál «Introduction à un cours de droit international public» című, Párisban Pedonc-Laurid kiadásában megjelent műve. Ebben szerző a nemzetközi jog céljának és alapjainak, ugyiszintén különböző forrásainak fejtegetése után mindenek előtt a gyakorlati nemzetközi jognak tételes jellegét hangsúlyozza. Művének legnagyobb része azonban a nemzetközi jog történetének van szentelve s bő könyvészeti adatai igen becses támpontokat nyújtanak a tételes jog emez ágának koronkinti fejlődésére vonatkozólag. Az ó-korról szóló rész nem igen kielégítő; többek között azt az állítást kockáztatja szerző, hogy a görögök a nemzetközi jogot teljesen ignorálták, a rómaiaknak pedig arról fogalmuk sem lett volna. Ellenben a középkor szerinte igen fontos szerepet játszott a nemzetközi jog fejlődéstörténetében. A keresztes hadjáratok a keresztény államoknak, melyek theokratikus közösségben lévőknek érezték magokat, alkalmat adtak, hogy egy nemzetközi jellegű tényben állást foglaljanak, t. i. a félhold elleni harcban. A lovagi rend is nagy befolyást gyakorolt a hadi szokásokra, a kereskedelem pedig, mely ebben a korban igen élénk volt, számos nemzetközi tény eredményezett, kiterjesztette névszerint a szerződések terét, melyek azóta igen gyakran gazdasági kérdéseket érintenek, és szövetségeket (pl. a Hansát) létesített, melyeknek személyisége az azokat alkotók politikai individualitását magába felszívta. A XVI. század ujra az államnak ó-kori fogalmát léptette előtérbe. A souverainitás, mely a középkorban annyira szétforgácsoltatott, kevés számu kézbe összpontosított, a reformatio után pedig az államok közösségének tisztán világi fogalma létesült és felszínre került az a világi eszme is, mely szerint az államok egymásra vannak utalva, a társulás pedig a haladásnak alapföltétele. Éleselműséggel jellemzi szerző a westpháliai békekötés, az 1789. évi forradalom és az 1819. évi szerződések fontosságát.

Érdekes fejezete a műnek az, mely a nemzetközi jog tudományának történetével foglalkozik. Az uttörők és jelesebb írók, u. m. Grotius, Zonch, Hobbes, Pufendorf, Bynkershoek, Moser, Wolff és mások érdemei találóan vannak méltányolva.

Befejezésül szerző még a nemzetközi jog módszeréről és a szükséges segédeszközökről értekezik.

3. Immár harmadik kiadásában jelent meg *Hall* Vilmos «A Treatise on the Foreign Powers and Jurisdiction of the British Crown» Londonban, Stevens & Sons kiadóknál.

Ez a mű tényleg többet nyújt, mint a mennyit címe ígér. A bevezető I. részben meghatározza szerző a külföldön gyakorlatban levő jog- és egyéb hatóságokat alapjuk és terjedelmük szerint, egyaránt véve figyelembe a nemzetközi és az alkotmányos államjogot. Miután a királyi prærogatívának, a parlamenti anactement és a common lawnak részeseését ezen ügyek szabályozásában fejlesztette volna, megczáfolja azt az igen elterjedt nézetet, mintha Angliában a büntettek megbüntetése tekintetében kizárólag az u. n. területi elv volna irányadó. Azután áttér az ama jogositványok gyakorlására külföldön kompetens tisztviselőkre és

megvonja minden egyes osztályaikra nézve működésöknek általános határait különféle szempontokból. A II. részben meghatározza az angol felségjogok alatt a művelt külföldön álló jogalanyokat és e célból mindenek előtt kimerítően fejtegeti az angol állampolgárság megszerzése és elvesztése körül úgy az anyaországban, mint Indiában és a gyarmatokban fenálló elveket. A netaláni eltéréseket szembetűnővé teszi egy áttekintésben, melyben csaknem valamennyi civilizált nemzetnek ugyanerre a tárgyra vonatkozó törvényeit egybeállítja. Azután szól az angol functionariusok különböző ténykedéseiről saját honfitársaikkal szemben, névszerint az oltalmi rendszabályokról, eskü alatti kihallgatásokról, közjegyzői és polgári lajstromi okiratokról, hagyatéki tárgyalásokról, angol hajókon elkövetett büntettek nyomozásáról és csekélyebb kihágások elintézéséről, végül a házasságkötésről. A III. rész mindenek előtt arról világosít fel bennünket, hogy a keleti vagy barbár államokban lakó angol alattvalókkal nem úgy bánnak, mint azokkal, kik civilizált államokban tartózkodnak. Behatóan fejtegeti az angol konzulok joghatóságának fejlődését a Keleten és a jogoltalmat, melyben azok a nem-angolokat részesítik. E tekintetben a különböző országokhoz képest igen nagy különbségek léteznek. Gazdag felvilágosítást nyújt szerző a konzulok minden képzelhető illetékességéről és ténykedéséről, továbbá az angol protektorátusról, Anglia hatalmának és befolyásának határaitól, törvénykezésének szervezetéről a protegált államokban. Végül szól még a nyílt tengeren való joghatóságról, a halászati rendőrségről, felügyeleti jogokról, vesztegzárakról és az ezen teendőkkel megbízott hatóságokról. Egy kimerítő tárgymutató bő tájékozást nyújt az idézett parlamenti aktákról, különféle jogforrásokról és irányadó döntvényekről, melyeket szerző művében felhasznált. Forrás hiányában szerző a legfontosabb állomásokon alkalmazott functionariusok hosszú évi tapasztalatait kérte ki, úgy hogy alig képzelhető valamely, ebben a munkában tárgyalt anyagra vonatkozó kérdés, a melyre maga a mű világos és megbízható feleletet ne adna.

A nemzetközi harczjogra vonatkozólag érdekesek még az alábbi művek:

4. *Romberg* G. Des belligérant et des prisonniers de guerre, Brüssel és Páris 405. l.

Az 1839. évi párisi világtárlat alkalmával többek között egy kormányképviselő, a különféle vörös-keresztgyesületek küldötteiből és más szakférfiakból álló értekezlet a sebesültek és hadifoglyok sorsának javításáról tanácskozott. A tárgyalások eredményéről szóló jelentés adott alkalmat a fentebbi mű kiadására. Tárgya csaknem kizárólag nyomtatott jelentésekből van merítve, melyeket egyes kormányok, egyesületek, kongressusok a hadifoglyokkal való humánus bánásmód elérése céljából tett rendszabályokról, javaslatokról, tárgyalások fonalán létrejött kölcsönös megállapodásokról közrebocsátottak. Az érvényben lévő szabályok és az azok tökéletesbitésére tett számos javaslatoknak jogi szempontból való mérlegelése, úgy látszik, nem volt szerző szándékában, de már az anyagnak ezen szorgalmas egybehordása is elismerést érdemel és esetleg javára szolgálhat ezen, bizonyára humánus ügynek. Az I. szakasz rövid vázlatát közli a hadifoglyokkal való bánásmódról az északamerikai polgárháborúig, a II. szakasz az azóta keletkezett privátörökvéseket ugyanebben az ügyben, a III. szakasz a brüsseli konferentia jegyzőkönyveiből és a Mannel de lois de guerre des Instituts de droit international cz. könyvből van merítve, a IV. szakasz a fentebb említett 1889. évi párisi értekezlet aktáiból és az 1893. évi márcz. 21-én kelt új francia szabályzatból a hadifoglyokról, az V. szakaszban végre szerző az előbb említett adatokban foglalt eszmék felhasználásával készített saját javaslatát terjeszti elő. A kötet másik felében függelékként ismét kivonatok közöltetnek különféle állam-

szerezésekből, büntetőtörvénykönyvekből, szabályzatokból és javaslatokból. Annyi haszna mindenesetre van ennek a könyvnek, hogy meglehetősen áttekintést nyerünk egyrészt a mostani gyakorlat, másrészt ama törekvések fölött, a melyek ebben a tekintetben a jövő feladatát képezik.

5. *Arraghi C.*, egy magasabb rangu olasz katonatiszt a «Rivista Maritima» című folyóirat dolgozatát közölte a következő cím alatt «L'umanitarismo e la lealtà negli uti di guerra». Ebben szerző szembe száll a harc-jog azon humanitarius irányu fejtegetésével, a minőt a «jogászok» szoktak forgalomba hozni, mert azok a bizonyos humanitarius eszmék a harcjjogot csak bizonytalanná teszik, miután ezek a humanitás diktálta szabályok mindenféle kivételeket statuálnának a repressáliák és egyéb hadi kényszerűségek alól. De a látszólag humanus hadviselés ép ellenkezőleg a legnagyobb mértékben inhumánus, mert a háborut a vele járó szenvedéseivel szükségtelenül kinyújtja, holott egy kiméretlenül viselt rövid hadjárat sokkal humanusabb. Ezen felfogásnak megfelelőleg szerző azt a nézetet vallja, hogy a háboruban minden meg van engedve, a mi a hadviselő felek érdekének megfelel, t. i. a mi a győzelemre vezet és előnyükre szolgál. Azért minden, erre a célra alkalmas eszközt megengedettnek tart, kivéven mégis a megmérgezett fegyverek használatát, a kutak megmérgezését és az ellenséges hadvezérnek orgyilkos módon való kivégzését. Annyi bizonyos, hogy némely írók, kik a harcjjogot tárgyalják, az u. n. humanitást tulhajtott, a háboru kegyetlen valóságának meg nem felelő módon hangsúlyozták, azonban szerző is tulló a célon. Egészen eltekintve attól, hogy a harcjjogi szokások között észlelhető bizonytalanságot az ő általa felállított elv nem fogja eloszlatni, mert hát a fölött is támadhat kérdés, vajon bizonyos rendszabály csakugyan szükséges volt-e bizonyos adott esetben a hadi cél elérésére, egynémely hadi eszköz manapság a szerző által hangsúlyozott lovagiassággal és becsületérzéssel merőben összegyézethetetlenek tartatik, azoknak alkalmazása tehát akkor is ki van zárva, ha ama hadviselő fél, az mely azokat felhasználja, ez által bizonyos előnyökre tehetne is szert. Azért még sem üres szalmacséplés a «jogászok» okoskodása.

6. *Triepel H.* Die neuesten Fortschritte auf dem Gebiete des Kriegsrechtes. Völkerrechtliche Bemerkungen zum Schweizer Entwurfe für eine Umgestaltung der Genfer Convention und zum französischen Kriegsgefangenenreglement vom 21. März 1893. Lipcse 55. l. Hirschfeld kiadása.

Szerző szerint nemzetközi jogforrás csak a jogszokás lehet, vagyis a jogi szükségesség meggyőződésével párosult gyakorlat, ellenben állami szerződések és törvények nem lehetnek jogforrások, hanem csupán megismerési források, melyek egyébiránt a jogképződés indító okaiként hatnak, a mennyiben az ide vonatkozó törvények mintegy anticipálják azt a tartós gyakorlatát bizonyos viselkedésnek, mely a nemzetközi szokásjog képződésére szükséges. Főleg a kétségtelenül szintén fejlődésben lévő harcjjog terén kell a szerződések- és rendeletekkel szemben óvatosaknak lennünk.

Ezen bevezetés után szerző áttér a genfi conventio evisióját célzó javaslatra, melyet 1892. évi május havában egészségügyi tisztak és más szakértők egy Oltenben tartott értekezletükben kidolgoztak és a schweizi szövetség tanács külügyi hivatalához betérjesztettek. Ezen javaslat szerző szerint nagy haladás a genfi conventióhoz képest, mert jobban taglalja az anyagot, szabatosabban formulálja az egyes szabályokat s a lehetőség szerint kerüli a határozatlan kifejezéseket, különösen megdicséri szerző az önkénytes segítőknek a hadvezetésben az állami egészségügyi közegekkel szemben præcisirozott állását, a sebesülteknek a csatamező hyenái előli megvédését, az eltemetés előtt foganatosítandó gondos halottkémlést és azon rendelkezést, hogy a legénység a genfi conventióból folyó azon kötelezettségei felől, melye-

ket az egészségügyi intézetek és a sebesültekkel szemben megtartania kell, behatóan felvilágosítottassék. Ellenben rosszalja szerző, hogy az értekezlet az általa kidolgozott javaslatokat a szárazföldi háborura akarja szorítani és hogy nem vett föl semminemű rendelkezést sem a csatatér haladéktalan fertőtlenítéséről, sem a halottak s illetőleg sebesültek azonnosságának pontos megállapításáról. Azután egyenkint fejtegeti a javaslat legfontosabb szakaszait.

Tüzetesen megbírálja a hadi foglyokkal való bánásmódra nézve az 1893. évi márcz. 21-én kibocsátott francia Reglement-t, melynek nemzetközi jogi jelentőségét szerző abban találja, hogy benne a genfi conventio és az 1874. évi brüsseli értekezlet cikkelyei a hadcsapatokat közvetlenül kötelező hadügyminiszteri szabályrendeletté lettek feldolgozva. Itt a kritikának más a feladata, mint az olteni javaslatnál. Mert a Reglementnek összhangban kell lennie a genfi conventióval és nem szabad ez utóbbit megmásítania. Azért hibáztatja szerző, hogy a Reglementnek egynémely rendelkezései a genfi conventio szellemével összeegyeztethetetlenek, péld. az egészségügyi személyzettel való bánásmódot vagy azon rendelkezést illetőleg, hogy minden egyes orvos és ápoló a karkötőn kívül személyazonosságát igazoló bizonyítványt magával hordani köteles. Másfelől elismerését nyilvánítja egyik-másik rendelkezés iránt, mely a foglyokkal való humanus bánásmódot előírja. *Dr. Bozóky Alajos.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A budapesti kir. tábla határozattárába 6. sz. alatt felvett polgári határozat.

E határozatról irt bírálatom ellenbírálatra talált. *Dr. Balog Arnold* ur e lap 26. számában azt állítja, hogy én a döntvényt félreértettem és annak oly értelmet imputáltam, a melyet az egyáltalán nem tartalmaz. Szerinte azzal, a mit a döntvény mond, t. i., hogy a felebbezési bíróság kötve van a sommás törvény 96. §-ához, «koránt sincs az mondva, hogy az első fokon megejtett eskü alatti kihallgatást és megeskést szükségképen ismételni kell». Szerinte «sem a határozat maga, sem indokolása egyetlen szót sem szól a bizonyítási eljárás imperatív megismétléséről». A cikkíró ur eszmenete szerint «a törvény 96. §-a csak *utmutatást* ad a bírónak», csak azt mondja, hogy *rendszerint* a bizonyító fél ellenfele hallgattassék ki és eskettessék meg előbb. Kötelező szabályt e §. nem tartalmaz. Téves volt ennél fogva azt mondanom, miszerint az által, hogy a döntvény a 96. §-t a felebbezési eljárásra kiterjeszti, a felebbezési bíróság *kötelezve van* előbb az ellenfelet kihallgatni és megesketni. És téves volt ennek folyományaként azt mondanom, hogy e kötelező eljárás, a mely a 156. §. 2. bekezdése esetén bizonyításfelvétel-ismétlés számba megy, beleütközik a 156. §. 1. bekezdésébe, a mely szerint a bizonyítás-felvétel ismétlése a felebbezési bíróságnak *joga*, de nem *kötelessége*.

Nem nehéz ez okoskodásban a hibás láncszemet megtalálni. A cikkíró ur félreérti a 96. §-t és e félreértése folytán nem ismeri azon pontot, a mely körül a vita tulajdonképen forog.

Nem áll, a mit tisztelt ellenfelem a 96. §-ról, helyesebben e §. 1. bekezdéséről mond, hogy az csak *utmutatást* ad, de kötelező szabályt nem tartalmaz. *Ez állításával szemben azt állítom, hogy a 96. §. 1. bekezdése igenis kötelező szabályt tartalmaz.*

Ezzel, azt hiszem, præcisiroztam az ellentétet, a mely

¹ L. e lap 24. számának mellékletén a 267. sz. esetet. Tévesen jeleztetett e határozat teljes-ülési döntvénynek, midőn az csak határozattárba felvett elvi jelentőségű határozat.

köztem és t. ellenfelem között fenforog. Ha állításom helyességét sikerül begyőzőnm, akkor az abból vont következtetésem is, mint a czikkiró urtól külön meg nem támadottak, megállanak; ha nem sikerül, megdőlnék. A köztünk levő nézeteltérés eldöntéséhez ez leszen az ut.

Hadd elemezzem tehát a 96. §. 1. bekezdését azon részében, a mely itt tekintetbe jön. Nem jön tekintetbe e bekezdés első mondata, a mely a felek pusztá kihallgatásáról intézkedik. Az általam bíralt táblai határozat ugyanis a felek eskü alatti kihallgatásáról szól. Az eskü alatti kihallgatásról pedig a bekezdés többi része szól ekképen:

«mind a két fél kihallgatása esetében is rendszerint a bizonyító fél ellenfelét bocsássa a bíróság az esküre, a bizonyító felet pedig csak akkor: ha a fenforgó körülményeknek a 64. §. szerinti mérlegelése után úgy találja, hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek; avagy, ha az ellenfél a vallomástételt vagy az eskü letételét megtagadja».

A §. idézett részében kétféle foglaltatik: egy szabály és e szabály alól a kivételek. A szabály, melyet mint ilyent a «rendszerint» kifejezés jelöl meg, az, hogy a bizonyító fél ellenfele bocsátandó esküre. Kivétel kettő van: az első azon eset, midőn a fenforgó körülményeknek a 64. §. szerinti mérlegelése alapján a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek; a második azon eset, midőn az ellenfél a vallomás- vagy eskütételt megtagadja.

Már most kérdelem: ama szabály nem marad-e szabály, mivel alóla kivételek is vannak? Úgy vélem, ellenkezőleg van: a kivételek megerősítik a szabályt. És hogyan hangzik ez a szabály, facultative vagy imperative? Azt mondja-e, hogy a bizonyító fél ellenfelét *bocsáthatja* a bíróság az esküre avagy azt mondja-e, hogy a bizonyító fél ellenfelét *bocsássa* a bíróság az esküre? Az utóbbit mondja. Quod erat demonstrandum.

Jól tudom, hogy tisztelt bírálóm ez ellen mit fog felhozni akarni. Azt fogná mondani, ne tapadjak a betűkhöz, hanem tekintsem azt, hogy a szabály imperativ ugyan a szavak szerint, de nem imperativ a végeredmény szerint. Mert — úgy mondhatná és hasonlóan mondja is cikkében — a bírót abban, hogy e szabályon magát tultegye, semmi sem akadályozza. Elegendő, ha e végből szabad mérlegelési jogára való hivatkozással a bizonyító fél vallomását deklarálja valószínűnek. Ekképen az első kivétel segítségével mindenkor leronthatja a szabályt.

Csak hogy egyet elfelejt e mellett a czikkiró ur. Azt, hogy a szabad mérlegelés nem a birói önkény eszköze. A szabad mérlegelés alapján hozott határozatot indokolni is kell és pedig a 64. §. szerint tüzetesen indokolni.

Ha tehát a bíró, az a bíró t. i., a kit a 96. §. kötelez, a bizonyító félnek kivételes kihallgatásához ily indokokat nem talál, akkor neki is a szabályt kell követnie, azaz a bizonyító fél ellenfelét kell kihallgatnia. Kell, nemcsak szabad. Korlátról abban az értelemben, hogy a bírónak *mindenkor* e szabályt kellene követnie, az igaz, nem lehet szó, hanem helyesen azt fogjuk mondani, hogy van egy szabály és vannak kivételek. Ha a kivételek helyt nem foghatnak, akkor helyt fog a szabály.

És a szabály esete azon pont, a mely körül a vita tulajdonképen forog. Nem a kivételek, hanem a szabály szempontjából hibáztattam én a táblai határozatot. Nem a kivételek eseteiről, hanem a szabály esetéről mondtam, hogy az, ha a táblai határozat által a felebbezési eljárásra kiterjesztetik, beleütközik a törvény 156. §-ának első bekezdésébe. A táblai határozat szerint «a felebbezési bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-a második bekezdése esetében a bizonyító fél eskü alatt való kihallgatásánál az id. törv. 96. §-ának első bekezdésében foglalt bizonyítási szabályokhoz kötve van». E határozatban én, mindig a szabály esetét szem előtt tartva,

kimondva találtam és találok, hogy «a felebbezési bíróságnak, mielőtt a 156. §. második bekezdésében statuált jogával élve, a bizonyító felet kihallgatná és megesketté, előbb a maga részéről is a bizonyító fél ellenfelét kell kihallgatnia és esküre bocsátania.»

A táblai döntvény mellett tehát a felebbezési bíróságnak az első fokon megejtett eskü alatti kihallgatást és megeskettést szükségképen ismételnie kell. Igaz, hogy csak a szabályszerinti vagy a 96. §. szavaival élve, a rendszerinti esetekben, de ezekben azután *kell*. E kötelező ismétlés pedig beleütközik a 156. §. *első* bekezdésébe, a mely szerint az elsőbíróságnál már felvett bizonyítás, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását is, kiegészíthető vagy ismételhető, de nem kiegészítendő és ismétlendő.

A 96. §. és a 156. §. első bekezdése tehát meg nem férnek egymás mellett. Egyiköknek engedni kell. Hogy ez ez egyik a 96. §., az pillanatig sem lehet kétes a 130. §. mellett, a mely szerint a járásbíró elotti sommás eljárás szabályai, a melyek közé a 96. §. is tartozik, a felebbezési eljárásra csak annyiban alkalmazandók, a mennyiben a felebbezési fejezet intézkedéseiből, a melyek közt a 156. §. első bekezdése is helyet foglal, más nem következik.

Nyilván tévedett tehát a táblai határozat, midőn a 96. §-t s felebbezési eljárásra feltétlenül kiterjesztette. A *feltétlenül* kiterjesztésben van a hiba. Mert, mint már első cikkemben mondtam, «a 96. §. a felebbezési bíróság által is alkalmazandó oly esetben, midőn az elsőbíróság egyik felet sem hallgatta ki eskü alatt és alkalmazható akkor is, midőn már az elsőbíróság az egyik felet eskü alatt kihallgatta. Alkalmazható, de nem alkalmazandó». A tábla határozata pedig az utóbbit mondja. Ennélfogva helyesen foglaltam össze bírálatomat azon szavakba, hogy a határozat a törvénnyel ellenkezik.

Dr. Kobler Ferencz.

Külföldi judikatura.

671. A társasági tagok jogositva vannak már a társas szerződésben megállapítani a feloszlás okait, a felszámolás módját és a vagyonfelosztás mily módon leendő történetét a még életben levő társtag s a meghalt társnak örökösei közt. Ha tehát a társasági szerződés azt állapítja meg, hogy a társaság az egyik cégtag halálával feloszlik és az életben maradó cégtagra marad a felveendő leltári érték kifizetése ellenében a társas-üzlet, ugy ezen kikötés hatályos az összes érdekeltek s az elhalt tagnak ugy nagykoru, mint kiskoru örökösei ellenében. (*Párisi semmitűszék.*)

672. A. szivességi elfogadványt adott át B.-nek: a kibocsátónak, hogy az arra pénzt kapjon. Szándékuk arra irányult, hogy lejáratkor vagy a kibocsátó váltsa be a váltót, vagy adja át az elfogadónak a váltóösszeget a váltó beváltása céljából. Ha ennek daczára A. sajátjából tartozik fizetni, ugy a kibocsátó ellenében nem ugyan váltójogi, de magánjogi igénye támad a fizetett összeg visszakövetelése iránt (actio mandati contraria). De ezen megbízási viszony már a fizetés előtt is szülhet bizonyos következményeket, még pedig akkor, ha az elfogadó részére beáll a veszély, hogy a váltót a magáéból lesz köteles beváltani. Ez a veszély főforog azon esetben, ha a kibocsátó a lejárati napjáig a váltót sem be nem váltotta, sem a váltóösszeget a kibocsátónak rendelkezésére nem bocsátotta. Az elfogadó a harmadik jóhiszemű váltóbirtokossal szemben nem lévén jogositva kifogást alapítani a közte és a kibocsátó közt főálló anyagi jogviszonyra, a kibocsátónak késedelme folytán beáll a veszély, hogy a váltót saját pénzéből lesz köteles kifizetni. Ez a veszély: justa causa metuendi fedezeti vagy biztosítási igényt ad az elfogadónak a kibocsátó ellenében. A lejárati napján: október 1-jén tehát ezen fedezeti igényből kifolyólag jogositva volt A. visszatartási jogot gyakorolni azon összegre, a melylyel ő B.-nek e napon tartozott. Ugyancsak október 1-jén közölte A.-val, hogy B. az ő ellene főálló követelését C.-re engedményezte. C. tehát megszerezte ugyan a követelést, de csak terhelve A.-nak visszatartási igényével, vagyis A. ellenében visszatartási igényét kifogáskép érvényesítheti. Evvel az igénynyel nem kompensálhatja ugyan A. a C. által pere-

sített követelést, mert a visszatartási igény nem irányul fizetésre, hanem csak valamely teljesítésnek a visszatartására addig, a míg a másik fél a maga részéről teljesített. De megadta neki a lehetőséget, hogy addig visszatarthassa a saját kötelezettségének a teljesítését, a míg kompensálható ellenigényt szerzett. A visszatartás eszközül szolgált arra, hogy majd lehetővé tegye és biztosítsa a beszámítást, ha neki fizetnie kellend. Minthogy pedig utóbb tényleg kellett fizetnie, ennél fogva beszámítási kifogását joggal érvényesíti. (Karlsruhei felsőbb bíróság.) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A kir. Curiára** ez év első felében 15169 ügy érkezett. A múlt évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 29041. Elintéztetett 15261, hátralékban maradt 13780 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest 555 polgári, 1 urbéri és 36 fegyelmi ügygyel kevesebb, 53 váltó és kereskedelmi, 346 büntető ügygyel több érkezett fel. Összesen 43 ügygyel kevesebb volt az idei beérkezések száma, 78-al kevesebb az elintéztéseké, míg a hátralék 556-al szaporodott. Felülvizsgálati ügy érkezett a múlt évben 1, a folyó évben 156. Elintéztett az I. tanács 67-et, a második tanács 32-t. Hátralék 58.

— **A pozsonyi kir. akadémián** a most lefolyt 1894/5. tanévben 120 joghallgató volt beírva, és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 37, a II. évi jogi tanfolyamban 36, a jogtudományi (III.) tanfolyamban 22, az államtudomány (IV.) tanfolyamban 25.

Vallás szerint volt: római kath. 79, görög kath. 1, görög keleti 1, ágostai vall. 29, helvét vall. 8, izraelita 2.

Nemzetiség szerint volt: magyar 109, német 9, tót 1, román 1.

Ösztöndíjt élvezett 8 hallgató 1777 frt 60 krnyi összegben és 25 darab aranyban.

Az igazgatón kívül az említett kir. akadémián működött az 1894/5. tanévben 10 rendes tanár, 1 helyettes tanár, 3 magántanár, s az akadémiai könyvtárnok.

A nevezett tanév első felében 27 tantárgy adatott elő, hetenkénti 112 órában, a második félévben pedig 28 tantárgy, hetenkénti 102 órában.

Az említett tanévben megtartott 33 első alapvizsgálat, 34 második alapvizsgálat, 24 jogtudományi és 12 államtudományi államvizsgálat.

Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 15000 kötetből állott.

Az akadémián fenálló jogász-segélyező-egylet alaptökéje a mondott tanév végén 21300 frtnyi értéket képviselt magyarországi földtehermentesítési kötvényekben s egy darab pozsonyi II-od kerületi takarékpénztári részvényben.

— **Fölösen lerótt bélyegösszeg visszatérítését az ügyvéd meghatalmazás igazolása nélkül is kérheti.** A kir. igazságügyi minisztérium megkeresése folytán a kir. pénzügyminisztérium utasította a budapesti fő- és székvárosi pénzügyigazgatóságot, hogy a perben meghatalmazott ügyvédeknek a fölösen felhasznált bélyegek visszatérítése iránt saját nevükben beadott kérvényeit abban az esetben is vegye érdemleges tárgyalás alá, ha az ügyvédek ez irányban történt megbízatásukat az általuk képviselt fél részéről kiállított külön meghatalmazvánnyal nem igazolják, mert az illetékszabályok 90. §-ának b) pontja értelmében ily ügyekben a bélyegilleték lerovása első sorban is az ügyvédek terhelvén, a hiány első sorban is az ő terhükre iratik elő; miből következik, hogy a fölösen lerótt összegnek visszatérítése iránt folyamodni minden különös meghatalmazás nélkül jogosultak. (23,747/1895. I. M. sz.)

— **«Önbuzgalomból» teljesített csendőri nyomozás alkalmával elkövetett kinzások.** A m. kir. Curia (a m.-szigeteki kir. törvényszék előtt lopás stb. büntettek miatt vádolt V. F. és társai elleni bűnygyben):... Tekintve, hogy Ny. S. csendőrmester a végtárgyalásnál azt adta elő, hogy ezen bűnygyben az előnyomozást önbuzgalomból teljesítvén, V. J. II. r. vádlottnak előtte tett beismerése folytán, az utóbbi által megnevezett tetteseket és orgazdákat összefogdosta, ezeket megkötözve községre községre kísértette és csak 14 nap mulva kísértette be a tényvázlat betérjesztése mellett a huszti kir. járásbírósághoz; tekintve, hogy az időközben elhalt Sz. I., valamint Kl. M. és H. I. vádlottak a vizsgálati napló 19.,

13. és 20. sz. a. jegyzőkönyvek szerint a huszti kir. járásbírósághoz történt bekisértetésük alkalmával azonnal panaszolták, hogy az előnyomozást teljesített csendőrök által bántalmaztattak s a két utóbb nevezett vádlottnak testén külsérellem jelei mutatkozván, ezek a 17. sz. a. jelentés szerint orvosilag megvizsgáltattak, s a felvett látéletek a vizsgálati napló 93. sz. a. csatolt iratok szerint a kassai ker. csendőrpáncsnoksághoz még az 1891. évi április 18-án 1182. sz. a. át is küldettek; tekintve, hogy ezek szerint az előnyomozást teljesített csendőrök ellen a bűnvádi eljárás folyamán nem csak arra nézve merültek fel terhelő adatok, hogy szabályellenesen jártak el, a midőn a terhelteket megkötözve hosszabb ideig maguknál tartották s községről községre kísérték és csak 14 nap mulva, sőt a terheltek előadása szerint még ennél is később szolgáltatatták át a bíróságnak, hanem jelenségek merültek fel arra nézve is, hogy a letartóztatottakat tetleg bántalmazták, ennél fogva a debreczeni kir. ítélő tábla ítéletének azon része, a mely szerint a bűnygyi iratoknak a m.-szigeteki csendőrszárnyparancsnoksághoz leendő áttétele mellőzendőnek mondatott ki, megváltoztatták és az előnyomozatot teljesített csendőrök elleni eljárás végett a bűnygyi iratoknak az illetékes csendőrpáncsnoksághoz leendő áttételére nézve az elsőbíróság ítéleti rendelkezése hagyatik helyben. (1895 május 29. 4789. sz. a.)

— **A párisi börtönügyi társaság** titkára azon kéréssel fordult dr. Gruber Lajos budapesti kir. alügyészhez, mint s társaság levelező tagjához, hogy közölje a társasággal azon okokat, melyek Magyarországon a foglyok számának csökkenését előidézték. Gruber meg is felelt ezen megkeresésnek és a «Revue pénitentiaire» utóbbi füzetében már közzé teszi Grubernek erre vonatkozó levelét.

— **Az igazságügyminisztérium figyelmébe.** A zombori kir. törvényszék: Felperes ama kérelmének, hogy a kézbesítés általa posta útján eszközöltessék, hely nem adatik, mert az 1868. évi LIV. tcz. 271. §-ának, mely a postai kézbesítést megengedi, helyes értelme az, hogy a postán kézbesítendő végzés a bíróság által adassék postára: mert a fél által bemutatott postai térítvény a kézbesítés bizonyítékául el nem fogadható. (1895 június 19. 7954. sz. a.)

— **Becsületsértés** miatt öt frt pénzbüntetésre ítéltetett el minap a budapesti kir. büntető járásbíróság által a 22841/95. számú ítélettel valaki, a ki panaszkodnak, egy 39 éves bárczás hölgynek a következő szavakat mondotta: «a bűdös k...a Istenit!»

— **A lithographia.** Egy munkatársunk a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ítélet kiadványát küldötte be hozzánk, melynek első oldala más ügyre vonatkozik, mint a hátsó rész.

— **Perek statisztikája.** Ausztriában, Angliában, Belgiumban és Franciaországban néhány éve a perek számának állandó hanyatlását észlelik. Franciaországban pl. a csökkenés 1887. évtől 1891. évig, (a mikorról az utolsó statisztikai kimutatás kelt), kitett kereskedelmi perekben 210,000-ról 173,000-re, és polgári perekben 147,000-ről 133,000-re való csökkenést. Ugy látszik, hogy a perek számának nálunk tapasztalható folytonos emelkedése egyedül álló jelenség. Ennek oka lehet ugyan egyfelől gazdasági viszonyaink átalakulóban levő mivolta, de lehet másfelől a köteletség-érzet, és különösen a fizetési kötelezettség iránti érzék hiánya, a mely a mi pereinknek nagyon is nagy számában észlelhető.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulirt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 5-től augusztus 26-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerűen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1895 július 1-én.

Németh Péter s. k. Dr. Stiller Mór s. k.
a «Büntető Jog Társ» szerkesztője és
Dr. Fayer László s. k. Dr. Révai Lajos s. k.
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője a «Jog» szerkesztői
Dr. Wolf Vilmos s. k.
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 Mt negyedévre ... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Revisionális kérdések. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A tulajdoni igénypererek s az új sommás eljárás. Dr. TÖRÖK SÁNDOR budapesti ügyvédttől. — Elkésett fizetési jogkövetkezményei. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Az 1893: XVIII. tcz. 228. §-ához. Dr. TELLER MIKSA-tól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Revisionális kérdések.

I.

Kétségtelen volt és e tekintetben a törvényhozó sem zárkózott el a felmerült aggályok elől, hogy az új sommás eljárás által életbe léptetett perrend tekintetében a legtöbb kétely, a legtöbb félreértés és ennek folyamánaképpen a legtöbb panasz a fölülvizsgálati jogorvoslatra nézve fog felmerülni. A javaslat indokolása a fölülvizsgálatot harmadfoku jogorvoslatnak nevezi. Ez alatt nem akar egyebet érteni, mint hogy bizonyos esetekben a felebbezési bíróság által ítélettel eldöntött ügyek fölvihetők a kir. táblához, illetőleg a kir. Curiához. Magára a jogorvoslat lényegére nézve, bár a német birodalmi polgári perrendtartásban különben minden irányban hiven követett mintával bírt, azt merjük mondani, hogy a javaslat és ennek következtében a törvény ezen része nem mondható szerencsés alkotásnak. Eltekintve azon, a képviselőházban ép úgy, mint a bizottságokban eléggé hangzottatott aggálytól, hogy a ténykérdés elválasztása a jogkérdéstől a legtöbb esetben alig lehetséges, a törvény maga hozzájárul ahhoz, hogy összezavarja azon határt, melyet a fölülvizsgálati bíró elé szabni akart.

A német perrendtartás 524. §-a azt mondja: «Für die Entscheidung des Revisions-Gerichtes sind die in dem angefochtenem Urtheile gerichtlich festgestellten Thatsachen massgebend», egyszersmind hivatkozván azon, az 516. §-ban megállapított tényállásokra, melyek ezeken kívül is figyelembe vehetők a fölülvizsgálati bíróság által. Az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-a meghatározza, hogy mely alapon kérhető fölülvizsgálat, míg a 197. §., tartalmazván a német perrendtartásnak imént idézett 524. §-ában említett jogszabályt, egyszersmind felsorolja azon eseteket, melyekben a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás megtámadható. Tehát megtámadható. Igaz, hogy csak azon esetben támadható meg e tényállás, midőn az csak valamely jogszabály megsértésével lőn megállapítva, de itt a bíró máris azon kérdés előtt áll, hogy feltéve, miszerint helytelenül megállapított tényállást talál a felebbezési bíróság ítéletében megállapítva, vajon jogában van-e a nyilván helytelen ítélet helyébe a helyeset tenni?

Bíróságaink, az eddigi tapasztalatok alapján ítélve, eddig kikerülték a veszedelmet az által, hogy a tényállás fölülbírálásába egyáltalán bele nem bocsátkoztak. Azon esetek, melyekben eddig helyt adtak a fölülvizsgálati bíróságok a fölülvizsgálati kérelmeknek, mindig azon esetek voltak, midőn a felebbezési bíróság ítéletében, hogy hasonlattal éljünk, azt mondotta ki, hogy kétszer kettő: öt. Ilyen esetekben a fölülvizsgálati bíróság nyilván jogsértést látván fenforogni, restituálta a helytelen jogszabály helyébe a helyeset.

De törvényünk a zavart még tovább szövi. A német perrendtartás szabályul azt állítja föl, hogy azon esetben, a midőn a fölülvizsgálati kérelem alaposnak találtatik, a megtámadott ítélet feloldandó és csak kivételes esetekben, akkor tudniillik, a midőn az ítélet megváltoztatása tisztán jogszabály megsértésének indokából történik, engedi meg, hogy a fölülvizsgálati bíróság az ítéletre érett ügy érdemében határozzon. A mi törvényünk 204. §-a mindazon esetekben, melyekben az ügy a felebbezési bíróság ítéletében megállapított vagy a fölülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján eldöntésre alkalmas, utasítja a bírót, hogy érdemben ítéljen; úgy, hogy a mi törvényünk megteremtett egy tulajdonképeni harmadfoku jogorvoslatot, mely dacára annak, hogy csupán jogkérdésre van szorítva, a tényállás vizsgálatára is kiterjed.

Már most a törvény azt mondja ugyan, hogy csupán azon az alapon támadható meg a tényállás, ha ez valamely jogszabály megsértésével lőn megállapítva, úgy, hogy ezen látszólagos világos rendelkezés tulajdonképen nyitva hagyja a revisió egész kérdését. Bíróságaink ugyanis, a midőn az iránt folyamodunk a fölülvizsgálatban hozzájuk, hogy a felebbezési bíróság ítéletében helytelenül megállapított tényállást vizsgálja fölül, rendszeren azt válaszolják, hogy az alsóbíróság a tényállást szabad mérlegelés alapján állapította meg, megengedvén tehát, hogy hacsak az alsóbíró meggyőződésének keletkezését indokolja, épen az ellenkezőjét állapítja meg annak a tényállásnak, melyet a bizonyítékok nyújtottak. Abba pedig, hogy helyesen állapított-e meg a tényállás vagy sem, a fölülvizsgálati bíróság bele nem bocsájtkozik.

Ebben találjuk épen a fonákságot, hogy a mennyiben a törvény a jogszabály megsértésével megállapított tényállást fölülvizsgálálandónak tartja, mindamelllett a bíróságok a fölülvizsgálati kérelmek elbírálásánál egészen figyelmen kívül hagyják a 197. §-t s kizárólag a 185. §. a) pontját tekintik irányadónak, más szóval, fölülvizsgálatra csak olyan kérdést tekintenek alkalmasnak, a mely általános jogszabályt sért meg.

Ámde a bíró a jogszabályt a specialis, előtte fekvő esetekre alkalmazza. A bíró tehát az előtte fekvő tényállásból alkotja meg a felek jogát, illetve a tényállásra alkalmazza a jogszabályt. A jogszabály megsértése tehát nem általános alapokon keresendő, hanem azt kell a bírónak vizsgálnia, vajon a fenforgó eset körülményeihez képest és az alsóbíróságok elé terjesztett tényállásra alkalmazható-e azon jogszabály, mely az ítéletnél alapul vétetett. A jogszabály a fölülvizsgálati bíró előtt tehát úgy értendő, mint egy, a konkrét esetre lokális szabály. Jogsértés tehát fenforog minden esetben, melyben a bíró a tényállásból helytelen következtetéseket von le. Vegyünk alapul egy végletet. A bíró a tényállásból szabad mérlegelés alapján olyan consequentiákat von le, a melyeket csak aképen lehet megmagyarázni, hogy ítélethozatalkor nem volt teljesen eszénél. Kétségtelenül a legmesszebbmenő jogsértéssel állunk szemben. Már mostan az a kérdés, vajon többre veendő-e a jogsértés, mint a jogszabály megsértése? A jogsértésben benne foglaltatik a jogszabály elleni sérelem is és annál inkább az veendő alapul a fölülvizsgáltnál, hogy a megtámadott ítélet általános jogi szempontokból megállhat-e, mert hiszen a legtöbb esetben

az ítélet helytelensége nem valamely különös jogszabály helytelen alkalmazásából fog állni, hanem a feleken ejtett jog-sérelemet involvál. Ha azt mondom: «ma holdfogyatkozás van, tehát én elvesztettem zsebkendőmet», esetleg két való tény mondok el, mely azonban egymással semmi összefüggésben nincsen, úgy, hogy ha ezen következtetés felülvizsgálat alá kerülne, a felülvizsgálati bíróság ezt szent igazságnak volna kénytelen deklarálni, mivel az alsóbíróság szabad mérlegelés alapján állapította meg, hogy a holdfogyatkozásnak az a következménye, hogy én elvesztettem a zsebkendőmet.

Bíróságaink felfogása szerint azon körülmény, hogy a felülvizsgáló bíró látja, hogy nyilván az igazság rovására marasztaltatott valaki, a tényállás és bizonyítékok bár szabad, de helytelen mérlegelése alapján, nem elégséges az ítélet feloldására, mert a marasztalt nem támadhatja meg az ítéletet azon alapon, hogy valamely *jogszabályt* sért meg, holott az ítélet a maga egészében jog- és igazságellenes.

Ilyen jogorvoslatot a törvényhozó nem akart teremteni és bár a felülvizsgálat korlátozását helyesnek és célirányosnak tartjuk és bár elismerjük, hogy a két alsóbíróság előtt lefolytatott tárgyalások alkalmával eléggé kidomborodhatott a tényállás, mindamellett, ha már egy harmadfokú jogorvoslatot teremtettünk, ne állítsuk azt a jogszabály, hanem a jog szolgálatába.

Hogy a német birodalmi törvényszék miképpen kerülte ki az egyoldalúság és szűkkeblűség veszélyeit, miképen vizsgálja a speciális eseteket általános jogelvekből kiindulva és nem betüzi a perket a megsértett jogszabályok szempontjából s ennél fogva a törvény jogszabály-sértése helyébe lassankint jogsértést helyezett, egy jövő alkalommal fogjuk bemutalni.

Dr. Fleischmann Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

17. — 228. és 229. §§. — Hamis vádnál rendkívüli jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a vádlott ellen a hamis vád folytán a bünvádi eljárás megindított-e vagy sem. Mikor tekintendő a bünvádi eljárás megindítottnak? Hogy bünvádi eljárásunk mai rendszere, helyesebben mondva rendszertelensége mellett, a kérdésre adandó határozott válasz a keményebb diók közé tartozik, azt el kell ismerni, de ép azért határozott és nemcsak általánosságokban mozgó válasz annál szükségesebb. Azt a pontot a melynél a csakis a sértett fél indítványára üldözhető s néhány napi fogházzal büntethető vétség fegyházbüntetéssel sujtott s hivatalból üldözendő büntetté lesz, épen a bünvádi eljárás rendszertelenségére való tekintettel nem elég akként meghatározni, hogy fen vagy fen nem forgása az egyes törvényszékeknél divó különböző szokásoktól, a vizsgáló bírák által követett eljárástól függjön. Szorosabban pedig a judikatura ezt a fontos időpontot mindeddig meg nem határozta, a mint ezt a judikaturának következő rövid átnézete igazolja. Az 1882. máj. 16-án kelt ítélet szerint a Btk. 229. §-a csak akkor alkalmazható, ha a feljelentés, mint bünvádi eljárásra alkalmatlan, félretétezt. A megoldás bizonyára nem kielégítő, de legalább határozott. Nem helyes, de gyakorlatilag használható ismér. Az 1883. ápril 18-iki ítélet (BJT. 7. k. 240. l.) az ausztriai bprts területén a külön vizsgálat, a specialis inquisitio elrendelésében találja a döntő forduló pontot. A külön vizsgálatot nem ismerő hazai joggyakorlatunkban az ítélet szerint a bünvádi eljárás megindítása a pernek más mozzanatától függ. Ez a mozzanat pedig «rendszerint a vádhatározat». Hogy ez a megoldás érdemleg ép oly kevésbé kielégítő, mint az első,

¹ Az előbbi közl. l. az 1894. évi 50. számban.

alig szükséges bizonyítani. De a határozottság előnyét ez sem nélkülözi; a «rendszerint» szó által előidézett határozatlanság a kivételeknek taxatív felsorolása által könnyen megszüntethető s annál könnyebben, minthogy az esetek, a melyek a kivétel alá vonhatók, alig lehetnek kétségesek. Alig jöhet ugyanis tekintetbe más, mint a letartóztatás, házkutatás.

Későbbi ítéletek az «előnyomozás» és a «vizsgálat» között tesznek különbséget és a bünvádi eljárást csak a vizsgálattal, melyet más ítéletek «rendszeres vizsgálatnak» neveznek, tekintik megindítottnak. Így az 1889. okt. 9-iki (Jogt. Közl. 1889. évi 46. sz. és BJT. 19. k. 131. l.), az 1889. évi szept. 4-iki (BJT. 19. k. 130. l.), az 1891. évi május 26-án (Jogt. Közl. 1891. évi 37. sz.), az 1893. évi decz. 5. (Ü. L. 1893. évi 53. sz.). De a mai büntető gyakorlat mellett ez az ismér teljesen határozatlan. A «nyomozás», «előnyomozás», «elővizsgálat», «vizsgálat», «rendszeres vizsgálat» kifejezéseket büntető gyakorlatunk oly promiscue s ötletszerűen használta, hogy azokban határozott mozzanatot alig találhatni. A bünt. ügyv. szabályok 37. §-a annyira, hogy a nehézséget megszüntetnek lehessen tekinteni, alig javított a helyzeten s ha a most hivatkozott §. értelmében a vizsgálóbíró nem az előnyomozást, de a «vizsgálatot» elrendeli, de nem mondja meg ki ellen, quid juris akkor? Positiv mozzanatul kínálkoznék a terheltként való kihallgatás. De a mig az 1890. febr. 14-iki ítélet (BJT. 21. k. 282. l.) ebben a bünvádi eljárást megindítotttal találta, «miután nemcsak a feljelentés tárgyát képező (váltó) hamisítás lényegére vonatkozó adatgyűjtés eszközöltetett, de az illető az ellene emelt vádra mint vádlott (!) kihallgatva lett s így ellene a büntető eljárás tényleg folyamatba is tétetett» (a «vádlott» kifejezést kézzelfoghatóan nem szoros technikus értelemben kell venni, mely szerint vádlott csak az, kit bírói határozat vád alá helyezett, vagy a vád alá helyezés mellőzésével végtárgyalásra idézett), addig az 1893. évi szept. 22-iki ítélet szerint nem elégséges az, hogy valakit mint gyanúsítottat kihallgatnak (BJT. 27. k. 338. l.). Arra, hogy az egyik ítéletben vádlottként, a másikban gyanúsítottként történt kihallgatásról van szó, súlyt fektetni nem lehetne, mert a kinek bünperiratok egyszer kezében voltak, tudni fogja, hogy mindkét eset teljesen azonos, a tényállás mindkettőben az, hogy a vizsgálóbíró az illetőt megidézte és kihallgatta.

18. — 232. §. — Állandó judikaturát képez ugyan az, hogy a 12. éven alóli korban levő leányra, habár beleegyezésével végrehajtott nemi közösülés erőszakos nemi közösülés fogalma alá esik. Mely elv a 233. §. esetében is megfelelően alkalmazandó. De ezzel szemben a m. kir. Curiának u. n. régi döntvénye 1881. febr. 22-ről (BJT. 1. k. 370. l.) a szigorú minősítést csak a «tisztességes leány»-ra szorítja. A döntvény tekintélye követelni látszik, hogy az nem ellentétes állandó gyakorlattal, hanem döntvényileg helyeztessék hatályon kívül.

19. — 232. §. Kísérlet. — A nemi közösülésre irányzott szándékkal alkalmazott erőszak megállapítja-e az erőszakos nemi közösülés kísérletét? Az igenlő felelet nem lehet kétséges. Az uralkodó s hazai joggyakorlatunkban általánosan elfogadott elmélet szerint a büntett tényálladáki cselekedetek megkezdése a büntett elkövetésére irányzott szándékkal, az illető büntettnek kísérletét képezi. A tényálladáki cselekedet az elhatározó vonal az előkészítő cselekmény és a kísérlet között. Összetett büntetteknel az egyik tényálladáki cselekedet véghezvitele, illetve véghezvitelének megkezdése az egész összetett büntett véghezvitelének megkezdését, tehát az összetett büntettnek kísérletét képezi, s a kísérlet nem szorítható csak az utolsó, a befejező, a bevégző cselekedet véghezvitelének megkezdésére, mert a kísérlet nem a büntett bevégzésének, hanem a büntett véghezvitelének megkezdése. Judikaturánkban soha nem merült fel kétség az iránt, hogy rablás esetében, az erőszaknak alkalmazása rablási kísérlet s nem szükséges a kísérlethez az elvételi csele-

kedetnek is megkezdése. Egyedül az erőszakos nemi közösülésnél kezdett a judikatura más álláspontot elfoglalni. Így feltett kérdésünkre nemmel felelnek s a kísérlethez a közösülési actusnak megkezdését követelik: az 1880 december 12-iki (BJT. 1. k. 306. l.); 1881 jan. 26-iki (U. o. 340. l.); 1882 szept. 29. (U. o.); az 1886 május 19-iki (BJT. 13. k. 9. l.); 1891 jan. 29-iki (Ügyv. L. 1891 36. sz.); 1893 február 8-iki (BJT. 27. k. 52. l.); 1893 február 9-iki (U. o. 55. l.) s más curiai ítéletek. Minthogy pedig a nemi részek egyesülésével a büntett be van végezve, s a bevégzéshez sem az immissio penis, sem az immissio seminis nem szükséges, az erőszakos nemi közösülésnél kísérlet tulajdonképen alig képzelhető. A mint ezt némely curiai ítélet ki is mondja. Az egyik tévedés további tévedéseket vont maga után. Az erőszak stádiumában megakadt merényletet minősíteni kellett. A bíróságok a cselekményt, hol a Btk. 233. §-a, hol a 321. §., hol a 323. §. alapján minősítették, figyelmen kívül hagyva, hogy az erőszak maga még nem fajtalanság, hogy ugy a 233. mint a 323. §. szerinti minősítés esetében megtorlatlan marad annak a jognak a veszélyeztetése, a melynek megsértésére a merénylet szándéka irányult, s hogy a 321. §. az u. n. nőrablás esetét kontemplálja, az alá tehát az, hogy a bűnös a nőt p. o. földhöz vágja, egyáltalán nem tartozik. Ellenkezőleg a m. kir. Curia több ízben kísérletet állapított meg. Idézhetők: 1888 ápril 20. (Jogt. Közl. 1888 20. sz.); 1888 ápril 5. (U. o. 21. sz.); 1884 okt. 30. (BJT. 9. k. 264. l.); 1888 ápr. 20. (Jogt. Közl. 1888 30. sz.); 1886 február 17. (BJT. 13. k. 7. l.); 1888 ápril 20. (U. o. 17. k. 97. l.); 1889 jan. 5. (U. o. 18. k. 306. l.); 1889 aug. 8. (U. o. 19. k. 91. l.); 1890 nov. 11. (U. o. 21. k. 209. l.); 1890 nov. 4. (U. o. 22. k. 178. l.); 1890 decz. 9. (Jogt. Közl. 1891 25. sz.); 1892 május 5. és szept. 21. (BJT. 25. k. 101. l.); 1892 jun. 1. (U. o. 198. l.); 1893 jun. 28. (U. o. 27. k. 57. l.); 1894 febr. 6. (U. o. 28. k. 23. l.); 1894 február 8. (Jogt. Közl. 1894 13. sz.). Az idézett ítéletekben sokszor csak a m. kir. Curia érvényesítette a helyes minősítést az alsóbírói téves minősítések megváltoztatásával.

20. — 232. §. Tártstettség. — Az erőszaknak alkalmazása tártstettséget állapít-e meg? A felelet az előbbi pontban előadottak után nem lehet kétséges. A kérdés azon fordul meg, vajon az erőszak a 232. §-ban meghatározott büntettnek tényálladáki cselekedetét képezi-e vagy nem. Mint-hogy pedig az erőszak kétségtelenül tényálladáki cselekedet, az, a ki ezzel, tehát tényálladáki cselekedettel működik közre szándékosan a büntett végrehajtásánál, abban a tudatban, hogy a büntettnek másik tényálladáki cselekedetét társa hajtja végre, nem lehet bűnsegéd, hanem tártstettes. Az ellenkező felfogás a részesség judikaturánkban elfogadott elméletének halomra döntését jelenti. A részesség elméletének félreismerésére mutat pedig az az érvelés, a mely a Btk. 232. §. 1. pontjának ama szavaiból: «hogy vele nemileg közösüljön», azt akarja következtetni, hogy tettes csak az lehet, a ki «maga» közösül, illetve közösülni akar, a kiből tehát a közösülési szándék is fenforog, míg az, a ki lefogva tartja a nőt, hogy vele társa közösülhessen, a közösülési szándék hiányánál fogva nem lehet tártstettes, hanem csak segéd. Ez — ismételjük — félreismerése a részesség elméletének. A «tettes akarat», a melylyel a tártstettség morális elemét — talán nem egészen helyesen — megjelölni szokás, tártstettség esetében nem jelenti és nem jelentheti azt, hogy a tártstettes egymaga akarja az egész büntett tényálladékat létesíteni, hisz ha ezt jelentené, akkor tártstettség egyáltalán nem létezhetné; tártstettes és egyedüli tettes akarat, egymást kizáró fogalmak. A tártstettség lényege ellenkezőleg abban áll s állhat csupán, hogy a tártstettes a büntett elkövetésére, tényálladékanak létesítésére irányzott szándékkal a büntett tényálladékat részben megvalósítja (összetett büntett esetében tehát p. o. az egyik tényálladáki cseleke-

detet végrehajtja) abban a tudatban, hogy a tényálladéknak hiányzó részét (összetett büntett esetében tehát pl. a másik tényálladáki cselekedetet) vele egyetértő társa fogja végrehajtani, s ekként együtt és közösen valósítják meg a büntettet. Rablásnál soha nem támadt kétely az iránt, hogy az erőszak vagy fenyegetés elkövetője tártstettes, akkor is, ha a társa által elvett dolgokban részesülni nem akarna is; épen úgy tártstettes a lopásban az, a ki az elvételnél közreműködik, habár — különös önzetlenségből — kizárólag társa érdekében lop. Tártstettség esetében, mint minden más büntettnél, ugy az erőszakos nemi közösülésnél is a büntett fogalmát meghatározó §§. — esetünkben tehát a 232. §. és a 70. §. — együttesen értelmezendők és alkalmazandók. A részesség szabályainak határozottsága mellett eltekinthetünk attól, hogy az eltérő felfogás először az erőszakos nemi közösülésnél a tártstettség lehetőségét feltétlenül kizárja; másodsor pedig félreismeri a büntettnek lényegét, a mely abban áll, hogy a nő a törvényben meghatározott merényletnek áldozatul esik, míg ellenben az, hogy Péternek vagy Pálnak hijják-e azt, a ki a törvény által tiltott módon kéjvágyát kielégítette, büntetőjogi szempontból teljesen közömbös. A m. kir. Curia több ízben az itt képviselt felfogást emelte érvényre. Így 1888 ápril 20. (Jogt. Közl. 1888 20. sz.); 1885 jan. 9. (BJT. 9. k. 346. l.); 1894 szept. 11. (Jogt. Közl. 1894 41. sz.). Ellenkezőleg azt, a ki az erőszakot alkalmazta, p. o. a nőt lefogva tartotta, hogy társa a közösülést végezhesse, csak segédnek minősítették: 1886 szept. 23. (BJT. 13. k. 41. l.); 1890 junius 26. (U. o. 20. k. 354. l.); 1890 junius 12. (U. o. 21. k. 101. l.); 1891 március 19. (Curia Jogt. Közl. 89. l. és Jog 1891. évi 18. sz.). Az utolsó-előtti ítélet jelesül azért, mert az erőszakos nemi közösülés két lényeges ismérven alapul, u. m. az erőszak és az elhálás; vádlott pedig csak az egyiket létesítette. Mintha a tártstettségnek nem épen az volna a jellemző vonása, hogy a tártstettes nem maga s egyedül létesíti s valósítja meg az egész tényálladékat. Az utolsó helyen említett ítélet pedig azért, mert az erőszak a büntettnek csak egyik eleme, a főcselekmény pedig a közösülés, a mi a részességnek ép a m. kir. Curia által annyi gonddal kifejtett s a judikaturába átment elméletével ellenkezik s az u. n. főcselekmény fogalmát is félreismeri, mert főcselekmény (Haupthandlung) annyi, mint tényálladáki cselekmény (Thatbestandshandlung). Erőszakos nemi közösülésnél tehát az erőszak ép ugy főcselekmény, mint a közösülés, mert mindkettő egyaránt tényálladáki cselekedet. A tényálladáki cselekedetek pedig a tártstettség szempontjából, de különben is a dolog természeténél fogva egymás között egyenértékűek, mert a büntett tényálladéka-hoz egyaránt szükségesek. Közösülés nélkül erőszakos nemi közösülés (bevégzett) büntette nem képzelhető, de erőszak nélkül ép oly kevésbé. Az erőszak közösülés nélkül nem erőszakos nemi közösülés, de a közösülés erőszak nélkül szintén nem az. Midőn pedig a m. kir. Curia a tártstettséget akkor sem állapította meg, midőn, mint az ítéletek keltéből kivehető, a kísérletnél, ugy látszik, tulsulyra emelkedett a helyes nézet, hogy t. i. az erőszak kísérleti cselekedet, ez — nézetem szerint — következtelenség. A kísérletnek és a tártstettségnek az objektív ismérve azonos, t. i. a tényálladáki cselekedet. Az erőszak alkalmazása csak akkor kísérlet, ha az erőszak tényálladáki elem, de ha tényálladáki elem, akkor megvalósítása — a subjektív elem fenforogását feltételezve — nem bűnsegély, hanem tártstettség.

21. — 232. §. Bűnhalmazat. — Az erőszakos nemi közösüléssel összefüggőleg elkövetett testi sértés, az erőszakos nemi közösüléssel anyagi bűnhalmazatban álló testi sértést képez-e? Az esetnek három alakulata lehetséges: 1. az ellentállás legyőzésére alkalmazott erőszak testi sértést okoz; 2. a közösülés ténye a nő fejletlenségénél fogva okoz testi sértést; 3. a közösülés folytán a nőre ráragad a férfi nemi beteg-

sége (Contagium). A bünhalmazat helyes elveinek szem előtt tartásával s következetes érvényesítésével a felelet itt sem lehet kétséges. A testi sértés az erőszakos nemi közösülés mellett önálló büncselekményként megállapítandó. Természetesen csak akkor, ha a tettest a testi sértésre vonatkozólag is bűnösség — szándék vagy gondatlanság — terheli, vagyis ha a testi sértést mint cselekményének következményét előre látta, vagy kellő gondosság mellett előreláthatta. A bünhalmazatot csak az tagadhatja, a ki nem az egyedül irányadó okságra, hanem a materiális cselekményre helyezi a súlyt, a ki büntett többségéhez materiális cselekmények többségét követeli, vagy a ki a célnak döntő jelentőséget tulajdonít ott is, a hol a cél a büntett törvény szerinti tényálladéka szempontjából közömbös. A m. kir. Curia — ellentétben a bünhalmazat kérdésében elfoglalt s az itt képviselt felfogáshoz mindinkább közeledő álláspontjával — ellenkező felfogást követ. Bünhalmazatot állapít meg 1883 febr. 15. (BJT. 6. k. 301. l. — emberölési kísérlettel); 1892 decz. 7. (Jog 1893 2. sz.) különbséget akar tenni súlyos és könnyű testi sértés között. Az előbbi megállapítaná a bünhalmazatot, míg a könnyű testi sértés nem, mert ez az erőszak fogalma alá esnék. Kizártnak tekintik ellenben a halmazatot és pedig 1. az erőszak által okozott testi sértés esetében 1882. évi márcz. 2. (BJT. 4. k. 26. l.); — 2. a közösülés ténye által okozott testi sértés esetében 1883 decz. 12. (BJT. 7. k. 261. l.); 1884 aug. 13. és 21. (U. o. 9. k. 5. l.); 1889 ápril 9. (BJT. 18. k. 234. l.); 1889 aug. 27; 1889 szept. 4. (U. o. 19. k. 50. l.); — 3. Bujakórral fertőzés esetében 1890. évi jun. 22. (BJT. 22. k. 99. l.); 1884 ápr. 22. (U. o. 8. k. 118. l.); 1880 nov. 2. (U. o. 1. k. 131. l.); 1880 decz. 7. (U. o. 258. l.); 1882 nov. 2. (U. o. 5. k. 231. l.); 1885 febr. 24. (U. o. 10. k. 212. l.); 1889 febr. 20. (U. o. 18. k. 232.); 1889 okt. 30. (U. o. 19. k. 165. l.). Ezekben az esetekben a Curia hol eszmei halmazatot állapít meg, hol a testi sértést csak mint súlyosító körülményt veszi tekintetbe, sőt oly kijelentéssel is találkozunk (1889 ápr. 9. BJT. 18. k. 234. l.), hogy a közösülés a fejletlen leányon észlelt sérelmezéseket a dolog természeténél fogva magában foglalván, a testi sértés még súlyosító körülményül sem hozható fel. Egy pár hétre reá azonban a m. kir. Curia a Btk. 247. és 301. §-át anyagi halmazatban állapítja meg a cselédleány ellen, a ki tudva, hogy bujakórral szenved, a felügyeletére bízott 5 éves fiugyermeket nemi közösülésre elcsábította s ez által annak 3 hónapig tartott betegségét okozott. Pedig ez az eset a fenebbi esetektől csak abban különbözik, hogy amazokban a férfitől a nőre, emebben a nőtől a férfira ragadt reá közösülés folytán a bujakór, a mi büntetőjogi különbséget, azt hiszem, nem képezhet.

Irányadó nézetem szerint ez: A 232. §. és a 301. §-ban meghatározott tényálladékok egymástól annyira különböznek, hogy az egyik a másikat magában nem foglalja. A ki tehát mind a két tényálladékot megvalósítja, az két önálló büntetendő tényálladékot valósított meg. Két önálló büntetendő tényálladéknak megvalósítása azonban halmazat és pedig anyagi halmazat, miután az anyagi halmazat szempontjából teljesen közömbös az, hogy a több tényálladék megvalósítását egy materiális cselekmény közvetítette.

22. — 235. §. 2. p. a) Egy 1891 október 29-iki ítélet (BJT. 23. k. 181. l.) kimondja, hogy a cseléd nem áll a gazda felügyelete alatt, a mi az 1876. évi XIII. tcz. 30. §-ával, mely szerint a gazda köteles ügyelni arra, hogy cselédje, mint háznépének tagja, józan, takarékos és erkölcsös életet folytasson, alig egyeztethető össze. Egy másik 1893. évi szept. 14-iki ítélet pedig (U. o. 28. k. 149. l.) a szigorubb minősítést nem találta megállapíthatónak arra a vádlottra, kit gazdája egyenesen azzal bízott meg, hogy az idő alatt, míg ő a tanyáról a városba megy s onnan visszatér, 3 éves kis leánykájára felügyeljen, s a ki a felügyeletet akként teljesítette, hogy a

kis leánykával undorító módon fajtalanzkodott. Az ítélet indoka a felügyeletnek ideiglenessége. De a törvény állandó és ideiglenes felügyelet között különbséget nem tesz, s a különbségtételt a törvény ratiója — a megnehezített magánvédelem, mely fokozottabb társadalmi védelmet tesz szükségessé — nem indokolja. De ellenkezik ez a Curianak máskor elfoglalt álláspontjával, a midőn a Btk. 247. §-a alapján büntette a cselédet, a ki gazdájának gyermekét fajtalanúságra csábította 1889 május 7. (BJT. 18. k. 231. l.)

(Folyt. köv.)

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bír.

A tulajdoni igényperek s az új sommás eljárás.

Az új sommás eljárással valóságos reactio állott be a tulajdoni igényperek terén s talán sehol sem érezhető jobban az új eljárás minden előnye s minden árnyoldala, mint épen a tulajdoni igényperek keretében. Biróságaink az igényperek kérdésében az egyik végtől épen a másik véglethez értek már s miután egyszer kiadatott a jelszó, hogy a tulajdoni igénykereseteket a lehetőség szerint el kell utasítani, a tulajdoni igénykeresetek elutasítása bizonyos következetességgel, mondhatnók sportszerű szenvedélyvel, történik. És most úgy áll a dolog, hogy míg azelőtt a hitelezők voltak kénytelenek jajgatni a sok igénylő felperes szerencsésén, jelenleg már az igénylő felperesek jajgatása hangzik fel az igazságszolgáltatás istenasszonyához. Minthogy pedig mindig több az alperes és az igénylő felperes, mint a hitelezők, legalább e panasz terén az igénylőké a többség. Vizsgáljuk e panaszt közelebbről. Kétségtelen, hogy az igazságszolgáltatás egyik legnemesebb hivatása az ítéletek végrehajthatóságát biztosítani, az ítéletek végrehajthatóságának pedig nagy akadályai a tulajdoni igényperek; de épen oly elvitázhatlan, hogy a biróságok részéről az igényperek terén követett tulajdoni szigor nem egy esetben vezethet igazságtalanságra, oly igazságtalanságra, mely az állampolgár egyik leglényegesebb alapjogát a tulajdon sérthetlenségét csorbitja; erre pedig a biróságoknak nincs joguk, s mindaddig, míg a törvényhozás a végrehajtási törvény 92—100. §-ait hatályon kívül nem helyezi vagy nem módosítja, a tulajdoni igényperek elbírálásánál e szakaszok figyelmen kívül nem hagyhatók.

A végr. eljárást szabályozó törvény 96. §-a szerint az igény bebizonyítása esetén az igényelt vagyont a foglalás alól felmentendő. A nehézség azonban ott van, hogy a törvény az igény bebizonyításának módját nem érinti, mert feltételezi, hogy a bíró itt mást nem fog kívánni, mint a mit az ált. magánjogi elvek kívánnak.

Általános magánjogi elvek szerint pedig a tulajdoni igénykereset a rei vindicatio egyik speciális alakzatának tekintendő, melytől azonban abban különbözik, hogy benne nem a tulajdonjog kérdése döntet el, vagyis nem a tulajdonjognak mindenkivel szemben abszolút érvénye állapítatik meg, hanem egyedül a foglaltató alperes mint *fictus possessor* részéről a tulajdonjog elismerése czéloztatik, tehát a cél az ingóknak zár alóli feloldása a beigazolt tulajdon alapján, s épen ezen céljánál fogva ismétlendő minden későbbi foglaltatóval szemben és nem lehet egy korábban elért zárfeloldásra későbbi foglaltatóval szemben, mint res iudicata hivatkozni. De épen azért, mert a zár alóli feloldás esetről esetre csakis a beigazolt tulajdon alapján mondható ki, kétségtelen, hogy a tulajdoni igényper egyedüli alapját a tulajdonjog képezheti csak. Figyelembe jönnek tehát mindennek előtt a jogszerző alanyok fizikai és jogi képessége, azután pedig a tulajdonszerzésnek módjai (elsajátítás, átdolgozás, egyesítés vagy összevegyítés, átadás). Ha a tulajdon jogszerű volta e két tényező alapján megállapítható, nézetem szerint a bíróság nincs jogosítva lélektani motivumoknak is felkuta-

tására; mert hiszen a magánjogi ügyletek többnyire bizonyos alakiséghez kötött akaratkijelentések s itt az akarat külső kifejezése a döntő, nem pedig a belső indok, mely azt előidézte s mindaddig, míg az akaratkijelentés valódisága le nem rontatik, az valódinak és komolynak veendő.

A bíróságok szigorának tehát első sorban oda kellene irányulnia, hogy az igénylő felperesek tulajdonszerzési képessége általában s az igényelt ingókra nézve különösen megállapíttassék, vagyis hozzák tisztába, hogy az igénylő kereseti viszonyai olyanok voltak-e a tulajdonszerzés idejében, hogy az igényelt ingókat megszerezhetette; hozzassék tisztába a tulajdonszerzés módja s végül a szerzett tulajdonnak az igényelttel ugyanazonossága. Minden egyéb, a mit jelenleg az igényperек tárgyalásánál bíróságaink kutatnak, az igényperек lélektanába tartozik.

Nem szabad elfelednünk, hogy a tulajdoni igényperек zömében az igénylők által igényelt csekély értékű, a végrehajtást szenvedő legszükségesebb használatára rendelt butorokról van szó s abban nincs nézetem szerint is semmi, még lélektanilag sem lehetetlen, sem erkölcsileg rossz, ha egy rokon vagy jó barát a végrehajtást szenvedőt újabb foglalások ellen úgy biztosítja, hogy a lefoglalt ingókat árverés alkalmával magához váltja s használatra végrehajtást szenvedőnél hagyja. Én ebben nem látom a hitelezők kijátszására irányuló szándék jellegét, mert ha Pál nem veszi meg az árverésen Péter ingóságait, megveszi János s ez Péter hitelezőire utóvégre is teljesen mindegy lehet; az pedig, hogy Pál rokoni szeretetből vagy barátságából veszi meg a Péter ingóságait s azokat neki akár visszerhes, akár visszteher nélküli használatra otthagyja, nem lehet jogos indok arra, hogy Pált a bíróság tulajdonából kiforgassa, ha a szerzés idejében szerzési képességét s a szerzési mód jogos voltát kimutatni képes. A kijátszási szándék helyesen csakis házastársak és közös háztartásban élő rokonoknál volna vélelmezhető, de ezzel szemben is az ellenkező bizonyítása szabadon megengedendő.

Ha a bíróságok a per körülményeit a fenálló jogelvek keretén belül mérlegelik, akkor ritkábbak lesznek oly igénykereseteket elutasító ítéletek, melyekben indokul fel van hozva, hogy igénylő felperes nem tudta különös indokát adni annak, hogy az igényelt ingók miért voltak végrehajtást szenvedett lakásán (nem is tartozik ezt különösen indokolni); vagy hogy igénylő felperes nem tudta igazolni, hogy az ingókat saját pénzén, saját használatára vette (nem is tartozik ezt igazolni, mert kiki vehet a mit akar, s hogy a pénz, melyen vesz valamit, az övé volt, addig vélelmezendő, míg ellenkezője bizonyíttatik); vagy végül, hogy felperes igénykeresetével elutasíttatik, mert *borkereskedő*, a borkereskedő rendes foglalkozásához pedig a borkereskedés, nem pedig ingók vétele s haszonkölcsönbe adása tartozik (mintha a borkereskedő egyéb ügylet kötésére képtelen volna vagy attól a törvény eltíltaná).

Ily indokolásokat tartalmazó ítéletek megsértik a *tulajdonjogot* s a bíróságok azon dicséretes törekvése mellett, hogy anyagi igazságot nyújtsanak, a legnagyobb igazságtalanságra vezethetnek. És mind a mellett azt tapasztaljuk, hogy az igényperек száma az elutasítási rendszer mellett sem csökkent meg; kell tehát, hogy mélyebben fekvő okai legyenek az igényperекnek, semhogy bírói szigor, némely esetben önkény, azokat egyszerre elseperhesse a föld színéről.

Az igényperекnek nézetem szerint *socialpolitikai* jelentősége van, jelentik, ha az igényperек zömét tekintjük, a középosztály és proletariatus határvonalán álló osztály vergődését s küzdelmét az ellen, hogy a teljesen vagyontalan proletariatusba jusson. Az a négy lukas nádszék, két fényezett ágy, s ócska virágos diván stb. stb., melyet Pál a Péter ellen megtartott árverés alkalmával megvásárolt, dehogy szolgál arra, hogy a hitelezők kijátszassanak, hiszen ha Pál

meg nem vette volna, a hitelezők ezt le sem foglalhatták volna. Pál a jóbarát vagy rokon azért igényli ezt minden későbbi foglaltatóval szemben, hogy Pétert a gyaláztól megóvja, ez pedig nem kijátszási szándék jellegével bír, hanem önmagában dicséretes cselekedet. És ha el is utasítja a bíróság az igénykeresetet, Pál esetleg a saját romlása árán is az árverésen újból megveszi az ingókat, mert Pétert veszni nem engedi.

Látni való ezekből, hogy az igénypereket a bíróságok elutasíthatják, de azért kiírtani nem fogják, sem számukat nem csökkenthetik. Erre csak a törvényhozás van hivatva s hogy ez intézkedjék, annak csakugyan ideje volna. Erre pedig két mód kínálkozik; vagy mondja ki a törvényhozás, hogy a család szükségletét kielégítő legszükségesebb butorok foglalás tárgyát egyáltalán nem képezhetik s ekkor az eljáró bír. kiküldött belátására bizandó a minimum, mely a családnak meghagyandó, — vagy pedig maga a törvényhozás határozza meg a családtagok számára való tekintettel azt a butorminimumot, mely foglalás tárgyát nem képezheti.

Ez egyrészt kellő korlátok közé fogja szorítani a mai könnyelmű hitelezést, másrészt épen a könnyelmű hitelezés megszorítása folytán s a butorminimum folytán hathatósabban fogja csökkenteni az igényperек számát, mint a bíróságok legnagyobb foku buzgalma is. *Dr. Török Sándor.*

Elkésztett fizetés jogkövetkezményei.

Az ezen cím alatt e lap 26. számában megjelent és egy érdekes jogesetet tárgyaló cikkhez néhány megjegyzésem van. Az esetet, bár ismerete az alábbi fejtegetések megértéséhez szükséges, nem ismétlem, hanem, utalva e lap idézett számára, melynek mellékletén az ügyben hozott mindhárom bírói ítélet közölve van, mindjárt kijelentem, hogy a magam részéről nem az elsőbírósnak, hanem a két felsőbírósnak ítéletét tartom helyesnek.

Az érvek, melyeket az említett cikk a felsőbírósi ítéletek ellen felhoz, abban kulminálnak, hogy a késedelem elbírálásánál ez esetben a váltótörvény szabályait alkalmazni nem lehet. «Ha a bíró visszamegy a kereseti váltó alapját képező köztörvényi viszonyra, akkor ezen köztörvényi jogviszony elbírálásánál kell, hogy az általános polgári magánjog szabályait alkalmazza». Mivel pedig — ez a további érvelési menet — a magánjog a teljesítés idejére nézve nem állít fel oly korlátozásokat, mint a váltójog, hanem a december 1-én esedékes tartozás december elsején a nap bármely órájában minden joghátrány nélkül megfizethető: a jelen esetben késedelem egyáltalán fen nem forog.

Ez érvelés mindkét előtételét osztom, a következtetést mindazonáltal helytelenítem. Elismerem, hogy a köztörvényi magánjogi szabályok alkalmazandók, elismerem, hogy a köztörvényi magánjog szerint a fizetés a nap bármely órájában teljesíthető, de nem ismerem el, hogy a jelen esetben késedelem fen nem forogna.

Ez logika-ellenesnek látszik, de csak látszik. A magyarázat igen egyszerű. A két előtétel egy okkötésbe nem foglalható.

Az eset a köztörvényi vagy általános magánjog szabályai szerint bírálendő el ugyan, de természetes, hogy egy esetre a magánjog valamennyi szabálya nem alkalmazható. Az elv, hogy a jelen esetre az általános magánjog szabályai alkalmazandók, általánosságban helyes, de hogy egy bizonyos szabály in concreto alkalmazható e, az külön vizsgálódást igényel.

Nézetem szerint pedig az általános magánjognak a teljesítés idejére vonatkozó említett szabálya a konkrét esetre nem alkalmazható. Azért nem, mert beleütközik egy olyan más magánjogi szabályba, a mely az esetre okvetlenül alkalmazandó.

Ez a szabály az, hogy valamely jogügylet tartalmára rendszerint első sorban a felek akarata irányadó. Kiki ugy van kötelezve, a hogyan magát kötelezni akarta.

Első kérdés tehát az, hogy a jelen esetben *miképen* kötelezte magát az adós a fizetésre, különösen miképen kötelezte magát a fizetés ideje tekintetében. Az is kérdés, hogy a fizetés ideje tekintetében jött-e létre egyáltalában a felek között valamely megállapodás. Mert, ha nem jött létre, akkor természetesen alkalmazandó azon általános magánjogi szabály, hogy a teljesítés a fizetési nap bármely órájában eszközölhető.

Nézetem, melyet természetesen csakis az ítéletekben közölt tényállásra alapítok, az, hogy a felek a teljesítés órájára nézve is megállapodtak és hogy ugyanezért azon magánjogi szabály, mely szerint a teljesítés a fizetési nap bármely órájában történhetik, a felek akarata folytán az alkalmazásból kizárva van.

A levél, melyben a felek az alapkövetelés részbeni és feltétes elengedésében megállapodtak, a teljesítés órájára nézve ugyan mit sem tartalmaz. Csak a fizetés napját — december elsejét — határozza meg.

De téves volna ebből úgy következtetni, hogy, mivel a levél a fizetés órájára nézve rendelkezést nem tartalmaz, a felek megállapodása sem tartalmazna erre nézve rendelkezést.

Mert a levél tartalmával a felek megállapodása még nincs kimerítve. A levélben kikötött egyességi részletek biztosítására ugyanis az adós három váltót adott át hitelezőjének. A váltók adásának természetesen csak az lehet az értelme, hogy az adós azokat beváltani magát kötelezte. Azaz kötelezte magát, hogy a fizetést a váltókra fogja teljesíteni. De mikor? A felelet nem lehet más, mint akkor, a mikor a váltók lejáratára szerint a fizetés teljesítendő. Mert, ha nem a váltók lejáratára és a váltótörvény intézkedései szerint történik a fizetés, akkor nem is történik a váltókra, a váltók ellenében. Pedig az csak tagadhatatlanul a felek szándéka volt, hogy a fizetések a váltók ellenében történjenek. A váltótörvény 33. §-a szerint pedig a fizetést a fizetési napon déli 12 óráig kell teljesíteni. Világos ennél fogva, hogy az adósnak a fizetési napon bár, de 12 óra után teljesített fizetése elkésettnek tekintendő.

Annál kétségtelenebb ezen eldöntés helyessége, mivel a váltótörvény 33. §-a ez esetben az egyességi levél határozmányaival nincs is ellentétben, hanem a levélnek a teljesítés idejére vonatkozó határozmányait csak kiegészíti. A levél ugyanis csak a teljesítési napot határozta meg, a váltók adása, illetve a váltótörvény 33. §-a ezenfelül még meghatározzák az órát is.

A felek között köztörvényi viszony forog fen ugyan, de nem tiszta köztörvényi jogviszony, mert a felek akarata folytán a jogviszony bizonyos részében a váltójogi szabályok alkalmazandók. Az általános magánjogi szabályai az esetre alkalmazandók ugyan, de csak addig, a míg a felek akarata folytán az általános magánjogi szabályok helyébe a specialis váltószabályok léptetve nincsenek.

Ezeknél fogva én a Curia által is helybenhagyott kir. táblai ítélethez csatlakozom. *Dr. Kobler Ferencz.*

Az 1893. évi XVIII. tcz. 228. §-ához.

(Szünetelő perek.)

Az 1893. évi XVIII. tcz. 52. §-a azt rendeli:

«Ha valamely tárgyalási határnapon a felek közül egy sem jelenik meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, a per mindaddig szünetel, a míg valamelyik fél újabb határnap kitűzését nem kéri». (Első bekezdés.)

«Az elmulasztott tárgyalástól számítandó 3 év elteltével a per megszűntnek tekintendő.» (Harmadik bekezdés.)

Az 52. §. ezen utóbbi intézkedését a rendes eljárásra. valamint a kereskedelmi és váltóeljárásra kiterjeszti a 215. §.

A 228. §. pedig meghatározza, hogy az 52. §. 3. bekezdésének mennyiben van visszaható ereje, t. i. azt rendeli, hogy az 52. §-ban meghatározott 3 évi határidő az 1893. évi XVIII. tcz. életbeléptetése előtt *abbanhagyott* perekben csak az 1893. évi XVIII. tcz. életbeléptetésének napjától kezd folyni.

Ezen intézkedések világosak, félremagyarázhatatlanok és ha csak ezen §§. alapján kellene a bírónak ítélnie, nem is kellene e §§-hoz kommentárt fűzni.

Igen ám, de a perrendtartás 113. §-a azt rendeli, hogy ha a tárgyalásra, illetőleg a per felvételére egyik fél sem jelent meg, a kereset a sommás eljárásban azonnal, a rendes eljárásban pedig a pertárnoknak 3 nap alatt beadandó jelentése folytán megszűntnek nyilvánítandó s az iratok az illető feleknek visszaadandók. A váltóeljárás 23. §-a szerint pedig:

«Az idézett tcz. (prts) 113. §-a esetében a pertárnok az iratokat haladéktalanul bemutatja. Ily esetben a tárgyalás új elrendelését s e végett új határnap kitűzését bármelyik fél kérheti.»

E három szakasznak (113. §., 23. §. és 228. §.) egymáshoz való viszonya nem egészen világos és nem végzek, azt hiszem, felesleges munkát, ha e szakaszokkal egyenként foglalkozom és ez uton igyekszem a három szakasznak egymáshoz való viszonyát megállapítani.

A perrendtartás 113. §-a.

E §. szó szerinti értelme világos. Ha a felek meg nem jelentek, a per megszűntnek tekintendő, a pertárnok az iratokat bemutatja s a bíró a per megszűntét végzésileg konstatálja, az iratokat visszaadja. Ez volna e §. értelme és eleinte judikaturánk respektálta is e §-t. Nevezetesen ily elmulasztott tárgyalás esetén nem engedte meg, hogy a per újra felvéttessék, hanem új kereset beadását követelte meg.

Hogy a 113. §. ezen intézkedése mennyire helytelen, mennyire nem felel meg az élet követelményeinek, azt felesleges bővebben fejtegetni.

Rövid idő mulva utat is tört magának a helyesebb fel fogás, mely szerint, ha a felek meg nem jelennek, a per csak nyugszik, de nem szűnt meg.

Ez a bírói gyakorlat talán nem is annyira *contra legem*, mint inkább *præter legem* tört magának utat, mert ezt az értelmezést a perrend 113. §-a elvégre teljesen ki nem zárta. Biróságaink tehát idővel megengedték, hogy e pereket kénytelenül felvegyék a felek és újabb határnapot tűztek ki bármelyik fél kérelmére. Ide fejlődött az 1893. évi XVIII. tcz. életbeléptéig a prts 113. §-a, bár a judikatura ez irányban nem volt egyöntetű és találkoztunk ellentmondó ítéletekkel.

A váltóeljárás 23. §-a.

Míg a perrend 113. §-a tekintetében az élet követelményeinek megfelelő gyakorlat fejlődött ki, addig a váltóeljárás terén épen fordítva a váltóeljárás üdvös intézkedése ellenére képződött a váltóeljárás betűjébe és szellemébe ütőköző judikatura. Nézetem szerint ugyanis a váltóeljárás 23. §-a helyesen csak úgy értelmezhető, hogy a felek meg nem jelenése esetén a per szünetel, de nem szűnik meg. A 23. §. nem incorporálja a 113. §. rendelkezését, hanem a 113. §-ra csak kényelemből és azért hivatkozik, hogy ne kelljen a szabályozandó esetet elmondania. Más szóval a 23. §. 2. és 3. bekezdése csak azt akarja mondani:

«Ha a per felvételére egyik fél sem jelent meg, a pertárnok az iratokat haladéktalanul bemutatja. Ily esetben a tárgyalás újabb elrendelését s e végett új határnap kitűzését bármelyik fél kérheti.» A 113. §-nak a per «szünetelésére» vonatkozó intézkedését tehát a 23. §. nem vette át.

Ennek dacára a Curia kimondotta, hogy a perfelvételi tárgyalásról való elmaradás esetén a váltóeljárás 23. §-a és a perrend 113. §-a értelmében a per az elmulasztott tárgyalás napjával *megszűntnek* tekintendő s a kereset által megszakított elévülés újból megkezdődik.

Ezen konsequentia teszi a kérdést fontossá, különösen a váltóeljárásban, hol az elévülési határidők igen rövidre vannak szabva.

A Curia álláspontja nem lehet helyes, mert a váltóeljárás nem rendeli, hogy a per megszűntnek tekintendő.

Sőt ellenkezőleg a 23. §. szerint bármelyik fél kérheti új határnap kitűzését; e rendelkezést pedig helyesen csak úgy lehet értelmezni, hogy a per meg nem szűnt, csak szünetel és kérvénnyel felvehető, folytatható.

De ha volt ez irányban kétkedésnek helye, úgy azt alaposan eloszlatta az 1893. évi XVIII. tcz. 228. §-a.

E §. átmeneti intézkedést tartalmaz és intézkedik a sommás eljárásról szóló törvény életbelépése előtt folyamatba tett perekről.

E §-ból már most világosan kitűnik:

a) hogy az 1893. évi XVIII. tcz. úgy interpretálja a perrend 113. §-át és a váltóeljárás 23. §-át, hogy a tárgyalás elmulasztása esetén a per nem szűnt meg, hanem szünetel;

b) e §. azt rendeli, hogy mindazon perek, melyek a perrend 113. §-a, vagy a váltóeljárás 23. §-a értelmében «megszűntek»-nek nyilvánítottak (szerintem «szünetelnek»), 1897. évi október 31-ig inclusive felvehetőek és folytathatók akként, hogy a keresetindításhoz fűzött jogkövetkezmények fenmaradnak.

A 228. §. tehát, — lehet, hogy önkéntelenül, lehet, hogy tudatosan — régibb szabályok interpretációját foglalja magában és ezen interpretatio kötelező a bíróra nézve. A törvény azonban ezen interpretatiót a 228. §-ban elbujtatja, mert ez csak rendelkezést foglal magában. A §-ban rejlő interpretatio külsőleg kifejezésre nem jut, hanem a 228. §. az eddigi bírói gyakorlat ellenére rendelkezése alapjául a perrend 113. §-ának és a váltóeljárás 23. §-ának azt az értelmét vette, melyet fentebb kifejtettem. Természetesen azok, kik az eddigi bírói gyakorlat helyessége mellett fognak állást foglalni, a 228. §-t nem is fogják interpretatív szabálynak, hanem visszaható erejű intézkedésnek tekinteni.

Fogadjuk el azonban bármelyik nézetet, annyi bizonyos, hogy a 228. §. lehetővé teszi, hogy a perrend 113. §-a és a váltóeljárás 23. §-a folytán szünetelő («megszűnt») perek 1894. évi november 1-től számított három éven belül felvehetőek; és véget vetett azon kegyetlen gyakorlatnak, mely igazságtalanul sujtotta az engedékeny felperest és elévülés címén megfosztotta jogaitól azért, mert néhány hónapnyi halasztást adott alperesnek, és nem jelent meg a perfelvételi határnapon, abban bizva, hogy hiszen a 23. §. értelmében bármikor kérhet új perfelvételi határnapot.

Nézetem szerint e §. is az 1893. évi XVIII. tcz. szerencsés §-ai közé tartozik, mely teljesen megfelel az élet és a jogszolgáltatás követelményeinek. *Dr. Teller Miksa.*

Különfélék.

— **A Magyar Jogászgyűlés állandó bizottsága** folyó hó 4-ikére összehívott; de a tagok nem jelenvén meg az alapszabály által megkövetelt számban, az ülés nem tartatott meg. Ez a részvétlenség kétségkívül a tagok nagy indolentiájára mutat; másrészt azonban nem hallgathatjuk el, hogy a vezetőség oly időre hívta össze a bizottságot, a midőn a tagok közül már számosan távol vannak a fővárostól. Az ülés megtartása szeptember második felére határozott. Ezenkívül konstataulta az értekezlet, hogy az öt évvel ezelőtt kitűzött kérdések egy része elavult és ujakkal pótlandók: véleményes dolgot pedig eddig összesen négy érkezett be.

— **A budapesti kir. táblához** az elmúlt félévben érkezett 15145, elintézendő volt összesen 23568 ügy. Elintéztetett 18224, hátralékban maradt 5344 ügydarab.

— **A szegedi jogászegylet** üdvös működésről számol be. Az új sommás eljárást az egyleti tagok állandóan tartott értekezleteken beszélték meg, több szegedi ügyvéd külföldi tanulmányutján tett tapasztalatait közölte ezen értekezleteken. Van az egyletnek 52 rendes, 21 kültagja. Könyvtára 529 műből (818 kötet) áll.

— **Törvényszéki aljegyző felvétele az ügyvédjelölti lajstromba.** Az egri ügyvédi kamara válaszmánya: Dr. B. J. kir. törvényszéki aljegyzőnek az ügyvédjelöltek lajstromába leendő felvétele iránti kérelmét teljesíthetőnek nem találta. *Indokok:* Az 1871. évi VIII. tcz. 2. §. c) pontja szerint bírósági hivatalnokok alatt értetnek a bírósági segédszemélyzet, tehát a kir. bíróságoknál alkalmazott aljegyzők is; miből kétségtelen, hogy a kir. bíróság aljegyzője köztisztviselő, mint ilyen rendes fizetést huz és nyugdíjigénnyel bír. A köztisztviselői állás, miután az ügyvédi gyakorlatnak, melynek lényege a felek képviselésében nyilvánul, kizárólagosnak kell lenni, az ügyvédi állással összeférhetlen s ennél fogva a köztisztviselői jelleggel bíró állások az ügyvédjelöltséggel is összeférhetlenek. Ezen álláspontot támogatja a m. kir. Curia-nak az 1874: XXXIV. tcz. életbelépte óta határozataiban nyilvánított gyakorlata, mely szerint köztisztviselői állásban rendes fizetéssel és nyugdíjigénnyel bíró egyének felvételét az ügyvédjelöltek lajstromába megtagadta, de támogatja még az 1891. évi aug. 11-én 4192. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri körrendelet is, mely szerint és különösen annak 27. §-a értelmében a bíróságoknál alkalmazott aljegyzők önálló hatósági jogkörrel felruházhatóak, tehát személyileg is hatósági jelleggel bírnak; ezen rendelet 30. §-a szerint továbbá a bírósági és ügyvédi kiképzés között különbség tétetvén, a bírósághoz tartozó aljegyzők kizárólag bírói képesítés elnyerésére vannak utalva. De hogy a bírói és ügyvédi joggyakorlat között jelenleg még különbség létezik, kitűnik abból, hogy az ügyvédi rendtartásról szóló legujabb törvényjavaslat az egységes joggyakorlatot látja jónak behozni, a minék értelme másként nem is volna, ha a bírói és ügyvédi joggyakorlat, tehát e két állás elnyerésére szükséges gyakorlati kiképzés között különbség nem állana fen. Mindezeknél fogva, ámbár folyamodó elméleti képzettségét eredeti okmányokkal s azt, hogy ezen ügyvédi kamara területén létező kir. törvényszéknél van alkalmazásban, kellőképen igazolta, kérelmét teljesíteni nem lehetett. (1895 márcz. 28. 85. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara válaszmányának határozata megváltoztatattik és dr. B. József az ügyvédjelöltek lajstromába kérvényének beérkezése időpontjától kezdve bevezettetni rendeltetik; mert folyamodó az 1874: XXXIV. tcz. 11. § ában előirt kellékeknek megfelelt; és mert az a körülmény, hogy kir. törvényszéki aljegyzői hivatal visel, őt a felvételtől, minthogy a most idézett törvény-cikk 5. §. 2. pontja szerint az ügyvédjelölti gyakorlat részben a bíróságoknál kitölthető, ki nem zárja, és az ily jelölt is köteles magát bejegyeztetni, mivel az idézett törvény 14. §-a szerint a gyakorlatról csak az ügyvédi kamara adhat ki bizonyítványt. (1895 jun. 5. 4809. sz. a.)

— **Tőzsdejáték folytán beállott csőd a büntetőbíró-ság előtt.** *A budapesti kir. törvényszék:* H. Zs. ellen a Btk. 416. §-a 1., 2., 4. pontja alapján vétkes bukás vétsége miatt folyamatba tett eljárás megszüntetettik.

Indokok: Ámbár kétségtelen, hogy terhelt fizetéseketlenységét a tőzsdejáték idézte elő, s hogy kereskedelmi könyveket nem vezetett, ugyszintén az is bizonyos, hogy a csőd elrendelése előtt több hitelezője végrehajtást vezetett ellene, ennek daczára a törvényszék az alábbi okok alapján a büntető eljárást ezen ügyben megszüntetendőnek találta.

H. Zs. ellen ugyanis a csőd az A. D. s a J. J. cégek kérelmére, miután ezek a csődeljárás költségeinek fedezésére 300 frtot letettek, 1889. évi november 14-én megnyitván, az annak alapján elrendelt s teljesített büntető vizsgálat során megállapítottatott, hogy H. Zs. 1886. évig mezőgazdasággal foglalkozott, ezen évben pedig összes, a mezőgazdaságra vonatkozó vagyonát s gazdasági felszerelését eladta s a befolyt vételárból a börzén és pedig úgy az áru-, mint az értéktőzsdén kezdett játszani.

Nincs megczáfolva panasoltnak azon védekezése, hogy a tőzsdejáték üzésére nem önszántából adta magát, hanem erre börzespekulánsok csábították. A vizsgálat anyagából s a csődiratokból az is megállapítható, hogy ha H. Zs. nagy ritkán kötött is effektív üzletet, ez csak igen szórványosan történtetett, mert attól az időtől kezdve, midőn a tőzsdén a vagyonából befolyt pénzzel megjelent, ugyszólván kizárólag árkülönbözeti, differentialis ügyleteket kötött, a melyek

1889-ben bukását idézték elő s a mely tőzsdejátékokra a 90. n. sz. szakértők véleménye szerint hatvanezer frt különbözetet fizetett ki.

A vizsgálat anyagából merített ezen adatokból kitűnik, hogy H. Zs. azon időtől kezdve, midőn a gazdálkodással felhagyott, csakis börzeügyletekkel foglalkozott: nem reális, tényleg lebonyolítandó effektív ügyleteket kötött, hanem kenyérkeresete a tőzsdejáték volt, mennyiben csakis az árkülönbözetre spekulált. Ezen tény kétségtelenül kitűnik a szakértők és a hitelezők egybevetett vallomásából. Már most ezek után annak alapos elbírálása végett, hogy panaszolt büntethető-e vétkes bukás miatt, szükséges a csődhitelezőket s a követelés jogcímét tüzeten megvizsgálni.

Tény az, hogy a csődhitelezők tőzsdejátékból származtatják keresetüket, vagyis oly jogalapról a melyre basirozott követelést a polgári bíróság a magánjog alapján «turpis causa» okából soha sem ítél meg. Miután pedig a kriminális bukás jogi lényege az, hogy a bukási cselekmény, mely a Btk. 414. s 416. §-ában van meghatározva, a hitelezők vagyoni érdekeit veszélyezteti, vagy sérti.

Miután a dolog természete szerint a törvény itt oly hitelezőket véd, a kiknek követelése megítélhető, tehát a «turpis causa» jellegével bíró követelés ki van zárva, mert ellenkező esetben az, a ki a jogi védelemben nem részesített tőzsdejáték folytán vagyont elveszti: bűnhődne, az pedig, a ki azt hasonló módon elnyeri, panaszosként szerepelhetne.

Miután ezek szerint a turpis causa jellegével bíró követelést érvényesíthető hitelezők ez esetben oltalomban nem részesíthetők, világos, hogy büntetendő bukásról szó sem lehet. De ettől eltekintve, részleteiben sem fogadható el a közzvádló indítványa. Ugyanis a Btk. 416. §-ának 1. pontja szerint a bukott csak akkor büntethető, ha üzletköréhez nem tartozó tőzsdejáték vagy merész üzletet juttatták fizetési képzetelenségre. Ebben az esetben azonban panaszoltoknak, a kifejtettek szerint nemcsak hogy rendes üzletköréhez tartozott a tőzsdejáték, hanem annak az kizárólagos keresetforrását képezte s így üzletkörén belül üzött tőzsdejáték kergetvén őt a bukásba, a törvény világos rendelkezésénél fogva nem vonható felelősségre, stb.

A budapesti kir. ítélő tábla: A kir. törvényszéknek végzését megfelelő indokolásánál fogva helyben hagyja. (1895. évi jan. 30. 226. sz. a.)

A m. kir. Curia: Mindkét bíróság végzésének részben való megváltoztatásával H. Zs. a Btk. 416. §-ának 1. pontjába ütköző vétkes bukás vétsége miatt vád alá helyeztetik.

Indokok: Annak az előrebocsátásával, hogy a jogi oltalomban részesülő és mint jelen ügyben részben bíróság már meg is ítelt tőzsdejátékból eredő követelések a «turpis causa» okából meg nem ítélt követelések közé nem sorozhatók, H. Zs. vádlottat a Btk. 416. §-ának 1. pontja alá eső vétkes bukás vétsége miatt az okból kellett vád alá helyezni, mert érintett §. szerint vétkes bukás miatt azon vagyonbukott rendel-tetik büntetetté, a ki tőzsdejáték folytán jutott fizetési képtelen állapotba; már pedig vádlott maga beismeri azt, hogy ő olymértvű, tőzsdejáték természetével bíró árkülönbözeti üzleteket kötött, melyek fizetési képtelenségét vonták maguk után. (1895. jun. 19. 2952. sz. a.)

— Alaki sérelem a tőzsdebíróság előtti eljárásban.

A budapesti kir. ítélő tábla következőleg végzett: A kir. ítélő tábla a felfolyamodásnak helyt nem ad. *Indokok:* Nem forogfen az 1881. évi LIX. tcz. 96. §. f) pontjának esete, mert eltekintve attól, hogy egymagában az a körülmény, hogy az ujonnan megválasztott bíró előtt a tárgyalás újra nem kezdett, a fent említett törvényhely f) pontjában említett alaki sérelmet nem képez, a választott bíróság alakításáról felvett és a felek által aláírt jegyzőkönyvből kitűnik, hogy az 1894. október 16-án tartott tárgyalás előlről kezdett és az elsőbíróság felterjesztett jelentése igazolja azt, hogy az 1894. november 26-án tartott tárgyalás alkalmával az ujonnan választott és eddig a tárgyalásban részt nem vett bíró előtt az előbbi tárgyalás eredményét a jegyzőkönyvet vezető titkár a felek jelenlétében előadta és így az ujonnan választott bíró a tényállásról tudomást szerezvén, az a körülmény, hogy az ujonnan bejelentett bírónak jelenlétében az eljárás kezdettől fogva újra le nem folytattatott, az ítélet, illetve eljárás megsemmisítésére okul annál kevésbé szolgálhat, mert alperes azt, hogy ez ellen kifogást tett volna, maga sem állítja. Mindezeknél fogva, és minthogy az idézett 86. §-ban felsorolt többi alaki sérelem valamelyikének fenforogását alperes maga sem állítja, a felfolyamodásnak hely nem volt adható.

— **Ügyvédi körökből** veszszük a következő panaszt: A gyergyó-szentmiklósi járásbíróóság az 1894. évi december hó 19-én meghozott makacssági ítéletet Budapesten 1895. évi július 3-án kézbesítette. Ezt a példás gyorsaságot ajánljuk a felügyeleti hatóságok figyelmébe.

— **A kiadatási eljárás.** Különös tekintettel Magyarországnak és Ausztriának a többi idegen államokhoz viszonyára. Irta s a vonatkozó szerződések és rendeletekkel összeállította *dr. Nagy Mihály*. A tételes európai nemzetközi jognak nemcsak magánjogi, hanem büntetőjogi része is az utolsó évtizedekben rohamosan fejlődött, elméletileg és gyakorlatilag egyaránt. Az államok közelebbi érintkezésbe lépnek egymással, mi által előáll annak szüksége, hogy magatartásukat egymással szemben nemzetközi szerződésekkel szabályozzák. Ily nemzetközi szerződések nagy számmal vannak, azonban szervesen összegyűjtve alig találhatók fel. *Dr. Nagy Mihály* jelen műve ismerteti a kiadatási eljárás történeti fejlődését az ó-kortól napjainkig, azután tárgyalja az ezen joganyagot uraló elveket. A mű második részében a magyar büntető-törvénynek nemzetközi jogi határozmányait és Magyarország és Horvátország viszonyát fejtegeti, a harmadik fejezetben pedig magát a nemzetközi érintkezést mutatja be, példákkal. Ezután végül az összes államokkal szemben fenálló rendelkezéseket külön-külön közli. Az érvényben levő törvények és rendeletek teljes szövegükben vannak közölve s az egész kiadatási eljárás szemléltetően van feltüntetve. Szerző nehéz és fáradságos munkát végzett, feladatát minden tekintetben alaposan kidolgozta, a vonatkozó bel- és külföldi jogforrásokat és irodalmat igen helyesen kezeli.

— **A nemzetközi büntetőügyi egyesület** augusztus 11-én tartja hatodik közgyűlését Linzben. *Tárgysorozat:* 1. Az újabb büntetőjogi szempontok befolyása a kísérlet és részesség törvényhozási szabályozására. 2. A kéjvágyból elkövetett emberölés anthropológiai és sociológiai szempontokból. 3. A gyakorlati büntetőjogászok hivatásszerű kiképzése. 4. Összeegyeztethető-e a sommás bűnvádi eljárás kibővítése a visszaesők és első ízben bűnösök megkülönböztetésével?

— **Mesterséges téboly.** E czim alatt adott ki *Disting* egy német füzetet, a melyben azt tárgyalja, hogy a tébolyodottság konstatálásának az orvosok gyakran könnyelműen és nem bizonyított teoriák alapján járnak el. Olyan embe-reket, a kiket melancholikusoknak, szerencsétlen kedélyűeknek vagy lobbanyékonyoknak kellene minősíteniök, gyakran tébolyodottaknak minősítenek, és ezeket az által teszik tébolyodottakká, hogy az örültek házába zárják őket. A szerző a tébolyodottságnak újabb általában észlelt terjedése miatt az orvosok könnyelműségét okozza, és konkrét eseteket is tárgyal, a melyekben az orvosok hibája kimutatható. Segítségül a lelkiismeretlen eljárás ellen egyebek közt azt ajánlja, hogy az, a ki valamely rokona ellen a gondnokság alá helyezést örültség czimén indítványozza, a gondnokság viseléséből ki legyen zárva.

— **A német csődjog reformja.** A német csődjog reformja tárgyában készült tervezet kapcsán *Gottschalk*, a német hitelezői szövetkezet ügyvivő igazgatója terjesztette elő nézeteit a reformról. Szerinte a kényszeregyezési quota minimumát nem kell meghatározni, hanem annak meghatározását a csődbíróságra bizni, és meg kell engedni a bíróságon kívüli kényszeregyezséget a csőd előtt és annak elkerülése végett is.

— **Az eskübizonyítás** ellen érvel *Hade* egy németül megjelent füzetben avval, hogy az eskü már teljesen elvesztette vallási jellegét és azt a hitelt érdemlőséget, a mely ezen jellegéből következett. Az esküvel való bizonyítás helyett egyszerűen a vallomásnak vagy kijelentésnek kellene lépni, a melynek hitelt érdemlősége az által biztosítható, hogy a valótlán kijelentés vagy vallomás sujtatnék büntetéssel.

— **Válóperek statisztikája.** Franciaországban 1891-ben 7456 asztaltól és ágytól való elválasztás és 2941 házasság-felbontás mondatott ki.

— **Megjelent:** 1891. évi országgyűlési törvénycikkek. 1. füzet. Ráth Mór kiadása. Ara 50 kr.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: féltre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Revisionális kérdések. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd. — *Fogirodalom:* Negropontes Miltiades: Zuständigkeit der Staaten für die auf dem Meere begangenen Delicte. a. a. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A közvetítési díj jogi természet. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — A pactum reservati dominii. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd. — Külföldiek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Revisionális kérdések.¹

II.

Sajnálandó jelenség, hogy az új eljárás kommentátorai megelégedtek a törvény szövegének magyarázatával, a nélkül, hogy iparkodtak volna a praxisnak utmutatásokkal szolgálni. Pedig épen nem volt e tekintetben hiány, míg bíróságaink és a jogkereső közönség az eljárás egészen új, ismeretlen formái előtt állottak. Ott volt a német birodalmi perrendtartás gyakorlata, mely törvény 1879 november 1-én lépett életbe és így elég hosszú időre nyuló tapasztalatok állottak rendelkezésre.

És itt látták volna, hogy a német birodalmi főtvényszék szeme előtt tartotta állandóan azon nagy elvet, hogy a legfelső forumnak nem lehet a feladata, hogy a revisionális okokat szárazon betűzgesse és magyarázgassa, hanem ellenkezőleg, hogy felülvizsgáljon, felülbíráljon mindenütt, a hol — bár törvényes formában, — törvényes sanctióval megjelenő igazságtalanságot vagy jogsérelmet tapasztalt. Első feladatának ismerte tehát, hogy a «jogszabály» (Rechtsnorm) fogalmát kibővítsé és kiépítse. Nem törvényes rendelkezést értett alatta, nem valamely határozott jogtételt, hanem «jogot» egyáltalán.

Hogy így a jogszabály szűk korlátai közül csakhamar a legfelső felülvizsgáló forum magatartása kiemelkedjék, mindenekelőtt kimondotta, hogy az interpretationalis szabály, mint jogforrás, helytelen alkalmazása, valamint a helytelen logikai következtetésen alapuló ítélet általa felülvizsgálható.

Néhány példát legyen szabad felsorolnom — valamennyinek közlése meghaladná ezen dolgozat körét — a melyek tán termékenyítőleg hathatnának bíróságunknak az új sommás eljárás által létesített felülvizsgálati tevékenységére.

«A revisio megengedhető valamely okiratnak a felebbezési bíróság részéről adott értelmezése ellen». Indokolásában kiemeli a bíróság, hogy a német birodalmi perrendtartás szellemében a felülvizsgálati kérelemnek hely adandó, ha a felebbezési bíróság értelmezése nem csupán ténybeli megfontolásokon alapuló tények megállapítását tartalmazza, hanem egyszerűs mind jogi reflexiókból indul ki, a melyek azután egy a perrendtartás 511. és 512. §-aiban kifejezetten említett, vagy szellemöknek megfelelő jogszabály megsértéséhez vezetnek. Más szóval, ha a felebbezési bíróság felállítja azon tételt, hogy oly akaratnyilvánítások, mint a kérdéses okiratban foglaltak, egy bizonyos jogintézményt konstituálnak, és ezen tételből kiindulva minősíti a kérdéses jogintézményt, ilyen esetekben az ezen következtetési miveleten alapuló bírói határozat

megdől, ha a felebbezési bíróság által felállított tétel jogi tévedésen alapul és így ama jogforrások szellemének ellentmond, melyeket a felebbezési bíróság alkalmazni vélt. (Annalen des Reichsgerichts III. k. 217. l.)

A megajánlott eskü mellőzése oly jogsértést tartalmaz, mely miatt *revisiónak van helye*. (Nálunk per analogiam eskü alatti kihallgatás.) Ha a bíró ítéletében egyéb bizonyítékok alapján megállapította is a jogügylet fraudulosus voltát, nem állott jogában az eskübizonyítás mellőzésével meghozni ítéletét, ha ezen eskü arra vonatkozott, vajon (a jelen esetben) a vevő szintén tudomással birt-e eladó fraudulosus számdékairól. (U. o. 329. l.)

A bírónak tévedése arbitriumára bizott követelések magaságának megállapításánál a revisionális bíró felülvizsgálatának van alávetve. Ha a felebbezési bíró a méltányosság alapelvéi ellen vét, határozata a felsőbíró által megváltoztatható és pedig nemcsak akkor, ha manifesta iniquitas-ról van szó, hanem mindenesetre feltétlenül, mert a felső bírónak ugyanoly módon és ugyanoly terjedelemben kell bírói hivatását gyakorolni, mint az első bírónak, az utóbbi is, mint a jelen esetben (tantième) arbitrator. Bár itt nem tulajdonképeni jogsérelemről van szó, a midőn a méltányosság ellen esik sérelem, mindamellett a bíró azon anyag megállapításánál, melyre az arbitriumot érti, sérelmet ejthet a felek jogain, ilyen eljárás a felülvizsgálat alá esik, mint minden egyéb jogsérelem (rechtlicher Verstoss). (U. o. IV. k. 253. l.)

A revisionális bíróság a pertárgy értékének meghatározásánál nincs kötve a felek nyilatkozataihoz és az elsőbíróság megállapításához. Arra nézve, vajon a per tárgya bir-e olyan értékkel, melynél a törvény a revisiót megengedi, a felsőbíróság egész szabad mérlegelés alapján ítélt. Azon körülmény, hogy az alsóbíróságok az érték meghatározásánál a felek előadásait követték, nem indíthatja a revisionális bíróságot arra, hogy az érték meghatározásában megnyugodjék. Ha tehát úgy találja, hogy a felülvizsgálatot kérő által az érték tekintetében szolgáltatott adatok elégtelenek, akkor (a fenforgó esetben) az alsóbíróságok megállapítása dacára sem hiszi a revisionális bíróság, hogy egy csűr használati értéke évenként többre rug 250 márkánál. (U. o. V. köt. 461. l.)

Ha azon kifogás emeltetik, hogy a fenforgó ügy már jogérvényes ítélet tárgyát képezte, a felülvizsgálati bíró nincsen kötve azon értelmezéshez, melyet a felebbezési bíró a korábbi ítéletnek ad, hanem fel van jogosítva ezen ítélet tartalmának és értelmének szabad mérlegelésére. A revisio természete hozza magával, hogy a felülvizsgálati bíró a megtámadott ítélet értelmét kutatni tartozik, hogy az iránt tájékozódjék, vajon ezen ítélet jogszabály sértésen alapul-e vagy sem. A szerződő felek akaratának megállapítása — hacsak nem interpretationális szabályok megsértése forog kérdésben — ki van véve a felülvizsgálati bíró ténykedésének köréből, a mennyiben tisztán ténykérdés. Ez azonban ítéletek értelmezéséről épenséggel nem mondható. Nem mondható tehát a revisio fogalmával ellentétben állónak, ha a bírónak ugyanazon ténykedés, melylyel a megtámadott ítélettel szemben fel van ruházva, már akár ugyanazon perben, akár más perekben a felek közötti ügyben hozott bírói határozatoknál is megengedtetik, különösen, ha megfontoljuk,

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

A bíró ítélete formális jogot teremt az egyes esetekre, tehát arról lévén szó, hogy ezen speciális esetből folyó jogot ugyanazon védelemben részesítsük, mint a törvény és rendeletekből folyó általános jogszabályokat. (U. o. VI. 239. old.)

Tovább folytathatnók ezen szemlét, de úgy hiszszük, elegendőképen kiviláglik már e szemelvényekből, hogy a német bíróságok a revisiót nem tekintik a *tehermentesítés* egy nemének, hanem igazán jogorvoslatnak, természetszerűen ott, a hol van mit orvosolni. Elismerik igenis, hogy nincs joguk felülvizsgálni a ténykérdést, melyet az alsóbíróságok a bizonyítékok szabad mérlegelése alapján állapítanak meg, de nincs hatalom a világon; mely a német birodalmi törvényszéket arra bírhatná, hogy oly ügyben, melyben revisiónak a törvény értelmében helye van, érintetlen hagyjon egy nyilván helytelen ítéletet.

Valóban követendőnek mondható ama következetesen követett gyakorlat, melynek értelmében interpretationalis szabály oly jogszabálynak mondatik, melynek megsértése miatt revisiónak van helye. Ez olyan ut, a melyen minden jogsértésnek elejét veheti a revisionális bíróság. A tényekből vont következtetéseket a német törvényszék nem a tények megállapításának, hanem jogi műveletnek, a jog alkalmazásának mondja, a melyre pedig nem áll a szabad mérlegelés. A jogot egy bizonyos tényállásra csak egyféleképpen lehet alkalmazni és a ki egy bizonyos tényállást helytelenül subsumál valamely jogszabály alá — bár a jogszabály in abstracto helyes is — az jogsértést követ el, mely miatt revisiónak van helye. A revisiónál tehát nem kell, hogy a felülvizsgálatot kérő azt vesse a bíró szemére, hogy nem ismert egy jogszabályt, szóval nemcsak akkor van revisiónak helye, ha a curia nescit jura, hanem akkor is, midőn a bíró jogi tévedésben van; és valahányszor azt tapasztalja a felülvizsgálati bíróság, hogy a tényállásban más jogviszony rejlik, mint a melyet a bíró abban feltalált, rögtön kimondja, hogy sértette az interpretationalis szabályokat, megsértette a legfontosabb jogszabályt, t. i. a jog helyes alkalmazásának szabályait, akár tényleg létező jogszabályról, akár pedig tudományos distinctiókról vagy érvelésekről lévén szó, mert a német birodalmi törvényszék a tudomány megállapodásait is azon jognak tekinti, melynek nem helyes alkalmazása feljogosítja őt a revisióra. *Dr. Fleischmann Sándor.*

Jogirodalom.

Negropontes Miltiades: Zuständigkeit der Staaten für die auf dem Meere begangenen Delicte. Berlin, 1894.

Sajátságos viszonyok vannak a tengeren, különösen a büntetőjogi illetőség szempontjából. Itt először a tenger fogalma nagy jelentőséggel bír, mivel büntetőjogi szempontból igen lényes különbség van nyílt tenger, területi vizek és parti vizek közt.

Ma általánosan el van ismerve, hogy a nyílt tenger szabad. A tenger ezen szabadsága alatt az értetik, hogy a hajózás és a halászat minden nemzet hajói részére feltétlenül nyitva áll és hogy sem állam, sem egyén nem emelhet birtok, vagy tulajdoni igényeket a nyílt tenger bármely részére.¹ A középkorban ez sokat vitatott kérdés volt. Grotius Hugo érdeme, hogy «Mare liberum» című könyvében 1609-ben nyomatékos érvekkel a szabad tenger fogalma mellett sikra

¹ Szépen mondja Hautefeuille: Droits et drovin des neutres című művében: «La nature même de la mer est telle, qu'il est inutile de chercher à prononcer qu'elle est libre, et qu'il suffit d'annoncer ce principe, comme un axiome aussi incontestable que les vérités mathématiques les mieux reconnues, par sa nature, elle n'est pas susceptible de devenir l'objet d'une propriété exclusive. A tenger szabadsága már a római jogban el van ismerve. Lex 28. 1. Dig. de div. scr. et qual «et quidem naturali jure omnium communia sunt illa: Aër, aqua profluens et mare, et per hoc litora maris.

szállt és érvei csak e század elején nyertek általános elismerést. Az angolok legkésőbbben adták meg magukat. Sildin híres könyve «Mare clausum» azon érveket tartalmazza, a melyek alapján Nagybritannia tengeri uralmát akarta biztosítani. Franciaország mindig a tenger szabadsága mellett harczolt.

Területi vizek alatt a tenger oly részei értendők, mint öblök, folyó torkolatok, melyek a parti állam uralma alatt tarthatók a nélkül, hogy a nemzetek közt a forgalom ez által akadályoztatnék. Ezen vizek az illető állam tulajdona és kizárólagos joghatósága alatt állanak.

Parti vizek, a nyílt tenger azon részei, a melyek valamely állam területe (száraz földé) mentén elnyulnak. Ezen tengeri vizek a területhez tartoznak és egyazon állam fenhatósága alá esnek, a mely a terület ura. Nagyon vitás kérdés, hogy mennyire mehet a nyílt tengerbe ezen uralom. Régi elv volt «Terrae dominium finitur ubi finitur annorum vis». Egy ágyulövés a partról megjelöli, hol végződik a parti viz. De ez jogi alapra nagyon ingadozó. Krupp a chicagói világkiállításon ágyut állított ki, a mely 14 mérföldre vitt. E szerint minden állam ágyuinak hordereje szerint határozhatná meg a parti vizek kiterjedését. Ma három tengeri mérföldet vesznek a parti vizek mértékül. Ezen mérték már több szerződésben nyert elismerést.

Látjuk ebből, hogy a tenger jogi szempontból három csoport alá esik.

A hajóknál pedig két szempont irányadó, a mint a hadi hajók, vagy a kereskedelmi hajók közzé tartoznak.

Nyílt tengeren a hajó lobogója jelöli meg, melyik állam fenhatósága alatt áll és melyik jog e szerint reá nézve kötelező.

Területi vizekben minden hajóra, tekintet nélkül nemzetiségére, a területi törvény alkalmazandó: Quod est in territorio, est de territorio. Nincs ezen elv általánosan elismerve. Különösen a francia judikatura a területi vizeken csak akkor ismeri el külföldi hajók tekintetében büntető illetőségét, ha a kikötő biztonsága veszélyben forog, vagy ha eljárásra felhivatott.

Egészen eltérő az álláspont hadihajókkal szemben. A hadihajó területen kívül marad, még ha külföldi állam belvizeiben vagy kikötőjében van. Hadihajó annyi, mint egy uszó vár, vagy erőd és azért a rajta elkövetett büntetendő cselekmények soha sem eshetnek idegen állam jurisdikciója alá.

Oly tengeri hajó, a melyen idegen fejedelem van (de nem mint egyszerű utazó), szintén területen kívül valónak tekintendő.

Mіндеzen kérdések a fentebb megjelölt munkában, igen kimerítően, világos nyelvezetben és az angol, francia és német irodalomban való jártassággal vannak tárgyalva. Nem sok monographiával dicsekedhetik a német irodalom a nemzetközi jog terén, de ez határozottan a jobbak közül való.

a. a.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.¹

23. — 247. §. 2. p. — Az 1. pont szerint «mással» való fajtalanág elkövetésére csábítás; a 2-ik pont a tényálladékot akként határozza meg: «a ki . . . ezen cselekményre» csábítja. Kérdés, a 2-ik pontban is szükséges-e, hogy a tettes mással elkövetendő fajtalanásra csábítsa a felügyeletére bizott személyt, úgy hogy ha a tettes az illetőt arra csábítja, hogy pl. vele közösüljön, a cselekmény büntetlen? A törvény szövegezése mindenesetre a szabatoságot illetőleg nem egészen

¹ Az előbbi közl. I. az 1891. évi 50. és 1895. évi 28. számban.

kifogástalan, azt hiszem azonban, hogy a «cselekmény» szó fogalmilag csakis magára a közösülésre, illetőleg fajtalanságra vonatkozhatik. A «mással» szó csak az 1. bekezdésben bir értelemmel, miután az ott említett alany, ha arra elcsábitja gyermekét, hogy «vele» nemileg közösüljön, a sokkal szigorubb 235. §. alá esik. A Curia két alkalommal ellentétesen határozott, 1881. évi 4702. sz. ítéletében (BJT. 2. k. 385. l.) a tényálladékot meg nem állapította; 1882 márczius 15. (U. o. 4. k. 95. l.) megállapította. A kérdést tehát eldöntöttnek tekinteni nem lehet.

24. — 260. §. — A 260. §. két irányban igényel döntvényi értelmezést. Az egyik a cselekmény morális, a második annak materiális elemére vonatkozik. A morális elem körüli kételyeknek oka a §-nak helytelen elhelyezése a rágalmas és becsületsértésről szóló fejezetben, a mely a bűncselekmény természetének meg nem felel, a bűncselekmény objektumát falszifikálja. A 260. §-ban meghatározott rágalmas nem egyéb, mint culposus gondatlanságból elkövetett hamis vád; a hamis vádról szóló fejezetbe tartozik, s a Btk. 227. §-ától csakis morális elemében különbözik. A dolog egyszerűen így áll: Hamis vád általában véve annyi, mint valótlán vádnak hatóság előtt emelése. A «hamis» jelző nem a cselekmény subjektív, hanem objektív elemére, a vád valótlanságára vonatkozik. Ebből kiindulva könnyű lesz megérteni, hogy valótlán vádat háromféleképpen lehet emelni: 1. szándékosan (dolose — tudva), vagyis úgy, hogy a vádló tudja, hogy az általa emelt vád valótlán, hogy a vádlott terhére rótt bűncselekmény egyáltalán meg nem történt, vagy azt nem a vádlott követte el; 2. gondatlanságból (culpose) vagyis úgy, hogy a vádló nem tudja, hogy vádlott ártatlan, de a megkivánható gondosság mellett magának kellő tájékozást szerezhetett, melynek őt a vádemeléstől visszatartania kellett volna; 3. jóhiszemben — bona fide — ha a vádló alapos okoknál fogva jogosítva volt a vádat valótlannak tartani. Az első eset az, melyet a Btk. 227. §-ában meghatároz, s par excellence hamis vádnak nevezett; a második eset a 260. §-ban meghatározott s ott rágalmasnak nevezett eset, melyet helyesen gondatlanságból elkövetett hamis vádnak kellene nevezni; a harmadik a bűnösség hiányánál fogva bűncselekményt nem képez. (Btk. 75. §-a.) A II. min. jav. ezt a felfogást követte és a Btk. 227. §-ának megfelelő 216. §. után a következő új §-t vette fel:

217. §. «Egy évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: «a ki a vád valótlanságát nem tudva, mást a hatóság előtt, valamely büntetendő cselekménnyel, vagy fegyelmi eljárás tárgyát képező köteleltséghez vádol». — A szakasznak szövegezését szerencsésnek mondhatni nem lehet. A kifejezés: «a ki a vád valótlanságát nem tudva», könnyen oly értelmezést nyerhet, hogy az egészen jóhiszemű vádemelés is a szakasz alá esik. Igaz, hogy a Btk. 75. §-a ezt az értelmezést kizárja, de hogy a §. tényleg ily értelmezésre talált, azt a képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalása bizonyítja. A §. ellenzői mind abból az értelmezésből indultak ki, hogy a §. a jóhiszemű vádemelést is bünteti. Ez a szövegezés: «A ki az előbbi szakaszban meghatározott cselekményt gondatlanságból követi el», talán elejét vette volna a nem alaptalan aggályoknak, s meggyőzte volna talán a bizottságot, hogy hamis vádat nemcsak, mint az igazságügyi bizottság jelentése mondja, «dolose, malitiose ex rancore et nocendi studio» lehet elkövetni. De bármiként álljon is a dolog, tény, hogy a culposus hamis vádat az igazságügyi bizottság a hamis vád fejezetéből törölte, s mint rágalmaszt a rágalmaszról szóló fejezetbe helyezte át. Ez a «correctio in pejus» vonta maga után a vétség morális eleme körül felmerült kételyeket, s a judikatura ingadozását, a melynek illusztrálására a következő ítéletek szolgálhatnak: Helyesen a culposus vádemelés értelmében határozza meg a vétségnek morális elemét

az 1891. évi június 3-iki ítélet (Jogt. Közl. 1891. 26. sz.), mely szerint vétség fenforog: «ha a tettes ámbátor nem tudja, hogy hamisan vádol, de tudja vagy tudnia kell azt, hogy nem bizonyos, hogy az a személy, kit ő egyenesen vádol, csakugyan az-e a ki a bűncselekményt tényleg elkövette» és «a §. a becsület elleni könnyelmű merénylet elkövetésének szabadsága ellen irányul». Ugyanigy 1890 május 9. (BJT. 20. k. 228. l.) «mert vádlottak némi gondosság mellett kideríthették volna», stb.

«A §. irányul — mondja még az első helyen idézett ítélet — a gyanunak, a sejtelemnek, a könnyű kész kombinációnak s az elhamarkodott egyéni véleménynek és ítéletnek kétségtelen tény gyanánt való állítása ellen». Az 1894 márczius 8-iki ítélet (Ügyv. Lap. 1894. 13. sz.) ellenben «szándékot» követel, mert a jóhiszemű feljelentés «szándék hiánya miatt» (75. §.) nem állapítja meg a tényálladékot. Az 1894 ápr. 4-iki ítélet szerint pedig (Jogt. Közl. 1894. 21. sz.) «a jóhiszeműség sem zárja ki a vétséget, mihelyt a vád objective valótlán!» Ellenkezőleg 1894 jun. 21. (Ügyv. Lap. 1894. 33. sz.) Ez az ingadozás a vétség morális elemének döntvényi meghatározását teszi szükségessé.

A vétség materiális elemére vonatkozó kételyek arra vonatkoznak: mi értendő a szavak alatt: «ha vádja valótlannak bizonyul». Az uralkodó felfogás ellen nekem, megvallom, komoly aggályaim vannak. Attól tartok, hogy az a vádlott ellen valóságos «odiosum privilegiumot» alkot s ezt a vétséget a büntetőjognak általános elfogadott egyik alapelve alól excipálja. Mig ugyanis általános elfogadott alapelv szerint nem a vádlottnak kell ártatlanságát, hanem a vádlott ellen kell bűnösségét bizonyítani, az uralkodó felfogás a 260. §. esetében oda vezethet, hogy a vádlottat el kell ítélni, ha bűnössége bizonyítva nincs is, mihelyt ártatlanságát bizonyítania nem sikerült. Az ítéleteknek egész sora ugyanis elvként azt mondja ki, hogy «a vád folytán megindított eljárásban hozott megszüntető határozat vagy felmentő ítélet a vád valótlanságának teljes bizonyítékát képezi.» Így 1883 szept. 19. (BJT. 8. k. 246. l.) «mert a megszüntetés által egyuttal elismerve lett a vádnak valótlansága»; az 1888. évi decz. 12-iki ítélet (Jogt. Közl. 1889. évi 14. sz.) elfogadhatlannak jelenti ki az alsóbiróság felmentő ítéletének azt az indokát, hogy a lopás miatt feljelentett panaszosnőnek felmentése a vonatkozó ítéletek szerint csupán azon alapulván, hogy a vád bebizonyítható nem volt, ebből még a vádnak valótlansága nem következik; s ezzel szemben tételként állítja fel azt, hogy a Btk. 264. §. 3. pontjával szemben az, vajon a vádlott alaposan emelte-e vádját, bírói taglalás és határozat tárgyát egyáltalán és semmi körülmények között nem képezheti». — 1891 jun. 3. (Jogt. Közl. 1891. évi 26. sz.) «a vád valótlán, mihelyt a bíróság a feljelentett s vizsgálat tárgyát képezett vádat jogérvényesen jogilag valótlannak kimondotta»; 1891 márcz. 27. (Jogt. Közl. 1891. évi 27. sz.) szerint «a megszüntető határozat a vád valótlanságát feltétlenül bizonyítja; 1891 márcz. 4-iki ítélet (Ügyv. Lap. 1891. 13. sz.) elítéli vádlottat, «mert sértett az ellene emelt vád alól jogérvényesen felmentetett, az ellenkezőnek bizonyítását pedig a 264. §. 3. pontja kizárja»; 1891 nov. 12. (Jogt. Közl. 1891. évi 49. sz.) szerint a vád valótlán, mihelyt a vád folytán megszüntető határozat hozatott; 1891 jun. 3. (Cur. D. 7. k. 113. l.) szerint a vád valótlán, «ha felmentő ítélet vagy megszüntető határozat hozatott, minthogy a határozatok csak az által jöhettek létre, hogy a bíróság nem látta bebizonyítottnak a vádat, azt tehát jogi értelemben valótlannak találta». V. ö. még BJT. 25. k. 37. s köv. lapjait, hol I—IV. alatti ítéletek ezt a felfogást követik, az V—VII. alattiak ellenben elismerik, hogy a tényálladékhoz culpa szükséges.

A hivatkozott ítéletek által két esetben is kiemelt «jogi értelemben vett valótlanságot» illetőleg azt lehetne meg-

jegyezni, hogy a törvény nem azt követeli, hogy a vád «jogi értelemben» valótlannak bizonyult, hanem azt, hogy a vád valótlannak bizonyult legyen, ha tehát ebben van s azt elismerhetjük, hogy van különbség, akkor a törvényt oly toldattal, melyet az nem tartalmaz, kiegészíteni nem lehet; meg lehetne továbbá jegyezni, hogy a törvény a vád valótlanságának bizonyított voltát követeli a tényálladékhöz, s nem egyszerűen azt, hogy a vád folytán a bíróság megszüntető határozatot vagy felmentő ítéletet hozott; ha pedig a kettő között van, a mint hogy igenis van, és pedig lényeges különbség, akkor a törvény szerinti kelléket az avval nem egyértelmű megszüntető határozattal vagy felmentő ítélettel helyettesíteni nem lehet. A kettő között pedig a különbség lényeges. És itt vissza kell menni az «absolutio ab instantia» a modern perjogokból helyesen kiküszöbölt fogalmához. A reformált büntető per előtt, ha a bíró a vádat valótlannak találta, vádlottat felmentette s ártatlannak nyilvánította, de ha gyanuja teljesen el nem oszlott, ha a vád nem bizonyult valótlannak, de az elítéléshez szükséges bizonyíték beszerezhető nem volt, a vádlottat csak bizonyítékok elégtelensége folytán oldotta fel a vád alól. A modern büntetőper ezt a különbséget megszüntette s elrendelte, hogy vádlott egyszerűen felmentendő, akár úgy áll a dolog, hogy a vád evidenten valótlannak bizonyult, akár csak úgy áll a dolog, hogy az elítéléshez elegendő bizonyíték nincs s elrendelte azt is, hogy a felmentésnek jogi hatályára nézve bármily indokból történt is a felmentés, nincs különbség. Hogy ez miért helyes, annak fejtegetése ide nem tartozik. Ez a modern civilisációnak vivmánya, melytől az olasz anthropologisták szeretnék ugyan megfosztani az állampolgárokat, de törekvésöknek remélhetőleg nem lesz sikere. Azonban, midőn a törvény a két esetben jogi hatását a vádlott javára parifikálta, ez által magát a két eset között fenálló különbséget sem meg nem szüntette, sem meg nem szüntethette, mert ez nem jogi, hanem a tények valóságán alapuló természetes különbség. A jog elrendelheti, hogy két különböző ténynek jogi értéke egyenlő, de a tényeknek belső, természetes különbségét meg nem szüntetheti. A betörés és a bemászás egyaránt megállapítja a 336. §. 3. pontját, de azért a betörés nem bemászás és a bemászás nem betörés. Sőt a két eset között létező különbséget maga a jog is elismeri azzal, hogy az indokolás ellen felebbezési jogot ad a vádlottnak, a ki tehát, ha azt hiszi, hogy a bizonyítási eljárás eredményei teljesen kiderítették ártatlanságát, nem tartozik belenyugodni a felmentő vagy megszüntető határozat oly indokolásába, mely csak absolutio ab instantia értelmével bír. A parifikációt azért nem szabad tovább vinni, mint a meddig a különböző eseteket a törvény parifikálta s a dolog természete szerint parifikálhatta. Vagyis a vádlottat a megszüntető határozat s a felmentő ítélet minden további zaklatás ellen egyaránt s egyformán védi, bármily indokokon alapszik a megszüntetés, illetve felmentés; a 264. §. 3. pontja jelesül, mely a vád tárgyát képezett tény valódiságának bizonyítását tiltja, feltétlenül alkalmazandó, tekintet nélkül a megszüntető határozat vagy felmentő ítélet indokolására. Ebben, de csakis ebben a tekintetben a felmentés indoklása közömbös. De nem közömbös, s nem lehet közömbös akkor, midőn arról van szó, hogy a felmentéssel végződött vád emelése által a vádló rágalmozást követett-e el vagy sem. Szerintem itt a következő két tétel az igazságnak feltétlen követelményét képezi:

1. A megszüntetés, illetve felmentés indoka nemcsak közömbös, de esetleg önmagában elegendő lehet arra, hogy a vádlott felmentessék. A következő két eset egybevetése mellett minden indokolás felesleges. Első eset: a bíróság vádlottat felmentette, mert teljes bizonyítást nyert az, hogy a vádbeli cselekmény meg sem történt, vagy hogy a vádlott azt el nem követte s el sem követhette. Második

eset: a két alsóbíróság egybehangzó ítéletével vádlottat bűnösnek találta s elítélte, a m. kir. Curia vádlottat felmentette, mert bármily súlyos gyanuokokat képeznek is a marasztaló ítéletekben felhozott terhelő adatok, azokat mégis oly bizonyítéknak, melyre a marasztaló ítélet teljes megnyugvással alapítható lenne, elfogadhatóknak nem találta. A felmentés tehát kézzelfoghatólag az «in dubio mitius» elven alapszik. De hát nem volna-e ennek az általános érvényü elvnek megtagadása, ha most a vádlót rágalmozás miatt ítélnők el?

2. A vádbeli tény valódiságának bizonyítása a 264. §. 3. pontja alapján feltétlenül ki van zárva s meg nem engedhető, de nincs kizárva s megengedendő annak bizonyítása, hogy vádlottat a vádemelés körül gondatlanság nem terheli.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

A közvetítési díj jogi természete.

A jogügyletek közvetítésének díja tekintetében újabban a kir. Curia két elvi jelentőségű határozata publikáltatott.

I. *A vételre való ajánlás önmagában nem tekinthető a vétel közvetítésének és nem jogosít közvetítési díj követelésére.*¹

Kétségtelen, hogy az ügylet közvetítése akkor perfekt, ha a közvetítő — nevezzük őt akár megbizottnak, ügynöknek, vagy alkuszának — az ügylet létrehozásában tevékenyen részt vesz, ha ő nemcsak az ajánlatot magát közvetíti, de egyzersmind az alkudozások minden fázisában közreműködik s az ügylet végleges megkötését tevékenységével előmozdítja.

Ennyiben tehát kétségtelenül igaz, hogy az előre kikötött, vagy pedig a törvényről fogva járó közvetítési díj csak azon közvetítőt illeti meg, a ki mindezen tevékenységet az ügylet létrehozása érdekében kifejti.

Azonban ezen jogelvet mereven alkalmazni annyit jelentene, mint kitenni a munkás embert annak, hogy fáradsága gyümölcsét más élvezze.

A közvetítői tevékenységnek legfontosabb momentuma a konkrét ügyletnek a megbízó részére való ajánlása.

Az ügyletek leggyakoribb és legegyszerűbb alakját a vételt véve például: valaki egy ügynököt megbíz földbirtok vételének közvetítésével s az ügynök hosszas fáradság és talán anyagi áldozatok útján megtudja, hogy X.-nek van megfelelő eladó birtoka és ezt megbizójának tudomására is juttatja. A megbízó az ügyletet nem az ügynök közvetítésével köti meg, hanem minden közvetítés nélkül, közvetlenül az eladóval lép érintkezésbe és megszerzi a neki eredetileg az ügynök által ajánlott ingatlant.

Kétségtelen, hogy nem a közvetítőn mult az, miszerint ő az alkudozások folyamán megbizójának nem segédkezett és az ügylet perfektté válásában részt nem vehetett.

Azonban másrészt az is bizonyos, hogy az adásvételi ügylet megkötésére az impulsust az ügynök előkészítő tevékenysége adta meg, hogy a causalis nexus a vételre való ajánlás és a vétel megkötése között teljesen megállapítható.

Ha a kir. Curia által kimondott fent idézett jogelvet általánosságban elfogadnók, úgy ez oda vinne, hogy a köz-

¹ L. *Dtár* XXXIV. k. 72. sz. — *Dtár* r. f. XXVI. 64. sz. a. hasonlóképp kimondotta a kir. Curia, hogy az ügyletet merőben előkészítő tevékenység a törvény értelmében az alkuszdíj követelésére való jogosultságot nem állapítja meg még az esetben sem, ha a megbízó fél a közvetítés iránti megbízást beszüntetve, az ügylet megkötését vagy maga, vagy más közvetítőnek alkalmazásával eszközöli. — Az Ügyvédek Lapja 1888. évi folyama 44. számának mellékletén közölt esetben felperes szintén elutasított keresetével azon indokolással, mely szerint: «hogy az alkuszának közvetítési díj iránti követelési joga annak mily mérvű tevékenységétől függ, részben a felek megállapodása írja elő. A törvény szerint az eladó árunak kipuhatólása és a vevő tudomására hozása egymagában a közvetítés fogalmát ki nem meríti». — L. analog határozatokat *Dtár* u. f. IV. 143., XII. 139., XVIII. 113. sz. a.

vetítőt megbízója kijátszhatná, a mennyiben megtudván tőle a konkrét ajánlat tárgyát, a közvetítői díj megtakarítása szempontjából maga lépne érintkezésbe a szerződés-kötésre kiszemelt másik féllel.

Véleményünk szerint tehát minden olyan esetben, a mikor a közvetítő akaratán és képességén kívül álló tényező idézi elő azt, hogy a közvetítő az ügylet megkötésénél közre nem működhetik, de a mikor bebizonyítható az, hogy a konkrét ügylet ajánlása a közvetítőtől ered, hogy a közvetítő az ügylet előkészítésében fáradozott, és ezen ténykedése előmozdította az ügylet létrejöttét, — neki a közvetítési díjnak az ő tevékenységéhez mért hányada megítélendő.

Ugyanezen álláspontot foglalja el Grünhut: «Es liegt im Geiste des Treu und Glauben stets schützenden Gesetzes, dass überhaupt wenn der Abschluss des vom Mäkler hinreichend vorbereiteten Geschäftes von den Auftraggebenden selber mit arglistiger Umgehung des Mäklers bewirkt wird, die Maklengebühr entrichtet werden muss».¹ «Hat der Mäkler bereits erhebliche Mühe für das Zustandekommen des Geschäftes unter den Kontrahenten aufgewendet und wird dann das Geschäft mit Umgehung des Mäklers — sei es auch ohne mala fides — von den Auftraggeber selbst mit dem anderen Kontrahenten abgeschlossen, so kann er gemäss Art. 290. von dem Auftraggeber eine angemessene Entschädigung verlangen».²

A német bíróságok is a magyar gyakorlattal ellenkező álláspontot foglalnak el.

«Die Frage, ob dem Mäkler die versprochene oder übliche Vermittlungsgebühr auch in dem Falle zu entrichten sei, wenn der Abschluss des von ihm ausreichend vorbereiteten Geschäftes von dem Auftraggeber selbst mit arglistiger Umgehung des Mäklers bewirkt wird, ist im HGB. absichtlich offen gelassen und muss nach Lage der Sache unter Berücksichtigung der Gesamtheit der Umstände entschieden werden. (R. O. H. G. határozatai XI. 198. 1. Fuchsberger I. 155. 1.)

Hasonló értelemben szól a Reichsgericht egy határozata (Fuchsberger I. 156. 1. Reichsgericht határozatai VI. 51. és 52. sz.), mely megállapítja, hogy ha a közvetítő megbízójának a másik szerződő felet konkrétan ajánlja és a megbízó ezen ajánlat következtében közvetlenül köti meg az ügyletet, akkor közvetítési díj követelhető.

Az osztrák kereskedelmi törvénykönyv 82. szakaszának 2-ik pontja szintén bizonyos engedményt tesz azon elv alól, hogy közvetítési díj csak a közvetítő tényleges közreműködése mellett létrejött ügylet után jár.

E rendelkezés így szól: «Der Mäkler kann die Gebühr auch dann anzusprechen, wenn die Vermittlung des Geschäftes so weit gediehen ist, dass er die Parteien einander bekannt gegeben hat; das Geschäft aber hierauf noch am nämlichen Tage von den Parteien unmittelbar geschlossen worden ist».

Ezen határozomány, habár, mint fentebb kiemeltük, az életnek tett engedmény a merev elvi álláspontból, mindazáltal a gyakorlat követelményeit nem képes kielégíteni, a mennyiben az okozati kapcsolat megállapításában a bíró iudiciumát szigorú és rövid időbeli határok közé szorítja, midőn kimondja, hogy csak az ugyanazon napon megkötött ügylet után jár a közvetítőnek közvetítési díj.

Érdekes a német általános polgári törvénykönyv tervezetének idevágó rendelkezése (második olvasás):

587. §. Wer für den Nachweis der Gelegenheit zum Abschluss eines Vertrags oder für die Vermittlung eines Vertrags einen Mäklerlohn versprochen hat, ist zur Entrichtung desselben nur verpflichtet, wenn der Vertrag in Folge

des Nachweises, oder in Folge der Vermittlung des Mäklers zu Stande kommt, stb.

588. §. Ein Mäklerlohn gilt als stillschweigend vereinbart, wenn die dem Mäkler übertragene Leistung den Umständen nach nur gegen eine Vergütung zur erwarten war.

A tervezet tehát kifejezetten az ügylet ajánlását is díjazza, ha az ajánlás és az ügylet megkötése között az okozati összefüggés megállapítható és a közvetítői díj vagy ki volt kötve, vagy a körülményekből következtethető, hogy a közvetítés csak díj mellett történhetett.

II. A fentebb tárgyaltnál még sokkal inkább szűkkeblű a közvetítési díj megállapítása tekintetében a kir. Curianak 2873/95. sz. határozata,¹ mely egy kölcsön közvetítése alkalmából kimondotta, hogy: *kölcsön kieszközlése alatt nem csak az értendő, hogy az megszavaztassék, hanem az is, hogy a kölcsönt kérő részére tényleg ki is fizettessék. Ha tehát az ügynök kölcsön kieszközléseért kötött ki magának díjazást, úgy az nem jár neki, ha a kölcsön folyóvá tételét ugyan, de tényleg a kölcsönt kérő részére kifizetve nem lett.*

Kereskedelmi törvényünk értelmében — megegyezőleg az osztrák és német törvényekkel — az alkuszdíj más megállapodás hiányában akkor követelhető, ha az ügylet megkötött, vagy a feltételesen kötött ügylet feltétlenné vált.

Sem a törvény, sem a doctrina nem követeli meg azt, hogy a közvetített ügylet teljesítés által perfectuáltassék. Nem is volna rationabilis a közvetítőnek munkássága által már megszolgált munkadíját attól tenni függővé, hogy egyik vagy másik fél kívánja-e, vagy képes lesz-e az ügyletet teljesíteni. Annál kevésbé lehet ezen, a Curia által kimondott elvet magunkévá tenni, mivel a jogügyletek jó része nem köttetik úgy, hogy az rögtön legyen teljesítendő s így például hitelezési ügyleteknél a közvetítő esetleg huzamos ideig volna kénytelen díjazására várni.

A mi a konkrét esetet illeti, abban az ügylet, mely a szerződő felek között kötött, nem volt feltételes, a mennyiben maga a közvetítéssel megbízó fél volt okozója annak, hogy a kölcsön részére nem folyósított, miután a birtoka tehermentességét igazoló okiratokat nem volt képes a hitelezőnek rendelkezésére bocsátani, habár mind a közvetítőnek, mind pedig a jelzálog kölcsönt megadó intézetnek a terhek fen nem állását jelentette be.

Érvelésünk eredményeként megállapíthatjuk, hogy közvetítési díj csak az ügylet megkötése, illetőleg feltétlenné válta után követelhető, ellenben a közvetítői díj követelésének nem képezi előfeltételét az ügylet teljesítése; hogy közvetítési díj akkor is megítélhető, ha a közvetítő az ügylet megkötésénél nem működik ugyan közre, hanem a bíró a körülményekből következteti, hogy az az ügylet ajánlása, a közvetítő előkészítő tevékenysége és az ügylet létrejötte közt okozati kapcsolat létezik; ily esetben a közvetítő működése mérvének megállapítása mellett a kikötött vagy törvényről fogva járó egész közvetítési díj vagy annak bizonyos része megítélhető.

Dr. Balog Arnold.

A pactum reservati dominii.

A kir. ítélő tábla egy konkrét esetben megállapította felperes tulajdonigényét azon alapon, mert konstátálta ugyan, hogy felperes és alperes között adásvevési szerződés jött létre, de mert felperes a vételár teljes lefizetéseig tulajdonjogát fentartotta és nem lévén tételes jogszabály, mely ily kikötést tiltana, ennél fogva felperes tulajdonjogát elismerni kellett.

A m. kir. Curia a másodbíróság ítéletét megváltoztatta, felperest tulajdonigényével elutasította azon indokolással, «hogy a szerződésben foglalt azon kikötésnél fogva, mely

¹ L. Endemann keresk. jog kézikönyve 142. 1.

² U. o. 156. 1.

¹ L. Jogt. Közl. 1895. 27. számnak mellékletén 300. sz. eset.

alperes az átvett árunak felhasználására s értékének ként 200 frt lefizetése mellett törlesztésére feljogosított, illetve köteleztetett, az ugyancsak az *A. a. szerződésben foglalt ellenkező azon kikötés, mely szerint mindaddig, míg a vevő a vételért teljes értékben meg nem fizette, az áru az eladó felperesnek képezi tulajdonát és hogy nem fizetés esetén eladó az átadott árut visszakövetelheti, figyelembe nem vehető.*

Néhány év mult el ezen ítélet hozatala óta és ime a m. kir. Curia legújabb hozott határozatában helyben hagyta a kir. ítélő táblának azon ítéletét, mely a pactum reservati dominiiit sanctionálja, egyszerűen azon indokolással, mert oly hazai törvény nincs, melynél fogva a tulajdonjog fentartásával kötött adásvevési szerződések érvényteleneknek volnának tekintendők.¹

A m. kir. Curiának igaza van; ily hazai törvényünk nincsen, mert sajnos, nincs kodifikált magánjogunk; de van egy általános törvény, mely nincs betübe szedve, s ez a helyes jogérzék, melynek alapján a kir. Curia pl. a lopást is büntette annak idején, noha ez törvényeinkben tiltva nem volt, mert csak 1878 óta van kodifikált büntetőjogunk, melynek alapján épült fel egész magánjogi judikaturánk, mert ezen a téren alig van néhány törvényünk.

S ha eltekintünk tehát ama tarthatatlan állítástól, hogy mindaz, a mit a törvény nem tilt, már jogi hatálylyal is bír, kérdezzük, vajon beleillik-e a modern jogfelfogásba a pactum reservati dominii, hogy nyilvánul az a gyakorlati életben és megállhat-e jogilag?

Gyakorlatilag a pactum reservati dominiiit három fajára oszthatjuk.

Olyan, mely a szegény osztályt sújtja, és ezen válfaja a részletüzleteknél fordul elő leggyakrabban.

A hol az a szegény varrónő, az ügynök rábeszélésére aláírja a megrendelő ívet, mely szerint pl. egy varrógépet rendel, mondjuk, 100 frtért havi 3 frtos részletben, azon kikötéssel, hogy mindaddig, míg a gép vételára teljesen ki nem fizettetik, az az eladó tulajdonát képezi, és ő jogosítva van egy részlet be nem tartása esetére a gépet elvitetni, a fizetett részleteket pedig az eladó tarthatja meg.

A pactum reservati dominii ezen módja tehát nem igen csábíthatta a m. kir. Curiát ezen elvnek sanctionálására.

Találkozunk vele az ismert áligényperекnél, a hol a tulajdoni igényt támasztó vagy egy jólelkű butorkereskedő, vagy szánalmas rokon, ki eladta ugyan a butorokat végrehajtást szenvedettnek, de a vételár teljes kifizetéséig a tulajdonjog fentartásával; természetes, hogy a vételár soha sincs teljesen kifizetve.

Bizton tudom, hogy nem a törvénynek eme könnyű kijátszási módja animálta a m. kir. Curiát a pactum reservati dominii kodifikálására. És végül harmadik válfaja a pactum reservati dominiiinak, mely ugyan nem a hitelezők kijátszására szolgál, a mely bona fide köttetik, de a mely hatásaiiban megtámadja gyökerében a kereskedelmi forgalmat, mely a hitelviszonyokat a legkétségesebbé teszi, t. i. mikor az eladó nem birván kellő bizalommal a vevő irányában, kiköti a tulajdonjog fentartását. Ezen, sem nyilvánkönyvben fel nem jegyzett, sem harmadik személy által nem ismert kikötés ott lappang titokban a leendő alperes áruraktára felett; hiteleznek neki, mert látják fényes üzleti berendezését, áruraktárát és a kiábrándulás csak akkor következik be, mikor a foganatosított végrehajtás után előáll az első hitelező az ő pactum reservati dominii igénykeresetével, s a többi hitelező alól kivonja azt a fedezetet, mely hitelezésük alapját képezte. A pactum reservati dominii ezen faja sem olyan tehát, mely a m. kir. Curia tetszésével találkozhatnék.

A gyakorlati élet szempontjából tehát a pactum reservati dominii intézménye káros, de nézzük, megáll-e jogilag?

¹ L. Jogt. Közl. 26. számának mellékletén 287. sz. eset.

Mielőtt a definitióba és azon jogszabályok vitatásába bocsátkoznánk, melyek alá a m. kir. Curia a pactum reservati dominiiit sorozza, casuistica néhány nyílt kérdést bátorokdunk felvetni.

Mi történik akkor, ha vevő, mondjuk, az utolsó részletet nem fizeti meg?

Tartozik az árut visszaadni, az eladó pedig jogosult a részleteket megtartani.

Ez igazságtalanság a vevővel szemben.

Mi történik, ha a vevő mindjárt az első részletet nem tartja be? Esetleg hat hónap mulva tartozik az eladó az árut visszavenni. Ez meg határozott igazságtalanság az eladóval szemben. Vajon jogosítva van-e a vevő az ismert kikötéssel vett árut eladni, mielőtt az utolsó részletet kifizette? Sikasztást követ-e el, ha megteszi? Orgazda-e az, a ki megveszi?

S ha a vevő a kikötést nem ismeri, elveheti-e tőle az árut az, ki pactummal adta el jogelődjének az árut, ha ez a vételárát teljesen ki nem fizette.

Szóval mi az a pactummal megterhelt vevő, tulajdonos-e vagy nem, vevő-e vagy nem, s mi ez a pactum reservati dominii? Tulajdonjog korlátozás, tulajdonjog fentartása és átbozsátása egyszersmind, felbontó feltételtől függővé tett tulajdon megszerzés?

Azt hisszük, legjobban megfelelünk e kérdésre, hogy ez nem egyéb, egy sehová sem sorozható jogi absurdumnál.

Nagyon helyesen konstataálta ezt a m. kir. Curia 4 év előtt hozott idézett döntvényében, hogy adásvevési szerződéssel szemben, a pactum reservati dominii, mint azzal homlok-egyenest ellenkező, tekintetbe nem vehető.

Mert mi az adásvételi szerződés? Szerződés, mely által valaki egy bizonyos pénzösszegért idegen dologra *tulajdonjogot* szerez.

Az osztr. polg. tkv szerint:

«Durch den Kaufvertrag wird eine Sache um eine bestimmte Summe Geldes einem Anderen überlassen. Er gehört, wie der Tausch, zu den Titeln ein *Eigenthum* zu erwerben. Die Erwerbung erfolgt erst durch die Uebergabe des Kaufgegenstandes.

Ha tehát a szerződő felek az áru és az ár iránt meg-egyeztek, ha a vétel létrejött, az áru átadott, ugy a vevő a tulajdonjogot megszerezte, köthet az eladóval oly szerződést, hogy ha kötelezettségeinek meg nem felelt, hogy akkor köteles a tulajdonába átment bizonyos tárgyat, tehát esetleg az eladótól megvett tárgyat neki átadni, de harmadik személylyel szemben ő a megvett tárgynak kizárólagos tulajdonosa, azt foglalás után senkinek át nem adhatja, szóval a pactum reservati dominii kikötése harmadik személylyel szemben semmis és hatálytalan.

Lehetetlenné teszi ez a tulajdonjog fentartása melletti vétel az adásvevési szerződés alapfeltételét a tulajdonszerzést, árt a keresk. forgalomnak, árt a hitelnek s csak egyre alkalmas, a hitelezők kijátszására.

A m. kir. Curia 4 év előtt ítéletében a pactum reservati dominii tekintetében a helyes alapon állott, óhajtuk, hogy visszatérjen mihamarább azon álláspontra, mely legjobban megfelel a jogbiztonságnak, melynek legfőbb bíróságunk leghivatottabb öre és fejlesztője. *Dr. Szokolczai Árpád.*

Különfélék.

— **A kir. Curia** 60. számú teljes-ülési döntvénye a 20 frtot meg nem haladó biztosítási díj megfizetésére irányuló keresetek birói illetékességéről szól. Általánosán feltünt azonban, hogy a döntvény indokolása ennél sokkal tágabb területre terjeszkedik ki, midőn kimondja, hogy «a községi bíróságok hatásköre kiterjed a kereskedelmi ügyletekből felmerülő, 20 frt készpénzkövetelést meg nem haladó összes keresetekre, tekintet nélkül arra, ha vajon alperes kereskedő-e

vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügyletet képez-e vagy sem». Annál inkább magyarázatokra és kritikára adott ezen döntvény alkalmat, mivel az új sommás törvény értelmében a kir. Curia egyáltalán nem is ítélkezik az 500 frton aluli perekben és a döntvény meghozatalára alkalmat szolgáltatott ügy csakis mint hatásköri összeütközési eset került a Curia egyik tanácsához, mely azt a plenum elé terjesztette. A döntvényileg ki nem mondott, de az indokolásban benfoglalt jogelv alapján a bíróságok máris tömegesen utasítják vissza a 20 frton aluli kereseteket.

— **A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság ügyforgalmi kimutatása 1895. év I-ső feléről.** *I. Elnöki ügyekben:* 1895. év I. felében érkezett 101 ügydarab, elintézve lett 98, marad elintézetlen 3 ügydarab. *II. Pénzügyi vitás ügyekben:* Mult 1894. évről maradt hátralék 3077 ügydarab, folyó 1895. év I. felében beérkezett 7482, összesen elintézendő volt 10559 ügydarab, ebből elintéztetett 1895 I. felében 9089 ügydarab. Marad 1895 I. felének végén elintézetlen 1470 ügydarab. Az elintéztett ügydarabok közül elintéztést nyert: *1. Tanácsülésben:* a) *ítélettel:* helybenhagyva 3597 ügydarab, megváltoztatva 1501, összesen 5098 ügydarab; b) *végzéssel:* helybenhagyva 357 ügydarab, megváltoztatva 56, megsemmisítve 513, egyébként elintézve 851, összesen 1777 ügydarab. Tehát *tanácsülésben* elintéztetett összesen 6875 ügydarab. *2. Tanácsülésen kívül:* rendkívényileg kiadatott 2214 darab. *3. A tanácsülésben érdemileg elintéztett* 5098 vitás ügyben a felebbezés beadatott a) a felek által 5002 esetben, b) a kincstári képviselő által 96 esetben, összesen 5098 esetben. *4. A tanácsülésben érdemileg ítélettel* elintéztett ügyekből a megfelebbezett összeg tesz összesen 1.043,603 frt 61 kr., ebből helybenhagyott összeg 692,623 frt 82 kr., leszállítva megállapított összeg 195,735 frt 03 kr., felemelve megállapított összeg 4307 frt 88 kr.

— **Az uzsora ellen.** A m. kir. igazságügyminiszter 1895. évi június hó 12-én 22028/I. M. 95. II. B. sz. alatt a m. kir. Curia elnökéhez a következő átiratot intézte: Torontálmegye közigazgatási bizottságának f. évi márczius 11-én 676 kbgy. 1336—95. sz. a. kelt indokolt felterjesztése folytán s a szegedi kir. főügyész meghallgatása után a polgárosított határörvidékeknek Torontálmegyéhez csatolt és a pancsovai kir. törvényszék területét képező részében nagy mértékben elharapódzott uzsora-vétségek ellen ezen vidékre nézve a büntető eljárásnak hivatalból szorgalmazását az 1883. évi XXV. tcz. 10 §-a alapján további intézkedésemig elrendeltem. Miről van szerencsém Nagyméltóságod útján szives tudomás végett a bölcs vezetése alatt álló kir. Curiat tiszteletteljesen értesíteni.

— **Illetékességi összeütközés végrehajtási eljárás folyamán.** A m. kir. Curia azon illetőségi összeütközés elintézése tárgyában, mely Somogy megye árvaszékének néhai G. G. volt barcsi körjegyző ismeretlen örökösei elleni végrehajtás ügyében a kaposvári kir. járásbíróság és a szigetvári kir. járásbíróság között felmerült, következő határozatot hozott. A kaposvári kir. járásbíróságnak a végrehajtás foganatosítása iránt a szigetvári kir. járásbírósághoz intézett megkeresésére a szigetvári kir. járásbíróság mondatik ki illetékesnek; mert az 1881. évi LX. tcz. 84. §-ában foglalt azon rendelkezés, hogy ha a végrehajtató a végrehajtást csupán közpénztárból felvehető követelésekre kívánja vezetni, a kiküldött kirendelése mellőzendő, nem zárja ki azt, hogy az esetben, ha a végrehajtást elrendelő bíróság az idézett tcz. 18. §-a szerint a végrehajtás foganatosítására nem illetékes, a 18. §. szerint illetékes bíróságot megkeresse a végrehajtás az idézett 84. §. szerinti foganatosítására, és pedig annál kevésbbé, mivel az idézett tcz. 133. §-a szerint a kielégítés céljából szükséges birói intézkedéseket amugy is a végrehajtás foganatosítására a 18. §. szerint illetékes bíróság, nem pedig a végrehajtást elrendelő bíróság tartozik megtenni; minélfogva a megkeresett szigetvári kir. járásbíróság a megkeresés teljesítését a 84. §. alapján megtagadni nem volt jogosítva. (1895. év június 19. 4386. sz. a.)

— **Kapcsolatos hagyatéki ügyek egyesítése.** A m. kir. Curia azon illetőségi összeütközés elintézése tárgyában, mely a Vingán 1865. ápril 30-án elhalt P. J., Békés-Gyulán 1888. február 10-én elhalt P. M. és ugyanott 1893. ápr. 28-án elhalt P. Sz. hagyatéki ügyekben a gyulai kir. törvényszék és a temesvári kir. törvényszék között felmerült, következő határozatot hozott: Jelen kapcsolatos hagyatéki ügyekben a perreutasítás kérdésében való határozathozatalra a temes-

vári kir. törvényszék mondatik ki illetékesnek. *Indokok:* Habár a P. M. és P. Sz. hagyatéki ügyeket illetőleg a most nevezett örökhagyók utolsó lakhelyeire való tekintettel a gyulai kir. törvényszék volna illetékes, jelen esetben mégis figyelembe veendő azon körülmény, hogy a P. Sz. után jelentkező örökösök egyfelől, másfelől pedig a P. M. után jelentkező örökösök jogelődeik jogán örökösödési igényeiket P. J. hagyatékára is érvényesíteni kívánják és habár P. M. a második örökhagyó a vingai 337. sz. tjkvben tulajdonostárs gyanánt külön be van vezetve és így az ő külön jutalékára az örökösödési eljárást a gyulai kir. törvényszék előtt is keresztül lehetne vezetni, mégis miután a P. J. ugyan tjkvbeni másik tulajdonos jutalékáról az örökösödési jogot igénylők azt állítják, hogy az örökösödés útján a nevezett P. M. örökhagyóra szállott, a két tulajdoni jutalék tekintetében az eljárást külön vezetni és az ellentétes igényeket, melyek ugyanazonosak, mindkét tulajdoni jutalékra nézve külön megoldani és ugyanazon telekkönyvi jószágtestek különböző jutalékára nézve külön bíróságok előtt, esetleg külön pert folytatni czélszerűnek nem mutatkozik; a mennyiben tehát P. J. első örökhagyónak utolsó lakhelye Vingán a temesvári kir. törvényszék területén volt és a másik két örökhagyó hagyatéki ügye az ő hagyatéki ügyével annyira összefüggésben áll, hogy akár perenkívül, akár perben a fenforgó örökösödési igények csak együttesen oldhatók meg, az összefüggés elvénél fogva a nevezett három örökhagyó hagyatéki ügyekben a perre utasítás kérdésében való határozathozatalra az első örökhagyó P. J.-ra nézve illetékes temesvári kir. törvényszék volt utasítandó. (1895. június 11. 3619. sz. a.)

— **A lythographia.** Miért választják a bíróságok vezetői, illetőleg irodaigazgatói a folyamodók nagy seregéből azokat irnokokul, a kiknek írása nehezen olvasható, rendetlen? A budapesti törvényszék büntető osztályának egy kiadványa kapcsán veti fel egy munkatársunk e kérdést.

— **Feloldás a felülvizsgálati eljárásban.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad s az elsőbíróság ítéletét feloldja, stb.

Indokok: Felperes az A. alatti könyvkivonat alapján, meg- és átvett áruk vételárának, az A. alatti könyvkivonatban kitüntetett fizetések után még fönmaradt hátraléka iránt támasztott keresetet. Ezzel a keresettel szemben alperes az első tárgyalásnál érdemleges ellenkérelmet elő nem terjesztett, hanem felperestől részletes számlát kívánt, a melynek becsatolására az elsőbíróság felperest újabb tárgyalás kitűzésével utasította. A második tárgyalásnál felek közül csak alperes jelent meg, s abbéli előadása alapján, hogy felperestől árukat nem rendelt és át nem vett, a kereset elutasítását kérte. Mire az elsőbíróság felperest abból az okból utasította el keresetével, hogy semmit sem bizonyított. A második tárgyalás az 1893. évi XVIII. tcz. 50. §-ának negyedik bekezdése szerint az adott esetben első tárgyalásnak volt tekintendő, s az alperes által előadottakra nézve az idézett tcz. 50. §-ának első bekezdésében foglalt vonatkozó rendelkezés volt alkalmazandó. Az elsőbíróság azonban az ügy eldöntésére befolyással bíró lényeges eljárási szabályt sértett meg az által, hogy az alperes által nem is tagadott azt a kereseti ténykörményt, hogy ő a megvett áruk vételára fejében már törlesztéseket teljesített, az idézett tcz. 50 §-a ellenére figyelmen kívül hagyta, s az alperesnek minden tekintetben hiányos védekezését a kereset elutasítására elégséges alapul fogadta el. Alperesnek ugyanis első sorban arra kellett volna nyilatkoznia, hogy azokat a törlesztéseket, melyek az a) alatti könyvkivonatban részletesen kitüntetve, teljesítette-e; és hogy az említett könyvkivonat «Tartozik» és «Követel» rovatainak szemben álló tételei helyesek-e? Addig azonban, míg alperes erre nem nyilatkozik, nincs sulya annak a védekezésének, hogy ő valamelyes árut meg nem rendelt, és át nem vett. Ezekből az okokból tehát a felülvizsgálati kérelemnek az idézett tcz. 185. §-ának c) pontja alapján helyt adni, s minthogy a tényállás az ügy eldöntésére alkalmas módon kifejtve nincs, az elsőbíróságot ítéletének a 204. §. értelmében való feloldásával további szabályszerű eljárásra, s újabb határozat hozatalára utasítani kellett. (1895. június 28. E. 194. sz. a.)

— **Más perben letett eskü mint bizonyíték.** — **Tanu vallomásának mellőzése.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Alperes felülvizsgálati kérelmét az 1893. évi

XVIII. tcz. 185. §-ának c) pontjára alapítja, és pedig arra, hogy az eljárás bírósági eljárás szabályt sértett meg az által, hogy a kihallgatott Löwy Gusztáv tanu vallomása által nyújtott bizonyíték kiegészítésül az 1893. évi XVIII. tcz. 96. §-ának intézkedése ellenére, alperesnek eskü alatti kihallgatását el nem rendelte, hanem egy a felek közt előzőleg lefolytatott más perben nyújtott bizonyíték alapján hozta meg az ítéletet. A bizonyítékoknak az idézett törvény 64. §-a alapján történt mérlegelése felülvizsgálat tárgyát nem képezi és így az a kérdés sem, hogy az eljárás bírósági helyesen mondotta-e ki azt, hogy a kihallgatott tanu vallomását bizonyítéknak el nem fogadja, mert az csakis a bizonyíték mérlegelésének eredményét képezi. Ha tehát az elsőbíróság a kihallgatott tanu vallomását bizonyítéknak el nem fogadta, az 1893. évi XVIII. tcz. 96. §-ának utolsó bekezdésében felhozott eset, a bizonyíték kiegészítése fen nem forgott, és így alperes, mint bizonyító fél, eskü alatt a 96. §-nak első bekezdése értelmében kihallgatható nem volt, mert a per egyéb adatai alperes kifogását nem valószínűsítik. De nem sértett a kir. járásbíróság lényeges eljárási szabályt az által sem, hogy mellőzte felperes, mint a bizonyító fél ellenfelének eskü alatti kihallgatását és kimondotta, hogy a felek közt ugyanazon vételügyletből folyólag folyamatban volt, a perhez csatolt másik perben felperesi cégnek Aufricht Sámuel nevű birtokosa által letett főeskü által bizonyítva van az a körülmény, hogy valótlán alperesnek az a kifogása, hogy felperes a jelen pernek is tárgyát képező áruknak visszavételére magát kötelezte. Nem sértett pedig lényeges eljárási szabályt azért, mert nincs oly eljárási szabály, mely szerint ugyanazon felek között ugyanazon jogalapon indított másik perben eskü alatt kihallgatott fél vallomása mint bizonyíték figyelembe vehető nem volna. (1895. évi május 10. E. 135. sz. a.)

— **Visszautasított felebbezés.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő végzést hozott: A felebbezés visszautasítottatik. *Indokok:* A felebbezésnek az 1893. évi XVIII. tcz. 132. §. 3. pontja szerint magában kell foglalnia annak kijelentését, hogy a felebbező az ítéletet egész terjedelmében, vagy mely részében támadja meg, és hogy annak minő megváltoztatását kéri. Ha pedig a felebbezés az idézett törvény 172. vagy 173. §-ai alapján szóbeli tárgyalás nélkül intézendő el, a 179. §. értelmében a felebbezés akkor is visszautasítandó, ha az a 132. §. 3. pontjában foglalt — most említett — kelléknek meg nem felel.

Alperes felebbezésének szóbeli tárgyalás nélkül való elintézését kérte; de csak azt a kérelmet terjesztette elő, hogy az elsőbíróság a «megajánlott bizonyítás nyújtására» utasítsa; de sem azt, hogy az ítéletet mely részében támadja meg, sem azt, hogy annak minő megváltoztatását kéri, meg nem jelölte. Miért is a törvényes kellékeket nélkülöző felebbezést az 1893. évi XVIII. tcz. 136. és 179. §-ai alapján vissza kellett utasítani. (1895. máj. 28. D. 318. sz. a.)

— **Kártérítés is képezheti könyvkivonati követelés alapját.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő végzést hozott: A kir. törvényszék az első bíróság végzését megváltoztatja, alperes pergátló kifogását elveti, s az elsőbíróságot helyi illetékességének megállapításával az ügy érdemében való eljárásra utasítja.

Indokok: Alperes pergátló kifogását arra fektette, hogy felperes kártérítés iránt támasztott keresetet, a kártérítő követelés pedig elkönyvelés tárgyát nem képezheti, ebből folyólag a könyvvitel helyének bírósága előtt nem is perelhető, s a mennyiben alperes soproni lakos, reá nézve jelen perben a budapesti VII. ker. kir. járásbíróság helyi illetékességgel nem bír. Ezt a kifogást az elsőbíróság végzésének megváltoztatásával el kellett vetni. Mert az a kérdés, hogy a kereseti követelés képezheti-e elkönyvelés tárgyát vagy nem? az ügy érdemére tartozik. S mert az 1868. évi LIV. tcz. 35. §-a szerint a könyvkivonati és számlakövetelések, alperes lakóhelyére való tekintet nélkül a könyvvitel helyének bírósága előtt is perelhetők, felperes pedig könyveit Budapesten vezeti, következőleg könyvkivonati követelésére nézve a budapesti VI. ker. kir. járásbíróság helyi illetősége alperes lakóhelyére való tekintet nélkül megállapítandó volt. (E. 151/95 sz. a.)

— **Özvegyi jog és az ipartörvény 40. §-a.** *A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék:* Felperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Az elsőbírósági ítélet szerint felperes a jelen perben oly követelést érvényesít, mely alperesnőnek elhunyt

férje néh. B. I. ellen őt megillette. Ennek a megállapításnak helyességét a felülvizsgálatot kérő fél sem vonja kétségbe, hanem annak vitatása mellett, hogy az elsőbíróság a fentforgó esetben tévesen alkalmazta az özvegyi jogra vonatkozó törvényes rendelkezéseket, alperesnőt egyedül azért tartja felelősnek férje tartozásáért, mivel az ipartörvény 40. §-a alapján ennek üzletét folytatja. A felülvizsgálati kérelemnek az elsőbírósági indokok ellen irányuló érvelése részben helyes, de helytelen az abból levont következtetés. Az ipartörvény 40. §-ának rendelkezése kívül esik az örököségi jog keretén és mi összefüggésben sem áll azzal, hogy az özvegy férje vagyonából lakást, tartást és kiházasítást követelhet, esetleg haszonélvezeti joggal a hagyaték birtokában maradhat. Az id. törvényszakas alapján az özvegy saját nevében folytatja férje iparát, nem pedig mint haszonélvező. Téves tehát azon különböztetés, melyet az elsőbíróság a tulajdoni és özvegyi jogon folytatott üzlet gyakorlása között tesz, sőt az üzlet abban az értelemben, melyben e kitétel e helyütt és az elsőbírósági ítéletben használtatik, ipari foglalkozást és keresetforrást jelent, nem pedig dolgot vagy dolgok összeségét, melylyel a tulajdon és a haszonélvezet magánjogi fogalma alkalmazható. De épen mivel az özvegy az ipartörvény 40. §-a alapján csak iparjogosítványt nyer, de nem szerzi meg az üzlethez tartozó tárgyakat és künnlevő követeléseket, világos, hogy az ipar folytatása magában véve nem állapítja meg az özvegy felelősségét azokért a kötelezettségekért, melyeket a férj, bár üzlete körében magára vállalt. Ezek a tartozások a hagyaték terhére képezik, és mint ilyenek az örököségi jogutódjára, az örökösre szállanak át, a ki a vagyont átvette. Ez a magánjog általános elve, mely alól az ipartörvény 40. §-a nem tesz kivételt. Felperes tehát csak adósának hagyatékából és adósának örökösétől követelhet kielégítést, de az özvegygyel mint üzletutóddal mi jogviszonyban sem áll. (1895. július 5-én E. 200. sz. a.)

— **A francia Société de Législation Comparée** folyó évi februári füzetében Mayer ismerteti *Wlassics Gyulának*, még mint egyetemi tanárnak a tettesség és részesség tanáról szóló művét, illetve annak második kiadását, és *Fayer Lászlónak* büntetőjogi kézikönyvét.

— **Bűnvádi eljárás államügyészek ellen.** Németországban egy lapszerkesztő elleni bűnvádi tárgyaláson az államügyész azt mondta a vádlottról, hogy ez hivatásszerűen rágalmoz. A szerkesztő panaszára az államügyész ellen bűnvádi eljárás indított s a legfőbb államügyészség hatásköri panasza folytán az ügy a hatásköri összeütközések bírósága elé került, mely a panaszt elvetette s az eljárás folytatását rendelte el. — Egy másik esetben az államügyész megtiltotta egy, bizonyos fogházra szállítási szerződési viszonyban álló iparosnak azon fogházba való bemenetelt, azon indoklással, hogy a foglyokkal tiltott módon érintkezik. A bűnvádi eljárás az ügyész ellen rágalmozás miatt megindítottván, a legfőbb államügyész itt is hatásköri panaszt emelt, mely azonban szintén elutasított.

— **Boszorkányper.** A középkor legfanatikusabb eseményeivel vetekszik az az eset, mely fölött Irország Clonveg városában nemrég a bíróság törvényt ült. Egy családapának bizonyos idő óta nagyon rosszul ment az üzlete, gyermekei is haláloztak. Javasasszonyhoz fordult, a ki kisütötte, hogy a feleségét megszállta a rossz lélek, hogy a felesége boszorkány. Elhivatták a boszorkánydoktor (Irország minden falujában van ilyen), a ki hosszas kinzások után megállapította, hogy az nem is az igazi feleség, mert ez eltűnt, hanem helyét egy boszorkány foglalta el, a ki megrontja a ház urát. Erre az asszony atyja, testvérei és férje közös erővel máglyán elégették a szerencsétlen nőt. A bíróság előtt váltig azt hajtogetták, hogy minek fogták el őket, így most nem talál rájuk az igazi asszony, a ki a boszorkány elégetése után siet helyét elfoglalni. A bíróság a férjet 21 évi kényszermunkára, az apát 6 havi börtönre, a többi bűnrészt 3 havi — 5 évi börtönre ítélte.

Megjelent: Ráth Mór kiadásában 1894. évi XXXI. tcz. A házassági jogról. Második, a végrehajtási rendeletekkel bővített kiadás. — A házassági jogról szóló törvény végrehajtására vonatkozó rendeletek. — A gyermekek vallásáról szóló 1894. évi XXXII. és az állami anyakönyvekről szóló 1891. évi XXXIII. tcz. Második kiadás. Mindannyit jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Imling Konrád. — 1895. évi I—XIII. törvénycikk. Szintén jegyzetekkel és utalásokkal.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: telepve ... 6 irt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német tőzsdejavaslat és a határidőüzlet. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd. — Igazságügyi statisztikánk reformjáról. Dr. RÁTH ZOLTÁN egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Gyermekkitétel és családi állás elleni büntetés. (Btk. 287. és 254. §§.) Dr. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól. — A hagyatéki zárlat az 1894. évi XVI. tcikkben. Dr. NYULÁSZY JÁNOS kassai ügyvéd. — Elkésett fizetés jogkövetkezményei. HERZ EMIL-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A német tőzsdejavaslat és a határidőüzlet.

Nehéz viszonyok súlyosodnak a jogéletre. Tudósok és álludósok irasztalbuvárkodásaik közepette keletkezett meggyőződésük számára türelmetlenül reklamálják a törvényhozás védelmét és ezt legtöbb esetben el is nyerik. Így kerülnek ellenőrizhetlen meg nem ért eszmék a törvénytárba. E tények elől nem zárkozhatók el senki, a ki az utolsó évtizedekben keletkezett törvényeken végig tekint.

Ujabbán a nemzetgazdászok ostromolják a törvényhozás kapuit. Megállapították, hogy a határidőüzlet és a tőzsde a termelő jövedelmét, a buza árát nyomja, követeltek tehát törvényt határidőüzlet és tőzsde ellen. Vannak ugyan nemzetgazdászok, a kik azt tartják, hogy a tőzsde- és határidőüzlet csak evidentiában tartja azokat a finom nuanceokat, melyek az árba befolyással bírnak, hogy tehát nem csinálja, hanem csak regisztrálja az árakat, de ezek véleménye nem mérvadó, mert nem kívánnak törvényt. A jog tehát azok szolgálatába szegődött, a kik a törvény mellett foglaltak állást. Így keletkezett ama 76. §., mely ma még csak német javaslat, de melyről okunk van hinni, hogy nem szokatlan módon el fogja találni az utat a magyar törvényhozás termeibe is.

A javaslat a német tőzsdei enquete határozatai alapján 5 kérdéssel foglalkozik: 1. tőzsdék organisatiója, 2. emissio-ügy, 3. határidőüzlet és tőzsdejáték, 4. alkuszok és ármegállapítás, 5. bizományi ügylet. Bennünket itt csak a határidőüzletre vonatkozó intézkedések érdekelnek, mert ezek mélyen belenyulnak a magánjog anyagába.

Abban egyetértenek nemzetgazdászok és jogászok, hogy tőzsde- és határidőüzlet nélkül a mai kereskedelmi forgalom nem existálhat. Egyetértenek abban, hogy különösen a határidőüzlet nélkülözhetlen gazdasági célokhoz szolgál. De egyetértenek abban is, hogy ez üzletág meddővé, haszontalanná válik, a mint nem hivatottak használják fel arra, hogy az árhullámból hasznot huzzanak. A kereskedő ugyanazt teszi, mint az ügyvéd, orvos és mérnök; csak hogy a mig előbbi gazdaságilag helyes okokból cselekszik, utóbbiak egyszerűen felhasználják a vétel formáit, hogy játékot folytathassanak. Inkább, mint bárhol áll itt az: «si duo faciunt idem, non est idem».

Megérthető tehát a törekvés: megvédeni a gazdaságilag értékes ügyletet és kiirtani a közveszélyes játékot. De mi módon történjék ez meg, mikor a gazdasági okokból védelemre méltó ügylet és a játék közt tartalmilag és alakilag mi különbség sincs. És itt kezdődik a jognak ama vajudása, mely most már egy páratlan tönk felé közeledik. A jogászok tényleg vállalkoztak arra, a mire Shylock mint okos ember

nem vállalkozott, ki akarták vágni a font hust, anélkül, hogy egy csepp vért ontsanak! Első kísérletkép kimondták a bíróságok, hogy ott van a játék, hol a szállítás ki van zárva; később rájöttek, hogy a szállítást a játékos sem zárja ki ab ovo és hogy a korlát tulajdonképpen nem korlát. De ki lett mutatva ezenkívül az is, hogy még a szállítás kizárása sem karakteristikonja a játéknak. Így dr. Cohn Gusztáv (Beiträge zur deutschen Börsenreform 81. l.) helyesen utal arra, hogy ha egy vidéki malom, mely határidőre adott el lisztet, határidőre Berlinben gabonát vesz, hogy az árhullámból ellen magát biztosítsa, bár legtávolabbról sem gondol arra, hogy a gabonát Berlinben átvegye, még sem játszott, hanem ellenkezőleg, mint körültekintő óvatos kereskedő járt el. Ez tehát nem volt megfelelő óvszer. Áttértek most egy más kriteriumra; az lett mérvadó, vajon maga a differentia közvetlen tárgya-e a szerződésnek, vajon a szerződés tartalmilag csakis differentiák fizetése iránti ígéret-e? Ezzel ki lettek mentve ama komoly ügyletek, hol az átvétel ki volt zárva, vagy a hol az átvételt a harmadik, negyedik vagy huszadik vevő eszközli és az első csakis a differentiát kapja vagy fizeti. De miképpen lehetett megállapítani, vajon a differentia közvetlen tárgya-e a szerződésnek? Objektíve sehogy sem, de a bírónak módjában állott esetről-esetre, az áru mennyiségéből, a szerződő fél vagyoni viszonyaiból következtetést vonni. A szerződés érvénye tehát attól függött, vajon valaki gazdag-e és vagyoni viszonyai megengedték-e neki, hogy a konkrét ügyletet megköthesse. Ez a gondnokság visszaható erővel.

E mellett a judikatura kivételeket statuált a hitelező javára is; így kimondotta, hogy a bizományossal szemben nem lehet érvényesíteni a játék kifogását. Természetesen valamennyi hitelező bizományos lesz, a mivel szemben nem késett a német Reichsgericht kimondani, hogy az önszerződő bizományos nem hivatkozhatik a megbízási viszonyra. (Ujabbán Seuffert Archiv 50 k. 3. füzet.) Igaza volt tehát annak a jogásznak, a ki úgy vélekedett, hogy a játék kifogása tulajdonképpen maga is játék!

Ez állapotoknak a német tőzsdejavaslat véget akar vetni és pedig következő módon: A keresk. cégjegyzékek vezetésére illetékes bíróságoknál tőzsdei jegyzékek is vezetendők. A ki határidőre áru-, vagy értékpapír-ügyleteket akar kötni, tartozik magát e jegyzékekbe, vagy azok egyikébe felvétetni; a bejegyzési díj 150 márka; évenként további 25 márka fizetendő; a jegyzékeket a «Reichsanzeiger» közlésezi. Sanctio: oly felek közt, kik a megfelelő jegyzékbe felvéve nincsenek, a határidőre kötött ügyletből tartozás nem keletkezik, de a jegyzékbe vett felek közt nem érvényesíthető az a kifogás, hogy az áru szállítása szerződésileg ki volt zárva.

Az enquete javaslatai szerint a tőzsdejegyzék csakis árukra szorított volna, de e megszorítás ellen többen vehemens támadásokat intéztek és a javaslat most már egyformán áru- és értékpapírüzletre terjeszti ki a jegyzéket. E tőzsdejegyzék a jogi képtelenségek mintájául szolgálhat. Egy szerződés érvényessége attól tétetik függővé, hogy a szerződő felek fel lettek-e véve a jegyzékbe vagy sem. A váltó több kárt okozott, mint a határidőüzlet, miért nem kérnek most már jegyzéket azokról, a kik váltószerződésre akarnak lépni? Ép annyi joggal dekretálhatják holnap, hogy házat

csak az vásárolhat, a ki egy külön jegyzékbe bevezetve van és nem tudnám megmondani, hogy miért ne követelje a paraszt is mindazok összeírását és köröztetését, a kik az ő földjére spekulálnak. Ez ártatlan külsejű jegyzék egy hatalmas lépést jelez a reactio felé, mert mintául fog szolgálni; és ha ma még mindenkinek tetszésétől függ, vajon bejegyeztesse-e magát vagy sem, úgy nem lesz nehéz már holnap bizonyos foglalkozási köröket kizárni, a mivel szerencsésen visszajutottunk volna a középkor institúcióihoz.

De így is mit jelent a tőzsdejegyzék? Összeállítását azon személyeknek, a kiket az agráriusok megvetnek, tehát proscriptionális lista. Az a földbirtokos, a ki eleve gondoskodni akar termésének értékesítéséről, az a vagyonkezelő, a ki sokszor kerül abba a helyzetbe, hogy kliensei számára előnyös, szolid tőkebefektetést keressen, nem türheti nevét ily listán. Evidens, hogy a jegyzékelés nem szabályozása, hanem megrendszabályozása a határidőüzletnek és hogy itt a törvényhozás egy gazdasági irány szolgáltatásban áll.

És mily különösek azok a doktrinák, melyek itt a jogéletbe kerülnek. Azt mondja a törvényhozó: a játék veszélyes és a határidőüzlet sok esetben csakis játék, de azért a játékra irányuló szerződés is érvényes, ha valaki eleve kijelenti, hogy játszani akar. Mindenkinek tetszésétől függ pusztulni, csak előre jelentse be ebbeli becses szándékát a bíróságnál. Milyen gyönyörű perspektíva nyílik itt az összes ob turpem causam érvénytelen szerződések számára.

Valóban, csak egy terrorisált jogélet tehet oly concessiót, hogy egy szerződés érvénye, vagy érvénytelensége a szerződő felek előzetes kijelentésétől függjön. Ily erkölcstelen elvnek a jog nem adhat hajlékot. A határidőüzlet kérdésének eme megoldásánál jobb semmiféle megoldás és célszerűbb az esetről-esetre való vegetálás. A mi viszonyaink közt pedig az agrárpolitikai kodex annál is veszélyesebb lehetne, mert még csak fejlődő kereskedésünk a pellengéért, a megrendszabályozást még nem viselhetné el. A sok tendentiosus törvény láttára eszünkbe jut Tacitus: «pessimæ reipublicæ plurimæ leges».

Dr. König Vilmos.

Igazságügyi statisztikánk reformjáról.¹

Az Országos statisztikai hivatal az igazságügyi statisztika reformját s a kriminal-statisztika alapjául az egyéni lapok behozatalát már régtől fogva sürgeti s annak vezetője az elmúlt évben engem bizott meg, hogy a reformról tüzetes tervezetet készítsék. A megtisztelő megbízás folytán készített reformjavaslat vezéreszméit leszek bátor előterjeszteni.

A reformjavaslat alap gondolatát az képezi, hogy az igazságszolgáltatás közegei a statisztikai adatgyűjtés és a gyűjtött adatok összeállítása alól felmentendők, vagyis a statisztikai tevékenység és az igazságszolgáltatási funkció lehetőleg szétválasztandó.

Természetesen szó sem lehet teljes különválasztásról. Az igazságügyi statisztika lényegileg nem egyéb, mint az igazságszolgáltatás működésének s aztán az e működés közben észlelt társadalmi jelenségeknek számszerű feltüntetése. Az adatszolgáltatás elválaszthatatlanul összefügg az igazságszolgáltatás menetével, mert hisz az igazságügyi statisztika anyagát csak az képezi, a mi a bíróság előtt végbemegy, vagy ott hitelesen megállapítatik. Az adatszolgáltató tehát más, mint a bíróság (az igazságügyi statisztika szokott tágabb értelmében egyúttal az igazságügyi miniszterium, az ügyvédi és közjegyzői kamarák, letartóztatási intézetek vezetői, stb.) nem lehet.

Viszont azonban az elválasztás elve magában foglalja azt, hogy a bíróság tényleg további statisztikai tennivalóval

ne terheltesse, hogy tehát statisztikai működése a tények pusztá feljegyzésén túl ne terjeszkedjék. Ez nemcsak annyit tesz, hogy az adatok feldolgozása, az évközben vezetett nyilvántartások, előjegyzések összegezése és a terjedelmes táblázatok összeállítása ne képezze a bíróságok feladatát, hanem jelenti azt, hogy még ily nyilvántartások, az esetek lajstromozása se tartozzanak tennivalói közé. A bíróság befejezi statisztikai tevékenységét azzal, hogy a statisztika körébe tartozó tény feljegyezze.

Az adatszolgáltató kivonatát adja az előtte lefolyt eljárás menetének s az általa észlelt jelenségeknek. E kivonat elkészítésével és elküldésével kimerül az adatszolgáltató bíróság, stb. statisztikai célú tevékenysége s a mi azon túl van, az már az adatfeldolgozás keretébe tartozik.

A kivonat az egyes ügyről, illetve eljárásról statisztikai-technikai néven nem egyéb, mint az u. n. egyéni kérdőlap vagy számlálólap.

A vázolt rendszer nehézség nélkül kiterjeszthető az igazságügyi statisztika minden egyes elágazására. Csak az ügyek természetéhez kell alkalmazni a kérdőlapot, kiválasztani a közérdekű, illetve az igazságügyi kormányzat szempontjából jelentős mozzanatokat s azokat a kérdőpontokba befoglalni. Az egész igazságszolgáltatás működésének s az e közben észlelt társadalmi viszonyoknak oly hü és oly részletes képét szerezhetjük meg ez uton, a minőre ép a mondott irányokban szükség van.

Tervezetemben azonban egyelőre csak a bűnügyi statisztikára hozom e rendszer alkalmazását javaslatba. Nem a külföldi példa csaknem teljes hiánya, — mert e rendszer polgári peres ügyekben tudtommal csak Svájcban van alkalmazva, — hanem polgári peres és perenkívüli eljárásunknak és egész bírói ügykezelésünknek részben már megindult, részben még küszöbön álló reformja indokolja, hogy a kezdeményezés e téren elhalasztassék. Hozzájárul az, hogy az illetékes tényezőket előbb meg kell győzni a rendszer jó voltáról, mire a bűnügyi statisztikában való alkalmazás teljesen megfelelő eszköz.

Javaslatom azonban e rendszert a bűnügyi és börtönügyi statisztika egész körére kiterjeszti, tehát oly körre, melyet a számlálólap használata még eddig külföldön el nem ért. A német és olasz statisztika ugyanis, mint fentebb már érintettem, alkalmazza e módszert az ítélet alá kerültek személyi viszonyainak kifürkészésére s így a legszorosabb értelemben vett kriminál-statisztika összeállítására. De ezen túl nem megy. Az ügyek magok, vagyis az egész bünvádi eljárás a feljelentéstől a jogerős ítéletig, ugyszintén a börtönstatisztika a lajstromrendszerre vannak utalva. Tervezetem tüzetes mintákat tartalmaz, a melyek a bünvádi ügyek egész lefolyását felölelik, és pedig olyképp, hogy az ítélet alá került egyének u. n. személyi viszonyai is kitüntetessenek. A letartóztatottakra vonatkozólag pedig szintén azok összes fontosabb személyi viszonyaira kiterjedő, de egyúttal a letartóztatottak magaviseletét és helyzetét a letartóztatás első pillanatától a büntetés kiállításáig feltüntető egyéni lapokat hozok javaslatba.

Nem lehet természetesen feladatomban e helyen e felvételi minták tüzetes tárgyalása. Csak annyit jegyzek meg, hogy a bünvádi eljárás főbb mozzanatainak feltüntetése a törvényszékek és járásbírók előtt rokon kimutatások segélyével történnék. A mennyiben büntett és vétségről van szó, a feljelentéskor azonnal egy ügylap nyitvatnék, mely az elsőfoku ítélet hozataláig kíséri az ügy menetét. Ebben a feljelentés tárgya s az a felett hozott első bírói határozat, azután a végtárgyalás ideje és eredménye, törvényszékek előtt folyó eljárásnál ezen kívül az előkészítő eljárás befejezésével hozott bírói határozat tartalma és az ellene esetleg közbevetett jogorvoslat eredménye tüntetendő ki. A mennyiben az eljárás, bármely szakában ítélethozatal nélkül ér véget, az ügylap

¹ Részlet *dr. Ráth Zoltán* akadémiai előadásából, kivonatossan közölve.

lezáratik és felküldetik a feldolgozó hivatalhoz. A mennyiben azonban ítéletre kerül a sor, az ügylaphoz annyi egyéni lap csatoltatik, a hány terhelt felett a bíróság ez ügyben ítélkezik. Ez egyéni lap nemcsak az illető terheltnek személyi viszonyairól s az elsőfoku ítélet rendelkezéséről ad felvilágosítást, hanem tovább menve, a felelővétel esélyeit is feltünteti, különösen tüzetes képet adva a jogerős ítélet szerint az elmarasztalt terhére eső büncselekmény, illetve cselekmények természetéről. Az egyéni lap tehát nemcsak a morálistatistika céljait lesz hivatva szolgálani, hanem egyidejűleg folytatását és befejezését fogja képezni az ügylapon az eljárásra vonatkozólag adott statisztikai kimutatásnak. E részeknek átvitele az ügylapra azért nem volna célszerű, mert oly ügyekben, melyeknél több egyén érdekelt, ezek ügyének esetleg egészen eltérő fejlődését egy ügylapra összeszorítani legalább is sok nehézséggel járna. Miután pedig az egyéni lapok az ügylapoknak függelékét és pedig oly függelékét lesznek hivatva képezni, mely azokkal egyidejűleg azok betéteként küldendő be: semmi hátránnyal nem jár ez adatok átvitele az egyéni lapra. Ez eljárás mellett meg van óva az ügy egységének áttekinthetősége és az összetartozó elítéltek statisztikai számbavétele is biztosítva van, holott azt pl. a németbírósági bünyügyi statisztika csak a jegyzetek segítségével képes, úgy a hogy, elérni.¹

A kihágások nyilvántartására egyszerű ügylapokat hoztam javaslatba, melyek az eljárás kiinduláspontjától a jogerős ítéletig kísérik ugyan az ügy menetét, de egyúttal az elmarasztaltak sorozatát és cselekményeik tüzetes megjelölését is magokban foglalják, tehát az ügylapot az egyéni lappal egyesítik.

A letartóztatottak egyéni lapja magában foglalja egy általános részben a személyi viszonyokat, azután külön-külön a vizsgálati fogság (előzetes letartóztatás) esetét s a jogerős ítélet alapján történő büntetés-kiállítás lefolyását. Ez egyesítést egyrészt a fogházi törzskönyvek jelenlegi szerkezete indokolja, a mely máris folytatólag tartalmazza az elítélést követő szabadságvesztés-büntetés adatait. De indokolja az egyesítést az az előny is, mely abból származik, hogy a vizsgálati foglyok további sorsáról tüzetes felvilágosítást kapunk, nevezetesen nemcsak a tényt állapíthatjuk meg, hogy elítélés történt-e vagy sem, hanem a büncselekményt, illetve cselekményeket s aztán a büntetés tartamát is tekintetbe vehetjük.

A letartóztatottak lapján egyébiránt gondoskodva van arról, hogy oly esetekben, a mikor a letartóztatott több szabadságvesztés-büntetés kiállítására rendelt intézetben tölti ki büntetését, ez intézetekbe történt átszállításáról s aztán tanusított magaviseletéről folytatólagos értesülést kapjunk. Fel vannak véve a kiszabott fegyelmi büntetések, a foglalkozás, a kereset nagysága, stb. Hogy itt a legkülönbözőbb kombinációkra nyílik tér s hogy ez az egyetlen mód, statisztikailag megfigyelni a letartóztatottak különböző osztályainak életét: azt tán nem kell bizonyítgatnom. *Dr. Ráth Zoltán.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gyermekkitétel és családi állás elleni büntetés.

(Btk. 287. és 254. §§.)

A gyermekkitételnek azon esete, melyről a Btk. 254. §-a szól, a dolus tekintetében lényegesen különbözik a 287. §-ban megjelölt kitétel és elhagyás eseteitől. Az elsónél a szándék a gyermek családi viszonyainak meghamisítására, az utóbbinál

¹ A számlálólapon a «Bemerkungen» rovatához csillag alatt a következő jegyzet van csatolva: «insbesondere sind bei gemeinschaftlich begangenen Straftaten (§§ 47—49 St. G. B., s), falls für Teilnehmer an denselben im laufenden Kalenderjahr Zählkarten ausgefüllt wurden, thunlichst deren Nummer anzugeben.

a gyermek életének vagy épségének veszélyeztetésére irányul. Azt hinné az ember, hogy erre nézve a két §. szövege kizár minden kétséget. A 254. §-ban a kitétel csak a családi állásból való eltávolításnak és más családba való bevitelnek egyik eszköze; mutatja ezt az elkövetés módzatainak a §-ban olvasható taxatiója vagyis inkább exemplificatiója. Ha a kitétel a 287. §. módzatai szerint történik, nem lehet szó a családi állás elleni büntettről még akkor sem, ha a tettes ily indokból vagy ily célzattal cselekedett volna; mert a 287. § sulyosabb tartalma magába olvasztja a családhamisítás csekélyebb jogsértését. De nehéz is elképzelni, miképen lehetnének a 287. §-nak veszélyeztető cselekvényei a családi állás elleni deliktum eszközei, minthogy még a §. harmadik bekezdésében felsorolt eredmények sem szolgálhatják e célt. A családi állást nem változtathatja meg sem az élet veszélyeztetése, sem a testi sértés, a kitétt gyermek halála pedig csak közvetve, valamely élő ember családi viszonyainak módosítása folytán. Az utóbbi esetben tehát a tettes nem a kitétt gyermektől vonja el a családi állást, hanem más személytől s így a 254. §. itt ezen okból sem talál.

A két §. egymást kizáró e fogalmi daczára, a judikatura és az irodalom folyton keresi közöttük a kapcsolatot. Oka ennek az, hogy a 254. §. expressis verbis említi a kitétt az elkövetési módzatok között. Hogy mi vezérelte a szövegezésnél a magyar törvényhozót, arra nézve a törvény indokolása nem nyújt felvilágosítást. Azon eset, midőn a kitétel a gyermek életének vagy épségének veszélyeztetése nélkül, sőt ugyszólván biztos elhelyezéséről való gondoskodás mellett történik; midőn (az indokolás szerint) «a remegő» anya csak néhány lépésnyire lesi, hogy ki találja meg gyermekét, ez az eset a «kitétel» felemlítése nélkül is a 254. §. definitiója alá esnék. Kétségtelenné teszi ezt az itt nyilvánvaló szándékon kívül, a 287. §-hoz irt miniszteri indokolás (Anyaggyűjt. II. köt. 500. l.). Mig tehát mi alapos feltevés sem szólt a mellett, hogy a kitétel e neme, mely a veszélyeztetés híján szigoruan véve nem is volna kitételnek nevezhető, a 287. §. alá fog vonatni, addig 254. §. szövegezése mellett joggal lehet tartani attól, hogy a sulyosabb 287. §. némely esetei családi állás elleni büntettnek fognak minősítettetni. Az ebbeli aggodalom annál alaposabb, mert a 287. §. esete némelyek (pl. Carrara) szerint a családi állás elleni szándék elemét is magában foglalja, ez pedig kizárja annak lehetőségét, hogy a két cselekmény, miként némely német írók teszik, eszmei halmazatban levőnek vétessék.

A judikatura gyakran nem is igen kutatja e szándékot, pedig a családi állás megváltoztatására irányuló dolus nélkül a 254. §. alkalmazást nem találhat. Nem épen ama tüzetes tudatot kell ez alatt értenünk, hogy a cselekmény az «état civil» módosítására fog vezetni; a következményeknek ily részletes ismerete csak ritkán lesz meg a vádlottban. De annyit a bíróságnak konstatálnia kell, hogy a tettes szándéka vagy a gyermek létezésének eltitkolására vagy arra irányult, hogy azt másénak tüntesse fel. A ki csak a gyermektartás gondjaitól akar szabadulni, még nem akarja a filiatio polgárjogi viszonyát meghamisítani, más szóval: *a gyermek kitétele, ha nem vonható a 287. §. alá, még nem szükségképpen család elleni büntetés.* Mäskülönb en igaza lett volna azon kir. törvényszéknek, mely a 254. §. alapján vád alá helyezte az anyát, ki szegény férje miatt gyermekéről gondoskodni nem bírván, a gyermeket elvitte annak természetes atyjához, ennek felesége jelenlétében letette a konyhában és csak akkor távozott, mikor e nő a gyermeket felvette, hogy a rendörségnek adja át (BJT. XIV. k. 83. l.); és igaza lett volna ama másik törvényszéknek is, mely a 254. §-ba ütköző cselekmény miatt ítélte el a vádlott nőt, ki gyermekeit elvitte a tartásra jogerős ítélettel kötelezett természetes atyjukhoz, de ez a gyermekeket el nem fogadván, vádlott egy ismerős asszony gondjaira hagyta őket és szökni készült (BJT. XXX.

k. 213. l.). E két eset tipikus példája a törvény félreértésének; mindegyikben kézzelfogható, hogy az anyák csupán a tartás terhétől akartak szabadulni, a családi állapot megahamisítására oly kevéssé gondoltak, hogy az első esetben a vádlott ugyyszólván bemutatta magát mint anyát, a második esetben pedig erre szüksége sem volt, mert ismerősnek adta át a gyermekeket.¹

Ha az anya eltitkolja kilétét, a 254. §. esetével van dolgunk, akár kitette a gyermeket, akár más módon akart tőle szabadulni. Ilyen volt a Mészáros Amália esete, ki gyermekét álnév alatt dajkaságba adta, azután elbujdosott és csak egy év múlva, véletlenségből fedeztetett fel (BJT. XII. k. 55. lap).

A két deliktum határvonalán állónak tekinthetjük Bleha Katalin esetét, ki május 30-án délután 4 órakor letette törvénytelen gyermekét ennek állítólagos atyja, Sztrakulyán József házában az utcára néző kis kertjében, azután megszökött (BJT. XII. k. 54. l.). A veszélyeztető szándék nyilván ki volt zárva, mert vádlott, az eljárás adatai szerint, a gyermeket meg akarta találtatni. Az alsóbiróságok a 254. §-t alkalmazták, a Curia a 287. §. 2. bekezdését. Alighanem igaza van Vargha Ferencnek, ki ezen esetre vonatkozólag kifejti (u. o.), hogy helyesebb volt az alsóbiróságok felfogása. (Hasonlóképp Heil Fausztin BJT. XX. k. 396. l. jegyz.)

Már inkább el lehet fogadni a Curiának szigorubb minősítését Sziszták Zsuzsanna esetében, ki két hetes ikergyermekeit téli időben, későn este, jól bepólyázva kitette egy lakott ház udvarának egyik szögletében (BJT. V. k. 196. l.). Télen éjjel az udvar, ha nem is járatlan, de legalább «félreeső» hely; mindenesetre némileg «a véletlentől függ», hogy ily körülmények között a gyermek megmentessék.

Nyilvánvalónak tekinthetjük a családi állás meghamisítására irányuló szándékot mindazon esetekben, midőn a kitétel oly célzattal történik, hogy a gyermekből lelencz válják. Kétségtelen ez és a veszélyeztetés kizártnak tekinthető, ha a kitétel (vagyis inkább *letétel*) a lelenczházban történik; de felvehetjük e célzattal akkor is, ha a körülmények szerint valószínű, hogy a kitétt gyermeket valaki megtalálja. A tettes ilyenkor az emberek irgalmára számít, ez a számítás pedig ritkán lesz hiu; a rendszerinti eset az, hogy a megtaláló vagy magához veszi a gyermeket vagy a hatóságnak adja át. Ide tartozik a törvény indokolásából fent idézett sentimentális példa a remegő anyáról. E felfogásnak megfelelően ítélte meg mind a három bíróság Horváth Erzsébet cselekményét, ki a budapesti Bérkocsi-utcában, az elsőbiróság megállapítása szerint «egészen nyílt és élénk közlekedési uton», nappal, oly házban, hol «a ki- és bejárás a kapun át folytonos», a kapu alatt tette le gyermekét (BJT. VIII. k. 236. l.); és így a Curia és az elsőbiróság, ellentétben a kir. táblával, Zotter Alojzia esetét, ki a község közelében az uton, «hol gyalog és kocsin folyton járnak az emberek», szavahihető előadása szerint abban a várakozásban tette ki gyermekét, «hogy valaki megtalálja és magához veszi» (BJT. XX. k. 115. l.).

Az, hogy valamely hely rendszerint járt-e vagy nem és hogy a gyermek megmentése a véletlentől függ-e: ténykérdések. A Curia most idézett ítéletében (BJT. XX. k. 115. l.) meg akarta határozni a rendszerint járt hely fogalmát, de beleviszi a veszély hiányának momentumát, a mit, legalább grammatikai magyarázattal, nem lehet a törvényből kiolvasni. A véletlenség esélyei között való elhagyás lehetséges a járt helyen is (pl. az országút közepén), az ilyen eset tehát nem lesz a 254. §. alá vonható, hanem — mint veszélyeztetés — a 284. §. alá tartozik. E veszélyeztetés kérdésének eldöntésénél különben sok függ a gyermek korától is. A 3—4 éves kisdednek, minden gyámoltalansága mellett is, sokkal több

lehetősége van a menekülésre, mint a csecsemőnek; ha pedig a gyermek már oly korban van, hogy tudatosan ki tud menni a veszélyből, a 284. §-nak az elhagyásra vonatkozó rendelkezései fognak találni. Ez az oka, hogy a francia büntetőtörvény (art. 348., 349., 352.) szerint a szóban levő cselekményeket csak hetedik életévét be nem töltött gyermekeken lehet elkövetni. Ha a gyermek már annyira fejlett, hogy családi viszonyait ismeri és azokról felvilágosítást adhat, a családi állás elleni büntett véghezvitele nehéz lesz és csak a gyermek nyilatkozatainak erőszakos vagy fondorlatos elnyomásával fog sikerülni. Így fogta fel a dolgot a kir. Curia, ellentétben az alsóbiróságokkal, Zilahi János esetében, ki a kóborlásban talált 10 éves Szabó Józsefet azon szándékkal vette magához, hogy fiának fogadja, bár magától a gyermektől tudta, hogy az kinek a fia és bár a rendőri körözés is tudomására jutott. (BJT. XXIII. k. 410. l.) A Curia felmentő ítéletének azon indoka, hogy a családi viszonyairól tájékozott fiun «a Btk. 254. §-ában tiltott üzelmek végrehajthatlanok lévén, ő a vádbeli cselekmény szenvedő alanyává sem válhatott», a fent említett okból meg nem állhat ugyan; de minthogy az ügy adatai szerint Zilahi nem tett semmit a gyermek netaláni nyilatkozatainak elnyomására, a döntés érdemileg helyes volt.

Dr. Tarnai János.

A hagyatéki zárlat az 1894. évi XVI. tcz.-ben.

I. Az öröklésből eredő igények biztosításának több eszköze van: a zár alá vétel; a hagyományos biztosítása a 82. §. szerint, s a zárlat.

Az 1894. XVI. tcz. 90—93. §§-ban szabályozza a zárlatot; míg a 10., 14., 15., 21., 22., 36. és 44. §§. «a hagyatéki vagyon biztosítását célzó azokról a cselekményekről rendelkeznek, melyeknek szüksége az öröklési eljárás előkészületi, vagy kezdeti szakában merül fel, a midőn a hagyatéki bíróság sok esetben még nem léphet közbe. Ezeket az előleges biztosítási cselekményeket a törv. a zár alá vétel fogalmával jelöli meg. A hagyatéki bíróságnak a hagyatéki biztosítására vonatkozó jogkörét s ennek a jogkörnek az előleges biztosítási cselekményekhez való viszonyát a törv. 9. fejezete szabályozza. E helyütt a hagyatékbírósági biztosítási intézkedések a rendszeres zárlat alakjában lépnek előtérbe s kitűnik az is, hogy a míg egyrészt a hagyatékbíróság az örökösödési ügy bármely későbbi stádiumában megszüntetheti a haláleset-felvétel, avagy a leltározás folyamán teljesített előleges zár alá vételt, addig másrészt a hagyatéki biztosítására vonatkozó jogkörének gyakorlásában független a haláleset-felvétellel, vagy a leltározással kapcsolatos előzményektől.» (Min. ind.)

Míg a zár alá vétel előkészítő szerepet játszik a zárlattal szemben, addig a 82. §. annak a hagyományosnak, ki nem ingatlant kapott, nyújt jogsegélyt, s az e §. által nyújtott biztosítás épen kiegészíti a kilencedik fejezet intézkedéseit, mert azt azok kérhetik, kiket a 90—93. §§. nem részesítenek oltalomban. Hasonló a viszony a 73. s 77. §§-ban említett biztosítás s a jelen fejezet intézkedései közt.

Ezek a hagyatéki uton nyerhető biztosítások természetesen nem zárják ki az 1881. LX. tcz. IV. címében fölsoportolt intézkedések alkalmazását, ha különben a *biztosítási végrehajtás*, vagy végrehajtási zárlat föltételei megvannak.

II. Az indokolás szerint a törvény 90. §-a akarja szabályozni a *perre utasításig*, a 91—93. §§. pedig a *perre utasításkor*, vagy *azután* kérhető biztosítást.

A törvény szövege azonban nem felel meg ennek a célznak.

Legalább nézetem szerint kétségtelen, hogy a 90. §. utolsó bekezdésében szabályozott zárlatot — a követeléseknek ügygondnok utján való behajtását — kérhetni a perre utasítás megtörténte után is, másrészt meg a 92. §. utolsó

¹ Hasonló esetben az olasz bíróság felmentette a Carrara védelmezte vádlottat. (Progr. p. sp. 2. k. 1384. §. jegyzet.)

előtti két bekezdése szerint az állag biztosítása alkalmazandó a perre utasítás megtörténte előtti zárlat elrendelésekor is.

III. *Ki kérheti* a zárlatot?

A 90. §. esetében ennek 1. bekezdése szerint minden örökös. Nem csupán az universalis successor, hanem a singularis successor is. A 2. bek. világosan említi az ingatlan hagyományost.

Más hagyományos azonban nem kívánhatja a zárlatot. A törvény az ingatlan hagyományost mint majdnem mindenütt, úgy itt is azonos elbánásban részesíti az örökössel, s külön választja más hagyományosoktól s ezért a 2. bek. az ingatlan hagyomány mellett csak örökrészt említ. A 82. §. szerint az ily hagyományos igénye az örök. eljárás során csak bekebelezés s veszély esetén a letétbe helyezett értékek visszatartása által biztosítható.

Nehezebb a kérdés a 90. §. utolsó bekezdésének esetében.

A törvény szövege («a mennyiben... az örökös minőségben igényt támasztók között megállapodás nem jön létre, bármelyik igénylő kérelmére») kétséget alig hagy fen az iránt, hogy a «bármelyik igénylő» szó alatt a törvény csak az örökös akarta érteni. De ha elképzeljük azt, hogy minő inkonvenientiára vezetne ez abban az esetben, ha a behajtandó követelést az elhunyt valakinek hagyományozta s ez nem léphetne föl; a nem egészen szabatos szöveg mellett a bármelyik igénylő alatt helyesebb mindenkit értenünk, ki arra a bizonyos behajtandó követelésre igényt tart, tehát az örökös s a követelés hagyományosát, másfelől kizárnunk azokat a hagyományosokat, kiknek arra a bizonyos konkrét követelésre nincs igényük, hanem pl. csak készpénzt, vagy más tárgyat követelhetnek.

Ez az okoskodás annál is inkább helyesnek látszik, mert a zárlatnak ez a formája némileg más természetű is, mint a többiek, melyek az örökösöket inkább egymás ellenében vannak hivatva biztosítani.

A 91. §. esetében a zárlatot az örökösödési perben érdekllett felek kérhetik.

IV. A zárlat kérhető akár külön *kérvény* útján, akár pedig a hagyatéki tárgyaláskor fölvev *jegyzőkönyvben* (55. §. 7. p.).

Az első módon kell eljárni különösen a 90. §. esetében, s mindenkor, midőn hagyatéki iratok nem állanak a bíróság rendelkezésére.

Természetes, hogy a mennyiben a hagyatéki eljárás során ez még nem történhetett meg, a kérvényben igazolni kell az örökös elhalálását, s csatolni a végrendeletet, vagy a törvényes öröklési kapcsolatot bizonyító okiratot.

V. Az elrendelt zárlat *harmadik személylyel* szemben csak akkor hatályos, ha az illető az örökösötől származtatja jogait. Ez abból következik, hogy a zárlat az örökösöket egymás ellenében akarja biztosítani, s hogy az örökösöknek több joguk nem lehet, mint a mennyi volt elődjüknek.

Kapcsolatos evvel az a kérdés, hogy akkor, ha az örökösök valamelyike a hagyatéki vagyonhoz tartozó tárgyakat fölhasználta, lehet-e valami módon biztosítást szerezni az ő javain.

A nagyváradi kir. ítélő tábla két ellentétes határozatot hozott az új örök. eljárás által is kiindulási pontul elfogadott 1868: LIV. tcz. 588. §-a alapján. Ezek a határozatok (l. Márkus: II. k. 186. l.) a következők:

«Az 1868: LIV. tcz. 588. §-a a peressé vált hagyaték biztosítását a bíróság feladatául tűzte ki; minthogy pedig a leltár 76—85. tétele alatt összeirt javaknak a H. Gy. hagyatékához tartozó voltát a csatolt leltár és még az is valószínűsíti, hogy P. H. nem tagadta határozottan a jelzett ingóságoknak általa történt elidegenítését, illetve saját céljaira felhasználását, és tagadása csakis az ellen irányult, hogy ő a kérdéses ingóságokat jogtalanul használta volna fel; és minthogy továbbá a H. Gy. hagyatékához tartozott, s már

nem létező jelzett ingóságok és értékek biztosítása ez idő szerint másként, mint a leltár szerinti érték erejéig H. P. vagyonára vezetendő biztosítási végrehajtással nem érhető el; ugyanazért az elsőbírói végzésnek részben megváltoztatása mellett a 2713 frt 61 kr. leltári érték erejéig H. P. ellen a biztosítási végrehajtás megrendelendő volt.» (1891 decz. 2. 4011. sz. a.)

«Sz. D. peressé vált hagyatékára nézve a kir. járásbíró-ság, mint hagyatéki bíróság a zárlatot elrendelte, annak foganatosítása a felvett jegyzőkönyv szerint meg is kíséreltetett, azonban a leltárban elősorolt vagyon, ezt az időközben elhalt egyik örökös Sz. H. saját beismerése szerint felhasználván, természetben fel nem találtathatott. E miatt s mivel a nevezett Sz. H. a hagyatéki vagyon értékének leirt osztását felajánlotta; kérte I. E., Sz. I.-né, mint szintén egyik örökös a kir. járásbíró-ság mint hagyatéki bíróságnál, hogy a felhasznált hagyatéki vagyonegyenérték erejéig Sz. K. magánjavaira a biztosítási végrehajtás elrendeltessék és a kir. járásbíró-ság mint hagyatéki bíróság e kérelemnek adott helyt az 1868: LIV. tcz. 588. § a alapján és rendelte el neheztelt végzésével a kérelemhez képest a biztosítási végrehajtást. Azonban az idézett törvényszakasz értelmében és alapján az a szerinti biztosítási intézkedés csak a hagyatékhoz tartozó s természetben meg is lévő dolgok meg- és fentartásán tul nem terjedhetvén, a hagyatékhoz nem tartozó dolgokra nézve a hagyatéki bíróság hagyatéki uton biztosítási intézkedések tételére, nevezetesen biztosítási végrehajtás elrendelésére nem hivatott s az ebbeli igények csak a törvény rendes útján érvényesíthetők.» (1892. évi márczius 16. 11. sz. a.)

Én azt hiszem, hogy a második határozat indokolása s álláspontja helyesebb.

A döntésnek most eléggé biztos támpontja van a 90. s 91. § oknak abban a kifejezésében is, hogy a bíróság biztosítás céljából «zárlatot rendel el», mert ebből következik, hogy másnemű biztosítási módot nem alkalmazhat. (V. ö. különben a 92. §-nak az állag biztosítására vonatkozó rendelkezésével.)

VI. A zárlat *megszüntetése* a peres eljárás jogerős befejezése után a hagyatéki bíróság által hivatalból történik, akkor, midőn a hagyaték beszavatolása iránt intézkedik.

A peres felek közös megegyezéssel azonban a per folyama alatt is kérhetik akár a zárlat megszüntetését, akár a zárlatra vonatkozó intézkedések megváltoztatását.

A mennyiben az örökösödési per csupán az iránt folyt, hogy pl. a végrendelet érvényes-e vagy érvénytelen, s a birtokbavétel iránt nem tartalmazott petitumot, a zárlat az esetleg folyamatba teendő birtokper folyama alatt már nem fog fennmaradni.

Az illető igénylőknek módjukban állott már addig is kérelmüket ekként terjeszteni elő; s az esetek tulnyomó többségében erre nem is lesz szükség, mert a birtokbavételre jogosítva van az örökösök mindenike.

VII. Lássuk most az egyes §§-okat.¹

90. §.

A hagyatéki bíróság az örökösödési eljárás folyama alatt s a perre utasítás esetének beállta előtt is gondoskodni tartozik, hogy a hagyatéki vagyon foglalás, elrejtés, eltékozlás vagy rongálás ellen biztosítva legyen s e végből, ha a köteles részre jogosítottak közül, vagy azok közül, a kiknek örökösödési joga valószínű, valaki kéri, hagyatéki zárlatot rendelhet el. A zárlat elrendelése előtt a többi érdekeltek is meghallgatandók. (1)

A biztosítási intézkedések a körülményekhez képest az azokat kérő által igényelt örökrészre vagy ingatlan hagyományra korlátozandók. (2)

A zárlat elrendelése, ha különben annak helye lenne

¹ Az egyes megjegyzések a törvény szövegben közölt számoknak megfelelő sorrendben következnek.

is; mellőzendő akkor, ha a birtokban lévő örökös a zárlatot kérőnek igényét biztosította. (3)

A hagyatéki vagyon kiegészítő részét képező követelések behajtására — a mennyiben erre nézve az örökös minőségben igényt támasztók között megállapodásem: jön létre, — bármelyik igénylő kérelmére ügygondnok rendelendő ki. Az ügygondnok a hagyatéki képviselőben lép fel s köteles a behajtott összeget a hagyatéki bíróságnál letétbe helyezni addig, míg a hagyatéki bíróság másként intézkedik. (4)

1. «Érdekeltek... meghallgatandók», a kérvényező, s az, a ki ellen a zárlatot kérik, — a többi nem szükségképen.

2. Ha csak egy örökös is kéri a zárlat elrendelését, a bíróság azt elrendelheti az egész hagyatékra, ha ezt a «körülményekhez képest» indokoltnak találja, pl. az érdektelt örökösök távol vannak. Sőt a törvény szövege arra utal, hogy rendes körülmények közt az egész hagyatékra kell a zárlatot elrendelni s csak kivételesen szorítani szűkebb körre.

3. Vajon a nyújtani szándékolt biztosítás elégséges-e, a körülményekhez képest döntendő el. Támpontul szolgálhatnak a végreh. törvény 42. s 231. §-ai. Nincs azonban kizárva a jelzálogi biztosítás sem. A biztosítás módja s mértéke bírói mérlegelés tárgya.

4. Az utolsó bekezdés nem zárja ki azt, hogy az örökös, vagy a hagyományos, kinek a követelés jutott (l. fentebb III. alatt) szintén föl ne léphessen. Természetes folyománya ez annak, hogy örökjogunk az ipso iure öröklés álláspontján van. Nézetem szerint azt sem tekinthetjük kizártnak, hogy úgy mint eddigi joggyakorlatunk szerint, az örökösök bármelyike behajthassa a követelést, mely azonban nem az ő kezeihez folyt be, hanem bírói letétbe volt helyezendő.

Természetes, hogy akkor, ha az ügygondnok már föllépett, a többi módok alkalmazása már ki van zárva. Szabadságában áll azonban az igényt tartó félnek beavatkozni. (1893. évi XVIII. tcz. 22. §.) Ugyanezt teheti fordított esetben az ügygondnok.

91. §.

A peressé vált hagyatéki biztosításáról és kezeléséről, ha e tekintetben a felek megállapodásra nem jutottak, az érdekelt felek bármelyikének kérelmére a perre utasítással egyidejűleg vagy azt követőleg az örökösödési eljárásra illetékes járásbíró gondoskodik s e végből a hagyatéki zárlatot elrendelheti.

92. §.

A peressé vált hagyatéki biztosításának nincs helye: ha a biztosítást kérő fél igényének jogosultsága teljesen valószínűtlen. (1) Nincs helye a biztosításnak különösen:

a) ha a biztosítást kérő perre utasított fél örökösödési igénye törvényszabta alaki kellékekkel nem bíró végrendeleten vagy öröklési szerződésen alapul;

b) ha a biztosítást kérő a családi kapcsolatot kimutató olyan örökösrel szemben támaszt törvényes örökösödési igényt, a ki őt a törvényes örökösödés rendében feltétlenül megelőzi, hacsak a hagyatéki tárgyalás során a közelebbi törvényes örökös örökösödési jogának megszünte valószínűvé nem tétetik.

A körülményekhez képest (2) a bíróság a hagyatéki vagyon állagának biztosítására korlátozva teheti meg a biztosítási intézkedéseket.

Ha az örökösözvény van a birtokban: a biztosítási intézkedések csak a hagyatéki vagyon állagának biztosítására (3) korlátozva rendelkezhetők el, kivéve, ha az örökösözvény örökösödésre vagy kötelestársra jogosított leszármazója maradt, mely esetben, a mennyiben a hagyatéki vagyon jövedelme elegendő, a leszármazó tartására szükséges összeget ideiglenesen a hagyatéki bíróság állapítja meg s annak biztosításáról is gondoskodik.

Részleges perre utasítás esetében a biztosítási intézkedés a vitás örökösre vagy a vitás ingatlan hagyományra korlátozandó, s erre a fentebbi rendelkezések megfelelően alkalmazandók,

1. A min. javaslat annak az elvnek alapul vétele mellett, hogy «a perenkívüli eljárásban csak az az igény részeseülhet különös előzetes oltalomban, a mely általánosan joghatályosnak elismert evidens körülményekre támaszkodhatik, (Min. ind.) három taxativ esetet sorolt föl; s a törvényben fölsoroltakon kívül még azt az esetet említette, hogy ha kötelestársra nem jogosított törvényes örökös alakilag helyes végintézkedés ellenében lép föl, s nem valószínűsíti a hagyatéki tárgyalás során igényének alaposságát. Az igazságügyi bizottság ezt a pontot mellőzte, s a taxativ fölsorolás helyett célszerűbbnek találta általánosságban kimondani, hogy a zárlat mellőzendő, ha a biztosítást kérő fél igényének jogossága teljesen valószínűtlen.

2. «A körülményekhez képest» kifejezés jelentőségét a min. ind. következőleg világítja meg:

«Gyakran oly körülmények forognak fen, a melyek mellett a hagyatéki zárlatnak a hagyatéki vagyon hasznaira való kiterjesztése harmadik személyeknek a perreutasítás által nem érintett jogait sértheti. Így előfordulhat, hogy a hagyatéki vagyon özvegyi joggal, vagy másnemű haszonélvezeti joggal van terhelve, mely sem nem vitás, sem a perreutasítás folytán keletkezendő pervita keretébe nem tartozik. De lehetnek esetek, midőn a hagyatéki vagyon hasznainak zárlat útján való kezelése egyáltalán veszélyezteti a felek érdekeit.... Az eseteket, a melyekben a zárlat a hagyatéki vagyon állagára szorítkozhatik, a törvény természetesen ki nem merítheti, s e tekintetben a bíróságra kell bízni az erre vonatkozó rendelkezés megfelelő alkalmazását».

3. Az állag biztosítása sokszor igen nehéz s sajátos komplikációkra vezet, melyek közt a helyes utat megtalálni a bírói diskretrióra bizott feladatok egyik legnehezebbje.

Értékpapírok letétbe helyezendők.

Készpénznél a letét gyanánt való kezelés a haszonélvezőnek igen nagy sérelmével járhat s ezért akkor, ha pl. jelzálogi biztosíték, vagy másnemű fedezet nyújtása által elég biztosítékot nyújt a haszonélvező, nagyon helyesen jár el a bíró, ha ezeknek a módoknak érvényt szerez.

Drágaságok letétbe helyezendők. Különös figyelmet érdemlő esetekben megengedheti a bíró, hogy azok értékének biztosítása mellett a haszonélvező birtokában maradhassanak.

Nagyon nehéz a kérdés megoldása akkor, ha elhasználható dolgokról, üzletről, áruaktárról van szó.

Ily esetben a zárgondnok arra ügyel, hogy a haszonélvező jogosítványának körét tul ne lépje; s a mennyiben kötelessége ellenére használja a vagyont, esetleg fölléphet azzal, hogy a tényleges használat — a mennyiben kellő fedezetet nem nyújt — vétessék ki az illető kezei közül, s csak az esetleges jövedelem szolgáltatassék ki. A zárgondnok tehát ily esetekben az ellenőrző szerepét játssza, a ki értesítendő minden, a vagyon állagában történő változásokról, s érvényesítheti mindazokat a jogokat, melyek az állagtulajdonost a haszonélvezővel szemben megilletik.

A bíróság természetesen minden esetben kívánhatja, hogy a felek megfelelő javaslatokat s fölvilágosításokat adjanak, melyek alapján határozhasson.

93. §.

A hagyatéki ingatlan vagyonnak zár alá vétele mellőzendő, ha a birtokban lévő fél biztosítja az ingatlan jövedelmének s esetleg az állag rongálásáért fizetendő kártérítésnek fedezetéül szolgáló összeget, melyet a hagyatéki bíróság a körülmények szabad mérlegelésével megállapít. (1)

Hagyatéki zárlat elrendelése esetére az 1881: LX. tcz. 253. §-ának intézkedése érintetlenül marad. (2)

1. A szabad mérlegelés csak az összeg nagyságának megállapítására vonatkozik, s nem a biztosítás módjára, melyre nézve irányadó a végrehajtási tv. 42. s 231. §-ai (V. ö. 90. §. 3. j.)

2. Ennek a bekezdésnek az a jelentősége, hogy a végrehajtási törvénynek a zárlatra vonatkozó intézkedései alkalmazandók az örök. eljárás során elrendelt zárlatra is, a mennyiben ennek különös természete nem kíván más elbárást.

Dr. Nyulászi Fános,
kassai ügyvéd.

Elkésztett fizetés jogkövetkezményei.

A fenti cím alatt a «Jogtudományi Közlöny» 26. számában egy H. jelű cikkbe védelmébe veszi a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék egy ítéletét a felsőbíróóságok ezt megváltoztató határozataival szemben. Nézetem szerint a kir. tábla ítélete korrekt, csak az indokolás nélküli az elvi alapot, noha ép a pertraktált jogeset igen alkalmas a váltókötelezettség önállóságának, az alapul szolgáló jogügylettől való függetlenségének kiemelésére.

Az eset röviden rekapitulálva a következő: A hitelező, az adósnak tartozása egy részét elengedi oly feltétellel, hogy ez utóbbi az egyezségileg leszállított, de eredetileg szintén váltón alapuló tartozás fejében három különböző lejáratú váltót ad. Az egyezségben kikötötték, hogy a mennyiben a részleteknek csak egyike is pontosan meg nem fizettetnek, az egyezség hatályát veszti és az eredeti követelés újból feléled. Az adós a második váltó kiegyenlítésére szolgáló összeget ugyan a lejárat előtti napon a postára adta, de a hitelező azt csak a lejárat nap délutánján, tehát a V. T. szerint már elkésve kapta meg és így adósnak eredeti váltóját, melyre nézve az egyezség megkötött, peresítette.

Az elsőbíróóság az adós kifogásainak helyt adott és felperest keresetével elutasította főleg azért, mert az eredeti követelés feléledése a 2/. a. egyezségi levélen alapszik és így azon körülmény, hogy alperes késedelembe esett-e, szintén ezen egyezség szerint bírálendő el. Ezen álláspont nézetem szerint feltétlenül téves és a váltójog szellemének hibás felfogásán alapul.

Az bizonyos, hogy alperes három váltót fogadott el és így három egyenes váltófizetési ígéretet tett. Ezen váltókötelezettség mindenben csakis a váltójog szabályai szerint bírálható el és így alperesnek a lejárat nap délutánján eszközölt fizetése csakugyan elkésztettnek mutatkozik. A cikkíró ur is elismeri ezen körülményt, de azt állítja, hogy ezen késedelem csak váltójogi következményeket vonhat maga után, de nem sujthat az egyezségben, civilis jogügyletben kikötött joghátrányokkal. Ezen álláspont azonban épen nem consequens, mert ha az adós késedelme az egyezség szerint bírálendő el, akkor a váltó helyesen egyenlíthető ki a lejárat nap bármelyik órájában, akkor illusoriussá válik ezen váltóra nézve azon előny, melyet a törvény 33. §-ának szigora a hitelezőnek nyújt, akkor a kérdéses váltó elfogadója ellen a fizetési kereset a lejárat napjának délutánján be nem adható, illetve a hitelező ezen keresetével, az adósnak az egyezségre alapított kifogásai alapján elutasítandó.

Ezek a logikai folyományai a kereskedelmi és váltótörvényszék álláspontjának és nem hiszem, hogy ezeket akár az illető tanács, akár H. ur a jog szempontjából absurdnak ne tartaná.

Szerintem az egyezség jogilag két részre osztandó; az egyik része egy váltók kiadására irányuló előszerződés, u. n. pactum de cambiando, a második része egy olyan megállapodás, a mely az első rész értelmében kiállított váltók pontos ki nem fizetéséhez bizonyos súlyos sanctiót — az egyezség hatálytalanságát — fűzi; már most azt nem lehet állítani, hogy az ezen előszerződés értelmében kiállított váltók teljesítési ideje az általános civilis jogszabályok szerint bírálendő el azon vonatkozásokban, a melyek az egyezség másik részében foglaltatnak. Igen közönséges és gyakori alakulat az életben a váltóelőszerződés, de a váltó kiállítása, a váltói akarat perfectiója után arra visszamenni nem lehet.

A «Jogtudományi Közlöny» 28. számában Dr. Kobler Ferencz ugyanezen kérdésről irt cikket, a mely végeredményben az enyimmel megegyező konklúzióra jut, de nézetem szerint téves indokolás alapján. Ő igazat ad az elsőbíróági ítélet és védelmezője azon állításának, hogy a kérdéses eset az általános magánjog szabványai szerint bírálendő el; minthogy pedig az általános magánjog szerint valamely jogügylet tartalmára nézve a felek akarata az irányadó, jelen esetben a felek, illetve az adós váltóilag akarta magát kötelezni, tehát a felek megállapodása szerint a váltó december 1. déli 12 óra előtt lett volna kifizetendő.

Ezen constructio helytelen, mert a váltó formális jogügylet, azt akarni nem lehet, az akaratot civiljogi értelmében véve. Hiába irányul a felek megegyező akaratnyilvánítása váltói lekötöztetésre, a jog a váltói szigor védelmét csakis a kényszerítően megállapított formában létrejött váltói kötelezettségnek adja meg. Ezen forma pedig a lényeges kellékekkel bíró váltó aláírása, a mely mellett az akarat csak mint a váltói forma akarása, vagy ha szabad ezen, a civiljogban szokatlan kifejezést használnom, mint annak tudata jöhet figyelembe. Az aláírással perfektté vált váltó ezután már minden vonatkozásaiban váltójogi szempontok szerint bírálendő el, nem pedig visszamenve azon köztörvényi viszonyra, a melyből keletkezett, mert akkor a váltójog szigora, a modern viláfgorgalom ezen hatalmas emeltyűje illusoriussá válnék.

Herz Emil.

Különbélék.

— **Dr. Ráth Zoltán** akadémiai előadása, melyből egy részt lapunk más helyén közlünk, a mellett, hogy igen érdekes projektumot foglal magában az igazságügyi statisztika küszöbön álló reformja tekintetében, tanulságos adatokat tartalmaz jelenlegi igazságügyi statisztikánk szomorú állapotáról.

«Hosszu volna pontról-pontra tárgyalni bűnügyi statisztikánk hiányait. Csak a legkiemelkedőbb bajokat legyen szabad röviden érintenem s itt is csak azokat, a melyek a morálstatisztika szempontjából fontosak.

Bűnügyi statisztikánk megáll az I. foku ítéletnél. A kit az első folyamodású törvényszék vagy járásbíróóság bünszéknek ítél, az belekerül statisztikánkba és pedig olyan cselekményért, minőt e bíróság lát fenforogni. Már most igaz ugyan, hogy az emberi igazságszolgáltatás sohasem tökéletes, de ha a bírói ítéletből egyáltalán következtetéseket akarunk levonni, akkor természetesen a jogerős ítéletre kell építenünk s így a felsőbb foku bíróság ítéletét kell tekintetbe vennünk.

A bűncselekmények, a melyek miatt elmarasztalás történt, csak nagy csoportok szerint vannak feltüntetve. Ebből nem kisebb veszély támad, mint a kriminalitás jellegének teljes elmosódása, össze nem tartozó elemeknek khaotikus összeolvadása. Hogy világosan szóljak: nem a legnagyobb zavar fog-e támadni abból, ha egy rovatba foglaljuk azt, ki a Felség személye ellen merényletet követett el — azzal, ki az ország alkotmányát akarja felforgatni; azt, a ki erkölcs-telen nyomtatványokat árul — a házasságtörővel; azt a cselédet, a ki egy 2 forintos csecsebecsét elcsen, azzal, ki az ékszerészboltot feltöri; a rablót és a zsarolót, a sikkasztót és bírói zártörőt, ki csak a hivatalos pecsétet sértette meg; az ügyvédet, ki ellenfelével összejátszik s a megvesztegetett hivatalnokot, ki hivatali köteleességét megszegi. Pedig nálunk mindezek egymás mellett egy tételben szerepelnek. Sőt a régiebb kimutatásokkal szemben itt-ott hanyatlás is mutatkozik: pl. a szemérem elleni bűncselekmények ott elég jól részleteztettek, míg ma azok csak egy tételt képeznek bűnügyi statisztikánkban.

Némely esetben, igaz, a büntett és vétség között való megkülönböztetés közelebb vezethetne célunkhoz. De e megkülönböztetés sincs következetesen keresztülvive. Például egyáltalán nem tudjuk, hogy 100 lopás miatt elítelt 20 éven aluli egyén közt hány követte el a lopás büntetést s hány marasztaltatott vétség miatt? Különböztetés is, ismerve büntetőjogunk büntetési rendszerét, még azt sem tudhatjuk biztosan, hogy a Btk. által vétségnek vagy büntettnek minősített cselekmény miatt ítéltet-e el valaki, mert az enyhítő körülmények (Btk. 92. §.), a fiatalság (Btk. 84. és 85. §§.) vétséggé

szállíthatják alá a büntetett; a kísérlet miatt elítélt pedig büntetett kísérleténél is a vétségre szabott büntetéssel sújtható s ugyanez áll a bűnsegédre is.

Statisztikánk nem adja tulajdonkép az elkövetett bűncselekmények teljes összegét. Az elítéltek, akárhány büntetett és vétség essék is rovásukra, csak egyszer, a legsúlyosabb cselekménynél vannak számbavéve. Következésképp a halmazat esetei, s így legsúlyosabb esetek egyszerűen kívül maradnak statisztikánk látóhatárán.

Nem tudjuk azt sem, hogy az, a ki elítéltetett valamely bűncselekmény miatt, tulajdonkép tettes volt-e, vagy részes, felbújtó-e, avagy csak a kísérletben bűnös? S e mellett természetesen a tettestársak, illetve részesek és felbújtók mindannyian külön, mint egy külön bűncselekmény elkövetői szerepelnek.

Nem ismerjük a tett elkövetési helyét. A mennyiben a tett elkövetési helye állapítja meg a bíróság illetékességét, képesek volnánk ugyan a legtöbb bűncselekménynél területi kriminalstatisztikát csinálni, de csakis a bíróságok területéhez simulót. Tehát a súlyosabb cselekményeknél a törvényszékek egész területe feloszthatlan egységet képezne. Ez azonban nem kielégítő.»

— **Vidéki ügyvéd** beszéli a következőket: Városkánkban négyen vagyunk ügyvédek. Közös megállapodásra lépünk, hogy lehetőleg minden pert, a hol csak hivatalból nem észleltetik az illetékesség hiánya, helyben levő járásbíróságunk előtt indítunk meg és senki a másik által indított kereset ellen illetékességi kifogást nem tesz. Így tárgyalunk mi birtok-, telekkönyvi és örökösödési pereket, bárha a peres tárgy értéke jóval meg is haladja a 200 frtot, sőt néha ezrekre rug. A bíróság csak akkor kutatja az 1893. évi XVIII. tcz. 4. §-ának megfelelőleg az értéket, ha az «vitássá válik», vagy legfeljebb a tárgyalás végén a felelőssel megengedhetőségének és a felülvizsgálat vagy felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróságnak megállapítása szükséges.

— **Az osztrák törvényhozás** a polgári perrendtartás javaslatát harmadik olvasásban is elfogadta s ezzel ezen nagy-szabású munka törvénynyé vált teljesen biztosítva van.

A gyors tárgyalás csakis úgy volt lehetséges, hogy a képviselőház és főrendiház közös szakbizottsága tárgyalta csupán részleteiben a javaslatot s ezen bizottság operatuma fölött mindkét ház en bloc általános vitával döntött, mellőzve a részletes tárgyalást. A tárgyalás nem nagy érdeklődés közepette folyt le, többnyire üres padok előtt.

— **Unger**, az osztrák Reichsgericht elnöke akadályozva volt a perrendtartási javaslat felsőházi tárgyalásain részt venni. Ezen alkalomra készített beszédét kézirat gyanánt kinyomatta. Vezérelvül veszi Unger, hogy nem szabad doktrinális szempontokat mereven követni; a perrendtartás az életnek készül, tehát vezéreszméje legyen a célszerűség és gyakorlatiasság. A szóbeliség nem öncél, csak eszköz és jobb a szóbeliséget a célszerűségnek, mint a célszerűséget a szóbeliségnek feláldozni. Azért nem minden perben és az eljárás nem minden szakában kell hódolni a szóbeliségnek. Az új eljárás emez elveknek megfelel. Dicséri Unger a törvénymű önállóságát. Emelkedett szavakban hívja fel a bírói és ügyvédi kart a hatásos összműködésre. Végül kiemeli nagy ethikai jelentőségét a perrend azon tételének, hogy a bíró előtt mindenki az igazságot mondja meg.

— **Gneist Rudolf** halála az egész tudományos világ gyászja; a magyar tudományosság is részt vesz a gyászban, az általános szempontokon kívül azért is, mivel a magyar tudományos akadémia kültagját vesztette el benne.

Gneist tudományos pályáját a római jog művelésével kezdte; 1858-ban bocsátotta közre az Institutiók egy szövegkiadását.

Hosszu irodalmi pályája alatt a büntetőjogi irodalmat is gazdagította (Vier Fragen zur deutschen Strafprozessordnung), és foglalkozott a szabad ügyvédség és a polgári házasság kérdésével is. Főbb művei azonban az államjog körébe váganak; ezek a következők: Das heutige englische Verfassungs- und Verwaltungsrecht (első kiadás 1857-ben, azóta több kiadást ért); Budget und Gesetz nach dem konstitutionellen

Staatsrecht Englands; Verwaltung, Justiz, Rechtsweg; Staatsverwaltung nach englischen und deutschen Verhältnissen; Englische Verwaltungsgeschichte; Das englische Parlament; Der Rechtsstaat. — Őt jellemezte Dell'Adami, vele vitatkozván, a következő szavakkal: «A vir fortissimus, az elmélet Bismarckja, a porosz és a birodalmi reform egyik nagy alkotója, a nagy tanár, képviselő, államférfiu».

— **A párisi börtönügyi kongresszus** kimondotta, hogy megfontolás tárgyává teendő, vajon nem volna-e helyes, az elítélt által letartóztatása ideje alatt munkájával szerzett keresményének egy részét a károsult fének kára törlesztésére kiadni, vagy pedig ezen pénz egy részéből általános pénzalapot létesíteni, melyből a bűncselekmény által károsultak kárpótlást kapjanak. Ezen kérdés tekintetében a kongresszus pozitív határozatot nem hozott, hanem azt a jövő kongresszus napirendjére újból is kitűzte.

Kimondta továbbá a kongresszus, hogy a társadalom a szegényügy szervezésére kell hogy törekedjék; hogy különböző elbánásban részesítendőek a) az elaggott és beteg szegények; b) az alkalmi koldusok és c) a hivatásszerű koldusok és csavargók. Az elől megnevezettek anyagilag támogatandók, a másodsorban említettek részére menedékházak és segélyállomások létesítendőek, dolgozási kényszerrel, az utolsók szigorú büntetéssel sújtandók.

A csavargás és koldulás miatt elítélt fiatalok egyének szabadságvesztés-büntetésük kiállása után javító-intézetben helyezendők el és a férfiak egészen katonai szolgálatukig itt tartandók. A 12 éven alóli ily csavargók és koldusok magán javító iskolákban helyeztetnek el és nevelésük nőkre bízatik. A növendékek részben mezőgazdasági, részben ipari foglalkozásra képezendők ki. A leánynövendékek intézetében teljesen különálló osztály állítandó fel azok részére, a kik erkölcsstelen életmódot folytattak.

— **Az anarchisták elleni küzdelem.** A bécsi *Juristische Blätter* a következőkben állítja össze a francia büntetőrendszerben az anarchisták büntetési folytán beállt változásokat: *Ravachol* merénylete után büntetendő cselekvénynek nyilvánították bármely vagyonnak robbanó anyagok általi elpusztítását, *Vaillant* cselekvénye után büntetés alá vették a lopásra és robbantásra való felhívást, kimondták az ily cselekvényekre vonatkozó nyomtatványok lefoglalhatóságát és az anarchista társaságok alakítását, illetve az azokban való részvételt. *Caserio* cselekedete után az anarchista büntetettre való *nem nyilvános és eredményre nem vezetett* felhívást is büntetendőnek nyilvánították és az anarchista bűncselekvényekre való felhívást az esküdtszékek hatásköréből kivették. Ugyanekkor büntetendő cselekvénynek nyilvánították azt, ha valaki robbanó anyagokat vagy ölésre alkalmas gépeket tart magánál és feljogosították a bíróságokat ily perek tárgyalásainak nyilvánosságra hozatalát megtiltani, illetve büntetendőnek mondták ki e tárgyalásoknak a tilalom ellenére való nyilvánosságra hozatalát. A francia törvényhozás ezen működése tanúságul szolgálhat a mi számunkra, a kiknek, mint e lapokban már sokszor ki volt fejtve, a robbanó anyagok által elkövethető bűncselekvényekre vonatkozólag törvényeink nincsenek. A büntető törvényhozás legrosszabb módja az, ha büntető intézkedések valamely egyes eset hatása alatt hozatnak. Az így hozott törvények kevés biztosítékával rendelkeznek még annak is, hogy technikailag jól készülnek és hogy annak a célznak, a melynek szolgálni hivatva vannak, megfelelnek, de ezenfelül a legtöbb esetben igazságtalanok is, mert az ijedelem és bosszúvágy közvetlen hatása alatt készülnek. A mint egyrésztől világos, hogy a robbanó anyagok által elkövethető bűncselekvények büntetése külön szabályozást igényel úgy nálunk, mint máshol, épügy világos az is, hogy ezen cselekvények büntetését előre a beállható esetek meggondolásával és a büntető rendszer és az igazságosság általános elveiből folyólag kell szabályozni, mint más büntetendő cselekvényekét. A büntetéseknek az esetek beállta utáni szabályozása kétféle veszélylyel jár, a melyek közül az, hogy az ilyen szabályozás igazságtalanságokra és helytelenségekre visz, nem kisebb, mint az, hogy azon büntetésre méltó cselekvények, a melyek a szabályozás előtt követtetnek el, büntetlenül maradnak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi ismeretek a középiskolában. *S.* — *Törvénykezelési Szemle:* Megelőzésre alapított illetékesség. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. törvényszéki bírótól. — A felülvizsgálat tárgya. Dr. HEXNER GYULA lipótszti-miklósi ügyvédtől. — «Lényeges körülmények» a hamis eskünél. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Mennyiben módosult a kereskedelmi eljárási rendelet az 1893: XVIII. cz. folytán? Dr. WEISZ ALADÁR németújvári járásbirósági aljegyzőtől. — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi ismeretek a középiskolában.

Az állampolgár részt vesz az állam politikai életében mint választó és választható egyén, s nem ismeri hazája közjogát; összes magánjogi viszonyait az állam szabályai szerint itélik meg, és ő ezen szabályok közül a legelemiebbekkel sincs tisztában; az állam büntetőtörvénye odaállítja őt, mint vádlottat a bíróság elé, ha nem is ismeri a törvényt, mely ellen vétett; s oda ülteti a bírói székbe, mint esküdtet, mint bírót, hogy ítéljen embertársai felett, a nélkül, hogy iskoláiban legalább főbb vonásokban ismertetné, hogy mit szabad és mit nem szabad tenni.

A modern művelt állam legnagyobb vívmányait az örök igazságu emberjogok képezik.

S hol késik ezeknek ismertetése a gyermek zsenge korában?

Hol tanulja meg a földműves, iparos és kereskedő, hogy minden embernek joga és kötelessége, szabadsága és ennek korlátja egyenlő, hogy állampolgár és állampolgár között nincsen semmi különbség a jog szempontjából.

S hol marad az állam az ő büntető szabályainak ismertetésével. Vagy talán oly veszélyes-e közölni a gyermekkel, hogy a tiz-parancsoltnak mindig tiszteletben tartandó szavain kívül állami törvények is vannak, melyek megbüntetik azt, ki megfelelkezve arról, hogy polgári kötelessége a törvényeket megtartani, azok szabványai ellen vétett?

A középiskolai tanterv keretébe a jog ismertetése okvetlenül felveendő.

Mert ha mindenesetre érdekes a kénlégeny összetételét és annak vegyi képletét ismerni, legalább is ép oly fontos és szükséges, — hogy például mást ne emlitsünk — azt az összetételt, azt a viszonyt ismertetni, mely hazánk és Ausztria között van.

Nézetünk szerint nincs semmi veszély abban sem, ha a tanulót megismertetjük a váltó formalistikus természetével, ha rá mutatunk azon veszélyekre, melyeket egy váltónak bármely minőségben való aláírása okozhat.

S nagyon megszivlelendőnek tartjuk az alkotmánytörténetnek tanítását is a történelem keretén belül, szóval azt a nevelést, mely a nép nagyobb rétegeiben megérleli az öntudatot, hogy az állam nem rajta kívül álló hatalom, hanem az állampolgárok összesége, mely annál virágzóbb, mennél inkább teljesíti minden egyes állampolgár kötelességét.

Lesznek sokan, kik ezen tanrendszer által az egyetem jogi tananyagát fogják veszélyeztetve látni.

Az egyetem ma sem az elemi ismeretek elsajátítására, hanem a tudományosság ápolására szolgál.

Mig a theologiai fakultás hallgatói 4 elemi és 8 középiskolai osztályon keresztül tanulták a hittant, mig az orvosi

fakultás a természetrajz, az anthropologia alapjaiban némileg jártas ifjakat nyer, s a philosophiai facultásra lépők is bizonyos előképzettséggel hagyják el a középiskolát, addig a jogi facultás hallgatói egy teljesen idegen terrenumra lépnek, melyre, mint említők, előbb az elementáris képzettséget kell elsajátítaniok.

Az alapvető jogi ismeretek általánosítását ez okoknál fogva már a középiskolában el kell kezdenünk, könnyed, népszerű modorban vezetve be a tanulókat a jogi ismeretek elemeibe.

S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Megelőzésre alapított illetékesség.

L. S. ellen a kolozsvári kir. törvényszéknél 1894. évi november 2-án, a nyitrai kir. törvényszéknél pedig 1894. évi október 28-án vizsgálat indított lopás büntette miatt.

A kolozsvári kir. törvényszék, az erdélyi részekben érvényes büntető-perrendtartás 41. §-a alapján, a nyitrai kir. törvényszékhez, mint a megelőzés következtében illetékes bírósághoz tette át az ott folytatott vizsgálatot, s miután a nyitrai kir. törvényszék végzésileg kimondta, hogy *mind a két vizsgálatra nézve* a kolozsvári kir. törvényszéket tartja illetékesnek: a kolozsvári kir. törvényszék az iratokat felterjesztette a kir. Curiahoz az illetékesség kérdésében teendő döntés végett.

A kir. Curia 1895. évi június 25-én 5204. szám alatt kelt végzésével a kolozsvári kir. törvényszék illetékessége mellett döntött, a következő indokokból.

«A nyitrai kir. törvényszék területén elkövetett lopás büntetése nézve, ezen törvényszék által még csak a büntető *nyomozat* indított meg, míg ellenben a kolozsvári kir. törvényszék területén elkövetett lopás büntetése nézve, ezen törvényszéknél — habár az előnyomozat öt nappal *később* indított meg — a vizsgálat folyamát túlhaladó, vád alá helyezési határozat is hozott, mely által a bünvádi eljárás lényegét érintő rendelkezésében a nyitrai kir. törvényszék megelőztetett, ezen megelőzés elvénél fogva s tekintve azt is, hogy terhelt a kolozsvári kir. törvényszék fogházában van letartóztatva: a kérdés tárgyát képező bünvádi ügyben a további eljárás a kolozsvári kir. törvényszék illetősége körébe volt utalandó.»

A kir. Curia fenebbi indokolása szerint az illetékesség megállapításánál nem a bünvádi panasz beadásának s annak alapján tett elsőbírói intézkedés napja az irányadó, hanem a bünvádi eljárás *lényegét* érintő rendelkezés, minő a vizsgálat-indítás (részletes vizsgálat, büntető-perrendtartás 145. §.), vád alá helyezés.

Ez a kijelentés nemcsak ellentétben áll az erdélyi büntető-perrendtartás 40. és 41. §§. határozott és világos rendelkezéseivel, hanem a *megelőzés* elvével is. Az illetékesség kérdésénél a megelőzés, mint különben is általános perjogi elv, csak mint egységes és oszthatatlan elv fogadható el. A kir. Curia indokolása szerint pedig a megelőzés kérdése nemcsak abszolút, hanem *relatív* értelemben is vizsgálendő, a mi nemcsak perrendellenes, hanem következményeiben is hátrányos, mert

tág tért nyit a bíróságoknak az illetékesség feletti meddő vitatkozásokra, a büntető igazságszolgáltatás hátrányára.

Ha a relativ megelőzés elvének hely adatik; ha a megelőzés elvét az eljárás *lényegét* érintő birói rendelkezésekre építjük: akkor a két vitatkozó bíróságnak nemcsak azt kell vizsgálni: «melyiknél adatott be előbb a bűnvádi panasz és melyik tett előbb valamely intézkedést a tettes kinyomozása érdekében, hanem: melyik minő nyomozati intézkedést tett, a mely az eljárás *lényegét* érinti? a tett nyomozati intézkedések közül melyik *lényegesebb*, melyik a praeponderáló? melyik rendelte el előbb az említett vizsgálatot? melyik helyezte előbb vád alá a vádlottat? végül a Curia indokolása szerint még az is, hogy melyik bíróság fogházában van tartóztatva a gyanúsított? mely utóbbi körülmény, a konkrét esetben is egyik indok volt a kolozsvári törvényszék illetékessége megállapításánál.

A megelőzés elvének a kir. Curia értelmezése szerinti oszthatóságából következik, hogy ha például *A.* törvényszék fölveszi valamely bonyolódott bűnügy szálait, időközben a gyanúsított *B.* törvényszék területén elkövet egy kisebb fontosságú büntetendő cselekményt, a hol beismerése következtében vád alá is helyeztetik; *A.* törvényszék, mely előbb kezdte meg a vizsgálatot, elveszti illetékességét, vádlott a perjogi szabályok ellenére elvonatik a tulajdonképeni személyi bíróságától, csupán azért, mert a *B.* törvényszék a vádhatározattal az eljárás *«lényegét»* érintő rendelkezésben megelőzte *A.* törvényszéket és a sokkal fontosabb, terjedelmesebb bűnvizsgálat főtárgyalása az államkincstár és a perbeli érdekelt személyek vagyoni és más érdekei ellenére *B.* törvényszéknél lesz megtartva.

A büntető perrendtartás 41. §-a nem írja ugyan körül, hogy mely intézkedéssel veszi kezdetét a megelőzés, de az ezzel kapcsolatos 39. §., melyre ugyanott hivatkozás van, már a panaszlott elleni idéző levél kibocsátását megelőzésnek nyilvánítja, mely birói intézkedés épen nem érinti az eljárás *«lényegét»* és a gyakorlatban is az illetékesség megállapításánál ez a rendelkezés érvényesült; sőt már a *bűnvádi panasz beadása*, a mennyiben a vizsgálatra a közvádló az elővizsgálat megindítására elegendő alapot talált, avagy azt a törvényszék elrendelte: *megelőzésnek* vétetett.

Ez volt a gyakorlat a Lajtán tul is s a büntető perrendtartás egyik legjelesebb magyarozója *Frühwald* véleménye szerint is a bűnvádi feljelentés beadásánál, a mennyiben annak alapján valamely hivatalos intézkedés történt a bűn kinyomozása iránt, a megelőzés megtörtént (... «welches zuerst zur Kēntniss der That kam, und welches demnach zuerst eine *Amtshandlung* begann». Handbuch des österr. Allg. Strafprozesses. 49. l.).

Az a körülmény, hogy vádlottat a kolozsvári kir. törvényszék tartóztatta le, a büntető perrendtartás 43. §-a értelmében nem szolgálhat indokul a kolozsvári kir. törvényszék illetékessége megállapítására, mert az említett cikk rendelkezése szerint ebben az esetben is az a bíróság illetékes, a mely a másikat megelőzte; így kétségtelen, hogy a kir. Curia valószínűleg a sárga könyv 9. §-a végtétele téves szövegezését tartva szem előtt, az erdélyi részekben érvényes büntető perrendtartás rendelkezései mellőzésével állapította meg jelen esetben a kolozsvári kir. törvényszék illetékességét.

Bodor László.

A felülvizsgálat tárgya.

A szabad kutatás szelleme az 1893. évi XVIII. tcz. és az általános polgári perrendtartási javaslatban a törvényes bizonyítási szabályokat végre már nálunk is kellő mértékben halomra döntötte s romjaira a szabad mérlegelés zászlaját tűzte.

Nem a tanu, sem azon különféle eskü legyen többé a

peres ügy eldöntője, de maga az egyedül arra hivatott bíró, illetve annak «szabad, tehát minden illetéktelen befolyástól ment meggyőződése».

A törvényes bizonyítási és a szabad mérlegelési rendszer közötti különbség röviden abban volna összefoglalható, hogy míg amaz mellett a bíró igen gyakran olyat volt *kénytelen* igazságnak hirdetni, *mit ő maga igazságnak nem hitt*: ez kötelezi, hogy csak azt hirdesse, *mit igazságnak tud*.

Az ellenőrizhetlen «hit» tanát a «meggyőződés», vagyis azon tan váltotta fel, mely tárgyilagos külső okokból logikai gondolkodás útján eredményeket nyer és azokat az emberi elme korlátain belül «tudva igazságok»-képen hirdeti.

Ama külső tárgyilagos okok — közvetett vagy közvetlen bizonyítási eszközök — *kutatásában és kiválasztásában* a bíró most a legkiterjedtebb szabadságot élvezi, azoknak *feldolgozása* értelmi képességétől függ ugyan, de a nyert intellektuális termék — a *judicium* — mindig a meggyőződés védjegye alatt hirdetendő.

Ámde e szabadság roppant veszélyessé válhatnék, ha bizonyos irányban nem volna *korlátozva* és más irányban nem volna *ellenőrizhető*.

A korlát ugyanis az, hogy a bíró meggyőződését egyedül az előtte fekvő peranyagból, a törvényben körülírt módon meríteni köteles, mi azt jelenti, *hogy magánértesítés vagy a perben fel nem hozott ismeretforrások a meggyőződés keletkezésére fel nem használhatók*, az *ellenőriztetés* pedig abból, *hogy azon tárgyilagos okokat, melyekből meggyőződése keletkezett, és azoknak mikénti feldolgozását nyilvánítani köteles*, mert a tárgyilagos okoknak — úgy mennyiségileg, mint minőségileg — nem ugyanazon egy *mérve*, keletkezteti kikiben egyaránt a «biztosság» tudatát.

Ép annyira fölötte téves, mint veszélyes tehát azon tan, hogy a bizonyítékok szabad mérlegelése csak «pro foro interno», a lelkiismeret számára van rendelve.

Ellenkezőleg, azon külső tárgyilagos okok, mint a meggyőződés coefficientensei, szigoruan vizsgálat alá vétetnek, hogy vajon egyrészt általában meggyőződés keletkeztetésére elég hatályosak-e és másrészt különösen olyanra, melyet a bíró magáénak hirdet.

Ha az ítélet hozatala körüli benső processusban részt vett, a bíró által kinyilatkoztatott tényezők minél *több embernek az esztét kényszerítik arra, hogy valamit bizonyítottnak elfogadjon*, ezen ítélet annál jobb; míg ellenben az, a melynél az előadott tényezők a bírón kívül senki ember fiában kongruens meggyőződést nem keltenek, határozottan rossz; annak daczára, hogy esetleg a lehetőség nincsen kizárva, miszerint a fel nem használt okok felhasználása mellett, a bíró által elégtelen okok mellett hirdetett ugyanazon meggyőződésre más is jutna.

Ezen, csak dióhéjba szorított elveket tartá törvényhozónk is szeme előtt, mikor a bizonyítékok szabad mérlegelésének nagy elvét törvénykönyvünkbe iktatá; mondván: a bíróság a bizonyítékok mérlegelésében törvényes bizonyítási szabályokhoz — csak a törvényben kijelölt esetekben — van kötve; egyébként pedig valamely tényállitásnak valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján itéli meg. *Az okok, a melyek a bíróság meggyőződését elbidézték, ugyszintén a melyek miatt a bíróság valamely bizonyítást elégtelennek tartott, vagy a felajánlott bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.* (64. §.)

A miniszteri indokolás ez irányban — az előre bocsátott általános elvekhez képest — kiemeli, miszerint a mellett, hogy a bírónak általában nagyobb szabadságot enged, egyuttal *garantiát is nyújt, hogy a bíró e szabadsággal vissza ne éljen*, midőn előírja, hogy a bíró meggyőződésének okait, valamint azt is, hogy valamely ajánlott bizonyítékot miért mellőzött, az ítéletben előadni tartozik. *Ha a bíró e*

kötelezettségének eleget nem tesz és ítéletét e részben nem indokolja, vagy csak látszólag indokolja, akkor megsérti a törvényt és ítélete felülvizsgálat útján is feloldható, daczdra annak, hogy a ténykérdés megállapítása el van vonva a felülvizsgálati bíróság cognitiója alól. Ezen maxima alaptörvény számba megy és annak megsértése a jogbiztoság legfontosabb garantiáinak elvetése mellett a birói székbe «az önkényt» ültetné.

Az alábbi két jogeset — az egyik a pozsonyi, a másik a budapesti tábla területéről — szolgáljon illusztrációjául annak, hogy mily fontossággal bír, hogy a felülvizsgálati bíróságok, a törvény reájuk ruházta feladatuk iránt tisztában legyenek, és mily közveszélys az, ha ezt róluk nem mondhatnók.

I. Az első esetben a tényállás nagyon egyszerű. Felperes keresetében azt adja elő, hogy alperesnek 1887. évi jun. 16-án 640 frt vételár fejében két szoba garnitúrát el- és átadott volt, ki azt 1888. évi november 21-éig tényleg használta. E napon alperes önmaga ellen csődöt kérve, felperes alperes lakásán megjelent és neje állítólagos beleegyezése mellett követelésének biztosítása végett a két garnitúrát visszavette. Tekintve, hogy felperes részéről a 4469/87. sz. keresettel az alperes ellen indított rendes perben a kir. Curia 7490/94. sz. ítéletében kimondotta azt, hogy a felperes az alperestől vételárt nem követelhet, mert a fent jelzett butoroknak tulajdonába visszavétele által magát azok árára nézve kielégítette, tekintve továbbá, hogy a visszavételkor a butorban értékcsökkenés beállott, mely felperes előadása szerint 400 frtra rugott, felperes keresetével e 400 frtnyi kártérítést érvényesíti.

Alperes evvel szemben tagadja, hogy felperessel a két szoba garnitúra vételára tekintetben megállapodásra jutott volna, hogy azt használta volna, felperes azt ennek előtte és bármikor elvitette volna, tagadja, hogy ő felperesnek kárt «jogtalanul» okozott volna. E tényekre alperes az elsőbíróság által a s. t. 96. §-a értelmében eskü alatt kihallgattott, és ennek utána a lapunk jelen számának mellékletén 334. sz. a. közölt határozatok hozattak, melyeknél különösen arra hívom fel a szíves olvasó figyelmét, hogy mindegyik bíróság «quo jure» marasztalt.

Az első bíró marasztal, mert: «felperes nem lehet megfosztva ama jogától, hogy a garnitúrák értékében nem saját ténye folytán beállott különbözetet alperes ellen — ki ugyancsak semmit sem ténykedett — ne érvényesítse». Ezen indok nem nyervén a felebbezési bíróság approbatióját, talán azon, még Paulus által felállított szabály következtében, hogy: «Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet», — ez ismét azért marasztal, mert alperes a vételárból eredő fizetési kötelezettségének eleget nem tett, és így szerződészegő lévén, kártérítéssel tartozik. A felülvizsgálati bíróság ismét nem járulván hozzá, hogy a mora in solutione még külön noxalis actiót megállapítson, azért marasztalt, illetve hagyta helyben a marasztalást, mert a felek a köztük létrejött szerződéstől elállottaknak tekintendők, ebből folyólag a szerződés megkötésekor fenállott állapot állítandó helyre, tehát «in integrum restitutio», de hogy miért épen az alperes vagyonából és annak hátrányára történjék felperes javára? mi-dőn áll a jogelv: restitutio ita facienda est, ut unusquisque in integrum jus suum recipiat.

De még más szempontból van kifogásunk, nemcsak ezen de — alkalom adtán most fölhasználjuk — általában a polgári jogszolgáltatás legnagyobb számú ítéletei ellen, a mennyiben azokban legnagyobb részt a jogi, «az elméleti» megállapítás gyakran egészen hiányzik.

A magyar bíróságok legnagyobb része nem bocsátkozik belé, hogy a fél által hivatkozott jogelvet akár czáfoljanak, akár pedig megerősítsenek, holott a német Reichsgericht épen feladatának tekinti a közönséget meggyőzni, hogy a judicatum a törvénynek, a tudománynak, vagy az eddig gyakorlatnak megfelel, vagy az eddigi gyakorlattól, ha eltér,

hogy miért kellett eltérnie. Pedig polgári törvénykönyv hiánya és új eljárás mellett, nálunk ez irányban még sokkal nagyobb gond és figyelem volna az ítéletekre fordítandó, mint Németországban.

II. A pozsonyi kir. ítélő tábla hivatkozott 1895. G. 3. számú ítéletében 1895. évi május 16-án enuniciáltatik: «a másodbírósági szabályt nem sértett meg azzal, hogy a felperest eskü alatt kihallgatta, mert ez intézkedése az idézett törvény 156. §-ának rendelkezésén alapul. Minthogy pedig a bizonyítékoknak a másodbíróság részéről való mérlegelése a felülvizsgálat tárgya nem lehet, és minthogy a másodbíróság egyébként is a bizonyítékok alkalmazásának az idézett törvény 94. és 94—96. §-ai értelmében járt el, ugyane törvény 197. §-a szerint a felülvizsgálati eljárásban a másodbírósági ítéletben megállapított tényállás irányadóul veendő».

Jegyezzük meg jól, tehát a pozsonyi kir. ítélő tábla judikaturájában azon elv fogadtatott el, hogy a bizonyítékoknak a másodbíróság részéről való mérlegelése, a felülvizsgálat tárgya nem lehet. Következőleg ha az elsőbíró alperest hallgatta ki eskü alatt és a szerint állapította meg a tényálladékot, a felebbezési bíróság evvel szemben sans gène felperest hallgathatja ki eskü alatt és vallomásának megfelelő tényálladéokra fektetheti ítéletét.

Evvel szemben áll a budapesti tábla judikaturája, ennek köztudomású 6. sz. polgári határozata, mely szerint a felülvizsgálati kérelemnek helyt adott, kimondván: *A felebbezési bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-a második bekezdése esetében a bizonyító fél eskü alatt való kihallgatásánál, az id. törvény 96. §-ának első bekezdésében foglalt bizonyítási szabályokhoz kötve van.* Sajátságos, hogy későbbben ugyanezen tábla, 1895. évi junius 28-án G. 33. sz. alatt, ismét oda konkludált, hogy a felülvizsgálati bíróság pedig annak a kérdésnek eldöntésébe, hogy a felebbezési bíróság helyesen mérlegelte-e a ténykörülmenyeket, nem bocsátkozik.

Ebből látható, hogy judikaturánk a területiális jogrendszerek lejtőjére jutott.

Szemlélődésünk tárgya és ez igénytelen dolgozatunk tulajdonképeni motívuma e két ellentétes határozat közül a helyest felkutatni.

Eleve kijelentjük, hogy a pozsonyi tábla határozatához ily apodiktikus alakban nem járulhatunk, már azért sem, mivel nézetünk szerint nyilván a törvénybe ütközik. Az 1893. évi XVIII. tcz. 156. §-ának második bekezdése, igaz, hogy feljogosítja a felebbezési bíróságot az elsőbíróságtól eskü alatt kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatni és megesküthetni, de nem öntetszelgésből vagy pusztán azért, mert az egyik fél neki nem tetszik, hanem egyedül és kizárólag akkor, ha e §. első bekezdése szerint az elsőbíróságnál már fölvetett bizonyítás kiegészítését, vagy ismétlését elrendelni kénytelen. A törvényt magyarázat szempontjából nagyon fontos, és ezen indokot sajnálattal nélkülözzük a budapesti tábla indokai közül, hogy a 156. §. első és második kikezdése csak együttesen, egymással összefüggésben értelmezendő. A felebbezési bíróság köteles tehát a bizonyítás kiegészítését és ismétlését elrendelni, esetleg, ha annak következtében a tárgyalás elhalasztása válik szükségessé, ebben a bizonyítandó tényeket és bizonyítási eszközöket megjelölni.

Hogy ebben őt semmi sem akadályozza, hogy az elsőbíró a bizonyítás vezetése, a bizonyítékok előterjesztése és a bizonyítékok szabad mérlegelése körüli teljes jogköre reá hárul még az esetre, ha az elsőbíró az egyik felet eskü alatt kihallgatta, csak az ez iránti netáni kétely elosztatására vezetendő vissza, hogy 156. §. második kikezdése a törvénybe felvetett, mivel ennek tartalma a tárgyalás egysége és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvéből önkényt folyik.

Ha a felebbezési bíróság a bizonyítás kiegészítését elrendelte, őt, ha valamely döntő ténykörülmenyre nézve más bizonyíték fen nem forog, a törvény 96. §-a épugy köti,

mint az elsőbíró. Ez a budapesti tábla által elfogadott tétel minden kétségen felül áll, annál is inkább, mert ha a felebbezési bírót a 96. §. nem kötné, akkor a bizonyítékok mérlegelése tekintetében őt nagyobb hatáskör illetné, mint az elsőbíró, ő fel lenne oldva attól, a mivel az elsőbíró határozottan megkötött. Hiszen épen az eskü egyike ezen eseteknek, melyekben a törvény a bíróságot a bizonyítékok mérlegelése tekintetében bizonyítási szabályokhoz köti a 96. §-ban, a mint a 73., 76—79. §§. által az okiratok, a 75. és 80. §§. által a kereskedelmi könyvekre nézve kötve van.

Ha például a felebbezési bírót a törvény 73. §-ának megsértésével a teljes bizonyító erővel bíró magánokirat ellenében az ellenfél eskü általi kihallgatása segítségével az okirat tartalmával ellenkező tényálladékokat megállapítana, a 185. §. c) pontja alapján felülvizsgálat kérelmezhető, ép úgy kérhető felülvizsgálat, ha az eskü alkalmazása körüli szabályok helytelenül alkalmaztattak.

Ezeket szem előtt tartva, a 197. §. azon rendelkezései, hogy a felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás irányadó, nem foglalják magukban feltétlenül a pozsonyi ítélő tábla hirdette azon tant, hogy a bizonyítékoknak a másodbíró részéről való mérlegelése a felülvizsgálat tárgya nem lehet; ellenkezőleg, ha ott mérlegeltetett, a hol mérlegelni nem szabad, egy szóval, ha épen a tényálladék megállapítása tétetik panasz tárgyává, ott felülvizsgálatnak mindig van helye, a mint ez a 197. §. második pontjából is kiviláglik.

Nagyon helyesen és világosan tanítja ezt Fitting (der Reichscivilprozess 1893. 569. l.).

«Der thatsächliche Verhalt, wie ihn das Berufungsgericht zufolge der von den Partheien gemachten Behauptungen, der darauf von der Gegenseite abgegebenen oder unterlassenen Erklärungen, der nach seinem Erachten erbrachten oder nicht erbrachten Beweise oder wegen Offenkundigkeit als die Grundlage für seine juristische Beurtheilung behandelt hat, muss auch von dem Revisionsgerichte als die Grundlage für seine eigene juristische Beurtheilung behandelt werden, so weit nicht für die Feststellung des thatsächlichen Verhaltes selbst wieder Rechtsvorschriften (*Grundsatz der Mündlichkeit, gesetzliche Beweisregeln, Rechtsvermuthungen, Auslegungsregeln und dgl.*) bestehen und wegen Nichtanwendung oder nicht richtiger Anwendung einer solchen Vorschrift jene geschehene Feststellung selbst als eine juristisch fehlerhafte erscheint.»

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

«Lényeges körülmények» a hamis eskünél.

A vitában, melyet a Curiának büntetőjogi 20. számú teljes-ülési döntvénye körül Heil Fausztin kir. táblai bíró ur megindított,¹ ujabban egy érdekes közlemény jelent meg dr. Fayer László egyetemi rk. tanár ur tollából,² a ki a döntvény mellett foglal állást. A kérdésnek számos magánjogi vonatkozása lévén, legyen szabad ahhoz a következőkben hozzászólanom.

Dr. Fayer ur fejtegetéseinek nem azon, nézetem szerint helyes, részével kívánok foglalkozni, a hol azon esetről szól, midőn az esküformulába a lényegeseken kívül lényegtelen körülmények is bejutottak és az eskü csak az utóbbiakra nézve hamis.

Azon kategóriáról kívánok szólni, melyről Heil Fausztin szól, midőn t. i. az eskü hamis a maga lényeges részeiben is, de az eskü egész tényállása nem vonatkozik a polgári ügy lényeges elemeire, más szóval, mikor a polgári bíró hibásan tette függővé az ügy eldöntését ezen eskütől. A vitának magva

¹ Jogtud. Közl. 1894. 2. sz.

² Dr. Fayer László büntetőjogi kézikönyvének sajtó alatt levő második kötetéből. Közölve e lap 26. számában.

itt van és itt Heil Fausztin nézetét osztom. Érveit mindazonáltal ismételni nem fogom. Mert, a mit Fayer felhoz, új, tehát új ellenérveket igényel.

Egy eset az, a melylyel Fayer a döntvény mellett érvel. Azon eset, midőn a hamis eskü lényegtelen körülményre vonatkozott és az esküttevőnek az eskü letétele nélkül is pernyetessé kellett volna lennie; azaz, midőn a polgári bíró nemcsak abban tévedett, hogy lényegtelen körülményre ítélte meg az esküt, hanem abban is, hogy egyáltalán esküt ítélte és midőn helyesen minden eskü megítélése nélkül azon fél javára kellett volna eldöntenie a pert, a ki a per helytelen elbírálása mellett hamis esküt tett.

Mielőtt ez esettel foglalkoznám, ki kell jelentenem, hogy ez az eset nem a normális. Gyakoribb lesz az az eset, hogy azon fél ragadtatja magát hamis esküre, a kinek a per helyes elbírálása mellett pervesztessé kell lennie. Tegyük, hogy az eskü itt is lényegtelen körülményre volt megítélve. Az eset a Fayer esetének contrariuma. Ha amaz mellette szól, emennek ellene kell szólnia. Egyforma mindkét eset, csak a pernyertességben — pervesztességben ellenkezők. Ha a lényegtelen körülményre hamisan esküvő a pernyertesség alapján, mely őt a per helyes elbírálása mellett megilletné, felmentendő, akkor a pervesztesség alapján, melyet a per helyes elbírálása mellett sem kerülhetne ki, elítélendő.

De, ettől eltekintve, a felhozott eset érdemleges elbírálásából sem lehet érvet levezetni a döntvény álláspontja mellett. Az ez esetben és Fayer többi fejtegetéseiben rejlő érvelést a következőképen foglalom össze.

Ha a Btk. 219. §-ában meghatározott bűncselekmény az volna, a mi régen volt, t. i. vallás elleni deliktum, akkor bárminő hamis eskü, vonatkozzék az bár teljesen lényegtelen körülményre, büntényt képezne. A peres fél, a ki különben teljességgel fenálló jogát azzal érvényesítette, hogy Istenre való hivatkozással és ünnepélyes formában hazugságot mondott, az vallás elleni büntényt követett el. Egészen másként áll a dolog, ha a hamis esküt annak tekintjük, a mi az a modern jogok, ezek közt a magyar Btk. szerint is: hamis bizonyíték koholásának. Ha a hamis esküt mint bizonyíték koholását fogjuk fel, akkor a fél, a kinek a per helyes elbírálása mellett pernyertesnek kellett volna lennie és a ki a per helytelen elbírálását látván, hogy jog és igazság ellenére pervesztessé ne váljék, inkább egy hamis bizonyítékot produkált; ez a fél ellenfelének jogsérelmet nem okozott és nem volna méltányos őt büntetni csupán azért, mert fenálló jogát helytelen eszközzel védette meg. A bizonyíték koholása kétségkívül inmorális, de büntetendővé csak akkor válhatik, ha az azzal bizonyítani kívánt jog valóban nem létezik. Ha a hamis bizonyítékkal hamisan bizonyított jog tényleg létezik, akkor a bizonyíték koholása ugyan fenforog, de csak alaki valami. Praegnánsan: ez esetben a hamis bizonyítéknak nincsen az a hatása, a mely rendszerint lenni szokott és a melyet ezért a Btk. is feltételez, az a hatása ugyanis, hogy nem létező jogot létező gyanánt feltüntessen.

Szóval, az érvelés kulminál abban, hogy hamis eskü bünténye fen nem foroghat, ha a hamis eskü lényegtelen körülményre vonatkozott és az esküttevőnek az eskü letétele nélkül is pernyertesé kellett volna lennie.

Ez érvelésnek csak egy, de azt megdöntő hibája van. A hiba annak ignorálása, hogy a hamis eskü büntényénél a büntetőjogi védelemnek mi a tulajdonképeni tárgya. Arra van építve a döntvény mellett érvül felhozott eset, hogy a büntetőjogi védelem tárgya a sértett peres félnek joga. *Holott a hamis eskünél a büntetőjogi védelem valódi tárgya az eskü intézménye maga.* A perbeli ellenfél joga csak másodsorban. Mert az eskü intézménye ebben a büntetőjogi védelemben nyeri létalapját. Ha a hamis eskü, tekintet nélkül arra, hogy lényeges avagy lényegtelen körülményre tétetik le, feltétlen büntetőjogi megtorlást nem nyer, akkor a hamis eskük szá-

porodni fognak. Nemcsak azon peres fél, a kinek részén van, hanem az is, a ki részén véli az igazságot s tévedést lát a bíró jogi felfogásában — pedig magáénak tartja az igazságot majd minden perlekedő — könnyebben fog hamis esküt tenni a büntető bíró helyesebb jogi felfogásának reményében. A polgári bíró, ha helyesen tette is függővé az ügyet ezen eskütől, nem tudhatja, hogy nincsen-e a fél ellenkező jogi meggyőződésben és nem tesz-e hidegvérrel hamis esküt az utólagos büntetlenség reményében. Az eskü, a mely már eddig kétes megbízhatóságú és ugyanezért csak elkerülhetlen szükség esetében alkalmazandó (1868: LIV. tcz. 222. §.) pereldöntési eszköz volt a curiai döntvény betartása mellett, még kétesebb megbízhatóságúvá kell, hogy váljék, mert még inkább mint eddig, nem a bíró, hanem a fél kezében lesz a polgári persorsa. Pedig, hogy az eskü ott, a hol az a fél tanukénti kihallgatásával helyettesítve nincs, egy fontos, sőt nélkülözhetlen pereldöntési eszközt képez, azt bizonyítani nem kell. Ez a nélkülözhetlen pereldöntési eszköz azonban feltétlen büntetőjogi védelem nélkül nem functionálhat. E nélkül az eskü nem az, a mi. Az esküvőre ható morális pressio magában nem elég erős. Sőt ez a morális pressio is nagyjából a büntetőjogi sanctióból folyik. Immorálisabb az, a mit az állam büntetőjogi sanctióval sujtott, mint a mit ezen sanctióra érdemesnek nem tartott. A tette már-már elhatározott fél pedig egyáltalán csak az utóbbit tartja immorálisnak. Tudva van, hogy a polgári bírák, a kiket a prts 242. §-a arra kötelez, hogy az eskü letétele előtt az esküvőt a hamis eskü következményeire figyelmeztessék, e következmények alatt a büntetőjogi következményeket értik és majdnem kivétel nélkül csakis ezekre terjeszkednek ki figyelmeztetésükben.

Az eddigiek folyamánként bátran állíthatom, hogy nem a peres fél jogát, hanem az eskü intézményét védik a Btk. szakaszai. Az eskü intézménye ugyan a perbevitt jog szolgálatára van rendelve, de büntetőjogi védelme e jogtól független, alaki. Feltétlennek, alakinak kell lennie, mert a feltételes védelem, mint láttuk, lerontja a pereldöntés megbízhatóságát és így a perbevitt anyagi igazságot magát. Az esküintézmény természetéből folyik tehát, hogy helyes büntetőjogi védelme már mint feltétlen, szigorúan alaki nem lehet. Ebből ismét az folyik, hogy a magyar Btk. ezen helyes védelmet nyújtja. Mert, ha a jog valamit szabályoz és speciálisan a büntetőjog valamely jogot vagy intézményt védelemben részesít, akkor nem szabad feltételezni, hogy e szabályozás, e védelem hiányos, tökéletlen. Ily feltételezésre a tételes törvény nem is nyújt semmi alapot. A Btk. 219. és 221. §-ai egyetlen szóval sem teszik függővé az eskü védelmét az esküvel bizonyítandó jog fenállásától. Téved tehát Fayer, ha a felet megillető pernyertességben mentesítő körülményt lát. E körülmény csak a büntetés enyhítésére, de nem a büntény fenforgására birhat befolyással. Enyhítő, de nem mentesítő. Hogy a 219. §. története is a feltétlen büntetőjogi védelem mellett szól, az kétségtelen abból, hogy a jogügyi bizottság a lényeges körülményekre vonatkozó passust onnan — bölcsen — kihagyta. Kétségtelen ezért az is, hogy a Curia erőszakosan magyarázta a törvényt, midőn azt, a mi a törvényből szándékosan elimináltatott, döntvénye kerülő útján abba visszahozni akarta.

A büntetőjogi sanctio feltétlen volta mellett természetesen nemcsak a peres fél joga, hanem a lényeges—lényegtelen körülmények sem képezhetik ezen sanctio feltételét. Ezért fejtegetéseim, bár új szempontból tárgyalják a kérdést, teljes összhangzásban vannak Heil Fausztinnak a döntvény ellen felhozott érveivel. Érveinek ismétlése helyett, melyet kerülök, hadd toldjam meg azokat még a következő érveléssel. A Btk. 219. §-a az egyességi esküre is kiterjed (Illés, a Btk. 219. §-ához 2. jegyzet). Már pedig van az egyességi eskünek egy oly neme, a mely mellett a lényeges—lényegtelen körülmény

kérdése szóba sem jöhet. A sommás eljárásban különösen szabályoztatott (1893: XVIII. tcz. 100. §. utolsó bek.), de a rendes eljárásban sincs kizárva azon eset, midőn a felek egyességet kötnek és azt eskütől teszik függővé. Az egyesség megkötésébe, az esküvel erősítendő ténykörülmény kiválasztásába a bírónak semmi beleszólása nincs. Helyes vagy helytelen jogi felfogásról, mely szerint ezen körülmény lényeges vagy nem lényegesnek mutatkozik, itt szó nem lehet. A felek akarata az egyedül uralkodó. Ők esküvel erősítendő gyanánt kijelölhetnek egy az ügyre sem tartozó tényt is. Kijelölhetik, mert a bíró ezt nem vizsgálja felül. Ha az esküttevő fél tudva hamisan esküszik, lehet-e arról szó, hogy egy az ügy érdemi elbírálása szempontjából lényeges vagy lényegtelen körülményre tett esküt? Nyilvánvaló, hogy nem. Hiszen az ügy érdemi elbírálása itt egyáltalán ki van zárva. A Curia 20. sz. döntvénye ez esküemre tehát teljességgel nem alkalmazható.

Befejezésül még annyit, hogy azon alaki védelem, melyben nézetem szerint az esküintézmény részesül, nem példátlan a büntetőjog területén. A hamis eskü bünténye nem az egyetlen alaki deliktum a magyar büntetőtörvénykönyvben. Hogy mást ne említsek, a közokirathamisítás, a passiv megvesztegetés bizonyos nemei ugyancsak alaki büntényeknek vannak nyilvánítva. A magánokirathamisítás nem alaki deliktum, mert a hamis magánokirat készítése még magában nem büntetendő; csak akkor, ha a hamisító azt használja (Btk. 401. § a). Ellenben a hamis közokirat készítése a 391. §-szerint már magában büntetendő; a készítésből nem kell valakire jogsérelemnek háramolni, elég, ha háramolhatik. Még tisztább az alaki jelleg a megvesztegetésnél. Ennél a jogsérelem lehetősége sem kívántatik. A Btk. 465. §-a értelmében a megvesztegetett közhivatalnok, ha a jutalom vagy ígéret fejében nem is követi el a cselekményt, a melynek elkövetése végett megvesztegetett, sőt, ha a cselekmény még elkövetése esetén sem járna hivatali kötelessége megszegésével, mégis büntetendő. Ugyancsak tisztán alaki büntényt állapít meg a Btk. 468. §-a is. A felhozott büntények az alaki jelleg tekintetében nyilván teljesen megegyeznek a hamis eskü büntényével. A közokirathamisítás, a megvesztegetés a hivatkozott szakaszok eseteiben szintén nem sértik senkinek jogát és mégis büntetendők. Büntetendők, mert az előbbi a közokirat, az utóbbi a hivatalnoki intézmény megbízhatóságát csökkenti. Ezért a hamisan esküvő is, habár egy adott esetben nem is sértette senkinek jogát, ha lényegtelen körülményre tett is esküt, szintén büntetendő, mert az esküintézménynek megbízhatóságát csökkentette. Az újabb doktrina nyelvén szólva: a hivatalnoki intézmény, a közokirat és az eskü intézményei egyaránt *Rechtsgüter* azaz jogi javak, melyeket a büntető jog véd. A jogi javakról azt tanítja Binding, hogy azok nem azonosak a subjectiv jogokkal, hanem a jogi javak nagyrésze nem is képezi tárgyát a subjectiv jognak. Ez a tan kiválóan egyezik fejtegetéseimmel, a melyek szerint az eskü egy önmagában védelemre szoruló és védelemre méltó jogi javat képez. Önmagában, azaz függetlenül attól, hogy ezen jav a konkrét esetben egy subjectiv jognak szolgálatában állt-e vagy sem.

Dr. Kobler Ferencz.

Mennyiben módosult a kereskedelmi eljárási rendelet az 1893. évi XVIII. tcz. folytán?

Az 1893: XVIII. tcz. a kereskedelmi eljárást szabályozó 3269/81. sz. I. M. R.-en lényeges módosításokat eszközölt.

Az elsőt és leglényegesebbet az képezi, hogy a hivatkozott rendeletnek a peres eljárásra vonatkozó része hatályának körét kizárólag a kir. törvényszékek előtti eljárásra szorította s mindazon intézkedéseit, melyek csak a járásbíróóság előtti kereskedelmi peres eljárásra vonatkoznak, hatályon kívül helyezte.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a mindazon kereseteket, amelyek a kereskedelmi eljárási rendelet 7. §-ának harmadik bekezdése a kir. járásbiróságok, mint kereskedelmi bíróságok elé utalt, a sommás eljárás alá és ugyancsak a kir. járásbiróságok hatáskörébe sorozza és pedig olyképen, hogy ezekben csakis a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbiróságok járnak el, mint kereskedelmi bíróságok. A törvény ezen utóbbi intézkedést a 125. és 154. §-aiból kitetszőleg a felelbiteli bíróság különbözősége szempontjából teszi meg. Ezek szerint tehát azon peres ügyekben, amelyekben azelőtt a járásbiróságok a kereskedelmi eljárási rendelet szabályai szerint jártak el, immár mindenben az 1893. évi XVIII. tcz. az irányadó még akkor is, ha a kir. járásbiróság, mint kereskedelmi bíróság ítélt s így a törvény, a midőn a sommás és sommás kereskedelmi peres eljárás közt különbséget többé nem ismer, a külön sommás kereskedelmi peres eljárást egészen eltörölte. Ez a 2. §-ban eszközölt szabályozásban kifejezetten benfoglaltatik.

A kifejtettekől logikai szükségszerűséggel következik, hogy a kereskedelmi eljárási rendelet azon intézkedései, melyek csak a sommás kereskedelmi peres eljárásra vonatkoznak, hatályukat veszítették, érvényben maradt peres intézkedéseinek hatálya pedig csakis a törvényszékek előtti kereskedelmi eljárásra szorult.

Hogy ezen álláspont helyes, igazolja az 1893. évi XVIII. tcz. 154. §-a is, mely szerint «a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek abban az esetben, ha az elsőbíróság a 2. §. ellenére nem járt el, mint kereskedelmi bíróság, az ügyet csak kérelemre teszik át a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez». Már pedig, ha az ügy kereskedelmi jellege az eljárásban különbözőséget idézne elő, ez a kereskedelmi felelbiteli szék bíróság hatásköre érdekében feltétlenül és hivatalból figyelembe veendő lenne. A törvény ezen intézkedéséből is kitűnik azon intenciója, hogy a külön sommás kereskedelmi peres eljárást el akarta törölni még a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területéhez tartozó kir. járásbiróságok előtt is, hogy az ezek előtt, mint kereskedelmi bíróságok előtti peres eljárásra sem akar a közönséges sommás eljárástól eltérő semminemű szabályt alkalmaztatni s hogy a «kereskedelmi bíróság» megjelölést is csak a felelbitel szempontjából és ekkor sem oly feltétel gyanánt állítja fel, mely által az eljárásnak a közönséges sommás eljárástól némileg is eltérő nemét akarja megjelölni, a melytől eltérésnek helye nincsen, a minthogy a törvény 154. §-a szerint «a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék azt a körülményt, hogy az elsőbíróság a törvény 2. §-a ellenére járt el, mint kereskedelmi bíróság, hivatalból figyelembe veszi».

Nincs is ok és ratio, hogy hasonnemű perekben az ország két törvényszékének a területén levő kir. járásbiróságok előtti eljárásra — habár részben is — más szabályok legyenek irányadók, mint az ország összes többi járásbiróságai előtt.

Nem értek tehát egyet dr. Fodor Ármin és dr. Márkus Dezsővel, kik «A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve» című kitűnő munkájukban a kereskedelmi eljárási rendelet jelenleg érvényben levő szövegét olyképp konstruálják, mintha az, bárha az 1893. évi XVIII. tcz. által némileg módosítva, a járásbiróságok előtt a kereskedelmi ügyekben követendő peres eljárást is szabályozná, habár másrészt a törvény 2. §-ához adott magyarázatukban ők is szabályként állítják fel, hogy a 3269/81. sz. I. M. R. a kir. járásbiróságok hatáskörébe tartozó peres ügyekben egyáltalában nem jöhet többé figyelembe.

Ez a szabály kétségtelenül helyes, csak hogy említett szerzők a kereskedelmi eljárási rendelet jelenleg érvényben levő szövegének constructiójánál, úgy a törvény 2. §-ához adott magyarázatukban ezen szabályt következetesen szem előtt nem tartották, a miként ez az alábbiakból kitűnik.

A rendelet 3. §-ának c) pontja szerint kereskedelmi eljárás alá tartozó ügyekben elsőfolyamodású bírói hatóságot gyakorolnak a kir. járásbiróságok a budapesti fenyítő járásbiróság kivételével, a mely intézkedés Fodor-Márkus szerint — a rövidség okáért ezentul csak így hivatkozom — az új sommás törvény folytán következőleg módosult: «c) a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbiróságok a budapesti fenyítő járásbiróság kivételével».

Nézetem szerint ezen értelmezés helytelen. Helytelen pedig két okból. Egyrészt, mert a kereskedelmi eljárás alá tartozó peres ügyekről a már kifejtettek szerint csakis a törvényszékek szempontjából lehet szó, a melyek előtt külön kereskedelmi peres eljárás létezik, a járásbiróságok előtt azonban külön kereskedelmi peres eljárás nincsen s így a rendelet 3. §-ának c) pontja a peres eljárás tekintetében egész terjedelmében hatályát veszítette; ha tehát a rendelet csakis a peres kereskedelmi eljárást szabályozná, úgy a 3. §. c) pontja, mint felesleges és a fenálló joggal ellenkező teljesen elesik. Ámde másrészt a rendelet a perenkivüli kereskedelmi eljárást is szabályozza és e tekintetben az új sommás eljárási törvény azon módosítást nem eszközölt. A kir. járásbiróságok tehát továbbra is mint kereskedelmi bíróságok, a rendelet szabályai szerint gyakorolják ennek 10. §-ában hatáskörükbe és illetőségük alá utalt perenkivüli bírói eljárást.

Ezek szerint tehát a kereskedelmi eljárás 3. §-ának c) pontja az 1893: XVIII. tcz. folytán következőleg módosult: «c) a kir. járásbiróságok, a budapesti fenyítő járásbiróság kivételével a 10. §-ban meghatározott perenkivüli kereskedelmi ügyekben».

A rendelet 5. §-a következőleg hangzik:

«A kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak: a kereskedelmi törvény 258. §. 1., 2. és 4. pontjaiban, valamint a 259., 260. és 261. §-aiban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő keresetek, ha alperes kereskedő (kereskedelmi törvény 3. §.) vagy e nélkül is, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez.»

Fodor-Márkus ezen szakaszt, eltekintve a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjára való hivatkozás közbeszurásától, jelenleg is változatlanul érvényben levőnek tüntetik fel, a mi pedig a 3. §. c) pontjára és az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ára vonatkozó felfogásukkal is ellenkezik, mert hisz az abban felsorolt ügyletekből felmerülő keresetek a hivatkozott törvényszakasz szerint az 1893. XVIII. tcz. 1. §. 1., 4. és 5. pontjainak korlátai között csakis a budapesti és pestvidéki kir. törvényszék területén levő kir. járásbiróságoknak tartoznak, mint kereskedelmi bíróságoknak, hatáskörébe.

Nézetem szerint a rendelet 5. §-a két irányban módosult. Egyrészt, tekintettel arra, hogy az ezen szakaszban megjelölt ügyletekből felmerülő keresetek még abban az esetben sem tartoznak kereskedelmi eljárás alá, ha a per a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbiróságok, mint kereskedelmi bíróságok előtt folyik, tekintettel továbbá arra, hogy a rendelet a kereskedelmi bíróságok hatáskörét a külön kereskedelmi eljárás szempontjából akarja megállapítani, ez pedig az említett kir. járásbiróságok előtt sincsen: ennél fogva «A kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak» bekezdés helyébe a fenálló jognak megfelelőleg «Kereskedelmi eljárás alá tartoznak» bekezdés teendő. Másrészt pedig a rendelet 5. §-a az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ában foglalt intézkedések folytán azzal egészítendő ki: «a mennyiben az ezen ügyletekből felmerülő keresetek az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a értelmében sommás eljárás alá és a kir. járásbiróságok hatáskörébe nem tartoznak».

A sommás eljárásról szóló törvény 2. §-ának 2., 3. és 4. pontjai a kereskedelmi eljárási rendelet 6. §-ának 8. és 12. pontjaival lényegileg megegyeznek, a rendelet ezen pontjaiban felsorolt ügyek tehát csak annyiban tartoznak a rende-

letben szabályozott külön kereskedelmi eljárás alá és pedig annak 7. §-a értelmében a kir. törvényszékek hatásköréhez, a mennyiben az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a értelmében sommás eljárás alá és a kir. járásbiróságok hatásköréhez nem tartoznak. Ezen változás feltüntetése Fodor-Márkusban hiányzik, az tehát a rendeletben feltüntetendő, egyuttal az első bekezdésben az 5. §-nál kifejtettek értelmében «a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe tartoznak» helyett «kereskedelmi eljárás alá tartoznak» teendő.

A 7. §. első bekezdése így hangzik: «Az 5. és 6. §. értelmében a kereskedelmi bíróságokhoz utalt ügyek rendszerint a kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak.»

Álláspontom szerint a törvény inteniójának megfelelőleg a rendelet ezen szakaszából a «rendszerint» szó kimarad és az idézett intézkedés a következőleg módosult alakban van jelenleg érvényben: «Az 5. és 6. §. értelmében kereskedelmi eljárás alá utalt ügyek a kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak». Ugyanezen szakasz harmadik bekezdése pedig, mint az 5. §. fent jelzett kiegészítése folytán felesleges és mint a fenálló joggal ellenkező teljesen elesik. Ezzel ellenkezőleg Fodor-Márkus szerint jelen §. csak annyiban módosult, a mennyiben annak harmadik bekezdése helyébe az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a lépett, mely felfogás helytelensége az általam általánosságban és eddig a részletekben mondottakból nyilván kitűnik. A jeles szerzők ezen felfogásából is kitűnik azon tévedésük, mintha a 3269/1881. sz. I. M. R., bárha az 1893. évi XVIII. tcz. által némileg módosítva, a járásbiróságok, mint kereskedelmi bíróságok előtt, a kereskedelmi ügyekben követendő peres eljárást is szabályozná.

Ennek megfelel azután, hogy a rendelet «Peres eljárás» czime alatti §-ait azon esetre, ha a sommás törvény 2. §-ának utolsó bekezdésében megjelölt kir. járásbiróságok, mint kereskedelmi bíróságok járnak el, a járásbiróság előtti sommás peres eljárásban érvényben levőnek tüntetik fel s így általános szabályként felállított elvüktől eltérőleg a kivitelben egy külön sommás kereskedelmi peres eljárást konstruálnak, mely a közönséges sommás eljárástól sok tekintetben eltér s a melyben a kereskedelmi eljárási rendelet «Peres eljárás» czime alatti intézkedései közül csakis a perujtás és a semmisségi kereset megindításának határidejéről intézkedő 27. §-nak érvényét tekintik vitathatónak.

Az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ához fűzött magyarázatokban (id. m. 202. old.) szükségesnek mondják, hogy akkor, midőn a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbiróságok a hivatkozott §. alapján járnak el, «mint kereskedelmi bíróság» tüntetessenek ki a hozzájuk érkező beadványokon (mert a határozatokra való illetően kitüntetés a törvény 2. §-ának utolsó bekezdésén alapszik) és az eljárási rendelet 11. §-ának ezen és egyéb intézkedéseivel szemben szem elől tévesztik, hogy a sommás eljárásban, tekintet nélkül arra, hogy a kir. járásbiróság, mint kereskedelmi bíróság jár-e el vagy sem, a kereset kellékei tekintetében az 1893: XVIII. tcz. 15. §-a az irányadó, ez pedig a rendelet 11. §-ában felsorolt kellékeket nem követeli meg. Ugy szintén szem elől tévesztik, hogy a rendelet 14. §-a helyében az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ában felsorolt ügyekben, ugyancsak tekintet nélkül arra, vajon a kir. járásbiróság, mint kereskedelmi bíróság jár-e el vagy sem, ezen törvény 15. §-ának utolsó bekezdése, 18. és 19. §-ai, a rendelet 15. §-a helyében pedig a törvény 18. §-ának második bekezdése az irányadó.

A sommás kereskedelmi peres eljárásra is kiterjedő intézkedéseket tartalmaznak még a rendelet 12. és 24—28. §-ai.

A 12. §. következőleg hangzik:

«Az eljárás nemei kereskedelmi ügyekben is: a kir. törvényszékek előtt a rendes és a kir. járásbiróságok előtt a sommás eljárás.

«Rendes eljárás alatt a jegyzőkönyvi eljárás értetik; kivételnek csak a 21. §-ban megjelölt esetekben van helye.»

«A járásbiróságok elé tartozó sommás kereskedelmi ügyekre nézve a törvénykezési rendtartás szabályai alkalmazandók.»

Ezen szakasznak első bekezdése a kifejtetteknek megfelelőleg és tekintettel arra, hogy ezen §. a «Peres eljárás» czime alatt fordult elő s így csakis a külön kereskedelmi peres eljárásról akar intézkedni, a következő lényegileg módosult alakban van érvényben:

«Külön kereskedelmi eljárásnak csakis a kir. törvényszékek előtt, még pedig a rendes eljárás szabályai szerint van helye.»

A szakasz utolsó bekezdése pedig, mint teljesen felesleges, egészen elesik.

A 24—28. § ok hatálya csakis a rendes eljárásra terjed. A 24. §. intézkedése tekintetében a sommás eljárásban az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ának utolsó bekezdése a kifejtett értelmezés mellett az irányadó. A 25. §-t Fodor-Márkus is helyesen a rendes eljárásra szorítják. A 26. §. a kifüggesztés általi kézbesítés feltételeit állapítja meg. Ezen szakaszt a hivatkozott szerzők szintén, mint mindkét eljárási nemből érvényest, tüntetik fel. E tekintetben a kérdés talán vitatható volna, mert az 1893: XVIII. tcz. 118. §-a az 1868. évi LIV. és az 1881: LIX. tcz.-eknek a kézbesítésre vonatkozó intézkedéseit nem érinti: ámde az új sommás törvény csakis a két régebbi perjogi törvény vonatkozó intézkedéseit nem akarta érinteni, 2. §-ának helyes értelmezése szerint azonban a kereskedelmi eljárási rendelet összes intézkedését ki akarta szorítani a sommás eljárás köréből s így ezen §-ét is. Hasonlóképpen csak ez lehet a helyes álláspont a 27. és 28. §-okkal szemben is és azon észszerűségi okok, melyeket a 27. §-nak a sommás eljárásban való érvénye ellen Fodor-Márkus felhoznak, csak támogatják ezen felfogást és szólanak egyrészt a 28. §-nak érvénye ellen is a sommás eljárásban, tekintet nélkül arra, vajon az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ának utolsó bekezdésében megjelölt járásbiróságok valamelyike jár-e el vagy sem, mert ha az előbbi esetben, miként Fodor-Márkus, a 28. §-t érvényben levőnek állítjuk, akkor a perujtás-, semmisségi kereset- és igazolásra más szabályok is lennének irányadók ugyanazon perekben a szerint, hogy a budapesti és pestvidéki kir. törvényszék területéhez tartozó járásbiróság vagy más járásbiróság előtt folynának.

De módosítólag hatott másodszor az 1893: XVIII. tcz. a kereskedelmi eljárási rendeletnek a rendes eljárást szabályozó intézkedéseire is, és pedig eltekintve az 1893. évi XVIII. tcz. 215—220. 227. és 228. §-aiban foglalt intézkedésektől, a melyek a kereskedelmi rendes peres eljárást csak annyiban érintik, mint az általános rendes eljárást, még annyiban is, hogy a törvény 2. §-a 1. pontjának megfelelőleg a rendelet 5. §-ába a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjára való hivatkozás közbeszurandó. E tekintetben Fodor-Márkus nézetével egyetértek s így ezen irányban bővebben nem terjeszkedem ki, hanem csak utalok az ott kifejtettekre.

Dr. Weisz Aladár.

Különfélék.

— **Viszonkereset külön perre utasítása.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* Alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja, és ügyvédjének felülvizsgálati díját és költségét 4 frt 30 krban állapítja meg saját fele irányában.

Indokok: Alperes kijelenti ugyanis, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának a) pontjára alapítja felülvizsgálati kérelmét, de nem jelöli meg az anyagi törvényt, melyet megsértettnek tekint, hanem egyedül a viszonkeresetre vonatkozó és az 1881. évi LIX. tcz. 8. §-ában foglalt eljárási szabályok helytelen alkalmazását nehezteli. A panasz azonban alaptalan. Mert minden kereset, hacsak megállapításra nem irányul, következőleg a viszonkereset is, marasztalási kérelmet tételez fel. Alperes pedig elismeri, hogy felperesnek tökében 9 frt 12 krral tartozik, és ezzel szemben 5 frt

87 krt követelvény, a 3 frt 25 krt tevő különbözet megfizetésére késznek nyilatkozik. Ennélfogva kérelme nem irányul marasztalásra, a mi a viszonkeresetnek lényegéhez tartozik, hanem a kereset részbeni elutasítására. Alperes tehát viszonkereset czime alatt beszámítási kifogásként ellenkövetelést érvényesít. Minthogy pedig ez az ellenkövetelés a kereseti követeléssel összefüggésben nem áll, mert más önálló vételügyletből származik, s minthogy az ellenkövetelés eldöntése a tárgyalás elhalasztását tette volna szükségessé, az elsőbíróság, ha kifejezetten nem hivatkozott is az 1893. évi XVIII. tcz. 106. §-ára, helyesen alkalmazta annak rendelkezését, midőn ítéletét a kereseti követelésre szorította, és alperest ellenkövetelésével külön perutra utasította. (1895 május 3. E. 110. sz. a.)

— **Casus vagy mulasztás?** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* A felülvizsgálati kérelemnek helyt nem ad.

Indokok: Az elsőbíróság e helyütt felül nem vizsgálhatóan megállapította, hogy a per tárgyát képező áru (cognac) azért koboztatott el, következésképp azért nem jutott a vevő birtokába, mert kísérő levéllel nem volt ellátva. Ebből következik, hogy az elsőbíróság helyesen mellőzte a keresk. törv. 344. §-ának alkalmazását, mert az idézett törvényhely nem rendelkezik a mulasztásból eredő károk iránt, hanem csak a veszélyről, mely az árut éri, miután a szállítványozónak vagy fuvarosnak átadatott. A veszély pedig casus-t, azaz véletlen esetet jelent. Ezzel szemben felperes vitatja ugyan, hogy nem ő, hanem a szállítványozó tartozott volna a kísérő levelet megszerezni. Ámde ez a kérdés a felperes és szállítványozó közötti jogviszonyra tartozik és nem érinti alperes jogait, a ki a szállítványozóval egyáltalán nem szerződött. A keresk. törv. 385. §-a tehát a jelen per keretében nem alkalmazható. Végül felperes, mint egészben pervesztes fél az 1893. évi XVIII. tcz. 109. §-a értelmében a perköltséget egészben viselni köteles, mert a 114. §. kivételes rendelkezése, melyre a felülvizsgálati kérelem utal, csak arra az esetre vonatkozik, midőn a fél mulasztása vagy hibája által szolgáltatott okot a halasztásra, vagy a határnap kitűzésére, már pedig alperes az által, hogy szavatosra hivatkozott, sem hibát, sem mulasztást nem követett el. (1895 márczius 2. E. 45. sz. a.)

— **A maros-ludasi kir. járásbíróság** 1895. B. 123. sz. a. fizetési meghagyást bocsátott ki, melyben meghagyja D. F. hécsi lakos adósnak, hogy H. I. maros-ludasi kereskedőnek 97 frt 50 kr. tőkét és 1 frt bélyegköltséget fizessen meg. A maros-ludasi kir. járásbíróság nyilván azon véleményen van, hogy az 1893. évi XIX. tcz. 4. §-ának 3. pontjában foglalt azon rendelkezés, «hogy a kérelem visszautasításának van helye, ha a kérelem szerint a fizetési meghagyás nem azon a területen lenne kézbesítendő, a melyben a jelen törvény hatályban van», helytelen. Mert azt nem tételezhetjük fel, hogy akadna magyar bíróság, mely a törvény életbeléptetése után kilencz hónappal se ismerje még a törvényt. Ezen fizetési meghagyás ellen ellenmondással élvén, az ellenmondás költsége fejében 3 frtot állapított meg a nevezett bíróság, daczára, hogy az 1893. évi XIX. tcz. 22. §-a értelmében 97 frtos ügyben az ellenmondásért 1 frt bélyegköltség hozzászámításával csak 2 frt lett volna megállapítható. (*gyvédi körökből.*)

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróság** július elején beadott keresetre első határidőt *október hóra* tűz. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A nagyvárad kir. jogakademián** az 1894—95. tanévben 136 joghallgató volt beírva, még pedig I. éves 43, II. éves 41, III. éves 31, IV. éves 21. Osztöndíjas joghallgató volt 30, kik 5099 frt 49 kr. osztöndíjt élveztek. Tandíjelengetésben az I. félévben 18, a II. félévben 14 joghallgató részesült, összesen 416 frt 50 krban. Vizsgálati engedélyt nyert az I. alapvizsgálatra 10, a II. alapvizsgálatra 8, a jogtudományi államvizsgálatra 6, az államtudományi államvizsgálatra 4. Az államszámviteltant a rendes joghallgatókon kívül 6 tisztviselő is hallgatta; ezekkel együtt az intézetet általában látogatók száma 174 volt. Kötelező tantárgy tanítatott az I. félévben 16, heti 86 órában, speciálcollegium 9, heti 19 órában; a II. félévben kötelező tantárgy 10, heti 50 órában, speciálcollegium 17, heti 32 órában. Alap- és államvizsgálat tartatott 130, a következő eredménnyel: u. m. 9 (6,9%) kitüntetéssel, 98 (75,4%) egyszerűen t. i. egyhangulag vagy szótöbbséggel képesített, 14 (10,8%) felfüggesztett, 9 (6,9%) visszautasított. Az igazgatóval együtt 8 ny. r. jogtanár és 3 magántanár működött az intézetben.

A könyvtár állása 1894 december 31-én volt 9665 kötet, 23670 frt 36 kr. értékben.

— **Az Athenaeum** cz. folyóirat utóbb megjelent számának tartalma: A felelősség elve a magyar alkotmányban (III). Dr. Ferdinándy Gézától. — Epikuros tana az élvezetről (II). Jannsentől. — Ékesszólás a művészetek közt. Hegedüs Istvántól. — Egy humanista költő. Várnai Sándortól. — Parlamenti reform. Dr. Balogh Arturtól. — Irodalom.

— **Randa** nagy műve: *Der Besitz nach oesterr. Rechte* negyedik kiadásban jelent meg. Ára 9 frt.

— **A sajtó érdekében.** Az imént lelépett osztrák igazságügyminister, Schönborn, rendeletet intézett az államügyészekhez, melyben figyelmezteti őket, hogy csakis alapos okok esetén foglalják le az időszi sajtó termékeit és minden irányu lappal szemben egyenlően tárgyilagos szempontok vezesék őket működésükben.

— **A 23-ik német jogászszyülés** f. é. szeptember 10., 11. és 12. ikén tartatik meg Brémában. A megvitatásra kitűzött kérdések a következők:

1. Sind die Grundsätze des Entwurfs des Bürgerlichen Gesetzbuches II. Lesung über eingetragene Vereine zu billigen?

2. Sind Massregeln zur Einführung des Anerbenrechts vorzuschlagen?

3. In wiefern empfiehlt sich eine besondere Behandlung des kleinen Mobiliarbesitzes im Sinne des Heimstättenrechts?

4. Empfiehlt sich die Verleihung der Wassernutzung nach Maassgabe des Entwurfs des Preussischen Wassergesetzes?

5. Haben sich die durch die Aktiennovelle vom 18. Juli 1884 geschaffenen Cautelen gegen unsolide Gründungen von Aktiengesellschaften bewährt oder empfiehlt sich eine andere Gestaltung derselben?

6. Empfiehlt sich die gleichartige rechtliche Behandlung von Bergung und Hilfeleistung in Seenoth?

7. Empfiehlt es sich, einen gesetzlichen Lohnanspruch für Rettung von Menschenleben in Seenoth zu gewähren?

8. Soll der Erfolg als gesetzliche Voraussetzung der gemeinschaftlichen Haverei beibehalten werden?

9. Empfiehlt sich die Einführung von Verschärfungen der Freiheitsstrafen im Sinne des Oesterreichischen Entwurfs?

10. Ist die Eideszuschreibung im Civilprocess durch Vernehmung der Parteien als Zeugen zu ersetzen?

11. Empfiehlt sich ein allgemeiner Rechtsschutz gegen unerlaubten Wettbewerb?

12. Empfiehlt sich hinsichtlich der Geldstrafe
a) die Zulassung und Begünstigung des freiwilligen Abverdienens derselben?

b) die Androhung des erzwungenen Abverdienens in einer Anstalt (Arbeitshaus) für den Fall, dass der Mangel guten Willens zur Tilgung der Strafe festgestellt ist?

— **Német igazságügyi statisztika.** A német birodalomban 1895 január 1-én 7499 bíró és 5795 ügyvéd működött. Minden 6591 lakosra egy bíró és minden 8530 lakosra egy ügyvéd esett. Első fokban megindult 1893. évben 3.748.465 polgári, 1.228.758 bünyűgy és 8198 csődügy. Polgári ügyben benyújtott 59.914 felebbezés, 2366 felülvizsgálati kérelem, büntető ügyben 61.860 felebbezés, 8143 felülvizsgálati kérelem. Elíteltetett 430.403 személy 535.000 cselekmény miatt. Előzőleg büntetve volt köztük 151.679. Az elítéltek közt volt 356.232 férfi, 74.171 nő, 18-ik életévét nem töltötte be 43.776 elítélt. 1894-ben 7411 csőd nyitvatott, 6636 csőd befejeztetett; és pedig 4186 a tömeg felosztása, 1871 kényszer-egyezség, 170 a hitelezők beleegyezése, 401 vagyonihiány, 8 felsőbbírói határozat folytán.

— **A német általános polgári törvénykönyv** javaslata — mint komoly jogászörökben beszélük — a jövő évi február hónapban fog a birodalmi törvényhozás elé terjesztetni.

— **Laband** igen szép előadása: *Die Wandlungen der deutschen Reichsverfassung* megjelent.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 30. számában dr. Tarnai Jánosnak a «Gyermekkitétel és családi állás elleni büntettség» cz. cikkében, a 2. hasábnak alulról 10. sorában, e helyett: «szegény férje miatt»: «szegénysége miatt» olvasandó.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

televre	...	6	frt
negyedévre	...	3	frt

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új osztrák polgári perrendtartás. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — A párviadal. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A husz forinton aluli kereskedelmi ügyek és a 60. sz. teljes-ülési döntvény. B. — Az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-ához. FÉNYES VINCZE aradi kir. aljárás-bírótól. — A bírósági referendárok gyakorlati iskolája Németországban. S. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új osztrák polgári perrendtartás.

Eddig kívülünk Ausztria azon egyedüli európai ország volt, melynek polgári peres eljárása az írásbeliségen alapult. Most elveszítjük ezen «socius malorum»-ot. Ausztria törvényhozói testületei elfogadták a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatot és ezzel a szóbeliség, a melyet a bünvádi eljárásban már 1873-ban meghonosítottak, hosszú küzdelmek után a polgári perben is az eljárás minden nemében elfogadásra talált.

Az osztrák és német jogászok kedvezően fogadták a perjogi codificatio e legújabb termékét.

Ausztria nagy jogásza *Unger*, mint a felsőházi bizottság elnöke, az urak házában tartandó, de rosszuléte miatt el nem mondott és csak a sajtó útján közzétett beszédében következőleg nyilatkozott felőle:

«A végleges ítéletet a jövőnek fentartván, legyen szabad egyelőre ítéletemet az új perrendtartás fölött a következőkben kijelenteni. Azt hiszem, hogy a bizottság összes tagjaival egy véleményen vagyok, midőn azon meggyőződésnek adok kifejezést, hogy a jelen perrendtartás nem ugyan a képzelhető legjobb, de Ausztria részére ez idő szerint mindenestre a legjobb. Dicsőségére válik az igazságügyminiszterium törvényszerkesztési osztályának és különösen nagytehetségű, ritka szakértelemmel és munkaerővel rendelkező szerzőjének. Méltó párja a feledhetlen Glaser híres bünvádi perrendtartásának. Különös örömeinkre szolgál, hogy ismét oly törvényhozási munkával állunk szemben, mely önálló alkotás, hazai földön termett gyümölcs, míg újabb törvényeink közül nem egy oly idegen minta után van képezve, mely nem mindig dicsőre érdemes. És örömmel tölt el az, hogy a perrendtartás tervezetét mindjárt megjelenésekor Németországban is meleg elismeréssel üdvözölték és több irányban utánzásra méltó mintaként ajánlották a német birodalmi perrend reformjánál.»

Kétségtelen, hogy az új eljárási törvény sok tekintetben megérdemli az agg jogtudósnak felette elmondott dicsőretét. Az élet szükségleteit nagyobb figyelemre méltatja, mint a német birodalmi perrend, mely alapelveit merev következetességgel viszi keresztül és e miatt gyakran a jogos érdeket sértő túlzásokba esik.

Számos előnyei mellett azonban nagy hibái is vannak az új eljárásnak. Ezek között a legfőbbnek tartom a szóbeliség és közvetlenség tetemes korlátozását.

Nem tartozom azok közzé, a kik a szóbeliséget önczélnek tekintik. Nézetem szerint a szóbeliség indoka a célszerűség levén, a célszerűség indokolhatja korlátozását is. Nem egy alkalommal kifejtettem már, hogy a szóbeliség azon merev tulhajtása, a melyet a német birodalmi perrendben (pl. a

makacssági eljárásban vagy a felülvizsgálatnál) találunk, káros. Ha azonban elismerjük azt, hogy a szóbeliség célszerű és üdvös, akkor korlátozásában nem szabad elmenni annyira, hogy annak egész lényegét veszélyeztessük.

Már pedig ezt teszi az új osztrák perrendtartás előkészítő eljárásával.

A tervezet megjelenésekor e lapok hasábjain ismertetem azon veszélyeket, melyek a szóbeliségre és közvetlenségre előállanak abból, hogy a törvényszéki perek legnagyobb részének előkészítése megbízott bíró által — körülbelül ugy és oly terjedelemben, mint a bünvádi eljárásban a vizsgáló bíró által — történik. Az osztrák perrendtartási tervezet szerint helye volt ily előkészítő eljárásnak mindkét fél kérelmére és hivatalból minden oly esetben, midőn a per anyaga bonyolódott, vagy a tárgyalás hosszabb időt venne igénybe, a bizonyítékokat nem lehetne azonnal a tárgyaláson felvenni, a bíróság székhelyén kívül lakó tanukat kell kihallgatni és egyáltalában, ha a szóbeli tárgyalás megszakításának vagy elhúzásának veszélye forog fen. Az előkészítéssel megbízott bíró ily esetben a bizonyítékokat is felveszi, a felek eskü alatti kihallgatásának kivételével. Szóval a per teljesen letárgyalva és a bizonyítás felvételével is előkészítve jön az ítélő bíró elé, a kinek azután a szóbeli tárgyalás daczára nincs egyéb feladata, mint hogy az iratok alapján hozza meg ítéletét.

A szóbeliségnek fentartva maradtak volna e szerint a liquid követelések, az egyszerű perek, a hol a tényállás alig vitás. A szóbeliség és közvetlenség főelőnye és legfőbb célja: a homályos tényállás felderítése, a bonyolódott tényállás tisztázása elesett volna.

Már az állandó bizottság (Permanenz-Ausschuss) lényegesen változtatott ezen intézkedéseken. Mindenekelőtt nem fogadta el az előkészítés e módját a felek közös kérelmére, hanem csak akkor, «ha az előkészítés által az ügy gyorsabb, alaposabb és könnyebb elintézése várható, és ha ez által a perköltségek csekélyebbé válnak». (Bizottság indokolása saját módosított tervezetének 246. §-ához.) A bizottság indokolása maga következőleg igazolja e megszorítást: «Az új eljárásnak semmikép sem válnék előnyére, ha az előkészítő eljárást, bármily hasznos is egyes esetekben, tulságos módon igénybe vennék vagy épen visszaélnének vele. A közvetlenség ez alatt tetemes kárt szenvedne.» (Bizottság indokolása, ugyanott.)

A főrendiház állandó bizottsága (Permanenz-Commission des Herrenhauses) még tovább ment ezen előkészítő eljárás korlátozásában.

«Az előkészítő eljárást a számadási per eseteire szorítani» — ezt olvassuk a főrendiház bizottságának jelentésében (11. lap) — «a mint azt több oldalról, valamint dr. Byk képviselő és társai indítványukban is kívánták, nem mutatkozott célszerűnek szemben azon nehézségekkel, a melyeket nagyobb tényállás kifejtése a szóbeli tárgyalásokon a dolog természete szerint okoz, — főkép miután a fenti kívánalmak támogatására és a tervezet előkészítő eljárása elleni kifogások indoklására nem lehet más országokban a szóbeli eljárás terén

¹ L. az indokolást az 1893. évi magyar polgári perrendtartás tervezetéhez 33. és 59. lap.

tett tapasztalatokra eredményre hivatkozni. Nem lehet azonban félreismerni, hogy a törvényhozásnak gondot kell fordítani arra, hogy a szóbeli pert az előkészítő eljárás által való előzónléstől megóvja, és hogy különösen kezdetben valószínűleg bizonyos előszeretettel fog az előkészítés e módja iránt nyilvánulni, a mely oda vezethet, hogy az előkészítő eljárás a törvényhozó által szándékolt határokon messze túlmehet. A tervezet e részének módosításai azt célozzák, hogy e két bajnak elejét vegyék. Első sorban az előkészítő eljárás előfeltételeit szűkebbre szabta a bizottság az által, hogy a törvényszöveg kifejezéseinek bizonyos gyöngítése mellett az előkészítő eljárásnak csak akkor ad helyet, ha a tényállások terjedelme és minősége a peranyag előzetes tisztázását egyenesen szükségessé teszik. Továbbá, a mi még fontosabb, a bizottság az előkészítő eljárás terjedelmét oly esetben, midőn annak oka a közvetlen bizonyításfelvétel nehézségeiben rejlik, tetemesen megszorította. A veszély, hogy ezen előkészítő eljárás a szóbeli tárgyalást felemészti, teljesen el van hátrítva, ha az, a mint jelenleg újból szabályozva van, nem meríti ki az egész ügyállást és az összes bizonyítást, hanem csak oly bizonyítékok felvételére terjed, a melyekre nézve a szóbeli tárgyalás nem alkalmas, és ha a tényállás megvitatása az előkészítő eljárásban csak annyiban történhetik, a mennyiben a bírónak a tényállást a reá bízott bizonyításfelvétel megfelelő vezetése és keresztülvitele végett ismernie kell: a bizonyításra vonatkozó legfontosabb tényállásnak sommás kiderítése, a mely a szóbeli tárgyalásnak semmi módon nem árt.»

Minde korlátozások mellett azonban a kiküldött bíró általi előkészítés még most is tulságos az új osztrák törvényben. A mitől a bizottságok féltek, a mire a legkiválóbb német és osztrák processualisták előre figyelmeztettek, hogy t. i. ezen előkészítés a szóbeli tárgyalás jelentőségét nagyon meg fogja csorbitani, az a bizottságok mindezen módosításai daczára be fog állani.

Nagy Frigyes Poroszország részére a múlt század végén alkotott oly polgári peres eljárást, melyben előkészítő bíró tisztázza a peranyagot és felveszi a bizonyítékokat, mielőtt az ügy az ítélő bíróság elé kerül. Ezen kísérlet hajótörést szenvedett. Az előkészítés hosszadalmassága és a költségek felszaporodása volt következménye. Ezóta sehol nem próbálták meg újra e kísérletet. Az egyes német perrendek és végül az egységes német birodalmi perrendtartás csak számadási, vagyonekülönítési és hasonló perekben tartották azt fen. A Glaser-féle osztrák polgári perrendtartási tervezet szintén csak számadási perekre tartotta fen ezen eljárást.

A törvényszéki eljárásban kétségtelenül szükség van előkészítő eljárásra. Csakhogy e szükségnek általában megfelelnek az előkészítő iratok, melyeket az idő és a költségek tekintetében a minimumra lehet szorítani és a melyek nem veszélyeztetik a szóbeliséget és közvetlenséget. Az új osztrák eljárás mindenesetre veszélyes kísérletet tesz, és nem kívánatos, hogy szóbeli perrendtartásunk alkotásánál e téren kövessük.

Dr. Fodor Ármin.

A párviadal.¹

I. Általában.

A törvény itt nem a gonoszság ellen, hanem a lelki pettyhüdtség, a becsérzet ellankadása és a kegyetlen illem-szabályok ellen küzd. Bizonyos esetekben *illik* párbajt vívni; bizonyos sérelmeket *nem illik* az állami bíróság elé vinni: ez a tulajdonképeni okozója annak, hogy évenként párbajok útján sokkal több ártatlan embert ölnek meg, mint a mennyi gonosztevéket az állam kivégeztet. Az állami igazságszolgá-

tatásnak nincs szüksége annyi emberáldozatra, a mennyire szüksége van a társadalmi érintkezés önbiráskodási szervezetének.

A történeti fejlődés menete is azt tanúsítja, hogy a párbaj a *gyengeség* időszakának kísérője. Mindazon korszakokban, midőn az emberek szellemét nagy célok és nagy emberek tartják lekötve, a párbaj eltűnik. Ilyenkor a férfi önmagában és a teljesített munkában találja fel saját értékét. Ellenben mikor ezek az idők letűnnek és bekövetkezik a kimerültség, az unottság, a kicsinységekben való cél nélküli vergődés időszaka: rendszerint előáll mint hézagpótló a párbajok időtöltése. Mindenki az árral, jobban mondva, saját kis körének árával uszik; senki nem mer kivételt tenni.

Franciaország története szolgáltatja a legértékesebb tanulságokat. A XVII. század elején iszonyu pusztításokat tett a párbaj a nemesség soraiban. Körülbelül annyi nemes ember halt el párbajban, mint természetes halállal. A legszigorubb büntetések se használtak. XIV. Lajos erős uralmának azonban igenis sikerült a párbajokat elnyomni egy hatalmas liga által, melyet e célra alakított. Halála után ismét kitört a párbajbetegség és tartott 1789-ig. Ekkor egyszerre megszűnt. Napoleon uralkodása után ismét előállott hallatlan erővel.¹

Angliában is uralkodott a párbaj egész azon ideig, míg 1844-ben a hadsereg és az udvar ugyancsak ligát alapított, melynek főszabványa az, hogy a ki párbajt viv, az örült és ez alapon a jó társaságból kizárandó. Az eszköz itt is használt s Angliában azóta párbaj alig fordul elő.

Portugall ebben is Angliát követte és a párbajozóval szakít mindenki, a ki társadalmi állására valamit tart. Ép ellenkezője annak, mint a mitől a kontinens többi országainak párbajozói félnek.

Egyébiránt a régi időkben, midőn a párviadal a nemesség köreire szorított, kevésbé igazságtalan volt annyiban, mert a nemesség minden tagja tudott a fegyverrel bánni. De ma, midőn a nemesség és a polgárság közti határok külsőleg legnagyobb részt elmosódtak, a vivni nem tudó polgárembert is a fegyverkezelésben jártasnak kardja vagy golyója elé szorítják.

A párviadalt némelyek az igazságszolgáltatás elleni bűncselekménynek tekintik. Ezt fogadta el az olasz *Btk.* is, mely a párbajt közvetlenül az önbiráskodás után tárgyalja s ilyképp jelzi, hogy ez csak egy kiemelt önbiráskodási eset.

Mások a közrend ellen intézettnek veszik. Példa az 1893-diki osztrák javaslat, mely a közrend elleni cselekmények után (Friedensstörungen und andere strafbare Handlungen wider die öffentliche Ordnung) tárgyalja.

Ismét mások veszélyeztetési delictummá alakítják, mint Liszt és Meyer Hugo.

Ellenben Binding szerint a párbaj nem egyéb, mint egy «Polizei-delikt».²

A német *Btk.* az élet elleni bűncselekménynek tekinti. A párviadal ugyanis a becsület és az élet elleni bűncselekmények közé jutott s ezzel az elhelyezéssel talán jelezni vélték, hogy itt becsületi kérdésekről is van szó.

¹ Bordeaux-ban különösen Lignano marquis és társai vittek véghez pusztításokat a polgári osztályban. Egy fiatal házaspár az utcán ment; Lignano odalépett és megcsókolta az asszonyt; midőn a férj mon-strált, arczul ütötte őt. A párbaj a férj halálával végződött. Ugyancsak Lignano egy másik fiatal embernek a sétatéren vízszintesen elébe tartott egy botot ezen szavakkal: ugorja át. A fiatal ember a hátára ütött Lignanónak; másnap párbajt vívtak és a fiatal ember az életével lakolt. Csak akkor ért véget a garázdálkodás, midőn Bordeaux polgári ifjai elhatározták, hogy kihívást nem fogadnak el, hogy csak négyen mennek az utcára és mindegyik ölmos bottal lesz felfegyverezve. Erre elpárologtak amazok.

² «Zusammentreffen eines Verletzungsvorsatzes und eines dolus zur Übertretung von Verboten schlechthin: so scheint mir der Fall der vorsätzlichen Tötung im Duell aufzufassen, denn ich vermag in Letzterem nur ein Polizeidelikt zu sehen.» (Normen II. 480.)

¹ Mutatvány dr. Fayer László büntetőjogi kézikönyvének sajtó alatt levő második kötetéből.

A fenálló törvények közt a legalkalmasabb elhelyezést adta a párbajnak a magyar *Btk.* A párbaj tényleg az élet és a testi épség elleni bűncselekmény és ennyiben a magyar törvény az élet és testi épség elleni bűncselekményekről szóló két fejezet közé helyezi.

De még ennél is helyesebb volna szerintünk a párviadalt a testi sértések után tárgyalni. Akkor a két fejezetből kiemelt delictumként, valódi jellemében tűnnék fel.¹

Fogalommeghatározást nem tartalmaz a törvény; csak megnevezi a cselekményt.² Még annyi támpontot sem nyújt, a mennyit a német törvényben találunk. Ez ugyanis megmondja «Zweikampf mit tödtlichen Waffen»; itt tehát a külső ismérvek tekintetében alapul szolgálhat az, hogy két egyén közt öldöklő fegyverekkel vívott harcnak kell fenforogni. A belső ismérveket, a motívumokat, azonban a német törvény sem érinti. És ezzel mindkét törvény az olyan párbajt is részesíti a privilegiumban, a melynek semmi kapcsolata sincs a becsületi kérdésekkel.³

A «rencontre» szintén párbajnak szokott tekintetni.⁴ Ellenben az «attaque», mely egyoldalú megtámadáson alapul, nem párbaj és a közönséges bűncselekmények körébe tartozik. A tanuk nélküli párbajt a német *Btk.* 208. §-a szigorubban bünteti, mint a közönséges párbajt.

II. Kasuistika és büntetés.

1. A *Btk.* nem szorítja a párviadali kedvezményt a férfiakra. Ha tehát nők vivnának nálunk párbajt, mint ez más országokban itt-ott már megtörtént, ezen cselekményre is a párbaj fejezete, s büntetésül az államfogház volna alkalmazandó.⁵

2. Nem párbaj, ha mindketten «a levegőbe» lönek. Hiányzik a veszélyeztetés; csak a veszélyeztetés látszata van meg.

Ha az egyik fél czélozva lő, a másik fél a levegőbe lő, vagy éppen nem lő: ezen utóbbi félre nézve legfőleg a kihívás elfogadása miatt van helye büntetésnek. Mert ő nem veszélyeztette senkinek sem életét, sem testi épségét.⁶

Curia:

A párviadal vétsége fenforog azon egyénre nézve is, a ki, miután ellenfele lőtt, a pisztolyt eldobva, eltávozott. (*Dtár* XVII. 88.)

¹ Pauler így formulázza a párviadalnak a rendszerben elfoglalt állását: A párviadal bűnössége az önsegélynek illetéktelen, a jogrenddel ellenkező alkalmazásában, az élet, testépség és egészségre vonatkozó veszélyességében, végre a polgárok személyes szabadságára az uralkodó elöltelet folytán gyakorlott kényszerítő hatásában gyökerezik. (II. 181.)

² Másik (egyedüli) bűncselekmény, mely a *Btk.*-ben nincs definiálva, a házasságtörés. — Mindkettő concursus necessarius és mindkettő büntetlenül szokott maradni.

³ Az olasz *Btk.* különbséget tesz s a rendesnél szigorubban bünteti azt, a ki *más helyett* viv párbajt. De a szigorítást elhagyja, ha hozzátartozójáért viv. (242. §. «Quando alcuno dei duellanti non abbia avuto parte alcuna nel fatto che cagiono il duello, e si batta in vece di chi vi ha direttamente interesse, le pene stabilite nei precedenti articoli sono aumentate della metà.») Az olasz *Btk.* különös súlyt helyez arra is, hogy melyik fél volt a sértett. Többek közt büntetlenséget biztosít azon kihívónak, a kit a kihívott súlyosan megsértett vagy meggyalázott, — ha t. i. párbajjá nem fejlődött az ügy.

⁴ L. többek közt Pauler II. 181. — Liszt 303. — Bolgár némileg eltér. A kérdéstről ezt írja: Ha a küzdelmet nem előzi meg egyezkedés, vagy ha tanuk jelenléte nélkül történik, akkor az nem párbaj és sem a közvélemény, sem a törvény által nem tekintetik annak. (9.)

⁵ Liszt szerint a nőkre a párbajhatározmányok nem terjednek ki, «da das Gesetz den Begriff des Zweikampfes als durch die Sitte gegeben voraussetzt». Hogy miért kapnak a nők ugyanazon dologért a súlyosabb és diffamáló büntetést, nehéz belátni. Talán azért, mivel a társadalmi előítélet a nőktől nem követeli meg a párbajt? Igen sok esetben a férfaktól sem követeli meg és mégis élvezik a kedvezményt.

⁶ Schnierer: Nem lehet szó párviadaltól azon esetben, midőn az egyik fél komolyan kijelenti, hogy löni nem fog, de megengedi a másiknak, hogy ő rá lőjön. (456.) Ugyanigy Illés. II. 454. Ellenkező véleményben Liszt 305. és Meyer Hugo 491. Utóbbi szerint: «Ausgeschlossen ist der Begriff des Zweikampfes nur dann, wenn diese Absicht beiden Parteien fehlt und dies beiden Parteien bekannt ist».

3. A mi törvényünk szerint a párbaj vétségéhez az öldöklő fegyverek — mint mondtuk — nem kívántatnak meg.¹ De igenis technikai értelemben vett fegyverek. Dorongok, botok használatát a párbaj fogalma kizárja. Hasonlóképp az ökölvívást, a boxolást, stb.

Kérdés: ha a használt pisztolyok egészen rosszak — mint a híressé vált Komjáthy-pisztolyok — megállapítható-e párbaj vétsége. Attól függ, hogy veszélyeztetés forgott-e fen.

4. Arra nézve, hogy a fegyverek egyenlők legyenek, csak a párbajszabályokban található némi biztosíték.²

Hogy pedig a felek fegyverviselési képessége is hozzávetőleg egyenlő legyen, arról gondoskodás épen nincs, holott a lovagiasság fogalma ezt követelné meg leginkább. A formákra súlyt helyeznek; a lényegre senki se gondol.

5. A büntetőjog általános elveit a párbajnál a törvény teljesen figyelmen kívül hagyja. Az előkészületi cselekményt és a sikertelen felbujtást nemcsak hogy bünteti, de a büntetés aránylag még igen érzékeny is; a visszalépés büntetlensége pedig oly stádiumig van terjesztve, mely lényegileg annyi, mint befejezés. A törvény ugyanis azt tartja szem előtt, hogy az előkészítő cselekményektől lehetőleg el kell riasztani, de ha ezek mégis megtörténtek és párbajra vezettek, nagyobb baj beállása előtt visszalépéssel még mindenki megszerezhesse magának a büntetlenséget; ha azonban még ennek dacára sem léptek vissza s befejezték a párviadalt, akkor apai kiméletelességgel szabad csak büntetni.

Mutatkozik ez a tendentia különösen a számokban. A mig magát a kihívást vagy az elfogadást hat hónapig, a *sikertelen* felbujtást egy évig terjedhető államfogházzal bünteti a törvény: a cselekménynek azon esetére, hol a párbaj *halállal* jár, összesen öt évig terjedhető államfogházat állapít meg.

6. A büntetési tételek közt hézag van. A ki a párbaj megkezdésére fegyveresen kiáll, egy évig terjedhető államfogházzal, a ki pedig ellenfelét megsebesíti, két évig terjedhető államfogházzal büntetendő. Ellenben nincs büntetési tétel azon gyakori eset számára, midőn a pisztolypárbajnál a lövések nem találtak. A kérdés alig oldható meg mással, mint úgy, hogy a legközelebbi enyhébb büntetési tételt, a 296. §-ban foglalt egy évig terjedő államfogházat, vesszük alkalmazásba s azt, hogy nemcsak fegyveresen kiálltak, de egymásra lőttek is, nyomatékos súlyosító körülményként számíttjuk be.

Ugyanezen szakasz körébe tartoznék e szerint az az eset is, midőn a vívást megkezdtek, de valamely oknál fogva a sebesülés előtt félbeszakítás történvén, tovább nem folytatták.

És kapcsolatban ezzel felmerül az a másik nehézség: lehetséges-e a vívás megkezdése után és sebesülés beállása előtt büntetlenül visszalépni? Ha az előbbi eset a 296. §-ba tartozik, akkor a visszalépés még lehetséges, mert az elállást kétségkívül azért állapítja meg a törvény közvetlenül ezen szakasz után, mivel azt akarja jelezni, hogy a mi eddig, *vagyis a sebesülésig* történt, azt visszalépés esetére elengedheti a bíró.

Feltűnő, hogy a törvény nem az *önkéntes* elállástól teszi függővé a büntetlenséget, mint az általános részben a kíséreltnél, hanem pathetikus rövidséggel kimondja, hogy ha a felek párviadaltól elállottak, *senki* sem büntethető. Az ön-

¹ A német deákok párbaj-játékai — Schlägerduell, Mensur — azért nem esnek a német *Btk.* alá, mivel ott a törvény öldöklő fegyvert követel. (Nálunk az ilyenféle párbaj is büntetettnek, mert habár azon fegyverrel rendszerint ölni nem lehet, de testi sértésnek az illetők mégis ki vannak téve.) A német birodalmi legfőbb törvényszék a jogi irodalom férfainak álláspontjával szemben kimondotta, hogy az ily párbajokra a *Btk.* szabványai alkalmazandók.

² Az olasz törvény a párbajbüntetés kedvezményét megvonja azoktól, a kik hozzájárultak, hogy a fegyverek ne legyenek egyenlők. (Se le armi adoperate nel combattimento non siano eguali, e non siano spade, sciabole o pistole egualmente cariche, ovvero se siano armi di precisione o a piu colpi.)

kényességet itt is meg kell követelnünk. Ha a fegyveresen kiállott ellenfeleket a rendőrség lepi meg, büntetlenségről szó sem lehet.¹

A büntetési maximumok teljes sorozata különben a következő:

Kihívás, elfogadás, segéd	---	6 hónap államfogház.
Buzdítás, megvetéssel fenyegetés, fegyveresen kiállítás	1 év	"
Megsebesítés	---	2 "
Igen súlyos sérülés okozása	3 "	"
Ellenfél megölése	---	5 "

Curia:

1. A sértett fél megbízása folytán «lovagias elégtételre» való felszólításból nem következik szükségszerűleg, hogy a czélzat párbajra kihívás volt. (*Dtár* XXIV. 101.)

2. A *Btk.* 296. §-ának fenforgása esetében a 293. §. fenforgása, mint amannak mellőzhetlen előfeltétele már befoglalva, illetőleg a törvény által a 296. §-ában ben értve lévén, az ítéletben külön megállapítás, tehát sem eszméi, sem anyagi bűnhalmazat tárgyát nem képezheti. (*Dtár* XXVIII. 86. — Ugyanezt XV. 79. — XI. 127., 155. — XII. 40.)

3. Kiállítás párbajra, ha a párbaj ezuttal meghiusított, de később mégis megtörtént, önálló büntetendő cselekményt nem képez. (*Bjt.* XXVI. 225.)

Enyhítő és súlyosító körülmények.

4. Párviadalnál súlyosító körülményül szolgál az, hogy a sértés, mely a kihívásra okul vétetett, csekély jelentőségű és magán uton történt. (*Dtár* IX. 107.)

5. A párviadal vétsége súlyosabban számítandó be azon félnek, a ki a kihívás és a kihíváshoz való makacs ragaszkodás által a párbaj tulajdonképeni okozója. (*Dtár* IX. 172.)

6. Párbaj esetében az, hogy vádlott volt a sértett és kihívott fél, továbbá, hogy vádlott kész volt kinyilatkoztatni, hogy az ellenfeléhez intézett sértő levél megírásával elhamarkodottan cselekedett, hogy vádbeli cselekménye elkövetésekor erkölcsi kényszer alatt állott és hogy a párbajban egyedül sebesült meg: nem szolgálhat indokul vádlott felmentésére, hanem csakis a büntetés megállapításánál vétethetik mint enyhítő körülmény figyelembe. (*Dtár* XV. 79.)

7. Párbaj-ügyben a párbajra okot szolgáltatott előzmények tüzetesen kiderítendőek és mérlegelendőek. (*Dtár* XIII. 24.)

8. A táncmulatság rendezői kötelesek lévén a résztvevő nők ellen elkövetett sértésért ennek elégtételt szerezni, ebből következik, hogy ha a párbajnak ily indoka volt, az enyhítő körülményt képez. — A sértettnek a vivás közben ügyetlen magatartása szintén enyhítő körülményt képez a másik párbajozó félre nézve. — Halálos kimenetelű párbaj. (*Dtár* XXII. 32. — V. ö. u. f. VII. 6.)

(A *Curia* itt már teljesen a «lovagias» állaspontra helyezkedik. Még azt is enyhítő körülménynek veszi, hogy az ellenfél nem tudott vivni. Mi épen ellenkezőleg nagyon súlyosítónak vennők, hogy a vivni nem tudót beleszorították a párbajba.)

9. Törvényszéki bírónál, ki párbajt viv, bírói minősége súlyosító körülményt képez. (*Dtár* XXXVIII. 48.)

10. A párbaj vivására a társadalmi kényszer nem fogadható el enyhítő körülményül, mivel a társadalom helytelen felfogásából származó kényszer már a párviadalnak, mint külön büntetendő cselekménynek a *Btk.* által való elfogadásában elismerve és értékesítve van. (*Dtár* XXXII. 50.)

¹ A német *Btk.* a tételt sokkal präcisebb szövegezésben tartalmazza: 204. §. Die Strafe der Herausforderung und der Annahme derselben, sowie die Strafe der Kartellträger fällt weg, wenn die Parteien den Zweikampf vor dessen Beginn freiwillig aufgegeben haben. Az osztrák 1893-iki javaslat pedig a divide et impera elvét követi és egy-egy félnek helyezi kilátásba a büntetlenséget. 157. §. Die Partei, welche den Zweikampf vor dessen Beginn freiwillig aufgibt, wird straflos.

² Az ölések körében a párbaj a második kedvezményezett eset. Az első a gyermekölés. Egyik kedvezmény a nőknek, másik a férfiaknak van adva. Mindkettőnél egyenlően, t. i. öt évi maximumra redukálja a törvény a büntetést. De már a nőknek a gyermekölésnél a custodia honestát nem adja meg. E helyett a férfiak privilegiuma még azzal is tetézve van, hogy a párbaj alakjában okozott testi sértésre is kiterjed.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A husz forinton aluli kereskedelmi ügyek és a 60. sz. teljes-ülési döntvény.

A kir. Curianak 60. sz. teljes-ülési döntvénye ugyancsak nagy mozgalmat keltett jogász körökben. Némelyek az elsőfoku bíróságok tehermentesítését remélik e döntvénytől, mások az ipar és kereskedelem veszedelmét látják benne.

A döntvény rendelkező része azt mondja ki, hogy a 20 frton aluli biztosítási ügyek nem a járásbíróságok, hanem a községi bíróságok hatáskörébe tartoznak.

Ez a biztosítási ügyekben kifejtett eddigi általános joggyakorlatnak desavouálása.

Az 1893. évi XVIII. tcz. életbelépte előtt is elfogadott jogelv és gyakorlat volt,¹ — helyesen-e, vagy helytelenül az más lapra tartozik, — miszerint csakis azon husz, illetőleg 50 frton aluli ügyek tartoztak a sommás bíróságok hatáskörébe, a melyek mindkét peres félre nézve kereskedelmi ügyletből származtak.

A biztosítási ügyletekből felmerült keresetek ugyan rendszerint — az életbiztosítási ügyletekből felmerülő keresetek kivétel nélkül — az alperesre nézve nem voltak kereskedelmi természetűeknek elismerhetők, azonban egy nem épen logikus magyarázattal a judikatura ezen ügyeket a sommás bíróságokhoz utalta, úgy érvelvén, hogy a bagatell-bíróságok nem hivatottak biztosítási jogszabályok alkalmazására. Ez az érvelés azonban nem volt sem logikus, sem következetes, mert a kereskedelmi törvény egyetlen fejezetére kivételt állapított meg, kivonván annak alkalmazhatását a bagatell-bíróságok iudiciuma köréből, míg a többi, felperesre nézve szintén csak egyoldaluan kereskedelmi ügyeket oda utalta a bagatell-ügyek körébe, a kereskedelmi törvény 264. szakaszának intézkedésénél fogva ráutalva a bagatell-bíróságokat a kereskedelmi törvény többi fejezeteinek alkalmazására.

Az 1893. évi XVIII. tcz. életbeléptekor nagy vita keletkezett azon kérdés körül, hogy ezen új törvénnyel szemben megállhat-e a iudicatura amaz álláspontja, mely a csak a felperesre nézve egyoldaluan kereskedelmi ügyletekből felmerülő 20 frton aluli kereseteket a községi bíróságok hatáskörébe tartozóknak jelentette ki.

A magyar jogászegylet magánjogi értekezletein, valamint a szaksajtóban lezajlott igen érdekes vita után a legtöbb kir. törvényszéknél, mint az ezen kérdésekben ítélező legfőbb (!) bíróságoknál az eddigi gyakorlat diadalmaskodott.

Az tehát, ha most a kir. Curia kimondotta, hogy a 20 frton aluli biztosítási ügyek nem tartoznak a sommás bíróságok elé, csakis logikai folyománya, következetes keresztülvitele ama immár megállapodott joggyakorlatnak, mely a 20 frton aluli, felperesre nézve egyoldaluan kereskedelmi ügyletekből felmerülő ügyeket kizárta a sommás bíróságok ítélezése köréből.

Egészen más megítélés alá esik a 63. sz. teljes-ülési döntvény *indokolása*.

Az indokolás a deductiv módszert követvén, felállítja azt a tételt, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. hatályba lépte óta «a községi bíróságok hatásköre kiterjed a kereskedelmi ügyletekből felmerülő, 20 frt készpénzt követelést meg nem haladó összes keresetekre, tekintet nélkül arra, ha vajon alperes kereskedő-e, vagy az ügylet reá nézve kereskedelmi ügyletet képez-e, vagy sem».

A döntvény ezen tétele többet indokol, mint a mennyit a rendelkező rész állit.

Ha deductiv módszerrel kívánjuk épen a döntvényt indo-

¹ Kivételek és következetlenségek ezen kérdésben is fordultak elő. L. Jogt. Közl. 6. sz. melléklete.

kolni, úgy az teljesen lehető az eddigi gyakorlat alapján is, mely szerint 20 frton aluli ügyek az 1877. évi XXII. tcz. által szabályozott eljárásra eddig is csak akkor tartoztak, ha az ügyet alperesre nézve kereskedelmi ügyletet képezett.

Mint fentebb láttuk, még ez a jogelv is nagyon vitás vala, és sok discussio tárgyát képezte. De elvégre a gyakorlat megállapodott és a logikai következetesség indokolta a biztosítási díjakra nézve is az elv kiterjesztését.

Hanem a kir. Curia teljes-ülési döntvényével sokkal többet akart elérni. 20 frton aluli ügyek az új eljárás értelmében rendszerint nem is kerülhetnek fel legfőbb bíróságunkhoz, habár ily fontos hatásköri kérdést kell is eldönteni. A kir. Curia tehát egy kivételképen hozzá felterjesztett hatásköri összeütközés alkalmát használta fel arra, hogy nézetet nyilvánítson a konkrét esetben belé vont másik, nagyobb jelentőségű kérdés fölött is és hogy elvi enunciatiójának nagyobb súlyt adjon, teljes-ülési döntvény alakjában döntötte el a hozzá felterjesztett esetben felmerült hatásköri összeütközési kérdést és ezen plenáris határozat indokolásába szötte belé az incidentaliter tett másik elvi kijelentést.

A mi a döntvény ezen legfőbb és mondhatjuk nem várt, sőt általános meglepetést keltett indokának indokolásául felhozatik, hogy t. i. az 1893. évi XVIII. tcz. megszüntette a külön sommás kereskedelmi eljárást s ezzel elvetette «a kereskedelmi ügy» fogalmát is, bármily tetszetősnek látszások, a konkrét kérdés tekintetében mit se bizonyít.

Sem az 1877: XXII. tcz. keletkezése, sem az 1893. évi XVIII. tcz. indokolása nem igazolja és nem teszi elfogadhatóvá ezen, a törvényhozó által legkevésbé sem szándékolt törvényt magyarázatot.

Igaz, hogy a külön kereskedelmi bírósági ügykör megszünt, azonban a hatáskör megbírlálásánál nem is az a döntő, hogy kereskedelmi bíróságnak nevezzük-e az eljáró bíróságot vagy nem, mert az 1877: XXII. tcz. hatályában fentartott 11-ik szakasza utolsó bekezdésében kizárta a községi bíróságok hatásköréből a kereskedelmi ügyeket, az 1893. évi XVIII. tcz. 1. és 2. szakasza pedig sommás eljárás alá utalja a kereskedelmi ügyletekből felmerülő kereseteket, amennyiben az 1877. évi XXII. tcz.-ben szabályozott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek.

Ezen utóbb hivatkozott törvényszakasz pedig kizárván a kereskedelmi ügyeket = kereskedelmi ügyletekből származó ügyeket a községi bíróság hatásköréből, a külön kereskedelmi eljárás eltörlésére szolgáló érvek, véleményem szerint meg nem állhatnak.

Mellőzve itt egyéb, kisebb jelentőségű és a szaklapokban már letárgyalt ellenérvek czáfolatát, csak a kereskedelmi ügy és ügylet közti különbségre vonatkozólag utalunk arra, hogy kereskedelmi ügy alatt nem érthető egyedül azon ügy, mely a kereskedelmi eljárás szerint tárgyalatik, hanem minden olyan peres ügy, mely természeténél fogva kereskedelmi jogi szabály alkalmazását feltételezi.

De ha nem tévedek, a döntvény indokolásának indoka nem is annyira ezen betűmagyarázat volt, mint inkább egy ki nem fejtett oportunitási indok, a mely esetleg de lege ferenda szóba jöhet ugyan, de a tételes törvény értelmét meg nem változtatja.

Ez az elhallgatott indok az, hogy a fővárosi járásbíróságok elárasztatnak 20 frton aluli ügyekkel, a melyeknek egy része hosszadalmas és költséges bizonyítási eljárást igényel, bizonyos kontingense teljesen alaptalan, sőt olyan perek is vannak, a melyek csakis azért indíttatnak meg, mert a felperes egyenesen az alperes meg nem jelenésére számít.

A modern törvényhozás a kereskedelemnek kettős perjogi privilegiumot adott; egyrészt a könyvvitel helyének illetékességét, másrészt a könyvek bizonyító erejét.

Ez utóbbi kedvezmény már a régi perrendtartás hatálya alatt is vajmi ritkán volt igénybe vehető, a szabad bizonyítási

tás uralma pedig a minimumra redukálta a kereskedelmi könyvek, mint bizonyítékok erejét.

Az illetékesség privilegiuma azonban valóban életbevágó fontossága a kereskedelemre nézve.

Ha a nagykereskedő követeléseit az ország minden falujában volna kénytelen perelni, akkor a hitelügyletek egy része megszűnnék, vagy legalábbis jelentékenyen megdrágulna.

Ezt a privilegiumot összeghez kötni szintén veszedelmes dolog, mert a vidéki kereskedők közt fog akadni nem egy kevésbé korrekt gondolkodású, a ki a városi kereskedő számláját álürügyek alatt megkuritja 10—15—18 frttal, úgy gondolkozván, hogy a keletkezendő perben ő dominál, mert a saját községi bírója előtt kell őt megperelni, a hol esetleg az ügyet elhuzhatja, a nélkül, hogy bármi risikót viselne, mert hiszen még a perköltség terhe se fenyegeti.

A kir. Curia 60. sz. teljes-ülési döntvénye ezen veszedelmet egyenesen involválja.

Eddig is a 20 frton aluli kereskedelmi ügyek legnagyobb része ily számlahátralékból keletkezett, és épen azért kellett bizonyítási eljárást megejteni sok esetben, mivel a hátralék követelések többnyire ténybeli differentiakon alapultak.

A mi ezen perek költséges voltát illeti, nem szabad elfelednünk, hogy alperesre nézve kereskedelmi ügyletekről lévén szó, az esetek tulnyomó többségében kereskedő kereskedővel áll szemközt, tehát olyan egyén az alperes, a ki megérti teljesen a neki kézbesített kereset értelmét és tudja, mely követelés ellen nem kell védekeznie és melyik teljesen alaptalan követelés, a mely megköveteli a személyes vagy képviselő általi védelmet.

Azt hisszük azonban, hogy ezen — hangsúlyozzuk csak de lege ferenda vitatható — álláspont a curiai teljes-ülési döntvény indokolása daczára sem igen fog helyet találni a gyakorlatban.

Valamint a törvényeknek indokolása nem kötelező senkire nézve sem, úgy nem kötheti a bírót, nem lehet rá nézve irányadó egy teljes-ülési döntvény indokolása sem, annál is kevésbé, minthogy aligha fog alkalom nyíltni, hogy a kir. Curia ezen kérdést is határozottan rendelkező teljes-ülési döntvényen szabályozza. B.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-ához.

A «Büntetőjog Tára» XXIX. kötetének 19-ik számában felvettem azt a kérdést, hogy a régi vagy az új eljárás szabályai alkalmazandók-e abban az esetben, ha az elsőbíróság saját makacssági ítéletét a felek egyetértő kérelmére még 1894. évi november hó elseje előtt hatályon kívül helyezte.

Nézetem ebben a tekintetben az volt, hogy a további eljárásra a régi perrendtartás szabályai alkalmazandók s hogy ebből folyólag a felebbezés is nem a kir. törvényszékhez, hanem a kir. ítélő táblához történik, mivel 1894 november elseje előtt már volt ítélet s annak az elsőbíróság által törént hatályon kívül helyezése az 1893: XVIII. tcz. 222. §-ában megkivánt megsemmisítést vagy feloldást pótolja.

E soraimat a «Büntetőjog Tára» XXIX. kötetének 22-ik és XXX. kötetének 5. számaiban dr. Pap István ur szives volt figyelmére méltatni s az enyémtől eltérő nézetét kifejteni. Az ő nézete ugyanis az, hogy: 1. ha az 1893: XVIII. tcz. életbelépte napján elsőbírósági ítélet van s azt a felsőbb bíróság oldja fel vagy semmisíti meg, úgy az eljárásra a régi szabályok alkalmazandók; 2. ha elsőbírósági ítélet 1894. évi november 1-én nem volt, vagy nem állott fen — mint a jelen esetben is — úgy a további eljárás az új törvény szerint folytatandó. Ezt az álláspontot foglalta el a dévai törvényszék a Bjt. XXX. kötetének 5. számában közölt esetben, úgy szintén implicite a kolozsvári kir. tábla az ugyancsak Pap ur által felhozott esetben. Legújában a szegedi kir. ítélő tábla mondotta ki határozattárába felvett 7-ik számú polgári hatá-

rozatában ugyanezt az elvet, azzal az indokolással, hogy: 1. abban a perben, a melyben az elsőbíróság által hozott ítélet még az 1893: XVIII. tcz. életbelépte előtt igazolás folytán jogérvényesen hatályon kívül helyeztetett, az új törvény életbeléptekor az elsőbírósági ítélet tényleg nem volt, már pedig az 1893: XVIII. tcz. 222. §-ának az eddigi törvények alkalmazására vonatkozó rendelkezése világosan arra az esetre szól, ha az új törvény életbeléptekor már elsőbírósági ítélet van hozva; 2. a 222. §. ezen rendelkezésének indoka az, hogy a felsőbb bíróságnál ugyanaz az eljárási szabály nyerjen alkalmazást, a mely az elsőbíróságnál a peres kérdés eldöntésénél kötelező volt és hogy az előző netaláni jogorvoslat következtében felsőbb bíróságilag meghatározott irány továbbra is kötelező maradjon, az igazolás esetében azonban ezeknek az indokoknak egyike sem forog fen.

A szegedi kir. ítélő tábla nézetével ellentétes nézet is több oldalról nyilvánult, így a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 1894. évi decz. 22-én E. 19. sz. a. hozott határozatában az elsőbíróságot az iratoknak a budapesti kir. táblához leendő felterjesztésére utasította, mert az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-a akkor is alkalmazandó, ha az 1894. évi november 1-je előtt hozott elsőbírósági ítélet igazolás folytán helyeztetett hatályon kívül. Ugyanígy határozott a budapesti kir. ítélő tábla, mint felülvizsgáló bíróság 1895. évi április 19-én III. H. 4. sz. a. hozott határozatában, az indokolást még azzal egészítvén ki, hogy az 1893: XVIII. tcz. az igazolásra nézve nem állapítván meg olyan kivételt, mint a perujításra és semmiségi keresetre, a régi eljárás szerint hozott ítélet elleni igazolásra is a régi szabályok alkalmazandók s ez áll az igazolás következtében hozott új ítélet elleni felebezésre is. Ugyanehhez a nézethez csatlakozott a nagyvárad kir. tábla is, alább közlendő határozatával a hozzá ilyen esetben felterjesztett felfolyamodást elfogadván s érdemileg elintéztvén. A szegedi kir. tábla és elvtársai által elfogadott nézetet alig lehet az 1893: XVIII. tcz. szövegével összeegyeztetni, mert ez a törvényszakas nem tesz különbséget hatályban levő és hatályukat vesztett ítéletek között, hanem csak azt állítja fel cinosurául, hogy az 1893: XVIII. tcz. életbeléptekor van-e már elsőbírői ítélet hozva, vagy nincs. Azonkívül a szegedi kir. tábla nézetének elfogadásával éppen az az anomalia állna be, a mit a 7. sz. határozat indokolása, mint a 222. §. indokát jelez, t. i. hogy a felsőbb bíróság más eljárás szerint bírálná felül az elsőbíróság határozatát, mint a mely eljárás szerint az hozatott.

Az incidens eset, a melynek kapcsán ez a kérdés a nagyvárad kir. ítélő tábla elé került, s a melynek kapcsán a kir. tábla közvetve erre a kérdésre is felelt, a következő: R. és L. cég 1891-ben keresetet indított H. J. ellen 169 frt tőke és jár. iránt. Ez a per 1893. évi november hó 27-én a felperes javára hozott makacssági ítélettel nyert befejezést, a melyet azonban, felek együttes kérelme következtében, az aradi kir. járásbíróság még 1893. évi december 4-én minden igazolási eljárás nélkül, a felek meghallgatása nélkül hozott végzéssel hatályon kívül helyezvén, a tárgyalásra új határnapot tűzött.

Az ügynek ebben az állásában hozta a kir. járásbíróság a következő végzést:

«A kir. járásbíróság ebben az ügyben a további eljárást megszünteti s az 1893. évi november hó 27-én 22,978. P. sz. makacssági ítélet hatályában továbbra is fentartja; a november hó 27-ike után megejtett eljárásban felmerült költségeket pedig nemcsak kölcsönösen megszünteti, hanem azoknak a saját felek ellen való megállapítását is megtagadja. Mert: Jelenleg fenálló bírósági rendszerünk a fokozatosság elvén alapul, s ugyanaz a bíróság, a mely elsőfokulag ítélkezett, egyuttal mint cassatorius forum el nem járhat s így ha egyszer valamely ügyben ítélkezett, hozott ítéletét már csak a bírósági rendszerben uralkodó fokozatosság elvénél fogva sem helyezheti hatályon kívül.»

«De nem helyezheti hatályon kívül ítéletét a felek kérelmére sem; mert kétségtelen ugyan, hogy a felek urai a pernek, de csak olyan értelemben, hogy annak tárgya felett szabadon rendelkezhetnek, de nem rendelkezhetnek a már egyszer meghozott ítélet s így közvetve a bíróság mily irányban való eljárása felett. Nem engedhető ily rendelkezés a feleknek semmi szín alatt, mert ha ez megengedtetnék, abból nemcsak számtalan megoldhatlan kérdés, de a jogállapot teljes felforgatása is következne. Így ebben a perben is megoldhatlan kérdést képezne a hozott és hatályon kívül helyezett makacssági ítélet folytán az, hogy az alperesi viszonykereset az 1868. évi LIV. tcz. 77. §-a alapján elbíráható-e együttesen a főügygel vagy sem? Hogy pedig az ítéleteknek az elsőbíróságok által való hatályon kívül helyezése a jogrendnek is teljes feloldására vezetne, az kétségtelen abból, hogy ily eljárás mellett a res judicata oly fontos védelmi eszköze illusoriussá tétetnék, mert ha joga volna a feleknek a makacssági ítéletet hatályon kívül helyezni, egyéb ítéletekre nézve sem lehetne ezt a jogot tőlük megtagadni s így szabad tetszésükre bizatnék egy harmadik egyént a res judicata kifogásától elejteni, sőt az ítéletnek, mint kielégítési alapnak hatályon kívül helyeztetésével a harmadik jóhiszemű hitelezőt a kielégítéstől is elejteni. Épen ily esetek elkerülése végett állítja fel a törvény az igazolást, a felebezést, a perujítást s a semmiségi keresetet.»

«Nem akadályozhatta a bíróságot jelen végzés meghozatalában az a körülmény sem, hogy ugyanez a bíróság a makacssági ítélet hatályon kívül helyezése után újabb eljárásokat teljesített. Mert törvénytelen eljárásnak tudva tovább folytatására nincs jogelv, mely a bíróságot kötelezze és mert, ha ugyanennek a bíróságnak joga volt saját ítéletére nézve cassatorius forumként eljárni, ugy még inkább joga van saját — helytelennek vélt — eljárását megszüntetni.»

«Az ügyvédek részére a makacssági ítélet óta teljesített munkálataikért, saját feleikkel szemben azért nem állapított meg a bíróság díjakat, mivel mint ügyvédeknek tudniok kellett, hogy feleiket egy esetleg felsőbbbíróságilag is megsemmisíthető eljárás költségeivel terhelik.» (V. ö. 1881. évi LIX. tcz. 39. §. o) pontja.)

Alperes felfolyamodása következtében a n.-várad kir. ítélő tábla a következő végérvényes végzést hozta:

«A kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzését az 1881. évi LIX. tcz. 58. §-a alapján megsemmisíti s az eljáró kir. járásbíróságot a további perrendszerü eljárásra és a per érdemleges elbírálására utasítja.»

Indokok: «Az elsőbíróság az 1893. évi november 27-én 22978. sz. a. hozott ítéletét a peres feleknek 23478/93. sz. a. előterjesztett egyező kérelme folytán hatályon kívül helyezvén, a keresetre egyidejűleg elrendelt tárgyalásnak és a tárgyalás folytán elrendelt bizonyítási eljárásnak befejezése után a peres feleknek a jelen esetben hiányzó kérelme nélkül, sem az eljárást be nem szüntethette, sem a már egyszer hatályon kívül helyezett ítéletnek ismét hatályba lépését ki nem mondhatta.»

«Mint hogy az elsőbíróság a pts. 113. §-ában foglalt feltétel fenforgása és a felek kérelme nélkül mégis az eljárást megszüntette s a már egyszer hatályon kívül helyezett ítélet helytelenül ismét hatályosnak kimondotta s ekként a 23478/93. sz. végzés folytán megtartott tárgyalásokra és bizonyítékokra alapított kereseti kérelem és alperesi védelem felett nem határozván, végzése szabályszerű végzéssel nem pótolható: azt az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-ának o) és 58. §-a alapján megsemmisíteni és a kir. járásbíróságot perrendszerü eljárásra utasítani kellett.»

«Felfolyamodási díj és költség fel nem számítottván, az iránt határozat nem volt hozható.» (1895. évi június 21. 1271. sz. a.)

Fényes Vincze,
aradi kir. aljárásbíró.

A bírósági referendárok gyakorlati iskolája Németországban.

Már két év óta létezik a német birodalomban a bírósági referendárok tökéletes kiképzésére irányuló rendkívüli gyakorlatok intézménye, valódi gyakorlati iskola, a mely közvetlenül előkészítőül is szolgál a felsőbb állami vizsgára. Nemrég jelent meg az igazságügyi miniszter első jelentése ezen intézmény eddigi működéséről, s különösen azon irányzatról, a melyben kell ezen reformnak kifejlődni, azon feladatok természetéről, melyeket ezen intézménynek megoldania kell. Kiemeli a miniszter, hogy ezen gyakorlatok már is észlelhetőleg kedvező sikerrel hozzájárultak az illetők gyakorlati kiképzéséhez. Tartattak és pedig igen élénk részvét mellett az összes feltörvényszékek, országos törvényszékek körében s még a nagyobb területű egyes bíróságoknál is. Kastelben maga a feltörvényszék elnöke hetenkint két órát fordított e célra, fontosb bonyolultabb jogesetek megbeszélésével, a melyekben, alkalmasb példák nyerhetése végett, a tényállás többször megváltoztatott, kiegészítéssel vagy módosítással. Követték az elnököt ezen gyakorlatok vezetésében a tanácselnökök, feltörvényszéki tanácsosok, törvényszéki bírák, sőt több helyen a járásbírák is.

A mostani porosz igazságügyi miniszter mint feltörvényszéki elnök jelentésében következőleg körvonalozta ezen intézmény rendeltetését s a gyakorlatnál követendő irányzempontokat: Az elméleti ismeretek tökéletes kiegészítését — mondja a jelentés — magokra a referendárookra kell bízni, elég e részben a buzdítás, ösztönzés. Nem lehet ily gyakorlatoknak célja az sem, hogy az azokat vezető bírák szabályszerű repetitoriumokat, formális examinatoriumokat, az elővizsgákhoz hasonlókat tartsanak, jogtani feladatokat állítsanak fel, vagy éppen jogtudományi felolvasásokat intézzenek a referendárokhoz. Ezen intézmény jellege s rendeltetése, kell, hogy egészen gyakorlati legyen, t. i. a referendárok tökéletes gyakorlati kiképzése; mint célszerű kiegészítése mind annak, a minek legközelebb az előkészítő szolgálat által kell eléretni. Azért szükséges az is, hogy ezen gyakorlatok vezetésénél egyöntetűleg, egységes rendszer alapján járjunk el; a referendárok működésének messzemenő szétforgácsolása pedig kerülendő. Az éppen szükségtelen, sőt aggályos is lenne, ha ezen gyakorlatokban való részvétel hivatalos kötelességé tétetnék, a mi ezen intézménynek téves felfogásából némely bírósági kerületben csakugyan megtörtént, de a mit megváltoztattak később, miután elvárható, hogy az illetők részéről hivatásuk jól felfogott érdekében, minden kényszer nélkül is élénk lesz a részvétel ezen gyakorlatok irányában, a mint az mindenfelé nyilvánul is. A referendárok eddigelé nagy buzgalmat fejtenek ki ezen tevékenységi körben. S.

Különbélék.

— **A kir. Curiához** érkezett július hóban 2414, ez évben összesen 17,583 ügy. A mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 31,455, elintéztetett 16,085, hátralékban maradt 15,370 ügydarab. A mult év megfelelő szakához képest 455-el kevesebb érkezett be (980 polgárral), 407-el több intéztetett el s a *hátralék 341-el fogyott*. Sommás felülvizsgálati ügy 187 érkezett fel, 115 nyert elintézést két tanácsban.

— **Az igazságszolgáltatás szervei.** 66 kir. törvényszéknél és 385 kir. járásbírósnál 1894. évben működött 67 elnök, 2057 bíró (albíró), 740 jegyző (aljegyző), 353 joggyakornok, 670 telekkönyvvezető, 66 irodaigazgató, 134 irodatiszt, 1763 írnök. A kir. táblákon volt 12 elnök, 20 tanácselnök, 209 bíró, 11 titkár, 65 tanácsjegyző, 12 fogalmazó, 12 irodaigazgató, 32 irodatiszt, 68 írnök. A kir. Curiánál működött 1 elnök, 1 másodelnök, 8 tanácselnök, 77 bíró, 1 titkár, 13 tanácsjegyző, 4 irodaigazgató, 12 irodatiszt. Működött továbbá 12 főügyész (ill. helyettes), 183 ügyész és alügyész, 250 közjegyző, 146 közjegyzői segéd, 4601 ügyvéd, 1376 ügyvédjelölt.

— **Külállamok részére** a magyar bíróságok 1887. évben 17, 1888-ban 20, 1889-ben 24, 1890-ben 28, 1891-ben 23, 1892-ben 35, 1893-ban 24 egyént szolgáltatott ki. Ezen esetek közt, minden évben tulnyomó számban fordultak elő az Ausztria részére kiszolgáltattott egyének. Hazai bíróságaink részére külállamok 1887-ben 24, 1888-ban 24, 1889-ben 19, 1890-ben 43, 1891-ben 58, 1892-ben 44, 1893-ban 46 egyént szolgáltatott ki.

— **A miskolczi ipar- és kereskedelmi kamara** évi jelentése a jogszolgáltatásra vonatkozólag következőket tartalmazza:

A jogszolgáltatás tekintetében nem kis fontosságú a sommás eljárásról és fizetési meghagyásról szóló törvények életbeléptetése, melyhez a pereskedés gyorsasága és olcsósága tekintetében annyi várakozást fűznek. Sokkal rövidebb idő áll rendelkezésünkre, semhogy a törvényeknek a mi nézőpontunkból szemlélt gyakorlati hatásáról szólhatnánk, annál kevésbé, mert az átmenet nehézségei nyilvánulnak.

Azt azonban meglepéssel konstatáljuk, hogy bírósági személyzet szaporításának égető szüksége elől az illetékes tényezők már nem zárkoznak el. A személyzet szaporításának szüksége kivált a tulterhelt járásbírósnál egyébként annyira indokolt, kikerülhetlen, hogy erre vonatkozólag ugy külön jelentéseinkben, mint évi jelentéseinkben kifejezett kérelmeinket még most is ismételjük.

S kiváló súlyt helyezve arra, hogy bíránk kereskedelmi és ipari ügyekben a kellő szakbeli jártassággal és ebből folyólag kellő érzékkel bírjanak, mert a mindennapi gyakorlati igényekhez való alkalmazkodás képes csak jó s gyors igazságszolgáltatást adni, kérjük Nagyméltóságodat oda hatni, hogy nevezetesen kereskedelmi és ipari élettel, elevevéssel bíró városokba lehetőleg oly bírák állítsanak, kiknek megfelelő szakbeli gyakorlatuk s jártasságuk van s ezek képzésére gond fordítsassék. Ez kereskedelmünk és iparunk igen nagy érdeke, melynek kielégítése alkalmas a szakszerűség, a gyorsaság tekintetében felmerülő s nem éppen indokolatlan panaszok s kívánságok elhallgattatására.

A közigazgatás menetéről szólva nem akarunk ismétlésekbe bocsátkozni. S így ezuttal sem tehetünk egyebet, mint konstatálni, hogy az ipari rendszet és közigazgatás messze áll azon színvonalról, mely a legvitálisabb érdekek mellőzhetlen követelménye. A Nagyméltóságod elé kerülő konkrét esetek, bár elenyésző száma az összes ügyeknek, eléggé bevilágítanak közigazgatásunk elhanyagolt világába, melyet a folyton felmerülő általános panaszok különben eléggé illusztrálnak. Jó ipartörvényről, helyes végrehajtás nélkül szó sem lehet, helyes végrehajtás megfelelő szakképzettségű, az ügyek iránt érzékkel nem bíró egyének mellett nem gondolható. A törvény rideg szakaszai mit sem érnek, sőt talán károsak, ha abba az élet vért nem ad, ha lelket belé a gyakorlat nem önt. Sokszor egyszerű jelentéktelen ügyekből testes tengeri kigyó lesz, a mit jó iparrendszetnél gyakorlati egyén könnyen megold. Minderre vezethető vissza azon végnélküli panasz, a mi az iparigazolványok és engedélyek kiadása körül felhangzik.

Az adó- és illetékügyek jelen tarthatlan állapota felől évek óta nyilatkozunk. Mindazokhoz ma sincs hozzátenni valónk, legfeljebb azt ismételni, hogy a reform égetően sürgős, különösen akkor, midőn közgazdasági életünk egy nagy kontingense kedvezőtlen konjunkturák között tengeti napjait s a mikor valóban annyit sem bír teremteni vagy egyebet sem, mint hogy az államnak, önkormányzatnak, egyháznak a teméntelen minőségű és mennyiségű adót és illetéket melyek, rideg fiskális kezelése csak évről-évre nyomasztóbbá válik azért, hogy a pénzügyi közegek száma elégtelen a rendszer által felburjánzott ügyek áradatának elintézésére, miért is újból kérnünk kell a pénzügyigazgatóságok személyzetének szaporítását.

— **Szerződés értelmezése.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék*: A felülvizsgálati kérelemnek helyt ad.

Indokok: Felperes felülvizsgálati kérelmét az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának a) pontjára alapítja és pedig első sorban arra, hogy az eljáró kir. járásbírósnak anyagi jogszabályt sértett a C. a. megrendelési jegy tartalmának értelmezésénél, a melynek alapján azután a kereset időelőttiségét megállapította; másodsor pedig arra, hogy daczára annak, hogy a perre csak alperesnek késedelme szolgáltatott okot, még a részbeni pervesztése daczára is a perköltségnek legalább arányos részének fizetésére alperest kellett volna kötelezni, de a kir. járásbírósnak az 1893. évi XVIII. tcz. 110. §-ának helytelen alkalmazása mellett, a perköltséget

kölcsönösen megszüntette. A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának a) pontja alapján helyt adott. Ugyanis nem vitás a peres felek közt, hogy a szóban forgó szerződés a C. a. megrendelési jegy tartalma szerint jött létre. Általános jogszabály, hogy az okirat első sorban is annak szószerinti tartalma szerint értelemzendő. A C. a. jegy a hirdetési díj fizetése tekintetében következőt tartalmazza: «Zahlbar in 1/4-jährigen Raten vom Beginne des Erscheinens» azaz: fizetendő 1/4 éves részletekben a megjelenéstől kezdve. Ezen kikötésnek szószerinti magyarázata szerint, tehát a megrendelő negyedéves részletekben köteles a hirdetési díjt fizetni, és ezen díj esedékes a hirdetés megjelenése napján. A kir. járásbírószék tehát az említett anyagi jogszabályt helytelenül alkalmazta, a midőn a C. a. jegyet annak világos tartalma ellenére akként értelmezte, hogy alperes a hirdetési díjt utólag köteles fizetni. A kir. törvényszék értelmezése szerint tehát a hirdetési díj előleges negyedévi részletekben volt fizetendő, e szerint a keresetbe vett utolsó részlet 1894. évi december 1-én már esedékes volt. És minthogy felperes a késedelmi kamatot az esedékesség napjától követelheti is, az elsőbírószék ítéletének ezen kamatra vonatkozó részét megváltoztatni és alperest az 1894. évi december 1-től 1895. évi február 28-ig terjedő időre felszámított késedelmi kamat fizetésére is kellett kötelezni. (1895 május 3. E. 119. sz. a.)

— **Tartozatlan fizetés visszakövetelése iránti per bírói illetékessége.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* Az elsőbírószék végzését helybenhagyja.

Indokok: Felperes tartozatlan fizetés megtérítése iránt indított keresetet. A tartozatlan fizetés megtérítése iránt indított keresetekre nézve pedig az 1868. évi LIV. tcz.-nek a felfolyamodó által felhitt 35. §-a azért nem alkalmazható, mert az említett törvényszakas a rendes bírói illetőségtől való eltérést, a könyvkivonati és számlaköveteléseken kívül csak azokban a kártérítő perekben engedi meg, a melyek valamely szerződés teljesítéséből, érvénytelenítéséből, vagy a teljesítés elmulasztásából merülnek fel; s a melyek közé a tartozatlan fizetés megtérítése iránt indított kereset egyáltalában nem tartozik. Ebből folyólag, ha a keresetben körülírt bírói árverés foganatosításának helyét, vagyis Erzsébetfalvát, a történt fizetés helyének lehetne is tekinteni, ez a hely az ócsai kir. járásbírószék illetékességét a kereset tekintetében meg nem állapítja. Ugyanazért az elsőbírószék végzését az abban felhitt és itt kifejtett okokból helyben kellett hagyni. (1895 március 2. E. 40. sz. a.)

— **A felfolyamodás költségei.** *A pestvidéki kir. törvényszék:* Az elsőbírószék végzésének felebbezés, helyesebben felfolyamodással megtámadott és a perköltségre vonatkozó része részben megváltoztatik és alperes csakis 4 frt 50 kr. perköltséget köteles felperesnek 8 nap és végrehajtás terhe alatt megfizetni.

Indokok: A neheztelt végzés nem tartozván azon végzések közé, melyek ellen felebbezésnek volna helye, miért is az alperes által helytelenül felebbezésnek czimzett beadvány felfolyamodásnak volt minősítendő és mint ilyen elbírálandó.

A felfolyamodás egyedül az elsőbírószék végzésének a perköltségek tulmagasan megállapított része ellen lévén irányozva, a felfolyamodásnak e részben helyt adni s a perköltségeket a jelen végzés rendelkező része szerint mérsékelni kellett, mert az elsőbírószék által 8 frt 50 krban megállapított perköltség, tekintettel a kereseti összeg mennyiségére az egyszerű tárgyalás és kifejtett ügyvédi munkálatok és kiadásra tulmagasan lettek megállapítva.

A felfolyamodás költségeiben azonban az ellenfél nem volt elmarasztalandó, mivel egyrészt az 1893: XVIII. tcz. 214. §-a nem intézkedik arról, hogy felfolyamodás esetében is a felebbezési eljárásra vonatkozó szabályok megfelelően alkalmazandók, másrészt pedig a hatályában fentartott 1881. évi LIX. tcz.-nek a felfolyamodásra vonatkozó rendelkezései sem tartalmazzak oly intézkedést, melynek alapján a felfolyamodás költségei az ellenfél terhére lennének megállapíthatók. (1895 július 5. E. 47.)

— **A tanuvallomások egy részének indokolás nélkül való mellőzése.** *A budapesti kir. ítélő tábla* (mint felülvizsgálati bíróság): Felperes felülvizsgálati kérelmét elutasítja.

Indokok: A felebbezés szóbeli tárgyalás nélkül intéztetvén el (1893: XVIII. tcz. 175. §-a), a felebbezési bíróság az elsőbírószék ítéletének indokolást elfogadván, ekként a felebbezési eljárásban is az 1893: XVIII. tcz. 175. §-a értelmében mérvadó tényállás szerint megállapítást nyert, hogy felperes az 1894 június havi halasi vásárkor 2 db lovat vett 235 frt

vételárért alperestől, a melyet nyomban ki is fizetett; mint-hogy azonban a lovak marhajárlatai hibások voltak, azokat a halasi rendőrség bitangságba vette s azok elárvereztettek, minek alapján felperes kártérítés czimén alperest a 235 frt vételár és kamataiban elmarasztalni kérte.

Alperes a tárgyalás során felhívott tanukkal azt bizonyította, hogy felperes a lovakat tudva vette hibás járlatlevéllel, magára vállalta a járlatlevél kiigazítását, mire nézve különben alperes B., C., D., E. alatti levelei szerint maga is késznek nyilatkozott. E tényállás alapján az elsőbírószék felperest keresetével elutasította, mivel a per adatai mi adatot sem szolgáltatottak, hogy felperes kárát alperesnek bármely ténye vagy mulasztása okozta volna; a felebbezési bíróság pedig az elsőbírószéknek ezt az ítéletét elfogadott indokolása alapján helybenhagyta.

Felperes a felebbezési bíróság ítéletét az 1893: XVIII. tcz. 185. §. a) és c) pontja alapján azért támadja meg, mert az ügy eldöntésénél az anyagi jogszabály helytelenül alkalmaztatott és mert az ítéletben lényeges eljárási szabály sértetett meg, midőn a tanuk egy részének vallomását elfogadva: az 1893: XVIII. tcz. 64. §-a ellenére a felebbezési bíróság az okokat, melyek szerint a bizonyítást elégtelennek tartotta, ítéletében elő nem adta.

Ennek a felülvizsgálati kérelemnek azonban nem volt hely adható; mert bár igaz, hogy az általánosan elfogadott jogszabály szerint az esetben, ha a marhajárlat hamisított s a vevő kárt szenved — kárpótlást követelhet: de más szempont alá esik a hibás vagy a hiányos járlatlevél, a mely megfelelő hatósági eljárás útján kijavítható, következésképp egymagában e hibás vagy hiányos járlatlevél kártérítés forrásául nem szolgálhat és pedig a fenforgó esetben annál kevésbé, mert az elsőbírószék által megállapított s az 1893: XVIII. tcz. 197. §-a értelmében itt is mérvadó tényállás szerint bizonyítottnak veendő, hogy felek az alku megkötésénél kifejezetten tekintetbe vették a járlatok hiányos voltát; mindezek mellett tehát a felebbezési bíróság nem alkalmazott helytelenül anyagi jogszabályt.

De nem sértett meg az ügy eldöntésére befolyással bíró eljárási szabályt sem az által, hogy a tanuk egy részének vallomását bizonyítékul elfogadta; mert az 1893: XVIII. tcz. 64. §. alapján a szabad bírói mérlegelés alá eső ez a kérdés felülvizsgálat tárgyát nem képezi. Végül a fenforgó esetben az eljárási szabály megsértését az sem képezi, hogy a felebbezési bíróság az okokat, melyek szerint a tanuk vallomásainak egy részét figyelembe nem vette, tüzetesen elő nem adta, nem pedig azért, mert habár ebbeli indokolása szabályellenesen hiányzik is, a felebbezési bíróság más eredményre úgy sem juthatott volna. (1895 május 28-án, I. G. 25. sz. a.)

— **A szabadságidő és az új állás elfoglalására az Ü. Sz. 23. §-ában megállapított határidő.** Egy kir. törvényszéknél alkalmazott kir. albiró a kir. törvényszék területén levő kir. járásbírószékhez, mint végleges székhelyére kirendeltetvén, a kir. törvényszéknél való szolgálat alól történt fölmentésének napja összeesett szabadságidejének kezdetével, a mi az illető albirót arra indította, hogy új állásának elfoglalására az általános bírói ügyviteli szabályok 23. §-ában megállapított jelentkezési határidőt szabadságidejének leteltétől számítsa. A kir. igazságügyminiszterium kijelentette, hogy ez az eljárás nem tekinthető jogosultnak, mert az általános bírói ügyviteli szabályok 23. §-ának rendelkezése a szabadságidő meghosszabbítására ürügyül nem szolgálhat. (34155/94. I. M. sz.)

— **«Telekkönyvi számtan»-ra** hirdet előfizetést Kritsa Izidor csikszeredai telekkönyvvezető. A könyv célja a telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés és a bányatelekkönyv körében előforduló számítási műveleteknek könnyedséggel és gyorsan való eszközölhetésére irányul.

— **Megjelentek:** *Osterrieth:* Geschichte des Urheberrechts in England. Lipcse. — *Blume:* Novation, Delegation, Schuldübertragung. Göttingen. — *Koepfen:* Lehrbuch des heutigen römischen Erbrechts. Würzburg. — *Viktor Korn:* Die Rechtsgeschäfte des Effektenverkehrs und die österreichische Effektenumsatzsteuer. Berlin. — *Albert Meyer:* Die Verbrechen in ihrem Zusammenhang mit den wirtschaftlichen und socialen Verhältnissen im Kanton Zürich. Jena. — *Alex. Löffler:* Die Schuldformen des Strafrechtes. Lipcse.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 ft
negyedévre .. 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az összehasonlító jogtudomány és közgazdaságtan nemzetközi egyesületéről. *p. gy.* — Lényeges körülmények a hamis eskünél. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A párviadal. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A jogi ismeretek népszerűsítése. Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az összehasonlító jogtudomány és közgazdaságtan nemzetközi egyesületéről.¹

A mult évben Németországban, a mely az *internationale kriminalistische Vereinigung* képében egy nemzetközi jogtudományi egyesületet már megalkotott, a jog- és államtudománynak egy második nemzetközi egyesülete is keletkezett, *Internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre* cím alatt. Bizonyára érdekes tünetménye a tudományos szervezkedésnek, ugy országos határon túl való terjedésénél, mint tárgyának aránylag új voltánál fogva és érdemes arra, hogy célját és eddigi működését hazánkban is ismertessük. Erre alkalmat és módot nyújt az egyesület most megjelent első évkönyve. (*Jahrbuch der internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin.* Herausg. von Prof. dr. Bernhöft und Amtsrichter dr. Meyer. I. Jahrgang, 1. Abtheilung. Berlin, Bahr 1895.)

Az egyesület keletkezését az évkönyv következőképen adja elő. Csirája egy kis berlini társaság volt, a mely a német fővárosban 1893 január havában néhány fiatal jogászból és közgazdából verődött össze, a kik Kohler, Schnoller és Wagner tanárok előadásainak hatása alatt, egyrészt abból a célból szervezkedtek, hogy az összehasonlító jog- és államtudományban együttesen kiképezzék magukat, másrészt a végett, hogy ama fiatal külföldi kollegákkal tudományos érintkezésbe lépjenek, a kik tanulmány céljából Berlinben tartózkodnak.

Nemsokára néhány idősebb gyakorlati jogász és egyetemi tanár is csatlakozott a társasághoz, mely azonban mind- eddig csupán berlini, helyi társaság volt. Már igen rövid idő meghozta a társaságnak azt a tanulságot, hogy épen az összehasonlító szakok szempontjából a nemzetközi szervezkedés, az egész föld jogászainak tudományos összeműködése nagy jelentőséggel bír. A társaság ennél fogva elnökének Amtsrichter dr. Felix Meyernek javaslatára elhatározta a nemzetközi szervezkedés megkísértését. A kísérlet sikerült; az egyesület mindenütt meleg érdeklődésre talált és ma már közel 300 tagja van, a kik a következő országok közt oszlanak meg: Európában Anglia, Ausztria, Bulgária, Dánia, Franciaország, Görögország, Magyarország (4 taggal), Montenegró, Németalföld, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Skótország, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Törökország; Afrikában Egyiptom és Algír; Északamerikában Kanada és az Egyesült-Államok; Délamerikában Argentína és Brazília; Nyugot-Indiában Cuba; Ázsiában Japán.

A tagok között a legkitünőbb nevek szerepelnek és alig hiányzik egy is, a mely az összehasonlító jogtudomány terén ismeretes. Szervezet tekintetében az egyesület a nemzetközi

büntetőjogi egyesületet vette mintául, avval a különbséggel, hogy Berlint állandó székhelyül választotta. Tervbe vette azonban, hogy a többi művelt országok fővárosaiban is országos bizottságok alakittassanak, a melyek «állandó össze- függésben a berlini fővezetőséggel, a kerületökben lakó tagok között a munkaanyagot szakszerűleg felosztják és azon egyesületi tagokat, a kik tudományos célból oda mennek, támogassák». Az ujonnan szervezett egyesület elnöke is Meyer maradt, a kinek buzgósága az egyesület megalakulásának egyik fő tényezője volt.

Az évkönyv az egyesület eddigi tudományos működéséről is beszámol.

A munkásság rendje a következő: Félévenként egy-egy tárgy tüzetik ki összehasonlító tárgyalásul. Az első félév tárgyául a törvényes örökösödés választatott. A svájci, a németalföldi, a lengyel és orosz törvényes örökjogot ezen országok egy-egy jogásza ismertette. Összefoglaló előadást Meyer tartott, a ki a nyugati germánok és skandináv népek törvényes örökösödési jogát is vázolta. Legközelebbi tárgyul a tulajdont tüzték ki. Erre vonatkozólag kérdőívet állítottak össze, melyet a külföldi tagoknak megküldtek. A beérkező anyagot össze fogják állítani és közzé fogják tenni. E tárgyalásokon kívül előadások is tartatnak szabadon választott tárgyakról. Ilyen előadás a mult évben 11 volt, következő tárgyakkal: Finnország alkotmánya és viszonya Oroszországhoz (*Charpentier* Axel, Helsingfors), az örökjog reformjáról (Bernhöft), a német és a külföldi tőzsdék szervezete (Max Weber), az államcsőd és a jelenkori jogtudomány (Meili, Zürich), a munkás-egyesületek fejlődéséről különösen Angliában és Franciaországban (Hirsch Max), a gyámságról mint óvó és büntető intézményről különös tekintettel a csavargásról és koldulásról szóló 1891-i belga törvényre (Massow), a hajóösszeütközések esetén való szavatosságról a mai művelt államok joga szerint (Prien), a kereskedelmi hajókról idegen tengereken (Heilborn), a materialisztikus történelmi felfogás eredetéről (Warschauer), a német bir. polg. törvénykönyv javaslatáról (Strohal), a jogösszehasonlítás fogalmáról (Liszt).

Az évkönyv maga is, 312 lapon, tudományos cikkekkel tartalmaz. Ezek közül megemlítjük a következőket: Az egyesület és az évkönyv céljairól szellemes bevezető cikket ír Bernhöft. *Veznic* belgrádi tanár az 1892-i szerb törvényt ismerteti, mely szerint gyujtogatás esetén a kárért a helység lakossága, a melyben a gyujtogatás történt, egyetemleg felelős, még akkor is, ha a tettes megkerül, a ki ellen azután a község bir követeléssel. *Meili* érdekesen ismerteti a nemzetközi egyezményeket és törekvéseket, a melyeknek célja azon állami és nemzetközi jogszabályoknak közzétételét biztosítani, a melyeknek ismerete az összes művelt államokra érdeklél bir. Ilyen azon egyezmény, mely csaknem valamennyi művelt állam között 1890-ben a vámtarifák és a nemzetközi kereskedelemre és a vámügyre vonatkozó jogszabályok közzététele céljából kötött. Ilyen azon egyezmény, mely 1886-ban több állam között a hivatalos rendeletek és egyéb kiadványok kicserélésére nézve kötött. Előadja továbbá a cikkek azon 1894-i berni nemzetközi konferentia történetét, a melynek célja lett volna módot találni az összes művelt államok írott jogának lehetőleg hiteles formában való folytonos

¹ L. Dr. Dolleschall Alfréd cikkét a *Jogt. Közl.* 1894. évf. 257. l.

közzétételére az idegen jognak a bíróságok által való alkalmazása céljából. E konferentia azonban megállapodásra nem jutott. *Antonopoulos* Stamatios berlini görög kir. ügyvivő és *Meyer* kitűnő világhírességgel írott cikkben a külföldieknek Törökországban élvezett területenkivüliségét adják elő. *Shek* a boszniai felsőbíróság tagja *Arslanián* angorai mezőgazdasági felügyelőnek a törökországi dologi jogról szóló munkáját ismerteti.

Ennyit a fiatal egyesület eddigi működéséről. Ha megítélni akarjuk, hogy az mennyiben elégti ki azon igényeket, a melyeket az összehasonlító jogtudomány egy egyesületével szemben támaszthatunk, tisztában kell lennünk az összehasonlító jogtudomány céljaival.

Az összehasonlító jogtudomány tudvalevőleg ma nem jelent valami határozottabbat, mint az emberiség körében létező és létezett és még megismerhető összes jogok ismeretét és összehasonlítását. Ez azonban különböző célokból szokott történni és ennél fogva az összehasonlító jogtudománynak különböző irányzatai vannak. Az összehasonlító jogtudomány először is a gyakorlati jogalkalmazás céljaira szolgálhat. A személyeknek és javaknak mai, az egész földgömbre kiterjedő világforgalma mellett ugyanis számos eset fordul elő, a melyekben távolfekvő országok kevéssé ismert jogának tudása szükséges. E cél azonban voltaképpen csak igen csekély mértékben lebeg azok szemei előtt, a kik összehasonlító jogtudománnyal foglalkoznak; erre a célra a különböző jogok előadását helyesebb azon emberekre és forrásokra bízni, a melyek az illető jog alkalmazásának kérdéseivel különben is, a belföldi forgalom szempontjából foglalkoznak. Második célja az összehasonlító jogtudománynak, hogy a jogalkotásnak utat mutasson. Idegen jogok ismerete ugyanis felföldi saját jogunk hiányait, szűkkörű elfogultságból kiszabadít, utánzandó intézményeket tár fel, vagy legalább új jogalkotások gondolatára visz. Ez az összehasonlító jogtudománynak oly célja, a mely művelői igen nagy részére nézve döntő. De van egy harmadik távolabbi célja is, a melynek szintén igen számos képviselője van. Hozzá akar járulni a jog valóságos, vagy természettudományának megalkotásához, a mely t. i. a jogot mint a föld egy természettudományát, mint az emberi faj egy biológiai jelenségét fogja fel és a mely annak természeti törvényeit akarja megállapítani és azokat azon legmélyebb alapigazságokra visszavezetni, a melyek a világ összes jelenségein uralkodnak. E tudomány természetesen megkívánja a jog összes jelenségeinek ismeretét és így egyik, bár nem egyedüli alapja az összehasonlító jogtudomány. E két irányzat között azonban csak foki különbség van: a második csupán magasabb fejleménye az elsőnek. Mert hiszen a különböző jogok összehasonlításából folyó azon tanulságok, a melyek reánk nézve a jogalkotásnál döntők, kezdetei — bár csekély és igazításra szoruló kezdetei — a jog ama természettudományának, és viszont ennek végső célja, hogy helyes jog alkotására vezessen bennünket, a mint hogy exakt törvényhozásnak igazán egyedül lehető alapja. Csakhogy a második irányzat tudatosan és teljesen törekszik arra, a mit az első csak öntudatlanul előmozdit. És azért az összehasonlító jogtudomány e két irányzatának képe nagyon is különböző.

Míg az egyik inkább csak a művelt államok jogait ismerteti, a melyek egyedül szolgáltatnak utánzandó példákat és főleg csak azon intézményeket ismerteti, a melyek tekintetében reformok látszanak szükségeseknek, addig a másik egyaránt tanulmányozza a leghaladottabb mint a legkezdetlegesebb és reformmintákat éppen nem szolgáltató embercsoportok intézményeit és állapotait, hogy ezen az alapon általában a jog természetének megismerésére vezessen. Ha a jogalkotás helyébe helyes egészségóvó intézkedések alkotásának példáját tennők, a két irányzat analogiája a következő volna. Az egyiknek megfelelően az emberiség

körében létező különböző egészségóvó intézkedéseknek tanulmányozása és azokból kiválasztása azoknak, a melyek helyeseknek mutatkoznak, a másoknak megfelelően az emberi, állati és növényi élet és egészség törvényeinek kutatása és ennek alapján egészségi intézkedések javaslása.

Az összehasonlító jogtudomány elnevezése alatt, ha nem csalódunk, először az első irányzat keletkezett. A francia *société de la législation comparée*, a legrégebbi, összehasonlító jogtudománnyal foglalkozó egyesület ezen irányban működik és kiadványai ezt az irányzatot művelik. A német *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft* azonban, a mely 1878 óta létezik és melyből eddig 10 kötet jelent meg, az összehasonlító jogtudománynak mind a két törekvését egyenlő mértékben képviseli és mint a jog etnológiájának első folyóirata valósággal korszakalkotó volt a jogirodalom történetében.

A most megalkotott nemzetközi egyesület szintén az összehasonlító jogtudomány mind a két ágának művelésére vállalkozik és ezért szintén korszakalkotó. Tagjai között a jog etnológiájának és természettudományának legkitűnőbb képviselői helyet foglalnak. Az egyik cél, melyre jövedelmeit fordítani akarja: «a kezdetleges népek jogi és közgazdasági viszonyaira vonatkozó megfigyeléseknek támogatása». Az «összehasonlító közgazdaságtannak» — a mi egészen új kifejezés — felvétele, jogászok, közgazdák és gazdaságtörténészek szövetkezése ugyane törekvésre vallanak.

Ha azonban az egyesület első évi munkásságára visszapillantunk, azt látjuk, hogy az csaknem kizárólag az első irányzatban mozgott és a másodikat alig érintette.¹ Bernhöft, a jog etnológiájának e buzgó és nagytudományu művelője, az évkönyv egyik szerkesztője maga — úgy látszik, sajnálkozólag — emeli ezt ki. «Ez idő szerint az egyesület figyelme, ugymond, a jelenkor gyakorlati feladatai felé fordul és a beérkezett dolgozatok között alig van olyan, mely nem ezt tekinti főcéljává. Ha ez így marad, akkor e lapok a már létező *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft* című testvér folyóiratnak szükséges kiegészítője lesznek.» De ugyancsak Bernhöft — úgy látszik, változást óhajtva és remélve — mondja: «Ma még nem lehet tudni, hogyan fog az egyesület munkássága a részletekben továbbfejlődni. Az összehasonlító jogtudománynak egyetlen ágát sem zárjuk ki és egyiket sem teszszük a többi elébe, mert mindegyiknek egyenlő tudományos jogosultsága és jelentősége van.»

Mi szintén szeretnők, ha az összehasonlító jogtudomány nemzetközi egyesülete a jövőben az összehasonlító jogtudomány másik, etnológikus ágát is teljes mértékben volna képes fölkarolni. Ennek terén egész határozott kérdések léteznek ma is és foglalkoztatják a tudomány ezen ágával foglalkozókat, a melyeknek tisztázása tekintetében az egyesületi összeműködésnek kitűnő eredményei lehetnének. Első sorban kezdetleges népekre vonatkozó ténykérdések ezek, a melyek eddig kétséget kizáró módon megoldva nincsenek és a melyek lépten-nyomon föltolulnak a jog természettudományának művelői előtt. Ugyanazon népekről egymásnak ellenmondó, fontos intézményekről hiányos és azért csekély értékű tudósításaink vannak. A család jog tekintetében adataink legbősegebbek és még sem kielégítőek a legfontosabb tárgyakra nézve sem. Így például nagyon hiányos tudomásunk van arról, mely exogam népeknél van megengedve az exogam csoportokon belül a házasságon kívüli nemi érintkezés és

¹ A gyakorlati kérdések tekintetében azonban az egyesület érdekesen tulment az összehasonlító jogtudomány tulajdonképeni területén, talán a nélkül, hogy ennek teljes tudatában lett volna. Figyelme nagy mértékben azon kérdés felé terelődött, milyen új intézményeket követel a mindinkább kifejlődő világforgalom. Ez azonban már nem különböző jogok ismeretének, hanem a nemzetközi jognak és a nemzetközi érdekek összhangjának és összeegyeztetésének kérdése. Meyer az egyesület e működéséről úgy emlékszik meg, hogy a jogösszehasonlítás (*Rechtsvergleichung*) mellé teszi a jogkiegyenlítés (*Rechtsausgleichung*) szavát.

melyeknél nem? Oly kérdés, melynek tisztázása óriási fontosságú az exogámia és a vérfertőzési tilalom eredetének megállapítása tekintetében. Nagyon kevésbé tudjuk, mi a sorsa a gyermekeknek oly népeknél, a hol a házasságok rendszerint csak időre köttenek, kifejezetten vagy tényleg, az elválás mindennapisága folytán. Oly kérdés, melynek tisztázása a házasság eredetének és fejlődésének elmélete szempontjából kívánatos. Az egyesületi összeműködés megállapíthatná azon ténykérdéseket, a melyeknek tisztázása legközelebbi szükségnek mutatkozik, meghozhatná azok tisztázását vagy a meglevő források alapján, vagy megjelölhetné és megindíthatná a szükséges újabb szakszerű megfigyeléseket. Az egyesület feladata volna e célok és ily expedíciók iránt, felolvasások és felhívások segítségével a nagy közönség érdeklődését és támogatását megnyerni. Az egyesületi összeműködés könnyen megszüntethetné félreértésekből eredő nézeteltéréseket, a melyeknek e szak művelőinél, a tárgy és terminologia újságánál fogva gyakoriak. Bár a tudományos kongresszusok közvetlen hasznosságáról általában nem vagyunk nagy véleménynyel, ezen az új téren egy nyugodt munkásságot folytató kongresszustól talán lehetne eredményeket várni a munkásság serkentése és első szervezése tekintetében.

Mindezek céljából nézetünk szerint előnyös volna, ha az egyesület körén belül egy külön etnológiai osztály alakulna meg. Egy egyesület, melynek tárgya oly sokoldalú és határozatlan, a milyen az összehasonlító jogtudomány, nem lehet el szervezett munkamegosztás nélkül. Egy *etnológiai*, egy gyakorlati, vagy *törvényhozási* és egy *világjogi*, vagy *nemzetközi jogi* osztály felállítása csak kifejezésre juttatná és serkentené az egyesület különböző irányzatait. E felosztás érvényesülhetne az évkönyvben is.

Akár e formában történik majd, akár nem, nemcsak óhajtjuk, hogy az összehasonlító jogtudomány új és érdekes nemzetközi egyesülete az etnológiai iránynak is képviselőjévé legyen, hanem reméljük is, hogy az lesz. E reménynek legbiztosabb alapja a tagok névsora. Az eddigi egyoldalúságnak egyik főoka, úgy látszik, hogy azok, a kiknek köréből az egyesület kiindult, inkább az összehasonlító jogtudomány gyakorlati irányzatának művelői voltak és az etnológusok és jogtermészettudósok csak később csatlakoztak hozzájuk. Bármiképp is fejlődjék azonban az egyesület, ha csak gyakorlati törvényhozási és nemzetközi jogi (világjogi, vagy emberiségjogi) egyesület marad is, meglehetősen érdeklődésünket és legjobb kívánságainkat ebben az esetben is megérdemli, úgy is mint a jogtudomány és törvényhozás (ebben az esetben is) egy új és nagy jövőjű ágának művelője, ugyanis mint nemzetközi, különböző népek munkásainak munkáját egyesítő és szervező egyesület. És kívánatos, hogy mint ilyennek működése ismeretes és hatásos legyen nálunk is.

p. gy.

Lényeges körülmények a hamis eskünél.

Dr. Fayer László egyetemi rk. tanár urnak s e lapok felelős szerkesztőjének a Jogt. Közl. 26. sz.-ban fenti cím alatt megjelent cikke méltán arra indított, hogy a kérdéssel még egyszer foglalkozzam, s beismerjem tévedésemet, ha tévedtem, megvédjem nézetemet, ha nem tévedtem.

A kérdés ismételt tanulmányozása a 20. sz. curiai döntvényről irt bírálatom fentartására vezetett. Előrebocsátom, hogy a kérdés legfőleg de lege ferenda lehet vitás; de lege lata a vitának lehetőségét a törvény szövegezése egyenesen kizárja. Nem helyezek különös súlyt arra, hogy a Btk. javaslata a hamis eskünél is az esküvel erősített körülménynek lényeges voltát követelte, a jogügyi bizottság pedig igen helyes indokolással az illető szavakat kihagyta. Ámbátor az a körülmény, hogy az illető szavaknak kihagyása nem elnézésből, hanem öntudatosan s szándékosan történt csakis

mellettem bizonyíthat. De lege lata irányadó, egyedül s kizárólag irányadó csakis a törvény szövege, mint az interpretationának önálló objektuma lehet. A törvény pedig azt, hogy az eskü az ügynek lényeges körülményére tétessék le, nem követeli. Ha tehát az eskünél lehetne is lényeges és nem lényeges körülmények között különbséget tenni, a mely megkülönböztetésnek lehetőségét egyenesen kizárja az, hogy az a körülmény, a melytől a pernek kimenetele függ, tényleg mindig lényeges, és nem lényeges soha nem lehet, a különböztetésnek lehetőségét a törvény kifejezetten kizárja, mert a törvény lényeges és nem lényeges körülmények között különbséget nem tesz. «Ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere!» Ez oly interpretationális szabály, melynek feltétlen érvényét tagadni, melyen magán tultenni nem lehet. De lege lata a büntett materialis elemét illetőleg tisztán s kizárólag az eskü tartalma irányadó. A büntett materialis eleme fenforog, ha az eskü tartalma objektíve hamis, azaz akár egészben, akár részben a valóságnak meg nem felel. Mihelyt az eskünek tartalma ily értelemben objektíve hamis, a tényálladék létezése az alanyi elem fordul meg, s az eskünek letétele a Btk. 219. ill. 221. §. alá esik a szerint, a mint a fél a tartalom valótlanágát tudta, vagy kellő gondosság mellett tudhatta. Ha a fél az eskünek objektíve valótlan tartalmát valónak tartotta és tarthatta, ha tehát őt sem szándék, sem gondatlanság nem terheli, alanyi bűnösség, alanyi elem hiányában büntetendő tényálladék fen nem forog. Azzal, hogy az esküvel bizonyított körülmény nem lényeges, a vádlott két oknál fogva nem védekezhetik; egyrészt azért nem, mert azon a körülményen fordulván meg a pernek kimenetele, az a körülmény tényleg feltétlenül lényeges; másrészt azért nem, mert a körülménynek lényeges volta a hamis eskü törvény szerinti tényálladékának elemét nem képezte; de lege lata pedig nem az elméletileg helyesebbnek felismert, de kizárólag a törvény szerinti tényálladék irányadó. Figyelembe veendő továbbá a következők. Ha a körülménynek lényeges voltát a tényálladék elemévé teszszük akkor, miután az általánosan elfogadott elvek szerint a szándéknak a tényálladék összes tárgyi elemeit át kell foglalnia, vádlott büntetőjogi felelősségéről s a hamis eskü tényálladékáról csak akkor lehet szó, ha a vádlott a körülmények lényeges voltát felismerte. Habár ebben a tekintetben a dolus eventualis is elegendő, a tényálladék még sem állapítható meg, ha a vádlott abban a teljes, habár téves meggyőződésben volt, hogy a körülmény nem lényeges. Vádlott ezt a védekezését oly nyomatékos jogi érvekkel támogathatja, hogy ebben az irányban terhére nemcsak szándék, de gondatlanság sem állapítható meg. Ha azokra a számos jogi kérdésekre gondolunk, a melyek iránt a jogtudomány legnagyobb korypheusai is egymás között eltérő, sőt egyenesen ellentétes nézeteket vallanak, ennek lehetőségét nem fogják tagadhatni, s mi következik ebből? az, hogy a legcsekélyebb jogi kétség esetében, a pernek bírāja nem az arra hivatott bíró, hanem a közvetlenül, érdekelt fél. Judex in re propria. A fél objektíve valótlan körülményeket tudva esküvel erősít meg, s ez által magát pernyertessé, ellenfelét pedig pervertsé teszi, jóllehet a bírói ítélet szerint ő csak az alatt a feltétel alatt lehet pernyertes, ha az illető körülmények a valóságnak megfelelnek, s teheti ezt büntetlenül, mihelyt elegendően indokolhatja azt a jogi felfogását, hogy a vitás jogkérdésben a polgári bíró által lényegesnek felismert körülmény nem lényeges. Egy rendszer, mely ily eredményre visz, — hogy Fayer ur szavaival éljek, — nem lehet helyes rendszer. Ha pedig a vádlottnak ezt a védekezését azzal utasítjuk vissza, — s mással azt visszautasítani nem is lehet, — hogy a bírói ítéletből felismerhette s fel kellett ismernie a körülménynek lényeges voltát, mert az ítélet ettől a körülménytől tette függővé a pernek kimenetelét, akkor feladtuk az eredeti álláspontot, s reáértünk az általam vitatott álláspontra, a mely szerint

lényeges körülmény nem az, a melyet a fél, vagy bármely harmadik személy annak tart, hanem lényeges körülmény csak az, a melyet az illetékes polgári bíró jogerős ítéletében annak nyilvánított. Meg tudom érteni, hogy első pillanatra igazságtalanságnak látszik börtönbe küldeni azt, a kinek érdemleg igazat adunk, s a ki a hamis esküt azért tette le, hogy igazait megvédje. Ámde ez az igazságtalanság csak látszat. Jogot és igazságot nem a felek szolgáltatnak önmaguknak, hanem az illetékes bíró szolgáltat a feleknek. A törvénykezési eljárás tőle telhetőleg gondoskodik arról, hogy a bírói tévedéseknek lehetőleg eleje vételessék, a becsusztott tévedések lehetőleg reparáltassanak. De az eszközök között, a melyeket ebből a célból a törvény alkotott, s részben a jogkereső felek rendelkezésére állított, — a hamis eskü nem szerepel. A bírói ítélet ellen lehet élni a törvény által engedélyezett jogorvoslatokkal, — de a bírói ítéletet hamis esküvel kijátszani nem szabad. De továbbá: a hamis eskünek tárgya — a mire e folyóirat 31. számában Kobler ur is helyesen utal — az eskü mint bizonyítási eszköz. A szabály (Norm), melynek megsértését a Btk. 219. és 221. §-ai büntető sanctio alá helyezik, az, hogy «hamis bizonyítékot koholni nem szabad».

Már pedig, a ki hamis esküt tesz, az hamis bizonyítékot kohol, és pedig még akkor is, ha érdemben igaza van. Ugyanezen a szabályon alapszik az okirathamisításnak büntetendősége is. A ki büntetlennek tartja a hamis esküt akkor, ha az esküvel erősített körülmény nem lényeges, vagy ha a félnek érdemleg igaza van, az büntetendő okirathamisítást sem állapíthat meg az ellen, a ki valódi jogviszony bizonyítására hamis vagy hamisított okiratot használ. Pedig, legalább az eddig uralkodó nézet nem a büntetőjogi felelősséget kizáró okot, hanem legfőleg (s ezt méltán) enyhítő körülményt lát abban, hogy a hamis okirat valódi tények vagy jogviszonyok bizonyítására szolgált. (Igy kifejezetten az olasz Btk. 282. §-a.)

A között továbbá, midőn «az eskü-formulába lényeges körülményeken kívül lényegtelen körülmények is bejutottak», — és a midőn «az eskü egész tartalma nem vonatkozik a polgári ügy lényeges elemeire, különbséget tenni, nézetem szerint, nem lehet».

Az első esetben is fenforog a hamis eskü, ha az eskünek bár csak u. n. lényegtelen tartalma objektíve valótlán, s a tényálladéknak egyéb elemei, specialiter a tudat, illetőleg gondatlanság' fenforognak. A fen kifejtett érvek erre az esetre is teljes alkalmazást találnak, a mi, miután a megállapított esküszöveg oszthatlan egésznek képez, az esküt az ítéletben, vagy egyességben szószerint megállapított tartalma szerint kell letenni, s az eskünek szövegét novatio nélkül módosítani nem lehet, alig igényel bizonyítást. Igy Olshausen szerint az eskü objektíve hamis: «sobald sich der beschworene Vorgang in Wahrheit gar nicht, oder der wahre Vorgang anders zuge tragen hat» és «zwischen wesentlichen und unwesentlichen Punkten ist nicht zu unterscheiden»; és: «Ein Eid ist objektiv falsch, sobald nur ein Theil seines Inhaltes unrichtig ist, mögen auch andere Theile desselben richtig sein». Ugyanigy Dochow Holtzendorf kézi könyvében (3. k. 236. l.) így: «ist es gleichgültig, ob der ganze Inhalt, oder nur ein Theil der Aussage unwahr ist, ob diese von Bedeutung auf die Entscheidung der betreffenden Angelegenheit ist, oder nicht»; így Liszt (Lehrbuch 577. l.): «Soweit eine Formulirung des Eidessatzes stattgefunden hat, ist für die Frage, ob Schwur und Wirklichkeit sich decken, lediglich der Wortlaut des Eidessatzes massgebend, ohne dass zwischen wesentlichen oder unwesentlichen Bestandtheilen desselben unterschieden werden dürfte». Fayer ur a német írókra azért nem helyez sulyt, mert a német Btk. sem a tanuzásnál, sem az eskünél nem ismeri a lényeges körülmények szerinti megkülönböztetést, s mert a német törvény szerint előtérbe van helyezve a

cselekmény vallás elleni jellege; nézetem szerint az első érv figyelembe jöhet a hamis tanuzásnál, melynél a magyar Btk. a körülmény lényeges voltát kiemelve, a német törvénytől eltér, de nem jöhet figyelembe a hamis eskünél, melynél a magyar törvény sem ismeri a lényeges körülmény szerinti megkülönböztetést. A másik érv eszik annak tekintetbe vételével, hogy az általam idézett auktorok de lege lata is abból a felfogásból indulnak ki, hogy a hamis eskü egyáltalán nem vallás elleni deliktum. Fayer ur kiegyenlíthetlen eredményt lát abban, hogy midőn a tanu egy lényegtelen körülményre hamisan vall, s ugyanarra, a mit a tanu vallott, a peres fél a pótesküt leteszi, az én álláspontom szerint a tanut felmenteni, a felet pedig elítélni kellene, holott «mind a ketten ugyanazt tették». Az eredményt, — a tanu felmentését, a fél elítélését — elfogadom, de nem kiegyenlíthetlenség, hanem ellenkezőleg helyesnek s igazságosnak találok, mert tagadom, hogy mind a ketten ugyanazt tették. Igaz, hogy mindketten a polgári perben a bíró által lényegesnek talált körülményt erősítették meg esküvel, s ennyiben mind a ketten ugyanazt tették. De ez önmagában nem meríti ki sem a hamis tanuzásnak, sem a hamis eskünek tényálladékat; ez csak a tényálladéknak materiális eleme. Az alanyi elemekben megtaláljuk a különbséget, mely a tanu felmentését, a fél elítélését jogilag teljesen indokolja. A tanu a bírói ítélet előtt tett esküt, a fél a bírói ítélet után. A fél tudta, hogy a körülmény lényeges, mert a bíró attól tette függővé a pernek kimenetelét, — a tanu azt, hogy az in rei veritate lényegtelen körülményt a bíró lényegesnek fogja találni, nem tudta és nem tudhatta, szándéka tehát a körülménynek lényeges voltát át nem foglalta, cselekményében hiányzik tehát a hamis tanuzás tényálladékanak alanyi eleme, a melyhez nem elegendő a körülmény valótlanságának, hanem szükséges még a körülmény lényeges voltának is tudata. Ez a tanu felmentésének egyik jogi indoka, a másik jogi indok a Btk. 82. §-ára alapítható, a melynek alkalmazásával a körülmény lényeges volta a tanunak be nem számítható, mert a cselekmény elkövetésekor arról tudomással nem bírt. A két eredményt csak akkor találhatjuk kiegyenlíthetlenségnek, ha a dolgot úgy képzeljük magunknak, hogy a tanu azért mentendő fel, mert a körülmény lényegtelen, a törvény pedig lényeges körülményt követel; a fél ellenben elítélendő azért, mert a törvény lényeges és nem lényeges körülmények között különbséget nem tesz.

Ámde, mint kifejtettem, az eredmények különböző voltának indoka egészen más, — a kérdés nem a materiális elem fordul meg, mely mindkét esetben azonos, hanem az alanyi elem, mely lényegileg különböző. És épen ez az eset magyarázatát nyújtja annak is, miért helyes és szükséges a hamis tanuzásnál a körülmény lényeges voltának kiemelése, a mi viszont a hamis eskünél nemcsak felesleges, de zavart okozna.

A lényegtelen körülménynek bizonyítása a jogszolgáltatás érdekeit nem sértvén és nem veszélyeztetvén, büntető repressiónak helye nincs; a hamis tanuzást tehát csak a lényeges körülményekre kell szorítani, s ezt a törvényben kifejezetten kiemelni, mert különben a lényegtelen körülmények is a büntető sanctio alá esnének. Hamis eskünél ellenben a körülmény lényeges voltának kiemelése nem szükséges, mert az esküvel erősítendő körülmény jogi hatásánál fogva sohasem lényegtelen, hanem mindig s szükségszerűen lényeges. Schwarzenek Fayer ur által a jegyzetben idézett mondata: mint annak tartalma is mutatja, a melyben mindig vallomásról és annak esküvel megerősítéséről (Aussage und deren Beeidigung) van szó — kizárólag a hamis tanuzás vagy szakértői vallomás esetére vonatkozik, s bírhat és bír is értelemmel. Hamis eskünél a Schwarze által kontemplált eset lehetősége is ki van zárva.

Dr. Heil Fausztin
bíró, ítélő táblai bíró.

A párviadal.¹

III. Segédek.

Segéd a párbajnál kétféle lehet.

Az első osztályba tartoznak a szoros értelemben vett párbajsegédek. Ezeket a törvény csak úgy bünteti, ha a párviadalt megakadályozni nem törekedtek. Szabad tehát segédkezni a feleknek, de nem szabad őket a párbajba bevinni. Az a gyakori eljárás, hogy a segédek, kik előmozdítják a párbajt, a kiálláskor formailag felszólítják a feleket a kibékülésre és az elállásra, tulajdonkép értéktelen és jelentőséggel nem bír.² Mert a mikor annyira jutott a dolog, hogy már kiállottak, igazán nehéz a felekre nézve a visszalépés. A szokásos felszólítás tehát, ha a párbajt egyébként nem törekedtek megakadályozni a segédek, semmi egyéb, mint a törvény kijátszása.

Kivánatos ugyan, hogy segédek vegyenek részt párbajoknál, mert a segédek rendszerint biztosítékot képeznek arra, hogy a párbajszabályok legalább külsőleg megtartatnak; de ezen a czimen a segédeknek megengedni az u. n. beugratást: több, mint a mennyire a bíró egyáltalán elmehet. Szükséges volna tehát, hogy a bíróságok minden esetben sulyt helyezzenek arra, vajon a segédek komolyan törekedtek-e a párbajt megakadályozni és csak ez alapon hozzanak ítéletet cselekményök felett.³

A segédek második osztályába tartoznak a közönséges bünsegédek, kik a *Btk.* 69. §. 2. pontjának megszegésével tudva előmozdították vagy könnyítették a párbajt. Ily értelemben bünsegédek azok, a kik a fegyvereket kölcsönzik, a kik a helyiséget adják. Liszt szerint a becsületbírótagjai is bünsegédeké lehetnek, ha kijelentésök befolyással volt a felek elhatározására.⁴

De mi ezen segédek büntetése?

A törvény a 295. §-ban csak a felbujtás egyes eseteire szabja ki az államfogházat; többi eseteire és a segítségre tehát az államfogház nem alkalmazható. De fogház sem. Mert kétségkívül külön szabvány szükséges arra, hogy mikor a felbujtók egy része és a tettesek államfogházat kapnak, a többi felbujtók és a segédek fogházzal büntetessenek. Ha azonban sem államfogház, sem fogház nem alkalmazható, más büntetési nem pedig még kevésbé: de lege lata azt kell következtetnünk, hogy a cselekmény büntetés nélkül marad. És tudunkkal tényleg nem is büntetik.⁵

Ellenben a ki a párbajhoz bünpártolást nyújt, a 374. §-szerint fogházzal büntetik. S ebből az a furcsaság támad, hogy ha a bünpártolást előre megígéri s ígérését be is váltja, nem kap büntetést, mert bünsegéd; ha ellenben nem ígérte meg előre és megteszi, büntetik, mert csak bünpártoló.

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

² Egy esetben a segédek büntetlenségére elegendőnek nyilvánította a Curia, hogy a harci feltételeket enyhébbé változtatták (Schnierer 461. lap.)

³ Bolgár: Nem a golyók és nem a pengék azok, melyek ölnek, hanem a segédek. Ha mindig pontosan felfognák a segédek kötelességüket, de különösen szem előtt tartanak, hogy megbízásuk nem azt jelenti, hogy viadalt idézzenek elő, hanem hogy ahhoz csak az esetben kell fordulniok, ha a viszály becsületes kiegyenlítésére minden más ut eredménytelen maradt, akkor nagyon sok szomorú esemény lenne kikerülhető a nélkül, hogy valakinek becsülete csorbát szenvedne ez által. A segédeknek mindent el kell követniök, hogy az ügy, ha csak lehetséges, békés uton és mindkét fél részére becsületes módon intéztessék el. (26—29.)

⁴ «Insbesondere können auch die Mitglieder des Ehrengerichts, welches den Zweikampf anordnet, sich der Theilnahme schuldig machen, wenn ihr Spruch auf den Entschluss der Gegner, sich zu schlagen, bestimmend eingewirkt hat.» (306.)

⁵ Máskép áll a kérdés a német *Btk.* szerint. A párbajra való felbujtásnak nálunk is kiemelt eseteit e törvény két hónaptól öt évig terjedhető fogházzal bünteti; ott tehát könnyebb következtetni, hogy a felbujtás többi esetei és a segítség szintén fogházzal büntetendők.

IV. A párbajszabályok megsértése.

A legkényesebb természetű ezen fejezetben a párbajszabályok megsértésének kérdése. Azzal, hogy a törvény 299. § a «a párviadalnak szokásos vagy kölcsönös egyetértéssel megállapított szabályairól» szól, ezen szabályokat úgy szólván a *Btk.* kiegészítő részévé teszi, s a ki egy törvénykiadáshoz ezen szabályokat, mint függeléket, oda csatolná, épen nem járna el logika-ellenesen, mert a *Btk.* ezen szabályok meg- vagy meg nem tartásához igen fontos következményeket fűz.

Ha a bíróságnak kételye támadna a szabályok valamelyik pontja iránt, nem maradna hátra más, mint szakértőket kihallgatni, vagyis felvilágosítást kérni a büncelekmény elkövetőitől, hogy mikép szoktak eljárni.

A párbajszabályok megsértésének sanctiója az, hogy elvész a kedvezmény s egészben véve a közönséges büncelekményekre nézve irányadó tételek alkalmazandók. De mégis azon különbséggel, hogy a ki a párbajszabályok megsértésével ellenfelét — habár praemeditálva — megölte, nem kaphat sem halálbüntetést, sem életfogytig tartó fegyházat, hanem csak szándékos emberölésért 15 évig terjedhető fegyházat.¹ A ki ellenben ugyanily módozat mellett ellenfelét megsebesíti, mindenesetre sulyos testi sértésért bünhődik, habár a sebesítés csak könnyű testi sértést okozott is. Míg tehát az előbbi esetben a kedvezményből megmaradt valami, az utóbbiban a privilegium már valósággal odiosummá válik, mert a párbajozó ez esetben szigorubb büntetést kap, mintha ugyanezt nem párbaj utján tette volna.²

A ki azon célból szegi meg a párbaj szabályait, hogy ellenfelét megölje, de nem sikerül, ölés kísérletében büntetendő.

A párbajsegédek a párbajszabályok megsértése esetében mint bünrészesek büntetendők. Ők ugyan nem járultak tetteleg hozzá a szabályok megsértéséhez, de minthogy a segédek kötelessége örködni a szabályok megtartása felett és ezt — a vezérlő segédek fel lévén fegyverkezve — ki is erőszakolhatják: mulasztásukért méltán bünhődnek.³

V. Orvosok. — Tanuk.

Az orvosok abszolút büntetés-mentessége azon alapul, hogy az orvosoknak ne legyen legkisebb okuk sem távol tartani magukat a párbaj színhelyétől és sebesülés esetére megadassák a rögtön segélyt. Magától értetik, hogy az orvos az abszolút mentességet csak úgy élvezi, ha egyedül orvosi minőségben szerepel: ha egyszermind segéd, ezen utóbbi minősége praevaleál.

A «tanuk» kiket a törvény szintén említ, nálunk nem használatosak; külföldön igen. Midőn ezen szó törlése iránt a szakértekezleten indítvány tétetett, a javaslat szerzője ezzel támogatta megtartását: «megtörténhetik, hogy nálunk külföldiek vivnak párbajt és tanukat használnak.»⁴

A visszaeséről nincs a törvényben intézkedés. Nagyon helyén volna.

¹ Schnierer: A párbajszabályok megsértése esetében a sulyosabb minősítés feltétele csak az, hogy a harczzabályok megszegése szándékosan (nem ügyetlenségből) történt legyen; semmi esetre sem kívántatik meg, hogy a szándék ama sulyosabb eredmények előidézésére irányult legyen. (460.)

² L. Barna Ignác: *Jogt. Közl.* 1883. 407. l.

³ Bolgár: A segédek felelősek mindenért, a mi a párbajra, melynél közreműködtek, vonatkozik. Ha a párbaj alkalmával megállapított szabályok megsértetnek, . . . kötelesek a segédek a párbajt még saját életük veszélyeztetésével is rögtön beszüntetni. Ha a párbaj szabályai megsértettek, a segédeknek . . . az ezt okozó ellen a törvényszéki eljárást késedelem nélkül meg kell indíttatniok. Azon fél segédeinek, ki ellen a párbajszabályok megsértése vagy orgyilkosság miatt panasz emeltetik, becsületbeli kötelességük az igazságot bevallani. (35.)

⁴ Bolgár: Franciaországban az ellenfelek közbenjáróit tanuknak hívják, míg nálunk általában szokásos őket — mint akkor, mikor még nekik is együtt kellett vivniok — segédeknek nevezni. Mindamellett olykor nálunk is használják a «tanu» kifejezést. (25.)

VI. Kártérítés.

Felmerült a gyakorlatban a kérdés, vajon halállal végződött párbaj esetében megítélendő e a kártérítés. A bíróságok az illető esetben nem hoztak határozatot, mivel a fél elállott kérelmétől.

Szerintünk kétségtelen, hogy a kártérítési kötelezettség fenáll épugy, mint minden egyéb bűncselekménynél, — habár zavarólag hat az, hogy a *Btk.* az öléseknél és testi sértéseknél szól a kártérítésről, a párviadalnak közbeeső fejezetében pedig hallgat.

A törvénynek álláspontunkat megerősítő indokolását idéztük az ölési fejezetben. Ide igtatjuk Dell'Adami Rezső és Schwarz Gusztáv érvelését, melyet az említett eset alkalmából 1887-ben fejtettek ki.

Dell'Adami Rezső a *Nemzet* 1887 december 14-diki számában ezeket írta:

... Eddig még nem tudunk ugyan reá esetet, hogy a párbajban elesettek családja kártérítésért perelt volna. De miért? Bizonyára főleg azért, mert bíróságaink a kártérítési kérdésben megdöbbenően szűkmarkuak még a gyilkossági esetben is. A szerencsétlen özvegy, kit lovagias uton tettek özvegygyé, annál inkább csak szégyendiját kapna, ha a bírósághoz fordulna.

Ezt pedig mi sem gátolja, sőt minden jog és méltányosság elve arra utal, hogy a másnak büntetendő cselekménye által anyagi érdekeiben is tönkre tett özvegyet és árvát kártalanítsa. Miért jusson koldusbotra egy család, főleg ha az, a ki támaszát megölte, vagyonnal bir?

E kártalanítás legerősebb gátja volna a párbaj továbbterjedésének. A legtöbben meggondolnák kétszer is, mielőtt párbajra mennének, vagy a halálos csapást mérik, hogy öljenek-e, mikor az ölés következménye nemcsak rövid tartamu államfogház, hanem esetleg igen nagy kártérítés. Már pusztán ez szükségkép maga után vonná a párbajok számának általában, de különösen a végzetes kimenetelű párbajok számának apadását.

S ha az özvegy nem akar perelni, mire valók a gyámhatóságok? Miért nem követelnek kártérítést ők, ha kiskoruak maradnak az áldozat után? Miért nem teljesítik kötelességüket?

A lovagiasság szerencsétlen értelmezése csak azt követeli, hogy valaki kockára tegye életét, bár családapa is. De azt a középkori hagyományoknak semmiféle barbár törvénye nem követelheti, hogy az agyonlőtt apa gyermekei földönfutókká legyenek. És senkinek sem szabad a lovagiasság kodexét tartani kezében, mikor bírói vagy gyámhatósági székben ül. Akkor, midőn valaki a kiskoruak érdekeit tartozik védeni, nem lovag, nem párbajsegéd.

Erre a felszólalásra Schwarz Gusztáv a *Jog* ugyanazon évi 52. számában ezeket írta:

... A párbajvívásnak, mint tilos cselekménynek magánjogi következménye a kártérítés. A ki mást szándékosan vagy vétkeesen megöl vagy testileg megsért, az ez által okozott kárt általános magánjogi elvek szerint megtéríteni köteles. E kártérítésre különösen joguk van azoknak, kik a testileg sértett vagy megölt személy irányában tartási igénynyel birtak: tehát első sorban a hitvestársnak és a gyermekeknek. Ezt így tartja a közönséges jog, így az osztrák polgári törvénykönyv, így hazai jogunk is. A büntetőtörvény magánjogokat nem ad, sem el nem vesz. Hogy mily jogi tényekből mily magánjogi hatások állnak elő — ezt nem a büntetőtörvény mondja, hanem a magánjog. Valamint a büntető codex, ha pl. a lopás fejezetében azt rendelné, hogy az ellopott tárgynak a tulajdonos kezéhez való visszaadása ítéletileg elrendelendő — ezzel a tulajdonjogot nem teremtené, hanem előfeltételezné: ugy akkor is, a mikor a testi sértés folytán való kártérítés ítéleti kimondását rendeli, e kártérítési igényt nem teremti, hanem előfeltételezi. Hogy ily kártérítési igény van-e vagy nincs? e kérdésre a büntető bíró is a magánjogban keresi a választ. E kártérítést, ha magánjogilag indokolva van, a gyilkosság vagy testi sértés esetében nem azért állapítja meg, mert a büntető codex említést tesz róla, sem a lopás, sikkasztás, csalás esetében nem mellőzhető azért, mert a bün-

tető codex ezen bűncselekmények fejezetében kártérítésről nem tesz szót. És ezért az, hogy a büntető kodex a párviadal fejezetében nem beszél kártérítésről, nem argumentum annak megítélésére ellen, hacsak magánjogi elvek szerint kimondandó. Hiszen, hogy a büntetőtörvénykönyv a gyilkosság, ölés, testi sértés és a személyes szabadság megsértése fejezeteiben a magánjogi kártérítésről is intézkedik, magában is abnormis dolog. A dolog systematikus szempontból semmivel sem különb, mintha a polgári törvénykönyv a szerződések fejezetében az okirat-hamisítás büntetéseit akarná megállapítani. Valójában ezen rendszertelenség csak concessió volt, melyre a törvényhozást magánjogunk és bűnperünk zürzavaros állapota kényszerítette.

De vajon megáll-e a kártérítési igény oly testi sértés vagy ölés esetén is, a melybe — mint a párbaj esetében — a sértett avagy megölt egyén maga beleegyezett? Panaszkodhatik-e az, a ki maga áll eleibe az ellenfél fegyverének, hogy sérelem történt rajta? Nem áll-e itt a szabály: «quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire»?

Az ellenvetés tetszetős, de sulytalan. Mert az ölés vagy testi sértés, ha beleegyezünk is, jogtalan; testi épségéről, életéről senki sem rendelkezik — nemo dominus suorum membrorum esse videtur. A mi pedig a compensatio dolit (esetleg culpæ) illeti, először is kétséges, hogy e compensatio hazai jogunk szerint egyáltalán helyt foglal-e, másodsor pedig ne feledjük, hogy a compensatióra kell, hogy a károsítón kívül maga a károsított is legyen hibás, holott a halálos párbaj esetén károsként az elhunytjának tartásra jogosított hozzátartozói jelentkeznek, kik pedig, ha az elhunyt hibás volt is, maguk nem hibásak és ezért köztük és a tettes közt nincs mit compensálni.

A kártérítési igény tehát elméletileg áll. Rajtunk áll, hogy gyakorlatilag érvényt is szerezzünk neki; az ügyvédeknek, hogy esetről-esetre az ezen jogért való küzdelmet fölvegyék; a bírácson, hogy e jogot megítéljék. De főképp — és ezzel fején találta a szöveget a *Nemzet* cikkírója — a gyámhatóságok feladata, hogy a jogért való küzdelmet megindítsák, mihelyt a párbajban megölt személy után kiskoru gyermekek maradtak hátra. Ha a kártérítési igény megáll, a mint meggyőződésünk szerint megáll: akkor a gyámhatóságoknak tartozó kötelessége ezen igényt a kiskoruak érdekében érvényesíteni is.

A jogi ismeretek népszerűsítése.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 31. számának S. jelzésű vezércikke markáns vonásokkal vázolja annak szükségét, hogy a jogi ismeretek alapelvei már a középiskolákban taníttassanak.

Az idézett cikkben felhozott érvekből azonban *meszebb* menő követelmény vonható le, mint a milyen a középiskolákban való tanítás. Ép ugy, mint az egészségügytan legszükségesebb tudnivalói is nemcsak a középiskolai ifjúságnak, hanem a nép *összes* rétegeinek kellenek. Sőt a fenálló jog ismeretének hiánya sokszor helyrehozhatlanabb kárral jár, mint az egészségügytanban való járatlanság, a mennyiben az orvos sok esetben «in integrum restitutiót» nyújthat, míg ellenben a jogi szabályoknak tudatlanságból vagy ettől okozott könnyelműségből elkövetett megsértését sokszor *nem* orvosolhatja a jogi tanácsnak *utólagos* igénybe vétele.

Nem hiszem, hogy az idézett cikk írója a jogi ismeretek szükségességét főképpen az egyetemre való előkészítés eszközül becsülné, hanem szoritja azok tanítását a középiskolára, bizonyára csakis azon (részemről is elfogadott) okból, mivel az alsóbbrendű iskolák növendékei a jogi ismeretek felfogására jóformán még éretlenek.

Ebből azonban nem következik az, hogy azon millió meg millió honpolgár, a ki középiskolába nem járt, egész életén át minden jogismeretet érzékeny kára nélkül nélkülözhetne. Ha tehát elismerjük azt, hogy a fenálló jog alapelveinek és a részletek közül a legszükségesebbeknek általános ismerte-

tése, népszerűsítése elodázhatlan követelmény: akkor ezen ismertetést a *felnőttek tanítása* után kell eszközölni.

Mindenkor *fájó* benyomást tesz a gondolkodó emberre azon axiómának hangoztatása, mely szerint «*a törvény nem-tudásával senki sem védekezhetik*». Mert ha az egyéni lelkiismeret szempontjából igazságtalan ezen elv és gyászos következményü már a *magánjog* terén is, mennyivel kegyetlenebb és igazságtalanabb ez a *büntetőjog* terén! Mert hiszen a lelkiismeretes, de jogi műveltséget nélkülöző ember *csak* azon cselekvényt érzi büntetendőnek, mely *vagy* valamely általánosan elismert, ugyszólván a «józan ész» által sugalt erkölcsi törvénybe ütközik *vagy* oly tételes szabályba, melyet vele *világosan és kifejezetten* megismertettek.

Hányszor fordul elő a mindennapi életben, hogy közép-műveltségü és jobb körökben megforduló egyének is oly kérdésekben, melyek a civilis és kriminális jog néha kanyargós határszélein vonulnak el, oly lépést tesznek, melylyel a büntetőjog terére siklanak. Utalok csak arra, mily könnyen téved el ily lépés a csalás, az okirathamisítás vagy a sikasztás süppedékes terére, midőn az illető egyén erősen hiszi, hogy a nem is jogtalan, hanem teljesen jogos *önsegély, önbíráskodás, sőt ennél is szilárdabb jog* talaján áll. Hát mit szóljunk még az *erdő-kihágások és politikai vétségek* csalogató mezejéről! Az 1891. évi országos választások idején alkalmam volt oly konkrét furcsa tényt közölni a «Pesti Naplóban», mely szerint a városba jött falusi választók az *előttük jól ismert vizsgálóbíróval* találkozáva, ettől a képviselő-jelöltnek lakását és a *szavazat árát* tudakolták és nagyon csodálkoztak azon, midőn a vizsgálóbíró őket legott letartóztatta.

Szükséges volna tehát, hogy nemcsak lelkészek, néptanítók és ezért *nem* fizetett *más* hivatottak a téli esteken a felnőtteket oktassák, hanem ezen felül minden egyes, *közvetlenül* a népeletbe vágó törvény életbeléptetésekor a községi vagy körjegyző, vagy még inkább a szolgabíró, illetve polgármester, néha a tisztí ügyész, minden községben a törvényt a nép előtt felolvassa és behatóan magyarázza. Ilyen eljárás a törvény iránti tiszteletet fokozná és a hatóságok iránt a népben bizalmat és odaadást keltene.

Ezen feladat keresztülvitele nem is oly nehéz, mint a milyennek talán a közönyös hivatali közegek előtt látszhatnak.

De még valamit tanulna ilyen uton a nép embere: megbecsülni a jog jelentőségét, felismerni a nehezebb eset fenforrását és *szakértő tanácsát* igénybe venni *akkor, midőn még nem késő*.

Dr. Rónai János
balázsfalvi ügyvéd.

Különfélék.

— A bünvádi eljárás javaslata megjelent.

Az 592 §-ra terjedő törvényü a bünvádi perrendtartás anyagát 32 fejezetbe foglalta. Az I. fejezetben az egész eljárásra vonatkozó közös tárgyakat, a II-ikban az illetékességet szabályozza, a III—V-ikben bünperben működő személyekről, a VI-ikban a kizáró és a mellőző okokról, a VII-ikben pedig a bíróság határozatairól rendelkezik. A többi fejezetek az eljárás rendes menetének sorrendjében következnek egymásután. A bizonyításra vonatkozó és azok a többi fejezetek, melyek — mint a terheltnek hatóság elé rendeléséről és kihallgatásáról szóló X. fejezet — az eljárásnak egész menetére vonatkozó közös rendelkezéseket tartalmaznak (X—XIV. fej.) az előleges, (VIII—IX. fej.) és a közbenső eljárásról (XV—XVI. fej.) szóló fejezetek közé vannak elhelyezve. A terhelt kihallgatásának szabályai után következnek a személyes szabadság és az egyéni jogok korlátozására vonatkozó rendelkezések (a XI. és XII. fejezetben). A javaslat végén a jogorvoslatok után vannak elhelyezve, mint külön fejezetek: Eljárás az ismeretlenek, távollévők és a szökevények ellen (XXIII.) eljárás kiadatási ügyekben (XXIV.), eljárás

az 1878. évi V. tcz. 62. §-a esetében (XXV.), a bünygyi költségek (XXVI.), a magánjogi igény érvényesítése és biztosítása (XXVII.), végrehajtás (XXVIII.), eljárás a járásbíró-ságok előtt (XXIX.), eljárás a nyomtatvány után elkövetett büncselekvény esetében (XXX.), kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetén (XXXI.) és záróhatározatok (XXXII.).

A javaslatot 98 ivre terjedő indokolás kíséri, mely az egyes fejezetek különös indokolását megelőzőleg a következő részeket foglalja magában: I. A bünvádi eljárás megalkotásának sürgős-szüksége. II. A magyar bünvádi eljárás történeti fejlődésének vázlata. III. Codifikationális előzmények. IV. Vezérszempontok a javaslat előkészítésénél. A javaslat tartalma és rendszere. V. A bünvádi eljárási jog vezérelveinek keresztülvitele a javaslatban. VI. A helyes büntető igazságszolgáltatás biztosítékai. VII. Az esküdtbíró-sági eljárás beillesztése a javaslatba.

Nagy kár, hogy a különben is nagy formátuma miatt nehézkes kiállítású javaslat az indokolással egybefűzve jelent meg, a mi a mű kezelhetőségét befolyásolja.

— A bünvádi eljárás javaslatának indokolása a főbb szervezeti kérdéseket következőkben tárgyalja:

A javaslat csak magát a bünvádi pert, az eljárást czélozza szabályozni. Nem vette fel azokat a szervezeti intézkedéseket, melyek a bünvádi eljárásnak tervezett reformjával kapcsolatban okvetetlenül megteendők lesznek.

Nevezetesen nem szabályozza a javaslat: a) a büntető-bíró-ságoknak és a kir. ügyészség tagjainak hatáskörét; b) a képesítést az esküdtzéki tagságra és az esküdtzéki lajstromok elkészítését; c) ama kevésbé jelentékeny szervezeti módosításokat, melyek a javaslatnak törvényerőre emelkedése esetében a jelenlegi szervezeten teendők lesznek, nevezetesen: a vádtanács szervezetét és az ügyészségi megbízottak intézményét, vagyis a kir. ügyészség ama közegeire vonatkozó szervezeti rendelkezéseket, a kik a járásbíró-ságok hatáskörébe utalt ügyekben a közvádat rendszerint képviselni fogják.

Minde kérdéseket a javaslat külön törvénynek hagyja fen.

A javaslat legnagyobbbrészt a jelenlegi bírói és ügyészi szervezetet vette rendszerének alapjául.

A büntettek és vétségek felett ítélő bíróságok hatáskörét a javaslat továbbra is akként tartja megállapítandónak, hogy — eltekintve az esküdtbíró-ság hatáskörébe utalt bünügyektől, melyekre nézve a 381. §. a felebbezést kizárja, — a többi büntettek és a vétségek eseteiben első fokon a járásbíró-ságok és a törvényszékek, másodfokon a törvényszékek és a kir. ítélő táblák, legfelső fokon pedig semmitő-széki hatáskörrel a kir. Curia járnának el. Ez utóbbi akkor, ha a semmiségi panaszt esküdtbíró-ság ítélete ellen, törvényszéknek nem felebbezhető ítélete ellen, végre a kir. ítélő táblának első fokban hozott ítélete vagy érdemleges végzése ellen használták, mint másodfoku, ha pedig azzal a törvényszéknek vagy a kir. ítélő táblának másodfokban hozott ítélete ellen éltek, — mint harmadfoku bíróság járna el.

A felebbeviteli hatáskört a javaslat akként kívánja megállapítani, hogy a járásbíró-ságoknak valamennyi határozatát az a törvényszék vizsgálja fölül, melynek területén a határozatot hozott járásbíró-ságnak székhelye van. A járásbíró-sági ügyekben tehát a perorvoslatoknak az 1883. évi VI. tczikkben megállapított kettéosztása megszűnnék. A törvényszéknek amaz ítéletei ellen, melyekre nézve a 382. §. a felebbezést ki nem zárja, — a kir. ítélő táblához lehetne felebbezni. A felebbezéssel meg nem támadható ítéletek ellen semmiségi panasznak a kir. Curiahoz volna helye. A végzés ellen használt felfolyamodás felülvizsgálatára a vádtanács, a kir. ítélő tábla és a kir. Curia volnának hivatva.

Szervezeti újítás volna, hogy a javaslatnak hatálybalépte esetén a kir. tszékeknél az ítélő tanácsokon kívül vádtanácsra is lesz szükség, mely egyesíti a felügyelő tanács (Rathskammer, Chambre du conseil) és a vád alá helyező bíróság (Anklagekammer, Chambre de mise en accusation) teendőit. Előbbi minőségében, mint a vizsgálatok ellenőrzője, részint mint első-, részint mint másodfoku bíróság határoz, utóbbi hatáskörében csak mint elsőfoku bíróság működik. A vádtanács nem állandó és önálló testület gyanánt van tervezve, hanem mint az illető törvényszéknek senatusa.

A főügyészségekre és a kir. törvényszékek mellett mü-

ködő kir. ügyészségekre nézve a javaslatnak életbeléptetése alkalmából nem kellene szervezeti változtatást tenni. Csupán az 1890. évi XXV. tcz. 14. §-ában szervezett tizenegy fő-ügyészi állást, — melyek közül az e törvény 24. §-ában nyert felhatalmazás alapján hat betöltetlen maradt, — kellene betölteni. Továbbá tekintettel a szóbeliség behozására, a főügyészi helyetteseknek száma, tekintettel továbbá arra, hogy a javaslat a nyomozás elrendelését, vezetését és részben teljesítését is a kir. ügyészségekre bizza, esetleg ezeknek személyzete lesz a szükséghez képest szaporítandó.

A szóbeliség behozatalával be lesz töltendő továbbá a koronaügyész állása.

A kir. ítélő táblák főtárgyalásain a 409—411. §-ok értelmében eljáró kövédeknek kirendelése, — mely nem egyéb a hivatalból való védelemnek egy új alakjánál, — az 1874. évi XXXIV. tcz. 50. és 54. §-ai keretében fog megtörténni. A mennyiben mégis új rendelkezések szüksége merülne fel, ezek a tervezetben már készen álló új ügyvédi rendtartásnak törvényjavaslatába lesznek felvehetők.

A javaslatnak törvényerőre emelkedése esetére szükségessé váló szervezeti és hatásköri rendelkezések szabályozása tárgyában az igazságügyi kormány külön törvényjavaslatot fog beterjeszteni, melynek előkészítése végett, különösen az esküdtbíróóságok hatáskörének megállapításánál döntő szempontoknak teljes felderítése céljából a szükséges adatok, nevezetesen a legutóbbi népszámlálásnak hazánk nemzeti viszonyaira és a lakosság műveltségére, valamint nyelvismereteire vonatkozó hivatalos adatai már is fel vannak dolgozva.

— **A budapesti kir. táblához** július hóban 2192, ez évben összesen 17337 ügydarab érkezett s a múlt évről maradt 8423 hátralékkal együtt elintézendő volt 25760 ügy. Elintéztetett 19909, hátralékban maradt 5851. A múlt évi hátralék tehát máris 2572-el apadt. Kár, hogy a kir. tábla elnöksége a felülvizsgálati ügyek külön statisztikáját nem hozza nyilvánosságra.

— **Eljárás a házassági perekben.** Tekintettel az 1894. évi XXXI. tcz. életbeléptetésére, az eljárást szabályozó törvények és a bírói gyakorlat alapján összeállította *Sztehlo Kornél*. Szerző szakaszokba foglalva adja a jogforrásokra hivatkozva az érvényben levő jogszabályokat, kommentárral is ellátva az egyes tételeket. Műve épúgy, mint dr. *Márkus Dezső*-nek lapunkban közölt hasonló irányú műve, nagy szolgálatot tesz gyakorlatunknak, mert a különböző jogforrásokból esetről-esetre kutatni fel és állapítani meg a tételes jogot, ezen terrenumon igen fáradságos dolog. A könyv ára 1 frt 50 kr.

— **A kir. ügyész nem lehet tagja a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának.** Egyik kir. ügyész, kit a vármegyei közigazgatási bizottság a fegyelmi választmány rendes tagjává választott meg, ezt a tagságot, mint állásával össze nem férőt, nem fogadta el.

A közigazgatási bizottság által erről tett jelentés folytán az igazságügyi és a belügyi miniszterek egyetértőleg kijelentették, hogy a kir. ügyész eljárását helyeselni kell, mert az 1876: VI. tcz., a mely a kir. ügyészeknek a közigazgatási bizottságban való állására és munkakörére nézve egyedül mérvadó, a fegyelmi ügyekről akként rendelkezik az 55. §-ban, hogy a kir. ügyész köztáblai, nem pedig bírói teendőket teljesít a törvényben meghatározott esetben; miért is meg nem engedhető, hogy a kir. ügyész, ki a fegyelmi választmányban a vád képviselőjére van hivatva, ugyanebben a választmányban bírósági jogot is gyakoroljon. (1756/1895. I. M. E. sz.)

— **Illetékességi kérdés közjegyzői kamarák között.** A kir. igazságügyminiszternek alkalma volt két kir. közjegyzői kamara közt fölmerült illetékességi kérdésben következőképen nyilatkozni:

Az 1886: VII. tcz. 39. §-a értelmében a közjegyzőjelöltek, helyettesek, valamint a közjegyzők működése s magaviselete felett közvetlenül a közjegyzői kamara őrökdi.

A törvény ezen rendelkezése nem hagy fen kétséget az iránt, hogy a közjegyző ellen felmerülő panaszok elbírálására, illetve az idézett törvény 39. és 41. §-aiban előírt intézkedésekre az a kamara illetékes, a melyhez az illető közjegyző tartozik s az a körülmény, hogy a közjegyző a panasz tárgyát képező cselekményt más kamara területén vagy akkor követte el, midőn még más kamarához tartozott, illetve más kamara felügyelete alatt állott: az illetékességre befolyással nem bír. (52565/94. I. M. sz.)

— **Németországban** az ingatlanra vezetendő végrehajtásról és a telekkönyvi ügy reformjáról készültek törvény-

tervezetek, melyek kellő megvitatás után a jövő év elején fognak a birodalmi törvényhozás elé kerülni.

— **Bűnügyi esetek akadémiai használatra.** Dochow ily című művét Liszt Ferencz teljesen átdolgozott ötödik kiadásban bocsátotta közre. Az esetek most Liszt tankönyvének rendszerében vannak fejezetenként csoportosítva.

— **Az anarchismus elnyomása** céljából az 1894. év folyamán Olaszország is számos intézkedést tett. Külön, és pedig igen szigorú törvényeket hozott a robbanó anyagokkal elkövetett bűncselekvényekre és a büntettek elkövetésére való felhívásra, természetesen mindig úgy, hogy az olasz büntetőjogból kizárva levő halálbüntetés e bűncselekvényekre sem alkalmaztatik. Külön törvényt hozott továbbá azon közbiztonsági intézkedésekre vonatkozólag, a melyek az anarchista mozgalmak ellen szükségeseknek látszottak. Ennek intézkedései közt legfontosabb a kényszertartózkodás kijelölése, a mit három és bizonyos esetekben öt évi időtartamra egy a törvényszéki elnökből, a királyi ügyészből és egy közigazgatási hivatalnokból alakított bizottság mond ki. Ennek határozatai ellen a felelbezés egy hasonló módon összeállított bizottsághoz, innen a belügyminiszterhez megy. Az elsőfoku bizottság fontos indokokból az előzetes letartóztatást is kimondhatja. A kényszertartózkodás, — a melynek részletesebb szabályozása rendeletileg történt, — az elítelt lakhelyétől különböző helyen vagy egy gyarmatban töltetik ki. A felügyeletet az elítelt felett a törvényszéki elnök és a királyi ügyész gyakorolják. Ezen kérdések nálunk, a hol az anarchismus veszélyeitől nem félnek, nem aktuálisak. De nézetünk szerint érdekesek ezek nemcsak az anarchismus elleni küzdelem, hanem az általános büntetőjogi védelem szempontjából is. Nézetünk szerint kétségtelen, hogy a büntető rendszerek fejlődése mindinkább az előleges védelmi intézkedések keresztülvitele felé fog vinni. Mindenütt és nálunk épúgy, mint másutt, vannak állandóan veszélyes egyének, a kiknek veszélyességét elég biztonsággal lehet konstataálni arra, hogy ellenük bizonyos védelmi intézkedések tétele igazolva legyen. Az ismert tolvajok és csalók mindenütt nagy számát vizsik véghez a bűncselekvényeknek és ha módot lehet találni arra, hogy ezek előre ártalmatlanokká tétessenek, a veszedelmes bűncselekvények száma nagy mérvben apadni fog. A nehezen megoldható kérdést itt csak az képezi, hogy miként lehet hatályos védelmi intézkedéseket keresztülvinni a mellett, hogy az egyéni szabadság nagy elvét is tiszteletben tartjuk. E kérdést eddig csupán az anthropologikus büntetőjogi iskola tárgyalta a maga fontossága szerint, és az uralkodó büntető rendszerek azt egészen elhanyagolták. Ez az oka annak, hogy a büntető rendszerek egy oly nyilvánvaló veszedelem ellen, a minő az anarchismus, mindenütt elégteleneknek bizonyulnak, és hogy az anarchismus ellen Európában mindenféle specialis törvények keletkeznek. Hogy e specialis törvények az egyéni szabadság követelményeit nem mindig veszik eléggé tekintetbe, az sajnos, de természetes következménye azon viszonyoknak, a melyek közt keletkeznek. De nézetünk szerint mindenesetre azon jó következménnyel fognak járni, hogy a büntettek elleni előzetes védelemnek egy kidolgozott rendszere fejlődik ki belőlük, mely alkalmas lesz arra, hogy a szokásszerű büntetéseket állandó veszedelme ellen komoly védelmül szolgáljon.

R. Zs.

— **«Lynch» biráskodás Amerikában.** Az amerikai Law Review legutóbbi számában Clark Walter kiváló amerikai jogász igen alaposan és szépen írott cikkben, azt a kérdést veti fel, miképen lehetne a nép erőszakos biráskodását, az ugynevezett lynchelést megszüntetni, vagy legalább korlátozni. A legutóbbi statisztikai kimutatás szerint 1892-ben az északamerikai Egyesült-Államok területén összesen 6791 gyilkosság és emberölés lett elkövetve. Ezen évben összesen 107 halálos ítélet, mely bíróság által lett hozva, végre is hajtott. Azonban ezzel szemben a nép sértett jogérzüllete 236 esetben önbiráskodást tartott és a tetteseket meglynchelte. Az 1883—1892 közti időszakban kétszer annyi gyilkos «lynch» által lett kivégezve, mint bírói ítélet alapján. Daczára annak, hogy több északamerikai állam szigorú törvényt hozott az önbiráskodás ellen, a lynchelés nem fogy, hanem ellenkezőleg folyton szaporodik. A szigorú bíróságok hatálytalannak bizonyultak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 *

Tartalom: A negyedmilliós postalopás és a Btk. novellája. B. — Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetében. (A bünvádi eljárás javaslatából.) — *Törvénykezési Szemle:* Glossák az új örökösödési eljárás néhány szakaszához. Dr. NYULASZI JÁNOS kassai ügyvédttől. — A készpénz női hozomány biztosításáról. HAJÓS BÉLA ÖDÖN budapesti kir. közjegyző-jelölttől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A negyedmilliós postalopás és a Btk. novellája.

A mindennapi életben előforduló közönséges esetek felett a közvélemény közömbösen elsiklik s a történeteknek rövid regisztrálása után elfeledi mindenki a felmerült ügy tanulságait és elvi tartalmát.

Valamely törvénynek helytelen voltát rendszerint egy-egy nagyobb jelentőségű, közhirre szert tett eset szokta kiűntetni.

Ennek a körülménynek az a helytelen következménye is van, hogy az épen felszínre került flagrants visszasságból a közvélemény egy része hajlandó fegyvert kovácsolni nagy elvek, fontos institutiók ellen.

Igy például egy-egy híresebb bűnügyben hozott esküdt-széki fölmentő ítélet az esküdtzéki intézmény elvi elleneseit arra szokta indítani, hogy megkondítsák a vészharangot, figyelmeztetve a társadalmat, hogy reá szabadittatnak a gonosztevők.

Igy történt a 240000 frtos postai lopás esetében is, melyben a rendőrség és bíróság az elévülési határidőn túl volt csak képes kinyomozni a tetteseket, a mikorra ezek vagyoni felelőssége megmaradt ugyan, de büntethetőségük megszűnt.

Nem egy oldalról hallatszott a felháborodásnak hangja a fölött, hogy ily óriási méretű bünténynek tettesei büntetlenül kerülnek ki az igazságszolgáltatást, miután már évekig élvezték a cselekményük által biztosított vagyoni előnyöket.

Nem féltjük mi az elévülésnek mint jogintézménynek lételetét egyes ily flagrants esetek nyomán felmerülő véleménynyilvánításoktól.

Ezen eset tanulságait azonban mi másban látjuk. Abban, hogy ezen eset is csak megerősítette azon közmegegyőződést, hogy büntető-törvényünk büntetési tételei aránytalanok.

Az elévülési határidő a büntetési tétel magasságától függ. Tehát mind az elévülési idő, mind a büntetési tétel egyensúlyban kell, hogy álljon az elkövetett cselekmény súlyával, az okozott közjogi sérelem nagyságával s a magánjogi kár mérvével.

Nem először mutatunk reá arra a visszasságra, hogy az 50 frton aluli minősített lopások is ép oly büntetési tétel alá esnek, mint százazreknek jogtalan eltulajdonítása, s hogy a törvény az 50 frtos értékhatáron és az épen nem mindenütt helyesen konstruált minősítési eseteken kívül más individualisatiót nem ismer; hogy az apró tolvajt egy kalap alá veszi a társadalmilag közveszélyes, hivatásszerű tolvajokkal.

Az alacsony büntetési tétel vonja azután maga után okozati kapcsolatban a többi, ugyancsak abnormis következményt.

A krajczáros lopás mint vétség 3 év alatt, valamely

minősítő körülménnyel komplikáltan 5 év alatt évül el, és ugyancsak 5 év alatt évült el Csombor Imre cselekménye is, a ki 240,000 frtot lopott, vagy azé, a ki milliókat tulajdonit el.

Igen helyesen fogta fel a büntető-törvény novellája ezen visszas jogállapotot, midőn a következő határozmányt illesztette be a büntető-törvény 340. §-ába: «Tíz évig terjedhető fegyházzal büntetetik a lopás, ha a dolgok értéke, melyeket a tolvaj egy vagy több alkalommal ellopott, ellopni kísérelt, vagy a melyeknek ellopásában részes volt, együttvéve kétezer forintot meghalad és a cselekmény, illetőleg a cselekményeknek mindegyike a lopott dolgok értékére való tekintet nélkül is büntettet képez.»

Ugyancsak tíz évi időtartamhoz köti az elévülést a hivatalból üldözendő büntettek nézve az 1843-iki büntető-törvényjavaslat, mely még azon feltételhez köti ezen jogkedvezményt, hogy a *bűnös az elévülés ideje alatt semmi büncselekményt el nem követett s az okozott kárt is tehetsége szerint megtérítette.*

Az 1843-iki javaslat azonban már-már feledésbe megy. A büntető-törvény novella-javaslatja pedig nyugszik. Mert nálunk nem helyezkednek az irányadó körök arra az állápontra, hogy ha egy törvény, különösen pedig büntető-törvény a gyakorlati alkalmazásban hézagokat mutat, hibákat tár fel, úgy gyorsan és gyökeresen kell a felmerült bajokon törvényhozási uton segíteni, mert a hibás törvényt az élet óriási változatosságu eseménytömege ad absurdum dedukálja, tekintélyét megingatja.

B.

Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetében.

— A bünvádi eljárás javaslatának indokolásából. —

A törvényhozások az ártatlanul kiállott vizsgálati fogság eseteit kevésbé méltatták figyelemre.

Való ugyan, hogy az államnak kétségbe nem vonható joga van ahhoz, hogy egyes polgárai személyes szabadságának jogkörébe nyuljon abból a célból, hogy a bűnös elvehesse méltó büntetését. Igaz, hogy a vizsgálati fogság a büntető hatalom érvényesítésének jogos eszköze. Ámde ez a jog nem támaszkodhatik arra a magánjogi paroemiára: qui jure suo utitur, neminem lædit; mert a büntetőjog következményeit magánjogi paroemiákkal nem szabályozhatjuk s mert tény az, hogy a vizsgálati fogság a gyanuba vett polgárnak állását, hivatását, családi és társadalmi viszonyait nem is sejtett erőszakkal, villámszerű módon változtatja meg; tény, hogy a polgárnak e miatti gyötrelmeit szaporítja az ügye lebonyolításának s állapota tartamának homályos bizonytalansága is; s ha ennek folyományaként el kell ismernünk, hogy a vizsgálati fogság a polgárt helylyel-közzel érzékenyebben sújtja a szabadságvesztés-büntetésnél is, melyre kellően előkészülhet, melynek bekövetkeztéig rendezheti viszonyait s a melynek tartamát határozottan ismeri; s ha az állam a büntető igazságszolgáltatás igényei és a polgárok személyes szabadságának kívánalmi közt a helyes arányt helyreállítani annyira sem bírja, hogy ama jogának gyakorlása egyes esetekben summa injuriává ne váljék: akkor a személyes sza-

badság jogán ejtett sérelem orvoslásáról gondoskodnia s a társadalom nevében megtérítenie is kell azt az áldozatot, melyet az illető közérdekből hozni köteles volt. A törvényhozásnak, mely büntetést állapít meg a bűnösre, mulhatatlan kötelessége egyszersmind, hogy kártalanítást állapítson meg az ártatlanul sanyargatottak.

Büntetőtörvénykönyvünk 94. §-ának az a parancsoló rendelkezése, hogy a «vizsgálati fogságnak vádlott hibáján kívüli hosszú tartama a szabadságvesztés- vagy pénzbüntetésbe beszámítandó», arról tesz bizonyosságot, hogy törvényhozásunk a saját hibáján kívül kiállott vizsgálati fogságot annak a vádlottnak is compensálta, a kit a bíróság bűnösnek nyilvánított.

A törvényhozásnak ebben a tételben kifejezésre jutott intentióját tartja szem előtt a javaslat ama rendelkezése, hogy a saját hibáján kívül kiállott vizsgálati fogság (előzetes letartóztatás) annak a vádlottnak is compensálva legyen, a kit a bíróság ártatlannak ismert el.

A kártalanítás alapját azonban a javaslat nem helyezi a bíró hibájába, a mint azt a mexikói perrendtartás 348. cikke, vagy a Pieyre-féle francia javaslat teszi, mely a kártalanításra szánt pénzalapnak is a «Reparations des erreurs judiciaires» czimet kívánja adni (5. cz.); mert ez nem óvná az ártatlanok érdekeit kellőleg, s másrészt a bíróság eljárását bénítaná. A francia senatus 1894. évi június 21-iki javaslata végkép el is hagyta elődje álláspontját s az eljáró bíró ellen regressust sem ad az államnak.

Nyomatékos gyanuokok ártatlan ember ellen is merülhetnek fel, mely gyanuokok alapján azután a bíró törvényesen rendelné el a vizsgálati fogságot; s ha végre kiderülne a fogoly ártatlansága, kártalanításra nem volna neki igénye, csupán a miatt, mert a bíró nem volt hibás.

S ha a bíró hibája volna a kártalanítás alapja, s a bíró ellen az államnak regressusa van a kártalanítás összege erejéig: akkor közel fekszik a feltevés, hogy a bíró óvakodni fogna a vizsgálati fogság elrendelésétől, tétovázása közben elmulasztaná a kellő időt és alkalmat, s ez nyilvánvalólag károsan hatna a vizsgálat eredményére.

Az kétségtelen, hogy ártatlanul kiállott előzetes letartóztatásról vagy vizsgálati fogságról nem lehet addig szó, míg a bünvádi eljárás jogerős végzéssel megszüntetve, vagy a felmentő ítélet jogerősen kimondva nincs; de époly bizonyos, hogy ez nem áll viszont is, már csak a miatt sem, mert a fölmentő ítélet vagy megszüntető határozat csak azt jelenti, hogy vádlott ellen büntetést megállapítani nem lehet, de nem jelenti egyszersmind azt is, hogy ellenében vizsgálati fogságot jogosan elrendelni nem lehetett.

Nehogy tehát mindenki, a kinek irányában a bíróság a bünvádi eljárást megszüntette, vagy a kit a bíró vád alól felmentett, mindjárt kártérítés iránti igényével léphessen fel s esetleg a ravasz tagadó még jutalomban is részesüljön megátalkodottságáért: a javaslat az igényre jogosult egyének körét jelentékenyen, de oly módon tartotta megszorítandónak, hogy kártérítéshez lehetőleg csak a valóban ártatlan jusson.

Ezt a célt úgy vélte elérhetőnek, ha csupán annak biztosít kártalanításra igényt, a ki előzetes letartóztatást, vagy vizsgálati fogságot oly cselekmény miatt szenvedett, mely miatt a büntetőtörvény szerint felelősségre vonható sem volt, vagyis oly cselekmény miatt, melyet vagy nem ő követett el, hanem más; vagy mely elkövetve egyáltalában nem volt, például a hamisnak vélt bankjegy valódinak bizonyult, vagy az állítólag elloptott dolog megkerült otthon; vagy mely az ő tette ugyan, de arra a törvény büntetést nem állapít meg, vagyis a büntetőtörvényben büntetendőeknek elősorolva levő cselekmények közt nem fordul elő, például az önsegély, ha a büntetőtörvény tilalmába egyébként sem ütközik (576. §.). Következésképp nem adnak igényt kár-

tanításra a res judicata esetei, a beszámítást kizáró okok (Btk. 76—80., 82. §§.), mert ezeknek éppen az a feltétele, hogy a törvénytiltotta tényállás forogjon fen, például testi sértés, emberölés stb., melyek miatt a terhelt a büntetőtörvény szerint felelősségre vonható volt. Ugyanabból az okból nem adhatnak a kártérítésre jogosultságot, a büntethetőséget megszüntető okok sem (Btk. 67., 105., 110., 135., 136., 137., 151., 159., 224., 225., 240., 266., 275., 297., 300., 313., 378., 427., 474. §§.). A beszámítást, a büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok fenforgásánál a tettes jogba és törvénybe ütköző külső cselekményt vitt véghez, melyért felelni tartozik, még ha tettét menteni bírja is. Ily esetekben a rehabilitálásnál sem az igazság, sem a méltányosság nem igényel többet.

A kártérítés feltétele, hogy a bíróságnak az igénylő ellen folyamatban volt bünvádi eljárást megszüntető jogerős végzése, vagy őt a vád alól jogerősen felmentő ítélete forogjon fen.

De mivel a bünvádi eljárást megszüntető végzések legtöbbszörre meg sem hitelesített vallomásokra helyezkednek, s a felmentő ítéletek is a — különösen az 576. §. 3. pontja eseteiben előforduló — non liquet fenforgásánál azt a benyomást teszik, hogy a felmentett egyén egyáltalában nem ártatlan, hanem hogy a terhelt adatokból valamely, talán hajszálnyi csekélység hiányzik, melynek fenforgása esetében az ítélet valószínűleg másképp hangzanék: az igazság eszméjével sem volna megegyeztethető, ha a kártalanítás obligatorius volna mindazokban az esetekben, melyek külső gyenge színök miatt az 576. §. alá vonhatók.

Hogy ez esetek közül a salakosak kiválasztva s a kártalanításból kizárva legyenek, s hogy miattok a valóban ártatlanok kártalanítása pénzügyi szempontok miatt se legyen veszélyeztetve: a javaslat a Btk. 94. §-a szellemének megfelelően s egyezően a norvég perrendtartás 470. §-ának intézkedésével, azt a rendelkezést látja törvénybe iktatandónak, hogy a kártalanításból kizárva legyenek mindazok, a kik előzetes letartóztatásukat vagy vizsgálati fogságukat szándékos cselekményükkel idézték fel s következőképp elvonva legyen a kártalanítás iránti igény attól, a ki a bíróság intézkedései elől megszökött vagy szökést kísérelt meg, mert nem igényelhet elégtételt a bíróságnak amaz intézkedéseért, melynek megtevésére a bíróságot önmaga kényszerítette; továbbá, a ki hamisan önmagát jelentette fel, vagy önmagát terhelt hamis vallomást tett s a ki a tett nyomait elsimitani, vádlottársra, tanura, szakértőre befolyást gyakorolni iparkodott (577. §.).

A dán törvény 2. §-a azt a rendelkezést foglalja magában, hogy a kártalanításra való jog elvesz, ha elfogására az illető önmaga szolgáltatott alkalmat. Ez a rendelkezés enyhítve van ugyan ama további intézkedéssel, hogy a bíróság az eset körülményeire figyelemmel csekélyebb kárpótlást ily esetben is adhat; a mexikói perrendtartás 344. cikkének intézkedésével egyező az a rendelkezés mindazáltal annyit jelent, hogy a perjogi hibák, ha nem szándékosak is, kizárják a kártalanításra való jogos igényt.

A javaslat azzal, hogy az igényt kizáró okokat csak szándékos cselekményekben állapítja meg s taxative sorolja elő: kizárja az u. n. processualis hibákat, minő pl. a nyilvános tények tagadása, valótlankodás előadása stb., mert különben megszorítaná a védelem körét.

A kártalanításra való igény megállapításánál egyes esetekben nem lesz ugyan mellőzhető azoknak az okoknak mérlegelése, melyekre a megszüntető végzés vagy felmentő ítélet alapítva van, de erre az eljárásra nem lesz mondható, hogy az ab instantia való felmentésnek visszaállításával jár, mert ez az eljárás a megszüntetés vagy felmentés jogi erejét legkevésbé sem érinti, nem vonja maga után újabb gyanuok felmerülése esetében az eljárásnak újrafelvétel nél-

kül való egyszerű folytatását, hanem csak azt a tőle teljesen független, tisztán anyagi jelentőségű kérdést vizsgálja, vajon fenforog-e az 576. §-ban elősorolva levő esetek valamelyike.

Az ártatlanul szenvedett vizsgálati fogság kártalanításának eseteit az 576. §. keretén kívül kiterjeszteni abból az okból is fölösleges, mert a bűnvádi perrendtartás életbeléptetése elejét veszi annak, hogy az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság feltételeit szeszély szabja meg és hangulat állapítsa meg.

De ellenben nem tehetette magáévá a javaslat azt a nézetet, hogy a kártalanítás iránti igényt meg kell vonni attól, a ki korábban már egyszer vagy többször büntetve volt; mert nem vonhatja el a személyes szabadsághoz való törvényes jogot attól sem, a ki nem feddhetetlen előéletű.

Ily szerkezetben a törvény valószínűleg eléri célját a nélkül, hogy az állami pénztárra aránytalanul súlyos terhet róna. Baselstadt kanton bűnvádi perrendtartása pl. a vizsgálati fogságot sokkal szélesebb alapon kártalanítja, mint azt a jelen javaslat ajánlja, mert 63. §-a szerint hibáján kívül kiállott vizsgálati fogságaért kártalanítást mindaz igényelhet, a kinek ügye elítéléssel nem végződött; mégis 1876—1880. években, tehát teljes öt év alatt ártatlanul szenvedett vizsgálati fogságért mindössze csak 435 frank volt megállapítva; mert az esetek legnagyobb részében az igényre jogosultak a polgárok oly osztályából valók, melynél a károsodás nem jelentékeny.

A javaslat a kártalanításra való igényt különben is oly mértékben korlátozza, hogy igen ritkák lesznek az esetek, melyekben a személyes szabadság elvonása más okból történik, mint a melyeket az 577. §. elősorol s ezeknek a gyér eseteknek legalább felénél nem fognak a felmentés alapjául azok az okok szolgálni, melyeket az 576. §. megállapít.

A törvényhozások általában véve inkább méltatják figyelmükre azokat az eseteket, melyekben a bíróság a vádlottat szabadságvesztés-büntetésre ítélte, utóbb azonban újrafelvétel útján a vád alól felmentette s az alapperbeli ítéletet erőn kívül helyezte, miután a vádlott az első ítélettel ellene megállapítva volt szabadságvesztés-büntetést már részben, vagy egészen kiállotta.

A bűnösséget és a büntetést megállapító alapperbeli ítéletet az állam organumai az állam nevében mondották ki, utóbb pedig ugyanazt az ítéletet az igazsággal ellenkezőleg declarálták. Ebből még az esetben is, ha az alapperbeli ítélet a bíróságnak nem róható is fel hibául, pl. ha azt hamis vallomások vagy okirathamítás idézték elő, önként következik, hogy az államnak tisztében áll orvosolni azt a bajt, mely közegeinek ítéletéből az igazság constatált megsértésével keletkezett (580. §.).

A javaslat nem érzi szükségét annak, hogy amaz elméleti vitakérdés fölött döntsön, vajon az államnak jogi kötelességében áll-e a kártalanítás adása, vagy hogy ezt csak a méltányosság okai igénylik? Mert ha a méltányosság okai annyira jelentékenyek, hogy a kártalanítás adását a törvényhozás elhatározza: akkor a positiv törvény a méltányosság igényeit a jogi kötelezettséggel egyenlő értékűekké teszi.

Az igazság megsértésének birói ítélettel történt megállapítása azt vonja maga után, hogy a perrendtartásban az ártatlanul kiállott szabadságvesztés-büntetésért adandó obligatorius kártalanításnak több esete állapítandó meg, mint az az ártatlanul elszenvedett vizsgálati fogság tekintetében történik. Ebből az okból találta a javaslat kimondandónak, hogy mindazokat, a kik jogerős ítélet alapján szabadságvesztés-büntetést szenvedtek, vagy pénzbüntetést fizettek le, kártalanítás illesse, ha őket a bíróság újrafelvétel folytán a vád alól jogerős ítélettel felmentette, vagy ellenük kisebb büntetést állapított meg annál, a mit az alapperbeli ítélet alapján már kiállottak, pl. az alapperben megállapított rablás

az újrafelvételkor lopásnak bizonyult, vagy az alapperben kimondott halmazatból valamely deliktum az újrafelvételkor elesett (578. §.).

Az 1886. évi svéd és az 1888. évi dán (5. §.) törvények s az 1894. évi német birodalmi törvényjavaslat (413. b) §.) a kártalanítást teljesen ily értelemben, az 1887. évi norvég (469. §.) és az 1892. évi osztrák (1. §.) törvények pedig felmentő ítélet fenforgása eseteiben ily módon állapítják meg

Attól nem lehet tartani, hogy az igényjogosultság e széles területén az állami pénztár érdekei eltűnnek szem elől, abban az esetben sem, ha a törvényhozás az esküdtbíróság hatáskörét a rendes eljárásra kiterjeszti is, mert a statisztika arról tesz bizonyosságot, hogy az esküdtbíróságok aránytalanul kevesebb ártatlant ítélnek el, mint a rendes bíróságok s következésképp kevés lesz épen azoknak az igénylőknek száma, a kiket nagyobb összegű kártalanítás illet.

De attól sem kell tartani, hogy a gonoszok az állam megcsalására eredményesen működhetnek, mert ez aligha fogna nekik sikerülni, csábító erővel pedig még kevésbé birna. Hamis tanukra lenne ugyanis szükségök a végből, hogy az alapperben őket a bíróság elítélje. Az újrafelvétel során ama tanuvallomások hamis voltának bebizonyítva kell lennie; s ha ez sikerül, a hamis tanukat ítelné el a bíróság, a mi alighanem minden esetben a felbujtónak elítélésével is járna; ha pedig nem sikerül, az alapperbeli büntetés lenne végrehajtandó. Az ily kilátások nem kecsegtetők.

A kik a kártalanítást a bíró hibájára alapítják, azok nem az ártatlanul elítéltek érdekét tartják szem előtt; ez a már felhozottakból is eléggé nyilvánvaló. A javaslat ezt az 576. §-nál sem tette s az 578. §-nál sem teszi.

Az ártatlanul történt elítélés miatt adandó kártalanítás eseit sem szorítja a szabadságvesztés büntetésekre (578., 583. §§.).

Ha annak megfontolásából, hogy az ítélet következtében elszenvedett szabadságvesztés-büntetés terjedelmesebb tekintetbevételt és kedvezőbb elbánást igényel, mint az ártatlanul kiállott előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság, eltekint is ama tényről, hogy az újrafelvétel folytán kimondott felmentő ítéletek, a bizonyítékoknak időközben történt elmosódása miatt legtöbbszörre a non liquet terén állanak: multhatatlanul gondoskodnia kellett arról, hogy kártalanításban lehetőleg csak a valóban ártatlanul elítéltek részesüljenek. Az igénylés jogát tehát elvonja attól, a ki az alapper során hamis önfeljelentést vagy hamis beismerő vallomást tett; a ki az ellene megállapított büntetés kimondását azzal idézte elő, hogy szándékosan elhallgatta azokat a bizonyítékokat, a melyek alapján utóbb felmentése vagy a büntetés leszállítása történt; a ki az alapperben hozott ítélet ellen nem élt perorvoslattal, természetesen kivéve a 382. §. és az 547. §. 1. p. eseteit, vagy a ki az alapperben megállapított szabadságvesztés-büntetést az ítélet jogerőre emelkedése előtt önként megkezdette (579. §.).

A javaslat nem követi ama kiválóan doctrinair felfogást, mely szerint kártalanításra nincs annak igénye, a ki magánindítványra büntetendő delictum miatt szenvedett szabadságvesztés-büntetést, ha az újrafelvételkor kiderült, hogy a magánindítványt nem az erre jogosult egyén tette, vagy hogy a bűncselekmény tényálladékanak egyéb törvényes feltétele, pl. a Btk. 255. §-ában meghatározott családi állás elleni büntettnél a házasság felbontása, vagy semmisnek nyilvánítása be nem következett. A kérdés jelentősége akademikus. Alig képzelhető arra eset, hogy ily körülmények közt valakit, ha a felebbezést el nem mulasztotta (579. §. 3. p.) jogerősen elítéljenek.

De ha meg nem fogható módon mégis felmerülne ily elítélés: a javaslatnak el kell ismernie, hogy a vádlottat a törvény szerint büntetni szabad nem volt.

A kártalanítást ily esetben a svéd, az osztrák s a nor-

vég jogok s az 1894. évi német birodalmi törvényjavaslat sem tagadják meg.

Való ugyan, hogy a vád alól való felmentés esetében ugyanaz a vádlott az 576. §. 1. pontja miatt hiába támasztana kártalanításra igényt vizsgálati fogsága miatt; de ebben nincs ellenmondás, mert az 576. és 578. §-ok egybehasonlításából kétségtelen, hogy a javaslat az ártatlanul kiállott vizsgálati fogságért adandó kártalanítás körét elvből vonja jelentékenyen szűkebbre.

Kártalanításul az 1888. évi dán törvény 5. §-a kárpótlást nyújt a kiállott szenvedésért, jogtalanságért és vagyoni kárért; az 1891. évi genfi perrendtartás 474. §-a a szenvedett sérelemért megfelelő kárpótlást, az 1883. évi Pieyre-féle francia javaslat 4. cikke az igénylő állásának s a szenvedett sérelemnek megfelelő kártalanítást adnak; az 1868. évi württembergi perrendtartás 484. cikke általánosan a hibán kívül vallott kárért biztosít kártalanítást, az 1874. évi zürichi perrendtartás 1109. §-a a körülményeknek megfelelő kárpótlást, a német birodalmi gyűlés bizottságának 1883. évi javaslata, az 1894. évi német birodalmi törvényjavaslat, az 1886. svéd törvény s az 1894. évi francia törvényjavaslat pedig a kárpótlást a szenvedett vagyoni kárért, az 1892. évi osztrák törvény a szenvedett vagyoni rövidségért, a mexikói perrendtartás a felmerült kárért és az elmaradt haszonért adják.

Minthogy bizonyos az, hogy az ártatlanul elítélt az előbbi állapotba való teljes visszahelyezést igényelhet, az is kétségtelen, hogy a törvényhozások rendelkezéseinek különbözőségét inkább pénzügyi szempontok idézték elő, mint az a különbség, mely egyfelül a méltányosság és a jogi kötelezettség, másfelül a kárpótlás és az elégtétel fogalmai közt megállapítható; mert nyilvánvaló, hogy a dán törvény e tekintetben az állam pénztárának nem kedvez úgy, mint a svéd, a mexikói és az osztrák törvények.

De mivel az utóbbiak a kártalanítást aránytalanul szűk körre szorítják s intézkedések e miatt szintén nem megfelelő: leghelyesebbnek tűnik fel a középut, melyen a törvény nem sorolja elő a kártalanításnak objektív részeit, melyek az esetek különböző volta miatt in abstracto meg sem állapíthatók s ezzel az államnak tulságos mértékben való megterhelését kikerüli, de ki sem zár egyet is, s ekként a kártalanításra rendelt pénzalap állapotával való számolást is lehetővé teszi.

A javaslat ezen a középuton áll, midőn kártalanításul «megfelelő pénzbeli kárpótlást» ír elő, a mellett, hogy elrendeli visszaadását mindannak, a mit az igénylő pénzben és munkában már teljesített s azon fölül, hogy a felmentő ítélet a feddhetetlenség visszaállítása végett a 457. §. 4. bekezdéséhez képest a nyilvánosságnak átadva lesz, az erkölcsi sérelem teljes elenyésztetése céljából — az 1894. évi német és francia javaslatokkal egybehangzóan — azt is elrendeli, hogy a kártalanítást megállapító határozat az állam költségén hivatalból közzétéve legyen (580. §., 583. §. 2. bekezdés).

Messze megy a Pieyre-féle francia javaslat, midőn a 8. cikkben kijelenti, hogy a kártalanításra való igény nem évül el. A württembergi perrendtartás és az ártatlanul elítélt egyén kártalanítása tekintetében a dán törvény is hasonló alapon állanak, mert az igény érvényesítésének határidejéről nem intézkednek s ennél fogva az általános elévülés határideje nyer alkalmazást.

Az ily intézkedés tulságos terhet ró az államra a nélkül, hogy az igényre jogosultat ezzel arányban álló kedvezőbb helyzetbe juttatná: mert az állam regressusa annál nehezebbé válik, minél később érvényesül az igény; ámde viszont is, az igény megállapítása is annál kevésbé bizonyos, minél később történik bejelentése.

De ellenben fölülte rövidnek mutatkozik az 1894. évi német birodalmi törvényjavaslat három havi határideje (413.

e) §.), vagy épen a norvég perrendtartás egy havi határideje (471. §.).

A javaslat az igény érvényesítését a megnyiltáról nyert értesülés napjától számítandó hat havi időhöz köti, mely időköz az állam érdekének megóvását is lehetségessé teszi, s teljesen elégséges arra, hogy az igényt a legkedvezőtlenebb körülmények közt is bejelenteni lehessen (581. §., 583. §. 2. bek.).

Az igényre való jogosultság áthárulását is kellő határok közé utasítja a javaslat. Csak azokra a hozzátartozókra engedi meg, a kik az elhunyt jogosulttól tartást követelhetnek (582. §., 583. §. 1. bek.).

A dán törvény (6. §.), a Pieyre-féle francia javaslat (7. cz.) akként rendelkeznek, hogy az igényjogosultság átszálljon az örökösökre. Ennél tévesztik szem elől, hogy a szóban forgó kártalanításra adott igény nem alapszik merő vagyoni jogi szempontokon s nem viseli a hagyatéki követelés jellegét. Már a német birodalmi gyűlés 1883. évben kiküldött bizottságának javaslata kizárta az örökösöket az igényre jogosultak közül, a kiknek körét a hozzátartozókra szorította (19. §.). Ezt a kört az 1892. évi osztrák törvény (2. §.) s legujabban az 1894. évi német birodalmi törvényjavaslat is (413. b) §.) szűkebbre vonták azzal, hogy csak azokat a hozzátartozókat részesítik átháruló kártalanításban, a kik a jogosultnak elhunytja miatt köteles tartástól estek el. S ez a szűkebb kör inkább megfelel a kártalanítás benső jellegének s egyszersmind az állampénztár érdekeinek is.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Glosszák az új örökösödési eljárás néhány szakaszához.

Czikkemnek célja az új örökösödési eljárás egynemely intézkedésének megvilágítása. Nem rendszeres kommentár, de mozaik. A törvény egyes szemembe öltött érdekesebb helyeinek megvilágítása. Kezdjük a 2. §-on.

I. Ez a §. felsorolja azokat az eseteket, melyekben a hagyatéki eljárás *hivatalból* teendő folyamatba. «Hivatalból», ez a szó azt jelenti, hogy a bíróság bármilyen módon tudja meg az elhalálozást, köteles eljárni. Így pl., ha valamely perben tudomására jut a bíróságnak, hogy oly hagyaték, melyre nézve hivatalbóli eljárásnak van helye, nincs letárgyalva, köteles az eljárás folyamatba tétele, esetleg ha az nem tartozik hatáskörébe, az illetékes bíróság értesítése iránt intézkedni.

De mivel ez a *hivatalból* szó jelenti azt is, hogy az örökösödési eljárás megindításának a felek kérelme nem előfeltétele, nem szükséges, hogy a 2. §. eseteiben határozott, s a kellő alakszerűségekkel ellátott kérvény adassék be annak megindítása iránt, elég, ha abban a kérelmező a hivatalból eljárás föltételeit a bíróságnak tudomására hozza. Még az sem szükséges, hogy az örökösödési eljárás kérésére jogositott egyén (1. 3. §.) adja be a kérvényt.

Fölmerül ezzel kapcsolatban az a kérdés, hogy akkor, ha a bíróság valamely aktusa közben tudomására jut annak, hogy valaki valószínűleg elhalt, vagy úgy látszik, hogy a holtá nyilvánítás föltételei fenforognak, s az örökösödési eljárás hivatalból lenne folyamatba teendő, mi a tennivalója? Nézetem szerint az érdeklett egyéneket vagy hatóságot: gyámhatóságot, stb. értesíteni, hogy az eljárás megindításához szükséges adatok beszerzése iránt intézkedjék. Ha pedig ily hatóság nincs, de pl. valami létesítendő alapítvány az érdeklett — a mennyiben a közigazgatási hatóság nem járhatna el, — a szükséges nyomozat megejtése iránt kell intézkednie. (V. ö. 23. s 61. §§.)

Én azt hiszem, ezek a dolgok igen fontosak, s igen nagy

jelentőségük épen abból a szempontból, hogy lehetőleg minden hagyaték törvényes uton rendeztessék.

II. A törvény 3. §-a következőleg hangzik:

«Megindítandó az örökösödési eljárás, ha annak megindítását kéri:

1. az örökös, kötelesrészre jogosított, vagy az utóörökös

3. olyan hagyományos, esetleg utóhagyományos, a kinek a hagyatékhoz tartozó ingatlan van hagyományozva,»

Ha a hagyományos nem bir a 3. pontban körülírt kötelekkel, ugy a 36. §. ő) pontja értelmében csak a leltározást igényelheti.

A miniszteri indokolás szerint:

«A hagyományos a hagyomány tárgyára nézve a hagyományval terhelt örökssel szemben csupán kötelmi jogosultsággal bir és így az örökösödési eljárás körében csak az a jog illeti meg, hogy az örökösödési eljárás végintézkedésén, e szerint tehát az örökös jogával közös alapon nyugvó követelésének megfelelő biztosítása végett az örökösödési eljárásba beavatkozzék (82. §. kapcsolatban az 53. §-sal). Azonban másként áll a dolog akkor, midőn a hagyomány tárgyát egyedileg meghatározott dolog, különösen pedig az örökösödési tulajdonához tartozott ingatlan képezi (legatum vindicationis). Ily esetben mi sem áll utjában annak, hogy nemcsak a hagyományhoz való jog, hanem a hagyomány tulajdonának megszerzésére nézve a közvetlen átszállás elve alkalmaztassék. Ebből indul ki a javaslat, midőn a hagyomány tárgyát képező ingatlan tulajdonjogának az örökösödési eljárás nevére közvetlenül a hagyományos nevére leendő átíratását teszi lehetővé (82. §.) s midőn ezzel kapcsolatban az ily hagyományost az örökösödési eljárás önálló kérelmezésére jogosult közvetlenül érdekeltek közzé sorozza».

Szóval örökösödési eljárásunk is az universalis és singularis successort úgy állítja egymással ellentétbe, mint azt a legtöbb magyar jogász teszi. Csak a végintézkedés folytán előálló singularis successiót ismer, s nem tekinti azt a különállást, mely a magyar öröklési rendszerben a törvényes öröklés terén a singularis successorok tekintetében épen úgy nyilvánul, mint a végrendeleti öröklés terén. Az ági és hitvestársi öröklés épen olyan singularis successio, mint a hagyományos utódlása. Azoknak tárgyát épen úgy ki kell hasítani a hagyatékából, mint a hagyományt, s az universalis successoroknak csak az jut, a mi marad, a mi esetleg nem több mint az inane nomen heredis.

Nincs tekintettel örökösödési eljárásunk erre a különállásra másutt sem.

A perreutasítás kérdésének szabályozásánál erről pl. szintén nem tesz említést.

Ebből az okoskodásból különben nem akarom azt a conclusiót kihozni, hogy szeretném, ha az említett singularis successorok a hagyományosokéval minden tekintetben azonos elbánásban részesítették; hanem inkább azt látnám helyesnek, ha azoknak az örökösödési eljárás tekintetében elfoglalt különállását az új eljárás legalább nagy részben megszüntette volna.

III. A 3. §. a továbbiakban következőleg hangzik:

« avagy olyan hitelező, a kinek javára a hagyatékhoz tartozó ingatlanra vagy jelzálogos követelésre, a tkvi rendt. 74. §-a értelmében feltételes végrehajtási zálogjog van bekebelezve (1881: LX. tcz. 138. §.); . . . »

A miniszteri indokolás szerint ily esetben «a végrehajtás utján való kielégítésre irányuló jog consummálhatása szempontjából közvetlen érdeke fűződik ahhoz, hogy az ingatlan, illetőleg a jelzálogos követelésnek a végrehajtást szenvedő nevére leendő bekebelezésével a végrehajtás folytatásának akadályai elháríttassanak. Egyébiránt a végrehajtató hitelezőnek joga csakis az örökösödési eljárás megindítására szorítkozik, s nem foglalja magában azt a jogosultságot is,

hogy a hitelező az öröklési jogból kifolyó kérdések elintézésére, jelesül az örökösök közti osztály módozataira gátló vagy szabályozó befolyást gyakoroljon. (Magyar kir. Curia 34. számú polgárjogi döntvénye.) (Min. ind).

Az indokolásnak ez a kijelentése kapcsolatban van az 53. §. 1. bek. rendelkezésével, melynek értelmében a hitelezők a tárgyalási határnapról értesítendőek ugyan, de «azzal a hozzáadással, hogy meg nem jelenésük a hagyatéki eljárás lefolyását nem akadályozza, s igényüket az örökös ellenében meg nem jelenésük esetében is érvényesíthetik».

Az indokolásban kifejezésre jutott az a nézet, hogy ezek a személyek nem folyhatnak be a tulajdonképeni örökösödési eljárásba, a törvényben határozottan s világosan nincs tehát kimondva. És így kérdés tárgya lehet, hogy a végrehajtás által szerzett jog nem-e teljesen consummálja, s a végrehajtatóra ruhazza a végrehajtást szenvedő jogait, s hogy így a hitelező mindenféle örököségi nyilatkozatot tehet, s eltérés esetén az ő állásfoglalása a döntő. Nézetem szerint, ez a helyes felfogás, miután ez az örökös jogainak sérelme nélkül számos kijátszásnak utját állja.

De ha ez a nézet nem is volna helyes, annyi kétségtelen, hogy az eljárást szabályozó törvény a materialis jognak nem akar praëjudikálni, s hogy a mennyiben a végrehajtást szenvedő jogait nem érvényesíti az örökösödési eljárás során oly terjedelemben, mint a mily mértékben azok őt megilletik, az ipso iure öröklés elvéből folyólag ezáltal ajándékozás jön létre, s az örökösöket megátadhatja a hitelező (V. ö. osztr. polg. törvénykönyv 953. §.) Természetes, hogy a hitelező a büntetőtörvény (386., 387., 414. §§.) s csódtörvény (26—37. §§.) által nyújtott segédeszközökkel is operálhat.

A csódtörvény 4. §-ának az a rendelkezése, hogy «a tömeggondnoknak jogában áll a közadós nevében örökséget és hagyományt elfogadni s ezeknek megszerzése végett a törvényes lépéseket megtenni», természetesen továbbra is megtartja érvényét.

IV. Az 5. §. az örökös, s a hagyományos jogutódjának jogairól intézkedik.

Szövege:

«Az , a kire az örökös vagy az utóörökös örökségét vagy az örökrészt, vagy ezeknek hányadát átruházta, ugyszintén . . . a hagyományosnak örököse vagy más czímen jogutódja ugyanazokat a jogokat gyakorolhatja az örökösödési eljárás során, a mely jogok az örökösöt, az utóörökösöt . . . és a hagyományost megilletik.»

Ez a §. a 3. §. részben már ismertetett 3. pontjának kiegészítője.

Intézkedése csak az ingatlanokra nézve fontos. De e részben anomális helyzetet teremt. Az, ki az örökösötől vesz valamely konkrét, meghatározott ingatlant, az örökösödési eljárásba nem folyhat be, mert a törvény világosan «hányad»-ról beszél, s az indokolás, meg az igazságügyi bizottság jelentése is hangsúlyozza ezt; ellenben, a ki a hagyományostól, tehát konkrét dolog örökösétől vásárol, az teheti.

Mindenesetre kár volt a «pars aliquota és aliquanta» abrakadabráját merő systematikai szempontokból érvényesíteni, s úgy hiszem, hogy az indokolás ellenére is, helyes volna, ha a praxis ezt az anomáliát megszüntetné.

A miniszteri indokolás szerint: «Csak az veheti igénybe az örökösödési eljárásban az örökösöt vagy az utóörökösöt megillető jogokat, a kire maga az öröklési jog, vagyis az örökség illetőleg örökrész, mint egész ruházott át».

Az igazságügyi bizottság jelentése: «Az örökösödési eljárás utján való kielégítésre irányuló jog consummálhatása szempontjából közvetlen érdeke fűződik ahhoz, hogy az ingatlan, illetőleg a jelzálogos követelésnek a végrehajtást szenvedő nevére leendő bekebelezésével a végrehajtás folytatásának akadályai elháríttassanak. Egyébiránt a végrehajtató hitelezőnek joga csakis az örökösödési eljárás megindítására szorítkozik, s nem foglalja magában azt a jogosultságot is,

bir, a melylyel az átruházó örökös birt, s ily esetben nem valamely egyes hagyatéki vagyontárgy megszerzéséről van szó.»

Én ugy látom, hogy az igazságügyi bizottság jelentésének szerkesztőjét csak egy lépés választotta el az anomália felismerésétől; s ebben csakis az akadályozta meg, hogy nem bontakozott ki a hányadrész tanának előitéletéből.

V. A törvény 24. §-a szerint minden végrendelet kihirdetendő.

A rendelkezés meglehetősen kategorikus.

Kérdés, mennyiben jöhet figyelembe ezzel szemben az örökhatáronak az a kívánsága, hogy a zárt végrendelet csak bizonyos idő után legyen felbontható?

Természetes, hogy ez a kívánság csak akkor lehet jogilag relevans, ha a végintézkedési formások betartása mellett jutott kifejezésre.

De miután fontos közérdek annak megállapítása, hogy kik részesednek valamely hagyatékban, ebben az esetben is csak kivételesen. Akkor, ha ez a közérdek nem szenved csorbát. Így pl. azt mondja az elhunyt: «Ezen a végrendeleten kívül van egy más végintézkedésem is, melyben hagyományokat rendelék egyeseknek, de kívánom, hogy az csak később bontassék fel». Ily szűk korlátok közt, azt hiszem, az örökhatáro iránti kegyelet követelményei összhangba hozhatók a közérdek követelményeivel, s nem kell az ily rendelkezést föltétlenül érvénytelennek tekinteni, mint Imling. (Örökhatároési eljárás. 19. l.) Hasonló az osztrák legfőbb ítélőszék álláspontja is. (Unger-Waldherr. 11895. sz.).

Dr. Nyulászi Fános
kassai ügyvéd.

A készpénz női hozomány biztosításáról.

A készpénz női hozomány, habár a házasság tartama alatt a férj kezén eredeti rendeltetését megtartja is, a mennyiben az arra vonatkozó tulajdonjog a nőnél marad ugyan, de a férj kezeli és jövedelmét a házassági terhek könnyítésére — ad onera matrimonii — fordíthatja: mindazonáltal ezen alakjában a depositum irregulare formájában helyezkedik el a férj külön, vagy a hitvestársak esetleges közös vagyonában és ekképen a hozomány a nő külön vagyona keretéből — hová jogilag tartoznék — a pénz természeténél fogva kiesvén, a férj külön, vagy az esetleges közös vagyon alkatrészévé válik, vagy ingatlanba való beruházás, avagy a házi, üzleti forgó tőkébe vonás folytán. Beáll tehát, a nő érdekében annak szüksége, hogy hozományi pénze, ezen forgó alakjában, okmányszerűleg, vagy ha lehet, más módon fixirozassék, biztosíttassék.

Igazságtalan volna ugyanis a hozománynak mint a nő kétségtelen tulajdonának a házastársak vagyontömegében felismerhető nyom nélküli eltűnését megengedni, mibe különben a nő és vérrokonai tapasztalás szerint bele sem egyeznének.

A női hozománynak ekképen szükségessé való biztosítása, miként mindenütt, ugy a nálunk is már megkedvelt formában házassági szerződésben, hozományról szóló elismervényben, közjegyzői okirat alakjában, tehát okmányolással történik, a mely alkalommal ugyanis a férj a hozomány kézhezvételét hitelt érdemlőleg elismeri.

Tagadhatatlan, hogy ez már lényeges lépés a hozomány biztosításához, megvan benne a látható nyom, a melyen az a nő külön vagyona átvándorol a férj külön, vagy a hitvestársak közös vagyonának tömegébe; megvan a nő kezében hozományáról a hiteles bizonyíték a férj és előforduló esetekben harmadik személy ellenében is. De a hozomány biztosítása ezen írott alakban, tapasztalás szerint, a házasság életviszonyok és az ellenérdekű vagyonszerzések összeütkezésében csak írott malasztanak bizonyul, a mely érdekharcz közepette a hozomány, mert az a jogi közfelfo-

gás szerint a házasság tartama alatt vissza nem követelhető, az ellenérdekű vagyonszerzések kielégítést kereső versenyében, rendszerint az elv kedvéért elpusztul, mert a nő a házasság tartama alatt hozományát vissza nem követelhetvén, jogi segély igénybevehetése nélkül nézni kénytelen, mint nyer hozományából kielégítést mindenki más, csak ő nem. Kezében van ugyan a nőnek a hozományát elismerő közokirat, de az csak oly fegyver, melynek nincs a fentjelzett elvvel szemben védereje. Mindazonáltal a hozománynak, a házasság fenállása alatt vissza nem követelhetését hangoztató elv fenáll a maga ridegségében, de mert némely életviszony közt fonákságra vezetne, a tételes törvény és a joggyakorlat azon már meglehetősen réseket ütött.

Ugyanis a csódtörvények kevés kivétellel mindenütt, a fenálló házasságnak daczára, a női hozományi követelés kielégítését megengedik a férj csődje esetén ennek csödvagyonából, ezenfelül a bíróságok legnagyobb része a fizetéképtelen férj ellenében a kielégítést a hozományt elismerő közokirat alapján elrendelik a nő kérelmére. Ezen két és leggyakrabban előforduló esetben a hozománynak a házasság tartama alatt vissza nem követelhetését portáló elv — ad hoc — már fel van függesztve a mi logikus, méltányos is és főleg célirányos. Lássuk már most e két eset mindegyikében a hozomány sorsát és a jog megkívánta védelmét külön-külön!

A férj ellen nyitott csőd, mint bíróilag kimondott fizetéképtelenség esetében, annak külön vagyona és közszerzeményi illetménye a kielégítést és illetve fedezetet nem nyert hitelezők és igénylők követeléseiknek aránylagos kielégítésére fordíttatik, mely vagyontömegben kétségtelenül ben van a fentiek szerint a nőnek depositum irregulare-ja, készpénz-hozománya. Mi természetesebb tehát, de jogszerű is, hogy a férj vagyonának ezen feloszlási processusában a nő hozománya a kielégítési tömegből kihasíttassék, a mi a gyakorlatban olyképp történik, hogy a nő hozományi követelése a vele konkuráló többi hitelező és igénylővel egy osztályban nyer aránylagos kielégítést. Tehát a hozomány jelen esetben a házasság fenállása alatt, elvi rendeltetése ellenére, visszakérül a nő kezébe.

Ha tehát, miként láttuk, csőd esetében a hozomány, habár többnyire fogyatékosan, de kiadatik a házasság fenállása daczára a nőnek: miért ne volna megengedhető annak kiadása, vagy legalább is biztosítása a férjnek csődön kívüli fizetéképtelensége (insolventia vulgaris) esetén? Miért lenne ily esetben a nőnek, ki férjének többnyire első hitelezője, kevesebb joga, mint minden más hitelezőnek?

Igazságos, méltányos-e a nőtől ily esetben, a mint hogy sajnos, gyakran előfordul, megtagadni a bírói jogsegélyt hozománya biztosítása ügyében, főleg mikor ahhoz egy közokiratban foglalt szerződési megállapodás alapján megszerzett joga van? Bizony nem igazságos és legkevésbé méltányos. Mert ha a nő hozománya a férj csődje esetében a csödtömegből kielégítést nyerhet, akkor per analogiam az egyszerű insolventia esetében, a mi nem más, mint egy, még csak bíróilag ki nem mondott csőd — legalább is megengedhető a nőnek, mint minden más hitelezőnek, hogy szerződéses joga alapján hozományát a hitelezők versenye közben a hogy tudja védje, biztosítsa, hogy ennek folyamán az ilyenkor az adós és a hitelezők közt előforduló percutuális egyezkedésben jogszerűen részt vehessen.

De ily esetben mit láttunk többnyire a gyakorlati életben?

Látjuk első sorban azt, hogy a kir. közjegyzők egy része nem veszi közjegyzői okiratba a felek abbéli megállapodását, mely szerint a nő, ha hozományát férjénél a házasság tartama alatt veszélyeztetve látná, azt tőle biztosítás útján visszakövetelhesse. Az okmányoló közjegyzőnek pedig ehhez semmi köze, és ily megállapodásnak az okiratba felvételét megtagadni épenséggel joga sincsen, mert a köz-

jegyzőkről szóló törvény neki arra semmiféle imperiumot nem ad. A közjegyző a felek ily megállapodásának okiratba leendő felvételét, tehát a szerződés szabadságát csak akkor korlátozhatja, ha az tiltó törvénybe, vagy a közkerkölciségbe ütköző volna; már pedig a hozomány szerződészerű biztosítását törvény nem tiltja, de a közkerkölciség ellen sincs az, ha a nő jogot szerez arra, hogy vagyont veszély idején biztosíthassa. A magánjog ugyanis dispositiv szabványokat tartalmaz, melyek szerződési akarat hiányában a felek vélelmezett akarataként szűrődtek le évszázados joggyakorlat folytán, de rögtön háttérbe kerülnek, ha a felek jogi érintkezésben másként határoznak: contractus trahit legem.

Az a közjegyző tehát, ki a szerződő feleknek a hozománynak veszély esetben biztosítását célzó megállapodását nem veszi fel okiratjába, túl lő hatáskörén és egyúttal sérti a magánjogi viszonyokban sértetlenül fentartandó szerződési szabadságot, mihez senkinek, de neki, mint egyszerű okmányoló közegnek épenséggel nincs joga.

De feltéve, hogy a felek érintett megállapodása egy közjegyző révén okiratba foglaltatott: a megszerzett jog védelme esetén nem ér célzt azért, mert a hozomány biztosítása iránti kérelem esetleg egy oly bíró kezébe kerül, ki ilyenkor hatáskörével nincs tisztában. Mert sajnos, gyakran megtörténik, hogy a hozománya biztosításáért végrehajtható közjegyzői okirat alapján folyamodó nő kérelmével az elsőfoku bíróságnál elutasítatik és ha közbevetett felfolyamodás útján kérelmének később mégis hely adatik, megelőzés folytán már nem talál megbukott férjének vagyonában fedezetet és el kell, hogy veszítse hozományát, mert az első bíró a hozomány biztosítását a házasság tartama alatt szerződési megállapodás esetében sem találta megengedhetőnek, elve integritásának feláldozza inkább a nőnek szerződéses jogát.

Szabad-e az első bírónak biztosítási kérelem esetén egy közjegyzői okirattal szemben a megszerzett jog elvi helyességének bírálatába egyáltalán bocsátkoznia? Hatásköre az elsőfoku bíróságnak ilyenkor legfeljebb oda terjed, hogy az okirat külalaki kellékeit szemügyre veheti és ha e részben alapos aggályai vannak, a kérelmezőt elutasíthatja, de meritumba ilyenkor nem bocsátkozhatik, mert annak a kérdésnek elbírálása, hogy lehet-e a hozományt a házasság tartama alatt biztosítani, ő reá, kitől csak a biztosítás elrendelését kéri azt megengedő közokirat alapján, bizonyára nem tartozik.

Összegezve tehát a mondottakat, úgy általánosságban áll ma is ama elv, hogy a hozományt a házasság tartama alatt biztosítani nem lehet, de csak az esetben, ha az e körül érdekelték ezen magánjogi dispositiót szerződészerűleg meg nem változtatták.

Dr. Hajós Béla Odön,

kir. közjegyző-jelölt.

Különlélek.

— **Az Annuaire de Législation Comparée** huszonharmadik évfolyama megjelent. Magában foglalja a földkerekségének törvényeit, melyek az 1893-ik évben hozattak. A magyarországi szemlét ismét *Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara titkára írta. Részletesen ismerteti a sommás eljárásról szóló törvényt. Ezenkívül az évkönyv szó szerinti fordításban közli az ipari és gyári alkalmazottak oltalmáról szóló magyar törvényt. Francziára fordította *Bellom* mérnök. Az évkönyv ezen évfolyama ismét körülbelül 1000 oldalra terjed. Óriási munka fekszik benne. Kétségkívül ez a legnevezetesebb, mindenestire a leguniverzálisabb jogirodalmi vállalat Európában.

— **A milleniumi országos ügyvédgyűlés.** *A Szegei Jogászlapokban olvassuk a következő felszólalást:*

A szegei országos ügyvédgyűlés elhatározta, hogy a legközelebbi országos ügyvédgyűlés Budapesten fog megtartani.

Két év mult el ezen határozat hozatala óta és még semmi nyoma annak, hogy a budapesti ügyvédi kamara, a melyre az ügyvédgyűlés előkészítése rábízott, ezen kérdéssel foglalkozni kívánna.

Jövő évben fogják ünnepelni a magyar birodalom 1000 éves fenállásának nagy ünnepét és a kulturintézmények jelentékeny számának föltüntetése és a nemzeti ünnep emelése végett egyesületek, intézetek, tudományos társulatok, szóval Magyarország közéletében szerepet vivő intézetek Budapesten országos kongresszust fognak tartani. Az eddig bejelentett országos kongresszusok száma meghaladja az ötvenet.

Azonban az országos ügyvédgyűlés mindekkoráig hiányzik a programból; ennek okát adni nem tudjuk.

A szegei országos ügyvédgyűlésen jelenvolt budapesti ügyvédek és különösen a budapesti ügyvédi kamarának nagyérdemű elnöke, helyettes elnöke és titkára elvállalták a mandátumot a legközelebbi országos ügyvédgyűlés rendezésére, összehívására és előkészítésére és egyáltalában nincsen okunk annak feltevésére, hogy a budapesti ügyvédi kamara az elnökei és titkára által elvállalt megbízatást visszautasította volna.

Azon tény azonban kétségtelenül áll, hogy a millenium alkalmával megtartandó országos ügyvédgyűlés előkészítése tekintetében mind ez ideig semmi sem történt, holott figyelemmel a nemzeti ünnepre, a mely fokozottabb mértékben teszi kötelességünké, hogy a magyarországi ügyvédség méltóan reprezentáltassék és figyelemmel az ország minden részéből majdan megjelenendő ügyvédek nagy számára, nélkülözhetlenül szükséges, hogy a legközelebbi országos ügyvédgyűlés kellő időben és minden irányban alaposan előkészíttessék.

Hogy 1896-ban a milleniumi ünnepélyek alkalmából Budapesten országos ügyvédgyűlés tartassék, az nézetünk szerint kérdés tárgyát sem képezheti.

Mert az 1893. évi szegei országos ügyvédgyűlés ezt már elhatározta és semmi ok sem merült fel, a mely ezen egyhangulag hozott határozat mellőzését indokoltá tenné.

A millenium alkalmával megtartandó országos ügyvédgyűlés által napirendre kitűzendő kérdésekre nézve ezáltal nem kívánunk nyilatkozni, csak annak felemlítésére szoritkozunk, hogy a szegei országos ügyvédgyűlés az idő rövidsége miatt kétféleképpen le nem tárgyalta tárgysorozatából két kérdést utasított a legközelebbi országos ügyvédgyűlés elé, az egyik: «miként szerveztessék az ügyvédi nyugdíj- és segélyalap?» a másik pedig «miként nyerjenek a csekélyebb jogsérelmek olcsó és gyors orvoslást?»

Kivánatosnak tartjuk, kamaránk válaszmánya vegye kezébe ismét ezen ügyet, lépjen érintkezésbe a budapesti ügyvédi kamarával és a mennyiben ez a kezdeményezést megtagadná, hívja fel a többi összes kamarákat az actióra.

Nézetünk szerint ez kamaránknak kötelességében áll, mert Szegeden tartották legutóbb az országos ügyvédgyűlést és ennek határozatait első sorban kamaránknak kell végrehajtani.

— **Terminusok.** A budapesti V. ker. kir. járásbíróóság július közepén benyújtott sommás kereset első tárgyalására november 4-ikét tűzte ki. — A czeplédi kir. járásbíróóság június 15-ikén beadott kereset első tárgyalására helyben lakó alperes ellen október hó 26-ikát tűzi ki tárgyalási határidőül.

— **A pozsonyi kir. jogakadémián** a jövő tanév első felében következő speciál collegiumok tartanak:

A harcziokról. Dr. Ekmayer Ágost. — A hagyományok római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal. — A kereskedelmi társaságokról. Dr. Révffy László. — Conversatorium a közigazgatási reformokról. Dr. Kmety Károly. — Törvényszéki orvostan. Dr. Lendvay Benő. — Törvényszéki elmekörtan. Dr. Fischer Jakab. — A telekkönyvről. Dr. Révffy László. — A kereskedelmi, közlekedési és bankügy nemzetgazdasági elmélete. Dr. Virozsil Tivadar.

— **Több városnak, illetőleg községnek magasabb lakbér-osztályokba való besorolásáról.** A minisztertanács 1895. évi május hó 30-án 23. szám alatt hozott határozatával Aranyos-Maróth, Gödöllő, Kapuvár, Nagybánya, Resiczabánya, Salgótarján, Soroksár, Szegzárd, Torda, Rimaszombat, Déva és Székely-Udvarhely városokat, illetőleg községeket a III-ik, Debreczen sz. kir. várost pedig a II-ik polgári lakbérosztályba sorolta.

Az Igazságügyi Közlöny II. évfolyamának 4. számában a 107. lapon közzétett táblázatos kimutatás tehát akképen módosul, hogy Debreczen sz. kir. város az I—III. katonai lakbérosztályba tartozó városok között (II-ik polgári lakbér-

osztály), a többi felsorolt városok, illetőleg községek pedig a IV—VI. katonai lakbér-osztályba tartozó városok, illetőleg községek között (III-ik polgári lakbér-osztály) foglalnak helyet. (27.366/1895. I. M. sz.)

— **Kir. közjegyző lehet a közigazgatási bizottság tagja.** Ama kérdésben, vajon kir. közjegyző lehet-e a törvényhatósági bizottság tagja, a kir. igazságügyminiszter következőképpen nyilatkozott:

Az 1874. évi XXXV. tcz. 3. § a szerint, melyet az 1886. évi VII. tcz. érintetlenül hagyott, a kir. közjegyző jogosítva van oly törvényhatósági hivatal viselni, a melylyel nincs fizetés egybekötve.

Mint hogy pedig a törvényhatósági közigazgatási bizottság választott tagjainak, mint ilyeneknek, fizetés nem jár: ennél fogva nem forog fen törvényes akadály a tekintetben, hogy valamely kir. közjegyző a törvényhatósági közigazgatási bizottság tagjává az 1876. VI. tcz. 3. §-a értelmében megválasztassék. (30608/94. I. M. sz.)

— **Második biztosítási díjrészlet megítélése.** *A budapesti V. ker. kir. járásbiróság* ítelt: Alperes köteles 421 frt 17 kr tökét, stb. felperesnek megfizetni. *Indokok:* A kereskedelmi törvény 485. §. 4. pontja a díjkötelezvényen alapuló biztosítási díj fizetésének megtagadására alapul nem szolgálhat, mert alperes a díj fizetésére magát a díjkötelezvényben külön kötelezte és felperes annak alapján a koczkatatot tovább viseli. (51069/91. sz. a.). — *A budapesti kir. törvényszék:* Alperes felülvizsgálati kérelme hivatalból visszautasított. Alperesi képviselő részére a felülvizsgálati kérelemért díj és költség meg nem állapított. *Indokok:* A fizetési meghagyás kézbesítése által megindult perekben az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a értelmében a sommás eljárás szabályai nyerne ugyan alkalmazást, azonban azokban a perekben, melyek különben a községi bíróság hatáskörébe tartoznának, a sommás eljárás szabályai a kir. törvényszakasz 2. bekezdése értelmében csak az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 3. és 4. pontjaiban foglalt eltérésekkel alkalmazandók, a 4. pont értelmében pedig az ily perekben keletkező járásbirósági ítélet ellen felebbvitelnél helye nincsen. Mint hogy pedig a kereseti követelés összegénél fogva az 1877. évi XXII. tcz. 14. §-a értelmében a mennyiben jelen per nem fizetési meghagyás kézbesítése által indult volna meg, a községi bíróság hatásköréhez tartoznék, és mint hogy e szerint jelen ügyben a felebbviteli törvény által ki van zárva, ennél fogva alperes felülvizsgálati kérelme az 1893. évi XVIII. tcz. 213., illetve 193. §-a értelmében hivatalból vissza volt utasítandó. Ezen felülvizsgálati kérelem előreláthatólag célra nem vezethető, ezért az ellenjegyző ügyvéd részére díj és költség megállapítható nem volt. (1895 jun. 15. E. 216. sz. a.).

— **Törvényszék vagy kir. tábla?** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az alsóbíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokok: Alperesnek a 3049/95. sz. a. kelt elsőbírósági ítélet ellen benyújtott felebbezése annak tartalma szerint, nem a most idézett ítélet érdeme, hanem az alsóbíróságnak a helyi illetékesség és hatáskör tárgyában 1894. évi október 27-én id. 25374/94. sz. a. hozott végzése ellen irányul, s arra van fektetve, hogy az elsőbíróság egyáltalában nem volt ítélethozatalra illetékes. A felebbezés említett tartalma miatt felperes «észrevételei»-ben abbéli nézetének adott kifejezést, hogy alperes nyilván az 1893. évi XVIII. tcz. életbeléptetése előtt hozott végzés ellen élt jogorvoslattal és így annak elbírálása a felhitt tcz. 222. §-ának harmadik bekezdése értelmében a budapesti kir. ítélő tábla hatáskörébe tartozik. Felperesnek ezt a nézetét a kir. törvényszék magáévá nem tehetette; ugyanis az id. t. szakasz 3-ik bekezdése annak helyes értelmezése szerint azt rendeli, hogy a szóban forgó törvény életbeléptetése előtt hozott végzés ellen a felfolyamodás, illetőleg az 1868. évi LIV. tcz. 188., 238., 244. és az 1881. évi LIX. tcz. 22., 80., 82., 86. szakaszainak eseteiben a felebbezés, a korábbi törvények szerint történik. Más szóval az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-ának harmadik bekezdése kizárólag oly végzésekre vonatkozik, melyek az új törvény életbeléptetése előtt hozottak; és a korábbi törvények szerint önálló jogorvoslattal megtámadhatók. De az adott esetben az elsőbíróságnak a helyi illetékesség és hatáskör tárgyában hozott végzése ellen alperes az 1881. évi LIX. tcz. 38. szakasza szerint önálló felfolyamodással egyáltalán nem is élhetett, hanem csak az ítélet elleni felebbezésben keresett orvoslást. Következésképp az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-ának harmadik bekezdése nem alkalmazható a fentfoglalt esetre, a mikor alperes tényleg az új törvény életbe-

léptetése után hozott ítélet ellen élt felebbezéssel s a mikor az ítéletet megelőző eljárásban hozott és alperes által nehezített határozat, mely ellen a törvény a felebbezést ki nem zárja, de a mely önálló felfolyamodással megtámadható nem volt, az 1893. évi XVIII. tcz. 129. §-a értelmében meghozatalának időpontjára való tekintet nélkül az ítélet elleni felebbezés következtében kerül felülbírálás alá. Ezek alapján a kir. törvényszék a felebbezési bíráskodást saját hatáskörébe tartozónak tartván, az elsőbíróság érdemben meg nem támadott ítéletét; s annak kiemelése mellett, hogy az elsőbíróság 1894. évi október 27-én ad 25374/94. sz. a. kelt végzésben felhitt helyes indokokat, úgy a helyi, valamint a tárgyi illetékesség megállapítására nézve, ez a kir. törvényszék is elfogadja: helyben kellett hagyni. (1895. évi márczius 30-án D. 97. sz. a.)

— **Részvényaláírás vagy egyszerű kötelezvény?**

A budapesti kir. törvényszék következő végzést hozott: Az elsőbíróság nehezített végzése feloldásával alperes pergátló kifogása elvettetik s ennek folytán az eljárás járásbiróság ezen perbeli illetőségének megállapítása mellett további szabályszerű eljárásra utasítottatik.

Indokok: Az 1876. évi XXXVII. tcz. 150. §-a értelmében a részvényaláírás az alakulandó részvénytársaságnak az alapítók által aláírt tervezetét magában foglaló aláírási íven történik. A 151. §. értelmében pedig az aláírásnál — a mennyiben a tervezetben magasabb fizetés ki nem köttetett — a részvények névértékének legalább 10%-ka lefizetendő. E szakasz végpontja szerint az ebben megállapított szabályokkal ellenkező aláírás semmisnek tekintetik. Mint hogy az *A. a.* kötelező nyilatkozat sem tervezetet nem foglal magában, sem az alapítók aláírásával ellátva nincsen s így a részvényaláírási ív kellékeivel nem bír; mint hogy továbbá ezen *A. a.* nyilatkozat tartalma szerint, alperes mint aláíró az aláírás alkalmával nemcsak hogy nem fizette le a részvények névértékének 10%-át, hanem ebben egyenesen ki van kötve, hogy a fizetni kötelezett 500 frt névérték első negyedrésze csak a pozsony—szombathelyi vasut építési engedélye megadása napjától számítandó 30 nap alatt lesz fizetendő; mint hogy végre alperes nem is a részvénytársaság vagy az alapítók, hanem az engedélyes vagy jogutóda javára vállalt fizetési kötelezettséget, ezeknél fogva az *A. a.* alattiiban foglalt kötelezés a keresk. törvényben szabályozott részvényaláírással egyhatályúnak nem is tekinthető. Ily hatályu részvényaláírás hiányában pedig alapítók és részvényaláírók közti viszony nem foroghatván fenn, felperes keresete ily viszonyból származónak és a keresk. eljárási rendelet 6. §-nak 4. pontja alá és így az összegre való tekintet nélkül a kir. törvényszékek hatásköréhez tartozónak nem minősíthető. Ugyanazért és mint hogy a kereseti követelés 500 frtot meg nem halad s így a kereset összegénél fogva az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-nak 1. pontja értelmében a sommás utra tartozik, az elsőbíróság felfolyamodással megtámadott végzésének feloldásával alperesnek a birói hatáskör hiányára alapított pergátló kifogását elvetni s az elsőbíróságot további szabályszerű eljárásra utasítani kellett. (1895 január 26. E. 31. sz. a.)

— **Kereskedő könyveinek bizonyító ereje.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* a felülvizsgálati kérelmet elutasítja.

Indokok: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelmet elutasította, mert az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának egyik esete sem forog fen. Ugyanis a kir. járásbiróság helyesen járt el, a midőn a felperesi üzleti könyvek általi bizonyítást mellőzve, az 1893. évi XVIII. tcz. 95. és 96. §-ainak megfelelően más bizonyíték hiányában alperest, mint a bizonyító fél ellenfelét eskü alatt hallgatta ki a döntő körülményekre, mert felperes üzleti könyveinek tartalmával azt kívánta bizonyítani, hogy a szóban forgó áruk alperes által megrendelve és neki kiszolgálva lettek, de a kereskedői könyvek csak a jogczimre és a mennyiségre képeznek részbizonyítékot, de az áruk megrendelése és átvételére mint nem felperes tényeire, bizonyítékul általában nem szolgálhatnak. A felülvizsgálati kérelemben felhozott, az elsőbíróság előtt nem érvényesített bizonyítékok, a felhívott tanúk mint az ügy érdemére vonatkozó új bizonyítékok az 1893. évi XVIII. tcz. 197. §-a értelmében figyelembe nem vehetők. (1895. évi márczius 30. E. 82. sz. a.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: íelevre ... 6 lrt. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A semmisség fogalma a polgári perjogban. (Kivonat PLÓSZ SÁNDOR akadémiai székfoglalójából.) — A párviadal. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az új német belvizhajtási törvény. Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvédtől. — Birtokháborítási kereset jogi természete. x. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A semmisség fogalma a polgári perjogban.

Kivonat Plósz Sándor akadémiai székfoglalójából.¹

Előadó mindenekelőtt a perjogi semmisség szokásos tanát vázolja. A perjog doctrinája a semmisséggel a jogorvoslatok tanában foglalkozik és a semmisséget a perjogi sérelmek egyik fájának tekinti, a mely egy, a római jog téves felfogása alapján és germán jognézetek befolyásával kifejlődött külön semmisségi jogorvoslatnak megalapítására szolgál, vagy legalább is a felső bíró különös intézkedését, t. i. a sérelmes határozat megsemmisítését eredményezi.

A doctrina feladatát abban látta, hogy a semmisséget a többi sérelmektől, különösen az iniquitástól megkülönböztesse és körülbelül abban állapodott meg, hogy a semmisség valamely perjogi kellék hiányában áll. Igen elterjedt, különösen nálunk az a felfogás is, hogy a semmisség valamely alaki sérelem. A semmisség ilyen jellemzése azonban nem kielégítő. Az iniquitás is valamely perbeli kellék hiánya, mert hiszen az érdem megítélése és ennek előfeltétele, az észlelés is perbeli cselekmény és annak kellékei is perbeliek. Az is bizonyos továbbá, hogy az igazságtalan ítélet lényeges hiba, legkevésbé lehet abban megnyugodni, hogy a semmisség az alakra vonatkozik. Kétségtelen, hogy a hibás tartalom is okozhat semmisséget. Példa erre az érthetetlen vagy kérelmen túl terjeszkedő ítélet, a római jogban a *sententia contra rem judicatum* és *contra jus clarum in thesi* stb. De a bírói hatáskör, az illetékesség vagy a fél cselekvő képessége, melyek hiánya kétségtelen semmisség, szintén nem merő alakiságok.

Még inkább cserben hagy a szokásos felfogás, ha egyes törvényhozások, pl. nálunk az 1881. évi LIX. tcz. semmisségi eseteit vizsgáljuk. Így pl. nálunk semmisségi eset volt az 1881. évi LIX. tcz. 39. §-a szerint, ha a bíró a sommás eljárásban alaptalanul illetékesnek mondotta ki magát, míg ha a rendes eljárásban teszi ugyanezt, akkor nem követ el semmisséget. Ennek a megfoghatatlan szabályozásnak a magyarázata az, hogy a sommás eljárásban az illetékességet kimondó végzés ellen nincs külön felfolyamodásnak helye, míg a rendes eljárásban van. A sommás eljárásban tehát ezt a sérelmet csak az ítélet elleni felebbezéssel lehet orvosolni és a felebbezés, ha alapos, az ítélet megsemmisítését fogja eredményezni. Vannak továbbá törvényhozások, a melyek a helytelen jogalkalmazást is semmisségnek kvalifikálják.

A zavarnak, a mely a semmisség tanában uralkodik, részben az is az oka, hogy gyakran a francia *pourvoi en cassation*-t, egy megsemmisítő jogorvoslatot — nem pedig semmisségi panaszt — tartják szem előtt és a megsemmisítés következményéből visszakövetkeztetnek a sérelem minőségére.

¹ Szerző f. é. aprílban tartotta székfoglalóját mint rendes tag. Azonban nagy elfoglaltsága folytán a kéziratból a kivonatot az Akadémiai Értesítő számára csak most készíthette el. Az előadás teljes szövege később fog az Akadémia kiadásában megjelenni.

Mielőtt értekező a perjogi semmisség tanának szükséges revisiójába bocsátkoznék, a jogi semmisség fogalmát általában kívánja megvilágítani.

A magánjogban a semmisségről, mint az érvénytelenség egyik fajáról, az általános részben szokás tárgyalni. E tárgyalásra, melynek lényegét értekező röviden vázolja, két fontosabb megjegyzés tehető. Az egyik az, hogy az érvénytelenség fogalmát csak a jogügyletekre szorítják, holott e fogalom más tényálladékokra, nevezetesen a jogügyleteken kívül álló jogi cselekményekre is talál. A másik megjegyzés pedig az, hogy az érvénytelenség egyik főfaját, a melyet nem létezésnek, non existentianak lehet nevezni, nem emelik ki és ehhez képest a semmisség fogalmát sem domborítják ki.

Az uralkodó tan szerint a semmis jogügyletnek valamely kelléke vagy lényeges kelléke hiányzik. De hogy minőnek kell lennie annak a kelléknek, a mely hiányzik és minő kelléknek kell e mellett fenforogni, hogy, habár semmis jogügyletről, de mégis jogügyletről szólhassunk, ezt nem mondják meg. Épen nem kielégítő e részben például Windscheid vagy Regelsberger fogalom-meghatározásai; jobban határozza meg a semmisség fogalmát Unger, ki megkívánja, hogy a semmis jogügylet a látszat szerint létezzék, de, hogy mi legyen a látszat, ő sem mondja meg, sőt a semmisséget okozó hiányok részletezéséből és felhozott példáiból az tűnik ki, hogy e kriterion horderejével nincs tisztában. A helyes uton van Dernburg, ki szerint semmis az a jogügylet, a mely ugyan megkötöttnek mutatkozik, de valamely lényeges jogi előfeltétel hiányában szenved. Ezt a helyes felfogást értekező azzal tartja tovább kifejthetőnek és megalapítandónak, hogy a semmisség fogalma összhangban áll a bizonyítási vagy állítási teherrel. Hogy egyáltalában semmisségről szólhassunk, oly tényálladéknak kell fenforogni, a melynek alapján a bíró magában véve, t. i. ha más nem appareál, a jogi hatást meg tartozik állapítani. Ha azután oly további pozitív vagy negatív ténykörülmények is fenforognak, a melyek a jogi hatást kizárják, akkor a magában véve hatályos tényálladék semmis.

A semmisség és a nem létezés (non existentia) megkülönböztetésének gyakorlati fontosságára mutat, hogy mivel semmisség esetében van egy bizonyos látszat, azaz mivel a semmis jogügylet prima facie egyforma az érvényessel, meg van adva a lehetőség, hogy a semmis jogügylet az érvényeshez hasonló védelemben részesüljön. E védelem hasonlósága mindenekelőtt a bizonyítási teher hasonló megosztásában jelentkezik. A semmis ügylet is mindaddig érvényesnek tekintetik, míg ellenkezője nincs bebizonyítva. E védelem azonban még tovább is terjedhet. A látszatot mindaddig meg lehet védeni, a míg a semmisséget egy külön e végre indított perben bíróság ki nem mondják. És ha már egyszer a jog ennyire ment, akkor a semmis ügylet megtámadhatását bizonyos időhatárhoz is kötheti és ennek elteltével az előzetes védelmet véglegesítheti. A non existens ügyletnél ellenben az ily védelem fogalmilag ki van zárva.

A semmis ügylet ilyenmü védelmével csakugyan találkozunk is oly esetekben, midőn a látszat védelmét különös okok szükségessé teszik. Ide tartozik a semmis házasságnak és különösen a semmis jogerejű ítéletnek védelme. A sem-

mis jogerejű ítélet ma egyáltalán csak akkor hatálytalan, ha a semmisség egy e czélra bizonyos határidő alatt indítható perben bírói ítélettel ki van mondva. Másként volt ez a római jogban, hol a semmis ítélet, eltekintve bizonyára a bizonyítási teher kérdésétől, egyenlő volt a non existens ítélettel. Ma tehát az ítélet semmissége mindig csak relativ semmisség, míg a non existens ítélet absolute hatálytalan és megsemmisítésre sem szorul, mint pl. magánszemély által hozott ítélet, vagy a jogilag tiltott vagy a lehetetlen meghagyást tartalmazó ítélet.

Ezek után értekező röviden érinti, hogy a semmisség és a megtámadhatóság kategóriái még tovább részletezhetők, a mire nézve egyebek közt a házassági törvény érdekes példákat szolgáltat. Majd áttér az érvénytelenségre a perjogban.

A hatálytalanság és érvénytelenség, mint általános jogi fogalmak a perjogban is feltalálhatók, sőt a perjog az érvénytelenségnek elég finom fokozatait mutatja fel.

A per lehet egészben érvénytelen; érvénytelenek lehetnek továbbá a perben előforduló egyes jogügyletek és más jogi cselekmények és pedig mind a bíróság, mind a felek cselekményei.

Érvénytelen pl. a per egészben, ha a bíróságnak nincs meg a hatásköre, ha nem illetékes, ha a felek perbeli képessége vagy a pernek alkalmas tárgya hiányzik stb. Ha a per egészben érvénytelen, akkor az egyes perbeli cselekmények is érvénytelenek lesznek, de nem szükségképen. Így pl. nálunk a rendes eljárásban a feleknek az illetéktelen bíró előtt végzett cselekményei megtartják hatályukat.

Az érvényes perben előforduló egyes érvénytelen cselekmények példái: az érvénytelen egyezség, lemondás, kereset, állítás, tagadás, bírói határozat. Érvénytelen pl. a záros határidő után előterjesztett cselekmény, a határozatlan, önmagának ellentmondó állítás, tagadás, érvénytelen, legalább a megtámadhatóság értelmében az igazságtalan ítélet is.

Általában a perbeli érvénytelenség is valamely kellék hiányában áll. Hogy azonban minő legyen az a kellék, a melynek hiánya érvénytelenséget okoz, ezt csak valamely positiv törvény alapulvételével lehet megmondani. A perjog szabályainak kötelező ereje igen változó. Némely u. n. kellék csak kívánatos, más költségviseléssel vagy birsággal, ismét más az érvénytelenség különböző fokaival van sanctionálva. Igen fontos és magában véve erős semmisséget okozó kellékhiány nevezetesen a fél perbeli képességének hiánya, utólagos, habár csak hallgatag jóváhagyással orvosolható, másoknál a semmisség az ellenfél beleegyezésével szűnik meg, vagy csak ellentmondása esetén áll be, stb.

A perbeli érvénytelenség következményét, maga a fogalom megadja. E következmények részletezésénél, mely francia íróknál feltalálható, fontosabb annak kiemelése, hogy a perbeli érvénytelenséget a perben a bíró constatálja és e szerint intézkedik. A bíró ugyanis a perben nemcsak az érdem tényálladékának, hanem a per tényálladékának és egyes cselekményeinek megítélésére is hivatva van. A bíró nevezetesen a per egészbeni érvénytelensége esetében meg fogja azt szüntetni, illetőleg az ítéletet megtagadja, az egyes érvénytelen cselekményt pedig — esetleg kérdészi jogának sikertelen gyakorlása után — visszautasítja vagy intézkedéseivel nem létezőnek tekinti. A mi azonban a bírónak érvénytelen cselekményeit illeti, nyilvánvaló és a per egész szerkezetéből következik, hogy a felek, a non existentiától eltekintve, a bíróság érvénytelen cselekményeit nem hagyhatják egyszerűen figyelmen kívül; ők nem helyezkedhetnek a bíróság fölé. De az is bizonyos, hogy a bíró, a ki a semmis vagy megtámadható határozatot hozta, szintén nem vonhatja azt e czímen vissza, mert különben a visszavonhatatlanság üdvös tilalma meddő volna.

Ezek szerint a per folyama alatt a bírói határozat semmissége, ép úgy mint megtámadhatósága csak az alapon ér-

vényesíthető, hogy a bíró officio male functus est, azaz hogy perbeli kötelességének nem tett eleget. Más szavakkal a a semmisség a per folyama alatt csak perorvoslattal érvényesíthető, melyet az iniquitas érvényesítésére szolgáló perorvoslattól megkülönböztetni sem fogalmilag nem helyes, sem gyakorlatilag nem czélszerű. Minden perbeli jogorvoslat ugyanis, a mint ezt értekező már más alkalmakkor kifejtette, csak a perbeli jogsértésre, azaz arra alapítható, hogy a bíró perbeli kötelességét nem teljesítette, illetőleg a fél perbeli jogának nem tett eleget. Hogy miáltal sértette meg a fél perbeli jogát, ez közömbös. A bíró egyaránt nem tesz eleget kötelességének, akár a perjognak azt a szabályát sérti meg, a mely szerint a per érvényességét a tények és bizonyítékok alapján, a jogszabály értelmében kell megítélni, akár pedig azt a szabályt, a mely szerint az érdemet kell hasonlóképen elbírálnia.

Hogy pedig mennyire impraktikus dolog a semmisségek megítélésére egy külön bíróságot, és egy külön jogorvoslatot létesíteni, ezt 1869-től 1882-ig eléggé megtapasztaltuk saját kárunkon.

A nullitásnak mint külön perbeli sérelemnek felállítása azonban abból a szempontból sincsen megokolva, hogy felső bíró semmisség esetében megsemmisítő, iniquitas esetében pedig reformáló határozatot tartoznék hozni. Azt a kérdést ugyanis, hogy a felső bírónak minő határozatot kelljen hozni, egészen más szempontból kell megítélni. A reformáló határozat is mindenekelőtt megsemmisítő, mert hisz a felső bíró, ki konstatálja, hogy az alsó bíró határozata nem helyes, mindenekelőtt hatályon kívül helyezi, azaz cassálja e határozatot. Hogy azután a felső bíró tovább menjen-e, azaz maga meghozza-e a helyes határozatot vagy pedig nem, az mindenekelőtt attól függ, hogy a felső bírónak a részére rendelt eljárás szempontjából, módjában van-e a helyes határozatot meghozni. Lehet, hogy a törvény a felső bírót tehermentesítése szempontjából a megsemmisítésre, a törvénysértés konstatálására szorítja. Lehet, hogy a felső bírónak azért kell a feloldásnál megállni, mert különben a felek egy instantiától elesnének. Ilyen eset pl. ha a felső bíró az alsó bírónak meg nem jelenés alapján hozott ítéletét azért oldja fel, mert meg nem jelenés esete a törvény szerint nem forgott fen. Nem szabad továbbá felednünk azt sem, hogy a felső bíró, midőn az alsó bíró ítéletét illetéktelenség, hatáskör, alkalmas pertárgy vagy más perelőfeltétel hiánya okából megsemmisíti, tulajdonképen nemcsak cassál, hanem reformál, azaz meghozza azt a per megszüntető határozatot, a melyet már az alsó bírónak kellett volna meghoznia.

A perbeli semmisségeknek ezek szerint a jogorvoslatok tanában igen alárendelt szerepük van, és e tan mindenestre nem alkalmas arra, hogy a semmisség abban kimerítően tárgyalassék. Systematikus szempontból a perbeli semmisség tanát, a perbeli cselekmények általános tanába kell utalni. E helyen az ép oly kevés zavart fog okozni, mint a magánjogban, sőt arra fog szolgálni, hogy a perjog strukturáját jobban megvilágosítsa.

A perbeli érvénytelenség, perbeli hatálytalanság. Vannak azonban perbeli cselekmények, a melyeknek magánjogi hatályuk is van, a melyeknek tehát magánjogi hatálytalanságáról, érvénytelenségéről is lehet szólni. Ilyen perbeli cselekmény a kereset indítása és kézbesítése, perbeocsátkozás stb., főleg pedig a jogerejű ítélet. Értekező csak ez utóbbira szorítkozik, a melyen a semmisség tana kifejlődött.

A jogerejű ítélet magánjogi hatása, az u. n. res iudicata, nem zárja ki azt, hogy az ítélet érvényességét vitássá lehessen tenni. A perfect jogügylet, pl. a végrendelet érvényessége is vitássá tehető, a nélkül, hogy ez által a végrendelet kötelező erejét kimondó jogszabály bármi tekintetben is érintetnék. Egy még közelebb fekvő példa a választott bírósági ítélet. Sőt nemcsak a magánjogi ügyletek érvényes-

sége, hanem még a törvény érvényessége is kétségbe vonható, nálunk legalább abban az irányban, hogy a törvény kellően ki volt-e hirdetve, és hogy az, a mi ki volt hirdetve, egyáltalán törvény-e; csak a törvény semmiségének kérdése van a birói cognitio alól elvonva, rendeleteknél azonban még ez sem.

A jogbiztonság érdekében azonban kétségkívül czélszerű lesz a jogerejü ítélet semmiségének vitathatását lehetőleg korlátozni, a mi annyival inkább lehetséges, mert a semmis ítélet nem köteleességszerű ítélet és mint ilyen, felebbvitellel is megtámadható. Egyes esetekben mindazonáltal, nevezetesen, midőn a félnek nem állott módjában a semmiséget felebbvitellel érvényesíteni, nem volna méltányos a semmiség érvényesítését a jogerejü ítélettel szemben kizárni. Ilyen esetek vannak nálunk az 1881. LIX. tcz. 50. §-ában megállapítva, melyeket még néhány további esettel bizonyára helyes volna megtoldani.

Hogy mely esetek legyenek azok, a melyekben a jogerejü ítélet érvénytelen, azaz, hogy mely kellékek oly lényegesek, hogy ezekhez az érvénytelenséget kelljen kötni, ezt a mindenkor pozitív jog fogja meghatározni.

Ha azonban a törvény önmagával nem akar ellenkezésbe jönni, akkor a jogerejü ítélet érvénytelenségét mindenesetre csak oly hiányokhoz kötheti, a melyek a jogerejüleg eldöntött vita újabb megítélése nélkül megíthetők. És ez a materiális semmiség főjellemonása. Ez a sokat keresett határ a semmiség és az iniquitás között. A mely jog ezt a határt nem tartja meg, az rést üt a jogerő ama üdvös szabályán, hogy a jogerejü ítélet véglegesen igaznak tekintendő, és hogy az állam minden vitát csak egyszer ítél meg.

A semmiségnek ebből a kriterionjából folyik továbbá, hogy az csak egy in abstracto, t. i. a konkrét ügyre való tekintet nélkül lényeges kellék hiányához kapcsolható. Egy tanu kihallgatásának érvénytelensége például, egy konkrét ügy helyes megítélésére nézve felette fontos lehet, in abstracto azonban nem lényeges, mert hiszen az is lehetséges, hogy a tanunak kihallgatása egyáltalán fölösleges volt.

Nem csekély jelentőséggel bír, hogy a semmiségnek itt vázolt tana a római felfogással a lényegre nézve megegyezik és pedig fontos ez különösen azért, mert a semmiségnek a középkor óta kifejlett tana mindenkor a római jogból indult ki, és a római jog félreismerésének köszöni létét.

A rómaiak a semmiségről, mint az appellatio egy különös megalapításáról egyáltalán nem szólnak. Midőn ők semmiségről vagyis inkább non est iudicatum-ról szólnak, csak az ítélet magánjogi hatálytalanságát tartják szem előtt. Semmiségi okaik mind olyan in abstracto lényeges kellékek hiányai, a melyek az ítélet ismétlése nélkül felismerhetők. Hogy ők a lényegességet, a mi fogalmaink szerint kissé tágra fogták, ezt eléggé magyarázza az a körülmény, hogy az appellatio intézménye náluk csak későbbben fejlődött ki.

A non est iudicatum főesetei: ha a per peralapítás hiányából létre nem jött, ha a pernek tartalma hiányzott, (t. i. ha a fél a nélkül, hogy contumax lett volna, egyáltalán nem volt meghallgatva), vagy ha az ítélet maga volt hibás. Az utóbbinak egyes esetei közül értekező különösen azt emeli ki, midőn az ítélet a jus clarum in thesivel expressim ellenkezett. Ez a semmiség az, a melyen a rómaiak felfogása a legélesebben konstatálható, mely azonban a semmiség doktrínájában a legtöbb zavart is okozta. A doktrína téves felfogását mutatja, hogy pl. még Renaud is azt mondja e semmiségi okról — valamint a contra rem iudicatum és a közös német jogban kifejlett Aktenwidrigkeit semmiségi okáról, — hogy ezek tulajdonképen «an grobe Unrichtigkeiten geknüpft Nullitäten» és ennek megfelelően azután azt a határozatot is contra jus clarum in thesi hozottnak tekintti, a melyből a jogszabályval való ellenkezést csak következtetés útján lehet kivenni.

Hogy a rómaiak hogyan fogták fel ezt a semmiségi okot, ez különösen a fr. 1. §. 2. D. XLIX. 8., a fr. 19. eod. és a fr. 27. D. XLII. 1. egybevetéséből tűnik ki. Az utóbbi helyet az elsőbbiekből kiegészítve, világos Modestinus következő döntése: ha a bíró a törvény világos tilalma ellenére kifejezetten kamatok kamatjában marasztal, akkor az ítélet önmagában hatálytalan, de ha a bíró a nélkül, hogy egyenesen kimondaná, hogy kamatok kamatjában marasztal, csak egy határozott összeg fizetésére kötelezi az alperest, az ítélet végrehajtható lesz.

A római felfogás tehát az, hogy a bíró nem áll a törvény felett, hanem alatta, és hogy az ítélet nem erősebb, mint a törvény, hanem inkább a törvényből meríti erejét. Ha már most az ítéletből magából kitűnik, hogy a bíró a törvényvel ellenkezően ítél, akkor az ítélet meg nem állhat — körülbelül úgy mint nálunk a törvényellenes rendelet. Ha azonban a törvényellenesség nem tűnik ki az ítéletből, akkor az ítélet megáll, mert az ítéleti actust, a mely a törvényellenességet konstatálhatná, ismételni nem lehet.

Ezután értekező megemlíti, hogy az 1883: XXV. tcz. 21. § a nálunk is megállapítja a 8%-on felüli kamatra terjedő marasztalás semmiségét, a mely törvény értelmezésénél mi is felhasználhatjuk a rómaiak finom distinctióját.

Végül értekező utal arra, hogy a mai jogban a semmis jogerejü ítélet, másként mint a non existens — csupán semmiségi keresettel támadható meg, és hogy de lege ferenda e semmiségi kereset az ítélet megerősítését célzó egészen rokon természetű perújítási keresettel egyesíthető.

A párviadal.¹

VII. Régebb jogunk.

Régebb törvényeink nem foglalkoztak tüzetesen a párbajjal. Felsőbb rendeletek azonban szigorú büntetését hagyták meg.

Különösen fontos ezek közt az 1752-diki Királyi Leirat, (mely azonos a német birodalom számára kiadott 1668-iki Reichsgutachten-nel) s a következőket tartalmazza. A párbajvivókat, segédeiket és mindazokat, kik ahhoz járultak, még ha halál vagy súlyos testi sértés nem történt is, halállal fenyegeti és az elítélteket a kivégeztetés helyén rendeli eltemettetni. A menekülők javait, ha idéztetve, meg nem jelenének, halálukig zár alá vétetni és a makacssági per megindítása után arcképeket bitófára szegeztetni, a kihívást és elfogadást pedig, ha párviadal be sem következett, a személyek különbségéhez képest 10 évi várfogság vagy börtönbüntetéssel, azonfelül kiutasítással, a kir. udvartól eltiltással, hivatalvesztéssel (s itt felemlíti a kamarási méltóság elvesztését is) és tetemes pénzbírsággal rendelé büntettetni. (Pauler II. 185. 1.)

A gyakorlat ez intézkedések szigorát enyhíté.

Már az 1808-iki törvény 11. § a ezt mondja: Duellum, Rixae, Certamina, Verbera, animadversio excessui et delictis commensurata, vindicabuntur.

Az 1843-iki javaslat szigorú szabványokat tartalmaz ugyan, de ezeket legnagyobb mértékben ellensúlyozza azzal, hogy a párbajt hivatalból csak úgy üldözi, ha halál származott, vagy valaki olyan súlyosan megsértetett, hogy a sértés miatt megtévelyodott; egyéb esetekben «csak a sértett fél panaszára mozdíthatatik közkereset». Ez annyi, mint a cselekmény büntetlensége, mert a ki beleegyez a párbajba, az nem fog, ha megsérül, utólag a bíróhoz menni megtorlás végett.

A javaslat szabványai a következők:

175. §. Párviadalok az azokból következett eredményhez képest fognak büntettetni; ugyanezért:

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 32. és 33. számban.

Midőn a párviadalból halál következett, ha a vivók magok között előre már elvégezték, hogy a viadal valamelyiknek halálos megsértéséig folytattassék, az, ki a másiknak halált okozott, mint gyilkos büntetetik.

Ha pedig a vivók azt magok közt el nem végezték, de a párviadalból még is halál következett, a tettes a 123. §. szerint fog büntetetni.

Ha azonban valaki párviadalban a másikat orozva fosztotta meg életétől, mindenestre mint orgyilkos fog büntetetni.

Midőn a párviadalról halál nem következett, de oly sértések követték el, melyek eredményre nézve, a 151. §-nak a) b) és c) pontjai alá sorozhatók, a tettes az említett 151. §. szerint fog büntetetni.

176. §. Azok, kik a párviadalban segédek voltak, csak akkor fognak bünteteni, ha vagy ők magok is a párviadal közben valakit orozva megsértettek, vagy a feleket a párviadal kezdésére ingerlették, s abból valamely a fentebbi 175. §-ban körülírt eredmény következett. Ily esetekben úgy büntetnek a segédek, mintha a bekövetkezett eredményt párviadalon kívül ők magok okozták volna.

177. §. A párviadal magánpanasz nélkül is közkereset alá veendő, midőn abból halál következett, vagy valaki úgy megsértetett, hogy a sértés miatt teljesen megtévelyodott; minden egyéb esetekben csak a sértett félnek panaszára mozdítatik közkereset.

VIII. A párbaj irodalma.

A mi a párbajszabályokat illeti, első helyen megemlítjük gróf Chateauvillard alapvető munkáját, mely 1836-ban az addig rendezetlen párbajszokásokat összefoglalta. Másod sorban kiemelendő Du Verger Saint-Thomas 1879-ben megjelent munkája (Nouveau Code du duel), mely egészben véve ugyanazon szabályokat fogadja el, mint az előbbi. Nálunk leginkább elterjedt Bolgár Ferencz: «A párbaj szabályai» című munkája, mely eddig öt kiadást ért.

A párbajról és a párbaj ellen megjelent munkák száma legio. Még a magyar irodalom is elég gazdag.

Ónállóan megjelent magyar dolgozatokat irtak Tóth Lőrincz (1865), SEDA ERNŐ (1882), Horváth Odön (1889). Megemlítendő még a következő munka: De duellis Hungarorum litis-decisionibus. Commentatus est Theodorus Botka de Széplak. 1829.¹ Továbbá Székács Ferencz: Schopenhauer Arthur a becsületről és a párbajról. (1894.)

Folyóiratokban: Csatskó Imre: *Jogt. Közl.* 1873. 30. 1., Lukács Adolf: *M. I-gy.* XIX., Szegheő Ignác: u. o. XII., Barna Ignác: *Jogt. Közl.* 1883. 407., Biró Vilmos: u. o. 1887. 413., Horváth Odön: *Ű. Sz.* V. 517., Dálnoki Bartha Iván: *Ű. L.* 1891. 3. sz., Bleuer Samu: *Jogt. Közl.* 1893. 34. sz., Farkas Lajos: *Ű. L.* 1883. 40., Eisert István: *Jog* 1894. 7.

A külföldi irodalmi termékek felsorolásába térszűke miatt lehetetlen belébozsátkozunk. Csak egy munkát akarunk megnevezni, mivel universalis jellegre törekszik s mint a legújabb időből való, még kevésbé ismert: La science du point d'honneur; commentaire résonné sur l'offense, le duel, ses usages et sa législation en Europe, la responsabilité civile, pénale, religieuse, des adversaires et des témoins, avec pièces justificatives. Par A. Croabbon, avocat. Az első kötet, mely 1894-ben jelent meg, 600 oldalra terjed.

IX. A párbaj elleni mozgalom.

A párviadal ellen 1894 folyamán, egy halálos kimenetelű nagyváradi párbaj alkalmából, országos mozgalom indult meg. A mozgalom kezdeményezője és vezetője Vázsonyi Vilmos ügyvéd, kinek sikerült megnyernie a mozgalom támogatására az egész hazai sajtót, több törvényhatósági bizottságot, s ezek közt a fővárosit is, továbbá valamennyi fővá-

¹ A Szalay László által szerkesztett *Themis* cz. jogi lap III. füzetében (1839) megjelent Grandgagnage-nak dolgozata s a belga törvényjavaslat. A *Társalkodó* első évfolyamában szintén olvasható egy közlemény a kérdés jogi oldaláról.

rosi polgári kört és számos vidéki kasinót. A képviselőházhoz tömegesen jöttek e tárgyban a feliratok.

Ide igtatjuk azon törvényhatóságok névsorát, melyek a képviselőházhoz felirtak:

Budapest, Baja, Győr, Pozsony, Szeged, Székesfehérvár, Kecskemét, Fiume, Pécs, Szatmárnémeti, Sopron, Komárom, Marosvásárhely városok, továbbá Békés, Sopron, Zólyom, Csongrád, Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Fogaras, Csik, Háromszék, Udvarhely megyék.

Ezenkívül kérvényezett ugyane tárgyban számos fővárosi és vidéki társaskör.

A kérvényeket a képviselőház egyszerűen minden utasítás nélkül — rossz omen — kiadta az igazságügyminiszternek.

Az ilyes közömbösségre helyesen jegyzi meg Székács Ferencz az idézett munka bevezetésében:

Különösen a jobbak és a nemzet vezetésére hivatottak meg nem kimélhetik magukat az önvád sulyától: hogy közönyösek voltak e társadalmi baj türesében; sőt talán — nehogy az ár ellen kelljen uszniok — kényelemszeretettől hallgattak, midőn egy bátor szóra lett volna szükség; vagy épen a gyakorlatban ellenkezőjét cselekedték annak, mit az elméletben helyesnek elismertek, feledve, hogy az ily példa, ily elvnelküliség gyümölcse mindig káros.

A főváros feliratából pedig álljon itt azon részlet, mely leginkább tünteti fel a mozgalom célzatait.

Nem foroghat fenn kétség az iránt, hogy a párbaj észszerűtlen és jogilag tarthatatlan; az ész foruma előtt a párbaj szokása a letűnt időknek nem tiszteletreméltó hagyománya, hanem a barbár kor és ököljog oly maradványa, a mely nem illik korunk keretébe és oly előítélet, mely nemzedékünk önértetével, emelkedett gondolkodásával össze nem egyeztethető. Jogilag tekintve a párbajt, az nem egyéb, mint az önségélynek illetéktelen, a jogrenddel ellenkező alkalmazása. A párbaj büntetőjogi szempontból külön elbánás alá vételét azzal igyekeznek indokolni, hogy a párbaj két személy szabad akaratából jö létre, a párbajban okozott halál tehát a megöltnek előzetes beleegyezésével következett be. Ámde ezen érvelés mi figyelmet sem érdemelhet, mert eltekintve attól, hogy itt a felek oly tárgyra vonatkozólag egyeznek meg, melyet az állam egyezkedés tárgyává tenni nem enged, a szabad akarat sem forog fen, mert a párbajvivók nem önként, nem szabad akaratukból állanak ki, hanem ugyszólván mindenkor erkölcsi kényszerből és azért teszik ki magukat a párbaj bizonytalan esélyeinek, hogy a társadalom megvetését elkerüljék . . . Jól tudjuk, hogy a párbaj szokása sokkal mélyebb gyökeret vert, semhogy azt törvényhozási uton rögtön megszüntetni lehetne; ámde erős meggyőződésünk, hogy a társadalom és a törvényhozás vállvetett munkálkodásának sikerülni fog — ha nem is magát a párbajt egyszerre teljesen megszüntetni, de a párbajvívás szenvedélyét mindenestre mérsékelni és az előítélet uralmának határokat szabni . . . Mi magunk részéről csak hazafias kötelességünknek és a társadalom által hangoztatott szükségnek felelünk meg, a midőn az előadott baj orvoslása céljából kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat:

1. méltóztassék a kellő intézkedéseket megtenni az iránt, hogy

a) vagy az 1878. évi V. tcz.-nek a párviadalra vonatkozó XIX. fejezete egészen kihagyassék;

b) vagy ezen fejezetben foglalt 293—300. §-ok módosításával a párviadalra megszabott büntetések a politikai jogok felfüggesztése és a hivatalvesztés kimondása mellett a szabadságvesztésnek súlyosabb büntetésnemeivel helyettesíttessenek;

c) vagy végre egyéb módon a párviadal az ő jelenlegi, mintegy kiváltságos büntett, illetőleg vétség jellegetől megfosztassék és ezáltal annak elharapódzása megakadályoztassék.

2. Méltóztassék továbbá egyidejűleg intézkedni az iránt is, hogy a büntetőtörvénykönyv XVII. fejezetében a rágalmozás és becsületsértés vétségekre kiszabott büntetések hatályosan szigorittassanak.

Végül felemlítjük, hogy a mozgalom folyamán felállították azon igen helyes követelést is, hogy a lapok tétessenek

felelősekké a Nyilt Térben közölt párbajnyilatkozatok tartalmáért. A legtöbb párbajt kétségtelenül ezek a nyilatkozatok és az ezen nyilatkozatoktól való félelem idézi elő s ha sikerülne a felelősség természetszerű kiterjesztésével a sajtóbeli nyilatkozatokat megszüntetni vagy legalább is minimumra redukálni, számos «affér» abban maradna.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új német belvizhajózási törvény.

I.

Az újabbkori haladás leghathatósabb emeltyüi, a gőz- és a villamos erő, a közlekedés terén érvényesülnek leginkább. Általuk a forgalom és annak eszközei mindig újabb formában jelentkeznek, használatuk mindinkább szélesebb körre terjed és ebből ismét újabb, a törvény által kellően nem szabályozott jogi hatásokkal bíró viszonyok keletkeznek. Minthogy pedig a jog feladata, hogy lehetőleg az emberi élet minden viszonyát kellően szabályozza, természetes, hogy a jog ezen részének a forgalom fejlődésével lépést kell tartania. Ilyen szabályozás szüksége azonban nemcsak az újabb közlekedési eszközöknél, mint a vasutaknál, hanem az emberiség civilisationális hajnala óta forgalmi célokra használt hajózásnál is merül fel és így válik szükségessé, hogy a vízi közlekedés és a hajózás viszonyai is az újabb átalakulásoknak, a haladó kor követelményeinek megfelelő törvény útján rendeztessenek.

Az e téren érezhető hiányok felismerése birta a német birodalmi kormányt arra, hogy még mult évi december hó 13-án egy a belvizhajózás magánjogi viszonyait tárgyaló törvényjavaslatot (Gesetz betreffend die privatrechtlichen Verhältnisse der Binnenschiffahrt) terjesztszen a birodalmi gyűlés elé, mely javaslat kevés módosítással közel fél évi tárgyalás után elfogadtatván, f. évi június 15-én szentesített és újvére lép életbe.

Azon élénk kereskedelmi és forgalmi összeköttetés, melylyel a szomszéd birodalommal állunk, a viszonyok sok tekintetben való hasonlatossága, valamint azon körülmény, hogy a szabad dunai hajózás és nemzetközi szerződéseink folytán úgy a mi hajóink Regensburgig sőt Ulmig, tehát nagy kiterjedésű német területen, valamint a német hajók nálunk is járhatnak, már önmagukban is eléggé indokolják ezen fontos törvény megismertetését.

De ezenfelül hazai törvényhozásunknak a hajózás terén sok pótolni valója is van, mert hajózási szabályaink még a rendészeti követelményeknek is csak hiányosan felelnek meg. És habár az 1869. évi «Ideigl. folyó-csatorna és tói hajózási rendszabályok» némely magánjogi intézkedést is foglalnak magukban és a hajó-fuvarozásra is a kereskedelmi törvény intézkedései megfelelő alkalmazást nyernek, mégis a hajózás sajátos természetéből eredő magánjogi kérdések legnagyobb részére semmiféle törvényünk és szabályunk nincs, úgy, hogy ilyen vitás kérdések felmerülése esetén bíróságaink eddig a «bölcs belátás»-ra, a mégis csak ritkábban alkalmazható jog-hasonlatosságra vagy a sokszor nagyon ingadozó szakértői véleményekre vannak utalva. A nagyobb hajózási vállalatok ugyan (mint pl. a Dunagőzhajózási társaság, az új folyam- és tengerhajózási részvénytársaság) különösen a hajófuvarozás tekintetében kidolgozott u. n. «üzletszabályzatok» szerint járnak el. Csak hogy ezen üzletszabályzatok minden állami felügyelet mellett is, a szállítási vállalatok egyoldalú érdek-megvédésének jellegével bírnak, és nem pótolhatják az e téren naponta tapasztalható hiányokat.

II.

A törvény, a zárhatózatoktól eltekintve, tíz fejezetre oszlik, melyek közül az 1. a hajótulajdonosokról, a 2-ik a

hajósokról, a 3-ik a hajószemélyzetről, a 4-ik a hajófuvarozási ügyletekről, a 5-ik a hajókárokról, a 6-ik a hajóösszeütközésről, a rakomány mentéséről, a segélynyújtásról, a 7-ik a hajóhitelezők törvényes zálogjogáról, a 8-ik az elévülésről, a 9-ik a hajólajstromokról és végül a 10-ik a hajók elzálogosításáról és végrehajtás utján lefoglalásáról szól.

A hajótulajdonos és a hajóvezető jog- és felelősség körét világosan elkülöníti egymástól a törvény és hajótulajdonosnak tekinti azt is, a ki egy, bár nem tulajdonát képező hajót belvizhajózásra felhasznál (tehát azt is, a ki pl. egy hajót kirándulásra vagy kiejutázásra kibérel), akár maga vezeti, akár más által vezeteti. A hajótulajdonost teszi felelőssé azért a kárért, melyet a hajóvezető vagy a személyzet szolgálata közben egy harmadiknak okoz és pedig, mint a törvény indokaiból kiderül, még akkor is, ha az alkalmazottak szándékos vagy büntetendő cselekménye fenforog. Ez a felelősség azonban a törvény 4-ik szakaszában említett esetekben és a mennyiben nem a hajótulajdonos saját tényéről van szó, *nem személyes*, hanem csak a hajó- és fuvardíj értéke erejéig áll fen. Ennek a korlátozott felelősségnek egy további érdekes folyományaként megállapítja azután ugyane szakasz, hogy a hajó hibás vezetéséből eredő kárért (pl. hajóösszeütközésnél) is csak ily korlátozott felelősség áll fen. Ez a korlátozás, mely az általános felfogással sok tekintetben ellentétben áll, erős vitákra is adott alkalmat, de a hajózás sajátos viszonyaival kellően indokoltatván, a birodalmi gyűlés ezt a felfogást a magáévá tette.

Széles körű vitára, mely már akkor vette kezdetét, mikor a törvény csak mint javaslat lett közbocsátva, adott alkalmat a törvény IV-ik fejezete, mely a hajófuvarozást szabályozza. A hajóforgalom által első sorban érdekelt két osztály, a hajótulajdonosok és a kereskedők érdekei itt jönnek egymással leginkább ellentétbe és ez az érdekellentét teszi kívánatosá, hogy a felek ne legyenek bizonyos kényszerhelyzetben akkor, mikor már az áruk fuvarozás céljából való átadásáról van szó. Hiszen kétségtelen, hogy a kinek pl. nagyobb rakományt bizonyos határidőre el kell szállítatnia, az nem gondolkodhat soká azon, hogy a fuvarozó mire nézve vállal felelősséget vagy sem, neki a legtöbb esetben meg kell nyugodnia azon feltételekben, melyeket a sokszor verseny nélkül álló nagyobb fuvarozó vállalat eléje szab. De mert ilyen kényszerhelyzetbe, naponta is, sok ember juthat, nagyon indokolt, ha a törvény bizonyos tekintetben (mint ezt a mi keresk. törvényünk 424. §-a a vasutakra nézve megállapítja) a fuvarozó felelősségi körét sem szerződés, sem szabályzat által módosíthatni nem engedí.

Mikor az itt ismertett törvény, mint javaslat közzététett, a m.-gladbach-i kereskedelmi kamara kezdeményezésére erős mozgalom indult meg, hogy ilyen korlátozás, a hajózási vállalatok fuvarozási ügyleteire vonatkozólag a törvénybe felvétessék. És indítványoztatott, hogy a következő tartalmu szakasz iktattassék a törvénybe: «Die Frachtführer u. Schiffer, oder deren Angestellte u. Beauftragte sind nicht befugt die Anwendungen der Bestimmungen, über die Verpflichtung des Frachtführers oder Schiffer's zum Schadenersatz, sei es in Beziehung auf den Eintritt, den Umfang oder die Dauer der Verpflichtung, oder in Beziehung auf die Beweislast zu ihrem Vortheil durch Verträge (durch Klauseln der Frachtbriefe, Konossemente u. Ladescheine, durch Verweisung auf anderweitig vorhandene Frachtbedingungen) im Voraus auszuschliessen oder zu beschränken, ausser soweit solches durch die Bestimmungen des Gesetzes zugelassen ist.» Ezen — bár kissé messzire is terjedő — korlátozás az érdekelt körök minden erőlködése dacára a törvénybe fel nem vétetett és csak a bizonyítási teher tekintetében állapítja meg a törvény általánosságban, hogy annyiban felelős a fuvarozó az áru elveszése- v. megsérüléséből eredő kárért, a mennyiben be nem bizonyítja, hogy ez a kár oly körülmények folytán követ-

kezett be, melyek a rendes gondosság mellett elháríthatók nem voltak. Ez az intézkedés azonban nem pótolhatja a törvény által kizárt felelősségi korlátozást, mert a fuvarozási jogban elfogadott tétel, hogy a fuvarozó kellő gondossága már a feladó és átvevő távolléte folytán nagyon nehezen ellenőrizhető, és azért ép oly jogosultnak tartom a korlátozó intézkedés törvénybe iktatását, a hajófuvarozásnál úgy, mint a vasutinál.

Dr. Török Emil.
budapesti ügyvéd.

Birtokháborítási kereset jogi természete.

A *birtokháborítás* fogalmának definitióját maga a megjelölésére használt kifejezés adja.

Bármely dolog vagy jog tényleges uralmának háborítása a birtokost arra jogosítja, hogy keresettel kérelmezze a háborítónak a háborítási ténykedéstől, illetőleg magatartástól való birói eltiltását és ezen fő petitum járulékképpen az okozott kár megtérítésében való marasztalását.

A tényleges uralom megzavarása nagyon sokféleképpen történhetik.

Lehet, hogy a háborító maga helyezkedik a dolog birtokába, vagy a birtokos dolgának egy részét hajtja csak saját uralma alá; de előfordulhat az az eset is, hogy a justus possessor rendelkezési jogát korlátozza csak valamely ténykedéssel, avagy csakis a dolog rendeltetésszerű használatát akadályozza.

Másrészt a háborításnak nem kell okvetlenül a más dologra való külső behatásban nyilvánulni. Birtokháborítást képezhet oly cselekmény is, mely önmagában teljesen jogos és melyet a háborító saját dolgán vagy saját dolgával tesz.

Az átjárási szolgalmat gyakorlása például megháboríttatik az átjárásra szolgáló ut elzárása, az ablakjog szolgalmat a háborító saját területén eszközölt építkezés, a tulajdonjog valamely vízelvezető csatornának a szomszéd házba irányítása által, stb.

Egy konkrét esetben¹ a szegedi kir. ítélő táblával meg egyezően a kir. Curia ezen elvtől eltért.

Felperes keresetében azt panaszolta, hogy alperes a szobájából a felperessel közösen használt folyosóra nyíló kettős ajtó közé egy szobaárnyékszékét állíttatott fel, mely árnyékszékéből eredő büz úgy a közös folyosónak, mint felperes ebédlőjének levegőjét megrontja, miért is a szobaárnyékszék eltávolítására ítéletileg kérte az alperest kötelezni.

A kir. tábla indokolásában, melyet a kir. Curia is egész terjedelmében magáévá tett, kimondotta, hogy ezen tényállás «egyéb jogalkotó tény hiányában» felperes keresetének jogalapját meg nem állapítja, mert 1. a szóban forgó árnyékszék alperes *saját lakásán* állította fel; 2. azt pedig felperes nem is állítja, hogy alperessel olyan *szerződéses jogviszonyban* állana, melynek alapján annak eltávolítását követelhetné. Hozzáteszi még az ítéleti indokolás, hogy ha alperesnek panaszolt ténye a közrend és köztisztaságra ártalmas, felperesnek módjának áll az iránt az illetékes közigazgatási hatóságnál orvoslást keresni.

Ezen indokok a birtokháborítás fogalmát teljesen negligálják.

Az, hogy saját lakásán, vagy hogy saját birtokában követte el a háborító a panaszolt tény, az nem változtat a dolgon. Magános házban ezt megteheti a birtokos, de semmiképp sem teheti meg ugyanezt szomszédai jogos birtokának megzavarásával.

A «qui jure suo utitur, neminem lædit» elve nem azt jelenti, hogy mindenki teheti saját dolgával vagy saját dolgán azt, a mit akar, mert ezen szabály megfordítva is kell,

¹ L. Jogtudományi Közlöny 33. számának mellékletén a 345. sz. esetet.

hogy álljon, hogy t. i. csakis akkor él valaki jogával, ha más jogát nem sérti.

Ebből folyólag a szerződéses jogviszonyra sem történhet hivatkozás, mivel a birtokháborítás megállapíthatása nem feltételez egy oly pozitív tényálladékot, mint valamely előzetes szerződés. Nem a szerződésszegés volt tehát a kereset jogalapja, hanem a tényleges állapot megzavarása és a petitum is ehhez képest nem lehetett más, mint: in integrum restitutio.

A mi pedig a közigazgatási hatósághoz való utalást illeti, a bíróságnak ítélete meghozatalánál nem lehet tekintettel lennie arra, hogy valamely jogsérelem közigazgatási uton is orvosolható-e vagy sem, mert ha esetleg közigazgatási uton is kaphatna a felperes jogsegélyt, ez nem zárhatja el őt egyébként jogos igényének birói uton való érvényesítésétől.

Ezen szemponton kívül nem hagyható figyelmen kívül még az sem, hogy nem minden birtokháborítás ütközik a közrend és köztisztaságra érvényes rendőri szabályokba és a konkrét panasz sem volt okvetlenül oly mérvű, mely a közigazgatási hatóság beavatkozását indokoltá tette volna, habár másrészt a felperesként fellépett szomszéd méltán panaszkodhatott békés birtokának megháborításáról.

A tárgyalt esetben a birtokháborítás ténye éppen abban állott, hogy felperes lakásának rendeltetésszerű, vagy saját tetszése szerinti használatában gátolva volt.

A lakásbirtokos saját belátása szerint állapítja meg lakása használatának módját, és ha ő a használatban valamely, nem is ideiglenes, hanem okszerűen következtethetőleg állandó körülmény által zavartatik, joggal lép fel birtokháborítási keresettel, ha az okozatosság az alperes ténye és a felperes által szenvedett háborítás között megállapítható.

x.

Külföldi judikatura.

673. A kereskedő, a ki áruk vételével iparszerűleg foglalkozik és nyereséggel akar az árun tovább adni, az áru forgalomba hozásában keresi a nyereségét. Ez gazdasági jelentőségű, általában szükséges és átlag közgazdaságilag produktív foglalkozás és azért a jogélet megadja az ilyen ügylethez eredő követelésnek az érvényesítés lehetőségét. Az áru forgalmát akkor is megkönnyíti a kereskedő, ha nem ő maga veszi át az árut, hanem utasítja a maga eladóját, hogy helyette másnak szállítson, a kinek ő az árut eladta. A rendes és korrekt áruüzlettől való eltérés csak ott lép előtérbe, a hol azon árunak a forgalma elejétől fogva egészen közönyös, a mely áru ára és árfolyama tekintetében a különbözeti ügylet megkötött. Itt is akar a szerződő fél nyerni, de nem azzal, hogy az árut más kezébe viszi át, hanem csakis az által, hogy a mostani és a jövő árfolyam közti különbözetet bezsebeli, a nélkül, hogy magára vállalná a forgalomba hozás fáradságát és veszélyeit. Neki mellékes, hogy a kérdéses áru ily minőségben és mennyiségben a kikötött határidőben a piacon lesz-e és mellékes az is, hogy ő sohasem lesz abban a helyzetben, hogy a «megvett» áru árát kifizethesse, hanem megelégszik azzal, hogy talál egy «bizományost», a ki néhány százalékra menő előlegért átvesz tőle megbízást óriási mennyiségek eladására és oly összegben való vételre, a mely az ő vagyont messze túlhaladja; ő csak nyerni akar: szándékának legjobban megfelelne az a szerződés, mely ezt világosan kimondaná. De ez nem felel meg a decorumnak, azért szinteg szállítási szerződés köttetik, vagy megbízás adatik ilyennek a megkötésére, azon kifejezett vagy hallgatolagos mellékkikötéssel, hogy a tényleges szállítás nem fog megtörténni, hanem csak az árkülönbözet fog kiegyenlítettetni. Az objektív jognak jó okai vannak arra, hogy az ilyen játékügylettől, a melynél a tényleges teljesítés már eleve ki van zárva, közgazdasági haszontalansága és társadalmi veszélyessége miatt, a perelhetőség jogát megtagadja. Áll ez a bizományossal szemben is. Mert nem az a döntő, hogy a szerződő felek a szerződésnek minő elnevezést adnak, hanem az, hogy mi a szerződésnek a tartalma. A mint a bizományos egy reábizott szállítási szerződésbe beléphet önszerződő félnek, úgy megteheti ezt egy reábizott különbözeti

ügyletnél is, sőt erre nincs is szükség, mert a bizományos és a megbízó megállapodhatnak egymással abban, hogy a köztük levő viszony attól függjön, hogy az árunak bizonyos időben mi lesz a tőzsdei ára, illetve, hogy a viszony köztük olyan lesz, mintha a megbízó utasítást adott volna effectiv ügylet megkötésére és a bizományos ennek az utasításnak eleget tett volna. Ennek az ügyletnek sincs causája, a melyre a perelhetést alapítani lehetne. Az is mellékes, hogy a bizományos, a ki megbízójával szemben mint játzó és spekuláns lép föl, harmadik személyekkel köt fedezeti ügyletet és hogy ezek effectiv vagy különbözőeti ügyletek-e, mert a fedezeti ügyletnek rendszerint csak az lesz az eredménye, hogy az új ügylet folytán ismét újabb különbözőetek keletkeznek. A míg a megbízó önkényt teljesít, addig a bizományi ügyletbe burkolt tisztán különbözőeti ügylet épügy bonyolódik le, mint a valóságos bizományi ügylet. Ha azonban folyton fokozódó veszteségek folytán a megbízó kényszerülve van a kifogások terére lépni, akkor a bíróság köteles megvizsgálni, hogy való-e megbízónak az a kifogása, hogy a tényleges teljesítés már elejétől kezdve ki volt zárva. *(Német birodalmi törvénytörvényesék.)*

674. A bizományossal szemben sincs kizárva az a kifogás, hogy a követelés oly tőzsdejátekéből ered, a melynél a tényleges teljesítés már eleve ki volt zárva. Ha ugyanis a bizományos harmadik személyekkel effectiv ügyleteket létesített, úgy ezek eredményét a megbízó elfogadni nem köteles, mert az ő szerződése szerint csak játéknak kellett történnie, a melyből ellene érvényesíthető követelés nem származhatott, ő effectiv ügylet létesítésére utasítást nem adott. Ha pedig a bizományos a harmadikkal csak különbözőeti ügyletet létesített, úgy az eredmény csupán játékbeli tartozás. Provisiót sem igényelhet, mert azt a bizományos csak a tényleges áruforgalomban igényelheti, nem pedig a jog által el nem ismert játékgylet körüli közreműködéséért. *(Német birodalmi törvénytörvényesék.)* Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Dárday Sándor Törvénytára.** Páratlan mértékben karolta fel a hazai jogászközönség dr. Dárday Sándor, a «Jogtudományi Közlöny» főszerkesztőjének, miniszteri tanácsosnak «Igazságügyi Törvénytár» és «Közigazgatási Törvénytár» című két nagyszabású gyűjteményét, mely az «Athenæum» részvénytársulat kiadásában több ezer példányban forog közkézben. A hazai szakirodalomban egyedül álló munka kelendőségét és egyszersmind hasznavehetőségét mi sem bizonyítja jobban, mint ama körülmény, hogy az «Igazságügyi Törvénytár»-nak, melynek legutóbbi kiadása 1892-ben jelent meg és 1894-ben testes pótkötettel kiegészített, összes példányai elfogytak, úgy hogy a gyűjteményt újból kellett sajtó alá rendezni és ime most a negyedik teljes kiadás öt vastag kötetre osztva kerül a könyvpiacra. Ezzel egyidejűleg az 1893-ban kiadott «Közigazgatási Törvénytár» pedig a «Közigazgatási Törvénytár új folyam» címen egy új, hetedik kötetel bővített ki, az időközben felszaporodott törvények, rendeletek, elvi határozatok egybeállítására alapján.

Ez a két gyűjtemény, mely felöleli a magyar állami élet összes kormányzati, közigazgatási és jogszolgáltatási ügyeit, a mostani élő magyar jogot foglalja magában. A magyar életviszonyok rohamos fejlődése a törvényes rendszabályok gyors változását vonja maga után. A törvényes szabályoknak kell, hogy lépést tartsanak a felmerült életviszonyokkal, melyek lépten-nyomon szabályozást igényelnek. Ha csak a magyar alkotmányos új korszak törvényalkotásait tekintjük, ezen immár 28 év alatt egész könyvtárakra szaporodtak fel az országos törvények és kormányrendeletek, a közigazgatási és törvénykezési gyakorlat során kifejtett elvi jelentőségű határozatok, melyek egyes vitás kérdések eldöntésénél irányadók. A hazai törvény-tudomány már valóságos labirintus lett, annyira elágazott. A hivatalos «Törvénytár» és a «Rendeletek tára» ugyanis már oly terjedelmet ötlöttek, hogy azoknak használata a megfelelő segédkönyvek igénybevétele nélkül alig lehetséges. Az egyes jogvidékekkel foglalkozó kézikönyvek pedig többnyire az elméletre fektetik a súlyt és oly nagy általánosságban mozognak, hogy az egyes gyakorlati kérdések eldöntésénél hasznukat alig lehet venni. A jogtudomány pedig főként gyakorlati tudomány lévén, így tehát mégis csak a törvények hiteles szövegéhez kell alkalmazkodnunk, amennyire azok vonatkozásait felfogjuk az egyes

gyakorlati esetekre alkalmazva. De ezenkívül maguknak a törvényeknek is rendkívüli gyakori módosításuk folytán a tételes joganyag oly nagymérvű hullámnak van kitéve, hogy többnyire legnagyobb feladatot képez a gyakorlati jogászra nézve az érvényben levő jogszabály meghatározása, ebben a nagy utvesztőben, mely a szakadatlan újítások folytán annyira felszaporodott, hogy bizony a fák miatt már alig látjuk az erdőt. Ezen bajon akar segíteni Dárday Sándor munkája, mely az élő joganyagának egységes egybeállítását és a mai napig érvénybe levő jogszabályok rendszeres feldolgozását képezi.

De ez a két gyűjtemény nem szorítkozik csupán az igazságügyi és közigazgatási törvények és rendeletek szövegének száraz közlésére, kifejtve, kivonatolva azokat a hivatalos törvény- és szabályrendeletgyűjtemények rengeteg tömkelegéből, bár ez magábanvéve is hasznos munka lett volna, hanem a szerző követve a hasonló nemű francia törvénygyűjteményeknél üdvösnek bizonyult módszert, jegyzetekbe szorítva közli egyuttal a felsőbb bíróságok határozataiban foglalt elvi rendelkezéseket és ezzel a tételes jog tartalmának a jogéletben nyert alkalmazását kifejtve, — közli ekképen az élőjogok azon egész körét, mely «ratione imperii» és «imperio rationis» érvényes. Az anyag feldolgozásánál pedig a szerző inkább a systematikus módszert követte, mely legjobban megfelel a közönség igényeinek, mert a tételes joganyagot szakszerűen rendezve és feldolgozva lelheti fel.

Igy az «Igazságügyi Törvénytárban» az egyes jogvidékek külön kötetekbe vannak foglalva, minden kötet egy-egy önálló kézikönyvet képezve. A kötetek aztán vonatkozással az egész gyűjtemény egységére és összetartozására «Rész» címmel vannak jelezve. Az egyes részek tartalomjegyzéke a következő: I. Rész. A Törvénykezési rendtartás. II. Sommás eljárás III. Végrehajtási eljárás. IV. Telekkönyvi rendtartás. II. Rész. Magánjogi törvények. III. Rész. Hitel-, kereskedelmi és ipari törvények. IV. Rész. Büntetőjogi törvények. V. Rész. I. Szervezet. II. Bélyeg- és illetékügy; III. Betűsoros tárgymutató. Az öt rész, ugyanannyi díszes kötetbe kötve, meggyiszinü vászon táblával bevonva, arany-metszéssel, igazi díszet képezi bármely kézikönyvtárnak. Az öt kötet ára 24 forint. Kapható minden hazai könyvkereskedésben.

Ez az «Igazságügyi Törvénytár» ebben a negyedik kiadásban természetesen sokkal bővebben jelent meg, mint az előbbi kiadások voltak. Ehhez kellett a munka árát is szabni. De habár a szerző az időközben felmerült jogfejlődés teljes, kimerítő anyagát felölelte, a munkának nagyobb terjedelmét főleg mégis az okozta, mert ez a kiadás nagyobb, olvashatóbb betűkkel van nyomtatva. Így tehát a kiadó részvénytársaság ebben a tekintetben is iparkodott a közönség igényeinek lehetőleg megfelelni, mintegy a maga részéről honorálván a jogászközönséget azért, hogy ezt a nagy vállalatot oly nagy mértékben felkarolta és ez által biztosította annak ezen újabb, negyedik, úgy alakilag, mint tartalmilag és a kiállításra nézve is tetemesen javított, tökéletesített kiadásának megjelenését.

Az «Igazságügyi Törvénytár» ezen újabb kiadása tehát még egy okon számíthat a jogászközönség pártolására, melynek eddig is nélkülözhetetlen segédkönyvét képezte, mert ez az «Igazságügyi Törvénytár» nemcsak a jogszolgáltatásnak nagy előnyére, hanem a jogi tanulmány lényeges megkönnyítésére is szolgál, a mennyiben a tételes joganyagának rendezésével, ennek könnyű áttekintését nyújtja. Különösen nagy sikerrel használhatják ezt a gyűjteményt az ügyvédi és gyakorlati bírói vizsgálatra készülők, kik az összes vizsgaanyagot kezükbe kapják ezen gyűjteményben.

A szintén most megjelent «Közigazgatási Törvénytár új folyam», a tavaly megjelent «Közigazgatási Törvénytár» kiegészítését képezve, magában foglalja az időközben hozott törvényes szabályokat. De külön ki kell emelnünk, hogy ebben a kötetben benne foglaltatnak az állami anyakönyvekről, a házasságjogról és a gyermekek vallásáról szóló törvények végrehajtására vonatkozó összes kormányrendeletek és utasítások. A díszes kötet ára 6 ft.

— **Jogvédő egyesület vagyontalanok részére.** A főváros emberbaráti intézményeinek száma egygyel szaporodott. A jogvédő egyesület, melynek célja ingyenes jogsegély nyújtása a szegények számára, a napokban tartotta alakuló ülését Dr. Katona Béla főügyész-helyettes elnöklete alatt. Az elnök utal ama nagyfontosságú intézményére, mely immár a megvalósulás körébe lépett. Utal arra, hogy ezentúl a szegény embernek módjában lesz jogai védelmében hathatós tényezőre,

az egyesületre számíthatni, mely könnyen hozzáférhető lévén, az élet minden viszonyai között jogai érvényesítésében segítségére lesz. Az ülés előadója dr. Sgalitzer Gyula ügyvéd, a jogvédő egyesület megalakulásának történetét, annak céljait és eszközeit behatóan tárgyalja, s előterjeszti az alapszabályokat, melyek jóváhagyás céljából a miniszteriumhoz felterjesztendőek lesznek. Az ülés az előadó indítványaihoz mindenben hozzájárul, az alapszabályokat elfogadja, s az elnök vonatkozó kérdésére lelkesedéssel mondja ki, hogy a hézagpótló nagy horderejű egyesület megteremtését kívánja. Együttal szervező bizottság lett kiküldve, melynek feladata a taggyűlésnek széles alapon való megkezdése, az érdekelt körök érdeklődésének az egyesület céljaira való irányítása s az alapszabályok jóváhagyása után a végleges szervezés. E célra kiküldetiek: Dr. Katona Béla, Beniczky Attila, Dr. Bakonyi Kálmán, Dr. Nagy Dezső, Stroiny József, Dr. Garai Benő, Merényi József, Dr. Schreyer Jakab, Dr. Sgalitzer Gyula, Dr. Szakolczai Árpád, Dr. Geguss Gusztáv és Dr. Messinger Simon.

— **Végrehajtási eljárás megsemmisítése.** A következő esetre hívja fel egy olvasónk a közfigyelmet:

A végrehajtási törvény 35. §-a feljogosítja a bírót, hogy amennyiben a végrehajtási eljárást a kiküldött eljárásának szabálytalansága folytán semmisíti meg, a kiküldöttet a felmerült költségekben elmarasztalhatja.

A bíró azonban tévedhet is; és szabálytalannak mondja az eljárást, holott a kiküldött szabályosan járt el, s egyben utóbbi költségekben marasztalja. Kérdés már most, miután az előterjesztés tárgyalására, ha a kiküldött be is idéztetik, ott ő csupán a bíróság informáló közege, védheti-e jogi argumentációval az ő eljárását és élhet e jogorvoslattal s ha igen, minővel, azon bírói határozat ellen, mely őt a költségekben marasztalja?

A kérdés egy konkrét eset kapcsán merült fel; a kiküldött ugyan a költségekben nem marasztaltatott, mert felek ezt nem kérték, de ez a lényegre közömbös. Városunkban u. i. két kiküldött van. Az egyik mintegy 3 évvel ezelőtt végrehajtást foganatosított egy helyütt s az összeírás után az iratok irattárba helyeztetek, árverés nem kéretett. 1 1/2 évvel utóbb a másik kiküldött ugyanezen ingókat összeírja s el is árverezi. Most az első ízben foglaltató is kivételi az iratokat, kitűzeti az árverést, ez ellen az árverési vevő előterjesztést ad be s a bíró az előterjesztésnek helyt is ad s a végrehajtó ama cselekményét, melylyel az árverést kitűzte, megsemmisítette.

Véleményem szerint a bíró tévesen járt el. Előterjesztésnek itt nincs helye; a kiküldött megkísérli az árverést, elmegy a helyszínére s ott konstatálja a hiányt s jegyzőkönyvbe veszi, hogy az elárverezendő ingóságok állítólag egy korábbi árverésen eladottak. A többi a bíróság dolga; azon cselekménye azonban, melylyel végrehajtató kérelmére szabályszerűen árverést tűzött, nézetem szerint meg nem semmisíthető. Tekintve már most, hogy a végrehajtóra, még ha a költségekben nem is marasztaltatik, kellemetlen, sőt hátrányos, ha eljárását megsemmisítik, kívánatos, hogy őt az eljárását megsemmisítő s esetleg a költségekben marasztaló határozat ellen a felebbvitel megillessen. *Dr. K. M.*

— **A kir. igazságügyminiszternek 24.168/95. I. M. számú rendelete,** a román kir. bíróságokhoz jogsegély nyújtása végett intézett megkeresvények tárgyában. Ismételt tapasztaltam, hogy a kir. bíróságok a román kir. bíróságok által nyújtandó jogsegély iránt megkereséseiket a fennálló szabályok ellenére közvetlenül a román kir. bírósághoz küldik meg és ugyanígy járnak el, midőn a Romániában eszközlendő egyszerű kézbesítések szüksége forog fen. Legutóbb a Bukarestben székelő cs. és kir. követség közölte velem a román kir. kormánynak azt a panaszát, hogy mind gyakoribbak az ily szabálytalan megkeresések, melyek a román kir. bíróságok által a fennálló szabályok értelmében figyelembe egyáltalán nem vétetnek. Ez okból a kir. bíróságoknak újból tudomására hozom, hogy a román kir. bíróságok a külföldi bíróságoknak bírósági iratok kézbesítésére vagy bírói cselekmények teljesítésére vonatkozó megkereséseit csak az esetre foganatosíthatják, ha a külföldi bíróság megkeresése hozzájuk diplomatiailag uton érkezett. A diplomatiailag uton való érintkezésnél a külföldi bíróságokhoz intézett megkeresések mindig közvetítésem mellett továbbítandók lévén, azok hozzám terjesztendőek. Kelt Budapesten, 1895. évi július hó 23-án.

— **Második biztosítási díjrészlet perelhetősége.** Ezen kérdésben gyakorlatunkban nincs meg az állandóság, mint azt a lapunk múlt számában közlött, valamint az alanti eset

is mutatja, melyek ellenkeznek a felsőbbirósági gyakorlattal. — **A szegedi kir. törvényszék:** A elsőbíróság ítélete megváltoztatik és köteleztetik alperes a kereseti 3 frt 57 kr. tőkét és járalékot megfizetni.

Indokok: Nem lehet felperes keresetét elutasítani a kereskedelmi törvény 485. §-ának 4. pontjára alapított indokolással, mert e pontnak egész szövegezése azt mutatja, és abból okszerűen nem következtethető más, mint az, hogy a biztosítási díjnak a lejáratkor le nem fizetése esetére a biztosító félnek áll jogában ezen pont alapján, de a 487. §-ban meghatározott elévülési időn belül, vagy a biztosítási szerződés hatályát veszítettnek tekinteni, vagy — mint erre általában a biztosítási szerződések tartalma fel is jogosítja — a biztosítási díjat bírói uton beszedni.

Egyáltalában nem lehet a kereskedelmi törvény felhívott eme pontjának oly értelmezést adni, hogy a mennyiben a visszatérő időszakokban fizetendő díj a lejáratkor ki nem fizettetik, a biztosított már ezen oknál fogva a díj megfizetése alól felmentendő volna, mert az egyes díjrészletekről kiállított szokott díjkötelezvények fedezetül szolgálnak s a biztosított tartozik azt a lejáratkor beváltani s nem is következtethető más az általánosan ismert azon szokás folytán sem, hogy a több évre kötött biztosításoknál a biztosítási időtartam gyakran egy, gyakran két évre díjmentes; és hogy ez a díjmentes év rendszerint a biztosítási időtartam első éve; ebből pedig az következik, hogy a mennyiben a biztosító a kockázatot ezen díjmentes év alatt viselte, ennek megfelelő egyenértékét a későbbi években lejárandó díjrészletekben találhatja meg s így egyáltalában nem forog fen semmi ok arra nézve, hogy a biztosított, a ki a biztosítótól a kockázatot díjmentesen elfogadta, a később lejárandó díjrészletek megfizetésére csupán azon oknál fogva ne köteleztessék, mert azokat a lejáratkor meg nem fizette. (1895. E. 63. sz. a.).

— **Mennyiségileg a rendelkezésnek meg nem felelő árut a vevő nem köteles elfogadni. — Árjegyzék mint ügyleti ajánlat.** **A budapesti kir. törvényszék** következő ítéletet hozott: Az elsőbíróság ítélete helybenhagyatik.

Indokok: Felperes saját előadásával igazolta, hogy alperes a részére szállított 15 métermázsas trágyafősztt el nem fogadta és felperes rendelkezésére bocsátotta; hogy pedig alperesnek ezt tenni jogában állott, ezen bíróság az alábbi körülmények által megállapítottnak találja; ugyanis alperes 20 métermázsas trágyafősztt rendelvén, a mennyiben felperes ennyi felett nem rendelkezett, tartozott volna előbb alpereshez kérdést intézni, vajon a kevesebb mennyiséget használhatja-e? de ezt tenni elmulasztotta, így a mennyiségileg nem megfelelő árut visszautasítani alperesnek jogában állott. Alperes az árut nem utánvétellel rendelvén, felperes nem volt jogosítva az árut utánvétellel terhelni, min nem változtat azon készsége, hogy később az utánvételt feloldani hajlandónak jelentkezett, mert alperes már a fekbérre való tekintettel is akkor az árut elfogadni köteles nem volt.

Végül felperes nem tagadta, hogy az 1891. évi árjegyzéket alperesnek is megküldötte, következésképp ez az árak tekintetében alperessel szemben ajánlatot képez, mivel pedig ezen, a jelen perhez 2. szám alatt becsatolt árjegyzék 25. lapján foglaltak szerint a megrendelés tárgyát képező áru 100 kilogrammonként 1 frttal lett a szállításra felperes által ajánlatba hozva, a nélkül, hogy az ár csak a wagononkénti nagyobb szállítványokra korlátoztatott volna, mint például ez az ugyanazon lapon bejegyzett sűrített marhatrágyánál is kifejezetten előfordul, nyilvánvaló, hogy alperes a 100 kilogrammonként 2 frt 10 kr. ár mellett szállított árut elfogadni köteles nem volt. Ily körülmények között alperest az áru elárverezéséből folyó költségeikért sem terhelhetvén felelősség: az elsőbíróság elutasító ítéletét helyben hagyni kellett. (1895. évi január 28. D. 78. sz. a.)

— **Kötbér iránti per illetékessége.** Ötezer frt kötbér iránt felperes keresetét indít a kir. járásbíróság előtt, mint-hogy a szerződésben mindennemű peres kérdésre nézve a sommás eljárás van kikötve. A járásbíróság a hatáskört leszállítja, minthogy az okirat, melyre a járásbíróság illetékessége alapítottatik, nem bizonyítja a követelés létrejöttét, mert a követelés csak akkor jó létre, ha egy bizonyos feltétel, azaz a szerződésmegszegése beáll.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A szentszéki válóperek. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvéd-től. — A bűnvádi eljárás javaslata és az esküdtszék. — *Törvénykezési Szemle:* Az új német belvizhajózási törvény. Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvéd-től. — A készpénz női hozomány biztosításáról. (Meggjegyzések dr. Hajós Béla Ödön ur cikkére.) Dr. NY. J.-től. — Oroszország börtönei. Dr. SÁRMAI JÓZSEF budapesti ügyvéd-től. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1895. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A szentszéki válóperek.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 137. §-a elrendeli, hogy a folyamatban levő házassági perek az illetékes kir. bíróságokhoz átteendők.

Ezzel szemben a magyar püspöki kar f. é. augusztus 31-én tartott konferenciáján elhatározta, hogy a házassági ügyekben bíraskodó szentszékek semmi szín alatt se adják ki az előttük megindított házassági perek irományait a polgári bíróságoknak.

A törvénynek az áttételt elrendelő intézkedéséhez büntetési sanctio füzve nincs, annak daczára nincs, hogy az igazságügyi kormány — és ezt az 1895. évi 27241. számú rendelet 3. §-ának szövegéből következtetjük — előre látta, vagy legalább feltételezte, hogy a szentszékek a pereket átadni nem fogják. Ezen §. második bekezdése ugyanis így szól: «ha az iratok oly időben érkeznek az illetékes kir. törvényszékhez, midőn a per előtte már újból meg van indítva, az iratok a folyamatba tett perhez csatolandók és erről az érdekeltek szintén értesítendők».

Ebből következtetve a perek átadásának megtagadását sokkal csekélyebb fontosságúnak kell tekintenünk, mint az az első pillanatra látszik.

Igaz ugyan, hogy a kormány a peres iratokat, esetleg karhatalommal is elvethetné s a törvényt így hajtathatná végre; az is igaz, hogy a szentszékek előtt folyamatban levő válóperekben érdekelt felek a püspököket polgári perrel is kényszeríthetnék irataik kiadására: ámde mindez teljesen fölösleges.

A polgári bíróságnak esetleg meg lenne könnyítve a feladata, mert a bizonyítási eljárást egyes esetekben talán nem kellene újra felvennie; a felek talán hamarabb célt érnének, ha a folyamatban levő pert tovább folytathatnák és így hamarabb befejezhetnék: ámde arra, hogy a szentszékek az előttük folyamatban levő pereket a polgári bíróságokhoz áttegyék, sem az állam, sem a peres felek szempontjából feltétlenül szükség nincs.

A teendőre nézve pedig a perek áttételének megtagadása esetére feleknek és bíróságoknak utmutatást ad az idéztük igazságügyminiszteri rendelet, a hol arról az esetről intézkedik, ha az iratok oly időben érkeznek a törvényszékhez, midőn a per előtte már újból meg van indítva.

Tehát az iratok érkezhetnének a pernek újból megindítása után is; vagyis a per újból megindítható, megindítható még mielőtt a szentszék az iratokat áttette s minthogy a püspöki kar már előre kimondotta, hogy az iratokat átteni a szentszékek a polgári bíróságokhoz nem fogják: csak hálás köszönettel tartozhatnak a püspöki karnak mindazok a felek,

a kiknek a szentszékek előtt pöreik vannak, mert ezen határozat irányt mutat nekik, mit tegyenek peres ügyekben? Indítsák meg azokat az illetékes polgári törvényszékek előtt rögtön, mihelyt az új házasságjogi törvény életbe lépett.

Az ily perek indításánál azonban figyelembe veendő:

1. hogy a házasságjogi törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt létrejött tények alapján csak akkor bonthatók fel, ha ama tények az új törvény szerint is bontó okot képeznek, a korábbi jogszabályok szerint pedig azok alapján legalább az egyik félre nézve a házasság felbontásának, vagy az ágytól és asztaltól való elválásának van helye. (1894. évi XXXI. tcz. 139. §.).

2. Az új házasságjogi törvény a perek megindításának határidejét pontosan meghatározza, tehát ezen perek a törvényben megjelölt határidő alatt okvetlenül megindítandók; nevezetesen:

a) az 1894. évi XXXI. tcz. 41., 44. és 45. §-ain alapuló semmisségi perek ugyanezen törvény 49. §-a értelmében mindaddig megindíthatók, míg a házasság meg nem szűnt;

b) az 1894. évi XXXI. tcz. 51., 52., 53., 54., 55. §-ai alapján indítható megtámadási perek ugyanezen törvény 57. §-a értelmében egy év alatt teendők folyamatba;

c) az 1894. évi XXXI. tcz. 76., 77., 78., 79. és 80. §-ai alapján indítható felbontó perek, valamint ezen törvény VI. fejezetének rendelkezései alapján indítható ágytól és asztaltól való elválásztó perek, ugyanezen törvény 83. §-a értelmében hat hónap alatt teendők folyamatba.

3. A pernek folyamatba tételére nézve a határidő a 145. §. értelmében a házasságjogi törvény hatályba lépte napjától, vagyis 1895. évi október 1-től számítandó. Hogy a határidő a szentszékek előtt levő pereknek újból való folyamatba tételére a házasságjogi törvény hatályba lépte napjától számítandó, ez világosan következik a 145. §. ama rendelkezéséből, hogy oly esetekben, midőn a korábbi jogszabályok a jogok érvényesítésére határidőket nem ismernek, a határidő a törvény hatályba lépése napjától számítandó; már pedig az előbbi jogszabályok a házassági perek megindítását határidőhöz nem kötötték; a birói bölcs belátás döntötte el azt a kérdést: legyen-e és mily befolyása bizonyos hosszabb vagy rövidebb idő elmulasztásának tulajdonítandó?

A szentszékek eddigelé csupán azon vegyes házassági válóperek iratait tartoztak a polgári törvényszékekhez átteni, melyekben a hatóságuk alá tartozó házassággal szemben hatályos ítéletük jogerőre emelkedett. A polgári törvényszék a hatósága alá tartozó féllel szemben hatályos ítéletet hozandó, a pert újra tárgyalta, sőt belátása szerint a bizonyítékokat is újra beszerezte, a feleket és tanukat újra kihallgatta, vagy kihallgattatta, szóval az ítélet meghozatala előtt a pert újból egészen letárgyalta.

Ha a szentszékek az előttük folyamatban levő perek iratait áttennék, a kir. törvényszékek bizonyára azokban a perekben sem követhetnének más eljárást, mert hisz a házassági perekre nézve új eljárási szabályok nem alkottattak.

A peres iratok áttétele esetén tehát a helyzet az, hogy a per újra tárgyalatik; ugyanez a helyzet akkor is, ha a per újra megindítatik.

Hogy tehát komplikációk ne származhassanak, hogy az állam polgárai jogaik érvényesítésében, a törvénnyel szemben renitens álláspontra helyezkedő püspöki kar, illetőleg szentszékek miatt korlátozva ne legyenek: nincs egyszerűbb és czélszerűbb mód, mint hogy a házassági pereket mindazok a felek, kiknek a szentszékek előtt ily pereik folyamatban vannak, az illetékes polgári törvényszékek előtt, a házassági jogi törvény hatályba lépte után a fent megjelölt határidők alatt újólag folyamatba tegyék.

A kérdés politikai vonatkozásaival foglalkozni nem akarok, mert czélom csupán annak kimutatása, hogy a szentszékek, illetőleg a püspöki kar álláspontja, t. i. a házassági peres iratok kiadásának megtagadása a peres feleket jogaik érvényesítésében semmikép sem akadályozhatja.

A büntető sanctio hiánya a 137. §-nál egyrészt, másrészt pedig azon körülmény, hogy az iratoknak karhatalommal való elvétele, vagy pedig a püspököknek az iratok kiadása miatt perrel való megtámadása az eredmény s különösen a peres felek érdekei szempontjából semmiféle előnnyel sem kecsegtet: egyedüli célravezető utnak ajánlja a szentszékek előtt folyó pereknek abbahagyását és a házassági pereknek a kir. törvényszékek előtt újból való megindítását.

Tóth Gáspár,
budapesti ügyvéd.

A bünvádi eljárás javaslata és az esküdtszék.

A bünvádi eljárás javaslatának indokolása éles hangon polemizál a Csemegi- és Fabinyi-féle javaslatok indokolásai ellen, melyek az esküdtszék mellőzése mellett érveltek. Örömmel üdvözljük a hivatalos köröknek ezen front-változtatását. Mi elejétől fogva azt vitattuk, hogy nem lesz lehetséges esküdtszék nélkül a bünvádi eljárást megszervezni, s különösen a Csemegi javaslatának indokolásával szemben részletesen kimutattuk, hogy a nyelvi és nemzetiségi akadályok nem oly legyőzhetlenek, hogy e miatt a polgári elem részvételét mellőznünk kellene.

Közöljük a képviselőház asztalára letett törvényjavaslat érdekes érveléséből a következőket:

„... Nincs arra elégséges ok, hogy ezt az intézményt törvényhozásunk a bünvádi rendes eljárásban mellőzze.

Mondják, hogy a nemzet többsége nem fogadja el azokat a következményeket, melyek az esküdtbiróság intézményével járnak. Azt állítják, hogy a magyar közvélemény nem akarja, hogy a legsúlyosabb büntettek fölött ítélő bíróság minden felelősség kizárásával véglegesen döntsön. Ámde a praemissák, melyekből ezt az állításukat levonják, épen az ellenkező konsequentíára vezetnek s korántsem arra, hogy maradjon minden a régiben.

Azt mondják ugyanis, hogy népünk szereti a felelősséget, még pedig jogérzetből s nem konokaságból, s szereti azért, mert a fölülvizsgált ítéleteknek aránytalan nagy számú változtatásából látja, hogy az alsó fok ítélete nem mindig áll meg; népünk tehát megszokta, hogy ügyei nem egyetlen fórumon nyerjenek végleges elintézés, hanem ismételt megfontolás tárgyai: következésképp a közvélemény nem nyugszik meg az esküdték nem felelősséget ítéletében.

A praemissák a teljes valóságot tartalmazzák; népünk valóban megszokta, hogy az alsóbíróságok ítéleteit megfelelőszelje; de kétséget nem szenved, hogy őt a felelősség kedvelésére az állandó bíróságok ítéletei buzdították: a következtetés tehát az esküdtbiróságra annál kevésbé lehet helyes, mert népünk huszonöt év alatt megszokta már azt is, hogy sajtóügyekben az esküdtbiróság ítélete nem felelősséghető. S hogy ez utóbbi szokáson változtatni sem akar, azt kétségtelenül bizonyítja az a tény, hogy nem is gondol megszüntetésére annak a sajtóügyi esküdtbiróságnak sem, mely szervi bajai miatt nem ép és nem egészséges.

Ebből a tényből helyesebben foly az a következtetés,

hogy az esküdtbiróság intézményének a rendes eljárásra való kiterjesztése nemzeti kívánság, mely 1844-ben a főrendek ok nélkül való féltékenysége miatt, 1848-ban az idők viharos járása miatt nem volt kielégíthető.

De épen a felelősség szempontja az, mely az esküdtbiróság hatáskörének kiterjesztését igényli.

A bizonyítás felvételének szóbelisége és közvetlensége ugyanis bünvádi perben ez idő szerint már nem mellőzhető. Ezeknek az elveknek érvényesülését pedig a felelősség szabályozásának nehézségei akadályozzák; mert a bizonyításnak a felelősségi fórumok előtt való teljes ismétlése le nem küzdhető nehézségekbe ütközik. Szükségképp oda kell tehát a gondot fordítani, hogy a bünvádi perben a tényálladékok lehetőleg az a bíróság állapítsa meg véglegesen, mely az alsó fokon ítél. Ezt pedig a szakkörök és a közvélemény csak úgy fogadják megnyugvással, ha az első fokon a számos tagból álló esküdtbiróság működik.

Az államnak kétségtelen joga van annak megkívánására, hogy bíróságaink nyelve a hivatalos nyelv legyen. A magyar esküdtbiróság nyelve csak magyar lehet. Ha az ország ezzel a jogával él, nem sértheti azoknak jogát, a kik a hivatalos nyelv elsajátítását elmulasztották.

Tíz évvel ezelőtt, az 1880. évi népszámlálásnak részben hiányos adataira támaszkodva, a valószínűtlenség látszata nélkül volt állítható, hogy hazánknak, ennek a sok nyelvű országnak, nincs megyéje, melyben az állam nyelvén való esküdtszéki bírászkodás tolmács nélkül keresztülvihető volna; az ily állapot pedig megsemmisítene a közvetlenséget s az esküdtszéket kivetkőztetné jellegéből.

Való ugyan, hogy hazánknak nincs megyéje, melynek lakossága két vagy több nemzetiséghez nem tartoznék; de a népesség viszonyai a legutóbb lefolyt tíz év alatt oly kedvezően alakultak, hogy immár elfogultság nélkül nem mondható, hogy nálunk az esküdtszéki bírászkodás csak tolmács segítségével volna magyar nyelven teljesíthető.

Ennek bizonyosságául felsorolja a két népszámlálás adatait.

Hazánkban 105, Fiumével együtt 106 község van, melynek népessége a 10,000 lakost meghaladja, s ezek közül 81-nek jellege és anyanyelve magyar. Az utóbbiak közé nincsenek számítva Temesvár, Nyitra, Ujvidék, Sopron; pedig ezekben a városokban a magyar nyelvet beszélő lakosok abszolút többségben vannak. Eperjesen a magyarul beszélők az összes lakosságnak 48·69%-át, Trencsénben 41·12%-át, Zomborban 40·74%-át, Pozsonyban 40·60%-át, Nagy-Becskeken 39·62%-át, Nagy-Szebenben 37·24%-át, Nagy-Szombatban 37·24%-át teszik. S ezek a városok sincsenek ama 81 számba belefoglalva; pedig ki kételkednék abban, hogy ezek a városok bővelkednek a jury-elemekben?

Ezen fölül van még 21 oly községünk, melyekben a lélekszám a tízezeret nem éri ugyan el, de ez idő szerint is kir. törvényszékek működnek. Ezek közül 13 olyan, melynek jellege és anyanyelve magyar. Besztercebánya nincs az utóbbiak közé felvéve, pedig az ott magyarul beszélő lakosok abszolút többségben vannak; Lőcsén az összes lakosság 34·43%-a, Beszterczén 34·36%-a beszéli a magyar nyelvet.

Van tehát 94 tisztán magyar jellegű, s ha ide számítjuk Temesvárt, Nyitrát, Ujvidéket, Sopront, Besztercebányát, Eperjest, Trencsént, Zombort, Pozsonyt, Nagy-Becskeket, Nagy-Szebent, Nagy-Szombatot, Lőcsét és Beszterczét, s ha nem hagyjuk figyelmen kívül, hogy a tót jellegű Aranyos-Marótot a háromszorta népesebb és egészen magyar jellegű Léva jól helyettesíthetné, 109 olyan városunk, melyben esküdtszékek bizvást működhetnek. A jelenleg fenálló 65 büntető törvényszékünkkel szemben ez több mint elég, s azt bizonyítja, hogy hazánk az esküdtszék intézményének sokkal alkalmasabb tért nyit, mint Európának több oly országa, melyben a jury már régóta működik.

A népszámlálás adatai szerint városaink népességének általában véve 68%-a magyar anyanyelvű; a magyar nyelvet pedig 79·15 százaléka beszéli. Pancsova és Fehértemplom is nagy lépésekkel haladnak előre. S annál az állandó hatásnál fogva, melyet a város és vidéke egymásra kölcsönösen gyakorolnak, teljes bizonyossággal megállapítható, hogy a város és vidéke megértik egymást s nincs az országban város, melynek magyarul beszélő polgárai a vidék nyelvét nem ismernék.

A bírák és az esküdtek tehát meg fogják érteni a vallomásokat s megérteni úgy, a hogy mondva vannak, s a vallomástevőhöz tudomásának forrása, körülményei és vallomásának minden része iránt felderítő kérdéseket intézhetnek.

A mi pedig a tolmácsot illeti, nincs arra példa, hogy valamely ország az esküdtszék intézményéről lemondott volna a miatt, mert helylyel-közzel tolmács alkalmazására van szükség. S még általában véve sem mondható, hogy ily esetben a közvetlenség megsemmisül; annál kevésbé pedig hazai viszonyaink közt. Az esküdtek és a bírák ugyanis látják a vallomástevőt, megfigyelik taglejtését, szavait pedig a tolmács megmagyarázza annak az egy-két esküdtnak, a kik a vidék nyelvét kivételesen nem értik; s ha kell, megmagyarázza mondatról mondatra, úgy, hogy a közvetlenség még annál az egy-két esküdtnél sem enyészik el.

Kifejezésre volt juttatva az az aggodalom is, hogy némely vidékeken nem lelhetőek fel azok az elemek, melyektől az esküdt hivatásához szükséges műveltséget elvárni lehetne.

Ezt az aggodalmat az 1880. évi népszámlálás adataira vetett tulsötét tekintet keltette.

Az országos magyar statisztikai hivatalnak az 1890. évi népszámlálás adataiból hitelesen egybeállított kimutatása eloszlata ezt az aggodalmat.

Az nem tagadható ugyan, hogy a műveltség állása az ország minden részében nem ugyanaz. Így van ez másutt is. Ezek az adatok mégis teljesen igazolatlaná teszik azt a feltevést, hogy az általános műveltség alsóbb fokán álló vidékeken nem található elégséges férfi, a ki az esküdtszék intézményének megfelelő műveltséggel bír.

Az 1890. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon a férfi-lakosságnak fele tud írni és olvasni; országos átlaguk 50·11%. S a haladás e részben is feltűnően gyors, mondhatni, hogy rohamos. Ma kétszer annyi ember tud írni és olvasni, mint husz évvel ezelőtt; s a magyar anyanyelvűek haladása az országos átlagot is jóval meghaladja: a magyar anyanyelvű férfiaknak 59·14%-a tud írni és olvasni.

Legelmaradottabbak a ruthenek és oláhok lakta vidékek. Az írni-olvasni nem tudó férfiak száma legtöbb Máramaros, Ugocsa, Szilágy, Arad vármegyékben. De a legutóbb lefolyt tíz év alatt ezekben is örvendetesen haladt a férfiak általános műveltsége előre: Máramarosban 16·17%-ról 22·08%-re, Ugocsában 27·13%-ról 34·34%-re, Szilágyban 24·57%-ról 31·85%-re, Arad vármegyében pedig 25·66%-ról 37·04%-re.

Krassó-Szörényben az írni-olvasni tudó férfiak 43·71%-et tesznek. Még kedvezőbb az állapot Temesben, hol a férfiaknak 54·80%-je, és Torontálban, hol 56·64%-je tud írni és olvasni.

A városok férfi lakosságának műveltsége pedig még azokon a vidékeken is, melyekben az általános műveltség a legalacsonyabb fokon áll, nemcsak kielégítő, hanem nagy mértékű haladást is mutat.

Hogy ugyanezt a vidékre, a falvakra nézve is nem állapíthatjuk meg, annak oka a hiányos iskoláztatásban keresendő.

A jó népiskolák szaporítása meg fogja hozni a sikert.

A kik esküdtbíróágunk hatáskörének kiterjesztését ellenzik, aggódva mutatnak arra, hogy Magyarország népe faj,

nemzetiség, vallás szempontjából sokféleképp meg van oszolva; az esküdt pedig azokból a körökből való, melyek a népérzelmek és meggyőzések hirdetői, de egyszersmind számos meg sem is szüntethető érdekek és összeköttetések fűzik őt jogkereső polgártársaihoz.

Ausztriában is voltak, a kik attól tartottak, hogy a politikai, nemzetiségi, hitfelekezeti ellentétek, melyek a lakosság minden rétegét áthatják, nagy veszedelmeket fognak felidézni, s attól féltek, hogy az egyik nemzetiség a másik fölött fog biráskodni, hogy elítélje minden áron, vagy saját pártbelije fölött fog itélni, hogy felmentse bizonyosan.

Ámde az idő és a gyakorlat megmutatták, hogy aggodalomra nem volt ok.

A nemzetiség jelszavai alatt folyó izgatások gyűlölködő türelmetlenségre, sőt az állam egységének megbontására vezethetnek. Ez való. S ennek utját is kell állani.

A divergáló elemek egyesítésére s a magyar nemzetnek egységes egészszé tevésére — a közös nyelv és kultúra van hivatva.

A nemzetiségi izgatásokkal szembe tehát épen az esküdtbíróág intézményét kell állítanunk, hogy ösztönözze a nemzetiségeket a magyar nyelvnek, írásnak és olvasásnak még fokozottabb elsajátítására. S valószínű, hogy a magyar nyelv, melynek összeolvasztó hatását figyelmen kívül hagyni nem lehet, amaz izgatásoknak is véget fog vetni.

De ha az idő és a tapasztalás azt mutatná, hogy az izgatások nem szűnnek s az esküdteket igazságtalanságokra csábítják: a diskreditált területnek megbízhatóbb vidékhez való csatolásával az esküdtbíróág hivatását meg lehet óvni s a hullámokat ártalmatlanokká lehet tenni könnyen; mert a zónarendszer tözsomszédossá tett már oly vidékeket, a hol e részben is kedvező az állapot.

Az ethnographiai viszonyokból eredő aggodalmakat el fogja oszlatni a helyes szervezet a nélkül, hogy rendkívüli intézkedésekre lenne szükség.

Az utolsó tíz év alatt annyira megváltoztak az idők és az emberek, annyira tökéletesedtek a közlekedés eszközei, hogy a mi tíz évvel ezelőtt elérhetetlennek látszott, annak utjába ma már nem gördül komoly akadály.

A javaslatnak tehát a rendes eljárásnál is számításba kellett vennie az esküdtszék, mely a polgári erények oktató iskolája, s Tocqueville szavai szerint ez a legszebb oldala (c'est là, à mon avis, son plus grand avantage); hol a polgár a törvény holt betűjét megelevenedni látja s megismeri közvetlen közléről, hol jogairól és kötelességeiről öntudatos fogalmat nyer s érvényesülésök föltételeinek, a törvénynek és az állami intézményeknek szükségességéről, valamint a jogi rend felforgatására irányuló törekvések végzetes voltáról s fentartásának kényszerűségéről közvetlen tapasztalás útján meggyőződik.

A bíró székébe emelt polgár a bíró jellemét ölti magára, mely a szabadsággal visszaélni nem tud; esze, lelke művelődik, s a jogi rend őre lesz.

A javaslat a rendes eljárásban sem hagyhatta figyelmen kívül az esküdtszék, mely ily módon a polgárok jog- és kötelességérzetét élénkíti, a jogot és a polgári kötelességet élő tudattá változtatja, s ezzel az államnak nemcsak az igazságszolgáltatás terén tesz hasznos szolgálatokat.

Mindazáltal nem mulaszthatta el a javaslat annak gondos megvizsgálását sem, vajon a Németországban működő schöffén-bíróág általában véve életrevaló-e, s különösen hazánkban az igazságszolgáltatás javára alkalmazható-e az esküdtbíróág mellett vagy helyette.

Kétséget nem szenved, hogy a felebbezés jelentékeny megszorítása a garantiák szaporítását kívánja meg a végből, hogy az igazság a bizonyítás szabályaihoz kötve nem levő bíró önkényének kiszolgáltatva ne legyen; s tagadni nem lehet, hogy a scabinatus erre olcsó eszközül kínálkozik.

Amde a népbíróság intézménye nem jogosít arra a eredményre, hogy a hivatásos bíró eljárásának megnyugtató ellenőrzője legyen s e mellett a nem felelhető ítélet igazságos jellegét is biztosítsa.

A korunkban működő schöff-bíróságot, mely a régi német intézménytől csak a nevet örökölte, felállítása óta lépten-nyomon erős bizalmatlanság követi. Valódi hazájában, Szászországban, a perjogi kérdések elbírálásából a schöff ki volt zárva s meg volt szabva, hogy a szavazásnál a bíró megelőzze a schöfföt s hogy a vádlottra nézve kedvezőtlen kérdés eldöntéséhez négynél több szavazat szükséges; ez pedig nyilvánvalólag annyit jelentett egyfelül, hogy a schöff a hivatásos bíró vezetése alatt álljon, másfelül pedig, mivel a bíróság három állandó bíróból és négy schöffből volt megalkotva, hogy az intézmény újjáalkotói sem tartották tanácsosnak vádlott elítélését egyedül a schöffökre bízni.

A schöff-bíróság ítéletei ellen különben is helye volt és helye van a felelkezésnek, a végből kétségtelenül, hogy a schöffök hibáit a hivatásos bírák jóvátehessek.

A bizalmatlanságot keltette és táplálja az intézmény jellege. A tapasztalás bizonyítja, hogy a schöffök nézete és szándéka a jogász bíró véleményében és akaratában legtöbbszörre megsemmisül, hogy a schöffök közreműködése az esetek legtöbbszörében csak látszat. Az a bíró mégis, a ki őket tetszése szerinti irányba vezeti, az ítéletért személyesen nem felelős, mert az az ítélet, külső színére, nem az ő actusa. S ha akad schöff, a ki a hivatásos bíró véleményével ellentétes nézetet törekszik érvényesíteni, az menten az elfogultság, a részrehajlás, vagy legalább az önfejlőség és minden áron való ellenkezés gyanujába esik. Ily esetben azután hosszú időbe kerül, míg a saját véleményéhez kötelességszerűen ragaszkodó bíró a schöfföket esetleg felvilágosítja, vagy belenyugszik abba, a mit esetleg jogi okokkal megmásítani nem bír. Ez a tény pedig jelentékenyen alászállítja az eszköz olcsóságát, melylyel a schöff-bíróság felállítása kecségtet, s mely teljesen el is enyészik, ha azokat a semmi ségi panaszokat sem hagyjuk számításán kívül, melyekre oly férfiak eljárása szolgáltat gyakori okot, a kik perjogi kérdések fölött is, ehhez való értelem nélkül, látatlanba döntenek.

Ily körülmények közt a javaslat nem követheti a német birodalmi perrendtartás példáját s nem ajánlhatja, hogy törvényhozásunk a schöff-bíróságot, mely a nem felelhető ügyek elintézésének helyessége iránt mi garantiát sem nyújthat, az esküdtbíróssággal együttesen felállítsa.

Ahhoz pedig, hogy perrendtartásunk a schöff-bíróságot az esküdtbírósság helyett alkalmazhassa, nemcsak az volna kimutatandó, hogy a schöff-bíróság magában véve jó és hasznos intézmény, hanem még az is, hogy jobb az esküdtbírósságnál.»

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új német belvizhajózási törvény.¹

III.

Igen részletes intézkedéseket tartalmaz a törvénynek a hajófuvarozásról szóló fejezete a be- és kirakodási módokat, a várakozási díjak és a késedelmek esetében követendő eljárás tekintetében is. Ezen kérdésekben szokott a hajótulajdonosok és a kereskedők között a legtöbb ellentét felmerülni azért, mert az előbbieket érdekel, hogy hajójuk mielőbb kiüríttessék, és ismét rendelkezésük alá visszakerüljön, az utóbbiak érdeke, hogy a változó piaci konjunktúrák felhasználása, a raktárbér, stb. megtakarítása céljából minél hosszabb határidővel rendelkezzenek. Nálunk pl. az osztrák gőzhajózási társaság üzletszabályzata naponta 750 q. kirako-

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

dást ír elő, a német törvény eredeti javaslatában 100 méter-mázsáig terjedő mennyiségre egy nap volt megszabva, míg a törvényben 300 métermázsán aluli mennyiségre két napra van megállapítva a berakodási idő, vagyis az a határidő, a meddig a fuvarozó ellenszolgáltatás nélkül köteles a berakodásra várni.

A be- és kirakodásra való készséget a fuvarozó a feladónak, illetve átvevőnek a helyi szokásnak megfelelő üzleti órákban bejelenteni tartozik és a bejelentésről elismervényt kérhet; ha ilyen elismervény kiadását a feladó megtagadná, a fuvarozó óvás felvételére van jogosítva, melynek költségei a feladót terhelik.

A nálunk is sok perre okot szolgáltatott várakozási díj összege (Liegegeld) vagyis az az összeg, melyet a megszabott rakodási időn túl álló hajó tulajdonosa a további várakozásért és hosszabb rakodási idő igénybevételéért követelhet, a törvényben olyképp van szabályozva, hogy a hajó hordképessége alapján és naponként megszabott törvényes díjak csak szerződési megállapodás, vagy a felsőfoku közigazgatási hatóság megállapítása hiányában alkalmazhatók. A helyi szokást, — melyre pedig egyébként sok tekintetben utal a törvény — itt nem mondja ki figyelembe veendőnek.

A várakozási időbe azonban a törvény nem számítja be azon napokat, melyekben a feladó, bár hibáján kívül, a rakodásban gátolva van és csak oly elemi eseményeket (vizáradás, jégzajlás) vesz tekintetbe, melyek bármilyen áru rakodását gátolják. De pl. a gabonarakodásnál (I. a 29. §. indokolását) nem tekinti figyelembe veendőnek az esős időjárást, mely pedig ezen munkálatokat határozottan hátráltatja. Én ezt a felfogást az osztó igazsággal megegyeztetetőknek nem tartom, mert habár a hajótulajdonos mellett szól is, hogy hátrányára nem szolgálhat, miként a feladó ép oly árut kíván fuvaroztatni, melynek a rossz időjárás árt — mégis bizonyos, hogy a fuvarozó a szerződés megkötésekor előre ismeri vagy ismerheti az áru minőségét — s így előre számíthat ily áruknál a kedvezőtlen időjárás által okozott hosszabb időtartam esetlegével is.

IV.

A tengerészeti magánjog szabályaival sok tekintetben megegyezően szabályozza a törvény a hajókárok (Haverei) eseteit, melynek szintén két nemét különbözteti meg. Az u. n. nagy hajókár fogalmát úgy állapítja meg, hogy ilyennek mindazon kár tekintendő, mely valamely hajónak vagy rakományának, vagy mindkettőnek a hajóvezető által vagy annak parancsára szándékosan okoztatik azon célból, hogy a hajó vagy rakománya egy bekövetkezett veszélyből megmentessék, valamint azon kiadások, melyek e célra a hajóvezető vagy rakományi érdekeltek által fordítatnak. Ezen kár megtérítése közösen terheli a hajót és rakományt, illetve ezek értéke erejéig a tulajdonosokat, de csak akkor, ha a mentés akár részben, akár egészben sikerül is. Ilyen károknak tekinthetők: áruknak, hajórészeknek vagy szerelvényeknek a hajóból való kidobása, kötelek, lánczok elvágása, a hajókönnyítés céljából történő átrakások. Ide tartoznak továbbá a hajó szándékos zátonyra juttatása, a sülyedés elkerülése céljából, vagy annak szándékos víz alá merítése tűz esetében, stb. A kár felvétele a helyreállítási helyen szakértők által a német kereskedelmi törvényben (711. és köv. §§-ban) a tengeri hajókárra különösen megállapított szabályok szerint történik, és az összegből egy éven túl járó hajóknál az érték $\frac{1}{3}$ -da, valamint a meglevő árukért befolyt ár vagy azok értéke levonatik. A kárösszeg részletes számítása és felosztási terve az u. n. «dispatche»-ban, vagyis a felszámítást és felosztást tartalmazó okiratban történik.

A hajókár tekintetében felmerült az a kérdés is, hogy ha ily esetben a hajó utját megszakítva a helyreállításig egy helyen marad, az ezel járó költségek és károk a nagy

hajókárhoz tartoznak-e? A javaslat szövege oly intézkedést tartalmazott, hogy ha az eset maga, melyből a kár származott, a hajókár fogalma alá vonható, akkor ezek a költségek is idetartoznak. Azonban a javaslat részletes megvitatására kiküldött bizottságban, mint a birodalmi gyűlésen történt felszólalások folytán, a javaslat szövege oda módosított, hogy ily költségek — azon eset kivételével, ha a hajó a téli fagyok folytán szenvedett nagy kár miatt volt kénytelen kikötőbe menni, — nem tartoznak a nagy hajókár összegéhez.

V.

Összeütközések vagy veszély idején nyújtott segélyekért a törvény mentési vagy segélydíj iránti igényt állapít meg, a melynek összegét a körülmények figyelembevételével a bíróság állapítja meg. A szabad mérlegelés és megállapítás elvének alkalmazása mellett is azonban, utmutatásul megjegyeztetik, hogy a tanusított igyekezet, a mentésre vagy segélynyújtásra fordított idő, a tett szolgálatok, a veszély nagysága és a mentett rakomány értéke, az összeg megállapításánál a bíróság által figyelembe veendő.

A IX-ik fejezetben a hajólajstromokról, a X.-ben pedig a hajókra szereshető zálogjogokról és végrehajtás utjáni lefoglalásról intézkedik a törvény.

A hajólajstromok intézménye nálunk csupán a tengeri hajókra van rendszerezve (1879. évi XVI. tcz.) pedig azon előnyök, melyeket a tulajdon szerzésre és átruházásra a zálogjogok eseteiben, stb. ily lajstromok nyújtanak, kézzelfoghatók. Mig nálunk százezer forintot érő és a belvizeken járó hajó tulajdonosa csak személyes hitelt nyerhet, mert hiszen a hajóval megfelelő biztosítékot nem nyújthat, addig a német belvizhajózási törvény szerint a telekkönyvekhez hasonló módon vezetett és a jogositott javára absolut joghatályt biztosító lajstrom bejegyzések folytán az uszó hajóra is szereshető zálogjog. A hajó tulajdonában történt minden változás, mindennemű zálogjogok szerzése, megszűnése az illetékes bíróságnál («In der Regel das Amtsgericht») bejelentendő. Hajó lefoglalása nálunk a legnagyobb nehézségekkel jár, mert habár joggyakorlatunk szerint az ingók fogalma alá esik, mégis a hajó sajátos természete, gyakori helyváltoztatása, kezelési nehézségei, a foglalás fogantatását a valóságban a legtöbb esetben illusóriussá teszik. Ezen törvény szerint a végrehajtás utjáni lefoglalás — hasonlóan azon eljárásához, mely nálunk a jelzálogilag biztosított követelés foglalásánál követendő — a bírói kiküldött által a hajólajstromot vezető bíróságnak a végrehajtási zálogjog feljegyzése végett bejelentendő. Bírói árverés esetében pedig a vételár mindig letétbe helyeztetik, és sorrendi tárgyalás utján állapittatik a kifizetési sorrend és történik a vételár felosztása.

A fentiekben igyekeztem, bár nagyon hézagosan, ezen törvény főbb intézkedéseit megismertetni. E lap olvasói közül lesznek bizonyára sokan, kik ép úgy, mint én is, több ízben sajnosan érezték annak hiányát, hogy a hajózási viszonyokból eredő magánjogi kérdéseket nálunk törvény nem szabályozza és a kik csatlakoznak azon óhajomhoz, hogy vajha ezen törvényhez hasonló leglationalis alkotás jönne mielőbb létre hazánkban is, mert közgazdasági érdekeink épúgy, mint a forgalom jobbiztonsága, ezen jogvidék viszonyainak rendezését már elodázhatlan kötelességünké teszik.

Dr. Török Emil.

A készpénz női hozomány biztosításáról.

— Megjegyzések Dr. Hajós Béla Ödön ur cikkére. —

Dr. Hajós Béla Ödön ur e lapok 34. számában a készpénzhozomány biztosításának kérdését fejtegette.

Szerény nézetem szerint cikkében néhány tévedés van, legyen szabad azokat megkorrigálnom.

Helytelennek tartja a cikkező ur, hogy a közjegyzők nem veszik föl a felek abbeli megállapodását, «mely szerint a nő, ha hozományát férjénél a házasság tartama alatt veszélyeztetve látná, azt tőle biztosítás utján visszakövetelhesse».

Eltekintve attól, hogy «biztosítás utján» visszakövetelni nem lehet, azt hiszem, hogy a közjegyzők helyesen járnak el, mert ezzel a nőnek csakis oly jogot stipulálnának, a mely jog érvényesítés esetén gyakran a csődtörvény 28. §-ába ütköznék.

És ha az ily megállapodás nem is ütközik tiltó törvénybe, a közjegyző ennek mellőzésével csak hivatását teljesíti, mert kötelessége a feleket felvilágosítani a céltalan megállapodásokról, s kikerülni azoknak okmányolását.

Azt kérdi a cikkező ur, hogy az ily megállapodást magában foglaló okirattal szemben «szabad-e a bírónak biztosítási kérelem esetén a megszerzett jog elvi helyeségének bírálatába bocsátkoznia?»

Igen is szabad. Sőt kötelessége. Ha a formailag kifogástalan okirat anyagilag érvénytelen, vagy jogilag nem létező kötelezettséget állapít meg, a bíró annak alapján a végrehajtást nem rendelheti el. (Következik ez az 1874. XXXV. tcz. 113. §. b) pontjából is.) És így, ha a bírónak az a nézete, hogy a hozomány biztosítását kikötni nem lehet, elutasíthatja ezen az alapon a kérelmet.

De ha a közjegyzői okiratba oly megállapodás foglaltatik, hogy a nő követelheti hozománya biztosítását, ha azt veszélyeztetve látja, annak alapján nem is rendelhető el a végrehajtás, mert a teljesítés időpontja nincs benne szabatosan kitéve, ez pedig a végrehajtás elrendelésének az 1874. évi XXXV. tcz. 111. §-a szerint, sine qua nonja.

Kár, hogy a cikk az — elismerem kényes — kérdésnek leglényegesebb részét mintegy megkerüli.

Ez a kérdés az, hogy közjegyzői okirat alapján hogyan van biztosításnak helye?

Az 1881. LX. tcz. 1. §-ából kifolyólag csak kielégítési végrehajtásnak van helye a közjegyzői okirat alapján; biztosítási végrehajtásnak azonban nincs.

És ez könnyen félre vezetheti az embert. Hajlandó azt hinni, hogy közjegyzői okirat alapján biztosítást nem lehet kérni. Pedig lehet, csak hogy nem biztosítási, hanem kielégítési végrehajtás utján, miután az adós fél szolgáltatása, a kötelem teljesítése nem csupán odadásban, hanem biztosításban is állhat. Sőt lehet, hogy a kötelezettségnek egész tartalma nem más, mint biztosítás nyújtása valamely más okból előállott tartozás fedezetéül.

Az általam is helyeselt végmegoldás érdekében czélszerűnek tartottam ezt a kis correctiót megtenni.

Dr. Ny. 7.

Oroszország börtönei.¹

A börtönügy fontosságát nem szükséges többé ismertetni vagy bizonyítani akarni. Ez iránt már általános a megegyezés. Az pedig, hogy mennyire elsőrangú, sőt domináló fontosságú ez Oroszországban, tudja vagy könnyen elképzei mindenki, a ki csak keveset is hallott a «szibíriai ólom-bányákról».

Ezért van, hogy Oroszországban nagy apparatussal és régóta foglalkoznak a reformokon. Ezelőtt tizenöt évvel történt (1879 június 28-án), hogy a börtönügyi főigazgatóság (Glavnoje Tyuremnoje Upravlyenije) megkezdte működését azon czélből, hogy gyökeresen átalakítsák a börtönügyi rendszert és berendezéseket, ugyszintén rendezzék a számüzetés és a gályarabság kérdését. Működésének irányelveit maga a kormány jelölte ki mindjárt a megalakításakor, és hatá-

¹ Ezen adatok az «Obzor djeszatyilyetnej djeatyelynosztyi Glavnoje Tyuremnavo Upravlyenija» «A börtönügyi főigazgatóság tíz évi munkásságának áttekintése» cz. munkából merítvük.

rozottan ellene volt annak, hogy a megállapítandó reformok mind egyszerre és teljességükben legyenek megvalósítandók. Megalakítván eleinte a központi börtönigazgatóságot, a kormány nem akart egyebet, mint hogy ez tanulmányozza és javaslatba hozza az idő és a tapasztalat követelte feltétlenül szükséges javításokat vagy változásokat, a melyek azután fokként, egymás után és lassan-lassan lennének keresztülviendők.

Az első kísérleteket már 1864-ben kezdték, a midőn a börtönügy kérdésének és rendszerének kidolgozására egy bizottságot alakítottak minden oly hivatal tagjaiból, a kiknek valamiféle köze volt a börtönökhöz. Ezen bizottságot követte még sok, hasonló célból kinevezve. A javaslatok 1875-ben az államtanács elé terjesztettek, azokat 1879-ben magában az államtanácsban egy külön bizottság újra átdolgozta, és ennek eredményeül tekinthető a fentemlített *börtönügyi főigazgatóság* behozatala és rendszeresítése is.

A börtönök állapota a 70-es évek végén éppen nem volt kielégítő. Nagyon kevés volt bennük a hely, következésképp nagyon túl voltak tömve. A 76,094-re berendezett börtönökben 94,796-an voltak elhelyezve, a mi más szóval annyit jelent, hogy a túltömöttség 19 százalékot tesz ki, viszonyítva a bebörtönzöttek számához, és 24%-ot, viszonyítva a börtönhelyiségek számához.

Ezen számok az átlagos eredményt tükrözik vissza. Részletesebb vizsgálatnál azonban kitűnik, hogy pl. 15 guberniumban egy személyre meghatározott helyre átlag 1.5—2, 9 guberniumban 2—2.7, sőt Petrokovszkoj guberniumban 5.2 van elzárva.

A börtönök ekként való túltömött és elhanyagolt állapota azt eredményezte, hogy — nem is tekintve a hátrányos és egészségi szempontból káros következményeket — nem lehetett az ítéleteket végrehajtani, mert nem volt hely hová elzárni a börtönre ítélteteket. Egy és ugyanazon zárkában együtt vannak a vizsgálati fogságban levők s az elítélt bűnösök, — a rövid idejű fogságra elítéltek s a súlyos gályarabok.

A börtönöknek nagy építési hibái és fogyatkozásain kívül, a baj a börtönök adminisztrációjában is rejlik egyrésztől, és a felügyeletben másrésztől.

A *közigazgatás* és a börtönökkel való rendelkezés a bel- és igazságügyminiszteriumba tartozott, de egyik miniszternek sem volt a hatásköre se korlátozva, se szorosan meghatározva. A börtönökben való másodfoku rendelkezés még zavartabb volt, a mennyiben ebbe egyaránt befolytak a kormány-közégek és az u. n. börtönügyi bizottságok (Tyuremniij komitet). A gazdasági kezelés pedig, ugyiszintén a börtönökben való elhelyezés s a megbánási elméletnek lehető gyakorlati alkalmazása részben szintén a bizottsághoz tartozott, de a rendőri felügyelettel a helyi rendőrség s a kormányzók voltak megbízva.

A börtönügyi bizottságok és ezek osztályai — kevés kivétellel — hivatásukban mitsem tettek, azzal mitsem törődtek. A börtönfelügyelők, a kik a törvéynél fogva sem illetékesek, sem jogosultak nem voltak a börtönigazgatás fontosabb ügyeibe beavatkozni, önkényüleg jártak el mindenben, mert nem terhelhette őket e miatt semmi törvényes felelősség. E mellett a börtönök felügyelő személyzete azon sovány fizetés mellett, a mit kap (400—700 rubel évente, a melyből még az irodai kiadásokat is tartoznak fődözni), nem nyújt kellő erkölcsi biztosítékot hatáskörének ily tetemes kiszélesíthetetésére. Mindezekhez még hozzájárult az is, hogy a legtöbb helyen ilyen felügyelő volt az egyedüli személy, a ki — minden segéd nélkül, magára lévén hagyatva, — kénytelen is volt egymaga eljárni minden, a börtön igazgatását és gazdaságkezelését illető ügyben.

Nem kevésbé volt a rendetlenség és zavar a *börtönfelügyelet* illetőleg, a melylyel 1865-ig részben egyes kivá-

lasztott kiszolgált rokkant katonák, részben pedig a helyi katonai parancsnokságoktól a börtönök felügyeletére kiküldött őrségek, ilyenek nemlétében pedig tartalékos katonák voltak megbízva, a kik azonban egyuttal a börtönökben a külső és belső őrszolgálatot is teljesítették. Ez az állapot alapjában rossz volt. A felügyelők, mint közvetlen főnökei az elzártaknak, s az őrtálló katonák, a nyers erőszakon kívül semmi befolyással sem tudtak lenni a bebörtönzöttekre.

A túltömöttség, a melynek folytán nem volt elég hely a börtönökben, s a hiányos felügyelet, a rabmunkák nagy hanyatlására és elhanyagolására vezettek, a mihez sokban hozzájárult még az is, hogy a katonai hatóságok nem ritkán megtagadták a szükséges őrségek kirendelését.

Áttérve a szorosan vett börtönbüntetésekről a *száműzetés* (deportálás) főbb tekinteteire, (a hivatalos adatok alapján) úgy a 70-es évek végén ez is teljes rendetlenségben volt.

A Szibiriába való deportálás vagy fő-, azaz önálló büntetésként szabott ki, vagy pedig föltétlen mellékbüntetésekül a gályarabságra ítéltetésnek, és mindkét esetben a vagyon s az összes jogok elvesztésével járt. Az első esetben az elítéltet egyenesen Szibiriába tolonczolták, a másodikban pedig csak az ítéletben kiszabott gályarabság eltelte után tolonczolták a törvény által kijelölt helyre.

Attól a perctől kezdve, a mint az elítéltet a kijelölt helyére deportálták, tulajdonképen megszűnt az állam részéről reá nézve minden igazi felügyelet és gondoskodás, mert a törvény nem intézkedett a száműzöttek megélhetéséről, annyival kevésbé valami kényszermunkáról. A büntetési helyre tolonczolt száműzött rögtön tagjává lett azon helység vagy falu eredeti szibiriái lakosainak vagy társaságának, s az első perctől kezdve a sors önkényére vagy saját értelmességére volt utalva. Rendesen azonban helyzeténél fogva függőségi, inkább alávetettségi viszonyban állott az ottani lakossággal, és sorsa kizárólag saját egyéniségétől függött, vagy pedig azon körülménytől, hogy volt-e azon a helyen a munkáskézben hiány vagy nem.

Ha még hozzá vesszük, hogy az ily száműzöttek fölött semmi felügyelet nem volt, de meg nem is lehetett, mert olyan messzire elszórva és olyan sokan voltak (évenkénti átlagos száma a mindkét nemű száműzötteknek, nem számítva bele a családokat, 2650), akkor könnyen érthető, hogy miért siettek e deportáltak mindjárt az odatolonczoltatás után, vándoréletet kezdeni, nem törődve egyébbel, mint a megélhetéssel s a szükséges táplálék megszerzésével; hogy miként, az nem adott gondot, — ha nem sikerült a koldulás, segített a lopás vagy a rablás. Ha volt kivétel, úgy azt főleg a családok képezték. Innét az általában ismert tény, hogy a száműzötteknek több mint fele sohasem volt a lakosság összeírásakor vagy népszámláláskor fölvehető, és tartózkodási helyük mindig ismeretlen maradt.

A *gályarabság* intézménye sem volt az említett időben jobb vagy megfelelőbb, mint a száműzötteké.

A gályarab- és bányamunkák hanyatlása röviden a jobbágyok fölszabadítása után (1861.) kezdődött. A munkásokokban bekövetkezett versenygés mellett a kényszer rabmunkák nagyon költségeseknek és hátrányosoknak bizonyultak, s az állam iparvállalatai csak óriási veszteség mellett voltak folytathatók. A Szibiriában fenálló szövetgyárakban, szeszfőzőkben, sóbányákban és vasgyárakban csakhamar be is szüntették a munkát, s a különböző gyárakat később vagy egészen feloszlatták, vagy magán személyeknek adták el. A gályarabokat nem alkalmazták többé az erődítményekben s a bányamunkákat mindjobban elhanyagolták, mellőzték.

A gályarabmunkák hat év lefolyása alatt csaknem mindenütt abba maradtak, és Kelet-Szibiria general-gubernátora hivatalos jelentésében határozottan sürgette, hogy a hatósága alá tartozó területre több száműzöttet ne küldjenek, mert lehetetlen a rájuk kiszabott büntetést végrehajtania.

Igy állottak Oroszországban a börtönviszonyok a 70-es évek végén.

Hozzájárul még az is, hogy a száműzöttek nagy nyomort hoztak a területre. Szibiriában, kis városokba, a minőket alig lehetne nálunk falunak is nevezni, a hol a nélkül is nagy a nyomor és nincs semmi munka, küldenek nem ritkán 50-et egyszerre, a kik mind koldulásból kénytelenek élni; és minthogy ezen módon alig képesek menekülni az éhhaláltól, gyakori a lopás és rablás.

Viszont pedig vannak vidékek, a hol meg épen ellenkezőleg a munkászekekben való teljes hiány idézi elő a nyomort.

A «Szibirskaja Gazeta» alig egy évvel ezelőtt azt írta, hogy Zabajkában 1 djeszjatyin (= 10925 hectar) kaszálót 30 kopejkáért, és 1 pud (= 1638 kilogr.) szénát 1 rubelért lehet kapni, és mégis — az állatok éhen vesznek, mert nincs a ki levágja a füvet.

Nem indokolatlan az a sok panasz, a mit az ázsiai Oroszország és különösen Szibiria lakói e miatt oly gyakran hallatnak. Rájuk nézve sokszor nagyobb és érzékenyebb büntetés egy csapat száműzött internálása, mint magukra az elítelt bűnösökre, és nem eltörölni kellene a száműzést, hanem hasznossá tenni az egyes vidékekre. Ismerni kell az egyes helyek nemzetgazdasági viszonyait, és ezen szempontból, nem pedig tisztán közigazgatási tekintetből a száműzöttek helyeit kijelölni. Sok vidék, a hol szívesen látnák őket maguk az ottlakók is, szerencsésé lenne, míg viszont másutt megfogyna a száma a sok éhes szájak.

Ez volt az állapot, a melyet 1889-ben az orosz börtönügyi főigazgatóság leplezetlenül föltárt, és hivatalos adatokkal hitelesen igazolt. Nem csináltak belőle titkot, sőt a börtönügyi főigazgatóságnak azon tiz évi munkássága, mely ezen adatokat is összeállította, mint egyik alapvető mű szerepelt az 1890-ben Szent-Pétervárott tartott nagy nemzetközi börtönügyi kongresszus előkészületei között.

Magának a kongressusnak, melyet óriási apparatussal tartottak és ünnepeltek, tagadhatatlanul voltak eredményei — az elméletben. Azon a kongressuson nagy tekintélyek, világhírű tudósok jöttek össze csaknem minden számot tevő államból, s a kik abban résztvettek, vagy az ott történeteket és előadottakat figyelemmel kísérték, sok tanulságot vonhattak le maguknak. De a gyakorlatban a reformterveknek nincs nyomuk.

Dr. Sármai Főzsef.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** augusztus hóban 1847, ez évben összesen 19430 ügy érkezett. A mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 33302, elintéztetett 16330, hátralékban maradt 16972 ügy. A beérkezett ügyek száma az elintéztettekét 3100-al multa felül. A mult év megfelelő szakához képest kevesebb érkezett be 878 ügygyel, kevesebb intéztetett el 71-el, s a hátralék apadt 286-al. Felülvizsgálati ügy 215 érkezett, melyből 122 intéztetett el.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje:**

Magyar közjog. Lechner Ágoston. — Magyar közigazgatási jog. Ugyanazon tanár. — Egyetemes európai jogtörténelem. Hajnik Imre. — Magyar büntetőjog. Schnierer Aladár. — Bevezetés a jogbölcseletbe. Ugyanazon tanár. — Magyar polgári törvénykezési rendtartás. Herczegh Mihály. — Magyar magánjog. Ugyanazon tanár. — Magyar csódtörvény. Ugyanazon tanár. — Ausztriai általános magánjog. Sággy Gyula. — Egyházjog nevezetesebb forrásai és a kath. egyház kormányzati szervezete. Ugyanazon tanár. — Pandekták. Ugyanazon tanár. — Római jog. Vécsey Tamás. — A források exegetikus olvasása. Ugyanazon tanár. — Magyarország statisztikája. Láng Lajos. — Nemzetgazdaságtan. Ugyanazon tanár. — Egyházjog. Antal Gyula. — Ausztriai általános magánjog. Ugyanazon tanár. — Egyházi jog. Kovács Gyula. — Államszámviteltan. Bochkor Károly. — Nemzetgazdaságtan.

Földes Béla. — A socialismus. Ugyanazon tanár. — Nemzetgazdasági seminarium. Ugyanazon tanár. — Magyar magánjog. Zsögöd Benő. — Kereskedelmi és váltójog. Nagy Ferencz. — Magyar alkotmány- és jogtörténet. Timon Ákos. — Magyar pénzügyi jog. Mariska Vilmos. — A javak eloszlásának és fogyasztásának tana. Ugyanazon tanár. — Politika. Concha Győző. — Államtudományi seminarium. Ugyanazon tanár. — A római jog institúciói, forrásolvasmánnyal. Schwarz Gusztáv. — Római-jogi practicum. Ugyanazon tanár. — Közegészségügy. Fodor József. — Római jog. Kajuch Márton. — Telekkönyvi rendtartás magyarázata. Csillag Gyula. — Büntetőjog. Fayer László. — Bűnvádi eljárás. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi seminarium. Ugyanazon tanár. — A biztosítási jog. Neumann Ármin. — Nemzetközi jog. Csarada János. — Észjogi előadások. Ugyanazon tanár. — Jobbölcselet. Pikler Gyula. — Jobbölcseleti seminarium. Ugyanazon tanár. — Közgazdaságunk fejlődése 1867 óta. Ráth Zoltán. — Magyarország közgazdasági statisztikája összehasonlításban Európa főbb államainak közgazdasági viszonyaival. Dobránszky Péter. — Morál-statisztika. Ugyanazon tanár. — Törvényszéki orvostan. Csatáry Lajos. — A káptalanok, azok fejlődése és jogi állása. Melichár Kálmán. — Demologiai seminarium. Körösi József. — Magyar bűnvádi eljárási jog. Balogh Jenő. — Mezőgazdasági hitel és biztosítás. Pólya Jakab. — Közgazdasági politika, különös tekintettel a kereskedelemre. Kovács Gyula. — Az egyházjog forrásai. Reiner János. — A birtokintézmény a római jogban. Hoffmann József. — A történeti módszerről a jog-, gazdaság- és társadalomtudományban. Mandello Gyula. — Magyarország és Ausztria közjogi viszonya. Polner Ödön.

— **A házassági jog és az anyakönyvi törvény kézikönyve.** Az 1894. évi XXXI., XXXII. és XXXIII. tczikkek és az azokra vonatkozó összes rendeletek és utasítások. Magyarázatokkal, a vonatkozó összes jogszabályokra való utalásokkal, valamint az anyakönyvi kerületekre vonatkozó helységnévtárral ellátta dr. *Márkus Dezső*. Szerző az új jogi intézmények alkalmazására nézve az utbaigazító magyarázatot főképp magukból e törvényekből, az azokra vonatkozó tárgyalásokból és azokból a már érvényben levő jogszabályokból meríti, melyek a most hatályba lépő törvényekkel összefüggésben vannak. A törvények indokolásának gondos bírálatával sikerült szerzőnek annak a gyakorlati alkalmazás szempontjából legbecsesebb részeit egy egészszé alakítva szakaszonkénti magyarázatul adni. Nagy súlyt helyezett szerző arra, hogy az egyes törvények és rendeletek egyes szakaszainak egymással való összefüggését és egymásra való vonatkozását folytonosan feltüntesse. Csakis így válik lehetővé, hogy egy-egy kérdésre vonatkozóan a törvénynek minden rendelkezésével megismerkedjünk és hogy egy-egy rendelkezést az egész törvényen keresztül figyelemmel kísérhessünk. A műnek a házassági eljárásra vonatkozó része tájékoztatóul szolgál abban az irányban, hogy mikép lehet összeegyeztetni az eddigi gyakorlatot az új házassági joggal és különösen annak új intézményeivel. Az anyakönyvi kerületek részletes beosztásának közlése zárja be a művet, mely az igazságügyminiszteri és belügyminiszteri összes idevágó rendeleteket a törvények vonatkozó szakaszainál gondosan idézi. Dr. Márkus Dezső e műve lényegesen elő fogja mozdítani az egyházpolitikai törvényeknek az életbe való átvitelét s a gyakorlat férfainak igen nagy szolgálatokat fog tenni áttekinthetősége, könnyen kezelhetősége és helyes rendszerénél fogva.

— **Előfizetési felhívás.** Kilián Frigyes kiadó a következő műre hirdet előfizetést: *A királyi méltóság és hatalom Magyarországon.* Közjogi tanulmány. Irta dr. *Ferdinándy Gejza*. E munkának célja kifejtteni, hogy minő állást foglal el a magyar király az államban alkotmányunk értelmében s kimutatni, hogy minő viszonyban van a király a nemzettel a magyar felfogás szerint.

— **Az I—III. ker. kir. járásbíróság** elhelyezésére vonatkozólag ügyvédi körökből a következő igen figyelemre méltó felszólalást veszszük:

Igazságügyi kormányunk a ttkvi hatósággal is felruházott budapesti I—III. ker. járásbíróság elhelyezése tekinteté-

ben a lefolyt utóbbi években megkezdett helyes utról letérve, ismét a régi — eléggé el nem ítéhető — rendszerhez készült folyamodni.

Alig mult el két éve, hogy ezen bíróság, — mely addig a várban, tehát hozzáférhetőség tekintetében a legcélszerűtlenebbül, külső csin és használhatóság szempontjából pedig alkalmatlan, Fortuna-utczabeli Simor-féle házban volt elhelyezve, — innét a II. kerületi Dunaparton épült új pénzügyi épületbe költözött, az állandóság és maradósság minden garantiájával.

A jogkereső közönség és az ügyvédek meglepéssel keresték föl a bírósági helyiségeket, melyek a hivatal fontosságának és méltóságának külsőleg is megfelelőek és könnyen hozzáférhetőek voltak.

Most azonban a háztulajdonos pénzügyminiszternek eszébe jutott, hogy a bíróság által birt helyiségeket saját hivatalai számára foglalja le, s azokat 1896. évi május 1-re felmondta, minek következtében az igazságügyi kormány, mely az igazságszolgáltatás fontos érdekeit nem tudta, vagy nem akarta a hatalmas pénzügyminiszterrel szemben a felmondás visszavonása tekintetében érvényesíteni, — egy rosszul épített, sötét és büzös, tehát a célnak legtávolabbról sem megfelelő házban, az eddiginél háromszor nagyobb lakbér mellett, hol mindezek felül egy büzt terjesztő gyár és gyógyszerár is van, — akarja a millenium nagyobb diszere már a jövő májusban elhelyezni, a helyett, hogy ugy az I—III. ker. mint a pestvidéki járásbírók számára, a jövő évig könnyen elkészíthető új házat építtetne, mely esetben az igazságügyi budget is kevésbé lenne terhelve az évi törlesztési részletek, mint a jelenlegi hallatlanul magas lakberek által.

Akarjuk hinni, hogy az igazságügyi kormány az általa ez ideig tervezett módnál célszerűbben fogja ezen elhelyezési kérdést megoldani.

— A csődfelszámolási jegyzőkönyv bélyegét a nem a csődbíróság székhelyén lakó ügyvédek különbözőkép szokták leróni. Külön helyettelt rendszerint nem érdemes megbizni a csődfelszámolási tárgyaláson való megjelenéssel, mert egyetlen feladat ezen alkalommal a tárgyalási jegyzőkönyv bélyegének lerovása. Ezt a távollakó ügyvédek némelyike úgy eszközli, hogy elnöki letétül készpénzben küldi meg a törvényszéknek az 50 krt, mások a csődbiztost, ismét mások a tömeggondnokot kéri fel a bélyeg felillesztésére és azt is gyakran látjuk, hogy a bélyeg a kérvényhez mellékelteik. Mindez azonban igen bizonytalan dolog. Leghelyesebb volna kimondani az illetékszabályokban, hogy a csődfelszámolási tárgyalás jegyzőkönyvi bélyege a csődbejelentésen is leróható. (*Ügyvédi körökből.*)

— Az ipartörvény 164. §-ába ütköző kihágás a munka megszüntetésére való unszolással is elkövethető. A budapesti IX. ker. elbíróság: St. J. munkástársainak a munka megszüntetésére történt rábeszélésével az ipartörvény 164. §-ába ütköző kihágás elkövetésében bűnösnek ismertetik és 5 frt pénzbüntetésben elmarasztaltatik. *Indokok:* A tárgyalás folyamán kihallgatott két tanu vallomásaival igazoltatott, hogy ők panaszlott unszolására szüntették meg a munkát és ezzel a kihágás elkövetése igazoltnak tekintendő. (1894 február 20-án 2262. sz. a.)

A fővárosi tanács: A határozatot indokainál fogva helybenhagyja. (1894 május 4-én 11414. sz. a.)

A budapesti IX. ker. elbíróság: A tanácsi határozat ellen benyújtott felebbezést visszautasítja, mert az 1890. évi 2608. számú belügyminiszteri rendelet 2. pontja szerint két egybehangzó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak.

— Birkmeyer, a müncheni egyetem büntetőjogi tanára, újabb kiadta előadásának u. n. Grundriss-jét. Látható belőle, hogy neki is külön anyagbeosztása van. Közelebb áll a törvényhez mint Liszt, de egészen a törvényre még sem támaszkodik. Megemlíti, hogy a büntetőjogi teoriákat csak függelékképp tárgyalja s ehhez illeszti a büntetőjog sociologikus megindokolását, továbbá a büntetőjog történetét és a reformeszmék feletti áttekintést. Itt megemlékezik különösen a nemzetközjogi büntetőjogi egyesület működéséről és a legújabb reformirodalomról.

Legközelebbi csődbejelentési határidők (Szeptember 22-től szeptember 29-ig.): Blum I. e. a n.-kanizsai tsz. szept. 12. (190). — Strausz Pinkusz e. a rózsahegy tsz. szept. 24. (170). — Depner József e. a m.-vásárhelyi tsz. szept. 25. (168). — Brüder Simovics e. a fehértemplomi tsz. szept. 27. (189). — Flesch I. e. az aradi tsz. szept. 28. (170). — Philipovics Gávra e. az aradi tsz. szept. 28. (185). — Schuster Ernő e. a győri tsz. szept. 28. (189). — Kramer és Duneitz e. a bpesti keresk. és vtsz. szept. 28. (191). — Bodnár Albert e. a b.-gyarmati tsz. szept. 28. (197).

Csődök: Sulczer Mór szigetvári lakos e. a kaposvári tsz.; csb. Holics Gyula, t. Rimanóczy Ferencz; bh. okt. 26., felsz. t. nov. 26. (198). — Figdor Dezső pilányi lakos e. a b.-gyarmati tsz.; csb. Köröm László, t. Farkas Ferencz; bh. okt. 5., felsz. t. okt. 22. (200). — Deutsch V. n.-becskereki keresk. e. e tsz.; csb. Benedek Jenő, t. Petrovics Szvetozár; bh. nov. 28., felsz. t. nov. 30. (202). — Ifj. Kasztory Aurél n.-kikindai keresk. e. e tsz.; csb. Schulek Kálmán, t. Dus Sándor; bh. nov. 2., felsz. t. nov. 16. (202). — Csapláros Ferenczné bajai keresk. e. a szabadkai tsz.; csb. Oláh Ferencz, t. Drescher Rezső; bh. szept. 21., felsz. t. okt. 5. (202).

Pályázatok: A törökbecsei jbságnál aljegyző; bh. szept. 15. a n.-becskereki tsz. elnökéhez (198). — A n.-várad kir. tábla kerületében 8, a temesvári kir. tábla kerületében 3 joggyakornok; bh. szept. 15. e táblák elnökeihez (198). — A székelyudvarhelyi jbságnál aljegyző; bh. szept. 15. e tsz. elnökéhez (198). — A temesvári tsz. tsz. elnökéhez (199). — A fehértemplomi tsz. elnökéhez (199). — A tapolczai jbságnál albiró; bh. szept. 17. a z.-egerszegi tsz. elnökéhez (199). — A trencsényi tsz. elnökéhez (199). — A baáni jbságnál albiró; bh. szept. 17. a trencsényi tsz. elnökéhez (199). — A s.-a.-ujhelyi tsz. elnökéhez (200). — A miskolczi tsz. elnökéhez (200). — A tordai tsz. elnökéhez (200). — A nemesztói jbságnál járásbíró; bh. szept. 18. a rózsahegy tsz. elnökéhez (200). — A buzsiási jbságnál albiró; bh. szept. 18. a temesvári tsz. elnökéhez (200). — A győri kir. tábla kerületében joggyakornok; bh. szept. 18. e tábla elnökéhez (200).

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Épen most jelent meg!

DÁRDAY SÁNDOR

IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁR

negyedik kiadása.

Öt vaskos kötet, csinos és erős vászonkötésben 24 frt.

Az «Igazságügyi Törvénytár»-nak ezen új kiadása az eddigi kiadásokhoz hasonló szakszerű csoportosításban a mai napig megjelent és érvényben levő összes igazságügyi törvényeket, rendeleteket és döntvényeket — így tehát az összes egyházpolitikai törvényeket és rendeleteket is — tartalmazza és az anyag szakszerű csoportosítása által minden egyéb törvénygyűjtemény mellett a legkényelmesebb, leghasználhatóbb és a legolcsóbb törvénytart képezi, a mit a rövid időközökben megjelenő új és új kiadások legjobban bizonyítanak.

Kapható a kiadónál, «Athenaeum» könyvkiadóhivatalában Budapest, Ferencziek-tere 3. szám alatt, és minden hazai könyvkereskedésben.

GRILL KÁROLY

cs. és kir. udv. könyvkereskedés, Budapest, V., Dorottya-utca 2.

kiadványában megjelent

A házassági jog és Anyakönyvi törvény kézikönyve.

Az 1894. XXXI., XXXII., XXXIII., törvénycikkek és az azokra vonatkozó összes rendeletek és utasítások. (Mintákkal és példákkal.) Magyarázatokkal, a vonatkozó összes jogszabályokra való utalásokkal, valamint az összes anyakönyvi kerületekre vonatkozó helységnévtárral.

Irta: Dr. MÁRKUS DEZSŐ

kir. törvényszéki bíró.

Ára füzve 6 forint, csinos vászonkötésben 7 forint.

Franklin-Társulat kiadása

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A félnek eskü alatti kihallgatása az új osztrák polgári peres eljárásban. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — Eljárás a házassági perekben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédől. — *Törvénykezési Szemle:* Birtokháborítási kereset jogi természete. KLEIN EDE szepsii ügyvédől. — A büntetőjogi elévülés kérdéséhez. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti albirótól. — Birósági végrehajtó fel-folyamodási jogosultsága. Dr. F. M. — Írásbeliség és perjogi reform Németországban. S. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A félnek eskü alatti kihallgatása az új osztrák polgári peres eljárásban.

Az új osztrák polgári perrendtartás, követve a *Glaser* által megindított irányt, a fél esküje helyébe a félnek eskü alatti kihallgatását teszi. Míg Németországban ezen új bizonyíték a birodalmi perrend alkotásakor nem tudott érvényre jutni, addig Ausztriában a jogász közvélemény a tapasztalatok alapján két évtized óta teljesen meg lett annak nyerve és egy figyelembe vehető hang sem emelkedett fel ellene sem az előző javaslatok közzétételénél, sem az új törvény alkotásakor. Ez utóbbi félnek eskü alatti kihallgatását részleteiben is szeren csésen szabályozza, nézetem szerint jobban, mint a mi sommás eljárásunk.

Az osztr. törvény legfőbb eltérése a mienktől a következő:

A feleket előbb eskü nélkül kell kikérdezni; az eskü nélküli kihallgatás után következhetik az eskü alatti kihallgatás. Az eskü nélküli kihallgatásnál, ha mindkét fél jelen van, szabály szerint mindkét felet kell a bizonyítandó tény-körülmények iránt kikérdezni. (376. §.)

A bíróság az összes körülmények szorgos méltatása alapján dönti el, hogy a már eskü nélkül kihallgatott felek melyikét kell a vitás ténykörülmények iránt eskü alatt kihallgatni. (378. §.)

Az 1893: XVIII. tcz. (95. és 96. §§.) ettől eltérőleg akkép szabályozza az eljárást, hogy a fél eskü nélküli kikérdezése (38. §.) mint tisztán informatív és nem bizonyító eszköz nem képezi a fél eskü alatti kihallgatásának rendszerinti előzményét, hogy a bíró egyelőre csak az egyik fél kihallgatását rendeli el és csak ezen fél kihallgatása után és megeskütése előtt rendeli el a másik fél kihallgatását, még pedig kötelezőleg, ha a másik fél ezt kéri, végül, hogy más bizonyíték hiánya esetében megköti a bírót abban, hogy a felek közül kit hallgasson ki először és kit bocsásson esküre.

Annak, hogy a feleket az eskü alatti kihallgatás elrendelése előtt személyesen meghallgassa a bíró, számtalan előnye van. A bíró így győződhet meg legjobban, hogy remélhet-e az eskü alatti kihallgatástól eredményt, meggyőződhetik a felek megbízhatóságáról, az eskü alatti kihallgatást bizonyos ténykörülményekre szoríthatja és végül az eskü alatt kihallgatandó fél jobban meggondolhatja vallomását. Ez utóbbira az osztrák törvény nagy súlyt helyez. E cél elérésére a 375. §. azt rendeli, hogy az esetben, ha a kihallgatandó fél nincs jelen, akkor azt *azon ténykörülmények közlése mellett* kell idézni, a melyekre ki fogják hallgatni, a 379. §. szerint pedig a bíróság a tárgyalást a fél eskü alatti kihallgatása végett elhalaszthatja, ha czélszerűnek mutatkozik, hogy a kihallgatandó félnek gondolkozási időt adjon.

Technikailag is kevesebb baj származhatik az osztrák törvény szabályozásából, mint a mienkből. A mi sommás eljárásunk 95. §-a szerint a bíróság az egyik fél kihallgatása után köteles a másik felet kérelmére kihallgatni. Ebből a következő complicatiók állhatnak elő: A bíróság kihallgatja felperest, erre alperes képviselője előterjeszti a kérelmet, hogy a távollakó felét is hallgassák ki; a bíróság ezt köteles elrendelni és esetleg megkeresés útján (98. §.) foganatosíttatja ezt. Most visszaérkezik a jegyzőkönyv és a bíróságnak tárgyalás útján határoznia kell a felett, hogy melyik felet bocsássa esküre, ezen felet újból vagy személyesen be kell az eskütételre idézni, vagy megkeresés útján kell tőle az esküt kivétni. Ezen eljárás a mi viszonyaink között egy évet vehet igénybe. Nem is akarok arról szólni, hogy más bonyodalmak is beállhatnak, pl. a fél a hónapokkal azelőtt tett vallomását az eskü letételekor módosítani akarja. Meg lehet-e ezt tőle tagadni? nézetem szerint nem. Kivánhatja-e a másik fél, hogy a módosításra tekintettel őt is újból hallgassák ki? Ehhez szó férhet. Egy szóval számos incidens merülhet fel a kihallgatás és eskütétel közti időben, a melyek az eljárást megnehezíthetik.

Mindez nem történhetik meg az osztrák törvény szabályozása mellett. Ha a bíró személyesen meghallgatta a feleket, kijelöli a felet, a ki eskü alatt fog vallani és kijelöli vallomásának azon részét, melyre az esküt le fogja tenni. Az eljárás azután nagyon egyszerű, vallomás és eskütétel közvetlenül egymás után következnek.¹

Azt fogják talán mondani, hogy visszás és időtrabló, ha ugyanazon felet kétszer kell kihallgatni: egyszer eskü nélkül és egyszer eskü alatt; ha a fél már előadta a tényállást, akkor vagy tegye le arra az esküt, vagy ne tegye le, de másodszor ismételné ugyanazt, annál inkább felesleges, mert hiszen az eskü letétele előtt ugyis módosíthatja és kiegészítheti vallomását. Ezen ellenvetés nem helyes. Az eskü nélküli kihallgatásnál a bíró számos mellékkörülmény iránt is kikérdezheti a felet, a melyekre felesleges az esküvel való megerősítés, de a melyekből a bíró mégis következtetést vonhat arra, hogy megbízható-e a fél vallomása, esetleg, hogy elég erős-e a fél emlékező tehetsége stb. stb. A fél az ellenfél kihallgatása és a tényállásnak több oldalról való megvilágítása után második, eskü alatti vallomását jobban és komolyabban teheti meg, maga a vallomás tisztább és világosabb lesz és jobban használható fel az ítélet alapjául.

Épügy helyesnek tartom az osztrák törvény azon álláspontját, hogy nem korlátozza a bírót abban, melyik felet hallgassa ki első sorban és melyiket bocsássa az esküre. Sommás eljárásunk 96. §-a szerint oly esetben, ha a bíróság a félnek eskü alatti kihallgatását más bizonyíték hiányában rendeli el, a bizonyítási teher alapján és kiindulva a főeskü alkalmazásának előbbi szabályaiból, bizonyos törvényes szabályokat állít fel erre. Az osztrák képviselőház bizottsága szintén kívánt ily intézkedéseket a törvényben. A bizottság javaslatának 379. §-a előírta: «Az eskü alatti vallomást rendszerint azon féltől kell kivenni, a kit a vitás ténykörülmény

¹ Az osztrák törvény szerint az esküt rendszerint előzetesen kell kivenni. (337. §.) Hogy ez helyes-e, annak megvitatásába nem akarok ez alkalommal belemenni.

bizonyítása terhel. A bíróság azonban, ha az eskü nélküli kikérdezés eredménye alapján az igazság kipuhatólására célszerűbbnek találja, vagy ha a bizonyításra kötelezett fél az eskü nélküli kihallgatásra nem jelent meg, vagy a hozzá intézett kérdésekre a választ megtagadta, az összes körülmények szorgos méltatása mellett, a már eskü nélkül kihallgatott ellenfelet bocsáthatja eskü alatti vallomásra.» Az urak házának bizottsága ezen intézkedést mellőzte a következő indokolással: «A bíróságot a bizonyítási teher szabályaihoz kötni már azért sem célszerű, mert a kérdés, hogy kit terhel a bizonyítás, époly nehéz, mint vitás. Nem helyes egyébként az esküt, mint terhet felfogni; a lehetőség, hogy valaki jogát más bizonyíték nélkül, csakis esküjével biztosítsa, oly személyekre nézve, kik nem elég lelkiismeretesek, nagy előny lehet.» (Jelentés 12. lap)

Kétségtelen, hogy az osztrák képviselőház bizottsága által felállított és az urak házának bizottsága által kihagyott szabály sokkal célszerűtlenebb volt, mint sommás eljárásunk 96. §-ának szabálya. De még ez utóbbinak szerkezetében sem tartom helyesnek azt, hogy a törvény akár a kihallgatás sorrendjét, akár az eskü alatt kihallgatandó személyt általános szabályban előre meghatározza. Igaz ugyan, hogy sommás eljárásunk e szabálya nagyon elasztikus, hogy végeredményében oda vezet, hogy a bíró mégis a célszerűség szerint dönti el, hogy melyik felet fogja előbb kihallgatni és melyiket bocsátja esküre, de ekkor minek egyáltalában a részletes szabályozás? A sommás eljárás alkotásánál talán indokolta azt azon körülmény, hogy az intézmény új és a bírónak lehetőleg részletes utmutatást kell adni, a végleges perrendtartás alkotásánál azonban minden veszély nélkül ki lehet e részletes szabályokat a törvényből hagyni.

Dr. Fodor Ármin.

Eljárás a házassági perekben.

I.

Az 1894. évi XXXI. tcz. f. é. október elsején életbe lép, a nélkül, hogy az ezen törvény alapján indítandó perek tekintetében az eljárás törvény által szabályoztatott volna.

Igaza volt az igazságügyi miniszternek, midőn a képviselőházban s különösen f. é. márczius 22-én a főrendiházban indokoltan kifejtette, hogy a házassági jogból származó házassági köteléki perek a ma fenálló házassági perrendtartás keretében kellő megoldást nyerhetnek. Nem is szokatlan az nálunk, hogy valamely anyagi törvény életbe lép a nélkül, hogy az alaki rész, az eljárás törvény által szabályoztatott volna; mert hisz a büntető-törvénykönyv 1881-ben lépett hatályba s még ma is nélkülözzük a törvény által szabályozott, rendszeres bünvádi eljárást; ezt, alaki törvény nem lévén, a bírói gyakorlat építette fel és fejlesztette oly rendszeresen és öntudatosan, hogy a jogrend soha sem rendült meg, a mivel azonban nem akarom azt mondani, hogy egy modern jogelveken alapuló bünvádi eljárás megalkotása kívánatos nem lenne. Ép így kívánatos lett volna, ha a házassági anyagi joggal egyidejűleg, a házassági jogon alapuló perek eljárási szabályai is a törvény által megállapítva életbe léptethetők lettek volna.

Ámde ily szerencsés helyzetben nem lévén, elismeréssel kell fogadnunk Sztchlo Kornél és dr. Márkus Dezső imént megjelent munkáit, melyekkel nem kis szolgálatot tettek a gyakorlat terén működő jogászoknak; mindegyikük rendszeresen összeállította ugyanis a mai házassági perrendtartást, természetesen tekintettel azon alaki jogi természetű rendelkezésekre,

melyeket a házassági jogi törvény az eljárás tekintetében tartalmaz.

A két munka lényegileg megegyez, a mi nagyon természetes, mert hisz egyik ép úgy, mint a másik, a házassági perrendtartás mai szabályait tartalmazza.

A házassági perekben való eljárás gyakorlati fontossága miatt egyrészt, főleg azonban azon oknál fogva, mert a házassági jog egyes rendelkezéseinek gyakorlati érvényesülése nyílt kérdésként lebeg előttünk s megoldásukra a mai eljárási szabályokban támpontot kifejezetten nem találunk: szükségesnek tartjuk az eljárás egyes fázisainak megvitatását.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 136. §-a kimondván, hogy a házassági ügyekben való bírászkodás a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik, nem lehet kétséges, hogy az eljárásra hivatott kir. bíróságok csak a kir. törvényszékek lehetnek, még pedig nemcsak az 1868. évi LIV. tcz. 36. §-a alapján, hanem azon oknál fogva is, mert az 1893. évi XVIII. tcz. a sommás eljárás alá, tehát a járásbírói hatáskörbe tartozó pereket taxative elősorolván, a házassági perket nem említi; ezen eljárás körébe tehát csak az tartozhat, a mit ezen törvény kifejezetten oda utal.

De kérdés lehet: miként gyakorolja a kir. ügyész az 1894. évi XXXI. tcz. 47. §-ában és az 56. §. a) pontjában és az árvaügyész az 56. §. b) pontjában ráruházott perindítási jogot?

Mint hogy úgy a 47. §. alapján indítható semmisségi pernek, mint pedig az 56. §. a) és b) pontjai alapján indítható megtámadási pereknek célja a házasságnak semmisség vagy érvénytelenség okából való felbontása; minthogy a felbontást, illetőleg semmiséget vagy érvénytelenséget a kir. törvényszék csak szabályszerűen előterjesztett keresetbe foglalt petitum alapján mondhatja ki, ennél fogva kétségtelen, hogy úgy a kir. ügyész, mint pedig az árvaügyész az adott esetekben csakis szabályszerűen felszerelt keresettel indíthatja meg a pert, sőt az 56. §. a) pontja esetében a kir. ügyész az igazságügyi minisztertől, az 56. §. b) pontja esetében az árvaügyész a gyámhatóságtól nyert megbízást is igazolni tartozik.

További kérdés, vajon keresettel vagy kérvénnyel érvényesítendők-e az 1894. évi XXXI. tcz. 68. és 106. §-aiban tárgyalt bejelentések? keresettel vagy kérvénnyel indítandó-e meg az eljárás az 1894. évi XXXI. tcz. 107., 141. és 142. §-aiban jelzett esetekben?

A 106. §. akként rendelkezik, hogy az ágytól és asztaltól elválasztott házaspár a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják. Dr. Márkus már idézett munkájának 223. lapján (52. pont) helyesen és a 106. §. második bekezdésének teljesen megfelelően, ily esetekben közös kérvény által mondja az életközösség visszaállítását bejelentendőnek; az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletnek felbontó ítéletté átváltoztatása (107. és 141. §§.) és az egyik házasságfelel szemben hatályos felbontó ítélet hatályának a másik félre kiterjesztése (142. §.) dr. Márkus nézete szerint (az idézett munka 123. lapján 50. és 51. pont) keresettel érvényesítendő; ellenben Sztchlo (74. lap. 90. pont) a 141. és 142. §-ok eseteiben a felek előterjesztései alapján véli az eljárást megindíthatónak, a 107. §-t nem említi, a 68. §. értelmében eszközendő bejelentés tárgyában pedig egyik munkában sem találunk felvilágosítást vagy tájékozást.

Mint hogy az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletnek felbontó ítéletté átváltoztatása, valamint az egyik házasságfelel szemben hatályos felbontó ítélet hatályának a másik félre kiterjesztése iránt előterjesztett kérelem egyéb, mint a már jogérvényes ítélettel befejezett pernek újrafelvétele iránti kérelem; minthogy a kereseti jogczim és a kereseti jogalap ugyanaz, mint a mely a már ítélettel hefejezett pernek alapul szolgáló keresetben előadva lett s csupán a törvényben gyökerező petitum változik; minthogy contradictorius eljárásnak — a mennyiben ennek a kir. törvényszék szükségé

* *Eljárás a házassági perekben.* Összeállította Sztchlo Kornél. Budapest, Hornyánszky V. kiadása. — *A házassági jog és az anyagi törvény.* Összeállította dr. Márkus Dezső (205—224. lap). Budapest Grill Károly kiadása. — (Eredetileg megjelent a munka ezen része a *Jogt. Közl.* f. é. 14., 15., 16., 18. és 19. számaiban.)

látja — úgy a keresettel, mint pedig a kérvénnyel megindított eljárásban helye van: mindezeknél fogva nekem az a véleményem, hogy az itt jelzett esetekben az eljárás kérvénnyel indítandó meg és a Sztehlo Kornél munkájában jelzett előterjesztések, megfelelő petitummal, kérvény alakjában terjesztendők a kir. törvényszékek elé.

Áttérve a 18. §-on alapuló bejelentésre, mindenekelőtt megállapítandónak tartom, mi a célja ezen bejelentésnek?

A bejelentés végcélja annak birói constatálása, hogy a már megszűnt házasság érvénytelen volt, tehát olyannak tekintendő, mintha meg sem kötött volna; azonban csak abban az esetben tekintendő ilyennek, ha a házasság csakugyan megtámadható volt, vagyis ha a támadási okot képező tény valósággal fenforgott. A törvényszék feladata lesz tehát kipuhatolni, fenforog-e ily tény? Tekintettel pedig arra, hogy az egyik házafél halála folytán megszűnt házasság érvénye vagy érvénytelensége által mások érdekei is érintetnek, nevezetesen a házasságból netán származott gyermekekéi, ennél fogva a bejelentés, a házasság érvénye vagy érvénytelensége által érdekelt személyek mint alperesek ellen intézendő, a bejelentésben ép úgy előadandók a megtámadási okok, mint bármely megtámadási keresetben, sőt még a petitum sem változik, mert épen úgy, miként a megtámadási perekben általában, úgy itt is a kérelem az, hogy a házasság érvénytelennek mondassék ki.

Azonos lévén a bejelentés célja a megtámadási per céljával: azonosnak kell lenni az eljárási módnak is, vagyis a 68. §. értelmében a törvényszékekhez benyújtandó bejelentés a keresetekre előírt szabályoknak kell, hogy megfeleljen.

Nézzük már most a per folyamatát.

A kereset felszerelésére nézve a táblai szabályokon alapuló gyakorlat megkövetelte, hogy a keresetlevélhez a lelkészi békéltetést igazoló bizonyítvány becsatoltassék. Erre nézve dr. Márkus idézett munkájának 211. lapján következőket mondja: «A kir. bíróságok a feleket vallási cselekmények teljesítésére nem utasíthatják, sem az ily jellegű cselekmények megtörténtének igazolását, mint valamely birói eljárásnak előfeltételét tőlük nem követelhetik. Ilyen például a lelkészi békéltetés, noha ezt mai házassági jogunk mellett nemcsak vallási jellegű cselekvésnek kell tekinteni, hanem a házasságkötés alakjából kifolyó szükségességnek is». Sztehlo Kornél pedig id. munkájának 29. lapján az 1. fejezetben: «A kir. tábla gyakorlata annyiban módosul, hogy ezután a házastársak vallását igazoló okiratokat és a lelkészi békéltetésről szóló bizonyítványt csatolni nem kell» (t. i. a keresethez).

A házasságjogi törvény a házasságot tisztán állami intézménynyé tette és azt minden vallási momentumtól vagy vonatkozástól megszabadította, miből önként következik, hogy valamint a házasság megkötésénél a vallásnak nem jut szerep: ép úgy annak netaláni felbontása, érvénytelenítése vagy megsemmisítése sem tétethetik a felekezeti ingerentiától függővé.

Kérdés azonban, vajon a bíróságok, hivatkozva az eddigi gyakorlatra, mely az előzetes békéltetést a perindítás előtt megkövetelte, nem fogják-e megkövetelni, hogy a békéltetés a perindítás előtt polgári hatóságelött eszközöltessék, s hogy ez megtörtént, a keresetlevél mellett bizonyíttassék?

Míthogy ily functióval közigazgatási törvényeink a hatóságok egyikét sem bízzák meg s nevezetesen, mert a házasságok kötésénél eljáró anyakönyvvezetők teendői közé sincs a válmi akaró felek békéltetése sorolva: ebből azt kell következtetnünk, hogy a bíróságon kívüli békéltetést a törvény a jövőben mellőzni kívánja, a mi annál helyesebb, mert hisz a bíróságon kívüli békéltetésnek, sem perjogi, sem gyakorlati szempontból, eddig sem volt absolute semmiféle értelme.

Tóth Gáspár,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birtokháborítási kereset jogi természete.

(Magánjogi tanulmány.)

Magánjogi fejtegetések jogi irodalmunk mostoha gyermekei.

Mig büntetőjogi irodalmunk kodexünk alkotása óta szép virágzásnak indult, civilistikánk majd teljesen parlagon hever, a legkezdetlegesebb alapfogalmak is vitának és kétségnek vannak kitéve.

És attól tartok, mig magánjogi kodexünk magánjogunk művelésének új lendületet nem ad, — valamikor a jövő században — javulásra kevés a kilátás.

Ne ámitsuk magunkat, az 1893. évi XVIII. tcz. visszahatása a magánjog művelésére még hátrányos leend.

A közvetlen kényszer alatt, az ítéletet azonnal, vagy aránylag rövid idő alatt kellően meghozni, a finom jogi distinctiók a tények vaskos hatása mögé háttérbe fognak vonulni, a árásbirák valóságos horrorra a szabatosabb concis jogi fejtegetések ellen, — ha az ugyan lehetséges, még nőni fog — a pervita teljesen materialisálatni fog.

Ily körülmények közt bizonyos elismerés illeti azt, ki valami civilistikus kérdést felvet és a jogi fogalmak tisztázására alkalmat nyújt.

A birtok tényleges uralom a dolog felett, vagy Ihering szerint szövegezve, valamely jog tényleges gyakorlása.

Ezon jog lehet a tulajdonjog, vagy más jog, pld. szolgálat.

E szerint a birtok, vagy ugynevezett dologi birtok (Sachbesitz) vagy jogi birtok (Rechtsbesitz, Quasibesitz).

A dologi birtok tehát tényleges gyakorlása a tulajdonjognak, a quasibirtok pedig tényleges gyakorlása más jognak.

Ha a «birtok» közelebbi megjelölés nélkül használtatik, alatta rendesen a dologi birtok értendő.

A birtok tehát a tulajdon ténylegessége, ennek látható külső nyilvánulása, a kettő teljesen párhuzamos, tartamilag a birtok és tulajdon teljesen congruens.

Miként a tulajdonban kettős jogositvány foglaltatik, 1. a jogositvány a dolog felett korlátlanul rendelkezni, ugynevezett positiv jogositvány (Arndts Pandecten 130. §.); 2. mindenkit attól eltiltani, — negativ jogositvány, — úgy a jelzett párhuzamnál fogva a birtoknál is e kettős elem megkülönböztethető.

Minden repressio a birtokos ezen helyzete ellen háborítás (tágabb értelemben).

Ez kétféle: vagy teljes elvonása a birtoknak (Besitzentziehung), vagy a tényleges uralom meggátlása (Besitzstörung, turbatio), birtokháborítás szűkebb értelemben.

Ilyen birtokháborítást képez minden tény, mely a birtokos tényleges uralmát hátráltatja, akadályozza, a fentjelzett párhuzamnál fogva tehát minden tény, melylyel idegen személy a dologra hat, ezt használja (a birtokban fekvő negativ elem megsértése), továbbá az, melylyel minket a dolog használatában gátol, hátráltat, korlátol (a positiv elem megsértése).

Hogy ily közvetlen behatásoknál a birtokháborítási, sommás visszahelyezési kereset sikerrel indítható, nem vitás.

Ha a tulajdonjogot úgy konstruáljuk, hogy az a korlátlan uralom a dolog felett, ingatlan felett tehát uralmunk a légvonalban a zenitig és lefelé a föld központjáig terjed, akkor repressiót gyakorolhatnánk mindenki ellen, ki ezen területre bármi behatást gyakorol.

De a tulajdon ezen exorbitáns korlátlansága valótlanság, lehetetlenség, mely lehetetlenségével önmagát vezeti ad absurdum.

Ha én vagyok oly nagy ur a magam földjén, szomszédom se kisebb a maga telkén.

A tulajdonjogban foglalt korlátlan jogositványok szertelen használata magát a tulajdonjogot paralysálhatja.

Tegyük fel, hogy a tulajdonjogban két jogositvány foglaltatik, 1. a positiv, hogy tehetek dolgomon mit akarok, ennél fogva spodium-szappan-, vagy más dynamit-gyárat építek; 2. a negativ, tehát szomszédomat minden behatástól eltilthatom, a telkem felett lévő légvonalban, tehát szegény, tüzet sem rakhat, szőnyeget ki nem porolhatja, mert különben a füst és por légvonalomba hatolhat, én tehát őt a légvonalomba való behatástól eltilthatnám.

Est modus in rebus.

A jognak tehát gondoskodni kell, hogy a tulajdonjog magát szertelensége által illusoriussá ne tehesse.

Arra szolgálnak az ugynevezett törvényes szolgálomak vagy helyesebben a szomszédjog.

A szomszédjog külsőleg úgy jelentkezik, mint a tulajdon korlátozása, valójában pedig annak oltalmazója, éltető eleme, mivel különben a társas együttlét teljesen lehetetlen volna. A szomszédjog a tulajdon társadalmi jellege elismerésének szüleménye. (Ihering Zweck in Recht I. köt. 532. l.)

A szomszédjog társadalmi modus vivendit létesít, a minimumot nyújtja a társadalom együttlétben, mely nélkül a szomszédok önző érdekei egymásra pattannának és correspondáló jogaikkal és kötelezettségeikkel egymás (tulajdon) jogait kölcsönösen absorbeálnák.

Hogy a tulajdonjog korlátlanúsága megszorítást igényel, az iránt az elméletben nézeteltérés nem létezik. De a részletekre szétágazók a vélemények.

Németországban a szomszéd jogirodalmi művelésére következő eset adott impulsust.

Egy német polgár telkétől haszonnal szabadulni óhajtván, pöczegödret naponta épen akkor kevertette-kavartatta, midőn a szomszéd vendéglő éttermében ebédhez ültek.

Ez eset akkortájt nagy port vert fel a német jogászvilágban. A kérdés tehát az volt, vajon oly *közvetett* behatások a szomszéd telkére, midőn a fél saját birtokán tesz valamit, annak hatásai azután a szomszéd telkére terjednek, képeznek-e birtokháborítást? és mi alapon? vagyis nyujt-e erre a törvény támpontot?

A kérdést Werenberg vetette fel a Jahrbücher für Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts cz. folyóirat 6. kötetében.

Dogmaticus kiindulási pontját képezik a források következő helyei. l. 1. §. 12 D de aqua et aquæ (39. 3.) Denique Marcellus scribit, cum eo, qui in suo fodieus vicini fontem avertit, nihil posse agi, nec de dolo actionem; et sane non debet habere, *si non animo vicino nocendi*, sed suum agrum meliorem faciendi id fecit. l. 2. §. 5. ib. Item Varus ait: aggerem, qui in fundo vicini erat, vis aquæ deiecit, per quod effectum est, ut aqua pluvia mihi noceret; Varus ait, si naturalis agger fuit, non posse me vicinum cogere reponi sinat. Idemque putat, et si manu factus fuit, neque memoria eius extet; quod si extet, putat aquæ pluvie arcendæ actione eum teneri. Labeo autem, si manu factus sit agger, etiamsi memoria eius non extat, agi posse, ut reponatur; nam hac actione neminem cogi posse, *ut vicino prosit, sed ne noceat*, aut interpellat facientem, quod iure facere possit. Quamquam tamen deficiat aquæ pluvie arcendæ actio, attamen opinor, utilem actionem vel interdictum mihi competere adversus vicinum, si re lim aggerem restituere in agro eius, qui factus mihi *quidem prodesse potest, ipsi vero nihil nociturus est*; hæc æquitas suggerit, etsi iure *deficiamus*. Továbbá l. 3 pr. D de operibus publi (50. 10.) Opus novum privato etiam sine Principis auctoritate facere licet, præterquam si ad *aemulationem* alterius civitatis pertineat, vel materiam seditiois præbeat, vel circum theatrum, vel amphitheatrum sit.

Ezen helyekből kétségtelen, hogy jogsegélyt nyerhetek a szomszéd *maliciája* ellen. Vagyis, ha a szomszéd jogait csakis azért gyakorolja, hogy nekem ártson.

Tehát tilos a chicane, és az ellen magánjogi repressióval bírok.

Kétségtelen, hogy Werenberg ezen remediuma az általa felvetett konkrét esetben kielégítő.

De azért az *szük*, ki nem meritő, a szükségleteket teljesen ki nem elégíti.

Hiszen számos eset képzelhető, hol a szomszéd ténye nem maliciából ered, de fontos ipari érdekek kielégítésére szolgál, pl. faggyu-gyertya-, szappan-, anilin-gyárt építenek szomszédomban.

A második szempont az, hogy orvoslást nyerek akkor, ha tulajdonomban tényleges *kárt* szenvedtem.

Hogy e szempont ki nem elégítő, bővebb indoklásra nem szorul, utóvégre az ember nem a javakért, de a javak az emberért vannak s e felfogás szerint az immateriális javak, egészség, kényelem, stb. oltalomban nem részesülnének.

Ehhez járul, hogy ezen elv igen ruganyos, a konkrét alkalmazásnál kételyekre és meddő vitákra adna alkalmat; ha a szomszéd gyára büzt terjeszt, az azt vitatná, hogy a tulajdonom tényleges kárt nem szenved, én meg azt allegálnám, hogy ez telkem értékét feltétlenül csökkenti.

A harmadik szempont magánjogi segélyt nyujt testi behatásnál (u. n. corporalis immissiónál).

Ezen nézet dogmaticus támpontja különösen a l. 8. §. 5 D si servitus (8. 5.). Aristo Cerellio Vitali respondit, non putare se, ex taberna casearia funum in superiora ædificia iure *immitti* posse, nisi ei rei servitutem talem admissit. Idemque ait et ex superiore in inferiora non quam, non quid aliud imitti licet; in suo enim alii hactenus facere licet, *quatenus nihil in alienum immittat, fumum autem, sicut aquae, esse immissionem*: posse igitur superiorem cum inferiore agere ius illi non esse id ita facere. Alfenum denique scribere ait, posse ita agi, ius illi non esse in suo lapidem cædere, ut in meum fundum fragmenta cadant: dicit igitur Aristo, eum, qui tabernam caseariam a Minturnensibus conduxit, a superiore prohiberi posse fumum *immittere*, sed Minturnenses ei ex conducto teneri: agique sic posse dicit cum eo, qui eum fumum *immittat*, ius ei non esse fumum *immittere*; ergo per contrarium agi poterit, ius esse fumum immittere, quod et ipsum videtur Aristo probare. Sed et interdictum uti possidetis poterit locum habere, si quis prohibeatur, qualiter velit suo uti; továbbá l. 19. pr. de sero præd (8. 2.) si talis sit usus tepidarii, ut *assiduum* humorem habeat *et id nocet vicino*, posse prohibere eum; végre l. 2. §. 26. 27. 28. D ne quid in loco (43. 8.) Si quis cloacam in viam publicam immitteret, exque ea re minus habilis via per cloacam fiat, teneri eum Labeo scribit, *immisisse enim eum videri*. §. 27. Proinde et si fossam quis in fundo suo fecerit, ut ibi aqua collecta in viam decurrat, hoc interdicto tenebitur; *immissum enim habere etiam hunc videri*. §. 28. Idem Labeo scribit, si quis in suo ita ædificaverit, ut aqua in via collecta restagnet, non teneri eum interdicto, quia *non immittat aquam*, sed non recipit.

Ezen elv tarthatlan, daczára, hogy a forrásokban látszólag támponttal bír.

Ugyanis türhetlen lehet a szomszédviszonyban a helyzet és feltétlen orvoslást igényelhet oly esetekben, midőn corporalis materialis immissióról szó nem lehet, pl. ha a szomszéd olvasztó kemenczét állít, mely tropikus hőséget áraszt, vagy oly gyárat, mely büzt terjeszt, vagy házam falait megrendíti.

Ezen szempont másrészt tág.

Lehetnek esetek, hol a corporalis materialis immissio kétségtelenül fenforog és birtokvédelemről szó sem lehet, mivel különben a tulajdon paralysálva volna, az ember nem porolthatná szőnyeget, nem rakhatna tüzet, mivel a por, a füst kétségtelenül corporalis immissiót gyakorol.

De hát a források?

A források idézett helyei konkrét jogesetek eldöntését tartalmazzák; ennél fogva, mint az ítélet indokai, congruenter fedik az összerü eldöntendő jogesetet, de generális állásuk a legnagyobb óvatosságot igényli. A legtöbb botlás a római jog terén épen ilyen szertelen és vigyázatlan általánosításokból ered.

A negyedik tábor minden ilyen esetről a rendőrségért kiált. Kétségtelen, hogy a rendőrség, kivált a közigazgatási jog modern fejlődésénél a legtöbb esetben segínyt nyújthat, de e segínyt már a rendőrség jellegzetes discretionarius hatalmánál fogva, melytől az önkény nehezen elválasztható, nem kielégítő. Utóvégre is itt tulajdonjogról van szó, a rendőrséget pedig a tulajdon feltétlen urává nem tehetjük.

Itt jogról van szó, tehát jogi védelmet kérünk.

Ezzel áttérünk a helyes nézetre, melynek dogmatikus támpontja a I. 8. §. 6 D si servitusban (8. 5.) foglaltatik. Apud Ponponium dubitatur libro quadragesimo primo, Lektionum, an quis possit ita agere, licere fumum non gravem puta ex foco in suo facere, aut non licere; et ait, magis non posse agi, sicut agi non potest ius esse, in suo ignem facere, aut sedere, aut lavare. «*Fumum non gravem*». Ez a döntő szempont. *B* kötelessége *A* minden tényét tünni, mely a *közönséges* polgári gazdálkodással jár és annak rendes szükségleti mértékét felül nem haladja és *A* minden ily tényre jogosítva van. Hiszen különben a társas együttlét, mint fent kifejtettük, teljesen lehetetlen volna. (Ihering Jahrbücher für Dogmatik.)

Ha azonban oly tényre van szükségem, mely a fent jelzett mértéket felülhaladja, akkor gyári külvárosba költözködöm vagy esetleg szolgálmi jogot szerzek.

Közvetett behatásoknál minden a *fokozat* nagyságától függ.

Tehát a római jogon alapuló elmélet szerint felperes a Jogtudományi Közlöny 33. számában közölt esetben védelemre méltán igényt tarthat, mivel a per adatai szerint az árnyékszék oly büzt terjesztett a folyosóra, «*hogy sem a folyosón, sem az ebédlőben kibírni nem lehetett*».

Felső bíróságaink azonban, úgy látszik, az osztrák jogot és joggyakorlatot tartották szem előtt.

Az osztrák judikatura ugyanis az osztr. polg. törvénykönyv 354., 362., 364. és 1305. §-ainak behatása alatt a birtokvédelmet csak a fent 3. a. részletezett materialis immissió esetén adja, álljon azután ezen immissió szilárd, cseppfolyó vagy légnemű anyagokból. Ezen eseten kívül nem részesül a szomszéd bármily foku infestáló és kártékony tevékenysége ellen jogi védelemben.

A tulajdonos a saját telkén tulajdonjogát szabad tetszése szerint gyakorolhatja, és ezért senkinek kártérítéssel vagy felelősséggel nem tartozik.¹

De azon esetekben, melyek a materiális immissio ezen pontján tul esnek és orvoslást igényelnek, a rendőrség nyújt a kifejtett közigazgatási jog szabványai alapján esetleg segínyt.

Hogy azonban a rendőrség segínye nagyon precarius,

¹ L. Randa Besitz 189. lapon «Nach österr. Rechte steht dem Nachbar, ausser dem Fall einer Servitut, ein Verbotrecht gegen solche ihn ungewöhnlich belästigende oder schädigende Benützungarten eines Grundstückes aus privatrechtlichen Titeln durchaus nicht zu. Denn so lange der Eigentümer auf seinem Grunde und innerhalb der für die Ausübung des Eigenthums aus öffentlichen Rücksichten überhaupt gezogenen Grenzen von seinem Eigenthumsrechte Gebrauch macht, ist er für den dritten Personen hieraus erwachsenden Schaden in keiner Weise verantwortlich (§§ 354., 362—364., 1305. G. B.). — Allerdings kann ihm der Nachbar jede Anlage verbieten, in Folge deren feste, flüssige oder gasförmige (insbesondere belästigende oder schädigende) Stoffe nothwendig und unmittelbar auf seinen (Nachbars) Grund (Luftstraum § 297 G. B.) geleitet oder getrieben werden, da hierin offenbar eine Verletzung des nachbarlichen Eigenthums ein materieller (vorzugsweise räumlicher) Eingriff in seine Rechtssphäre gelegen ist. Weiter jedoch erstreckt sich das nachbarliche Verbotrecht auf Grund des Privatrechts nicht.

mutatja dr. Capesius Viktor bécsi ügyvéd ismert tragikomikus esete.

Evidens, hogy a taglalt esetben felsőbb bíróságaink teljesen adoptálták az osztrák gyakorlatot.

Tagadhatlan, hogy rendőrségünk a legtöbb esetben segínyt fog nyújthatni, különösen a legtűrhetlenebb esetekben, hiszen tűzrendészeti, vízrendészeti, közegészségi, közrend és közcsend, köztisztasági és közbiztonsági tekintetektől a rendőrségre számíthatunk, a Kbtk. vizjogi, közegészségi és kivált pedig ipartörvényünk 36. és következő szakaszai az iránt részletes és üdvös intézkedéseket tartalmaznak.

De mint fent kifejtettük, az ki nem elégitő, mert nekünk jog és jogvédelem kell.

Az osztr. polg. törvénykönyv 354. 362—363. és 364. §-ai minket a helyes doktrina alkalmazásában nem feszélyezhetnek, mert hivatolt törvényszakaszok nem jogi dispositiókat, hanem elméleti fogalomhatározásokat és fejtegetéseket tartalmaznak, melyek minket nem köthetnek. *Klein Ede*

szepsi ügyvéd.

A büntetőjogi elévülés kérdéséhez.

A Csombor-eset alkalmából sok helyen felemlítették, hogy van egy miniszteri rendelet, mely a bűncselekvények elévülésének megakadályozásáról intézkedik. Kunfalvy István bíró ur a Büntetőjog Tárának f. é. 21. számában ismerteti. illetve bírálja ezt a rendeletet, és kifejti, hogy az elévülést megakadályozó intézkedéseket kötelezővé tenni annyi, mint utját állni a törvény intézkedéseinek. E mellett Kunfalvy ur is megengedi azonban, hogy a rendelet intentiója annyiban, a mennyiben a gondatlan ügykezelés folytán beállható elévülések megakadályozására törekszik, mindenesetre helyes.

Én a magam részéről helyesnek tartom az intézkedést abban az irányban is, hogy a bíróságok és ügyészségek a szökésben levő vagy ismeretlen tartózkodású büntetéseket időről-időre kutassák, illetve, hogy az intézkedéseket ebben az irányban az elévülési időn belül időről-időre megtegyék. Ebben az eljárásban nem látom a törvény rendelkezésének megkerülését, mert az elévülés intézményének nem az a helyes célja, hogy a bűnös a sikeres rejtőzködés útján szabadulhasson a büntetés alól, hanem csak az, hogy akkor, midőn a bűncselekvény és a bűnös már feledésbe mentek, az eljárás ne folytattassék. A büntető hatóságoknak kötelessége a rejtőzködő bűnöst *állandóan* nyomozni, és az a körülmény, hogy a nyomozás által az elévülés félbeszakad, a nyomozás folytatását nemcsak nem teszi törvényellenessé, hanem talán inkább kétszeres kötelességgé.

A szökésben levő vádlottakra vonatkozólag tehát én helyesnek tartom a rendelet intentióját. A Csombor-eset alkalmából azonban úgy fogták fel sok helyütt ezt a rendeletet, mintha ennek intézkedései oly bűncselekvényekre is kiterjednének, a melyeknek tettsége ismeretlenek, és mintha a rendelet intézkedései a Csomboréhoz hasonló esetek elévülését megakadályozni is hivatva volnának.

Az ilyen eseteket azonban nézetem szerint más szempontból kell megítélni, mint a szökésben levő vádlottak eseteit.

A büntető-törvénykönyv 108. §-a szerint csak olyan bírói intézkedés szakitja félbe az elévülést, a mely egyenesen a tettes vagy részes személye ellen irányul. Oly bűncselekvények esetében tehát, a melyeknek tettsége ismeretlen, a bíróság hiába hoz valamely határozatot az elévülési határidőn belül, az a tettes ellen az elévülést félbe nem szakitja hacsak nem egyenesen ő ellene irányult. Azaz, ha a bíróság a postalopás ügyében öt évről öt évre valamiféle intézkedést tett volna az ismeretlen tettesek kinyomozása végett, ez az intézkedés Csomborral szemben az elévülést félbe nem szakitotta volna.

Mit kellett volna tehát tenni a bíróságnak, ha az elévü-

lést ebben az esetben meg akarta volna akadályozni? Nyilvánvalólag azt, hogy kikeresse mindazokat az embereket, a kiket csak legtávolabbról is terhelt a lopás vagy részesség gyanuja és időről-időre megindítsa, illetve felelevenítse az eljárást mindegyikük ellen.

Tudjuk, hogy a postalopás megtörténtekor a gyanu mindazokat a postai alkalmazottakat érintette, a kik hivatalos teendőik folytán valamiképp befolytak az ellopott láda kezelésébe és köztük Csombort is. Ebben az esetben tehát a bíróságnak, ha az elévülésnek elejét akarta venni, 10—15 postai alkalmazott ellen kellett volna a büntető eljárást időről-időre folyamatba tenni, illetve azt ellenük permanentiában tartani, mindaddig a míg Csombor bűnössége fel nem fedeztetett. Azaz a postalopás esetében az történt volna, hogy 10—15 ártatlan ember állott volna évekig büntető vizsgálat alatt és csak ennek az árán lehetett volna az elévülést a két bűnös-sel szemben megakadályozni.

Ha ebből a szempontból tekintjük a kérdést, akkor az én nézetem szerint kétségtelen, hogy úgy történt helyesebben és jobban, a hogy történt, és hogy sokkal kisebb baj, hogy két büntettes megmenekül, mint a milyen lett volna az, ha 10—15 ártatlan áll vala egész máig folyton megújuló büntető vizsgálat alatt.

És nézetem szerint ebből a szempontból kell megítélni az oly bűncselekvények elévülésének kérdését, a melyeknek tettesei ismeretlenek. Egy postai lopásnál, egy bank kirablásánál és nagy bűncselekvényeknél általában elkerülhetetlen az, hogy a gyanu árnyéka ki ne terjedjen egy egész körére azoknak, a kik állásuknál fogva az elkövetés tényéhez közel állanak. Ha a büntető hatóságoknak kötelessége volna ily esetekben is az elévülés megakadályozása felett öröködni, akkor mindig az volna az eredmény, hogy ártatlan emberek állnának és maradnának vizsgálat alatt. Már pedig a büntető hatóságok első törvényes kötelessége az, hogy mihelyt olyan stádiumban van a vizsgálat, hogy a bűnösség megállapítása a vizsgálat alatt állóval szemben nem remélhető, az eljárást azonnal megszüntessék. Ebben az irányban semmiképp nem döntő az, hogy ezen az uton az elévülés beállta meg nem akadályozható, mert azt, a ki a vizsgálat által összegyűjtött adatok szerint ártatlannak látszik, tovább vizsgálat alatt tartani nem szabad. A bíróság megfontolás tárgyává teheti ugyan, hogy melyik a vizsgálatnak az a stádiuma, a melyben elég adat gyűlt össze a megszüntetésre, de ha ezt az esetet fenforogni látja, akkor a megszüntetéssel nem kísérkedhetik. Még kevésbé szabad természetesen azt megtenni a bíróságnak, hogy olyan terheltekkel szemben, a kikkel szemben a vizsgálatot megszüntette, új adatok felmerülése nélkül az elévülés megakadályozása céljából az eljárást felvegye.

Nézetem szerint tehát az ismeretlen tettések elleni vizsgálat egészen más szempont alá esik, mint a szökésben levő vádlott elleni vizsgálat és büntető eljárás alapelveiből kiindulva az áll, hogy a bíróság a szökésben levők ellen a vizsgálatot folytatni és az ismeretlenek ellen azt megszüntetni köteles.

A miniszteri rendeletet, a melyről itt szó van, nézetem szerint szintén így kell értelmezni, és csak a Csombor esetben felmerült izgalom okozta azt, hogy azt némely helyütt másképp értették.

Dr. Reichard Zsigmond.

Bírósági végrehajtó felfolyamodási jogosultsága.

Egy végrehajtási eljárásnak előterjesztés folytán történt megsemmisítése alkalmából dr. K. M. urnak a «J. K.» 35. számában tett megjegyzéseire a következő észrevételem volna:

A felvetett kérdés megoldására vezető tételes intézkedés hiányában a jogélet analog esetein alapuló jogi érzéket kell követni s erre alapítom azt a véleményemet, hogy jogorvos-

latot rendszerint az vehet igénybe, a kinek valamely bírói intézkedéssel *közvetlen anyagi érdeke* van érintve.

Ebből kifolyólag a fölvetett esetre vonatkozólag az a nézetem, hogy a kiküldött végrehajtót felfolyamodási jog csak akkor illeti meg, ha költségben marasztalták, de akkor is csak a költségben marasztalás ellen és nem egyuttal az előterjesztés érdemi elintézése ellen. Ellenben ha az eljárás megsemmisítése kapcsán annak költségeiben nem marasztalták, jogorvoslással sem élhet.

Dr. K. ur nézetével tehát csak annyiban találok magamat ellentétben, hogy bár én is elismerem, hogy ha a bíróság a végrehajtó eljárását megsemmisíti, ez reá nézve *kellemetlen*, mert törvényismerésének és felfogásának hiányos vagy intézkedésének meggondolatlan voltát involválja, de nem értek egyet dr. K. urral abban, mintha az eljárás megsemmisítése a végrehajtóra *hátrányos* is volna.

Közvetlenül és anyagi értelemben hátrányos reá nézve csak akkor, ha eljárásának helytelensége és megsemmisítése folytán költségben marasztalják, de ha ebben nem marasztalják, akkor legfeljebb csak közvetve lehet reá nézve hátrányos, a mennyiben a további végrehajtási lépések lehetősége megvonatván, ő az ezek után járandott díjaktól elesik.

Álláspontom támogatására csak egy analog szabályra hivatkozom.

Ismeretes dolog, hogy maguknak a peres feleknek sincs megengedve, valamely bírói határozat *indokai* ellen jogorvoslással élni, akár van annak *rendelkezése* ellen kifogásuk, akár sincs. Ebben is azt az intentiót látom, hogy a jogorvoslat csak a közvetlen anyagi érdek szempontjából foghasson helyt. Per analogiam ebből levonható az a következtetés, hogy a végrehajtónak ugyan meg kell adni a jogot, hogy fizetésre köteleztetése ellen jogorvoslással élhessen, de nem lehet és nincs is szükség feljogosítani, hogy az ügy érdemének eldöntésére ingerentiát vegyen, annál kevésbé, mert amint dr. K. ur is megjegyzi, neki az előterjesztés tárgyalása során csak informatív szerepe van.

De a praxisban alig is lehet arra *szükség*, sőt talán veszélyes is volna, ha a végrehajtó az előterjesztés *érdemi* elintézése ellen jogorvoslással élhetne, mert hiszen az előterjesztés folytán hozott bírói határozat az egyik érdekelt félnek rendszerint sérelmet vagy hátrányt okoz és annak bizonyára erősebb érdeke forog kockán, mint a végrehajtóé.

Ha tehát mindkét fél esetleg belenyugszik az előterjesztés elsőfoku elintézésébe, akkor épenséggel furcsa helyzet állana elő, ha a végrehajtónak meg volna az ügy érdeme elleni felfolyamodási joga s az elsőfoku határozatot az ő felfolyamodása folytán megváltoztatnák és a felek belenyugvása daczára, azzal ellenkező intézkedések tétetnének — pusztán a végrehajtó kedvéért!

Dr. F. M.

Írásbeliség s perjogi reform Németországban.

Az igazságügyi kormány figyelmét már régóta magára vonta, az írásbeliség nagy kiterjedésével, az a nagy költség a mibe a bírósági irodák kerülnek. Csak a személyi kiadások 1893-ban 6 millió márkára rugtak; és az iratok 60 millió oldalt képeztek. A miniszter ezen bajon egyszerűsítés által segíteni kívánván, rendeletet adott ki, melynek lényeges pontjai következők. A hason igazságügyi hatóságok közti érintkezésnél a curialiak egészen elhagyandók; s jelentéseik legszűkebbre szorítandók. Az igazságügyi hivatalnokokhoz intézendő iratok czimletein a név s a sokszor hosszas czim elhagyandó. A feleket illető közleményekre a postakártyák nagyobb mérvben használandók, a mennyiben tartalmuknak harmadik személy általi ismerése a czimzettre káros vagy kellemetlen nem lehet. Az igazságügyi igazgatásban gyakrabban előforduló iratok, rendelkezések, jelentések számára nyomtatott minták alkalmazandók, és a szokásos, szintén

nagy költség-többletet előidéző törött ívek is elhagyandók. És mindezen egyszerűsítések a miniszterrel szemben is követendők; a ki reményli, hogy ezen intézkedéseknek az a hatása is leend, hogy az igazságügyi hatóságok az irat-tartalom terjedelmét is rövidebbre fogják szorítani.

Ezen intézkedésekkel kapcsolatban s összhangzásban van azon irányzat is, melyet a birodalmi kormány által a polgári peres eljárás javítására kiküldött bizottság követend. Érdekes, hogy annak igen fontos perjogi kérdéseket felölelő programjába nagyrészt felvették azon észrevételek s javaslatok is, a melyek a budget tárgyalásánál, az igazságügyi szakban egy képviselő által a parlamentben felhozattak; s a melyek főleg a német perrend tulságig vitt formalismusa s a nagyon elhatalmasodott «Vielschreiberei» ellen irányultak. Ezt az előbbeni igazságügyi miniszter, Schelling is nyíltan rosszalta; s csatlakozott hozzá a jelenlegi is. Különben a bizottság feladata, a birodalmi kormány alapos értesítése végett, vizsgálat s tanácskozás tárgyává tenni mindazon jogi kinövéseket, melyek a perrend gyakorlati alkalmazásánál a német államokban észleltettek, az orvoslás módjainak általános feltüntetésével. A] tárgyalandó kérdések közé soroztatik, a felekre ruházott perjogi kezelés nagy szabadsága, és a perrend alapelveinek bizonyos irányokban észlelt túlhajtása. Továbbá az, hogy a szóbeliség elvei nem vitettek-e keresztül a szükségesség mértékét túlhaladólag. Az egyes-bíróági eljárás célszerűbb átalakítása s a kézbesítési költségek új rendezése is feladatul fog szolgálni. Ugy az eskü kínálásnak helyettesítése a felek tanukkénti kihallgatása által. A német szakkörökben nem titkolják, hogy ezen főbb vonalaiban érintett perjogi kérdésekre nézve a bizottságban erős véleménykülönbségek és elvi eltérések forognak fén; de általában összhangzó a meggyőződés, miszerint a német perrendet is uralgó közvetlenség rendszere és az ügyvédi kényszer minden esetben fentartandó.

Különben a bizottság által következő pontok lettek formulázott megállapodások nélkül elintézve: 1. Kézbesítés, idézési határidők. 2. Szóbeli tárgyalás. 3. Országos törvényszékek előtti eljárás. 4. Házassági s kiskorúsítási ügyek. 5. Végrehajtás. 6. Választott bíróági eljárás. 7. Perköltségek. 8. Bizonyítás. 9. Okirati perek s intő eljárás. 10. Jogorvoslatok.

S.

Különfélék.

— A 20 frton aluli kereskedelmi ügyek sokáig foglalkoztatták a jogi közvéleményt. Csaknem általános volt a meglepetés, melyet a kir. Curia 60. sz. döntvényének *indokolása* keltett, mely incidentaliter kísérlette megoldani ezen, ha elméletileg nem is nagy jelentőségű, de gyakorlatilag igen fontos kérdést. Különös érdekléssel várták az alsóbíróságok álláspontját a döntvényvel szemben a főváros kereskedelmi körei, mert a központi kereskedelem jó részére nézve nagy fontossággal bír az, hogy követeléseit könyve vitelének helyén, azaz Budapesten perelhesse, míg azon másik szempont, hogy a Curia álláspontja szerint 20 frton aluli ügyekben költségek nem állapítottak volna meg, csak másodrangú jelentőséggel bírt.

Mivel pedig a Curia — a keresk. és váltótörvényszék imént hozott¹ határozatainak helyes kifejtése szerint — csak egy más kérdéstről hozott döntvényének indokaiban tette ezen, a döntvény határozati részénél sokkal tágabb körű elvi kijelentést, kétséges volt mind mostanig, mily álláspontot fognak az ezen kérdésben leginkább érdekelt fővárosi bíróságok elfoglalni.

A járásbíróságok — igen csekély kivétellel — elfogadták a curiai indokolást, épügy, mint a rendelkező részt és kö-

vetkeztesen visszautasították a 20 frton aluli kereskedelmi kereseteket.

A visszautasító végzések nagy része ellen felfolyamodás adatván be, az összes ügyek a kereskedelmi és váltótörvényszék felelősségi tanácsa elé kerültek, mely nagyon ki volt téve ama kísértésnek, hogy a curiai tekintély előtt feltétlenül meghajolva, a fővárosi bíróságok — és a saját maga — válláról is igen nagy terhet elhárítson.

Bár talán lesznek itt-ott, kik a törvényszék elvi döntésével ellenkező nézetten vannak, azt senki se tagadhatja, hogy a törvényszék nagy morális erővel, férfiasan döntött.

— **A budapesti kir. táblához** augusztus hóban 1462, ez évben összesen 18769 ügy érkezett. A múlt évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 27222, elintéztetett 20781, hátralékban maradt 6441 ügy.

— **A bíróságok vezetőinek figyelmébe.** «Commercieller Beobachter» czim alatt hetilap jelenik meg a fővárosban, a mely egyéb tartalom kívül közli a fővárosban kereskedők ellen foganatosított összes végrehajtások és megindított perek jegyzékét. Ezen utóbbi ellen szólalunk fel különösen, mert az nem engedhető meg, hogy a kereskedők hitelviszonyai olyképtéssének bizonytalanná, hogy a mint valamely kereskedő ellen — esetleg alaptalanul — egy kereset megindittatik, az alperes lakásának és a perelt összegnek pontos kitételével diszcreditáltassék a hitelnyújtók előtt. Hiszen a per még nem jelent fizetési képtelenséget; azonban ha az, a kitől hitelt kíván élvezni az így pellengére állított adós, látja, hogy az illető perelve van, vagy egyáltalán nem nyújt hitelt, vagy csak sokkal szigorubb és kedvezőtlenebb feltételek alatt. Utóvégre így bárki tönkre tehetné konkurensét, ha — bármily alaptalanul — három-négy pert indítana ellene. Ezen adatok csakis a bírósági személyzet valamely tagjának valószínűleg megfizetett indiscretiója folytán juthatnak hétről-hétre köztudomásra, a mit a bíróságok vezetői könnyen megakadályozhatnak.

— **A jogvédő egyesület vagyontalanok részére** czimvel alakult egyletről mult számunkban megemlékeztünk. Midőn ezen házagpótló institutiót a szakközönség meleg figyelmébe ajánljuk, ide igtatjuk az alapszabályok némely intézkedését.

Az egyesület célja: Az élet minden viszonyaira vonatkozó ingyenes jogsegély és jogvédelem nyújtása vagyontalanok részére.

Az egyesület eszközei: Az egyesület ezen célját eléri: a) saját jogtudó tagjainak közreműködésével vagy más jogilag képzett egyének közreműködésének közvetítése útján; b) népszerű előadásokkal, melyek által a helyes jogérzetet a nép legszélesebb rétegeiben is terjeszti; c) népszerű jogi oktatást tartalmazó könyvek és röpiratok kiadása által; d) minden egyéb törvényes eszközzel.

Az egyesület vagyona: Az egyesület vagyontát képezik: a) az alapítványok; b) a rendes és pártoló tagok évi járuléka; c) önkéntes adakozások és hagyományok; d) az egyesület javára rendezett felolvasások, multságok stb. tiszta jövedelmei; e) a jogvédelemben részesülők perbeli ellenfelei től netán behajtandó perköltségek.

Az egyesület tagjai: Az egyesület tagja minden feddhetlen egyén lehet, kit korra és nemre való tekintet nélkül az egyesület választmánya arra méltónak ítél. Tiszteletbeli tagokká választhatók, a kik a jogtudomány, törvényhozás, az igazságszolgáltatás vagy az egylet érdekei körül különös érdemeket szereztek. Az egyesület tagjai: a) tiszteletbeli, b) rendes, c) pártoló, d) alapító tagok. A rendes tagok évi járulék fejében 1 frtot, a pártoló tagok legalább 5 frtot s az alapító tagok egyszersmindenkorra 50 frtot fizetnek. A rendes és pártoló tagok belépése két évi időszakra történik. A kilépés legalább 6 hóval a két évi időszak letelte előtt írásban jelentendő be a választmánynak; ennek elmulasztása esetén a tagsági kötelezettség mindenkor további 2 évre meghosszabbítottnak tekintetik.

A tagok kötelezései: a) a kötelezett járulékok pontos fizetése; b) azok részéről, kiket az egyesület jogvédelemben való tényleges közreműködésre felhív, a legnagyobb pontos-ság, önzetlenség és lelkiismeretesség; c) az ingyenes jogvédelemben közreműködő tagok a jogvédelemben részesülő felek perbeli ellenfeleitől netán behajtandó perköltségeket az egyesületnek levonás nélkül beszolgáltatni kötelezvék. A szükségelt készkiadásokat az egylet sajátjából fedezni az elnökség utalványozása alapján.

¹ L. jelen szám mellékletén 374. sz. eset.

A tagok kizárása: Azon rendes, a jogvédelem körül közreműködő tagok, kik a reájuk ruházott s általuk elfogadott megbízásnak pontosan és kötelességszerűen eleget nem tesznek, kik az általuk az egyesület megbízásából képviselt féltől jutalmat vagy pénzértéket követelnek, avagy a behajtott perköltségeket pontosan be nem szolgáltatják, továbbá azon tagok, kik akár anyagi, akár erkölcsi tekintetben az egyesületet károsítják, ennek kebeléből kizárandók. Ugyszintén elmozdítandók azok a jogvédelemmel megbízott tagok, kik valamely, a büntetőtörvénykönyvbe ütköző diffamáló büntett, vagy vétség miatt jogérvényesen elítéltettek, vagy ellenük csőd nyitattott. A kizárás illetve elmozdítás felett elsőfokban az egyesület választmánya, másodfokban az egyesület választott bírósága határoz. Azon tagok, kik az egyesülettel szemben elvállalt fizetési kötelezettségüknek két éven belül háromszori felszólítás daczára eleget nem tesznek, az egyesület vezetősége által a tagok sorából kitörölhetők.

A vagyon hova fordítása felosztás esetén: Az egyesület önkéntes, vagy hatóság által eszközölt felosztása esetére az egyesület vagyona valamely akkor fenálló hasonló czélú jótékony egyletre száll át.

Zárhatározatok: Külföldi tiszteletbeli tagot az egyesület csakis a m. kir. belügyminiszter ur jóváhagyásával választthat.

— **Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. tcz. magyarázata** című munkára hirdet előfizetést dr. Lukács György belügyminiszteri titkár, a belügyminiszterium anyakönyvi ügyosztályának vezetője, a ki ugy az anyakönyvi törvénynek, mint a törvényhez kiadott belügyminiszteri utasításoknak szerzője. Szerző tehát a törvény igazán hivatott magyarázója. A munka felölel mindent, a mit az anyakönyvvezetőnek vagy az anyakönyvvezető működését felügyelő hatóságnak tudnia kell. A munka terjedelme mintegy 30 iv, ára 3 frt.

— **Külföldi pénzek hamisítása.** Érdekes végtárgyalás tartatott a napokban a budapesti kir. törvényszék előtt Vargha Ferencz törvényszéki bíró elnöklete alatt. Vádlottak azzal voltak vádolva, hogy hamis szerb dinár pénzdarabokat hoztak forgalomba. A védelem odairányult, hogy a szerb dinárok a magyar állami pénztáraknál fizetés gyanánt nincsenek elfogadva s így a Btk. 7. §-a szerint csakis akkor volna a cselekmény büntethető, ha a hamisítás bebizonyítottan belöldön követtetett volna el. Ámde az semmi módon kideríthető nem volt, hogy ki és hol készítette a hamis dinárokat s így — ez volt a védelem érvelése — vádlottak felmentendők.

A másik, a védelem által vitatott kérdés az volt, hogy a Btk. 206. §-ának 2. pontjára alapítható-e vád, midőn nem lehet bebizonyítani, hogy a «tettessel vagy ennek részesével egyetértve» történt a hamis pénz behozatala, átvétele, illetőleg megszerzése. A vádlottak azzal védekeztek, hogy ők a pénzt egy bizonyos Milán nevű szerb embertől kapták, ki pedig nem volt kinyomozható és a védelem álláspontja szerint nem is állapítható meg, vajon tényleg tettes vagy részes volt-e az a hamisításban. A 207. §. pedig nem alkalmazható a konkrét esetben azért, mivel ezen szakasz a tényleges forgalombahozatal tényelemét ismeri, az pedig nem volt vádlottakra bizonyítható, hogy ők akár csak megkísérelték volna is a forgalombahozatalt; a megszerzés pedig ezen szakasz szerint nem büntethető. A törvényszék ítéletének kimerítő indoklásában kimondotta, hogy az elbírálás tárgyát képezett esetben megállapítható, hogy annak, kitől a vádlottak a hamis pénzt megszerzték, a tettesnek vagy részesnek kellett lennie, s így a 206. §. 2. pontját alkalmazta, azokat a vádlottakat azonban, kikre a tettessel vagy részessel való semmi nemü kapcsolat nem volt bizonyítható, a 207. §. alapján felmentette, mivel a forgalombahozatal kísérletére nézve semmi nemü támpont fel nem merült.

— **A kulai kir. járásbírósnál helytelen szokás kezd lábra kapni.** Ugyanis egyes ügyekben a hivatkozott tanuk kihallgatása a helyszínére tüzetik ki és ha az eljáró bíró díjai és költségei nem előlegeztetnek, ugy a bizonyításfelvétel meg nem ejtetik és a bizonyító fél ítéletileg pervesztésnek kimon-datik. Egy esetben 70 frt 80 kr-ra becsült ingók igényeltettek, igénylő tanukra hivatkozott, a kiknek kihallgatása minden okadatolás nélkül a Kulától 1¹/₂ órányira fekvő Kiskér község-házához tüzetik ki és félperes felhivatott 11 frt 70 kr. költség és díj előlegezésére, a mely költséget a per substratuma el nem bírván, a bírói felhívásnak nem tett eleget, a minek következménye az lett, hogy igénylő keresetével elutasított és perköltségben marasztaltatott. (Szegedi Jogász Lapok.)

— **Az eperjesi kir. jogakadémián** következő speciál-collegiumok tartatnak:

A jog- és állambölcsélet irodalma. Dr. Horváth Ödön. — Bölcsészettörténet. Dr. Szlávik Máttyás. — Válogatott kérdések a magyar közjogból. Dr. Horváth Ödön. — A magyar állampolgárságról. Dr. Horváth Ödön. — Verbóczi Hármaskönyve. Dr. Horváth Ödön. — Válogatott kérdések a törvényszéki elmekörtanból. Dr. Pelech E. János.

— **A földbirtok-hitel szervezése.** Az államtanács közelebbi időben tüzetesen foglalkozott Poroszországban a reálhitel szervezésével. Megállapodásai ez idő szerint következő javaslatokban összpontosulnak: Legsürgősb szükségnek tekinthető, hogy a felmondható, nem amortisálható s nagy kamatu magánjelzálogkölcsönök átalakítandók: fel nem mondható, olcsóbb kamatu s kényszer-amortisatióval kapcsolatos hitelintézeti kölcsönökre. A földbirtok megterhelhetésének határai ujjolag szabályozandók, az állami hitel igénybevételével. Egyszermind, a mennyiben még szükségeltetik, a pénzüzetek hitelezése is, különösen a kisebb földbirtokok részére hozzáférhetőbbé teendő. A személyes hitel előmozdítására pedig igen kívánatos az országos hitelintézet alakítása, a melytől a mezőgazdasági szövetkezetek kedvezőbb feltételek alatt megszerezhesék a gazdasági üzletek vitelére szükséges eszközöket. Ezen hitelintézet más közép-osztálybeli iparos szövetkezetek részére is megnyitandó lenne. Megfontolandó lenne egy oly alap létesítése is, a mely a földjavítási műveleteket segíeyzné s előmozdítaná; valamint ily szakbeli technikusok nagyobb számban való alkalmazása.

— **A közigazgatási bíróságok jogállása.** Kétségtelen, hogy az eszmék ezen állami bíróságok jellege, függetlensége körül még mindig nem eléggé tisztultak. Különbséget tesznek ezen, és a rendes bíróságok közt, mintha nem lennének egyenrangúak, s azt tartják, hogy valódiilag a belügyi kormányzat körébe tartoznak. A porosz közigazgatási felsőbíróság egy szindarab előadatásának közlésében határozatot hozott, a mely határozat felett a belügyi miniszter igen kedvezőtlen kritikát gyakorolt, ugy, hogy az a hir terjedt el, hogy a közigazgatási feltörvényszék elnöke kényszerítve érzi magát leköszönni, a mely hir azonban egészen valótlannak bizonyult be; de a lemondás nem is lenne érthető, mert semmi alapja sem lett volna. Ugyanis kiemeltetett az illetékes körökben, hogy a belügyminiszternek nincsen semmi mondani valója a közigazgatási feltörvényszék elnöke részére; egyszerűen semmi köze ezen hatóság működéséhez. Mert a mennyiben ezen állami közeg valamely felsőbb hatóságnak az alárendeltje, az épen nem a belügyminiszter, hanem az állami miniszterium; a belügyminiszter még arra sem bir hatáskörrel, hogy a királynak ezen bírósághoz kinevezési előterjesztéseket tehessen esetenként.

A közigazgatási feltörvényszéknek tagjai Poroszországban az önállás, a függetlenség legnagyobb biztosítékaival vannak ellátva. Ezen bírák, épügy mint a «Reichsgericht» bírái, csak két esetben vonhatók feygelmi eljárás alá. És elnökére a miniszteri hatalom legkevésbé sem terjed ki.

— **Feltételes elítélés.** Valódi radikális reform-lépéssel találkoztunk Németországban a bünvádi joggyakorlat terén. Szászországban megkezdették a *feltételes elítélés* gyakorlatba vételét. A kísérlet — mert jóformán csak ennek vehető — először a fiatal elítéltekkel kezdetett meg, minthogy a szakörök ezek iránt viseltetnek legkedvezőbb véleménynyel. A németországi igazságügyi burokratia tudvalevőleg ellensége minden gyökeresb jogi reformnak, azért Németországot rendszeren megelőzik más államok minden jogi reformnál. Helyesen írja egy német jogtudós Berlinből: «Die bedingte Verurtheilung gehört zu jenen Reformen, welche den Ueberlieferungen der strafrechtlichen Burokratie, deren Zähigkeit derjenigen der verwaltungsrechtlichen schlechterdings nichts nachgibt, durchaus widerspricht; und demgemäss auch von ihr als der Anfang vom Ende bekämpft wird». Továbbá: «Da nun die Burokratie in Deutschland nahezu allmächtig ist, so erscheint es begreiflich, dass die deutsche Gesetzgebung mit der Ein- und Durchführung solcher kühnen Reformen hinter den Gesetzgebungen anderer Staaten stets nachhinkt». A behozatal módozata az, hogy a bíró felüggeszti a végrehajtást és ha egy bizonyos ideig az elítélt jól viseli magát, felterjesztetik megkegyelmezésre.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklín-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: televe ... 6 int A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A curiai döntvények kötelező ereje. Dr. NAGY FERENCZ budapesti egyetemi tanártól. — *Irodalom:* Corpus juris hungarici. — *Törvénykezési Szemle:* Eljárás a házassági perekben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédttől. — A beváltási jog (jus offerendi). Dr. HEXNER GYUIA lipótó-szt-miklósi ügyvédttől. — A hatásköri értékhatár-megállapítás jelentősége az 1893: XVIII. tcz.-ben. Dr. WEISZ ALADÁR-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből!

A curiai döntvények kötelező ereje.

A budapesti keresk. és váltótörvényszék felebbezési tanácsa 1895. évi szeptember 6-án E. 257. sz. a. oly határozatot hozott, mely méltán figyelmet kelt. Kimondja ugyanis a híres 60. számú curiai döntvénnyel ellentétben, hogy az alperes részéről keresk. ügyletet képező 20 frton aluli ügyek a községi bíróságok hatáskörébe nem tartoznak. Kimondja továbbá az indokokban, hogy az alsóbíróságokat csak a curiai döntvények határozati része kötelezi, azoknak indokolása ellenben nem. Csakis az előbbi bír. «jogforrás jellegével és irányadó az ügyek eldöntésénél»; «az indokolásban foglalt, azonban a teljes-ülés elé terjesztett kérdés keretén túlterjeszkedő kijelentést pedig az 1881. évi LIX. tcz. 4. §-a értelmében az ügyek eldöntésénél irányadó elvi megállapodásnak tekinteni, sem annak törvényt pótló vagy törvényt hitelesen magyarázó hatályt tulajdonítani nem lehet».

A mennyire helyeslem a keresk. és váltótörvényszék határozati kijelentését, ép annyira kinosan érintett az az indokolás, melylyel az említett curiai döntvénytől való eltérését igazolni törekszik. E szerint, ha a kir. Curia 60. számú döntvénye azt, hogy az alperes részéről keresk. ügyletet képező 20 frton aluli ügyek szintén a községi bíróságokhoz tartoznak, nemcsak mellékesen az indokolásban, hanem a határozatban mondotta volna ki, miként a csupán felperes részéről keresk. ügyletet képező biztosítási díjak iránti követelések tekintetében: a keresk. és váltótörvényszék kötelezve érezte volna magát ellenkező meggyőződése dacára a curiai döntvény értelmében itélni; az ő felfogása szerint a curiai döntvény határozati része reá nézve époly kötelező, mintha törvény volna! Tudom ugyan, hogy ez a felfogás a curiai döntvények kötelező erejéről az alsóbíróságok között meglehetősen el van terjedve, de hogy azt oly tekintélyes és önálló szellemű bíróság, miféle a keresk. és váltótörvényszék, az ő jeles elnöke által vezetett felebbezési tanácsban hirdesse, azt valóban nem képzeltem volna. Épen azért legfőbb ideje, hogy ezzel a bírói meggyőződés függetlenségével meg nem egyező felfogással határozottan szembeszálljunk s elejét vegyük annak, hogy az az alsóbíróságok körében mélyebb gyökeret verjen.

A helyes törvényt magyarázatnak egyik alapfeltétele, hogy a törvény szavait abból az összefüggő szövegből, a melyben állanak, ki ne szakítsuk. Köztudomású dolog, hogy ha ezt szem elöl tévesztjük, ha a törvény szavait kiszakítva magyarázzuk, gyakran épen az ellenkezőt olvassuk ki belőle, mint a mit a törvényhozó kimondani akart. Így vagyunk a curiai teljes-ülési döntvényeket szabályozó 1881: LIX. tcz. 4. §-ával is. Bizonyos igaz, hogy ennek 4. bekezdését, a

mely azt mondja, hogy «a teljes-ülés elvi megállapodásai az ügyek eldöntésénél irányadók», önmagában és az idézett szakasz egyéb tartalmából kiszakítva olvassuk, azt csakugyan úgy lehet magyarázni, hogy a döntvények egyáltalában mindenkire nézve, tehát az alsóbíróságokra nézve is kötelezők. De egészen más értelmet kapunk, ha az említett mondatot a maga összefüggésében olvassuk. A midőn ugyanis az idézett szakasz 2. bekezdése azt mondja, hogy «ha ilyen vitás elvi kérdés valamely ügynek elintézése alkalmával merül fel: úgy a tanács többségének, mint a tanács elnökének jogában áll, a vitás elvi kérdést az ügy elintézése előtt a teljes-ülés eldöntése elé terjeszteni»; a 3. bekezdés pedig hozzáteszi: «ezen felül a magyar kir. Curia elnöke, ha ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról nyer tudomást, a vitás elvi kérdés eldöntése végett, a teljes ülést késedelem nélkül egybehívja» s erre következik az az említett mondat, hogy «a teljes-ülés elvi megállapodásai az ügyek eldöntésénél irányadók»: nyilvánvaló, hogy ez az utóbbi kijelentés nemcsak külsőleg függ össze az előző rendelkezéssel, hanem belső vonatkozásban is áll hozzájuk s hogy ennek folytán ez a kijelentés nem érthető egész általánosságban minden bíróságra nézve, hanem csakis magára a kir. Curia nézve, a melyről épen az idézett szakasz szól. A teljes-ülés elvi megállapodásai tehát csakis a m. kir. Curia egyes tanácsaira nézve irányadók és pedig úgy a plenáris határozat miatt függőben hagyott, mint a későbbben felmerülő ügyek elintézése alkalmával. Ellenben a mi az alsóbíróságokat illeti, azoknak viszonyáról a kir. Curia teljes-ülési döntvényeihez az 1881. évi LIX. tcz. 4. §-a egy szót sem szól s ezt oly értelemben belemagyarázni, hogy a döntvények az alsóbíróságokra nézve is irányadók, annál kevésbé szabad, mert nem tételezhető fel, hogy a törvényhozás ily nagy alkotmányváltoztatást csak úgy suttyomban akart volna kimondani. Hogy csakugyan nem kevesebbet, mint alkotmányváltoztatást jelent a döntvények kötelező erejének kimondása: az egy pillanatig sem lehet kétséges. És pedig nem is egy, hanem mindjárt két irányban. Először le van rontva az az elv, hogy a bíróságok a törvényeknek az egyes jogügyekre való alkalmazására tartoznak szorítózkodni s a törvények módjára általános kötelező szabályokat nem alkothatnak, vagyis törvényhozási funkciót nem gyakorolhatnak. Másodszor módosítva van az 1869: IV. tcz. 19. §-a, mely szerint a bíró csak a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni és itélni. Ily két nagy alkotmányelv sérelmével az 1881: LIX. tcz. kiterjesztőleg magyarázni: közjogi intézményeire annyira féltékeny nemzetnél, mint a magyar, valóságos merénylet számba megy s csak az mentheti némileg a bíróságok téves magyarázatát, hogy annak horderejéről maguknak kellő fogalmat nem alkottak.

A kir. Curia teljes-ülési döntvényei tehát az alsó bíróságokra nézve époly kevésbé kötelező «jogforrás», mint az egyes konkrét esetek eldöntésénél hozott elvi jelentőségű határozatok. Valamint az utóbbiak, úgy a teljes-ülési döntvények is csak belső helyességüknél fogva irányadók s ha az alsóbíróság úgy van meggyőződve, hogy a Curia döntvénye helytelen, azt épugy félreteheti, mint más elvi határo-

zatot. Ennélfogva az a megkülönböztetés is, melyet a keresk. és váltótörvényszék tesz, vajon a teljes-ülésben kimondott elv magában a határozatban, vagy az indokolásban foglaltatik-e? legfelebb magára a Curiára nézve bir jelentőséggel. Az alsóbiróságokra nézve e megkülönböztetés teljesen fölösleges.

Csak egy tekintetben van kivétel, hozzáteszem, sajnálatra méltó kivétel, de nem az 1881: LIX. tcz., hanem a kir. táblák decentralizációjáról szóló 1890: XXV. tcz. értelmében, a mennyiben ugyanis ennek 13. §-a szerint, ha a kir. táblák közt ellentétes elvi jelentőségű határozatok keletkeznek, a felmerült kérdés a kir. Curia teljes-ülése elé terjesztendő s a kir. táblák a kir. Curia teljes-ülési megállapodását mindaddig követni tartoznak, míg azt a kir. Curia újabb teljes-ülési megállapodással meg nem változtatja. E kivétel egyáltalán bizonyítékul szolgál arra, hogy az 1881: LIX. tcz. csakugyan úgy magyarázandó, a mint előadtam. Mert az 1890: XXV. tcz. id. § a határozottan csak a kir. táblákra, tehát nem egyuttal az első folyamodású bíróságokra nézve mondja ki az ellentétes táblai döntvényeket megszüntető curiai döntvények kötelező erejét. Még világosabb bizonyíték az a kijelentés, melyet az id. szakasz 2. bekezdése maguknak a kir. tábláknak döntvényeiről tesz, mert ez kifejezetten azt mondja, hogy «a teljes-ülés elvi megállapodását az illető kir. tábla tanácsai mindaddig követni tartoznak, míg azt újabb teljes-ülési megállapodás meg nem változtatja». Minthogy a kir. táblák az id. szakasz 1. bek. szerint csak azokban az ügyekben hozhatnak elvi jelentőségű teljes-ülési határozatokat, melyekben a törvény szerint mint utolsó foku bíróságok járnak el: az ő döntvényeik az alsóbiróságokra nézve egészen azonos jelentőséggel bírnak, mint a kir. Curia döntvényei. Nyilvánvaló tehát, hogy midőn az előbbiekre nézve csak a táblai tanácsok részére van a kötelező hatály kimondva, a törvényhozás az utóbbiak kötelező erejét is megfelelően csak a kir. Curia egyes tanácsaira nézve vette fel. Egyes ellenkező nyilatkozatok az 1890: XXV. tcz. képviselőházi tárgyalása alkalmával s ha azok magától az igazságügyminisztertől származtak is, a törvényben magában rejlő törvényhozói akaratot meg nem változtathatják.

Csak ítéljen tehát a budapesti keresk. és váltótörvényszék jobb meggyőződése szerint akkor is a kir. Curia döntvénye ellenére, ha az elvi kijelentés magában a határozatban s nem csupán az indokolásban tartalmaztatik.

Dr. Nagy Ferencz
egyetemi tanár.

Irodalom.

Corpus juris hungarici.

A nemzetek fejlődése, az államok alakulásának történelme hiven tükröződik vissza azok törvényeiben.

A törvénytár megismertet bennünket a népesség kultúrájával, anyagi és szellemi erőinek kibontakozásával s kifejezésre jut benne az állam alkotmányának egész szervezete, institúciónak szelleme, jogi karaktere.

Különösen így van ez Magyarországon, hol a jogfolytonosság elve volt évszázadokon át uralkodó, és uralkodó az ma is.

A vármegyék autonomiájának gyökerei Szent Istvánig nyulnak vissza, a királyi hatalomnak ma is érvényes korlátjai és a nemzetnek a törvényhozásban való részvétele ezer esztendőnek fokozatos fejleménye.

Darwini processusu fejlődésment az egész magyar alkotmány, az egész magyar jogélet, melyben nemzetivé áthasonult mindazon jogintézmény, a melyet a nyugatról vetünk át, ismét újabb irányu fejlődésnek képezvén csiráját.

Nemzeti jogunk történetének ismerete eddig épen nem volt általános, még a legközvetlenebbül érdekelt jogászközönség előtt sem.

Pedig a régi magyar jogot ismernie kell nemcsak a történésznek, ethnographusnak és archæologusnak, hanem az államférfiúnak és a tételes jog terrenumán mozgó praktikus jogásznak is.

Vagy lehet-e komoly politikus, a ki — hogy egyebet ne említsünk — az arany bulla, a pragmatica sanctio szövegét nem ismeri, a ki nem tanulmányozta az 1687-iki vagy az 1790-iki országgyűlési törvényeket?

Hogy pedig a magánjogásznak mennyire nélkülözhetetlenek polgári törvénykönyv hiányában a régibb magyar törvények, — közéjük helyezve első sorban Werbőczy Tripartitumát, — azt e hasábokon felesleges bővebben fejtegetnem.

Annak, hogy a régi magyar jog nem vált közkinccsé, egyik oka az, hogy a törvényhozás nyelve nem a magyar volt, a mely körülmény a mai nemzedék egy részét elzárta a jelen századot megelőző korszakok jogának tanulmányozásától; de meg nem is forog közkézen a régibb törvényeknek olyan gyűjteménye, a mely — bár csak időrendben is — a jogszabályokat pontos, hű szövegben közölte volna.

Ha hozzájuthatni is egyes nevezetesebb törvényekhez, sőt egyik-másikból — mint Werbőczyből — jó magyar kiadásunk van is: hogyan állapítsa meg a gyakorlati jogász, kinek nem áll e célra hosszú tanulmányi idő rendelkezésére, vajon a közel ezer esztendő alatt hozott törvényekből mi van ma érvényben és mit helyezett hatályon kívül más törvényes rendelkezés?

Ezen szempontokból valósággal megbecsülhetetlen a szolgálat, melyet *dr. Márkus Dezső* mint szerkesztő s a *Franklin-Társulat* mint kiadó a jog- és államtudományoknak, valamint a jogtörténetnek tesznek, midőn a Szent Istvántól napjainkig hozott összes törvényeket egybegyűjtve hozzáférhetőkké teszik.

A 20 kötetre tervezett, igazán nagyszabású mű, melynek két kötetébe volt alkalmunk betekinteni, időrendben közli a törvényeket, a hatályban levőket épugy, mint az érvényüket vesztetteket.

Minden törvényczikk mellett feltalálható annak jelzése, vajon az érvényben van-e még, s ha nem, mely későbbi jogszabály módosította vagy szüntette meg hatályát; sőt ha a törvénynek csak egy bizonyos rendelkezése helyeztetett az idők folytán érvényen kívül, ez is pontosan kitűnik a szövegből.

Felöleli a gyűjtemény Erdély külön törvényhozását, valamint az 1868 óta alkotott horvát-szlavon autonom törvényeket is.

Az 1832 előtti latin szövegű törvények magyar fordítással is el vannak látva, mely fordítás praecisításáról a fordítóknak személyisége kezeskedik. Ezek: *Nagy Gyula* orsz. levéltárnok, *Óváry Kelemen* és *Kolozsváry Sándor* egyetemi tanárok, *Tóth Lőrincz* ny. curiai tanácselnök és *Csiky Kálmán* müegyetemi tanár.

A szerkesztő ezen programjából láthatjuk, hogy nem pusztán chronologikus egybeállításról van szó, hanem az összes törvények tudományos módszerrel készített szerves gyűjteményéről, mely kritikai uton megállapított szövege, nemkülönben a rokon tartalmu törvényes intézkedések közt nem csekély fáradsággal létesített kapcsolat által tudományos becssel bír.

De különösen nagy tudományos becssel ruházta fel e művet azon igen fontos feladat megoldása, mely a jelenleg érvényes jogszabályok megállapításában áll. Újabb törvényeink tömkelegében is gyakran nehézséggel jár annak meghatározása, vajon módosult-e valamely régibb törvény, de a régi corpus juris utvesztőjében haladva, csaknem ezer esztendő törvényhozására nézve végezni ezen tudományos műveletet, igazán nagy és nehéz munka.

A már elkészült két kötet az 1832 óta 1871-ig hozott összes törvényeket tartalmazza és elegendő tájékozást nyújt arra, hogy megítélhessük, miszerint a szerkesztő és kiadó a

maguk elé tűzött s a közönség elé bocsátott programot mennyire hiven valósítják meg.

Igy az ideiglenes törvénykezési szabályokra, az 1868. évi LIV. és az 1871. évi XXXI. tcz. cikkre fordított gond az olvasóra rendkívül megkönnyíti a könyv kezelését. Itt különösen kiemelem az 1871. évi XXXI. tcz. 15. §-ához fűzött jegyzetet, mely az elsőfolyamodású bíróságok hatáskörének pontos, kimerítő összeállítását tartalmazza.

A szerkesztő érdemének méltatása mellett ne feledkezünk meg ez alkalommal a kiadóról sem. A Franklin-társulat a tartalomhoz, valamint e műintézet prestigéjéhez teljesen méltóan állította ki e művet, melylyel igazán nagyszabású mileniumi emléket állít önmagának és a magyar törvényhozásnak.

x.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Eljárás a házassági perekben.¹

II.

A mi már most a tárgyalást illeti, ezt tisztán nyomozó eljárásnak nevezhetjük, mert a táblai szabályok 24. §-a értelmében a tárgyaló bíró tartozik a tényállást és bizonyítékokat hivatalból kinyomozni és jegyzőkönyvbe venni; minthogy azonban a táblai szabályok 25. §-a kivételesen, t. i. akkor, midőn a peres felek egymás irányában többrendbeli s nagyobb követeléseket érvényesítenek s mindkét felet ügyvéd képviseli, megengedi, hogy a peres felek, illetőleg ügyvédek maguk vezethessék szóváltásaikat jegyzőkönyvbe: ez a kivétel általános szabálylyá lett s a törvényszékek a békéltetés megkísérlése és meghiusulása után az ügy érdemébe be sem bocsátkozva, perfelvételi határnapot, illetőleg jegyzőkönyvi tárgyalási határnapot tűznek ki, midőn is a felek bírói ingerentia nélkül tárgyalnak s ez mindaddig úgy fog maradni, míg a felsőbb bíróságok ott, hol a tényállást nem a tárgyaló bíró nyomozta ki, az eljárást következetesen megsemmisíteni nem fogják. Én azonban abban, hogy a tárgyalás jegyzőkönyvi és azt a bíró nem vezeti, hanem a felek, illetőleg ügyvédek allegálnak, kevesebb veszélyt látok, mint a tárgyalásnak bírói vezetésében; mert a táblai szabályok szerint a tárgyalást a törvényszéki tanács egyik tagjának, ki egyszersmind az ügy előadója, kellene vezetni. Ha már most a tanács egyik tagja, ki az ügy előadója, a felekkel közvetlenül tárgyal, bírótársaival szemben, kik a felekkel közvetlenül nem tárgyalnak, velük nem érintkeznek, az ügy eldöntésénél praedomináló helyzetbe jut s akkor az a veszély állhatna elő, hogy az eljárás csupán névleg lesz társasbíróági, tényleg azonban egyes bíróságivá fog fajlulni.

Helyesnek tartanám azonban, hogy a tárgyalást bíró vezesse ugyan, legyen ez a bíró előadója is az ügynek; de az eldöntésre hivatott hármastanácsban szavazattal ne bíron, a mi a jelenlegi megállapodott bírói gyakorlat mellett egyelőre lehetetlen.

Dr. Márkus azt is vitatja, hogy a házassági ügyek tárgyalásának idejére a nyilvánosság hivatalból kizárandó.² A táblai szabályok a nyilvánosság kizárását ily parancsoló módon el nem rendelik s maga dr. Márkus is csupán azzal indokolja eme nézetét, hogy a házassági ügy tárgyalása a családi élet legbensőbb részleteit tárgyalja, melyeknek nyilvánosságra jutása könnyen veszélyeztetheti az érdekelték vagy legközelebb hozzátartozóik jó hírét vagy érdekét, tehát ily ügyekben mindig fenforog az 1868. évi LIV. tcz. 103. §-ának esete.

Minthogy azonban ezen 103. §. szerint a felek bármelyike,

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Dr. Márkus már idézett munkájának 217. lapján, 26. pont.

a tárgyalás bármely stádiumában kérheti a nyilvánosság kizárását s különben is a táblai szabályokban megállapított bírói gyakorlat eddigelé azt szintén nem követelte: ennél fogva annak imperatív elrendelésére annál kevésbé látok okot, mert hisz a felek az idézett §. értelmében érdekeiket a nyilvánosság kizárásának kérelmezése által mindenkor megvédhetik. Nézetem helyességét Sztelho Kornél idézett munkája által is igazolva látom, mert abban a nyilvánosság kizárásának imperatív elrendelése elő nem fordul, miből következtem, hogy ő is elégnék tartja a házassági perekben is a felek érdekeinek védelmére a hivatkozott 103. §. alkalmazását.

A bizonyítás tekintetében az eddigi gyakorlat módosulni nem fog; a lényeges újítást a bizonyításnál már az 1893. évi XVIII. tcz. s nem a házasságjogi törvény és ennek hatályba lépte, teremtette meg. Az 1893. XVIII. tcz. 215. §-a ugyanis ezen törvény 64. §-át, mely szerint a bíróság a bizonyítékok mérlegelésében törvényes bizonyítási szabályokhoz csak ama törvényben kijelölt esetekben van kötve, egyébként pedig a bizonyítékokat szabadon mérlegeli, a rendes eljárásra is kiterjeszti. S habár a 215. §. a rendes eljárásán kívül különösen csupán a kereskedelmi és a váltópereket említi fel, mindazáltal nem szenved kétséget, hogy ezen rendelkezés a házassági perekre is kiterjed, mert ezekre nézve a jegyzőkönyvi tárgyalás lévén megállapítva, ez pedig az 1868. évi LIV. tcz. 144. §-a értelmében nem egyéb, mint a rendes eljárás egyik faja, tehát a rendes eljárás alá tartozó perek közé sorolandók a házassági perek is. Habár tehát a bizonyítékok szabad mérlegelésének van helye a házassági perekben is s habár Sztelho Kornél idézett munkájának 62. pontjában szintén eme álláspontra helyezkedik: ennek dacára a 22. pontban, a házasságjogi törvény 77. §-a alapján benyújtható kérvénynél helyhatósági bizonyítvánnyal mondja ama körülményt igazolhatónak, hogy a házassági felek hat hónap óta különválva élnek. Nem vonható kétségbe, hogy ama körülmény helyhatósági bizonyítvánnyal is igazolható, de az is kétségtelen, hogy bizonyítható az esetleg más okiratokkal, sőt tanukkal is. Ha a törvényszék a bizonyítékokat szabadon mérlegeli, akkor a kérelemnek helyt adhat, esetleg az utóbb jelzett bizonyítékok alapján is s viszont elűtheti a kérelmet akkor is, ha az helyhatósági bizonyítvánnyal van felszerelve. A mivel csupán azt akarom jelezni, hogy a szabad mérlegelés mellett a fél vagy a bíróság kizárólag a hatósági bizonyítvánnyal való bizonyítékhoz kötve nem lehet a házasságjogi törvény 77. §-a esetében sem.

Végül nem lesz érdektelen azzal a kérdéssel foglalkozni, mi történik a kir. bíróságok előtt most folyamatban levő házassági perekkel? — nevezetesen mi sors vár ezekre?

A házasságjogi törvény 148. §-a akként rendelkezik, hogy a törvény hatályba lépésének napján a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozó fenálló jogszabályok hatályukat veszítik és helyükre az új törvény határozatai lépnek. 1895. évi szeptember 30-án érvényesek még a jelenlegi jogszabályok, 1895. október 1-én az új házasságjog. Átmenet nincs! S minthogy a házasságjogi törvény 139. §-a értelmében, az ennek hatályba lépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt létrejött tények alapján csak akkor bonthatók fel, ha ezen tények az új törvény szerint bontó okot képeznek, a korábbi jogszabályok szerint pedig azok alapján legalább az egyik házassági fele nézve a házasság felbontásának vagy ágytól és asztaltól való elválasztásnak volt helye: világosan következik ebből, hogy az eddigi jogszabályok uralma alatt kezdett házassági perek egy jó része, — a mennyiben a kir. Curiánál f. é. szeptember 30. napjáig itélettel el nem döntetett, — egyszerűen elutasítandó lesz. Ilyenek pld. a protestánsok azon perei, melyekben a házasság felbontása kölcsönös és engesztelhetetlen gyűlölség indokából kéretett; ilyenek az izraelitáknak kölcsönös beleegyezés alapján indított házassági perei, stb. Ily perekben 1895.

évi szept. 30-án még a keresetnek hely adható, okt. 1-én azonban már elutasítandók, mert a házasságjogi törvény 139. §-ának rendelkezései alá nem sorolhatók.

Mit tegyenek a felek, mit a bíróságok ezekkel a perekkel?

Az engesztelhetlen gyűlölség a házasságfeleknek benső érzelme, de nem oly ténye, mely a házasságjogi törvény 139. §-ának rendelkezése alá lenne vonható; a kölcsönös beleegyezés az egyező akarat nyilvánulása, az akarat pedig öntudatos elhatározás valamit tenni, vagy valamit elmulasztani, de szintén nem oly külső tény, melyre az idézett §. alkalmazható lenne. Minthogy tehát ily alapon indított perek célra nem vezethetnek, leghelyesebben teszik a perlekedő házasságfelek, ha ezeket a pereket leteszik vagy visszavonják és a házasságjogi törvényben meghatározott elévülési határidőn belül, a házasságjogi törvényen alapuló okok alapján, a mennyiben t. i. ily okok fenforognak, kereseteiket újra megindítják.

A mennyiben pedig a perlekedő felek ily pereiket vissza nem vonják, a bíróságok vagy a keresetet utasítják el, vagy pedig tekintettel a házassági peres eljárás nyomozó jellegére, az I. foku bíróságok a feleket tárgyalásra idézik oly felhívással, hogy a bontó okul szolgáló tényeket, figyelemmel a házasságjogi törvény 139. §-ára, adják elő s az így kinyomozott tényállás alapján folytatják majd az eljárást.

A felsőbíróságok pedig szintén kétféle eljárást követhetnek. Tudniillik vagy elutasítják azon kereseteket, melyekben bontó okul nem oly tények szerepelnek, melyek a házasságjogi törvény alapján bontó okul szolgálhatnak; vagy pedig az alsóbírósági ítéleteket feloldhatják s tekintettel az életbe lépett házasságjogi törvényre, a felek újólagos meghallgatását s a bontó okoknak ezen törvénynek megfelelő előadását rendelhetik el.

Tekintettel a felek érdekeire, ez utóbbi expediens méltányosabb, mint a merev elutasítás; a végeredmény azonban teljesen azonos, mert akár elutasítás, akár feloldás esetén ezen perek, — a mennyiben az új törvényen alapuló bontó ok fenforog, — újra lesznek tárgyalandók és elsőbíróságilag eldöntendőek s ha ily ok nincs, elutasítandók.

Azon perek tovább folytatására és eldöntésére azonban, melyekben a 139. §-ban meghatározott bontó ok szolgál a bírói eldöntés alapjául, az új törvény életbe léptetése zavarólag nem fog hatni.

Egyébiránt praxis nos plura docebit.

Tóth Gáspár
budapesti ügyvéd.

A beváltási jog (jus offerendi).

— 1881: LX. tcz. 190. §. —

«Prior quidem creditor compelli non potest tibi, qui posteriore loco pignus acce pisti, debitum offere, sed si tu illi omne quod debetur solveris, pignoris tui causa firmabitur». — olvassuk a L. 1. 5. Cod. qui pot. (8. 18.), nyujtatván a későbbi záloghitelezőnek az eszköz, hogy előzője követelését — ennek akarata ellenére is — magához válthassa és engedmény háttárával helyébe léphessen.

A római jogforrások szerint ugyanis, a jelzálog eladásával, az azt terhelő, az árvereltetőt megelőző zálogjogok — a mennyiben a vételárból a követelések ki nem kerültek — meg nem szűntek, a ki nem elégitett előzőt a «jus distrahendi» továbbra is illetvén. A későbbi záloghitelezőnek pedig nem maradt volt egyéb hátra, mint hogy vagy a történt eladás- és zálogjogának megszűntébe belenyugodjék, vagy — mint mondók — előzője követelését beváltsa és ez által a jelzálog birtokát és eladási jogosultságát megszerezze.

Még az iránt sem hagynak fön kétséget a források, hogy a jelzálog tulajdonosát — a ki nem volt személyes adós — a jus offerendi szintén illette, azaz, hogy ámbátor tulajdonos

volt, — még sem létesült confusio — és a későbbi záloghitelezők nem is hivatkozhattak reá, hogy az első záloghitelező kielégítettvén, immár most ők az elsősorban kielégítésre jogosultak, mert «cum qui a debitore suo prædium obligatum comparavit, eatenus tuendum, quatenus ad priorem creditorem ex pretio pecunia pervenit. (L. 17 D. qui potiores XX. 4.)

A többi jogviszonyok rendszerint annak alapján nyertek megoldást: «prior potior est — — — possessor melior sit».

Ámbár a telekkönyvi rendszer a jelzálog birtokát elejtve, minden bekebelezett hitelezőnek megadja a jogot árverés útján a jelzálogból magának kielégítést szerezhetni, a rómaiak jelzett e jogintézménye elsőrendű fontosságát mégis megtartotta. Az összes polgári törvénykönyvek nem ejtették el a későbbi jelzálogi hitelezőnek azon észszerűleg semmiféle köz- vagy magánérdekbe nem ütköző oltalmát, hogy követelésének tartalma, a jelzálognak esetleges nem kor- vagy alkalmoszerű eladása által meg ne hiúsíttassék.

Hogy kit illet e jog, vajon csakis a későbbi hitelezőt vagy pedig más telekkönyvi érdekelteket, u. m. az előzőt, az uralgó telek tulajdonosát, a haszonélvezőt, a bekebelezett haszonbérlet és — last, not least — a társtulajdonost, vagy az előző hitelezőt, ez iránt a polgári törvénykönyvek hol kiterjesztőleg, hol megszorítólag rendelkeznek. A bennünket közelebbről érdeklő osztr. polg. törvénykönyv általában, — nem tévén különbséget a «prior» és «posterior» közt, — minden bejegyzett hitelezőnek «jedem darauf eingetragenen Pfandgläubiger» megadja ugyan a beváltási jogot, de a többi fent jelzett érdekeltekről nem intézkedve, ezek a gyakorlatban a bírói felfogástól függenek.

Hogy mikor szülemlik meg e jog, azt az elmélet azon időpontban állapítja meg, a mikor a beváltásra jogosult érdeke veszélyeztetve van. Az osztr. polg. törvénykönyv id. és a száz 446. §-a ezt az árverési kérvény beadásában találja.

Végrehajtási törvényünk a «jus offerendi» annyira csekély terjedelemben szabályozza, hogy talán nem fogunk meddő munkát végezni, ha most e törvény reformálásának küszöbén vele foglalkozunk. «A későbbi jelzálogos hitelezőknek jogukban áll az előtük levő jelzálogos követelést az árfelosztásig készpénzzel kifizetve magukhoz váltani.»

E rendelkezéssel, a mint látjuk, megvan ugyan határozva, hogy mely időpontig gyakorolható a kérdésben forgó jog, t. i. az «árfelosztásig», mialatt a gyakorlat dr. Imling magyarázatához képest, a sorrendi tárgyalást érti; de melyik időponttól kezdve — terminus a quo — vajon az árverési kérvény beadásától fogva-e vagy sem, és ennek folytán e jog gyakorlása által az árverés elrendelése és foganatosítása megakasztható e, ezt a törvény számos vagyoni érdek sérelmére meg nem oldja.

Látjuk továbbá, hogy törvényünk szerint a beváltási jog csakis a későbbi hitelezőt illeti, mi ugyancsak szemben avval, hogy nálunk minden végrehajtásilag bekebelezett hitelezőnek, ámbár eleve tudható, hogy követelésére mi sem jut, megadott a jog a jelzálog elárvereztetésére — semminemű jogos köz- vagy magánérdekkel sem indokolható. Törvényhozásunk itt egészen eltévesztett uton halad, mivel az, hogy csak a későbbi hitelezőt illesse a beváltási jog, csak a mellett bírész- és czélszerűséggel, a hol a jelzálogra az árverést csakis az szorgalmazhatja, ki az összes előzőinek jogait magához váltja, a mint azt péld. a porosz 1883. évi július 13-iki törvény 22. § a következőképen rendeli:

«Ohne Uebnahme oder Befriedigung derjenigen Rechte, welche dem Rechte des Gläubigers (az árverést kérőnek) vorgehen, darf der Verkauf des Grundstückes nicht stattfinden.»

E rendelkezésnek az új végrehajtási törvénybe való felvételét nemcsak az élet követelménye, de számos nemzetgazdasági és politikai okok indikálják.

«Ha e joggal több jelzálogos hitelező kíván élni, az első-

ség a telekkönyvi bejegyzés sorrende szerint illeti e hitelezőket.» A törvény e dispositiója bár önmagában helyes, a gyakorlatban rendesen kivihetetlen. *A*, *B*, *C* és *D* hitelezők e sorrendben bekebelezvők; úgy *B*, mint *C*, *A*-nak követelését beváltani óhajtván, mindegyik az azt felérő készpénzbeli összeget az adóhivatalba letéve — a beváltás gyakorlásának útja és módjáról a törvény egyáltalán nem rendelkezik — a sorrendi tárgyalás alkalmával *A* tételénél azt úgy *B*, mint *C*, mint magáét akarja fölszámítani, illetve ha érdeke követeli, fel nem számítani. A törvény idézett helye a jus offerendit *B*-nek addikálja és *C* a szárazon maradt.

Igaz, hogy a törvény további rendelkezése szerint: «A később bejegyzett jelzálogos hitelező azonban a beváltási jogot a korábbi jelzálogos hitelező ellenében is érvényesítheti, ha annak követelését is készpénzzel beváltja», de mi köszönet benne, mikor *C* csakis a sorrendi tárgyalás alkalmával értesül, hogy *B* is vált, és a beváltás csakis a sorrendi tárgyalás napjáig — dies ad quem — gyakorolható.

Azon theoretikus ellenvetés, hogy «vigilantibus jura sunt scripta», hogy *C* módjában állott utána járni és eleve meggyőződni, bevált-e *B* is vagy sem; ez esetben mit sem lendit és sem nem jogos, sem nem méltányos, a mennyiben a hitelezőnek gyakran nagyobb összeg előteremtéséhez idő kell. A gyakorlat tehát nagyon nélkülözi az oly dispositiót, mely szerint ha több jelzálogos hitelező egy követelésre nézve a beváltási joggal élni kíván, és mindegyik az annak megfelelő teljes készpénzbeli összeget bírói kézhez letette, a később bejegyzett hitelezőnek kérelmére 15 napi határidő engedendő, hogy az előző beváltó követelését is beválthassa.

A fent iktatott két kikezdés törvényünknek a beváltási jogról való összes mondani valója, azt, mint mondók, csakis a későbbi jelzálogos hitelezőnek nyújtja, de a társtulajdonostól a 158. §-ban foglalt esetet kivéve, sőt a jelzálogi tulajdonostól, ki nem személyes adós, a szolgálmi jog, a bekebelezett haszonvételi és haszonbérjog alanyától egyaránt — és szerény nézetünk szerint egészen indokolatlanul — elvonja. Sokkal engedékenyebb a német hirodalmi javaslat, mely 1081. § ában következőképen rendelkezik:

«Wenn der Gläubiger auf Grund der Hypothek Befriedigung aus dem Grundstücke verlangt, so kann ein jeder, gegen welchen der Anspruch gerichtet ist, und wenn die Zwangsversteigerung betrieben wird, derjenige, welcher ein Recht an dem Grundstücke durch die Zwangsversteigerung zu verlieren Gefahr läuft, durch Befriedigung des Gläubigers die Zwangsvollstreckung abwenden.»

A módosítandó végrehajtási törvénybe részünkről hasonló intézkedést csak ajánlani tudánk.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

A hatásköri értékhatár-megállapítás jelentősége az 1893. XVIII. tcz.-ben.

A «Jogtudományi Közlöny» 30. számának «Különfélék» rovatában következő közlemény jelent meg:

«Vidéki ügyvéd beszéli a következőket: Városkánkban négyen vagyunk ügyvédek. Közös megállapodásra léptünk, hogy lehetőleg minden pert, a hol csak hivatalból nem észleltetik az illetékesség hiánya, helyben levő járásbíróságunk előtt indítunk meg és senki a másik által indított kereset ellen illetékességi kifogást nem tesz. Így tárgyalunk mi birtok-, telekkönyvi és örökösödési pereket, bárha a peres tárgy értéke jóval meg is haladja a 200 frtot, sőt néha ezrekre megy. A bíróság csak akkor kutatja az 1893. évi XVIII. tcz. 4. §-ának megfelelőleg az értéket, ha az «vitássá válik», vagy legfeljebb a tárgyalás végén, ha a felebbvitel megengedhetőségének és a felülvizsgálat vagy felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróságnak megállapítása szükséges.»

Ez a törvényt magyarázat és gyakorlat, azt hiszem, megérdemli, hogy vele bővebben foglalkozzunk.

A törvény 4. §-ának első és harmadik bekezdése, 27. §-ának utolsó előtti és 31. §-ának első bekezdése foglalják magukban azon intézkedéseket, a melyeket ezen gyakorlat mellett felhívni lehet.

A 4. §. első bekezdése szerint az érték bírói meghatározása csak akkor lenne szükséges, ha az az eljárás megállapítása szempontjából vitássá válik; vitás pedig csak akkor, ha az eljárás neme ellen kifogás tétetett. Ennek hiányában tehát a pertárgynak felperesileg állított értéke irányadó és elfogadandó lenne és a bíróság részéről az eljárás neme szempontjából hivatalból kutatható nem lenne. Ezt támogatja ugyanazon §. harmadik bekezdése, mely azt állapítja meg, mikor tartozik a bíróság az eljárás során «hivatalból is» tisztába hozni a pertárgy értékét s mely azt, hogy ez az eljárás nemének megállapítása érdekében is kötelessége volna, nem tartalmazza. A 27. §. utolsó előtti bekezdése értelmében pedig «a bíróság az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában, hivatalból figyelembe tartozik venni... azt a körülményt, hogy az ügy, tekintet nélkül az értékre, a sommás eljárás alá egyáltalán nem tartozik». A törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint azokat a perakadályokat, melyek a felek beleegyezése által sem orvosolhatók és a bíróság által az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő, a javaslat 23. §-a (a törvény 27. §-a) minden kétség elkerülése végett külön felsorolja. Ilyképen tehát az, hogy az ügy, tekintettel az értékre, nem tartozik a sommás eljárás alá, nem tartozik a 27. §. utolsó két bekezdésében felsorolt perakadályok közé. Végül a 31. §. értelmében nem tekintendő a kereset megváltoztatásának az, ha felperes a kereseti kérelmet a főtárgy, vagy a járulékok tekintetében felemeli vagy leszállítja, vagy kérelmét eredetileg nem követelt járulékokra is kiterjeszti, feltéve, hogy az ügy a felemelés után is a sommás eljárás alá tartozik; de a vonatkozó felsorolást megelőző első bekezdés szerint «ha azonban az alperes a megváltoztatott kereset érdemleges tárgyalásába a kereset-változtatás ellenzése nélkül belebocsátkozott, a kereset változtatását többé nem ellenezheti», mit a 27. §. intézkedésével egybevetve, a bíróság azt, hogy az ilykép megváltoztatott kereset az értékre való tekintettel a sommás eljárás alá nem tartoznék, hivatalból figyelembe nem veheti.

Ezek szerint tehát mi sem állja útját annak, hogy nemcsak a birtok-, telekkönyvi és örökösödési pereket, hanem pénzkövetelés, helyettesíthető dolgok iránt indított és megállapítási pereket is tárgyalni lehessen a kir. járásbíróságok előtt, akkor is, ha a peres tárgy értéke jóval meghaladja a törvény 1. §-ának 1., 2. és 3. pontjaiban megállapított értékhatárt, csak alperes ez alapon érdemleges ellenkérelmének előterjesztése előtt pergátló kifogással ne éljen és illetőleg az ilykép megváltoztatott kereset érdemleges tárgyalásába a keresetváltoztatás ellenzése nélkül belebocsátkozzék, mert ez esetben a bíróság azt, hogy az ügy, tekintettel az értékre, a sommás eljárás alá nem tartozik, hivatalból figyelembe nem veheti és illetőleg alperes a kereset változtatását többé nem ellenezheti. Az idézett gyakorlat ugyan mind az említettem ügyekre nem vonatkozik, de ha önmagával következetes marad, kell, hogy eddig eljusson.

Elméletileg felhozható e felfogás mellett az, hogy a jog czélszerűség szempontjából állapítja meg a bírói hatáskört és teszi ezt a felek érdekében; a mennyiben tehát a felek a czélszerűség általános szabályainak mellőzésével is eléggé biztosítottnak látják az ő érdekeiket, az azoktól való eltérés megengedhető, sőt megengedendő.

A fentiekben felhoztam lehetőleg mindazt és kifejtettem azon törvényt magyarázatot, mely jelen fejtegetéseknek kiindulásul szolgáló gyakorlatot támogatni alkalmas.

Felmerül immár az a kérdés, tényleg teljesen dispositív jelentőséggel bír-e a hatásköri értékhatár-megállapítás új sommás eljárásunkban, tehát helyes-e ez a törvényt magyarázó

és gyakorlat, ez-e a törvény szabályaiban megnyilatkozó akaratának helyes kifejtése?

Korábbi perrendtartásunk kifejezett intézkedést ez irányban ugyan nem foglalt magában, a gyakorlat azonban szabályként követte, miszerint a járásbírótság ügyi hatáskörétől való eltérés a felek beleegyezésével sincs megengedve, kivévén a 1881. évi LIX. tcz. 13. §. 2. a) alpontja esetét. Ezt a szabályt a gyakorlat az értékhatár tekintetében is szigorúan szem előtt tartotta. A budapesti VI. ker. járásbírótság egy általam ismert esetben a külön indított, de a felek által az 1868. évi LIV. tcz. 66. §-a alapján egyesített ügyekben hatáskörét hivatalból lezállította, mert az egyesítés folytán a per tárgya járulékok nélkül 500 frt értéket túlhaladt és a konkrét esetben: egy egységes jogalapról eredő, de megosztottan perelt követelés részei iránti keresetek egyesítése esetén, nézetem szerint helyesen járt el a bíróság, midőn az egyesítést megengedte, mert az egész követelés együvé és egységes elbírálás alá tartozott és helyesen, midőn az ilykép egyesített ügyben az eljárást megtagadta, mert a követelés megosztásából és utólagos egyesítéséből evidens volt azon szándék, hogy a felek a járásbíróstági hatáskörbe nem tartozó ügyet a törvény által meg nem engedett módon a járásbíróstág hatásköre alá akartak csempészni.

Az 1893: XVIII. tcz. miniszteri javaslatának általános indokolása szerint: «azok a szempontok, melyek a járásbíróstág hatáskörének meghatározásánál irányadók voltak: a peres kérdés egyszerű volta, a per tárgyának csekély értéke és a gazdasági érdek, a mely a peres viszonyoknak megfelelő gyors elintézését szükségessé teszi». A járásbíróstági hatáskörnek a birtokbíróstági, bizonyos telekkönyvi és az örökösödési perekre való kiterjesztésénél azonban ezen általános szempontokon kívül ezen ügyekre nézve a járásbíróstági hatásköri értékhatár meghatározásánál a törvény 1. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint figyelembe veendő voltak és pedig részletes statisztikai adatok alapján «azon alapok, a melyeken az elsőfolyamodású bíróságok szervezete ez idő szerint nyugszik». Ugyanezen szempontok voltak irányadók a javaslat miniszteri indokolásából kitetszőleg a sommás eljárásnak a számadási perekre és az 1874: XVIII. tcz. 7. §-a alapján indított perekre, valamint az igazságügyi bizottság indokolása szerint a megállapítási keresetekre az 500 frtos értékhatárig való kiterjesztésénél.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-a két irányban állapítja meg a járásbíróstágok hatáskörét: 1. az 1., 2., 3. és 4. pontban meghatározott ügyekben tekintettel az értékre; 2. az 5. pontban a per tárgyának értékére való tekintet nélkül. Az 5. pont b) — p) alpontjaiban eszközölt szabályozásnál kizárólag az ügyek minősége az irányadó.

Az a) alpont forum contractus meghatározását tartalmaz, itt vannak megállapítva azon feltételek, melyek mellett a felek megegyező akarattal a törvény értékhatár megállapításától eltérhetnek. E szerint a felek ez irányban való dispositiója csakis *előzetes kikötés esetén* bír hatálylyal. Ezen kikötés is csakis okiratban, mely a törvényben előirt meghatározott alakkal bír és meghatározott ügyek, u. m. készpénz és helyettesíthető ingóságok iránti keresetek tekintetében jöhet létre, a melyekre nézve ugy a követelés mennyiségének az előirt alakú okiratban kell kötelezve lenni, mint másrészt ezen okiratnak a követelés létrejöttét és mennyiségét teljesen kell bizonyítani. De mindezen pozitív feltételek felforgása esetén sem állapítható meg eltérés a kereskedelmi és váltótörvénytörvényeknek hatáskörétől azon ügyekre nézve, melyek az összegre való tekintet nélkül vannak oda utalva és a községi bíróság hatáskörétől.

A képviselőházban ezen korlátok enyhítése iránt tétetett indítvány, de csak egy irányban, hogy ezen szavak: «ha az okirat a követelés létrejöttét és mennyiségét teljesen bizo-

nyítja» megfelelőleg az eddigi jognak (1881: LIX. tcz. 13. §. 2. a) hagyassanak ki. Ezen indítvány tekintetében Szilágyi Dezső, akkori igazságügyminiszter következőleg nyilatkozott: «Egyáltalában azt a nagy szabadságot, hogy szerződésileg kikötethessék, hogy azon bíróságok járjanak el bizonyos ügyekben, melyek a törvény rendes szabálya szerint hatáskörileg nem volnának ezen ügyek hivatott bíróságai, minden tekintetben anomaliának tartom. Már most, hogy az egyes bírói eljárás ily korlátlan mértékben kikötessék, az nem helyes, mert ugy az eljárás, mint a bíróság szervezete annak hatásköréhez van idomítva s így a felek önkényére bízni, hogy e hatáskörbe törvény által nem idézett ügyek tetszésük szerint áttéssenek, nem helyes, hanem a két feltétel, a mely a javaslatban van, egészen jó Az ily ügyek rendszerint egyszerűebbek.» A képviselőház ezen indokolás alapján Kulmann János vonatkozó indítványát mellőzte.

A felek dispositiója tehát szűk térre van szorítva és ezen téren is szigorú alakszerűségekhez van kötve. Ugy az 1. §. szövege, mint előmunkálatai nem hagynak fen kétséget az iránt, hogy a törvény a járásbíróstági hatáskört az értékre való tekintettel is kényszerítőleg akarja megállapítani.

Már pedig ha a jelen fejtegetéseknek kiindulásul szolgáló gyakorlatnak mi sem állja útját, ha a járásbíróstágoknak nincs megadva és nincs kötelezőleg elészabva a mód, hogy az ügyeknek érték szerint hatáskörükbe való tartozását hivatalból vizsgálják: akkor a járásbíróstági hatáskör értékhatár megállapításának kötelező jellege a gyakorlatban elenyészik és a fenálló járásbíróstági szervezet kereteit messzehatóan érintő hatásköri kiterjesztés fog előállani az ország mindazon — a tetemes többséget képező — járásbíróstágainál, melyek nem törvénytörvényi székhelyen vannak, mert a felek, főképen pedig a járásbíróstági székhelyeken gyakorló ügyvédek érdeke azt kívánja, hogy minden ügy lehetőleg a helyben levő járásbíróstág előtt legyen lefolytatható. S ez a veszély annál nagyobb, mert a 4. §. 3. bekezdése szerint az 1. §. 2. és 3. pontjaiban felsorolt ügyekben az elsőbíróstág a felebbvitel megengedhetőségének és a felülvizsgálat vagy a felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróságnak megállapítása végett sem tartozik hivatalból az értéket tisztába hozni, nyilván azért, mert az ezen ügyekben hozott határozatok a 126. és 214. §-ok értelmében tekintet nélkül az értékre, megfelelhetnek, illetőleg felülvizsgálhatók s mert a pertárgy értéke a 4. §. utolsó bekezdése szerint a felebbviteli eljárás során sem tétethetvén magasabbra, mint az 1. §. 2. és 3. pontjaiban meghatározott értékhatár, ezen ügyekben a 184. és 214. §-ok szerint a felebbezési bíróság ítéletei, illetőleg végzései ellen felülvizsgálatnak, illetőleg felfolyamodásnak helye nincs.

Ehhez járul még, hogy a 166. §. értelmében a felebbezési bíróság az elsőbíróstág ítéletét a felebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaira való tekintet nélkül végzéssel feloldani és az eljárást megszüntetni — a többi ide nem tartozó eset-től eltekintve — csak akkor tartozik, ha az elsőbíróstág az eljárást a 27. §. értelmében hivatalból megszüntetni tartozott volna. A fenti gyakorlat tehát a kifejtetteken kívül még az instantiák számának megrövidítését is eredményezi oly ügyekben, a melyekben ezt a törvény az 1. §-ában foglalt szabályozás kifejtett jellege szerint és a forum contractus szabatos szabályozásából kitünőleg nyilván el akarta kerülni.

Tényleg a járásbíróstági hatáskörmegállapítás sanctióját nemcsak a törvény 27. § a, hanem egyuttal 17. §-a is képezi.

Abból a körülményből, hogy a törvény a keresetnek idézés kibocsátása nélküli hivatalból való visszautasítását és kijavítás végett való visszaadását együttesen szabályozza; ugyszintén abból, hogy ezen szabályozás értelmében, ha a keresetből kitünik, hogy az ügy nem tartozik a sommás eljárás alá, a kereset idézés kibocsátása nélküli hivatalból

visszaautasítandó, míg az ügy hiányos megjelelése miatt az idézés kibocsátására nem alkalmas kereset kijavítás végett visszaadandó: következik, hogy azon esetben, ha a kereset arra, hogy az ügy a sommás eljárás alá tartozik, elegendő támpontot nem nyújt, az ügy hiányosan van megjelelve és a kereset az idézés kibocsátására nem alkalmas s így kijavítás végett visszaadandó.

A kérdés csak az, minő támpontok azok, a melyeket a bíróság ezen irányban az idézés kibocsátása előtt megkövetelhet. Erre nézve a törvény 15. §-a az irányadó. Ezen szakasz 3. pontjának második bekezdése értelmében, «ha a kereset tárgyát nem pénzösszeg képezi, a tárgynak értéke, a mennyiben az a sommás eljárás megállapíthatása végett szükséges, a keresetben szintén előadandó». Az előadás mikéntjét ugyanezen pont első bekezdése állapítja meg, a midőn az ügynek a tények előadásán kívül a bizonyítékok által való megjelelést is megköveteli.

Ebben az irányban nézetem szerint a bíróság már a keresetben való bizonyítékszolgáltatás követelményéről le nem mondhat, mert a 17. §. első bekezdéséből és a 27. §. azon szabályából, hogy a járásbíró csak az értékre való tekintet nélkül vizsgálja alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztése után is, az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában, hatáskörét hivatalból, épen az következik, hogy a keresetindítástól alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztéseig hatáskörét az értékre való tekintettel is hivatalból vizsgálni tartozik.

Csakis, ha ilykép a járásbíró maga hatáskörét az értékre való tekintettel hivatalból megállapította, nem veszélyes az, miszerint a bíróság az eljárás nemének az értékre való tekintettel meg- vagy meg nem engedett voltának kérdésére az eljárás bármely szakában hivatalból vissza nem térhet.

É szerint a 4. §. annak, hogy a bíróság a pertárgy értékét az érdembe bocsátkozás előtt akkor is és pedig hivatalból megállapítsa, ha az eljárás neme ellen ily irányban kifogás nem tétetett és határozzon a felett, hogy a keresetet elfogadja-e vagy visszaautasítja — utját nem állja.

A kifejtettek szerint mi sem akadályozza azt, hogy a bíró, ha már az idézést kibocsátotta is, a tárgyalás megkezdése előtt hivatalból azt a kérdést hozza tisztába, vajon az ügy az értékre való tekintettel a sommás eljárás alá tartozik-e; sőt nézetem szerint a 17. és 27. §-ok hivatkozott intézkedéseinek helyes értelmezése szerint ez kötelessége is.

A 27. §. tehát nem hogy kizárná, hanem ellenkezőleg involválja a járásbíró hatásköri értékhatárának hivatalból való védelmét és ezt a bíróság kötelességévé is teszi, csak hogy az eljárás bizonyos szakára korlátozza.

Nem alterálja ezen felfogás helyességét a törvény 31. §-a sem. Mert nagyon természetes, hogy a bíróság azt, miszerint a kereseti kérelem felemelése által megváltoztatott kereset a sommás eljárás alá tartozni megszűnt, csak úgy hivatalból tartozik figyelembe venni és ez esetben a megváltoztatott keresetet a 17. §. alkalmazásával csak úgy tartozik hivatalból visszaautasítani, mintha az eredeti kereseti kérelem a felemelt értékre irányult volna. Ez irányban tehát a 31. §-sal szemben megszorító magyarázatnak van helye.

Hogy ezen felfogás helyes, kitűnik a 31. §. első bekezdésének szövegezéséből is: «A felperes az alperesi érdemleges ellenkérelem előadása után keresetét többé meg nem változtathatja. Ha azonban az alperes a megváltoztatott kereset érdemleges tárgyalásába a kereset-változtatás ellenzése nélkül belebocsátkozott, a kereset változtatását többé nem ellenezheti. A törvény tehát az eredeti keresettel szemben alperesileg előterjesztett ellenkérelem előterjesztése utáni, megváltoztatott kereset érdemleges tárgyalásába való bocsátkozásról beszél s ilykép a megváltoztatott keresetet nyilván új keresetnek tekinti; ezzel szemben tehát feléled a bíróság joga és kötelessége, hogy még mielőtt alperes ezen

új keresettel szemben érdemleges ellenkérelmét előterjesztene, hatáskörét az értékre való tekintettel hivatalból figyelembe vegye. Nyilvánvaló ezekből, hogy a törvény 31. §-ának első bekezdését nem akarja az ezt követő felsorolásra kiterjeszteni.

Fejtegetéseink eredményeként megállapítható tehát azon szabály, miszerint az 1893. XVIII. tcz.-nek a járásbírói hatáskörre vonatkozó szabályozása az értékre való tekintettel is kényszerítő jellegű és a járásbíró maga hatáskörét az értékre való tekintettel és hivatalból tartozik vizsgálni, csak hogy ezt nem teheti az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában, hanem erre irányuló jogának és kötelességének gyakorlása az eljárásnak a keresetindítástól alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztéseig terjedő szakára van szorítva.

Dr. Weisz Aladár.

Különfélék.

— **Terjesztő fokozatos sajtóügyi felelőségének kérdése.** *A gyulai kir. törvényszék:* Hanus István vádlottat a Btk. 172. §-ának 2. bekezdésébe ütköző osztály elleni izgatás vétségében bűnösnek mondja ki és ezért őt a Btk. 172. §-nak 1. pontja alapján a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 3 napi államfogházra és 5 frt pénzbüntetésre ítéli.

Indokok: Vádlott úgy a vizsgálat folyamán, mint a mai végtárgyaláson beismerte, hogy a «Magyarország jogtalan népéhez» címzett röpirat 30 példányát, melyet a maga és hat társa részére megrendelt «Népszava» című ujsággal ennek mellékleteként kapott; miután előzőleg annak egy példányát kétszer elolvasta s a kapott példányok tartalmát összehasonlítván, azon meggyőződésre jutott, hogy azok mind egyformák és az volt reá irva, hogy ára 1 kr. és neki abból annyi példányra szüksége nem volt, részint otthon, lakásán, részint pedig az Altman Jakab korcsmájában, hová az otthon el nem kelt példányokat magával elvitte, egy krjával még annak megérkezése napján eladta és az érte befolyt 28 és általa 30 kr-ra kipótolt árt a «Népszava» című lap szerkesztőségébe leendő beküldés végett Veres Mihály társának átadta.

Mint hogy a vádlott által terjesztett s «Magyarország jogtalan népéhez» címzett felhívás tartalma alkalmas arra, hogy a vagyonos osztály iránt a vagyontalan és szavazati joggal nem bíró osztályban gyűlölet keltsen, miután abban nyílt izgatás foglaltatik s minthogy vádlott azt kétszer is elolvasta s így annak tartalmát tudta és azt mégis a példányok elárusítása által terjesztette: vádlottat az osztály és tulajdon elleni izgatás vétségében bűnösnek kimondani kellett. (1895 máj. 2. 2241. sz. a.)

A nagyváradi kir. ítélő tábla: az elsőbíró ítéletét a megelőző eljárással együtt megsemmisíti és a kir. törvényszék hatásköri illetékességének leszállításával a kir. törvényszéket az összes iratoknak a sajtóügyi kerületi közbíróhoz leendő áttételére utasítja.

Indokok: A vád és büntető eljárás tárgyát terheltnek az a cselekménye képezi, hogy az állítólag a «Nép Zászlója» című politikai lap kiadó-hivatala által posta útján hozzá küldött «Magyarország jogtalan népéhez» címzett és a kir. törvényszék megállapítása szerint az osztály elleni izgatást tartalmazó röpirat 30 példányát, drbját 1 krjával, részint saját lakásán, részint Altman Jakab korcsmájában lakostársai körében elárusította és ily módon az izgató tartalmu röpiratot terjesztette.

A vád tárgyát képező ezen cselekmény büntethetőségének megállapítására és ehhez képest az ügyben való eljárásra a kir. törvényszéknek hatásköri illetősége nincsen; ugyanis a magyar büntető-törvénykönyvek életbe léptetéséről rendelkező 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-ának 1. és 2. bekezdése értelmében, a sajtótörvényt tárgyzó 1848. évi XVIII. tcz. összes rendelkezése, a hivatkozott törvény 1. pontjában meghatározott kivétellel joghatályban fentartott, — de ugyanezen tcz. 39. §-ának 2. pontja szerint is a nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségek nézve a sajtóbíró és esküdtszék hatásköre érintetlenül hagyatik.

Miután pedig a sajtótörvénynek érvényben fentartott 13. és 33. §-aiban kifejezetten fokozatos felelőség elvére való tekintettel nyilvánvaló, hogy a valamely büntetőjogi beszámítás alá vonható cselekmény megállapítására alkalmasnak mutatkozó nyomtatványoknak terjesztői csakis a

sajtótörvény 13. §-ában meghatározott személyek után következő sorban és különösen csak abban az esetben vonhatók felelősségre, ha a nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekmény tényálladéka törvényszerűen megállapítva van; figyelembe véve, hogy a fenforgó esetben a terhelt bűnössége megállapításával alapfeltételét képezi annak a kérdésnek törvényszerű eldöntése, hogy az általa terjesztett röpirat a Btk. 172. §-ában meghatározott izgatás jellegével bir-e? ennek a körülménynek eldöntése azonban a sajtótörvény, valamint az 1880. évi XXXVII. tcz. 39. §-a értelmében annyival bizonyosabban a sajtóbíróóság hatásköréhez van utalva, mert ellenkező esetben megtörténhetnék, hogy míg a vád alapját képező nyomtatvány tartalmaért a sajtótörvény értelmében első sorban felelős személyekkel szemben az illetékes sajtóbíróóság az inkriminált nyomtatványra vonatkozólag a büntetőtörvények sulya alá eső cselekményt megállapíthatónak nem találván, őket felmentené, ugyanannak a nyomtatványnak terjesztése a rendes bíróság előtti eljárás tárgyává tétetvén, büntetéssel sújtatnék; hogy pedig az inkriminált nyomtatványok tartalma miatt, a sajtótörvény 13. §-ában meghatározott személyek bármelyike ellen mindez ideig a sajtóügyi eljárás folyamatba tétetett és befejeztetett volna, az a vonatkozó iratokból ki nem tűnik és ennek jelensége sem fogorfen; mindezekre való tekintettel az eljáró kir. törvényszék az által, hogy a hatásköri illetőségéhez nem tartozó ügyben a feljelentést elfogadva, a vizsgálatot elrendelte és ítéletet hozott, lényeges alaki szabálytalanságot követvén el, hozott ítéletét előeljárásával együtt megsemmisíteni kellett. (1895 május 28. 1972. sz. a.)

A m. kir. Curia: A kir. ítélő tábla végzése helyben hagyatik.

Indokok: Az 1878. évi V. tcz. az abban foglalt összes bűncselekményeket az általános (együttes) büntetőjogi felelősség alá vonta.

Az 1880. évi XXXVII. tcz. (É. L. T.) 7. §-ának első bekezdése azonban, az 1848. évi XVIII. tcz.-ben foglalt sajtótörvény hatályának területén, a nyomtatvány útján (annak beltartalma által) elkövetett büntettek és vétségek nézve a fokozatos és kizárólagos felelősség elvét fentartotta és ennek folyamánaképpen az É. L. T. 7. §-ának második bekezdése kimondotta, hogy a Btk.-nek a felelősségét tárgyzó mindazon intézkedései, melyek az 1848. LVIII. tcz. 13. és 33. §§-ból folyó felelősséggel ellentétben állanak, nem alkalmazandók.

Minélfogva az 1848. évi sajtótörvény hatályának területén «sajtó útján» elkövetett büntettekért és vétségekért az idézett sajtótörvényben megjelölt személyeken kívül senki felelősségre nem vonható, sőt azok is csak fokozatosan, egymást kizáróan tartoznak felelősséggel; és pedig az É. L. T. 39. §-ának második pontja értelmében az eskütszék előtt, mely utóbbi szabály alól egyedül a Btk. 248. §. 1. bekezdésébe ütköző és az É. L. T. 40 §. 1. pontjában a kir. járásbíróóság hatáskörébe utalt szemerém elleni vétség képez törvényes kivételt.

Ezekkel szemben a kir. ügyészség azt vitatja, hogy a fokozatos felelősség elve és az eskütszék hatásköre a szóban forgó területen is csak azokra a bűncselekményekre nézve tartatott fenn, melyek már az 1848-iki sajtótörvényben benne foglaltattak, és később a Btk.-ben azonos határozatokkal pótolattak, míg a Btk.-be felvett többi sajtódeliktumok az együttes büntetőjogi felelősség szerint a törvényszékek által volnának elbírálandók.

Szerinte ugyanis az É. L. T. 7. § a első bekezdésének az a rendelkezése, hogy az 1848. évi sajtótörvénynek hatályon kívül helyezett szakaszai helyébe a Btk. «megfelelő rendelkezései» lépnek, nem azt jelentené — mint eddig, — hogy azok helyébe a Btk. világosan ki nem vett összes sajtóügyi rendelkezései lépnek, hanem azt, hogy csak azok lépnek helyébe, a melyek tárgyuk és elkövetési cselekményük szerint teljesen megegyeznek a hatályon kívül helyezett szakaszok rendelkezéseivel, míg a Btk.-nek azoktól többé-kevésbé eltérő egyéb sajtóügyi rendelkezései a nyomtatvány útján elkövetendő bűncselekményeknek külön nemét állapítanak meg, a melybe tartozó bűncselekmények az É. L. T. 7. §-ának második bekezdése szerint már nem fokozatos és kizárólagos felelősség, hanem az együttes felelősség elve alapján bíráltatnának el.

Továbbá a kir. ügyészség szerint az e nemű bűncselekmények, különösen a még sajtóbíróóságilag el nem ítélt nyomtatványok terjesztése által elkövetettek a sajtóbíróóság hatás-

körébe nem tartozván és bíróságuk megjelölését az É. L. T. hallgatással mellőzvé, azok a köztörvényszékek által volnának elbírálandók.

Ez az álláspont azonban el nem fogadható;

mert a fokozatos és kizárólagos felelősségnek nyilván fentartott elvével ellenkeznek, ha annak körén kívül álló egyének is, még pedig az együttes büntetőjogi felelősség alapján büntető eljárás alá vonhatnának;

s mert az ily egyének a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények rendes bíróságától, a sajtószabadság egyik biztosítékát képező eskütszékí bíróságtól is elvonatnának;

a fenálló sajtótörvények alapelveivel és rendszerével ellenkező emez álláspont tehát a törvények határozott rendelkezésével volna igazolandó; holott e helyett a kir. ügyészség, — a mint a fentebbiekből kitűnik, — lényegileg csak az É. L. T. 7. §. első és második bekezdésének az országgyűlési tárgyalások felfogásával és a bírói gyakorlattal ellenkező értelmezésére támaszkodik.

Ezek szerint a kir. ügyészség álláspontja elfogadható nem lévén, a kir. ítélő tábla végzése a fentebbiekkel kiegészített indokoknál fogva helybenhagyandó volt. (1895. évi szept. 3. 8121. sz. a.)

— **A magyar büntetőtörvények zsebkönyve.** E czim alatt csinos zsebkiadásban jelent meg az összes büntető szabványokat magukban foglaló törvények gyűjteménye *Illés Károly* összeállításában. Rövidre vont sarkalatos tételek s a különböző törvényekre és forrásokra való utalások kísérik a törvények szövegét. A 400 oldalra terjedő könyvecske első része a büntető kodexet s a büntetteket és vétségeket megállapító egyéb törvényeket, a második a kihágási kodexet, a harmadik a kihágásokat tartalmazó különböző törvényeket, a negyedik a Btkvek életbeléptetésére vonatkozó 1880. évi XXXVII. tcz.-et foglalja magában. A leglényegesebb tudnivalók mellett mindegyik büntetendő cselekménynél ki van tüntetve különösen az, hogy mely bíróság vagy közigazgatási hatóság foruma elé tartozik, s hogy csak a sértett fél indítványára vagy hivatalból üldözendő-e. A 25 iv terjedelmű munka kétféle kiadásban jelent meg. A finomabb kiadás ára 2 frt 80 kr. A közönséges kiadásé 2 frt 40 kr. A finomabb kiadás a lehető legvékonyabb indiai lenpapírra van nyomtatva s ez által a kötet volumene valósággal a lehető legkisebb.

— **A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi osztályán** megakadt az ügymenet. Egy bíró kivételével minden telekkönyvi bíró restanciával küzd; a bevezetés, a kiadmányozás, a hitelesített kivonatok kiállítása mind csak nagy késedelemmel történik. Vannak ugyan *protectiós* ügyek, a melyek rohamosan intéztetnek el, vezetnek be és kiadmányoztatnak, de ez csak még jobban kitünteti a rendszerinti ügyek lassu menetét. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti kir. törvényszék fogházába** a törvényszékí épület több oldaláról belátni és az udvaron sétáló foglyokhoz a kíváncsi végtárgyalási közönség a lépcsőházakból és egyebűnben letekinthet és leintegethet. Még csak homályos ablakűvegek se gátolják ezt, pedig nem egyszer vagyunk tanuja annak is, hogy egyesek ablakpárkányokra felkapaszkodva nézik a foglyokat.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czimszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)

Lapkiadó-Tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre 6 frt
negyedévre 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A vagyontalanok jogvédelme. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a birói gyakorlatra. Irta dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár. F. Á. budapesti törvényszéki bírótól. — Sénats et Chambres Hautes. Par Henri Desplaces. Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR pozsonyi h. jogtanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az új behajózási törvények Németországban. (Adalék a vis maior tanához.) Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi jogakad. tanártól. — Az 1893. évi XVIII. tcz. által szabályozott felebbvitel köréből. LEHOCZKY LAJOS löcsei törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A vagyontalanok jogvédelme.

Az «Ügyvédek Lapja» legutóbbi számában jónak látta heves támadást intézni az alakulóban lévő jogvédő egyesület ellen az e lapok hasábjain megjelent alapszabálykivonatok alapján.

Teszi pedig ezt három okból:

1. mert az egyesület felesleges;
2. mert az alapszabályok eltiltják a jogvédőt attól, hogy anyagi haszonért dolgozzon;
3. mert a tagsági díj csak 1 frt.

Azt, hogy az egyesület felesleges, cikkíró ur az ügyvédi rendtartás 30. §-a alapján mondja. Mert hiszen ez amugy is kötelességévé teszi az ügyvédi kamarának, hogy vagyontalanok részére jogvédőt rendeljen. Cikkíró ur ezen érveléséből csak egy örvendetes tény világlik ki, az t. i., hogy sohasem volt azon szomorú helyzetben, hogy ingyenes jogvédelemre szorult volna. Mert eltekintve attól, hogy a szegény nép közt igen sok van, a ki nem ismeri az ügyvédi rendtartás 50. §-át, azok, a kik ismerik is, csak nagy nehezen, hosszas utánjárás után juthatnak ahhoz, a mit nekik a jogvédő egyesület készen nyújt.

Kell ehhez 1. szegénységi bizonyítvány, tehát hosszas eljárás az előjáróságoknál;

2. kérvény a törvényszékhez;

3. az ügyvédi kamara elintézése, miután pedig ez minden ügydarabot ülésben intéz el, ez néha két, többször több heti időt vesz igénybe.

És talán jó lesz tekintetbe venni azt is, hogy az ügyvédi rendtartás 50. §-a csak a peres eljárásra rendel jogvédőt, sem jogi tanács nyújtása, sem perenkívüli jogsegély nyújtása végett a vagyontalan az ingyenes jogvédelemben törvény szerint nem részesül.

S ha végül tekintetbe veszi cikkíró ur, hogy a bűnügyi védelem terén csak az 5 éven felüli büntetéssel sújtandó büntetteknel kötelező a bűnügyi védelem s hogy ezen aluli büntényeknel a bíró, kinek hatalmába adatott a vádlott, már kényelmi szempontból is eltekint védő kirendelésétől, ha szemügyre veszi, hogy sürgős esetekben, letartóztatások alkalmával, mily jótétemény a rögtöni jogsegély, melyben pedig a törvény szerint a terhelt nem részesülhet, akkor azt hiszem, hogy cikkíró is belátja, hogy legalább is könynyelmű volt ítéletében, midőn feleslegesnek mondott oly intézményt, mely Europa minden nagyobb városában már fennáll és virágzik.

A cikkíró ur másodsorban elvetendőnek tartja az egyesület alapítását, mert működő tagjainak még azt is megtiltja,

hogy az ellenféltől behajtott költségeket megtartsák, s kötelezi őket, hogy azt az egyesület vagyónába bocsássák.

Cikkíró ur ezen kijelentése nem egészen logikus.

Mert ha helytelen volna is az, hogy az ellenféltől behajtott költségek a jogvédő által beszolgáltatandók, ez legfeljebb okul szolgálhatna az alapszabályok megváltoztatására, de semmi esetre sem ok arra, hogy az egyesület meg ne alapíttassék.

S hogy miért vétetett fel az alapszabályokba ép ezen passus, azt cikkíró ur legjobban tudhatná. Mennyivel könnyebb álláspontja lett volna cikkíró urnak, ha ezen pont az alapszabályokba fel nem vétetett volna. Hogy hangoztathatta volna világgá: . . . Ime, alakul egylet, mely magához ragadja az egész jövedelmező szegényvédelmet, annak összes hasznait, meg fog indulni ez eddig elhanyagolt téren a rut anyagi konkurrentia, a jótékonyosság örve alatt megnyittatik egy új keresetforrás.

Ez a szemrehányás elesik, az alapszabályok ez a pontja kizár minden önzést, s az, a ki a létesítendő egyesületben jogvédői tisztet vállal, tenni fogja azon tudatban, hogy az ügyvédség, bármint tépjék meg tekintélyét, bármint kívánják lesülyeszteni a sommás keresetek és a makacssági jegyzőkönyvek gépies megszerkesztőinek niveaujára, magasabb hivatással bír, és kell, hogy részt kérjen a századot mozgó humanistikus eszmékből, ép úgy, mint az orvos és mások.

De ezen eszmemenet kapcsán van a cikkíró urnak még egy érve, és ez az, hogy a szegényvédőt tulajdonképen az államnak kell fizetnie. Ez igaz, de igaz az is, hogy nem fizeti.

S ha a cikkíró ur folytatja ezt az eszmemenetet, ugy minden jótékony intézet hibás alapokon nyugszik. Mert a szegényügy tagadhatlanul az állam ügyei közé tartozik.

Van is erre törvény, s mégis ha a társadalom nem lépne közbe, nem volnának-e százsorta vigasztalanabbak az állapotok?

Pedig a jogvédők fizetése tekintetében még törvény sincs, s addig csak nem várhat a jogsegélyre szoruló, míg meghozatik a törvény, s ha ez meghozatott, vajon meggyőződése-e cikkíró urnak, hogy az állam mindig kéznél lesz utalványaival, ha ezer és ezer ember fogja igénybe venni a szegények jogvédőinek közreműködését?

A cikkíró ur gunyosan említi fel, hogy a tagsági díj csak 1 frt.

Ezzel akar az egyesület jogvédelmet nyújtani, felolvasásokat tartani, melyek a szükséges jogismereteket a nép között terjesztik stb. stb. Mindenekelőtt felhívjuk cikkíró ur figyelmét, hogy ugy ő, mint felhívására mások, beléphetnek az alapító tagok sorába. De másrészt vegye fontolóra azt is, hogy az egyesület működéséhez igen kevés anyagi eszköz szükséges, mert főeszköze: a jogvédők közreműködése, díjtalan.

A mi pedig a felolvasásokat illeti, cikkíró ur ismét logikai hibába esik, midőn azért gunyolódik a felolvasások felett, mert hiszen fiókegyesületek nincsenek, és így a jogismeretek terjesztése falun, hol legnagyobb szükség van erre, lehetetlen.

De vajon ha megalakul a jogvédő egyesület a fővárosban, ezzel kizáratott-e az, hogy a vidéken fiókegyesület létesíttessék?

Hiszen az egyesület virágzásának ép az legtermészetesebb konsequenciája, hogy kiterjessze működési körét az ország minden vidékére.

Czikkiró ur subjektív vádjaira nem tartjuk szükségesnek reflektálni.

Csak annyit jegyzünk meg, hogy a stéberség vádja, melyet czikkiró ur hangoztat, oly egyesületnél, mely szigorú önzetlenség alapján áll, eleve ki van zárva.

E kereten belül eredményeket elérni az egyesületnek legszebb ambíciója lesz. Sem gáncs, sem bármilyen igazságtalan kritika, nem fogja megzavarni azt a tiszta öntudatot, hogy ezen egyesület hatalmas faktort fog képezni hazánk jogszolgáltatásában.

Dr. Szokolczai Árpád.

Legyen szabad pár szóval megtoldani ezen kifejtést.

Az egyesületre nagy szükség van a szegényebb néposztályok érdekében, de a köz érdekében is.

Nem is szólunk a magánjog terén előforduló számos esetről, melyben a vagyontalan perlekedőnek sürgős jogsegélyre van szüksége. Ott a bünvádi eljárás, melyet most kodifikálnak.

A javaslat a védelemnek igen nagy jogokat ad, de nem gondoskodik védőről, a mint hogy minden esetben nem is állíthat a vádlott részére védőt.

S ha nem fizeti az állam a védőt, ugy ez az ügyvédi kar óriási megterhelésével járna; ha meg fizeti, akkor az igen gyakori és díjazott védői kirendelés az ügyvédi kar függetlenségét teszi kockára.

Mert mentől többet várhat az ügyvéd a hivatali sphaerákból, mentől több anyagi érdek köti őt a hatóságokhoz, annál kevésbé független a cselekvésben.

Ugy van az a reformált bünvádi eljárás mellett mindenütt, hogy a társadalom szervezi a védelmet és az állam csak subsidiarie gondoskodik védőről.

Németországban, Dániában stb. ily jogvédő egyesületek tényleg működnek is.

Ugyancsak óriási mérvű közhasznú tevékenységet fejtenek ki az angol társadalom által fentartott jogvédelmi egyesületek is, a melyek nemcsak a magánjogi segítyt és a büntetőjogi védelmet látják el, hanem tevékenységük kiterjed — ügyészségek híján — a vád emelésére is, a mely tevékenységet szintén az egyet ügyvéd tagjai látnak el.

Méltánytalan tehát a czikkiró panasza és alapnélküliek az ő aggodalmai ezen most megalakuló egyesülettel szemben, a melynek feladata nem pusztán humanistikus szempontból fontos és helyes, de a mely hivatva lesz modern civilis és bünvádi perjogunk egyik társadalmi kiegészítő részét képezni.

Szerk.

Jogirodalom.

A magyar kereskedelmi jog kézikönyve különös tekintettel a birói gyakorlatra. Irta *Dr. Nagy Ferencz* egyetemi tanár. Harmadik átdolgozott kiadás. I. és II. kötet. Budapest 1895.

Alig három éve, hogy örömmel üdvözlöttük e munka második kiadásának megjelenését, és máris a harmadik átdolgozott kiadás fekszik előttünk. A szerző joggal hivatkozik előszavában ama kedvező fogadtatásra, melyben munkája részesült. E kedvező fogadtatás nemcsak e könyv elterjedésében nyilvánul, hanem abban is, hogy szerző vele a gyakorlatra nagy befolyást nyert. Ama jogi munkák egyike az, a melyek a tudományos egyetemről kiindulva, megtalálták az utat a gyakorlatba. Az elméletet egyesítve találjuk e munkában a gyakorlattal és meggyőződhetünk belőle ama tétel igazságáról, hogy a jó elméletnek a gyakorlatra, a jó gyakorlatnak pedig az elméletre kell támaszkodnia.

A munka külső berendezése körülbelül az maradt, mint

a második kiadásban volt. Mig azonban az előbbi kiadás egy kötetben egyesítette az egész anyagot, a jelen kiadás két kötetre oszlik. Az első kötet a bevezetésen kívül, a mely a kereskedelmi jogról általában, tárgyról, történetéről, irodalmáról stb. szól, a kereskedők és kereskedelmi társaságokra vonatkozó tanokat foglalja magában; a második kötet a kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik. Ezen megosztás, a mely egyébként a kereskedelmi törvény rendszerével is megegyezik, nagyon megkönnyíti a munka kezelését. Ötvenöt iv — ennyit tett ki a második kiadás, a melyhez körülbelül egy új iv jön az új kiadásban — több, mint a mennyit egy kötetben összefoglalni lehet oly munkánál, a melyet a gyakorlat embere oly gyakran kezébe venni kénytelen.

A mit a törvényhozás, az elmélet és a gyakorlat a második kiadás óta felmutat, azt szerző gondosan feldolgozta ezen új kiadásban. Így pl. a kamatláb leszállításáról szóló 1895. évi XXXVI. tcz. és a védjegyek oltalma tárgyában az 1890: VI. tcziket módosító és kiegészítő 1895. évi XLI. tcz. is fel van dolgozva. A második kötet 39. oldalán a 12. jegyzetben kiterjed szerző a Curia 60. sz. döntvényében megoldott azon kérdésre is, hogy az 1893: XVIII. tcz. 2. §-a tett-e és mennyiben változást az 1877: XXII. tcz. 11. §-án. Megegyezünk szerzővel abban, hogy semmi változást nem tett rajta, de nem egyezünk meg abban, hogy az 1877: XXII. tcz. 11. §-a csak alaki értelemben vette a kereskedelmi ügyeket, és itt szerző nézetünk szerint tévesen idézi az 1875. évi kereskedelmi eljárást. Az 1875. évi kereskedelmi eljárás 5., 6. és 7. §-ai szerint minden anyagi kereskedelmi ügy a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe, illetőleg kereskedelmi eljárás alá tartozott, és az, hogy alperes kereskedő-e, illetőleg az ügylet reá nézve kereskedelmi-e vagy nem, csak a tekintetben volt döntő, hogy a járásbíróság vagy a törvényszék járjon-e el mint kereskedelmi bíróság. Az 1877: XXII. tcz. tehát annál kevésbé tarthatta szem előtt a kereskedelmi ügynek alaki és anyagi szempontból való megkülönböztetését, mert ily különbség akkor nem létezett és csak az 1881. évi kereskedelmi eljárás által lett megteremtve. Csak 1882 óta történt az, hogy bíróságaink egy része az 1877: XXII. tcz. 11. §-át az 1881. évi kereskedelmi eljárás alapján olyképp magyarázták, hogy a «kereskedelmi ügy» alatt nem a kereskedelmi törvény szerint elbírálandó ügy, hanem a kereskedelmi eljárás alá tartozó ügy értendő. Felsőbíróságaink nem egy esetben (Curia 1894. évi január 5-én 1825. sz. a., Curia 1894. évi április hó 13-án 288. szám alatt, Kassai kir. tábla 1892 okt. 5-én 1018. sz. a.) helytelennek mondták ezen álláspontot. Hiszen ez esetben a kereskedelmi eljárást szabályozó rendelet megváltoztatta volna az 1877. évi törvényt. Ezt érezte talán a kir. Curia is, midőn 60. sz. döntvényében illetőleg annak indokolásában a legvégső határig ment, és még a 20 frton aluli alaki kereskedelmi ügyeket is inkább a községi bírósághoz utalta, semhogy szentesítse azon előbbi törvényellenes gyakorlatot, melyet előbb maga több ízben helytelenített.

Csak a napi actualitás miatt tértünk ki bővebben e kérdésre, mely egyébként nagyon alárendelt. Ennél sokkal fontosabb kiegészítéseket is találunk a munka ezen új kiadásában. A legterjedelmesebb kiegészítésben részesültek az ingatlanokra vonatkozó ügyletek. Ezek az előbbi kiadásban a 114. §-ban néhány sorban és egy hosszabb jegyzetben voltak tárgyalva.

Az új kiadásban egy egész szakasz (117. a. §.) kimerítően foglalkozik velük.

Messze vezetne, ha azon számos kiegészítést, melyet az új kiadásban találunk, egyenként megbeszélés tárgyává tennők. A munka becse azokkal még növekedett és meg vagyunk győződve, hogy az új kiadás ugyanazon kedvező fogadtatásban fog részesülni, mint az előbbi.

F. A.

Sénats et Chambres Hautes. Par Henri Desplaces. Paris. Librairie Hachette et Cie.

A francia irodalom az újabb időben nagy gyarapodást mutat államtudományi művekben. Rendszeres munkák mellett főleg több nagyszabású monographia vonja magára az érdeklődők figyelmét. Aumaitre, Bigne de Vieleneuve, Bosquet de Florian, Boutmy, Dareste, Demombynes, Frank, Martin, Moreau, Rigot művei csakugyan számottevők a világirodalomban.

Az egyes alkotmányos kérdések ritka élvezetes és áttekinthető módon vannak tárgyalva.

Érdekes jelenség az újabb művek sorában Desplaces fentidézett munkája, mely vagy 40 iven foglalja a nagy fontosságú alkotmányos kérdéssel. Különös érdeműl kell betudnunk azt a széleskörű olvasottságot és a világirodalomban való tájékozottságot, melynek hiányát oly annyiszor vetik a francia írók szemére.

Minket magyarokat főleg az érdekel, hogy Desplaces nem foglalja elennünket az «Autriche» keretébe, mint azt, fájdalom — főleg azelőtt — elég gyakran tapasztalhattuk francia íróknál, sőt még csak az Autriche-Hongrie közös elnevezés alá sem, hanem egy francia írónál meglepő tájékozottsággal több ívet szentel a magyar viszonyok ismertetésének.

Összehasonlító munkájában, melynek helyszüke miatt nem szándékozom tartalmát nyújtani, az angol lordok házának fejlődésével parallel tárgyalja a magyar főrendiház multját.

Folytonosan szem előtt tartja azon rokon vonásokat, mely a magyar és angol alkotmányfejlődés között ez irányban is mutatkozik. Hogy e mellett több helytelen adat, itt-ott viszonyainknak téves felfogása került munkájába, azon nem csodálkozhatunk, hisz magyar tudósaink munkái szinte khinai fallal vannak elválasztva a francia buvárok elől. Német szomszédjaink közvetítésében pedig — tisztelet a kivételnek — nincs sok köszönet. Egy Laveleye vagy egy Buchez-n kívül a legtöbben munkájuk megbízhatóságának rovására valamely német szerzőtől meritik adataikat, a melyek azután a sok magyarnak tartott és idézett német terminusokon kívül csak úgy hemzsegnek a ferditésektől. Nem érdektelen az sem, a mit a főrendiház reformjáról mond, melyet szerfelett eredeti alkotásnak tart; mely viszonyainknak — nézete szerint — is egyelőre jól megfelel. Desplaces e mellett ismeri mindazon reformterveket is, a melyek a ház reformjánál felmerültek és többszörös összehasonlítást tesz más országokkal a létrejött reform javára. A mellett hangsúlyozza azt is, hogy Magyarországon alkotmányreformok, hasonlóképp mint Angliában, nagy nehézségekbe ütköznek s komoly veszedelem nélkül nem is lehetne valami radikális reformot keresztül erőszakolni.

Desplaces munkájában reánk nézve az a legérdekesebb, hogy végre a latin népek irodalma is lassankint elismeri azt a történelmileg kimutatható parallel fejlődési menetet, mely a magyar és angol alkotmány között van.

E szerint Anglia minta-alkotmányával együttesen emlegetik hazánkét is, ami már magában véve is nagy vívmánynak tekinthető.

Desplaces tanulmánya máskülönbben is reászolgál a politikusok figyelmére. Ritka alapossággal és a modern kutatások eredményének felhasználásával tárgyalja a legszélesebb körű alapon a bicameralis rendszer egész problémáját, a mint azt a német Winter hasontartalmu művén kívül egyik író sem teszi, a melynél máskülönbben is minden tekintetben kiválóbb, tartalmasabb munka.

Szóval a mű valóban megérdemli, hogy szerzőjének neve hazánkban is az ismertebbek közé tartozzék.

Ifj. dr. Vutkovich Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új belhajózási törvények Németországban.

(Adalék a vis maior tanához.)

F. é. június 15-én két új törvényt hirdettek ki Németországban, melyek jövő évi január 1-én lépnek életbe. Az egyik a belhajózásnak, a másik a tutajozásnak magánjogi viszonyairól szól. E törvényeket a Jogtudományi Közlöny f. é. 35. és 36. számaiban dr. Török Emil ur már megismertette, azért tartalmuk fejtegetését mellőzve, azoknak a felelősségre vonatkozó elveit akarom vizsgálat tárgyává tenni, előzetesen jegyezvén meg csak azt, hogy már a nürnbergi konferentián a német K. T. K. tárgyalásakor tétetett indítvány a belhajózási szabályozására (Prot. 5128. l.), ez azonban elfogadva nem lett.

A mi már most a hajós, a fuvarozó, illetve a tutajos felelősségét illeti, azt az új törvények az eddigi jogelvektől egészen eltérően állapítják meg.

Eddig Németországban is úgy, mint egyebütt, a fuvarozásra nézve, még pedig úgy szárazon, mint tengeren, az volt az alapelv, hogy a fuvarozó az áruban történt károkért felelős még akkor is, ha azok véletlen folytán álltak elő, felelősségét egyedül az u. n. vis maior zárván ki. (K. T. K. 395. és 607. §§.) Az új törvények a felelősséget a rendes hajós, fuvarozó, illetve tutajos gondosságáig korlátozzák; a felelősség tehát csak akkor áll be, ha a gondosság ama mértéke nem lett kifejtve.

Az eltérés oka az a bizonytalanság, mely a vis maior fogalma tekintetében még ma is fenáll. Ez természetesen fokozza azt, hogy e fogalmat a gyakorlatban kellően értékesíteni nem lehet, miért is azt az új törvények elejtették. Sokan a vis maior egyenlőnek tekintik a casussal; azért ott, a hol arról van szó, hogy a felelősséget csak vis maior zárja ki, nem is látnak szigorubb felelősséget annál, midőn az már a közönséges véletlennél szűnik meg. Ez a francia írók tana. (V. ö. Lyon-Caen Renault: Traité de droit commercial III. K. 429. l.) A német írónál különösen Goldschmidt alapvető értekezése óta (Zeitschr. für das gesammte Hr. III. k. 360. s. k. 11.) az a nézet az uralkodó, hogy a vis maior több mint a közönséges véletlen; midőn tehát valaki csak a vis maiorért nem felel, az még a véletlenért felelős, annak fokozottabb gondosságot kell kifejtenie, mint a minő rendesen szükséges. Ujabban Exner fejtett ki egy harmadik nézetet (Grünhut-féle Zeitsch. X. 497. l.), mely szerint a vis maior fogalmát tárgyilagosan kell megállapítani és hogy így vis maior oly esemény, mely a fuvarozó üzleti körén kívül támad és mely fellépésének módja és ereje által az élet közönséges folyásában előforduló véletleneket szembe-tűnőleg meghaladja (U. o. 582. l.).

Az új törvények egészen Goldschmidt szellemében járnak el, midőn a felelősséget már a véletlenért is kizárják, mert ő volt az, a ki már a német K. T. K. megalkotásakor hangoztatta, hogy a fuvarozó a véletlenért ne tétessék felelőssé. A német gyakorlat pedig már előbb is ennek a felfogásnak hódolt, midőn következetesen a vis maior-t már akkor is megállapította, midőn az esemény a rendes fuvarozó által kifejteni szokott gondosságra daczára is beállott.

Helyes-e az új törvények iránya, azt csak akkor lehet eldönteni, ha előbb a vis maior kérdését tisztázzuk.

Ez a fogalom tudvalevőleg már a rómaiaknál is ismeretes. A praetor a vendéglős és hajós felelősségének szabályozásánál (D. 4. 9.) abból indult ki, hogy a vendéglőst és hajóst bizonyos károkért a jogbiztonság szempontjából minden körülmények közt szükséges felelőssé tenni még akkor is, ha azok nem az ő hibájából, tehát véletlenül keletkeztek, míg ellenben más károkért a felelősség úgy mint egyéb esetekben, csak vétkesség folytán áll be. Az alapelv, melyen ezt

a megkülönböztetést tették, bizonyára még nem lebegett tisztán a praetor szemei előtt, ő csak egyes példákból indult ki. De az kétségkívül nem más, mint az, hogy a hajós és vendéglős szerződés teljesítése bizonyos pontig el van vonva a másik fél ellenőrzése alól; hogy tehát ezt ki ne játssza, szükséges őt minden kárért felelőssé tenni, még ha az véletlenül is keletkezett. Azon ponton túl, hol az ellenőrzés lehetősége megvan, nem szükséges a kivételes szigorú felelősség, a szerződő fél megóvására elegendők a közönséges magánjogi elvek.

Hogy ezt a kérdéses határvonalat hol kell keresni, azt alább meg fogom jelölni. Itt röviden csak azt emelem ki, hogy a római jognak intézkedését későbbben egészen félreértették; így maga Goldschmidt is s így előállott a vis maior-nak egészen téves és hasznavehetetlen fogalma.

Minden üzletre, foglalkozásra nézve meg lehet állapítani azt, mely károsító tények fordulhatnak elő annak körén *belül* s így azt is, melyek azon *kívül*. Ezt így képzelem el: vannak károsító körülmények, melyekre nézve a fuvarozó, ha be is bizonyítaná, hogy a kár belőlük származott s hogy azokat a rendes fuvarozó gondosságával elhárítania nem sikerült, még mindig nem bizonyos, vajon ő az ellenfelet nem játsz-e ki? Mert ama körülmények egészen el vannak vonva ez utóbbinak észlelete alól s így azokkal szemben nem áll módjában *ellenbizonyítással* élni. Pl. a fuvarozó bebizonyítaná, hogy az árut a legnagyobb gondosság daczára ellopták; de vajon nem lehetséges-e, hogy a bizonyítás daczára maga a fuvarozó vagy emberei tették el az árut? Az ellenfélnek persze e részben ellenbizonyítéka nincs. Az ilyen tényeket belülről ható vagy az üzlet körén belül támadó károsító tényeknek nevezem. Más károsító tények ismét olyanok, hogy ha azokat a fuvarozó be is bizonyítja, az ellenfélnek még mindig áll módjában ellenbizonyítás útján kideríteni azt, hogy a kárt nem azok idézték elő. Pl. a fuvarozó árvizet bizonyít s azt, hogy ezt kikerülnie nem állott módjában. Ezzel szemben az ellenfél könnyen bebizonyíthatja azt, hogy árviz nem is volt, vagy ha volt is, azt ki lehetett volna kerülni. Ezeket kívülről ható vagy az üzlet körén kívül támadó károsító tényeknek nevezem.

Előtte nyilvánvaló, hogy ezen kétrendbeli károsító tényeket a fuvarozásnál, vajon másutt is, arról most nem szólok, nem célszerű egyenlő elbirálás alá vonni. A törvényhozások ezt eddig — inkább a helyes érzék, mint elvek által vezéreltetve — nem is tették. Azokra a tényekre, melyek az üzleti körön belül támadnak, szigorubb felelősségi szabályt kell alkalmazni a közönségesnél. S ez az, hogy ezekért a fuvarozó minden esetben felelős; úgy, hogy az, vajon a kellő gondosság ki lett-e fejtve vagy sem, szóba sem jön. A perben e tények nem is kerülnek bizonyítás alá, a fuvarozót e nélkül is el fogja marasztalni a bíróság, hacsak maga a kár bizonyos. E tények ugyanis nem tartoznak a kereseti alaphoz, csak az, hogy a felek a szerződést megkötötték; ezzel szemben a fuvarozónak kell bizonyítania azt, hogy a kárt üzleti körön kívül ható tények okozták. Igaz, hogy ebben a fuvarozóra nézve van némi méltánytalanság, mert ő e szerint oly kárért is felel, melynek előidézésében semmi része sincs. Ámde ez sokkal kisebb baj, mint az, hogy a közönség a felelősség rendes szabályának alkalmazása által a fuvarozó önkényének szolgáltatassék ki. A kivételes szabály tehát *közérdekekből* alkalmazandó.

Az üzleti körön kívül előforduló károsító eseményeknél elégséges a közönség érdekeinek megóvására a felelősségnek közönséges magánjogi szabálya. A fuvarozó tehát nem felel, ha kitünik, hogy a kárt a *rendes fuvarozó gondosságának kifejtése* daczára elhárítania nem sikerült. Itt a fuvarozónak kettőt kell bizonyítania: az egyik, hogy a kárt üzleti körön kívüli tény, pl. rablótámadás, árviz, földrengés stb. okozta, a másik, hogy habár ezzel szemben a rendes fuvarozók gon-

dosságát feltette ki, a kárt elhárítania még sem sikerült. Az ellenbizonyítás természetesen mindkét irányban lehetséges.

Ezen csak vázlatosan kifejtett eszmemenetből kitünik, hogy a vis maior mint önálló magánjogi fogalom *nem is létezik*. A vis maior alatt rendszerint valami nagyot, emberi erő által elháríthatlant szokás képzelni. Még *Exner* is, kinek fejtegetése legjobban közelíti meg a valót és mely nekem is vizsgálataimnál alapul szolgált, ennek a felfogásnak befolyása alatt áll. Pedig a fuvarozó kivételes felelősségének megállapításánál csak arról van szó, hogy bizonyos tények, melyek az üzleti körön belül fordulnak elő, a fuvarozót kártérítésre kötelezik, még akkor is, ha véletlenül álltak elő; ellenben mások, melyek kívülről hatottak, a felelősség alól mentesítik, ha bebizonyítja, hogy azokat a rendes fuvarozó gondosságával elhárítania nem sikerült. A vizsgálat ennél fogva első sorban arra irányul, vajon az esemény belülről vagy kívülről állott-e elő. Előbbi esetben a gondosság szóba sem jön, a fuvarozó mindig felel; utóbbi esetben nem felel, ha bebizonyítja, hogy a rendes fuvarozó gondosságát kifejtette. Jogpolitikai kérdés, vajon a fuvarozó felelőssége ily módon állapíttassék-e meg, vagy pedig a közönség érdekeinek megóvására megelégedjünk-e a közönséges magánjogi szabályval? Ez pedig a következő: ha az egyik fél a szerződés teljesítését kívánja, a másik — itt a fuvarozó — véletlenül beállott lehetetlenségre hivatkozik, ezt kifogás alakjában neki kell bizonyítania; vagyis azt, hogy a kárt a kellő gondosság daczára elhárítania nem sikerült. (V. ö. *Windscheid*: Pandek. II. 66. l.) Ez természetesen a kereskedelmi jog szerint is áll; s K. T.-ünk ezt két esetre, a bizományi (373. §.) és a szállítmányozási (385. §.) ügyletre még külön ki is emeli.

Ez a szabály azonban s ebben teljesen osztozom *Exner*-rel, nem elegendő a fuvarozási ügyletnél a feladó érdekeinek megóvására, mert a fuvarozónak ellenőrizhetlen szerepénél fogva mindig marad kibuvója, hogy a felelősséget magától elhárítsa akkor, midőn az ellenfélnek ellenbizonyítással élnie módjában nem áll.

Mindazáltal a német behajózási törvények még sem tértek el a közönséges magánjogi szabálytól. A fuvarozóra nézve az 58. §. kimondja, hogy az nem felelős az áru elveszéseért vagy az abban történt károkért, ha bebizonyítja, hogy a kár a rendes fuvarozó gondosságával elhárítható nem volt. Ugyanez áll a hajósra (7. §.) és a tutajosra (2. §.) nézve is, bár azt, hogy a kellő gondosság kifejtését nekik kellene bizonyítaniok, a törvények nem mondják, de a fentebbiektől önként következnek. E mellett nincs kimondva, hogy ettől a szabálytól nem lehetne a feladó hátrányára eltérni. Sőt a törvény a fuvarozóra nézve még enyhítő kivételeket is tesz, olyanokat a minők a K. T. 425. §-ában a vaspályára nézve fenállanak. E szerint, ha feltehető, hogy a kár bizonyos, a törvényben felsorolt eseményekből származhatott, a fuvarozó csak akkor felelős, ha az *ellenfél bebizonyítja*, hogy a kár nem azokból, hanem a fuvarozónak vagy embereinek vétkeségéből származott.

Ezek alapján nézetem az, hogy az új törvények épen a leglényegesebb ponton, a felelősség kérdésében nem fogják kielégíteni a forgalom igényeit s ennél fogva tőlük a behajózás fellendítését nem is lehet várni. A feleknek kell majd a törvények hiányait szerződésileg pótolni.

Dr. Magyary Géza

nagyvárad kir. jogakadémiai tanár.

Az 1893. évi XVIII. tcz. által szabályozott felelősségvitel köréből.

A czimből kivehető, hogy ezuttal a S. E. által szabályozott felelősségvitel, tehát úgy a felelősség, mind a felülvizsgálati kérelem körébe vágó kérdésekkel kívánok foglalkozni.

A kezdet nehézségein félig-meddig már túl volnánk, de még mindig távol attól, hogy a törvény alkalmazása az annyira kívánatos biztosság jellegével bírna, s azért azt hiszem, hogy nem végzek hiábavaló munkát, midőn egy szaklap cikkének a terjedeleme tekintetében szabott korlátait figyelembe véve s a behatóbb fejtegetés kedvéért — egyes önálló s azokkal kapcsolatosan felvethető kérdésekre szorítok, ezek tekintetében a törvény alkalmazásának biztosabbá tételét előmozdítani iparkodom.

I. A felebbezés visszautasítása.

A S. E. 136. §-ában felsorolják azon esetek, a melyekben a szóbeli tárgyalás után elintéztetni kért s ugyanazon szakaszban s a 179. §-ban foglaltatnak azon esetek, melyekben a nyilvános előadás után elintéztetni kért felebbezés visszautasítandó s mely esetekben a felebbezésnek szóbeli tárgyalásra, illetve nyilvános előadásra való kitézése nélkül a polg. felebbviteli tanácsnak előzetesen, a S. E. Ü. Sz. 93. §-ában előírt módon a felebbezés visszautasítása kérdésében határozni kell.

Ha pedig a polgári felebbviteli tanács, akár azért, mert az eset előzetes elbírálás végett eléje nem terjesztetett, akár pedig azért, mert annak előterjesztésekor a visszautasítás törvényszerű okát fenforogni nem látta, a felebbezést előzetesen elfogadandónak találta s a felebbezés ennek következtében szóbeli tárgyalásra, illetve nyilvános előadásra kitézve, a felebbezést ekkor is a szóbeli tárgyalás, illetve a nyilvános előadás alkalmával a 144. §., illetve a 179. §. szerint visszautasítani tartozik, ha a 144. §-ban felsorolt, illetve a 179. §-ban hivatkozott visszautasítási okok valamelyikét felismerte, vagy annak tényleges fenforgásáról ekkor győződött meg.

Első sorban azon esetekre akarok reflektálni, a melyekben a felebbezés előzetesen visszautasítandó. Ezek a felebbezésnek szóbeli tárgyalás után való elintézésének kérelmezése esetében a 136. §. szerint a következők:

1. ha a felebbezés elkésetten adatott be vagy terjesztett elő (lásd 131. §.);

2. ha oly határozat ellen van intézve, mely ellen felebbezésnek nincs helye, vagyis az 1. §. 2. és 3. pontjaiban említett perek kivételével, ha a per tárgyának értéke járulékok nélkül 50 frt értéket meg nem halad (lásd 126. §. 2. bekezdés);

3. ha a felebbezés a 132. §. 1. és 2. pontjában elősorolt kellékeknek meg nem felel, vagyis, ha a felebbezésben a megtámadott határozat meg nem jelöltetett s a felebbezés kijelentése elmaradt.

A felebbezés nyilvános előadás után való elintézésének kérelmezése esetében pedig:

a) ugyanazok, melyek fent 1—3. alatt felsorolják (lásd a 179. §-beli hivatkozást a 136. §-ra) — és ezenfelül:

b) ha a 132. §. 3. pontjában felsorolt kellékek valamelyike hiányzik, vagy ha meg nem jelöltetik, hogy az ítélet egész terjedelmében, vagy mely részében támadtatik meg, valamint akkor is, ha a felebbezésben megtámadott ítélet *mikénti* megváltoztatása iránti kérelem hiányzik (lásd a 179. §.).

Ezekben az esetekben nemcsak akkor, a mikor a szóbeli tárgyalás, hanem akkor is, a mikor a nyilvános előadás kéretik, a felebbezés a polgári felebbviteli tanács elnöke által a tanács elé terjesztendő, mely annak visszautasítása kérdésében előzetesen határozni tartozik s nézetem szerint nemcsak a hiábavaló munka, hanem a hiábavaló költség megkimélése végett is, a mikor a visszautasításra szolgáló valamelyik ok fenforgásáról meggyőződik, a felebbezés a szóbeli tárgyalás, illetve nyilvános előadás mellőzésével rendszerint visszautasítandó.

De tekintsük a visszautasítás okait egyenkint.

1. «*Ha a felebbezés elkésettnek mutatkozik*»; ebben az eset

ben a megoldás nagyon egyszerű. A felebbezés a 131. §. szerint számítandó 15 napi határidőben adandó be; hogy ezen határidő betartatott-e, azt az ítélet kihirdetése, vagy kézbesítési dátumának a felebbezés beadása dátumával való szembeállításával lehet megállapítani.

Megeshetik azonban az elsőbírósági ítélet kézbesítése esetében, hogy a vevény nem csatoltatott az iratokhoz, vagy hogy a kézbesítés, illetve átvétel napja a vevény illető rovatában kitüntetve nincs; vagy pedig, hogy a vevény egyéb lényeges kellékhányt tüntet fel; ily esetekben az ügyet nem kell a polgári felebbviteli tanács elé terjesztetni, hanem az említett hiányok pótlása iránt a tanács elnöke a felterjesztő járásbírókat közvetlenül utasítja (lásd S. E. Ü. Sz. 94. §. 1. bekezdés); ha pedig a felebbezés oly kisebb jelentőségű hiányokban szenved, melyek a 136. §. második bekezdése, illetve a 17. §. ugyanazon bekezdése szerint a fél által pótlandók, ebben az esetben is a polgári felebbviteli tanács elnöke adja vissza a beadványt a felebbező félnek a megjelölendő hiányok pótlása iránti felhívással (lásd S. E. Ü. Sz. 94. §. 3. bekezdés), ilyenkor azonban, ha a kijavításra, illetve hiánypótlásra kitézött záros határidő a felhívott fél által be nem tartatik, a jegyzői irodának, a nyilvántartás alapján erre vonatkozólag teendő jelentése folytán, az ügy a polgári felebbviteli tanács elé terjesztendő, mely akkor is a felebbezés előzetes visszautasítása kérdésében határozni tartozik (lásd S. E. Ü. Sz. 94. és 93. §-ait).

Ha a kiigazításra felhívott fél a kijavítás végett neki kiadott beadványt a kitézött záros határidőben vissza nem mutatja, akkor vélelmezendő, hogy a fél felebbezési szándékától elállott s ennek okából a felebbezés visszautasítandó, helyesebben be nem adottnak tekintendő s mint ilyen, hatálytalannak nyilvánítandó; ha pedig a beadvány kiigazítása nélkül, vagy a felhívásnak meg nem felelő módon kiigazítva mutatott vissza, akkor a polgári felebbviteli tanács az észlelt hiányok fontosságát mérlegelje s ha azokat olyanoknak találja, hogy azok a további eljárást megakasztják, hogy a szóbeli tárgyalás kitézése, illetve a felek megidézése előreláthatólag sikerrel nem eszközölhető: a felebbezés visszautasítandó; ellenkező esetben pedig, vagyis ha a hiányokat a további eljárásra befolyással nem bíró jelentéktelenségnek találja: a felebbezés elfogadandó.

2. «*Ha a felebbezés oly határozat ellen van intézve, mely ellen felebbezésnek nincs helye.*»

A S. E. 126. §-ának 2. bekezdése szerint nincs helye felebbezésnek az 1. §. 2., 3. pontjában említett tulajdoni, birtok, telekkönyvi és örökösödési perek kivételével, ha a per tárgyának értéke járulékok nélkül 50 frt értéket meg nem halad.

A per tárgyának értéke alatt azon érték értendő, melyet felperes követelésbe helyezett, a per során fentartott s mely iránt a bíróság akár teljesen marasztalólag vagy elutasítólag, akár pedig részben marasztalólag s részben elutasítólag ítélt s így nem tesz különbséget az, hogy a bíróság a követelést részben megítélte s részben elutasította, valamint az sem határoz, hogy a fel-, illetve alperesi felebbezés az ítéletnek csakis azon része ellen intéztetik, mely szerint a felperes követelése részben elutasított, illetve részben megítéltetett s ezen követelésnek részben megítélt, illetve részben elutasított része 50 frtot meg nem halad, mert a 126. §. a felebbezhetőség tekintetében megszabott értékhatárt nem a felebbezésben, hanem a per tárgyának értékében határozza meg.

Ha a per tárgyának értéke igazolva van, akkor a felebbezhetőség kérdése vita tárgyát nem képezheti, ha azonban nem igazoltatott, vagyis a S. E. 4. §. 3. bekezdése szerint az eljárás során, s a 126. §. szerint a felebbezésben valószínűvé nem tétetett, akkor a kínálkozó adatok szerint a per tárgyának értéke a felebbezési bíróság által — belátása szerint — meghatározandó (lásd 126. §. 3.).

Itt felvetem a kérdést, hogy a pertárgy értékének megállapítása a felebbezési bíróság által mikor és mily módon teljesítendő, avagy lehet-e az érték-megállapítás hiányát a S. E. Ü. Sz. 94. §-a szerint az elsőbíróság által, vagy pedig a S. E. 17. §-a értelmében a fél által pótoltatni.

Nézetem szerint a két mód egyike sem alkalmazható, mert a S. E. Ü. Sz. 94. §. első bekezdése csakis azon esetről intézkedik, a mikor az iratok az elsőbíróság által hiányosan terjesztettek fel, már pedig a pertárgy-érték meghatározásának hiánya az iratok hiányos felterjesztése alá nem vonható, a S. E. 17. §-nak 2. bekezdése pedig, — habár az itt felsorolt néhány eset az összes ide tartozó eseteket fel nem sorolja, — nézetem szerint azért nem alkalmazható a kérdéses esetben, mert a S. E. 126. §-a nemcsak megengedi, hanem a felebbezési bíróság feladatává teszi a pertárgy értékének megállapítását s ebből következik, hogy az e részben észlelt hiány pótlása, a 17. §-ban szabályozott s a polgári felevitelt tanács elnöke által intézendő kiigazítás útján nem eszközölhető.

Hogy a felebbezési bíróság által mikor és mily módon állapítandó meg a pertárgy értéke, e tekintetben, hogy a kérdésre válaszolhassunk, a felebbezés elintézésének két módjára kell figyelni s meg kell vitatnunk azt, hogy a kérdést előzetesen kell-e határozat alá bocsátani, vagy sem?

Ha a felebbezés szóbeli tárgyalás útján kéretik elintéztetni, akkor a kérdés az, hogy ebben az esetben a felebbezés megengedhetősége, vagyis a felebbezés elfogadhatása kérdésében a pertárgy értékének megállapítása iránt előzetesen, a szóbeli tárgyalás kitűzése előtt kell-e határozni a S. E. Ü. Sz. 93. §-a értelmében, vagy pedig helyesebb-e a szóbeli tárgyalást kitűzni, ennek során felebbezőt a pertárgy értéke iránt meghallgatni, a kérdést mindkét fél által akkor megvitattatni s csak ennek utána az értéket megállapítani s annak eredménye szerint a felebbezés elfogadása vagy visszautasítása kérdésében határozni.

Ha pedig a felebbezés nyilvános előadás útján kéretik elintéztetni, akkor a kérdés az, hogy ebben az esetben a per tárgyat előzetesen értékelni s ennek eredménye szerint a felebbezés visszautasítása, illetve elfogadása kérdésében egyidejűleg határozni kell-e, vagy pedig azon körülmény, hogy a per tárgyanak értéke e felebbezésben sem lett valószínűsítve, okul szolgálhat-e arra, hogy a felebbezés a S. E. 177. §-a alapján a szóbeli tárgyalás útján való elintézésre tereltesse, a per tárgyanak értéke aztán a szóbeli tárgyalás során megvitattassék s csak ennek eredménye szerint döntessék el a felebbezés elfogadásának, illetve visszautasításának kérdése.

Nézetem szerint a felebbezésnek akár szóbeli tárgyalás útján, akár pedig nyilvános előadás útján való elintézése esetében, akkor, a mikor a per tárgyanak értéke a felebbezésben sem lett valószínűsítve, de ennek dacára, a rendelkezésre álló adatok figyelembe vétele mellett kétséget kizárólag megállapítható, hogy a per tárgyanak értéke az 50 frtot semmi esetre sem haladhatja meg: a felebbezés ennek okából a S. E. 136. §-a alapján előzetesen, tehát a felek meghallgatása nélkül visszautasítandó; ha pedig adat hiányában, vagy elégtelenségében, a per tárgyanak értéke 50 frton alulinak minden kételyt kizárólag meg nem állapítható, akkor nézetem szerint a mennyiben a S. E. erre vonatkozó tiltó intézkedést nem tartalmaz s a mennyiben annak 126. §-ában foglalt azon parancsoló intézkedés, hogy a per tárgyanak értékét a felebbező fél valószínűvé tenni tartozik, sanctióval nem bír, vagyis a S. E. 126. §-a vagy bármely más szakasza sem állapítja meg a nem teljesítés következményét abban, hogy ezen mulasztás okvetlenül a felebbezés előzetes visszautasításának okát képezi — s a mennyiben — a 144. §-ból következtethető, hogy a törvényhozó a 126. §-ban foglalt meghagyó rendelkezés nem teljesítését nem akarta azon joghátránnyal

sujtani, hogy az egymagában a felebbezés előzetes visszautasításának okául szolgáljon, nézetem szerint a feltett azon esetben, a melyben azon lehetőség ki nem zárható, hogy a per tárgyanak az értéke az 50 frtot meghaladja, a felek meghallgatása nem mellőzhető s ennek okából a kért szóbeli tárgyalást kitűzni, a kérdést ott megvitatás alá bocsátani s annak eredménye szerint határozni kell és pedig nemcsak akkor, a mikor a szóbeli tárgyalás, hanem akkor is, a mikor nyilvános előadás kéretett; utóbbi esetben azon módon, hogy a felebbezés nyilvános előadása alkalmával a 177. §. szerint az átterelés a szóbeli tárgyalásra határozatilag kimondatik s ha az ennek folytán kitűzött szóbeli tárgyalás során a felek meghallgatása s netáni bizonyítékok előterjesztése után a per tárgya 50 frtot meg nem haladó értékűnek találtatnék, a felebbezés akkor, épen úgy, mint — hason esetben — azon felebbezés, mely felebbező által eredetileg szóbeli tárgyalás útján elintéztetni kéretett, a S. E. 144. §-a alapján visszautasítandó. A 177. §. alkalmazhatóságának ugyanezen szakaszban foglalt második feltétele, azt hiszem, megfelel azon körülménynek, mely a feltett esetben fenforog s ennek okából a felebbezésnek átterelését a szóbeli tárgyalás útjára helyt állónak tartom. Ezzel az ide vágó kérdéssel ez idő szerint végeztem volna, de a «Jog» f. évi 35. számának a «Jogesetek Tárában» közölt, a «pertárgy» értékének meghatározása kérdésében hozott curiai határozat arra indit, hogy arra e helyütt reflektáljak.

Jelen fejtegetésem során alkalmam volt már a «pertárgy-érték» fogalom meghatározását a következőkben praesentálni: «A per tárgyanak értéke alatt azon érték értendő, melyet felperes követelésbe helyezett, a per során fentartott s mely iránt a bíróság akár teljesen marasztalólag vagy elutasítólag, akár pedig részben marasztalólag s részben elutasítólag ítél». Ezen definitiót most is fentartom, csak még azzal toldom meg, «hogy a per tárgyanak értéke alatt azon érték is értendő, melyet alperes viszsonkeresetbe helyezett, a per során fentartott s mely iránt a bíróság stb. stb. ítél».

Ezen ekkép kiegészített fogalom meghatározás nem egyezik a Curia említett határozatában foglalt azon kijelentéssel, «hogy a pertárgy értékének meghatározásánál egyedül a kereseti követelés értéke veendő irányadóul, ellenben a viszsonkeresetbe vett követelés összege, vagy értéke nem vehető tekintetbe».

Általános törvénykezési szabály, hogy minden követelés — egyes kivételes esetektől eltekintve — ép úgy keresetileg mint viszsonkeresetileg érvényesíthető s mihelyt valamely követelés akár keresetbe, akár viszsonkeresetbe vétetett, mint ilyen a per során fentartott, akkor az iránt — így vagy úgy — a bíróságnak okvetlenül itélnie kell s ebből okszerűleg következik, hogy a per tárgyat úgy a kereseti, mint a viszsonkereseti követelés összege vagy értéke képezi, s csakis ezen meghatározás felelhet meg a S. E. 126. §-ának, mely nem a kereset, hanem a per tárgyanak értékéhez köti a felebbezhetőséget.

De hogy nemcsak a felebbezhetőség, hanem a felülvizsgálat kérelmezhetősége is, nem a kereset, hanem a per tárgyanak értékéhez van kötve, ezt kifejezetten mondja a S. E. 181. § a s ha olvassuk a S. E. 186. §-át, ebben is azt találjuk, hogy a felülvizsgálati birói competentiának meghatározása tekintetében nem a kereset, hanem a per tárgyanak értéke irányadó s ebből következik, hogy abban az esetben, a melyben a felülvizsgálat olyan perben kéretik, a melyben a kereset tárgyanak értéke 500 frtot meg nem halad, de a S. E. 23. §-a szerint támasztható viszsonkeresetbe vett követelés 500 frton felüli, ennek okából a S. E. 186. §-a szerint a felülvizsgálati bíraskodás a kir. Curia-ra tartozik.

A bíró nem törvényhozó, a bíró feladata a törvényt alkalmazni s nézetem szerint az idézett szakaszok csakis ily értelemben alkalmazhatók, bár megengedem, hogy azoknak ily értelemben való alkalmazásából sokszor nagyon bonyolult helyzet áll elő; erről azonban egy más alkalommal.

Visszatérve tárgyamra:

3. «*ha a felelőzés a 132. §. 1—2. pontjában elősorolt kellékeknek meg nem felel.*»

Ezen kellékek magából a felelőzésből megállapíthatók s így ha megállapítatik, hogy a 132. §. 1. pontjának megfelelőleg a felelőzésben azon ítélet, mely ellen a felelőzés intéztetett, meg nem jelöltetett, vagy ha megállapítatik, hogy a 132. §. 2. pontjának megfelelőleg a felelőzési szándéknak megfelelő kifejezés nem adatott, ezen esetek bármelyikének az illető kellék hiánya okából, a felelőzés a polgári felelővíteli tanács elé terjesztendő, mely a felek meghallgatása nélkül a felelőzés visszautasítása kérdésében határozni tartozik (lásd S. E. 136. §., S. E. Ü. Sz. 93. §.).

Természetesen akár az egyik, akár a másik kellék hiányából a felelőzés csak akkor lesz visszautasítandó, ha azok valamelyike teljesen hiányzik, vagyis ha a felelőzési beadványból, illetve a szóval bejelentett felelőzés tárgyában felvett jegyzőkönyvből egyáltalában ki nem vehető, hogy kérelmező az elsőbíróság előtt letárgyalt perben hozott valamely elsőbírósági végzést, vagy az ítéletet megtámadni kívánja, vagy, hogy a felelőző szándéka nem csak a felelőzés kijelentésének hiánya miatt, hanem e beadvány illetve jegyzőkönyv egyéb tartalmából sem tűnik ki; így pl: a beadványban vagy a felelőzés tárgyában felvett jegyzőkönyvben csupán annyi foglaltatik: «Kovács Pál felelőzést jelent be»; itt szembeeszköz, hogy a 132. §. 1. pontja szerinti lényeges kellék hiányzik; vagy pedig: Szekeres István nem tarja megfelelőnek az x számú ítéletet, kéri az iratok felterjesztését a másodbírósághoz», itt a 132. §. 2. pontja szerinti kellék hiányzik; vagy pedig «Szabó András azt kéri, hogy az ő perében más bíróság ítéljen», ebben az esetben mindkét kellék hiányzik.

Bizonyára több bírótársam esetleg megütközéssel fogja fogadni a felsorolt példák tekintetében azon feltételezést, hogy azoknak megfelelő kérelmet egy bíró képes lenne jegyzőkönyvbe venni.

Ezeknek a t. társaimnak csak azt felelhetem, hogy kezem ügyébe akadt már olyan jegyzőkönyv is, a melyben a példáimban felhozottakhoz hasonló kérelem vétetett fel, úgy, hogy az egyik vagy másik kellék hiányát konstatálni kellett,

A meghatározott sorrendet követve, áttérek azon esetekre, melyekben a nyilvános előadás útján elintéztetni kért felelőzés visszautasítására okul szolgálnak:

a) a 179. §. szerint ugyanazok, melyek a 136. illetve 144. §-ban jelezvék; ezeket már a fentiekben részleteztem, ezekre e helyütt csak utalnom kell;

b) a 132. §. 3. pontjában felsorolt kellékek hiánya, vagyis hogy az ítélet egész terjedelmében vagy mely részében támadtatik meg, valamint azon kijelentés hiánya, hogy az ítélet *mikénti* megváltoztatása kéretik.

Azt, hogy ezen kellékek valamelyike, ha nem is határozott, de azért megérthető kifejezést nyert-e vagy sem, a felelőzés tartalmának vizsgálata útján állapítandó meg s megjegyezve azt, hogy ezen utóbbi két kellék bármelyikének teljes hiánya egymagában is elegendő okul szolgál a nyilvános előadás útján elintéztetni kért felelőzés előzetes visszautasítására, a felelőzést, nézetem szerint, csak akkor kell ekképen visszautasítani, ha annak tartalma szerint az említett két kellék, vagy azok valamelyike teljesen hiányzik, elvül tartván, hogy nem a §-ok holt betűje, hanem azok szelleme legyen irányadó.

A 132. §. 3. pontjában felsorolt két kelléket a 179. §. a felelőzésnek nyilvános előadás útján való elintézése esetében lényegesnek deklarálja s azok lényegessége azzal van indokolva, hogy a felelőzés nyilvános előadása esetében a felelőzési kérelmet többé megváltoztatni nem lehet (lásd a 179. §-t, mely a 149. §-t nem idézi).

(Bef. köv.)

Lehoczky Lajos.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszteriumban a bűnvádi eljárás életbeléptetési törvényének tervezetét a napokban egy szűkebb tanácskozmány tárgyalta. Néhány nap múlva a javaslatot kinyomatják és közzé teszik. Az esküdtszéki hatáskört ezen tervezet már magában foglalja. A hatáskör megállapításánál a vezéreszme természetesen az volt, hogy a legsúlyosabb bűncsekmények tartozzanak az esküdtszékhez. Az elválasztó vonalt körülbelül az öt eszterdő képezi, a nélkül, hogy ez teljesen be volna tartva. Egészben véve az esküdtszék hatáskörét valamivel szűkebbre tervezik, mint a külföldön van. Az igazságügyminiszteriumban a Btk. novellájával is behatóan foglalkoznak. A képviselőház előtt levő javaslat előreláthatólag vissza fog vonatni átdolgozás céljából. Leginkább a feltételes ítéletekről szóló rész igényel átdolgozást, de a többi rész is revisió alá kerül s az egész munkát kibővítettik.

— A telekkönyvi osztály iránti felszólalásra a következő sorokat vettük:

A «*Jogtudományi Közlöny*» megelőző számában «Ügyvédi körökből» panaszkodnak, hogy a budapesti kir. törvényszék telekkönyvi hatóságánál az ügymenet teljesen fenakadt, nevezetesen, hogy *egynek* kivételével a bírák restantiával küzdenek, a bevezetés, kiadmányozás, telekkönyvi kivonatok kiadása igen lassu, kivételével a *protektíós* ügyeknek.

Hogy a cikkíró ur panasza nagy részben légből kapott, mutatják a következők. Legelőször is meg kell jegyezni, hogy a szabadságolási idő alatt mindenesetre felszaporodnak a restantiák, s ennek természetes oka az, hogy egyszerre és egyidőben két urnak szolgálni nem lehet, s így tekintve a telekkönyvi ügyeknél fenálló nagy anyagi felelősséget, a helyettesítés csak odáig terjedhet, hogy a halasztást nem tűrő ügyek intéztetnek csak el a helyettes által, a többi pedig várja rendes előadóját. Azt tehát megengedem, hogy július—augusztus havában az elintézésben is bizonyos stagnálás áll be, de ez csak muló baj, s a bírák vissza érkezéssel elenyészik.

A budapesti telekkönyvi hatóságnál négy bíró látja el az ügyeket, s elnöki intézkedés folytán évek óta *havi* kimutatók vezettetik az elintézés, bevezetés és kiadmányozásról.

Folyó évi augusztus havában míg Lipovnitzky bíró szabadságon volt, helyettesítette Pajor István és Serly Antal, ez utóbbi is aug. 25-vel jött meg, s mégis szept. hó elején következőleg állott az elintézési statisztika:

Folyó évi január 1-től aug. hó 31-ig kiosztatott:

1. Pajor Ferencz bírónak	4091 drb
2. Fövenyessy Lajos bírónak	3210 "
3. Serly Antal bírónak	4832 "
4. Lipovnitzky István bírónak	4274 "
				összesen 16407 drb

Augusztus hó végével hátraléka volt:

1. Pajornak	05 drb
2. Fövenyessynek	"
3. Serlynek	22 "
4. Lipovnitzkynek	20 "
				összesen 47 drb.

Kérdem tehát az *egy* kivételével, melyik bíró küzd a *restantiával*? Pedig: Serly, Lipovnitzky és Fövenyessy polgári ügyekkel is foglalkoznak és Serly még a felelőzési tanácsnak póttagja is és e réven is sokszor igénybe van véve.

Hogy a bevezetéssel restantiában vannak, ez való, de ennek is nagyrészt a szabadságolás az oka, s most már ezen is segítve lesz.

A kiadmányozás felette lassu volta a legnagyobb baj, ezt elismerem, ezen azonban csak személyzetszaporítással lehet gyökeresen javítani.

Végül azt is elismerem, hogy vannak *protektíós* ügyek is, még pedig nagy számban; az e fajta protektíót azonban mindenki megszerezheti, csak szóljon. Ugyanis a pénzintézet kölcsonöket — nem említve a törvény szerint soron kívülieket: osztrák-magyar bank, gyámpénztár stb. — sürgetés nélkül is el szokták intézni, tudva azt, hogy az illetőnek, a ki kéri, a pénzre szüksége is van. De bármely megsürgetett ügy, ha csak lehet másnap, sőt a beadás napján is elintéztetik.

Telekkönyvi.

— **Irodalom.** A bányatörvényjavaslat. Birálat és ismeret. Irta dr. *Sipos Árpád*. Szakszerű füzetben foglalkozik,

szerző az új bányatörvényjavaslattal s észrevételei a kodifikációnál felhasználhatók is lesznek. — A magyar alkotmány- és jogtörténelem tankönyve. Első kötet. Irta *Kosutány Ignác*. Szerző ezen 21 ivre terjedő műve az Árpádok korát tárgyalja. — Nemzeti jog- és törvényhozás. Előismeretek a positiv jog- és állambölcselethez és a törvényhozáshoz. Irta *Ladányi Béla*. Igen érdekesen, sok önállósággal megírott könyv, mely megérdemli a vele való foglalkozást. — Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tcz. magyarázata. Közrebocsájtja dr. *Lukács György*. Szerző műve az anyakönyvvezetésre vonatkozó és azzal összefüggő összes jogszabályokat rendszerbe foglalva adja, belevonván az anyagba a házassági törvénynek a házasságkötésről szóló harmadik fejezetét is. Függelékül közli két tanulmányát a külföldi államok anyakönyvvezetéséről és a kulturállamokban létező anyakönyvi rendszerekről. — A magyar büntetőjog kézikönyve. Irta dr. *Fayer László*. A második kötet első fele. (Btk. 126—332. §§.)

— **Heil Fausztin** cikksorozatát közöl a Pesti Naplóban a bűnvádi eljárás javaslatáról. Különösen érdekes az esküdtisékről szóló rész. Ide igtatjuk a főbb tételeket:

... Ha a könnyen megvesztegethetőség vádját vetik az esküdteknek szemére, a törvényhozó lehet csak a hibás, mert helytelenül választotta meg a társadalmi réteget s a kört, a melyből az esküdteket venni kell. Ha kétségtelenül igaz, hogy az esküdtek indokolatlan enyheségre hajlandók, főleg a személy és az élet ellen való büntetteknel, míg már a vagyon ellen való büntetteknel inkább hajlanak a szigor felé, másrészt igaz az is, hogy a folytonos foglalkozás bűnügyekkel, a folytonos ítélezés veszedelmesen növelheti az elítélési hajlamot. Azt mondják, az állandó bíró sokkal könnyebben ítéli el a vádlottat, mint az esküdt. Én nem tudom. Magamon nem tapasztaltam, pedig az mondják, hogy a legszigorubb, értsd a legkönnyebben elítélő bírák azok, a kik — mint csekély magam — az ügyészi karból léptek a bírói székbe. Talán az állítás egész terjedelemben nem lesz igaz, mert például a stylus curialisnak külön műszava van annak a felfogásnak jellemzésére, a melyre a terhelő adatok erősebben hatnak a mentő adatoknál. Ez az ugynevezett Schwarz-seherei; hogy azonban az állítás pszichologiailag indokolt, azt tagadni nem lehet. De meg azt sem, hogy ha a megszokottság tényleg ezzel a veszedelemmel jár, annak jelentősége a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszere alatt emelkedett. Ha igaz, hogy a kellő képzettség, különösen a jogi képzettség hiánya miatt helyes ítélezés az esküdtektől nehezen várható s annál kevésbé, minthogy elismert dolog, hogy a ténykérdés és a jogkérdés elválasztása lehetetlen, s ha nem is lehet aláírni a nagy Napoleonnak kijelentését, hogy az esküdtnél teljesen elég, ha megvan a hatodik érzéke, a lelkiismeret: nem kevésbé igaz az is, hogy az általános képzettség szükséges mértékére a törvényhozó az esküdti minősítésnél lehet tekintettel, hogy a jogi képzettséget pótolhatja az elnök jogi fejtegetése, zárószava, a mely az esküdtekre legalább lelkiismeretükben kötelező, de továbbá nem kevésbé igaz az is, hogy a bíró távolabb áll a gyakorlati élettől, mint az esküdt, s hogy a gyakorlati élet szövetségénél bizonyos tények egészen más és helyesebb világitásban tűnnek fel, mint a minőben azokat a holt törvény és a tudomány szemüvegén szemlélő bíró látja és láthatja. Ha igaz, hogy a jury suverain, mert meg nem okolandó verdiktje könnyen a törvény akaratának helyébe a saját, illetve a népné, a közvéleménynek eltérő akaratát helyezheti, s ha igaz is, hogy ez elvileg nem fény-, hanem árnyoldal számba megy, mert a jogállam eszméjétől a törvény tárgyilagossága uralma elválaszthatatlan, mert úgy a vádlottnak, mint társadalomnak joga van követelni, hogy a vád tárgyává tett cselekvés megítélésében a törvény parancsa, nem pedig egyeseknek eltérő nézete legyen irányadó; még pedig annyival inkább, mert a szabadság a helyes fogalom meghatározás szerint abban állván, hogy mindent szabad tenni, a mit a törvény nem tilt, a törvényen kívül fekvő tényezőknek uralma a szabadságnak törvényellenes megszorítását képezi: másrészt ép oly bizonyos az, hogy mivel alkotmányos államban a törvény nem a nemzetre oktroyált idegen akarat, hanem a nemzetnek alkotmányos módon nyilvánított saját akarat, a jury verdiktje épen suverain voltánál fogva a legalkalmasabb próbaköve és fokmérője annak, vajon a törvényhozás által a nemzet nevében

alkotott törvény tényleg megfelel-e a nemzeti akaratnak, másrészt a verdikt a nemzeti öntudatba átment reformszükségnek egyik legilletékesebb és hatalmas kifejezője. A verdiktben foglalt memento előtt a törvényhozás el nem zárkozhatik. Bizonyos továbbá az is, hogy a megokolásnak hiánya, — a mit többen oly nagy horderejű mozzanatnak tekintenek, hogy a verdiktek megokolását követelték (lehetetlen, mert a jury természetével ellenkező követelmény) — a törvényes bizonyítási rendszerek elejtésével és a szabad bizonyítási rendszer uralomra jutásával jelentőségét nagyrészt, talán teljesen elvesztette, s hogy a törvényes bizonyítási rendszerekkel az esküdtszék ellen felhozott legjelentékenyebb érveknek egyike elenyészett.

— **A helyszínén való eljárásról telekkönyvi helyesbítési ügyekben.** A kir. igazságügyminiszternek tudomására hozatott, hogy bizonyos járásbíró, mint telekkönyvi hatóságnál a tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvbe bejegyzése és a telekjegyzőkönyvek helyesbítése végett az 1892: XXIX. tcz. 2. §. a) pontjában biztosított jogkedvezmény elég gyakran azért nem vétetik igénybe, mert az illető járásbíró az említett törvényszakaszra és pontra alapított legegyszerűbb ügyben is bírót és telekkönyvvezetőt küld ki a helyszínére és ezek részére minden esetben egész napidíjat állapít meg, a miből folyólag a telekkönyvi állás helyesbítése sokszor aránytalanul nagy költségbe kerül.

Az igazságügyminiszter a törvényszéki elnökhöz intézett rendeletében kijelentette, hogy a mi a napidíj összegét illeti, a bírák és bírósági hivatalnokok oly esetben, a mikor a kiküldetés magánfél kérelmére vagy érdekében történik és a kiküldetés költségei ugyancsak a magánfelet vagy ellenfelét terhelik, mindig egész napidíj felszámítására vannak jogosítva, habár az illető hivatalos eljárás egész napnál rövidebb időt vett igénybe.

Feltétlenül egész napidíj illeti tehát a telekkönyvi hatóság kiküldöttjét, a ki az 1893. évi 24,366. számú igazságügyminiszteri rendelet 115. §-hoz képest az eljárást telekkönyvi hatóság székelyén kívül a helyszínén végzi.

Másrészt azonban úgy a közszolgálat, mint az 1892. évi XXIX. tcz. jogkedvezményeit igénybe vevő magánfelek igényei szigoruan azt követelik, hogy a telekkönyvi hatóság az idézett törvény foganatosításánál helyszíni eljárást csak akkor és annyiban rendeljen, a mikor és a mennyiben ezt a törvény és az ennek végrehajtása tárgyában 1893. évi 24,366. sz. a. kiadott rendelet határozottan megkívánja.

E tekintetben különösen utalt a rendelet 124. §-ára, melynek értelmében a törvény 2. §. 2. a) pontja esetében a kérvényező a helyszíni eljárás mellőzését indítványozhatja és ha ezt indítványozta, a telekkönyvi hatóság helyszíni eljárást nem rendelhet, hanem a mennyiben ezt mellőzhetlennek tartja, a kérelemnek helyt nem ad és a helyszínén foganatosítandó eljárást csak újabb kérelemre rendel el. Utalt továbbá a rendelet 121. §-ára, melynek eseteiben a helyszíni eljárás okvetlenül mellőzendő.

Végre utalt a rendelet 20. és 21. §-aira, melyek szerint ha a helyszíni eljárás szükségesnek is találtatik, a törvény 2. §. 2. a) pontjának eseteiben kiküldöttként a közhivatali viszonyban álló személyek közül rendszerint nem bírót vagy albirót, hanem bírósági jegyzőt vagy bírói minősítéssel bíró aljegyzőt kell kiküldeni, a kiküldött mellé pedig telekkönyvvezetőt, telekkönyvi vizsgát tett irnokot vagy telekkönyvvezetői minősítéssel bíró díjnokot csak kivételesen akkor kell kirendelni, a mikor az ügy bonyolult voltánál fogva a helyszínén előreláthatólag olyan teendők szüksége fog felmerülni, a melyek a telekkönyvvezetői szakközeg közreműködését kívánatosá teszik, vagy a mikor a helyszíni eljárás előreláthatólag hosszabb időt fog igénybe venni és annak siettetése tekintetéből ily szakközeg közreműködése szükségesnek mutatkozik.

Az igazságügyminiszter felhívta a törvényszéki elnököt, hogy a rendeletről a vezetése alatti törvényszék területén levő összes járásbíró, mint telekkönyvi hatóságok vezetőit értesítse és utasította, hogy felügyeleti hatáskörében, főleg a járásbírók ügyvitelének és ügykezelésének megvizsgálása alkalmával a rendelet megtartását szigoruan ellenőrizze. (33.710/1895. I. M. sz. a.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

félévre	6	frt
negyedévre	3	frt

 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságügyi költségvetés. — A törvénytelen gyermek és az öröklési jog. Dr. SIPOS ÁRPÁD kir. jogakad. tanártól. — *Fogirodalom:* Eljárás a házassági perekben. Összeállította Sztelho Kornél. y. — *Törvénykezési Szemle:* A curiai döntvények kötelező ereje. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Az 1893. évi XVIII. tcz. által szabályozott felebbvitel köréből. LEHOCZKY LAJOS lőcsei törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyi költségvetés.

Az igazságügyi tárca költségvetése a jelen évi előirányzat szerint 371,546 frt emelkedést mutat fel. Ez az összeg a 407,051 frttal emelkedett kiadások és 35,505 frttal gyarapodott bevételek egybevetésének végeredménye.

Ezen végeredmény egyes tényezőit és az előirányzat egyes fejezetei és czimei között való megoszlását az alábbiak tüntetik elő.

I. Rendes kiadások: 1895. évre megszavaztatott 15.216,024 frt, 1896. évre előirányoztatott, 15.558,075 frt, tehát több 342,051 frttal.

II. Atmeneti kiadások: 1895. évre megszavaztatott 12,000 frt, 1896. évre előirányoztatik 22,000 frt, tehát több 10,000 frttal.

III. Beruházások: 1895. évre megszavaztatott 300,000 frt, 1896. évre előirányoztatik 300,000 frt, tehát ugyanannyi.

Ezek szerint az I., II. III. alatti kiadásoknál együttvéve 352,051 frt többlet mutatkozik. De viszont a bevételeknél is, melyek az 1895. évre 742,964 frtban lettek megállapítva, az 1896. évre 778.469 frttal, vagyis 35,505 frttal több vétetik fel.

Ha ezen bevételi gyarapodást a fentérintett 407,051 frt kiadási többletből levonjuk, az 1895. évi költségvetéssel szemben 371,546 frtra rug azon összeg, a melylyel az igazságügyi tárca költségvetésének előirányzata emelkedett.

A mi végül a külön fejezet alá tartozó nyugdíjakat illeti: 1895. évre megszavaztatott 1.730,000 frt, 1896. évre előirányoztatik 1.785,000 frt, tehát több 55,000 frttal.

Az egyes fontosabb tételek közül kiemeljük a következőket:

A kir. törvényszékek és járásbírók előirányzata 282,450 frttal emelkedik. Ezen többletet a költségvetés következőkép indokolja:

Az igazságügyi újabb törvényeknek a bíróság előtti eljárást szabályozó intézkedései már eddig is nagy mérvben fokozták s ezentul még nagyobb mérvben fogják emelni a kir. törvényszékek és járásbírók teendőit.

A vizsgálóbírói intézmény, a mint ez az 1891. évi XVII. tcz.-ben szerveztetett, a bünvizsgálatoknak s ezzel az egész bünvádi eljárásnak alaposságát jelentékenyen biztosította. A sommás eljárás, a telekkönyvi intézmény fejlesztése, az örökösödési eljárásnak újabb szervezése szintén olyan törvényhozási alkotások, a melyek a jogszolgáltatást anyagi és alaki tekintetben hasonlíthatatlanul magasb szivonalra emelik. Mindezen intézmények helyes és sikeres meghonosítása és továbbfejlesztése a bíróságok személyzetének szaporítását teszi szükségessé; mindazonáltal a személyzet létszámának szaporítása a lehető szűk korlátok közé szorított és csak a segédszemélyzet, a kezelőszemélyzet és a hivataloszolgák számának emelése van előirányozva mint olyan, melynek

engedélyezése az igazságügyi reformok hatálybalépté folytán mellőzhetlenül szükséges.

A személyi járandóságok többletének egy része az 1893. évi IV. tcz. 3. és 19. §-aiban foglalt bírák, albírák, telekkönyvvezetők és irodaigazgatókra vonatkozó fokozatos végrehajtásából származik. Az e. f. bírósági személyzet létszámában a magasabb fokozatu állások legalább részbeni betöltése az előirányzat I. czimében felsorolt körülményeken kívül különösen még azért is mellőzhetlen, mert épen az e. f. bíróságok személyzete az, melytől az új igazságügyi törvények hatályba lépte folytán fokozott tevékenységet kell várni.

A személyi járandóságok többletének egy további része az 1891. évi XVII. tcz. rendelkezésein alapszik.

A költségvetés felvett ugyanis husz bíró részére a kir. ítélő táblai bírói czim és jeleg adományozása céljából félévi illetmény-többletül 11,040 frtot.

Ezeket felül 23 bírónak a VIII. fizetési osztályból a VII-ikbe kinevezése céljából 10,590 frtot irányoz elő, mely összegnek felvétele az 1893. évi IV. tcz. 18. §-ában foglalt rendelkezésén alapszik.

Tulajdonképeni szaporításul fel van véve 10 jegyzői, 80 írónoki és 25 hivataloszolgai állás. Fölöttébb mérsékelt emelése ez a létszámnak, melylyel a birtokrendezési és telekkönyvi eljárás terén egyre fokozódó ügyforgalom, valamint a bünvádi, sommás és örökösödési eljárásra kiterjedő nagyfontosságú reformok hatálybalépte mellett csak abban az esetben lesz az e. f. bíróságok ügymenete rendes folyamatban tartható, ha e czim személyi és dologi kiadásai között az átruházással élhet a miniszter; miért is ezuttal is úgy, miként már a mult évi költségvetés indokolásában is történt, a jelen czim személyi és dologi kiadásainak keretén belől az átruházási jog megadását kéri.

A *bünygyi költségek* rovatánál kiemeljük, hogy a nő letartóztatottak elhelyezésére szolgáló mária-nosztrai orsz. fegyintézet 183 magánzárkával kibővítettén, előállott annak lehetősége, hogy a fegyház- és börtönbüntetésre ítélt s büntetésüket a törvényszéki fogházakban töltő nőknek legalább egy része a mária-nosztrai fegyintézetbe szállíthatassék, a mi a törvényszéki fogházakban letartóztatottak létszámának apadását vonja maga után.

Ezen okból 60 letartóztatott tartási költségének fejében 3504 frttal kevesebbet irányoz elő az 1896. évi költségvetésben ezen rovat alatt felvett összegnél.

Apasztatott továbbá az előirányzat is, mert a mennyiben a tulnyomóan Budapesten elítélteknek befogadására rendelt, a székesfőváros X. kerületében ez idő szerint építés alatt álló gyűjtőfogház 1896. évi november 1-ével rendelkezése céljának átadható lesz, ezen czimnél összesen 16,916 frt megtakarítást remél a miniszter elérni, a mi az által áll elő, hogy a budapesti ugynevezett löpördülői fogház azon időponttól kezdve teljesen felhagyatik, a pestvidéki törvényszéki fogházban letartóztatottaknak egyrésze pedig a gyűjtő-fogházba helyeztetik át s ennek megfelelőleg az őrség száma is apasztatik.

A rabmunka-jövedelem az 1895. évre az 1894. évi előirányzattal szemben 7000 frttal, vagyis 60,000 frtról 53,000

frtra apasztatott különösen azon indokból, mert a törvényszéki fogházakban letartóztatottak számában évről-évre csökkenés áll be.

Az évek óta észlelt fokozatos apadás az utóbbi évben nem következett be s ez ideig alig számbavehető eltéréssel a törvényszéki fogházakban letartóztatottaknak száma megfelel az előző évének.

A raboknak munkáltatása évről-évre belterjesebben fejlesztetik, a minek bizonyosságául szolgál az, hogy a rabmunkajövedelemnek tényleges eredménye az 1894. évben 59,546 frt 51 krt tett ki, tehát 6546 frt 51 krral többet, mint e czímen az 1895. évre előirányoztatott.

A gyűjtőfogházat a következőkkel indokolja meg a miniszter:

A székes főváros rohamos emelkedésének egyik természetes következménye, hogy a lakosság számával egy szersmind a selejtesebb elem is szaporodik, a mi a bűnesetek s ehhez képest az elítélteknek számát is öregbíti.

A Budapesten székelő kir. büntetőbiróságok közül kizárólag a budapesti kir. törvényszék rendelkezik a kor igényeinek megfelelő fogházzal, a törvénykezési palotában levő letartóztatási helyiségek azonban korántsem elégségesek a letartóztatottak befogadására s ez idő szerint csakis a vizsgálati foglyok egy része nyer ott elhelyezést.

Egy nagy terjedelmű fogháznak a székes-főváros központjában való elhelyezése számos okból czélszerűnek különben sem mutatkozván, a törvénykezési palotának fogház-helyiségei mostani számukban azon tudattal állapították meg, hogy kiegészítő fogház-helyiségekre még feltétlenül szükség van.

Egy új nagyobb terjedelmű s a tényleges szükségletnek megfelelő letartóztatási intézetnek a főváros külterületén vagy annak közvetlen közelében való létesítését azonban éveken át a pénzügyi helyzet lehetővé nem tévén: a budapesti kir. törvényszék által elítéltek egy része a löportárdülői uton 12,300 frt évi bér mellett bérelt helyiségekben talált elhelyezést. Az ekként létesített állapot azonban, mely kezdettől fogva csak az ideiglenesség jellegét viselte magán, hosszabb időn át fenttartható nem lévén, másrészt azonban egy ily nagyobb szabású alkotás létesítéséhez okvetlen megkivántató előtanulmányok, munkálatok és tárgyalások is csak az 1894. évben fejeztetvén be, végre azon kedvező helyzetbe jutott a miniszter, hogy a büntetéspénzek országos alapjából, s így az ország közvetlen megterhelése nélkül egy nagyobb szabású s a kor igényeinek teljesen megfelelő letartóztatási intézetnek felépítését, a székes főváros közönségének áldozatkészsége mellett, megkezdhetette.

Ezen, mintegy 800 főnyi befogadási képességgel bíró, úgy a fegyház- és börtön-, mint a fogházbüntetés végrehajtására egyaránt berendezett s már terjedelménél fogva is egy orsz. letartóztatási intézet jellegével bíró gyűjtőfogház összesen 23 épülettel fog birni s mint ilyenmü fogház az egyedüli lesz ez idő szerint az országban a tekintetben is, hogy az első kísérletet fogja képezni az irányban: vajon a különböző büntetési nemeknek egymástól elkülönítetten, különböző intézetekben való végrehajtása, a mint ez most alkalmaztatik, felelt-e meg a czélnek, vagy pedig ugyanegy igazgatás alatt, ugyanegy épület-complexusban, de egymástól elkülönítetten őrzött különböző nemü szabadságvesztés-büntetéssel sujtottak irányában is a törvény szellemének s a büntetés czéljának megfelelőleg foganatosítható-e a büntetés, a mint ezt külföldi példák előnyösen igazolják s a takarékosági elv is kívánatosá teszi.

A jelenlegi állapottal szemben egy szembeötlő haladást képez továbbá a budapesti gyűjtő-fogház létesítése azon indokból is, mert az elmebeteg-letartóztatottak és elítéltek részére tágas udvarokkal bíró külön berendezett helyiségekkel fog birni.

Ezen megfigyelő osztályba az egész ország területéről fognak úgy az elmebetegség gyanujában álló, valamint a tényleg elmebajban szenvedő letartóztatottak és elítéltek csoportosíttatni.

Az országos tébolydáknek elégtelensége számos nehézséget szült az elmebeteg-letartóztatottak elhelyezése körül, a kik a kir. belügyminiszterium közvetítésével a különben is tulzsufolt orsz. tébolydákban vétettek ápolás alá, utóbb korlátolt számban a löportárdülői uton levő fogháznál ideiglenesen felállított osztályban helyeztetek el; a gyűjtőfogházzal kapcsolatosan az elmebetegeket megfigyelő osztálynak felállítására és a szerencsétlen betegek megfelelő elhelyezése által tehát nemcsak az igazságszolgáltatás czéljainak, hanem a humanismus követelményeinek is eleget vél a kormány tenni.

A budapesti gyűjtőfogháznak építése az 1895. év márczius havában megkezdett s szerződészerűleg 1896. évi október végén be lévén fejezendő, november hó elején remélhetőleg rendeltetése czéljának át fog adadni.

A törvénytelen gyermek és az öröklési jog.¹

«Ha vétkezél, fiadban bűnhődöl, köszvényedet ő benne folytatod», a tagadás szelleme cynikus gunynyal ekként torzítja el az irás ezen — félelmes fenséggel hangzó — szavait: «megbüntetem az apák álnokságát gyermekeikben tized-izig», miknek sulya senkire sem nehezedik jobban, mint a bűnben fogamzott törvénytelen gyermekekre.

A törvényes gyermek születését a család öröme üdvözlí, fejlődését büszkesége kíséri, bajaiban aggodása környékezi, önfeláldozása támogatja; a család életfeladata az, hogy: előkészítse őt az élet küzdelmeire, testét, szellemét megedzván, a társadalomban pedig minél szilárdabb állást és tetemesebb vagyont szerezzen számára.

A szerencsétlen törvénytelen gyermek mintha Kain-bélyeget viselne homlokán! Fogamzása bűn, születése szégyen, a családi szeretet tüzenél nem melegsik, neve eredetének gyalázatát hirdeti, jelenével, kiképzésével, jövőjével alig gondol valaki, a vérségi köteléket mindenki letagadja, a család földi javai nem az ő számára gyűjtvek. Egyedül az anya vezekel egész életén át botlásáért gyermekével együtt, egyedül az ő szeretete a gyermek gyöngé törékeny támasza.

Ha a jogrend nagy időn át szintén ily szellemben szabályozta a természetes gyermekek jogi helyzetét, úgy rendelkezései csak kifejezői voltak a társadalom felfogásának, mely az egyháznak a családi intézmény fontosságára vonatkozó tanait mélyen átérzván, a megfelelő szabályokat természeteseknek találta. A tételes jogszabályok a törvénytelen gyermekek helyzetét javították ugyan, a nélkül azonban, hogy a társadalom hagyományos fölfogását átalakították volna.

A természetes gyermek jogi helyzetének szabályozásánál ez egymással szorosán összefüggő kérdések merülnek fel: mily jogigények, mily jogczímen illessék meg a gyermeket nemzöivel azok életében és haláluk esetére?

Egész összefüggő kiterjedésükben e kérdések mindnyáját egy törvényhozás sem oldotta még meg tisztán a törvénytelen gyermek érdeke szempontjából; az intézkedéseken — sőt a reformtörekvéseken is — meglátszik a jóakarát a természetes gyermek és az aggodalom a családi intézmény szentsége iránt; a kérdések azonban csak a törvénytelen atya iránti viszonyra és az ő hagyatékában való öröklési igényre vonatkoznak, mert az anyával szemben e kérdések már jobbadán tisztázva vannak — még nálunk is.

A gyermek az anya nevét viseli, az gondolzza, nevelteti, annak hagyatékában örököl.

Mily jogai legyenek és mily jogczímekre hivatkozzék apjával szemben? e kérdéseket a különböző magánjog — úgy

¹ Fölolvastatott a nagyváradi kir. jogakadémia 1895 szept. megnyitó ünnepélyén.

a jogigények megállapítását, mint azok címét tekintve — eltérően oldják meg s két eltérő rendszert alkotnak.

Az egyiket mondhatni u. n. atyasági kereset rendszerének, mert az anyának kereseti jogot ad a törvénytelen apa ellen: a gyermekágygyal, keresztelessel, tartással és neveléssel járó költségek összegére.¹

A kereseti jog, folyományaival együtt különbözően van szabályozva és korlátozva. Egyik törvény a tartási költségek megállapítását egészen a bíróság belátására bizza; irányadó a bukott nő helyzete és a törvénytelen apa vagyónállapota lévén;² egy közülök az így megállapított tartásdíjakat csak a gyermek 12. életévének befejezte után rója kizárólag az apa terhére, addig fele részben az atya, fele részben az anya viseli.³ Van olyan törvény is, mely a marasztalási összeget és pedig a (gyermekágygyal, keresztelessel) egyszer s mindenkorra járó díjakat, valamint az időszakonként szolgáltatandó tartási költségeket egészen az atya számlájára írja⁴ s az utóbbiak minimális és maximális korlátait számszerűen meghatározza, de a változott anyagi körülményekre való tekintettel, utóbb a havi díjak felemelését vagy leszállítását engedélyezi.⁵

Differálnak a részletekben, a következő lényeges kérdésekben azonban egyek:

a kereseti jog alapját a házasságon kívüli közösülésből vélelmezett nemzés, tehát egy *præsumptio képezi*;⁶

a vélelmet az *exceptio plurium concubentium* igazolt kifogása vagy megdönti, vagy *solidaris tartási kötelezettséggé* teszi;

a bírói ítélet az elmarasztalt alperesre atyai jogokat és kötelezettségeket nem ruház (mert ilyenekül nem vehetjük azt, hogy bizonyos életkor betöltése után az atya — a tartásdíjak fizetése alól szabadulandó — saját kívánságára a gyermek gondozását átveheti vagy halál esetén a temetkezési költségeket viseli);⁷

a gyermek nem az atya, hanem az anya nevét viseli (kivételet egyedül a zürichi polg. törvénykönyv tesz, az is csupán a jegyesek közösüléséből származott és utóházasság által nem törvényesített gyermekekre, de e kivétel egyebekben a szabályt megerősíti);⁸

atyai hatalom alá a gyermek nem jut, családi jogviszony az atya és gyermek között nem keletkezik és (a most említett «Brautkinder»-ektől eltekintve) a gyermek csak az anya és az anyai rokonok hagyatékából örököl, az atyai örökségből pedig ki van zárva.⁹

Habár a német jogfejlődés eltérő tüneteket is mutat (pl. a hesseni javaslat),¹⁰ egészben ezt a rendszert a germán jog rendszerének nevezhetni, hiszen Siebenhaar is «a német nép-jellem erkölcsi természetével» motiválja annak helyességét.¹¹

A törvényes házasságon alapuló családi intézményt érintetlenül fentartja, a törvénytelen gyermek tartásáról gondoskodik — az apa terhére s ebben az élők közötti viszonyt szabályozván — a gyermeket az apa örökségéből kizárja, mindkét tekintetben gondosan óvakodván attól, hogy a törvényes család mellett egy törvénytelen családi viszonyt is teremtsen.

Ellenkezője a francia és avval rokon jogrendszereknek,

¹ Osztr. polg. törvénykönyv 1328. §.

² Zürichi polg. törvénykönyv 295. §. Ugyanigy az osztrák.

³ Zürichi polg. törvénykönyv 295., 296. §§-ok.

⁴ Osztr. polg. törvénykönyv 1328. §. Ugyanigy a szász polg. törvénykönyv.

⁵ Szász polg. törvénykönyv 1862., 1864. §-ai.

⁶ Az osztr. polg. törvénykönyv a 6—10 hónapok között; a szász polg. törvénykönyv a 182—302. napok (1859. §.), a zürichi a 38—42. hetek közötti időközben történt elhálás tényéből vélelmezi a nemzést.

⁷ Szász polg. törvénykönyv 1870., 1871. §-ok.

⁸ Zürichi polg. törvénykönyv 302—310. §§.

⁹ Szász polg. törvénykönyv 2019. §. Zürichi polg. törvénykönyv 307. és 1939. §-ok. Ugyanigy az osztr. magánjog.

¹⁰ Teleszky: «A magyar magánjog öröklési része». Indokolás 65. l.

¹¹ Siebenhaar «Commentar z. d. bürgerlichen Gesetzbuche»: 66. l.

miket épen az öröklési jogczim alapján: a *filiatio* rendszerének mondhatni.

A francia magánjog, némely svájci kanton törvénye,¹ az olasz és a romániai magánjog az atyasági keresetet vagy egészen kizárja vagy pedig megszorítja² és így a gyermek születésével, tartásával járó költségek biztosítására módot nem nyújt, annak érdekeiről az apa életében nem gondoskodik, azonban az atya által házasságon kívül nemzett és *elismert* gyermek számára törvényes öröklési jogokat biztosít. Ez a kárpótlás azért, hogy az atya életében a törvény a gyermek érdekeiről nem gondoskodik, sőt az erre irányuló keresetektől a bírói segílyt egyenesen megtagadja.

Bizonyára elég terjedelmes öröklési jogok ezek, mik még az apa törvényes leszármazóinak öröklési jogaival szemben is érvényesek, mert a természetes gyermek, ha apjának törvényes gyermekeivel konkurrál, $\frac{1}{3}$ részét kapja annak, a mit örökölt volna, ha törvényes gyermekül születik; ha pedig távolabbi vérrokonokkal osztozik az apa hagyatékában, a részarány reá nézve még kedvezőbb, sőt rokonok és házastárs hiányában az egész hagyatékot örökli.³

Jól megjegyzendő azonban, hogy ezen törvényben biztosított öröklési jogok érvényesülésének előfeltételét az apa elismerése, a *filiatio képezi* s így egyedül az atya spontán elhatározásától függ az: érvényesüljenek-e ezen jogok vagy pedig egyáltalán ne is keletkezzenek? E lényeges körülményre vonatkozó észrevételeimet e két rendszer méltatásánál teszem meg.

Hazai jogunk legtovább maradt összhangban azon társadalmi fölfogással, mely még tagadhatlanul létezik ott is, hol a magánjogi törvények, annak álláspontját elhagyva, egy vagy más irányban előrehaladtak.

Kik törvénytelen ágyból származtak: azok a vérség javai-ban, diszeiben nem részesülének, nevet, nemességet, címet nemzőik után nem nyerének; az egyházi törvény távol állítja őket a papi rendtől, a nagyobb egyházi javadalmaktól és méltóságoktól, sőt régebben kizárva voltak minden nyilvános hivatalokból is, mert származásukban a közvélemény szennyet látott (*levis notæ maculam*), de nem lévén igazságos, hogy az ártatlan gyermek a más vétke miatt szenvedjen, a «vérhiba váltságáról» szóló intézkedések a törvénytelen születés következményeit enyhíteni vagy elhárítani igyekeztek. De a gyermek az anya nevét viseli, azonban tartással, neveléssel a szülők tartoznak, mert ez természetes kötelezettség, melyet semmiféle törvény meg nem ronthat. Ebben meg van adva a kereseti jog — nem az atyaság, hanem a tartási költségek megállapítására, mert a törvénytelen nemzés (atyaság) csak a tartási kötelezettség jogalapító ténye gyanánt tekintendő, az sem az atyai hatalmat, sem az avval járó kötelezettségeket meg nem állapítja, semminemű családi jogviszonyt nem teremt, hisz az efajta

¹ Az olasz magánjog (*codice civile*) nemcsak kedvezőbb öröklési részhányadot biztosít a törvénytelen gyermek részére, mint a francia és azzal rokon magánjogok, de az atyasági kereset kérdésében is jó részt eltér azoktól; mert azt tiltja ugyan, de a tilalom tárgya csupán az atyai hatalmat megállapító *paternitas civilis*, e mellett azonban beperelhető a tartásdíjért minden atya, ki a törvénytelen gyermek származását okiratban (habár csak magánokiratban is) elismerte. Még inkább, ha ez a leszármazás (*filiatio*) egy büntető, civilis (avagy egy következményeiben semmisnek nyilvánított házasságra vonatkozó) bírói ítéletben van megállapítva. Ezt nem lehet egyáltalában a francia magánjog rendszerével azonosítani, mert ez inkább a két ellentétes rendszer egyeztetésére törekszik s a törvénytelen gyermek érdekében messzebb megy; hogy ez az egyeztetés a két ellentétes rendszernek sikerült-e? avagy a következetesség szempontjából hagy-e fen kívánni valót és végleges megállapodást jelent-e? az más kérdés. L. Hector Lambrecht «Six projets de loi sur la recherche de la paternité» Grenoble. 1895. 51., 52. és 49. l.

² Valais, Argau, Neufchatel kantonok törvényei. Teleszky: u. o.

³ Code civil art. 757., 758. Ilyenformán a svájci kantonok is. Teleszky u. o.

perek birói illetőségét megállapító újabb törvényeink is gondosan kerülnek az u. n. «*atyasági kereset*» kifejezést és csak a házasságon kívüli nemzéstől eredő igények, valamint a törvénytelen gyermekek tartása iránt indított keresetekről szólnak.¹ E tekintetben jogunk fejlődése a német magánjog irányához alkalmazkodik, a kifejezésekben is a kérdés lényegének megfelelő ovatosságot tanusítván.

De az öröklési jogot nemzõik hagyatékában megtagadja, tehát a törvénytelen gyermek az anya hagyatékában sem örökölt² s az utóbbi évtizedek jogfejlődése változtatott magánjogunk szigorán, amennyiben az európai jogirodalom tanainak, még inkább pedig az osztrák polgári törvénykönyv — jogeszméink átalakítására sokban befolyással bíró — hatása folytán a judikatura a törvénytelen gyermek részére az anya hagyatékában való öröklési jogot megállapította.³ Ezzel jogfejlődésünk eljutott a német magánjogok színvonalára.

Ugy látszik azonban, hogy ott megállani nem szándékozik, hanem a törvényes öröklési jogigényt az atya hagyatékára is ki akarja terjeszteni s így a francia jogrendszer intézkedéseit a mienkkel egyesíteni kívánja.

In thesi az ellen semmi kifogás sem tehető, ha két különböző jogrendszer előnyös intézkedései egyesítettnek, föltéve, hogy eltérő természetük ezt megtűri és hogy mindez logikai összhangban történik.

Teljesen érthető, ha a szerencsétlen gyermek sorsáért aggódó törvényhozó így okoskodik: nekem nem elég az, ha az apa bizonyos korig a *gyermek tartásának költségeit viseli*, halál esetére pedig ez nem részesül annak hagyatékában, valamint az sem elég, ha a gyermek az *apa halála után örököl*, annak életében pedig semmi törvényes igénynyel sem bír: én mind a két jogigényt biztosítani akarom: *inter vivos* megadom az atyasági keresetet, *mortis causa* pedig az arányos öröklési jogot.

Ez pozitív és logikus, csak hogy akkor számot vessen a törvényhozás ennek minden jogi következményeivel s intézkedéseit megfelelő összhangban alkossa meg.

(Folyt. köv.)

Dr. Sipos Árpád
kir. jogakad. tanár.

Jogirodalom.

Eljárás a házassági perekben. Összeállította Sztchlo Kornél.

A megbeszélés tárgyát képező munka célja az volt, hogy egybefoglalja azon alaki jogszabályokat, a melyek a házassági válóperekben a házasságjogi törvény életbelépte után is érvényükben fenmaradtak.

A házassági perek törvénykezési rendtartását nyújtja nekünk tehát szerző.

Tudvalevő, hogy az 1894. évi XXXI. tcz. — eltekintve egyes az alaki jogba vágó kérdések megoldásától, — par excellence anyagi törvény.

Ezen anyagi házasságjogi törvény életbe lép a nélkül, hogy ezzel egyidejűleg akár törvényhozási, akár rendeleti uton az eljárás, a perrendtartás szabályoztatott volna.

Az új anyagi törvényt be kell illeszteni a régi eljárások keretébe. De melyikbe? Ez a legnagyobb kérdés.

Az általános polgári perrend szabályai különféle egyházi bíróságok joga által részint korlátozva, részint módosítva voltak.

¹ Régi magánjogunk álláspontjára l. Frank Ignác «Az osztó igazság törvénye 1. r. 159. l. V. ö. az 1881. évi LIX. tcz. és az 1893. évi XVIII. tcz. 5. §. b) pontjával.

² Frank i. m. 158—160. «Verböcny ugyancsak az ingatlanról szól, de mert a törvénytelen gyermekek javára sem írott törvényt, sem szokást előmutatni nem lehet, ez az ingókra is áll.» U. a. 481—483. l. Wenczel Gusztáv M. «Magánjog» 2. köt. 321. l.

³ Egy régebbi curiai határozat 1871. január 12-én 5320. sz. a., (a közbenesõket nem említve) egy újabb 1891-ben 556. sz. a. ítélte meg a törvénytelen gyermeknek anyja hagyatékában az örökrészt.

Minthogy az 1894. évi XXXI. tcz. az egyházi bíróságok külön jogát megszüntette, hatályba lépnek önmaguktól a polgári perrendtartásnak általános, minden felekezeti honpolgárt egyaránt kötelező szabályai.

Szerző az anyagot az «Előszó»-n kívül 15 fejezetben tárgyalja.

Az előszóban indokolja, miért tartotta szükségesnek egy compendiumba összefoglalni 1895. október 1-től kezdve az érvényben leendő alaki, vagyis eljárási szabályokat. Ráutal, hogy a házassági peres eljárásnak sok forrása van, melyekben a tárgy elszórtan hever, u. m.: 1. az 1894: XXXI. tcz. a mennyiben perjogi kérdéseket szabályoz; 2. az 1840. évi XV. tcz. II. részében szabályozott és az 1861-iki ideiglenes törvénykezési szabályok által módosított rendes szóbeli eljárás, az 1868. évi LIV. tcz., ennek különösen a birói illetékeséget szabályozó 22. és 36. §-ai, nemkülönben a bizonyítási eljárást szabályozó részei, hasonlóképen a 1881. évi LIX. tcz., valamint az 1893. évi XVIII. tcz. a házassági perek természetének megfelelő eltérésekkel; 3. egyes királyi rendeletek (1796. decz. 13-án és 1803. decz. 20-án kelt rendeletek a «házasságvédő kirendeléséről», az 1822. augusztus 6-án kelt 19435. sz. rendelet a békéltetésről és a válópereknek a kir. táblához való felviteléről); 4. a felsőbiróságok állandó gyakorlata, vagyis az u. n. «Házassági szabályzat».

Nézzük az egyes fejezeteket egyenként.

I. fejezet. Bíróságok és azok hatásköre. E fejezetből láthatjuk, hol indítandók meg a házasságérvénytelenítési perek (semmisségi per, megtámadási per), a bontási perek és az ágy- és asztaltól való elválasztási perek (a válóperek) és mennyiben kapcsolhatók össze ezen perekkel az érvényesítendő nőtartási igények és a közös gyermekek elhelyezésének kérdése?

Szerző éles logikával kimutatja, hogy csupán a bontási és a válóperek kapcsolhatók össze a nőtartás és közös kiskoru gyermekek elhelyezése kérdéseinek szabályozásával.

Az érvénytelenítési perekben, azaz a semmisségi perben és a megtámadási perben a kir. törvényszék, mint a házassági per bírósága az ítéletben végleges nőtartást nem ítélhet meg, sem a gyermekek elhelyezése és tartása, és a nő részére szükséges tárgyak kiadása iránt nem intézkedhetik, csak az esetben, ha az ágytól és asztaltól való különélés a per tartama alatt elrendeltetett, a mit a bíró a per tartama alatt a házasság bármelyikének kérelmére elrendelni köteles. (H. J. T. 98. §.)

Szerző igen helyesen konkludál, mivel az érvénytelenítési perben a közös gyermekek törvényességének kérdése el nem dönthető, de ez külön perre tartozik, melyben az döntenek el, vajon az érvénytelenített házasság matrimonium putativum volt-e vagy sem, s így ebből kifolyólag a gyermekek törvényeseknek tekintendők-e vagy sem: ezen külön perben történjék intézkedés a kiskoru gyermekek elhelyezése iránt is.

Érvénytelennek nyilvánított házasság folytán a nőnek pedig tartás úgy sem jár.

Hasonlóképen igen tanulságosak azon részek, melyekben szerző az ideiglenes nőtartás iránti perekkel foglalkozik.

Ezentul teljesen szakítva az eddigi praxissal, az ideiglenes nőtartás iránt csak akkor lehet a járásbíró előtt pert indítani, ha házassági per folyamatban nincs.

A házassági per folyama alatt az ily igények a H. J. T. 102. §. intézkedéséhez képest a házassági per bírósága előtt érvényesítendők.

II. fejezet. Az illetékeségről. Nagyon érdekes e fejezetben felvetett azon kérdés, mely belföldi törvényszék legyen illetékes a magyar állampolgárok házassági pereiben, ha a házassági per megindításakor a házasságban egyike sem lakik a H. J. T. érvényességi területén, és az 1868. évi LIV. tcz.-nek se 36., se 30. §-ai nem alkalmazhatók?

Szerző a kérdést úgy oldja meg, hogy bíróküldést kell kérni az igazságügyminisztertől.

Elvileg teljesen igaza van, mert csakis magyar bíróság ítéltet magyar honos házassága felett, az igazságügyminiszter pedig csak magyar bíróságot delegálhat, de nézetünk szerint helyesebb és egyszerűbb lenne az eljárás technikai szempontból és költségkímélésből is, ha az igazságügyminiszteriumban 1894. évben tartott szaktanácskozmány által megállapított eljárási tervezet 2. §-át követné a praxis, t. i. hogy ily esetben a budapesti kir. törvényszék legyen illetékes.

Fmlítést lehetne még itt tenni az 1894. évi XXXI. tcz. 118. §-áról, mert az ott szabályozott eljárás szintén az illetékesség kérdésébe tartozik.

III. fejezet. Az ügyfelekről. E czim alatt tüzetesen fejti ki szerző a H. J. T. nyomán, hogy kik léphetnek fel felperesi minőségben a semmiségi perekben, a megtámadási perekben, a bontó és a válóperekben, mily befolyással bír a peres felek cselekvőképtelensége illetve korlátolt cselekvőképessége.

Szerzőnek bő tapasztalataira bukkanunk azon észrevételeiben és érveléseiben, a melyeket azokhoz a kérdésekhez fűz, vajon 12. életévüket meghaladott kiskorúak, az elme gyöngegség miatt gondnokság alatt levők, valamint a magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák házassági perekben mint peres felek saját nevükben felléphetnek-e? hogy ezen személyeknek házassági pereiben előforduló vagyoni kérdéseiben a törvényes képviselő meghallgatása és hozzájárulása mellőzhető-e vagy sem?

A H. J. T. a házassági érvénytelenítési perket (semmiségi per s megtámadási per) tüzetesen szabályozza.

Szerző kifejti, hogy a semmiségi perben felperesként felléphet a házasfelek bármelyike és ha ez cselekvőképtelen, annak törvényes képviselője a másik házasság ellen; továbbá a kir. ügyész és végre azon harmadik személy, a ki kimutatja, hogy a házasság semmiségétől valamely jogi érdeke függ.

Ez utóbbi két esetben az alperes mind a két házasság illetőleg a törvényes képviselő.

Minthogy semmiségi ok fenforgásánál a közérdek maga követeli, még pedig feltétlenül, hogy a házasság érvénytelennek kimondassék, a házasság közös keresettel is kérhetik a megsemmisítést.

Az a kérdés, hogy ily esetben ki legyen az alperes, ha a házasság mint közös pertársak a felperesek?

Szerző nézete szerint a kinevezendő házassági védő.

Mi ezt a nézetet nem osztjuk.

A házassági perekben egy házassági kötelékben élő egyénnek kell az alperesnek lenni. Ha tehát közös meg egyezéssel is akarják semmiségi ok fenforgása esetén a házasságokat érvényteleníteni, csak az egyik fél léphet fel felperesként a másik fél ellen, a ki alperes lesz.

Házasságvédő természetesen ez esetben is kirendelendő.

A megtámadási perben a petitum szintén az, hogy a házasság érvénytelennek kimondassék. Ezen jog azonban a házastársaknak legszemélyesebb joguk s ép azért megtámadási perben felperesként csak a következők léphetnek fel: az igazságügyminiszter felhatalmazása alapján a kir. ügyész a H. J. T. 7. §. ellenére kötött házasságnál, míg a házastárs fejletlen kora tart;

a H. J. T. 8. §. ellenére kötött házasságnál a fejlett korát elért kiskorú házastárs és a míg kiskorúsága tart, a gyámhatóság az árvaszéki ügyész által.

Kérdés az, vajon a cselekvőképtelen (H. J. T. 127. §.) fél nevében a törvényes képviselő felléphet-e megtámadási keresettel?

Szerző azt fejti ki, hogy nem s ezen állítása és a H. J. T. 59. §-a között nem vél ellentétet találni.

Mi azt hisszük, hogy szerzőnek ezen nézete meg nem állhat, mert a H. J. T. 59. §-a világosan megengedi, hogy «a

8. §. ellenére kötött házasságnál a megtámadást . . . megteheti az a törvényes képviselő vagy szülő is, kinek beleegyezése a házassághoz még hiányzik».

Igaz, hogy a törvényes képviselőnek vagy szülőnek adott ezen fellépési jog csak feltételes hatályu, mert a H. J. T. 59. §. 2. bekezdése szerint hatályát veszíti, ha «a gyámhatóság hivatalos értesítésétől számított 3 hónap alatt azt magáévá nem teszi».

A törvény intentiója nyilván az lehetett, hogy azért adja meg a szülőnek vagy a törvényes képviselőnek, a ki a házasságkötéshez beleegyezését sem előzetesen, sem utólag még meg nem adta, a — habár feltételes — felléphetési jogot, mert a szülő vagy törvényes képviselő a személyes viszonyoknál fogva leginkább van azon helyzetben, hogy a fenforgó megtámadási okot feltárja avagy oda hasson, hogy ennek alapján a házasság megsemmisíttessék.

Nehogy azonban bármilyen tekintetben visszaélések elkövetők legyenek, a gyámhatóságnak mint egy pártatlan, objectiv hatóságnak kell in ultima racione megállapítania, forog-e fen a megtámadáshoz elegendő ok vagy sem? Hiszen a már egyszer megkötött házasságot nem eszélyes csekélységek miatt engedni megsemmisíttetni.

A szülő tehát, ha megtámadási jogát gyakorolja, saját jogán lép fel és saját nevében, nem pedig a gyámhatóság helyett. A gyámhatóságnak csak azon jog adatott meg, hogy a saját jogán fellépő szülő eljárását hatálytalanítsa az által, hogy ahhoz hozzá nem járul.

Szerző munkájának 17. §-hoz irt 1. jegyzetében felveti a kérdést, de nem oldja meg, hogy vajon a kir. ügyész minden házassági perben részt vehet-e, ha törvény szerint félként fel nem léphet?

Minthogy az igazságügyminiszteri szaktanácskozmány 6. §-a ezen kérdést igenleges alakban veti fel, valószínűleg a praxisban gyakori ingadozások fognak e kérdésnél mutatkozni.

Szerettük volna szerzőnek szakavatott nézetét e kérdésben is hallani.

Szerény nézetünk szerint a bontási és válási keresetek nem közjellegűek, de magántermészetűek, nem áll tehát az államnak érdekében, hogy az ő nevében, mint a közérdek képviselője a kir. ügyész részt vegyen beavatkozás czimén.

De nincs is ratiója annak, hogy a kir. ügyésznek a beavatkozási jogot megadjuk.

Ez csak a házasság felbontása, illetve az elválasztás kimondása érdekében történhetnék.

Az államra nézve azonban az épen nem közérdek, hogy a bontás vagy elválasztás kimondassék.

A házasság fentartása érdekében nem avatkozhatik be a kir. ügyész. Ez teljesen felesleges is, mert ott van a házasságvédő, a ki a törvényszék részéről van kirendelve, tehát hivatali megbízatása szintén közérdekű, ennek pedig kötelessége a házasságot megvédelmeznie és mindent felhozni, a mit a házasság fentartása érdekében szükségesnek vél.

Avagy a házasságvédőt ellenőrizze-e a kir. ügyész beavatkozási jogának gyakorlatával? Ez is felesleges, mert a házasságvédő esetleges mulasztásai avagy meg nem engedett cselekményei ellen ott áll a fegyelmi törvény.

(Bef. köv.)

y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A curiai döntvények kötelező ereje.

A birói gyakorlatnak jogképző, jogfejlesztő hatása csak másod sorban nyilvánul. Első és főfeladatát az képezi, hogy az eléje juttatott konkrét esetre alkalmazza az abstract jogszabályt és azt ennek alapján bírálja el. A midőn azonban

az általános jogszabályt az egyes esetre alkalmazza, a midőn ezen czélból magyarázatát adja a törvény intézkedéseinek és analogia útján alkalmazza azokat olyan esetekre is, a melyeket maga a törvény intézkedése körébe nem vont, akkor egyuttal kimond oly általános elveket, a melyeket más esetek elbírálásánál is alkalmazni lehet. Sőt mindenütt elismerik, hogy az ország legfelső bíróságának egyik nagyon fontos feladata az, hogy általános elveknek kimondásával a jogélethez fejlesztő, jogot képző hatást gyakoroljon, úgy hogy a párisi semmitőszék, a német Reichsgericht működésének ide vonatkozó óriási nyomatéka alól a gyakorlati téren működő jogász magát épenséggel ki nem vonhatja.

Az ily tartós, következetes gyakorlat már külsőleg is kötelező jogot azonban csak akkor szül, ha szokásjoggá lett, azaz alkalmazzák a nélkül, hogy tudnák vagy emlékezzenek rá, hogy mikép keletkezett, mely bíróság, mely ügyben és mikor mondotta ki. A mig azonban ezen időpont be nem következik, addig csak megokolásának belső súlyával hat és annál fontosabb, mennél nagyobb a legfelső bíróságnak a tekintélye, és mennél jobban átment a jogi köztudatba a jogbiztosságnak, jogegységnek a szükséges volta. Abban bizva, hogy a legfelső bíróság egy elvet létező jognak mondott ki, számos jogügylet létesül annak biztos feltevéseivel, hogy a mi ma jog, az holnap is az lesz, és könnyen megrendül a jog szilárdságába vetett hit, ha erre a jogügylethez más bíróság jogot alkalmaz.

Még a törvényhozások is hiába küzdöttek a döntvényjognak nagy súlya ellen. Így a porosz Landrecht elrendelte, hogy a bíróságok csakis az ő rendelkezéseit vegyék irányadóknak és semmi tekintettel ne legyenek a bíróságok határozataira, döntvényeire. És még sem volt képes meggátolni, hogy úgy, mint másutt, ott is fejlődött a bírói gyakorlat alapján oly jog, mely magyarázta, kiegészítette, pótolta a törvényt, sőt egyes elavult intézkedéseit mellőzte is.

Magyarországon, a hol tételes törvények részben hiányzottak, részben elavultak, a Curia nagyon hosszú időn át vezető szerepet vitt a jogélet terén, igazán nem csak alkalmazott, de csinált is jogot. Meg is tartja ebbeli nagy jelentőségét mindaddig, a mig magánjogi törvénykönyvünk kész és biztos jogot nem ad kezelésünk alá.

A törvényhozónak nehéz a helyzete evvel a bíró által fejlesztett és képezett joggal szemben. Szívesen türi, mert az ő művének leghivatottabb magyarázója, és jövő működésének legbecsesebb előmunkása.

De önmagát feleslegessé tenni mégsem akarja, és azért legfőleg elmegy annak a kimondásáig, hogy a legfelső bíróságnak teljes-ülésben hozott döntvénye önmagát a legfelső bíróságot kötelezi, a mit nálunk az 1881. évi LIX. tcz. 4. §-a tett meg.

A mikor decentralisáltuk a kir. táblákat, nagy volt az aggodalom, hogy megrendítjük a jogegységet. Ez a félelem szülte az 1890. évi XXV. törvényczik 13. §-át, a mely szerint a kir. táblai teljes-ülés elvi megállapodása az illető táblát köti, de sőt a Curia teljes-ülési megállapodása köti a kir. táblákat is.

A Curiának teljes-ülési döntvényeit tehát a törvény külső tekintélyvel is felruházta, kimondva azokat a Curiára és a kir. táblákra kötelezőknek. Ezen külső kényszerítő tekintélye azonban a kir. tábláknál lejjebb nem terjed, és sem a járásbíróságokra, sem a törvényszékekre nem vonatkozik.

Az már most a kérdés, mit tegyen a járásbíróság, mit a törvényszék, ha nem helyesli a teljes-ülési döntvényben kimondott elvet?

Nagyon nehéz a válasz; nem merem olyan könnyen megadni, mint dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár ur tette a Jogt. Közl. f. é. 38. számában. A nehézséget csak az óvatos bírói tapintat oldhatja meg. Hiszen az kétségtelen, hogy formailag a döntvény a törvényszéket nem köti. Kétségtelen

az is, hogy nem méltó a bírói magasztos funcióhoz, hogy üzze a praëjudiciumok kultusát, hiszen igaz ma is Justinianus mondása: non exemplis sed legibus judicandum est. De még a leglelküimeretesebb, a legönérzetesebb bíró is alárendelheti a maga meggyőződését, a saját véleményét másénak ott, a hol a közérdek forog szóban. Már pedig fontos közérdek az, hogy egyöntetű legyen a jogszolgáltatás, hogy meg lehessen annak egységében a jogot kereső közönségnek a szilárd bizalma. Ez megrendül, ha az alsóbíró lázong a felsőbíró ellen, és ez a küzdelme vagy értéktelen lesz, vagy veszélyes. Értéktelen akkor, ha az ügy a felsőbíróhoz felmehet, mert ezen esetben határozata meg nem állhat, a felsőbíró a döntvény kényszerítő hatalma alatt állván. Felette veszélyes pedig — és ez a fontos — akkor, ha az ügy oly minőségű, hogy a felsőbíró elé nem juthat. Az 1893. évi XVIII. tcz. óta 200 frtig terjedő ügyekben, tehát a pereknek egy igen nagy részében 66 törvényszék gyakorolja hazánkban a legfelső bíróságot. Egyiknek nézete eltér a másiktól, sok nehéz kérdésben a hány a jogász, annyi a vélemény. Vajon időszerű e ilyenkor azt az elvet hirdetni, hogy a törvényszék csak bátran térjen el mindannyiszor a teljes-ülési döntvény rendelkező részében foglalt határozattól, valahányszor az ellenkezik az ő meggyőződésével? Isten ments az ilyen állapottól. Az államnak az egyöntetű jogszolgáltatás legalább is olyan fontos érdeke, mint az, hogy a lugosi embernek az ügye, a lugosi törvényszéknek és ne a Curiának a meggyőződésével egyezően bíraltassék el.

Óriási veszélyt rejt magában az a telfogás. Nem szabad a szerződő felet annak kitenünk, hogy döntvényvel kimondott, tehát biztosnak tartható jog fonalán készített szerződésén 66-szor különböző jogi meggyőződés rágódjék a jogi következmények levonásakor. Nem szabad megengedni, hogy a jogegység helyébe a jogi ziláltság lépjen. Az 1890. évi XXV. tczből én azt a következtetést vonom le, hogy a törvényhozó az egyöntetű jog érdekében kötelező erejűnek kívánta a döntvényt kimondani mindenütt ott, a hol a bíró mint utolsó forum bírálja el az ügyet és azért, ha arra szükség lesz, kívánatosnak tartanám annak kifejezett kimondását a törvényben, hogy 200 frtig terjedő ügyekben a döntvény a törvényszéket is kötelezi.

Dr. Gold Simon.

Az 1893. évi XVIII. tcz. által szabályozott felelősségteljesítési köréből.¹

II. A felülvizsgálati kérelem visszautasítása.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy ezuttal csakis a járásbíróságok ítéletei ellen beadott felülvizsgálati kérelem körébe eső kérdésekkel kívánok foglalkozni.

A S. E. 213. §-a szerint a 180—208. §§-ban foglalt szabályok a 209—212. §§-ban foglalt eltérésekkel, a kir. járásbíróságok ítéletei ellen beadott felülvizsgálati kérelem iránti eljárásban is megfelelően alkalmazandók s a mennyiben a 209—212. §§-ban a 185. és 190. §§-tól eltérő, különleges intézkedés nincsen, az utóbbi két szakaszt a kir. járásbíróságok ítéletei ellen beadott felülvizsgálati kérelem iránti eljárásban feltétlenül alkalmazni kell.

A 190. §. meghatározza azon kellékeket, melyeket a felülvizsgálati kérelemnek magában kell foglalnia, ezek pedig:

1. a felülvizsgálandó ítélet megjelölendő;

2. kijelentendő, hogy az ítélet *mely alapon* (nyilvánvaló utalás a 185. §-ra) és egész terjedelmében, vagy mely részben támadtatik meg s hogy annak minő megváltoztatása kéretik.

Ezen 190. §-t a 132. §-sal összehasonlítva, azt találjuk, hogy a felülvizsgálati kérelem kellékei azonosak a felelősségteljesítési kellékeivel, de az utóbbiakon felül a felülvizsgálati kérelem-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

nek még azon kellékekkel is kell birnia, hogy a támadás alapja (a 185. §. szerint) megjelölendő.

Ha már most figyelembe vesszük a 213. §-t mely a 180—208. §§-ra utal s figyelembe vesszük a 208. szakaszt, mely szerint a felülvizsgálati eljárásban (a 180—207. §§-ban foglalt különleges intézkedések figyelembe vételével) a felebbezési eljárásra vonatkozó szabályok megfelelően alkalmazandók, azt állapíthatjuk meg, hogy a felebbezési eljárást szabályozó szakaszok közé tartozó 139. illetve 179. §-ok (melyektől eltérő rendelkezést a 180—207. §-ok, de a 209—212. §-ok sem tartalmaznak) a felülvizsgálati, illetve a járásbírói ítéletei elleni felülvizsgálati kérelem folytán követendő eljárásban is megfelelően alkalmazandók.

Ezen megállapításból pedig következik:

1. hogy a felülvizsgálati kérelemhez a 190. §. szerint tartozó kellékek lényegesek;

2. hogy azok bármelyikének teljes hiánya esetében, valamint akkor, ha a felülvizsgálati kérelem elkésztetten adatott be, azt (a kir. járásbírói ítéleteinek felülvizsgálatakor is) a 136. illetve 179. §-ok alapján visszautasítani kell.

III. «*Léhet-e a felebbezést felülvizsgálati kérelemmé átválttatni?*»

Tudomásom szerint a legtöbb felebbezési bíróság a felebbezést visszautasítja abban az esetben, a melyben azt a 126. §. kizárja s visszautasító határozatában egyéb kérdésre ki nem terjeszkedik; tudomással bírok azonban arról is, hogy egyik felebbezési bíróságunk ilyen esetben és pedig vagy előzetesen a 136. illetve 179. §. alapján, vagy pedig a szóbeli tárgyalás, illetve a nyilvános előadás alkalmával az 144. §. alapján a felebbezést visszautasítja s azon kívül következetesen kijelenti, hogy a mennyiben azon ítéletek ellen, melyek felebbezéssel meg nem támadhatók, felülvizsgálatot feltétlenül kérni lehet, a felebbezést felülvizsgálati kérelemnek tekinti s azt mint ilyet elbírálandónak rendeli, ennek következtében a határozat jogerőre emelkedése után a felebbezést a *D.* jegyzékből az *E.* jegyzékbe átvezeteti s azt aztán mint felülvizsgálati kérelmet bírálja el.

Nem tagadható, hogy ezen eljárásnál méltányossági tekintetek döntők s ha ezeknek uralma a törvényvel nem ellenkezik, akkor ezen eljárás ellen kifogás nem emelhető.

Nézetem szerint azonban ezen eljárás nem törvényszerű s ezt a következőkben kimutatni megkísérlem:

Kétségtelen, hogy midőn a fél valamely elsőbírósági ítélet ellen felebbezni akar, akkor csakis a felebbezési kellékekre kell figyelnie, felebbezését csakis ezekkel látja el, ellenben a felülvizsgálati kérelemnél azokon felül megkívánt azon lényeges kelléket, mely a támadás alapjának kijelölésében áll, mellőzi, már pedig, ha a felebbezés felülvizsgálati kérelemmé átválttatatik, akkor azzal egészen úgy kell elbánni, mintha a fél által ilyenül beadott volna, akkor annak a *S. E.* 190. §-ban foglalt kellékekkel kell birnia, hogy elfogadható legyen s midőn a bíróság a 126. §. értelmében megállapította, hogy nincs helye a felebbezésnek s egyuttal [kimondta azt, hogy a felebbezést felülvizsgálati kérelemnek tekinti, akkor mindenen előtt figyelmen kívül hagyta azt, hogy a beadványban ezen kellék hiányzik, mely szerint a támadás alapja a 185. §. értelmében megjelölendő, s hogy ennek hiányában a felülvizsgálati kérelem visszautasítandó.

Az általam említett gyakorlat szerint a polgári felebbezési tanács a kellékhianyát előzetesen figyelmen kívül hagyta, s egy-két esetben csak akkor észlelte, midőn az átválttatás már az *E.* jegyzékbe való bevezetés által betetőztetett s mint felülvizsgálati kérelem, nyilvánosan előadatott, a mikor aztán a felülvizsgálati kérelem az említett kellék hiányából visszautasított s így megtörtént, hogy egy és ugyanazon beadvány először mint felebbezés, s másodsor mint felülvizsgálati kérelem felebbezhetőség, illetve alaki kellék hiányából

visszautasított s azt hiszem, további fejtegetésre nem szorul, hogy ebben az esetben a bíróság a beadvány metamorphosisa körül úgy magára, mint a félre nézve teljesen értelmetlen munkát végzett; egy-két esetben azonban a kellékhiany daczára a kérelem felett határozott s ekkor az elsőbírósági ítéletet az eset körülményei szerint helybenhagyta vagy megváltoztatta, esetleg a 212. vagy a 204. §. alapján feloldotta, szóval az ügy érdemére vonatkozólag döntött, már pedig kétségtelen, hogy a mennyiben a kérelem, lényeges alaki kellék hiányából visszautasítandó volt volna, de ezt nem tette, hanem az ügy érdemében döntött, határozata a semmi-ség lényegét viseli.

De vizsgáljuk a helyzetet egyéb irányban is:

A felebbezettel élt fél felebbezést adott be, ennek mindkét példányát a törvényszékhez felterjesztetett s a törvényszék polgári felebbezési tanácsa, a szerint, hogy szóbeli tárgyalás vagy pedig nyilvános előadás kéretett, a felebbezésnek visszautasítását s egyidejűleg annak felülvizsgálati kérelemként való elfogadását csakis a szóbeli tárgyalás, illetve a nyilvános előadás alkalmával mondta ki, a mikor a felebbezés másod példányát már közölve volt az ellenféllel azon felhívással, hogy előkészítő iratát, illetve észrevételeit adja be s az ellenfél annak folytán a megfelelő iratot már beadta.

Itt aztán valóságos utvesztőbe jutott a bíróság: — mit csináljon?

1. jelentse ki azt is, hogy a 210. §. szerint a 211. §. által előírt kifüggesztésig az ellenfél választ adhat,

2. avagy a már beadott előkészítő iratot illetve észrevételeket válasznak tekintse?

Ezen képzelhető esetek bármelyikében sem találunk ki az utvesztőből, — mert

ad 1. mire válaszoljon az ellenfél, mikor a felülvizsgálati kérelemnek deklarált felebbezésben a támadás alapja meg nem jelöltetett;

ad 2. nem lehet az előkészítő iratot, illetve az észrevételeket válasznak tekinteni, mert azok valamelyikének beadásakor az a fél, ki azt beadta, a felebbezés ellenében iparkodott védekezni s nem tudhatta azt, hogy az változtatott alakban vele szembe fog állíttatni s így nem is gondoskodott olyan védekezés iránt, mely a változtatott támadásnak megfelelő lehetne.

És még egyet! Nézetem szerint az átválttatást a 136. §. utolsó bekezdésével nem lehet indokolni, mert ezen szakaszrész nem a «*felebbezés*», hanem a «*felebbezés*» kitéltet használja, már pedig mig az előbbi alá úgy a felebbezés mind a felülvizsgálati kérelem tartozik, az utóbbi alatt csakis a *S. E.* második címének első fejezetében szabályozott eljárást, illetve ezen eljárást kezdeményező beadványt érthetjük.

Hogy a törvény 136. §-ának utolsó bekezdése a «*felebbezés*» kitéttel csakis a felebbezésre bir vonatkozással, ez abból is következik, hogy a 136. §. a felebbezést szabályozó fejezethez tartozik.

A 213. és 208. §§. nyomán kétségtelen ugyan, hogy a 136. §. a felülvizsgálati eljárásban is megfelelően alkalmazandó, ezen megfelelő alkalmazás esetében azonban a 136. §. utolsó bekezdésében foglalt «*felebbezés*» kitéttel a «*felülvizsgálati kérelem*» kitéttel helyettesítendő s ehhez képest a 136. §. utolsó bekezdése akképen értelmezendő, hogy a 132. §. szerinti kellékekkel bíró felebbezés, annak okából, hogy felfolyamodásnak, jogorvoslati iratnak vagy akár felülvizsgálati kérelemnek czimeztetett, vissza nem utasítható, ha egyébként nyilvánvaló, hogy beadója a felebbezést czélozta s hogy másrészt, ha a fél a felebbezési beadványát a 190. §. összes kellékeivel ellátta, vagy a tartalom vizsgálata utján megállapítható, hogy a beadvány a jelölt kellékeket teljesen nem nélkülözi s ebből a beadvány egyéb tartalmából megállapítható, hogy a felebbezés utjára lépett fél a felülvizsgálatot czélozta, ebben az esetben a 136. §. utolsó bekezdésének megfelelő

alkalmazása mellett azon körülmény, hogy a beadvány felebezésnek vagy bármi másnak czimeztetett, nem szolgálhat okul a kérelem visszautasítására, hanem ebben az esetben, ha annak egyéb akadályja nincs, a beadványt felülvizsgálati kérelemként elfogadni s elbírálni kell; ezen esetek azonban nem képeznek kivételt a szabály alól, mert az első esetben tényleg egy felebezéssel, a második esetben tényleg egy felülvizsgálati kérelemmel állunk szemben.

Ezek után visszatérek még arra, a mit már előbb érintettem, hogy ismételtén tapasztaltam, hogy egyes elsőbíró-ságoknál a felebezési kérelem jegyzőkönyvbe vétele, hogy ugy mondjam «more patrio» történik.

Ugyanis egyes járásbíró-ságok az új rendszert figyelmen kívül hagyva, teljesen ignorálni látszanak, hogy van az 1893: XVIII. tcz.-nek egy 133. §-a, melynek második bekezdése szerint a felebezésnek szóbeli előterjesztése esetében az ügyvéd által nem képviselt felebező a szükséges utbaigazítással ellátandó s hozzá a 132. §. 1—3. pontjainak megfelelő kérdések intézendők.

A 4. §. szerint a nem pénzkövetelés iránt indított perekben a felebbvitel megengedhetősége s a felülvizsgálati vagy felfolyamodás eldöntésére hivatott bíróság megállapíthatása végett a per tárgyának 50 frt, 200 frt, illetve 500 frton felüli vagy aluli értékét az elsőfokban eljáró bíróság az eljárás során tisztába hozni tartozik, illetve, ha ez meg nem történt, ezen mulasztás a 126. §. kiválmálya szerint a felebezés jegyzőkönyvbe vétele alkalmával a felebező által pótlendő s hogy e végből a fél megfelelő adatok szolgáltatására felhívandó s a nem teljesítés következményeire figyelmeztendő.

A 133. §. végpontja s az Ü. Sz. 61. §-ának első bekezdése szerint a szóval előterjesztett kérelem nem a tárgyalási, hanem külön jegyzőkönyvbe veendő fel, stb.

Ezuttal csak ezekre utalok s hogy ezek és más hiányok ismétlése megelőztessék, csak azt ajánlhatom a polgári felebbviteli tanácsok becses figyelmébe, hogy azokkal szemben — okkal-móddal — alkalmazzák az 1891: XVII. tcz. 13. §-át.
Lehoczký Lajos.

Különfélék.

1895 október 1.

A magyar polgári törvénykönyv több mint negyedszázad óta vajúdik.

Sok minden közt leginkább hátráltatták a kodex megalkotását a családi jog kényes kérdései, a melyeknek felvetése előreláthatólag óriási küzdelmeket idézendett elő.

És ime a legnagyobb akadály el van az utból háritva.

A magyar jogászvilág a megelégedés öntudatával tekintet vissza a lefolyt időkre.

Nemcsak a czélt a jogászság tüzte ki, — hogy mást ne említsünk, csak a jogászgyűlésekre utalunk — nemcsak a közvélemény előkészítésében volt óriási része a különböző jogászhi hívatások tagjainak, de a küzdelmekben mindig a mi férfaink voltak az előharczosok.

És a harcoknak jutalma igen szép.

A házasságkötés egyöntetű formája, a házasság létrejöttének azonos jogi feltételei, a házasság megszűnésének egységes szabályozása váltotta fel a hatféle «állami» házassági jogot, a mely egyik embernél jogosnak és racionálisnak ismerte el azt, a mit a másiknál helytelennek és meg nem engedettnek deklarált.

Egyik vallás követője könnyebben és más feltételek mellett házasodhatott, mint a másik. Némely házasságok soha végleg fel nem voltak bonthatók, más házasságoknak egyszerű bejelentése elegendő volt a házasság végleges megszüntetéséhez.

Mindenki egyenlő lesz ezentúl ezen a téren is.

1895. október 1-én tehát méltó oka van a magyar jogászságnak ünnepelni s a közörömben részt venni.

S midőn az új törvényt az életbelépés alkalmából üdvözljük, azon reménynek adunk kifejezést, hogy az általános magyar polgári törvénykönyvnek többi részei most már gyorsabb menetben közelednek a megvalósulás elé, miután immár a legnehezebb rész akadályai nem terhelik a munkát.

— **Az igazságügyminiszterium** a legközelebbi napokban kiadja az örökösödési eljárást életbeléptető rendeletet és az utasítást. Az életbelépés 1896 január 1-jére fog tüzetni.

— **Az igazságügyminiszteriumban** a következő járásbíró-ságoknak telekkönyvi hatósággal leendő felruházása iránt folynak tárgyalások, u. m. a balatonfüredi, bácsalmási, berettyóújfalusi, buziási, derecskei, hevesi, igali, nagyhalmágyi, nagyilondai, ökörmezői, pécsváradi, sárbogárdi, szelistyei, teregovai, tiszafüredi, ujegyházi, vajdahunyadi és znióváráljai járásbíró-ságok.

— **Az újonnan épült székesfehérvári javító-intézet benépesítése** már folyamatban van. Eddig 30 fiatalok utaltatott oda. Sajnálatos dolog az, hogy bíróságaink igen ritkán alkalmazzák a javító-intézetet. A helyett, hogy a fiatalok büntetéseket rendszerint oda utalnák, a mint az a törvény intentiója, egész kivételessé tették ezen intézményt, s ha épül egy javító intézet, a kormány nem képes benépesíteni. Így a Btk. büntetési rendszere a leghatályosabb eszköztől meg van fosztva. A míg bűnügyi bíróságaink a *praeventio* eszméjét fel nem karolják, munkájuk belső értékkel nem bír.

— **A magyar pénzügyi jog kézikönyve**, folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak a legújabb időig terjedő tényleges eredményeire. Irta dr. *Mariska Vilmos*. Hatodik, teljesen átdolgozott kiadás. Szerző 59 iven kimerítően tárgyalja a magyar pénzügyi jog teljes anyagát. A mű első részében a magyar pénzügyi igazgatás szervezetét, a másodikban az állambevételeket, a harmadikban a közadók kezelését, a negyedikben a határvámok kezelését, az ötödikben az államháztartás rendjét és a kiadásokat, hatodikban a magyar államadósságügyet, a hetedikben a jövedéki büntetőjogot tárgyalja. A munka helyes módszere, áttekinthető berendezése, világos irálya az előző kiadásokból már ismeretes. Ezen kiadás lényegesen bővítve és átdolgozva van, úgy hogy nincs ága a pénzügyi jognak, a melyet fel nem ölelne. Szerző műve a jogi szakoktatáson kívül a gyakorlati életben is rendkívül el van terjedve, mert nincs más oly könyvünk, melyből oly biztosan és könnyen felvilágosítást nyerhet bárki pl. az adózás komplikált rendszeréről és egyes kérdéseiről, mint Mariska könyvéből.

— **Felperes lakhelye.** Felperes a kereseten így jelölje meg magát: «X. Y. budapesti lakos, kereskedő». A IV. ker. járásbíró-ság az 1893: XVIII. tcz. 15. §-ára hivatkozva, a keresetet hiánypótlás végett visszaadja, mert nincs kitéve a kerület, utca és házsám.

— **Tobler Hans, Die Grenzgebiete zwischen Nothstand und Nothwehr.** Zürich, 1894. A schweizi kriminalisták a legutóbbi időben élénk irodalmi munkásságot fejtenek ki. Valamennyi kanton részére egységes büntetőjogot akarnak alkotni. Stoops már közzétette tervezetét s ezt veszik most bírálat alá. Tobler elevenen írott monográfiájában a végszükség és a jogos védelem nagyjelentőségű elveiről, tekintettel a tervezetre, értekezik. Szerző jártassággal bír az újabb német irodalomban és mindazon német kriminalisták nézeteit elősorolja, a kik e tárgyról az utóbbi időben irtak. Összehasonlítást tesz a schweizi tervezet határozatai és a német büntető-törvénykönyvnek a végszükség és az önvédelemre vonatkozó határozatai közt. Véleménye oda irányul, hogy a német törvény dispositiói a schweizi általános büntetőtörvénybe bevitessenek. Ezen különös célja mellett, irodalmi becsset is bír Tobler munkája.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 irt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói létszám szaporítása. — A törvénytelen gyermek és az öröklési jog. Dr. SIPOS ARPÁD n.-váradai jogakad. tanártól. — *Jogirodalom:* Les ministres dans les principaux pays d'Europe et d'Amérique. Par L. Dupriez. Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR pozsonyi h. jogtanártól. — Eljárás a házassági perekben. Összeállította Sztzehlo Kornél. y. — *Törvénykezési Szemle:* Nőtartás. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói létszám szaporítása.

Az igazságügyminiszterium 1896. évi költségvetésében az e. f. birói létszám szaporítására költség nincs előirányozva. Illetékes helyről úgy értesülünk, hogy ennek oka ott keresendő, hogy az 1895. évre engedélyezett szaporítás még csak kis mértékben lett végrehajtva és hogy az csak 1896 ban valósítatik meg teljesen úgy, hogy a jövő évben nagyobb számú új birói állás lesz rendszeresítve, a mely rendszeresítés költségeit szintén felvették a jövő évi költségvetésbe.

E rendszeresítések késését legkevésbé megtakarítás szándéka okozta, mert az igazságügyi költségvetésnek folytonos és tetemes emelkedése igazolja, hogy az igazságügyi kormány, az állam pénzügyi viszonyainak folytonos és gondos szemmel tartása mellett, az igazságszolgáltatás igényeit és érdekeit minden irányban kielégíteni törekszik. Annak az oka, hogy a folyó évre engedélyezett rendszeresítések nagy része csak most fog megtörténni, abban keresendő, hogy az igazságügyi kormánynak kötelessége volt bevárni — és erre egy év a minimalis határidő — hogy a sommás eljárás életbelépése mely bíróságoknál fog *állandó* szaporítást szükségessé tenni és mily mértékben, mert új állások rendszeresítése és betöltése csakis ezen tapasztalatok alapján lehetséges. Ideiglenes kiegészítés a bírák elmozdíthatatlansága mellett csaknem ki van zárva, mert a saját kérelmére oly bírósághoz áthelyezett bíró, a hol ideiglenesen bármily okból nagyobb a munkahalmaz, alig fogja kérni újból áthelyezését azért, mivel bíróságánál éppen az ő segítségével a hátralék megszűnt és az ő állása ama bíróságnál csaknem fölöslegessé vált. Az igazságügyi kormány a rendelkezésére álló anyagi eszközökkel soha sem takarékoskodik az igazságszolgáltatás rovására, de lehetetlen viszont megkivánni, hogy előreláthatóan rövid ideig tartó bajok orvoslása végett a költségvetést évek' hosszú során át terhelje, esetleg olyan igények mellőzésével, melyeknek kielégítése az igazságszolgáltatásnak sürgős érdeke. Az igazságügyi kormány meg van győződve arról, hogy az új törvényekben szerzett nagyobb gyakorlatosság, a meglevő munkaerőnek megfelelő megosztása és kihasználása — az egyéni érdekeknek teljes figyelembe vételével és méltánylásával — csakhamar meg fogja szüntetni a mindinkább terjedő, de mivel sem indokolt panaszt a birói létszám csekélységéről. Egyes helyeken jogosultak a panaszok és ezek a lehető legnagyobb gyorsasággal orvosoltatnak is; általánosságban azonban e panaszok minden tekintetben alaptalanok, mert a jelenlegi birói létszám arányban van a mostani munkakörrel és megterhelésének arányában a continens egyik államában sincs nagyobb birói létszám, mint a magyar e. f. bíróságoknál. — —

A mi azon speciális panaszt illeti, mely az «Ügyvédek Lapja» utolsó számában és annak nyomán a főváros napilapjaiban megjelent, hogy t. i. a budapesti kir. törvényszéknél a házasságjogról szóló törvény életbelépése alkalmából tetemesen megszorodott munka daczára a birói létszámot nem emelték: illetékes helyen utána jártunk ez ügynek és a következő felvilágosítást nyertük.

Az a panasz, hogy a házassági törvény életbelépése már is oly nagy mértékben fokozta a budapesti kir. törvényszék elfoglaltságát, hogy zavaroktól tarthatni — első olvasásra, alaptalannak kell, hogy lássék, mert ki van zárva annak lehetősége, hogy a házassági törvény, hatályban létének néhány napja alatt ilyen meglepő módon szaporította volna az említett bíróság munkáját.

A házassági jogról szóló törvény életbelépése két okból fog több munkát adni a törvényszékeknek. Először azért, mert a kir. bíróságoknak hatásköre házassági ügyekben tetemesen bővült; másodsor azért, mert minden új törvény, hatályban létének első hónapjaiban, nehezen kezelhető és alkalmazható a kir. bíróságok által, a mi természetesen az elintézését is lassítja. A munkatöbbletnek megfelelő személyszaporításról mindenestre gondoskodás történik a legrövidebb időn belül; figyelemmel azonban arra a körülményre is, hogy az 1896. évi január 1-én hatályba lépő örökösödési eljárás a kir. törvényszékeket, de különösen a budapestit, igen nagy munkahalmaztól mentesíti és az így felszabaduló birói erőket egyebek közt a házassági ügyek ellátására is lehet majd felhasználni. A szaporítás tehát ezen körülmény figyelembe vételének mérvében fog történni, mert fölösleges számban rendszeresíteni állásokat és nevezni ki bírákat, kiknek 2—3 hónap mulva alig volna annyi munkájuk, a mennyinek ellátását egy-egy bírótól joggal megkövetelhetni, az nemcsak pénzügyi szempontból volna menthetetlen, de káros hatással volna a közszolgálatra is, a mely minden bírótól arányos és egyenletes szorgalmat és tevékenységet követelhet. Három hónap mulva a budapesti kir. törvényszéknél az a három bíró is, a ki most örökösödési ügyekkel foglalkozik, házassági és egyéb ügyeket fog elláthatni, úgy hogy a teljesen kielégítő szaporítás az államháztartás különös megterhelése nélkül fog bekövetkezni. Miután pedig néhány hónap mulva az új törvény alkalmazása sem fog többé nehézséget okozni, sőt az egységes, világos tételes törvény alapján a házassági ügyeknek ellátása sokkal gyorsabban fog megtörténni, mint eddigelé, a hol nyolczféle felekezeti jogra kellett folytonosan figyelemmel lenni, állami házassági jog pedig egyáltalán nem létezett, a jogkereső közönség teljesen nyugodt lehet abban az irányban, hogy a kezdet okozta elkerülhetetlen késedelmén felül, a házassági ügyek elintézése az új törvény hatása alatt nemcsak, hogy lassabb nem lesz, hanem az ügy körülményei szerint sokkal gyorsabban fog bekövetkezhetni.

A mi végül azt a panaszt illeti, hogy a törvényszék felebbezési tanácsa tulságosan hosszú határidőket tűz ki, ezen a bajon is segíthetni, ha a kir. törvényszék kebelében a munkaerő megfelelő beosztásával akár ideiglenesen, akár véglegesen egy harmadik felebbezési tanácsot alakítanak, a mi az igazságügyminiszteriumban alig fog nehézségbe ütközni vagy ellenkezésre találni.

A törvénytelen gyermek és az öröklési jog.¹

A magyar öröklési jog tervezete a törvénytelen gyermeket, valamint annak leszármazóit az anya és anyai rokonok hagyatékában oly törvényes öröklési joggal ruházta fel, mintha törvényes házasságból született volna; ugyanily öröklési jogot állapít meg az anya és az anyai rokonok javára a törvénytelen gyermek és leszármazóinak hagyatékában, még pedig feltétlenül.²

De az atya hagyatékában is örökölné, csak hogy feltélesen. E feltétel kettős: először is az öröklési jog csak akkor illetné meg a törvénytelen gyermeket, ha az atyának törvényes leszármazói, öröklésre hivatott szülői vagy házastársa, tehát — a tervezet szerint — kötelesrészre jogosult szükségörököse nincsen (rövidség okáért ezentul e kifejezést használandom), mert ha ezek közül valamelyik túléli a törvénytelen gyermek atyját, akkor annak nincs öröklési joga; másodszor, ha az atyaság az e végből rendelt születési lajstromba való szabályszerű beiktatással vagy az atyának közokiratban avagy az írásbeli magánvégrendelet alaki kellékeivel ellátott magánokiratba foglalt beismerésével van igazolva.³

De már a távolabbi törvényes vérrokonokkal szemben — az elismerés feltétele mellett — örököl a törvénytelen gyermek és pedig az atya (mint örökhagyó) testvérével egyenlő részben, a nagyszülői törzshöz tartozó legközelebbi rokonnal (pl. az örökhagyó atya nagybátyjával) pedig úgy, hogy a törvényes oldalrokon a hagyaték egy harmadát, a törvénytelen gyermek kétharmadát kapja.⁴ Azonban sem az atyai rokonok, sem maga az atya nem örökölnek a törvénytelen gyermek után, valamint ez sem örököl az atyai rokonok hagyatékában.⁵

Tehát: a törvénytelen gyermek az anya és anyai rokonok hagyatékában feltétlenül örökölné (és viszont) az apa hagyatékában, pedig föltételesen, az apai rokonok hagyatékában meg épen nem, valamint az apa és apai rokonok sem örökölnének a gyermek vagyonában. Ujítás úgy az anyai rokonok,⁶ valamint az apa hagyatékában tervelt öröklési jog; főleg az utóbbiakban az óvatos mérséklet határai között tartva s ha mégis kifogás alá alá esik, az annak az igazságát bizonyítja, hogy a megalkuvás az ellentétes viszonyok között oly félrendsabályokat szül, mik a reformok sürgetőit ép oly kevéssé elégitik ki, mint azok ellenzőit.

Az alkalmazkodás a francia joghoz és az eltérés attól jogi szempontból egyaránt bírálathoz alá vehető; a tervezet a törvénytelen gyermek öröklési jogát azon kettős feltételtől teszi függővé, hogy az apa elismerje és hogy kötelesrészre hivatott szükségörököse ne legyenek s így az elsőben szorosán alkalmazkodik a mintához, a másodikban pedig eltér attól.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Tervezet 44. §.

³ Az értekezlet a lajstromba való beiktatást, mint az elismerés alakszerűségét, kihagyta, mert Szentgyörgyi argumentációja szerint még «a születési, esketési és halálzási anyakönyvek vezetése megbízható állami organumok kezére bizva nincsenek és arra egyhamar nincs is kilátás.» Most már meg van. L. Ért. jkv. 73., 75., 76. l.

⁴ Az értekezlet megállapodása szerint; mert az eredeti szöveg kedvezőtlenebb arányt tervezett. 45., 46. §§.

⁵ A tervezet kölcsönös öröklést javasolt, de az értekezlet azt nem fogadta el. Jkv. 81. s k. l. Elég lett volna annak kijelentése, hogy az apa nem örököl s egészen felesleges az apai rokonok felemlítése is, hisz az atya kizárásával a helyébe lépő rokonok is ki vannak zárva.

⁶ Az anyai rokonok hagyatékában tervezett öröklési jog is több, mint a mivel a természetes gyermek mainap bir; magánjogunk álláspontját a Curia egy utóbbi döntése így körvonalozza: «A törvénykezés állandó gyakorlata szerint a törvénytelen gyermek is bir öröklési joggal anyjának vagyonában, de e jog ki nem terjed az anya családjának illetve családtagjának olyan vagyonára, mely az anyára annak életében nem szállott át és ahoz öröklési joga csak akkor nyílt volna meg, ha az az illető családtagot túléli». 1892 ápr. 21. 6000/91. J. Sz. VI. 566. l. Márkus D. III. k. 269., 270. l.

Hogy a francia és azzal rokon magánjogokban a szerelem gyermekének örökjogát egyedül az atyai elismerés alapítja meg és ez az egyetlen feltétel, az csak természetes, hisz e jogok az atyasági keresetet tiltják,¹ s így az atyai elismerés lehet az egyedüli jogczim a törvényes örökléshez. Lehet-e azonban nálunk is a törvényes öröklés egyedüli jogczime gyanánt a filiatiót megállapítani, midőn a nemi közösülés tényére alapított atyasági praesumptiót és corollariuma gyanánt a házasságon kívüli nemzésből származó, a törvénytelen gyermek tartása iránti kereseteket nemcsak a judikatura, hanem a perjogi törvények is megállapítják? Hát csak azon atya után birjon a szerelem gyermeke öröklési joggal, a ki őt elismeri, ellenben kizárva legyen annak hagyatékából, kinek atyaságát birói ítélet állapította meg?

Az indokolásban ezt olvasom: «alig szenved kétséget, hogy a közösülésen alapuló vélelemmel igazolt atyaságot nem lehet oly rokonsági összeköttetésnek tekinteni, melyre törvényes örökösödési igény lenne alapítható: mert a vélelem alapja felette ingatag (valószínűen azt érti, hogy bizonytalan) s mert azt, a kit ezen vélelem alapján akarata ellenére nyilvánít a birói ítélet apának, az így mintegy reá tukmált gyermekkel oly benső viszonyban levőnek tekinteni nem lehet, mint a minőt a törvényes öröklési igény feltételez.»²

Jogi szempontból ez indokoláshoz szó fér. Először is úgy látszik, mintha az indokolás félreismerné azon fontos szerepet, mit a magánjog a vélelmek részére — *faute de mieux* — általában, különösen pedig e kérdésekben juttatni kénytelen. Ha a nemi közösülés tényén alapuló, vélelmezett atyaság nem tekinthető rokonsági összeköttetésnek, akkor mit szóljunk a törvényes házasságból származó gyermekek törvényes öröklési igényeihez az apai hagyatékban? hisz ezek törvényes leszármazása s annak alapján törvényes öröklési igénye is a házaseleti közösség folytán föltételezett, tehát vélelmezett nemzés tényén alapul; ős időktől kezdve állván ez a vélelem: *pater est quae nuptiae demonstrant*.

Ha legtöbb esetben a nemzés jogalapító tényére nézve a valószínűség nagyobb, a feltétlen bizonyosság itt is hiányzik és azért a bizonyos tényből a bizonytalanra vont következtetéshez, a törvényes leszármazás vélelméhez mily szívósan kénytelen ragaszkodni a magánjog és a judikatura!

Valóban az atyai érzelmeket, a benső, szeretetteljes viszonyt, mint az öröklési jog egyik motivumát bátran kihagyhatni ebből a kérdésből, mert hányszor kénytelen a reá tukmált atyaságot — és pedig törvényes atyaságot — minden következményeivel együtt, méltatlankodva bár, de mégis elviselni a férj, ki az atyaságnak ellentmondott és perét elvesztette. A férj, midőn az atyaságnak ellentmond és azt állítja, hogy a gyermek nem tőle származik, köteles perrendszerűen azt bizonyítani, hogy a nemzésre megjelölt időszakban nevével nem folytatott házaseleti közösséget, tartozik nevével való közösülésének lehetetlenségét beigazolni, mert különben keresetével elutasítják még akkor is, ha az alperes asszony a házasságtörés tényét s a gyermeknek házasságon kívüli nemzésből való származását beismeri.³

A m. kir. Curia a gyermek törvénytelenítése iránti ke-

¹ Az atyasági kereset tilalma mellett kivételesen a francia praxisban is fordulnak elő esetek, midőn a bíróság a törvénytelen apát a tartási költségek megfizetésében elmarasztalja, ha t. i. az álnok házassági ígéret vagy az erőszakos csábítással kapcsolatos nemzés tényét beismeri; argumentum az 1382. artikulusz, melynek alkalmazása a 340. és 341. artikuluszok daczára szolgálhat ily ritka és nagyon kivételes esetekben. L. Jogt. Közl. 1876. évf. 5. sz. 4. l. közölt értekezés jegyzetét.

² Teleszky u. o. 66. l.

³ Osztr. polg. törvénykönyv 156., 158. §§. Zür. polg. törvénykönyv 134., 137. §§. Szász. polg. törvénykönyv 1772., 1773. §§. A code civil elfogadható indokul világosan a nemzéshez szükséges időszak alatti távollétet említi meg, art. 312; az anya beismerésének hatályára s azzal szemben a törvényes születés vélelmére nézve a többi törvényekkel megegyez, egyedüli kivételt azon eset képez, midőn a felperes férj a születés eltitkolását (*la naissance cachée*) bebizonyítja; art. 313.

resetet elutasította, noha az asszony azt, hogy a gyermek házasságon kívüli nemzésből származott, a per során beismerte és a házasság elkövetésére — bár egy helyen — éltek; a törvénytelenitést pedig csak oly esetben állapította meg ítéletileg, midőn a felperes férj részbizonyítékokkal beigazolta, hogy ő azon idő alatt, míg neje a gyermek nemzójével állandó ágyassági viszonyban élt, állandóan és épen a nemzés időszakában megszakítás nélkül Amerikában tartózkodott. A törvényesség vélelmét az esetben is póteskü letételének feltétele mellett nyilvánította megdöntöttnek. A bécsi birodalmi ítélőszék egy esetben a férjet, ki az atyaságnak ellentmondott, keresetével elutasította, noha az alperes nő nemcsak a házasságtörés tényét, de a felperes férj azon állítását is beismerte, hogy a gyermek születését megelőző 6—10 havi időszakban a házasság között coitus nem volt; mert az együttélés tényleg megvolt és törvény szerint «sem az anya által elkövetett házasságtörés, sem annak azon állítása, hogy a gyermek házasságon kívüli nemzésből ered, azt törvényes születési jogaitól meg nem fosztja.»¹

Ime a törvényes leszármazás vélelmének szilárdsága, a mint azt a különböző magánjogok és a judicatura védik és a mire meggyőzően fejezik ki az igazságot Frank Ignác következő szavai:

«Törvénytelen az is, a kit férjes asszony, de nem férjétől szült. Azonban ilyen mondásnak teljes bizonyítása kívánatik, mert egyébként kárhozzatni senkit sem lehet. Sőt ha az asszony maga ellen vallana és bünére megesküdne, az is csak neki magának ártana, nem a gyermeknek, mert becsületen tanu vallása nem bizonyosság. Azért apja a gyermeknek, a ki férje az anyjának, mindaddig, a míg csak lehet. De a férj hosszas távollétében, mikor a lehetőség is megszűnik, ugyanott szűnik a törvény oltalma is, mert akkor a hiedelem helyébe lép a tudás: *præsumptio cedit veritatis*.²

Egyik legújabb törvényünk, az 1894. évi XXXI. t. cz. a vélelemnek plane oly jogerőt tulajdonít, a mi páratlan a maga nemében, mert midőn megszűntnek nyilvánítja a korábbi házasságot, ha a holtányilvántott fél házastársa új házasságra lép, bárha az eltűnt házasság elkövetésére is, akkor fejtegetőre állítja az egész *præsumptio* tanát, mert a vélelmet még a ténynyel szemben is fentartja s ezzel a fenti jogelvet így fordítja meg: *veritas cedit præsumptioni*.³

Ha már a törvényes atya oly sokszor kénytelen vélelmezett atyaságának következményeit elviselni, miért ne viselhetné el a törvénytelen atya, kinek vonakodása a megtiszteltetés iránt ha érthető is, de nem menthető; hiszen talán még kevésbé lehet benső rokonsági összeköttetésről szó az atyaságnak ellentmondó törvényes apa és a nyakán hagyott gyermek között, mint a törvénytelen nemző és gyermeke között. Mert ez utóbbi csak saját könnyelműségének következményeit viseli kelleetlenül, az előbbi azonban sértett becsületének keserűségével vezekel mások büneierért.

Benső, rokonai érzést felesleges keresnünk akár az egyik, akár a másik atyánál, mert azt nehezen találunk, de teljesen közönyös is, ha a kérdést a gyermek érdeke vagy joga szempontjából tekintjük. (A tervezet ez indokolása beismerése annak, hogy e kérdést bajos — egyedül a gyermek érdekét tekintve — megoldani.)

«C'est le père malgré lui!» mondja Hector Lambrecht,⁴ akarata ellen atya, állítja az indokolás és mindkettőnek igaza van, de azért mégis atya, a ki ellen a gyermek öröklési

¹ A Curia az alperesnő állandó ágyassági viszonyát teljesen beigazoltak találta, de a felperes amerikai tartózkodására vonatkozó részbizonyítékok kiegészítésére megítélte a pótesküt 1893. márcz. 14. 9060/92. Márkus D. IV. k. 214. l. A bécsi jogeset a «Jurist» 1872. évi folyamában közöltetett.

² «Az osztó igazság». 159. l.

³ 1894. évi XXXI. tcz. 74. §.

⁴ Hector Lambrecht: «Six projets de loi sur la recherche de la paternité» 43. l.

jogigénye épen olyan erős jogcímen alapszik, mint az elismerés.

A francia magánjog kénytelen megállapítani az elismerést a törvényes öröklés egyedüli jogcíme gyanánt, miután az atyasági kereset tilalmában a másik címet teljesen kizárja; de a mi jogunk, melyben a törvénytelen atyaság bírói megítélése — habár ezuttal csupán a tartási költségek viselése céljából — kereseti joggal követelhető, a jogerős ítélettel megállapított atyaságot ép úgy a törvényes öröklési jog címévé teheti, mint az elismerést. Ha ugyanis azt nem a marasztalt fél egyéni érzelmei szerint bíráljuk el, az ítélettel megállapított atyaság legalább is oly erős öröklési jogcímen, mint az elismerés, a mi egyébiránt szintén alapulhat tévedésen.

Ezért látom indokolatlannak a ragaszkodást a code civil rendszeréhez, mely azt eredményezné, hogy *inter vivos* egy cím az atya és gyermek közötti jogviszony alapjául szolgálna ugyan, *mortis causa* azonban az örökléshez egy újabb cím volna szükséges.

A mi az eltérést illeti az eredeti francia jogtól, annak ha előnye is az önálló eszme és az óvatos mérséklet, hátránya a kisebb következetesség; mert ha egyszer a törvényhozás akár egyik, akár — a mi helyesebb — mindkét címen megadja a törvénytelen gyermeknek apai hagyatékában az öröklési jogot, közvetlen leszármazóról lévén szó, sokkal következetesebb, ha ez az öröklési jogigény minden további feltételtől menten érvényesül és nincs még második feltétel gyanánt a kötelesrésze jogosult szükségörökösök hiánya is odaállítva. Korlátolás ezen törvényes örökösök javára elképzelhető; lehet ezek törvényes örökrészenek és kötelesrészenek fele az, a mi törvénytelen gyermek részére megállapítandó, de egyenes és közvetlen leszármazó örökös jogigénye forogván szóban, ezt a szigorú következetesség, — a törvénytelen gyermek sorsának javításáról lévén szó — és a fennen hangoztatott humanizmus elve követi.

A szöveg tehát ilyenformán helyesebben hangzanék: a törvénytelen gyermek apja hagyatékában örököl, ha a leszármazás közokiratban vagy a végrendeletek kellékeivel bíró magánokiratban van megállapítva vagy beismerve (a közokirat az ily okmányban foglalt beismerést és az atyaságot megállapító ítéletet egyaránt jelentené); ha a törvénytelen gyermek az örökhagyó szükségörökösökkel együtt örököl, törvényes örökrésze felét képezi annak, a mit törvényes leszármazás esetén örökölt volna. Kötelesrésze az örökhagyó hagyatékában ugyanily korlátolt arányban volna megállapítandó, vagyis a törvényes leszármazó szükségörökös kötelesrészenek felét képezné, mert a szigorú következetesség megköveteli, hogy ha a szükségörökösökkel törvényesen örököl, azokkal a kötelesrészen is participáljon, szintén aránylagos korlátolás mellett.

Ha már idáig jutottunk, nagy a kísértés, hogy az öröklési jogot — a következetesség és az emberszeretet csábszavaira hallgatva — az atyai rokonok hagyatékára is kiterjeszjük, ha a következmények megfontolása és egy különös jelenség gondolkodóba nem ejtenének.

Mert a míg mi azon vagyunk, hogy eddig kifejlett jogunkhoz egy ellentétes jogrendszer intézményét csatoljuk, az alatt a francia-belga magánjogban régtől kezdődő mozgalom indult meg az ottani rendszer módosítására; mily kimenettel, azt — ha sejthetni is — meghatározni bajos. Különböző célzattal bár, de a mozgalom, mely már egész irodalmat teremtett, egyenesen a Code 340. cikkének hatályon kívül helyezésére törekszik. Ez az a híres cikkely, mely az atyasági keresetet tiltja s csupán nőrablás esetén, ha az elrablás ideje a fogantatás időpontjával összehajlik, adja meg a lehetőséget az érdekelteknek, hogy a nőrabló (ravisser) a gyermek atyjának nyilvánítottassék. Érdekes keletkezésének előzményeivel megismerkedni.

Köztudomásu, hogy a tilalom azzal indokoltatik, hogy a kereseti jog a vagyonos, tisztességes emberek botrányos zaklatására és zsarolására vezetne; ez indokolás alig felel meg a valóságnak, mindenesetre pedig azután találták föl, hogy a 346. cikk törvény lett. Sem a code civil szerzőinek nem volt szándékában e kereseti jog tilalma, sem az államtanács vitájában tett nyilatkozatok után nem lehetett e dispositionnak törvényerőre emelkedését várni; a Tribunal tanácskozásain a botrányos zsarolás komolyan szóba sem hozatott, ha mindjárt fel is volt említve, de azért a 340. cikk törvény lett. Mert rövid időn a mindenható első Consul részéről a Tribunal tagjainak epurálása következett s az ekként megváltozott Tribunal legközelebbi ülésén engedelmes készséggel megszavazta azt, a mitől az előző ülésen idegenkedett; így lett az atyasági kereset tilalma törvény.¹

Mi okozta az első Consul erőszakos beavatkozását? azt csak sejteni lehet; hisz e kereseti jog gyakorlatában nincs valami botránykeltő országos veszedelem, föltéve, hogy sem családi jogok, sem öröklési jogok megállapítására nem vezet.

De már az 1793 június 4-iki törvény a természetes gyermekek törvényes öröklési jogát megállapítá; ez öröklési jog már érvényben volt s az éles látásáról törvényhozási dolgokban is híres Napoleonnak figyelmét aligha kerülte ki azon tény, hogy ha már a természetes gyermekek törvényes öröklési joggal bírnak, mert ez a jog családi vagy vérségi összeköttetésen alapul, mihelyt a természetes gyermek kereseti joggal követelheti a törvénytelen leszármazás ítélettel leendő megállapítását, ez a már létező törvény szerint öröklési jogot s ezzel logikai összhangban: az alkotandó törvényben családi jogviszonyt eredményez. Már pedig ő, a ki a forradalmi alkotások vagy (a mi itt körülbelül egy jelentőségű) a rombolások kinövésaitől akarta birodalmát megszabadítani, ilyesmit nem akarhatott; meghagyván tehát az érvényben levő törvényes öröklési jogot, az atyasági kereset tilalmával utját állotta annak, hogy a törvényes mellett egy természetes családi jogintézmény keletkezzék.

(Bef. köv.)

Dr. Sipos Árpád
kir. jogakad. tanár.

Jogirodalom.

Les ministres dans les principaux pays d'Europe et d'Amérique. Par L. Dupriez. Paris. J. Rothschild, éditeur.

Jellemző a francia tudományos művek kelendőségére, hogy Dupriez nagy terjedelmű, 2 kötetes műve már második kiadásban forog közkezen. Nálunk Eötvös politikai tanulmányain kívül legfeljebb egy-két politikai tankönyvül szolgáló compendium érte meg a többszörös kiadás tisztességét, de hogy egy államtudományi kérdéssel foglalkozó tanulmányt érne ily kitüntetés, az nálunk esemény számba menne. Boldog francia politikusok! Náluk egy Montesquieu, Rousseau, Tocqueville, Buchez, Parieu, Laveleye művei számtalan kiadást érnek meg. Nem csoda tehát, ha a francia «Académie des Sciences morales et politiques» is oly ambícióval kidolgozott műveket koszoruzhat meg, a minő Dupriez majdnem 1100 lapra terjedő essay-ja is, mely méltán sorakozik a francia államtudományi művek legkiválóbbjai mellé.

Szerző hangyaszorgalommal és bámulatraméltó irodalmi apparatussal látott kiváló érdekű themájának megoldásához. Jól jellemezte a becses dolgotat bírálója, a nagyhirű Franqueville gróf, midőn így ír róla: «C'est un travail considérable et qui se recommande par les plus sérieuses qualités: clarté de l'exposition, exactitude des renseignements, étude approfondie du sujet». Valóban bajos rövid pár szóval több elismeréssel adózni irodalmi terméknek. Franqueville gróf nem is tultott, midőn akadémiai jelentésében ily kitüntető ajánlásban részesítette Dupriez művét.

¹ Hector Lambrecht: «Six projets de loi etc.» a 10—14. lapokon.

A francia genius ritka értelmességével és szeretetével van megírva e két testes kötet, melynek egyike a főbb monarchiákban, a másika pedig a köztársaságokban mutatja be a miniszterek szerepét és állását. Bajos volna nagyobb világossággal és a mellett annyi tömörséggel megírni pl. az angol parlamenti miniszter állását, mint azt Dupriez munkájában találjuk. Ritka alapos ítélet jellemzi ezt az egész fejezetet, a melynél különben a belga miniszterekről szóló fejezet sem érdektelebb. Éles szeme meglátja azokat a finom nuanceokat, melyek minden egyes állam minisztereinek állását jellemzik s nem is késik mindenütt frappans vonásokkal jellemezni a fellelhető különbségeket. Ugyancsak minden jót mondhatni arról a részről is, a melyben az olasz miniszterek állását világítja meg, de mindenesetre a legérdekesebb, midőn a német kancellárról és a porosz miniszterekről értekezik. Tanulságos, hogy minő mélységgel tudja ez a *francia* író a *német* viszonyokat elemezni. Mennyi finomság, mennyi alapos megfigyelés észlelhető e lapokon!

Mi magyarok csak azt sajnálhatjuk, hogy a tárgyalt államok sorából Ausztriával együtt mi is szerencsésen kicseppentünk. Kár igazán, hogy művének már amugy is nagy terjedelmű volta nem engedte meg, hogy a magyar miniszterek állásának vitás kérdését tisztázza, a mi az ő ritka lelkiismeretességénél és alapos tudásánál fogva annyi- val inkább nagy veszteség, mert újabb időben épen szakirodalmunkban ismerik félre a magyar miniszteri állás természetét. Ez az élesszemű francia bizonyára több téves felfogásban leledző irónkat győzte volna meg arról, hogy félreismerik a magyar miniszteri állás természetét. A «Jogtudományi Közlöny»-ben mult évben közölt egyik bírálatom alkalmával már reámutattam arra a téves irányra, a melybe a félconstitucionalismusban elmerült német írók hatása tereli egyik-másik irónkat, midőn a magyar miniszterek állását a német doctrina alapján akarják megvilágítani. Nem célom különben ez alkalommal a kérdéssel bővebben foglalkozni, csak annyit akarok hangsúlyozni, hogy valamint az 1848. év reformereinek a parlamentáris regime behozatalánál az angol ideál lebegett lelkük előtt, ugy a magyar parlamentarismus doctrinájánál is az angol alkotmányi praxisból lehet sok jelenséget megérteni és megmagyarázni, nem pedig, — mint sajnos, igen sokszor történik, — a német félconstitucionalismus tanaival. Hasznos szolgálatot tenne az a magyar író, ki Dupriez nagyszabásu munkájának hazánkra vonatkozó hiányzó részét abban a szellemben és abból a szempontból megírná, a minőt a francia író művében találunk. Igazán méltó kiegészítése volna egy nagy munka — reánk nézve sajnos — hézagának.

Dupriez a második kötetben az északamerikai Egyesült-Államok, Helvetia és Franciaország minisztereinek állását vizsgálgatja ép oly sikerrel, mint azt a monarchiákra nézve kiemelttem. A francia irodalom e kiváló monographiája ismételtén azt az óhajt támasztja lelkünkben, vajha művelt közönségünk az államtudományok nagy problémái iránt is több érdeklődést mutatna; akkor nem vesztenék el kedvüket politikusaink, kiknek tevékenységét méltán béníthatja az a tudat, hogy közönségünk nem olvas ily irányu műveket, ugy, hogy pl. a nagytudományu Schwarcz Gyula is német és francia folyóiratokban kénytelen tudományos buvárkodásait közébcsofátani.

Hogy a magyar elme politikai téren mire képes, erre Széchenyink és Eötvösünk korszakos munkái felelnek meg, a mely utóbbival a német Bluntschli többet foglalkozott, mint saját honfitársai. Csakis a művelt közönség érdeklődése tehetné lehetővé, hogy politikai irodalmunk jobban fellendüljön; különben féltő, hogy a magyarnak sohasem lesz egy Montesquieu-je vagy Tocqueville-ja. Dupriez munkájának egy politikus könyvtárából sem volna szabad hiányozni.

Ifj. dr. Vutkovich Sándor.

Eljárás a házassági perekben.¹

Összeállította Sztehlo Kornél.

IV. fejezet. A pert megelőző cselekvényekről. A Jogtudományi Közlönynek 37. számában Tóth Gáspár ur felvetette a kérdést, nem szükséges-e, hogy a békéltetés, a mely eddig az egyházi lelkészek előtt fogantatosított, közigazgatási tisztviselő előtt eszközöltessék?

Mi szerzővel együtt a lelkészi békéltetésnek tisztán valósi jellegét és jelentőségét ismerjük el s ép azért nem hiszszük, hogy a praxis oda fejlődne, miszerint előzetes békéltetést követelne közigazgatási hatóság előtt.

E helyütt csak azt emeljük még ki, hogy szerző igen kimerítően foglalkozik a hűtlen elhagyás esetével, annyival is inkább, mert a H. J. T. 77. §. 1. pontjában meghatározott bontó ok teljesen új.

Teljesen igazat adunk szerzőnek, hogy az igazságügy-miniszteri szaktanácskozmány 13. §-ában foglaltakkal szemben elegendő az elhagyás tényének formai konstatálása, mint előfeltétele azon kérelemnek, hogy az életközösség visszaállíttassék.

Vajon szándékos és jogos volt-e az ok, az a bontó per lényegére tartozik s abban döntenek el.

Osztjuk továbbá szerző nézeteit mindenben, a mit az életközösség visszaállítását kimondó határozatról, annak jogi természetéről és hatályáról mond és melegen ajánljuk mindenkinek figyelmébe a munkának ezen fontos, érdekes és tanulságos fejezetét.

V—IX. fejezet. A keresetről, ennek első elintézéséről, a bírói békéltetéséről, a per tárgyalásáról és a bizonyításról intézkedik. Szerző ezen fejezetekben, a «házassági szabályzat» nyomán lelkiismeretes pontossággal tárgyalja az eljárást, a mely ezentul is ugyanazon mederben fog mozogni, mint eddig.

A hol az eljárás az új H. J. T. intézkedései folytán szükségszerűleg változott, azt kiemeli és kidomborítja s gazdag tapasztalatai tárházából itt-ott igen elfogadható újításokat javasol.

X. fejezet. A különélés elrendeléséről. A különélés kérdése a H. J. T. intézkedései szerint elége komplikált.

Mindenekelőtt meg kell különböztetni az ágytól és asztaltól való különéléstől az ágytól és asztaltól való elválasztást.

Utóbbiról a H. J. T. 104—107. §-ai rendelkeznek, a különélésről, pedig a H. J. T. 72., 98., 99. és 102. §-ai.

Szerző a házassági törvény nyomán a különélés három fajtáját állítja fel:

a) a H. J. T. 98. §-a alapján a bíró a per tartama alatt az ágytól és asztaltól való különélést a házaspár bármelyikének kérelmére elrendelni köteles.

Ezen különélés célját szerző abban látja, hogy a perlekedő házaspár között előfordulhat surlódásnak, a periculum corporis et sanitatis-nak eleje vétessék és bírói engedéllyel a per tartamára oly állapot létesíttessék, a mely bírói engedély nélkül az együttélés házastársi kötelezettségének megsértését képezne.

Szerzőnek teljesen igaza van, ha a felek a különélés ezen nemét már a keresetben kérték, akkor a bíróság ezen különélést már a keresetet elintéző végzésben rendeli el:

b) a H. J. T. 99. §-a alapján a 76. §. (házasságtörés), 78. §. (élet elleni törés) és 79. §. (öt évi fegyház vagy börtönbüntetés) eseteiben a bíró a kibékülés megkísérlése céljából a házasság felbontása előtt rendszerint a házaspár ágytól és asztaltól való különélését rendeli el.

A H. J. T. 80. §-a esetében a különélésnek ezen nemét mindig el kell rendelni.

A különélés ezen nemének célját maga a törvény jelöli ki.

Igen sikerültek szerzőnek összehasonlításai, a József-féle nyiltparancsban szabályozott ágy- és asztaltól való ideiglenes elválasztás és a fent körülírt különélés tekintetében.

Nagyon találóak azon argumentumok is, melyeket szerző a mellett hoz fel, miért rendelheti el a bíró a 99. §. szerint a különélést csak a tárgyalás, illetve a bizonyítási eljárás befejezte után:

c) a H. J. T. 72. §-a alapján semmiségi vagy a kir. ügyész által indított megtámadási perekben a bíró a házastársak különélését a kir. ügyész indítványára, vagy hivatalból is elrendelheti.

A különélés e nemének célja, a mint ezt szerző nagyon találóan mondja, «a megzavart erkölcsi rend mielőbbi helyreállítása, a semmis házasságban élés által okozott közbotrány megszüntetése».

Rámutat szerző arra is, hogy nincsen szabályozva az eljárás, a mely szerint az ágy- és asztaltól való ideiglenes különélés elrendelése esetében a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak az utóbbi részére kiadatása iránti ideiglenes intézkedései az egyes különböző különélési kategóriák eseteiben hogyan és mikor alkalmaztassanak.

Szerző e kérdést nem oldja meg, csak felveti és citálja az igazságügyminiszteri szaktanácskozmány tervezetének 44. §-át, mely az idevágó kérdéstről intézkedik.

Azt hiszszük, hogy a praxis helyesen fog cselekedni, ha az enquête nek kijelölt nyomán halad.

XI—XII. fejezet. A bírói határozatokról és a jogorvoslatokról. A házassági szabályzat nyomán a változott viszonyokhoz képest az eljárás minden egyes idevágó fásisát ismereti a szakavatott szerző.

E mellett érdekes kérdéseket vet fel, melyeket a judikatura lesz hivatva végleg megoldani.

Igy például ki viselje a házassági válóperekben a költségeket?

Szerző szakítani óhajt az eddigi gyakorlattal, mely szerint a perköltségek kölcsönösen meg lettek szüntetve, és a házasságvédői díjakban a felek egyetemlegesen marasztalva. Indokoltnak tartja, hogy ezentul a vesztes fél marasztaltassék az összes költségekben, mert az új jog szerint a bontás és elválasztás csak vétkesség alapján mondható ki és az érvénytelenítési okok is többnyire a felek tényei.

Mi azt tartjuk, hogy legjobb e kérdésnél is a bíró bölcs belátására bízni, hogy ő a konkrét eset körülményei szerint megszüntethesse a perköltségeket avagy azokban a vesztes felet marasztalhassa.

A költség fizetésének kérdésénél sokkal fontosabb controvers kérdést vet fel szerző.

Ugyanis lehet-e a H. J. T. 99. §-a alapján elrendelt különélést kimondó határozat ellen felebbezni vagy sem?

avagy felebbezhető-e a H. J. T. 98. §-a szerint különélést rendelő és ezzel kapcsolatos nő, gyermektartást és elhelyezést tárgyaló végzések?

Szerző nem tekinti ezen határozatokat pusztán perelő-készítési határozatoknak, de quasi perdöntőknek, a melyek pénzbeli marasztalást is tartalmaznak, a miért is inkább azon nézet felé hajlik, hogy a felebbezés megengedhető legyen.

Nagyon fontosak szerzőnek okoskodásai a *perújításról*.

Az eddigi gyakorlattal szemben a kereset elutasítása esetében, továbbá ágy- és asztaltól való elválasztási perekben a mai napig divó új per helyett perújítást követel.

Indokait részint a H. J. T.-ből, részint az általános jogszabályokból meríti.

Érvei elfogadhatók, meggyőzők és alaposak.

Nem oszthatjuk azonban szerzőnek azon nézetét, hogy érvénytelenségi perekre is terjedjen ki a perújítás.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

Szerző maga is érzi, hogy ezen tétel önmagában meg nem állhat, hozzáteszi tehát munkájának 81. pontjában, hogy ha a házasság bírói megsemmisítése vagy évenytelenítése után a felek vagy azok egyike új házasságra lépett, a perújítás többé meg nem engedhető, s álláspontja megerősítése végett hivatkozik az igazságügyminiszteri szaktanácskozmány 58. §. 3. bekezdésére.

Ezzel szemben ki kell emelnünk, hogy jogpolitikai, perjogi vagy bármely más oknál fogva vagy szükséges semmisségi és megtámadási perekben a perújítás, és akkor feltétlenül megengedendő mindenkiel szemben, avagy nem szükséges, és akkor ne lehessen azzal absolute élni, tekintet nélkül arra, hogy az évenytelennek kimondott házasságnak felei vagy azok egyike lépett-e új házasságra vagy sem.

Nem engedhető ugyanis meg, hogy azon felek tetszésétől vagy nem tetszésétől tétessék függővé, vajon van-e perújításnak helye vagy sem, kiknek a házassága évenytelennek lett kimondva.

Ha nélkülözhetetlenül szükséges, hogy a perújítás hely foghasson, akkor törvényhozásilag kellene intézkedni, hogy oly felek, kiknek házassága évenytelennek nyilvánított, nem léphetnek mindaddig új házasságra, míg a perújítás beadhatásának ideje le nem telt.

Ugyde a H. J. T., mely mint anyagi törvény felsorolja a tiltó és bontó akadályokat, e tekintetben nem intézkedett.

Ebből tehát önként következik, hogy évenytelenítési perekben perújításnak helye nem lehet.

XIII. fejezet. A kivételes eljárásokról. Ezek közé sorolja a szerző a H. J. T. 107. §. alapján való eljárást; t. i., ha az ágytól és asztaltól való elválás az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva 2 évig tartott, akkor bármelyik fél, tehát a vétkes is kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.

Ezen eset csak akkor állhat elő, ha az ágy- és asztaltóli elválasztást polgári, még pedig magyar bíróság, a H. J. T. 104. és következő §§. alapján mondotta ki.

Igen helyesen distingvál itt a szerző, midőn ezen tételt felállítja, mert, ha az ágy- és asztaltóli elválasztást egyházi bíróság vagy külföldi bíróság mondotta ki, akkor a H. J. T. 141. szerinti eljárásnak van helye, t. i. a házassági bíróság ilyen esetben csak a jogkérdést bírálja felül, vajon a korábbi jogszabályok szerinti ágy- és asztaltóli elválasztás oly tények alapján történt-e, melyek a H. J. T. szerint bontó okul szolgálnak-e?

Érdekesek szerzőnek további érvelései, melyek szerint a H. J. T. 141. §-át kiterjesztőleg óhajtja alkalmazni a H. J. T. 115. §. 2. pontjában foglalt esetekben is.

A kivételes eljárások között ismerteti végül szerző a H. J. T. 142. §-ban körülírt eljárást is, t. i., ha a házasság a jelen törvény hatályba lépte előtt csak az egyik házafélre nézve bontatott fel, a másik házafél kérheti, hogy a felbontó ítélet hatálya rá is kiterjesztessék. Sajnálunk kell, hogy szerző nem foglalkozik a H. J. T. 68. §-ában említett bejelentéssel s azt nem méltatja jogi szempontból.

A 68. §-hoz irt miniszteri indokolásban világosan utalás történt arra nézve, hogy a bejelentés körüli eljárás szabályozása az eljárási szabályok feladata. Annyival is inkább szerettük volna hallani szerzőnek felvilágosító magyarázatait, mert a 68. §-ban kontemplált bejelentés egész új fogalom, melyet perjogunk eddig nem ismert.

Végül megjegyezzük, hogy a H. J. T. 106. §-a szerinti eljárást szintén e keretben, mely a kivételes eljárásokról intézkedik, lehetett volna tárgyalni.

A XIV. fejezet az átmeneti intézkedésekről szól, a XV-ik pedig a házassági eljárásról Fiume városában és kerületében. Ezen most bemutatott pár szemelvényből is bárki láthatja, hogy szerző rendszeres munkát végzett, midőn az egész eljárást szerves egészebe foglalta.

Beosztása a műnek különösen sikerültnek mondható, mert bárki is keressen e munkában a gyakorlati élet által felvetett kérdésekben utbaigazítást vagy tanácsot, azt ott meg fogja találni.

A mű nyelvezete magyaros, iránya szabatos, világos és tetszetős, a mint azt különben szerző többi irodalmi munkáiban is feltaláljuk s tőle rég megszoktuk.

Nagy előnyére válik a munkának a kezelhetés szempontjából, hogy a H. J. T. egyes hivatkozott szakaszait szószerint idézi.

Kár, hogy nem mindenütt vitte ezt keresztül szerző következetesen.

Emeli a munka irodalmi értékét és belbecsét azon körülmény is, hogy sok helyütt, a hol kételyek merülhetnek fel, idézi az igazságügyminiszteri szaktanácskozmánynak határozatait.

g.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Nőtartás.

Ama általános jogelvvel szemben, hogy a nőtartás csakis a házasság életközössége által involvált módon nyújtandó, a gyakorlat nálunk hármass irányban kivételeket statuált. A házasság felbontása, illetve az ágy- és asztaltól való elválasztás esetére, a válóper tartamára és egyáltalában a tényleges elválások bizonyos eseteiben bíróságaink a nem vétkes nőnek díjat ítéltek meg az elvont természetbeni tartás helyett. E gyakorlat a házasság felbontására és a válóper tartamára vonatkozó részében immár meg fog szünni, mert az október 1-én életbe lépő házassági törvény behatóan szabályozza a tartásdíj kérdését. A törvény 90. §-a szerint a tartás készpénzben fizetendő, ha a férj vétkesnek nyilvánított, a nő pedig nem vétkes és ennek jövedelme oly tartásra elégtelen, mely a férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelel. E tartás megilleti a nőt, ha a házasság felbontott vagy ha a házafél kérelmére a felbontás helyett az ágytól és asztaltól való elválás rendeltetett el (104. §.). A per tartama alatt a házasság felbontásának kérelmére a bíró az ágytól és asztaltól való különélést köteles elrendelni (98. §.) és ebben az esetben, valamint akkor is, ha a házasság felbontása előtt kibékülés céljából rendeli el a különélést (99. §.), a bíró ideiglenesen intézkedik a nő tartása iránt (102. §.). — A tartás tehát mindeme körülmények közt megszűnik külön per tárgyát képezni és ott is, a hol eddigelé a járásbíró ítélt, a tartás kérdésében immár a kir. törvényszék nyer illetékességet. Ezzel megszűnnek ama visszasságok, melyekkel a járásbírói eljárás körében lépten-nyomon találkoztunk. A nő vétkes vagy nem vétkes voltának kérdése illetékes foruma elé kerül és ezentul számos uton nem fognak pertraktálni kérdések a vagyoni előny szempontjából, melyek kizárólag a házasság erkölcsi nézpjontjai alá esnek.

Felmerül most már az a kérdés, vajon a házassági jogról szóló törvény életbe léptével megszűnik-e eddigi gyakorlatunk alkalmazhatósága azon esetekben, a midőn a nem vétkes nő válni nem akar, az életközösséget pedig nem folytathatja, mert a férj őt szándékosan és jogos ok nélkül elhagyta, vagy a hol férjének bánásmódja az életközösség folytatását lehetetlenné teszi?

Az kétségtelen, hogy a nem vétkes nőre nézve a válás csak jog és első pillanatra paradoxnak tűnhetné fel a nem vétkes nőt vagyoni hátrányokkal sújtani, holott a férj vétkesége teszi lehetetlenné a házasság életközösséget. Azt is lehetne érvényesíteni, hogy a vétkes férj vagyontalan nejét bármikor válásra kényszerítheti, ha lehetetlenné teszi az

életközösséget, a nő pedig tartásának pénzbeli egyenértékét csakis válás esetén kaphatja meg. A mennyire mindez igaz, ez nézetünk szerint mégsem ronthatja le azon álláspont helyességét, hogy a házasság tartama alatt törvényből folyó lag — tehát szerződéstől eltekintve — nem létezhetik más tartás, mint az, melyet a férj lakásán nyújt nejjének, mert csak ez fekszik a házasság lényegében. Ezt azonban kiero- szakolni ép oly kevéssé lehet, mint a többi, a házasságból folyó kötelezettségeket. Az erőszak, a végrehajtás ellenkezik a házasság erkölcsi tartalmával és a törvénynek nem lehet feladata a házasság külsőségeit védeni, a mikor annak reális léte már megsemmisült.

A házasság vagy létezik, vagy nem létezik, azért a tényleges különélés ellenkezik a jogrenddel és azért abból törvényes igényt levezetni nem is lehet. Az indokok (160. l.) helyesen mondják: «A javaslat alapeszméje, hogy a házasság csak bírói ítélettel bontható fel, az önkényes elválások és a házassági együttélésnek korlátlan megszakításai ellenkezik a jogrend követelményeivel». És e törvényerőre emelt elvvel el van döntve az eddigi gyakorlat további alkalmazhatóságának kérdése. Az eddig uralkodott házasságjogi chaos közepette a tényleges különélés elkerülhetlen rossz volt, melyet tünni kellett és így szükséges volt a felmerülő viszonyokat a jog körébe vonni. Az egységes házassági jog uralma alatt a különélés egyszerűen nem létezőnek tekintendő.

A fenforgó kérdés tekintetében a helyzet tehát a következő: a nem vétkes nő kérheti a házasság felbontását, ez joga, de ha jogával élni nem akar, úgy törvényileg köteles férjével az életközösséget megosztani. A mennyiben pedig a férj ezt lehetetlenné teszi, úgy a nőnek legalábbis az ágy- és asztaltól való elválást kell szorgalmaznia, ha tartásdíjat követel. Csakis törvényes helyzetből vonhatnak le a felek törvényes következményeket, a törvényes helyzet pedig az, hogy oly házaselek, a kikre nézve az együttélés lehetetlenné vált, ezt a bíróság előtt érvényesítsék és különösen érvényesítsék akkor, ha a házaselet megszakítása alapján vagyoni igényeket támasztanak.

A tényleges különélésből már csak azért sem lehetne jogokat levezetni, mert a 90. §. feltételezi, hogy a nő nem vétkesnek, a férj pedig vétkesnek nyilváníttassék. Ily kijelentést azonban az illetékes bíróság csakis válóper alapján tehet, a mihez még az is járul, hogy a férj vétkesége legtöbb esetben elévülés folytán elenyészik és így ha a nem hibás nő a válóper meg nem indítja és a tényleges különéléssel megelégszik, megsemmisülni engedi azon okokat, melyeken az életközösség megszüntetésének jogossága és ezzel együtt a tartásdíj iránti igény alapul.

Dr. König Vilmos.

Külömfélék.

— **A magyar jogászgűlés állandó bizottsága** 1895 október 12-én délutáni 4 órakor ülést tart. Napirenden áll: Jelentés a beérkezett vélemények tárgyában és ez alapon intézkedés a legközelebbi jogászgűlés egybehívása iránt. A millenáriis ünnepeken való részvétel is megbeszélés tárgyát képezendi.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya** f. hó 19-én tartja ez idényben első ülését, melyben az ez évi munkaprogram fog megállapíttatni. Az igazgató választmány egyik utóbbi ülésében elhatározta, hogy pályadíjakat fog kitűzni több kérdésre és a legközelebbi ülések egyik feladata lesz a pályakérdések formulázása. Ezen kívül a milleniumi kérdéssel is foglalkoznia kell az igazgató választmánynak. A közelebb tartandó előadások a következők: *Kenedi Géza* a sajtójogról, *Vargha Ferencz* a fiatalok büntetésekről, *Baumgarten Izidor* a bünvádi eljárás javaslatának

a vád alá helyezéséről szóló részéről, *Papp József* a polgári perrendtartás javaslatáról, *Szilágyi Arthur Károly* a nyilvánosságáról a katonai eljárásban. Az első felolvasás előreláthatólag október 26-án fog tartatni.

— **A budapesti kir. táblához** f. é. szeptember hóban beérkezett 846 polgári, 934 büntetőügy, ez évben összesen 20,579. A mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 29,002 ügy. Elintéztetett 22,714 hátralékban maradt 6288 ügy.

— **Társadalom- és gazdaság-politikai könyvtár.** Ez a czime a *Földes Béla* egyetemi tanár által megindított új vállalatnak, mely programja szerint tudományosan akarja tárgyalni korunk gazdasági és különösen társadalompolitikai problémáinak egész körét, természetesen tekintettel hazánk közzgazdasági viszonyaira és társadalompolitikai kérdéseire.

Az új vállalat első füze két tanulmányt foglal magában. Az elsőben maga a szerkesztő: *Földes Béla* «A munkásviszony egy modern gyárban» czim alatt igen élvezetes módon s a helyszinén szerzett tapasztalatai alapján ismereti Németalföld egyik legjelentékenyebb nagyipari vállalatának, a delfti szeszgyárnak azon intézményeit, a melyeket a humanus és okos igazgatóság a munkaadó és munkás közötti viszony javítására, a munkás anyagi, szellemi és társadalmi helyzetének emelésére életbe léptetett. — Egészen más világba vezet bennünket a füzet második tanulmánya. Ennek szerzője *Somogyi Manó dr.*, a belga szocialista szövetkezetekkel foglalkozik. A Belgiumban gyűjtött adatok alapján érdekesen mutatja meg a szerző, hogy mily ügyes, az ország különleges viszonyaihoz alkalmazott taktikával élt ott a szociáldemokrata párt, hogy a munkásokat megnyerje.

— **A végrehajtási költségeket** ok nélkül szaporította egyik bírósági végrehajtó, midőn a biztosítással lefoglalt ingókat a kielégítési végrehajtási végzés alapján újra lefoglalta, a helyett, hogy az igényfelhívás lejártá után árverést tűzött volna ki. A bpesti V. ker. kir. járásbíróóság 60148/95 sz. alatt a költségeket meg nem állapította, mert a biztosítási zálogolás és becslés a kielégítési zálogolással és becsléssel azonos hatályu s így az ismételt foglalás felesleges volt. A budapesti kir. ítélőtábla 6107/95. p. sz. alatt helybenhagyta az elsőbíróóság végzését.

— **Az igazságügyminiszter** rendeletileg figyelmezteti a kir. járásbíróóságokat, hogy a községi bíróaságtól a járásbíróóság elé vitt ügyekben a járásbíróóság által hozott ítéletek illetékmentességére vonatkozó 1882. évi november hó 8-án 41,134. számú igazságügyminiszteri rendelet (közölve az 1895. évi december 31-én 80,652. számú pénzügyminiszteri rendelettel, 1885. évi R. T. 274. sz.) hatályát veszítte.

— **A felügyeleti hatóság és a közvádoló viszonyáról fegyelmi ügyekben.** Kérdés merült fel az általános bírói ügyviteli szabályok 86. §. 11. pontjának értelmezésére nézve abban az irányban, hogy midőn a felügyeleti hatóság valamely bíró vagy bírósági hivatalnok eljárásában a fegyelmi vétség jelehségeit látja fenforogni s annak megtorlása céljából a hivatkozott szakasz alapján a közvádólónál a fegyelmi eljárás megindítása végett intézkedik, képezheti-e a közvádoló részéről vizsgálat tárgyát az a kérdés: hogy a fenforgó mulasztás alkalmas-e arra, hogy az illető bíró vagy bírósági hivatalnok ellen a fegyelmi eljárás szorgalmaztassék?

A kir. igazságügyminiszternek e részben tett kijelentése szerint a közvádoló azt, hogy az illető bíró vagy bírósági hivatalnok ellen a fegyelmi eljárás megindítása iránt tegyen-e indítványt: saját maga bírálhatja el s e szerint nem tartozik a felügyeleti hatóságtól az ügyviteli szabályok 86. §-ának 11. pontja értelmében hozzá érkező megkeresés alapján a fegyelmi eljárás megindítása iránt feltétlenül, minden további mérlegelés nélkül indítványt tenni, mert a vádhatóságot képviselő királyi ügyészségek a bírák felügyeleti hatóságaitól függetlenek. A mennyiben az illető felügyeleti hatóság, a mely a közvádolóhoz az ügyviteli szabályok 86. §-ának 11. pontja alapján megkeresést intézett, akkor is elegendő okot látna a fegyelmi eljárás megindítására, ha a közvádoló ellenkező álláspontot foglalt el, az illető kir. ügyészség vagy főügyészség utasítása végett az eset közlésével a kir. igazságügyminiszterhez kell jelentést tennie. (35,039/94. I. M. sz.)

— **Kir. közjegyző helyettesítéséről akadályoztatása esetén.** Fölmerült az a kérdés, vajon azon esetben, ha a kellően bejelentett állandó helyettesessel bíró kir. közjegyző hivatalos járatban hatásköréhez tartozó teendők teljesítése végett székhelyétől távol van, jogosult-e a kir. járásbírószág vezetője halasztást nem tűrő esetben közokiratokat fűlvenni.

A kir. igazságügyminiszterium akképen nyilatkozott, hogy az 1886: VII. tcz. 5. és 9. §-ainak világos rendelkezései nem hagynak fen kétséget az iránt, hogy a kir. közjegyzőnek bármily okból (tehát távollét miatt is) bekövetkezett akadályoztatása esetén első sorban a közjegyzőnek az idézett törvény 6. §-ához képest a kamara részéről helyettesi igazolvánnyal ellátott helyettese van hivatva a közjegyző hatásköréhez tartozó teendőket a közjegyző helyett annak felelősségére (1886: VII. tcz. 8. §-a) elvégezni és csak helyettes hiányában, halasztást nem szenvedő esetekben végezheti és köteles elvégezni a kir. járásbírószág vezetője a bármily okból (tehát távollét miatt is) akadályozott kir. közjegyző hatásköréhez tartozó minden teendőket azok kivételével, melyek az 1886: VII. tcz. 9. §-ának első bekezdésében, mint a járásbírószág vezetője által nem teljesíthetők felsorolva vannak. (37,919/1894. I. M. sz.)

— **Pénzügyminiszteri rendelet a bagatel-ügyek bélyegilletéke tárgyában.** Az 1894. évi XXVI. tcz. 29. §-ának 2. bekezdése akként intézkedik, hogy a községi bíróságtól a kir. járásbírószág elé vitt és ott folytatólag tárgyaló ügyekben a bélyegilletékre nézve ugyanazon szabályok érvényesek, a melyek a sommás eljárásban alkalmazandók.

Kétélyek merültek fel az iránt, vajon a törvény idézett rendelkezése a kir. járásbírószág által hozott ítéletekre kiterjed-e, miután ily ügyekben határozati illeték címén 12 krnyi, illetve az 1894. évi XXVI. tcz. életbelépte óta 20 krnyi bélyegilleték már a községi bíró előtt lerovatott.

A felmerült kétélyek eloszlatása céljából a m. kir. igazságügyi és belügyminiszter urakkal egyetértőleg ezennel kijelentem, hogy miután a községi bírósághoz alá tartozó ügynek a községi bírótól a járásbírószághoz való vitele nem tekinthető felelővételnek, hanem folytatólagos újabb tárgyalásnak azon fél javára, a ki a községi bíró ítéletével meg nem elégedve, utóbb a rendes bírói eljárást akarja igénybe venni; azért a járásbíró előtt a sommás eljárás szabályai szerint folytatott tárgyalás során hozott ítélet után az 1894. évi XXVI. tcz. 29. §-ának fentebb idézett 2-ik bekezdésében foglalt általános rendelkezésnél fogva a szabályszerű 1 frnyi bélyegilleték is lerovandó. Megengedtetik azonban, hogy az ettől a folytatólagos tárgyalás során hozott ítélettől szabályszerűen járó 1 frnyi bélyegilletékbe a községi bíró előtt már lerótt 12 krnyi ítéleti bélyegilleték beszámíttassék; továbbá az 1894. évi XXVI. tcz. életbelépte előtt fennállott ellenkező irányú rendelkezésekre való tekintettel, a most idézett tcz. életbeléptétől, vagyis az 1894. évi november hó 1-től kezdve a jelen körrendelet kiadásáig a járásbírószág által ily ügyekben hozott ítéleteknek bélyegzése körül előfordult mulasztások esetén csak az egyszeres illeték irasék elő.

Kijelentem végül, hogy az ügynek a községi bírótól a kir. járásbírószághoz leendő vitele iránti szándék bejelentése után a kisebb polgári perek bélyegilletékére vonatkozólag az 1878. évi 407. igazságügyminiszteri, 695. pénzügyminiszteri szám alatt kiadott szabályrendelet 3. §-ában megállapított 12 kros bélyegilleték továbbra is érvényben marad, mivel ez a 12 kros bélyegilleték az írásbeli beadványt pótló jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozat bejelentése után jár.

Kelt Budapesten, 1895 szeptember 13. 60,840. sz. a.

— **A kir. Curia és a budapesti kir. tábla** 1896. év második felében költöznek át az új igazságügyi palotába.

— **A váltóeljárás** 11. §-ára hivatkozva, a nyitrai törvényszék visszaadott egy váltókeresetet, mert a kereset második példányához az ügyvédi meghatalmazás másolata nem volt csatolva.

— **A betétszerkesztési utasítás 57. és 108. §-aiban szabályozott minták szem előtt tartásáról.** A magy. kir. pénzügyminiszter ur a telekkönyvi betétszerkesztési ügyben előfordult eset alkalmából rámutatott arra a körülményre, hogy a telekkönyvi térképül szolgáló kataszteri térképmásolat kiegészítése végett a felmérési felügyelőséggel közölt jegyzék a betétszerkesztési utasítás 57. és 108. §-aiban szabályozott VI. és XVI. mintáktól teljesen eltér és kiemelte, hogy tapasztalata szerint hasonló szabályellenes jegyzékeket más telekkönyvi betétszerkesztő bizottságok is készítenek.

A kir. igazságügyminiszter ennél fogva az illető járásbírószág mint telekkönyvi hatóság vezetőjéhez intézett rendeletében kijelentette, hogy a telekkönyvi betétszerkesztés csak akkor fog a kívánatos gyorsasággal haladni és csak akkor fog a szabatoság és egyöntetőség tekintetében kellő eredményre vezetni, ha az azzal megbízott közegek a törvényileg és rendeletileg megállapított eljárási szabályokhoz szigorúan alkalmazkodnak és ha tartózkodnak mindoly önalkotta eljárási módokatól, a melyek vagy lényegükben czélszerűtlenek és helytelenek, vagy ha nem is azok, önkényszerű különbözőségükben — főleg a pénzügyi hatóságokkal és közegekkel való érintkezésben — az eljárás menetét mégis megnehezítik és hátráltatják.

Egyszersmind felhívta a járásbírószágok vezetőjét, hogy a vezetésük alatti járásbírószágnál alkalmazott betétszerkesztő közegeket erre figyelmeztesse, hogy őket a megállapított eljárási szabályok szigorú megtartására utasítsa és hogy eljárásukat a tekintetben ellenőrizze. (34,923/1895. I. M. sz.)

— **Analógia legis.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa következő ítéletet hozott:

A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Az elsőbírószág ítéletében kifejtett és a felülvizsgálati eljárásban irányadó tényállás szerint felperes jogelődje a hirdetést, melyet alperes nála megrendelt, kellő példányszámban kinyomatta, de a kikötöttnél kisebb nagyságban és egyes, azonban a hirdetés értelmét és célját tekintve nem lényeges szavak elhagyásával. Az elsőbírószág ennél fogva kimondotta, hogy felperest a kialakított hirdetési díj felerésze illeti. Alperes már most az ítéletnek marasztaló és a perköltséget megszüntető rendelkezését támadja meg, utalással a K. T. 348. §-ára, melyet «kézen fekvő hasonzerűség» alapján a jelen eset elbírálásánál alkalmazandónak tart. Azonban az idézett törvényszakas az vételről szól, míg a felek között munkabéri szerződés jött létre. Már pedig egyáltalán nem áll, mintha a törvénynek a vételügyletre vonatkozó határozatai, a munkabéri szerződést is szabályoznák. A mi különösen a 348. §-t illeti, szembeüő dolog, hogy a vevő elállása esetében az eladó visszakapja vagy megtartja az árut és hogy ekkép helyreáll az a gazdasági állapot, mely léteznék akkor, ha a vétel meg sem kottetett volna. A teljesített hirdetést azonban történtté tenni nem lehet és az anyagi joggal ellenkező, hogy alperes vizszozsolgáltatás nélkül részesüljön a hirdetés előnyében. A hasonzerűség, melyre alperes hivatkozik, tehát nem forogván ten, a 348. §. rendelkezését az ezuttal elbírálendő munkabéri szerződésre kiterjeszteni nem lehet, hanem a dolog és a jogügylet természetének megfelel az elsőbírószágnak az a felfogása, hogy a megrendeléstől némileg ugyan eltérően teljesített, de mégis használható, vagy a megrendelőre nézve hasznos munka annak értéke arányában díjazandó. Az érték meghatározása a bíróságra tartozik és a megállapítás mennyiségyszerű helyessége ellen a felülvizsgálatot kérő fél kifogással sem él. (1895 szeptember 6. E. 201. sz. a.)

— **Az egri jogakadémián** a folyó félévben következő speciálkollegiumok tartatnak:

Közegészségtan. Dr. Glósz Kálmán. — Római perjog. Dr. Fekete Ferencz. — Alkotmányunk 1848. és 1867. Dr. Kiss István. — Bevezetés a statisztikába. Dr. Falcsik Dezső. — Iparügyünk szervezete. Dr. Falcsik Dezső. — Törvényhatósági és községi önkormányzat. Dr. Falcsik Dezső. — Közszolgálati pragmatika. Dr. Falcsik Dezső. — Politikai repetitorium. Dr. Kiss István. — Fém pénz és valuta. Dr. Kerekes Arvéd.

— **Le homestead, le foyer de famille insaisissable.** Ily cím alatt jelent meg egy érdekes munka *Corniquet* párisi ügyvédétől. Tárgyalja első sorban azon amerikai és francia törvényeket és javaslatokat, melyek a lefoglalhatóság alóli kivételeket állapítják meg, de egyszersmind kiterjeszkedik az otthon erkölcsi javainak védelmére is. A könyv kiadója: Durand et Pedone. Ára 2¹/₂ frank. — Szerző ugyane tárgyról a következő című nagyobb munkát írta: *L'insaisissabilité du foyer de famille aux États Unis. Etude sur le Homestead.* Ára 6 frank.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnvádi perrendtartás törvényjavaslatához. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — A törvénytelen gyermek és az öröklési jog. Dr. SIPOS ARPÁD n.-váradai jogakad. tanártól. — Dologi és kötelmi jog. Dr. SZLADITS KÁROLY-tól. — *Törvénykezési Szemle:* A felebbviteli bíróság kiegészítheti-e a saját ítéletét? (Adalék az 1893. évi XVIII. tcz. 124. és 130. §-ához.) *d. s.* — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bűnvádi perrendtartás törvényjavaslatához.

I.

Az a javaslat, melynek tárgyalása a jelen országgyűlés tárgysorozatának kétségenkívül legfontosabb és legérdemlegesebb részét van hivatva alkotni, a hazai jogszervezetben eddigelé ismeretlen új intézménynek meghonosítását is tervbe vette. *Az ártatlanul szenvedett letartóztatás és büntetés esetében adandó kártalanítás* kérdésének szabályozása elől ma már ki nem térhetett. Ha az igazságügyi kormányzat még nem hitte volna megkoczkáztathatónak, hogy a büntető igazságszolgáltatás alaki részében uralkodó szervezetlenség és esetlegesség az általánosan kötelező írott jogforrás uralmának már ez idő szerint tért engedjen, akkor előbb-utóbb a személyes szabadság oltalmára novelláris rendelkezéseket kellett volna alkalmazásba vennie. Ezeknek keretében pedig mulhatatlanul körvonaloznia kellett volna azoknak jogszerinti helyzetét, kiket ártatlanul vetettek fogságba akár előzetesen, akár pedig marasztaló ítéletnek parancsa szerint. És habár nyomatékos okok sorakoznak a mellett, hogy a büntető jogszolgáltatás által ártatlanul üldözötteknek kártalanításhoz való joga és az erre vonatkozó eljárás, mint lényegében az anyagi jog területébe vágó kérdés, a bűnvádi eljárás határain kívül nyerjen szabályozást, mégis ezen szempont alantas jelentőséggel bír akkor, midőn a büntető perrendtartás kodifikálása vétetik foganatba. Ebben az esetben vagy az az eljárási mód kínálkozott, melyet a javaslat választott, midőn a kártalanítás elvét és annak feltételeit is keretébe foglalta, vagy külön törvényt kellett volna ezen tárgyban a törvényhozó testület elé terjeszteni. Elvi és rendszerbeli tekintetek ajánlják az utóbbi módozatot, gyakorlatiak az elsőt. Ha a javaslat nagyobb súlyt fektetett a gyakorlatiasságra és ezt az álláspontját következetesen érvényre emelte tárgyának egész óriási körében, csak elismerésre és pártolásra számíthat. De a célszerűségi szempontoknak és érveknek legmesszebbmenő méltánylása sem szolgálhat mentségül akkor, midőn a practicabilitas elveknek elejtésére avagy elferdítésére késztet.

Midőn a következőkben elsöben a bűnvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatnak azt a részét teszem bírálat tárgyává, mely «az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében» adandó kártalanításról rendelkezik (XXXI. fejezet 576—589. §§.), teszem azt azon okból, mert a törvényjavaslatnak ez a része a mellett, hogy a létező jogelvek mellé újnak törvénybeiktatását kontemplálja, következményeiben társadalmilag és államhatalmi vonatkozásaiban egyaránt kimagasló fontossággal bír. Ily kérdés szabályozásánál fokozott óvatosság van helyén, mert helytelen kiindulási alap és elfogult következtetések az egész intézményt diskreditálhatják. És ha a kísérletezés a törvényalkotás minden mozzanatában veszélyes, legveszedelmesebb

az hosszú életre szánt szerves kodex alkotásánál. Azért e helyütt lehetőleg mellőzni fogom a részletkérdések tárgyalását és főképen az alapvető elvekkel kívánok foglalkozni.

I. Habár a javaslat indokolása csupán elméleti értékűnek vallja azt a vitás kérdést, vajon a kártalanítás adása az állam jogi köteleztetésén avagy csak méltányossági indokokon sarkallik, következtetéseiben mégis az első felfogás felé hajlik. És határozott állásfoglalás nélkül ezen kérdés tekintetében az intézménynek bizonyos rendszer melletti szabályozása nem is képzelhető. Más alkalommal reá utaltam már arra az összefüggésre, mely a kártalanítás miként szabályozásának csaknem minden részlete és azon kiindulási alap között fenáll, a melyből a kártalanításra való igényt leszámaztatják. Ezeknek ismétlésébe nem bocsátkozom, de reá fogok mutatni ott, a hol szükséges, mennyire ártalmára van a javaslatnak, hogy nem állott fentartás nélkül az állam jogi köteleztetésének álláspontjára.

A javaslat kártalanításra való igényt ártatlanul szenvedett letartóztatás vagy vizsgálati fogság és büntetés esetében egyaránt megállapít. Hogy azoktól az esetektől eltekint, midőn az előzetes letartóztatást valamely rendőri hatóság elrendelte (javaslat 143. §-a) a nélkül, hogy az ügy bírósági eljárásnak képezte volna tárgyát, arra való tekintettel, hogy ily letartóztatásnak leghosszabb tartama a javaslat értelmében 3 nap (145. §.), különös kifogás alá nem eshetik. Valamivel aggályosabb, hogy a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások esetében a kártalanításra való igény eleve ki van zárva. Ez azonban természetes következménye annak a körülménynek, hogy a kártalanítás kérdése a bíróságok előtti bűnvádi eljárást szabályozó törvényjavaslatba lett illesztve. A kártalanítás általános feltételét a javaslat általában abban állapítja meg, hogy kártalanításban lehetőség szerint csak az az egyén részesüljön, ki *ártatlanul és hibáján kívül* szenvedett előzetes fogságot avagy büntetést. Ezen tekintetben a javaslat dicséretreméltó szabadelvűségnek hódol, mely különösen abban is nyilvánul, hogy a büntetés-nemek között nem különböztetve, a kártalanításhoz vezető utat pénzbüntetésre történt elítéltetés esetében is nyitva tartja, Ezen rendelkezés által azok, kiket vétség miatt pénzbüntetésre ítélték, előnyösebb helyzetbe jutnak olyanokkal szemben, kik kihágás elkövetésének gyanuja miatt ártatlanul elzárás büntetést szenvedtek. Helyeselni kell a javaslatnak azt az álláspontját, hogy a kártalanításra való igény megállapításánál elítélés esetében beérte az ártatlanság vélelmezésével is, anélkül, hogy az ártatlanság bizonyítását feltételként állította volna fel. Ez következménye a perújítás föltételeinek megállapításánál követett szabadelvű felfogásnak. Helyeselni kell a javaslatnak azt a rendszerét is, hogy büntető elítéltetés esetében kizárva a bíróságnak discretionarius hatáskörét, taxativ módon felsorolja a kártalanításra való igény feltételeit és azoknak fenforgása esetében megállapítja ezen igény érvényesíthetőségét. Mindazonáltal a helyes iránytól némi elhajlás történt az előzetes fogság eseteivel szemben. Ezen elhajlás nem annyira a javaslat szövegében, mint inkább indokolásában észlelhető, a mely itt-ott épen annak ellenkezőjét mutatja a javaslat helyes értelmezése-képen, mint a mit abból a törvényt magyarázat az indokok híján

leszármatatna. Az indokolás szerint a kártalanítás, a törvényben taxative sorolt feltételeknek fenforgása és a kizáró okoknak nem létezése esetében is csupán ártatlanul történt elítéltetés esetében obligatorius, előzetes fogsággal szemben csak fakultatív. Mert habár az u. n. processuális hibákat a védelem szabadságának és hatályosságának érdekében a kártalanítási igény tagadásának szempontjából figyelmen kívül hagyja, még sem tartja mellőzhetőnek a kártalanításra való igény megállapításánál azoknak az okoknak mérlegelését, melyekre előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság esetében a megszüntető végzés vagy a felmentő ítélet alapítva lett. Ez annyit jelent, hogy a bíró esetről-esetre döntené fog, vajon van-e kártalanításra való igény vagy sem, habár a törvény által taxative felsorolt feltételek fenforognak és a hason módon sorozott kizáró körülményeknek egyike sem állapított meg. Azon kérdés felett, mellőzhető-e a kártalanítási igény megállapításánál a bírói discretionarius hatáskörnek megnyitása vagy sem, lehet vitatkozni és nem igényelhetem, hogy ezen kérdésben ismételt körvonalozott álláspontom a kizárólag helyesnek ismertessék el. Ha azonban szükségesnek ítélték a fakultatív rendszernek elsőbbséget adni, akkor azt kifejezetten a törvényjavaslat szövegében kifejezésre kellett volna juttatni.

A javaslat indokai, mint általában sok helyütt, úgy ebben a tekintetben is tulságos ragaszkodással simulnak az 1882-ki német bizottsági tanácskozmányok érveléséhez. Csakhogy a bizottság megállapodásainak élét az általa bemutatott javaslat szövegében egész határozottsággal kifejezésre hozta, midőn az előzetes fogság esetében igényelhető kártalanítás fakultatív jellegeként kimondotta: «dem . . . Angeschuldigten kann Entschädigung . . . gewährt werden». Ott pedig, a hol a kártalanítás a törvényes feltételek fenforgása mellett obligatorius, ennek megfelelőleg azt a rendelkezést tartalmazza: «Für eine vollstreckte Freiheitsstrafe ist . . . Entschädigung zu gewähren». Ezzel szemben a javaslat obligatorius és fakultatív kártalanítás esetében egy és ugyanazt a rendelkezést tartalmazza: «kártalanításra van igénye» és e mellett semmivel sem sejdített, hogy ezen igény a sorolt feltételek fenforgása és a kizáró körülmények hiánya daczára egyszer feltétlen, másszor feltételes. Abban a véleményben vagyok, hogy valamely igény feltételeinek taxativ felsorolása mellett lehet ugyan a bírói discretionának tért nyitni annak mérlegelésénél, hogy a megállapított feltételek fenforognak-e vagy sem, de ugyanazon igénynek megállapítását a sorolt feltételeken kívül fekvő körülményeknek nyomozásától és ennek eredményétől függővé tenni csak akkor lehet, ha a bírói mérlegelés során szerzett meggyőződést is az igény érvényesíthetőségének feltételei közé iktatják. Ennek pedig magában a törvény szövegében kell történnie. Egyébiránt a megszüntető végzés avagy a felmentő ítélet okainak bírói mérlegelése csakis abban az esetben bírhat jelentőséggel, midőn valaki a javaslat 576. §-ának 1. esetére alapítja kártalanítási igényét, t. i. mert a terhére rótt büncselekményt nem követte el. Miután gyakori eset, hogy az eljárást meg kell szüntetni avagy a vádlottat fel kell menteni, a nélkül, hogy ártatlansága kétségen kívül megállapított volna, a javaslat, úgy látszik, ezeket az eseteket a kártalanítás lehetőségétől el akarja zárni. Indokai szerint meg kívánja, hogy a megszüntető végzés avagy felmentő ítélet azon az alapon származott legyen, mert a büncselekményt nem a gyanúsított egyén, hanem más követte el.

Más szavakkal, a letartóztatott egyénnek ártatlansága minden kétséget kizárjon. Helyes és célirányos-e az ily megszorítás — hacsak nem tekintjük irányadónak az állami pénztár kiméletének szempontját, melyet az indokolás itt is előtérbe állít — nem akarom újból vitatni. De azt hiszem, hiába czáfolja az indokolás, hogy a midőn a jövőben kétféle felmentés és megszüntetés lesz, olyan, a mely kártalanítási

igényt fog megállapítani és olyan, mely az anyagi és erkölcsi elégtétel elől el lesz zárva, ezen különböztetés folytán a közvélemény, a felmentéseknek utóbbi nemét természetesen gyanakvó szemmel fogja fogadni és ebben az értelemben az ily felmentés kétségtelenül magán hordja az ab instantia való felmentés jellegét. Abban a meggyőződésben vagyok, hogy a ki ellen a bünvádi eljárást jogerősen megszüntették vagy a kit a vád alól felmentettek azért, mert ellenében valamely büncselekménynek elkövetése igazolást nem nyert, azt utólagosan kártalanítási igényének tagadása által megbélyegezni és ezzel kerülő uton társadalmilag vétkesnek nyilvánítani nem szabad. Mert ez a rendszer nemcsak, hogy a büntető eljárásba vetett bizalmat megingatja, hanem számos méltánytalanságra és igazságtalanságra vezet. Maga a javaslat sem emeli érvényre ezt a felette óvatos álláspontját teljes következetességgel. Minden bírói discretió kizárásával megállapítja annak kártalanítási igényét, kit ujrafelvétel folytán jogerősen felmentettek, holott az ujrafelvételnek nem képezi kellékét az ártatlanságnak bizonyítása — mint azt a legujabb német birodalmi javaslat tervezi s a francia büntető eljárási novella életbe léptette, — annak feltétele csupán a nem bűnösségnek valószínűsítése. Pedig a javaslat indokai elismerik, hogy az ujrafelvétel folytán történt felmentő ítéletek a bizonyítékoknak időközben történt elmosódása folytán legtöbbszörre a non liquet terén állanak. Ha ez az állítás való, akkor a rendszer következtessége azt igényelte volna, hogy perújítás esetében ugyanazt a discretionarius hatáskört biztosítsák a kártalanítás tárgyában ítélező bíróság részére a felmentés indokainak mérlegelése tekintetében, mint az előzetes fogság kártalanítása esetében. Csakis ily módon valószínűsíthető volna meg a javaslat egész terjedelemben azt a jogosultságában nehezen megczáfolható elvet, hogy nem a felmentett, hanem az ártatlan egyén kártalaníttassék. A különbségtétel igazolására az a vezérlő indokolás, hogy az ítélet következtében elszenvedett szabásvesztés-büntetés kedvezőbb elbánást igényel, mint az ártatlanul kiállott előzetes fogság, ki nem elégítő.

Ugyanezen indok vezette a javaslatot, midőn a perújítás során történt felmentést azokban az esetekben is elfogadja kártalanítási igény alapjául, a melyekben az elítélt egyénnek ártatlansága meg nem állapított. Készséggel elfogadom a javaslat indokolásának azt a tételét, hogy akadémikus jelentőségű a kérdés, vajon van-e kártalanításra igénye oly egyéneknek, kit magánvadra üldöző büncselekmény miatt elítéltek s utóbb megállapítást nyert, hogy jogos magánvád esete nem forog fen? Ahoz sem férhet kétség, hogy ebben az esetben vádlottat törvény szerint büntetni szabad nem volt. Ebből azonban még nem következik, hogy ártatlanul szenvedett büntetést, még kevésbé következik, hogy kártalanításra méltó. Azt a büntetést, melyet bárki a büntetőtörvénybe ütköző szándékos magatartása következtében kiállott, én ártatlannak nevezni nem tudom. Legkevésbé tehetem azt akkor, midőn ártatlan büntetés kártalanításáról, az elítéltnak nemcsak pénzbeli, de teljes erkölcsi rehabilitációjáról is van szó. Ebben az esetben az ártatlanság fogalmát eredeti, abszolút értelmében kell értékesíteni. Ártatlanul elszenvedettnek csak azt a büntetést nevezhetem, melyet valaki kiállott a nélkül, hogy büntetendő cselekményt elkövetett, illetőleg, hogy az ellenében beigazoltatott volna.

Azt az egyént, kivel szemben kétségtelen megállapítást nyert, hogy valamely büncselekményt elkövetett, habár büntetése rajta kívül álló és a büncselekmény tárgyi tényálladékatól is teljesen független tényezőknél perrendszerü érvényesítésétől van függővé téve, a közvélemény és az abban megnyilatkozó erkölcsös felfogás különös állami pártfogásra méltónak nem vallhatja. Ez a felfogás lehet doctrinair, ha annak nevezzük azt a felfogást, mely az állam büntető jogszolgáltatásában nemcsak célszerűséget és opportunismust,

hanem a közerkölcsösség megnyilatkozását is kutatja. Ez a felfogás nem állja annak utját, hogy az elítélt egyén perujtás segélyével megállapíttassa azt a körülményt, hogy jogos vád hiánya okából elítélhető nem lett volna és ezzel rehabilitálja magát azon tiszteletreméltó embertársai becsülésében, kik a bűncselekvény elkövetésének tényét és az abban megnyilatkozó erkölcsi depravációt semmibe sem véve, a becsület megcsökkenését a fogházba való belépésétől kezdve számítják. Csak annak állja utját, hogy a közbecsülésből arra méltatlan magatartása folytán kirekesztett egyén állami pártfogás mellett abba visszahelyeztessék, mielőtt arra reá szolgált volna. Mert ez a felfogás a kártalanításnak első és leglényegesebb elemét a kielégítő erkölcsi elégtételadásban látja, a mely elégtétel nem a felmentett, hanem csak annak az egyénnek jár, kit eredetileg megbélyegezni nem volt szabad.

Dr. Doleschall Alfréd.

A törvénytelen gyermek és az öröklési jog.¹

Hasonlítsuk össze a francia jog genesisét a mi jogfejlődésünkkel rokontermészetű német jogok rendszerével.

Ezek az u. n. atyasági kereseti jog engedélyezése által csupán a gyermekágygyal, keresztelelssel járó kiadások, továbbá a törvénytelen gyermek tartása és neveltetésével járó költségek megtérítését és biztosítását célozzák, bölcsen óvakodván a természetes családi jogviszony és az avval járó öröklési jogigények megteremtésétől.

Ily korlátozás mellett nem riadnak vissza sem a botrányok, sem a zsarolás rémképeitől. Pedig ez sokakat gondolkodóba ejt, hitem szerint tuhajtott aggodalomból. Bármennyire szokták is korunkat botrányhajhászással vádolni, bármennyire igaz is, hogy az ember — saját gyarlóságának érzetében hajlandó levén embertársairól a rosztat fölteni — a botrány még oly ártatlan áldozatára is legtöbb esetben rosztat titkolt kárörömmel, legjobb esetben pedig hazug részvétellel tekint, mégis a zsaroló botrány eseteivel úgy nálunk, mint a német magánjog vidékein csak nagy ritkán találkozunk. Ez csak képzelt rémkép, mint a hogy a francia jog érvelésében is legendának bizonyult.

Sőt ezzel szemben a német jogászok azt állítják, hogy sokkal célszerűbb ezeket a költségeket egy igazságos, elfogulatlan bíró által megállapíttatni és biztosítani vagy elutasítani, mint a magánuton való korlátlan zsarolásnak kitenni tisztes férfiakat oly nők részéről, kik saját gyalázatuknak dobraütésétől nem riadnak vissza. Ha pedig valaki elkövette a bűnt, az viselje annak következményeit pénzben, szegyenben és ne lökje a szerencsétlen gyermeket a község nyakába, melynek terhei ezzel szaporodnának.² Ebben nincs is veszedelem, sőt a gyerekekről ez által jobban gondoskodik a jog, mint a spontán elismerésre alapított s így kétes értékű öröklési jog megállapítása által.

A francia jognak előnye mellett fölhozzák azt is, hogy a botlástól visszaretent a segélytelenség félelme, azonban eltekintve attól, hogy viszont a büntetlenség tudata meg a férfiakat bátorítja, a tapasztalat számadatilag igazolja, hogy a bűnös botlások és ezek következményeinek száma — az erkölcsök lazulásával — folyton szaporodik.

A helyzet vigasztalanságáról pedig, mit a szerencsétlen gyermekek számára teremt, igazán kevés dicsérni valót mondhatni. Az atya anyagi segélyétől elzárt anya legtöbb esetben összeroskad föladatának terhe alatt s a szánandó gyermek a közigazgatási hatóságok gondozása alá jut, melyek azután vidéki földészeknél helyezik el oly módon, a mint ezt a rendelkezésükre bocsátott s az állambudgetből szűken kiszabott összegek engedik. Volt eset reá, hogy a

havi tartásdíj összege 4 frankban volt megállapítva, tehát — ha az agiót nem számítjuk — mintegy napi 5 kr. átlagban. Ha ezzel összehasonlítjuk a német jogok területén és hazánkban a bíróságok által megszabott havi tartásdíjak nagyságát, ha kiemeljük azt, hogy a hol a bíróság egy maximum által — melyen tul nem mehet — korlátozva van, a havi tartásdíj ott is 10 tallérban szabható ki,¹ — ha veszszük, hogy hazánkban is a községek az ily gyermekekért 3—4-szer nagyobb tartásdíjat fizetnek, a gyámhatóságok, árvaszékek, közgyámok és magángyámok pedig a természetes gyermek sorsának gondozását feladataik közé sorolják, akkor csekély vigasztalót láthatunk azon ritka kivételekben, midőn egy-egy atyában megszólal a lelkiismeret, gyermekét elismeri s ennek folytán egy-egy gyermek olykor öröklési igényre tesz szert.

E tapasztalatokon és adatokon alapult észlelet ösztönözhetette a francia jogirót azon kifakadásra, hogy a gyermek sorsának biztosítására jobb a legrosszabb törvénytelen apa támogatása is, mint a közigazgatási hatóságé.²

Érzik ezek valóságát a francia jogászok, mert az atyasági keresetet tiltó törvény ellen élénk mozgalom fejlődött az irodalomban, minek gyümölcsekép tekinthető azon — részint francia, részint belga jogásztól származó — hat tervezet, mely rövid időközökben látott napvilágot.³

De a mily nehézségekbe ütközik nálunk az u. n. atyasági keresettel összhangba hozni a természetes gyermek törvényes öröklési jogát, ép oly nehézségek állják utját az atyasági kereset behozatalának a francia-belga jogban, hol már a törvényes öröklési jog a természetes gyermekek javára egy századot meghaladó idő óta érvényben van. Mutatja ezt a tervezetek sorsa, melyek egymásután letűntek a napirendről, pedig azok között egy a híres Laurent-tól származott; hiszen a már meggyökeresedett öröklési jogot egyik sem merte érinteni s így a tervezők azon keserves dilemma előtt állottak, hogy vagy félrendsabályokat javasoljanak, mik semmikép sincsenek logikai összhangban az öröklési joggal, vagy pedig megfelelnek ugyan e követelményeknek, de oly messzemenő jogkövetkezményekkel, miktől a tervezetők egyike-másika visszadöbrent.

A tervezetek eleinte az u. n. atyasági kereset tilalmát fentartották, mint szabályt; kivételkép: elrablás, erőszak, álnok házassági ígérettel való elcsábítás eseteiben azonban megengedik; a kérdés lényegét, annak az öröklési, ennél fogva a családi jog viszonyra vonatkozó hatását azonban alig érintik. A későbbiek már az elismerésnek nagyobbára a megítélt atyasággal egyenlő hatályt tulajdonítanak s általában kijelentik, hogy az ily gyermek az atya, illetve anya családjába lép (mert volna anyai elismerés és elmarasztalás is), a nélkül, hogy annak minden jogi következményeit ki-domborítanak. Legmesszebb megy következetességében az utolsó, mely talán javaslat alakjában tárgyalatni is fog.

Ez az atyasági kereset megindítását rendszerint megengedi s a tilalmat kivételesen tartja fen; ha az atyaság megállapíttatik: a gyermek az atya nevét veszi föl, ha pedig a leszármazás az atyára és anyára nézve egyaránt megállapíttatik, úgy hogy az utóbbinak elismerése az előbbinek marasztalását megelőzte, az esetben a gyermeket optio joga illeti. Tetszés szerint válogathat benne: az atya vagy az anya nevét akarja-e viselni? Ugy, hogy ha Riche bankár leánya megfeledkezik magáról s a kivel a botlást elköveti, citoyen Piqueur, a gyermek az anya nevét választhatja, nem pedig a lovászt; ha ellenben a gazdag Chaud-Ryant marquis ereszkedik le egy varrónőhöz, akkor az apa nevét követelheti. Ennél már csakugyan lehetetlen jobban gondos-

¹ Szász polg. törvénykönyv 1862. §.

² Molinari: «La recherche de la paternité». Revue des deux Mondes. 1875. évf.

³ Berenger, Rivet, Laurent, Lejeun a szerzők. L. szövegüket Hector Lambrecht id. m.

¹ Az előbbi közl. l. a 40. és 41. számban.

² Siebenhaar id. m. 3. köt. 165., 166. l.

kodni a törvénytelen gyermekről, csak az a kár, hogy azt nem lehet tudni, hogy miként fogná gyakorolni például a hat vagy három éves gyermek egy év alatt az optio jogát.

A gyermek tehát fölveszi az atya nevét, ez köteles őt táplálni, tartani, neveltetni s e kötelesség a törvénytelen gyermek törvényes leszármazóira is kiterjed, még pedig — ha az élmezést vagy tartást fizetni nem képes — saját lakásában és családi körében; hogy ily családi viszony mellett e kötelesség kölcsönös, azt, úgy hiszem, mindenki természetesnek találja.

A mint látható, ezen tervezet a család tagjává teszi a természetes gyermeket és a törvényes családi viszony mellett megteremti a törvénytelen. Ha az atyasági kereset kivételesen fentartott tilalma akarja a törvényes családi intézményt megvédeni, úgy ez nagyon rossz védelem; törvényes férj ellen, továbbá, ha a megesezt nő oly közeli rokona a csábítónak, hogy köztük házasság nem köthető, nincs helye atyasági keresetnek (art. 3. 4.); e tilalom megvédeni igyekszik ugyan a törvényes család belső békéjét és megóvja a család nevét botránys természetű perekől. De igazságtalan, mikor rosszabb helyzetbe juttatja az ilyenek házasságonkívüli nemzéséből eredő törvénytelen gyermekeket, mint a többieket; ez a megkülönböztetés a törvényes család érdekében, azonban a szerencsétlen gyermek rovására történik, másrésztől azon férfit, ki talán fiatalkori könnyelműségében vétkezett s ennek folytán a kényes természetű törvénytelen családi kötelék nyügét viseli, elzárja a törvényes család alapításának lehetőségétől. Tegye tul magát a feszélyező tekinteteken és nősüljön meg, törvényes családi életének nyugalmára a már létező természetes családi kötelék romboló hatását rövid idő alatt éreztetni fogja. Nem változtat ezen azon kijelentés sem, mely szerint «a gyermek az atyával szemben a törvényes gyermekek jogaira nem tarthat igényt» (art. 10.), mert hisz a természetes gyermeket az ítélet sem teheti törvényes leszármazóvá, de meg ez a kijelentés nem is a természetes családi viszonyra vonatkozik, hanem — a mint a következő bekezdés mutatja — az örökjogra: «a törvénytelen gyermek öröklési jogait a Code Civil örökösödési fejezete szabályozza». Így szól a magyarázó kijelentés; ha ez azt akarja jelenteni, hogy az öröklési arány különböző volta ez által nem szenved változást, hanem érintetlenül fenmarad, akkor ez a kijelentés felesleges, ha pedig azt jelentené, hogy az atyaságot megállapító ítélet mellett a törvényes örökösödéshez külön alakszerű elismerés szükséges, mert a birói ítélet, mely a leszármazást megállapította, nem elégséges jogczim, akkor mindaz, a mit a magyar tervezetre megjegyeztem, itt is alkalmazható.

Eljutott tehát a belga tervezet csaknem oda, a hová a kényes következetesség mellett eljutnia kellett és még kérdés, hogy ott megállhat-e? nem lesz-e kénytelen a törvénytelen gyermekek között tervezett s ép oly következetlen, mint igazságtalan megkülönböztetést és ezzel az atyasági kereset minden kivételes korlátolását is elejteni? a mikor aztán a törvényes család intézménye minden hullám-törő gáttól megfosztva, a felbontás veszélyének lesz kitéve.

A természetes gyermek fölveszi az atya nevét, a mit a törvényes leszármazók viselnek, az apa köteles őt táplálni, tartani és neveltetni, még pedig nemcsak őt, hanem leme-nőit is; bizonyos körülmények között pedig a tartási és neveltetési kötelezettséget saját lakásában teljesítheti, igaz, hogy kivételesen, de a kivételt a gyakorlat lassankint szabály erejére emelheti.

A gyermeke ruházza az apa nevét, beviszi azt a családi körbe, az atyai hatalom alá helyezi — tényleg, — mert ha külön gyámi képviselétről nem gondoskodik, ezek után csak természetes, hogy a kiskoru annak hatalma alatt álljon, a ki táplálja, tartja, neveltetni s ezzel bizonyos életpályára előkészíti, azt számára ezáltal kiválasztja: már ezek-

hez — hogy a családi viszony teljességéhez mi se hiányoz-zék — bátran odacsatolható azon jog, hogy a gyermeket visszakövetelhesse, fölötte a házi fenyték jogát gyakorol-hassa, házasságra lépését — mig kiskoru — megengedhesse vagy megtagadhassa és így tovább.

Az is alig hihető, hogy az ítélettel megállapított apaság mellett a törvényes örökléshez még külön az elismerés jog-czime fog követeltetni, mert ez azonfelül, hogy ilyen előre-haladott irány mellett egészen érthetetlen, a gyermek örök-lési jogigényét az atya önkényes elhatározásától tenné függővé.

A törvényes család mellett, sőt gyakran annak kebelé-ben elhelyezkednék tehát a természetes család s a gyerme-kek között egyedüli különbséget a törvényes örökrész kisebb-nagyobb hányada képezné, de mert ez szükségkép visszavonást, egyenlenséget támasztana a *testvérek* között, nem lehetetlen, hogy a két-egy család házi békéjének érde-kében a jövő jogalkotás ezt a különbséget is megszüntetendi s akkor a kétféle család között csak keletkezésük jogczimére nézve lesz különbség.

Egészen ide fog-e fajulni a jogfejlődés, azt határozot-tan állítani nem lehet, de hogy azon az uton van, az bi-zonyos.

Hiszen logikai kényszerrel ideutalja az atyasági kere-seti jog következményeit a természetes gyermek törvényes örökjoga.

Mert a törvényes öröklési jog az egyenes és oldalág-beli rokonoknál a törvényes vérségi, a hitvestársnál pedig a házassági, mindnyájánál tehát a családi köteléken alapul; mihelyt a törvénytelen gyermeket és annak leszármazóit a jog törvényes örökléssel ruházza fel, mihelyt versenyre bo-csátja az osztozásnál a családtagokkal, — hogy milyen arányban? az elvi szempontból irreleváns, — *már tényleg és azonnal a családba állította s a családtagok közé sorozta!*

Ha már tényleg a családtag jogai illetik meg a termés-zetes gyermeket, ha már ő a családi kötelékbe föl van véve — mortis causa, — mi természetesebb, mint az, hogy ha a családi viszony megállapítása — inter viros — atyasági kere-seti jog alapján megengedtetik, az szintén családi köteléket teremtsen itt is, a mi már különben is megvan amott. Az első consul sejtethő aggodalma igazoltnak látszik; a fenye-gető baj diagnózisát vagy ha úgy tetszik, prognózisát jól csinálta meg, a therapiát vagyis az orvosszer alkalmazását azonban eltévesztette, midőn a törvényes öröklési jogot a ter-mészetes gyermekek részére érintetlenül hagyván, az atya-sági kereset tilalmával vélte a baj kifejlődését megakadá-lyozni. Az 1793-ki juniusi törvényt kellett volna eltörölnie és a helyett: a házasságonkívüli nemzésből eredő igényekre s a gyermek tartására irányuló kereseti jogot törvénybe iktatni, a mit helytelenül neveznek atyasági keresetnek, mert az családi jogviszony létesítését nem eredményezi. Ellenben a valóságos atyasági kereset nevére méltó, mert a törvényes örökjogból folyó családi köteléki viszonygyal áll összhangban az a kereseti jog, mit a francia-belga jogreformok terveznek, hiszen oly családi jogviszony megállapítását célozzák, mely-nek csirája — a törvényes öröklési jog — egy századot meghaladó idő óta nyugszik a francia jogélet talajában s most a viszonyok kedvezvén, az atyasági kereset tilalmának áldatlan következményei pedig érezhetőek levén, életre kél.

A magyar öröklési jog tervezete a természetes gyermek törvényes öröklési jogigényét jóval szerényebb méretekben állapítja meg; mérsékelt irányában kevésbé következetes, a nélkül, hogy megszűnnék veszélyes lenni.

Mert hogy nálunk, hol a törvénytelen leszármazás meg-állapítására megvan a kereseti jog és a birói ítélet jog-czime, az öröklési jogigényhez még egy külön elismerés jogczime is szükségeltessék, egészen indokolatlan, mivel ha e térre lépünk, egyedül a gyermek törvény által biztosított

érdeke, nem pedig az atya érzelme az irányadó;¹ a filiatio csak kivételesen, oly esetekben, midőn az atyaság birói itéllettel nincs megállapítva, képezhetne jogcímet a törvényes örökléshez. Hogy mérsékletében a természetes gyermek javára csak az esetben adná meg a törvényes öröklési jogot, ha az atyának szükségörökösei nem volnának, az emellett, hogy kevésbé következetes, mégis veszélyes marad.

Mert a bonczoló analysis csakhamar fölfedezi «a vérségi kapcsolatot, mely tagadhatlanul létezik» és a mire Czorda Bódog reá is mutatott, a nélkül, hogy a következtetést abból levonta volna.² Hangoztatni fogják, — hogy:

az elismert gyermek vér az apa véreből, annak közvetlen leszármazója s ha már e vérségi kapcsolat alapján törvényes öröklési jogot biztosítunk számukra és ezzel a családi kötelékhez jogcímet adunk neki, legyünk következetesek és ne korlátozzuk az örökjogot arra az esetre, midőn az örök-hagyónak köteles részre jogosult örökösei nincsenek;

ez a korlátozás különben is inpraktikus, mert az atya — ha az elismerésre reászánja magát, végakarati intézkedés vagy élők közötti ajándékozás által célját éri;

nincs mit tartani attól, hogy minél nagyobb jelentőségűek az elismerés következményei, annál ritkábban fog az előfordulni, mert a lelkiismeretlen atyát a legcsekélyebb előny is visszatartja, ellenben az, kinél a jobb érzés győz, az a nagyobb horderejű következményekkel is számot vet;

mindezeknél fogva a francia, olasz, stb. törvényeket követve, a természetes gyermek részére — bár a hányadra nézve a korlátozásban megnyugodnék — a feltétlen öröklési jog biztosítását kívánna, mint a hogy ezt az értekezleten Oberschall ki is fejezte.³

Következetesség szempontjától e felfogásnak igazat adok, ha már az öröklési jog eszméjével meg kell barátkozni; hozzáteszem azonban, — és itt Halmosyval tartok — hogy az itéllettel megállapított atyaság szintén jogcímet adna a törvényes örökléshez, mert ennek azután gyakorlatibb következményei volnának s a természetes gyermek öröklési jogát feltétlenül biztosítaná, nem bizván azt az apa önkéntes elhatározására, érzelmére és kényére. Az apa érzelmeitől függő elhatározásra alapított törvényes öröklési igény, mely csak másod sorban és feltételesen akkor érvényesül, ha az örök-hagyónak kötelesrészre hivatott szükségörökösei nincsenek, csaknem teljesen értéktelen a törvénytelen gyermekre, mert azok helyzetén ritka esetben fogna segíteni; annyi előnyt, sőt még többet is, mai jogunk szerint is biztosíthat az apa végakarati intézkedés által.

De a törvényes öröklési joggal tényleg a család tagjává avatja a természetes gyermeket, csakhogy oly vonalba állítja őket, a hol — közvetlen leszármazásukat tekintve — nem soká maradhatnak s a honnan a vér törvényeire való hivatkozással az őket megillető hely elfoglalásához segíti őket a jogi következetesség követelménye, melyet e félintézkedések értéktelenségét felismerő tapasztalat támogatand.

Kifejlődik a francia és olasz magánjogok intézményeihez hasonlóvá és már érvényben találván a természetes apa elleni kereseti jogot, midőn az öröklési jogigény címéül azt is átveszi, egyuttal annak átalakítását valódi atyasági keresetté — a következetesség kényszerhatása alatt — erőszakolja, csak úgy, mint a francia, belga magánjogban, hogy a törvényes családi intézmény ellen megkezdje romboló hatását.

Mert az nem valószínű, hogy a jogunkban meghonosított u. n. atyasági keresetet a törvényhozás megszüntetné és eltiltaná, — bár a tervezet készítője — tudomásom szerint — ettől nem idegenkednék,⁴ ha pedig fentartja, a törvényes öröklési jog behozatala folytán annak végzetes átalakulása:

¹ Halmosy ugyanily értelemben nyilatkozott. Jkv. 76. l.

² Czorda B. felszólalásában. Jkv. 74. l.

³ L. Oberschall beszédét. Jkv. 72. l.

⁴ Az 1871. évi jogászgyűlésen tett indítványa.

családi viszonyt alkotó valóságos atyasági keresetté csak idő kérdése; mert az okok azonossága az okozatok azonosságát is jelenti s a fejlődés törvényei egyformák lévén, nem remélhetjük, hogy a dolgok lefolyása a mi kedvünkért kivételt képezend.

Nézetem szerint haladásunk eddigi ösvényéről átlépve a törvényes öröklési jogrendszer terére s föl nem adva az eddigi u. n. atyasági kereset rendszerét, időszakonként lehet megállapodás, de a fokozatos fejlődés végeredménye szükségkép az lesz, hogy a törvénytelen gyermek birói ítélet vagy atyai elismerés címén feltétlen öröklési jogot nyer, a mely csupán a hányadban lesz korlátozva — egyelőre, továbbá annak megfelelően a gyermektartásra irányuló kereseti jog átalakul valódi atyasági keresetté, mely atyai hatalmat és természetes családi viszonyt szürend — a törvényes családi intézmény rovására.

Ez nem épen egyéni aggodalom, hisz az értekezletre egybehívott illústris szakférjak közül: Barta, Berczelly, Szentgyörgyi, Halmosy és Köves szinte kifejezést adtak aggályuknak s a törvényes öröklési jog megadása ellen nyilatkoztak,¹ úgy, hogy a szavazatok egyenlősége is csak oly módon jött ki, hogy a tervezet pártolóihoz számított Oberschall, a ki pedig a következetesség érveire támaszkodva, egészen a francia és olasz magánjogok feltétlen örökjogigényeit követelte a természetes gyermekek számára s a praesumptio nagyobb hatásától sem idegenkedett, mire a tervezet készítője azon ellenérvvel válaszolt, hogy «ily merész ugrást megtenni nem lehet egyszerre». (Egyszerre nem, hanem majd később és fokozatosan megteszik mások!)

Az ily módon megállapított szavazategyenlőség mellett az elnöklő igazságügyminiszter a tervezet javára döntött.

Köztudomásu, hogy a tervezet más — de mint a jelen kérdés fejtegetése is mutatja — igen helyes okból azért vétetett le a napirendről, mert a családi jog a törvényes öröklési joggal szorosán összefügvén, a kettő együttes, összhangzatos megoldásra vár. A most tárgyalt kérdés szempontjából nincs okunk bánkódní tárgyalásának elodázása miatt.

De a törvénytelen gyermekeknek sem. Azon kétes értékű előnyt, mit számukra kilátásba helyezett, most is elérhetik az adoptió, végrendeleti intézkedések, hagyományozások és ajándékozások alakjában, hisz a ki az elismerő nyilatkozatot joghatálylyal megteheti, az ezen jogügyletekhez is bir jogcselekvényi képességgel.

Óhajtandó, hogy a tervezet ezen része megváltozott alakban kerüljön elő. Bármennyire szíven viselje is — minden emberrel — a törvényhozás a szerencsétlen természetes gyermekek mostoha sorsát, nem feledkezhet meg arról, hogy e kérdést egyedül és tisztán a törvénytelen gyermekek érdekei szempontjából nem ítélni meg, hanem kénytelen megemlékezni azon keserves kötelességéről, mely sokszor reákényszeríti a kérlelhetlenséget, midőn az állam létalapját képező intézmények érdekéről van szó és így kötelezi arra, hogy a törvényes családi intézményt, az állam és társadalom jog és erkölcsi rendjének érdekében érintetlenül fentartsa, ha mindjárt annak következményei alatt egyesek szenvednének is.

Bármiképp szabályoztassék is a törvénytelen gyermek jogi helyzete, azért az mindig hátrányos marad, mondja a francia jogiró,² mert a szeretetteljes viszonyban élő szülők jó példája mindig hiányozni fog s azt sem neveltetéssel, sem pénzzel pótolni nem lehet.

A házasságon kívüli nemzésből származó igényeket és főleg a tartás iránti kereseti jogot lehet szigoruabban, részletesebben szabályozni, a havi díjak minimális összegét tisztességesen megállapítani, biztosítására a legmesszebb menő intézkedéseket engedélyezni, az ily perek elintézését soron

¹ L. jkv. VIII. ülés, V. fej. tárgyalásairól szóló részt.

² Mollinari; «La recherche de la paternité» id. m.

kívül elrendelni, bélyeg és illetékek alól felmenteni, a felperesi képviselőt ingyenes ügyvédi kötelességgé minősíteni, a gyermek kiskorúsága alatt elhalt atyának hagyatékában a tartásdíjat mint adósságot az előnyös tételek közé sorozni,¹ a járandóságot a hagyatéki ügyek lebonyolítása alatt folyósítani; mindezt megteheti s még többet is megtehet a magánjogi törvényhozás, de a gondjaira bízott nagy érdekeket nem kockáztathatja oly egyéni szerencsétlenségek orvoslására, miket enyhíthet ugyan, de a maguk teljességében úgy sem szüntethet meg semmiféle magánjogi szabály.

Dr. Sipos Árpád
kir. jogakad. tanár.

Dologi és kötelmi jog.²

A currens jogelmélet a vagyoni jogokat dologi és kötelmi jogokra osztja s e különböztetést arra alapítja, hogy a dologi jogok esetén közvetlenül a testi dolog van alávetve a jog uralmának, míg a kötelmi jogoknál a kötelezettek akarata, illetve annak bizonyos részei.

Nézetem szerint e felosztás ma már elavult és használhatatlan, mert rendszertani okokból hibás. A gyakorlat már régen mellőzte is és e fogalmak már csupán a római jurisprudentiának szinte babonás tiszteletéből tengetik létüket.

Minden helyes felosztás alapfeltétele ugyanis, hogy kizárólagos legyen és teljes. Kizárólagos: vagyis, hogy a szétválasztott csoportok egymástól csakugyan különbözzenek és e különbség az egyes csoportok minden egyedében meg legyen; teljes pedig: hogy a felosztandó anyag minden egyede az alapul vett különbség szerint vagy az egyik vagy a másik csoportba sorakozzék és egyik se maradjon a rendszer keretén kívül.

Már pedig a dologi és kötelmi jogra való felosztás sem nem kizárólagos, sem nem teljes. Nem kizárólagos: mert a szétválasztott elemek egyik csoportból a másikba nyulnak át és nem teljes, mert a ma ismert vagyoni jogok között számos olyan van, a mely sem a dologi, sem a kötelmi jogok közé nem sorozható és így a rendszeren kívül kalandozik.

Mindenekelőtt a dologi és kötelmi jog nem is abban különböznek, a mit különbségül imputálnak nekik, hanem egészen másban.

A jelzett különbség az volna, hogy a dologi jogoknál a joguralom tárgya közvetlenül a testi dolog, a kötelmieknél pedig az adós akarata. E szerint pl. a telektulajdonnál a telek volna a kötelezett, az tartoznék respektálni a jogot. Ez képtelenség. Joguralom mindig csak emberek felett képzelhető. A különbség csak az, hogy a tulajdonjog esetében a földtekével mind az 1500 millió lakosa van kötelezve a jogkivánta negatív, passív viselkedésre, míg pl. egy kölcsönnél csupán az egy kölcsönvevő adós. E különbség azonban csupán mennyiségi és nem minőségi. A joguralom tárgya mindkét esetben a kötelezettek akarata és így e szempontból dologi és kötelmi jog közt nincs különbség.

De meg az sem való, hogy a dologi jog mindig testi dologra vonatkozik. Jogok hasznélvezete vagy elzálogítása avagy alzálog esetén az u. n. dologjog még közvetve sem vonatkozik testi dologra, hanem pusztán eszmei tartalomra, jogra. Ezeket csak fictiók segítségével lehet a rendszerbe belepréselni, már pedig minden fictio a jogász szemében mennyi feloldásra váró rendszerhiba.

A ma szokásos felosztás alapjának is másban kell tehát rejlenie, mint a miben azt a mai elmélet látja.

E felosztási alap nem is egyszerű, hanem kettős. Azt mondják ugyanis, hogy a dologi jog mindenki ellen hatályos,

¹ Hector Lambrecht id. m. ugyanilyenforma javaslatot tartalmaz. V. ö. Frank Ignác hasonló véleményét id. m. 481—483. l. E kérdést tárgyalták czikkeikben: Basch Gyula, Borsitzky Imre, Dreisziger Kálmán, Osváth Imre, Róth Ferencz és Schuster Rudolf.

² A promotio sub auspiciis regis alkalmából felolvasott dissertatio.

de viszont csak pusztán nem tevést, nem bántást követel a kötelezettekől; míg a kötelmi jog csak egy vagy néhány kötelezettre irányul, de ezektől már pozitív, activ magatartást kíván.

E különböztetés a mily felületes, ép oly helytelen.

Mert az való ugyan, hogy a ma u. n. dologi jogok mindig negatív tartalmuak, de az már csakugyan nem áll, hogy a kötelmi jog mindig pozitív és activ magatartást kíván. Elég a versenytillamakra és egyéb negatív kötelmi jogokra utalnom.

A negatív tartalom tehát a dologi jognak nem kizárólagos ismertető jele; de ép úgy nem kizárólagos ismertető jele az u. n. absolut hatály.

Először is nem minden dologi jog irányul minden ember ellen. Ilyen csak egy van, a tulajdon. De már az u. n. idegen dologbeli jogok nem irányulnak megkülönböztetés nélkül minden más ember, hanem csakis bizonyos, különös ismertető jellel előre meghatározott emberek sora ellen, tehát végeredményben mindig csak egyesek ellen. Ez az ismertető jel egy dolog tulajdona. A szolgálmi jog csakis a szolgálmas dolog, a zálogjog csakis a zálogtárgy mindenkori tulajdonosa ellen irányul.

Abban a fogalomban tehát, melyet ma a jogok absolut hatályának neveznek, két, eddigelé még analízatlan elem rejlik. Absolut hatály nemcsak a jognak hatályossága mindenki ellen, hanem egyuttal a jognak hatályossága bizonyos, közös ismertető jellel előre meghatározott személyek ellen általában.

Olyan jog azonban, a mely absolut hatályu a szónak utóbbi értelmében, nemcsak a dologi, hanem a kötelmi jogok közt is nagy számmal fordul elő. Ilyen mindjárt a telektulajdon, a bekebelezett elővételi és visszavásárlási jog. Klasszikus példa erre a római jog noxalis actiója, mely a rabszolga okozta kártétel miatt a kárttevő rabszolga mindenkori gazdája ellen irányult. Ilyen a modern jogban a közraktári jegyen alapuló zálogjog, ez az ingó jelzálog, mely a zálogjegy (warrant) mindenkori tulajdonosát illeti az árujegy (cédule) mindenkori tulajdonosa ellen.

Ime, a dologbeli jognak egyik sajátossága sem olyan, mely kizárólag jellemezné azt a kötelmi joggal szemben. Mindkettőnek tárgya a kötelezett akarata, a jog mindkettőnél testi dologra, de jogositványra is irányulhat, mindkettő lehet negatív tartalmu és mindkettő lehet absolut hatályu e szó tágabb értelmében.

Már pedig a mely különbség közös a megkülönböztetendő fogalmak közt, az megszűnik különbség lenni és az arra alapított felosztás logikailag tarthatatlan.

De e felosztás egyuttal hiányos is, mert nem öleli fel a ma ismert összes vagyoni jogositványokat. Szűk és feszélyező, valóságos Prokrustes-ágy, melybe hol megcsönkitva, hol fictiókkal megtoldva kell bele nem férő dolgokat belekényszeríteni.

Ilyen mostoha gyermekei a mai felosztásnak a reáljogok, az u. n. dologi terhek. Valóságos guelf-ghibellin háboru folyt a jogtudományban ezek elhelyezéseért. E jogok pozitív tartalmuak, mert pénz vagy egyéb dolgok szolgáltatásából állnak, tehát dologi jogok nem lehetnek, mert a dologi jog mindig csak negatív; de kötelmieknél sem lehetnek, mert hisz absolut hatályuak, a szolgáló telek mindenkori tulajdonosa ellen irányozvák, holott a kötelmi jog a mai tanítás szerint mindig csak relatív. Ha pedig elismerjük, hogy lehet pozitív dologi, vagy absolut kötelmi jog, akkor hova lesz az egész felosztás alapja?

De ugyanígy vagyunk azzal a számos jogositvánnyal, melyeket kir. kisebb hasznélveleknél nevez a magyar jog. Malomjog, vásártartás, hid- és révjog stb. mind oly jogositványok, melyek a dolgok tulajdonával teljesen analog jellegűt tüntetnek fel. Ezek is absolut negatív jogok, mint a tulaj-

don, de dologi jogoknak csak a legerőltetettebb fictióval minősíthetők, mert a dolgokkal a legtávolabbi vonatkozásban sem állanak.

Ide vonhatjuk az u. n. szellemi tulajdont is, az írói és művészi szerzői jogot, a találmányi szabadalmakat, a cégjogot, a kereskedelmi minta- és védjegyoltalmat. Mindezek absolut, mindenki más ellen irányuló tiltó jogositványok, de a dologi jogok közt csak sokszorosan összetett fictiók útján kényszeríthetők.

A vagyongajoknak dologi és kötelmi jogokra való felosztása tehát nemcsak, hogy rendszertanilag hibás, hanem a legnagyobb mértékben hiányos is. Az újabb kor jogalkulatainak nagy része már nem fér el benne. A római jog testére volt szabva s a mai jog már régen kinőtte.

Természetesen rombolni könnyebb, mint építeni. A kritika maró lugja sokszor hamarabb foszlat szét régi rendszereket, semmint azokat ujakkal pótolni tudná.

Mi legyen a vagyongajok újabb, helyesebb felosztása? Erre nézve ma még csak szempontokat tudunk felállítani. Annyi bizonyos, hogy nem lehet az összes vagyongajokat egyetlen szempont szerint teljes és kimerítő rendszerbe foglalni. Mint a mértan a pont helyzetét a síkban csakis két koordináta segítségével tudja meghatározni, ugy a vagyongaj sikjában is legalább két jogi koordinátát kell vonnunk, hogy az egyes jogositványokat egymástól elkülönítsük.

Egyik szempontnak mindenesetre a jogok positiv vagy negativ tartalma kínálkozik, mint a mely döntő fontossága a jogvédelem minőségére. A másik szempont az lehet, a mit fentebb a jogok hatályának nevezünk s a mi helyes értelemben nem egyéb, mint annak a kijelölése, ki legyen a jogviszonyban a kötelezett személy. Itt, mint látjuk, három elemmel állunk szemben: az absolut, a jel szerinti és az egyedi kijelölés módjával. Viszont e jelenség ellenképe a jogviszony másik oldalán, a jogositott kijelölésénél is előfordul, ott is vannak jogok, melyeknél a jogositott van bizonyos jellel előre meghatározva, pl. a telki szolgalmaknál vagy a warrant esetében.

A helyes felosztás konstruálásánál mindezen elemeket és elemcsoportokat kombinációba kell hoznunk egymással.

E szempontok tüzetes kijelölése azonban már kívül esik e cikk keretén, melynek célja csakis annak jelzésében állott, hogy a vagyongajok mai felosztása tarthatatlan és alapos reformálásra szorul.

Dr. Szladits Károly.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A felebbviteli bíróság kiegészítheti-e a saját ítéletét?

(Adalék az 1893. évi XVIII. tcz. 124. és 130. §-hoz.)

I.

A pozsonyi kir. törvényszék 1895 D. 60. sz. a. végzett: Alperesek az ítélet kihirdetése után előterjesztett abbéli kérelmükkel, hogy felperesek az alperesek s magukkal hozott, de ki nem hallgatott tanúk személyes megjelenéséből felmerült 12 frtnyi költségben elmarasztaltassanak s ennek folytán a hozott ítélet ezen irányban kiegészíttessék, elutasíttatnak;

mert alperesek ezeket a költségeket a felebbviteli eljárás folyamában fel nem számították és azok felmerülését és szükségességét nem igazolták;

mert továbbá a kir. törvényszék a költségek megállapításánál hozott ítéletében a lefolyt felebbezési eljárásból ismert adatokat figyelembe vette;

s végül mert az 1893. évi XVIII. tcz. 108. §-a értelmében költségek utólagos felszámításának az ítélet hozatala után már nincsen helye.

A kir. törvényszéknek ezen végzése ellen beadott felfolyamodást a pozsonyi kir. ítélőtábla 1895 H. 5. sz. a. végzésével hivatalból visszautasította és az alperesi képviselő részére a felfolyamodásért munkadíjat meg nem állapított, a következő indokokból:

Az ítéletnek kiegészítését az 1893. évi XVIII. tcz. 124. § a szabályozza, ennek a kiegészítésnek azonban csak elsőbírósági ítéletre vonatkozóan van helye, illetve az idézett tcz. 124. §-a a 130. §. ellenére sem alkalmazható a felebbviteli eljárás folyamán;

mert ama 124. §. a törvényben az elsőbírósági eljárás szabályozásánál van elhelyezve, és az ítélet kiegészítése a felebbviteli eljárással össze nem egyeztetendő, a mennyiben az ítélet kiegészítése is lényegileg jogorvoslat és a felebbviteli határidőben kérelmezendő, holott a felebbviteli bíróság ítélete ellen sok esetben a további jogorvoslat ki van zárva. (1893. évi XVIII. tcz. 180—183. §.)

Alperesi képviselő részére a felfolyamodásért munkadíj azért nem állapított meg, mert az ügyvéd nyilván sikertelen eljárásért díjazást nem követelhet.

Pozsony, 1895 szept. 21.

II.

A kir. ítélő táblának ezen határozatához nem tudnék hozzájárulni; mert az 1893: XVIII. tcz. 130. §-a szerint a felebbezési eljárásra a járásbíróság előtti sommás eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók, hacsak a törvény eltérő intézkedést nem tartalmaz; már pedig az, hogy a felebbviteli eljárásban az ítélet kiegészítésének nincs helye, sehol kimondva nincsen s erre abból sem lehet következtetni, hogy a 129. §. az elsőbírósági eljárás szabályozásánál van elhelyezve, hogy továbbá a kiegészítés lényegileg jogorvoslat s végül abból sem, hogy a felebbviteli bíróság ítéletei ellen sok esetben a további jogorvoslat ki van zárva. Ugyanis sok más szakasz is az elsőbírósági eljárás szabályozásánál van elhelyezve és mégis alkalmazást nyer a felebbviteli eljárásnál s a 130. §-nak csak az a célja, hogy a törvényben felesleges ismétlések kikerültesse.

A kiegészítés pedig lényegileg jogorvoslat ugyan, de olyan, melyet érdemileg nem a felebbviteli, hanem az a bíróság intéz el, melynek az arra vonatkozó kérvény előterjesztett s hogy előterjesztésének ideje a felebbviteli határidővel összeesik, igen természetes, mert ekkor az ítélet jogerőssé válik, a jogerős ítéletet többé kiegészíteni nem lehet, miután ekkor már a hiányos ítélettel elbírált dolog a hiány létele dacára is, res iudicata-t képez s ezen hiány miatt már perujításnak sincsen helye.

Végül az a körülmény, hogy a felebbviteli bíróság ítéletei ellen sok esetben a további jogorvoslat ki van zárva, a leghatalmasabb és leggyakorlatibb érv a mellett, hogy az ítélet kiegészítésének jogorvoslata a felebbviteli eljárásból ki ne zárassék.

Azok a fontos jogpolitikai okok ugyanis, a melyek ezen intézmény mellett harcolnak, ennek nélkülözhetetlenségét ép ott tüntetik fel legjobban, a hol további olyan jogorvoslat nincsen, a melyet a felettes hatóság bírál el. Ilyenkor felette hasznos és szükséges, hogy legyen olyan jogorvoslat a kéznél, a melyet maga az a bíróság bíráljon el, a melynek határozata ellen további jogorvoslat ki van zárva. Ha ilyenkor az ítélet kiegészítése helyt nem foghatna, ugyan mit lehetne tenni? Perujításnak feltételei fen nem forognak, — a bíró által elbírálni elmulasztott pont miatt perujításnak helye nem volna tehát, — másrészt új kereset sem volna indítható, mert az az igény keresetileg már volt érvényesítve s ugyanazon igény keresetileg csak egyszer érvényesíthető.

Nézetem szerint tehát a felebbviteli bíróságot attól, hogy ítéletét kiegészíthesse, megfosztani sem nem czélszerű, sem nem törvényes.

III.

Az a kérdés, vajon a felebbviteli bíróságnak a kiegészítés tárgyában hozott határozata ellen van-e jogorvoslatnak helye vagy nem, a fenti kir. ítélő táblai határozattal csak annyiban van eldöntve, hogy a felfolyamodás hivatalból van elutasítva.

Ez az eldöntés alakilag téves. A táblai határozat indokai ugyanis azt mondják meg, hogy a felebbviteli bíróság előtt ítélet kiegészítésének nincs helye, de nem mondják meg, hogy miért utasítandó vissza a felfolyamodás. Ez ugyanis csak akkor történhetik, ha a felfolyamodás ki van zárva s ily esetben az indokokban ez hozandó fel. Jelen esetben az indokok mást tárgyalván, azt lehet következtetni, hogy a kir. ítélő tábla a felfolyamodást nem akarta visszautasítani, hanem a felebbezési bíróság határozatát — más okokból ugyan, de helybenhagyta s így ezt kellett volna kimondania, a mi azonban meg nem történt. Ehez képest a táblai határozat és annak indokai nem fedik, nem igazolják egymást.

Visszatérve a felfolyamodás helyfoghathóságának kérdésére, nyilvánvaló, hogy anomália előtt állt a kir. tábla. Az ügy ugyanis, melyben döntése kéretett, 50 frton felüli, de 200 frton aluli értékű volt. Ha a felebbviteli bíróság a kiegészítési kérelemnek helyt ad s ítéletet hoz, nyilvánvaló, hogy ezen kiegészítő ítélet nem lett volna megtámadható, mert ezek az ügyek a felülvizsgálati kérelmet kizárják (1893. évi XVIII. tcz. 181. §.). Azonban a felebbviteli bíróság a kiegészítési kérelemnek nem adott helyt s így végzést hozott, eldöntendő volt tehát, vajon ilyen körülmények közt van-e helye felfolyamodásnak, azaz további jogorvoslatnak akkor, midőn ez helyt nem foghatott, ha a felebbviteli bíróság esetleg ítéletet hoz? A törvény erre az esetre külön nem intézkedik s miután a 214. §. szerint a kir. törvényszéknek, mint másodfokú bíróságnak csak azon végzéseit nem lehet felfolyamodással megtámadni, melyek azokban az ügyekben lettek meghozva, a melyekben a kir. járásbíróság ítélete ellen felebbezésnek nincs helye s miután a 214. §. szerint egyébként a kir. törvényszéknek felebbviteli eljárás során hozott végzései az 1881. évi LIX. tcz. korlátain belül megtámadhatók, következik, hogy a jelen esetben a 181. §-ra való tekintet nélkül felfolyamodásnak helye van s így azt hivatalból visszautasítani nem lehetett.

Ezekhez képest a felebbviteli bíróságnak az ítélet kiegészítése iránt előterjesztett kérelem tekintetében hozott végzése ellen felfolyamodásnak mindig van helye, hacsak az ügy nem olyan, hogy abban a kir. törvényszék, mint felülvizsgálati bíróság jár el, ítéletei ellen azonban csak akkor, ha a kiegészített ítélet ellen felülvizsgálati kérelemmel lehet élni. De lege ferenda ez az anomalia elkerülendő volna.

d. s.

Különfélék.

— **A semináriumi oktatásról** a közoktatási költségvetés indokolásában a következő passust találjuk:

A semináriumi kiképzésnek a jogi karon intenzívebb kifejlődése és kibővítése felette kívánatos lévén, e célra már engedélyezve levő 600 frton túl — tekintettel a semináriumi oktatásban részesítendő hallgatók nagy számára — még 1200 frtot irányoztam elő.

— **Ügyvédjelölti lajstromba való felvétel.** A bpesti ügyvédi kamara Friedländer Ármin ügyvédjelölt bejegyzése tárgyában végzett: F. A. kérelmének, hogy e kamara által vezetett ügyvédjelöltek jegyzékébe bevezetessék, hely nem adatik; mert az 1874. évi XXXIV. tcz. 11. §. előírt kellékeket nem igazolta, a mennyiben sem a jog- és államtudományok szabályszerű befejezését, sem pedig előéletének előterjesztése és okmányyszerű igazolása által feddhetlen jellemét nem igazolja. Ellenkezőleg saját előadása és a csatolt mellékletekből

kitűnik, hogy jog- és államtudományi tanfolyamot egyáltalán nem végzett és hogy a jog- és államtudományi vizsgát csakis a vallás- és közoktatási miniszterium engedélye alapján tette le. Minthogy azonban az 1874. évi XXXIV. tcz. 11. §. a) pontja szerint arra, hogy az illető folyamodó az ügyvédjelöltek névjegyzékébe bevételessék, a szabályszerű vizsgák letételén kívül még a jog- és államtudományi tanfolyam befejezése is megkivántatik; minthogy továbbá a hivatkozott törvény ezen kérelmek alóli felmentést nem ismer, folyamodót ez alapon is kérelmével el kellett utasítani. A mi folyamodó feddhetlen jellemének igazolását illeti, e részben azért volt elutasítandó, mert becsatolt okmányai nemcsak hogy semmit sem tartalmaznak, de a folyamodásban sem ad elő erre vonatkozólag semmit. (1884. márczius 16. 606. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara választmányának határozata megváltoztattatik s kérelmező F. A. bpesti lakos az ügyvédjelöltek lajstromába felvétetik; mert kérelmező a kérvénye mellé A. és B/. alatt csatolt mellékletekkel bizonyította, hogy a jogtudományi és államtudományi államvizsgákat sikerrel letette, e mellett tehát figyelembe nem jöhet, hogy kérelmező nem tanusította, hogy a jogi és államtudományi tanfolyamokat befejezte, mivel a vallás és közoktatási miniszterium azon intézkedése, hogy kérelmezőt az államvizsgák letételére bocsátotta, a jog- és államtudományok befejezésével egyértelműnek tekintendő; mert továbbá kérelmező a becsatolt helyhatósági bizonyítványokkal feddhetlen jellemét is tanusította.

— **Lásitz Pál** pénzügyminiszteri titkár *A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata* című kézikönyvének *harmadik átdolgozott kiadására előfizetési felhívást hirdet.* A harmadik kiadás megfelelő feldolgozásban tartalmazni fogja mindazokat a törvényeket, határozatokat és rendeleteket, a melyek a bélyeg és illetékre vonatkozólag az 1895-ik év végéig hoztak illetve hoztak, s így annak megjelenése az 1896. év első hónapjaiban várható.

— **«Tíz év az ügyvédi pályán»** című munkára hirdet előfizetést *Tersánczky Gyula* győrszigeti ügyvéd. Ismerteti az ügyvédi pályát sikamlós oldaláról. Kiemeli azon kellemetlen helyzetet, melylyel az ügyvédnek sokszor megküzdenie kell, ha a reá bízott ügyeket a sajátjával, személyét pedig ügyfeleivel azonosítja. Tárgyalva van a munka folyamán számos jogi kérdés gyakorlati és elméleti szempontból.

— **A budapesti büntető járásbírósághoz** f. é. augusztus 8-án feljelentést adtam be a női becsület védelmében. A bíróság 3 hónapos határnapot tűzött ki és az idézést csak két hó múlva bocsátotta ki. A bűnös legalább annyit tudjon meg közvetlenül a tett elkövetése után, hogy a becsületében sértett nem hagyta a sértést magán száradni. Sok panaszt hallottam e téren s az esetelt vizsátság csak természetes kutforrása újabb czivódásoknak vagy a legjogosultabb önbíráskodásnak. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A karczagi járásbíróság** kiadóhivatalának igen kevés a személyzete. Egy kiadvány hónapokig hever leiratlanul, míg rákerül a sor. Sürgős kiadványokat természetesen az érdekelt ügyvédek maguk iratnak le. Legujabban azon rendszabály léptetett életbe, hogy a ki valamely őt érdeklő kiadványt *maga leír*, tartozik két idegen soros kiadványt is leírni. De még ez a rendszabály se tette gyorsá a járásbíróság expeditiójának működését. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük: A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egyik felebbezési tanácsának elnöke, mikor a tanács a tárgyaló terembe jön, az ítélet kihirdetése előtt a közönséget felszólítja: tessék felállni; a törvényszék tagjai és a tanácsjegyző pedig ülve maradnak. Értjük azt, hogy akkor, mikor a felsége a király nevében hirdetnek ítéletet, a felség iránti tiszteletből mindenki felálljon. De akkor ez a tanács tagjait is kötelezi.

— **A sárospataki jogakadémián** következő specialkollegiumok tartatnak: Római család és örökösödési jog. Dr. Szánthó Gyula Bevezetés a statisztikába. Kun Béla. Büntető eljárás. Dr. Finkey Ferencz. Közegészségtan. Dr. Kun Zoltán. Philosophiai Encyclopoedia. Dr. Székely György. Psychologia. Dr. Székely György.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: $\frac{6}{3}$ frt negyedévre ... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A conversio illetékedvezménye és a pénzügyi hatóságok. Dr. TELLER MIKSÁ-tól. — A bűnvádi perrendtartás törvényjavaslatához. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Glossák az új örökösödési eljárásról szóló törvény némely szakaszához. Dr. NYULÁSZI JÁNOS kassai ügyvédtől. — A közvetlen idézés. x. — Visszapillantás a német bűnvádi novella első tárgyalására. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A conversio illetékedvezménye és a pénzügyi hatóságok.

Sajnos, nem szokatlan dolog, hogy pénzügyi hatóságaink a törvények leleményes interpretációja segítségével jogtalanul rónak terheket az állampolgárokra.

Legujabban ismét egy leleményes interpretatio kezd elterjedni az alsóbb fokú pénzügyi hatóságok gyakorlatában, mely évente sok ezer forintot jövedelmezhet ugyan az államnak, a mely interpretatio azonban világosan ellenkezik a törvény intézkedéseivel és szellemével, nagy csapás az olcsó hitelt kereső polgárokra nézve s tökéletesen alkalmas arra, hogy egy üdvös törvény intentióit teljesen meghiusítsa.

Arról van ugyanis szó, hogy a pénzügyi hatóságok a jelzálogkölcsonök átváltoztatásánál (conversio), gyakran tagadják meg a bélyeg- és illetékedvezményeket, oly esetekben, midőn az 1881. évi LXX. tcz. értelmében a kedvezmény feltétlenül meg volna adandó. A kedvezmény megadása a törvény értelmében többek között attól függ, «hogy az átváltozott adósság kamatlába csekélyebb a régibb tartozás után fizetett kamatlábnál.» Ezen intézkedés világos, félre nem érthető és ime pénzügyi hatóságaink mégis találtak kibuvót. A jelzálogintézetek nagy része, és pedig ép a tekintélyesebbek, a javukra bekebelezett zálogjogok alapján az 1876. évi XXXVI. tcz. értelmében zálogleveleket bocsátanak ki, és névleg ily záloglevelekben folyósítják a jelzálogos kölcsönt. A zálogleveleket visszaváltják az adóstól, úgy hogy az adósok mindig pénzt kapnak és nem záloglevelet, ez a körülmény azonban a kérdés eldöntésénél szerepet nem játszik.

Ezen intézeteknél tehát kétféle viszonyt kell megkülönböztetnünk. A jelzálogok tulajdonosai a jelzálogintézetek adószói, a jelzálogintézetek pedig a záloglevelek tulajdonosainak adószói. Ez két egymástól teljesen független viszony, mely egymással csakis annyiban áll összefüggésben, hogy a jelzálogok összege a zálogleveleken alapuló követelések biztosítására szolgál. És ime mit eszeltek ki pénzügyi hatóságaink? Felállították azt az elvet, hogy kamatlábnak nem a telekkönyvbe bekebelezett, nem a kötelezvényben felvett kamatláb tekintendő, hanem a záloglevelek kamatlába. Nem az az irányadó, hogy az adós mennyit fizet a jelzálogintézetnek, hanem az, hogy mennyit fizet a jelzálogintézet a záloglevelek tulajdonosainak.

A pénzügyi hatóságok horribilis törvénytárgyozatának még jobb megértésére szolgáljon a következő példa:

Az X—y takarékpénztár $4\frac{1}{2}\%$ -os zálogleveleket hoz forgalomba, vagyis ő maga a záloglevél tulajdonosainak (tehát az ő hitelezőinek) száz frt után évenként 4 frt 50 krt fizet. Hogy a kölcsönnél tehát haszna legyen, ő azt $5\frac{1}{2}\%$ -ra

adta ki, vagyis adószaitól száz frt után 5 frt 50 krt szedett. A verseny folytán, mely a tőkekinálat terén is mutatkozik, az intézet leszállítja az adós kamatlábat, megelégszik kisebb nyereséggel és az adósnak oly kölcsönt ad, melyért már nem 5 frt 50 krt, hanem csak 5 frtot, vagy annál is kevesebbet fizet, míg az intézet viszonya a záloglevél-tulajdonosokkal szemben változatlan marad. Kézzel fogható tehát, hogy az új kölcsön lényegesen olcsóbb a réginél és valóban «pénzügyinek» kell lennie annak, a ki ezt kétségbe meri vonni. A «pénzügyiek» pedig csakugyan nem látják a kamatlábleszállítást, mert őket a záloglevelek kamatlába tartja hypnotizálva. A pénzügyi hatóságok célzata világos. Minthogy természetesen a záloglevelek kamatlába mindig alacsonyabb, mint az adós által fizetett kamatláb, ennél fogva ezzel jóval szűkebb körre szorítják az illetékedvezmény megadhatóságának lehetőségét.

Például a sok közül bemutatok egy határozatot. A magyar királyi központi díj- és illetékkiszabási hivatal 1894. évi 18674. sz. határozata szóról szóra így hangzik:

« értesítettik, hogy az illetékmentesség megadható nem volt, mert a hivatalos tőzsdei jegyzés szerint a Magyar Országos Központi Takarékpénztárnak csakis $4\frac{1}{2}\%$ záloglevél-kibocsátásai vannak s a záloglevél-kölcsönnél a záloglevél kamatlába képezi a kölcsön kamatlábat, a kamat természetével bíró többlet pedig a hitelt nyújtó, helyesebben a hitelt közvetítő bank jutalékát képezi, s így kamatleszállítás esete fen nem forgott.»

Egy másik esetben (8040/95.) a határozat egész lakonikusan csak így szól: «Az illetékmentesség megadható nem volt, mert a régi kölcsön $4\frac{1}{2}\%$ záloglevelekben adatott és az új kölcsön után is $4\frac{1}{2}\%$ kamattal fizetendő, tehát kamatleszállítás nem történt.»

Az első határozat indokolása, mely szerint «a kamat természetével bíró többlet a hitelt közvetítő bank jutaléka», teljesen tarthatatlan és alaptalan. Tarthatatlan jogilag, tarthatatlan a törvény szempontjából, de azonfelül a legnagyobb mérvben méltánytalan és igazságtalan.

Jogilag tarthatatlan, mert a két jogviszonynak (jelzálogadós — jelzálogintézet, záloglevél tulajdonosa — jelzálogintézet) egymáshoz semmi köze sincsen. Tarthatatlan a törvény szempontjából, mert a törvény nem jogosítja fel a hatóságokat arra, hogy a kamatlábat analysálják, hanem csak két ismérvet állít fel: 1. kevesebbet fizet-e az új kölcsön után az adós, vagy nem; 2. kisebb-e az új kölcsön kamatlába, vagy nem. Végül igazságtalan és méltánytalan ez eljárás, mert törvényellenesen megakadályozza sok esetben, hogy az adós olcsóbb pénzt szerezzen, vagy ha ezt nem is gátolja meg minden esetben, jogtalanul fosztja meg az adószókat a bélyeg- és illetékedvezményektől.

Ugy tudom, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság legközelebb teljes-ülésben fog ezen elvi kérdésben határozni. Nem kételkedem, hogy e legfelsőbb pénzügyi hatóság hivatásának megfelelően védelmére kel a félremagyarázott törvénynek, és visszautasítja az alsóbb fórumok interpretációját, mely sem a törvény betűjének, sem szellemének nem felel meg, hanem azokkal homlokegyenest ellenkezik.

Dr. Teller Miksa.

A bűnvádi perrendtartás törvényjavaslatához.¹

II.

A javaslat a kártalanításra vonatkozó igényt a letartóztatott, illetve felmentett egyén életében annak személyéhez köti és érvényesítésére 6 havi határidőt enged. Ezen rendelkezés alig eshetik kifogás alá, habár a kártalanítás terjedelmének bizonytalan megállapítása mellett talán nem lett volna felesleges abban az irányban is rendelkezni, hogy azok a tartásra jogosultak, kik a tartásukra köteles egyénnek szabadság elvonása következtében attól elestek, önálló kereseti joggal is felruháztassanak az elveszett tartási összeg erejéig. Azok a törvényhozások, melyek teljes kártalanítást biztosítanak a kárvallott részére, a kérdés szabályozását mellőzhették. A mely törvény azonban a kártalanítás objectív részeinek felsorolását azért mellőzi, hogy ezzel az államnak tulságos mértékben való megterhelését kikerülje s a kártalanításra rendelt pénzalap állapotával való számolást is lehetővé tegye — mint azt a javaslat indokai mondják, — annak számolnia kell azokkal a nem ritka esetekkel is, midőn a szabadságelvonás nemcsak a vádlottat, hanem gyakran sokszorta súlyosabban a tartásra jogosítottakat is sújtotta. És ugyancsak a pénzügyi szempontok kerekedtek tulsulyra a nobile officium teljesítésének tudata fölé, midőn a javaslat az első sorban kártalanításra jogosított halála után annak igényét csak azokra származtatja át, kik az elhunytól tartást igényelhetek. A javaslat az örökösöknek mellőzését a valóságos kárunk megtérítésére vonatkozó igényjogosultság köréből is az állami pénztár érdekein kívül azzal indokolja, hogy a szóban forgó kártalanítási igény nem alapszik merő vagyoni jogi szempontokon s nem viseli a hagyatéki követelés jellegét. Habár a kártalanítási igénynek kizárólag vagyoni jogi szempontokra való alapítását vitatni nem is lehet, a vagyoni jogi vonatkozásoknak teljes mellőzése még sem indokolt. Nem képezheti kétség tárgyát, hogy ártatlanul szenvedett szabadságvesztés tekintélyes vagyoni károsodással, sőt teljes tönkremenetellel is járhat. Nincs elfogadható indok, hogy az örökösök minden kártérítési igénytől elzárattassanak, ha igazolni tudják, hogy az örökösök vagyoni részben vagy egészben beállott pusztulása ellenében jogtalanul alkalmazott állami kényszerrendelkezésnek volt következménye. A legegyszerűbb eset, midőn valaki az ellenében megállapított tekintélyes pénzbüntetést megfizette és ezzel vagyoni részben az állami pénztár tulajdonába ment át. Minthogy a javaslat a pénzbüntetés gyanánt fizetett összegre vonatkozó kereseti jogot mint a kártalanítási igénynek egyik alkatelemét sorozza, ebből következik, hogy az elítéltnak a záros határidőn belül és igényének bejelentése után beállott elhalálása esetében is, örökösei jog és törvény szerint őket megillető vagyoni részben az államtól vissza nem követelhetik. A kártalanítási igény megállapításánál a merőben vagyoni jogi szempontoktól való eltérés az igény átháramlásának szabályozása alkalmával indokolja, ha a fájdalomdíj fejében az első sorban érdekelt egyént megillető készpénzbeli kárpótlás annak személyéhez lesz kötve. De a valóságos kár megtérítésével az állam az eljárása folytán károsodott örökösöknek épen úgy tartozik, mint minden más személy. Való, hogy a javaslatnak kincstári érdekek által sugallott szűkeklü felfogását az osztrák törvény is követi, a mely törvény általában mindent elkövetett, hogy a szabályozása tárgyát képező kérdést lehetőleg diszcreditálja. Ugyanazokon a nyomokon halad az 1886 márcz. 11-ki svéd törvény is, mely a kártalanítást merőben kegyelmi ténynek tekinti. És megfelel ez a felfogás a német büntető eljárási novella azon szellemének is, a melynek az egész javaslat előreláthatólag korai kimulással végződő hosszú vonaglását köszönheti.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

Kár volna nem azt a szabályozási módot választani, a mely a jog és a méltányosság tekinteteinek egyedül felel meg és a melyet úgy a dán, mint a legújabb francia törvény is választott, de sőt még az 1882-ki német Commissio is megközelített. Nem lehet ellene kifogás, ha a távolabbi örökösök valóságos kárunk igazolására köteleztetnek és igényük annak megtérítésére szorítottatik. Őket minden kártérítési igénytől megfosztani, nem felel meg a javaslat által is vallott annak az elvnek, mely szerint a kártalanításra vonatkozó igényt tulajdonképpen az állam jogi kötelezettségére alapítja. De sőt az az ellenvetés, hogy a kártalanítási igény nem alapszik merő vagyoni jogi szempontokon, épen a javaslat által contemplált rendelkezés ellen szól. A kártalanításnak csak egyik eleme a vagyoni kárpótlás és a kártérítés. Második és hitem szerint első eleme az erkölcsi elégtétel. Ennek a meggyőződésnek és nem a véletlen sorrendnek tudom be, hogy Binding abban a javaslatban, melyet, simulva a német birodalmi javaslat rendelkezéseivel, ellenében közzétett sújtó birálatában szövegezett, első helyen a teljes erkölcsi elégtételadást sürgeti. Ha a javaslat a perújítást tárgyazó rendelkezéseiben beerte azzal, hogy a felmentő ítélet az *érdekelt felek* kérelmére a hivatalos lapban, *költségükön* pedig más lapban is közzéteendő, akkor multhatatlanul gondoskodnia kellett volna arról, hogy a kártalanítási igénynek fenforgása esetében a tartásra nem jogosult és azért kárunk viselésére kötelezett hozzátartozók legalább becsületükbe és jóhírnevükbe visszahelyeztetessenek. A javaslat annak a felfogásnak hódol, hogy az eljárást megszüntető határozat és a felmentő ítélet még nem állapítja meg a vád alá vont, vagy az elítélt egyénnek ártatlanságát. Ez a ténykörülmeny csak a kártalanításra vonatkozó igény megállapítása által jelenik meg valóságként? Mily alapon tagadja meg tehát a hozzátartozóknak a módot és az eszközöket, hogy elhalálozott vérüket becsületében rehabilitálják és családjukat igaztalan szennyfolttól megtisztítsák? Mily állami érdek tiltja, hogy a hozzátartozók feltétlenül igénybe vehessék a kártalanításnak azt az erkölcsi részét, melyet a javaslat a kártalanítást megállapító határozatnak közzététele és kihirdetése alakjában eléggé szűk körben tervbe vesz? És miféle erkölcsi rugókon alapszik a javaslatnak az az irgalmatlan rendelkezése, mely szerint abban az esetben, midőn ártatlan egyént kivégeztek, annak hozzátartozói csak tartási igényüknek megfelelő kártalanítást és ezt is csak akkor igényelhetik, ha a tartásra reá szorultak? Ehhez hasonlítható felfogás törvénybe iktatására a javaslat által választott ridegségében az előttem ismert törvények és javaslatok egyike sem vállalkozott. Még az osztrák törvény is feltétlenül megállapítja a hozzátartozóknak kereseti jogát, ha az ártatlanul elítéltnak halála következtében az őket megillető tartástól elestek. A német bizottsági javaslat, mely a halálbüntetés végrehajtásának esetéről külön rendelkezik, a házastársnak, fel- és lemenő ágbeli rokonoknak, valamint a testvéreknek a szenvedett kár megtérítésére vonatkozó jogát a kár terjedelmére vonatkozó minden megszorítás nélkül megállapítja. Ugyanigy rendelkezik a svéd törvény az özvegy nő és az ellátás nélküli gyermekek tekintetében, a dán törvény a hátramaradt házastárs és a törvényes örökösök kártalanítási igényét illetőleg. A német birodalmi javaslat a tartásra jogosítottaknak már az elítélt életében és mellette önálló kereseti jogot ad az elmaradt tartásra, akár reá szorultak, akár nem és ezt a jogukat az elítélt halála után is minden korlátozás nélkül érvényesíthetik. Végül a francia törvény az elítélt halála után a kártérítésre vonatkozó jogot a házastárs és a fel- és lemenők részére feltétlenül, a távolabbi rokonok részére azzal a feltétellel biztosítja, ha az elítéltetés által vagyoni kárt szenvedtek. A norvég jury törvény a kártalanítási igénynek átszállásáról nem rendelkezvén, a szóban forgó kérdés tekintetében sem foglalt állást. Ha mindezekhez a javaslatnak álláspontját viszonyítjuk, lehetetlen félre-

ismerni azt a nagy visszaesést, melyet az más államok törvényeivel és javaslataival szemben képvisel. Akkor, midőn legelevenebben megnyilatkozik az állami elégtételadás szükségessége, midőn az egész társadalom egy Justizmord behatása alatt feljajdul, a javaslat az áldozat hozzátartozóit nagylelkűen megmenti az éhenhalál veszedelmétől. Ha a javaslat szükségesnek találta a halálbüntetés végrehajtásának esetéről külön rendelkezni, akkor épen itt kellett volna minden kétséget kizáró módon kinyilatkoztatnia, hogy át van hatva a teljes kártalanítás szükségességének tudatától, hogy az állam nem kegyelmi vagy méltányossági actust végez, midőn az igazságszolgáltatás áldozatait kártalanítja. Csakhogy a javaslat nem érzi annak szükségét, hogy azon elméleti vitakérdés felett döntsön, vajon a kártalanítás az államnak jogi kötelességét képezi-e vagy sem. E helyett inkább azon felfogás ellen kél ismételtén sikra, mintha itt bírói tévedések reparációjáról volna szó. Pedig arra a szegény elítélte és hozzátartozóira nézve valóban elméleti értékű, hogy vajon ők a bíróságnak tévedése avagy csalhatatlansága következtében szenvedtek. Ha a javaslat nem habozik elszántan arra az álláspontra helyezkedni, hogy itt első sorban nem is az elítelt jogának, mint inkább az állam kötelességének megállapításáról kell rendelkezni, akkor nem térhetett volna ki annak elismerése elől sem, hogy az állam nobile officiumot teljesít, a melynek gyakorlatánál kizárólag pénzügyi szempontok mérvadók nem lehetnek.

III.

A kártalanítás terjedelmének kérdésében ismét szembeötlök a javaslat rendelkező része és indokai közötti éles ellentét. A javaslat szerint az anyagi kártalanításra vonatkozó igény az elítelt által fizetett pénznek s a tőle elkobzott tárgyak értékének megtérítésén kívül a szabadságelvonás tartama alatt kiérdemelt munkajövedelemre és megfelelő készpénzbeli kártalanításra terjed ki. Ily szövegezés mellett senki abban kételkedni nem fog, hogy minden esetben, midőn valakinek kártérítésre vonatkozó igénye megállapított, az elszenvedett szabadságelvonás tartamához és belterjességéhez, valamint a szenvedett kár mérvéhez viszonyított, azaz megfelelő kárpótlásban fog részesülni. Ezt a következtetést azonban a javaslat indokolása határozottan megczáfolja. Szerinte t. i. a javaslat azon okból mellőzte a kártalanítás objectiv részeinek sorolását, hogy ezzel az államnak tulságos mértékben való megterhelését kikerülje s ekként a kártalanításra rendelt pénzalap állapotával való számolást is lehetővé tegye. Ennek más értelme nem lehet, mint hogy adandó esetben a készpénzbeli kárpótlás mértéke nem az elszenvedett szabadságvesztés tartamához és a kár terjedelméhez viszonyítva, hanem a kártalanításra rendelt pénzalap mindenkor állapothoz képest fog szűkebb avagy terjedelmesebb arányokban megállapíthatni. Hogy a javaslatnak ez a szándékba vett értelmezése, az kétségtelenül kitűnik az indokolás más részéből is. Ott ugyanis a javaslatnak az az álláspontja, mely szerint a kártalanítási összegnek megállapítása az igazságügyi kormányzat kizárólagos hatáskörébe utaltatik, azzal az indokkal nyer igazolást, mert az igazságügyi kormányzat felelős azért, hogy a kártalanításra rendelt alapnak tulterhelteése folytán tulkiadás az évi költségvetés ezen rovatánál se forduljon elő. Hogy pedig a javaslat számol azzal az eshetőséggel, midőn valaki az őt jogszerint megillető kártalanításnak csak hányadrészét fogja megkapni azért, mert a kártalanításra rendelt alap kimerült, azt az 589. §-nak végpontjához szerkesztett indokok kifejezetten megmondják.

Az indokolás által ilyenképen contemplált zsinórmértéknek a gyakorlatba való alkalmazásba vételét teljes lehetetlenségnek tartom. A törvényhozásnak akkor, midőn az állam kártalanítási kötelességének törvénybe iktatására vállalkozik, előre tisztában kell lennie azzal a körülménnyel, vajon az állam pénzügyi helyzete egy terjedelmében és

alkalmában előreláthatatlan tehernek elviselését elbirja-e vagy sem? Ha tagadó álláspontra helyezkedünk, akkor a reformnak életbeléptetését kedvezőbb időkre el kell halasztani és nyíltan be kell vallani a felmerült akadályok elgördíthetlenségét. Addig is be kell érni a legkiterjedtebb erkölcsi és társadalmi elégtételadás törvényes szabályozásával és a kormányzat gondoskodása tárgyává kell tenni, hogy egyes, különösen figyelemre méltó esetekben akár különös törvényhozási felhatalmazás alapján, akár kormányrendeletkezési jogon anyagi kárpótlást is nyújthasson. Azt az elvet azonban törvénybe iktatni nem lehet, hogy egy és ugyanazon igényjogosultság esetében hol teljes kárpótlás jár, hol pedig semmi, vagy egynehány koldusfillér, a szerint, a mint, mert az egyik igénylő a másikat megelőzte, akkor még telt az alapból, mely most már kimerült. Hál' Istennek, nem oly óriási az ártatlanul elítéltek száma s a büntető perrendtartásnak életbeléptetése után talán az ok nélkül elrendelt vizsgálati fogságok eshetősége is meg fog csappanni. Az állami financiai egyensúlyát ez a budgettétel megzavarni aligha fogja. A bizonytalanság legfőleg az első egy-két esztendőre fog terjedni, azontul kisebb-nagyobb hullámzással nagymérvű kockázat nélkül lesz ama budgettétel előirányozható. Ha pedig az előirányozott alap az érvényesített igények kielégítésére nem lesz megfelelő, nincs az a parlament, a mely az ezen tétel alatt tett tulkiadások miatt a felmentést meg nem adná. Ezek merőben alaki, technikai aggályok, a melyek miatt egy nagy elvet jelentőségéből kivetköztetni nem szabad. Teheti azt az a törvényhozás, mely a kártalanítást kizárólag kegyelmi ténynek tekinti és annak megállapítását a kegyelem forrására bizza. De a mely törvény bírósági határozatot provokál a kártalanítás szükségességének fenforgása tekintetében, ezt a határozatot tartalom nélküli közigazgatási intézkedéssel halomra nem döntheti. Ha egyszer bírói igazolást nyert, hogy a szabadságelvonás ártatlan egyént ért, perrendszerü megállapítást nyert, hogy a szabadságelvonás következtében amaz egyén avagy hozzátartozói kárt szenvedtek: akkor ennek részben avagy egészben való megtérítését vétlen körülménytől, ama bizonyos budgettétel állapotától függővé tenni nem lehet. Az az eljárás pedig, mely azon bevallott célzattal kerüli a kártalanítás objectiv részeinek törvényben való sorolását, hogy ezzel alkalmat engedjen a kártalanítás tartalmának, egyes objectiv részeinek mellőzése avagy valamennyinek figyelembe vétele mellett esetről-esetre különböző mértékkel való megállapítására, homlokegyenest ellenkezik minden törvényalkotás szabályával. Hiába is keressük annak nyomát bármely állam törvényhozásában. A külföldi törvények, kezdve a Carolinán a legujabb francia törvényig, több-kevesebb latitude-t engednek a kártalanítás terjedelmének megállapításában, de egyetlen egy sincs, a mely a bíróságnak vagy épen a közigazgatási hatóságnak discretiojára bizná annak eldöntését, hogy adott esetben, kártalanítási igény fenforgása daczára, annak egyik-másik alkotó elemét az állami pénztárra való figyelemmel mellőzzék. Ha a javaslat attól tartott, hogy a kártalanítás objectiv részeinek kimerítő sorolása következtében a kártalanítás egész terjedelmében oly esetekben is igénybe vétethetnék, midőn a kárvalott vagyoni viszonyainál fogva a pénzbeli kárpótlásnak gyakorlati szüksége nem fog fen, akkor szándékának a javaslat rendelkező részében kifejezést adhatott volna az által, hogy az anyagi kártalanításra való igényt az eset körülményeihez mért vagyoni kárpótlásban rendelte volna megállapítandónak. A javaslat beismeri, hogy az államhatalmi rendszabály és bírói ítélet következtében ártatlanul sujtott egyén jog szerint az előbbi állapotba való visszahelyeztetését igényelheti és mégis merőben véletlen körülménytől teszi függővé, hogy mily mévün kártalanításban részesüljön. Teszi ezt nem a javaslat, hanem annak indokolása. Ez pedig következménye annak a felfogásnak, mely kizárólag

elméleti értékének vallja a vitakérdést, vajon a kártalanítási igénynek elismerése az állam jogi kötelezettségén alapul-e vagy sem? Ha a javaslat nem habozott volna a kérdést igenlőleg eldönteni, akkor azt az igényt és annak érvényesítését nem fektette volna ellenőrizhetetlen ingatag alapokra.

A kártalanításnak a javaslat által tervbe vett erkölcsi alakjához csak kevés szavam. Mivelhogy állami hivatalos reparatióról van szó, legalábbis az ártatlanul történt elítélés esetében a kártalanítást megállapító határozatnak a hivatalos lapban leendő kötelező közzétételét kellene elrendelni. A hivatalos lapban való közzététel ünnepélyes revokálása a helytelenül alkalmazott államhatalmi kényszernek és a határozatnak erkölcsi súlyát lényegesen fokozza.

(Bef. köv.)

Dr. Doleschall Alfréd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Glossák az új örökösödési eljárásról szóló törvény némely szakaszához.¹

VI. «Az örök. elj. előkészületi cselekményei közt első helyen áll a haláleset felvétele. Az elhalálozás valósága elengedhetetlen alaki előfeltétele és alapja az örökösödési eljárásnak. Szükséges tehát, hogy mindenekelőtt az elhalálozás ténye és ideje állapíttassék meg. A haláleset felvételének czélja ezenfelül mindazoknak az adatoknak kipuhatólása és összegyűjtése, a melyekből a bíróság az elhalt személy és hátrahagyott vagyonának viszonyait előzetesen megismerheti s a melyeket a további törvényszerű eljárásra nézve kiindulási pontul választhat. Ugyanazért akkor is szükséges a haláleset bejelentése és felvétele, ha a feltétlen hivatalból való eljárás eseteinek egyike sem látszik fenforogni.» (Min. ind.)

A törvény 11. §-a a következőket mondja:

A haláleset felvétele minden esetben eszközöndő még akkor is, ha a 2. §. 1., 2., 3. és 4. pontjának esete fen nem forog.

A halálesetet a 10. §-ban megjelölt hivatalos közeg a bíróság rendeletének bevárása nélkül hivatalból veszi fel.

Holtnak nyilvánítás vagy a halálozás tényének bírói ítélettel való megállapítása esetében a haláleset felvétel a hagyatéki bíróság rendelete alapján eszközöndő.

Ugy látszik a jelen §. szövegezéséből, mintha a haláleset-felvétel csupán a halottkém jelentése, vagy a bíróság rendelése alapján történhetnék. Természetes, hogy akkor, ha csupán ezen az alapon járhatna el az illető közeg, ugy a halottkémlés rendezetlenségénél s egyéb okoknál fogva is a legtöbb esetben nem lehetne a halálesetet fölvenni. Ezért kétségtelen, hogy a törvénynek oly értelmet kell tulajdonítanunk, mint a minőt tulajdonított a gyakorlat a hasonlóan szövegezett 1877. évi XX. tcz. 221. §-nak, vagyis a halálzási anyakönyvi kivonat alapján is fölvehető a haláleset. Következik ez nem csupán abból, hogy az ellenkező eljárás tömérdek nehézséget okozna, — gondoljunk pl. az 1894: XXXIII. tcz. 18. §-ra — hanem a 10. és 12. §-ok szövegezéséből is.

Külföldi halálzási anyakönyvi kivonat mennyiben jöhet figyelembe, az mindig az eset körülményei szerint ítélendő meg. Semmi esetre sem fogadható el Trux nézete (Örök. elj. 4. §.), mely szerint a prtt. 157. s 165. §-ai alkalmazandók, mert pl. a viszonyosságnak, melynek tulajdonképeni terrenuma nem az örök. eljárás, külföldön elhalt magyar alattvalóra alkalmazása a legnagyobb igazságtalanság volna. Némi támpontokat nyújtanak a nemzetközi szerződések (1. 8. §.).

VII. A törv. 33. §-a a szóbeli végrendelet tanuinak eskü alatti kihallgatásáról szól:

«A szóbeli végrendelet tanuinak eskü alatti kihallgatását a hagyatéki bíróság az örökösödési eljárás folyamán elrendelheti, ha azt az érdekeltek valamelyike kéri.

Ily esetben a tanuk kihallgatására és a foganatosított tanukihallgatás hatályára a polgári peres eljárásnak az előleges bizonyításra vonatkozó szabályai alkalmazandók.»

Azt mondja a törvény: «elrendelheti».

Imling szerint: «Az 1868. évi LIV. tcz.-nek az előleges bizonyításra vonatkozó szabályai «a tanuk kihallgatására és a tanukihallgatás hatályára» alkalmazandók. E szerint kétes, vajon az eskü alatti kihallgatás előfeltételei az 1868: LIV. tcz. 534. §-a szerint ítélendők-e meg vagy sem. Hogy ezek az előfeltételek szükségesek, erre az mutat, hogy a bíróság az eskü alatti kihallgatást csak «elrendelheti». (Örök. elj. 22. l.)

Az igazságügyi bizottság törölte a min. jav. köv. szavait: «és ha az 1868: LIV. tcz. 534. §-ában meghatározott előfeltételek fenforognak», miután «az örök. eljárás során fenforoghatnak oly körülmények, melyek a tanuk eskü alatti kihallgatásának elrendelését indokolják s nem esnek össze az 1868. évi LIV. tcz. 534. §-ban meghatározott előfeltételekkel». Nyilvánvaló tehát, hogy Imling oly értelmet akar tulajdonítani a törvény szavainak, melyet a törvényhozó direkt ki akart zárni.

És van-e erre ok?

Nézetem szerint nincs. A permissiv «elrendelheti» szó csakis rendelkezési jogot ad a bíróságnak. A törvény épen nem állít fel korlátokat. Épen ellenkezőleg felszabadítja a bíróságot minden korláttól. A bíróság tisztán az eset körülményei szerint ítéli meg, hogy forog-e fen elégséges ok az előzetes kihallgatás elrendelésére, s mellőzheti azt esetleg akkor is, midőn az 1868. évi LIV. tcz. 563. §-nak feltételei fenforognak.

Igy pl. ha a szóbeli végrendelet mellett egy meg nem támadott írásbeli végrendelet van; ha a szóbeli végrendelet már sokkal régiebb, mintsem hatályos lehetne, stb.

Mindenesetre a legliberálisabb felfogás ajánlatos, már csak annál az oknál fogva is, mert az előzetes tanuzás sok felesleges pernek veszi elejét.

VIII. A törvény ötödik fejezete a *leltározásról* szól.

A leltározás annak megállapítása, hogy miből áll a hagyatéék. Erre nézve az ind. szerint közhitelű bizonyítékot képez (1. 36. §. 1. j.). Ha ezt szorosán vesszük, akkor a leltár közokirat s ellenbizonyítást nem tűr a törvény rendelkezéseinek megfelelően tartalmára nézve (1. 40—43. §§.). Tényleg azonban csakis arra nézve szokás azt bizonyítékul elfogadni, hogy mi volt az örökös elhunytakor annak birtokában (1. 40. §. 1. bek.). Sőt megengedi joggyakorlatunk az ellenbizonyítást e részben is, teszi pedig ezt az okból, mert a leltározó közegeknél sokszor hiányzik a kellő képzettség és megbízhatóság. (V. ö. egyébiránt 47. §. 2. bek.).

35. §.¹ A hagyatéék leltározása a 2. §. 1., 2., 3., és 4. pontja esetében hivatalból foganatosítandó; (1) más esetekben a leltár a hagyatéki bíróság végzése alapján veendő fel. (2)

1. Ezek az esetek azok, melyekben feltétlen hivatalból való eljárásnak van helye.

Hivatalból való eljárás esetén elég, ha a kérelemmel a fél a leltározásra jogosított közeghez fordul.

2. V. ö. B. Ü. Sz. 159. §. 10. p. s 301. §. 4. p.

36. §. A hagyatéék leltározása elrendelendő, ha annak elrendelését kéri: (1)

a) a 3. §. értelmében az örökösödési eljárás megindításának kérésére jogosított személy;

b) az örökösödési eljárás megindításának kérésére nem jogosított olyan hagyományos vagy utóhagyományos, a ki hagyományát törvényszabta alaki kellékekkel

¹ Az előbbi közleményt lásd a 34. számban.

¹ A szöveghez csatolt magyarázó jegyzetek a törvényszövegben levő számok sorrendje szerint következnek.

ellátott végrendelettel vagy öröklési szerződéssel igazolja; (2)

c) az örökgyónak olyan hitelezője, a ki követelését okirattal, avagy belföldön szabályszerűen vezetett kereskedelmi könyvből készített és hitelesített könyv-kivonattal igazolja. (3)

Annak a hitelezőnek kérelmére, a ki követelését külföldön vezetett kereskedelmi könyvből készített hiteles könyv-kivonattal igazolja, a leltározás csak akkor rendeltető el, ha az illető külföldi államban a hitelező biztosítására szolgáló intézkedéseknél a magyar állam területén vezetett kereskedelmi könyvek a belföldön vezetett kereskedelmi könyvekkel egyenlőnek tekintetnek.

A hagyaték leltározás elrendelésének nincs helye azon hitelező vagy hagyományos kérelmére, a kinek követelése vagy hagyománya kellően biztosítva van, vagy az örökös által biztosítottatik.

A leltározás költségét az azt kérő hagyományos vagy hitelező tartozik előlegezni s a hagyatékából annak megtérítését csak akkor s annyiban követelheti, ha és a mennyiben e leltározás a különben is szükséges leltározás költségeinek megtakarításával járt. E tárgyban a hagyatéki bíróság határoz. (4)

Ha kiskorú vagy az 1877. évi XX. törvényzcikk 28. §-ának alapján gondnokság alá helyezett vagy gondnokság alá helyezendőnek mutatózó elmebeteg, siketnéma, gyenge elméjű avagy távollevő egyénre hagyomány hármlott: a leltározás elrendeltető, ha a gyámhatóság a hagyomány biztosítására szükségesnek tartja s a leltározás iránt a hagyatéki bíróságot megkeresi. A leltározás azonban mellőzendő, ha az örökösök kimutatják, hogy a hagyományt a gyámhatóság részéről elfogadott módon biztosították. (5)

Elrendeltető a gyámhatóság megkeresésére a leltározás akkor is, ha az 1877: XX. tcz. 28. §-a a) vagy b) pontja alapján gondnokság alá helyezendőnek mutatózó, avagy külföldön ismert helyen távollevő, gondnokság alá nem helyezett személy mint örökös, utóörökös vagy kötelesrésze jogosított van érdekelve. (6)

1. «Akkor is fölmerülhet a leltározás szükségé, ha az örök. elj. megindításának esetei (2—4. §.) fen nem forognak ugyan, de ha a leltározást oly személyek kívánják, a kiknek jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy az örökség tárgyát képező vagyon minősége és értéke közhitelű alakban megállapításék, még mielőtt az örökség az örökgyó jogutódjának más vagyonával összeolvadna. Ilyen személyek — a közönséges hagyományosok és az örökgyó hitelezői — de csak akkor, ha követelésüket a megszabott alakban kimutatják, mert e nélkül a leltározás kérése iránti jog sok esetben merő zaklatássá fajulhatna.» (Min. ind.)

Azt, hogy ki van jogosítva az örök. elj. kérésére, lásd 3. §. 3. p.

A leltározást, ha hivatalból kell eljárni (35. §., 36. §. a) p.), a leltározásra hivatott közegnél (37. §.) is kérhetni, ha nem, vagy az illetékes járásbíróságnál.

2. A törvény az alakszerűségek vizsgálatában nem kívánja a legrigorosabb eljárást s csakis ott akarja kizárni a végrendeletre való hivatkozást, hol kétségtelen annak érvénytelensége. Természetes, hogy az ekkor hozott határozat nem praëjudicál, mert perenkívüli ügyben res judicata nincs.

3. Némely hitelező kérheti magát az örök. elj.-t. (3. §. 3. p.)

4. A leltározás «különben is szükséges» akkor, ha a hagyatéki eljárás hivatalból teendő folyamatba, vagy ha az örök. elj. kérésére jogosítottak kérik annak folyamatba tételét; a min. ind. szerint «ha az örök. elj. tovább folytatása más okból szükséges és ha ez által a leltározás az örök. elj. hasznosítható alkatrészévé vált».

5. A gyámhatóság által elfogadható a biztosítás, ha a készpénznek, értékpapirnak, a hagyomány tárgyának letétbe helyezése, vagy pupillaris biztosíték mellett leendő bekeblés által történik. (V. ö. 1877: XX. 272., 289., 295. §§.)

6. Ennek az intézkedésnek értelme az, hogy a 2. §. értelmében az örök. elj. hivatalból csak akkor indítatik, ha az érdeklött gondnokság alá «helyezett» személy, ha pedig

még nincs tényleg gondnokság alá helyezve, úgy a gyámhatóság gondoskodhatik ideiglenesen a leltározás által az illető érdekeinek megóvásáról s ha ez megtörtént, megteheti a lépéseket a hagy. elj. folytatása iránt.

37. §. A leltározást a községi jegyző, körjegyző, városokban az erre kirendelt közeg teljesíti.

A hagyatéki bíróság elrendelheti, (1) hogy kir. közjegyző eszközölje a leltározás kiegészítését vagy a pótleltározást, valamint a közjegyző székhelyén a nagyobb hagyatékoknak leltározását is. Utóbbi esetben erről a leltározásra különben illetékes közeg haladéktalanul értesítendő. (2)

A hagyatéki bíróság területén kívül a leltározást, pótleltározást és leltárkiigazítást a körülményekhez képest községi jegyző, bírósági végrehajtó vagy kir. közjegyző fogatosítja. (3)

1. Akár kérelemre, akár hivatalból.

2. A 2. és 3. bek. mint az a 44. §-sal s a jelen §. indoklásával való egybevetéséből kitűnik, nincs egészen szabatosan szövegezve s azt akarja mondani, hogy a leltár kiegészítését s a pótleltározást, ha a hagyatéki tárgyalás során merül föl annak szükségé, föltétlenül s mindig a közjegyző eszközli, kivéve, ha az nem székhelyén fogatosítandó, mert ebben az esetben az arra illetékes közeg megkeresi. (44. §.); egyéb esetekben a közjegyző csak akkor jár el, ha azt különös okokból, pl. a hagyaték nagyságánál fogva a bíróság elrendeli.

3. A bir. végrehajtó díjait illetőleg l. 1875. évi IX. tcz. 24. §. c) p. — 1891. évi 31,158. sz. i. ü. min. rend. 1. és 10. §§. (Ig. ü. közl. I. k. 1. sz.)

A 38. §-t, mely arról szól, hogy a leltározást lehető gyorsan le kell fejezni, mellőzöm.

39. §. A leltározás megkezdésének idejéről értesítendő: (1) az ismeretes örökösök, utóörökösök, kötelesrésze jogosítottak és az örökösödési eljárás megindításának kérésére jogosított hagyományosok, (2) kik a leltár felvétele helyén vagy oly közel vannak, hogy értesítésök késedelem nélkül történhetik, továbbá a netán kirendelt hagyatéki gondnok, (3) ugyszintén a végrendelet végrehajtója, ha kineveztetéséről a leltározó közegnek tudomása van.

A 2. §. 1., 2., 3. és 4. pontja esetében a leltározás a törvényes képviselő, kinevezett gyám vagy gondnok s ilyenek nemlétében a községi közgyám közbenjöttével fogatosítandó.

Az örökösödési eljárás megindításának kérésére nem jogosított hagyományosok és a hitelezők közül csak az értesítendő, a kinek kérelmére a leltározás elrendelve lett.

Bármely érdekeltnek jogában áll — ha értesítve nem is lett — a leltározásnál külön meghívás nélkül is jelen lenni. A leltározásnál az érdekelt kiskorú vagy gondnokság alatt álló személyek rokonai is jelen lehetnek.

1. Csupán értesítendő s nem elintézendők.

2. l. 3. §.

3. A törvény ott, hol az o. p. törvénykönyv érvényben van, a 690., 811. §§-ban említett gondnokot is érti. De érti ezenkívül a jelen törvény 3. és 9. fejezetében szabályozott biztosítási intézkedések alkalmával kirendelt gondnokot is.

43. §. A leltárba felveendő az örökgyót terhelő minden tudvalevő tartozás . . . továbbá a temetés költségének összege . . . » stb.

Akarta-e a törvény egész általánosságban kimondani azt, hogy a temetési költség hagyatéki teher? Akarta-e nevezetesen megállapítani, hogy hagyatéki teher legyen az ezen túl akkor is, a mikor eddig nem volt annak tekinthető? A férj ugyanis köteles nejét eltemettetni s az általa temetési költség czimén fizetett összeget nem követelheti a nő hagyatékából.

Törvényünk az eljárást kívánta szabályozni s midőn a temetési költség összegét fölvetetni kívánja, ezzel csak az esetek nagy többségére gondol, nem akarván a leltározó

közeg belátására bizni annak megítélését, hogy az csakugyan terheli-e a hagyatékot?

Ennek az okoskodásnak támpontjául szolgálhat különben az is, hogy a temetési költség csakis oly összegig hagyatéki teher, a meddig az «az örökhatyó állásához mért», már pedig ezeket a szavakat is az igazságügyi bizottság azért mellőzte, mert ennek a kérdésnek eldöntése «nem tartozik a leltározás iránti eljárás körébe».

Dr. Nyulászi János
kassai ügyvéd

A közvetlen idézés.

A közvetlen idézés megvilágításához lapunk egyik munkatársa két végzést küldött be, melyeket két bűnügyben kapott. Az egyik, melyet a budapesti kir. ítélő tábla 1894 április 12-én hozott 1956. sz. a., következőképp szól minden megokolás nélkül:

«A kir. ítélő tábla vádlottnak a közvetlen tárgyalást rendelő végzés és az ítélet ellen bejelentett semmisségi panaszát elveti s annak folytán a felebbezett végzést és ítéletet érdemleg vevén felülvizsgálat alá, mindkettőt helyben hagyja.»

A vádlott ugyanis a közvetlen idézés ellen felebbezéssel élt, de a budapesti törvényszék a felebbezést fel sem terjesztette, hanem megtartva a végtárgyalást, ítéletet hozott.

A másik esetben a törvényszék hasonlóképp járt el, ellenben a kir. ítélő tábla 1894 november 13-án 8014. sz. alatt a következő határozatot hozta:

«A kir. ítélő tábla a kir. tvszék ítéletét az annak alapját képező végtárgyalással együtt megsemmisíti s a kir. törvényszéket oda utasítja, hogy a vádlott által a 26135/94. sz. a. hozott közvetlen tárgyalást rendelő végzés ellen a vádlott által bejelentett felebbezést szabályszerűen intézze el s ennek a kérdésnek jogerejű elintézése után szabályszerűen járjon el. *Indokok:* Minthogy vádlott a kir. törvényszéknek közvetlen tárgyalást rendelő végzése ellen nyílt határidőben felebbezést jelentett be, a kir. törvényszék semmisséget követett el, midőn a felebbezésnek szabályszerű elintézése nélkül a végtárgyalást megtartotta s az ügyben érdemileg határozott; a szabálytalan eljárást azért és annak alapján hozott ítélettel együtt meg kellett semmisíteni.»

A kir. ítélő tábla tehát a közvetlen idézés ellen beadott felebbezést, mely előtte feküdt, érdemben el nem intézte, hanem leküldte a törvényszékhez, hogy az újból formálisan terjeszse fel. Mikor azután ez is megtörtént, akkor a közvetlen idézést érdemben a másodbíróság helybenhagyta a következő végzéssel:

«Minthogy a vádhatározat ellen önálló felebbezésnek van helye; minthogy az elfogadott törvénykezési gyakorlat szerint a közvetlen idézés a vádhatározatnak helyét pótolja, s az a törvénykezési gyakorlat szerint ép úgy felebbezhető, mint a vádhatározat: a kir. törvényszék helytelenül járt el akkor, midőn vádlottnak a közvetlen idézés ellen beadott felebbezését csakis az ügy érdemében hozandó határozat ellen netalán beadandó jogorvoslattal egyidejűleg felterjesztetni rendelte; a kir. ítélő tábla azért vádlottnak a közvetlen idézés ellen benyújtott felebbezését az ügy érdemének elintézése előtt vevén felülvizsgálat alá, a kir. törvényszéknek közvetlen tárgyalást rendelő végzését, mint vádhatározatot pótló határozatot indokainál fogva helyben hagyja.»

Mikor azután ilyképp megadták a módját, a teljesen befejezett és lényegileg teljesen letárgyalt ügyben a kir. tszék új végtárgyalást tartott, megidézt a legnagyobb munkaidőben Árvából Budapestre 3 tanut; ezek újból elmondták a mondókájukat, újból felvették uti költségeiket, a bíróság ismét felmentette a vádlottat és még egy fél napot töltött el bűnvádi eljárásunk nagyobb dicsőségére.

Fokozza ez eset curiosumát, hogy a kir. táblán ugyanaz volt a referense mindkét ügynek.

Visszapillantás a német bűnvádi novella tárgyalására.

Nem tartjuk érdektelennek visszapillantást vetni ezen törvényjavaslat parlamenti és sajtóbeli tárgyalására.

Különösen kiemelik a lapok az igazságügyi műveletek iránti részvétlenséget, a mi feltűnő volt a bűnvádi novella tárgyalásánál, a melyben csak a jogászok vettek részt, a laikusok tömeges abstinentiájával. Ez indította egy nagy tekintélyű német lapot a következő nyilatkozatra: «Die erste Lesung dieser Novellen vollzieht sich unter so absoluter Theilnahmslosigkeit des Reichstags, und vor so erschreckend leeren Bänken, dass man meinen könnte, es handle sich hier nur um gewisse juristisch-technische Formalitäten und Spitzfindigkeiten, denen gegenüber der Laie, ohne sich zu schämen, seinen Mangel an Verständniss, und damit auch seinen Mangel an Interesse bekennen dürfe. Und doch hat man es hier mit hochwichtigen Fragen des Volkslebens zu thun». Rosszalták ezen indifferenciát az esküdszék irányában, a melynek lételemei forogtak kockán a parlamentben.

Hasonlóan erős kifakadások voltak hallhatók a birodalmi gyűlésen a német justitia kezelése s menete ellen is. Ugy állított az elő, mint a mely a jogbiztonság érdekeit távolról sem elégti ki. «Die jetzige Vorlage — mondá egy tekintélyes képviselő — ist ein Product der äussersten Unzufriedenheit, die sich schon seit Decennien gegen unsre Justiz bemerklich gemacht hat. Das Vertrauen zu unserer Rechtspflege, namentlich zur Strafrechtspflege ist geschwunden; das hat die Regierung selbst ausgesprochen. Das Volk versteht die heutige Rechtsprechung meistens gar nicht; es begreift nicht wie man von einem Verbrechen am untauglichen Objekt, oder mit untauglichen Mitteln sprechen kann. Ein gewisser marasmus criminalis macht sich geltend.»

Felhozott a képviselőházban, hogy gyakran oly bíró állittatik a bűnvádi kamara élére, a ki már nem képes vezetni a tárgyalásokat. Szomorú képét állították elé a védők intézményének is. A bírói körökben úgy tekintik azt rendesen, mint valami felesleges, időrabló szervet.

Egy másik tekintélyes képviselő nyilatkozata pedig ez: «Unsere ganze Jurisprudenz ist sozusagen unter den Militarismus gestellt. Ein Richter, der heute nicht Reserveofficier ist, hat gar nicht mehr die Qualification zum Richter». És erre bizonyítékul több ecclatans eset hozott fel a törvénykezés köréből. Egy katona azért nem bocsáttatott tanuzni a bíróság előtt, mivel ujoncz lévén, még nem tanulta meg, hogyan lépjen fel a bíróság előtt. Egy másik már nem ujoncz katona pedig, a ki mint fő mentő tanu idéztetett az esküdszéki tárgyalásra, nem bocsáttatott oda, mert akkor «Compagnie-Vorstellung» volt. Ugyanezen okból nem engedtek egy másik katonát sem megjelenni, úgy hogy ezt bizottságilag kellett kihallgatni, minek az lett következése, hogy vádlott a tanuzás felvételének hiányossága miatt 5 évi fegyházát kapott. Ezen verdikt azonban megsemmisítettén, az újabb eljárásban a katona tanunak meg kellett jelennie, s akkor tett vallomása oly nyomatékos volt, hogy a vádlottnak felmentetését maga az államügyész indítványozta.

És hogy az elégtelenség ezen kifejezései s a felhozott panaszok és vádak a justitia ellen Németországban nem légből kapottak, nem egészen alap nélküliek, bizonyítja magának *Schönstedtnek*, a porosz igazságügyi miniszternek következő, a képviselőházban tett nyilatkozata s beismerése: «Ich bedauere mit Ihm (dem Vorredner), dass das Ansehen der Justiz in weiten Kreisen des Volkes gegenwärtig nicht mehr dasselbe ist, wie früher; und soweit ich dazu beitragen kann, das Ansehen der Justiz wieder zu heben, und ihr eine angesehene Stellung zu geben, werde ich es an dem Bemühen nicht fehlen lassen.»

Jellemző Németország ielenlegi igazságügyi helyzetére

nézve az is, a mi az elégtelenségnek, megtámadások s panaszoknak egyik fő tápanyagát képezi, az t. i., hogy a novellaris javaslatban az esküdtzék hatáskörének tetemes leszállításra tervezetik — számos oly büntény elvételével, a melyek jogászaik meggyőződése szerint teljességgel túl nem szárnyalják az esküdtek ismeret- s képzettségi körét, tehát elbírálásuk épen nem veszélyeztetheti a verdikt alaposágát. És ha mégis előfordultak téves verdiktek, oka főleg az volt, — a mint a képviselőházban fejtegették — hogy az ítéletek az államügyeszek jelentései alapján keletkeztek, a kik tündökölni akarnak egy jury-terminus alatt minél több fegyházi büntetés előállításával.

A miniszteri javaslat szerint kiveendő a jury köréből a hamis eskü vétsége, a hamis bukás, okirathamítás, a 100 márkáig terjedő lopás, sikkasztás, lopás vétségei.

Az elégtelenséget szakkörökben s parlamentben jórészt az is idézte elő, hogy a kormánynak a bünvádi novellában kifejezésre jutott intentióiból, de más jogi tünetekből is azt vélik következtethetni, hogy az esküdtzék megbuktatása szándékoltatik. Ez okból erős megtámadásokat intéztek a képviselőházban a miniszterium ellen.

Ezen megtámadások olyan súlyosak voltak, hogy a szakminiszter kényszerítve látta magát arra, hogy a kormány védelmére, illetve mentegetésére, tisztázására felszólaljon, a miből kiemeljük a következő érdekes részleteket: «Man hat — mondá — dem Vorschlage: die Schwurgerichte in dieser Weise zu entlasten, in der Öffentlichkeit den Vorwurf gemacht: dass das der erste Schritt sei, zur — wie man sich ausdrückt — Abbröckelung der Schwurgerichte; und ich möchte nicht, dass das hohe Haus unter den Eindruck dieses Vorurtheils gelange. Nach der Auffassung der verbündeten Regierungen liegt — wenn man überhaupt an die Abschaffung der Schwurgerichte und an ihre Ersetzung durch eine andere Organisation denken will, — die Zeit, wo dies geschehen könnte, in nicht absehbarer Ferne. Wir haben also keine Veranlassung irgend einen Schritt zu thun, der die Schwurgerichte in ihrem Ansehen vor dem Lande beeinträchtigen, und zu dem Zwecke in ihrer Thätigkeit einschränken könnte. Aber wir haben wohl das Interesse dahin zu wirken, dass den Schwurgerichten Aufgaben abgenommen werden, die sich der Zusammensetzung der Geschworenenbank für ihre Würdigung nicht eignen; die ihnen besondere Schwierigkeiten bereiten, und die vorzugsweise dazu beitragen, dass sich über die Wirksamkeit der Schwurgerichte eine misswollende Kritik erhebe. Was wir wollen, ist nicht eine Verringerung, sondern eine Stärkung des Ansehens der Schwurgerichte.»

A kérdéses bünvádi novellának — a büntetőtanács felebbezések megengedésén, a perújítás korlátozásán s némely eljárási szabályok megváltoztatásán kívül — legfontosabb részét képezi az ártatlanul elítéltek kármentesítése; minek indoklására érdekesen jegyezte meg egyik képviselő: «Da in Deutschland viel zu viel Personen verhaftet werden, die jungen schneidigen Richter berücksichtigen viel zu wenig, welche üblen Folgen die blosse Verhaftung mit sich bringen kann» — azért szükséges a kártalanítás. Különben megjegyeztett, hogy ezen felette üdvös s jogos intézmény Württembergben 1868. évtől alkalmazva volt s csak az 1879-iki birodalmi törvényhozás folytán szenvedett mellőzést; de annak daczára sem szüntek meg a bíróságok azt alkalmazni.

Egyszersmind szükségesnek nyilvánított, hogy a kártalanítás a vizsgálati fogság eseteire is kiterjesztessék.

Erősen sürgették a parlamentben a «feltételes elítélés» meghonosítását is.

Meglepő, hogy több részről az elnöki resumé intézménye is megtámadtatott s megszüntetése czélszerűnek nyilvánított.

A német igazságügyi politika alakulásából egy mozza-

nat tűnik fel, a mely szintén a visszafejlődés jelenségei közé tartozik. Eddigelé a társas-bíróságoknál külön elnöki hivatal: «Elnökség» létezett: az elnökből, igazgatókból s a legidősb bíróból alakítva, a melynek hatáskörébe tartozott a tanácsok alakítása, ügykiosztás s helyettesítések. Az új novella szerint pedig mindez jövőben az országos igazságügyi kormány feladatát képezné. A közvélemény ebben — és valóban nem minden alap nélkül — a jogszolgáltatás függetlenségének megtámadását, veszélyeztetését látja; s innen az erős megtámadások, a melynek ellene intéztek a parlamentben.

Mint tudjuk, a bünvádi novella a képviselőházban nem fogadtatván el, egy 28-as bizottsághoz utasított revisio s átdolgozás végett.

Dr. Szokolay István.

Különlélek.

— **A magyar jogászyűlés állandó bizottsága** elhatározta, hogy a jövő évi szeptemberre fogja a jogászyűlést összehívni. Igen kívánatosnak tartjuk, hogy az állandó bizottság a legnagyobb erélylyel lásson az előkészítés munkájához, hogy a millinumi jogászyűlés jelentőségben és tekintélyben ne maradjon a többi jubiláló kongresszusok mögött. Ez alkalommal kell megemlékeznünk arról is, hogy az ügyvédgyűlés egybehívása is elhatározott a jövő esztendőre. Ha a két gyűlés egy időpontra esik, akkor mindegyiknek a közönsége a másik gyűlésnek is látogatójává lesz, mig ha különböző időre hivatnak össze, akkor egyik a másiknak frequentációját rontja és így könnyen lehetséges, hogy egyik sem fog az alkalomhoz méltó sikert felmutathatni.

— **A szóbeliség.** Az új sommás törvény értelmében feloldási okot képez az, ha a tárgyalási jegyzőkönyvet maguk a felek írják, vagy mondják tollba. És még nem is telt le a sommás törvény életbeléptének első esztendeje, máris vannak a fővárosi járásbíróságoknál bírák, a kik megengedik, hogy érdemleges — tehát nem makacssági, egyezségi és halasztási — tárgyalások jegyzőkönyveit maguk a felek készítsék el. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Mikor a rozsnói járásbíróság felfolyamodással él.** *A miskolczi kir. törvényszék* a rozsnói kir. járásbíróságnak, özv. Cz. F.-né hagyatékához tartozó ingatlanoknak önkéntes árverésen leendő eladatása iránti ügyében kelt 2731/94. sz. megkeresését elutasította. (1894 november 6. 10286. sz. a.) Ezen határozat ellen a rozsnói járásbíróság felfolyamodással élt. *A kassai kir. tábla* következőleg végzett: A kir. tábla a felfolyamodást hivatalból visszautasítja; mert telekkönyvi ügyekben a felfolyamodás jogosultsága a kérelmezőn kívül csak azokat illeti meg, a kiknek jogi érdekeltsége a telekkönyvből vagy a vonatkozó okiratokból kitűnik; a miből önként következik, hogy a megkereső bíróság a megkeresett bíróság határozatát felfolyamodással megtámadni jogosítva nincs. (1895 febr. 27. 649. sz. a.) *Kir. Curia:* A kir. tábla végzése indokainál fogva helybenhagyatik. (1895 május 17. 4083. sz. a.)

— **A királyi méltóság és hatalom Magyarországon.** Közjogi tanulmány. Irta dr. *Ferdinandy Gejza.* Szerző szorgalmas munkása a közjogi monographia irodalomnak. Jelen 21 ivre terjedő művében a bevezetésben fejtegeti az államról és főhatalomról szóló tanokat, az első részben a magyar királyi méltóság lényegét tárgyalja, a második rész a trónbetöltés módjával foglalkozik, a harmadik a koronázás intézményét, a negyedik a király jogait fejtegeti, a befejező ötödik rész a királyról szól, mint az állami souverainitas és egység külső kifejezőjéről. A mű a történelmi fejlődés előadása mellett a főszűlyt az alkotmányi elvek fejtegetésére fekteti.

— **A budapesti tőzsde könyve.** Irta dr. *Félegyházi Ágost.* Ezen mű közli a budapesti áru- és értéktőzsde egész

szervezetére vonatkozó összes törvényeket, szabályzatokat, az érvényben levő összes tőzsdei szokásokat, valamint a tőzsdei forgalmat érintő törvények teljes gyűjteményét, különös súlyt helyezvén a tőzsdei választott bíróság működését illető szabályokra.

— **Fogadásból bíróság érvényesíthető kötelezettség nem származik.** *A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék felelősségi tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék felperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Az elsőbíróság ítéletében megállapított, de különben sem vitás tényállás szerint, alperes nem abból a czélból kért és kapott felperestől értesítést, hogy azt üzletben értékesítse, hanem kétségbe vonta felperes állítását és a kereseti összeg megfizetését ígérte arra az esetre, ha ez az állítás valónak bizonyul.

A dolog ily állásában lényegtelen a szerződési akarat komolyságának kérdése, melyre az elsőbíróság és a felülvizsgálatot kérő fél is súlyt fektet.

Mert ha a felek komolyan szerződtek volna is, felperes követelését még sem lehet megítélni, illetve felülvizsgálati kérelmével őt el kell utasítani azért, mivel a létrejött ügylet fogadást képez, melyből bíróság érvényesíthető kötelezettség nem származik. (1895 szept. 13-án E. 221. sz. a.)

— **Rendelet az állami anyakönyvek szabályszerű vezetése érdekében közlendő bírói határozatokról.** Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. tcz. hatályba lépte alkalmából a kir. bíróságokat a következőkre figyelemztetem:

1. Az 1894: XXXIII. tcz. 43. § a értelmében valamely gyermek leszármazásának a születés bejegyzése után történt megállapítása iránt hozott bírói ítéletet, továbbá a házassági ügyekben hozott bírói határozatok közül azokat, melyeket az 1894: XXXIII. tcz. 67. §-a sorol fel, jogerőre emelkedésük után hivatalból azzal az anyakönyvvezetővel kell közölni, ki azt az anyakönyvet vezeti, a mely az illető születésre vagy házasságra vonatkozó bejegyzést foglalja magában.

2. Ha holtta nyilvánításnak, vagy a valóságos elhalálozás bírói megállapításának esetén az 1894. évi XXXIII. tcz. 74. §-ának első és harmadik bekezdésében megjelölt anyakönyvvezetővel hivatalból közlendő jogerős bírói határozathoz az 1894: XXXIII. tcz. 71. §-ának 3—5. pontjában felsorolt valamennyi adat ki nem tűnnek, a hiányzó adatokat a bíróság — a mennyiben előtte ismeretesek — a jogerős bírói határozattal egyidejűleg átküldendő kísérő iratban közli az anyakönyvvezetővel.

Az 1894: XXXIII. tcz. 74. §. harmadik bekezdésének esetén a lehetőséghez képest megjelölendő a halál oka is.

3. Az 1894: XXXIII. tcz. 74. §-ának utolsó bekezdése szerint halálbüntetésre szóló ítélet végrehajtásáról azt az anyakönyvvezetőt kell hivatalból értesíteni, a ki a halotti anyakönyvek vezetésére a halálbüntetés végrehajtásának helyén illetékes.

Az értesítésben közölni kell az 1894. évi XXXIII. tcz. 71. §-ának 2—6. pontjában felsorolt adatokat is, a mennyiben a bíróság előtt ismeretesek.

4. Az 1894: XXXIII. tcz.-be ütköző hihágások miatt az illetékes kir. járásbíróság előtt indított eljárás során az idézett tcz. 86. §-a értelmében szükségesnek mutatkozó közlést az anyakönyvvezető közvetlen felügyelő hatóságához kell intézni.

5. A jelen rendelet hatálya Fiume városára és kerületére is kiterjed.

Kelt Budapesten, 1895 szept. 16. 38531. sz. a.

— **Külföldön tartózkodó vádlottak kényszer alkalmazásának kilátásba helyezése nélkül idézendők.** A kir. igazságügyminiszternek volt alkalma kijelenteni, hogy a külföldi bíróságok olyan bírói határozatokat, a melyekben az ott tartózkodó vádlott meg nem jelenés esetén kényszereszköz alkalmazásának kilátásba helyezése mellett idéztetik, rendszerint nem kézbesítenek s e szerint a kir. igazságügyminiszterium a külföldön tartózkodóknak szóló olyan idéző végzés továbbítását közvetítheti csupán, a melyben valamely kényszer alkalmazása nem helyeztetik kilátásba. (42547/1894. I. M. sz. a.)

— **Végrehajtás, Ausztriában levő közös hatóság vagy pénztár útján és viszont.** Az Ausztria területén állomásozó közös hatóságok és pénztárak a magyar bíróság által engedélyezett végrehajtásoknak és viszont a magyar területen állomásozó közös hatóságok és pénztárak az osztrák bíróság által engedélyezett végrehajtásoknak foganatot nem szerez-

hetnek a nélkül, hogy erre a terület szerint illetékes bíróság által utasítottatnának, mert csakis a magyar és osztrák bíróságok hatásköréhez tartozik, hogy egymásnak kölcsönösen jogsegélyt nyujtsanak, az ő megítélésükhöz tartozik annak megállapítása, vajon a viszonsosság előfeltételei fenforognak-e és vajon azon teljesítmény, mely végrehajtás útján érvényesíttetni szándékoltatik, a megkeresett bíróság törvényeibe nem ütközik-e. (44172/1894. I. M. sz. a.)

— **Ügyvédjelölti lajstromba való felvétel.** *A budapesti ügyvédi kamara* J. Gy. ügyvédjelöltnek az ügyvédjelölti lajstromba leendő bejegyeztetése tárgyában végzett: Mint-hogy folyamodó J. Gy. budapesti lakos, a budapesti kir. törvényszék büntető osztályának 46438/94. sz. hivatalos átírata szerint több rendbeli csalás büntette miatt a budapesti kir. törvényszéknél bünvizsgálat alatt áll s így folyamodó nélkül az azon törvényes kelléket, melyet az 1874. évi XXXIV. tcz. 11. §. első bekezdése az ügyvédjelöltektől megkíván, kérelmével elutasítatik és felvétele megtagadtatik. (1894. évi szept. 21. 2130. sz. a.)

A m. kir. Curia: A budapesti ügyvédi kamara választmányának idézett keletü és számu határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1894 nov. 7. 10168. sz. a.)

— **A temesvári kiállítás végrehajtó bizottsága mint alperes.** *A temesvári kir. tábla:* P. V.-nak, D. A. s társai elleni 250 frt kárösszeg iránti perében ítélt: A kir. tábla az elsőbírósági ítéletet helybenhagyja; mert felperes a tárgyalás során kijelentette, hogy keresetét nem alperesek ellen saját személyükben, hanem csak mint a kiállítási végrehajtó bizottság képviselői ellen indította és elmarasztalásukat is csak ily minőségben kérte: a kiállítási végrehajtó bizottság azonban jogi személyiséggel nem bír, tehát alperesként perbe nem vonható, sem el nem marasztalható. (1894 május 22. 1765. sz. a.)

A m. kir. Curia: A másodbíróság ítélete helybenhagyatik indokolása alapján és azért is, mert az alperes végrehajtó bizottság a kiállítás kezdeményező és létesítő jogi személyek képviselőit hivatva nincs, tehát már ez okból is alperesként perbe nem vonható. (1895 okt. 4. 8683. sz. a.)

— **Nyílt kérdések.** I. Tekintve, hogy a váltón az intézvénnyezett lakhelyétől különböző fizetési hely telepnek nem tekinthető (pl. fizetendő X. takarékpénztárnál), kell-e a váltót ezen fizetési helyen fizetés végett bemutatni, vagy elegendő a váltónak bemutatása az intézvénnyezettnél? és ha az intézvénnyezett a váltó kifizetését megtagadja az okból, mivel váltója az illető telep helyén fog kifizettetni: vehető-e fel óvás a nélkül, hogy a váltó a fizetési helyen bemutatva lett volna?

II. Miképen járjanak el azon járásbíróság vagy közjegyzőség székhelyén kívül székelő falusi pénzügyintézetek váltóik óvatolásánál, ha az intézvénnyezett szintén járásbíróság vagy közjegyzőség székhelyén kívül lakik; mert, ha az óvatoló személy a váltót az intézvénnyezettnél bemutatná, az óvási költségek sokszor a váltó összegét meghaladnák. Ezen intézetek ugyan rendszerint az óvatoló személy székhelyén levő ügyvédjüknél telepítik váltóikat, de tekintettel arra, hogy a váltó önkényesen nem telepíthető, a forgatók kifogásai esetén bíróságaink az óvast szabályszerűen felvetnek nem tekintik, és a váltóviszkeresetnek helyt nem adnak. x.

— **A veres papír.** A budapesti kir. tábla egy ítéletében a következő tétel foglaltatik: «Miről a budapesti kir. törvényszék azzal értesítetük, hogy miután K. József, habár más ügyben, de fogva van, az ügyet veres papíron kellett volna felterjeszteni».

— **Az osztrák kereskedelmi jog** nagyszabásu tanakönyvének első kötete jelent meg *Canstein* grázi egyetemi tanár tollából. Az első kötet magában foglalja az általános részt és a társasági jogot. Szerző a *legális* rendszert tartja meg. Az előszóban előadja, hogy előadási füzetét 25 év óta folyton kiegészítette és a könyv ezen füzetek lenyomata. Az első kötet körülbelül 700 oldal.

A Magyar Fogászegylet folyó hó 26-án este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart. Napirend: Vargha Ferenc előadása a gyermekkorban levő bűnösökről.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 irt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnös gyermekekkel való bánásmód mostani jogrendszerünkben. VARGHA FERENCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — A bűnvádi perrendtartás törvényjavaslatához. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Törvényellenes gyakorlat a Curián. Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bűnös gyermekekkel való bánásmód mostani jogrendszerünkben.¹

Ha egy futólagos pillantást vetünk a büntetőjog s főképp a büntetési rendszer történetére, azt látjuk, hogy a gyermekkorban levő bűnözők a teljes korban levőkkel szemben mindig bizonyos privilegiumban részesültek. A kivételes intézkedések megvannak a római jogban ép úgy, mint a Carolinában, s a XVIII. századbéli törvényekben és szokásjogban. Tán felesleges is említeni, hogy ezek a specialis intézkedések vajmi primitívek, és minden vezérgondolat nélkül szükölködők.

A gyermek bűnözőkkel rendszeresen a Code Pénal foglalkozott először, s a római jog azon tanítását, mely szerint a gyermekkorban levő bűnözők enyhébben büntetendők, mint a felnőttek,² kibővítette azzal, hogy a gyermek csak akkor vonható felelősségre, ha megállapítatik, hogy megkülönböztetési képességgel bírt a cselekmény elkövetésekor (67. §.); ha ellenben az derül ki, hogy ezzel a képességgel nem bírt, akkor felmentendő, s vagy szüleinek adandó át, vagy a bíróság által meghatározandó időtartamra javítóházba szállítható, a hol legfeljebb életének huszadik évéig kényszernevelésben részesül. (66. §.).

A Code Pénalnak ezt a rendelkezését a kontinentális államok törvényei zsinórmértékül fogadták el, s több-kevesebb eltéréssel a törvények a gyermek bűnözőket büntetni rendelik, ha megkülönböztetési képességgel bírtak a cselekmény elkövetésekor; ellenkező esetben azok a büntetéstől szabadulnak.

Abban a kérdésben, hogy a bűnösnek ítélt gyermekek enyhébben büntetessenek, mint a felnőttek, egyetlen törvényben sincs eltérés. Ámde már lényegesen különböző módon oldják meg a törvények azt a kérdést, hogy mi történjék a megkülönböztetési képességgel nem bíró gyermekekkel.

Mielőtt az idevágó törvényes intézkedésekre áttérnék, ki kell emelnem, hogy nálunk azon esetekben, midőn a gyermek bűnöző bűnösségét kell megoldani a bírónak, a törvényt csak elvétve alkalmazzák. Ha ugyanis végig pillantunk a gyakorlaton, azt tapasztaljuk, hogy a gyermekek ellen indított bűnperekben legfontosabb tényező a beszámítás kérdésénél a keresztlevél, s ha az megvan, száz eset közül 99-ben bizonyos az, hogy a bűnösséget is megállapítja a bíró; s ha a bűnösség meg van állapítva, ritkán történik meg, hogy a gyermek a Btk. 42. §. értelmében javító-intézetbe küldetik. Sőt ujabban az a gyakorlat honosult meg, hogy ha a bűnös gyermek egy pár hónapra ítéltetett el, el sem helyezik a javító-intézetbe, mert csak a szülő vagy a gyám beleegyezé-

sével tarthatják ott a büntetési időn túl addig, míg a javítás czéljából arra szükség van.

Ezen állításom igazolásául a következő statisztikai adatokra hivatkozom:

Az aszódi javító-intézetben 1884 február 18-ától 1888. év végéig 146 gyermeket helyeztek el birói ítélet alapján, és pedig: a) az 1878. évi V. tcz. 84. §. alapján 26-ot, b) az 1878. évi V. tcz. 42. §. alapján 98-at, c) a felügyelő bizottság ajánlatára 21-et, d) az 1879. évi XXXX. tcz. 63. §. alapján 1-et, összesen 146-ot.³

A statisztikai kimutatás szerint pedig 1885-től bezárólag 1888. év végéig Magyarországon összesen 3754 tizethat éven alóli gyermek ítéltetett el,² tehát miután a Btk. 42. §. alapján a fent b) és c) alatt említett gyermek bűnözők kerülhettek az aszódi javító-intézetbe, vagyis összesen 119-en, ebből látjuk, hogy a bűnös gyermekeknek 3'1%-a jut csak a javító-intézetbe.³

A gyakorlatnak ezt az irányát helytelennek, sőt veszedelmesnek tartom. Helytelen azért, mert nem vet számot azokkal a physiologiai okokkal, melyek a beszámítás kérdésével a törvény szerint eldöntendők; s veszedelmes azért, mert annyiszor, a hányszor a bíró könnyelműen elsiklik a gyermekbűnöző multja, jelenje s társadalmi helyzete mellett s a börtönbe dobja a fejletlen testü s idegrendszerü gyermeket, ugyanannyi esetben kiszolgáltatja azt a contagiumnak, a teljes elzülésnek s degenerációnak. Gondoljuk meg, hogy az alkalmi bűnözők a társadalomra nem veszélyesek, ellenben a társadalomnak legveszedelmesebb fekélyei a szokásszerű, megrögzött gonosztévők; fontoljuk meg jól, hogy ha az átöröklés nagy törvénye szerepet játszik is a visszaesésnél, sokkal nagyobb befolyása van ezen társadalmi epidemiára a socialis milieunek, mely a kóroanyagot kifejleszti s gyógyíthatlan bajjá teszi azt, a mit csirájában elfojthatunk volna. A hányszor gyermeket csukunk a börtönbe, mindig a contagium veszélyének teszszük azt ki. Tehát a hányszor könnyelműen elsurranunk a bűnösség kérdése mellett, ugyanannyiszor a birói ítélet adja az utlevelet a gyermek kezébe, a mely elvezeti abba a társaságba, abba a ragályos levegőjü milieube, a honnan a kóroanyaggal megterhelten kerül ki a szabadba; s a hová mint tipikus visszaeső megy vissza rövid idő multán.

Már pedig sajnos, a gyakorlat gyermek bűnözőknél rendszerint csakis a keresztlevelet veszi zsinórmértékül s annak alapján oldja meg a bűnösség kérdését. Vajon törvényes eljárás ez? Épen nem. Hiszen a Btk. 87. §-a világosan kijelenti, hogy

«a ki akkor, midőn a büntetett vagy vétséget elkövette, életkorának tizenkettedik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményeért büntetés alá nem vonható».

¹ Actes du Congrès Pénit. intern. de Saint Petersburg V. 418. Gaal M. igazgató jelentése.

² Zucker: Über die Behandlung des verbrecherischen etc. Jugend 15. lap.

³ Sajnos, arra nincs statisztikai adatunk, hogy a Btk. 84. §. alapján a bűnöző gyermekek hány százaléka kerül a javító-intézetbe.

¹ Részlet Vargha Ferencz jogászegyleti előadásából.

² A római jog idevonatkozó intézkedéseit l. Hélie: «Théorie du Code Pénal I. 501. s k. l. Holdendorf: Handbuch des deutschen Strafrechts II. 160 s k. l.

A törvény világosan kötelességévé teszi a bírónak, hogy minden gyermek bünözönél első sorban a bünösség felismeréséhez szükséges belátást vizsgálja, s ha a kellő fejlettség megvan, akkor ítéletét csak el. Ezzel szemben a gyakorlat a belátási képességet vélelmezi s kérlelhetlenül a börtönbe kerülnek azok, a kikre a börtön levegője ép oly veszélyes, mint a ragályos betegség kóroánya arra, a ki valamely betegségre disponálva van. Mert hiszen a gyermek bünöző, soha sem a megromlott, a javithatatlan karakter determinált ereje alatt áll. Élettani törvény az, hogy a gyermek, addig míg a szervezet, főképp az idegrendszer a fejlődés korszakában van, inkább kedélyi életet él; cselekményeiben az indító okot nem az értelemről, hanem a kedély világából meríti. Következésképp a ható és ellenható: a cselekmény mellett és az az ellen szóló érveket nem állítja az értelem ítélőszéke elé, s így a mit tesz, az nem a bünös jellem rovására esik. A mily könnyen elhatározza magát a büncelekményre, ép oly könnyen magába veszi a börtön levegőjének fertőző kóroanyagát, sőt kapva kap ezen, mert a felnőtt gazemberekben hősöket lát; a büntetésben a hősök martyromságát. A minnek az a következménye, hogy az első jelentéktelen büntetés kiszendése után az értelmi erők fejletlensége miatt, a kedélyimpresszió hatás alatt ismét büntetést követ el, s így, midőn megtermett emberré lesz, midőn a physiologiai fejlődés véget ért, a társadalmi degeneráció is befejeződött, s abból a gyermekből, a ki pajkosságból jött collisióba a törvénynyel, s a kit könnyen megmenthettünk volna a társadalomnak, kiképződött a szokászerű, javithatlan gonosztevő. Ha figyelembe vesszük, hogy a belátási képesség vélelmezése a gyermek bünözők legnagyobb tömegét a fogházba juttatja: úgy bátran kimondhatjuk, hogy ez a praxis a visszaesők akadémiájának szolgáltatja az évről-évre szaporodó növendékek nagy csapatát.

Addig is tehát, míg a törvényhozás a gyermek bünözők védelmét kezébe nem veszi, alkalmazzuk a törvényt; ne vélelmezzük a belátási képességet, mely egymagában — a mint kimutatom — csak félrendszerű, hanem esetről-esetre vizsgáljuk meg a gyermek bünözőt, annak társadalmi helyzetét, egész életét, mert ha valahol szükséges az individuális vizsgálat, a gyermekeknél szükséges az, mert ezeknél nemcsak a büntetés mértékéről van szó, mint a felnőtteknél, hanem azt kell megállapítani, hogy büntetni vagy javítani kell e, vagy egyikre sincs szükség, hanem belátási képesség hiányából felmentő ítélet hozandó. Igaz ugyan, hogy a belátási képességet nem szabad vélelmezni a törvény szerint, ámde ez a normativum egy apró kis porszem abban az óriási, nagy kérdésben, a mit a büntetőjogi sociologia a gyermekvédelem kérdése alatt ismer.

Sietek kijelenteni, hogy mostani jogrendszerünk mellett, gyökeres s a bünös, elhagyott és elzüllött gyermekekkel való bánásmódot szabályozó törvények nélkül a gyermek-kriminalitás évről-évre szaporodni fog; a mi ellen hiába alkalmazzuk a szigorú büntetéseket, az célra nem fog vezetni soha. A mint nem sikerült Franciaországban a párbajt halálbüntetéssel sem kiirtani annak idején, manapság a visszaesők s gyermek bünözők folyton növekvő áradatának sem lehet a rideg megtorlással gátat vetni, mert hiszen ez társadalmi baj; a társadalmi bajnak pedig nem egyedüli, sőt nem is leghatásosabb gyógyszer a büntetés.

Ha valamely társadalmi epidémiát akarunk kiirtani, előbb az epidémia okaival s természetével kell megismerkednünk, hogy azután a sociologia örökigazságu természeti törvényei között feltaláljuk azt, mely a baj gyógyszeréül alkalmas.

Az imént említettem, hogy a «belátási képesség», mely a francia megkülönböztetési képességnek (discernement) elkeresztelése, egymagában véve félrendszerű. Mielőtt tovább mennék ezt az állításomat kell megokolni.

Kiemelem azonban, hogy a francia «discernement» fo-

galmának nemcsak mi estünk áldozatul; a subtilis lélektani jellegű fogalom nemcsak a mi codexünkbe csempészte be magát; belekerült az az összes európai törvényekbe. Benne van az a belga,¹ a német,² az olasz³ büntető-törvénykönyvekben, sőt az 1895 február havában közzétett francia büntető-törvényjavaslat 58. és 59. §-a a Code Pénalnak most tárgyalt, hibás fogalom meghatározását minden módosítás nélkül átvette. Ellenben a Code Pénaltól lényegesen eltér a mexikói büntetőtörvény, nem ugyan a megkülönböztetési képesség kérdésében, hanem az eljárásra nézve; mennyiben a 34. §. 6. pontja kimondja, hogy a kilencedik évét meghaladott, de még a tizenegyedik éven alól levő gyermek csak akkor mondható ki bünösnek, ha a vádló bebizonyítja, hogy megkülönböztetési képességgel birt a cselekmény elkövetése idejében.

Látjuk ezekből, hogy a «discernement» fogalma az egész vonalon, minden törvénykönyvben dominálja a büntető gyermekek bünösségének kérdését, sőt a kiváló gyakorlati érzékkel bíró Anglia sem képez ezen szabály alól kivételt, azzal az eltéréssel mégis, hogy Angliában, a mint Stephen tanítja, az ítélő bírónak positive meg kell állapítani a belátási képességet, azt vélelmezni nem szabad, s büntető ítéletet csak akkor hozhat, ha bebizonyítottan látja, hogy a gyermekkorban levő vádlott belátási képességgel követte el a büncelekményt.⁴

A fiatal bünözők subjektív bünösségének alapja: a megkülönböztetési vagy belátási képesség azonban külföldön annyi socialis bajt nem hoz magával, mint nálunk. Annak helytelen alkalmazási módja miatt nem termel annyi szokászerű bünözőt a justicia mint hazánkban. Mert míg itt, mint említém, a beszámítási képességnek az esetek óriási nagy többségében egyedüli alapja a keresztlevél: külföldön a mi praxisunktól eltérőleg nagy gonddal vizsgálják ama physiologiai tényezőket, melyektől a megkülönböztetési képesség függ.

Az angol gyakorlatra imént mutattam reá. A Code d'Instruction criminelle 340. §-a pedig előírja, hogy ha a vádlott tizenhat éves még nem volt a büncelekmény elkövetésekor: az elnök *semmisség terhe alatt* köteles a jury elé terjeszteni azt a kérdés, hogy a vádlott birt-e beszámítási képességgel a cselekmény elkövetésekor vagy sem.

Ugyanezt a szabályt írja elő a belga prts. 340. §-a és az olasz prts. 496. §-a.

Habár külföldön a perjog kötelezi a bírót arra, hogy a belátási képességet minden egyes esetben vizsgálat tárgyává tegye, azért ezzel épen nincs segítve a gyermekkorú bünözők helyzetén, mert a bünösség feltétele, a belátási képesség: csonka fogalom; a mely az agy működésének egyik s pedig a büntetőjog előtt a kevésbé fontos részét jelenti.

A nemzetközi büntető egyesületé az érdem, hogy felhívta a criminalisták figyelmét a belátási képesség csonka, hiányos fogalmára; s mindenek felett *Foiniczky* köszönhetjük, hogy physiologiai igazságokkal kimutatta, hogy ez a fogalom így felállítva teljesen értéktelen.⁵

Miután Foiniczky tételeit a Szentpétervárott, illetve Bernben tartott nemzetközi börtön-, illetőleg büntetőegyesület is elfogadta, remélhető, hogy jövőben, ha valamely jogállam törvényhozása a bünös gyermekek kérdését fogja reformálni, a congressuson történt megállapodásokat komoly, beható tanulmány tárgyává teszi, s azokat zsinórmértékül is elfogadja.

Mert hiszen a büntetőjogban úgy az elmélet, mint a tör-

¹ Belga Btk. 72. §.

² Német Btk. 56. §.

³ Olasz Btk. 54. §.

⁴ Aschrott: Strafsystem etc. in England. 106. — Lenz: Die Zwangserziehung in England. 16.

⁵ Mitteilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung II. 45. s köv. lapokon.

vényhozás terén eddigelé az a merőben téves és élettanilag helytelen nézet uralkodott, mely szerint a gyermekek a felnőttektől abban különböznek, hogy a felnőttek, kivéve a pathológiai állapotot, a cselekmény bűnösségét felismerik; ellenben a 12. és 16. év közti korban levő gyermekek erre csak akkor képesek, ha agy- és idegrendszerük normálisan fejlődött és a kifejlődés azon fokára jutott, a melyen a külvilág jelenségeit helyesen képesek percipiálni. A most érvényben levő törvények szerint a gyermek felelősségéhez csak ennyi kell. Ha ez elegendő volna, akkor az elmebetegnek egy nagy részét a börtönbe és nem tébolydába kellene zárni, mert ezeknek egy nagy tömege a külvilág jelenségeit felfogja úgy, a mint azok a természetben léteznek, *csak hogy a perceptio a beteg idegrendszerre egész más hatással van, mint az oly emberre, a kinek szervezete egészséges; s ez a kóros reactio az az élettani tünet, a mi a beszámítást kizárja. Az ilyen idegbetegeknél: a pathologikus visszahatás; a gyermeknél pedig: a kedélyi élet túltengése szünteti meg a felelősséget.* A gyermeknél ugyanis, midőn a külvilág jelenségei érzések alakjában jelentkeznek, mihelyt valamely gyermek annyira fejlődött, hogy a kellemes érzést a kellemetlentől *öntudatosan* megkülönbözteti, a kellemes érzés nem marad meg a pusztá érzés állapotában, hanem az csakhamar vágygyá izmosul.

Ugyanezt tapasztaljuk a kellemetlen érzésnél is, csak hogy itt a lelki működés ellenkező irányban nyilvánul. A kellemes érzésnél az ezt teremtő állapotot *állandósítani*, kellemetlen érzésnél az annak okát képező jelenséget *megváltoztatni* akarjuk. Felnőtt embernél, mielőtt a kellemes vagy kellemetlen érzésből kiinduló vágy akarattá, majd pedig cselekvéssé erősödnék, előbb átszűrődik az értelem retortáján: s ott igen gyakran oly ellenmotivumokra akad, melyek nem engedik meg, hogy a vágy akarattá válják. A büntetőjogban rendkívüli nagy szerepük van ezen ellenmotivumoknak; mert ha ilyenek nem volnának, teljesen megszűnnék a büntetőjogi felelősség lehetősége.

De hát minden jog- és kulturállamban élő normálisan fejlett embernél vélelmezni kell a jogvédelem szempontjából a jog és törvény iránti engedelmisséget; vélelmezni kell az erkölcsi érzés bizonyos átlagos mértékét, a mely tényezők, — a büntetés bizonyosságával kapcsolatosan — képezik azon ellenható erőket *nagy részét*, melyek minden büntetvőnél a bűnre csábító egyéni kellemes érzések mellett latba kerülnek s a cselekmény előtt több-kevesebb ideig mérlegeltetnek. Gyermekeknel az elhatározás és cselekvés közt ezen lélektani processus nem játszódik le; hanem már azon pillanatban, midőn a kellemes érzés vágygyá izmosult, ugyanakkor mint cselekvésre törekvő akarat lép föl; mert az idegrendszer fejlettségénél fogva az amugy is gyöngye erkölcsi érzetek, a még csak szunnyadó állapotban levő jog- és törvénytisztelet, egészen elmosódnak az érzelmek ereje mellett; úgy, hogy csakis a büntetéstől való félelem marad meg egyedüli visszatartó erőként; a mi pedig nem elegendő, mert a gyermek a kriminalis büntetés horderejét fel sem tudja fogni. Jól mondja Appellius, hogy: «man vergisst bei diesem Verbesserungsversuche, dass die Furcht vor Strafe auf den, dessen Handeln in Folge seines jugendlichen Alters noch nicht durch ethische Motive bestimmt wird, keine abschreckende Wirkung äussert, dass sie, wenn sie überhaupt je vorhanden gewesen, hier im Augenblick des Entschlusses zum Handeln, vor dem Lustgefühl zur That, wie ein Schemen verfliegt, und dass jedenfalls der flüchtige Gedanke an die Strafe sogleich überwunden wird durch die Hoffnung auf strafloses Begehen.»¹

Látjuk tehát, hogy a gyermekek bűnösségénél nem lehet csupán a belátási képességet zsinórmértékül elfogadni, mert hiszen már a hat éves gyermek tudja, hogy lopni, ölni,

gyujtogatni nem szabad, tehát ha csak a megkülönböztetési képesség volna mérvadó, az ilyen apró gyermekeket is börtönbe kellene küldeni.

A kérdés sulypontja azonban nem ez; sőt nem is ez annak fontosabbik eleme. A bűncselekményt elkövető gyermekek, mondja *Foiniczky*, nem az által különböznek a felnőttektől, hogy ezek a törvény tiltó parancsát ismerik, azok pedig nem; hanem az által, hogy a gyermekekre a külső benyomások nagy hatással vannak s azoknak kisebb mértékben tudnak ellenállni: — — következésképp a beszámítási képesség nem tudat, hanem az akaratképességben gyökerizik.»¹

Ugyancsak ez a lényege *Liszt* nézetének is, melyet e tárgyban kriminálpolitikai tanulmányában kifejtett:

«Sicher ist ja doch die ausschliessliche Betonung der geistigen, der intellektuellen Entwicklung. Nun ist aber das, was unser Handeln bestimmt und zugleich den Wertmesser für dasselbe abgibt, nicht die Einsicht in die Strafbarkeit, nicht die Unterscheidung von gut und böse, sondern die Klarheit, Sicherheit und Kraft, mit welcher die allgemeinen Vorstellungen von Recht, Religion, Sittlichkeit unser gesamtes Handeln beeinflussen. Aus der Herrschaft der regulativen Maximen ergibt sich die sogenannte sittliche Freiheit als Grundlage der Zurechnungsfähigkeit im Sinne der herrschenden Lehre. Nicht das *Kennen*, sondern das *Können*; nicht der Inhalt der Vorstellungen, sondern ihre ethisch-gemüthliche Betonung ist massgebend: das sind Sätze, deren Richtigkeit zweifellos ist von jedem Standpunkte aus. — — Die sittliche Widerstandskraft, der Wert in jedem Sinne genommen ist das Entscheidende.»²

A szentpétervári és *berni* nemzetközi börtön-, illetve büntető-egyesület ezeket a physiologiai igazságokat figyelembe véve kimondották, hogy kívánatos, mikép a megkülönböztetési képesség a törvényekből kihagyassék s e helyett az vétessék be, hogy szükséges-e, mikép a bűnöző gyermek kényszernevelésben részesüljön.³

Eltekintve a büntetőjogban megnyilatkozó ezen új iránytól, ha a Btk. 84., 85. §-át összehasonlítjuk a beszámítást kizáró vagy enyhítő egyéb körülményekkel, melyek szintén a Btk. VII. fejezetében tárgyaltnak, azt találjuk, hogy a bűnös gyermekekre vonatkozó intézkedések egészen elütnek attól a rendszertől, melyet a codex a beszámítás kérdésében elfogadott; mert a törvény minden egyes esetben a szabad elhatározási képességet tartotta mérvadónak (*libertas consilii*); s a megkülönböztetési képességre (*libertas iudicii*) *expressis verbis* nem helyezett sulyt; kétségtelenül azért, mert úgy a physiologia mint a psychiatria azt tanítja, hogy a hol az elhatározási képesség megvan, ott mindig megvan a megkülönböztetési képesség is; mert a tudatos akarat cselekvés csak a külvilág jelenségeinek helyes felfogásából és megítéléséből indulhat ki. Ellenben a hol van felismerési vagy belátási képesség, ott nincs mindig szabad elhatározás — egyszerűen azon okból, mert a tudat, az értelem működése nem vethető kényszernek alá; ellenben az érvényesülésre törekvő akarat úgy az egyénből, annak individuális érdekeiből, mint a külvilágból kiinduló ezer és ezer féle kényszerítőleg ható tényezőnek van alárendelve. Ezért egyedül helyes és psychologica jogosult a beszámítás tanában az akarat tartalmából s működéséből és működési képességéből kiindulni.

Ezért helyes:

a) a Btk. 76. §-a, midőn azt mondja, hogy nem számítható be a cselekmény annak, a ki azt öntudatlan állapotban követte el és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt;

b) a Btk. 77. §-a, midőn azt mondja, hogy nem számí-

¹ Mitteilungen II. 46., 47.

² Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft XII. 170. l.

³ Mitteilungen II. 116. lap, Aschrott: Die Behandlung der verwahrlosten etc. Jugend 53. lap.

¹ Die jugendlicher Verbrechen etc. 22.

ható be a cselekmény, ha elkövetője ellenállhatlan erő — által kényszerített arra;

c) a Btk. 79. §-a, mely szerint ki van zárva a cselekmény beszámíthatósága a jogos védelem által, mely akár a megtámadottnak, akár másnak személye vagy vagyona ellen intézett vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges;

d) a Btk. 80. §-a, mely szerint nem büntetik a cselekmény, ha azt a tettes vagy hozzátartozói életének véletlenül származott más módon el nem hárítható közvetlen veszélyből való megmentése végett végszükségben követte el.

A Btk. 76. §-a világosan kiemeli az elhatározási képesség szabadságát. A jogos védelelnél, ellenállhatlan kényszernél, s a végszükség állapotánál az akarat szabadsága szavakkal nincs ugyan kifejezve, de a törvény szövegéből kétségtelen, hogy itt nem a percipiáló képesség hiányzik, hanem az akarat szabadsága van megtámadva. A motivációba egy oly rendkívüli tényező került, mely az egyénnek, hozzátartozójának, vagy más személynek (79. §.) megmentését csak bűncselekmény elkövetése árán látja lehetségesnek. Miután pedig a veszély minden esetben közvetlen, az a cselekvő alanyt a büntett elkövetésére sarkalja. Ezen esetekben módjában áll a jogaiban megtámadott vagy a véletlen által életveszélybe jutott embernek jogai védelmével felhagyni és magát feláldozni; minthogy azonban ily áldozatra s a jogról való lemondásra senki sem kötelezhető, ennélfogva a törvény az elhatározás eme korlátozásait beszámítást kizáró körülménynek tekinti. Látjuk tehát, hogy a beszámítás tanában mindenütt az elhatározási képesség a döntő; csak a gyermekeknél van ezen szabály alól kivétel; hogy mily helytelenül, arra fentebb reámutattam.

A bünvádi perrendtartás törvényjavaslatához.¹

IV.

Legélesebben hívja ki a bírálatot a javaslatnak az a rendszere, mely a kártalanítás tárgyában követendő eljárás alakját szabályozza. Mert az által, hogy az eljárás utolsó mozzanatát a bíróságok hatásköréből kiveszi, az esetek tulajdonképpeni részében a kártalanításra vonatkozó igény velejét a közigazgatási hatóság discretionarius elhatározásától és a kártalanításra rendelt alap állapotától teszi függővé. Hogy az eljárás mindig a kir. tszéknél teendő folyamatba, azokban az esetekben is, midőn a bűnyben első fokon a kir. jbiróság járt el, azon körülménynél fogva, mert a javaslat által életbeléptetendő rendszer mellett a jbiróság határozatainak felülvizsgálata mindig a kir. törvényszék hatáskörébe fog tartozni és hogy az esküdtszékek a kir. törvényszékek mellett parallel működő bíróságként szerepelnek, nem kifogásolható. Épen oly helyes a javaslatnak az az álláspontja, mely szerint kártalanításra való igény sem a felebbezési, sem a perújítási eljárás során még joghatálylyal be nem jelenthető. Mert az eljárásnak jogerős megszüntetése s a perújító eljárásnak jogerős befejezése előtt a kártalanításra vonatkozó jogczim lételem nem nyert. A contradictorius eljárás szabályainak mellőzését azonban aggályosnak tartom. Mert a mint a kártérítésre való igény törvényes elismerésben és védelemben részesül, a kárpótlás anyagi részére vonatkozó jog tartalmilag semmiben sem különbözik más kártérítési igénytől. A kártalanítási eljárásban az igénylő másképen, mint perbeli fél nem szerepelhet, ezen szerepéről való leszorítás jogi helyzetének indokolatlan csorbitására vezet. A javaslat által mindenben az osztrák birodalmi törvény hasonlatosságára contemplált inquisitorius eljárás csak méréselkelheti a beavatkozási joggal felruházott kir. vádhatóság praeponderantiáját, de az igénylő félnek perbeli actoratusát

nem helyettesítheti. Ha a jogosultnak megadjuk a jogot a nyomozás iratainak megtekintésére és azokra vonatkozó nyilatkozattételre, akkor nincs kényszerítő indok, a miért az eljárás a rendes perbeli eljárás alakját nem ölthetné. A kir. ügyészség arra a szerepre, melyre a javaslat indokai meghívják, hogy t. i. jogos igények kielégítése felett örköd-jék, hivatva nem lehet. Mert az ő hivatása első sorban épen az állami pénztár érdekeinek képviselése leendő és az ellenfél érdekeinek képviselése ezen okból reá nem ruházható. Ilyen rendszer eleitől fogva magán hordaná az elfogultság jellegét és megingatná a bizalmat a törvényhozói szándék őszintesége és a bíróság eljárásának pártatlansága irányában. Ha a javaslat ezt a rendszert az igénylő fél költségkímélése szempontjából hozza indítványba, akkor ezen szempontot a perbeli contradictorius eljárás mellett is érvényre emelheti. Semmi sem áll annak útjában, hogy a bíróság a vagyontalan igénylőket a költségfeljegyzés kedvezményében részesítse. Az ügyvédi képviselő kényszere sem nélkülözhetetlen az eljárásnak perbeli szabályozása mellett. A német bizottsági javaslat, a melyre az indokolás hivatkozik, az ügyvédi kényszert nem írja elő kötelezőleg csak facultativ alakban az indítvány tételénél, a nyilvános főtárgyalásra az igénylőt ügyvéd általi megjelenésre nem kötelezi, csak feljogosítja. Nem írja elő kötelezőleg az ügyvéd általi képviselést az osztrák birodalmi törvény sem, midőn az igénylőt igényének érvényesítésével utolsó sorban a Reichsgerichthez utalja. Ezekkel szemben az igénylőnek önálló perbeli állása reá nézve megbecsülhetetlen előnyökkel jár, melyeknek értékét sem a bíróság nyomozó eljárása, sem a nyilatkozattételre vonatkozó joga, de legkevésbé érdekeinek a kir. ügyészség által leendő képviselése nem helyettesítheti. Ha elismerjük az ártatlanul bűnhődötteknek azt a jogát, hogy az állam ellenében kártalanításra vonatkozó igényüket érvényesíthessék, akkor őket joguk érvényesítésének módjában korlátozni és érdekeik képviselését tulajdonképpeni eljárásukban és indítványtételük körül felsőbb hatóságuktól függő állami közegekre bizni nem szabad.

A javaslat a kir. törvényszékekre csupán az előkészítő nyomozó eljárást bizza. Annak befejezése után az iratok a kir. Curiahoz felterjesztendők, mely a kártalanítási igény fenforgása kérdésében végleg határoz és ha annak helyt ad, az iratokat az igazságügyi miniszterhez teszi át. A kir. Curia határozata alapján az igazságügyi miniszter állapítja meg a kártalanítás összegét.

Az indokok az egységes elvekre támaszkodó egyöntetű eljárás tekinteteivel igazolják, hogy a kártalanítási igény fenforgásának kérdésében első és utolsó fokon a legfelsőbb ítélőszék határozzon. Az egységes elveken alapuló egyöntetű jogszolgáltatás kétségtelenül oly kimagasló szempont, a melynek érdekében alantas jelentőségű tekintetek mellőzése eléggé indokolva van. A kérdés csak az lehet, hogy vajon ennek a szempontnak érvényre emelése szükségessé teszi-e a kir. Curia kizárólagos hatáskörének megállapítását? Ezt a kérdést a magam részéről igenlőleg eldönteni nem tudom. Mert ugyanazt az eredményt érhetjük el akkor is, ha a kártalanítási igény elbírálásának kérdésében beérjük a felülvizsgálati forum egységével. A kártalanítási igény tekintetében a határozathozatalra a legilletékesebb hatóságnak csak a bűnyben eljáró kir. bíróságot ismerhetem el. Mert az ismeri az ügynek összes előzményeit közvetlenül észlelete alapján, ő van hivatva első sorban annak megítélésére, hogy minden közreműködő mozzanatnak számításba vétele mellett fenforog-e ártatlanul elszenvedett szabadságvesztés esete vagy sem? Ott pedig, a hol oly nagy fontosságú és az egyének legvitálisabb érdekeire kiható kérdés eldöntése forog szóban, mint a kártalanítási igény megállapításának esetében, a perorvoslat rendszerét kiküszöbölhetőnek nem tartom. A dán törvény ezekben az esetekben a felebbevitel általános szabályai alól kifejezetten kivételt tesz, midőn a korlátlan felebbevitelt

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 42. és 43. számban.

a summa appellabilis-re való tekintet nélkül biztosítja. A német birodalmi javaslat is figyelembe vette a jogegység érdekét és gondja volt reá, hogy a kártalanítás kérdésében utolsó fokon mindig a Reichsgericht járjon el, a nélkül, hogy ennek fejében a kártalanítás kérdésében az elsőfoku bíróságok hatáskörét megszüntette volna. Rendszerüknél fogva nem zárták el a jogorvoslatnak törvény szerinti útját sem a norvég, sem a francia törvényhozás. És én azt hiszem, arra nincs is szükség. Ha a kir. törvényszékre reá lehet bízni azt az előkészítő eljárást, melynek eredményéhez képest a kir. Curia határozni fog, akkor aggály nélkül hatáskörébe utalható az első fokban való határozathozatal is. A jogegység érdeke pedig megóvható az által, ha a második és a javaslat rendszerének megfelelőleg egyszersmind utolsó foku bíraskodásra a kir. Curiát hívjuk meg. Ilyen rendszer nem tenné az eljárást lényegesen hosszadalmasabbá, sem költségesebbé, a végső fokon való határozást könnyitné és egygyel szaporitáná azokat a garanciákat, melyeknek biztosítását a javaslat is célként kitűzte. A javaslat rendszere ellenben csak az állam pénzbeli érdekeit szolgálja. Mert abban az esetben, midőn az egyfokon hozott bírói határozat igénylőt elutasította, annak semminemű regressusa többé nincs. Ha pedig a bíróság a kártalanítási igényt megállapította, a kártalanítási összeg megállapítására a javaslat szerint illetékes közigazgatási hatóság ellenkező meggyőződésének discretionarius hatáskörénél fogva a kérdéses összeg meghatározása alkalmával mindig érvényt szerezhet.

Az utóbb jelzett körülmény már egymagában véve is elfogadhatlanná teszi a javaslatnak azt az álláspontját, mely szerint a bíróság csupán a kártalanítási igény fen avagy fen nem állásának kérdésében határoz, míg a kártalanítási összeg megállapítása az igazságügyi miniszterre tartozik. Ily szervezése a kártalanítási eljárásnak a bírói és a végrehajtó hatalom különválasztásának elvébe ütközik. A bírói eljárás során hozott határozatok érvénye és joghatályossága közigazgatási rendelkezéstől függő nem lehet. Még kevésbé osztható meg az eljárás egy kizárólag bírói utra tartozó kérdésnek eldöntése tekintetében bírói határozathozatal és közigazgatási intézkedés között. A javaslat indokai elismerik, hogy bírói ítéletből folyó kártalanítás forogván szóban, az erre vonatkozó igény fölött a bíróság van hivatva dönteni. Elismerik, hogy a közigazgatási hatáskörnek megállapítása nem kerülhetné ki azt a szemrehányást, hogy ily rendszer a bírói függetlenségbe való belenyulást képviseli. És mindezek dacára az eljárásnak az esetek tulnyomó részében leglényegesebb elemét, a kártalanítási összegnek megállapítását a bíróság kezéből kivéve, azt a közigazgatási hatóságra bizza. Teszi ezt kizárólag abból az egyetlen indokból, mert a törvényhozás részéről az ily kártalanításokra rendelendő összegnek mindenkor állapota az igazságügyi miniszter tartja nyilván s ő felelős azért, hogy tulkiadás az évi költségvetés ezen rovatánál se forduljon elő. Ily indokolással az állami hatalmak megosztásának elvén rést ütni nem lehet. A javasolt rendszer pedig egyenesen azt az elvet támadja meg. Mert vele a bírói határozat tartalmának tulnyomó részét a közigazgatási hatóság döntésétől teszi függővé. A kir. Curia hiába fogja megállapítani a teljes kártalanítási igényt, ha az igazságügyi kormányra van bízva a kártalanítás összegének discretionarius módon való meghatározása. Épenséggel nincs kizárva annak eshetősége sem, hogy a bíróság a kártalanításhoz való igényt el fogja ismerni, a közigazgatási hatóság pedig kártalanítás fejében semmit sem állapít meg, mert az alap kimerült és tulkiadásnak előfordulnia nem szabad. Hasonló rendszer lebegett a német birodalmi kormány szeme előtt is az 1882-ki tanácskozmányok alkalmával, midőn a kártalanítási összeg megállapításának kizárólagos jogát magának kívánta fentartatni. Ezen rideg álláspontjával a kártalanítás eszméjének bukását okozta. Azóta okult a német kormány

is, hasonló kísérletezésre többé nem vállalkozott. Az új birodalmi javaslat az eljárást már elfogadható alapon kettéosztja és ebben a szerepben az utolsó döntő szót a bíróság számára biztosítja. A kártalanítási igény tárgyában első sorban a legfelsőbb közigazgatási hatóság határoz, de határozataival szemben nyitva áll a rendes bírói perut, a melynek folyamába a közigazgatás többé semminemű alakban nem avatkozhatik. Ezt a rendszert sem lehet elvi alapon helyeselni, mert a hol nem kizárólag közigazgatási érdek érvényesítéséről van szó, ott a közigazgatási eljárásnak semmi keresni valója. De ez a rendszer következményeiben nem sért alkotmányjogi elveket, fentartja a közigazgatásnak és a bírói hatalom gyakorlatának éles különválasztását, sok esetben pedig a perbeli formalismustól és a bizonyítékok megkötöttségétől szabad közigazgatási eljárás az igények sürgős érvényesítésének szempontjából hasznos szolgálatokat tehet. A mit azonban a javaslat tervez, az épen ellenkező eredményre vezet. Mert megtartja a megkötött bírói nyomozó eljárást, azt megtoldja egy másik bíróságnak érdembeli eljárásával és a midőn az ügy már teljesen megérett, az egész processust megakasztja és egy harmadik, most már discretionarius hatóság előtt újból lefolytatandó eljárással betetőzi. Ez az eljárás sem elvi, sem rendszerbeli, sem célszerűségi tekinteteknek nem hódol. Ledönti az egységes jogszolgáltatás vezérlő elvét, a melyre a javaslat súlyt fektetni kíván. Mert a hol a kártalanítási összeg megállapításának irányítója a kártalanításra rendelt alap mindenkor állapota, a hol a törvényhozó nyíltan számol azzal az eshetőséggel, hogy az alap kimerülése miatt az igényre jogosult megfelelő kárpótlást nem fog kapni, ott egységes elvek szerinti jogszolgáltatásról szó nem lehet. Tagadásba vonja az államnak anyagi kártalanításra való jogi kötelezettségét. Mert midőn közigazgatási hatósági eljárástól teszi függővé az anyagi kártalanítás terjedelmét és az igénylőnek bírói megállapított joga érvényesítését, akkor ezt a jogot jogi természetéből kivetkőztette és közigazgatási érdekévé lefokozta. Mindvégig uralkodó eszméje a pénzügyi szempont. Eredménye pedig ugyanaz, a mit a javaslat ki akart kerülni: a bírói határozatoknak végső sorban való felülvizsgálata, azok hatályának tetszés szerinti érvényesítése a közigazgatási hatóság által. Ezen álláspont egymagában áll nemcsak hazai törhozásunkban, hanem az egész művelt világ törvénykönyveiben is.

Ezekben igyekeztem reá mutatni azokra a rendszerbeli és elvi hiányokra, melyek a javaslat gyöngéit képezik. Kisebb részletekre nem terjeszkedtem ki, egyes érdembeli kérdéseknek bírálatát is mellőznöm kellett a rendelkezésemre bocsátott hely szüke miatt. A mint általában osztatlan örömmel fogadja mindenki a büntető eljárás codificatiójának komoly elhatározását, úgy rokonszenves fogadtatásra számíthat a javaslat kártalanítási fejezete is. Biztosíték az arra vonatkozólag, hogy a kérdés egyszer napirendre tűzve, arról többé lezorolni nem fog. A hiányok, melyeknek egyikét másikat feltüntetni szándékom volt, a fejezet irányának és alapvető rendelkezéseinek absolut értékét nem csökkentik. Kevés változtatással és elvi engedmények árán a javaslatnak ezen része tökéletes törvényhozói alkotássá emelkedhetik. Különösen két álláspontnak elejtése lesz szükséges, ha a javaslat sikerét kockáztatni nem akarjuk. Az egyik a habozás nyíltan és határozottan állást foglalni az állam kártalanításra való jogi kötelezettségének és az egyén kártalanításhoz való jogának elismerése mellett. A másik a pénzügyi szempontoknak kizárólagos érvényre emelése és dédelgetése. Az elsőnek elejtésével a másik önmagától félre vonul kellő határai mögé. Ennek fölényre emelése amazt nem nélkülözheti. A félénk gazdálkodás pedig ártatlanul szabadságuktól fosztott polgárok kártalanítása esetében nincs helyén: «Ein grosser Schritt will gross gethan sein», ezen jelszó alatt száll

sikra az ártatlanul bűnvádilag üldözöttek kártalanítása mellett Binding. Midőn a humanizmus által létre ébresztett, az európai kultúra által a gyakorlati életbe szólitott oly intézménynek meghonosításáról van szó, mely az egyéni sérthetlenség és szabadság védelmének nélkülözhetetlen betetőzését képezi, akkor a pénzügyi szempontokat az érvek csoportozatában nem az első, csak az utolsó sorrend illeti meg.

Dr. Doleschall Alfréd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Törvényellenes gyakorlat a kir. Curian.

Ha erősnek látszó a cikk felirata, enyhítésül sietek hozzátenni, hogy ez a törvényellenes gyakorlat a birtoktanak egyik kényes kérdésére vonatkozik, t. i. arra, mit kell felperesnek állítani és bizonyítani a sommás visszahelyezési keresetben, akár dolog birtokába kéri magát visszahelyeztetni, akár jogbirtokba vagy helyesebben szolgálmi birtokba. Concedáljuk, hogy a birtok tanai tele vannak vitás kérdésekkel, megoldatlan problémákkal, hol tömördek a controversia, a mikor könnyen megesisik, hogy az egyéni nézetek mereven eltérnek egymástól. De az, a mit felvetünk, nem ily vitás tantétel, hanem régi törvényeink értelmének, szellemének félreértése, nem helyes felfogása, melynek némi utánjárás mellett nem szabadott volna megesisni. Sajnos az is, hogy a hazai jogtudomány sem teljesítette hivatását, nem nyujtván felvilágosítást a bíróságnak, a melytől nem mindig telik egy-egy kérdés történeti nyomozásának megejtésére elég idő, hanem munkája halmazában halad az eddigi nyomon.

De most térjünk át a kérdés érdemére. Lépten-nyomon találkozunk úgy az alsó- mint felsőbb bíróságaink sommás visszahelyezés tárgyában hozott ítéleteinek megokolásában a következő kijelentéssel: felperest terhelte annak bizonyítása, hogy a kérdéses utat (melynek használatába magát visszahelyeztetni kéri) a háborítást megelőzőleg egy éven át békésen használta. Aztán: sommás visszahelyezési per csak akkor indítható, ha felperes egy évi békés birtokát vagy ennek hiányában a birtoklás jogosultságát képes igazolni. A ki több esetet kíván, nézze meg Márkus gyűjteményét felsőbb bíróságaink elvi határozatairól I. köt. 7. l. 3—5. eset, a hol az egy évi békés birtoklástól azért tekint el a Curia, mert a megháborított birtoklás birói határozaton nyugodott. III. k. 9. l. 24. eset, 10. l. 29. eset. IV. köt. 9. l. 16. eset. Aztán a Döntvénytár 35. köt. 101. sz., 36. köt. 47. sz.

A hol pedig eltekint az egy évi békés birtoklás igazolásától, csak azért teszi, mert felperes vagy tulajdonjogot igazolt sommás birtokperben, vagy oly minősített (jogszerű, jóhiszemű és valódi) birtokot, melynek alapján vélelmezett tulajdon alapján indulhatott volna.

Csak elvétve bukkanunk a törvénynek teljesen megfelelő birói kijelentésekre, így: a jogtalan foglalás ellenében visszahelyezési kereset érvényesítésére a felperes egy évi birtoklásának igazolása épen nem szükséges. . . (Márkus I. k. 6. l. 1. eset. Aztán: A sommás visszahelyezési per megindítására az 1802. évi 22. tcz. 1. §-a értelmében felperes egy évi békés birtoklásának igazolására épen nem kötelezhető; az idézett tcz. csak azt rendelvén, hogy sommás visszahelyezés iránti ügy a háborítás tényétől számítandó egy év alatt indítandó meg. 1885. Márkus III. köt. 4. l. 7. eset.)

Lássuk most, mily állást foglal el a tudomány a kérdéssel szemben, melynek hivatása volna irányítást adni a gyakorlatnak, esetleges botlására rámutatni és így a törvény útjára visszaterelni. Zlinszky Magánjogára terjeszkedünk csak ki, mely úgy is a legolvasottabb és legelterjedtebb tankönyv manap; ebben a 180. lapon a következő tanítás áll: Ha a megháborított birtoklásának *jogosultságát* kimutatta,

bármily rövid ideig volt is birtokban, visszahelyezést kérhet; ha ellenben a jogosultság kimutatása nélkül csupán tényleges birtoklásra alapítja keresetét, *azt is ki kell mutatnia, hogy a foglalás megtörténtét megelőzőleg egy évig annak a dolognak, melynek birtokában meg lett háborítva, békés birtokában volt.* Látjuk ebből világosan, hogy Zlinszky a szerintünk törvényellenes gyakorlatot egyszerűen beigtatja munkájába, uszályhordozója lesz a téves birói felfogásnak, mi fölött annál inkább csodálkozhatunk, mert az ellentétes, de törvényen alapuló birói kijelentés szintén előtte feküdt, hivatkozik is rá jegyzetben. Már pedig ilyen ellentétes birósági gyakorlat méltán birhatta volna őt arra, hogy utána járjon, melyik irány és döntés nyugszik törvényes alapon, vagy melyik felel meg a jogrend követelményének és vizsgálódásának, eredményéhez képest állást kellett volna foglalni az által, hogy az ellenkező felfogást megczáfolja, megdönti érvei sulyával. Pedig nemcsak utánjárás lett volna szükséges, hogy az igazra rájöjjön.

Az egy évi békés birtoklás megkövetelésén kívül még egy másik hiba is van úgy Zlinszky fent idézett tanításában, mint a kifogásolt curiai ítéletek indokolásában. Ez a hiba abból áll, hogy sommás visszahelyezési ítéletekben a jogkérdés belejátszik, holott ott tisztán csak a tények alapján a külsőleg észlelhető jelenség szerint kellene dönten. Csak eme könnyen felismerhető külső viszonyában a személynek a dologhoz lehet hamarosan sommásan eljárni. A jogi viszony látása elől be kell hunyni a bírónak szemét, mert az más utra tartozik, pedig akárhány esetben azt jelenti ki a birói indokolás, hogy: mert felperes nem bizonyította, hogy az átjárást mint megszerzett *szolgálmi* jogot gyakorolta, vagy, hogy az az elbirtoklás által való megszerzésre alkalmas volna, vagy még másutt: mert felperes maga sem állítja, hogy az átjárást nyilvánkönyvileg biztosított szolgálmi jogon vagy szerződés alapján bírja. (Lásd a Jogt. Közl. 1890. évi folyamában Schwarz G. kritikai fejtegetései kapcsán közölt I. és III. eset 416. lapon.) Ez nem helyes, ez a possessorius és petitorius per összezavarása, nem kellő megkülönböztetése, a minek annál kevésbé szabadna előfordulni, mert minduntalan találkozunk a Curia ama kijelentésével, hogy sommás birtokperben jogkérdés el nem bírálható. És mégis! Eme kitérés után, melyet Zlinszky hibás tana indokolt, lássuk tüzetesen, miért törvényellenes hát az egy évi békés birtok megkövetelése. Azért, mert a törvény ezt a kelléket nem írja elő, nem szabja meg annak kimutatását, nem köti ehhez a sommás utu birtokvédelmet. Werbőczy Hármaskönyvének I. rész 68. címében azt mondja: Ha valaki fekvő jószágnak vagy birtokjognak erőszakkal uralmába tolokodik, akkor a birtokától megfosztott az erőszakos foglalt egy egész év leforgása alatt erőszakkal kidobhatja, kiűzheti. Ha ezt elmulasztotta, akkor a foglaló ellen a törvény rendes útján kell eljárni. Ez világos beszéd.

Már most következett az 1802. évi 22. tcz, melynek már bevezetéséből kitünik czélzata, hogy azt a magánháboruszkodást, mely eddig a foglalással és visszafoglalással járt, mérsékelni, kerülni akarja az által, hogy az ilyen esetekre sommás rövid birói eljárást rendel, minek még az a további nagy előnye is volt, hogy a gyengébb felet, a ki erőszakkal nem rendelkezik a repulsióhoz, szintén birói, jogi törvényes ótalom alá helyezi. Azt mondja a bevezetés: *Ad praecavendas violentas bonarum ac jurium aut etiam mobilium occupationes status et ordines decreverunt.* . . Az első szakasz szabályozza most ezt a rövid utu birói visszahelyezést. Megbizza az alispánt, hogy a birtoktól megfosztott fél egyszerű kértére (erga *simplicem* recursum partis laesae) késedelem nélkül vizsgálja meg az ügyet és az egy éven belüli foglalót üzze ki (occupatores ipsos de dominio talium Bonorum noviter seu necdum *evoluto* anno occupatorum ejiciet, azt pedig, a ki békés birtokban volt, (in pacifico usu possessor) helyezze vissza legalább egy év

alatt birtokába. Ennek az értelme se kétséges. Fennmarad a magánhatalmu visszafoglalás egy éven belül, de ezenkívül bírói repositio is kérhető, de szintén csak egy éven belül az erőszakos kivetéstől számítva, mert csak a közel mult tény-körülményeit lehet hamarosan kinyomozni; azért köti aztán az 1807. évi 13. tcz. 5. §-a lelkére az alispánnak, ne via hac summaria semet in questionem juris inmittat, vel ex littera libus instrumentis operetur. Sehol sincs szó arról, hogy az alispán azt tartoznék vizsgálni: felperes meddig volt birtokban, mert a possessor in pacifico usu-ból nem olvashatja ki azt senki, hogy annak egy éven át tartott birtoknak kellett lenni. Ez a törvényes álláspont; a mi evvel ellenkezik, az nem törvényes. Mivel tehát absolute nincs nyoma annak, hogy felperesnek egyszerű panaszemelésében (simplex recursus) mást kellett volna igazolni, mint azt, hogy a kiüzés vagy foglalás előtt valósággal *birtokban volt*, a mi természetes is, azért helyesen nevezzük a mostani *tul*-követelést törvényellenesnek, a törvény intenciójával meg nem egyezőnek, mely felperes állását tulságosan sulyosítja, a mit csak a törvény világos parancsszavára szabadna megcselekedni a bírónak.

De itt nem állunk még meg, habár bátran tehetnők, mert a czimben foglalt állításunkat begyőztük; legalább az elfogulatlan szemléző nem tagadja meg ezt tőlünk. De még azt az állítást is merjük kockáztatni, hogy ha esetleg régi törvényeinkben nyoma volna is annak, hogy egy évi birtoklás igazolása szükséges a sommás visszahelyezési kereset-hez, ezt az a bíró, kinek a jogrend követelménye iránt érzéke van, mindenképp iparkodnék mellőzni. Hangoztatnia kellene a törvény elavulását, melyet újabb szokásjog módosított, de azért még sem tagadná meg a törvényes ótalma az egy éven alóli birtoktól, mert így kívánja azt a jogrend és a jogbiztonság érdeke. A római bírák legalább így jártak el a szűklátókörű tizenkét táblás törvényvel, midőn a viszonyok már kinőttek alóla; így tesznek az angol bírák is propter bonum rei publicæ. Mert ha kissé a mélyére nézünk a dolognak, azt kell megvallanunk, hogy az egy éves birtoklás megkövetelésének következményei veszedelmesek. Ha egy éven alóli birtoklást nem véd meg a bíró, ha azt büntetlenül akárki megzavarhatja, kifoszthat belőle, úgy ez igazi anarchiára vezetne. Ha birtokperben hamarosan sem jogosultságot, sem egy évi birtoklást nem tudok igazolni lovamhoz, akkor bárkinek szabad azt tőlem elvenni, a sértett fél hiába keresne segínyt a bíróságnál, az kereken elutasítja, mert nincs egy éves birtoka. Az egy éven alóli birtok szabad zsákmány tárgyává lenne. Még jobban elfajulna az állapot, ha a bíró a jogosultság kérdésétől, a jogalaptól eltekintene, a mint egyébként helyes volna. Meglehet, hogy a törvényes alapot nélkülöző eme egy éves birtok védtelenségének érzete vitte bele a bírót, hogy a jogczim igazolása mellett az egy éves birtok kellékét elejtette.

Nem nehéz tehát belátni, hogy okszerűségi alapon a törvény nem követelheti az egy éves birtoklást, mert az nem a jogrend biztosítására szolgálna, hanem felbontására. Az eredmény ebből az, hogy még ha volna is ily törvényünk, nekünk jogászoknak sikra kellene szállanunk ellene és vállvetve megszüntetésén dolgoznunk, mint a kik szintén őrei vagyunk a jog- és vagyonsbiztonságnak. De ilyen törvényünk nincs; annál szomorubb, hogy a bíróság teremt ilyen vizsátságot és a tudomány nem kifogásolja.

Végezetül még pár szót arról, miként támadt, honnan eredhetett ez a helytelen praxis? Frank Ignác a közigság törvényében (II. köt. 561. §. a sommás visszahelyezéstről) mint Wenzel (II. köt. 243. §.), helyesen állapítják meg a sommás birtokper alapkellékeit, de kiemelik, kivált Wenzel kellő világossággal, hogy a *rendes* visszahelyezési perben kellett felperesnek keresete alapjául «egy éves békés, nyilvános, nem egyedül tetszésig átengedett birtokot» igazolni. Igen valószínű tehát, hogy a *rendes* per kellékeit átvitte

bíróságunk egyszerüen a sommás visszahelyezési keresetekre, nem különböztetve élesen possessorium és petitorium közt.

Bizonyára nagy része van Zlinszky hibás tanításának is abban, hogy bírósági gyakorlatunk eme téves irányhoz oly állhatatosan ragaszkodik, noha az a két korrekt felfogást visszatükröző curiai ítélet helyes utra terelhette volna.

Katona Mór
kassai jogtanár.

Különfélék.

— **A francia törvényhozás** az idén a következő reformtörvényeket hozta a büntetőjog terén:

1. A büntető perek revisiójáról és a bírósági tévedések áldozatainak adandó kárpótlásról.

2. A feltételes elítélés volt indítványozójának, Bérenger senatornak indítványára egy törvényt a prostitutio és a közerkölcsiség elleni vétségek szabályozásáról.

3. A büntetőbírók által elítéltek rehabilitációjáról.

4. A kémkedésről és árulásról.

Ezek az adatok is mutatják, hogy a francia törvényhozás mennyivel könnyebben mozog a büntetőjogi reformtörvények terén, mint a miénk, a mely egy minden oldalról megbírált s általánosan óhajtott és nem is nagyszabásu reformot évek óta nem képes keresztülvinni. Ha a büntető reformtörvényhozás így halad nálunk tovább, akkor nemsokára mi leszünk az egyetlen civilizált nemzet, mely a feltételes elítélés intézményét, a mit a többi között csak példakép említünk fel, nem ismeri.

— **Némely fővárosi sommás bíró** még nem alkalmazkodik a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbviteli tanácsának azon határozatához, melylyel a husz frton aluli kereskedelmi ügyek hovátartozóságát eldöntötte, hanem ezen határozattal szemben visszautasítja a husz frton aluli kereskedelmi pereket. Tehát tisztán a véletlen dolga, hogy a kereset elfogadtatik-e vagy nem.

— **Mikor a kir. ügyész taktikázik.** *A m. kir. Curia* súlyos testi sértés büntetével vádolt G. J. elleni bűnygyben ítélt: Tekintve, hogy a kir. ügyész a másodbirósági ítéletben annak kihirdetésekor megnyugodott és így őt a felebbezési jog már többé nem illette akkor, a mikor a vádlott felebbezése folytán ő is jogorvoslással élt: ezen okból a kir. ügyész felebbezése visszautasított, és a pécsi kir. tábla ítélete egyedül vádlott felebbezésére vétetvén felülbírálatt alá, ugyanaz az abban felhozott és az elsőbirósági ítéletből elfogadott indokok alapján helybenhagyatik. (1885 október 9-én 7631. sz. a.)

— **Vargha Ferencznek** a fiatalkoruak kényszerneveléséről tartott jogászegyleti előadásával kapcsolatban megemlítjük, hogy a javító-intézetek alapításának eszméje Magyarországon már meglehetősen régi. Az országos levéltárban őriztetnek azon részletes tervek, melyeket 1843-ban az országos bizottság felszólítására Cassano építész készített javítóházak építése iránt.

— **A Franklin-társaság törvénytárának négy kötete** elhagyta a sajtót és néhány nap mulva a könyvpiacra kerül. E Törvénytár célját és nagy fontosságát már czime is megmagyarázza. A gyűjtemény a magyar királyság fenállása óta hozott összes törvényeket tartalmazza, alkotásuknak időbeli sorrendjében. Minden törvényczikk s ennek minden szakasza, sőt minden egyes mondata mellett az olvasó azonnal feltalálja annak jelzését, vajon az érvényben van-e még? S ha nem; mely későbbi jogszabály (törvény vagy annak valamely szakasza stb.) módosítja azt, vagy helyezi hatályon kívül. Az egész gyűjteményre kiterjedő tárgymutató pedig úgy lesz szerkesztve, hogy az valósággal a magyar jog történelmi és közhasználati lexikonját fogja képezni.

E gyűjtemény *minden* magyar törvényt tartalmaz olyképen, hogy azok is, melyek hatályukat veszítették, ennek pontos

megjelölésével az időbeli sorrend egymásutánjában közöltetnek. Felöleli e gyűjtemény Erdély külön törvényhozását is, mely ez alkalomból először kerül a maga teljességében a magyar közönség kezébe. A mellett gond fordított az 1868 óta alkotott horvát-szlavon autonom törvényekre, melyek eddigelő ugyszólván teljesen ismeretlenek a magyar jogászközönség előtt. Az 1832-ig alkotott törvényeknek hiteles latin szövege mellé eredeti magyar fordítás van csatolva és ezen köz- és magánjogunk szempontjából oly nagyfontosságú régi törvényeinkhez is egészen a jelenkorig terjedő utalásokat fűz a szerkesztő, úgy, hogy itt is minden egyes jogintézményünknek történelmi fejlődése első pillanatra felismerhető, áttekinthető és a legkisebb fáradság nélkül a mai napig levezethető. Az egymással rokon tartalmu törvények közt a kapcsolat szintén folytonos és a — használó kényelmére — többször ismételt utalásokkal van jelezve és fentartva. Azonfelül a törvenycikkek egyes szakaszainak egymásra való vonatkozását is folytonosan jelzi. E gyűjtemény teljességével, tudományos bírálattal megállapított szövegével, a jogásznak szánt bő jegyzeteivel és utalásaival, áttekinthetőségével, megbízhatóságával és egyéb szemebetűnő előnyeivel akár nélkülözhetlenné válni. A törvényeket pusztán időrendben felsoroló gyűjteményeknél a legképzettebb, de a törvények valamelyik részében kevésbé jártas jogászzsal is megeshetik, hogy egy már régóta hatályát veszített törvényre vagy törvényszakaszra hivatkozik.

A Corpus Jurisban foglalt latin nyelvű törvényeket fordítják: Az Árpád-kori törvényeket Nagy Gyula orsz. levéltárnok; a Róbert Károlytól III. Ferdinándig alkotott törvényeket, valamint a Verböczy Hármaskönyvét, továbbá Erdély külön törvényeit Óváry Kelemen és Kolosváry Sándor egyetemi tanárok; az I. Lipóttól I. Ferenczig (1830) alkotottakat pedig Tóth Lőrincz nyug. curiai tanácselnök és Csiky Kálmán m.-egyetemi tanár. A Törvénytár szerkesztője dr. Márkus Dezső kir. törvényszéki bíró.

A Törvénytár nagy 8-rét-ben, külön e célra készült betűkkel nyomtatva fog megjelenni. Az érvényben lévő törvények nagyobb szedéssel, az érvényben nem lévők, tárgytalanná váltak és az évi költségvetések, apróbb betűkkel. A teljes kiadás 20 kötetben fog megjelenni. Egy-egy kötet átlag kb. 30 ives lesz. Az egész mű tehát mintegy 600 ivre van tervezve. A husz kötetre terjedő törvénytár bolti ára fűzve 60 frt, bekötve 75 frt lesz. A Törvénytár 4—4 kötetet felölelő sorozatokban fog a piacra kerülni. Az első 4 kötetes sorozat most kerül szétküldésre, ezentul kéthavonként egy-egy új sorozat, úgy hogy a teljes husz kötetes nagy munka 1896 első felében befejezetten fog a jogászvilág rendelkezésére állani.

— **Félév, vagy hat hónap?** A kir. Curia egy ítéletéből: A pécsi kir. tábla ítélete azon helyesbitéssel hagyatik helyben, hogy Oláh Erzse vádlott két és fél évi fegyház helyett két évi és hat havi fegyházra ítéltetik. (18200/94. sz.)

— **Pontos ítéleti meghatározás.** A m. kir. Curia: A kir. Tábla végzése az elsőfoku bíróság végzésének indokaiból elfogadott azon része alapján, mely az első bekezdésben foglaltatik, helybenhagyatik.

— **A vizsgálatok hosszúsága.** Szeptember 2-án benyújtott feljelentésre a panaszost a budapesti kir. törvényszék november 8-ikára idézi, hogy megkérdezze, fentartja e a panaszát. (Ugyvédi körökből).

— **A házassági jogról, a gyermekek vallásáról és az állami anyakönyvekről** szóló törvényeket és miniszteri rendeleteket gyűjtötte egybe és jegyzetekkel s utalásokkal ellátta dr. Gallia Béla. A három fontos törvényen kívül szerző 23 idevonatkozó rendeletet közöl könyvében. A művet könnyű kezelhetősége, az anyag lelkiismeretes feldolgozása és a szabatos, világos jegyzetek a gyakorlati használatra igen előnyösen ajánlják. A hol szükséges, közli egyéb törvényeink intézkedéseit, valamint utal az épen magyarázott törvény

vonatkozó határozmányaira is, szerves kapcsolatba hozva az egyes részeket. A gondosan készített könyv kezelhetőségét bő és pontos betűrendes tartalommutató emeli.

— **Alaptalan beadványok szerkesztésének vádja.** — **Bíróság elleni tiszteletlenség.** Az egri ügyvédi kamara fegyelmi bírósága S. M. ügyvéd ellen fegyelmi ügyben határozott: A fegyelmi bíróság S. M. ügyvéd ellen a további eljárást beszünteti; s az összes iratokat az egri kir. tszék. elnökségéhez átteszi. *Indokok:* A hevesi kir. járásbírói bíróság átirataiban S. M. ügyvéd ur ellen panaszt emel a miatt: 1. hogy nevezett ügyvéd könnyű testi sértés vétsége miatt bűnvád alá fogott B. D. képviselőjében beadott s a fegyelmi bírósághoz áttett felebvezésekben az eljáró kir. járásbírói bíróság illetve ítélkező bíró ur S. S. ellen sértő kifejezéseket használt; 2. mert fele nevében nyilván alaptalan beadványokat szerkeszt. Az áttett felebvezésekben a fegyelmi bíróság nem talál oly kifejezéseket, melyek akár a hevesi kir. járásbírói bíróságra, akár az ítélkező bíró S. S. személyére, becsületére nézve sértők volnának; a felebvezésben panaszolt bírói eljárás bírálására használt kifejezések sértést egyáltalán nem foglalnak magukban; ennél fogva az 1887. évi XXVIII. tcz. 3. §-ban irt fegy. vétség tényálladékát meg nem állapítják. A mi az alaptalan beadványok szerkesztésére vonatkozó panaszt illeti, az is minden alapot nélkülöz, mert az ügyvédnek joga van azt a végzést felebbezni, melyet megbízója érdekében felebbezendőnek tart. Az alaptalan felebvezések visszautasítása pedig a gyakorlat szerint a felsőbb bíróságok jogkörébe tartozik. Ennél fogva az által, hogy B. D. vagyoni marasztalását tárgyazó végzést panaszolt ügyvéd ur felebbezte, de szintén felebbezte mindazon elsőbírósági végzéseket is, melyek felebvezéseit elutasították, tekintve, hogy erre B. D. ügyfelétől a becsatolt nyilatkozat szerint feljogosítva is volt, tehát az ügyfél kívánatára történt, panaszolt ügyvéd az 1874: XXXIV. tcz. 69. §. a) pontjába ütköző fegyelmi vétséget el nem követte. Miután pedig a tapasztalt eljárás az igazsággal össze nem egyeztethető, sőt illusoriussá tehetné a bíróságok határozataik felülvizsgálását s a felek megfosztatnának attól, hogy felebvezés útján igazait érvényesíthessék, a fegyelmi bíróság az eljárási szabályok megsértését látja abban, hogy a panaszkodó albiró már négy felebvezést utasított vissza; annál fogva a további eljárás végett az iratokat az eljáró albiró felettes hatóságához áttenni kellett.

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága határozatának az a része, mely szerint az ügyiratok az egri kir. törvényszék elnökéhez hivatalból áttétetni rendeltettek, hatósági intézkedést képez, mely ellen felebvezésnek helye nincs; ugyanazért a felebvezés ez irányban visszautasítottatik. Ehhez képest az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata egyedül azon részében vétetett vizsgálat alá, mely szerint a fegyelmi eljárás S. M. ügyvéd ellen beszüntettetett; e tekintetben pedig a nehezelt határozat megfelelő indokolásánál fogva helybenhagyatik. (1895 szept. 14. 249. sz. a.)

— **Ügyvédre kiszabott, de behajthatatlan rendbíróság törlése.** Egyik ügyvédi kamara fölterjesztést intézett a kir. igazságügyminiszteriumhoz a végett, hogy a bíróság által ügyvédre kiszabott, de behajthatatlan bizonyult rendbíróság törlését rendelje el.

A kir. igazságügyminiszterium kijelentette, hogy miután az ügyvédekre rendbüntetésként kiszabott pénzbírságokkal az 1874: XXXIV. tcz. 106. §-a értelmében az ügyvédi kamarák rendelkeznek; ennél fogva az ilyen pénzbírság behajthatatlansága miatt a pénzbírság törlésének elrendelése az illető ügyvédi kamara hatáskörébe tartozik. (47.638/1894. I. M. sz.)

— **Megjelentek.** Ráth Mór kiadásában megjelent: Végrehajtási törvény az 1894. évi XXXI., XXXII., XXXIII. tcz.-kekhez. — 1894: XVI. tcz. az örökösödési eljárásról. Végrehajtási rendeletekkel. Mindkét mű második kiadásban jelent meg. — *Az országos statisztikai hivatal* Magyarország 1896-iki tiszti cím- és névtárára hirdet előfizetést 4 frtjával. — Irodai napló 1896-ra. Szerkeszti dr. Steiner Lajos. Czettel és Deutsch kiadása. Igen használható, gondosan készült kézikönyv.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** rendeletet bocsátott ki az alája rendelt közegekhez, hogy a rabsegélyző egyleteket minden telhető eszközzel erkölcsileg és anyagilag támogassák.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 Ft
negyedévre ... 3 Ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az első évforduló. — A dologi és kötelmi jog. (Reflexiók Szladits Károly cikke fölött.) Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — *Jogirodalom:* Principii di diritto costituzionale. Per V. E. Orlando, Prof. ordinario alla r. università di Messina. Firenze, G. Barbèra, editore. Ifj. Dr. VUTKOVICH SÁNDOR pozsonyi h. jogtanártól. — Dr. Mariska Vilmos: Az államgazdaságtan kézikönyve. R. — *Törvénykezési Szemle:* Gazdasági terményeken elkövetett lopás és a Btk. 337. §-a. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A munkás bére. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől. — A felelbiteli bíróság kiegészítheti-e a saját ítéletét? L. K. — A boycott a német birodalmi törvényszéken. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből

Az első évforduló.

Egy esztendő igen kis idő valamely új törvény alapos megismerésére, hatásának megállapítására.

De a mely törvény az első esztendő nehézségein könnyedén, minden nagyobb confusió nélkül átesett, az a törvény a gyakorlatban már kiállotta a legfőbb tűzpróbát.

Az 1893. évi XVIII. tcz., mely ugy a birói hatáskörökön, mint az eljárási, bizonyítási és jogorvoslati rendszeren mélyreható változtatásokat tett, a lefolyt esztendő alatt általánosságban egészen jól bevált.

Természetesen vannak e nagyszabású reformnak részei, a melyek tökéletesítésre szorulnak. Igy. pl. a jogorvoslatok szervezete nem felel meg teljesen a törvényhozás intenióinak, a felülvizsgálat jogorvoslata a bíróságok magyarázata szerint igen szűk térre van szorítva.

De egyrészt a gyakorlati élet a törvény szögletességeit ki fogja lassan-lassan csiszolni, másrészt a ma még ingadozó judikatura idővel megállapodik és akkor egész más képét látjuk majd a törvényalkalmazásnak, mint ma, a mikor még nem is szólhatunk rendszeres judikaturáról.

A kir. Curiára is lényeges kihatással volt az új törvény, A jelen év lefolyt tiz havában 1625-el kevesebb polgári ügy érkezett fel, mint a mult év megfelelő időszakában.

A két curiai sommás felelbiteli tanács elé 283 ügy került, melyek közül 175 intéztetett el, míg 108 hátralékban maradt.

Ezen számadatok hangosan czáfolják meg azoknak aggályait, a kik féltették a Curiát attól, hogy a sommás szóbeli tárgyalások özöne miatt nem jut egyéb munkára ideje. Sőt ellenkezőleg, a beérkezések apadása a következő évek folyamán még fokozottabb mérvben fog jelentkezni, míg a felülvizsgálat végett felterjesztett sommás ügyek épen nem képeznek túl-nagy kontingenst.

A kir. táblák is megszabadultak az apró ügyek egész rajától és könnyen el képesek látni azon aránylag nem terhes munkát, melyet az új szóbeli felülvizsgálati tárgyalások okoznak, s meg vagyunk róla győződve, hogy az új törvény aerája alatt a táblai hátralékok teljesen leküzdhetők lesznek.

A kir. törvényszékek merőben új hatáskört nyertek, hozzájuk utaltatván az összes járásbirósági ügyek elsőfokban való felülbírálása; azonban másrészt kivétettek a rendes eljárás és a törvényszékek elsőfoku bíraskodása alól a birtok-, örökösödési és megtámadási perek jórésze, valamint az örökösödési peren kívüli ügyek is. S így a munkaanyag a hatáskörök új beosztása folytán itt sem fog lényeges torlódást okozni.

Leginkább a kir. járásbiróságok helyzete súlyosbodott az új törvény hatásköri rendszere folytán, a mennyiben a járásbiróságok hatásköréből semmi sem vétetett el, míg számos, eddig a törvényszékekhez tartozott ügy, a járásbiróságokhoz utaltatott. Teljesen indokolttá teszi ezen körülmény a jogi közvélemény abbéli óhaját, hogy a járásbirósági személyzet lehetőleg szaporíttassék a torlódások elkerülése végett.

A birói és ügyvédi kar jórésze igen könnyen beleszokott a közvetlen szóbeli tárgyalásba.

Az ügyvédi kar nem él vissza a neki minden forumon adott közvetlen szólási szabadsággal; a bíróságok pedig nem kezelik önkényesen a kezükbe adott igen nagy hatalmat s a bizonyítékok szabad mérlegelése a gyakorlatban nem vált akaratoskodássá.

Igaz, merültek fel e tekintetben is panaszok; előfordult az is, hogy a szóbeliség elvén itt-ott csorba esett. De el kell ismernünk, hogy a felügyeleti hatóságok mindig a legéberebben őrködtek és ha legjobb igyekvésük daczára meg nem is előzhették a sporadice előforduló eme jelenségeket, mindent elkövettek, hogy a hiba reparáltassék és a jövőre nézve kikerültessék.

De melyik törvény kezelésében nem tapasztalható viszásság, helytelen magyarázat vagy a jogszabály megkerülése? Ez nem róható sem az intézmény, sem az egész birói kar rovására.

Mindeme apró bajoktól eltekintve, azt tapasztaltuk ezen első év folyamán, hogy az anyagi igazság kiderítésére az új törvény sokkal több és megbízhatóbb eszközt ad a bíróság rendelkezésére, mint régi perrendtartásunk, hogy a pert már elsőfokban megrövidíti, az alaptalan perlekedést jobban gátolja.

A felelbiteli instanciákon, hol eddig a perek referálására alig került egy esztendő alatt a sor, szintén lényegesen gyorsabban intéztetnek el az ügyek.

Az első év tapasztalatai tehát épen nem elkedvetlenítők.

A dologi és kötelmi jog.

— Reflexiók Szladits cikke fölött. —

Szladits érdekes ember, de cikke is érdekes hurokat pengget,¹ mintha azokból a jövő zenéjének akkordjai érintenék füleinket. De ugy nézem, még messze vagyunk attól, hogy az eget ostromló titánok harcza győzelemre vezessen. Annak a tisztos épületnek az alapzata, melyet a rómaiak raktak le, még igen szilárdan áll és egyes rohamokkal nem is lehet azt ledönteni, legfeljebb réseket üthetünk rajta. Nem a babonás tisztelet tartja azt fen, mint cikkíró állítja, hanem a rokon jogi elemek egymáshoz való természetes vonzódásának a törvénye. Ha valami romba döntheti a vagyoni jogok rendjét, ugy az csak valami földrengésszerű katasztrófa lehet, melylyel a socialismus és communismus fenyegeti a társadalmat. A jogtudomány rendkívül konservatív, a lassu és fokozatos fejlődés és alakulás az eleme, nem szereti az eruptiv erők érvényesülését, hanem tataroz, javít, foltoz, míg lehet; nehe-

¹ Lásd Szladits cikkét a *Jogt. Közlöny* 42. számában «A dologi és kötelmi jog» felirással. Azt törekszik kimutatni, hogy a vagyoni jogok felosztása e két alaptagozatra ma már helytelen és tarthatatlan.

zen szánja magát a meglevőnek lebontására, kivált a míg nincs meg az anyag az újjáépítéshez.

Az anyatermészetnél is azt látjuk, hogy csendesen, alig észrevehetően változtat, alakít, rombol, de épít is egyidejűleg. A jogrend reformálásánál, mely szintén élő organismus, nekünk is inkább a természet normális működésének nyomdokán kell haladnunk, fejleszteni, renoválni az intézményeket, átalakítani a nem modern jogépületet, hogy az a mai igények mértékét megüsse, a gazdasági élet követelményeinek eleget tegyen.

Áttérve a cikk magvára, örömmel konstatáljuk, hogy nagy vonásokban egyetértünk vele és reformatorius eszméit helyesljük.¹ Hangsúlyozza ő is azt, hogy a subjectiv jog tárgya más, mint embertársaink akarata nem lehet és pedig úgy a dologi, mint a kötelmi jogoknál. A dologi jogoknál az alávetett akarat mégis pusztán negatív magatartásával képes a dologi jog tartalmát kielégíteni, a nem bántással, nem háborítással. El kell tehát ejtenünk azt a mélyen meggyökeresedett, de tarthatatlan tanítást, mely ott diszeleg összes jogi tankönyvünkben, hogy a dologi jog tárgya — dolog. Ha ez igaz volna, ha a dolog állana a személyhez jogi kapcsolatban, ekkor a dolognak kellene meghajolni a jogosult akarata előtt. Ez pedig nem történik. Azért azt kell mondanunk, hogy a dolog és személy közt nincs jogi viszony, hanem csak tényleges; a dolog csak eszköz, anyag az ember kezében, melyet felhasznál gazdasági céljaira, de nem jogtárgy. Ha valóban az volna, ha az igazán jogi kötelék léteznék személy és dolog közt, akkor a tulajdoni keresetet is a dolog ellen kellene megindítanunk, ha az kivonja magát a jogi kapcsolóból, vagy valamiképp kijut belőle, ha elvesztünk valamit. A bíróság mégis nagyot nézne, ha valaki vaskövetkezetességgel az elfutott csikót a vagy vízbe hullott ékszer követelné vissza a bíróságtól, arra hivatkozva, hogy a törvény óltalmat nyújt a jogi uralomnak a dolog fölött. Pedig ha a tulajdon jogi uralom a dolog fölött, következetesen a védelmet sem szabadna megvonnia. Igazi fallacia a tudományban és a törvényekben, midőn oly tanokat hirdet, illetve statuál, melyek egyszerűen nem állanak. De azért mégis sokan fogják fejcsóválva és kételkedve fogadni azt a helyesebb tant, hogy dologbeli jog nincs, személy és dolog közt nem létezik jogi viszony, hanem csak külső hatalmi tényen felépülő viszony, mit birtoklásnak nevezünk. Ezt a személy és dolog közötti tényleges külső alárendeltségi viszonyt is óltalmazza a törvény, de csak emberi háborítás ellen. És mindez abból az igazságból folyik, hogy az objectiv jog csak személyek közötti viszonyokat rendez, mert ezek fölött tud hatalmat kifejteni, az alávetett akaratot meg bírja hajlítani, de a dolgok fölött már ily hatalommal nem rendelkezik. Ez a körülmény is nagy változást idézend elő a dologi jogok elrendezésében, ha majd meghódítja az eszméket. A birtok lesz a domináló viszony. Erre az alapra helyezkedve sok kifogás fog elesni, mely ma jogosultnak látszik, különösen az írói és művészi jog, a találmányi szabadalom, a kereskedelmi minta és védjegyóltalom lesz a dologi jogok közt elhelyezhető. Persze előbb a birtoknak kell a minél szélesebb alapot biztosítanunk és kibontakoznunk abból a szűk keretből, melybe a Savigny-féle elmélet szorította. Ez a kibontakozási processus már megindult Ihering «Besitzwille» című munkájával, mely megtöri a régi birtoktan legcsökönyösebb hiveit is belső igazságának meggyőző erejével.

Nem oszthatom cikkirónak ama felfogását, hogy a telki szolgálat vagy a zálogjog nem bírna a dologi jogok ama jellegzetes tulajdonságával, hogy mindenki ellen irányulnak, tehát absolutak. Igaz az, hogy a szolgálat előtt első sorban a terhelt telek mindenkori birtokosának kell meghajolni, így

¹ Utalok egyébként a dologi jogok fogalmához című cikkemre a Jogt. Közlöny f. é. 15. számában.

a zálognál is; de az idegen telek fölötti jogot, vagy a zálog birtokosát másnak is el kell ismernie, másnak sem szabad ezt a hatalmat megháborítani, mindezek ellen védelmet talál a jogosult. Tehát nem lehet okszerűen ezektől az absolut hatályt megtagadni.

Már több alappal bír Szladitsnak ama ellenvetése, hogy a kötelmi jogok körében sok oly jelenséggel találkozunk, a hol a relativ jelleg, mint főismérve a kötelelemnek, nem valósul, megtörik; bizonyos kötelmi jogok többé-kevésbé absolut hatályt nyernek az életben, mit különösen a telekkönyvi bekebelezésre alkalmas jogoknál észlelhetünk. Erre két megjegyzést kívánok tenni. Első az, hogy ma már közel vagyunk ahhoz, hogy a személynek a dologhoz való különböző vonatkozásait birtoknak minősítik, tehát a földbérlo birtokosa, haszonbirtokosa a bérelt földnek, a lakófél a használatára szolgáló lakásnak. Ha tehát eme viszonyokra a birtoklást alkalmazzuk, elesik az ellenvetés, mert az absolut hatály természetes folyománya a birtoknak. És, hogy ez nem agyrém, nem jogi különczködés, hanem komoly, számba vehető tudósok nézete, arról meggyőződhetik cikkiró Strohalnak Ihering Jahrbücher (29. kötet 336. és következő l.) hasábjain megjelent értekezéséből. De hivatkozhatom az életre is, mely a jószágbérlo egyszerűen birtokosnak mondja, a ki mint ilyen, birtokvédelemben részesül, még pedig feltétlenül mindenki ellenében.

Ismeretesugyanis, hogy ezeket, habár helytelenül, jogbirtokosoknak tekinti a mai doctrina és ez alapon nyernek a dologi birtokhoz hasonló védelmet még a tulajdonos ellen is. A helyes birtoktan rövid idő múlva remélhetően ki fogja forni magát, mi orvosolni lesz képes ily rendszertani hibákat.

A másik megjegyzésem az, hogy nem oly nagy baj az, ha az élet újabb alakulatai, az új képződmények nem illenek bele pontosan valamely tudományos, elfogadott semába. Az élet egyszerűen nem törődik a tudomány alkotta jogelrendezési típusokkal; az halad a maga útján; az érdekek harcza, az emberi lelemény, az ember ezernyi szükségletének gazdag változata mindig teremt érdekének kielégítésére oly jogi alakokat, melyek igényének megfelelnek, noha azok sem a most létező, sem a jövőben alkotandó rendszer keretébe bele nem illenek, extravagálni fognak. Csak arra hívom fel Szladits figyelmét, hogy mily nehézséget szültek a tudományos elrendezés szempontjából a váltó, a hirdetmény, ajánlat, a harmadik javára tett ígérek, de kivált a bemutatóra szóló papirok. Nem voltak ezek szerződések, de azt se tudta az elmélet megmondani, hogy mily jogi alakulások hát akkor? a hol az utóbbinál a papir volna tulajdonkép a hitelező! Ma már ez a nehézség helyes és a forgalom igényeire teljesen kielégítő megoldást nyert az egyoldalú ígérlet kötelező volta alapján. Most már ezek a modern alkotások szépen megférnek a kötelmi jog hajlékában, pedig egy ideig extravagáltak. Nincs tehát kizárva az, hogy a mit *most* még nem bírnak okszerűen a mai felosztásu vagyoni jogok kategoriái közé simán beilleszteni, mint a gazdasági élet eleven lüktetésének szülöttjeit, a buvárkodó elme meg fogja találni a helyes megoldást, az okos elrendezést.

Nem oszthatom cikkiró abbeli állítását, hogy az ugynevezett telki terhek, dologi vagy reálterhek nem relativ hatásuak, minélfogva nem tartozhatnak a kötelmi jog körébe. Ez nem felel meg a valóságnak. A telki teher olyan szolgálat, melyet a telek mindenkori birtokosa, de csakis ő tartozik teljesíteni és senki más. A relativitást, az egyéni vonatkozást a szolgáló telek közvetíti, ez ama medium, mely által a szolgáltatásra kötelezett személyisége napfényre jut. A telek révén tudjuk meg, hogy ki válik adóssá a telki teher tekintetében. A telek birtoklásában individualizálódik az adós személye. Hasonló jelenség ez a bemutatóra szóló papir birtoklásához, csak hogy megfordítva. A telki terheknél az adós egyénisége domborodik ki a birtoklás útján, az értékpapi-

roknál pedig a papir birtoka a hitelezőt jelöli meg, ő is a papir révén, a papir közvetítésével nyer igényt az ott irt összeg felvételére. A telki terheknél tehát épügy, mint a bemutatóra szóló papiroknál a jog vagy tartozás teljesen egyéni iránya, relativitása nem tagadható, az tiszta valóság.

Csak úgy melleleg jegyzem meg, hogy én nem tartom a jogi fictiókat olyan nagy hibának, mint Szladits teszi, de egyszerűen nem is nélkülözhetjük őket. Gondoljon csak a jogi személyekre, a jogi képviselőre. Mindezek fictión alapulnak és mégis mily áldás származik belőlük úgy az egyesre, mint a társadalomra.

Azt is mondja cikkíró, hogy rombolni könnyebb, mint alkotni. Legyen nyugodt, ő még nem rombolt, csak támadott; kimutatta a mai vagyongörgetésnek hiányait, a mik elismerten léteznek, de korántsem oly lényegbe vágók, hogy azért le kellene rombolni a mostani felosztási alapot. És ezt annál kevésbé volna helyén megcselekednie, mert az, a mit a világos felosztásnak helyébe akar tenni, még nagyon ködös, homályos, hacsak később körülményesebben ki nem fejt eszméit. A mennyire mégis megértette cikkében az új rendszer körvonalait, azt látjuk, hogy abban is a jogok abszolút, relativ és e kettő között létező viszonylag abszolút fogalmak viszik a főszerepet, ezek szerint volnának a vagyongörgetés csoportosítandók.

Mindent összefoglalva, elismeréssel kell adóznunk a nem rég szigorlatozott cikkíró kritikai elme-éle, éles analízis képessége és széles látó köre iránt. Ritka tünet az, hogy valaki, alig lerázva az iskola porát, oly önálló felfogást és és ítélő képességet tanúsítson a jogélet nehéz problémái iránt, mint ő. Csak az a kicsinylő, becsmérő, lenéző hangárnyalat nem tetszett, mely cikkéből visszaverődik. Nem kívánhatni, hogy a kritikus dicsérjen is ott, hol hiányokat, fogyatkozásokat lát, de a szerény hang, párosulva az érvelés súlyával, jobban illik komoly férfiu szájába.

Katona Mór.

Jogirodalom.

Principii di diritto costituzionale. Per V. E. Orlando, Prof. ordinario alla r. università di Messina. Firenze, G. Barbèra, editore.

Az olasz jogirodalom újabb ismét magára vonta a tudományos körök figyelmét. Ma már nem csupán a büntetőjogi doctrinában játszanak az olaszok ugyszólván vezérszerepet, hanem az államjog terén is igen figyelemreméltó termékekkel ajándékozták meg a közjogi irodalmat. Különös érdemükül kell tudni, hogy a fogalomtisztázás és a műnyelvi szabatoság dolgában oly kiváló produkáltak. Az államtudományok ugyancsak reászorulnak ily irányu tevékenységre. Leibnitz már a XVII. században elmondhatta, hogy a *magánjog* a fogalomtisztázás és műnyelvi szabatoság oly erejével bír, hogy didactica hatása a geometriának elmeélesítő hatásával hozható párhuzamba. Nem úgy a politikai irodalom, mely egész a legújabb időkig híjával volt a véglegesen megállapított «terminus technicusoknak» és e hiány káros hatása nem is maradt el. Ingadozó fogalmak nagyon megnehezítették a tudományos buvárkodást. Az újabb olasz írók s köztük Orlando nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az államtudományok tágas köre jobban meg legyen világítva s különösen pedig segítették eloszlatni azt a homályt, mely a «közjog» tág és ingoványos fogalmát elborította. A német irodalomnak e téren tett kezdeményező lépéseit az olasz írók lelkesen felkarolták és az olasz szellem formaérzékével még inkább kifejtették. Orlando «Principii di diritto costituzionale» cz. értékes műve, mely a nagy kelendőségnek örvendő «Manuali Barbèra» egyik legkiválóbb kötete, immár harmadik kiadásban forog közkezen. Tanulságos voltánál fogva csakugyan reászolgál az államjogászok figyelmére. Rendkívüli

világosság, ritka szabatos gondolatformulázás jellemzi e munkát, mely nagy elismerést szerzett kitűnő írójának, ki a messinai egyetem egyik kitűnősége. Művének bevezetésében ő is első feladatnak a fogalomtisztázást és műnyelvi szabatoságot mondja, midőn így ír: «... in primo luogo, è innegabilmente necessaria una più recisa e corretta precisione dei concetti fondamentali dogmatici...» stb.

Igazi programnak mondható az, a mit ő a közjogi fogalmak tisztázására nézve kívánatosnak jelez. Olasz államjogának kifejtése előtt «La nazione dello Stato» czim alatt az állam fogalmának fejtegetéseivel foglalkozik. A német előkelő államjogászok művei tagadhatatlanul hatottak reá, de érdekességéből mitsem vonnak le. Az állam eredetéről is sok érdekes mondani valója van. Legértékesebb azonban művének 3. Capitoloja, a melyben «Classificazione delle scienze di Diritto pubblico, sociali e politiche» czimmel az államjog (szoros értelemben vett közjog) helyét jelöli ki az államtudományok terén.

Az olasz államjog forrásainak méltatása után a «Libro secondo»-ban áttér az alapvető fogalmak kifejtésére. Figyelemreméltó alaposággal tárgyalja a «souverenitás», az «államformák», a «képviselő elvének» és a «főhatalom megosztásának» kérdését is. Ismertetésem felette hosszúra nyulna, ha részletezni akarnám művének egyes fejezeteit s így csak röviden említem, hogy Orlando e munkája ugyszólván nélkülözhetetlen annak, a ki az olasz államjoggal a modern doctrina szempontjából akar megismerkedni. Az olasz törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom ismertetésével kerek képét nyújtja hazája alkotmányos szervezetének. Nagy hasznát fogja venni mindenki, a ki az összehasonlító államtudománnyal foglalkozik. Orlando munkásságára tudtommal dr. Nagy Ernő, nagyváradi jogtanár hívta fel hazai államjogászaink figyelmét, midőn magyar államjogának 2. fejezetében a közjogi tudományszak ingadozásának okaira rámutat. Orlandónak kétségtelenül nagy érdeme van az olasz államjog fejlesztésében, művének hatása közvetve azonban reánk is érdekel bir.

Ifj. dr. Vutkovich Sándor.

Dr. Mariska Vilmos: Az államgazdaságtan kézikönyve. Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Budapest, 1895.

Jog- és államtudományi legfelsőbb oktatásunkban az államtudományoknak eleddig, ha távolról sem egyenlő, de mégis kielégítő hely jutott a jogtudományok mellett. S az államtudományok között ismét előkelő helyet foglal el az államgazdaságtan.

Az államgazdaságtan kétségkívül egyike azoknak a tantárgyaknak, melyek a jogászvilág kiképzésénél oly fontos, szélesebb látókört megadni hivatva vannak. Mert, ha csak bizonyos — sajnos, terjedőben levő — felfogásnak hódolva, meg nem elégszünk azzal, hogy az egyetemi oktatás az érvényben levő jog elsajátítására képesítsen, alapelvül kell vennünk, hogy a jogásznak oly magas és általános iskolázottságra van szüksége, mely a nemzeti és állami élet nagy életjelenségeinek megértésére és megítélésére képessé tegye. Demokrata államban végelemzésben mégis csak a jogásznemzedék az, mely a társadalmi és állami problémák gyakorlati megoldását értelmi súlyával és foglalkozásának természeténél fogva vezetni szokta: a hivatásszerű politikus osztály politikai ismeretek nélkül minden bizonynyal szomorú látvány volna.

S itt még nem említettem azt, a min tulajdonképp kezdenem kellett volna: hogy t. i. a jog, a legtételesebb is, a társadalmi élet egy-egy fejlődési fokának eredménye, melyet szajkó módra betanulni igen, de megérteni nem lehet a társadalmi élet nagy törvényszerűségeinek kellő felfogása nélkül.

Az államgazdaságtan nagy pædagogiai értéke épen abban rejlik, hogy tanai egyik részről a közgazdaságtanra, a társadalmi tudományok emez elismerten legfejlettebb ágára, másik részről pedig az állami cselekvés tanára, a politikára vannak alapítva. Feltételezi és feljleszti egyuttal a mondott tanokban való jártasságot.

Mariska Vilmos immár harmadik kiadásban bocsátja közzé Államgazdaságtanát, mely ezuttal 565 lapra nőtt. Tárgyalja a könyv az általános alapfogalmakat s a kiadásokra vonatkozó tanok előrebocsátása után az állami bevételek összes ágait, kivéve az állam forgalmi, illetve közlekedési vállalatait, (a német írók egy része által ugynevezett regalék ideértésével). Külön rész szól az államháztartás rendjéről, hol államjogi s a pénzügyi igazgatás alaki berendezésére vonatkozó tárgyak mellett a fedezeti eszközök megválasztására vonatkozó elvek is helyt foglalnak. E rész egyuttal átmenetet van hivatva képezni az államhitel tanába, mely bevételi forrás kimerítő tárgyalása után egy rövid rész a községi háztartás elveit érinti.

A mi szerzőnek művét leginkább jellemzi, az a gyakorlati irány, melyből a tételes jogok alapos művelőjére ismerünk.

Szerzőnk, kinek magyar pénzügyi joga csak a napokban hagyta el hatodik kiadásban a sajtót, úgy adja elő az államgazdaságtant, hogy az a modern államháztartás egész életrendjének megismerésére vezessen és közvetlen alapul szolgáljon a pénzügyi szakemberek kiképzésére. Innét, hogy az adóztatás, illetékkirovás és államadósságügy oly technikai ismertetésébe bocsátkozik, mely egyenesen képesít a tételes jog megértésére. E mellett valamennyi fontosabb bevételi nemnél a vezető államok, valamint hazánk intézményei tömören összefoglalva — rendesen befejezésül és apróbb nyomással, — elő vannak adva. Ez utóbbi eljárást nem lehet eléggé helyeselni azok szempontjából, kik az államgazdaságtan kézikönyvében nemcsak az elmélet, hanem a gyakorlat tanítását is keresik.

De szerző e gyakorlati iránya nem jelenti az elmélet elejtését, bár meglehet, hogy a tanuló a terminologiai és technikai részletek bősége mellett kevesebb figyelmet fog szentelni ép ezen, pædagogiai szempontból, mint hangsúlyoztam, oly fontos elemnek. Szerzőnk tárgyalja az állami bevételek egyes nemeinek közgazdasági és politikai hatását, illetve jelentőségét, de irányánál fogva ezt is mindjárt alkalmazásában, a konkrét esetben tünteti föl, kerülve a nagy általánosságokat s a deductio széles utjait.

S még csak egy szót szerzőnk sociál-politikai álláspontjáról.

Tudva van, hogy az államgazdaságtan ép a legujabb időkben erős forrongás küzdőtere: nem kevesebb körül folyik a harc, mint a körül, hogy az állam adóztatásával befolyjon-e a nemzeti jövedelem u. n. igazságosabb megosztására, vagy sem.

Mariska nem hive ugyan ennek az új adópolitikai tételnek, de az adó arányosságát, a teherelmélet alapjára állva, úgy értelmezi, hogy az nem a jövedelemmel párhuzamos valami, hanem a kis jövedelemnek aránylag sokkal kisebb megterhelését engedí csak meg, mint a nagynak. E nézetét következetesen keresztülviszi s így egész műve magán viseli a szegényebb osztályok kimelésének következetes és mindvégig nyílt — a hazai törvényhozás által, sajnos, még oly kevésbé követett — vezéreszméjét. S ha az újabb nemzedék majdan igazságosabb adópolitikát fog keresztülvinni a mint a mai, abban kétségkívül része lesz Mariska működésének.

Csak ismételnem, hogy Mariska államgazdaságtani kézikönyve, mely egyszerű, sallangtalan, de kifogástalanul magyaros nyelven van megírva, nemcsak a tanulóknak, hanem a gyakorlati szakembereknek is becses utmutató az államgazdaságtan tágas mezején.

R.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Gazdasági terményeken elkövetett lopás és a Btk. 337. §-a.

E lapok jelen számának mellékletén 485. sz. a. között jogesetben a kérdés tárgyát az képezte, vajon gazdasági terményeknek egyébkint az 1894. évi XII. tcz. 93. §-ának *a)* pontja alá eső ellopása büntettet képez-e akkor, ha a tolvaj a lopás elkövetésekor fegyvert viselt, más szóval, vajon a Btk. 337. §-ában megállapított minősítés fenforgása esetében az 1894. évi XII. tcz. 93. §-ának mellőzésével a Btk. rendelkezései alkalmazandók e? A pécsi kir. ítélő tábla tagadólag, a m. kir. Curia igenlőleg felelt a kérdésre s a kir. ítélő tábla által a mezőgazdaságról s mezőrendőrségről szóló törvény fenidézett §-a alapján kihágás miatt elítélt vádlottakat a kir. törvényszék ítéletének helybenhagyásával a Btk. 333. §-ába ütköző és a 337. §. szerint minősülő lopásban mondotta ki bűnösöknek. A kir. Curianak ez az ítélete: *a)* ellentétben áll az 1894. évi XII. tcz. 93. §. *a)* pontjának világos és határozott rendelkezéseivel; de *b)* ellentétben áll a 72. sz. Döntvénynek ép oly világos, egyenes és határozott indokolásával s a kir. Curianak ebben ez indokolásban kifejezésre jutott álláspontjával. A megbeszélés tárgyát képező — 1895. évi szept. 11. kelt — ítélet indoka az, hogy: «az 1894. évi XII. tcz. 93. §-a a Btk. 337. §-ában meghatározott minősített lopásról egyáltalán említést nem tett s következőleg erre az esetre vonatkozóan a büntetőtörvény intézkedése (tekintettel az ilykép elkövetett cselekménynek úgy a személy, mint a vagyontárgyra nézve veszélyességére) hatályban maradtottnak tekintendő». Ezt az indokolást nem lehet elfogadni, mert ellenkezik a törvényt magyarázat általánosan elfogadott szabályaival. A többször hivatkozott 93. §. *a)* pontjának egyszerű elolvasása meggyőzhet mindenkit arról, hogy ennek a §-nak következő a tartalma: A törvény *a)* általános szabályul állítja fel azt, hogy gazdasági terményeknek az ott közelebbről meghatározott körülmények között ellopása nem a Btk.-ben meghatározott lopást, hanem kihágást képez (93. §. *a)* bekezdésnek első pontja); *b)* kivételt állapít meg és pedig egyedüli kivételt, arra az esetre, ha a gazdasági termények ellopásánál azoknak a körülményeknek valamelyike fenforog, a melyek a lopást a Btk. 336. §-a szerint büntetetté minősítik (93. §. *a)* bekezdés második pontjának első része az «azon kivétellel» szavakig); *c)* a *b)* alatt megállapított. kivételből kivételt állapít meg a bekerített helyről bemászás által elkövetett lopás esetére, mely esetben a cselekmény a 336. §. rendelkezésének ellenére és annak daczára nem büntetett, hanem kihágás (93. §. *a)* bekezdés 2. pontjának 2. része az «azon kivétellel» szavaktól a bekezdés végéig). A törvény ily határozott s világos szövegezése mellett azt állítani, hogy, mert a törvény a Btk. 337. §-ról említést nem tesz, tehát ez az intézkedés hatályban maradtottnak tekintendő, félreismerése a törvényt magyarázat (interpretatio) amaz alapszabályának, a mely szerint: «Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis». Ha a regula juris az, hogy a gazdasági termények ellopása kihágás; ha az egyedüli «exceptio» a Btk. 336. §-ának esetei, akkor a 337. §-nak esete, azt hiszem, nem az exceptio, hanem a regula juris alá esik. A törvényt magyarázat ezt a szabályát eddig senki sem vonta kétségbe. Midőn ezzel szemben az ítélet súlyt helyezni látszik arra, hogy a törvény a Btk. 337. §-át kifejezetten nem említi, indokolatlanul mellőzi a logikai szabályt, a mely szerint: «Positio unius est exclusio alterius». Ha én azt mondom, hogy «ez a kalap fekete», akkor ez által azt is mondtam, hogy a kalap nem fehér, és senki sem magyarázhatja szavaimat akként, hogy én fehérnek tartom a kalapot, mert megmondtam ugyan a kalapról, hogy fekete, de nem mon-

dottam kifejezetten azt, hogy «nem fehér». És ha én balparti ismerősömet arról értesítem, hogy Budán hetenkint egyszer van bástyazene és pedig kedden délután, akkor ez által elég világosan azt is megmondottam, hogy más napokon bástyazene nincs. Az ítéletnek fent zárjelben közölt indoklására vonatkozólag pedig alig szükséges bővebben magyarázni, hogy a cselekménynek veszélyessége nem törvényalkalmazási, hanem törvényhozási szempont. Ha a törvény a fegyveres mezőlopást nem büntettnek, hanem kihágásnak nyilvánítja, akkor «de lege ferenda» propagálható az a nézet, hogy a törvény tulenyhe, a cselekmény súlyával arányban nem áll, a jogvédelem igényeinek meg nem felel, «de lege lata» azonban a cselekményt, tekintettel veszélyességére, büntettnek minősíteni nem lehet, mert «de lege lata» — akár jó, akár rossz, — kizárólag a törvény irányadó.

De a curiai ítélet ellentétben áll a m. kir. Curianak 72. sz. Döntvényével, illetve ennek a Döntvénynek indoklásával. A 72. sz. Döntvény kimondja azt, hogy a Btk. 338. §-a a különben kihágást képező mezőlopást nem minősíti büntetté. A Döntvény indoklásának lényege a fent kifejtettekkel azonos. A Btk. 338. §-a a mezőlopást nem minősíti büntetté azért, mert a mezőlopások a törvény értelmében «általában» (regula juris) kihágást képeznek, mert ez alól az elvi megállapítás alól a törvény csak a Btk. 336. §-ának eseteire tesz (a bemászásnak kivételével) kivételt; mert a törvény ily rendelkezése mellett nem fektethető súly arra a körülményre, hogy az 1894. évi XII. törvényzikk a Btk. 338. §-ában minősített lopásról említést nem tesz. Minthogy a Btk.-nek úgy 337. mint 338. §-ai ily körülményekre vonatkoznak, melyek a lopást, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetté minősítik, minthogy az 1894. évi XII. tcz. 93. §-a szempontjából mindkét szakasz egyenlő tekintet alá esik abból a szempontból, hogy az 1894. évi XII. tcz. kifejezetten a két szakaszoknak egyikét sem említi: nem szenved kétséget, hogy a kérdés, vajon a két szakaszban meghatározott körülmények az egyébként kihágást képező lopást büntetté minősítik-e, mind a két szakaszra nézve egyenlő értelemben döntendő el s kétségkívül így döntött volna a Curia is, ha a 72. sz. Döntvényt nem szorítja kizárólag a 338. §-ra, hanem a kérdést a Btk. 337. és 338. §-ai szempontjából együttes elbírálás alá veszi vala. Most ellenben a 338. §-ra vonatkozólag a Döntvény azt mondja ki, hogy az a mezőlopást nem minősíti, dacára annak, hogy erről a minősített lopásról az 1894. évi XII. tcz. kifejezetten említést nem tesz, a 337. §-ra pedig a curiai ítélet azt mondja, hogy az a mezőlopást minősíti és pedig azért, mert erről a minősített lopásról az 1894. évi XII. tcz. kifejezetten említést nem tesz. Igaz, a 337. §-t tárgyazó ítéletben van egy kitétel, mely a Döntvényben elő nem fordul és ez a már fenemlített utalás a cselekménynek úgy a személy, mint a vagyonbiztonságra nézve veszélyességére. Csakhogy a véletlen azt akarta, hogy a veszélyességnek s így a cselekmény súlyának mozzanatát a Curia épen az enyhébb esetről emelje ki, tudva levén ugyanis, hogy a 340. §. szerint a lopás a Btk. 338. §. esetében fegyházzal, a 337. §. esetében pedig csak börtönnel büntetendő.

E szaklap hasábjain csak nemrég vita tárgyát képezte a curiai döntvények kötelező ereje. A nézetek eltérők voltak, de abban megegyeztek, hogy magára a Curia nézve döntvényei irányadók. A judikaturának oly egységét, hogy ellentétes ítéletek egyáltalán elő ne forduljanak, óhajtani igen, de követelni nem lehet. Ideális állapot ez, a melynek megvalósítása tudtommal még sehol nem sikerült. Ideális állapotnál is több s valóságos utopia. De a judikaturának oly egysége, hogy a döntvényileg elfogadott jogelvek a döntvény megváltoztatásáig irányadók maradjanak s hogy az egyes ítéletek döntvényekkel ellentétben ne álljanak, elérhető és kívánatos.

Dr. Heil Fausztin.

A munkás bére.

Volt alkalmunk e lapok hasábjain már kifejteni, mily végtelenül lassu azon eljárás, melylyel a munkás bérét érvényesítheti. Hányféle illetékességen kell keresztülküzdenie magát, míg végre a járásbiróság előtt egy év mulva ítélethez juthat. Igenis, egy év mulva, ő, ki napról-napra él, kinek egy napi bére, ha elmarad, családjával éhezni kénytelen. Kényszerítik keresetét egy közigazgatási forum előtt az előljáróságok előtt megindítani, hol az alperes munkaadó egyszerű tagadása elegendő arra, hogy keresetével elutasítsák, mert ennek a forumnak nincsenek bizonyítási eszközei, oly hatóság, mely pusztá illetékességi formává válik, ha alperes úgy akarja. S mily megbízhatlanul ítélkezik ez az instantia a vidéken, hol a jegyző barátsága a gazdával szemben illusoriussá teszi a munkás jogát s kiteszi önkényének.

S ha felkerül az ügy a járásbirósághoz, ez a többi per sorrendjében huzódik, tág teret engedve alperes huzavonájának, ki ez által pressiót gyakorol a munkásra, hogy egyeséget kössön, bármily csekély összegre, csak hogy valamit mentsen meg maga és családja számára.

S ha le van tárgyalva a per, hány eshetőségnek van kitéve a munkás a végrehajtás folyamán. Behajthatlanság, igényper s ha az alperes ingói elérveztetnek, megjelenik a házi ur és elsőbbsége illusoriussá teszi a munkás jogerős ítéletét.

Tanui voltunk ily elsőbbségi tárgyalásnak az V. ker. járásbiróságnál.

Egy nyomdász ingóságai árvereztettek el.

Telve volt a tárgyalási terem kenyérszékű munkásokkal. Asszonyok és gyermekek, kik napi 40 kr. bérüket nem kapták meg, öreg munkások, kik hiába várták heti bérük kifizetését, hangosan követelték, hogy a befolyt 4000 frtnyi vételárból előbb a munkabérük egyenlítették ki.

A törvény erre nézve nem intézkedik, szolt a bíró, csak a házi urnak van elsőbbsége.

S a tömeg felosztatott a nélkül, hogy a munkások keversesen megkeresett heti bérükre csak egy krajczárt is kaptak volna.

Hol itt az igazság és hol a törvény ratiója?

Hiszen az adós ellen elrendelt csőd esetén megvan a munkás elsőbbsége s mi lehet annak észszerű indoka, hogy a végrehajtási törvény kizárja azokat, kiknek követelése ép oly jogos az árverés, mint a csőd esetén?

És hangoztattuk, hangoztatjuk újból, hogy a munkabér perelhetőségének más, statariális gyorságu és megbízható forumot kell teremteni. S ha nem kívánunk is oly messzire menni, mint Amerika egyes államaiban, a hol azon munkaadó, ki munkásának bérét meg nem fizeti, noha azt vagyoni viszonyai megengedik, szabadságvesztés-büntetéssel sújtható, határozottan követelnünk kell, hogy a munkás bére hazánkban hathatósabb és gyorsabb jogsegélyben részesíttessék.

Dr. Szakolczai Árpád.

A felebbviteli bíróság kiegészítheti-e a saját ítéletét?

Ily czim alatt jelent meg a *Jogt. Közlöny* 42. számában *d. s.* aláírással egy közlemény, mely a kérdést, véleményem szerint, nem az 1893. évi XVIII. tcz. 124. §-ának megfelelőleg oldja meg. Minthogy pedig ezen kérdés számos esetben felmerülhet s így annak helyes megoldása sok gyakorlati fontossággal bír, azt hiszem, nem lesz teljesen haszontalan munka azzal kissé terjedelmesebben is foglalkozni.

Előre bocsátom azt, hogy tudomásom szerint néhány kir. tvszék felebbezési tanácsa már kezdettől fogva úgy értelmezte a 124. §-t, hogy az a felebbezési bíróságnak is megengedi a saját ítélete kiegészítését s adott esetben helyet is adott az erre irányuló kérelemnek; valamint megjegyzem, hogy de

lege ferenda magam is azt tartanám helyesnek, ha nemcsak a felebbezési, de a harmadfokban ítélkező bíróságok is hozzátárnának kiegészítő ítéletet, mivel ez által a bíróságok esetleges elvétése minden fokon reparálható lenne.

De lege lata azonban a cikkíróval egyet nem érthetek s az 1893. évi XVIII. tcz. 124. §-ának csak oly értelmezést tudok tulajdonítani, hogy a kiegészítési eljárás csupán az elsőbíróság előtti eljárásban foghat helyt.

Hogy ez így van, nézetem szerint magából a törvény szövegéből, minden analogia nélkül félreismerhetetlenül kivethető. Épen azért a következőkben csak a törvény által használt kitételek világos értelmét akarom kifejtetni. Maga a 124. §. több olyan rendelkezést tartalmaz, melyek nem engednek arra következtetni, hogy ezen §. a felebbviteli eljárásban is alkalmazható.

Először is azt mondja ez a szakasz, hogy a kiegészítési kérelem a felebbezésre megállapított határidőben terjesztendő elő. Ezen kitétel már maga azt bizonyítja, hogy csak olyan ítélet kiegészítését lehet kérni, a mely ellen felebbezéssel lehet élni, mert hiszen, ha nem ezt akarná a törvény, nem ezen kitételet használná, hanem kimondaná, hogy a kiegészítés iránti kérelem az ítélet kihirdetésétől, vagy kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt kell, hogy előterjesztessék. És hogy ezen kitétel nem csupán rövidség okáért lön használva, hanem csakugyan a fenti módon értelmezendő, bizonyítja a 124. §. utolsó bekezdése is, mely szerint a kiegészítési eljárás az ítélet elleni felebbezésre nézve halasztó hatálylyal nem bír. A törvény tehát nem azt mondja, hogy «a felebbvitelre», hanem «a felebbezésre» nincs halasztó hatálya: a szűkebb értelmű kifejezést használja, a miből világos, hogy a törvényhozó csak azon ítéletekre gondolhatott, s azokról kívánt intézkedni, a melyek ellen *felebbezésnek* van helye. Ha az volna a törvény intentiója, hogy a kiegészítési eljárás a felebbezési bíróság előtt is lehetséges legyen, arra való tekintettel, hogy a felebbezési bíróság ítélete csak a felülvizsgálat jogorvoslatával támadható meg, nem a «felebbezés», hanem a «felebbvitel» kifejezést használta volna.

Nem lehet ezen értelmezés ellenében hibául azt felhozni, hogy csak a törvény száraz magyarázatása, paragrafus-rágás, mert épen az 1893. évi XVIII. tcz. az, a melynél grammatikai értelmezés vezet a legtöbb eredményre. Beosztásában pontos és kitételeiben præcis törvény, melyről nem lehet feltenni olyan pongyola és felületes szóhasználatot, hogy felebbezést mondjon ott, a hol felebbvitelt akart mondani.

Legvilágosabban mutatja azonban a fentiek helyességét az, hogy a 124. §. következő kitétele mellett: «Ha az ítélet — — — az ítélet végrehajthatóságát ki nem mondotta» zárjel közt a 117. §-ra utal, tehát azon szakaszra, mely felsorolja azon *(elsőbírósági)* ítéleteket, melyek felebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatók. Ezen utalás aztán minden kétségen felül bizonyítja azt, hogy a törvény nem intézkedik másról, mint csupán elsőbírósági ítéletekről, mert hiszen a 117. §. az elsőbírósági ítéletek végrehajthatóságáról intézkedik s a felebbezési bíróságnak csupán a nem készpénzbeli megváltoztató, illetőleg 500 frton felüli készpénzbeli megváltoztató marasztaló ítéletének szolgálhat alapjául. Ha tehát a törvény a kiegészítési eljárást a felebbezési bíróság ítéletével szemben is megengedné, ugy a 117. §. mellett a 169. §-ra is hivatkoznia kellett volna.

Nem helyesen támaszkodik a cikkíró a 130. §-ra, mert ezen szakasz csak általános intézkedést képezvén, nem alkalmazható akkor, ha a törvény valamely különös rendelkezése kizárólag az elsőbíróság előtti eljárásra vonatkozik.

A felebbezési bíróság ítéletének tehát nem lehet kiegészítését kérelmezni, hanem az esett sérelmet az ügy természetéhez képest felülvizsgálati kérelemmel, avagy perújítással, esetleg új keresettel (mert hiszen, ha intézkedés nem történt, res iudicatáról szó sem lehet) kell orvosolni. L. K.

A boycott a német birodalmi törvényszéken.

Németországban nagy feltűnést s valódi jogász-izgatottságot idézett elő a birodalmi legfőbb ítélőszéknek mult napokban hozott határozata, melyben először mondatott ki elvül, hogy az u. n. *boycott*, illetve az arra való felhívás, büntetendő cselekményt képezvén, arra a büntető kodex 360. §. 2. pontja alkalmazandó, azon elhírdett szakasz, mely szerint büntetendő, a ki a köznyugalmat zavaró lármát csinál, «*oder wer groben Unfug verübt*». A legfőbb ítélőszék «*grober Unfugnak*» nyilvánította a boycottirozást. Ennek büntetése némely német államban, p. o. Szászországban, már régóta és nagy mérvben alkalmaztatik; Poroszországban azonban mindeddig mellőztetett. Az azonban tény, hogy a boycott jogi fogalma még nincsen tisztázva, törvényhozásilag megállapítva; közönségesen annak vétetvén, ha a közönséghez vagy egyesekhez nyílt felhívás intéztetett arra, hogy tartózkodjanak bizonyos személylyel vagy személyekkel való személyi vagy üzleti érintkezéstől; hogy a megjelöltektől ne vásároljanak, általuk semmit se készíttessenek, üzlethelyiségeiket ne látogassák, vagy a megnevezetteknek semmit se adjanak el. És most ezen művelet, a jogi fogalom törvényhozási megállapítása nélkül, mint határozott büntény vonatott büntetés alá. Az alkalmul szolgált eset következő volt. Berlinhez közeli városkában a sociáldemokraták megharagudtak politikai érdekből a vendéglőre; azért vezetőségük egy röpviben tilalmi nyilatkozatot adott ki, melyben a munkások felszólítatnak, hogy azon vendéglőbe lábukat többé be ne tegyék. A vendéglős az aláírt vezérek ellen bünvádi panaszt emelt becsületsértés és «*grober Unfug*» alapján. Az országos törvényszék vádlottakat csak a becsületsértésben marasztalta; a *grober Unfug* elkövetése tekintetében pedig felmentette. A legfőbb ítélőszék azonban, mint fent említettük, ebben is mint büntetendő cselekményben elítélte a vádlottakat.

Érdekesnek találjuk ezen ítéletnek *indokolását* megismertetni a következőkben: «Hogy ha a *boycott* alatt valami «elhiresztelési» vagy «kitiltási» nyilatkozatot értünk, melynek alapján a boycottirozandó iparos üzlethelyisége mindazoktól, a kiknek a boycottot végrehajtani kell, elzáratik s ez által az üzlet megkárosíttatik, akkor de regula némely különös kivételektől eltekintve, a párthivekhez, vagy általában a munkásokhoz intézett s a közzététel által köztudomásra jutott felhívásban szükségkép oly cselekmény ismerendő fel, a mely alkalmas a boycott által érintett személyek nyugtalanítására. De azáltal nemcsak ezen személyek, hanem a többi iparüzők távolabbi körében is nyugtalanosság idéztethetik elő, minthogy azon gondolatot ébreszti fel bennök, hogy kilátásuk lehet nekik is iparüzletük hasonló megkárosítására, mihelyt ellenkezőleg cselekszenek azon párt kívánataival s akarataival, a melynek követőitől származik a felszólítás a boycottra. Hogy ily nyilatkozattétel alkalmas volt-e esetenként ily hatást előidézni, a tényálladék megállapításához tartozik. Az azonban kétségbe nem vonható, hogy ily nyilvános felhívás a boycottra magában, valamint tekintettel annak következményeire, a közrendbe ütköző illetlenség.

A boycottra való nyilvános felszólítás esete bizonyos vonatkozásaiban hasonlít a birodalmi ítélőszék 1890. évi június hó 25-én kelt ítéletében tárgyalt esethez. Ezen ítéletben kifejtetett, hogy nem létezik jogosultság ily nyilvános elhiresztelési nyilatkozatok tételére, a melyek arra irányulnak, hogy valamely iparosnál a lehetőség, készítményeivel vásárt csinálhatni, kevesbítettessék s így tönkre tévessék; következésképp ily nyilvános elhiresztelések (rosz hirbe hozatalok) jogsérelmes s a kártérítés kötelmét megállapító cselekmények. Hasonló megítélés alá vonandó a boycottra irányuló nyilvános felhívás is; s ezzel igazolva van, hogy az is tilalmasnak nyilváníttatik. Végre az sem szenvedhet kétséget, hogy az ily nyilvános felhívások által előidézett nyugtalan-

ság s a legközelebről érintett iparosoknak zaklatása nagyon könnyen a publikum közvetlen zaklatásává s nyugtalanításává alakulhat. A publikum alatt csakis az egyes személyek s egyénileg határolt személyi körök irányabani ellentét értendő és az nem lenne jogi tévedés, ha a sem személyükre, sem számukra, vagy iparüzletükre nézve meg nem határozott iparosok a veszélyezett és zaklatott publikum fogalmi körébe vonatnának.»

Ezen legfelsőbb bírósági ítélet, mely a socialdemokratákra igen nyomasztó hatást gyakorol, Németországban általános s legélénkebb megbeszélés tárgyául szolgál s nem tagadhatni, hogy a jogáskörökben igen erős, kedvezőtlen kritikát vont magára.

A politikusok tultevén magokat a törvényi tilalom, a törvényhozási intézkedés hiányából eredő scrupulusokon, elkerülhetlenül szükségesnek tekintik a legfőbb ítélőszék ezen erélyes fellépését. Mert köztudomásunak veszik, hogy a boycott a socialdemokratia által politikai célokra s veszélyes üzemekre használtatik s azért vezérei, az ítélet nyilvánosságra hozatala után, arra tüstént azon fenyegetéssel feleltek: hogy ha a nyilvános «Verrufserklär» tétele nem lesz megengedve, akkor ők a boycottot más uton s módon fogják eszközésbe venni; értvén majdnem bizonyosan a titkos szövetkezések, társulatok alakítását s működését, a mi még veszélyesebb lehetne, főleg a fenyegetett, üldözöbe vett iparosokra nézve. Minthogy azonban azon felsőbb körökben a boycott ugy tekintetik, mint a közrend, s a jelenlegi társadalmi rendszer felforgatására irányuló müvelet, már az «Umssturz» törvényjavaslat tárgyalásakor ezt kiegészíteni akarták a boycott-kérdés megoldásával s tüzetes szabályozásával. Ez azonban nem sikerült: ily irányu müveletek nem levén kivihetők a birodalmi gyűlés jelen szerkezetében.

Ellenben a jogászok nagy része határozottan elítéli ezen eljárást. Rosszálják, hogy elvont politikai eszmékből s állítólagos célokból vonassék le a bünvádi beszámítás s a büntetés tényálladéka; főkép miután általában el van ismerve, hogy az minden boycott-féle esetre nem is alkalmazható; s különösen az a gazdasági verseny hasznos eszközül is szolgálhat. Helytelenítik, mert a birodalmi törvényszék felfogása a 360. §. 2. pontja szellemével s a törvényhozó ebbeli intenciójával ellenkezik. Azon egészen tulment a legfőbb bíróság idézett ítéletében. A törvény szerint a «grober Unfug» büntetendő. Ez azonban csak cselekvés, tettek által követhető el, nem pedig pusztá szavak, sajtó utjáni felhívás vagy hirlapi közlemények által. Valami helytelen, jogosulatlan tette való felhívás ide soroltatik; de az elhíresztelési nyilatkozat és a felhívás boycottra nem képez magában tetteket; s valódilag nem is valami cselekvésre való felhívást foglalnak magukban, hanem ellenkezőleg valaminek nem tevésére, valamely működésnek elhagyására irányul azokban a felhívás, p. o. bizonyos iparüzők üzletének elkerülésére, igénybe nem vételére, megrendelések mellőzésére, stb. A birodalmi törvényszék azt mondja ítéletében, hogy senkinek sincsen joga ilyeket tenni; de törvény sincsen, mely azt eltiltaná. Elismerik annak lehetőségét, hogy ily müveleteknél visszaélések fordulhatnak elő, erőszakoskodás követtethetik el különösen a boycott kivitelének eszközésére, az elébe állt akadályok eltávolítására; de ily esetekben az erőszakoskodás vonandó fenyték alá s nem a pusztá felhívás.

Dr. Szokolay István.

Különfélék.

— **Bureokratikus törvénytárgyalás.** A napilapok közölték a mult héten, hogy egy vidéki anyakönyvvezető tévedésből egy nappal az előirt idő előtt levette egy jegyespár házassági hirdetését a hirdető tábláról. Midőn a jegyespár a szükséges okmányokkal felszerelve jelentkezett a házasság-

kötésre szabályszerűen felhatalmazott budapesti anyakönyvvezető előtt, ez megtagadta a jegyespár összeadását, utalva őket a polgármesterhez, kinek joga van a kihirdetés alól a felmentést megadni. A polgármesteri «fogalmazó» azonban ugy fogta fel, hogy csak a kihirdetés alól felmentés tartozik a polgármester hatáskörébe, mig a kihirdetés eme csekély része alól felmentésnek helye nincs. Valóban bámulatos a bürokrata észjárás, mely ily kerülő utakon talál furfangot az egyenes megoldás elkerülése végett. Hiszen a ki a többre jogosítva van, az jogosítva van eo ipso a kevesebbre is és ha a polgármester elengedheti az egész kihirdetést, ne engedhetné el azon egyetlen napot, melylyel kevesebb ideig függött a hirdetés közzétéve? Az ily törvénytárgyalás épen nem segíti emelni az új institutiók iránti tiszteletet.

— **A kir. Curiahoz** október hóban érkezett 1633, ez évben összesen 22934 ügy. A mult évi hátralékkal elintézendő volt 36806 ügydarab. Elintéztetett 21519, hátralékban maradt 15287. A mult év hason időszakához viszonyítva kevesebb érkezett be 890-el, kevesebb intéztetett el 85-el, a hátralék apadt 290-el.

— **A rend.** A kir. Curia rendelvényt intézett a budapesti kir. törvényszékhez, melyben felvilágosítást kér az iránt, vajon mi a kir. ügyész ezen nyilatkozatának értelme: «a kir. ügyész felebbezést jelent be valamennyi, de különösen Botos vádlott büntetésének megkezdésére nézve». Nyilatkozatok tehát a kir. ügyészé, mely időponttól és mely indokokból kívánja Botos József vádlott büntetésének megkezdését számíttatni. A budapesti kir. törvényszék ujlag felterjesztvén az ügyet, a kir. Curia kénytelen volt a *foglyos* ügyet ismét visszaküldeni a törvényszékhez, mert se a rendelvény, se a kir. ügyész kívánt nyilatkozata nem volt a felterjesztett iratok közt. (10918/95. sz. a.)

— **Inconsequentia.** A kir. Curia: A kir. ügyész id. Z. J. vádlott ellen a magánlaksértés vádját elejtvén, a vádlottnak ezen büntett vádja alól történt felmentése a kir. ügyész részéről felebbezéssel meg nem támadható. (10179/95. sz. a.)

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** közleményeinek most megjelent füzetében Vámbéry Rusztem ismerteti az utóbbi évek magyar büntetőjogi irodalmát.

— **Kikötött illetékesség.** A budapesti kir. törvényszék következő végzést hozott: Az elsőbíróságnak felfolyamodással megtámadott végzése helybenhagyatik.

Indokok: Az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pontja értelmében, az abban érintett okiratok alapján meghatározott összegben kötelezett készpénz iránt indított keresetek a per tárgyának értékére való tekintet nélkül csak az esetre tartoznak a kir. járásbíróságok hatásköréhez, a sommás eljárás kikötése esetén is, ha az okirat a követelés létrejöttét és mennyiségét teljesen bizonyítja. Minthogy pedig a kereset-hez A. alatt csatolt megbízó levél a követelés létrejöttét teljesen nem bizonyítja, a mennyiben az abban fizetni kötelezett 1% jutalék feltételhez van kötve: az elsőbíróság végzését helybenhagyni kellett. (1895 október 12-én E. 399. sz. a.)

— **Felülvizsgálati kérelem alaki kellékei.** A budapesti kir. törvényszék következő ítéletet hozott: A felülvizsgálati kérelem visszautasíttatik és köteles alperes 2 frt 50 kr. felebbviteli költséget 8 nap alatt végrehajtás terhe mellett felperesnek megfizetni. Felperesi ügyvéd felebbviteli munkadíja és költsége 2 frt 50 krban állapíttatnak meg ügyfele irányában.

Indokok: A felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, a mely alapot az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának a) és c) pontjai meghatároznak. Ugyanezen tcz. 190. §-a szerint pedig a felülvizsgálati kérelem kellékeihez az is tartozik, hogy abban a fél kijelentse, hogy az elsőbíróság ítéletét, mely alapon támadja meg. Minthogy azonban alperes nem terjesztette elő, hogy az eljárás elsőbíróság minő jogszabályt sértett meg, s így nem jelölte meg, hogy felülvizsgálati kérelmét mely törvényes alapra támasztja, ennél fogva a felülvizsgálati kérelem az 1893. évi XVIII. tcz. 193. §-a alapján, mint törvényes kellékekkel nem bíró, hivatalból visszautasítandó volt. (1895 október 12-én E. 367. sz. a.)

— **Ha felperes a per megszüntetését kéri s kereset elő nem terjeszt, viszonzókeresetnek nincs helye.** A budapesti kir. törvényszék következő végzést hozott:

Az elsőbíróság végzésének s eljárásának azon neheztelt

része, mely szerint az előterjesztett viszonkövetelés jegyzőkönyvbe vételét megtagadta s a viszonkövetelés kérdését teljesen mellőzte, helybenhagyatik. Ellenben az elsőbírósági végzés azon neheztelt részében, hogy alperes részére a tárgyaláson történt megjelenésért perköltséget meg nem állapított, megváltoztatik, alperes megjelenési költsége 6 frt 50 krban megállapítatik s köteles ezt neki felperes 8 nap végrehajtás terhe alatt megfizetni.

Indokok: Felperes a kitűzött tárgyalási határnapon kérését az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-ának megfelelően elő nem terjesztvén: a főper hiányában a dolog természeténél fogva viszonkeresetnek s illetve ennek előterjesztésének sem lehet helye. Az elsőbíróságnak neheztelt eljárását s végzése abbéli neheztelt részét tehát, mely szerint az előterjesztett viszonkeresetnek jegyzőkönyvbe vételét megtagadta s a viszonkereset kérdését teljesen mellőzte, helybenhagyni, ellenben az elsőbíróság végzésének azon neheztelt részét, mely szerint alperes részére a tárgyaláson történt megjelenésért költséget meg nem állapított, megváltoztatni s ezen költséget alperes javára a rendelkező rész értelmében megállapítani s abban felperest marasztalni kellett, mert a per megszüntetéséről felperes még a tárgyalási határidő bekövetkezése előtt tartozott volna a bíróság útján értesíteni alperest, ezt azonban nem tevén és így alperes részéről a megjelenés szüksége beállván: ennek költségében, mint a felperes mulasztása által okozottban, felperes elmarasztalendő volt. (1895. évi szept. 7. E. 378. sz. a.)

— **Községi bíróság elé tartozó ügy fizetési meghagyás útján érvényesítve.** A *budapesti kir. törvényszék* következő végzést hozott: A felfolyamodás visszaautasítatik. Felperesi ügyvéd részére a felfolyamodásért munkadíj és költség nem állapítatik meg.

Indokok: Az 1893. évi XVIII. tcz. az 1877. évi XXII. tcz.-nek abbéli rendelkezését, hogy a községi bíróságoktól a kir. járásbíróságok elé vitt ügyekben utóbbi mindennemű felebbvitel kizárásával végérvényesen határoz, meg nem változtatta; sőt ezt 225. §-ának 4. pontjában kifejezésre is jutatta.

A hiv. törv. ezen intézkedéséből, továbbá ugyanannak 214. §-ában lefektetett azon általános perjogi szabályból, mely szerint annak a bíróságnak, mely az ügy végérvényes elbírálására van hivatva, nem csupán érdemleges ítéletei, hanem annak, különben is alárendeltebb jelentőségű végzései sem támadhatók meg jogorvoslattal, önkényt folyik, hogy olyan ügyben, mely a községi bíróságtól vitetett a kir. járásbíróság elé, valamint nem kereshetik a felek a kir. járásbíróságnak a pergátló kifogások elvetése tárgyában hozott határozata által okozni vélt sérelmeik orvoslását általános szabályoknak megfelelőleg az ítélet elleni felebbezésben, melyet a törvény egyenesen kizár, úgy nincs a jelzett s általában bármely kérdésben sem felfolyamodás, mint külön perorvoslatnak sem helye.

Ugyanazért; és minthogy az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a rendelkezése értelmében azok a megszorítások, a melyek az előrebocsátottak szerint a községi bíróságtól a kir. járásbíróságok elé vitt ügyekben a perorvoslatok használatát illetőleg fenforognak, a fizetési meghagyás kézbesítése által megindított azokra a perekre is kiterjesztvük, melyek különben per esetére a községi bíróság hatáskörébe tartoznának; és minthogy a felfolyamodás tárgyát képező ügy is ilyen: nyilvánvaló, hogy alperes az eljárt kir. járásbíróságnak sérelmesnek vélt végzése ellen perorvoslattal egyáltalán nem élhet; miért is alperesnek a fenebbiek értelmében törvény által kizárt ezen felfolyamodását az 1881. évi LIX. tcz. 27. §-a értelmében hivatalból visszautasítani kellett.

A nyilvánvalóan célhoz nem vezethető beadványokért az ügyvéd díjazást ügyfelétől sem igényelhetvén, a felfolyamodásért alperesi ügyvéd részére ügyfelével szemben sem voltak munkadíjak megállapíthatók. (1895. évi szept. 14. E. 360. sz. a.)

— **Fölösleges halasztások ügyvédi költségei.** A *budapesti keresk. és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbírósági ítéletnek felebbezéssel megtámadott rendelkezését részben megváltoztatja és az alperes által felperesnek fizetendő perköltség összegét 62 frt 80 kr-ra szállítja le és a felebbezési eljárás költségét megszünteti.

Indokok: A 18789. sz. jegyzőkönyvből kitetszőleg felperes már az alperesi védekezés előterjesztése előtt kellően részletezte követelését, melyet a tárgyalás során az ügy egyszerűsítése végett csak csekély összeggel — 2 frt 95 krral — szállított le. A kir. törvényszék tehát alperest egészen per-

vesztesnek tekinti és az 1893: XVIII. tcz. 109. §-a alapján őt a perköltség megtérítésében marasztalándónak találta, de csak annyiban, a mennyiben a költség, a követelés célirányos érvényesítésére szükséges volt. Ámde ebben az ügyben a felek képviselői tizenegyszer halasztották el a tárgyalást, sőt felperes több ízben halasztott akkor is, midőn alperes a határnapon meg sem jelent, a mi nyilván fölösleges dolog volt.

Ennélfogva tekintettel a 11 frt 50 krnyi készkiadásra, valamint az érdemben (7) és a hivatalból elhalasztott tárgyalások (1) számára, a költség összegét a teljesített munka arányában leszállítani kellett. Ugyanez a szempont indokolja az ügyvédi díjak mérséklését. (1895. szept. 6. D. 468. sz. a.)

— **Czigánykerekét hányó ügyvéd.** A *szabadkai ügyvédi kamara:* Dr. Cz. G. ügyvéd elleni fegy. ügyben határozott: Dr. Cz. G. topolyai lakos ügyvéd ellen az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegy. vétség miatt a fegy. eljárást és a fegy. vizsgálatot megrendeli.

Indokok: Panaszlott ügyvéd a topolyai kir. járásbíróság előtt 1894. évi nov. 2 án felvett kihallgatási jegyzőkönyvben maga beismeri, hogy 1893 nagypéntek napján Topolyán az utczán d. u. 6—7 óra között «czigánykerekét dobott»; mely magaviselete az ügyvédi kar tekintélyének és tisztességének rovására esőnek lévén felismerhető, ezért a fegy. eljárás megrendelendő.

Tekintve pedig, hogy a vétkesség megállapíthatására döntő befolyással azon körülmény bírhat leginkább, hogy panaszlott ügyvéd «haszonszerzésből, többek előtt nyilvánosan másokat megbotránkoztatólág követte-e el a ténybeli cselekedetet vagy mily körülmények mellett», ezt a vizsgálat feladata lehet csak kideríteni, miért is a vizsgálat ez irányban megejtése is elrendelendő volt. (1894. decz. 29. 857. sz. a.)

A *m. kir. Curia:* A szabadkai ügyvédi kamara fegy. bíróságának felebbezett határozata indokolása alapján helybenhagyatik. (1895. okt. 12. 208. sz. a.)

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának bírálati irodalmát állítja össze Reatz ügyvéd,** ki magát a javaslatot is kiadta. Az irodalmat kritikailag méltatja, de a sulyt a tárgy szerinti csoportosításra helyezi. A jókora füzet mint a *Centralblatt f. Rechtswissenschaft* legújabb száma adatott ki. A polgári törvénykönyv javaslatának bibliografikus összeállítását már régebben közrebocsátotta *Mühlbrecht* könyvkereskedő.

— **A Liszt-féle büntetőjogi folyóiratban** Németország mult évi büntetőjogi törvényhozása felett szemlét tart *Seuffert* bonni tanár. Ezen szemle bevezetésül figyelemre méltó megjegyzést tesz, s ezt nem lesz felesleges ideiglatni:

.... Immerhin — mondja szerző — geben die neuen, zum Teil auf der Initiative des Reichstages beruhenden Strafbestimmungen zu der Erinnerung Anlass, dass eine Ueberspannung des Strafschutzes als ein Symptom von weit verbreiteter Nervosität erscheint und mit Gefahren für die Rechtsentwicklung verbunden ist. Das Ansehen und die Wirksamkeit von Gesetz und Recht leiden, wenn sich das Publikum daran gewöhnt, die Strafeinrichtung als ein leicht zu händhabendes Mittel in den sozialen, wirtschaftlichen und politischen Kämpfen anzusehen. In manchen der modernen Strafdrohungen kommt weniger die Missbilligung und das Rechtsschutzbedürfniss des ruhig überlegenden und weiseren Teils der Bevölkerung gegenüber antisozialem Benehmen zum Ausdruck, als die Verstimmung und Leidenschaftlichkeit schwankender Majoritäten. Es ist im Interesse der Wohlfahrt unseres Volkes dringend zu wünschen, dass die deutsche Gesetzgebung in der Anwendung des Strafhebels zurückhaltender werde.

— **Francia házassági jog.** A francia gyakorlatban constatálják, hogy a bíróságok a súlyos sértés (injure grave), mint a válóok fogalmát folyton inkább kiterjesztik. A francia legfőbb bíróság ezt ténykérdésnek tekinti és az alsóbíróságok felfogásába e kérdésben nem avatkozik.

A *Magyar Jogászegylet folyó hó 9-én este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. szám) teljes-ülést tart. Napirend: Dr. Baumgarten Izidor előadása: a vádhatározatról, különös tekintettel a bűnvádi eljárás javaslatára.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félve . . . 6 lrt
negyedévre . . . 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A vádhatározatról. (Tekintettel a bünvádi eljárás javaslatára. Dr. BAUMGARTEN IZIDOR budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: Rablásnak vagy mezőrendőri kihágásnak tekintessék-e a gyümölcslopás, ha a tolvaj a lopott gyümölcs megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használt? NAGY LAJOS nagy-szebeni kir. alügyésztől. — Válasz «a törvényellenes gyakorlat a kir. Curian» című cikkre. Dr. WINCKLER ISTVÁN pápai kir. aljárás-bírótól. — Az 1893. évi XVIII. tcz. visszaható ereje kikötött sommás eljárás esetén. Dr. TELLER MIKSA-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből

A vádhatározatról.

— Tekintettel a bünvádi eljárás javaslatára. —

A bünvádi eljárás javaslatát e napokban kezdi tárgyalni a képviselőház igazságügyi bizottsága s ily körülmények közt a Magyar Jogászegylet azon határozata, hogy a javaslatot rendszeresen megbeszélés tárgyává teszi, csak helyeselhető.

Kívánatos lett volna ugyan, hogy az igazságügyi bizottság tárgyalása előtt hosszabb idő adassék a szakbeli kritika számára, de a tárgy sürgősségénél fogva nem szabad panaszkodunk a rövid határidő felett, melyet a bizottság magának kiszabott.

A jogászegyleti tárgyalást dr. Baumgarten Izidor budapesti kir. törvényszéki bíró nyitotta meg a vádhatározatról szóló előadásával. Ezen előadás befejező részletét közöljük az alábbiakban.

Megjegyezzük, hogy többen vannak feljegyezve szólásra s előreláthatólag a tárgyalás ki fog terjeszkedni az egész törvényjavaslatra.

... Az osztrák törvény előnyeinek és hátrányainak mérlegelésénél a III. (Fabiny-féle) magyar eljárási javaslat — úgy látszik — az itt képviselt nézetnek épen ellenkezőjét vallja. Elfogadja az u. n. *facultativ* vádhatározat rendszerét¹ és felfogásunk szerint ok nélkül tér el ezen tekintetben az I. és II. (Csemegi-féle) javaslatoktól, melyek a vád bírói felülvizsgálatát nem téven függővé terheltek kívánságától,²

¹ 245. §. «A vizsgálóbíró, illetve a vádtanács elnöke, kinél a vádirat benyújtott — a vádiratot a terheltek oly értesítéssel kézbesített, hogy szabadságában áll a vádirat ellen a jelen törvény 247. §-a értelmében kifogással élni. . . .»

247. §. «A terhel kifogásolhatja a vádirat minden pontját. Különösen kifogást tehet a törvényszék illetékessége ellen és az előkészítő eljárás hézagossága vagy hibái miatt, indítványozhatja az elővizsgálat elrendelését, illetve kiegészítését, egyes mellőzött bizonyítékok beszerzését, vagy a hiányosnak kipótlását, érvényesítheti a beszámítást és a bünvádi eljárás megindítását kizáró okokat, kifogást tehet az előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság elrendelése ellen, felhozhatja azon körülményeket és érveket, melyekből következteti, hogy büntetendő cselekmény vagy más forog fen, mint a melyre a vád alapított és kifogás tárgyává teheti a vád bizonyítékait, annak ténybeli és jogi következtetéseit is.»

248. §. «Ha a kifogás a 245. §-ban kitett határidőben meg nem tétetett, vagy arról a terhel kifejezetten lemondott, akkor az ügyiratok az illetékes törvényszékhez tételnek át, mely a fő tárgyalás kitűzése tárgyában haladékok nélkül intézkedik.»

Stylaris módosításoktól eltekintve, azonos módon szabályozza az eljárást a IV. javaslat. V. ö. 256., 257. és 258. §-ait.

² I. Javaslat. 331. §. «A vizsgálóbíró a vádiratot azon határozattal közli a terheltekkel, hogy jogában áll az ellen ellenészrevételeit nyolcz nap

nem kevesebb, hanem több bírói oltalmat nyujtanak a vád alá helyezésnél, mint az elővizsgálat elrendelésénél.

Mig azonban az osztrák törvény következetes annyiban, hogy a kifogások eldöntésére hivatott felsőbb bíróság arra szoritkozik, hogy helyt ad az alapos és kellően előkészített vádnak («Es werde der Anklage Folge gegeben»), és csak annyiban minősíti, a mennyiben az illetőség meghatározása ezt elkerülhetlenné teszi,¹ addig a III. és IV. javaslatok szerint az első bíróság mely a kifogások fölötti határozathozatalra hivatva van, *formális vádhatározatot hoz*, azaz oly végzést, mely eredetére nézve *bírói*, tartalmára nézve *vádloi* aktus.² A tett és személy azonosságának határain belül a kir. ügyész felfogásától vádlott terhére is eltérhet.³ A megkülönböztetés nem *subtilis*.

A német jog és a Csemegi-féle javaslatok szerint a tárgyalás alapja mindig a *bírói* vádhatározat; az osztrák eljárás szerint — eltekintve a magánvád és ügyészi felebbezés eseteitől — *a vádiratból* indul ki a bizonyítási eljárás még akkor is, ha a felsőbb bíróság a kifogásokkal foglalkozott. A III. és IV. Javaslatok értelmében a *vádirat* vagy a *vádhatározat* tartalma irányadó a későbbi fejleményekre nézve a szerint, mint kifogások beadattak vagy nem. Az előbbi esetben a bíróság oly önállóan határozza meg a megtartandó bizonyítási eljárás terjedelmét, hogy a vádhatározatban állapítja meg egyuttal a beidézendő tanúk és szakértők névsorát (III. Jav. 256. §. utolsó bekezdése és IV. Jav. 266. §. végső bekezdése: «Ugyane végzésben határoz a vádtanács az iránt is, hogy mely tanúk és szakértők idézendők meg a főtárgyalásra.»)

A vádlott akaratelhatározásának befolyása a vád alá helyezési stadium alakulására és a tárgyalás alapjára és irányára annál kirivóbb, mert a Fabiny-féle javaslat és követője vádlott kifogásainak eldöntésével nemcsak helyt ad a felek perbeszédeinek, hanem a jelenlevő vádlott ujalagcs kihallgatásának is. *Itt már feltűnő méreteket ölt a kétféle eljárás közötti különbség.*

A német perrendtartás szerint a törvényhozó így okos-

alatt benyujtani . . . 333. §. «A vádiratnak kézbesítésére következő nyolcz nap elteltével a periratok a vizsgálóbíró által, ha ellenészrevételek adatnak be, ezekkel, ha pedig nem, ezek nélkül a vádtanács elé terjesztetnek».

Megfelelőleg intézkedik a II. Javaslat 337., 338. és 339. §-ai. Terhelt azon figyelmeztetése, hogy nyolcz nap alatt ellenészrevételeit beadhatja, el van ejtve.

¹ Kivételt statuálnak a 48. §. második pontja és a 114. §. 4. bekezdése. A szerint formális vádhatározatot és pedig előző vádirat nélkül hoz a felsőbb bíróság vádtanácsa, ha az államügyész a főeljárás megnyitása előtt visszalép és a sértett fél mint magánvádló, az eljárás folytatását kívánja, vagy ha a közvádló az első bíróság végzése ellen felebbvitellel él és ezt a bíróság indokoltan találja.

² III. Javaslat 256. §-a: «Ha a 252—255. §§-ban foglalt egyik eset sem forog fen, akkor a vádtanács végzéssel kimondja, hogy a terhelt vád alá helyeztetik. Ezen végzésnek tartalmaznia kell a tárgyalásban részt vett bírák neveit, továbbá a vádlott személyes viszonyainak megjelölését és a vád alá helyezés alapját képező cselekmény minősítését, hivatkozással a büntetőtörvénynek megfelelő §-aira. A vádtanács a tett minősítése tekintetében a vádló indítványához köve nincs». Ezzel majdnem szó szerint megegyezik a IV. Javaslat 266. §-a.

³ «Enyhébben és súlyosabban is minősítheti a cselekményt, de más tett miatt, mint a melyre a vád szól vagy, más személy ellen, mint a ki vádlottat, vádhatározat nem hozható». Ind. 346. l.

codik: «Szükségesnek tartom, hogy a *vád* érdekeit szolgáló előzetes eljárást egy közbelső eljárás kövesse a *védelem* érdekében. Ezért közlöm a vádiratot a terhelttel, az akár nyilatkozik, akár nem, fentartom a bíróságnak a tárgyalás elrendelését épügy, mint annak idején fentartottam neki a *vizsgálat* elrendelését. Teszem ezt tekintettel bírámra, kiket a szükséges munkától elvonok, ha fölöslegessel elhalmozom, de teszem főleg tekintettel a vádlottra, ki tudhatja ugyan, mit követett el és kinek tudnia kell, mi tilos és mi nem, de nem tudhatja, mi képez büntetendő vagy üldözendő cselekményt.»

Ezzel szemben a magyar törvényhozó, a Fabiny-féle Javaslat szerint így beszél: «Megbízom az ügyészben, hogy alaptalan és időelőtti vádat nem fog emelni. Ha azonban a *vádlott* ezen bizalmamat nem osztja, akkor még a *bíróságban* sem bízom meg, hogy megfelelő eredményre fog jutni, ha ugyanazon anyagra kell szoritkoznia, mely a közvádlónak rendelkezésére áll. Nem vétethetem fel ugyan újra a bizonyítékokat a vádtanács előtt, mert különben fölöslegessé tenném a tárgyalást és az annak elkerülését célzó vádlott törekvését hiúsítanám meg, hanem helyt engedek a bizonyítékok *méltatásának* a felek részéről és alkalmat adok a vádlottnak, hogy ne csak mint fél plaidirozzon, hanem tudomását az ügy mibenlétéről közvetlenül tárja fel a vádtanács tagjai előtt.»

Az egyik esetben tehát a Fabiny-féle javaslat beéri azon minimummal, melyet az osztrák törvény a főeljárás megnyitására megkíván, a másik esetben azon maximumot követeli, melyet az alaptalan üldözések ellen a Csemegi-féle Javaslat nyújt. De vajon szükséges-e egyáltalán — akár obligatorius legyen a vádhatározat, akár nem — a contradictorius eljárás a vád stádiumában? Beleilleszthető-e a büntetőper szervezetébe a nélkül, hogy összeütközésbe jönné azon elvekkel, melyeket az előzetes eljárás egyfelől, a főtárgyalás másfelől ural? Arányban fog-e állani a jogszerű védelemnek ily módon elérhető előnye azon hátrányokkal, melyek az új rendszer életbe léptetésével válhatnak kapcsolatban állanak és első sorban az eljárás menetének mesterséges megakasztásának fognak nyilvánulni.

Ezen kérdésekkel annál behatóbban kell foglalkoznunk mert, bármennyire térjen különben el egymástól a magyar javaslatok két csoportja, a *vád alaposságának megvitatását ezen alakban egybehangzólag elbíráják.*

Már a német törvény ismertetésénél kiemeltük, hogy a modern eljárásban a vádtanács ugyanazon módszert követi a vizsgálat anyagával szemben, mint a régi inquisitorius perben az *ítélőbíróság.*

Nem veszi fel közvetlenül a bizonyítékokat, hanem beéri a vizsgálóbíró által gyűjtött adatokkal. Még azon esetben is, ha a vizsgálat kiegészítését találja szükségesnek, nem hallgatja ki sem a terheltet, sem a tanukat, nem foganatosít szemlét és nem szerez be szakértői véleményt, hanem a megfelelő vizsgálati cselekmények foganatosítására utasítja a vizsgálóbírót.

A munkafelosztás ezen módja nemcsak történetileg fejlődött ki, hanem egyuttal szükségszerű következménye a vádtanács és vizsgálóbíró közötti viszonyoknak és azon aránynak, melyben mindkét organum a büntetőper céljainak megvalósítására közreműködik. Ha tény, hogy a vizsgálat *kevésbé* megbízható eszközökkel dolgozik és hogy vádtanács rendeltetése a vizsgálati anyag mérlegelése azon szempontból, vajon szükséges *megbízható* módon dönteni a bűnösség kérdése fölött: akkor a vádtanács csak a vizsgálóbíró útján szerezhet tájékoztatást az ügy mibenléte fölött. Ha a közvetlenség forrását a vádtanács előtt is megnyitjuk, nemcsak *háromféle* eljárást teremtünk, melyek eredmény dolgában a «kevésbé megbízható», «inkább megbízható» és «teljesen megbízható» fokozatainak megfelelnek, hanem egy új organum szervezését is szükségessé teszszük, hogy a vádtanács által

foganatosított vizsgálatnak is elfogulatlan bírálója akadjon. — A vádtanács és a vizsgálat anyaga közötti természetes viszonyon némileg változtatnak a magyar javaslatok, mikor a vádhatározat megelőző tárgyalásnál helyt adnak a jelenlevő terhelt kihallgatásának.²

Ez utóbbinak nyilatkozatai a tényállásra nézve a vádtanács előtti tárgyalásnak a *felek vitáztatán tulterjedő jelentőséget kölcsönöznek.* A vádlott nemcsak *ügyfél*, és mint ilyen saját jogát képviseli, hanem egyuttal u. n. «*Anskunfts-person*» is, mert *tudomása van a tényállásról.* Előadásai tehát nemcsak *akarattal* nyilvánítják (Willenserklärungen), hanem kifejezésre juttatják *tudomását* az ügy mibenlétéről (Wissenserklärungen).¹ Ezen utóbbi minőségében vallomása fontos bizonyíték minőségével bír, melynek használatáról a bíróság le nem mondhat. Ezért alkalmat kell adni neki, hogy nemcsak álláspontját a megfelelő indítványok előterjesztésével képviselje, hanem a bíróságot vallomásával a történetek iránt tájékoztassa. Nem üres alakiság a főtárgyalás megtartásánál, hogy minden bizonyíték felvétele után nyilatkozásra hívják fel a vádlottat, míg az ügyész és a védő meghallgatása csak a *határozathozatal* előtt kötelező. Míg azonban az egységes tárgyalás folyamán a vádlott meghallgatása a tényállás tisztázását tetemesen elősegíti és különösen alkalmas kételyek eloszlatására, hiányok kiegészítésére és hézagok pótlására: addig a vádlott oly nyilatkozatai, melyek a tanuk távollétében tételnek, tehát vallomásaikkal össze nem hasonlíthatók, vagy *fölsőlegesek*, a mennyiben az aktákban már előfordulnak, vagy igen kényes helyzetbe juttatják a vádtanácsot. A felületes bíró minden megjegyzés előtt el fog zárkozni, melyre a feleletet meg nem találja az aktákban és *új* állításával az *ítélő* bíró elé fogja utasítani a vádlottat; a lelkiismeretes bíró azonban, azt látván, hogy vádlott újabb védekezését sem meg nem czáfolhatja, sem el nem fogadhatja, a vizsgálóbírónak fogja visszaadni az ügyet a szükségessé vált pótlás foganatosítására. A gyakorlati jogász tudja, hogy legtöbb időt a pótvizsgálat keresztülvitele igényel. A mihez kedvetlenül fog a vizsgálóbíró, azt *soron kívül* intézi el, a mennyiben *utoljára* hagyja. De másfelől a tanuk többszörös kihallgatása sem maradhat hatás nélkül vallomásaik tartalmára. A főtárgyalás folyamán a *vádlónak* kell bizonyítani, mert csak a *bizonyosság* szolgálhat az elítélés alapjául, a vizsgálat során a *terheltnek* kell védekezni, mert már az alaposan *gyanusítottat* helyezik *vád alá.* Minden pótvizsgálat tehát a védelem érdekében rendeltetik el és — tapasztalatból beszélék — az ismételve, célzatosan kihallgatott tanu öntudatlanul is azon benyomást nyeri, hogy tőle vallomásának módosítását a vádlott érdekében várják és depositiójának tartalma ezen lélektani állapotát vissza fogja tükrözni. A pótvizsgálatok gyakori elrendelése, mint a vádirat contradictorius tárgyalásának eredménye, különösen aggályos tünemény a facultativ vádhatározat rendszere mellett, mely magában véve határozott előnyben részesíti a védelem eszközeivel anyagi helyzeténél fogva teljes mértékben rendelkező vádlottat a szegénysorsu és alacsony miveltségi fokánál fogva tehetetlen vádlott fölött. A törvény, mely az utóbbit egyedül a közvádló indítványa folytán minden ceremonia nélkül itélő bíró elé állítja: egyuttal az előbbinek megadván a lehető-

¹ I. Javaslat 339. §-a: «Ha a terhelt írásbeli ellenészrevételeiben, vagy szóbeli előadásában, valamely lényeges pont homályos, vagy kétértelmű, vagy ha az a vádnak valamely lényeges pontjára nem nyilatkozott: a vádtanács elnöke, megfelelő kérdések által alkalmat ad neki, a vád elleni ellenvetéseinek tüzetesebb meghatározására vagy érvényesítésére.»

Még határozottabban nyilatkozik ezen irány a III. Jav. 245. §-ában: «A vádtanács tagjainak jogukban áll a megjelent terhelttől kérdéseket intézni». A IV. Javaslat 261. §-a ugyanazt mondja: «A vádtanács tagjai a megjelent vagy előállított terhelttől kérdéseket intézhetnek.»

² V. ö. Kleinfeller, Abwesenheit, Ausbleiben und Terminversäumnis im Strafprocess, Gerichtssaal, 45 kötet. 343. §. köv. 1.

séget az eljárás menetének megakasztására, szabad tért enged a védelem számításának és a bíróság aggályainak. Az egyik esetben a gyors jogszolgáltatás előnyei a vád érdekében és annak hátrányai a vádlott terhére érvényesülnek, a másokban — ha egyáltalán — az ut hosszától elfáradva és annak viszontagságaitól kimerülve éri el célpontját a vád. Az egyikben a törvény annál kevesebbet nyújt a vádlottnak, a mennyivel a másokban őt elhalmozza.

A terheltnek nemcsak meghallgatása, hanem kihallgatása a vádtanács által mindig idegenszerű elemet vegyít egy eljárásba, melynek feladata nem a bizonyítékok *közvetlen felvétele*, hanem a vizsgálóbíró által gyűjtött anyag *méltatása*. Más kérdés, vajon a felek perbeszédői a helyes döntés biztosítékát képezik-e ugyanazon mértékben, a melyben az ügy átmenetét a per első szakából a másodikba megnehezítik.

A magyar Javaslatoz ezen ujtása világosan feltünteti az eszme francia eredetét. A Le Royer-féle javaslat a védő jelenlétét és felszólalását alaposan indokolja a francia per azon sajátosságával, hogy a vádtanács ülésein jelen van és felszólalhat a kir. főügyész (procureur général). A magyar eljárás a közvád képviselőjét mindig távol tartotta a vádtanács üléseitől, a mi tehát ott természetes, nálunk idegenszerű. Miután továbbá a törvény nem kényszerítheti a terheltet a megjelenésre vagy arra, hogy képviseléről gondoskodjék, hanem beéri azzal, hogy a tárgyalás határnapjáról értesíti és a fogva levőt előállítja;¹ különösen az obligatorius vádhatározat rendszerénél csak elvéve fog érvényesülni az ügyfélnyilvánosság elve, és a hivatali kötelességének teljesítésében megjelenő közvádlónak ritkán lesz alkalma perbeli ellenfelével találkozni. De ha megjelenik, illetve előállítatik is a terhelt, a dolog természeténél illetve személyi minőségénél fogva perbeszédet — ezen szó tudományos és művészeti értelmében — alig fog tartani. A plaidoyer jogával tehát, melyet a törvény mindkét félnek megad, rendszerint csak azok egyike fog élni és pedig nem az, kinek érdekében lesz életbe léptetendő a vádirat contradictorius tárgyalása.

Egy feladatának magaslatán álló, szakszerűleg képzett és ügybuzgó védelmet tételez fel az új rendszer gyakorlati érvényesülése, tehát oly eshetőséget, melyben terheltet a kellőkép nem indokolt végtárgyalás veszélyeitől és pozitív bajaitól megmenteni a Németországban vagy nálunk fenálló eljárás mellett is sikerült. A tényállás tisztázása a közvádló és védő vitázatának jobban fog-e sikerülni, a helyes döntés lehetőségét előmozdítani, nagyobb mérvben fogja-e az élő szó, mint a kir. ügyész vádirata és a védő írásbeli észrevételei, illetve felebbezése — ez itt a kérdés.

A bizonyítékok *közvetlen* felvételénél a bíró előtt a felek, egyfelől kérdések feltevése által a tényállás felvilágosításában közreműködnek és ily módon kiegészítik a bíró működését az eset tényleges körülményeinek megállapítása körül, másfelől a bizonyítékokat saját álláspontjuk képviselőjében *méltatván*, perbeszédük által a törvény alkalmazását közvetíteni iparkodnak. Itt, hol a bíró az eset eldöntésénél mérv

¹ I. Jav. 335. §-a: «A terhelt elmaradása az ülés megtartását és a határozathozatalt nem akadályozza. A fogva levő terhelt azonban vádtanács elé állítandó.» Ugyanígy a II. Jav. 341. §-a A III. Jav. 249. §-a szerint a terhelt figyelmeztetendő, hogy jogában áll a vádtanács ülésére meg, vagy meg nem jelenni, vagy maga helyett ügyvédet küldeni. A fogva levő terhelt a kifogások tárgyalására mindig a vádtanács elé állítandó. A 250. §. szerint: «A szabadlábon levő terheltnek, vagy képviselőjének, ugyszintén a magánvádlónak elmaradása a tárgyalást és határozathozatalt nem akadályozza.» A IV. Jav. megfelelő szakaszai (259. és 260. §§.) azonos tartalmuak.

A védő megidézését a III. és IV. Javaslatoz (249. §. illetve 259. §.) kötelezőleg írják elő («A terheltnek bejelentett védője a tárgyalási határnapról értesítendő»). Az I. és II. Javaslatoz (335. §. illetve 345. §.) szerint azon esetben, ha a terhelt által bejelentett védő nem laknék a vádtanács székhelyén; ez utóbbinak értesítése a tárgyalás napját kitűző határozatnak azon épület kapuján, vagy az épületnek a nyílt téren levő és szembe-ötölő más helyén való kifüggesztése által foganatosítottatik.»

adó anyaggal közvetlenül meg nem ismerkedhetik, módot kell nyújtani a feleknek arra, hogy a tanuk és szakértők kihallgatásánál valamint a tényállás tárgyi elemeinek megállapításánál a vizsgálatot foganatosító bíró előtt ugyanily módon közreműködhetnének és azonfelül még a jegyzőkönyvek szerkesztésére is befolyást gyakoroljanak. Az u. n. «ügyfélnyilvánosság» rendszerén felépülő eljárás tehát három irányban contradictorius, a mennyiben kiterjed a bizonyítás felvételére, annak *feljegyzésére* és *processualis értékesítésére*.¹ Nyilvánvaló, hogy a félnek engedélyezett ezen *háromféle* közreműködés között aránylag legkevesebb értékkel bír a vizsgálati eredmények megvitatása perbeszédék alakjában. A jogot a bíró ismeri és bármily fontos szolgálatot teljesíthet a vádnak vagy a védelemnek a plaidoyer a végtárgyalás befejezésénél, ott hol nem a bizonyosság, hanem a gyanu foka dönt és a per minden tényezője tudja, hogy a döntő szót csak ezentul fogják kimondani, a hiányos alapon felépült bizonyítási eljárás eredményének megvitatása sokat vesz sulyából. Más a védelem érvelésének jelentősége oly eljárás keretén belül, melynek alapelve: in dubio pro reo, és más ott, hol a legliberálisabb törvényhozás is azon felfogást uralja: «in dubio contra accusatum».

Ha tehát a Fabiny-féle és a jelenlegi kormányjavaslat a feleknek megengedik ugyan a bizonyítékok méltatását, de kizárják azokat a bizonyítékok felvételéből és közvetítéséből, akkor nagylelkűségüket értékétől majdnem egészen megfosztja szűkkeblűségük. Az «ügyfélnyilvánosság» megvalósítását ezen alakban nem ismeri sem a Fabiny-féle Javaslatoz indokolásában legfigyelemreméltóbb ujtása miatt kiemelt Le Royer-féle, sem a nyomdokain haladó Csemegi-féle Javaslatoz. Igaz, hogy a Le Royer-féle francia Javaslatoz — az esküdtszékek előtti eljárásban és kötelező védelem mellett — contradictorius alapon tervezte a vád alá helyezési eljárást, de ezen ujtás lényeges előfeltételeiről is gondoskodik. A terheltet a vizsgálóbíró védőjének és a kir. ügyésznek jelenlétében hallgatja ki és a védelem által felajánlott minden mentő bizonyítékot haladéktalanul felvenni tartozik (119. cikk).² Jelen lehet a terhelt ép úgy, mint a védő minden vizsgálati cselekménynél, indítványozhat, kérdezhet, előterjesztheti észrevételeit és ha a vizsgálóbíró ezen szabálytól bizonyos esetekben eltér, köteles a bizonyíték felvétele után annak eredményéről nyomban értesíteni a terheltet.

Hasonlóképpen a Csemegi-féle (I. és II.) Javaslatoz, ellenében a vizsgálat eddigi titokzatosságával nemcsak alkalmat adnak a feleknek arra, hogy közvetlen (jelenlét!) és közvetett (betekintés a jegyzőkönyvekbe!) tudomást szerezzenek a vizsgálat folyamáról, hanem annak fejlesztésére a kir. ügyésznek egyfelől a terhelt és védőjének másfelől ugyanolyan működési kört biztosítanak, mint a milyent a tárgyalás során a bizonyítási eljárásra vonatkozólag betöltenek.³ A Csemegi-féle Javaslatoz ugyanazon elvi alapon állanak, mint a német birod. törvény I. és II. Javaslatoz. Ott is, itt is a III. (Fabiny-féle) Javaslatoz állott be a Pálfordulás. A 122. §. első bekezdése szerint: «A terheltnek és a tanuknak a vizsgálóbíró által teljesített kihallgatásánál rendszerint sem a vádló, sem a védő, a tanukihallgatásnál rendszerint még a terhelt sem lehet jelen».⁴ Ezzel *rendszerint* ki van zárva a felek passiv jelenléte a tanukihallgatásoknál. Az elővizsgálati jegyzőkönyvek utólagos megtekintése nincs megengedve a terheltnek.⁵ Azok

¹ Kronecker, die Reformbedürftigkeit des Vorverfahrens im Strafprocesse, Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft. VII. köt. 399. s köv. II.

² L'information commence. Dès le premier pas l'article 38 fait un devoir au Jure instructeur de la rendre contradictoire. Indokolás 26. l.

³ I. és II. Javaslatoz 76., 77. és 78. §-ai.

⁴ Ezen szakasznak megfelel a III. Javaslatoz 125. §-a.

⁵ III. Javaslatoz 64. §-a: «A védőnek joga van az ügyiratokat és azok csatolmányait megtekinteni.» Ezen tekintetben bőkezűebb a IV. Jav. 63. §-a: «A terheltnek és védőjének joga van az ügy iratait és csatolmányait megtekinteni.»

közlését, illetve átnézését csak a kir. ügyészség vagy a magánvádló követelheti feltétlenül.¹ Ezen tekintetben a védő joga korlátozásnak van alávetve annyiban, «hogy a vádirat vagy megszüntető indítvány benyújtása előtt a nyomozás vezetője, illetve a vizsgálóbíró köteles az ügyiratoknak, vagy azok ama részének megtekintését megtagadni, melyeknek közlése az eljárás célját veszélyeztetné.»²

Nem szeretnék félre értetni. Az ügyfélnyilvánosság azon kiterjedésben, a mint ezt az I. és II. német, az I. és II. magyar, valamint a Le Royer-féle francia Javaslat engedélyezik, elvi szempontból nem szükséges és gyakorlatilag keresztül nem vihető. A törvényhozó eleget tesz a vád és védelem érdekeinek, midőn az ügyfélnyilvánosságnak azon bizonyítékok felvételénél ad helyet, melyeket a fő tárgyalásnál nem lehet vagy nem szokás ismételni és ezen szempontból a III. és IV. Javaslat ellen kifogást emelni csak annyiban lehet, hogy ezen inkább a fő tárgyalás előlegezését mint vizsgálati cselekményeket képező tanúkihallgatások, bírói szemle, stb. az ügyfelek jelenlétét nem kötelezőnek nyilvánítja, hanem csak megengedi, habár megidézésükről — ha a késedelem veszélyvel nem jár — kellőképp gondoskodik.³

Épen azért, mert az ügyfélnyilvánosság kiterjesztését ezen határon túl kivihetetlennek tartjuk: nagy jelentőséget sem tulajdoníthatunk oly peranyag megvitatásának, melylyel a felek közvetlenül meg nem ismerkedtek és melynek gyűjtésében és alakításában részt nem vettek.

Talán a Javaslat szerzői azért kapcsolnak messzemenő várakozásokat a vizsgálat eredményének contradictorius tárgyalásához, mert a feleknek alkalmat nyújt a vádtanács tájékoztatására oly részletekre vonatkozólag, melyeket az előadó szándékosan vagy gondatlanságból elhallgatott. A tapasztalat nem jogosít fel ezen reményre. Előadói rendszer mellett — ezt a sommás eljárási törvény életbeléptetése óta a mindennapi gyakorlat tanúsítja — a felek a bírótól várják az információt, semhogy ellenőriznék előadását.

Azon számos és nem mindig alaptalan panasz, melyre okot szolgáltat a vádirat bírói felülvizsgálatának mostani módja, részben a bünvádi eljárás természetére, részben a munkaerő tulságos igénybevételére vezethető vissza. Egyfelől azon tudat, hogy a terhelő és mentő körülmények egyforma méltatására kötelezett állami hivatalnok közérdekből szükségesnek látja a tárgyalást, hogy a vizsgálat különben sem nyújthat kifogástalan tájékoztatást és hogy a vád alá helyezéssel az ügy sorsa még eldöntve nincs, mind oly tekintetek, melyek az iratok szorgos áttanulmányozását fölöslegesnek és különös aggályosság kifejlését a feladat természetével által nem indokoltak tüntetik fel. A lelkiismeretesség minden bírói határozat előfeltétele és alapeleme, de azért eredmény nélkül el fog hangzani a törvény szava és a felettes hatóságnak figyelmeztetése, ha lehetetlent követelnek. A bíró, kinek annyi munkát osztanak ki, mennyit *alaposan* feldolgozni nem lehet, de el lehet végezni *felületesen*: ebből azt fogja következtetni, hogy titkon mást várnak tőle, mint a mit *nyíltan* követelnek. «Ha választást engednek a bírónak fáradságot kímélő, időt takarító kényelmes eljárás, és fáradságos, hosszan kinyúló és emésztő munka között, csak a legkiválóbbak nem fognak ingadozni és a többiek majd azt gondolják: «Warum königlicher als der könig!»⁴ Az okos törvényhozó számít az emberi gyöngeséggel és az utóbbit is az ügy érdekében felhasználja. Minden ember — a bíró is — a lehető legtöbb munkát a lehetőleg legkisebb erőfeszítéssel szereti elvégezni. Adjunk módot neki, hogy erejének

kimélése mellett lelkiismeretes legyen és munkájának minősége soha sem lesz kifogásolható. A vádirat bírói elintézése azért felületes, mert más mint az előadó tárgyalja az ügyet. Ezen rendszer mellett a vád elutasítása mást kiméli meg a tárgyalás munkájától és előtérbe nyomulnak mindazon tekintetek, melyek tapasztalatszerűleg a szorgosság helyébe a pongyolást ültetik. Ha azonban a tárgyalás designált vezetője az ügyet a vádtanácsnak adja elő, az iratok lelkiismeretes áttanulmányozására és a terhelő anyag súlyának gondos mérlegelésére — melyet a *közérdek* követel — *egyéni* érdeke is ösztönzi. Minden megszüntetés megkíméli a tárgyalás keresztülvételének munkájától. A nagyobb feladat elől menekül, ha a kisebb nehézséggel szembeszáll, és így az a számítás kiegészíti a hivatali buzgalmat. Tudom, hogy e fölfogással előítéletet sértek, mely a vádirat előadóját a végtárgyalás vezetéséből ki akarja zárni, tény az is, hogy a modern törvények vagy egyenesen tiltják, vagy nem szívesen látják oly bírói részvételt az ítékezésben, ki a vádirat fölötti határozathozatalban részt vett:⁵ de a viszonyok gyakorlati alakulásának lelkiismeretes megfigyelése az ellenkező fölfogás helyességéről meggyőzött — és örömmel látom, hogy a külföldi törvényhozás szakítani készül egy tilalommal, mely semmibe sem veszi azt, mit a büntetőjog művelőjének egy percig sem szabad figyelmen kívül hagyni: az emberi lélek működésének törvényeit.⁶ Mit is lehet felhozni a kétféle feladat egyesítése ellen? Lehet-e alaposan attól tartani, hogy ilyenkor a *vádirat előadója* befolyásolja a *végtárgyalási elnököt*? Nem praecipuál-e bizonyos határig már az iratok áttanulmányozása, mely alól a tárgyalás vezetőjét felmenteni nem lehet? Igaz, hogy a vádirat előadója nemcsak ismeri az ügyet, de magáévá tette — ha le nem szavazták — az iratok tartalmából a vádhatóság által vont következtetést, de azért egy percig sem vesztheti szem előtt azon tény, hogy másnak információja után indul, hogy más jogi és ténybeli feltételei vannak a vádhatározatnak, mint az ítélésnek és hogy a vádlott felmentéséből még korántsem lehet a vádhatározat alaptalanságára következtetni. De nemcsak a bizonyítékok *méltatásánál* érvényesül az *alapos gyanu és feltétlen bizonyosság* közötti különbség, hanem a feladatának magaslatán álló végtárgyalási elnököt hivatásos ambíciója is arra sarkalja, hogy a *bizonyítékok felvételének*

¹ Az osztr. törv. 68. §-ának utolsó bekezdése: «Von der Mitwirkung und Entscheidung bei der Hauptverhandlung ist Derjenige ausgeschlossen, welcher in derselben Sache als Untersuchungsrichter thätig gewesen, oder an der Entscheidung über den Einspruch gegen die Verurteilung in den Anklagestand theilgenommen hat».

A német törvény 23. §-ának utolsó bekezdése: «An dem Hauptverfahren vor der Strafkammer dürfen mehr als zwei von denjenigen Richtern, welche bei der Entscheidung über die Eröffnung des Hauptverfahrens mitgewirkt haben, und namentlich der Richter, welcher Bericht über den Antrag der Staatsanwaltschaft erstattet hatte, nicht theilnehmen».

A Csemegi-féle Javaslatok 56. §-a szerint: «Ki van zárva a bírói hivatalnak a fő tárgyaláson való gyakorlatától azon bíró, a ki a fő tárgyalás tárgyát képező perben:

1. mint vizsgálóbíró járt el; vagy

2. a vád alá helyezési határozathozatalnál bírói minőségben működött közre».

A Fabinyi-féle Javaslat már engedett elődjének szigorából: «Azon bíró, ki a vádirat ellen tett kifogások tárgyában hozott határozatnál bírói minőségben működött közre, ugyanazon pernek fő tárgyalásán eljáró tanács egybeállításánál lehetőleg mellőzendő». 67. §. 2. bekezdés.

A IV. Javaslat középuton jár, a mennyiben a vádhatározat előadóját kizárja az ítéelő tanácsból, a vádtanács többi tagjai pedig abból lehetőleg kihagyandóknak rendeli. 65. §.

² A német perrendtartás módosítására vonatkozó novella kormányjavaslata hatályon kívül helyezi a 23. §. 3. bekezdésének tilalmát. V. ö. Kulemann törvényszéki bíró igen figyelemre méltó értekezését ezen tárgyról a Gerichtssal 51. kötetének 2. és 3. füzetében. Mig azonban czikkirő a fő tárgyalás alapos előkészítése szempontjából kívánja az előadó és végtárgyalási elnök azonosságát, én alaptalan vádhatározatok távol-tartása céljából már többször fölszóltattam ezen kétféle ügykör cumulációját mellett.

¹ III. Javaslat 117. és 47. §-ai és IV. Javaslat 120. és 43. §-ai.

² III. Javaslat 64. §. és IV. Javaslat 53. §-a.

³ V. ö. Az előzetes eljárás reformjáról irt munkám 22. s köv. ll.

⁴ V. ö. a III. Javaslat 122. §-a és a IV. Javaslat 125. és 126. §-ait.

V. ö. Az előzetes eljárás reformja 38. s köv. ll.

⁵ Binding.

művészetével az anyagi igazságot jobban megközelítse, mint a feladatának természete által gyakran hibás irányba terelt és a contradictorius eljárás minden segédeszközét nélkülöző vizsgálóbíró. De ha igaz volna is — a mit tagadok — hogy a vádirat előadója inkább hajlandó elítélni, mint felmenteni: másrészt kétségtelen, hogy a designált végtárgyalási elnök inkább hajlandó megszüntetni az eljárást, mint helyt adni a vádnak és ha fenforogna az elfogultság az egyik irányban, nem hiányzik annak ellensúlya a másik irányban sem. A per filozófiáját és a bíró psychológiáját tartva szem előtt, merem állítani, hogy a törvényes tilalom átváltoztatása parancscsá a vádhatározat megbízhatóságát inkább nevelné, mint a vádiratnak feltételeiben hiányos és így eredményében kétes megvitatása a felek részéről.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Rablásnak, vagy mezőrendőri kihágásnak tekintés-e a gyümölcslopás, ha a tolvaj a lopott gyümölcs megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használt?

Az 1894. évi XII. tcz. 93. §-a szerint gazdasági terményeknek gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről való ellopása, a mennyiben a dolog értéke hatvan koronát meg nem halad, kihágást képez. Kivételnek azon esetek, melyeknél a lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, a büntetőtörvénykönyv 336. §-a szerint büntettnék minősítetik; ez alól is kivételvén a 336. §. 3. pontjában irt azon eset, melyben a lopás bemászás által bekerített helyről követtetik el, midőn az idézett törvény szintén csak kihágást állapít meg.

Ez elég világos. De nem lehet csodálni, hogy az új rend egyelőre sokaknak fejtörést okozott; hiszen csak nem régen — az osztrák büntetőtörvény idejében — még a szabadjára levő gazdasági termények is, és pedig nem minden alap nélkül, a büntető §-oknak épen különös oltalmában részesültek, (Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen 175. §. II. a) pont), később — a magyar büntetőtörvény által — legalább egyéb dolgok módjára voltak védelmezve a jogtalan aprehensio ellen; míg 1894. évi nov. hó elsejével nagyon is jelentéktelen cselekménnyé devalválódott egy-két véka gyümölcsnek, vagy néhány boglya szénának az elvétele, ha még oly bravourral mászta is meg a tettes a «bekerített helyet». De hát voltak a büntetőtörvénykönyvnek más szakaszai is, mik a lopás súlyosabb minősítésének eseteit foglalják magukban, melyekben nemcsak a Justizmord férfiaknak tetszett vissza kihágást konstatálni. Ilyen esetek, ha a tolvaj a lopás elkövetésekor fegyvert viselt (337. §.), vagy ha a lopást ismételten visszaeső egyén követte el (338. §.)

A kételkedésnek azonban véget vetett a kir. Curiának f. évi márcz. 29-én hozott 72. sz. döntvénye, mely szerint: a törvény, törvény, a 336. §. néhány alkalmazást lelheto pontjában irt eseket kivéve, a gazdasági terményeknek kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről való ellopása most már, 60 korona értéken alul, csak mezőrendőri kihágást képez.

És ezzel a kételkedésnek vége is lenne, ha a büntetőtörvény és az 1894. évi XII. tcz. rendelkezései a jogtalan aprehensiónak a lopás névvel való megjelölésében egymással mindenütt találkoznának. Ámde a büntetőtörvényben, bevalott codificationalis kényszerűségből, a rablásról szóló fejezetbe vétetett föl a lopásnak egy olyan esete, miben a lopás ugyancsak a lopásnak egy válfaja látszik lenni, de tényleg ma már szélitiben rablásnak «tekintetik», mint azt maga a törvény megkivánja. A Btk. 345. §-a szerint ugyanis rablásnak tekintetik, ha a tetten kapott tolvaj a lopás véghezvitele, vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használ. Kérdés tehát, hogy mit követ el az, a ki

kertből stb. gazdasági terményt lopva és lopás közben meglepetve, a lopás véghezvitele és még inkább: a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használ?

Azt hiszem, hogy ez a kérdés, habár naponként elő fog tűnni, még nincsen eldöntve. A tisztázás, nézetem szerint, törvényes alapon csak azon másik kérdés tisztába hozatalával történhetik meg, hogy mit követ el általában a tolvaj, a ki az adott esetben az adott módon jár el, lopást-e, vagy rablást? mert ha lopás azon cselekmény, akkor az 1894: XII. tcz.-nek a *lopásról* gazdasági termények iránt világosan rendelkező szövege szerint: a mezőrendőri kihágást a Btk. 345. §-a nem alterálja (anyagi halmazat állhat meg testi épség, személyes szabadság vagy biztonság elleni büncselekménnyel, illetőleg kihágással); ellenben ha *rablás* az, akkor rablás marad a gazdasági termények körül is, mert a rablásról az 1894. évi XII. tcz. nem tesz semmi említést.

Megvallom, más megoldást nem tudnék helyeselni; és különösen ha valaki a cselekményből következtethető egyéni romlottság elmélete alapján kísérelné meg a kérdés tisztázását, azt nemcsak törvényes alappal nem bíró, de nagyon is megbízhatatlan okoskodásnak tartanám. Végre is az az éhes ember, a ki az esetleg nyílt helyről ellopott gyümölcs megtarthatása végett az őt tetten érő tulajdonost felökleli, még mindig sokkal jobb ember lehet amannál, ki lopás miatt már több ízben kapott büntetés után, fegyveresen bemászik az idegen kertbe és csak a véletlen menti meg azon eltökélt szándéka kivételétől, hogy a gyümölcslopáson őt netalán tetten érő házbelleket agyonlőjje. Lehet megfordítva is, de lehet úgy is. A kérdés tehát immár csak az, hogy a Btk. 345. §-ában irt cselekmény lopás-e, vagy rablás?

Ez a kérdés pedig szintén olyan, mai napig eldöntetlen kérdés. Maga Csemegi Károly a büntetőtörvény javaslatát előkészítő miniszteri értekezleten akkép adta meg reá a választ (lásd Anyaggyűjtemény, II. kötet, 670. lap), hogy: «mint a szakasz szövegezéséből is kitűnik, abban a cselekmény nem qualificáltatik rablásnak, hanem csak az mondatik ki, hogy rablásként büntetetik». Könnyű lenne ezzel, ilyen auctoritas födőzete alatt, a magam témájára nézve kijelentenem, hogy a Btk. 345. §-ában irt cselekmény tehát nem rablás, hanem lopás és mint ilyen, az 1894: XII. tcz. 93. §-ában irt esetekben egyszerű mezőrendőri kihágást képez. Hogy azonban őszinte legyek: nem tartom a nagynevű codificator nyilatkozatát az egész szöveg által megerősítettnek, mert ama szöveg szerint egyenesen «rablásnak tekintetik» és nem «rablásként büntetetik» e lopás, és hogy kifejezetten a *lopás* tekintetik benne rablásnak, azt mellékesnek tartom, mert hiszen rablásnak általában a lopás tekintetik, bizonyos ismérvek fenforgása mellett.

Vitás marad tehát egyelőre, hogy a büntetőtörvény 345. §-ában irt esetben a tolvaj lopást, vagy rablást követ-e el? mivel kapcsolatban, legalább is a legfelsőbb birói forum özszerű megnyilatkozásáig, vitás fog maradni az is, hogy a felhozott példa szerint rablás büntette, vagy mezőrendőri kihágás állapíttassék-e meg, anyagi halmazatban az erőszak vagy fenyegetés által képezett valamely önálló factummal? Magam részéről a kérdéshez még csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy erőltettnék tartom a büntetőtörvény 345. §-át és nézetem szerint helyesebben intézkedik az osztrák büntetőtörvény, mely a lopás fejezetébe vette föl azon valóban befejezett lopás jellegű esetet, midőn a tolvaj «bei seiner Betretung auf dem Diebstahle wirkliche Gewalt oder gefährliche Drohung gegen eine Person angewendet hat, um sich im Besitze der gestohlenen Sache zu erhalten» (XXI. fejezet 174. §.), és hagyta rablásnak azt a másik esetet, midőn a tolvaj a lopás *véghezvitele* végett használ erőszakot vagy fenyegetést, a mely eset a rablás általános meghatározásában csakugyan már annyira befoglaltatik, hogy nem igényelt még külön körülírást. *Nagy Lajos.*

Válasz «törvényellenes gyakorlat a kir. Curián» című czikkre.

Katona Mór jogtanár ur ezen lap 44. számában a kir. Curiát azzal vádolja, hogy a sommás visszahelyezési perek elbírálásánál törvényellenesen jár el, a mennyiben felperestől vagy jogosultságának kimutatását, vagy pedig az egy évi békés birtoklást megköveteli.

A czikkíró jogtanár urnak e kérdésben igazsága nincs.

A régi sommás visszahelyezési kereset hatalmaskodási tettekből származott, a melyeknek kriteriuma az önbíráskodás vala; az ezzel járó visszaélések korlátozására lett az 1542. évi IV., V., VI., az 1625: XLIV., az 1681: XI., az 1802: XXII. és az 1807. évi XIII. tcz. meghozva és csak ezen törvények összevetéséből, valamint a régi bírói gyakorlatból lehet a törvényhozó intentióját és a törvény szellemét kimagyarázni.

Kövy Sándor, legkiválóbb jogászaink egyike, munkájában azt tanítja, hogy a visszahelyezési perben felperesnek a használat címét és jogosultságát, vagy legalább egy évi csendes birtoklást kell bebizonyítani; ezt tanítja továbbá Fogarasi János is és hogy ez a nevezett jogtudósoknak nem saját véleményük, hanem a már megállapodott bírói gyakorlat szentesítette jogelv volt, mutatja, hogy a «Planum tabulare» 1800. és 1817. pozsonyi kiadásaiban több ítéletet találunk, a melyek szintén ezen jogelvet mondják ki (lásd 192. l. 2. 5. f. i.). Az 1802. évi XXII. tcz. és az 1807: XIII. tcz. szerint az alispán hivatala elvégzése alatt tartozik az egy év alatt folyamodókat egy év alatt visszahelyezni, t. i. azon folyamodókat, a kik jogosultságukat vagy az egy évi békés birtoklásukat igazolják.

Ezekből látható, hogy a törvények értelmezése és a bírói gyakorlat egymással kontaktusban mindig az volt, a mit a Curia is követ; ezt tehát törvénytelennek mondani nem lehet.

De most lássuk a czikkíró ur további állításait.

A czikkíró szerint a sommás visszahelyezési perben a jogkérdésnek belejátszani nem szabad, a jogi viszony látása előtt a bírónak be kell hunyni a szemét és ezt maga a Curia is elismerte azon kijelentésével, hogy sommás birtokperben jogkérdés el nem bírálható. A czikkíró ur itt is téved, mert a Curia kijelentése csak arra vonatkozik, hogy a sommás visszahelyezési per birtokper levén, ennek keretében a tulajdoni jogra vonatkozó jogkérdések el nem bírálhatók, de ha a bíróság általában minden jogkérdés előtt szemet hunyna, abból igen furcsa jogviszonyok származnának. Akkor pl. a tolvaj, visszahelyezési keresetet indíthatna a rendőrség ellen, a ki tőle a lopott dolgot elvette, hiszen e tényével birtokában háborította meg a tolvajt és én nem hiszem, hogy a czikkíró ur a tolvajnak is kereseti jogot akarna adni. De, hogy már a régi gyakorlatban sem zárkozott el a bíró a jogkérdés elől, mutatja Fogarasi Jánosnak a «Magyar közpolgári törvénytudomány elemei» című munkája, a melyben a 313. lapon azt tanítja, hogy csak olyan kérhet visszahelyezést, a kinek czime vagyon a használat kezdésre; ugy az ellen sem lehet visszahelyezést kérni, a ki maga is bir valamely czimmal, p. o. később vásárlott s birtokba is vett valamely dolgot, melyet az előtt egy harmadik vásárlott, de birtokba nem vett. Világos tehát, hogy a bírónak a visszahelyezési per során azon jogkérdést is el kellett döntenie a például felhozott esetben, hogy az adásvétel megtörtént-e és ez jogilag hatásos-e?

A czikkíró ur előadja továbbá, hogy ha a régi törvények az egy évi birtoklást megkövetelnék is, a modern bírónak ettől el kellene tekintenie, mert így sok esetben a birtokos nem tudja jogos birtokát megvédeni, ha a jogosultságát kimutatni nem képes.

Nem akarom azt a kontrasztot felhasználni, a mely e czikkben nyilatkozik, hogy t. i. a czikkíró ur előbb a Curia törvénytelenességét gáncsolja, később pedig a jogrend és jog-

biztonság hangzatos szavai mellett a Curiát az általa annyira dehonestált törvénytelen eljárásra akarja csábítani, hanem állításainak megczáfolására csak azt hozom fel, hogy nem a felperes, hanem az alperes helyzetének kell minden perben kedvezni: «reo favendum est potius, quam actori»; és épen az esetben történe a legtöbb igazságtalanság, ha felperestől sem a jogosultság, sem az egy évi békés birtoklás kimutatását nem követelné meg a bíróság, az esetben, hogy a czikkíró ur saját példájával, éljek, én a másnak eladott ló birtokába helyeztethetném magamat, mert bizonyitanom semmit sem kellene. Ma már alig képzelhető el, hogy ha valakinek jogos birtoka van, ezen jogosultságát kimutatni képes ne lenne. De, ha mégis nem tudná, épen azon esetekre vonatkozik az egy évi birtoklás kimutatásának kötelezettsége, mert a visszahelyezési perben quasi praesumptio az, hogy az egy évi birtoklás jogczimet teremt.

Igy áll tehát a Curia törvénytelen eljárásával a dolog és a czikkíró ur által törvénytelennek és méltánytalannak tartott bírói gyakorlat, épen ellenkezőleg, a törvényesség, igazság és méltányosság teremtette jogrend biztosítását czélolta.

Dr. Winckler István
pápai kir. aljárásbíró.

Az 1893: XVIII. tcz. visszaható ereje kikötött sommás eljárás esetén.

Az 1893: XVIII. tcz. többek között a perrendtartásnak a bíróságok hatáskörére vonatkozó intézkedéseit is több irányban módosította és hatályon kívül helyezte. Sok ügy tartozik 1894 november 1-je óta a sommás eljárás alá, a mi azelőtt a rendes per útjára tartozott és fordítva.

Felmerül most már az a kérdés, vajon visszahatnak-e az 1893: XVIII. tcz.-nek az illetékességre és hatáskörré vonatkozó intézkedései, vagyis hogy az 1894 november 1-je előtt létrejött jogügyletekből származó perekben az illetékeség és hatáskör kérdését mely törvény alapján kell megoldani. Első pillanatban hajlandók vagyunk az 1893: XVIII. tcz.-nek ez irányban feltétlenül visszaható erőt tulajdonítani, mert általános elv az, hogy a kereset beadásának időpontja döntő a hatáskör és illetékesség kérdésében, a bíró tehát a kereset beadásának idejében érvényben levő jogszabály alapján állapítja meg, bir-e az ügyben hatáskörrel és illetékeséggel vagy sem. Ezen elvnek kifolyása az 1893: XVIII. tcz. 222. és 223. §-ai is, tehát, hogy a törvény ezen elv alapján áll. Még sem lehet állítani, hogy ezen elv kifolyásakép, az 1893: XVIII. tcz.-nek szükségkép vissza kell hatnia a kérdéses esetekben kivétel nélkül.

Lehetséges ugyanis, hogy a felek 1894 november 1-je előtt kivonták magukat a rendes eljárás alól és alávetették magukat írásban a sommás eljárásnak, oly módon, hogy e kikötés a régi szabályok értelmében érvényes volt, de az új szabályok értelmében ilyféle kikötés nem érvényes. Kérdés, visszahat-e ily esetekben is az új törvény? A törvény maga ezen eseteket nem említi és külön nem szabályozza, ugy, hogy kizárólag interpretatio és esetleg analogia dolga a kérdést eldönteni.

Tudomásom szerint több esetben került már ily kérdés döntés alá és ezen esetekben, — nézetem szerint — helytelenül az 1893: XVIII. tcz. életbelépése előtt keletkezett okiratokat a bíró az 1893: XVIII. tcz. hatásköri szabályai alapján bírálta el és a pert beszüntette alperes pergátló kifogása folytán, holott a régi szabályok alkalmazása mellett a járásbíró illetékes lett volna.

Ez helytelen. Kétségtelen ugyan, hogy az újabb törvény, ha vissza akar hatni, visszahat és nem is szükséges, hogy ezen akaratát expressis verbis kifejezze, elég ha az közvetve kitűnik.

A jelen czikkben felvetett kérdésben azonban az 1893.

évi XVIII. tcz. nem hat vissza és nem is akar visszahatni, mely állításom megerősítésére felhozom a következőket:

Az 1893. XVIII. tcz. nem akar visszahatni. Sehol sem fejezi ki e törvény, sem directe, sem indirecte, hogy életbelépése előtt létrejött, a hatáskörre vonatkozó kikötések, a mennyiben az újabb szabályoknak meg nem felelnek, érvénytelenek. A 223. §-ból ugyan egészen világosan az következik, hogy 1894 november 1-je után az 1893: XVIII. tcz. alapján bírálendő el, hogy valamely per mily eljárás alá tartozik, de hisz én épen azt állítom, hogy ma az 1893: XVIII. tcz. nem akar visszahatni, *kikötés* esetén.

Ha a törvény visszahatna, szerzett jogokat sértene.

A felek ugyanis a régi szabályok alapján helyesen, törvényesen kötötték ki a nekik tetsző eljárást és ezzel tényleg jogot szereztek. Már pedig a törvények visszahatásának kérdésénél elv az, hogy szerzett jogokat lehetőleg ne érintsenek és interpretationalis szabály, hogy ha a törvény nem jelenti ki kategorice, hogy vissza akar hatni és visszahatás esetén az újabb törvény szerzett jogokat sértene, úgy kétség esetén oly módon kell a törvényt interpretálni, hogy nem akar visszahatni. A szerzett jogokat a legerélyesebb védelemben kell részesíteni és ha a törvény vissza akar hatni még a szerzett jogok rovására is, úgy azt lehetőleg világosan ki kell fejezni. Azt felesleges lenne bizonyítanom, hogy a visszahatás a jelen cikk által érintett esetekben a feleket igen kellemetlenül érintené és tényleg szerzett jogukat sértené, mert mindnyájan tudjuk, mily nagy a különbség sok esetben felperesre nézve, sommás vagy rendes uton érvényesítheti-e jogait. Példaképen felhozok egy tudomásomra hozott esetet. *A m. kir. opera* beperelte Nikisch Arthurt a kikötött kötbér erejéig, szerződés szegése miatt. A keresetet a bpesti IV. ker. járásbírósa előtt indította meg, minthogy ennek vetették magukat alá felek per esetére. Alperes pergátló kifogást emelt az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. p. a) alpontja alapján és a bíróság a kifogásnak helyt adott, «mert a kereseti követelés (*kikötött kötbér*) létrejötté bebizonyítva okiratilag nem lévén, az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. p. a) alpontja értelmében ezen peres követelésre nézve a sommás eljárás törvényileg ki van zárva és a sommás eljárás kikötése joghatályal nem bír».

Az ítélet tehát a kikötés hatályát az 1893: XVIII. tcz. alapján bírálja el, nem pedig a perrendnovella alapján, daczára annak, hogy a szerződés az 1893: XVIII. tcz. életbelépése előtt jött létre.

Hogy fenti kikötés az 1881: LIX. tcz. 13. §-a alapján érvényes, az kétségtelen, mert ezen §. nem követeli, hogy a követelés létrejötté is okiratilag bebizonyítva legyen.

A visszahatás kérdése épen a sommás eljárásról szóló törvény 1. §. 5. p. a) alpontja esetében gyakran merülhet fel és azért ezt a kérdést valamely irányban meg kellene oldani. Szerény véleményem szerint a törvénynek ez irányban visszaható erőt tulajdonítanunk nem szabad. Az ellenkező interpretatio méltánytalan volna, nem is alapítható sem az 1893: XVIII. tcz. intézkedéseire, sem pedig az általános interpretationalis szabályokra.

Dr. Teller Miksa.

Különfélék.

— **A bűnvádi eljárás javaslata** az ügyvédi kamarának meg nem küldetett, sem véleményük ki nem kéretett, holott szerfelett kívánatos lenne, hogy e szaktestületek még a dolog jelen stádiumában is foglalkozzanak e törvénytervezettel. A törvényhozó testület észrevételeiknek még jó hasznát vehetné. A budapesti ügyvédi kamara e tárgyban a következő felterjesztést intézte az igazságügyminiszterhez:

«Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Örömmel értesülünk arról, hogy Nagyméltóságod a bűntető perrendtartásról szóló törvényjavaslatot a képviselőházhoz beterjesztette. Kamaránk megalakulása óta sürgette a

a javaslatot, s így régi óhajának teljesülése immár közeledni is látszik. De épen azért, mert tudatában vagyunk e törvényjavaslat rendkívüli fontosságának, foglalkozni is óhajtunk vele. Ezt parancsolja nekünk az 1874. évi XXXIV. tcz. 19. §-ában megszabott köteletségünk is, melyet az ügyvédi kar a köz érdekében hiven és áldozatkésséggel teljesített és kész teljesíteni.

Kívánatosnak tartottuk volna, hogy Excellentiád ezuttal sem oldott volna fel ezen kötelezettség alól, s még a képviselőház elé való beterjesztése előtt lett volna kegyes kamaránk szakvéleményét kikérni és meghallgatni.

A mennyiben azonban ez a fenforgó viszonyoknál és a javaslat sürgősségénél fogva nem volt lehetséges, igen óhajtottuk volna, hogy a javaslat a képviselőházhoz való beterjesztéssel egyidejűleg küldetett volna le véleményezés végett.

Ezen javaslat tárgyalása ugyanis fontosságánál és nagy terjedelménél fogva előreláthatólag hosszabb időt fog igénybe venni a képviselőház igazságügyi bizottságában is, tehát még nem multa idejét az, hogy a javaslattal kamaránk rendszeresen foglalkozzék és szakszerű észrevételei a törvényhozótestület előtt kellő figyelemre méltattassanak. Hasonló közreműködés csak növelheti a törvényhozó munkájának termékenységét és a hozandó törvény becsét.

Miután ezen előadott indokokból kamaránk e javaslattal rendszeresen óhajt foglalkozni, azon kérelemmel járulunk Excellentiád elé, hogy ennek lehetővé tétele céljából a javaslatból tíz példányt méltóztassék nekünk megküldeni. Budapest, 1895. nov. 9-én, A budapesti ügyvédi kamara.

— **A Curia** gyakorlatából választási ügyekben a melletteleken közlünk egy összeállítást, mely visszamegy egész az 1891. évig. Az összeállítás az elvi jelentőségű határozatokat tartalmazza és bevezetésül szolgál a legközelebb közlendő 1895. évi határozatok számára. A Curia e héten kezdte meg ezen ügyek tárgyalását.

— **A budapesti kir. táblához** ez évben 22,802 ügy érkezett s a múlt évi hátralékkal együtt 31,225 volt elintézendő. Elintéztetett 25,831, hátralékban maradt 5394 ügy, vagyis múlt évi december 31-ike óta a hátralék *3029-el apadt*.

— **A budapesti ügyvédi kör választmányának évi jelentéséből** átveszszük a következőket:

Megelégedéssel tekintünk vissza a lefolyt évre, mert körünk ebben az évben örvendetesen haladt előre azon az uton, melyen létérdeke az egész ügyvédségnek s magának a jogszolgáltatásnak országos érdekeivel találkozik, jelesen a jogászság különböző osztályai közötti összhang előmozdításának útján.

A kör létesülése óta a tagtársak összességének óhaja, hogy ez a kör nemcsak az ügyvédek, hanem a jogászság összes elemeinek találkozó helyévé legyen. Ez az óhaj eddig csak kis mértékben valósult meg. Pedig minden lépéssel, melylyel az e célhoz vezető uton előrehaladunk, közelebb hozzuk a kört legfontosabb feladatainak megoldásához.

Mert a kör legfőbb hivatása kettős irányú: hogy a fővárosi ügyvédséget egyesítse; és hogy a jogászság összes elemei közt az összhangot fejlessze.

S e kettős cél elérésére alig képzelhető alkalmasabb eszköz, mint a mi körünk.

Ma még az első irányban is sok a kívánni való. S ez körünk erkölcsi s anyagi helyzetére lényeges befolyással van. Mert a jogszolgáltatás terén csak akkor áll be a hatalmi tényezők egyensúlya, s a kar csak akkor juthat fel az őt megillető társadalmi magaslatra: ha a jogvédői hivatás önmaga ad képviselőinek tekintélyt. Ehhez pedig sem a hivatás eszményiessége, sem gyakorlóinak kifogástalan magatartása nem elegendő, hanem ehhez a közhatósági tekintély hiányát pótló testületi erőre is van szükség. Ez az erő: a kar összetartása. Mindegyikünk hivatásszerű fellépése nyerne súlyban és tekintélyben, mihelyt tudva lenne, hogy az egyes ügyvéd mögött szervezett kar áll, a mely minden tagjával igazaiban szolidaris.

Csakhogy a szolidaritás nem terem magától. A szolidaritás közérzületét csakis a társadalmi összeolvadás melege fejlesztheti. Ez pedig csak ott honol, a hol az ügyvédség hivatalos szervezetén kívüli atomizált állapotából kiemelkedve, önkényes társulás útján kari egységgé tömörül.

— **Könyvkiadó társulat alakításáról** is ad hirt az ügyvédi kör évi jelentése. A választmány megindította a társulást ily egyület alakítása iránt azon alapon, hogy a társu

a kör alapítsa, de külső szakemberek bevonásával. Az előmunkálatokkal három tagu bizottság bízott meg. Ha az ügyvédi kör ily vállalatot létesítene, elévülhetlen érdemet szerezne magának a magyar jogirodalom körül.

— **Megjelentek:** Az életbiztosításról. Irta *Beck Lajos*. Szerző eme monographiája tárgyalja az életbiztosítás történeti fejlődését, jelentőségét és jogi természetét, függelékül közölve a tárgyalat anyag bő irodalmát. A munka Beck Hugo curiai bírónak, szerző atyjának, van ajánlva. — A jus szó jelentései a római jogban. Irta *dr. Esterházy Sándor*. — Budapest fővárosa az 1891 ik évben. A népleírás és népszámlálás eredményei. Irta *Körösi József* és *Thirring Gusztáv*. II kötet.

— **Magyarország alkotmányi törvényeinek gyűjteményét** német nyelven már második kiadásban bocsátja közre *Steinbach Gusztáv* bécsi publicista. A gyűjtemény igen jól van szerkesztve. Ha volna ily magyar kézikönyvünk, az felette jó szolgálatot tenne különösen a magyar journalistikának. Az, hogy a német gyűjtemény rövid idő múlva már második kiadásban jelenik meg, mutatja, hogy a külföldön ujabban mennyire érdeklődnek Magyarország alkotmányos intézményei iránt. A könyv címe: *Die ungarischen Verfassungsgesetze*. Herausgegeben von *Dr. Gustav Steinbach*. (Manz.)

— **Rendelvény.** *A m. kir. Curia:* K. J.-nak, Zs. M. s társai elleni ingatlan ir. perében a következő rendelvényt intézte az újvidéki kir. tszékhez:

K. J.-nak, Zs. M. s társai ellen ingatlan tulajdona iránti perére vonatkozó 1894 július 2-án 5606/94. sz. a. kelt jelentéssel a szegedi kir. tábla utján felterjesztett iratok % a. mellékelve azzal a meghagyással küldetnek vissza a kir. törvényszékhez, hogy tegyen jelentést arról, hogy mi alapon rendeltetett el ezen pernek ujabbi felvétele s a további bizonyítási eljárás a 2078/92. sz. végzéssel K. J.-nak hasonszámu kérvényére, holott a pert nem K. J., hanem ettől különböző egyén K. J. (J.) indította; K. J. a perben sem mint felperes, sem mint alperes nem fordult elő, következésképp ez utóbbi saját nevében miután a per 5189/86. sz. végzéssel már korábban megszüntnek nyilvánított, ennek ujabbi felvételét az 1868. évi LIV. tcz. 113. §-a alapján nem kérhette.

A mennyiben pedig K. J., mint K. J.-nak (J.) megbízottja vagy netán jogutódjaként járt el a fent jelzett irányban, a kir. törvényszék hívja fel jogkövetkezményekre való figyelemmel K. J.-t, hogy az ebbeli minőségét igazoló okiratot záros határidő alatt mutassa be és ezt az okiratot az iratokhoz csatolja, esetleg a felperes személyében változásra nézve a peres feleket jegyzőkönyvileg hallgassa meg, ennek megtörténte után pedig az ekként kiegészítendő ügyiratokat közvetlenül ide újra terjeszse fel. (1895 okt. 24. 7900/94).

— **Alapos felülvizsgálat.** *A m. kir. Curia:* F. A.-nak, P. S. elleni 147 frt sommás perében végzett:

A másodbiróság ítélete megsemmisítettik, és a debreczeni kir. tábla utasítatik, hogy a pert az alperes részéről beadott felebbezésnek is tekintetbe vételével és arra figyelemmel, hogy felperes az elsőbiróság ítéletének csakis ama része ellen élt felebbezéssel, mely szerint a 7 frt bekelezési költség iránt keresetével feltétlenül elutasított és a perköltség feltétlenül megszünttetett, vegye újra vizsgálat alá és hozzon a felebbezett részek tekintetében szabályszerű ítéletet.

Indokok: Tekintettel arra, hogy a felterjesztett iratok tanúsága szerint az elsőbiróság ítélete ellen nem csupán felperes, hanem alperes is élt felebbezéssel, ennek dacára azonban a másodbiróság 7040/1893. sz. a. hozott ítéletének fogalmazványa és kiadványa szerint a pert csakis felperes felebbezésére vette vizsgálat alá;

tekintettel továbbá arra, hogy felperes az elsőbiróság ítéletének csakis azon része ellen élt felebbezéssel, mely szerint a 7 frt bekelezési költség iránt keresetével feltétlenül elutasított és mely szerint a perköltség feltétlenül kölcsönösen megszünttetett a másodbiróság azonban felperes felebbezése következtében az elsőbiróság ítéletének a feltételeken megítélt 116 frt 85 kr-ra vonatkozó és felperes által nem nehezített részét is vette felperes felebbezésére vizsgálat alá és az 1881: LIX. tcz. 42. §. rendelkezésének figyelmen kívül hagyásával az elsőbiróság ítéletének most említett részét az e tekintetben felebbezéssel élt alperes hátrányára változtatta meg;

és mindezek szerint a másodbiróság részéről az ítélet hozatalánál olyan lényeges eljárási szabályok sértettek meg, melyek miatt a peres ügy alapos vizsgálat alá vétele lehetlenné vált:

ennélfogva az 1881: LIX. tcz. 39. §. o) pontja alapján a fentiek szerint határozni kellett. (1895. évi október hó 25. 6933/1894. sz. a.)

— **Schmidl Ignác** budapesti ügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara segélyalapja javára a kamara fenállásának husz éves évfordulója alkalmából 500 frtos alapítványt tett. Az alapító-levélben adományozó meleg szavakban emlékezik meg azon szeretetről és barátságról, mely az ügyvédi kar tagjait egybefüzi és a mely forrása volt ezen utánzásra méltó áldozatkészségének. A kamara választmánya külön levélben mondott köszönetet az adományozónak.

— **Jegyzéknapló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. Szerkeszti *dr. Kenedi Géza*. Ezen napló az új sommás bélyegtörvény határozmányaival kiegészített, kimerítő betűrendes bélyegutmutatón kívül a teljes és pontos magyar- és horvátországi igazságügyi szervezetet közli. Ezenkívül az ausztriai fontosabb adatokat, valamint az ez évben megjelent összes fontosabb igazságügyi rendelkezéseket s az ügyvédségre vonatkozó bírósági határozatokat is megtaláljuk a könyvben, mely Légrádi testvérek kiadásában jelent meg.

— **Osztrák kereskedelmi jog.** Csak a napokban jeleztük *Canstein* kézikönyvét és már ismét egy új munka jelent meg *dr. Pollitzer Ferencz* tollából. Ez már rövidebb szerkezetű és a tanulók számára vezérfonalnak van szánva. Terjedelme 800 oldal. Címe: *Das Oesterreichische Handelsrecht*. Systematisch dargestellt. Ein Leitfadens für Studierende.

— **Vargha Gyula** hazánkfia, ki a gráci egyetemen a büntetőjog tanára és már több munkával gazdagította a német irodalmat, legközelebb a következő című munkát adja ki: *Die Abschaffung der Strafrechtschaft. Studien zur Strafrechtsreform*. I. Die naturwissenschaftliche Methode der Criminologie. II. Die naturwissenschaftliche Methode der Criminologie. III. Die Bewusstseins-Täuschung der Willensfreiheit. IV. Irrsinn und Verbrechen. V. Die naturwissenschaftliche Denkweise. A könyv 38 ivre fog terjedni.

— **A lipcei legfőbb bíróság** ujonnan épült palotájának zárkölététele a napokban volt. Ez alkalommal nyújtatott át a császárnak a polgári törvénykönyvi végleges javaslat első példánya.

— **Új német jogilap.** *Deutsche Juristen-Zeitung* a címe a jogi lapnak, mely legközelebb *Laband*, *Stenglein* és *Staub* szerkesztése alatt megjelen. Egyelőre kéthetenként jön egy szám, de terve van véve, hogy később heti lappá alakítják. Tartalma a jog egész területére ki fog terjedni — a tisztán elméleti értekezések kizárásával. A prospektus következő mondata fejezi ki leginkább a lap tendenciáját: «Die Deutsche Juristen-Zeitung soll ein Organ des gesammten Deutschen Juristen-Standes sein, sie soll die Stelle sein, wo alle diejenigen Fragen grundlegenden Charakters behandelt werden, die jeden Juristen interessiren, weil sie das Wohl und Wehe des ganzen Standes und der ganzen Jurisprudenz angehen.» Apró közleményeket is ígér a jogi egyesületek köréből, továbbá személyi híreket és a bírói határozatok szemléjét, stb.

— **Lombroso** a büntetésről szóló nagy munkájához *atlast* adott ki, mely igen érdekesen illusztrálja tétéleit. Az atlas a magyarázatokkal vaskos egy kötetet képez.

— **Prins Adolf**, a feltételes elítélés kérdésében nagy nevet nyert belga tanár, «L'organisation de la liberté et le devoir social» cím alatt munkát adott ki. Fő elve a munkának, hogy a munkás-egyesületek mintájára a közös célra való egyesüléseket — a miket ő szerves csoportosulásoknak nevez — általában elő kell segíteni és a jogrendszerben ezt különösen a jogi személyekre vonatkozó jogszabályok oly átalakításával elősegíteni, mely azok mindenféle célú megalakulásának lehetőleg kedvez.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 16-án (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Pap József elbárása: a magyar polgári perrendtartás tervezetének egyes részeitől.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: télevre ... 6 lrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly a bűnvádi eljárás javaslatáról. (Elnöki zárbeszéd dr. Baumgarten Izidor jogászegyleti előadásához.) — *Fogirodalom:* Az elmebetegek jogvédelme. (Büntetőjogi rész.) Irta Babarcsi Schwartz Ottó tr. — Az oki összefüggésről és a testnélküli gondolatstratumokról. *R. Zs.* — *Törvénykezési Szemle:* Halmazat és összbüntetés. (Itéletkritika.) Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól. — Megjegyzések dr. Winckler István ur «Válasz»-ára. Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — A hagyatéki tárgyalás elmulasztása. (1894. évi XVI. tcz. 62., 63. és 65. §§.) Dr. NYULÁSZI JÁNOS kassai ügyvéd-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből

Csemegi Károly a bűnvádi eljárás javaslatáról.

— Elnöki zárbeszéd dr. Baumgarten Izidor jogászegyleti előadásához. —

Mennyire teljesíti a mi egyletünk elvállalt feladatát, azt az imént elhangzott fényes előadás is ujlag bebizonyította. Nincs ága a jogtudománynak, nincs lényegesebb kérdése, újabb irányzata, megoldási vagy megítélési szempontja, mely itt, mi köztünk kiváló ismertetőjét, szakavatott bírálóját, összefoglaló és összehasonlító elemzőjét ne találná. Nemcsak a laikusok, hanem gyakorlati jogászaink sincsenek mindig abban a helyzetben, hogy akár a nagy irányokat, akár egyes kérdéseket illető számtalan eszmehullámozást folyton megfigyelni, annak gyakran csakis a tudományos előképzés által képesített éleslátással felismerhető árnyalati, de horderejében felette fontos megkülönböztetéseit meglesni, becsét azonnal belátni, azt a rendszerbe beilleszteni, tehát theoretikai és gyakorlati értékét azonnal meghatározni, annak helyét pontosan megjelölni tudnak.

A Magyar Jogászegylet elvállalta a feladatot, hogy e tekintetben is utmutató, tájékozó legyen. Előreviszi a szöveket, a melynek fényénél azon rengeteg területen, melyet a jogtudomány és a gyakorlat elfoglalnak, a fejlődés minden nevezetesebb evolutiói a magyar közönség felismerési körébe jutnak, s a tudományos hajlam, a bővebb, a részletesebb buvárlatra serkentetik.

A mai előadás tárgya is egy rendkívül bonyolódott, mindenütt vitás, mindenütt megoldást kereső kérdést számos controversiával, számos elméleti és nagyfontosságú gyakorlati szempontjaival állított az előtérbe. Már magánál ezen egy részletkérdésnél is könnyen beláthatni azon igazságot, hogy a szabadság megvalósításának sikeresebb és hatályosabb tényezője egy helyes bűnvádi eljárás, mint az alkotmányban még oly pompásan kijelentett, még oly hangzatosan kifejezett általános nagy elv. A bűnvádi eljárás a maga tételes szabványaiival, tüzetes rendelkezéseivel, tilalmaival: gyakorlatilag adja és érvényesíti azon garantiákat, melyek mellett emberileg lehető a polgári szabadságot a jogtalan beavatkozás, a hatalomnak tulkapása ellen megvédelmezni.

Tisztelt tagtársunk mai előadása épen ebből a szempontból indul ki, és habár csak egyik részét, egyik ágát a bűnvádi eljárásnak veszi tárgyalás alá, mégis áttörök rajta az általános szempont, a tudat, a törekvés: hogy ezen részlet kérdés megoldásában is az egész nagy feladatnak helyes érvényrejutása, a jogállam megalapítása és megszilárdítása képezik a vezérfonalat az irányzó, a lelketadó alap gondolatot.

Igaza van az előadó urnak, Franciaországban is ugy volt, máshol is ugy van, a dolgok és az eszmék fejlődésé-

nek története mutatja ezt, hogy ez eszméknek és dolgoknak teljes, valódi beltartalma nem egyszerre és nem mindenkor tűnik rögtön az emberek szeméi elé. Az élet, a további fejlődés, a további bonczolgotás, a gyakorlat — kicsinyben mint nagyban, egyikben ugy, mint a másikban — fokonyként s mintegy darabonként hoz jelenségeket a felszínre, melyek akkor, midőn az eszme először megjelent, midőn az felállított, a felismerés látkörében még nem voltak. Így van ez mindenütt, így van ez mindennel, így van ez az emberi étellel, így van ez a bűnvádi eljárással, s az annak keretében megoldandó kérdésekkel is.

Igen könnyen kimutatható, hogy a nagy tévedések, melyeket a törvényhozások elkövettek, legtöbbsnyire egy elragadónak látszó kedvencz eszmének nem egészen uralt hátteréből, nem egészen átértett tartalmából származtak.

Igaz, midőn a francia törvényhozás szakított a teljes inquisitorius principiummal és az u. n. vádrendszert — de csakis külső inquisitorius formáiban — hozta létre: a multhoz képest egy rendkívüli haladást tett, és a további haladásnak nyitotta meg utját.

Igaz az is, hogy a német törvényhozók — a mai felismerés alapján ítélve meg az akkori alakulatokat — ezen hibás rendszer nyomán haladtak; igaz, hogy az ugynevezett nagy reform beltartalma ellentétben állván az alapgondolattal és a czállal: az inquisitorius beltartalom természetszerűen uralomra jutott az alig lézengett vádelv felett, a minek természetes következményévé vált, hogy a reform nem válthatta be ígérétét, s a szabadság nevében létrehozott eljárás — a szabadságellenes hatalom eszközévé fajult. De habár ez így volt, s habár az első reform nem volt képes kiragadni a féltékeny hatalom vaskezeiből a bűnvádi eljárás rettenetes fegyverét: de azt lehetetlen nem észlelnünk, hogy a helyes felismerés mindinkább hódít, hogy a hatalmaskodás ösztönének — a társadalom biztosítékai hamis jelzője alá rejtett csapdái valódi minőségük szerint felismerve vannak, és az újabb bűnvádi eljárásokból — mindinkább kiküszöböltetnek.

És habár még ma sem jutott, s talán nem is juthat teljes kifejltségére, elvi tartalmának teljes érvényesítésére a vádelv; ha e tekintetben is a valódi élet, a fenálló tényleges viszonyok, a bírósági szervezet, s helylyel-közzel — készültégünk hiányos volta nem teszik lehetővé az eszmének teljes megvalósítását, vagy legalább az intézménynek a biztosítékok azon fokára fejlesztését, a mint ez Angliában van: de egy végtelen nagy utat a haladás ösvényén mindenestre megtettünk; mert nem csupán theoreticai jelentményükben ismertük fel, és ismertettük meg a vádelvnek követelményeit, s azoknak összefüggését a polgári szabadsággal, az egyén elidegeníthetetlen, legszentebb jogával — a személy biztonságával: hanem — s ezt a magyar bíróságok első, sorban a magyar Curia büszke jogcziméül kell vindicálnom — a vádelv legsarkalatosabb és leginkább oltalmazó követelményeit — törvény nélkül, a magyar törvénykezés elismert igazságaivá és állandó gyakorlatává, a magyar társadalomnak pedig — a kor szellemében átalakított, *Rend- és osztálykülönbséget nem ismerő «Primae Nonus»-ává*, életerős szabadsági garantiájává tettük.

A mint a vádelv maga, épen ugy van a fejlődés és alakulás törvényeinek alá vetve — a mint erről a kitünő felol-

vasásból is meggyőződünk — a vád alá helyezés kérdése is. Az a gondolat, hogy kizárólag a királyi ügyésztől függjön, hogy valaki, a kit ő terhel vagy bűnösnek tart — az inquisitio minden fokozatán keresztülharczoltassék és a fő-tárgyalás elé állittassék; továbbá, hogy ne legyen hatalom, mely az esetleg legjogtalanabb, legigazságtalanabb, a törvényt ellentétes kinzó eljárást további útjában megakaszthassa; ezen gondolat szülte az eszmét, mely az elővizsgálat összegyűjtött anyagának egy — a vád fölött álló független hatalom: a bíró általi megítélésére vezetett. Az irányadó eszme az volt, és az marad mindig: hogy a bíróságnak kell megítélnie, vajon a vizsgálat hozott-e fel elegendő vagy oly nyomatékos bizonyítékokat, melyek a terheltnek a bűnvádi eljárás Damokles-kardja alatt hagyását s a fő-tárgyalás súlyos csapásának kitételét igazolják. Azok, a kik azt hiszik, hogy a kir. ügyészség, az intézmény természeténél és szükségszerű szervezeténél fogva nem alkalmas közege a jognak az ügy e stádiumában ellenőrizetlen oltalmazására, azok egy vagy más alakban — de a lényegét illetőleg egyetértve — a bírói határozatban keresik és hiszik feltalálni, a jogtalan üldözés továbbnyújtása elleni hatályos *Vetot*.

Ez a vádhatározatot követelők felfogásának lényege. Ebben megegyezik azokkal a tudós előadó ur is.

Hogy miként és mely formai intézkedések által legyen körülveve ezen lényeg, mely intézkedések biztosítsák, erősítsék az alapgondolat megvalósítását, vagy csökkentsék a netaláni visszaéléseket: ez alárendeltebb és sokféle megoldásra vezethető kérdés. Itt inkább, mint máshol accidentális szempontok az irányadók, melyeket a helyzetet és viszonyokat számbavevő perrendtartás a czélnak megfelelően szabályoz. A principium azonban az, hogy a fő-tárgyalás megtartásának igazoltsága fölött mindig a bíró határozzon.

Ez volt az én elvem is, ez nyert kifejezést az ugynevezett *Csemegi-javaslatban*. Ez volt a mire törekedtem, midőn legjobb tudomásom, tapasztalataim, lelkiismeretem sugallata után, a reám bizott perrendtartási javaslatot elkészítettem. Garantiákat akartam nyújtani az ártatlanságnak a hatalom jogtalan üldözése ellen. (*Élénk éljenzés.*) Nekem tapasztalatom, itt ezen a helyen merem nyíltan az ország előtt állítani: hogy mint elnöklő bíró számtalanszor voltam azon helyzetben, hogy egy éveken át keresztül hajtott bűnvádi eljárás végén — nem ritkán hosszú ideig tartott vizsgálati fogság és számos egyéb zaklatások után — a legfelsőbb bíróságon kellett kimondani azon határozatot: hogy az egész üldözés teljesen alaptalan volt; mert ha a cselekmény tényleg elkövetett, ha azt csakugyan a vádlott követte el és úgy követte el, a mint azt a vád állítja: csak most, csak a legfelsőbb bíróság látta meg és ismerte fel, hogy azon cselekmény egyáltalán nem képezi a törvényben megállapított büntetendő cselekmény tényálladékát. Az üldözés tehát elejétől végig igazolatlan, jogtalan volt.

Ezen esetek sokszoros ismétlését akartam én a lehetőségig megszorítani; a jogtalan, alaptalan fő-tárgyalásoktól, azoknak zaklató, és kikerülhetlenül nyugalmat rabló pompájától, szenvedélyeitől és esélyeitől akarta az én javaslatom oltalmazni az alaptalanul üldözötteket. Ezen oltalom közegét én nem voltam képes a vád képviselőjében feltalálni, én erre a független bíró garantiáját láttam szükségesnek.

Igen örülök, hogy erre nézve — az én javaslatom elvi álláspontja a felolvasó ur értekezésében oly hivatott s kiváló szószólót talált. De komoly, megfigyelésre méltó, alapos tanulmányoknak eredménye az, a mit a felolvasó ur — fényes előadásának egész folyamán velünk megismertetett, s a mi egészben és mindenik részében nagy képességének és kiváló hivatottságának jellegét viseli. Megoldva ugyan a kérdés ezzel még nincs; a tudomány és az élet sokszor fog erre még visszatérni, s hazai törvényhozásunk is, még többször lesz a tudomány porondja elé idézve, mielőtt e végzetes ügyben a döntő szót kimondhatná. ...

Jogirodalom.

Az elmebetegek jogvédelme. (Büntetőjogi rész.) Irta Babarczi Schwartzter Otto tr. Budapest. Kiadja Hornyánszky Viktor. 1044 lap.

Ez a tekintélyes kötet harmadik kötete a szerző «Psychiatriai jegyzetek» című munkájának, a melyet e lapok folyó évi 22. számában ismertettünk.

Ez a kötet az elmebetegekre vonatkozó büntetőjogi joggyakorlatot tartalmazza.

A szerző, mint a munka címéből is látszik, abból a szempontból tárgyalja a kérdést, hogy az elmebetegek a büntetőjogi gyakorlatban minő *védelemben* részesülnek. Ebből a szempontból az első kérdés, a melyet tárgyal, az, hogy az anyagi büntetőjog mely esetekben zárja ki a büntethetőséget elmebetegség alapján és erre vonatkozólag a büntetőtörvény szakaszai nyomán számos esetet közöl a joggyakorlatból.

Áttér aztán az enyhítő körülmények tárgyalására és itt az 1843. évi büntető törvényjavaslatra is támaszkodva abból indul ki, hogy az örültség és tompaelmőség akkor, a mikor nem oly nagy fokú, hogy a beszámítást megszünteti, de mégis olyan, hogy a tettes józan belátását megzavarta, a beszámítást enyhítő körülményt képez. A büntetőjognak ezen igen fontos kérdésére nézve szintén eseteket hoz fel a joggyakorlatból, a mint hogy általában az egész munka nagy gondossággal összeállított gyűjteményét adja a kérdéshez tartozó jogeseteknek.

Egy másik önálló része a munkának az elmebetegek jogvédelme a büntető eljárásban, aztán az elmebetegek vallomásának mérlegelése szintén jogesetek kapcsán. Ez a kérdés a büntető bíróra nézve különösen fontos. Laikus egyén sokkal kevésbé ismeri az elmebetegek lelki állapotát, mint a közfelfogás hinni hajlandó és az elmebetegek vallomásának mérlegelésénél a szakember ennek a laikus megítélésnek számtalan példáját tapasztalja. A büntető bírónak mindig gondolnia kellene arra, hogy az elmebetegek lélekállapotának megítélésénél ő laikus, és az előttünk fekvő munka, a mely az elmebetegség kérdéseit esetek kapcsán tárgyalja, nagyon alkalmas arra, hogy a büntetőjoggal gyakorlatilag foglalkozókat erről meggyőzze.

A munka aztán a büntetett elkövetése utáni elmezavar és a büntetés végrehajtása alatti jogvédelem tárgyalása után még az igazságügyi orvosi közigazgatást, t. i. a törvényszéki orvosokra és az igazságügyi orvosi tanácsra vonatkozó joganyagot adja elő és egy igen terjedelmes és részletes tárgymutatóval van kiegészítve.

Csak ismételhettük ennél a kötetnél azt, a mit multkor már elmondtunk, hogy a szerző nagy szolgálatot tett vele azoknak, a kik ezekkel a kérdésekkel tudományosan vagy gyakorlatilag foglalkoznak. Különösen becses anyagot képez a munkában foglalt számos orvosi szakvélemény, a melyeknek tanulmányozása a jogászok számára eddig alig volt hozzáférhető.

Az oki összefüggésről és a testnélküli gondolatstratumokról.

Valószínűtlen, hogy ezt a címet olvasva, valakinek eszébe jut, hogy ez egy büntetőjogi munkának a címe, de annál valószínűbb, hogy a ki ezt megtudta, egyszersmind azt is tudni fogja, hogy a munka németül íródott. Német címe a munkának «Über Kausalzusammenhang und unkörperliche Denksubstrate» és szerzője dr. Hess. Tartalma a munkának az, a mi ezen jogászai jongleur-művészet egyéb termékeinek, t. i. testnélküli általános tételek és ezekből a syllogismusok művelete által nyert testnélküli és tartalom nélküli következtetések. Az egyik főkérdése a munkának pl. a bűncselekmény okának a bűncselekmény feltételeitől való megkülönböztetése. A ki azt hiszi, hogy Hess dr. ezt a kérdést úgy fogja fel, hogy megvizsgálja, minő külső feltételek között, minő indító okok hatása alatt követik el az emberek a

bűncselekményeket s így fogja különválasztani azt, a mit az elkövetés lehetőségének feltételeiként és azt, a mit azoknak okaiként kiderített: az nagyon fog csalódní. Ha pedig pláne azt hiszi, hogy Hess dr. vizsgálatának valamely oly célja van, hogy megállapítsa, miként kell a bűncselekmények elkövetésének okai ellen küzdeni és az elkövetés feltételeit megnehezíteni, avval csak azt bizonyítja, hogy fogalma sincs egy valódi német jogász gondolkodás módjáról. Hess dr. ur, ha ugyan ily kérdések az eszébe jutnának, nyilván azt hinné, hogy ezekhez neki és az ő tudományának semmi köze. Az a vizsgálati mód, a melyet ő követ, valóban ment is az ily célok tekintetbe vételétől. Hess dr. azt a vizsgálati methodust választotta, a melynek segítségével, mint az ő egyik német bírálója elragadtatással megjegyzi, *Kant* a tiszta ész bírálatában a legnagyobb diadalokat aratta és a mely abban áll, hogy «a subjectív gondolkodást teszi a vizsgálat objectumává és a subjectív gondolkodásnak a gondolkodó subjectum általi objectíválása által gondolkodásának eredményét a külvilágba kihelyezi».

Hogy ezen a gondolkodási uton aztán milyen eredményekre jut az, a ki ezt követi, azt általánosságban époly könnyű elképzelni, mint a mily nehéz az eredményeknek valamely értelmet tulajdonítani. Hogy Hess dr. ur oda jut-e, hogy az ok fogalma filozófikus értelemben azonos-e az ok fogalmával jogi értelemben, vagy nem, és hogy az ok egyszerűen az utolsó feltétele-e a cselekménynek, vagy pedig az az utolsó feltétele, a mely meg nem változtatható: az meg lehetőszen közömbös már csak azért is, mert Hess dr. azt a nézetet, a melyet ő vall, csak azon az uton nyerte, hogy az ő gondolkodásának eredményeit «a külvilágba kihelyezte», a mely operatio a papiroson lehetséges, de a létező külvilágban nem, és közömbös azért is, mert mind a két ellenkező nézet, a melyek közül Hess dr. ur válogat, annyira tartalom nélküli, hogy a büntetőjog igazi igazságaira nézve sem az egyikből, sem a másikkól mi sem következik.

Felesleges tehát tudnunk, hogy Hess dr. a bűncselekmény okaként annak egyszerűen vett utolsó feltételét vagy változtathatatlanul utolsó feltételét tekinti-e és époly felesleges az ő egyéb, ezekhez hasonló levezetéseit vizsgálnunk. De érdemes Hess dr. nevét megjegyezni azért, hogy van valaki, a ki az anthropologikus büntetőjogi iskolának és a nemzetközi büntetőügyi egyesületnek évtizedes működése után azon a módon próbálja a büntetőjog kérdéseit megoldani, hogy subjectív gondolkodásának eredményeit «a külvilágba kihelyezi».

R. Zs.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Halmazat és összbüntetés.

— Itéletkritika. —

A jelen szám mellékletén 519. sz. a. közölt itéletek szerint az elsőbíróság vádlottat a Btk. 336. §. 7. pontjába ütköző kétrendbeli lopás büntette miatt, a Btk. 91. §. ának alkalmazásával, összbüntetésül hat havi börtönre ítélte. A budapesti kir. ítélőtábla a büntetést 9 hónapi tartamra emelte fel azon elvi jelentőségű indokolás alapján, hogy az összbüntetésnek feltétlenül hat hónapi börtönnél nagyobb kell lennie, mert a hat hónapi börtön az egyik lopás büntetésnek a 91. §. alkalmazása esetében törvényileg megengedett legkisebb büntetését képezvén, a másik lopás büntetlen maradna, a mi az összbüntetés fogalmával ellenkezik. A m. kir. Curia azonban az elsőbíróság itéletét hagyta helyben, s a kir. ítélőtáblának az összbüntetés kiszabására felhozott indokolását helyt nem foghatónak jelentette ki.

Nem oszthatom a m. kir. Curiának sem nézetét, sem s annál kevésbé indokolását, a mely szerény nézetem szerint

még akkor is tarthatatlan, ha érdemben a Curiának volna igazza. A curiai itélet a kir. tábla itéletét azzal akarja megczáfolni, hogy miután e bíróság halmazat esetén a 92. §-nak alkalmazásával jogositva van a büntetés nemét és mértékét leszállítani, annál inkább jogositva van arra, hogy a 91. §. alapján a büntetési tétel legkisebb mértékét alkalmazhassa.

Ez az indokolás semmit sem bizonyít. Bizonyító ereje csak látszólagos. Az indokolás ugyanis látszólag azon a helyes tételen alapszik, hogy a kinek a több szabad, annak s annál inkább szabad a kevesebb is. Cui licet plus, licet minus. Ha a bíró jogositva van egy évről egy hónapra leszállítani, eo ipso leszállhat 6 hónapra. A ki százat követelhet, jogositva van 50-et követelni. De mint mondottam, az indokolás csak látszólag alapszik ezen a tételen, mert halmazat esetében a 91. §. a 92. §-hoz nem úgy viszonylik, mint a kevesebb a többhöz, hanem mint «más valami» más valamihez. Az pedig, a ki valamire jogositva van, nincs eo ipso jogositva «más valamire», habár ez a más valami kevesebb is. «Minus pro plus» követelhető, de «aliud pro aliud» nem. A ki adósától 100 frtot követelhet, az nem követelheti adósának óráját, habár az óra 100 frtnál kevesebbet ér is. Ha tehát bebizonyítani sikerül, hogy halmazat esetében a 91. §. a 92. §-hoz nem a «minus és plus», hanem az «aliud és aliud» viszonyában áll, a curiai indokolás tarthatatlansága bizonyítva van. Ennek bizonyítása pedig vajmi könnyű és egyszerű. Halmazat esetében «összbüntetés» szabandó ki: «Ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt, vagy ugyanazon büntetendő cselekményt több ízben követte el: az egyes cselekményekre együttvéve egy összbüntetés szabandó ki». Ezt a sarktétele állítja fel a Btk. 96. §-a, mint oly szabályt, mely alól nincs kivétel. Non datur exceptio.

A bíró tehát kivételt nem tűrő ettől a jogszabálytól el nem térhet, kivételt nem tehet soha sem, egyszerűen azért, mert a törvény kategorikus imperativusa nem engedi. Ha már most ennek a sarktételek felállítását után, (melyhez azt hiszem, kétség nem fér, mert a törvény kifejezett rendelkezésén és parancsán alapszik) azt kérdezzük először: «Alkalmazható-e halmazat esetében a Btk. 92. §-a?» az a priori adható felelet csak az lehet: «Igen, alkalmazható, feltéve, hogy a 92. §. alkalmazásával összbüntetést kiszabni lehet; feltéve tehát, hogy a 92. §. alkalmazása nem ütközik a törvénynek kivételt nem tűrő ama rendelkezésébe, mely szerint halmazat esetében összbüntetést kell kiszabni». Ezt a tételt a törvényen alapulónak, tehát olyannak tekintem, melyet kifogásolni nem lehet. S ha már most másodszor azt kérdezzük: «Alkalmazható-e halmazat esetében a Btk. 91. §-a?» az abstract, a priori adandó felelet nem lehet az, a melyet a curiai itélet ad, s mely szerint ha a 92. §. alkalmazható, akkor s annál inkább alkalmazható a 91. §., mert a kérdés nem a 92. §. alkalmazhatóságán, hanem összbüntetés kiszabásának lehetőségén fordul meg, a felelet tehát, ugy mint a 92. §. nál csak az lehet: «Halmazat esetén a 91. §. alkalmazható, feltéve hogy, illetve annyiban, a mennyiben annak alkalmazásával összbüntetést kiszabni lehet, feltéve tehát — illetve annyiban tehát, a mennyiben — annak alkalmazása nem ütközik a törvénynek kivételt nem tűrő ama rendelkezésébe, mely szerint halmazat esetében összbüntetést kell kiszabni». Ez a tétel is a megczáfolhatatlan tételek közzé tartozik, mert alapja a törvény. Látni való ebből, hogy az a kérdés, vajon halmazat esetén a 92. §. illetve a 91. §. alkalmazható-e, annak a praejudicialis kérdés jellegével bíró kérdésnek eldöntésétől függ, vajon az idézett §-ok alkalmazása mellett összbüntetés kiszabása lehetséges e vagy sem? Ennek a praejudicialis kérdésnek eldöntése az összbüntetés fogalmának meghatározását teszi szükségessé.

A törvény a fogalmat kifejezetten meg nem határozta, de azért legkevésbé sem kétséges, ugy a dolog természeténél fogva, mint azért, mert a szóban magában benn van a

fogalomnak kimerítő s félre nem érhető meghatározása is. A fogalom nem is tartozott soha Btk.-vünk vitás fogalmai közé. A halmazat büntetése a dolog természeténél fogva csak háromféle lehet, a háromféle lehetőséget az ismeretes jelszavak «absorptio, cumulatio, sulyosbitás» fejezik ki, más lehetőség nem képzelhető, mert a dolog természeténél fogva lehetetlen. Az összbüntetés, mint a halmazatban álló bűncselekményeknek együttes megbüntetése, fogalmilag ellentétben áll ugy az absorptio, mint a cumulatio rendszerével, s így csakis a harmadik lehetőségnek — a sulyosbitási rendszernek — alkalmazását jelentheti. Ehez, mint feltétlen logikai szükségszerűséghez, akkor sem férhetne kétely, ha a törvény tételes rendelkezései nem volnának olyanok, melyek az összbüntetés fogalmának eltérő értelmezését egyenesen kizárják. Hogy pedig ez így van, annak bizonyítéka egyrészt a 95. §., másrészt a 96. §-nak második bekezdése.

Az összbüntetés fogalmából az előbbi az absorptiót, az utóbbi a cumulatiót félre nem érhető határozottsággal kizárja. A halmazatra alkalmazandó összbüntetés tehát a sulyosbitási rendszert emeli érvényre. Hogy micsoda az a sulyosbitási rendszer, azt a fogalomnak általánosan ismeretes volta mellett, bővebben magyarázni felesleges. A sulyosbitási rendszernek logikailag szükségszerű folyamányai ezek: 1-szor, az összbüntetésnek valamivel nagyobbak kell lenni, mint a legsúlyosabb bűncselekmény által kiérdemelt büntetésnek; mert ellenkező esetben, a legsúlyosabb bűncselekmény büntetése a többi konkurráló bűncselekmények büntetéseit tényleg absorbeálná; ámde az összbüntetés fogalmából az absorptio ki van zárva. 2-szor, az összbüntetés nem érheti el a találkozó bűncselekmények büntetéseinek összegét, mert ez cumulatio. Az összbüntetés fogalma pedig a büntetések cumulatióját kizárja; 3-szor, az 1. alatti tételnek korollariuma, s egyik alkalmazása az, hogy az összbüntetésnek az elkövetett legsúlyosabb bűncselekmény törvényileg lehető legcsekélyebb büntetésénél valamivel nagyobbak kell lennie, mert a legsúlyosabb bűncselekmény minimális büntetésének alkalmazása a többi bűncselekmények büntetéseinek tényleges absorptiója.

Azt mondhatná valaki, hogy a 2. tétel a tételes törvény szerint nem áll, mert a törvény «felebb emelhető» szavából az következik, hogy a felebbemelést a törvény nem imperative, hanem csak facultative írja elő. Soha ennél tévesebb törvényértelmezés nem volt és nem lesz. Ez nemcsak a törvény értelmének, hanem a törvény szavainak egyenes félre, és meg nem értése. A törvény ugyanis először nem azt mondja, hogy a legsúlyosabb bűncselekménynek büntetését lehet felebb emelni; hanem azt mondja, hogy a legsúlyosabb bűncselekménynek törvényes maximumát is lehet — a törvény által megállapított korlátok között — felemelni. Ez pedig egészen különböző két dolog. Sőt a maximumnak felemelését a törvény ép azért engedi meg, s kellett is, hogy megengedje, mert ha a maximumon túl a bíró nem mehet, akkor mindazokban az esetekben, a melyekben a legsúlyosabb bűncselekmény az arra megállapított büntetési tétel maximumát érdemli meg, ennek és csakis ennek alkalmazása a többi bűncselekmények büntetéseinek tényleges absorptióját jelentené, a mit pedig a törvény mint az összbüntetés fogalmával ellenkezőt nem akart és nem akarhatott. Hogy a felebbemelést a törvény facultative írja elő, annak nagyon is természetes magyarázata van abban, hogy sehol sincs megírva, hogy halmazat esetében a legsúlyosabb büntetésnek maximumát «kell» alkalmazni, s így valahányszor a bíró a legsúlyosabb bűncselekményt nem sujtja az arra felállított büntetési tétel maximumával, az összbüntetés által fogalmilag követelt sulyosbitást a rendes büntetési tételnek keretén belül is eszközölheti. A bíró tehát a legsúlyosabb büntetési tétel keretén túl csak akkor fog menni, ha annak kerete a kellő büntetés kiszabására nem elegendő. A miből

az is következik, hogy mindazokban az esetekben, a melyekben a bíró a legsúlyosabb bűncselekményt a büntetési tétel maximumával akarja sujtani, az összbüntetésnek a legsúlyosabb büntetési tételt meghaladó mértékben megállapítása, dacára e törvény facultativ szövegezésének, nem facultativ, hanem szükségszerű; mert különben a büntetési tétel maximumának alkalmazása a többi büntetéseknek absorptióját jelentené, a mit pedig a törvény meg nem enged.

A megbeszélésünk tárgyát képező esetben pl. ha a bíró az egyik — a súlyosabb — lopást 5 évi börtönnél enyhébb büntetéssel akarja sujtani, az összbüntetést az 5 évi börtönre szóló büntetési tétel keretén belül is megállapíthatja, vagy ezen kereten túl mehet, ha ezt az igazságos s megfelelő büntetés érdekében indokoltnak találja, de ha a bíró magát az egyik lopást 5 évi börtönnel akarja büntetni, akkor szükségszerűen a büntetési tétel keretén túl kell az összbüntetést megállapítania, mert akkor az egyik lopás büntetése a reá megállapított büntetési tételt kimerítvén, a másik lopás abba többé nem fér. És épen abból, hogy a törvény a legsúlyosabb büntetési tétel maximumának meghaladását is megengedi, mint már mondtam, nyilván abból a célból, hogy az összbüntetés által feltételezett s lényegéhez tartozó sulyosbitás azokban az esetekben is lehetséges legyen, melyekben a bíró a súlyosabb büntetést a büntetési tételnek maximumával, vagy a maximumnak oly megközelítésével akarja sujtani, hogy ennek a büntetési tételnek keretén belül a találkozó büntettek megfelelő megtorlást nem találhatnak: épen ebből lehet és kell észszerűen azt következtetni, hogy halmazat esetében a legsúlyosabb büntetetre megállapított büntetést mindig fel kell emelni, mert ez a büntetés, mint a találkozó büntettek csak egyikének büntetése, nem összbüntetés; a miből szükségszerűen következik az is, hogy az összbüntetés a legsúlyosabb büntetett minimalis büntetésénél feltétlenül nagyobb kell, hogy legyen. Az előadottak alapján világos: 1. hogy halmazat esetén a 92. §. alkalmazható, mert alkalmazása összbüntetés kiszabását lehetetlenné nem teszi. A megbeszélés tárgyát képező esetben pl. a bíró jogositva van correctionalisatio útján a vádlottat terhelő kétrendbeli büntetést kétrendbeli vétségnek minősíteni és büntetésül hat hónapi fogházat alkalmazni. Ennek a büntetésnek hallgatag előfeltételét képezi az, hogy a bíró az egyik lopást 6 hónapi fogháznál csekélyebb büntetéssel, pl. 4 havi fogházzal akarja sujtani s ezt a büntetést, tekintettel a vádlott terhére fenforgó másik lopásra, két hónappal felemelte.

Világos 2. hogy a 91. §. alapján halmazat esetében a büntetési tételnek legkisebb mértékét a bíró nem alkalmazhatja, mert a legkisebb mérték az egyik büntetettnek törvényileg megengedhető legcsekélyebb büntetése lévén, az összbüntetést, tehát oly büntetést, a melyben valamennyi konkurráló büntetettnek büntetése kifejezésre jutnak, fogalmilag nem képezhet. A büntetési tétel minimumának összbünteteskép alkalmazása a szó teljes értelmében contradictio in adjecto. A curiai ítélettel szemben, mely kétrendbeli lopás büntette miatt 6 hónapi börtönt állapított meg összbüntetésül, méltán azt kell kérdezni: Miután az összbüntetés fogalmánál fogva oly büntetés, a melyben mindkét lopás büntetése kifejezést kell, hogy találjon; miután büntetett, tehát «egy büntetett» miatt 6 hónapi börtönnél enyhébb büntetést a bíró a Btk. 24. §-a értelmében megállapítani jogositva nincs; miután tehát a 6 hónapi börtön az egyik büntetettnek törvényileg lehető legkisebb büntetését képezi, a melyen alól correctionalisatio nélkül a bírónak leszállani tilos; hol marad a másik büntetettnek büntetése?

Erre csak két felelet adható. Az egyik az, hogy a bíró a másik lopást nem büntette, annak büntetését vádlottnak elengedte, ajándékozta. A másik felelet az, hogy e 6 hónapi börtön a másik büntetettnek büntetését absorbeálta. Ámde a bíró sem büntetést el nem engedhet, sem halmazat esetén

az absorptiót nem alkalmazhatja, mert az absorptiót a törvény csak a Btk. 95. §-ának esetében engedi meg, a 96. §. esetében az absorptio kizárásával összbüntetést kell alkalmazni. Már most erre valaki azt mondhatná s úgy látszik a m. k. Curiának is csak ez lebeghetett szeme előtt: Furcsa törvény volna az, a mely szerint a fejtegetés tárgyát képező esetben a bíró 6 hónapi fogházat alkalmazhat, de 6 hónapi börtönt nem. Furcsa logika az, mely ezt lehetségesnek tartja, mert ez egy szóval mondva, absurdum. Hát hogy furcsaság van benne, azt én legkevésbé sem tagadom. De nem a logika furcsa, hanem a törvény. Ez az u. n. furcsaság következménye egyrészt a hármass felosztásnak, másrészt a börtönre és a fegyházra felállított absolut minimumnak. A törvény alapján azonban ez a furcsaság csak látszólagos. A büntett s annak a törvény által megállapított minimális súlya nem üres szavak, hanem a törvény által meghatározott s azért a bíróság által nem ignorálható értékek. A szóban forgó esetben maradván, midőn a bíróság vádlottat kétféle lopás büntetésében mondja ki bűnösnek, ezzel azt jelenti ki, hogy a vádlottat terhelő két lopásnak már egyike is s önmagában oly súlyos, hogy 6 hónapi börtönnél enyhébb büntetéssel nem sujtható; mert a törvény szerint 6 hónapi börtön a büntetettnek legkisebb büntetése. Hogy tehát a másik büntett is büntetésben részesüljön, a büntetettnek legkisebb büntetését fel kell emelni, különben a másik büntetettre e büntetésből mi sem jut. Ez a felemelés bármilyen csekély lehet, mert a törvény ebben a bírót nem korlátozza, de némi felemelés mellőzhetetlen, mert a nélkül a büntetés nem képez össz-büntetést. Ha pedig a bíró abban a nézetben van, hogy a két lopás együttvéve 6 hónapnál többet nem érdemel, akkor szükségszerűen abban a nézetben van, hogy az egyik lopás 6 hónapnál kevesebbet érdemel; annál az egyszerű matematikai szabálynál fogva, hogy ha két lónak az értéke 600 frt, akkor egy lónak az értéke 600 frtnál kevesebb, de ha az egyik lopás 6 hónapnál kevesebbet érdemel, akkor Btk.-ünk értelmében az nem lehet büntett, hanem vétség, a bírónak tehát a Btk. 92. §-át kell alkalmazni, a cselekményt fogházzal büntetni s vétségnek minősíteni. Mindaddig, míg a Btk. érvényben van, ez előtt az alternativa előtt kibuvni nem lehet.

Ugyanez áll a fegyházbüntetés absolut minimumára is. Tegyük fel, hogy két büncselekmény terheli a vádlottat, a melyeknek mindegyike, vagy akár csak egyike is fegyházzal büntetendő. Az összbüntetésnek két évi fegyháznál valamivel nagyobbak kell lennie, elkerülhetetlenül és feltétlenül; mert a 2 évi fegyház az egyik büntetettnek legkisebb büntetése lévén, abból a másik büncselekményre mi sem jut. Két évi fegyházbüntetést tehát összbüntetésül kiszabni nem lehet, mert ez is — de lege lata — *contradictio in adjecto*. A bíró itt is azzal kell hogy számoljon: az egyik büntett vagy megérdemel két évi fegyházat vagy nem. Ha igen, akkor a minimumot fel kell emelni, hogy a büntetésben a másik büncselekmény büntetése is kifejezést nyerjen. Vagy nem érdemel és akkor fegyházat nem is szabad alkalmaznia, hanem a Btk. 92. §-ának igénybevételével börtönbüntetésre kell szállnia. A kinek ez furcsának látszik, az pereljen a törvényre, de a tételes törvény alapján a kérdés megoldása más nem lehet.

Dr. Heil Fausztin
kir. táblai bíró.

Megjegyzések dr. Winckler István ur «Válasz»-ára.

Winckler ur kategorikusan kijelenti, hogy nincs igazam, tévedek, midőn azt a bírósági gyakorlatot, mely felperestől a sommá: visszahelyezési perben egy éves birtoklást követel, törvényellenesnek mondom, holott, ő szerinte, az helyes és törvényes.

És mivel igazolja állítását, illetve czáfolja az enyémet? A bírósági gyakorlattal és tankönyvi idézetekkel.

De hát nem az a vitás kérdés köztünk, hogy milyen a gyakorlat, sem az, hogy az írók miként tanítják, hanem a kérdés abban csucosodik ki, hogy törvény rendeli-e el az egy évi birtoklás követelményét vagy nem? Én az állítottam és igazoltam is, hogy ennek a követelménynek nincs törvényes alapja, ezt törvény sehol elő nem írja, meg nem szabja, mint a keresetnek lényeges kellékét, miből aztán következik, hogy az a gyakorlat és tanítás mely ezt felperestől megkivánja, nem gyökeredzik törvényen, tulmegy a törvény rendelkezésén, és így törvényellenes.

Erre nem kellett volna Winckler urnak egyebet tennie, mint rám czitílni régi vagy újabb törvényt, szószerint, a hol világosan, *expressis verbis* ki volna jelentve az, hogy felperesnek sommás visszahelyezés iránt csak akkor lehet keresetet indítani, ha egy éves birtokot vagy jogosultságot tud kimutatni. Ha ilyen törvényt rám idéz Winckler ur, akkor teljesen helyén lett volna az a mondása, hogy nincs igazam, tévedek, akkor meg vagyok verve és meghajlok nagysága előtt.

De hiszen annyi törvényt idézett Winckler ur cikkében, hogy szinte sok is, mondja az elfogulatlan olvasó. És igaza van; idézni ugyan idézett, de egyiket se olvasta el, nem győződött meg, hogy az idézett törvények csakugyan magukban foglalják-e az egy éves birtoklás kellékét. Már pedig ha valaki mint kritikus azt állítja másról, hogy téved, hamisat mond, akkor utána illik járni a dolognak.

Első cikkemben nem köz ltem szó szerint, hanem csak kivonatilag a törvényt, hogy ne nyuljon az tulságos hosszura. Most annak igazolására is, hogy Winckler ur csakugyan nem nézett bele a törvénybe, hanem hasból kritizál, ide igtatam az 1542. évi V. tczikket, valamint az 1802. évi XXII. tczikket szóru-szóra és ebből mutassa ki Winckler ur, vajon igaz-e az, a mit ő állit, hogy az egy évi birtoklás vagy a jogosultság igazolása törvényen alapuló követelménye a sommás visszahelyezési keresetnek?

Az 1542. évi V. tcz. így szól: *De cætero autem, siqui novas bonorum et quorumque jurium possessionarium occupationes metarumque distractiones facere præsumerent, Comitibus vel Vicecomitibus et iudicibus nobilium occupatores ipsos de dominio talium bonorum noviter occupatorum ejiciant et spoliatos in integrum restituant. 1. §. Neque patiantur tales violentos, infra anni revolutionem, possessionem talium bonorum impune continuare subpsena amissionis officiorum suorum.*

Az 1802. évi XXII. tcz: *de repositione ejectorum.*

Ad præcavendas violentos bonorum et jurium quorumque possessionarium aut etiam mobilia occupationes benigne annuente Sua Majestate Sacratissima status et ordines decreverunt: 1. §. Ut in casu violentæ occupationis bonorum et quorumque jurium possessionarium aut Mobilia, in quorum pacifico usu possessor constituebatur, erga simplicem recursum partis læsæ vicecomes cum adjungendis Iudicibus et jurassore compertaque occupationes realitate ac cognita facti illegalitate, occupatores ipsos de dominio talium Bonorum noviter seu necdum evoluto anno occupatorum ejiciant et spoliatas citra ullam moram — impedimento vero quopiam intercedente — ad summam intra unum annum a die recursus ad Vicecomitem facti, intellectum, sub poena præcitati articuli (1542, 5) inpræhabitum usum et possessorium restituant.

Ha Winckler ur ezeket a törvényeket figyelmesen átolvasta volna, nem mondhatná oly garral, hogy: Az 1802. évi XXII. tcz. és az 1807. évi XIII. tcz. szerint az alispán tartozik az egy év alatt folyamodókat egy év alatt visszahelyezni, t. i. azon folyamodókat, kik jogosultságukat vagy az egy évi békés birtoklásukat igazolják. Mutasson rá, hol követeli akár az itt idézett, akár másutt található törvény azt az egy éves birtokot! Nem egyéb az ő állítása önámításnál vagy pusztaráfogásnál. És mintha igen fényesen bizonyította volna állítását önelégülten hozzá teszi: *Ezekből látható, hogy a törvények*

értelmezése és a birói gyakorlat egymással kontaktusban mindig az volt, a mit a Curia követ.

Nem ez az első eset, Wenzel még fontosabb jogi kérdéseknél rámutatott, hogy a törvény értelmét akár szándékosan elcsavarták bíróságaink a múlt századokban, akár felületességből félreértették vagy olyant magyaráztak bele, a mi benne nem volt, mi Winckler uron is megesett, pedig a figyelmeztetés nem hiányzott.

Hogy mégis a polemianak valamelyes positiv haszna is legyen, rámutatok arra, mily esetben kellett felperesnek 48 előtt egy évi békés birtokot igazolni, a mi egyébként már röviden érintve volt első cikkemben is. Ha ugyanis valakitől birtokát violentiával elfoglalták, ő ezt egy év alatt vagy önhatalmulag visszafoglalhatta, vagy a főnidézett 1802. évi XXII. tcz. alapján sommás visszahelyezési keresetet indíthatott. Ha mindkettőt elmulasztotta, akkor már csak a rendes per útján boldogulhatott. Megegett azonban, hogy a birtokából kivetett egy év eltelte után foglalta vissza önhatalommal birtokát! Mivel ez az önhatalmaskodás törvénybe ütközött, a törvény ezt tiltotta, azért ellene a spoliator léphetett fel, mint felperes; és ha ő igazolta, hogy egy éven át békés háborítlan birtokban volt, a bíró kiadta neki a birtokot, mert alperes törvény ellenére és tilalma daczára élt önhatalommal.

Annak igazolására egyébként, hogy a Curia nem hódol feltétlenül és minden esetben eme törvényellenes gyakorlatnak, közlöm az 1885. évi 5735. sz. curiai határozatot, egész kiterjedésben: Tekintettel arra, hogy a jogtalan foglalás ellenében visszahelyezési kereset érvényesítésére a felperes egy évi békés birtoklásának igazolása épen nem szükséges, az 1802. évi XXII. és 1807. és XIII. tcz. csak azt rendeli hogy ily kereset a háborítás tényétől egy év alatt indítandó meg; tekintettel, hogy az ellenkező felfogás annyival tévesebb, mert ha az állana, akkor bármi birtokszerzés első évében visszahelyezés útján megvédhető nem volna, — az első-bíróság ítélete helybenhagyatik. (Márkus I. köt. 6—7. oldal.)

Ebből láthatja Winckler ur, hogy voltak már mások is, a kik nem osztották a hibás felfogást és a törvényt cor-recte interpretálták.

Winckler ur többi kifogásaira, engedje meg, hogy ne reflektáljak. Sok ott a czáfolni való, mert ugyszólva az egész birtoktant ki kellene fejteni. Nehéz és sokban vitás kérdések merülnek ott fel, melyek úgy futtában nem beszélhetők meg.

Végül nem mulaszthatom el, hogy az Igazságügyi Miniszteriumot fel ne kérjem, miszerint a sommás eljárásról szóló törvény 233. §-ában nyert ama felhatalmazást, hogy határjárasi, mesgyeigazítási és a sommás visszahelyezési ügyekben követendő eljárást rendeleti uton szabályozza, mielőbb érvényesítse, mert égető szükség van rá. Valamint a családi hitbizományokra vonatkozó eljárásban igen üdvös anyagi rendelkezések foglaltatnak, ideiglenesen, úgy a sommás visszahelyezési perek formai szabályozásába ügyesen beleszőhetők a legegyszerűbb principialis intézkedések a kereset feltételeire, kellékeire nézve; akkor aztán ez a káros divergálása a bírói ítéleteknek végleg meg fog szünni. *Katona Mór.*

A hagyatéki tárgyalás elmulasztása.

(1894: XVI. tcz. 62., 63. s 65. §§.)

Az 1894: XVI. tcz. egyik legfontosabb intézkedése az, hogy a hagyatéki tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményeit szabályozza.

A 62. és 63. §§. állapítják meg az öröklési, a 65. §. a köteles rész iránti igény sorsát arra az esetre, ha az igénylők a tárgyaláson nem akarnak megjelenni.

A 64. §-nak ezek között a §-ok közt nincs helye. A törvényszerkesztési hiba az eredeti szövegen eszközölt módosítások összhangba hozatalának elmulasztásától ered.

Ezekon a §§-on kívül intézkednek még az egyszerű elmaradás esetén követendő eljárásról a 78. §., mely az utóörökös, a 81. §., mely az özvegy és a 82. §., mely az ingatlan hagyományos elmaradásának következményeit állapítja meg.

A 62., 63. és 65. §-ok a mulasztás esetét csak akkor állapítják meg, ha az illető szándékosan nem akar a tárgyaláson megjelenni, minek kriteriuma az, hogy az egy izben elmulasztott tárgyalás után kibocsátott újabb idézésére sem jelenik meg.

Helyesen tehát *nem is mulasztásnak, se makacsságnak* kell azt neveznünk, úgy hogy itt épen fordítottja van a peres eljárásnak, hol a mulasztást mondják makacsságnak.

Ha az újabb tárgyaláson nem jelenik meg az illető, úgy beállanak a mulasztás vagy makacsság következményei. Ha pedig elkésve jelenik meg, úgy a megjelenése utániakra nézve nem tekinthető makacskodónak.

Két kérdés merül föl ezzel kapcsolatban:

1. mi történik akkor, ha az illető a tárgyalás befejezése előtt megjelenik?

2. mi történik akkor, ha az elmulasztott tárgyalás meg nem tartható vagy annak folytatása válik szükségessé?

Addig nem lehet makacsságról szó, míg a többi örökösök között jogérvényes megállapodás nem jött létre. Ha ez megtörtént, úgy be kell állaniok a makacsság következményeinek, mert különben az illető örökös mindig megakadályozhatná a feleket a tárgyalás végperczében való megjelenés által a hagyaték letárgyalásában. Természetes, hogy a jogérvényes megállapodáshoz nem szükséges annak jegyzőkönyvbe foglalása.

De szükséges, hogy a tárgyaló közjegyzőnek, ki a makacsság föltételeinek konstataálására hivatva van, a megállapodás létrejöttéről közvetlen tudomása legyen.

Ezzel meg van oldva az első kérdés.

A második kérdés megoldásánál ugyanez a szempont az irányadó. Ha tehát a második tárgyaláson a mulasztó megjelenik; az első tárgyaláson megállapítottakra nézve beállanak a makacsság következményei.

Mindenesetre szükséges, hogy az újabb tárgyalási határnapról az, ki az első tárgyalásról makacsságból elmaradt, értesíttessék, de miután az csak folytatása az előbbi tárgyalásnak, nem szükséges az újabb tárgyalásnak ismételt fölfüggesztése s nem szükséges a 62., 63. s 65. §-ban körülírt új idézés kibocsátása.

A mennyiben gyámhatósági jóváhagyás szükséges a megállapodások jogérvényéhez, ugyanezek az elvek irányadók, de ha a gyámhatóság jóvá nem hagyja a megállapodásokat, úgy a makacsság következményei is elenyésznek.

A fentebb fölállított elvnek folyamánya az is, hogy akkor, ha a megjelent felek nem kötnek egyezséget s így a perreutasítás válik szükségessé, úgy a hagyatéknek peressé vált részére nézve nem forog fen makacsság.

Még egyet kell kiemelnem.

A peres eljárásban a makacsságnak következménye az, hogy az állított tények valóknak veendő; az 1894. évi XVI. tcz. nem azt mondja, hanem azt, hogy az elismert igényt a bíróság is elismeri, az el nem ismert igényt el nem ismeri.

Lényegileg azonban ez ugyanazt jelenti, mert a hol hivatalból vizsgálendő tények vannak, azokat a bíróság hivatalból vizsgálja az öröklési eljárás során is s az öröklési igényt csak annyiban ismeri el, a mennyiben ilyen hivatalból vizsgálendő tények azt nem akadályozzák.

Hivatalból vizsgálja a hagyatékbiroság a vérségi kapocs, a házasság vagy a végrendelet létezését.

Nem vizsgálja hivatalból az egyéb tényeket, pl. hogy a vagyon ági vagyon-e, hogy van-e leszámításra ok, forog-e fen érdemtelenség stb.

Előfordulhat az az eset, hogy az allegált tények nem

elégességek a megjelent fél öröklési jogának megállapítására. Pl. a produkált végrendelet alakilag hiányos; ági vagyont követel az illető s nem állítja a közös őstől származást, a megjelent örökös a másikat azért nem akarja részeltetni, mert az örökhagyót ő gondozta. Ebben az esetben abból, hogy a meg nem jelent igénye el nem ismertetik, még nem szabad arra következtetnünk, hogy a megjelent fél lép annak helyébe, hanem ilyenkor a netalán létező távolabbi igénylők, esetleg a kincstár (XII. fej), megidézendők a tárgyalásra, s ezek igénye jön figyelembe. (V. ö. 53. s 57. §.)

A 62. és 63. §-ok rendelkezésének lényege ez:

ha az elmaradó fél öröklési joga s annak hányada nem vitás, a többiekkel megtartott tárgyalás eredményéhez képest ejtetik meg az osztály;

ha vitás az öröklési igény, úgy az nem vétetik figyelembe. Az alternatíva nem kimerítő.

Nincs intézkedésünk a következő esetekre nézve:

1. az ági örökség tárgya nem képezi vita tárgyát s az ági örökös nem jelenik meg;
2. nem jelenik meg senki a tárgyaláson;
3. az öröklési jog ugyan nem vitás, de vitás a hányad;
4. sem az öröklési jog, sem a hányad nem vitás, de vitás az, hogy valamely tárgy a hagyatékhoz tartozik-e?

Ezeknek az eseteknek eldöntését akarom megkísérteni.

Az 1. esetekben legcélszerűbb, ha a 62. §-t alkalmazzuk, mert nyilván csak tévedésből maradt el ez a rendelkezés a 62. §-ból s nem is forog fen semmi különös ok arra nézve, hogy a «hányad» szó helyett a szélesebb körű s ági örökös is magában foglaló «mérve» szót használjuk. Az ági örökös és az ingatlan hagyományosának jogállása különben is parallel, s erre az utóbbira nézve a 82. §. világosan rendeli, hogy akkor, ha az ingatlan hagyományosa a tárgyaláson nem jelent meg s igénye nem vitás, a hagyatéki ingatlan direkt ennek javára keblezendő be.

A 2. esetben, miután gondnokot nem lehet rendelni a tárgyalás lefolytatására, csupán az átadott vagyon kezelésére (62. §. 1. bek. utolsó mondat), a tárgyaló közjegyző által hivatalból beszerzett adatok s tárgyalás nélkül szavatolja be a bíróság a hagyatékot.

Más megoldás legalább nem képzelhető.

A 3. esetben, ha vitás a hányad, ill. töleg a fentebb kifejtettek szerint «az öröklés mérve, de nem vitás az öröklési jog in abstracto, úgy a mennyire azt elismerik a megjelentek, alkalmazandó a 62., az el nem ismert részre nézve pedig a 63. §.

Következik ez a megoldás a 62. és 63. §-ok viszonyából, s abból, hogy ebben az esetben már csak a 76. §-nál fogva is a hagyaték kétfelé választható. Egy részére nézve az örökjog vitás, más részére nézve nem. Azt a részt tehát, melyre nézve az vitás, indokolt tehát különválasztani s külön elbírálásban részesíteni.

A 4. esetben ugyanebből az okból, a vitás rész különválasztandó s arra nézve a kérdés önállóan bírálendő el; s az ily részre nézve alkalmazzuk a 62. §-t.

Dr. Nyulászi Fános,
kassai ügyvéd.

Különfélék.

— **A hét igazságügyi eseményei.** Az igazságügyi kormány a magyar magánjogi kodex megszerkesztésére törvényszerkesztő-bizottságot alakított; ez kétségtelenül a hétnek a jogászközönséget leginkább érdeklő momentuma. Ismét felveszi ezzel igazságügyi kormányunk a rég elejtett fonalat. A jogi közvélemény már-már resignálódva viselte el a jelenlegi ingadozó jogállapotokat.

A másik feljegyzésre méltó dolog a bünvádi eljárás életbeléptetésére vonatkozó törvény tervezetének nyilvánosságra jutása, mely tervezetnek legfontosabb része a bírósági

hatáskörök szervezete. Az e tárgyra vonatkozó határozmányok kétségtelenül széleskörű megbeszélés tárgyát fogják képezni úgy a törvényhozás előtt, mint a szakkörökben.

— **A székesfehérvári új javító-intézetéről** pár héttel ezelőtt megemlékeztünk. Sajnálkozásunkat fejeztük ki a felett, hogy a bíróságok nem veszik figyelembe a törvény azon rendelkezését, miszerint a fiatalok egyénekét javító-intézetbe utalhassák s egyszerűen fogházra és börtönre itélik azokat, kik a törvényhozó intenciója és a dolog természete szerint kényszernevelésnek volnának alávetendők. Időközben alkalmunk volt a székesfehérvári javító-intézetet személyesen megtekinteni és meggyőződöttünk arról, hogy az odaültetett valóban csak igen kis része jutott oda birói ítélet alapján. Az ott levő 47 gyermek közül csak 9-et küldtek oda a bíróságok; a többi részint a szülők, részint a közigazgatási hatóságok adták be. Ez utóbbiaknak — úgy látszik — sokkal több érzékük van a javító-intézeti ügy iránt, mint a bíróságoknak.

A mi az intézet berendezését illeti, az valósággal mintaszerű. *Krajcsik Soma* igazgató, kit olvasóink irodalmi működése után ismernek, egész tevékenységét az intézet adminisztrációjára fordítja. Sajnos, hogy eddig az intézet alig egy harmadrészben van benépesítve. Két pavillon egészen üresen áll, s azok, kiknek számára épültek, a fogházakban és a börtönökben tanulják a kriminalitást.

Az intézet jelenlegi statistikája a következő:

A befogadásra szolgáló ok: Lopás, csalás, iskola- és munkakerülés, korcsmázás, dorbézolás, erkölcstelen életmód és kéjelgés 1; lopás, csavargás, munkakerülés, erkölcstelen életmód, kéjelgés 3; lopás, csavargás és munkakerülés 9; csavargás, iskolakerülés s a rosra való hajlam 3; súlyos testi sértés vétsége 1; lopás vétsége 7; munkakerülés, könnyelműség, engedetlenség, fékezhetlen természet 2; gyújtogatás vétsége 1; gyújtogatás, lopás, makacs, vad természet 1; lopás, hazudozás, csavargás 2; lopás és fékezhetlen természet 4; lopás, csavargás, korcsmázás 1; lopás, csavargás, fékezhetlen természet 3; erkölcsi romlottság 2; hazudozás, csavargás 1; csavargás, káromkodás, engedetlenség 1; csavargás és erkölcsi romlottság 2; csavargás, lopás és erkölcsi romlottság 2; engedetlen, goromba magaviselet, dohányzás, iskolakerülés 1. Összesen 47.

A befogadás eszközöltetett: A szülő vagy gyám kérelmére 29; a hatóság kérelmére 6; a rendőrség kérelmére 3; az 1878. évi V. tcz. 42. §-a alapján 8; az 1878. évi V. tcz. 84. §-a alapján 1; a felügyelő bizottság kérelmére —. Összesen 47.

Előélet: Büntetlen előéletű 38; előbb már büntetve volt 9. Összesen 47.

Életkor: 10 éven aluli 3; 10—15 éves 29; 15—20 éves 15. Összesen 47.

Utolsó lakhely: Városi 35; falusi 12. Összesen 47.

A szülők állapota: Földmives, napszámos 12; szolga vagy cseléd 12; iparos vagy kereskedő 10; értelmiségi 10. Összesen 44. (6 árva.)

Törvényes házasságból származtak 37; törvényes házasságon kívül 10. Összesen 47.

A szülők életben vannak 18; csak az apa él 2; csak az anyja él 17; a szülők elhaltak 6, összesen 43. (4 beutalt h.)

Anyagi helyzet: Vagyonos 6; vagyontalan 41. Összesen 47.

Ellátási díjat fizet 6; ingyenes nevelésben részesül 41. Összesen 47.

Értelmi képzettség: Iskolába járt 42; iskolába nem járt 5. Összesen 47.

Vallás: Római katolikus 34; görög-keleti 2; ev. reformatus 5; unitárius 1; izraelita 5. Összesen 47.

Nemzetiség: magyar 41; német 4; tót 1; szerb 1. Összesen 47.

A befogadást megelőző foglalkozás: Iparostanoncz 11; kereskedőtanoncz 4; iskolába járt 7; földmives, napszámos 4; szolga 3; foglalkozás nélkül 9; fogházban letartóztatva 9. Összesen 47.

— **Dr. Illés Károly** a Magyarországon a bünvádi eljárás javaslatáról vezércikkékezővén, az 1843-iki javaslat esküdt-székéről ezeket írja:

Nálunk az esküdt-szék először az 1843. évi büntető-javaslat kidolgozásával megbízott deputatio kisebbségének különvéleményében fordul elő. Ennek javaslata sze-

rint a megyeközgyűlése választotta volna évenként az esküdteket a 24 éven felüli s legalább 100 frt évi jövedelemmel bíró állampolgárok közül. Ez nem esküdtzék modern értelemben, melynek lényege az, hogy a törvény meghatározza ugyan a feltételeket, a melyektől függ, hogy valaki esküdt lehessen, de ezentul nem teszi függővé választástól vagy kinevezéstől azt, hogy az esküdtképes egyén bizonyos időben hivatását tetteleg gyakorolja.

Téved a cikkíró ur, ha azt hiszi, hogy e tekintetben lényeges különbség van a modern esküdtzék és a Deák Ferencz esküdtzéke közt. Ma is választástól függ, hogy valaki esküdt legyen. A mi esküdtzéki eljárásunkban a törvényhatóság hármass bizottsága állítja össze a névsort a censussal bíró polgárok közül és lényegileg így van ez a külföldi eljárásokban is. Nem az esetleg, hanem a census, a kvalifikáció és a választás viszi be a polgárt a szolgálati lajstromba. A különbség a mai esküdtzék és a Deák Ferencz esküdtzéke közt leginkább csak az, hogy ma a törvényhatóság teljesen a hármass bizottságra bizza az összeállítást, Deák Ferencz pedig fentartotta a törvényhatóságnak, hogy egy bizottság javaslata alapján végleg döntsön. Ma tehát közvetve választ a törvényhatóság, amugy pedig közvetlenül választott volna. S ha esküdtzéki eljárásunk megtartja a közvetlen választást, talán nem vált volna annyira egyoldaluvá a szolgálati lajstrom összeállítása. A törvényhatósági képviselő t. i. a bizottsági javaslatot revideálhatná.

— **Magyartörvények anyaggyűjteménye**, szerkeszti dr. Fodor Armin, kir. törvényszéki bíró. Tartalmazni fogja az egyes fontosabb törvényeket és azok anyaggyűjteményét. Minden egyes törvényszakasz mellett a törvény tervezetének, illetőleg javaslatának megfelelő szakasza indokolásával és a törvényhozási tárgyalások fognak következni. A mely törvényeknél lehetséges, az összes arra vonatkozó rendeleteket és kivonatossan a felsőbbirósági határozatokat is tartalmazni fogja. Az egyes törvényekre és azok magyarizációjára vonatkozó összes források ilyképp könnyen áttekinthető alakban csoportosítva lesznek. A főszöveg a gyűjteményben az igazságügyi törvényeken lesz. Minden fontosabb igazságügyi törvény, melyet törvényhozásunk ezentul alkotni fog, fel lesz véve e gyűjteményben. Ezenkívül az eddig alkotott fontosabb igazságügyi törvények is időközönként megjelenő részekben fel lesznek dolgozva. Az igazságügyi törvényeken kívül azonban egyes fontos más törvényeket is tartalmazni fog e gyűjtemény. Előkészítés alatt van: 1. A kereskedelmi törvény és anyaggyűjteménye. 2. A váltótörvény és anyaggyűjteménye. 3. A csődtörvény és anyaggyűjteménye. 4. A házassági jogról szóló törvény és anyaggyűjteménye. Minden évben két, — és a szükséghez képest több kötet (kötetenként körülbelül 40 iv) fog megjelenni. Az 1896. évi folyam tárgya az esetben, ha a bünvádi eljárás törvényterve emelkedik, ezen törvény és anyaggyűjteménye lesz. Két kötet előfizetési ára füzve 8 frt, díszes vászonkötésben 10 frt. Az előfizetéseket a szerkesztőhöz (dr. Fodor Armin, kir. törvényszéki bíró Budapesten, V., Sas-utca 27. sz.) kell beküldeni. A gyűjtemény egyes részei magasabb bolti áron könyveskereskedői uton is megszerezhetők lesznek.

— **A Takács-féle főtárgyalás** körültekintő vezetése mellett is előfordult egy incidens, mely a jogászközönségben meglepetést keltett. A tárgyalást oly kitünő tapintattal vezető bíró ugyanis az első nap délutáni ülését a felszólítással nyitotta meg, hogy csak bírának és ügyészeknek engedni meg a benntartózkodást, a jegyzők tehát távozzanak. Ez az intézkedés annál érthetlenebb, mert a bíróság tagjai részére fentartott helyet mindenkor szabadon használhatták a jegyzők és mert a szóban forgó tárgyaláshoz éppen erre való tekintettel külön jegyet egyáltalán nem kaptak. A bíróság fiatal tisztviselőinek kiképzésére fontos dolog, hogy tárgyalásokat mennél sürűbben hallgassanak végig és ez esetben ennek útja el volt tőlük zárva és buzgalmukért még méltatlan bánásmódban is részesültek.

— **Megsemmisítés.** A m. kir. Curia: Hatóság elleni erőszak büntette miatt vádolt Kolacsik János elleni büntető ügyben végzett: A pozsonyi kir. tábla ítélete megsemmisítetik, s a kir. tábla szabályszerűen hozott új ítélet hozatalára utasítatik.

Indokok: A kir. törvényszék ítélete ellen nemcsak a vádlott és védője, hanem az ítélet-kihirdetési záradék szerint,

vádlott terhére a kir. ügyész is felebbezett; ennek daczára a kir. tábla ezt a büntetőügyet, a kir. ügyész által bejelentett felebbezést figyelmen kívül hagyva, csakis a vádlott és a védője felebbezése folytán vette felülvizsgálat alá. Mint-hogy pedig e szerint a kir. tábla, ítéletének hozatala alkalmával lényeges alaki szabálytalanságot követett el: ennél-fogva ítéletét megsemmisíteni, és ugyanazt új ítélet hozatalára kellett utasítani. (1895 okt. 30. 9869. sz. a.)

— **Rendelvény.** A kir. Curia a kir. táblának Budapesten. Gyilkosság kísérletének büntette miatt vádolt s fogva levő Kronecz János elleni bűnügy azzal az utasítással küldetik le a kir. ítélő táblához, hogy a másodbirósági ítéleti kiadmányt az előadóval irassa alá, s ennek megtörténte után, a kir. Curia ítéletével együtt az összes iratokat a kir. törvényszékhez küldje le. (9610/95. sz. a.)

— **Eskü alatt kihallgatott fél utazási költségei.** A budapesti kir. törvényszék következő ítéletet hozott: Az elsőbiróságnak ítélete alperes által felebbezett részében megváltoztatik s köteles felperes a terhére rótt perköltségen felül utazás és élelmezés fejében még további 18 frt 60 kr. költséget megfizetni.

Indokok: Az 1893: XVIII. tcz. 108. és 109. §-ai szerint a perköltségek fogalma alá esnek a félnek oly kiadásai is, melyek szükségszerű volta a per folytán állott elő. Ehhez képest, miután a per adataival igazoltatott, hogy alperes a perlés idejében bécsi lakos volt s onnan kellett neki az elsőbiróság által elrendelt eskü alatti kihallgatása végett ugyanaz előtt megjelenni, a mi a dolog természetéből folyólag utazási és élelmezési költségekkel volt egybekötve; miután továbbá az elsőbiróság ezen költségeknek felperes mint pervesztes terhére leendő megállapítását mellőzte: azokat a rendelkezési rész szerinti összegben megállapítani s azokban az elsőbirósági ítélet e részben való megváltoztatásával felperest az id. törv. id. §-ai alapján annál is inkább marasztalni kellett, mert a per adataiból kitetszőleg alperes azt, hogy bécsi lakos, a per folyamán nemcsak bejelentette és okmányokkal igazolta, de sőt éppen bécsi lakhelyére tekintettel az ottani bíróság utján leendő kihallgatását is kérelmezte; következésképp a teljesen önhibáján kívül előállott fentebbi költségek felperest, mint a perrel azokra okot szolgáltatót jogosan terhelik. (1895 október 12. D. 1288. sz. a.)

— **Büntetőügyben megidézett tanu tényleges kiadásainak előlegezése.** Egy büntetőügyben az eljáró kir. járásbiróság által megidézett távol lakó tanu, a ki nem heti vagy napibérből élt (2.265/1880. I. M. E. sz. eljárási rendelet 106. §., R. T. 937. l.), a költségek előlegezését kérte.

Az illető kir. járásbiróság utasítást kért, vajon utalványozhat-e a tanu részére költségelőleget a bűnügyi költségátalányból, vagy pedig bírsággal szorítsa őt a megjelenésre.

A kir. igazságügyminiszterium kijelentette, hogy a tanu részére költségelőleg a bűnügyi költségátalányból az ítéletben megállapítandó megtérítési kötelezettség mellett utalványozható, mert a 2.265/1880. I. M. E. sz. rendelet 106. §-ának rendelkezését csak a tanuk munkamulasztási díjaira s nem egyszersmind a tanuskodási kötelezettség teljesítése által felmerült tényleges kiadásaira kiterjedőnek kell tekinteni. (33.054/1894. I. M. sz.)

— **A Zeitschrift für das ungarische Privat u. öffentliche Recht** az utóbbi füzetben közli Beksics Gusztáv dolgozatát a román kérdéstről és tüzetes bírálatot Steinbach-nak a magyar közjogi törvényeket tárgyzó gyűjteményéről, melyet utóbbi számunkban mi is megemlítettünk.

— **Bähr Ottó**, a jeles német magánjogi és processualis író összegyűjtött kisebb dolgozatai jelentek meg két kötetben. Az első kötet a jogi dolgozatokat tartalmazza; a másik a politikai és nemzetgazdasági cikkeket, melyeket különböző lapokba irt. A gyűjtemény czime: Gesammelte Aufsätze. Megjelent Lipsceben Grunow-nál. A két kötet ára 12 márka.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 23-án este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya: Dr. Szilágyi Arthur Károly előadása: a nyilvánosságról a reformlandó katonai büntető perrendtartásban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félve ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A számok tanulságai. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd-től. — A magyar polgári perrendtartás egyes részeinek ismertetése. (Részlet PAP JÓZSEF jogászegyleti előadásából.) — *Törvénykezési Szemle:* A sommás eljárás köréből. Dr. GAÁR VILMOS igazságügy-ministeri segédtitkártól. — Rablás? MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvéd-től. — Sorozhatók-e telekkönyvileg be nem kebelezett kamatok? Dr. TELLER MIKSA-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A számok tanulságai.

A magyar statisztikai évkönyv 1894-iki év folyama a jogszolgáltatás tekintetében sok érdekes számadatot tartalmaz. És habár kételylyel kell is fogadnunk különösen a bűnügyi ítélkezésre vonatkozó részleteket,¹ mindazáltal a főbb számok — azt hiszszük — nagyban és egészben tájékozást nyújthatnak a jogszolgáltatási szervek működéséről.

Kiváló érdekű az összehasonlítás a horvát, az osztrák és a német statisztika adataival.²

Magyarországon működött 1894-ben a kir. Curián kívül 11 kir. tábla, 66 törvényszék és 385 járásbiróság. Horvátországban a hétszemélyes táblán kívül a báni tábla, 9 törvényszék és 69 járásbiróság. Az elsőfolyamodású bíróságoknál (törvényszékek és járásbiróságok) 2124, a kir. tábláknál 241, a kir. Curián 87, mindössze 2452 bírói személy volt alkalmazva. Horvát-Szlavonországokban 144 elsőbíró, 28 másodfoku és 14 harmadfoku, tehát összesen 186 bíró működött.

Magyarországon 6184 lakosra, Horvát-Szlavonországokban 11756 lakosra, a magyar korona összes országait véve átlag 6570 emberre jut egy bírói személy.

Németországban 1924 Amtsgericht, 172 Landgericht működik, összesen 7499 bíróval. Átlag minden 6591 lakosra jut egy bíró. Tehát az alsóbíróságoknál nálunk körülbelül ugyanaz az alkalmazott bírói létszám aránya, mint Németországban.

A 28 Oberlandes gerichtnél 577 bíró, a Reichsgerichtnél 84, a bajor kir. legfelsőbb bíróságnál 18 bíró volt alkalmazva. Tehát a magyar kir. tábláknál harmadfélszer kevesebb munkatér van, mint az ezeknek megfelelő Oberlandesgerichte-knél, míg kir. Curiánkon körülbelül egyenlő a bírói létszám a lipcsei legfőbb törvényszékével, holott a német birodalom háromszor annyi lakossal bír, mint Magyarország.

Magyarországon volt 4601 ügyvéd, 1372 ügyvédjelölt; Horvátországban 70 ügyvéd, 116 ügyvédjelölt.

Magyarországon minden 3295 lakosra, Horvátországban minden 12,861 lakosra jutott egy ügyvéd. Az egész ország átlaga 3639.

Ezzel szemben Ausztriában volt összesen 3605 ügyvéd, s 6629 személyre jutott egy. Németországban 5795 ügyvéd működött, tehát minden 8530-ik egyénre jutott egy.

Az ügyvédek aránytalansága még inkább mutatkozik, ha a fővárosok kamaráit vesszük.

A budapesti ügyvédi kamaránál 1894-ben 1040 ügyvéd működött. A kamara területén levő összes népesség — bele-

¹ L. dr. Ráth Zoltán akadémiai előadása. Közölve a Jogtudományi Közlöny 30. sz.

² Deutsche Justiz-Statistik. Bearbeitet im Reichs-Justizam. Jahrgang VII. Berlin, 1895 Puttkammer und Mühlbrecht. — Oesterreichische Justizstatistik. 1895. — Az adatok arányszámok és hátralékszámok szerint feldolgozva csakis a német statistikában vannak.

számítva a főváros félmillió lakosságát — nem haladta meg a 7—800,000 lakost. Ezzel szemben a Bécsben székelő alsó-ausztriai ügyvédi kamara mindössze 948 tagot számlál 2.661,000 lakos közt; a berlini ügyvédi kamara tagjainak létszáma 848, az összlakosság száma pedig 4.120,000.

A szoros értelemben vett Magyarországon 250, Horvát-Szlavonországokban 29 közjegyző működött. Tehát csak minden 61607 lélekre jutott egy közjegyző.

Ausztriában ellenben 1104 közjegyző van és minden 21580 emberre jut egy-egy.

A közjegyzőjelöltek száma nálunk 146, Horvátországban 6, Ausztriában 655.

A járásbiróságokhoz 1893-ban érkezett 217,620 sommás per, 85,724 örökösödési ügy, 235,903 egyéb polgári ügy, 1103 telekkönyvi per, 690,804 telekkönyvi ügy, 32,948 bűnvizsgálat, 206,367 vétség és kihágási ügy, 61,382 egyéb bűnvádi ügy. *Az összes bejövétel kitétt 1.531,851-et.* Előző évről hátralék volt 171,308, az év végén hátralékban maradt 187,527.

A kir. törvényszékekhez érkezett 21,815 rendes per, 1050 csődügy, 23,423 örökösödési per és ügy, 81,538 váltó és kereskedelmi per és ügy, 6580 cégbejegyzés és kitörlés, 474 urbéri, 4018 kisebb polgári ügy, 14,509 egyéb polgári ügy, 14 bányaper, 918 bányatelekkönyvi ügy, 658 telekkönyvi per, 378,097 telekkönyvi ügy, 31,159 bűnügyi vizsgálat, 57,421 bűnvádi per, 27,633 egyéb bűnvádi ügy, 213 sajtóügy, 7203 jövedéki ügy, 379 fegyelmi ügy.

Az összes ügyforgalom kitétt 657,102 ügyet.

(A német elsőfoku bíróságoknál folyamatba tétetett 1895. évben 3.748,465 polgári, 1.228,758 büntető, 8198 csődügy.)¹

A 11 kir. táblához érkezett 1895. évben 147,956 ügy, előző évről hátralékban volt 22,731, elintézendő volt tehát 170,687 ügyszám, a melyből 151,206 intéztetett el.

A kir. Curiához érkezett 38,023, elintézendő volt 48,677 elintéztetett 26,326, hátralékban maradt 22,351 ügydarab.

A német felsőbíróságokhoz (II. és III. fok) összesen 62,280 polgári, 67,003 büntető-ügy terjesztetett fel ugyanazon időben.

Az osztrák bíróságok közül az Oberlandesgerichte elintéztek 55,367 polgári, 7054 büntető-ügyet, a legfelsőbb bíróság pedig 11,037 polgári, 1304 büntető-ügyet.

A magyar felsőbíróságok igen nagy munkatérre eddigi büntető és polgári jogorvoslati rendszerünk folyománya. Az arány már a legközelebbi években változni fog az 1893. évi XVIII. tcz. új hatásköri és jogorvoslati beosztása folytán.

A közölt statisztikából az is kitűnik, hogy mennyire el van hanyagolva igazságügyi tekintetben Horvátország, melynek sem bírói, sem közjegyzői, sem ügyvédi személyzete nem áll arányban sem a lakosság számával, sem az ügyforgalommal.

Igy nem csodálkozhatunk azon, ha kézbesítési és végrehajtási megkereséseink hónapokon át hevernek elintézetlenül, a bűnvizsgálatok pedig éveken át tartanak.

A szoros értelemben vett Magyarország bírói létszáma helyes viszonyban áll a népességgel, csak a közjegyzők csekély aránya feltűnő; ügyvédekben pedig aránytalan és egészen túlságosan tulproductio mutatkozik. *Dr. Balog Arnold.*

¹ Itt nincs az összehasonlításra elegendő alap, mert a statisztikákból nem vehető ki, hogy a beadványi számok vannak-e feltüntetve, vagy pedig az önálló ügyek.

A magyar polgári perrendtartás egyes részeinek ismertetése.

— Részlet Pap József jogászegyleti előadásából. —

A bünvádi perben a főtárgyalást megelőzi az előnyomozat, elővizsgálat.

A polgári szóbeli perben, ha szabad egy kissé merész hasonlattal élni, körülbelül az a feladata az előkészítő iratoknak, mint az elővizsgálatnak a bünperben. S e javaslatunk, de egy törvény sem adja az előkészítő iratok definícióját. Ez felesleges is lenne. A perjog, mint tudomány ismertet meg bennünket az előkészítő irat lényegével, tartalmával s céljaival.

Az előkészítő iratoknak kettős célja van:

a) a perfeleknek és bíróságnak információját a «status causae et controversiae» és a bizonyítási anyag tekintetében¹ és

b) támpontot nyújtanak a bíróságnak a szóbeli tárgyalás tartalmára való visszaemlékezésnél, vagyis okiratolásként szolgálnak.²

Az előkészítő iratok a pernek nem alkatrészei, tartalmuk nem írásbeli alapja a hozandó ítéletnek.

Az előkészítés stadiumában elkövetett cselekmények és mulasztások nem perbeli cselekmények és perbeli mulasztások, tartalmuk nem kötelező és nem okoznak az ügy érdemét érintő jogi hátrányt, ügybeli hátrányt.³

Az előkészítő iratok a tárgyalást nem pótolják, céljuk az, hogy az összes, az ítélezésben résztvevő faktorok általuk oly helyzetbe hozassanak, hogy a szóbeli tárgyalást felvehessék. Az előkészítő iratoknak mintegy anticipálni kell a szóbeli tárgyaláson felhozott egész per- és bizonyítási anyagot, hogy az ellenfelek halasztások kérése nélkül tárgyalhassanak. Az előkészítő iratok csak tényeket, tényállításokat, bizonyítékokat, kérelmeket, indítványokat tartalmazhatnak. Jogi fejtegetések és okoskodások ki vannak zárva, mert az előkészítő iratok nem periratok vagy perbeszédtek, csak tisztán a ténybeliekre vonatkozólag praeparatorikus jelleggel bírnak.⁴

Felperes csak egy előkészítő iratot tartozik adni, t. i. a keresetlevelet, továbbá előkészítő irat általa csak akkor nyújtható, ha a keresetlevélben a pert nem készítette volna elő, t. i. ha nem tett eleget a javaslat 120., 130. §§. kívánalmainak. (Lásd 198. §.)

Alperes minden esetben a tárgyalási időköz első két harmadában a tárgyaláson előadandókat előkészítő irattal közzölje, mert a perfelvételi tárgyaláson előadott írásbeli ellenkérelem előkészítő iratot nem képez, az sem indokolást, sem a tényállításokat, sem a bizonyítékokat nem tartalmazza. A javaslat ezt a két előkészítő iratváltást követeli csak.

Minthogy sok, bátran mondhatjuk, a legtöbb perben ezen két előkészítő irattal a per nem lesz kellőleg előkészítve, a javaslat 200. §-a azt rendeli, hogy a felek azon további tényállításokat, bizonyítékokat vagy kérelmeket, melyek a két előkészítő iratban még nem foglaltatnak, szintén kötelesek közölni az ellenfél ügyvédjével, még pedig oly időben, midőn ő azokra nézve még tudakozódhatnak és a nyilatkozatokra elkészülhet.

Az előkészítő iratok, mint mondám, informálják eleve a szóbeli tárgyalás előtt a bíróságot.

Az első kérdés az, jó-e, célszerű-e, ha a bíróság eleve informálva van a szóbeli tárgyalás előtt?

A francia jogászok ezt teljesen perhorrescálják.

A francia perrend szerint a bíróság nem is vesz részt a per előkészítésében.

¹ Wach: Vorträge. 11. lap.

² Wach: Civilprozessordnung und die Praxis. 26. lap. Bucow: Civilprozessordnung 77. lap.

³ Magyar polgári perrend; indokok. 159.

⁴ Entwurf einer Civilprozessordnung (osztrák) 212. lap.

Az ügyvédek egymással közlik az előkészítő iratokat és ha teljesen elkészültek, szóbelileg tárgyalnak a bíróság előtt, melyeknek absolute nincs fogalma arról, mi a tárgyalandó per tárgya.

A mi javaslatunk a német perrenddel egybehangzóan nem ellenzi, hogy a bírák szóbeli tárgyalás előtt informálva legyenek az előkészítő iratokkal, sőt azt követeli.

A javaslat 204. §-ából, mely azt rendeli, hogy az előkészítő iratok idejekorán tétessenek le a jegyzői irodában, minden esetre azt kell feltételezni, hogy a törvény azon céllal rendeli az előkészítő iratok letételét, hogy azok a bíróság által használtassanak is.

Az előkészítő iratok előzetes tanulmányozásának kötelezettsége a bíróság részéről kitünik továbbá a javaslat 250. és 251. §-aiból, melyek szerint a bíróság elnökének rendeletére, tehát hivatalból, a jegyzőkönyvhöz leendő csatolás végett írásba foglalandók a szóbeli tárgyalás folyamán előterjesztett, az ügy eldöntésére jelentőséggel bíró *kérelmek*, melyek az előkészítő iratokban nem foglaltatnak és továbbá nem hivatalból, de kérelemre a jegyzőkönyvhöz csatolandó irattal konstatálandók mindazon ténybeli *nyilatkozatok* és *tényállítások*, melyek az előkészítő iratban nincsenek, avagy attól eltérnek.

Köteles továbbá a bíróság kérelemre jegyzőkönyvileg konstatálni, hogy a szóbeli tárgyalás tartalma megegyezik az előkészítő iratok tartalmával, ha pedig eltérés mutatkoznék, mi ez az eltérés.

Hogy a bíróság ezen kötelezettségének megfelelően, okvetlenül ismernie kell az előkészítő iratok tartalmát.

A 413. §. megengedi, hogy az ítéletben a tényállásnál vonatkozás történjék az előkészítő iratokra.

A javaslat tehát nemcsak hogy nem fél attól, hogy a bíróság az előkészítő iratoknak előzetes tanulmányozása folytán elfogulttá fog válni, de épenséggel megköveteli ezeknek előzetes tanulmányozását. Csakhogy nem találunk semmi tájékoztatást sem a javaslatban, sem az indokokban arra nézve, hogyan használja a bíróság ezen előkészítő iratokat?

Ha vannak előkészítő iratok és azok a bíróság részéről előzetes tanulmány tárgyává nem tételnek, végeredményileg egészen oda jutunk, mintha az ügyvédek előkészítő iratokat egyáltalán nem adtak volna.

A javaslat 246. §-a szerint felruházta a bíróságot azon joggal, hogy a tárgyalás hivatalból is elhalasztható. Ezen esetet a bírák Németországban igen gyakran és jó eredménnyel használják ott és akkor, a hol és a midőn a felek előkészületlenül jöttek, avagy a bíróság előkészítő iratok hiányában annyira készületlen, hogy a tárgyalás eredménnyel meg nem tartható.¹

Ezenfelül a javaslat 207. §-ában igen hathatós eszközt állít fel a készületlenség ellen, t. i. hivatalból marasztalja költségben azon ügyvédet, a ki a tárgyalás előkészítésére vonatkozó kötelezettségének eleget nem tett.

Az előkészítő iratoknak azonban kimerítőknak is kell lenni, a mi akkor éretik el, ha lehetségessé teszik a tárgyalásnak akadálytalan folytatását és alapul, mintegy talpazatul szolgálnak a szóbeli tárgyalás tartalmához. E szerint az előkészítő iratoknak fel kell ölelniök magukba az összes állításokat és bizonyítási anyagot. (199. és 200. §§.)

Ha az ügyvédek alapos, kimerítő és ily értelmű előkészítő iratokat fognak benyújtani, akkor a szóbeli tárgyalás koncentrálása biztosítva van, a halasztások elkerülhetők és a szóbeli tárgyalás nem lesz veszélyes az igazságszolgáltatásra.

Tárgyilag véve, a 207. §. által előírt költségben való marasztalás nem elég garantia arra, hogy az előkészítő iratokkal visszaélések ne idéztessenek elő.

¹ Wach: Civilprozessordnung und die Praxis. 28. lap.

Nagy substratumu pereknél a költség szóba sem jöhet és akkor úgy a bíróság, mint az ellenfél, valamint esetleg a tanúk és szakértők ki vannak téve az egyik ügyfél chikán-jainak és boszantásainak.

Németországban, a hol már 16 év óta van hatályban hasonló eljárás, mint a minőt a javaslat kontemplál, ily visszaélések nagyon ritkán szoktak előfordulni; azt mondják a németek: az ügyvédek tisztességérzete, saját jól felfogott érdekük — mert a költségek általánosan állapíttatnak meg, és nem a tárgyalások száma után — és a felek érdekére való köteles tekintetek nem engedik, hogy visszaélések előforduljanak.

Nálunk nincs jó, illetve semmilyen költségtörvény.

A mai költségszabály mellett a tárgyalások elhalasztása nem közös megegyezéssel, de mindenféle más ürügy alatt, talán kenyérkereset céljából is, elő fogna fordulhatni.

Mindenekelőtt jó költségtörvény volna alkotandó s ez a perrendtartással junctim életbe volna léptetendő.

Az ügyvédek legnagyobb részében megvan a kívánt tisztességérzet. De mi fog történni akkor, ha itt-ott mégis támad egy-egy kötelességét mulasztó ügyvéd, ki a törvény ezen hiányát a maga részére akarja kihasználni?

Igen életbevágó kérdés továbbá, mi az előkészítő iratok hatálya? A javaslat 207. §-a szerint a felek a szóbeli tárgyaláson az előkészítő iratok tartalmához kötve nincsenek és tartalmuk csak annyiban vehető figyelembe, ha szóbelileg elő lett adva. Ha tehát az ügyfél az előkészítő irat tartalmát nem adja elő, vagy egész mást ad elő, mint a mi az előkészítő iratban van, a per nincs előkészítve. S ennek más sanctiója nincs, mint a költségfizetés.

Ki kell tehát itt a tisztelt teljes-ülés előtt jelentenem, hogy minden egyes per, ha a fél a költségfizetés risicóját magára veszi, teljesen előkészületlenül kerül a szóbeli tárgyalás elé.

Mint ahogy az előkészítő iratoknak van, a mint fentebb kifejtettem, bizonyos, az indokok által is elfogadott és elismert, még pedig igen fontos céljuk, nézetünk szerint az előkészítő iratokat szilárdabb talpazatra kellene fektetni, mint a hogy azt a javaslat teszi.

Az egészen helyes, hogy a bíróság a 277. §. értelmében, tehát szabadon mérlegelve itéli meg, milyen bizonyító ereje van az előkészítő iratokban foglalt beismerésnek?

Ha a beismerés hatályossága kérdéseinél a 277. §. alkalmazandó, miért ne alkalmazhatnók azt az előkészítő iratokban foglalt minden tényállítást, ténybeli nyilatkozatra is?

Ha a bíróság a 208. §. szerint az előkészítő iratokban felhozott ténykörülmenyek bizonyítása szempontjából az előkészítő iratban megnevezett tanukat a fél kérelmére berendeli, akkor úgy tűnik fel előttem, hogy az az előkészítő irat mégis csak ponderál valamit, az mégis csak figyelembe vehető és vétetik is a bíróság által.

Ha tehát részben vesszük figyelembe az előkészítő iratokban felhozottakat, miért ne vehetnők azt egészben is, miért ne vehetné figyelembe a bíróság az előkészítő iratok egész tartalmát?

A félnek még mindig megadható lenne azon jog, hogy a szóbeli tárgyalás alkalmával adja okát, hogy önhibáján kívül vagy egyéb elfogadható indokoknál fogva változtatta meg mindazt, a mit az előkészítő iratban eddig előadott.

Jól tudom, hogy az ellentábor azzal áll elő: kérem, hiszen a szóbeli pernek egyik dogmája az, hogy az ítélet tartalmát a szóbeli tárgyalás tartalma képezze, hogyan lehessen tehát az előkészítő iratokat figyelembe venni s azoknak döntő súlyt kölcsönözni?

Hát az csak egy fictio, hogy az ítélet tartalmát nem az iratok tartalma, de a szóbeli tárgyalás tartalma képezi, mert

a javaslat gondoskodott arról, hogy úgy a kereset, mint az ellenkérelem, valamint a feleknek egyéb összes kérelmei, ténybeli nyilatkozatai, bizonyítékai, indítványai előkészítő iratba foglalassanak. Világosan kitűnik ez a javaslat 129., 183., 198., 199., 200., 250. és 251. §§-aiból.

Csak az a baj, hogy a javaslat szerint a szóbeli tárgyalás közben hol hivatalból, hol kérelemre foglalandók írásba vagy jegyzőkönyvbe a felek által felhozott azon új ténybeli nyilatkozatok, melyek az előkészítő iratokban nem foglalva, vagy melyek azoktól eltérően adtak elő.

A javaslat szerint a szóbeli tárgyalás nem rekesztetik be, esetleg előbb hivatalból is elhalasztatik, míg mindezen tényállítások, nyilatkozatok, kérelmek, bizonyítékok, szóval az egész peranyag nincs okiratolva.

Ha tehát a bíróságnak az ítélet hozatala előtt szüksége van a per anyagának okiratolására, — a minthogy szüksége van, — miért engedi meg a 207. §. azt, hogy uno ictu, egy csapással, az egész előkészített per, melyet a bíróság már eleve tanulmányozás tárgyává tett, melyhez mérten az ellenfél támadó és védelmi eszközeit elkészítette, megsemmisítessék és romba dőljön?

Nem akarok félreértetni, nem írásbeli pert, periratokat kívánok szóbeli végtárgyalással, de kívánom azt, hogy a pernek az előkészítő iratokban lerakott fundamentumai indokolatlanul sarkaiból ki ne zökkentessenek; kívánom azt, hogy a per a tárgyalási időközben készítették elő, ne pedig a szóbeli tárgyalásnál, kapkodások közepette, időt vesztő, módon, elhamarkodottan, szóval az ügy alaposságának s így az igazság rovására.

A bírónak a 277. §. szabad mérlegelési jogot ad, mérlegelje szabadon tehát azt is, hogy vajon indokolt-e az egyik vagy másik ügyfélnek az előkészítő iratok tartalmától eltérni, vagy sem?

Érzem, hogy egy nagy kérdést vettem fel és tudom, hogy ezen kérdésnek megoldását tőlem nem is várják.

Évtizedek óta foglalkoznak e kérdéssel mindazon államoknak jogászai, melyeknek már van szóbeli perök, vagy a melyek ezt be akarják hozni.

Nyíltan merem bevallani, hogy ezen kérdés a szóbeli per összes kérdései közül a legnehezebben oldható meg, de egyszersmind a legfontosabbak egyike.

E kérdésnél egyértelműsége nem jöttek a jogászok. Annyival is inkább kell foglalkozni az eszmével, mert ha megengedjük, hogy a szóbeli tárgyaláson a fél tetszésétől tétessék az függővé, hogy az előkészítő iratok s azok tartalma nullifikáltassék, ezen rendszerrel nem érjük el azt, a mi az előkészítő iratok egyik főcélja, hogy a per, még mielőtt tárgyalatnék, alapvonalaiban készen legyen, mindegyik fél ismerje ellenfelének bizonyítékait, kérelmét és annak jogalapját, hogy ezekhez képest a szóbeli tárgyaláson új ténykörülmenyek előadásával s új bizonyítékokkal meglepve ne legyen.¹

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sommás eljárás köréből.

1. Az 1. §. 5. m) pontja.²

Az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. m) pontja szerint a kir. járásbírók hatáskörébe tartoznak a «határjárás, meszgyeigazítási és sommás visszahelyezési keresetek, melyekkel azonban sem valamely építmény lerontása — ide nem értve a kerítések eltávolítását — nem követelhető, sem pedig a tulajdoni kereset össze nem köttethetik».

¹ Szabó Miklós indítványa a harmadik jogászgyűlés elé. Évkönyv 165. lap.

² L. melléklet 564. sz. jogeset.

Adott esetben vita és eldöntés tárgyát képezheti, mi értendő *épitmény* alatt. E tekintetben a törvényt előkészítő munkálatokban igen tanulságos utbaigazításokat találunk.

A miniszteri javaslatban az építmény szó helyett *épület* szó állott és erre vonatkozólag a javaslat indokolása azt mondotta: «— — az oly kereseteket, melyek valamely épület lerontását célozzák, kizárja a sommás visszahelyezési keresetek köréből. Ez utóbbi kizárást indokolja az a körülmény, hogy az épület lerontásának kérdése nem dönthető el az utolsó tényleges birtok alapján, hanem egyéb körülményektől is függ és hogy az épületek lerontása gyakorlatilag oly nagy horderejű kérdés, melynek eldöntését az értékre való tekintet nélkül nem lehet a járásbíróra bízni . . . » A képviselőház igazságügyi bizottsága az *épület* szó helyett az *épitmény* szót alkalmazta azzal az indokolással: «miután ez utóbbi kifejezés tágabb s ez alatt úgy épület, mint vízmű, hid, műépítmény stb. értendő».

A törvényjavaslat indokolásából kitetszik, hogy a sommás visszahelyezési per keretéből azért volt kizárandó az épület lerontását célzó kérelem, mert az épületnek a tényleges birtok alapján elrendelt lerontása épen annak nagyobb értékére való tekintettel gyakorta helyrehozhatatlan kárt okozott volna, a melylyel nem ért volna fel a tényleges birtokállapotnak minden áron való megvédése. Az igazságügyi bizottság ezt a felfogást teljesen magáévá tette s egyedül csak abban az irányban változtatott a javaslat szövegén, hogy az épület szó helyébe az építmény szót tette, nehogy a joggyakorlat az épület fogalmát megszorítólag alkalmazza; azonban egyszersmind példákkal meg is magyarázta, hogy az építmény alatt vízművet, hidat s általában műépítményt ért.

Mindezekből következik, hogy a törvényhozó szeme előtt az 1. §. 5. m) pontjának megalkotásakor nem mindenféle építkezés lebegett, hanem — a mint az épület szó nyelvtani értelmezéséből és az építmény szónak az igazságügyi bizottság által adott magyarázatából is kitűnik — a lerontás tilalmát csak *önálló jelleggel bíró s önmagukban zárt egészet képező építészeti művekre* akarta kiterjeszteni.

Az építmény fogalmának ezen meghatározásából folyik azután, hogy a bíró a limine nem utasíthat el minden sommás visszahelyezési keresetet, mely egyszersmind valamely építészeti munka lerontására irányul, hanem az adott eset körülményei szerint arról szerez meggyőződést, hogy a lerontani kért építészeti mű önálló jelleggel bír-e és önmagában zárt egészet képez-e vagy sem? ¹ Ha alperes a közös udvarban ledőlt kamrája, istállója stb. ledőlt oldalfalának küljebb építésével a közös udvarból foglal, a sommás visszahelyezési kereset ellen nem élhet az 1. §. 5. m) pontja és a 27. §. 2. pontja értelmében pergátló kifogással, mert ez esetben nem építményről, nem önálló építészeti műről, hanem ily műnek egyik önmagában egészet nem képező részéről van szó, melynek lerontásával és az előbbi állapot helyreállításával helyrehozhatatlan kár nem támadhat. Ugyanilyen elbírálás alá esik az az eset, a mikor alperes az eddig felperessel közösen birt pajtában választó falat emel, hogy a pajta felét kizárólagosan használhassa. Ebben az esetben is hatáskörrel bír a kir. járásbíró és a fal lerontásának elrendelésével az előbbi birtokállapotot helyreállíthatja.

Egy más kérdés az, hogy alperes sikerrel tehet-e az 1. §. 5. m) pontja alapján hatáskör hiánya miatt pergátló

¹ Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy a bíró akár hivatalból, akár pergátló kifogás esetén érdemleges tárgyalás nélkül el nem utasíthatja az építészeti mű lerontására irányuló sommás visszahelyezési keresetet, mert ha akár a keresetből kitűnik, akár a pergátló kifogás tárgyalásakor megállapítatik, hogy a lerontani kívánt mű az építménynek adott fogalma alá esik, a bíró hatáskör hiánya miatt a keresetet elutasítani, illetve a pert megszüntetni köteles. A szövegben csak az ellen foglalkozni állást, hogy a sommás visszahelyezési kereset, mihelyt az egyszersmind építészeti mű lerontására irányul, e mű jellegének vizsgálása s megállapítása nélkül elutasítható.

kifogást abban az esetben, a mikor az önhatalmulag foglalt területen építkezni kezdett, de ez építkezést a kereset kézbesítésekor még be nem fejezte.

Az eddig kifejtettek alapján az a véleményem, hogy az 1. §. 5. m) pontja csak a befejezett építkezés tekintetében állapít meg kivételt; csak a befejezett építkezés lerontása iránt való kérelem nem köthető össze a sommás visszahelyezésre irányuló kérelemmel, de a megkezdett építkezésnek a per folyama alatt való folytatása nem honorálható az 1. §. 5. m) pontjának kivételes jogvédelmével. Alperest ugyanis a kereset kézhez vétele nagyobb gondosságra kötelezi; ² neki arra kell gondolni, hogy pervesztessé is válhatik s így minden olyan változásért, melyet a per tárgyán szándékosan vagy vétkes gondatlansággal előidéz, felelősséggel tartozik. Épen azért a kereset kézbesítése után befejezett építkezés alapján hatáskör hiánya miatt nem élhet pergátló kifogással.

Ebből azonban még nem következik, hogy bebizonyított foglalás esetén alperes a be nem fejezett építkezés lerontására volna kötelezhető; hanem különbség teendő a szerint, vajon alperes a közigazgatási hatóság engedélye alapján kezdte-e meg az építkezést vagy sem s ha igen, vajon alperes az engedélyt a szomszédok előzetes megidézése s illetve meghallgatása után, vagy a nélkül nyerte-e meg?

Ha alperes engedély nélkül kezdett építkezni és felperes nyomban fellép sommás visszahelyezési keresetével, akkor természetes dolog, hogy bebizonyított foglalás vagy háborítás esetén alperes az előbbi állapot helyreállítására kötelezendő. Ha azonban alperes a közigazgatási hatóság engedélye alapján kezdett építkezni, más és más elbírálás alá esik az eset, ha a közigazgatási hatóság az építési engedélyt a szomszédok előzetes megidézése után adta meg, vagy ha e nélkül engedte meg az építkezést. A szomszédoknak az építési engedély megadása előtt való idézése (a római jogi operis novi nunciatio modern fejlődménye) nálunk leginkább csak törvényhatósági és rendezett tanácsu városokban divik, mert leginkább ezeknek vannak ily irányban is részletesen kidolgozott szabályrendeleteik; ily helyeken a tényleges birtokában sértett félnek módjában áll már az engedély megadása előtt az építkezés ellen tiltakozni, ha tehát e tiltakozást elmulasztja, nem igényelheti birtokállapotának oly mérvű bírói védelmét, hogy az valamely megkezdett építmény lerontásáig terjedjen.³

Ellenben a vármegyei törvényhatóságok legtöbbszörében az építési engedély a szomszédok meghallgatása nélkül adatik ki s a közigazgatási hatóság csak azt keresi, hogy a közlekedési, közegészségügyi és tűzrendészeti szempontokból megkivánt kellékek fenforognak-e? Ilyen esetekben a birtokában háborított szomszéd csak akkor vesz tudomást ellenfele önhatalmu eljárásáról, a mikor ez az építkezést megkezdte; már most hol keressen orvoslást a birtokában sértett fél? A közigazgatási hatósághoz nem fordulhat, mert ez ma-

¹ Ezt a jogelvet a gyakorlatban úgy szokás kifejezni: a kereset kézbesítésével a jóhiszemű birtokos is roszhiszeművé válik. Ez azonban nem igaz, mert a roszhiszemű birtokos még a casus-ért is felelős, kivéve, ha bebizonyítani tudja, hogy a dolgot ez a casus felperesnél is érte volna; ellenben a jóhiszemű birtokos a kereset kézhezvétele után sem felelős a casus-ért. A helyes jogelv az, a melyet a szövegben kifejezésre juttatok, hogy t. i. alperes a kereset kézbesítése után minden szándékos vagy vétkesen gondatlan cselekedeteért vagy mulasztásaért, mely által a per tárgyában káros változás támad, felelősséggel tartozik, e mellett azonban bebizonyított roszhiszeműség esetén, melyet azonban a kereset kézbesítése egy magában nem idéz elő, fenmarad a casus-ért való felelősség. (Dernburg. Pandekten. I. 154. §.).

² Az 1893: XVIII. tczikk életbelépte előtt is már ez volt a kir. Curia állandó gyakorlata azzal a természetszerű különbséggel, hogy a sommás visszahelyezési per keretében akkor még az építmény lerontásának kérelme is helyt foglalhatván, az építmény lerontására irányuló keresetet mindannyiszor elutasította, a mikor felperes az építkezés ellen a tiltakozást elmulasztotta. Döntvénytár XXX. 28. és XXXVI. 83. Polgári Törvénykezés XXIII. kötet, 12. lap. és XXX. kötet 147. lap.

gánjogi igények felett nem dönthet; marad tehát a bírói segély igénybe vételének utja, a melyre dologi jogi rendes keresettel vagy sommás visszahelyezési keresettel léphet. Ez utóbbinak abból az okból kizárása, hogy a megkezdett építkezés is az 1. §. 5. m) pontjában foglalt építmény fogalma alá esik, a míg egy részről ellenkeznek az építmény szónak a törvénymagyarázat alapján megállapított fogalmával és az 1802. évi XXII. tcz. rendelkezésével, mely minden jogellenes foglalás ellenében rövid utu jogorvoslatot ad, addig másrésztől méltánytalanul védelmezné a jogtalanul foglalót, a ki birtokon belül maradna. A sommás visszahelyezési kereset mint jogvédő eszköz megadandó tehát a mondott esetekben a birtokában sértett félnek, ha kellő időben t. i. az építkezés befejezése előtt lép fel birtoka védelmére.

2. A pertárgy értékének megállapítása.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 4. §-a értelmében ingatlan dologi jogokra (3. §. 1., 2., 3. pont) vonatkozó perekben, ha az érték a hatáskör megállapítása szempontjából vitássá válik, a bíró az értéket, a mennyiben valamely fél más bizonyító adatot nem szolgáltat, szőlőknél és házosztályadó alatt álló ingatlanoknál a legközelebbi múlt évi állami adó kétszázszoros, házbéradó és földadó alá eső ingatlanoknál pedig annak százszoros összegében köteles megállapítani.

Ugyancsak e §. azt is előírja, hogy a bíró az értéknek vitássá válta esetén a tárgyalás eredményéhez képest belátása szerint határoz.

A 4. §. e két különböző rendelkezése egymást kiegészíti: a bíró az adóalapon megállapított értéktől csak akkor térhet el, ha a peres felek valamelyike más bizonyító adatot szolgáltatott; azt azonban, mi képez ilyen más bizonyító adatot, a bíró belátása szerint állapítja meg.

Ebből ismét kettő következik: 1. hogy az érték megállapítása végett bizonyító eljárás folyamatba nem tehető, mert a törvény nem azt kívánja, hogy a felek valamelyike az állított tény valósága iránt jogi meggyőződést keltő bizonyítékot terjesszen elő, hanem csak bizonyító adatot; 2. hogy a bírói belátásra lévén bizva annak megállapítása, mi képez bizonyító adatot, ennek általános érvényű fogalom meghatározása nem adható.

Nagyon természetes, hogy ily körülmények közt az alperes lehetőleg felhasználja az alkalmat s vitássá teszi az értéket, melynek megállapítása a bírói belátástól függvény, viszont természetes, hogy a legváltozatosabb és legingadozóbb törvénykezési gyakorlat fejlődhetik ki, nem nagy előnyére a jogbiztonságnak.

Mindazáltal a törvénykezési gyakorlat terén bizonyos mérvig egyöntetűség volna elérhető, ha a bíróságok az adóbizonyítvány alapján megállapítható értékkel szemben bizonyító adatokul csak oly okiratokat fogadnának el, melyekben a peres felek a per tárgyának értéke felől egymás irányában kötelezően nyilatkoznak. Ezen elvnek következetes alkalmazása kiküszöbölné azt a sok hatásköri kifogást, melyek mostanság azzal az okadatolással tétetnek, hogy az alperes által felmutatott községi becsübizonyítvány szerint (a 3. §. 1., 2. és 3. pontja esetén) a per tárgyának értéke 200 frtot meghalad. A községi bizonyítványoknak kétes értékét a gyakorlati téren működő minden jogász ismeri,¹ azoknak tehát, ha nem a községi előljáróság hatáskörébe tartozó dolgokról állíttatnak ki, nem nagy jelentőség tulajdonítható: mégis, ha egyik vagy másik esetben e községi becsübizonyítványokat a bíró az érték tekintetében bizonyító adatokul elfogadta, hasonló eset ismétlődése esetén az érték ismét vita tárgyává válik, s csakhamar a községi előljárók subjektív felfogása fogja megállapítani,

¹ Praxisomban előfordult, hogy mint felperes az örökgyógyó örökösök községi bizonyítványával igazoltam; az alperesek ugyanazon előljárók által kiállított községi bizonyítványával meg azt igazolták, hogy más, perbe nem vont személyek az örökösök.

hogy az ingatlan dologi jogokra vonatkozó kereset a sommás vagy a rendes eljárás alá tartozik-e?

Álláspontom helyessége mellett szól a törvény intézkedése is. Közismeretű dolog ugyanis, hogy az adó százszoros, illetve kétszázszoros összege a legtöbb községben nem felel meg az ingatlan forgalmi értékének, mert ez az érték ama összeget többé-kevésbé felülhaladja. Ezt tudta a törvényhozás is, s ha mégis kötelező értékalapul az adó százszoros, illetve kétszázszoros összegét tette, akkor a perben nem szereplő harmadik személyeknek ezeket nem kötelező nyilatkozatait nem lehet azzal az erővel felruházni, hogy a törvény által szentesített kataszter becslési adatait leronthassák; ily erővel csak a peres feleknek ellenfelük irányában jogilag hatályos nyilatkozatait lehet felruházni, s mert az érték vitássá válta esetén valóságos bizonyító eljárásnak nem lehet helye, — e nyilatkozatok csak akkor szolgálhatnak bizonyító adatokul, ha okiratba foglalvák.

Dr. Gádr Vilmos.

Rablás?

Egy napszamos egy alvó asszonynak fejébe ütött egy löcsössel, azután pedig elvette az asszony batyuját, mely alig pár forintot érő ruhaneműt tartalmazott. Az asszonyt a kórházba szállították, a honnan 20 napi kezelés után gyógyultan elbocsátották. A tettest közvetlenül a tett elkövetése után kézre kerítik, a batyut tőle elveszik, őt pedig rablás miatt vád alá helyezik. A rendőrségnél és a vizsgálat során azt mondja vádlott, hogy a löcsöt, melylyel az ütést mérte az alvó asszonyra, lopta, — a végtárgyalásnál e vallomását oda módosítja, hogy a löcsöt nem lopta, hanem találta. A löcsnek gazdája nem akadt. Sértett fél a végtárgyalásra beidézettvén, azt vallja, hogy vádlott őt álmában ütötte véresre, ő nem tud semmiről, mert a fejére mért és súlyos sebet okozó ütés daczára sem ébredt volt fel, a tettesnél talált ruhaneműt sajátjának ismeri fel, mely neki ki is adatik. A végtárgyalás során kihallgatott orvosszakértő a behegedt sebet megvizsgálván, oda nyilatkozott, hogy jelenleg a seb begyógyult és az asszony jól van, lesz-e a megsebesítésnek későbbi komoly következménye, vagy nem, azt most meghatározni nem lehet. A bizonyítási eljárás befejezése után az ügyész lopás vétségében és a *rablás büntetlenségében* (Btk. 344. ill. 349. §. 2. p. és 96.) kérte vádlottat bűnösnek kimondani és megfelelőleg megbüntetni. Én, mint vádlottnak hivatalból kirendelt védője, tiltakoztam a cselekménynek rablásnak leendő minősítése ellen és bebizonyítani igyekeztem, hogy itt — feltéve, hogy igazolva volna, hogy vádlott a löcsöt tényleg lopta, a mi igazolva egyáltalán nincs — legrosszabb esetben anyagi bűnhalmazat forogna fen, t. i. lopás vétsége és a súlyos testi sértés büntette, de semmi esetre sem rablás. A törvényszék az ügyész minősítését fogadta el és vádlottat, daczára annak, hogy a sértett fél felgyógyult és hogy kár nincs, 13, szóval: tizenhárom évi fegyházra ítélte.

Az eset megérdemli, hogy közelebbről megvizsgáltassék és fejtegetés tárgyává tétessék; és pedig főképp annak megvizsgálása felettébb érdekes, vajon a törvény értelmében a konkrét esetben rablásról lehet-e szó?

A Btk. 344. §-a a rablás egyik konstitutív elemének az erőszakot jelöli meg. Az erőszak oly jogtalan cselekedet, mely a megtámadott ellenállási akaratának megtörésére, legyőzésére indul. Az erőszak tehát feltételezi, hogy abban, ki ellen alkalmaztatik, meg legyen az ellenállási akarat, képesség. Ontudatlan állapotban lévő embernél ezen ellenállási akarat, képesség nincs meg. Az alvás sem más, mint öntudatlan állapot. Alvó ember ellen tehát — nézetem szerint — erőszak sem grammatikai, sem a törvény által a rablás elemeként meghatározott értelemben nem alkalmazható. Alvó, öntudatlan állapotban levő ember ellen elkövethető a gyilkosság, szándékos emberölés, súlyos testi sértés büntette vagy

vétsége, nő ellen az erőszakos nemi közösülés büntette, de a rablás büntette nem. Ezt magából a büntető-törvénykönyvből bizonyítom be. Az erőszakos nemi közösülésről a Btk. 232. §-a szólván, finom módon distingvál, a mennyiben azt mondja, hogy ezt a büntetést az követi el, 1., a ki nőszemély ellen erőszakot használ, és 2., a ki valamely nőszemélynek öntudatlan vagy akarata nyilvánítására vagy védelmére tehetetlen állapotát arra használja fel, stb. A törvényhozó tehát az erőszak mellé még az öntudatlan állapotot helyezi ennél a büntetnéél, a miből kettő következik. Először az, hogy a törvényhozó az erőszakot különválasztja az öntudatlan állapottól és másodsor az, hogy a nemi közösülés akkor is erőszakosnak és így büntetendőnek vétetik, ha az illető nőszemély öntudatlan állapotban volt. Itt tehát hiába okoskodom úgy, hogy a nőszemély aludt, vagyis öntudatlan állapotban volt, így tehát ellene erőszak nem követtetett el. Hiába okoskodnám így pedig azért, mert itt a törvény egyenesen erőszakosnak mondja a tettet még akkor is, ha öntudatlan állapotban levő nő ellen követtetett el. Tehát maga a törvényhozó is szükségét látta annak, hogy ott, oly büntetnéél, hol öntudatlan állapotban levő emberről van szó, egyenesen megmondja, hogy ily állapotban levő ember ellen is követhető el büntetendő erőszak. Erőszakos tehát a nemi közösülés még akkor is, ha az alvó, tehát akarata nyilvánítására tehetetlen nőszemélyen követtetett el. Miért? Azért, mert a törvény egyenesen így dekretálja. Én tehát ebből a tényből azt a következtetést vonom le, hogy ott, hol a törvény nem mondja ki egyenesen, hogy a cselekedet akkor is erőszakosnak vétetik, ha öntudatlan emberrel szemben követtetik el, hogy ott az erőszak csak grammatikai értelmében magarázható, és így nem létezőnek kell, hogy tekintessék. A rablásról szóló 344. §. oly világos, hogy közelebbi interpretációra nem szorul. «A ki idegen ingó dolgot annak birtokosától vagy birlalójától egy vagy más jelenlevő ellen alkalmazott erőszakkal vagy fenyegetéssel azon célból vesz el stb.»

Ebből a szakaszból egészen világosan kitűnik az, hogy azon egyén, ki ellen az erőszak vagy fenyegetés alkalmaztatik, ellenállási akarattal kell, hogy bírjon. Hogy alvó ember ilyen ellenállási akaratot nem nyilváníthat, az bizonyos. Ha pedig ellenállási akarattal nem bír, akkor ellene erőszak sem fejthető ki oly módon, hogy a kárára elkövetett lopás rablássá minősülhessen. Kiviláglik ez különben a Btk. 346. §-ából is, hol a lopás rablássá minősül, «ha oly módon követtetik el, hogy véghez vitele céljából valamely személy öntudatlan, vagy védelmére tehetetlen állapotba helyeztetik». Ha tehát valamely személy már öntudatlan állapotban volt vagy van, és a tettes által nem helyeztetett ily állapotba, a lopás a nevezett §. szerint nem minősülhet rablássá. Nem rabulistika ez, hanem a tényekből, a törvény szavaiból levont okszerű következtetés.

Persze, ha vádlottnak a rendőrség előtt és a vizsgálát során tett, de a végtárgyaláskor visszavont beismerését, hogy a löcsöt lopta, a törvényszék minden más bizonyíték hiányában oly szent igazságnak veszi, hogy fel sem teheti, mikép azt vádlott, a mint azt a végtárgyaláskor mondotta, találhatta is, és ha minden megkülönböztetés nélkül erőszaknak vesz akár öntudatos, akár öntudatlan állapotban levő ember ellen elkövetett tettlegességet, akkor nem csodálkozom, hogy az itt említett cselekményt is rablásnak minősítette, és halmazatot állapítván meg, vádlottat, daczára annak, hogy a sértett személy felgyógyult, és hogy kár egyáltalán nincs, tizenhárom évi fegyházbüntetéssel sujtotta. Védői tisztelem folyó kötelességemnek tartom az esetet discussió tárgyává tenni, és minthogy az eset jogi szempontból is nagyon érdekes, reményelem, hogy hozzá fognak szólni a kérdéshez azok, kik a kérdést oly érdekesnek tartják, mint én.

Mózes László.

Sorozhatók-e a telekkönyvileg be nem kebelezett kamatok?

A *Jogt. Közl.* hasábjain vettetett fel ez év folyamán az a kérdés, hogy «sorozhatók-e telekkönyvileg be nem kebelezett kamatok?» A kérdéshez hárman szólottak hozzá és pedig a kérdésre nemmel felelt dr. Huf József ügyvéd, ellenben igennel dr. Imling Konrád curiai bíró és dr. Plopu György törvényszéki bíró. A kérdés igen fontos és gyakori, megérdemli tehát, hogy vele behatóan foglalkozzunk, annál is inkább, mert szerény véleményem szerint dr. Imling, kitűnő jogtudósunk döntése nem kielégítő. Mindenekelőtt röviden kifejtem a kérdés lényegét, elmondom a pro és contra felhozott érveket, végül saját véleményemet. A kérdés lényege az, hogy sorozandók-e kamatok is, ha a telekkönyvben a zálogjog csak valamely tökekövetelés biztosítására van bekebelezve és ha igen, mily kamatok és mily alapon.

Dr. Imling véleménye szerint a végrehajtási törvény 192. §-ának a) pontjából következik, hogy a kamatok a tökeköveteléssel mindig egyenlő sorrendben elégitendők ki, akár be vannak kebelezve, akár nem. Dr. Imling főérve az, hogy a 192. §. a) pontja nem szól *bekebelezett* kamatokról, hanem csak egyszerűen a kamatokról és erre alapítja véleményét! Ezzel szemben dr. Huf a következő érveket állítja soronpóba.

1. Maga a 192. §. azt rendeli: Ha a *kamatláb* telekkönyvi betétben kitűntve nincs, 6%-nál magasab kamat nem sorozható.

Ebből tehát Huf szerint az következtethető, hogy a 192. §. a kamatok sorozhatóságának feltételül teszi, hogy legalább a kamat legyen kitűntetve a bekebelezésben (kamatláb kitűntetése nélkül), mert ellenesetben a törvény nem azt mondotta volna, «ha a kamatláb kitűntetve nincsen hanem azt, hogy «ha kamat kitűntetve nincsen».

2. Huf második érve az, hogy a telekkönyvi intézmény egyik főelve a nyilvánossági alapelv, melynél fogva bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csak azt tekintethetik, a mi a telekkönyvben világosan bekebelezett vagy előjegyzettképp jegyeztetett be (telekkönyvi rendtartás 62. §.). Ellenkezik tehát a nyilvánossági alapelvvel az, hogy valamely jogigény, a mely bejegyezve nincs, telekkönyvi bejegyzés erejénél fogva nyersen kielégítést a zálogból.

Minthogy a vitát Imling kezdette meg és dr. Huf fenti érvei már Imling bíró cikkére válaszképp hozattak fel, Imling nem maradt adósa viszonzválasszal és az imént elmondott érvekkel szemben a következőket hozta fel.

ad. 1. A 192. §. 4. bekezdése épenséggel nem azt rendeli, a mit abból dr. Huf kimagyaráz. Dr. Huf szerint ugyanis lehetséges volna a zálogjogot pl. 10,000 frt tőke és ennek kamatai erejéig bekebelezni, a kamatláb kitűntetése nélkül. Ily bekebelezést pedig, ugymond Imling, nem szabad elrendelni, mert a telekkönyvi rendtartás 65. §-a folytán, zálogjog csak *számszerűleg meghatározott sommára nézve* jegyeztethetik be, miért is, kamat telekkönyvi bejegyzése, kamatláb megjelölése nélkül nem lehetséges. A 192. §. 4. bekezdése tehát Imling szerint csakis úgy értelmezhető, hogy kamatláb helyett kamat értendő.

ad 2. Huf azon érveléssel szemben, hogy bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csak az tekinthető, a mi a telekkönyvbe bekebelezettnek vagy előjegyzettnek van feltűntetve, Imling azt mondja, hogy az «az» alatt semmi mást, mint a 63. §-ban meghatározott valamely jogot szabad érteni. Ha azonban a zálogjog meghatározott tökekövetelés erejéig (telekkönyvi rendtartás 65. §.) be van jegyezve, akkor a 62. §. értelmében a bejegyzett zálogjog «közelebbi meghatározása», tehát a kamatozás kérdése is, azon okirat tartalma szerint volna megítélendő, melynek alapján a bejegyzés megengedett, még abban az esetben is, ha a tökekövetelés bejegyzése a kamatozásra világosan rá nem mutatna.

Ha tehát az 1881: LX. tcz. 192. §-a oly tökekövetelés

kamatának sorozását is megengedi, a mely kamatokról a zálogjog bejegyzésében tüzetes említés nem tétetik, akkor a telekkönyv publicitásának alapelve ellen legkevésbé sem vét.

Ezek előrebocsátása után legyen szabad röviden a pro és contra felhozott érvekkel szemben saját nézetemet elmondani. Előrebocsátom, hogy én Imling álláspontját nem tartom helyesnek és hogy nézetem szerint a be nem kebelezett kamatok nem sorozhatók. A dr. Huf által felhozott két érvt helyesnek tartom. A *Fogt. Közl.* hasábjain lefolyt vitát Imling cikke zárta be és ennél fogva az abban felhozott érvek nem lettek tüzetesen megcáfolva. Nézzük ez érveket:

I. Imling szerint be nem kebelezett kamatok azért sorozhatók, mert a telekkönyvi rendtartás 62. §-a szerint: A bejegyzett jog *közelebbi meghatározásai*, melyek magából a telekkönyvből ki nem vehetők, azon okirat tartalma szerint ítélendők meg, melynek folytán a bejegyzés megengedett. E §. folytán tehát, Imling szerint, a kamatok még ha bejegyezve nincsenek is, bekebelezetteknek lennének tekinthetők és így akarja kiegészíteni a publicitás elvét a végrehajtási törvény 192. §-ával. Véleményem szerint azonban e magyarázat helytelen, mert helytelenül magyarázza a 192. §-t is, meg a telekkönyvi rendtartás 62. §-át is. Szerintem, ha a 62. §. azt mondja, «hogy a bejegyzett jog *közelebbi meghatározásai* az okiratból ítélendők meg», a jog közelebbi meghatározásain semmi esetre sem lehet a kamatokat érteni. Megengedem, hogy a 62. §. e kitétele «a bejegyzett jog közelebbi meghatározásai», nem igen præcis és megengedem, hogy egy könnyen nem irható körül, hogy mit kell ezen érteni; de *egy bizonyos*, az t. i., hogy a nyilvánosság elvével ellenkezik, hogy a bekebelezésül szolgáló okiratból a bejegyzés akkép legyen kiegészíthető, hogy az ingatlant számszerűleg nagyobb összegek terheljék, mint a mennyi magából a telekkönyvből kitűnik.¹ Ez az elv igen veszélyes volna. Miért volnának ezen elv alapul vétele mellett csak az okiratban kikötött kamatok bekebelezetteknek tekinthetők?

Tessék akkor a hitelezőnek fizetni kötelezett nyugta-bélyeget, kötbért, bírságot s tanudijat, tőkekamatadót és más efféle járulékot is bekebelezettnek tekinteni, mert ha a kamatot «a bejegyzett jog közelebbi meghatározásainak» tekintjük, nem tudnám mily joggal foszthatnók meg ezen járulékokat ezen czimtól.

De menjünk tovább.

Fogadjuk el, hogy a járulékok közül csak a be nem kebelezett kamat tekinthető bekebelezettnek; hány % kamatot lehet ily esetben bekebelezettnek tekinteni? Imling azt mondja, legfeljebb 6%-ot és alapítja ezt a végr. törvény 192. §-ára. Igen, de ez nem végrehajtási, hanem telekkönyvi kérdés. Hát az 1881: LX. tcz. előtt hány % volt bekebelezettnek tekinthető? annyi, a mennyi az okiratban volt kikötve? tehát az uzoratorvény életbelépése előtt 50% is? Ha ez igaz, akkor a végrehajtási eljárás kivül ennek ma is kellene állania és pl. a dologi adósnak 8%-ot kell fizetnie, ha az alapul szolgáló okiratban 8% van kikötve.

Nem, ez mind ellenkezik a telekkönyvi publicitás elvével, ellenkezik a telekkönyvi rendtartás 62. §-ának azon sarkalatos elvével, hogy bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csak az tekinthető, a mi a telekkönyvbe világosan bekebelezett vagy előjegyzettkép jegyeztetett be. Ez alól a kamatok tekintetében nem lehet kivételt engednünk, mert a jog sem ellensége ugyan a kivételeknek, de azokat világosan szokta kifejezni.

Áttérek ezek után Imling érvelésének 2. részére. Imling szerint a 192. §-nak 4. bekezdésében kamatláb helyett kamat olvasandó és ezt azzal magyarázza hogy hisz kamat-

nak bekebelezése kamatláb kitüntetése nélkül helyt nem foghat a telekkönyvi rendtartás 65. §-a folytán.

Ebben a kérdésben ugyan a törvény szavai, t. i. a 192. §. világosan Imling ellen szól, mindazonáltal röviden foglalkoznunk kell azzal, nem lehet-e mégis, hogy a végrehajtási törvény a 192. §. 4. bekezdésében csakugyan kamatot és nem kamatlábot akart mondani.

Hogy a végrehajtási törvény tudatosan használta a kamatláb szót, az kitűnik a 192. §. utolsó bekezdéséből, a hol szintén kamatlábról van szó és a hol a végrehajtási törvény azt rendeli, hogy az annuitásos kölcsönöknél, ha az annuitások be vannak kebelezve, de kamatláb nincsen kitüntetve, szintén 6% kamatláb veendő a számítás alapjául bizonyos esetekben.

A végrehajtási törvény tehát igenis lehetségesnek tartja, hogy a zálogjog pl. 10,000 frt tőke és ennek a kötelezvényben kikötött kamatai erejéig a kamatláb kitüntetése nélkül bekebeleztessek.

A telekkönyvi rendtartás 65. §-a azt rendeli, hogy a zálogjog csak számszerűleg meghatározott sommára nézve jegyeztetetik be, de ebből nem következik, hogy e §. folytán a kamatok erejéig a kamatláb kitüntetése nélkül a zálogjog be nem bekebelezhető.

Megengedem, hogy a ratio legis e mellett szól és helyes lett volna a telekkönyvi rendtartás 65. §-át így értelmezni, mert szorosán véve csak ez felel meg teljesen a publicitás elvének. De a 65. §. ezen értelmezése ellen szól világosan a végrehajtási törvény 192. §-a, és ellene szól a gyakorlat is, mert számtalanszor van alkalmunk látni, hogy a kamat, a kamatláb kitüntetése nélkül kebeleztetik be.

Összefoglalva az elmondottak eredményét, nézetem szerint három eset lehetséges;

a) hogy kamat be van bekebelezve, akkor az a bekebelezés szerint sorozandó, vagy

b) hogy kamat be van kebelezve, de kamatláb kitüntetése nélkül, akkor maximum 6% kamat sorozandó, de esetleg kisebb kamatláb, ha az okiratba kisebb % van kikötve;

c) vagy végre egyáltalán nincs kamat bekebelezve és akkor kamat általában nem sorozható.

Dr. Teller Miksa.

Külömfélék.

— Az államtudományi irodalom az utóbbi időben nagy fellendülést mutat. *Apponyi Albert* beszédeinek gyűjteményét is az államtudományi irodalom termékeként kell tekintenünk, mert alig merült fel husz esztendő óta közjogi kérdés, melyet e beszédek ne tárgyalnának. — A nemzetgazdaság terén igen kiváló mű *dr. Hegedűs Loránt és dr. Fellner Frigyes* műve: *A tőzsde megadóztatásáról*. E könyv részletesen tárgyalja a tőzsdeadó elméleteit, nagy önállósággal foglalva állást a különböző tudományos álláspontokkal szemben. A második rész a tőzsdeadó jogosultságáról szól, míg a következő a tőzsdeadó fejlődését és jelen alakulatát tárgyalja az egyes államokban, végül gyakorlati propositiókat tartalmaz a tőzsdeadó keresztülvitelére nézve. — *A Társadalom- és gazdaság-politikai könyvtár*, mely Földes Béla egyetemi tanár szerkesztésében jelenik meg, rövid időn már második füzetét hozza a könyvpiacra. Aktuális kérdéssel foglalkozik ebben dr. Fellner Frigyes «A kiegészítő vagyonadó és szerepe a magyar egyenes adórendszerben» czim alatt. A nagy szakértelemmel, érdekesen és biztos tollal megírt munka először könnyen megismerteti az olvasót avval a sok fontos előzménnyel, a melyek mostani adórendszerünk multját magyarázzák; külön is föl kell említenünk a 48-iki magyar kormány, majd az absolut osztrák bürokratia pénzügyi terveinek ismertetését. A következő fejezetben kimutatja szerző jelenlegi adórendszerünk beteges elmaradottságát s a nagy adó-reformról kezd szólni. Itt tér át a kiegészítő vagyonadó fejtegetésére, melyet egyrészt szembe állít az amerikai és svájci rossz vagyon-adókkal, másrészt pontonként kimutatja róla nagy előnyeit. A kiegészítő vagyonadó keresztülvitelének megismertetése után, dr. Fellner rendre bocsátja egyenes adóinkat s jelzi, hogy mily szerepe volna mellettük

¹ Csakis ily negatív módon határozható meg, mit kell a 62. §. e kifejezésén: «a bejegyzés közelebbi meghatározásai» érteni. Ily közelebbi meghatározás pl. a tőke visszafizetésének módoszatai, a tőke felmondására vonatkozó megállapodások, illetékességi kikötés, biztosítéki összegnél annak meghatározása, mily féle követelés biztosítékául szolgál, stb.

a kiegészítő vagyonadónak, mely a kis vagyonokat adózatlanul hagyná, de egyébként a vagyon nagysága szerint vetetnék ki s alacsony (0.75%) kulcsa mellett a jövedelemből fizettetnék.

— **Az 1895. évi XVIII. tcz. életbelépte előtt a felek által irt tárgyalási jegyzőkönyvek.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, a megtámadott ítéletet feloldja.

Indokok: Az 1893: XVIII. tcz. 226. §-a szerint a törvény életbeléptekor már folyamatban volt sommás perekben, melyekben az elsőbírósági ítélet még meghozva nem volt, csak a további eljárásra kellett az új törvény rendelkezését alkalmazni. Az a körülmény tehát, hogy a jelen ügyben az idézett törvény életbelépte előtt felvett jegyzőkönyvekbe a felek maguk irták szövegeiket, nem tekinthető az eljárási szabályok oly lényeges megsértésének, mely az ítélet feloldását vonná maga után.

Vitatja ugyan felperes, hogy az elsőbíróság nem a felek szóbeli előadására, hanem egyedül az írásbeli feljegyzésekre alapította határozatát. Ámde ezt az állítását az annak igazolására felhívott jegyzőkönyvek nem támogatják. Mert az 1895 márczius 4-én 6907. sz. a. felvett jegyzőkönyv épen azt bizonyítja, hogy alperes egész védekezését szóval ismételte. A 22715/95. számú jegyzőkönyvből szintén nem tűnik ki az, hogy a felek csak utaltak volna az írásbeli feljegyzésekre, hanem az ott használt kitételnek: «hogy a felek a per során az általuk felhozottakat fentartották», csak azt az értelmet lehet tulajdonítani, hogy szóbeli előadásuk a jegyzőkönyvnek tartalmával megegyezett. Mindazonáltal helyt kellett adni a felülvizsgálati kérelemnek, mert az elsőbíróság a tényállás kiderítését elmulasztotta s ekkép az 1893. évi XVIII. tcz. 37. §-ában foglalt lényeges eljárási szabály ellen vétett, stb. (1895 okt. 12. E. 255. sz. a.)

— **Kicsomózási tárgyalás költségei.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott:

A kir. törvényszék az elsőbíróság végzését helybenhagyja. Mert az 1893. évi XVIII. tcz. 100. szakasza szerint az ítélethozatal után felmerült perköltség tekintetében is helye van annak, hogy a bíróság e költségnek melyik fél által való viseléséről intézkedjék. A mennyiben pedig ez az intézkedés az 1881. évi LX. tcz. által szabályozott eljárás körébe nem tartozik, a határozathozatalnál ugyanazok a szabályok alkalmazandók, a melyeket az 1893: XVIII. tcz. 108. és következő szakaszai a perköltségre vonatkozólag előírnak. Fenforgó esetben alperes jogerős II-od bírósági ítélettel teljesen pervesztessé vált, következésképp az 1893: XVIII. tcz. 109. §-a értelmében azt a költséget is viselni tartozik, mely a per jogérvényes befejezése után a felperes által kért kicsomózási eljárásból merült fel s a melynek összegét az elsőbíróság arányosan állapította meg. (1895. évi nov. 15. E. 340. sz. a.)

— **Aggályos okirat bizonyítási ereje felülvizsgálat tárgyát nem képezi.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott:

A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja, mert a 2% alatti okirat az elsőbíróság ítéletében jelzett külső hiányok és rendellenességek miatt aggályosnak mutatkozik. Az a kérdés pedig, hogy az aggályos okirat képez-e bizonyítékot vagy nem? (1893: XVIII. tcz. 74. §) és hogy az egymással ellenkező tanuvallomások közül melyik érdemel hitelt, a bizonyítékok szabad mérlegelésének köréhez tartozik, melynek kellően indokolt eredménye felülvizsgálat után sikerrel meg nem támadható. (1895 okt. 12. E. 293. sz. a.)

— **Ügyvéd kártérítési felelőssége.** *A budapesti kir. törvényszék* következő ítéletet hozott: Az elsőbíróságnak ítélete azzal a kiegészítéssel, hogy felperes csak ezuttal utasítatik el keresetével, helybenhagyatik.

Indokok: Az elsőbíróságnak ítélete azért volt helybenhagyandó, mert az 1874. évi XXXIV. tcz. 71. §-a szerint az ügyvéd csak annyiban tartozik kártérítéssel a cselekvése vagy mulasztása által hivatalos eljárása közben okozott kárért, a mennyiben az törvényszerű jogorvoslással már elhárítható nem lenne; minthogy pedig alperes az esküre jelentkezés elmulasztása miatt a per adataiból kitetszőleg igazolással élt s ezen igazolási ügy még befejezve nincs, az id. törvényszakasza esete ezuttal még nem forog fen és így felperesnek keresetéhez a jogczim is hiányozván, azzal ezuttal annál is inkább elutasítandó volt, mert az 1881. évi LIX. tcz. 67. §-ára figyelemmel, mely szerint az elmulasztott határidőtől számított 15 nap alatt beadott igazolási kérelemnek a hozott hatá-

rozat jogerőre emelkedésére és a végrehajtásra halasztó hatálya van, felperes az esküre jelentkezési határidő elmulasztása miatt ily körülmények közt perbeli ellenfelének a marasztalási összeget kifizetni köteles nem volt, s ha ezt mégis megtette, ennek következményeiért a felelősség jelen perbeli alperest meg nyilván nem terhelheti. (1895. szept. 7. D. 822. sz. a.)

— **Iparhatóság előtt tárgyalt ügyben a törvény rendes utja alatt érthető-e a községi bíróság?** *A budapesti kir. törvényszék* következő végzést hozott: Alperes felülvizsgálati kérelmének helyt adatik.

Indokok: Alperes kérelmét az 1893: XVIII. tcz. 128. §-nak 2-ik pontjára alapítja, vitatván, hogy a per tárgyának értékénél fogva, az iparhatóság, illetve a békéltető bizottság határozatával meg nem elégedő felperes igényét az 1884: XVII. tcz. 176. §. érintett törvény rendes utján, vagyis a mennyiben az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. által az 1877. évi XXII. tcz.-nek a községi bíróságra vonatkozó rendelkezései fentartottak, csakis a községi bíróság előtt érvényesítheti, az eljáró járásbíróság tehát a keresetet az 1893. évi XVIII. tcz. 17. §. 1. pontja értelmében hivatalból tartozott volna visszautasítani.

Felperes keresetében az ipartestület békéltető bizottságának azon határozatát kéri magváltoztatni, melylyel alperes javára 18 frtnyi munkabér megfizetésére köteleztetett. Tekintettel arra, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. az 1877: XXII. tcz.-nek a községi bíróságra vonatkozó rendelkezéseit továbbra is érvényben fentartotta, tekintettel arra, hogy a legutóbb hivatkozott törvény 11. §. 1., 2. és 3. pontjaiban felsorolt ügyek, a mennyiben a követelés 20 frtot meg nem halad, a községi bíróságra alá tartoznak, és végül tekintettel arra, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 17. §. értelmében a kereset, ha az ügy nem tartozik sommás eljárás alá, vagy ha a bíróság nem illetékes, idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasítandó, ugyanazért figyelemmel az imént idézett törvény 166. §. és az abban érintett 27. §. utolsóelötti bekezdésének rendelkezésére, az elsőbíróság ítéletét feloldani, az eljárást megszüntetni és felperest a most hivatkozott törvény 168. §. alapján a felelősségi költségek viselésére kötelezni kellett. (1895. október 12. E. 349. sz. a.)

— **Külföldi bíróság által büntetőügyben hozott idéző végzések, melyek kényszer alkalmazását helyezik kilátásba, belföldön nem kézbesíthetők.** Porosz bíróság megkeresést intézett egy magyar bírósághoz olyan végzés kézbesítése végett, melyben itteni lakos Poroszországban tartandó büntetőügyi főtárgyalásra elfogatás vagy elővezetés terhe alatt idéztetett meg.

A magyar bíróság által felterjesztett ezt a megkeresést a kir. igazságügyminiszterium diplomáciai uton visszaküldte a megkereső porosz bírósághoz, mert külföldi bíróságok által bűnügyekben kibocsátott idézések, a melyekben a címzett elfogatás vagy elővezetés terhe alatt idéztetik, nem kézbesíthetők. (50.322/1894. I. M. sz.)

— **A bécsi egyetem rektora,** Menger, a tanévet egy fontos előadással nyitotta meg, melyben újlag hangsúlyozta ismert álláspontját és többek közt ezeket mondotta: An die Seite der dogmatischen und geschichtlichen Rechtswissenschaft muss die legislativpolitische Jurisprudenz treten. Der Name, welchen man diesem dritten Zweige der Rechtswissenschaft beilegen will, ist natürlich gleichgiltig; man kann versuchen, das alte Naturrecht auf erfahrungsmässiger Grundlage wieder zu beleben, man kann jene Aufgabe der vergleichenden Rechtswissenschaft zuweisen, oder die Prüfung der bestehenden Rechtszustände mit ihrer dogmatischen und geschichtlichen Darstellung verbinden. Nur muss unter welchem Namen immer eine Disciplin bestehen, welche die Aufgabe hat, den überlieferten Rechtsstoff mit den Zuständen der Gegenwart zu vergleichen und daraus zu schliessen, welche Aenderungen des geltenden Rechtes in der Zukunft nothwendig sein werden.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 30-án este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya: Dr. Fodor Ármin előadása: Az osztrák új polgári perrendtartásról.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

II. KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Millenáris csend. x. — A magyar utlevélügyről. NAGY LAJOS nagyszabasi kir. alügyésztl. — A német bünvádi novella bizottsági tárgyalása. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — *Jogirodalom:* Az életbiztosításról. Irta Beck Lajos. Dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti ügyvédtl. — *Törvénykezési Szemle:* Ügygondnoki díjak. ARANY SÁNDOR budapesti kir. aljársbírótl. — Szolgálhat-e összbüntetésül a Btk. 91. §-a szerinti minimum? Dr. WALDHAUSER ISTVÁN-tól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Millenáris csend.

Minden társadalmi réteg, minden hivatás, minden testület azon szorgoskodik, hogy a millenáris jubileumban minél méltóbban legyen képviselve.

Emlékműveket irnak, kongressusokat készítenek elő más hivatások képviselői.

Csak a jogászság óriási testülete nem tesz semmit, nem törődve sem a milleniummal, sem a kiállítással.

Annyi értelmi erőt egyetlen hivatás sem egyesít magában, mint a jogászság, melynek kebeléből válnak ki jórészt az állami élet legmagasabb foku intézői is.

És mégis évek óta nem voltunk képesek jogászyűlésünket összehozni, mert nem volt hozzá kedv, munkaerő, szervezési képesség.

Most pedig a jubiláris esztendő küszöbén őszinte sajnálattal kell látnunk, mily nehézkesen megy az évek óta pihent szervezet gépezete, mily kedvetlenül indul az előkészítés munkája.

A még pár esztendővel ezelőtt kitűzött kérdések elavultak, a jelenleg domináló legfontosabb eszmék a régi programban nem találhatók fel és így igen természetes, hogy új kérdések lettek volna kitűzendők.

Az albizottság meg is volna már, de nincs a ki a célért lelkesüljön és érette időt, munkát áldozzon.

Terveznek ügyvédgyűlést is 1896-ra.

Ki tud ennek előkészületeiről? Hol dolgozzák ki munka-programját, jelölik ki a főbb szereplőket, kik agítálnak érdekében?

Pedig az ily gyűlések alapos előkészítésre szorulnak.

A kérdések kijelölése, a program megállapítása — bármily fontos is — még nem elegendő a jogászyűléshez vagy ügyvédgyűléshez.

A sajtó, valamint hivatalos és magánösszeköttetések útján állandóan reá kell az ügyre terelni az érdeklődők figyelmét s olyanok részvételét kell biztosítani a gyűlés számára, kiknek közreműködése maga is szélesebb körökben vonz résztvevőket.

Az időpont helyes megválasztása természetesen szintén fontos tényező.

Terveztek egy nagyszabású jogirodalmi könyvkiadó vállalatot is, mely felszabadítaná a pangó munkaerőket. Ezen «vállalat» sem élte túl a bizottsági és megbeszélési stádiumot.

Egyébiránt a millenium iránt való közömbösség csak jele az általános részvétlenségnek, mely a jogi élet minden terén tapasztalható.

Nincs nagy eszmék iránt lelkesülés, kellő reactio a tapasztalható visszasságokkal szemben, egyszóval teljes a szélcsend.

A magyar utlevélügyről.

A tapasztalás, hogy a büntetéseknak mindegyre sikerül az országból megszökni és számos esetben épen a rendőri hatóságok által kiadott fedező iratok segítségével vonják el magukat a büntető igazságszolgáltatás keze alól, arra ösztönzött, hogy a magyar utlevélügyet közelebbről tanulmányozzam, midőn is az első impressióm ugyanaz volt, mint a gyakorlati jogi tudományok legtöbb más hasonló specialis szakmájában: alkotmányos életünk nagy általánossága, hogy ne mondjam köznapisága, elrabolta az időket, hogy a közelmúlt husz-harmincz esztendőben ilyen *alárendelt* kérdéssel érdeme szerint foglalkozhassunk. Magyarországon előszere-ttel beszélnek az anyagi és szellemi életnek épen ezen időszakban való páratlan föllendülésről és ennek daczára a polgároknak sok, igen vitális érdekét érintő közviszonyok nélkülözök még mindig a megfelelő magyar állami intézkedéseket: az ország tekintélyes részében maga az egész polgári magánjog és az alaki büntetőjog idegen, az ország egész területén a pénzügyi közigazgatás anyagi jogának nagy része és alaki jogának még nagyobb része szintén idegen jogszabályokon és császári pátenseken, vagy elavult udvari kamarai rendeleteken és helytartótanácsi intézvényeken alapszik. Magunk annyival sem járultunk azokhoz, hogy ha már elég jóknak ismertük fel, az idegen nyelvűeket legalább mind hivatalosan lefordíttassuk és bár ennyivel elősegítsük azok assimilatióját. Még így is feltűnő azonban, hogy mialatt az utóbbi évtizedekben különösen a közlekedés olyan fokozott arányokat öltött, az utlevélügy kérdésének egyetlen törvényhozási intézkedés sem szenteltetett, sőt az utlevélügy valódi érdemét érintő egyetlen miniszteri rendelet sincs, mi annyival feltűnőbb, mert látjuk, hogy az 1869. évi 4331. és az 1874. évi 49., 572. számú belügyminiszteri rendeletek a Török- és Oroszországban alkotott utlevélrendszabályokat ismertetik, tehát lett volna impulsus reá, hogy a saját fogyasztásunkra figyelmesekké legyünk.

Az alapjaiban ma is az 1842. évi harminczadhivatali utasítás (Amtsunterricht für die Dreissigstämter im Königreiche Ungarn) által szabályozott áruforgalom, valamint az állampolgárságnak az 1879. évi L. tcz. szerint való megszerzésével vagy elvesztésével járó végleges be-, vagy kiköltözés nem képezik tárgyát ezen értekezésemnek, minek célja különben is csak az, hogy egy szerény indítványt tegyek a bünvádi eljárás alatt álló egyének részére szóló külföldi utlevelek kiadása körül kifejtendő nagyobb óvatosság iránt. Legyen szabad azonban ez alkalomból az időleges személyforgalom tekintetében létező egész állapotunkat is röviden vázolni.

Fésüs György a magyar közigazgatási jogról irt kézikönyvében (a 204. lapon) azt mondja, hogy Magyarországon az utlevélügy helytartótanácsi intézvények és miniszteri rendeletek által van szabályozva, melyek alapján azonban az utlevélrendszernek szabatos képét aligha adhatnók. A forrásoknak ezen, a folytatásból is látható kizárólagos nemzeti megjelölésével nem érthetek egyet és azt hiszem, hogy az egész Magyarországon az utlevélügy ma is az 1857 február 9-én kelt császári rendelet folytán kiadott kormányrendelet-

teken alapszik. (Verordnung der Ministerien des Aeussern, des Innern und des Handels, der obersten Polizeibehörde und des Armee-Ober-Commando vom 15. Februar 1857; wirk-sam für alle Kronländer, womit neue *passpolizeiliche* Vor-schriften erlassen werden. Verordnung des Ministeriums des Innern und der obersten Polizeibehörde vom 15. Februar 1857; gültig für alle Kronländer, mit Ausnahme der Militär-grenze, betreffend das *Meldungswesen*. — Lásd Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich, 1857-iki évfolyam 99. és következő lapjain.) Ezen rendeleteknek mai érvényessége Erdélyben, Horvátországban és Szlavoniában egészen két-ségtelen, mert ezen országrészekre az 1860. évi október 24-iki diploma alapján tartott 1861. évi Országbirói Értekezlet vég-zéseinek hatálya nem terjedt ki; de a szorosabb értelemben vett Magyarországra nézve is érvényeseknek tartom ama rendeleteket, mert az Országbirói Értekezlet Magyarországra nézve is csak a polgári magánjog, váltójog, bűnvádi eljárás, csődtörvény, kereskedelmi törvény, urbéri- és bányaugyekre nézve állította helyre a hazai törvények érvényét, ellenben a közrendészetnek az utlevélügy fogalma alá tartozó részére nézve annál kevésbé tekinthetők az osztrák uralom alatt keletkezett ezen rendelkezések az Országbirói Értekezlet által eltörölteknek, mert arra vonatkozó korábbi hazai törvényeink egyáltalán nem voltak, már pedig az Országbirói Értekezlet kifejezetten csak annyiban kívánta Magyarországra nézve is az idegen jogszabályokat kiküszöbölni, a mennyiben ez az eljárás fenakadása nélkül történhetett.

Az idézett rendeletek szerint a személyforgalom utlevél-rendőri szempontból a következő *három* mozzanatában jön figyelembe:

midőn valaki egy városba vagy községbe érkezve, magát *bejelenteni* tartozik;

midőn valaki az ország határain belől utazik egyik hely-ről a másikra, mi célból *igazolvánnyal* látandó el;

végre midőn valakinek külföldre való utazáshoz kell *utlevelet* kapnia.

A *bejelentési ügyről* Grünwald Béla a Törvényhatósági Közigazgatás Kézikönyve cz. művében (I. kötet 176. l.) azt mondja, hogy arra nézve nálunk általános érvényű szabályok nincsenek és a bejelentés kötelezettségének kimondása vagy szabályozása az illető város vagy község tetszésétől függ. Ez a tényleges állapotnak valóban és annyival inkább megfelel, mert az általam idézett rendelet általános érvényű szabályai is nagyobb részt már nem létező rendőri hatóságokkal állot-tak kapcsolatban. A bejelentési ügy tehát jelenleg nálunk helyhatósági szabályrendeletek által van rendezve ott, a hol rendezve van; általános érvényű intézkedést e tekintetben csak a kihágási büntetőtörvény 72. és 73. §-ai képeznek, melyek szerint a ki szállodákban az idegenek nyilvántartá-sára *hatóságilag* megrendelt jegyzékbe nevét be nem írja, vagy hamisan írja be, ugyszintén a vendéglős vagy meg-bizottja, a ki a beírásra vonatkozó felhívást megtenni elmu-lasztja, közbiztonság elleni kihágást követ el; mely szaka-szokon kívül, mint különleges intézkedések, a cselédrendtar-tásról szóló 1876: XIII. tcz., az ipartörvény (1884: XVII. tcz.) és más, különösen katonai törvényekben foglalt szabályok említendők.

Az *igazoló jegyek* a Dárday-féle Közigazgatási Törvénytar III. kötete 128. lapján olvasható ismertetés szerint: belföldi utazásra, a megyékben a szolgabírák, törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitá-nyok által adatnak ki, a meghatározott minta szerint, melyek a belügyminiszterium utján szerzendők be, 100 drb ára 70 kr. (1876. évi 46,356. sz. belügyminiszteri rendelet.) Az ügymenet egyszerűsítése tekintetéből a szolgabírák felhatalmazták, hogy a szükséglet fedezése végett a nyomtatványokért közvetlenül a belügyminiszterium kiadó hivatalához forduljanak. (1876. évi 46,356. sz. belügyminiszteri rendelet.) Az igazoló jegyek

okvetlenül személyleirással is ellátandók. (1877. évi 6586. sz. belügyminiszteri rendelet.) Ehhez annyit vélek hozzáadhatni, hogy az 1857. évi február 9-én kelt császári rendelet az ut-levél vizsgálatokat a belföldön végleg eltörölte és Magyar-országon a magyar állampolgárnak utlevélre nincs szüksége; ellenben igazoló jegy (Legitimationskarte) nélkül, de jure scripto a belföldön sem utazhatnék ma sem senki. A gya-korlat azonban az, hogy igazoló jegyek a belföldi utazás-nál, a mennyiben nem forognak fen kivételes állapotok, csak személyi okokból szükséges önigazolás, vagy munkaszerezés céljából igényeltetnek.

A tulajdonképeni értelemben vett *utlevélügyről* az idézett passpolizeiliche Vorschriften második, harmadik és negyedik fejezete intézkedik, szólva a belföldieknek külföldre utazásá-ról, a külföldieknek belföldre jöveteléről és az általános meghatározásokról, minők az utlevél nélkül talált külföldiek-vel való elbánás, az utlevél kiadásának előfeltételei, az ut-levelek alakja és tartalma, utlevélrendőri kihágások büntetése és némely zárhatózat, hol egyes, különösen katonai jellegű szabványok érintetlenül hagyása kiemeltetik. E szabályok az illetékes hatóságoktól való eltéréstől eltekintve és kivéve az utlevelek alakosságait és az utlevelekért fizetendő díjakat, mely utóbbiakra nézve az 1877. évi december 12-én 51,883. sz. a. kelt B. M. R. intézkedik, ma is érvényesek és azoknak az általános gyakorlat jobbára ma is megfelel.

Belföldiek a külföldre csak szabályszerűen kiállított utlevéllel mehetnek ki, mit külföldi tartózkodási helyükön a monarchia netalán ott létező képviselősege által minden eset-ben láttamoztatni kötelesek. Az utlevelek érvényességének tartamához képest azoknak három válfaja különböztetendő meg: a *határátkelési jegyek*, az *uti igazolványok* és a valóság-os *utlevelek*. Határátkelési jegyeket, más néven határszéli igazolványokat, az ország határaitól négy mérföldnél nem távolabb eső községek előljáróságai által bélyegmentesen kiadott és a megyei alispán által láttamozott utalvány alap-ján, a határszéli belépő állomások adnak, jelenleg már csak legfőlebb 3 napi időtartamra, min tul a bélyeg megtéri-tendő. Uti igazolványok az 1873. évi 1018. sz. belügyminisz-teri rendelet értelmében csak sürgős esetekben, kizárólag a Dunafejedelemségekbe és csupán 30 napi időtartamra a községi előljáróság által kiadott és a járási főszolgabírótól láttamo-zott (illetőleg a városi rendőrségtől előterjesztett) utalvány alapján, a törvényhatóság első tisztviselője (vármegyékben az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester) által adatnak, a kérelmező állása szerint vál-tozó bélyegilleték ellenében. Végül utlevelek, legfőlebb 3 évi időtartamra, mi azonban az Angliába és Amerikába szóló utleveleknél az 1867. ápril 13-án kelt belügyminiszteri intéz-keedés szerint továbbra is vélelmeztek, szintén az elsőfoku rendőri hatóságtól kiállított, személyleirással és az előirt díjakkal és bélyeggel felszerelt utalvány alapján, mit a tör-vényhatóság első tisztviselője a jelenlegi gyakorlat szerint több hasonló utalvánnyal együtt egy táblázatba foglalva és mindig véleményes jelentésével felszerelve terjeszt fel: a kir. belügyminiszterium által adatnak. Utlevélért közvetlenül a belügyminiszteriumhoz is lehet folyamodni, mely esetben véleményadás végett a kérvény az illető rendőri hatóságnak leküldetik.

Az utlevél kiadását és illetőleg kiutalványozását az alap-rendelet 15. §-a szerint minden esetben annak hivatalból való felderítése kellene, hogy megelőzze, hogy az illető kérelmező önjogu-e, vagy gyámi és illetve gondnoki beleegyezéssel bir-e az utazásra, továbbá távozásának rendőri vagy birói tekintetek nem mondanak-e ellen? tényleg azonban a biró-sági tekintetek kevésbé vétetnek figyelembe, ellenben figye-lembe szokott még vétetni a véderőről szóló 1889: VI. tcz. 45. §-a és az ezen törvény végrehajtására vonatkozó utasítás 89. §-a, melyek által a katonakötelezettségben állók külföldre

való utazása korlátoztatik, valamint az, ha a kérelmező hadmentességet élvez, mely esetben utlevelet az 1881. évi 15,726. sz. belügyminiszteri rendelet szerint úgy kaphat, ha az utlevél érvényességének egész tartamára eső hadmentességi díját előre megfizeti.

A utlevél rendesen csak egy egyénre szólhat, kivel azonban a hozzátartozó rokonok és cselédkisérlet egy utlevélbe foglalhatók; az egy vagy fő egyén személyleírása az utlevélben feltüntetendő, míg a hozzátartozók csak névleg említendőek meg; e másodrendű személyek azonosságáért az előbbi levén felelős, ki köteles az azok számában beálló változásokról is jelentést tenni.

A monarchia külföldi képviselősegei fel vannak hatalmazva, hogy az utlevelek érvényét a szükséghez képest meghosszabbíthassák, sőt aggálytalan egyének részére az utazás irányának vagy céljának megváltoztatását is engedélyezhetik. Némely álladalomba szóló utlevelet, tekintettel az ott fenálló szabályokra, czélszerű az illető állam monarchiánknál accreditált követsége által igazoltatni.

Ami a belföldre jövő külföldieket illeti: azoknak, az uralkodó fejedelmeket és királyi hercegeket, valamint azok családtagjait és kíséretét kivéve, szintén utlevéllel kell ellátva lenniök, mi a saját állami szabályaik szerint kiállítva (de legalább is a név, foglalkozás és lakóhely megnevezésével ellátva) és ezenfelül, a mennyiben az ellenkezőre országunk szerződve nincsen, monarchiánk illető külföldi képviselősege által igazolva kell, hogy legyen. Ha az idegen utlevél nem szól meghatározott időre, az legfőleg 3 évi érvényességüknek vélelmezhető. Ha a külföldi a belföldön utlevélét elveszti és a tovább vagy visszautazásra sürgősen más utlevélre van szüksége, a mennyiben az illető államnak helyben képviselősege nincsen és az utazó személye ellen aggály nem forog, a törvényhatóság első tisztviselője, az ok és cél világos megjelölése mellett, új utlevelet adhat, miről azonban a külügyminiszteriumnak a belügyminiszterium utján jelentést kell tenni.

Az ezen utlevélrendőri szabályokkal összeütközésbe jövő büntetendő cselekményeknek két kategóriáját különböztetjük meg: a kihágási büntetőtörvény (1879: XL. tcz.) 71. §-ában körülírt és az életbeléptetési törvény (1880: XXXVII. tcz.) 40. §-ának 5. pontja által a kir. járásbírók hatásköréhez utalt, *közbiztonság elleni kihágásokat*, mik hamis, vagy másnak nevére szóló utlevél használata által követtetnek el; és az idézett passpolizeiliche Vorschriften 23. §-ába ütköző, szorosabb értelemben vehető *utlevélrendőri kihágásokat*, melyek ama szabályoknak egyéb megsértése, leggyakrabban pedig az által követtetnek el, hogy egyesek minden utlevél nélkül lépik át a határt. Ezen utóbb említett utlevélrendőri kihágások fölött a közigazgatási hatóságok (első fokban a főszolgabírók és rendőrkapitányok) járnak el és legalább is Erdély néhány vármegyéjében, tényleg eljárnak, habár kétségtelen, hogy a passpolizeiliche Vorschriften *büntető* rendelkezései az 1880: XXXVII. tcz. által, mi az egész osztrák anyagi büntető jogtudományból csak (Erdélyre) a sajtó rendtartásban és általában a jövedéki eljárásban foglalt szabványokat tartotta fen, hatályon kívül vannak helyezve. Utlevélrendőri kihágás tehát a fenti értelemben létezik, de nincs reá érvényes büntetési sanctio, minélfogva az a Btk. 1. §-ában meghatározott és az 1885. évi 1049. sz. a. kelt külügyminiszteri határozatban is kifejtett elv szerint (lásd Közigazgatási elvi határozatok, II. kötet, közrendészet fejezete) törvényes jogalap hiányából büntetés alá nem lenne vonható. De nem sokkal vagyunk különbül az említett közbiztonság elleni kihágásokkal sem, melyeknél viszont a legtöbb esetben a büntetendő cselekmény tényállása nem igen állapítható meg jogszerűen. A törvény ugyanis együvé foglalta a hamis utlevelet a hamis (illetőleg másnak nevére szóló) katonai elbocsátó levéllel, iparkönyvvel, cselédkönyvvel, képesítvényi

vagy igazoló bizonyítvánnyal; tehát ezekhez hasonlóan a hamis utlevél használata is (a törvény szavai szerint) csupán akkor lenne büntetendő, ha az «alkalmazás, eltartás vagy segélynyerés céljából» követtetik el. Már pedig az utlevelek nem ily célból szoktak használtatni és használatuk az ilyen célzattal sokszor a legtávolabbról sem hozható összefüggésbe.

Azok számára, kiket a tárgy hivatásuknál fogva közelebbről érdekel, az utánjárást megkönnyítendő, felsorolom alább az összes magyar miniszteri rendeleteket, melyek az utlevélügygyel vonatkozásban állanak:

1867. évi április 13-án kelt Belügyminiszteri Intézkedés az angolországi és amerikai utlevelek érvényességének három éven túl terjedő hatályáról. (R. T. 1867. 100. l.)

1869. évi október 1-én 3390. sz. a. kelt B. M. R. a fiatal nőszemélyek Keletre utazásának megakadályozása tárgyában. (R. T. 1869. 900. l.)

1869. évi október 11-én 4331. sz. a. kelt B. M. R. a török területen életbe lépett utlevél-rendszabályok tárgyában. (R. T. 1869. 913. l.)

1871. évi 1499. számú B. M. R. a Franciaországba utazók utleveleinek láttamozásáról. (R. T. 1871. 173. l.)

1871. évi június 28-án 1485. sz. a. kelt B. M. R. az algieri főkormányzó által az idegenek közlekedésének ellenőrzésére felállított szabályok tárgyában. (R. T. 1871. 175. l.)

1873. évi 1012. számú B. M. R. a Dunafejedelemségekkel szomszédos törvényhatóságok lakói részére adható uti igazolványokról. (A R. T.-ban nincs meg.)

1874. évi június 10-én 23638. sz. a. kelt B. M. R. az iránt, hogy a török birodalomba utazni szándékozó oly egyének számára, kik keresetképeségüket és utiköltséggel rendelkezésüket nem igazolják, nem adandók uti igazolványok. (R. T. 1874. 397. l.)

1874. évi december 7-én 49572. sz. a. kelt B. M. R. az Oroszországban fenálló utlevél-rendszabályok közlése tárgyában. (R. T. 1874. 638. l.)

1874. évi december 22-én 49572. sz. a. kelt B. M. R. az oroszországi utlevél-szabályok újabb ismertetése tárgyában. (R. T. 1874. 670. l.)

1876. évi június 12-én 26691. sz. a. kelt B. M. R. a szükséges utiköltséggel el nem látott egyének részére utlevelek kiadása tárgyában. (R. T. 1876. 155. l.)

1876. évi október 6-án 46356. sz. a. kelt B. M. R. a belföldi utazásra szolgáló igazoló-jegyek kiadása tárgyában. (A R. T.-ban nincs meg.)

1877. évi márczius 6-án 6586. sz. a. kelt B. M. R., mely szerint az igazolási jegyek személyleírással is ellátandók. (A R. T.-ban nincs meg.)

1877. évi december 12-én 51883. sz. a. kelt B. M. R. az utlevelek alakjáról és az azok után fizetendő díjakról. (A R. T.-ban nincs meg.)

1881. évi márczius 24-én 15726. sz. a. kelt pénzügymin. rend. a külföldre utazási engedélyért folyamodó, hadmentességi díj fizetésére köteles egyéneknek a hadmentességi díjjal leendő mikénti megrovatása tárgyában. (R. T. 1881. 547. l.)

1891. évi december 14-én 84851 sz. a. kelt pénzügymin. rend. a katonai havidíjasok stb. részére kiállított utlevelek bélyegilletéke tárgyában. (R. T. 1891. 1844. l.)

1894. évi február 9-én 109973. sz. a. kelt B. M. R., mely szerint az Oroszországba utazni szándékozó egyének utleveleibe az illetők vallása is feljegyezendő. (R. T. 1894. 20. l.)

Ezzel a tulajdonképeni céломra térek, mely szerint valamely általánosan kötelező és hatályos intézkedésre kívánok alkalmat szolgáltatni azon visszás állapot megszüntetése végett, hogy bűnvádi eljárás alatt álló egyének a bűnvádi eljárás bármelyik stádiumában, a büntetőbírók különös hozzájárulása nélkül, külföldre szóló utlevelet kaphassanak.

Az utlevél (mi alatt itt minden külföldi utra szóló igazolvány értendő) utalványait kiállító elsőfoku rendőri ható-

ságok különösen azóta, hogy a községekben a bírósági idézések is rendszeresített külön községi kézbesítők által kézbesítettek, az egyes lakosok ellen netalán függőben levő bünvizsgálatokról, kivéve azon esetet, ha az illető terhelt valamely közhivatalt tölt be, egyáltalán nem értesülnek, minélfogva arra nézve, hogy kitől tagadják meg e czimen az utalványt? a legtöbb esetben egészen tájékozatlanok. Másrészt azonban a fen említett passpolizeiliche Vorschriften ama szabályának szigorú kivitele, hogy minden, ha még oly rövid időre is szóló külföldi utlevél kiadását hivatalból indítandó nyomozat előzze meg annak kiderítése végett, hogy az utazásnak bírósági tekintetek nem mondanak e ellen? kétségkívül a személyforgalom olyan hátráltatásával járna, mit a modern élet nem tűr meg. De egyszerű és célravezető lenne az olyan igazságügyminiszteri rendelet, mi a bírósági büntető ügyviteli szabályokkal kapcsolatban *minden vizsgálóbírónak első kötelességévé tenné a kir. ügyész indítványa alapján folyamatba tett bünvádi eljárásról a gyanúsítottira nézve illetékes községi előljárást, vagy városi rendőrséget* (megfelelő, könnyen kitölthető nyomtatványon) *haladéktalanul értesíteni*, mivel szemben az illető gyanúsított részére valamely külföldi utlevélnek a bíróság megkérdezése nélkül való kieszközlése vagy kiadása a nevezett hatóságok terhére a célzathoz képest vagy fegyelmi vétség, vagy épen a büntetőtörvény 478. §-ában körülírt hivatali büntetést elkövetését állapítaná meg.

A nyilvántartás teljessége szempontjából természetesen a bünvádi eljárást jogérvényesen befejező határozat szintén minden esetben közzendő volna az illető elsőfoku rendőri hatósággal.

Nagy Lajos,

nagyszébeni kir. alügyész.

A német bünvádi novella bizottsági tárgyalása.

I.

Ezen törvényjavaslat, a mely két főrészből áll: a bírósági szervezet új rendezéséből és a bünvádi eljárás újabb szabályozásából, a birodalmi gyűlés által általánosságban sem fogadtatott el. Átalakítás céljából 28 tagból álló bizottsághoz utasított.

Saját kodifikációnk szempontjából sem tartjuk időszerűtlennek ezen bizottság tárgyalásának s megállapodásainak főbb mozzanatait megismertetni.

A bünvádi bírósági szervezetre vonatkozó bizottsági tárgyalások következőleg folytak le.

A bizottságban a tüzetesb s leghosszabb viták nagyrészt a bünvádi forum megállapítása körül forogtak, előidézettve a kormányjavaslatnak jury ellenes törekvései által. A bizottság többsége el is fogadta annak azon irányzatát, hogy az esküdtszék hatásköre leszállítandó, nevezetesen a csekélyebb súlyu bűntényeknél; de elfogadta azt nem a rendes bíróságok, hanem a Schöffengerichteik előnyére.

Számos kisebb vétségek, ugymint a magánvád alá tartozó testi sértések, büntetett elkövetésével fenyegetések, a 100 márkáig terjedő lopás, sikkasztás, csalás s kártételeknek (27. §.) a Schöffenek körébe utalása elfogadtatott. A nyilvános sorsjátékoknál előforduló haszonlesési vétségek a büntető tanácsokhoz tétettek át. A legnagyobb s leghevesb vitát idézte elő Vollmar képviselő indítványa az iránt, hogy ellentétben a kormányjavaslattal, a sajtó- és politikai vétségek az esküdtszékekhez utaltassanak. Az indítvány több oldalról támogatásban részesült. Az államtitkár azonban a következő nyilatkozatot tette: «So lange der Regierung noch nicht bewiesen sei, dass sich bei Aburtheilung der Pressdelicte und der politischen Vergehen schwere Misstände herangebildet haben, könnten sich die verbündeten Regierungen nicht für den Antrag Vollmars erklären». A kormánybiztos pedig összhangzólag ezt mondotta: «Die Regierung erkenne die Theilnahme des Laienelements zwar als werthvoll an; die Erfah-

rungen in Bayern hinsichtlich der Aburtheilung der Pressvergehen seien aber nicht derart, um zur Nacheiferung anzureizen.»

Ezen hivatalos nyilatkozatok hatása az lett, hogy a többség az indítványt elvetette. Azonban a kormányjavaslatnak azon pontja sem fogadtatott el, mely szerint azon büntetteknel, a melyek az államhatalom ellen intézettek, a mennyiben ellentállás forog fen, vagy azokból testi sértések keletkeznek, a büntető tanácsok lettek volna illetékesek. Ezen bünesetek tehát meghagyattak az esküdtszék körében.

De elfogadtatott, hogy a hamis eskü büntette s az okirat-hamisítások a rendes büntető bíróságokhoz áttéssenek.

Ellenben a bizottság a jury előnyére határozott mind a fajtalansági büntettek, mind a hivatalbeli vétségek és a csődbeli büntettek illetőségére nézve. A novella szerint mindezek az esküdtszék hatásköréből kiveendők s a büntető kamarákhoz utasítandók lettek volna.

Ezekon kívül a szervezetre vonatkozólag hosszabb s behatóbb viták folytak a bizottságban még az elnökség, a helyettesítés, a tanácsok alakítása, ügykiosztás s az assessorok alkalmazása felett, mint a melyek a novella szabályozása szerint, a birói önállásra s a jogszolgáltatás függetlenségére igen káros befolyást gyakorolhattak volna.

A kormányjavaslat irányzata az volt, hogy fentebbi intézkedések, a melyek eddigelé kizárólag a társas bíróságok, különösen elnökségeik körébe tartoztak, jövőre a politikai hatalom, t. i. az állami igazságügyi kormány befolyása alá rendeltessenek legnagyobb részben. Ezen törekvés azonban a bizottságban többséget nem nyerhetett.

Nevezetesen az elnökösködére nézve az eddigi gyakorlat meghagyatott. Erre nézve a régi 61. §. értelmében szabályul szolgált, hogy a plenumban a törvényszéki elnök, s a tanácsokban az elnök vagy a directorok elnökösködnek, míg a 61. §. 2 ik bekezdése azt tartalmazta, hogy minden év kezdete előtt az elnök kijelölöli azon tanácsot, a melyben az évfolyamán elnököl; a többi tanácsban való elnökösködés iránt szavazás utján az elnöki hivatal határoz, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. Ezen kikezdés a novellában törölve volt; de a bizottság visszaállította.

A 62. §. szerint a tanácsok összeállítása, az elnöklő s a többi bírának akadályozásuk esetébeni szabályszerű helyettesítése, a tanácsok közti ügyfelosztás iránt egész évre előlegesen kell intézkedni és bármelyik bírónak az év folyamán helyét csak akkor lehet változtatni, ha ezt szükségessé teszi valamely tanácsnak tulterheltsége, vagy egyes bírák állandó akadályozása, vagy változtatása.

Különben a kérdéses intézkedésekre vonatkozólag a bizottságban többrendbeli indítvány került a szőnyegre.

Spahn képviselő azt indítványozta, hogy a tanács valamely tagjának helyettesítésére csak rendes, állandóan alkalmazott bíró használtathassék; kiemelvén, hogy ha a tanács csak 3 bíróból fog állani, szükséges, hogy az ugynevezett «Assessoren-wirtschaftnak» vége vettessék, a mi jelenleg tulságosan használtatik.

A kormány képviselőjében Kerhaus tanácsos tagadta, hogy az assessoroknak a büntető tanácsokbani részvétele jelentékeny lenne és ez eddig a bírák számának elégtelensége miatt nem volt mellőzhető; azonban a porosz igazságügyi kormány nevében az indítványt «directivül» mint jogosultat elfogadja; csakhogy — mondá — következményei oly mélyen behatolnak az egyes államok igazságügyi kormányzatába, miszerint az tényleges alkalmazásra el nem fogadható. Ugy látszik az indítványozónak is merültek fel egynémely aggályai, mert indítványát szavazás alá nem bocsátotta.

Hosszabb vitatkozás volt a novella 77. §-a felett is, mely szerint azon büntető tanácsok — az alsó forumon — a melyek most 5 bíróból állnak, jövőre 3-ból alakítandók, mit a kormány az ügyszaporodással s a birói szám elégtelenségével iga-

zolt, a többség helyeslés mellett. A felebbviteli forumon az öt tagu tanácsok fentartatnak.

E §-hoz következő indítvány tétetett: «Főtárgyaláson büntettek esetében s a vétségek iránti felebbezések elintézésénél — kivéven a magánvád alá tartozókat — a tanács 5 bíróból alakul az ítélkezésre». Ebből Schröder e szavakat: «büntettek esetében és» — kihagyatni kívánta.

A 77. §-hoz az előbbi tárgyalások s indítvány kifolyásaként pótszabályul felvétel, hogy «a büntető tanács tagjai gyanánt csak állandóan kinevezett bírák alkalmaztathatnak».

A 124. §. az ugynevezett «detaschirte Strafsenate» alkalmazásáról elfogadtatott, de itt is mellőzésével a novella azon szabályainak, a melyek az összeállítás, és az elnöklők kinevezése tekintetében az országos igazságügyi kormány illetőségét akarták megállapítani.

Elfogadta a bizottság elvben a «felebbezés» intézményét is a büntető kamarák ítéletei ellen, de csak a főtörvényszékekhez, miután a kormány nevében az államtitkár kijelentette, hogy csak ezen feltétel alatt fogadhatja el ezen reformot.

Dr. Szokolay István.

Jogirodalom.

Az életbiztosításról. Irta Beck Lajos.

Az irodalomban, mely az életbiztosításról, ezen a ma életviszonyok közt elsőrendű intézményről keletkezett, csak kevés helyet foglalnak el a magyar munkák. Ugy a theoria, mint a gyakorlat embere e téren a külföldre van utalva, mely gazdag forrásaival lassankint termékenyíteni kezdi nálunk is a talajt. Ennek egyik szép gyümölcseivel találkozunk Beck Lajos művében, melyben szerző ritka szorgalommal összegyűjtötte és kritikával értékesítette a bő anyagot, melyet német, angol, francia, olasz és néhány kiváló magyar tudós munkáiban a biztosításra általában és különösen az életbiztosításra vonatkozólag találhatunk.

Kiváló érdemet szerzett fiatal jogászunk ezen első jogi munkájával, melynek megírását, jogi tanulmányai mellett, bő nyelvismerete tette lehetségessé és melyet méltán tüntetett ki a budapesti m. kir. tudományegyetem, mint pályaművet, a Pasquich-díj adományozásával.

Igen érdekes és figyelemre méltó, a mit szerző az életbiztosítás alkotó elemeiről, a *veszély és érdekről*, melyek nélkül nincs életbiztosítás, továbbá a mit az életbiztosítási szerződés jogi természetéről mond. Melegen ajánljuk szerző fejtegetéseit az érdeklődő szakközönség figyelmébe.

Dr. Huszár Kálmán.

TÖRVÉNYKÉZÉSI SZEMLE.

Ügygondnoki díjak.

Meglehető bizonytalanság uralkodik abban a kérdésben, hogy a foglaláskor a bírósági végrehajtó által a végrehajtást szenvedő részére (törv. 25. §.) kinevezett ügygondnok díjait a végrehajtató köteles-e előlegezni?

Ez a kérdés legtöbbször Budapesten merül fel, mert itt van a legtöbb sorsüldözött ember, a kiknek lakása sok változás alá esik.

Szaporítja sokszor az ügygondnoki kinevezéseket a fölületes eljárás, a midőn t. i. a végrehajtó már akkor is kinevezi az ügygondnokot, ha a végrehajtást szenvedőt személyesen nem találja otthon, holott annak háznépe van; ebben az esetben pedig a végrh. törvénynek nem 25., hanem 24. §-a alkalmazandó, vagyis a végrehajtási végzés a háznép egyik tagjának vagy a megbízottnak kézbesítendő.

De nagyon sokszor előfordul Budapesten, hogy csupán

követeléseket foglalnak le s ilyenkor a helyszínén, vagyis a végrehajtást szenvedő lakásán megjelenni, az eredmény szempontjából, nem szükséges; különösen nem akkor, a midőn a végrehajtást szenvedők többen vannak, csak követelésekről van szó s az egyik végrehajtást szenvedő lakásán vétetvén a foglalási jegyzőkönyv: a lefoglalt követelések már összeirattak.

Ezen esetekben is azonban feltétlenül megkívánja a törvény (25. §.) a kézbesítést; de az ellenőrzés ebben az irányban, különösen a jegyzőkönyv elintézésekor alig lehetséges; épen ennél fogva a végrehajtás későbbi folyamán figyelemmel kell kísérni, hogy a kézbesítés körül nincs-e szabálytalanság elkövetve, mert sokszor a kézbesítés elmulasztása és illetve annak ügygondnok kirendelésével való helyettesítése az egész végrehajtási ügyet megakasztja, vagy a régi ügy mellé az egészen új ügyet (az ügygondnok díjazásának ügyét) hozza, a mi aztán a bíróságnak amugy is folyton szaporodó teendőit nagyon emeli.

Én ugyanis — abból az elvből indulva ki, hogy a végrehajtás folyamán az ügygondnok hatásköre igen lényegtelen, — csak végső szükség esetén neveznék ki ügygondnokot; mert a midőn már a foglalásig kell vezetni a pert, száz esetben 90-szer csak véletlenül van védeni valója a végrehajtást szenvedőnek és mert helyeslem a végrehajtási törvény 14. és 139. §-aiban is kifejezésre talált elveket, a melyek szerint a meghalt végrehajtást szenvedő nem igazolt örökösei veszélyére alkalmazandó az ügygondnok, illetve a 139. §. szerint a telekkönyvi hatóság az esetben, ha zálogjogot bejegyző végzést a telekkönyvileg érdekelt ismeretlen tartózkodásu terheltnek nem kézbesítheti, az ő költségére nevezi ki az ügygondnokot.

Ezen szabályokat én a végrehajtás egész folyamán analogice alkalmazandónak találok; mert utoljára is az ügygondnok épenséggel ellenfele a végrehajthatónak s nagyon méltatlan, hogy sokszor épen az általa felállított akadályoknak költségeit — a mely akadályok miatt csak évek múlva juthat a hitelező a részleges fedezethez — a megakasztott végrehajtató fizesse meg. (Az előlegezést egyenlőnek vehetjük a végleges viseléssel, mert tudjuk, hogy ha már előre gezni kell az ilyen költséget, az az ezredik esetben sem térül meg.)

Másrészt nem lehet jogosan kívánni az ügyvédtől, hogy olyankor is díjtalanul járjon el a midőn őt arra a törvény nem kötelezi.

Ezt a két ellentétes álláspontot a gyakorlat nem bírta eddig összeegyeztetni. A kir. ítélő tábla ebben a kérdésben végérvényesen határoz, de, hol meghagyja az előlegezést, hol nem s ez az ingadozás minden nap észlelhető. Innen van aztán, hogy a budapesti V. ker. kir. járásbírósnál is ellentétes a gyakorlat. Egyik ügyvédnek előlegeztetik a foglaltatával, a másiknak nem, habár egyik sem tett egyebet, mint átvette a a végzést és aláírta a jegyzőkönyvet.

A budapesti kir. ítélő táblának 1593/1894. és 1786/1895. p. számú végzése elrendelik az előlegezést, megváltoztatván az elsőbírósnak ellenkező rendelkezését, 85/94., 5375/94. 2006/95. sz. végzéseivel pedig a kir. ítélő tábla helybenhagyta azon elsőbírósnak végzéseket, a melyekkel elutasított az ügygondnoknak az a kérése, hogy díjait a végrehajtató előlegezze.

Ezen csekélynek létező kérdés meglehetősen sok bajt és félreértést okoz; ennél fogva célszerű volna azt egyöntetűen szabályozni.

Szerintem inkább megközelítettük az igazság és a jog, ha egyformán egy esetben sem köteleztetik a végrehajtató arra, hogy a végrehajtást szenvedő ügygondnokának díjait előlegezze oly esetekben, a midőn az ügygondnoknak komoly tenni valója nincs, midőn nem tett a végrehajtó oly eljárást, a mely miatt az ügygondnok indítatva érezhette magát fel-

lépni. Ezen esetek közé sorolom én, rendes körülmények között, a végrehajtási törvény 25. §-ának eseteit; e szerint tehát normalis körülmények közt nem kellene kötelezni a végrehajthatót az előlegezésre; de mert az az álláspont — a mint kifejezhettem — néha még így is controversiára adhat alkalmat; mert továbbá az ilyen csekélységek nem jönnek számításba az ügyvédek megélhetése kérdésében, mert végül a hivatkozott 25. §. különben sem rendeli, hogy annak eseteiben ügygondnokul ügyvédet kell kinevezni, a mint a vidéken minden baj nélkül alkalmazzák ilyen esetekben ügygondnokul a szomszédot, házmestert, a községi bírót, kisbíró, jegyzőt, kántort stb., — a bírósági végrehajtók, a kiknek az ügyeket egyszerűsíteni a hivatása, figyelembe vehetnek, avagy szükség esetén arra figyelmeztethetők, hogy ilyen esetekben s különösen, ha az ügy a nagyobb költségelőlegezést nem bírja el, nem ügyvédet is kinevezhetnek ügygondnoknak. Ezen ügyekben nem minden ügygondnok, hanem azok egy része kérvények útján szorgalmazza díjait és azok előlegezését, esetleg — a mint a fent felhívott ügyszámokból kiderül — felfolyamodás útján is. Ez az, a mi a kérdés megoldását szükségessé teszi. De különben is szükséges volna az ügygondnoki díjakra az egész vonalon szabályokat felállítani, mert nemcsak a fent említett végrehajtási esetekben, hanem — mint tudjuk — egyébként is sokszor felmerült az a kérdés, hogy ki viseli s ki előlegezze a díjakat?

Ezt a kérdést nézetem szerint három szempont szerint kell osztályozni és pedig;

a) olyan ügygondnoki teendőkre, a melyekhez ügyvédi képviselő nem szükséges;

b) olyan ügygondnoki teendőkre, a melyeknek ellátása közjogi szempontból is kívánatos vagy szükséges; ilyen esetekben hatósági ügyészek alkalmazandók;

c) egyéb esetekben, a melyek közé a szorosán vett magánügyek számítandók, a gyakorló ügyvédek nevezendők ki ügygondnokokká; a kiknek díjait és költségeit az tartozik előlegezni, a kinek érdekében az ügy folyamatban van.

Arany Sándor
budapesti kir. aljásbíró.

Szolgálhat-e összbüntetésül a Btk. 91. §-a szerinti minimum.

Azon kimerítő fejtegetéssel szemben, melylyel e lapok 47. számában Heil Fausztin dr. az összbüntetés kiszabásának egyik esetét tárgyalta, védelmére akarok kelni a kir. Curia által alkalmazott és Heil dr. által helytelenített kiszabási módnak. A tudós szerző azon tételből indul ki és ebben látom cikkének gerinczét: «Halmazat esetén a 91. §. alkalmazható annyiban, a mennyiben annak alkalmazásával összbüntetést kiszabni lehet».

Első pillanatra olyannak tűnik fel e tétel, mintha egészen természetes dolgot mondana, de ha közelebbről tekintjük, akkor már megtaláljuk benne azon — büntetési rendszerünk szellemét figyelembe nem vevő — rideg ragaszkodást a törvény szavaihoz, melyből szerző későbbi tételei következnek.

A 91. §. tartalma az lévén, hogy tulnyomó enyhítő körülmények esetén a cselekményre megállapított büntetés legkisebb mértéke is alkalmazható, ennek kiegészítését képezi a 92. §., mely megengedi azon büntetési nem legkisebb mértékének, sőt a legközelebbi enyhébb büntetési nemnek alkalmazását. Ily világításban tekintve a dolgot, nyomban feltűnik, hogy a szerző által a 91. §-nak halmazat esetén való alkalmazhatóságához fűzött, fentebb már idézett megszorítás helyt nem állhat, mert vagy el kell ismernünk, hogy a 91. §. alkalmazása mellett minden esetben lehet összbüntetést kiszabni és ekkor felesleges a megszorítás, vagy pedig oly — első tekintetre észre nem vehető — elem rejlik az idézett ételben, melyből el nem fogadható következmények folynak.

Ezeket meg is találjuk a következő tételben: «Világos, hogy a 91. §. alapján halmazat esetében a büntetési tételnek legkisebb mértékét a bíró nem alkalmazhatja, mert a legkisebb mérték az egyik büntettnak törvényileg megengedhető legcsekélyebb büntetése lévén, az összbüntetést, tehát oly büntetést, melyben valamennyi konkurráló büntettnak büntetése kifejezésre jutnak, fogalmilag nem képezhet».

Ezen érvelést továbbfűzve, azt kérdezi szerző, hogy hol van a második büntett büntetése, mikor a bíróság az első lopás büntetnének mondotta ki, melynek 6 havi börtön a legcsekélyebb büntetése.

Ha ezen minimumot összbünteteskép állapítjuk meg, akkor az absorptió elvét követjük, akkor büntetlenül hagyjuk a második cselekményt és nem alkalmazkodunk a 96. §. parancsoló és kivételt nem tűrő rendelkezéséhez, mely összbüntetés kiszabását rendeli el egy személy által elkövetett többrendbeli büntetendő cselekmény esetén.

Két rendbeli lopás büntette — mondja szerző — forog fen az elbírált esetben. Ha ez megállana, akkor igaza volna cikkírónak abban is, hogy egy lopás büntetnének 6 havi börtön lévén a minimuma, kétrendbeli lopás büntetést nagyobb büntetéssel kell sújtani. Csakhogy itt figyelmen kívül hagyta, hogy az özszerű lopás ép azért képez büntetést, mert 6 havi börtönnel van sújtva. Figyelmen kívül hagyta, hogy a kétrendbeli lopás büntette csak előleges, csak a törvény terminológiájának szempontjából forog fen, hogy a két cselekmény csak azért büntett egyelőre, mert a reájuk kiszabandó büntetés a Btk. 336. §-ának 7. pontja értelmében lesz megállapítandó, de azok tényleges mivoltát csak e kiszabandó büntetés fogja meghatározni. A mennyiben a bíró a 92. §. alkalmazását helyén levőnek találja, mindkét cselekményt vétségnek minősítheti.

A büntetés kiszabásánál azon eljárás lesz követendő, hogy a bíró a két cselekmény közül először a súlyosabbikat veszi elő és megállapítja annak büntetését és azzal együtt büntetti vagy vétségi mivoltát és e büntetést, tekintettel az elkövetett második cselekményre, annak súlyához képest felemeli. Csak az a kérdés, hogy a súlyosabbik cselekménynek minősítése, tehát pl. annak a büntetéstől a 92. §. alkalmazásával vétséggé való lefokozása, mely addig, míg a bíró az összbüntetést ki nem szabja, csak az ő mérlegelésében létezik, olyannyira végleges természetű-e, hogy azt többé megváltoztatni nem lehet, vagy pedig csak ideiglenes és megváltoztatható olyképp, hogy a bíró a saját belső természeténél fogva vétséggé correctionalizált büntetetre — tekintettel az elkövetett második cselekményre — oly büntetést szab, mely a cselekményt büntetté teszi.

Ez az eset a megbirálás tárgyát képező ítéletben is, hol a fenti gondolatmenet alkalmazása a következő képet adja: A súlyosabbik cselekmény magában véve indokoltá teszi a a 92. §. alkalmazását és ennek megfelelőleg pl. 5 vagy 6 havi fogház kiszabását. Fenforogván azonban még egy második lopás is, ehez képest az első, a bíró combinációjában már kiszabott büntetés felemeltetik 6 havi börtönre, mi által a cselekmény büntetté válik.

Minthogy a súlyosabbik cselekmény magában állva vétség lett volna, kétségtelen, hogy az enyhébbik is vétség. Már most az a kérdés, hogy ezen általunk feltüntetett felemelése a büntetésnek súlyosítás-e? Ha igen, akkor megdől szerző álláspontja, hogy a halmazat a 91. §. alkalmazását kizárja. Pedig azt hiszem, hogy fenti kérdésünkre csak igenel felelhetünk, sőt bizvást állíthatjuk, hogy az összbüntetés fogalmában rejlő súlyosítás a büntetésnek 6 havi fogházzal 6 havi börtönre való emelésénél inkább érvényre jut, mint ha azon álláspontra helyezkedünk, melyet cikkíró osztani látszik: hogy t. i. a súlyosabbik cselekményt vétségnek minősítvén, annak büntetését a 97. §-ra való tekintettel emelnők fel, tehát jelen esetben pl. 6 havi fogházzal 7 havi fogházra.

Ez ugyanis logikai folyománya azon nézetnek, mely a súlyosabbik cselekménynek a birói mérlegelésben vétségge való minősítését olyannyira befejezett és változhatlan dolognak tartja, hogy azt a másik fenforgó cselekményre való tekintettel sem lehet többé meg nem történné tenni.

Ha most választanunk kell a két nézet közt, akkor előbbi nézet mellett szól egész büntetési rendszerünk, mellette szól a cselekmények minősítésének relativ, a kiszabott büntetés mérvétől függő volta, mert nem lehetséges, hogy a büntett és vétség közti határvonal, mely oly közel esik, hogy az egy nappal hosszabb büntetés már büntetett állapotba állapíthat meg ott, hol az egy nappal rövidebb büntetés csak vétséget állapítana meg, ismételjük, nem lehetséges, hogy ezen csekély és gyakran elmosódó határvonal oly áthághatlan gátját képezhetné a birói megállapításnak, mint azt cikkiró tartja.

Nézetünk mellett szól továbbá azon körülmény, hogy az összbüntetésen belül annak elemeit többé meg nem különböztethetjük, mert a biró mérlegelése és gondolatában a súlyosabbik cselekményre kiszabott büntetés nem önálló, hanem azon többlettel együtt, melylyel a biró azt a második cselekményre való tekintettel felemeli, összeolvad valami újjá, az összbüntetéssé. Nézetünk mellett szól végül azon körülmény, hogy az ellenkező nézet elfogadásával előáll azon furcsa helyzet, hogy míg annál, a ki csak egy cselekményt követett el, az enyhítő körülményekkel szemben felmerülő, magában véve csekély súlyosító körülmény arra bírhatja a birót, hogy a vétségge való lefokozást mellőzze és a cselekményt büntettnök minősítse, addig, ha a tettesnél az említett súlyosító körülmény nem forog fen, de az több büntényt követett el, a biró kénytelen volna őt vétségek halmazatában elítélni és így a bünhalmazat enyhítő körülménykép szerepelne; bizonyára nem oly eredmény, melyet cikkiró el akart érni. E nézet szembeüvő fonákságai oda vinnék a birót, hogy halmazat esetén nem alkalmazná a 92. §-t, mert ki akarná kerülni a 97. §. alkalmazását, de nem alkalmazhatná a 91. §-t sem és így előállana azon helyzet, hogy a halmazat kettős súlyosítást vonna maga után, a mennyiben az elkövetett második cselekményre való tekintettel mellőztetnék a 92. §. alkalmazása és másrészt a 91. §. szerinti minimum, mely már magában foglalná mindkét cselekmény büntetését, a törvény képzelt korlátjára való tekintettel felemeltetnék. Látjuk ezt a megbírált esetben is, hol a budapesti kir. tábla a cikkiró által védett nézet alkalmazásaképp 6 havi börtönről 9 havi börtönre emelte fel a büntetést, akkor, a mikor a kir. törvényszék ítéletének indokait kifejezetten helybenhagyta és a büntetés emelésének okát nem a cselekmények természetének vagy súlyának a kir. törvényszékétől eltérő felfogásában, hanem csakis a 91. §. alkalmazhatásának tárgyalt korlátjában látta. A birói szabad mérlegelésnek ezen új, törvényben nem gyökerező és 15 év óta senki által észre nem vett korlátja — mint láttuk — elméletileg meg nem okolt enyheségre, a gyakorlatban tulságos szigorra visz és furcsa ellentétben áll egész büntetési rendszerünkkel, mikor 3 büntetési tétel (2 évi fegyház, 6 havi börtön és 1 napi fogház) alkalmazását megtiltja ugyanazon birónak, kinek megadja azon jogot; hogy 15 évi fegyházról 6 havi börtönre, 5 évi börtönről 1 napi fogházra lemenjen a büntetés kiszabásánál.

Ha a cikkiró által felfedezett korlátozás benn volna a törvényben, oly anachronismus volna, mely kihivná a szokásjogot, hogy mondja ki reá ítéletét: «delendam esse». Annál kevésbé tekinthetjük megengedettnek a törvényben nem gyökerező ily korlátozásnak bevitelét a gyakorlatba és csak örömmel fejezhetjük ki azon, hogy a kir. Curia már első megjelenésekor éber szemmel észreveszi és elítéli ezen felfogást.

Dr. Waldhauser István.

(Ugyanezen tárgyról küldött hozzánk cikket *Gulya László* albíró ur. Térszüke miatt kénytelenek voltunk ennek közlését a jövő hétre halasztani. *Szerk.*)

Különfélék.

— **A kir. Curiához** folyó évi november hóban 1475, ez évben összesen 24,409 ügy érkezett be s a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 38,281 ügydarab. Elintéztetett 24,304, hátralékban maradt 13,977. A mult év megfelelő időszakához képest 1207-el kevesebb érkezett be, 686-al kevesebb várt elintézésre, 108-al kevesebb intéztetett el, s a hátralék 578-al apadt. Nevezetes a beérkezések csökkenése, mit az okozott főleg, hogy 2038-al kevesebb polgári ügy terjesztetett fel, míg a büntető és felszólamlási ügyek száma emelkedett. Felülvizsgálati ügy 326 volt a Curián, melyekből 204 intéztetett el.

— **A budapesti ügyvédi kamara**, mint már jeleztük, felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, hogy küldje meg neki a bünvádi eljárásra vonatkozó törvényjavaslat több példányát, miután foglalkozni óhajt vele. Az igazságügyminiszter készséggel tett eleget a kamara kívánságának és a javaslat összes nélkülözhető példányait a kamara rendelkezésére bocsátotta. A kamara legközelebbi választmányi ülésében a javaslat tárgyalására Friedmann Bernát helyettes elnök elnöklete alatt egy: Nagy Dezső kamarai titkár, Liedemann Károly kamarai ügyész, Pollák Illés választmányi tag, Sik Sándor, Darvai Fülöp, Edvi Illés Károly, Barna Ignác és Szilágyi Arthur Károly kamarai tagokból álló bizottságot küldött ki. A bizottság e hó 2-án tartotta első ülését, melyen a tárgyalás módozatai állapították meg. A legközelebbi ülés december 6-án tartatik az ügyvédi kamara helyiségében. A bizottság a tárgyalások eredményét ülésről ülésre közzé fogja tenni.

— **A képviselőházban Papp Geza** felvetette azon eszmét, hogy a gyakorló ügyvédi állás inkompatibilis legyen a törvényhozói tiszttel. Erre *Mérey Lajos* igen helyesen fejtegette az ügyvédség nélkülözhetlen hivatását a törvényhozás körül.

— **Irodalom.** A *Döntvénytár* harmadik folyamának II. kötete megjelent. — Legközelebb a Jogászegylet kiadásában megjelent *Vargha Ferencz* előadása a fiatalok büntetésekről és *Baumgarten Izidor* előadása a vádhatározatról.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya** bizottságot alakított a fiatalok büntetésekről dolgában. Ha a bizottság rá tudná venni bíránkat, hogy a gyermekeket fogház helyett javító intézetbe küldjék: már ezzel is nagy érdemet szerezne magának.

— **Hiányos indokolás.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőtanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad s az elsőbíró ítéletét feloldja.

Indokok: Felperes az 1895. évi június hó 5-én kelt jegyzőkönyv szerint Friedmann nevű volt alkalmazottjának tanuként való kihallgatását kérte arra nézve, hogy alperesnek Friedmannal szemben követelése nem volt. A kir. járásbíró ezt a bizonyítást mellőzte s a mellőzés okait ítéletében az 1893. évi XVIII. tcz. 64. §-a ellenére meg nem jelölte. Ez által a kir. járásbíró az ügy eldöntésére lényeges befolyással bíró eljárási szabályt sértett meg s ebből folyólag a felülvizsgálati kérelemnek az id. tcz. 185. §. c) pontja alapján hely adandó volt. Minthogy pedig az a körülmény, hogy Friedmann tartozott-e tényleg alperesnek, és hogy felperes nem volt-e tévedésben akkor, a mikor az állítólagos alperesi követelésnek a saját követelésébe való beszámítását megengedte? még kiderítve nincs, ennek a körülménynek kiderítése nélkül pedig az ügy eldöntésre nem alkalmas: az elsőbíró ítéletének az idézett tcz. 204. §-a értelmében való feloldásával további szabályszerű eljárásra, s újabb határozat hozatalára utasítani kellett. A jogi álláspont, melyhez az elsőbíró az újabb eljárásban és határozathozatalban az id. tcz. 204. §-a szerint alkalmazkodni tartozik, az, hogy a mennyiben alperesnek Friedmann irányában követelése nem volt és ezért felperes a kereseti összeg beszámítását Friedmann állítólagos tartozása kiegyenlítésére tévedésből engedte meg, mire nézve a bizonyítás felperest terheli; a felperesnek ez a tévedése alperes előnyére nem szolgálhat, hanem a jogtalanul visszatartott kereseti összeget megfizetni köteles. (1895 szeptember 13-án E. 229. sz. a.)

— **Elévülés megszakítása.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőbizottsági tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék felperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja, mert helytelen a támadás alapjául szolgáló az a felfogás, mintha a fizetésre való pusztá felhívás az elévülést megszakítaná.

— **Hírlaphirdetési szerződés magyarázata.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőbizottsági tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja.

Indokok: Az alperes által «ohne Konkurrenz» kikötéssel megrendelt s felperes részéről közzétett hirdetés nem egyetlen szakmába tartozó, hanem a legkülönbözőbb szakmába vágó cikkekre, u. m. Waterbury és más fajta órákra, Viktoria gépolajra, viztartó ponyvákra, bádogos szerszámokra és gépekre, japán és khina árukra, theára és tusfestékekre, végre iparvállalatok és gazdaságok részére szükséges mindenemű műszaki cikkekre vonatkozik.

Ily körülmények között az «ohne Konkurrenz» kikötésnek csak oly értelmezést lehet tulajdonítani, a mely mellett a szerződő feleknek a hirdetési ügylet természetéből következtethető szerződési szándéka szerint a szerződés megállhat. Már pedig a C. alatti szerződést ily szempontból vizsgálva, az «ohne Konkurrenz» kikötésnek helyes értelmezése csak az lehet, hogy felperes az említett alperesi kikötés által nem volt elzárva attól, hogy egy harmadik személy javára oly hirdetést közölhessen, mely az alperes által megrendelt hirdetésnek a legkülönbözőbb szakmákat felölölő cikkek közül csupán egyetlen szakmába vágó cikkekkel, t. i. óráneműekkel és még hozzá nem is alperes speciális üzletágát képező Waterbury órárukkal, versenyez.

Nem sértett meg tehát jogszabályt az elsőbíróság akkor, a mikor az «ohne Konkurrenz» hatályát az itt kifejtettekkel megegyezőleg értelmezte és azt a következtetést vonta le, hogy felperes az óráneműekre vonatkozó, azonban harmadik személy javára közzétett hirdetés által nem veszítette el azt a jogát, hogy alperestől, az ennek részére közzétett hirdetés szerződésileg megállapított díját követelhesse. (1895 szept. hó 13. án E. 224. sz. a.)

— **A magyar bíróság által vétség miatt elítélt, de a megszállott tartományokba távozott egyének kiadása nem kérhető, de az ítélet kihirdetése igen.** Egyik kir. törvényszék vétség miatt fogházra ítélte, de időközben Bosznia-Hercegovina területére eltávozott egyén kiadatásának kieszközlése végett tett fölterjesztést.

Minthogy azonban a megszállott tartományok bíróságai és kormánya az ott hatályban levő büntetőtörvénykönyv és bünvádi eljárás határozatai szerint a büntetőjogi kiadás kérdésében Magyarországot külföldnek tekintik, minthogy a boszniai és hercegovinai büntetőtörvénykönyv 71. és 75. §-ai, valamint az ottani bünvádi eljárás 65. § a értelmében kiadatásnak csakis büntetett miatt van helye és minthogy a magyar bíróságok e tekintetben a megszállott tartományokban levő bíróságokkal szemben viszonyos eljárást követnek: kijelentette a kir. igazságügyminiszterium, hogy a kir. törvényszéknek a kiadati eljárás folyamatba tétele iránt előterjesztett kérelme nem teljesíthető.

Megemlítette egyszersmind a kir. igazságügyminiszterium, hogy a kir. törvényszék — a mennyiben a harmadbírósági ítéletnek a távollevő elítélt előtt leendő kihirdetését szükségesnek találná — az illetékes járási hivatal, mint bíróságot, a kir. Curia ítéletének csatolása mellett ezen ítéletnek kihirdetése és az erről felvett jegyzőkönyv megküldése iránt megkeresheti és előreláthatólag a megkeresett bíróság a megkeresésnek meg is fog felelni. (36.135/1894. I. M. sz.)

— **Az osztrák döntvénytárnak** megjelent 29-ik kötete. Magában foglalja az 1891., 1892. és 1893. évi határozatokat. Régenten tudvalevőleg Glaser és Unger szerkesztették; most Pfaff, Schey és Krupsky.

— **Vargha Gyula** gráci egyetemi tanárnak azon műve, melyről nemrég megemlékeztünk, elhagyta a sajtót. Címe: Die Abschaffung der Strafknechtschaft. Studien zur Strafrechtsreform. — Ugyanezen kérdésre vonatkozik — bár sokkal szűkebb körben mozog — *Kulemann* következő című műve: Die Reform der kleinen Gefängnisse.

— **Sohm**, a nagyhirű lipcei professor, előadást tartott a berlini jogászegyletben a polgári törvénykönyv javaslatáról. Mig *Gierke* és *Dernburg* a javaslatot a legélesebben megtámadják és elfogadhatatlannak mondják, *Sohm* a javaslat törvényerőre emelése mellett tör lándzsát. Ideigtatjuk előadásának lelkes befejező szavait: Durch die Erhebung des Ent-

wurfes zum Gesetz wird endlich — und es ist hohe Zeit — eine vierhundertjährige Entwicklung siegreich zum Ziele gebracht werden. Vor 400 Jahren kam das römische Recht, um in Kampf und Wechselwirkung mit dem deutschen Recht zu treten. Wie lange haben wir unter der Zweifelt des fremden und des einheimischen Rechts, des gemeinen Rechts und der Partikularrechte leiden, müssen! Mit dem deutschen bürgerlichen Gesetzbuch wird die Gründung des deutschen Reiches auch für das Privatrecht seine erlösende, befreiende, machtschöpferische Wirkung üben, wird endlich die formale Gesetzeskraft des fremden lateinischen Rechts überall beseitigt, wird ein aus der Verbindung deutscher Rechtsgedanken mit den unvergänglichen Errungenschaften römischer Jurisprudenz hervorgewachsenes, in sich einheitliches Recht zur Geltung gebracht werden, wird endlich gewonnen sein dem deutschen Volke ein deutsches Recht.

— **Börtönügyi állapotok Olaszországban.** Ugy látszik, Olaszországban az új büntetőjogi reformokkal nincsenek minden részről megegyedve. Azok sikeres működése s igazságügyi kellő hatálya iránt erős kételyek merülnek fel. Meglehet, a kedvezőtlen kritikába nem kevésbé belejátszik azon ellenszenv s skepsis, a mely némely szakkörökben az oly kitünő olasz büntető kodexben érvényesített radikális reformintézmények, nevezetesen a feltételes ítélezés, a szabadságolás irányában kezdettől fogva nyilvánultak: de az eltagadhatlan, hogy a hivatalosan beszerzett adatok igen kedvezőtlen benyomást tesznek.

Külön bizottság küldetett ki tapasztalati adatok gyűjtésére az iránt, hogy a szabadságvesztési intézetekben mily viszonyok léteznek azok népessége, elítélt lakóik száma tekintetében. Feladatául tüzetett ki annak vizsgálata s felderítése, hogy a fogházakban mily állapotok léteznek a szervezés és felvételi képesség tekintetében.

Az egész olasz államban szabadságvesztési intézet van, a férfi elítélteknek 121 s a nők részére 7. Ezekben összesen 6829 czella található az állandó magánelzárásra, az éjjeli elkülönítésre pedig 1950; közös hálóterem 1411; 661 külön munkahelyiséggel.

Összesen mindezen fogházakban csupán 33,623 férfi elítélt és 1556 nő vehető fel. Azonban 1894. év január 1-én az elítéltek száma volt, férfiaké 41,210 és a nőké 2331.

Igy — a bizottság jelentése szerint — a férfi fegyenczeknek több mint $\frac{1}{6}$ -da s a nőknek $\frac{1}{3}$ -da kénytelen volt szabadságvesztési büntetését szabályellenesen a bírósági fogházakban kitölteni; nem számítva azon 7373 férfi s 719 nő elítéltet, a kik 6 hónál rövidebb idejű büntetést kaptak s ennél fogva ugyanazon fogházakban magánzárkákban kell, vagy kellenék büntetésidejüket kitölteni; habár ezen bírósági fogházakban csak 4005 zárka áll rendelkezésre.

A közös hálótermekről a bizottság azt nyilváníttotta, hogy azokat oly szomorú állapotban találta, miszerint jobb, ha arról teljességgel nem nyilatkozik.

Épen oly elszomorító a büntető igazságügy szempontjából, a fegyenczek munkatermeiről szerzett tapasztalat is. A munkatermek ugyanis csak 16,465 személynek adnak helyet, a minek következtése az, hogy mintegy 20 ezer fegyencz foglalkozás nélkül tölti idejét, vagyis, a mint a bizottság jelentésében kifejezte, a büntető igazságszolgáltatás érdekei szempontjából is felette ártalmas henyelésben élnek, azt megszokják s átviszik azután minden káros kinövésével a társadalom körébe.

Ezen hiányokon s büntetőjogi bajokon azonban nem is lehet csodálkozni, miután az olasz budgetben csak 50 ezer lira szavaztatott meg a fogházi építkezésekre. Ennek folytán — a bizottság nyilatkozata szerint — végzetes illusio lenne azt reményleni, hogy egyhamar valódi javulás állhasson be.

A Magyar Jogászegylet azon budapesti tagjai, a kik az ülésekre netalán nem kapnak meghívót, szíveskedjenek reklamálni a Franklin-társulatnál. (Egyetem-utca 4.)

A Magyar Jogászegylet folyó hó 7-én este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: A gyermekkorban levő bűnösökről szóló vita folytatása. Szólásra fel van jegyezve dr. Salgó Jakab egyetemi magántanár.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre .. 6 lrt
negyedre .. 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A feltételes elítélés térfoglalása. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — A főtárgyalás az új osztrák perrendtartásban. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A sommás eljárás köréből. Dr. PAZÁR ZOLTÁN kir. albirótól. — Halmazat és összbüntetés. (Észrevételek dr. Heil Fausztin ítéletkritikájához.) Dr. GULLYA LÁSZLÓ nyárádszeredai kir. albirótól. — A pactum reservati dominii kérdéséhez. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédttől. — Az 1893: XVIII. tcz. hatálya kikötött sommás eljárás esetében. Dr. HONIG JÁNOS-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A feltételes elítélés térfoglalása.

Poroszországban a király 1895 október 23-áról keltezett leiratában arra jogosította fel az igazságügyminisztert, hogy oly szabadságvesztésre elítélt egyéneknél, a kiknél — hosszabb ideig tartó jó magaviselet mellett — a megkegyelmezés javaslatba hozható, belátása szerint *a büntetés végrehajtását függeszse fel.* Különösen oly személyeknél alkalmazandó ezen jog, kiket első ízben ítél el a bíróság; kik a büntetés kiszabásakor életüknek 18. évét még be nem töltötték és kiket a bíróság hat hónapnál hosszabb időre terjedő szabadságvesztés-büntetésre nem ítél el. Ezzel Poroszországban is behozták végre a feltételes elítélés intézményét, melynek különösen a felebbviteli bíróságok elnökei körében számos ellenzője akadt még csak néhány évvel ezelőtt. Ezen intézmény szabályozását tisztán a kegyelmi jog alapjára fektették. Az igazságügyi kormány gondoskodik arról, hogy az, a kit megkegyelmezés céljából esetleg javaslatba hoz, magaviselete tekintetében kellőleg ellenőriztessék. Ezen szabályozás emlékeztet ennek amerikai mintájára, t. i. a «probation-officer»-re Massachusettsben. Jogot a megkegyelmezésre természetesen senki sem nyer és illet senki sem igényelhet. Ezt csakis jó magaviselet mellett lehet remélni. Azért bárki folyamodhatik megkegyelmeztetése iránt.

Azt tervezik, hogy bizonyos körülmények között oly egyének is részesüljenek ezen intézmény jótékonyágában, a kiket csakis valamely pénzbüntetésnek behajthatatlansága esetében ítéltek el valamely szabadságvesztés-büntetésre. A bíróságok és az ügyészségek hivatvák arra, hogy mindazon eseteket az igazságügyi kormány tudomására hozzák, a melyek a megkegyelmezési jog gyakorlására alkalmasnak mutatkoznak. A mi a próbaidő tartamát illeti, az rendesen egy évben fog megállapíttatni; ha azonban még ezen idő leteltével sem lehet a próbára tett egyének erkölcsi viselkedéséről biztos ítéletet mondani, ez esetben a próbaidőt meg lehet hosszabbítani.

Évekkel ezelőtt már kifejtettem, hogy miért kell az angol-amerikai rendszernek a feltételes elítélésnek francia-belga rendszere felett előnyt adni. Azon szabályozás, a melyet ezen intézmény egyelőre — a törvényhozási szabályozásig — a porosz miniszternek rendeletében nyert, kétségtelenül megfelel a logika követelményeinek. Egyebütt a bíróság — mintegy átruházott hatáskörben — gyakorol kegyelmi jogot akkor, a midőn valamely törvény szerint büntetendő bűntényt megkímél attól, hogy a törvény szerinti büntetését kiállja. Poroszországban a korona nem mond le arról, hogy a megkegyelmezés jogának gyakorlása kizárólag őt

illeti. A mi a dolog lényegét illeti, az azonban egyre megy. Mert a fődolog mégis csak az marad, hogy valóságos lappaliák miatt ne csukassunk el számos romlatlan embert akkor, a midőn a társadalom egy bizonyos kategóriája soha sem felejtí azt el, hogy valakit letartóztattak; történt legyen ez bár a a terhelőnek látszó körülményeknek szerencsétlen komplikációja, avagy a bírósági hivatalnoknak sajnos tévedése folytán is. A stigmatisáltaknak számát csökkenteni kell. Ha a megkegyelmezés útján is el lehet ezt érni, akkor örömmel kell üdvözölni ezen expedienst is.

Csakhogy a rendőri felügyelet alá való helyezéssel igen szomorú tapasztalatokat tettek az emberek mindenütt. Még nálunk is, hol a feltételes szabadságra bocsátottak a Btk. 50. §-a szerint «külön rendőri szabályok alatt állanak» és ezen idő alatt az igazságügyminiszteri rendelet utasítása szerint egyebek között «a rendetlen henye életmódtól» is tartózkodni kötelesek, az ily egyének az alsóbb rendű adminisztratív közegek discretionär hatalma részéről igen gyakran számos vexációnak vannak kitéve. A feltételes elítélésnél külön organumok szükségeltetnek ehhez, úgy mint Amerikában, a hol a törvényszéki elnök nevezi ki a próbahivatalnokokat és ezeket az állam díjazza. Ezen jóakarattal, ildommas és a kellő intelligenciával bíró hivatalnokok valóságos áldást képeznek ott a próbára tett egyénre nézve, ki magát oltalmazottnak és tanácscsal ellátottnak találja oly egyének részéről, kik előkelő állást foglalnak el.

Schweizban erős a büntetőjog unifikációja iránti óhaj. Ezt egy hatalmas lépéssel előre viszi a schweizi büntető-törvénykönyvnek a szövetségtanács megbízásából *Stooss* Károly tanár által elkészített előadói tervezete («Vorentwurf»), a melynek 47-ik cikke a következőképen szabályozza a feltételes elítélés intézményét.

«A bíróság felfüggesztheti a büntetés végrehajtását:

a midőn az elítélt addig sem a *Schweizban*, sem külföldön büntetett miatt szabadságvesztés-büntetést nem állott még ki és a midőn hat havi fogházbüntetésnél kisebb szabadságvesztés-büntetésre ítéltetett el;

a midőn nem aljas indokból («aus niederträchtiger Gesinnung») cselekedett és az általa okozott kárt, a mennyire arra képes volt, megtérítette;

a midőn feltehető, hogy büntetett többé elkövetni nem fog.

Ha az elítélt a büntetés végrehajtásának felfüggesztése után öt éven belül követ el büntetett, ez esetben azon büntetést is ki kell állania, melynek végrehajtása felfüggesztett; ellenkező esetben ez elesik.»

A nemzetközi büntetőjogi egyesületnek m. é. jul. 27-én Antwerpenben megtartott teljes-ülésében *Howard Vincent*, volt londoni főkapitány és jelenleg az angol parlament tagja, felkérés folytán felvilágosítást adott azon eredményekről, melyeket az 1887. évi augusztus 8-áról kelt «first offenders»-re, t. i. a feltételes elítélésre vonatkozó angol törvény eddigelé felmutathat. Megjegyzem, hogy *Howard* ezredestől eredt ezen angol törvény eszméje. Szerinte az eredmények igen kedvezőek. Az 1888—1893 közötti években Angliának hat legnépesebb grófságában, t. i. összesen 10,392 egyén részesült a törvény ezen jótéteményében. Ezek közül csak

938 esett vissza a bünbe. Állításának megerősítése végett Howard az 1891—1893. évek számára hat kerületben összeállította azok számát, a kiknek akár fiatalságuknál, akár a büntetendő cselekménynek csekély voltánál fogva, a bíróságok feltételesen elengedték a büntetést. Ezzel szembe állította az eseteknek azon számát, a midőn ezen büntetésmentes egyének rossz viseletük vagy valamely újabb büntetendő cselekménynek elkövetése miatt kötelesek voltak a bíróság előtt újból megjelenni.

Ez a következő táblázatból tűnik ki:

	A feltételesen elítéltek száma			A visszaesők száma		
	1891	1892	1893	1891	1892	1893
A londoni rendőrségi kerületben	684	846	970	46	67	53
The West Riding of Yorkshire...	204	271	311	31	29	20
Lancashire	920	1096	1288	131	146	127
Staffordshire	204	248	241	17	18	12
Warwickshire	46	65	73	9	8	7
Durham	78	121	197	11	18	19
Összesen	2136	2647	3080	245	286	238

Dr. Gruber Lajos
budapesti kir. alügyész.

A főtárgyalás az új osztrák perrendtartásban.¹

A szóbeli per legfontosabb része a főtárgyalás. A mi azt megelőzi, az előkészítés, és a mi azt követi, az ítélet írásba foglalása olyanok, mint egy előszó és zárszó; maga a cselekmény ezek között folyik le. Mindaz, a mi a főtárgyalást megelőzi, csak azt czélozza, hogy a főtárgyaláson ez a cselekmény akadálytalanul lejátszódjék, a felek vitája gyors egymásutánban lefolyhassék. A főtárgyalás van hivatva arra, hogy megvalósítsa a per reformjának alap gondolatait: a szóbeliséget és a közvetlenséget, itt érvényesül a bírói pervezetés, és a főtárgyalás teszi lehetővé az eshetőségi elv kiküszöbölését. Hogy valamely perrendtartás mit akar elérni, az főképp abból bírálható meg, hogy miképp szabályozza a főtárgyalást.

Az osztrák perrendtartás általános elvül felállítja a szóbeliséget és elvben kizárja az eshetőségi elv alkalmazását.

Az ügy felhívása után a bíróság meghallgatja a felek kérelmeit, az azok megalapítására vagy az ellenfél kérelmeinek megdöntésére szolgáló tényelődásokat, a bizonyítás felajánlását és a peres viszonyra vonatkozó jogi kifejtéseket. Iratok felolvasása a szóbeli előadás helyett nincs megengedve. (177. §.)

A felek a szóbeli tárgyalás berekesztéseig felhozhatnak új, a tárgyalás tárgyára vonatkozó tényállításokat és bizonyító eszközöket. A bíróság azonban oly új előadásokat és bizonyítékokat, melyek figyelembe vétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, az ellenfél indítványára vagy *hivatalból* figyelmen kívül hagyhatja, ha a fél azokat az ügy elintézésének késleltetése végett halogatta. (179. §.)

Ez ellen a szóbeliség legmakacsabb híve sem tehetne kifogást. Legfőleg az ellen lehetne szólni, hogy a bíróság hivatalból is figyelmen kívül hagyhasson ily utólagos előadásokat és bizonyítékokat. Sommás eljárásunk 33. §-a és a Plósz-féle tervezet 227. §-a szerint a bíróság ezt csak az ellenfél indítványára teheti. Nézetem szerint ez helyesebb is; ha az ellenfél maga nem kívánja a mellőzést, ha ő neki nem sürgős az ügy és nem akarja magát kitenni annak, hogy ellenfele az utólagos tényállításokat és bizonyítékokat más uton, akár felebbvitellel, akár perújítással érvényesítse, nincs ok, hogy a bíróság hivatalból a feleknek és az ügy alapos elbírálásának hátrányára figyelmen kívül hagyja azokat.

Ez azonban nem változtat azon, hogy az osztrák perrend tisztán és világosan felállítja a szóbeliségnek és az eshetőségi elv mellőzésének szabályát.

De miképp viszi ezt keresztül a részletekben?

Ha a főtárgyalást csak a felek maguk iratváltással készi-

¹ Részlet Fodor Ármán jogászegyleti előadásából.

tették elő, a szóbeliség és közvetlenség még némileg óva marad.

Az osztrák perrendtartás nem vonja ugyan ily esetben sem le a szóbeliség következményét a mulasztás következményeinek szabályozásánál. Hogy a válaszirat elmulasztása a szóbeli tárgyaláson többé nem orvosolható és makacssági ítéletet von maga után, azt már fent kifejtettem. Az előkészítő iratoknál ez ugyan nem áll, de azokat mulasztás esetében bizonyos tekintetben mégis figyelembe kell venni az osztrák perrend szerint.

Ha a kellő időben beadott válaszirat után tüzetett ki a szóbeli főtárgyalás határideje és a felek valamelyike az első vagy valamely folytatólagos főtárgyaláson nem jelenik meg, a megjelent fél ítéletet kérhet. Az ítélet hozatalánál a megjelent fél oly új tényállítása, a mely beadott iratainak vagy előbb tett nyilatkozatainak és tényállításainak tartalmával ellentétben van, csak annyiban jön figyelembe, a mennyiben az a tárgyalás előtt az ellenféllel előkészítő irat után közölve volt. Az ítélethozatalnál azonban nemcsak az előző bizonyításfelvétel eredményei, hanem a mulasztó félnek előbbi nyilatkozatai és tényállításai, a mennyiben azok az *előkészítő és más iratokban*, a tárgyalási jegyzőkönyvben, mellékleteiben, a megkeresett vagy kiküldött bíró jegyzőkönyvében bizonyítva vannak vagy a bíróság által előbb tárgyaláson elrendelt bizonyításfelvétel tárgyát képezik, figyelembe veendőek. (399. §.)

Ez ellenkezik azon szabálylyal, hogy az előkészítő iratok tartalma az ügy eldöntésében csak annyiban vehető figyelembe, a mennyiben szóval elő volt adva. (Plósz-féle tervezet 207. §.) Ha a szóbeli főtárgyalást teszszük az ítélet alapjává oly esetben, midőn mindkét fél megjelent, akkor nem képezhetik az ítélet alapját az iratok akkor, ha valamely fél nem jelent meg. A megjelent fél ily esetben hátrányban lesz a meg nem jelent féllel szemben, védekezni lesz kénytelen olyan dolgok ellen, a melyek csak az ellenfél előkészítő irataiban vannak.

Azonban sokkal rosszabb a helyzet, ha a pert előkészítő eljárás kiküldött bíró előtt előzte meg. Miután ezen előkészítő eljárást az osztrák perrend igen sok esetben engedti meg, ezt nem szabad kivételesnek tekinteni, hanem ez lesz a rendes. Nézzük tehát, miképp rendelkezik ily esetben az osztrák perrend.

Ha a főtárgyalást előkészítő eljárás előzte meg, akkor annak eredményét a jegyzőkönyv alapján a tanács egyik tagja adja elő. A jegyzőkönyveket egészben vagy részben fel is lehet olvasni. (262. §.)

Az előkészítő eljárásban a kiküldött bíró felhívása daczára elmulasztott vagy megtagadott nyilatkozatot tényállításokra vagy bizonyítékokra egyáltalában nem lehet a szóbeli főtárgyaláson pótolni; oly új igényeket, tényállításokat és bizonyítékokat, melyek az ügynek az előkészítő eljárásban megvitattott részére vonatkoznak, a főtárgyaláson az ellenfél ellenzése esetében csak akkor lehet érvényesíteni, ha a fél valószínűvé teszi, hogy ezen igények fenállásáról, valamint az új tényekről és bizonyítékokról az előkészítő eljárás idejében nem volt tudomása. (263. §.)

Az előkészítő eljárásban már kihallgatott tanukat és szakértőket a szóbeli főtárgyaláson újból ki kell hallgatni az esetben, ha a tanács a bizonyításfelvételnek ily megújítását az előkészítő eljárásban történt bizonyításfelvétel teljessége vagy helyessége elleni alapos panasz orvoslására vagy az ügy eldöntése szempontjából fontos tény megállapítása végett szükségesnek tartja. (264. §.)

Nem helyezek súlyt arra, hogy az előkészítő eljárás eredményét az osztrák perrend szerint nem a felek, hanem a bíró adja elő. A Plósz-féle tervezet 268. §-a szerint a számadási, vagyonekülönbzési és hasonló perekben elrendelhető előkészítési eljárás eredményét maguk a felek adják elő. Hogy melyik mód a czélszerűbb, a felett vitatkozni lehet. Nézetem

szerint jobb, ha a bíró kiigazítja és kiegészíti a felek előadását, mint ha a feleknek vitába kell bocsátkozni a bíróval és kiigazítani a bíró előadását.

Azonban sokkal fontosabb ennél a bizonyításfelvétel közvetlenségének azon megszorítása, melyet az osztrák perrend ezen intézkedése tartalmaz és a melyről már fentebb szóltam.

És mikép néz ki az eshetőségi elv mellőzése?

Csak igazolási ok mellett szabad oly igényeket, tényállításokat és bizonyítékokat felhozni, melyek az előkészítő eljárásban nem voltak felhozva. Ismét eljutottunk tehát az eshetőségi elvhez, melynek kiküszöbölése a reform egyik főpontja. És nem fogják-e mondani a felek, minek beszéljünk most már itt, mikor ujat úgy sem hozhatunk fel, mikor a bíróság ugyis csak az előkészítő eljárás iratainak alapján ítél? Nincs-e igazuk a szóbeliség ily keresztülvitelénél azoknak, a kik azt mondják, hogy a szóbeli főtárgyalás csak felesleges formalitás, «un rouage superflu», mely cél nélkül időt és költséget emészt?

A szóbeliség és közvetlenség ezen nagy korlátozásán felül az osztrák perrendtartás még a jegyzőkönyvelést is tulajdonságos mértékben írja elő.

Az osztrák perrend alkotásánál a jegyzőkönyvre igen nagy súlyt helyeztek. A képviselőház bizottságának jelentése azt mondja e kérdéssel: «A jegyzőkönyvelésre vonatkozó intézkedéseket a bizottság az egész per sarkpontjának tekinti. Az a kísérlet, melyet a javaslat a célból tesz, hogy a tárgyalás tartalmának írásbeli fixirozását a szóbeliséggel összekösse, a szerint fog jól vagy rosszul kiütni, hogy sikerülni fog-e a jegyzőkönyvelést oly értelemben keresztülvinni, a mint az tervezve van.»

Nézzük tehát, mikép szabályozza az osztrák perrendtartás a jegyzőkönyvet?

A szóbeli tárgyalásról felvett jegyzőkönyvbe azon adatokon kívül, melyekből a tárgyalás menetét általában megismerni lehet, mindkét félnek a tényállásra vonatkozó előadását tömör összefoglalásban fel kell venni. A bíróság kérelemre vagy hivatalból elrendelheti, hogy a tényelődásoknak vagy a bizonyítékok felajánlásának egyes részei kiméritően vétessenek jegyzőkönyvbe. (209. §.)

A tényelődásoknak vagy bizonyítékok felajánlásának jegyzőkönyvbe vételénél lehetőleg figyelemmel kell lenni az előkészítő iratokra, az előkészítő eljárás irataira, valamint a tényállásnak a bizonyítást rendelő végzésben foglalt előadására. Ha előkészítő iratok vagy előkészítő eljárás iratai vannak, akkor elegendő, ha a szóbeli előadásnak minden lényeges eltérése jegyzőkönyvbe vétetik. A felek egyes előadásait nem szabad jegyzőkönyvelni. (210. §.)

A jegyzőkönyvelés oly módon is történhet, hogy az elnök vagy a tárgyalást vezető bíró a felek előadásai után nyomban azok jelenlétében az előadásaikból kivilágító tényállást világos összefoglalásban előadja, és ezen előadás a célszerűséghez képest, figyelemmel a periratok tartalmára, jegyzőkönyvbe vétetik.

Ha a tárgyalási anyag terjedelme vagy más körülmények folytán előbbi jegyzőkönyvelés szükségesnek vagy célszerűnek mutatkozik, az már a szóbeli tárgyalás folyama alatt oly módon történhet, hogy a tárgyalás egyes részeinek (fejezeteinek) tartalma összefoglaltatik és jegyzőkönyvbe vétetik. (211. §.)

A felvett jegyzőkönyvet a feleknek megtekintés végett feltárni vagy felolvasni és azt nekik aláírniok kell. A felek a betekintés vagy felolvasás után megjegyzéseket tehetnek a jegyzőkönyv azon pontjaira, melyek nem felelnek meg a tárgyalás tényleges lefolyásának. Ha a bíróság a jegyzőkönyv tartalmának helyesbítését szükségesnek tartja: ezt a jegyzőkönyv végén megteszi. Ha ellenben a felek megjegyzéseit nem veszi figyelembe, azok a jegyzőkönyv illető tételei ellen

ellentmondással (Widerspruch) élhetnek. A bíróság ily esetben a jegyzőkönyv függelékében megjegyzi, hogy minő kifogást tettek a jegyzőkönyv ellen. Ügyvédi képviselő esetében a bíróság elrendelheti, hogy az ellentmondás a jegyzőkönyvhöz melléklendő irattal megállapíttassék. (212. §.)

Az osztrák perrendtartás szerint tehát a jegyzőkönyv ugynevezett resumé-jegyzőkönyv, mely a felek tényelődásait tömör összefoglalásban tartalmazza.

Az osztrák perrendtartás szerint azonkívül az ítéletbe a tényállást is be kell venni. Az ítéleti tényállásnak tartalmaznia kell a szóbeli tárgyalásból kiderülő tényálladéknak tömör összefoglalását a felek által az ügy érdemében előterjesztett kérelmek kiemelésével. Azokat az utólagos tényelődásokat és bizonyítékokat, melyeket a bíróság elkésés okából figyelmen kívül hagyott, szintén fel kell venni az ítélet tényállásba. (417. §.)

Ezzel szemben a Plósz-féle tervezet (248—254. §§.) és sommás eljárásunk (160. §.) szerint a törvényszék előtti tárgyalásnál a jegyzőkönyvbe a tényállásra vonatkozó szóbeli előadások és nyilatkozatok nem veendőek fel. Bármelyik félnek jogában áll azonban oly tényállításokat és ténybeli nyilatkozatokat, melyek az előkészítő iratokban nincsenek előadva, vagy ezeknek tartalmától eltérnek, a jegyzőkönyvhöz melléklendő irattal megállapítani. A jegyzőkönyvet csak az elnök és jegyző, esetleg a tolmács írják alá, nem pedig a felek is.

A tényállás maga a Plósz-féle tervezet 413. §-a szerint az ítélet külön alkatrészét képezi, mely az iratok tartalmára való hivatkozással is kiegészíthető vagy pótolható, azonban a per tárgyát képező jogvita és azon ténykörülmények, melyek az ítélet megértéséhez szükségesek, az ítéletben ilyenkor is előadandók. Hasonló intézkedést tartalmaz a sommás eljárás 121. §-a is.

Hasonlítsuk össze az osztrák törvény intézkedését a magyar tervezet intézkedésével.

Első sorban szembevetünk az, hogy az osztrák törvény kétszeres munkát csinál, a tényállást felvéteti a jegyzőkönyvbe és az ítéletbe is.

Ez kétségtelenül a bíróság felesleges megterhelése. Azt fogják talán mondani, hogy a jegyzőkönyvet a jegyzőkönyvvezető veszi fel, a bíróság tehát nincs terhelve. Ez azonban nem áll. Ha a jegyzőkönyvet a jegyző ellenőrzés nélkül venné fel, az nem lesz megbízható. Figyelni a tárgyalásra és jegyezni, még pedig jegyezni nem a felek szóváltásait, hanem mindjárt a tényállás resumé-ját, azt azonnal bevezetni a jegyzőkönyvbe, hogy a tárgyalás befejezése után rögtön felolvasható legyen: nem könnyű feladat. Azonkívül a jegyzőkönyv felvételénél az osztrák törvény szerint figyelemmel kell lenni az előiratokra. Feltehető-e, hogy a jegyző azokat mindig és alaposan elolvassa a tárgyalás előtt? A tanács elnöke tehát legalább is nagy ellenőrzést kénytelen a jegyzővel szemben gyakorolni, ha már nem mondja tollba a jegyzőkönyvet, ez pedig minden esetre munkateher.

És vajon megbízhatóbb-e ez a jegyzőkönyv, mint ha a felek tényelődásaikat maguk iratban csatolják? Nem hiszem. Az az irat, melyet az ügyvéd otthon gonddal és nyugodtan elkészített, bizonyára hivebben fogja tartalmazni azt, a mit a bíróság elé vinni akar, mint a resumé-jegyzőkönyv. Talán hosszabb lesz, mint az utóbbi, de ez nem baj, miután az ítéletet a szóbeli tárgyalás alapján hozzák meg.

Miképen fog kinézni a jegyzőkönyvelés az osztrák törvény szerint? A tárgyalás bizonyos szakában vagy annak végén az elnök resumé-t fog előadni, vagy jobban mondva jegyzőkönyvbe diktálni. Erre azután felolvassák a jegyzőkönyvet és kezdődnek a felek megjegyzései arra. Egyik fél azt találja, hogy valami nem úgy lett felvéve, mint ő előadta azt, a másik fél azt találja, hogy valami fontos körülmény egyáltalában nem lett felvéve. A bíróságnak határoznia kell,

hogy igaza van-e a félnek vagy nem. Ha nem rendeli el a jegyzőkönyv helyesbítését, a fél ellentmondással fog élni, a bíróság meghagyja neki, hogy az iratban mellékelje. Várni kell, míg az irat elkészül. Végre a fél azt is csatolja és következik a jegyzőkönyv aláírása a felek által. Tehát hosszú és komplikált procedura, mely legalább annyi időt vesz igénybe, mint maga a szóbeli tárgyalás. A tárgyalás maga háttérbe vonul a jegyzőkönyvelés előtt, ez utóbbira fogják figyelmüket fordítani a bíróság és a felek. A szóbeliség nagy előnye, a tárgyalás közvetlen hatása elvész a kicsinyes formások tömkelegében.

És mind ennek a sok munkának mi az oka? Azt mondják, az ítéleti tényállás nem megbízható. Később készítik el, mikor a bíróság nem emlékezik már oly élénken a történetekre és nem áll közvetlenül a felek ellenőrzése alatt. Ez nem helyes. Elő lehet és elő kell irni, hogy az ítélet írásba foglalása rövid idővel a szóbeli tárgyalás után történjék (Plósz-féle tervezet 412. §., sommás eljárás 120. §.) Azután ott vannak az emlékezet felfrissítésére az előkészítő és a jegyzőkönyvhöz mellékelt iratok. A felek ellenőrzése is hatályosan nyilvánulhat az ítélet kiigazítása körüli eljárás útján. (Plósz-féle tervezet 420. §.) És végül ne feledjük el, hogy a felebbezési eljárásban az egész tényállás újból a bíróság döntése alá bocsátható. A beneficium novi orvosolja a jegyzőkönyv minden esetleges hiányát és hibáját. Viszont a jegyzőkönyvelés tulfeszítése magát a szóbeliséget fojtja meg.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sommás eljárás köréből.

(Az 1. §. 5. m) pontjához.)

Ezen czim alatt dr. Gaar Vilmos ur, a *Jogt. Közlöny* f. é. 48-ik számában, az ugyanott közölt 564. sz. jogesetre vonatkozólag közzétett értekezésében azon következtetésre jut, hogy a bíró a limine nem utasíthatja el az oly sommás visszahelyezési keresetet, mely egyszersmind valamely építészeti munka lerontására irányul, hanem azt kell mérlegelnie, bír-e a lerontatni kért mű önálló jelleggel s önmagában zárt egészet képez-e, továbbá, hogy csak a befejezett építkezés lerontása iránt való kérelem nem köthető össze a sommás visszahelyezésre irányuló kérelemmel.

Én az értekező ural ellenkező nézetben vagyok s ezen nézetemet következőleg iparkodom indokolni.

A sommás törvény 1. §-ának 5. m) pontja egyszerűen építményről tesz említést és Gaar ur ezen kifejezés alatt csak önálló s önmagában zárt egészet képező, befejezett építészeti művet ért.

Nézetem szerint ezen megszorító fogalom meghatározás sem a törvény szövegéből, sem annak indokolásából nem következtethető, de a czélszerűség és méltányosság követelményeivel sem támogatható.

A törvény szövege ugyanis az «építmény» szót közelebről semmiféle jelzővel meg nem határozza, már pedig ha a törvényhozó ezen fogalmat az építészeti művek bizonyos körére akarta volna korlátozni, mi sem állott volna útjában azon kifejezést a G. ur által is említett «önálló, befejezett» stb. jelzőkkel meghatározni, ha pedig ez nem történt, az kétségkívül azon fogalom legtágabb értelmezésére mutat, már azért is, mert hisz a törvény még a kerítést is az építmény fogalma alá sorozza, mi abból tűnik ki, hogy nyomban az építményre vonatkozó intézkedés után annak eltávolítását — kivételként — a sommás visszahelyezési per keretén belül megengedi.

Továbbá a G. ur által előadott fogalom meghatározás épen nem következtethető a törvényjavaslatnak az értekezés-

ben is hivatkozott indokolásából, sőt inkább annak ellenkezőjét következtetem abból, mert hisz az igazságügyi bizottság az «épület» szónak «építmény» történt kicserélését azzal indokolta, nehogy a joggyakorlat az épület fogalmát megszorítólag alkalmazza, s midőn a példakép felsorolt művet, hidat, építménynek minősítette, miért ne tekinthetné ugyanannak a kéményt, oldalfalat, tűzfalat, vagy bármily más építészeti művet (a kerítés kivételével).

A használt kifejezés nyelvtani értelmezéséről sem lehet szó, mert az épület és építmény nyelvtanilag azonos fogalmak, előbbi az épül, utóbbi az épít igéből alakulva; a közhasználatban elfogadott értelmök szerint pedig inkább az épület szó felel meg a G. ur fogalom meghatározásának, míg az építmény amannál tágabb értelemben mindenféle építészeti mű megjelölésére használtatik.

De czélszerűségi és méltányossági tekintetek sem követelik a megszorító magyarázatot, mert hisz egy nagy tűzfal, gyári kémény, oldalfal lerontása gyakran nehezebben helyrehozható intézkedés, mint pl. egy kis gát, hid stb. eltávolítása. Továbbá igen gyakran kérdés merülhetne fel az iránt, mi képezi a határt az önálló s nem önálló jellegű művek között s így a különben egyszerű s világos törvényhozási intézkedés dacára a döntvények sorozatára volna szükség a jogbizonytalanság megszüntetésére.

Végül még G. ur azon véleményét sem fogadom el, hogy az m) pont csak a befejezett építkezés tekintetében állapít meg kivételt, mert a kivételes rendelkezés célja az, hogy a lerontás által okozható helyrehozhatatlan kár kerültesék el, már pedig nézetem szerint a dolog lényegét tekintve nincs nagy különbség egy kész falazatu, de be nem fedett, tehát be nem fejezett, továbbá egy teljesen befejezett ház lerontása között.

Véleményem szerint tehát egy be nem fejezett építmény lerontása iránt való kérelem sem köthető össze a sommás visszahelyezésre irányuló kérelemmel s alperes sikerrel élhet a törvény 27. §-ának 2-ik pontja értelmében hatáskör hiánya miatt pergátló kifogással.

Dr. Pazár Zoltán,
kir. albiró.

Halmazat és összbüntetés.

(Észrevételek dr. Heil Fausztin ítéletkritikájához.)

A budapesti kir. törvényszék vádlottat a Btk. 336. §. 7. pontjába ütköző két rendbeli lopás büntette miatt a Btk. 91. §-ának alkalmazásával összbüntetésül hat havi börtönre ítélte. A budapesti kir. ítélő tábla a büntetést 9 hónapra főlemelte, azon elvi jelentőségű megokolás alapján, hogy az összbüntetésnek 6 hónapnál feltétlenül magasabbnak kell lennie, mert a hat hónapi börtön az egyik lopás büntetnének a 91. §. alkalmazása esetében törvényileg megengedett legkisebb büntetését képezi, s így a másik lopás büntetlen maradna, a mi az összbüntetés fogalmával ellenkezik. A kir. Curia azonban kimondotta, hogy a kir. ítélő táblának az összbüntetés kiszabására felhozott megokolása nem helyes, mert a bíróság a Btk. 92. §-ának alkalmazásával anyagi bünhalmazat esetében is, ha a cselekményekre meghatározott büntetés legkisebb mértékét aránytalanul súlyosnak találná, jogosítva van a büntetés nemét és mértékét is leszállítani, annál inkább van helye tehát a Btk. 91. §-a alkalmazásával a cselekményekre előirt büntetési tétel legkisebb tartama kiszabásának.

Czikkiró ur szerint a kir. Curia ítélete meg nem állhat, mert az látszólag azon a helyes tételen alapszik ugyan, hogy a kinek a több szabad, annak annál inkább szabad a kevesebb is; de ez csak látszólagos, mert *halmazat esetében* a 91. §. a 92. §-hoz nem úgy viszonylik, mint a kevesebb a többhöz, hanem mint más valami a más valamihez. Ugy látszik, czikkiró ur súlyt fektetett erre: *halmazat esetében*, s a

mondat constructiójából az következik, hogy csak halmazat eseteiben nem az a viszony, különben ugyanaz. Hogy a 92. §. a bírónak a büntetés kiszabásánál nagyobb jogot enged, mint a 91. §., azt elvitatni nem lehet; hogy e két jog, illetve az által konstituált hatalom egymáshoz a plus és minus viszonyában van, az sem tagadható; a kérdés az tehát: miért változik meg e viszony halmazat esetén?

Mindjárt vagyok bátor jelezni, hogy cikkíró ur ennek bebizonyításával adós maradt.

Elvontan tekintve a dolgot, ha két individuum, mint egy specieshez tartozók egymással a comparatio viszonyába hozhatók, s egyik a másikkal (kevesebbel) szemben mint több szerepel, nem tudom elképzelni, hogy más alakulatban e viszony miként változhatik meg, mert itt csak két eset lehetséges: vagy egyenlők lesznek, vagy az előbbi kevesebb változik többséggé. Alkalmazva a jelen esetre, ha a 92. §. általában nagyobb hatalmat ad a bírónak, mint a 91. §., bűnhalmazat esetében e viszony miként változhatik? Azt hiszem, e két jog sem egyenlő, sem a 92. §-ban adott hatalom a másikkal kisebb soha sem lehet, hanem az idézett két szakasz által konstituált két hatalom viszonya ugyanannak marad bárminő körülmények között, tehát anyagi bűnhalmazat fenforgása esetében is.

De azt vélem, hogy az ügy vizsgálatában nem maradhatunk ezen egyetlen körülménynél; szükségesnek tartom az ügy teljes megvilágítása szempontjából figyelembe venni büntető-törvénykönyvünk rendszerét, illetve rendszerének azt a részét, mely a correctionalisatióra vonatkozik.

Nem szándékom most e rendszert tüzetes bírálat tárgyává tenni, az tulmenne ezen cikk célján és keretén; de legyen szabad megjegyezni, hogy a rendszerben logikai hibát látok. A logika törvényei szerint ugyanis, hogy valamely faktum a büntető-törvénykönyv szerint deliktumot képez-e, s ha igen, minőt, a faktum objektív elemeitől függ, függetlenül attól, hogy ebben valakit bűnösnek lehet-e kimondani, s ha igen, milyen büntetéssel sújtandó.

Ezen objektív elemek alkotják a tényálladékot, s ha ezt tudjuk, akkor határozhatjuk meg, hogy minőt büntetéssel sújtható a tettes. Ez így van büntető-törvénykönyvünk szerint is; de a törvény rendszere szerint az ugyanolyan tartalommal bír faktum lehet vétség is, lehet büntett is, a szerint, a mint fogházzal, vagy börtönnel sújtatik. Hogy ebben bizonyos circulus vitiosus van, nem lehet elvitatni.

Legyen azonban ezen rendszer akár helyes, akár nem, az törvényileg szabályozott, melyet követnünk s alkalmaznunk kell.

És ha e rendszert figyelembe vesszük, a konkrét eset, melyről jelenleg szó van, nem úgy áll előttünk, miként cikkíró ur kidomborítja.

Nem úgy kell vennünk, hogy itt in abstracto két lopás büntette van, melyek egyikének minimális büntetése a 91. §. alkalmazásával hat havi börtön, ha tehát a bíróság a kettőre is csak hat hónapot szab, akkor az egyik büntetését — mint cikkíró állítja — vagy elajándékozta, vagy elengedte, a mihez a bíróságnak joga nincs, vagy pedig egyiket büntetlenül hagyta, a mi a Btk. 96. §-ába ütközik. Szerény véleményem szerint itt nem két büntetetről, hanem in abstracto két büntetendő cselekményről van szó, melyek válhatnak büntetetté, vagy vétséggé, a szerint, a mint a tettes börtönnel, vagy fogházzal büntetettik. Ha a bíróság a konkrét esetben úgy találta, hogy figyelembe véve az enyhítő és súlyosbító körülményeket, a két faktumért vádlott hat havi börtönnel aránylagosan van büntetve, a 91. §. nem áll útjában annak, hogy ezt kiszabhassa, mert az iránt nem lehet kétség, hogy a konkrét esetben ha csak egy faktum lett volna, vádiott *kevesebbet*, 4—5 hónapi fogházat kapott volna; minthogy azonban két faktum volt, súlyosabb büntetést kellett kapnia; *erre* van törvényes intézkedés, de arra nincs, hogy mert a

második faktumért is fogházat kell szabni, tehát az összbüntetés csak fogházban lett volna megállapítható. Nézetem szerint cikkíró ur erre vonatkozó véleménye csak akkor volna helyes, ha a törvény azt rendelné, hogy — a mint a pénzbüntetésnél van — a szabadságvesztés-büntetést is minden egyes faktumra külön-külön kellene megállapítani, akkor véleményét teljertartalmul aláírnám, de erről szó nincs.

A bírónak nem csak az ítélet rendelkező részében, hanem annak megokolásában sem tartozik számot adni arról, hogy az összbüntetésként megállapított szabadságvesztés-büntetés minőt matematikai problema eredménye; nem tartozik megjelölni azt, hogy a 6 havi börtönt azért szabta ki, mert az egyikért 4 hónapot, a másikért 2 hónapi börtönt tartott igazságosnak, melyek külön-külön ugyan ki nem szabhatók, de együttesen összeadva igen; vagy azt, hogy egyik faktumért 5 havi fogházat, a másikért 3 havit, együtt 8 havit, ezt pedig egyenlő értékűnek vette 6 havi börtönnel, mert a büntetés kimérése nem matematikai problema; itt nem lehet a bírót megszámlaltatni, mint pl. a tagosítási eljárásban a mérnököt, a hol meg van állapítva az egyes osztályoknak egymáshoz és a becsholdhoz való viszonya, hol tudjuk, hogy egy első osztályu földdel mennyi egyenértékű a II., III., IV. osztályuból; itt nem tudjuk, hogy a fegyház hogy viszonylik a börtönhöz, ez a fogházhoz; nem jelöljük meg, hogy numerice minőt nyomatóka van egyik vagy másik enyhítő, vagy súlyosbító körülménynek, hanem csak azt: figyelembe véve ezeket meg ezeket az enyhítő és súlyosbító körülményeket, összbüntetésül ennyi állapítatik meg. Ez nem annyira matematikai, mint inkább vegytani processus, mely végeredményében jelzi az összbüntetést, mely nem keveréke, hanem vegyi összetétele mindazon körülményeknek, melyek a büntetés kimérésénél relevanciával bírnak.

Igy semmi jogi különlegesség nem áll elő abból, ha a két faktum külön-külön vétség lett volna, együttesen — hat havi börtön rovátván ki — mindkettőből büntett lett; ez ép oly helyes, törvényes, mint az az eljárás, ha két olyan vétség konkurrál egymással, melyekért külön 4—4 évi államfogház szabhatók ki, együttesen pedig az illető összbüntetésként 5—6 évet kap, mert itt is két vétségből két büntett lett, még pedig oly törvényes formák között, melyeknek helyes voltát, azt hiszem, senki kétségbe nem vonhatja.

A correctionalisatió törvényénél fogva a konkrét esetben a minimális büntetés egy faktumra nem 6 havi börtön, hanem egy napi fogház; ha tehát összbüntetésként szabott volna ki egy napi fogház, akkor joggal mondhatni, hogy a második faktum büntetlen maradt, az pedig a Btk. 96. §-ába ütközik; minthogy pedig összesen 6 havi börtön lett kiszabva — a mely egy faktumra nézve nem a minimális büntetés — a kir. Curia a 91. §-t helyesen alkalmazta, nemcsak elvi okok alapján de lege ferenda, hanem de lege lata is.

Dr. Gulya László.

kir. albiró.

A pactum reservati dominii kérdéséhez.

Olvasgatva a *Jegt. Közl.* régebbi számain, megütötte figyelmemet a f. é. 29. számban dr. Szakolczai Árpád ur tollából kikerült cikkely a «pactum reservati dominii»-ről. Nem gondoltam, hogy e kérdés még kísértsen abban a formájában, a melyben azt cikkíró ur oda állítja, a mikor egynehány évvel ezelőtt épen annak a felfogásnak megtörésére volt kiadva a jelszó, a melyet most halottaiból kíván feléleszteni.

Óvást emelek ellene és bár nem hiszem, hogy a kir. Curia helyes utra tért jogi felfogásában ez a multkori cikkely megzavarná: nem tartom feleslegesnek dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár urnak e kérdéstről írott, bőségesen kimerítő és alaposan meggyőző fejtegetéseiből (ezekkel kel-

lett volna cikkiró urnak szóba állania) emlékembe visszauródó egynehány reflexióval cikkiró ur figyelmét is ráterelni az ott elmondottakra, a hol oda vetett kérdéseire bizonyára meg fogja találni a kellő feleletet, hogy aztán a kérdésre nézve legyen a harmonia teljes.

Három kérdést vet fel cikkiró ur a pactum természetét keresve, — ez-e, az-e, és mert a három egyike sem, jogi absurdumnak mondja.

Közel feküdt pedig a negyedik kérdés is és vele a felelet, hogy a *pactum reservati dominii felfüggesztő feltétel melletti történt tulajdonátruházás*.

Az adásvevési szerződés természete nem zárja ki a feltételt. A római jog actus legitimi-jei, qui non recipiunt diem neque conditionem (nincs előttem a forrás, szóban tévedhete) között nincs ott az emptio-venditio, valamint, hogy az eladó meg visszavásárlást és a kereskedelmi törvény próbára vételét nem jutott eszébe senkinek absurdumnak nézni. És ha a szerződés a feltételt megtűri, mellet az a feltétel oda, hogy a tulajdonjog csak akkor szereztetik meg, ha a feltétel — jelenben a vételár kifizetése — teljesült. A feltétel teljesültéig pedig marad az *eladó tulajdonosnak*, a *vevő* pedig lesz birtokos a kinél az átadott dolog bérletben, haszonkölcsönben, vagy őrizetben stb. van.

Az osztrák törvény is csak azt mondja, hogy a *feltétel nélküli adásvevési szerződés* tulajdon szerzési czim, de, hogy az adást-vevést nem lehetne feltételhez kötni, jelesül pedig felfüggesztő feltételhez és hogy ez esetben ne lehetne az csak birtokszerzési czim, azt az osztrák törvény sem mondja sehoh. A traditio nem szül ipso facto tulajdonjogot; a felek akarata a döntő, a mely birtokátadásra is irányulhat. És ha az adásvevési szerződés természete nem zárja ki a lehetőségét annak, hogy a felek megállapodása szerint a vevő az azonnal fizetni tartozott vételárat csak bizonyos idő múlva fizesse: akkor megengedi a felek olyan megállapodását is, hogy a tulajdonjog csak a vételár kifizetésével ipso facto szálljon a vevőre. A vevő részéről a részletfizetés a szerződés részteljesítése, az eladó részéről a birtokbaadás a szerződés részteljesítése.

Sem magából a vételi szerződésből azt, hogy az eladónak feltétlen tulajdont átruházni *kellett*, sem magából az átadásból azt, hogy a vevőre az átadott dolog tulajdona *díszállt*, következtetni nem lehet.

A kasuistikus kérdésekre még könnyebb a felelet.

A felek megegyeznek az iránt, hogy ha a vevő az utolsó részletet nem fizeti, tartozik az árut visszaadni és az eladó jogosult a részleteket megtartani az áru használata díjában; de megegyezhetnek úgy is, hogy csak bizonyos részét tartatja vissza a fizetett részleteknek, a többit tartozik visszaadni. Ha pedig a vevő mindjárt az első részletet nem fizeti meg esetleg hat hó múlva, az eladónak kettős a joga vagy az árut visszavenni, vagy követelni bírólilag a vételárat, és nem történik vele igazságtalanság sem így, sem úgy.

És továbbá a vevő az ismert kikötéssel vett árut nincs jogositva eladni, mielőtt az utolsó részletet kifizette, a mint nem adhatja el a bérlő a bérlet tárgyát, a haszonkölcsönbe vevő és őrizetben tartó az e czimeken kezein levő dolgot. S ha eladja, sikkasztó.

A *jóhiszemű* harmadik pedig, a ki a pactumos vevőtől vásárolta dolgát, nincs mitől tartson, védi a törvény, pl. az osztrák törvénykönyv 367. §-a, mely nem enged ellenében rei vindicatiót.

Igy áll a dolog elméletben. Nem szerencsésebb a cikk a pactumnak a gyakorlati életben való hatása, illustratiója tekintetéből sem.

Ha jól emlékezem, épen azt a szegény varrónőt hozza fel Schwarz Gusztáv ur is s e példájával épen ellenkezően azt bizonyítja be csattanóan, hogy a pactum teszi lehetővé a szegény varrónőnek, hogy géphez és általa mindennapi munkához jusson; mert 3 frtos részletfizetés mellett megszerezheti

azonnal a gépet s így a gyáros is biztosítva van, hogy a varrónő egyéb tartozásáért nem uszik el az ő gépe. Bizony, ha ez a kép ott lebegett a Curia előtt ítélezésében, nem is határozhatott másként.

Az áligénypernek mégis csak kivételes esetéből nem lehet általános szabályt dedukálni.

Nem sok olyan «jólelkű butorkereskedő», meg «szánalmas rokon» akad, a ki valótlanságra esküt is tegyen. Egykét esetben megtörténik, hogy kijátszátik a törvényt, de szerencsére ez mégis csak szórványos kivétel.

A harmadik válfaj sincs jól megválasztva. Elvégre is a hitelnyújtónak a maga hitelbe adott árujára csak van annyi joga, mint másnak, a ki azt az árut nem adta és ha ő biztosítja magának törvény által megengedett módon abbéli jogát, hogy meg nem fizetett áruját visszavehesse, ebből senkinek kára nem származik; legyen más is óvatos s ne nyújtson könnyelműen hitelt. Az csak nem igazságtalanság, ha a legszemélyesebb tartozások elől az üzleti fedezetlen áruk tulajdonosukhoz visszakerülnek. És miért nyújtson *A.*-nak ki nem fizetett áruja *B.*-nek hitelezési alapot; kötelezhető-e *A.* arra? Ha pedig nem, akkor *B.*-vel nem történt igazságtalanság, ha *A.* a maga áruját saját követelésére fedezetül veszi.

Ime tehát, hogy röviden szóljak, a tulajdonjog fentartása melletti vétel jogilag helyesen konstruálható, az adásvevési szerződés természetével nem ellenkezik és lehetetlenné sem teszi a tulajdonszerzést; nem árt a kereskedelmi forgalomnak, mert biztosíték rá a kereskedelmi törvény 299. §-a, a hitelnek pedig épen hasznára van, mert olyanokat is hitelképesekké kvalifikál, a kik e nélkül alig jutnának hitelhez, pl. a szegény varrónő.

Nincs ok egyáltalán, mely a pactum ellen állásfoglalásra készíthetné bíróságainkat s ha a régi hibát sikerült judikatúránkknak kiköszörölni, ne kívánjuk azt vissza csak azért, mert szemünk talán hozzászokott.

Megengedem, hogy visszaélésre ad a pactum alkalmat; de hűtlen sáfárok kezében minden törvénynek lehet sorsa ez.

A törvény a pactumot sehoh sem tiltja, sőt az idl. szab. 149. §-a kifejezetten megengedi és per juris analogiam a jogérzék egyenesen diktálja alkalmazását; mert csak az a helyes jogérzék, mely a gyakorlati élet minden követelményével számol s nem az, mely kivételes ferde tünetből állapítja meg diagnózisát.

Dr. Menyhárth Gáspár.

Az 1893: XVIII. tcz. hatálya kikötött sommás eljárás esetében.

Ezen czim alatt a *Jogt. Közl.* 46. számában egy érdekes közlemény jelent meg, mely végeredményében oda konkludál, hogy az új sommás eljárás uralma alatt folyamatba tett azon keresetek tekintetében, melyekben a sommás eljárást a régi törvény szerint és annak idejében a felek joghatálylyal kötötték ki — de nem az új eljárás vonatkozó szabványainak megfelelően, — az illetékesség és hatáskör a régi törvény alapján bírálendő el, vagyis más szóval azt vitatja cikkiró ur, hogy ezen speciális esetben az új törvény nem hat vissza. Szerény nézetem szerint az új sommás törvény életbeléptetésének napjától kezdve szabványainak az uralma alatt megkezdett perviszony egész stádiumában, minden vonalon érvényt akar szerezni, a miért is a felhozott speciális eset is az új törvény vonatkozó szakasza alapján bírálható csak el. Ennek igazolásul szolgáljanak a következők.

Első sorban is a cikkiró ur által szintén felhozott és találó perjogi általános elvből indulok ki, hogy minden egyéb intézkedés hiányában is a kereset beadásának idejében érvényben levő jogszabályok alapján döntendő el az eljáró bíróság illetékessége és hatásköre. Ha ez az elv áll, miért törjük meg azt épen a kikötött sommás eljárás eseté-

ben? Czikkiró ur szerint hátrálnia kell annak a szerzett jogok magasabb principiuma előtt.

Elismerem magam részéről is ellenkező intézkedés hiányában a szerzett jogok érintetlenségét úgy a magánjog, mint a perjog terén; azt hiszem azonban, hogy úgy a kikötött sommás eljárás, mint annak egyéb eseteiben a félnek az eljárás e módjára szerzett perjoga mindaddig nincs, míg keresetet nem indított, mely cselekmény a perbeli jogviszony megalakulásának első momentuma. Az illetékesség és hatáskör a perviszony létesülhetésének egyik előfeltétele és erre nézetem szerint jogot a fél a per megindítása előtt nem szerezhethet. Ha más alaptól indulunk ki, az imént felállított elvet kell elejtenünk. Ugyanis, ha szerzett jogot állapítunk meg a kikötött sommás eljárás esetén, ha következetesen akarunk lenni, meg kell azt állapítani a sommás eljárás, mint kedvezményes eljárás egyéb eseteiben is, vagyis azon esetekben, midőn a törvény bizonyos feltételek mellett a feleknek kikötés nélkül is biztosítja a jogot, hogy ők a sommás eljárást vehetik igénybe. A kikötött sommás eljárás esetén az egyéb megszabott feltételeken felül a feleknek azon további jogcselekményt kell létesíteniök, hogy ők akarják az eljárás ezen nemét, míg az eljárás egyéb eseteiben az előszabott feltételek — mint az értékhatár, írásbeli forma, az ügyminőség stb. — fenforgása mellett a törvény magában adja meg a jogot a sommás eljárás megindítására. Nincs tehát több joga annak a sommás eljárás megindíthatására, a ki ezt csak egy további kikötés mellett szerzi meg, mint annak, kinek a törvény ezen jogot kikötés nélkül megadja.

Végelemzésben tehát czikkiró urnak a szerzett jogokra vonatkozó ily értelmű kiterjesztésével azt kellene kimondanunk, hogy valahányszor az újabb perjogi törvény szabványai a sommás eljárás alá tartozó ügyek körét megszorítják, mindannyiszor a régi törvény uralma alatt keletkezett jogviszonyokra a régi törvény illetékességi és hatásköri szabályai alkalmazandók és azon visszás tétel felállításához jutnánk, hogy nem a perviszony, hanem a per eldöntésének tárgyát képező jogviszony keletkezésének idejében érvényes jogszabályok szerint kellene az illetékességet és hatáskört megállapítani.

De tekintsünk el a fent kifejtettektől és nézzük magának az új sommás eljárásnak a visszahatásra utaló intézkedését.

A 222. §. szavaiból és szelleméből kiviláglik, hogy a törvény az uralma alatt folyamatba tett pereket a saját szabályai alapján akarja elbírálni és intentiója, hogy az új eljárás szabványai mielőbb vétessenek alkalmazásba. Világosan kimondja e §., ha az új törvény a régi törvény idejében megindított per folyamatát még az elsőbírósi ítélet meghozatala előtt éri, az a továbbiakban az új eljárás szabványai szerint fog elbíráltatni. Ha pedig az új eljárás szabványait a régi törvény uralma alatt kétségtelenül már megszerzett perbeli jogok mellőzésével akarja érvényre emelni, mennyivel inkább alkalmazandók az új eljárás szabványai kivétel nélkül — mert a törvény ily exemptiót nem állít fel — oly esetben, midőn a felek a régi eljárás uralma alatt perbeli jogokat nem is szereztek. Ha a törvény a többet megengedi, megengedi a kevesebbet is.

Hivatkozom továbbá a novella életbeléptetését tárgyazó 1881: LIX. tcz. 100. §-ára, melynek b) pontja így hangzik: «a birói hatáskör és az illetőség kérdése a jelen törvény hatályba lépte előtt folyamatba tett ügyekben a korábbi törvény szerint döntendő el», következésképp a contrario azon ügyekben, melyek e törvény hatályba lépte után tételnek folyamatba, az illetékesség és hatáskör kérdésében is az új törvény lesz alkalmazandó, melylyel analog az új sommás eljárás 223. §-a is. Ezekkel szemben, ha a törvény egy speciális esetre nem akart visszahatni, ezt valami módon kifejezésre kellett volna juttatnia, annál is inkább, minthogy a

perjog természeténél fogva soha sem kedvez annyira a szerzett jogoknak, mint a magánjog és visszahatása soha sem oly visszás. Szerény nézetem szerint tehát úgy az általános perjogi elvek, mint a törvény interpretációja arra inviálnak, hogy kikötött sommás eljárás esetén is az új törvény vonatkozó illetékességi és hatásköri szabványait alkalmazzuk.

Dr. Honig János.

Különfélék.

— **A javító-intézeti ügyre** vonatkozólag a következő sorokat vettük:

A *Jogt. Közl.* 47. számában a bíróságok a javító-intézeti ügy iránti érzéketlenséggel terheltetnek, minthogy felette kevés fiatalok egyént szállíttatnak javító-intézetbe.

A vád nem egészen alapos, mert a bíróságok kötve vannak; hiszen a Btk. 42. §-a világosan rendeli: hogy csak fogházra ítélték küldhetők abba.

Mi ennek a következése? Az, hogy az elítéltek jó része ki van zárva az intézetbe való szállíthatásból és pedig a Btk. 85. §-a 1. és 2. pontja rendelkezésénél fogva épen azok, kik súlyos és legsúlyosabb beszámítású bünteteket követtek el, kiknek tehát felette nagy szükségök van a javításra, és kívánja azt a társadalom érdeke is.

Az a 14—15 éves gyermek, ki betöri a pásztorvaskó jól-rosszul elzárt ajtaját, és ellop néhány krajczár áru tárgyat, az a kapandó (85. §. 3. p.) fogházbüntetés alapján bejut a javító-intézetbe, de az a hasonló gyermek, ki megöli apját, vagy reágyújtja mások fejére a házat, és így börtönre ítéendő, annak nincs joga arra; ez a javításra annyira reá szorult rosszlelkű gyermek elzáratik attól a szűkmarku törvény által, és tölti büntetését romlását csak fokozólag, eszközök hiányában minden javítás nélkül, a börtönben, és az ott megmételtyező szellem folytán válik vidéke rémévé.

Itt az általam tudott eset, mely a karánsebesi kir. törvényszéknél a közelmúltban fordult elő.

A 12 éves és 8 hónapos Zsuka Nikolaé, egy igen értelmes gyermek, több heti készülődés és leselkedés után a vele rosszul bánt édes atyját a fejsze élével halántékon vágva, alvás közben megölte, mely cselekményéért gyilkosságért 3 évi börtönre ítéltetett, és a neki annyira szükséges javító-intézetbe szállíttatni rendeltetett.

Már a kir. ítélő tábla mellőzte a Btk. 42. §-a alapján az intézetbe szállítást, és jóváhagyta azt a Curia is, és az eszes, de romlott ravasz gyermek a karánsebesi börtönben kvalifikálja magát börtönlakóvá, minden tanítás és javítás nélkül, mert hiszen az itt nincs.

Végzetlen nagy szolgálatot tenne az igen tisztelt szerkesztőség, ha az eszmét a társadalom érdekéből is felkarolva, létesítené becses munkásságával a kérdéses szakasznak oda leendő módosítását:

hogy nem csak a kisebb, de a nagy bűnös fiatalok is részesüljenek a javítás áldásában. Ha a novella azt meg fogja engedni, nem lesznek üresek a javító intézetek.

Egy olvasó.

A Btk. 85. §-ának 1. és 2. pontja esetében a 92. §. alkalmazása mellett fogház szabható ki és arra volt már számos eset, hogy 6 hónapnál hosszabb tartamu fogház javító-intézetté lett átváltoztatva.

A beküldő ur tehát egész alaptalanul kér halasztást a novella törvénybe ígatasáig. Mi a novellát sürgetjük; de az itt szóban forgó czélból ma még, midőn aránylag kevés a javító-intézet az országban, nincs szükség új törvényre.

Ha bíróságaink minden egyes esetben, midőn a Btk. megengedi, elrendelnék a javító-intézetbe utalást, már ezzel is lényeges javulás állhatna be a kriminalitás elleni küzdelem tekintetében.

De úgy látszik, nem engedi meg az új büntetési, vagy

jobban mondva: nevelési rendszer alkalmazását a megszokottság, az a lelki klíma, melyben a bíró gondolkozása évek hosszú sora óta mozog. Ez nyomja az első fokot és még jobban a táblákat és a Curia-t. Azt hisszük, a Curia-n azon 15 év óta, hogy a kodex érvényben van, talán nem utaltak saját kezdeményezéseikből ugyanannyi gyermeket javító-intézetbe.

Megjegyezzük különben, hogy a beküldő ur a példáját se jól választotta meg. Abban a karánsebesi esetben, melyet felhoz, a javító-intézet aligha alkalmas hely a fiu számára.

Szerk.

— **A büntettes fiatalok** ügyében alakított jogászegyleti bizottság f. hó 14-én tartja alakuló ülését. A bizottság tagjai: Kelemen Mór, Tarnay János, Baumgarten Izidor, Bleuer Samu, Vargha Ferencz, Illés Károly, Fayer László. A bizottság előreláthatólag ki fogja magát egészíteni azon férfiakkal, ki e téren már eddig is tevékenységet fejtettek ki.

— **A kir. Curia**hoz igen gyakran érkeznek magánfelektől panaszok és kérvények, melyekben majd valamely alsó-bírói eljárás sürgettetik, majd vélt sérelem panaszoltatik, sőt segély iránti kérvénnyel is fordulnak legmagasabb bírói fórumukhoz. Az elintézés természetesen mindannyiszor az, hogy a Curia nem illetékes az ilyen kérelmekben való intézkedésre.

— **A budapesti kir. táblához** ez évben összesen 24,960 ügy érkezett; a múlt évi hátralékkal együtt elintézésre várt 33,383, elintéztetett 28,678, hátralékban maradt 4705 ügy.

— **A felelősség elve a magyar alkotmányban.** Közjogi tanulmány. Irta dr. Ferdinandy Gejza. Szerző a közjogi monographiakat kultiválja, mi által kétségtelenül szolgálatot tesz államjogi irodalmunknak. Jelen műve az *Athenaeum* című folyóiratban megjelent cikksorozat különnyomata. Érdemileg visszatérünk a könyvre.

— **Sértett jogköre hivatalból üldözendő büntetendő cselekményeknél.** Máthé S.-né ellen hamis eskü büntette miatt folytatott nyomozatban, a kolozsvári kir. törvényszék vádlottat bűnösnek ítélte a Btk. 219. §-ába ütköző hamis eskü büntetésében és 6 havi börtönbüntetésben marasztalta el. Az elsőbírói ítélet ellen vádlott és közvádó felebbeztek. Utóbbi a büntetés enyhése miatt. A kolozsvári kir. ítélő tábla 1894. évi május 29-én 1507/94. sz. a. ítéletével megváltoztatta az elsőbírói ítéletet és vádlottat *felmentette* a hamis eskü büntett vádjától. A másodbírói ítéletben a *közvádó megnyugodott*, ellenben felebbezést jelentett *sértett*. A kir. Curia 1895. évi november hó 12-én 9983/95. sz. a. kelt ítéletével sértett felebbezését elfogadta, s a másodbírói ítélet megváltoztatásával, vádlottat, a Btk. 221. §-ában írt, gondatlanságból elkövetett hamis eskü vétségében vétkesnek nyilvánítva, *két havi fogházbüntetésre* ítélte.

Jogász-körökben feltűnést keltett a kir. Curia fenebbi kijelentése, mely páratlanul áll az újabb judikaturában. Az erdélyi részeken érvényes büntető perrendtartás 300., 301. §-ai megszorító intézkedést tartalmaznak a sértett jogkörét illetőleg, a mennyiben egyszersmind nem magánvádó. A bpr. 300. §-a első pontja értelmében sértettnek csak annyiban engedtetett meg a felebbezés az elsőfoku ítélet ellen, a mennyiben *magánjogi* igényeit illető részében tartja sérelmesnek. A bpr. 301. §. végtétele rendelkezése szerint a másodfoku ítélet ellen sértett csak abban az esetben felebbezhet a harmadfoku bírósághoz, ha a másodfokban, az elsőbírói ítéletnek a *magánjogi* igényekre vonatkozó része sértett kárára változtatott meg. Tehát a büntető-perrendtartás a sértettnek az ügy érdemébe való beavatkozását tiltja nemcsak a bünvádi per folyamán, hanem a főtárgyalás után is.

Hasonló intézkedést találunk a Királyhágon inneni részekre érvényes bünvádi eljárásban is. Ennek 115. §-a rendelkezése szerint a káros fél (ha nem magánvádó) csupán abban az esetben felebbezhet, ha kára megtérítését bünvádi eljárás folyamán követelte s az ítéletben megállapított összeggel nem elégszik meg.

Világos tehát, hogy a kir. Curia a fenebbi ítéletben, midőn a sértett fél felebbezése következtében az ügy érdemében döntött, túllépte hatáskörét.

Sajnos, hogy ennek az erős bírói tévedésnek immár nincs korrekтивuma. (*Beküldetett.*)

— **A szóval bejelentett felebbezés indokolása az iratok felterjesztéseig elfogadandó.** P. J. asztalossegédet a budapesti büntető-törvényszék 1894. évi *junius* hó 7-én

királlysértés vétsége miatt elítélte. Vádlott az ítélet kihirdetésekor ez ellen szóval felebbezést jelentett be és 1894. július hó 19-én nyújtotta csak be felebbezése indokolását, mely a törvényszék által végzésileg visszautasított és a vádlottnak visszaadni rendeltetett. Vádlott ezen végzés ellen felebbezett. Ennek folytán a budapesti kir. ítélő tábla 1895. szeptember hó 17-én 6979/95. B. szám alatt hozott ítéletében ezen kérdést a következőképen döntötte el: «A kir. ítélő tábla az elsőfoku bíróság 39707/94. sz. végzésének azt a részét, mely szerint a vádlott felebbezési indokolása, mint nyilván elkésztett, el nem fogadtatván, a vádlottnak visszaadni rendeltetett, megváltoztatja s eme felebbezési indokolást elfogadja. *Indokok:* A fenálló bünvádi eljárási gyakorlat szerint a szóval bejelentett felebbezésre vonatkozó indokolás mindaddig el nem késett s így az elfogadandó, míg csak a bünyügy iratai a felsőbb bírósághoz fel nem terjesztettek; a jelen esetben pedig az iratok az indokolás beadása napján, vagyis 1894. évi július 19-én még felterjesztve nem voltak. Ehez képest az elsőbíróság visszautasító végzését megváltoztatni s a felebbezési indokolást tartalmazó beadványt elfogadni kellett.

— **Fizetési meghagyás utján érvényesített, de tulajdonképen községi bíróság elé tartozó ügyben felülvizsgálatnak nincs helye.** A budapesti kir. törvényszék következő végzést hozott: Alperes felülvizsgálati kérelme hivatalból visszautasítottatik.

Indokok: Az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a értelmében a fizetési meghagyás kézbesítése által megindított per a sommás eljárás szabályai szerint nyer elintézését. Ezen szabályok állanak azokra az ügyekre is, a melyek különben per esetére a községi bíróság hatáskörébe tartoznának, csak hogy az utóbbi ügyekben ezen szabályok az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 3. és 4. pontjaiban foglalt eltérésekkel alkalmazandók. Mint-hogy pedig a most hivatkozott törvényszakas 4. pontja szerint a járásbírói ítélet ellen felebbitelnek nincsen helye, a felebbitel a fizetési meghagyás kézbesítése által indított, de különben per esetére a községi bíróság hatáskörébe utalt ügyekben is ki van zárva, minthogy továbbá felperes követelése összegénél fogva a községi bíróság hatáskörét meg nem haladja, ennél fogva az elsőbíróság ítélete felülvizsgálati kérelemmel megátadható nem volt és ez okból alperes felülvizsgálati kérelme az 1893. évi XVIII. tcz. 213. illetve 193. §-a értelmében hivatalból vissza volt utasítandó. A sikerre nem vezethető beadványokért az ügyvédet költség és munkadíj meg nem illetvén, alperesi ügyvéd részére a beadott felülvizsgálati kérelemért mi sem volt megállapítható. (1895. évi október 12. E. 377. sz. a.)

— **A csendőri kinzások tekintetében** a Curia egy esetben ismét hitelt adott a vádlottnak és felmentő ítéletet hozott csakis azon alapon, hogy ily körülmények közt nem képes elítélni. Ez a csendőri beavatkozás mindinkább lehetetlenné teszi a bűnperekben a valóság megállapítását. (L. a mellékleten a 608. sz. esetet.)

— **Randa** «Besitz nach österreichischem Recht» című híres munkája *negyedik* kiadásban jelent meg. Unger iskolájának ez kétségkívül legjelesebb produktuma. Az új kiadás semmiben sem tesz concessiót az időközben változott felfogásnak. Randa most is épúgy romanista, mint azelőtt volt. Szerinte az osztrák polgári törvénykönyv semmi egyéb, mint a római jog kommentárja. Mindazonáltal a könyv mégis rendkívül tanulságos. Hosszabb polemiái, melyeket szerző közbe szőtt, ma is érdekes olvasmányt képeznek.

— **A német polgári törvénykönyv kodifikációjával** kapcsolatban a kereskedelmi törvény revíziója is kilátásba van véve. A birodalmi igazságügyi hivatalban kidolgozott törvénytervezet most bizottság elé kerül, melynek tagjai jogászok, kereskedők és iparosok. A tervezet egyes részeinek tárgyalásához, melyek bizonyos érdekköröket érintenek, ezen érdekkörök tagjai erősebb képviselőben részesülnek.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatáról** már minden német egyetemen külön előadásokat tartanak. Német egyetemen több tanár is hirdetett e tárgyról kollegiumot.

— **A francia börtönügy állásáról** tájékoztat egy nagy-szabású munkát, melyet a «Société Générale des Prisons» adott ki azon alkalomból, hogy a múlt nyáron a nemzetközi börtönügyi kongresszus Párisban tartott. A könyv címe: Les institutions pénitentiaires de la France en 1895.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A budapesti m. kir. rendőrség beszámolója. — A volt urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelő- (erdő- vagy nádas-) illetőség közti kapcsolat magánjogi és telekkönyvi tekintetben. Dr. DÉVAI IGNÁCZ az igazságügyminiszteriumhoz beosztott törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Siketnémák tolmácsa. K. NAGY SÁNDOR nagyváradi kir. törvényszéki bírótól. — Megjegyzések a sommás visszahelyezési perről. Dr. PAP GÉZA nagyikindai kir. aljárásbírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A budapesti m. kir. rendőrség beszámolója.

Érdeklődéssel vettük kezünkbe a fővárosi m. kir. államrendőrség legutóbb kiadott jelentését,¹ melytől előzetesen annyit vártunk, hogy egyrészt a bűnügyi statisztikát néhány számadattal fogja e kötet kiegészíthetni, másrészt felvilágosítást nyújt némely eljárási intézmény gyakorlati végrehajtása tekintetében.

Azonban a 20 ívnyi, 119 táblázattal ellátott kötet anyagának terjedelme, az adatok összeállítása és feldolgozása sokkal túlhaladta várakozásunkat.

Tudományos módszerrel állapítja meg a névtelen szerző a rendőrség feladatát és hatáskörét s minden tevékenységi ág ismertetésénél összehasonlító alapon tárgyalja a rendőrség működését, a nagyobb európai fővárosok rendőri intézményeire mérve a kifejtett tevékenységet és az elért eredményeket.

Számol a munka a legújabb büntetőjogi irányokkal és tudományos mozgalmakkal, és ha némely kérdésben, — mint pl. a büntetés céljának meghatározásánál — egyoldalú és téves elméleti fejtegetésekkel találkozunk is, ez nem befolyásolhatja abbéli ítéletünket, hogy a jelentést képzett, olvasott fő dolgozta ki.

A kriminalitásról a jelentés úgy nyilatkozik, hogy az általános miveltségnek minél szélesebb rétegekbe való elterjedése azt eredményezi, hogy aránylag véve a súlyosabb bűncselekmények száma kisebbedik, a könnyebb bűncselekményeké pedig emelkedik.

A bűncselekmények megelőzése tekintetében sajnálattal konstatálja a főkapitányság, hogy nincs módjában oly hatásos intézkedéseket tenni, melyek a bűncselekményeket előidéző tényezőket ellensúlyoznák.

Munkakényszer Magyarországon a fogház- és elzárás-büntetésre ítélt személyekre nézve nem áll fen. A munkakerülő csavargóknak a Kbt. 62. és 63. §-ai értelmében való megbüntetése csak annyiban szolgál a közbiztonság állapotának javára, hogy az elzárt csavargók elzárásuk tartama alatt bűncselekmények elkövetésében gátolva vannak; de ezen büntetés a munkakerülő személyekre sem megtorló, sem elriasztó, sem pedig javító hatással nincs, sőt ellenkezőleg, azon oknál fogva, mert a csavargás miatt elzártak izolálása nem vihető keresztül, az egyszerű munkakerülőket gonosztevők képezi ki.

A jelentés kiemeli, hogy a kényszernevelési és javító intézetek száma hazánkban oly csekély, hogy a fővárosi rendőrség 1894. évben összesen csak két fiugyermeket volt képes elhelyezni, holott több százra rug azon elzüllött és csa-

vargó gyermekek száma, kik a nevelés és munkához való szoktatás hiányában csak a közbiztonságra nézve veszélyes elemek számát szaporítják.

A csavargók, szokásos munkakerülők és a közrendre más módon veszélyes egyének közül azokat, kik más illetőségűek, a rendőrség eltoloncolja illetőségi helyére, vagy kényszerutlevéllel kiutasítja a főváros területéről.

A nagy rész azonban — 57%. — kik fővárosi illetőségűek, el nem toloncolhatók.

Ezek szabadon bocsáttatnak még azon esetben is, ha mint munkakerülő csavargók ösmeretesekek, mert dologház vagy javító- és kényszermunkaintézetek, hová őket el lehetne helyezni, nem léteznek. A fővárosi rendőrség már 1888-ban tett a fővárosi közigazgatási bizottságnak indítványt a kényszermunka behozatala iránt s azóta több ízben megsürgette ezen intézmény létesítését — eredmény nélkül.

Konstatálja a jelentés, hogy a fővárosi rendőrségnél 1894. évben feljelentett egyének közül nagy százalék ittas állapotban volt, mikor a terhére rótt cselekményt elkövette.

E tekintetben tanulságos a következő kimutatás:

hatóság és magánosok elleni erőszak miatt feljelentett 29 személy	4.6%-a
szemérem elleni bűncselekmény	91 " 32.4%-a
rágalmazás és becsületsértés	952 " 11.2%-a
emberölés és kísérlete	28 " 46.3%-a
testi sértés	2275 " 68.7%-a

volt ittas a tett elkövetésekor.

Sajnos, a rendőrség nem konstatálja ezen körülményt minden egyes esetben hitelesen a felvett jegyzőkönyvben, úgy hogy a bíróságok előtt megforduló esetekben az ittaság ugyan gyakran szerepel védelmi eszközül, de ritkán igazolható be.

A főkapitányi jelentés adatai élénk tanúságot tesznek arról a haladásról, melyet a fővárosi rendőrség az utóbbi évek alatt tett. Még visszatérünk e tárgyra.

A volt urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelő- (erdő- vagy nádas-) illetőség közti kapcsolat magánjogi és telekkönyvi tekintetben.

Ez évi november 22 én 51407. I. M. szám alatt egy rendelet adatott ki, mely a volt urbéreseknek a tagosításkor vagy urbéri rendezéskor közösen kiadott legelő-, erdő- és nádasilletőségeik telekkönyvezése tárgyában kelt 45041/1889. I. M. számú szabályrendelet 6. §-át hatályon kívül helyezi, és ettől eltérőleg szabályozza azt a kérdést, hogy a telekkönyvek átalakítása és a telekkönyvi betétek szerkesztése alkalmával az urbéri telek után kiadott osztatlan legelőilletőségre,¹ mely telekkönyvi terhek vitessenek át. Ez a kis terjedelmű és szerény megjelenésű 51407/1895. I. M. számú rendelet első tekintetre egészen jelentéktelennek látszik; valójában azonban annak nagyobb jelentősége van, mert az urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelőilletőség közti kapcsolat felfogásában az elmélet és gyakorlat terén meggyökeredzett és évtizedeken át erősen állott vélemény-

¹ A budapesti fő- és székvárosi m. kir. rendőrség működése 1894-ben, kiadja a főkapitányság.

¹ Az alábbiakban rövidség okáért többnyire csak a legelőilletőségről van szó; magától értendő azonban, hogy a mi erről mondatik, az erdő- és nádas-illetőségre is vonatkozik.

nynl a leghatározottabb módon szakít, és mert tagadhatlanul a gyakorlati jogélethez is messzemenő kihatása van.

Ennek könnyebb és teljesebb megértése czéljából a kérdés történeti fejlődése és alakulása a következőkben adatik elő:

Az urbéri kapcsolat fenállása idejében az urbéres nem ugyan urbéri telkét magát, a mely tulajdonát nem képezte, de e teleknek haszonvételeit és beruházásait adásvétel után átruházhatta és halála után átörökölhette. Az 1836: IV. tcz. 9. §., illetve az 1840. évi VIII. tcz. 4. §-a értelmében azonban tilos volt a jobbagytelek külsőségeit a belsőségtől elszakasztani vagy a telket szétdarabolni.

E tilalmat az urbéri kapcsolat megszűnte és az urbéri területeknek a volt urbéresek tulajdonába való átmenete alkalmával az 1853. évi márczius 2-án kelt császári nyiltparancs 2. §-a fentartotta, és az az ideigl. törv. szab. VI. 1. §-a értelmében egészen az 1871. évi LIII. tcz. életbelép- teig hatályban maradt.

Az 1871. évi LIII. tcz. 55. §-a, ugy az urbéri külső birtoknak a belsőségtől való elszakítása, mint a telkek szét- darabolása ellen fenállott tilalmat eltörölte, és az 56. §-ban kimondotta, hogy «az urbéri telkek után járó erdő-, nádas- és legelőilletmények szintén különváltan elidegeníthetők, mi- helyt azok a telekkönyvben külön vannak kitüntetve. Ennek megtörténtéig, a mennyiben az ellenkező be nem bizonyit- tatnék, a belsőség tartozékául tekintendők».

A mig tehát előbb a magán- (urbéri) jog értelmében az osztatlan illetőség elválaszthatatlan részét képezte annak az urbéri teleknek, a mely után járt, ezt a kapcsolatot az 1871. évi LIII. tcz. megszüntette és a telekkönyvileg külön kitüntetett osztatlan illetőségnek különvált elidegenítését meg- engedte.

A törvénynek az a megszorítása, hogy az osztatlan ille- tőség elkülönítve csak akkor idegeníthető el, ha telekkönyvi- leg külön van kitüntetve, a helyes magyarázat szerint csupán a telekkönyvi elidegenítésre értendő, a melynél ez a meg- szorítás indokolva van az által, hogy a telekkönyvi átruhá- zásához a telekkönyvi rendelet 71. §-a értelmében első sorban megkivántatik, miszerint az átruházó az átruházandó ingat- lan tulajdonosaként előzőleg a telekkönyvben előforduljon, a mely feltétel az egyéni osztatlan legelőilletőség tekinté- ben a törvény hozatala idejében rendszerint (l. az alább idé- zett 1854. évi julius 23-iki I. M. r. 61. §-át) fen nem forgott.

De az ellen, hogy az osztatlan legelőilletőség a telek- könyvi külön kitüntetés előtt telekkönyvön kívül különváltan átruháztassék, akadály fen nem foroghat. Mert az idézett törvény 56. §-a szerint ez az illetőség a belsőség tartozékául csak kétség esetében vélelmezendő, a tulajdonos tehát ebbeli határozott kikötéssel a belsőséget az osztatlan legelőilletőség nélkül is elidegenítheti; és mivel a törvény 55. §-ánál fogva a külső birtokrészleteken egyenkint is tulajdonos, ez uton a törvény értelmében oda juthat, hogy a belsőség és a külső birtokrészletek különvált elidegenítése után az urbéri telek- ből végül csak az osztatlan illetőség marad tulajdonában; mivel pedig ez a forgalomból kivéve nincsen, kétségtelen, hogy ez esetben az osztatlan legelőilletőség önmagában is átruházható. Már pedig, ha az osztatlan legelőilletőség az urbéri telek egyéb tartozmányai előzetes elszakítása és át- ruházása után különváltan elidegenítés tárgyát képezheti, nincs elfogadható ok, a mely a részleges elkülönítések meg- fordított rendjét, illetve az osztatlan illetőségnek az urbéri telektől való előzetes elszakítását és különvált elidegenítését kizárná. Csakhogy természetesen a külön nem telekkönyv- zett osztatlan legelőilletőség elidegenítése, mint a nem telek- könyvezett ingatlanokra vonatkozó dologjogi viszonyok általá- ban, telekkönyvileg keresztül nem vihető.

Telekkönyvileg azonban az urbéri telek és az osztatlan legelőilletőség közti jogviszony egészen eltérőleg alakult.

Az 1854. évi julius 23-iki igazságügyminiszteri rendelet 61. §. 3. pontja értelmében a telekkönyvi helyszinelés alkal- mával a volt urbéresek közös legelője a község nevére, mint külön jószágtest, külön telekjegyzőkönyvbe vétetett fel, és sem ebben a közös telekjegyzőkönyvben az urbéri telkekre vonatkozólag, sem az urbéri telkeket tartalmazó egyéni telek- jegyzőkönyvekben a közös legelőre vonatkozólag semmi- féle bejegyzés nem történt.

Ezzel szemben az 1869. évi 2579. I. M. számú szabály- rendelet 7. §. g) pontja a telekkönyvek átalakítása esetére előírta, hogy a közös terület ne a községnek nevére, hanem olyan telekjegyzőkönyvbe vétessék fel, melyben tulajdonos- ként senki meg nem neveztetik, és csak az mutatattik ki, hogy a közös terület mely telekjegyzőkönyvekben foglalt urbéri telkekhez tartozik; viszont ezekben az egyéni telek- jegyzőkönyvekben, a melyekben foglalt urbéri telkekhez a közös területből bizonyos osztatlan illetőség tartozik, hivat- kozás történjék a közös telekjegyzőkönyvre.

Az 1881. évi 40101. I. M. sz. szabályrendelet pedig az ezután foganatosítandó telekkönyvi átalakításokra ugy intéz- kedett, hogy a közös terület csak egy közös telekjegyző- könyvbe vezetessék be, a melyben az egyéni jogosultak névszerint és részesedésük arányának kitétele mellett fel- soroltassanak; de sem a közös telekjegyzőkönyvben a része- sedés alapjául szolgáló urbéri telkeket tartalmazó egyéni telekjegyzőkönyvekre, sem az utóbbiaknak a közös telek- jegyzőkönyvre semmi hivatkozás ne tétessék.

Végül az 1889. évi 45041. I. M. számú szabályrendelet ugy a telekkönyvi átalakítás, mint a betétszerkesztés esetére előírja, hogy a közös terület a volt urbéresek nevére közös telekjegyzőkönyvbe, és az abból az egyes jogosultakra eső osztatlan illetőségek, mint valóságos birtokrészletek, a joga- sultak egyéni telekjegyzőkönyveibe vezetessenek be, és egyuttal a közös és az egyéni telekjegyzőkönyvek bevezeté- sei összeütközésének megelőzése végett a rendelet részletesen szabályozza, hogy mely jogviszonyok keletkezése és meg- szűnése jegyeztessék be a közös telekjegyzőkönyvbe, és melyeké az egyéni telekjegyzőkönyvekbe.

A mint az előadottakból kitetszik, ott, hol a helyszine- lésen alapuló telekjegyzőkönyvek át nem alakítottak, vagy ezek netáni átalakítása az 1869. évi 2579. I. M. sz. szabály- rendelet hatályba lépte előtt vitetett keresztül, a közös legelő telekkönyvileg, mint a (volt urbéres) község nevére felvett jószágtest jelentkezik, mely sem egészben, sem a volt urbéri telkekre eső egyes hányadrészeiben más telekkönyvi jószágtestnek alkatrészét nem képezi. Ez a telekkönyvi külön- legesség, nyilvánosság és elsőbbségnél fogva másképen nem is lehet; mert ha ugyanaz az ingatlan, a mely önmagában egy telekkönyvi jószágtestet képez, egyidejűleg még több más s olyan telekkönyvi jószágtestekhez is tartozhatnék, a melyek alkatrészeként a telekkönyvi birtoklapon kitüntetve nincsen, akkor az ezekben a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzett jogok a bejegyzésnél fogva a birtoklapon különlegesen nem specialisált ingatlanokra is kiterjednének, továbbá a kérdé- ses közös legelőnek telekkönyvi állása magából abból a telekjegyzőkönyvből, melynek birtoklapján tulajdonképen fel van véve, kivehető nem lenne, és végül a közös legelőt tartalmazó s az urbéri telkeket feltüntető telekjegyzőköny- vek teherlapi bejegyzései között kiegyenlíthetlen collisio szár- mazhatnék, a mi telekkönyvi intézményünk fent kiemelt elveivel ellenkeznék.

Az ily osztatlan legelőilletőség tehát, habár az 1871. évi LIII. törvényzikk hatályba lépte előtt érvényben volt anyagi jog szerint az illető urbéri teleknek elválaszthatlan alkatrészét képezte, telekkönyvileg ép oly kevéssé volt része az urbéri telket feltüntető telekkönyvi jószágtestnek, mint az urbéri telekhez elválaszthatlanul tartozott azok a belső vagy külső földek, melyek elnézésből vagy bármely okból

egyáltalán nem telekkönyvezettek vagy telekkönyvileg más jószágtesttel egyesítették.

Hogy az anyagi jog szerint együvé tartozott ingatlanok nem okvetlenül képeztek telekkönyvileg is elválaszthatlan egészet, bizonyítják az 1854. évi július 23-iki igazságügy-miniszteri rendelet 59. §. C—F. pontjai, melyek szerint oly közös telket, melynek külsőségeit vagy ezeket és a belsőség egyik-másik alkatrészét a tulajdonostársak egymás között természetben felosztották, mindenkor megfelelő számú külön telekkönyvi jószágtestekként kellett felvenni, habár az ily telek szétadarabolása akkor magánjogilag tilos volt. De bizonyítja ezt az 1868. LIV. tcz. 422. §-a is, mely «a törvény szerint együvé tartozó» és a «telekkönyvi szabályok szerint elválaszthatlan» ingatlanokat különböztet meg; holott, ha a telekjegyzőkönyvben ki nem tüntetett, de a törvény szerint a telekkönyvezett jószágtesthez tartozó ingatlan eme telekkönyvi jószágtestnek alkatrészét tenné, «a telekkönyvi szabályok szerint elválaszthatlan» ingatlanok mellett «a törvény szerint együvé tartozó» ingatlanok külön kiemelése a törvényben felesleges lett volna.

A helyszinelési szabályok szerint telekkönyvezett közös legelő telekkönyvi szempontból nem csupán látszólag, hanem valósággal is mint a (volt urbéres) község nevében álló külön jószágtest tekintendő és mint ilyen szolgál telekkönyvi bejegyzések tárgyául. Kitűnik ez az 1854. évi július 23-iki igazságügyminiszteri rendelet már idézett 61. §-ából, és még inkább az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. h) pontjából, a mely a közös legelőt terhelő közös tartozás biztosításáról rendelkezik, tehát a közös telekjegyzőkönyvbe bejegyzett jelzálogterhet feltételez.

A kifejtettek eredményeképp megállapítható, hogy:

I. a helyszinelési szabályok szerint telekkönyvezett közös legelőből az egyes urbéri telkekre eső osztatlan illetőségek, mivel az urbéri telkeket tartalmazó telekjegyzőkönyvek birtokállási lapjain elő nem fordulnak: telekkönyvileg az itt foglalt jószágtestek alkatrészeit nem teszik és az ezekre a jószágtestekre bejegyzett jelzálogteher alatt nem állanak.

A kik az ellenkező nézetet vallják, és az urbéri telek telekkönyvi állásának s így jelzálogterhének az osztatlan legelőilletőségre való kihatását az esetben is vitatják, mikor ez az illetőség az urbéri telket feltüntető telekkönyvi jószágtest alkatrészeként az illető telekkönyv birtokállási lapján elő nem fordul, avval érvelnek, hogy, habár az osztatlan illetőség a birtokállási lapon nem szerepel, az az 1871. évi LIII. tczikk 56. §-ának rendelkezésénél fogva az urbéri telek tartozékaként tekintendő, és mint tartozék jogilag a földolog sorsában osztozik.

Ez az érvelés azonban meg nem állhat. Mert ha az idézett törvényszakasz az osztatlan legelőilletőséget az anyagi jog szempontjából az urbéri telek tartozékának minősíti is ez, miként fent is jeleztetett, az osztatlan legelőilletőséget még nem teszi telekkönyvileg is az urbéri telkek tartozékává; hisz magánjogilag az udvartér is tartozéka az azt körülzáró háznak, ugyszintén a gyári kémény is tartozéka a gyártelepnek, és ennek daczára, ha az udvartér, illetve a gyári kémény által elfoglalt birtokrészlet a házzal, illetőleg a gyári teleppel a telekkönyvben egy jószágtestté egyesítve nincsenek, telekkönyvileg tartozékot nem képeznek. Egyáltalán megállapítható, hogy telekkönyvi értelemben valamely ingatlan egy telekkönyvi jószágtestnek alkatrésze lehet, de tartozéka nem. Egyébiránt az 1871: LIII. tcz. 56. §-a még az anyagi jog szempontjából sem minősíti a kérdéses legelőilletőséget feltétlen tartozéknak, hanem e tekintetben csak kétség esetére állít fel vélelmet, melylyel szemben világosan megengedi, hogy az érdekelt fél az ellenkezőt bebizonyíthassa. Ha tehát az anyagi jog szerint is csak esetenként és a netán előrebocsátott bizonyítási eljárás eredménye alapján

dönthető el, vajon az osztatlan legelőilletőség az urbéri telkek tartozéka-e vagy sem, még kevésbé állítható, hogy az urbéri telkek telekkönyvi állása feltétlenül kihat arra a legelőilletőségre, melynek tulajdonosa magából a telekkönyvből meg sem állapítható. Végtére megfontolást igényel az a kérdés is, hogy mi indította a törvényhozást ennek a tartozéki vélelemnek a felállítására? Bizonyára az a körülmény, hogy miután az urbéri telkeknek szétadarabolása és a külsőségeknek a belsőségtől való elszakítása szabaddá tétett, s miután e szerint az egyénileg nem telekkönyvezett osztatlan legelőilletőség is önmagában szabad átruházásnak tárgyává lett, erre az eredetileg jogosulttal szemben, miként már fent kiemeltetett, telekkönyvön kívüli tulajdonjog más által is szerezhető; hogy tehát az urbéri birtok szétadarabolása és a külsőségnek a belsőségből való elszakítása esetében az osztatlan legelőilletőségnek telekkönyvön kívüli tulajdonosa mindenkor megállapítható legyen, erre nézve a törvényhozás azt a vélelmet állította fel, hogy kétség esetében azé az osztatlan legelőilletőség, a kié a belsőség. De ebből egy-szersmind következik, hogy mivel a jelzálogjog telekkönyvön kívül meg nem szerezhető, a jelzálog tekintetében a kérdéses tartozéki vélelem nem áll. Hogy az urbéri telkekre vagy az ily telek belsőségére szerzett jelzálogjog szempontjából az osztatlan legelőilletőség tartozéknak nem vehető, erre eklatans bizonyítékot szolgáltatnak úgy az 1868. évi LIV. tcz.-nek hatályon kívül helyezett 423. § a, mint az 1881: LX. tcz. nek érvényben levő 149. §-a. E §-ok szerint ugyanis a telekkönyvezett ingatlanra szerzett végrehajtási zálogjog csak arra a tartozékra terjed ki, a mely az állag sérelme vagy nevezetes értékcsökkenés nélkül az ingatlantól el nem választható; az osztatlan legelőilletőség e törvényszakaszok értelmében tehát nem képezi az ingatlannak oly tartozékát, melyre a végrehajtási zálogjog kihat. Arra pedig, hogy a végrehajtás útján kívül szerzett jelzálogjog hatálya tovább terjedjen, mint a végrehajtási zálogjogé, semmi elfogadható alap nincsen.

Másképpen áll a dolog ott, hol a telekjegyzőkönyvek átalakítása az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet hatályba lépte után és a közös legelő telekkönyvezése eme szabályrendelet 7. §. g) pontja értelmében történt.

Itt a közös legelőbeli osztatlan illetőségek az egyéni telekjegyzőkönyvek birtokállási lapjain, mint az egyes urbéri telkeket feltüntető telekkönyvi jószágtestek alkatrészei jelentkeznek; míg a közös telekjegyzőkönyv, a mely névre nem szól, az 1855. évi február 26-iki igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a és a telekkönyvi rendelet 49. §-a értelmében tulajdonképi telekjegyzőkönyvnek nem tekinthető, abban a telekkönyvi rendelet 71. §-a értelmében további telekkönyvi bejegyzések nem eszközölhetők, és az inkább csak a közös terület tárgyi nyilvántartására szolgál, a dologjogi viszonyok tekintetében ellenben világosan azokra az egyéni telekjegyzőkönyvekre utal, melyekben az osztatlan illetőségek tulajdonképen telekkönyvezve vannak.

Itt eredményül megállapítható, hogy:

II. az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint telekkönyvezett közös legelőbeli osztatlan illetőségre kihat a vele egy telekkönyvi jószágtestté egyesített urbéri birtoknak telekkönyvi állása és így ennek jelzálogterhe is.

A most tárgyalt telekkönyvezési szabálynak kétségtelenül az volt a célja, hogy az urbéri telek és a reá a közös legelőből eső osztatlan illetőség között az anyagi jog szerint akkor fenállott elválaszthatlan kapcsolatot telekkönyvileg is érvényesítse, miért is egyrészt az osztatlan illetőségek az illető urbéri telkekkel az utóbbiakat tartalmazó egyéni telekjegyzőkönyvekben telekkönyvileg egyesítették, másrészt pedig, hogy a közös legelő kétszeres telekkönyvezéséből a telekkönyvi elsőbbséget és nyilvánosságot sértő következ-

mények elő ne álljanak, a közös telekjegyzőkönyvtől a tulajdonképi telekjegyzőkönyvi minőség megvonatott. De abból, hogy a rendelet 7. §. g) pontjában előírt telekkönyvezéssel az urbéri telek és az osztatlan legelőilletőség között magánjogilag fenállott kapcsolat a jövőre nézve telekkönyvileg is megvalósított, szintén csak azt kell következtetni, hogy az ettől eltérőleg a korábbi szabályok szerint telekkönyvezett közös legelőből az urbéri telkekre eső osztatlan illetőségek és a kérdéses urbéri telkek között ez a kapcsolat telekkönyvileg létre nem jött és fen nem áll.

Itt mellesleg megjegyzendő, hogy az osztatlan legelőilletőség, mihelyt a telekkönyvben az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint van kitüntetve, az 1871. LIII. tcz. 56. §-a értelmében — már telekkönyvileg is — különváltan elidegeníthető. Az egyénileg felosztott legelőből kihasított illetőség ugyanis az urbéri telekkel már az 1836. évi VI. tcz. 3. §-a értelmében annyira egybeolvadt, hogy az 1871. évi LIII. tcz. 55. §-ának a telek szétdarabolását megengedő határozata szükségképen az ily legelőilletőség elkülönített elidegenítésére is kiterjed; ha tehát a most idézett törvény az 56. §-ban a legelőilletőség elkülönített elidegenítését újból és külön hangsúlyozza, ez csak az osztatlan illetőségre vonatkozhatik; már pedig az osztatlan legelőilletőség e törvény hozatala idejében csak az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet g) pontja szerint lehetett telekkönyvileg külön kitüntetve.

Ha az urbéri telek és a közösből reá eső osztatlan legelőilletőség között az anyagi jog szerint fenállott kapcsolat a telekkönyvben csak későn jutott érvényre, e viszony utóbb megfordított alakulást mutat, a mennyiben az anyagi jog már az 1871. évi LIII. tcz. 56. §-ában a kérdéses kapcsolatot megszüntette, míg az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja egészen az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet kiadásáig hatályban maradt, és ennél fogva az ez idő alatt átalakított minden telekkönyvben az urbéri telek és az osztatlan legelőilletőség között magánjogilag már megszűnt kapcsolatot telekkönyvileg még mindig kifejezésre kellett hozni.

Vége az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet a telekkönyvi szabályokat is összhangba hozta a változott anyagi joggal és a közös legelőre nézve egy teljesen szabályszerű, a tulajdonostársak neveit és tulajdonjogi arányát feltüntető közös telekjegyzőkönyv nyitását írta elő olyképen, hogy sem ebben a közös telekjegyzőkönyvben az illető urbéri telkeket tartalmazó egyéni telekjegyzőkönyvekre, sem az utóbbiakban a közös telekjegyzőkönyvre vagy az osztatlan legelőilletőségekre semmi utalás vagy hivatkozás ne foglaltassék, mi által az urbéri telek és az osztatlan legelőilletőség közti kapcsolat telekkönyvileg is megszűnt.

Ebből következik, hogy:

III. az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös legelőre vagy ennek valamely tulajdonostársát illető hányadrészére telekkönyvi jogok csak a közös telekjegyzőkönyvben szerezhettek; az egyes osztatlan illetőségek pedig, mivel az urbéri telkeket tartalmazó egyéni telekjegyzőkönyvek birtokállási lapjain elő nem fordulnak, telekkönyvileg az itt foglalt jószágtesteknek alkatrészeit nem teszik, és az ezekre vonatkozó telekkönyvi bejegyzések hatálya alatt nem állanak.

Az eddigi fejtegetések eredménye, a mennyiben az itt eldöntendő kérdésre vonatkozik, röviden úgy is foglalható össze, hogy:

I—III. (IV.) a helyszínelési szabályok az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös legelőből az egyes urbéri telek után járó osztatlan illetőségre az urbéri telek telekkönyvi állása ki nem hat; az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja (ugyszintén az 1889. évi 45041. I. M. számú rendelet) szerint telekkönyvezett közös legelőből

az egyes urbéri telek után járó osztatlan illetőségre azonban a vele egy telekkönyvi jószágtestté egyesített urbéri teleknek telekkönyvi állása kihat.

Itt megjegyzendő, hogy az ország erdélyi részeiben az 1870. évi 106. I. M. számú szabályrendelet szerint helyszínelte közös legelőre természetesen ugyanaz áll, a mi az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint telekkönyvezett közös legelő tekintetében kifejtetett.

Nem felesleges továbbá e helyütt annak kiemelése, hogy a közös legelőnek az 1854. július 23-iki igazságügyminiszteri rendelet 61. §-ában előírt telekkönyvi felvétele teljes összhangban állott a telekkönyvi rendszerünkben elfogadott avval az elvvel, hogy ugyanabban a telekjegyzőkönyvben csak olyan ingatlanok foglaltassanak, a melyek ugyanannak a személynek kizárólagos egyéni tulajdonát, vagy ugyanazon több személynek azonos irányu közös tulajdonát képezik, de egyéni és közös tulajdon egy telekjegyzőkönyvbe rendszerint nem foglalható és egy telekkönyvi jószágtestté még kevésbé egyesíthető. (L. különösen az 1853. április 18-iki igazságügyminiszteri rendelet 15. §. d) és f) pontjait.) Az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet úgy ennek az elvnek, mint annak a követelménynek is megfelel, hogy az urbéri telektől már elválasztható osztatlan legelőilletőségre vonatkozó dologjogi viszonyok a tulajdonostársak nevére nyitott közös telekjegyzőkönyvben telekkönyvileg is szabályszerűen keresztülvitessenek. Azonban a tulajdonostársak nagy számánál fogva hamar felszaporodott bejegyzések az ily közös telekjegyzőkönyveket nehezen áttekinthetőkké és kezelhetőkké tevén, ez a körülmény egyik oka volt a közös legelő telekkönyvezésének azon megváltoztatására, melyet a fent már idézett és alább még bővebben tárgyalandó 1889. évi 45041. I. M. sz. szabályrendelet létesített.

Dr. Dévai Ignác,
budapesti kir. tszéki bíró.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Siketnémák tolmácsa.

A siketnémák nincsenek kizárva minden ügyködésből s habár a régi római jog szerint «vitio laborantes», vagyis állandó bajban sinlődnek, nyomorékoknak nevezettek s habár a gyámságtól eltiltattak, némely ügyletekben még ott is szerepelhettek.

Van ugyan olyan magánjogi irónk, a ki a siketnémaságot — «ha hozzá tanítás nem járult» — korlátolt lelki állapotnak mondja, mely az ést és szabad elhatározást kizárja s a jogokra is hatással van és a siketnémaságban szenvedő személyek jogérvényes cselekményekre képtelenek.

Ez a felfogás azonban meg van czáfolva az újabb törvények és rendeletek által, a melyekből nyilvánvaló, hogy a tanításban nem részesült siketnémák nincsenek megfosztva némely jogügyletek érvényes kötésétől.

Az osztr. polg. törvénykönyv 275. §-a szerint: «A siketnémák, ha egyszersmind kábák is, mindig gyámság alatt maradnak, de ha 25-ik évökbe lépésük után ügyeiket maguk intézni képesek, akaratjuk ellen nekik gondviselő nem rendeltethetik, csakhogy törvény előtt ügyviselő nélkül soha se jelenjenek meg».

Az 1884. évi XVII. tcz. 1. §-a az iparüzésre való képeséget következőleg határozza meg: «A m. korona országai területén minden nagykoru, vagy nagykorunak nyilvánított egyén, nemre való tekintet nélkül, ezen törvény korlátai közt bármely iparágat, ideértve a kereskedést is, bárhol önállóan és szabadon gyakorolhat».

Tehát az ipar és kereskedés folytatásától a siketnémák eltiltva nincsenek, de nem is lehetnek, mert kézi ügyességük sokszor nagyobb, mint egy ép szervezetű emberé.

A polg. perrendtartás 191. §-a szerint: «a kik elmebeli vagy testi fogyatkozásuknál fogva a valóságot bizonyosan meg nem tudhatták, vagy ezt kétségtelen módon előadni nem képesek, tanukul el nem fogadtathatnak».

Az 1881. évi LIX. tcz. 21. §-a szerint: «az eskü meg nem engedhető azon félnek, a ki testi vagy elmebeli fogyatkozásoknál fogva arról, a mit esküvel kellene bizonyítani, saját érzékei által biztos tudomást nem szerezhettek.»

Igy sem a tanuskodástól, sem az eskütől nincsenek felmentve a siketnémák, csak az szükséges, hogy magukat kellőleg megértetni tudják.

Csupán a végrendeleti tanuskodástól tiltja el őket az 1876. évi XVI. tcz. 2. §-a, midőn kimondja, hogy «azok a kik 18-ik évüket be nem töltötték, továbbá a vakok, siketek és némák, vagy a kik eszök használatától megfosztva vannak, írásbeli magánvégrendeletnél tanuk nem lehetnek».

Azonban ez a törvény sem fosztja meg a siketnémákat a végrendeletképeségtől, csak bizonyos megszorítással hatalmazza fel őket erre, midőn kimondja a 21. §-ában, hogy: «Némák és siketnémák, még ha írni-olvasni tudnak is, továbbá a 18 éven aluli kiskorúak, a mennyiben végrendeletképeséggel bírnak, csak közvégrendeletet tehetnek».

A váltótörvény, vagyis az 1876. évi XXVII. tcz. 1. §-a szerint: «Szenvedő váltóképességgel bír mindenki, a ki terhes szerződéseket jogérvényesen köthet».

Már pedig, hogy terhes szerződések kötésére a siketnémák is képesek, az nyilvánvaló a közjegyzői törvény idevonatkozó intézkedéseiből.

Az 1886. évi VII. tcz. 21. §-a szerint: «okirat által való bizonyítás csak közjegyzői okirattal történhetik: c) vakok, siketnémák, olvasni nem tudó siketek, vagy írni nem tudó némák által kiállított minden okiratnál, a mennyiben a jogügylet megkötésénél személyesen jártak el».

Hogy aztán a törvény nagy óvatosságra inti a közjegyzőket a siketnémák ügyében való eljárásakor, az csak a siketnémák érdekében történik.

Az 1874. évi XXXV. tcz. 75. §-a ugyanis elrendeli: «Ha valamely fél vak, süket, néma, siketnéma, szükséges, hogy két tanu vagy egy másik közjegyző is jelen legyen».

Továbbá meghatározza ugyanezen törvény azt a módot, a mely szerint a közjegyzőnek meg kell bizonyosodni arról, hogy a siketnéma teljes tudatával bír cselekményének és következményeinek. E tekintetben a következőket rendeli:

76. §. Oly siketnek, a ki olvasni tud, az iratot magának kell olvasni és egyszersmind kijelentenie, hogy azt olvasta és akaratjával megegyezőnek találta. Ha a siket olvasni nem tud, a tanukon felül még egy, a siket bizalmát bíró személy hivatik meg, a kinek jelbeszédét a siket megérti. A siketnek ezen jelbeszédben való jártasságáról a közjegyző magának meggyőződést szerezni tartozik oly kísérletek által, melyek nem a fenforgó tárgyra vonatkoznak.»

77. §. «Ha valamely fél néma, vagy siketnéma, a 76. §. szabályai szerint a jelbeszédben jártas bizalmi személy mindig meghívandó. Ha a fél írni olvasni tud, az iratot magának kell olvasnia s egyszersmind bizonyítania, hogy azt olvasta és akaratjával megegyezőnek találta. Ha írni-olvasni nem tud, a jelbeszédben jártas két bizalmi személy hívandó meg.

Polgári ügyekben tehát a siketnémákra vonatkozólag van intézkedés téve, de van az a büntetőügyekben is.

A Btk. 88. §-a szerint: «Siketnémák, ha cselekvésük bűnösségére belátással nem bírnak, büntett, vagy vétség miatt nem büntethetők».

És csak akkor nem büntethetők, «ha cselekvésük bűnösségére belátással nem bírnak», ha pedig bírnak, akkor igen.

E törvényszakaszhoz az eredeti javaslatban még egy függelék is volt: «Ha azonban képesek voltak cselekvésük bűnösségét felismerni, a 84. §. határozatai lesznek irányadók». Azonban ez a függelék kihagyatott, mert az igazságügyi

bizottság jelentése szerint: «azon intézkedést, hogy a siketnémák még azon esetben is, ha a kiképzetésben, oktatásban részesülvén, képesek voltak cselekvésük bűnösségét felismerni, a 16-ik évet be nem töltött ifju egyénekkal egyenlő kedvezményben részesíttessenek: a bizottság indokoltnak nem tartja».

Hogy azután a siketnémák beszámítási képessége miként állapíttassék meg, erre vonatkozólag egymástól alig különböző intézkedések történtek.

A régi s Szlemenics Pál által a «Magyar fenyítő törvényben» tolmácsolt eljárás szerint: «Ha a vallatás alá vett rab siket, vagy néma, vagy siketnéma volna, a vallató bírónak íráshoz, vagy ha a rab írni nem tudna, oly emberek segélyére szükséges folyamodni, kik a rab gondolatjeleit tökéletesen értik».

Az 1843-iki büntető-javaslat 73. §-a következőleg rendelkezik: «Minden beszámítástól és büntetéstől menten maradnak a siketnémák, ha elmebeli tehetségeik oly kevéssé vannak kifejlődve, hogy tetteiknek büntethetőségét belátni nem képesek».

Az érvényben levő büntető ügyviteli szabályok 46. §-ában állandó szakértőkről rendelkezik ugyan általánosságban, de siketnémákról említést nem tesz, midőn így rendelkezik: «Ha valamely törvényszéknél, vagy járásbírósnál a tudományok, vagy ismeretek egyes szakmáiból gyakrabban kívántatik bűnügyi szakvélemény és a bíróság székhelyén ama szakmának valamelyikében kiváló képzettséggel és jártassággal bíró egyén lakik, ez beleegyezésével az igazságügy-minister által az illető bíróság állandó szakértőjévé nevezhető ki. A törvényszéki orvos és tolmács is az állandó szakértőkhöz tartoznak, de ezeknek kinevezéséről külön szabályok rendelkeznek».

Mint hogy tehát sem ebben a büntető ügyviteli szabályokban, sem az érvényben levő bünvádi eljárási szabályokban nincs említés téve a siketnémákról és azoknak kihallgatása módjáról; e tekintetben a vizsgálóbírónak semmi szabály nem állván rendelkezésére, alkalmazkodni nem tud s kénytelen saját belátása szerint járni el.

Az 1889-ben megjelent «Bünvádi eljárási javaslat» 149. §. második bekezdése már határozott rendelkezést tesz a siketnémák kihallgatására nézve: «A némák és siketnémák, a mennyiben írni és olvasni tudnak, az esküt (mint tanuk) szövegének aláírásával teszik le, a siketek pedig a velök közölt esküszöveget felolvassák. Ha pedig az említett egyének írni és olvasni nem tudnak, hites tolmács segélyével jelbeszédileg esküsznek».

Továbbá a 243. §-ban: «Ha a terhelt siket, vagy néma — — —: ugy a 143. §-ban foglalt rendelkezések irányadók».

A legújabb, most tárgyalás alatt lévő «Bünvádi perrendtartás» szintén rendelkezik a siketnémákról.

A 140. §. második bekezdése szerint: «Ha a terhelt siket, de olvasni tud, a kérdéseket írásban kell hozzá intézni, ha pedig néma, de írástudó, arra szólítandó fel, hogy a feleleteket írásban adja meg, esetleg önmaga írja a jegyzőkönyvbe. Ha a kihallgatás ekként nem foganatosítható, a kérdésnek és a terhelt feleletének tolmácsolására oly egyén alkalmazandó, ki magát a terhelttel megértetni tudja».

216. §. «A tanuk kihallgatásánál a 140. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók».

218. §. «A némák és siketnémák, ha írni, olvasni tudnak, az esküt szövegének aláírásával teszik le, a siket tanuk pedig a velök közölt esküszöveget felolvassák. Ha pedig a siketek, a némák és a siketnémák írni és olvasni nem tudnak, előlegesen megeskettetett tolmács közreműködésével, jelbeszédlel esküsznek.»

Ezekben a legújabb javaslatokban tehát már határozott intézkedés van téve, hogy a siketnémák tolmács és pedig az 1889-ik javaslat szerint «hites tolmács» közbejöttével hallgatandók ki.

Azonban, hogy kik legyenek ezek a tolmácsok, arról nincs még eddig semmi törvényes intézkedés.

A közjegyzői törvény szerint a «siket bizalmát bíró», a a siket «jelbeszédét értő», jelbeszédben jártas «bizalmi személy»; a régi gyakorlat szerint: «oly ember, a ki a rab gondolatjeleit tökéletesen érti», az 1889. évi bünv. elj. javaslat szerint «hites tolmács», a legújabb büntető perrendtartás szerint: «előlegesen megeskett tolmács» használandó a siketnémák kihallgatásánál. A gyakorlati életben pedig ez úgy történik, hogy a siketnéma legközelebbi rokona — a ki a jelbeszédet úgy a hogy érti, — szolgál tolmácsul.

Ez sok esetben nemcsak veszedelmes, hanem törvénybe ütköző is lehet. Például a végrendeletnél, ha másként a tolmácsul szolgáló rokon örökös lenne, elesik, vagy legalább is eleshetik attól a végrendeleti örökösödéstől, a mely végrendelet készítésénél ő volt a tolmács. De nemcsak a végrendelet, hanem minden más okirat készítésénél is kétes értékű a rokon, a hozzá tartozó tolmácsolása s nem mindenkor megbízható az a kihallgatásoknál sem. Nincs semmi biztosíték arra, hogy az ilyen tolmács kellőleg megérti-e a siketnémat s ha megértette, annak megfelelőleg tolmácsolja-e a siketnéma akaratát.

Messze menne kiterjeszkedni arra, hogy az ugynevezett nyelv tolmácsok is ki vannak zárva bizonyos esetekben a tolmácsolhatásból, a mely esetek közül legelől áll a rokonság általi érdekeltség, pedig azokkal a tolmácsokkal szemben nemcsak a letett eskü, hanem a fegyelmi hatóság is biztosítékot nyújt a hü tolmácsolásra, a mint ez meg van írva az 1873 október 22-ikén 32942/873. I. M. sz. rendeletben. Hogy maga a legfőbb ítélőszék, a kir. Curia maga is mily kétes értékűnek tartja az ilyen hozzátartozó tolmácsolását a siketnéma által kötött jogügyletben, például szolgálhat erre az 1892. évi márczius 4-én 950/891. P. sz. a. hozott curiai ítélet, a melyben tisztán ki van mondva, hogy habár közjegyzői okiratról van is szó, «nincs meg a biztosíték arra, hogy azok, kik a siketnéma akaratának tolmácsául szerepeltek, az ő akaratkijelentését megértették és az ügylet feltételeit, illetőleg azt, a mire az akaratelhatározásnak irányulni kellett, vele kétségtelenül megértették volna».

Ha tehát a «hozzá tartozók» tolmácsolása a siketnémák ügyében oly bizonytalan a jelenre és jövőre, gondoskodni kell, hogy a siketnémák oly tolmácsolásban részesüljenek, a melynek őszinteségéhez ne férjen kétely.

Hites tolmácsokról kell gondoskodni a siketnémák részére!

És ez nem is olyan nehéz.

Már 1802-ben felállított a váci országos siketnéma intézetet. Az 1841. évi 10764. sz. a. kiadott helytartósági intézmény elrendelte az országban levő siketnémák összeírását. Az 1867. évi április 15-én 1605. sz. a. megjelent egy közoktatásügyi miniszteri rendelet, «siketnémák oktatására alkalmas tanítók kiképzése tárgyában». Az 1871. évtől kezdve 9 évben 35,000 frtot, négy évben 36,000 frtot, négy évben 37,000 frtot meghaladó összegben fordul elő az állami költségvetésben a váci siketnémák intézetének évi segélyezése, míg ugyanezen összeg az 1893. évben már 38,880 frt s ezenkívül van még az intézet «kibővítésére» megszavazott 18000 frtnak fele része vagyis 9000 frt. És így a váci siketnémák intézete az 1893-ik évben összesen 47,880 frt állami segélyben részesült.

A hol ily tekintélyes összeget szavaz meg az országgyűlés körültekintő bölcsesége egy intézetre, kétségtelen, hogy ez az intézet virágzik s oly vezetés alatt áll, a melynek vezetői teljesen szakképzettek.

Már most ha van nekünk egy kitűnő siketnéma intézetünk, vannak ott szakképzett jeles tanáraink, könnyen találhatunk módot arra, hogy ebben az intézetben annyi egyén nyerjen kiképzést a siketnémák tolmácsolására, a mennyire szükség van az országban.

És mennyire van szükség?

Egyelőre minden törvényszék, később minden járásbíró-ság, illetőleg közjegyző székhelyére egyre.

Azt sem nehéz elhatározni, hogy kik képeztesse ki ilyen siketnémák tolmácsává?

Az orvosok, egyedül az orvosok, a kik tanulmányuk és foglalkozásuknál fogva már praedestinálva vannak erre a tisztre.

Nem kétlem, hogy az orvosok közül elegendő számban vállalkoznak a siketnémák tolmácsolásának elsajátítására és annak végzésére. Hiszen a törvényszéki orvosi vizsgálat rendszerezése tárgyában is még csak a múlt évi április 24-én bocsátott ki a 16379/894. I. M. sz. rendelet s habár csak Budapesten és Kolozsváron nyerhető meg a képesítés, mégis örömmel olvashatjuk, hogy az orvosok tekintélyes számban sietnek a törvényszéki orvosi vizsga letételére.

Az említett szabályrendelet 4. §-a szerint: «A törvényszéki orvosi vizsgálat tárgyai: a törvényszéki orvostan, a törvényszéki elmekórtan, a törvényszéki vegytan és az anyagi magán- és büntetőjognak, valamint a polgári törvénykezési és a bűnvádi eljárási jognak ama részei, a melyeknek általános ismeretere a törvényszéki orvosnak, állásának kifogástalan betölthetése végett szüksége van».

Már most a ki ezt a vizsgát leteszi s így a jogi életben tájékozva van az ott előfordulható esetekről, semmi más nem szükséges neki, mint a jelbeszéd elsajátítása, hogy a siketnémák tolmácsa, még pedig teljesen megbízható, hites és szakszerű tolmácsa legyen.

Toldjuk meg a 16379/894. I. M. sz. rendelet 4. §-át, a vizsgálat tárgyainak rendjét egyetlenegy tétellel: a jelbeszéd elsajátításával s készen van a siketnémák hites tolmácsa.

Azonban adjunk alkalmat az orvosoknak, hogy ezt a jelbeszédet — saját megterhelhetőségük nélkül — elsajátíthassák a váci siketnémák intézetében.

Tegyük biztossá a siketnémák jogait s értessük meg velük köteleességeiket: a siketnémák hites tolmácsa útján.

K. Nagy Sándor
n.-váradai kir. tszéki bíró.

Megjegyzések a sommás visszahelyezési perről.

Joggyakorlatunknak a sommás visszahelyezési perrrel szemben folytatott ingadozó iránya közepett örvendetes jelenség, hogy ujabban az elmélet sietett segítségére a birtoknak, mely a valódi és jogkérdésekkel nem bonyolított visszahelyezési pert, épen a dologi jogok biztosítása végett, nem nélkülözheti. Az elmélet ezzel erkölcsi köteleességet teljesít, annyival inkább, mert, a mint dr. Katona Mór e lap hasábjain legutóbb megjelent cikkében is kimutatja, a sommás visszahelyezési per elfajulásában talán legnagyobb része van a Zlinszky-féle közhasználatban levő könyv idevágó téves fejtegetéseinek.

Tanulságos ez mindenesetre annyiban, hogy nem szabad dogma gyanánt elfogadnunk semmi jogi meggyőződést és ha még oly tetszetős deductiók lépcsőin jutunk is hozzá, a nélkül, hogy alapját törvény szerinti biztosságára nézve meg ne vizsgáljuk.

A törvény által nem indokolt és ezért téves e lapok 48. számában a sommás eljárás köréből az 1. §. 5. m) pontjával kapcsolatban felállított ama két tétel, mely szerint tekintettel arra, hogy id. törv. értelmében a sommás visszahelyezési keresettel valamely építmény lerontása — ide nem értve a kerítések eltávolítását — nem követelhető, erre nézve 1. a törvény a lerontás tilalmát csak önálló jelleggel bíró s önmagukban zárt egészet képező építészeti művekre akarta kiterjeszteni; 2. a törvény csak a befejezett, de nem a megkezdett építkezést kívánta a sommás visszahelyezési per keretéből kizárni.

Mindkét tétel önkényesen van felállítva és helyreigazitást igényel, nehogy újabb helytelen gyakorlat felé terelje az 1893. évi XVIII. tcz. alapján fejlődő sommás visszahelyezési pert.

A mi az elsőt illeti, kétségtelen, hogy a törvénynyel és a törvényhozónak ebben kifejezett akaratával ellenkezik, mert míg a törvény szerint a kerítésektől eltekintve, semmi más épület lerontása sem kérhető a visszahelyezés, addig a már említett cikkben vitatott első tétel szerint oly épület lerontása nincs kizárva, a mely a cikk írója által létesített kellékeket, u. m. «az önállóság és az önmagában való zárt egység» kellékeit nélkülözi.

Nem lehet ezt az elvet a törvényhozási előmunkálatokból sem levezetni. Sajátságos, hogy maga a cikk is hivatkozik az igazságügyi bizottság jelentésére, mely az eredeti törvényjavaslatban foglalt «épület» szó helyébe az «épitmény» szót alkalmazta, azzal az indokolással, hogy e kifejezés tágabb és többet foglal magában; hogyan hozza ki ebből az említett cikk, hogy a fogalmat az eredeti javaslatban adott fogalomnál is szűkebb körre szorítja, önkényes definitiójával?

Az épitményeknek e törvényszakasz szempontjából való osztályozása magában a kérdéses szakaszban megtörtént, midőn az szembeállítja a kerítést minden más épitménynyel. Minthogy pedig minden egyéb osztályozás a törvényszerű osztályozástól szükségkép eltér, ennél fogva ez nem csupán felesleges, hanem téves is és arra vezet, hogy a fogalmak határai elmosódjanak.

Kitűnik ez abból is, hogy a kérdéses cikk írója miként oldja meg saját tételének világánál az általa felhozott gyakorlati eseteket; bizonyára más eredmények ezek, mint ha a törvény világos rendelkezését tartja szem előtt.

Ama cikk szerint pl., ha alperes a közös udvarban ledőlt kamrája, istállója ledőlt oldalfalának küljebb építésével a közös udvarból foglal, a sommás visszahelyezési kereset ellen nem élhet az 1. §. 5. m) pontja és a 27. §. 2. pontja értelmében pergátló kifogással, mert ez esetben nem önálló és egészet képező építészeti műről van szó. Vajjon nem hivatkozhatnék tehát alperes arra, hogy ő nem kerítést emelt, hanem falat épített és vajon a törvénynek megfelelő e kifogást lehet-e mellőzni, azért, mert az istálló, a kamra oldalfala a cikkben felállított «önállósági és zárt egységi» teoriának nem felel meg?

E kérdést kétségtelenül ellenkező irányban kell eldöntünk, ha a törvény szerint akarjuk eldönteni és ellenkezőleg kell elbírálnunk a cikkben felhozott ama másik esetet is, a mikor alperes a felperessel eddig közösen birt pajtában választó falat emel, hogy a pajta felét kizárólagosan használhassa. Kétségtelen, hogy addig, a míg a jelen törvény hatályban marad és a míg a fal fal marad és nem kerítés, addig a bíróság sommás visszahelyezési perben nincs is jogosítva e választófal lerontását elrendelni.

A törvény rendelkezésének a javaslat indokolása szerint az a ratiója, hogy az épület lerontásának kérdése nem dönthető el az utolsó tényleges birtok alapján, hanem egyéb körülményektől is függ és az épületek lerontása gyakorlatilag oly nagy horderejű kérdés, melynek eldöntését az értékre való tekintet nélkül nem lehet a járásbíróra bízni; ezen alapszik a törvénynek az a rendelkezése, hogy a kerítés lerontása, mint a mely lényegileg a tényleges birtok kérdésétől függ, a mennyiben ennek határait jelzi és melynek lerontása az értékre való tekintettel sem mondható általában nagy gyakorlati horderejűnek, a sommás visszahelyezési per keretében nyeri elbírállását, a mi az indokolásban felhozott két nyomatékos oknál fogva minden más épitmény tekintetében ki van zárva.

Ha a cikkben felállított osztályozást elfogadják, úgy olykor a kerítés lerontása iránti kérelem is pergátló kifogással szolgálhatna, ha a kerítés önálló jelleggel bír és önmagában zárt egészet képez; ellenben három emeletes palotának

oldalfalát sommás visszahelyezési per útján lehetne lerontani, ha az egy lábnyira a szomszéd telekbe nyulna.

Eltekintve azonban a törvénytől, a felosztás önmagában véve is ingatag és bizonytalan, a gyakorlatban határozott megállapodás sarkpontja gyanánt nem szolgálhat és ezért is mellőzendő.

A törvény biztos útja mellett is e gyakorlat sajnosan ismét megkezdette a különböző birói felfogások érvényesítését a törvény ellenére, a mint ezt ugyancsak a *Jogt. Közl.* 48. számának jogeset mellékletén közölt, a soproni kir. járásbíró által 7491/95. sz. a. hozott és a soproni kir. törvényszék mint felebbezési bíróság által helyben hagyott ítéletben látjuk, a mely a fenebbi tarthatlan definitiót, egyéb helyes és szépen kifejtett indokolás között tartalmazza, a nélkül, hogy a felebbezési bíróság annak kifejezett mellőzésével, a törvénynek megfelelő indokra hivatkozott volna.

A gyakorlatnak kerülnie kell a törvényben nem gyökerező, önkényesen dogmatizált okoskodásokat, melyek a konkrét esetek törvényszerű elbírállását akadályozzák, a törvény értelmét elhomályosítják.

Ebből a szempontból tévesnek tartom azokat az elveket is, melyeket a már említett cikk, a csak megkezdett, de be nem fejezett épitmény lerontásra irányuló kérelem elbírállására nézve kifejt.

A kérdés kriteriuma az, hogy a megkezdett épitmény, befejezetlen állapotában is, épitmény-e vagy sem, figyelembe véve azt, hogy a kereset kézbesítésének időpontja szerinti állapot veendő kiindulási pont gyanánt. A konkrét eset az épitmény természetéhez képest különböző alkotások minéműsége alapján döntendő el, hogy valamely épitménynek, a keresetnek az épitkező részére történt kézbesítése időpontjában megalkotott részlete magában véve is épitményt képez-e vagy sem. Nem lényeges az, hogy az épitmény, mint használati, ipari és egyéb emberi célokra szolgáló alkotmány, a rendeltetésére szükséges befejezettségében készen álljon; elég, ha az annyira előhaladt, ha annak létesítésébe annyi anyag és munka lett befektetve, hogy a tényleges birtoktól elkülönített, jogi kérdésektől függő védelmet a törvény általános indokolásánál fogva megérdemli. Talán a kérdéses cikk szerzője sem menne el addig, hogy pl. valamely megkezdett és a pillérek felállításáig eljutott, de tovább még be nem fejezett hid lerontását a sommás visszahelyezési per szűk körében elbírállás alá bocsássa?

Ide nem tartozó szempontot képez az a körülmény, hogy a közigazgatási hatóság az épitkezést megengedte-e és hogy az épitési engedélyt a szomszédok előzetes meghallgatása után adta-e meg. A közigazgatási hatóság ugyanis az épitkezést csupán célszerűségi szempontból vizsgálja és valamilyen magánjogi viszonyok általában, úgy különösen a tényleges birtokállapot a közigazgatási hatóság határozatának meghozatalánál alárendelt szerepet játszanak. Midőn a bíróság a tényleges birtokállapotot vizsgálja, mellőznie kell a kitérést oly hatósági intézkedésekre, melyek máshonnan indulnak és máshová vezetnek és a bíróság eljárásával nem szükségkép párhuzamos irányban haladnak. A tényleges birtokos birtoka kétségtelenül ugyanazt a csorbát szenved, akár kérte légyen az épitkező a szabályrendeletileg meghatározott épitési engedélyt, akár nem.

Jelentősége lehetett e kérdésnek a sommás visszahelyezési per eddigi, jogkérdésekkel különben is összekuszált gyakorlatában, mely az épitmény lerontását is a sommás visszahelyezési per útjára engedte, de megszűnt e jelentőség az 1893. évi XVIII. tcz. folytán, mely e kapcsolatot kifejezetten megszüntette.

Nem nehéz a többször említett cikkben felvetett annak a kérdésnek eldöntése, hogy a birtokában háborított szomszéd, a ki csak akkor vesz tudomást ellenfele önhatalmu eljárásáról, mikor ez az épitkezést megkezd, hol keressen

orvoslást? A felelet egyszerűen az, hogy az egyszerű birtokháborítás esetében sommás visszahelyezési pert indít, ha pedig a háborító már építményt is emelt, akkor a rendes, illetőleg az értékhez képest a sommás, dologi jog iránti per utját választja, akár befejezett, akár befejezetlen is a háborító által emelt építmény. Annyi bizonyos — és ebben a czikk írójának igaza van — hogy a kereset kézbesítése után alperes által előidéztet változások nem szolgálhatnak indokul a választott perut megváltoztatására. A befejezetlen, de mégis megkezdett építményt, a mikor az már egyáltalán építmény, az 1802. évi XXII. tcz. koncessiójából sommás visszahelyezési per utján lerontani nem szabad, mert ezt későbbi törvény, az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. m) p. nem engedi.

Dr. Pap Géza.

n.-kikindai kir. aljárásbíró.

Különfélék.

— **Az ügyvédi kar a milleniumi kiállításon.** E tárgyban a budapesti ügyvédi kamara az alább közölt felhívást intézte az ország összes ügyvédi kamaráihoz. A budapesti kamara kiállítási bizottsága 1893. évi október hava óta működik és a kamara évi jelentéseiben működése mozzanatait részletesen feltüntette. Ezen idő alatt a kiállítás anyagának gyűjtésére fordított a főgond s a kiállítás részletei ma már mind jobban kidomborodnak. A körirat e tekintetben közelebbi részleteket tartalmaz s nagyon kívánatos, hogy a vidéki kamarák és tagjai ezen utolsó pillanatban szintén erélyesen lássanak a munkához. És ez a felhívás az ügyvédi, de sőt a jogász kar minden egyes tagjaihoz is szól. kiket a budapesti ügyvédi kamara kiállítási bizottsága sürgősen felkér, hogy a kiállításra érdemes okirataikat és emlékeiket a budapesti ügyvédi kamaránál (Kerepesi-ut 8. sz.) sziveskedjenek 1896. évi január 15-ig bejelenteni.

Az érintett körirat a következő:

Alulírott ügyvédi kamara az ügyvédi karnak a milleniumi országos kiállításon való részvétele tárgyában 1893. évi október 5-én és 1894. évi május hó 26 án kelt köriratában felhívást intézett az összes társ kamarákhoz, melyben a kiállítás programját közölte és annak megvalósításában való közreműködésre felkérte. Ezen kívül közöltük a tisztelt Társ kamarával azt is, hogy mi részünkről a cél megvalósítása tekintetében minő lépéseket tettünk.

Legtöbb társ kamarára ezen felhívásunkra szives volt válaszolni, a midőn azt is jelentette, hogy saját hatáskörében miféle intézkedéseket tett kiállítási anyag beszerzése tárgyában. Miután köztudomásu dolog, hogy az országos kiállítás a jövő év május 2 án megnyitattik, elérkezett az idő, hogy a gyűjtött anyag rendezése megkezdessék. Ismernünk kell a kiállításra szánt tárgyak mineműségét és terjedelmét, hogy a kiállítási szekrények megrendelése tekintetében is intézkedhessünk.

Ha tehát méltóan akarjuk az ügyvédi kart a kiállításon képviselni, a lehető legsürgősebben és legerélyesebben kell intézkednünk.

Tájékoztatásul közöljük a következőket:

Az ügyvédség történetének megírásával megbízott kartársunk, Sik Sándor, a történeti levéltári kutatásokat széles mederben és nagy erélyvel foganatosította és a kiállítási bizottságot a történeti anyag mivoltáról részletesen informálta. Ennek folytán a bizottság meggyőződött arról, hogy az összegyűjtött nagy történeti anyagot egy alapos történeti műben a kiállítás megnyitására alaposan feldolgozni nem lehet s így le kellett mondani arról, hogy az ügyvédség történetére vonatkozó művet már a kiállítás megnyitása alkalmával bemutassuk.

Célunk az, hogy a célba vett történeti munka szigoruan tudományos alapon irassék meg és valódi belbecsrel birjon, mert csak úgy lesz az ezredéves ünnepélyhez méltó irodalmi mű. A bizottság tehát abban állapodott meg, hogy az írónak az anyag feldolgozására kellő időt kell engedni, hogy az anyagot nyugodtan dolgozhassa fel. De egyszerűsmind megbízta a bizottság a mű íróját, hogy minden erejét és idejét a további történeti anyag kutatására és beszerzésére fordítsa, hogy azután ebből kellő módon ki lehessen választani azon jogi emlékeket, melyek az ügyvédség történetét megvilágítják. Az így kiállítandó jogi emlékekhez egyelőre a kiállítás céljaira kimerítő magyarázatokkal ellátott és nyomtatás utján sokszorosítandó jegyzék lesz szerkesztendő.

Ez lesz az ezredéves ünnepély kiállításában való részvétele az ügyvédi karnak, míg maga a később megjelenendő mű az ügyvédi kar részvételenek állandó emléket fogja képezni. Meg kell jegyeznünk még azt is, hogy a kiállítási bizottság az ügyvédi kar kiállításának kereteit kibővíteni óhajtja. Tény ugyanis az, hogy az ügyvédi kar fejlődése a törvénykezés fejlődésével a legszorosabb kapcsolatban, szervi összefüggésben van. Az ügyvédség fejlődését a törvénykezés fejlődéséből kiszakítani, de sőt az előbbi, ez utóbbi feltüntetése nélkül megérteni sem lehet. Ezt igazolták eddigi történeti kutatásaink is, úgy hogy az ügyvédi kiállítás keretébe bevontuk a törvénykezés fejlődését megvilágító nevezetesebb okmányok és emléktárgyak kiállítását is, úgy azonban, hogy ezt a fő tárgy körül fogjuk csoportosítani, akként, hogy az az ügyvédség történetének megvilágítására és jobban való kidomborítására szolgáljon.

E részben már a nagyméltóságú magy. kir. igazságügyi miniszter urral is megállapodásra jutottunk. Ugyanis a miniszter ur Ö Excellentiája az igazságügyi pavillonban jelölt ki kiállításunknak egy igen előnyös, ugyszólván a csarnok központját képező kupola alatti területet. Az igazságügyi kormány hivatalos kiállítása inkább a börtönrendszer bemutatására szorítkozik, míg az ügyvédi kar a maga kiállítási keretében a fentebb jelzett módon bevonja a törvénykezés fejlődését is.

Ezek előre bocsajtása után a tisztelt Társ kamarát a következő intézkedések megtételére kérjük.

Kérjük megjelölni azon történeti emlékeket, azok terjedelmét és mineműségét, a melyeket saját körébe gyűjtve, kiállítani kíván. — Ezek közé tartoznának:

1. Oly nevezetesebb okmányok, melyek az ügyvédség miként való gyakorlására világot vetnek, milyenek: ügyvédvállások (procuratoria constitutio), per iratok, tárgyalási jegyzőkönyvek, ítéletek, idéző levelek különféle korszakokból, esetleg képes ábrázolatok törvényszék előtt folyó jelenetekről, nevezetesebb ügyvédek arczképei;

2. ügyvédi oklevelek, melyek történeti érdekléssel bírnak, továbbá nevezetesebb ügyvédek és férfiak ügyvédi oklevelei;

3. egyes nevezetesebb férfiak és ügyvédek (pl. Verböczi, Kölcsey, Kossuth, Deák, Jókai, stb.) egyes ügyvédi munkálatai, általuk szerkesztett perbeszédek, szónoki művek kéziratai;

4. a törvénykezés sajátosságait feltüntető curiosum tárgyak, vonatkozzanak bár azok a törvénykezés kiemelkedő mozzanataira, avagy kinövéseire;

5. jogi művek, melyeket ügyvédek írtak, s egyáltalán minden oly irodalmi és egyéb művek, okmányok, melyek az egyes ügyvédeknek, vagy az ügyvédi kar egészének az ország köz- és magánjogi és közművelődési mozgalmában való részvételét feltünteti.

6. az ügyvédi kamaráknak megalakulásuk óta az 5. pontban érintett munkásságát feltüntető adatok: hány törvényjavaslat tekintetében adott szakvéleményt? stb.

7. az ügyvédi kamarák tagjai által ellátott szegény védelmek statisztikája évről-évre részletezve és összegezve, a miről graphikai táblázatot kívánunk készíttetni.

Meg kell jegyeznünk, hogy ezen részletezés csak exemplificativ felsorolás, s a t. társ kamarára és egyes tagjainak bölcs belátására bizzuk megítélését annak, hogy mely tárgyakat tart bejelentésre érdemeseknek, a melyek közül a kiállítandókat a bejelentendő anyag mennyiségéhez és minőségéhez képest a budapesti ügyvédi kamara kiállítási bizottsága fogja kiválasztani.

S ezen bejelentés nagyon sürgős. Ha becsülettel meg akarjuk állani helyünket, úgy a lehető legerélyesebb és gyors cselekvésre van szükségünk. Kérjük tehát sem időt, sem fáradságot nem kimélni. *Kérjük e tárgyban sürgős választmányi ülést tartani és a helyi viszonyokhoz képest a kamara avagy a választmány egyes tagjait egy kijelölendő irányban határozott megbizással és utasítással ellátni.*

Kérjük végre a kiállítandó tárgyak jegyzékét legkésőbb 1896 január 15-ig hozzánk okvetlenül bejelenteni és az időközben foganatosított intézkedésekről bennünket tájékoztatás céljából azonnal értesíteni.

Budapest, 1895 december 11-én.

A budapesti ügyvédi kamara.

Dr. Gyöbry Elek.
elnök.

Dr. Nagy Dezső.
titkár.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 hrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — A felszólalási ügyek felülvizsgálatánál mutatkozó hiányosságokról. SZÉKÁCS FERENCZ kir. curiai bírótól. — A becstelenség a Debreczen városi régi jogban. SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — Jóhiszeműség a telekkönyvi forgalomban. Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — Czéltalan kihallgatások. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — A fél eskü alatti kihallgatása pergátló kifogás igazolására. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Az 1843-iki javaslatok akadémiai kiadásának részletes berendezése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

I. Alaki kényszerítés.

1. §.

Alaphatása (1) az obligációnak. (2) Sőt maga az obligáció. (3) Már t. i. a propulsiv rétegét (4) neki *pro toto* véve. (5) Ugyanezt jelzik (6), legfeljebb más-más oldalról: felelősség (7) (természetesen (8):* magánjogi, köztörvényi); «köteles»; «követelhet»; véghezviteli parancs («adós fizess!»); sanctió; teljesítési kényszer, kikényszeríthetőség; keresetjog. Elrendezik a sanctiót: a magánjog illető általánosságai, és némely egyéb mindenkor törvényágazatok; főként: per, végrehajtás, csőd, büntető. Enyhítés, szigorítás egy-egy viszonynál; általán, némiképp: az obligáció ingyenes- vagy visszterhességéhez képest. Anyagi kényszerítésnek mondhatni a nem-teljesítés miatti kártérítés elvéből kilógó sanctiót (ideértve az u. n. kártérítés-surrogatumokat). Volna még az az ösmert kérdés, essentialéja-e a követelésnek (jognak) a kényszerítés. Legalább is ilyen alakjában, ez nem vág a positiv jogba.

I. Igazabban: nem az obligációnak hatása, hanem annak a mi az obligációt megszüli (tények, causa- [kivétel, fakasztó, bölcső-, stb.] szabály). Az obligáció már maga hatás. A mit az obligáció hatásainak nevezünk, csak alkatrésze e hatásnak. A jog azonban szereti a közbetoldó beszédformát. Az obligáció ekként: saját alkotó sejtjeinek nem mint az összetétele, hanem mint különvált hüvelye (forrása, anyaöle), az egyes hatás pedig mint az egésznek okozója tűnik föl. Ez fejt meg e szólásmódokat: *De l'effet des obligations* (C.¹ 1134; hacsak nem szerződés [*conventions*, l. magát a cikk szövegét] voltaképpen az, a mit itt az *obligations* jelezni akar); *Degli effetti delle obbligazioni*. (Ol. C.² 1218, hasonló kétséget ébresztve a szakasz kezdetével: *Chi ha contratto un' obbligazione* ... [vajon a vétségből is «contrahált» obligáció?]; holott a «szerződések hatásáról» másutt beszél, 1123. sk.); *Wirkung der Obligationen* (sv.³ 77.). Ugyane címmel dr.⁴ 227, továbbá T.⁵ 199. («A kötelek joghatálya», legott

igy folytatva: «A szerződő [e helyett: a kötelemben álló] feleket illetőleg»). «A kötelemből fogva ... követelhet.» E. II. 205.¹: *Kraft des Schuldverhältnisses ist der Gläubiger berechtigt ... zu fordern*. Itt is *propter hoc*-ként szerepel, a mi voltaképpen *intra hoc*. Nem *Schuldverhältnis* (legalább az E.-nak Indokl.-ban adott [II. 3. old. 2. bek.], magyarázat szerint, miről még szólni fogunk) addig, a míg valamely más (szűkebb, causa-) szabálytalán máris kimondva nincs, hogy az illető *factum obligatorium*-ból folyólag valaki «követelhet».

2. Szem előtt tartva olyan jelenséget, melyről semmi kétség, hogy obligáció. Péld. eladó, kölcsönvevő, kötelezettségét. Tehát elhagyva egyelőre ezt a két kérdést: a) Minden jelenség obligáció-e, melyben az, miről itt szó van, (szolgáltatási kényszerítés, v. ö. egyelőre 3., 4.) nem hiányzik? b) Csak az a jelenség obligáció, melyben ez nem hiányzik? E kérdések megfejtése föltételezi annak a tisztázását, mit *kérdezek* azzal, vajon valami «obligáció»-e? Azt-e, hogy a jog organismusa szerint valamely szabály-csoport a jelenségre alkalmazandó, a mely más jelenségekre nem alkalmazandó, (olyformán, miként keresk. ügyletnek lenni vagy nem lenni = bizonyos szabályok [v. ö. kt.² 264. se.³ 2.] alkalmazása [velők való betöltés] alá esni vagy nem esni). . . .

3. Minden eleven képzet a kötelemről erre, mint főhatásra koncentrálódik. Tartozni, azaz: fizetni (szolgáltatni) vagy megnyuzatni. Igaz, hogy e képzet csak *pars pro toto* (4). Ez nem változtat azon, hogy így lebeg többnyire előttünk (5).

4. Kettészelve az obligációt (egyszerűség okából valamely egyoldalut pld. a species ajándékozót; vagy a species legatummal *per damnationem* terheltét, teszem olyan dolgról lévén szó, mely övé s nem az elhunyté, v. ö. opt.⁴ 662, Frank alább eml. m. 240. III.) a fő, mi szemembe ötlök, kétségkívül e kényszerítés. T. i. hogy beperli, s elveszik tőle (vht.⁵ 214. sk.) ha nem adja. Nem soká kell fürkésznem, hogy egyebet is találjak. Többi közt, hogy adós-késedelem által e kényszerítés tárgya megövekedhetik, hitelezői által megapadhat; hogy az u. n. vétlen lehetetlenülés által a kényszerítés véget ér; szolgáltatván a dolog, az sem vissza nem jár, sem nem ajándék (az előbbi példa esetében legalább is nem innét [a teljesítéstől] datálódó [annak ideje szerint ítélendő péld. törv. osztályrészszel szemben, o. é.⁶ 8, vagy a hitelezőkkel, opt. 953]); adós, kire hitelezője ráhált, a *per confusionem* megszűnt tartozás erejéig a hagyatéki terhekért felelős; harmadik, kit adós megajándékozott, itt nem részletezhető sajátos módon felel a hitelezőnek (opt. 953. s ezt követő gyakorlatunk), legalább is a nem ingyenesnek; a hitelező tönkretéven a köteles (neki járó) dolgot, kártérítéssel nem tartozik; adósnak «birtokából vagy birtalatából» elvéven, nem tolvaj («jogtalanul elsajátítsa» btk.⁷ 333.); bár «ravasz fondorlattal» kerítvén kézre adósától (pld. üres ládára «utánvéven» a járó pénzüsszeget) nem csaló (nem okozván «vagyonhiányt» btk. 379.); adós költvén a

* A vezérszöveg inentől való részét a megfelelő kifejtések közlésékor ismét közöljük. Szerk.

¹ Code Civil.

² Olasz codex.

³ Svajczi kötelmi codex.

⁴ Drezdai javaslat.

⁵ Magyar kötelmi tervezet.

¹ Német birod. tkv. terv. II. olvasás.

² Kereskedelmi törvény.

³ Sommás eljárás.

⁴ Osztrák polg. tkv.

⁵ Végrehajtási törvény.

⁶ Országbírói értekezlet.

⁷ Büntető-törvénykönyv a büntettekről s vétségekről.

(pedig saját tulajdonában levő) dologra, esetleg ennek meglévő értékén felül (pld. utóbb a dolog, mint mondani szoktuk, hibáján kívül tönkre megy) megtérítést kap (v. ö. opt. 1036.); ugyan csak számot tesz a követelés fen vagy fen nem állta kezességvállalásnál, zálogadásnál, átvállalásnál, *datio, promissio in solutum*-nál. Pénz- (helyettesíthető tárgy) tartozásról lévén szó: adós hasonnemű viszonkövetelését a szemlélt obligatio beszámítása útján kielégítheti (passiv compensatoria alkalmazás); hitelező a szemlélt pénzköveteléssel saját viszon-pénztartozását leróhatja; sőt szabad szolgáltatást pótolhat véle (a mi ugyan megannyi önálló kérdés, például leróható-e compensatio útján a szabad bánompénz [*facultas alternativa passiva realis*, elállás csak véghezvitel, tudniillik lefizetés mellett; más a hol a bánompénz mögött *f. a. spiritalis* áll, vagyis nyilatkozással ráfordítható az obligatio, mint kt. 278. szerint; itten semmi kétség, hogy a «tartozik»-bánatpénz passiv compensatióra alkalmas, miglen opt. 909.-ből mindkétféleségét a bánompénz-kikötésnek ki lehet olvasni; *f. a. p. spir.* esete egyébiránt kt. 107. is: megváltó szolgáltatások, illetőleg a *spir.-nál*, kötelezettségek]; *ius offerendi* szolgáltatás [pld. vht. 158, 190, opt. 462., Pl.¹ 776., régi jogunkban az u. n. kibcsülhetése a nem-nemes birtokosnak a nemesi jószágból: beváltó szolgáltatások, kényszereladás; ellenben a kényszer-vételnél, kényszer-béreltnél a vételár, illetőleg bérösszeg compensálhatósága alig szenvedhet kétséget; v. ö. pld. 1883. XX. 3. «haszonbérbe adni ez viszont haszonbérbe venni köteles», viszonos ügylet-kényszer]; *conditionis implendae causa* [ez már egészen a kitűzött föltétel értelmétől függ]; váltófizetés [intézköz, mint ilyen részéről; nem pótolható compensatióval, mint szabad fizetés, l. Plósz² 66.; ellenben alkalmas passiv compensatióra a köteles váltófizetés, mint ilyen, vt.³ 94.]

Bizonyára az említett hatások részben nem egyebek, mint a kénytetőség mint alaphatás tüzetesítései (pld. az elenyésztés, megnövekvés, megapadás, tárgyi [pld. kártérítés] átfordulás eseteiről szólók). Mi több a (cselekvő) beszámításra azt mondhatjuk, hogy ez nem egyéb, mint további eszköz a kénytetőség szertárában. Azonban ez is áll: a) Némely tényeknek hatásuk kerekedik, a melyeknek a szemlélt obligatio hiányában nem volna hatásuk (pld. kezesség, zálogadás, beszámítási nyilatkozat). b) Másoknak hatása mássá lesz (rajta mintegy prizmán, médiumon, áttörik), mintsem lenne ha nem volna obligáció (pld. a dolog tönkretétele hitelező által, elcsenése, kicsalása; *soluti repetitio*, ajándékozás ügye szolgáltatás után). Következőleg még sem áll, hogy tartozni = fizetni vagy megnyuzatni. Sőt ez (propulsivitas) csupán egyik rétegje (vagy mondjuk: alaphurja) az egésznek. Mögötte az obligatióból (pontosabban: abból, mi ezt létrefakasztja, I.) folyó szertehatások sűrű szövedéke (complexuma) áll, minek valamennyi szálán végigláttni alig lehetséges. Igazabban e szerint: α) tartozni (adósnak lenni) = valakinek irányában valamire nézve olyan jogi helyzetben lenni, valamiként ezt a propulsió kívül e szövedék (illetőleg: a mögötte álló norma-világ) magával hozza. β) Követelhetni (hitelezőnek lenni) szintén nem = szolgáltatást látni vagy felebarátunkat megnyuzhatni. Hanem = valamire nézve valakivel szemben... γ) Obligatio tárgyának lenni (bár csak az *ad dandum* kötelmeket (Frank⁴ 304. a)) tartva is szem előtt) nem = adódni, vagy az adóstól kisajtoltatni. Hanem = annak a valaminek (kitűzöttségnek) lenni, a mire a szövedék szálai (mint tárgyi positióra (mintegy delejtüre) úgy koncentrálódnak, a hogyan koncentrálódnak. Némi *venia* val (nem lehetvén e két kört egymástól szigoruan elkeríteni) így szólhatni: obligatio keresztbe szelve = *propulsivum + reflektivum*.

¹ Planum tabulare.

² Váltójog III. kiad.

³ Váltótörvény.

⁴ Közjogság törvénye.

5. Miként már a nevezet (kötelem, kötelezettség, tartozás, követelés) s minden vezérszó, mely azt váltogatja (köteles, kötelezve van, tartozik, követelhet). A többi hatásnak (4) semmi szerepe e kifejezésekben. Az obligatio lételének vagy nem lételének próbapontjaként is ez domborodik ki előttünk. Pld. fölvetve a kérdést, «kötelező»-e a házasságszerzésért tett ígéret (v. ö. opt. 879), vagy a kiskoru tette eladás, a mire gondolunk: van-e kereset, marasztalás, exekutió. T. i. összes szálaít az említett szövedéknek a mint egy végbe állítani (4.), azonképen közös képzetbe gyűjteni alig lehetséges. A reflector nem tehet mást, minthogy a principális miséget kiemeli, a többit elhallgatja. Logikai lefejtéseknél ez aztán természetesen különbséget okoz. Szembeötlően ez azonosításán a *debet*-nek a *propulsivum*-mal építi föl a conclusiót I., 2. §. 3. D. 13. 4.: «*Et ideo eum, qui Stichum aut Pamphilum promittit, eligere posse, quod solvat, quamdiu ambo vivunt; ceterum ubi alter decessit, extinguat eius electionem, ne sit in arbitrio eius, an debeat, dum non vult vivum praestare quem solum debet.* Csakugyan ha az egyik szolga (mondjuk Pamphilus) elpusztulása után is megmarad a választás az adósnál (kit az a fenforgó kötelem szerint illet), ő épen Pamphilust találja választani, s azután kimentvén (exculpálván) magát azzal, hogy hibátlan benne, hogy az elpusztult (erről ugyan id. h. nem szól semmit), az eredményt ezzel oda vetette (v. ö. opt. 1447, Frank 307. 1), Pl. 893 s az ott *per analogiam*, helyesen felhívott 1622. 16), hogy sem mire sem lehet őtet szorítani. Már pedig, így okoskodik az idézet: az obligatio csak azt bizta az adósnál, melyiket szolgáltatassa (*quod solvat*), nem pedig azt is, egyáltalán tartozzék-e (*an debeat*). S innét a conclusió: hogy ne választhasson, hanem tartozzék egyedül az életben maradt Stichusszal.

Maradjunk egyelőre annál, hogy adós csakugyan ki tudná menteni Pamphilus elpusztulását. Azonban tegyük hozzá, hogy P. azon eseménynel szemben, melyből elpusztult, assecurálva volt (kt. 463., t. i. nem mint ember [élet-], hanem mint vagyontárgy [kár-biztosítás]). Már látni, hogy a *quem solum debet* (ugyanígy az u. n. uralkodó tan, E. II. 222., Frank 298. III.; másként opt. 907., nem épen sikerült szövegezéssel) lefejtése sántikál. Pamphilust választani nem = a kötelezettség hiányát választani. Hiszen adós, így választva, tartozik a hitelezőnek a fölvetett biztosítási sommát kiadni (ha még föl nem vette, czedálni; u. n. surrogatum, v. ö. Dt. 3.¹ 168. el- [át még nem] adott — biztosított — elégett tengeri hajó). Nem áll e szerint, hogy a választás meghagyása azt hagyná az adós kényére *an debeat*. A surrogatum erejéig adós ime a kötelezettségben benmarad. Hogy nemcsak bizt. összeg lehet az, a mi az alaptárgynak igyen helyébe léphet, szinte mondani sem kell. Pld. két állatról lévén szó, egyik elhulltan (kitömésre) még mindig többet érhet, mint a másik eleventen. De Pamphilus hamvai is az élő Stichusnál a felek közül annak, kinek az netalán (miről épen a római jogászok sokat példáznak) természetes fia volt vagy testvére. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a bár (*quoad naturalis szolgáltatás*) exculpált adós azért is ben rekedhet, a miért nincs surrogatum. Pld. a midőn kikötés, vagy az egyébként köteles diligencia úgy hozná magával, hogy a dolgot biztosítani kellett volna (v. ö. Dt. 22. 24., mely méltán recurrál az ebbeli köteles gondosság végső zsinórmértékeül a környéki szokásra [*ea quae sunt moris ac consuetudinis in bonae fidei iudiciis debent venire*], egyébiránt nem *ad dandum*, hanem *ad restituendum* obligatióról lévén benne szó). A Pamphilusra eső alternativa is tehát esetleg már ezért sem egészen üres.

Im vegyük, hogy Pamphilust maga az adós negédeséből (miként magát 1840. IX. 2. kifejezte) pusztítá el. Választva

¹ Arab kötetszámmal az uj (29—78. főszámozás) rómaival a régi folyamat (1—28.) idézzük.

ugyanazt (s nem tudva magát exculpálni, v. ö. opt. 1298.) kötelezettsége a *decessit* okából nem változik. Ő még mindig tartozik Pamphilus-szal (kár-egyenértékalakjában, v. ö. vht. 217.).

Harmadik: hogy a hitelező ölte meg negédességből Pamphilust. Szintén nem tárgytalan a választás. P.-t választván az adós, eldőlt véle: hogy az obligatio feloldódott (adósnem terhelő lehetetlenülés), hogy kártérítéssel hitelező nem tartozik, büntetés alá (Btk. 418.) nem vonható; kétoldalú szerződésről (péld. adásvevésről) lévén szó (egyoldalú obligatióval a tényállás azon oldalának, hogy hitelező okozta a lehetetlenülést [*per creditorem stetit*] a mellett, hogy nem adós okozta [*non per debitorem stetit*] önálló nevezetessége nincsen): hogy a vételár jár, bárha sem Pamphilust, sem Stichust, sem előbbiért kártérítést (hanem legfeljebb surrogatumot) kap a vevő. Kétségek kivül lehetséges, hogy a P.-ra eső választás egyéb hatást nem szülne, mint adós teljes szabadulását. S következőleg, mondaná az ellenvetés, mégis csak jól beszél az idézet, a midőn (netalán csak erre az esetre gondolva) e választást a *non debet* választásával azonosítja. Nem jól beszél. Azaz hogy jól beszél, ha csak az optikai látszatot veszem. Nem jól beszél, ha az obligatio sejtjeibe behatolok. De hát, küllátszat az oka a legtöbb tévedésnek (hamis szólásmódoknak is, pld. *Kauf bricht Miethe, malitia supplet aetatem*). Azon kérdés, vajon valamely obligatióba belesodrótunk-e, nem függhet attól: vajon kint volnánk-e már belőle, ha belékerültünk volna. Következőleg azon kérdésre, az obligatióval melyik alternatívájába sodródtunk be, sem felelhetünk azzal a másik kérdéssel, kint volnánk-e már belőle, ha belékerültünk volna. Ez utóbbi kérdés már lételeben föltételezi az előbbi kérdésre adott igenlő (megfelelő) választ. Az argumentáció tehát ugyanolyan, mint ha azt, hogy a házasság érvényesen létre sem jött, azzal bizonyítgatnók, hogy ha létrejött is, megszűnt. A mint a megszűnés kérdése (s épen ezért a felbontó per is) tárgytalan, ha nincs érvényes házasság, épen úgy nem létezik *liberatio* (és exculpatio-kérdés) *quoad P.-um*, sem erre építhető következtetés, ha az obligatio soha sem koncentrálódott P.-ra. Adós e szerint ez esetben is *debet*-et választ P.-ban. Épen az, hogy ő magát exculpálni kénytelen, maga a *debet*. (4.) Máskülönben abban az esetben, ha a (választásra jogosult) kötelezett azt hívén, hogy kereken tartozik P.-al, ezt szolgáltatva, következő eredményre kellene jutni. Választás még nincsen. A tévedésből tett szolgáltatás választó akaratnyilatkozat nélkül való lévén. Ennyiből tehát az alternativa még nyitva van. Ámde P.-t választania adósnak = a *non debet*-et választani (hiszen *per solutionem*, szabadult «volna»). Következőleg: *extinguere eius electionem* nehogy tőle függjön *an debeat*. Következőleg (ámbar ebben is, mint mindjárt látjuk, hézag vagy): az obligatio *eo ipso*, koncentrálódik Stichusra (*quem solum debet*). Vagyis nemcsak neki volna *indebiti*-je P.-ra (Stichus fejében), hanem a hitelező is követelhetné Stichust (P., illetőleg annak fejében, *quoad locupletior factus est*, ha nem tudta a tévedést).

Az említett azonosítás okozza nyilván a *quem solum debet*, mindenképen homályos helyzetét is az idézetben. Kettő lehetséges. Az, hogy a *quem solum debet* csak ismételni akarása annak a *conclusion*nak *ext. eius electionem*. Igy szembeütnöen *saltus*. Két szolgáltatás állván egyenrangulag szemközt az obligatióban, ha a választás elenyészett, a nélkül, hogy másra szállott volna: ebből époly kevéssé következik a St.-ra való koncentrálódás, mint nem a P.-ra való. A mi következik az: hogy ez obligatio további fázisba nem léphet (effectuálhatatlan). Vagy az: hogy a *quem solum debet*, már önmagában más okokból fenálló s itten csak fölemlített, következése a *decessit*-nek. Igy meg: önellentmondás a választás megszűnésének jelezni azt, a mi nem az, hanem az obligatióval (*azon okból* egyszerüen, *mert* P. meghalt) megegyezősödése az életben maradt Stichusra.

Mondanunk sem kell, mikép maga ez utóbbi ok mint ilyen

(annak helyessége, vagy nem helyessége) önálló kérdés. Az említett megoldást is mint nyers jogeredményt javalhatják az ügyetek átlagos intentiója stb. Itt csak arról van szó, hogy az indokolás hogyan viszonylik az obligatio szerkezetének (substantiájának, 4) miként szemléléséhez.

Ime világos a különbség, melyet a kétféle szemléletmód okoz. A mit id. h. disjungál (alternativitásban forog), nem az obligatióval, hanem csupán az obligatio propulsiv rétegének (s ennek is csak a naturalis) tárgya (*quod solvat*). Ezzel szemben az obligatióból mint complexumból indulva, a disjunctió ez: Stichusszal vagy Pampilusszal tartozni, annyi, mint úgy tartozni, hogy az arra jogosult választásán dőljön el, vajon az obligatio propulsiv és reflectiv hatásainak szövedéke egyikből vagy a másikkól mint tárgyi positióból (delejtüből) induljon-e ki (4 γ). Mi történt akár Stichusszal, akár Pampilusszal, akár mindkettővel (elpusztultak-e, vagy csak megsántultak, ujjok görbült el stb. [részleges lehetetlenülés], kinek hibájából vagy hibáján kívül) egészen mellékes. Már t. i. a választás kérdésében. A választásnak nem lévén egyéb szerepe, mint beterelni a viszonyt az egyszerű (kereken egy tárgy) kötelmek alaptörvényeibe (kerékvágásába; declarálni: melyik tárgyi positió legyen az említett irányadó delejtü; reducálni *simplex*-re). A többi nem *sui generis* problema (a mivé a római jogi felfogás tenni kénytelen, s innét a vagylagos kötelmeknek szinte káprázató, s mégis hézagos, casuistikája, pld. T. 10—15, szt. 722—727., s bár kevésbé terjengősen, de annál ötletszerűbben E. II. 222.), hanem az alaptörvények közönséges functiója. Azon kérdésben való állástfoglalásra, vajon melyik elbánás (az ő nyers eredményeiben) a helyesebb (az életintentiókhöz hivebb), ez, im mondtuk, természetesen még nem elegendő. A mi máris látható: hogy a 4. alatti szemléletmódból folyó disjunctió végighatóbb mint a másik. A viszony köztök körülbelől hasonló a solidáris (kt. 269. s 270. szerint véve a typust) és a s/e-mély-vagylagos (pld. 1892. XXV. 27.) obligatió közt valóhoz (utóbbinál szintén [a *iuris variandi* kizárása által] a disjunctió továbbözgellő mint előbbinél). Csakugyan az az összetételi mód, melyből Dig. id. h. kiindul, nem is alternatív (tárgya-vagylagos), hanem tárgya-egyetemleges (egyik szolgáltatást a másikkal, némikép az egyetemleges jelzálagra is emlékeztetően, garantizáló) obligatio. Hogy ez ellentétek végső lehántottságban csak fokozatok (jelesül: hogy az [adós-] egyetemleges obligatio sem egyéb voltaképen, mint [adós-] vagylagos), megint más szempont. A mondottakon nem változtat. Ha úgy is van, hogy csak e skálának (disjunctió-fokozatnak) két végtája jelzéssel találják ki e szók *egyetemleges*, *vagylagos*: a különbség az alsóbb és felsőbb fokú disjunctió között mindenképen megmarad.

6. Pl. vt. 23. három *causa*-kérdést old meg, mindeniket más-más szólásmóddal: «felelős», «kötelezi», «kereset (nem) illeti».

7. a) Azt mondjuk: adós «felel» a teljesítésért és ugyancsak, hogy felel a nem teljesítésért; felel gondosságért és ugyancsak felel a gondatlanságért; eladó felel az áru jószágáért, s ugyancsak felel az áru rosszóságáért; a miniszter felel a törvények megtartásáért és ugyancsak felel a megszegéseért stb. Mind a kettővel pedig ugyanazt akarjuk mondani. Csakugyan pld. vt. 7. épen úgy mondhatná, hogy a kibocsátó felelős a váltó ki nem fizetéseért, mint a hogy azt mondja, hogy felel a kifizetésért. A kifizetésért felelni nem akar mást mondani, mint hogy megcserdül rajtunk valami, ha (mi, vagy más) nem fizetünk; s a ki nem fizetésért felelni, szintén nem mondana egyebet. Már ez mutatja, hogy itt a nyelvnek valamely játékával van dolgunk. Az, minek a positivumra és a negativumra vonatkoztatása ugyanazt jelenti: nem lehet ugyanaz a valami. Ez csakugyan így is van. És pedig:

α) Vt. 7., 12., 23. a kibocsátó, forgató, elfogadó «kifizet-

† Szász polg. tkv.

tésért» (vt. 95. a «kötelezettségért») való «felelősségéről» szólva (a saját váltó kibocsátójának «felelősségét» [vagyis köteleztetését, l. alább] a váltóból, egyenest nem fejezi ki a törvény; következni természetesen következik a 110—114. szakaszok egészéből, ezenkívül különösen az ellene való «váltókereset» [113.] s «váltójogi igény» [114.] emlegetéséből) ezt mondja: felelős azért, hogy valami úgy legyen (megtörténjék, véghezvitessék). Csupán szót vált a helyett, mintha ezt mondaná: köteles, muszáj neki, fizetni. Meghagy neki bizonyos magatartást. Vagyis a helyett, mit másutt így fejez ki: «kötelezi» (vt. 23.), «köttelezettséget vállal» (vt. 60.), «fizetési kötelezettséget állapít meg» (vt. 67.). Ugyanez az értelem szól meg a «korlátozt felelősség» bevett kifejezésében. «Felelősség» itt e szerint = kötelezettség, obligatio (a propulsiv rétegről véve a megjelölést 5.). Így nevezhetjük: prospectiv, propulsiv, parancsoló (meghagyó), fentlebegő felelősség.

β) Egész más, midőn így szólunk: adós felel a nem teljesítésért, fuvarozó (kt. 400.) az áru elveszéseért, bíró (1871. VIII. 66.), törvényhatósági tisztviselő (1886. XXI. 89.) a kötelesség-szegésért stb. «Felelni» itt nem annyi, mint kész parancs alatt állni arra nézve, hogy valami véghezvitessék (ugy legyen). Hanem = ok s okozati kapocs alatt állani olyképen, hogy ha valami megeshet (vagy meg nem esik, pld. a teljesítés elmarad, ok), akkor alakul parancs (meghagyás) t. i. (a magánjogon belől maradván) a kártérítésre (vagy ennek surrogatúrára pld. kötbér, késedelmi kamat), vagy egyéb változás (pld. jogvesztés [9. b]), okozat). Igaz, hogy az előbbi alakulás (kártérítés) ismét kétféle: eredeti vagy fölvaltó (surrogativ). Sőt háromféle, ha a megtoldót külön veszem. Bíró, köztisztviselő ujdonat obligatióba sodródik; adós (fuvarozó stb.) csak új tárgyába a már meglevő obligationális nexusnak az alap tárgy helyett (fő-, péld. kt. 353, 2. szabadság) vagy mellett (fő-kártérítés, péld. id. h. 1. szab.) A «felelősség» értelmi individualitásán ez nem változtat. Az csak logikai elrendezkedés, hogy bírónál ujnak (s nem az eredeti parancs ilyen alakja helyébe fordulónak: köteles vagy törvényesen eljárni!) veszszük az alakulást. (Ez fejti meg, hogy e mesterséges válaszfal [kötelesség- és obligatio-szegés közt] oly gyakran összomlik képzeateinkben. Pld. a törvény egyformán formulázza a bíró és ügyvéd felelősségét [v. ö. 1871. VIII. id. h. és 1874. XXXIV. 71.], holott amaz [köz-] kötelesség-, ez obligatio-szegés. Abból új obligatio származik; ebből csak új tárgy a obligatiónak. Mi több az ügyvédre nézve a kettőt egészen összeolvasztja. «Valakinek», tehát nemcsak a félnek, kivel obligatióban áll, hanem másoknak is. L. alább δ)).— A jelentés váltig az, hogy új (akár eredeti, akár fölvaltó, akár csak megtoldó) parancs keletkezik az ok s okozati kapocsból. Kössük im össze a két értelmet. Bíró felel a kötelesség-szegésért, azaz: e felelősségből (No 2. [lit. β]) alakul a felelősség (No 1. [lit. α]) t. i. a kártérítési összeg kifizetéseért. Ebből látni, hogy «felelni a váltó kifizetéseért» és ismét «ki nem fizetéseért» még sem egy. Előbbi kész parancs (meghagyás). Utóbbi jelzése annak, hogy ha valami megtörténik (fizetés elmarad), alakulni fog valamely meghagyás, mely arról szól, hogy immár mi történjék a «felelőssel» (mi tennivaló rovdódik rá). Ezt a felelősséget úgy nevezhetjük: hogy leszakadó (*committitur*), visszaforduló, retrospectiv, alakító, (fő-, avagy fölvaltó, illetőleg fők-) causa-tevő, besodró felelősség. S így veszik többnyire a törvények (kárért, következményekért felelős, pld. kt. 400., «vagyon felelősség» 1871. VIII. id. h. és 1., opt. 1314., 1315., 248., 329., 430., 1003. stb. stb.). Ámbár arra is van példa, hogy ugyanegy «felelős»-ben mind a két értelmet kombinálja a törvény (10, b) β).

γ) Az obligatióhoz viszonyítva így szólhatunk: felelősség No 1. maga az obligatio (propulsio). Felelősségnek No 2. csak szüleménye (sanctioja) az obligatio (illetőleg annak új, vagy fők-alakulása). Sőt három izbe tagolva így: eladó felelős (No 1.) a dolog szolgáltatásaért (tartozik vele); felel (No 2.)

a nem-szolgáltatásért; felel (No 1.) a kártérítési összegért. — δ) Más mindenképen a bevett szólásmódok bonczolása, és más a rajtok tulmenő bírálat. Pld. így szólhatnánk: «felelős» (No 1.) vagyunk, kiki egymás irányában, hogy egymást testileg ne sértsük (negativ obligatio; *neminem laedere*); «felelős» (No 2.) vagyunk az elkövetett testi sértésért; «felelős» (No 1.) vagyunk a sértésből származó kártérítés összegeért (Btk. 311.). A középső be van véve. A harmadikkal csak vt. 7. stb. kifejezését tettem a «köteles» (tartozik) helyébe. A legelsővel (legalább is cselekvő delictumoknál) nem épít a jog. Hogyan is lehetne azt perelni, csődben mint «hitelezők (!) követelését» (!) bejelenteni (cst. 59.) stb. Szóval úgy vehetnők, hogy minden leszakadó felelősségnek (pld. más valakinek hibájáért), *prius-sza* a fentlebegő felelősség (pld. ugyanannak hibátlanságaért).

Azonban itt csak arról van szó: hogyan beszél a jog. Egész más: hogyan beszélhetne, ha másként volna berendezkedve.

b) Elhagyvák itt a következő kérdések:

α) Mi a *tárgya* a (prospectiv) felelősségnek? A kérdés csupán más alakja ennek: mi a *tárgya* az obligatiónak (kitűzött szolgáltatás; vagy mi ennek helyébe fordul, avagy hozzája járul).

β) Mi a *foka* neki? Pld. a szücs helyzetét a gondozandó bundáért (*curanda vestimenta*, Dt. IX. 214.) a letétményeséssel ugyanis szembevittem, hogy a «tárgy» mindkét esetben a bunda, csupán szigorubb előbbi esetben az érte való felelősség (véle való tartozás; esetleg semmi körülmény [u. n. teljes garancia]; vagy legalább is csak ellenállhatatlan [erőt meghaladó] erőszak mint kimentő, így Dt. id. h.). Erre értem a *fokot*. Ha ellenben a molyra gondolok, szembevittem, hogy ez mégis csak tárgy-különbség. T. i. úgy vehetem, hogy a szücsre kirótt szolgáltatás tárgyilag tágabbkörű (porolás stb.) mint a másiké.

8. Minden szabály-kutató (regulator), mely parancsokat (meghagyásokat) osztogat, ezt az ő saját köréhez tartozó felelősségi (kénytetőségi) faj értelmével teszi. Nincs is szerkezeti különbség (mint látni fogjuk) pld. az erkölcsi, vallási, becsületbeli és a jogi obligatio között. Más csupán a sanctio fonadéka. Nemcsak meghagyó szövegek körében van ez így. Pld. a becsület-codex tilt és sujt valamit, miről a büntető-törvény nem tud. A házasság polgárilag érvényes, egyházi szabály szerint nem az, vagy fordítva. Miként fény, árnyék jöhet a naptól, vagy gyertyától.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

A felszólalási ügyek felülvizsgálatánál mutatkozó hiányosságokról.

A kir. Curia háborítatlan és csendes működését minden év végével felzavarják azon felszólalások, melyek az országgyűlési képviselő-választók névjegyzékének évenkénti kiigazítása tárgyában a központi választmányok határozatai ellen beadattak és a melyek soron kívül és határidőhöz kötve, sürgősen elintézendők. Miután e felszólalások zöme minden év október havának végén érkezik fel s ugy ezek, mint a szórványosan később felterjesztettek is, ugyanaz év december hó 15. napjáig elintézendők, e rövid időköz rendszerint elégtelen arra, hogy az ügydarabok helytelen vagy hiányos felszerelése miatt azok a központi választmányokhoz visszaküldhetők lennének s a kir. Curia igen gyakran jut abba a helyzetbe, hogy nem látván tisztán a dologban, nem a tüzetes tényálladék, hanem analogiák, elmulasztott észrevételekből merített fictiók alapján s természetesen lehetőleg a vitott jogosultság mellett, kénytelen határozni.

Miután a *Fogt. Közl.* épen az imént közölte a kir. Curia felszólalási tanácsa által az évek folyamán hozott elvi jelentőségű határozatok egész sorozatát és e közlés bizonyára a

- Csődtörvény.

czélből, történt hogy a központi választmányok részére a jövőben hozandó határozatokhoz iránytű gyanánt szolgáljon: azt hiszem, ennek kiegészítésül nem lesz felesleges a sűrűbben előforduló felszerelési hiányosságokra reá mutatni, hogy ezek jövőre lehetőleg elkerültessenek.

Első sorban megjegyzendő, hogy igen ritkán csatoltatnak azon kézbesítési iverk, melyek a központi választmány határozatainak mely napon való közlését tanusítanak. A sz. kir. városokban e hiány kevésbé észlelhető, de a vármegyékben — úgy szólván — a szabályt képezi. Ennek oka az, hogy a vármegyei központi választmányok határozatai nem helyben, saját közegek által, hanem a főszolgabírák útján kézbesítetnek, kik a vevényeket saját levéltárukból őrzik meg, a helyett, hogy azokat a központi választmányhoz beküldvén, ezt oly helyzetbe juttatják, miszerint felebbezés beérkezte esetén azt a vonatkozó kézbesítési iverkkel fel is szerelhessek.

Ugyancsak a vármegyei felterjesztéseknél ritkán tud egyebet a kir. Curia annál, hogy az illető választó melyik község lajstromából töröltetett, illetőleg abba felveendő lenne? De, hogy e község a vármegye területén levő több választókerület közül melyikbe tartozik? azt rendszerint nem lehet az ügyiratokból látni. Pedig e körülmény döntő lehet oly esetekben, midőn arról van szó, vajon a választó adóhátraléka oly ingatlan után maradt-e törlesztetlen, mi a választókerület területén kívül esik? (mely esetben a hátralék a választói jogot nem alterálná.)

Sok bajt okoz, hogy az adókönyvecskék felületesen vezetnek. Az egyes adótételek czimeinél a rovatban előforduló nyomtatott fejezet kitöltetlen marad és így a kir. Curia kell számításokat tenni, vajon az adótétel mily tőkének felel meg? A könyvecskék az év végén le nem záratnak, a hátralék kitüntetve nincs és az újabb évben előforduló hátralékelőírás első tekintetre teljesen jogosulatlanul látszik. Ily esetekben is a curiai bírónak kell az adókezelő mulasztásait pótolni s az előző évet lezárni. További felületesség, hogy az előirt tételek oly módon iratnak be az adókönyvbe, hogy kétes marad, vajon az adó melyik nem, vagy osztályhoz tartozik? És ezen felületesség azért nem oldható meg, mert épen az első rovat, t. i. az adótőke sincs kitöltve. Persze, hogy ezen hiányokért a felelősség direct a központi választmányt nem terhelheti; de lehetetlen, hogy a megye első tisztviselője, ki a központi választmány elnöke, e szabálytalanságokat ne észlelné s ha észlelte, a községi jegyzőket pontosabb eljárásra utasítani állana kötelességében, ha egyébként nem, már azért is, hogy az adófizető polgár maga lehessen oly helyzetben, hogy a kirovás helyességét ellenőrizhesse, a mi ily kezelés mellett lehetetlen.

A felebbezések egy igen nagy csoportja a körül forog, vajon az illető által fizetett földadó megüti-e a *census* szerinti mértéket? E felett okoskodik a felszólaló, tesz egy harmadik egyén észrevételt, határoz a központi választmány, felebbez egyik vagy másik és mindebből a sok ide-oda való irkálásból akármit ki lehet venni, csak azt nem, vajon tehát mennyi az illető községben egy $\frac{1}{4}$ urbéri telek legkisebb adója? Ezt a központi választmány felterjesztő jelentésében sem tudatja és így bekövetkezik az, hogy a köztudomásúnak föltételezett ez a döntő körülmény épen a döntésre hivatott Curia előtt marad ismeretlen, mely azután rendszerint azzal segít a bajon, hogy az 1874. évi XXXIII. tcz. 6. §. b) pontjának alapul vétele mellett 10 frt 50 kr. legkisebb censust supponál; de vajon nem követ-e el ezzel igazságtalanságot? a felől maga sincs tisztában, mert nincs kizárva, hogy az illető községben a census alacsonyabb.

Ennek pedig a központi választmány igen könnyen elejét vehetné, ha a fentebb idézett törvény 50. §-ában megengedett jogával élne, és a fölterjesztés megtételénél a a census mértékét, mi előtte mindenesetre ismeretes, a kir.

Curiaának esetről-esetre bejelentené. Ily ügyeknél a törvény által concedált észrevételezési jog kötelességgé válik és igen rossz szolgálatot tesznek a központi választmányok a közügynek, midőn saját eljárásukat befejezettnek tekintik a felszólalás felett való határozat meghozatalával, az arra tett felebbezéssel pedig s annak további sorsával nem törődnek, holott a ténybeli állításokra, tett csak néhány szóra terjedő észrevétellel a kir. Curia helyzetét nemcsak megkönnyítenék, hanem a fél érdekét is hathatólag előmozdítanák, ki a nélkül is nehéz helyzetben van, midőn a hatósági közegek hibás eljárása őt egy egész bizonyítási apparatus mozgósítására kényszeríti. Ennek terhe a jogait kereső polgár vállaira nehezédvén, a vitás jog köztermészeténél fogva is méltányos, hogy ebben őt a hatóság tőle telhetőleg támogassa és küzdelmének ne maradjon közönyös szemlélője.

Összegezvén tehát a mutatkozó kívánalmakat, óhajtandó:

1. hogy a községi adókezeléssel foglalkozó közegek a felek részére kiállított adókönyvecskék rovatainak teljes és pontos kitöltésére és a befejezett év lapjának lezárására utasítsanak;

2. a központi választmányok határozatait kézbesítő közegek a vételbizonyítványokat küldjék be azonnal a választmánynak;

3. a felebbezésekhez a kézbesítési iverk mindenkor csatoltassanak;

4. a központi választmány pedig teljesítse az 50. §-ban neki biztosított joggal együtt járó kötelességét és a felterjesztés megtétele alkalmával felebbezésben előforduló ténybeli állításokra tegye meg észrevételeit s különösen jelentse:

a) a szóban forgó választó lakhelye — illetve azon helység, melynek névjegyzékéről van kérdés — melyik választókerülethez tartozik?

b) az illető községben az egynegyed urbéri telkek legkisebb adója (*census*) mekkora?

A jövő évben előreláthatólag tömegesek lesznek a felszólalások és az ezekkel járó felebbezések. A politikai szenvedélyek lecsillapítására és a speculációból megkoczkáztatott hiába való felebbezések megakadályozására semmi eszköz sem lesz hathatósabb annál, mint ha a község előre belátni képes lesz, hogy minden kortesfogás a hatóság alapos és mindig tárgyilagos eljárásával szemben sikertelen.

Székdács Ferencz,
kir. curiai bíró.

A becstelenítés a Debreczen városi régi jogban.

Kimutattuk előbbi cikkünkben, hogy a becstelenítés büntetése a régi magyar jogban eredetileg a nyelv kimetszése volt, s ennek helyébe lépett a nyelvváltság. A Debreczen városi régi jog is a *HK.* hatása alatt rendszerint a nyelvváltságot alkalmazta a becstelenítés büntetéseül és pedig annak súlyosabb esetét 100, az enyhébbet 25 frttal sújtotta; azonban ha a szék színe előtt rögtön lefizette az elítélt a nyelvváltságot, a 100 frt büntetést 25 frttal válthatta meg. Az is gyakorlatban volt, hogy ha az elítélt a *nyelvváltságot* fizetni nem tudta, fogságba helyezték. Így 1626-ban Ács Miklóson a nyelvváltság *rajta maradt*, s ítéletileg kimondták: *«tegyék be addig a fogságba, míg satisfacedl».*

De a becstelenítést nemcsak nyelvváltsággal büntették, hanem szabadságvesztés-büntetést is alkalmaztak; a mint ezt többek közt tanusítja egy 1656-iki ítélet, mely így szól: *«Zámbóné allegatiója szerint az tanuk világositják, hogy tarkanak mondotta Dul Lőrincz az A. asszont, Dul Lőrincz czéhbéli mesterember lévén, hogy sem ideje szerént való böcsületire, sem czéhbéli állapotjára nem vigydzott, nyelvét oly éktelen szóra bocsátotta: 15 napig lakjék az két ajtajuban,¹ az után kövesse meg Zámbónét».*

¹ A börtönt nevezték így.

A bectelenítés súlyosabb esetei a *nagytanács*; enyhébb esetei a *kistanács* hatósági körébe tartoztak. Súlyos bectelenítésnek tartatott különösen, ha valaki a lelkitanítót (lelkészt), a tanácsot, vagy annak tagjait illetve gyalázó szóval, ha valakiről az állított, hogy *törökös*, ördögös, boszorkány, stb. A lelkitanítók és a tanács (előjáróság tagjai) ellen elkövetett bectelenítés hivatalból vonatot eljárás alá.

Hivatalból jártak el az ellen is, a ki *feltételes* ítélettel szabadult a bectelenítés büntetése alól s azt, ennek dacára, ismét elkövette. Erre nézve álljon itt egy ítélet:

1720. 25. *Novembris in sedria.*

Váczi Jánosné asszonyomat megk—ázván, boszorkányozván Kis Gáspárné asszony, becsületes emberek interpetitiójára az A. asszony az megirt I.-nak condonál, ellene erigált processust remittálja; azért az I. az A.-t mocskos és *becstelenítő beszédre*, házához lemenvén, *kövesse meg, többé azt ne cselekedje*, józansággal viselje magát; *fiscus procedál ellene: ha dolgát megújítja.*

A bectelenítés iránti perekben az eljárás *szóbeli* volt. Már a XVII. század közepén törekedtek ugyan némely ügyvédek, hogy a kevés alakisághoz kötött ezt az eljárást írásbelivé fajthassák, azonban a tanács nem engedett, és 1657 február 8-án kimondotta, hogy: «non admittitur in causa honoris processus in scriptis, quia in infinitum tenderet processus facti honoris et causa innocentium periclitaretur».

Azt is kimondotta ugyan a tanács 1598-ban (*Debreczen város 1598. évi jkönyve 132. l.*), hogy bectelenítés iránti ügyekben a törvényes orvoslatnak helyet nem ad, azonban a későbbi gyakorlat szerint a felebbezés ekként való korlátozása csak a *nagytanács* előtt folytatott ügyekre szorított, ellenben a *kistanácstól* a felebbezés megengedett, s ezeket az ügyeket a *nagytanács* bírálta felül.

Az eljárás a felek megidézésével vette kezdetét. A megidézés annyiból állott, hogy a felek *birói pecsétet* kaptak. Ha a kitűzött napon a felek megjelentek, a panasz közlése után (a mely, minthogy *felkérdezés* folytán történt, *feleletnek* hivattott), a panaszlott hallgattatott meg, és ha *ellenvetéssel* (objectio) nem élt, a panasz tárgyává tett cselekmény bizonyítása tétetett eljárás tárgyává. A bizonyító fél, vagy *exmissiót*, vagy *utrumot* kért; vagyis — akkori kifejezés szerint — *bizonságra kéredzett ki*. Az exmissió abból állott, hogy a helyben lakó tanuk kihallgatására a notárius küldetett ki, kinek a bizonyító fél azután nevezte meg tanuit, kiket a kiküldött kihallgatott és vallomásaikat írásba foglalva terjesztette a kiküldő bíróság elé. Vidéki tanuk vallomásának kivétele pedig *utrum*¹ által eszközöltetett, melyet a bizonyító fél vitt el az illető hatósághoz s ott jelölte meg azokat a tanukat, kiket kihallgattatni kívánt, s jegyzőkönyvbe foglalt vallomásaikat szintén a bizonyító fél nyújtotta be az ítélő bíróságnak.

¹ Utrum = kérdőpontok. Ez elnevezés a «*de eo utrum*» szavaktól származott, melyekkel rendszerint a kérdőpontok kezdődtek. Talán nem lesz felesleges, ha ily *utrumot* e helyen bemutatok. Szó szerinti tartalma a következő: «Mi N. N. szabad és királyi Debreczen városának Birája s Tanácsa, adjuk tudtára a kiknek illik, hogy városunkban lakó Vasas Andrásné mint *A-t (Actrixet)* bocsátotta ki Törvényszékünk Vasas Mihályné I. (*incatta*) ellen bizonságoknak colligálására ily *utrummal* :

Tudja-e, látta-e, hallotta-e a tanu, hogy ez jelen való esztendőben Pünkösöd előtt harmadnapon Vasas Mihályné Vasas Andrásné felől azt mondotta volna Vasas Andrásnak: te, nem te tőled való ez a gyermek, a ki ennek az h—ban vagyon, Csatárban is azt mondotta volna, hogy az A. fattyat vetett. Vajdán, Derecskén s itt a Várasban is hasonló beszédekkel mocskolta volna?

Kérünk azért minden rendbeli urainkat, becsületes jó akaróinkat, a kiket hol s kiknek jurisdictiója alatt az említett személy a feljebb irt utrum szerint fateálatni kíván: dolgában előbocsátani és a tanuknak neveket, idejekkel vallásokkal (vallomásokkal) együtt szokott pecsétjek alá rekesztvén, kezünkhöz küldeni ne sajnálják. Ezt kívánván a közönséges igazság, várván nekünk is hasonló vagy más dologban kész szolgálutunkat. Debreczini die 24. Septembris 1699.

(P. H.)

Per Juratum Notarium extradatum.

A tanuvallomások beérkezéssel újabb törvény nap tüzetett, azon a tanuk vallomása felolvastattak, s ha a tanuk ellen kifogás nem tétetett, a bíróság határozatot hozott.

Ha a vádlott nem jelent meg sem személyesen, sem ügyvédje által *öt izben* való *kikiáltás* (idézés) dacára, ellenben vádlója mindannyiszor jelen volt, marasztaló ítélet hozott, melyet — úgy mint a polgári eljárásban — «*per non venit sententia*»-nak neveztek.

Az ellenvetés (*objectio*) azon az elven alapult, hogy bectelenítés iránt csak tisztességes egyén indíthat pert, vagyis népiesen szólva: keresheti becsületét. Olyan esetben tehát, midőn a vádló személye ellen tisztesség dolgában bármi kifogást lehetett tenni, nem volt köteles a vádlott meghallgatni a vádat, hanem mindjárt az eljárás kezdetén a városi statutum² szerint felhozhatta, sőt előadnia kellett mindazt a terhelő adatot, a mit csak tudott e tekintetben a magánvádló ellen, mert ellenesetben «*azzal láttatnék mingyárdst melléje állani*»; azaz: kifogásolható volna az ő becsülete is, mint amazé.

Az ellenvetés halasztó hatálylyal birt annyiban, hogy az ellenvetésben felhozottak tekintetében rendeltetett el *első sorban* a bizonyítás. És ha az ellenvetésben foglaltak bizonyítást nyertek, vádlott a kereset alól szabadult, vádló pedig akkor, ha hivatalból üldözendő cselekmény nem forgott fen, arra utasított, hogy (miként ez a jelen korban társadalmi uton a párbajoknál szokásban van) *keresetével az ellen forduljon, ki őt előzőben bectelenítette*; hivatalból üldözendő cselekmény esetében *a bíró hatalma alá adatott*.

Álljon itt erre vonatkozó egypár adat:

1. 1656. 8. *Maji*. Makai Jánosné contra Bakné.

Bakné: Nem hallom meg feleletedet,² mert téged az elmúlt szüretkor szemben megk—tak, és *benne heversz*. Doceáalom és exmissiót kívánok.

Deliberatum: Bizonyítsa Bakné, hogy az *A.-t* ő rajta kívül mások szemben megk—ták s máig abban vagyon.

2. 1656. 2. *Septembris*. *Deliberatum*: Comprobálta György deák, hogy Siró Annát ördögnek mondották s varázslónak s *elszenvedte*. *Keresse azt érette*.

3. 1657. 20. *Decembris*. Definitio causæ Stephani Kecskés incatti contra Dinnyés Jánosné post comportationes:

Az tanuk világosságra hozzák, hogy Dinnyésné más asszonyembernek tejét ördögi mesterségével elvesztette, szemére hányták, és hogy nyilván való ördögnek is mondották szemtől szemben, *csak elvesztegette*. Azért Kecskés bebizonyítván beszédét, absolváltatott az *A.-nak* kereseti alól. *A.* pedig Bíró uram hatalmába légyen.

4. 1677. 20. *Maji*. Definitio causæ Stephani Nagy et Gábri Jánosné post attestationes. *Cautum*: Megbizonyította Nagy István, hogy Gábri Jánosné egynehányan megk—ták s *benne hevert*, azért azokat keresse.

A használt meggyalázó kifejezés, vagy rágalmozó állítás bizonyítása korlátlanul megengedett. Az a felfogás uralkodott ugyanis: «*ha merte állítani: tudjon bizonyítani*». (1638 jun. 3-iki ítélet.) Az eljárás formása e tekintetben az volt, hogy a midőn bizonyítottak találta a bíróság azt, hogy a vádbeli bectelenítést a vádlott valóban elkövette, közbenszóló végzéssel kötelezte a vádlottat, hogy az ügy ilyen állásában a panaszost «*terhelje*», «*vakja rád*»; azaz bizonyítson. A bizonyítás nemcsak a vádlott büntelenségét eredményezte, de a mennyiben büntetendő cselekmény nyert bizonyítást, *a vádló megbüntetését is*.

A kölcsönös bectelenítés esetében gondosan mérlegelték a sértések súlyát, s ha úgy találták, hogy azok hasonlóak:

¹ Városi statutum 1649 aug. 28-ról. Közölve a Corpus Stat. III. kötetében.

² *Felelet*. A régi nyelvben e szó, mint fentebb érintettük, a *vádra* nézve is használtott.

«*fanton fant*» kijelentéssel mindkét felet felmentették,¹ azonban nem mindig alkalmazták a «*fanton fant*» elvét; találkoztunk ítéletekkel, midőn hasonló esetekben mindkét felet elítélték.

Kivételes büntetés is fordul elő a kölcsönös becstelenségénél: *a bíró hatalma alá való adás*; valamint büntetés számba ment az is az akkori szigorú erkölcsi fogalmak szerint, hogy az ítéletben «*a gyalázat rajta maradás*» mondatot ki.

Az ez irányban való ítélkezést egyébiránt hadd világossítsák a következő ítéletek:

1. 1631. 10. *Junii*. Deliberatum: Mivel hogy az gyalázatot, az kit Ábrán István Márton kovácsra mondott, úgy mint az szidalomra első indító ok levén Ábrán István és Márton kovács is visszaadta: *az csak fanton fant*; de hogy Ábrán István bizosságra kikéredzván Márton kovács ellen, hogy orvvá tegye őtet, és nem bizonyíthatott, tehát Ábrán István az nyelve váltságát fizesse meg.

2. 1631. 3. *Oktobris*. Deliberatum: Ex fassionibus testium patet, hogy először hazudtolták és rutították egymást: *fanton fant*; de utolszor, hogy hamisnak mondta az Incattus az Actort, tehát *rajka reá*, alias nyelv váltságában marasztaltatik.

3. 1638. 1. *Julii*. Inter Georgium Seres uti Actorem et Michaellem Bonnár *deliberatum*: Seres György igazán mondotta hamis hitünek Bonnár Mihályt, mivel Enyiczkeről hiti mellől elszökött; de ő hamisan mondotta annak Seres Györgyöt, azért ő *rajta marad mind az maga gyalázatja s mindaz, mit Seres Györgynek mondott, ő reá tér vissza*.

4. 1676. 30. *Octobris*. Definitio causæ Sárközi Istvánné A. et Nyüvedi Istvánné I. post attestationes *deliberatum*: Mindketten hogy egymást diffamálták: bíró uram hatalmába essenek.

5. 1720. 12. *Octobris*. Szabó Andrásné és Szilasi Lőrincz egymást becstelenítették, rossz asszonynak, kutyának mondván. Post attestationes *Deliberatum*: Constál mocsokozták egymást, seorsim egymás ellen nyelvváltságon maradnak.

6. 1721. 1. *Septembris*. Inter Tamás kovácsné A. et Kéri Mihályné I. pariter *deliberatum*: Constal az I. az A.-t hamis lelkünek szidta. Ha többé effélében tapasztaltatnak, *más példás büntetések* lészen irremissibiler.

Kivétetett a büntethetőség alól, midőn a sértő szavak *feltételesen* használtattak. E felfogással a legújabb korban is találkozunk, a magyar BTK. életbelépte után is keletkeztek olyan ítéletek, melyek nem állapították meg a becsületsértés vétségének tényálladékát, midőn a meggyalázó kifejezés csak feltételesen tétetett.²

Nem büntettetett továbbá egész a XVIII. századig, ha a becstelenítésként panaszolt cselekmény nem állítást, hanem gyanukifejezést tartalmazott, a mennyiben a körülményekből az világított ki, hogy a nyilvánított gyanunak alapja volt.

(Ugyanerre az álláspontra helyezkedett az 1843-iki javaslat is (267. §.); a XVIII. század elején azonban nem elégedtek meg ily esetekben a teljes büntetlenül hagyással, hanem ítéletileg arra kötelezték vádlottat, hogy azt, a kire gyanuját kifejezte: *kövesse meg*.³

Végre nem esett büntetés alá a másoktól hallott rágalmazó állítás tovább terjesztése, ha vádlott hallomásának forrását bizonyítani tudta.

Az e körüli bizonyítás azonban sajátosságánál fogva megérdemli, hogy vele külön cikkben foglalkozzam.

Széll Farkas.

¹ *Fanton fant*. Párizspápai szótára szerint annyi mint: *hasonlót hasonlóval*.

² Lásd BJT. II. 143. VII. 128.

³ A *megkövetésről* lásd a Jogt. Közl. 1893. 51. számában megjelent cikkemet.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

Adósságvállalás.

I. *Nagykikindai törvényszék*: Alperes köteles a keresetbe vett 3875 frt kölcsöntökét, ennek stb. kamatait felperesnek megfizetni. *Indokok*: Mert, habár tény az, hogy a birtokváltozás folytán bekebelezett új tulajdonos rendszerint csak annak türéseire kötelezhető, hogy a jelzálogos hitelező a jelzálog tárgyából kielégítést nyerjen, de miután jelen esetben felperes a per során érvényesített bizonyítékaival minden kétségen kívül helyezte azt, hogy alperes a B. adásvévesi szerződéssel a bekebelezett árvapénztári tartozásokat is átvállalta, *a minek folytán alperes ezen adósságokra nézve személyes viszonyba lépett felperes mint jelzálogos hitelező irányában*, s így azon kifogást, hogy ő az adósságért csupán az ingatlanok értéke erejéig felelős, a maga javára kellő sikerrel nem érvényesítheti; ugyanazért alperest a kereset értelmében marasztalni kellett, stb. (1883 ápr. 4. 619. sz. a.)

Budapesti tábla: Az elsőbíróság fentebbi számú és keletű ítélete akkép változtatik meg, ha alperes mint dologi adós a keresetbe vett 3875 frt kölcsöntökének, ez után . . . stb. kamatoknak megfizetésére csak a követelés jelzálogául szolgáló, a zombolyai 810. és 147. sz. telekjegyzőkönyvben felvett ingatlanok értéke erejéig köteleztetvén alperes tartozik türni, hogy felperes fentebbi tőke és kamatok erejéig az érintett ingatlanokra végrehajtást intézhessen, és e megítelt tőke és kamatkövetelésekre nézve ezekből kielégítést szerezhessen. *Indokok*: Jóllehet alperes a jelzálogul szolgáló ingatlanok iránt gróf P. Károlylyal kötött adásvételi szerződésben a hatzföldi árvapénztár részére betáblázott 10,000 frtnyi összeget *az eladó irányában magára átvenni kötelezte*, jóllehet továbbá, hogy a becsatolt adóslévlél és a teleknyvi kivonatok szerint nem szenved kétséget, hogy a keresetbe vett tőke, az adásvételi szerződésben érintett 10,000 frtnyi követelés egy részét képezi, tekintve mindazáltal, hogy *felperes a követelés elvállalásához sem a szerződésben bele nem egyezett, sem azt, hogy ezen átruházást más jogi tény által elfogadta volna, nem igazolta, annál fogva felperes és alperes között személyes jogviszony és kötelezettség fen nem forogván*, alperest mint személyes adóst nem, hanem csak mint dologi adóst a jelzálog értéke erejéig lehetett marasztalni.

Curia: A kir. tábla ítélete indokolásánál fogva helybenhagyatik. (1884 márczius 27. 7445. sz. a.)

II. *A nagylaki kir. járásbíró*: Alperesek kötelesek a kereseti 300 frt tőkét . . . felperesnek megfizetni. *Indokok*: A hit alatt kihallgatott . . . tanúk vallomásaival beigazoltatott, miszerint alperesek elvállalták M. Jánosnak összes adósságait és kötelezték magukat ezen adósságok lefizetésére; azt pedig, hogy kifizették volna, nem is állították; de nem tagadták azt sem, hogy felperes a M. Jánost illetve alpereseket terhelő 300 frtos váltót, mely 1890. évi február 25-én lejárt, mint egyik kezes kifizette; mindezek alapján alpereseket felperes által helyettük fizetett 300 frt tőke és járulékaiknak megfizetésére kötelezni kellett. (1890. évi június 24-én, 1855. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: Az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja s felperest keresetével elutasítja. *Indokok*: A kereset alapjául felhozott az a tény, hogy a M. János ingatlanai megvételekor alperesek állítólag arra kötelezték magukat, miszerint M. Jánosnak a nagy-laki takarékpénztárnál levő adósságát az ingatlanok vételárából kifizetik. A felhozott ténynyel szemben *alperesek nem léptek kötelmi viszonyba felperessel, hanem csakis M. János irányában vállaltak kötelezettséget*. A mennyiben tehát alperesek a M. János irányában elvállalt kötelezettségüket nem teljesítették, azért alpereseket csakis M. János vonhatja felelősségre; felperes azonban, *a ki irányában alperesek a vételügyletből eredő kötelezettségben nem állanak*, s a ki azzal, hogy váltójogi kötelezettsége alapján M. János váltó tartozását a nagy-laki takarékpénztárnál kifizette, azt a jogot, a mely M. Jánost megillette, nem gyakorolhatja s így alperesek a vételügyletből eredő kötelezettségük teljesítésének elmulasztása miatt, felelősségre nem vonhatók. Ezek alapján az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával felperest keresetével elutasítani kellett. (1891 márcz. hó 5-én, 1890. évi 32, 015. szám.)

A kir. Curia: A másodbíróság ítélete indokolásánál fogva helybenhagyatik (1892. márczius 1-én, 1881. évi 4663. sz.)

III. *Legfőbb ítélőszék*: A keresk. törv. 20. §-a nem tételezi fel

azt, hogy a cég eddigi kötelezettségeinek átvállalása közhirre tétesék, minthogy az átvállalási szerződés ténye már magában véve is megállapítja a hitelezők közvetlen kereseti jogát az átvevő ellen (*Dtár* r. f. XXIV. 10.)

IV. *A muraszombati kir. járásbírótság*: Alpereseket felperes részére 218 frt tőke és járulékainak megfizetésében elmarasztalta. *Indokok*: Alperesek tagadása folytán megrendelt bizonyítási eljárás folyamán kihallgatott tanuk vallomásával és részben alperesi beismeréssel megállapítva lett, miszerint alperesek atyjuk R. Ivánnak a kupsinczi 19. sz. tjkben foglalt összes ingatlanait átvették, hogy ezen átvételből kifolyólag kötelezték magukat, hogy a bekebelezett követeléseken kívül H. Simon részére a birtokátadó édes apa részéről 1877 február 23-án kiállított, a percsomóhoz C. alatt mellékelt adóslevél szerint tartozó 180 frtot hitelezőnek, esetleg a hitelező nagyobb biztosítására az adóslevelet kezes minőségében aláírt H. József ezutali felperesnek kifizetik, illetőleg ezt is viselik; megállapított továbbá, hogy alperesek ezen kötelezettségüknek az iratokhoz B. alatt mellékelt, 1881 márczius 12-én kelt jegyzékben aláírásukkal is elismerték. Ezekkel szemben miután bebizonyított tény az, hogy H. József az alperesek által kifizetésre elvállalt 180 frtot és járulékaít H. Simonnak R. Iván birtokátadó helyett a C. alatti adóslevélre vezetett nyugta igazolása szerint is 218 frtban kifizette, miután alperesek oly körülményt, mely szerint ezen kifizetés által H. Józseffel szemben támadt kötelezettségük megszűnt volna, a perben fel nem hozták, ennél fogva őket a kereseti követelésben marasztalni kellett.

A budapesti kir. ítélő tábla: Az eljáró bíróság ítéletének megváltoztatása mellett, felperes követelésétől elmozdítatik. *Indokok*: Mert felperes keresetlevelében maga adja elő, hogy alperesek az abban említett 190 frtnyi összegnek általuk leendő kifizetésére nézve nem felperes, hanem idősb R. Iván jogelődük irányában vállaltak kötelezettséget, azt pedig, hogy idősb, R. Iván azon követelését felperesre átruházta volna, nem is állítja. *Minthogy tehát felperes jelen perbeli alperesekkel nem szerződött, ez utóbbiak pedig magok részükről felperes irányában semminemű kötelezettséget nem vállaltak, felperes azonban jelen keresetet mégis ennek ellenére, alperesek saját személyük ellen indította: ugyanazért a neheztelt ítélet megváltoztatása mellett, felperes kereshetőség hiányából követelésétől elmozdítandó volt.*

A kir. Curia: A másodbírótság ítéletének megváltoztatása mellett, az első bíróságnak ítélete hagyatik helyben. *Indokok*: Jóllehet alperesek a 2.1/ alatt felhozott és Muraszombatban 1881 márcz. 9-én kiállított átadási szerződés szerint a kupsinczi 19. sz. tjkben foglalt ingatlanokat apjuktól 2500 frt értékben s azon kötelezettséggel vették át, miszerint a kített összeg erejéig kötelesek a már bekebelezett terheket a bekebelezés sorrendje szerint törleszteni; jóllehet továbbá, hogy felperesnek követelése a kupsinczi 19. sz. tjkben foglalt ingatlanokra jelzálogkép bekebelezve nem volt, mindamellett a másodbírótság ítéletének megváltoztatásával az elsőbírótság ítélete volt az abban felhozott indokok alapján annyival inkább helyben hagyandó, mert a B. alatt felhozott s alperesek által valódiság tekintetében nem kifogásolt, 1881. évi márczius hó 12-ik napján, s ekkép a 2.1/ alatti szerződésnél később kiállított okiratban felsoroltattak és megállapítottak mindazon tartozások, melyeket alperesek apjuk helyett kifizetni kötelesek, és miután alperesek ezen okiratot sajátkezűleg aláírták, de ezenkívül a B. alatti okiratban 8. tétel alatt felsorolt, s a kihallgatott tanuknak vallomásai szerint felperes kereseti követelésével azonosnak bizonyult adósságnak alperes által történt magukra vállalását P. Géza, H. József és H. Simon tanuk is határozottan bizonyították, ily helyzetben alperesek az elvállalt kötelezettség teljesítésére az elsőbírótság által helyesen köteleztettek. (1886 január 20-án 1885. évi 4594. sz.)

A fenti döntésekben egy elméletileg érdekes és gyakorlatilag felette fontos problema rejlik: az adós és az átvállaló közti szerződés kihatása a hitelezőre.

Hogy az adós tartozását egy harmadik személy a hitelezővel szemben átvállalhatja, tényalapjában és hatásában ép oly világos, mint hogy azt kifizetheti. Mindkét esetben az ügylet kizárólag a harmadik személy és a hitelező között játszódik le: az átvállalás vagy fizetés az eredeti adós tudta, beleegyezése nélkül, sőt ellenzése dacára is történhetik. Az adósnak semmi köze hozzá, ha én az ő tartozását a hitelezőnek kifizetem, vagy magamat helyette lekötölezem. Mindkét

esetben ő, feltéve, hogy a hitelező beleegyeznek, szabadul tartozása alól, ott fizetés, itt ujtítás (expromissio) által; az ő kötelezettsége mindkét esetben megszűnik, ott teljesítés, itt az által, hogy az ő régi tartozása helyébe az én új tartozásom lép. Ezt így határozza a római jog,¹ és így tartják a modern összes törvényhozások is.² Sőt az ujtástól el is tekintve: magamra vállalhatom az adós tartozását úgy is, hogy a hitelező beleegyezésével ugyanazon kötelezettségi körbe lépek, melyben eddig az adós volt; nem új kötelmet vállallok a régi helyébe, hanem a régi kötelmet folytatam az eredeti adós helyett: nem kötelemujtítás, hanem kötelemutódlás az, a mit ez esetben az átvállalás létrehoz — és ez is, valamint az expromissio, történhetik tisztán köztem és a hitelező között, az adós megkérdezése nélkül, sőt ellenére is. Ily hitelező és harmadik személy közötti adósság átvállalásról beszél pl. az 1881. évi LX. tcz. 183. §-a.

Az adósságátvállalás azonban még másképen is szokott történni: oly módon, hogy az átvállaló az adóssal szerződik a hitelező hozzájárulása nélkül. Ilyen az eset, mikor valaki ingatlant vesz és a rajta bekebelezve levő adósságot a vételár része fejében átvállalja; ilyen, mikor valaki valamely kerekedelmi üzletet a k. t. 20. §-a értelmében az üzleti adósságokkal együtt átvesz; ilyen, mikor a bérbeadott ingatlan vevője a bérlő irányában fenálló kötelezettséget átvállalja; mindez esetekben a szerződést eladó (adós) és vevő (átvállaló) kötik, a hitelező hozzájárulása nélkül: származik-e az ilyen szerződésből, és miféle jog a hitelező javára?

A fenti legfőbb bírósági döntések más-másképen felelnek e kérdésre. A III. és IV. sz. ítélet megállapítja a hitelező jogát, mihelyt az átvállalási szerződés adós és átvállaló között létrejött, «minthogy az átvállalási szerződés ténye már magában is megállapítja a hitelezők közvetlen kereseti jogát az átvevő ellen». Az I. és II. esetben e jogot megtagadja, mint-hogy «felperes (a hitelező) a követelés (helyesebben: adósság) átruházásába sem a szerződésben bele nem egyezett, sem azt, hogy ezen átruházást más jogi tény által elfogadta volna, nem igazolta, ennél fogva felperes és alperes (átvállaló) között személyes jogviszony és kötelezettség fen nem forog».

A kérdés voltaképpen egy egész csomó kérdést jelent, melyek mind felette gyakorlatiak. Mikor szerzi meg a hitelező a jogot az átvállaló ellenében: az adós és átvállaló közti szerződés létrejöttével, vagy a róla való értesítéssel, vagy a részéről való hozzájárulással? Mily hatása van az eredeti adós, és milyen az átvállaló részéről történt értesítésnek? Visszavonható-e az átvállalás a két szerződő fél által, vagy talán egyik-másik által, és meddig? Elveszti-e a hitelező követelési jogát az eredeti hitelező ellen, vagy egyetemlegesen felel-e adós és átvállaló és meddig? Az átvállaló miféle kifogással élhet a hitelező ellen: az átvállalási szerződés alapján? vagy az átvállalt kötelelem alapján? Az adósság-

¹ L. 38 (39) D. de neg. gest. (3, 5): solvendo quisque pro alio, licet invito et ignorante, liberat eum. L. 23, 40, 53 D. de solut. (46, 3) pr. I. quib. mod. toll. 3, 29. — és l. 8 §. 5 D. de novat. (46, 2). Quod ego debeo, si alius promittat, liberare me potest, si novationis causa hoc fiat... liberat autem me is, qui quod debes promittit, etiamsi novum. L. 91 D. de solut (46, 3).

² Porosz LR. I. 16. §. 43., szász polg. tkv §. 690., zürichi §. 1042., code civil §. 1236. Minde törvényhozások, a római jog mintájára, még a hitelező beleegyezését sem tartják szükségesnek arra, hogy az adós helyett egy harmadik személy fizethessen: a fizetés a hitelezőre reá kényszeríthető. Hogy van a dolog, ha az adós és hitelező ellenzik a fizetést? A kérdés a római jogban vitás, de az uralkodó nézet ez esetben is a fizetés hatályossága mellett van (Windscheid II. §. 342., 24. j.; ellenben Puchta Vorles. II. 134. 1.). Az osztrák polg. tkv eltér mind ezektől: szerinte a hitelező az adós beleegyezése nélkül nem kényszeríthető a fizetés elfogadására: § 1423. «Ohne Einwilligung des Schuldners kann dem Gläubiger die Zahlung von einem Dritten nicht aufgedrungen werden.» Középpállást foglal el a német javaslat 227. §-a, mely itt a porosz LR. I. 16. §. 51-ét követi: a fizetés az adós beleegyezése nélkül is történhetik, de ha az adós és hitelező ellenzik, nem.

átvállalással megmarad-e vagy megszűnik-e az eredeti adósért vállalt kezesség vagy zálog? Mindezek a kérdések nap-nap után fordulnak elő a gyakorlatban, de tankönyveinkben vagy esetgyűjteményeinkben hiába keresnők a választ.

Zlinszky, mint a legtöbb kérdéssel, ezzel is könnyen végez. Könyvében, ha jól néztem, az adósságvállalásról kétszer van említés. Egyszer azon szerződéseknél, «melyek által valamely harmadik személy javára köteleztetik szolgáltatás». Ez esetben, ugymond, «a másik szerződő félnek ellene a szerződés teljesítésére keresetjoga van». Továbbá: «Az osztrák törvény azt a szabályt állítja fel, hogy a törvényben meghatározott eseteken kívül senki sincs jogositva más nevében (§. 881: «für einen Andern») ígéretet tenni vagy elfogadni... azonban... e szabályt az életben következetesen alkalmazni nem lehet, különösen azokra a gyakori esetekre tekintettel, melyekben *mások tartozásainak kifizetése vállaltatik át*, pl. adásvevés esetén». (448/9. l.) Az adósságvállalás tehát itten mint harmadik előnyére szóló szerződés szerepel. Később pedig még egyszer előfordul a «kötelmek átruházása» című fejezetben, itt pedig az adósságvállalás már csak az u. n. «tökéletes utalvány» formájában szerepel: «A kötelemtávltotztatásnak másik módja (első módja az engedmény volt) aként jön létre, hogy az adós maga helyett egy harmadik személyt állít fel fizető gyanánt és a hitelező azt elfogadja» (460. l.). Ezen «tökéletes utalvány» címe alatt tárgyalja azután — annyira-mennyire — az adósságvállalást.

Ily tárgyalás mellett az ember nem tudja, mi hát Zlinszky szerint az adósságvállalás: harmadik előnyére szóló szerződés? tökéletes utalvány? vagy lehet egyik is, másik is, és micsodán ismerjük meg, hogy melyikkel van dolgunk? Mert ez nem pusztán elméleti constructio kérdése, hanem gyakorlatilag is egészen más szabályok jönnek alkalmazásba, ha egyiknek nézzük, mint ha másiknak. Hogy mást ne mondjak: az utalvány alapján az utalványos csak akkor perelhet, ha az utalványt elfogadta, a harmadik előnyére szóló szerződés alapján a harmadik — legalább a ma tulnyomó nézet szerint — előzetes elfogadás nélkül is perelhet.

A «harmadik javára szóló szerződés» tanában emlékezik meg *Biermann* is¹ az adósságvállalás egy esetéről: a ker. törv. 20. §. szerinti üzleti adósságok átvállalásáról, és ugyane constructiót vallja *Nagy Ferencz* is kereskedelmi jogi kézikönyvében (I. köt. 87. l.) Vajon e constructiót csakis az üzletátruházásnak azon eseteire értik-e, melyek a ker. törvényben külön rendezést nyertek, vagy pedig a kereskedelmi vagy közpolgári adósságvállalás minden esetére? előadásukból ki nem vehető. Általánosabban szól a Büntetőjog Tára mellékletében (XI. köt. 186. l.) megjelent rövid cikkecske, mely a közpolgári adósságvállalást elvileg a harmadik előnyére szóló szerződések közé sorozza.

Csakhogy e constructio sem megoldás. Mert, mint látni fogjuk, a harmadik javára szóló szerződésnek magának sincs egységes elmélete. Abból hogy az adósságvállalást harmadik javára szóló szerződésnek nézzük-e vagy sem? misem következik még a fent felvetett kérdéseinkre. Irodalmat irtak össze a harmadik javára kötött szerződésekről, de ha azt kérjük, mik azok a jogi tételek, melyeket ez irodalom eredményeképpen most már *minden* harmadik javára szóló szerződésre alkalmazhatunk: alig van mit felelnünk. A mit *Stobbe* (Zeitschr. F. STR. 19. köt. 305. l.) a harmadik j. sz. szerződésről szóló első (Gareis, Unger-féle) munkálatok megjelenésekor mondott, hogy hiábavaló törekvés a h. j. sz. szerződés egységes elméletét keresni, és hogy a concret esetek más-más rendezést követelnek, azt az azóta megjelent monografiák (Moltzer, Tartufari «Dei contratti a fattore di terzi» stb.) sem czáfolták meg. *Windscheid* (Pand. §. 316. a)

¹ Jogászyűlési évkönyv VIII. folyam I. kötetben megjelent véleményében, különnyomat 59 l.

14. jegyz.) szerint nem lehet többet mondani, mint «a pusztán elvet: hogy szerződés által harmadik személyt is lehet jogositani», — egyéb általános hatályu szabály e tanban nincsen. Sőt *Ehrenberg* (Versicherungsrecht 191. l. 6. jegyz.) annyira megy, hogy «a mit harmadik javára szóló szerződésnek mondanak, egyáltalában nem jogintézmény... nincsenek semmi-nemü oly egységes jogtételek, melyek e fogalomhoz fűződnek». A mi kérdéseinkre tehát ez a «constructio» nem ad választ. Más utat kell hát megkísérlelnünk. Ne az «elvi constructio»-ból vezessük le a gyakorlati tételt, hanem próbáljunk a következő cikkekben a gyakorlati kérdésekre concrete megfelelni, a concret eredmények *után* talán sikerül az elvi constructio is.

Dr. Schwarz Gusztáv.

Jóhiszeműség a telekkönyvi forgalomban.

Ha annak a sajtóságos szerepnek felismerésére akarunk jutni, melyet a telekkönyvi forgalomban a jóhiszeműség és ennek ellenese, a roszhiszeműség játszik: tisztában kell lennünk mindenek előtt a telekkönyvi bejegyzések *alaki* hatálya és a bejegyzések *anyagi* jogszerűsége vagy jogszerűtlensége tekintetében. Az előbbi alatt a telekkönyvi bejegyzésnek azt az erejét értjük, a melynél fogva a dologi jognak bejegyzett keletkezése, változása vagy megszűnése már önmagában mindenkivel szemben hatályosnak jelentkezik. Ezzel a hatálylyal pedig minden alakyszerű, jogerejű telekkönyvi jogcselekmény bir, oly cselekmény t. i., a mely valódi, tartalmilag az okiratokkal és a nyilvánkönyvvel nem ellentétes bírósági végzésen alapszik, és a mely helyesen, az azt elrendelő végzés értelmében van foganatosítva. Anyagilag jogszerű az a bejegyzés, mely tartalma tekintetében az anyagi jogszabályoknak megfelel.

A telekkönyvi jogcselekmény (a bejegyzés elrendelése és foganatosítása) alaki helyessége, tehát annak anyagi jogszerűségével vagy jogszerűtlenségével semmi összefüggésben sem áll. Alakilag helytelen és azért semmi lehet valamely bejegyzés, mely az anyagi jogállásnak teljesen megfelel, például, ha a zálogjog bekebleztetett a telekkönyvileg be nem jegyzett tulajdonos által kiállított okirat alapján. Viszont pedig anyagilag jogszerűtlen telekkönyvi jogcselekmény érvényes lehet, ha alaki tekintetben kifogás alá nem esik, például, ha a tulajdonjog bekeblezése hamis szerződés alapján történt, de az azt elrendelő végzés jogerőre emelkedett.

Tisztában kell lennünk továbbá a *telekkönyvi nyilvánosság* elvének céljával, mely nem abból áll, hogy a nyilvánkönyv tartalma absolut, mindenkivel szemben érvényesíthető, és feltétlen jogerővel birjon, hanem csupán abból, hogy a telekkönyv teljességében és helyességében való *jogos bizalom* (ausztr. p. tkönyv 1500. §) kellő védelemben részesüljön és megóvassék oly hátrányoktól, a melyek abból származnának ha valaki a nyilvánkönyv által félrevezettetnék, ha megvolna a nyilvánkönyv tartalmában való csalódás jogi lehetősége. A valósággal meg nem egyező nyilvánkönyvi állást tehát csak annak javára szabad valónak elfogadni, a ki a tényleges jogállásról tudomással nem bir. A nyilvánkönyvben foglalt helytelen feltüntetés félre nem vezetheti és jogilag hatálytalan cselekményekre nem indíthatja azt, a kinek az anyagi jogállapot mibenlétéről tudomása van. Ha tehát a telekkönyvi forgalomban bizonyos körülmények között jóhiszeműséget kívánunk, ez nem abban birja okát, mintha a roszhiszeműséget büntetéssel sujtani akarnánk, hanem abban, hogy semmi képzelhető alapja sincs annak, hogy azt, a kit a nyilvánkönyv félre *nem* vezetett, a ki annak tartalmában *nem* csalódott, megvédjük az anyagi jog magánjogi hatása ellen. Ezekből kiindulva és szem előtt tartván a telekkönyv közhitelességét, a következő eredményekre jutunk:

A jóhiszeműség a telekkönyvi forgalomban rendszerint *nemleges* fogalom, és nem abban áll, hogy a nyilvánkönyvi jogot szerző fél az ő rendelkezéseinek ugy anyagi, mint alaki tekintetben teljes hatályáról meg van győződve, hanem abban, hogy ez a fél a szerzését a magánjog értelmében kizáró vagy korlátozó akadályokról tudomással *nem* bir. Ha azonban a szerző előbb ismerte az akadályt: jóhiszeműségéhez többé nem elég annak nem tudása, hogy az akadály még fenáll, hanem szükséges, hogy az akadálynak utólagosan történt elhárításáról meg legyen győződve.

Igy például a jóhiszeműség jogkövetkezményeit érvényesítheti a maga részére az, a ki az ingatlant a telekkönyvi

tulajdonostól megvette és ennek folytán saját tulajdonját bekebleztette, nem tudván azt (a mit a telekkönyv közhitelességével szemben puhatolni nem köteles), hogy az eladó hamis okirat alapján lett az ingatlan tulajdonosává. Ellenben ha a zálogjog kiskoru tulajdonos ellen kebleztetett be, és ha az ekként anyagilag megtámadható jelzálogjogra alzálogjogot szerzett oly harmadik személy, a kinek a tulajdonos kiskorúságáról tudomása volt, de a ki tudta azt is, hogy a zálogkölcön-szerződés árvaszéki jóváhagyása iránt a kellő intézkedések utólag megtörténtek, a ki tehát joggal állíthatja, hogy az alzálogjog szerzését gátló anyagi akadályok fenmaradásáról tudomással *nem* birt: ez a harmadik személy a jóhiszeműségre ezen az alapon még sem hivatkozhatik; ehhez a *positív* meggyőződés szükséges arról, hogy az árvaszék a szerződést tényleg jóváhagyta.

A roszhiszeműséget csak az olyan ténykörülmenynek ismerése alapítja meg, a mely a magánjog elvei szerint a szóban forgó szerzést kizárni vagy korlátozni *feltétlenül* alkalmas. Ily akadálnak pedig nem minősíthető az, a mely az átruházó vagy jogot engedő személy rendelkezési jogosultságának csupán *kötelmi* korlátozottságán alapszik.

A tulajdonos például régebbs hitelezőjének szerződés erejével megígérte, hogy követelésének biztosítása végett első helyen bekeblezendő zálogjogot fog engedni. Ha erről az ígéretéről és ennek elfogadásáról a tulajdonosnak később azzá lett hitelezője tudomással bir, és ha ennek daczára a zálogjogot a saját javára első helyen ő kebleteti be: ezt a hitelezőt roszhiszeműséggel nem lehet vádolni. Az ellenkezőnek állítása a telekkönyv nyilvánosságának elvébe ütköznék, mely a nyilvánkönyvi forgalom megkönnyítésére és biztos alapra fektetésére, nem pedig megnehezítésére és az alap meggyengítésére van szánva. Valamint az ausztr. polg. törvénykönyv 443. §-ának amaz elvét is sértené, mely szerint «ki a nyilvánkönyveket meg nem tekinti, hanyagságáért minden esetekben maga lakol».

Ezért roszhiszeműség azt a hitelezőt sem terheli, a kinek tudomása volt arról, hogy a jelzálogjog szerzése idejében az ingatlan tulajdona telekkönyvön kívül már harmadik személyre volt átruházva. A hitelező ilyenkor nem roszhiszeműleg, hanem csak saját jogának védelmére a körülmények okszerű felhasználásával járt el. A jogtalan gazdagodás vádjá sem érheti őt; mert csak meglevő jogának biztosításáról gondoskodott. Ellenben mulasztást követett el az ingatlan telekkönyvön kívüli szerzője, mely mulasztás következményei csak őt magát érhetik.

Roszhiszeműséget még abban sem látok, a mikor valaki, a ki tudta, hogy a tulajdonos már mással kötött adásvevési szerződést, az ingatlant mégis megveszi és a tulajdonjognak a saját javára való telekkönyvi bekeblezését kieszközli. Az előzőleg kötött adásvevési szerződésről való tudomás nem teszi az ingatlanról való dologi rendelkezést semmissé, hanem a tulajdonost csupán kötelemszerűleg korlátozza abban, hogy az ingatlan tulajdonáról másodsor rendelkezék.

Más az eset, a mikor valaki a tulajdonossal szövetkezve, egyenesen az előbbi vevő kijátszására köti meg az adásvevési szerződést. Ilyenkor a telekkönyvi bejegyzés igenis megtámadhatóvá válik; de *nem roszhiszeműség*, hanem vagy annak alapján, hogy «a bekeblezés a büntető törvény által tiltott cselekményen alapul (telekkönyvi rendelet 152. §.), vagy hogy az ügylet színleges volt.

A jóhiszeműség előnye csak azt illetik, a ki a szerzést kizáró vagy korlátozó körülményeket *menthetlen* nem ismeri. Nem élvezi a jóhiszeműség előnyeit, a kinek a kérdéses körülményről csak feltűnő gondatlanságnál fogva nincs tudomása. Mikor terheli azt, a ki jóhiszeműségre hivatkozik, feltűnő gondatlanság: ez olyan ténykérdés, melyet a bírónak az esetről esetre fenforgó körülmények szerint kell megítélnie. Szabályként mégis szem előtt kell tartani, hogy attól, a ki nyilvánkönyvi jogot akar szerezni, fontos gyanuokok nélkül szokatlanul alapos vizsgálódást — például a telekkönyvi bejegyzések mellett mindenkor még az irattárban a vonatkozó ügyiratok megtekintését is — követelni nem lehet.

Különösen föltétlenül megalapítja a roszhiszeműséget a telekkönyv tartalmának nem ismerése, tehát ha a bejegyzés érvénytelenségének oka «a nyilvánkönyvből tudva lehetett» (ausztr. polg. törvénykönyv 468. §.). Ha a telekkönyvben oly bejegyzés fordul elő, mely a jogot engedő személy jogi állásának megtámadhatatlanságát kérdésessé teszi, — így a rendelkezési képesség korlátozásának feljegyzése, perfeljegyzés, felfolyamodás feljegyzése, tulajdonjog, engedmény, törlés előjegyzése, — a leszármaztatott szerzés mellett a jóhiszeműség

sem érvényesíthető abban az értelemben, hogy a szerzést a telekkönyvileg feltüntetett alapokon megtámadni nem lehetne.

Teljesen közönyös az, hogy a szerző honnan merítette annak tudomását, hogy a valóságos jogállás a telekkönyv tartalmának meg nem felel; elég, ha biztos a tudomása.

A nyilvánkönyvben való bizalom azért képezi a jogvédelem tárgyát, mert a nyilvánkönyv határozó befolyást gyakorol akkor, a mikor valaki telekkönyvvezett ingatlanra vagy jogra vonatkozó szerzésre elhatározza magát. Ennélfogva a jóhiszeműség abban az időpontban és csakis abban kívántatik meg, a melyben, illetőleg a melytől fogva a nyilvánkönyvi jogot megszerzi, tehát a melyben az ennek bejegyzése iránti kérvényt a telekkönyvi hatóság iktató hivatalában beadja. Az, hogy a jogszerző a szerzés időpontja *előtt* jóhiszeműben volt e vagy sem, figyelembe nem jöhet azért, mert az olyan személy is, a ki előbb valamikor a szerzést akadályozó körülményről tudomással birt, jóhiszeműleg szerez, ha a szerzésekora oka volt hinni, hogy az akadály el van hártva.

A mikor pedig, illetőleg a mely időponttól fogva a nyilvánkönyvi jog szerzése megtörtént, a szerzőnél *utólag* bekövetkező az a tudat, hogy szerzése anyagilag jogszerűtlen, a telekkönyvi jogcselekmény erejét többé semmiben sem gyöngheti: mala fides superveniens non nocet.

Közvetlenül érdekelt felek között, azaz olyanok között, a kik valamely tüzetes telekkönyvi bejegyzésre nézve ellenkező értelemben (mint eladó és vevő, jelzálogi adós és hitelező, engedményező és engedményes) vannak érdekelve; annak jó- vagy roszhiszeműsége, a kinek nyilvánkönyvi joga megtámadás tárgyát képezi, semmi fontossággal sem bir, mert annak jogtalan gazdagodása elegendő jogalapot nyújt arra, hogy az illető jogcselekmény, mint anyagilag érvénytelen, telekkönyvileg is ilyennek kijelentessék.

A jó- vagy roszhiszeműség jelentősége tehát a telekkönyvi forgalomban csak *harmadik személyek között* jut érvényre; csak itt képez önálló kötelezési alapot arra, hogy a harmadik személy kénytelen legyen alávetni magát a jogellenes bejegyzés megtámadhatóságának, annál az elvnel fogva, hogy a telekkönyv közhitelessége csak a jogszerű bizalmat védi. A roszhiszemű harmadik személy alakilag kifogástalan nyilvánkönyvi joga szintén megszűnik, ha az a telekkönyvi bejegyzés, a melyre vonatkozóan az a jog leszármatatolag szereztetett, sikerrel lőn megtámadva. És másrészt az ily megtámadással szemben a harmadik személy az ő jogát csupán a jóhiszeműségre támaszkodva, sikerrel megvédheti. A nyilvánkönyvi jog szerzése körüli jóhiszeműségre «a nyilvánkönyvben való bizalomra» azonban még a harmadik személy sem hivatkozhatik olyannal szemben, a ki a saját részéről semmi óvatosságot, semmi körültekintést sem mulasztott el, a kit az ő részére történt, alakilag semmis bejegyzés nem is érint, és a kinek az ezt rendelő végzés nemcsak nem kézbesített, hanem a ki annak kézbesítésére igényt sem tarthat. Például, valamely birtokrészlet *A* telekjegyzőkönyvből lejegyeztetett és arra a tulajdonjog *B* javára bekebleztetett, holott a birtokrészlet nem *A*, hanem *C* telekjegyzőkönyvében fordul elő; ezek megtörténte után pedig ugyanarra a birtokrészletre *B* új telekjegyzőkönyvében *D* jóhiszeműleg jelzálogjogot szerez. Vagy, valamely jelzálogi egész követelél-re bekebleztetett az engedmény *A* javára, azután (helytelenül) ugyanarra a követelésre *B* javára, végre pedig *B* engedményes ellenében az alzálogjog a jóhiszemű *C* javára.

Ezekben az esetekben alig állíthatni, hogy a *B* javára történt tulajdonjogi, illetőleg a *B* részére történt engedményi bekeblezés érvénytelenségének daczára, *D* zálogjoga, illetőleg *C* alzálogjoga, ezek jóhiszeműségénél fogva érvényes marad.

Dr. Imling Konrád.

Czéltalan kihallgatások.

Egy évet meghaladó gyakorlat után a sommás eljárás legmerészebb ujitása csak a feletti sajnálkozásunkat keltette fel, hogy e perjogi instrumentumot a rendes perekben még nélkülözünk kell. A törvény szavaihoz azonban némi félreértés is tapadt.

Igy a bíróságok strictissime követik a törvény 96. §. második bekezdését és bár kétségtelennek tartják, hogy a bizonyító fél kihallgatása a bírói meggyőződést és ítéletet nem influálhatja, mégis kötelezetteknek érzik magukat a kérelemnek engedni. És így a várt ítélethozatal előtt a kihallgatás iránti megkeresés egy vidéki bírósághoz vándorol, hogy néhány hónappal később ezen bizonyítás az ítélethozatalnál teljesen mellőztessék.

Meggyőződésünk szerint a bíróságoknak a törvény szabályhoz ragaszkodó felfogása nem közelíti meg a szabály értelmét és tartalmát. A 95. §. hiv. intézkedése logikus összefüggésben áll a 96. §. al. A kötelező norma az, hogy a bíró a bizonyító fél ellenfelét bocsássa esküre, a bizonyító felet csak akkor, ha a fennforgó körülmények mérlegeléséből a bizonyító fél vallomása emelkedik ki mint valószínű. Mindkét fél vallomásra tehát csak akkor lehet szükség, ha egyáltalában fennforgnak oly körülmények, melyek a mérlegelést szükségessé teszik; a hol ily körülmények nem léteznek, ott a bíró még subjectiv meggyőződése esetén sem fordulhat mérlegeléshez, és ekkor semmi esetre sem kereshet bizonyítékot a bizonyító fél esküjében.

A 95. §. helyes értelméhez tehát úgy jutunk, ha a 96. §. ban kifejezésre jutott célra, vagyis arra tekintünk, hogy mily célból fogatosítandó az eskü alatti kihallgatás. E cél kettős lehet, vagy a teljesen hiányzó bizonyítékot kell pótolni, vagy pedig a már megállapított bizonyítékokat és megítélő támpontokat a bizonyosság teljességeig kell fokozni. Ez utóbbi esetben van szükség mindkét fél kihallgatására, csak itt kell a bírónak annak mérlegeléséhez fordulni, hogy a fennforgó körülmények melyik fél védelmét támogatják s így minden más esetben a törvény intentióján kívül fekszik a felesleges kihallgatás.

Az általános és parancsoló forma: «kihallgatandó» kétségtelenül egy obligatorius alaki szabályra mutat, de a bíró nem állhat meg a külsőségek előtt és vizsgálni tartozik ama különbséget, mely kihallgatás és kihallgatás közt rendeltetés tekintetében fenforog. A törvény a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvén nyugszik, megadja a bírónak a jogot, hogy valamely bizonyítást elégtelennek tartson, vagy bizonyítást mellőzzön és csak azt kívánja meg tőle, hogy meggyőződésének okait terjessze elő. Hogyan férne össze e rendszerrel most már az, hogy ugyanaz a bíró, a ki imént egy feleslegesnek mutatkozott tanukihallgatást mellőzött, köteles legyen egy felet eskü alatt kihallgatni, a ki maga bizonyítani tartozik és a kinek kiveendő vallomását saját érdekén kívül semmi más nem támogatja? Hol lelhetjük meg annak ratióját, hogy a meg nem eskethető fél kihallgattassék, mikor az különben sincs elzárva attól, hogy a bíróság előtt védelmét előterjesztesse?

Tanui voltunk annak, hogy az adós a követelés kifizetését vitatta, de egyuttal előterjesztette, hogy az eskün kívül más bizonyítéka nincs. Mindazonáltal a hitelező megesketése előtt az adós kérte önmagát is kihallgatni és a bíróság úgy találta, hogy e kérelmet a törvényt szemben mellőzni nem lehet. E ferdeségek orvoslását a felülvizsgálati fórumoktól elvárhatjuk, — csak az alsóbíróságok szolgáltatásának okot a felülvizsgálat provokálására az által, hogy czéltalan kihallgatásoktól tartózkodnak.

Dr. Könyg Vilmos.

A fél eskü alatti kihallgatása pergátló kifogás igazolására.

A fél eskü alatti kihallgatását némelyek ma is ugyanazon szempontból fogják fel és alkalmazzák, mint régi sommás eljárásunkban a főesküt.

Felperes keresetet indít készpénzkölcsön iránt, a bíróság illetékességét az 1868. évi LIV. tcz. 35. §-ára alapítván, minthogy a kölcsön visszafizetésének helyéül szóban Budapest köttetett ki. Alperes illetékességi kifogást emel azon alapon, mert ő nem lakik az eljáró bíróság területén és tagadja, hogy fizetési helyéül Budapest köttetett volna ki. Felperes más bizonyíték híján ez utóbbi körülmény igazolására alperes eskü alatti kihallgatását kéri, mit alperes nem ellenez.

A kir. járásbíróság az illetékességi kifogásnak helyt ad, mert felperes keresete mellett tartozik igazolni a bíróság illetékességét és az illetékesség igazolására bizonyítási eljárásnak helye nincs.

A budapesti kir. törvényszék (1895. E. 475. sz. a.) az elsőbíróság végzését helybenhagyta, mivel az 1893: XVIII. tcz. 95. és 96. § a szerint a fél eskü alatti kihallgatásának csak döntő ténykörülményre nézve van helye, miből az következik, hogy «e bizonyíték csak a per érdemének eldöntésénél s így véghatározatokban alkalmazható, ellenben előzetes, t. i. a per létrejöttéhez szükséges határozatok tárgyát képező illetékességi kérdéseknél helyt nem foghat».

Ezen indokolás nem mondja meg, hogy miért alkalmazható a fél eskü alatti kihallgatása mint bizonyíték csakis a

per érdemében. Nem vélünk csalódní, ha azt hiszszük, hogy e rendelkezés tulajdonképeni oka az, hogy a bíróság nem tudta magát kivonni az 1868. évi LIV. tcz. 221. §-ának hatása alól, mely szakasz szabályként előírja, hogy eskü csak *végítéletben* és csak *döntő ténykörülményre* nézve ítéltető meg. Tehát ha a régi törvény alatt csak végítéletben, s így az ügy érdemében ítéltető eskü, akkor, mivel az új törvény megtartotta a régi perrendtartás másik kriterion-ját, a döntő ténykörülményt: — azon álláspont szerint — döntő ténykörülmény csak az lehet, miről végítélet rendelkezik, tehát a mi az ügy érdemére tartozik.

Pedig a dolog úgy áll, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. 95. és 96. § a megtartotta ugyan azon feltételt, hogy eskü alatti kihallgatás csakis döntő ténykörülményre nézve rendelhető el, azonban természetesen elhagyta az előző törvény másik eminens feltételét, hogy t. i. e bizonyíték csak az ügy érdemében alkalmazható.

Minden oly esetben tehát, midőn a bíró előtt a per bármely fázisára nézve döntőnek felismert ténykörülmény merült fel, elrendelhető a fél eskü alatti kihallgatása. A törvény nem tesz különbséget a perelőkészítő eljárás és az ügy érdemébeni tárgyalás között, tehát alkalmazható ezen bizonyítási eszköz úgy a hatásköri és illetékességi viták tárgyalása közben, valamint általán minden pergátló kifogás tárgyalása közben.

Avagy mivel bizonyítsa a pergátló kifogás alaptalanságát az a fél, a kinek az ügylet kötés, vagy teljesítési helyére (1868. évi LIV. tcz. 35. §.), az előző eljárási költségeinek kifizetésére (1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 5. p.), a perköltségbiztosíték adására (ugyane szakasz 6. pont) nézve más bizonyíték nem áll rendelkezésére?

A váltóeljárásban vagy az igényperekben van értelme a bizonyítási eszközök megszorításának, mivel ezekben nagy súly fektetetik a gyors eljárásra, azonban a közönséges sommás eljárásban, mi sem indokolja a felek érdekeinek ilyen feláldozását.

A járásbíróság álláspontja a tanukihallgatást sem engedi meg pergátló kifogás fölötti tárgyaláson, mert absolute elzárja a feleket a bizonyítástól, míg a törvényszék határozata csakis a felek eskü alatti kihallgatására szorítja e korlátot. Az elsőbírói végzés tehát még következetes, míg a törvényszék álláspontja önkényüleg választja ki a bizonyítási eszközök közül éppen ez egyet.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi judikatura.

675. Ha a biztosítási kötvényben kedvezményezettül a bemutató van megjelölve, úgy a kötvény birtokosa akkor is jogosítva van az egész biztosítási összegnek bírói kézbe letételét követelni, ha az összeg egy része engedményezettett a biztosított által, mert a biztosított és az engedményes közti megállapodás a biztosított nem érdekelheti, ha azt vele nem közölték. Az a tény, hogy többen igénylik a biztosítási összeget, csak arra ad a biztosítónak jogot, hogy a pénzt letétevényezze, de nem arra, hogy esedékes tartozását visszatartassa és ezzel minden törvényes alapot nélkülöző kamatnyereséghez jusson. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

676. Január hó 4-én keletkezett a közkereseti társaság, február 26-án jegyeztetett be olykép, hogy a két cégtagnak csak együttesen van képviselési joga. Február 4-én az egyik cégtag a társaság nevében váltót fogadott el. A társaság és mindkét cégtag elleni váltóperben az alá nem író cégtag védekezett, de a bíróság marasztalta őt, mert a váltó elfogadásakor a társaság működését már megkezdte, de bejegyezve még nem volt és így a hitelező nem tudhatta, hogy az aláíró cégtag egymaga a céget nem képviselheti. (*Német birodalmi törvényszék.*)

677. A kit a bíróság pazarlónak nyilvánított, szabadon nősülhet és ajándékozhat is nejeinek. (*Párisi semmitűszék.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Külömfélék.

— **A magánjogi törvénykönyv** megalkotása komoly lépéssel közeledett megvalósítása felé. Az igazságügyminiszter a kodex szerkesztő tagjaiul felkérte Vavrik Bélát, Imling Konrádot, Schwarz Gusztávot, Jellinek Arthurt és Sipöcz Lászlót. Ezenkívül alkotott egy nagyobb bizottságot, melynek tagjai: Daruváry Alajos, Oberschall Adolf, Ádám András,

Teleszky István, Zsögöd Benő, Nagy Ferencz, Sághy Gyula, Győry Elek, Kövess György.

A kodex megalkotásának módozatára nézve volna egy szavunk. Dolgozzanak a munkatársak nyilvánosság mellett és nem elzárkózva a külső behatástól. A német polg. törvénykönyv első tervezete tiz esztendeig készült nagy titokban, a nélkül, hogy abból extraneus csak egy sort is láthatott volna. Mikor pedig a tervezet megjelent, a jogi közvélemény oly visszautasítólag fogadta a művet, hogy a tekintélyes oldalról hangoztatott kívánalmaknak megfelelőleg gyökeres átdolgozás alá kellett azt venni.

Hogy a mi első javaslatunk használható legyen, okuljunk a német példán és egy-egy részlet elkészítésekor bocsáttassék a szakközönség bírálata alá, nehogy a szerkesztőség elveszítse a kontaktust az étellel és a szakkörökkel.

— **Az 1843-iki bűnügyi javaslatok** akadémiái kiadásának belső berendezése iránt tájékoztatást nyújt a lapunk mellékletén közölt részletezés, melyet *Tóth Lőrincz* elnöklelete alatt egy akadémiái bizottság dolgozott ki.

— **A 10 év óta bírakká kinevezett ügyvédek száma.** A bécsi ügyvédi kamara kérdést intézett Erdély igazságügy-miniszterhez, hogy Magyarországon tiz év óta hány ügyvéd neveztetett ki bírónak. Az igazságügyminiszter erre — mint a *Fur. Bl.* írja — a következő kimutatást küldte a bécsi ügyvédi kamarának: Az 1885—1895 években 186 ügyvéd és 51 ügyvédjelölt neveztetett ki bírónak illetőleg jegyzővé. Ezek közül jelenleg 1 a Curiánál van, 1 kir. táblai tanácselnök, 14 táblabíró, 49 törvényszéki bíró és járásbíró, 12 jegyző, 17 aljegyző, 4 különböző állásokban. Lemondott 17, nyugdíjaztatott 2, megalt 6.

— **A javító-intézeti ügy.** A Magyar Jogászegyletnek a fiatalok büntetések tárgyában alakított bizottsága megtartotta első ülését és megvitatta különösen azt a kérdést, vajon mi akadályozza bíróságainkat, hogy a fiatalokat a javító-intézetekbe utalják. Mi ismét azt a benyomást nyertük, — mire már többször utaltunk, — hogy a *törvény nem akadály* ezen kérdésben, hanem a bírósági és adminisztratív fokozatok paralyssálik egymást — félig-meddig akaratlanul.

Az igazságügyminiszteriumban ugyanis az a gyakorlat, hogy két évnél kevesebbre nem vitetnek javító-intézetbe senkit. Ezt tudja az elsőfokú bíróság és ennél fogva itt-ott kiszabta a két esztendei javító intézetet; a felsőbírósági fokok azonban a büntetendő cselekmény csekélyebb súlyát tartva szem előtt, tetemesen leszállították a tartamot, de minthogy ott is tudva van, hogy az igazságügyminiszterium rövid időre nem küld javító intézetbe senkit, átváltoztatták a büntetést fogházzá.

Ha pedig az első fok rövidebb tartamban állapította meg a javító-intézeti kényszernevelést, a felső fok ismét csak fogházzá változtatta, mivel ily rövid időre nem érdemes a gyermeket oda vinni, de nem is viteti az igazságügyminiszterium.

A felsőbírósági fokok ezen magatartása folytán újabb időben az első fok sem igen szabja ki a javító-intézetet, mivel «fent» ugyanis megváltoztatnak.

Feledik azonban a felsőbíróságok, hogy az igazságügyminiszterium a két évi minimumot úgy érti, hogy ha a bíróság két évnél rövidebbre utalja oda a gyermeket, akkor a szülőktől vagy a gyámtól vesz az igazságügyminiszterium engedélyt, hogy a gyermek két évig benn tartathassék, és csak, ha ezen engedély nem volna megkapható, — mi ritka — ejti el az átszállítást.

Az igazságügyminiszterium gyakorlata szerint tehát van korrektívum, a bíróságok pedig a miniszteriumi felfogást korrektívum nélkül, a maga egész merevségében, veszik alapul. A félreértések ezen játékának eredménye az, hogy az elzüllésnek indult gyermekeket kitanult gazemberek közé zárják a fogházba, az ujonnan épített és minden segédeszközzel berendezett székesfehérvári javító intézet pedig fél év óta a bíróságok utján összesen kilencz gyermeket kapott.

Igy természetesen az igazságügyminiszterium, mely a javító-intézeti ügy iránt szintén nem viseltetik különös rokonszenvvel, csak minden öt évben épít egy-egy új javító-intézetet, mert arra hivatkozhatik, hogy a bíróságok a megelvéket sem képesek megtölteni.

— **A lakbérleti felmondás és az a körüli eljárás** tárgyában kibocsátott miniszteri rendelet szerint a bérbeadónak joga van a bérleti időtartam lejártá előtt is a bérlőt bírónak felhívni, hogy a bérlet lejártakor a bérlemény tárgyát bocsássa vissza és ezen perenkívüli kérelem alapján — a mennyiben az ellen kifogás nem adatik be — végrehajtásnak is van helye. Ellenben viszont nincs megadva a bérlőnek azon jog, hogy ő a bérleti idő letelte előtt a bérbeadót előzetesen felszólíthatná arra, hogy a bérletet annak idején a bérleti szerződés kezdő-pontjakor neki rendelkezésére át bocsássa, holott a viszonyosság és a felek érdeke megkívánná, hogy ezen kedvezmény kölcsönösségen alapuljon. Ez annyival is inkább kívánatos volna, mert az egyes lakbérleti statutumokban legtöbbször a bérbeadónak vannak privilegiumok nyújtva s ezen rendelettel módjában állott volna az igazságügyi kormánynak azon misériákon segíteni, a melyek a lakbérleti negyedévek első napjaiban minden bíróság előtt oly nagy számban felmerülnek s a melyek közt a legnagyobb visszásság kétségtelenül az, hogy ha a bérleti idő kezdetének elérkeztevel a bérlő nem kapja meg a bérlemény tárgyát, ki van szolgáltatva a háztulajdonos önkényének, a mi mindig az ő kárával jár. (*Bírói körökből.*)

— **Ez is «dologi teher».** A budapesti kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság 6726/1895. sz. végzésével adásvételi szerződés alapján a tulajdonjogot a vevő javára bekebelezettni s egyúttal feljegyeztetni rendelte azon korlátozást, hogy «ez ingatlan mindaddig sem el nem idegeníthető, sem meg nem terhelhető, a míg a vevő új tulajdonos (egy harmadik személylyel) kiskoru M. Máriával törvényes házasságra nem lép».

— **A n-ói járásbíró** a hozzá szeptember 8-án beérkezett keresetet december 19-én intézte el. Nagy ügyforgalmára abból következtethetünk, hogy az ügydarab száma 2142.

— **Az ügyvédi kamarába való újrafelvétel.** A Curia: S. K.-nak az ügyvédek lajstromába leendő felvétele tárgyában határozott: A kamara választmányának határozata helyben hagyatik. *Indokok:* Az 1880. évi XXXVII. tcz. 28. §. kívánalmának megfelelőleg a büntetése kiállításától fogva időközi foglalkozását, társadalmi és erkölcsi magaviseletét sem tanúsította megfelelő bizonyítványokkal, de különben is erre való tekintet nélkül a kamara választmányának határozata helyben hagyandó volt azért, mert a kérvényező büntetésének kiállása óta lefolyt idő arra nézve nem elegendő, hogy az általa elkövetett vétség emléke feledésbe mentnek tekinthető legyen. (1895 nov. 14. 7550. sz. a.)

— **Magyarország Szent László idejében.** *Németh Péter* curiai bírónak a Szent László társulatban felolvasott jogtörténeti tanulmánya nyomtatásban megjelent. A történeti előzmények pragmatikus tárgyalása után szerző foglalkozik Szent László politikai tényeivel, a magyar király közjogi állásával, azután behatóan tárgyalja László törvényhozását, dekretumait, a vagyonsbiztonság megszilárdítására irányuló intézkedéseit.

— **A Magyar Nyelvőrt** melegen ajánljuk a jogász-közönség figyelmébe. Gyomláló munkája a jogi nyelvre, mely a curialis stylus számos ferdeségeit tünteti fel, különösen üdvös. A Magyar Nyelvőr föladatait és törekvéseit a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Őrzi a magyar nyelv eredetiségeit az idegenszerűségek pusztító hatása ellen s e végre bírálja a sajtót, a szépirodalmat s a tudományos munkákat.
2. Összegyűjti és fejtegeti az írók és a népi nyelv stílusbeli szépségeit.
3. Megfelel az olvasónak a nyelvet illető minden kérdésére.
4. Népszerűsíti a nyelvészet fontosabb eredményeit.
5. Önálló kutatások tárgyává teszi a magyar nyelv szerkezetét s történetét s összegyűjti a nyelv kincseit az irodalomból s a nyelvjárásokból. Szerkesztő és kiadó: *Simonyi Zsigmond*, Bud^{est}, New-York palota. Előfizetés egész évre 5 frt.

A külföldi szemlélet térszűke miatt kénytelenek voltunk a jövő heti számmra halasztani. — Lapunk jelen számához van mellékelve a főlapp egész évi tartalommutatója. A melléklet második félévi tartalommutatóját január folyamán közöljük.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
 Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
 Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)